BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
34 D
19
Digitized by Google

XVI. C. 15 – 19

Digitized by Google

16. B.

Digitized by Google

COMMENTARIA IN PSALMOS DAVIDICOS AVCTORIS INCOGNITI

Nunc vero cogniti

R.P. MICHAELIS AYGVANI BONON.
Ord. Carmelitarum, Sacræ Theologiæ Mag.
& Doctoris Pariſienſis.

IN TRES TOMOS DIVISA.

CVM ADDITIONIBVS NOVITER DESVMPTIS ex Commentarijs manuſcriptis eiuſdem Auctoris.

Adiectis Indicibus Pſal. verſic. ac ſenten. principalium.

Cum Licentia, & Priuilegijs.

VENETIIS
Apud jo: guerilium.
M D CIII

BIBLIOTECA NAZ... VITT... EMANUELE

Digitized by Google

Digitized by Google

ILLVSTRISS. AC REVERENDISS. D.

D. DOMINICO PINELLO

S. R. E. CARDIN. AMPLISSIMO
totius Carmel. inſtituti tutelari humaniſs.

F. Gregorius Canalius Venetus Carmelita felicitatem.

INTER viros omni laudis excellentia præclaros, quos ad commodum, & vtilitatẽ Chriſtianæ Reip. noſter ordo Carmeliticus edidit, floruit inſignis Doctor Pariſien. Sacræ Theolog. Mag. Michael Ayguanus, Bonon. qui plantatus in viridario Carmelitico tanquam lignum fructiferum ſecus decurſus ſalutarium aquarum diuinæ ſapientiæ vberrimos eruditionis fructus vniuerſo orbi dedit in tempore ſuo. Is præterquã, quòd in rebus agendis cũ ſummopere excelleret, regiminis totius Carmeliticæ familiæ dignus habitus eſt, quo munere laudabiliter ſub Vrbano VI. Pont. Max. perfunctus eſt; in omni ſcientiarum genere ita peritiſſimus fuit, vt tanquam diuinum Oraculum haberetur, nulli vnquam in literarum exercitationibus pepercit labori, & plus olei, quàm vini conſumpſiſſe, antelucanamq; & fabrilem diligentiam imitatus fuiſſe viſus eſt, vt aſſiduis laboribus, & vigilijs inſiſtendo, in ſacrarum lectionum ſpeculationibus nunquam, vel publice legendo, aut præclara erudimẽta ſcribendo eſſet defeſſus. Multa quidem ad laudem Dei, S. R. E. decorem ad omnẽq; eruditionem doctiſſime ſcripſit, & inter præclariſſima tanti uiri uolumina, prodiere celeberrima illa eius Commentaria, quę hactenus ſemel, bis, ter, & iterũ ſub nomine Incogniti Typis data fuere: quæ quidẽ, vbi à ſtudioſis ſacrarum ſcripturarũ degustata fuere, excellentẽ, ac præſtantem eorum auctoris Incogniti doctrinam, ita magnifecerũt, ac ſummis laudibus extulerunt, ut in his Dauidicorum pſalmorum elucidationibus, & interpretationib.

a 2 tanto

Digitized by Google

tanto viro primã laudem deferre conati ſint, & quẽ nomine incognitũ tanquã quoddam diuinum oraculum colebãt, cunctis innoteſcere ſummopere exoptarunt, nec quidẽ decebat uirũ inſignẽ in opere tã præclaro ſub incogniti uelamine amplius occultari. Eluceſcit itaq; tãdem Illuſt. ac Reuer Cardinalis, diuino fauore, Regiminisq; noſtri induſtria, ac diligentia redditur cognitus Auctor iste celeberrimus olim incognitus, & demũ diuinũ hoc Cõmentariorũ in Pſal. Dauidicos opus noſtri Michaelis Bononien. Carmelitæ diligenter emendatũ, priſtino candori reſtitutũ, quibuſdã pulcherrimis eiuſdẽ auctoris explicationibus ex cõmentarijs eius manuſcriptis excerptis nouiter auctũ in lucẽ prodit: quodquidẽ, ut ſummam laudem, & gloriam apud oẽs, ut par eſt, conſequeretur, tuo patrocinio, ac Illuſtr. nomine decorandũ eſſe cõſtitui, præclaris. n. ſummisq; uirtutibus cũ præfulgeas non ſolum huius operis, ſed etiã cuiuſcunq; ad tuum patrociniũ cõfugientis ſplendorem et dignitatẽ adauges. Hilari igitur ſerenoq; uultu in tuã clientelam illud ſuſcipere ne graueris, hoc enim amoris & obſeruantiæ ergò in te humaniſſimũ totius Carmeliticæ familiæ tutelarem nomine etiam tui obſequentiſſimorum Reueren. P. Magiſtri Henrici Syluij Generalis totius ordinis, & admodum R. P. Magiſtri Baſilij Anguſſolæ Procuratoris, ac Commiſſarij Generalis, omni promptitudine animi offero. Maiora ſunt equidem quæ amplitudini tuæ à nobis debentur; omnium etenim noſtrum ſemper cõmodo, & dignitati faues, nos, ſinguloſq; Carmelitas omni amoris, & benignitatis genere complecteris. Verum hoc exiguum grati animi ſignum læto animo pro ſingulari tua benignitate accipere digneris, Deo enim fauente præclariora obſeruantiæ, & gratitudinis argumenta, erga Illuſtr. ac Reueren. Dominationem tuam exhibere curabimus: interim Deum Opt. Max. præcamur, ut te inuictiſſimũ S. R. E. Præſulem ad ſanctæ ſedis apoſtolicæ dignitatem augendã, & decorandam natum, diu incolumen ſeruet.

F. Baſilij

F. BASILII ANGVSSOLAE ORD. CARM. PROCVRATORIS GENER.

De recognitione veri Auctoris ad lectorem præfatio.

MIraberis fortaſſe erudite lector, hos in Dauidicos pſalmos commentarios, qui iam tot annos incognito auctore toto chriſtiano orbe ſunt diffuſi, nūc primū prodire ſub nomine Michaelis de Bononia olim totius Carmelitanæ Religionis Prioris Generalis, ego potius mirarer tā clarā ueritatis faciem, quæ ſe tot radijs euidētium argumentorū ſpōte proderet tamdiù latuiſſe. Sed non latuit, abſit ut immeritam hanc mihi laudē arrogē, non ego primus id animaduerti, uiderunt ante nos multi ex noſtris, doluerunt in tenebris latere tam inſignis operis auctorem, optarunt educere. Sed ut uſu uenit in ijs, quæ multorum ex æquo interſunt, neminē ut propria tangunt, dum hic illum, ille hunc uiciſſim operitur, re infecta lapſa ſunt tempora, præteruolarunt occaſiones. Donec à Patrib. in poſtremo noſtri ordinis generali capitulo in hac alma urbe congregatis id mihi muneris eſt iniunctū, ut in poſtrema hac editione, quā Ioannes Guerilius Bibliopola Venetijs moliebatur, curarē iam tandem, ut æquū eſt, ſuū reddi auctorē operi, opus auctori. Id ego præſtiti, qua maiore potui fide, & diligentia. Duo.n antiqua exēplaria, alterum, qđ in bibliotheca Conuentus noſtri Bonon. aſſeruatur antiquo charactere in pergameno manuſcriptū iā olim anno Dñi 1397. in quinq; uolumina diſtinctū, in quorū ſingulorū fine hæc, uel ſimilia habent. Explicit lectura partis primæ (uel quota alia ſit) pſalterii, cōpilata per F. Michaelē de Bononia ordinis B. M. de Monte Carmelo inter Theologos Doct. Pariſien. minimū, necnō aliud ſimile, quod habet in bibliotheca Conuentus nři Venet. & ipſum manuſcriptū partim anno 1397. partim anno 1423. in quinq; pariter uolumina diſtinctum, in quorū initio legunt hæc uerba. Incipit lectura ſuper Pſalterium edita, & cōpoſita per fratrē Michaelē de Ayguanis, de Bononia Sacræ Theologiæ Doctorem eximium Ord. Fr. S. Dei Genitricis Mariæ de mōte Carmelo, & in ſingulorū uoluminum primo folio depicta eſt imago lectoris in cathedra ſedentis, habitu Carmelitano induti, una cū imaginibus auditorum eiuſdē, & alterius habitus, & ſimiliter in calce ſingulorū eiuſdē Auctoris fit mentio. Hæc inquā duo manuſcripta curaui Illuſtr. & Reuer. Veneto Patriarchæ, & Bononiēſi Archiepiſcopo exhiberi, & per uiros tū doctos, tū pios ab ijſdē conuocatos examinari, atq; cum hactenus impreſſis Incogniti cōmentariis in Pſ. conferri, declarariq; manuſcripta cum impreſſis ita concordare, ut nullus poſſit alius cenſeri huius operis auctor, cuius quidē utriuſq; exhibitionis, examinis, collationis, & declarationis publica habemus in Archiuio ordinis, teſtimonia. Extant & alia manuſcripta nō minus antiqua in Conuentibus ordinis Prædicatorum, & S. Michaelis, uulgo in Boſco nuncupati, & S. Saluatoris

toris

Digitized by Google

toris Bononienſibus, cum his, quæ ſupra dictæ ſunt inſcriptionibus Hæc & ſi oēm dubitationis ſcrupulum euellere poſſunt, non deſunt tamen alia, & firmiora fortaſſis argumēta. Quindecies meminit hic auctor in hoc opere Dictionarij cuiuſdā ſui. Pſ. 76. ver. 1259. exponēs particulā nocte contra eū, inquit, hic potes notare, qđ cōtra, in ſcriptura multipliciter accipiť, vide in Diction. meo loco ſuo. Pſ. 77. ver. 1290. lectorē remittit ad eiuſdē Dictionarij verbum. Ambulare. Pſ. eodē ver. 1303. ad uerbū credere. Pſ. 78. ver. 1362. ad uerbū comeſtio. Pſ. 88. ver. 1517. ad uerbū Aſſumptio. Pſ. 108. uer. 1964 ad uerbū Benedictio, Pſ. 124. uer. 2289. ad uerbū Benefacere. Pſ. 127. uer. 2305. ad uerbū Ambulare. Pſ. 133. ver. 2356 ad verbū Atriū. Pſ. 136. uer. 2413. ad uerbū Adhærere. Pſ 143. ver. 2509. ad uerbū Alienum. pſ. 147. uer. 2563. ad uerbū Cinis. pſ. eod. uer. 2563. ad uerbū Aqua. pſ. 148. uer. 2571. iterū ad uerbū Aqua. pſ. eodem. uerſ. 2575. ad uerbum Cedrus. Vbi id mirum eſt, quod ſeipſum toties citans in ſuo hoc Dictionario ad eiuſmodi tm̄ uerba, ſiue dictiones lectorē remittit, quę à prioribus tribus litteris incipiāt A. B. C. Qua rogo de cauſa, niſi quia Dictionariū nō cōpleuit, & tres tm̄ priores litteras eſt proſequutus? Huiuſmodi Dictionariū tres ſolū priores litteras cōplectens, antiquū manuſcriptū ſub noīe Michaelis de Bononia habetur in Conuentibus nr̄i ordinis, tū Bononiæ, tū Venetijs. Et quidē Bonon. R. P. Inquiſitoris iuſſu citata loca ex cōmentarijs cū Dictionario collata fuerūt, & per oīa reperta ſunt conuenire, cuius rei, tū ipſe, tū Theologi ad hoc per ipſum deputati publicū perhibuerūt teſtimonium. Adducit pariter in his cōmentarijs bis poſtillā ſuā ſuper Ioan. ſ. pſ. 103. uer. 1258. & pſ. eod. uer. 1270. Bis iidem citat ſcripta ſua ſuper ſententias pſ. 37. uer. 612. & pſ. 45. uer. 757. Meminit lecturæ ſuæ ſuper Micheā. pſ. 67. uer. 1055. Poſtillæ in Apocal pſ. 77. uer. 1327. Prædicationum ſuarū quadrageſimalium pſ. eod. uer. 1321. Quę opera extra oēm dubitationē ab hoc Auctore cōpoſita, eidēq; inſcripta habentur manuſcripta in bibliothecis Conuētuum noſtrorum Bononienſis, & Ferrarienſis, & collata cum citationib. concordant. Scripta uerò in ſententias ēt circunferunť impreſſa Mediolani anno Dn̄i 1510. pſ. 48. uer. 808. tractans de Virginitate Deiparæ Matris citat Ioan Bacchonē ſuper Matth. Cuius operis cū unicū tm̄ exēplar in cōuentu nr̄o S. Pauli Ferrariæ antiquum extet, & alterū ex eodē nuper exſcriptum dicatur, conijcere poſſumus non alium quā Michaelē noſtrū de Bononia eſſe eum, q opus hoc citet, quippe, qđ in Cōuentu ſui Ordinis, & ſuæ Patriæ uicino uidere facile potuerit. pſ. 22. uer. 326. quærens, an in tinctura, uel attramēto poſſit confici Baptiſmus, inquit, iſte caſus realiter accidit Pariſijs dum ego ibi legerem. At in actis Capitulorum Generalium ordinis noſtri in Capitulo celebrato Treuiris anno Dn̄i 1362. legimus cū trāſmiſſum fuiſſe Pariſios ad legēdas ſn̄ias in primo loco. Demū hoc ipſum, qđ pſ. 80. uer. 1405. de Sanctiſſimo Altaris Sacramēto inquit, iſto cibo figuraliter fortificatus fuit ille magnus Pater noſter Elias, quo more loquendi in cęteris Prophetis non vtitur, aperte declarat ex Carmelitarū inſtituto ipſum eſſe, qui ſe ab Elia, & Eliſeo hęreditariā habere

bere

bere ſucceſſionẽ non temere profitentur. Scripſiſſe aũt Michaelẽ de Bononia inſignem lecturam ſuper Pſal. nec nõ alia opera, q̃ hic citat, teſtantur Tritthemius de ſcriptoribus eccleſiaſticis, Conradus Giſnerus, & Sixtus Senenſis in ſuis bibliothecis, hiſtoria noſtri ordinis, & alij. Hæc cum ſint luce meridiana clariora, alia multa, quæ adduci in eandem rem poſſent, vt breuitati ſtudeam, conſultò prætereo. Nec cuiquã faciat ſcrupulum, quod in quibuſdam ditionibus, vel tranſpoſitis, vel immutatis, vel ẽt additis, aut demptis non omnino cũ manuſcriptis conueniant impreſſa, tum Cõpluti, tũ Lugduni. Quis.n. neſciat auctorem quemlibet cum opus ſuum ſecundò ſcribit, vel imprimit, ei nõ parcere, & q̃ ſibi ipſi non ſatisfaciat multa addere, multa demere quãplurima immutare? Ita facile fuit contigiſſe ijſce noſtris commentarijs, ut .ſ. exemplari illi, quo in Hiſpaniam tranſlato in prima impreſſione tanquã prototypo uſi ſunt Cõplutenſes, auctor impoſuiſſet ultimã manũ, noſtris uerò Italicis minime. Niſi forte id aliquis ueroſimilius exiſtimet, eũ, qui impreſſioni Cõplutenſi p̃fuit, quem ex ipſa præfatione, nec barbatũ, nec ineruditum licet deprehendere, id ſibi iuris arrogaſſe, quod Laurentius Surius, & alij fecerunt, ut ſtilũ poliret nonnihil, & elimaret. Cæterum vt ſe res habeat, tam exigua eſt immutatio, q̃ ut logicorũ more loquar, uix faciat alterum, non modo, nõ aliud. Et huius rei recens habemus exemplum in Summa, quæ nuper edita eſt Franciſci Toleti Cardinalis, in qua ſi priorem impreſſionem Lugdunenſem cum recentiore Romana conferas, & plures, & maiores reperies mutationes, & idem tñ, & eiuſdem auctoris opus eſſe nemo ambigit. Demũ q̃uo factũ ſit, vt tam inſigne opus incognito auctore primum prodierit, vt non audeo omnino affirmare, ita non piget, quod magna cum probabilitate conijcio, in medium afferre. In antiquioribus codicibus, tũ manuſcriptis, tũ impreſſis videmus plerunque omiſſos titulos, imò & priores capitum litteras relicto pro eis ampliore ſpatio, ea, ſ. mente vt (quod tunc temporis fuit in more) non cõi & ſimplici ſcriptoris charactere tituli deſcriberẽtur, ſed maioribus litteris, ijſq; ad ſpeciem, & ornatum varijs coloribus, auroq; & argento diſtinctis accuratius pictoris manu delinearentur. At mentem hominũ ſæpe fruſtratur euentus, unde contigit innumeros codices acephalos, & anonymos remanere, eorumq; auctores ignorari, quorum tñ plurimos eruditiſſimi uiri, uel ex dictionis charactere, vel ex temporũ ratione, vel demũ ex rebus per ipſos ſcriptis, & aliis ſignis, ac notis deprehendere. Id ego in re noſtra ſuſpicor contigiſſe, tranſlatum. ſ. fuiſse in Hiſpaniam opus hoc ſine titulo, quem vt ornatiorem haberet, nullum demum habuit; ſed in Bibliotheca Monaſterij D. Hieronymi, cui vulgo nomen eſt los Toros de Guiſando, latuit vſq; ad annum Dñi 1524. quo primũ tẽpore Reuerendiſs. D. Ioannes Fonſica Burgenſis Epiſcopus Compluti ipſum typis mãdari curauit. Hæc nolui neſcires erudite lector, vt ſi proprio iure res noſtras apprehendimus, ſuum huic operi auctorem aſſignamus, & doctiſſimi Patris noſtri famæ, quæ non leue eſt uirtutis, & præmium, & ſtimulus, conſulimus, nos iuſtè, æquè, ac piè facere cognoſcas. Bene uiue, & Vale.

Bibliopola

Digitized by Google

Bibliopola ad Lectorem.

QVEM nomine incognitum in opere commentariorum in pſal. Dauidicos veluti cœleſte quoddam oraculum hactenus candide Lector coluiſti; en tibi diuino nunc fauente numine, tanquam ex tenebris erutus, ipſo ſuo nomine conſpicuus redditur, MICHAEL, *ſcilicet,* AYGVANVS *Bononien. Carmeliticæ familiæ inſigne decus, & præcipuum ornamentum: qui nobili ac perilluſtri genere Bononię ortus, cum ſummam veramq; nobilitatem in virtute, et pietate conſiſtere intelligeret, mature ſęculo relicto, religioni ſe mancipauit. Itaq; in Carmelitarum ordine receptus, humiliter, ac ſtudioſè Deo inſeruiens, breui tantum profecit, ut morum honeſtate, vitę integritate, & doctrinę eminentia clariſſimus euaſerit: quippe qui in illa quondam florentiſſima, & omnium Academiarum celeberrima Pariſienſi ſacras litteras ſumma cum laude, & didicit, & docuit, et exquiſitę eruditionis, tum in omni diuina Theologia tractanda, tum in ſacris canonib. intelligendis, tum in ſęculari philoſophia docenda inter omnes illius tempeſtatis Doctores comprimis habitus eſt. Quamobrē non immeritò à ſummo Chriſti Vicario Vrbano VI. Vicarius & ipſe totius ordinis primò, deinde anno ſalutis 1381. Generalis Magiſter inſtitutus fuit. Quem ordinem per nouem annos ſingulari prudentia, & admirabili dexteritate rexit ſub obedientia eiuſdem Pontificis: multa interim, & ea quidem pręclara opera pręter hęc commentaria dictando, atq; ſcribendo, vt Trithemius de ſcriptoribus Eccleſiaſticis teſtatur, qui etiam eorundem operum catalogum deſcribit. Sed quid moror? Tanti viri excellentem eximiamq; doctrinam in Expoſitione Pſalmorum cōmuni ſapientum opinione iam probatam, & certam habes. Ob idq; tibi pergratum fore exiſtimaui, hanc noſtram editionem te pre manibus habere, ſed pręſertim: quia omnem curam, & diligentiam adhibere curauimus, vt pręclarum hoc opus undequaque perfectum, vt par erat, haberes. Ex manuſcriptis namq; in membrana commentarijs eiuſdem Auctoris (quę ex bibliotheca vetuſtiſſima monaſterij Reuerendorum Patrum Carmelitarum inclitę Vrbis Venetiarum ope admodum R. P. Magiſtri Gregorij Canalij Veneti, eiuſdem ordinis Prouincię Venetę Miniſtri Prouincialis nobis ſuppeditata fuerunt) emendationes complurium locorum, nonnullas etiam, quæ deerant, ad quoſdam verſiculos expoſitiones ampliationeſque pulcherrimas adiecimus, quę omnibus Eccleſiaſticis viris, ſed pręſertim verbi Dei Concionatoribus mirum in modum inſeruire poterunt, ex quauis enim earum materia pro integra concione apte elici poteſt, vt viri eruditiſſimi, qui periculum fecerunt, teſtantur. Et has in calce vniuſcuiuſque Tomi facilè uidere potes. Accipe igitur benigne Lector hęc aurea AYGVANI COMMENTARIA, nunc demum ſuo vero Auctori, & ſuo nitori reſtituta, & operam quam pręſtitimus, ne ſpernas, quę ut tibi utilis ſit, nec labori, nec ſumptui pepercimus, maiora ſi hęc probaueris tibi in dies allaturi. Vale.*

Digitized by Google

ATTESTATIONES
AVCTORIS INCOGNITI.

IOANNES Mozanega Iur. Vtr. Doct. Prothonotarius Apoſtolicus Eccleſię Sancti Bartholomæi de Riuoalto perpetuus, & Illuſtriſſimi ac Reuerendiſſimi in Chriſto Patris, & D.D. Laurentij miſeratione diuina Tituli Sanctæ Mariæ Tranſpuntinæ S. R. Eccl. Presbyteri Cardinalis Priuli Patriarchæ Venetiarum Dalmatiæque Primatis in ſpiritualibus Vicarius generalis. Vniuerſis, & ſingulis præſentes noſtras teſtimoniales literas inſpecturis, lecturis, & audituris fidem facimus, & atteſtamur, qualiter proximis diebus coram nobis comparuit perſonaliter Reuerendus Pater Magiſter Gregorius Canalius Venetus Ordinis Carmelitarum Prouinciæ Venetæ Miniſter Prouincialis eiuſdem ordinis, ac expoſuit, quod cum alias Magiſter Michael de Ayguanis de Bononia eiuſdē ordinis Generalis compilauerit quędam Commentaria ſuper Pſalmos libris quinque comprehenſa prout etiam atteſtatur Sixtus Senenſis in Bibliotheca ſancta libro quarto, dictaque Cōmentaria hactenus fuerint impreſſa, & publicata ſub nomine Incogniti, propterea intendens Commentaria pręfata denuo imprimere, & diuulgare ſub nomine eiuſdem Michaelis eorundem proprii auctoris, actualiter produxit quinque uetuſtiſſima volumina confecta ex Bergamo, antiquis characteribus manu ſcripta, tabulis cooperta, ac ferreis quibuſdam cathenulis firmata ex Bibliotheca Monaſterij Sanctæ Mariæ Carmelitarum de Venetiis, ut aſſeruit extracta, vna cum Commentariis in pſalmos Dauidicos impreſſis ſub titulo priſci cuiuſdam auctoris Incogniti Lugduni anno 1588. apud Petrum Landrij in duos tomos diſtinctis, & inſtetit fieri collationem dictorū Commētariorum manuſcriptorum cum aliis Commentariis impreſſis ut ſupra pręſentatis. Vnde nos uolentes eidem M. Greg. iuſta petenti ſatisfacere, & ueritatis teſtimoniū omnibus, & quibuſcumque perhibere, prædicta volumina manuſcripta penes nos retinuimus per aliquot dies, & abſumpto Patriarchali Notario, ac aliis pijs, & doctis Viris adhibitis collationem fecimus dictorum Commentariorum manuſcriptorum cum aliis vt ſupra ſub titulo incogniti impreſſis in pluribus locis diuerſorum pſalmorum ac inuenimus impreſſa Commētaria pręfata verè eſſe eadem cum manuſcriptis pręſentatis licet in aliquibus verbis quandoque differant, & in impreſſis nonnulla uerba mutata, uel pręposita, aut poſtpoſita ſint, quo elegantius appareant, ita tamen, ut nullum ſit diſcrimen circa expoſitionem pſalmorum, vel ſenſuum auctoris explicationem, cum in omnibus Commentaria impreſſa cū manuſcriptis ferè conueniant. Pręterea fidē facimus & atteſtamur in primo Volumine antedictorum Commentariorum ex manuſcriptis adeſſe depictam Imaginem lectoris in Cathedra ſedētis induti habitu Carmelitarum vna cum imaginibus auditorum eiuſdē, & alterius habitus, quod volumē incipit vt infra. Incipit lectura Super pſalterium edita, & compoſita per fratrem videlicet Michaelem de Ayguanis de Bononia Sacræ Theo. Doct. Excellentiſs. ordinis fratrum Sanctæ Dei genitricis Marię de Monte Carmelo. Quod primum volumen continet expoſitionem pſalmorum 25. cui adhæret tabula ipſius uoluminis primi. Secundum vero uolumen continet expoſitionem aliorum pſalmorum vſq; ad pſalmum 51. incluſiue, & in fine habentur hæc uerba, Explicit lectura tertij nocturni pſalterij compilata per fratrem Michaelem de Bononia ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo, & hic eſt finis ſecundę partis, cum tabula dicto ſecundo Volumini inſeruiente. Tertium aūt uolumen continet expoſitionem aliorum pſalmorum vſq; ad 79. incluſiuè, & in fine pariter habētur hæc verba, Explicit lectura tertię partis pſalterij Compilatæ per fratrem Michaelē de Bononia Ordinis B. Marię de Monte Carmelo inter Theologos Doctores Pariſiēſes mi-

Digitized by Google

minum 1397. Cui pariter adhæret altera tabula pro dicto volumine. Quartū volumen continet expoſitionem aliorum pſalmorum vſq; ad pſalmum 108. Incluſiue, & habet etiam tabulam. Quintum & ultimum volumen continet expoſitionem aliorum pſalmorum vſque ad pſal. 150. In fine habentur infraſcripta uerba, Explicit lectura quintæ partis pſalterii, ſ. pſalterij paruæ partis, & ſic totius libri compilata per fratrem Michaelem de Bononia ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo inter Doctores Pariſienſes minimum Deo gratias 1423. die 15. Octobris. Quæ uolumina in fronte habēt ſemper figuram lectoris Carmelitano habitu induti, & diſtinguuntur ēt per numeros verſiculorum prout impreſſa Lugduni per eoſdem numeros diſtribuſitur, licet aliquoties appareat aliqua differentia in numeris, nec undequaque conueniant. De quibus omnib. & ſingulis teſtimonium veritati perhibuimus, & ſuper inde has noſtras teſtimoniales literas ad perpetuam rei memoriam concedendas eſſe decreuimus, ac conceſſimus uſque ſub die 25. menſis Nouembris proxime preteriti. Nuper uero ab eodem Reuerendo Patre Magiſtro Greg. Canalio debite requiſiti aperiri fecimus per præfatum Patriarchalem Notarium ſupradicta Volumina quinque manuſcripta in locis infra deſcriptis ſeſe ad ſortem oblatis, vbi in prima inſpectione occurrerunt pſalmi, uerſiculi ac expoſitiones infraſcriptæ, & apertis ēt duobus voluminibus vt ſupra impreſſis, ac adinuentis eiſdem pſalmis, & Verſiculis una cum eorundē expoſitionib. extrahi mandauimus formaliter verbatim in manuſcriptis, quam in impreſſis exiſtentia, ac inuenimus in omnibus, & per omnia, prout infra, videlicet. In primo uolumine manuſcriptorum pſalmorum 15. Qui incipit conſerua me dñe qm̄ ſperaui in te, dixi domino Deus meus es tu, qm̄ bonorum meorum non eges, ſub hoc uerſiculo, cuius numerus eſt. 174. Initium expoſitionis tale eſt. Iſte pſalmus hunc habet titulum, tituli inſcriptio ipſi Dauid. Hunc titulum Eſdras ſpiritu prophetico futura præuidens accepit non de veteri teſtamēto ſed de nouo, legitur. n. Io. 19. Quod crucifixo domino Pilatus ſcripſit titulū, & poſuit ſuper crucem eius. Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum, quem cum Pōtifices delere vellent, & mutare reſpondit eis Pilatus dicens, ꝙ ſcripſi ſcripſi. Dicebant namque Iudęi Pilato noli ſcribere Rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit Rex ſum Iudæorum, & reſpondit quod ſcripſi ſcripſi. Illa. n. per Pilatum ſcripta ſunt non intelligentem quid diceret Deo ſignificante quod Regnum Chriſti per paſsionis eius humilitatem non infirmaretur, ſed amplius confirmaretur. De quo Regno agitur hic in Pſalmo, &c. Hęc in manuſcripto. In primo autem tomo impreſſo in eodem Pſalmo 15. & ſtatim poſt verſiculum prędictum conſerua me Domine, qui etiam ibi reperitur ſub nu 174. ſequuntur infraſcripta verba. Titulus huius pſalmi eſt titulus inſcriptus ipſi Dauid. Hunc titulum Eſdras ſpiritu prophetico pręuidens futura accepit non de veteri teſtamento, ſed de nouo, legitur enim quod Crucifixo Domino Pilatus ſcripſit titulum, & poſuit ſuper crucem eius Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum, quem cum Pontifices delere vellent, dicentes Pilato noli ſcribere Rex Iudęorum, ſed quia ipſe dixit Rex ſum Iudæorum, reſpondit Pilatus, quod ſcripſi ſcripſi. Ibi per Pilatum non intelligentem quid diceret Deo ſignificantę quod Regnum Chriſti per paſsionis eius humilitatem non infirmaretur, ſed confirmaretur amplius. De quo Regno hic agitur &c. Et ſucceſsiuè ſuper Pſalmo 36. incipiente Noli ęmulari in malignantibus, & in ſecundo Volumine manuſcripto contento poſt verſiculum Spera in Domino, & fac bonitatem inhabita terram, & paſceris in diuitijs eius: cuius verſiculi numerus eſt ibi 576. principium expoſitionis eſt huiuſmodi. Hic conſequenter oſtendit quam magna ſit bonorum proſperitas, licet hic aduerſa pati videantur, & duo facit, quia primo oſtendit quanta ſit bonorum proſperitas, vt ametur, ſecundo oſtendit quanta ſit malorum peruerſitas, vt vitetur ibi noli Aemulari. prima pars diuiditur in quatuor, ſecundum quod iuſtorum proſperitas iuſtis quatuor facit: primo enim mentem Iuſtorum plene ſatiat, ſecundo poſt lata bona iuſtis impetrat ibi delectare in Domino, & tertio infirmitatem iuſtorum roborat ibi reuela Domino viam tuam, quarto occulta iuſtorum bonitatem maniteſtat ibi, & educet te, &c. hactenus in manuſcripto. At in prædicto tomo primo impreſſo ſuper eodem pſalmo 36. ac ſub eodem

verſiculo

verſiculo Spera in domino, qui tamen habetur ibi ſub nu. 568. adſunt in expoſitione hæc uerba. Hic conſequenter oſtendit quam magna ſit iuſtorũ proſperitas, licet hic aduerſa pati uideantur. Et duo facit, quia primo oſtendit quanta ſit iuſtorum felicitas, ut ametur, ſecundo q̃ta ſit malorum peruerſitas, ut uitetur ibi noli æmulari, & diuiditur in partes quatuor, ſecundum quod iuſtorũ proſperitas quatuor facit iuſtis. Nam primo mentem iuſtorũ plene ſatiat, ſecundo poſtulata iuſtis bona impetrat ibi. Delectare in Domino, Tertio infirmitatem iuſtorum roborat ibi Reuela Domino, quarto occultam bonitatem iuſtorum manifeſtat ibi, Et educet quaſi lumen &c. Ac deinde in pſalmo 52. Qui incipit Dixit inſipiens in corde ſuo. Volumine tertio. Verſic. num. 872. Cuius tenor eſt, corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus ſuis, nõ eſt qui faciat bonum. Exordium expoſitionis in manuſcripto tale eſt. Hic conſequenter malos reprehendit de ipſorum idolatria, ubi notandum, quod ſicut corruptio luxuriæ uaſtat corpora, ſic & Idolatria corrumpit animas, unde & ipſa Idolatria eſt quędam fornicatio ſpiritualis, & luxuria quædã ſpiritualis dicitur in ſcriptura, unde primo Paralip. 5. Reliquerunt Deũ, & fornicati ſunt poſt Deos populorum terræ, &c. hucuſque uerba manuſcripti. In eodẽ uero Tomo primo impreſſo, ac ſub prædicto uerſiculo. 1676. Qui eſt cantate Domino canticũ nouum, quia mirabilia fecit, legũtur in principio hæc uerba. Titulus iſtius pſalmi eſt pſalmus Dauid cuius expoſitio patet ex dictis frequenter ſuperius, De materia uero pſalmi ſciendum eſt quod duo ſunt, quæ præcipue ſeruant hominem a uoluntate peccandi, & ipſum ad bonum uirtutis inducunt. ſ. amor gloriæ, & timor pœnæ &c. conſequenter uero in tom. 1. impreſſo pſalmo prædicto 97. ac in eodem uerſiculo Cantate Domino licet ibi cadat numerus 1668. ſubſonãt hęc uerba. Iſte pſalmus hunc habet titulum pſalm. ipſi Dauid. Expoſitio patet ex ſupradictis frequenter. De materia uero pſalmi ſciendum quod duo maxime ſunt, quæ hominem præſeruant a uoluntate peccandi, & ad bonum ipſum inducunt. ſ. amor gloriæ, & timor pœnæ. Et poſtremo in uolumine quinto itidem manuſcripto pſalmo 137. Vbi nõ adeſt numerus Verſiculi, & eſt confitebor tibi Domine in toto corde meo, quoniam audiſti omnia uerba oris mei. Talia ſunt ĩ principio expoſitionis uerba. Titulus iſtius pſalmi eſt pſalmus ipſi Dauid, ex titulo apparet qs fuerit auctor pſalmi, ſed nõ apparet materia; ſecundum Doctores autem iſte pſalmus eſt quantum ad literam quędam gratiarum actio, quam Dauid egit Deo, poſtquã liberatus a perſecutione Abſalon filii, & in Regnum reſtitutus libere, &c. iſthæc manuſcriptum uolumen continet. Vltimo, autẽ loco prefatus ſecundus Tomus impreſſus ſuper eodem pſalmo 137. Verſiculo ibi 2419. Confitebor tibi & habet infraſcripta uerba, Titulus iſtius pſalmi eſt pſalmus ipſi Dauid Ex titulo apparet quis auctor fuerit pſalmi, quia Dauid, materia autẽ ex titulo non apparet, ſed ſecundum Doctores hic pſalmus eſt quædam gratiarum actio, quãtum ad literã quã fecit Dauid Deo poſtquã liberatus fuit a perſecutione Abſalon filii ſui & in Regnum ſuum libere reſtitutus &c. Quę quidẽ omnia, & ſingula ſic ut ſupra de uerbo ad verbũ extracta ſupradictis noſtris teſtimonialibus literis iã exhibitis ad præſens pro ueritate adiungere uoluimus, & fecimus ad clariorem omniũ intelligentiã, ac ad omnem alium meliorem finem, & effectum, nedũ præmiſſo, ſed & omni alio meliori modo, &c. In quorum fidem, &c.

Datum Venetijs ex ædibus habitationis noſtræ apud Eccleſiam Sancti Seueri, Die 7. menſis Ianuarij. 1600. a Natiuitate.

Ioannes Mozaniga Vic. Patriarchalis.

CENSVRA LAVRENTII CVM DEO,

AD LECTOREM.

EN tibi denuo, pie Lector, Auctor hic datur, a mendis quoad eius fieri potuit maxime expurgatus, qui, cum in prioribus editionibus aliquid continere uideretur, quod pios animos aliquantulum poſſet offendere, hac præſertim tempeſtate, in qua a peruerſis ingenijs ſacroſanctæ fidei noſtræ decreta maiori ex parte reuocantur in dubium (non quod pius hic noſter Auctor aliquid unquam ex traditis innouare ſtuduerit) nonnulla in rebus præcipuè alicuius momenti caſtigatione opus habere uidebatur: nam leuiuſcula quædam, quæ & minimum haberent offenſionis & in bonam partem capi poſſent, ſuo loco fere reliquimus, de Lectoris æquitate cōſidentes: immo & nonnunquam ubi commode abſque ſenſus ulla perturbatione fieri potuit, abraſimus. Loci autem qui aliquid catholicis mentibus nunc negotij faceſſere queunt, ſunt tres, primus uidelicet Tomo 1. Pſal. 29. pag. 259. Alter eodē Tomo Pſal. 31. a pag. 282 uſque ad pag. 292. Tertius, Tom. 2. Pſal. 104. pag. 602. quibus in locis de clauium poteſtate diſputatur, ubi noſter Auctor Magiſtri Senten. opinionem ſequutus, in eoſque atque ille ſcopulos impegit. Magiſter uerò lib. 4. d. 18. uult a Chriſto (uere & proprie loquendo) non eſſe Eccleſiæ remittendorum peccatorum relictam poteſtatem, quam Dei ſolius aſſerit eſſe, qui per pœnitentis contritionem peccata noſtra deleat, idemque a pœna æterna reatu abſoluat. Claues ergo Eccleſiæ iuxta hanc ſententiam id tantum efficiunt, ut uel peccatores per culpam ligatos ac ſolutos contritionem oſtendant, uel eos ad pœnas quaſdam canonicas ſubeundas compellant, per quas Eccleſiæ eorum delictis offenſæ ſatisfiat, ab eiſdemque ſoluant, cum. ſ de illis aliquid uel etiam totum remittitur, ſiue cum per eas pœnitentes purgati ad ſacram communionem admittuntur. Sed quoniam moderni hæretici in hoc toti ſunt ut uniuerſam Eccleſiæ poteſtatem eneruent, & hoc in primis urgent per fidem ſolam a Deo tantum remitti peccata, Eccleſiæ miniſtris id ſolummodo auctoritatis relinquentes ut per ſuum miniſterium ex Euangelij promiſſis, fidelibus peccatorum remiſſionem a Deo factam annuncient, & eccleſiaſticæ communioni reſtituant, eos ab omni culpæ reatu abſolutos oſtendentes, ideo hoc tempore Magiſtri & Auctoris noſtri ſententia non poteſt abſque hæreſeos labe ſuſtineri, præcipue cum ſanctum Concilium Tridentinum ſeſſ. 14. c. 6. declarauerit ſacerdotis abſolutionem non eſſe ſolum miniſterium declarandi remiſſa eſſe peccata; ſed ad inſtar actus iudicialis, quo ab ipſo ueluti iudice ſententia pronunciatur, idque can. 6. ſub anathematis pœna & dicendum & ſentiendum ſanxerit. Quāobrem exploſa Auctoris opinione in hac parte. (qui tamen eſt excuſandus, cum eo tempore ſcripſerit, cum de hoc dogmate nondum erat ab Eccleſia deciſum, quid eſſet ſentiendum) dicendum, Eccleſiæ claues ſe extendere ad vere retinenda, aut dimittenda peccata, & ad pœnitentem obligandum, ſiue abſoluendum a pœna æterna, non ſolum a temporali aut a ſatisfactoria. Hæc ſunt, quæ te, Pie Lector, præmonitum uolueram. Vale.

Digitized by Google

PROLOGVS AVCTORIS.

QVONIAM, ut ait
Magiſter in princi-
pio gloſſę Epiſtolæ
Pauli ad Romanos
Principia omnium
rerum requirenda
ſunt prius, ut earū
notitia plenior poſ
ſit haberi. Idcirco antequā ad expoſitio
nem libri Pſalmorū procedamus, ipſius
libri cauſas & principia prius declarare
oportet. Vt autem ait Philoſoph. 2. Phy
ſicorum, Principia rerum, & cauſæ ſunt
quatuor, ſcilicet, Cauſa efficiens & pro-
ductiua, Cauſa materialis & ſubiectiua,
Cauſa formalis & diſtinctiua, Cauſa fi-
nalis & cōpletiua, & ſic cōformiter iſtius
libri Pſalmorū quatuor ſunt cauſæ. Pri-
ma eſt cauſa efficiens & pductiua, & iſta
eſt duplex. ſ. cauſa principalis & cauſa in
ſtrumentalis. Cauſa principalis eſt ipſe
Deus, per quē oīa facta ſunt, & ſine quo
nihil fieri pōt. Io 1. & 15. c. Cauſa aūt effi
ciēs & inſtrumētalis, ſm beatū Auguſti-
nū, & Magiſtrū ſententiarū in gl. fuit ip
ſe Dauid, qui oēs Pſalmos cōpoſuit. Sed
ſm Hieronymū fuit ipſe Dauid non ſo-
lus, ſed & multi alii, qui Pſalm. cōpoſue
runt, ut in titulis Pſalmorū proſequēdo
Auctores Pſalterii. apparebit Nam, ut dicit Hieronymus in
Prologo huius libri, decē fuerūt auctores
pſalmorum. ſ. Dauid, Moyſes, Salomon,
tres filii Chore, Aſaph, Ethā, Eman, & I-
dithū. Et ēt poſt iſtos alii fecerunt ali-
quos pſalmos, q non nominātur. Et ideo
aliq Pſalmi ſine titulo ponuntur, q ip-
ſorū auctores ignorātur. Iſte tñ totus li
ber attribuitur ipſi Dauid, quia licet nō
oēs Pſalmos, tñ maiorem partē ipſe fe-
cit, & cōſuetudo eſt a principaliori par
te totū denominare. Et hoc ſatis videtur
Titulus eius. innuere titulus, q toti libro pręmittitur
q talis eſt, Incipit liber hymnorum uel
ſoliloquiorū prophetæ de Chriſto, qui
principaliter iſtū librū ipſi Dauid attri-
buit, q ſingulari nomine propheta inter
cæteros nominaſ. Propter ꝙ dicit Magi-
ſter in glo. pdicta. Cū enim in ſcriptura
diciſ Propheta ſine additione ꝓprii no
minis, intelligitur Dauid, ut cū dr̄ Apo-
ſtolus, intelligitur Paulus, & cū dicitur
vrbs, intelligiſ Roma. Quare aūt Dauid
in comparatione ad alios prophetas per
excellentiā dicitur propheta, eſt quia ex
cellētiori modo aliis ſuā prophetiam ha
buit a Deo ſibi reuelatam. Vbi notādum
quod, ut ait Magiſter in Prologo huius
libri, ꝓphetia alicui reuelaſ qnque mo-
dis, ſcilicet ꝑ facta, ꝑ dicta, per ſomnia,
Prophetia, & reuelatio. & ſola inſpiratione Spiritusſancti, remo
to omni exteriori adminiculo facti, dicti
viſionis, vel ſomnij, ꝙ oſtendo. Primo igi
tur quādoq; alicui reuelatur prophetia
ꝑ facta, qñ, ſcilicet, per vnū factū alicui
aliquid aliud reuelatur, ſicut ꝑ arcā quā
Noe fecit in qua ſolum exiſtētes ſunt ſal
uati, & cęteri a diluuio ſubmerſit, eidem
fuit reuelata fides catholica, extra quam
nullus poteſt ſaluari. 24. quæſt. 1. quia ſo
la, &c. quoniam uerus oriens. Et iſtū mo
dum reuelationis propheticæ in multis
oſtendit Greg. ſuper Ezech. parte 1. ho-
mil 6. dicens, Quid eſt, ꝙ Adam dormiē
te Eua producitur, niſi ꝙ moriente Chri
ſto formatur Eccleſia? Quid eſt qđ Iſaac
ad immolandū ducitur, ligna portat, arę
ſuperponiſ, & uixit, niſi ꝙ Redēptor no
ſter ad paſſionē ductus lignū Crucis ipſe
portauit? & ſic l ſacrificio ꝑ nobis ex hu
manitate eſt mortuus, vt tñ immortalis
maneret ex diuinitate. Quid eſt ꝙ homi
cida poſt mortem Pōtificis abſolutus, ad
propriā terrā redit, niſi ꝙ humanum ge-
nus ꝙ peccādo ſibi mortē intulerat, poſt
mortē veri ſacerdotis, ſcilicet, Redēpto-
ris noſtri Chriſti peccatorū ſuorū vincu
lis ſoluitur, & in Paradiſi poſſeſſionē re-
paratur. Et iſto modo reuelatū fuit ipſi
Ionę per factū hederæ, quę ſub una nocte
nata eſt, & vna nocte periyt, qualiter De
iuſte pęnitēti ciuitati Niniuæ pepercit.
Ionæ. 4. Secūdo modo reuelatur prophe-
tia per uerba uel dicta, ſicut per verba, q
dixerūt Angeli Gen. 12. vt, In ſemine tuo
benedicentur oēs gentes, ſibi fuit reuela
ta Chriſti incarnatio. Sic & glorioſę Vir
gini per verba Angeli dicit, Spiritusſan
ctus ſuperueniet in te, &c. Et iſto modo
fuit

ſuit reuelata Prophetia ſua Oſeę & mul
tis aliis, q ſuas ꝓphetias per aliqđ verbũ
ſibi reuelatas oſtendunt, dicẽtes verbũ Dñi
ad eos fuiſſe factũ. Tertio modo reuelaẽ
per uiſiones. Et iſto modo fuit reuelatum
Hieremiæ, malos ꝑ Aquilonẽ, a quo om
ne malũ panditur, figuratos, pęna ignis
in inferno cruciãdos, dũ vidit ollam ſuc-
cẽſam a facie Aquilonis. Hier. 1. Et Moy
ſi partus Virginis ſine corruptione, dũ vi
dit rubũ ardentẽ ſine cõſumptione, Exo.
3. Propter ꝙ canit Eccleſia, Rubũ quem
viderat Moyſes. &c. Et iſto modo ꝓphe-
tauit Eſaias, qui prophetiam ſuã a viſio-
ne incipit, dicẽs, Viſio Eſaiæ. Quarto mo
do, fit reuelatio per ſomnia. Iſto mõ fuit
reuelatũ ſponſo virginis Mariæ, Ioſeph,
quod ipſa de Spirituſſancto conceperat.
Matth. 1. Et ꝙ Herodes puerũ Ieſum per
ſecutus erat. Matth. 2. qa Angelus Dñi
apparuit in ſomnis Ioſeph, dicẽs, Surge,
& accipe puerum, &c. Futurũ eſt enim vt
Herodes quęrat. &c. Et iſto modo Daniel
prophetizauit Regi Nabuchodonoſor
ſomniũ, & interpretationẽ eius, ꝙ nocte
in ſomnio ꝑ reuelationẽ acceperat. Dan.
2. Quinto vero mõ fit reuelatio ex ſola
inſpiratione Spiritusſancti q ꝑ ſeipſum
cor illuminat, & reuelat obſcurã. Et iſto
mõ reuelata fuit ꝓphetia iſtius libri ipſi
Dauid, ſcilicet, inſtinctu Spiritusſancti,
remoto omni exteriori adminiculo, pro
pter ꝙ ipſe de ſeipſo dicit Pſal. 84. Audiã
quid loquatur in me dñs Deus meus, &c.
Modo ad propoſitũ, quia ultimus modus
reuelationis excellẽtior eſt cæteris, & ab
excellẽtiori fit denominatio, ideo qa ip-
ſe Dauid propheriã iſto modo excellẽtio
ri habuit, ipſe inter cæteros per excellen
tiã dicitur Propheta. Ex quibus omnib.
apparet huius libri prima cauſa, ſcilicet
efficiẽs tã principalis, q̃ ſecundaria, & in
ſtrumẽtalis. Scđa eſt cauſa materialis, &
ſubiectiua, & hæc cauſa iſtius libri ẽ ipſe
Chriſtus. Vbi notandũ, ꝙ iſte liber ſe ge-
neraliter extẽdit ad oĩa, q̃ in ſcriptura ſa
cra cõtinẽtur ſingulariter, qm̃, vt ait Caſ
ſiodorus ſuper librũ iſtũ, totus Chriſtus
quantũ ad caput, & membra, eſt ſubiectũ
& materia totius ſacrę ſcripturę & ſimili
ter ſm eum totus Chriſtus eſt materia
huius libri. Et hoc eſt, ꝙ doctores dicunt,

Cauſa materialis Chriſtus.

ſcilicet, quod iſte liber continet totã ſa-
crã ſcripturam quia ſcilicet principalius
agit de Chriſto; & eius membris, circa q̃
tota ſcriptura verſatur, ꝙ patet ſi cõſide-
res, quod in iſto libro agitur de Chriſti
ęterna generatione, pſal. 2. Dñs dixit ad
me, filius meus es tu, &c. De Chriſti cum
patre æqualitate, Pſal. 108. Dixit dñs do-
mino meo, &c. De Chriſti Incarnatione.
pſal. 71. Deſcẽdit ſicut pluuia in uellus,
&c. De Chriſti Natiuitate, pſ. 84. Veritas
de terra orta eſt De Chriſti apparitione
pſ. 81. Reges Tharſis, & iſulæ, &c. De Chri
victoria in tẽtatione, pſal. 90. Super aſpi
dem, & baſiliſcũ ambulabis, &c. De Chri
a Iuda proditione pſal. 40. Homo pacis
meæ, in quo ſperabã, ampliauit ſuper me
ſupplantationẽ. De Chri paſſione per to
tũ. pſal. 21. Foderũt manus meas, & pedes
meos &c. De Chriſti morte, & expiratio-
ne. pſal. 87. Factus ſum ſicut hõ inter mor
tuos liber. De Chriſti Reſurrectione. pſ.
3. Ego dormiui, & reſurrexi, &c. De Chri
ſti glorioſa Aſcẽſione pſal. 86. Aſcendit
Deus in iubilatione, & dominus in uoce
tubę. De Chriſti ad iudicium apparitio-
ne. pſal. 49. Dñs noſter manifeſte veniet
ignis in cõſpectu eius, &c. Et ſic totius hu
ius libri materia dr̃ Chr̃s. Tertia uero cau
ſa huius libri eſt formalis, & hæc ẽ duplex
ſcilicet, forma tractatus, & forma tractan
di. Forma tractatus eſt forma ipſius libri
ideſt, pſalmorũ ordinatio. Vbi notãdũ, ꝙ
nõ eodem ordine, quo pſalmi facti ſunt,
ſunt in iſto libro ordinati ꝙ patet Nã in
ter pſamos Dauid, primus eſt pſal. 142. ſ.
Bñdictus Dñs Deus meꝰ, q docet manus
meas ad pręlium, &c. Hunc enim fecit in
principio ſuæ iuuẽtutis, qñ ſ. miraculo
ſe de gigãte Golia glorioſus habuit ui-
ctoriã, & tñ ponit quaſi in fine libri. Simi
liter inter oẽs pſalmos generaliter pri-
mus fuiſſe uidetur pſal. 45. Deus noſter
refugiũ, quẽ fecerũt tres filij Chore in de
ſerto, qñ ipſorũ pater cũ ſuis cõplicibus
a terra fuit miraculoſe abſorptus, & tñ
multi alij pſalmi ante ipſum ſituanẽ. Hu
ius aũt rõ eſt, qa poſtquã Biblia Hebræo
rum per Babylonis regem fuerat combu
ſta, nutu diuino ſurrexit Eſdras Prophe-
ta, q q̃ſiuit pſalmos ad versꝰ factos, quos
reperire potuit, & ipſos in unum librum
compi-

Cauſa formalis

Forma tractatus.

compilauit, ſ. ordine, quo ipſos reperit. Non tamen ex hoc dicitur auctor libri, ſed magis compilator, vel etiã ordinator Pſalmorũ. *Forma tractãdi* Forma verò tractandi eſt modus quem tenet iſte liber, qui ſecundum Magiſtrum in gloſſa talis eſt. Quoniam quandoque agit de Chriſto ſecundum caput, aliquãdo ſecundum corpus, ſcilicet, quod eſt eccleſia, aliquãdo ſecundũ vtrũque. Agit autem de Chriſto ſecundum caput tribus modis. Aliquando ſecundũ diuinitatem, vt ibi. Tecum principiũ in die virtutis tuæ, &c. Aliquando ſecundum humanitatẽ, vt ibi. Ego dormiui, & ſoporatus ſum. Aliquando per tranſactionẽ, vt quando caput vtitur uoce membrorum: vt ibi. Lõge a ſalute mea uerba delictorũ meorum &c. & ibi. Deus, tu ſcis inſipientiam meam. Item de corpore, id eſt de eccleſia agit tribus modis, ſ. aliquando ſecundum perfectos, vt ibi. Pro patribus tuis nati ſũt tibi filij. &c. Aliquãdo ſecũdum imperfectos, vt ibi. imperfectũ meũ uiderunt oculi tui. Aliquãdo ſecundũ illos, qui ſunt in eccleſia ſolo nomine, nõ re, numero, nõ merito, vt i Pſ. 107. Deus laudem meã ne tacueris, &c. Ex q̃bus apparet huius libri cauſa formalis. *Cauſa finalis.* Quarta eſt cauſa finalis, & hæc eſt vt Deus a nobis laudetur, vt per Dei laudẽ præmiũ gloriæ mereamur æternæ. Nã iſte liber totã ſacram ſcripturam continet per modũ laudis diuinæ, vt dicunt doctores. Et hoc ſatis declarat huius libri titulus, q̃a dicitur liber hymnorum vel ſoliloquiorum. Vt autẽ ait Auguſtinus in gloſ. Hymnus eſt laus Dei cum cantico. Canticum aũt eſt exultatio mentis habita de æternis in vocẽ prorũpẽs. Bene ergo dicitur liber hymnorum, quia docet nos laudare Deũ cũ exultatione habita de æternis, & hoc non ſolum corde, verũ etiã & voce. Ex hoc apparet ſolutio cuiuſdã quæſtionis, quæ ſolet fieri, ſ. quare liber Pſalterij plus in eccleſiaſticis legitur officijs, præ oibus alijs ſacræ ſcripturæ libris. Et hãc quæſtionẽ Magiſter mouet in gloſſ. & ipſam ſoluit, dicens. Notandum autẽ hanc ſcripturã, ſcilicet Pſalterij, plus cæteris ſcripturis i eccleſiaſticis officijs frequẽtari, qđ ideo fit, quia in hoc libro conſummatio eſt totius Theologicæ paginæ. Hic enim diſtribuuntur præmia bonorũ, ſupplicia malorum, rudimenta incipientiũ, progreſſus proficientiũ, perfectio peruenientium, uita actiuorum, ſpeculatio cõtemplatiuorum. Hic enim docetur quid peccatum auferat, quid pœnitẽtia reſtituat. quid pœnitens peccati conſcius dicat, &c. Quibus omnibus cõſideratis, ad ſtudiũ huius libri præ alijs omnes hortatur B. Hieronymus, *Hieronymus.* cuilibet noſtrũ, dicẽs. Nunquã de manibus, aut oculis tuis liber Pſalterij diſcedat. Dicat ad verbũ oratio ſine intermiſſione, vigilet ſenſus, nec uagis cogitationib⁹ patẽs corpus, pariterque animus tendat ad dominũ. Irã uince patiẽtia, ama ſciẽtiã ſcripturarũ, & carnis uitia non amabis, &c. Ex q̃bus oibus patet huius libri cauſa finalis. *Diuiſio pſalterij* Quibus præmiſſis, deſcẽdo ad huius libri diuiſionẽ, qui ſecundũ Magiſtrum in gloſſ. prima ſui diuiſione in tres partes diuiditur, ſcilicet in tres quinquagenas, q̃bus tres ſtatus Chriſtianæ religionis ſignificant. Primus eſt ſtatus pœnitẽtiæ, Secundus eſt ſtatus iuſtitiæ, Tertius eſt ſtatus laudis æternæ uitæ. In prima q̃nquagena agitur de ſtatu pœnitentiũ, ideo illa terminatur in penitẽtia, ſcilicet, in Pſalmo pęnitẽtiali, q̃ eſt, Miſerere mei Deus, &c. Secundum terminatur in iuſtitia, ideo terminatur in Pſal. iuſtitię, ſcilic. 100. qui eſt, Miſericordiam, & iudiciũ cantabo tibi, Domine, &c. Tertiũ terminatur in laude æternæ uitæ in fine, ibi, Ois ſpiritus laudet dominum. Vel aliter ſecundum alios doctores, iſte liber diuiditur in tres partes, q̃a primo ponitur Proœmiũ, ſiue præfatio in primo Pſalmo, ſecũdo ponitur executio in ſecũdo pſalmo, tertio ponitur principaliter intenta cõcluſio, ibi, pſal. 145. Lauda, aĩa mea Dominũ, pars ergo proœmialis eſt iſta primus pſalmus, Vel ſm alios doctores diuiditur in tres partes, q̃a ponitur præfatio in principio, ſcdo executio in principio ſecũdi pſal. tertio principalis cõcluſio, pſal 145 Lauda, aĩa mea, Dominum, prima ergo pars proœmialis eſt iſte primus pſ. cuius diuiſionem pagella ſequenti ponemus.

Digitized by Google

GLi Eccellentiſſimi Signori Capi dell'Illuſtriſſimo Conſiglio di X. in-
fraſcritti, haunta fede dalli Signori Reformatori del Studio di Pa
doa, per relatione delli tre a ciò deputati, cioè del Reuerendo Pa-
dre Commiſſario dell'Inquiſitione, del Cir. Secretario del Senato
Lorenzo Maſſa, & di D. Baldo Antonio Penna Dottor, & Lettor
publico, che nel Libro di D. Lodouico Carbone intitolato Summę Summarum
caſuum conſcientię, ſiue Theologię practicę; I Parui naturali, commentati da
D. Gio. Battiſta Rubeo, l'Anima d'Ariſtotile comm. dal medeſimo, la Metaphiſi-
ca comm. dal medeſimo, le Meteore comm. dal medeſimo: li Libri de cœlo, & mun
do comm. dal medeſimo, & li Commentarij del Padre Reuerendo Maeſtro Mi-
chiel Ayguani da Bologna Carmelita, ſopra i Salmi, non vi è coſa contra le leg-
gi, & ſono degni di ſtampa, concedono licentia, che poſſino eſſer ſtampati in
queſta Città.

Dat. Die xx. Aprilis 1600.

D. Aluiſe Moreſini
D. Hieronimo Giuſtinian. | Capi dell'Illuſtriſſimo Conſeglio di X.
D. Lorenzo Capello.

Illuſtriſſimi Conſ. X. Secr.
Leonardus Ottbobonus.

1600. à 26. Settemb.
Regiſtr. in libro.

Antonius Lauredanus officii
Con. Blaſph. Coad. & Secr ſubſcr.

COMMENTARIA IN PSALMOS DAVIDICOS

R. P. MICHAELIS DE AYGVANIS BONONIENSIS, ORD. CARMELITARVM, Sacræ Theologiæ Doctoris:

ALIAS AVCTORIS INCOGNITI.

PSALMVS PRIMVS.

1 *Nota.* B*Eatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum: & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentia non ſedit.*

ISTE primus Pſalmus à doctoribus dupliciter exponitur, ſ. literaliter, & allegoricè de Chriſto. Primò ergo procedam ſecundùm primum. Secundò ſecundum ſecundum. Quãtum B ad primum ſenſum, primò ſciendum, ꝙ iſtum pſalmum non fecit Dauid, ſed Eldras: qui pſalmos in vnum volumen copulauit. Cui copulationi præmiſit iſtum Pſalmum per modum prologi, inducere volens fideles ad ſtudium ſacræ ſcripturæ, in iſto libro contentæ. Et ideo in iſto Pſal. duo facit: quia primò excludit à fidelibus doctrinam peruerſam, & hæreticam. Secundò ſuadet doctrinam iſtam fidelem, & catholicam: ibi, *Sed in lege.*

Hæretic. Circa primũ notandum, ꝙ in doctrina

A hæreticorum talis eſt proceſſus, quia primò ad ipſam audiendam fidelibus ab hæreticis cõſulitur, ſecundò in ipſa per frequentem auditũ quis habituatur, tertiò quis in ipſa habituatus, aliorum peruerſus doctor efficitur. Et ſm hoc tria facit, quia primò diſſuadet primum in principio, ſecundò ſm: ibi, *Et in via peccatorũ non ſtetit*, tertiò tertiũ: ibi, *Et in cathedra peſtilentiæ* Dic vt Nico. de Ly. Sequitur ſm. ſ. vbi catholicam doctrinã ſuadet, &c. vt Nic. de Ly. Aliter iſte Pſal. de Chriſto exponitur capite totius eccleſię: in quo

B iſtam concluſionem intendit principaliter. ſ. ꝙ Chriſtus eſt verè beatus. Et diuiditur in duas partes: quia primò agit de Chriſti beatitudine, per illã nos aliciens: ſecũdo de malorum vltione, per illã nos terrens: ibi, *Non ſic impij.* Ad euidentiam primi ſciendum, ꝙ ad veram beatitudinem duo requiruntur. ſ. carentia omnis mali: & abundãtia omnis boni: quæ duo fuerunt in Chriſto. Et primò oſtẽdit primum, ſecundò ſecundum: ibi, *Sed in lege.* Primò oſtendit in Chriſto carentiã eſſe omnis mali: Vbi ſciendum, ꝙ mali no- *Malum. 15. q. 1. illa cauẽda sũt*

Digitized by Google

mine propriè ſolum peccatum intelligitur. Vnde canon dicit, q̃ mali nomine ſolum illa intelliguntur, quæ mentem crimine implicant. Hoc aũt malum. ſ. peccatum tribus modis committitur. ſ. voluntate, opere, & exemplo, ſiue conſuetudine. Vnde volens oſtendere Chriſtum carere omni malo, ponit ipſum non peccaſſe voluntate: quia non abijt in conſilio impiorum. Non opere: quia in via peccatorum non ſtetit. Non conſuetudine & exẽplo: quia in cathedra peſtilentiæ non ſedit. Et iſti tres modi peccãdi ſunt figurati p illos tres mortuos, quos Chriſtus ſuſcitauit ſm magiſtrum in gl. ſ. quia ſuſcitauit vnum in domo, hoc eſt peccatũ latens in mente. Alium extra portã, hoc eſt peccatum iam extra patens per operationem. Aliũ in ſepulchro, hoc eſt peccatum ex conſuetudine omnibus ſatens per malum exẽplum. Vt aũt clarius oſtẽdat Chriſtum omni peccato carere: oſtẽdit Chriſtum per oppoſitum ſe habuiſſe ad primum hoĩem. Nam primus hõ tripliciter peccauit. ſ. quia abijt, ſtetit, & ſedit. Abijt per peccatum voluntatis. Stetit per peccatum operis. Sedit per peccatum malæ conſuetudinis. Abijt ergo Adam, i. à Deo receſſit, nõ loco, ſed diſſimilitudine, more filij prodigi: qui patrẽ voluntate relinquendo, abijt in regionẽ lõginquã. Sic Adam abijt, i. receſſit à Deo peccato voluntatis, qñ perſuaſionibus, & conſilio diaboli, & Euæ conſenſit volũtate, vt dñi præceptum violaret. Tunc. n. abijt in conſilio impiorum, i. voluntate conſilio ipſorum conſentiens, receſſit a Deo. Stetit in uia peccatorum: quando voluntatem malam opere compleuit, comedens lignum vetitum. Sed ſedit in cathedra peſtilentiæ: quãdo exẽplo, & verbo peccatum ſuum excuſando, ſe retorſit in Deũ. d. Mulier, q̃ dediſti mihi, &c. Ille. n propriè in cathedra peſtilentiæ ſedit, qui peccatũ ſuũ excuſando, alijs dat exemplum peccandi. Cathedra. n. propriè eſt doctorum, ſicut thronus regum, & tribunal iudicũ. vocaĩ ergo exemplum malum cathedra peſtilentiæ. Nam peſtilentia eſt morbus, qui latè peruagatur omnes propinquos, aut penè omnes inuoluens. Et dicitur peſtilẽtia a paſtu. q.

Peccatũ.

No. de tribus mortuis ſuſcitatis.

Matt. 9.

Luc. 7.

Ioan. 11

Chriſtus Adam.

Luc. 15.

No. de Cathedra.

E paſtulentia. Et ſic peſtilentia dĩ morbus latè depaſcens i. amor dominandi, quo vix aliquis caret. Et ſic ille in cathedra peſtilentiæ ſedet, qui amore dominandi, vel apparẽdi, peccatum ſuũ excuſat, vel alios ſuo exemplo ad peccãdũ trahit. Sic ergo oſtendit primũ hoĩem peccaſſe tripliciter, q. d Ideo primus hõ infelix fuit: q3 abijt, ſtetit, & ſedit. Sed non ſic ſecundus Adam. ſ. Chriſtus, quia hic non abijt in cõſilio impiorum. Impij namq; hic dicunt dæmones, & Phariſæi, qui Chriſto dabant peccandi conſilium. Sic n dæmõ F ipſum tentando d. Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens, &c. Phariſæi ſibi conſulebant, ne voluntatẽ patris impleret. d Deſcende de cruce, &c. Sed in conſilio eorũ non abijt: quia voluntate ipſis non conſenſit. O quanta peruerſitas dæmonum, & Phariſæorum, qui Deo conſiliũ dare præſumebant. Vnde cuilibet eorũ dĩ. Cui dediſtis conſilium? forſitan illi, qui non habet ſapientiã? Quod verbum exponit Greg. d. Dare ſtulto conſilium, charitatis eſt: dare ſapienti, oſtẽtationis eſt: dare vero ipſi ſapiẽtiæ, peruerſitatis eſt. Et ideo Chri G ſtus Dei ſapientia, cui iſti conſulebãt peccare, nõ abijt in conſilio impiorũ: ſed ipſum repulit. Conſiliũ impiorũ longè ſit à me. Quidnam eſt impiorum cõſilium, vt ait Greg. niſi gloriã terrenã quærere, æternã negligere, ſalutem tẽporalẽ cum damno animæ appetere, & dolores tranſitorios ad æternos gemitus cõmutare? Ideo quia iſta omnia Chriſtus deſpexit: ideo in conſilio impiorum non abijt. d. illud Gen. in conſilium eorum non intret anima mea. *Impiorum*. Impij ſunt diabolus ſuggerens, caro delectans, & ſpi H ritus conſentiens. Ille namque i. diabolus Euam ſeduxit dicens. Eritis ſicut dij: & per illã virum ſubdidit. Similiter adhuc dæmon ſuggerit carni, caro ſpiritui: & ſit impiorum cõſilium. Dicunt enim ſibi adinuicem. Oium noſtrum ſit vnum marſupium. Ponunt ergo in memoria quaſi in marſupio vnuſquiſque obolum ſuum, ſcilicet dæmon ſuggeſtionem, caro delectationem, & ſpiritus conſenſum. Inde tanquã de ſymbolo comparant victum ſibi competentem, caro quidem combuſtionem, ideſt, ignem inextinguibilem,

Matt. 4.

Mat. 17

Iob 26.

Greg. 17 mo. c. 10

Greg. 15 mo. c. 21

Gen. 45.

bilem, ſpiritus malam conſcientiã.ideſt,
uermem non morientẽ,dæmõ aũt vtriuſ
que ſanguinem.Beatus ergo vir,qui non
abijt in conſilio impiorum,ideſt,non de-
lectatur in ſuggeſtione diaboli, nec con-
ſentit ei,quia Chriſtus licet fuit tentatus
à Diabolo,non tñ fuit delectatus in ten-
tatione, nec conſenſit, ſed exſufflauit,&
deiecit, dicens. Non in ſolo pane viuit
homo:ſed in omni uerbo,quod procedit
de ore Dei, ſcriptum eſt, Non tentabis
Mat. 4. dñm Deũ tuum. Vade ſathana,ſcriptum
eſt,Dñm Deum tuũ adorabis: & illi ſoli
ſeruies. Ergo & tu,Chriſtiane,ſic fac ex-
ſufflando tentationem,ſi vis eſſe beatus.
Vnde Iacobus apoſtolus. Beatus vir,qui
ſuffert tentationem, ideſt expugnat. Si
autem cecideris per delectationem vel
conſenſum in tentationem, ſurge forti-
ter per contritionem cordis,& oris con-
feſſionem ſacramentalem. (*Et in uia pec-*
Via pec-catorum *catorum non ſtetit.*) Via peccatorum eſt
operatio praua, qua Chriſtus loquitur
Mat. 7. .d. Lata eſt porta & ſpacioſa via, quæ du-
cit ad perditionem:& multi ſunt,qui in-
trant per eam. Quæ uerba exponens
Chryſo-ſto. ſup. Matth. Chryſo. Porta perditionis eſt diabolus,
per quem introitur in gehennam: Porta
vitæ eſt Chriſtus per quem introitur in
regna cęleſtia. Lata aũt porta dr̃ eſſe dia
bolus,non magnitudine poteſtatis exten
ſus, ſed effrenatæ ſuperbiæ licentia dila-
tatus. Porta aũt anguſta dr̃ Chriſtus non
paruitate poteſtatis exiguus,ſed humili-
tatis ratione collectus: quia quem totus
non põt capere mundus, ſeipſum inter
Via per-ditionis. anguſtias vteri uirginalis incluſit. Via au
tem perditionis & peccatorũ eſt omnis
iniquitas,quæ lata,& ſpacioſa dr̃:quia nõ
eſt intra regulam diſciplinæ incluſa: &
ambulantes in ea, quicquid eos delecta-
Via uitæ uerit,hoc ſequũtur. Via aũt uitæ dr̃ eſſe
omnis iuſtitia, ꝑꝑ contrarias cauſas ẽa
dr̃ arcta. Conſiderandũ aũt, ꝙ niſi quis
ambulauerit per uiam non poteſt perue-
nire ad portum:qui.n.non ambulant per
viã iuſtitiæ impoſſibile eſt, ut uerè Chri
ſtũ cognoſcant. Similiter non incurrit in
manus diaboli, niſi qui in uia ambulat
peccatorum. Ex quibus apparet quòd
uia peccatorum dicitur omnis iniuſtitia,
& oís operatio praua. Sed quia in hac via

A Chriſtus non ſtetit.quia non fecit pecca- *1. Petr. 2*
tũ,nec inuentus eſt dolus in ore eius. *Et*
in cathedra peſtilentiæ non ſedit Cathe- *Cathedra peſtilentiæ.*
dra peſtilentiæ dr̃ praua doctrina,& ma-
lũ exemplũ,in quibus Chriſtus nõ ſedit:
quia in tota doctrina Chriſti nõ reperi-
tur aliquid malis moribus conſonũ, vel
diſſonum bonis In tm̃ ꝙ ſui inimici eius
doctrinę teſtimoniũ cogerentur dare.d.
Mag. ſcimus quia uerax es,&c. Rectè di- *Mat. 22*
cis,& doces. Nec ẽt aliquod malũ exẽ- *Luc. 20.*
plum in uita ſua conſpicitur, ſed oís ſan-
ctitatis,& iuſtitiæ nobis reliquit exẽplũ,
B vt ſequamur veſtigia eius, &c. Sic ergo
Chriſtus in cathedra peſtilentiæ non ſe- *2. Petr.*
dit,oís ſanctitatis,& ſapientiæ, figuratus *23.*
per Dauid,de quo dr̃ Dauid ſedit in ca- *2 Reg. 23*
thedra ſapientiſſimus princeps. Ecce er-
go ꝙ in iſto primo uerſu oſtendit Chri-
ſtũ immunem ab omni malo .i. peccato
per remotionem peccatorũ,quibus pec-
cauerat Adam, per hæc nos alliciens, ut
ſi cũ Chriſto beatificari cupimus, ipſa
peccata cordis,operis, & oris fugiamus.
Sed dices,Nõne ita allicit mulieres ut vi *Quæſtio*
ros:quare exẽplũ ſolũ uiri dedit, & non *Reſponſio 32.q. 7. ſed illud.*
C mulieris. d. Beatus vir, &c. Reſpondet,ꝙ
vir,& mulier qñq; dicunt à ſexu,qñq; ve
rò vir à virtute,& mulier à mollitie. Et
ſic oís tã maſculus,q̃ fœmina uirtuoſus *Vir mulier.*
dr̃ vir,& oís mollis & vitioſus dr̃ mulier.

Sed in lege domini uoluntas eius: & in le- 2
ge eius meditabitur die,ac nocte.

POſtq̃ oſtendit Pſal. Chriſtũ immu-
nẽ ab omni peccato. nũc ipſum oſtẽ
dit abũdaſſe omni bono,ſ.uirtutis,& me
riti. Vbi ſciendũ,ꝙ ſicut peccatur tripli- *Tripliciter agit bonum*
citer,ut dictũ eſt,ſ.uoluntate,opere, uer
D bis & doctrina, ſic & tripliciter agit bo-
num. Et ſm̃ hoc oſtendit Chriſtũ tripli- *Lex. Chriſtus*
citer omni bono abundaſſe, ſ.uoluntate
in principio operis ibi. *Et erit tanquã li-*
gnum, verbo,& doctrina.ibi, *Et folium.*
Quantũ ad primũ dicit, *Sed in lege domi-*
ni,&c. Quia.n. perfectio non eſt ſolũ ma
la fugere, niſi bona fiant, ideo oſtendit
Chriſtũ & mala fugiſſe & bona feciſſe,d.
Sed in lege domini fuit, &c. Vbi nota ꝙ
aliud eſt eſſe in lege, aliud ſupra legem,
aliud ſub lege. Ille.n.eſt in lege, qui ſm̃
legem agit,voluntarie obediẽs legi. Ille

eſt ſupra legē, qui nouam legem cōdere
pōt, & in lege diſpenſare: ſic.n. Papa dr̄
ſupra canones, quia nouos canones cō-
25. q. 1. dere pōt, & in antiquis diſpēſare. Ille ve
ſi. ergo rò eſt ſub lege, qui ſm legem agit neceſ-
primam ſitatis timore coactus. Ad propoſitū er-
ſedem. go Chriſtus ſm diuerſos reſpectus erat
in lege, ſupra legem, & ſub lege. Erat.n.
in lege, quia uoluntariè legē Dei obſer-
Mat. 5. uabat, d. Nō veni legē ſoluere, ſed imple
re, i. facere. Erat ſupra legem, quia rigo-
rem legis antiquæ in amore nouę legis
Ioan. 1. permutauit, ſicut dr̄. Lex per Moyſem
data eſt, ſed gratia, & ueritas per Ieſum
Chriſtum facta eſt. Fuit ſub lege, nō qui
dem, q timore ageret, quæ erant legis,
ſed quia illa, quæ naturaliter homo fu-
git, & timet, quæ in lege ſcripta de ipſo
erant, ipſe aſſumpſit uoluntariè, vt famē,
ſitim, & mortem, pp qđ dicit apoſtolus.
Gal. 2. Miſit Deus filiū ſuū, ſequit factū ſub le-
ge. Ex quibus patet q eſſe in lege, eſt ſā
ctitatis, eſſe ſuper legē eſt poteſtatis, eſſe
ſub lege, eſt humanitatis. volēs ergo hic
oſtēdere Pſal. Chriſti ſanctitatē quò ad
bonū voluntatis, dicit, *ſed in lege dn̄i fuit voluntas eius*, & nō dicit ſupra legē, nec
ſub lege. Verū quia nō eſt perfectionis,
bonū inchoare, niſi pſeueranter bonum
De pœ. d. continuet, q incaſſum bonū agit. ſi ante
3. finē deſerat, ideo de Chriſto adiūgit d.
Incaſſū. *Et in lege eius meditabitur die, ac nocte*, i.
Deis. ſm gl. aſſiduè, & pſeueranter, uel aliter.
Nox. In ſcriptura.n. dies pſperitatē ſignificat,
Greg. li. ſed nox aduerſitatē, ſicut oſtēdit Greg.
2. mor. c. Scriptura ſacra ſæpe diē pro pſperis, &
9. noctē pro aduerſis recipit. Vn̄ de Diabo
Apoc. 12 lo in Apoc. dr̄ q proiectus accuſator fra
trū noſtrorū, qui accuſabat eos ante cō-
ſpectū dn̄i die, ac nocte. In die, & nocte
nos accuſat diabolus, quia modo nos in
proſperis, modo in aduerſis accuſabiles
oſtēdere cōtēdit. In die accuſat, dū pro-
ſperis malè nos vti inſinuat. In nocte ac-
cuſat, dum in aduerſis nos nō habere pa
tientiā demonſtrat. Chriſtus meditabat
in lege Dei die, ac nocte, i. in rebus pro-
ſperis, & in aduerſis ſuæ paſſionis: unde
omnia tam proſpera, quam aduerſa de
ipſo in lege poſita uoluntariè Chriſtus
Pſal. 1 obſeruabat. d. Legem pone mihi, domi-
ne. i. legē poſitam exquirā eam ſemper.

E Sic ergo in lege domini erat die, ac no-
cte Chriſti uoluntas. unde. d. Deſcendi
de cœlo, non vt faciam uolūtatem meā,
ſed uoluntatem eius, qui miſit me.

Et erit tanquam lignum, quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum: quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. 3

HIc conſequēter oſtenditur Chri-
ſtū omni bono abundaſſe quò ad
opera. Ad cuius euidentiam ſciendum,
quòd lignum in ſcriptura multa ſignifi- Lignum
F cat, ut d. Greg. in ſcriptura.n. ſacra ligni Greg. li.
nomine aliquando crux, aliquādo iuſtus, 2. mor. c.
aut ēt iniuſtus, aliquando uerò incarna- 2.
ta Dei ſapientia figuratur. Crux etenim
ligno ſignificatur, cum dr̄, Mittamus li- Hier. 11
gnum in panem eius. Lignum quippè in
panem mittere, eſt dominico corpori cru
cem adhibere. Rurſus ligni nomine vir
iuſtus aut ēt iniuſtus exprimitur, ſicut p
prophetam dicit. Ego dominus lignum Ezech.
ſublime humiliaui, & exaltaui lignum 17.
humile, quia iuxta eiuſdem ueritatis uo
cem. Omnis, qui ſe humiliat, exaltabit, Luc. 14.
G & omnis, qui ſe exaltat, humiliabit, &c.
Rurſum per lignum incarnata Dei ſapiē
tia ſignatur, ſicut de ea ſcriptum eſt, Li- Prou. 3.
gnum uitæ eſt ijs, qui apprehenderint
eam. Et ſicut ipſa veritas de ſe ait, Si in
viridi ligno hoc faciunt, in arido quid
fiet? Hic ergo accipitur lignum pro ipſa Luc. 23.
Dei ſapientia incarnata, cum dr̄. *Et erit tanquam lignum, &c.* Item notandum, Tanquā
quòd iſtæ dictiones tanquam, ſicut, &, ſicut,
quaſi: quæ idem ſignificare uidentur, ſi- quaſi.
gnificant quandoque ſimilitudinē, & nō
rei ueritatem, qn̄q; rei ueritatem & non
H ſimilitudinem, aliquando utrumque. Pri
mo modo accipitur Pſal. Ego autē tan- Pſal. 37
quam ſurdus non audiebam, & Matt. Mat. 26
cap. 6. Tanquam ad latronem, &c. Secun 1. Cor.
do modo accipitur. 1. ad Cor. 15. Tan- 15.
quā nouiſſimo omnium uiſus eſt mihi, &
Mar. & Ioā. Vidimus gloriam eius, qua- Ioan. 1.
ſi, &c. Tertio modo accipitur Hebr. 12.
Tanquam filijs uobis loquitur Deus Et
ſic accipitur hic, quia Chriſtus nō eſt ue
rè lignum, &c. Et ad ſimilitudinē ligni
fructum ſuum dat. &c. huius ligni plan-
tatio fuit uerbi incarnatio, quia plan-

tatio facta eſt ſecus decurſus aquarum. A *Aqua.* Vbi nota ꝙ per aquam tria principaliter in ſcriptura ſignificãtur, ſcilicet, ſpi- *Gratia.* ritus ſancti gratia: iuxta illud Qui credit *Ioan. 7.* in me, ſicut dicit ſcriptura, Flumina de uentre eius fluent aquæ viuæ, hoc autẽ dicebat de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Aliquando per aquam ſignificatur Dei ſapientia, qua in- *Eccl. 15* terior homo reficitur. Aqua ſapientiæ ſalutaris potauit illum. Aliquando per aquam ſignificatur noſtræ mortalitatis decurſus. Oẽs morimur, & quaſi aquæ delabimur, &c. Ad propoſitum ergo de B Chriſto dicit propheta: ꝙ *erit tanquam lignum quod*, &c. Si accipiatur aqua primo modo notat abundantiam, & plenitudinem gratiæ, ſecus quæ Chriſtus in ſua incarnatione fuit plantatus: quia tãtam habuit gratiæ plenitudinem, quòd Deus ei plenius conferre non poteſt: ut *Mag. li. 3. diſt. 13.* ait Magiſter, & hæc plenitudo ſignificatur per decurſum aquarum. unde Ioã. 3. Non ad menſuram datus eſt ei ſpiritus. Si autem accipiatur aqua ſecũdo modo, plantatus eſt Chriſtus ſecus decurſus aquarum i. diuinæ ſapientiæ unitus, q̃d C bené notat hæc dictio, ſecus, quæ importat unitatem: quia non ſapientia Dei in humanitatem eſt conuerſa, nec è conuerſo, Sed natura humana ſecus diuinam ſapientiam plantata, ideſt, unita, quia Dei perſona humanã naturam aſſumpſit. Vn- *Iob. 29.* de dicit ipſa diuina ſapiẽtia. Radix mea aperta eſt ſecus aquas .i. radix mea. ſ. humanitas aperta eſt: ideſt, eleuata, ſecus aquas, ideſt, ex unione ad aquam diuinæ *Obiectio* ſapientiæ. Et non te moueat, quia dicit ſecus aquas, cũ una ſola ſit aqua diuinæ *Reſp.* ſapientiæ: quia ſcriptura multoties plu- D rale pro ſingulari accipit: ſicut è conuerſo. Si aũt aqua accipiatur tertio modo, tunc Chriſtus uerum lignum. ſ. uerbum, plãtatũ eſt ſecus decurſus aquarũ, ideſt, ſecus decurſus noſtræ mortalitatis: quia Dei uerbum in plantatione ſuæ incarnationis omnes noſtros defectus, & mortalitatem aſſumpſit. Et iſto modo exponit *Greg. 29 mor. ca. 27.* iſtum textum Greg. d. Creator noſter qui in diuinitate uideri non poterat, aſſumpſit à nobis unde uideretur à nobis: ipſe uerò ſecus aquas aperitur: quia humani auctor generis, per humanitatem ſuam hominibus demõſtratur. Vnde rectè per Pſalm. dicitur, *Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum*: quia fructum obumbraculi in protectione nobis proferens apparuit creator in carne: ut humanum genus per reſurrectionem figuret, quod per defectum quotidie ibat in mortem, & aduerte, ꝙ iſtud lignum Chriſtus ſic triplici modo plãtatum ſecus decurſus aquarũ, fructum ſuũ dedit in tẽpore ſuo: Quod .n. dicitur tempus Chriſti, niſi tempus ſuæ paſſionis, de quo dicebat, tempus *Matth. 26.* meum propè eſt, apud te facio Paſcha, &c quo, ſcilicet tempore dedit fructum noſtræ redemptionis, quo, ſcilicet tempore ſuæ paſſionis de Chriſto impletum *Ioeli 2.* eſt illud, lignum attulit fructum ſuum.

Et folium eius non defluet, & omnia quæcunq; faciet, proſperabuntur. 4

Hic conſequenter oſtendit Chriſtũ *De pæ. diſ. 1. q. ergo.* omni bono abundaſſe, quo ad verba, & doctrinam. d. *Et folium eius non defluet*: Per folium .n. in ſcriptura verba ſi- *Folium.* gnificantur: & hoc duplici ratione: quĩ ſicut folijs fructus ornatur, ſic & uerbis cõpoſitis ſcientia decoraĩ. Et hanc rationẽ aſſignat Hugo de ſancto Victore ſuper illud Dan. Folia eius, pulcherrima, *Dan. 4.* & fructus eius nimius, dicens in folijs verba, in fructu uita deſignaĩ, quia ſicut folijs ueſtiĩ fructus, ſic uerbis compoſitis vita decoraĩ. Aliã rationẽ aſſignat Mag. in gloſ. dicens, quia ſicut folia tegunt fructus: ita uerba dñi ſuas promiſſiones cuſtodiunt. Folium igiĩ Chriſti nõ defluit: *Folium Chriſti.* quia eius uerba ſancta, & ſolida manẽt. Folium ergo eius non defluet: quia nullum uerbũ Chriſti erit irritũ: ſed quodlibet deducit ad vitam, ipſo dicente, Cœlum & terrã tranſibunt, uerba autẽ mea non præteribunt. Et tunc concludit de *Mat. 24* Chriſto, dicens, *Et omnia quæcunque faciet proſperabuntur*. Omnia. i. fructus & folia, ideſt, facta, & dicta. Chriſti mors & uita *proſperabuntur*, ideſt, proſperitatis æternæ nobis ſunt cauſa, ſ. electis. Et hoc eſt quod de Chriſto, ideſt, uerbo incarnato pater prælixit. Verbum quod *Eſa. 55.* egredie-

egredietur de ore meo, non reuertetur ad me vacuum, ſed faciet quæcunq; volui:& proſperabit in ijs, ad q̃ miſi illud.

5 *Non ſic impij, non ſic: ſed tanquam puluis quem proijcit ventus à facie terræ.*

POſtquam oſtendit Chriſti beatitudinem & perfectionem, per illam nos alliciens: nunc conſequẽter oſtendit peccatorum vltionẽ, per illã nos terrens. Et duo facit: quia primò oſtendit malorum demerita: ſecundò ipſorũ tormenta, ibi. *Ideo non reſurgent.* Quantũ ad primũ ſciẽdum, ꝙ vita malorum in duobus malis cõſiſtit. ſ. quia varijs inuoluũtur peccatis & oĩbus priuantur bonis meritorijs: ſicut per oppoſitũ de Chriſto capite dictũ eſt: ꝙ fuit immunis a peccato omni, & abundans omni bono. Sic & mali per oppoſitum. Ideo ait. *Non ſic impij.* ſ. non ſic carent, ſed abundant peccatis. Et addit iterum non ſic. ſ. non abundant meritis, & bonis: ſed per cõtrarium peccatis abũdant & carent bonis. Carent nanq; bonis, quia carent ſtabilitate charitatis, & vnitatis: quæ oĩs boni eſt fundamentum. Ideo nomine pulueris denotantur cum dr̃: *ſed tãquã puluis*, &c. vñ Greg. d. Quid .n. pulueris noĩe niſi peccatores accipimus, qui nullo virtutis pondere ſolidati, cuiuſlibet tẽtationis flatu rapiunt? de quibus ſcriptũ. *Non ſic impij, non ſic: ſed tanquã puluis*, &c. Et quia dęmon ſerpẽs antiquus, peccatorũ vita ſatiat: ideo de iſto puluere peccatorum dr̃: Serpenti, puluis panis eius. Inſuper tales peccatis abũdãt: q̃a vento elationis, & ſupbiæ agitantur: q̃a taliũ puluerẽ proijcit ventus à facie terræ. Vñ qualiter vento ſuperbiæ vel aliorũ vitiorũ peccator proijciatur à facie terræ. ſ. ſtabilitatis, oſtendit Greg. ſuper illo verbo Iob. Contra foliũ, ꝙ vento rapitur, oſtendis potẽtiam tuã. d. Peccator. n. tentationis vẽto rapitur, & malorũ deſideriorũ flatib. leuatur. Mens quippe humana quot tentationes patitĩ, quaſi tot flatib. mouetĩ, vel proijcitur. Hãc etenim plurimũ ira perturbat, cum recedit ira, ſuccedit inepta lætitia. Luxuriæ ſtimulis vrgetur, æſtu auaritię longe, lateq; ad ambienda quæ terrena ſunt, tenditur. Aliq̃n hãc ventus ſuperbiæ eleuat; aliq̃n

Greg. li. 30. mor. cap. 10.

Pſal. 1.

Eſa. 65.

Greg. 11 mo. c. 23 & 24. d.

Peccatoris inſtabilitas.

E verò inordinatus timor in infimis depõnit. Quia ergo peccator tot peccatorum ventis quatitur, meritò pulueri, quem a facie terræ ventus proijcit, comparatur. Si. n. de peccatoribus dicitur. *Non ſic impij, non ſic: ſed tanquam*, &c. i. a facie ſtabilitatis æternæ, quæ terra dicitur a ſimili: quia ſicut terra nutrit, & continet exteriorem hominem: ita illa interiorem, vt Magiſt. in gloſſa.

Ideo non reſurgent impij in iudicio: neque peccatores in concilio iuſtorum. 6

F HIc conſequenter oſtendit malorũ punitionem. ſ. qualiter in vltimo iudicio damnabũtur. Et primò facit hoc. ſecundo rõnem aſſignat, ibi, *Q̃m nouit dñs*, &c. Quò ad huius literæ euidentiã, ſciendum, ꝙ aliqui hæretici ex hoc loco moti dixerunt, q̃d quamuis boni poſt iudiciuni beatificẽtur aĩa, & corpore, quia reſurgent ipſorum corpora, mali tñ ſolũ in aĩa punientur æternaliter, non autem in corpore, quia malorum corpora non reſurgent, dicente Pſalmiſta. *Non reſurgent impij in iudicio.* Et hoc ſpectare dñt G ad Dei bonitatem, quæ largior eſſe debet ad bonos præmiandum, quam ad puniendum malos. Vnde bonos ſemper præmiat vltra condignum, ſed malos punit citra condignum, ſed hunc errorem tollit dñs. d. omnes, qui in monumentis ſunt, audient vocẽ filij Dei, & procedent qui bona egerunt in reſurrectionem vitæ, qui verò mala in reſurrectionem iudicij. Et ideo ad euidentiam huius literæ ſciendum, ꝙ duplex eſt reſurrectio. ſ. prima, & ſecunda. Prima eſt animæ, Secunda corporis. Reſurrectio animæ eſt, H q̃n anima per peccatum mortua per pœnitentiam a peccatis reſurgit ad vitam: quæ ſolum in præſenti vita locum hẽt: Secunda eſt reſurrectio corporum, quæ de lege cõi in vltimis reſeruatur. Prima eſt bonorum. Secunda eſt cõis omnium bonorum, & malorum. Et ideo prima facit hominem beatum, non ſecunda. Vnde Apoc. dr̃. Beatus qui hẽt partem in reſurrectione prima. Dicunt ergo aliqui, ꝙ iſte textus intelligitur de reſurrectione prima, nõ de ſecũda: eò ꝙ mali, ſ. à Deo præſciti, quantuncũq; ſint boni,

& vir-

Nota de condigno

Ioan. 5.

Reſurrectio duplex.

Apoc. 26

Digitized by Google

& virtuoſi,finaliter tñ à grã cadunt, & p peccatũ moriuntur, à quo nõ reſurgunt: ſicut econtra de prædeſtinatis, vt habeť de pœ. d.3.citius ad hæc,& de pœ.d.4 ſi ex bono. Sed q̃uis iſta ſint in ſe vera,non tamen ſunt ad propoſitum literæ, cuius rõ.eſt.quia hic litera,vt ex præmiſſis apparet,vult dare drĩam inter bonos,& malos,quæ eſt, ꝙ boni reſurgent in iudicio, & in concilio iuſtorũ,ſed non mali. Certum eſt aũt,ꝙ in iudicio vltimo non reſurgent boni, neq; mali prima reſurrectione, q̃ ſolum hẽt locum in vita præſenti,& non in reſurrectione iudicij : & dum aĩa vnitur cum corpore,& nõ poſt. Propter ꝙ dicit glo. Magiſtri ſuper illo verbo.2.Cor.5. Oẽs nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt recipiat quiſque,prout geſſit in corpore,ait. Fruſtra hõ poſt corpus hoc poterit.ſ.à peccatis reſurgere: quod in corpore cõparare negligit. Dicẽdum eſt ergo,ꝙ hic textus loquitur de ſecunda reſurrectione ſ.corporum,& nõ de prima,q̃ eſt aiarũm.vnde ſciendũ primo ꝙ iſte textus nõ loquitur de oibus peccatoribus, ſed ſolum de impijs Impij.n.propriè dñr infideles, & idolatræ. Peccatores aũt dñr ét & Chriſtiani mali peccantes.Vnde impietas propriè eſt contra cultum diuinum,& reſpicit infidelitatem idolatriæ. Dicit ergo de infidelibus,qđ nõ reſurgẽt in iudicio: nõ .n.negat,ꝙ nõ reſurgent:ſed ꝙ nõ reſurgent in iudicio. Et adhoc intelligendum

Greg.26 cap. 24. notat Greg.ſuper illo verbo Iob.46.iudicium pauperibus tribuit.vbi ſic ait. Duæ quippe ſunt partes.ſ.electorum atq; reproborum, ſed bini ordines eiſdẽ ſingulis partib.continenť. Alij nanq; iudicanť, & pereunt. Alij non iudicanť,& pereunt. Alij iudicantur,& regnant. Alij non iudicantur,& regnant. Iudicanť, & pereunt, quibus dominica inclamatione dr. Eſuriui,& nõ dediſtis manducare. Sitiui, &c.

Mat.25 Quibus præmittitur.Diſcedite à me maledicti in ignẽ æternum, qui paratus eſt diabolo, &c. Alij verò in extremo iudicio non iudicantur, & pereunt. de quib. propheta ait: *nõ reſurgent impij in iudicio.* Et de quib. dominus dicit. Qui non cre-

Ioan.3 dit iã iudicatus eſt. Et de quib. Paulus ait. Qui ſine lege peccauerunt,ſine lege

A peribunt. Reſurgunt verò & oẽs infideles: ſed ad tormentum, nõ ad iudicium. *Rom. 2.* Non.n.eorum tunc cauſa diſcutitur, qui ad conſpectum diſtricti iudicis iam cum condemnatione infidelitatis accedunt. Profeſſionem verò fidei retinentes, ſed profeſſionis opera non habentes, redarguuntur ut pereant. Qui verò nec ſacramenta fidei tenuerũt,increpationem iudicis in examinatione nõ audiunt:qa p̃iudicati infidelitatis ſuæ tenebris, eius, quem deſpexerunt inuectione redargui non merentur, illi ſaltem verba iudicis

B audiũt, qui eius fidei verba tenuerũt,iſti in damnatione ſua æterni iudicis nec verba percipiunt, cuius reuerentiã nec verbo tenus ſeruare maluerũt, illi legaliter pereunt qui ſub lege poſiti peccauerũt, iſtis in perditione ſua nihil de lege dr, qui nihil legis habere conati ſunt. Princeps nanq; terrenã rẽpublicã regens,aliter punit interius delinquentem, aliter hoſtem exterius rebellantẽt in illo iura ſua conſulit, cũq; ſub verbis dignæ inuectiõnis adijcit. *Comparatio.* Cõtra hoſtem verò bellũ mouet:inſtra pditionis exercet,dignaq; tor-

C mẽta eius malitiæ retribuit: De malo verò eius,quid lex hẽat,non requirit. Neq; .n.lege neceſſe eſt puniri,qui lege nunq̃ potuit teneri. ita ergo in extremo iudicio,& legalis illum inuectio percutit,qui ab eo,ꝙ profeſſione tenuit actione declinauit. Et iſte ſine iudicio inuectionis perimitur qui lege fidei nõ tenet. Ex electorum verò parte alij iudicanť & regnant, qui vitę maculas lachrymis tergunt: qui mala pcedentia factis ſequentib. redimẽtes quicquid illicitum aliqñ fecerunt ab oculis iudicis eleemoſynarũ ſuperductio-

D ne cooperiunt. Quibus iudex veniens in dextera conſiſtentibus dicit, Eſuriui & dediſtis manducare: ſitiui &c. Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum, &c. Alij autem nõ iudicantur, & regnant qui etiam precepta legis perfectione virtutum tranſcendũt, quia nequaquam hoc ſolum ꝙ cunctis diuina pręcipit lex implere contenti, ſed pręſtantiore deſiderio plus exhibere appetunt, quam præceptis generalib. audire potuerunt. Quibus diuina voce dicitur. Vos reliquiſtis oĩa, & ſecuti eſtis me cũ

Digitized by Google

Mat. 19 veneriт filius hoīs in ſede maieſtatis ſuæ
ſedebitis & vos ſuper thronos, 12. Iudi-
cantes 12. trib. Iſrael. Et de quibus pro-
pheta ait, Dn̄s ad iudiciū veniet cum ſe-
niorib. populi ſui. Et de quib. Salomon
cum de ſponſo eccleſiæ loqueretur: ait.
Nobilis in portis vir eius qn̄ ſederit cum
ſenatoribus terræ. Hi itaq; in extremo
iudicio non iudicantur, & regnant qui
Eſa. 3. cum auctore ſuo ēt iudices veniunt &c.
Pro. 31. Aliter prædicta recolligens Mag. in glo.
huius literæ ait ſic. Nota ꝙ quatuor ordi
nes erunt in iudicio. Alij namq; erunt,
F qui iudicabunt, & nō iudicabunt̄, vt apo-
ſtoli, & alij perfectiſſimi. Alij nec iudica-
bunt, nec iudicabunt̄, quia iam iudicati
ſunt. ſn̄ia. n. damnationis eorū toti eccle-
ſiæ iam nota eſt, vt infideles: alij autē iu-
dicabunt̄ & ſaluabuntur, vt mediocriter
boni. Alij aūt iudicabuntur & damnabū-
tur, vt mediocriter mali. Ex quibus appa
Iudiciū vltimū. ret, ꝙ impij, i. peccatores infideles in iu-
dicio vltimo nō ſe habebūt actiuè, uel paſ
ſiuè, quia nec iudicabunt, neq; iudicabū-
tur, ideo non erunt de illis, qui ad iudi-
cium requiruntur, quod benè Pſal. ait. ꝙ
G *non reſurgunt impij in iudicio*. Sed quid
de peccatoribus qui tm̄ fidem verbis te-
nuerunt tunc erit? certè ſpectabunt ad iu
dicium, quia vt dictum eſt, tunc iudica-
buntur & peribunt: ſed ipſi alios cum iu
ſtis non iudicabunt. Ideo de illis ſubdit,
Neq; peccatores in concilio iuſtorum,
quia concilium & congregatio iuſtorum
malos cum Chriſto iudicabit, ſed non
peccatores, quia non malis ſed pauperi-
bus, i. perfectis humilibus tunc poteſtatē
dabit iudicandi ſicut, dicitur Iob 36. Iudi
cium tribuit pauperibus.

7 *Quoniam nouit dominus viam iuſtorum: & iter impiorum peribit.*

11. q. 3. cap. exiſtimant. POſtquam Pſal. oſtendit malorū puni
tionem, & præmiationem iuſto-
rum Hic conſequenter vtriuſque ratio-
nem oſtendit, d. *Quoniam nouit dominus
viam iuſtorum*, &c. q. d. Ideo iuſti proſpe-
rantur & beatificantur, quia nouit domi
nus viam ipſorum. Impij autem pereūt:
quia Deus iter ipſorum non nouit. Vlti-
mo notandum, ꝙ ſcire vel noſſe Dei eſt

E duplex. ſ. ſimplicis & veræ cognitionis, *Scire Dei*
& ſcire complacentiæ & approbationis.
Primo modo Deus ſcit omnia tā bona *Neſcere Dei.*
q̄ mala, Cum. n. oīum tam malorum, q̄
bonorū ſit iuſtus iudex, punitor. ſ. malo-
rum, & remunerator bonorum, qūo illos
iuſtè iudicare poſſet, ſi illorum bona vel
mala ignoraret? Cum ſm̄ Ariſt 1. Ethic. *Pri. Ethic.*
Vnuſquiſq; benè iudicat de ijs quæ no-
uit, & horum ſolū eſt rectus iudex Pro-
pter quod de Deo dicitur. Tu ſolus no-
ſti corda omnium filiorum hominum.
Iſta. n. notitia omnia nuda ſunt & aper-
ta oculis eius ad Heb. 4. Secundo modo *3. Reg. 7*
ſolum nouit illa quæ approbat. Et quia
malos in ſuis malitijs non approbat, ideo
illos, & eorum mala non nouit. Sic n. fa- *Mat. 25*
tuis virginibus ait. Amen dico vobis, ne- *Greg. 11*
ſcio vos. Iſtam diſt. ponit Greg. ſuper illo *mor. c. 8.*
verbo Iob 2. Ipſe nouit decipientem & *Matt. 7.*
eum, qui decipitur. d. Cum oīs, qui proxi
mum decipit ſit iniquus, & iniquis veri-
tas dicat, Non noui vos, diſcedite à me
oēs, qui operamini iniquitatem. Quali-
ter in hoc loco dicitur, ꝙ dn̄s decipien-
tem nouit? Et reſpōdet. d. Sed quia ſcire
Dei aliqn̄ cognoſcere dicitur, aliqn̄ ap-
probare, & ſcit iniquum quem aliqn̄ co-
gnoſcēdo iudicat. Neq; n. iniquū quēpiā
iudicaſſet ſi nequaquam cognoſceret, &
tn̄ iniquum neſcit, quia eius facta nō ap-
probat. Et nouit ergo, quia deprehendit
& non nouit: quia hunc in ſuæ ſapientiæ
ſpecie non recognoſcit. Et dat exemplū. *Exemplum.*
Sicut de veraci quolibet viro dicit̄: quia
falſitatē neſciat, non quia cū vel ab alijs
falſum dicitur, hoc deprehendere igno-
rat, ſed quia eandem ipſam fallaciam &
ſcit in examine, & neſcit in amore, vt vi-
H delicet hanc ipſe non agat, quam actam
ab alijs damnat &c. Ad propoſitū ergo
ideo iuſti ſunt beati: quia viam, ideſt ope
ra illorum Deus nouit, ideſt, approbat,
& ſibi placet: ſed *iter impiorū peribit*, q a
illos Deus non nouit, ideſt, non appro-
bat, nec ſibi placent. Opera enim iuſtorū
non ſolum dicuntur bona, ſed & digna
meritò, quia Deus approbat illa, ſed ma-
lorum opera nō approbat, quia illa ſunt
mala. Et hinc omnibus operibus ſine
charitate vel Dei amore factis, non præ-
mium, ſed pęna debetur 1. q. 1. Marchiō.

PSAL.

PSAL. II.

8 **Q**VARE *fremuerunt gentes: & populi meditati ſunt inania.*

ISTE eſt primus Pſal. habens titulum, cuius titulus ſecundum magiſtrum talis eſt. *Pſal. David.* Vnde notandum quod iſte tractatus ideo pars dicitur: eo quod nõ ſolum vocem hic contentam Dauid decãtabat dño, ſed ẽt pſalterium decẽ cordarum tangendo, à quo pſalterio iſte tractatus, & ſequentes pſalmi notantur. Ac ẽt

Pſalterium. adde notandum myſticè, quod ſicut Dauid laudabat Deum Pſal. canendo, & pſalterium decem chordarum manu tangendo: ſic & nos laudare debemus Deum nõ ſolum voce, ſed magis obſeruatione decẽ præceptorum legis, quæ ſignantur per tactum manu decem chordarum. Quæ

Pſal. 99 duo tangens infra Pſal. d. Iubilate Deo omnis terra; quo. ſ. ad vocem: Pſal. dicite nomini eius quo ad operationem. Eſt er

Interpretatio. go titulus iſte *Pſal. David* Hic Dauid eſt datiui caſus, vt ſit ſenſus. Pſal. Dauid. i. at

David. tribuitur ipſi Dauid. Dauid. n. interpretatur manu fortis, & deſiderabilis aſpectu, & ſignificat Chriſtum qui vere eſt manu fortis debellando aereas ptãtes, & deſiderabilis aſpectu, in quẽ ſ. angeli deſiderant proſpicere. Sic ergo eſt ſenſus Pſ. Dauid. i. ipſi Chriſto. i. Pſal. ſcilicet iſte tractatus qui Pſal. dicitur: quia ad bene operandum mouet: attribuitur Dauid, ideſt, ipſi Chriſto qui hic agit de ſe rege d. *Ego autẽ conſtitutus ſum rex ab eo,* &c. Vel ſecundum alios hic ly. Dauid eſt caſus genitiuus, vt ſit ſenſus, Pſal. Dauid. ideſt ipſius Dauid, quia iſtum pſalmum Dauid fecit, ut habetur expreſſe Act. 4. Et hoc de tit. *Quare fremuerunt.* Iſte Pſal. exponitur dupliciter etiam literaliter. ſ. de ipſo Dauid, & de Chriſto. Primo po-

Nota quõ David fuerit vnctus tribus vicibus in regem. nam expoſitionẽ primam. Secundò ſecũdam. Ad euidentiam primæ partis, ſciendum, quod Dauid, Chriſtus dicebatur quoniam Chriſtus græce, latinè vnctus dr̃, Dauid autem tribus vicibus in regem fuerat vnctus. ſ. primò ſecretè in domo patris à Samuele, ut habet̃ 1. Reg. 16. Secundò in Ebron à viris Iuda ſolum ſuper tribum

A Iuda. Tertiò fuit vnctus in Ebron ſupra totum Iſrael, vt habetur. 2. Reg. 5. propter quas vnctiones ipſe merito Chriſtus. i. vnctus dicebatur. Secundò notandũ quod in ſcriptura populus in hoc differt à gentibus, quia gentes dñr ipſi gentiles, & idolatræ. populus dicebatur gens Iudæorum verum Deum colens. Sic. n. d. Pſal. 115. Laudate dñm oẽs gentes collaudate. e. o. p. Quod expoſuit Mag. d. oẽs gentes. i. gentiles. omnes populi Iudæi, &c. Sic ẽt gentilibus ad fidẽ conuerſis dicebat Petrus 1. Pet. 2 q̃ aliqñ non *Nota differentiã inter populũ & gentes.*

B populu, ſnunc aũt populus Dei Hoc præmiſſo notandum eſt quod poſt mortẽ Saulis, qñ Dauid ſuper totum Iſrael vnctus fuit in regem, hoc audientes Philiſtæi, ſcientes Dauid eſſe virum bellicoſum, conuenerunt in vnũ quærentes occidere Dauid, vt habet̃ 2. Reg. 5. Fuerant. n. tpe Saulis aliqñ ſubiugati populo Dei. Ideo ad ſeruitutẽ redire timentes. q. d. adinuicẽ. Venite pugnemus viriliter cõtra Dauid vt ipſi Hebræi nobis ſeruiant & non nos ipſis. Sed Dauid confidens in dño oĩum illorum habuit victoriam: Itẽ *2. Reg. 5*

C notandũ, quod nõ ſolum gentiles Philiſtæi, ſed ẽt multi de Iſrael i. de populo Dei à principio reſtiterunt ipſi Dauid, ne regnaret ſuper eos, ſequẽtes filiũ Saulis, q tñ intẽtione ſua fruſtrati fuerunt, vt apparet. 2. Re 2. Et ſup iſtas hiſtorias iſte Pſ. fundat̃ & diuidit̃ in tres partes, quia primò ponit inimicorũ Dauid malignatio. Scdò ipſius Dauid in dño cõfortatio. ibi. *Qui habitat in cælis.* Tertiò ex hoc oĩum regentium informatio. ibi. *Et nũc reges intelligite.* Primò ponit̃ inimicorum Dauid malignatio d. *Quare fremuerunt gentes.* i. *2. Reg. 2*

D Philiſtæi gẽtiles cõtra Dauid. ſ. quærentes eum occidere? Et dicit *fremuerunt*, quia ſine ratione vt beſtiæ mouebantur contra Dauid. fremere enim eſt ferarum, & non ſolum gentes imò etiam & multi populi Iſrael contra Dauid meditati ſunt inania i. vana & vacua contra Dauid, ne. ſ. regnaret ſup eos. ſ. vndecim tribus ſequentes filium Saul. Sequitur. *Aſtiterunt reges terræ,* i. non ſolum minores, & plebei gẽtilium fremuerunt contra Dauid: ſed ẽt magnates. ſ. reges principes Philiſtinorum, Terra. n. Philiſtinorum *Fremere* *Philiſtinum.*

Digitized by Google

norũ habebat quinq; reges ſm qnque
ipſius prouincias, quorum regũ quilibet
multos principes ſub ſe continebat. Qui
oẽs cõuenerunt cõtra Dauid, ut imperiũ
perderẽt. 2. Reg. 5. Et hoc eſt qđ dicit.
Aſtiterũt reges terræ: & principes cõuenerũt aduerſus Deũ. ſ. aduerſus Deum, quia
diuinæ ordinationi, qua Dauid regem
ordinauerat, aduerſari conabant̃, & aduerſus Chriſtũ eius. i. aduerſus Dauid qui erat Chriſtus dñi. i. unctus Dei uoluntate. Et iſti ſic cõueniendo, qd cõtra populum Dei dicebãt? ſequitur. *Dirũpamus
uincula eorũ*, &c. Verba erãt Philiſtinorum, ſe adinuicẽ cõfortantium ad bellandũ cõtra Dauid, & regnũ eius ne inualeſceret, & ſic ſibi ſubijceret Philiſtæos.
Hoc. n. modo loquebant̃ Philiſtæi. Confortamini, & eſtote viri Philiſtæi, ne ſer-
1. Reg. 4 uiatis Hebræis, ſicut illi ſeruierũt vobis:
confortamini, & bellate. Et conſimiliter
loquebant̃ in propoſito. d. *Dirumpamus
uincula eorũ*, &c. Sequit̃ ſecunda pars in
qua Dauid confortatur, & ſperat in dño:
Qui habitat, &c. Et diuidit̃ in tres partes. Primò n. Dauid ponit ſuam in Deo,
confidentiã: ſecundò à Deo, ſibi datã excellentiã ibi. *Ego aũt*. Tertiò de inimicis
habitã uictoriã ibi. *Poſtula à me*. Primò
ergo Dauid cõfidẽs in Deo, ꝙ inimici nõ
præualebũt aduerſus eũ dicit. *Qui habitat in cœlis irridebit eos*, &c. Qđ, & factũ
fuit, quia virtute diuina, oẽs per Dauid
debellati fuerunt, & ſic deriſi. ut habet̃. 2
Reg. 5. Secundò ponit ſibi à Deo datam
dignitatẽ. d. *Ego aũt conſtitutus ſum*, &c.
q. d. quid illos timere debeo, qa dñs me
regẽ conſtituit, cuius uoluntati nullus
contradicere põt? *Super Siõ montẽ*, &c.
Nota. Qđ ideo dicit, quia Hieruſalẽ erat metropolis in regno Iſrael, & in mõte Sion
erat fortaliciũ illius ciuitatis, & habitatio
regalis. *Prædicãs præceptum eius*. Et hoc
reſpicit verſic. ſeq. q. d. Dñs ideo me fecit regẽ ut enarrẽ alijs præceptum eius
. ſ. illud ꝙ mihi præcepit, & quid ſit illud
ſubdit. d. Dñs *dixit ad me*. ſ. per reuelationẽ. *Filius meus es tu*. ſ. per ſingularem
dilectionẽ. *Ego hodie genui te*. i. regem te
cõſtitui: ſicut modo quando aliquis in
epiſcopum conſtituitur dr̃ creari, uel de
nouo generari. Tertiò ponit datam ſibi

E uictoriam. d. Poſtula, &c. Verba ſunt dñi
dicentis ipſi Dauid. Poſtula, &c. q. d. qñ
eris pugnaturus cõtra gentiles tũc poſtulabis à me adiutoriũ, & ego dabo tibi victoriam, quia dabo tibi gẽtes hereditatẽ
tuam, quia eos ſuperando hæreditabis
ipſorum ſpolia. *Et poſſeſſionẽ tuã terminos
terræ*. ſ. ipſorũ terras ſic, ꝙ erũt ſub iuriſdictione tua. *Reges eos in virga ferrea*. i.
gladio ferreo ſubijcies eos tibi, & *tãquã
vas figuli cõfringes eos*. Tertiò principaliter ex hoc ponit̃ oĩum regentiũ informatiõ. d. *Et nunc reges intelligite & erudi-
F mini*. ut. ſ. meo exemplo nõ confidatis in
uobis, ſed in Deo. Et hoc *aprehendite di-
ne pereatis de via iuſta*. via iuſta eſt ſpẽ in
dño, nõ in uiribus ꝓprijs ponere, quia
furor dñi ſuper confidentes in ſeipſis; ſed
beati, & victores erũt oẽs qui ſperant in
eo. Hęc eſt expoſitio literalis ſm aliquos
quæ ſatis apparet in ſuperficie: ſed apparet, ꝙ iſte pſal. licet à Dauid fuerit factus, tñ nullo modo literaliter de ipſo
põt intelligi, ſed de Chriſto intelligi dẽt,
qđ declaro. Vbi aduertendum, ꝙ uolens
ꝓbare aliquid contra hæreticos de fide
G per ſacrã ſcripturã, oportet, ꝙ illam adducat quo ad ſenſum literalẽ. ſenſus. n.
moralis, & myſticus bene manu ducit fideles, ſed non conuinceret infideles. Sicut ſi modo per hoc ꝙ dr̃, *quare fremuerũt gẽtes*, &c. vellem deducere qualiter
infideles, & populi. i. ſchiſmatici inſurrexerunt inaniter cõtra Chriſtũ dñi. i. cõtra apoſtolicũ Romanum, eſſet aliqualis
perſuaſio fidelibus, ſed infideli, & ſchiſmatico nullã ꝓbationem faceret. Modo
ad propoſitum apoſtolus Paulus volens
efficaciter oſtendere & infidelib. & ſchiſ-
H maticis, ꝙ Chriſtus erat maior angelis,
adducit iſtũ pſal, dictũ de Chriſto. d. cui
. n. angelorũ aliquãdo dixit. Tu es filius
meus, &c. Similiter, & apoſtolus Petrus
cõtra Iudæos nomẽ Chriſti pſequẽtes,
adducit iſtũ pſal. ad literã de Chriſto dictũ. Domine qui ſpiritu ſancto per os
patris noſtri Dauid pueri tui dixiſti.
Quare fremuerunt gentes, &c. Cõuenerũt. n. nũc in ciuitate iſta aduerſus sãctũ
puerũ tuum Ieſum Herodes, & Pontius
Pilatus cum gentibus, & populis, &c. igitur ad literam iſte pſalm. de Chriſto eſt
dictus

Nota quomodo pſalmus iſte ex ponitur de Chriſto.

Contra Hæreticos probatio.

Act. 4.

dictus non de Dauid, & ad confirmationem huius dicit ille Rabi Salomon magnus doctor Hebræorũ in principio gloſſæ huius pſ. Antiqui doctores Hebræorum expoſuerunt hunc pſalmum de rege Meſſia, per quẽ.ſ. Christus intelligĩ, ſed pp reſponſionem ad hæreticos exponitur de Dauid. Ex quo habemus, ꝙ doctores antiqui Hebræorum qui legis intellectum nouerant, iſtum pſ. de Christo expoſuerunt ad literã. Sed quia dum fideles, quos ipſi hæretici appellant, hunc pſ. contra ipſos adducerent de Christo dictum ẽe ſm eorum doctores antiquos, non ualentes fidelibus reſpondere negauerunt hunc pſal. de Christo dictum, ſed de ipſo Dauid vt dictum eſt. Ad hoc ẽt eſt expreſſe magiſter in glo. iſtum pſ. non de Dauid, ſed de Christo ad literam exponens ut apparebit. Sic ergo exponendo iſtũ pſ. de Christo. *Quare fremuerunt.* Iste pſ. in tres partes diuiditur, qa primò ponitur regni Christi institutio: ſecundo instituti dilatatio, ibi. *Poſtula à me*: tertio dilatati veneratio, ibi, *Et nunc reges*: circa primum ponitur perſecutorum Christi malitioſa perſecutio, ſecundò malitioſæ perſecutionis rigoroſa depoſitio: ibi. *Dirumpamus*. tertiò Christi regis glorioſa ſublimatio: ibi, *Ego aũt constitutus*. Prima in duas: quia primò ponitur perſecutio minorum, ſecundò maiorum: ibi, *Aſtiterunt*. Quantum ergo ad perſecutioné minorum. d. *Quare fremuerunt gentes*, &c. ſ. contra Christum. Et ſunt verba Dauid. per gentes, vt dictum eſt gentiles intellige, & per populos ipſos Iudæos. Gentes ergo contra Christum fremuerunt, qñ Romani milites gentiles contra Christũ ſine ratione inſurrexerunt. Fremere. n. ferarum eſt. Nonne fremuerunt gentes cõtra Christum, qñ milites præſidis ſuſcipientes Ieſum in ꝑtorio congregarũt ad eum vniuerſam cohortem, &c. Et genuflexo ante eũ illudebant. d. Aue rex Iudæorũ, &c. *Et populi meditati ſunt inania* .i. Iudæi. Vt puta qñ abeuntes conſiliũ fecerunt, vt caperent Ieſum in ſermone. Et qñ cogitabant Christi nomen delere. d. Nos legem habemus, & ſm legem debet mori. Et vere iſti meditati ſunt inania quia inane dr̃ qđ fine caret intento,

Nota diuiſionem accipiendo pro Christo.

Fremere

Mat. 27

Mat. 22
Ioan. 19.

A Per mortem aũt Christi non eſt deletũ nomẽ Christi, imò amplius dilatatũ: qa ante, ſolũ in Iudæa notus erat: poſt mortem verò ꝑ totum orbem Vñ poſt mortem, & reſurrectionem dixit. Data eſt mihi oĩs ptãs &c. Quæ oĩa conſiderans Dauid dicit. *Quare* &c. Vbi nota ꝙ quare in ſacra ſcriptura multipliciter tenetur .ſ. Interrogatiuè. Quare perſequimini me ſicut Dei, &c. Admiratiuè. Quare via impiorũ proſperatĩ, &c. Increpatiuè. Peccatori aũt dixit Deus, quare tu enarras &c. Et iſtis tribus modis hic põt exponi. B Primò interrogatiuè, vt Dauid a Deo petat ſibi reuelari cãm tantę perſecutionis gentiliũ, & Iudæorũ in Christi paſſione. Et ad hoc rñdetur, ꝙ cã fuit ipſorum inuidia. Sciebat n ꝙ per inuidiam tradidiſſent eũ. Secundo admiratiuè, ut Dauid præuidens, quãta beneficia facturus erat Christus gentibus, & populis, de quo Act. 10. ꝙ pertranſiuit benefaciendo, & ſanando oẽs &c. admiratus de tãta crudelitate. d. *Quare fremuerunt* &c. Et ad hoc rñdet, ꝙ cauſa fuit eorũ malitia: Christo dicẽte, Odio habuerunt me gratis. C Tertio mõ increpatiuè, vt. ſ. Dauid illos increpãdo dicat. *Quare* &c. q. d. quæ vtilitas vobis fuit Christum perſequendo q. d. nulla, quia totum oppoſitũ illius ꝙ quærebatis ex hoc vobis euenerit? Vñ Christo loquitur Deus. Bellabunt aduerſum te, & non præualebunt: quia ego tecum ſum, vt ſaluẽ te, dicit dominus, &c.

Mat. xl.

Quare.
Ioan. 19
Iere. 22.
Pſal. 49.

Mat. 27

Act. 10.

Luc. 15

Iere. 15.

Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus dominum, & aduerſus Christum eius.

D HIc conſequenter ponit perſecutionem maiorum. d. *Aſtiterunt*. ſ. non ſolum minores, ſed etiam maiores, contra Christum, ſcilicet, *reges terræ*, &c. vbi nota quòd hoc tripliciter exponitur. Primò quia cum non legatur aliquẽ regem Christum in paſſione fuiſſe perſecutũ niſi Herodem: & ibi accipitur plurale pro ſingulari. Secundò, dicitur, quòd licet Pilatus non nominetur nomine regis, erat tamen de facto rex, quòd patet, quia ſub ſe habebat regulos, vt Io. Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur, &c. ipſe autem Pilatus immediate

Rex Christus.

Ioan. 4.

erat ſub Imperatore: modo inter regulum,& imperatorē non eſt dignitas media niſi regalis. Sed ideo non vocabatur rex, qa Iudæi ſcientes regem Meſſiā ex eis egreſſurum,in metropolitana ipſorū ciuitate, alium regē ſuſtinere non poterant. Tertio dr̄,ꝙ duo reges Chr̄um ad mortem ſunt perſecuti.ſ.Herodes ſenior tp̄e natiuitatis qui innocentes occidit,& iunior eius filius qui tp̄e Chriſti paſſionis ipſum veſte alba indutum illuſit, & ſpreuit.Et ſic de iſtis duobus regibus dicit. *Aſtiterunt reges terræ.* Et hoc quo ad laicos. Quantum verò ad clericos dicit. Et principes conuenerunt in vnum,&c. Quāuis.n.contra Ieſum multotiens fuiſſent cōgregati, tn̄ maximè tp̄e paſſionis ad tractandū de Chriſti morte conuenerunt,vt Matth.26. Tunc congregati ſunt principes ſacerdotū in atrium principis ſacerdotū,qui dicebat Cayphas vt Ieſū dolo tenerent.Et prædicens pſ.grauitatē peccati iſtorū notanter dicit. *Et principes conuenerunt*, &c. Vbi apparet ꝙ iſtorum peccatum aggrauatur ex multis: Primò ex cupiditate:cum dicit. *Et principes*,licet.n. ſ'm legem unus ſolus principes ſacerdotū eſſe deberet,tn̄ pp̄ auaritiam plures ſunt facti,qui ſacerdotij principatum emētes,alternatis annis ſibi ſuccedebant,vn̄ Chryſoſt.Multi erant tunc principes ſacerdotum, Lex verò unū ſolum eſſe volebat, ſed cū Iudaici populi ritus inciperet diſſolui, multi erant principes ſacerdotū annuatim creati:Moyſes aūt vnū principē eſſe iuſſit,& eo mortuo alterū fieri,ſed iſti auaritia corrupti,principatū emebant,&c.Secundò ex dignitate.Dignitas.n.peccantis peccatum aggrauat:ſicut & meritum merentis, cuius rō eſt: quia talis peccans eſt Deo magis ingratus, & ſubditorum corda magis mouet ad malum.Hanc igit̄ circunſtātiā dignitatis tangens pſ.dicit. *Et principes.*Sic .n.egreſſa eſt iniquitas à principib.q videbant regere populum.Tertiò ex conſpiratione,q a in unum contra Chriſtum conſpirauerunt.Conſpiratio tm̄ peccatū aggrauat, ꝙ omnes conſpiratores reddit infames,& excommunicatos. Et hoc notans pſalm. dicit.ꝙ *conuenerunt in vnum.* Quartò ex præſumptione,quia aduerſus

Peccatū Circunſtantia. Cupiditas.

Chryſo. ſup Matthæum.

Dignitas 11.q.3. præcipuè & 15.q.1.nulli. Dan.1.

Conſpiratio.

1.q.1.c.ſ conſpirationem.

Præſumptio.

E dn̄m,&c. Quāmuis.n.omne peccatū ſit contra Deum:tn̄ aliqua peccata principalius reſpiciunt offenſam creaturę,quā creatoris,vt gula, luxuria, auaritia, & ex conſequenti offenſam Dei: ſed ſuperbia principalius Dei offenſam reſpicit: qua homo Deo ſubijci renuit. Et hoc notans dicit. *Aduerſus dn̄m*,&c.i aduerſus patrē & filium,qui.n.contradicit filio, & patri contra dicit.patrem notat per dn̄m, & filium per Chriſtum eius. Vbi notandum, ꝙ qn̄cunq; ſcriptura loquitur de Chriſto abſolutè, intelligitur de Chriſto in

F lege, & prophetis promiſſo,niſi in litera præcedente vel ſequente manifeſtè appareat, ꝙ de alio loquatur Chriſto,quia filius virginis antonomaticè Chriſtus eſt dictus. Sicut cum Dauid dixit adoleſcenti. 2. Reg. 1. Quare non timuiſti mittere manum in Chriſtum dn̄i? per literam præcedentem apparet,ꝙ loquebatur de Saule, ſic & Eſa. 45. Chriſto meo Cyro,&c.quia hic non ponitur aliquid determinans ly Chriſtum,ideo intelligitur de Chriſto filio Dei. & ſic notat grauitatem peccati ex eorum præ-

G ſumptione,quia aduerſus dn̄m &c. vnde glo.ait. O ſtulta præſumptio, principes terræ contra regem cœli conuenerunt. Et ne iſta expoſitio appareat non literalis, ſed myſtica, iſtum textum ad literam exponit Petrus de Chriſto.d. vt tactum eſt, Dñe, quia ſpiritu ſancto per os patris noſtri Dauid dixiſti. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania. Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in unum aduerſus dominū, & aduerſus Chriſtum eius. Conuenerunt.n.nunc in ciuitate iſta ad

H uerſus puerum tuū ſanctum Ieſum,quē vnxiſti, Herodes, & Pilatus cum gentib. & populis Iſrael facere,quæ manus tua, & cōſilium tuum decreuerunt fieri, &c.

Chriſtus ſemper intelligit̄ in lege promiſſus niſi Chriſtū aliud exprimatur.

Act.4.

Dirumpamus vincula eorum: & proijciamus à nobis iugum ipſorum. 10

POnitur hic prædictæ conſpirationis, & perſecutionis depoſitio,ac punitio. Et diuiditur in tres partes,quia ponitur primò conſpirationis ipſorum deteſtatio. ſecundo intentionis ipſorum fruſtratio,ibi. *Qui habitat* tertio iniquitatis

3.q.4. noli inuenitur. Dirumpere.

tatis ipſorum punitio, ibi *Tunc loquetur.* Primò ergo ponitur conſpirationis dete ſtatio: ij.n. vinculis iniquitatis ſe ligaue runt ad inuicem contra Chriſtum conſpirando, vt ingo ſuę ſeruitutis alios ſubijcerent. Sed nos eis conſentire non debemus, ideò *dirumpamus vincula eorum.* i. conſpirationē eis non conſentiendo, *& proijciamus à nobis iugum ipſorum eis non obediēdo.* Et iſta poſſunt eſſe verba Chriſti ſm gl. q. d. ipſi contra me ſic ſunt ligati, ſed vos ò mei, non conſentiatis in mortem meam, ſed magis *dirumpamus vincula eorum,* i. conſpirationes, vel vinculum, ideſt, blandicias, & minas ipſorum non timeamus, *& proijciamus à nobis iugum ipſorum,* ne. ſ. eorum uoluntati ſeruiamus. Vel etiam poſſunt eſſe verba ipſius prophetæ in eodem ſenſu. Veriſimilius autem videntur verba ipſorum principum ſacerdotum, qui videbant Chriſtũ cum ſuis diſcipulis vnicum: & turbæ magnum ad ipſum concurſum: ipſum reprehendētem ipſorum vitia, propter ꝙ timebant locum, & gentem perdere, propter ꝙ d. Si dimittimus eum ſic: ecce totus mundus poſt eum abit: & ſic perdemus noſtrum locum, & gentem. Et ideo anteꝗ inualeſcant, *Dirumpamus vincula eorum.* ſ. anteꝗ fortificentur contra nos, *& proijciamus à nobis iugum.* ſ. iugum humilitatis, ꝙ Chriſtus prædicabat: ꝙ Chriſtus oĩbus imponebat. d. Tollite iugum meũ ſuper vos, &c. Secundò ponitur intentionis ipſorum fruſtratio. Intentio.n. ipſorũ erat per conſpirationem, ꝗ contra Chriſtum fecerant Chriſti nomen delere, & eius annihilare doctrinam dicentes. Venite diſperdamus eos de gente, & non memoretur nomen Iſrael vltra. Sed hoc facere non potuerunt, quinimo per paſſionem Chriſti, & mortem eius, nomen, & fides maxime creuit, ipſo dicente. Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum, & hoc ideo, quia Deus ſpreuit eos. Et hoc eſt, quod dicitur.

Vinculũ. — *Matt. 11* — *Pſal. 82* — *Ioan. 12*

11 *Qui habitat in cælis, irridebit eos: & dominus ſubſannabit eos.*

Deus. Cælum.

COelum.n. dicuntur angeli, & animę ſanctæ quarum conuerſatio in cęlis eſt, in quibus habitat Deus. Quamuis A .n. Deus ſit in oĩ re per præſentiam, potentiam, & eſſentiã, quia immenſus eſt, non tamen in oĩ re habitat, ſed ſolum in aĩabus, & angelis ſanctis, in quibus habitat per gratiam, vt dicit magiſter, vnde Pſal. 21. Tu autem in ſancto habitas. Hic ergo *Deus irridebit eos.* Irridere.n. dicī, quaſi de contrario ridere, ab in, & ridere, & ſic irriſio fit bucca, ſubſannatio verò fit rugato naſo, atq; contracto. Et ſic iſti irriſi fuerunt à Deo, quādo totum oppoſitum eius ꝙ intendebant effecit. Vtputa credebant per mortem crucis, Chriſti B fidem, & nomen delere, & per hoc fuit magnificata. Credebant, poſitis cuſtodibus, Chriſti corpus in ſepulchro tenere. Et per hoc eius reſurrectio amplius fuit demõſtrata. Et nota ꝙ tales actus, ſ. irridere, & ſubſannare Deo attribuunt, qui tñ corpus non hēt, nō quia actus iſtos in ſe hēat, ſed quia facit illud, per quod illi ſunt digni irrideri à nobis, & ſubſannari.

Habitatio. — *Mag. li. 1 d. 27* — *Irridere*

Tunc loquetur ad eos in ira ſua. & in furore ſuo conturbabit eos. 12

C POnitur hic iniquitatis ipſorum punitio. Vbi notandum, ꝙ propriè ira, vel furor nō cadit in Deo, quia tales ſunt paſſiones motum animi contra aliquem, ſignificantes, qui in Deo eſſe non poteſt, qui ſemper eſt trãquillus, propter quod dicitur, Tu autē, domine, virtutum cum tranquillitate iudicas. Cum tranquillitate autem non ſtat ira, vel furor. Sed dicitur iratus, vel furibundus, quia ad ſimilitudinem irati, vel furibundi quandoque videtur punire malos. Et notandum, ꝙ differt iſto modo loquendo in Deo ira à furore, quia tunc dicitur iratus, quando D punit vt emendet, quia iraſcitur contra nos Deus, vt nos conuertat non vt perdat, ut dicitur de pœn. d. 1. Et hoc eſt, ꝙ dicitur Deut. 32. Cum iratus fueris miſericordiæ recordaberis. Furit, autem quando punit vt damnet. Et ſic ira Dei eſt in præſenti, ſed furor in die iudicij erit, unde Iob 5. Nunc enim non infert furorem ſuum, neq; vlciſcitur ſcelus valdè. Et ſic Deus illis loquitur in ira, quos punit vt conuertat. In furore verò ſuo illos turbat, quos damnat. Et iſtum ſenſum ponit gl. d. *Tūc loquetur ad eos,* ſ. per pro-

De pę. d. 1. c. nunquid. — *Furor.* — *Vide de hoc vltra Pſ. 6 verſ. 54. vbi videtur dicere cõtrarium.* — *De pę. d. 1. ſed econtrario.*

propheƭas, per apoſtolos, & per ſacram
ſcripturam. Et hoc *in ira ſua*.ſ. comminã
do pœnam, vt conuertantur. Sed in futu
ro *turbabit eos in furore ſuo*, æternaliter
damnandos. Vel per iſta verba notatur
punitio Iudæorũ pro morte Chriſti per
Titum, & Veſpaſianũ facta, quæ magnæ
iræ, & furoris indicium fuit, de qua dr̃.
Quia videns Ieſus ciuitatem, fleuit &c.

13 *Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper*
15.q.2. *Sion montem ſanctum eius, prædicans*
viſit. *præceptum eius.*

POnit hic Chriſti regis glorioſa ſub-
limatio. Et duo facit, quia primò
Chriſtus oſtendit ſuã regiam dignitatẽ,
ſecundò ſuam æternam generationem,
ibi. *Dominus dixit ad me.* Quãtum ad pri
mum dicit. *Ego autem*, &c. q.d. illi perſe-
quentes turbabuntur, ſed ego ex eorum
perſecutione exaltabor. Qm̃ ex humilita
te, q̃ Chriſtus in paſſione, & perſecutio-
ne habuit, regiam dignitatem aſſumpſit,
Apoc. 1. iuxta verbum apoſtoli. d. Humiliauit ſe-
Rex. metipſum, &c. propter ꝙ Deus donauit
Chriſtus illi nomen, &c. Et aduerte, ꝙ q̃uis Chri-
ſtus oĩum rex, & dñs eſſet, quia rex re-
gum, &c. Tamen regiam ſuam poteſta-
tem primò oſtẽdit in eccleſia ex Iudæis,
q̃ ex gentibus, quæ per montem Sion
intelligitur ſm gl. Quia eccleſia Iudæo-
rum prius recepit radios fidei, vt mõtes
prius ſuſcipiunt radios ſolis. Vnde & Iu-
dæis primò prædicauit. d. Non ſum miſ-
ſus niſi ad oues &c. tanq̃ primis ſubditis
eius. Et hoc eſt ꝙ dicit. *Ego autem conſti
tutus ſum, &c. Prædicans præceptum eius.*
Sed cum plura præcepta Dei prædicaue
rit Chriſtus in templo, quod erat in mõ
te Sion: quare in ſingulari dicit præce-
ptum, & non præcepta? Ratio, quia om-
nia præcepta vnum ſunt in radice, & in
illo præcepto fundãtur, ꝙ Chriſtus præ-
dicabat. d. Mandatum nouum do vobis,
Ioan. 11 vt diligatis &c.

14 *Dominus dixit ad me, filius meus es tu: ego hodie genui te.*

HIc agit de æterna Chriſti genera-
tione, hoc.n. eſt verbum Chriſti
declarans ſuam æternam generationẽ à
E patre. Cum ei à patre dicitur. *Ego hodie
genui te*.i. æternaliter. In æternitate.n.ni-
hil tranſit in præteritum, nec in futurum
expectatur. Et ideo æterna verbi genera
tio conuenienter exprimitur per p̃ſens
tempus, cum dicitur *hodie*, generatio au- *Hodie.*
tem Dauid iam tranſierat in præteritũ,
& ſimiliter ſua promotio ad regnum. Et
ideo hoc verbum non poteſt intelligi de
Dauid, maximè cum Apoſtolus dicat.
Cui.n. angelorum dixit aliquando: filius
meus es tu? Volens probare Chriſtũ ma-
iorem angelis, ergo multominus ipſi Da-
F uid. Adhoc autem intelligendum, ſcien-
dum eſt, quomodo pater dicendo æter-
naliter ſuum generat verbum. Vbi ſcien
dum eſt ꝙ dicere Dei idem eſt, ꝙ filium *Dei.*
generare, &c. Et nota ꝙ dicere Dei acci- *Dicere.*
pitur multipliciter ſ. quandoque eſt, Di- *Pſ. 109.*
cere diſpoſitionis. Dixit dominus domi-
no, &c. Donec ponam, &c.
Dicere operationis. Dixit dñs fiat lux, *Gen. 1.*
& facta eſt lux: ipſe dixit, & facta ſunt. *Pſ. 148.*
Dicere imperationis. Locutus eſt dñs *Exo. 20.*
ad Moyſen. d non habebis Deos alienos.
Dicere promiſſionis. Ego dico tibi, *Mat. 16*
G quia tu es Petrus &c. & tibi dabo claues.
Dicere eruditionis. Aperiens os ſuum *Matt. 5.*
docebat eos dicens, &c.
Dicere generationis vt habet. *Domi-
nus dixit ad me, filius meus es tu, &c.*

Poſtula à me, & dabo tibi gentes: hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. 15

HIc ponitur regni dilatatio, & pri-
mò ponitur regni Chriſti dilata-
tio, ſecundò poteſtatis Chriſti explica-
H tio, ibi. *Reges eos*, &c. Prius.n. Deus ſolũ
Iudæos habuit ſibi per fidem ſubiectos,
quãdo ſolum notus erat in Iudæa Deus,
ſic & Chriſtus primos ſibi per fidẽ ſub-
ditos ex Iudæis habuit, ut Apoſto. Sed *Gentes.*
conſequenter etiã gentes habuit, quan-
do per apoſtolos per vniuerſum orbem
Chriſti fides prædicata fuit, quia tunc
gentes Chriſti fidem ſuſceperunt. Sed *Ioan. 17*
quæ fuit cauſa ſubiectionis gentiũ Chri-
ſto, niſi oratio Chriſti, qui pro genti-
bus ſaluandis patrem exorauit, dicens
Pater non pro eis rogo tantum, ſed &
pro

pro eis, qui credituri ſunt per verbum eorum in me. Et iſti fuerunt gentiles, qui per verbum Apoſtolorum Chriſti fidem ſuſceperunt. Et ideo ſicut ſoli Iudæi prius filij Dei erant, & hæredes: ſic poſt virtutem orationis Chriſti, gentes cõuerſæ ad fidem, ad hæreditatẽ Chriſti peruenerunt. Et hoc eſt, ꝙ pater filio incarnato dicit. *Poſtula à me, & dabo tibi*, &c. Et quia iſtas gentes nõn ſolũ de vna plaga mundi cõuertit ad fidem, ſed etiam de omnibus partib. ideo ſubdit. *Et poſſeſſionem tuam terminos terræ*. Et ex iſtis patet apertè, ꝙ iſte Pſal, ad literam non debet intelligi de Dauid, ſed ſolum de Chriſto, quia regnum Dauid non ſe extendit ad omnes terminos terræ, ſed ſatis ſtrictum fuit.

16 *Reges eos in virga ferrea: & tanquam vas figuli confringes eos.*

HIc ponitur explicatio Chriſti poteſtatis. Vbi notandum, ꝙ Chriſti poteſtas ſe extẽdit ad duo maximè. ſ. ad præmiationem bonorum, & ad punitionem malorum: iuxta illud. Poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum. Quantum ergo ad bonos dicit. *Reges eos in virga ferrea*. Per virgam ferream virtutẽ iuſtitię intellige, quia ſicut virga ferrea ſtabilis in ſua rectitudine permanet: ſic & iuſtitia obliquari neſcit. Ad iuſtitiam autem pertinet bonis dare præmium, & ſupplicium malis. Et quamuis in vtroque ſimul concurrat Dei miſericordia plus relucet in præmiatione bonorum quam iuſtitia: & ſic iuſtitia plus relucet in punitione malorum quam miſericordia, ideo ſingularẽ mentionem facit de malorum punitione facta per iuſtitiã Dei. d. *Et tanquam vas figuli confringes eos*. ſ. malos. Et aduerte ꝙ congruè mali per Dei iuſtitiam puniti ęternaliter, tanquam vas figuli cõfringi dicuntur. Quia ſicut vas figuli fractum amplius reparari nõ poteſt, vt vas auri, argenti, vel uitri: ſic confringunt, vt amplius per penitentiam reparari nõ poſſint. quia tẽpus pęnitentię ſtuctuoſæ eſt ſolum in præſenti vita. Et nota ꝙ multipliciter virga reperitur in ſcriptura, qua multa ſignificãtur, ſcilicet,

Luc. 2. *Virga ferrea.* *De peni. diſt. 7. nemo deſperandus.*

A Virga aurea, qua figuratur dilectionis charitas. Virga fumea, qua figuratur perſonalis vnitas. Virga lignea, qua figuratur corporalis caſtitas. Virga ferrea: qua figuratur iudicialis æquitas.

Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis terram. 17

HIc ponitur regni Chriſti dilatati veneratio. Hortatur enim omnes reges, & dominos, vt Chriſtum venerari debeant, & ipſum cognoſcere regẽ ſupra ſe eſſe: cui ipſi ſubijci debent, quo- *16. q. 2. 2.1.*

B niam ipſe eſt rex regum, & dominus dominãtium. Et primò hortatur eos in generali: ſecundò in ſpeciali, ibi. *Seruite domino*. Primò ergo omnes hortatur in generali: vt Chriſtum venerentur, & ei ſubijciantur. d. *Et nunc, reges, intelligite*, ſcilicet ſupra vos regem Chriſtum habere: *Et erudimini*. ſ. exemplo Chriſti facere iuſtitiam, *Qui iudicatis terram*. Sic enim dicitur, Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. Secundò eos hortatur ad obedientiam, dicens. *Sap. 1.*

C *Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore.* 18

VBi nota, ꝙ differentia eſt inter timorem Dei, & mundi: quia timor Dei à peccato reprimit mentem, quia per timorem Dei declinat omnis homo à peccato. Sed timor mundi ſolum comprimit manum à malo, non mentem: ideo dicit Chriſtus. Nolite timere eos, qui occidũt corpus, &c. Timor Dei, quia diligit, timet offenſam: ſed timor mundi timet pœnam: quia non diligit. Timor Dei ſpe æternorum mentem lętifi- *Timor.* *Matt. 10*

D cat, quia timenti Deum benè erit in extremis, ſed timor mundi pœnam inducit, ideo timor non eſt in charitate. Ad propoſitum volens Pſal. omnes inducere ad timorem, & obedientiam Chriſti, dicit. *Seruite domino in timore*. Et ne quis credat, quod Deo ſit ſeruiendum timore mundano, ideò adiungit, *Et exultate ei cum tremore*, quia timor Dei Iſrael ingerit exultationem de æternis, & timorem offenſæ ne diſpliceat. Tertiò eos hortatur ad patientiam, dicens. *Eccleſ. 1.*

Appre-

Digitized by Google

19 *Apprehendite diſciplinam, nequando iraſcatur dominus, & pereatis de via iuſta.* E

PEr diſciplinam enim aduerſa, & flagella quibus Deus ſibi dilectus corrigit, ne in æternum pereant, intelligũt.
Patiẽtia Noli negligere diſciplinam Domini,
Proſperi neque fatigeris, dum a Deo argueris,
tas. quem enim diligit dominus, caſtigat. Fla
De pœn. gellat autem filium quem recipit, &c.
d.2.ar.5 Et huius ratio eſt: quia aduerſa magis
Heb.52. conſeruant hominem in ſtatu gratiæ,
7.q. ad- quàm faciant proſpera, propter quòd di
uerſitas. cit canon, quod aduerſitas bonorum non F
eſt ſignum reprobationis ipſorum, ſed magis virtutis. Et nota hic, quòd volens Deus ſuos electos in bono confirmare, ne pereant, flagellat eos, malos autem damnandos, proſperitatibus mundi abuti permittit: quod benè oſtendit
Greg.31 Greg. Nunc etenim flagellatur iuſtus, &
mor.c.4 verbere diſciplinæ corrigitur, quia ad æternæ hæreditatis patrimonium præparatur: in voluptatibus relaxatur iniuſtus, quia tanto ei temporalia bona ſuppetunt, quanto æterna denegantur.
Iniuſtus ad æternam mortem currens G
effrænatus uoluptatibus vtitur. quia & vituli, qui mactandi ſunt in liberis paſcuis relinquuntur. Et contra, iuſtus à delectationis tranſitoriæ iucunditate reſtringitur: quia nimirum ad laboris vſum uitulus vitæ deputatus ſub iugo retinetur. Negantur electis in hac vita terrena, quia & ægris, quibus ſpes viuendi eſt, nequaquam à medico cuncta, quæ appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona, quæ in hac vita appetunt: quia & deſperatis ægris om
nia, quæ deſiderant, non negantur, &c. H
Ad propoſitum ergo quia aduerſa ſigna ſunt virtutis, & hominem magis in gratia conſeruant quam proſpera: ideo patienter immiſſa tolerari debent. Et hoc eſt quòd dicit, *Apprehendite diſciplinam*, ſcilicet, patientes, *ne pereatis de via iuſta*, ideſt, à ſtatu gratiæ. Et conſequenter ad hoc duas rationes addunt, ſcilicet, quòd diſciplinam, & aduerſa patienter ferre debemus, tum quia ſunt breuia, tum quia vtilia. Breuitatem ponit dicens.

E *Cum exarſerit in breui ira eius, beati omnes, qui confidunt in eo.* 20

QVia breue eſt omne, ꝙ finẽ hẽt reſpectu æternorũ vt ait Greg. vtili- *Greg. li.*
tatẽ aũt ponit, d. *Beati oẽs, ꝗ confidunt in* *7. moral*
eo, ſ. tempore quo patiuntur aduerſa. Ad
uerſa.n. iuſtis a Deo immiſſa, eis perpe- *Ggegor.*
tuam ſecuritatem conferunt, ut ait Gregor. propter ꝙ dicitur, Beatus vir, qui
corripitur a domino. Et hoc eſt, qđ hic *Iob 5.*
dicit. *Cum exarſerit in breui ira eius, &c.*

F

PSAL. III.

DOmine quid multiplicati ſunt, qui 21
tribulant me, multi inſurgunt ad- *De pſ.d.*
uerſum me. *2 ſi enim*

ISTIVS Pſal. titulus eſt, *Pſalmus Dauid cum fugeret à facie Abſalõ filii ſui* Ad intellectum huius tituli, ac ẽt Pſ. oportet primò videre hiſtoriã ſupra ꝗ iſte Pſ. fundatur, quæ hiſtoria hæc eſt,
vt habetur 2. Re. 15. Abſalon filius Da- *Abſalon*
G uid conſpirat contra patrẽ ſuũ, ſibi titulũ regni vendicans, vñ perſecutus eſt patrẽ ſuũ, quærens illum occidere. Cui Dauid ceſſit exiens de ciuitate Hieruſalẽ nudis pedibus intelligens hoc ſibi cõtingere ꝑꝑ peccatum adulterij cõmiſſum cũ Berſabe, & homicidij de Vria perpetrati, ſicut Nathan propheta ſibi prędixerat. d. Nõ recedet gladius de domo tua: ſuſcitabit.n. Deus ſemen tuũ contra te. Dum aũt Abſalon perſequeref Dauid patrẽ ſuum, conuerſo contra eũ exercitu Abſalon terga vertit in fugam: atq; im-
H petu muli ductus eſt in ramoſã quercũ, ramis eius circundantib. collũ eius, ibiq; capite intercepto pendens, a Ioab principe militiæ Dauid, interfectus eſt: quo mortuo, Dauid reſtitutus eſt in regnum & in pace regnauit. Huic hiſtoriæ alludit Pſal. iſte, de quo tñ principaliter non agit, ſed de ſignificato hiſtoriæ. ſ. de paſ-
ſione, & reſurrectione Chriſti. Dauid *Chriſtus*
enim Chriſtus eſt, Abſalon filius eius Iu *Dauid.*
das eſt: quem cum alijs apoſtolis filium *Iudas.*
uocat, Ieſus in Euangelio. d. Nõ poſſunt filij ſponſi ieiunare quãdiu cum illis eſt
ſpon-

Digitized by Google

ſponſus. A quo Iuda Chriſtus fugit, illo A
deſcedente cũ cæteris Apoſtolis, in mon
tem Oliueti ſeceſſit. Vel potius ab eo fu
git cum menté eius ſapientia Dei deſer
uit, vt totus eſſet, & plenè diaboli, q̃ de-
ſertio dr̃ fuga p̱p̱ celeritatem. Vñ dñs ei
dixit. Qđ facis, i. facere diſponis, citius
fac, i. facies. Et ſicut Dauid pacem exhi-
buit iniquo filio Abſalõ, qui p̃cepit po-
pulo, dũ iret ad bellũ ſeruare pueũ Ab
ſalon, eoq; mortuo, dixit. Quis det mihi
vt moriar pro te, fili mi Abſalõ? Ita Chri
ſtus Iudæ proditori, vt in conuiuio, & in
oſculo, & in alijs, p̱p̱ qđ benè dr̃ Abſa- B
lon qđ patris pax interpretatur, abba .n.
pater, ſalẽ pax dr̃. Inde Abſalon quaſi ab
ba ſalem dr̃. Et ſicut Abſalon, ita & Iudas
ſuſpenſus interijt, quo mortuo, Chriſtus
regnauit in pace, quia in gloria reſurre-
xit. Hoc ergo intelligens. Eſdras. ſ. in illo
facto ſignificari myſterium Chriſti paſ-
ſionis, & reſurrectionis de quib. agit Pſ.
tituli verba poſuit de hiſtoria. Quod idẽ
Dauid per Spiritumſanctum intelligens
in primis ſerie verbis alluſit hiſtoriæ. Et
tunc ſenſus tituli talis eſt. Pſal. Iſte attri-
buitur Dauid, i. Chriſto qui loquit̃ hoc C
Pſ. dico agẽs de eo q̃ figuratum eſt, *Cũ
fugeret à facie Abſalon filij ſui*, i. de paſſio
ne & reſurrectione Chriſti, quæ in illa
hiſtoria figurata ſunt. Sunt .n. ſex Pſ. qui
latè tractant de paſſione, & reſurrectio-
ne Chriſti. Primus, Dñe quid multiplica
ti ſunt. Scđs Deus, Deus meus reſpice in
me. Tertius, Iudica me Deus. Quartus,
Exaudi Deus orõnem meam cum depre
cor. Quintus, Saluum me fac Deus. Sex-
tus, Deus laudem meam. Ex prędictis er
go apparet, q̃ duplex eſt ſenſus literalis
iſtius Pſ. Primus hiſtorialis, ſecũdus aũt ſi D
gnificatus per hiſtoriam, ideo agendum
eſt primò de primo, & ſecundo de ſecun
do. Quãtum ad primum ſenſum diuide,
& dic vt Nic. de Ly. Quantum verò ad
intellectum principalem Pſal. qui eſt de
Chriſti perſecutione, morte, & reſurre-
ctione iſte diuiditur in tres partes, quia
primò ponit multitudinẽ perſecutorum
Chriſti, & malitiam, ſecundò perſecuti
Chriſti reſpirationem, & victoriam, ibi.
Ego dormiui. tertiò perſecutorum Chriſti
exterminationem, & miſeriam, ibi. *Quo-*

A *niam tu percuſſiſti*, &c. Primã pars diuidit̃
in tres, quia ponitur primò inimicorum
Chriſti rebellans contumacia, ſecundò
patientis deuota confidentia, ibi: *Tu aũt
dñe ſuſceptor meus es*. tertiò orationis
Chriſti impetrata efficacia, ibi, *voce mea*.
Quantum ad primum, Chriſtus videns
perſecutorum ſuorum multitudinem, in
vocem querelæ cãm ſuam patri expo-
nit, dicens, *Dñe, quid multiplicati ſunt,
qui tribulãt me?* &c. i. quare, quid feci, q̃
tot mihi aduerſent̃? præuidebat .n. Chri
ſtus ex omni genere hoĩum contra ſe in
B ſurgere, ut ipſum morti traderent, mul-
taſq; tribulationes ſibi inferendas, & in
omni ſui parte corporis flagella ſe rece-
pturum. Et hanc vniuerſalitatem paſſio-
nis per multiplicationem tribulantium
exprimit. Vbi nota, q̃ tribulantes Chri- *In paſſio*
ſtum in ſua paſſione verè multiplicaban *ne Chri*
tur, ſi cõſideres uniuerſalitatem ſuæ paſ *ſti mul-*
ſionis, ex tribus, ſ. ex parte illorum, a qui *ti fuerũt*
bus tribulatus eſt, & ex parte rerum, in *perſecuti*
quibus tribulatus eſt, & ex parte mem-
brorum, in quibus paſſus, & tribulatus
eſt, verè a multis, ſcilicet, a gentibus, &
C Iudæis, à maſculis, & fœminis, vt puta ab
ancillis accuſantibus Petrum: a princi-
pibus, & miniſtris: à regibus, & ſubditis:
à familiaribus, & notis. Vt patet de Iu-
da ipſum prodente, & Petro negante: à
ſtantibus & tranſeuntibus, quia ſtabant
principes ſacerdotum conſtanter accu-
ſantes eum, & prætereuntes blaſphema-
bant eum, &c. Non ſolum aũt ſic mul-
tiplicati ſunt tribulantes Chriſtum, ſed
ẽt & tribulationes, quia in omnibus re-
bus, in quibus quis põt tribulari, paſſus
fuit Chriſtus. Nam paſſus eſt in amicis,
D & Apoſtolis eũ deſerentibus. Matth. 25. *Mat. 25*
oẽs relicto eo, fugierunt. Paſſus eſt in ſuis
parentibus, vt vidẽdo matris anguſtiam,
quã gladius pertranſiuit doloris. Paſſus
eſt in fama, quia baſphemabant eum. Paſ
ſus eſt in honore gloriæ, quia irridebant
eũ, dicentes. Aue, rex Iudęorũ. Et Hero-
des ſpreuit eum cum exercitu ſuo, & de-
derunt arundinem in manu eius. Paſſus
eſt in rebus ſuis, quia omnibus ſuis veſti
bus fuit ſpoliatus. Paſſus eſt in mente p̱
timorem mortis naturalem, d. Triſtis eſt
aĩa mea vſq; ad mortẽ. Paſſus eſt in cor-

pore per flagella, quia tunc apprehendit Pilatus Ieſum, & flagellauit eum &c. vlterius conſidera membra ſui corporis, in quibus fuit paſſus. Nam paſſus eſt in capite per coronam ſpineam, paſſus in manibus & pedibus per clauorum vulnera, q̃a foderunt manus meas, & pedes meos: paſſus eſt in facie per alapas, & ſputa, paſſus eſt in collo per colaphos: In lingua ꝑ vinum myrrhatum felle mixtum, & acetum. Paſſus eſt in toto corpore, ꝙ nudus pendebat in cruce, ſic q̃d a planta pedis vſq; ad verticem non erat in eo ſanitas. Vlterius ẽt fuit paſſus ꝑ omnes corporis ſenſus. Per viſum, quia velauerunt faciem eius. Per tactũ, quia flagellauerũt eum. Per auditum, quia multa blaſphemantes dicebant in eum. Per guſtum, q̃a felle & aceto potatus. Per odoratũ, quia crucifixus in loco Caluariæ, qui erat locus fetoris ꝑꝑ corpora ibidem damnatorum. Quibus omnibus conſideratis, non immeritò multiplicationem tribulantiũ ac tribulationum ſuæ paſſionis exprimit Chriſtus. d. patri. *Dñe quid multiplicati ſunt, qui tribulant me*, &c. q. d. ſecundum gl. vt quid iſti taliter tribulant me. q. mirum eſt, quia nihil mali ab eis promerui. *Et multi inſurgunt aduerſum me*. Et hoc refertur ad falſos teſtes, de quibus Pſal.

Pſal. 26 Inſurrexerunt in me teſtes iniqui, &c. Et iſtorum omnium perſecutorum ſine cauſa oſtendit Chriſtus multiplicationẽ. d. Multiplicati ſunt ſuper capillos capi-

Pſal. 77 tis mei, qui oderunt me gratis, id eſt, ſine cauſa. Et aggrauatur talis perſecutio, q̃a intendebant per hoc ipſum ad deſperationem inducere. Et hoc eſt, ꝙ ſubditur.

22 *Multi dicunt animæ meæ, non eſt ſalus ipſi in Deo eius.*

26. q. 1. agnouimus.

SCilicet ille, qui Deum ſuum dicit, quia facit ſe filium Dei, non ſaluat eum de manibus noſtris, unde Matth. 27

Mat. 27 d. confidit in Deo, liberet eum nunc ſi vult. dixit .n. filius Dei ſum. q. d. Deus non ſaluabit eum, quia peccator eſt dicente Pſal. Longè à peccatoribus ſalus. Non enim aduertebant, ꝙ Deus pater erat tunc cum Chriſto operans noſtram

Abac. 3. ſalutem, Abac. 3. Egreſſus es in ſalutem populi tui cum Chriſto tuo.

E *Tu autem, domine ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.* 23

110. ſ. ad mẽs

POnitur hic Chriſti patientis deuota confidẽtia Illi. n. inſultantes dicunt, *non eſt ſalus illi in Deo eius*. Sed oſtendit eos dicere falſum, oſtendens ꝙ in Deo erat ſalus eius, & confidentia, quia Deus ſuſceperat eum in ſuam protectionem. Vñ dicit, *Tu aũt dñe ſuſceptor meus es*. Loquitur. n. hic Chriſtus patri, vt homo, & orator. Loquitur patri, ut medico, uel aduocato, aut iudici, nam medicus ſuſcipit

F ægrum in ſuam curam, vt ſanet, aduocatus reum, vt defendat, iudex, vt parcat. Sic à ſimili dicit Chriſtus patri, *Tu aũt dñe ſuſceptor meus es*. Q̃uo aũt Chriſtus ſuſceptus eſt a Deo, notandum, ꝙ tunc Deus Chriſtum ſuſcepit, q̃n verbum caro factum eſt, quia tunc perſona verbi ſuſcepit naturam humanam, non perſona perſonam, non natura naturam, non natura perſonam, vt clarè deducit Magiſt. Et de iſta ſuſceptione loquitur Chriſtus patri d. Pſal. 62. Adheſit anima mea poſt te me ſuſcepit dextera tua, quid .n. per *Mag. li. 3. diſt. 5. Suſcipere.*

G dexteram, qua operamur, niſi filius intelligitur, per quem omnia Deus operatur Io. 1. Quæ per ipſum facta ſunt, dicit ergo Chriſtus, Adhæſit anima mea poſt te .ſ. nõ deficiendo in tanta paſſione, ſed voluntatem tuam adimplendo, ratio, quia me ſuſcepit dextera tua. i. filius tuus. Ex qua ſuſceptione anima Chriſti fuit impeccabilis, fuit glorioſa, fuit per gratiarũ plenitudinem ſuper omnes exaltata. Et omnia iſta hic notat Chriſtus .d. *Tu aũt dñe ſuſceptor meus es*. quia ad vnionem hypoſtaticam me ſuſcepit dextera tua *Incarnatio. Dexter.*

H *gloria mea*, quia glorioſum me feciſti, *exaltans caput meum* .i. mentem meam ſuper omnes alios per gratiam.

Voce mea ad dominum clamaui, & exaudiuit me de monte ſancto ſuo. 24

HIc ponitur orationis Chriſti efficacia. Vbi notandum, ꝙ duplex eſt clamor. ſ. vocis corporalis, & ſic Chriſtus clamãs voce magna expirauit. Et clamor vocis cordis, & ſic oĩs orãs deuotè, voce cordis clamat ad Deũ. Sic .n. Moyſes tacẽs orando clamabat ad dominum. *Clamor duplex*

Dixit

Digitized by Google

Exo.14. Dixit dñs Moyſi, quid clamas ad me de A
Oratio. terra cũ.n. Deus ſit ſpiritus magis attẽ-
Matt.6. dit ad clamorem ſpiritus. ſ. cordis quam corporis. Vnde Be. ſup illo verbo Matt. Pater noſter, &c. dicit vt corde clamandũ ſibi in oratione nouerit homo inter primordia ſuæ orationis,ipſum quẽ orat patrẽ in cœlis eſſe protinus admonetur, qũo videlicet impetu quodã ſpiritus illic ſibi inclamandum eſſe ſibi meminerit orationẽ.Spiritus.n.eſt Deus,ideo in ſpiritu clamare oportet, quiſquis ad eũ puenire deſiderat. Iſto cordis clamore cla-
Suſanna mauit Suſãna,dũ duceretur ad mortẽ,& B
Clamor. exaudita eſt. Iſto igitur clamore cordis
Chriſti. clamauit Chriſtus ad patrem orando & exauditus eſt pp quod dicit. *Voce mea ad dñm clamaui*. Et ideo exauditus fuit à patre, qui nõ faciẽ corporis aſpicit,ſed mentis, de quo clamore ait Apoſtolus,
Heb.5. Quod cũ clamore valido, & lachrymis, offerens,ſ. ſeipſum exauditus eſt pro ſua reuerentia: oĩs.n. Chriſti oro exaudita fuit,vt oſtẽdit magiſter. *Et exaudiuit me de monte ſancto*.i. de me, quia ſum ſanctus mons in quo ipſe Deus habitat, de
Eſa.2. quo dr. Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus dñi, &c. Vis ne videre qũo fuit exauditus:de mõte ſancto ſuo?quid.n.clamabat Chriſtus orando,ni
Pſal.53 ſi vt ab inimicis eriperet: Exaudi Deus, orationem meam cum deprecor à timore inimici mei, &c. Sed fuit exauditus, quando ſtatim poſt mortem reſurrexit immortalis.Et hoc eſt,quod ſequitur.

25 *Ego dormiui,& ſoporatus ſum: & exurrexi,quia dominus ſuſcepit me.*

Mag.li.3.d.17 VBi ponitur Chriſti contra perſecutores victoria per reſurrectionẽ facta.Vbi notãdum,ꝙ per dormitionem, in qua oẽs ſenſus corporis à labore quieſcunt,ſignificatur mors corporis,per quã labores corporis ceſſãt, ſic.n. de Lazaro iam mortuo dicit Chriſtus,Lazarus dormit. Per ſoporẽ verò intelligiẽ ſepulturã,nam ẽm Catholicon, ſopor dr quies
Dormire. ſuauis,quæ dormitionem ſequitur, & ſic per dormitionẽ mortis ſequitur ſepultu-
Mors. ra tanq̃ locus quietis ſuauis.De iſta ergo
Reſurrectio. dormitione mortis, & ſopore ſepulturæ dicit Chriſtus, *Ego dormiui*, i. fui mortuus,*& ſoporatus ſum*,i.ſepultus.Et notat gl.ꝙ hic ly *ego*,cum pondere pronunciãdum eſt,q.d.Ego,qui tantus ſum dormiui.ſ.ſponte mortem ſuſcepi, & fui ſepultus. Sed vide,in quo fuit exauditus,quia de manibus perſequẽtium liberatus immortalis ſurrexit,ideo ſequitur. *Et exurrexi,quia dñs ſuſcepit me*. Sed circa iſtam materiã reſurrectionis Chriſti quærunt aliqui eum Chriſti reſurrectio figura, & exẽplum ſit nr̃æ reſurrectionis,quare ergo ſtatim poſt mortẽ ipſe ſurrexit,noſtrã aũt reſurrectionẽ differt vſq; in finẽ? Ad hoc tres aſſignantur rationes. ſ. Propter meritorum multiplicationem. Propter ſuffragiorum exhibitionem. Propter hæreticorum extirpationẽ, Ex hoc infert,ꝙ non debemus timere perſecutores corporis, ſed ſperare in Deo qui protector eſt oium ſperãtiũ in ſe. Vñ loquẽs in pſona ſuorũ mẽbrorum, & fidelium dicit.

Non timebo millia populi circundãtis me: exurge, domine, ſaluum me fac, Deus meus. 26 *2.q.1.nõ tur.*

C SEd ſperare debet eccleſia in Deo, & eius poſtulare auxilium. d. *Exurge, ſaluum me fac*,&c.Sed qualiter Deus dr
Gen.22. exurgere,qui nunquam dormit? Adhoc
27. rñdet glo. ꝙ mos eſt ſcripturæ illa Deo
12.q.2. attribuere,quæ ipſa facit in nobis. Sic.n.
fraternitas. dicit Deum cognoſcere, qñ nos cognoſcere facit,ſic.n.dixit Abrahæ, Nunc cognoui,ꝙ timeas Deum,i.alios cognoſcere fecit, & in propoſito exurgere noſtrũ tribuimus Deo. d. *Exurge domine*, &c.i. fac me reſurgere à mortuis,ꝙ magis apprit ſubdens, *ſaluum me fac Deus meus*.

D *Quoniam tu percuſſiſti omnes aduerſantes mihi ſine cauſa,dentes peccatorum contriuiſti.* 27

POnitur hic perſecutorum Chriſti exterminatio. Vbi notandum,ꝙ per dentes,qui habent terrere cibum,ſignificantur crudeles perſecutores Chriſti, & bonorum, qui bonos,ut dentes verbis lacerant, & perſecutionibus terunt. Vt oſtendit Gregorius. d. Ille antiquus hoſtis contra eccleſiam dentibus fremit,

Dentes perſecutio. *Greg.23 mor.c.6.*

eamque terribilibus oculis intuetur, q a per alios crudelia exercet. & per alios, quę exerceat prouidet. Dentes namque huius hoſtis ſunt bonorũ perſecutores, atq; carnificæ qui eius membra lacerãt, dum electos illius ſuis perſecutionibus affligunt &c. Sed hi dentes contriti ſunt, quia omnes Chriſti perſecutores ad nihilum redacti fuerunt. Vt Iudas qui laqueo ſe ſuſpendit, Pilatus in uindictam mortis Chriſti fuit per Imperatorem in exilium miſſus. Hærodes vermibus conſumptus, ſubito expirauit. Principes ſacerdotum, & ſcribæ gentem, & locum ꝑdiderunt. Totus Iudæorum populus per Titum, & Veſpaſianum occiſus, & captiuatus, & templum deſtructum. Ciuitas Hieruſalẽ ad ſolum redacta. Benè ergo dicit Chriſtus. *Qm̃ tu percuſſiſti &c.* Et aduerte ꝙ hic ly quoniã, non refertur ad præcedentia, quia tunc eſſet ſenſus, ideo ego dormiui, & exurrexi, quia tu percuſſiſti &c. quod eſſet falſum, ſed magis refertur ad futura, vt ſit ſenſus, *dentes peccatorum contriuiſti*, ratio quoniã tu percuſſiſti oẽs aduerſantes mihi ſine cauſa.

28 *Domini eſt ſalus, & ſuper populum tuum benedictio tua.*

Pars 25. HIc concludit ex prædictis ꝙ ſolum Deum timere debemus, & diligere, quia ſolus ſalutẽ cõtra perſecutores dare põt, ꝑꝑ quod dicitur. Dominus illuminatio mea, & ſalus mea, quem timebo? &c. Ipſum ſolum debemus diligere, quia diligentibus ſe gloriã confert, quæ per benedictionem ſignificatur, ideo dicit, & *ſuper populum tuum benedictio tua.*

PSALM. IV.

29 *CVm inuocarem, exaudiuit me, Deus iuſtitia mea: in tribulatione dilataſti mihi.*

TItvlvs iſtius pſal. eſt iſte. *In finem pſal. cantici Dauid*, vbi ſciẽdum, ꝙ finis duobus modis accipitur, ſcilicet pro conſumptione & pro conſummatione. ſ. quando aliquid deficit, ut cum dicitur candela finita eſt, uel finis eſt pecuniæ noſtræ. Vel qñ aliquid ad eſſe completum, & perfectum ducitur, ut dicitur finitus eſt liber, vel hic eſt finis libri, uel finita eſt domus. Quandocunq; autem finis ponitur in titulis pſ. finis accipitur pro conſummatione, & perfectione. Et quia Chriſtus eſt conſummatio & perfectio omnium fidelium, in quẽ, vt in finẽ debemus tẽdere, qui de ſeipſo dicit. Ego ſum Alpha, & Omega, principiũ, & finis. Item notandum ꝑꝑ hoc ꝙ dr̃ in titulo, in finem pſal. cantici Dauid, ꝙ in titulis pſal qñque ponitur pſal. tm̃, quandoq; canticum tantum, quãdoq; vtrumque, & tunc diuerſimodè, quia qñque præcedit pſal. ſequitur canticum, quandoq; econtra, & horum ratio eſt, qm̃ ut ait magiſter in glo. quod pſal. cantabantur ante arcam dñi in tabernaculo, aliquando ſolo inſtrumento ſine uoce, aliqñ econuerſo, aliquando utroque modo, & tunc diuerſimodè, quia qñque præcedebat inſtrumentum, & vox chori ſequebatur, qñdoque econuerſo &c. quod non ſine magno agebatur myſterio. Nam pſal. ſignificat bonam operationẽ ꝑꝑ pſalteriũ decem chordarũ. Cãticum ſignificat exultationẽ de æternis. vnde pſal. qñque agit ſolum de bona operatione, & tunc dr̃ pſal. qñque ſolum de lætitia æternorum, & tunc dicitur canticũ, qñque de utroque, & ſi præcedit bona operatio, dr̃ pſal. canticũ, ſi aũt præcedit exultatio, dr̃ cantici pſal. Quia igitur in iſto pſal. prius agit̃ de lætitia ſibi in tribulatione data, poſt verò de bona operatione, ideo dr̃ pſal. cantici, Ex quibus apparet ſenſus tituli. Item notandũ ꝙ iſte pſal. fundatur ſuper hiſtoriã quæ habet̃ 1. Reg. 2. quod quando Saul perſequebatur Dauid, Dauid confugerat ad locum, qui dicebat̃ petra, ad quem uenit Saul cum exercitu ſuo, & ſic circundabat locũ ubi erat Dauid cum uiris ſuis quaſi in modũ coronæ, qđ tunc Dauid deſperauit poſſe euadere manus Saul. Et cũ oraret dñm, vt ipſum liberaret, ſubito uenit nuncius ad Saul. d. feſtina, & ueni, quoniam infuderunt ſe Philiſtæi ſuper terram. Et tunc compulſus fuit Saul cum exercitu ſuo dimittere obſeſſionem

Dauid

Finis. Apoc. 1. Pſalmus canticũ. Pſal. dicitur bonus operatio. Petra ubi Dauid fuit obſeſſus à Saule.

Dauid. Et ſic Dauid qui prius in anxie-
tate arctatus erat, recepit dilatationem:
quia poterat inde ad libitum recedere.
Et pro gratiarum actione fecit iſtum pſ.
d. *Cū inuocarem, &c. in tribulatione dila-
taſti mihi.* Exponēdo ergo iſtum pſalmū
primò applicabo ipſum ad hiſtoriā. Se-
cundò ponam intellectum pſal. Quan-
tum ad primum dic vt Nic. de ly. Quan
tum ad intellectum Pſ. ſciendum qđ in-
tentio Pſalm. eſt nos abducere a uanis, &
temporalib. & in finem Chriſtum diri-
gere. Et ſm hoc iſte pſ diuiditur in tres
partes, quia Dauid primò uanos arguen
do increpat, ſecundò Chriſtum laudan-
do prædicat: ibi, Et ſcitote. Tertiò cun-
ctos ad pęnitentiam prouocat: ibi. Sāncti-
ficate. Quantum ad primum ſciendum,
quod mali non poſſunt benè corrigi ſi-
ne auxilio diuino, ideo antequā arguat
malos, primò diuinum quærit auxilium.
Secundò ſuum ſequitur propoſitum, ibi,
filij hominum. Et quia recognitio bene-
ficiorum fiduciam aliam impetrādi præ-
ſtat, ideo primò diuinum recognoſcit au
xilium pręteritum. Secundò quęrit futu
rum, ibi. *Miſerere mei.* Quantū ad primū
recognoſcens Dei beneficia. d. *cum inuo-
carem.* Cum. n. in tribulatione Saulis eſ-
ſet poſitus, inuocauit Deum & liberatus
fuit: & nō ſolum liberatus fuit, ſed in cor
de dilatatus; quia ſm multitudinem tri-
bulationum Deus in ſe cōfidentibus dat
multitudinem conſolationum, iuxta il-
Pſal. 93. lud Pſal. Secundum multitudinem dolo-
rum meorum in corde meo, &c. Per tri-
bulationes. n. cor conſtringitur. Per læti
tiam, & conſolationem dilatatur. Hanc
aūt dilatationē cordis maximè facit cha
ritas, quæ parit gaudium de pura cōſciē-
Rom. 5. tia: de qua dicit Apoſt. Gaudemus in tri
bulatione, ſcientes qđ tribulatio patien-
tiam operatur: patientia probationem:
probatio verò ſpē: ſpes verò non confun
dit: quia charitas Dei diffuſa eſt in cordi
bus noſtris: hæc dilatationē cordis gene-
rat, anguſtias pellit: hac uiri ſancti recreā
tur, ēt ſi extra affligantur, hac qui carent
in viſceribus anguſtiantur, hac ergo cha-
ritate in ſuis tribulationibus Dauid cō-
ſolatus. d. *Cum inuocarem te, exaudiſti
me, Deus iuſtitia mea,* i. dator iuſtitiæ, *in*

A *tribulatione dilataſti mihi.* i. dediſti mihi
charitatē conſolantem interius: qua cor
gaudio dilatatur. & fortificatur ad man-
data Dei perficiēda. Pſal. viam mandato Pſ. 118.
rū tuorum cucurri: cū dilataſti cor meū.

Miſerere mei: & exaudi orationem meā. 30

CONſequenter diuinū q̄rit ſubſidiū.
d. *Miſerere mei,* &c. q d Miſertus
es mei, in tribulatione dilatando mihi.
Adhuc iterū miſerere, vt fructuoſè va-
nos valeā arguere, ſ. dādo mihi lumē tuę
ſapientiæ, & uanis timorē. Eccl. 36. Miſe Eccl. 36.
B rere noſtri, Deus oīum &. r. n & oſtende
nobis lucem. m. t. & immitte timorē, &c.

Filij hominum vſquequo graui corde? vt 31
quid diligitis vanitatem, & quæritis 12. q. 1.
mendacium? omnis æ-
tas.

INuocato hic Dei auxilio, procedit ad
malorū increpationem. d. *Filij homi-
num; &c.* Hic primò notandum q homo
propriè ſolum dr̄ virtuoſus vtens ratio-
ne, cum homo ſit animal rōnale: & ideo
mali propriè hoīes non dicuntur: ſed be- Pſal. 48
ſtiæ. Pſ. Homo, cum in honore eſſet, &c.
C Et ſic nota, quod aliqui ſunt hoīes: ſed
non filij hoīum, ut & boni filij malorum:
aliqui ſunt hoīes, & filij hominum, ut bo
ni filij iuſtorum, ſicut Iſaac, & Iacob: Ali
qui filij hoīum, ſed nō hoīes, ut mali fi-
lij Iuſtorum, ſicut Eſau: aliqui homines,
ſed nō filij hoīum, ut boni filij malorū.
Aliqui filij hoīs, & non hominum, vt ha
bentes verum ſolum parentē, vel vnū ſo-
lum bonum, & ſic ſingulariter Chriſtus
dr̄ filius hoīs: qa ſolū vnum habuit parē
tē:, quo ad humanitatē bonum, ſ. matrē.
Ex q̄bus apparet quare Iudæos, quos in
D crepabat, Dauid vocat filios hoīum, &
non hoīs, quia ipſi mali erāt ex bonis pa
rentibus orti, ſ. ex Abrahā, Iſaac, &c. Itē
nota q triplex eſt grauitas, ſ. gratiæ, pœ-
næ, & culpæ. De grauitate pœnæ dr̄ Ec-
cleſ. 40. Graue iugū ſup filios Adā a die
exitus de vētre matris eorum vſq; in diē
ſepulturæ. De grauitate gratiæ q̄ animā
grauē, & ſtabilē facit, dr̄. Exod. 17. Quòd
manus Moyſi erant graues, i in bono ſta
biles. De grauitate culpæ dr̄, Væ genti
peccatrici, populo graui iniq̄tate. Et me Eſa. 1.
ritò peccatū grauitas q̄dam dr̄, quia, ſi-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

E cut graue naturaliter deſcendit deorsũ,
ſic peccatũ deorſum aĩam trahit ad in-
fernũ. Vnde in perſona peccatoris dř. Fa-
Iob 7. ctus ſum mihimetipſi grauis: cur non tol
lis peccatum meũ? Itẽ nota, ꝙ vanitas dř
Vanitas. eſſe, ꝙ verũ, & fixũ eſſe non hẽt: & talia
ſunt oĩa tẽporalia, vnde Eccleſiaſt. 1. Vi-
di cuncta, q̃ ſunt ſub ſole: & ecce oĩa va-
nitas. Similiter mendacium dñr, quia ve-
ritate carent, pretendentes beatos face-
re ſuos poſſeſſores, quos tñ miſeros fa-
ciũt. Vi. de ſperantes in temporalib. fina
liter cum ſe deceptos cognoſcũt, dñt il-
F lud Eſa. 28. Poſuimus mendacium ſpem
noſtrã & mendacio protecti ſumus. Ta-
les ergo reprehendens Pſal. ait. *Filij ho-
minum*: quia, ſ. ex hominibus & bonis na
ti, mali eſtis. *Vſquequo graui corde*, i. vſ-
quequo peccati grauitatem tenebitis in
corde, & voluntate, ſ. amando tempora-
lia. *Vt quid*, i. quare diligitis temporalia,
quæ vanitas ſunt & mendaciũ? quia de-
ficiunt, & decipiunt.

32 *Scito te quoniam mirificauit dominus ſan-
ctum ſuum: dominus exaudiet me, cum
G clamauero ad eum.*

HIc conſequenter laudãdo Chriſtũ
De cõſe. prædicat, vt in ipſo ſpem ſuam po
di. 2. Iterat. nant, tum pp ſuam dignitatem quia mi-
ratur. rificauit dñs ſanctum ſuum: tum pp no-
ſtram vtilitatem: quia exaudit ſperãtes
in eum, ideo, *Dominus exaudiet me*, &c.
q. d. Ita & vos exaudiet: ſi ſpe clamaue-
ritis ad illum. Et nota ꝙ per ly, *Dominus*
Dñs. *Deus*, pater intelligitur: quia dñs eſt no-
men poteſtatis: & potentia patri attri-
Pater. buitur, per ly *Sanctus* verò intelligitur
Deus. Chriſtus. de quo dř Daniel 9. Vngatur
H ſanctus ſanctorum, & finem accipiat pec
catũ. *Dominus* ergo *mirificauit ſanctum
ſuum*, i. Deus pater mirabilẽ Chriſtum
oſtendit per miracula multa incarnatio-
nis, vitę, prędicationis, paſſionis, mortis,
reſurrectionis, aſcẽſionis, & Spiritusſan-
cti miſſionis. Sed quia quis plus mirifica
tur, i. mirandus efficitur per miſericor-
diam, q̃ per aliquid aliud, iuxta illud ora
Miſeri- tionis. Deus qui omnipotentiam tuam
cordia: parcendo maximè, & miſerando manife
ſtas, &c. Ideo oſtendit ꝙ Chriſtus maxi
me in operib. miſericordiæ, ſ. exaudiẽdo

E peccatores, fuit mirificatus. pp ꝙ. d. *Mi-
rificauit*, &c. Et maxime in operib. miſe-
ricordiæ, *Quia dominus*, ipſe Chriſtus
exaudiet me, &c. & conſequenter oſten-
dit modũ, quo clamare debemus ad eũ, *Ioan. 9.*
ſi ab ipſo exaudiri cupimus, ſ. vt à pecca
tis caueamus, quia peccatores Deus nõ
exaudiet. Et hoc eſt quod dicit.

Iraſcimini, & nolite peccare: quæ dicitis in 33
*cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris
compungimini.*

VBi nota, ꝙ de duplici ira hic verſus *De pœ-*
F intelligitur, ſ. de ira ſubita, quæ eſt *nitẽ. diſ.*
quidam primus motus, qui non eſt in *2. conſu-*
poteſtate noſtra: ſed ei non conſentire, *ram.*
ipſam perducẽdo ad effectum, eſt in po *Ira.*
teſtate noſtra, & de iſta dicit, *Iraſcimi-
ni*, i. ſi contingat primus iræ motus, no-
lite peccare, ſcilicet, cõſentiendo, & ad
effectum perducẽdo. Et hoc idẽ docet
Apoſtolus. d. Iraſcimini, & nolite pecca- *Ephe. 4.*
re: & modum adiungit. d. Sol non occi-
dat ſuper iracundiam veſtram. Secundò
intelligitur de ira deliberata, qua quis
iraſcitur peccatis, qñ, ſcilicet, peccata di-
G ſplicent ſibi. Sic enim etiam Deus iraſci
tur nõ hominibus, ſed peccatis, & vitijs.
de pęnitẽ. diſt. 1. quamobrem conſilium
meum, ſic ergo & vos iraſcimini pecca-
tis, & amplius nolite peccare. Et ad iſtũ
ſenſum aptatur ſequens litera. d. *Quæ* *Cubile.*
dicitis in cordibus veſtris, &c. Vbi nota ꝙ
per cubicula intelliguntur corpora no-
ſtra, in quibus anima requieſcit, vt in cu *Matt. 8.*
biculo corpus. Sic. n. dř. Tu autem, cum
oraueris, intra in cubiculum tuum, &c.
quia deuote orans ſeipſum infra corpus
ſuũ claudere, debet, vt nihil de exterio
H ribus cogitet. *In cubilibus ergo veſtris cõ-
pungimini*, ideſt, corpora veſtra compũ-
gite, & affligite. *Quæ dicitis in cordibus
veſtris*, i. de illis peccatis, quæ in corde
veſtro verſantur. Et de hac compunctio
ne pęnitentiæ ſequitur.

Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate 34
*in domino, multi dicunt, quis oſtendit
nobis bona?*

HIc enim Pſal. cunctos ad agendam
pęnitẽtiam prouocat. Vbi nota ꝙ
iuſtitia, quæ reddit vnicuiq; quod ſuum *Iuſtitia.*
eſt,

Digitized by Google

eſt;exigit,vt alienum rèſtituatur quantũ
eſt poſſibile,homo aũt peccando aufert à
Deo honoré debitum. Exigit iuſtitia, vt
Deo ablatum honoré reſtituat,hoc auté
facit puniendo peccatum,ꝙ contra Deũ
cõmiſit:quia tm̃ honoris inducit peccati
punitio, quãtum abſtulit ipſum peccatũ,
Punitio & ideo punitio peccati vel ipſa pœniten
ſacrifica tia dr̃ ſacrificium iuſtitiæ:in quo.ſ.pecca
tio. tor iuſte cõmiſſa peccata puniendo,ſeip-
Sacrifi- ſum ſacrificat Deo. Et hoc eſt quod hic.
cium. d.gl.*Sacrificate ſacrificiũ iuſtitiæ &c*.q.d.
Offerte Deo non aĩalia bruta,quibus nõ
delectatur Deus,ſed ſacrificium iuſtitię,
ꝙ eſt,ſpiritus cõtribulatus:vt ſe puniens
homo per pœnitentiam mactet ſe Deo:
quia ſacrificiũ Deo ſpũs cõtribulatus &c.
quod benè dr̃ ſacrificium iuſtitiæ. Quid
Nota. enim iuſtius, quam ꝙ quiſq; ſuis pecca-
tis iraſcatur potius q̃ alienis & ſe puniẽs
per pœnitentiam ſatisfaciendo ſeipſum
offerat Deo: Et per tale ſacrificium ſpe-
rantur bona æterna, quæ hic non reci-
piuntur.Sed quia pauci ſunt,qui diligant
illa æterna bona,quæ non vñr,quæ tñ ſo
la diligenda ſunt: quia cæteris ſolum ad
neceſſitatem vtendum eſt, & non ibi fi-
Bona. nis ponẽdus,ideo ſubdit.d.*Multi dicunt,
quis oſtendit nobis bona*,ſ.iſta æterna,quæ
dicitis ſola diligenda. q.d. Quis nouit, ſi
talia bona æterna ſunt?quis nouit, ſi poſt
hanc vitam boni præmiantur, & punian-
tur mali? Quis enim ab inferis venit,vt
iſta nobis annunciet? q. d.nullus eſt, qui
nobis talia bona oſtendere poſſit. Et iſto
modo de iſtis bonis æternis dubitabant:
Immo potius illa eſſe negabant illi q. d.
Sapiẽ.2. Non eſt refrigerium in fine hominis, &
nõ eſt,qui agnitus,ſit reuerſus ab inferis.

35 *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui, domine: dediſti lętitiam in corde meo.*

HIc conſequẽter prędictæ q̃õni re-
ſpondet.Et tria facit,quia primò.
d.quis talia bona nobis oſtẽdit? Secundò
quis talia bona nobis abſcõdit?ibi.*A fru-
ctu*.Tertiò ꝙ in talibus mẽs perfectè re-
quieſcit,ibi.*In pace*. Quantũ ad primum
oſtẽdens qualiter æterna bona poſſumus
Vultus cognoſcere. d. *Signatũ eſt*,&c.Vbi nota,
Dei. ꝙ per vultũ Dei intelligitur ratio,per q̃
rationales à brutis animalibus diſtamus.

A Tum quia ſicut per vultum quis cogno-
ſcitur, ita per ſpeculum rationis cogno-
ſcitur Deus.Et ſicut per vultum vnus al
teri maximè aſſimilatur,ita & nos per ra
tionẽ Deo ſimiles ſumus: vnde dr̃.Fecit *Gen. 5.*
Deus hoĩem ad imaginẽ, & ſimilitudinẽ
ſuã, & hoc per ipſam rationẽ, hæc aũt rõ
per peccatum in nobis obſcuratur per ꝙ
homo diſſimilis Deo efficit̃,de peccato-
ribus dicit Pſ. 34. Dñe,quis ſimilis tibi?
ſed iſta ratio per peccatum obſcurata, p̃
gratiam illuminatur, vt homo,ſ.cogno-
ſcat,quid quærendũ,quid vitandum ſit,
B Pſ.88.Dñe in lumine vultus tui ambula-
bũt.Eſt ergo vultus Dei ratio nobis im-
preſſa, lumen aũt huius rationis eſt grã.
Qñ ergo illi quærunt.*Quis oſtendit nobis
bona*? Rñdendum,ꝙ ratio per gratiam il *Vultus.*
luminata talia bona cognoſcere poteſt,& *ratio.*
hanc in ſe hñt, qui ſeipſos ſacrificãt Deo
ſacrificiũ iuſtitiæ. Et hoc eſt,ꝙ dicit, *Si-
gnatum eſt ſuper nos*, &c. Vel ẽm aliã ex-
poſitionẽ magis myſticam,q̃ literalẽ. Lu
men vultus Dei dr̃ ipſa crux benedicta, *Crux.*
cuius lumine ſignati ſumus interius, &
exterius,ſ.in frõte cordis, & corporis,qđ
C eſt ſignum regis noſtri. Vt ſicut denarius
ſigno regis ſignatur,ita & fidelibus ſignũ
ſummi regis.ſ.crux imprimitur,quæ ve-
rum lumen dr̃, quia virtute ſacramenti
crucis vera bona non ſolum oſtendũtur
nobis,verum ẽt & cõceduntur,ideo ſub-
dit. *Dediſti lætitiam in corde meo*,ſ.lętitiã
ſpiritualem, non foris in vanis, ſed intus
in corde,vbi habitat Deus, vbi quæren-
da eſt lætitia,quia intus ſunt vera,& cer-
ta bona,quæ mali videre non pñt amore
temporalium excæcati, ideo ſubditur.

D *A fructu frumenti,vini,& olei ſui, multiplicati ſunt.* 36

HIc.n. oſtendit, quid æternorum *De pœn.*
bonorum cognitionem tollit à no *d.3.quid*
bis,ſ.amor temporalium.q.d.quare mali *ergo.*
talia bona non cognoſcunt? Rñdet, quia
in temporalibus delectantur, & hoc eſt.
A fructu frumenti, &c.Per iſta tria,ſ.fru
mentum,vinum,& oleum,vſibus huma-
nis magis neceſſaria intelligit oĩa tempo
ralia. A talibus.n.mali multiplicantur.i.
multiplicib. curis implicant̃, per quas di
ſtracti bona vera non ſinuntur videre.

37 *In pace in idipſum dormiam, & requieſcã.* E

HIc conſequenter oſtendit, in quo noſtram fidem debemus ponere, quia.ſ.non in tpalibus, quæ decipiunt, & deficiunt: ſed ſolum in Deo, qui nec deficere nec decipere poteſt, d. *In pace in id ipſum*, ſ.in ipſum Deum incommutabilẽ *dormiam & requieſcam*: dormiam, ſ. ab omni ſtrepitũ mundi ſecurus: *Et requieſcam*, fruendo vita beata. Et hanc gratiã ſibi à Deo datam recognoſcit. d.

38 *Quoniam tu, domine, ſingulariter in ſpe conſtituiſti me.*

PSAL. V.

39 *De conſ. d. 5. non mediocriter.*

V*Erba mea auribus percipe domine: intellige clamorem meum.*

TItvlvs huius Pſa. eſt iſte ẽm magiſtrum. *In fi tem pro ea, quæ conſequitur hę reditatẽ Pſal. Dauid.* Vbi notandum, ꝙ iſte Pſ. fundatur ſuper hiſtoriã, quæ habetur Gen. 21. vbi legitur ꝙ Abraham habuit duos filios, vnum de ancilla Agar, G ſ. Hiſmaelẽ, & alterũ de libera, ſ. Sarra, i. Iſaac. Hiſmael verò maior natu perſequebatur Iſaac, dum luderet cum eo: intelligens igĩ Sarra ludũ Hiſmaelis eſſe perſecutionem Iſaac, dixit viro ſuo. Eijce *Iſaac. Hiſmael* ancillam, & filium eius de domo, & ejecta eſt cum filio ſuo, & ſic libera cum filio obtinuit hæreditatem. Ad hanc hiſtoriam reſpicit iſte titulus, cui ẽt quædam verba Pſal. alludunt. verum non de hiſtoria, ſed de ſignificato hiſtoriæ agitur in hoc pſalmo. *Libera.* Libera.n. Sarra, quæ non ſecundum naturam, ſed per gratiam H Dei peperit, eccleſiã Dei ſignificat quæ filios ſpirituales Deo generat, nõ carne, *Ancilla.* ſed ſpiritu & gratia Dei. Ancilla autem ſignificat ſynagogam, quæ pro temporalibus ſeruit, & totum corpus malorũ qui fæcundi, & terrenis abundantes perſequuntur eccleſiam, & filios eius tormentis, & illuſionib. quæ tñ conſequitur hæreditatem æternam, illis excluſis Et tunc eſt ſenſus tituli iſte: Pſal. iſte dirigẽs nos in finẽ. ſ. in Chriſtum, eſt pro ea libera. ſ. Sarra honorãda. ſ. de eccleſia libera per

E Sarram ſignificata, quæ conſequitur hæreditatẽ æternam à qua æmula eius ſ. ſynagoga excluditur. vnde ſequitur quæ conſequitur hæreditatem. intentio autẽ iſtius Pſal. eſt ſpe confortare fideles de æterna hæreditate hñda. His præmiſſis accedo ad diuiſionem Pſal. qui diuiditur in tres partes: Quare Pſalmiſta loquens in perſona eccleſiæ, primò petit hæreditatẽ gloriæ ſibi dari ſecundò petit cõtra hoſtes auxilium gratiæ præſtari. ibi. Dñe deduc me &c. Tertiò oſtendit finaliter bonos gloriari, & malos cruciari: ibi. *Lætentur oẽs qui ſperant.* Prima in tres, quia F primò orando hęreditatẽ dandã ſibi petit. Secundò ad hoc rõnem adducit: ibi, *Intende voci orationis meæ.* Tertiò ab hoc malos vel ſynagogã excludit: ibi. *Neque habitabit iuxta te malignus.* Primò ergo orãdo, petit hæreditatẽ ſibi dari, & exaudiri. d. *Verba mea aurib. &c.* Et vide ꝙ iſte orãdo duo facit, & duo petit. Duo.n. facit, quia verba loquitur & clamat. & quærit verba auribus percipi. & clamorẽ intelligi. verba pertinẽt ad os, ſed clamor ad cor vnde dicit, *verba aurib. percipe & clamorẽ intellige.* Nota ergo ꝙ auris Dei *Auris 2.* non eſt corporale inſtrũm, ſed eſt eius grã qua noſtris votis annuit. Sic.n aures Dei pro exauditione orationis accipiebat Salomon. d. Deus ſint aures tuæ intentæ ſuper orationẽ, quæ fit in loco iſto, & Pſal. *Par. 8.* *Pſal. 85* Inclina aurẽ tuam & exaudi me, conſimiliter intelligere Dei, eſt noſtram orationẽ cõſiderando exaudire. *Oratio.* Sic.n. intelligere ꝓ exaudire, ſiue ſubuenire accipitur. Beatus vir qui intelligit ſuper egenũ & pauperẽ. ſic ergo in oratione dẽt eſſe clamor cordis: debent eſſe verba oris, & verba percipit Deus, & clamorem intelligit *Pſal. 40* exaudiẽdo. ſed hic cadit dubiũ, nunquid *Queſtio.* ſufficit orãdo clamare corde ſine verbis? Rñſio ꝙ duplex eſt oratio quædã ex in- *Reſpon.* ſtitutione Chriſti, vel eccleſiæ certã habens formã verborum, quædã verò nullam certã habens formã: de prima dico, quòd ſi quis ad illam obligatur, ꝙ orationẽ verbis exprimere opportet, vt *Vox.* puta, cũ quis abſoluit alium, nõ ſufficit corde dicere, dñs te abſoluat, &c. ſed opportet ꝙ orationem verbis formatis exprimat, ſic & de officium dicendo. De oratione

Digitized by Google

tione aũt quæ certã formã inſtitutã nõ habet, non obligato ſufficit orare corde.

40 *Intende voci orationis meæ rex meus, & Deus meus.*

HIc adducit rationem quare à Deo debet exaudiri, vbi nota ꝙ oratio nẽ tria exaudiri faciunt. ſ. humilitas, ſimplicitas, & aſſiduitas, Et ſm̃ hoc rationes adducit. ſ. ſuam humilitatem in principio Secundò ſuam fidelitatẽ, ibi. *Quoniã ad te orabo domine.* Suam aſſiduitatẽ, ibi. *Mane aſtabo tibi.* Primò ergo aſſignat *Humilitas. Oratio.* rõnem ſuæ humilitatis: d. Intende, &c. B Humilitas n. orationẽ facit exaudiri. Iudith 9. Superbi ab initio nõ placuerunt tibi, ſed humilium & mãſuetorũ ſemper tibi placuit deprecatio. Hanc aũt humilitatẽ in ſua oratione oſtendit. d. ſe Dei ſeruũ, creaturã, & ſubditum, unde uocat Deũ regẽ ſuum, & dñm, d. *Intende voci orationis meæ, rex meus & Deus meus,* per regẽ intellige, Chriſtũ, ſm̃ conſuetudinẽ ſcripturæ: ideo quia ſm̃ hominẽ vnctus eſt oleo ſpirituali, ſed per Deũ, intellige patrẽ qui eſt fons totius deitatis. Et benè ꝑmittit regẽ Deo, quia ꝑ Chriſtũ per- C *Ioan. 4.* uenimus ad patrem ipſo dicente, Nemo uenit ad patrẽ, niſi per me. Et tñ aduerte, ꝙ duabus ꝑſonis loquẽs, ſ patri, & filio, non dicit intẽdite in plurali, ſed intẽde in ſingulari, ꝑ hoc oſtẽdẽs pluralitatẽ ꝑſonarũ in unitate eſſentiæ diuinæ. Ponit vnitatẽ eſſẽtiæ, cõtra Arrianos, ſed pluralitatẽ perſonarũ cõtra Sabellianos.

41 *Quoniam ad te orabo, domine: mane exaudies vocem meam.*

1. q. 2. c. ipſi ſacerdo.

HIc aſſignat rationẽ ſuæ fidelitatis, fidelitas. n. orationẽ facit exaudi- D *Luc. 17.* ri, dicẽte Chriſto, Si habueritis fidẽ ſicut granũ ſinapis, & dicetis huic arbori, eradicare, & tranſplantare in mare, obediet vobis. Hanc aũt fidelitatẽ in ſua oratione oſtendit, quia nõ ad dæmones, nõ ad ſortilegos orat, ſed ſolum ad Deum, d. *Oratio.* *Quoniã ad te orabo domine.* ſ. nõ ad aliũ. Sed quia fides puritatem annexã debet habere ideo ſubdit. *Mane exaudies vocẽ meam.* ſicut enim per noctem peccatũ: ſic per mane, quod eſt principium diei, puritas à peccato ſignificatur.

A *Mane aſtabo tibi, & videbo quoniam non Deus volens iniquitatem tu es.* 42

11. q. 3. exiſtimat. Oratio.

ASſignat hic aſſiduitatẽ. Aſſiduitas enim orationẽ facit exaudiri, ideo dr̃ Oportet ſemper orare, & non deficere, & Lu. 11. Si ꝑſeuerauerit pulſans, &c. *Luc. 11.* Hanc ergo aſſiduitatẽ in ſua oratione ſe habere oſtẽdit, quia bono mane adorandum ſurgebat, d. Mane aſtabo tibi, &c. Hæc. n. hora apta eſt adorandũ. ſi conſideres *Mane.* ex oratione principaliter duo debemus petere. ſ amotionẽ malorũ, & bonorũ operationẽ, quæ duo iſti horæ cõueniunt, qm̃ mane fit malorũ, & uitiorũ extirpatio & bonorũ operatio. Primo. n. mane fit peccatorũ exterminatio. In matutino interficiebam omnes peccatores *Pſ. 100.* terræ, naturaliter. n. dæmones odiunt lucẽ: ideo, adueniẽte mane, facilius fugantur. pſal. Ortus eſt ſol. &c. In cuius figuram *Pſ. 103.* Deus mane oẽs Aegyptios perſecutores Hebræorũ proiecit in mare. Exo. 14. Iã aduenerat uigilia matutina, & reſpiciẽs dñs ſuper caſtra Aegyptiorũ, interfecit eos, &c. Secũdò mane fit bonorũ operatio. In cuius figurã dr̃. Exijt primo mane *Ma 20.* cõducere operarios in uineam ſuam. Et ꝑꝑ iſta dicunt aliqui ꝙ sẽper oratio eſt maioris efficaciæ de mane, quã alia hora: in cuius ſignũ orationes ſolemniores, & ſacrificiũ eccleſia de mane fieri ſtatuit, ut miſſa, & cõſecrationes tàm ꝑſonarũ, quàm eccleſiarũ, & altariũ. Qđ bene notãs pſal. dicit, Mane oratio mea præueniet te, In hui⁹ ſignũ Dauid ordinauit, ꝙ *Pſal. 86* Leuitæ ſtarent mane ad cõfitendũ, & canẽdum dño 1. Paralip. 23. Iſta ẽt hora maiores fiunt à Deo reuelationes. Sic. n. de mane Samueli primo reuelatus fuit ſermo Dei 1. Reg. 3. Quod benè notans hic Pſal. d. *Mane aſtabo tibi. & uidebo* &c. *Puritas.* Vel ſecundum gloſ. per mane intellige puritatem conſcientiæ: quæ oritur pulſis tenebris culpæ, ſicut mane oritur poſt tenebras noctis. Ideo dicitur. Mane abſque nubibus rutilat. Iſtud mane puritatis mentem diſponit ad Deum videndum & cognoſcendum. Math. 5. Beati mundo corde &c. Et ideo dicit. *Mane aſtabo tibi.* Aſtare enim Deo notat mentis directionem ad Deum:

& vi-

& videbo quoniam tu es.id eſt ſciam quoniam tu es qui ſtabilis manens, das cuncta moueri. Et quare orādo mane aſtandum eſt? *Quoniam tu es Deus non volens iniquitatem.*

43 *Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos.*

De pœnit. diſt. 1.

HIc conſequenter ab iſta hæreditate malos, & ſynagogam excludit. Et duo facit, quia primò hæreditatem æternam excludit à malis. Secundò eam conſequendam dicit à bonis, ibi, *Ego autem in multitudine miſericordia tua*. Circa primum tria genera peccatorum excludit, ad quæ cętera peccata reducuntur.ſ. peccantes uolūtate, peccantes opere, & peccantes ore. Primum excludit peccantes uoluntate.d. *Neque habitabit iuxta te malignus*: per malignitatem.n. intelligit peccatum uoluntatis. quoniā, ut ait glo. Malignus dicitur, qui malum vult proximo, etſi nocere non poſſit, tales non habitant iuxta Deum quia per malam uoluntatem ſeparantur à Deo, non loco, ſed ſimilitudine, & hoc alijs verbis confirmat d. *Neque permanebunt iniuſti ante oculos tuos.* Iniuſtus eſt.n. qui non facit, qđ debet, uel facit quod nō debet. Iſti non permanebunt ante oculos domini, quia lucem Dei ipſorū oculi tenebris peccatorū preſſi ſuſtinere non poſſunt. Vnde & lucem veræ intelligentiæ etſi mali aliquando vident ad tempus, tñ in illa non permanēt, vel hoc erit cōpletum in iudicio, vbi mali, etſi humanitatē Chriſti videbunt, diuinitatem tñ uidere non poterūt ne lætentur in ea, dicente propheta, Tollatur impius, ne uideat gloriā Dei. Iſtum aūt textum expo nūt aliqui magis litteraliter dicentes, ꝙ quia Deus habitabat per gratiam ſolum in Iudæorum populo, quorum metropolis erat Hieruſalem, ideo per Dauid fuit ordinatum, ne gentiles per ipſos ſignificatos, ibidem habitare poſſint, ſ. in Hieruſalem, vbi ſpecialiter Deus habitabat. Et ad iſtū ſenſum exponunt totū iſtum verſum. Nos autē non talem reuerētiam habitationi Dei exhibemus, quiā non ſolum in noſtris ciuitatibus impios &

Mali-gnus. *Iniuſtus.* *Eſa. 26.* *Eccleſia* *Templū.*

E infideles habitare permittimus, ſed qđ deterius eſt, hæreditatem inter Dei miniſtros habent &c. *Nota.*

Odiſti omnes, qui operantur iniquitatē, perdes omnes qui loquuntur mendacium. 44 *22.q.c.2*

EXcludit peccatū operis. Odium.n. propriè nō cadit in Deo: ſed odire malos dicitur, quia ad modum odientis ſe habet, dum eos à ſe expellit, & damnat. Et ſi dicas quomodo odit operātes iniquitatem, cum dicatur, Sap. 11. Dili-
F gis omnia, & nihil odiſti eorū, quæ feciſti? Reſponſio. ꝙ naturā diligit, ſed odit peccatum. Et notanter d. *Omnes qui operantur iniquitatem*: & non qui operati ſunt, ne pœnitentiā excludere videatur, omnes.n. impios Deus perdit, & odit; & tñ parcit pœnitentibus, quia amplius non dicuntur impij. Omnia.n. nomina, quæ à uitijs, uel uirtutibus deriuātur, vt iuſtus, bonus, adulter, impius, remoto vitio, vel uirtute, & noīa ipſa remouentur, ut debent, ut habetur 36.q.2. His auctoritatib. 32.q.1.q. aūt tibi, *pdes, oēs qui lo-*
G *quūtur mendacium*. Hic excludit peccatū oris, quod eſt, loqui mēdacium, & merito. Nā mendacium ueritati contrarium eſt. Verū autē eſt de eo, qđ eſt: mendaciū verò de eo, quod non eſt. Et ſic merito perdūtur, qui declināt ab eo, quod eſt, ad illud, quod nō eſt. Et nota hic gl. ꝙ aliud eſt mentiri, aliud falſum loqui, & aliud mēdacium. Nā mentiri eſt contra mentem ire, uel loqui. Et ſic aliquando verū dicēs mentitur, ut Iudæus dicens Chriſtū uerum Deum: falſum loqui eſt dicere aliter, quàm ſit in re, ſiue credatur il-
H lud eſſe falſum, ſiue nō. Et ſic falſum dicēs aliquando mentitur, ut Chriſtianus. d. Chriſtum nō eſſe Deum; aliquādo nō mentitur, quando.ſ. dicit falſum credēs uerū dicere, & ſic falſum dicēs, quandoque verax eſt: Mendacium uerò oīa iſta cōtinet, quia mendacium eſt falſa uocis ſignificatio cū intentione fallendi. Vt ergo ſit mendacium, neceſſe eſt, ut falſum ſubſit, & cōtra conſcientiam dicatur. Et quia omne, quod eſt contra conſcientiā, peccatū eſt, & ædificat ad gehennā, ideo merito perduntur omnes qui loquūtur menda-

Odium. *Queſtio.* *Reſpon.* *Mentiri* *Mendacium.*

Digitized by Google

Tria mẽdaciorũ genera. Caute legendum & perfectorũ mẽdacia ſoſ ſunt eſſe venialia Pſal.73.

mendacium. Ad hoc tñ magis declarandum, notat gl. ꝙ maximè ſunt tria mẽdaciorum genera, ad q̃ cætera reducuntur, ſ. mendaciũ officioſum, iocoſum, & perniciosũm. Officioſum, quod fit pro vtilitate alterius. vt mendaciũ obſtetricum. Iocoſum, qđ non fit ad decipiendũ. Perniciosum, ꝙ fit ad alterius dãnum. Et omne mendaciũ licet qñq; ſit veniale in imperfectis, in perfectis tñ eſt mortale. Ex prædictis igitur omnibus concludit propheta, malos, & ſynagogam ab hæreditate Dei velut Hiſmael expellendam. Eo quod præuidit prophetico ſpiritu, ſynagogã oĩbus prædictis modis contra Chriſtũ peccaturam. q.d. Maligni ab hæreditate Dei expellentur, quia non habitabit iuxta te malignus Sed iſti fuerunt contra Chriſtũ, quia malignus eſt, qui vult malũ proximo, iſti aũt ſine cauſa mortẽ Chriſti quærebant. Vnde de illo populo dr̃ admiratiuè. Quanta malignatus eſt inimicus in ſancto, Iſti operabãtur iniquitatem, quia dolo quærebant Chriſtũ occidere. Iſti loquebantur mendaciũ, quia multã falſa teſtimonia contra Chriſtum produxerant. Quid ergo de iſtis fiendũ reſtat, niſi ut ab hæreditate expellãtur? ipſi cõtra Chriſtum malignando quærebant hæreditatem Chriſti. d. Matth 23. Hic eſt hæres, venite occidamus eũ; & habebimus hæreditatem eius. Sed tñ audierunt ſentẽtiam Chriſti. d. Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur, &c.

45 *Virum ſanguinum, & doloſum abominabitur dominus, ego autem in multitudine miſericordia tua.*

POſtquam excluſit hæreditatẽ à malis: Hic cõſequenter oſtẽdit illã bonis cõcedendã. Bonus aũt eſt ille qui nõ in mũdo, nõ in ſe ſperat, ſed ſolũ in Deo quem veraciter & colit, & timet, & iſtis datur hæreditas, vnde dicit, *Virum ſanguinum*, &c. q.d. Si ergo ſic eſt, ꝙ virum ſanguinum .i. homicidã .i. peccatorẽ qui ſeipſum ꝑ peccatũ occidit, &c. *abominatur dominus*: & ſic ab hæreditate expelletur. Ideo ego hęreditatem hĩc cupiẽs, in perſona eccleſiæ. d. *Ego autem ſperabo in multitudine miſericordia tua*. ſcilicet non meis meritis mihi hæreditatem, dandam, ſed ex miſericordia tua & ſic.

Introibo in *domum tuam*, ſ. cœleſtem, *adorabo ad templum ſanctum tuum*, quod. ſ. eſt Chriſtus, *in timore tuo*. ſ. filiali, qui timor, quo ſcilicet timetur offenſa non pena, hæreditatem Dei acquirit. Quia ut dicitur Eccl. Timor dñi gloria & gloriatio. Iudæi. u. extra Hieruſalem exiſtẽtes quando adorabãt faciẽ corporis verſus Hieruſalem & templum vertebant. Iſte aũt hoc in ſpiritu ſe facturum dicit in perſona eccle. d. *Adorabo ad templum, &c.* non quidẽ corpore, ſed mẽte, quia veri adoratores, adorant patrẽ in ſpiritu &c.

46 22. q. 2. cum denotiſſimum.

Domine, deduc me in iuſtitia tua propter inimicos meos, dirige in conſpectu tuo viam meam: 47

HIc conſequẽter conſiderãs multos ſe habere hoſtes qui ad malũ conantur inducere ne hæreditatẽ dñi obtineat. ſ. dæmones, mũdum & carnẽ, contra hos petit auxilium ſibi ꝑſtari, & duo facit: quia primò auxiliũ à Deo poſtulat. Secũdò malitiã ſuorũ hoſtiũ demonſtrat. ibi, *Quoniam non in ore eorum*. Quãtum ad primũ ſciẽdum ꝙ Chriſtus ideo à patre fuerit miſſus vt ſua paſſione redimeret mũdum, & ſic per iuſtitiã Deo pro nobis ſatisfaceret. quæ ſatis factio iuſtitia dr̃, quia iuſtitia vult vnicuique reddi, ablata ſatisfieri, & quia mortẽ appetere non eſt humanæ naturæ, idcirco ut hanc iuſtitiam perficere poſſit auxilium Dei poſtulat. d. *Domine deduc me in iuſtitia tua*, vt. ſ. conſtanter patiar pro inimicis meis, quæ conſtantia noĩe iuſtitiæ intelligitur, quia iuſtitia idem eſt, quod in iure ſtatus. *In iuſtitia tua*, ad differentiam iuſtitiæ hominũ quæ ſolũ eſt exterior & apparens, & quæ malũ reddit pro malo. Sed in iuſtitia tua quæ interior eſt exiſtens, quæ non malum pro malo, ſed bonũ pro malo reddit ſecundum illud. Benefacite ijs qui oderunt vos, &c. Et hãc iuſtitiã poſtulabat Chriſtus ut. ſ. pro inimicis ſaluandis moreretur. Ideo dicit *propter inimicos meos*, ſ. conuertendos & ſaluãdos. Et hanc declarans iuſtitiam ſubdit. *Dirige in conſpectu tuo viam meam*, vbi nota, ꝙ conſpectus hominis

Iuſtitia. Satisfa. Matt. 5. Conſpectus.

ſolum

ſolum exteriorá conſpicere poteſt, ideo
multotiens fallitur: qa laudat qđ laude
nõ eſt dignũ: & vituperat, qđ vituperari
non debet, ſed Dei cõſpectu conſcien-
tiam interiorẽ cõſpicit ideo decipi non
põt: petens ergo dirigi in conſpectu dñi,
petit dirigi exterius & interius, ſ. in con
ſcientiã q d. non quæro viã meã i. viue-
re meum dirigi in conſpectu hoĩum qui
ſolũ exteriora conſpicit, ſed in conſpectu
tuo, qui cõſcientiã videt: vt ſ. omnis mea
voluntas, & meditatio in conſpectu diri-
Pſal. 18. gatur. ſic enim dicitur, meditatio cordis
mei in conſpectu tuo ſemper.

48 *Quoniam non eſt in ore eorum veritas, cor eorum vanum eſt.*

OStendit hic quanta ſit malitia ini-
micorũ pro quibus tamen mori
deſiderat, ut magnitudo charitatis eius
nobis magis eluceſcat. Et diuiditur in
tres partes, ſm quòd tria uitia de ſuis
oſtendit inimicis, ſ. Iudæis. Oſtendit .n.
primò quod ſunt mẽdaces verbis adulã-
tes. Secũdò q ſunt crudeles, & iuſtos per
ſequẽtes ibi, *Sepulchrum*. Tertiò q ſunt
procaces Deum irritantes: ibi, *decidant*.
Primò oſtendit eos mẽdaces. d. *quoniam
non eſt in ore eorum veritas* Hoc ideo qa
multa falſa Chriſto imponebant: vt pu-
ta, q in Beelzebub eijciebat dæmonia:
q prohibuerat cenſum dari Cæſari, q
gẽtes ſubuertebat &c. & quare talia fal-
ſa ſibi imponebant, ſubdit cauſam. *Quia
Matt. 1. cor eorum vanum eſt*. q. d. Ex abundãtia
cordis os loquitur. Hominis ergo cor
vanum quomodo põt veritatẽ loqui. q.
d. non. inde & Phil. d 1. Ethic. Qđ vnuſ-
quiſque qualis eſt talia loquitur & fa-
cit. Et aduerte q vanitas cordis ſtat in
Vanitas Cordis. duobus maximè, ſ. circa peccatũ, & circa
pęnam peccati. Circa peccatum qñ quis
putat quæ ſunt peccata, nõ eſſe peccata
habẽs iudiciũ corruptum. Iſto modo cor
vanum habuit Paulus qñ putabat non
eſſe peccatũ nomẽ Chriſti perſequi, ſed
legis impletionẽ. Et hanc vanitatem ha-
buerũt Iudæi multi, qui zelũ Dei habẽ
tes, ſed non ſm ſcientiam arbitrabantur
non eſſe peccatum ſed meritum eccleſiã
Chriſti perſequi, de quibus d. Chriſtus,
Ioan. 16 venit hora, ut omnis qui interficit vos,
E arbitretur obſequium ſe pſtare Deo, &
de iſta vanitate ipſorum loquitur Chri- Pſal. 62
ſtus d. ipſi verò in vanũ quæſierunt ani-
mam meam. i. in corde vano non creden
tes hoc eſſe peccatum. Vanitas aũt circa
pœnam eſt, qñ quis peccata impunita
Deum dimittere credit: qui .n. ipſum pec
catum & pęnam debitam diligenter aſpi
ceret nunquam peccaret. Et iſtam vanita
tem habuerunt Iudæi impunitatem ſibi
promittentes: vnde de illis dr, Populum
tuum humiliauerunt: & hæreditatẽ tuã
vexauerunt, &c. Et dixerunt non videbit
F dñs ſ. ad puniendum: vnde ſubditur, in-
telligite in populo & ſtulti aliquando ſa
pite, &c. Qui corripit gentes non ar-
guet, &c. Sequitur, dñs ſcit cogitationes
hominum. ſ. illorum, qm vanæ ſunt, Sic
ergo iſti habentes cor vanum, vana. i. fal-
ſa loquebantur quod notans d. *quod non
eſt in ore eorum veritas*. rationem reddit.
quoniam cor eorum vanum eſt.

Sepulchrum patens eſt guttur eorũ. linguis ſuis doloſe agebant, iudica illos Deus. 49

HIc oſtendit ipſos eſſe crudeles &c.
G Et hoc in duobus. ſ. alios inficien-
do. ideo *ſepulchrum patens*, &c. & alios
decipiendo, *Quia linguis ſuis*, &c. patet.
Qm ſicut ſepulchrũ patẽs fętores emit- Sepulchrum.
tit, quib. alij corrumpuntur, ſic guttur
iſtorum eſt ſepulchro comparabile, quo
verba cõtra Chriſtum emittebãt ut alios
i. ficerẽt, & contra Chriſtum animarent
& ẽt decipiendo, *Quia linguis ſuis doloſe
agebant*, vel aliter: iſti .n. perſequebantur
Chriſtum dupliciter .ſ. apertè & occul-
tè, Apertè p manifeſtas iniuriãs, vt cum
apertè & palam dicebant, Dæmoniũ ha-
H bes, qñ tulerunt lapides, vt iacerent in
eum: qñ duxerunt eum in ſupercilium
mõtis, ut pcipitarent eum. Et quantũ ad
hoc comparant ſepulchro patenti, quia
patẽter fętores ſuarum malarum uolun
tatum emittebant. Et de quolibet tali di
citur. Pharetra eius quaſi ſepulchrum pa
tens. Perſequebantur ẽt occultè, ut pu-
ta per adulationes, ut eum capere poſ-
ſent in aliquo defectu. Vt cum dicitur.
Magiſter, ſcimus quia verax es, &c. Et
quantum ad hoc ſubdit, *quod linguis ſuis
doloſe agebant*, quia. ſ. vnum verbis ptende-
debant,

Digitized by Google

debant,oppoſitum gerebant in corde. Et A
Pſal. 51 cuilibet tali dr̃. Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua, ſicut nouacula feciſti dolum. Et Pſal. 13. Linguis ſuis doloſe agebant: venenum aſpidũ ſub labijs eorum.
Iudicare Et quia tales ſunt, ideo ſubdit, *Iudica illos Deus*, quod duobus modis exponitur. Primò optatiuè, vt. ſ. Chriſtus oret pro illis patrem, vt iudicet illos, i. det eis gratiam, qua illi ſeipſos iudicent, ne. ſ. damnẽtur æternaliter. Illa. n. Deus agere dr̃, quæ nos agere facit, ſicut tunc cognoſcere dr̃, qñ nos cognoſcere facit. Vt Gen. 22. Nunc cognoui, ꝙ timeas Deũ, i. alios B
cognoſcere feci, ſic & alios iudicare qñq; dr̃, qñ dat eis gratiam qua ſe pœnitẽdo iudicant, ne iudicentur æternaliter, ſic Deus gentes iudicauit, qñ gratiam dedit gentibus, vt errores ſuos cognoſcerent, & ſe ad Chriſtum conuerterẽt. Iudicabit gentes, & arguet populos multos. Et ſic in propoſito virtute orationis huius aliqui iudæorum conuerſi ſunt ad Chriſtũ. Secundò exponitur ꝑdictiuè: & tunc iudicare ſtat pro punire vel dãnare, ſancti. n. qñ præuident pœnã malis futuram illã prædicunt non optant, ſic & nunc Chri- C
ſtus. Et hoc eſt ꝙ hic ait gl. Hic. n. prædicit quæ pœna ſit malis futura, non eſt. n. hic optatio, ſed videt, ꝙ futurum eſt ſm̃ iuſtitiam Dei, q. d. Et quia tales ſunt, ò Deus iudica illos, non optans, ſed quod futurum eſt prædicens, ſic n. prædicẽdo
Pſ. 108. pęnam inde futuram, dicit Pſalmiſta. Cũ iudicatur exeat condemnatus, &c. Fiant dies eius pauci, &c. Sed prima expoſitio plus mihi placet.

51 *Decidant à cogitationibus ſuis ſecundum multitudinem impietatum eorum expel-* D
le eos, quoniam irritauerunt te domine.

De pœn. d. 1. medicina.

CONſimiliter iſte verſus ꝑt intelligi optatiuè & prædictiuè: Optatiuè vt ſit ſenſus. Iſti irritauerunt te dñe. ſ. ſuis peccatis ad iram te prouocauerunt. Sed pro eis rogo, vt *decidant à cogitationibus ſuis malis*, i. ab illis cadãt, illas deſerendo. Et quia hoc à ſeipſis non poſſunt facere: ideo ò tu Deus, *ſecundum multitudinem impietatum eorũ expelle eos*. ſ. ab illis, ſ. nõ ſolum ab vno peccato, ſed ab omnibus.

A Expelletur. n. peccator à ſtatu peccati: qm̃ Deus ipſum conuertendo ad pœnitentiam ducit. Iuxta illud, Timor domini expellit peccatum. Pōt ẽt legi prædictiuè, & tunc nõ optando ſed prophetando, prædicit punitionẽ malis futuram, quaſi quia iſti irritauerunt nomen tuum domine. Ideo decidant à cogitationibus ſuis. i. cadant. Decidit. n. qui ſpe ſua fruſtratur. Iſti autem perſequendo, & occidendo Chriſtum ſperabant Chriſti nomen, & fidem extinguere, ſed deciderunt à ſuis cogitationibus quia per hoc Chriſti no-
B men & fides magis inualuit. Etiam quia per hoc credebant hæreditatem Dei habere, ſed per hoc illam perdiderũt, vnde dicit illud, Hic eſt hæres venite, &c. Sed ab iſtis cogitationibus deciderunt propter quod eis ibidẽ dixit Chriſtus auferetur à vobis regnum Dei. Et non ſolum iſta pœna eis eueniet in præſenti, ſed ẽt in futuro, quia ſm̃ multitudinem peccatorum, erit & pœnarum multitudo. Et hoc eſt ꝙ dicit. *Secundum multitudinem impietatum eorum*, &c. Et tunc expellere *Greg. 14*
idem eſt ꝙ punire vel danare. Sic enim *mor. c. 11*
C dicit Iob. 18. Expellet eum de luce in tenebras quod exponens Greg. d. De luce ad tenebras peccator ducitur, cum de honore vitæ præſentis ad æterna ſupplicia damnatur.

Et lætentur omnes qui ſperant in te: in æternum exultabunt, & habitabis in eis.

POſtquam oſtẽdit ſynagogã ab æterna hæreditate repulſam propter ſua demerita, hic oſtẽdit, eccleſiam Catholicam illã habere. & ſicut nos per pœnas
D dãnatorum terruit, ita vt nos per ꝑmia alliciat de ipſa hæreditate cœleſti per bonos habẽda, tria ponit, ſ. Primo ꝙ eſt æterna. Scdò ꝙ eſt diuina: ibi. *Et gloriabũtur.* Tertiò ꝙ eſt gratuita & non ex meritis noſtris, ibi. *Domine vt ſcuto.* Quantum ad primum oſtendens ꝙ illa eſt æterna, d. *Et lætentur oẽs qui ſperant in te in æternũ exultabũt* &c. Spes enim formata beatos nos facit, quæ. ſ. in ſolo Deo ponitur Pſa. Guſtate qm̃ ſuauis eſt dñs: beatus vir qui ſperat in eo. Qui. n. ſpe formata ſperat in Deo beatus eſt: quia iam Deũ ha-

bet

ber in ſpe, qui eſt oē bonum. & dico ſpe formata, quia ſperare ſine meritis, nō eſt ſpes, ſed præſumptio, vt ait Mag. li. 3. d. 26. Illa aūt beatitudo eſt æterna: vnde dicit *in æternum exultabunt*. Certitudo. n. æternitatis gaudij eſt ſuprema conditio beatitudinis, quia ſi quis nō eſſet certus de illa æternitate, iuſtè timere poſſet cadere ab illa, & ſic iuſti riment. Talis autē timor pœna eſſet: & ſic in beatis eſſet pœna, ꝙ contradictionē includit. Et hæc eſt rō, quare Paulus vidēs diuinā eſſentiam, non fuit beatus: quia non fuit certus de æternitate illius viſionis. Et quantū ad hoc dicit. *in æternum exultabunt*. Sed quæ erit cauſa tantę exultationis? Certè, quia Deum in ſeipſis habebunt, propter quod ſequitur, *& habitabis in eis*. vnde gl. Hæc eſt exultatio ſanctorum æterna: cum templum Dei fient, & Deus habitabit in eis, ſm illud Apoc. Ecce tabernaculum Dei cum hoībus, & habitabit cum eis, & erit eorum Deus, & ipſi populus eius: & abſterget Deus omnem lachrymā ab oculis eoru m, & nō erit amplius nec luctus, nec clamor, nec vllus dolor, &c.

52 *Et gloriabuntur in te oēs qui diligunt nomen tuum: quoniam tu benedices iuſto.*

De pœn. d. 2. charitas.

OStendit hic, ꝙ iſta beatitudo eſt diuina, quia de ſolo Deo nō de creatura: propter quod dicit. *Et gloriabuntur in te*. q. d. non in alio. ſ. tanq̄ te habentes ad fruendum, *Qui diligunt te, qm̄ tu benedices iuſto*. ſ. illa benedictione, q̄ dabit iuſtis in iudicio, dicens, venite benedicti patris mei &c. Iuxta illud. Etenim benedictionem dabit legiſlator: ibunt de virtute in virtutem, vt videatur Deus, &c.

Benedictio.

53 *Domine vt ſcuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos.*

HIc oſtēdit, ꝙ iſta hæreditas eſt gratuita, quia merita noſtra ad tantā hæreditatem non ſunt condigna, ſed ſola dei bona voluntate nobis datur. Et hoc eſt, quod dicit. *Domine vt ſcuto bonæ voluntatis tuæ* &c. Vbi nota, ꝙ ſcutum dupli cem formam hēt. Aliquando. n. eſt triangulare, & ſignificat fidē ſanctæ Trinita-

Scutum. Fides.

E tis. Iuxta illud Apoſtoli, In omnibus ſumentes ſcutū fidei, in quo poſſitis extinguere oīa tela nequiſſimi in ea, &c. Fides aūt non eſt à nobis, ſed à bona voluntate Dei qua nos elegit ab æterno, qſi bona voluntas Dei noſtram bonam voluntatem pcedit. propter qd̄ dicit Mag. lib. 2. d. 26. & 17. ꝙ fides eſt donum Dei, nec eſt ex libertate arbitrij noſtri, ſed ex gratia. Et bona voluntas Dei nobis eſt, vt ſcutum in præſenti, qua oīs diabolica tentatio repellitur. Et de hac bona Dei voluntate qua per fidem regeneramur in

F Chriſto dr: voluntariè. n. genuit nos verbo veritatis. ſ. fidei. Scdò ſcutum hēt formam rotūdam: & hæc propriè eſt forma ſcuti. Nam ſm Catholicon, ſcutum dr à ſcus, quod eſt rotundum, quia ſcutum rotundum ſolebat eſſe, & ſignificat coronā, gloriæ, quæ victoribus & triumphantib. datur. Vnde apud Romanos antiquitus erat conſuetudo, ꝙ cum reuertebantur de bellis victores in ſignum victoriæ, & coronæ, ſcutum rotundum ſuper caput portabant. Et ad huius imitationem inoleuit conſuetudo in eccleſia, ꝙ ſancti in

Gloria. Corona.

G ſignum victoriæ cū ſcuto rotundo in capite pinguntur, & hāc coronam gloriæ à bona voluntate Dei ſubſequente habemus, nō meritis noſtris: quia nō ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſm ſuam miſericordiā ſaluos nos fecit, propter ꝙ dr. Hæc eſt voluntas Dei, ſanctificatio veſtra. Ex quibus apparet, ꝙ bona voluntas Dei eſt nobis in præſenti ſcutū defenſionis per fidem, & in futuro ſcutū coronæ per beatificationem: propter qd̄ dicit, *Domine vt ſcuto*, &c. id eſt, bona voluntas tuā in præſenti eſt nobis ſcutum,

H ſed in futuro erit corona.

PSAL. VI.

DOmine, ne in furore tuo arguas me: neq; in ira tua corripias me. 54

ANTEQVAM ad expoſitionem veniam notandū, ꝙ quia inter. Pſal. pœnitentiales hic eſt primus: Pōt quæri quare ſunt ſeptem pciſè. Ad hoc multæ dātur rñſiones. Primò ſunt ſeptem, contra ſeptem

Quæſtio, Septem quare dicuntur Pſalmi pœnitentiales.

ſeptem mortalia peccata. primò contra ſuperbiã,&c. ſecundò ſunt ſeptẽ, ut oſtendatur ꝑ ſeptiformẽ gratiam poſſe deleri quicquid peccati in ſeptenario huius vitæ, quæ ſeptẽ diebus ſoluitur, cõmittit. tertiò, quia ſeptẽ ſunt modi, quibus peccata delẽtur. ſ. baptiſmus, eleemoſyna, martyrium, conuerſio fratris, remittere in ſe peccanti, fletus & contritio, & corporis Chriſti cõmunicatio, ut dicit magiſter in glo. Vel aliter põt dici, ꝙ ideo ſunt ſeptẽ, ad denotãdum ſeptẽ, quæ uera pœnitentia requirit quæ in illis pſalmis ſeptem continentur. ſ. miſericordiæ Dei imploratio In primo ſpei fidẽs tentio, in ſecundo peccati frequens meditatio. in tertio lachrymoſa peccati contritio: in quarto aperta oris confeſſio: in quinto plena offenſæ ſatisfactio, in ſexto veniꝫ receptꝫ gratiarũ actio. Vel ꝙ ideo ſunt ſeptẽ pſal. quia ſeptẽ magna peccata cõmiſit Dauid, cõtra quæ fecit ſeptẽ pœnitentiæ pſalmos: cõtra quodlibet faciendo pſalmũ diſtinctũ, ut. n. per ſcripturam patet, Dauid fuit ſuperbus, vanè numerando populũ. Dauid fuit luxurioſus, facto cõmittendo adulteriũ. Dauid fuit adulator. falsè decipiendo proximũ. ſ. Vriã, ut dormiret cũ uxore ſua. Dauid fuit ꝓditor, militẽ perdens ſtrenuũ. Dauid fuit auarus, alienis ditãdo filiũ. Dauid fuit homicida, multũ perdens populum. Dauid fuit hypocrita, peccatum celando ꝓprium. &c. Et ſic cõtra iſta ſeptẽ peccata ſeptẽ ſunt pſal. pœnitẽtiales ſic, ꝙ cõtra primum peccatũ ſuperbiæ directè iſtum pſalmum fecit, ut uidebiť. Circa iſtum pſalmum ergo primò uidẽdum eſt de titulo, qui talis eſt. *In finẽ pſalmus Dauid pro octaua*; hic accipiť finis ꝓ Chriſto, ut in titulo quarti pſalmi. Sed hic nouus terminus poniť. ſ. *pro octaua*. Vbi notandũ ꝙ ſm Hebræos, Octaua eſt hic nomẽ inſtrumẽti muſici, quod octo chordas habet; ſicut pſalterium decem chordas habens, decachordum dť, & monochordum dť inſtrumentum quoddã ſolum vnam habens chordã. Et tunc eſt ſenſus *pro octaua*. i. iſte pſal. aptus eſt decãtari in tali inſtrumẽto. Aliter aũt hoc exponit mag. in gl. d. Quod octaua ſignificat aduentum dñi ad iudicium; ꝙ ideo

Dauid. 2. Reg. 24. 2. Reg. 11. 2. Reg. vlt.

Octaua.

A ſm aliquos dť, quia dñs ad iudicium uẽturus eſt, poſt ſeptẽ millia annorum. Sed hãc rõnem improbat, quia diem iudicij nullus mortalium nouit, dicẽte Chriſto. Matth. 4. De die aũt illo, & hora nemo ſcit, &c. Ideo quorundã nimium temeraria præſumptio eſt, qui annis cõputatis certi. ſ. me ſperant poſt ſeptem millia annorum futurum diem iudicij Conſequenter ad hoc alias rõnes adducit. d. Ideo dies iudicij dť octaua, q̃a tempora ſeptẽ dierum repetitione uoluunť, poſt q̃ erit ille dies, qui nullã varietatẽ hẽt.

Dies iudicij.

B Vel ideo dies iudicij dť octaua, q̃a poſt duas uitas futura eſt. ſ. animæ, & corporis. Ad corpus aũt pertinet quaternarius, q̃a cõſtat ex quatuor elementis, & quatuor qualitatibus efficiť. ſ. ſicca, humida, calida, & frigida, & quatuor temporibus adminiſtrantis. ſ. Vere, Aeſtate, Autumno, & Hyeme. Ad aĩam uerò pertinet ternarius ꝓꝑ triplicem vim animæ, quæ eſt rõnalis, iraſcibilis, & concupiſcibilis. Peracta igiť utraque uita, quaſi ſeptenario numero tranſacto, ueniet octauus iudicij ĩ quo unicuiq; ꝓ meritis reddeť.

Anima.

C Et ideo Dauid timens ſcelera & pꝫnitens hic orat. Eſt ergo ſenſus tituli iſte. *In finem pſalmus Dauid pro octaua*. i. iſte pſal. attribuiť Dauid. i. pœnitenti, q̃ dirigit nos in finem. i. in Chriſtum, qui pſalmus eſt ꝓ octaua. ſ. cõpoſitus. i. pro timore diuini iudicij. Cõſequenter accedo ad pſalmum cuius litera fundari vť ſuper hiſtoria quæ habetur 2. Reg. vlt. Vbi Dauid elatus ſuperbia de multo populo ſibi ſubdito, uoluit ſcire numerũ bellatorũ, & fecit numerari populum, & inuenta ſunt nongẽta quinquaginta millia virorũ pugnatorũ, q̃d grãde peccatũ fuit, q̃a iactãter cõtra legẽ iuſſit numerare populum abſq; datione argenti, quæ in tali numeratione dari præcipiť. Exo. 31. Propter ꝙ Gad ꝓpheta de mãdato dñi uenit ad eũ, d. Triũ tibi dať optio: elige unum, q̃d uolueris, ut faciã tibi, aut ſeptem annis ueniet tibi fames ĩ terra tua, aut tribus menſibus fugies aduerſarios tuos, aut tribus diebus erit peſtilentia in terra tua. Cui rñdit Dauid Coartor nimis, ſed melius eſt, ut incidã in manus dñi, multæ. n. ſunt miſericordiæ eius, q̃ in manus hominum.

Numerare. Superbia

D

minum. Immiſit ergo dñs peſtilentiã in Iſrael, de mane vſq; ad tempus conſtitutũ: & mortui ſunt ſeptuaginta milia virorum, &c. Et ſuper hãc hiſtoriã litera pſ. fundatur. Primo ergo applicabo pſ. ad hiſtoriam. Secundò exponam literã. Quãtum ad primum dic vt Nic. de Ly. Quantũ aũt ad ſm. notandum, ꝙ intentio iſtius pſ. tota eſt inducere nos ad pęnitentiam. Partes aũt pœnitentiæ ſunt tres. ſ. contritio, confeſſio, & ſatisfactio.

Pœnitentia tres partes.

Et ſm iſtas iſte pſalmus diuiditur in tres partes, quia primò oſtendit ſuam cõtritionem, ſecundò ſuam confeſſionẽ, ibi, *Quoniam non eſt in morte.* tertiò ſuã ſatisfactionẽ: ibi, *Laboraui in gemitu.* Prima in tres. Contritionẽ. n. inducit timor pœnę, & ipſam ſequitur amor iuſtitiæ. Primò ergo ponit timorem, quo contritio inducitur. Secundò contritionẽ, qua peccatũ expellitur, ibi. *Miſerere mei, domine.* Tertiò ſpem, quam amor ſubſequitur: ibi, *Conuertere, domine.* Quantũ ergo ad primam partẽ oſtẽdit ſe habere timorẽ diuini iudicij d. *domine ne in furore tuo* &c. Vbi ſciendũ, ꝙ aliud eſt argui à Deo in ira, aliud in furore corripi. vel ſm glo. In furore corripitur qui ad tpſ punitur, vt emendetur. Et hoc ſignificat nomen furoris. Quia furor uiri nõ multũ durat: ita aũt plus durat, & ſic in ira arguiẽ. qui punitur, vt damnetur. Et iſta duo erunt in iudicio vltimo. quia ibi aliqui damnabunẽ, & aliqui purgabuntur, vt puta, quia aliqui tunc de numero ſaluandorũ reperiẽtur, qui pęnam tñ peccatis eorũ debitam nõ compleuerant in purgatorio. Et tales in furore corripientur: q a q̃titas extẽſiua pœnæ in quantitatẽ intenſiuam cõmutabitur, vtputa q a tantam pęnam in vna hora patientur, q̃tam p viginti annos erant paſſuri. Et talis pęna pp magnam acerbitatem furor dr̃. Dicit igitur. *Domine, ne in furore tuo,* &c. q. d. nolo eſſe inter eos, qui arguentur, vel corripientẽ in iudicio, ſciens horrendũ eſſe incidere in manus Dei uiuentis. Ideo orans deo. O dñe, q potens es, hic ſeca, hic vre me, hic ſana me, ne opus ſit ibi. Et vere bene eligit potius hic de peccatis ſuis puniri, q̃ in alia vita: quia minima pęna purgatorij maior

Furor. Ira.

E eſt q̃ aliqua hic poſſit excogitari. ut d. magiſter lib. 4. di. 21. Et ideo quilibet dẽt uelle hic magis de ſuis peccatis puniri, quã punitionẽ in alia vita reſeruari: pp ꝙ dicit. 2. Mach. 6. Etenim multo tpe non ſinere ex licentia peccatoribus agere. ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficij eſt indicium. Non. n. ſicut in alijs nationibus dñs patienter expectat: vt eas, cũ dies iudicij aduenerit, in plenitudine peccatorũ puniat &c. Ergo & nos cũ Pſ. eligamus hic a Deo iudicari, & puniri, *ne in furore ſuo arguat.* Dicẽ-

F tes cum Hieremia Deo. Corripe me, dñe, veruntamen in iudicio, & nõ in furore tuo, ne forte ad nihilũ redigas me. *Hiere. 10*

Miſerere mei domine, quoniam infirmus ſum, ſana me domine quoniam conturbata ſunt oſſa mea. 55

Cõtritio

HIc inducit contritionem, qua peccatum expellitur. Vbi notãdum, ꝙ contritio vera de peccato non põt fieri ſine Dei gr̃a, qm̃ donat deus nobis, non pp nr̃a merita, ſed ſolũ ex ſua gratuita pietate, & miſericordia. Iõ hoc cognoſcẽs

G Pſ. Primò Dei miſericordiã inuocat. Secundò ſuã contritionem explicat ibi. *Et anima mea turbata eſt valde,* Quantũ ad primũ ait. *Miſerere mei, domine quoniam infirmus ſum.* Vbi primo notandũ qualiter miſereri competat Deo. Cum. n. miſereri ſit actus miſericordiæ, ille ſolum põt miſereri, in quo eſt miſericordia. Miſericordia aũt cũ ſit quędã paſſio, quomõ in Deo cadere põt in quo nulla paſſio cadit? Ideo notãdũ, ꝙ miſericordia duobus modis accipitur. ſ. propriè, & metaphoricè: propriè. n. miſericordia dr̃ quę-

De miſericordia nota.

H dam cordis compaſſio alterius miſerię. Vnde Iſido. 9. Etym. dicit. Quod miſericordia eſt compaſſio cordis alienæ miſeriæ, & inde vocabulum traxit. Vnde miſericordia quaſi miſerum cor. ſ. ex aliena miſeria Et ſic nulló modo in Deo cadere poteſt, in quo nulla miſeria cadit. Miſericordia autem metaphoricè dicitur, quæ ſe habet admodum, & ſimilitudinem veræ miſericordiæ. Vt quia verã miſericordia alienã miſeriã ſuã reputãs illam conatur expellere: ſic quia Deus miſerias noſtras ſua bonitate tollit, nõ

tamen

Digitized by Google

A tamen in ſe cor miſerū habens, ideo miſericors dr̄: qui ad modū ſe habet miſericordis. Sic. n. multa de Deo metaphoricè dn̄r, quæ propriè non conueniunt Deo, vt oſtendit Greg. 20. lib. mor. c. 25. Sacra ſcriptura nonnunquā de Deo, verbis vtitur: quæ ēt apud homines habentur in vitio.
Exo. 34. Dr̄. n. Deus zelans ſicut ſcriptū eſt.
4. Reg. Dn̄s zelotes nomen eius. Dr̄ iratus, vnde ſcriptum eſt.
13. Gen. Iratus dn̄s contra Iſrael.
8. Dr̄ Deus pęnitens: ſicut ſcriptum
Pſal. 85 eſt. Pęnitet me feciſſe hominem ſuper terram. Dr̄ Deus miſericors ſicut ſcri-
Rom. 8. B ptum eſt. Miſericors & miſerator dn̄s, patiens, & multum miſericors. Dr̄ præſcius: vnde de illo apoſtolus dicit. Quos pſciuit, & prædeſtinauit conformes fieri imaginis &c. Et tn̄ nec zelus, nec ira, nec pœnitentia, nec miſericordia, nec præſcientia pōt ineſſe in Deo. Hæc nāq; oīa
Zelus. ab humanis qualitatibus in illum tracta
Ira. ſunt, dū ad noſtræ infirmitatis verba de-
Pęnitentia. ſcenditur: vt quaſi quibuſdā nobis gradibus factis. & iuxta nos poſitis, per ea, quę
Præſcientia. nobis vicina cōſpicimus, ad ſumma eius qn̄q; aſcēdere valeamus.
C Zelari, n. dr̄, qui cum cruciatu mentis caſtitatē cuſtodit vxoris. Iraſci dr̄, qui feruore animi contra puniendū vitiū accenditur. Pęnitere dr̄, cui id qđ fecit diſplicet, & econtra
Nota. mutando aliquid aliud facit. Miſericors dr̄, qui pietate ad proximū mouetur. Miſericordia aūt a miſero corde vocata eſt: eo ꝙ vnuſquiſq; intueatur quēpiam miſerū, atq; ei cōpatiens, dū dolore animi tangitur, ipſe cor miſerū facit, vt eum a miſeriā liberaret, cui intendit. Præſcire, dr̄ qui vnamquāq; rem priuſquā veniat videt, & illud, ꝙ futurū eſt priuſquā pręſens fiat; præuidet.
D Qūo ergo Deus zelās dr̄, qui in cuſtodiēda caſtitate noſtra: nullo mentis cruciatu tangitur? Qūo iraſcitur, qui in vlciſcēdis vitijs noſtris nulla perturbatione animi commouetur? Quomodo eſt pœnitens, qui illud quod ſemel fecerit, nunquam ſe feciſſe dolet? Quomodo habet miſericordiam, qui cor miſerum nunquam habet? Qūo eſt præſcius, dū nulla niſi quæ futura ſunt præſciantur? Et ſcimus, quia Deo nihil futurum eſt, quando eius oculis præterita nulla ſunt, præſentia nō trāſeunt, futu-

A ra nō veniunt, quippe quia omne, ꝙ nobis fuit, & erit, in eius cōſpectu pſto eſt. Et omne, ꝙ præſens eſt ſcire potius pōt q̄ præſcire. Et tn̄ dr̄ Deus zelans, dr̄ iratus, dr̄ pœnitens, dr̄ miſericors, dr̄ præſcius, ut quia caſtitatē aīæ vniuſcuiuſq; cuſtodit, humano more zelans vocatur, quāuis mentis cruciatu non tangar̄, quia culpas percutit, dr̄ iraſci, quāuis nulla animi perturbatione moueat̄. Et quia ipſe eſt immobilis, illud, qđ voluerit, mutat, pęnitere dr̄, q̄uis rem mutet, conſilium non mutat.
B Et cum miſeriæ noſtræ ſubuenit, miſericors vocat̄, quamuis miſeris ſubueniēs, miſerum cor nunquā habeat. Et quia ea, quæ futura ſunt nobis, videt, quæ tn̄ ipſi ſemper præſto ſunt, præſcius dr̄, quamuis nequaquam ei ſuturum ſit, qđ præſens videt. Nam & ab æternitate eius quæcunq; non ideo vn̄r, quia ſunt, ſed ideo ſunt quia vn̄r. Dum ergo ad verba mutabilitatis noſtræ, deſcenditur, ex eius quibuſdam gradibus factis aſcēdit, qui pōt ad immutabilitatem Dei vt videat Deum ſine zelo zelantem, ſine ira iraſcentem, ſine dolore, & pęnitentia pę-
C nitētem, ſine miſero corde miſericordē. ſine præuiſionibus præſcientem &c. hæc omnia Greg. Et ideo notandum, ꝙ qn̄cunq; aliquid Deo attribuitur, qđ in nobis notat imperfectionem aliquam, & aliquā perfectionem, Deo ſolum debet attribui quantū ad ſignificatum perfectū, & non imperfectum, ut puta. Zelus ſignificat duo. ſ. cruciatum zelantis, & cuſtodiam caſtitatis vxoris. Primum eſt imperfectionis, Secundum perfectionis. Quando ergo zelus attribuitur Deo, tunc accipitur zelus non ratione primi,
D ſed ſecundi. Similiter miſeria duo ſignificat. ſ. triſtitiam cordis de aliena miſeria, & ſubleuatione alienæ miſeriæ, iuxta primū non cōuenit Deo, ſed iuxta ſecundū, & ſic cum Deo dicimus. *Miſerere mei, domine,* nō intelligimus, ꝙ miſeriā cordis Deus habeat pro miſerijs noſtris, ſed quòd noſtras expellat miſerias ſecūdum bonitatem ſuam. Sic enim dicitur. Pſal. 50. Miſerere mei, Deus &c. ſequitur, & ſm̄ multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatē meā. Sic & nunc ait Pſ. *Miſerere mei domine quoniam* &c.

Miſeri- Nota ꝙ iſta Dei miſericordia in mul tis E
cordia apparet in nobis, ſm ꝙ multipliciter no
Dei. bis miſeretur.ſ.Gratioſè expectando Mi
Thr.3. ſericordia Dei eſt, ꝙ non ſumus conſum
Tobia.3. pti. Moroſè ſuſtinendo, quia non ſtatim
Matt 9. punit. Cum iratus fueris, miſericordiam
Luc. 1. facies. Ad pœnitentiam reuocando. Mi-
ſericordiam volo, & non ſacrificiũ. Amo
roſe nos ſuſcipiendo. Suſcepit Iſrael pue
rũ ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ.
Virtuoſe cõfortando. Si dicebam motus
Pſal.93 eſt pes meus: miſericordia tua, dñe, adiu
uabat me. Vigoroſe fortificando. Qui ſe
Prou.21 quitur miſericordiam, inueniet vitam. F
Et quia oĩa prædicta ſunt neceſſaria vo-
lenti de peccato digne agere pęnitentiã.
Ideo Pſaltes, ut perfectè poſſit conteri,
Dei implorat miſericordiam. d. *Miſerere
mei dñe qm̃ infirmus ſum.* Sed qua infir-
Infirmi- mitate erat infirmus. Ideo nota ꝙ du-
tas. plex eſt infirmitas. ſ. corporalis, & ſpiri-
tualis. Infirmitas corporalis eſt quædam
ſpiritualis ſanitas, quia aĩam fortificat, di
cente Apoſtolo. Cum infirmor, tũc po-
tẽs ſum: nã virtus in infirmitate perficiť,
ideo patienter imò libenter eſt ſuſtinẽ-
da, exẽplo Apoſtoli. d. 2. Cor. 2. Libenter G
gloriabor in infirmitatib. meis, vt inhabi
tet in me virtus Chriſti. Ab iſta ergo nõ
petit hic Pſ. ſanari. Alia eſt infirmitas ſpi
ritualis, ſ. culpæ. Omne. n. peccatum quæ
dam ſpiritualis eſt infirmitas, qua anima
debilitatur excæcatur, & a Deo vera vita
ſeparatur ut dr̃ 15. q. 1. Vt itaq; d. Et iſtã
infirmitatem ſola Dei gratia ſanare po-
teſt. Pſ. Qui propitiatur omnibus iniqui
tatibus tuis, qui ſanat omnes infirmita-
tes tuas. Et ideo hanc a Deo Pſal. hic pe-
tit. d. *Miſerere mei dñe qm̃ infirmus ſum:*
Pſal.40 *ſana me* &c. Sic etenim pſalm. orabat. d. H
Ego dixi, domine, miſerere mei, ſana ani
mam meam, quia peccaui tibi. Per hanc
enim infirmitatem culpæ omnia virtus
perturbatur. Ideo adiũgit. d. *ſana me dñe
qm̃ conturbata ſunt oſſa mea.* Per oſſa. n.
Os oſſis. quæ ſolida ſunt & fortia, virtutes ſignifi
cantur. Vnde pſal. 33. Cuſtodit dominus
omnia oſſa eorũ, vnum ex eis non con-
teretur. Quod de virtutib. exponit Gre-
Oſſa vir go. 23. mor. c. 24. d. Oſſa in ſcriptura ſa-
tutes ſi- cra pro virtutibus accipiuntur, ſicut ſcri
gnificãt. ptum eſt. Cuſtodit dñs omnia oſſa eo-
rum &c. Quod vtiq; non de oſſibus cor-
poris, ſed de virtutibus dr̃ mentis. Nam
& certe nouimus, qḋ multorum marty-
rũ corporum oſſa confracta ſunt, & perſe
cutores dñi latronis illius, cui dictũ eſt.
Hodie mecum eris in paradiſo, ſicut la-
tronis alterius in cruce oſſa fregerũt &c.
Iſta ergo oſſa virtutum per peccatũ con-
turbantur, quia omnis uirtus mentis per
peccatum cadit, & diſſipatur, vt amplius
virtus dici non poſſit: quia omnis uirtus
Deo placet: ſed nihil peccatoris, ut ſic
Deo placet, quia nihil ab illo acceptatur.
Ex quo ſequitur, ꝙ cum peccato nulla
ſtat virtus. Et ad iſtum intellectum dr̃
Iac. 1. Qui offenderit in vno, factus eſt
omniũ reus, quia oĩum virtutum formã,
& meritũ perdit, qui vno peccato defi-
cit, qḋ bene notans Pſ. dicit. *Qm̃ contur-
bata ſunt omnia oſſa mea.* & notanter di
cit omnia. Sed vnũ hic oritur dubium, ſ. *Quæſtio.*
vtrũ per peccatum, ſic oĩs virtus homi- *Peccatũ*
nis conturbatur, qḋ exiſtens in peccato,
peccatũ uitare non poſſit, ſed neceſſario
peccare cogatur. Vbi notandum ꝙ du-
bium duplicem intellectum habere po-
teſt, primus de peccato commiſſo, & tũc
eſſet ſenſus. Vtrum quis viribus ſuis pec
catum commiſſum poſſit vitare, & de il
lo exire, & tunc quæſtio non habet du-
bium, quia non poteſt &c.

Et anima mea turbata eſt valde, ſed tu, 56
domine vſquequo?

38. q. 1. c. omnes.

POſtquam Dei poſtulauit miſericor-
diam, qua vera contritio donatur
nobis. Hic conſequenter ſuam contritio-
nẽ explicat. d. *Et anima mea turbata eſt
valde*, ſ. pro commiſſis peccatis. Pro cu-
ius euidentia notandum, ꝙ turbatio eſt
multiplex. ſ. Turbatio inquinationis, & *Turba-*
criminalis immunditiæ. Turbatio affli- *tio.*
ctionis & temporalis diſplicentiæ. Tur-
batioq; correctionis & paternalis diligen-
tiæ. Turbatio admirationis & inuſitatæ
apparentiæ. Turbatio damnationis, &
æternalis peſtilentiæ. Turbatio cõtritio
nis, & ſalutaris pœnitẽtiæ. Prima eſt tur-
batio peccati. Ipſum enim peccatum eſt
quædam turbatio interior, qua contur-
batur anima, quia ipſa cæcitate percuti-
tur, à Deo diuiditur, & æternis pœnis
obli-

Digitized by Google

obligatā, inſtablis ad omne bonū reddi-
Iudith. 14. tur. Vnde de peccatoribus dicitur. Tur-
bati ſunt animi eorum valdè. Et ſic ſm
diuerſitatem peccatorū diuerſæ ſunt tur
bationes. Eſt.n.turbatio temeritatis, &
ſuperbiæ, quanto.n.arbor in altiore mon
te confiſtit, tanto facilius ab omni uento
turbatur, & quatitur. Sic & ſuperbi per
ambitionē in alto ſituati, ſpecialiter ab
omni uerbo, & ſuſpicione turbantur. In
Matth. 22. cuius figurā Herodes rex, audiens Chri
ſtum natum, ſtatim ſuſpicionibus agita-
tus, turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma
cum illo. Turbatio cupiditatis auaritiæ.
In tm̄.n.auaritia auarum perturbat, q; ip
ſum quieſcere nnnquam ſinit. Vnde de
auaris dr̄, Pauebūt, & turbabuntur in uni
Hier. 33 uerſis bonis. Quod ideo dicit, quia quan
to plura habet auarus, cupiditate anxius,
Pſal. 38. plus intus perturbat̄, pp quod ait Pſal.
Veruntamen in imagine pertranſit ho-
mo, ſed fruſtra perturbatur, theſaurizat,
& ignorat, &c. Vbi nota, q; turbatio aua-
ri dicit̄ fruſtra; duplex eſt enim turbatio,
quædam formata. ſ. quæ hominē erudit,
& emendat, & informis, quæ non emen-
dat turbatum, ſed magis affligit, & cru-
ciat & iſta eſt turbatio auarorum, in qui-
bus cū tempore cupiditas creſcit, & per
conſequens cupiditatis turbatio. vnde ip-
ſi Achor cupido, qui furatus fuerat de
anathemate, dixit Ioſue. Turbaſti nos,
Ioſue. 7. turbet te Deus. Turbatio guloſitatis, &
ingluuiæ, de quibus pſal. 106. Turbati
ſunt & moti ſūt, ſicut ebrius. Secūdò eſt
q̄dam turbatio afflictionis corporalis. Cū
n. homo naturaliter timeat pœnā, & ad-
uerſa fugiat, quis eſt, qui non turbet̄ ſm
carnē, dū ſentit pœnas, & aduerſa tole-
rat? Quinimò & magiſter noſter Chri-
ſtus ex paſſionibus illatis ſm carnē turba
Ioan. 13 tus fuit. Turbatus eſt Ieſus, & dixit,
Vnus ueſtrum me traditurus eſt. Tertiò
eſt turbatio correctionis &c. In doctore
n. & prælato, qui delinquētes corrigere
ſtudet, neceſſaria eſt q̄nq. turbatio ſaltē
apparēs, ut ſubditi turbationē prælati ti-
mentes, facilius corrigant̄, pp q; dr̄. Me-
lior eſt ira riſu, qa p triſtitiā vultus cor-
rigit̄ animus delinquētis. Quis.n.pater
corrigens natos, ridebit ad illos? Vnde
Eccleſ. 7 Eccleſ. 7. Filiæ tibi ſunt, ſerua corpus il-

A larum, & non oſtendas faciem tuam hi-
latem ad illas. Vnde plus corrigit aliq̄n
oſtēſa turbatio, quam remiſſa locutio, ut
pater ſic corrigens dicat illud Pſal. Tur- *Pſal. 76.*
batus ſum, & non ſum loquutus. Quartò
eſt turbatio admirationis, quæ. ſ. proce-
dit ex apparentia rei inſolitæ, & admira
bilis. Sic.n. apoſtoli vidētes rem inſolitā
ſ. Chriſtum ambulantē ſupra mare, ad- *Matth. 14.*
mirando turbati ſunt. Videntes eum ſu-
pra mare ambulantē, turbati ſunt. Quin
tò eſt turbatio dānationis, qm̄ in inferno
pax nullum habet locum, ſed ibi perpe-
B tua turbatio, unde de dānatis dr̄ Sap. 5.
Quod turbabunt̄ timore horribili gemē
tes præ anguſtia ſpiritus, &c. Sexto eſt
turbatio contritionis. Quilibet n. pœni-
tens de peccatis neceſſario turbatur, &
dolet. Cum.n. anima pro peccato turba-
tur & ſibi plene peccatū diſplicet ſtatim
peccator de peccato mouetur, & tranſit
ad gratiam, qđ ſatis figuraliter oſtēditur
Eſa. 4. Turbabo cœlū, & mouebitur ter- *Eſai. 4.*
ra de loco ſuo, per cœlū intellige animā, *Cœlum*
quæ cœleſtis & ſpiritualis eſt naturæ, p *ſignificat*
terram verò intellige hominem terre- *aiā, ter-*
C num & peccatoré. Dum igitur cœlum, i. *ra homi*
anima turbatur, terra mouetur de loco *nē terre*
ſuo, quia peccator deſinit eſſe peccator. *num.*
Ad propoſitū ergo de turbatione contri
tionis, & pœnitentiæ hic loquit̄ Pſal. d.
Et anima mea turbata eſt valde, ſ. ex pec
cati diſplicentia. Et aduerte q; quamuis
anima per contritionē purgata ſit à pec-
cati macula, tm̄ manet peccati reatus, &
ſequela, quam non ſtatim ſanat dn̄s, ēt ſa
nato peccato, Ideo hanc cupiens habere
cōtritus exorat. d. *Sed tu, dn̄e, vſquequo*. ſ.
differs me non ſolum à culpa. ſed ēt a
D reatu culpæ ſanare. Et aduerte ſm q; ait
gl. q; cum Deus differt nos totaliter ſana
re, non eſt crudelitatis, ſed magis caute-
læ, & dilectionis. ideo.n. differt Deus, vt
perſuadeat animæ in quanta mala pec-
cata nos præcipitant. ideo etiam vt ora-
re non deſiſtat Eccleſia: ideo vt ex diffi- *Sanare.*
cultate ſanationis magis caueat ſibi, q; *Exaudi-*
enim facile ſanatur, non multum caue- *re.*
tur, ex difficultate autem ſanationis dili *Oratio.*
gētior ſit cuſtodia receptæ ſanitatis. Itē
etiam ut oſtendatur, quæ pœna parata
ſit non conuerſis, ſi tanta ſit difficultas

1.Pet.4. cõuerſis. Vnde alibi legitur. ſi vix iuſtus E ſaluabitur, impius vbi apparebit? Iſtis ergo cauſis, & remiſſa culpa, Deus culpæ pœnã nõ ſtatim aufert. Sic etenim loquebatur Iob deo. d. Vſq; quo nõ parcis mihi? peccaui, quid faciã tibi, ô cuſtos &c.

Iob 7. Vel aliter, quãto quis magis ad Deũ cõuertitur, tanto plures dæmonis tẽtationes ſuſtinet. Et ideo Dei cuſtodia maior eſt neceſſaria, vt nõ permittat nos tẽtari ſupra vires noſtras. & hoc eſt, quod iſte orauit. *Et anima mea turbata eſt* &c. q. d. pœnitet me peccaſſe, ſed dæmonis infeſtationes patior: ſed quia vires meas, qui F bus reſiſtere poſſim, ignoro, quæ tibi ſũt cognitæ: Ideo peto ſcire, vſquequo tu, dñe, permittes me tẽtari. Sic etenim iſte dicebat. Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? reſpice, & exaudi &c.

Tẽtatio.

Pſal.12

57 *Conuertere, domine, & eripe aĩam meam, ſaluũ me fac propter miſericordiã tuam.*

POſtquã oſtendit iſte pœnitens ſuam contritionẽ. Hic conſequenter addit ſuam confeſſionẽ vbi notandum, ꝙ maioris difficultatis eſt confeſſio peccati, q̃ ſit contritio. Quinimò maioris virtutis eſt humilis confeſſio peccati commiſſi, q̃ ſit innocentiam ſeruare. Si ergo nullus ſine ſpeciali Dei gratia põt ſe à peccatis cuſtodire: ergo nec humiliter confitetur peccata cõmiſſa. Vnde Greg. d. Narratis multis virtutibus ſancti Iob d. In Iob imitentur qui volunt caſtitatis continentiam, mirentur integritatẽ iuſtitiæ: mirentur viſcera pietatis: ego autẽ in eo non minus admiror confeſſionem humillimam peccatorum, q̃ tot ſublimia geſta virtutum. Scio enim, quia per infirmitatis verecundiam plerunq; grauioris H eſt certaminis cõmiſſa peccata prodere: q̃ non admiſſa vitare. Et vnumquodque malum quamuis robuſtius vitetur, tñ humilius proditur &c. Si ergo iſte, vt poſſet conteri de peccatis, miſericordiam Dei poſtulauit. d. *Miſerere mei, dñe, quoniam infirmus ſum.* &c. Multoſortius & Dei gratiã poſtulat, vt ſic ad Deum conuertatur, quatenus, poſtpoſita verecũdia, peccata ſua confiteatur. Et hoc eſt, ꝙ dicit. *Cõuertere domine, & eripe* &c. q. d. ſm gl. *Conuertere domine*, i. fac me perfectè ad

Cōfeſſio. G

Greg.22 mo.c.14

te conuerti. *Et eripe aĩam meã*. ſ. à timore verecundiæ, ne ſ. tanta ſit verecundia peccati, vt p p eam perfecta, & humilis amittatur confeſſio. *Ideo ſaluum me fac*: ſ. à tali verecundia *propter miſericordiam tuam*, vt ſ. in præſenti faciam veram peccati confeſſionem. quia ſ. ſolum in præſenti ante mortem eſt tempus veræ confeſſionis, & pœnitentiæ. propter quod dr. Ante mortem confiterei: a mortuo enim perit confeſſio. confiteberis ergo viuus, & ſanus. Et ideo ut in præſenti vera ſit confeſſio, hic orat. d. *Conuertere* &c.

Eccl.17.

Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui. in inferno autem quis confitebitur tibi? 58

ET ſi dicas nonnè ille diues epulo in inferno exiſtens memor fuit Dei, & confeſſus eſt peccata ſua, dum tormẽta iuſte ſibi illata confitebatur? Ad hoc reſpondet gl. d. ꝙ in morte, i. poſt mortẽ nullus, ſ. memor eſt Dei ad veniam, nec in inferno confeſſio facta valet ad ſalutẽ, quia nunc eſt tps confeſſionis: cum autẽ hæc vita tranſierit, non reſtat niſi retributio. Non eſt ergo contra hoc, quod in inferno confeſſus eſt diues ille euangelicus, qui Lazarum vidit in requie, qui de profundo Lazari comparatione coactus eſt confiteri ſua mala, vſque adeo, vt fratres roget ab his præmoneri. quia non ad veniam confeſſio eius profuit ſibi.

Queſtio. Reſponſ.

Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum rigabo. 59

De pœn. d.1. perfecta.

HIc conſequenter ponit ſuam ſatiſfactionem. Et quia ſatiſfactio debet eſſe ſecundum menſuram peccatorum. Ideo primò ponit menſuram ſuæ ſatiſfactionis: ſecundò mẽſuram ſui peccati: ibi. *Turbatus eſt à furore.* Quantum ad primũ dicit. *Laboraui in gemitu meo*, ſcilicet conſiderando quid egerim, quæ pœna futura peccato ſit debita. Et vidẽs, quòd gemitus præteritus non fuit ſufficiens, addit. *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis* &c. Hic idem eſt lectus, & ſtratum & lauare, & rigare.

Lauare.

Lectus.

Vel

Digitized by Google

Vel accipitur de lecto materiali, & tunc exprimit lachrymarum abundantiam, q bus lectus lauari poterat. Si aũt accipiat lectus ſpiritualiter, ſ. pro conſcientia, iux ta illud Cantic. 3. In lectulo meo per no ctem quęſiui, quem diligit anima mea. vñ gl. vocat lectum conſcientiam, in qua quibuſdam quies eſt, & quibuſdam tor mentum. Ibi. n. mundi corde quieſcunt, & ibi malè cordati cruciantur, & tunc eſt ſenſus. *Lauabo lectum meum.* cõſcientiã meam. *Per ſingulas noctes.* i. eundo per ſin gula peccata. Si aũt accipiatur lectus p carne noſtra, quam regere debemus, & non ab illa regi, de quo dr. Tolle lectum tuum, & vade in domum tuam .i. ſubij cias tibi carnem tuam, vt eam portes, & non porteris ab illa, tunc eſt ſenſus. *Lauabo &c. Et lachrymis meis ſtratũ meũ rigabo,* ideſt, carnem, vel ſenſualitatem *lachrymis*, ideſt, amaritudine pœnitẽtiæ lauabo, & rigabo ipſam faciendo bonis operibus fertilem, quæ prius arida, & ſte rilis erat, hic eſt lectus doloris, & pęni tentiæ, qua gratiam cõtra peccata Deus confert, iuxta illud Pſal. Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius.

Matt. 9.

Pſal. 40.

60 *Turbatus eſt à furore oculus meus: inueteraui inter omnes inimicos meos.*

PEr oculum intellige rationem hominis, & intellectum. Pſal. 123. Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cęlis. Per furorem accipe peccatum, quia iram, & furorẽ Dei prouocat. Turbationẽ vero oculi intellige obſcuritatem, & ignorantiã mentis, tunc ergo furor turbat oculum, qñ peccato intellectus & rõ obſcuratur, peccatum. n. eſt quædam obſcuritas interior, qua totus homo interior obſcuratur, & intellectus obtunditur, d. ergo oſtẽdens magnitudinẽ ſuorũ peccatorũ. *Turbatus eſt à furore,* ſ. peccato meo oculus meus. *Inueteraui inter oẽs inimicos meos.* Per inimicos accipe peccata, q̃ naturæ inſidiãtur ſm gl. Inueterare aũt fieri inutilem ad ſimilitudinẽ veſtis veteris, q̃ nec vſui eſt apta, nec decori, Dicit ergo *inueteraui inter omnes inimicos meos.* i. ego q prius à Deo fui electus, & eius gratia decotus, & fortis *inueteraui*, i. ad nullum bonum per peccatum

Oculus.
Furor.

A factus ſum aptus. Et hoc *inter omnes inimicos meos.* i. inter omnia peccata q d. ſm gl. A nullo vitio immunis fui: ſed omnibus vitijs conſenſi, & per hoc oſtendit omnibus fuiſſe ſe vitij ſubiectum. Quod ideo d. ne qs deſperet de grauitate peccatorum. Sed dices, quãuis Dauid multis peccatis fuerit implicatus vt patuit in principio huius Pſal. non tñ omnibus q nunquã idololatra fuit. Cur ergo confitetur ſe inter omnia vitia cecidiſſe. d. *Inueteraui inter oẽs inimicos meos.* Et hoc eſt quærere nunquid licitũ eſt aliquid

B cõfiteri de ſe per humilitatẽ peccatum, quod non fecit. Reſponſio aut talis gerit officium perſonæ publicæ, aut priuatæ: ſi primum, põt quia loquitur in perſona omnium, & oẽs omnia peccata cõmittũt licet omnia non committantur ab uno. Si aũt eſt perſona priuata, non poteſt, q tunc mentiretur, qđ nulli licitum põt eſſe. Vel dicendum, ꝙ qñ Dauid dicit, quod inueterauit inter omnes inimicos ſuos, i. in omnibus vitijs, quod ly omnes ſtat pro generibus ſingulorum peccatorum, non pro ſingulis generum, ſicut di-

C citur, ꝙ Deus illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, cum tamen multi ſint qui non illuminãtur. Genera autẽ peccatorum ſunt tria, peccatum cordis, operis, & oris.

Quæſtio

Confeſſio

Reſpon.

Ioan. 1.

Diſcedite à me, omnes, qui operamini iniquitatem, quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei. 61

POſtquam oſtendit pœnitentiã ſuã, hic oſtendit effectum pęnitentiæ, ſ. quod per pœnitentiam eſt exauditus, & ab omni purgatus peccato. Et tria facit:

D quia primò declinat malorum conuerſationem. ſecundò recognoſcit peccatorum purgationem. ibi, *quoniam exaudiuit dominus*, tertiò prædicit iniquorum damnationem: ibi, *Erubeſcant.* Quantum ad primum dicit, *Diſcedite*. Sicut enim bonorum ſocietas & conuerſatio multorum bonorum eſt cauſa, ſic & malorum conuerſatio multorum peccatorum eſt cauſa uel ſaltẽ occaſio. iuxta illud pſal. 17. Cum ſancto ſanctus eris, & cum per uerſo peruerteris, & ideo p pęnitentiã purgatus, ut a peccatis abſtinere poſ-

Diſcedere.
Malus.
Bonus.

ſit,ſocietatē malorũ debet fugere, ſic &
modo facit Dauid d. *Diſcedite à me om-*
*nes,qui operamini iniquitatē,*nõ dicit qui
Pœnitentia ſacramentũ. operati eſtis, ut sacrm ſaluet pniæ, quo
qui operati fuerunt iniquitatē,boni ſunt
effecti,ſed nullo ſacramẽto illi, qui ope-
Diſcedere à bonis malos multis modis. rant iniquitatē,ſunt boni. Et nota ꝙ du-
pliciter mali diſcedunt à bonis, ſ. in præ-
ſenti,& in futuro. In præſenti animo, qa
diuerſas habent uoluntates, ſed nõ loco,
quia hic inſimul mali mixti ſunt cũ bo-
nis,ſed in futuro diſcedũt animo & loco,
qa boni à dexteris collocabunt,mali aũt
à ſiniſtris,boni in paradiſo,mali in infer-
no. *Qm̃ exaudiuit dñs uocē fletus mei,* i.cõ-
punctionē pro peccatis cõmiſſis,me.ſ.ab
illis abſoluendo. Et attende,ꝙ hoc uer-
Diſcedere. bũ *diſcedite* hic poteſt ſtare tripliciter, ſ.
optatiuè,prędictiuè,& imperatiuè. Si op
tatiuè, tunc loquit malis hominibus de
ſeparatione morũ in præſenti. Si prædi-
ctiuè,tunc loquit malis hominibus de ſe-
paratione in futuro. Si aũt imperatiuè,
tunc loquit dæmonibus imperando, ut
ab ipſo recedant,exiſtens,n.in gratia,ma
iorē poteſtatem habet ſuper dæmones,
Nota. quã ſuper malos. In cuius figuram legi-
Matth. 9. mus Chriſtũ ſuis Apoſtolis dediſſe pote-
ſtatem ſuper oĩa dæmonia,ſed nunquam
ſuper omnes homines, & ideo imperati-
uè loquit dæmonibus.d. *Diſcedite,* homi-
nibus autem optatiuè,uel prædictiuè.

62 *Exaudiuit dominus deprecationem meã, dominus orationem meam ſuſcepit.*

HIc recognoſcit purgationē pecca-
torum: quia ſe exauditum confite
tur à Deo. Et nota, ꝙ differentia eſt in-
ter deprecationem & orationē, ut dicit
Oratio. Deprecatio. gl. ſuper pſal. 60. Qm̃ deprecatio eſt aſſi-
dua poſtulatio,quæ non ſolum Deo, ſed
etiã hominibus offertur. Sed oratio eſt
poſtulatio puræ mentis, quæ ſoli Deo
offertur, & ſic deprecari poſſumus Deũ,
& orare. Homines aũt deprecari poſſu-
mus,ſed propriè non orare. Vel aliter &
magis ad propoſitum huius literæ diffe-
rentia eſt inter deprecationē, & oratio-
nē. vt ait hic gl. quia deprecatio eſt pro
malis remouendis, ſed oratio pro bonis
habendis. Et ſic quãdo poſtulamus pec-
cata nobis dimitti, Deum deprecamur.
E Qñ uerò poſtulamus gratiam nobis cõ-
ferri,Deum oramus. Ideo iſte ſe in utro
que exauditum confitetur uirtute pœni
tẽtiæ. Quo ad primum dicit. *Exaudiuit*
dñs deprecationem meam. i. peccata remit
tendo. *Dominus orationē meam ſuſcepit,*
gratiam mihi conferendo. Vel ſm alios,
in iſto uerſu eſt repetitio eiuſdem ſentē
tiæ ſub alijs uerbis, & hoc ex magno af-
fectu,& gaudio pœnitentis. Gaudenti.n.
non ſufficit ſemel dicere ꝙ gaudet, ſed
pluries gaudiũ ſuum conatur repetere.
Etenim hoc pœnitentib. datur exemplũ
F fiducialiter petẽdi,quia pęnitẽtes exau-
diunt à Deo,quia lachrymæ pœnitentis
in gaudiũ terminant; ideo à lachrymis
incępit.d. *Lauabo per ſingulas noctes la-*
chrymis,&c.& in gaudiũ finit,d. *Exaudi-*
uit dñs deprecationem meam,&c. Et ſic fit
in omnibus pœnitentialibus pſalmis.

Erubeſcant, & conturbentur uehementer omnes inimici mei: conuertantur, & erubeſcant valdè velociter. 63 *De pœnitẽ. diſt. 2.*

HIc prædicit oſtinatorum damna-
tionem. ubi aduertendum ꝙ iſte
G uerſus duobus modis exponitur.ſ. prædi
ctiuè,& optatiuè. Si prædictiuè,tunc eſt
prophetia non optatio, quia hic prædi-
cit,quid futurum ſit impijs,qui hic pec-
catorum ſuorum pœnitere nolunt. q. d.
Me exaudiuit dominus. quia peccatorum
meorum memor pœnitentiam ago, ſed,
Omnes inimici mei, ſ. contrario modo ſe
habẽtes,ſ. nolentes pœnitere. *Erubeſcant*
& conturbentur, i. erubeſcent, & contur-
babuntur, *vehementer,* quia ſ. maxima
confuſio malis erit in die iudicij. Quare
ibi *conuertantur, & erubeſcant valde velo*
H *citer,* i. conuertentur,& erubeſcent. Sed *Quæſtio*
quomodo mali tunc conuertentur? dico
ꝙ ibi non erit conuerſio à culpa ad gra-
tiam,ſed ab actione ad paſſionem, qua-
re hic mali derident bonos, & ſimplices,
& boni deridentur. ſed ibi erit conuer-
ſio,quia boni deridebunt malos, & mali
deridebũtur à bonis. Vnde dicitur Iob. *Conuerſio.*
Deridetur iuſti ſimplicitas,ſed in futuro *Iob 12.*
ridebunt iuſti, ſ. malorum collegium,& *Pſal. 51*
ſuper id ridebunt,& dicent. Ecce homo,
qui non poſuit Deum adiutorem ſuum,
ſed ſperauit &c. O quam magna & mi-
rabilis

rabilis erit iſtá cõuerſio,quã benè tunc mali cognoſcent: vnde dicent de bonis illud Sap. 5. iſti ſunt, quos aliquando habuimus in deriſum, & in ſimilitudinem improperij: nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam & finem illorum ſine honore,& ecce quõ computati ſunt inter filios Dei,& inter ſãctos,ſors illorũ eſt. Et iſta conuerſio erit celeriter, quia dum non ſperatur veniet, ſicut.n.oĩbus ſperantibus quælibet mora longa vr̃,ſic & deſperantib. quodlibet quantumcunque longum, & diſtans breuiter ac celeriter venire videtur.Secundò iſte verſus exponitur optátiuè, vt.ſ.hic Pſ. oret pro malis,vt conuertantur ad Deum per pœnitentiam,ſicut & ipſe conuerſus fuit,vt illi veniam obtineant,ſicut & ille habuit. q.d. Dominus pœnitentẽ exaudiuit me. Ergo iam meo exemplo omnes inimici mei erubeſcãt de ſuis actibus malis:quia mali ſunt & conturbentur per pœnitentiam, & conuertantur per pœnitentiã,ſ. ne vadant, quo ibant. Et hoc celeriter, quia ſ. mora in cõuerſione peccatoris periculum trahit. Ideo dicitur. Ne tardes
Eccl. 5. conuerti ad dominum,& ne differas &c.

PSAL. VII.

64 *Domine Deus meus in te ſperaui; ſaluum me fac ex omnibus perſequentibus me,& libera me.* *26.q.6. agnouimus.*

HVIVS titulus Pſal. eſt. *Ignorantia Dauid quã cecinit domino ſuper verba Chuſſi filij Iemini.* Pro cuius declaratione notandum. Quod Chus,ſiue
Chuſſi. Chuſſi, qñq; eſt nomen proprium, qñq; appellatiuũ. Vt aũt eſt nomen propriũ, eſt nomẽ cuiuſdã hominis, qui fuit amicus Dauid.ut habetur.2.Reg.15. Hic qñ Dauid fugiebat perſequutus ab Abſalon filio ſuo, ad inſtantiam ipſius Dauid finxit amicitias cum Abſalone,prætendens ſe inimicum Dauid,vt omnia, quæ Abſalon tractaret cõtra Dauid, ipſe ſibi ſignificare poſſet.Tunc ergo accidit ꝙ Achi-
Achitofel. tofel, cuius conſilio Abſalon regebatur,

A & perſequebatur patrem ſuum, conſiliũ dedit ipſi Abſalon, vt ipſe cũ duodecim millibus bellatorum ſtatim inuaderet patrem ſuum,& eum perderet,dum adhuc eſſet in campeſtribus,antequam intraret aliquod fortalitium: quia tunc difficilius eum poſſet habere. Chuſſi autem dedit conſilium oppoſitum.i.d. Scis patrẽ tuum eſſe virum bellicoſum, & nos fatigatos: melius eſt ergo,vt pater tuus aliquam ciuitatem ingrediatur. Et tunc congregato toto regno,circundabimus ciuitatẽ, ſic ꝙ nullo modo euadere poterit manus
B tnas. Placuit autẽ hoc conſilium Chuſſi magis Abſalon, q̃ conſilium Achitofel: pp ꝙ Achitofel indignatus ſtatim ſe laqueo ſuſpendit Et Chuſſi ſtatim occultè ſcripſit ipſi Dauid, quid actum erat. Et tunc ſuper iſtis verbis Chuſſi,Dauid gratias Deo agens,& petens liberari à tam dura perſecutione filij ſui Abſalon, iſtũ Pſal.compoſuit: Dauid.n.primum ignorabat conſilia Abſalon contra ipſum, ſed per verba Chuſſi ſibi reuelabantur. Et ſic eſt ſenſus tituli,iſte Pſ. eſt *ignorantia Dauid*: quia prius ignorabat conſilia Ab-
C ſalon, q̃ cecinit dño,ſ.confitendo ſe ignoraſſe: *ſuper verba Chus*.ſ. quæ ignorantia fuit amota per verba Chus, &c. Et ad iſtum intellectum ſatis concordat litera *Hierony.* Pſal. Sed Hierony. iſtum ſenſum tituli *Æthiops* non approbat, ſed vult, ꝙ Chuſſi hic ſit nomen appellatiuum, & non proprium, & ſignificat Aethiopem. Vnde nota,ꝙ hic Chuſſi,i.Aethiops,ſignificat Saulem, eo ꝙ fuerit denigratus in fama pro iniqua perſecutione Dauid,& horrenda pſecutione ſacerdotum Nobe in odium Dauid,vt habetur.1.Reg.22. cuius occi-
D ſionis Dauid fuit culpabilis per ignorantiã craſſam, eo ꝙ præſente Doegh Idumæo petiuit ſibi dari ab Achimelech panes ꝓpoſitionis,& gladiũ Goliæ,ꝙ cum Sauli p ipſum Doegh fuiſſet nũciatum, illos ſacerdotes fecit occidi. Fuit ergo Dauid hoc ignorãs futurũ ignorãtia craſſe: quia benè poterat ſcire ꝙ Doegh illũ accuſaret Sauli. Vnde qñ audiuit mortẽ illorũ ſacerdotũ,dixit Ego ſum reus animarũ oĩum,ſciebã n. ideſt, ſcire poterã, ꝙ cũ ibi eſſet Doegh Idumæus, pculdubio nunciaret Sauli.Vnde Dauid tũc au-

diens crudelē mortē ſacerdotum illorū
à Saule factā propter ipſum, timuit mul-
tum incidere in manus Saul. Et ideo tūc
fecit iſtum Pſal. petens à Deo liberari.
Et tunc ſenſus tituli eſt iſte. Ignorantia
Dauid, ſ. prædicta, quam ſ. culpam igno-
rantiæ. i. propter q̄ delendam cecinit
dn̄o. ſ. hunc Pſal. *ſuper verba Chuſſi*. i. Sau
lis denigrati in fama, & moribus, quia
mandauit occidi ſacerdotes dn̄i *filij Iemi
ni*. quia ad literam, Saul fuit de ſtirpe Ie-
mini, vt habetur. 1. Reg. 9. Et ſm̄ illum
Al. nun-ciare. ſenſum Dauid fecit iſtum Pſal. liberari
petens à crudeli perſecutione Sauli. Et F
ſic Pſal. iſte diuiditur in duas partes: quia
primò Dauid a Deo petit liberari: ſecun
dò rationes adducit, quia debet liberari
ibi. *Domine Deus meus ſi feci iſtud*, &c. dic
vt Nic. de Ly. Iſte Pſal. agit de myſterijs
Chriſti per hiſtoriā prædictam figuratis.
Vnde intētio Pſal. eſt nos monere ad gra-
tiarum actionē pro myſterijs Chriſti hic
fidelibus reuelatis. Et diuiditur in partes
ſex, quia hic ſex reuelātur myſteria Chri
ſti ſ. incarnationis in principio. Secundò
paſſionis: ibi. *Si reddidi retribuentibus mi-
hi mala*. Tertiò reſurrectionis. ibi. *Exur-* G
ge domine. Quartò aſcenſionis. ibi. *Et pro-
pter hanc in altum regredere*. Quintò iu-
dicij, & vltimæ retributionis: ibi. *Iudica
me, domine ſecundum iuſtitiam meā*. Sex
to noſtræ per Chriſtū beatificationis ibi.
Confitebor domino ſecundum iuſtitiā eius.
In prima ergo parte agit de myſterio in-
carnationis Chriſti. In prima. n. parte
oſtendit myſteriū incarnationis Chriſti
nobis eſſe neceſſariū ex duobus. ſ. rōne li
berationis à vitijs, & rōne redēptionis
ibi. *Ne quando rapiat*. Quantum ad pri-
mum ſciēdum q̧ vitia ſunt hoſtes huma H
ni generis, qui nos perſequunt̄. Et quia
aīa nr̄a ſuis virib. deſtituta ſine Dei gr̄a
Tre. 3. vitijs non valet reſiſtere ideo dr̄ Oēs p-
Perſe-quutor. ſecutores eius apprehēderunt eam. Sed
ab iſtis inimicis & perſecutoribus ſolus
Peccatū Inimic⁹ Chriſtus incarnatus nos liberare potuit,
nos corrigendo: non. n. purus homo nos
liberare poterat, quia quilibet peccator
erat, nec ſolus Deus, quia corrector, & li
berator videri dēt à liberato, & ſic neceſ
Greg. 24 mor. c. 1. ſariū fuit, vt liberator noſter Deus eſſet
& hō. Quæ oīa clarè deducit Greg. d.
Vitioſus homo corrigi nō poterat, niſi p̄
Deū. Videri aūt debuit, qui corrigebar,
vt p̄bendo imitationis formā, anteactæ
malitiæ mutaret vitā. Sed videri ab hoīe
non poterat Deus, homo ergo factus eſt,
vt videri potuiſſet. Et infra probat q̧ nul
lus purus homo nos liberare poterat. d.
Oēs nos vnica illa perſuaſio in culpę cō- *Notæ de incarnatione.*
tagio ab ipſa radice polluerat: nulluſq;
erat q apud Deū ꝓ peccatorib. loquēs,
à peccato liber appareret: quia ex eadē
maſſa conditos cunctos par textus inuo-
luerat. Proinde venit ad nos vnigenitus
patris & aſſumpſit à nobis naturam, non
perpetrans culpam. Sine peccato quippe
eſſe debuit, qui pro peccatoribus interce
dere poſſet quia nimirum alienæ pollu-
tionis contagia non tergeret, ſi propria
ſuſtineret. Sic igitur filius Deis incarna- *Ioan. 8.*
tus ſolus nos liberare potuit, ipſo dicēte,
ſi filius vos liberauerit, vere liberati eri-
tis. Si ergo ſolus filius incarnatus nos à
vitijs liberare pōt, quid eſt dicere Deo,
libera me à perſequentibus me, niſi my-
ſterium incarnationis verbis efflagitare?
Quod nunc facit Pſal. d. *Domine Deus*
G *meus, in te ſperaui libera me*, &c. q. d. ſm̄
gl. O Dn̄e oīum per potētiam, Deus per
creationem, meus per incarnationē, quia
tunc ſeipſum nobis dedit. *In te ſperaui*:
non in me: *libera me*. ſ. carnem aſſumēdo,
ab omnibus perſequentibus me. ſ. ab oibus
ſpiritualibus inimicis, vitijs ſ. & peccatis.
Et hoc modo liberari per Chriſti incar-
nationem Iob a Deo poſtulabat d. Libera *Iob 17.*
me Domine, & pone me iuxta te, ſ. hu-
manitatem tuæ perſonæ vniendo.

H *Nequando rapiat vt leo animam meam:* 65
dum non eſt, qui redimat, neque qui ſal- *16. q. 1. viſis.*
uum faciet.

OStendit hic myſterium incarna-
tionis ratione redemptionis. Vbi
nota, quòd ante Chriſti incarnationem *Incarnatio.*
genus humanum p̄p peccatum ſub pote
ſtate diaboli erat ſubiugatum: à qua ſer- *Satisfactio.*
uitute non niſi per Chriſtum incarnatū
poterat redimi. Cuius ratio eſt, quia *Peccatū. alias indebitū*
nullus poterat pro peccato commiſſo
Deo tm̄ bonum reddere, quantum mali
fuerat peccatū: & tn̄ homo obligabatur.

Deus ergo ſolus poterat, ſed non debe- A
bat, homo debebat, ſed non poterat, ut
ergo idem homo poſſet debitũ ſoluere,
ꝙ debebat, neceſſe fuit, vt Deus homo
fieret, qui vnus exiſtẽs poterat, q̃a Deus:
debebat, quia homo: ẽt ex alio quia nul-
la creatura poterat nos reducere ad tã-
tam libertatem, quantã homo habuit an-
te peccatum niſi ſolus Deus homo: q̃a
ſi aliqua creatura nos redemiſſet, rõna-
biliter ſerui illius facti eſſemus: ẽt ex
alio, quia ad illum ſpectat iniuriam re-
mittere, qui iniuriam paſſus eſt. Primo
aũt peccato filius Dei ſpecialiter fuit in- B
iuriatus: qui primi parẽtes in ſapientia
Deo voluerũt æquari, ſapientia aũt filio
attribuitur. Ex dictis rationib. Chriſtus
incarnatus redẽptor noſter dr̃ quia ſolus
Pſ. 48. ipſe nos poterat redimere, ꝙ benè nota-
Greg. 17 bat Pſ. d. Deus redimet aĩam meam &c.
mor. c. 15 cum acceperit me ſ. ad vnionẽ hypoſta-
ticã. Quæ benè notans Greg. d Ipſe nã-
Diabo- que diabolus peccato primi parẽtis ſub
lus. poteſtate ſua quaſi iuſte tenebat homi-
nẽ, qui libero arbitrio conditus iniuſta
Aliter ſuadẽti diabolo cõſenſit. Redimẽda igĩ
hac litte erat talis culpa, ſed non niſi per ſacrifi- C
ra habe ciũ deleri poterat. Sed quale ſacrificiũ
tur inori quærẽdum erat pro redemptione ho-
ginali minis? Nec. n iuſtum fuit, vt pro rõnali
Gregorij. homine brutorum aĩaliũ victimæ cæde-
rentur. Non ergo bruta aĩalia pro rõnali
aĩali. i. ꝓ homine, dignæ victimæ fuerũt.
Requirendus ergo erat homo, qui pro
hominib. redimendis offerri debuiſſet,
vt pro rõnali peccãte rõnalis hoſtia ma-
ctaretẽ. Sed homo q̃dem ſine peccato in-
ueniri nõ poterat, & oblata ꝓ nobis ho-
ſtia quomõ nos à peccato mundare po-
tuiſſet, ſi ipſa peccati contagio nõ care- D
ret? Inquinata quippe inquinatos mũda
re nõ potuiſſet. Ergo vt rõnalis eſſet ho
ſtia hõ fueret offerendus: vt verò pecca
tis mundaret hoĩem homo ẽt ſine pec-
cato. Proinde venit ꝓ nos in vterũ vir-
ginis filius Dei, qui pro nobis factus eſt
homo. Sũpta eſt ab illo natura, non cul-
pa. Fecit pro nobis ſacrificium corpus
ſuum &c. quib. noſter redemptor eſt ef-
fectus. Ex quib. patet. ꝙ proprie nomine
Redẽptio noſtri redemptoris Chriſtus incarnatus
intelligitur. Sic ergo rõne redemptionis

A myſteriũ incarnationis oſtendit Pſ. d. *Ne
quando rapias vt Leo animã meam. dum
non eſt, qui redimat. &c.* q d. Si non ve-
niat Chriſtus carnẽ aſſumẽdo, qui nos
redimat, & ſaluos faciat. Leo. ſ. diabolus,
qui tanquã leo rugiens circuit, &c. *Ra-*
piat animam meam. ſ. de corpore ad pę- *1. Pet. 6.*
nã æternã. Et ideo ne animas noſtras ra- *ad Gal. 4*
piat leo diabolus, Miſit Deus filium ſuũ
factum ex muliere, factum ſub lege, vt
eos, qui ſub lege erant, redimeret.

Domine Deus meus, ſi feci iſtud: ſi eſt *66*
B *iniquitas in manibus meis.* *De pœn.*

COnſequenter hic agit de ſacramen *di. 6. op-*
to paſſionis Chriſti. Et hic ſtilus lo *ponitur.*
quendi mutatur, quia in præcedentibus
Pſal. loquebatur in perſona propria, po-
ſtulando Chriſti incarnationem, nunc
autem loquitur in perſona Chriſti, oſtẽ
dendo ſuam inocentiam & patientiam
in paſſione. Et tria facit. Quia primò
oſtendit Chriſti inocentiam. Secundò
Chriſti patientiam ibi. *Si reddidi retri-
buentibus.* Tertiò Chriſti paſſionẽ aſper
rimam, ibi. *Perſequatur inimicus animã*
C *meam.* Quantũ ad primum ergo oſten-
dit Chriſtus ſuam inocentiam d. *Domi-
ne Deus meus ſi feci iſtud, &c.* Vbi primò
notandum, ꝙ iſta dictio, ſi, in ſcriptura
tripliciter ponitur. ſ. Quandoque affir-
matiuè. ſ. ſi pro quia: Si in viridi ligno *Luc. 22.*
hoc faciunt, in arido quid fiet? Aliq̃n ne *Pſ. 94.*
gatiuè, vt quibus iuraui in ira mea, ſi in- *Luc. 17.*
troibunt in requiem meam. Aliquando *Mat. 25.*
neutraliter: vt, tamen dico vobis, ꝙ ſi ꝑ-
ſeuerauerit pulſans, &c. & Matth Si ſci-
ret pater familias qua hora, &c. Hic au-
tẽm tenetur mere negatiue. Item notan
D dum ꝙ quando aliquod peccatum po-
nitur ſine ſpeciali nomine tunc ſignifi-
cat maximum peccatorum, ſcilicet, ſu- *Peccatũ*
perbiam, quæ eſt fons, & origo omniũ *Sꝑbia*
vitiorum propter quod hic dicit gloſ. *Iniqui-*
Quod quando hic dicitur. *Domine Deus* *tas.*
ſi feci iſtud, ly iſtud ſignificat peccatum
ſuperbiæ quæ eſt radix oĩum malorum.
Et hoc eſt primũ vitium recedentib. ſ. à
Deo & vltimũ redeuntibus Per iniqui-
tatem aũt intelligitur gñaliter peccatũ
operis. Ex iſtis apparet ſentẽtia textus,
q̃m Chriſtus volens oſtẽdere ꝙ abſque
peccato

Digitized by Google

peccato proprio paſſus eſt patri ſuo per E
modum querelæ d. *Dominus Deus*. ſ. per
ſi feci iſtud. i. peccatum ſuperbiæ, quod
ſine nomine dixi. Si. i. non feci. *Et ſi eſt*
iniquitas in manibus meis. i. non eſt. q. d.
Iob 17. Chriſtus illud, Non peccaui, & in amari
tudinibus moratur oculus meus.

67 *Si reddidi retribuentibus mihi mala: decidam merito ab inimicis meis inanis.*

Reddere. VBi Chriſtus oſtendit ſuæ paſſionis patientiam. Vbi nota ꝙ reddere in ſcriptura quadrupliciter diſtinguitur ſ. Reddere pro bono bonũ. Reddet Deus F
Sap. 4. mercedẽ laborũ ſanctorũ &c. & Matth.
Mat. 20 Voca operarios & redde illis mercedẽ, & hoc eſt opus iuſtitiæ. Reddere malũ
Pſ. 94. pro malo. Reddet illis iniquitatem ipſorum, & in malitia eorum diſperdet eos: ꝙ quandoque fit virtute iuſtitiæ: & ſic licet: quandoq; verò liuore vindictæ, & ſic ſpectat ad vitiũ iracundiæ reddere malum pro bono. Nũc redditur pro bo-
Hie. 18. no malum, quia foderunt, &c. Et hoc eſt
1. The. 5 opus ſummæ malitiæ: reddere pro malo bonũ. Videte ne quis malũ pro malo reddat, ſed è contrario benedicentes, & G hoc eſt opus ſummę patientię. Modo ad propoſitũ, opus ſummę malitię faciebãt perſecutores Chriſti ipſum perſequendo: quia mala pro bonis in paſſione ſua
Ioan. 10. ſibi reddebant. Multa bona opera oſtendi vobis ex patre meo, pp ꝙ eorũ opus me lapidatis? Chriſtus verò econtra erga eos habebat opus ſummæ patientię, quia nõ reddebat malum pro malo, ſed
1. Pet. 2. pro malo bonum, quia vt dicitur, Cum malediceretur, non maledicebat, cũ pa-
Patiẽtia teretur, non comminabatur, &c. Et hãc
Chriſti. ſummam Chriſtũ in paſſione habuiſſe H patientiam patet, maximè cum pro inimicis oraret, vt non perirent: quod oſtendens ipſe Chriſtus nunc dicit, *Si reddidi retribuentibus mihi mala*, ſ. pro malis. ſi, i. non retribui malum pro malo, nec ſolũ pro bono bonũ, ſed quod eſt ſummæ patientiæ, retribui bonum pro malis, & tñ ipſi me perſequentur, vnde ſubdit, *Decidam ab inimicis meis*. i. tanquam inanis & impotens. *Decidam ab inimicis meis*. ſ. per mortem, & paſſionẽ.

Perſequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat. 68

11. q. ne mo.

IDeſt, perſequetur inimicus animam meam, comprehendet & conculcabit in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem reducet, ꝙ ideo dicit quia ad horam paſſionis omnis Chriſti gloria Paſſio in puluerem, i. in nihilum deducta vide Chriſti. batur, qñ, ſ. oĩa oppoſita gloriæ regali videbãtur in eo: ut puta pro corona regni coronam habebat ſpineam, pro ſceptro arundinem. pro purpura veſtẽ albã, pro ſolio crucẽ, pro calice ſpongiam aceto plenã, pro familia nullum ex apoſtolis, quia omnes, eo relicto fugerunt. Vnde Luc. 22. tunc merito de diabolo & mẽbris eius Chriſtus poterat dicere illud, Spoliauit me gloria mea, abſtulit coronam de capite meo, deſtruxit me vndiq; & pereo. Non enim credendum eſt, ꝙ Chriſtus Iob 19. iureiurando hoc ſibi imprecetur, ſed ꝓdicit, ꝙ futurum erat, prophetizat ergo & non iurat per execrationem, quod eſt grauiſſimum iuſiurandi genus, cum dicit. Si illud feci, hoc patiar, vt ait glo.

Exurge domine in ira tua, & exaltare in finibus inimicorum meorum. 69

HIc conſequenter agit de myſterio reſurrectionis Chriſti, & duo facit: quia, primò reſurrectionem Chriſti poſtulat, ſecundò eius meritum, & fructum indicat, ibi, *Exurge domine Deus meus in præcepto*. Quantum ad primum Reſurrectio Chriſti. ſciendum, quòd Chriſti reſurrectio fuit opus magnæ miſericordiæ & iuſtitiæ. Miſericordiæ, quia per illã & noſtra reſurrectio fiet ad gloriã vltra merita noſtra. Iuſtitiæ, quia per illam fiet reſurrectio malorum ad ipſorum pœnam & vindictam. Sicut Simeon de ipſo Chriſto prę Luc. 2. dixit. Poſitus eſt hic in ruinam & in reſurrectionem multorum. Etiam ex alio quia per aliam multi per gratiam illuminati cõuerſi ſunt ad fidem, quod fuit opus miſericordiæ, & per illã multi magis obſtinati ſuis iniquitatib. relicti fuerunt, quod fuit opus iuſtitiæ: ideo ipſa Chriſti reſurrectio reſpectu bonorũ, dr̃

opus

opus miſericordiæ,& reſpectu malorum
Ira Dei. opus iuſtitiæ. Et quia Dei iuſtitia, qua
malos punit,per irã figuratur, quia tunc
ad modum irati ſe vĩ habere, ideo eius
reſurrectio dr̃ in ira Dei fieri.i.in iuſtitia
Et hoc eſt, ꝙ dicit, *Exurge dñe in ira tua.*
i. non ſolum per tuã reſurrectionẽ dabis
bonis gratiã per miſericordiã,ſed & ma-
liſpęnã per iuſtitiã. Sic etenim iuſtitiam
malorum punitiuam per iram ſignifica-
Pſal.20 bat. Dñs in ira ſua conturbabit eos & de
uorabit eos ignis, & conſequenter oſten
dit,ꝙ ſit opus miſericordiæ d. *Et exalta*
re in finibus inimicorũ meorũ. Hic.n.oſten
dit,ꝙ per Chriſti reſurrectionẽ diabolus
& angeli eius,qui ſpecialiter inimici dñr
humani generis,expellentur de poſſeſſio
Diabolus. ne ſua. Poſſeſſio .n. diaboli ſunt mali
homines quos per peccatũ diabolus poſ-
ſidet:cum.n.iuſtificatur impius, vt dicit
gl. à poſſeſſione diaboli migrat in tẽplum
Dei,& in ipſo Deus exaltatur,qui per ip
ſum prius vilipendebatur, & hoc eſt qđ
dicit, *Exurge dñe.*ſ.a mortuis. *Et exaltare*
Exaltare. *in finib. inimicorũ meorũ.*i.in poſſeſſione
diaboli & angelorum eius,vbi.ſ.honora-
ris a cõuerſis hominibus, qui prius erãt
diaboli poſſeſſio, ſic enim in finibus ini-
micorum Deus exaltatur, qñ in cordi-
bus conuerſorum grandeſcit & altus co-
litur,&prędicatur,ꝑp quod dr̃. Accedet
homo ad cor altũ & exaltabitur Deus.
Ad cor altũ accedit homo, qñ non terre
Pſal.62 na, ſed cœleſtia meditatur,& tunc exal-
tatur Deus,ſcilicet in corde eius. Deus
enim non in ſe,ſed in corde hominis grã
deſcit,vt ibidẽ dicit gl. Sic enim dicitur
Zach.14. Exaltabitur Dominus,& habi-
tabit in loco ſancto ſuo .ſ. qui prius poſ-
ſeſſus erat à diabolo. Sic enim exurgere
à mortuis Chriſtum, vt diabolus a no-
Pſal.67. bis fugaretur orabat Pſalm. d. Exurgat
Deus, & diſſipentur inimici eius.

70 *Et exurge domine Deus meus in precepto,*
23.q.5. eleuamus. *quod mandaſti, & ſynagoga populo-*
rum circundabit te.

OStendit meritum,& fructũ Chri-
ſti reſurrectionis. Et primò meri
tũ,d. *Exurge dñe Deus in precepto ꝙ man-*
daſti. Vbi notandum,ꝙ per domini præ-
ceptum intelligitur humilitas, quã Chri

A ſtus maximè exẽplo nos docuit,& verbo
d. Diſcite a me,quia mitis ſum,& humi- *Mat.11*
lis corde. Et hoc eſt illud præceptum lu- *preceptũ*
cidum, quod oculos mentis maximè illu *Humilitas.*
minat,ipſos excęcat ſuperbia ei oppoſita
de quo Pſal. Præceptum dñi lucidũ,&c. *Pſal.18*
Per hoc aũt præceptum quo .ſ. Chriſtus
vſq; ad mortem crucis obdiens patri ſe
humiliauit exaltatus per reſectionẽ, iux
ta proceſſum apoſtoli. Humiliauit ſeme-
tipſum,&c. Declarans ergo meritum re-
ſurrectionis Chriſti.d. *Exurge dñe,in pre*
cepto, ꝙ mandaſti, i. virtute humilitatis,
B quam verbis mandaſti, & exemplis tu
reſurges. Conſequenter oſtendit fru-
ctum reſurrectionis,d. *Et ſynagoga popu-* *Synagoga.*
lorum circundabit te. Synagoga enim dici
tur a ſyn,quod eſt con, & goge aggrega-
tio,vel aggregare:& inde ſynagoga,ideſt
ſimul aggregatio vel congregatio. Per re
ſurrectionem enim domini congregatio
diuerſa populorum circundedit Chri- *Circundare.*
ſtum, ſcilicet, quidam amando, & ſe ad
Chriſtum cõuertendo, & quidam perſe
quendo. Circundederunt enim Chriſtũ,
vt ait gl. populi vel humilem contemnẽ
C tes,vt perſequentes, vel humilem aman
tes,ut credentes. Quia ſicut dictum eſt
in præcedente verſic. viſa & prædicata
Chriſti reſurrectione, aliqui obſtinati
fuerunt ad malum,non credentes: & ali-
qui conuerſi ad bonum, & facti fideles.
De primis dicit Chriſtus. Circũdederũt
me canes multi &c. ſcilicet, apoſtolos & *Pſal.21.*
fidem perſequendo. De ſecundis dicit
Chriſtus, Circundabo domum meam ex
ijs,qui militant mihi. *Zacch.9*

Et propter hanc in altum regredere: do- 71
D *minus iudicat populos.*

COnſequenter hic agit de myſterio
aſcenſionis. Sicut.n. Chriſtus per *Aſcenſio Chriſti.*
incarnationem de alto venit ad ima, de
cęlis ad terras,ſic per aſcenſionem ſuam
de terris ad cœlum. De imis ad alta eſt
regreſſus. Et hoc præuidens pſal.d. *In al*
tum regredere, ſic enim & in pſ.18.dicit.
A ſummo cęlo egreſſio eius,& occurſus
eius vſque ad ſummum eius. Sed quid
eſt quod ait? *Et propter hanc*; vbi nota,
quòd *hanc* refertur ad ſynagogã,de qua
ſtatim ſuperius dixit. Et ſynagoga po-
pulo-

Digitized by Google

populorum,&c. *Et propter hanc*.i.ſynagogam *in altum regredere*. Illa.n.ſynagoga, quæ Chriſtum reſuſcitatum circundedit, fuit duplex.ſ.amantium & perſequētium. Et de vtraq; dicit. *Et propter hanc in altum regredere*,ſ. ad cœlum aſcende: vnde *propter hanc* .ſ. credentium, *in altum regredere*, vt de alto mittas eis ſpiritumſanctum, quia ſi in altum regreſſus non fuiſſet, ſpiritusſanctus non deſcendiſſet ad ſynagogam,i. ad populos congregatos. Ioan 16 Sic.n.ipſe Chriſtus dicebat. Expedit vobis, vt ego vadam: ſi .n. non abiero, paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam vobis eum. Et hoc eſt,ꝙ hic orans Pſal. dicit *Et pp hanc*,ſ.congregationem fidelium *in altum regredere*: vt ſ eis ſpiritumſanctum mittas. Hoc etiam & de ſynagoga perſequentium dominū intelligitur: *Et pp hanc in altum regredere*, te illi ſubtrahendo: quia.ſ.locum non habes in malis, & ideo ſubtrahendo te illis in altum regredere: Ex prædictis apparet, quam iuſtè Deus iudicat congregationes, vel ſynagogas diuerſas, ſ. bonis dando ſpiritusſancti gratiam, & a malis ſe ſubtrahendo, nec cum eis etiam ſpiritualiter habitando. Et ideo ſubditur. *Dominus iudicat populos*.q.d. pſal. Dominus iudicat populos: quia bonis dat gratiam, ſed obſtinatos in ſua relinquit malitia, & ſic malos diſcernit à bonis. Quod in alio loco orat Pſal. d. Iudica me Deus, & diſcerne cauſam meā, de gente non ſancta.

7a *Iudica me, domine, ſecundum iuſtitiam meam, & ſecundum innocentiam meam ſuper me.*

Conſequenter hic agitur de vltimo iudicio, quo venturus eſt iudicare bonos, & malos. Et duo facit, quia primò agit de iudicio, quo ad bonos: ſecundò quo ad malos. Secunda pars eſt ibi. *Niſi conuerſi fueritis.* Prima diuiditur in tres partes, quia primò ad bonos iudicandos, oſtendit Dei iuſtitiam: ſecundò Dei miſericordiam. ibi. *Conſumetur nequitia peccatorum*: tertiò Dei patiētiā. ibi, *Deus iudex iuſtus fortis, & patiens*. Primò igitur oſtendit Dei iuſtitiam quæ bonos iudicando eis iuſtè retribuet. Vnde de hac confidens ait. *Iudica me, dñe, ſe-*

E *cundum iuſtitiam meam*. Vbi notā ꝙ duę ſunt partes iuſtitiæ .ſ. declinare a malo: & facere bonū, quas in perſona iuſtorū Pſal. ſe confitetur habere. d. *Iudica me, dñe, ſecundum iuſtitiam meam*. quæ.ſ. eſt in bonis faciēdis, *Et ſecundū innocentiam meam*, quæ.ſ. eſt in declinādis malis. *Iuſtitia.* Sed fortè dices. Qualiter iſte tm̄ præſumit, *Quæſtio.* vt ſe tm̄ iuſtificet, vt ſm̄ ſuam iuſtitiā iudicari petat a Deo, cum tn̄ non ſm̄ iuſtitiam, ſed ſolum ſm̄ miſericordiam Dei ſe in præſenti. Pſal. ſaluari poſtulabat. Saluum me fac pp miſericordiam tuā. F Reſponſio dicitur primò ꝙ iſta Pſal. non dicit optando, *Reſpon.* ſed prophetizando: vt ſit magis futurorum prædictio, quam poſtulatio. Secundò quia in præcedenti Pſal. gerebat formam pœnitentis: ideo poſtulabat miſericordiā, qua vocamur ad pœnitentiā. Nunc poſt peractā pœnitentiā, accepta remiſſionis gratia, qua quis iuſtificatur à Deo, ne ſit ingratus, iuſtitiam a Deo ſibi datā commemorat. d. *Iudica me, domine, ſecundum iuſtitiam meam*. Nō quidē præſumens de ſuis meritis, *Iudicare* ſed magis Deo gratias reddens de G iuſtitia a Deo ſibi data. q.d. ſicut tua gratuita bonitate me iuſtificaſti non meis meritis, ſic per illam iuſtitiam a te peto, gratioſè iudicari. Et ꝙ iſtam iuſtitiam, & innocentiam non ſibi attribuat, ſed ipſi Deo notat, cum ſubdit. *Et innocentiam meam ſuper me*. q.d ſecundum glo. Iuſtitiam, & innocentiam dico meam, quæ a te mihi data: ideo illam & iuſtitiā & innocentiam dico ſuper me: quia deſuper à Deo ſunt, & non ex me. Et iſto modo dona Dei dicimus noſtra: non quia ex nobis, ſed quia nobis data a Deo ut oſtē- H dit Gregor. ſuper illo verbo Iob, Reddet homini iuſtitiam ſuam. d. Iuſtitia noſtra dicitur, nō quia ex noſtro noſtra eſt: *Greg. 24 mor. c. 7.* ſed quia diuina largitate fit noſtra. Sicut in dominica oratione dicimus. Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Ecce & noſtrum dicimus: & tamen, vt nobis detur, oramus: noſter quippe fit cum accipitur, qui tamen Dei eſt, quia ab illo nobis dat̄, eſt ergo Dei ex munere & noſter fit veraciter per acceptionem. Sic & modo iuſtitiam ſuam dicit Pſal. qui a Deo ſibi datam confitetur, dicit ergo.

Iudi-

A *Iudica me domine, ſecundum iuſtitiam meam,* &c. q. d. ſicut per iuſtitiam tuam mihi datam me iuſtificaſti, & per conſequens in numero filiorum cõſtituiſti: ita oro vt me iudicando ad partẽ dexteram ponas cum filijs, & bonis. Vel alio modo põt declarari, ꝙ iuſtitia dicatur noſtra quia ad iuſtificationẽ hoĩs requiritur, & Dei gratia iuſtificans, & hõis voluntas mala deteſtans & appetens bona, & ſic ratione gratiæ dr̃ eſſe Dei, & ratione liberi arbitrij dr̃ noſtra, ſm.n. Aug. Qui fecit te ſine te non iuſtificabit te ſine te. Et hoc eſt, ꝙ dicit Mag. ꝙ non eſt meritum in homine, quod non ſit a gratia, & à libero arbitrio noſtro. Et hoc eſt, quod dicitur Eſa. 26. Omnia opera noſtra operatus es in nobis, domine Deus noſter.

Magſtri. li. 2. d. 17

73 *Conſummetur nequitia peccatorum, & diriges iuſtum, ſcrutans corda & renes Deus.*

HIc oſtendit Dei miſericordiam. Et duo facit. Quia primò oſtendit Dei miſericordiam in iudicando. Secundò illam ſibi præſtari poſtulat. ibi. *Iuſtum adiutorium.* Quantum ad primum dicit. C *Conſummetur nequitia peccatorũ.* Vbi notandum ꝙ in hoc magna miſericordia Dei apparet in nobis: quia vt merita noſtra creſcant, per quæ in iudicio maiora nobis præmia dentur, non ſolum bona, ſed etiam mala aliorum, & peccata ad noſtrum meritum proficere facit: quia creſcente malitia malorum & peccatorum: & iuſtorum merita creſcunt. Et hoc eſt, quod dicit apoſtolus. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Cogita quantum nequitia tyrannorum profecit martyribus, quia quanto plus eorum creſcebat nequitia tantò maior erat victoria, & glorioſior erat corona. In cuius ſignum quantò maior fuit contra eccleſiam perſecutio, ipſa magis creſcebat, & dilatabatur. Et hoc eſt, quod dicit Greg. Aeternitatis quippe præmia præſtolantes vires ex aduerſitatibus ſumunt: quia creſcẽte pugna, glorioſiorem non ambigunt habere victoriam. Sic itaque electorum deſideria, dum præmuntur aduerſitate, proficiunt. Sicut ignis flatu premitur, vt creſcat: & vnde quaſi extingui cernitur, inde roboratur. In eo nãq; oſtendimus quanta ad Deum charitate flagramus: ſi non ſolum ad eum per tranquilla, ſed & per aduerſa & dura trãſimus. Deus.n. ſummè bonus, mala fieri non permitteret, niſi ipſa mala bonis proficerent: Et hinc eſt, ꝙ ſicut qſi bona malis nocẽt, ſic & mala proficiunt bonis. Et hoc non eſt, niſi ex miſericordia Dei, quã habet erga ſuos electos Hanc igitur miſericordiã notans Pſ. dicit. *Conſummetur nequitia peccatorũ & diriges iuſtum.* q. d. Conſummetur nequitia peccatorum. i. B perficiatur: vt qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc: vt tandem inueniat iuſtum cõtra ſe Dei iudicium, ꝙ prædicit, non optat. Et quia creſcente malorum nequitia, creſcũt & merita iuſtorum, ideo ſubdit. *Et diriges iuſtum,* vt per illorum nequitiam dirigatur iuſtus, i. eius merita creſcant. Verum quia per conſummationẽ malitiæ peccatorum à nobis non põt cognoſci, in quo creſcat iuſtus & dirigatur, quia maximè verſatur in corde quod nobis non patet, ſed ſoli Deo, qui ſolus nouit corda oĩum filiorum hominum: ideo ſubdit. *Scrutans corda, & renes Deus,* i. cogitationes, & delectationes. i. ſolus Deus nouit *corda,* i. *cogitationes,* & renes, i. delectationes quæ per renes ſignificantur: quia in renibus viget delectatio carnis, quæ cõior eſt cæteris, & maior. q. d. Quia Deus nouit quid quiſque cogitet, quid quẽque delectet: an ſ. cogitationes ſint bonæ, vel malæ: an delectationes ſint bonæ, vel malæ. Ideo ipſe ſolus nouit, quis iuſtus dirigatur, creſcente nequitia malorum, & quis decreſcat. Vnde ad Rom. 8. Qui autem ſcrutatur D corda, ſcit quid deſiderat ſpiritus. ſ. an bonum, vel malum.

Roma. 8
Aduerſitas.
Meritũ.
Bonus.
Greg. 26 mo. c. 10.
Cor.
Renes.

Iuſtum adiutorium meum à domino, qui ſaluos facit rectos corde. 74

COnſequenter hic diuinum poſtulat adiutorium. Quia enim ſtatim dictum eſt, quòd nequitia peccatum dirigit occaſionaliter iuſtum: ſciens iſte, ꝙ proprijs viribus talibus nemo meritoriè reſiſtere poteſt: ideo in perſecutionibus, & aduerſitatibus poſitus, vt in illis dirigatur & non deficiat Deum ſibi auxi-

Digitized by Google

auxiliari poſtulat. d. *Iuſtũ adiutoriũ*, &c. Vbi nota, ꝙ Deus illos adiuuando exaudit qui iuſta petunt, petentibus autem iniuſta, magis contrariatur. Verbi gratia iens quis ad homicidium perpetrãdum, rogat Deũ, vt illud peragat faciliter: ſimiliter de adulterio, & alijs malis: non quid credendum eſt, Deũ talibus patrocinari? Certè minimè: quia ſolum rectis corde iuſta petẽtibus patrocinatur. vñ Chryſ. Omnis colonus, cuius terram poſſidet, illius auxilio opus habet. Et qui iuſtitiam tenet, nullius auxilio indiget niſi Dei. Et qui in iniquitatibus ambulat, diaboli auxilium neceſſarium habet. Colonus. n. Dei auxilium diaboli non requirit. Colonus autem diaboli adiutorium Dei, & ſi requirit, non inuenit. Vidiſtine aliquẽ euntem ad furtum Deum orantem, vt benè proſperet in furto, vt non comprehendatur in crimine: aut qui vadit ad fornicationẽ, nunquid ſignum crucis ſibi apponit in fronte, vt non cõprehendatur in crimine? ꝙ ſi fecerit non ſolum non adiuuatur, ſed tunc amplius tradetur: quia neſcit diuina iuſtitia criminibus patrocinia dare, vnde hoc ſciens propheta, ſolum à Deo iuſtum adiutorium petit, quia multi ſunt, qui aduerſa ſuſtinẽt vel pro vana gloria, vel ad alios decipiẽdum à quorum numero iſte ſe excludit. d. *Iuſtum adiutorium meum a domino. Qui*, ſ. ipſe ſolum rectis corde auxiliatur: pp quod ſubdit. *Qui ſaluos facit rectos corde*, vnde: Deus in adiutorium meum intende: Domine, ad adiuuandum me feſtina.

Chryſoſt. ſup. Math.

Pſal. 74

75 ***Deus iudex iuſtus, fortis, & patiens: nunquid iraſcitur per ſingulos dies?***

OStendit hic Dei patientiã. Magna eſt. n. patientia Dei, qui peccatores non ſtatim iudicat, ſed eos patienter expectat, vt cõuertantur. Quis. n. ſaluus eſſet ſi peccatores ad pœnitentiam non expectaret? Non Paulus, qui Chriſtum perſeqnebatur, nõ Petrus qui Chriſtum negauit, &c. vnde ait apoſtolus. Cum cõtemnis patientiam eius, ignoras qñ benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit, vbi glo. Copioſa eſt patientia Dei, quæ multa peccantibus bona miniſtrat: blan-

Rom. 2

E diens vt ad pœnitentiam extrahat. Copioſa eſt patientia Dei, quæ tot, & tanta peccantes ſuſtinet, nõ cito eos punit, &c. Tñ & ſi modo patiens eſt cogita ꝙ etiã fortis eſt, & iuſtus. Fortis cui nullus reſiſtere põt. Iuſtus quia nullum peccatum impunitum permittit. Quod ideo dicit, vt magis nos ipſum timendo eius patiẽtiam non contemnamus. Et hæc oĩa notãs Pſ. d. *Quod Deus eſt, index, fortis, et patiens: nunquid iraſcitur per ſingulos dies*. ſ. peccata ſtatim puniendo. q. d. nõ, ſed expectat ad pœnitentiam, vt cõuertamur.
F Et, ſi non conuertamur grauius iuſtè puniat rõne contẽptus ſuæ patiẽtiæ. Illa. n. peccata ſunt grauiora, arctiori pœna plectenda, quæ diutius animam detinent alligatam. extra de conſuet. cum tanto.

Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit: arcum ſuum tetendit, & parauit illum. 76

De pœn. diſt. 6. in fine.

COnſequenter hic agit de iudicio Dei, quo ad malos. Et tria facit: quia primò ponit peccatorum malitiam
G & inquinationem, ibi. *Conuertetur dolor eius*. Quantum ad primum dicit, *Niſi conuerſi fueritis*, &c. Vbi nota, ꝙ per gladium Dei ſcriptura ſacra intelligitur, iuxta illud Apoſtoli. Aſſumite gladium ſpiritus ꝙ eſt verbũ Dei. Iſte eſt ille gladius de ore Dei procedens ex vtraq; parte acutus, de quo Apoc. 1. Ex ore eius gladius ex vtraq; parte acutus exibat: quia ſacra ſcriptura ex ore Dei procedit, nõ humanitus adinuenta, ex vtraq; parte acumen hẽt: quia bonis præmia, & malis minatur ſupplicia. Similiter arcus dr̃ ſacra ſcriptu-
H ra: Arcus. n. hẽt duo. ſ. lignum durum, & chordã mollem & tñ lignum durum per chordã mollẽ flectitur. Sic ſacra ſcriptura habet vetus teſtamentum ꝙ durum erat. & rigoris: quia ibi oculum pro oculo, & dentẽ pro dente, &c. quę ſatis dura, & rigoroſa erant. Habet & nouum teſtamentum, ꝙ totum eſt molle, & pietatis: quia indulgẽtiam prædicat, & beneſacere ẽt inimicis. Et ſicut per chordam flectitur lignum, ſic per nouum teſtamentum duritia veteris teſtamenti flectitur, & domatur. Et de iſto arcu ſcripturæ dicit

Gladius. Epheſios

Arcus ſcriptura ſacra

Iob 29. cit dñs. Arcus meus in manu mea inſtau
rabitur, quia. ſ. ſacra ſcriptura, quę modo
malis pœnam minatur, niſi conuertatur,
tunc. ſ. in ultimo iudicio inſtaurabitur. i.
verificabitur: quia tūc quod verbis mo-
dò minatur, uerificabitur per exhibitio-
nem pęnæ. Dicit ergo malis minando: *Niſi conuerſi fueritis.* ſ. à peccatis ueſtris.
Gladium ſuum vibrauit. i. ſententiā, quā
modo minatur ſcriptura, mādabit execu
tioni: quia manifeſtam uindictam exer-
cet in malis. Et eodē modo *arcum ſuū.* i.
ſacrā ſcripturā, quæ modo malis minat̄,
B *tetēdit & parauit*: tetendit quippe: quia
ipſam per ſuos doctores expoſuit: ut. ſ. in
ipſa apertè cognoſcant ſupplicia malorū
debita. *Et parauit* ſ. ad percutiendū: *Niſi conuerſi fueritis.* Quod ideo dicit, ne re-
miſſa putetur Dei patientia, quæ malos
patienter expectat Ideo dicit parauit ar-
cū ſuum, ut mox miſſurus ſagittas pute-
tur, ſicut qui arcū parat, ut ſagittas emit
tat. Sed quales ſagittas emittet: ſubdit.

77 *Et in eo parauit vaſa mortis ſagittas ſuas ardentibus effecit.*

26. q. 2. in fine. *Sagitta duplex.*

C VBi nota quòd ſacra ſcriptura du-
plices ſagittas continet: quas in iu-
dicio emittet, ſ. ſagittas mortis, & ſagittas
amoris. Per ſagittas mortis iaculabit ſen
tentiā contra malos, dicens Ite maledicti
in ignem æternum. Sed per ſagittas amo
ris bonos in ſuo confirmabit amore, &
gloria d. Venite benedicti, &c. Primæ ſa-
gittæ vocantur uaſa mortis, quia mortē
perpetuā malis immittent. Secundæ vo-
cantur ſagittæ ardentes, quia bonos ad
Dei amorē totaliter accendent. De ſagit
Deut. 32 tis contra malos dicit dñs. Inebriabo ſa-
D gittas meas ſanguine, gladius meus deuo
rabit carnes de cruore occiſorum. Quod
ſic loquitur ad ſignificandum acerbitatē
pœnæ damnatorum. De ſagittis verò ar
Pſ. 119. dentibus pro bonis dicitur. Sagittæ po-
Carbo. tentis acutæ cum carbonibus deſolato-
rijs, vbi gl. Sagittæ ſunt verba ſcripturæ
ſacræ: quia uerbis Dei ſagittatur cor
ad amorem Dei: ut fiat in eo vulnus nō
Conuerſio peccator. liuoris, ſed amoris. Carbones verò ſunt
exempla iniquorum conuerſorum ad
Deum: qui benè dicuntur carbones, qui
ad literam de mortuis reuiuiſcunt, quā-

A do accenduntur. Ità qui ſe conuertunt
ad dominū, de mortuis reuiuiſcunt, igne
charitatis calefacti, & ſuo exēplo alios ac
cēdunt: ut qđ uerbis quis accipit, credat
ſe facere poſſe. Dum multi et delicati &
fœminæ, ut Agnes, & Agatha, illud im-
plerint. Etiamſi multum peccauerint, ut
Paulus, & Maria, eo amplius amauerunt.
Hæc exēpla dicunt̄ carbones deſolato-
rij, uel uaſtatorij: quia uaſtando ad deſo-
lationē ducunt carnales cogitationes, &
ſeculares amores. Et de iſtis ſagittis ar-
dētibus vulnerabunt̄ in iudicio beati, ut
B ab amore Dei amplius diſcedere nō poſ
ſint, de quibus nūc dicit. *Et ſagittas ſuas ardentibus effecit.* Iſtæ ergo ſunt ſagittæ
acutæ quibus quilibet bonus in iudicio
vulneratus, dicet illud. Poſuit me quaſi *Eſa. 49.*
ſagittā electā, in pharetra ſua abſcondit
me, &c Vel aliter, iſti duo verſus de Chri *Chriſtus*
ſto intelliguntur: ut per gladium ſignificet̄ *Arcus.*
Chriſtus, qui eſt uerbum Dei, de quo
Apoſtolus. Et gladiū ſpiritus aſſumite, qđ *Epheſ. 6.*
eſt uerbum Dei. Iſte gladius in primo *Gladius.*
aduentu ſuo vagina humanitatis fuit te-
ctus: ſed in ſecundo aduentu uibrabitur,
C coruſcabit. ſ. lumē ſuis, & impios terrēs.
Similiter per arcū, intellige Chriſtū, de *Eccl. 43.*
quo. Vide arcū, & benedic qui fecit illū:
valde. n. ſpecioſus eſt in decore ſuo. Iſte
arcus fuit paratus, qñ operatione ſpiri-
tusſancti ex Maria virgine formatus fuit,
& homo Factus. Fuit tenſus, quando in
cruce brachia in modum arcus tetendit.
Sed iſte arcus habet vaſa mortis, & ſagit
tas ardentes: quia in iudicio malos da-
mnabit: ſed bonos aſſumendo, charitate
vulnerabit, &c. vt ſupra.

D *Ecce parturit iniuſtitiam, concepit dolorem, & peperit iniquitatem.* 78

HIc conſequenter ponit peccato-
rum malitiam & demerita, quibus
ſcilicet iuſtè damnabuntur. Ad cuius in-
tellectum notandū, qđ in ſcriptura mul-
tiplex dolor continetur, ſ. dolor defor-
mis. ſ. peccatū, quod dolor dr̄, quia cau-
ſa omnis doloris: unde dicitur. Eos, qui
ſe obſeruant à doloribus. ſ. a peccatis, li-
berabit. Et eſt dolor informis, ſcilicet *Hiere. 8.*
pœna præſens huius vitæ. Si autem in
potentatibus 80. anni, & amplius eorum
labor,

Digitized by Google

labor,& dolor. Et eſt dolor informatus.ſ. gratia.ſ.dolor cõtritionis:Dolor meus ſuper dolorem, quia.ſ. dolor contritionis eſt ſuper dolorem peccati. Et eſt dolor

Thren. 3. informans,ſ.paſſio Chriſti.O vos omnes, qui tranſitis per uiam, attendite, ſi eſt dolor ſicut dolor meus. Et eſt dolor dã-

Iob 20. nationis:uñ de dãnato dr. Ois dolor irruet in eum.Hic aũt accipitur dolor pro

Iniquitas. peccato,per iniquitatem uerò,& iniuſti-

Peccatũ Iniuſtitia. tiã accipe peccatum exterius in operatione.Quãuis.n.oẽ peccatũ ſit iniquitas. 1.Io.5.tñ proprius accipitur pro peccato operis: ut habetur Pſal.6. Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem.

Pſal.31 Et ſimiliter iniuſtitia accipitur hic pro peccato operis, peccata.n.interiora abſcondi poſſunt: ſed exteriora patẽt.Ideo de peccato exteriori, & patenti ſub nomine iniuſtitiæ dr. Iniuſtitiam meam nõ abſcondi.Modo ad propoſitum: quia dictum eſt, quòd Deus contra malos gladium ſuum uibrauit, & arcum tetendit,

Quęſtio. &c.Forte diceret aliquis: ergo Deus eſt cauſa damnationis eorum. Reſpondet Pſal.d.non: ſed malitia, & peccatum eſt cauſa damnationis, probat.d. de primo homine.Quia concepit dolorẽ,ideſt,peccatum in corde *& peperit iniquitatẽ*, ſ. & iniuſtitiam,peccatum, cordis executioni mandando. *Concepit namque homo dolorem*.i.peccatum à diabolo:qñ conſenſit ſuggeſtioni diaboli.d. Eritis ſicut dij: ſed peperit ex illo cõceptu iniquitatem, & iniuſtitiam, quando peccatũ in corde conceptum ad actũ perduxit, comedendo lignum uetitum. Et ſimiliter de quolibet alio homine peccante põt dici: ꝙ prius concipit dolorem,ideſt, peccatum in mente: & poſtmodum ipſum parit in

Gen.3. opere:ut ſic cuilibet peccatori dicatur

Concipere. illud Multiplicabo erumnas tuas. Et cauſam ſubdit,quia cõceptus tuos in dolore paries. Et quantũ ad hoc notare poſſumus.ꝙ iſte conceptus peccati eſt multiplex in ſcriptura: ẽm diuerſitatẽ peccatorum, ſ.conceptio ambitionis & ſuper-

Gen.16. biæ figurata in Agar, quæ ex conceptu ſuperba eſt effecta. Illa concepiſſe ſe uidens deſpexit dominam ſuam, figurans illos qui ex conceptu bonorum operum ſuperbiunt. Deceptionis,& malitiæ, quã

E quis.ſ. per falſitatem concipit proximũ decipere. Concepit dolorem, & peperit *Eſa.59*
iniquitatẽ. Concepimus,& locuti ſumus de corde uerba mẽdacij.Cõceptio carnalitatis & luxuriæ. Luxuria.n.eſt quidam intrinſecus ardor,qui non ſolũ intus mentem comburit,ſed ẽt extra corpus ut ſtipulam conſumit.Concipientis ardorem, *Eſa.33.*
& patientis ſtipulam. Conceptio crudelitatis, & ſeuiciæ: qui conceptus magis eſt fœmineus quam uirilis. Concepit,& *Oſea.1.*
peperit filiam & dixit, uoca nomen eius abſque miſericordia:quia non addam ul-

F tra miſereri. Conceptio ocioſitatis,& pigritiæ: qua quis bona opera ſolũ in fine agere concipit: quod figuratur in Eliſabeth, ꝙ ſolũ in ſenectute concepit filiũ Eliſabeth. Luc.1. Et ipſa concepit filium in ſenectute ſua. Conceptio maledictionis blaſphemiæ Iob 21.de impijs dr. Bos eorũ cõcepit,& nõ abortiuit,&c. Iſtæ ergo ſunt malæ cõceptiones ex quib. in iudicio mali dãnabunt. Vnde oſtẽdens hic cãm dãnationis ipſorum d. *Ecce parturit iniuſtitiã,cõcepit*, &c. Et iſte talis conceptus eſt quædã cõcupiſcẽtia interior, ꝗ

G exterius operis parit peccatũ. Iacob. 1. Cõcupiſcẽtia, cum cõceperit, parit peccatũ. Et de peccato ſimilẽ ſubdit: dicens.

Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam, quam fecit. 79

QVaſi d. talis cõparabilis eſt aperiẽti lacũ.ſ.cõcipiendo,hoc eſt dicere, *Lacum aperuit*: aperiendo mentẽ ſuã *Lacus.*
diabolo ſuggerenti & conſentiendo. *Et effodit eum*. i. ſimilis eſt fodienti lacũ, in parturiendo per opus, qui.n. fodit lacũ operatur:& ſic, qui inſtat operi fraudis, uel peccati,lacum effodit. Sed quid ſe-

H quitur?ꝙ *incidit in foueam, quam fecit*, ideſt,ſimilis eſt incidenti in foueam,quã fecit,ſic & iſte parauit ſibi foueam, i.dignũ ſe fecit fouea dãnationis peccãdo: & ideò:merito *incidit in foueã, quã fecit*. i.incidet. Qui fodit foueã incidit in eã. *Prou.26*

Conuertetur dolor eius in caput eius: & in uerticem ipſius iniquitas eius deſcendet. 80

COnſequenter ponitur ſentẽtia dãnationis in iudicio contra peccatores. Vbi nota, quòd per caput, quod *Caput.*
eſt

eſt principalis pars corporis noſtri, ip- A
ſum intelligitur corpus: ſic .n. caput pro
corpore accepit ſcriptura, qñ Achis di-
xit ad Dauid. Ego cuſtodem capitis mei
ponam te cūctis diebus. Vertex aīt ho-
minis, qui eſt ſuperior pars totius homi
nis, eſt ipſa anima, vel ratio. Et quia in
Exo. 24. aīa magis relucet ſpecies, & imago dei-
tatis, quam in corpore: ideo de anima fi-
guratiuè dr̄ ſub nomine verticis. Spe-
cies gloriæ domini quaſi ignis in verti-
ce. Conuertitur ergo dolor in caput,
Iudiciū quando corpus per dolorem .i. per pec-
vltimū. catum punitur æternaliter, Deſcendit
Peccator iniquitas in uerticem qñ damnatur ętcr
naliter. Volens ergo iſtud oſtendere, ꝗ
in iudicio mali propter peccatum dam-
nabuntur æternaliter, & quo ad corpus
& quo ad animam, d. *Conuertetur dolor*
eius in caput eius .ſ. quo ad corpus, *& in*
verticem ipſius iniquitas eius deſcendet.
cum .ſ. pœnis æternis ſubijcientur. Vnde
Ioſue 2. meritò de damnato tunc poterit dici il-
lud. A planta pedis vſque ad verticem,
non eſt in eo ſanitas.

81 *Confitebor domino ſecundū iuſtitiā eius:*
& pſallam nomini domini altiſſimi.

Cōfeſſio. HIc vltimo agit de myſterio noſtrę
beatificationis per Chriſtum. Vbi
2. q. 1. notādum primò, ꝗ multiplex eſt in ſcri
ptura confeſſio .ſ. confeſſio reorū damna-
tiua, qua .ſ. quis in iudicio forali crimen
ſuum confitetur de qua dr̄ in canone, ꝗ
ſecundum cōfeſſa, & probata iudex iu-
dicare debet. Et de iſta dixit Ioſue ad
Ioſue 2. Achor. Fili, cōfitere, & indica mihi quid
feceris: ne abſcōdas. Rñdit ei Achor. Ve-
re ego peccaui, &c. Et ex iſta confeſſio-
ne fuit damnatus ad mortem. Confeſſio
26. q. 6. peccatorum purgatiua, de qua Pſal. 31.
cognoui- Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiā
mus. meam domino, &c. Et de iſta dr̄, quòd
confeſſio ſubita latroni pēdenti in cru-
ce, ſubito aperuit paradiſum. Confeſſio
Pſ. 105. gratiarum redditiua, de qua dicitur Cō-
fitemini domino quoniam bonus: quo-
niam in ſæculum miſericordia eius. Et
iſta tali confeſſione omnis creatura ſuo
modo cōfitetur domino .ſ. vel per ſe, vel
per rationales creaturas, ſicut illa, quæ
non habent ſenſum laudādi, quæ tamen

A Deum laudant: quia nobis materiā lau-
dis præſtant. Tamen homo maximè ſic
tenetur Deo confiteri .i. gratias agendo
ipſum laudare. Confitebor domino ni-
mis in ore meo. Quod maximè faciunt *Pſ. 108.*
beati in patria, iuxta illud Confitebun- *Pſal. 88*
tur cœli mirabilia tua, domine .i. homi-
nes cęleſtes, qui habitant in cœlis: quia
beati, qui habitant in domo tua domi-
ne, in ſæcula ſæculorum laudabunt te.
Et de iſta confeſſione laudis, quam beati
faciunt in patria hic d Pſal. *Confitebor do*
mino ſecundum iuſtitiam eius .i. propter
B iuſtitiā eius .q. d. expreſſi ſuperius, quo-
modo iuſtitia Dei iuſtè malos puniet, &
iuſtè bonos præmiabit. Ideo ego *Confite*
bor cum bonis *domino*; quid? ꝗ iuſtè dam
nat malos, & bonos ꝓmiat: & ſic *pſallam*
nomini domini altiſſimi .ſ. in patria. Pſalle
re .n. ad gaudium pertinet: ꝗ commune
erit hominibus beatis cum angelis. Vn-
de quilibet beatificandus dicit illud Pſ.
In conſpectu angelorum pſallā tibi, &c. *Pſ. 127.*

PSAL. VIII.

C DOmine dominus noſter, quam admi- *82*
rabile eſt nomen tuum in vniuerſa *De cōſe.*
terra. *d. 4. poſt*

TITVLVS huius Pſalmi eſt. *quam a-*
In finem Pſal. Dauid pro *ſcendit.*
Torcularibus: pro eius
euidentia notandum ꝗ
ſicut in ſcriptura diuer-
ſæ res eodem nomine
quandoque nominantur propter diuer-
ſas proprietates ſignificati illius nomi-
nis, ut leonis nomine quandoque ſigni-
D ficatur Chriſtus, quandoque diabolus.
Sic econtra quandoque eadem res di-
uerſis nominibus nuncupatur. Ad pro- *Eccleſia.*
poſitum ergo eccleſia catholica licet ſit
vna, nomina tamen habet diſtincta: quia
quandoque vocatur ſponſa, quandoque
mater, quandoque area, quandoque tor
cular. Dicitur ſponſa: quia Chriſto per *Canti. 4.*
fidem copulatur: veni ſponſa mea, veni.
Quandoque dicitur mater, quia nos
per fidem generat. Hæc eſt mater mea: *Mat. 12*
quicunq; enim fecerit voluntatē patris
mei, &c. Vocatur area: quia ſicut in area

grana à paleis, ita in eccleſia boni a malis opere miniſtrorum ſeparantur, non loco ſed effectu, & quaſi à tegumentis purgantur, & ut frumenta in area à paleis Quæ tñ neceſſaria erant, vt ſimul orirentur & creſcerent, & ad maturitatem peruenirent, eo q̃ vita malorũ proficit bonis. Vnde de eccleſia dr̃, Chriſtus permundabit arenam ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igni, &c. Quandoq; verò dr̃ torcular quia ſicut in torculari vinum diuiditur à vinacijs, ita in eccleſia boni ſeparantur à malis: & ſicut uinum cum vinacijs creſcit, & matureſcit: ita mixtio malorum bonis eſt neceſſaria, q̃ ſimiliter incipiunt, creſcunt, & conſumantur, ſed boni in bono, & mali in malo, in futuro verò ẽt loco ſeparabũtur. Vel ideo eccleſia dr̃ torcular, quia ſanguine ſanctorum martyrum eſt expreſſa, & collecta. In eccleſia .n. ſicut in torculari corpora eorum: qui pro nomine Chriſti afflictione perſecutionis calcantur, quaſi acina remanent in terra: animæ verò ad requiem cęleſtis habitationis emanant. Et quia iſta fiunt in eccleſia catholica, ideo ipſa nomine torcularis exprimitur. Cũ ergo in titulo ponitur pro torcularibus nihil de viſibilibus torcularibus intelligitur, ſed de ſpiritualibus per viſibilia torcularia ſignificatis .i. de eccleſia. Quia de eccleſiæ conſtitutione & cauſa conſtitutionis hic agitur in iſto Pſal. ſ. de Chriſti aſcenſione, & ſpiritusſancti miſſione. Cũ n. Deus poſt reſurrectionẽ aſcendit, miſit ſpiritũ ſanctũ in apoſtolos, & in alios fideles quo impleti prædicando eccleſiã cõgregauerunt: & proprio ſanguine quaſi p torcular de ipſorũ corporib. expreſſos conſeruauerunt. Ex pdictis põt patere titulus pſ. q̃ eſt. *In fine Pſal. Dauid pro torcularibus*. i. iſte Pſal. Dauid in finẽ nos dirigẽs. ſ. in Chr̃um eſt agens de torcularibus. i. de eccleſijs, q. a. ſ. agit de eccleſiarũ conſtitutione & de cauſa conſtitutionis. Intentio Pſalmiſtæ eſt errorẽ Iudęorũ, qui dicunt tm̃: In Iudæa Deum notũ: & Donatiſtarũ, qui tm̃ in Africa dicũt veram eccleſiam eſſe, & oĩum ſimiliũ confutare, quib. dictis accedo ad pſalmi diuiſionẽ. Vbi primò ſciendũ q̃ totus iſte pſ.

Matt. 3.

Torcular.

E eſt de victoria facta per Chriſtum, cuius virtute congregata eſt eccleſia ſub ipſo Chriſto: cuius Chr̃us eſt caput. Vñ iſte Pſal. nõ fundat ſupra aliquã hiſtoriã. ſed immediatè agit de ipſo Chr̃o: vñ & Chriſtus iſtũ Pſ. de ſeipſo eſſe factũ oſtendit, nã cũ pueri, in tẽplo ad Chriſti laudẽ clamarent. Oſanna filio Dauid, principes ſacerdotũ indignati dixerũt ei, Audis q̃d iſti dicunt? q. d. nõ deberes ſuſtinere talẽ falſum applauſũ. Et Ieſus rñdit eis. Nunquid nõ legiſtis. *Ex ore infantium & lactentiũ perfeciſti*, &c. q. d Vos qui legitis F ſcripturas deberetis intelligere hoc ſcriptũ eſſe de me. Hoc patet ẽt per Apoſt. vbi magnã partẽ iſtius pſalmi inducit dictã de Chriſto dicẽs ſic. Quid eſt hõ q̃ memor es eius? &c. vſq; ibi oĩa ſubieciſti ſub pedib. eius. Q d poſtea exponẽdo de Chriſto d. Eum aũt qui modico q̃ angeli minoratus eſt, vidimus Ieſum p paſſionẽ mortis gloria & honore coronatũ. Nec põt dici, q̃ iſtę expoſitiones ſint myſticæ, & nõ literales: quia Chriſtus loquebaẽ legiſperitis, & apoſtolis Hebræis, qui nõ recipiebãt niſi literalẽ ſenſum. Agit G igiẽ totus iſte pſ. de Chriſto: iccirco intitulaẽ. *pro torcularibus*, eo q̃ ſanguis Chriſti de corpore ſuo fuit expreſſus p coronã ſpineã, per flagella, & vlnera, ſicut uinũ exprimiẽ in torculari Itẽ ſciendũ q̃ licet triũphus & victoria Chriſti peruenerũt rõne ſuæ humanitatis patiẽtis in cruce, ut oſtẽdit Apoſt. Humiliauit ſemetipſum factus obediẽs, &c p p q̃d & Deus exaltauit illum, &c. Effectiuẽ tñ uirtute Deitate Et ſm hoc pſ. primò agit d Chr̃i deitate, ſecũdò de eius humanitate, ibi, *Quid eſt homo quod memor es eius*. Circa H primum. ſ. circa deitatem Chriſti ſic procedit, quia oſtendit quòd Chriſtus rõne ſuæ deitatis, primò eſt admirabilis: ſecundò quòd eſt ineffabilis. ibi. *Q̃m eleuata eſt*, tertiò quòd eſt laudabilis. ibi. *Ex ore infantium*, quartò quod eſt per creaturas intelligibilis. ibi, *Q̃m videbo cœlos*. Quantũ ergo ad primũ oſtẽdens q̃ deitas Chriſti admirabilis toti mũdo, d. *Domine dominus noſter quã admirabile*, &c. Vbi primò notandũ q̃ quis nomen dñe dñs eo q̃ ſignificat poteſtatẽ appropriatè competat patri, tamen quia eſt nomẽ

Mat. 21.

Heb. 2.

cauſæ,ſicut & hoc nomen Deus: ideo ēt
de qualibet perſona diuina dicitur, ſicut
& Deus.Quod.n.dicatur de patre, & ēt
de filio patet pſal. 109. Dixit dominus
domino meo.i.pater filio: hic aūt accipi-
tur pro filio:quia hic filio loquit̄ Pſal. Et
nota ꝙ bis uocat eum dominū ratione
creationis & gubernationis, & ratione
ſpecialis cultus & protectionis, Primo
modo eſt omnium generaliter dominus.
Heſter. Dn̄s omnium tu es,& dominus
eſt terra, &c. Secundo modo ſpecialiter
eſt dn̄s fidelium:qui ſingulariter dicunt
Ioan.19 illud Io.Dominus meus.& Deus meus.
Nomē aūt hic accipit̄ pro fama, & glo-
1.Mac. 6. ria, ſicut de Iuda Machabæo dicitur ꝙ
dedit ſemetipſum ut liberaret populum
ſuum,& acquireret ſibi nomen æternū.
Admirabile. Et ſic accipitur hic *admirabile eſt nomen
tuum*,ideſt,fama & gloria tua Et non ſo-
lū in uno loco: ſed *in uniuerſa terra*.q.d.
Deo fama,& gloria tua ubiq; eſt admira
bilis,nō in Iudæa tantū,ut dicunt Iudęi,
nō in Africa tantū,ut dicunt Donatiſtę.
Iudæi ergo, nec Donatiſtæ nec aliquis
alius ſibi uindicet,ꝙ eſt commune omni
um. Ad hoc aūt declarandum,ſ.qualiter,
& quare nomē Chriſti quo ad deitatem
eſt admirabile in uniuerſa terra. Eſt no-
tandum, ꝙ aliquis in ſcriptura admira-
bilis redditur ꝑꝑ multa, ſ ratione pote-
ſtatis & efficaciæ ratione ueritatis, & fa-
cundiæ,ratione ſanctitatis & iuſtitiæ,ra-
tione formoſitatis, & decentiæ, ratione
paupertatis uoluntariæ, ratione trium-
phantis & uictoriæ, quæ omnia in Chri-
ſto fuerunt excellenter,ꝑꝑ quod admira
bilis uniuerſaliter prædicat̄, primò quis
admirabilis prædicatur ratione poteſta-
tis: ſi admirantur homines magna opera
conſequens eſt, ut admirentur & facien-
tem, unde Iob 5. Ad Deum ponam elo-
quium meum,qui facit mirabilia abſque
numero. Sic & ratione poteſtatis Chri-
ſtus ubique admirabilis redditur dicen-
te Pſal. *Domine dominus noſter quam ad-
mirabile* &c.q. d.ſecundū gloſſ. *Domine
admirabile eſt nomen tuum*. ideſt, gloria
& fama tua, & hoc propter creaturas
tuas quas feciſti,& regis. Admirabile di-
co,& infinitum, nullus enim mortalium
ſufficit omnes creaturas cognoſcere: in

A quibus te nobis admirabilem facis. Et no
ta ſm aliam gl. ꝙ Dei nomen Chriſti
admirabile diuerſimodè eſt in terris di-
uerſis. Primò eſt mirabile in terra ubi
timetur & non amatur: & ſic fuit mira-
bile apud Aegyptios inter quos mirabi-
lia ſua operatus eſt Deus tanquam in
ſeruos & rebelles non ut in filios. Exod.
3.dixit dominus. Extendam manū meā
& percutiam Aegyptum in cunctis mi-
rabilibus meis. Secundò eſt admirabile
in terra, ubi amatur & non timetur ſer-
uiliter,ut in iuſtis & beatis. Eccl.44. Au-
B diens auris admirabitur,& Eſa 60. Tunc
uidebis,& affiues,& mirabitur & dilata-
bitur cor tuum. Tertiò mirabilis in terra,
ubi amatur & timetur,& ſic eſt admira-
bilis apud nouiter conuerſos, nondum
perfectos,& ſic mirabilis fuit apud Pila-
tum qui amabat, ſed Cæſarem timebat
ſeruiliter,de quo dr̄ Matth. 27.ꝙ Chri-
ſtus non reſpondit ei: ita ut miraretur
præſes vehementer, quia ergo oīs terra
ſub aliqua iſtarū triū partium cōtinetur:
ideo nunc benè de eo dr̄. *Admirabile eſt
nomen tuum in uniuerſa terra*. Et de hoc
C diffuſe vide Gre.6.mo.c.6.ſuper illo ver
bo Iob. Qui facit mirabilia,&c. Secundò
quis admirabilis reddit̄ ratione verita-
tis,& facundiæ,ſiue eloquentiæ. Sic enim
ſerui Holofernis audientes ſapientiā &
eloquentiā Iudith, admirabant̄ Iudith.
11.dr̄ ꝙ admirabantur ſapientiā Iudith,
& dicebant alter ad alterū. Non eſt talis
mulier ſuper terram in aſpectu,& ſenſu
uerborū. Sed quis ratione ſapientiæ & fa
cundiæ magis admirabilis Chriſto? Vnde
de Chriſto dr̄. Cœpit Ieſus in ſynagoga
docere, & multi uidentes admirabantur
D in doctrina eius dicētes. Vnde huic hæc *Matth. 6.*
omnia? & quæ eſt ſapientia quæ data
eſt ei? &c. Et Lucæ 4. Mirabantur om-
nes in uerbis gratiæ, quæ procedebant
de ore eius. Tertiò quis admirabilis red
ditur ratione sāctitatis. Si enim effectus
inſolitus inducit admirationem, quo-
modo ſanctorū uita nō erit admirabilis?
qui de terra creati nihil amant terrenū,
ſed templum Dei effecti in cœleſtibus
conuerſantur:unde ratione ſanctitatis il-
la mater ſeptem fratrum uidens pro le-
ge Dei martyrizari, ſanctitate eos con-

Digitized by Google

fortans admirabilis omnibus facta fuit de qua dicitur. Supra modo autem mater admirabilis, & bonorum memoria digna parentes ſingulos filiorum horta batur. Sed quis ſanctitate mirabilior Chriſto? certè nullus, quia ipſe ſanctior cæteris, unde de ipſo dicitur pſalm. 67. Mirabilis Deus in ſanctis, & glorioſus Et etiam uidetur in dictione admirabilis. Vnde ratione omnium prædictorũ quãtum admirabilis nobis ſit Deus, oſtendit Gregor. Quis omnipotentis Dei mirabilia ſeruari ſufficiat? ꝙ cuncta ex nihilo creauit, ꝙ propria mundi fabrica mira potentiæ ſuæ uirtute diſpoſita & ſuper aera cœlum ſuſpendit: & ſuper abyſſum terra libratur, ꝙ hominem fecerit. ut ita dixerim in breui colligens mundum alterum, ſed rationabilem, ꝙ hunc ex anima & carne conſtituens, in inueſtigabili uirtutis diſpoſitione permiſcuit ſputum & lutum. Sed tñ in his omnibus Deum admirabilẽ admirari negligimus, quia ea quæ incõprehenſibili indagatione mira ſunt, humanis oculis uſu uiluerunt, unde fit. Si mortuus homo ſuſcitetur omnes in admirationem exibunt: & quotidie homo qui non erat naſcitur, & nemo miratur: cum tñ proculdubio omnibus conſtet ꝙ plus ſit creare qđ nõ erat, quàm reparare ꝙ erat. Quia arida virgo Aaron floruit, cuncti mirati ſunt. Quotidie ex arenti terra arbor producitur uiſiſque puluis in lignum uertitur, & nemo miratur. Quod ex quinque panibus quinque millia hominũ ſunt ſatiata, & eſcæ in dentibus hominũ creuiſſent: cuncti ſunt mirati: ſed quotidie ſparſa ſemina in plenitudinẽ multiplicanẽ ſpicarũ & nemo admiraẽ. Aquã in uinũ ſemel cõuerſã cũcti uidẽtes admirati ſunt. Sed quotidie humor terræ in radicẽ uitis attractus ꝑ botrum in uinum uertitur & nemo miraẽ. Mirabilia itaque ſunt opera Dei ꝙ homines mirari negligunt. quia ad cõſiderandũ vſu torpeſcunt: unde pſal. 110. Mirabilia opera domini exquiſita in omnes uoluntates eius, Sed iſta omnia eſſe miranda, conſiderans Pſalm dicit, *Domine dominus noſter quam*, ideſt, infinitè *admirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra*. Quia etſi Deus aliqua mirabilia in

Mirabile. *Gregor. 6. li. mo. c. 6.*

Opera miſericordiæ.

E una parte mundi facit, quæ non facit in alia, nulla tamen eſt pars mundi, in qua non operetur mirabilia.

Quoniam eleuata eſt magnificentia tua ſuper cœlos. 83

HIc conſequenter oſtendit, quòd Chriſtus ratione ſuæ deitatis à nobis eſt ineffabilis, quia. ſ. de ipſo vt dignus eſt, loqui non poſſumus. Vbi primo notandum, quòd per magnificentiam Dei intelligitur Chriſtus ſecundũ Apoſtolum primæ Corinthiorum primo, F eſt virtus & ſapientia Dei. Per uirtutem autem, & ſapientiam ſunt opera magna, circa quæ conſiſtit virtus magnificentię, ut dicit philoſophus. Et ideo de Chriſto qui in nubibus eſt ad cœlum eleuatus, ſub nomine magnificentiæ dicitur pſal. 67. Magnificentia eius, ſ. Chriſtus, qui eſt magnificentia Dei in nubibus: per cœlum autem intelligitur quandoque ſcriptura ſacra quę de cœleſtibus agit iuxta illud pſalmo decimo octauo, Cœli enarrant gloriam Dei. Quandoque ratio G nalis creatura, ſ. angelica, & humanã. De angelis dicitur Matthæi capit. ſexto Fiat uoluntas tua ſicut in cœlo & in terra. De hominibus uerò dr Iob cap. decimoquinto. Cęli non ſunt mundi in conſpectu eius. Volens ergo oſtendere ipſum Chriſtũ quo ad deitatẽ eius, nobis forè ineffabilẽ, dicit. *Quoniã eleuata eſt magnificentia tua ſuper cęlos*, ideſt, ſuper omnes ſcripturas, ſuper omnes homines & ſuper cœlos angelos. Vnde gloſ. *ſuper cœlos*, ideſt ſuper ſcripturas Quia excedit eloquia omnium ſcripturarũ incomprehẽ- H ſibilitate. Vel *ſuper cœlos*, ideſt ſuper omnes rationales creaturas humanas & angelicas. Scripturæ autem merito cœli dicuntur, quia diuina myſteria celant. Eleuatus eſt ergò Chriſtus ſuper omnes cœlos: quia tantam excellentiam cęli quaſi nube tecti comprehendere non poſſunt, unde quaſi nube obumbrati dicuntur: Quia operit cœlum nubibus, ſi autem cœli accipiantur materialiter, tunc hic expreſsè prædicit Chriſti Aſcenſionem, de qua Apoſtolus. Quod aſcendit ſuper omnes cœlos, vt

4. Ethic.

Cœlum. Scriptura.

Aſcenſio Eleuatio

Pſ. 146. *Ephe. 4.*

vt adimpleret omnia. Quod ideo dicit, Quia Chriſti humanitas ſuper oẽs cœlos ad dexterã patris eſt eleuata. Et de iſta eleuatione ad literam dicitur. *Act. 1.* Et videntibus illis, eleuatus eſt, &c. *Pſal. 67.* Aſcendit ſuper cœlum cœli ad orientem. Et ſi quæras, quõ Chriſtus ẽt ſm deitatem incomprehenſibilis eſt a nobis vel angelis, nõne clarè vr̃ à beatis? Reſpondeo ꝙ ſic ſed nõ comprehenditur: quia non vr̃ quantum in ſe viſibilis eſt. Iuxta illud 1 Tim. 6. Deus habitat lucem inacceſſibilem, &c.

84 *Ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudẽ propter inimicos tuos: vt deſtruas inimicum & vltorem.*

COnſequenter hic oſtẽdit ꝙ etſi eſt incomprehenſibilis tamẽ a nobis eſt laudabilis. Vbi notandũ ꝙ infantes & lactentes aliqñ dicuntur ſecundum ętatem, aliquãdo ſecundum innocentiam, & puritatem. *Infans.* Primo modo dr̃ Matth. 18. ꝙ apoſtoli offerebant ad Ieſum infantes, vt tangeret eos. Secundò modo dicitur 1 Pet. 2. Quaſi modo geniti infantes rationabiles ſine dolo, &c. Quantũ ad primum modum vult oſtendere quod non ſolũ ab angelis laudatus eſt Chriſtus. ſ. in natiuitate qñ angeli cantauerunt, Gloria *Luc. 2.* in excelſis. Sed ab infantibus & pueris quando. ſ. vt habetur Matth. 21. videntes principes ſacerdotum, & ſcribæ pueros clamantes in templo, & dicentes, Oſanna filio Dauid, indignati ſunt, & dixerunt. Audiſti quid iſti dicunt. Ieſus autem dixit eis, vtique: nunquam legiſtis. *Pſal. 83.* Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem? Et quoniam ad hoc d. *perfeciſti laudem*, ad denotandum quod iſta laus infantium mirabilior fuit quam laus angelorum. Primò quia iſti confitebantur Chriſtum verum Deum dicentes. Oſanna. i. obſecro ſalua in excelſis. Nullus autem ſalutem in excelſis. ſ. gloriam dare poteſt, niſi Deus. Gratiam & gloriã dabit dñs. Et in hoc hæc laus æqualis fuit angelorum laudi, Sed ratione efficientis hæc fuit perfectior: quia iſti pueri erant illiterati qui ex ſcientia legis & prophetarum Chriſti deitatem cognoſcere non poterant, vel confiteri, propter quod iſta

A laus videtur proceſſiſſe immediatè à ſpiritu ſancto, linguas iſtorum infantium mouente per ſe & immediatè, ſicut locutio aſinæ Balaam non fuit ab ea niſi paſſiue, ſed effectiuè fuit ab angelo lingua eius mouente. Et ideo quanto ſpiritusſanctus perfectior eſt angelo tanto iſta laus puerorum fuit perfectior laude angelorum. Et ideo iſtam laudem perfectam oſtendens d. *Ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem*. Si autem accipiantur infantes non ætate ſed puritate: ſic per infantes accipiuntur apoſtoli, & alij *Apoſtol.*

B ſimplices, quorum laus eſt perfectior, & mirabilior quàm laus à ſapientibus mundi data, quia iſta inſpiratione ſpiritusſancti, illa humana ſtudio dicta. Et hoc eſt quod ait gl. Infantes & lactentes non ſolum pro ætate, ſed pro ſimplicitate accipimus ſicut Petrus ait. Quaſi modo geniti infantes, &c. Et ſic infantes oſtendit apoſtolos: quoniam ſtulta mundi elegit Deus vt fortia confunderet. Vnde hæc perfectior eſt laus, quia ad eam non humana ſapientia ſed diuina gratia accedunt, *vt deſtruas inimicum & vltorem.*

C Vbi nota ꝙ populus Iudæorum, ſingulariter Chriſto inimicabatur iuxta illud *Iudæus.* Mat. 10. Inimici hominis domeſtici eius. Dicebatur etiam vltor quia ſub velamine & titulo iniuriæ legis Moſaicæ, Chriſtum perſequebatur. *Inimicus vltor.* Ex dicta autem laude fuit deſtructus populus Iudæorũ: quia per iſtam laudẽ puerorum, & eius increpationem principes ſacerdotum & maiores confuſi fuerunt Matth. 21. Vel inimici vltores dicũtur omnes pagani & idololatræ, qui dicuntur inimici Chriſti ſm Gloſſam. Quia generaliter inimici

D Chriſti dicuntur omnes, qui diſpẽſationi per crucem factæ contradicunt. Vltores autem dicuntur, quia idolorum ſuorum hominem ardentiſſimè vindicabãt, ſed iſti per laudem ex ore infantium fuerunt deſtructi quando ad prædicationẽ apoſtolorum diſſipatis idolis, gentes ad Chriſtum conuerſæ fuerunt. Vnde iſti infantes in puero Hieremia figurantur cui dixit dominus. Ecce conſtitui te ſuper gentes, & regna vt deſtruas, & ædifices, &c. vt deſtruas, ſcilicet, gentilitatem: & ædifices eccleſiam.

85 *Quoniam videbo cœlos tuos opera digitorum tuorum : lunam & ſtellas quæ tu fundaſti.*

Cognitio Deus. HIc conſequenter oſtendit ipſum Chriſtum Deũ per creaturas in-
Creatura. telligibilem eſſe à nobis: quia per cogni
tionem creaturarum ipſarũ creator co-
Rom. 1. gnoſci poteſt : vt ait Apoſtol. Inuiſibilia
Dei per ea , quæ facta ſunt à creatura
mundi intellecta cõſpiciuntur.Sic.enim
philoſophi ex cognitione creaturarũ in-
tellexerunt ipſum Deum,per quem oia
facta ſunt.Et quia inter creaturas viſibi-
les cœlum,& ſtellæ & luna cum ſole ex-
cedunt:ideo magis ex iſtorum cognitio-
ne cognouerunt Chriſti deitatem , per
quẽ iſta ſunt facta.Et hoc eſt.ꝙ d. *Quoniam videbo cœlos tuos*,&c.q.d.ex iſta vi-
ſione tu Deus à nobis es cognoſcibilis .
Et hoc eſt.ꝙ dr̃ Sap.13.A magnitudine
enim ſpeciei,& creaturæ cognoſci viſibi
liter poterit eorũ creator. Vel aliter per
cœlos intellige Apoſtolos qui gloriam
Digitus. Dei per mũdum prædicauerũt,Pſal.18.
Cęli enarrant gloriã Dei.Per digitos ve
rò intellige sãctã Trinitatẽ:quæ trib.di
gitis ſignificatᷓ in ſcriptura.Eſa.40.Tri-
bus digitis appendit molẽ terrę.Per lu-
nã intellige vniuerſalẽ eccleſiã, quæ lu-
men ſuum nõ a ſe,ſed a ſole recipit, i. à
Sol. Deo,quę quantò remotior eſt à ſole,tã-
Luna. tò amplius illuminatᷓ & creſcit, quia qñ
Deus eccleſiã ſuã videbatur relinquere
manib.perſecutorũ:tunc clarior erat ſan
ctitate,& maior fideliũ numero:quanto
aũt magis Deus illi propinquior creditᷓ
Eccleſia. dando illi pacem,& temporaliũ abundã-
Aduerſitas tiã,tãto minus clareſcit ſanctitate,& mi
nor fideliũ numero apparet.Et quia ec-
cleſiã ſuã Deus virgini matri protegen-
dã ſpecialiter cõmiſit , ideo de ipſa ſub
nomine lunæ dr̃, Mulier amicta ſole, &
Apoc.12 luna ſub pedib.eius.Per ſtellas verò in-
tellige eccleſias particulares , ſicut dicitᷓ
Apoca.1.Septem ſtellę ſeptem eccleſiæ
ſunt.Eſt ergo ſenſus,Tu ergo Deus ho-
minib.es cognoſcibilis.ſ. ꝑ prædicationẽ
Apoſtolorũ mundò innoteſces. *Quoniã ego*.ſ.in poſteris meis, *videbo cœlos tuos*.
ſcilicet Apoſtolos tuos & prædicatores ,
qui temundo manifeſtabunt.*Quia ſunt*
E *opera digitorum tuorum*.ſ.operatione tri
nitatis facti &illuminati.Et ſic videbo,ſ.
per eos,& ipſorũ prędicationẽ *lunam & ſtellas*.i. eccleſiã vniuerſalẽ Romanã , &
alias particulares eccleſias.*Quas tu fundaſti*.Quod ideo dicit:quia Apoſtoli ſo
lũ miniſtri fuerãt ædificationis eccleſiæ,
tu verò auctor & magiſter.Et hoc eſt,ꝙ
de Deo dr̃ Pſ.137.ꝙ fecit lunam & ſtel
las in poteſtate noctis , quia ad hoc ec-
cleſia Romana,ſ. luna, & ſtellæ aliæ ec-
cleſiæ particulares à Deo mediantibus
Apoſtolis ſunt fundatæ,vt de credendis
F illuminet noctem vitæ præſentis .

Quid eſt homo quòd memor es eius,aut filius hominis quoniam viſitas eum ? 86 *11.q.3. ad menſam.*

COnſequẽter hic agit de Chriſti hu
manitate.Et quatuor facit,q̃a pri-
mo oſtendit incarnationis Chriſti bene-
ficium.Secundò Chriſti paſſionis meri-
tum. *Minuiſti eum paulo minus.* Tertio
Chriſti dominationis imperium,ibi:*Omnia ſubieciſti*.Quartò couludit ex præ-
dictis pſ.principiũ. ibi, *Domine dominus*
G *noſter.* Primò ergo ponit incarnationis
Chriſti beneficium,oſtendens ꝙ non ex
meritis noſtris, ſed ſolũ ſua gratia Deus
per filium ſuum nos viſitauit:quando.ſ.
verbum caro factũ eſt: ꝙ dicit, *Quid eſt* *Homo.*
homo,&c.Vbi primò notandũ,ꝙ hic per *Filius.*
hominem omnes peccatores intelligun-
tur, ſed per filiũ homines iuſti , vt dicit
glo. Vnde ad faciendã differẽtiam inter
hominem, & filium hominis diſiunctio-
nem intermediam ponit.d.homo, aut fi
lius hominis qui homo eſt:ſed non ecõ-
trario, vt Adam qui fuit homo, ſed non
H filius hominis . Homo ergo hic accipi- *Peccator*
tur,omnis qui portat imaginem terreni
hominis.i. omnis malus & peccator. Fi-
lius aũt hominis ſpecialiter dicitur Chri
ſtus, & ſic imitatione filius hominis dici
tur omnis qui portat imaginem Chriſti
ſcilicet omnis iuſtus imitator Chriſti,&
vtroſq; reſpicit Deus ſua miſericordia,
ſcilicet malos & bonos,ſed malos reſpi-
cit ſeiunctim à Deo,bonos aũt quaſi pro
pinquos,& præſentes.Et hoc eſt,qđ ait.
Quid eſt homo:ſ.peccator,*quod memor es eius*,ꝙ n.per memoriam aſpicitur,quaſi
longè

longè poſitum videtur. *Aut filius hominis: quoniam viſitas eum*, ꝙ.n. viſitatur propè conſpicitur. Item nota, quod per *Incarnatio.* viſitationem Dei incarnatio verbi intelligitur, iuxta illud Luc. 1. Benedictus dñs *Viſitatio.* Deus Iſrael, quia viſitauit, & fecit redẽptionẽ plebis ſuæ. Oſtendens ex nullo noſtro merito verbũ eſſe caro factum, ait. *Quid eſt homo*.i.peccator, *aut filius hominis*.i.iuſtus. *Quid eſt*.i. quod eſt meritum eius, *quia viſitas eum*. ipſum aſſumendo ad verbi vnionem.q.d nullum fuit meritum eius. Sic.n. dicit Apoſt. Apparuit humanitas Saluatoris noſtri Dei i. Deus in humanitate nõ ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit.

87 *Minuiſti eũ paulominus ab angelis gloria, & honore coronaſti eum. & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.*

Humilitas *Chriſtus* *Angelus.* *Heb. 1.* Hic oſtendit meritum Chriſti paſſionis. Vbi notandum ꝙ meritũ exaltationis Chriſti fuit humilitas paſſionis ei⁹, iuxta illud Apoſt. Humiliauit ſemetipſum, &c. propter ꝙ Deus exaltauit illum, &c. quamuis aũt Chriſtus dignitate maior eſſet angelis, vt probat Apoſt. Et hoc rõne ſuppoſiti, tñ vt nos ſua paſſione redimeret, in hoc minor angelis eſt effectus, quia fuit paſſibilis, & mortalis, quod angelis non conuenit, qui ſunt merè ſpiritus. In hoc ergo fuit meritum Chriſti, quia minoratus ab angelis.ſ. quia mortalis pro nobis paſſionem & mortem ſuſcepit, & ex iſto merito fuit exaltatus, quia rex dñs & iudex oĩum factus. Vnde cõpleto paſſionis triumpho ait. Data eſt mihi oĩs poteſtas in cœlo & in terra. Quod *Matth. vlt.* notans Pſalmiſta ſtatim ſubdit. *Gloria et honore coronaſti*, &c. Vbi nota præmium Chriſti: *quia gloria & honore*, &c. Gloria. ideſt, claritate corporis incorruptibilis. *Et honore*, vt oĩbus ſit venerabilis. Et bene ait, *coronaſti*. quia circulus mundi, qui eſt quaſi ſimilis coronæ ad fidem Chriſti merito ſuæ paſſionis peruenit. *Et conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarũ:* vt oſtẽdat & angelos Chriſto eſſe ſubiectos. Quia.n. angeli ſunt opera manuum Dei: ergo & ſuper eos conſtitutus eſt Chri-

A ſtus. Et ad iſtũ intellectũ allegat Apoſt. de Chriſto iſtum verſum. *Minuiſti eum paulominus ab angelis & gloria & ho. co. eum, & conſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum. Omnia ſubieciſti ſub*, &c. In eo.n ꝙ omnia ſubiecit, nihil dimiſit non ſubiectum ei. Sequitur, Eum autem qui modice.q̃ angeli minoratus eſt, videmus Ieſum propter paſſionem mortis, gloria & honore coronatum.

Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius oues & boues vniuerſas, inſuper, & pecora cãpi. 88

B Oſtendit hic conſequenter altum Chriſti dominationis imperiũ, & duo facit: q a primò oſtẽdit bonos Chriſti imperio ſubiectos: ſecundò malos: ibi, *Inſuper & pecora campi*. Quantum ad primum notandum ꝙ boni ſunt duplici *Bonus.* differentia. Quidam ſunt innocentes, & ſubditi, quidam verò præſidentes, & prælati. Primi ſignificantur per oues. Oues meæ vocem meam audiunt, & ſequuntur me. Secundi verò ſignificantur per boues: boues.n. terram ſcindunt, & eam fructificare faciunt. Sic & boni præ- C lati corda ſubditorum prædicando, & corrigendõ ſcindunt ducentes ad pœnitentiã: & illa fructificare faciunt per virtutum opera. Et ſicut deficientibus bobus, manet terra inculta, ſic bonis prælatis deficientibus, ſteriles ſubditi manent. Et de iſtis bobus prælatorum bonorum dr. Vbi non ſunt boues, præſepe vacuum manet, vbi autem plurimæ ſegetes, ibi manifeſta eſt fortitudo bouis quàm ſubditos, imperio Chriſti eſſe ſubditos.d. *Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius.* ideſt, ſub voluntate eius: *oues & boues.* Et D ſi dicas, quare mentionem non facit de angelis, dico ꝙ ideo, quia illi continentur in numero prælatorum, quia nobis præſident. Ad quod denotandum, d. *Boues vniuerſas*, vt nullam prælationem excludat. Et quamuis bos ſit communis, tamẽ ſecundum gl. fœminino genere vtitur vt notet fructificationem prælatorum, qui.ſ. ſemine verbi Dei corda hominum fructificare faciunt, & ſic eſt punctus, ibi, *oues, & boues vniuerſas, inſuper & pecora campi.* Hic conſequenter oſtendit malos Chriſto ſubiectos, Vbi notandum ꝙ mali

ſunt in triplici differentia : ſicut eſt tri- E
plex principale peccatum ad quæ cæte-
ra reducuntur.ſ. luxuria,ſuperbia,& aua
ritia. Et ſm hoc oſtendit omnes malos
Chriſto ſubditos:primò luxurioſos,ſecun
dò ſuperbos,ibi,*volucres cœli,* tertiò aua
ros,ibi.*Et piſces maris:* Primo ergo de lu
xurioſis dicit:*Inſuper & pecora campi:*per
pecora enim luxurioſi ſignificantur. Nã
ſm Catholicon, pecus dicitur omne ani
mal ꝙ humana effigie caret, & humana
lingua. Quid autem magis aufert huma-
nam formam & linguam quam luxuria,
quæ humanum intellectum furans,homi F
1.Ethic. nem vertit in beſtiam. Vocantur ergo lu
Nota. xurioſi, *pecora campi,* quia tales in carne
viuentes,nihil arduum, nihil laborioſum
aſcendunt,ſed campos. i. latam viam ſe-
quentes, omne quod delectat, ſequun-
tur. De iſtis pecoribus ſ.de luxurioſis di
citur. Qui poſt carnem & immunditiam
2.Pet.2. concupiſcentiæ ambulant: ij velut peco-
ra irrationabilia in corruptione ſua peri-
bunt. De quibus nunc dicit, *Inſuper &*
pecora campi.

89 *Volucres cœli, & piſces maris, qui perambu* G
lant ſemitas maris.

Supbia. HIc oſtendit ſupbos ſubditos Chri-
Volucris ſto,per volucres enim cœli qui in
Eſa. 14. altum ſe eleuant, intellige ſuperbos,qui
Piſcis. ſe mente in altum extollunt,ſe reputan-
Auaritia. tes præ alijs altos, & Deo ſubijci recu-
ſantes, illum regem ſuperbiæ imitantes,
qui dixit, Aſcendam in cœlum,& exalta
bo ſolium meum,&c. *Et piſces maris:*per
iſtos intellige auaros, qui in profundo
maris huius ſæculi tẽporalia, quæ quaſi
ſemitæ in mari citò euaneſcunt, inqui- H
runt ſtudio pertinaci : de quibus auaris
in alio Pſalm dicitur. In mari via tua, &
ſemitæ tuæ in aquis multis, & Veſtigia
tua non cognoſcentur, Quod ideo dicit,
quia auarus propter diuitias acquiren-
das, multas difficiles perambulat vias,
ſed eius veſtigia non cognoſcuntur, quia
diuerſas vias auari reperiunt,vt ſuas vſu-
ras, vel auaritias pallient, vnde de hac
auarorum ſemita dicitur. Abſcondita eſt
in terra pædica eius, & decipula eius ſu-
per ſemitam.

E *Domine dominus noſter, quam admirabile* 90
eſt nomen tuum in vniuerſa terra.

HIc ex omnibus præcedentibus cõ-
cludit primò principium,q. d Ex
omnibus,quæ tu,Deus feciſti,circa Chri
ſtum,quo ad eius deitatem in prima par
te Pſal. & quo ad eius humanitatem in
ſecunda parte apparet, ꝙ nomen tuum
admirabile eſt in vniuerſa terra.

PSAL. IX.

C*Onfitebor tibi domine, in toto corde*
meo, narrabo omnia mirabilia tua.

TITVLVS huius Pſal eſt *Filius.*
iſte, *In finem pro occultis* *Chriſtus*
filij Pſal.David. Vbi pri-
mò notandum ſecũdum
magiſtrum in gl. ꝙ quan
do in ſcriptura ponitur
filius ſine alio additamento, per filium
ſignificatur Chriſtus Deus, & homo, *Ioan. 8.*
qui per excellẽtiam dicitur filius, ſ. Dei
quo ad deitatem, ſicut de ſeipſo dicebat G
ipſe. Si filius vos liberauerit, vere liberi
eritis. Et ipſius David quo ad humanita-
tem. Paruulus natus eſt nobis, & filius
datus eſt nobis, &c. Sic ergo ly *filij*. in ti- *Eſa. 9.*
tulo poteſt referri ad Deum, & ad Da-
uid,ut cum dicitur, *pro occultis filij*. ſ. ip-
ſius Dei vel ipſius David. Item notan-
dum, ꝙ in eo, ꝙ dicit *pro occultis filij*. nõ
manifeſtando, quæ ſint illa occulta, iam
prætendit ꝙ ipſe filius habet aliqua oc-
culta,& aliqua manifeſta. Eſt ergo ſcien-
dum, ꝙ duplex eſt aduentus iſtius filij i. *Aductus*
H Chriſti, primus fuit in humanitate oc- *duplex.*
cultus. Et hic gentibus profuit, ſed ipſo
Iudæi excæcati fuerunt. Et hoc eſt ꝙ di
cit Apoſtolus. Vnde cæcitas contigit *Rom. 11*
in Iſrael, ut plenitudo gentium intraret.
Secundus erit in maieſtate qui erit ma-
nifeſtus omnibus. Math. 25. Cũ venerit
filius hominis in maieſtate ſua, &c. Sic
& cõformiter illius filij Dei duo ſunt iu
dicia. Vnũ occultum ꝙ eſt iudiciũ diſcre
tionis. Aliud manifeſtum ꝙ erit iudiciũ
diſcuſſionis. Primum eſt iudicium occul
tũ diſcretionis, quo ſcilicet diſcernuntur

boni

boni à malis, & fideles ab infidelibus. Quod maximè incæpit à prædicatione Chriſti, & Apoſtolorum. Iſto.n. Dei occulto iudicio aliqui conuerſi ſunt ad fidem, alijs in infidelitate induratis, cuius ratio nobis occulta eſt omnino. Vñ cum Apoſtolus dixiſſet. Cuius vult miſeret,
Rom. 9. & quẽ vult indurat. Poſtea ſubdit. Vide ergo bonitatem, & ſeueritatẽ Dei, in eos quidem, qui non credunt, ſeueritatẽ, in te aũt, qui credis, bonitatem Dei, ſi per-
Rom. 11 mãſeris. Et ſubdit ex hoc. O altitudo ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius &c. Et verè occulta ſunt Dei iudicia & incomprehẽ-
Greg 27 mor. c. 2 ſibilia: ut oſtendit Gregorius. Duo ad hanc lucẽ paruuli ueniunt, uni dat ut ad redemptionem ꝑ baptiſmum redeat, alter aũt ſubtrahitur, ne hunc regenerationis unda profundat. Et ſæpè fidelium filius ſine fide rapitur. Et ſæpe infideliũ filius, conceſſo ſacramento fidei, renoua-
Latro. tur. Quis iſta iudicia Dei cognoſcat? La-
Iudas. tro ꝙ de patibulo tranſiuit ad regnũ, & Iudas de Apoſtolatus gloria lapſus eſt in tartarum. Iſta ergo ſunt occulta Dei iudicia diſcretionis, de quibus dicit Pſal. Iu-
Pſal. 5. dicia Dei abyſſus multa. Secundũ eſt iudicium manifeſtum, ſ. iudiciũ diſcuſſionis, qđ erit in fine mundi, ꝙ erit valdè clarũ, quia ibi, & occulta cordium erunt manifeſta. Et quamuis tunc erit manifeſtum, tñ ad præſens nobis eſt ualdè occul-
Matth. 24. tum: de illo dicit Chriſtus. De die aũt illo, & hora nemo ſcit. Vltimum aũt iudi-
Ioan. 5. cium datum eſt Chriſto, ipſe teſte, Pater omne iudiciũ dedit filio, &c. Et de utroque iudicio agit iſte Pſal. Eſt ergo ſenſus tituli iſte, *In finẽ pro occultis &c* iſte Pſal. factus eſt à Dauid *pro occultis filij*, ideſt, pro duplici iudicio prædicto dato filio. *In finem*, ſcilicet in Chriſtum nos dirigens. Vel, *in finem*, ideſt, dirigens nos ad conſiderationem finis mundi, & æternæ beatitudinis, quæ tunc dabitur bonis, ut ultimus finis *Confitebor tibi domine, &c.* Tota intentio illius Pſal eſt fidelibus oſtendere, quod mundus non fato, uel fortuna regitur, ſed Dei prouidentia, quæ per ſua occulta iudicia mũdum gubernat, & regit. Et diuiditur in duas partes. Quia primò à regimine mundi

A excludit fatum, uel fortunam. Secundò diuinam oſtendit prouidentiam, ibi: *conuertendo inimicum &c.* Quantum ad primum ſciendum, quòd aliquorum error fuit, quòd mundus iſte non per ipſum Deum regitur, ſed per fatum, & fortunã: *Regere.*
dicentes, quòd Deus ſuperiora per ſe re- *Mundus*
git, ſed de inferioribus minimè curat, in- *Fortuna*
nitentes verbis Apoſtoli. Nunquid de bobus cura eſt Deo? Sed iſtum errorem
excludit Greg. d. Sunt nonnulli, qui Deũ *1. Cor. 9*
res humanas curare non exiſtimant, & *Greg. 27*
eas ferri fortuitis motibus putant contra *mor. ca. 14.*
B quos dr. Subter omnes cœlos ipſe conſi-
derat, ac ſi apertè diceretur Qui ſumma *Iob 37.*
regit, & extrema non deſerit. Qui.n. vbique præſens eſt, & vbique æqualis eſt & in diſſimilibus, ſibi ipſi diſſimilis non eſt. Aequè ergo oĩa reſpicit, æquè cũcta diſponit, qui in omnibus locis præſens, nec localiter tenetur, nec varia cura do variatur. Conſimili ergo modo, nũc Pſal. prædictum errorẽ euacuans, dicit:
Cõfitebor tibi dñe, in toto corde meo, quaſi *Confeſ-*
dicat, laudabo te, & hoc in toto corde *ſio.*
meo, non ſolum in parte, ut quidam fa-
C ciunt qui quædam opera domini approbant, & quædam blaſphemãt, qui quædã per ſe facere Deum putant, quædã per fortunã. Iſti Deo confitentur, id eſt, Deũ laudant, non in toto corde, ſed ſolum in parte. Sed ego non ſic, ſed *confitebor tibi in toto corde meo*. Quia in nullo de prouidentia Dei dubito, ſed omnia per te regi confiteor, & crede quæ ſtulti temere, & caſu regi putant Hæc aũt confeſſio nõ eſt criminis, ſed laudis. Illa luget, iſta gaudet, illa medico vulnus oſtẽdit, hæc de ſanitate gratias agit. *Narrabo omnia*
D *mirabilia tua*, ſed quis omnia mirabilia Dei narrare ſufficiat? Cum de ipſo dicatur, Quòd facit magna, & inſcrutabilia, & mirabilia quorum non eſt numerus. Quia mirabilia Dei opera ſunt *Iob 9.*
magna uirtute, inſcrutabilia ratione, innumerabilia multiplicitate, ut ibidem dicit Greg. quomodo ergò iſte audet dicere, narrabo omnia mirabilia tua? Ad hoc reſpondetur, primò quòd in iſta lo-
cutione eſt quædam figura Grammati- *Totum.*
calis, quæ dicitur hyperbolica locutio, *Pars.*
ſcilicet, ut accipiatur totum pro parte. *Omnia.*

Tota

Tota ciuitas currit ad plateã, hoc ad denotãdũ multitudinẽ euntium, quamuis multi non vadant. Sic.n. dicitur Matth. 2 Turbatus eſt Herodes,& omnis Hieruſalem cum illo. Sic & in propoſito volens Pſal. oſtendere multitudinẽ mirabilium Dei, quæ in hoc Pſal. narrat, vtitur ſigno vniuerſali. d. *Narrabo omnia mirabilia tua*. Secundò dicendum, ꝙ hic ly *omnia*, ſtar pro generibus ſingulorum, non pro ſingulis generum, vt ſupra fuit dictum. Inueteraui inter omnes inimicos meos.

Pſal. 6. Vnde dicit hic gloſ. Omnia enim mirabilia narrat, quia de uiſibilibus ad inuiſibilia trãſit, ut puta ſi quis dicat Chriſtum, qui Lazarum ſuſcitauit in corpore, Paulum ſuſcitaſſe in mente. Tertiò dicendum, ꝙ ly *omnia*, ſtat accommodè, ut ſit ſenſus: omnia, quæcunque dicam de tuis operibus, ſunt mirabilia.

92 *Lætabor, & exultabo in te pſallam nomini tuo altiſſime.*

2.ad.Corinth.9. *Lætitia.* *Exultatio.* *Pſallere.* Omnia enim operá bona cum hilaritate mentis debent fieri ſecundum Apoſtolum. Hilarem datorem diligit Deus. Ideo Pſal hanc narrationẽ mirabilium Dei cum lætitia,& exultatione ſe facturum dixit. *Lætabor, & exultabo, &c.* Er nota ꝙ ſuam hilaritatem exprimẽdo, Pſ. tria dicit, ſ. ꝙ lętabitur, ꝙ exultabit,& ꝙ pſallet: quæ tria diſtinguunt. Quia lætari proprie eſt intus in corde. Exultare verò eſt interius in corde, & extat in opere. Exulatio.n. eſt quaſi extra ſaltatio, ſ. qñ quis lætatur interius & exterius: unde dicit Catholicõ, ꝙ exultatio eſt uerborum, atq; membrorum. Lætitia verò eſt mentis gaudium. Pſallere verò eſt lætitiã cordis operibus dilatare: unde pſallere, quaſi ſalire. Volens ergo Pſal. oſtendere in narratione mirabilium Dei ſe perfectam habere letitiam. d. *Lętabor*, quo ad cor interius. *Et exultabo* per mẽbra corporis exterius. *Et pſallam nomini tuo, altiſſime*, ideſt, operibus oſtendã nomen tuum fore altiſſimum. Sic.n. Deum altiſſimum facimus cum per noſtra opera bona ipſum altiſſimum prædicamus.

Pſal. 63. Sic enim alibi dicit. Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.

E *In conuertendo inimicũ meum retrorſum, infirmabuntur, & peribunt à facie tua.* 93

HIc conſequenter diuinam oſtendit prouidentiã. Et hoc ſm duplex Dei iudicium, ſ. diſcretionis,& diſcuſſionis. Et primo agit de iudicio diſcretionis. Secundò de iudicio diſcuſſionis, ibi. *Conuertantur peccatores in infernum*. Iudiciũ aũt diſcretionis Dei occultũ circa duo exiſtir, ſ. circa dæmones, & circa homines. Primò ergo agit de iudicio circa dæmones. Secundò de iudicio erga homines: ibi. *Increpaſti gentes*. Quantum ad primum ſciendum, ꝙ altum eſt iudiciũ Dei, quo dæmones à quibuſdam expellit, in quibuſdã permittit, ꝙ iſti à poteſtate diaboli liberentur,& alij in eius poteſtate dimittãtur. Et iſta talia Dei iudicia hic narrat. d. *In conuertendo inimicum meum, &c.* Chriſtus.n. inimicum, ſ. humani generis, ſ. diabolum retrorſum conuertit, qñ per ſuam incarnationem, prædicationem,& mortem à quibuſdam, ſ. à ſuis fidelibus expulit, ſub ipſius poteſtate alios relinquendo Retrorſum ergo fuit diabolus conuerſus, qñ mundi principatum per Chriſtum amiſit. Nunc princeps huius mundi eijcietur foras. Vnde de dæmonibus ſubdit. *Infirmabuntur, & peribunt à facie tua*, quia ſic debilitata fuit uirtus dæmonum per Chriſtum, ut nullo modo ei, nec eius Apoſtolis reſiſtere poſſent. Dedit eis virtutem ſuper omnia dæmonia.&c. Reputabant.n. dæmones à facie Chriſti perire, qa ab eo arcebantur ne hominib. nocere poſſent, ut ante poterant, unde per Chriſtum arctari dicebantur. Quid nobis & tibi, Ieſu Nazarene? uenisti ante tps torquere nos. Vel iſte verſus põt intelligi de quolibet malo homine, qui ante aduentum Chriſti perſequebatur eccleſiam, qui per Chriſtum & eius ſucceſſores fuerunt conuerſi, ſ. de perſecutione ad defenſionem, de odio ad amorem. Qui ſic conuerſi perierunt, ſ. ab illo, ꝙ erant, & peruenerunt ad illud, quod non erant. Et ſic hic orat pro malis, ut conuertantur, q. d. *conuertantur retrorſum*, i. ſequantur te non pręcedant, non dent conſiliũ, ſed accipiant. Sic.n. retrorſum conuerſus fuit Petrus, qui

Margin (right column): *Iudiciũ.* *Inimicus* · F · *Retrorſũ* · G · *Ioan. 12* · *Matth. 10.* · *Matth. 8* · H · *Malus homo.*

qui præcedendo Sathanas, ſed ſequẽdo diſcipulus fuit. Sic Paulus,&c.

94 *Quoniam feciſti iudicium meum, & cauſam meam, ſediſti ſuper thronum, qui iudicas iuſtitiam.*

OStẽdit hic cauſam talis cõuerſionis, quæ .ſ. fuit humilitas Chriſti paſſionis. Quod notans dicit, *Qm̃ feciſti iudicium meum, &c.*q.d.Ideo inimicus cõuerſus eſt retrorſum,quia tu feciſti iudicium meũ,&c.Sed quod fuit hoc iudicium, & quæ cauſa noſtra,quã Chriſtus fecit:Chriſtus pro nobis,certe cauſa fuit qñ pro nobis accuſatus coram Pilato, cõtra ipſum cauſa ventilabatur.Iudiciũ verò,qñ poſt ventilationem cauſæ pro nobis morti fuit adiudicatus.Et nota ꝙ dicit *iudicium meũ, & cauſam meam*,meũ, inquit,quia iſta mihi ſeruierunt,&ad vtilitatem meam fuerunt. Qualiter nautæ dñt illum ventum ſuum,qui eis valet ad benè nauigandum.Vocatur ergo illud iudicium & illa cauſa & dñi,& noſtra: dñi, quia in corpore ſuo illa ſuſcepit : noſtra aũt, quia pro vtilitate noſtra ſunt facta. Vnde q̃a iſtud iudiciũ ſuſcepit non neceſſitate,quia ſine peccato, ſed voluntate:ideo dicit Iob. Non contempſi ſubire iudicium cum ſeruo meo.Et iſtud iudiciũ nobis tribuit,i.pro nobis ſuſtinuit.Iudicium tribuit pauperibus. Sed vbi hoc iudiciũ peractum fuerit, conſequenter oſtendit.d.*Sediſti ſuper thronum,qui iudicas iuſtitiã.*Thronus.n.eſt regnum.Quid n.fuit thronus Chriſti niſi crux?in qua regio titulo fuit inſignitus.Scripſit & titulum Pilatus,& poſuit ſuper crucem eius Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Crux ergo eſt ille Chriſti thronus,in quo Chriſtus manens omnibus fuit gratioſus gratiam omnibus præbẽs, quia ibi ſeipſum obtulit pro nobis:propter ꝙ dicit Apoſtolus. Adeamus cũ fiducia ad thronũ iuſtitiæ ipſius.Et ĩ iſto throno crucis ſedẽs rex noſter iudicauit iuſtitiam, quia ibi non potentia, ſed iuſtitia, diabolum ſuperauit, & nos ab ipſius poteſtate eripuit, quia ibi pro noſtris peccatis patri ſatisfecit, ſecundum dictamen iuſtitiæ. Sed ſi dicas, Qualiter mors Chriſti dicitur iuſtitia,qua diabolus fuit victus,cũ

Iudiciũ. *Cauſa accuſatio corã Pilato.* *Comparatio.* *Iob 13.* *Iob 36.* *Thronus Crux.* *Quæſtio.*

A fuerit mors illa iniuſtiſſima,quia ille ſanctiſſimus , & innocens iniuſtè fuit occiſus?Reſponſio, ꝙ iniuſtiſſima fuit ex parte agentium , ſed iuſtiſſima ex parte patientis,qui affectus iuſtiſſimo peccatũ impunitum nolens dimittere , & videns nos inualidos ad ſatisfaciendum , omnia noſtra peccata pertulit in corpore ſuo . Vnde qualiter in throno crucis ſedens operatus eſt iuſtitiam, oſtẽdit Magiſter, dicens : Quod morte Chriſti iuſtitia ſuperatus eſt diabolus,& non potentia. Et qõ id factũ ſit,explicabo vt potero.Quadam.n.iuſtitia Dei in poteſtatem diaboli traditum eſt genus humanũ , peccato primi parentis in omnes originaliter trãſeunte,& illius debito obligãte,vnde oẽs homines ab origine ſunt ſub principe diabolo.vnde Apoſtolus.Eramus natura filij iræ,natura.ſ. vt eſt damnata peccato ab initio,& infra Et tandem hoĩem,quẽ commiſſio peccatorum diabolo ſubdidit,remiſſio peccatorum per ſanguinem Chriſti data,à diabolo eruit : vt ſic iuſtitia vinceretur diabolus,& non potentiã. Quia nihil in Chriſto morte dignũ inueniens,occidit eum,vnde vtiq; iuſtũ fuit, vt debitores,quos tenebat, liberi dimitterentur in eum credentes,quẽ ſine aliquo debito occidit. Et ſic non poteſtate,ſed iuſtitia ipſum ſuperauit . Et ſic in throno crucis manens iuſtitiam iudicauit . Et hoc tangens hic Pſalm. d. *Sediſti ſuper thronum,qui iudicas iuſtitiam.*i qui diabolum iudicas, & condemnas per iuſtitiam . Et quia in iſto iudicio operatus eſt iuſtitiam , fortiter patiendo pro nobis.ideo de ipſo dicitur. Deus iudex iuſtus,fortis,& patiens.

Magiſt. lib. 3. d. 20. *Ephe.* *Pſal. 7.*

95 *Increpaſti gentes , & perijt impius,nomen eorum deleſti in æternum , & in ſæculum ſæculi.* *15. q. 1. non eſt.*

COnſequẽter hic agit de iudicio Dei diſcretionis erga homines.ſ. qualiter ſuo occulto iudicio aliquos ad fidẽ vocat , & alios in ſuis permittit errorib. Et duo facit , quia primo oſtendit bonorum electionem.ſecundò eos inducit ad gratiarum actionem, ibi, *pſallite domino.* Circa primum, vbi ponit bonorum electionem,multa facit . Quia primò ponit genti-

gentilium vocationem. Secundò perſequentium conuerſionem, ibi, *Inimici defecerũt framea*. Tertiò Apoſtolorũ prædicationem, ibi. *Perijt memoria*, &c. Quartò iuſtorum præmiationẽ, ibi. *Parauit in iudicio thronum ſuum*. Quintò deuotorũ conformationem: ibi. *Et factus eſt dominus refugium*. Sextò orationum exauditionem, ibi, *Et ſperent in te*. Quantũ ergo ad primum oſtendit vocationem gentilium & idololatrarum ad fidem d. *Increpaſti gentes*, &c. Per gentes.n. gentiles, & idolatras intellige, quos Chriſtus increpauit per prædicationẽ Apoſtolorum: & ipſos conuertit ad fidẽ, vt Petrus Italiã, Ioannes Græciam, Thomas Indiã, Matthias Aethiopiam, & ſic de alijs. Et ſic ergo per increpationem Apoſtolorum perijt impius. Impius.n. propriè dr̃ infidelis, & idololatra: ſicut & pietas propriè cultũ Dei reſpicit, *perijt* ergo *impius*: q. ipſi infideles de impijs facti ſunt pij. Nõ n. amplius dñr impij, qui Deo credunt. *Nomen. Impius.* Cum.n. quis de impio ad pium vertitur, tunc perijt impius, & pius efficitur: ſicut cum quis de luxurioſo fit caſtus. Et hoc *Prou. 13* eſt ꝙ dr̃. Verte impios: & non erunt, q. ſ. nomen impij perdunt, &c. Et hoc eſt ꝙ ſubdit. *Nomen eorum deleſti in æternum*, &c. quia. ſ. prius vocabantur pagani, modo Chriſtiani vocãtur, & ẽt nomina idolorum perierunt de terra, ſicut prædictũ *Zach. 13* fuerat. In die illa dicit dñs perdam nomina idolorum de terra, & non remanebũt vltra. Et aduerte ꝙ ait: *nomen eorum deleſti in æternum, & in ſæculum ſæculi.* Per ſæculum intelligitur præſens mundus, qui voluitur viciſſitudine temporũ *Seculũ.* ſibi ſuccedentium: ſed ſæculum ſæculi eſt æternũ ꝙ in incommutabilitate æternitatis conſiſtit, cuius iſtud præſens ſæculum eſt imago, & vmbra. Cum ergo, dicit, *in æternum*, & ſubdit *in ſæculum ſæculi*. eſt explanatio illius, quod præmiſerat *in æternum*. ſ. ne dicẽdo, *in æternum* ſolum præſens ſæculũ intelligeres: ideo ſubdit, *& in ſæculum ſæculi*. i. non ſolum in præſenti ſæculo mutabili: ſed ẽt in futuro inuariabili. Eſt ergo præſens ſæculum. ſ. vmbra futuri, & ſic ly, *ſæculum*, ſtat pro præſenti: & ly, *ſæculi*, pro futuro. Et ſic intellige quotieſcunq; dr̃, per

E omnia ſæcula ſæculorum, vel in ſæcula ſæculorum, i. in præſenti & in futuro.

Inimici defecerunt framea in finem, & ciuitates eorum deſtruxiſti. 96 32. 9. 5. *cultor.*

HIc oſtendit perſequentium conuerſionem. ſ. per occultum iudicium Dei factum. Hic. n. *inimici* eſt caſus genitiui, vt ſit ſenſus: frameæ vel gladij *inimici*. ſ. diaboli defecerunt. Gladij. n. quibus quis vtitur ad hoſtium interemptionẽ, *Gladius Perſecutor.* perſecutores fidei ſignificãt, quibus vſus eſt diabolus contra eccleſiam, & ſanctos F martyres trucidãdo. Nonne gladius diaboli fuit Paulus, qui ſupra modũ perſequebatur fideles? Nonne gladius diaboli fuit Magdalena, quæ ſuo malo exemplo multos ſpiritualiter occidebat? & ſic de alijs, Et iſti gladij defecerũt: quia de perſecutoribus facti ſunt defenſores. *Defecerunt*, inquit *in finem*, quis. n. eſt finis noſter niſi Chriſtus? per quem oẽs iſti gladij, & ſatellites diaboli defecerunt, *Defecerunt* ergo *in finem*. i. pp finem Chriſtũ vel *defecerunt in finem*. ſ. in Chriſtum conuerſi: Et iſtas frameas deficere orabat Pſ. G Effunde frameam, & conclude aduerſus eos, qui perſequuntur me, &c. Nonne *Pſal. 34.* concluſus fuit Paulus qñ argumento luminis Chriſti fuit ſuperatus? Et ideo ad hoc ꝙ defecerunt frameæ inimici, ſequitur, quod *ciuitates eorum deſtruxiſti*, Vbi nota ꝙ myſticè ciuitatẽ hẽt Deus, & ciuitatem hẽt diabolus. Ciuitas Dei eſt quælibet anima iuſta in qua inhabitet. *Ciuitas.* Fluminis impetus. ſ. gratiæ, lætificat *Pſal. 45* ciuitatem Dei. Ciuitas diaboli eſt quælibet aĩa Deo rebellis: in qua diabolus inhabitat. de qua dr̃. Vidi iniquitatem H & contradictionem in ciuitate. Hic aũt, *Pſal. 54* accipiuntur ciuitates pro iniuſtis animabus, in quibus habitabant dæmones iniqui Chriſto contradicentes, cum dicit. *Et ciuitates eorum deſtruxiſti*. Cõſequẽs eſt. n. ꝙ ſi frameæ diaboli defecerunt, ꝙ ad Chriſtum ſunt conuerſi ꝙ ſimiliter & ciuitates diaboli ſint deſtructæ: quia. ſ. non amplius diaboli ciuitates, ſed Chriſti ſunt effectæ. Vt patet in Paulo, qui prius perſequendo eccleſiam, diabolici ciuitas erat intentus in iis, quæ huius mundi erant. Cuius poſt modum ciuitas

deſtru-

deſtructa fuit, vt amplius non de malis, A
non de terrenis, ſed ſolum de cœleſtibus
meditaretur in cœleſtibus conuerſando:
vnde audi ipſum in perſona oium ac cõ-
Heb. 13. uerſorum dicentẽ. Nõ habemus hic ciui
tatẽ manẽtem, ſed futuram inquirimus.

Perijt memoria eorum cum ſonitu, domi-
97 *nus in æternum permanet.*
35. q. 4.
cap. 1. HIc conſequenter oſtendit Apoſto-
lorum prædicationem, quæ. ſ. fuit
cauſa defectionis gladiorum, & deſtru-
Sonus. ctionis ciuitatum. Vbi nota, ꝙ hic ſonus
p̄dicatio. accipitur pro ſono prædicationis Apoſto B
lorum, qui totum orbẽ repleuit. de quo
Pſal. 8. Pſ. In oẽm terram exiuit ſonus eorũ, &c.
Iſto ergo ſono *perijt memoria eorum*. ſ.
apud Deũ: ne. ſ. eos puniat ſic. n. peccata
apud Deum, manẽt in memoria, quæ ad
Pſ. 108. puniendum reſeruat. In memoriam, re-
deat iniquitas patrum eius in conſpectu
dñi. Et illa à memoria Dei cadere dñr,
quæ nõ reſeruat ad puniendũ. Nõ erunt
in memoria amplius iniquitates priores,
Eſa. 65. *vel perijt memoria eorum cum ſonitu*, i. ri-
tus & cultus idolorũ ſono prædicationis
Eſa. 65. perijt de terra, & hoc in magna parte, C
ſed in fine mundi totaliter peribit, quia
tũc exaltabitur ſolus Deus. Et hoc eſt ꝙ
ſubditur. *Dominus autem in æternum per-*
manet: quia regnum, & nomen dñi noſtri
Ieſu Chriſti in æternum ſtabile erit: ſicut
Luc. 1. angelus virgini prædixit. Regnabit in
æternum, & regni eius non erit finis.

98 *Parauit in iudicio thronum ſuum: & ipſe*
9. q. 3. *iudicabit orbem terræ in æquitate, iudi-*
aliorum *cabit populos in iuſtitia.*

COnſequenter hic oſtendit bonorũ D
præmiationẽ ſimiliter, & punitio-
Crux. nem malorum. Vbi ſciendum, ꝙ pote-
ſtatem iudiciariam acquiſiuit Chriſtus
per humilitatis patientiam, qua in cru-
ce fuit iudicatus, vt oſtendit Apoſtolus.
Philip. 2 Vt. ſ. qui in humilitate iudicatus eſt & ſu
Crux ſpenſus in cruce, in maieſtate oẽs iuſtè,
Chriſti & apertè iudicabit, bonis p̄mia donans,
præſenta & reis ſupplicia. Per thronum. n. Chri-
bitur in ſti, vt dictum eſt. ipſa crux dominica ac-
iudicio. cipitur. *Parauit ergo in iudicio thronum*
ſuum, ſ. parauit crucem in iudicio, quia
per virtutem crucis cunctos iudicabit &
bonos & malos, omnes tamen iuſte pro-
pter quod ſubdit. *Quod iudicabit orbem*
terræ in æquitate, & populos in iuſtitia. Iudiciũ.
Per iuſtitiã, & æquitatem idẽ intelligit,
ſed per orbẽ terræ accipe terrenos pec-
catores & malos, per populos autem bo-
nos in Chriſti fide copulatos, quos oẽs iu
dicabit in æquitate & iuſtitia. Quid. n.
æquius & iuſtius eſſe põt, q̃ populos, i.
electos congregare ſecum ad iudicandũ,
& cæteros diuidere, hos ad dexteram, il-
los aũt ad ſiniſtram? Hoc idẽ ſub alijs ver
bis ponitur Pſ. 95. Iudicabit orbem terræ
in æquitate, & populos in veritate ſua.

Et factus eſt dominus refugium pauperi, 99
adiutor in opportunitatibus in tribula- 7. q. 1. ad
tione. uerſitas.

HIc cõſequenter ponit deuotorum,
confortationem. Superius enim
dictum eſt, ꝙ iudicabit omnes bonos, &
malos, ne ergo fortè turberis: conſide-
rata multitudine aduerſorum, & tenta-
tionum, quibus per te reſiſtere non va-
les: & ex hoc deſperes cum bonis iudica-
ri: ideo nunc te confortans dicit: Sis pau-
per, & dominus erit adiutor tuus, & re-
fugium tuum. *Quia factus eſt dominus re*
fugium pauperi, &c. Illis. ſ. pauperibus, Matt. 5.
de quibus dicitur. Beati pauperes ſpiri-
tu, &c. ſ. humiles, ſpiritum inflatum per
ſuperbiam non habentes, vnde Auguſt. Augu. in
ait, Legimus ſcriptum de appetitione re ſermone
rum tẽporalium, oĩa vanitas, & præſum- domini ĩ
ptio ſpiritus, præſumptio aũt ſpiritus ſu monte.
perbiam, & audaciam ſignificat. Vulgo ẽt Pauper
ſuperbi magnum ſpiritum habere dicun- Humilis
tur: & rectè, quoniam ſpiritus idem eſt,
quod ventus. Quis autem neſciat ſuper-
bos inflatos dici, & tanquam vento diſten
tos; qua propter rectè intelligunt pau-
peres ſpiritu humiles, & timentes Deũ,
non habentes ſpiritum ſuperbia vel alio
vitio contra Deum inflatum, vel hic pau
peres accipe qui nihil curant de mun-
do. Sic enim exponit gloſ. *factus eſt refu-*
gium pauperi, ideſt, illis, qui nihil amant
in tranſitorijs. Vnde factus eſt refu-
gium, quo ad bona peragenda, ſed a-
diutor quo ad mala vitanda, propter
quod

Digitized by Google

quod dicit, *adiutor in opportunitatibus, in tribulatione*, quia adiuuat ſperantem in ſe, qñ opportet, licet quandoq; ad tẽpus deſerere videatur: Cogita quam fortis adiutor fuit ſanctis martyribus, in ſuis tribulationibus, quam dulce refugium omnibus ad ipſum deuotè confugientibus: ſed maximè qñ opportet, vnde dicit, *in opportunitatibus*, quia nõ ſemp opportet, ideo qñque vtile eſt, quoſdam ſuis viribus permittere, ne de ſe præſumant, & vt alijs compati diſcant. Sic enim reliquit Petrum ab ancilla ſuperari. Et de Pſal. 71 iſto adiutorio dr̃. Liberauit pauperem à potente, parcet pauperi, & inopi, & aĩas pauperũ ſaluas faciet. Vbi nota, ꝙ Deus ſuorum pauperũ adiutor eſt tripliciter, ſ. quia eos adiuuat, liberando à dæmonum violentia. Adiuuat liberando eos à peccatorum immunditia. Adiuuat, liberando eos à damnatorum miſeria. *De⁹ pauperũ adiutor tripliciter.* Primò eos adiuuat, liberando à dæmonum violentia, ideo dicit, Liberauit pauperem à potente. Per potentem intellige diabolum: vnde ibidem dicit gl. Liberauit pauperẽ à potente, i. à diabolo quem potentẽ fecerunt non ſua merita, ſed noſtra peccata. Si aũt quæras, quẽ pauperem ſic adiuuat, ſubdit. Cui non erat adiutor, quia nullus hoĩum quantuncumq; iuſtus, & nullus angelus, nulla lex hoĩem à poteſtate diaboli liberare poterat: niſi tñ leo de tribu Iuda: qui ſic adiuuando liberat, quia peccata, quibus homo à diabolo tenetur, relaxat: vt merito quilibet noſtrũ Pſ. 118. dicat illud. Dñs mihi adiutor: & ego deſpiciam inimicos meos, ſ. dæmones. Secũdò adiuuat pauperes, ipſos liberando à peccatorum immũditia: ꝙ notatur cum ſubditur. Parcet pauperi, & inopi. Quid .n. prodeſſet, hoĩem adiuuare contra hoſtes extrinſecos, niſi ẽt cõtra intrinſecos adiutorium ferret. Ideo principalius eius adiutorium contra vitia poſtulemus ſm Pſal. 78 illud Pſal. Adiuua nos, Deus, ſalutaris noſter: & pp gloriam nominis tui, dñe, libera nos, ſcilicet à vitijs. Tertiò adiuuat pauperes, ipſos liberando a damnatorum peſtilentia. Expulſis .n. hoſtibus interioribus, & exterioribus, tunc ſaluat animas, quod notatur cum dr̃. Et animas pauperũ ſaluas faciet: vbi ſm gl. Duplex

E adiutorium gratiæ commẽdatur. Primũ eſt in remiſſione peccatorum: cum dicit, Parcet pauperi, & inopi. Scdm eſt in collatione præmiorum: cum dicit. Et animas pauperem ſaluas faciet. Quibus conſideratis, noſtrum quilibet Dei adiutorium quærere debet, dicẽs. Adiutorium meũ à dño, qui ſaluos facit rectos corde. Quæ omnia benè hic Pſal. notat. d. *Et factus eſt dominus refugium pauperi, adiu. &c.* Pſal. 7.

F *Et ſperent in te homines, qui nouerunt nomen tuum: quoniam non dereliquiſti quærentes te domine.* 100 3. q. 8. *fine.*

Conſequenter hic oſtendit orationum exauditionem. Vbi notandũ, ꝙ ad hoc, ꝙ quis orando debitè quærat dominum, duo requiruntur. ſ. ſpes impetrandi, & diuini nominis notitia, quæ duo hic præmittit. d. primò, *ſperent in te.* ſecundò. d. *qui nouerunt nomen tuũ*, & cõſequenter efficaciam poſtulationis adiũgit. d. *Quoniam non dereliquiſti*, &c. Quis enim infirmus ſine ſpe habita in medico ſanitatem obtinebit? Sic & ſpes impe- *Oratio. Spes.*
G trandi habita in Deo, facilius poſtulata concedit, d. Sperate in eo omnis congregatio populi: effundite coram illo corda veſtra: Deus adiutor noſter in æternum. Et ex hoc remouetur poſtulatio malorũ, vel temporalium, in quibus nullo modo ſpes eſt ponenda: quia, vt dicit Magiſt. Spes ſolum eſt de rebus bonis futuris, & ad Deum pertinentibus. Et ad hoc notandum dicit, *Sperent in te*: vbi glo. In te, inquit, ſperent, non in ſæculo, vel temporalibus. vnde Greg. d. De creatore deſperare eſt ſpem in creatura ponere. In reb. *Magiſt. lib. 3. d.* *Greg. 3. mor. c. 3.*
H aũt dubijs ſpem fixerat diues ille, qui dicebat. Anima mea habes multa bona repoſita in annos plurimos: requieſce, comede, &c. ſed hunc diuina vox increpat. d. Stulte, animam tuam hac nocte repetent à te: quæ aũt paraſti, cuius erunt? Eadem namque nocte ſublatus eſt qui in rerum abundantia ſpem ponendo, multa tempora fuerat præſtolatus, vt. ſ. qui in longum tempus ſe manſurum ſperabat ſubſequentem diem vel vnum, minimè videret. Quaſi .n. in aquis defluentibus fundamentum ponere eſt in rebus labeu- *Luc. 12.*

Digitized by Google

labentib. fiduciã ſpei velle ſolidare, &c. A
Non.n.in iſtis ſpes eſt ponenda,ſed ſolũ
Pſ.72. in Deo,ꝙ notans Pſal.d. *Et ſperent in te,*
Mihi aũt adhærere Deo bonũ eſt,& po-
nere in dño Deo ſpẽ meã.Sed qa ſpera
re nullus põt in illum,quẽ nullo mõ co-
gnoſcit, ideo ſubdit. *Et ſperent in te oẽs,*
qui nouerunt nomen tuũ. Sed ꝙ eſt iſtud
nomen Dei,ꝙ noſcere nos oportet? No
men aũt ſcit,cũ ille cuius eſt nomen co-
gnoſcit. Nomen aũt Dei eſt dñs, vnde,
Pſ.97. Qui aſcendit ſup occaſum dñs nomen
illi,vnde gl.Hoc nomen bene nouit,qui
libẽter ei ſeruit vt dño. Vel ſm gl. No- B
men dñi eſt,qui eſt,vnde dñs ad Moſen
ait. Ego ſum , qui ſum, hæc dices filijs
Iſrael,qui eſt,miſit me ad vos. Quod no
men rectè intelligit, qui ſpẽ nõ ponit in
ijs reb. quæ temporis volubilitate præ-
terfluunt,nil habentes niſi fuit,vel erat:
qm̃ ꝙ in illis futurũ eſt, cũ venerit, ſta-
tim fit præteritum,ꝙ expectatur , cum
cupiditate, cum dolore amittitur , non
tenetur cum certitudine. Et ideo nemo
ſperet in tranſitorijs,ſed in eo, cuius eſ-
ſentia non nouit præteritum , vel futu-
rum. Et tales ſic quærentes dñm,accipe C
re merentur,ꝙ quærunt.Et de talib.ſe-
Pſ.23. quitur.Quoniam *non dereliquiſti quarẽ-*
tes te domine. Et talib. dicitur , Hæc eſt
generatio quærentium dominum, quæ-
rentium faciem Dei Iacob.

101 *Pſallite domino.qui habitat in Sion : an-*
8.q.1.oportet. *nunciate inter gentes ſtudia eius .*

CONſequẽter hic excitat bonos ad
gratiarum actionem. Primò facit
hoc:ſecundò oſtendit,de quibus gratias
Deo debemus agere: ibi. *Quoniam re-*
quirens ſanguinem, Quãtum ad primum D
dicit, *Pſallite domino,&c.* Et diuiditur in
partes ſex,ſm ꝙ ſex ponit beneficia, de
quib.electi Deo gratias debent agere.ſ.
primò de prædicatione euãgelica:ſecũ-
dò de martyrum victoria,ibi: *Quoniam*
requirens: tertiò de humilium cuſtodia ,
ibi. *Miſerere mei domine,vide humilitatẽ,*
&c. quartò de collata innocentia , ibi,
Qui exaltas me de portis mortis , quintò
de perſecutorum proſtrata ſuperbia,ibi,
Exaltabo in ſalutari tuo: ſextò de ſumma
Dei iuſtitia,ibi, *Cognoſcetur dñs.* Quãtũ

A ergo ad primũ oſtendit ꝙ gratias Deo
debemus agere de prædicatione facta
gentilib.euangelij.d. *Pſal.ite dño,qui ha*
bitat in Sion. Sion.n.erat mons intra ciui *Sion.*
tatẽ Hieruſalẽ,vbi templũ Dei erat, in *Eccl.ſia.*
quo Deus colebatur , & interpretatur
ſpecula , ſiue ſpeculatio , & ſic ſignificat
eccleſiam triumphantem in qua Deus
ſpeculatur à ſanctis facie ad faciẽ,& co-
litur,in qua ſpecialiter habitat Deus Li
cet.n.Deus ſit vbiq; per eſſentiam,præ-
ſentiam , & potentiam, in beatorum ec-
cleſia tñ ſingulariter habitat per apertã
B viſionem atq; gloriam, iuxta illud *Pſal.*
112.Quis ſicut dñs Deus noſter,qui in *Habita-*
altis habitat. Sic ergo per Sion hic ſigni *tio Dei.*
ficatur triumphãs eccleſia,in qua Deus *Pſ.8.*
clarè cernitur. Pſ Videbitur Deus deo-
rum in Sion.Quid aũt ſunt iudicia eius,
quæ inter gentes debemus annunciare ,
niſi lex euangelica,quæ Dei iudicia con
tinet malorũ & bonorũ,ut patet Matth.
25.quamuis.n.iſta Dei iudicia,ſiue ſtu-
dia legis euangelicæ primò Iudæis fue-
rint nunciãda, quia illa repulerũt , ideo
conſequenter gentibus erant ꝑdicanda.
C Sic.n.vt habetur Act.13.Paulus, & Bar
nabas conſtanter dixerunt Iudæis,vobis
oportebat primũ loqui verbum Dei:ſed
qm̃ illud repuliſtis,& indignos vos iudi
catis æternæ vitę : ecce conuertimur ad
gentes,&c. ſic n. nobis præcepit Deus ,
O Deus q̃ beatiſſimũ eſt iſtud:qđ obſcu
ra Dei iudicia.ſ.fides & volũtas eius no
bis ſint nunciata, nõ ſolum exterius per
prædicationẽ,ſed magis interius per in-
ſpirationẽ , ſine quibus in gẽtilitate re-
mãſiſſemus,& eſſemus perditionis filij.
Ideo gratias Deo de hoc agentes dica-
D mus illud. Non fecit taliter omni natio- *Pſ.47.*
ni,& iudicia ſua non manifeſtauit eis.

Quoniam requirens ſanguinem eorum re- 102
cordatus eſt , & non eſt oblitus clamo-
rem pauperum .

HIc cõſequenter oſtenditur ſm be-
neficium, pro quo pſallere debe-
mus,Deo gratias agẽdo.ſ.de martyrum
victoria. Chriſtus.n.ſanguinẽ ſanctorum
martyrũ vindicat , occiſores puniendo
æternaliter. *Et clamorem ſuorum paupe-*
rum, ſ.ſanctorum martyrum exaudit,eis
dando

Digitized by Google

dãdo in paſſionibus victoriã,& poſtmodum gloriam in cęleſtibus, & hoc eſt ꝙ dicit. *Quõ requirens ſanguinem eorum recordatus eſt*, non ꝙ obliuio cadat in Deo, ſed quia qñ peccatorum pęnam inferre differt, obliuiſci vř, ſed recordabitur in iudicio eos æternaliter, quo ad corpus,& aĩam damnando. *Non eſt oblitus clamorem pauperum*.i. martyrum, ipſos exaudiendo. Quid.n.clamant ſancti martyres ad Deum niſi vindictã ſanguinis ipſorũ? Apoc.6. vidi aĩas interfectorum ꝑꝑ verbum Dei,& clamabant dicentes. Vſquequo non vindicas, ſanguinem noſtrũ,&c. ꝙ ſancti orant, non quidem optãdo, ſed prædicendo, vel ſi vindictam optant, hoc faciunt per accidens, quia qñ malis in iudicio pęna æterna tribuetur, tunc boni coronabuntur, vel hoc clamant ſe diuinę iuſtitiæ conformando. Sic ergo ipſorum clamorem non obliuiſcitur Deus, quia ipſos exaudit. Clamauit ad me, & ego

Pſal.90 exaudiam eum: cũ ipſo ſum in tribulatione: eripiam eũ,& glorificabo eum. Et

Quæſtio. ſi dicas: quõ exaudiuit clamorem ipſorũ, ipſos eripiendo de manibus inimicorũ, qm̃ ipſos occiderunt? Rñſio,ꝙ tota volũ

Reſp. tas perſecutorum non referebatur ad martyres, ſed ad Chriſtũ, cuius nomen, delere conabantur,& ipſum martyribus auferre quorũ neutrũ facere potuerunt, imò per mortẽ martyrũ nomẽ Chři magis amplificabant,& ipſe Chriſtus, in cordibus martyrum magis imprimebatur.

103 *Miſerrere mei domine vide humilitatem meam de inimicis meis.*

HIc ponit tertium beneficium, ſ. humilium cuſtodiam. Vbi nota,ꝙ vt ſuperius dictum eſt aliter miſeretur homo, aliter Deus, quia homo miſereť qñ

Miſerere. de alterius miſeria cor miſerum hẽt, & miſero ſubuenire ſtudet. quorũ primum imperfectionem dicit, ſm̃ autem perfectionem. Deus aũt miſeretur nobis, non quidẽ miſerum corde noſtra miſeria gerens, quia hoc imperfectionem dicit, ſed ſm̃ illud eſt quod dicit perfectionem.ſ. ſubleuãdo miſeriã noſtrã. Dicere ergo, *Miſerre mei Domine,* nil aliud eſt dicere Deo, niſi ſubleua,& tolle miſeriã meam. Dicere aũt homini, *miſerere mei:* eſt dice

E re ſimul mecũ pãtiaris miſeriam per cõpaſſionem,& me adiuua. *Vide humilitatem meam.* Vbi nota, ꝙ videre Dei eſt *Videre* multiplex, ſ. videre cognitionis, & ſic *Dei.* omnia videt, quia omnia nuda & aperta ſunt oculis eius. Ad Hebr.4. Eccleſi.23. Omnia videt oculus eius. Videre punitionis, & ſic videt mala, qñ illa punit. Gen.19. Deſcendã,& videbo an clamorẽ eorum, qui venit ad me, opere cõpleuerint. Et eſt videre approbationis,& illa ſolũ videt, quæ approbat Vnde Greg. ſuper illo verbo Iob 28. Omne precio- *Greg 18*

F ſum vidit oculus eius ait. In ſcriptura ſa *mo.c.23* cra videre Dei aliqñ pro eligere, vel approbare ponitur, ſicut in euangelio ſcriptũ eſt, cum eſſes ſub ficu, vidi te.i. elegi te. Hoc ergo uidere approbationis poſtulat Pſ.h.d. *Vide humilitatem meam* vnde gl. Aſpectus Dei auxilium eſt, qui cũ ſit lux tenebras fugat, ſerenans mentẽ,& eſt ſenſus. *Vide humilitatem meam,* ideſt, adiuua humilitatẽ meam, vt ſcilicet, tibi ſit grata,& accepta. ſic & videre Dei poſtulabat Hieremias. d. Vide dñe afflictionẽ meam, qm̃ erectus eſt inimi- *Thrẽ.1.*

G cus.i. approba patientiã meã, & adiuua. Dicit ergo, *vide humilitatẽ meam de inimicis meis.* q.d. Ex ſuperbia inimicorum æſtimať humilitas iuſtorũ, quia iuſti tm̃ humiliantur, quantum illi extolluntur.

Qui exaltas me de portis mortis: vt annunciem omnes laudationes tuas in portis filia Sion. 104 11.q.3. cuſtod

POnitur hic quartũ beneficium, pro quo debemus Deo gratias agere, ſ. pro collata innocentia. Vbi vide ꝙ duas hic portas nominat. ſ. portas filiæ Sion.

H Portæ mortis ſunt uitia, per quæ itur ad perpetuam mortẽ. Portæ verò filiæ Siõ virtutes per quas itur ad Sion, nam filia Sion erat Hieruſalem, quæ viſio pacis interpretatur, & per virtutes vadimus ad viſionem pacis æternam. Exaltat ergo nos Deus de portis mortis, quando de vitijs nos eruit,& ab illis abſoluit. Et *Porta* ad quid? vt ſcilicet perueniamus ad por- *mortis.* tas filiæ Sion, ſ. cœleſtis Hieruſalem, vbi à beatis, & ſanctis prædicantur omnes Dei laudes, primæ ergo. ſ. vitia ſunt portæ mortis, ſecundæ ſunt portæ vitæ, ſed

Deus

Deus nos exaltat.i. abſoluit à primis,vt perueniamus ad ſecũdas. Vel aliter, primæ ſunt portæ perditionis,q̃ ſunt latæ, ſecũdæ ſunt portæ ſaluationis, quæ ſunt arctæ,de quibus dicit Chriſtus. Intrate per anguſtam portam, quia lata eſt porta & ſpacioſa via,quæ ducit ad perditionem:& multi ſunt,qui intrant per eam; & anguſta eſt porta & arcta via,quæ ducit ad vitã, & pauci intrant per eã. Vnde Chryſoſtomus.Porta perditionis eſt diabolus.per q̃ introitur in gehẽnam.Porta vitæ eſt Chriſtus,per quem introitur in regna cęleſtia.Lata aũt porta dr̃ eſſe diabolus.non magnitudine potentiæ extenſus,ſed obſtinatæ ſuperbiæ licentia dilatatus. Porta aũt anguſta dr̃ Chriſtus,non paruitate poteſtatis exiguus, ſed humilitatis rõne collectus: quia quẽ totus non capit mundus, ſeipſum inter anguſtias vteri virginalis incluſit. Via autem perditionis eſt omnis iniquitas,quæ dicitur ſpatioſa:quia non eſt inter regulam diſciplinæ incluſa: & ambulantes in ea,quicquid eos delectauerit,hoc ſequẽtur: via aũt vitæ dr̃ eſſe omnis iuſtitia, quæ pp cauſas contrarias dr̃ arcta. Conſiderandũ aũt eſt: quia niſi quis ambulauerit per viam,non perueniet ad portam. Qui.n. non ambulant per viam iuſtitiæ,impoſſibile eſt, vt Chriſtum cognoſcant. Similiter non currit in manus diaboli, niſi qui ambulat in via peccatorum. Vel aliter, portæ mortis ſunt ſcdm gl.corporei ſenſus a quibus exaltantur, qui quærunt, ſed quæ non videntur: & portæ filiæ Sion ſunt ſacramenta,& initia fidei,quæ pulſantibus aperiunt.vt perueniãt ad occulta,q̃ nec oculus vidit,nec auris audiuit. Et eſt ſenſus, *Exaltas me de portis mortis.* i.ab appetitu temporalium, quinq; ſenſibus ſubiacentium. Et ad quid? *vt annunciẽ omnes laudes* .ſ. ijs, qui ſunt in portis filiæ Sion.i.in ſacramentis, & initijs fidei. Vel aliter portæ mortis ſunt hæretici,& eorum dogmata. Portæ vitæ ſunt prophetæ, apoſtoli, & ipſorum doctrina, qui per bonam doctrinam ad vitam ducunt: ſicut hæretici per malam doctrinã ad mortem. Et eſt ſenſus. *Exaltas me de portis mortis* .i. à doctrina hæreticorum: & collocas me, *in portis filiæ*

Matt.7.

Porta diaboli. Chryſoſtomus ſuper Matth.

Porta mortis.

A

Sion. ideſt,in prophetis,& apoſtolis, *vt annunciem omnes laudationes tuas,* quæ, ſcilicet in illis continentur.

Exultabo in ſalutari tuo: infixæ ſunt gentes in interitu,quem fecerunt. 105

HIc ponitur quintum beneficium.ſ. perſecutorum proſtrata ſuperbia. Vbi nota, q; per ſalutare Dei quo ſalus denotatur,& efficitur, Chriſtus ſaluator intelligitur. De Chriſto dixit Simeon: Viderunt oculi mei ſalutare tuum. Hoc ergo ſalutare nos ſaluat à tyrannorum

B

ſuperbia: qui plus conſtantiæ tribuit martyribus,q̃ ſit poſſe tyrannorũ,vnde dicebat Vincentius. Videbis me plus poſſe Dei virtute,dum torqueor,quã poſſis tu ipſe,qui torques. Etiam multoties volẽtes occidere corpora ſanctorum ſubito in corpore & anima ſunt mortui,& in infernum demerſi.Sicut Aegeas,in perſecutione Andreæ à dæmone ſuffocatus expirauit. Et Quintianus,ſancta Agatha interfecta, Dei iudicio in flumine ſuffocatus interijt. Et Domitianus eo anno, quo S. Ioannem Euangeliſtam exulare

C

fecit,à ſenatu Romano interfectus eſt,& ſic de multis alijs: quæ oĩa conſiderans hic Pſal.gratias agens Deo.d. *Exultabo.* ſ. *ſpe in ſalutari tuo.* i.Xpo qui ſuos ſaluat, & per quẽ *infixæ ſunt gentes.* i.tyranni, *in interitu.* i in morte, *quem fecerunt*, ſ.alijs.

Salutare Luc.2.

Perſecutio tyrannorum.

Not. de morte ſequentiũ martyres.

In laqueo iſto,quem abſconderunt comprehenſus eſt pes eorum. 106

ISte verſus primum declarat. Vbi nota q; laqueus dicitur doloſa cogitatio qua quis quærit alium decipere,vel perdere. Pes autem animæ eſt amor,qui,ſi

D

prauus eſt, dicitur cupiditas, vel libido: ſi bonus, dicitur charitas. Amor enim mouetur anima quaſi ad locum,ad quẽ tendit,ideſt, ad delectationem bonã,vel malam. *In laqueo ergo iſto: quem abſconderunt.* ideſt, in doloſis cogitationibus,quibus plures tyranni laqueum mortis parantes Chriſtianis, ipſi cõprehenſi ſunt, vt ſcilicet mortem,quam alijs inferre cogitabant,ipſi prius in ſe reciperent: & ab illa comprehenderentur. Vt puta Holofernes, qui doloſè diſponebat perdere populum Iudæorum, primò ipſe manu

Laqueus

Dolus.

Cogitatio.

Iud.3.

fœminæ fuit interfectus, & ſic de multis E
alijs. Et hoc eſt, quod dicit. *In laqueo iſto,*
Pſal. 7. *quem abſconderunt,* &c. Vnde iſte verſus
conſimilis eſt illi ſuperius dicto. Lacum
aperuit, &c. Et conuertetur dolor eius in
caput eius, & multi ſunt ſimiles.

Cognoſcetur dominus iudicia faciens: in ope
107 *ribus manuum ſuarum comprehenſus*
15. q. 1. *eſt peccator.*
canõ eſt.

HIc ponitur ſextũ Dei beneficiũ, ſ.
Dei ſumma iuſtitia. Quãuis enim
Deus in ſeipſo ſit æternaliter sũma iuſti
tia, non tñ hoc nobis innoteſcit niſi per F
effectus, quia ex hoc, ꝙ bonis tanta bene
ficia præſtat, vt dictum eſt: & malos pu-
nit: ipſe a nobis ſummè iuſtus, & oĩum
dñs cognoſcitur, & hoc eſt ꝙ d. *Cognoſce*
tur dñs iudicia faciens, &c. Cognoſcetur
n. vel hic a ſuis, vel in iudicio ab omnib.
faciens iudicia .ſ. ſecernens hic merito
non loco malos à bonis: vnde qualiter ſe
parentur mali a bonis per iudicia Dei
oſtendit. d. *in operibus manuum ſuarum*
comprehenſus eſt peccator. q d. Nõ à Deo
procedit, ꝙ mali hic crucientur, ſed ab
Cognitio eis, quia ipſa peccata ſunt eis cruciatus, G
& tormenta. Tñ hic notandum de cogni
Richar- tione Dei, ꝙ vt dicit Richardus ſuper il-
dus. lud Pſalm. Populus, quem non cognoui,
Pſal. 17. ſeruiuit mihi, &c. Quidam namque ſunt
qui à Deo cognoſcuntur & Deum co-
gnoſcunt. Cognoſcere enim Dei, eſt
fœlicem facere. Cognoſcere autem ho-
minis, eſt de percepta fœlicitate gratias
agere, & tales ſunt Angeli. Quidam nec
cognoſcunt Deum, nec cognoſcuntur à
Deo, vt pauperes neceſſarij, quos nec re
rum temporalium copia ditat, nec bea-
tificat ſeruitus diuina. Quidam cogno- H
ſcuntur à Deo, ſed Deum non cogno-
ſcunt, vt diuites huius ſæculi, qui acce-
ptis opibus, affluunt, ſed carnalibus de-
ſiderijs preſſi, nunquam ad cœleſtia cor
ſuſpendunt. Quidam verò non cogno-
ſcuntur à Deo, ſed Deum cognoſcunt, vt
pauperes voluntarij, quos nec tribula-
tio, nec anguſtia, nec alia quæcunque pe
ricula poſſunt ſeparare à charitate Chri
Pſal. 21 ſti. In quorum perſona loquitur Dauid.
d. Deus meus, Deus meus, reſpice ĩ me.
Nunquid vero incogniti videntur, qui

E orant, vt reſpiciantur? veruntamen licet
habeantur quaſi ignoti, licet videantur
derelicti, ipſi tamen Deum cognoſcunt
quem exorant deuotè. Et de iſta dicit *Pſal. 17*
Deus, Populus, quem non cognoui, ſer-
uiuit mihi, &c. Ac ſi apertè Angelis ſuis
dicat, & alijs, quos hic fęlices facit, Quid
mirum, ſi mihi ſeruitis, quos fœlices fa-
cio: quando & illi mihi ſeruiunt, quos in
ſua paupertate derelinquo? Et ab iſtis
talibus pauperibus cognoſcitur domi-
bus iudicia faciens: quia etſi malos opi-
bus temporalibus ditat, ipſos tamen in
F operibus manuum ſuarum comprehen-
di, & cruciari permittit: bonos autem &
ſi pauperes temporalibus velut incogni-
tos permittat, illos tamen à cruciatu mẽ
tis pati non ſinit.

Conuertuntur peccatores in infernum, om- 108
nes gentes, quæ obliuiſcuntur Deum.

POſtquã egit Pſal. de iudicio diſcre-
tionis occulto, Hic conſequenter
agit de iudicio diſcuſſionis, quod erit in
fine mundi. Verum ante iudicium vlti-
mum venturus eſt Antichriſtus ad mun-
G dum ſeducendum. Ideo iſte duo facit:
quia primò ponit iudicium vltimũ, quo
peccatores damnabuntur: ſecundo po-
nit aduẽtum Antichriſti præuium, quo
gentes ſeducentur: ibi, *Exurge domine:*
quantum ad primum, ſciendum, ꝙ in vl
timo iudicio duplex ſententia dabitur,
ſcilicet, pro bonis, & contra malos. Et li-
cet ſententia bonorum præcedat ſenten- *Senten*
tiam malorum, quia primò dicet ijs, qui *tia con-*
erunt à dextris, Venite, &c. Deinde ijs, *tra ma-*
qui erunt à ſiniſtris. Diſcedite à me, &c. *los prius*
Tamen ſententia malorum prius execu- *executi-*
H tioni mandabitur, & conſequenter ſen- *ni man.*
tentia bonorum, propter quod dicitur *da bitur*
Matth. 25. Et ibunt hi in ſuppliciũ æter
num, iuſti autem, &c. Et iuxta iſta Pſal.
duo facit: quia primò ponit ſententiam
malorum. d. *Conuertantur peccatores,* &c.
ſecundò ſententiam bonorum ibi. *Quo-*
niam non in finem obliuio erit pauperis.
Quantum ergo ad ſentẽtiam malorum
dicit. *Conuertantur peccatores,* &c Pecca-
tores enim in præſenti delitijs affluunt,
& ſuis voluptatibus abutuntur, ſed in iu
dicio à ſuis voluptatibus ad æternas pe-
nas

nas conuertentur, quod notans. d. *Conuertãtur peccatores in infernũ.* Et qui peccatores? ſubdit. d. *Omnes gentes, quæ obliuiſcuntur Deum.* Ille. n. obliuiſcitur Dei qui Dei mãdata non ſeruat in opere. Ideo dignum eſt, ut Deus illius obliuiſcatur, impium non liberans à pęna, ideo in perſona cuiuslibet peccatoris tũc dãnandi dr̃. Repulſa eſt anima mea: oblitus ſũ bonorũ. ſ. quæ facere debebam.

Thren. 3

Nota quomodo quatuor loca aſſignantur poſt hãc vitam animabus: paradiſus, infernus, purgatorium, limbus.

Sed notãdum ꝙ quatuor loca aſſignantur animabus poſt hanc vitam, vſque ad diem iudicij. In primo eſt ſummum bonum ſine omni malo, ſ. paradiſus. In ſecundo eſt ſummum malum ſine omni bono, ſ. infernus. In tertio eſt malũ, & bonũ, ſ. gratia, & pœna. ſ. purgatorium: In quarto carẽtia boni, ſine malo, ſ. limbus. Et iſta quatuor loca erunt vſque ad diem iudicij: ſed poſt diem iudicij, ſolum erũt tria, ſ. paradiſus, limbus, & infernus: quia amplius purgatorium non erit.

Queſtio.

Reſponſ.

Si quæres de ſitu, vbi ſunt iſta loca. Reſpondeo, ꝙ iſta loca poſſunt conſiderari, aut ẽm ſitum, aut ẽm qualitatem, nulli dubium, ꝙ ſunt diſtincta iſta inferna: quia in vno eſt pœna ſenſus, non in alio: Et omnia iſta loca in plurali vocantur inferna.

Nota cõuenientiã iſtorũ locorũ, ſ. inferni, & limbi. et purgatorij.

Si aũt cõſiderentur quantum ad ſitum, ſatis credibile eſt, quòd omnium iſtorum infernorum ſit unus ſitus, ſic quòd in eodem loco ſaltem continuò ſunt omnia iſta inferna. Hoc autem probo. Primò, quia infernus damnatorum, & limbus ſanctorum patrum, & puerorum ſunt vnus locus: ergo etiam & locus purgatorij, conſequentia nota: quia limbus minorẽ conuenientiam habet cum inferno damnatorum, quam purgatorium: quia infernus, & limbus conueniunt ſolũ in vno, ſcilicet in carentia viſionis diuinæ: infernus autem, & purgatorium conueniunt in carentia viſionis, & in pœna ſenſus. Sed cõſequens probo, primò per Greg.

Greg. hom. 22

Vbi expreſsè vult, quòd Chriſtus deſcendẽdo ad inferos extraxit de inferno ſanctos patres, ibidem damnatos relinquendo: vnde, ſic dicit Chriſtus, Ego, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum, omnia enim traxit, qui de electis ſuis apud infernũ nullum reliquit. Omnia igitur abſtulit: omnia itaque electa.

Ioan. 12

A Neque enim infideles quoſque, & pro ſuis criminibus æternis ſupplicijs deditos dominus reſurgendo ad veniam reparauit. Sed illos ex inferni clauſtris rapuit, quos ſuos in fide, & actibus récognouit, unde rectè per Oſeam dicit. Ero mors tua, ò mors: ero morſus tuus ò inferne Illud nãque, quod occidimus, agimus, vt penitus non fit.

Oſea. 8.

Occidere

Mordere

Ex eo autem, ꝙ mordemus, partẽ abſtrahimus, partẽq; relinquimus, quia ergo ĩ electis ſuis funditus occidit mortem, mors mortis extitit, quia verò ex inferno partem abſtu-

B lit, partemq; reliquit, non occidit funditus, ſed momordit infernũ, ait ergo, Ero mors tua ò mors. Ac ſi aperte dicat: quia in electis meis mortẽ funditus primo, ero mors tua, ò mors. Ero morſus tuus, inferne, qa, ſublatis eis, te ex parte tranſfigo. Itẽ huic opinioni aſſẽtit ſanctus doctor. li. 4. diſt. 15. d. ꝙ limbus patrum & infernus ſunt in eodẽ loco. Hoc ẽt dicit de limbo puerorũ. Itẽ hoc eſt de mẽte beati Aug. d. Nõ abſurde credi videt̃, antiquos ſanctos, qui uenturi Chriſti tenuerunt fidẽ, à tormẽtis quidẽ impiorũ re-

Doctor ſanctus.

Aug. 20. de ciuit. Dei. ca. 15.

C motiſſimos, ſed apud inferos fuiſſe, donec eos Chriſti ſanguis erueret. Imaginor ego in hoc, qđ idẽ eſt locus inferni, limbi, & purgatorij ſed diuerſis nominibus nuncupat̃ pp diuerſitatẽ ibidẽ exiſtentiũ. Sicut. n. idẽ carcer damnatis ad mortẽ, erit carcer mortis, damnatis in pecunia, erit carcer pecuniarius, dãnatis ad certũ tẽpus, erit carcer tẽporalis, ſic & idẽ locus dãnatis perpetuis tormẽtis, eſt infernus, dãnatis ad tempus, eſt purgatoriũ, dãnatis perpetuo, ne Deum uideant ſine alia pœna, dr̃ limbus.

Nota optimam diſtinctionẽ de loco inferni.

Queſtio.

Sed forte d ubi

D eſt talis locus? Ad hoc reſpondeo, ꝙ ẽm doctores, ſitus inferni, limbi, & purgatorij eſt in medio, uel in centro terræ. Qđ probatur multipliciter, Primò per gl. ſuper illud Ionæ 2. Proieciſti me in profundum in corde maris. d. Quod ſicut cor eſt in medio hominis: ſic & infernus eſt in medio terræ, hoc idẽ ponit glo. ſuper illud Eſa. 14. Infernus ſubtus te conturbatus eſt, &c.

Terra.

Queſtio bona.

Secũdũ doctrinã Ptolomei

Et, ſi dicas, poteſt ergò neſciri diſtantia quãta ſit à ſuperficie terræ vſq; ad infernum. Reſpondeo ꝙ ſic: quia quicunq; põt ſcire quantum unum

ambitus terræ cōtinet. 22040. milliaria Diameter vero. 6500. milliaria Semi diameter. 1345. milliaria.

corpus ſphæricum gyrat, faciliter poteſt ſcire quantum eſt à ſuperficie vſque ad centrum. Nota ergo, ꝙ ut dicit Catholicon in litera terra, ſm ſapientes mathematicos, qui ſecuti ſunt Ptolomæum: Rotunditas terræ eſt viginti duo millia, & quadraginta milliaria. Cum autem circulus vincat diametrum per tria, & ſeptimam partē, quia proportio circuli ad diametrum eſt ſicut proportio viginti duarum ad ſeptem. Viginti.n.duo continēt ter ſeptem, & vnitatē, quæ eſt pars eius ſeptima, Sequitur quòd quantitas diametri terræ erit ferè ſex millia quingenta milliaria. Et dico ferè: quia deficiunt nouem milliaria ad complendū ſex millia quingenta Eſt ergo quantitas diametri circuli terræ ſex millia quadringenta, & nonaginta vnum milliaria.

Nota de diſtātia inferni ad terrā

Cum igitur infernus ſit in centro terræ, ſequit, ꝙ diſtat à ſuperficie terræ ſolum per medietatē dicti diametri, quæ medietas facit tria millia ducenta quadraginta quinque milliaria cū dimidio. Et per tantum ſpatium infernus eſt ſub pedibus noſtris.

Quæſtio.

Iterum fortè quæres. Vtrū in inferno ſit aliqua redemptio. Et hoc eſt q̄rere, vtrū ſupplicium dānatorum in inferno, aliqñ finem ſit habiturum. Reſpondeo, ꝙ aliquorum, vt puta Origenis opinio fuit, ꝙ omnes finaliter exiſtentes in inferno, liberabuntur, quod multis rationib. probare conantur, ſed opinio eſt hæretica: vnde illorum opinionem cū ſuis rationibus recitat Greg. & illas ſoluit. d. Sunt.n. nūc qui icirco peccatis ſuis finē ponere negligunt: quia hîc quandoque ſuper ſe finē diuina iudicia ſuſpicantur. Quibus breuiter reſpondemus, ꝙ ſi quandoque finienda ſunt ſupplicia reproborum: ergo quandoq; finienda ſunt gaudia beatorū. Per ſemetipſum namque veritas dicit. Ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam. Si igitur verū nō eſt, ꝙ minatus eſt: nec illud verū eſt, quod promiſit. At illi, inquiunt. Icirco æternam pœnam peccatoribus minatus eſt, vt eos à peccatorum perpetrationibus compeſceret: quia creaturę ſuę ęterna ſupplicia minari debuit, non inferre. Quibus citius reſpondemus. Si falſa minatus eſt, vt ab iniuſtitia corrigeret, etiā

Damnatus. *Gregor. 34. mor. c. 11. & 12.* *Matth. 25.*

E falſa pollicitus eſt, vt ad iuſtitiam prouocaret. Et quis hæc eorum inſaniam toleret, qui, dū promiſſionibus ſuis reproborum ſupplicia finiri aſſerunt, aſſertione ſua & electorum præmia remunerationesq; confundunt? Quis hanc eorum inſaniam toleret, qui conantur aſtruere verū non eſſe, ꝙ veritas de æterno igne comminata eſt? & dum ſatagunt Deum prædicare miſericordē, non verentur ipſum prædicare mendacem. At illi, inquiunt, Sine fine punire non dēt culpā cum fine. Iuſtus nimirū eſt omnipotēs Deus,

Vide an in inferno poſſit eſſe redēptio ſecūdū beatū Greg. 34. mor. ca. 12.

F & ꝙ non æterno peccato cōmiſſum eſt, æterno nō dēt puniri tormento. Quibus citius, dicimus quod rectè dicerēt: ſi iudex iuſtus, diſtrictuſq; veniens non corda hominū, ſed facta penſaret. Iniqui.n. ideo cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt Voluiſſent quippe ſine fine viuere, vt ſine fine potuiſſent in iniquitatibus permanere. Nā magis appetunt peccare q̄ viuere: ideo hic ſemper uiuere cupiunt, vt nunquam deſinant peccare, dum viuunt Ad diſtricti ergo iudicis iuſtitiam pertinet, vt nunquā careāt ſuppli-

G cio, quorū mēs in hac uita nunquā uoluit carere peccato. Et nullus detur iniquo terminus vltionis, qui, quandiu potuit, habere noluit terminū criminis. At inquiunt, Nullus iuſtus crudelitatibus paſcit, & delinquēs ſeruus icirco à iuſto dño cæli precipit, vt à nequitia corrigatur. Ad aliquid ergo cædit, cū dñs eius crudelitatibus nō delectatur. Iniqui aūt gehennæ ignibus traditi, quomodò ſine fine ſemper ardebunt? Et quia certū, eſt, ꝙ pius, atque omnipotens Deus non paſcitur cruciatibus iniquorū, cur crucian-

Nota.

H tur miſeri, ſi non expiantur? Quibus citius reſpondemus, quod omnipotens Deus, quia pius eſt, miſerorum cruciatibus non paſcitur: quia autem iuſtus eſt, ab iniquorum ultione in perpetuum non ſedatur. Sed iniqui omnes æterno ſupplicio, & quidem ſua iniquitate puniuntur: & tamen ad aliquid cruciantur, ſcilicet, ut iuſti omnes in Deo uideant gaudia, quæ percipiunt, & in iſtis reſpiciant ſupplicia, quæ euaſerunt, ut tanto magis in æternum ſe diuinæ gratiæ debitores eſſe cognoſcant,

Digitized by Google

gnoſcant, quanto in ęternum mala puniri conſpiciunt, quæ eius adiutorio vitare potuerunt. At illi inquiunt. Et vbi eſt, ꝙ ſancti ſunt, ſi ꝓ inimicis ſuis, quos tunc ardere videbũt, nõ orabũt? quibus vtiq; dictum eſt, Orate pro inimicis veſtris, ad ꝙ reſpondemus, ꝙ ſancti orãt pro inimicis ſuis, eo tempore, quo poſſunt ad fructuoſam pęnitentiam eorum corda conuertere: atque ipſa conuerſione ſaluare. Quid .n. aliud pro inimicis orandũ eſt; 2. Ti. 2. niſi ꝙ ait Apoſt. Vt det illis Deus pœnitentiam, & reſipiſcant à laqueis diaboli, à quo capti tenentur ad ipſius uoluntatem? Et quomodo pro illis tunc orabũt, qui iam nullatenus poſſunt ad iuſtitiæ opera ab iniquitate commutari? Eadem itaque cauſa eſt, cur non tunc orent pro hominibus æterno igne damnatis, quia nunc ẽt cauſa eſt, ut non orent pro diabolo, & angelis eius, æterno ſupplicio deputatis. Et quæ nunc ẽt cauſa eſt, vt nõ orẽt ſancti homines pro hominibus infidelibus, impijsque defunctis, qui de eis utique, quos æterno damnatos ſupplicio iã nouerunt, ante illum iudicis iuſti cõſpectum orationis ſuæ meritum caſſari refugiunt: quod ſi nunc quique uiuentes iuſti mortuis, & damnatis in iuſtis minimè compatiuntur, quando adhuc aliquid iu- al. omnino. dicabile de ſua carne ſe perpeti ẽt ipſi nouerunt, quãto diſtrictius tunc iniquorũ tormenta reſpiciunt, quando ab omni uitio corruptionis exuti ipſi iam iuſtitiæ uicinius, atque arctius inhærebunt? Sic quippe eorum mentes per hoc quod iudici inhærent, ius diſcretionis abſorbet, ut omne eis nõ libeat quicquid ab illius internæ regulæ ſubtilitate diſcordat. Hęc breuiter contra Origeniſtas diximus. Hæc Greg. Volens ergo Pſal. oſtendere, quanta erit malorum pœna, dicit, *Conuertantur peccatores in infernum*. ubi. ſ. cruciatus perpetuus erit, & ꝙ hoc de omnibus intelligatur ſubdit: *Omnes gentes, quæ obliuiſcuntur Deum*. ſ. in fine vitæ morientes ſine remedio pœnitentię. Dignum namq; eſt, ut ait Greg. ut omni- Greg. 16 mor. c. 31 potentis Dei miſericordia illius obliuiſcatur: qui iuſtitiæ Dei fuerit oblitus, quia quiſquis eum nunc iuſtum non timet, eum poſteà non inueniet miſeri-

A cordẽ, unde dicitur pſal. Intelligite hæc, P ſal. 49 qui obliuiſcimini Deum, ne quando rapiat, & non ſit, qui eripiat. Ne quando ſcilicet infernus rapiat.

Quoniam non in finẽ obliuio erit pauperis: 109
patientia pauperũ non peribit in finem. 23. q. 1.

HIc conſequenter ponitur ſententia bonorum. Sicut enim mali punientur æternaliter: ſic & boni præmiabuntur ęternaliter. Et nota, ꝙ hic accipitur finis pro finali iudicio, in quo Deus B pauperum ſuorum recordabitur. Sicut n. ſupra dictum eſt: illos Deus cognoſcit, quos facit fœlices, ita conformiter illorũ dr̃ obliuiſci, quos in miſeria ſtare permittit, unde & pauperum in præſenti uita dr̃ obliuiſci, ſed in finali iudicio eos cognoſcet dum eos faciet fœlices. Et hoc Pſal. 73 eſt, quod iſte orabat. Non tradas beſtijs animas confitentes tibi: & animas pauperum tuorum ne obliuiſcaris in finem. i. ſm gloſ. Non tradas beſtijs, ideſt, diabolo, & angelis eius animam confitentem tibi, quæ ſcilicet pęnitens confitetur peccata. Et animas pauperum tuorum ne obliuiſcaris in finem, id eſt, ne obliuiſcaris ducere in finem Chriſtum, ſed potius ad Chriſti conſortium ducas. quæ omnia prædicendo ponit. Sed quia non omnis pauper Deo placet. Ideo notandum, quòd triplex eſt pau- Paupertas triplex. pertas ſcilicet quædam cum impotentia, quædam cum patientia, & quædam cum complacentia. Prima eſt mala propter malum pœnæ cum malo culpæ. Omnes dies pauperis mali, & Eccle. 25. Tres ſpecies odiuit anima mea, Prou. 5. D pauperem ſuperbum, &c. Secunda eſt bona, quia hẽt malum pœnæ ſine malo culpæ, & meritoria rõne patientiæ Iſte pau Pſal. 33 per clamauit & Deus exaudiuit eũ. Tertia eſt optima ꝑ donũ excellentis gratiæ, de qua Matth. Beati pauperes ſpiritu, &c. De duab. ergo vltimis paupertatibus intelligitur iſte textus. *Quoniam non in finem obliuio erit pauperis*, &c. unde hic ait gl Pauper in fine non erit in obliuione: & ſi hic uideat̃ oblitus cũ mali florent fœlicitate ſæculi, & iuſti laborãt, ſed in fine iſtorũ ſtatus cõuertet̃, qa illi

illi de diuitijs ſæculi ad æterna tormenta tranſibunt: iſti autem de paupertatibus ad fœlicitatem æternam.

110 *Exurge, domine, non confortetur homo: iudicentur gentes in conſpectu tuo:*

Aduĕtus Antichriſti.

HIc conſequenter ponitur aduĕtus Antichriſti, qui finale iudiciū præcedet. Et tria facit: quia ponitur primò Antichriſti aduentus, & apparitio: Secūdò Antichriſti crudelitas, & perſecutio: ibi, *Vt quid domine receſſiſti longe.* Tertiò eius uictorioſa diſſipatio: ibi, *Exurge, domine Deus exaltetur manus tua.*

Poteſtas

Quantū ad primum, ꝙ Antichriſtus adueniens apparebit cum magna poteſtate, & cum aſtutia, & calliditate: & ſic Pſal. duo facit, quia primò pręmittit eius poteſtatem, ſecundò adiungit eius calliditatem: ibi, *Conſtitue domine legiſlatorem.* Quantum ergo ad primū notandum, ꝙ magna erit Antichriſti poteſtas, nam ut habeť Apo. 20. Figuraliter angelus. i. Chriſtus deſcē dens de cœlo. ſ. per ſuam incarnationem apprehendit diabolum, & ligauit eum ꝑ annos mille. i. ipſius poteſtatē ligauit, ne tantū nocere poſſit, quātum vult, uſque ad tempus Antichriſti, & tunc ſoluetur diabolus: quia omnē ſuam poteſtatē, & crudelitatem ꝑ Antichriſtū contra electos exercebit, in tantū, ut ēt electi, ſi fieri poteſt, in errorem mittantur. Hanc ergo magnā Antichriſti futurā poteſtatē contra electos præuidens, ac timens Pſal. ait. *Exurge dn̄e, non confortetur homo* i. nō pręualeat tuis electis quia. n. ſtatim ſupra dixerat ꝙ patientia pauperum nō peribit in finem. Et ideo cōſiderans magnam Antichriſti poteſtatē contra electos pauperes orat. d. *Exurge, domine, non prævaleat homo.* ſ. contra tuos pauperes electos.

Homo dicitur Antichriſtus, non tamē reget ſe ratione.

Et nota, quòd Antichriſtus vocatur hic homo, non quia ſe reget ſecundum rationem, à qua dicitur homo, ſed quia fallax & mēdax erit ſecundum quòd poſt lapſum factus eſt homo: ex eo quia mentietur. d. ſe Chriſtum eſſe, cum non Chriſtus ſit, ſed purus homo. Sic enim eum hominem vocat Apoſtolus Paulus, d. Niſi reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduer-

2. Theſ. 2.

ſatur, & extollitur ſuprà omne, quod dicitur Deus, q. d. Ante iſte homo ueniet: quam iudicij dies adueniat: Et quamuis iſte Antichriſtus ſic electis non præualebit: tamē præualebit alijs, qui eius timore cadent à fide. Et hoc eſt, quod ſubdit, *iudicentur*, i. iudicabuntur gentes, ſ. ab Antichriſto, *In conſpectu tuo.* Hic enim per conſpectum Dei, qui uidet occulta, accipe iudicia Dei nobis occulta, quibus fit, ut electis nō præualeat Antichriſtus, & *ut gentes*, i. gentiliter uiuentes iudicet. Qui tales iudicabuntur ab Antichriſto, ideſt, in peccatum præcipitabuntur, quo digni erunt æterno iudicio.

Conſpectu pro iudicio.

Conſtitue, domine, legiſlatorem ſuper eos: ſciant gentes, quoniam homines ſunt. 111

COnſequenter hic oſtēdit Antichriſti calliditatem. Secundum enim expertos fortius hominem trahit amor quàm timor ad bonum, & ad malum: vnde amor voluptatis plus inclinat hominem ad malum, quàm timoŗ aduerſitatis. Quod ergo Antichriſtus ſubiugare non poterit terrore ſuæ poteſtatis, ſubiugabit blandimentis voluptatis, donās diuitias, cōcedens voluptates & delitias: unde legem faciet contrariam legı Chriſti. Chriſtus enim legem dedit paupertatis uoluntariæ: ipſe autem reuelatione dæmonum theſauros abſconditos inueniet: & omnes ſibi adhærentes ditabit. Chriſtus legem dedit munditiæ: & ipſe legem dabit uoluptatis, & luxuriæ. Chriſtus legem dedit humilitatis. & ipſe dabit legem ſuperbiæ. Et hoc præuidens pſal. d. *conſtitue, domine, legiſlatorem,* &c. i. conſtitues, quod dicit prædicendo, non orando, unde magiſter in glo. *Conſtitue, domine, legiſlatorem.* ſ. Antichriſtum ſuper eos, ideſt, in ruinam eorum. *Vt ſciant gentes*, i. idololatræ, qui Antichriſto credent, *quoniam homines ſunt.* i. tunc adueniente pœna, ſcient per experientiam ſe homines eſſe, ideſt ueteres homines, ueteri homini, ideſt, peccatis ſeruientes. O quā digna tranſmutatio, vt, qui Chriſtum latorem legis beatificantis noluerunt recipere, tanta cęcitate puniantur, ut latorem legis perditionis recipiant? Hoc, n. aperte Iudæis Chriſtus prædixit.

Legiſlator

Ioan. 5.

Ego

Ego veni in nomine patris mei,& nõ acceA cepiſtis me,ſed ſi alius veniet in nomine ſuo,illum recipietis. Ac ſi apertè Iudæis Chriſtus dicat,ſm Archidiaconum.Ideo veni in mundum legem dando Euangelicam,vt per me glorificetur pater,& nõ accepiſtis me, credendo . Sed Antichriſtus veniet in nomine non patris , ſed in nomine ſuo:quia lege ſua nõ gloriam patris,ſed propriam quæret.Quia.n.Iudæi noluerunt recipere verum latorem legis Chriſtum,ideo in pœnam peccati huius, recipient falſum latorem legis Antichriſtum: vt,qui noluerunt credere veritati, B mendacio credant.

Quia Iudæi noluerũt recipere legẽ Chriſti, recipient legem Antichriſti.

112 *Vt quid domine, receſſiſti longe deſpicis in opportunitatibus, in tribulatione.*

15.q.1. illa.

HIc conſequitur crudelitas perſecutionis Antichriſti. Et duo facit,q̃a primò ad confortandũ fideles oſtendit, ꝙ illa perſecutio bonis erit vtilis & fructuoſa.Secundò ꝙ erit terribilis,& venenoſa,ibi: *Quñ laudatur peccator* . Quñ ad primum oſtendens ꝙ illa perſecutio erit vtilis,d. *Vt quid domine,receſſiſti*,&c.Vbi C notandum ꝙ talis & tanta erit perſecutio eccleſiæ tẽpore Antichriſti, vt videatur eccleſiam Deus deſeruiſſe,& ab ipſa receſſiſſe,quia.n. illo tempore omni poteſtate diaboli Antichriſto tradita , licebit ei talia,ac tanta miranda facere , vt Deus eſſe credatur.Et ideo ex hoc Pſal. quaſi in vocem gementium per modum querelæ Deo d. *Vt quid domine,receſſiſti longe*.ſ.ab eccleſia tua. Longe.n. a nobis receſſiſſe vr̃ Deus , qñ ſubuenire nobis differt . Iſto modo Deum à ſe receſſiſſe, dicebat Saul, quia auxiliũ ſibi non dabat. D Ait Saul , Philiſtæi pugnant aduerſum me, & dñs receſſit à me:& exaudire me non voluit.Sic & modo Pſal. præuidens magnam eccleſiæ tp̃e Antichriſti perſecutionem,per modum querelæ quærit à Deo quare eccleſiæ ſuæ ſubuenire ſic tardat.d. *Vt quid domine, receſſiſti longe*, Et ſtatim ſubdit cauſam:quæ.ſ.eſt veſtra vtilitas. d. *Deſpicis in opportunitatibus in tribulatione*,Opportunitas.n. pro vtilitate accipitur.q.d.ſm gl. *Deſpicis in opportunitatibus, in tribulatione*,i. opportunè, A & vtiliter deſpicis tuos , & ſinis tribulari. *Deſpicis*,dicit ſm hoc quod videtur gementibus,dum auxilium differs: ſed opportune,& vtiliter illud facis. Et quæ ſit illa opportunitas ,vel vtilitas talis receſſus vel deſpectus,oſtendit, cum ſubdit.

Antichriſti ꝑſecutio.

Recedere longe Deus.

1. Reg. 28.

Dum ſuperbit impius, incenditur pauper , comprehenduntur in conſilijs,quibus cogitant. 113

VBi nota,ꝙ aduerſitates electis proficiunt: quia occaſione illarũ præ- B ſentẽ vitam magis deſpiciunt,& ad Deũ venire deſiderant:ad amorem Dei accẽduntur,& purificantur, quod hic notans Pſal. dicit, *Dum ſuperbit impius*, ſ. Antichriſtus contra eccleſiam,vel ſanctos,ipſos perſequẽdo, *tunc incenditur pauper*.ſ. deſiderio tui aduẽtus:vel *incẽditur* amore Dei:vel *incẽditur*,i.purificatur,fornax .n.tribulationis,vt ait gl. ligna vitiorum incinerat:& aurum virtutum purgat: vel malos comburit,& bonos purificat . Ex his liquet , quod mira prouidentia Dei operatur de malis, cõparatione namque C peccatorũ boni magno ſtudio bonæ ſpei accenduntur ad rectè viuendum . Sic & per hæreſes creſcit, & gratior eſt cognitio veritatis.Iſta ergo talis ſuperbia impiorum bonis proficit,quos incendit,ſed ipſis malis nocet, quos per culpã & pœnam cõprehendit. Ideo de malis ſubdit. *Comprehenduntur in conſilijs ſuis,quib. cogitant*,i.in cognitionib. ſuis, quibus cogitant comprehendere ſanctos,ipſi cõprehenduntur: quia malæ cogitationes ipſis ſunt vincula,& reatus ad pœnã æternã.

Aduerſitas.

Iuſtus.

Incendere.

D *Quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ: & iniquus benedicitur.* 114

De pœn. d.5.illud verò.

COnſequenter oſtẽdit, ꝙ illa Antichriſti perſecutio erit terribilis,& periculoſa. Quod oſtendit ex ſex conditionibus.ſ. ꝙ illa perſecutio , primò erit alliciens,& frauduloſa . Secundò erit ſuperba , & ambitioſa : ibi. *Non eſt Deus in conſpectu eius*. Tertiò,ꝙ erit ſacrilega, & facinoroſa:ibi, *Dixit enim in corde ſuo non mouebor* . Quartò , ꝙ erit deceptoria, & inſidioſa:ibi, *Oculi, eius in pauperem*. Sex-

 tò,

tò ꝙ erit obſcura,& tenebroſa:ibi, *Dixit enim in corde ſuo, oblitus eſt Deus.* Quantum ergo ad primum oſtendit, ꝙ illa perſecutio erit alliciens, & adulatoria. d. *Quoniam laudatur peccator,* &c. Magnũ .n. periculum eſt peccatori, dum in peccatis laudatur, quia tunc ad peccandum amplius incitatur. Ipſe autem Antichriſtus operatione dæmonum in ſuis malitijs ab omnibus malis laudabitur: quinimò vt Deus reputabitur, & ideo ex hoc magis ad crudelitatem, & peccatum cõtra bonos incitabitur. Vnde quantum malum ſit adulari peccatoribus: oſtendit magiſter in gl. d. Hæc eſt magna ira Dei, vt deſit correctio peccati, & adſit adulatio. Adulantium.n. linguæ alligant animas in peccatis: delectat.n. facere illa, in quibus non ſolum non inuenitur reprehenſor, ſed auditur laudator. Vnde quantum malum ſit laudare peccatores, & eis adulari, oſtendit Greg. d. ſunt namq; nonnulli, qui, dum malefacta hominum, laudibus efferunt, augent, quæ increpare debuerunt. Hinc n. per prophetam dr̃. Væ, qui conſuunt puluillos ſub oĩ cubito manus & faciunt ceruicalia ſub omni capite, & vniuerſæ ætatis. Ad hoc quippe puluillus ponitur, vt molliter quieſcat. Quiſquis ergo malè agentibus adulatur, puluillum ſub capite, vel cubito iacentis ponit: vt qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus, molliter requieſcat, &c. Vel ẽt poteſt intelligi de quolibet alio peccatore, quem tunc Antichriſtus laudabit, ipſum honorib. & diuitijs extollẽdo: vt amplius ipſum præcipitet, ꝙ aũt talis adulatio adulatum ad peccandũ magis prouocet, oſtenditur, cum ſubditur.

Greg. 18 mor. c. 3.

Ezec. 13

115 *Exacerbauit dominum peccator, ſecundum multitudinem iræ ſuæ non quæret.*

Exacerbare.

EXacerbare enim idem eſt, ꝙ vuas acerbas colligere, quæ ſtupefaciũt dentes, & irritãt. Et ſic exacerbare Deũ, eſt ipſum prouocando ad iram prouocare, quia ergo peccator laudatus amplius in peccato confirmatur, ideo per ipſum amplius Deus irritatur cõtra eũ, & prouocatur. Et hoc notans dicit. *Exacerbauit dominum peccator,* i. peccãdo fecit Deum acerbum, & durum contra ſeipſum prouocando. Qualiter autem Antichriſtus Deum exacerbabit, & contra ſeipſum fecit acerbum, oſtenditur, cum ſubditur. *Secundum multitudinem iræ ſuæ non quæret.* i. Deus, non quæret peccata Antichriſti, vt illa hic puniat, ſed illa reſeruabit in futuro grauius punienda, & hoc *ſecundum multitudinem iræ ſuæ.* Vbi nota ꝙ magna miſericordia, & dilectio Dei oſtenditur erga peccantem: qñ ſtatim peccata punit, & non reſeruat illa in futuro ſeculo puniẽda, propter quod dr̃,

F Etenim multo tempore non ſinere peccatores ex ſententia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficij eſt indicium, &c. Sic & per oppoſitum peccata hic impunita dimittere, vt grauius in futuro puniantur, eſt indicium iræ domini. Sic ergo quia Deus non quæret peccatum Antichriſti, ad puniendum in futuro, erit ſignum iræ Dei contra ipſum. Vnde magiſter in gl. *ſecundum multitudinem iræ ſuæ non quæret.* Deus enim qui ſolet alios quærere, & à malis reuocare, non quæret eum. ſ. Antichriſtum i. non

2. Mac. 6.

G attẽdet ad peccata eius, vt hic vlciſcatur illa in futuro grauius puniturus. *Et hoc ſecundum multitudinem iræ ſuæ.* i. quia Deus multum eſt illis iratus quos per fraudes & ſcelera ad diuitias, & honores peruenire ſinit, magna enim ira Dei eſt, quando peccantem non corripit, ſed vagam licentiam in peccatum ruendi permittit. Vnde ad peccantem ſynagogam dicitur. Receſſit a te zelus meus, non viſitabo ſuper filias tuas, & vxores, cũ fornicatæ fuerunt. Et idcirco à Deo humiliter poſtulemus, vt hic peccata puniat, &

Ezech. 6

H non illa in futurum punienda reſeruet.

Non eſt Deus in conſpectu eius, inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore. 116

COnſeqnẽter hic oſtendit, ꝙ erit ſuperba, & ambitioſa Antichriſti perſecutio. Vbi aduertendũ ꝙ ſuperbia Antichriſti in fine maior erit q̃ fuerit ſuperbia diaboli. Diabolus enim ſuperbiens voluit æquari Deo, dicens illud Eſa. 14 Aſcendam ſuper altitudinem nubium, & ſimilis ero altiſſimo. Sed Antichriſtus

Antichriſtus. Supbia. Antichriſti.

chriſtus nõ ſe æqualem Deo faciet: ſed maiorem prædicabit eſſe Deo: & Deum nullius eſtimationis eſſe reputabit. Vnde de illo dicit Apoſtolus, ꝙ reuelabitur homo peccati, filius perditionis, qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne, ꝙ dicitur Deus, aut colitur. Quæ verba pertractans Greg. dicit. Nam, cũ de Antichriſto dicitur, ꝙ extollitur ſupra omne, ꝙ dr̃ Deus, aut colitur, apertè monſtratur, ꝙ diabolus appetendo dudum Dei ſimilitudinem qua ſi iuxta Deũ ſe erigere voluit, ſed in ſuperbiæ culpam
B creſcendo, iam ſe ſupra omne, ꝙ dicitur Deus, aut colitur, ſe extollit. Hinc ergo eius ſuperbiã nunc exprimens pſ. d. *Non eſt Deus in cõſpectu eius.* quare. ſ. ſeipſum ſolum eſſe Deum prædicabit. Et quantũ erit ex hoc peccatum eius, oſtẽdit d. *Inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore.* ſ. viæ illius. i. cogitationes, verba, conſilia, & opera in omni tp̃e vitæ ſuæ erunt ſordidæ, & malæ. Vel hoc, ꝙ d. *in omni tempore*, dicitur per comparationem oĩum, qui fuerunt ante eum in aliquo tempore, vt ſit ſenſus, viæ illius magis erunt inquinatæ, quam fuerunt viæ alicuius alterius in aliquo tempore ante eum. Vnde qualiter non æſtimabit ipſum Deum eſſe in conſpectu ſuo, ſubditur.

117 *Auferuntur iudicia tua à facie eius oĩum inimicorum ſuorum dominabitur.*

IDeſt, quia iudicia Dei ſuper ſe vẽtura non cogitabat: quia ex eo quod pœna differetur per aliquod tempus, ideo putabit Deum nõ iudicaturum malos: & per conſequens Deum putabit non eſſe Deum: ſed ſolum eſſe Deum. Vbi notandum, ꝙ quicũque putat Deo placere, mala, non putat eum eſſe Deũ: vel qui dicit eũ omnibus peccantibus parcere. Idem namque eſt Deo eſſe Deũ, & eſſe iuſtum: quia iuſtitia in Deo Deus eſt, qui ergo negat Deum eſſe iuſtũ, negat eſſe Deum: eum verò negat iuſtum, qui putat ei mala placere, vel non punire. Quia igiť Antichriſtus putabit Deũ non punire peccata, quia *auferentur iudicia tua à facie eius.* Ideo ex hoc ſequitur: quòd *non eſt Deus in conſpectu eius.* Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt

Negare Deum.

A Deus. Sic ergo hoc quod dicitur, *Auferentur iudicia tua à facie eius,* eſt declaratiuum illius: *non eſt Deus in conſpectu eius.* Quod autem ſequitur, *omnium inimicorum ſuorum dominabitur* eſt declaratiuũ illius: *inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore.* Hic n. cum dicitur: *omniũ inimicorum ſuorum.* intelligitur, ſ. omniũ inimicorum Dei, quorum omnium ipſe dominabitur: q̃a oẽs peccatores in malitia ſuperabit, & excedet. *Et ideo inquinatæ erunt viæ illius in omni tempore.* i. ſuper omnes alios malos qui fuerũt ante
B eum in aliquo tempore. Vel ad literam *omnium inimicorum ſuorũ dominabitur.* Antichriſtus, quia ſm̃ gl. dicitur, ꝙ Antichriſtus omnes reges ſuperabit, ut ſolus regnet, & ſedeat in templo Dei, extollens ſe ſuper omne, ꝙ dr̃ Deus. Sed qualiter ad hoc perueniat, ſubditur.

Dixit enim in corde ſuo: non mouebor à generatione in generationẽ ſine malo. 118

HIc conſequẽter oſtendit, ꝙ Antichriſti perſecutio erit facinoroſa
C & ſacrilega, quia magicis artibus & diabolicis ad tm̃ dñium perueniet, & per illas credet regnũ ſuũ fore ſemper pmanſurum. Et ſic per ly. *ſine malo* intellige ſine malis artibus. Vnde ſic exponit magiſter. *Dixit enim in corde ſuo.* i. dicet ſecretè apud ſe, quia ſe per malas artes regnaturum non dicet alijs: ſed iſta dicet in corde ſuo. Et quid dicet. *Non mouebor à generatione in generationem ſine malo.* i. fama mea non tranſibit de hac generatione ad aliã, & ad poſteros *ſine malo.* i. niſi malis artibus Ideſt tale culmen, &
D tam excelſum principatum conſequar: de quo poſteri tacere non poſſunt. Animus. n. perditus, & expers bonarum artium, & à iuſtitiæ lumine alienus, malis artibus ſibi aditũ ſemp moliť ad famã tam diuturnã, vt apud poſteros ẽt celebreť. Vel aliter putabit Antichriſtus, ſe de hac gñatione mortali ad immortalẽ cũ corpore tranſiturũ, & hoc p ſuas magicas artes. Cõſimiliter. n. & Simon ille magus ſe putauit cum ſceleratis artibus cęlũ adepturũ: & de humana gñatione in diuinam magicis artibus trãſiturum.

Simon magus.

tò ꝙ erit obſcurà,& tenebroſa:ibi, *Dixit* E
enim in corde ſuo,oblitus eſt Deus. Quantum ergo ad primum oſtendit, ꝙ illa p̃ſecutio erit alliciens, & adulatoria. d. *Quoniam laudatur peccator,* &c. Magnũ .n.periculum eſt peccatori,dum in peccatis laudatur, quia tunc ad peccandum amplius incitatur.Ipſe autem Antichriſtus operatione dæmonum in ſuis malitijs ab omnibus malis laudabitur:quinimò vt Deus reputabitur, & ideo ex hoc magis ad crudelitatem, & peccatum cõtra bonos incitabitur.Vnde quantum malum ſit adulari peccatoribus:oſtendit magiſter in gl.d. Hæc eſt magna ira Dei, vt deſit correctio peccati, & adſit adulatio. Adulantium.n.linguæ alligant animas in peccatis:delectat.n. facere illa,in quibus non ſolum non inuenitur reprehenſor, ſed auditur laudator.Vnde quantum malum ſit laudare peccatores, & eis adulari,oſtendit Greg.d.ſunt namq; nonnulli, qui, dum malefacta hominum, laudibus efferunt, augent, quæ increpare debuerunt. Hinc n.per prophetam dr̃. Væ,qui conſuunt puluillos ſub oĩ cubito manus & faciunt ceruicalia ſub omni capite, & vniuerſæ ætatis. Ad hoc quippe puluillus ponitur,vt molliter quieſcat. Quiſquis ergo malè agentibus adulatur, puluillum ſub capite,vel cubito iacentis ponit: vt qui corripi ex culpa debuerat, in ea fultus laudibus, molliter requieſcat, &c. Vel ẽt poteſt intelligi de quolibet alio peccatore, quem tunc Antichriſtus laudabit,ipſum honorib. & diuitijs extollẽdo:vt amplius ipſum præcipitet, ꝙ aũt talis adulatio adulatum ad peccandũ magis prouocet, oſtenditur,cum ſubditur.

Greg 18 mor.c.3.

Ezec.13

115 *Exacerbauit dominum peccator, ſecundum multitudinem iræ ſuæ non quæret.*

Exacerbare.

EXacerbare enim idem eſt, ꝙ vuas acerbas colligere, quæ ſtupefaciũt dentes,& irritãt.Et ſic exacerbare Deũ, eſt ipſum prouocando ad iram prouocare, quia ergo peccator laudatus amplius in peccato confirmatur, ideo per ipſum amplius Deus irritatur cõtra eũ, & prouocatur.Et hoc notans dicit. *Exacerbauit dominum peccator,* i.peccãdo fecit Deum acerbum,& durum contra ſeipſum prouocando.Qualiter autem Antichriſtus Deum exacerbabit, & contra ſeipſum fecit acerbum, oſtenditur, cum ſubditur. *Secundum multitudinem iræ ſuæ non quæret.* i. Deus, non quæret peccata Antichriſti,vt illa hic puniat, ſed illa reſeruabit in futuro grauius punienda, & hoc *ſecundum multitudinem iræ ſuæ.* Vbi nota ꝙ magna miſericordia, & dilectio Dei oſtenditur erga peccantem: qñ ſtatim peccata punit,& non reſeruat illa in futuro ſeculo puniẽda,propter quod dr̃,
F Etenim multo tempore non ſinere peccatores ex ſententia agere,ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficij eſt indicium, &c. Sic & pes oppoſitum peccata hic impunita dimittere,vt grauius in futuro puniantur, eſt indicium iræ domini.Sic ergo quia Deus non quæret peccatum Antichriſti, ad puniendum in futuro, erit ſignum iræ Dei contra ipſum. Vnde magiſter in gl. *ſecundum multitudinem iræ ſuæ non quæret.* Deus enim qui ſolet alios quærere,& à malis reuocare, non quæret eum.ſ. Antichriſtum i.non
G attẽdet ad peccata eius, vt hic vlciſcatur illa in futuro grauius puniturus. *Et hoc ſecundum multitudinem iræ ſuæ.* i. quia Deus multum eſt illis iratus quos per fraudes & ſcelera ad diuitias, & honores peruenire ſinit,magna enim ira Dei eſt, quando peccantem non corripit, ſed vagam licentiam in peccatum ruendi permittit. Vnde ad peccantem ſynagogam dicitur.Receſſit a te zelus meus,non viſitabo ſuper filias tuas, & vxores,cũ fornicatæ fuerunt. Et idcirco à Deo humiliter poſtulemus,vt hic peccata puniat, &
H non illa in futurum punienda reſeruet.

2. Mac. 6.

Ezech.6

Non eſt Deus in conſpectu eius, inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore. 116

COnſequẽter hic oſtendit,ꝙ erit ſuperba,& ambitioſa Antichriſti perſecutio.Vbi aduertendũ ꝙ ſuperbia Antichriſti in fine maior erit q̃ fuerit ſuperbia diaboli. Diabolus enim ſuperbiens voluit æquari Deo, dicens illud Eſa.14 Aſcendam ſuper altitudinem nubium,& ſimilis ero altiſſimo. Sed Antichriſtus

Antichriſtus. Sŭpbia. Antichriſti.

Digitized by Google

chriſtus nō ſe æqualem Deo faciet : ſed maiorem prædicabit eſſe Deo:& Deum nullius eſtimationis eſſe reputabit. Vnde de illo dicit Apoſtolus, ꝙ reuelabitur homo peccati,filius perditionis, qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne, ꝙ dicitur Deus, aut collitur. Quæ verba pertractans Greg.dicit.Nam,cū de Antichriſto dicitur,ꝙ extollitur ſupra omne,ꝙ dr̄ Deus,aut colitur, apertè monſtratur, ꝙ diabolus appetendo dudum Dei ſimilitudinem qua ſi iuxta Deū ſe erigere voluit, ſed in ſuperbiæ culpam creſcendo,iam ſe ſupra omne,ꝙ dicitur Deus,aut colitur,ſe extollit. Hinc ergo eius ſuperbiā nunc exprimens pſ.d. *Non eſt Deus in cōſpectu eius*.quarē.ſ.ſeipſum ſolum eſſe Deum prædicabit. Et quantū erit ex hoc peccatum eius,oſtēdit d. *Inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore*.ſ. viæ illius.i.cogitationes,verba, conſilia, & opera in omni tpe vitæ ſuæ erunt ſordidæ,& malæ. Vel hoc,ꝙ d. *in omni tempore*, dicitur per comparationem oīum, qui fuerunt ante eum in aliquo tempore,vt ſit ſenſus,viȩ illius magis erunt inquinatæ, quam fuerunt viȩ alicuius alterius in aliquo tempore ante eum. Vnde qualiter non æſtimabit ipſum Deum eſſe in conſpectu ſuo, ſubditur.

117 *Auferuntur iudicia tua à facie eius oīum inimicorum ſuorum dominabitur*.

IDeſt,quia iudicia Dei ſuper ſe vētura non cogitabat: quia ex eo quod pœna differetur per aliquod tempus, ideo putabit Deum nō iudicaturum malos : & per conſequens Deum putabit non eſſe Deum:ſed ſolum eſſe Deum. Vbi notandum,ꝙ quicūque putat Deo placere,mala,non putat eum eſſe Deū: vel qui dicit eū omnibus peccantibus parcere. Idem namque eſt Deo eſſe Deū, & eſſe iuſtum:quia iuſtitia in Deo Deus eſt,qui ergo negat Deum eſſe iuſtū,negat eſſe Deum:eum verò negat iuſtum, qui putat ei mala placere, vel non punire. Quia igit̄ Antichriſtus putabit Deū non punire peccata, quia *auferentur iudicia tua à facie eius*.Ideo ex hoc ſequitur : quòd *non eſt Deus in conſpectu eius*. Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt

Negare Deum.

A Deus. Sic ergo hoc quod dicitur, *Auferentur iudicia tua à facie eius*, eſt declaratiuum illius : *non eſt Deus in conſpectu eius*.Quod autem ſequitur,*omnium inimicorum ſuorum dominabitur* eſt declaraituū illius : *inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore*.Hic n.cum dicitur: *omniū inimicorum ſuorum*.intelligitur,ſ.omniū inimicorum Dei, quorum omnium ipſe dominabitur: qa oēs peccatores in malitia ſuperabit,& excedet. *Et ideo inquinatæ erunt viæ illius in omni tempore*.i.ſuper omnes alios malos qui fuerūt ante B eum in aliquo tempore. Vel ad literam *omnium inimicorum ſuorū dominabitur*. Antichriſtus,quia ſ̄m gl.dicitur, ꝙ Antichriſtus omnes reges ſuperabit, ut ſolus regnet,& ſedeat in templo Dei,extollens ſe ſuper omne, ꝙ dr̄ Deus. Sed qualiter ad hoc perueniat,ſubditur.

Dixit enim in corde ſuo : non mouebor à generatione in generationē ſine malo. 118

HIc conſequēter oſtendit, ꝙ Antichriſti perſecutio erit facinoroſa C & ſacrilega, quia magicis artibus & diabolicis ad tm̄ dn̄ium perueniet,& per illas credet regnū ſuū fore ſemper ꝑmanſurum. Et ſic per ly. *ſine malo* intellige ſine malis artibus. Vnde ſic exponit magiſter. *Dixit enim in corde ſuo*.i.dicet ſecretè apud ſe,quia ſe per malas artes regnaturum non dicet alijs : ſed iſta dicet in corde ſuo. Et quid dicet. *Non mouebor à generatione in generationem ſine malo*, i.fama mea non tranſibit de hac generatione ad aliā,& ad poſteros *ſine malo*.i. niſi malis artibus Ideſt tale culmen, & D tam excelſum principatum conſequar: de quo poſteri tacere non poſſunt. Animus.n.perditus, & expers bonarum artium, & à iuſtitiæ lumine alienus, malis artibus ſibi aditū ſemꝑ molit̄ ad famā tam diuturnā, vt apud poſteros ēt celebret̄. Vel aliter putabit Antichriſtus, ſe de hac gn̄atione mortali ad immortalē cū corpore tranſiturū,& hoc ꝑ ſuas magicas artes. Cōſimiliter.n. & Simon ille magus ſe putauit cum ſceleratis artibus cęlū adepturū : & de humana gn̄atione in diuinam magicis artibus trāſiturum.

Simon magus.

Conſi-

E Cõſimiliter ergo iſta in corde ſuo cogitãs.d. *Non mouebor à generatione in generationem ſine malo*, i. niſi artibus malis mediantib. Sed quia oĩa iſta celata tenebit in corde, non oſtendens alijs, ꝙ talia per magicas artes faciat: ſed prætendet ꝙ virtute diuina. Ideo ſubditur.

119 *Cuius maledictione os plenum eſt, & amaritudine, & dolo: ſub lingua eius labor, & dolor.*

Antichriſtus.

VBi aduertẽdum, ꝙ illud, ꝙ tenẽt infra os vel ſub lingua, manet occultum. Sic & cogitatio, quę alijs ad extra non manifeſtatur dr̃ eſſe in ore non extra. Et ideo notãs, ꝙ tales artes, quib. Deus maledicitur, & blaſphematur, tenebit occultas, ideo d. *Cuius os plenum eſt maledictione*. i. maledictionem, & blaſphemiam intra ſe abſconſam tenebit. Inſuper addit. *Quod os eius plenum eſt amaritudine & dolo.* Duobus enim modis principalite rexcogitabit omnes ſibi ſubijcere. ſ. per minas & tormenta, & ꝑ blandicias, & doloſitates. Primus modus ſignificatur per amaritudinem, & ſecundus per dolorẽ. Et ſic os eius plenũ erit maledictione: quia per artes diabolicas Deum blaſphemabit. *Amaritudine*, quia minis & tormentis. *Et dolo*, quia blandicijs & deceptionibus. Sequitur. *Et ſub lingua eius labor & dolor*, quia. ſ. omnis cogitatio eius erit de labore inferendo ſanctis, & dolore corporeo, quia cogitabit qualiter ſanctos ſibi reſiſtentes affligat, & occidat. De iſto enim alibi dicit. *Pſ.35.* Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo, aſtitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit.

120 *Sedet in inſidijs cum diuitibus in occultis, vt interficiat innocentem.*

De pœ. d.2.ſi.

HIc conſequenter oſtendit, ꝙ erit deceptoria & inſidioſa. Vbi notãdũ, ꝙ Antichriſtus tenebit modum oppoſitum Chriſto: nam Chriſtus volens fidem catholicam toti mundo tradere, elegit apoſtolos pauperes, ignobiles, & indoctos. Antichriſtus autem amicos ſibi faciet mundi potentes, nobiles, & doctos, quos diuitijs, artibusq; magicis per ipſum repertis ditabit, vt per illos alios

Antichriſtus elegit potẽtes, ſed Chriſtus fecit contrariũ.

pauperes, & impotentes tã minis quàm dolo peruertat: & cum talibus ſua conſilia, & ſuos dolos contra ſanctos habebit. & hoc eſt, ꝙ d. *Sedet in inſidijs cum diuitibus in occultis*: quia per occultas inſidias & doloſitates, quas in ſimul excogitabunt, ſanctos deducent ad mortẽ, & modus inſidiarum erit iſte dicit glo. Nam altos, & potentes huius ſeculi ditabit muneribus, & altis exaltabit honoribus: quorum falſam fęlicitatẽ ad alios decipiẽdum oſtentabit, *Et vt interficiat innocentem*, ꝙ duob. modis exponitur, ſ. F ſpiritualiter, & corporaliter: ſpiritualiter, vt. ſ. de innocente faciat nocentem: Corporaliter aũt vt, ſi ei conſentire nolint, interficiat corpus. Interficitur. u. q̃s ſpiritualiter, cum de bono fit malus: & reſuſcitatur, cum de malo fit bonus.

Perſecutio Antichriſti inſidioſa.

Oculi eius in pauperem reſpiciunt: inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua. 121

23.q.4.ſ.dno.

COnſequenter hic oſtendit, ꝙ eius perſecutio erit crudelis, & furioſa. Vbi notãdum, ꝙ Antichriſti perſecu G tio erit crudeliſſima cæteras oẽs præteritas excedens perſecutiones. Et, ſi quis dicat, quomodo erit crudelior perſecutio omnibus præteritis, cum ſancti martyres iam omnia crudelia fuerint experti, quid crudelitatis poterit Antichriſtus facere, ꝙ alias factum nõ fuerit? Reſpondeo. Sanctis martyribus omnia tormenta erant leuia, quia aperta miracula Chriſtus per eos, vel circa eos faciebat: quibus perſecutores confundebantur, & ipſi martyres confortabantur. Tunc autem erit oppoſitum, quia perſe H cutor crudeliter ſanctos perſequetur, & ipſe miracula faciet: quibus ipſe amplius admirabilis reddatur, & martyres quaſi territi dubitare videantur, Et hãc ſentẽtiam ponit Greg. iſtum verſum inducendo. d. Quæ enim pœnarum genera non iam vires martyrum exercuiſſe gaudemus? Alios namque improuiſo ictu immerſus ingulo gladius ſtrauit: alios crucis patibulum afflixit, in quo & mors prouocata repellitur, & repulſa prouocatur. Alios hirſutis ferra dẽtibus attriuit: Alios armato ferro inſultans

Antichriſti crudelitas. *Quæſtio.* *Martyr.* *Reſpon.* *Greg. lib. 4. mor. c. 32.*

vngula

Digitized by Google

vngula ſparſit: Alios beluina rabies morſibus detruncando comminuit: Alios ab intimis viſcerum per cutem preſſa vis verberum rupit: Alios effoſſa tetra viuos operuit. Alios in altum demerſos mors præcipitiũ fregit. Alios in ſe proiecta aqua replendo abſorbuit: Alios edax flamma ad cineres depaſta cõſumpſit. Quid igitur eſt, quod in iſtis tormẽtis tunc atrocius creſcat? Reſpondet.

Mat. 24 Niſi hoc, quod veritas dicit. Surgent pſeudochriſti, & pſeudo prophetæ, & dabunt ſigna magna, & prodigia: ita vt in errorem mittantur, ſi fieri poteſt, etiam B electi. Nunc enim fideles noſtri mira faciunt, cum peruerſa patiuntur: tunc autem Antichriſtus cum peruerſa inferet, mira operabitur, penſemus igitur, quæ erit illa humanæ mentis tentatio: quando & pius martyr, & corpus tormentis ſubijcit, & tamen ante eius oculos miracula tortor facit. Cuius tunc virtus non ab ipſos fundo quatiatur, quando is, qui flagris cruciat, ſignis coruſcat? quia ipſe Antichriſtus & alius tunc erit veneratione prodigij, & durus crudelitate tormenti. Vnde per Dauid dicitur. *Oculi eius in pauperem reſpiciunt, inſidiatur in abſcondito quaſi leo in ſpelunca ſua.* Ad apertam namque potentiam ſuffeciſſet, vt leo eſſet, etiam ſi inſidians nõ fuiſſet. Rurſus ad occultas verſutias ſuffeciſſet, ne inſidians ſurriperet, etiam ſi leo non fuiſſet. Sed quia Antiquus hoſtis per hũc tunc cunctis vitibus effrenatur: ſæuire per vtraque permittitur, vt contra electos in certamine, & fraude & virtute laxetur per potentiam, ſed fraude per ſigna. Rectè ergo & leo & inſidians dicitur, Inſidians per miraculorum ſpe- D ciem: ſed leo per ſingularem virtutem, hæc Gregor. benè ergo dicit Pſal. *Oculi eius in pauperem,* &c. Hic accipe pauperem pro humili, & virtuoſo, quia contra tales maximè intendet crudelitas Antichriſti, & ad huius declarationẽ ſubdit.

122 *Inſidiatur vt rapiat pauperem, rapere pauperem, dum attrahit eum.*

VT enim dictum eſt: duplici via perſequetur bonos, & pauperes, ſcilicet dolo, & violentia, hos modos his ex- A primit. d. Quo ad dolum, & blandicias. d. *inſidiatur vt rapiat pauperem,* inſidiæ, enim in abſcondito fiunt. Quo verò ad violentiam addit, *rapere pauperem.* ſcilicet conabitur, *dum attrahit eum,* ſcilicet per violentiam, attractis enim fit publica violentia: verum tali perſecutione & ſi nocebit ſanctorum corporibus, magis autem ſibi ipſi nocebit, quia ex hoc in interitum cadet æternum. Et hoc eſt, quod ſubditur.

In laqueo ſuo humiliabit eũ, inclinabit ſe, & cadet, cum dominatus fuerit pauperũ. 123

QVia per inſidias ſuas, & miracula ſanctos humiliabit, quia quanto maiora ſigna faciet, tanto magis ſancti humiliabuntur, i. contemnentur, & pro nihilo habebuntur. Sed ſibi ipſi magis nocebit, quia *inclinabit ſe,* ſcilicet non voluntariè: ſed diuina virtute deponetur de tanta ſublimitate ad ima: *quia cadet, cum dominatus fuerit pauperum.*

Antichriſtus humiliatur.

Dixit enim in corde ſuo, oblitus eſt Deus: auertit faciem ſuam, ne videat in finem. 124

C HIc conſequenter oſtendit, ꝙ illa perſecutio erit obſcura, & tenebroſa: quia, ſcilicet ſicut ipſe nõ credet Deũ curare de iſtis inferioribus, ſic & alios ad tantam mentis cæcitatem ducet, vt non credant Deum de terrenis curare. Ex iſto enim textu habetur, ꝙ Antichriſtus erit illius opinionis, ꝙ intellectus diuinus iſta inferiora non curat: nec circa illa verſatur. Et hic nota, ꝙ finis accipitur dupliciter .ſ. pro vltimo iudicio, & fine mundi. Et ſic finem accipit Chriſtus .d. Oportet hæc primum fieri, ſed nondum finis, & tunc eſt ſenſus. Quod Deus mala noſtra non videbit in finem, ſcilicet, ſæculi illa iudicando. Accipitur etiam aliquando finis pro terra: eo quia terra finis eſt terum, & vltimum elementum. Sic enim finis pro terra accipitur. In manu eius ſunt omnes fines terræ, & tunc eſt ſenſus, *Auertit faciem ſuam, ne videat in finem,* ideſt in terram. q.d. non videt nec conſiderat illa, quæ fiunt in terra. In finem enim vt dicit gloſſ. dicunt Deum non videre, qui dicunt

Finis dupliciter dicitur. *Mat. 24* *Pſal. 94.*

cunt eum non curâre humanas res, quæ fiũt in terra,& iſtius falſæ opinionis erit Antichriſtus .ſ. ꝙ Deus non videt illa,q̃ fiunt in terra, vñ tales dicunt illud Iob 22. Nec noſtra cõſiderat, & circa cardines cęli perãbulat. *Dixit.n. in corde.ſuo oblitus eſt Deus.*ſ.ſui ad puniendum.Hoc aũt putare,ſ.impunitũ remanere peccatum.eſt negare iuſtitiam Dei,& per con

Iob 22. ſequens ipſum Deũ.*Auertit faciẽ ſuã,ne videat in finem,* expoſitum eſt.

125 *Exurge, domine Deus, exaltetur manus tua,ne obliuiſcaris pauperum.*

CONſequenter ponitur ipſius Antichriſti victorioſa depoſitio,& protractio: pro qua ſancti aſſiduè Deũ orabunt. Et tria facit:quia ad hoc ponitur primò ſanctorum deprecatio. Secundò Antichriſti depoſitio: ibi. *Contere brachium.*Tertiò gratiarum actio:ibi. *Deus*

Dormire. *regnabit.* Quantum ergo ad primum,poſtulat Dei auxiliũ cõtra Antichriſtũ.d.

Exurgere. *Exurge,domine,exaltetur manus tua.*Dormire.n. quaſi vr̃ Deus,qñ bonos a malis affligi permittit, & peccatores proſperari.Similiter & exurgere dr̃:qñ bonos adiuuat, & malos flagellat, & hoc petit Pſ. nomine bonorum.d. *Exurge dñe.* Precatur .n. Dei iudicium, ut illa Antichriſti perſecutio,in qua tot mala fient,cito finiatur.*Exurge ergo,dñe.* i.cito veni,& manifeſta potentiã, tuã, *& exaltetur manus tua,*quia .n. per manus operamur, ideo manus ſignificat potẽtiam: & ſic manus

Manus miſit. Dei eſt potẽtia Dei. Manum ſuam miſit ad fortia. Et hæc manus tunc exaltatur non quidem in ſe,ſed in nobis:quia per effectum ipſam altam videmus, qñ malos bonis nocentes deprimit, & ſic ſummè nobis exaltata videbitur, qñ filium perditionis Antichriſtum deponet. Sic & manum diuinæ potẽtiæ exaltari.i. ma-

Eſa. 26. nifeſtari poſtulabat Eſa.d.Domine,exaltetur manus tua,& ignis hoſtes tuos deuoret. Vel per manum intellige ipſum Dei filium: per quem omnia Deus operatur: quæ in depoſitione Antichriſti ſummè exaltabitur, quia tunc ab omnibus cognoſcetur ſolus verus Deus,& dominus. Et cum ipſo Antichriſto omnia idola penitus contererentur iuxta prophe-

E tiam Eſa.d. Exaltabitur dñs ſolus in die *Eſa. 2.* illa·quia dies dñi exercituum ſuper omnem ſuperbum ſ Antichriſtũ,& cõplices eius. Et eleuabitur dñs ſolus in die illa: & idola penitus contererentur. Hanc ergo exaltationẽ Chriſti contra Antichriſtũ; poſtulans dicit. *Exurge,domine,exaltetur manus tua.*i. filius tuus contra Antichriſtum adiuuando electos ſuos, ideo ſubdit.*Ne obliuiſcaris pauperum*, ſicut putat Antichriſtus, & eius complices.d. *Oblitus eſt Deus,auertit faciẽ ſuam,ne videat.*

126

F *Propter quid irritauit impius Deum? dixit enim in corde ſuo,non requiret.*

CONſequẽter hic ponitur Antichriſti depoſitio. Vbi notandum,ꝙ vt habetur in gloſſa, Perſecutio, & dominium Antichriſti modico tempore durabit.ſ. ſolum per tm̃ ẽps, quantum fuit prædicatio Chriſti,ſ.per tres annos cum dimidio.Et illo tp̃e Enoch,& Helias,qui

viui tranſlati fuerunt in paradiſum,ſ.E- *Enoch.* noch.Gen 5.& Eccl.64.Helias aũt ut ha *Helias.* bet̃ 4.Reg 2.Redibunt ad præliandũ cõ- *Malac.* tra Antichriſtum,vñ dr̃. Ecce ego mittã *vltimo.*

G vobis Heliam, ante quã veniat dies domini magnus,& terribilis; vt conuertat corda patrum ad filios, & filiorũ ad patres.Quia.ſ. iſti prædicando, & legẽ exponendo,oſtendent Chriſtum verum eſſe Dei filium,ſicut patres antiqui Iudęorum ſpe crediderunt illum eſſe futurũ: ſic & Iudæi,qui tunc tp̃is erunt,conuertentur ad fidẽ patrum,vt.ſ. filij patrũ .ſ. Iudæi, ſic intelligant legem de Chriſto; ſicut eorũ patres. ſ. prophetæ intellexerunt,vt Moſes,Dauid,Eſa.&c.Et ſimiliter cõuertet corda patrũ ad filios, quia

H intelligentia patrum ad filios perducet̃, dũ illud,qđ ſenſerunt patres, ſentient ſimul & filij: vt oſtendit Auguſtinus. Et *Aug. 22.* ideo,quia fides:incepit in Iudæis, & po- *de ciuit.* ſtea venit ad gentes: quæ in fine mundi *Dei cap.* ad Iudæos reuertetur: ideo miſſa incipi- *29.* tur in parte dextera altaris: poſtea itur ad ſiniſtram,deinde ad dexteram reuertitur. Vnde de tp̃e perſecutionis Anti- *Apoc. 11* chriſti quantum durabit, & de iſtorum *Nota tẽ* prædicatione contra ipſum dr̃, ꝙ, Datũ *pus dura* eſt tẽplum Dei gẽtibus.ſ.Antichriſto,& *tionis An* complicibus eius & conculcabunt illud *tichriſti.*

menſi-

Digitized by Google

menſibus quadraginta duobus. Et dabo duobus teſtibus meis. ſ. Enoch, & Heliæ. Et præliabuntur diebus mille ducentis ſexaginta.ſ.tribus annis, & ſex menſibus. Et cum finierint teſtimonium ſuũ.ſ. tanto tpe, beſtia, quæ aſcendit de abyſſo.ſ. Antichriſtus, faciet aduerſus eos bellum, & occidet eos: & iacebunt corpora eorum in platea magnæ ciuitatis. ſ. Hieruſalem, vbi dñs eorum.ſ. Chriſtus, crucifixus eſt. Et poſt occidetur Antichriſtus ſpiritu oris Chriſti.i. virtute ſpiritus ſancti, qui a Chriſto procedit: & hoc miniſterio archangeli Michaelis vt d. gl. 2. The. 2. Occidetur autem, vt tradunt doctores in monte Oliueti ſtans in papilione, & in ſolio ſuo, vbi Chriſtus aſcendit ad Cœlos. Illo autem interfecto, non ſtatim veniet Chriſtus: ſed electis concedetur ad pœnitentiã quadraginta quinq; dies. Ad propoſitum ergo, præuidens Pſ. Antichriſti finem, & q̃ modico tpe durabit eius ſuperbia, dicit, *propter quid irritauit impius Deum?* Et tria facit: qa primò ponit Antichriſti increpationem. ſecũdò bonorum ſaluationem: ibi. *Tibi derelictus eſt pauper.* & tertiò Antichriſti cum ſuis damnationẽ: ibi, *Contere brachium.* Quantum ergo ad primũ increpans Antichriſtum dicit: *propter quid irritauit impius*.ſ. Antichriſtus *Deum*.i. quid profuit ei tanta mala facere, & non conſiderare finem ſuũ, qualiter eum Deus eſſet puniturus, *quia dixit in corde ſuo, nõ requiret*, ſcilicet Deus peccata mea, vt illa puniat: ſed decipietur: propter quod nunc loquens Deo ſubdit.

127 *Vides, quoniam tu laborem, & dolorem cõſideras, vt tradas eos in manus tuas.*

QVaſi.d. falſum exiſtimabit, qm̃ tu Deus vides quia oculis tuis omnia nuda ſunt, & aperta. Et q Deus oĩa videat, quæ Antichriſtus erga ſanctos faciet, ſubdit, *Quoniam tu laborem, & dolorem conſideras*, quẽ. ſ. laborẽ, & dolorem ille ſanctis inferet, de quo dictum fuit ſuperius, *ſub lingua eius labor, & dolor.* Et ad quid iſtum laborem, & dolorem conſideras? certè, *vt tradas eos*.ſ. Antichriſtũ & ſuos, laborem, & dolorem ſanctis inferentes, *in manus tuas*. ſ. iuſtitiæ tuæ. Et nota quòd ſicut manus Dei eſt poteſtas creatiua ſingulorum. Manus tuæ domine fecerunt me, &c. Eſt cõſeruatiua creatorũ. In manu eius nos & ſermones noſtri. Eſt protectiua deuotorum. In manu forti educã vos de Aegypto. Sic ẽt eſt punitiua reproborum, ideo dr̃, Alleua manum tuam ſuper gẽtes alienas: vt cognoſcant potentiam tuam. Et ſic iſto modo vltimo, tradi in manus Dei, eſt Deũ per ſuã iuſtitiã & potentiam de peccatorib. vindictam ſumere. Sic ergo Deus laborem, & dolorem conſiderat, quem Antichriſtus cum ſuis complicibus bonis inferet, vt *tradat eos in manus ſuas*, ſ. vt eos puniat. Vel aliter, vbi notandum, q videre aliqñ accipitur pro ſuſtinere, vel permittere tranſire, & non curare, ſic.n. dr̃ Prou. 25. Quæ viderũt oculi tui, ne proferas. Et ſic accipiendo hic, iſte verſus eſt expoſitorius præcedentis Et ſunt verba Antichriſti, Deo dicẽtis. Vides.ſ. peccata mea, & ſuſtines, nec ea punis, & rationẽ ſubdit.d. *Qm̃ tu laborem, & dolorem conſideras.* Solent.n. hoĩes, vt ait gl. interdum non ſumere vindictam de iniurijs ſibi illatis. quia timent laborare, vel iraſci. Sic impius iſte Antichriſtus de Deo putat, q non valeat Deus tot mala punire ſine labore, & ira. Senſus aũt pronunciationem requirit, in qua ſi erratũ fuerit, obſcurabitur. Sic.n. dixit impius: non requiret Deus, ratio, quia Deus laborem, & dolorem conſiderat, vt tradat eos in manus ſuas, quaſi laborare & iraſci timeat, & iõ parcat eis: ne puniẽdo eos laboret, et turbetur ira: ſic vt aliqñ faciunt homines, diſſimulãdo vindictam, ne iraſcantur. Et ſic eſt ſenſus Dixit Antichriſtus. *Non requiret Deus*.ſ. mala, quæ facio, et dixit. Quid tu, ò Deus, *Vides*.i. ſuſtines mala, et impunita dimittis, *quia tu laborem, & dolorem conſideras*, quem.ſ. ſuſtinere te oportet, ad hoc, *vt tradas eos in manus tuas*.i. quia times laborare, et iraſci, ſi punias eos. Et forte hoc cogitabit Antichriſtus: quia ſe Deũ prædicabit, et expertus multos labores et dolores quos ipſe patietur, alios puniẽdo: ſimiliter cõſiderat, q accidat Deo. Et ex hoc apparet, quantum erit per diabolum deceptus, vt ſe dicat Deum, et laborare, et dolores pati.

Heb. 4. *Manus Dei.* *Iob 10.* *Sap. 7.* *Exo. 13.* *Eccl. 36.* *Videre.* *Punitio.*

Tibi

128 *Tibi derelictus eſt pauper ; orphano tu eris adiutor.*

De pœn. d.4. ſi.ue

HIc conſequenter oſtendit bonorũ cõfortationem, & protectionem. Vbi nota, quòd nomine pauperis, & orphani bonos fideles intelligit. Pauper.n. dicitur humilis Matth.5.Beati pauperes ſpiritu. Orphanus verò carens patre, & matre. Huius enim vitæ temporalis pater eſt mundus, mater verò concupiſcentia carnis, & ſic orphanus dicitur ille, qui mundo caret.ſ.cui crucifixus eſt mũdus,& qui carnem ſuam cum vitijs crucifixit,& cõcupiſcentijs, & talibus Deus finaliter adiutor erit. Ideo enim voluntarius pauper omnia mundi relinquit, vt Deus tamen ſpes eius ſit & adiutor. Vel per pauperem & orphanum populũ Iudaicum intellige, qui verè pauper eſt, quia vagabundus per mundum : orphanus eſt, quia Chriſtum patrem negauit, & matrem ſynagogam perdidit. Et hinc Deus in finem erit adiutor, quia ipſos per p̄dicationẽ Helię,& Enoch cõuertet ad fidẽ,& ſaluabit. Tunc.n. vt dicitur de populo Iudæorum,Deus parcet pauperi & inopi,& animas pauperũ ſaluas faciet.

Pauper. Orphanus. Pſal.71

129 *Contere brachium peccatoris, & maligni: quæretur peccatum illius, & non inuenietur.*

OStenditur hic ꝙ ſicut Deus in fine adiutor erit bonorum,ſic erit damnator Antichriſti, & reproborum. Quid.n. per brachium peccatoris intelligitur niſi ſuperbia,& Antichriſti poteſtas, de quo brachio Iob 83. Brachium excelſum confringetur, quod exponens Greg.d. Quid namq; excelſum brachiũ dr̃,niſi ſuperba Antichriſti celſitudo : q̄a ſuper ſuperbas mentes hominum faſtu gloriæ ſæcularis erigit̃: ita ut homo peccator ; & tñ æſtimari homo deſpiciens, Deũ ſe ſuper homines mentiatur. Quia verò huius ſuperba potẽtia diſtricti aduentu iudicis erit ferienda, ſicut ſcriptũ eſt, Quem dñs Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui,ideo rectè de ipſo Antichriſto dicitur. Et brachium excelſum confringetur. Similiter & nunc Pſalm. præuidens iſtius brachij confractionem. d. *Contere brachium peccatoris, & maligni.* vbi glo. *Contere brachium p. & ma.i.*potentiam illius peſſimi Antichriſti, qui peccator eſt in ſe, & malignus in alios : uel peccator eſt violentia, & malignus fraude. Et qualiter ſit conterenda ſubdit. *Quæretur peccatum illius* &c.i.quæretur peccatum illius per iudicium, & punitionẽ,& ipſe ſic punitus peribit, & ſic non inuenietur, ſ.amplius in poteſtate,ſed in tormentis. Vel aliter peccatum Antichriſti vtile erit ad purgationẽ malorum, ſicut peccata,& perſecutionẽ iuſtorum : ſicut dictum eſt ſupra:conſummetur nequitia peccatorum,& diriges iuſtum. Itẽ,dum ſuperbit impius,incẽditur pauper. *Quæretur ergo peccatum*. Antichriſti,ſ. an ſit amplius neceſſarium,ad purgandum bonos,ſicut antea. *Et non inuenietur*,ſ. tunc eſſe neſſarium : quia iam non erit locus illius peccato,oib. iuſtis tũc purgatis.ſicut plano ferro amplius lima nõ eſt opus.

Brachium, Poteſtas Antichriſti. Sup̄bia. Greg.29 mor.c.4 1.Theſ.2.

Dominus regnabit in æternum & in sæculum ſæculi: peribitis gentes de terra illius. 130

De conſ. diſt.3.c. vlt.

COnſequenter hic omnibus prædictis conſideratis, ponitur gratiarũ actio. Et diuiditur in partes tres, quia de tribus agit gratias, ſcilicet primo de æternitate fœlicitatis. Secundò de exauditione orationis : ibi. *deſiderium pauperum.* Tertio de præmiatione humilitatis:ibi, *Iudicare pupillo, & humili.* Quantũ ad primũ dicit, *Dominus regnabit*,&c. Vbi notandum, ꝙ ſicut oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt ſic, et conformiter conſiderata damnatione reproborum,magis eluceſcit felicitas ſanctorum. Et hinc eſt, quod quamuis damnati videant beatos vſq; diem iudicij,ut ipſorũ pœnã magis creſcat, et beati videant dãnatos,vt eorum augeatur gloria. Tamen Deus puniens damnatos citra condignũ ne tantum puniantur : non permittet damnatos poſt iudiciũ videre beatos, et quia præmiat beatos ultra condignũ, vt amplius præmientur:faciet ẽt poſt iudicium beatos ſemper videre damnatos: vt videndo pœnas, quas euaſerunt co-

Nota.

gno-

Digitized by Google

gnoſcant quales gratias Deo agere debent, vt dicit magiſter. *Magiſt. li. 4. d. 50* Sic & nunc conformiter ex comparatione damnatorum ad præmiationem bonorum Pſal. vult oſtẽdere, quòd maius erit gaudium beatorum, & ex conſequenti quantum gratias boni Deo reddere debent, dicens primò quo ad bonos. *Dominus regnabit in æternum & in ſæculum ſæculi*, ſ. ſupra bonos ipſos beatificando. *Luc. 1.* Sic. n. Mariæ prædixerat angelus, Regnabit in domo Iacob in æternum, i. in beatis, qui dæmonem, vitia, ſupplantauerat, & mundum. Et conſequenter addit punitionem malorum. d. *Peribitis gentes de terra illius*, i. gentiliter viuentes. Gentes. n. vocat non habẽtes Dei cultum, & legem. *Peribitis*, inquit, *de terra illius*. *Gentes.* Sed quare dicit terra illius, cum omnis terra ſit Dei? *1. Pſ. 23* Domini eſt terra & plenitudo eius. Ideo notãdum quòd triplex eſt, ſcilicet beatorum, viatorum, & damnatorum. *Terra triplex.* Terra damnatorum, dicitur infernus, quia in medio terræ collocatur. Terra miſeriæ & tenebrarum, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horor inhabitat, & iſta eſt Dei puniẽtis. *Iob 10* Terra viatorum eſt terra vitæ præſentis nobis data ad viuendum. Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus, & iſta eſt Dei miſerentis. *Pro. 12.* Terra beatorum eſt terra cœli: nam cœlum vel patria beatorum terra dicitur propter ſtabilitatem durationis. *Pſal. 26* Credo videre bona domini in terra viuentium: & Beati mites, qm̃ ipſi poſſidebunt terram, & iſta eſt Dei præmiantis. *Matt. 5.* Et ſingulariter dicitur terra Dei, quia ibi, nemine diſcrepante, ab omnibus cõcernitur, videtur, amatur, et poſſidetur. Et de iſta terra malis nunc dicit Pſal. *Peribitis gentes de terra illius.*

131 *Deſiderium pauperum exaudiuit dominus, præparationem cordis eorum audiuit auris tua.*

CONſequenter hic gratias agit de exauditione orationis. *Deſiderium.* Vbi nota ꝙ deſiderium non eſt reſpectu præteritorum proprie, nec præſentium, ſed ſolum futurorum, & eſt ſemper cum quadam anxietate, & pœna ex dilatione illius, quod deſideratur. *Martyr. Beatus.* Sancti autem & mar-

A tyres laborantes in malis huius ſæculi deſiderant diem iudicij cum magno feruore, quia tunc ab omnibus malis eruentur. Iſtam etiam diem deſiderant, non ſolum exiſtentes in purgatorio, vt ab illis pœnis eruantur, ſed etiam exiſtentes in paradiſo, vt ſecundam ſtolam beatitudinis accipiant, & propter hoc ad Deum pro vindicta malorum clamant. d. Quare non vindicas ſanguinem noſtrũ? *Apoc. 6.* Iſtud ergo deſideriũ exaudiuit dominus, quia ſic facere decernit. Vel ibi accipitur præteritum pro futuro, & hoc propter certitudinem futuri a Deo ordinati.

B Vel aliter notandum, quod deſiderium eſt triplex. ſcilicet naturale, Iob 35. Firmamentum deſiderat nubes. *Eſa. 41.* Animale. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, &c. *Sap. 4.* Rationale, ut cum quis deſiderat virtutem, & ſapientiam. Cum præſens eſt, imitantur illam: & deſiderant eam, cum ſe eduxerit. Sic vir pauper, & iuſtus iſtud triplex deſiderium tranſcendit. Primo tranſcendit deſiderium naturalis tendentiæ deſiderando diſſolutionem corporalem. d. illud Phili. 1. Deſide-

C rium habens diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Secundo tranſcendit deſiderium animalis concupiſcentiæ, deſiderando ſpiritualem conuerſationem. d. Spiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis. *Galat. 5* Tertiò tranſcendit deſiderium rationalis appetitiuæ, deſiderando facialem Dei viſionem. Anima mea deſiderabit te in nocte, ſ. videre te. De quo 1. Petri. 1. In quẽ deſiderant angeli proſpicere. *Deſiderium ergo pauperum exaudiuit dominus*, ipſos *1. Pet. 1.* educendo de mundo, ipſos ſpirituales faciendo, & ipſos in cœleſtibus beatifican-

D do, quia vt dicitur Prou. 10. Deſiderium ſuum iuſtis dabitur. Sed quia tale bonũ deſiderium iuſti pauperes a ſeipſis non habent, ſed à Deo gratia præueniente, & corda eorum præparante, ideo illud deſiderium vocat *præparationem*. d. *Præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* *Audire pro exaudire, & auris pro miſericordia.* Et hic accipitur audire pro exaudire: & auris pro miſericordia. Sic accipitur audire. Pſal. 29. Audiuit dominus, & miſertus eſt mihi dominus factus eſt coadiutor meus, & auris pro miſericordia. Auribus percipe lachrymas meas. *Pſal. 83.*

Iudi-

132 *Indicare pupillo, & humili, vt nõ apponat vltra magnificare ſe homo ſuper terram.*

Indicare. vide differentiam inter iudicare pupillũ & pupillo.

DE præmiatione humilium, vbi notat magiſter in glo. quòd aliud eſt iudicare pupillum, & aliud iudicare pupillo. Iudicat enim pupillum etiam, qui condemnat ipſum, ſed iudicat pupillo, qui pro illo ſententiam fert, & ſic.d. *Iudicare pupillo*, oſtendit quòd ſententia danda erit pro ipſo, & ſic exprimitur ipſius præmiatio. Et tunc ſcilicet in iudicio implebitur de pupillo quod ſcribitur. 2. Reg. 18. Iudicauit pro te hodie dominus. Iſto autem iudicio peracto, ceſſabit omnis tyrãnus propter quod ſubdit, *vt non apponat vltra magnificare ſe homo ſuper terram*. Vel intelligit de Antichriſto qui ſolum homo erit quamuis mentiendo dicat ſe Deum eſſe. Tunc enim
2. *The.* 2 omnia mala finientur ſuper terram, cum Antichriſtus cum omnibus ſuis membris dãnabitur, quia ut dicitur Iob 3. ibi, Impij ceſſauerunt à tumultu. i. ceſſabũt.

PSAL. X.

133 *IN Domino confido: quomodo dicitis animæ meæ: tranſmigra in montem, ſicut paſſer.*

ISTIVS titulus Pſal. eſt *in finem Pſal. Dauid*. Cuius patet expoſitio ex ſupradictis in titulis aliorũ pſalmorũ præcedẽtium. De hiſtoria autẽ, ſupra quam iſte Pſal. fundatur, & de expoſitione literali, dic vt Nic. de Ly. Quantum ad intellectum Pſal. notandum, ꝙ in iſto pſalmo agit propheta de hæreticis, qui ſunt membra putrida mentientes ſe veros catholicos, & Chriſtum habere. Et ſic alios conantur ab vberibus ſanctæ matris eccleſiæ abducere: & ad ſe illos adducere, affirmantes, quod apud ſe ſit Chriſtus. Et quaſi piè, & ſtudioſe ſunt admonentes, vt ad eos tranſeundo, trãſmigremus in Chriſtum. Quibus in iſto Pſalm. reſpondet propheta, redarguens eos, & docens eis eſſe reſiſtendum. Vnde pſ. iſte diuiditur in duas partes. Quia primò ponuntur bonorum, & malorum
E merita, & demerita. Secundò vtrorunq; præmia & ſupplicia: ibi. *Dominus in templo*, &c Prima in duas, quia primò ponũtur bonorum merita. Secundò malorum demerita: ibi, *Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum*. Quantũ ergo ad primũ loquens in perſona oĩum bonorũ dicit. *In dño confido*. Vbi notandũ, ꝙ volens exprimere breui ſermone omnes virtutes, & merita iuſtorũ, & fideliũ, ait, *In domino confido*, quia confidentia in dño, omnes virtutes continet: qm̃ ipſa eſt remiſſio peccatorum, operatio meritorũ, forti- *Confidentia. Spes.*
F tudo animorum, cognitio credendorum, ſuperatio dæmoniorum, acquiſitio præmiorũ. Primò namq; cõfidentia in Deo facit remiſſionem peccatorum. Matt. 9. Confide fili, remittũtur tibi peccata tua. Nec mirum, qm̃ confidentia in Deo, fidẽ includit, quia componitur, ex con, & fide: fides aũt peccata purgat. Act. 15. Fide purificans corda eorũ, ideo dicit apoſtolus. In Chriſto habemus fiduciam, & acceſſum in cõfidentia per fidẽ eius. Secundo eſt actiua meritorum. Si. n. peccatum ſine Dei gratia purgari non põt, & *Ephe. 3.*
G ipſa gratia oĩa noſtra efficit merita: conſequens eſt vt confidentia, quæ peccatũ purgat ẽt in nobis noſtra merita operetur, vnde Hiere. 17. Benedictus vir, qui confidit in dño, & erit dñs fiducia eius: & erit quaſi lignum, quod tranſplantatur ſuper aquas: nec aliqñ deſinet facere fructum. Tertiò cauſat fortitudinem animorum, qm̃ confidentia in Deo animã vnit Deo: vnitus aũt Deo ſtabilis eſt, & fortis, ideo dr̃. Confide in dño, & ſta in loco tuo. Locus aũt noſter in quo ſtabiliter manere debemus, eſt cor noſtrum, *Eccl. 11.*
H à quo extrauagando per tpalia non debemus exire: & in ipſos nos ſtabiles facit confidentia in dño. Pſal. 124. Qui cõfidunt in dño, ſicut mons Sion non commouebitur in æternũ. Quartò facit veritatis cognitionem, Sapien. 3. Qui confidunt in dño, intelligent veritatem &c. Quinto facit dæmoniorũ ſuperationem: vnde dr̃ de Machabæo. Machabęus aũt confidebat ſemper cum oĩ ſpe auxilium ſibi à Deo affuturum, qua confidentia ipſe fruſtratus non fuit. Nam ut ibidẽ ſequitur, dñs per manum Hieremiæ prophetæ *1. Mat.*

Digitized by Google

phetæ gladium ei porrexit, in quo aduerſarios ſuos ſuperauit. Sic.n. per confidentiam ad aduerſarios ſuperandũ nos ſuo exemplo hortabatur Chriſtus d. Cõfidite, ego vici mundum. Iſta confidentia Suſanna de ſuis hoſtibus iudicibus triũphauit, de qua Dan.13. Erat.n. cor eius fiduciam habens in dño, iſta virtute ſuperantur pericula maris, vnde naufragantibus diſcipulis dixit Ieſus confidite, ego ſum, pp quod dr̃ Dan.4. Non eſt confuſio confidentibus in te. Sexto facit acquiſitionem præmiorum. Ad Hebr.6. Confidimus aũt de vobis, dilectiſſimi meliora, & viciniora ſaluti. Et ideo ad iſtam virtutum virtutem conſeruandam nos hortatur Apoſtolus. d. Nolite amittere confidentiam veſtram, quæ multam hẽt remunerationem. Quia ergo ſicut confidẽtia cæteras virtutes continet, ideo merita, & virtutes iuſtorum breui verbo exprimens Pſal. d. *In dño confido*. Et quia confidens in dño, ideo exprimit omnia tentamenta hæreticorum, uel aliorum malorum, ipſos reprehẽdendo. d. *Q̃uo dicitis anima mea*, &c. Litera hic eſt duplex, quia aliqua litera habet montẽ, & alia montes. Si aũt legatur in ſingulari, *tranſmigra in montem*, tunc per montẽ Chriſtus intelligitur, de quo ſub montis nomine dr̃. Et erit in nouiſſimis diebus præparatus mons domus dñi in vertice montium, & eleuabitur ſuper omnes colles, & fluent ad eum oẽs gentes, &c. Et tunc ſunt verba hæreticorum dicentiũ cuilibet fideli, *tranſmigra in montem ſicut paſſer*, i. Chriſtum, qui apud nos eſt, quaſi ipſis dicat Pſal. Q̃uo monetis me tranſire ad vos, tanquã multi ſint Chriſti, quaſi mirũ eſt, quia, ſi hoc fecero, ero ſicut paſſer. ſ. inſtabilis, contra illud, qđ præmiſis. d. *In domino confido*. Si aũt legatur montes in plurali, tunc per montes. i. alti per ſuperbiam, qui fideles à vera fide ſeducere volentes, dñt. *tranſmigra in nos*. i. in ſocietatem noſtrã. *Sicut paſſer*, ꝙ dicunt adulando. i. quia tu ſicut paſſer pẽnatus es virtutibus, & præceptis, ideo nobiſcum, qui ſumus alti, debes habitare ſicut & paſſer in altis habitat, & tunc iſtos reprehendens. d. *Quomodo dicitis anima mea*, hoc q. d. mirũ eſt, cum Chri-

Ioan.16 — *Matth.* — *Hebr.10* — *Eſa.2.* — *Montes ſunt hæretici.*

A ſtus, quem̃ vos dicitis habẽre, non alta quærere, ſed humilitatem docuerit.

Q̃m ecce peccatores intenderunt arcũ ſuũ, parauerunt ſagittas ſuas in pharetra, vt ſagittent in obſcuro rectos corde. 134 *de pen. d. 2. appenitur.*

HIc conſequenter ponit malorum demerita, & peccata, ſ. hæreticorum, vel dæmoniorum, quorum malitia præcipuè intendit ad corrumpendam & applicandam ſcripturam ſacram ad ſuos errores, vel mala defendenda. Vnde nota ꝙ per arcum ſcriptura ſacra intelligi-
B tur, vt ſupra fuit declaratũ ſup illo verbo Pſal.7. Niſi conuerſi fueritis, gladium ſuum vibrauit, arcum ſuum tetendit. Hunc autem arcum intendunt hæretici, plicant, & torquent. Cum enim intẽditur arcus vtraque pars eius, ſcilicet lignum & chorda plicatur, quia tàm nouum teſtamentum quàm vetus torquent à vera intelligentia, & ad ſuas hæreſes applicant. Sicut verbi gratia, dicit ſcriptura, ꝙ cum eſſet deſponſata Maria Ioſeph, antequam conuenirent, inuenta eſt habens in vtero. Iſtam ſcripturam
C plicant hæretici, vt Antidicomaritæ, ut 24. q. 3. quidã hæretici. d. Quod ex hoc habetur, ꝙ Maria poſt natum Chriſtũ, cum Ioſeph, fuit carnaliter coniuncta. Vnde ſic plicando ſcripturam, arguebãt. Cum enim ante ſit idem, quod prius, eſt differentia temporis. ſed prius tempus relatiuè dicitur ad poſterius, 4. Phyſic. ergo ſi prius, quam conuenirent, habuit in vtero, conſequens eſt, quòd poſtea conuenerunt. Sed non aduertunt, quod hæc dictio ante exponitur affirmatiuè & negatiuè. Affirmatiuè, quod
D illud dicitur ante, poſt quod aliud ſequitur. Negatiuè verò illud dicitur ante quod nihil tale præcedit, & ſic intelligitur hic ly ante. Similiter, & alij torquentes arcum ſcripturæ dicunt, quòd virgo Maria habuit plures filios præter Chriſtum, quia dicitur Luc.1. quòd peperit filium ſuum primogenitum, primogenitus autem quis non dicitur, niſi reſpectu ſequẽtium, ſoluitur, vt prius. *Parauerunt ſagittas ſuas in pharetra*. Pharetra dicitur cor, quod ſagittas continet, ſcilicet acuta & acerba conſilia.

Arcus dicitur ſcriptura ſacra. — *Matt.1.* — *Ante.* — *Primogenitus.* — *Pharetra dicitur cor.*

vt ſagittent in occultis rectos corde.ſ. fideles ēt ſimplici ſenſu ſcripturarum degēte Sic.n.dr̄ Pſal. 63. Intenderunt arcum rem amaram, vt ſagitent in occultis immaculatum, quia.ſ.tales vt ibi dicit gl. geſtant mel in ore, & aculeum in dorſo. & dicit *in occultis*, quia hæretici in planis, & apertis ſcripturis ſimplices non poſſunt decipere, ſed in occultis locis, & obſcuris, runc ſenſum ſcripturæ conantur peruertere, & hoc eſt ꝙ ſubditur.

135 *Quoniam quæ perfeciſti deſtruxerunt, iuſtius autem quid fecit?*

IDeſt, ſenſum ſcripturæ, quem tu perfeciſti .ſ. ſcripturas quas ru perfecte edidiſti, deſtruxerunt, vel ſenſum ſcripturæ, quem tu perfeciſti ſ. implendo in te prædicta in ſcripturis, deſtruxetunt, ideſt, peruerterunt. *Iuſtus autem quid fecit?* Nomine enim iuſti Chriſtus intelligitur, quia eſt iuſtus iuſtificās alios, vnde non ſolum amici, ſed etiam inimici & perſecutores eius ipſum nomine iuſti vocant, vt Pilatu s dicit Matth. 27. Innocēs ego ſum a ſanguine iuſti huius: vxor Pilati. d. Lucæ 22. Nihil tibi, & iuſto illi. G Centurio, qui ipſum crucifixit, d. Verè hic homo iuſtus erar. Ipſe Iudas, qui eū tradidit. d. Matth. 27. Peccaui tradēs ſanguinē iuſti. *Iuſtus ergo quid fecit?* ideſt, Chriſtus, q. d. iſti ſic peruertētes ſcripturas, vt diuidant eccleſiam non benè attēdunt quid iuſtus.i. Chriſtus fecerit, quia faciunt oppoſitum, quia iſti eccleſiam conantur diuidere: ſed Chriſtus eam pace vnit, ſ. Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Chriſtus .n. tantam pacem eccleſiæ exhibuit, vt ēt traditorem ſuum Iudam mira patiētia toleraret, & H ad prædicandum regnum cęlorum cum alijs Apoſtolis mitteret, & ei ſicut cæteris euchariſtiam daret, quē aute ſuū traditorem, & diabolum nominauerat, cui omnia prædicta contulit, vt oſtenderet dona Dei ad illos peruenire, qui fidem Chriſti accipiunt, ēt ſi talis ſit, per quē accipiunt, qualis Iudas fuit. Iſti aūt hæretici per oppoſitum faciunt, quia ēt fideles a fidelibus fidē ſacræ ſcripturæ accipientes, ēt peruertere conātur. Nō ergo cōſiderant, qd iuſtus.i. Chriſtus fecit,

Iuſtus Chriſtus

Vxor. Pilatus.

Cēturio.

Iudas.

E *Dominus in templo ſancto ſuo, dominus* 136
in cœlo ſedes eius.

HIc conſequenter ponit bonorum præmia, & ſupplicia malorum. & primò ponit primum, & ſecundo ſm: ibi *Pluet ſuper peccatores*. Quantum ad primū nota, ꝙ tria bona dn̄s bonis tribuit, & ſm hoc iſta pars diuidit, qm̄ Deus ſuos primò inhabitat: ſecūdò illos gratificat, ibi. *Oculi eius in pauperem*, tertiò ipſos purificat: ibi. *Dn̄s interrogat iuſtū*. Quantum ad primū oſtendit ꝙ dn̄s bonos inhabitat. d. *Dominus in templo ſancto ſuo*, &c. Quilibet.n. iuſtus templum Dei dr̄, teſte Apoſtolo, Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos, & ſpiritus Dei habitat in vobis. ſi quis aūt violauerit templum Dei, diſperdet illum Deus, quamuis.n. vbique ſit Deus: non tn̄ vbiq; habitat: habitat enim in illis, qui ſunt templum eius cœlum. In malis autem non habitat, licet ſit in illis, vt oſtendit Magiſter, dicens, In ſanctis enim habitat Deus, in quibus eſt per gratiam: non enim, ubicunq; eſt Deus ibi habitat: ſed vbicunque habitat, ibi eſt. In ſolis ergo bonis habitat, qui ſunt templum eius & ſedes eius, vnde per Eſaiam dominus ait. Cęlum mihi ſedes eſt, terra aūt ſcabellum pedum meorum. Quia in electis; qui ſunt cœlum habitat Deus, & regnat, qui eius voluntati denoti obtemperant. Malos verò, qui ſunt terra, iudicij diſcretione calcat, vnde in libro ſapien. dicitur. Thronus ſapientiæ anima iuſti, quia in iuſtis ſpecialius eſt quam in alijs rebus, in quibus tn̄ omnibus eſt totus, Quemadmodum Auguſt. ait. Anima per omnes particulas corporis tota adeſt ſimul, nec minor in maioribus, nec maior in minoribus, ſed tn̄ in alijs intenſius, in alijs remiſſius operatur: cum in ſingulis particulis corporis tota eſſentialiter ſit. Sic & Deus, cum ſit eſſentialiter in omnibus totus, in illis tamen plenius dicitur eſſe, quos inhabitat, ideſt, in illis, in quibus ita eſt, ut faciat eos templum ſuum. Iſtud ergo eſt donum, ꝙ Deus ſuis facit electis, quia.ſ. illos inhabitat per gratiā, de quibus nunc Pſalm. dicit. *Dominus in templo ſancto ſuo, dominus in cœlo*, &c.

Habitat Deus. Tēplum. Bonus.

1. Cor. 3.

Magiſt. lib. 1. d. 37.

Eſa. 66.

Aug. in epiſt. ad Hieron. de orig. animæ.

Pſ. 102.

Et

Digitized by Google

Et alibi. Dominus in cœlo ſedes eius.
Vocantur enim ſancti non ſolum tem-
plum Dei, ſed etiam cœlum, quia in cę-
leſtibus mente conſiſtunt.

37 *Oculi eius in pauperem reſpiciunt, palpe-*
bræ eius interrogant filios hominum.

POnit hic ẽm donum, ꝙ ſuis dat ele-
Oculi ei⁹ Dei. ctis, quia.ſ. eos gratificat. Vbi ſcien-
dum, ꝙ per oculos Dei intelligitur mi-
Miſericordia et gratia. ſericordia, & gratia Dei, quib. ſuos ele-
ctos reſpicit & ſibi facit gratos. Sicut &
reſpectus Dei dr̃ auxilium Dei, quia il-
lum ſuis reſpicit oculis, quem ſuo auxi-
lio ſibi gratificat. Sicut de Petro legitur.
Luc. 21. Reſpexit dñs Petrum, & ideo ſtatim Pe
trus egreſſus foras, fleuit amare. *Oculi er*
go domini in pauperem reſpiciunt, quia ip
ſe pauperes ſpiritu ſua adiuuando gra-
tia, facit ſibi gratos, & ideo, ſi aliquando
aduerſa ſuis pauperibus infert: tñ hoc
Pſal. 33 miſericorditer facit, vt medicus, ꝑꝑ ꝙ
Pſal. d. Oculi dñi ſuper iuſtos, aures au-
tem eius in preces eorum. Vbi gl. Ocu-
li dñi. i. reſpectus miſericordiæ Dei ſunt
ſuper iuſtos: ẽt qñq; vt medicus ſecat,
& vrit, per ꝙ vr̃ reſpicere, quia hoc facit
vt ſanet, & parcat in ſempiternũ, & con-
ſimili modo nunc ait. *Oculi eius in paupe*
rem reſpiciunt & palpebra eius interro-
Palpebra iudicia diuina. *gant filios hominum*. Vbi nota ꝙ palpe-
bræ, quia illis clauſis, nihil videmus, illis
verò apertis, videmus ſignificant diuina
iudicia, quib. nos interrogat Deus & ꝓ-
bat, quæ aliqñ ſunt nobis aperta, qñque
verò clauſa, & obſcura. Vide quid iſtum
Greg. 28 mor. c. 37. textũ exponens Greg. d. Tribus modis
interrogare nos conditor noſter conſue
uit, cũ aut flagelli diſcretione nos percu
tit, & quanta nobis inſit vel deſit patiẽ-
tia, oſtẽdit, aut qñ quædã, quæ nolumus
præcipit, & noſtram nobis obedientiam
vel inobedientiam patefacit, aut qñ ali-
qua nobis occulta patefacit, & aliqua
abſcõdit, & menſuram nobis noſtræ hu-
militatis innoteſcit. Et ponit exemplũ.
d. flagello namq; nos interrogat, cũ mẽ-
tem ſibi benè per tranquilitatẽ ſubditã,
afflictionibus pulſat. vnde & Iob lauda-
tur atteſtatione iudicis, tñ ictib. cæditur
percuſſoris, vt eius patientia tãto verius
clareſceret, quanto inquiſita durius fuiſ-

A ſet. Præcipiendo aũt dura, dñs nos inter
rogat, ſicut Abrahã terrã ſuã iubeẽ egre
di, & pergere quo neſciebat, in montem
vnicum filium ducere, & quem ad con-
ſolationem ſenex acceperat, immolare.
Cui nimirũ ad interrogationẽ benè rñ-
dẽti. i. ad iuſſionẽ benè obediẽti dr̃. Nũc
cognoui ꝙ timeas Deũ, ſcire nanq; Dei
eſt, nr̃am obedientiã nos ſcire facere. A-
periendo quoq; nobis q̃dã, atq; claudẽ-
do, nos interrogat Deus, ſicut per Pſ. dr̃,
palpebræ eius interrogant filios hominum. *Pſal. 10*
Palpebris quippe apertis cernimus, clau
B ſis nihil videmus. Quid ergo per palpe-
bras Dei, niſi iudicia eius accipimus, q̃ *Greg. c. 8*
iuxta aliquid clauduntur hominib. & iu-
xta aliquid reſerantur, vt homines, qui
ſeipſos neſciunt, ſibijpſis innoteſcant:
quatenus, dũ, quædã intelligendo com-
prehẽdũt, quædã verò cognoſcere oĩno
non pñt eorum corda, ſeſe latenter in-
quirant, ſi illos diuina iudicia vel clauſa
non ſtimulant, vel aperta non inflant.
Hac. n. Paulus interrogatione probatus
eſt, qui poſt aſcenſionem tertij cęli poſt
ſupernæ locutionis myſteria. d. Non ſu- *1. Ro. 3.*
C mus ſufficientes cogitare aliquid à no-
bis, quaſi ex nobis ſit. Apertis ergo pal-
pebris Dei interrogatus Paulus, rectè
rñdit, quia ſuperna ſecreta attigit, & tñ
in humilitate cordis ſublimiter ſtetit.
Qui rurſum cum ſecreta Dei iudicia de
repulſione Iudæorum, & gentium voca
tione diſcuteret, atq; ad eam peruenire
non poſſet, quaſi clauſis palpebris Dei
interrogatus eſt. Sed rectum illi reſpon
ſum reddidit, q Deo ſe in ipſa ſua igno-
rantia ſcienter, inclinauit. d. O altitudo
ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quam incom
D prehenſibilia ſunt &c. Ecce enim abſcõ-
ſis myſterijs, quaſi clauſis palpebris in-
terrogatus, recta rñdit, qui ſecreti aditũ
pulſans, quia per cognitionem intromit
ti ad ſuperiora non valuit, per confeſſio
nem ante ianuas humilis ſtetit, & ꝙ in-
tus comprehendere non potuit, foris re
manendo laudauit. Ex quibus patet, ꝙ *Rom. 11*
palpebræ Dei ideo nos interrogant, vt *al. timẽdo.*
amplius nos ſibi gratificent. Vel aliter,
per palpebras Dei, apertas intellige ꝓ-
ſpera, per clauſas aduerſa, quibus ſuos
Deus probat & interrogat, ut in proſpe

Digitized by Google

ris ſint humiles, & ſtabiles in aduerſis, E
vt clauſis palpebris non fatigentur, &
apertis non inflentur.

138 *Dominus interrogat iuſtum, & impium, qui autem diligit iniquitatem odit animam ſuam.*

HIc ponit tertium beneficium, ſ. ꝙ
Deus purificat. Dictum.n. ſtatim
eſt, dñs nos interrogat per aduerſa, & ꝓſpera, ſ. immittendo. Sed quia hoc cõe
eſt & bonis, & malis q̃uis differenter,
ideo dicit, *Dñs interrogat iuſtum & impium*. ſ. iuſtũ purificando, quia iuſtus per F
patientiã aduerſorum, & per humilitaté
habitam in proſperis purificatur, & Deo
magis gratus redditur. Impius aũt per
impatientiam aduerſorum, & ſuperbiam
habitam in proſperis, magis inquinatur.
Quæ diuerſitas non prouenit ex parte
interrogationis, ſed ex parte diuerſitatis
rñſionis, quia iuſtus proſperis interrogatus, rñdet humiliter, & malus ſuperbè. Similiter iuſtus interrogatus, vel pulſatus
aduerſis. rñdet patiẽter, malus aũt impatienter. Et quia ſuperbia in proſperis, &
murmuratio in aduerſis, eſt quædã ini- G
quitas a Deo, & ſi iuſti illis interrogationibus purgantur, iniuſti tñ amplius ſordidantur: ideo ſequitur. *Qui aũt diligit iniquitatem odit animam ſuam*, & ſic malus
ſibijpſi nocet non alijs. Et attende ſm ꝙ
ait magiſter in gl. Nota ꝙ ait. *Qui diligit iniquitatem odit animam ſuam*. non dicit
qui facit. Iniquitas.n. idem eſt ꝙ pecca-
Ioan. 8. tum: vnde Io. ait, Omnis qui facit peccatum, & iniquitatem facit, nemo vero ſine peccato viuit. Ille verò diligit iniquitatem, qui ex deſiderio, & affectu peccat. Ex quo apparet, ꝙ iſta gl. vult pone- H
re dñam inter peccatum veniale, ſine
quo nullus viuit, & peccatum mortale,
ꝙ ex electione, & deſiderio fit. Ex quo ſequitur, ꝙ oẽ peccatũ factũ ex electione
voluntarie, & a propoſito, eſt mortale.

139 *Pluet ſuper peccatores laqueos, ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.*
De pœn. d. 3. qui vult.

COnſequenter hic ponit ſupplicia
malorum, Vbi primò notandum,
ꝙ per laqueos intelligunt peccata, quia
peccatis diabolus capit animas, ſicut laqueis auceps capit aues: vnde Prou. 29. Laqueus
Peccanté virum inuoluet laquei. ſ. & Paulus d. Reſipiſcant a laqueis diaboli, quib. Peccatũ. Pro. 29.
captiui tenentur: peccata aũt generaliter 2. Tim. 2
ſunt tria, ad quæ alia reducuntur. ſ. auaritiæ, & cupiditatis, luxuriæ, & voluptatis, Ignis. Auaritia.
ſuperbiæ, & vanitatis Peccatum auaritiæ
per ignẽ figuratur, quia ſicut ignis lignis
non ſatiatur, ſed magis accenditur, ſic &
auaritia non ſatiatur pecunia, ſed magis
irritatur, vnde Prou. 30. Ignis nunq̃ dicit Prou. 30
ſufficit. Et Eccleſ. 5. Auarus non replebitur pecunia. Sulphur verò res fætida, & Eccl. 20. Sulphur.
ignita ſignificat peccatũ luxuriæ, in cuius ſignum ſuper luxurioſos & fætidos Luxuria Gen. 19.
hoĩes pluit Deus ignem cum ſulphure. Greg. 14
Gen. 19. ꝙ declarans Greg. d. Sulphur mo. c. 10
fomentum eſt ignis, quod tñ ſic ignem
nutrit, vt fætorem grauiſſimum exhalet,
quid itaq; in ſulphure niſi peccatũ carnis accipimus, quæ dum peruerſis cogitationibus, quaſi quibuſdam fætoribus
mentem replet, æterna ei incendia præparat, & dum fætoris ſui nebulam in mẽte reproba dilatat contra eam flammis
ſubſequentibus, quaſi fomenta ſubminiſtrat? Nam ꝙ per ſulphur fętor carnis accipitur, ipſa ſacri eloquij hiſtoria teſta- Gen. 19.
tur, quæ contra Sodomam iguem, & ſulphur pluiſſe dñm narrat. Qui cum carnis eius ſcelera punire decreuiſſet, in ipſa
qualitate vltionis notauit maculã criminis, &c. vnde de luxurioſo dr̃. Aſpergatur Iob 18.
in tabernaculo eius ſulphur. Quid autẽ Procella
per *ſpiritũ procella* niſi ſuperbia deſignatur? Nam propriè eſt ſubita vis vento- Sugbia.
rum cum pluuia, & dr̃ procella a percutio percutis, quia percutiat. Quid autẽ
eſt ſuperbia, niſi quidam ventus cum impetu alios percutiens, & deſpiciens, vnde
de ſuperbis impijs dr̃. Procella ruens in Hier. 30
capite impiorum. *pluet ergo dominus ſuper peccatores*, & hoc in præſenti, *laqueos*.
ſ. peccata, quibus illaqueamur. Quod
quidem pluere dr̃, quia malos in peccatis permittit cadere, quia ſubtrahit ab
eis auxiliũ gratiæ ſuæ, & in omne peccatum permittit cadere, quia in tria prædicta peccata, ad quæ omnia alia reducuntur. ſ. auaritiæ, & hæc eſt ignis: luxuriæ, &
hæc eſt ſulphur: ſuperbiæ, & hæc eſt ſpi-

ritus

Pœna æterna. titus procellę. Et quia omne peccatũ eſt
pœna, ideo d. ꝙ hæc eſt pars calicis eorũ
in præſenti; ſed in futuro aliã partẽ habẽ
bunt. Calicis. ſ. æternã pęnam ignis ſul-
phuris; & procellæ, quæ pęna æterna
ver: ijs nominib. ſignificatur: dr̃ n. laquẽ
us, quia quos ſemel capit, amplius non
relaxat: dr̃ ignis eſt ibi crucians: dr̃ *ſul-
phur*, pp ſętorẽ: dr̃ *ſpiritus procellarũ*, pp
varietatẽ pęnarũ. Sic igiť iſtius calicis ſ.
pænę malorũ, vna pars eſt in pſenti uita,
alia pars in futura Et hic eſt calix damna
Apoc. 16 tionis æternæ, de quo dr̃. Babylon ci-
uitas illa magna uenit in memoriã Dei,
date illi calicem iræ eius. Babylon, quæ
interpretatur confuſio: ſignificat confu-
ſam multitudinem damnatorum.

140 *Qm̃ iuſtus dominus, & iuſtitias dillexit: æquitatem vidit vultus eius.*

6. q. 1. enerti- ini. HIc oſtendit, quare Deus ſic bonis
dat præmia, & malis pœnas, d. *Quo-
niam iuſtus dñs, & iuſtitiã dilexit*, per iu-
ſtitia. ſtitias inlellige bonos: quia plures iuſti-
tias habent. Dei aũt unica ſola eſt iuſti-
tia, quaſi dicat, *Dñs iuſtus eſt*, ideo *dilexit
iuſtitias*. ſ. bonos eos præmiando. Etiam
quia iuſtus eſt, *ideo æquitatẽ uidit vultus
eius*, malos puniendo, quia ut dr̃, pſal. 33.
Vultus aũt domini ſuper facientes mala,
ut perdat de terra momoriam eorum.

PSAL. XI.

141 *SAluum me fac, domine, quoniam defe-
.3. cit ſanctus, quoniam diminutæ ſunt ve-
i. ritates à filijs hominum.*

ISTE Pſal. talem habet ti-
tulum. *In finem pſal. Da-
uid pro octaua*, & idem ti-
tulus, pſal 6. Et hic pro
octaua eodem modo ex-
ponitur ſicut ibi, ſ. pro
Dię iudicij. Sed in hoc iuſtus tituli intẽ-
tio differt ab illo, quia ibi Dauid loqui-
tur in illo pſal. 6. in perſona peccatoris
timentis octauam, ſ. Diem iudicij, ne pu-
niatur: ideo ibi diuinã poſtulabat miſeri-
cordiam. Hic autem loquitur in perſo-
na uiri perfecti optantis octauam iudi-
cij, & orantis ut ueniat: quia hic petit

A propheta iniquitatem mundi deſtrui,
ut ad ueritatẽ futurę promiſſionis per-
ueniat Et eſt ſenſus tituli iſte. *In finem
Pſal. Dauid*. i. pſal. iſte factus à Dauid
dirigens nos in finem, ſ. Chriſtum: eſt fa-
ctus *pro octaua*. i. pro Dei iudicij, quẽ iu-
ſtus deſiderat, vt iniquitas mundi deſtrua-
tur, & ueniat ueritas promiſſionis bea-
titudinis æternæ. Intentio huius eſt re-
uocare homines à falſitatibus ſæculi ad
eloquia Dei, in quibus noſtra ſalus con-
ſiſtit. Item ſciendũ, qđ iſte Pſal. fundať
ſupra quandã hiſtoriã, quæ habetur. 1.
B Reg. 23. Nam cum Dauid fugeret à fa-
cie Saulis perſequentis eum: accidit ꝙ
Philiſtæi pugnarent cõtra vnam ciuita-
tem regis Saulis, quæ dicebatur Ceila.
Quod audiẽs Dauid pietate motus de-
ſcendit cũ ſocijs eius ad liberãdũ ciuita-
tẽ illam, & pugnauit cõtra Philiſtæos &
obtinuit victoriã. Et ibidẽ in ciuitate illa
cœpit habitare cũ ſuis. Viri Ceilę ingra-
ti, cõtra Dauid, ſtatim tractauerunt tra-
dere Dauid, & uiros eius in manibus Sa-
ulis: & nunciauerunt Sauli quòd Dauid
habitaret cũ eis. Quo audito, Saul man-
C dauit totũ exercitũ ſuũ parari, ut ciuita-
tẽ illã circundaret: & ſic caperet Dauid.
Dauid aũt hæc audiens, cõſuluit dominũ
per Abiathar ſacerdotẽ: qui rñdit, ꝙ uiri
Ceilæ volebant eum tradere in manus
regis: propter ꝙ Dauid tunc fugit de ci-
uitate illa: & ſic ſaluatus fuit de manibus
Saul. Et in iſta tali proditione orans fecit
iſtũ Pſal. Sic ergo duo faciã: quia primò
cõcordabo literã pſal. cum hiſtoria: ſecũ-
dò exponam pſal. quo ad intellectũ ſigni-
ficatum. Et ſic pſal. iſte diuiditur in par-
tes tres. Quia primò Dauid ponit ſuam
D deuotam orationem. ſecundò explicat
Ceilorum falſam proditionẽ. *Vana locu-
ti ſunt*, tertiò ponit Dei benignam exau-
ditionẽ ibi. *Propter miſeriam inopum*, &c.
Dic ut Nic. de Ly. *Saluum me fac domi-
ne*, &c. Nunc accedo ad uerum intelle-
ctum pſal. Diuiditur autem pſal. iſte in
tres partes. Quia primo à malis mun-
di liberari poſtulat humiliter. ſecundo
aduentum Chriſti liberantis prædicat
utiliter ibi *Propter miſeriam inopum*: ter-
tio in fine cũctos iuſtè iudicari explicat
ueraciter, ibi: *Tu domine ſeruabis nos*

Circa primum duo facit, Quia primò
ponit malorum mundi periculum. Se-
cundò contra illud diuinũ poſtulat ſuf-
fragium. ibi. *Diſperdat dominus.* Mala au-
tem mundi in duobus conſiſtunt. ſ. in ca-
rentia bonitatis, & iuſtitiæ, & in abun-
dantia falſitatis, & malitiæ, & ſic primò
explicat primum, ſecundò ſm ibi. *Vana
locuti ſunt*. Quantum ergo ad primum
explicat malum mundi ſtatum, oſtẽdit,
ꝙ in mundo eſt carentia ſanctitatis, &
Sanctus. omnis uirtutis. d. *Saluũ me fac, dñe quo-
niam defecit ſanctus.* Vbi nota, ꝙ ſanctus
in ſcriptura quandoque accipitur pro
Chriſto, qñque verò pro quolibet homi
ne iuſto: Dicitur. n. Chriſtus ſanctus, qa
Apoc. 3. oẽs ſanctificans. Hæc dicit ſanctus, & ue-
rus, quia hẽt clauem Dauid, &c. Et hunc
eſſe ſanctum ẽt dæmones cognouerunt,
Matth. 8. unde exclamauit dæmon Chriſto. d.
Quid nobis, & tibi Ieſu Nazarene, ueni-
ſti ante tempus torquere nos? Dicitur ẽt
quilibet iuſtus ſanctus. Et quia talis qui-
libet quãdiu eſt in præſenti vita, ſemper
Apoc. 3. proficere poteſt Ideo dr̃. Qui ſãctus eſt,
Leuit. 16 ſantificetur adhuc Et de vtroq; in ſimul
Chriſtus dicitur. Sancti eſtote qm̃ ego ſanctus sũ
Et de vtroq; hic intelligitur. Et primò
de ſancto, qui eſt Chriſtus, qui licet in
ſeipſo deficere non poſſit, tamen nobis
deficit, dum fidem eius nõ habemus qa
deficit illis qui in ipſum nõ credunt: im-
mo multi cõtra ipsũ malignant̃: quibus
non ſufficit, ꝙ in ipſis deficiat ſanctus,
ſed conatur fidem eius facere in alijs de-
Deficere ficere. d. Pſal. Quanta malignatus eſt
Pſal. 73 inimicus in ſancto. Sic ergo quandocun-
que Chriſti fidem deſeris uerbis, uel fa-
ctis, tibi nõ in ſe deficit Chriſtus, ſicut
ſol nõ in ſe deficiẽs, tamẽ deficit cæco,
unde quilibet peccator de Chriſto, qui
Pſal. 30 eſt uita animæ, dicere poteſt illud, Defe-
Iuſtus. cit in dolore uita mea. In dolore. ſ. pecca
ti. Si aũt accipiatur ſanctus pro homine
iuſto, ẽt defecit ſanctus, quia reſpectu
malorũ hominum pauci iuſti reperiunt̃.
Pſal. 13 Quoniam vt dr̃. Omnes declinauerunt,
ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui fa-
ciat bonum. Et hoc eſt, ꝙ deplorabat
Mich. 7 propheta. d Perijt ſanctus de terra, & re
ctus non eſt in hominibus, omnes in
ſanguine inſidiantur. Vir fratrem ſuum

E uenatur ad mortem. Malum manuum
ſuarum dicunt bonum: Principes poſtu-
lat, &c. Ex quibus uerbis oſtendit ſanctũ
in omni ſtatu, & gradu defeciſſe. Et pri
mò quo ad regulares, & monachos. d.
Perijt ſanctus de terra. Terra. ſ. propter *Terra re*
ſtabilitatẽ ſignificat religionẽ, quæ ſtabi *ligionem*
lior, & ſecurior eſt mundo. Et ubi hodie *denotat.*
eſt ſanctitas, uel regularis obſeruantia?
Secundò defecit quo ad clericos ſęcula-
res, qui notantur per homines, quia præ
cæteris ratione debẽt uti, quibus com-
miſſa eſt cura dominici gregis, de qui-
F bus dicit, Rectus non eſt in hominibus, *Eſa. 16.*
quia omnes declinauerunt ad auaritiam
à propheta vſque ad ſacerdotẽ. Tertiò
quo ad laicos, qui maximè deficiunt. ſ.
ſanguinẽ pauperum deuorando, quo ad
tyrannos de quibus. d. Omnes in ſangui
ne inſidiantur, innocentẽ ſanguinẽ perſe
quendo, quo ad populares, qui ſtimulo
inuidiæ ſe inuicẽ perſequuntur, & lace-
rant de quibus dicit. Vir fratrem ſuum
venatur ad mortem, artes, & mercantias
falſificando, quo ad artifices, & mercato-
res, de quibus dicit. Malũ manuũ ſuarũ
G dñt bonũ, iudicia vendẽdo, quo ad offi-
ciales, & iudices, de quibus dicit. Princi-
pes poſtulat, ut puta dicẽdo. Quid mihi
vultis dare, & ego eũ uobis tradam? quia
hodie plures ſententias dat pecunia, q̃
faciat iuſtitia. Merito ergo dicit pſalm.
Saluũ me fac dñe qm̃ defecit ſanctus, quia
in nullo ſtatu amplius reperit̃ ſanctitas,
Quod benè pręuiderat Eſa. d. Quomo- *Eſa. 1.*
do facta eſt meretrix ciuitas fidelis, ple-
na iudicij? Iuſtitia habitauit in ea, nunc
aũt homicidæ, principes tui infideles, ſo-
cij furũ, oẽs diligũt munera, ſequunt̃ re
H tributiones, pupillo non iudicant, cauſa
uiduę non ingredit̃ ad eos, &c. Propter
ꝙ de hominibus mundi ſequitur Pſ. d.
Diminutæ ſunt veritates à filijs hominũ.
Et nota, ꝙ dicit *veritates* in plurali, qa
multiplex eſt veritas, quæ hodie diminu
ta, imò annihilata uidetur. ſ. ueritas do-
ctrinæ, quæ ſpectat ad doctores. Magi- *Matth.*
ſter, ſcimus, qa uerax es, &c. Veritas iuſti *22.*
tiæ, quæ ſpectat ad iudices. In iudicio nõ *Exo. 23.*
acquieſces ſententiæ plurimorum, ut à
uero deuies. Veritas uitæ, q̃ ſtat in ope-
ratione mandatorum. Non diligamus *1. Io. 5.*
verbo,

verbò,neq; lingua,ſed opere,& veritate.
Quę tamen oẽs veritates hodie defeciſſe
videntur. Sic.n.prædictum fuit. Veritas
corruit in plateis. Quid ergo mirum,ſi
iuſtus homo tot mala mundi cernẽs de-
ſiderat vltimum iudicium? d.*Saluum me
fac,domine, quoniam defecit ſanctus*,&c.

*Vana locuti ſunt vnuſquiſq; ad proximum
ſuum, labia doloſa in corde, & corde
locuti ſunt.*

HIc conſequenter oſtendit,in mun-
do eſſe abundantiam falſitatis, &
malitiæ.Vbi ſciendum ꝙ q̄uis malum ſit
carere ſanctitate, tñ peius eſt abundare
prauitate: ſicut quamuis bonũ ſit decli-
nare à malo, tñ melius eſt facere bonũ.
Dicit igitur. *Vana locuti ſunt*, &c. Vbi
ſciendum, ꝙ vanitas ſiue vanus dr̃ a ve-
nus.Et idem eſt vanus ꝙ falſus,vacuus,
inanis & irritus, eo ꝙ venerei hoĩes intẽ
ti veneri ſunt tales. Et ſic vana dicuntur
falſa,lubrica,& inutilia. Iſti ergo *vana lo
cuti ſunt*,ad alios decipiendum,vel ad ve
nerea peragenda. Et nota ꝙ dicit. *Locuti
ſunt in corde, & corde.* In hoc notatur cor
duplex,& deceptorium,quia minus ma-
lũ eſſet, ſi quis vana loqueretur corde
ſimplici,vt puta credẽs bene loqui, ideo
notans duplicitatem dicit. *Labia doloſa
in corde, & corde.* Et quibus? ſ. *ad proxi-
mum ſuum*. Et notat glo. Quod proxi-
mus dr̃ tribus modis. ſ. Conditione pri-
mæ natiuitatis, ſecundum quẽ modum
omnis homo proximus alteri dicitur.
Et ſic dicitur Exo.20 Non loqueris con
tra proximum tuum falſum teſtimoniũ.
Certum eſt enim,ꝙ ibi accipitur proxi-
mus pro omni homine. Carnis coniun-
ctione. Et ſic dicitur. Prouerbiorum 14.
Proximo ſuo etiam pauper odioſus erit.
Beneficij collatione, ſicut de vulnerato
dicitur Luc.10.Quis tibi vr̃ illi fuiſſe pro
ximus,qui incidit in latrones? Reſpondit
ille. Qui fecit miſericordiam cum illo.
Ad denotandum ergo quantum malum
hodie regnat in mundo, quia non tene-
tur fides erga aliquem proximum, dicit,
ꝙ *vana locuti ſunt vnuſquiſque ad proxi-
mum ſuum*. Et verè hodie magis ſolito
docet experientia.

E *Diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa, 143
& linguam magniloquam.* 1. q. 1. ſunt plurimi.

COnſequenter hic contra prædicta
mala diuinũ poſtulat ſuffragiũ. Vbi
aduerte, ꝙ non orat cõtra hoĩes,ſed cõ-
tra vitia,& dolos, ideo dicit, *Diſperdat
dñs.* Dñt.n.philoſophi, & experiẽtia do-
cet, ꝙ oĩs virtus fortior eſt vnita q̄ di-
ſperſa, patet de virtute aquæ inſimul
collectæ:patet de virtute grauitatis inſi-
mul collectæ in vnũ corpus ad deſcendẽ-
dum,& diſperſæ,quia citius collecta de-
F ſcendit. Rogans ergo ne tales mali noce-
re poſſint. d. *Diſperdat dñs labia doloſa.*
& non dicit, diſperdat dñs doloſus. Sić
etenim & Pſal. 58. orabat de talibus.d.
Diſperge illos in virtute tua & depone
eos,protector meus,dñe. Hic.n. contra
duo vitia maximè orat: quæ.ſ. hominib.
magis nocent. ſ. contra doloſitatem, &
contra ſuperbiã.Contra doloſitatẽ dicit,
Diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa.
Doloſus.n.dr̃ a dolo,& eſt doloſus idem, *Doloſus*
ꝙ fraudulentus,malitioſus occultus,blã- *Inſidioſ.*
dus ſermonibus,callidus mente. Et nota *Fraudu-*
G ꝙ differunt doloſus,inſidioſus,& fraudu *lentus.*
lentus. Nã vt dicit Catholi. ꝙ doloſitas
eſt in mente,inſidiæ in loco,vel telo, ſed
fraus circa fidem promiſſam. quæ tñ om
nia inſimul hic notans Pſal.d. *Diſperdat* *Labia.*
dñs vniuerſa labia doloſa. & per labia ac-
cipit oẽ illud, in quo dolus põt eſſe. Sic
.n.orabat Pſal.d. Muta fiant labia doloſa,
quæ loquuntur aduerſus iuſtum, &c.
Conſequenter orat contra vitium ſu-
perbiæ.d. *Et linguam magniloquam.* Lin- *Pſal. 30*
gua magniloqua eſt magna & grãdia lo-
quẽs,ſicut ſunt ſuperbi hypocritæ, & ſa-
H pientes philoſophi mundi,qui alios orna
tu, vel faſtu verborũ conantur decipere.
Sic.n. magniloquos pro ſuperbis accipit
ſcriptura. Sopho.3. d. Auferã de medio
tui magniloquos ſupbiæ tuæ. Hoc ẽt cõ
ſequẽter exponit Pſ. q ſint magniloq. d.

*Qui dixerunt linguam noſtram magnifi- 144
cabimus: labia noſtra à nobis ſunt, 11.q.1.
quis noſter dominus eſt?* *illud.*

QVia ſuperbi & poteſtatem linguæ,
& alia a ſe, & non à Deo ſe arbi-
trantur habere.d. *Linguam noſtram ma-* *Lingua*

gnificabimus, labia noſtra à nobis ſunt. ſ. E
& non à Deo. Vnde iactant ſe de pote-
ſtate labiorum, quaſi à Deo non ſit, vn-
de dicunt. *Quis noſter dominus eſt?* q d.
Quis eſt, cui ſubdamur? q. d. nullus.

Propter miſeriam inopum, & gemitũ pau-
145 *perum, nunc exurgam, dicit dominus.*

12. q. 2. gloria epiſcopi. OStenſis hic malis, quæ in iſto mũ-
do abũdant, & inuocato Dei adiu
torio, conſequenter aduentum Chriſti
nos à prædictis liberans oſtendit Et no-
ta ꝙ duplex ponit adiutorium. ſ. primũ
Chriſti incarnationem, ſcđm verò ſcriptu F
rarum conſolationem. ibi. *Eloquia domi-*
ni. Quantum ergo ad primum. d. *Pro-*
Inops. *pter miſeriam inopum,* &c. Differentia. n.
Pauper. eſt inter inopes & pauperes ſecundum
Catholi. Qm̃ ops opis idẽ eſt ꝙ diues,
& opulentus, vnde componitur cum in,
quod eſt ſine, & dr̃ inops. i. ſine diuitijs,
& facultatibus terrenis. Vnde inops dr̃
proprie, qui nihil hẽt, qui nec ſibi ſuffi-
cere põt, nec alijs elargiri. Pauper autẽ
dr̃, qui licet alijs elargiri non poſſit, tñ
Gentiles. ſibi ſufficit, & ſic per inopes intellige
Iudæi. gentiles, qui nec legem, nec prophetas G
habuerunt, quibus ad cultum vnius ve-
ri Dei ducerentur, & ſic nec alios duce-
re poterant. Pauperes aũt erant Iudæi;
qui licet haberent legem, & prophetas;
quibus ad vnius veri Dei cultum duce-
rentur, tñ hoc alijs elargiri non ſufficie-
bant, quia ſcđm legem alias gentes abomi
nabantur, nec conuerſabantur alijs na-
tionibus. Et hoc ꝙ dicit gl. Inopes rectè
gentiles dñr, qui nec legem, nec prophe
tas habuerũt. Pauperes verò Iudęi ſunt,
qui quamuis legem, & prophetas habe-
rent, illas tñ ſpiritualiter non intelligẽ- H
tes myſteria alijs cõicare non valebant.
Volens ergo oſtendere Deus, ꝙ filij ſui
incarnatio remedium præſtaret Iudæis
& gentilibus, ambos commemorans di-
cit. *Propter miſeriam inopum,* &c. Vt. n.
Dormire alias dictum eſt, dormire dr̃ Deus, qñ
Dei. ſuis non ſubuenit, ſed eos affligi permit
Exurge- tit Et ſic per oppoſitum exurgere dr̃, qñ
re. ſuis ſuccurit, & eos defendit. Et q̃a ma-
ximè ſubuenit mũdo per myſterium in-
carnationis, nunc ipſum prænuncians
dicit. *Propter miſeriam inopum,* &c. Nũc,

E ideſt, in tp̃e pordinato à Deo. De quo
tp̃e dicit Apoſtolus: Ecce nunc tempus *2. Cor. 6.*
acceptabile: ecce nunc dies ſalutis, &c.
Vnde quid faciet ſic exurgens, & quali-
ter auxilium nobis præſtabit ſubdit. d.

Ponam in ſalutari: fiducialiter agã in eo. 146

SAlutare enim idem eſt, ꝙ ſaluator, *Oĩum.*
& ſic ſignificat Chriſtum omnium *Saluta-*
ſaluatorẽ, iuxta illud. Nũc dimittis ſer- *re.*
uum tuum, &c. Quia viderũt oculi mei *Luc. 2.*
ſalutare tuum. Et de hoc ſalutari. d. *Po-*
nam in ſalutari. i. in Chriſto. Sed quid
F ponet in ipſo? ſ. ſuum adiutorium nobis
dandum & noſtram redemptionem. Et
quod iſtud ſalutare ſit nobis ſufficiens
adiutorium ſubdit. d. *Et fiducialiter agã*
in eo. Fiducialiter. i. potenter, quia nihil
Chriſto reſiſtere poterit. Per hoc volẽs *Chriſtus*
diſtinguere Chriſtũ ab alijs prophetis,
& ſcribis ante miſſis, quia iſtud ſalutare
non docebit populum, ſicut fecerunt
alij prophetæ, qui docebant legem. ſed
legem mutare, vel terminare non pote-
rant. Sed Deus in Chriſto fiducialiter
agit, quia Chriſtus docuit tanquam po-
G teſtatem habens. ſ. addere legi, terminãs
legem, & legem nouam condens pro vo
luntate ſua tanquam dñs legis. Et hoc
eſt, ꝙ dicit. *Fiducialiter agam in eo,* q. ſ.
non feci in alijs, qui tantam docendi, &
agendi poteſtatem non habuerunt. Sic
ergo Deus *Fiducialiter.* i. potenter egit
in Chriſto, quia Chriſtus docebat tan-
quam poteſtatem habens, quia legem
perficere & commutare poterat, quod
nemo alius potuit. Vt dicit. Canon. 25. q. 1.
Si ergo primam ſedem.

H *Eloquia domini eloquia caſta, argentum* 147
igne examinatum, probatum terra pur-
gatum ſeptuplum.

HIc conſequenter ponit ſecundum
adiutorium à Deo nobis datum. ſ.
ſcripturarum conſolationem, vnde ſacra
ſcriptura quam ſalutare Chriſtus debet
prædicare ad noſtram conſolationem
ſubdit, *Eloquia domini,* &c Vbi nota ꝙ *Prędica-*
quamuis Chriſtus multoties prædicaue *tio.*
rit, & multis in locis, tñ principalis eius *Chriſti.*
prædicatio, & eloquium fuit ſermo ille,
quem

quem fecit in monte, dando euangelicã
Euangeli. legẽ. Matth. 5. Videns Ieſus turbas, &c.
Et de illis eloquijs domini & ſermone
Eloquiũ. nunc ad literam. d. *Eloquia domini, &c.*
Vbi aduertendũ, ꝙ eloquia dñi præſata
nobis dant adiutorium contra oïa mala
prædicta. Nam vt dictum eſt duplex ma
lum in præſenti vita abundat ſ. carentia
boni, & malorum abundantia. Sic per op
poſitum in eloquijs diuinis eſt carentia
oïs mali, & omnis boni abundãtia. Ibi. n.
eſt carentia oïs mali. ſ. culpæ, q. ſ. eſt tri-
plex. ſ. voluptatis, luxuriæ, ſuperbiæ, &
auaritiæ. Vnde iſtorum oïum carentia
Peccatũ luxuriæ. oſtẽdit, & primo mali luxuriæ. d. *Eloquia domini eloquia caſta,* quia. ſ. contra luxu-
Matt. 5. riam, caſtitatem prædicant, & munditiã.
Gene. 49 Beati mundo corde, &c. Vnde de mundi
tia eloquiorũ dr̃. Neptalim ceruus emiſ-
ſus, dans eloquia pulchritudinis. Nepta-
lim. n. qui interpretatur conuertens eos,
Superbia ſignificat Chriſtum. Secundo excludunt
malum ſuperbiæ, quia *ſunt argentum igne examinatum.* Argentum. n. quod eſt in-
ter metalla ſonorum, ſignificat ſonoroſi-
tatem prædicationis. Ignis verò inflam-
mans ſignificat charitatem dilectionis,
Luc. 12. dicente dño. Ignem veni mittere in ter-
ram. Eloquia ergo dñi ſunt argentum
igne examinatum, quia charitatẽ, & dile
ctionem ad proximum prædicãt, quia ſu-
perbia excluditur, propter ꝙ in ſuo ſer-
Matt. 5 mone præfato Chriſtus dicebat. Diligite
Pſ. 118. inimicos veſtros, &c. vnde & Pſal. Ignitũ
Deut. 32 eloquium tuum vehementer. Et de Io-
Auaritia. ſeph dr̃, Eloquium domini inflammauit
eum, &c. Tertio excludunt peccatũ aua-
ritiæ, quia *ſunt argẽtum purgatum terra.*
Hic. n. genitus terræ ponitur pro ablati-
uo, more græcorum, vnde eſt ſenſus, pur
gatum terræ. i. ſeparatum a terra, nihil
terrenitatis habens vel docens. Sic. n. in
præfato ſermone eloquium Chriſti pur
gatum erat a terra, & a terrenis qñ dice-
Matt. 6. bat. Nolite theſaurizare vobis in ter-
Iob. 5. ra, &c. quia ſolum diuina docet amare. d.
illud Iob, Ad Deum ponam eloquium
meum. Sic ergo eloquia domini ſunt ca-
ſtã per caſtitatis continentiam contra lu-
xuriam, ſunt igne examinata per chari-
tatis amicitiã contra inuidiam, ſunt igne
examinata per charitatis amicitiã, cõtra

A ſuperbiam, ſunt probata terræ per pau-
pertatem voluntariam contra auaritiã.
Vnde patet ꝙ continent oïs mali caren-
tiam. Et ideo vt per eloquium dominĩ
timeamus aliquod dictorum vitiorum
incurrere orando Deo dicamus illud:
Statue ſeruo tuo eloquium tuum in ti- *Pſ. 118*
more tuo. Secundo principaliter in elo-
quijs domini eſt abundantia omnis boni,
quod notatur, cum dicitur, Quod eſt
probatum ſeptuplum, Dicitur. n. dictum
eloquium Chriſti probatum ſeptuplum,
quia ſeptem donis Spiritusſancti orna-
B tum in quibus omnis virtus continetur,
quæ dona ſunt ſeptem. ſ. timor domini,
pietas, ſcientia, fortitudo, conſilium, in-
tellectus, & ſapientia, quæ omnia Chri-
ſtus in illo ſermone pdicauit, & ſic elo-
quium ſuum ſeptuplum probauit. i. ſe-
ptem illis virtutibus ornauit, vt oſtendit
Aug. primo lib. de ſerm. domini in mõte.
d. Videtur mihi ſeptiformis gratia Spiri
tusſancti de qua Eſaias loquitur, his gra
dibus congruere, ſed intereſt in ordine il
la ponendi, quia Eſaias incipit illa dona
ab excellentiori, & terminat in timorẽ.
C Chriſtus verò incepit a timore, & termi
nat ad ſapientiam, vnde ſequitur, illa do
na concordans cum gradibus in iſto ſer-
mone contentis, dicit. Timor domini cõ-
gruit humilibus de quibus, hic dicitur.
Beati pauperes ſpiritu. Pietas congruit
mitibus, qui enim piè quærit, honorat
ſanctam ſcripturam, & non reprehendit,
quod non intelligit, & propterea non re-
ſiſtit, quod eſt mitem eſſe, de quibus hic
dicitur. Beati mites. Scientia congruit lu
gentibus, qui iam cognouerunt in ſcri-
pturis, quibus malis victi teneantur, quę
D tanquam bona, & vtilia ignorantes appe
tierunt, & propterea lugent, de quibus
hic dr̃. Beati qui lugent. Fortitudo con-
gruit eſurientibus, & ſitientibus, qui la-
borant eſuriẽtes, & ſitientes æterna gau-
dia, & deſiderant ſe a terrenis auertere,
de quibus hic dr̃. Beati qui eſuriunt, &
ſitiunt iuſtitiam. Conſilium congruit mi
ſericordibus: hoc. n. vnum remedium eſt
de tãtis malis euadẽdis, vt dimittamus,
ſicut & nobis dimitti volumus, de quib.
hic dr̃. Beati miſericordes. Intellectus
congruit mundis corde tanq̃ purgato
oculo,

oculo, quo cẽrni poſſit, ꝙ corporis oculus non vidit, nec auris audiuit, de quib. hic dr̃, Beati mundo corde. Sapientia cõgruit pacificis, in quibus iã ordinata ſunt oĩa, nulluſq; motus aduerſus rationem rebellis eſt: de quibus hic dicitur. Beati pacifici. Ex quibus omnib. apparet, qualiter eloquia domini. ſ. quæ in mõte protulit, ſeptẽ donis ſpiritusſancti ſunt probata, & ornata. Ideo de illo eloquio dr̃, ꝙ eſt *probatum ſeptuplum*. Alia verò litera habet, *probatum centuplum:* q̃ credo vitio ſcriptorum corruptam. Et tunc ly *centuplum*, ſtaret pro præmio iuxta illud,
Mat. 16 Centuplum accipietis, &c. & eſſet ſenſus, eloquium domini eſt probatum centuplum. i. donat centuplum: per quod æternum præmium intelligitur.

148 *Tu domine, ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatione hac in æternum.*

2. q. 7. teſtes.

Hic vltimò concludit cunctos iuſtè iudicari. Et primò oſtendit ꝓmiationẽ bonorum Secundò punitionẽ malorum, ibi. *In circuitu impij ambulant.* Quantum ad primum ſciendum, ꝙ dñs aliter ſeruat, aliter cuſtodit. Seruat enim protegẽdo ne in peccatis labamur: ſic. n. pro ſuis orabat Chriſtus. d. Rogo, vt ſerues eos a malo, ſ. culpæ non pœnæ: quia illos mittebat ſicut oues in medio luporum. Cuſtodit aũt quos ad eternam gloriam ducit. Cuſtodit dñs animas ſanctorum ſuorum. Loquẽs ergo Deo de præmiatione iuſtorum. d. *Tu domine ſeruabis nos*, ſ. deducendo nos ad gloriam, ideo d. *A generatione in generationem.*

Seruare. Cuſtodire. Ioan. 17 Pſal. 96.

149 *In circuitu impij ambulant; ſecundum altitudinem tuam multiplicaſti filios hominum.*

24. q. 3. Hæreticus.

Circulus Tẽalia.

Conſequenter hic cõcludit punitionem malorum: Vbi nota, ꝙ per circuitum bona temporalia præſentis vitæ ſignificantur: quia per circuitum ſeptem dierum vertuntur. Et quia omnia temporalia ſunt labore plena: ideo ambulare in circuitu ſignificat temporalium laborẽ, quem habent mali pro ſuo præmio. Vñ illum paſſum exponens Greg. d. *In circuitu impij ambulant*, quia dum interiora non appetunt, in exteriorum labore fatigantur. *Secundum altitudinem tuam multiplicaſti*, &c. Per filios hominũ intellige Iudæos natos ex hominibus ratione vtentibus, vt ſupra Pſ. 4. Quos Deus multiplicauit ſicut ſtellas cœli ſ̃m promiſſionem, factam Abrahæ. Quos Deus multiplicauit non ſolũ numero, ſed multis beneficijs: quamuis rebelles Deo eſſent, & ingrati: *quia in circuitu ambulabat*. i. ſolũ temporalia quærebant, & ideo, ſi quis quærat, quare tantum eos Deus multiplicauit. Reſpondet Pſal. d. Quod hoc nõ fecit Deus ſ̃m ipſorum merita: ſed ſecũdum ſuam altitudinem, & magnificentiam, ſicut altum alta facere decet.

Greg. 2. mor. c. 4. Filij hominum.

PSAL. XII.

Vſqueque, domine, obliuiſceris me in finem? vſqueque auertis faciem tuã à me? 150

De ſumma trin. & fide cath. c. 1

Titulus iſtius Pſalmi eſt. *In finem Pſal. Dauid.* Qui titulus patet ex ꝓdictis. De materia verò hiſtoriali, per quẽ factus eſt Pſal. iſte, dicunt doctores, ꝙ iſte Pſalm. factus eſt de quatuor regnis, quib. tribulati, & afflicti fuerunt Iudæi poſt mortẽ ipſius Dauid. Quæ ipſe præuidens in ſpiritu, pro ipſorũ liberatione Deum exorabat. Primum fuit regnum Babyloniorum, quod deſtruxit ciuitatẽ Hieruſalem & templum, & captiuauit populum ſub Nabuchodonoſor rege, vt habetur 4. Reg. 25. Secundum fuit regnum Aſſyriorum, quod captiuauit regnum Iſrael tempore Oſeæ Prophetæ: vt habetur 4. Reg. 18. Tertium fuit regnum Grecorum, per quod fuit poſitum idolum abominationis in templo, & populus occiſus, & compulſus ad idololatriã ſub Antiocho rege: vt patet in lib. 1. Machabæorum 1. 2. & 6. cap. Quartum fuit regnum Romanorum, per quod fuit iterum templum deſtructum, & ciuitas, & populus occiſus, captiuatus & venundatus per Titum, & Veſpaſianum Imperatores. Et contra iſtas captiuitates

Regnum quadruplex. Captiuitas Iudęorũ. Nota de ratione capti-

Iudæo-

[...]bitatis Iudaorũ vſq; ad finẽ mũdi propter mortẽ Chriſti. Iudæorum hic orat Pſal. Et eius oratio
ſic fuit exaudita. Quod à prima captiui-
tate fuerunt liberati per Cyrum, qui re
miſit captiuitatem, dans eis licentiã ædi-
ficãdi templũ: ut patet. 1. Eſdr. 1. A ſecun
da fuerũt liberati per Dariũ regem: ſub
quo conſumptum eſt templum ſm: vt
habetur. 1. Eſdræ 6 A tertia fuerunt libe
Act. 1. rati per Machabæos: vt patet in libris
Machabæorum. A quarta non debent li-
berati niſi in fine mundi per Chriſtum,
qui tunc in fine reſtituet regnum Iſrael:
pp quod ipſum interrogabant apoſtoli
dicentes Domine, ſi in tempore hoc re- B
ſtitues regnũ Iſrael? Et de iſtis captiuita-
Amos 2. tibus, & liberationibus dr̃. Super tribus
ſceleribus Iuda, & ſuper quatuor non cõ
uertam, qd̃ ſic exponitur, qd̃ licet ſcele-
ra tria per quæ incurrerũt tres primas
captiuitates fuerint eis remiſſa, vt libera
rentur, quartũ tñ ſcelus, quod fuit Chri
ſti occiſio, pp quod ſunt in præſenti ca-
ptiuitate, non remittetur eis, ſ. ꝙ ab iſta
captiuitate liberentur vſq; ad finem mũ
di. Et ſm iſtas quatuor captiuitates Da-
uid Deo facit quatuor queſtiones. Et pri
mò de vltima captiuitate, quæ durabit C
vſque in finem dicit. *Vſquequo obliuiſce-
ris me dñe?* & reſpondet, *in finẽ.* quia,
ſcilicet illa captiuitas vſque in finem du
rabit. Secundò quærit de captiuitate Ba
bylonica. d. *Vſquequo auertis faciem tuã
a me?* Auerſa enim uidebatur facies Dei
à populo ſuo, quando permiſit Babylo-
nios deſtruere templum, & ciuitatem,
& captiuare populũ. Tertiò querit de ca
ptiuitate Aſſyriorum. d. *Quandiu ponã
conſilia in anima mea, & dolorem in corde
meo per diem?* ideſt, per ſingulos dies, vi-
des populum tuum ſic affligi per Aſſy- D
rios. Quartò quærit de captiuitate Græ
corum. d. *Vſquequo exaltabitur inimicus*
2 Mach. 5. *meus ſuper me?* &c. ſ. Antiochus, qui fuit
per ſuperbiam ita elatus, vt videretur ſi
bi ꝙ haberet pelagum ad iter agendum,
& terram ad nauigandum. Hic enim po-
pulum Iſrael multum afflixit, & ſuppe-
ditauit, quod præuidens Dauid. d. *Vſque
Reſpicere. quo exaltabitur inimicus meus ſuper me?*
Conſequenter factis quæſtionibus auxi-
Exaudire. lium Dei inuocat d. *Reſpice in me, & au-
di me, domine Deus.* Illum enim reſpicit

A Deus, quem exaudit & liberat, & ab illo
auertit faciem ſuam, quem permittit ca
dere. Reſpice in me, & miſerere mei. da *Pſal. 85*
imperiũ puero tuo. ſ. populo tuo. Auer- *Pſal. 29.*
tiſti faciem tuam a me, & factus ſum cõ-
turbatus. Et in quo velit exaudiri, ſub-
dit. *Illumina oculos meos, ne vnquam ob-
dormiam in morte,* ſ. mortalis culpæ & p
conſequens ghennæ, ſ. fractus impatien-
tia, & deſperatione ſub tot aduerſitatib.
& tribulationibus. Et hoc eſt qd̃ ſubdit,
*Nequãdo dicat inimicus meus, præualui ad
uerſus eum.* Gloriatur. n. diabolus, qñ ad-
B uerſus aliquem præualet, ipſum ſuperan
do per culpam, vt ipſum trahat ad gehẽ
nam. *Qui tribulant me, exultabunt ſi mo-
tus fuero.* Omnia. n. illa regna ad hoc tri-
bulabant Iudæos, vt ipſos mouerent de
terra ſua. *Ego autem in miſericordia tua
ſperaui.* q. d. nõ in iuſtitia mea. Cõſequẽ
ter præuidẽs, ꝙ ab ultima captiuitate ſo
lũ per Chriſtũ in fine debet liberari. d.
Exultauit cor meum in ſalutari tuo, ſ. in
Chriſtũ. *Cantabo domino, qui bona tribuit
mihi.* i. finaliter mihi tribuet bona gratię
& glorię. *Vſquequo, domine,* &c. Totus iſte
C Pſ. agit de deſiderio ſanctorũ patrũ, quo
deſiderabant filiũ Dei noſtram humani-
tatẽ aſſumere, ut à peccatis, & diabolo li-
beraret, vñ Pſal. loquens in perſona ſan-
ctorũ patrũ duo facit. Quia primò ipſo-
rum exprimit deſiderium, ſecundò ad
hoc adimplendum Dei petit adiutoriũ.
ibi. *Reſpice in me,* Circa primũ tria facit.
Quia primò Chriſti quærit incarnatio-
nẽ, ſecundò ſuam oſtendit afflictionem.
ibi. *Quandiu ponam cõſilia,* &c. tertiò ho
ſtis ponit elationẽ, ibi, *Vſquequo exaltabi-
tur.* Quantũ ergo ad primũ Chriſti q̃rẽs,
D & deſiderans aduentum. d. *Vſquequo, do-
mine, obliuiſceris me in finem?* Vbi notan- *Chriſtus*
dum, quod dupliciter hic nominat Chri *Finis.*
ſtum, ſcilicet, quia dicit Chriſtum finẽ,
& faciem Dei. Vocatur enim Chriſtus fi
nis, non quidem conſumptionis: ſed con-
ſummationis, & perfectionis: quia in ip-
ſo eſt completa omnis virtus, & perfe-
ctio, in quantum enim Deus eſt, omnia
perficit: ſed inquantum homo, oĩ perfe-
ctione fuit perfectus, & ſic erat principiũ
à quo oĩa, & finis in quem oĩa. Ego ſum *Apoc. 1.*
Alpha, & Omega, principium & finis, *Rom. 9.*
Alpha

Digitized by Google

Facies. Alpha enim eſt prima Græcorum lite-
Chriſti. ra:& Omega, vltima. Sic enim & Apoſto
Ioan. 17 lus finem dicit Chriſtum. Finis legis eſt
Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Se-
cundò Chriſtus dr̄ facies Dei: quia ſicut
per faciē cognoſcitur homo, ſic per Chri
ſtū Dei cognitio eſt nobis manifeſtata;
de ipſo d Pater, manifeſtaui nomen tuū
Pſal. 88. hominibus, &c. vñ de hac facie dr̄ Miſe-
Greg. 29 ricordia, & veritas præcedent faciē tuā.
mo. c. 30 Vocatur ēt Chriſtus facies: quia ſicut in
facie ſolum omnis ſenſus continetur &
in nulla alia parte corporis; quia facies
per oculos videt, per aures audit, per na
res odorat, per linguam guſtat, & per ta
ctum ſentit: ſic & Chriſtus ſolus oēs ſen
ſus ſpirituales. i. dona gratiarū habuit, de
quo dicit Greg. Redēptor noſter in car-
ne veniens operationes ſeptiformis ſpi-
ritus ſimul in ſe iunctas, & manētes ha-
Eſa. 11. buit, de quo dr̄, Egredietur virga de radi
ce Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet;
& requieſcet ſuper eum ſpiritus dñi, ſpi
ritus ſapientiæ, & intellectus, ſpiritus cō
ſilij, & fortitudinis, ſpiritus ſcientiæ &
pietatis, & replebit eum ſpiritus timoris
dñi, de quo & Zach. ait. Super lapidem
Zach. 3. vnū ſeptem oculi ſunt. Nullus verò ho-
minū operationes ſpiritusſancti omnes
ſimul habuit niſi mediator Dei, & homi
num: alius namq; prophetiā, alius virtu-
tes, alius ſcientiā, alius genera linguarū,
alius interpretationem ſermonum iux-
ta diſtributionem ſpiritusſancti accepit:
ad habenda verò cuncta eiuſdem ſpiri-
tus munera, nemo pertingit. At verò cō
ditor noſter, infirma noſtra recipiēs, per
diuinitatis ſuæ potentiā ſe ſimiliter hr̄e
qēs ſpiritusſancti virtutes docuit, &c. Et
ſic non immerito per faciē quæ oēs ſen-
ſus corporis continet figurat̄: vñ merito
de ipſo dr̄. Facies tua plena gratiarum.
Heſt. 16 Hanc faciem. ſ. Chriſtum pro gratia im-
Pſ. 131. petranda poſtulabāt ſacerdotes. d. Pro-
pter Dauid ſeruum tuū non auertas fa-
ciē Chriſti tui. Et vis videre, quantum
gratioſa ſit iſta facies, quæ Chriſtus dr̄, ēt
antequā naſceretur dicūt Hebræi, ꝙ cū
ſacerdotes transferrent arcam dñi &c. vi
de in illo verſiculo. Propter Dauid ſer-
uum tuum non auer. fa. &c. Iſtam faciē.
ſ. Chriſti incarnationē deſiderabant an-

E tiqui. d. Oſtende nobis dñe faciem tuā Pſal. 79
& ſalui erimus, & Iob conquerendo di-
cebat. Cur faciem tuam abſcōdis &c. De Iob 13.
Chriſti ergo incarnatione oſtēdēs Pſ. ſan Incarna
ctorū deſideriū per modū querelæ Deo tio.
dicit. *Vſquequo* dñe, &c. Et eſt ſenſus. Vſ-
quequo dñe tardabis me ducere in finē
ſ. in Chriſtū incarnandū. Et idē ſub alijs
verbis repetit. d. *Vſquequo auertis faciē*
tuā à me? i. non mihi oſtēdis Chriſtū in- Facies
carnatum? De iſta Chri facie nota, ꝙ ab Chriſti.
iſta facie manat radius oīs ſapientiæ. Fa Apoc. 1.
cies eius, ſicut ſol lucet in virtute ſua. Ma
F nat fluuius oīs grāæ. Facies tua plena gra
tiarum. Manat ſalus oīs conualeſcentiæ.
Pſ. Oſtēde faciē tuā. & ſalui erimus. Gen.
32. Vidi dñm facie ad faciē, & ſalua, &c. Heſter. 1.
Manat fructus oīs fęlicitatis & lętitię. Gen. 32.
Oſtende mihi faciē tuā. Rñdit. Ego oſten
dam tibi omne bonū. Et tñ iſtis non ob-
ſtantibus, hæc facies fuit in paſſione de- Exo. 33.
turpata per conſpuitionem. Faciem meā
conſpuere non verentur. Expuerunt in
faciē eius. Velata per irriſionē. Cęperūt Tob. 30.
cōſpuere in eū, & velare faciē eius. Per- Mat. 26
cuſſa ꝑ flagellationē, Alapas dederūt in Mat. 26
G faciē eius. Et oīa iſta ad patiētiā ducunt. Mar. 14

Quandiu ponam conſilia in anima mea, 151
dolorem in corde meo per diem? De pe. d.
1. ſerpēs.

COnſequēter hic ex dilatione incar-
nationis Chriſti ſuā oſtendit anxie- Conſiliū
tatē & dolorē. Vbi nota ꝙ conſiliū qñq;
accipit̄ pro bona operatione, per q̄ ali-
quis alteri cōſuluit benè operari. Sicut
n. efficacius quis docet̄ exemplis q̄ ver-
H bis, ſic & conſimiliter efficacius eſt conſi
lium ſanctis operibus datum & exēplis
q̄ ſolis verbis. Et hinc eſt, ꝙ quilibet be-
nefaciēs ſuis operibus conſulit proximo
benefacere. Et ex hoc bona operatio, q̄ ꝑ
manus ſignificat̄, conſiliū in ſcriptura dr̄,
vnde Prouerb. 31. de forti muliere dr̄.
Operata eſt cōſilium manuum ſuarum.
Et ideo quia præ oībus alijs Chriſtus Chriſtus
ſuis operibus bonis & exēplis nobis be-
nefacere conſuluit, ipſe cōſilium noſtrū
dr̄. Sic .n. de Chriſto dixit Gamaliel ſub
noīe conſilij. Si ex hominibus eſt hoc cō Act. 5.
ſilium. ſ. Chriſtus: diſſoluetur: ſi verò ex
Deo eſt, non poteritis illud diſſoluere.
Item notandum ꝙ iſtud cōſilium, quod
eſt

eſt Chriſtus qñq; habetur ſolum in men
te per deſiderium, qñque verò etiam ex
tra per præſentiam corporalem. Sancti
ergo patres, qui Chriſtum futurum eſſe
ſciebant, & ipſum præſentialiter videre
deſiderabant, ipſum habebant intus in
mente, ſed non in exteriori præſentia. Et
quia deſideriũ ex dilatione rei deſidera-
tæ affligit mentẽ: ideo ex tali ardẽti deſi
Pro. 12. derio affligebãtur: quia Spes, quæ differ
tur affligit aĩam. Sic ergo Pſal. oſtendens
ſanctorum deſiderium de Chriſto incar-
nando, in perſona ipſorum loquitur. d.
Quandiu ponam conſilia in anima mea.
q.d. Quãdiu habebo Chriſtũ incarnandũ
ſolum in mente per deſideriũ, & nõ præ
ſentiam corporalẽ, affligat. Et ſic *ponam
dolorem in corde meo per diem.* i. per ſingu
los dies. Et iſtum intellectum habet ma-
giſter in gl. d. Magna anxietas eſt concu-
piſcere, & deſiderare bonũ, & diutius ex-
pectare, quia tunc creſcit deſideriũ in do
lorẽ: quia ſpes. quæ differt̃, affligit aĩam.
Et attẽde, ꝙ Chriſtũ vocat cõſilia in plu
rali pp pluralitatẽ ſanctorum operum
& exemplorum, quibus nobis conſulit.

152 *Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſu-
7. q. cũ per me? reſpice, & exaudi me domine
percuſſio. Deus meus.*

Mat. 13 CONſequenter hic ex dilatione incar
Inimicus nationis hoſtis ponit elationẽ. Vn-
idololatria. de nota ꝙ inimici nomine diabolus in-
telligitur. Inimicus, qui ſuper ſeminauit
Diabolꝰ zizania, eſt diabolus. Iſte ante Chriſti in-
Exaltare. carnationẽ in mundo exaltabatur, quia
quaſi vbique per idololatriã colebatur:
Ioan. 12 vnde & mundi princeps appellabatur:
qui tñ per aduentum Chriſti depoſitus
fuit, & ſubiugatus, Chriſto dicente Do-
lens ergo propheta diabolũ ſupra hoĩes
exaltari, ac dñari, anxiè a Deo quærit
*Vſquequo exaltabitur inimicus meus ſup
Eſa. 14. me?* Et loquitur in perſona humani gene
ris. q.d. Tam diu exaltabitur, quandiu dif
fers incarnationem. Vnde magiſter in gl.
Hoc ideo dicit: quia ante Chriſti aduen-
tũ diabolus captiuos tenebat hoĩes, quia
ante Chriſti aduentũ nullus plenè ei re-
ſiſtere poterat, vnde ipſe elatus dicebat.
Super aſtra cœli exaltabo ſolium meum,

A quia etiam quandoque iuſtos ſuperabat.
Reſpice, & exaudi me domine Deus meus.
Hæc eſt ſecunda pars principalis, in qua
poſtq̃ ſuum expreſſit deſiderium, nunc
Dei poſtulat adiutorium, ſecundò incar-
nationis explicat beneficiũ ibi. *Illumina
oculos meos.* Quantum ad primum dicit.
Reſpice in me, &c. Quid.n. hoc loco eſt *Reſpicere Dei.*
reſpicere Dei ſuper hoĩem, niſi filium in
carne ad hoĩes mittere? Sic.n. reſpicere *Pſal. 33*
pro incarnatione Pſal. accipiebat. d. De *incarnatio Dñi.*
cœlo reſpexit dñs: & vidit oẽs filios ho-
minum, vbi gl. De cœlo reſpexit dñs, in
B aduentu filij ſui. Et vidit miſericorditer
non peccata à quibus auertit faciem, ſed
oẽs filios hoĩum. ſ. omnes qui in nouam
vitam volunt renaſci pertinentes ad fi-
lium hominis. Et nota ꝙ iſte reſpectus
incarnationis eſt reſpectus ſapientiæ co-
gnoſcentis omnia: quia omnia nuda ſunt.
& aperta oculis Chriſti incarnati, vnde
Iob, Omnia, quæ ſub cœlo ſunt, reſpicit. *Iob. 29.*
Reſpectus iuſtitiæ punientis crimina, *Heb. 4.*
Reſpexit dñs ſuper caſtra Aegyptiorũ, *Exo. 14.*
& interfecit exercitum eorum. Reſpe- *Eſa. 67.*
ctus clementiæ conferentis commoda.
C Ad quem reſpiciam, niſi ad humilem, &
trementem ſermones meos? Iſto reſpe-
ctu miſerationis reſpexit Virginem Ma-
riam: quæ. d. Quia reſpexit humilitatem
ancillæ ſuæ: ecce enim ex hoc, &c. Et iſto
reſpectu per incarnationem ſe nunc re-
ſpici Pſal. poſtulat, dicens. *Reſpice in me,
& miſerere mei.*

*Illumina oculos meos, ne unquàm obdor- *Luc. 1.*
miam in morte: ne quando dicat inimi* 153
cus meus, praualui aduerſus eum. *16. q. 2. viſis.*

D OStendit hic incarnationis benefi-
cium: quia ſ. per illam beatifica- *Beatitudo duplex, ſcilicet viæ & patriæ.*
mur, Vbi notandum ꝙ beatitudo eſt du
plex, ſ. viæ & patriæ, & ſpei. & rei. Et ſic
conformantur adinuicem: quia præmijs
patriæ correſpondent merita viæ. Præ-
mia autem conſiſtunt in tribus ſ. in cla-
ra diuinitatis cognitione. Hæc eſt vita *Ioan. 17.*
æterna, &c. In certa æternitatis duratio- *Mat. 25*
ne. Ibunt iuſti in vitam æternam. In ſan-
cta voluntatis dilectione. Conformiter
& merita viæ conſiſtunt in cognitione
credendorum, quam charitas perfi-
cit,

Digitized by Google

cit,quæ omnia facit verbi incarnatio. Et iſta pars diuiditur in tres. Quia primò poſtulatur cognitio credendorum.Secundò ſtabilitas agendorum:ibi. *Qui tribulāt me.* Tertiò exultatio interiorum. *Exultabit cor meum.* Quantū ergo ad primum petit illuminari ꝑ fidē d. *Illumina oculos meos.ſ.interiores* vt.ſ. perfectè credā quæ ſunt fidei: Chriſtus n. eſt illa vera lux, quæ illuminat oēm hominem venientē in hunc mundum.Qui de ſeipſo.d. Ego ſum lux mundi &c. Sic n. Chriſtus oriēs ex alto venit illuminare ijs, qui in tenebris,& vmbra mortis ſedent.Nōne quaſi totus mundus in tenebris poſitus erat, qui idola pro vero Deo colebat?Sed oculos hominum tunc illuminauit, qñ ad diſſipādum cultum idolorum,filium miſit in carnem. Quod nunc poſtulat Pſ.d. *Illumina oculos meos.* Et ad quid? *Ne vnꝗ obdormiam morte.ſ.* peccati:quia quilibet lumine fidei carēs, ſpiritualiter mortuus iacet. Et ideo diabolus maximè conatur lumen fidei tollere: vt,illo amoto hominem ad libitum per errores ducere poſſit,& præualere. Et hoc timens Pſ. d. *Ne quando dicat inimicus meus præualui aduerſus eū.* Dicit ergo *illumina oculos,*&c.ſ. cordis, ne infidelitatis peccato claudant̄. Oculi.n. vt dicit gl. obdormiūt in morte: qñ lumine fidei ſepulto,clauduntur.

Illuminare. Chriſti incarnatio. Ioan. 1. Ioan. 8. Luc. 1.

154 *Qui tribulant me,exultabunt,ſi motus fuero:ego autem in miſericordia tua ſperaui.*

Perſeuerantia.

Hic conſequenter quærit ſtabilitatem perſeuerātiæ.ſ. ne cadat a virtute. Inter omnes virtutes,quas odit diabolus,eſt perſeuerantia in bono: quia ſine perſeuerantia nec obſequium mercedem habet,nec beneficium gratiam, nec laudem fortitudo.Et ideo ipſam,quantū poteſt conatur diſſipare: & de ipſius diſſipatione gaudet. Et hoc eſt, quod dicit, *Qui tribulant me.ſ.* diaboli,& angeli eius, *exultabunt ſi motus fuero.* ſ.a bono propoſito. Sed quis iſtum motum magis ſuperat quam Chriſti incarnatio, qui diabolum ſic ligauit, vt a bono propoſito nos inuitos mouere non poſſit? Et ideo ſubdit.d. *Ego aūt in miſericordia tua ſperaui.* E Qualiter autē Chriſtus incarnatus nobis dat ſtabilitatem:ne à propoſito bono moueamur oſtendit magiſter. Quia diabolus victus a ſanctis hominibus,amplius alium de eodem vitio ſuperare nō poteſt: Ideo Chriſtus incarnatus ab ipſo de tribus principalioribus peccatis voluit tentari:vt de ipſis alium amplius tentare non poſſet:ſic debilitans hoſtem fortificat ſuos,& hoc eſt, quod dicit Pſalm. *Ego autem in miſericordia tua ſperaui.* Si dicebam motus eſt pes meus, miſericordia tua,domine,adiuuabit me.Alia litera habet. F *Qui tribulant me,exultabunt,ſi mo tuus fuero,* & in idem redit, quia qui ſtabilitatē fidei perdit, moritur ſpiritualiter. Sed prima litera communior eſt.

Magiſter li. 2. diſt. 6.

Pſal. 93

155 *Exultabit cor meum in ſalutari tuo cantabo domino,qui bona tribuit mihi: & pſallam nomini domini altiſſimi.*

Hic conſequenter quærit exultationem internorum,qua.ſ.plaudere deſiderat de Chriſti incarnatione. Chriſtus.n.quia ſaluator noſter eſt,ideo G ſalutare dicitur. Viderunt oculi mei ſalutare tuum.Et in iſto ſalutari,ꝙ eſt Chriſtus,oīs noſtra lætitia eſt ponenda.Exemplo glorioſæ virginis,quæ ait.Exultet ſpiritus meus in Deo. Sic & nunc cōformiter Pſal.in hoc ſalutari exultat.d. *Exultabit cor meum in ſalutari tuo.* Sicut.n.non poteſt homo duobus dominis ſeruire,ſic nemo poteſt in ſæculo exultari, & in Chriſto ſalutari,quia amicus huius mundi,inimicus Dei reputabitur.Multum.n. inter ſe hæ exultationes,& gaudia differunt,ſuntq; contraria, nec poſſunt ſimul H eſſe. Sæculi namque lætitia eſt impunita nequitia,vagari in ſpectaculis, ebrioſitate ingurgitari,turpitudine fætere, & nihil mali pati.Sed in ſalutari,exultatio eſt carnem domare, nequitiam impunitam non relinquere,tota mente in Deū conſurgere, mala pati & mala non reddere. Primi lætantur cū male fecerint,& exultant in rebus peſſimis.Secundi autem in domino,de quibus dicitur. Exultate iuſti in domino, rectos decet collaudatio: Et quia talis exultatio etiā per ſigna exteriora demonſtratur: ideo ſubdit, *Cantabo*

Salutare Luc. 2. Luc. 1. Exultatio. Lætitia. Pſal. 32

·abo dño, *qui bona tribuit mihi*, ſ. bona grę in preſẽti, & glorię in futuro. *Et pſal á nomini dñi altiſſimi*, Et eſt ſenſus. Cantabo, & pſallã nomini tuo altiſſime, i. cũ gaudio gratias agã corde, & opere. Si ergo iſte tm̃ deſiderat Chriſtum venturum, ſic famulatur: quid faciẽdum nobis eſt, iam Chriſto incarnato, & ſuſcepto? ..tiq; eidem famulandum eſt, ſm illud. ſeruite domino in timore & exultate ei cum tremore. Et iſtam exultationem facit charitas, quia vt dicitur. Charitas cõgaudet veritati, ſcilicet quæ Chriſtus eſt.

PSAL. XIII.

Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.

Istius Pſal. titulus eſt. *In finem Pſal. Dauid.* Et patet expoſitio ex ſupradictis. Iſte Pſal. hiſtorialiter exponitur de Nabuchodonoſor rege Babylonis qui blaſphemauit Deũ Iſrael verbo, & facto, qñ, ſ. iuſſit incendi tẽplum Dei per Nabuzardam: qđ non feciſſet, ſi Deũ verum reputaſſet. Et ſic in iſto Pſ. ẽt quo ad literam Dauid prophetice de futuro loquitur tanquam de præterito. Et ſm hoc iſte Pſ. dr̃, &c. Dic ut Nic. de Ly. Dixit inſipiens, &c. Iſte Pſ. vult redarguere Iudæorum inſipientiã, qm̃ ut in præcedenti Pſ. patuit, antiqui patres Iudæorũ cũ magno deſiderio & deuotione expectabãt Chriſtum in lege eis promiſſum & ipſum videre: propter quod, & Chriſtus dicebat. Multi reges, & prophetæ uoluerunt uidere q̃ vos videtis, &c. Sed qñ Chriſtus venit, Iudæi ipſum ſpreuerunt, & Deũ eſſe negauerũt, ſibi dicẽtes illud, Nõ de bono &c ſed qa cũ hõ ſis, teipſum Deum facis. Ideo propheta hic increpat inſipientiã Iudæorum, & duritiam, quia Chriſto præſenti, quem ante optauerant, non crediderunt. primò ipſum negauerunt. Et ſic tota intentio Pſal. eſt confutare Iudæos Chriſti contemptores. Et ad iſtum intellectum Pſalm. iſte diuiditur in partes tres; quia ponitur primò debita Iudæorum increpatio, ſecundò adhibitã Iudæorum condemnatio. ibi. *Nonne ſcient omnes*, tertiò finalis Iudæorũ reuerſio, ſiue conuerſio. ibi. *Quis dabit ex Sion.* Quãtum ad primum notandum, q̄ de multis malis hic Iudæi increpantur. ſ. quia erga Chriſtũ multipliciter mali fuerunt. Et ponitur primo ipſorum execrabilis ſtultitia. ſ. quia *Dixit inſipiens*, &c. ſecundò ipſorum abominabilis idolatria. *Quia corrupti ſunt*, &c. tertiò ipſorũ ingrata reſiſtentia. *Quia dominus de cœlo proſpexit*, quartò ipſorum adulãs & fętida fallacia, *Quia ſepulchrũ patens*, &c. quintò ipſorũ crudelis & perſequens ſæuitia. *Quia quorũ os maledictione*, ſextò prædictis concluditur eorum condigna miſeria. *Quia contritio, & infelicitas.* Quantum ergo ad primum ponitur ipſius populi Iudæorum execrabilis ſtultitia, vnde de illo propoſito præmittit. d. *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.* Non quòd Iudęi negarent Deum eſſe: cum ſcriptum ſit. Notus in Iudæa Deus, Et ẽt ipſi Chriſto dicebãt. Nos ex fornicatione nati non ſumus: vnũ patrẽ *Pſal. 75* habemus Deũ: ſed qa negabãt Chriſtũ, *Ioan 8.* quẽ hoiem videbant, eſſe Deũ. *Et ſic dixit inſipiens.* ſ. Iudæorũ populus, *in corde ſuo, non eſt Deus.* idest, hic homo non eſt Deus. Sed hic dubiũ eſt, vtrum Iudæi co- *Queſt.* gnouerunt Chriſtum eſſe verum Deũ. Et vr̃ q̄ ſic, teſte Chriſto de eis parabolicẽ. d. Quod agricolæ videntes filium patris familias dixerunt. Hic eſt hæres, venite occidamus eum, &c. Quod exponens Hiero. ait, per hoc manifeſtè dñs *Mat. 21* probat Iudæorũ principes non per ignorantiam, ſed per inuidiam Dei filium crucifixiſſe. Intellexerunt enim illum eſſe, cui pater per prophetam. d. Poſtula *Pſal. 2.* à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. Hæreditas quippe filio ſancta eccleſia data eſt: quam non moriens pater reliquit, ſed ipſe ſua morte moraliter acquiſiuit. Ad oppoſitũ eſt Petrus Apo- *Act 3.* ſtolus. d. Ieſum, quẽ vos interemiſtis, &c. nunc ſcio, fratres, quòd per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri, &c. Itẽ *1. Cor. 2.* Apoſtolus ait. Si enim cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſ- *Reſponſ.* ſent. Reſpondet glo. ſuper prædicto verbo. Si enim cognouiſſent, &c d. Iudęorum quidã cognouerunt Chriſtum,

alij

alij verò non cognouerunt. De ignorantibus dicit Petrus. Scio fratres quod per ignorantiam feciſtis. Iſti enim non cognouerunt illum eſſe qui in lege promiſſum fuerant. Maiores uerò, ut ſcribæ & Phariſæi, & principes Sacerdotum cognouerunt ipſum eſſe, qui in lege promiſſus fuerat. Sed ipſum eſſe Deum, uel Dei filium neſcierunt: ideo de vtriſque ſic accipi poteſt. Si cognouiſſent minores illum eſſe meſſiam, in lege promiſſum, uel maiores illum eſſe Deum, uel Dei filium, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent: non enim hoc facerent ſi Deum eſſe ſcirent. Si enim dæmones Deum factum eſſe hominem non intellexerunt: quanto magis homines? Non igitur illum ſcierunt, aliter dæmones, & aliter principes. Sciebant enim eſſe illum, qui promiſſus erat in lege non tamen myſterium eius, quòd filius Dei erat ab æterno ſciebant, nec ſacramentum incarnationis paſſionis & redẽptionis. Quod ergo in Euangelio clamant

Obiect. dæmones. Quid nobis, & tibi, fili Dei ſummi? magis ex ſuſpicione, quam ex cognitione dixiſſe credendi ſunt. Et, ſi dicas ſi ignoranter ipſum occiderunt:

Reſpon. ergo mortaliter non peccauerunt. Reſpondeo, quod iſtorum ignorantia non fuit inuincibilis, ſed voluntaria: à principio enim ſcierunt ipſum eſſe verum Dei filium, vt patet per propheti㠁 quã

Matt. 2. allegauerunt Herodi. Et tu, Bethleẽ terra Iuda, nequaquã minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Iſrael. Sequitur. Et egreſſus eius à diebus æternitatis, ſed hoc Herodi dicere noluerunt, ne ab ipſius perſecutione ceſſaret, timentes ſe per eum reprehendendos. Cognouerunt ergo eum eſſe verum Dei filium à principio: ſed poſtea, quando cæpit prædicare, & eorum uitia corrigere, ipſi contra ipſum inuidia concitati fuerunt, & ira. Et ſic ipſorum cognitio per inuidiam fuit obnubilata, vt amplius non aduerterent ipſum eſſe Deum. Et per iſtum modum de illo populo ſaltem quo ad maiores hic dicit Pſal. *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.*

E *Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis: non eſt, qui faciat bonum non eſt vſque ad vnum.* 157

Hic conſequenter reprehenditur ipſorum abominabilis idolatria. Vbi *Luxuria* notandũ, ꝙ ſicut corruptio luxuriæ *Fornicatio duplex.* vaſtat, & perdit corpora, ſic & idololatria corrumpit animas. Vnde & ipſa idololatria quædam ſpiritualis fornicatio dr̃. Re- *2. Para. 5* liquerunt Deum & fornicati ſunt poſt Deos populorũ terræ. Vnde dicit canon, *28. q. nõ ſolum.* ꝙ fornicatio eſt duplex. ſ. carnis, & idolo-

F latriæ. Quia ergo Iudæi pronierant ad idololatriã ut patuit de Salomone, qui amore mulierũ alienigenarũ captus, templa idolis fabricauit: & ſic de multis alijs: ut patet per totum librum Reg. ideo de hoc increpans Pſ. d. *corrupti ſunt.* ſ. per fornicationẽ idololatriȩ. *Et abominabiles facti ſunt in ſtudijs ſuis.* Per ſtudia hic intellige ipſorum affectiones: quibus plus mundum q̃ Deũ amabant, & ideo faciliter recedebãt à Deo: & ſic relicto Deo, abominabiles erant alijs nationibus. Vn- *Oſee. 9.* de de Iudæis ad literã dr̃. Ipſi intraue- *Idolum.*

G rũt ad Belphegor, & abominabiles facti *Superbi.* sũt ſicut ea, quæ dilexerunt. O Deus *Auari.* quot ſunt hodie, qui ſub Chriſtianitatis *Luxurioſi.* nomine idola colẽtes, abominabiles ſunt effecti tã Deo q̃ hominibus. Quilibet. n. illud colit, ꝙ plus diligit, & adorat: ut puta. Superbus colit idolũ mundanæ poteſtatis, Auarus idolũ pecuniæ. Lubricus effigiẽ mulieris, & ſic de alijs. Et de talibus dicit Apoſtolus. Cõfitent̃ uerbis ſe *Ad Titũ.* noſſe Deũ, factis aũt negãt: cũ ſint abominati, & incredibiles & ad omne opus bonũ reprobi, & hoc eſt, ꝙ de talibus ſe-

H quit̃. *Nõ eſt qui faciat bonũ: nõ eſt vſq, ad* *Negare Deum.* *vnũ.* Hoc aũt, ꝙ hic dr̃ in iſto uerſu. *Nõ eſt vſq; ad vnũ* nõ hr̃ in hebrȩo nec in trãſlatione Hieron. iuxta hebraicã ueritatẽ: ſed benè hr̃ in uerſiculo alio ſequẽti: fuit ergo hic appoſitũ, neſcio à quo, tñ ſic exponit̃. *Non eſt qui faciat bonũ*, ſ. meritoriũ: quãuis aliqua bona de genere ẽt idololatriæ faciẽt: ſed qa ſine fide bonũ meritorum nullus facere poteſt: quia fides maximè tẽdit in Chriſtum, qui unicus patris dr̃, Ideo ſine iſto uno. i. ſine Chriſti fide nullus bonum facere poteſt.

Non

Non eſt ergo, qui faciat bonum: non eſt vſque ad vnum, ideſt vſq; ad fidẽ vnius. Vel aliter. Quia omnes gentes erant ido latræ, excepto populo Iudæorũ, in quo ſemper aliqui fideles, & boni fuerunt. Ideo de omnibus gentibus dicit. *Non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum,* ſcilicet populum vnum Iudæorum.

158 *Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominum vt videat, ſi eſt intelligens, aut requirens Deum.*

HIc tertiò conſequenter improbatur ipſorum ingrata reſiſtentia. Vbi nota, ꝙ per cœlum intelligitur humana natura à verbo aſſumpta, per quã oculo ſuo miſericordiæ reſpexit ſuper filios hominum, ſ. Iudæos, qui homines, ideſt, ratione vtentes patres habuerũt. Et de iſto cœlo dr̃. Dominus in cœlo *Pſ.103.* parauit ſedem ſuam, ideſt, in humanitate Chriſti in qua inhabitat oĩs plenitudo diuinitatis corporaliter. Et ad quid reſpexit ſuper filios hominũ? Certè *vt videat ſi eſt intelligẽs, aut requirens Deum,* ideſt, ut videri faciat, ſiquis intelligit corde Deum eſſe in homine, aut requirat Deum, ſcilicet ſequendo eius mandata. Ad hoc enim venit filius Dei, vt crederetur verus Deus, & verus homo, vt per talem fidem ſaluaremur. Et tamen audi Iudæorum ingratam reſiſtentiam, quia ſequitur.

159 *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti ſunt, non eſt, qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.*

DEclinauerunt. ſ. a mãdatis eius illa contemnẽdo, quia non in Deum, ſed in terrenis rebus corda ſua declinabant. *Pſal.16.* Oculos ſuos ſtatuerunt declinare *Eſa.56.* in terram. Vnde de ipſorum declinatione dr̃. *Declinare.* Omnes in viam ſuam declinauerunt, vnuſquiſque ad auaritiam ſuam à ſummo vſq; ad nouiſſimum. Et quia ſine obſeruatione mandatorum Dei cætera ſunt inutilia, *Ideo quia omnes declinauerunt,* ſ. a diuinis mandatis, ideo omnes inutiles facti ſunt, &c. vt prius. Et ſi dicas. Nonne in populo Iudæorum aliqui erant non declinantes in mãdatis Chriſti? Dico quòd ſic, ſed quia tam pauci A erant reſpectu malorum, ideo non ponuntur in numerum.

Sepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſè agebant, venenum aſpidum ſub labijs eorum. 160

HIc quartò conſequenter increpatur ipſorum fœtida, & adulãs fallacia. Hic primò notandum ꝙ iſti tres verſus ſequentes, vſque ibi. *Nonne ſciet,* non habentur in hebræo: ideo non videntur facti a Dauid, ſed ab alio addit, in eius ſignum, infra vbi eſt Pſal. repetitur. ſ. B Pſ.52. Dixit inſipiens, iſti tres uerſus non habentur. Et, ſi dicas cõtra, quia iſti tres verſus recitantur ab Apoſtolo contra Iudæos, ubi dicit. Non eſt iuſtus quiſquã, *Roma.3.* non eſt intelligens Deũ, Omnes declinauerunt, &c. Sepulchrũ patens, &c. vſque ibi. Non eſt timor Dei ante oculos eorũ. Dr̃, ꝙ Apoſtolus iſtos tres uerſiculos cõfecit contra Iudæos: ex ſnĩa multorum aliorum Pſal. Ipſos ergo inſerendo huic Pſal. ſicut textus communis habet, exponam. Notandum ergo vt ſuperius dictum eſt Pſal. 5. quòd ſicut ſepulchrum C patens fœtores emittit, quibus alios inficit, ſic & guttur Iudæorum verba fœtida & falſa contra Chriſtum emittebat, vt alios contra Chriſtum animarent & inficerent, vt puta cum Chriſto dicebãt, Samaritanus es tu & dæmonium habes. *Matt.9.* Hic eſt publicanorum & peccatorum amicus. Et ſic contra Chriſtum linguis doloſè agebant. *Perſecutio Iudæi Xpi.* Vel aliter, Notandum, quòd Iudæi dupliciter Chriſtum perſequebantur, ſcilicet apertè, & occultè. *Ioan.8.* Apertè, ſcilicet per manifeſtas iniurias, vt quando apertè tulerunt lapides vt D iacerent in eum: & quantum ad hoc comparantur ſepulchro patenti, quia patenter fœtorem ſuarum malarum voluntatum emittebant, & quantum ad hoc de ipſis dicitur, pharetra eius quaſi ſepulchrum patens. Occultè etiam ipſum perſequebantur: vt puta. *Hiere.5* Quando collegerunt Pontifices, & Phariſæi *Ioan.11* concilium dicẽtes, quid facimus, &c. Et quantum ad hoc ſubditur, *quod linguis ſuis doloſè agebant,* quia ſcilicet unum verbis prætendebant, & oppoſitum gerebant in corde. Et de tali quolibet dicit. *Pſal.51*

Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua, ſicut nouacula acuta feciſti dolum. Ideo ſubdit. *Venenum aſpidum ſub labijs* E
Aſpis. *eorum.* Aſpis.n.aure s claudit,ne vocẽ audiat incantãtis:cuius venenũ eſt mortiferũ. Sic & iſti aure cordis pcepta Chriſti audire nolebant:& ſub labijs,i. occultè venenũ mortiferum contra Chriſtũ,i. intentionẽ mortiferam habebant.Quod ideo dr̃, quia iſti erga Chriſtũ qñq; mel gerebant in ore, ſed venenum in corde: vt qñ ei dixerunt. Magiſter ſcimus,quia verax es,&c.Vnde de Iudæis ad literam
Mat.22 dicitur, Fel Draconum vinum eorũ, ve- F
Deuter. 33. nenum aſpidum, & inſanabile.

161 *Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt: veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.*

HIc quintò conſequẽter increpatur eorũ crudelis ſæuitia. Erãt.n. crudeles contra Chriſtum duobus modis, ſ. verbis iniurioſis, & factis ipſum perſequendo,& quantum ad verba iniurioſa. d. *Quorũ os maledictione & amaritudine plenum eſt,* Glo.i.opprobrijs, & blaſphemijs: vt puta qñ exiſtenti in cruce dicebant, Alios ſaluos fecit, &c. Et ſi filius G
Dei es deſcende de cruce,&c.Quantum verò ad facta,quibus eũ perſequebãtur: ſubdit.*Veloces pedes eorum*,&c.Per pedes intellige affectiones,& vota eorum,quæ oĩa erant velociſſima,i.prompta ad effuſionem Chriſti ſanguinis, & eius fideliũ.
Velocitas triplex. Ideo veloces,i.aſſueti. Et nota triplicem velocitatem malam, qua iſti cõtra Chriſtum veloces fuerunt,ſ. Eſt velocitas tur-
Eccleſ.7 bationis & iracũdiæ. Ne ſis velox ad ira-
Pro.29. ſcendum: ira .n. in ſinu ſtulti requieſcit. Velocitas locutionis indebitæ, Vidiſti H
hominem velocem ad loquendum: ſtultitia magis ſperãda eſt, quam correctio. Velocitas perſecutionis & ſæuitiæ, de qua hic dicitur. *Quod veloces ſunt pedes eorum ad effundendum ſanguinem.*

162 *Contritio & infœlicitas in vijs eorum: & viam pacis non cognouerunt: non eſt timor Dei ante oculos eorum.*
3.q.2.ac cuſatores.

HIc ſextò cõſequenter ex prædictis concluditur eorum condigna mi-
Cõtritio. ſeria. Vbi primò notandum,ꝙ contritio vel conteri aliquando idem eſt quod pęnitere: & ſic dicitur. Qui ſanat contritos corde.Et ſic nõ accipitur hic.Quãdo Pſ.102.
que verò idem eſt, quod confringi ſiue comminui: & ſic dicebat Chriſtus, qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, confringetur, ſuper quem verò ceciderit conteret eum. Quod exponit Augu. in lib.de Mat.21
verbis domini de contritione pœnæ. Et ſic accipitur hic contritio: quia taliter ipſi Iudæi in præſenti vita erant conterendi, vt amplius reædificari nõ poſſent pp eorum ſuperbiam contra Chriſtum, de quibus dr̃. Eleuati ſunt ad modicum Iob 25.
& non ſubſiſtent:& ſicut ſummitates ſpicarum conterentur.Per infelicitatem verò,quæ directè opponitur ſanctorum fęlicitati,æternam damnationẽ accipe.Infęlices ſupra modum aĩæ ſuæ.Dicens er- Sap. 11.
go.*Contritio & infœlicitas in vijs eorum.* vult dicere,ꝙ vijs eorum,i.operibus correſpondet contritio pœnæ temporalis,& infœlicitas æternæ damnationis,vnde cõtriti fuerunt tẽporaliter & diſſipati per Titum, & Veſpaſianum: ſed infœlices erunt per vltimum iudicium. Et cauſam tantæ pœnæ ſubdit.*Quia viam pacis non* Ioan.14
cognouerunt,i. quia ipſum Chriſtum noluerunt cognoſcere, qui eſt via, veritas, & uita. Deinde ſubdit cauſam,quare nõ cognouerunt uiam pacis *Quia non eſt timor Dei ante oculos eorum.* Sine timore Eccleſ.1
domini nullus poteſt iuſtificari. Et ſine iuſtitia nullus uiam pacis cognoſcere po- Eſa.48.
teſt.Quia non eſt pax impijs.

Nonne cognoſcent omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam, ſicut eſcam panis? 163
24.q.1. quia.

HIc eſt ſecunda pars principalis: in qua ponitur iuſta Iudæorum condemnatio. Et duo facit,quia primò ponitur eorum punitio, ſecundò punitio- Culpa.
nis ratio. ibi, *Dominũ non inuocauerunt.* Pœna.
Quantum ad primum ſciendum, quòd Oculus.
ſicut culpa oculum mentis excæcat, ſic Greg. 7.
pœna ſequens ipſum aperit,ut dicit Gre mo. c.7.
gor. Ideo illi qui noluerunt cognoſcere Deum viuendo uitioſè,ipſum cognoſcent in pœnis iuſtum, & ultorem. Et hoc eſt quod dicit. *Nonne cognoſcent omnes qui operantur iniquitatem?* quaſi dicat,

Digitized by Google

erat, cognoſcent tunc Deum punitorem
qui modo nolunt eum cognoſcere, miſericordem. Et ſtatim peccatum omniũ
prædictorum refert ad maiores principes & prælatos.d. *Qui deuorant plebem*
Prelatus *meam, ſicut eſcam panis*. Maiores enim,
Subditus & prælati deuorant plebem duobus modis, ſcilicet ſubditos malis exemplis corrumpendo, & ipſorum bona auferendo.
11.q.3. Quantum ad primum dicit, *Nonne cogno-*
præcipue *ſcent omnes, qui operãtur iniquitatẽ?* quaſi dicat, imo cognoſcent, quia prælati, & maiores tot mortibus ſunt digni, quot ad ſubditos perditionis exempla tranſmittunt. Quantum ad ſecundum dicit. *Qui deuorant plebem, &c.* Deuorãt enim plebem dominicam, qui ſumptus à ſubditis quærunt. Sed debitum ſubditis curæ officium non impendunt: quod oſtẽ-
Greg.22 dit Greg. ſuper illo verbo Iob 31. Si co-
mor.c.23 medi fructus eius fructus abſque pecunia.d. Fructus terræ abſque pecunia comedere eſt ex eccleſia ſumptus accipere, ſed eidem eccleſiæ prædicationis officium non præbere. Vnde terræ fructus abſque pecunia comedit, qui eccleſiaſtica commoda ad uſum corporis percipit, C
ſed exhortationis officium ſubditis non impendit. Et ſequitur. Quid ad hæc nos paſtores dicimus, qui aduẽtum diſtricti iudicis recurrentes, officium quidẽ præconis ſuſcipimus, ſed alimenta eccleſiaſtica muti manducamus: exigimus, quod noſtro debetur corpori: ſed non impendimus, ꝙ ſubditorũ debet cordi, &c. Illi ergo deuorãt plebẽ, qui bona plebis accipiũt. ſed pretiũ bonorũ nõ ſoluunt. Et nõ cogitãt tales ſuperiores illud ꝙ ſcri-
Iob 20. bitur. Decimas, quas deuorauit, euomet: quia. ſ. pro illis punieẽ æternaliter. D

164 *Dominum non inuocauerunt: illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.*

HIc redditur ratio talis punitionis, duplex enim eſt cauſa damnationis Iudæorum. Prima amor mundanorum: Secunda deſpectio ſupernorum, ibi. *Quoniam dominus in generatione iuſta eſt.* Quantum ad primum, quòd Iu-
Tempo- dęi plus temporalia amabant quã æter-
ralia. na: & ideo plus timebãt terrenis priua-

A ri, quam cæleſtibus: ſed quia de terrenorum perditione non debemus timere, ſed de cœleſtiũ, ideo *trepidauerunt timore vbi non erat timor*. ſ. habendus. Et hoc eſt ꝙ ait gloſſ. *Dominum nõ inuocauerũt*: non enim Deum verè inuocat, qui diſplicentia Deo amat. Iſti autem terrena ſupra æterna amabant: ideo trepidauerunt timore vbi non erat timor. Timuerunt.n. perdere terrenum regnum, ubi non erat timendum, Et non timuerunt perdere cœlum, vbi timendum erat.

B *Quoniam dominus in generatione iuſta eſt: conſilium inopis confudiſtis, quoniam dominus ſpes eius eſt.* 165

POnitur hic ipſorũ deſpectio ſupernorum. Iſti enim deſpexerunt Chriſtum pauperem, & eius legem, ponentes magis ſpem in temporalibus quam in Chriſto, & eius doctrina. Et hoc eſt, quòd dicit. *Quoniam dominus in generatione iuſta eſt.* ſupple, ſed non in vobis, quia iuſti non eſtis, quia deſpexiſtis iuſtum Chriſtum. Ideo illi populo dicit, quod ſequitur. *Conſilium inopis confudiſtis*, ideſt, Chriſti conſilium recipere noluiſtis, qui ad vos liberãdos uenerat. Et ſecundum gloſſam hoc cum admiratione debet legi. *Quoniam dominus ſpes eius eſt.* Conſilium enim Chriſti pauperis erat, ſpem in Deo non in tempora-
libus ponere. Et hoc conſilium iſti con- *Pſal.51*
fuderunt, ſpem in temporalibus magis quam in Deo ponentes. Vnde de illo Iudæorum populo dicitur. Ecce homo, qui nõ poſuit Deum adiutorem ſuum: ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum, & præualuit in uanitate ſua.

Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael: cũ auerterit dominus captiuitatem plebis ſuæ, exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael. 166

HAec eſt tertia pars principalis, in qua ponitur Iudęorum finalis ad Deum conuerſio. In fine enim mundi Chriſtus ſua uirtute cõuertet populum
Iudaicum ad ueram ſuam fidem. Quod *Iudęorũ*
nullus alius propheta vel ex Iudæis na- *Conuer-*
tus facere poteſt: quẽ tamen & eius con- *ſio.*
G 2 ſilium

filium ipſi modo deſpiciunt, & hoc eſt quod dicit. *Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael*, id eſt, quis alius ex Sion, id eſt, ex Iudæis procedens. *Dabit ſalutare Iſrael*, id eſt, ſaluabit finaliter, Iudæos ſubaudi, niſi ille pauper Chriſtus, cuius conſiliũ cõfudiſtis? Quia *cum conuerterit captiuitatẽ* Iſrael: quia, ſ. modo Iſraelitæ ſub poteſtate diaboli captiui tenẽtur p p infideli tatem: ſed cũ in fine conuerterit eos ad fidem, tunc *exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael*. Exultabit Iacob ſupplantator, q. a, ſicut illi fuerũt à diabolo ſupplantati: ſic per fidẽ ipſum ſupplantabũt. *Lætabitur Iſrael*, quia Deum facie tenus poſtea vi-
Pſ. 149. debunt. Sic.n. adimplebitur, quod dr̃. Lætetur Iſrael in eo, qui fecit eum.

E

PSAL. XIV.

167 *Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis requieſcet in monte ſancto tuo.*

ISTIVS Pſal. titulus eſt *Pſalmus Dauid*. Patet expoſitio ex præmiſſis ſuperius multis. Iſte pſal. nõ eſt hiſtorialis, ſed totaliter morũ inſtructorius. Vbi notãdũ, q. vt habet Deut. 12. & pluribus alijs locis, promiſit dñs filijs Iſrael, q. ſi obſeruarent præcepta dñi, & facerent quod rectum, & iuſtũ eſt, & à malo declinarent, q. ipſi in pace habitarẽt terram promiſſionis: & nullus per circuitũ eis noceret. Si aũt facerent oppoſitũ q. eos expelleret de terra, & inimici ipſorũ ipſos ſuperarent. Verum, quia maius eſt habitare in templo, & in ſorte dñi, quam ſit habitare generaliter in terra: quia tẽplo maior reuerentia debetur, quam reliquæ terræ, quæ templi habitatio maximè ad ſacerdotes, & clerũ pertinet. Ideo in hoc vult Pſal. oſtendere quas conditiones clerici & ſacerdotes debent habere, ſi dignè in tabernaculo eccleſiæ habitare volunt, & ſeruire Deo, per hoc nolens oſtendere, quòd illi maioris perfectionis eſſe debent, quàm cæteri homines, ſicut maioris ſunt dignitatis. Et ſecundum hoc Pſal. iſte diuiditur in tres partes. Quia primò Dauid circa prædicta mouet quæſtionem, ſecundò ponit quæſtionis ſolutionem, ibi. *Qui ingreditur ſine macula*, tertiò ex prædictis ponit intentam concluſionẽ ibi, *Qui facit hæc*. Dic vt Nicol. de Ly. *Dñe quis habitabit*, &c. Notandũ quod duplex eſt eccleſia, ſ. militans & triũphans. Militans eſt in uia, ſed triumphans in patria. In præſenti aũt eccleſia ſunt ſemper mixti boni cum malis, & mali cum bonis: hoc ideo ut bonorũ merita per malitiã creſcant malorũ, ut oſtendit Greg. d. Abel eſſe renuit, quem Cain malitia non exercet.

F

Sic & in tritura areę grana ſub paleis premunẽ: ſic flores inter ſpinas prodeunt, & roſa quæ creſcit cũ ſpina, quæ pũgit. Sic & bonis ſemper permixti ſunt mali. Duos namq; filios habuit primus homo: ſed vnus electus, alter reprobus fuit. Tres quoq; filios arca Noe continuit, ſed duob. in humilitate perſiſtentibus, unus ad patris irriſionẽ ruit. Duos Abraham filios habuit: ſed unus innocẽs, alter verò fratris perſecutor fuit. Duos quoq; filios Iſaac habuit: unus in humilitate ſeruatus, alter uerò & priuſquam naſcereẽ reprobatus eſt. Duodecim Iacob filios genuit: ſed ex his vnus p innocentiã uẽditus: cæteri verò p malitiam vẽditores fratris fuerũt. Duodecim quoque Apoſtoli in ſãcta eccleſia ſũt electi, ſed ne improbati remanerẽt: unus eis admixtus eſt, qui eos pſequẽs probaret. Sic namq; iuſto peccator cũ malitia iũgiẽ, ſicut in fornace auro palea cum igne ſociaẽ: ut quo ardet palea, aurum purgatur. Et hinc eſt qđ in præſẽti eccleſia p p corporalẽ cohabitationẽ malorum cum bonis, nõ poſſumus ſcire, qui uerè ſint de unitate eccleſiæ, & ue a ac uiua Chriſti mẽbra. Vnde quidã iactant ſe eſſe de eccleſia, cum uerè ſm meritum non ſint. Ideo intentio huius Pſalmi eſt talium præſumptionem reprimere, & quaſi ſacerdos ante altare ſtans, quærit à Deo, qui ſunt illi, qui in præſenti eccleſia dignè Deo militent, & ad eccleſiam triumphalem pertineant in futurum. Cui à Deo datur reſponſum plenæ diffinitionis: Quo clarè oſtenditur, qui, & quales verè & dignè ſint de præ-

Bonus. Malus. Greg. 22. mor. c. 30

G

H

Eccleſia

præſenti eccleſia, & in futura beatifican- A
di. Et ad iſtam intenrioné Pſ. iſte diuidi-
tur in tres partes. Quia in prima parte
habere quærit bonorum cognirioné. In
ſecunda a Deo recipit bonorum deſcri-
ptionem. ibi, *Qui ingreditur ſine macula.*
In rertia concludit bonorum ſtabilẽ frui
tioné. ibi, *Qui facit hæc.* Quanrum ad pri
mum à Deo quærir. d. *Domine quis habi
tabit*, &c. vbi norandum, ꝙ per tabernacu
lũ præſens eccleſia militans inrelligitur:
ſed per montẽ eccleſia triumphans. Per
tabernaculum ergo figurarur militans
Taber- ẽccleſia: q̃uis multa ãlia figurentur. Nam B
naculũ in ſcriptura tabernaculum myſticum re-
multi- peritur multiplex. ſ. Tabernaculum car-
plex. nalitatis maculatæ. Habemus alrare, de
Hebr.13 quo edere non habent poteſtatem, qui
tabernaculo deſeruiunt, quia. ſ. ſeruiẽtes
tabernaculo ſui corporis, ad altare Dei
accedere nõ debẽt. Synceritatis ordina-
tæ: quia ẽt corpus hominis iuſti taberna-
1. Pet. 1. culum dr̄, in quo anima eius habitar, vñ
Petrus corpus ſuum tabernaculũ eſſe. d.
Scio ꝙ velox eſt depoſitio tabernaculi
Pſal. 18 mei. Deitatis incarnatæ: nã Chriſtus ta-
bernaculum eſſe dr̄: de quo dr̄. In ſole, i. C
in glorioſa virgine poſuit tabernaculum
Eccle. 24 ſuum. Virginitatis fœcundatæ. ſ. glorioſa
virgo Maria: quæ de ſeipſa dicit. Qui
Pſal. 83. creauit me, requieuit in tabernaculo
meo Fęlicitatis vltimatæ, ſ. triumphantis
eccleſiæ. Quam dilecta tabernacula tua,
dñe virtutum. ſequitur. Beati, qui habi-
Apoc. 1. tant in domo tua dñe. Fidelitaris ſocia-
tæ, ſ. militans eccleſia. Ecce tabernaculũ
Dei cum hominibus, & habitabit cum
eis: & ipſi populus eius erũnt, & ipſe erit
ipſorum Deus. Modo ad propoſitum.
Tabernaculum quamuis multa ſignifi- D
cet, proprius tamen ſignificat eccleſiam
milirantem, vnde hic ait gl. *Domine, quis
habitabit*, ſcilicet dignè. *In tabernaculo
tuo*, ideſt, in præſenti eccleſia: vbi contra
diabolum dimicamus. Quia & ſi taber-
naculum quandoque ponatur pro habi-
tatione ſempirerna: tamen proprium eſt
belli, & milirantium. Vnde milires dicũ-
tur conrnbernales, tanquam ſimul habẽ-
tes tabernacula. Et hic ſenſus adiuua-
tur ex eo, quòd alia litera, & translatio
habet. Quis peregrinabitur in taberna-
culo tuo? Vnde ad hoc facit, qđ dicit Ca
tolicon. ſ. ꝙ tabernaculũ dr̄ à taberna, q̃
eſt domus, quæ modicum durat, ſ. quouſ
que res ibi vendantur. Et inde taberna-
culum dr̄ manſio, quæ non eſt propria, ſi
cut caſtra militum in expeditione, quia
ea relinquunt. Conſimiliter quia in prę
ſenti eccleſia ſumus tanquã milites pu-
gnantes contra mundũ, carnem, & diabo
lum, ideo ipſa dr̄ eſſe tabernaculum, &
nõ domus permanſiua: quia de ipſa trãſ-
migramus ad triumphantem. Et quia in
iſto tabernaculo nullus verè habitat niſi
iuſtus: quia peccatores in eccleſia ſolo no
mine ſunt, ideo dicitur, Sanctificauit ta-
bernaculum ſuum altiſſimus. Per mon- *Pſal. 45*
tem autem figuratur cœleſtis patria. Vn *Mons.*
de magiſter in gloſ. Per montem æterna
beatitudo figuratur, vbi eſt viſio pacis,
& ſupereminentia charitatis: vbi nullus
in agone conrendit: ſed quilibet in æter
na pace quieſcit: in quo monte benepla-
citum eſt Deo habitare: etenim dñs ha-
bitabit in finem. Ex prædictis apparet, ꝙ
intentio Pſal. eſt quærere, quis verè & di
gnè eſt de eccleſia militanre. d. *Domine
quis habitabit in tabernaculo tuo?* Et quis
dignus erit quieſcere in cęleſti patria. d.
Quis requieſcet in monte ſancto tuo?

Qui ingreditur ſine macula: & operatur 168
iuſtitiam.

HAec eſt ſecunda pars principalis,
in qua ponit quæſtionis reſponſio
nem. Vbi notandum, quòd ſolum ille
verè & dignè pertinet ad eccleſiam mili
tantem, & per conſequens ad triũphan-
tem tendit, qui quatuor virtutibus car-
dinalibus adornatur, ſcilicet iuſtiria, pru
dentia, fortitudine, & temperantia. Vn-
de ad iſtam quæſtionem dominus reſpõ
dendo dicit ſententialiter, quòd ille ha-
bitat in tabernaculo, &c. qui prædictis
virtutib. perficitur. Et ſm̄ hoc hęc pars
quatuor habet partes. Quia primò hoc
oſtẽditur de iuſtitia, ſecũdò de prudẽtia,
ibi. *Qui loquitur veritatem.* tertio de forti
tudine, ibi. *Ad nihilum deductus.* quartò
de tẽperãtia, ibi. *Qui iurat proximo ſuo.*
Quantum ergo ad virtutem iuſtitiæ di-
cit. *Qui ingreditur ſine macula*, &c. Iu-
ſtitia enim duas hẽt partes. ſ. declinare

Digitized by Google

à malo, & facere bonum. Et quantum ad primam partẽ. d. *Qui ingreditur ſine macula*. Et quantum ad ſecundam partem. d *Et operatur iuſtitiam*. Quantum ergo ad primam partem iuſtitiæ d. *Qui ingreditur ſine macula*. Peccatum n. quædam interior eſt macula, qua hoīs interior facies maculatur. Et ſic nota, ꝙ macula peccati eſt multiplex, qua carere debemus, ſ. Macula temeritatis, & ſuperbiæ: unde de ſuperbo Angelo dr̃. Dediſti maculam in gloria tua. Macula cupiditatis & auaritiæ. Beatus vir, qui inuentus eſt ſine macula, qui poſt aurum non abijt. Macula carnalitatis & luxuriæ: unde de innocẽtibus dr̃. Quod ſine macula ſunt ante thronum Dei. Et quia iſta macula maximè clerũ de honeſtat. ideo dr̃. 1 Mach. quòd Iudas elegit ſacerdotes ſine macula. Et quia ad iſta tria vitia reducuntur cætera: ideo per maculam intellige omnia peccata, cum dicit. *Qui ingreditur ſine macula*, quia uolens eſſe verè & dignè de eccleſia Dei, omnẽ maculam peccati operis vel cordis pellere debet, ut oſtendit Greg. ſuper illo verbo Iob. Si iniquitatẽ, quæ in manu tua, abſtuleris à te, & nõ manſerit in tabernaculo tuo Iniuſtitia, tũc eleuare poteris faciẽ tuam abſq; macula, & erit ſtabilis. d. Quia peccatũ aut ſola cogitatione cõmititur, aut cogitatione ſimul, & opere perpetrař. Iniquitas ergo in manu eſt, culpa in opere: Iniuſtitia verò in tabernaculo eſt, iniquitas in mẽte. Mens quippe noſtra tabernaculũ nõ incongruè dr̃, in qua apud noſmetipſos abſcõdimur, dũ ꝙ cogitam⁹, foris in opere nõ uider̃. Primus aũt à manu iniquitatẽ ſubtrahi, & poſt à tabernaculo admonet iniuſtitiã abſcidi: quia quiſquis iam praua opera à ſe exterius reſecat: neceſſe eſt profectò, ut ad ſemetipſũ rediẽs, ſolerter ſeſe in mentis intentione diſcutiat: ne culpa, quã iã in actione non habet, adhuc in mẽte perduret. Quod. n. vltimum eſt in conſtructione, primũ eſt in corruptione. Quæ duo ſi perfectè egerimus, ad Deum ſtatim ſine macula faciem leuamus. Interna quippe facies hominis mens eſt: in qua nimirũ recognoſcimur, ut ab authore noſtro diligamur. Quam faciem leuare, eſt in Deum ani-

Macula peccati multiplex. *Eccl. 47* *Eccl. 31* *Apoc. 14* *Greg. 10 mor. ca. 16.* *Peccatũ*

E mam per ſanctæ orationis ſtudia attollere. Sed eleuatã faciem macula inquinat: ſi mentem reatus ſui cõſcientia accuſat. Et infra cap. 17. Tunc ergo verè ſine macula faciẽ leuamus, cũ nec nos mala prohibita cõmittimus, nec ea, quæ in nobis a proximis cõmiſſa ſunt, ex proprio zelo retinemus. Et hæc oīa breuiter tangens Pſal. d. *Qui ingreditur ſine macula*. Sic. n. cuilibet cõſulit Eccl. 33. Ne dederis maculã in gloria tua. Sed quia nõ ſufficit abſtinere à malo, niſi bonũ faciamus, ideo ſubdit ſecunda pars iuſtitiæ.

F *Et operatur iuſtitiã*. Ad huius intelligentiã notãdũ, quid propriè eſt iuſtitia, & ꝙ ſit utilis. Iuſtitia. n. à iuris peritis ſic diffinitur. Iuſtitia eſt cõſtans, & ꝑpetua uolũtas, ius ſuũ vnicuique tribuẽs. Quæ diffinitio eſt bona, ſi benè intelligař, niſi qa actus ponit ibi pro habitu, omnis igitur uirtus habitus eſt. Ponitur ergo uolũtas ad oſtendẽdũ, ꝙ actus iuſtitiæ debet eſſe uoluntarius. Additur conſtans, & perpetua, ad deſignandum habitus firmitatem, qui eſt de difficili mobilis. Et iſta diffinitio eſt quaſi eadem ei, quã ponit

G Philoſophus. d. Quod iuſtitia eſt habitus, ſm quem aliquis dr̃ operatiuus iuſtorũ ſm electionẽ iuſti. Et iſta iuſtitia multũ eſt diligenda: quia multas uirtutes cõtinet: quoniã oppreſſa iuſtificat, obliqua retificat, iurgia pacificat, bona dignificat, ſancta multiplicat, in patria glorificat. Primò ergo iuſtitia oppreſſa iuſtificat. Ad hoc. n. cõſtituitur iudex, & portat gladiũ. 2. Cor. 6. Per arma iuſtitiæ. unde 2. Rheto. Philoſophus. d. ꝙ hoīes putant illos iuſtos eſſe, qui nõ viuunt ab alijs, ſ. de rapina: imò opprimũt raptores:

H Exẽplũ Dionidæ piratæ ponit Aug. qui cũ captus fuiſſet, & ductus ad Alexãdrũ, petit ab eo Alexander: Cur mare infeſtas? Ille imperterritus reſpõdit. Et quare tu opprimis mundũ? Ego vocor latro: qa parua claſſe mare conturbo. Tu verò, qnia tanta acie totũ mundũ ꝑturbas, vocaris imperator: me paupertas facit aliorum oppreſſorem, & paucorum, ſed te cupiditas multorum facit turbatorem. Miratus Alexãder conſtantiã eius, dixit. Experiar, an mutatio fortunæ te faciat meliorem, vnde ad hoc probãdum,

Iuſtitia *Philoſo. ph. 5. Ethic.* *Alexander. Pirata. Tyrannus.*

cum

Digitized by Google

eum fecit militiæ aſcribi: vt poſſet inde ſaluis legibus militare. Qui deinceps iuſtus effectus, malorum erat oppreſſor & iuſtorum defenſor. Vnde de quolibet ta-
Eſa. 11. li dr̃. Erit iuſtitia cingulũ lumborũ eius. Secundò iuſtitia obliqua rectificat, vnde 2. Rhetor. dr̃. Quod iuſtitia eſt virtus, p quã ſinguli habent quæ ſua ſunt. Et Anſel. dicit, ꝙ iuſtitia eſt rectitudo voluntatis pp ſeipſam ſeruata. Exẽplum de Tra-
Traian' iano imperatore: qui cùm aſcendiſſet equum, vt iret ad bellum, quędam vidua ipſum interpellauit, vt contra iuſtitiam ſibi factum defenderet. Qui reſpõdit. Faciam, cum rediero. Et illa. Si nõ redieris? Et ille. Succeſſor meus faciet tibi. Et illa replicauit. Si ſucceſſor tuus faciet, quid ad te, vel quid tibi proderit? Quod ille benè conſiderans, de equo deſcendit, & eidẽ fecit iuſtitiæ cõplementum. Ideo be-
Sap. 1. ne dr̃. Diligite iuſtitiam, qui iudicatis terram. Ex hoc ſequitur: ꝙ defendens iuſtitiam propter lucrum, non eſt iuſtus, vt faciunt aduocati, & procuratores: quia tales non iuſtitiam, ſed lucra diligunt: vt
Gre. li. 9 oſtendit Greg. Tertiò iuſtitia iurgia paci-
mo. c. 14 ficat. Et ideo oẽs diligunt iuſtos, vt di-
Valerius citur 2. Rhetor. quia iurgia ſedant, & li-
Alexan. tes. Exẽplum ponit Valer. lib. 6. de Alexandro. Qui, cum orta eſſet diſſenſio inter ipſum, & milites ſuos, elegerunt aliquos, qui de hoc cognoſcerent, & iuſtè condemnarent iniuſtum. Quod cum illi in caſtrenſi iudicio ſñiam contra Alexãdrum dediſſent, Alexander gratum habuit, & iudicibus gratias egit: quia iuſtos eſſe probauit illos. Et hoc eſt, quod in
Pſal. 84 Pſal. dr̃. Iuſtitia, & pax oſculatæ ſunt. Quartò iuſtitia bona dignificat, vnde Tullius 1. Rhetor. dicit, ꝙ iuſtitia eſt habitus animi communi vtilitate ſeruata,
Tullius. vnicuiq; tribuẽs dignitatem. Et idẽ Tullius lib. 1. de officijs dicit. Qđ duo fuerũt præcepta Platonis, ſm̃ iuſtitiã volentib. prodeſſe reipublicæ. Primum vt vtilitatẽ ciuium ſic tuerentur, vt quæcunq; agũt iudices, ad iuſtitiam referant, obliti commodorum ſuorum. Alterum præceptũ, ut totum corpus reipublicæ curent: ne, dum partẽ alteram tuentur, alteram deſerant. Et ad hoc facit ſcriptura, dicẽs. Sa-
Eccl. 30. lus aĩæ in ſanctitate iuſtitiæ. Quintò iu-

A ſtia ſancta multiplicat. Vnde Seneca in lib. de quatuor virtutib. card. dicit. Quid *Seneca.*
eſt iuſtitia, niſi tacitæ naturæ conuentio in adiutorium multorum adinuenta? Vñ exẽpla multa ponuntur a doctoribus de illis, qui propter iuſtitiam ad multiplicationem reipublicæ, ita inſudabant, ꝙ de propria vtilitate nihil curabant. Vnde Aug. narrat de Lucio Valerio, qui Cõſul *Aug. 15*
moriens, adeo pauper fuit, vt de cõi ſum- *de ciuit.*
ptu traderetur ſepulturæ. Et ideo dicit, *Dei.*
Si ſequeris iuſtitiam, apprehendes illam, & indues illam quaſi poderem honoris. *Eccl. 27.*

B Sextò iuſtitia in patria glorificat. Vnde Macr. in principio ſõnij Scipionis ponit, ꝙ pater Scipionis apparuit ei dicẽs. Iuſtitiã, & pietatẽ cole: quæ iuſtitia cũ ſit magna hic in præſenti, maxima eſt in patria. Eſt. n. via, qua itur ad cœlum. Et ideo pp iuſtitiã multi appetebant mori: vt per iuſtitiam ſaluarentur: vt fuerunt oẽs ſancti. Et ideo dicit Pſal. Ego autem in iuſtitia apparebo in cõſpectu tuo. Ex quibus *Pſal. 16*
oĩbus patet virtus iuſtitiæ, ꝗ primo dẽt habere, volens verè de eccleſia Dei eſſe, vt dicit Pſal. hic, ꝙ ille in tabernaculo ec-
C cleſiæ habitat, qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam. Ideo dicitur, Iuſtitia & iudiciũ præparatio ſedis tuæ. *Pſal. 88*

Qui loquitur ueritatem in corde ſuo, qui non egit dolum in lingua ſua. 169

HIc conſequenter ponit ſecundam virtutem quæ ſcilicet eſt prudentia largo modo dicta, quòd ſcilicet comprehendit veritatem. Vnde ſecundum glo. in hoc notatur prudentia, cum dicit. *Qui loquitur ueritatem*, &c. Vbi notãdũ,
D quòd triplex eſt veritas, ſcilicet cordis, *Veritas.*
oris, & operis, Quarum quælibet eſt ſeruanda exiſtenti verè ac dignè de eccleſia. Primò eſt veritas cordis. Accedamus *Hebr. r.*
ad eum cũ corde vero. Et quantum ad hanc. d. *Qui loquitur veritatem in corde ſuo*, vnde magiſter in gl. Congrue autem dixit. *Loquitur ueritatem in corde ſuo.* Nã ſi quis putans alium fallere, & tñ verum dicit, ille veritatem habet in labijs, ſed non in corde. Parum itaque eſt, verũ loqui, niſi ſit verũ in corde. Vt ſi quis alicui doloſe oſtenderet viã putans in ea

laꝛrones eſſe,& dicat Si hac via ieris, a la
rronibus tutus eris, & contingat vt verè
ibi non inueniantur latrones,verum ille
locutus eſt,ſed non in corde. Et de hac
1.Thes.2 veritate cordis dr̃. Scias,quõ oporteat te
conuerſari in domo Dei,quæ eſt eccleſia
Dei viui,columna,& firmamentum ve-
ritatis. Eſt ſecũdò veritas oris,quæ ſ. ſtat
Zac.8. in verbo veritatis. Loquimini veritatem,
vnuſquiſq; cum proximo ſuo, & de hac
veritate ſubdit, d. *Qui non egit dolum in*
lingua ſua. Dolus in lingua eſt qñ lingua
cordi diſcordat, vt cum vnum dr̃ aliud
Pſ.118. habetur in pectore, contra q̃ Pſ orabat,
& ne auferas de ore meo verbum verita-
tis. Eſt tertiò veritas operis, quando ſ.
4. Reg. 30. opera rationi concordant. Memento,do-
mine, quomodo ambulauerim coram te
in veritate,& corde perfecto. Et de hac
veritate quæ ſtat in opere, ſequitur.

170 *Nec fecit proximo ſuo malum, et opprobriũ non accepit aduerſus proximos ſuos.*

QVi enim proximo malum facit,
non agit cõformiter rationi, ideo
veritatem operis non habet.
G *Et opprobrium non accepit aduerſus proxi-*
mos ſuos, ideſt,temere, vel libentes non
credidit criminanti. Tales.n. contra ra-
tionem naturæ faciunt, dũ de alijs præ-
ſumũt quòd de ſeipſis alios præſumere
nollent. Et talis triplex veritas ab om-
nibus eſt ſeruanda propter multa. Pri-
mò,quia dat loquenti ſtabilitatem. La-
Pro.12. bium veritatis firmiſſimum erit. Secũdò
Pro.16. dat pœnitenti ſecuritatem, quia ſoluit
peccati precium. Veritate redimitur ini-
quitas. Tertiò dat prælianti victoriam.
H 2. Eſdr. 3. Super omnia vincit veritas. Quartò dat
principanti cuſtodiam. Miſericordia &
Pro.20. veritas cuſtodiunt regem.

171 *Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus, timentes autem dominum glorificat.*

18.q.7. & hic dicimus.

HIc conſequenter ponit tertiam vir-
tutẽ,quæ eſt fortitudo. Vbi nota,
quod per malignum intelligitur non ſo-
lum diabolus, verũ etiam quilibet alius
homo malus. Neq; habitat iuxta te ma-
E lignus, neque permanebunt iniuſti ante Pſal.5.
oculos tuos. Iſte malignus magnam hẽt
poteſtatem, vt de ipſius poteſtate dicat.
Non eſt poteſtas ſuper terram, quæ cõ- Iob.41.
paretur ei. Et tñ,hoc non obſtante,quili-
bet bonus virtute fortitudinis ipſum ſu-
perat & vincit. Et hoc eſt, q̃ de vera for-
titudine dicit, *Ad nihilum deductus eſt in*
conſpectu eius malignus. Sed quia hac tali
virtute fortitudinis ſupra malignum nul
lus ſuperbè debet eleuari, ſed magis ti-
mori diuino ſubijci,ideo ſubdit. *Timentes*
autem dominũ glorificat,quia vt habetur.
F Eccl.1. Timor domini gloria,& gloriatio.

Qui iurat proximo ſuo, & non decipit, qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, & munera ſuper innocentẽ non accepit. 172

POnit hic quartam virtutem,quæ eſt
temperantia. Vbi nota q̃ temperan
tia largè dicta non ſolum ad victum per-
tinet, ſed ẽt ad promiſſa, ad mutuata, &
ad accepta, quæ hic notat. Primo quo
ad temperantiam promiſſorum. d. *Qui* Temperantia.
iurat proximo ſuo, & non decipit, vnde hic Mutuũ.
G iurare accipitur pro promittere, quæ
promiſſio temperata debet eſſe, vt ſolũ
quis illa proximo promittat, quæ inten-
dit obſeruare: vnde gloſ. Ille, qui iurat
proximo, non nocet ſed ſubuenit. Ille,
ergo iurat proximo, qui aliqua firmiter
ſibi promittit: Et non decipit,quia pro-
miſſum reddit. Secundò quo ad tempe-
rantiam accommodatorum dicit, *Qui*
pecuniam ſuam non dedit ad vſuram. Hoc
ideo dicit, q̃ mutuum gratũ debet eſſe.
Mutuũ date,nihil inde ſperantes, & erit
merces veſtra multa. Etiam debet eſſe Luc.9.
H ſine ſpe, vt ſibi alias ab illo mutuetur. Si
mutuum dederis his a quib. ſperatis ac- Luc.6.
cipere,quę vobis gratia erit? Tertio quo
ad temperantiã accipiẽdorum,d. *Et mu-*
nera ſuper innocentem non accepit. Mune-
ra.n ſupra innocentẽ accipit qui innocẽ-
tis cãm deprimit pro munere. Licitũ eſt
enim accipere munera. Nã & Chriſtus
munera recepit a Magis. Et quotidie pias
oblationes à fidelib. recipit eccleſia, ſed
non cõtra innocentes. Quod prohibetur
Deut.27. Maledictus q̃ accipit munera,
vt percutiat aĩam ſanguinis innocentis.

Quis

173 *Quis facit hæc, nõ cõmouebitur in æternũ.* A

De pœ.d. 1.oĩs qui non diligit.

PSAL. XV.

174 *CONſerua me, Domine, quoniam ſperaui in te, dixi domino Deus meus es tu: quoniam bonorum meorum non eges.*

24.q.1. qui digni or.

HVIVS pſalm. titulus eſt *Tituli inſcriptio ipſi David*. Hunc titulũ Eſdras ſpiritu ꝓphetico præuidẽs futura accepit, nõ de B
veteri teſtamẽto, ſed de
Ioan.19. nouo. Legitur.n. quod crucifixo dño. Pilatus ſcripſit titulum. & poſuit ſuper crucẽ eius, Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Quem cũ pontifices delere uellẽt,
Titulus crucis. dicẽtes Pilato. Noli ſcribere rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit, rex ſum Iudæorum. Rñdit Pilatus Quod ſcripſi ſcripſi. Illa n. per Pilatũ ſcripta ſunt nõ intelligentẽ, quid diceret, Deo ſignificante, ꝙ regnũ Chriſti ꝑ paſſionis eius humilitatẽ nõ infirmaret, ſed confirmaretur amplius. De quo regno hic agitur. De cuius C
cõfirmatione titulus Pilati immutatus, Pilato neſciẽte, intẽdebat. Sic & Cayphas. ipſo tñ neſciẽte, quid diceret, prophetizauit, ꝙ Ieſus moriturus erat pro
Ioan.11. Gente, qñ dixit. Expedit ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. Ideoq; Eſdras de inſcriptione illius tituli ſcripti per Pilatum, quam futuram per ſpiritum ſanctum præuidit: hũc Pſal. intitulauit: oſtendens ꝙ in iſto Pſal. agitur de regno Chriſti in illa inſcriptione Pilati ſignificato, d. *Tituli inſcriptio ipſi David*. Et eſt ſenſus *Tituli in-* D
ſcriptio, i. victoria, & regnum, quod tituli inſcriptio notauit, attribuit ipſi Dauid,
David. vel conuenit ipſi Dauid. Non quidẽ illi Dauid carnali filio ipſius Iſai, ſed ipſi vero Dauid, i. Chriſto, qui eſt pulchre aſpectu, & manu fortis, ẽm interpretationẽ nominis huius Dauid. De quo Dauid ſe cũdum hominem hic requirit. Et nota, quod ille Chriſti titulus, à quo ipſe pſal.
Ioan.19 intitulatur, ſ. Ieſus Nazarenus rex Iudæorum, fuit ſcriptus in triplici linguã, ſ. Græcè, Hebraice & Latinè, Tres enim erant in mundo tunc nationes maioris famæ, & nominis: Hebræorum propter cultum unius veri Dei, Græcorum propter ſcientiam mundi, Roman. propter potentiam imperij. Et ſic cæteræ nationes ad iſtas tres reducebantur. Ad oſtendẽdum ergo ꝙ Chriſtus erat uerus rex omnium cuiuſcunq; nationis eſſent, ſi veri Iudæi eſſent per fidem ipſum confitentes. Ideo titulus prædictus aſſerit ipſum fore regem Iudæorum in prædicta lingua Et aduerte ẽm Hieronymum ſuper pſal. 58. ſ. Eripe me de inimicis, &c. ꝙ triplex eſt titulus, ſ. memorialis, præconialis, & triumphalis. Titulus memorialis eſt, qui fit ĩ alicuius rei memoriã, ſicut eſt ſculptura, uel ſcriptura facta ſuper ſepulchra mortuorũ, ut. ſ. ipſorum memoria celebrẽ. Titulus præconialis eſt, qui ſcribit in portis nobiliũ: vt domus Iulij: uel cognomina ciuitatũ, ut ciuitas ſolis, uel Bononia pinguis, vel Bononia mater ſtudiorũ. Titulus triumphalis eſt, qui cõtinet cauſam & ordinẽ triumphi alicuius & uictoriæ. Et ideo, qa Chriſtus in paſſione ſua de diabolo triũphauit. Et iſte titulus cõtinet cauſã mortis Chriſti, q.a. ſ. ſe Iudæorũ regem dixerat ẽm accuſationẽ Iudæorũ, ideo fuit crucifixus: & ideo iſte titulus dr triũphalis. Intentio aũt Pſal. in iſto Pſal. eſt oẽs monere, ut nullus regno Chriſti, aut eius titulo cõtradicat. Ex prædictis patet, ꝙ iſte pſal. quò ẽt ad literã non intelligitur de Dauid, ut quidã dicunt, ſed ſolũ de Chriſto. Probaẽ Nã Petrus Apoſtolus ad intelligendũ ſcripturas per ſpiritũ ſanctũ inſpiratas, dixit hũc Pſal. ad literã intelligendũ de Chriſto, & nõ de Dauid, ubi dicit, ſic de Chriſto. Quẽ Deus ſuſcitauit, ſolutis doloribus inferni, iuxta qđ impoſſibile erat teneri eũ ab illo, ꝙ probat ꝑ literã iſtius pſal. Dauid.n. dicit in eũ. Prouidebã dominũ in cõſpectu meo ſemper, &c. vſque ibi. Notas mihi feciſti uias vitæ, replebis me lætitia cum uultu tuo. Et quòd iſta litera non poſſit intelligi de Dauid, ſed ſolum de Chriſto, ſubiungit Petrus, d. Viri fratres, licet audenter dicere ad vos de patriarcha Dauid, quoniam defunctus eſt, & ſepultus, & ſepulchrum eius apud vos eſt uſque in ho-

Titulus. Eſa. 19. Act. 2.

in hodiernum dië: q.d.Hæc ſcriptura nõ
intelligitur de Dauid, ſed de Chriſto,
Cuius reſurrectionem præuidit in ſpiri
tu ſancto:ideo ſubdit,ibidë.Præuidens lo
cutus eſt de reſurrectione Chriſti, quia
nec derelictus eſt in inferno, neq; caro
eius vidit corruptionem. Ex quo patet
aperte, ꝙ ſm verba Apoſtoli Petri, iſte
Pſal. ad literam de Chriſto intelligitur.
Et ſic de Chriſto iſte Pſal. intellectus di
uiditur in partes ſex,ſm quod ſex Chri-
ſti myſteria tractat. Nam hic agitur pri-
mò de Chriſti oratione,qua vt homo pa
trẽ deprecatur,ſecundò de Chriſti præ-
dicatione,qua mũdo Deus reuelatur:ibi.
Sanctus,qui in terra, &c. tertiò de Chri-
ſti electione qua fideliũ cœtus congrega
tur ibi. *Non congregabo conuenticula*, &c.
quartò de Chriſti paſſione qua peccator
homo liberatur:ibi: *Dominus pars hæredi
tatis meæ*.quintò de Chriſti reſurrectio-
ne,qua mors vita ſuperatur: ibi. *Quoniã
non derelinques animam meam in infer-
no*.ſextò de Chriſti aſcenſione, qua ad
cęlos Chriſtus eleuatur: ibi. *Notas mihi
feciſti*. Primò ergo agit de Chriſti ora-
tione,dicẽs Chriſtus patri. *Conſerua me
Oratio. *domine*,&c.Orabat.n. Chriſtus inquantũ
Chriſti. hõ, vt ſua oratione nos doceret orare,
vñ notandum, ꝙ iſta oratione Chriſtus
nos tria docuit,quæ noſtra oratio dẽt ha
bere.ſ.charitatẽ, ſpem & fidẽ Charitatẽ
ponit.d.*Conſerua me domine*, Spem.*Qm̃
ſperaui in te*.Fidẽ.d.*Dixi Dominus Deus
meus es tu*.Primò ergo oratio dẽt habere
Oratio. charitatem, vt.ſ.gratia Dei principalius
Charitas. quæratur, ꝙ notat dicens: *Conſerua me
domine*, Quid.n.nos cõſeruat à peccatis,
& diaboli tentationib. niſi diuina gratia,
qm̃ ſicut peccatũ eſt naturę corruptiuũ,
ſic per oppoſitum gratia eſt naturæ cõ-
ſeruatiua,dicit ergo, *Conſerua me,domi-
ne*, nihil petit niſi conſeruantẽ Dei gra-
tiã,& charitatẽ.Sic etenim gr̃a Dei a ma
lis culpæ Chriſtũ conſeruauit, qñ.ſ.a dia
bolo fuit tentatus. In tentatione,Deus il
lũ cõſeruauit & liberauit a malis. Nõ er
go orãdo terrena petamus, quæ nõ con-
ſeruant,ſed diſſipãt mentẽ: ſed ut gratiã
Eccl. 33 ſuã Deus cõſeruet in nobis dicẽtes. *Con
ſerua me, domine*,ꝙ ſi fecerimus tũc gr̃a
Eccl. 29 hoĩem quaſi pupillã cõſeruabit. Secũdò

E dẽt hr̃e ſpẽ. Sicut.n.ſpes infirmi habita Spes.
in medico ei ſanitatẽ acquirit optatã,ſic
& ſpiritualiter ſpes in Deo habita,impe-
trat poſtulata.Et hanc nos in Deũ habe-
re docet Chriſtus,dicens:*Quoniam in te
ſperaui*:Licet.n in Chriſto nõ fuerit ſpes,
vt eſt virtus theologica. eo ꝙ ab inſtanti
ſuæ conceptionis verè Deo fruebatur,&
ſic non ſpem,ſed rem poſſidebat. Tñ in
Chriſto fuit ſpes gloriæ corporis, & im-
mortalitatis ante ſuã reſurrectionẽ, ꝑꝑ
ꝙ benè dicere Deo põt, *Quoniam in te
ſperaui*. Sic & nos in Deum orando ſpe- Pſal.61.
F rare nos docet ſuo exẽplo. d. Sperate in Iac.1.
eo oĩs cõgregatio populi: effundite corã Fides.
illo corda veſtra,&c. Tertiò debet habe-
re fidẽ. Poſtulet autẽ in fide nihil hæſi-
tans, & hanc nos Chriſtus hic docet ha-
bere. d. *Dixi domino, Deus meus es tu*.
Quia quilibet orans fide Deum credere
dẽt oĩum dñm. Et ſubdit rationẽ quare
credit Deum,eſſe verum dñm.*Quoniam
bonorum meorum non eges*.Oĩs.n.creatu-
ra rationalis bonis alterius eget,vt Ange
li bonis noſtris pro ipſorum reſtauratio-
ne, hoĩes principãtes egent ſubditis ꝓ
G ipſorum ſeruitio, homines ſubditi indi-
gent dominis pro ipſorũ regimine, vnde
nullus eſt qui per ſeipſum ſolum viuere
poſſet, ẽt ſtante Dei influentia generali.
Ille ergo rationis capax merito Deus di
citur,qui nullius alterius indiget bono.
Ex hoc ſtatim ſequitur, ꝙ ſicut Deo no Deo noce
cere non poſſumus malis noſtris, nec ẽt re.
bonis noſtris poſſumus proficere ei.Vn-
de Greg.iſtum verſiculum pertractãs ſu
per illo verbo Iob. 22.Quid ei prodeſt ſi Greg.16
iuſtus fueris,&c.d. In oĩ quippe qđ be- mor.c.1.
ne egimus noſmetipſos, Non Deum iu-
H uamus. vnde Pſal. ait. *Dixi domino Deus
meus es tu,quoniam bonorum meorum non
eges*.Ipſe.n.verè nobis dñs, qui & vtique
Deus eſt qui bono non indiget ſeruitu-
tis, ſed bonitatẽ nobis conficit qua rece-
pit vt oblata bonitas non ipſi, ſed prius
nõ accipiẽtib. & poſt reddẽtibus proſit.
Nam ad iudicium dñs veniens d. quan-
diu feciſtis vni de his fratribus meis mi
nimis, mihi feciſtis. Mira hæc pietas lo-
quitur ex ſuorum cõpaſſione membro-
rum. Et ipſe nos per hoc, quod caput
noſtrum eſt, adiuuat: qui per bona no-
ſtra

Digitized by Google

ſtra opera in ſuis mẽbris adiuuatur. Et
iō dr̃ Iob.35. Si peccaueris, quid ei noce
bis? porro, ſi iuſtus fueris, q̃d dabis ei?
aut quid de manu tua recipiet? Homini
n. qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas
tua, & filium hoīs adiuuabit iuſtitia tua.

175 *Sanctis, qui ſunt in terra eius, mirificauit*
omnes voluntates meas in eis.

23.q.1. HIc conſequenter agit de Chriſti
forte. prædicatione qua Chriſtus mũdo
Deus demonſtrat̃: vbi nota, ꝙ in Chriſto
fuit volũtas moriẽdi pro noſtra redẽptio
ne, reſurgendi pro noſtra ſpirituali reſur
rectione, aſcendẽdi ad cęlos, pro nr̃a glo
rificatione: quas voluntates ſuis prædica
Mat.20 uit diſcipulis, d. Filius hoīs tradet̃ prin
cipibus ſacerdotũ, & ſcribis, & tradẽt eũ
Gẽtibus, &c. Et iſtas Chriſti voluntates
mirificat Deus pater ſanctis, qui ſunt in
terra eius. i. illis, q mente conuerſant̃ in
cęlis, & in terra viuentiũ, quæ terra Dei
dr̃, quia ibi noſtra glorificatur humani
tas, & dr̃ terra pp ſtabilitatem duratio
nis. Talibus ergo ſanctis *mirificauit* Deus
Chriſti *voluntates*. i. miras oſtẽdit, dũ vo
luntates Chriſti prędictas hoīes confide
rãtes ac obedientes, fiunt de terrenis cę
leſtes, de filijs diaboli, filij Dei. Nonne
Mirifica mirificatæ fuerunt voluntates Chriſti in
re. Apoſtolis, qñ exẽplo voluntatis Chriſti,
qui pro nobis voluit mori, ibant Apoſto
Act.5 li gaudẽtes à conſpectu concilij, &c. Nõ
Mat.17 ne in Petro, qñ mundũ corde deſerens,
Act.9 ſolus cũ Chriſto eſſe cupiebat. d. Dñe bo
num eſt nos hic eſſe? Nonne in Paulo,
qñ uoluntate Chriſti ſubito ex perſecu
tore Chriſti factus eſt defenſor. d. Domi
ne, q̃d me vis facere? Et ſic de alijs. Nõ
ne in Gentibus, qñ per Chriſti volunta
tem deſerentes idola ad Chriſtum con
uerſi fuerunt? Et quantũ ad tales ſubdit
mirum Chriſti voluntatis effectum. d.

176 *Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum: po*
5.q.5. *ſtea accelerauerunt.*

morda- PEr infirmitates. n. accipe peccata ido
ciſſimi i'- lolatriæ: quibus Gẽtiles diuerſis ido
firmitas lis ſeruiebãt, vñ & in Hebræo hic hẽtur.
Multiplicata ſunt idola eorum; ſed poſtea
accelerauerunt, quia. ſ. voluntate Chriſti
per mundũ prædicata, Gentes dimiſſis

A idolis, ad Chriſti fidẽ uelociter concur
rerunt, Iudæis in infirmitate ſua pro ma
iori parte remanẽtib. &c. Vel hoc ẽt ac
cipi põt de infirmitatib. corporalibus, &
aduerſitatibus, quæ multotiens accelera
re faciunt infirmũ, uel afflictũ nõ ſolum
ad medicũ corporalẽ, ſed ẽt ad ſpiritua
lẽ. i. ad verũ Deũ, vñ hic. d. gl. Vel de ex
teriori afflictione agit, quia ſępè aliqui à
Deo flagellantur, ut ſanentur. Multi. n.
ſunt Dei prouiſione ſalubriter afflicti, &
poſtea mirabiliter ad Deum conuerſi, &
ad amorem Dei accenſi, pp q̃d dicebat
B Apoſtolus. Virtus in infirmitate perficit̃ *1.Co.12*
libenter ergo gloriabor in infirmitatib.
meis, vt inhabitet in me virtus Chriſti.

Non congregabo conuenticula eorum de
ſanguinibus: nec memor ero nominum 177
eorum per labia mea. *12.q.2.*
clericum

HIc agit de Chriſti electione, qua. ſ.
ſuos elegit, & in vnã fidẽ Eccleſię *Congre-*
cõgregauit. Vbi notãdũ, ꝙ ante Chriſtũ *gatio sã*
quælibet ſecta tã Iudæorũ quã Gẽtiliũ *guinis.*
congregabatur cũ ſanguine aīaliũ, quæ
in ſuis ſacrificijs immolabant. Sed Chr̃o
C adueniẽte, ceſſauit aīaliũ ſanguis in con
gregationib. fideliũ, qui nõ congregãtur
in vera Chriſti fide per ſanguinem bru
torũ aīalium, ſed per fidem Chriſti ſan
guinis: & hoc eſt q̃d d. *Non cõgregabo*, &c.
vt ſic conſtruat̃. *Congregabo conuenticula*
eorum. ſ. Gentiliũ, & Iudæorũ in vnã ve
rã fidẽ, ſed nõ *de ſanguinib*. i. talem con
gregationẽ non faciã *de ſanguinibus*. i. ꝑ
ſanguinẽ brutorũ aīalium. Et ſic hæc ne
gatio, (nõ) refert̃ ad ly *de ſanguinibus*, nõ
ad ly *cõgregabo*. Vel cõgregationẽ hic ac
D cipe pro finali iudicio, in quo cõgregabũ *Iudiciũ*
tur oẽs gẽtes, tã boni, q̃ mali, & de illis *vltimũ.*
faciet duo couẽticula, vnũ. ſ. bonorum po
net à dextris. aliud. ſ. malorum ponet à
ſiniſtris: primũ præmiabit bonos, ſecun
dũ dãnabit, ſed nõ *de ſanguinib*. i. non ꝑ
miabit bonos *de ſanguinibus*. i. pp ſangui
nẽ brutorũ Deo oblatũ, ut in antiqua le
ge, ſed de opẽrib. pietatis, & miſericor
diæ: ſimiliter non dãnabit malos de ſan
guinib. miſericordiæ neglectis, vñ ſubdit
Nec memor ero nominum eorum per labia
mea. i. noīum ipſorũ aīaliũ, uel ſangui
num, quia labia Chriſti tunc nõ dabunt
ſen-

Digitized by Google

ſententiam bonorum, vel malorum, nominando talia animalia, vel ſanguinem, ſed ſolum opera miſericordiæ. Vel labia Chriſti ſunt Apoſtoli, & prædicatores, per quos non memoratut Dominus illa bruta animalia offerenda, vel ipſorum ſanguinem, ſed ſolum veram fidem, & dilectionem per ipſos memotatur, ideſt, ad noſtri memoriam ducit. E

178 *Dn̄s pars hæreditatis meę, & calicis mei: tu es qui reſtitues hæreditatē meā mihi.*

1. q. 1. c. 1.

HIc cōſequenter agit de Chriſti paſſione. Et primò ponit eius paſſionem. Secundò effectū eius paſſionis ibi, *Funes*. Vbi primò notandum ꝙ per calicem in ſcriptura Chriſti paſſio intelligitur, vnde ſuam paſſionem nomine calicis notabat Chriſtus. d. Pater, tranſeat à me calix iſte. Sic & matri filiorum Zebedæi in perſona filiorum, dixit, Poteſtis bibere calicē, quem ego bibiturus ſum? Vnde Hier. ſuper Matth. Calicē in ſcripturis paſſionem intelligimus, vt in pſ. 115. Calicem ſalutaris accipiā. Et ſtatim infert quis ſit iſte calix. d. Pręcioſa in cōſpectu Dn̄i mors ſanctorum eius. Sed fortè quæris, quate calice ſignificatur Chriſti paſſio? Rn̄deo. Nam ſm̄ Catholicos calix dr̄ a calon, quod eſt lignum: & eſt calix quoddam genus poculorum, quod ex lignis fiebat: vel calix dr̄ à caleo cales: quia ſolebant calidam, & frigidam potionē in calice miſcere. Sic ergo qn̄q; accipitur calix pro vaſculo ad bibendum: qn̄q; verò pro pòculo in calice propinato. Quia igitur in uaſculo ligneo crucis Chriſto potio calida, & frigida ſimul fuit ſibi propinata: quia dederūt ei bibere vinum myrrhatū, quod eſt calidū, & acetum, quod eſt frigidū, ideo ipſa Chriſti paſſio calice ſignificatur. Itē notandum, ꝙ hæreditas Chriſti ſunt fideles ad ipſius fidem conuerſi. Poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem. Et ſic eſt ſenſus. *Dominus eſt pars* .i. portio *hæreditatis meæ*. i. fidelium. Et dicit pars, quia alia eſt pars fidelium, alia damnatorum, vt. ſ. dicat: pars quæ peruenit ad fideles, qui ſunt hæreditas mea eſt Dn̄s. q. d. ſm̄ gl. Eligant ſibi alij alia, quib. ſtuātur: pars autem mei, & ſanctorum meorum Deus eſt. Et, ſi quæratur, quomodo gentes ſunt hæreditas tua? Reſpondet, Quia vigore calicis mei, ideſt, per mortem, & paſſionem meam iſtam hæreditatem mihi acquiſiui, & ſic illa hæreditas eſt calicis mei. i. per calicē meæ paſſionis acquiſita. Sequitur, *Tu es, qui reſtitues hæreditatem meam mihi*. Vbi ſciēdum, ꝙ hæreditas quandoque accipitur & pro æterna gloria ad q̄ factus fuit homo. Benedictus Deus, qui regenerauit nos in hæreditatem conſeruatam in cœlis. Iſtam hæreditatem perdidit humanū genus peccando: ſed eidem per Chriſti paſſionē eſt reſtituta: & ſic Chriſtus perſonam ſuorum fidelium in ſe aſſumens. d. *Tu es, qui reſtitues hæreditatem meam mihi*, ideſt fidelibus meis, vel ſecundum gl. Vel hæreditatem dicit gloriā immortalitatis, q̄ in Adā perdidimus, quę Chriſto in ſua teſurrectione reſtituta eſt, & nobis in noſtra reſurrectione reſtituet.

Mat. 26 · Mat. 20 · Calix. Passio. · Hæreditas. · Pſal. 2. · 1. Pe. 1 · F

Funes ceciderunt mihi, in præclaris, etenim hæreditas mea præclara eſt mihi. 179

G

COnſequentet hic notat effectus ſui calicis, vel paſſionis, qui fuerūt tres ſcilicet efficacia ſapientiæ in principio, notitia experientiæ, ibi. *Benedicam Dominum*, conſtantia patientiæ, ibi: *Prouidebam Dominum*. Quantum ad efficaciam ſapientiæ, & illuminationis dicit. *Funes ceciderunt mihi in præclaris*. Vbi nota, ꝙ per funes intelliguntur ſortes, & limites conſignati, vnde in libro Ioſue. Sortes & portiones decē tribuum eis conſignatæ, frequenter funes, vel funiculi dicuntur, & ſic partes aliquibus conſignatæ funes dicuntur. Et quia Apoſtoli virtute Chriſti paſſionis fuerunt ad prædicandū illuminati: qui per ſortes diſtinctas miſſi fuerunt per mundum, vt Petrus ſortē habuit Italiā. Matthæus Aethiopiā, &c. ideo de ipſis funibus, vel ſottibus Apoſtolorum. d. *Funes ceciderunt mihi in præclaris*. Quia ſortes ceciderunt in apoſtolis, qui ſpirituſancto illuminati, clari erant. Et ab iſtis Eccleſia, quæ eſt Chriſti hæreditas, fuit in fide illuminata, & hoc notans. d. *Etenim hæreditas mea præclara eſt mihi*, ſcilicet prædicatio Apoſtolorum eſt fide illuminata.

Funes. · Ioſue. · H

Bene-

Digitized by Google

180 *Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum: inſuper & vſque ad noctem increpuerunt me renes mei.*

Patiētia Christus Experiētia. Hebr. 5.

HIc ponitūr alius effectus paſſionis, qui eſt notitia experiētiæ: quamuis enim Chriſtus ante paſſionem omnium cognitionem haberet, tñ nõ oīum habebat experientiā, ſed per ſuam paſſionē patientiæ didicit experientiā, ſic.n. loquitur Apoſtolus de Chriſto, didicit ex iis &c. Et de hoc Chriſtus patri gratias agens.d. *Benedicam dñm, qui tribuit mihi intellectum inſuper*.i. intellectū ſuper intellectum cognitionē. ſ. experientiæ ſuper cognitionē notitiæ. Et qūo habuit talem intellectum experientiæ ſubdit, *Et vſque ad noctem increpuerunt me renes mei*, per noctē accipe mortem. Venit nox, in qua nemo poteſt operari: per renes accipe carnem: per increpare accipe erudire: & ſic eſt ſenſus ſm gl. *Vſque ad noctem increpuerunt me renes mei*.i. vſque ad noctem erudiuit me inferior pars mea. ſ. carnis aſſumptio, vt experiret tenebras mortalitatis, quas ante expertus non fueram.

Ioan. 11

181 *Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam à dextris eſt mihi ne commouear. Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe.*

POnitur hic alius effectus Chriſti paſſionis, quæ fuit cõſtantia patientiæ. Chriſtus.n. ab inſtanti ſuæ conceptionis clarè videbat Deum, & vnitus hypoſtaticè erat Deo. Impoſſibile eſt aūt, ꝙ beatus habens Deū in conſpectu ſuo ſemp, & vnitus Deo hypoſtaticè cõmoueatur per impatientiam. Sic igitur Chriſtus in paſſione conſtantiam patientiæ habuit, quia Deum clarè videbat. Et Deo erat vnitus hypoſtaticè. & hoc eſt ꝙ.d. *Prouidebam Dominum in cõſpectu meo ſemper*, quia ſemper Deo fruebatur. *Et ideo a dextris eſt mihi ne commouear*.i. dextera eius potētiæ me protegit, ne cõmouear per impatiētiam. Et non ſolū in paſſione nõ fuit turbatus, imò ēt fuit ſummo gaudio repletus; & hoc eſt ꝙ d. *Propter hoc dilatatum eſt cor meū*. ſ. quia habeo Deū in conſpectu meo ſemper, & quia ipſe eſt

Chriſtus Beatus.

Paſſio.

Lætitia.

A à dextris meis: & non ſolū in corde, ſed in verbis, qñ.ſ. vidit redemptionem humani generis cõpletam, dixit, Conſummatum eſt O quanta cū exultatione credis Chriſtum illud verbū dixiſſe, qñ vidit finem intentum oīs ſuæ peregrinationis, prædicationis, oīs ſuæ ſanctæ operationis aduenisſe: & quantum ad hoc d. *Et exultabit lingua mea*. Hæc eſt.n. plena lætitia, quæ corde hilari percipitur, & alacri ſermone profertur. Et non ſolum cor, & lingua exultabunt, ſed etiam caro expectant gloriam reſurrectionis, quod notans.d. *Et caro mea requieſcet*.ſ. in ſepulchro, *in ſpe* ſ. reſurrectionis.

Ioan. 19

B

Quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. 182

18.q. 7. hoc dicimus. Chriſtus infirm⁹.

COnſequēter hic agit de Chriſti reſurrectione. In morte.n. Chriſti anima ſeparata fuit a corpore, quia aīa ad infernum deſcendit, ſed ſanctum eius corpus manſit in ſepulchro, ſicut & cæterorum ad tp̄s. Sed nec aīa more aliorum diu in inferno manſit, nec ſanctum eius corpus in ſepulchro fuit incineratū per corruptionem Et hoc eſt quod Chriſtus d. Ideo *lætatū eſt cor meum, & exultauit lingua mea. Quoniam non derelinques aīam meā in inferno*.i. in limbo ſanctorū patrū, vbi aīa Chriſti fuit ſolū per nouē, & triginta horas, ſ. ab hora nona feriæ ſextæ, in qua ſpiritum emiſit, vſq; ad diluculum diei dominicæ, qñ ſ. per reſurrectionem corpori fuit reunita. *Nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*.i. non permittes corpus meum immaculatum, per corruptionem incinerari.

C

D

Notas mihi feciſti vias vitę, adimplebis me lætitia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua vſque in finem. 183

De conſ. d. 5. ieiunium.

HIc agit de Chriſti aſcenſione. Vbi nota, ꝙ ſicut via mortis eſt ſuperbia, ſic via vitæ, quæ ducit ad cœlum, eſt humilitas. Et hāc viam Chriſtus per experiētiam didicit, qñ exinaniuit ſemetipſum factus obediēs vſque ad mortem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, ſcilicet in cœlum aſſumendo, &

hoc

Digitized by Google

hoc eſt quod d. *Notas mihi feciſti vias vitæ*. ſ. humilitatis per experientiam: propter q̃ humilitatẽ. *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo*. ſ. ad cœlum aſſumẽdo ad dexteram tuam, vbi eſt oĩs delectatio: & ideo ſubdit. *Delectationes in dextera tua vſq; in finem*. q.d. lætitia, & exultatio, mihi erit ſedendo ad dexteram tuam, dum humanis obtutibus ſubtractus fuero. Et hoc *vſque in finem*, ideſt in æternum.

PSAL. XVI.

184 *De conſ. d. I. quãdo autẽ.*

E*Xaudi, Domine, iuſtitiam meam, intende deprecationem meam.*

TITVLVS iſtius Pſ. eſt *Oratio Dauid*. Notandum ꝙ propriè loquendo, iſta oratio non eſt Pſal. quia Pſal dr̃ a pſallẽdo publicè, vel cũ inſtrumento, ꝙ pſalterium dr̃. Iſta aũt oratio facta à Dauid, fuit in ſecreto facta ab ipſo, & Pſal. proprie non dr̃, ſed quodammodo largè ſumendo dr̃. Pſal. Item notandum, ꝙ cũ in titulo dicit̃, *Oratio Dauid*, ly *Dauid*, G cum ſit nomen indeclinabile poteſt eſſe caſus genitiui, & datiui: ſi ſit caſus genitiui tunc eſt ſenſus. Iſta oratio eſt ipſius Dauid, ſ. ſicut auctoris, quia ipſam fecit: ſi autem ſit caſus datiui, tunc eſt ſenſus, Iſta oratio eſt Dauid, i. ipſi Dauid. ſ. Chriſto attributa: qm̃ in iſto Pſ. Chriſtus ſm̃ hominẽ, adiuncta ſibi voce corporis ſui, quod eſt eccleſia Orat autẽ hic Chriſtus non pro ſua tantum ſalute, ſed pro noſtra neceſſitate. Chriſti, enim oratio eſt fidelium inſtructio. Vnde ſicut Chriſtus flendo Lazarum, nos charitatẽ proximi, & compaſſionem docuit habere, H perſecutores fugiendo, nos docuit temeritatis audaciam declinare: ita orando nobis formam propoſuit orandi. Eſt ergo ſenſus tituli *Oratio Dauid*. i. iſte Pſal. vel oratio competit perſonæ Chriſti, adiuncta ſibi eccleſia, quæ eſt corpus eius. Et ſecundum iſtum ſenſum Pſal. iſte diuiditur in tres partes, quia Chriſtus primò ſuam orationem iuſtificat. Secundò ſuam poſtulationẽ explicat, ibi. *Ego clamaui*. Tertiò oĩbus retribui iuſtè poſtu-

E labat, ibi. *Exurge Domine*. In prima ergo parte Chriſtus ſuam orationem iuſtificat i. oſtendit eſſe iuſtam. Vbi nota ꝙ ad iuſtificationem orationis multa requirunt̃, quæ hic ponũtur, ſm̃ quæ iſta pars diuidit̃. Nã orõ. Primò dẽt eſſe iuſta ex poſtulantis ſanctimonia. Secundò dẽt eſſe vera oĩs duplicitatis neſcia, ibi. *Auribus percipe orationem meã*. Tertiò debet eſſe æqua diuinæ voluntati conſona, ibi, *De vultu tuo*. Quartò debet eſſe firma ſtabilitatis permanentia: ibi, *Probaſti cor meum*. Quintò debet eſſe gratia charitatis amicitia, ibi. *Perfice greſus meos*. Primò ergo oratio debet eſſe iuſta, &c. i. facta ab homine iuſto: ſcimus, n. ꝙ peccatores Deus non exaudit, pp quod dr̃: Pro. 15. Longe ab impijs Dñs: & orationes iuſtorum exaudiet. Hoc oſtendit Chriſtus orans ſe habere cũ d. *Exaudi dñe, iuſtitiam meã*. Vnde gl. iuſtitia. n. locũ habet apud Deum, quæ penetrat cœlum. Sed hic eſt vnũ dubiũ, utrũ vir iuſtus orare Deũ debeat, & vr̃ ꝙ non: quia aut ſua oratione petit à Deo, quod Deus facere diſpoſuit, & tunc illa oratio eſt ſuperflua, aut petit, quæ Deus non facere diſpoſuit, & ſic iniuſtè & cõtra Dei volũtatẽ petit. Ad oppoſitũ verò eſt Pſal. iſte in quo Chriſtus iuſtus orãs iuſtos docet orare. Rñdeo ꝙ ſic. Vbi notandum ꝙ vir iuſtus orãdo nõ intendit Dei ordinationẽ mutare, ſed magis orõne inſtare, ut cõpleatur. Deus. n. ſic ordinauit vt ea, quæ ſunt nobis neceſſaria, tribueret mediantibus orationibus noſtris. Igitur, cũ Deũ oramus non intendimus illum mutare: nec ad nos ipſum inclinare: ſed magis nos ad Deum eleuare, & noſtram voluntatem ſuo beneplacito conformare, & hoc declarat Diony. ſub duobus exemplis. Primum eſt ꝙ imaginatur vnam catenam a cęlo in terram pendentem, vbi ſi manibus applicatis vellemus eam de cœlo trahere ad terram, eam deſcẽdere non faceremus, ſed nos per eam ad cœlũ magis aſcẽderemus, ſic in propoſito eſt de oratione. Secundum exemplum eſt, Si eſſemus in naui exiſtẽti in aqua, & teneremus funes fortes, extenſos ab vna ripa ad aliam: ſi traheremus funes, nõ moueremus, nec traheremus ripam ad nos: ſed

Ad iuſtificationẽ orationis requiſita.

Ioan. 9.

Quæſtio.

Oratio.

Iuſtus. Reſpon.

Diony. de di. no. cap. 3.

Nota cõparationem.

ſed potius nos cum naui traheremus ad ripã. Sic eſt, cum oramus, non trahimus Deum ad noſtrã voluntatem: ſed magis nr̃am trahimus ad illius. Ex quib. patet ꝙ tota intentio orantis dẽt eſſe, vt ſuã voluntatẽ cõformet diuinæ: non vt Dei voluntatem ad ſuã inclinet. Impoſſibile eſt.n. orationib. quibuſcunq; Dei uoluntatẽ mutare: ſn̄iam.n. Dei, quæ ſtat in ſignis exteriorib. mutare poſſumus: ſicut ſn̄iam per Deũ de morte Ezechiæ datam. ſ. diſpone domui tuæ &c. bene mutauit orationib. ſuis Ezechias, ſed nõ voluntatem: imò voluntas Dei ab æterno fuit, ꝙ ſic orationib. ſn̄iam illã mutaret, & hoc eſt ꝙ dr̃ Iob 23. & nemo poteſt auertere cogitationes eius: ꝙ verbũ exponens Greg. d. Sicut.n. Deus immutabilis eſt natura, ita eſt immutabilis cogitatione, & voluntate: cogitationẽ quippe eius nullus auertit: qa nemo reſiſtere occultis eius iudicijs præualet. Nã & ſi fuerunt quidam qui orationibus ſuis eius cogitationẽ uel uoluntatẽ auertiſſe uiderẽtur: ita fuit interna eius cogitatio, & uoluntas, ut ſn̄iam illius auertere deprecãdo potuiſſent, & ab ipſo acciperẽt, ꝙ agerent apud ipſum. Dicat ergo, ꝙ nemo põt auertere cogitationes eius: quia ſemel fixa diuina iudicia nequaq̃ mutari poſſunt, unde ſcriptũ eſt. Præceptũ poſuit, & non præteribit. Orando ergo nos mutamur: quia noſtra creſcit iuſtitia, non Deũ mutamus. Dicat ergo Chriſtus in noſtrũ exemplũ, *Exaudi, Domine, iuſtitiam meam,* exauditur.n. iuſtitia cum augetur. Etſi Chriſti iuſtitia in ſeipſo augeri non poterat, tñ augebatur in nobis. *Intende deprecationem meã.* Intẽdit enim illum Deus: quem oculo ſuę miſericordiæ reſpiciens exaudit, unde ſic orans Pſal. d. Intende uoci orationis meæ: rex meus, & Deus meus.

Greg. 16. mor. c. 18. *Pſ. 148.* *Pſal. 5.*

185 *Auribus percipe orationem meam, non in labijs doloſis.*

De cõſe. d. 5. non mediocriter. *Labia doloſa.* *Matth. 15.*

OStẽditur hic, ꝙ oratio debet eſſe oĩs duplicitatis neſcia. Labia.n. doloſa dñr habere illi, qui Deũ ore honorant orando: ſed corde peccãdo blaſphemant. Sicut eſt oratio illorũ, qui dicunt Dñe, Dñe, & non faciunt uoluntatẽ patris mei. De talibus.n. dicit Chriſtus populus hic labijs me honorat: cor aũt eorũ longe eſt à me: ſine cã aũt colũt me. i. tales orant fruſtra Et ꝙ in præcedenti uerſiculo poſtulabat ſuã deprecationem exaudiri. d. *Intende deprecationem meã*, nũc aũt ſuã orationem: ꝙ ideo facit qm̃ differt deprecatio ab oratione, quia deprecatio eſt de malis amouendis, & cauendis, oratio uerò de bonis impetrandis. Et qa prius extirpãda ſunt uitia, & cõſequẽter inſerendæ uirtutes, ideo nõ immerito deprecationẽ præmiſit orationi. Hic nota, ꝙ in ſcriptura multiplicia reperiũtur labia: quædã bona, & habenda, & quædã mala, & fugienda. Primò ergo ſunt ꝗdã bona labia: & iſta ſunt multiplicia. ſ. labia diſcreta, cõtra uerborũ temeritatẽ In labijs ſapientis inuenitur ſapientia, labia modeſta cõtra uerborũ ſuperfluitatẽ. Diſciplinã labia tua conſeruent: labia honeſta, cõtra uerborũ inhoneſtatẽ. Qui diligit cordis munditiã pp gratiã labiorũ, habebit amicũ regem: labia iuſta, contra uerborũ iniquitatem. Exultabunt renes mei, cum locuta fuerunt recta labia mea. Sunt ẽt alia labia mala & fugienda. ſ. labia detrahentia, cõtra charitatem. Remoue a te os prauũ: & labia detrahentia ſint procul à te, labia mendacia contra ueritatẽ. Abominatio eſt Dño labia mendacia, labia contẽdentia, contra pacis unitatẽ. Labia ſtulti immiſcent ſe contumelijs: & os eius iurgia prouocat labia doloſa, contra cordis puritatẽ. Et iſta ſũt, quę orationis exauditionẽ impediunt, contra quæ nũc orat Chriſtus dicens, *Auribus percipe orationem meam, non in labijs doloſis.*

Oratio, & Deprecatio. *Labia.* *Prouer. 10.* *Prouer. 15.* *Prouer. 22.* *Prouer. 23.* *Prou. 24* *Prou. 12.* *Prou. 23*

De vultu tuo iudicium meum prodeat: oculi tui uideant æquitatem. 186

OStenditur hic, ꝙ oratio debet eſſe diuinæ uoluntati conſona. ſ. ut illa ſolum petamus, quæ diuinæ uoluntati conformãtur. Et hoc ſic oſtẽdit Chriſtus orans, ut iudiciũ ſuum. ſ. quo iudicatus fuit, procedat à uoluntate diuina dicẽs, *De vultu tuo iudicium meum prodeat.* Vultus enim uoluntatẽ ſignificat: quia ſicut nos uultum principalius reſpicimus, quã cętera membra: ſic & Deus

Oratio. *Vultus.* *Volũtas.*

Pſal.44. nota noſtrã magis aſpicit, quam facta: & E
Pſal.33. ſic vultus Dei eſt volũtas Dei: per q̃ ali
Paſſio quos reſpicit adiuuãdo. Pſal. Adiuuabit
Chriſti. eã Deus vultu ſuo, & aliquos damnan-
do Pſal. Vultus aũt Dñi ſuper facientes
mala. Modo iudicium Chriſti. i. mors &
paſſio fuit opus Dei, & opus Iudæorũ:
& voluntas Dei & Iudæorũ. Voluntas
fuit Dei, q voluit ipsũ pati ꝓ ſalute nr̃a.
Voluntas Iudæorũ, qui inuidia moti vo
luerunt ipſum mori. Inquantũ verò eſt
volũtas Dei, Chriſtus illi ſe cõformauit:
qa & volũtariè ꝓ nobis eſt paſſus, ipſo.
F d. Nemo tollit aĩam meã à me: ſed ego
pono eã. In quantũ verò fuit opus Iu
dęorũ fuit diſformis diuinę voluntati &
demeritorium, orat ergo Chriſtus, vt iu
diciũ ſuũ, quo charitate ꝓ nobis voluit
pati, ſit conforme voluntati patris. d. *De
vultu tuo iudicium meum prodeat*, vt aũt
eſt opus Iudæorũ æquitate iudicetur. d.
Oculi tui videant æquitatem, vnde gl. *De
vultu tuo iudiciũ meũ prodeat*, i. prodijſ-
ſe videatur, i. vt in ipſo volũtas mea tuæ
conformeẽ, nõ ſm̃ diſpoſitionẽ, & volũ-
tatẽ Iudæorũ: ne. ſ. illis conformet. *Oculi
tui videant æquitatẽ*, vt, ſ. ex illo iudicio
G mihi; qui ſum conformis, remedium cõ-
feras ſaluationis, i. meis: Iudæis autẽ ſup
plicium damnationis: quia ſunt vultui
tuo ideſt, uoluntati diſformes.

Probaſti cor meum, & viſitaſti nocte, igne
187 *me examinaſti, & non eſt inuenta in*
De cõſe. *me iniquitas.*
d. 2. præ-
miſſis.
Oratio.
Puritas.
1. Tim. 3

HIc quartò oſtẽdit, ꝙ oratio dẽt eſ-
ſe pura ſynceritatis innocẽtia, ꝑ ꝑ
ꝙ dr̃. Volo uiros orare leuantes manus
puras &c. Nec mirum qm̃ peccati im-
H mũditia ꝓhibet orationẽ exaudiri, Eſa.
1. Cum multiplicaueritis orationes ue-
ſtras non exaudiã: manus. n. ueſtrę pol-
lutę ſunt ſanguine. unde ſicut impuritas
orantis diffidentiã dat impetrationis, ſic
& per oppoſitũ munditia confidentiam
Greg. 10 præſtat exauditionis, ꝙ oſtẽdens Greg.
mor. c. 17 d. A ſpei fiducia mens protinus frangit
ſi intenta orationib. nec dũ deuictæ cul-
pæ memoria mordetur. Diffidit namq;
ſe poſſe accipere, ꝙ appetit, qui remini-
ſcitur ſe adhuc nolle facere, ꝙ diui-
nitus audiuit, hinc per Io. dicitur, ſi cor

noſtrum non reprehendit nos fiduciam
habemus apud Deum quicquid petieri Ioan. 3.
mus, ab eo accipiem⁹ Hinc Salomõ ait.
Qui auertit aurem ſuam ne audiat legẽ Prou. 18
oratio eius erit execrabilis. Cor quippe
nos in petitione reprehendit, cum reſi-
ſtere ſe præceptis eius quem poſtula-
mus, meminit, & oratio fit execrabilis,
cum à cenſura auertitur legis, quia di-
gnũ profectò eſt ut ab illius beneficijs
ſit quiſque extraneus, cuius iuſſionibus
non uult eſſe ſubiectus. Qua in re hoc
eſt ſalubre remedium, ut, cum ſe mẽs ex
memoria reprehendit culpæ, hoc prius
in oratione defleat, quod errauit, quate-
nus dum erroris macula fletib. tergiẽ,
in petitione ſua cordis facies ab aucto-
re munda videaẽ. Ex quib. apparet pro-
poſitum, ſ. ꝙ oratio debet eſſe munda,
ſed quid magis mundat, & purgat oran-
tem quam ignis tribulationis, qui men-
tẽ purgat, ſicut metalla ignis fornacis?
qui ſi rubiginem reperit ipſam cõſumit
ſi autem puritatem, ipſam cõſeruat. Vo
lens ergo Chriſtus oſtendere puritatem
in oratione neceſſariã eſſe: ſemetipſum
dicit ignem probatum, & inuẽtum ſine
macula. d. *probaſti cor meũ* &c. vñ gl. *pro-
baſti cor meum* &c. ſ. viſitatione tribula-
tionis, & paſſionis: quæ nox dicitur, &
ignis: nox, quia turbat: ignis, quia exu-
rit, vnde ſubdit, *igne me examinaſti*, hoc
dicit ad ſimilitudinem fornacis, quę me
talla purgat, &c.

Vt non loquatur os meum opera homi-
num: propter verba labiorum tuorum 188
ego cuſtodiui vias duras.

ISte enim verſus eſt quaſi explicati- Loqui.
uus pręcedentis: quia hic explicat,
quo igne fuerit ipſe Chriſtus examina-
tus, ſcilicet igne mortalitatis, & paſſio-
nis: qui per vias duras ſignificatur. Vnde Aduerſi-
d. *Vt non loquatur os meũ opera hominũ*. tas.
q. d. Sic fuit probatus & examinatus: vt
nihil aliud loquar, niſi quæ ad laudem
tuam Deus ſunt, & gloriam: non autem
quę ad laudem operum hominum, quę
faciunt pręter voluntatem tuam, ideſt,
nihil niſi bonum locutus ſum. Et quia
nolui loqui *Opera hominum*, ſcilicet lau-
dando opera Scribarũ, & Phariſęorum,
quæ

quæ erant vitioſa: ſed magis volui lo-
qui, & obſeruare verba tua, ideo ſuſti-
nui *vias duras*: vt ſit ſenſus, *Non loquitur
os meum opera hominũ*, ipſa laudando: ſed
potius volui ſuſtinere *vias duras*. ſ. mor-
talitatis, & paſſionis. Vel ſm aliam lite-
ram, *ego cuſtodiui vias latronis*. i. ꝙ latro
meritò ſuſtinuit, ego immeritò, & hoc
totum ſuſtinui, *Propter verba labiorum
tuorum*. ſ. cõplenda. i. vt cõpleantur ver-
ba labiorum tuorum. i. quæ per prophe-
Mat. 26 tas, qui erant labia tua, de mea paſſione
prædixiſti. Sic. n. loquebatur Ieſus: qñ
in horto vt latro fuit captus d. Tanquam
ad latronem exiſtis, &c. Sequitur, Hoc
aũt totũ factũ eſt, vt implerentur ſcriptu
ræ Prophetarum, ꝙ ergo ibid. ſcripturæ
Prophetarũ, hic. d. *verba labiorum tuorũ*.

189 *De pen. d. 2. ca. ſi quis.*

*Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, vt non
moueantur veſtigia mea.*

CONſequenter hic quintò oſtendit
ꝙ oratio debet eſſe grata per chari
taté: per greſſus. n. quibus tendimus cor-
Oratio. poraliter, virtutes accipe, quibus aĩa ad
Charitas. Deũ gradiť, de quibus Pſ. 36. Apud dñm
greſſus hoĩs dirigentur, & viã eius volet:
Via. per ſemitã verò, quæ eſt via breuis, cha
Semita. ritaté accipe: quæ velocius cæteris virtu
tibus ducit ad vitã. Iſtæ ſunt ſemitæ cha
ritatis, quas Xp̃s dedicabat, de quibus
Eſa. 2. dř. Docebit nos vias ſuas: & ambu
labimus in ſemitis eius, volés ergo Chri
ſtus oſtédere orõnem cum charitate de
bere fieri, in perſona ſuorũ patrũ orat. d.
Perfice greſſus meos in ſemitis tuis. i. oẽs
virtutes meas & actiones in claritate per
fice, vñ glo. *Ideo cuſtodiui vias duras*, vt
perficiatur charitas Eccleſiæ, q̃ ſ. veſtigia
mea ſequẽs per charitaté ambulabat, nõ
vias latas: quæ ducunt ad mortem, ſed
charitatis ſemitas, quæ ducunt ad vitã.
Et nota ꝙ quãuis charitas dilatetur ad
proximũ: tñ vocatur ſemita, quæ eſt via
ſtricta: quia multa arcta, & aſpera charita
tis amor propter Deum, & proximum
aggredi facit: & quia greſſus in charita-
te fundati ſunt ſtabiles, dicente Apoſto-
Rom. 8. lo. Quis nos ſeparabit à charitate Chri-
ſti? tribulatio, an anguſtia, an fames, an
gladius &c. & concludit: certus ſum
enim quòd neque mors, neque vita &c,

A neque creaturã alia poterit nos ſepa-
rare à charitate Chriſti. Ideo iſte orans
in charitate perfici ſuos greſſus quærit:
vt ſtabilis permanens à Deo ſeparari
nõ poſſit, & hoc eſt quod ſubdit, *vt non
moueantur veſtigia mea*, veſtigia, ideſt,
exemplum virtutum mearum: quę imi-
tanda reliqui Eccleſiæ, hæc enim Chri-
ſti veſtigia in electis fixa permanent, &
permanebunt in æternum.

*Ego clamaui, qñ exaudiſti me, Deus. incli
na aurẽ tuã mihi, & exaudi verba mea.* 190 *De conſecr. d. 2 qñ aũt.*

B HAec eſt ſecunda pars principalis,
in qua Chriſtus poſtulationẽ ſuã
explicat, ideſt oſtendit in ſpeciali, quid
orando à patre petat, & diuiditur in par
tes tres. Quia Chriſtus primò patri gra-
tias agit de ſua exauditione. Secundo pa
tris adiutorium petit pro ſua liberatio-
ne: ibi, *Mirifica miſericordias tuas*. Tertiò
hoſtis malitiam ponit de ſua perſecutio *Magiſt.*
ne: ibi, *Inimici mei animam meam circum* *lib. 3. d.*
dederunt. Primò ergo patri gratias agẽs. *17.*
quia exaudiuit eum. d. *Ego clamaui, quo* *Ioan. 11*
niam exaudiſti me. Omnis. n. Chriſti ora
C tio fuit exaudita, vt oſtendit magiſter,
pp quod & ipſe Chriſtus patri orans. d.
Pater gratias ago tibi, qñ audiſti me,
ego. n. ſciebam, qñ ſemper me audis. Di
cat ergo Chriſtus patri. *Ego clamaui quo
niam exaudiſti me*, quia certiſſimè me
exaudiendum ſciebam. Et attẽde, ꝙ hic
ly, *quoniam* põt referri. ad ly, *clamaui*, &
tunc eſt ſenſus, ꝙ cauſa clamoris, fuit
exauditio, vel põt referri ad ly *exaudiſti
me*, & tunc eſt ſenſus, ꝙ cauſa exauditio-
nis fuit oratio. Et utroque modo verum *Inclina-*
eſt, qñ Deus ſua gratia præuenit clamo *re Aures*
D rem noſtræ orationis, inſpirando volun-
tatem orandi: & ſic antequã clamemus,
nos exaudit, inſpirando voluntaté oran-
di, & tunc *quoniam* refertur ad ly. *exaudi*.
Deus etiam orationem gratia proſequi-
tur cõcedendo poſtulata & tunc ly, *quo-
niam*, refertur ad ly *clamaui*, i. quia cla-
maui exaudiſti me. Vnde ſicut Chriſtus
in oĩ oratione fuerat exauditus: ita pro
mẽbris ſuis in futurum exaudiri poſtu-
lat. d. *Inclina aurem tuam mihi, & exaudi
verba mea*. In hoc quod d. *Inclina*, oñdit
ꝙ orãté oportet humilẽ eſſe, & baſſum;

homo .n. non inclinat aurem , vt audiat
altum hominem,ſed paruum,& baſſum,
per hoc ergo myſticè denotatur , ꝙ hu-
Oratio. militas orationem facit exaudiri . Iud.8.
Chriſti. humilium, & manſuetorum tibi ſemper
Exaudire. placuit deprecatio. Sed hic eſt dubium,
vtrum omnis oratio Chriſti fuerit exau
Quæſtio. dita,vř ꝙ non. Primo,quia Chriſtus ora
Ioan.17 uit pro ſuis Apoſtolis , vt ſeruarentur à
malo. Et tñ multa mala,& ét mortẽ paſ-
Luc.21. ſi fuerunt. Itẽ Chriſtus rogauit patrem,
vt calix ſuæ paſſionis tranſiret ab eo:quẽ
tñ potauit.Item non omnis oratio iuſto-
rum exauditur. Igitur nec omnis oratio
Chriſti, patet conſequentia, quia omnis
oratio iuſtorũ eſt Chriſti , quia vnũ ſunt
cum Chriſto. Ad oppoſitum eſt iſte ver
Reſp. ſus. *Ego clamaui,qñ exaudiſti me.* Rñdeo
ꝙ omnis Chriſti oratio fuit exaudita,pa
tet,quia cũ oĩa nuda ſint , & aperta ocu-
lis eius,omnia videbat, quæ Deus, & ſic
ſciebat omnia,quæ Deo ſunt placita,& ꝗ
non, cũ ergo in orationibus ſuis non di-
ſcordaret voluntati patris , ipſo dicente,
quæ placita ſunt ei,facio ſemper, ſequitꝰ
ꝙ in omnibus fuit exauditus.Nunc ad ar
Ioan.8. gumenta. Ad primum dicẽdum ꝙ patrẽ
rogauit pro Apoſtolis, vt eos ſeruaret à
malo culpæ,non aũt à malo pœnæ, & ſic
factum fuit . Ad ſm dř,ꝙ Chriſtus non
rogauit , vt Petrus non deficeret à fide,
ſed ne fides Petri deficeret,quę nunquã
defecit, ét ſi ad tps Petrus ab ea defecit.
Ad tertium,quo dř,ꝙ Chriſtus rogauit,
vt calix ſuæ paſſionis tranſiret ab eo , ꝙ
tñ nõ obtinuit, dř ꝙ obtinuit,ꝙ orauit.
Vnde nota , ꝙ ille paſſus Chriſti oratio-
nis à doctoribus multipliciter exponiť .
Primò,ꝙ in Chriſto erat duplex affectus
ſ.carnalis ſenſualitatis, & rationalis volũ
tatis, primo mortem fugiebat ſicut cæ-
teri homines, ſecũdo ipſam deſiderabat,
& quia oratio magis procedit ab affectio
Calix ne rationalis,ſi ſit deuotè regulata: ideo
paſſionis Chriſti oratio fuit exaudita , vnde dixit,
Tranſeat à me calix iſte, quo ad affectio
nem carnis. Et quantum ad affectio-
nem ſuperiorẽ rationis ſubdit.Veruntñ,
non ꝙ ego volo , ſed ꝙ tu , per hoc in-
ſtruẽs nos,vt quãtũ poſſumus,ſine pecca
to mortẽ fugiamus:ſi aũt nõ poſſumus,
humiliter noſtram voluntatem ſubijcia-

E mus diuinæ. Vñ Leo Papa in ſermone
de paſſione dı.Hæc vox trãſeat à me,&c.
Omnes fideles inſtruit , oẽs confeſſores
accendit,oẽs martyres coronat.Nã quis
mundi odia, quis tentationũ turbines ,
quis poſſet perſecutorũ ſuperare terro-
res,niſi Chriſtus in omnibus,& pro om-
nibus diceret , Tranſeat à me calix iſte,
veruntñ non ꝙ ego volo : Diſcant hanc
vocem oẽs Eccleſię filij,vt cũ aduerſitas
alicuius violentæ tentationis incũbit:ſu-
perato carnis timore , formido fiduciam
accipiat,& tolerantiam ſubeat paſſionis.
F Secundò ſic . Tranſeat à me calix iſte,
Non quidem,non ut oĩa nõ veniant,ſed
vt non diu durent.Tertiò ſic.Tranſeat à
me &c.i à meis.ſ.Iudæis calix iſte.ſ. pec
catum illatæ paſſionis,vt.ſ.remaneant in
eo finaliter, ſed per pñiam finaliter de-
leať. Ex quibus oĩbus patet ipſum exau
ditum fuiſſe.Ad quartum aũt,quo dř,ꝙ
omnis oratio iuſtorũ exauditur. Rñdet,
ꝙ,cum oĩs oratio iuſtorũ ſit iuſta, exau-
diť à Deo dando ꝙ petitur : vel melius
quam petatur , vt qñ Paulus orauit pro
oblatione ſtimuli carnis melius obtinuit
G quam peteret.ſ.cõſeruationẽ gratiæ.Ex
iſto dubitať,an vorum faciens,aliquid li-
citũ à Deo poſtulando,ſi illud non obti-
net,ꝙ promiſit adimplere teneatur , &
vř ꝙ ſic,quia & ſi non obtinet, ꝙ petit,
obtinet tñ aliquid melius.Quia igitur in
tota parte præcedenti actum eſt de Chri
ſti oratione,quia nos docet orare . Ideo *Nota.*
pro noſtra eruditione noto,ꝙ Chriſti ora
tio eſt ſcutum noſtræ defenſionis. Nun-
cius noſtræ legationis . Redditus noſtræ
ſubuentionis . Primo eſt ſcutum noſtræ
defenſionis, qñ ſicut ſcutum à telis ad-
H uerſis protegit , ſic & oratio Chriſti ab
inſidijs diaboli nos defendit, vnde patrẽ
pro ſuis orauit . d. Pater , pro eis rogo
quos dediſti mihi, vt ſerues eos à ma- *Ioan. 1.*
lo.ſ.culpæ. Narrat hiſtoria Britonum , ꝙ
rex Arthus illuſtris depictam habuit in-
fra ſcutum imaginẽ virginis in brachijs
filium baiulantem , ad hanc autem ima-
ginem quoties in belli præſſura incipie-
bat fatigari,reſpiciebat, ex cuius intuitu
vires reſumebat, & quaſi potens efficie-
batur , vnde illud ſcutum interius præ-
ſcina vocabatur . Moraliter ad propoſi-
tum

tum iſto modo ſcutum noſtræ orationis debet ordinari, ut infra habeat glorioſæ uirginis imaginem.ſ.n rectè imaginetur in interiori parte ipſa videbitur quaſi ſcutum noſtram orationem aſſumere, & ſuo præſentare filio. Nā quicquid offert illa, neceſſario eſt acceptum. unde.d. Bernar. ſuper miſſus. certè frater quicquid offerre pars, Mariæ commendare memēto, ut ex eodem alueo ad largitorē gratiæ gratia redeat, quo influxit. Duo igiē ſunt, quæ orationē noſtrā complere debent.ſ. Chriſtus, & Maria: dīt.n. Grammatici, ꝙ duæ ſunt principales orationis partes.ſ.nomē, & uerbū. Inter quas drīa talis datur, quia nomē ſignificat ſubſtantiā cum qualitate ſine tempore, verbum aūt ſignificat perſonam agere, uel pati cum tpe: de natura nominis eſt reddere ſuppoſitū uerbo, & de natura verbi eſt regere ſibi ſuppoſitū nomen. Moraliter ad hoc, ꝙ oratio noſtra ſit cōgrua, neceſſe eſt ꝙ ex nomine, & uerbo componatur, uerbū aūt, quod orationē noſtrā ingredi debet, eſt illud uerbum, quod caro factū eſt. Illud autē uerbum non ſolū perſonam ſignificat: imò perſona eſt, filius Dei. Significat aūt cum tpe, quia nunc uenit plenitudo temporis in quo miſit Deus filiū ſuum &c. Iſtud aūt uerbum actionē denotat, quia eius actione factus eſt mūdus ſignificat ēt paſſionē, quia eius paſſione redēptus eſt mūdus. Sed nomen, ꝙ in noſtra oratione debet poni, eſt nomen virginis Mariæ, Maria ecce ſubſtantia, uirgo, ecce qualitas, & hoc ſine tēpore, cuius ratio eſt, ut dr̄. 4. Phyſic. Tempus eſt cauſa corruptionis, quia oīa, quæ tempore menſurantur, tabeſiunt in tempore, & corrumpuntur. Vnde illæ uirgines quæ poſt corruptæ fiunt matres, ſignificant ſubſtantiā cum tēpore, ſed iſta uirgo exiſtens mater eſt effecta ſine corruptione, fuit.n. ſemper virgo ante partū, in partu, & poſt partū, ideo fuit ſine tēpore. Nunc ergo reſtat uidere, quādo & quomodo hoc nomen huic uerbo ſuppoſitū reddidit, & quomodo à uerbo iſto regitur. Quando.n. ipſa ab Angelo fuit ſalutata ſtatim reddidit ſuppoſitum uerbo, quia uerbū ſuppoſitum, & humiliatum per incarnationem fuit, & ſtatim à uerbo fuit recta.d. fiat mihi ſm̄ uerbum tuum. Sed hic oritur dubium, nam ſm̄ Grāmaticos impoſſibile eſt, ꝙ nomē ſit ſuppoſitum uerbi, & non regatur à uerbo. Maria aūt ſemper uerbo ſuppoſita fuit: tamen nō ſemper recta à uerbo, nam Chriſtus in ſua paſſione hoc nomē per ſe non rexit, ſed eius regimen dedit Ioan.d. Ecce mater tua. Reſpondeo, ꝙ quādo nomen ſtat in recto caſu.ſ.in nominatiuo, tunc ſemper regitur à uerbo, quando autem ſtat in obliquo, quia tūc quandoque ſtat abſolutè, non ſemper regitur à uerbo. Modo hoc nomen uirgo Maria, ſ.in morte filij totaliter fuit in caſu obliquo abſoluiè poſita, quando.ſ.anima Chriſti abſoluebatur à carne, & corpus filij auferebatur à matre. unde dicebat illud Eſa. Generatio mea ablata eſt à me, ſed in incarnatione uerbi ipſa ſtetit in recto caſu. Luc. 1. Nomen virginis Maria.ſ. quia in paſſione Chriſti hoc nomen non ſtabat in recto, ſed magis in ablatiuo, ideo nomen eius tūc non poſuit Euangeliſta, ſed dixit: ſtabāt iuxta crucem Ieſu mater eius &c. Vides ꝙ hic nomen Mariæ tacetur, ad denotandū ꝙ hic, hoc nomē nō in recto ſed potius in obliquo, & ablatiuo, & ideo nō neceſſario regebat̄ à uerbo, &c.

Ioan. 1. *Gala.* 4. *Dubiū.* *Quaſt.* *Ioan.* 19 *Reſp.* *Eſa.* 1.

Mirifica miſericordias tuas, qui ſaluos facis ſperantes in te. 191

Hic adiutorium Dei petit pro ſua liberatione.d. *Mirifica miſericordias tuas.* Mirificare idem eſt, ꝙ miranda facere, & quia omnia quantumcunq; magna ex vſu vileſcunt, & non mirantur, ſicut ꝙ aqua uirtute ſolis uertatur in uinum, & ſimilia: noua aūt magis mirantur, & ſic *mirificare miſericordias* eſt per miſericordiam aliqua noua, & miranda facere, & ſic Chriſtus petendo miſericordias mirificari, petit à patre miraculorum poteſtatem, quibus nouas miſericordias conferat mundo: per quæ à ſuis perſecutoribus liber exiſtat, unde glo. Mira ſunt, quæ noua ſunt, hæc ſunt miracula, quæ Chriſtus geſſit in carne, mirantibus Iudæis. Et eſt ſenſus, *Mirifica miſericordias tuas*.i. per me fac noua, & miranda, quæ etiam mali mirentur,

Mirificatur.

Digitized by Google

ne uileſcāt miſericordiæ tuæ. Sic enim
Ioan. 6. mirificauit miſericordiam ſuam: quando de quinq; panibus quinq; millia hominum ſaturauit.
Luc. 4. Sic mirificauit miſericordiam ſuam, quando Iudæi duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ut præcipitarent eum. Ieſus autem tranſiens per medium illorum ibat. Sic etiam quando facto flagello de funiculis omnes ementes & uendentes, eiecit
Hieron. al. miraculum. de templo, quod inter Chriſti miranda mirabilius prædicatur, unde Hier. ſuper Matt. Multi pro maximo ſignorum
Matth. 21. mirantur Ieſum Lazarum ſuſcitaſſe, cæcum ex utero lumen recepiſſe, transfi-
Mirabili Chriſtus guratum in monte gloriam triumphantis oſtendiſſe, uerum inter omnia ſigna miranda, quæ fecit Ieſus, hoc mihi uidetur mirabilius eſſe, ꝙ unus homo eo tem pore contemptibilis Scribis, & Phariſæis ſæuientibus contra ſe per unius flagelli verbera eorum lucra deſtruxiſſet. Siquidem ignis ſidereus ex eius oculis radiabat, & magna dignitas in facie fulgebat. ex quo ei reſiſtere non audebant. Talem ergo poteſtatem miraculorum à patre poſtulat Chriſtus dicens. *Mirifica miſericordias tuas*, quia talia mira mirificauit ſanctum tuum pater, quia per illa opera miranda multi conuertebantur, ideo ſubdit. *Qui ſaluos facis ſperantes in te.* Per talia. n. mirifica opera ſaluos fecit cœcum illuminatum magnam turbam Iudæorum per Lazarum reſuſcitatum, infirmum in piſcina ſanatum.

192 *A reſiſtentibus dextera tua cuſtodi me, vt*
2. q. 7. ſe fies. *pupillam oculi.*

Dextera Vbi notandum, ꝙ in ſcriptura per dexteram multa intelliguntur, ſignificat enim dextera, mundi proſperitatem, & ad iſtam non debemus decli-
Prouer. 4 nare per ſuperbiam, nec ad ſiniſtram aduerſitatis per impatientiam. Non declines ad dexteram, neq; ad ſiniſtram: auerte pedem tuum à malo. Carnis propinquitatem, & hanc debemus amputare.
Matth. 5 Si dextera tua ſcandalizat te, abſcinde
Matth. 25. eā, & proijce abs te. Aeternā fœlicitatem. Statuet oues à dextris &c. tunc dicet Rex ijs, qui à dextris erunt, ueni-
Sap. 5. te, &c. Dextera ſua reget eos. Humanam

E bonitatem, ꝙ debemus eligere. Prou. 4. Vias, quæ à dextris ſunt, nouit Dñs. i. approbat, peruerſæ aūt ſunt, quæ à ſiniſtris ſunt. Incarnatam deitatem, cui debemus obedire. Dextera Domini fecit *Pſ. 117.*
uirtutem, dextera Domini exaltauit me, &c. Ad propoſitum hic autem accipitur dexteræ Dei, ſcilicet Chriſto Iudæi reſiſtebant: quia omnia, quæ faciebat bona, interpretabatur in malum, vt de expulſione dæmonum. d. In Belze *Reſiſtere Deo.*
bub principe dæmoniorum, &c. quando ipſum ſanantē ægrotos dicebant contra-
F rium Deo. d. Non eſt hic homo à Deo, qui Sabbathum non cuſtodit. Quando ipſum docentem dicebant. ſeductorem. Io. 9. Alijs dicentibus, quia bonus eſt, ipſi dicebant non: ſed ſeducit turbas. Et ſi quæras, quomodo huic dexteræ aliquis mortalis reſiſtere pōteſt, cum ſcriptum ſit. Virtuti brachij tui quis re- *Sap. 11.*
ſiſtet? q. d. nullus. Reſpondet Gregor. Su- *Grego. 9. mor. c. 2.*
per illo Iob 9. Quis reſiſtet illi, & habebit pacem. d. peruerſa mens, unde ſe cōtra auctorem erigit, inde ſe in ſemetipſam confunditur. Reſiſtere autem Deo
G dicimur, cùm repugnare ēius diſpoſitionibus conamur, neq; enim noſtra infirmitas incommutabili eius ſententiæ obuiat: ſed tamen, quod explere non ualet, tentat. Nam ſæpè humana infirmitas occultæ vim diſpoſitionis agnoſcit: & tamen hanc ſi mutare ualeat, appetit: contraire ſatagit: ſed ipſo ſe gladio contradictionis frangit: ordini interno renititur, ſed ſuis victa conatibus ligatur &c. Quia ergo ipſi Iudæi Chriſto reſiſtebant, ab ipſis petens protegi dicit. *A reſiſtentibus dextera tua cu-*
H *ſtodi me vt pupillam oculi*, ideſt ſecundū humanitatem. Per pupillam enim oculi Chriſti humanitas ſecundum gloſ. in- *Pupilla oculi humanitas Chriſti.*
telligitur, quia pupilla pars exigua eſt: & tamen per illam acies luminis dirigitur, quo lux, & tenebræ dijudicantur, ſic per humanitatem Chriſti diuinitas diſcernens inter bonos, & malos, quia eos, qui fidem humanitatis habent in ſorte bonorum, alios verò in conſortio malorum ānnumerat, hanc ergo pupillam Chriſtus à patre petit cuſtodiri, & modum cuſtodiæ ſubdit. d.

Sub

193 *Sub umbra alarum tuarum protege me*: *à facie impiorum, qui me afflixerunt.*

Ala Dei Charitas Miſericordia.

ALæ enim Dei, quibus nos protegit ſunt duæ ſ. miſericordia & charitas: quia per miſericordiam remouet mala: ſed per charitatem bona largitur, unde gl. Miſericordia .n. & charitas ſunt alæ patris, quib. nos protegit. Alis iſtis protegi quærit Chriſtus, non ſolũ in ſe, ſed magis in ſuis, & à quib. ſubdit. *A facie impiorum, qui me afflixerunt*. i. a facie Iudæorũ, qui me affligere diſpoſuerũt. Impius enim diabolus qñ per ſemetipſum Chriſtum tentando ſuperare non potuit, per membra ſua, ideſt impios ipſum affligere vſque ad mortem procurauit, quod prouidens Iob dicit de Chriſto. Terra data eſt in manus impij, quod ad propoſitum exponẽs Greg. d. Quid enim terræ nomine niſi caro exprimitur? quis appellatione impij: niſi diabolus deſignatur? Huius impij manus, & membra fuerunt ij, qui in redemptoris noſtri morte graſſati ſunt. Terra itaque in manus impij data eſt: quia antiquus hoſtis redemptoris mentem corrumpere per ſe tentando non valuit, ſed eius carnem per ſuos ſatelli tes ad triduum paſſionis permiſſus extinxit. Tribus etenim redemptorem noſtrum tentationibus pulſans corde tentare non ualuit: ſed tamen ſua membra ad mortem carnis excitauit. Cumque ei cohortem, atque à pontificibus, & Phariſæis miniſtros tradidit, nimirum iſte impius manus ad terram tetendit. Huius terræ iudices ſacerdotes, & principes, Pilatus, atque illuſores fuerunt, &cęt. Ab iſtis ergo Chriſtus liberari poſtulat: non quidem ne affligatur, & occidatur ab eis: ad hoc n. uenerat: ſed ne per ſuam afflictionem, & mortẽ ſuam, membra, ideſt Apoſtoli cæterique deſperando occidant à fide, ſed magis in tabernaculo eccleſiæ permanentes protegantur à Deo, ut ſic voce membrorũ ſuorũ dicat illud Pſalm. Inhabitabo in tabernaculo tuo in ſæcula, ꝓtegar in uelamento alarum tuarum.

Greg. 9. mor. c. 21

Diabolus.

Tentatio Chriſtus Terra.

Aliter habetur in originali Greg.

Pſal. 60.

A

194 *Inimici mei animam meam circundederunt, adipem ſuum concluſerunt: os eorum locutum eſt ſuperbiam.*

COnſequenter hic hoſtis, ideſt, populi Iudæorum ponit malitiam: unde tria ſpecialia uitia Iudæorum contra Chriſtũ hic deſcribit, quoniã ipſi Iudæi cõtra Chriſtũ fuerunt primo ſuperbi, & contumaces. Secundò auari, & crudeles: ibi *proijcientes me*. Tertio doloſi, & inſidiantes, ibi. *Suſceperunt me ſicut leo*. Quãtum ergo ad primum eorũ oſtendit ſuperbiã. d. *Inimici mei*, &c. Vbi notãdũ, ꝙ per adipẽ ſignificat ſuperbiã: quia ſicut adeps, & pinguedo ex ciborũ conſurgit abundantia, ſic ex abũdantia diuitiarum conſurgit ſuperbia: unde de quolibet ſuperbo diuite dr̃: Viſcera eius plena ſunt adipe interiora diuitis replenť ſuperbia, ut exponit Greg. Notans ergo Chriſtus Iudæorũ ſuperbiã contra ſe incraſſatã. d. *Inimici mei*. ſ. Iudæi *adipẽ ſuum concluſerunt*, ideſt vitã meam uolentes tollere, *adipem ſuum concluſerunt*. i. ſuperba lætitia & pingui ſunt operti: poſtquã cupiditas eorũ de ſcelere eſt ſatiata. Quòd ideo d. quia capto Chriſto, lætitiã pinguẽ intus conceptã ſuperbè extra oſtẽtauerũt: vel a ſimili animaliũ, quæ ex adipe inflãtur, & fiunt laſciuia. Sic & iſti *adipẽ ſuũ concluſerunt*. i. ſuperbiam tenuerunt, non quidem humiles, ſed inflati ſuperbia. Et ideo quia ad ſuperbiã intus concluſam ſequiť loquelæ ſuperbia: q̃a unuſquiſq; talia loquiť, & dicit, qualis eſt intus, ut dicit Philoſophus, & ex abundantia cordis os loquiť. hic quod ſequitur, *Os eorum locutum eſt ſuperbiam*. Vt puta, qñ ſuperbia inflati, Chriſto dicebant. Aue rex Iudæorum. Vah qui deſtruis templum Dei. Alios ſaluos fecit, &c. Quando. n. uiderunt Chriſtũ captum, tunc cogitauerunt Chriſto præualuiſſe, & ideo amplius ſolito in uerba ſuperbiæ proruperunt: quoniã ut ait Gregor. Superbus quiſq; quo in hac uita plus ualet, eo ſibi linguæ fræna audacius relaxat, ut nullũ de uerbis ſuis metuat, iſtos cõtumelijs feriat, illos maledictionib. iaculetur, non nunquã uerò in blaſphemiã contra cõditorẽ rapitur: ſicut de aliquibus per pſal, dicitur;

Superbi. Adeps.

B

Iob 21. Greg. li. 15. mor. c. 25.

C

Loqui ſuperbiam

D

Greg. 12 mor. ca. 24.

Lingua

Pſal.72. dicirur : Poſuerunt in cœlum os ſuum, E
& lingua eorum tranſiuit ſuper terrani.
Sic,& modo Iudæi credentes ſe Chriſto
præualuiſſe, ore ſuperbo contra ipſum
grandia loquebantur. Et hoc eſt quod
de ipſis nunc dicit pſal. *Os eorum locutum
eſt ſuperbiam.*

195 *Proijcientes me, nunc circūdederūt me: ocu
los ſuos ſtatuerunt declinare in terram.*

HIc conſequenter oſtendit, illos cō-
tra Chriſtū fuiſſe auaros, & crude
les. Vbi notandū, q fundamentum pec-
cati Iudæorum, quo Chriſtum perſeque F
Auaritia bantur ad mortem, fuit; quia cor ſuum
ad auaritiam declinauerunt, & oculos
ſuos ſtatuerunt declinate in tettam, ut
qn̄ d. Ecce totus mundus abit poſt eum,
Ioan.11 ſi dimittimus eum ſic: uenient Romani,
Nota. & tollent, &c. Hac ergo auaritia motus
dicit Ghriſtus. *Proijcientes me circunde-
derunt me.* Proiecerunt .n. Chriſtum, qn̄
ipſum extra ciuitatem duxerunt ad cru-
cifigendum: quaſi locus ſanctus ciuita-
tis per Chriſti præſentiā macularetur
tunc circundederunt eū, non obſequio,
ſed furore, ſicut ad ſpectaculum grande G
concurrentes. unde de talibns ſic ipſum
circundantibus dicit Chriſtus, circunde-
derunt me canes multi: concilium mali-
Pſal.21. gnantium obſedit me. Per canes multos
accipe Iudæos: qui non pro ueritate, ſed
Canis. liuore odij concepti latrantes, & mordē-
tes, ut canes latrantes dicebāt. Tolle, tol
le, crucifige eum: ſed conciliū malignan-
tiū Chriſtū obſedit, qn̄ collegerunt Pon
tifices, & Phariſæi concilium aduerſus
Ioan.11. Ieſum, vt.ſ. eum morti traderent, vt ſit
ſenſus. Proijcientes me circundederunt
me, ideſt, volentes me proijcere de uita H
ad mortem, circundederunt, &c. & hoc
quare. Sequitur *Oculos ſuos ſtatuerunt de
clinare in terram*, ideſt, ad auaritiā, quæ
excæcauit eos, ut putarent eū impunè
occidere, & ipſorum peccatum impunitū
manere: qui .n. oculos ad terram decli-
nat, cœlum nō uidet, & ſic iudiciorū Dei
recordari non vī: ſic omnis qui peccat,
oculos declinat ad terram, quia qui iudi
ciorū Dei mente vellet recordari, nun-
quā peccaret. Si.n. de illis malis iudici-
Dan.13. bus dicitur. Quod auerterunt ſenſum

E ſuum, & declinauerūt oculos ſuos, ut nō
uiderent cœlum: neque recordarentur
iudiciorum iuſtorum.

Susceperunt me ſicut leo paratus ad pradā, 196
& ſicut catulus leonis habitās in abditis.

HIc conſequenter oſtendit illos cō- Leo.
tra Chriſtum fuiſſe doloſos & in- Diabolus
ſidiantes. Nomine autem leonis diabo- 1.Pet.5.
lus pp ſuam ferocitatē intelligitur. pro-
pter quod de ipſo dicitur. Aduerſarius
ueſter diabolus tanquam leo rugiens,
circuit quærens quem deuoret. Eſt etiā
F fraudulentius ipſe leo: quia fameſcens
ſe in inſidijs occultat; ut tranſeuntes ra-
piat. Pſal. Inſidiatur quaſi leo in ſpelun- Pſal.9.
ca ſua. Iſtis duabus cōditionibus ipſi Iu-
dæi leoni cōparantur: quia & cōtra Chri
ſtum crudeles, & malitioſi. Vide ipſorū
crudelitatem: quia non fuerunt cōtenti
Chriſtū interficere, niſi crudeliori mor-
te ipſum occiderent. ſ. morte crucis. hoc
ideo, ut eius famā magis diuulgarent, ne
aliquis crederet in eum. Vn̄ cum Pilatus
diceret eis. Accipite eum vos, & ſm le-
gem veſtram iudicate eum: ſtatim rn̄dē-
G runt, nobis non licet interficere quen-
quam, quod ſic exponit Chryſoſto. quia Ioan.19.
Iudæi crudeles crucifigi cupiebant: vt Iudaus.
hoc genere mortis eum amplius diffa-
marent, ipſis autem per Romanos abla-
ta erat poteſtas aliquem crucifigere pro
pter ſummum opprobrium talis mor-
tis, quia ſolum proditores imperij &
latrones occidebantur. Hac enim mor-
te aliquem occidere ſolum licebat præ-
ſidi: licet Iudæi alio genere mortis oc-
cidere poſſint reos, ut patuit de Stepha-
no, quem lapidauerunt. Et ideo hac cru-
H delitate leoni comparantur Iudæi. idem
de Iudæis dicit Chriſtus. Facta eſt mihi Actuū.7
hæreditas mea quaſi leo in ſilua. ſ. crude Hiere.12
lis. Fuerunt etiam contra Chriſtum ma
litioſi & inſidiantes, quia ipſum falsò in
multis accuſauerunt dicentes. Hunc in Luc. 23.
uenimus ſubuertentem gentem noſtrā,
& prohibentem tributa dari Cæſari:
quæ falſa erant, ut oſtendit Theophyl.
d. Vide inſidias leonis in falſis accuſa-
tionibus, quæ euidenter veritati aduersā
tur. Non enim prohibuit dominus tri-
butum dari Cæſari; ſed magis dari iuſ-
ſit.d.

ſit.d. Reddite,quæ ſunt Cæſaris,Cæſari. Nec ẽt gentes ſubuertebat, vt regnũ aggrederetur, quinimo volẽte tota multitudine eum regem facere,ſciens fugit,vt

Ioan.6. habetur Io.6.Fuerunt ergo Iudæi cõtra Chriſtum,vt leo,& crudeles,& inſidiantes, & iſta duo hic de ipſis Chriſtus notat.Dicens quo ad primum. *Suſceperunt me,ſicut leo paratus ad prædam*:vbi notatur crudelitas.i. ſuſceperũt me auidè, & crudeliter,vel a Deo patre cuius diſpoſitio erat vt moreretur, vel a Iuda proditore:vel a Pilato iudice. Et hoc ſicut leo paratus ad prædam qui ſua crudelitate circuit quærens quem deuoret.i. ſm gl. cõparandi erant leoni diabolo, quo autore tanta crudelia faciunt.Et non tñ principes,& maiores,ſed etiam plebei,& minores.ſ.qui erant *catuli leonis*. i. filij diaboli,quibus dictum eſt.Vos ex patre diabolo eſtis. Quo vero ad ſm dicit. *Habitans in abditis*: quia iſti inſidioſè cogitabant quibus inſidijs circumuenirent, & perderent eum. Quibus omnibus conſideratis, de populo Iudaico dicatur illud

1.Mac.3 quod ſcribitur. 1. Machab.3. Similis factus eſt leoni in operibus ſuis.

197 *Exurge,domine,præueni eum, & ſupplanta eum:eripe animam meam ab impio,frameam tuam ab inimicis manus tuæ.*

HAec eſt tertia pars principalis: in qua omnibus a Deo iuſtè retribui poſtulat. Et duo facit: quia primo petit malos puniri, ſecundo bonos præmiari: ibi.*Ego autem in iuſtitia apparebo.* Quantum ad primam partem: tres pœnas pro peccato commiſſo contra Chriſtum Iudæis in hoc prædicit futuras. Prima eſt mentis excæcatio. Secunda a terra ipſorum expulſio: ibi.*Domine,à paucis de terra diuide eos.* Tertia eſt filiorum maledictio:ibi.*Saturati ſunt filijs.*Quantum igitur ad primũ d.*Exurge domine,*&c. Dormire enim videtur Deus, quia ad modũ dormientis ſe habet,quando peccata impunita dimittit: vel quando ſuos permittit affligi. Vt a tali ſomno excitari videtur:quando ſuos defendendo malos punit.Sic.n.Pſal. 43. ipſum Deum excitabat Pſal.d. Exurge, quare obdormis do-

Dormire Dei. Exurgere. Dei. *Pſal.43*

A mine?&c.Confimiliter hic petit Chriſtus Deum exurgere ad punitionem Iudæorum.d.*Exurge domine præueni eum.*Et loquitur a ſimili duorum, qui currunt ad nocendum vnus alteri.Sic.n.currebat populus Iudæorum ad malum, vt Chriſtũ crucifigeret:currebat Deus pater vt ipſum vindicaret:vñ orat Chriſtus.d.*Exurge domine præueni eum.*i.citius ipſum excæcando punias, quàm ipſe me perſequendo crucifigat. Hoc ideo dicit,quia quilibet,qui peccat, prius ſeipſum lædit quam alterum, immò magis ſeipſum lædit quam alterum: quia ſibi ipſi primo *Peccator nocet*

B mortem animæ infert,alteri autem poſt, corporis;& eſt ſenſus.*Præueni eum.* ideſt præueniens eum. ſ. populum Iudaicum ipſum mente excæcando. Nã ante Chriſtum, vt dictũ eſt ſuperius, ibi. *Dixit inſipiens in corde ſuo non eſt Deus:* ipſum Chriſtum cognouerunt ſcribæ, & Phariſæi eſſe verum meſſiam in lege promiſſum,ſed poſtea ira contra Chriſtum excitati,excæcati fuerunt, & hoc eſt, quod dicit Apoſtolus. Si cognouiſſent, nunquam dominum gloriæ crucifixiſſent. *1.Cor.2*

C Et hoc ſignificans, dicit. *præueni eum*.ſ. ipſum excæcando. *Et ſupplanta eum*.loquitur admodum luctantium, quorum ſupplantans ſupplantatũ deijcit. Sic, & iſte populus fuit ſupplantatus, & deceptus: quia tota intentio, qua Chriſtum occidit,fuit,ne perderet gẽtem, & locũ, & tñ propter Chriſti mortem, & gẽtem perdidit, & locum:quia per Titũ & Veſpaſianum & magna pars fuit interfecta: & reliqua extra patriam, & locum captiuata, & venundata. *Eripe animam meam ab impio,frameam tuam ab inimi-* *Supplantatio. Iudæus.*

D *cis manus tuæ.*Vbi aduertendum ꝙ Chriſtus dicitur manus Dei: dicitur & framea Dei. Dicitur manus Dei quia per verbum pater omnia fecit, & hanc manum in mundum mitti petebat alibi. Pſal.d.patri: Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me &c. Dicitur etiam framea Dei quia per Chriſtum, ſicut rex frameam regna iniquitatis deleuit,& ab impijs ſeparat iuſtos: hic affectu.ſ.in futuro,loco, ſic ergo orat pſal. *Pſ.143.* d.*Eripe animam meam ab impio*,ideſt,vitam meam à populo Iudaico. ſ. per re- *Manus dicitur Chriſtus & framea.*

ſurrectionem . Quod alijs verbis explicat ſubdens frameam tuam,ideſt, animã meam quæ eſt framea tua. *Eripe inquam illam ab inimicis manus tua*.ſ.ab inimicis mei,qui ſum manus tua.

198 *Domine a paucis de terra diuide eos in vita eorum : & de abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum.*

15.q.1. non eſt.

HIc ponit ſecundam pœnã, quæ eſt à propria terra exultatio. Vbi notandũ,ꝙ Romani,qui expulerũt Iudæos de ipſorum terra per orbẽ, pauci erant numero reſpectu ipſorũ Iudæorũ : intm ꝙ Dei virtute tunc videbatur contra Iudæos impletũ,ꝙ alias pro illis dictũ fuerat.ſ.ꝙ vnus perſequebatur mille duo fugarent decẽ millia. ſic tunc Iudæis accidit in vindicta mortis Chriſti. Et hoc ꝓuidens Chriſtus patri d. *Domine à paucis de terra diuide eos*.q.d. perde eos de terra,q̃ inhabitant,& diſperge eos per totũ mundum. Et hoc *in vita eorum*.i.in vita iſta q̃ ſolum vitam putãt: qui de æterna vita deſperant & rationem ſubdit.d. *De abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum*. Vbi nota ꝙ ſicut Deus ſe abſcondit ab aliquibus : ita aliqui abſconduntur à Deo . Abſcõdit.n. ſe Deus a peccatorib. Abſcondã faciẽ meã ab eis, & conſi. no. corũ. Sed a Deo abſconduntur peccata, quæ non videt.i. non approbat. Vñ peccatoribus propter peccatum dicit . Amẽ dico vobis,neſcio vos . Per ventrem autem accipe mentem, quia ſicut in vẽtre quæ exiſtunt ab oculis hominum abſcõduntur:ſic quæ manent in mente . Dicit ergo.Quæ eſt cauſa,quare Iudæi de terra ſua expellantur? Reſpõdet,quia *de abſconditis tuis*,i. de peccatis *adimpletus eſt venter eorum*, ideſt, mens ipſorum.

Abſcondere. Deu. 33. Mat. 25.

199 *Saturati ſunt filijs: & dimiſerunt reliquias ſuas paruulis ſuis.*

De pœn. d.3. quãque.

POnitur hic tertia pœna Iudæorum, quæ eſt filiorũ maledictio.Iudæi.n. inter alias nationes generationi filiorum intendebant,& hoc propter cultum Dei multiplicandum, vnde non ſolum abundabant in bonis temporalibus,ſed etiam in filiorum multiplicatione , & hoc eſt quod dicit. *Saturati ſunt filijs*. ſ. quibus

E abundãt: tamen ſequitur . *Dimiſerunt reliquias ſuas paruulis ſuis*. Reliquiæ .n. peccatorum dicuntur pœnæ peccata ſequentes . Et iſti pœnam peccati mortis Chriſti traſmiſerunt ad poſteros . Quia cum Pilatus diceret . Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius. Reſpondens vniuerſus populus dixit. Sanguis eius ſuper nos,& ſuper filios noſtros.q d.Nos totũ peccatũ effuſionis ſanguinis iſtius,& eius vindictã ſuper nos,& ſuper filios noſtros accipimus, & te liberè abſoluimus . Sed nunquid pro peccato patris filius puniri F debet,cum dñs d Filius non portabit iniquitatẽ patris,&c. Rñſio,quod pœna eſt duplex,ſ. temporalis, & æterna . Pœna tp̃ali punitur filius pro patre,ſubditi pro domino quandoque , ſed nunq̃ æterna, neq; ſp̃uali.1.q.4 cũ ergo. Sic igitur iſti *dimiſerunt reliquias ſuas paruulis ſuis*.q. ſ. pro peccato ipſorum puniti fuerunt filij : qñ per Romanos oẽs exterminati fuerunt.23 q.4.hinc notandum. Alia litera habet. *Saturati ſunt porcina*. & tunc eſt ſenſus.*Saturati ſunt porcina*,i immunditia: quia porcus eſt animal immundiſſi- G mum.Et eſt idem ſenſus cum priori.

Mat. 27 *Quæſtio. peccatũ.* *Ezec. 18* *Punitio.* *Pater:* *Filius.*

Ego autem in iuſtitia apparebo in conſpectu tuo: ſatiabor,cum apparuerit gloria tua. 200

De conſ. d.5. ieiunium.

COnſequenter hic oſtendit bonos præmiari . Vbi nota ꝙ hæc verba de ſe Chriſtus dicit: ac ẽt de electis ſuis. De ſe quidem: quia quamuis ab inſtanti conceptionis ſuæ fuerit verè beatus, & Dei repletus gloria,quo ad animã : corpus tamen habebat mortale,& paſſibile, H quod per gloriam reſurrectionis glorioſum, & immortale reſurrexit: cuius meritum fuit iuſtitia paſſionis , per quam meruit gloriam. Et vocatur Chriſti paſſio iuſtitia : quia per illam Deo ſatisfactum eſt pro peccato humanæ naturæ . Dicat ergo de ſe Chriſtus . *Ego autem in iuſtitia tua apparebo in conſpectu tuo*. ideſt propter iuſtitiam meæ paſſionis : quam tuã dico:quia per eam tibi ſatisfactum eſt , apparebo.ſ glorioſus corpore reſuſcitatus in conſpectu tuo . *ſatiabor, cum apparuerit*,&c. Sed nũquid ante reſurre-

Chriſtus *Quæſtio.* *Beatitudo.* *Reſurrectio Chriſti.*

ſurre-

Digitized by Google

ſurrectionem Chriſtus ſatiatus? Dico ꝙ ſic: eo modo, quo erat beatus .ſ. quo ad animam, ſed gloriam immortalitatis ad huc expectabat, qua habita, fuit quò ad animam, & quo ad corpus ſatiatus. Et hanc gloriam dicit eſſe patris, quia à patre ſibi datam. Si autem hic Chriſtus loquatur in perſona corporis ſui quod eſt eccleſia: tunc per iſta verba oſtendit ꝑmiationem finalem omnium bonorum, qn̄ poſt diem iudicij omnes erunt glorioſi duplici ſtola induti .ſ. beatitudinis animæ, & corporis. Sed quia in perſona electorum hic d. Chriſtus, *ſatiabor cũ apparuerit gloria tua*, occurrit dubiũ. Vtrũ
Quæſtio. oẽs ſancti æqualem hẽant gloriã, per q̃ æqualiter ſint ſatiati: Et arguitur ꝙ ſic. primo quia Matth. 20. dicitur, ꝙ omnes
Mat. 20 acceperunt ſingulos denarios, & ꝙ dominus tñ dedit nouiſſimo ſicut primo. ꝙ exponit glo. de præmio beatitudinis. Itẽ q̃a tam perfecta erit charitas in patria, ꝙ quilibet tñ diliget aliũ ſicut ſeipſum, & ꝑ conſequenter tantum gaudebit de beatitudine alterius, ſicut de ſua. qđ ſi ſic: ergo oẽs æqualiter gaudebũt & erũt æqualiter beati. Ad oppoſitũ dicit Chri-
Ioan 15 ſtus. In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Item quia præmium correſpondet merito, ſed merita ſunt diſparia. ergo & præmia. Reſponſio, ꝙ oẽs erũt ſatiati, ſed nõ oẽs æqualẽ habebunt gloriã. quia maioris gloriæ capax erit vnus quã alius. Notandum tamen ꝙ beatitudo accipit dupliciter, ſ. uel ut eſt ſatiatio effectiuè, uel formaliter. Primo modo eſt una omnibus, q̃a unus Deus eſt obiectũ beatitudinis omniũ. Secundo modo beatitudo diuerſa eſt in diuerſis ſm maiorẽ, uel minorem gratiam, quæ animam magis, uel minus diſponit ad Deum participãdum, ſic uno ſole illuminantur omnes, quantum ſunt capaces luminis, ſed tñ maius lumen ſolis participat unus, alius uerò minus ſecundum maiorẽ uel minorem oculorum diſpoſitionem. Per hoc reſpondetur ad argumenta. Ad primum patet de denario, ꝙ ibi accipitur beatitudo pro obiecto. Ad ſecundum dicitur, ꝙ quilibet tñ alium & ſe diliget quantum habeat de charitate, & ſic ſecũdũ proportionẽ charitatis gaudebit

A de ſua beatitudine, & alterius. Et ſic q̃a Petrus maiorem charitatẽ hẽt q̃ Linus, plus de propria beatitudine, & de beatitudine Lini gaudebit, quam Linus, &c.

PSAL. XVII.

Diligam te, Domine, fortitudo mea: Dñs firmamentum meum, & refugium meum, & liberator meus. 201

TITVLVS iſtius Pſal. eſt, *In finem puero Domini Dauid qui locutus eſt domino*
B *verba cantici huius in die qua eripuit eum dominus de manu inimicorũ eius, & de manu Saul.* Aliqui iſtum titulum & Pſ. de Dauid volunt exponere, ex eo ꝙ legitur in lib. 1 Reg. ꝙ iniquus rex Saul perſecutus eſt Dauid mitẽ, & manſuetũ, quo mortuo Dauid liberatus eſt, & in pace regnauit. Et pro hac liberatione vr̃ hunc Pſ. cantaſſe, dño ſed iſtã opinionẽ reprobat Magiſter in gl. pro hoc ꝙ in titulo dr̃ in finẽ cantici. Finis namq; Chriſtus eſt. Canticum verò eſt exultatio de
C æternis habita. Melius ergo accipitur iſte Pſ. de toto Chriſto .i. de capite, & membris, quẽ totũ dñs eripuit de manu inimicorũ ſuorũ .i. de manu Iudæorũ, & deorũ in die reſurrectionis, & de manu Saul .i. Saul.
mortis. Notãdum eſt ergo, ꝙ per Dauid Mors.
qui manu fortis & aſpectu deſiderabilis interpretatur, Chriſtus ſignificatur. Saul aũt, qui petitio interpretatur, ſignificat mortẽ quam Deus non fecit: ſed homo peccans ipſã manibus & uerbis appetit, & extorſit à Deo pro ſuo rege, dicente Apoſtolo, Regnauit mors ab Adam. un- Rom. 15
D de ſicut Saul nõ fuit rex electus à Deo: ſed permiſſus regnare ad tẽpus ꝑꝑ peccatũ, ſic & mors. Sicut ergo Dauid prius ſuſtinuit Saulẽ antequã regnaret in pace, ſic & Chriſtus prius ſuſtinuit mortẽ, quã regnaret quietus, ſic & eius corpus ꝙ eſt eccleſia. Eſt ergo ſenſus tituli iſte. *Verba cantici huius qua loquutus eſt Dauid domino in die qua eripuit eũ dominus de manu inimicorum ſuorũ* .ſ. Iudæorum: *& de manu Saul* ſ. mortis, quæ .ſ. in die reſurrectionis, conueniunt *puero domini Dauid*, ſcilicet Chriſto, de quo dicitur

Puer

Eſa. 9. Puer natus eſt nobis, & prædicta verba
nos dirigunt in finē. i. in ipſum Chriſtū.
Iſte ergo Pſal. totus eſt de Chriſto, & de
mēbris eius. Et ſic pōt diuidi in partes
decē, ſm ꝙ de decē hic agit Chriſtus. Po
nitur .n. primo pro beneficijs receptis
Chriſti gratiarum actio, in principio. Se-
cundo pro peccatis commiſſis nobis pœ-
narū circundatio: ibi. *Circundederunt me
dolores mortis.* Tertio pro nobis liberan-
dis mira diuinitatis incarnatio: ibi. *In tri
bulatione mea inuocaui dominum.* Quar-
to pro fidelibus informandis, clara verita
tis prædicatio: ibi. *Et intonuit de cœlo do-
minus.* Quinto pro electis diſcernendis,
eccleſiæ veritatis cōgregatio: ibi. *Miſit de
ſummo & accepit* Sexto pro cunctis ope-
rationibus iuſta finalis retributio: ibi. *Et
retribuet mihi dominus.* Septimo pro er-
roribus remouendis, lucis diuinæ inſpira
tio: ibi. *Quoniam tu illuminas lucernam
meam, domine.* Octauo pro aduerſis to-
lerandis, data mētis roboratio, ibi. *Deus,
qui præcinxit me virtute.* Nono de malis
obſtinatis, Iudæorum Chriſto contradi-
ctio: ibi. *Eripiens me de contradictionibus.*
Decimo pro oībus acceptis bonis laus,
& diuina commendatio: ibi. *Viuit domi-
nus, & benedictus Deus.* Quātum ergo ad
primum Chriſtus gratias agens Deo de
beneficijs ab ipſo receptis: tam pro ſe q̄
pro ſuis, Deo gratias agit. Et ſm tres
theologicas virtutes, tria reddit Deo ꝑ
gratiarum actione ſ. actū charitatis, qui
eſt Deū amare in principio, actū ſpei, q
eſt Deū ſperare: ibi. *Deus meus, adiutor
meus,* & actum fidei, qui eſt Deum inuo-
Dilectio. care: ibi. *Laudans inuocabo dominum.* Pri-
mo ergo Deo reddit actum charitatis. d.
Diligam te Domine, &c. Quid .n. Deo ex
omnib. ſuis beneficijs valemus reddere:
niſi amorem, & dilectionem? nihil. Hic .n.
actus eſt de omnibus ſufficiens grārum
1. Ioa. 3. actio. Diligamus Deū: qm̄ ipſe prior dile
xit nos. q. d. Sufficiens recōpenſatio Dei
eſt ipſū diligere. Vis aūt videre ſi Chri-
ſtus Deū patrē dilexit: nam præcipuum
ſignum dilectionis alicuius eſt conformi-
tas voluntatum, vt quicquid vnus vult,
Philoſo- alius velit, & quicquid vnus odit, odiat
phus. alter, & hoc eſt, ꝙ dicit Philoſophus.
9. Ethic. Qualiter erunt amici neq; cōplacentes

E eiſdē, neq; congaudentes, neq; contriſta-
ti? Sed quæ tanta cōformitas voluntatis
Chriſti ad patris voluntatē fuerit, patet
ſi cōſideres, ꝙ tota intentio Chriſti erat
voluntatē patris facere. Meus cibus eſt, *Ioan. 4.*
vt faciam voluntatē eius, qui miſit me.
Et ideo dicebat Chriſtus. Vt cognoſca- *Ioan. 14*
tis, quia diligo patrē, ſicut mandatū de-
dit mihi pater, ſic facio. Et nota, ꝙ Chri-
ſtus quatuor cauſas dilectionis adducit.
Primo quia Deus eſt fortitudo ſua. Se-
cundo quia firmamentū. Tertio quia re-
fugiū. Quarto quia liberator. Eſt .n. Deus
F ipſi Chriſto & membris eius fortitudo,
quia viriliter aduerſa facit ſuperare. For
titudo mea dn̄s. Firmamentū, quia con-
ſtanter proſpera facit nos amare. Firma- *Pſ. 117.*
mentum eſt dn̄s oībus timentibus eum.
Refugiū, quia benignitate tribulatos hēt
confortare. Deus noſter refugium, & uir *Pſal. 24*
tus, adiutor in tribulationibus. *Liberator,* *Pſal. 45*
quia hoſtes habet debellare. Pſ. Libera-
tor meus de gentibus iracundis. Sed hic
vnū inſurgit dubiū, quia Chriſtus hic di *Pſal. 17.*
cit ſe Deū diligere, quia fortitudo eius,
quia firmamentum, &c. Vtrum propter
G Dei beneficia Deum debeamus diligere? *Quæſtio.*
vī ꝙ non quia: Deus propter ſeipſum, *Benefi-*
non propter aliud eſt diligendus, quia di *cium.*
ligens aliquem propter vtile, magis vtile
diligit q̄ illū, quia propter quod vnum
quodq; tale, & illud magis. Item diligere *Diligere*
autem propter virtutem eſt dilectio iu-
ſti: ſed dilectio commodi de ſe vitupera-
bilis eſt, propter ꝙ dicit Ariſt. quòd dili- *Nota.*
gens alium propter vtile. ſ. non propter *Ariſt. 9.*
virtutem: accuſandus eſt, nam talis peior *Ethicor.*
eſt quam falſificator monetæ, probat,
quia deceptionem facit circa honorabi-
H lius. Ad oppoſitum vn̄r hic verba Chri-
ſti. d. *Diligam te domine fortitudo mea,* &
Pſal. Inclinaui cor meum ad faciendas *Pſ. 118.*
iuſtificationes tuas in æternū ꝑꝑ retri-
butionē. Rn̄ſio, ꝙ dilectionis fundamen
tū dēt eſſe virtus dilecti, & nō vtilitas di
ligentis, propter ꝙ dicit Ariſt. quod bo- *Ariſt. 2.*
norum eſt, ſolum diligere bonos. Dico *rethoric.*
ergo, ꝙ cum quis Deum vel aliquem di
ligit ꝑꝑ vtile, vel propter beneficia ac-
cepta, aut ſic diligens diligit præciſè ra-
tione vtilitatis, & non bonitatis Dei, &
tunc peccat, quia tunc plus diligit ſe
quàm

Digitized by Google

quam Deum, aut diligit ratione vtilitatis,& ét bonitatis,& iuſtitiæ Dei,& tunc aut plus mouet vtilitas q̃ bonitas Dei,& tunc plus ſe q̃ Deum diligit, & peccat,
Nota. aut æqnaliter,& ſic æqualiter ſe & Deũ diligit, & peccat, aut plus mouet bonitas Dei & cõſequẽter vtilitas,& ſic plus Deum q̃ ſe diligit,& ſic licet. Si aũt dicas: ſed quid de dilectione hominum adinuicem? Conformiter dico, ꝙ rationabiliter plus debet amari bonum virtutis, & iuſti q̃ bonum commodi, & ſic dico conformiter ad prædicta. Sic ergo dupliciter diligẽdus eſt Deus primo ꝑꝑ ſeipſum. ſecundariò propter nos,& hoc
Bernar. eſt, ꝙ dicit Bern. in De diligendo Deũ. Ob duplicem cauſam à nobis diligẽdus eſt Deus. Primo ꝑꝑ ſemetipſum, qa nihil iuſtius. Et ꝑꝑ nos, quia nihil fructuoſius diligi pōt: & ſic Chriſtus Deum diligebat. d. *Diligã te, domine, fortitudo &c.* Et per hoc patet reſponſio ad rationes.

202 *Deus meus, adiutor meus, & ſperabo in eũ.*

HIc conſequenter actum ſpei dirigit in Deum, principalius tñ propter ipſum Deum: ſecundo ꝑꝑ beneficiũ. Ideo d. *Deus meus adiutor meus, &c.* Hoc loquitur Chriſtus magis in perſona membrorum, qñ vt alias dictũ fuit,
Spes. ſpes in Chriſto locum non habebat, qui rem tenebat: ſed in nobis. Et ideo notandum, ꝙ tripliciter in Deum ſperare debemus. ſ. Sperare eius veniam, qua remittantur crimina. Sperare eius gratiã, qua operentur merita. Sperare eius gloriam, qua conferantur præmia. Primò
Pſal.30 ſperemus veniam. d. illud Pſal. In te dñe, ſperaui, non confundar in æternum in iuſtitia tua libera me. quia cum debitè peccati à Deo ſperatur venia, ſtatim peccatum remittitur. Nihil eſt enim ꝙ peccatum faciat irremiſſibile, niſi deſperatio veniæ. Vnde Iudam proditorem non tm̃ damnauit peccatum, quo Chriſtũm prodidit, quantum deſperatio ve-
Auguſt. niæ fecit interire, vt dicit Aug. in lib. de
li. de vti. vtilitate agendæ pœnitentiæ. Hæc autẽ ſpes, vt ſit debita, debet eſſe ſemper cũ timore iuſtitiæ: vt, ſicut Deum ſperat
Greg.33 miſericordem, ſic ẽt iuſtum credat iudi-
mo.5 cem, ꝙ oſtẽdit Greg. d. Nemo ſit, qui di-
A cat, qa pius eſt dñs: ideo venialiter pecco. Et nemo, qui, cum peccauerit dicat, quia iuſtus eſt, de peccati remiſſione deſpero. Relaxat. n. Deus facinus, ꝙ deflẽ, ſed perpetrare quiſq; timeat, ꝙ ſi digne deflere poſſit, ignorat, ante culpam igĩt iuſtitiã metuat, poſt culpã tñ de pietate ꝑſumat. Et neq; ita iuſtitiam metuat, vt nulla ſpei conſolatione conualeſcat, neq; ita confidat de miſericordia, vt adhibere vulneribus ſuis dignæ pœnitentiæ negligat medicinã. Sed quem præſumit ſibi pie parcere, ſemper cogitet ẽt diſtrictè
B iudicare, ſub pietate eius ſpes peccatoris gaudeat, ſed ſub diſtrictione illius pęnitentis correctio contremiſcat. Et ſubdit. Spes igitur præſumptionis noſtræ habeat ẽt morsũ timoris, ut ad corrigenda peccata, & iuſtitia iudicantis terreat, quẽ ad ſpẽ venię gratia pietatis inuitat, &c. Hanc ergo ſpem veniæ habere noſtrum quilibet debet Deo. d. illud Pſal. In vm- *Pſal.18*
bra alarum tuarum ſperabo: donec tranſeat à me iniquitas. Secundò ſperamus gratiã quia oculi dñi ſuper iuſtos, & in eis, qui ſperant ſuper miſericordia eius.
C Pſ. Ideo ſpera in dño, & fac bonitatem, ꝙ ideo dicit, quia ſperare ſine meritis, non *Pſal.33*
eſt ſpes, ſed ꝑſumptio. Tertio ſperemus gloriam, quia ut dr̃ pſal. Dñe Deus virtutum, beatus homo qui ſperat in te. *Pſal.36.* *Pſal.83.*

Protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus. 203

DEclarat hic ꝙ ſtatim dixerat. Deus meus adiutor meus. ſ. oſtendit, qũo Deus eſt adiutor. Adiuuit enim Deus Chriſtum, qñ ipſi Chriſto poteſtatem dedit, & regnum, quo ſuos rebelles hẽt
D iudicare, hæc enim Chriſti poteſtas regia per cornu ſignificatur, Luc. 1. Et exit *Cornu.*
nobis cornu ſalutis in domo Dauid pueri ſui. Quæ uerba exponens Beda ſuper *Poteſtas* *Beda:*
Lucam, d. Cornu aũt ſalutis regnum ſaluatoris vocatur. Oſſa ſiquidem omnia carne inuoluta ſunt. Cornu verò carnẽ excedit; & ideo cornu ſalutis regnum Chriſti vocatur, quo. ſ. mũdus, & gaudia mundi ſuperanẽ. Iſto cornu Deus Chriſtum adiuuit, quia poteſtatem cõtra diabolum dedit. Dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello, ſ. diabo- *Eccl.48*
lum,

lum,& exaltare cornu gentis ſuæ. Dicat E ergo Chriſtus patri *Protector meus:* & ſubdit quomodo *quia cornu ſalutis meæ.* q.d regiam ēt ſalutem à te habeo pater. Et per quem modum hēt iſtam poteſtatem, ſubdit. *Et ſuſceptor meus*, ſ. quia me ſuſcepiſti ad vnionem hypoſtaticam: ideo es cornu ſalutis meæ.

204 *Laudans inuocabo dominum,& ab inimicis meis ſaluus ero.*

HIc conſequenter actum fidei dirigit in Deum. Vbi nota, ꝙ ſēm Apo-
Rom.10 ſtolum, inuocare dñm eſt actus fidei: vñ F
Inuocare. ait, Omnis, qui inuocauerit nomen dñi, ſaluus erit. quō aūt inuocabunt in quem non crediderunt? vnde ibidem, ait glo. ꝙ inuocare Deum non pōt quis, niſi credat, qui ergo verè Deum inuocant, non modo credunt, ſed ēt orant. Vt poſtquā alicuius animus crediderit, non deſinat ad poſtulandum, quod promiſit, quia credere dat remiſſionem peccatorum. Et ideo, vt oſtendat, ꝙ non eſt vera inuocatio ſine fide, quō inuocabunt, in quem non crediderunt? Ex quibus patet, ꝙ inuocare Deum à fide procedit. Et ſic per G actum fidei hic Chriſtus in perſona ſuorum membrorum Deo gratias agit. d. *Laudans*. ſ. Deum, & gratias agens: *Inuocabo dñm*, credendo, & orando: *& ab inimicis meis ſaluus ero:* non ſolū ab inimicis corporalibus, ſed à ſpiritualibus, ſ. dæmonibus, & vitijs. Quia omnis, qui inuo-
Eccleſ.2 cauerit nomen domini, ſaluus erit.

205 *Circundederunt me dolores mortis: & torrentes iniquitatis conturbauerunt me.*

De pœn. d.vlt.

HAec eſt ſecunda pars, vbi ponitur pœnarum circundatio pro pecca H tis noſtris, & maximè ante aduentum Chriſti. Vbi primo ſciendum, ꝙ ſecun-
Eccleſia vnitas. dum gloſ. tanta eſt vnitas eccleſiæ, ſcilicet capitis ad membra, ideſt, Chriſti, & eccleſiæ, vt quaſi ſit una perſona, caput, & corpus, & ideo vtitur vna voce, caput cum membris: licet ea, quæ dicuntur, ad diuerſa referantur. Quædam enim ſoli capiti conueniunt, quædam verò capiti, & membris. Item quæ membris cōueniunt, quædam præteritis, quædā præſentibus, quædam futuris. Et tamen in E tanta diuerſitate ſcripturā vnā voce loquitur, & quaſi vna perſona videtur loqui. quod pro tanto dixi: quia hic pſal. cum incipiat loqui ex perſona antiquorum patrum, poſtea de myſterio incarnationis Chriſti, & conſequenter de eccleſia per Chriſtum collecta: tamen in omnibus iſtis vocem non mutat, ſed in omnibus vna vox & vna perſona loqui videtur. In perſona ergo antiquorum Mortis
patrum nunc loquens ait. *Circundede-* dolor.
runt me dolores mortis. Vbi nota, ꝙ per Peccatū
mortem diabolus intelligitur, quia mor diabolus
F tis fuit adinuentor. vnde Gregor. dicit, Greg.19
Quid enim mortis nomine, niſi maligni mo.c.2.
ſpiritus deſignantur, qui inuētores mortis, & perditionis extiterunt? ſicut de ipſorum principe per Io. dr̄. Et nomen illi mors, Apoc.6. Dolores verò iſtius mortis ſunt peccata, quæ dæmon procurat in nobis, quæ dolores vocātur, quia cauſa doloris æterni ſunt, vnde de peccatis ſub nomine doloris dicitur. Vidi eos,
qui operantur iniquitatem, & ſeminant Iob 4.
dolores, flante Deo, periſſe. vbi Grego.
Dolores aūt ſeminant, qui peruerſa pe- Greg.5.
G ragunt, metunt cum de eadem peruerſi- mor.25.
tate puniūtur, fructus quippe doloris. i. peccati eſt retributio damnationis. Volens ergo oſtendere genus humanū quā uis peccatis per diabolum ante Chriſti premebatur aduentum, d. *Circundederunt me dolores mortis*. i. peccatū diaboli. Quod ideo dicit, qui ante Chriſti aduētū, vbiq; & quaſi in omnibus regnabat diabolus, & rari erant iuſti, quia nulla gens mundi Deum colebat niſi Iudæi, & inter illos pauci erant electi. Et ꝙ per dolores peccata intelligat, aperit conſe-
H quenter. d. *Torrentes iniquitatis contur-* Torrens
bauerunt me. i. iniquitates abundātes, & iniqui-
rapidæ vt torrens conturbauerunt me. tas.
Nonne ſicut torrens iniquitas conturbauit Dauid, qñ in amore Dei exiſtens ad aſpectum vnius mulierculæ. ſ. Berſabeę ſubitò cecidit cōturbatus? certè ſic
propter ꝙ de ſe dicit. Dñe, in voluntate Pſal.29
tua preſtitiſti decori meo virtutem. ſequitur, Auertiſti faciem tuam à me, & factus ſum conturbatus. Verum quia Peccato
peccatorum ſunt duo genera ſcilicet pec rum duo
catum actuale, & originale. Peccatum genera.
autem

A ſutem originale eſt carentia iuſtitiæ in eſſe debitæ, cum quo naſcimur, quia, vt dicit Apoſtolus, natura ſumus filij iræ. Et iſtud in nobis præcedit omnia alia peccata, & eſt quidàm laqueus quo cęteris peccatis inuoluimur. Ideo poſtꝗ prædixit abundantiam peccatorum actualiũ, nunc conſequenter oſtendit cām ipſorũ. ſ. originale peccatũ, dicens, *Dolores inferni circundederunt me*. ſ. actualia peccata, quæ merentur infernũ, quæ ſtatim dixerat dolores mortis. Vnde ſi quæras cauſam, quare dolores inferni circundederunt eum, ſtatim reſpondet quia præoccupauerunt me laquei mortis. i. ipſa originalia peccata, quæ aīam ad mortē deducunt: tum quia mors eſt pœna originalis peccati, quia per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, tum ēt quia mors ſpūalis, quæ eſt pœna damni ſ. à Deo æternaliter ſeparari, eſt pœna originalis, tum etiam quia peccatum originale eſt cauſa aliorũ peccatorum, quæ ſunt animæ mors.

Epheſ. 2.

De conſ. d. 1. quãdo.

Laqueus mors.

Originale peccatum.

Rom. 5.

206 *In tribulatione mea inuocaui dominum, & ad Deum meum clamaui.*

COnſequenter hic agitur de Chriſti incarnatione facta pro nobis liberandis. Et quantũ ad hoc duo facit. Quia primo ponit ſanctorum deprecationem. Secundo Chriſti incarnationem, ibi. *Inclinauit cœlos, & deſcendit*. Circa primũ duo facit, quia primo ponit ſuã pro incarnatione deprecationem. Secundo incarnationis vtilitatem: ibi. *Commota eſt, & cõtremuit terra*. Et in prima parte primo ponit orationē. Secundo orationis exauditionem: ibi. *Et exaudiuit*. Quantum ad primum dicit, *In tribulatione mea inuocaui dñm*. vbi nota ꝙ oratio dignè facta principalius in corde conſiſtit ꝗ in ore. Vnde Salomon pro ſapientia orans Deũ dixit. Adij dńm, & deprecatus ſum ex totis præcordijs meis. i. ex profundo cordis mei, nõ ex ſummitate labiorum. De profundis clamaui ad te dńe, præcordia enim ſm̃ Papiam ſunt loca intima cordis, eo ꝙ ibi ſit principium motus & cogitationum: vnde dicit Iſidorus de ſummo bono. Quid prodeſt ſtrepitus labio-

Oratio.

Sap. 8.

Pſ. 129.

Iſido. de ſummo bono.

rum, vbi cor eſt mutum? Sicut. n. vox ſine modulatione eſt quaſi vox porcorũ: ſic oratio ſine cordis deuotione eſt quaſi mugitus bouim. Oratio inquit eſt cordis, non labiorũ. neque. n. verba Deus attendit, ſed cor aſpicit orantis: vnde melius eſt cum ſilentio corde orare ſine ſono vocis exterioris, ꝗ ſolum verbis ſine mentis intentione. Ad propoſitum ergo iſto modo hic orat genus humanum Chriſti petens incarnationem, ſed corde, non labijs. d. *In tribulatione mea inuocaui dominum*. Inuocare. n. idem eſt, ꝙ intus. i. B in corde Deum vocare. Et quia talis oratio cordialis, eſt quidã clamor ſpiritualis ad Deũ, ideo ſubdit. *Et ad Deum meum clamaui*. vnde quilibet deuotè orans magna mentis affectione, clamat ad Deum. Hinc eſt, ꝙ, tacente populo, dixit dominus. Moyſi. Quid clamas ad me? Vnde & Bernard. ait. Spiritus eſt Deus, & vt in ſpiritu clamet neceſſe eſt quiſquis ad eũ deſiderat peruenire. vnde ſicut Deus tanꝗ homo non reſpicit faciem, ſed magis cor intuetur, ſic ad cordis potius clamorem ꝗ vocis intendit. Hinc eſt quod C Moyſes foris tacens, intus dominum audiuit dicentem. Quid clamas ad me?

Exod. 14

Bernar.

Et exaudiuit de templo ſancto ſuo uocem meam, & clamor meus in conſpectu eius introibit in aures eius. 207

HIc conſequenter ponitur orationis exauditio. Vbi notandum, quòd templum myſticè ſumptum eſt triplex. ſ. Templum iuſti hominis. ſ. conſcientia iuſti hominis. de quo dr̃. Templum ſanctum Dei eſt ꝙ eſtis uos: ſi quis aũt violauerit D templum Dei, diſperdet illum Deus. Templum matris virginis. Dñs in templo ſancto ſuo. Templum Chriſti corporis. Soluite templum hoc, &c. Hoc autem. d. de templo corporis ſui. hic autem accipitur templum pro Chriſti corpore, cũ d. *Exaudiuit me de templo ſancto ſuo*. vt ſit ſenſus. Exaudiuit me de eo, ꝙ ipſum orabam, quia petebã Chriſtũ incarnari qui eſt verum Dei tēplum, & de hoc tēplo me exaudiuit. Ita ꝙ ly *de tēplo* nõ notat locũ exaudiētis, ſed magis rē poſtulatã. *Et clamor meus introibit*, &c.

Templũ.

1. Cor 3.

Chriſtus

Pſal. 10

Ioan. 2.

Quan-

Quando.n. diuina pietas noſtras orationes exaudit: tunc in aures eius clamor orationis noſtrę intrare dr. vnde nota, ꝙ, ſicut Deus habet aures æquitatis, & iuſtitiæ, quibus ad vindictam oppreſſores *Iac. 5.* aliorum audit. Vnde, ecce merces operariorum, quæ fraudata eſt a nobis, clamat, & clamor ipſorum in aures dñi ſabaoth. introibit. Sic etiam conſimiliter habet aures pietatis, & clemẽtiæ, quib. iuſtorũ *Pſal. 33* preces exaudit. Oculi domini ſuper iuſtos, aures autem eius in preces eorum.

208 *de cõſ. 2. iteratur.* *Commota eſt, & contremuit terra: fundamenta montium conturbata ſunt, & commota ſunt, quoniam iratus eſt eis.*

HIc conſequenter ponitur vtilitas incarnationis. vt.n. auditores magis attentos faciat ad myſterium incarnationis audiendum, præmittit vtilitatẽ *Incarnationis duplex vtilitas.* ex dicta incarnatione habitam. Quæ vtilitas fuit duplex. ſ. malorũ culpæ derelictio, & bonorũ gratiæ collatio, & ſic hæc pars in duas diuiditur, quia primo ponit primum. Secundo ſm, ibi. *Aſcendit fumus in ira eius.* Quantũ ad primum oſtendit, ꝙ per Chriſti incarnationem fuit malorum culpę derelictio. d. *Commota eſt*, &c. Vbi aduertendũ, ꝙ terræ nomine peccatores intelliguntur, quia q̃uis humanum genus de terra ante peccatum ſit factũ, tñ ſolum pp peccatum in terram reſoluitur. Sic.n. peccanti homini dictum eſt. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terrã, de qua aſſumptus es. Iſta ergo terra per incarnationẽ Chriſti commota eſt, & contremuit, vt commotio ſpectet ad contritionem interiorem, ſed contremitio ad pñiam exteriorem. Et ſic commota eſt terra interius per pñiam, & contremuit exterius, relinquendo peccata. Quia neceſſe eſt, vt ait gl. vt præſentia iudicis terreat peccatores, vt non ſolum plebei, & minores, ſed ẽt alti, & potẽtes per Chriſti incarnationem commoti ſunt & conuerſi. *Et fundamenta montium conturbata ſunt* *Mont.* *& commota ſunt*. per montes accipe ſu- *Peccata.* perbos, & altos, qui dñt cum ſuperbo *Eſa. 14.* diabolo. Sedebo in monte teſtamenti. *Diuitiæ.* Sed quid ſunt fundamẽta montium niſi diuitiæ, quæ fundamenta ſunt ſuperbiæ?

E Iſta fundamenta per Chriſti incarnationem ſunt commota & turbata, quia primo docuit diuitias abijcere. d. Vade, ven *Mat. 19* de oĩa, quæ habes & da pauperibus. Et hoc maxime adimpletum fuit tpe Apo- *Act. 2.* ſtolorũ qui. ſ. & poſſeſſiones & ſubſtantias vẽdebant, & diuidebant illas oĩbus, prout cuiq; opus erat. Et, ſi quæras, quare taliter iſta fundamenta ſunt commota, vt credentes liberè ſua diuiderẽt. Reſpõdet. *Quoniam iratus eſt eis.* i. quia per Chriſti incarnationem innotuit mundo ꝙ Deus iratus eſt eis. i. ipſis, qui ſpem in F diuitijs ponunt. Sic.n. dicit Chriſtus incarnatus. Nolite ſperare in iniquitate, & *Pſal. 61* rapinas nolite concupiſcere, diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.

Aſcendit fumus in ira eius, & ignis a facie eius exarſit, carbones ſucceſi ſunt ab eo. 209 *1. q. 4. homini.*

COnſequenter hic oſtenditur per Chriſti incarnationẽ bonorũ collatio. Quia. ſ. per Chriſti incarnationem orationes noſtræ aſcendunt coram Deo, G & igne charitatis aĩæ peccatorũ inflammantur. Et hoc eſt ꝙ d. *Aſcendit fumus in ira eius.* Per fumum intelligitur deuota lachrymoſa oratio. Aſcendit fumus incenſorum de orationibus ſanctorum. Quia, cum cognouiſſent gentes iram diuini iudicij ſupra peccatores obſtinatos, incœperunt orare Deum, vt miſericorditer ageret cum eius. *Aſcendit ergo fumus in ira eius.* i. cognita ira diuini iudicij fumum. i. orationẽ ad Deũ emiſerunt pro ſua liberatione, & ſtatim exauditi fuerunt, quia ignis à facie eius exarſit. H Quid.n. per ignẽ niſi charitas, quæ poſt aſcenſionẽ fumi ſtatim exarſit? quia peccatores inflãmauit, in tm̃ ꝙ carbones ſuccenſi ſunt ab eo. Nonne vt carbo extinctus fuit Matthæus ſolũ lucris tpalibus intentus, qui tñ per Chriſti incarnationẽ charitatis igne fuit accẽſus? ſic & Magdalena, ſic & mulier in adulterio inuenta. Carbones ergo ſunt ſucceſi igne diuino, qñ charitate Dei peccatores accenſi ad Dei amorẽ fortiter ardebant. Quod prædictũ fuit Ezec. 23. Domus earũ igne *Ezec. 23* ſuccendent, & auferam ſcelus de terra.

Quod

Quod ideo ſic dicit, quia per Chriſti incarnationẽ ignis charitatis purgãs vitia, ad Dei amorẽ hoĩum mẽtes accẽdit.

210 *Inclinauit cœlos, & deſcendit, & caligo ſub pedibus eius.* *2.q.7.c. item.*

HIc conſequenter ponit Chriſti incarnationẽ. Circa quã oſtendit, ꝙ in incarnatione in Chriſto tria fuerunt. ſ. dignitatis altitudo, in principio, ſapientiæ plenitudo: ibi. *Et aſcendit ſuper cherubim.* claritatis latitudo: ibi *Et poſuit tenebras latibulum ſuum.* Primo ergo in Chriſto incarnato fuit dignitatis altitudo, quia ei omnia ſubiecta fuerunt. ſ. cœleſtia, terreſtria, & infernalia. Qđ notans d. *Inclinauit cœlos,* &c. Vbi notandũ, quid per cœlos, quid per caliginẽ ſignificatur, per cœlos. n. angelica natura beata intelligitur, teſte Chriſto. d. Fiat voluntas tua ſicut in cęlo & in terra. vbi per cęlũ beatos angelos intelligit, per terram aũt homines viatores, ut oſtẽdit Greg ſuper illo verbo Iob. Fabricatus eſt cœlos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt. d. Per cœlos intelliguntur ij, qui in cęleſtibus sũt conditi angelici ſpiritus, vñ in oratione dñica dicere voce veritatis inſtruimur, Fiat volũtas tua, ſicut in cęlo & in terra, vt nimirũ voluntas Dei ſicut à ſuperiori creatura agit, ita in oĩbus ẽt ab humana infirmitate ſeruet. Quid aũt per caliginẽ, niſi ipſe diabolus, qui mentes hoĩum obnubilat intelligit, qui mentes occupat peccatorũ: Occupet eum caligo. Inclinauit ergo Deus in Chriſti incarnatione cęlos, q a beatos angelos Chriſti dignitati ſubiecit. *Caligo fuit ſub pedibus eius,* q a diabolus ab eo fuit ſuperatus. Et ſic eſt ſenſus iſte, *Deſcendit.* ſ. filius Dei ad nos ꝑ aſſũptionẽ humanitatis. *Et inclinauit cœlos.* ideſt, humiliauit cęleſtia, quia angelos humanæ naturæ Chriſti ſubiecit. *Et caligo ſub pedibus eius.* i. diabolus qui hominum mentes obſcurat, ſub pedibus Chriſti eſt, quia dñi poteſtate calcatur.

Cœlum. Angelus Matt. 6.

Greg. 27 cap. 25. Iob. 37. Et hoc alibi poſuit pſ. d. domine ĩnclina cęlos tuos & deſcẽde.

Caligo diabolus.

211 *Et aſcendit ſuper cherubim, & volauit, uolauit ſuper pennas ventorum.*

COnſequẽter hic oſtẽdit, ꝙ in Chriſto fuit plenitudo ſapientiæ. Vbi nota, ꝙ cherubim, ſm Greg. in homil. de

Cherubim. Sciẽtia.

A angelis dr̃ plenitudo ſcientiæ, & illa ſumma angelorum agmina idcirco cherubim ſunt vocata, quia tanto perfectiore ſcientia ſunt plena, quanto claritatẽ Dei vicinius contẽplantur, vt ſm creaturæ modum, eo omnia plenius ſciant, quo vicinius viſionẽ conditoris ſui per meritum dignitatis appropinquat. Quid eſt ergo aſcendere ſuper cherubim, niſi ſcientiã oĩum beatorum ſpiritum tranſcendere? Ipſe ergo Chriſtus aſcendit ſuper cherubim, quia excellentiorem ſcientiam & notitiam tãm Dei quàm creaturarum, B cæteris angelicis ſpiritibus habuit. quoniam vt dicit Magiſter, Chriſtus ab inſtanti ſuæ conceptionis habuit tantam gratiæ, & ſciẽtiæ plenitudinem, vt Deus plenius conferre non potuerit. propter quod de ipſo ait Apoſtolus. Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius. Vel etiam aliter. *Aſcendit ſuper cherubim.* quia myſteriũ incarnationis eius, & mortis, nullus intellectus creatus attingere poteſt. Quis enim hoc arcanum attingere poteſt, ꝙ verbum Dei caro factum eſt, ꝙ Deus paſſus ſit, mortuus, & ſepultus? C Certe nullus. *Et volauit, volauit ſu. pen. ven.* quamuis enim iſtud ſacramentum Chriſti incarnationis ſit ineffabile, ſtatim per totum mũdum volauit. vnde ipſo ſtatim nato ſtella Magis in oriente volans ipſum prædicauit, angelus paſtoribus annunciauit, miraculis multis etiã in ipſa hora natiuitatis in vrbe Roma, innotuit. Ideo de iſta incarnatione dicitur, ꝙ *volauit ſup. pen. ven.* i. fama eius ſuperauit velocitatem vẽtorum, quibus nihil velocius reperitur. Et bis dicit volauit, vbi geminatum verbum nimiam D celeritatem ſignificat.

Magiſt. lib. 3. d. 13. Hebr. 4.

Incarnatio.

Et poſuit tenebras latibulum ſuum in circuitu eius, tabernaculum eius tenebroſa aqua in nubibus aeris. 212

HIc conſequenter oſtendit, ꝙ in Chriſto fuit claritatis latitudo. Vbi notando, quòd per tenebras ſignificatur præſens vita mortalis, in qua ambulamus per ſpem, videntes Deum, non quidem ſicuti eſt, ſed per ſpeculum in ænigmate. Et ideo tota præſens vita nox, & tenebra dicitur. vnde ad iſtas tenebras

Tenebra Peccatũ

nebras

Digitized by Google

Luc. 1. nebras charitate maxima venit filiꝰ Dei
illuminãdas. Illuminare ijs,qui in tene-
bris,& vmbra mortis ſedent.In iſtis tene
bris vitæ mortalis latuit virtus diuinita
tis,vt puta, latuit diuinitas in carne, re-
miſſio peccatorũ in baptiſmo,latet Chri
ſtus in altari ſub ſacramento panis,& vi-
ni.Et hoc eſt ꝙ d.*Et poſuit tenebras lati*
Latibulũ *bulum ſuum*. quia in iſtis uelamentis la-
tet uirtus diuinitatis.*Vel poſuit tenebras*
latibulum ſuũ. quia diuinitas carne vela
ta,à nobis non clarè per ſpeciẽ, ſed ſolũ
per fidem vř. In iſtis tenebris Chriſtus
Iob 17. incarnatus habitauit. In tenebris ſtraui
lectulum meum.i.habitationem meam.
Et iu iſtis tenebris latens mirabilia ope
Pſal. 77. rabať. Cognoſcentur in tenebris mira-
bilia tua. Nõne hic eſt latitudo charita-
tis, ꝙ pp nos lux diuina lateret in tene
bris, vt ipſa nr̃as illuminaret tenebras?
Ioan. 1. quia Ioan. 1. Lux in tenebris lucet. Vn-
de ꝙ ad noſtram utilitatẽ lateret in te-
nebris,ſubdit *In circuitu eius tabernacu-*
Taberna *lum eius*. Quid.n.per tabernaculum hic
culum. intelligitur,niſi eccleſia uel congregatio
fidelium,in qua Chriſtus habitat p gra-
tiam , ut merito dicat eccleſia illud Iob
Eccleſia. 29.Secreto Deus erat mecum in taber-
naculo meo. Et uocatur eccleſia taber-
naculum,quia in præſenti uita eſt in ſta
tu militiæ,quia Chriſto militat. Taber-
naculũ aũt habitaculũ eſt militantium.
Iſtud aũt tabernaculum eſt in circuitu
Chriſti, & Chriſtus in medio eius ſtare
dř,quia omnib.æqualiter fauet,quia nõ
Actuũ. eſt perſonarum acceptor Deus , ſed in
10. oĩ gente,qui operatur iuſtitiã,acceptus
eſt illi.Et q̃uis Chriſtus ſic ſit in medio,
non tñ clarè à nobis uř, ſed per ſcriptu-
Aqua. ras,de quibus ſubdit. *Tenebroſa aqua in*
Scriptu- *nubibus aeris.* per nubes accipe prophe-
ra. tas,prædicatores,& doctores,qui à ter-
Prophe- renis eleuati in ſuperioribus uerbũ Dei
ta. compluunt , per aquam uero ſcripturã
ſacram , quæ tenebroſa dř , quia ſub ſi-
Greg. 17. gnis , & ænigmatibus grandia Chriſti
mor. c. 12 cõtinet myſteria.unde Gregor. iſtũ paſ-
Eccleſ. 15 ſum exponens.d.Per aquam ſacra ſcri-
Hiere. 11 ptura deſignatur, ſapiente atteſtante, q
ait. Aqua ſapientiæ ſalutaris potauit il-
lum . Et hoc Dauid atteſtatur.d.*Tene-*
broſa aqua in nubibus aeris.i.occulta ſciẽ

E tia eſt in prophetis: qui ante aduentum
dñi occultis ſacramentis grandia Chriſti
myſteria continebant. Nonne tenebro-
ſa aqua erat in nubibus, i. obſcura ſcri-
ptura , quod Eſaias prædicens Chriſti
natiuitatem.Egredietur uirga de radice
Ieſſe, &c. Quando Hieremias myſteriũ Eſa. 11.
crucis præſignabat.d.Mittamus lignũ in
panẽ eius,&c.Ex quibus omnib. Chri-
ſti charitas denotatur.

Præ fulgore in conſpectu eius nubes tran-
ſierunt,grando,& carbones ignis. 213

F Vide hic & in alio Chriſti charita-
tem: quia myſterium ſuæ incar-
nationis, non ſolum Iudæis reuelari uo-
luit, ſed etiam toti innoteſcere mundo.
quia. ſ. apoſtolos ſuos per orbẽ ad præ- Apoſto-
dicandum miſit.Et hoc eſt,quod d.*Præ-* lus.
fulgore in cõſpectu eius.i. ante fulgorem, Prædica-
qui erit in cõſpectu Chriſti.qñ.ſ.ueniet tio.
in maieſtate ſua iudicare mundũ:nubes.
i.apoſtoli.*tranſierunt*.ſ.a Iudæa ad Gen-
tes. Quia ſ. apoſtoli per mundũ diſper-
ſi,præibant tanquam nuncij annuncian-
tes Chriſti futurum fulgorem , & clari-
G tatem in iudicio. Et quid prædicabant.
ſ.per eos prędicabantur grando, & car-
bones ignis. Duo. n. præcipuè prædica-
bant apoſtoli de futuro Chriſti aduen-
tu.ſ.pœnã tunc malis debitam,quæ per
grandinem,quæ ferit deſignatur. Ignis, Eſai.
grando , nix , glacies ſpiritus procellarũ 149.
pars calicis eorum . Prædicabant etiam
& præmium tunc bonis debitum: quod
per carbones ignis deſignatur.Quia tũc
carbones prius extincti.i. corpora mor-
tuorum,accendentur per reſurrectionẽ,
& tunc erunt beati: *carbones* ignis.i. re-
H ſuſcitati igne charitatis accenſi.De qui-
bus prædictum eſt in iſto pſal. *Carbo-*
nes ſuccenſi ſunt ab eo.

Et intonuit de cœlo dominus,& altiſſimus 214
dedit vocem ſuam, grando, & carbones
ignis.

HIc conſequenter ponitur clara ue
ritatis prædicatio,& hoc pro fide-
libus informandis. Vbi aduertendum ,
ꝙ quamuis tenebroſa eſſet aqua in nu-
bibus,ſ.in ꝓphetis ante Chriſti aduẽtũ,
qui

qui myſteria Chriſti, & eccleſiæ obſcu-
rè, & ſub vmbra prædicabant: tñ, adue-
niente Chriſto, illa tenebroſa, & obſcu-
ra ſunt clara facta: quia apertè ſunt præ
dicata & ſupplicia malorum, & bonorũ
præmia. Et quatuor hic facit, quia pri-
mo oſtendit Chriſti declarationem.
Secundo gentium conuerſionem: ibi,
Et miſit ſagittas. Tertiò prophetarum
intellectionem: ibi. *Et apparuerunt fontes
aquarum*. Quartò de prædictis ponit
Maniſeſtatio. Chriſtus gratiarum actionem: ibi. *Ab increpatio-
ne tua, domine*. quantum ergo ad primũ
B oſtendit, qualiter Chriſtus ꝙ eſſet verus
Deus mundo fuit manifeſtatus, fuit n.
manifeſtatus, & hoc a patre duobus .ſ.
per tonitruum, & per vocem paternam.
Per tonitruum enim, vt quando Chri-
ſtus dicebat. Pater, clarifica nomen tuũ,
Ioan. 12 & venit vox de cœlo. d. Et clarificaui, &
iterum clarificabo. Turba ergo, quæ ſta-
bat, & audiebat, dicebat tonitruum fa-
ctum eſſe. Et quantum ad hoc dicit. *Et
intonuit de cælo dominus*. Secundo Chri-
ſtus fuit manifeſtatus a patre per vo-
cem. ſ. in baptiſmo, qñ vox de cęlo facta
eſt. Tu es filius meus dilectus, in te cõ-
Luc. 3. placui mihi. Similiter & in trãſfigura-
tione qñ Xpo transfigurato, ecce vox de
nube dicẽs: Hic eſt filius meus dilectus,
Mat. 17 in quo bene cõplacui, ipſum audite. Et
quantũ ad hoc dicit. *Et altiſſimus dedit
vocem ſuam*. Sed quid ſequit̃ ex tali mani
feſtatione .ſ. *grando, & carbones ignis*. ſ.
grando non credentibus Xpm verũ Dei
filium & carbones ignis fidelibus ſuis.
Exponitur grando pro pœna damnato-
rum, ſed carbones ignis pro prẽmio bea
torum, vt in præcedenti verſiculo.

215 *Et miſit ſagittas ſuas, & diſſipauit eos:
fulgura multiplicauit, & conturbauit
eos.*

23. q. 4. quid facies. Hic ponitur fructus prædicationis
Apoſtolorum, qui eſt Gentium
conuerſio. Vbi nota, ꝙ ſagittarum no-
Sagitta ꝑdicatio. mine, prædicatio verbi Dei intelligitur.
Greg. li. 30. mor. vnde Gregor. d. Quid enim ſagittas niſi
verba prædicatorum accipimus, quæ ſe
mel ex voce bene viuentium emiſſa au-
dientium corda transfigunt? His ſagittis
ſancta eccleſia percuſſa fuerat, quæ dice-
A bat. Vulnerata charitate ego ſum. De
his ſagittis per Pſalmiſtã dr̃. Sagittæ par
uulorũ factæ ſunt plagæ eorum, quia. ſ.
verba humiliũ penetrant animos audiẽ-
tium. Quid aũt per fulgura accipimus,
niſi miracula? vnde Greg. iſtum paſſum
pertractãs. d. Quid enim ſentire fulgura, *Fulgur.*
niſi miracula debemus, de quibus per *Greg. 27*
Pſal. dr̃. Fulgura multiplicabis, & contur *mor. c. 8.*
babis eos: per nubes ergo. i. per ꝑdicato-
res ſuos Deus fulgurat, quia p ꝑdicato-
res ſuos. i. inſẽſibilitatis nr̃ę tenebras mi
raculis illuſtrat. Eſt ergo ſenſus iſte. *Et
B miſit ſaggitas ſuas, & diſſi. eos*. quia. ſ. per
ſuos Apoſtolos & prædicatores, miſit
uerba prædicationum, per quæ gentes
fuerunt diſſipatæ. i. quò ad ritum genti-
lem, & ad fidem conuerſæ. Sic. n. dicebat
ſuperius. Increpaſti gentes & perijt im-
pius. *fulgura multiplicauit*. ſ. miracula. & *Pſal. 9.*
cõturbauit eos. quia multi p miracula cõ-
turbati fuerunt. i de peccatis contriti, vt
per diſcurſum actuũ Apoſtolorũ patet.

*Et apparuerunt fontes aquarum, & reue- 216
lata ſunt fundamenta orbis terrarum.* *23. q. 1. impudicas.*

C Onſequenter hic oſtendit, ex Chri
C ſti incarnatione apertam eſſe ſcri- *Aqua.*
pturarum & prophetarum intelligen- *Scriptura.*
tiam. Vbi primo notandum, ꝙ per fon-
tes aquarũ intelligit ſacram ſcripturam, *Ioan. 4.*
quia aquã vitæ cõtinet. de quo fonte. d.
Ieſus Samaritanæ. Qui biberit ex aqua
quã ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſa-
liẽtis in vitam æternã. Sed per orbẽ ter-
rarum intellige eccleſiã fidelium de to-
to orbe congregatã, ad quã colligẽdam
miſſus fuit Chriſtus. Et cum iterum in- *Hebr. 1.*
D troducet primogenitum in orbem ter-
ræ: Et adorẽt eum, &c. Illius aũt orbis
fundamenta fuerunt antiqui prophetæ,
quia omnia fidei & eccleſiæ myſteria in
dictis prophetarum, quamuis obſcurè,
continebantur. Ideo fidelibus eccleſiæ
dicit Apoſtolus. Superædificati eſtis ſu- *Ephe. 2.*
per fundamenta Apoſtolorum, & pro-
phetarum. Eſt ergo ſenſus iſte, ꝙ virtu-
te incarnationis Chriſti *apparuerunt fon
tes aquarum*. i. veritas ſcripturarum, quę
prius in prophetis erat obſcura, & vm-
braticè dicta, apparuit declarata. Quod

Digitized by Google

alijs verbis oſtẽdit ſubdens. *Et reuelata*
Funda- *ſunt fundamẽta orbis terrarum*.i. prophe
menta. tę & dicta ipſorũ:qui ſunt fundamẽta or
Apoſto- bis. ſ.eccleſiæ: *reuelata ſunt* & per Chri-
lus. ſtum & eius prædicatores manifeſtata.
Sic enim dr̄. Et fundamenta eius reuela-
Mich.1. bo. Nonne fuerunt fundamẽta orbis re-
uelata, qñ Chriſtus ſuis diſcipulis ape-
ruit ſenſum, vt intelligerẽt ſcripturas? Et
in huius oſtenſionẽ altaria, & pallæ coo-
Luc.24. periunt, quadrageſimali tp̄e, q̄ præcedit
Chriſti paſſionẽ, ſed in die paſſionis eius
reuelantur, ad denotandũ, q̄ in Chriſti
paſſione, prophetarũ dicta quæ ante ob-
ſcura videbantur, oĩa ſunt reuelata. vnde
dicit Apoſtolus. Nobis autem reuelauit
1.Cor 2. Deus per ſpiritum ſuum: ſpiritus.n. ſcru
tatur omnia, etiam profunda Dei.

217 *Ab increpatione tua, domine, ab inſpiratiõ*
ne ſpiritus iræ tuæ.

Conſequenter hic de prædictis po
nit gratiarũ actionem. Vbi nota,
Increpa q̄ per increpationem, & inſpirationem
tio. accipit Chriſti prædicationem: quia per
ſuam prædicationem increpabat peccan
tes, & inſpirabat, vt timerent iram futu-
ram. Hic ergo Pſal. in perſona totius ec-
cleſiæ conuertit ſe ad ipſum Deum: cui
cũ gratiarũ actione loquitur. d. O dñe,
hæc oĩa facta ſunt, *ab increpatione tua*.ſ.
tui clamantis; niſi pęnitentiam egeritis,
moriemini. *Et ab inſpiratione ſpiritus iræ*
tuæ.ſ. per quẽ te peccantibus iratũ oſten
diſti Qđ ideo dicit: quia per Chriſti in-
crepationẽ cõuerſi ſũt peccatores & pec
Pſal.79. cata perierunt in illis. Pſal. Ab increpa-
tione vultus tui peribunt. Quid.n. incre
pauit Xp̄s niſi peccata? vnde & pſal. 9.
Increpaſti gentes, & perijt impius.

218 *Miſit de ſummo, & accepit me, & aſſum-*
5.q.5.nõ *pſit me de aquis multis.*
omnis.

Agitur hic conſequenter de eccleſia
fidelũ per Chriſtum congregata;
Et quatuor facit. Quia oſtendit primo
q̄ eccleſia per Chriſtum cõgregatur. Se
cũdo q̄ purificatur ibi. *Eripuit me*. Ter-
tio q̄ defenſatur ibi. *Præuenerunt me*.
Aqua. Quarto q̄ dilatatur ibi. *Et eduxit me in*
Baptiſ- *latitudinem*. Quantum ad primum oſtẽ-
mus. dit, qualiter eccleſia per Chriſtum fuit
E congregata. ſ. per ſacramẽta nouæ legis,
quorũ præcipuum, & ianua aliorum eſt
baptiſmus: quod in aqua celebratur, per
quod quis de Chriſti eccleſia efficitur.
Et quantum ad hoc dicit Dauid in per-
ſona totius eccleſiæ, *Miſit de ſummo, &* Incarna
accepit me, ſcilicet Deus pater miſit filiũ tio.
ſuum de ſummo.i. de cœlo, vel de maie-
ſtate diuinitatis, non tamen, q̄ dimitte-
ret cęlum, vel diuinitatis maieſtatẽ: quia
verbum Dei cũ ſit immenſum, loco non
continetur, ſed omnia replet. *Et aſſum-*
pſit me.ſ. in ſponſam ſibi. Sic enim pro-
F miſeratante Deus populo Gentili, & Iu
daico: Sponſabo te mihi in ſempiternũ: Oſe.2.
& ſponſabo te in iudicio, iuſtitia, & mi-
ſericordia, & ſponſabo te mihi in fidem.
Conſequenter modũ ponit talis deſpon
ſatio nis: qui ſcilicet fuit per aquam ba-
ptiſmi. d. *Aſſumpſit me de aquis multis*.i.
de aquis baptiſmi. Quia. ſ cum quis aſſu
mitur de aqua baptiſmi: ſtatim membrũ
ſponſæ Chriſti.i. eccleſiæ efficitur. Et ſic
eſt ſenſus hic Pſal. q̄ Deus per aquas ba-
ptiſmi eccleſiam ſuam ſibi deſponſauit.
Vel aliter, per aquas multas intelligo
G populos multos: ex quibus Deus ſuã cõ-
gregauit eccleſiã: Aquæ, quas vidiſti, gẽ- Apoc.17.
tes ſũt. Dicat ergo eccleſia de Xp̄o. *Aſſũ*
pſit me de aquis multis. i. vocauit me de
gentibus, & de multitudine populorum.

Eripuit me de inimicis meis fortiſſimis, & 219
ab ijs, qui oderunt me: quoniam confor-
tati ſunt ſuper me.

Conſequenter hic oſtendit q̄ eccle
ſia per Chriſtum purificatur, & a Amicus.
peccatis purgatur. Vbi notandũ q̄ inimi Inimicus
cus dr̄. ab in & amicus. quia cõtrario mo- Peccatũ.
H do ſe habet quam amicus: amicus aũt dr̄.
ab hamo, quod eſt catena. ſ. charitatis, &
vnio. Et ideo quanto quis nos priuat ca
tena charitatis, & amore, maior dr̄ inimi
cus. Cũ igitur vitia nos maxime amore
vero priuent, & diſſoluant a Deo, ideo
per inimicos maxime intelliguntur. Vnde
ait gl. *Eripuit me de inimicis meis fortiſſi-*
mis i. de vitijs, quæ dicuntur inimici for
tiſſimi, quia ſuper omnes nocẽt. iſti ſunt
inimici interiores; alij ſunt inimici exte-
riores. ſ. homines, qui tamen nõ ſunt for-
tes vt primi, quia iſti odire, & perſequi
poſ-

poſſunt:ſed mentem non poſſunt violen A
ter ſuperare. Ideo debiles inimici dicun
tur: quia ſuperare non poſſunt, niſi volē
tem. Sed, cum eis cōſentitur tunc cōfor-
Greg. 21 tantur, & inualeſcunt. vnde Greg. d. Ne-
mor. c. 7. que. n. culpa ad opus prodire permitti-
tur: ſ intus, vbi naſcitur, extinguatur. Si
aūt tentationi in corde naſcenti nō reſi-
ſtitur, hac eadē, qua nutritur, mora robo
ratur, & exiens foras in operibus vinci
vix præualet: quia ipſam intus mēbrorū
dominam mentē captiuā tenet. Iſti ergo
inimici tam interiores q̄ exteriores, an-
te Chriſti incarnationē, ſupra humanum B
genus dicuntur conſortati, quia Deus,
qui eſt mentis fortitudo, ignorabatur.
Et de oībus his eccleſiam ſuam eripuit
dñs, peccata remittens, dæmones ligans:
& homines, ſcilicet tyrannos & perſecu-
tores eccleſiæ conuertens ad fidem.

220 *Præuenerunt me in die afflictionis meæ, & factus eſt dominus protector meus.*

Dies afflictionis. COnſequenter hic oſtēdit, q̄ eccl'a
a Deo defenſatur. Vbi nota, q̄ dies
afflictionis vocatur tps primitiuæ eccle- C
ſiæ: qn̄ ipſam perſequebantur tā Iudæi,
Act. 12. q̄ Gentiles, vt nomen, & fidē Chriſti de-
Aduerſitas lerēt. ſicut qn̄ Herodes rex miſit manus,
vt affligeret quoſdam de eccleſia. Quan-
Afflictio. do Nero occidit Petrū, & Paulū. Aethio
Præuenire. pes Matthęū, Indi Bartholomeum: vnde
tunc eccleſia dicere poterat illud Iob.
Iob. 31. Poſſident me dies afflictionis: In die er-
go afflictionis peruenta fuit eccleſia, ſ.
in principio, antequā eſſet aucta, & for-
tificata, vel *præuenerunt*. i. præualuerunt
ad affligendam, & perimendam vitā ec-
cleſiæ temporalē. Et tunc eccleſia orans D
Thre. 2. dicebat illud Thre. 2. Vide domine affli-
ctionem meam, qm̄ erectus eſt inimicus.
Sed tn̄ in tanta afflictione eccleſia non
defecit: quinimo quanto magis afflige-
batur, tanto amplius Chriſti fides multi-
Exo. 1. plicabatur. Quod fuit figuratum in filijs
Iſrael, de quibus dicitur. q̄ quanto ma-
gis affligebantur, amplius creſcebant &
multiplicabantur. Sic fuit de primitiua
eccleſia, & huius cauſa fuit: quia Deus
protegebat eccleſiam. propter quod ſub-
dit, *Et factus eſt dominus protector meus.*

protexit enim eccleſiam qn̄ ipſam mul-
tiplicauit, & inimicos, & perſecutores fe
cit defenſores, & amicos. Et hoc eſt, qd̄
tunc orabat eccleſia. d. Protege me a fa- Pſal. 16
cie impiorum: qui me afflixerunt.

Et eduxit me in latitudinem: ſaluum me fecit, quoniam voluit me. 221

HIc conſequenter oſtendit, quod ec Aduerſitas Eccleſia.
cleſia per Chriſtum dilatatur, &
creſcit. Vt. n. ſtatim dictum eſt: eccleſia
per perſecutiones, & aduerſitates multi- Dilatatio.
plicabatur. Et hoc non ſolū numero: ſed
ēt merito per aduerſa dilatatur charitas:
ſicut per ignē aurum purificatur. vnde
per ſæuitiā malorum, charitas iuſtorum
magis excreſcit. Et hoc eſt, quod dr̄. In Pſal. 4.
tribulatione dilataſti mihi. Quia dum
creſcit tribulatio carnis, mens per chari-
tatē dilatatur, iuxta illud pſal. 93. Scd̄m Pſal. 93
multitudinē dolorum meorum in corde
meo conſolationes tuæ lætificauerūt ani
mam meam. Vnde quia in perſecutioni-
bus eccleſia non ſuccubuit, ſed magis cre
uit, ideo Deo dicit Pſal. 9. Dilataſti greſ-
ſus meos ſubtus me: & nō ſunt infirma-
ta veſtigia mea. Et ſaluam eā fecit. Vnde
ſubdit, *Saluū me fecit quoniam uoluit me.* Volūtas
Et hic notatur mera Chriſti gratia. quia Dei.
Quoniam voluit me, ſaluum me fecit: nō
quia volui eum. Quia hic ait Pſal. *ſaluū
me fecit quoniam uoluit me*. per hoc oſtē-
dens, q̄ illi ſaluantur, quos volūtas Dei Queſt. 1
vult ſaluare. Quæro vtrū Dei voluntas 1. Tim. 2.
ſemper impleatur. Et arguo q̄ non: quia
vt dr̄. 1. Tim. 2. Vult omnes homines ſal
uos fieri, &c. non tamen omnes ſaluan-
tur. Secundo quia Iudæos voluit Deus
in fide eccleſiæ congregare, ipſo. d. Quo
tiens volui congregare filios tuos, quē-
admodum, &c. & noluiſti. Ad oppoſitū:
quia voluntati eius nullus reſiſtere po-
teſt. Et Pſal. voluntatem Dei efficacem
eſſe oſtēdit. d. *Saluum me fecit: quoniam
voluit me.* Reſpondeo, q̄ quamuis volun-
tas Dei ſit idem q̄ ipſe Deus: & per cō-
ſequēs plurificari nō poſſit: tn̄ ſm quoſ-
dam reſpectus ad extra, in ſcriptura dr̄
eſſe multiplex: vnde pſal. ait. Magna ope
ra dñi, exquiſita in oēs voluntates eius.
Etenim voluntas ſigni, & voluntas be-

neplaciti. Dr̃ enim voluntas ſigni illa, quæ homini per aliqua ſigna demonſtratur, ſicut præceptũ, prohibitio, ꝑmiſſio, &c. Dr̃ voluntas beneplaciti illa eius uoluntas æterna, & omnipotens: cui nihil reſiſtere poteſt. Et tunc pono duas concluſiones. Prima ꝙ voluntas ſigni non ſemper impletur, patet, quia multotiẽs eius præcepta & prohibitiones violanẽ. Dico ſecundo ꝙ uoluntas beneplaciti ſemper impletur, etiã per malam uoluntatẽ hominis. vt oſtẽdit Greg. per multa exẽpla. Ad primum argumentum dico vt in gl. ibidem. Ad ſecundum vt in gl. ibidem.

Greg. lib. 6. mor. cap. 11.

E

F

222 *Et retribuet mihi dominus ſecundum iuſtitiam meam: & ſecundum puritatem manuum mearum retribuet mihi.*

3. q. 3. ſex differentia.

HAec eſt ſexta pars principalis, in qua ponĩ finalis omniũ iuſta retributio. Et duo facit, quia primo oſtẽdit iuſtã retributionẽ bonorũ, ſecũdo malorũ: ibi. *Et cũ electo electus eris*. Circa primũ duo facit. quia primo oſtẽdit bonorũ retributionẽ ĩ ꝑſẽti. Secũdo ĩ futuro: ibi. *Et retribuet mihi dñs*. Quãtũ ad primũ nota, ꝙ bona opera retributione digna, duo debẽt habere. ſ. bonitatẽ iuſtitiæ, & ſtabilitatẽ ꝑſeuerãtiæ. Secũdũ ibi. *Et ero immaculatus*. Quãtũ ad primũ dicit. *Et retribuet mihi dñs.* &c. Vbi notãdũ, ꝙ hic accipiẽ iuſtitia, ꝓut eſt virtus uniuerſalis ſtãs pro omni merito. Omnia aũt merita noſtra à duabꝰ cauſis ꝓcedũt. ſ. a diuina gratia, & à libero noſtro arbitrio. Quia nec gratia ſine volũtate, nec volũtas ſine gratia apud Deũ mereri poteſt, quo ad meritũ uitæ æternæ. Et ꝑ cõſequens ois iuſtitia, i. omnia merita, & ſũt Dei, in quãtũ, ſ. ꝓcedũt à diuina gratia, & ſunt noſtra, in quantum procedunt à noſtra voluntate, ut diffuſè oſtendit Magiſter lib. 2. d. 15. Non ergo præſumptioni eſt imputandum, ſi iſte iuſtitiam, quam habet dicit ſuam, loquens in perſona membrorum corporis Chriſti. Dicit etiam ipſam eſſe Dei quando dicit. *retribuet mihi.* Retribuere enim idem eſt, quod iterum tribuere ſiue dare: per hoc enim notat, ꝙ prius Deus iuſtitiam dedit nobis, & poſtea iterum retribuit, quando pro merito priori ipſam iuſtitiã dilatat. Itẽ notandum, ꝙ duplex eſt iuſtitia, ſiue meritũ. ſ. bonæ volũtatis, & bonæ operationis. Iuſtitiã uolũtatis notat, cùm dicit. *Et retribuet mihi dñs ſecũdũ iuſtitiã meã*, i. ſecũdũ bonã uolũtatẽ; ꝙ facit, qñ bona uolũtas creſcit ꝑ gratiã. Iuſtitiam verò exteriorẽ nõtãs dicit. *Et ſecũdũ puritatẽ manuũ mearũ* &c. Notãdũ ergo, ꝙ ad ꝑfectionẽ meritorũ, uel iuſtitiæ nullus ſubito, ſed ꝑ incremẽta tẽporũ ꝓficit. ſic ꝙ uirtutes in nobis paulatim creſcũt dono Dei, donec ad ꝑfectũ deducanẽ: & iſtud creſcere hic dr̃ retribuere. Vñ hoc oſtẽdit Greg. ex uerbis Chriſti dicẽtis. Terra ultro fructificat, primũ herbã, deinde ſpicã, deinde plenũ frumẽtũ in ſpica. Ecce ueritatis uoce ꝑ qualitates frugum, diſtincta ſunt incremẽta meritorum. Ait enim primum herbam, deinde ſpicã &c. An non herba tũc adhuc fuerat Petrus, cũ ancillæ ab ore ſubito unius flatu ſermonis inflexus eſt? iam quidẽ per deuotionem viridis: ſed adhuc per infirmitatẽ tener. Plenum vero frumentum in ſpica inuentus eſt: qñ perſequentibus principibus reſiſtebat, d. Obedire oportet Deo magis q̃ hominibus. Plenum frumẽtum inuentus eſt, qñ in tritura perſecutionis tot verbera pertulit: & nũquã palearũ more imminutus eſt, ſed granũ integrũ permanſit. Nemo ergo quem licet proximum, cũ adhuc herbã videt de frumento deſperet: ab herbarum quippe folijs, qui huc illucq; molliter defluunt, ſurgentia frugũ grana ſolidanẽ. Et põt hoc in particularibus uirtutibus demõſtrari. Retribuitur. n. homini, qñ ſm iuſtitiam fides accepta augetur à Deo: plerunque. n. in exordijs ſuis fides & nota, & ſolida iã habẽtur, & tñ adhuc de eius fiducia ſub dubitatione trepidaẽ: pars nãq; eius prius accipitur, vt in nobis poſtmodũ perfecta cõpleaẽ. Si. n. certo gradu in credẽtis mẽte non proficeret: requiſitus in Euangelio pater ſanandi pueri non dixiſſet: Credo, dñe; adiuua incredulitatẽ meam. Ad hoc ergo aſcẽdebat ad fidem, quam iam perceperat, qui uno eodemque tempore clamabat etiã ſe credere: & adhuc ex incredulitate dubitare. Hinc eſt etiã: ꝙ redemptori noſtro à diſcipulis ſuis dr̃.

Meritũ. Iuſtitia. Perſeuerantia.

Bona opera retributione digna quæ.

Noſtrũ.

G

H

Iuſtitia uel meritum duplex.

Greg. 21 mor. ca. 20. virtus.

Marc. 4. Creſcere

Actuũ. 5

Fides

auge

auge nobis fidē, vt quę iā accepta per nunciũ fuerat: quaſi per augmēta graduum ad perfectionem veniret. Et cõſimiliter de alijs virtutibus exēplificari poteſt. Ad propoſitũ. *retribuit Deus homini ſecundum iuſtitiam: vel ſecundũ puritatem manus*: quãdo virtus per ipſum data homini, creſcit in ipſo & augmẽtatur Sic enim uirtus meretur augeri, vt aucta mereatur perfici: vt dicit Magiſter d. 25. ſecundi. Vnde cauſam talis retributionis adiungit, dicens.

223 *Quia cuſtodiui vias domini: nec impiè geſſi à Deo meo.*

Via. HIc reddit rō talis retributionis & augmentationis iuſtitiæ. Sicut.n. diuturnitas peccati peccatũ continuè aggrauat. ex de conſuet. cũ tanto. ſic & conformiter diuturnitas ſeruatæ iuſtitiæ, ipſam iuſtitiã augmētat. Vñ ſi quæratur. quare retribuit tibi ſm iuſtitiam tuam. Reſpondet. *Quia cuſtodiui vias Domini*.i. præcepta, quæ viæ vocãtur: quia nos ducunt ad Deũ iuxta illud Pſ.

Pſ. 118. Viã mandatorũ tuorum cucurri. *nec impiè geſſi à Deo meo*. Vbi nota, ꝙ differt

Gerere. Portare. ſm Cathol. gero geris, a porto portas. quia gerimus nr̃a, quæ in nobis ſunt, ſed portamus extrinſeca, quę nobis impoſita ſunt. Ille ergo impie gerit, q bona intrinſeca a Deo ſibi data, impie pertractat, ut qui voluntatē ſibi a Deo datã: contra Deũ erit, qui cognitionem a Deo adeptus, ad mundũ ſolũ aſpicit, q gr̃am ſibi datã negligit. Et q̃a oīs talis eſt Deo ingratus, mortaliter peccat: & ſeparat̃ a Deo. Econtra aũt ille piè gerit, qui talia bona ſibi data dirigit in Deũ. Dicit ergo Pſal. in perſona mēbro

Preceptũ rũ corporis Xp̄i. Ideo mihi retribuet &c. *Quia cuſtodiui vias dñi*.ſ. eius p̄cepta, vel vias Dñi, de quibus in Pſal. Vni

Pſal. 24 uerſæ viæ Dñi miſericordia, & veritas: vel vias Domini, quæ ſunt humilitas in proſperis, & patiẽtia in aduerſis. de qui

Pſal. 16 bus Pſ Ego cuſtodiui vias duras, *nec impiè geſſi à Deo meo*. ſupple quo a Deo recederem. Et aduerte, ꝙ ad cuſtodiam viarũ Dei maximè nos inducit aſſidua cõſideratio diuinorũ iudiciorũ. Qui.n. mēte cõſideraret diuina iudicia, ſ. qua-

A liter malos damnat & beatificat bonos, qualiter per aduerſa bonos purgat, ne in futuro puniant̃, per proſpera hic malos p̄miat, vt in futuro damnent̃: talis certe nunquã a voluntate Dei diſcederet. Et hoc eſt, ꝙ dicit hic Pſal *Cuſtodiui vias dñi*. Et quare? quia ſēper iudicia Dei cõſideraui. vñ rō eſt. *Quoniã omnia iudicia eius in conſpectu meo*. Et iuſtitias eius, i. mãdata eius quę hoīem iuſtificant, non repuli a me. Conſideratio.n. iudiciorum Dei diuinũ timorem inducit in nobis. iuxta illud Pſ. A iudicijs.n. tuis timui. Timor aũt dñi omne

B peccatum expellit. Sed forte. d. Iudicia diuina ſunt ſemper cogitanda. Sed qd eſt magis occultum, vel timẽdũ: an dũ bona bonis eueniunt, & mala malis: an dũ bona malis, & mala bonis occurrũt? Ad hoc rñdet Greg. ꝙ magis ante oculos mentis debemus ponere ne peccemus iudicia illa, quibus bonis bene, & malis male contingunt. vñ ſic ait. Cum valde occulta ſint diuina iudicia, Cur in hac vita nonnunquã bonis malè fit, & malis bene? Tunc occultiora ſunt cũ *Iudiciũ. Pſ. 118. Eccl. 1. Quæſtio. Occultũ. Greg. li. 5. cap. 1.*

C bonis ſic benè eſt, & malis male. Nam cum bonis male eſt, & malis bene, hoc fortaſſe deprehendit̃: q̃a & boni. ſi qua deliquerunt, hic mala recipiunt, ut ab æterna dãnatione plenius liberent̃. Et mali bona, quæ pro hac uita faciũt, hic inueniunt, vt ad ſola in poſterum tormenta pertrahantur. Vñ & ardẽti in inferno diuiti dicitur. Memento, fili: quia recepiſti bona in vita tua: & Lazarus ſimiliter mala. At cùm bonis bene eſt: & malis male, incertum valdè fit: utrum bene idcirco bona accipiant, ut prouo- *Luc. 16.*

D cati ad melius creſcant: an iſto latentique iudicio hic ſuorum operum remunerationem recipiant: ut a præmijs vitę ſequentis inaneſcant, & vtrum malos idcirco aduerſa feriant, vt ab æternis ſupplicijs corrigentia defendant: an hic eorum pœna incipiat, vt quandoq; complenda, eos ad vltima gehennę tormēta perducat. Quia ergo inter diuina iudicia graui incertitudinis ſuę caligine humana mens prēmitur, Sancti viri, cũ ſibi ſuppetere proſpera huius mundi cõſpiciunt: pauida ſuſpicione turbant̃.

Timent enim ne hic laborum ſuorum fructus percipiant. Timent etiam ne diuina iuſtitia latẽs in eis, vulnus aſpiciat: & exterioribus, & muneribus cumulãs, ab intimis repellat, &c. Quis.n. talia iudicia oculis ſuis ꝓponendo ad peccandũ labitur? Certè nullus. Rectè ergo oſtendẽs hic Pſal. qualiter, & quare cuſtodiuit vias dñi, ſubdit. *Quia oĩa iudicia eius in conſpectu meo*, &c. Et ideo iuſtitias eius nõ repuli à me. Iuſtitias n. dñi à ſe repellunt: qui ſub ſarcina eorũ deficientes, reuertuntur ad vomitum: vel qui fragilitate carnis ſuperati, dimittũt ꝙ incęperant. Sed qui iudicia dñi in corde ſuo meditantur: reuertuntur ad dñm, & à malo recedunt. Et hoc eſt, ꝙ dicitur. *Eccle.17* Reuertere ad dñm, & auertere ab iniuſtitia. Et quis ſit modus ſubdit. d. Recognoſce iuſtitias, & iudicia dñi.

224 *Et ero immaculatus cum eo: & obſeruabo me ab iniquitate mea.*

COnſequenter hic oſtendit, ꝙ opera noſtra debent habere ſtabilitatem perſeuerantię. Quid.n. currenti ad brauiũ, ſi oẽs alios præcedat: ſed in fine deficiat? Ideo Pſal. in perſona membrorum corporis Chriſti oſtendẽs perſeuerantiam in meritis eſſe neceſſariã: ait. *Et ero immaculatus*, &c. q. d. Dixi ſuperius qđ de præterito, cuſtodiui vias dñi: nunc autem dico, ꝙ perſeuerabo, quia *ero immaculatus cum eo.* ſ. cũ ipſo Deo adhærens ſibi. *Et obſeruabo me ab iniquitate mea.* Vbi nota, quòd iniquitas hic dicitur peccatum originale: ꝙ eſt fomes, & ſeminariũ cæterorum malorum, & peccatorum ſi non reſiſtatur ei. Ecce.n. in iniquitatibus conceptus ſum, &c. Iſto namq; vitio cuncta cogitatio hominis prona eſt ad malũ. Ideo opus eſt homini magna, & diligẽs cuſtodia: per q̃ ab illa iniquitate, vel cõcupiſcentia ſe obſeruet. Et obſeruare etiam quandoq; idẽ eſt, ꝙ adimplere. Obſerua vt cuſtodias mandatũ Dei tui. Quãdoq; idẽ eſt, ꝙ inſidiari. Obſeruabant ſcribæ, & Phariſæi ſi ſabbatho curaret. Quandoq; idem eſt, ꝙ vndiq; ſibi cauere vel ſeipſum ab hoſte cauere vt, Ianitores per portas ſingulas obſeruabant. Et ſic accipitur hic. *Obſeruabo me ab iniquitate mea.* quaſi per portas ſingulas ſeruũ obſeruabo, ne peccatũ originale ad actuale peccatũ me perducat.

Iniquitas originale peccatum.

Obſeruare. 3. Reg.2.

Luc.6.

2.Para. 25.

E

F

225 *Et retribuet mihi dominus ſecundum iuſtitiam meam: & ſecundum puritatem manuum mearum in conſpectu oculorum eius.*

HIc cõſequenter oſtendit iuſtã bonorum retributionẽ in futuro. vbi ſcilicet pro meritis reddũtur præmia. Superius enim loquutus eſt de retributione, quæ fit in ꝓſenti, quãdo ſcilicet ꝓ uirtute virtus augetur. Hic agit de futuro: ubi pro uirtute pręmiũ datur. d. *Et retribuet mihi dominus ſecũdũ iuſtitiam meam: & ſecundum puritatem manuum mearum in conſpectu oculorum eius.* Quod ideo dicit. Quia in conſpectu oculorũ hominis multotiẽs apparet iuſtitia, quę non eſt iuſtitia, neq; puritas, ſicut eſt hypocritarum iuſtitia, & puritas, & pro tali nõ redditur in futuro pręmium ſed ſupplicium. Sed illa vera eſt puritas, & iuſtitia, quę in conſpectu Dei eſt puritas, uel iuſtitia. Et iſto modo ly *in conſpectu eius* declarat iuſtitiam, & puritatẽ. q. d. Illa ſola eſt uera puritas, & iuſtitia, quę in Dei cõſpectu eſt puritas, & iuſtitia: non quæ in cõſpectu hominum. Vel ly *in conſpectu eius* poteſt determinare ly *retribuet.* vt ſcilicet determinet, quę Deus iuſtis, & puris retribuet: bona illa, ſcilicet quę ſunt in cõſpectu eius, non quæ in cõſpectu hominũ. quia quę vidẽtur ab hominibus, ſolum temporalia ſunt: & talia non retribuet Deus bonis in futuro: ſed illa, q̃ ſunt in cõſpectu eius, ſcilicet Dei ſcilicet bona ęterna, quę non ab hominibus, ſed a Deo vidẽtur. Et ne reprehendãtur, quia dicit ſibi in futurum retribui ſecundum iuſtitiam, & puritatẽ ſuã: quia omnia bona noſtra ſunt Dei, & non noſtra. Ideo conſequenter talibus reſpondens, oſtendit, quòd iuſtitia, puritas, & alia bona ſpiritualia non ſolũ ſunt Dei, ſed etiam noſtra. Dei quidẽ, quia ab ipſius gratia procedunt, noſtra autẽ, quia à noſtra uoluntate libera. Vnde nunc ſe conuertens ad Deum, dicit.

Conſpectus.

Noſtrũ.

G

H

Cum

Digitized by Google

226 *Cum ſancto ſanctus eris: & cum viro innocente innocens eris.*

Sãctitas. QVaſi dicat, Sanctitas, & eſt noſtra, & tua: noſtra, quia a voluntate noſtra: tua, quia a gratia tua. Vnde tu Deus *Cũ ſancto ſanctus eris*, quia tu ſanctus es, & alios ſanctificas. *Et cum innocente innocens eris.* quia tu, qui es innocens, es cum innocente ſibi innocẽtiam Exo 31. præſtãs. Sic.n. dicit dñs Ego dñs q ſanctificabo vos. De retributione ergo præmiorum reddẽda in futuro meritis. Et retribuet mihi dñs ſm iuſtitiã meã, &c. Greg. 4. mor. Vnde Greg. dicit. Quia in hac vita nobis eſt diſcretio operũ: erit in alia proculdubio dignitatum diſcretio, vt quo hic alium ſuperat: illic alius alium retributione tranſcẽdat. Sic enim dicit Apo- 2. Cor. 5 ſtolus. Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti: vt referat vnuſquiſque propria corporis, prout geſſit in corpore, ſiue bonum, ſiue malum.

227 *Et cum electo electus eris: & cum peruerſo peruerteris.*

Electio. HIc conſequẽter oſtendit retributionem malorũ. Et loquitur ipſi Deo. Deus.n. cũ electo eſt electus. quia ille, qui eligitur a Deo per eternã prædeſtinationem, & gratiam: & ipſe Deũ Eph. 1. ſibi eligit. Eligit.n. Deus iuſtos per ſuã gr̃am, & prædeſtinationem. Elegit nos ante mundi conſtitutionem: vt eſſemus ſancti, & immaculati. Quod ſic dicit ſm gl. Ne quis putet aĩas cum Deo fuiſſe æternas, & tunc aliquid meruiſſe iuxta errorem illorum, qui ante hæc viſibilia dicũt fuiſſe aĩas: & ideo tunc fuiſſe electas. Sed hoc aperte oſtendit falſum Pſal. 83 eſſe. d. Elegit nos ante mundi conſtitutionẽ, vt eſſemus ſancti. Et iſti tales ſic electi ẽt eligunt Deum, ſ. pro ſuo dño, & æterno præmio. ſic.n. dr̃. Elegi abiectus eſſe in domo Dei: magis q̃ habitare in tabernaculis peccatorũ, ſic & de Mag- Luc. 10. dalena. Optimam partem elegit: quæ non auferetur ab ea in æternum. Veruntamen, quia electio, qua nos eligit Deus, eſt cauſa, quare nos conſequenter eligimus Deum, ideo dr̃. Non vos me elegiſtis: ſed ego elegi vos. ſ. Et hoc Ioan. 15 eſt, quod hic dicit. *Et cum electo*, a te:

A & *tu electus eris* ab illo. Et conſimiliter. *Et cum peruerſo peruerteris.* Peruerti.n. dr̃ Deus cum peruerſo, q̃n ipſum ſinit Reprobatio. peruerti: & conſequenter pœnis punit Peruerſus. æternis. Vbi notat gloſſ. ꝙ duplex eſt Dei iudicium, ſ. occultum, quod nunc agitur, & manifeſtum, ꝙ erit in futuro. Et ſic Deus dupliciter retribuit, & bonis, & malis. Hic.n. retribuit iuſtis, vt iuſtus iuſtificeẽ, i. vt eius iuſtitia creſcat, Retribuere. malis aũt, vt qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc. Et ſic cũ ſancto ſanctus eſt: Bonus. & cum peruerſo peruertitur, ſ. permiſ- B ſiuè. Quod iuſto iudicio Dei agitur, vt oſtendit Greg. d. Nam quia oĩpotens Greg. 25 mor c. 12 Deus tempus ad pœnitẽtiam indulget: quod tñ humana malitia ad vſum ſuæ iniquitatis intorquet: nimirum iuſto iudicio augeri culpa permittitur, vt ad feriendum altius quandoq; cumuletur. Hinc Dauid ait. Appone iniquitatẽ ſuper iniquitatem ipſorum, ut non intrẽt in iuſtitiam tuam. Hinc uoce angeli ad Ioannem dr̃. Qui in ſordib. eſt, ſordeſcat Apoc. 22 adhuc: Si ergo Deus cum peruerſo peruerti dr̃, q̃n peruerſum ad maiora C peccata cadere ſinit: vt in illis punitione clarior ſua iuſtitia demõſtretur. Vel aliter exponitur iſte verſus: vt ſint verba Pſalmiſtæ loquentis non Deo, ſed cõgregationi electorum, & reprobatorum. Et primo cõgregationi electorum dicat. *Cum ſancto ſanctus eris*, i. tu quilibet electus, cum Xp̃o ſancto, eris ſanctus, & cum innocente innocens eris. Similiter & cũ electo Xp̃o eris electus, & cum peruerſo, ſ. diabolo tu peruerteris. Et eſt argumẽtum a conuictu: quia ex conuictu mores formãtur. Sic & qui D conuerſatur in vijs diaboli peruerſi, cũ ipſo peruertitur. Sed ex forma meritorũ ſequitur forma præmiorum. Ideo de vtriſq; ſ. de ſanctis, & peruerſis ſubdit, quid in futurum ſunt recepturi. Quia boni recipient gloriam, peruerſi autem gehenam. Quod denotat dicens.

228 *Quoniam tu populum humilem ſaluum facies: & oculos ſuperborũ humiliabis.*

ET hoc quò ad bonos. Quantum verò ad malos ſubdit. *Et oculos ſuperborũ humiliabis.* Eſt hæc illa regula, q̃ multis

Humilitas. multis ponit Christus d. Oīs,qui ſe hu
miliat,exultabitur,& oīs,qui ſe exaltat,
Matt.11 humiliabitur. Quantum ergo ad pri-
mum dicit. *Quoniam tu populum humi*
lem ſaluum facies. Docet.n. natura, ꝙ
oīs in altum aſcendere volens, primo
ipſum oportet humiliari, vt oſtendit
Matt.21 Iſaac ſuper illo verbo Matth. 21. Ecce
aſcēdimus Hieroſolymam d. Quiſquis
.n. aſcendere cupit: prius humiliari, &
deſcendere dēt. Sic nempe aues,vt ſe
in altum ſuſpendant, profundius omni
corpore ſolo,vbi reſidēt,ſe imprimunt.
Hominum quoq; & ferarū eadē eſt ars
naturæ,ſiue natura artis,aut potius ars
naturalis: & in ſublime ſalire cupiētes,
humilius terræ quaſi toto corpore ſub-
ſidentes,incuruātur. Arduum eſt,quo
aſcendere molimur arctum foramen,
quod penetrare conamur:ideo expedi-
tos nos eſſe cōuenit,& ſubtiles,&c. Et
ſic quantum ad hoc dicit. *Quoniam tu*
Sup̄bia. *populum humilem ſaluū facies*. Quātum
vero ad malos ſubdit. *Et oculos ſuperbo-*
Greg.19 *rum humiliabis*. Vbi nota, ꝙ ſuperbos
mor.c.11 maximè per oculos deſcribit ex eo,qđ
ſm Greg. Superbia principaliter per
oculos manifeſtatur, vñ ait, Quantum
per mēbrorum miniſterium deprehen
di pōt: prima ſuperbiæ oſtenſio eſſe in
oculis ſolet. Hinc etenim ſcriptum eſt.
Et oculos ſuperborum humiliabis. Quod
duob. modis intelligi pōt,ſ.*oculos ſuper-*
borum humiliabis, i. depoſita ſuperbia
al Cæcilia. ad uirtutē humilitatis p̄duces.ſic.n.Lu
cia d.Sponſum,quē quaſi leonē ferocē
accepi: quaſi agnū manſuetū; ad te &c.
Vel *humiliabis*,depones per pœnę affli
Pſa.146 ctionē,ſic.d.Pſal.Humilians aūt pecca-
tores vſq; ad terrā. Et ſic accipitur hic.

228 *Quoniam tu illuminas lucernam meam*
De pæ.d. 1.alteri. *domine; Deus meus illumina tenebras*
meas.

HAec eſt ſeptima pars principalis,
in qua ponit veritatis illuſtratio
pro terroribus remouēdis. Et quatuor
facit:quia primo ſuorum illuminationē
petit.Secūdo diaboli ſuperationem:ibi.
Quoniā in te eripiar.Tertio mētis puri-
ficationē: ibi. *Deus Deus impolluta via*
eius. Quarto ponit Dei recognitionē:

E ibi. *Quō quis Deus*. Primò ergò petit
ſuorum illuminationē. Vbi notandū eſt *Prædeſtinati.*
ꝙ oēs prædeſtinati dicuntur eſſe mem *Mēbra.*
bra Chriſti ſm æternam prædeſtina-
tionem: q̄uis non oēs ſm præſentē iu-
ſtitiam. Ex illis aūt aliqui in præſentia
Xp̄i fuerunt illuminati,& charitate in-
flammati,ut ſancti apoſtoli:aliqui non,
ſed poſtea erant illuminandi:de quibus
dicebat Xp̄s. Non pro eis tm̄ rogo:ſed *Ioan.17*
ēt pro ijs,qui per verbū eorum credi-
turi ſunt in me. Primos enim,i.apoſto-
los lucernam vocat: quia illi lucebant
F per doctrinā,& ardebant per charitatē.
ſicut de Ioanne Baptiſta dr̄ Ille erat lu *Ioan.5.*
cerna ardens,& lucens, ſed ſcđos vocat
tenebras ſuas,tenebras quidē: quia ſm
præſentem iuſtitiā tenebris peccatorū
obuoluti,ſ. ſuos:quia ſm æternam Dei
pręſcientiam electi ſunt,& pędeſtina-
ti. Et hoc eſt, ꝙ hic orat Xp̄s. d. O dn̄e
qui es Deus meus, *tu illuminas lucernā*
meā, i.apoſtolos meos,& alios primiti-
uos p̄dicatores.qui ideo lucerna dicū-
tur,quia in illis fuit lux,& cognitio ve-
ritatis,qua illuminauērūt alios. *Et quo-*
G *niam tu illuminas lucernam meā*,i.præ-
dicatores:etiam te rogo, *illumina tene-*
bras meas, ſ. per eos prædicatores.

Quoniam in te eripiar à tentatione: & 229
in Deo meo tranſgrediar murum.

HIc Xp̄s vt homo petit hoſtis ſupe-
rationē.Præuidebat.n.ſe cū dia-
bolo pugnaturū,& ab ipſo tētandū,ideo
orat patrē, ut patris uirtute ipſum ſu-
peret.d. *Quoniam in te eripiar* &c.q.d.
ideo oro,qm̄ nō a me,ſed in te eripiar
H a tentatione diaboli,vbi dat nobis exē-
plum: vt in oī tentatione ad Dei adiu-
torium poſtulandū per orationē recur-
ramus, & ſtatim ex gaudio mutat per-
ſonā loquentis.quia in perſona ſuorum
nunc loquitur.d. *Et in Deo meo tranſgre*
diar murū. Murum.n. vocat obſtaculū *Murus.*
peccatorū: quod nos à Deo ſeparat,&
diſiungit ne ad ipſū poſſimus accedere. *Eſa.30.*
Sic.n.murum p̄ iniquitate accipit Pro
pheta.d. Erit vobis iniquitas hæc in mu
ro excelſo. Et nota quod non dicit diri-
mam murum:ſed *tranſgrediar murum*.
Quia

Digitized by Google

Quia diſimere penitus murum pecca-
torum non poteſt homo mortalis : ſed
gratia Dei trauſit murũ,idest, obſtacu-
lum peccatorum.

230 *Deus meus, impolluta via eius; eloquia*
16. q. 2. *Domini igne examinata; protector eſt*
dua. *omnium ſperantium in ſe.*

CONſequẽter hic petit mẽtis puri
ficationẽ Vbi ſciendũ, ꝙ Christus
cum ſit uia, veritas, & uita, tamẽ dupli-
Ioan. 14 cem viam impollutam dr̃ habere, viam
Via. qua venit ad nos, & uiã, qua vadimus
Christus. ad eum. Via, qua venit ad nos, fuit glo-
rioſa virgo Maria, quę impolluta dr̃
omni carens immunditia actuali, vel
originali. Et de hac dicit̃. Deus, in mari
Pſal. 76. via tua. Quid.n. mare ſignificat niſi
Mariã? Quia ſicut mare ſordes nõ reti-
net, ſic & Maria ab omni ſorde fuit alie
na. Viã aũt, qua vadimus ad eũ, eſt mã-
datorũ eius obſeruatio: quę impolluta
dr̃ quia nihil cõtra mores cõtinẽt eius
pręcepta: ſed oẽm deteſtant̃ immũditiã.
Pſal. 118. viã mandatorum tuorũ cucur
ri. Per hoc.n. petit mẽtis puritatẽ. q. d.
Si via, qua Xp̃s ad nos venit eſt impol-
luta, ſi via, qua vadimus ad Deũ, eſt im-
polluta, ſequit̃ ꝙ oportet me eſſe im-
pollutũ, ſi ipsũ ad me venire cupio, &
me ad ipsũ accedere. Vis ergo Chriſtũ
ad te uenire? Accede ad Mariã, quę eſt
via uitę, ꝑ quã ad nos venit. ipſo. d. Ec-
ce ego do corã vobis viã vitę. Vis tu
Hier. 12. ad Deũ accedere? ſerua mandata : quæ
ſunt vię rectę. Oſeę 14. Rectę uię Dñi
iuſti ambulãt in eis. Et ꝙ iſta via præ-
ceptorũ Dei ſit impolluta ſubdit. Elo-
quia Dñi igne examinata. q. d Sicut au
rum igne examinatũ, rubigine caret: ſic
eloquia Dñi. i ꝓcepta ſunt mũda. Sic.n.
ſuperius dictũ fuit. Eloquia Dñi elo-
Pſal. 11. quia caſta, igne examinata. Et, ſi forte
quis diceret, ꝓcepta Dei ſunt grauia,
& difficilia, ꝑꝑ qđ ipſe ait. Arcta eſt
Matth. 7 uia, quę ducit ad uitã, & ideo timeo nõ
poſſe ꝑ illã incedere. Statim dubiũ re-
mouet. d. Noli timere, *quia protector eſt*
oium ſperãtiũ in ſe. Illos.n. ꝓtegit: qui
nõ in ſeipſis, ſed ſolũ ſperãt in illo. Et
dicit oium: quia nullus ab eius ꝓtectio
ne excipit̃, niſi qui ſperare ĩ illo nõ vult,

A *Quoniam quis Deus præter Dominum?* 231
aut quis Deus præter Deum noſtrum?

HIc cõſequẽtẽr ex predictis in ꝑ-
ſona totius Eccleſię recognoſcit
Deũ: vt merito oẽs inducat ab obediẽ-
dum diuinis pręceptis. Vnde nota, qđ Deus.
Chriſtum vocat dominũ, & Deũ vocat Domi-
dominum. d. *Quoniam quis Deus præter* nus.
Dominum? q. d. nullus. Si ergo ipſe ve- Chriſtus
rus eſt dominus: ei merito obedire de-
bemus in uita præſenti Pſal. 2. Seruite
domino in timore. Secundo vocat ipsũ
B Deum. d. *Aut quis Deus præter Deũ no-*
ſtrum? quaſi dicat, nullus. Si ergo verus
Deus eſt: ab illo ſolo beatitudinẽ ſpera-
re debemus in futuro. Hæc eſt vita Ioan. 17
ęterna: vt cognoſcant te ſolũ Deũ, &c.
Et uide magnã differentiã inter domi-
num, & Deũ. Nã Deus eſt nomẽ eſſen-
tiale. Dominus autem nomen tempora
le, vt Deus ſemper fuit Deus: nõ autẽ
ſemper fuit Dominus: quia Dominus
relatiue refertur ad ſeruũ. & ideo cùm
relatiua ſint ſimul, ſicut Deus ab æter-
no ſeruũ nõ habuit, ita nec Dominus
C fuit. Et ex hoc inſurgit dubiũ. Qđ no- 12. q. 2.
men eſt maioris venerationis, an Deus, in præſẽ-
an Dominus. ti.

Deus, qui præcinxit me uirtute: & poſuit 232
immaculatam uiam meam.

HAcc eſt octaua pars principalis, in
qua ponit̃ per Chriſtũ. Eccleſiæ
data fortitudo cõtra oia nobis aduerſã-
tia. Et quia fortitudo cõtra hoſtes eſt
duplex, ſ. ad reſiſtẽdũ & ad inuadendũ,
ideo hic primò oſtẽdit ꝑ Chriſtũ datã
fortitudinẽ ad reſiſtendũ. Secundo ad
D ꝑſequẽdũ. ibi. *Perſequar inimicos meos.*
Quantũ ad primũ nota, ꝙ multa nos
fortes faciũt ad reſiſtendũ hoſtibus no-
ſtris: quę hic oſtendit Eccleſiæ à Xp̃o
collata, ſ. mẽtis innocentia in principio,
operis cõſtãtia: ibi. *Qui docet manus me*
as, aduerſitatis tolerantia: ibi. *Et diſcipli*
na tua. Quantum ergo ad primũ dicit. Præcin-
Deus qui præcinxit me, &c. Vbi nota gere.
quòd quamuis Grammatici differẽtiã Accinge-
faciant inter accingere, & præcingere, re.
& ſuccingere: quia accingimur bella- Pſal. 44.
turi. Pſalm. Accingere gladio tuo &c. Luc. 12.
Præ-

Præcingimur miniſtraturi. Præcinget
ſe, & faciet illos diſcumbere:& trãſiens
miniſtrabit illis. Succingimur ituri. Si-
Ioan 21. mon Petrus cùm audiſſet, quia Dñs
eſt:tunica ſuccinxit ſe:& miſit ſe in ma
re vt,ſ. veniret ad Ieſum. Tñ ſacra ſcri-
ptura indifferenter vnum accipit pro
alio.Sed tñ cõius accipitur præcingere
pro caſtitatis obſeruantia. Vñ ſuper il-
Luca 12 lo verbo Lucæ Sint lumbi veſtri præcin
Greg. in cti &c.ait Greg. Lumbos.n. præcingi-
homilijs. mus,cùm luxuriã per carnis continen-
tiã coarctamus, &c. Quid ergo ſignifi-
cat aliquem præcinctum eſſe, niſi mun
ditiam carnis habere?Hæc.n. virtus mi
rabiliter reſiſtit hoſtibus noſtris ſpiri-
tualib. Eccleſia ergo ſe fortem oſten-
dens ad reſiſtendũ diabolo,dicit, *Deus,
qui præcinxit me virtute*, ſ. caſtitatis, &
munditiæ, & ꝙ de virtute caſtitatis lo-
quatur ſubdit.d. *Et poſuit immaculatã
viam meam*.Et nota ꝙ præcingi debe-
mus triplici zona,i.triplici virtute per
triplicem zonam in ſcriptura ſignifica-
tam.Prima eſt zona aurea, quæ præcin
git pectus. Et iſta eſt munditia menta-
lis puritatis. De qua dr̃ Apoc.1. Quòd
Apoc. 1. Ioannes vidit ſimilem filio hominis ve
ſtitum podere, & præcinctum ad ma-
millas zona aurea.Secunda eſt zona li-
nea,quæ præcingit ventrem. Hæc eſt
temperantia cõtra ſuperfluas comeſſa-
Ioan.13 tiones,de qua dr̃ Ioan.13.ꝙ Ieſus ſur-
git a cœna: & cum accepiſſet linteum,
præcinxit ſe &c. vide temperantiam:
quia ſurgit a cœna.Tertia eſt zona pel
licea,quæ præcingit lumbos.Et hæc eſt
memoria noſtræ mortalitatis, quæ po-
nitur ad lumbos contra noxias carnis
delectationes. Et hac præcinctus erat
Matt.3. Elias 3.Reg. & Ioannes Baptiſta habe-
bat zonam pelliceam circa lũbos ſuos.
Quarta eſt zona funea, & hæc præcin-
git renes.Et hæc eſt pœnitentia rigidæ
Iob.12. aſperitatis.de qua dr̃.Pręcingit fune re
nes eorum.Iſta ergo multiplici virtute
Deus ſuos fideles præcingit:dum puri-
tatẽ carnis,& mentis contra hoſtis ver-
Caſtitas ſutias tribuit. Et nota, ꝙ merito iſta pu
Virtus. ritas ſiue caſtitas,hic virtus dr̃. Quia di
Greg.22 cit. *Præcinxit me virtute,* quia ſine illa
mor.c.3. nulla alia virtus exiſtit,ut oſtẽdit Greg.

E d.Nulla.n. bona ſunt cæterã: ſi occulti
iudicis oculis teſtimonio non approbã-
tur caſtitatis. Oẽs quipqe virtutes in
cõſpectu cõditoris vicaria ope ſe ſuble-
uant,& quia vna virtus ſine alia vel nul
la eſt oĩno,vel minima: niſi viciſſim ſua
cõiunctione fulciantur.Si.n. vel caſtita-
tem humilitas deſerat, vel humilitatẽ
caſtitas relinquat:apud amatorẽ humi-
litatis;& munditiæ prodeſſe quid põt,
vel ſuperba caſtitas, vel humilitas in-
quinata? Sic ergo Eccl'a dicat de Xp̃o:
præcinxit me virtute,ſ.caſtitatis:& rõnẽ
F ſubdit,quia *poſuit immaculatam viam
meam.* vnde de Eccleſia dicitur. Chri- *Ephеſ.5*
ſtus dilexit Eccleſiam,& tradidit ſeme-
tipſum pro illa, vt ſanctificaret eam: ut
ſit ſancta,& immaculata.

*Qui perfecit pedes meos tanquam ceruo-
rum: & ſuper excelſa ſtatuens me.* 233 *De pæ. d 6.quæ-ris.*

OStẽditur hic in quo vera virtus
conſiſtat munditiæ, ſ.in abdica-
tione tẽporalium, & ſupernorũ amo-
re.Vbi notandũ,quod ſm naturales,cer *Montes*
uus cũ ſit agilis naturę deſpiciens baſſa, *excelſi*
G ſiue valles ſemper tendit ad ſuperiora: *ceruis.*
& oĩa impedientia aſcenſum ſuum, faci
liter ſaltando tranſgreditur. Et ideo
Pſal.nunc volens oſtẽdere in quo vera
mũditia nr̃a conſiſtit:ſimilitudinẽ cerui
adducit.d. *Qui perfecit pedes meos tanq̃
ceruorũ.* Vbi per pedes intellige mentis
affectiones, quib. totus homo interior
geſtatur. Vñ iſtũ paſſum exponit: gl.d.
Qui perfecit pedes meos tanq̃ ceruorum,i. *Ceruus*
amorẽ meum,quo vado ad eum, *tanq̃* *Iuſtus.*
ceruorum,i.ad trãſeunda ſpinoſa,& vm-
broſa implicamenta ſæculi. *Et ſuper ex-*
H *celſa ſtatuens me*, ſ. in cœleſtibus fixit
cordis mei intentionem.In primo ergo
nota deſpectionẽ terrenorum. In ſcd'o
vero amorẽ ſupernorum.Ad iſtum in-
tellectũ hũc verſiculũ exponit Greg.d.
Qui perfecit pedes meos tanq̃ ceruorũ,&c. *Greg.26*
Ceruus n.cùm montium iuga conſcen *mor.c.4*
dit:quæcunq; ſe aſpera obijciunt,quæ-
cunq; ſentib. illigata dato ſaltu tranſ-
greditur,& abſque vllo curſus ſui obſta
culo in ſublimia eleuatur.Ita etiam ele
ctorum mentes,quęcunque ſibi in hoc
mundo obſiſtere, atque obuiare cõſpi-
ciunt,

Digitized by Google

cium,contẽplationis ſaltu tranſcẽdunt, & more ceruorum deſpectis terrenorũ ſenſibus,in ſuperna ſe euehunt, dicẽtes cum Pſal. *Qui perfecit pedes meos tanquã ceruorum : & ſuper excelſa ſtatuens me.*

234 *Qui docet manus meas ad prælium, & poſuiſti vt arcum æreum brachia mea.*

Bellum Diabolus.

POnit hic ſm,qđ nos facit fortes cõ tra mũdum,& diabolum:quod eſt conſtantia mentis.Vbi notandum,ꝙ in præſenti vita ſemper ſumus in continuo bello cum carne,mundo,& diabolo:quia mundus allicit, caro inficit.ſed diabolus decipit:Sed cõtra iſtos hoſtes pugnare docemur:dũ ſingulis ipſorũ iaculis, virtutibus oppoſitiuis armamur: vt oſtendit Greg.d. Sancti.n.viri,quia contra multiformẽ aduerſariũ ſe pugnare conſiderant:ſemetipſos in certamine multipliciter armant. Hẽnt.n.cõ tra famẽ diuini uerbi pabulũ,cõtra belli gladium continentiæ ſecutũ, contra flagellum linguæ, protectationem patientiæ,cõtra exterioris calamitatis dãna interni amoris adiutoriũ. Vñ miro modo agit vt quo eos hoſtis callidus numeroſius tentat, eo circũſpecti Dei milites virtutibus ditiores fiant. Si aũt vis videre modo, quo nos docet cõtra ſpirituales hoſtes pugnare:hoc figuraliter ponit Iud.7.vbi dr.qđ cum Gedeõ princeps populi Iudæorum a Madianitis opprimeretur,& eis vellet reſiſtere: decẽ millia viros congregauit. Cui dixit Dñs:Multus eſt populus,nec tradetur Median in manu eius:ne forte gloriet Iſrael,& dicat. Meis viribus liberatus ſũ.Præcepit ergo dñs,ut milites ad pugnam ducẽdos ſic probaret.ſ. vt oẽs ad aquã potandũ duceret, & illos q flexis genibus aquã biberent.ſ.ponẽdo os ad aquã,repudiaret. Illos aũt,q genuã flectere non dedignarent,ſed manu aquã ad os proiecta biberent:illos eligeret.Sic ergo factũ eſt,ꝙ de decem millibus ſolũ trecenti inuenti fuerunt, qui aquã manu,& lingua biberẽt:&hos elegit ad pugnã,quos ſic armauit. Nã quilibet eorũ habebat lagẽnã uacuã in manu,& lumẽ intra lagenam abſconditũ, & in alia manu tubã.Et dixit eis.Quod

Greg. li. 7. mor. c.19.

Iud.7.

A videritis me facere:& vos facite. Cum aũt appropinquarẽt ad caſtra Madian, oẽs ſimul lagenas fregerũt & turbis inſonuerunt, & lãpadibus lucentibus taliter hoſtes ſubito terruerũt, ꝙ oẽs ſũt in fugã conuerſi. Ad propoſitũ:Gedeõ ſignificat Xpm.Nam,vt ait Greg.iſtam figurã exponendo lib.30.mo.c.32. Gedeon interpretaĩ circuniens in utero. Et Dñs noſter quãuis per maieſtatis potentiam oĩa complectatur,tñ per diſpẽſationis gratiam intra vterum uirginis venit. Quis eſt ergo iſte circumiens in B vtero:niſi omnipotens Deus:qui ſua diſpenſatione nos redimẽs, diuinitate cũcta cõplectens, & humanitatem intra vterum uirginis ſumẽs:in quo vtero & incarnatus fuit,& clauſus non fuit? qui quãuis in utero eſſet per humanitatẽ: per diuinitatem tñ ex vterum exiſtẽs, oĩa complectiĩ,& circundat. Quid aũt Madianitæ figurant,niſi hoſtes aĩarum. ſ.dæmones & vitia? Nã Madian interpretaĩ iniquus,aut contradicens.Quid aqua,qua ſuos milites probat Xp̃s, niſi pẹnitentia deſignaĩ, quæ aĩas lauat:ut C ſcriptura ſacra intelligitur. Quã aquã aliqui ſolo ore bibunt: & manum apponere nolunt:q multa.ſ.de pẹnitẽtia, vel de præceptis diuinis loquunĩ: ſed nihil manibus tangunt,dicunt.n.& non faciunt. Quinimò tales ad iſtã aquam genũa flectere videnĩ: ſi eorum uerba attendas, ſed ad faciendũ, qđ dicunt, manũ apponere nolunt. Et oẽs tales tãquam indigni milites,& inhabiles Chriſtus recuſat.Sed illos,qui cũ manu primo aquam accipiunt: deinde lingua ipſam lambunt,i.qui aquam pẹnitentiæ, D vel ſcripturę primo operib. adimplẽt, & poſtea lingua bibũt,qui.ſ.ipſam alijs prædicant: exemplo Chriſti,qui cœpit facere & docere. Act.1. Iſtos inquam tales ut idoneos milites ad pugnandũ eligit Chriſtus.Sed attende:tales milites, vt hoſtes ſuperẽt, quibus armis muniri debent,audi quod ſequitur, Debẽt portare lagenas uacuas. Lagena enim vas terreũ eſt,& fragile, & ſignificat corpora noſtra quæ de terra ſunt, & fragilia, quæ lagenæ debent eſſe uacuę per ieiunium.ſ. & abſtinentiã ciborum.ſed intus

Greg. li. 30. mor. c.32.

Aliter habetur in original. Gregor.

tus

tũs lampades dẽnt hr̃e,ſ.virtutibus,qui
bus mẽs illuminatur, abundare. Dẽnt
& tubas hr̃e in manibus, i. orõnem ad
Deum cum manibus, & operibus mun
dis.Iſti ergo milites ſic armati.dũ ap-
propinquant hoſtibus.ſ. tẽtanr̃ a diabo
lo,carne, vel mũdo, lagenas dẽnt frãge
re.i.de corporibus non curare: quini-
mo ſi expediat,ante permittere corpo
ra interimere quã illis cõſentire: dẽnt
ẽt tunc lumẽ,qđ intus latebat,oſtende
re.i.per ſuã cõſtantiã alijs exempla da
re virtutum, ſed ne confidant in ſeipſis
dæmones ſuperare,ſed in Deo,tunc tu
bis clãgere dẽnt.i. ĩ orõne clamare ad
Deum.Et ſtatim hoſtes cõfuſi recedẽt,
2.Re.20 & ſuperati.Sic.n.dr̃.Cecinit tuba,& re
ceſſerunt. Hæc eſt ergo doctrina præ-
liandi q̃ nos hr̃e docuit Chriſtus,vñ in
perſona Ecclæ nunc dicit Pſ. *Qui docet
manus meas ad praliũ.* Sed qa oĩa iſta ſi
ne perſeuerantia præmium non meren
tur,iõ ſubiungit.d. *Et poſuit vt arcũ are
um brachia mea.* Per arcum.n.hic diui
na præcepta ſignificanr̃.Et ſic arcum te
net in manu.qui diuina p̃cepta in ope-
Greg.19 mo.c.28 re ſeruat.vñ Greg.Per arcum ſacra ſcri
ptura ſignificatur. Ipſa eſt.n.arcus:de
Aliter habetur in originali Gregor: quo ad corda hoium,ſicut ferientes ſa-
gittæ,ſic terrentes ſniæ veniunt vñ re
cte de ſacra ſcriptura per Pſ.dr̃, Arcum
ſuum tetẽdit,& parauit illũ & in eo pa
rauit uaſa mortis &c. Arcũ ergo tenet
in manu,qui diuina eloquia quæ corde
cognoſcit opere perficit. Sed iſte arcus
æreus debet eſſe:per ęs enim cõſtantia,
& fortitudo ſignificatur. Et hoc notans
hic Eccleſia d. *Et poſuit vt arcũ æreum
brachia mea.* i.dedit mihi cõſtantiã pſe
uerantię in operatione diuinorũ man-
datorum. Et hoc eſt, qđ d.gl. *Et poſuit
Iob.29. vt arcũ æreũ brachia mea.* i. dedit mihi
infatigabilem intẽtionem meorum bo
norum operum. Et hoc pr̨edixerat Iob
dicẽs. Arcus in manu mea inſtaurabi-
tur.i. per conſtantiam fortificabitur.

*Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ;
235 & dextera tua ſuſcepit me.*

13.q. in præſenti. SEd ne quis talem conſtantiã in ope
rib.virtuoſis a ſeipſo habere credat,
ſed a Deo, nunc ſe Eccleſia vertit ad

E Deũ.d. *Et dediſti mihi protectionem ſalu
tis.* i.protexiſti me ad ſalutẽ: qa p̃dicta
non ſufficiunt,nec poſſunt permanere,
niſi adſit Dei protectio: qua in ſuã curã
& cuſtodiã nos recipiat. Et hoc eſt,qđ
d. *Dedit mihi p̃tectionẽ ſalutis.* Sed qua Dextera.
liter? *qa dextera tua* i. filius tuus Dñs Chriſtus
Ieſus Xp̃s *ſuſcepit me*,ſ. in ſuã grãm qđ Pſ.117.
alijs verbis notans Pſal d. Dextera Dñi
fecit uirtutẽ: dextera Dñi exaltauit me.
Vbi gl. Dextera Dñi.i.Xp̃s, qui eſt dex
tera patris,exaltauit me. magna uirtus
eſt exaltare humilem,deificare hoiem
F mortalẽ,præbere de infirmitate perfe-
ctionem,de ſubiectione gloriã, de paſ-
ſione uictoriã,pro terrenis dare celum.
Et quia oĩa nobis hic dextera Dñi fa-
cit,ideo veraciter dicit Eccleſia. *dexte-
ra tua ſuſcepit me.* Et hoc eſt,quod ali- Pſal.62.
bi Chriſto dicebat. Adhæſit anima mea
poſt te: me ſuſcepit dextera tua.

*Et diſciplina tua correxit me in finem; & 236
diſciplina tua ipſa me docebit.*

HIc conſequenter tertio oſtendit,
ꝙ nos contra hoſtes facit fortes
G aduerſitatis tolerãtia. Diſciplina.n.licet Diſciplina.
quandoq; ſignificet doctrinã, ſuſcipe
diſciplinã,ut ſis ſapiens: tñ q̃nque ſtat Prouer. 19.
pro aduerſitatibus. Nã ut dicit Cathol.
diſciplina dicir̃ a diſpliceo,ces. Et ideo
quia aduerſa diſplicent, ſaltẽ ſenſualita
ti,iõ diſciplina uocanr̃. Vñ & diſciplina
re idem eſt, ꝙ uerberare. vñ Prou 22.
Stultitia colligata eſt in corde pueri,&
virga diſciplinæ fugabit eã. Et iſto mo-
do hic loquir̃ Pſ. primo modo de diſci-
plina pro aduerſitatibus dicit. *Et diſci-
plina tua correxit me in finẽ.* ſ. tendere
H fecit in Xp̃m. Ipſa.n.diſciplina aduerſi-
tatis multotiens peccatores corrigit:&
in Chriſtum finẽ dirigit. vnde Apoſto Hebr.12.
lus dicit. Quem diligit Deus,caſtigat:
flagellat autẽ omnem filium, quem re
cipit. In diſciplina ergo perſeuerate.ꝙ
ſi extra diſciplinam eſtis: adulteri,& nõ
filij eſtis. Et ſic aduerſitatis diſciplina Aduerſitas.
peccatores corrigit: & manifeſtat qui
ſint veri filij Dei,& qui adulteri. Nam
qui per diſciplinam cõuertitur ad Deũ
verus Dei filius eſt. Qui autem per di
ſciplinam auertitur a Deo: adulter, &
ſpurius

ſpurius iudicatur. Ad hoc moraliter notandum ꝙ Deus aduerſa immittit multotiens,& diſciplinas,vt corrigat: & manifeſtet filios legitimos, & ſpurios dicit Magiſter de proprietatib. rerũ lib. 10.& hēt hoc a Macrobio lib. ſuo primo de lapidibus,quod eſt quidã lapis dictus adamas,vel magnes, cuius ſunt tres ſpecies. Quia quidã eſt pellicidi coloris ad modũ cryſtalli: magnus ad modũ auellanæ, cuius durities oẽ fertũ, & ignem contemnit:& de iſto dr̃, ꝙ nullo modo frangit niſi ſanguine hircino, cuius proprie-

Nota. Mulier. Caſtitaſ

tas inter alias eſt, ꝙ ſi capiti mulieris dormientis ſuperponatur, ſcire poterit maritus, ſi ſit caſta, vel adultera: quia ſi caſta fuerit, vi lapidis cogitur in dormiẽdo vt uirum ſuũ ſubito amplexetur. Si vero adultera, quaſi cum quodã impetu a marito reſilit, & tanq̃ tanti lapidis indigna, de lecto cadit. Moraliter aĩa noſtra ſponſa eſt Chriſti per fidem.

Oſee.2.

Sponſabo te mihi in fide. Volens igitur Deus experiri, i. nos expertos facere: quæ ſit vera ſponſa, & quæ ſit adultera. ſupponit magnetem capiti, i. diſciplinã aduerſitatis, quæ per magnetẽ figurarur, quia eſt lapis durus, & rigidus, ſic & diſciplina. Et quid accidit? nam caſta, & vera Chriſti ſponſa per hoc ad Deũ magis conuertitur, & ipſum per ampliorem charitatẽ amplexatur. Si aũt adultera ſit, & non vera ſponſa: tunc à Deo auertitur & de lecto, ſ. charitatis cadit per impatientiam, & murmurationem contra Deum. Et ideo iſtam diſciplinã aduerſitatis ſi veri filij Dei ſumus, in pace ſuſtinere debemus. Eccl. 41. Diſciplinam in pace cõſeruate, filij. Et hoc eſt, quod nũc dicit Pſal. *Et diſciplina tua correxit me in finem.* Quandoq; ẽt accipitur diſciplina pro doctrina: & tũc dicitur diſciplina a diſco diſcis: quia doctrina. ſ. ſacrę ſcripturę nos diſcere facit. Et iſto etiã modo aduerſitas dr̃ diſciplina: quia pęna aduerſitatis oculos mentis aperit, quos clauſerat culpa.

Prou. 12

Qui diligit diſciplinã, diligit ſciam, & quantum ad hoc ſubdit, *Et diſciplina tua ipſa me docebit.* Et aduerte, ꝙ diſciplina aduerſitatis nõ ſolũ corrigit, & docet: ut in iſto verſiculo dr̃: ſed ẽt patientis dilatat charitatem: & firmitatem roborat ꝑ quod ſubditur,

A *Dilataſti greſſus meos ſubtus me: & non ſunt infirmata ueſtigia mea.* 237

11.q.1 ſi omnia.

Dilatatio.

IN Hebræo habetur. *Dilataſti paſſus meos ſubtus me.* Et per hoc vult oſtendere, quòd diſciplina hoĩem contra hoſtem fortificat. qñ enim pedes adinuicẽ ſunt coniuncti, homo faciliter ab aduerſario proijcitur: qñ aũt ſunt conueniẽter elongati, & dilatati, tũc eſt diſpoſitus ad firmius permanendũ. Sic ergo diſciplina greſſus dilatat: quia pedes affectionis cõuenienter elongat: & hoĩem tunc cõtra

B hoſtem magis fortificat. Sequitur & *non ſunt infirmata veſtigia mea.* Hic vox mutatur, quia ex prædictis Chriſtus ad patrem loquitur. d. *non ſunt infirmata veſtigia mea.* Quæ. n. ſunt Chriſti veſtigia, quæ nobis imitanda reliquit, niſi exempla, ſuæ vitæ? vt puta, quòd benignus fuit ad tribuendum, humilis ad ſuſtinendum, patiens ad exemplũ præbendũ? Et iſta veſtigia non infirmãtur in eius electis, qui eius veſtigia, & exẽpla ſunt ſequuti. de quibus Petrus Apoſtolus. d. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis re-

Veſtigiũ.

2. Pet. 2

C linquens exemplũ, vt ſequamini veſtigia eius, &c. Nõ fuerũt ĩfirmata hæc veſtigia in S. Apoſtolis, qui ibant gaudentes a cõſpectu concilij, qm̃ digni habiti ſunt &c.

Perſequar inimicos meos, & cõprehendam illos: & non conuertar, donec deficiant. 238

23.q.1. ſi Eccleſia.

EX prædictis ſex verſiculis apparet fortitudo nobis per Chriſtum collata ad reſiſtendum. Nunc autem conſequenter ponit fortitudinẽ ad perſequendũ, quę maior eſt, & duo facit: quia primo ponit hoſtium perſecutionem: ſecundo ipſorum deiectionem: ibi. *Et inimicos*

D *meos dediſti mihi dorſum.* Quantum ad primum notandum, ꝙ quamuis multiplices habeamus inimicos, tamen maximi inimici noſtri ſunt intrinſeci, & domeſtici nobis, ſcilicet motus carnales. Et de iſtis loquitur. *Perſequar inimicos meos.* ſ. motus carnales, qui ſunt inimici; quia inimici hominis domeſtici eius. *Perſequar inimicos meos.* i. motus carnales: cõtrariũ eius, ꝙ ſuggerunt, faciẽdo: vt puta illi ſuggerũt mundi vanitatẽ: & ego perſequar

Inimic. Caro.

Matt. 10

ſequar

ſequar illos per humilitatem, illi cupiditatem, & ego paupertatem, illi voluptatem, & ego charitatem, & ſic cõprehendam illos, non illi cõprehendent me. Sic
Leu. 26. .n. prædictum fuit. Perſequimini inimicos veſtros: & illi corruent corã vobis, & non cõuertat donec deficiant a rebellione. Vel ſi vis intelligere de inimicis temporalibus, inimici Chriſti fuerunt tyranni: & perſecutores Eccleſiæ: quos tunc perſequitur Chriſtus, qñ de inimicis facit amicos: quia deformauit, quod prius erant, & facit, quod non erant. Sic.n. perſecutus eſt Matthæũ, quẽ de Publicano apoſtolum fecit, ſic Paulum, quẽ de perſecutore fecit defenſorem, & Corneliũ: quem de gentili fecit fidelem &c. & de talibus ſubdit. *Non conuertar, donec deficiant*. ſ. eſſe inimici. Et nota, ꝙ iſta propoſitio eſt indefinita, & non vniuerſalis, & ideo vera eſt etiam ſi non omnes conuertat. Et hæc alijs verbis replicat. d.

239 *Confringam illos, nec poterunt ſtare.*

Cadere. SCilicet mihi reſiſtere: qui *Cadent ſubtus pedes*: Quod ſi ad motus carnis referãtur, tunc cadunt ſubtus pedes: qñ ſcilicet rectè volũtati ſubijciuntur. Si aũt de inimicis perſecutoribus, tunc ceciderunt ſub pedibus Chriſti, qñ eius imperio
Pſ. 109. ſubiugati fuerunt: iuxta illud Pſal. Ponam inimicos tuos ſcabellũ pedũ tuorũ. Et qa hoc a ſe facere nulla creatura põt, ideo Xp̃s oĩa prædicta patri attribuit. d.

240 *Et præcinxiſti me virtute ad bellum.*

EXpone vt tibi Dominus, qui præcinxiſti me virtute. *Et ſupplãtaſti inſurgentes in me ſubtus me.* Si de motibus carnalibus hoc intelligas: tunc hic Chriſtus loquitur in perſona membrorum ſuorũ, quia Chriſtus in ſe nõ habuit motus carnis ſpiritui repugnantes. Si autem de hoſtibus perſecutoribus: tunc expone, vt prędictum eſt in præcedenti verſiculo.

241 *Et inimicos meos dediſti mihi dorſum: & odientes me diſperdidiſti.*

HIc conſequenter ponit inimicorũ deiectionem, poſtquam poſuit eorum perſecutionem. Hic enim nõ loquitur de inimicis, quos ſibi per fidem ſu-

E biecit: ſed de obſtinatis Iudæis, & perſecutoribus, iſta litera exponitur: vt per hoc oſtendat Chriſtus ſe ſuperaſſe ſuos perſecutores, & illos in fugã conuerſos. Hoſtis enim, qui dorſum vertit, in fugã eſt conuerſus, & tunc eſt ſenſus. *Inimicos meos dediſti mihi dorſum*, id eſt, ipſi fugiẽdo verterunt ad me dorſum, quod impletum fuit, quãdo in vindicta mortis Chriſti, Iudæi hinc inde fugati, dorſum fugiẽdo vertebant ad templum, de quibus
Ezech. Quibus erant dorſa habẽtes cõtra templum Domini, Et hoc eſt, quod Ezech. 8
F ſequitur, *& odientes me diſperdidiſti.*

Clamauerunt, nec erat, qui ſaluos faceret, ad Dominum; nec exaudiuit eos? 242

VBi nota, ꝙ conuerti ad Dominum ſolum timore pœnæ, & nõ amore iuſtitiæ, non eſt meritorium. Sic ẽt clamans ad Dominum ſolum timore pœnæ exaudiri non meretur. Sic enim de Antiocho dicitur. Quod cum templum Dei maledixiſſet, & graui infirmitate tactus fuiſſet a Deo, cœpit ſeipſum cognoſcere, & timore pœnæ, quam patiebatur, om- Clamare. Oratio. Timor. 2. Mach. 9.
G nipotentem Deum inuocare, & tamen exauditus non fuit, vnde ibidem dicitur: Orabat Dñm a quo non eſt miſericordiã conſecuturus. Ita in propoſito de Iudæis dicitur, *quòd clamauerunt, nec erat qui ſaluos faceret, ad Dominũ, nec exaudiuit eos.* vnde quod ſcribitur Ioel 2. Omnis, qui inuocauerit nomen dñi, ſaluus erit, verũ eſt de illis, qui debitẽ inuocant illud.

Et comminuam eos, vt puluerem ante faciem venti; vt lutum platearum delebo eos. 243

H HOc enim de Iudæis ad literam fuit adimpletum. Quoniam ſicut puluis nulla ſoliditate ſtabilitur, ſed a vento vndequaque diſpergitur, ſic & Iudæi in vindictam Chriſti paſſionis ſunt per orbẽ diſperſi. Quod ideo ſe feciſſe Chriſtus dicit, quia hoc fecit per Romanos. Qui enim aliquid per alium facit, hoc per ſeipſum feciſſe videtur. vt de populo Iudaico dicatur illud Pſal. Non ſic impij, nõ ſic, ſed tanquam puluis, quẽ proijcit ventus a facie terræ. *Et vt lutum pla-* Iudæi. Puluis. Lutum. Pſal. 1.

Digitized by Google

plateārum delebo eos. qđ ideo dicit,qa ſi cut lutū plateaꝝ a diuerſis gentibus cō culcatˀ, & ſic citius deficit, & deletur,ſic & ipſi Iudæi in uindictā mortis Chriſti hoc a diuerſis mundis gentibus cōculcati,a terra ſua penitus alieni ſunt effecti. ſic.n.ad literā de populo Iudæorum dr.

Eſa.19. Ad gentē fallacē mittam eum.ſ. exercitum Romanorum, & contra populum furoris mei mandabo illi,vt auferat ſpolia,& diripiat prædam,& ponat illum in conculcationem quaſi lutum plateaꝝ.

244 *Eripies me de contradictionibus populi; conſtitues me in caput gentium.*

1.q.4.

HAEC eſt nona principalis pars Pſ. in qua ponitur Iudæorum Chriſto rebellis contradictio. Et ponitur primo Iudæorum contradictio,ſecundo gētium vocatio: ibi. *Populus quem non cognoui:* tertio Iudæorum exprobatio: ibi. *Filij alieni.* Quantum ad primum dicit *Eripies me,* &c. Et nota,q nō dicit de cōtradictione populi in ſingulari, ſed in plurali dicit de contradictionibus, quia Iudæorū populus multipliciter Chriſto contradicebat,ſ. Contradictione temeritatis,& ſuperbiæ. Contradictione pęnalitatis,& miſeriæ. Contradictione infidelitatis, & fallaciæ. Primo contradictione temeritatis, & ſuperbiæ; quia ſ. ſubditi ſuis dñis,& ſuperioribus rebellātes contradicunt. Sic.n. Cain cōtradixit Deo,& Chore Moyſi dño ſuo, de quibus ait Iudas in epiſtola ſua. Væ illis; qui in via Cain abierunt & in contradictione Chore. Sic & Iudæi Chriſto contradicebant, negantes ipſum regem, & Dominū ſuum.d. Non habemus regē niſi Cæſarē,& non ſolū Chriſto in perſona propria ſed ēt eius contradicebāt nuntijs.ſ. Apoſtolis ſuis Act.13. Vidētes Iudæi Gētes, repleti ſunt zelo, & contradicebant iis,q a Paulo dicebātur,blaſphemantes. In hoc.n. iſti nō aduertēbant dictū Philoſophi.d. Quod nō eſt licitū cōtradicere dijs,aut parētibus,nec doctori: Chriſtus autem erat Deus,pater, & doctor ipſorū. Secundo eſt cōtradictio pęnalitatis: qua ſcilicet alteri contradicitur,non ſolum non obediendo, ſed ēt flagella inferendo, & pœnas, & ſic Iudæi Chriſto

Contradictio.

Ioan.19

Act.13.

Philoſ. In retho.

Luc.2.

A contradicebant,ſic enim de ipſo Simeō prædixerat. Ecce poſitus eſt hic in ruinam,& in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur. Quod enim maius contradictionis ſignū contra aliquem pōt eſſe, quam ipſum iniuſtē perſequēdo, ad mortem ducere? Vnde ſecūdum Baſi. Signum huius contradictionis fuit ipſa crux dominica. In quo ſigno quando Chriſtus poſitus fuit,ab omnibus ſibi contradicebatur, & in omnibus: vt puta quia contradicebāt ſuæ dignitati regiæ, ſuæ potentiæ, ſuæ

B miſericordiæ. Et per hanc contradictionem ducimur ad patientiam d. Apoſtolo. Recogitate eum,qui talem ſuſtinuit aduerſus ſemetipſum a peccatoribus cōtradictionem, ut non fatigemini animis veſtris deficientes. Tertio eſt contradictio infidelitatis. Sic.n. Iudæi infideles Chriſto contradicebāt,ideſt, fidei Chriſti De Chriſti fide.d. illud. Act.13. De ſecta hac notum eſt nobis,q vbique ſibi contradicitur. Et ab iſtis contradictionibus ſe eripi poſtulat Chriſtus, dicens Patri. *Eripies me de contradictionibus populi.* *Hebr.12*

C A quibus per reſurrectionem fuit liberatus: vnde.d. Viuit Dominus,qui eruit me de omni anguſtia. Et quia per talem contradictionem ipſi Chriſti occiderunt: & eius Apoſtolos a ſe expulerunt; ideo fide Chriſti Gentibus prædicata,& ab eis recepta, Chriſtus caput Gentium fuit factus: quia eius fidem receperunt, & hoc eſt,quod.d. *Eripies me de contradictionibus populi,* ſcilicet, per reſurrectionem,& per conſequens, *Conſtitues me in caput Gentium.* Eccleſia enim collecta eſt ex Gentibus.& Chriſtus caput eſt Ec *1.Reg.4*

D cleſiæ: ergo & caput Gentium, & hoc eſt quod ait Apoſtolus. Ipſe eſt caput Eccleſiæ,qui eſt primogenitus ex mortuis. *Col.1.*

Populus, quem nō cognoui, ſeruiuit mihi; in auditu auris obediuit mihi. *245*

14.q.5. qui habetis.

COnſequenter hic ponitur Gentiū per obediētiam Chriſto ſubiectio. Dicebātur enim gentes populus a Deo non cognitus: eo quod nō fuerat a Deo per legem, & Prophetas edoctus, nec etiam corporali præſentia Chriſti uiſitatus: qui tamen populus, audita Chriſti

Cognoſcere.

Seruire Obedire.

Digitized by Google

ſti prædicatione per Apoſtolos, per mũ-
dum diſperſos, ſtatim fidem recepit, &
obediens Deo fuit. Et hic notat Richar-
dus iſtũ verſum exponendo, dicens. Nõ
eſſet magnæ admirationis, ſi populus a
Deo cognitus ſeruiret illi: cũ verò inco-
gnitus illi ſeruiat, & in auditu auris obe
diat, magnæ laudi aſcribendũ eſt. Qui-
dã itaq; ſunt, qui a Deo cognoſcuntur:
& Deũ cognoſcunt. Quidam itaq. ſunt,
qui a Deo cognoſcunt. Cognoſcere Dei
eſt fœlicem facere Cognoſcere hominis
eſt de percepta fęlicitate Deo agere gra
tias, & tales ſunt Angeli omnes, & bea-
F ti. Quidam ſunt, qui nec cognoſcun-
tur, nec cognoſcunt, ſicut pauperes ne-
ceſſarij, quos nec rerum temporalium
copia ditat, nec beatificat ſeruitus diui-
na. Quidam autem a Deo cognoſcun-
tur: ſed Deum non cognoſcunt, ſicut
diuites huius ſæculi, qui acceptis opi-
bus affluunt: ſed carnalibus deſiderijs
preſſi, nunquam ad cœleſtia cor ſuſpen
dunt. Quidam vero Deum cognoſcunt:
ſed non cognoſcuntur a Deo, ſicut pau-
peres voluntarij, quos nec tribulatio,
G nec anguſtia, nec alia quæcunque peri-
cula poſſunt ſeparare a charitate Chri-
ſti. In quorum perſona dicitur in Pſal.
Pſal.21 Deus Deus meus, reſpice in me: quare
me dereliquiſti? Nunquid incogniti vi-
dentur a Deo, qui orant vt reſpiciantur?
Veruntamen licet habeantur quaſi igno
ti, licet videantur derelicti, ipſi tamen
Deum cognoſcunt, vnde ex perſona
cognoſcẽtium ſtatim ſubinſertur, Deus
meus, clamabo per diem &c. De his er-
go dicit vox diuina. *Populus quem non
cognoui. ſeruiuit mihi*, ac ſi aperte Ange-
H lis ſuis dicat. Quid mirum, ſi vos mi-
hi ſeruitis, quos fœlices facio: quando
illi mihi ſeruiunt, quos in ſua paupertа-
te relinquo? Et quid mirum, ſi vos mi-
hi obeditis, qui faciem meam videtis:
cum & illi audiant, qui me non vident?
Et iſta omnia applicari poſſunt cõtra di
uites huius ſæculi, & potentes: qui Deo
exiſtunt de beneficijs ab eo receptis in-
grati, non enim tales aduertunt, quod
dicitur Deuter. 17. Qui ſuperbierit, no-
lens obedire ſacerdotis imperio, & de-
creto iudicis, morietur.

E *Filij alieni mentiti ſunt mihi; filij alieni inueterati ſunt, & claudicauerunt à ſemitis ſuis.* 246 *de pœn. d.4. finis.*

CONſequenter hic ponitur Iudæorũ
exprobatio. Et hoc reſpectu Gen-
tium. q.d. Chriſtus. Ecce q̄ de Gẽtibus
dictum eſt: populus, quẽ nõ cognoui, ſer
uiuit mihi. Sed q̄d dicã de populo meo *Iudæus Filius. Alienus.*
Iudæorũ, quẽ cognoui? certe q̄d ipſi fa-
cti ſunt filij alieni, q̄ ipſi mentiti ſunt
mihi, q̄ ipſi inueterati ſunt, q̄ ipſi clau-
dicauerũt. Primo. n. Iudæi, q̄ primo erãt *Ioan.8.*
F filij Dei per ſingularẽ protectionẽ, cultũ
& deuotionẽ, per infidelitatẽ facti ſunt
filij alieni. ſ. a me: quia facti ſunt diaboli,
quibus dr̄. Vos ex patre diabolo eſtis.
Prius. n. Iudæi dicebantur filij Dei pro
prærogatiua patrum, ſic ut de ipſis per
Moyſem dictum eſt Pharaoni. Dimitte
primogenitum meum Iſrael: ſed per pec
cata facti ſunt filij alieni, vñ de ipſis dr̄.
Væ Gẽti peccatrici, filijs alienis, popu- *Eſa.1.*
lo pleno peccatis, & iſti mẽtiti ſũt Deo,
quia. ſ. contra mentẽ dixerũt, qñ falſa te
ſtimonia contra Xp̄m proferebant vt eũ *Luc.22.*
G morti traderent. Hunc inuenimus ſub-
uertentẽ gẽtẽ noſtrã, & prohibentẽ tri- *Pſal.25.*
buta, &c. Et ideo de ipſis Xp̄s dicit. In-
ſurrexerunt in me teſtes iniqui, & men
tita eſt iniquitas tibi. Sed aduertant ta-
les, q̄ mẽtiri Deo poteſt homo: ſed Deũ *De cõſec. diſt.3*
decipere non poteſt. Tertio iſti ſunt in-
ueterati, ideſt, veterem hominem, ſcilicet
Adam ſunt imitati, qui Dei contempſit
imperiũ, vt placeret vxori, ſic & iſti no-
uum hominem Chriſtum refutantes, &
carnalitatem ſolum ſequentes, ſunt in-
ueterati peccatis Pſal. Inueterati inter
H omnes inimicos meos. Iſti etiam claudi- *Pſal.6.*
cauerunt, ſcilicet per infidelitatem, qui *Claudicatur.*
enim Deo vel ſacræ ſcripturæ in parte
vult credere, & non in alia parte, talis
claudicat infidelitatis vitio. Sic & popu-
lus Iudæorum claudicat, qui teſtamen-
tum vetus recipiens, nouo teſtamento
contradicit. Claudicat etiam in antiquo
teſtamento, quia quod ex ipſo faciendũ
cognoſcit, hoc opere facere cõtradicit. *Greg.18 mor.c.21.*
Vnde Gregor. iſtum textum adducens.
d. Iudaicus populus habens oculos, clau-
dus fuit; quia legem quidem ſciendo te-
nuit;

nuit, ſed in ea greſſum bonæ operationis non tetendit. Si enim Iudaicus populus à bono opere minime claudicaſſet, nequaquam uoce Dñi Pſal. dixiſſet. *Filij alieni mẽtiti ſunt mihi, &c. & clau dicauerunt à ſemitis ſuis*. Qui nimirum Iudæorũ populus idcirco claudus nominatẽ, quia ſanũ greſſum in operatione nõ habuit, quippe qui vtroque pede vti no luit, dũ unũ teſtamentũ recepit, & aliud ſpreuit. Vnde iſti populo ad literã dicebat Helias. Vſquequo claudicatis in duas partes? ſi Dñs eſt Deus, ſequimini eum, &c. ſic & moraliter quilibet peccator claudicat. Quod declarãs Ricardus, iſtum uerſiculũ exponens, d. Ad imaginẽ, & ſimilitudinẽ ſuã creauit Deus hominem magnũ, ſ. & rectũ, ſicut de Dño ſcriptũ eſt. Magnus Dñs noſter, & magna virtus eius, &c. & alibi, quoniã rectus Dñs Deus noſter. Eſt itaq; anima magna, quia capax æternorũ. Eſt recta quo ad appetitũ ſupernorũ, quę vero nõ ſapit, quę ſurſum ſunt, ſed quę ſuper terram, claudicans eſt. Nec tamen ex hoc magna eſſe deſinit, manens, ſ. æternitatis capax. Neque enim illius aliquando non capax erit, etiam ſi nunquam caperet, vt fit, qũo ſcriptum eſt. Veruntamen in imagine pertranſit homo, imò quaſi claudicans pede. Nam per magnitudinem, qua capere Deum poteſt, etiã perdita rectitudine, claudicat pede factus filius alienus. Et de tali reor eſſe dictũ. *Filij alieni mentiti ſunt mihi, &c.* Pulchrè appellati ſunt filij alieni: nam filij ſunt propter retentam magnitudinem, ſed propter amiſſam rectitudinem alieni. Non enim dixiſſet claudicauerunt, ſed corruerunt, ſi ex toto magnitudinem amiſiſſent. Iſtos ergo tales claudos ad pœnitentiã uocat Dominus. d. Cęcos, & claudos introduc huc.

3. Reg. 18. *Peccator Claudicare* *Luc. 14.*

247 *Viuit Dominus, & benedictus Deus meus, & exaltetur Deus ſalutis meæ.*

Hic eſt decima, & ultima pars principalis Pſal. In qua pro acceptis beneficijs ponitur diuina laus & commendatio. Vnde hic loquitur Eccleſia Deo gratias agens. Et duo facit, quia primo beneficia Dei ſibi facta commemorat, ſecundo pro ipſis Deum glorificat, ibi. *Propterea confitebor tibi.* Circa primum tria beneficia in ſpeciali hic enumerat Eccleſia ſibi facta, ſ. quia Deus Eccleſiã ſuam primo iuſtificat, ſecundo magnificat, ibi. *Deus qui das vindictas.* tertiò ipſã ab inimicis liberat, ibi. *Et ab inſurgentibus.* Quantũ ad primum. d. *Viuit Dominus, &c.* Vbi ſciendum, ꝙ licet Deus ſit uia, ueritas, & uita per eſſentiã in ſeipſo, non tñ omnibus eſt uita ſicut nec ueritas, nec uia. Nam illis ſolum eſt uia, qui per ipſum incedunt, eius mãdata ſequentes. Pſalm. Spiritus tuus bonus deducet me in uiã rectã. Illis autẽ, qui non Chriſtum, ſed diabolũ imitantẽ, non eſt Deus uia, ſed diabolus, de quibus in Pſal. Inquinatæ ſunt uiæ illius in omni tpe. Sic & illis ſolũ eſt ueritas, qui eius ueritatẽ faciũt. Et cõformiter illis ſolũ eſt uita, quos ꝑ ſuam gratiam, & fidẽ iuſtificat, ſic. n. dicit Apoſtolus. Viuo ego iam non ego, uiuit aũt in me Chriſtus, quod. n. nunc uiuo in carne, in fide uiuo filij Dei, & ſic illis Chriſtus uiuit, quos per fidẽ, & gratiã iuſtificat. Cũ ergo Eccleſiã per fidẽ, & gratiã iuſtificet, ſequitẽ ꝙ ſuæ Eccleſiæ uiuit, & hoc eſt, ꝙ dicit, *Viuit Dominus*, ſ. mihi. Vnde gl. *Viuit Dominus*, quia præſens eſt in corde meo firma fide mihi uiuus. Sic n. dicitur. Iuſtus ex fide uiuit. Et quia uiuus ſigna uitæ debet oſtendere, ſigna autẽ uitę ſpiritualis eſt Deũ benedicere, & magnificare, ideo iſte in perſona Eccleſiæ in uocem uitæ prorũpẽs ait. *Benedictus Deus meus.* i. à me benedicitẽ, & laudatur, & exaltatẽ, ipſe. n. in ſeipſo exaltari nõ põt, ſed exaltatur in nobis. *Exaltetur*, inquit, *Deus ſalutis meæ.* ſ. qui dat mihi ſalutẽ in excelſis, nõ in terris. i. cœleſtẽ, nõ temporalẽ, q. d. Non terreno more de Deo ſalutis meę ſentiã, ſed in excelſo de illo ſperabo. hæc eſt ſalus animarũ, nõ corporũ. 1. Pet. 1. Reportãtes finẽ fidei ueſtrę ſalutem animarum veſtrarum.

Vita. Deus. Via. Veritas. *Pſ. 142.* *Pſal. 9.* *Galat. 2* *Rom. 1.* *1. Petr. 1*

Deus, qui das vindictas mihi, & ſubdis populos meos ſub me liberator meus de inimicis meis iracundis. 248

Oſtẽdit hic qũo Deus Eccleſiã ſuã magnificat. Vide nouũ genus uindictæ, quo Deus uindicat Eccleſiam, nam

Vindicta.

nam homines vindicando iniurias, iniuriantes puniunt, & exterminant, Chriſtus autem vindicans Eccleſiam iniuriãtes Eccleſiæ filios facit, & ſubditos. Et hoc eſt, quod dicit hic Eccleſia. *Deus, qui das uindictas mihi*.i. vindicas me de hoſtibus meis. Sed qualiter? ſubdit. *Subdis populos meos ſub me*.ſ. qui mihi erant rebelles, obedientes mihi facis, & fideles. Pia uindicta eſt, dum rebellis ſubdit. Et quia qñ rebelles Eccleſiæ, & pſecutores fidem Chriſti receperunt, & Eccleſiæ facti ſunt ſubiecti: tũc Eccleſia ab inimicis eſt liberata, q.a amplius inimici nõ remanſerunt ideo, d. *Subdis populos meos ſub me*. & ſequit. *Liberator meus de inimicis meis iracundis*. Nõne inimici iracũdi, & crudeles cõtra Eccleſiam q̃doq; fuerũt Romani, qui modo Eccleſiæ ſubditi, primã Eccleſiæ, ſedẽ hñt, & ſic de alijs? Ex quibus apparet, quam vtile ſit nobis vindictã nõ facere ſed vindictã iniuriarũ relinquere Deo, qui inimicos, & ſubditos facere nouit. unde. Mihi vindictã, &

Rom. 12 ego retribuam dicit Dñs. Et nota, q̃ diuerſimodè vindicat Deus ſm diuerſitatẽ perſonarũ, qm̃ vindicta Dei eſt aliquibus iuſtiſſima pp offenſam ſupernę maieſtatis, & iſta eſt acceptabilis bonis.

Pſal. 57 Pſal. Lætabit̃ iuſtus, cũ viderit uindictã. Quinimo clamãt ſancti. Vindica ſangui-

Eccl. 17. nẽ noſtrũ, &c. Aſperrima, pp malitiã humanæ uoluntatis, & ſic eſt terribilis malis. Vindicta oĩs impij ignis, & uermis. Potẽtiſſima propter ſuperbiã mundanæ poteſtatis, & ſic erit ineuaſibilis. Gentibus reddet vindictã, donec tollat plenitudinem ſuperborum, & ſceptra iniquorũ

Eccl. 35 contribulet. Dulciſſima in reductione reproborum, & ſic eſt deſiderabilis iniuriatis, quia .ſ. perſecutores facit amicos, & ſubditos. Quid enim magis potes lucrari de uindicta inimici, niſi quã quod fiat amicus? Et de iſta vindicta hic loquitur Eccleſia. d. Chriſto, *Deus, qui das vindictas mihi, & ſubdis populos, &c.*

249 *Et ab inſurgentibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.*

De pani tẽ. diſt. 4. quãquam.

Hic oſtenditur, q̃ Deus Eccleſiam ſuam ab inimicis liberat. Quæ.n. maior poteſt eſſe liberatio tibi ab inimico tuo, quam te ſuper inimicum tuũ conſtituere, & ipſum tibi ſubdere? Et hoc hic notãs. d. *Et ab inſurgentibus*, &c. Quod duobus modis exponit. Primo de bonis ad fidẽ conuerſis, qui primo cõtra eccleſiam inſurrexerant, ut fuit Apoſtolus, qui tñ poſtea Chriſti eccleſiã exaltauit, & amplificauit, ac defenſauit. Et ita mundi principes, qui primo perſecutores eccleſiæ fuerant, poſtmodũ ad fidem Chriſti conuerſi, ipſam exaltauerunt. q̃ bene prædictũ fuerat de ipſis gẽtilibus Iob 28. Ad ſilicẽ extendit manũ ſuam, ſubuertit à radicibus mõtes, q̃ ad propoſitũ exponens Greg. d. Manũ quippe ſuã ad ſilicem Xps extendit, quia ad duritiã gentiũ, brachiũ ſuæ prædicationis miſit, ut. ſ. ab illis exaltetur, qui prius erant inimici. Quid n. hoc loco, montes, niſi potẽtes huius ſæculi accipimus, qui terrena ſubſtantia in altum tument? De quibus pſal. d Tange mõtes, & fumigabuut. Sed mõtes à radicibus ſunt euerſi, q.a prædicante ſancta eccleſia, ſummæ huius ſæculi poteſtates in adoratũ omnipotentis Dei ab intima cogitatione deciderant. Sic igit̃ eccleſia exaltatur hodie ab ijs, qui prius inſurgebãt in eã. Vnde de hoe dñs prædixit Eccleſiæ ſuæ. Veniũt ad te curui filij eorũ, qui humiliauerunt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum, qui detrahebant tibi. Vel ſecundo exponitur de malis obſtinatis. Certum enim eſt, quòd quanto fortior eſt pugna, tanto glorioſior eſt victoria. Et ſic perſecutio, & rabies malorum contra eccleſiam pugnantes, ipſam exaltant, quia ipſam per victoriam reddunt glorioſiorem. Quia quanto amplius hoſtes inſurgunt in iram, tãto amplius exaltatur ille, qui pertulit tribulationẽ. Sic.n. per Chriſti paſſionem exaltata fuit eccleſia. Sic per martyrũ mortes fuit coronata. Vnde augmentabatur, & creſcebat: vnde & eccleſia dicit: *Qui exaltas me de portis mortis*, ideſt, per mortem, & perſecutionẽ, quã fideles ab inſurgentibus ſuſtinent: tu me exaltas, ſic & nũc ait. *Ab inſurgẽtib. in me exaltabis me*. Sequit̃ ad iſtum ſenſũ. *A viro iniquo eripies me*. Quia eccleſia ſic exaltata, à viris iniqs fuit liberata, q.a de ipſa non habuerunt inten-

Exaltare. Eccleſia

Greg. 18 mor. c. 22.

Pſ. 143.

Eſa. 60.

Pſal. 9.

intentum,ſed totũ oppoſitũ euenit,quia illi cogitabant inſurgẽdo,Xpi fidẽ,& eccleſiã ſupprimere,& certè per illos licet contra voluntatẽ eorũ magis fuit exaltata, & ſic ab intentione eorũ liberata, ſic .n.dicit ſuperius.*Eripies me de cõtradictio nibus populi:conſtitues me in caput gentiũ.*

250 *Propterea confitebor tibi in nationibus,domine,& nomini tuo Pſalmum dicam.*

HIc enim eccleſia enumeratis beneficijs à Deo ſibi collatis: ipſi Deo pro illis gratias agit. Agit enim gratias ore,& opere. Ore dicit,*Propterea confitebor tibi in nationibus*,ſ.confeſſione laudis.confitetur.n.dño,qui dñm laudat.Et opere. d. *Et nomini tuo Pſalmum dicam.* Vbi notandum, ꝙ Deo confitendo, vel gratias agendo, non noſtra merita proferre debemus, ſed ſolũ beneficia eius.

Pſal.88. Sic.n.de ſpiritualibus hominibus dr̃.Pſ.

Cõfeſſio. Confitebuntur Cœli mirabilia tua, do-

Laudare mine,i.ſ̃m glo.Cœleſtes homines lauda-

Conuerſio. bunt non merita ſua, ſed mirabilia tua, ꝙ nos redimis,ꝙ nos iuſtificas per miſe-

Peccator, ricordiã, ꝙ in perſecutionibus exaltas. In omni enim miſericordia perditorum, in omni iuſtificatione impiorum, quid confitemur, quid laudamus,niſi mirabilia Dei? Lauda, quia reſurrexerũt mortui, plus confitendo lauda, quia redempti ſunt perditi. Vidiſti heri hominem voraginem ebrietatis fuiſſe: hodie autẽ ſobrietatis ornamentum, heri crimen luxuriæ, hodie ornamentum temperantiæ; heri blaſphematorem Dei, hodie Dei laudatorem, heri ſeruum creaturę, hodie cultorem creatoris. Et hæc ſunt mirabilia Dei, quæ confiteri debemus domino,vt quilibet noſtrum dicat illud

Pſ.108. Pſal. Confitebor domino nimis in ore meo, ideſt, valde, in medio multorum laudabo eum, ſic & nunc dicit. *Propterea confitebor tibi in nationibus.* Et aduerte,quòd domino confiteri debemus:non ſolum in proſperis, ſed multo fortius in

Eſa.12. aduerſis. Confitebor tibi,domine, quoniam iratus es mihi. Sed quidam adeo peruerſi ſunt, quod etſi in proſperitati-

Greg.l.8. bus Deum laudant: tamen in aduerſis

cap.25. blaſphemant,de quibus ait Greg. Scien-

A dum vero eſt, ꝙ tunc mali diuinæ iuſtitiæ rectitudinẽ confitentur,& Deũ laudant, cum ſe ad gaudium incolumitatis ſubleuant,& alios flagella caſtigant,cum ſe proſpiciunt rerum proſperitate perfrui, & alios rerum aduerſitate fatigari, quod ſibi proſpera ſuppetunt deberi ſui meritis credunt, eoque colligunt quod Deus iniuſtè non iudicat, quod quaſi iuſtos nulla aduerſitas contriſtat. Sed ſi eorum vitam q̃libet breuiter vis supernæ correptionis attigerit: pulſati protinus, conſiliũ diuini examinis increpant,

Peccator. Laudare Cõfeſſio. Aduerſitas.

B quod paulo ante incolumes admirando proferebant, iuſtumq; eſſe iudicium, ꝙ ſuis moribus aduerſatur,negant,cum de diuina æquitate diſputant,ad inſultationis verba proſiliunt & correpti,quia deliquerint,grauius delinquũt: Vnde bene per Pſal.cõtra confeſſionẽ peccatoris dr̃. Cõfitebitur tibi,cũ benefeceris ei. Deſpecta quippe eſt vox cõfeſſionis, q̃ format iucunditas proſperitatis. Sola autẽ confeſſio hẽt magnĩ põderis meritum,q̃ a veritatis rectitudine nequaq̃ ſeparat vis doloris, quã vſq; ad iudicium uocis

Pſal.48.

C exacuit aduerſitas teſtis cordis. Et de iſtis duob. modis confeſſionis,ſ. de proſperis,& aduerſis dr̃ Pſal.Confitebor tibi in cithara,Deus Deus meus,quare triſtis,&c. vbi gloſſa. Sicut per pſalterium, quod ſonat a ſuperiori, ſignificatur proſperitas, ſic per citharam, quæ ab inferiori ſonum reddit, ſignificatur aduerſitas. Ille ergo Deo confitetur in Pſalterio, qui Deum laudat in proſperis, ſed ille confitetur in cithara, qui Deum laudat in aduerſis: Sic ergo nunc Deum laudat primo de aduerſis eccleſia, quæ paſſa eſt à gentibus.d. *Propterea confitebor tibi in nationibus.* & conſequenter de

Pſal.43.

D proſperis,quæ recepit à Deo liberante. d. *Et Pſalmum dicam nomini tuo.*

Magnificans ſalutes regis eius, & faciens miſericordiam Chriſto ſuo Dauid: & ſemini eius vſque in ſaculum. 251

HIc Pſal.concludit gratiarum actionẽ,oſtẽdens cauſam huius.d. *Ideo confitebor tibi.*quia ſcilicet tu es *magnificans ſalutes regis eius*, ideſt, regis Eccle-

Digitized by Google

ſi r, qui eſt Chriſtus, id eſt, admirabiles facis virtutes, & ſalutes, quas Chriſtus rex, ſuis filijs concedit vt puta, quia per aduerſitates ipſos purificas: ꝑ proſperitates ipſos exaltas. *Et faciens miſericordiã eum Chriſto ſuo Dauid*, i. cũ Chriſto filio Dauid, vt puta quia humanitatem Chriſti ex Dauid conceptam ad ſuam vnitaré perſonalem aſſumpſit: quod ſumma fuit miſericordia. Et ſic ẽt facies ſemini eius, ideſt, illis, quos Chriſtus per Euangeliũ, & fidem genuit, ſ. fidelibus. *Et hoc vſque in ſæculum*. ideſt, ſine fine.

PSAL. XVIII.

252 De pę. d. 1. ante finem.

C*Aeli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annunciat firmamentum.*

TITVLVS Pſal iſtius eſt. *In finem Pſal. Dauid*. Expoſitus eſt ſuperius multoties: Dicunt Hebræi, ꝙ iſte Pſalm. factus eſt á Dauid, pro gratiarum actione legis datæ populo Dei per manum Moyſi: quod fuit magnum Dei beneficium. Sed hoc ſtare non poteſt, quia Apoſto. Paulus de lege ſufficienter edoctus, & ſpirtu ſancto plenè edoctus: literã iſtius Pſal. allegat dictã de publicatione euangelij per Apoſtolos, & diſcipulos

Rom. 10 Chriſti per orbem publicata. vnde ad Rom. 10. cõcludit. Ergo fides ex auditu, auditus aũt per verbũ Chriſti. Et ſubdit de Apoſtolis. Sed nunquid nõ audierũt? q. d. ſic. quod probat per literam huius Pſal. d. Et quidem in omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorũ. Et ſm iſtum intellectũ procedam in iſto Pſal. & ſic iſte Pſ. diuiditur in tres partes, quia primo ponitur legis euangelicæ publicatio: ſecundo eiuſdem publicationis conditor. ibi. *Lex Domini immaculata*. tertio eiuſdẽ. legis debita obſeruatio: ibi. *Deſiderabilia ſuper aurũ*. Prima in duas, quia primo ponitur legis euangelicæ publicatio, ſecundo Chriſti per legem publicati incarnatio: ibi *In ſole poſuit tabernaculũ*. Prima in tres, quia primo ponit Apoſtolorũ deſcriptionẽ ſiue euangeliſtarum. ſecundo prædicationis moderationẽ: ibi. *Dies diei*. tertio ꝓdicationis publicationem: ibi. *In om̃em terram*. Quantũ ergo ad primum ſciẽdum, ꝙ prędicatoris auctoritas, ſiue ſanctitas credibilia facit verba ipſius magis. Nam ſm Ariſt. tria ſunt, quæ faciũt verba alicuius eſſe credibilia: q̃uis non demõſtratiuè loquitur, ſ. prudentia, bonitas, & beneuolentia. Cuius ratio eſt ſm ipſum, quia propter oppoſita iſtorum alicui diſcredimus, quãtumcunq; verè loquatur, ſ. propter imprudentiã, vtputa qñ eum reputamus ignorantẽ, aut ꝓꝑ malitiam, quia q̃uis bene dicat, non tñ eſt amicus veritatis, & iuſtitiæ: aut propter defectũ beneuolentiæ, quia q̃uis in caſu ſit prudẽs & virtuoſus: ſi tñ non ſit amicus, nõ reputamus eum velle, quod nobis expediat. Sed qñ iſta tria, ſ. prudentia, virtus, & amicitia concurrunt in aliquo, credimus dictis eius. Ad propoſitum ergo oĩa iſta tria fuerunt in Apoſtolis, & per conſequens idonei fuerunt ad legẽ Chriſti prædicandam per orbẽ, & ipſam facere oĩbus credibilem. Et hoc eſt, ꝙ præuidẽs Pſal. Apoſtolos deſcribens, prædicta oĩa habere, ipſos breui ſermone deſcribens ait. *Cœli enarrant gloriam Dei*. Vbi notandum, ꝙ cœlum inter alias cõditiones tres habet, q̃ dictas virtutes prędicatoribus neceſſarias ſignificat. Qm̃ cœlum habet in ſuo aſpectu luminoſitatem, & ſic ſignificat virtutẽ veritatis, & prudentię. In ſuo ſitu ſublimitatem, & ſic ſignificat virtutẽ ſanctitatis, & iuſtitiæ. In ſuo fructu viuacitatem, & ſic ſignificat virtutem charitatis & amicitiæ. Primo cœlum in ſuo aſpectu habet luminoſitatem. Oĩa enim luminaria mundum perluſtrantia in cœlo ſunt poſita Eccl 24. Ego feci, vt in cœlis oriretur lumen indeficiens. Et ſic cœlũ ſignificat virtutem veritatis, & prudentiæ, quia ſicut corporaliter cœlum illuminat mundum, ſic ſpiritualiter hominem interiorem illuminat ſcientia. Sed qui fuerunt magis illuminati, quam ipſi Apoſtoli, qui per Spiritum ſanctũ, & ore Chriſti immediate fuerunt edocti? Quia cum ſediſſet acceſſerunt ad eum diſcipuli eius, & aperiens os ſuum, docebat eos. Et ideo rectè cœli dicuntur.

Prædicare. Credere. Philoſophus 1. Rhet. Nota. Cœlũ ꝓdicator. Eccl. 24. Matt. 5.

Vnde

Vnde Apoſtoli dicuntur illud cęlum, ꝙ
Pſal. 10 dñs per ſcientiam inhabitat. Dñs in cœ-
lo ſedes eius. Secundo cœlum habet in
ſuo ſitu ſublimitatẽ, & ſic ſignificat vir-
tutẽ ſanctitatis. Naturali.n. ordine quã-
to aliqua creatura eſt nobilior, tanto ſu-
blimior eſt. Et ideo quia cœlũ nobilius
corpus eſt igne, altius ſituatur, & ignis
Prouer. 20. aere, & aer aqua, & aqua terra. Ideo Pro
uerb. 20. Cęlum ſurſum, & terra deor-
ſum. Et per hoc ſignificat virtutem ſan-
ctitatis, quæ homines a terrenis eleuat,
& facit cęleſtes. Sed qui fuerunt mente
& ſanctitate magis eleuati, q̃ ipſi Apo-
ſtoli, qui pp Chriſtũ oĩa terrena deſpe-
xerũt, & ſolũ Chriſtum, imitabantur? Ec-
Matth. 19. ce nos reliquimus oĩa, & ſecuti ſumus
te. Vnde & dicebant. Noſtra conuerſa-
Coloſ. 3. tio in cœlis eſt. Tertio cęlum in ſuo ſi-
tu hẽt viuacitatẽ. Cœlorum.n. influẽtia
omnibus inferioribus vitã tribuit, & cõ-
ſeruat, ac ẽt oĩa illa, quibus noſtra vita
nutritur, generantur. Si.n pluuia de cœ-
lo non deſcenderet, patet ꝙ oĩa in terra
Deut. 23 viua deficerẽt. Et ideo dicitur: Dñs ape
riet theſaurũ ſuũ optimum cœlũ, vt tri-
buat pluuiam terræ tuæ in tpe ſuo. Et
quantum ad hoc ſignificat virtutẽ chari
tatis, & amicitiæ quæ ſola animę noſtrę,
& operibus eius vitã ſpiritualẽ tribuit,
& qua remota, oĩa viua moriuntur. teſte
1. Cor. 13. Apoſtolo. Si tradidero corpus meum,
ita vt ardeam, charitatem autẽ non ha-
beam, &c. Sed qui charitatis amicitiam,
pluſquam Apoſtoli habuerunt, qui pro
ſalute animarũ ſeipſos morti tradebant
Act. 5. lætanter. Ibant Apoſtoli gaudentes, &c.
Iſti ergo Apoſtoli virtute charitatis ro-
borati ſunt illi cœli, de quibus dictũ eſt.
Pſal. 32 Verbo dñi cœli firmati ſunt, & ſpiritu
oris eius omnis virtus eorum. Iſti ſunt
ergo celi, qui propter tres prędictas vir
tutes dicta ſua facientes credibilia apti
fuerunt legem prædicare euangelicã, de
quibus nunc dicitur, *Cęli enarrant glo-*
Iob 26. *riam Dei.* & Iob. Spiritus eius ornauit
cœlos, ꝙ de Apoſtolis exponit Gregor.
introducens præſentem verſiculum. d.
Greg. 17 mor. c. 16. Quos cœlos hic accipimus, niſi ſanctos
Apoſtolos? De quibus ſcriptum eſt,
Cœli enarrant gloriam Dei. quos tũc ſpi
ritusſanctus ornauit, qñ repleuit. Quod

A Luca referente didicimus, qui ait: Fa-
ctus eſt repente de cœlo ſonus, &c. & re *Actuũ 2*
pleti ſunt omnes Spiritu ſancto, &c. De
iſtis ergo cœlis dicit: *Cœli enarrant glo-*
riam Dei, i. exponunt gloriam Chriſti, in
qua eſt patri æqualis, & ꝙ Deus eſt
viuus cũ patre, ꝙ Chriſtus gratis pecca
ta dimittit, & ꝙ patrẽ ſuũ glorificauit ſu
per terrã. Ecce iſti mundo narrabãt glo-
riã Dei, ſed mali narrauerunt, vt eis ab-
ſconderent laqueos. Iſti narrabãt gloriã
legis, mali narrauerunt fabulationes, ſed
non vt lex tua. Et de eiſdẽ Apoſt. ſubdi
B tur. *Et opera manuum eius annunciat fir*
mamentum. ipſi.n. Apoſtoli dicti ſunt fir
mamentũ, quia quamuis ante aduentũ
Spiritusſancti pauidi eſſent, & timidi: tñ
poſt aduentũ Spiritusſancti, ita ſunt fir-
mati vt nõ verba, nõ verbera, ſed ẽt nec
ipſam mortẽ timerent. Vbi nota, ꝙ fir-
mamentũ dr̃ illud cœlum, in quo ſtellæ
ſunt fixæ, ꝙ quidẽ dr̃ firmamentũ quã-
tũ ad loci extenſionẽ, quoad ſe totũ, ſed
quo ad partes ſemper eſt mobile, quia
mouetr̃ ſemper in vigintiquatuor horis,
mouetur ab eodẽ puncto in eundẽ. Sic
C & Apoſtoli cęlũ dicũtur, quia firmi quo
ad fidẽ, ſed ſemper mobiles quoad mũ-
di viſitationẽ, & prædicationẽ fuerunt.
De quibus nunc dicit. *Et opera manuum*
eius annunciat firmamentum. Opera ma
nuũ eius, ait gloſſa, i. facta virtutũ domi
ni, quæ ſecundũ hominẽ egit, vt natiui-
tatem, paſſionem, mortem, reſurrectio-
nem, & huiuſmodi. Et ſic vide, ꝙ primo
notãdo dicuntur cęli, qui ſunt alti, quia
alta annunciabant. In ſecundo autem
dicuntur firmamentum, quia annuncia-
bant illa, quæ magnam mentis firmita-
D tem requirunt, ſ. paſſionem, & mortem.
Non enim paſſi ſunt Apoſtoli, quia præ
dicauerunt verbum in principio apud
patrem, ſed quia annunciauerunt eun-
dem Dei filium hominem factum, paſ-
ſum, & mortuum. vnde Apoſtolus, præ-
dicamus dominum Ieſum Chriſtũ cru- *1. Cor. 1.*
cifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gẽ-
tibus autem ſtultitiam. Vel aliter. *Cœli*
enarrant gloriam Dei, &c. Quia cœli no-
uam ſtellam miſerunt, ortum ſummi re
gis nunciantem, quæ Magos ad præſe-
pe duxit.

Digitized by Google

253 *Dies diei eructat verbum, & nox nocti indicat ſcientiam.*
14. q. 5. Relegẽtes

HIc conſequenter declarat ipſorum Apoſtolorum publicationis eruditioné,& moderationem,ſ. qualiter, & quibus legé Euangelicam publicauerũt.
Dies. Vbi ſciendum,ꝙ dies ſignificat hoĩes noui teſtamenti fide lucidos,& in ſtatu grę existentes. Nox aũt ſignificat antiquos teſtamenti veteris. Rõ,quia myſteria diuinitatis obũbratè in antiquo teſtamento tractabãtur,in nouo aũt clarè, & apertè ſunt reuelata. Et ſic diem,& noctẽ ac-
Rom.13. cipit Apoſtolus.d. Nox pręceſſit,dies aũt appropinquauit. Et ſic in iſtis verbis vult dare differentiã inter prophetas antiqui teſtamenti,& Apoſtolos noui teſtamenti *Quod dies eructat verbum Dei*,i.verbũ Dei incarnatũ clarè per Apoſtolos prædicatur fidelibus. Sed antiqui Prophetę, qui nox erant,rõne obſcuritatis dictorũ ſuorum, ipſi populo obſcurè indicabant ſcientiam,ſ. illi prædicabant ſciam verbi incarnãdi, oſtendendo ipſum eſſe incarnandũ. Sed Apoſtoli eructãt ipſum verbũ,i ad plenũ ipſum verbũ proferunt, & declarant. Sic.n. in pſona Apoſtolorũ,&
Pſal.44. Euangeliſtarũ Pſ. dicebat Eructauit cor meum verbum bonum. Si aũt uis ſcire, quid nobis vere faciat dies ad pcipienda verbi Dei myſteria per Apoſtolos pdicata, attende primos dies & opera facta in ipſis. Nota igitur,ꝙ a principio creationis mundi ſeptem dies nominantur, in quibus diſpoſitio mundi producitur. Et per opera in illis facta, occultè nobis demõſtratur, quomodo quis verus dies efficiatur, & ad percipiendum myſteria
Gen.1. verbi incarnati apertus. Vnde Gen. 1. ponuntur ſeptem dies, in quibus mundus fuit creatus, per quorum opera ſeptem dona Spiritus ſancti denotãtur,quæ nos diẽ eſſe faciunt. In prima ergo die Deus
Opus ſeptẽ dierũ tria fecit, ſ. cœlum, terram, & lucem. Gen. 1. In principio creauit Deus cœ-
Prima dies. lum,& terram,& dixit fiat lux, &c.& factum eſt veſpere,& mane dies vnus. Iſte
Cœlum. Timor. primus dies ſignificat primum donum Spiritusſancti, ſ. timorem, quod Spiritusſanctus in nobis format cœlum, terram,& lucem ad denotandum, ꝙ timor dñi aĩam diem facit,qa ipſam pulchrificat,quia facit cœlum,aĩam humiliat, qa facit terram,aĩam illuminat,quia facit lucẽ, Cœlum .n. quod ſordes non recipit, ſed ſemper purũ permanet, puritatẽ ſignificat aĩæ: tunc ergo timor facit aĩam cœlum, qñ aĩam purgando a vitijs facit cœleſtem. Quia timor dñi expellit peccatum. *Eccleſ.1.* Terra,quæ infimior eſt elementis cæteris, ſignificat humilitatẽ, quam timor dñi generat: Timore dñi proſtrati ſunt. *Ioſue.11* Lux aũt, qua mediante,cognoſcunt oĩa,ſignificat cognitionem,qua quis ſuã miſeriã & fragilitatem cognoſcit, quam cognitionem generat timor dñi. Sapientia,& diſciplina timor dñi. *Eccleſ.1* Hæc eſt ergo prima hora diei ſpiritualis, ſ. timor dñi. pp ꝙ dr̃ Prouerb. 14. Quod timor dñi eſt fons vitæ, ideſt principium uitæ ſpiritualis. *Proue.14 Secunda dies* In ſecunda die fecit Deus firmamentum, diuidens aquas ſuperiores ab inferioribus. Gen. 1. Fecit Deus firmamentum, & diuiſit aquas, quæ erant ſub firmamento,ab ijs, quæ erant ſupra firmamentum, & factum eſt veſpere, & mane dies ſecundus. Iſte ſecũdus dies eſt donum fortitudinis,qua Spiritusſanctus inter aquas nos firmamentũ facit. *Fortitudo.* Aqua enim fluida in ſcriptura ſignificat aduerſitates mũdi iuxta illud Pſal. Saluum me fac, Deus, qm̃ intrauerunt aquæ uſq; ad animam meam. *Pſal.68. Aduerſitas* Et iſtæ ſunt duplices,ſ. ſuperiores, ſignificantes aduerſitates, q̃ a Deo cauſantur, & immittuntur. Et inferiores ſignificantes aduerſitates, quæ a mundo cauſantur,& diabolo. Sed Spiritusſanctus in ſecũda die, ſ. ſecũdo dono Spiritusſancti facit firmamentum in medio aquarũ, quia p donũ fortitudinis nos facit patiẽtes,& cõſtantes ad oĩa aduerſa tolerãda. Qđ in Petro fuit figuratũ,qui ante Spiritusſancti miſſionem aduerſa tolerare nõ poterat. Ideo ne quid mali pateret̃,Chriſtum negauit,ſed poſt miſſionẽ Spiritusſancti firmamentum factus fuit ad oĩa conſtanter tolerãda. Petrus repletus Spiritusſancto, dixit, &c. Sequit̃. Vidẽtes aũt conſtantiã Petri,&c. *Act.4.* In tertia die fecit terrã germinare herbã,& arbores. *Tertia dies Terra.* Protulit terra herbam virentẽ,lignũq; faciẽs fructum, & factum eſt veſpere, & mane dies tertius. *Geneſ.1.* Iſte

tertius

tertius dies ſignificat tertium donũ ſpiritus ſancti,i.donũ pietatis,quo Spiritus ſanctus in nobis format herbã virentem, & arbores fructiferas:quia terrã nſæ humanitatis bonis operib. facit abundare. Quia ſine ſpãli gratia ſpũs ſancti ad nullũ opus meritorũ ſufficimus:ſed ipſa habita ad oĩa bona ſufficimus, vt oſtendit
Magiſter l.2.d.25 Magiſter. Et hoc ſingulariter facit ſpũs ſanctus per donũ pietatis: per quod homo alijs compatiendo regnum meretur æternũ. 1.Tim.4.Pietas ad oĩa valet,promiſſionẽ habẽs vitæ futuræ, & quæ nũc
Quarta dies. Sol. Luna. Scientia. eſt.In quarta die fecit Deus ſolem,& lunam: ſolẽ vt præeſſet diei: & lunam vt præeſſet nocti,& ſignificat quartum donum ſpiritus ſancti,ſ.ſcientiæ, quo ſpiritus ſanctus in nobis generat ſolẽ,ſ.ſcientiam ſupernorum, & lunam, ſ.ſcientiam terrenorum,ſ. cognitionẽ beneficiorum diuinorum,& nſorum peccatorum,gaudiorum cœleſtium, & pœnarũ inferna-
1.Cor.12 lium:vnde 1. Cor. 12.Per ſpũm ſanctum
Quinta dies. datur ſermo ſciẽtiæ. In quinta die Deus fecit ex aqua piſces, & aues. Iſta dies ſignificat quintum donum ſpiritus ſancti,
Donum conſil. ſ.donum cõſilij, quo in nobis generatur lachrymarum abundantia, & contemplatio ſupernorũ.Piſcis.n.qui in aqua ſummè delectatur, & qui ſine aqua viuere non põt,ſignificat perſonam quæ ex cõſideratione peccatorũ ſuorũ ſe cõtinuè lachrymis lauat,& irrigatur: iuxta illud
Pſal.41. Auis. Pſal. Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes,&c. Aues vero,quæ ſuperius ſe eleuant,ſignificant cõtemplatiuos,qui ſpretis terrenis,ſolum in creatoris contẽplatione delectantur. Et iſta duo in nobis generat ſpiritus ſanctus per donum conſilij:quo nobis conſulitur, vt ſpretis carnalibus,ſolum cœleſtia ſapiamus, dicẽte Apoſtolo, Quæ ſurſum ſunt,ſapite: quæ ſurſum ſunt quærite: nõ quæ ſup terrã.
Galat. 5 Scdm ſpũm ambulate, & deſideria car-
Sexta dies. nis non perficietis. In ſexta die fecit hominem,in quo intelligitur donũ intelle-
Homo. Ratio. ctus,quo ſpũs ſanctus nos facit hões, i. rationales & intellectuales:qm per hominẽ rectitudo rationis intelligitur. Quælibet.n. res denominatur à parte ſua potiori:cum aũt potior pars hominis ſit rõ: ſequitur ꝙ homo à ratione debet no-

A minari. Spiritus ergo ſanctus per donum intellectus nos facit homines:qñ ſua gr̃a nos facit rationabiliter viuere, & non beſtialiter,vt homines, & non vt beſtiæ,ſ. qñ ratio dominatur ſenſualitati,& ſpiritus carni. Et ecõtra ille beſtialiter viuit, in quo caro ſpiritui dominatur, & ſenſualitas rationi; Et hoc ſolum in nobis facit ſpiritus ſanctus ſua gr̃a:dicente Apoſtolo, Debitores ſumus non carni,vt ſm *Roma.8.*
carnem viuamus,ſi enim ſm carnem vixeritis moriemini,ſi autem ſpiritus facta carnis mortificaueritis,viuetis. In ſepti- *Septima dies.*
B ma die Deus requieuit: quia, his oĩbus peractis,per donũ ſapientiæ Deus quie- *Sapiẽtia.*
tat hominem,& pacem mentis plenè poſſidet.Quia ſicut ſcientia cognitionẽ Dei tribuit:ita ſapientia mentem cum Deo plenè pacificat. Ex quibus oĩbus per opera ſeptem dierum patet, quis verè dies dici poſſit:qui ſ.ſeptẽ donis ſpiritus ſancti prædotatur, & talibus dr̃. filij lucis eſtis,& filij diei. Et iſtis talibus reuelan- *1.Theſ.5*
tur arcana noui teſtamenti,ſ.verbi diuinitas, & cum patre æternitas. De quo nunc dr̃. *Dies diei eructat verbum*,i.Apo-
C ſtoli,& Euangeliſtæ, qui dies erant: per lucem ſapientiæ eructabant, ideſt plenè verbum proferebãt illis qui ſunt dies, i. ſeptem donis ſpiritus ſancti prædotati. *Et nox nocti indicat ſcientiam*,i. huius verba ſcientiam obſcurè indicabãt antiqui patres nocti,ideſt,populo Iudæorũ, qui nox dicebatur: quia Chriſtus verus ſol iuſtitiæ illis nondum erat ortus.vnde ille antiquus populus quaſi i nocte Chriſti notitiam habuit. Vnde & dicebat illud Iob 4. Ad me dictum eſt verbũ abſconditum. Sed nobis vt in die clarè ma-
D nifeſtatum eſt verbum: quando ſcilicet verbum caro factum eſt, &c. & vidimus gloriam eius, &c. Vel aliter ſecundum *Ioan.1.*
gloſſ. per diem accipe Chriſti diuinitatem: ſed per noctem carnis eius mortalitatem. Illis ergo,qui erant ſpirituales, & illuminati ut dies Apoſtoli prædicabant Chriſti diuinitatẽ: ſed carnalibus, & infirmis prædicabant noctem,i. Chriſti paſſionem, & mortalitatem: per hoc inſinuans, quòd nõ omnibus omnia debent prædicari, ſed perfectis perfectiora, infirmis autem humiliora. Et hanc

prædicationis diſcretionẽ notabat Paulus.d. Nihil iudicaui me ſcire inter vos: niſi Chriſtum,& hunc crucifixũ. Sapientiam autem loquimur inter perfectos. E

1.Cor. 1

254 *Non ſunt loquelæ, neq; ſermones: quorum non audiantur voces eorum.*

HIc conſequenter ponitur prædicationis Euangelicæ publicatio. Ille .n.textus duob. modis exponitur:primo vt ly *loquelæ*, *& ſermones* referantur ad Apoſtolos. Vbi ſciẽdum,ꝙ tria ſunt gña dicendi,& loquendi,ſ.humile,ꝙ rudibus competit:& altũ,ꝙ Philoſophis,& Sapiẽtibus mundi:& mediocre,quod cõibus,ſ. aliqualiter literatis: ſed non ad plenum. Apoſtoli autẽ per ſpiritum ſanctum ſic erant edocti: ꝙ oĩ genere locutionis loquebãtur quia cum Philoſophis alto, cũ ſimplicibus baſſo, cum mediocrib. mediocri ſermone loquebãtur. Et tunc eſt ſenſus. *Nõ ſunt loquelæ,neque ſermones*.i. non ſunt aliqua genera loquendi,vel ſermocinandi, quo genere non fuerint auditę voces Apoſtolorum, quia ſicut decebat eccleſiam Dei de toto orbe congregari,ſic ẽt ex oĩ ſtatu hominum colligi debebat.Secundo,poteſt exponi,vt ly *loquelæ* referatur ad auditores. Vbi ſciẽdum,ꝙ genera linguarum ſunt uaria: & omnibus linguis in omnibus nationibus Apoſtoli ꝓdicauerunt. Et tũc eſt ſenſus: ꝙ nõ eſt aliqua natio cuiuſcunq; linguæ in mundo, ad quã non peruenerit Apoſtolorum prædicatio. Omnibus enim linguis primos doctores loqui fecit ſpiritus ſanctus,qui oẽs gẽtes in vnum erat cõgregaturus. Et ſicut vnus homo tunc oĩbus linguis loquebatur, ſic & modo vnus homo, ſ. totus Chriſtus, caput, & corpus oĩbus linguis loquitur: quia ex omnibus linguis vna,& ſancta conſtat eccleſia.Sed hic vnum cadit dubium. Vtrũ diuerſitas linguarum, qua Euangelium oĩbus gentibus per Apoſtolos fuit prædicatum fuerit ex parte audientium, uel prædicantium.Et dicunt aliqui,quod ex parte audientium: quia quamuis Apoſtoli ſolum linguam unam,ſ. Hebraicam loquerentur:tamen illam omnis natio vt propriam intelligebat. Sicut.n.per vnã,

Locutio.

Quæſtio. Apoſtol. Lingua.

eandemque literam diuerſi diuerſa intelligunt,vt per o, nos intelligimus medium,& Græci finem,& geometra figuram circularẽ. Sic per eandẽ uocẽ Apoſtolorum diuerſæ nationes proprium idioma intelligebant. Conſimiliter.n qñ ſcribæ adduxerunt ad Chriſtum mulierẽ in adulterio deprehenſam, & Chriſtus inclinans digito ſcribebat in terrã: dr̃, ꝙ quaſdam literas faciebat per quas quilibet illorum peccata ſua cognoſcebat: ꝓp quod confuſi,vnus poſt vnũ exibat.Alij dicunt,ꝙ non oẽs linguas ſciuerũt: ſed ſolum illas ipſos ſpiritus ſanctus in die Pẽtecoſtes edocuit: ad cuius linguæ nationes erant prædicaturi. vt puta Petrus ſciuit linguam Latinam, Ioannes Græcã,&c. Alij dicunt,ꝙ quilibet Apoſtolorum oĩa ſciuit linguarũ genera. Sed qualitercunq; fuerit, cõius tenetur, ꝙ miraculum linguarum erat ex parte prædicantium, non auditorum, quia ſcilicet ad omnem nationem fuerunt miſſi omnia genera prædicare linguarum.Et hoc eſt,quod ſequitur. F

G *In omnem terram exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum.* 255

HIc ly *omnis terra* accipitur pro ſingulis generibus nationum,vel linguarum:nõ pro ſingulis generum, quia ad oẽs nationes ſe extendit ipſorum ꝓdicatio. Sic ergo intelligitur. *In omnem terram exiuit ſonus eorum*, i.fama ipſorũ Apoſtolorum:ẽt ſine ipſorum preſentia. *Et in fines orbis terræ verba eorum*, i. in angulis mundi exiuit fama prædicationis eorum:nõ ꝙ ipſi ꝓſentialiter fuerint in oĩ terra,& in oĩbus finibus terrarum. H

In ſole poſuit tabernaculum ſuum: & ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo. 256

COnſequenter hic ponitur Chriſti incarnatio, quæ in lege prædicta fuerat. Et diuiditur in tres partes, quia primo ponitur Chriſti incarnatio,ſecundo Chriſti peregrinatio,& conuerſatio, ibi. *Exultauit vt gigas*.tertio Chriſti ad patrẽ regreſſio,& aſcenſio,ibi. *Et occurſus*

ſtis eius. Quantū ad primum ait. *In ſole*
Sol Maria. *&c*. Vbi notandū primo, ꝙ nomine ſolis
intelligit virgo Maria in ſcriptura ſacra
propter multa, ſ. propter puritaté virgi-
nalis incorruptionis. Quoniā ſicut ſol in-
tegritate ſeruata, ex ſe emittit radiū, ſic
uirgo Maria, virginitate non uiolata, ſuū
genuit radium, ſ. Ieſum Chriſtum. Et
Eccl. 26. iſta ſimilitudo ponit̃ Eccl. 26. Sicut ſol
oritur mundo in altiſſimis Dei, ſic mulie
ris bonæ ſpecies, &c. propter poteſtatem
ſingularis dominationis. Nam ſol ſingu-
larem poteſtaté habet ſupra dæmones.
Quoniam ipſi dæmones orto nobis ſole
non poſſunt cõtra nos tantū ſæuire ſicut
de nocte faciunt, pp quod dr̃. Ortus eſt
ſol, & cõgregati ſunt, & in cubilibus ſuis
Pſ. 103. collocabantur. Et in Hymno dr̃ Hoc ex-
citatus lucifer, ſoluit polū caligine, om-
niſque terrorum chorus viā nocendi de-
ſerit. Sic & virgo Maria omnes ſua pote-
ſtate fugat dæmones, quos ſua poteſtate
terret, & fugat; unde de ipſa dr̃, quòd
Cant. 9. eſt pulchra ut ſol, terribilis ut caſtrorum
acies ordinata, propter claritatem ſuæ
informationis, quoniam ſicut ſol omnia
illuminat quantum eſt ex ſe, ſic & glo-
rioſa virgo ſuis exemplis omnes infor-
Eccl. 42 mar. Eccleſ. 42. Sol illuminās per omnia
Tabernaculum. Corpus Chriſti. reſpexit. Item notandum, quòd taber-
naculum ſignificat Chriſti corpus, & hu
manitatem. Quoniam tabernaculum di
citur militantium, & uerbum in homi-
ne habitauit, ut hic militaret contra dæ-
mones. unde hic ait glo. Per tabernacu-
lum accipe Chriſti corpus, in quo uer-
bum venit aereas expugnare poteſtates.
Et tunc eſt clarus ſeculus. *In ſole poſuit ta-
bernaculum ſuum*, quia ſcilicet corpus
ſuum in glorioſa uirgine collocauit, quā-
do de ipſa ſpiritus ſancti uirtute carnem
aſſumpſit. Et ſequitur de eius natiuita-
te. *Et ipſe tanquam ſponſus procedens, &c*.
Quia ſcilicet ad hoc de utero glorioſæ
virginis per natiuitatem eſt egreſſus, ut
eccleſiam ſibi deſponſaret per fidem.
Oſée 2. Sponſabo te mihi in fide. Vel tunc fuit
ſponſus, quia humanam naturam in ſpō-
ſam ſibi aſſumpſit, dum humanitaté no-
ſtram in unitaté ſuæ perſonę copulauit,
ut ſicut ex ſponſo, & ſponſa fit vna caro,
ſic Deus, & homo una ſola eſſet pſona;

A unde gl. *Et ipſe tanquā ſponſus procedens
de thalamo ſuo*, id eſt de uirginali utero,
vbi Deus humanæ naturæ vt ſponſus co
pulatus eſt. Quia ergo dictum eſt ſupe-
rius, ꝙ cœli enarrant gloriā Dei, hic Pſ.
oſtendens, quid prædicarent, dicit quòd
ipſi hoc prædicabant ꝙ Dei filius *in ſole
poſuit tabernaculum ſuum &c*. Quando
enim iſtā ſponſam, ſ. humanā naturā co-
pulauit, tunc per tabernaculū ſui corpo-
ris nobiſcū habitauit. Vidi Hieruſalē ſi- Apoc. 21
cut ſponſam ornatā uiro ſuo, & audiui
uocē dicentē. Ecce tabernaculū Dei cū
B hominibus, & ipſe erunt populus eius, &
ipſe Deus eorū erit. Vel iſte verſus alı-
ter põt exponi, retēta ſignificatione ta-
bernaculi pro corpore, & humanitate
Chriſti, ſed permutata ſignificatione ſo-
lis. Vbi ſciendū, quod ſm Greg. Sol in Greg 34
ſcriptura multa ſignificat, ſ. veritatis ma- Mor c. 6
nifeſtationē, ſic n. diuina uoce p Nathan 2. Reg.
dr̃ ad Dauid. Tu feciſti hoc in abſcõdito, 12.
ego aūt faciā uerbū hoc in cõſpectu oīs Sol.
Iſrael, & in conſpectu ſolis. Quid n. per
cõſpectū ſolis niſi cognitionem inſinuat
manifeſtæ uiſionis? Rurſum per ſolē ſa-
C pientiū intellectus accipit̃, unde per Sa-
lomonē dr̃. Sapiens ut ſol permanet, ſtul Eccl. 27
tus ut luna mutat̃. Rurſum per ſolē ad-
uerſitatis perſecutio demonſtrat̃, ſicut
in euangelio ueritas dicit, ꝙ nata ſine ra
dicibus ſemina, orto ſole, aruerunt, quia
ſ. verba uitæ in corde terrenorū hominū Mat. 13
tēporali momento uirentia, superuenié
te perſecutionis ardore ſiccant̃. Sic igi-
tur illis modis accipiendo ſolem, Chri-
ſtus in ſole poſuit tabernaculum ſui cor
poris. Primo in ſole manifeſtationis ue-
ritatis, quia ipſo nato, ſtatim in publico
D poſitum fuit hoc ſacramentum, quia per
Angelos paſtoribus cum magna clarita-
te fuit reuelatum. Magis p ſtellā. Roma-
nis, & orbi uniuerſo p multa miracula.
Itē tabernaculum ſuum in ſole ſapiētiæ
poſuit, quia aīam Chriſti omni ſapiētia
prædotauit, vt tantam ſapientiam habue
rit, ut ei Deus plenius conferre non po-
tuerit. Itē in ſole perſecutionis taberna-
culū ſui corporis poſuit, quia labores no
ſtros & miſerias ac pſecutiones vſq; ad
mortē crucis ſuſtinuit. pp quas miſerias
& paſſiones eius tabernaculū per triduū
mortis

mortis fuit diſſolutum. iuxta illud quod E
Sap. 2. dicitur . Sicut nebula diſſoluetur,
quæ fatigata eſt radijs ſolis, ſcilicet per-
ſecutionis. Et de omnibus iſtis hic loqui-
tur Pſal. d. *In ſole poſuit tabernaculũ ſuũ.*

257 *Exultauit vt gigas ad currendam viam : à ſummo cælo egreſſio eius.*

Aduerſitas. Hic conſequenter ponit̃ Chriſti in
mundo cõuerſatio. vbi notandum:
Labor. labores vitæ præſentis vt ſint nobis me-
Exultatio. ritorij, debemus tolerare cum cordis lę-
titia, & cum ſtabilitatis conſtantia. Primò
Patientia. enim cũ cordis lætitia: quia coacta ſerui-
tiã Deo nõ placet. ideo de Apoſtolis dr̃.
Chriſtus Ibant Apoſtoli gaudentes, &c. De ſtabili
Act. 5. tate autẽ patientiæ & perſeuerãtiæ dr̃.
1. Pet. 5. 1. Pet. 5. Aduerſarius veſter diabolus,
&c. cui reſiſtite fortes, &c. Et iſta duo
habuit Chriſtus ĩ cõuerſatione huius vi-
tę mortalis. Primo quia illa gaudẽter ſu-
ſtinuit & uoluntariè. & quantũ ad hoc
Exultauit ad currendam viam. quia. ſ. ip-
ſe non neceſſitate, ſed uoluntate labores
noſtros ſuſcepit: nos autẽ neceſſitate: &
Magiſter li. 3. oſtẽdit Magiſter lib. 3. Vnde de Chriſto
diſt. 25. G dr̃. Exultauit Ieſus iu ſpiritusãcto. Et ad
Luc. 10. quid? ſ. ad currendam viam huius mor-
talitatis: nõ ad habitandã: quia. ſ. amore
non ſtetit in uia mundi, vt mundi uana
diligeret. Secũdo, Ieſus mala & aduerſa
mundi ſuſtinuit cõſtanter & patienter:
quod notat̃ cùm dr̃. *Quod exultauit ut
gigas*, ideſt, ſicut fortiſſimus, & omnes
homines imperturbabili uirtute tranſcẽ
dens: quod per gigantem ſignificatur, un
de propter fortitudinem conſtantiæ de
1. Mac. 31. Iuda Machabæo dicitur: quod induit ſe
lorica ſicut gigas. Nos igitur exemplo
H Chriſti viam huius uitæ alacriter, con-
ſtanterq; curramus: non hic mente con-
ſiſtentes, ſed per puritatem ad æternum
regnum properantes. Ad hoc notat Va-
Valerius lib. 7. c. 3 lerius, ꝙ Darius rex adiutoribus eius di
gnitatis aſſumptis, pactum cum præclari
operis conſortibus fecit: ut equis inſiden
tes ſolis ortu curſum in quendam locũ
dirigerent: iſque regno potiretur, cuius
equus locum prius attigiſſet. Cæterum
cùm maximè mercedis competitoribus
fortunæ beneficium expectantibus ſo-
lus ipſe exoptatæ rei proſperũ effectum
E aſſecutus eſt hac cautela: quia genita-
libus equi ſui naribus equi appoſitis,
equus ſuus terrore perterritus ante oẽs
alios præcucurrit: & ſic ille regnum ha-
buit. Sic moraliter. Quia ad propoſitum
uitæ brauium uelociter exemplo Chri *Caſtitas*
ſti vult currere: equi ſui, ideſt ſuæ carnis *Caſtratio.*
abſcindat genitalia: ſe propter Dei re-
gnum ſpiritualiter caſtrando: & illa nari-
bus equi apponat: ut. ſ. perſequendo lu-
xuriæ fætorẽ ipſam facilius deteſtetur.
Et tunc talis dicere poterit cum Chriſto
illud Pſal. Sine iniquitate cucurri & di- *Pſal. 81*
F rexi. Hæc autem non fecit Chriſtus vt
Deus: ſed vt homo factus, quod notans
dicit. *A ſummo cælo egreſſio eius*, ſcilicet
ab ęqualitate patris egrediens per car-
nis aſſumptionem. Non quidem egredi-
ens: quòd æqualitatem patris perderet:
ſed ideo dr̃ egreſſus, quia quod prius nõ
habebat aſſumpſit, ſcilicet noſtram mor-
talitatem. De iſto egreſſus prædictũ fue
rat Micheæ. 1. Egredietur dominus de
loco ſancto ſuo, & deſcendet, &c.

Et occurſus eius vſque ad ſummum eius, nec eſt, qui ſe abſcondat à calore eius. 258

Hic conſequẽter agitur de Chriſti
ad patrem regreſſione & aſcenſio *Aſcenſio*
ne, ſicut enim verbum Dei ab æqualita- *Chriſti.*
tę patris deſcendit in mundum noſtram
humanitatẽ aſſumendo: ſic & ipſe Chri-
ſtus homo ad ſummum eſt reuerſus per
aſcẽſionem. i. ad patris æqualitatem. Et
hinc eſt, ꝙ ipſe Chriſtus de ſe dicit. Exi- *Ioan. 16*
ui à patre, & ueni in mundũ: iterũ relin-
quo mũdum & uado ad patrẽ. Quid aũt
per talẽ aſcenſum nobis contulerit: ſub
dit dicens. *Nec eſt, qui ſe abſcõdat à calo-
re eius.* Chriſtus. n. poſtquam aſcendit ad
patrẽ, ſpiritumſanctũ in ſpecie ignis mi-
ſit. Apoſtolis. qui totum mundum calo-
re ſpiritusſancti inflãmauerunt. Qm̃, ut *Spiritusſanctus Calor.*
dictũ fuit ſuperius. In oẽm terram exi-
uit ſonus eorum, &c. Ita ꝙ nulla fuit na-
tio, in qua ſpiritusſancti calor nõ fuerit
dilatatus: ẽt ſi non oẽs fuerint inflamma
ti, ipſe tñ calor ſpiritusſancti oĩbus fuit
præſentatus. Sicut ſol quantum eſt ex ſe
oẽs illuminat: quamuis non oẽs illumi-
nentur; & hoc eſt ex ipſorum defectu,
non

Digitized by Google

nõ ſolis. Sic etſi nõ oẽs calefiant per gra- A
Frigiditas Dauid. tiã ſpiritus ſancti, nõ eſt defectus caloris
ſed ipſorũ. In quorũ figura, eligit de Da
uid, ꝙ Dauid cũ opireret veſtibus, non
3. Reg. 1. calefiebat. Et quare calefieri non pote-
rat Dauid, Stephanus tres rõnes adducit.
Primo qa erat antiquus ætate. Secundo
qa in bellis multum ſanguinem perdide
rat. Tertio, quia ex quo vidit Angelum
dñi cędentem populũ, pauore vehemẽti
contabuit. Sic mortaliter iſta tria multos
impediunt: ne calore charitatis ſpiritus
ſancti calefiant. Primũ eſt antiquitas tẽ-
poris. Quid. n. eſt ſpiritualiter antiquari B
niſi antiquioribus peccatis implicari? An
Sap. 2. tiquiora. n. & prima peccata, quæ fuerũt,
ſunt duo. ſ. inuidia, & ſuperbia. Inuidia. n.
primũ peccatũ dr̃. Inuidia diaboli mors
Eccleſ. 14 introiuit in orbem terrarum. Similiter
Eſa. 47. & ſuperbia fuit prius. Initiũ omnis pecca
ti ſuperbia. Et ſic inuidia, & ſuperbia di-
cuntur prima, & antiquiora peccata, &
iſtis implicatus calefieri non poteſt, vn-
de de iſtis dicitur. Non ſunt prunæ vt ca
lefiant, nec locus vt ſedeant ad eum. Se
cundum eſt egenorum proximorum in
compaſſio, quod notatur: quia Dauid C
ſanguinem fuderat. Tantorum enim ſan-
guinem fundimus quot fame mori per-
mittimus, ſubuenire valentes. Tertium
eſt iuſtitiæ diuinæ ſine miſericordia ni-
mia conſideratio, quæ ad deſperationem
perducit. Et hoc notatur in eo ꝙ Dauid
vidit Angelum cædentem populum: &
ex hoc contabuit. Sed quilibet vias ſuas
volens cuſtodire. i. voluntates, & opera
iſto igne ſpiritusſancti calefit, & accen-
Pſal. 38. ditur. Dixi cuſtodiam vias meas, vt non
delinquam, &c. Sequitur. Concaluit cor- D
meum intra me, & in meditatione mea
exardeſcet ignis. Et de talibus hic dr̃.
Non eſt, qui ſe abſcondat à calore eius.

259 ***Lex domini immaculata, conuertens animas: teſtimonium Domini fidele, ſapientiam præſtans paruulis.***

Hic cõſequenter ponitur legis Euã
gelicæ commendatio. Commẽda-
tur autem a tribus, ſ. a puritate, qua nos
purificat. ibi. *Lex dñi immaculata*, ſecũ-
do a claritate, qua nos illuminat. ibi. *Iu-*
A *ſtitia domini recta*. tertio ab humilitate,
qua nos humiliat. ibi. *Timor Domini ſan-*
ctus. Quantũ ad primũ, d. *Lex Domini im* Lexnoua
maculata. Alia litera habet. *Lex domini*
irreprehẽſibilis. Qđ ideo dr̃, ꝙ ſolum ſan
cta docet, & munda. Beati mundo corde.
Antiqua. n. lex immunditiam carnis mũ Matt. 5.
dabat: hęc aũt mentis. Hanc munditiã cõ
fert lex Euangelica: quia ſermo Chriſti
aĩam purificat. Vos mũdi eſtis ꝑꝑ ſermo Ioan. 15.
nem, quem locutus ſum uobis. Et quia
lex dñi eſt immaculata: ideo aĩas a pec-
catis conuertit, ꝑꝑ ꝙ ſequitur. *Conuer-*
B *tẽs animas*. Sic. n. per legem euangelicã
Petrus aĩas ad Deum conuertebat d. Pœ
nitemini igitur, & conuertimini: vt deleã
tur peccata veſtra. Lex. n. dñi conuertit
animas: quia ſua diſtrictione peccata cor
rigens ad Chriſti gratiam mittit: etiam
conuertit animas: quia eſt teſtimonium
fidele. Quod ideo dicit: quia quod Chri- Act. 3.
ſtus in lege promittit perficiet. ſic ete-
nim alibi dicitur. Fidelis eſt Deus, qui 1. Thes. 5
vocauit nos, & faciet. Etiam lex Domi-
ni conuertit animas: quia ipſas illumi-
nat, quia *ſapientiam præſtans paruulis*. i.
C humilibus. Abſcondiſti hæc a ſapienti-
bus, & reuelaſti ea paruulis. Tunc enim
ſapientiam nobis præſtat, quando nos Mat. 11
peccata noſtra cognoſcere facit, vt dete-
ſtent, & bona ſuperna, vt deſiderent. Sic Luc. 21.
enim ſuis Apoſtolis Chriſtus promiſit
dicens, Dabo vobis os & ſapientiam.

Iuſtitia domini recta lætificantes corda: præceptum domini lucidum illuminans oculos. 260 De pę. d. 2. unctio

D Hic conſequenter cõmendatur lex
Chriſti ab æquitate, & claritate:
Vbi primo notandum, ꝙ cùm omnis iu-
ſtitia ſit recta: quinimo idem eſt iuſtitia, Iuſtitia. Rectitudo.
& rectitudo: quia omnis iuſtus eſt mo-
ribus rectus: & omnis rectus eſt iuſtus.
Ad quid ergo inculcat verba dicens. *Iu-*
ſtitia domini recta. Reſpondeo quòd quã
uis omnis iuſtitia in ſe ſit recta: non ta-
men omnibus eſt recta. Iuſtitia ergo illi
ſolum dicitur recta: qui facit, quod præ-
cipit iuſtitia: & illi dicitur obliqua: qui
eius iuſſa non perficit. Chriſtus autẽ fe-
cit oia, quæ per legẽ Euangelicã docuit
facere,

Digitized by Google

facere. Ideo ſibi rectæ dicebantur. Dicū- E tur ét rectæ. Ille.n. ſolus rectus dr, qui bonum facit amore, non timore pœnæ. Et in hoc differt lex noua ab antiqua, qa illa data fuit cū terrore, & ideo iuſtificare, vel rectos facere non poterat: pp qd dicebat Apoſtolus. Ex operibus legis nō iuſtificatur oīs caro. Lex aūt Chriſti fuit data cum amore: vñ in datione legis nō terrores, ſed ſolum præmia Chriſtus promiſit dicens. Beati pauperes, &c. Et ideo quia terror conturbat, & præmium lætificat, hinc eſt, q lex Chriſti promittens præmia, corde lætificat. Quod hic notãs. F d. *Lætificantes corda.* vbi glo. *Lætificantes corda*, .ſ. ſpe præmij, non terrentes timore pœnæ, vt vetus teſtamentum faciebat. Et non ſolum ſic lex euangelica eſt recta, ſed ét lucida, quia quæ antiqua dicebat ſub figuris, & vmbraticè, lex noua dixit apertè, & clarè, qñ. ſ. Chriſtus ore ꝓprio promulgans legē nouā docuit Apoſtolos. Ad hoc enim venerat ut oculos cœcos peccatis per veram fidem, & doctrinam illuminaret. Viſitauit nos oriens ex alto: illuminare ijs, qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedent. Vnde Ioan. G Ego ſum lux mūdi: qui ſequitur me, &c. Et nota, quòd lex Euangelica non principaliter illuminat oculos corporis, quia illi non ſunt perceptiui cęleſtium ſacramentorum: ſed magis oculos mentis, propter quod de iſta luce dr, q illuminat oēm hoīem venientem in hunc mūdum. Vbi ſciendum, q homo ex duobus conſtituitur, ſ. ex corpore, & aīa, & ſic duplices hēt oculos. Primam aūt partem, ſ. corpus non habemus deforis, ſed a mundo iſto, ſ. a parentibus, qui ſunt in iſto mūdo. Aliam aūt partem, ſ. aīam non habe- H mus a mundo, ſed deforis: vt dicit Ariſt. quia. ſ. ipſā imınediatè habemus à Deo per creationem. Et quia animam nō habemus a mundo, ſed à Deo per creationem, ideo quando creatur & unitur corpori, tunc dicitur in mundū venire quia deforis ducitur. Corpus autem, quia datur à mundo, & non deforis, ideo in mūdum venire non dicitur. Volens ergo oſtendere Euangeliſta ſecundum quam partem homo illuminatur ab Euangelica lege dicit, quòd illuminat omnem hominem venientem in hunc mundū, quaſi dicat, quòd homo illuminatur non ſecūdum corpus, quod habemus à mundo, ſed ſecundum animam, quã deforis habemus. Sic enim ſuperius orabat Pſalm. Chriſti lege illuminari cupiens: cum dicebat. Illumina oculos meos, ne vnquã obdormiam, &c.

Act. 1. — *Rom. 3.* — *Lex.* — *Amor.* — *Timor.* — *Matt. 5.* — *Luc. 2.* — *Ioan. 8.* — *Illumina re Homo* — *Ioan. 1.* — *Ariſt. 16 de animaliū.* — *Pſal. 12*

Timor domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi, iudicia domini vera, iuſtificata in ſemetipſa. 261

HIc conſequenter commēdatur lex Euangelica ab humilitate: quia nos humiliat. Vbi ſciendum quòd vt ait gl. præter timorem naturalem, quatuor ſunt genera timoris, ſcilicet, Timor mundanus, quo timemus bona perdere mundi. Timor ſeruilis, quo à malo timore pœnæ cohibemur. Timor initialis, quo partim pœnæ, & partim amore iuſtitiæ ſeruitur. Timor filialis ſiue caſtus, quo offendere ſponſum timemus, & ſeparari ab ipſo. Et de iſto timore hic dicit Pſal. *Timor Domini ſanctus*, quo ſcilicet quanto quís plus diligit, tanto diligentius cauet offenſam, hunc timorē perfecta charitas non mittit ſed includit. Timorem autem initialem perfecta charitas foras mittit. Sed timorem mundanum, & ſeruilem non ſolum perfecta charitas foras mittit, ſed etiam imperfecta. De timore ergo filiali hic dicitur: *Timor domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi.* Sed nunquid iſte timor filialis fuit in Chriſto? Videtur quòd ſic, quia habuit omnia dona ſpiritusſancti. Ad oppoſitum, quia ab initio fuit beatus, & non timuit offendere Deum. Reſpondeo, quod iſte timor duos habet effectus: vnum ſimpliciter perfectum, quia facit Deum reuereri. Alium non ſimpliciter perfectum, quia facit timere caſum, vel offenſam Dei, qui effectus imperfectionem habet annexam. Dico ergo, quòd iſte timor quantum ad effectum imperfectum, nō fuit in Chriſto, nec in beatis erit: ſed bene quantum ad effectum ſimpliciter perfectū. Et hoc dicit Magiſter lib. 3. d. 34. d. Sciendū itaq; eſt q ſpiritus timoris erit in futuro, ſicut & alia dona ſpiritusſancti,

Quæſtio. Chriſtus — *Eſa. 11.* — *Magiſt. li. 3. ſen. d. 34.*

Digitized by Google

ĉti, ſed nonhabebit omnem illum effe-
ĉtum quem modo habet. Faciet.n.tunc
nos reuereri Deum, non timore ſeparari
a Deo, vel ipſo carere. Fuit ergo & in
Chriſto timor ille, ſed iuxta illum vſum,
quem habebit in futuro in ſanĉtis. Non
.n. timuit Xp̃s ſeparari vel offendere
Deum, ſed eum præ oĩbus reueritus eſt.

262 *Deſiderabilia ſuper aurum. & lapidem preciosum multum: & dulciora ſuper mel, & fauum.*

HIc conſequenter tertiò principa-
liter oſtendit, qualiter lex Euan-
gelica eſt merito obſeruanda. Et tria fa-
cit, vt nos ad eius obſeruationem indu-
cat. Quia primo ponit eius dignitatem.
Secundo eius vtilitatem ibi. *Etenim ſer-
uus tuus*, &c. Tertio ſuam per hoc remo-
ueri petit cæcitatem, ibi. *Deliĉta quis in
telligit?* Quantum ad primum oſtendẽs
legis Chriſti dignitatem, dicit. *Deſidera-
bilia*, &c. Vbi notandum, ꝙ tria maximè
in hoc mũdo videtur deſiderabilia, vel,
vt melius dicam, deſiderata ab hominib.
mundi, quibus tñ omnibus præferenda
Aurum eſt lex Euangelica, ſ. diuitię temporales,
Diuitia. & hæc ſignificãtur per aurum, potentiæ
Potentia mundiales, & hæc ſignificantur per lapi-
Delitia. dem precioſum, & delitię, vel voluptates
Eccl. 31 carnales, & hæ ſignificantur per mel, ꝙ
eſt dulce. De auro diuitiarum dr̃. Beatus
vir, qui inuentus eſt ſine macula, & qui
poſt aurũ non abijt, nec ſperauit in pecu
niæ theſauris: quis eſt hic? & laudabimus
Eccl. 27. eũ. Quod ideo dicit, ꝙ pauci ſunt tales.
De lapide vero potentiarum vel digni-
tatũ dr̃ Eccl. 27. Qui in altum mittit lapi
dẽ, ſuper caput eius cadet. Quod ideo di
cit, quia maior potentia maiorẽ caſum
generat, & ruinã. De melle vero volupta
Pro- tẽ dr̃. Fauus diſtillans labia meretricis,
uerb. 5. ſed nouiſſima illius amara quaſi abſin-
thiũ. Volẽs ergo Pſalmiſta ꝑferre oĩbus
Lex euã tp̃alibus, quæ poſſunt deſiderari, legem
gelica. Euangelicam, dicit, ꝙ in ipſa contenta
ſunt deſiderabilia ſuper aurum. quoad di
uitias, *ſuper lapidem precioſum*, quoad di-
gnitates, & potentias: *& ſuper mel, & fa-
uum*: quoad voluptates, & delitias. Et
iſto modo de iſta ſapientia nouæ legis

A dr̃, Prou. 3. ꝙ melior eſt acquiſitio eius *Prou. 3.*
negotiatione auri, & argẽti, &c. Et oĩa, q̃
deſiderantur, huic cõparari non ualent.

*Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea, in cuſto-
diendis illis retributio multa.* 263

COnſequenter hic ponit huius legis *Lex.*
utilitatẽ: quia ſ. in obſeruatione il- *Cuſto-*
lius magna eſt retributio. Vnde Grego- *dia.*
rius dicit. Sacri eloquij mãdata ſi modo
hic perpetrenẽ in opere: poſt modũ co-
ronã victoriæ exhibẽt in retributione.
Qđ hic notãs dicit. *In cuſtodiẽdis illis re-*
B *tributio multa. Et ideo ſeruus tuus cuſtodit
ea*. Hoc ideo dicit, quia cõſideratio præ-
mij vim laboris minuẽs ad obſeruationẽ
legis faciliter noſtras mẽtes inclinat. Et
nota, ꝙ duplex retributio cuſtodiẽtibus
legis Chriſti mandata debẽ, ſcilicet in
præſenti, & in futuro. In præſenti enim,
quia in eo, ꝙ cuſtodiuntur non tñ in
re extra poſita, ſed ẽt in ipſis, dum cu-
ſtodiuntur in hac uita, quia in ipſis eſt
gaudium, quia per ſemetipſa placent, &
delectant facientem. Et ideo non ait,
pro cuſtodiendis illis, ſed in cuſtodien-
C dis illis, Quia non tantum pro illis in
futuro debetur præmium, ſed etiã hic in
eorum cuſtodia magnum eſt gaudium,
vt ait glo. quia ſeruire Deo regnare eſt.
Habent etiam retributionem in futuro
& ẽt duplicem, vt oſtendit Greg. Dupli-
cia enim in futuro erunt præmia, quia *Greg. li.*
finito labore præſentis ſæculi, non ſolũ *1. mor.*
animarum gaudium, ſed etiam beatitu- *c. 14.*
do retribuitur corporum, &c. vide ibi.
Et iſta Pſal. attendens dicebat. Inclina-
ui cor meũ ad faciendas iuſtificationes
tuas in æternum: propter retributionẽ.
D

*Deliĉta quis intelligit? ab occultis meis mũ
da me, & ab alienis parce ſeruo tuo.* 264

HIc conſequenter poſtquam oſten-
dit ſe voluntarium ad obſeruatio
nem mandatorum Chriſti, orat remoue-
ri impedimentum, quod ſcilicet eſt pec-
catum. Vbi notandum; quòd quędam *Deliĉtũ.*
ſunt peccata, quæ ab intrinſeco proce- *Peccatũ*
dunt, vt peccata, quæ quis propria mali
tia abſq; tentatione exteriori cõmittit,
vel interiori tentatione propulſatus, ue
tenta-

Digitized by Google

tentatus á propria carne, & iſta dicũtur propria peccata, & intrinſeca. Alia ſunt ab extrinſeco introducta, ſicut q̃ fiũt per tentationes exteriores, vt puta dæmonis, vel mũdi, vel q̃ per ſenſus corporales aĩam inuadunt; & iſta dicunt aliena. Vel aliter. Quędã ſunt peccata, quę qs committit, & illa dñr propria. Alia ſunt peccata, quæ alij committunt ex negligentia principis, vel malo principis exẽplo: quæ tamen principi imputantur, & iſta dñr aliena. Item quia ſi quis malum exemplũ prætendat alijs, quo multi peccare poſſunt, vel occaſionem peccãdi aſſumere: quãuis neſciat, quot ſuo exẽplo peccabũt, ei tñ oĩa illa peccata imputantur, quæ alij eius malo exemplo cõmittunt. Quia tot mortibus ſunt digni prę-lati, quot ad ſubditos ſuos perditionis

11.q.3. præcipue exẽpla tranſmittũt. Ad propoſitũ ergo, quia Dauid erat prælatus, q a rex & ſuo adulterio multis malũ dederat exemplũ, imo omnibus, ideo neſciẽs, quot ſuo malo exẽplo peccaſſent, dicit, *Delita quis intelligit?* i. quis malè agẽs qũo põt cognoſcere, quot ſuo corrũpuntur exemplo? quaſi dicat, nullus. ideo orans ſubdit. *Ab occultis meis munda me.* ſ. à peccatis quæ proprio motu cõmiſi, *& ab alienis* quæ. ſ. cõmiſi prouocatus ab aliquo, *munda me.* Vel, *ab occultis meis*, i. à peccatis, quę ego commiſi, quæ dicuntur occulta: quia principalius ſtant in voluntate, q̃ nullus exterior cognoſcere põt. *Et ab alienis*, ſcilicet, quæ alij meo exemplo commiſerunt. *A meis*, inquit, *munda me*, ſ. tollẽdo à corde malam voluntatem, ſed *ab alienis parce*, ſcilicet, non permittas tentationes mihi dominari.

265 *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.*

Ioan. 8. VBi nota, qđ oĩs faciens peccatum, ſeruus eſt peccati, & peccatũ ſemper dominatur illi, qui peccat. Ex quo ſequitur: ꝙ ille, cui peccatũ non dominatur, eſt ſine peccato, & immaculatus. Et hoc eſt ꝙ ait, *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.* Per delictũ maximũ ac-

E cipe ſuperbiam, quia non eſt maius delictum, q̃ à Deo apoſtatare ꝙ eſt initiũ ſuperbiæ hominis. Eſt. n. ſuperbia vltimũ vitiũ redeuntibus ad Deum, & primum recedẽtibus. Et ſm iſtum ſenſum ly mei eſt caſus genitiui, & numeri ſingularis. Põt ſecundo eſſe numeri pluralis, & nominatiui caſus, & tũc eſt ſenſus. *Si mei*, ſ. ſenſus corporales, *non fuerũt dominati*, ideſt, ſupra rationẽ, ꝙ ſcilicet fit, qñ ratio ſubijcitur carni, & ſenſualitas ſpiritui dominatur, tunc nunquid immaculatus ero? Cogitabat. n. propheta, ꝙ *Dominus.*

F oculi ſui fuerant ſupra rationem dominati, quando viſa Berſabee, concupiuit, & commiſit adulterium.

Et erunt, vt complaceant eloquia oris mei & meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper. 266

VBi nota, quòd oratio eſt duplex, ſcilicet mentalis, & vocalis, quarum nulla Deo placet, q̃ maculato corde procedit, vel ſuperbo. Sed illas reſpicit, & exaudit, q̃ immaculata mente pro-

G cedunt. Et hoc eſt, quod dicit. Si ero immaculatus. Tunc tibi placebunt, eloquia cordis mei. Et hoc quo ad orationes vocales. *Et meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper*, ſ. erit, & hoc quoad orationes mentales. Illud enim libenter aliquis reſpicit, quod eſt ſibi placitum, & illud in conſpectu ſuo ponit. Sic enim dicitur Gen. 3. Reſpexit dominus ad Abel, &c.

Domine, adiutor meus, & redemptor meus. 267

H VIdens enim, quòd per ſeipſum a peccatis liberari non poteſt, ſed ſolum adiutorio diuino munitus: ideo ſe conuertens ad Deum dicit. *Domine adiutor meus*, ſcilicet contra hoſtes tam intrinſecos quam extrinſecos. *Et redemptor meus*, quia non ſolum iuuas ne cadam: ſed etiã poſt lapſum reparas. Adiutor ergo quia facis p̃cauere futura, ſed redemptor, quia remittis commiſſa, virtute tuæ paſſionis & ſanguinis. Nõ enim *1. Pet. 1.* auro vel argento redempti eſtis, &c. Ab illo ergo loco. Delicta quis intelligit?

omnia

oïa dicit, vt oſtẽdat, ꝙ nullus niſi mundus Dei ſacraměta ptractare dignè pôt: iuxta illud Pſ. Peccatori aũt dixit Deus: quare tu enarras iuſtitias meas, &c.
Pſal. 49.

PSAL. XIX.

268 *12. q. 2. gloriam epiſcopi.* **E**Xaudiat te dñs in die tribulationis: protegat te nomen Dei Iacob.

ISTIVS Pſal. titulus eſt *Ad victoriã Pſal. Dauid.* Pro cuius expoſitione ſciendum, quòd ait Rabbi Sal. iſte Pſalm. fuit factus Dauid, quando milites ſui iurauerunt dicentes. Non egredieris nobiſcum ad prælium: ne extinguatur lucerna in Iſrael. Vbi notandum, quòd cum Philiſtæi iniiſſent præliũ contra Iſael, deſcendit Dauid cum ſuis viris & pugnabat contra Philiſtæos: & ibi Dauid fuit in magno periculo mortis, niſi ipſum iuuiſſet Abiſai filius Saruiæ, qui defendit regem Dauid, & Philiſtæũ qui nitebatur occidere Dauid, interfecit. Videntes igitur viri Dauid periculum, in quo fuerat, quia ſi rex fuiſſet interfectus totus exercitus ſuccubuiſſet, ordinauerunt inter ſe, ne rex Dauid amplius ad pugnam cum ipſis iret, ſed domi remaneret: vnde ibidem dicitur. Tunc iurauerunt viri Dauid, dicentes. Iã non egredieris nobiſcum in bellum, ne extinguatur lucerna in Iſrael. Cogitabant enim ꝙ rex plus poterat eos orationibus manens domi iuuare, quàm pugnando manibus. Sicut Moyſes obſecrans, fortius dimicabat contra Amalech precibus, quàm exercitus armis inſtructus ab eo miſſus: vt habetur Exodi 17. Vnde ibidẽ dicitur. Cumq; eleuaret manus Moyſes ſcilicet deuotè orando, vincebat Iſrael. Si autem paululum remiſiſſet, ſuperabat Amalech. In ſequenti ergo bello contra Philiſtæos in Gob Dauid remanſit domi, & exercitum ſuum miſit ad pugnã. Et tunc orando pro victoria ſui exercitus iſtũ Pſalmũ fecit, & verba ſua exercitui ſuo dirigens, dicit. *Exaudiat te dominus.* &c. Ex prædictis apparet ſenſus tituli, qui eſt, *ad victoriã Pſ. Dauid*. i. iſte Pſalmus factus eſt a Dauid *ad victoriã*,
2. Reg. 21.
Exod. 17

A ſ. pro exercitu ſuo impetrandã. Et hoc eſt qđ dicit. *Exaudiat te dominus in die tribulationis.* &c. vt Nic. de Ly. Intentio aũt Pſalmiſtæ in hoc Pſal. eſt agere de Xpo, quaſi de ſacerdote immolaturo, & rege pugnaturo. Et ſub figura orandi hic prædicit, quæ de Chriſto ſunt futura ante paſſionẽ ſuã, ſ. tpe ſuæ tribulationis; & poſt reſurrectionẽ ſuã, ſ. tpe ſuæ exultationis. Et Pſ. iſte diuiditur in duas partes. Quia propheta orando prædicit primo aduerſa ſuæ paſſionis. Secũdo proſpera ſuæ reſurrectionis, ibi. *Tribuat tibi ſecundum cor tuum.* Prima uerò pars diuiditur in tres. Quia primo paſſionis Chriſti ponit efficaciã: ſecũdo per Chriſti paſſionẽ ſanctificãdã dicit Eccl'am: ibi. *Mittat tibi auxilium de ſancto*. tertio paſſionis Xpi nobis poſtulat memoriã: ibi. *Memor ſit omnis ſacrificij tui*. Quantũ ergo ad primũ ſub modo optatiuo prædicit efficaciam Chriſti paſſionis, quæ eſt, ꝙ virtute eius oĩs Chriſti oratio, & Eccleſiæ fuit exaudita, & defenſata. d. *Exaudiat te dominus in die tribulationis*. ſ. exaudiat te dominus in die paſſionis. Vbi nota, quòd Chriſtus tempore ſuæ paſſionis orauit tripliciter, ſcilicet pro ſe, pro ſuis diſcipulis, & pro ſuis inimicis. Orauit pro ſe. d. Pater, venit hora: clarifica filiũ tuum. Sed quid prætẽdebat iſta Chriſti oratio: cum ipſe filius eſſet ſempiterna claritas patris, quæ nec diminuta fuit in forma humana, nec augeri poteſt in diuina? Ad hoc reſpondet Auguſt. ſuper Ioãnem. Apud homines minor erat claritas Chriſti, quãdo in ſola Iudæa Deus erat notus. Quia vero per Euangelium Chriſti factum eſt ut pater innoteſceret gentibus, patrem clarificat filius, & filiũ pater. Dicit ergo, Pater, clarifica filium tuum, vt filius tuus clarificet te. Quaſi in paſſione Chriſtus poſitus dicat patri: Pater, reſuſcita me, ut toto orbi innoteſcas per me. Secundo orauit pro ſuis Apoſtolis. d. Pater ſancte, ſerua eos in nomine tuo, quos dediſti mihi vt ſint vnum, ſicut nos vnum ſumus. Et exauditus fuit, quia ut habetur Actuum 3. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima una, &c. Vnum quidẽ per charitatis vnitatẽ. Tertio, orauit pro inimicis;
B
C
D
Ioan. 17
Ioan 17.
Act. 3.

cis:qñ cruci affixus,ait ad patrē: Pater, dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. Et pro ipſis gratiam impetrauit, vñ Beda Non eſt putãdum hoc Chriſtum fruſtra oraſſe,ſed in illis hoc fuiſſe impletũ, qui poſt eius paſſionē crediderũt in eũ. Iſta ergo oĩa præuidens Pſal.ait. *Exaudiat te*,&c.Pſal.in die tribulationis meæ clamaui ad te: qm̃ exaudiſti me. Sequitur *Protegat te nomē Dei Iacob*.Vbi nota, ꝙ nomen Dei Iacob non accipitur pro ipſo nomine Dei, ſed pro ſignificato nominis.ſ.pro ipſo Deo,quē Iacob colebat, *Protegat ergo te*, ideſt, vndique te defendat in paſſione. Et ponit hic verbũ optatiuum pro futuro indicatiui, vt ſit ſenſus,*protegat*,ideſt,proteget. Sic enim ſe
Pſal.63. exauditum inſinuat Chriſtus. d. Protexiſti me a conuentu malignantium, & a multitudine operantium iniquitatem.

269 *Mittat tibi auxilium de ſancto, & de Sion tueatur te.*

2.q.5.teſtes.

HIc conſequenter oſtendit, ꝙ per Chriſti paſſionem ſanctificata eſt eccleſia. Vbi notandum, ꝙ Eccleſia eſt corpus Chriſti myſticũ,i.fidelium multitudo. De quo dicit Apoſtolus. Vos aũt eſtis corpus Chriſti,& membrum de mẽ
1.Cor.12 bro. Et quoſdam quidem poſuit Deus in eccleſia,primũ Apoſtolos, ſecũdo Prophetas,tertio doctores,&c.Sequitur.Nũquid in corpore eccleſiæ oẽs ſunt Apoſtoli? nunquid oẽs Prophetæ? nunquid oẽs doctores? &c.quaſi dicat,non. Cum igitur eccl'a ſit corpus Chriſti,tũc Deus Chriſto auxilium mittit, cùm eius corpus ſanctificat,quod eſt eccleſia. Quod hic faciẽdum præuidit Pſalmiſta.d.*Mittat tibi auxilium de ſancto*.vbi glo.Ideſt, auxilietur tibi, ſcilicet faciẽs tibi ſanctificatum corpus,ſ.eccleſiam, vt ſcilicet in aduerſitatibus nõ deficiat, ſed proficiat magis. Sic enim ipſi Chriſto ſe auxiliaturum Deus promiſerat,ſcilicet ipſi corpori ſuo.d.Pſal.88. Manus enim mea auxiliabitur ei. Sequitur.Nihil proficiet inimicus in eo,&c. Sed qualiter eccleſiã ſuã Deus cuſtodit & ſibi auxiliũ mittit: ſubditur.*Et de Sion tueatur te*. Sion nãq; ſpeculatio interpretatur,& ſignificat cõtemplationem, qua eccleſia mente con-

E uerſatur in cœleſtibus,per quàm contẽplationē tuetur & fortificatur. Quis.n. contemplando æterna præmia mala timet terrena? certe nullus: vt oſtendit Greg. d.Mala præſentis vitæ tãto durius Greg.10 animus ſentit: quanto penſare bonũ qđ mo.c.19 ſequitur negligit. Cumq; nõ vult conſiderare præmia quæ reſtant, grauia æſtimat eſſe,quæ tolerat. At ſi ſemel quiſquã ad æterna ſe erigit,atq; in ijs, quæ incommutabiliter permanent, oculũ cordis figat, propè nihil eſſe hic conſpicit, quicquid ad finē tendit.
F Quò n.ſe interius gaudijs robuſtius inſerit, eò minus dolores exterius ſentit.Ex quibus patet, ꝙ de Sion Deus tuetur Eccl'am, quia ſpeculatione ſupernorum fortis efficitur ad tolerantiã oĩum aduerſorum. Et hoc eſt,qđ de Sion dr̃ Abdias c.vnico.In mõte Sion erit ſaluatio,& erit ſanctus,quia per ſpeculationem æternorum ſaluatur Eccleſia,& ſanctificatur.

Memor ſit omnis ſacrificij tui:& holocauſtum tuum pingue fiat. 270

De conſecr.d.2. iterabij.

G COnſequenter hic oſtendit, ꝙ Chriſti paſſionē hr̃e debemus in memoria.Per ſacrificium.n.intelligitur Chriſti paſſio, quæ fuit ſacrificiũ veſpertinum, quia adueſperaſcente die,eleuatis in cruce manibus, ſeipſũ ſacrificiũ iuſtitiæ pro nobis obtulit patri.De quo Pſal.140. ait Chriſtus.Eleuatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum: vt.n. ibidem ait Pſ.140. gl. In lege duo ſacrificia iugiter fiebant, ſ.mane,& veſpere,ſed ſacrificium,qđ veſpere offerebatur, dignius, & acceptabilius erat, quia figura erat illius veri ſacrificij, quod in fine mundi oblatum eſt
H in cruce. Et nota,quòd ſicut in Deo non cadit obliuio propriè, ſic nec rememoratio. Sed ſicut dicitur cognoſcere,quãdo nos facit cognoſcentes. In hoc cognoui, quòd timeas Deum, ideſt, alios cognoſcere feci. Sic tunc dicitur memorari alicuius rei, quando illius memoriam noſtræ inſerit menti. Cum ergo Pſal.orans dicit de Chriſto. *Memor ſit omnis ſacrificij tui, & holocauſtũ* &c. vult dicere. Memores nos faciat omnium iniuriarũ,& contumeliarum:quas pro nobis tuliſti. *Et holocauſtum tuũ pingue fiat.* Memoria Deus Gen.22.

Vbi

Sacrificium. Vbi notã, ꝙ holocauſtũ differt à ſacrificio, quia ſacrificiũ partim incendebatur, & partim pro comeſtione ſacerdotibus ſeruabatur, ſed holocauſtũ dicebãt illud animal, ꝙ totum incendebatur. Vnde holocauſtum dr̃ ab holon, ꝙ eſt totum, & cauſtos, ꝙ eſt incenſum, vel incendium, inde holocauſtum quaſi totũ incenſum. Sic ergo ꝑ ſacrificium Chriſti intellige iniurias, & pęnas, quas pro nobis citra mortẽ pertulit, ſed per holocauſtum ipſam mortem, per q̃ igne charitatis totus incenſus fuit. Dicit ergo. *Et holocauſtum tuum pingue fiat*, i. mors tua, & crux, qua totus pro nobis oblatus es Deo, *Pingue fiat*, i. Deo acceptum, & iucundũ nobis, vt dolorem mortis in reſurrectionis lætitiam nobis conuertat. Et in omnibus iſtis locutionibus ponit optatiuum pro indicatiuo futuri temporis, vt ſit ſenſus. *Pingue fiat*, id pingue, & acceptum fiet.

271 *Tribuat tibi ſecundum cor tuum, & omne conſilium tuum confirmet.*

HIc conſequenter Propheta prædicit proſpera Chriſti reſurrectionis. Et diuiditur in duas, q̃ primo oſtẽdit q̃ proſpera per Chriſtum bonis eueniunt, ſecundo q̃ aduerſa malis ibi. *Hi in curribus* Prima in tres. Quia oſtendit primo, ꝙ per Chriſti mortẽ & reſurrectionem nos liberamur: ſecundo magnificamur: ibi. *Lætabimur.* tertio exaudimur. ibi. *Impleat dominus.* Quantum ad primũ dicit. *Tribuat tibi ſecundum cor tuũ.* Vbi nota, ꝙ aliud fuit cor & intentio Iudęorum in Chriſti morte, & aliud cor Chriſti ſiue voluntas. Nã intentio, & cor Iudæorum erat ꝑ Chriſti mortem, Chriſti fidẽ, & nomen delere. Chriſti aũt cor & intentio erat nos à peccatis liberare. Similiter conſilium Iudæorũ aliud erat à conſilio Chriſti, quia conſiliũ Iudęorum erat, ut vnus periret pro populo, ſ. Iudęorum, & conſilium Chriſti ab æterno fuerat, vt ipſe mortẽ ſubiret pro vocãdis gentibus, & ſaluandis. Et hoc eſt ꝙ Pſal. Chriſto loquens prędicit. *Tribuat tibi ſecundum cor tuum*, i. ſm cor, & intentionem tuã, qua pro nobis mortẽ ſubiſti, ſ. vt morte tua noſtrã mortem tolletes, & reſurrectione tua vitam nobis donares,

A Et non ſm cor, & intentionem Iudæorum qui nomen tuum, & fidẽ delere conabantur. *Et omne conſilium tuum confirmet*, & eſt confirmatio, eiuſdẽ, i. confirmet illa, & perficiat, quæ tu alto cõſilio per mortem, & reſurrectionem tuã de nobis facere decreuiſti. Et poſſumus hic notare diuini conſilij conditiones. Vbi primo notandum, ꝙ Dei conſilium differt à ſententia Dei, quia Dei ſententia cum ſtet in ſignis exterioribus, mutari poteſt, cõſilium autem Dei cum ſit eius æterna diſpoſitio, & prouidentia, mutari B non poteſt. vnde, Non eſt in poteſtate hominis conſilium tuum. *Thol. 3.*

272 *Lætabimur in ſalutari tuo, & in nomine Dei noſtri magnificabimur.* *24. q. 1. qua dignior.*

COnſequenter hic oſtẽdit, quòd per Chriſti reſurrectionem magnificamur. Vbi nota, ꝙ ſalutare aliquando dr̃ ipſe Chriſtus, & tũc ſalutare idem eſt, ꝙ ſaluator, ſic.n. Deo patri loquens Simeõ Deo.d. Nunc dimittis, &c. Quia viderũt oculi mei ſalutare, ꝙ paraſti, &c. *Luc. 2.* Aliquãdo vero ſalutare dr̃ Chriſti ſaluatoris C effectus, vel modus, per quẽ nos ſaluauit, ſ. eius mors, & reſurrectio. *Pſal. 50.* Redde mihi lætitiã ſalutaris tui, i. effectũ tuæ mortis & paſſionis, qui eſt ipſa ſaluatio. Cùm enim quis peccat, perdit effectum Chriſti paſſionis, & reſurrectionis, quo ſe facit indignum. Cum autem ad ſtatum pęnitentiæ, & gratiæ reducitur, ei hoc ſalutare redditur. Ipſa enim reſurrectio Chriſti effectus fuit magnę lætitię, quia ſicut per mortẽ ſaluatoris mors noſtra eſt mortua, ita per Chriſti reſurrectionẽ eſt nobis vita donata. Quid eſt ergo læ- D tabimur in ſalutari tuo, niſi lætabimur in reſurrectione tua, Chriſte: quæ cauſa lætitia oĩbus fidelibus exiſtit. Vnde de die reſurrectionis cantat Eccleſia illud pſalm. Hæc dies, quam fecit dñs, exultẽmus & lætemur in ea. Vnde ibidem ait glo. Hæc dies, quam fecit dominus. i. qua mihi ſalutem dedit. *Pſ. 117* Hic Iubilęi annus ſub lege figuraliter obſeruatus, qui dicitur remittens, vel initians, quia tunc manu mittebãtur, debita remittebãtur, poſſeſſiones dominis reſtituebantur. Et nos hoc die à ſeruitute peccati redẽpti

Digitized by Google

ſimus, quibus etiã æterna hæreditas eſt reſtituta. Ergo exultemus, & lętemur in ea. Exultemus intus mente, lętemur foris opere, quia diabolus ius perdidit, & homo reuixit. Sic.n. dicit Pſal. 9. Exultabo in ſalutari tuo, &c. *Et in nomine Dei noſtri magnificabimur*. Quod eſt.n. nomẽ Dei noſtri niſi Chriſtus, à quo & nos Chriſtiani uocati ſumus? In quo nomine magnificamur à Deo, & nos Deũ magnificamus. Magnificamur à Deo, quia per iſtud nomen nos ad fidẽ deitatis uocauit, & iuſtificauit. (*Rom. 8.*) Quos uocauit, hos & iuſtificauit, & quos iuſtificauit, hos & magnificauit, ſ. in præſenti omnium uirtutum genere. Vel ſecundũ glo. ponitur ibi præteritum pro futuro, ut ſit ſenſus, *magnificauit*, i. magnificabit æterna remuneratione, ut ſimiles Deo ſint. Nos ẽt Deum magnificamus, quia per opera per iſtud nomẽ in nobis facta, Deum magnum prædicamus. (*Luc. 2. Magnificare.*) Sic & glorioſa uirgo in hoc ſalutari Deũ magnificabat. d. Magnificat aĩa mea dominum: & exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Vnde modum, quo Deus ſic magnificatur à nobis, oſtendit Origenes ſuper Lucam. d. Si autem Deus nec augmentum, nec decrementũ recipere poteſt, quid eſt, quod Maria dicit. Magnificat anima mea dominum? Sed, ſi conſiderem dñm ſaluatorem imaginem eſſe inuiſibilis Dei, & animam meam factam ad eius imaginẽ, ut ſit imago imaginis: tunc uidebo quoniã in exemplo eorum, qui ſolent imagines pingere quãdo magnificauero aĩam meã uirtutib. tũc imago Dei grandis efficitur. Et ipſe dñs, cuius imagò eſt, in anima mea magnificat.

273 *Impleat dominus omnes petitiones tuas, nunc cognoui, quoniam ſaluum fecit dominus Chriſtum ſuum.* (*2.q.1.clericus.*)

HIc conſequenter oſtendit, quòd ꝑ uirtutem Chriſti mortis, & reſurrectionis exaudimur. Petitiones enim noſtras tunc exaudiuit dominus, quando Chriſtum exaudiuit pro nobis orantem. (*Oratio.*) Orat autem Chriſtus pro nobis, & in præſenti, quando nobiſcum erat, & in futuro, quando iam ad dexterã patris ſedens interpellat pro nobis. Omnis au-

E tem Chriſti oratio fuit exaudita. d. Apoſtolo. Exauditus eſt pro ſua reuerentia. Et hoc eſt, quod dicit. *Impleat dominus omnes petitiones tuas*, i. implebit (*Hebr. 5.*) Et quaſi Pſal. de hoc certificatus ſubdit. *Nunc cognoui quoniam ſaluũ fecit dominus Chriſtum ſuum*, id eſt ſpiritu prophetico ante præuidi: *quoniam ſaluũ fecit dominus Chriſtum ſuum*, ideſt reſuſcitauit illum, quaſi dicat. Si Deus reſuſcitauit Chriſtum à morte, multo fortius ipsũ exaudiet reſuſcitatum. Et hoc idem alijs verbis explicat dicens.

F *Exaudiat illum de cœlo ſancto ſuo, in potentatibus ſalus dexteræ eius.* 274

IDeſt non ſolum exaudiuit illum de terra: quando poſtulauit clarificari à patre, quando pro ſuis exorauit, ut non perirent, quãdo pro inimicis, ut eis peccata dimitterentur, ſed etiam exaudiuit illum de cœlo ſancto ſuo, ubi interpellat pro nobis ad dexteram patris, mittẽs inde ſpiritum ſanctum ſuper credentes. Si autẽ quæras in quo generaliter exaudiet Deus Chriſtum orantem, ſubdit, in G hoc, ſcilicet. *Quod in potentatibus ſalus dexteræ eius*. Potentatus enim à potens dicitur, & idem eſt, quod potentia. (*Potẽtatus.*) Et eſt ſenſus, quòd in potentatibus noſtris *eſt ſalus dexteræ eius*, ideſt, omnis noſtra potentia eſt ſalus dexterę eius, id eſt, potẽtia eius, ideſt, quicquid boni nos poſſumus, totum eſt à ſalute dexterę eius, ideſt, à uirtute gratiæ ipſius, quia non ſumus ſufficientes cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis ſit, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt. Salus ergo dexterę Chriſti eſt fauor gratiæ ipſius, à quo omnia H noſtra bona procedunt. Potẽtatus enim noſter ſine ſalute dexteræ Chriſti permanere non poteſt, ideo dicitur. Omnis potentatus breuis vita. (*Eccl. 10.*)

Hi in curribus, & hi in equis, nos autem in nomine Dei noſtri inuocabimus. 275 (*23.q.3.poſtea.*)

COnſequenter hic pſal. dat dñam inter bonos, & malos, quæ ſtat in hoc, Quia potentatus bonorum ſunt ſalus dexteræ Chriſti, quia, ſ. oẽm ſuã potentiam à ſalute gratiæ Chriſti ſe credunt, & confitentur habere. Mali autem & ſuperbi non ſic, ſed ſuam potentiam

ponunt

ponunt non in Deo,ſed in rebus tempo-
ralibus mundi. Vnde hanc differentiam
ponens,d. *Hi*,ſ.ſuperbi,*in curribus. & hi*
in equis:ſupple confidunt.*Sed nos*,ſ.boni,
Currus. in Deo,quia in nomine Dei noſtri inuo-
Equus. cabimus, Quid.n.per currum, & equos,
Sūbia. niſi ipſa ſuperbia & auaritia mundi deſi-
Auari- gnatur? Vnde gl.hic dicit. *Hi in curribus,*
tia. *& hi in equis*,quaſi dicat. Potentatus,&
ſalus bonorum eſt dextera Dei. Sed ſu-
perborum eſt in curribus, & in equis.
Quia ſuperbi volubili ſucceſſione tem-
poralium trahuntur,qui ſæculari poten-
tia gaudent: hi ēt ſunt in equis,dum ſu-
Trium- perbis honorib. inflati diſcurrunt. Tāgit
phus: aūt hic duo triumphorum genera, quæ
apud Romanos fiebāt,ſ. triumphus ma-
ior,& minor.Maior triumphus,qui dice-
batur laureatus, fiebat in curru. Minor
autem, qui dicebatur ouatio, fiebat in
equo.Et per hoc oēs ſuperbos hic deſpi
cit propheta, qui de terrena dignitate
præſumūt;propter quod ſubdit, *Nos aūt*
in nomine Dei noſtri inuocabimus,q.d. Su
perbi cōfidunt in tēporalibus, nos aūt in
Deo. Et ideo ſicut diuerſæ ſunt malorū,
& bonorum affectiones, conſimiliter &
fines diuerſificantur, propter ꝙ ſubdit.

276 *Ipſi obligati ſunt,& ceciderunt,nos autem*
ſurreximus,& erecti ſumus.

QVid.n. magis hominem ligat,& ca
Prou. 3. dere facit q̃ peccatum? Funibus
Cadere. peccatorum ſuorum cōſtringitur quiſq;.
Et hoc eſt, ꝙ dicit. *Ipſi obligati ſunt*,i. a
peccato ſuperbiæ ligati ſunt. Sed quia li
gatus faciliter cadit, ideo ſubditur. *Et ce*
ciderunt, quia peccatum quodlibet de ſe
Amos 5. caſum facit, de quo Amos 5. Domus
Iſrael cecidit, & nō adijciet ut reſurgat.
Quod ideo dicit, quia quis de ſe ſolo in
peccatū cadere pōt,ſed nullus de ſe ipſo
pōt reſurgere. Nō aūt de bonis,quia illi
ſurgūt & eriguntur,ſurgunt.n.quia men
te ſuperna inquirunt, eriguntur autem
Luc. 15. quia ad terrena oculos non inclinant.Sic
ſurrexit ille adoleſcens,qui ſe vidēs pec-
caſſe oculos ad patrem dirigens,ait. Sur
gam,& ibo ad patrem meū. Vel hic Pſal.
ponit differentiam inter Iudæos & Gen
tiles conuerſos.De Iudæis.d.*Ipſi obligati*
A *ſunt,& ceciderunt. Ipſi*,ſ. Iudæi cupidita-
te temporalium bonorum *ligati*, nolen-
tes parcere dño,ne locum,& gentē per-
derent,ipſi inquam ſic cupiditate ligati,
ceciderunt, ſ.de ſpe cœleſti ad tempora-
lia, de filiatione Dei ad filiationem dia-
boli,de libertate ad ſeruitutem: qua ho-
die per mundum premuntur vniuerſi.
Nos autem,ſ populus gentium ad fidem
Chriſti conuerſi,*ſurreximus*, ſ. ab idolo-
latria ad verum Dei cultum, a vitijs ad
virtutes,a morte culpæ ad gratię vitam.
Et hoc nō nr̄is meritis,ſed per fidē Chri
B ſti iuſtificati. *Erecti ſumus*. ſ. ad ſuperna
contemplandum. Quod ideo dicit,quia
ad aduentum Chriſti Gentiles, qui in
peccatis iacebant,per gratiā ſunt erecti.
Iudicum 5. Ad eius aduentū erecti ſunt. *Iud. 5.*

Domine,ſaluum fac regem, & exaudi nos 277
in die,qua inuocauerimus te. *De conſ.*

HIc Pſal. totam ſpem ſuam ad Chri *d. 5. non*
ſtum dirigit. d. *Domine, ſaluum* *mediocri*
fac,&c. Sicut.n. læſo capite,cætera mem *ter.*
bra læduntur,ſic ſaluo capite,cætera mē
C bra conualeſcunt. Cùm igitur rex noſter
Chriſtus ſit caput totius Eccleſiæ,ipſo a
morte per reſurrectionē ſaluato, & nos
per ipſam ſaluamur. *Et exaudi nos in die,*
qua inuocauerimus te. Quid eſt inuocare
Deum in die, & quid in nocte? In nocte
.n. inuocat Deum: qui Chriſtum mor-
tuum reſuſcitatum non credit. In die
autem inuocat, qui ipſum a morte cre- *Ioel 2.*
dit ſurrexiſſe, vt hic dicit gloſ. Et ſic om
nis talis fide munitus,qui inuocauerit no
men domini,ſaluus erit.

PSAL. XX.

D DOmine,in virtute tua lætabitur rex, 278
& ſuper ſalutare tuum exultabit *22.q 1*
vehementer. *caritas.*

TITVLVS Pſalm. iſte eſt,
In finem Pſal. Dauid Pa-
tet ex dictis, ꝙ iſtū Pſal.
tam Hebræi, quā catholi
ci de Chriſto dictum ad
literā affirmant. Intētio
Pſal. eſt vt Chriſtum verum regē,& ve-

Digitized by Google

rum credamus Deum,& hoīem eſſe. Di
uiditur autem iſte pſalm. in tres partes.
Quia primo ponit Chriſti meritum, ſe-
cundo Chriſti præmium. ibi. *Quoniam
præueniſti.* tertio Chriſti imperiū, & hoc
in ſubiectione inimicorum. ibi. *Inueniatur
manus tua.* Circa primum duo facit.
Quia primo ponit meritum incarnatio-
nis: ſecundo meritū paſſionis. *Deſideriū*
Meritū. *animæ eius*, &c. Quantū ad primū ſcien-
dum q̃ Chriſtus ſm q̃ homo, in primo
inſtanti ſuæ incarnationis habuit oīa ad
meritum neceſſaria, ſ. libertatē arbitrij,
& gratiam ſummam; qua uoluntas eius
tota in Deū dirigebatur. Et ideo in pri-
mo inſtanti habuit ſummum meritum,
ſic q̃ in merito proficere ſibi nō potuit,
ſed ſolum nobis, unde quantum ad hoc
Magiſter dicit Magiſter Non ſolum meruit Chri-
lib. 3. di. ſtus, qn̄ patri obediens crucem ſubijt,
18. ſed etiā ab ipſa conceptione, ex quo ho-
mo factus eſt per charitatē, & iuſtitiam,
& alias uirtutes, in quarum plenitudine
fuit ſm hoīem conditus, ſibi tantū me-
ruit, quantū poſt per martyrij tolerātiā.
Tanta n. plenitudo ſpiritualiū chariſma-
tum in eo fuit, q̃ in eis proficere non po
tuit. Et ideo melior ipſius anima fieri nō
potuit quam ab initio ſuæ conditionis
extitit, quia proficere in meritis non ua
luit. Et quia ſignū uirtuoſi habitus eſt,
delectabiliter ſm habitum operari: ideo
Chriſtus ex habitu ſummæ charitatis,
quem habuit in incarnatione, delectaba-
tur, omnia non ſibi, ſed diuino verbo, cui
erat unitus, attribuens. Quod præuidēs
Pſal. de ipſo patri dicit. *Domine, in virtu*
Ioan. 1. *te tua lætabitur rex.* Per uirtutem Dei
accipe verbū patris, per quod oīa facta
ſunt. Vnde de verbo Dei, quod etiā vox
quandoque dr̄, habetur Pſal. 28. Vox do
mini in uirtute. Per regem autem Chri-
ſtum intellige, qui. ſ. habet in ueſtimēto,
& in femore ſuo ſcriptum: rex regum, &
dn̄s dominantium. Eſt ergo iſte ſenſus:
O dominē, ſcilicet Deus pater. Rex, ſci-
licet homo Chriſtus lætabitur in uirtu-
te tua, ideſt, in uerbo tuo. In eo, ſcilicet
q̃ uerbum caro factum eſt. Quod rectè
uerbum dicitur uirtus tua, quia tibi co-
omnipotens. Ecce ergo meritum incar
nationis, quia de ſe homo Chriſtus non
E præſumpſit, ſed omnia verbo tribuit. *Et
ſuper ſalutare tuū exultabit vehementer*,
ideſt in diſpoſitione tua, qua diſpoſuiſti
per ipſa genus humanum ſaluare. Ec-
ce ergo meritum Chriſti humilitatis,
quia omnia nō ſibi, ſed uerbo attribuit,
cui erat vnitus. Et ſalutem humani gene
ris per ipſum fiendam gaudenter acce-
ptat. Et de iſta Chriſti exultatione qua
paruuli, & humiles à Deo p̄ ipſum erant
ſaluādi, dicitur Lucę 10. In illa hora exul
tauit Ieſus in ſpiritu ſancto, & dixit: Cō- *Mat. 11.*
fiteor tibi, domine pater cœli, & terræ,
F quoniam abſcondiſti hæc à ſapientibus,
& prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.

Deſiderium animæ eius tribuiſti ei, & vo- 279
luntate labiorū eius non fraudaſti eum.

CONſequenter hic agit de merito
paſſionis. Vbi ſciendum, quod de-
ſideriū Chriſti propriè dicitur eius paſ-
ſio, quia ſumme pro nobis pati deſide-
rabat: vnde, Deſiderio deſideraui hoc *Luc. 11.*
Paſcha manducare vobiſcum, &c. Quod
ideo ſic dicit ſecundum Chryſoſto. quia *Chryſo.*
poſt illud paſcha crux imminebat, quā *ſup.*
G pro ſalute noſtra euenire quam pluri- *Matth.*
mum cupiebat. Et attende, quod non ſi-
ne cauſa dicit pſal. de Chriſti paſſione.
Deſiderium animæ eius tribuiſti ei. Quo-
niam tēpore eius paſſionis dæmon mul-
tipliciter ipſam impedire conabatur: vn-
de & propter hoc vxorem Pilati viſioni-
bus terruit, ut marito ſuggereret, ne
Chriſtum traderet morti, ut ait Gregor.
Ecce concertatio inter Chriſtum, &
diabolū, quia diabolus ne Chriſtus mo-
reretur, ſatagebat. Chriſtus autem pro
humano genere mortem deſiderabat.
H Quia ergo caſſāta uoluntate diaboli,
deſiderium Chriſti Deus adimpleuit:
igitur tūc ſuum deſiderium Chriſto de-
dit. Et hoc alijs verbis confirmans dicit.
*Et voluntate labiorum eius non fraudaſti
eum*, ideſt, uoluntate per labia Chriſti
expreſſa, & prolata. Voluntatem enim
mortis Chriſtus habebat, quia pro no-
bis venerat pati. Filius hominis venit *Luc. 19.*
ſaluare, quod perierat, & dare animam
ſuam in redemptionem pro multis. Et
hanc voluntatem ſuam labijs ſuis mul-
toties expreſſit: maximè in horto; quādo
patri

patri orans dicebat. Non qđ ego volo, ſed qđ tu vis. Quia etſi voluntas naturalis mortem fugiebat, voluntas tñ rationalis mortem deſiderabat. Vel per voluntatem labiorum Chriſti accipe oēm eius voluntatem, quam ſuis verbis expreſſit, quæ omnis fuit impleta. Quod patuit qñ verbis dæmones fugabat, infirmos ſanabat, mortuos ſuſcitabat, peccata remit-
Rom. 9. tebat. Quoniam vt dicitur Rom. 9. Quis reſiſtet voluntati eius? q.d. nullus.

280 *Quoniam præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis, poſuiſti in capite eius coronam de lapide precioſo.*

De pœn. d. 1. alij econtra.

HIc conſequenter ponit Chriſti præmiũ, & dona, quæ recepit a Deo, & ſunt multa, ſecundum quæ pars iſta diuiditur. Quod oſtendit Pſal. ꝙ quinq; dona ſpecialiter Deus Chriſto contulit, ſcilicet primo puritatis ſanctitatem, ibi. *Quoniam præueniſti:* ſecundo reſurrectionis claritatem, ibi. *Vitam petijt a te.* tertio aſcenſionis dignitatem, ibi. *Magna eſt gloria eius.* quarto iudicandi poteſtatem, ibi. *Quoniam dabis eum in benedictionem.* quinto æternitatis firmitatem, ibi. *Quoniam rex ſperat in domino.* Primo ergo habuit Chriſtus à patre puritatis ſanctitatem, quod ponit. d. *Quoniam præueniſti eum,* &c. Vbi ſciendum, quòd vt ait
Magiſter lib. 2. d. 26. Magiſter, duplex eſt gratia Dei in nobis, ſcilicet, præueniens, & ſubſequens, ſiue operans, & cooperans. Operans enim, vel præueniens gratia præparat hominis voluntatem, & præuenit, vt velit bonum. Sed gratia ſubſequens, vel cooperans adiuuat, ne fruſtra velit. Operans ergo gratia eſt, quæ præuenit volũtatem bonam, vt ſit bona, bonumq́ue efficaciter velit. Cooperans vero gratia iam voluntatem bonam ſequitur adiuuando. Hanc autem duplicem gratiam habuit Chriſtus, ſ. gratiam præuenientem, quia Deus eum præuenit, ne peccatum originale contraheret: qñ ipſum non per viã ſeminalem, ſed ſolum virtute Spiritus ſancti ipſum in virginis formauit vtero
Magiſter lib. 3. d. 31. ex quo peccatum poſtea ei obeſſe non poteſt. Gratiam vero cooperantem habuit, ſ. gratiam gratum facientem, quia vt dicit Magiſter, Tantam gratiæ pleni-
A tudinem habuit, ꝙ ei Deus plenius conferre non potuit. Primam ergo gratiam præuenientem hic notans Pſal. de Chriſto dicit. *Quoniam præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis.* vbi gl. Benedictionem dicit immunitatem peccati, quã Chriſtus donatus eſt, in conceptione, ut poſtea ei peccatum non obeſſet. Quæ dr̃ benedictio dulcedinis, quia totum ex dulcedine diuinæ gratiæ fuit. Cùm ergo alij amaritudine peccati Adam præueniantur, tu, ò Deus Pater, præueniſti eũ, ſ. Chriſtum regem immunitate peccati,
B quæ ex gratia eſt. Et illi ſic præuento immunitate primi peccati, ſal actualis peccati conſequenter non nocuit, & hãc gratiam præuenientem ſibi collatam dicit Chriſtus. Deus meus, miſericordia eius præuenit me. *Poſuiſti in capite eius coronam,* &c. Hic conſequenter oſtendit Pſ. Chriſtũ habuiſſe donum cooperantis, & ſubſequentis gratiæ. Per coronam. n. pręcioſi lapidis virtutum copiam accipe, quia ſicut corona circundat caput, ſic virtutes caput mentis ambiunt. Et ideo de timore Domini, qui virtutum omnium
C eſt fundamentum, dr̃ Eccl. 1. Timor Domini corona exultationis. Vnde notandũ eſt, ꝙ Chriſtus multiplici corona fuit coronatus, ſ. corona carnea in eius incarnatione, corona lapidea in eius conſeruatione, corona ſpinea in eius paſſione, corona aurea in eius aſcenſione. Primo corona carnea in eius incarnatione, quando. ſ. Dei verbum ad modum coronæ noſtrã carnem ſibi circundedit. Et iſta corona ipſum coronauit glorioſa mater ſua. Egredimini, filiæ Sion, & videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit
D eum mater ſua in die deſponſationis illius. Vnde Bernard. dicta verba exponens ſuper Cant. dicit. Egredimini, filiæ Sion, ideſt, animæ ſæculares debiles, delicatæ, & filiæ, & non filij, in quibus nihil eſt fortitudinis, nihil virilis animi. Egredimini ergo de ſenſu carnis ad intellectum mentis, de ſeruitute carnalis concupiſcentiæ, ad libertatem ſpiritualis intelligentiæ. Egredimini ergo, & videte regem Salomonem, ſcilicet Chriſtum in diademate, quo coronauit eum mater ſua: Corona, ſcilicet,

Bernar. ſuper Cãtica.

humanitatis noſtræ, corona paupertatis, corona pietatis, & clementiæ. Siquidem & coronatus fuit Chriſtus a nouerca ſua, ſ. ſynagoga, corona .ſ. ſpinea, coronandus eſt à familia ſua corona iuſtitiæ. Sed eũ coronauit pater corona gloriæ, dicẽs Patri Pſal. Gloria, & honore coronaſti eum, &c. Secundo fuit coronatus
Pſal. 8. corona ſpinea in eius paſſione. Coronã de ſpinis poſuerunt ſuper caput eius. Quæ corona nobis efficax patientię pſtat exemplum. Vnde Chryſoſt. prædi-
Mat. 17 cta verba exponens ait. Quæ nobis erit de reliquo cura, ſi iniurias ab aliquo patiamur, poſtquam rex noſter Chriſtus corona ſpinea eſt coronatus? Etenim ꝙ fiebat in Chriſtum, vltimus contumeliæ terminus erat, nec erat particula tantũ, ſed totum corpus eius patiebatur iniurias Caput per ſpineam coronã, arundinẽ, & colaphos Facies, quia expuebatur. Genæ, quia alapis cædebantur, totumq; corpus flagellis vulnerabatur. Iſta ergo fuit patientiæ corona, ꝗ gloriæ meretur
Apoc. 2. coronã. Vnde cuilibet noſtrum ait Dñs. Eſto fidelis vſq; ad mortem, & dabo tibi coronã vitæ. Tertio corona aurea in ſua
Eccl. 45. reſurrectione, vel aſcenſione. Eccleſ. 45. Corona aurea ſuper mitrã eius expreſſa ſigno ſanctitatis, gloriæ, & honoris, & opus fortitudinis oi deſiderio oculorum ornata. Vnde nota, ꝙ gloria ęterna Chriſti merito per coronã figuratur, quæ eſt figura ſphærica, ꝗ finẽ non hẽt. Hæc corona dr̃ aurea pp claritatem viſionis, q2 aurũ inter cætera metalla amplioris eſt refulgentiæ, vt ait Greg. ſuper illo ver-
Greg. 34 bo Iob. Sternet ſibi aurum quaſi lutum.
mor. c. 7. Hæc corona aurea dr̃ ſuper mitrã eius, ad denotandum duplicem Chriſti dignitatem, qm̃ Chriſtus fuit rex, & pontifex ſumus. Corona .n. ſignificat dignitatem regiam. ſed mitra pontificalem. Itẽ hæc corona fuit expreſſa ſigno ſanctitatis, ꝗ expreſſio ſanctitatis multis ſignis apparuit in eius glorioſa reſurrectione, aſcenſione, & Spiritusſancti miſſione. Hæc corona deſiderio oculorum dr̃ ornata, qa ex gloria Chriſti, noſtra pendet, quia in ipſo noſter corporalis oculus beatificabitur, ipſo patri dicente. Hæc eſt vita æter
Ioan. 17. na, vt cognoſcãt, &c. Et iſtã coronam glo

E riæ aureã meruit Ieſus per ſuam paſſionem, dicente Apoſtolo. Videmus Ieſum pp paſſionem mortis gloria, & honore *Hebr. 7.*
coronatum, &c. Quarto corona lapidea, de qua nunc dr̃. *Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo.* Quid. n. per lapides precioſos quibus fundamenta ciuitatis Hieruſalem, i. Eccleſiæ ſunt con- *Apoc. 21*
ſtructa, niſi ipſos accipimus Apoſtolos? qui Chriſtum prædicantem quaſi coronam circundabant, vnde hic ait glo. *Poſuiſti in capite eius coronam de lapide pretioſo.* Quia in principio ſermonis eius, &
F pdicationis ambierunt eũ lapides precioſi, i Apoſtoli duodecim à quib. principium prædicationis fieret. Iſti ſunt illi duodecim lapides pcioſi, qui erant in rationali iudicij ſculpti duodecim nominib. filiorum Iſrael, quos ſummus ſacerdos ingreſſurus tabernaculum, geſtabat in pectore. Quia doctor Eccleſiaſticus vitam ſanctorum præcedentium debet inſpicere, atq; doctrinam, & hæc cuncta in ſecreto pectoris colligere, & executione operis prodere. Coronam verò di-
G cit, quia docentem Chriſtum Apoſtolorũ circuitus tanquã corona ambiebat. Et de hoc dicitur Eccleſ. 50. Circa illũ corona fratrum. Et Apoc. 12. In capite eius corona ſtellarum duodecim.

Vitam petijt à te, & tribuiſti ei longitudinem dierum in ſaeculum, & in ſaeculum ſeculi. 281

HIc conſequenter oſtendit ſecundũ donum Chriſti, ſ. ꝙ habuit reſurrectionis claritatem. Per vitam. n. ſpiritua- *Vita.*
liter dictam intellige vitam per reſurre-
H ctionem factam immortalem. Quoniã præſens vita ante reſurrectionem mors potius dicenda eſt; quam vita. Ipſe enim quotidianus defectus corruptionis quid eſt aliud, quàm quędam prolixitas mortis? vt ait Greg. Et ſic illa ſola propriè vita dicitur, quæ morte non terminatur, ſi quæ per reſurrectionem acquiritur. Pater igitur Chriſto vitam dedit, quando per reſurrectionem ipſum ad immortalem vitam perduxit. Vnde hic ait gl. *Vitam petijt à te,* id eſt reſurrectionẽ. d. Pater venit hora, clarifica filium tuum. Et

quòd

ꝙ de immortali vita intelligat, ſubdit. *Longitudinem dierum in ſaculũ, & in ſæculum ſæculi.* Quod dicit ad differẽtiã dierum vitæ præſentis, qui nõ ſunt lõgi, ſed

Iob. 14. breues. Breues dies hõis ſunt. Sed dies futuræ vitæ lõgitudinẽ habere dñr, quia

Prou. 5. fine carent. Lõgitudo dierũ in dextera illius. Per dexterã accipe vitã immortalẽ.

282 *Magna eſt gloria eius in ſalutari tuo. gloriam, & magnum decorem impones ſuper eum.*

Conſequenter hic ponit tertium donum, ſ. aſcenſionis dignitatẽ. Vbi notandum, ꝙ Chriſti paſſio fuit meritũ

Philip. 2 eius glorificationis, teſte Apoſtolo. Factus obediens Patri vſq; ad morrẽ, propter quod & Deus exaltauit illum, &c. Quamuis. n. a principio ſuæ incarnationis ipſe habuit gloriam, tñ quia gloria eius vſq; ad reſurrectionẽ mundi manifeſta non erat, ſed in reſurrectione fuit manifeſtata, ideo in reſurrectione gloriã dr̃ accepiſſe. Tunc. n. res dr̃ fieri, qñ innoteſcit. quia, ſi veniret occultè, non veniſſe diceretur. Sic licet Chriſtus glorioſus fuerit a principio, tñ gloriam accepiſſe in reſurrectione dr̃, quia tunc gloria eius innotuit mundo. Vnde & tunc primo dixit, Data eſt mihi oĩs poreſtas in cœlo, & in terra. Itẽ nota, ꝙ hic per ly *ſalutare* intelligitur ipſa Chriſti reſurrectio, quia per ipſam fuit Chriſtus a morte, & a poteſtate Iudæorum ſaluatus. Et hoc ſalutare reſurrectionis petebat Chri

Pſal. 56. ſtus Patri dicens. Redde mihi lætitiam ſaluraris tui, i. in reſurrectione, quæ toti mũdo fuit cauſa lætitiæ. Et ſic eſt ſenſus iſte. *Magna eſt gloria eius in ſalutari tuo,* i. in reſurrectione, qua tu Deus pater Chriſtum ſuſcitaſti, magna apparuit gloria Chriſti. Sed adhuc maior erit in aſcẽſione, vbi ſuper oẽs Angelos ad dexterã Patris collocabitur. Et hoc eſt, ꝙ ſubdit. *Gloriã, et magnum decorem impones ſuper eum,* i. in cœlo ad dexterã tuã ipſum collocabis per aſcenſionẽ, in qua ſingulariter decorẽ a patre Chriſtus recepit. Vbi nota, ꝙ ſm Grãmaticos a decet deriuat hoc decus decoris media genitiui correpta, & eſt idẽ ꝙ honor. A decet ẽt deriuatur hic decor decoris, eadẽ producta, & eſt idẽ ꝙ venuſtas, & pulchritudo. Super Chriſtum ergo gloria cum decore in aſcenſione poſita fuit, quia tunc gloria Chriſti ab oĩbus Angelis fuit honorata, & venuſta, ſiue pulchra confeſſa. Et quòd iſtum decorẽ gloriæ per reſurrectionem habuerit dr̃ Iob. 40. ipſi Chriſto. Circun *Iob. 40.* da tibi decorẽ, in ſublimi erigere. Decorem ſibi Chriſtus circumdedit, quia ſanctorum Angelorũ choros, quos condidit in vſum ſui decoris aſſumpſit, vt de ipſo poſt Aſcenſionẽ dicatur illud Pſ. 92. Dominus regnauit, decorẽ indutus eſt, &c.

Quoniam dabis eum in benedictionem in ſæculum ſæculi, lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. 283 *De conſ. d. 4. placuit.*

Hic conſequenter ponit quartum donum Chriſto collatum, ſ. iudicandi poteſtatẽ. Vbi nota, ꝙ ad iudiciariam poteſtatem duo ſpectant, ſ. peccata punire, & præmiare merita, ſm Philoſophum 5. Ethicorum, qñ itur ad iudicem ſicut ad iuſtum, quia iudex eſt quoddã iuſtum viuum, quod iuſtitiam exequitur, vnicuique dando ſm merita ſua. Principalior autem inter duas partes eſt præmiare bonos, qm̃ hanc partem iuſtitia per ſe intendit. Punire autem malos non intendit iuſtitia, niſi ad finem præmiationis bonorum, ſcilicet vt boni tantum poſſint viuere, timore malorum ſublato. Quia ergo quęlibet virtus a ſuo principaliori actu denominari debet, hinc eſt, quòd iudicandi auctoritas principalius a præmiatione bonorum denominatur. In vltimo ergo iudicio, quia Chriſtus malis maledicet dicens. Diſcedite a me maledicti, &c. Et bonis benedicet. d. Venite benedicti Patris mei, &c. Idcirco per benedictionem intelligitur Chriſti iudiciaria poteſtas, qua bonis in iudicio benedicet. Et hanc poteſtatem notans Pſ. de filio, patri dicit. *Quoniam dabis eum in benedictionem,* &c. ideſt, facies eum iudicem, vt benedictionẽ vltimam bonis conferat. d. Venite benedicti Patris mei, &c. In illo autẽ iudicio omnes tam boni quàm mali, iudicem Chriſtum videbunt, quæ viſio bonos lætificabit.

Poteſtas iudiciaria.

cabit, ſed malos turbabit, ipſorum conſcientia hoc faciente, vt ſub exemplo iudicis vitæ præſentis oſtendit Greg. d. Nã cum duo ad iudicium pergunt, alius innocentiæ ſibi conſcius, & alius culpæ, ante prolatam ſententiam adhuc tacentẽ iudicem vtrique conſpiciunt. Et cum culpæ debitor grauem contra ſe iram hoc ipſum iudicis ſilẽtium ſuſpicatur, quam iram ſibi non denunciat perturbatio iudicis, ſed recordatio prauitatis. Quia etſi adhuc eum foris reum ſnĩa iudicis non clamat, intus tamen iam grauiter conſcientia accuſat. At contra iuſtitiæ amicus iuſtitiæ vultum conſpicit, ſed intus de teſtimonio bonæ conſcientiæ hilareſcit, &c. Sic in iudicio vltimo erit. Quia ſicut mali videndo iudicem Chriſtum, turbabuntur, ſic & boni lætificabuntur. Et hoc eſt, quod dicit. *Quoniam dabis eum,* ſcilicet Chriſtũ, *in benedictionem in ſæculum ſæculi,* ſcilicet, ad dãdum populo iuſto benedictionem æternam. Et ſic *lætificabis eum,* ſcilicet populum iuſtum in gaudio *cum vultu tuo,* quia ſcilicet iniuſtis apparebit iratus, iuſtis autẽ tranquillus, & lætabũdus. Propter quod dicitur Prouerb. 16. In hilaritate vultus regis vita.

Greg. 32 mor. c. 6.

284 *Quoniam rex ſperat in Domino, et in miſericordia altiſſimi non commouebitur.*

De pœn. d. 2. ſerpens.

HIc conſequenter ponit quintum Chriſti donum, ſcilicet æternitatis firmitatem. Vbi nota, quòd inter alias virtutes ſpes animum non ſolum in aduerſis fortificat, ſed etiam in Deum animum firmat. d. In te, Domine, ſperaui, non cõfundar in æternum. Qualiter autem ſpes fuerit in Chriſto, notandum, quod ſpes aliquando ſtat pro expectatione, quandoq; pro confidentia. Pro expectatione ſic eſt virtus Theologica, qua æterna expectantur præmia. Et ſic dicit Magiſter, ꝙ ſpes ſolum eſt de rebus futuris, & ad Deum pertinẽtibus. Et tunc ſecũdum Grammaticos dicitur ſpes quaſi pes, quia ſit quaſi pes progrediendi vlterius, & ad futura bona perueniendi, ſic & deſperatio dr̃ quaſi ſine pede, quia deſperans nõ habet pedes, quibus ad æter-

Pſal. 30 *Spes. Chriſtus* *Mag. li. 3. d. 36.*

E nam vitam ſe proficiſci credat. Et iſto modo de ſpe loquitur Apoſtolus Manét autem tria hæc ſpes, fides, &c. Et iſto modo rex noſter Chriſtus non ſperauit in Dño, quia in primo inſtanti ſuæ creationis, fuit in termino & beatus. Quandoq; vero accipitur pro confidentia, & ſic ſperare in aliquo idem eſt quod confidentiam habere in illo, vt mundani ſperant in diuitijs. Sperauit in multitudine diuitiarum ſuarum, &c. Sed boni ſolum in Deo non in ſe, non in temporalibus cõfidunt, ſic etiam dicitur Pſal. 61. Sperate F in eo omnis congregatio populi, &c. Et iſtam ſpem Chriſtus ut homo habuit, quia totam ſuam virtutem ut vere humilis Deo attribuebat, non ſibi. Et ideo dicebat. Tu, Dñe, ſingulariter in ſpe cõſtituiſti me. Ad propoſitũ ergo oſtẽdens Pſ. cauſam quare Chriſtus, & in ſe, & in ſuo corpore habet æternitatis beatitudinis firmitatem, hic dicit, ꝙ cauſa eſt, quia non in ſe ſperauit ſ. vel confidit, ſed in Deo. d. *Quoniam rex ſperat in Domino, & in miſericordia altiſſimi,* & hic eſt punctus. Et ideo in æternum *non commouebitur,* G ſ. a beatitudine, ſed ſtabilis erit. Sic .n. dicebat Pſ. 124 Qui cõfidunt in Dño, ſequitur. In æternũ non commouebitur.

1. Cor. 13. *Pſal. 51* *Pſal. 61* *Pſalm. 4*

Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextera tua inueniat omnes qui te oderunt. 285

COnſequenter hic ponit Chriſti imperiũ in ſubiectione, & punitione inimicorũ. Et diuidit̃ in partes quatuor. Quia primo ponit malorũ pœnam infernalẽ, ſcdo ipſorum oſtẽdit culpam criminalẽ. H ibi. *Qñ declinauerunt in te mala.* tertio ipſorũ oſtendit pœnam temporalem, ibi. *Qm̃ pones eos dorſum.* quarto ipſi concludit gloriã triumphalẽ, ibi. *Exaltare, domine.* Prima pars diuiditur in tres. Vbi ſciendum, quòd mali in inferno duplici pœna puniuntur. ſ. pœna ſenſus, & pœna damni. Primo ergo ponit Chriſti poteſtatem iudicandi. Secundo malorum pœnã ſenſus, ibi. *Pones eos vt clibanum ignis.* Tertio ipſorum pœnam damni, ibi. *Fructum eorum de terra perdes.* Quantum ad primum oſtendens Chriſti poteſtatem iudi-

Pœna duplex.

Digitized by Google

Pœnitentia. iudicandi malos, quam.ſ. nullus euadere
pōt,dicit. *Inueniatur*,&c. Vbi notandum
ꝙ pœnitentiæ tp̄s eſt vſq; ad vltimum
articulum vitæ præſentis,de pœ.d.7 Ne
mo. Et in toto iſto tp̄e per pœnitentiam
a nobis pōt per gratiam,& veniam inue
niri. Sed poſt hanc vitam nullus per pœ-
nitentiam Deum pōt inuenire, ſed ſine
pœnitentia decedentes a Deo per pœnā
inueniuntur, quia tanta eſt manus eius
poteſtas ſiue dextera,ꝙ nullus ipsā eua-
dere pōt, vt oſtendit Greg. Quia in hac
vita expectat Deus peccatores,vt cōuer
tantur,& per pœnitentiam inueniant ip-
ſum, quos ſi non conuertantur, fortius
damnet, vt oſtendit Greg. Et hoc eſt ꝙ
Inuenire dicitur Eſaia 55. Quærite Dn̄m,dum in-
ueniri pōt, inuocate eū, dum propè eſt,
q.d. In vita præſenti propè eſt pœniten-
Manus Filius Dei. tibus,ſed non in futuro. Et hoc intelligit
præſens verſus. Cuius prima pars accipi
tur de vita præſenti, & ſecunda pars de
futura, vnde de vita præſenti dicit, *Inue-*
niatur manus tua omnibus inimicis tuis.
Per manum accipe ipſum Dei filiū,quia
per ipſum ſicut per manum pater omnia
fecit. Cuius incarnationem ſub nomine
manus Pſal. petebat alibi d. Emitte ma-
num tuā de alto, eripe me, & libera me.
Eſt ergo ſenſus. Præſens tempus pœni-
tentiæ ideo eſt ordinatum *vt inueniatur*
manus tua,i. vt inueniri poſſit filius tuus
per pœnitētiam, *omnibus*,i. ab omnibus,
inimicis tuis,ſ. ab omnibus peccatoribus.
Sap. 6. Quoniam vt dicitur Sapien. 6. Facile in-
uenitur ab omnibus,qui quærunt illum,
ſcilicet in præſenti vita. Et conſequenter
de futura vita dicit. *Et dextera tua inue-*
niat omnes, qui te oderunt. Per dexteram
accipe virtutem Chriſti,& poteſtatē bo-
norum præmiatiuam, & punitiuam ma-
lorum. Eſt.n. dextera Chriſti quandoq;
Pſ. 117. potentia premiatiua bonorum. Exod. 15.
Dextera Domini fecit virtutem dextera
Domini exaltauit me. Quandoque vero
punitiua malorum. Dextera tua, Domi-
ne,percuſſit inimicum. Accipiendo ergo
dexteram pro potentia Chriſti malorum
punitiua dicit. *Et dextera tua inueniat*,ſ.
in futuro. *Omnes qui te oderunt*,ſ. omnes
illos puniendo, qui in præſenti per pœni
tentiam te inuenire noluerunt. Si autem

A accipias dexteram pro potentia præmia-
tiua,tunc eſt ſenſus ꝙ omnes Chriſti ini
micos,qui ſ. eum per pœnitentiam inue
nerunt, ipſe in futuro dextera ſua inue-
niet eos,ipſos ſ. beatificādo, & in iudicio
ad dexteram ſuam collocando,ſic.n. dici-
tur cap. 5. Dextera ſua teget eos, & bra-
chio ſancto ſuo defendet illos.

Pones eos vt clibanum ignis in tempore 286
vultus tui, Dominus in ira ſua contur- *23. q. 4.*
babit eos, & deuorabit eos ignis. *quid faciet.*

B Conſequenter hic ponit malorum *Duplex*
pœnam ſenſus,vbi ſciēdum,ꝙ ma *pœna ſenſus.*
li in inferno duplicem pœnam ſenſus ha
bent,ſ. interiorem, & exteriorem. Nam
interius habent vermē conſcientiæ, qui
comburit mentem, ſed exterius habent
ignem gehennæ, quo cruciabūtur in cor
pore,pęna interior per clibanum figura-
tur, ſed exterior per deuorationē ignis.
Vnde iſta verba ad propoſitum exponēs
Greg. Sciēdum vero eſt,ꝙ omnes repro *Greg. 15*
bi quia in anima ſimul,& corpore pecca- *mor. c. 14*
uerunt, ideo in futuro in anima pariter, *Pſal. 20*
C & corpore cruciantur. Vnde & per Pſal.
dicitur. *Pones eos vt clibanum ignis in tem*
pore vultus tui. Dominus in ira ſua contur
babit eos, & deuorabit eos ignis. Clibanus
namq; intrinſecus ardet. Is vero,qui ab
igne deuoratur, ab exteriori incipit par-
te concremari. Vt ergo ſacra eloquia ar-
dere interius,& exterius reprobos denū-
cient,eos & ab igne deuorari,& ſicut cli
banum poni teſtantur, ut per ignem cru
cientur in corpore,& per dolorē ardeant
in mente. Vel ſm̄ gl. Clibanus ignis ſigni *Cliban. ignis.*
ficat pœnam, q̄ hic peccantes habent ex
remorſu conſcientiæ, ſed ignis deuora-
tio,pœnam ignis, quam patientur in fu-
D turo,vnde ſic exponitur. *Pones eos in cli-*
banum ignis,i. ardētes intus in conſciētia
impietatis ſuæ. Et hoc *in tempore vultus*
tui, i. in tempore manifeſtationis tuæ,
quando ſcilicet peccatori peccatū ſuum
fit intus manifeſtum. Deinde de pœna
futura. d. *Dominus in ira ſua*, &c. ideſt,
poſt in ſequenti iudicio, vbi Dominus
malis iraſci videbitur. *Conturbabit eos*,
quādo ſcilicet dicet. Ite maledicti,&c. Et
mox *deuorabit eos ignis*, ſcilicet inferna-
lis,

Digitized by Google

lis,vbi erit fletus,& ſtridor dentium. Et uide ordinẽ damnationis, quia prius ardent in conſcientia, poſtea conturbati ira Dei,deuorabuntur igne æterno, vnde & Propheta ait. A prima porta erit clamor, & à ſecunda vlulatus. Quaſi.n. duæ portæ ſũt viſus,& auditus. A prima ergo porta,quæ eſt viſus erit clamor, cũ ſ.viderint impij omnia mala ſua,proprijs conſcientijs eos accuſantibus,quaſi dicẽte conſcientia. Ecce homo, & omnia opera eius cum eo. A ſecunda verò porta, ideſt,ab auditu erit vlulatus,ideſt, dolor vehemens, cum ſcilicet in vltimo hanc ſententiam damnationis audierint. Ite maledicti in ignem æternum. &c.

Soph. 1.

207 *Fructum eorum de terra perdes, & ſemen eorum à filijs hominum.*

CONſequenter hic ponitur malorũ pœna damni. Pęna namque damni dicitur carentia viſionis beatificæ, qua etiam mali cruciabũtur,pœna vero ſenſus dicitur ignis combuſtio. De hac ergo pœna damni dicit. *Fructum eorum de terra perdes.* Hic per terram accipe cęleſtem patriam, quæ propter ſtabilitatem terræ comparatur. De qua Pſalm. Credo videre bona Domini in terra viuentium.Per fructum vero,opera in terra intellige. Quamuis enim mali quandoque multa bona opera faciant, tamen ex eis mercedem non recipiunt in terra uiuentium.Et hoc eſt,quod dicit. *Fructum eorum de terra perdes*, ideſt opera eorum non reperientur in terra cœleſti remunerata. *Et ſemen eorum à filijs hominum*,ideſt, illos etiam, quos ſuis exemplis ſeduxerunt, perdes à filijs hominũ, ideſt,nõ deputabis inter hæredes regni. Per ſemen enim ſcriptura intelligit imitatores. Dan. 13. Semen Chanaã, & non Iuda. Sed forte quæres. Ecce duas malorum pœnas poſuit, ſcilicet, primo pœnam ſenſus.ſ. Pones eos ut clibanũ, &c. & conſequenter pœnam damni, dicens, *Fructum eorum*,&c. Sed q̃ iſtarum maior eſt pœna? Audi Chryſoſtomum ſuper Matthæum,ſuper illo verbo. Omnis arbor,quæ non facit fructum bonum, &c. Si quis diligenter inueſtigabit, duę pœnæ ſunt,exſcindi,& comburi. Qui enim

Pœna dãni. Pſal.26.

E comburitur, & à regno exſcinditur omnino,quę pęna difficilior eſt.Multi enim gehennam ſolum abhorrent, ego autem caſum illis gloriæ multo maiorem pœnam dico gehenna.Quod enim paruum vel magnum malum non ſuſciperet pater,ut uideret,& potiretur dilecto filio? Hoc itaque in gloria illa putemus, non enim aliquis filius ita ſuauis eſt patri,vt illorum bonorum requies, & à corpore diſſolui,& eſſe cum Chriſto. Intolerabilis quidem pęna eſt gehenna, ſed ſi quis decem milia gehennas ponat, nihil tale F dicet, quale eſt à beata illa gloria exſcindi,& odio haberi à Chriſto.

Quoniam declinauerunt in te mala cogitauerunt cõſilia,quæ nõ potuerũt ſtabilire. 208 23.q.qui quidem.

POſtquam poſita eſt pœna malorum, ne Chriſtus ipſos puniendo videatur iniuſtus hic, ponitur ipſorum culpa. Maxima autem Iudæorũ culpa, pro qua æternaliter,ac tẽporaliter fuerunt puniti,fuit, quia mala in Chriſtum declinabant. Vnde nota, quòd mala ſunt dupli- G cia,ſ.corporis,& animæ. Corporis ut infirmitas,pœna,paſſio,& mors. Mala autẽ animæ ſunt, quæ maculant aĩam, ut uitia,& peccata. Et iſta propriè mala dicũtur. Infirmitas autẽ, ægritudo, uel mors propriè ſub nomine mali non continentũ, vt habetur. 15.q.1.cauenda. Et iſta duo malorũ genera Iudęi declinabãt in Chriſtum, ſcilicet, quando ipſum perſequebantur,flagellabant,crucifixerunt, & occiderunt. Cogitabãt enim q ſi Chriſtus uiueret,ipſi à Romanis perſecuti,flagellati, & occiſi fuiſſent. Sed ne iſta mala H paterentur, iſta mala declinauerunt in Chriſtum,ipſum perſequendo,flagellando,& occidẽdo, propter quod dicebant. Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?ſi dimittimus eum ſic, uenient &c. Et ideo ne iſta eis acciderent, eum occidere deliberauerunt .d. Expedit ut vnus homo moriatur pro populo, &c. Sed nunquid ipſorum conſilium fuit ſtabilitum, & adimpletum? certe non, quia per Chriſti mortem nõ euaſerunt perſecutionem, & occiſionẽ in eos factã à Romanis, immo mors Chriſti fuit

Mala. Chriſtus. Iudæi. Ioan. 11.

cauſa

Digitized by Google

A cauſa huius. Et hoc eſt, quod dicit quare ita punientur Iudæi: Reſpondet, *Quoniam declinauerũt in te mala*, i. ſua mala, quæ timebant, retorſerunt in te. Et ſic cogitauerunt conſilia, quę non potuerũt ſtabilire. Si aũt accipiatur de malo culpæ: & ſic mala declinauerunt in Chriſtum: quando. ſ. peccata ſua Chriſto im-
Ioan. 8. ponebant, vt quando ei dicebant. Dæmonium habes, &c. Cõſulentes per iſtas tales infamationes nomẽ. & fidem Chriſti delere, ſed talia conſilia non potuerunt ſtabilire, quia. ſ. contrarium conſilij
B ipſorum euenit, quia quanto plura peccata Chriſto imponebant, tanto amplius
Gen. 50. Chriſti fama per eius patientiam clarior
Pſal. 54. reddebatur: vnde merito Iudæis poterat dicere. Vos cogitaſtis de me malum, & Deus illud vertit in bonum. Quoniã declinauerunt in me iniquitates, in ira moleſti erant mihi.

289 *Quoniam pones eos dorſum, in reliquijs tuis præparabis vultum eorum.*

6. q. 1. quieſcere.

Iudæorũ pœna.

HIc conſequenter ponitur ipſorum pęna temporalis. Vbi nota, quod notabilior pœna Iudæorum ex Chriſti
C morte eſt ipſorum fuga: qua vſq; hodie ſunt per mũdũ diſperſi, & fugitiui. Quia dum exercitus Romanus per Titũ, & Veſpaſianum ipſos inuaderet, illi ſtatim hoſtibus non reſiſtentes, dorſa verterunt, arripere fugam cupientes. Qui. n. fugit perſequentem, ei dorſum uertit. Hanc ergo pœnam prænuncians Pſal. de Iudæis dicit. *Quoniam pones eos dorſum*, ſ. vertentes hoſtibus ſuis. Quod ideo eis accidit: quia ipſi faciem auerterunt à Chriſto, qui eſt verum Dei templum, & ei dorſũ
Ezech. 8 D verterunt, eius mandata ſpernendo. Erãt
Pſal. 17 dorſa habentes contra templum. Vñ merito tunc exercitus. Romanorum de Iudæis poterat dicere illud Pſal. Inimicos meos dediſti mihi dorſum, & odientes me, &c. Sed quia quamuis Iudæi ſic à Chriſto fuerint auerſi, dorſa vertentes, & ipſum nolentes per faciẽ videre, ſ. cognoſcere, tamen in fine mundi Iudæi reuertẽtur ad Chriſtum, & ad fidem eius: Et ſic cognitionem, quam Prophetæ de Chriſto prædixerunt, habebũt reliquiæ Iudæorum, ideſt, relicti ex Iudæis, qui in

A finẽ inuenientur. Et hoc eſt, quod dicit. *In reliquijs tuis præparabis vultum eorũ.* Per vultum accipe cognitionem. De vultu tuo iudicium meum prodeat, ideſt, de *Pſal. 26.*
ſecreto cognitionis, & ſcientiæ tuæ.

Exaltare, Domine in uirtute tua; cantabimus, & pſallemus uirtutes tuas. 290

15. q. 1. reuertimini.

COnſequenter hic ponit Chriſti gloriam triumphalem. Iudæi. n. Chriſtũ cogitabant perſequendo deprimere, & ipſum occidendo, fidẽ eius delere, ſed totũ oppoſitũ euenit, qͣ per crucis exal-
B tationem per totũ orbẽ adoratur, & eius fides dilatatur. Quia ante exaltationem crucis ſolum in Iudæa notus erat Deus, ſed per crucis myſteriũ colitur vbiq; , ipſo dicente. Ego, ſi exaltatus fuero à ter- *Ioan. 19*
ra, oĩa traham ad meipſum, i. ex omni genere hominũ conuertã ad fidem. Et hoc prænuncians Pſal. Chriſto dicit. *Exaltare, Domine in uirtute tua.* Sed quæ fuit virtus, per q̃ fuit exaltatus; nonne humilitas? Per hanc. n. virtutem exaltatus fuit in cruce, & per fidem in toto orbe. Humi- *Phil. 2.*
liauit ſemetipſum, factus obediens vſq;
C ad mortẽ crucis, p̄p̄ quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu, &c. Et q꞉ p̄p̄ illam crucis exaltationẽ per fidem in cordibus hominum fuerit exaltatus, ideo ſubditur. *Cantabimus, & pſallemus virtutes tuas*, ſ. nos corde, & opere fidem tuam cãtantes. *Pſallemus virtutes tuas*. i. nota faciemus mirabilia tua. Iſtum textum exponit gloſſa, nõ de exaltatione crucis ſed reſurrectionis, quia, ſicut Chriſtus fuit depreſſus per mortẽ, ſic exaltatus fuit per reſurrectionẽ, quia
D tunc poſſeſſionem hæreditatis Gẽtium accepit ſibi à principio de iure debitam. & enim dicitur Pſal. 36. Expecta Dominum, &c. Et exaltabit te ut hæreditate capias terram, &c. Alij hoc exponunt de exaltatione aſcenſionis, per quã Spi- *Pſ. 107.*
ritumſanctum Apoſtolis miſit, per quẽ mirabilia Dei per totum orbem prædicauerunt. De qua Pſalm. Exaltare ſuper omnes cœlos Deus, & ſuper omnẽ terram gloria tua. Alij exponunt de exaltatione, qua omnibus exaltatus in ſede maieſtatis ſuæ apparebit in iudicio, de

qua

qua Eſa.2. Exaltabitur Dñs ſolus in die illa. Hic moraliter potes notare, ꝙ cantus eſt multiplex, vt in digitis canere.

PSAL. XXI.

291 *Deus, Deus meus, reſpice in me: quare me dereliquiſti? longe a ſalute mea verba delictorum meorum.*

Hic Pſalm. talem habet titulum, *In finem Pſal. Dauid pro ſuſceptione ſiue pro cerua matutina.* Ad euidentiam iſtius tituli, notandum, quod iſte Pſal. ad literam exponitur de Chriſto. Sic qđ Pſal. ſpiritu prophetico aſſumptus præuidens, quæ circa Chriſtum erant futura in perſona Chriſti loquitur Deo Patri. *Deus Deus meus*, &c. Et hoc probatur multipliciter. Primo per verba Chriſti, q in cruce poſitus principiũ iſtius Pſal. patri protulit dicens, *Deus, Deus meus, quare me dereliquiſti?* Per hoc oſtendẽs, qđ iſte Pſ. ad litterã de ipſo fuit factus. Itẽ patet ex eo :, nã Euangeliſtæ dñt litteram iſtius Pſ. de Chriſto dictã, nã Mat. 27. dr̃ & Io. 19. qđ acceperunt veſtimẽta eius, & fecerunt quatuor partes vnicuiq; militi partẽ, & tunicã. Erat aũt tunica inconſutilis, &c. Dixerunt ergo adinuicẽ. Non ſcindamus eã, ſed ſortiamur, &c. Vt ſcriptura impleretur, ſ. iſtius Pſalmi, d. Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meã miſerunt ſortẽ, &c. Itẽ ex alio, nam Apoſtolus Paulus partem iſtius Pſal. & per conſequens totũ allegat de Chriſto, d. de credentibus in Chriſto. Non confunditur fratres eos vocare, ſ. Chriſtus, dicẽs in Pſ. Narrabo nomen tuũ fratribus meis. Itẽ pp hoc quidã, qui iſtũ Pſal. dixit exponendũ ad litterã de Dauid poſito in perſecutione Saulis, & non de Chriſto, fuit condemnatus in concilio Toletano. Exponendo ergo iſtum pſalmum de Chriſto pro intellectu tituli notandũ, ꝙ *ſuſceptio matutina*, hic accipit̃ pro Chriſti reſurrectione, quæ mane facta eſt, cũ tenebræ adhuc eſſent, qñ humana natura in gloriam ſuſcepta eſt. Et hoc dr̃ a ſimili ſolis, qui paulatim aſcendendo aſſumitur, donec vbique clareſcat. Sic

Hebr. 2. *Pſal. 21* *Reſurrectio Chriſti.*

E Chriſtus de paſſione ad reſurrectioẽm, inde in cęlum ad dexteram patris aſcendit. Vnde miſſo in Apoſtolos Spiritu ſancto, mundum fidei radijs illuſtrauit. Et notandum, ꝙ iſte titulus agit de reſurrectione Chriſti, de qua tñ non agit Pſal. ſed de paſſione. Ideo ſciendum, ꝙ quicunque loquitur de reſurrectione Chriſti, etiam agit de paſſione, poſteriora. n. præſupponunt priora. Cùm ergo reſurrectio Chriſti mortem eius neceſſariò pręſupponat, agẽs de reſurrectione, conſequenter de paſſione agit, ſicut cum de aliquo dr̃, ꝙ eſt manumiſſus, ſtatim F ex hoc intelligitur, ꝙ fuit ſeruus. Quia aũt alij habent in titulo *pro cerua matutina*: quod tñ idem eſt. Cerua. n. intelligitur humana Chriſti natura, quæ ad modum ceruæ agilis lutum, & ſpinas peccatorum tranſilit, & mane in altum eſt aſſumpta per gloriã reſurrectionis. Quia ſicut cerua de nocte latitat in cubili ſuo, à quo mane proſilit apparens in manifeſto, ſic Chriſti humanitas in triduo ſuę mortis latuit quaſi in cubili, ſcilicet corpus in ſepulchro, ſed anima in limbo. G Mane autem tertiæ diei reſurgens apparuit Magdalenæ, & alijs diſcipulis in manifeſto. Conſuetudo namque eſt ſcripturæ nomina diuerſarum rerum ſecũdum earum proprietates ſanctis aſſignare. Sic enim Geneſ. 69. dicitur Nephtalim ceruus emiſſus, dans eloquia pulchritudinis. Eſt ergo ſenſus tituli iſte. Pſal. iſte *in finem*, ſcilicet nos dirigens, qui finis eſt Chriſtus, eſt *ipſius Dauid* effectiue qui agit *de ſuſceptione matutina*. id eſt, de reſurrectione facta mane, vel *de cerua matutina*, quod idem eſt. Sic ergo intel- H ligendo iſtum Pſal. de duobus principaliter agit, ſcilicet primo de Chriſti paſſione, ſecundo de Chriſti reſurrectione. ibi. *Tu autem, Domine ne elongaueris auxiliũ tuum a me.* Quantum ad primam partem circa Chriſti paſſionem duo ponit. ſ. primo oſtendit qualiter a Iudæis fuit deriſus, ibi. *Ego autem ſum vermis.* ſecundò qualiter per paſſionem fuit flagellatus, & afflictus, ibi. *Quoniã tu es, qui extraxiſti me.* Quantum ad primũ ſciendum, ꝙ tanta eſt vnio Eccleſiæ capitis, ſ. qđ eſt Chriſtus, & corporis, qđ eſt fidelium

Caput eccleſiæ. *Corpus eccleſiæ.* *Mat. 25*

delium vnio, ꝙ illa, quæ non cõueniunt
propriè capiti, ſed corpori, caput ſua re-
putar, ſicut ipſe ait. Quod vni ex mini-
mis meis feciſtis, &c. Sic & multoties ip-
ſum caput cauſam corporis agens loqui-
tur nõ pro ſe, ſed pro ſuis Et ſic in propo
ſito Chriſtus hic aſſumit cauſam generis
humani, & ipſam patri offert. Et diuidit
in partes tres. Quia Chriſtus pro nobis
primo Patri proponit quæſtionẽ. Secun-
do patri porrigit orationẽ. ibi. *Deus meus
clamabo*. Tertio patris concludit exau-
ditionẽ ibi. *In te ſperauerunt patres noſtri.*
Quantum ergo ad primum cauſam no-
ſtram patri proponens dicit. *Deus, Deus
meus, &c.* Vbi primo notandum hoc, ꝙ
hic dr. *Reſpice in me*, non habetur in He-
bræo, neque in translatione Hieronymi
iuxta Hebraicam veritatẽ, ſed a ſeptua-
ginta interpretibus fuit appoſitum, qui
magis ſenſum ꝗ verba imitabantur. Et
hinc eſt, ꝙ quando Chriſtus in cruce iſta
verba protulit, illum verbum omiſit, d.
Deus, Deus meus, quare me dereliqui-
ſti? Et non dixit. Reſpice in me. Item no-
tandum, quod vt dicitur a multis, Chri-
ſtus in cruce alta voce hunc Pſal. incepit,
& poſtmodum ſubmiſſa voce proſequu-
tus eſt totum Pſal. & alios nouẽ ſequen
tes, ſ. vſq; ad Pſal. 30. In te Domine, ſpe-
raui, quando autem fuit ad illum locum:
In manus tuas, &c. tunc illũ verſiculum
alta voce protulit, & ſic ſpiritum emiſit,
propter ꝙ iſti decẽ Pſal. vocantur Pſal.
paſſionis, i. a Chriſto in ſua paſſione di-
cti, & ſunt magnæ deuotionis, qui in paſ-
ſionibus, & aduerſitatibus debite dicti,
Declaratio. magnam habent virtutem. Sed forte di-
ces, fuit ne Chriſtus verè derelictus a pa
Chriſtus Quæſtio. tre, cum eſſet verbũ patris? Ad hoc mul-
tæ ſunt opiniones. Prima eſt opinio, d. ꝙ
in morte Chriſti diuinitas a Chriſto fuit
ſeparata. Et hoc probãt auctoritate Am
broſij, ꝗ opinionem cum ratione ponit
Mag. li. 3. d. 21. Magiſter, d. de illis. Adducunt enim au-
ctoritatis teſtimonium. Ambroſius narra
Ambroſius. ctans de Chriſti derelictionẽ, qui in cru
ce clamans voce magna dicit. *Deus Deus
meus, vt quid dereliquiſti me?* ait, Clamat
homo ſeparatione diuinitatis moriturus.
Nã, cũ diuinitas a morte libera ſit, vtiq;
mors ibi eſſe non poterat, niſi vita diſce-
A deret, quia uita diuinitas eſt. Hic videtur
tradi, ꝙ diuinitas ſeparata ſit in morte
ab homine, quæ niſi diſceſſiſſet, homo il-
le mori non poſſet, quod illi ad carnem
referunt, ꝗ dicunt a Deo ſeparatam. Iſti
opinioni reſpondit Magiſter arguens cõ-
tra eam, d. Quibus reſpondemus illam ſe
parationẽ ſic eſſe accipiendam, ſicut in-
telligitur derelictio, quæ illis verbis ſi-
gnificatur. *Vt quid me dereliquiſti?* Quan
do igitur Chriſtus derelictus eſt a patre,
cum in cruce ſe derelictum clamabat a
patre, non receſſerat Deus ab homine,
B ita quod ſoluta eſſet vnio Dei, & homi-
nis, alioquin fuit quoddam tp̃s, qñ Chri-
ſtus adhuc homo viuus erat, & nõ Deus,
quia adhuc viuus ſe derelictũ clamabat,
& non derelinquendum, ſed quis hoc di
cat? Secunda opinio eſt, ꝙ Chriſtus illa
verba dixit, ut ſe verũ hoiem oſtenderet,
qui mortem naturaliter refutaret, vnde
Beda ſuper Marcum. d. Hoc verbũ Chri
ſti dicentis patri. *Vt quid dereliquiſti me,*
corporalis vocis erat proprium, quia ſo-
let ſm naturam corpus nullatenus velle
a coniuncta ſibi vita fraudari, & ſic hic
C ſaluator corporis naturam oſtendens lo-
quitur vt homo. Tertia opinio eſt Theoph. *Nota.*
ꝙ hic Chriſtus loquebatur in pſona po-
puli Iudaici, de quo erat ſm carnẽ na-
tus, qui pp peccata ſua in tm̃ erat dere-
lictus a Deo, vt permitteret eũ tm̃ pecca
tum cõmittere, ꝙ ſuũ filiũ crucifigeret
vnigenitũ, vñ ſic ait Theoph. Hoc de Iu-
dæis dixit, quaſi ipſe ſm carnẽ Iudæus
exiſtens. Ac ſi patri diceret, vt quid He-
braicũ populũ dereliquiſti, vt tuũ crucifi
geret filiũ? Quarta opinio eſt, ꝙ loqueba
tur in perſona totius generis humani,
D pp peccatum a Deo derelicti, quaſi Pa-
tri, d. Vt quid dereliquiſti genus huma-
num propter peccatũ? nã ex illa dereli-
ctione vt eos redimã mõ me talia opor-
tet ſuſtinere, vñ Orig. Videns Chriſtus
peccata hoium, pro quib. patiebatur, ait.
Quid me dereliquiſti? Et iſtã opinionẽ po
nit hic Magiſter i gl. d. Qñ Chriſtus Pa-
tri, dicit, *vt quid dereliquiſti me?* cũ Deus
eſſet cum eo, non. n. dereliquerat illum
Deus, cum eſſet verbum Dei, ſed Deus
pro nobis hoc dicit, qa in eo ſumus vnũ
vt mẽbra, & ſumꝰ corpus eius, corpus. n.
Chriſti.

Digitized by Google

Chriſti Eccleſia, pro qua hoc dicit. Quin E
Mag. li. ta opinio eſt Magiſtri. Quod ideo Chri-
3.d. 21. ſtus in cruce ſe a Patre derelictum cla-
mat, quia in poteſtate perſequentiū poſi
tus erat, nec Patris virtus eum defende-
bat, vnde ſic ait ibi Magiſter. Fatemur
Deum quodāmodo in morte illum ho-
minem deſeruiſſe, qui poteſtati perſe-
quentium eum expoſuit ad tp̄s, non ſuā
poteſtatē exercendo, iſtum defendit, vt
non moreretur. Separauit ſe diuinitas,
quia ſubtraxit protectionem, ſed non ſol
uit vnionem. Separauit ſe foris, vt non
adeſſet ad defenſionē, ſed non intus de- F
fuit ad vnionē. Si ibi non cohibuiſſet po
tentiam, ſed exercuiſſet, non moreretur
Chriſtus. Mortuus igitur eſt Chriſtus di
uinitate recedente, i. effectum potentiæ
defendendo, non exhibente. Et hæc opi-
nio cōior eſt Et ad iſtum ſenſum facit li-
tera ſequens. *Longè a ſalute mea*, q.d. In
hoc me dereliquiſti, quia longè eſt a ſalu
te mea, ſ. corporali, quia me manibus Iu
dæorum exponis vt tolerem mortem. Et
ſic hic eſt punctus. Sequitur *verba delictorum meorum*. Duo.n. verba dixit, ſ.
quare me dereliquiſti, & longè a ſalute G
mea. Iſta duo verba fuerunt, non verba
iuſtitiæ, ſed verba delictorum. q.d. reſpō
dēdo dictæ interrogationi. Ideo me de-
reliquiſti, & longè es a ſalute mea. Iſta
ſunt *verba delictorum*, i. hoc facis p̄p pec
cata eorum, ſ. humani generis, & veritatē
corporis, & capitis, quia delicta nr̄a ſua
dicit, vel ēt quia ipſa in corpore ſuo por-
tauit, vnde. 1 Pet. 2. peccata noſtra pertu
lit in corpore ſuo ſuper lignum crucis, vt
peccatis mortui iuſtitiæ uiuamus, &c.

292 *Deus meus clamabo per diem, & non exaudies, & nocte, & non ad inſipientiam mihi.* H

VBi nota, quod Chriſtus tēmpore
ſuę paſſionis orauit ad patrem de
nocte, & de die. In nocte.n. orauit patrē
in horto, vt calix paſſionis tranſiret ab
eo. In die autem, quando exiſtens in cru
ce circa horam nonam clamans dixit,
hely, hely, &c. In hoc.n. ꝙ patri per mo-
dum querelæ ſe derelictū dicebat, ora-
bat, vt ipſum ſaluaret a morte, vt habe-
tur ex dictis Apoſtoli. d. Qui in dieb. car
nis ſuæ preces, ſupplicationeſq; ad Deū, *Heb. 5.*
qui poſſet illum a morte ſaluum facere.
Sed hic eſt dubium, cum oīs Chriſti ora-
tio fuerit exaudita, vt dicit Magiſter. Ip-
ſo ēt Chriſto. d. Io. 11. Pater, ego ſciebā,
quod ſemper me audis. Quomodo ergo
hic dicit Chriſtus, *Clamabo, & non exaudies?* Reſpondeo, ꝙ duplex fuit Chriſti
oratio, ſ. quædam ex voluntate delibera
ta procedens, & talis ſemper fuit exaudi-
ta, quædam vero per modū affectionis,
& ſenſitiuæ partis, & iſta nō ſemper fuit
exaudita, quia ipſam ſenſualitatem natu
raliter mortē abhorrentem, rationi ſub-
debat. d. Non mea voluntas, ſed tua fiat. *Ioan. 11*
Vel aliter ſm̄ Magiſtrū in gl. Hic loqui-
tur Chriſtus in perſona corporis ſui, qđ
eſt Eccleſia, quæ non ſemper exauditur
ad votum, ſed ad vtilitatem, ſicut nec in-
firmus a medico. Vnde ſicut dicit Magi- *Mag. li.*
ſter, hoc de corpore ſuo dicit Chriſtus, *3.d. 17.*
qui corporis ſui, i. eccleſiæ hic gerebat
perſonam, ſicut & alibi, cum dicit. Tran-
ſeat a me calix iſte, pro nobis loquit̄. Niſi
forte putetur timore mortis ſuæ illud
dixiſſe. Sed non vere timebat dominus
pati, tertia die reſurrecturus, cū Paulus
deſideraret diſſolui, & eſſe cum Chriſto.
Non eſt.n. fortior miles q̄ imperator, ſuf
ficit.n. ſeruo, vt ſit ſicut dominus eius.
Miles ergo coronandus gaudet mori, & *Timor*
dn̄s coronatus timet mortem? ſed infir- *Chriſti*
mitatem noſtram repræſentans pro ſuis *mors.*
infirmis, qui timent mori, hoc dixit, illo-
rum.n. vox erat, ſic hic, vox mēbrorū eſt,
nō capitis. *Clamabo per diem, & non exaudies*, quia multi clamant in tribulatione,
& non audiuntur ad voluntatem, ſed ad
ſalutē. Sic medicus non ad voluntatem
ægri agit, ſed ad ſanitatem. Sed nunquid
Chriſtus verè timuit mori, cū prædicta
glo. oppoſitū videat̄ velle? Rn̄deo quod
Chriſtus ex neceſſitate conditionis mor- *Quæſtio.*
tē non timuit, quia neceſſitate nō ſubia-
cuit illi defectui, quia ſine vitio, & pec-
cato erat, tn̄ verum timorem mortis ha
buit, & ſi nō neceſſitate, tn̄ voluntate mi
ſerationis illos defectus aſſumpſit ꝓ no-
bis. Et hoc ꝙ non fuit exauditus, ad vtili
tatē fuit, p̄p ꝙ ſubditur. *Et non ad inſipientiam mihi*, quaſi dicat. Hoc, quod non ſū
exau-

Digitized by Google

exauditus, non contingit mihi ad inſipiẽtiam,ſed apparuit magna virtus, & ſapiẽtia eius.Quia.ſ.alta Dei ſapientia in hoc fuit mũdo manifeſtata , quia mors Chriſti fuit conuenientiſſimus modus redemptionis humanæ , vt ſic,ſ. homo pœnam ſolueret, qui debebat, & Deus redimeret,qui poterat.Et per iſtum modũ,ſ.redemptionis per paſſionẽ, ipſe Chriſtus, vt dicit Apoſtolus,Factus eſt nobis ſapiẽ-
1.Cor.1. tia à Deo,ſanctificatio,& redemptio . Si autem hic Chriſtus loquatur in perſona membrorum , hoc quod clamantes non exaudiantur,ut petunt, non eſt eis ad inB ſipientiam,ſed magis ad utilitatem . Sicut quòd infirmus nõ exaudiatur à medico,non imputatur inſipientiæ infirmi, ſed ad utilitatem q.d. Etſi non exaudit ad uolũtatem, tñ exaudiuit ad utilitatẽ.

293 *Tu autem in ſancto habitas,laus Iſrael.*

HIc oſtendit,ꝙ Deus ſiue clamantẽ audiat, ſiue non, tñ ſemper bene facit, etſi hoc à nobis non intelligitur . *Tu autem in ſancto habitas*,i.in ſanctitate
Sanctus. ſemper manes, & omnia ſanctè, & ordinate facis, ẽt ſi nobis ignorantibus aliter eſſe videatur , q. d. Etſi aliquando ſanctos non audis clamantes ad te,ut Paulũ, tu hoc ad ſanctitatem ipſorum diſponis. Etſi aliquando malos ad eorũ damnationem audis,ut feciſti concedens dæmoni tentare Iob, tu hoc ad tuorum ſanctitatẽ diſponis,quia tu.ſ. in ſancto habitas,i. cuncta ſanctè diſponis . Tu dico, qui es *laus Iſrael*,q.d.In hoc laudaris ab illis,qui te uident,& cognoſcunt. Nam Iſrael videns Deũ interpretatur,quia illi,qui sũt Iſrael,qui.ſ.bonitatem tuam agnoſcunt, in oĩbus his te laudant. Et ſic es laus eorum, dum ab illis laudaris , & in omnib. illis es laudabilis . Sicut.n. Deus in illis habitat,quia tu in ſancto habitas , ſic & illi in Deo habitantes ipſum laudant .
Pſal.83. Beati, qui habitant in domo tua , domine,in ſecula ſeculorum laudabunt te.

294 *In te ſperauerunt patres noſtri , ſperauerunt, & liberaſti eos.*

COnſequenter hic ponit Dei exauditionem,oſtendens, quod omnes deuotè clamãtes exaudit, etſi nõ ad voA tum,tñ ad vtilitatem,probat per exemplum.d. *In te ſperauerunt patres noſtri*,ſ. antiqui,& *liberaſti eos.* Vt patres noſtros in Aegypto ad te vociferãtes audiſti , & liberaſti eos de ſeruitute Pharaonis . Tres pueros in te ſperantes liberaſti de camino ignis ardẽtis.Danielem iuſtum in te ſperantem liberaſti de lacu leonũ . Suſanam in te ſperantem liberaſti de falſa criminatione,& à ſententia mortis. q. d. Si ergo patres noſtros in te ſperantes liberaſti,unde eſt,ꝙ nos Chriſtianos modo clamantes non audis ? q.d.Sciant B omnes Chriſtiani Chriſtum inuocãtes , ꝙ ſicut antiquos patres exaudiuit, ita & modo omnes in ipſum ſperantes exaudit,etſi non ad uotum, tamen ad utilitatem.Et hoc idem alijs verbis replicando confirmat, dicens.

Oratio. Exaudire. Exo.14. Dan.3. Dan.14 Dan.31

Ad te clamauerunt,& ſalui facti ſunt,in te ſperauerunt , & non ſunt confuſi. 295

VNde hic vult arguere per locum à minori.q.d.Oĩa veteris teſtamenti erant in figura nouę legis datæ per Chriſtum. Si ergo antiquos patres,qui figurã
Clamare. C Chriſtianorum gerebant , ſic affectuosè clamantes audiebas,& ſperantes in te liberabas,de quo minus videtur quam de nobis,ſicut minus eſt figura quàm ueritas,quanto magis hos clamantes , & ſperantes in te exaudiendo liberabis ? vnde de ſuis fidelibus dicit Chriſtus. Quoniã
Pſal.90. in me ſperabit , & ego liberabo eum, cũ ipſo ſum in tribulatione,eripiã eũ , &c. vbi glo.q.d. Chriſtus. Etſi in me ſperantem, & clamãtem ad uotum non audio, tñ iã ſum cum ipſo in tribulatione, non ergo timendum eſt in tribulatione, etſi D non eripieris, qñ vis nõ iõ putes te deſeri.Eripuit tres pueros de igne,ſed qui illos eripuit , nunquid martyres deſerit? abſit, ſed tres pueros liberauit corporaliter,ut confundãtur infideles , ſed martyres liberat ſpiritualiter, vt imitentur fideles.

Ego autem ſum vermis,& non homo , opprobrium hominum , & abiectio plebis. 296

HIc conſequenter oſtendit qualiter Chriſtus à Iudæis fuit deriſus . Et tria facit,quia primo oſtendit deriſionis graui-

Digitized by Google

grauitatem,ſecundo deridentium quantitatem,ibi. *Omnes videntes me.* tertio deriſionis qualitatem,ibi. *Sperauit in domino*. Quantum ad primum ſciendum; ꝙ tanto deriſio alicuius eſt maior, quanto maior eſt dignitas eius,& ẽt quanto validior modo deridetur. Et ſic Chriſtus volens oſtendere grauitatem ſuæ deriſionis,primo ponit ſuã dignitatem, ſecũdo ſuam abiectionem,ibi. *Opprobrium hominum*. Ponens ergo ſuam dignitatẽ, de ſe dicit Chriſtus. *Ego autem ſum vermis, & non homo.* Hic.n. Chriſtus modo in propria perſona loquitur. Vbi notandũ,ꝙ vermis tres habet conditiones, quibus triplicem Chriſti ſignificat dignitatem. Primo namq; vermis ſine commixtione ſexuum naſcitur. Et in hoc ſignificat dignitatem generationis Chriſti, qui ſine virili ſemine natus eſt de virgine. Scđo vermis eſt eſca, qua hamo capitur piſcis. Et in hoc ſignificat dignitatẽ Chriſti paſſionis,qua diabolus fuit captus.vt oſtendit Greg.d.Quis neſciat,ꝙ in hamo eſca vel uermis oſtenditur,& aculeus occultatur? Vermis,& eſca,prouocat,ut aculeus pungat. Dñs itaq; noſter ad humani generis redemptionem ueniens,velut quẽdam de ſe in necẽ diaboli hamum fecit, aſſũpſit.n.corpus,vt in eo diabolus eſcã ſuæ carnis appeteret mortẽ,quam mortem dñi in illo iniuſtè appetijt,nos, quos quaſi iuſtè tenebat,amiſit, &c. Et quia dulcedinem vidit in carne,& aculeũ diuinitatis non aſpexit, ideo diabolus deceptus fuit, pp qđ dr̃ Iob 24. Dulcedo illius vermis. Tertio vermis cũ tangitur, mollis eſt,& tener,ſed cum tangit durus exiſtit,ſic & Chriſtus cum tangit.i.offenditur,mollis eſt,quia in præſenti ſemper remittere paratus eſt, ſed cum tangit ipſe in futuro,durus eſt puniendo,ut nullo modo amplius placari poſſit. Ex quibus apparet,ꝙ vermis nomine Chriſtus ſignificatur,vñ de ipſo dr̃. Noli timere, vermis Iacob,vñ ait gl.hic. Excellentiã ſuam hic notat Chriſtus cum dicit. *Ego autem ſum vermis.* quia ſine virili ſemine natus ſum de virgine, ut eſſem vltra homines in homine,vñ ſubdit. *Et nõ homo,* ſ.tantum,quia ẽt Deus ſum, ideo cũ dixiſſet ſum uermis,addidit,& non homo,

Vermis. Chriſtus non homo. *Vermis tres conditiones.* *Greg.33 mo.c.10* *Iob 24.* *Eſa.41.*

E vt diſtinctionem notaret,qm̃ quis eſt homo,& non uermis,ſicut quilibet per cõcubitum generatus,aliquis aũt homo,& vermis:ſicut Adam, qui de ſemine uiri non fuit,ideo fuit uermis, ſed homo tñ, Chriſtus aũt uermis eſt, & homo,ſed nõ homo tñ, quia ẽt erat verbum patris æternum. Et tñ non obſtante tanta dignitate,à Iudæis fuit deriſus, & uilipenſus, vñ ſubdit. *Opprobrium hominum,& abiectio plebis*, ſ.factus ſum. Fuit.n. Chriſtus opprobrium hominũ factus in ſputis,colaphis,& ſpinis.Pſal. 108.Ego factus ſum

F opprobrium illis,viderunt me,& mouerunt capita ſua.Et non ſolum fuit opprobrium hominum, ſed etiam abiectio plebis, & quando? quando plebs Barrabam elegit,& ipſum Chriſtum abiecit. Ecce ergo quanta fuerit grauitas deriſionis Chriſti, quam Chriſtus ideo narrat, ut vel ſic ſuperbia hominis Deum humilẽ imitetur,vt ſic dicit Magiſter in gl.vnde Chriſtus meritò dicit. Factus ſum in deriſum tota die, omnes ſubſannabant me. *Hie.20.*

297

G *Omnes videntes me, deriſerunt me, locuti ſunt labijs, & mouerunt caput.*

HIc conſequenter ponit deridentiũ Chriſtum quantitatem.Quia ſ. *omnes videntes me*,&c.vt exponatur *omnes*, ſ.mali. Quia certũ eſt,ꝙ multi iuſti Chriſto compatiebantur,nec illũ deridebant, vel accipe *omnes* pro generibus ſingulorum, ſ. omnes tã de maioribus quàm de minoribus, tam de ſacerdotibus quam de popularibus, vñ gl. deridebant eum principes,cũ eis locutis ſunt labijs, quia prætereuntes blaſphemabant eũ.Matth. 27. *Et mouerunt caput*, ſ. minantes,quia

H blaſphemabant eum mouẽtes capita ſua, & d.Vah qui deſtruis templum Dei &c. Matth. 27. Vñ hic notat Chriſoſtomus ad Iudæorũ crudelitatem,quia non fuerunt contenti Chriſtum crucifigere, ſed ẽt cũ ipſum denudaſſent,& crucifixiſſet, ultra procedunt,quia in crucem nudum videntes affixum, exprobrabant ei, d. Vah,qui deſtruis templum Dei. Vah.n. eſt interiectio, quæ aliquando denotat gaudium, unde de equo dicitur,ubi audierit buccinam,vah. Quandoque vero ſignificat deriſionem ſicut hic,unde Remigius *Mat.27*

Digitized by Google

Iob. 39. migius dicit, quod vah eſt interiectio inſultantis ſiue irridentis.

298 *Sperauit in domino, eripiat eum: ſaluum faciat eum, quoniam vult eum.*

HIc ponit conſequenter deriſionis qualitatem. Hic.n.oſtenditur q̃d deridẽdo Chriſtum dicebant, ſ. *ſperauit in domino,* &c. Iſta.n. verba Chriſto ironicè improperabant, q.d. Ipſe ſe dicebat *Spes, Christus* ſperare in domino. *Eripiat eum.* ſ. de manibus noſtris, *ſaluum faciat eum,* &c. quaſi, ex hoc arguentes Chriſtum fuiſſe fallacem, quia omnis, qui verè ſperat in domino, dominus iuuat, & liberat eum de manibus inimicorum. Ergo quia iſtum non liberat de manibus noſtris, ſignum eſt, ꝙ ipſe non ſperabat in domino, ut di- *Dan. 13* cebant, quoniam vt ſcribitur Dan. 13. Saluat ſperantes in ſe. Ad litteram.n. talia verba inſultãtes Chriſto in cruce exiſtẽti dicebant principes ſacerdotum illudẽ- *Mat. 27* tes cum ſcribis, & ſenioribus. Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere, confidit in Deo, liberet eum nunc ſi vult, quæ omnia formaliter prævidens Pſal. d. quod ipſi dicunt. *Sperauit in domino, eripiat eum, ſaluum faciat eum, quoniam vult eum. Et* ly *quoniam* ſtat pro ſi, *quoniam vult eum,* i. ſi vult eum ſaluũ facere. Per hoc ergo probare conabãtur, ꝙ Chriſtus iuſtus non erat, nec verè in Deum ſperauerat, quia, ſi verè ſperaſſet, Deus ipſum liberaſſet, iuxta illud Pſal. *Pſal. 90* Quoniam in me ſperauit, & ego liberabo eum, &c. Sed hoc non valet, quia iſta liberatio ſperantiũ in ſe, non intelligitur de liberatione corporali, ſed magis de ſpirituali, & æterna. Nonne Abel iuſtus fuit, & ſperauit in dño, a fratre tñ ſuo fuit occiſus? Nonne Eſaias, & tñ fuit ſecatus? Nonne Hieremias, & tñ fuit lapidatus? & ſic de alijs. Vñ iſtud ipſorum argumen- *Chryſo. 3. homil.* tũ deridens Chryſ. dicit. O inſenſati Iudæi, nunquid prophetę, quos occidiſtis, iuſti erant, & in dño ſperabant. & tamen ipſos Deus a periculis non eripuit? Si autem illorum gloriæ non obfuit, quòd ei pericula induxiſtis, multo magis in iſto non oportebat vos ſcandalizari, quoniã per ea, quæ nobis prædixerat, hanc veſtram ſemper remouebat ſuſpicionem,

A *Quoniam tu es, qui extraxiſti me de ventre, ſpes mea ab vberibus matris meæ: in te proiectus ſum ex vtero.* 299

HIc conſequentèr oſtendit qualiter per ſuã paſſionẽ Chriſtus afflictus fuit, & paſſus. Et duo facit. quia primo de ſcribit naturam, ſm̃ quam paſſus eſt. Secundo oſtendit modum per quẽ eſt paſſus, ibi. *Circundederunt me vituli multi.* Quantum ad primum notandũ, ꝙ Chriſtus paſſus eſt ſm̃ humanitatem aſſumptam, non ſm̃ diuinitatem. Et ideo de B natura humana ſua Chriſtus oſtendit tria, ſ. primo ſuam dignitatem. ſecundo ſuam fidelitatẽ, ibi. *De ventre.* tertio ſuã neceſſitatem, ibi. *Quoniam tribulatio proxima eſt.* Primo ergo oſtendens dignitatẽ naturæ ſuæ patiẽtis, dicit. *Quoniam tu es, qui extraxiſti me.* q.d. In hoc Iudæi me perſequũtur, quia homo factus ſum tua operatione. Nam in verbũ, q̃d in principio eſt Deus apud patrem, talia non diceret. Verbum.n. illud, per quod facta sũt omnia, per ſe non eſt extractum de ventre, niſi quia verbum caro factum eſt. Se C cundũ ergo naturam humanam, per quã extractus ſum de ventre, tu es ſpes mea & non ſm̃ diuinitatẽ, quia diuinitas nulla ſperare põt, cui omnia præſto ſunt, Chriſtus aũt ſm̃ humanitatem ſpem habebat, etſi non glorificationis quo ad animam, tñ reſurrectionis corporis, & immortalitatis. Et ꝙ intelligat de humanitãte ſubdit. d. *Ab vberibus matris meæ, in te proiectus ſum ex vtero.* i. ſm̃ illam partem qua ſuxi vbera matris meę: *in te proiectus ſum ex vtero,* vt tu ſolus mihi eſſes ſpes. Potes ẽt hic notare, ꝙ per iſta ver- D ba Chriſtus cõmendat duo. ſ. matris integritatẽ, & ſuã cũ verbo hypoſtaticã vnitatẽ. Vbi nota, ꝙ aliqua ſunt, quæ Deus facit ſe ſolo, ſicut eſt aĩæ creatio, aliqua facit, ſed mediante creatura, vt, ꝙ vinum naſcatur in vite. Vñ ꝙ homo naſcatur de muliere, eſt opus naturæ, q̃a illud Deus fecit, mediante natura, ꝙ autem quis naſcatur de uirgine, non eſt opus naturæ, ſed ſolius diuinæ potentiæ. Ad oſtendẽdũ ergo, ꝙ non modo naturali Chriſtus natus eſt, ſed ſupra naturam, quia ſaluo virginitatis ſigillo, hoc ſuæ natiuitatis ſo-

li Deo attribuit.d.*Quoniã tu es* ſ. ſolus, *qui extraxiſti me de vtero matris meæ*.ſecundo commendat ſuam hypoſtaticam vnitatem.d.*In te proiectus ſum ex vtero*,i. tibi hypoſtaticè vnitus à conceptionis
Pſ.138. principio.Sic enim & alibi d.Chriſtus patri. Suſcepiſti me de vtero matris meæ.

300 *De uentre matris meæ Deus meus es tu:ne diſceſſeris à me.* De conſecr. d.3 c.ult.

HIc conſequenter ponit Chriſtus ſuæ humanitatis fidelitatem. Vbi notandũ,ꝙ omnis peccans falſum Deũ colit.& illud, quod prædiligit Deo, ſibi Deum conſtituit. ſicut de guloſis dicit
Philip.3 Apoſtolus. Quorum Deus venter eſt. Qui ergo nihil Deo prædiligit,ſed omnia propter Deum,ille verum Deum ſolum colit,& fidelitatem ſeruat Deo.Volens ergo Chriſtus oſtendere fidelitatẽ etiam ab initio Deo ſeruaſſe d. *De uentre matris meæ Deus meus es tu*.i. Deum meum te cognoui, & ut verum Deũ dilexi.quod ideo dixi,quia anima Chriſti, in primo inſtanti ſuæ creationis plena fuit omni ſcientia, qua Deum cognouit, & omni virtute,qua Deo debitum exhi
Mag l.3 diſt.3. buit obſequium,ut dicit Magiſter.Et nota, ꝙ tanta fuit unio naturæ humanæ ad uerbum, ꝙ inſeparabilis fuit.Sic, ꝙ humanam naturam Chriſti,quam verbum ſemel aſſumpſit,nunquam dimittat.Aſſumpſit enim corpus,& animam, & ſic corpus, & anima Chriſti verbo conſequenter ſemper fuerunt, & erunt unita: quia quamuis in triduo mortis ſeparata fuerit anima à corpore, tamen anima manſit diuinitati unita, &corpus ſimili
Mag.l.3 diſt.21. ter,vt oſtendit Magiſter. Et hanc talem unionem hic notans Chriſtus ait. *ne diſcedas à me.* ideſt, non diſcedes à me.Et hic loquitur Chriſtus homo ipſi verbo: oſtendens,quòd non ſeparabit ab eo.Tamen notandũ, quòd ex iſta tali unione ſumpſerunt aliqui occaſionẽ erroris.d. quòd Chriſtus in triduó mortis fuit uerus homo,licet aĩa à corpore fuerit ſeparata,quia ambo,ſ.corpus & aĩa in tertio, ſcilicet in uerbo erant unita. Sed hoc eſt falſum, quia nunquam poteſt quis dici homo: niſi ex coniunctione animæ ad corpus tanquam formæ ad materiam.

E *Quoniam tribulatio proxima eſt, & non eſt qui adiuuet.* 301 3.q.1.c. nulli.

COnſequenter hic ponit Chriſtus ſuam neceſſitatem, quam oſtendit ex duobus. Primo ratione paſſionis imminentis.ideo d.*Quoniam tribulatio proxima eſt*. Secundo ratione adiutorij deficientis,ideo dicit. *Et non eſt, qui adiuuet*, ſ.præter te, quia uullus à periculo perſecutionis poteſt aliquẽ liberare, niſi Deus adiuuet illũ. Vel abſolute põt intelligi, ut Chriſtus de paſſione ſua, & morte dicat. *Et non eſt,qui adiuuet*, ſ.me
F de manibus inimicorũ liberando. Quia certũ eſt,ꝙ neque Deus,neq; aliquis angelus, uel homo ipſum ſic de manibus perſecutorũ liberauit, ut mortẽ ſibi inferrẽt. Quinimo & pater ipſum in manibus Iudæorũ expoſuit occidendũ, licet poſt mortẽ à Deo adiutus fuerit per reſuſcitationẽ. Proprio filio ſuo nõ pepercit Deus, ſed pro nobis omnib. tradidit illũ.Quinimo,& ipſemet Chriſtus ſeipſũ tradidit in mortẽ, unde Ephe. 5. Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationẽ,& hoſtiã Deo.Benè Rom. 8. Epheſ.5
G ergo abſolutè d.Chriſtus.*Et non eſt, qui adiuuet*,quia à nullo fuit adiutus, quin mortem ſuſtineret.

Circundederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me. 302 16.q.2. c.uiſis.

HIc conſequenter oſtendit modum Chriſti paſſioni. Circa quam tria ponunẽ,ſ. primo Iudæorũ doloſitas.ſecũdo paſſionis Chriſti vtilitas, ibi. *Sicut aqua effuſus ſum*.Tertio Iudæorũ crudelitas,ibi. *Qm̃ circũdederũt me canes multi*. Doloſitatẽ autẽ in duobus oſtendit ſ. in
H ipſorũ doloſis cõſultationibus,& in pueris detractionibus, ibi. *Aperuerunt ſuper me*. Quantũ ad primũ d.*Circundederunt me uituli multi*. Et nota hic, qđ futura ponit ſub uerbis preteritis,pp certitudinẽ futurorũ, quã Chriſtus habebat. Et eſt ſenſus *circundederũt*.i.circundabũt,& *obſederunt*.i.obſidebunt.Circundederũt n.Iudæi Chriſtũ doloſis cõſilijs, & cõſpirationibus,ut ipſum deciperent. Vnde ad literam uolentes eum in ſermone capere, doloſè conſilio circundederunt eum,Io.10.ubi dicitur.Circundederunt Ioan.10

eum Iudæi, & dixerunt ei. Quouſq; animam nſam tollis? ſi tu es Chriſtus: dic nobis palam. Circundederunt ēt eū gladijs,& fuſtibus,qñ ſ.in horto ipſum capere voluerūt. Eccl.51. Circundederūt me vndiq;,& non erat, qui adiuuaret. Circundederunt eum exiſtentem in cruce, qñ ipſum felle,& aceto potauerūt. Threnorum 3 Circūdedit me felle,& labore. Dicat ergo Chriſtus. Circundederūt me vituli multi,&c. Et notanter Iudæos vocat vitulos,& tauros. Vitulus.n.laſciuum animal eſt, & in vno propoſito non manens,ſemper diſcurrit. Sic & Iudæi in fide promiſſa Deo non ſtabiles, ad idololatriam proni diſcurrebant. Vnde & ſtatim poſt exitū de Aegypto beneficiorū Dei obliti, vitulū conflatilē adorauerūt. Pſal. Et fecerunt vitulum in Oreb,& adorauerunt ſculptile,& mutauerunt gloriā ſuam,&c. Taurus autem eſt animal indomabile,& ſuperbū,vt ait Greg. Sic & Iudæi indomita ceruice, & ſuperbi ſemper Deo reſtiterunt, ꝓpter quod eis dicebat Stephanus. Dura ceruice,& incircuncisi corde, quē prophetarum non ſunt perſecuti patres veſtri? vnde ſuperbis Iudæis dr. Nō te extollas in cogitatione animæ tuę, velut taurus. Sic ergo de Iudæis ſub nomine vitulorum,& taurorum nunc d. Chriſtus, *Circundederunt me*, &c.

Eccl. 51. — Pſ. 105. — Greg. 7. cap. 15. — Act. 7. — Eccl. 6.

303 *Aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens, & rugiens.*

Conſequēter hic oſtendit Iudæorū doloſitatē in diuerſis detractionibus, & oblocutionibus. Obloquebantur .n. de Chriſto, vt titulū haberent ad ipſū capiendum, & occaſionē ad ipſum occidendum. Primo namque aperuerunt os ſuum ad ipſum capiendum. Io.7. Principes & Phariſæi quærebant apprehēdere Ieſum,& miſerunt miniſtros, vt apprehēderent eū. Sic & Iudas aperuit os ſuū ad Chriſtum capiēdum, qñ dicit, Quē oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum. At illi manus iniecerunt in Ieſum, & tenuerūt eum. Et hoc notans Chriſtus d. *Aperuerunt ſuper me os ſuum, ſicut leo rapiens*, Sic.n. Iudæi erāt cōtra Chriſtū, ut dr Pſ. 103. Sicut catuli leonū rugiētes ut rapiāt, & quærāt a Deo eſcā ſibi quia iſti quæ-

Ioan. 7. — Mat. 26

A rebant rapere Ieſum eſcā a Deo mundo ꝑparatā, ſed ſibi ad dānationē. Scdo obloquebanī de Chriſto, vt ipſū morti traderent, vt Cayphas, qñ dixit. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo: Et Iudæi clamantes, Tolle crucifige eum. Et hæc hic notans Chriſtus dicit. *Aperuerūt ſuper me os ſuum, ſicut leo rugiens.* tunc.n. leo rugit, qñ aliquē fame oppreſſus ad deuorandum quærit. Tanq̄ leo rugiens quærēs quē deuoret. Et ad iſtum ſenſum exponit gloſ.h.d. *Aperuerunt ſuper me os ſuum:* ipſi dico Iudæi quaſi leo rapiens in
B cōprehēſione mea. Et rugiens, qñ, ſ. dicebant crucifige eum. Fui.n. quaſi leonis rapina, qñ apprehenſus ſum, fui quaſi rugitus leonis, qñ clamabant. d. Tolle, crucifige eum, vnde merito de populo Iudæorum conqueritur Chriſtus. d. Os tuum abundauit malitia, ſedens aduerſus fratrem tuum loquebaris,&c.

Ioan. 11 — Ioan. 19 — 1. Pet. 5.

Sicut aqua effuſus ſum, & diſperſa ſunt omnia oſſa mea. 304

Conſequenter hic ponitur vtilitas Chriſti paſſionis, quæ eſt triplex, ſ.
C quia purgationē facit peccatorū. ſecundo, quia placationē facit ſupernorū, ibi. *Factum eſt cor meum.* tertio, quia formā præbet meritorum, ibi. *Aruit tanq̄ teſta.* Primo ergo Chriſti paſſio purgationē facit peccatorum, ꝙ notās dicit. *ſicut aqua effuſus ſum.* Vbi notandum eſt, ꝙ aqua effunditur ad multa, vel multos effectus habet effuſio aquæ, ſ. quia abluit, irrigat, & lapſum facit pedibus. Ita effuſo Chriſto per paſſionē, ablutæ ſunt ſordes vitiorum. Et ad germinandum irrigatæ ſunt virtutibus mentes. Et ēt quaſi per acci-
D dens elapſi ſunt perſecutores, quia pp peccatū mortis Chriſti exterius,& interius puniti ſunt Iudæi. *Et diſperſa ſunt omnia oſſa mea* Per oſſa.n. quæ in corpore ſunt partes ſolidiores, intellige ſolidiores partes corporis eccleſiæ, quæ fuerūt apoſtoli, & iſta oſſa in Chriſti paſſione fuerunt cuſtodita. Si ergo me quæritis, ſinite hos abire: ſed poſtea virtute Xpi paſſionis per totū orbē fuerunt diſperſa ad Chriſti fidē ꝑdicandam. Vnde de iſtis oſſibus Chriſti dicitur. Oſſa ipſius poſt mortē viſitata ſunt, & prophetauerunt, Eccl. 49

quia Apoſtoli fuerunt uiſitati in miſſio
ne ſpiritusſancti,& poſtea per mundum
diſperſi pdicando prophetauerũt. Vel alr
ter iſte verſus,& magis literaliter intel-
ligitur. Vbi ſciendũ q inter oẽs liquores
aqua perfectè effunditur: nam de alijs li
quoribus cũ effunduntur, in vaſe tñ re-
manet ſapor,& odor, de aqua aũt nõ,&
per hoc ſignificatur, q Iudæi ſic vitam
Chriſti intendebant effundere per mor-
tem & annihilare, ut de ipſo nulla rema
neret memoria. Et ideo intentionẽ illo-
rum notãs Chriſtus hic dicit. *Sicut aqua
effuſus ſum, & diſperſa ſunt omnia oſſa
mea*. i. diſcipuli mei, qui cæteris robuſtio
res eſſe debebant, tempore paſſionis me
Ioan. 16 relinquentes, ſunt diſperſi. Sic enim præ
dixerat eis Chriſtus. Venit hora, vt di-
ſpergamini, & me ſolum relinquatis.

305 *Factum eſt cor meum tanquam cera lique
ſcens: in medio uentris mei.*

HIc conſequenter oſtendit, q Chri
ſti paſſio fuit placatiua supernorũ.
Vbi nota, q ſacra antiqua, & uetus teſta
mentũ durauit vſq; ad Chriſti paſſionẽ,
Mag. l. 4. d. 2. pp quod d. Magiſter, q oĩa ſacramenta
fluxerũt de latere Chriſti dormiẽtis in
cruce. lib. 4. diſt. 2. Sacramẽta aũt anti-
qua erant dura, & magnæ aſperitatis, ut
patet in circunciſione, ſed noua ſunt ma
gnæ placabilitatis, & ſic per Chriſti paſ-
ſionẽ duritia ſacramentorũ in mollitiem
eſt verſa, ſicut cera dura ad ignẽ poſita
vertitur in mollitiẽ. Et hoc hic notans
Chriſtus ait. *Factũ eſt cor meũ*, &c. Per
cor Chriſti accipe doctrinã Euangelicã
vel ſacra, à quibus ſicut à corde uita p-
Hier. 24 cedit. Hiere. 24. Dabo eis cor, ut ſciant
me. Per ventrẽ aũt intellige ipſũ corpus
eccleſię, in cuius medio ſtat corpus Chri
ſti. ſ. ſacramẽta nouæ legis, ut ſic ſit ſen-
ſus, per paſſionẽ Chriſti in medio vẽtris,
ſ. eccleſiæ, factũ eſt cor Chriſti molle, id-
eſt ſacramenta ſicut cera liqueſcens.

306 *Aruit tanquã teſta uirtus mea, & lingua
De pœ. d. 3. inter hac. mea adhæſit faucibus meis, & in pulue-
rem mortis deduxiſti me.*

COnſequenter hic oſtenditur, quòd
Chriſti paſſio formam præbet me-
ritorum. Vbi primo notandum, quòd
B à torreo, res, quod eſt aſſare, vel deſic-
care, dicitur toſtus, toſta, tum. i. ideſt aſſa
tum, uel deſiccatum, & ab hoc dicitur te
ſta tæ, quaſi toſta. & dicitur teſta omne
vas, ut olla, uel urceus, ex terra decoctũ,
quia licet primo terra ſit mollis, tamen
poſtea calore ignis torretur, & deſicca-
tur. Et ſic per ſimilitudinem ille homo
teſta dici poteſt, qui euacuato humore
ſanguinis, manet exſiccatus, & uirtute
naturali euacuatus. Et hinc eſt q cũ quis
de diuitijs ad paupertatẽ, de fortitudine
ad debilitatẽ, vel de pinguedine ad ma-
F ciem uenit, inter uaſa teſtea cõputatur.
unde Thren. 4 Filij Sion incliti, & amicti
auro primo, quomodo reputati ſunt in
uaſa teſtea, opus manuum figuli? Quod
ſi ſic eſt, quis inter omnes homines ma-
gis teſtæ cõparari poteſt, quã Chriſtus
in ſua paſſione, quia humor exiſtens in
corpore Chriſti fuit exhauſtus per ſudo-
rem ſanguinis. de quo Luc. 22 & per ex- Luc. 22.
tractionẽ ſanguinis in flagellatione; & co
ronatione, manuũ, & pedum contuſione
& lateris apertione. In cuius ſignũ poſt Ioan. 19
ſanguinem exiuit aqua de corpore eius.
G Et hoc notans Chriſtus ait. *Aruit tanquã
teſta uirtus mea*. Et quia ad amiſſionem
humoris naturalis, & ſanguinis ſequitur
reſolutio uitæ, ideo per talem deſiccatio
nem corpus Chriſti fuit ad mortẽ dedu
ctũ, quod notãs ait. *Et in puluerẽ mortis
deduxiſti me*. ſ. ad mortẽ, per quã corpo-
ra in puluerem rediguntur. Sed in om-
nibus tactis afflictionibus, quæ ſit forma
merendi nobis oſtendit Chriſtus oſten-
dens, q in his omnibus ſemp patiens, &
tacens fuit. unde d. *Adhæſit lingua mea
faucibus meis*, q. d. Non reddidi maledi-
H ctũ pro maledicto, ſed ſemper ſilui, & ta-
cens fui. Sic. n. de Chriſto dr̃. Qui cum 1. Petr. 2
malediceretur, nõ maledicebat, cum pa-
teretur, non comminabat. & Matth. 27. Matth. 27.
Qui cum accuſaretur à principibus ſa-
cerdotum, & ſenioribus, nihil reſpondit:
ita ut miraretur præſes. Sic enim de ipſo
prædixerat Eſa. Sicut ouis ad occiſionẽ
ducetur, & quaſi agnus coram tondente
ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.
Hoc ergo notans Chriſtus ait. *Aruit tan
quam teſta uirtus mea, & in puluerẽ mor-
tis deduxiſti me*. Et in his omnib. ſemper
humi-

humilis tacui,& patiens fui. *Quia adhæ-*
ſit lingua mea faucibus meis.

307 *Quoniam circundederunt me canes multi:*
conſilium malignantium obſedit me.

HIc conſequenter circa paſſionem
Chriſti oſtenditur Iudæorum cru
delitas, quæ crudelitas ex multis appa-
ret. primo in maligna ipſorum conſulta-
tione. ſecundo in crudeli Chriſti vulne-
Eſa. 53. ratione: ibi. *Foderunt manus meas.* tertio
in veſtimentorum Chriſti diuiſione: ibi,
Ipſi verò conſiderauerunt. Quãtum ergo
ad primum oſtendens ipſorum crudeli-
tatem in ſuis cogitationibus, & conſilijs.
d. *Quoniam circundederunt me,* &c. q. d.
Vnde hoc, ꝙ aruit tanquam teſta uirtus
mea, &c. ex hoc fuit: *Quoniam circunde-*
derunt me, &c. Vbi notãdum, ꝙ ideo hic
Iudæos canes nominat, quia ſicut canes
dentibus mordent, & lacerant, ſic iſti
Chriſtũ detractionibus mordendo eius
famam lacerabant, de quibus dicitur. Vi-
Philip. 3 dete canes, videte malos operarios. Iſti
Chriſtum circundederunt ſuis detractio
Pſ. 117. nibus, & conſultationibus. De qua cir-
cundatione dicitur. Circundederũt me
ſicut apes, & exarſerũt ſicut ignis in ſpi-
nis. Et non incongruè Iudæi Chriſtum
circundantes in paſſione, vocãtur hic ca-
nes propter ipſorum crudelem rabiẽ, &
vocantur apes propter ipſorum fruſtra-
Apes alijs mel operantur. tam intentionem. Vbi nota, ꝙ apes mel
in fauis operantur, ſed alijs, non ſibi. Ita
& Iudæi neſcientes ſalutem humani ge-
neris, fecerũt in ipſa domini paſſione nõ
quidem ſibi, ſed nobis. Sicut apes dum
mel ſibi putant reponere, alijs illud fa-
ciunt. Vel ex alio apes vocantur, quia ſi-
cut apes, dum alios pungere volunt, ſe-
ipſas euiſcerant, ſic Iudæi occidendo
Chriſtum, ſeipſos peremerunt. Et iſtam
talem circundationẽ notans Chriſtus. d.
Pſ. 108. Sermonibus odij circundederunt me, &
expugnauerunt me gratis. Et conſeqnẽ-
ter apertius eorum malitiam inſinuat,
dicẽs, *Conciliũ malignantium obſedit me.*
quod ſcilicet tunc fuit, quando vt habe-
Matth. 27. tur Matth. 27. Mane autem facto, conſi-
lium fecerunt omnes principes ſacerdo-
tum, & ſeniores populi aduerſus Ieſum,
vt eum morti traderent.

A *Foderũt manus meas, & pedes meos, & di-* 308
numerauerunt omnia oſſa mea.

COnſequenter hic ponitur crudelis
facta a Iudæis Chriſti vulneratio.
Et nota, ꝙ quamuis Iudæi non poſuerũt
Chriſtũ in cruce, nec ipſum vulneraue-
runt in manibus & pedibus, tamẽ eis to-
tum imputatur, quia totũ importuna ip-
ſorum poſtulatione eſt factũ. Et uidet
hic clarã de Chriſto hiſtoriã. Vnde hic
non uidetur Pſalm. prophetiam de futu
ro texere, ſed magis, ut Euangeliſta hi-
B ſtoriã de Chriſto præteritã enarrare. d.
Foderunt manus meas, & pedes meos. Quæ
omnia in Euangelio facta leguntur, ſed
attẽde, quod hic ait. *Foderunt manus me-*
as, &c. & non dicit vulnerauerunt, aut
transfixerunt, quia ſicut terra foſſa facit
fructũ, ſic Chriſtus vulneratus fructũ vi
tæ dedit, vt ait gl. Et attende, ꝙ nõ facit
mentionẽ vulneris lateris, q̃a in pedib. &
manibus cõfoſſus fuit adhuc viuẽs, in la-
tere aũt, cũ iam expiraſſet. Cũ ergo hic
per iſta vulnera velit Pſ. nobis oſtendere
Chriſti patientiã, quę ſolũ habetur in vi
C ta, iõ narrat ſolũ vulnera vitæ non mor-
tis. ſequitur. *Et dinumerauerũt omnia oſſa*
mea. i. dinumerare potuerũt. Vbi ſcien-
dũ, vt ait Magiſter N. ꝙ qñ aliquis affige
batur cruci, prius accipiebatur menſura
corporis eius à manu in manũ ſ᷑m latitu-
dinem. Et à ſpatulis vſque ad pedes ſ᷑m
longitudinẽ, vt in ligno crucis fierent fo-
ramina, per q̃ claui poſſent tranſire faci-
lius. Et ſic de Chriſto factum fuit, qñ au
tem vna manus fuit affixa, humores con
currerũt ad locum illum, qui naturaliter
currunt ad locum læſum. Et ſic fuerunt
D nerui retracti verſus illam partem. Et
ideo ad hoc, quòd alia manus reducere-
tur ad locum foraminis in ligno facti,
oportebat eam trahi uiolẽter cum chor
dis. Et idem intelligendum eſt de pe-
dibus propter læſionem factam in par-
tibus ſuperioribus, propter quod ex
tali uiolenta corporis extenſione ape-
riebantur oſſium iuncturæ, quia Chri-
ſtus nudus fuit crucifixus. Et ſic ad lit-
teram poterãt eius oſſa dinumerari, q̃d
Chriſtus notans dixit. *Dinumerauerunt*
omnia oſſa mea, ideſt dinumerare potue-

runt. Et quamuis ad litteram iſta ſic de Chriſto intelligātur, poſſunt tamen myſticè exponi, ut foſſio manuũ innuit, qđ operibus eius nõ crediderunt. foſſio pedum, quod eius affectiones renuerunt. dinumeratio oſſium, quod Apoſtolos eius ne in maiorem numerum excreſcerent, quærebant extinguere, ut pauci eſſent, & numerabiles.

309 *Ipſi verò conſiderauerunt, & inſpexerunt me: diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.*

CONſequenter hic ponitur Chriſti deriſio in veſtimentorum partitione. Et primo præmittit ipſorum Iudæorum obſtinationem. d. *Ipſi verò*, &c. Vbi nota, ꝙ peccatum ex mera malitia perpetratum, grauius eſt quàm ex inconſideratione, uel ignorantia, ipſi verò Iudæi ex obſtinata uoluntate, & plena habita deliberatione, hæc Chriſto faciebant. Et hoc eſt, quod Chriſtus ipſis dicit. *Ipſi verò cõſiderauerunt*, ſcilicet mala, quæ faciebant, & qđ iniuſtè agebant. unde & ad literã dicebāt illud, qđ habetur Sap. 2. Circunueniamus iuſtum, qm̃ contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis: grauis eſt nobis ad videndum: qm̃ diſſimilis eſt alijs uita illius, &c. Hæc. n. omnia conſiderauerunt Iudæi, & ideo Chriſtũ perſequebantur, quod notans dicit. *Ipſi verò conſiderauerunt*. unde Pſal. Conſiderat peccator iuſtũ, & quærit mortificare eum. *Et inſpexerunt in me*. ſ. delectabiliter uiderunt, me talia perferentẽ. Cũm tñ naturaliter hoĩes à re crudeli ſoleãt oculos auertere. Ex quibus apparet, quàm obſtinati erant iſti, quia nõ caſu aliquid faciebant, ſed ex deliberata malitia. Sequitur, *diuiſerunt ſibi veſtimẽta mea*, &c. Iudæi. n. hoc per ſe non fecerunt, ſed milites præſidis, ut dicit Ioannes. Quatuor enim fuerunt milites, quibus executio condemnationis Chriſti fuit cõmiſſa. Et ſic de Chriſti veſtimentis quatuor partes fecerunt, ſic quòd vnuſquiſque militum habuit partem ſuam. vnde ſic dicit Ioan. 19. Milites ergo cùm crucifixiſſent eum acceperunt veſtimẽta eius, & fecerunt quatuor partes, unicuiq; militi partem. Et nota, quòd inter Chriſti veſtimenta erat tunica inconſutilis. Iſta enim tunica erat reticulata, facta in modum retis. Et ita erat inconſuta acu, & erat deſuper contexta per totum, ꝙ in ſuperhumerali ab vna manica in aliã pãno deſuper cõſueta erat, ut fortior eſſet. Sicut in pelliceis in ſuperhumerali conſuitur lata corrigia corij ad robur ipſarũ pellicearum. Et ideo quia illa tunica reticulata erat, diuidi non poterat, ut alia Chriſti ueſtimenta, quin tota deſtrueretur, propter quod nõ diuiſerunt ſed ſortes miſerunt, cuius eſſe deberet. Et de hac tunica ſequitur. *Et ſuper veſtem meã miſerunt ſortem*. Aduertendum tamen, ꝙ talem ueſtimentorum Chriſti diuiſionem nõ fecerunt milites ex auaritia, ſed magis ad procurationem Iudæorum ex deriſione, quia credendum eſt illa veſtimenta Chriſti parui fuiſſe valoris, maximè cõſideratis diuiſoribus, quia milites erant. Et ad iſtum intellectum loquitur Theophyl. d. Forſitam enim veſtimenta Chriſti milites diuiſerunt, quia indigebant, ſed veriſimilius magis ad opprobrium Chriſti hæc agebant. Quid enim precioſũ inueniebatur in veſtibus Chriſti? Deludentes igitur hæc agebant. Nã ibi primi principes ſubſannabant Chriſtum, quid dicere oportet de vulgo?

Pſa. 36. Ioan. 19.

Tu autem, Dñe, ne elongaueris auxiliũ tuũ à me: ad defenſionem meam conſpice. 310 2.q.7.ar. ſtes.

HIc conſequenter ponitur ſecunda pars principalis, vbi agit de Chriſti reſurrectione. Et diuiditur in partes tres, quia ponitur primo reſurrectionis poſtulatio: ſecundo reſurrectionis diuulgatio: ibi. *Narabo nomen tuum*: tertio reſurrectionis utilitas, ſiue fructificatio, ibi. *Apud te laus*. Prima pars diuiditur in tres partes, quia ponitur primo reſurrectionis poſtulatio: ſecundo per reſurrectionem eccleſiæ defenſatio, ibi. *Erue à framea*: tertio per reſurrectionem diaboli ſubiugatio, ibi. *Salua me de ore leonis*. Ponitur ergo primo reſurrectionis per Chriſtũ à parte poſtulatio. Vnde Chriſtus patri orans d. *Tu autem, domine, ne elongaueris auxilium tuum à me*. Sciebat enim Chriſtus, ꝙ generalis omnium reſurre-

Digitized by Google

ſurrectio erit in fine mundi. Eius aũt reſurrectio ſicut ipſe ab alijs differebat in ſanctitate, & perſonali dignitate, ſic ab aliorum reſurrectione differre debebat, vt. ſ. ſtatim poſt corporalẽ mortẽ reſurgeret. & non cũ alijs reſurgere expectaret. Sic. n. ſcriptum eſt de ipſo. Nõ dabis ſanctum tuum videre corruptionẽ. (*Pſal. 15.*) Ideo hoc patrem exorat. d. *Tu autem domine, ne elongaueris auxilium tuum à me.* ſ. in cõem oium reſurrectionem, ſm glo. Sed ſtatim reſuſcita me, ꝙ & factum eſt, quia tertia die reſurrexit. Et ſubdit idẽ alijs verbis replicãs, & d. *Ad defenſionẽ meã cõſpice.* ſ. defendẽdo corpus meum ab incineratione.

Quæſtio. Sed hic oritur dubium, quare Chriſtus reſurrectionem ſuã ſic accelerare voluit, noſtram aũt vſq; in finẽ ſæculi differre? Reſpondeo primo, ꝙ ſuam reſurrectionem accelerare voluit. primo vt diſcipulorum fidem repararet perditã. ſecundo vt ſpiritualis reſurrectionis formã nobis demonſtraret, debitã, ſ. vt cito reſurgeremus à peccato. tertio vt corporalis reſurrectionis fidem nobis condonaret congruam. Per hoc enim, ꝙ Chriſtus ſurrexit, qui eſt caput noſtrũ, & nos, qui ſumus eius mẽbra, credimus reſurrecturos.

Noſtra reſurrectio differtur propter tria. Noſtrã aũt reſurrectionẽ vſq; in finem differre voluit pp tria, ſ. pp meritorum noſtrorum multiplicationem: reſurrectio. n. futura eſt vnus articulus fidei. Si aũt euidenter quilibet mortuus ſtatim reſurgeret, nõ eſſet meritum, ipſam credere, nunc aũt quia non vr', eſt meritorium, qm̃ ut ait Greg. in homil. Fides non hẽt meritũ, cui humana ratio præbet experimentũ. Secundo pp ſuffragiorum multorum exhibitionem. Multa. n. bona opera dimitterent, ſi mortui ſtatim reſurgerent, quia maior pars Miſſarum, orationum, & eleemoſynarum, quæ fiũt hodie, fiunt pro animabus defunctorũ, quorum tũc nullum fieret, quia ſi ſtatim reſurgerẽt, aut ad vitã, aut ad mortem, aut ad pœnam, aut ad gloriam reſurgerent. In inferno aũt nulla eſt redemptio, in cœlo autem nulla indigẽtia. Et ſic ſi reſurrectio oium ſtatim fieret, hominũ deuotio perderetur, & multi pauperes fame perirent, pp ꝙ ſcribitur. Sancta, & ſalubris eſt cogita-

A tio pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluãtur. (*2. Mac. 12.*) Tertio, hæreticorũ extirpationem. Nam ſi mortui ſtatim reſurgerent, non defuiſſent hæretici dicentes, ꝙ reſurrectio hominis eſt naturalis, ſicut & natiuitas. Et ꝙ ſicut corpora cœleſtia conferunt ad natiuitatẽ, quia ſol, & homo generant hominem, ita & ad reſurrectionẽ. (*Ariſt. 2. de aia. 311*) Et ꝙ ſicut natiuitas noſtra nõ eſt virtute natiuitatis Chriſti, ſic nec reſurrectio nr̃a eſſet virtute reſurrectionis Chriſti. Oẽs ergo iſtos errores extirpare volens, Deus, noſtrã reſurrectionem

B vſq; in finẽ diſtulit, ſed Chriſtus ſuã reſurrectionẽ accelerauit, patri. d. *Tu autẽ domine, ne elongaueris auxiliũ tuũ a me.*

Erue à framea, Deus, animam meam: & de manu canis vnicam meam.

HIc conſequenter oſtenditur, quòd per Chriſti reſurrectionem eccleſia defenſitur. Vbi ſciendum, ꝙ prima pars iſtius verſus ſpectat ad ſententiam præcedentis verſiculi, ſed ſecunda pars ad propoſitum noſtræ diuiſionis. Quantum ergo ad primam partem ſciẽdum,

C ꝙ hic per frameam mors intelligitur, eo quòd a ferrum dicitur hæc framea frameæ. ſ. gladius longus ex vtraque parte acutus, quo faciliter alteri mors irrogatur, & antiquitus tali gladio malefici occidebantur. Sic ergo framea quandoq; pro morte accipitur, vt Pſal. Effunde frameam & conclude aduerſus eos, qui me perſequuntur. (*Pſal. 34.*) Sic ergo iuxta præcedentem verſiculum hic orat Chriſtus reſuſcitari ſtatim poſt mortem. d. patri. *Erue à framea.* i. a morte animam meã, quod fit per reſurrectionem. Sequitur ſecun-

D da pars, *& de manu canis vnicam meã.* Vbi per canes accipe Iudæorum populum, vt ſupra dixi. Quoniam circundederunt me canes multi. Sed per vnicam intelligitur ipſa eccleſia fidelium. (*Eccleſia dicitur vnica.*) Quæ ſola vnica eſt & multiplicari non poteſt. de qua Cant. 6. dicitur. Vna eſt columba mea, perfecta mea, &c. Quãuis enim eccleſia in ſuis membris dilatetur, in ſe tamen ſemper vnica manet. ſicut & vna eſt eccleſiæ fides. quod declarãs Cyprianus epiſcopus, & habetur 24. q. 1. loquitur dñs, d. Eccleſia una eſt: quæ multitu

dine latius incremẽtò fœcunditatis extẽditur. Quò radij multi ſunt, ſed vnum lumen. Et rami arboris multi ſunt, ſed robur vnum tenaciter radice fundatũ. Et qñ de fonte vno riui plurimi defluunt, & numeroſitas licet diffuſa videatur, exundãtis copię largitate: vnitas tñ ſeruatur in origine. Auelle radiũ ſolis a corpore, diuiſionẽ vnitas non capit. Ab arbore frange ramum, fructus germinare nõ poterit. A fonte præcide riuum, præciſus areſcit. Sic eccleſia dñi luce pfuſa: per totũ orbẽ radios ſuos porrigit: vnũ tñ lumẽ eſt, ꝙ vbiq; diffunditur: nec vnitas corporis ſeparatur. Ramos ſuos per vniuerſam terrã extendit, profluentes largiter riuos latius pandit: vnum tñ caput eſt, & origo vna, vna mater fœcũditatis copia. Adulterari nõ poteſt ſponſa Chriſti, incorrupta eſt, & pudica, vnã domũ nouit: vnius cubiculi ſanctitatẽ caſto pudore cuſtodiuit. Sic ergo ꝑ vnicã intellige eccleſiã: q̃ virtute ſuæ reſurrectionis de manu Iudæorũ erui & defendi orat Chriſtus. d. *Erue de manu canis*. ſ. populi Iudaici: *vnicam meam*, i. eccleſiã. ac ſi dicat ẽm glo. Libera caput, & corpus, per aĩam caput. ſ. Chriſtus, ſed per vnicã corpus, ꝙ eſt eccleſia, intelligitur, ꝙ cũ ſit vnum, reſpuit diuerſitatem. Et ideo ꝓ vtroq; cõgrue orat coniunctim.

312 *Salua me de ore leonis, & à cornibus vnicornium humilitatem meam.*

CONſequenter hic oſtenditur, ꝙ per reſurrectionem Chriſti diabolus ſubiugatur. Vbi aduertẽdum, ꝙ per leonem ratione ſuæ ferocitatis intelligitur (Leo.) ipſe diabolus. Aduerſarius veſter diabolus tanquã leo rugiens &c. (1. Pet. 5.) Et conſimiliter per vnicornium, intellige ipſum diabolũ. Nam vt d. gl. Vnicornis eſt animal ſuperbiſſimum: ꝙ dr mori ex indignatione, ſi præter ſuam voluntatẽ teneat'. Quod ẽt hẽt vnũ cornu in fronte quatuor pedum ita acutũ, & validũ, vt quicquid ille percuſſerit, aut ventilet, aut ꝑforet. Sic nimirũ eſt diabolus, qui eſt ſuperbiſſimus. Iob. 40. Ipſe eſt rex ſuper oẽs filios ſuperbiæ. (Iob 40.) Hic ẽt diabolus vnũ cornu geſtat in fronte. ſ. cupiditatẽ auaritiæ, quam ſuadet in aperto. Cornu. n.

E intus eſt vacuum aptum ad recipiendũ, ſed in ſua ſubſtantia carnem nõ hẽt. Sic & auaritia in ſe vacua, quia auarus nunquam ſatiatur. Ideo ſemper eſt apta ad recipiendum, ſed carnem non hẽt, quia alijs cõpari neſcit. Et hinc eſt, ꝙ ipſi diabolo dr. Leoni gentium aſſimilatus es, & (Ezech. 32.) draconi, qui eſt in mari, & vẽtilabas cornu, & conturbabas aquas pedibus tuis. ꝙ ideo ſic dicit, quia ipſe diabolus dictus eſt leo pp ferocitatem; draco pp crudelitatem. habitat in mari pœnæ infernalis. Hic cornu. ſ. tentatione auaritię F ventilat, & conturbat aquã. Quid. n. per aquam quæ fluit, & refluit, niſi humanũ genus deſignatur? ꝙ quidem diabolus cornu auaritiæ perturbat: quia hodie cupiditati diuitiarum quaſi nullus reſiſtit. Vnde de diabolo dr. Cornua rhinocerotis. i. vnicornis cornua illius. (Deut. 33) Sic ergo per leonem, & vnicornium ſignificatur diabolus. Volens ergo Chriſtus, ꝙ per ſuã reſurrectionẽ diabolus ſubiugetur, per modum orationis prædicit, quod futurum erat. *Salua me ex ore leonis*. i. ſaluabis meos de ore diaboli. *Et à cornibus* G *vnicorniũ humilitatem meam*. i. à tentationibus auaritiæ, & cupiditatis diabolicę ſaluabis humiles. Sic enim ſuperando diabolum poſt Chriſti reſurrectionẽ ſaluati fuerunt à cornibus auaritię infideles: de quibus dicitur Actuũ 4. (Actuũ 4.) Quod multitudinis credentium erat cor unũ, & anima una: nec quiſquam eorũ, quę poſſidebat, aliquid dicebat ſibi propriũ, ſed omnia illis erant communia, &c.

Narrabo nomen tuum fratribus meis: in medio eccleſiæ laudabo te. 313

H HIc conſequenter ponitur reſurrectionis Chriſti diuulgatio. Et diuiditur in partes tres. Quia primo ponit reſurrectionis diuulgationẽ. Secundo ex conſequenti inducit ad gratiarum actionem ibi. *Qui timetis dominum*. Tertio oſtendit ſuam à patre factam exauditionem, ibi. *Timeat eum*. Ponens ergo reſurrectionis diuulgationem. d. *Narrabo nomen tuum fratribus meis*. (Narratio. Frater.) Hic enim ꝑ nomen domini intellige uirtutem, & famam Dei patris: iuxta illud Pſa. Admirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra, (Pſal. 8.)

idest,

ideſt,fama,& virtus tua,quæ per Chriſti reſurrectionem multo fortius per orbé fuit diuulgata. Hanc narrauit Chriſtus fratribus ſuis, i.diſcipulis, vt quando in die reſurrectionis, dum eſſent diſcipuli in vnum congregati, ſtetit Ieſus in medio eorum, & dixit. Pax vobis,& oſtendit eis manus, & latus, & ſic multis alijs

Pſal.65. vicibus.Sic.n.ſe facturum promiſerat.d. Venite, & audite oẽs qui timetis dñm, & narrabo quanta fecit aīæ meæ.Ipſi vero apoſtoli per Chriſtum informati ipſam reſurrectionem Chriſti coram omni populo prædicabant, quia vt habetur B Act.4.Virtute magna reddebant apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti dñi noſtri. Et hoc eſt,qđ ſubdit. *In medio eccleſia laudabo te*, i. faciam te laudari per apoſtolos alioſq; credentes,

Act.2. qui in die Pentecoſtes recepta gratia ſpiritusſancti, loquebantur varijs linguis magnalia Dei.

314 *Qui timetis dominum, laudate eum: vniuerſum ſemen Iacob glorificate eum.*

23.q.6. ſciſmaticis

CONſequenter hic de tanto beneficio nos inducit ad gratiarũ actionem: vbi ſciendum, ꝙ hic non loquitur de timore mundano, vel ſeruili.quia illo non Deus laudatur, ſed magis contemnitur, ſed de filiali timore, quo offenſa principaliter,& nõ pœna timetur. Sic.n. omnis, qui timet Deum, eo ipſo laudat eum,etſi non verbis:tñ factis.Quia ergo ſolum timentes Deum filialiter,tñ reſurrectionis Chriſti beneficium participãt: ideo ipſi ſoli ad gratiarum actionem excitantur,cum dr. *Qui timetis dominum, laudate eum.vniuerſum ſemen Iacob glorificate eum.* Semen Iacob,dñr imitatores Iacob.ſicut ſemen malorum dñr imitatores peccatorum. Semen Chanaam,& nõ Iuda,&c. Iacob autem ſupplantator interpretatur. Illi ergo ſemen ſunt Iacob: qui mundum ſupplantant, ideſt ipſum deſpiciẽdo pedibus calcãt,& tales Deum glorificãt.Glorificare.n.eſt aliquẽ honorãdo eius laudes vbiq; prædicare. Sic.n.

1.Cor.6. iuſtis hominibus.d.Apoſtolus.Glorificate, & portate Deum in corpore veſtro,

A *Timeat eum omne ſemen Iſrael, quoniam non ſpreuit, neque deſpexit deprecationem pauperis.* 315

HIc oſtendit ſuam orationem exauditam a patre. Vbi aduerte,ꝙ inter alia, quæ faciunt orationem exaudiri,eſt humilitas: in cuius ſignum petentes eleemoſynam quantum poſſunt ſe abiectos,& viles prætendunt, vt facilius exaudiantur,propter ꝙ dr Iudith 9. Superbi ab initio non placuerunt tibi, ſed humilium, & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio.Et ideo hic Chriſtus per humilitatem ſe exauditum oſtendit, nos ad humilitatem inducens.d.*Timeat eum omne ſemen Iſrael.*Iſrael namque videns Deum interpretatur. *Iſrael.* Et ſic ſemen Iſrael vocantur omnes, qui per fidẽ reſurrectionis Chriſti renouati ſunt ſpiritualiter ad Dei viſioné. Et ſtatim ſubdit cauſam, quare ſ. debet a nobis timeri filialiter,& humiliter reuereri, dicẽs.*Quoniam non ſpreuit, neque deſpexit deprecationem pauperis.*Hic nomine pauperis ſeipſũ inſinuat Chriſtus,qui in paupertate C natus eſt, conuerſatus, & mortuus,quia nudus crucifixus, & in alieno ſepulchro ſepultus. Vel per pauperẽ intelligit ſeipſum humilẽ, iuxta ſuum modũ loquẽdi. Beati pauperes ſpiritu,&c.vel per pauperem *Matt.5.* ſin gl intelligere potes quemlibet alium humilem,de ſe non præſumẽtem: nec de pompis mundi tumentum.Sic dicitur. *Pſal.6.* Deſiderium pauperum exaudiuit dominus. Et conſequenter dictum generaliter ad ſeipſum applicat.d.

D *Nec auertit faciem ſuam a me, & cum clamarem ad eum, exaudiuit me.* 316

QVaſi dicat, quia fui pauper, i. humilis, ideo me exaudiuit, me reſuſcitando. Omnis.n.Chriſti oratio fuit exaudita, quia Chriſtus in omni oratione ſua procedente ex voluntate deliberata,fuit exauditus, quia in nullo voluntati paternæ diſcrepabat.Sed hic eſt dubium, quia in principio huius Pſal. dicit Chriſtus. Deus clamabo per diẽ, & non *Queſtio.* exaudies.Hic autem dicit ſe exauditum. Solutio, vide ibi in principio huius Pſal,

Apud

Digitized by Google

E 317 *Apud te laus mea in eccleſia magna: vota mea reddam in conſpectu timentium eum.*

HIc conſequenter oſtenditur reſurrectionis vtilitas, quæ multiplex fuit, ſ. charitatis Chriſti exhibitio. Secundo ad fidem gẽtium cõuerſio, ibi. *Reminiſcentur, & conuertentur ad dñm.* Tertio regis Chriſti ſublimatio: ibi. *Q̃m domini eſt regnum.* Quantũ ad primũ ſciendum, ꝙ Chriſtus iam reſuſcitatus ex magna charitate ſuis promiſit diſcipulis dicens.

Matth. vlt.

Ego aũt uobiſcũ ſum oibus diebus vſq; ad conſummationẽ ſæculi. Quod quidẽ non de præſentia corporali intelligitur, ſed de præſentia ſacramentali, quia per ſacramentum euchariſtię, vſque ad mundi finem nobiſcum manebit, propter ꝙ iſtud ſacramentum dr̃ ſacramentum charitatis, tum quia charitatem Chriſti nobis oſtendit, tum quia nos ad charitatẽ Dei, & amorem præ cæteris ſacramẽtis nos inducit. Et iſtud ſacramentum in eccleſia ſua relinquendũ hic Chriſtus promittit, dicens patri: *Apud te laus mea in eccleſia magna.* q. d. Laudem meam non quęro, ſed patris. Apud Deum.n. laudem ſuam ponit, qui de ſeipſo non præſumit, ſed de Deo. Et hæc Chriſti laus apud patrẽ poſita cognoſcitur *in eccleſia magna.* ſ. in eccleſia catholica per totum orbem diffuſa: q̃ vocat magnam, ad cõfuſionem aliquorum hæreticorum, qui dicunt eccleſiam catholicam nõ vbique diffuſam, ſed ſolum in aliqua gente, uel in aliqua mundi parte contineri. Sicut Donatiſtæ, qui dicunt eccleſiam catholicam ſolum in Africa eſſe, & Iudæi ſolum in Iudæa. quos confutans Chriſtus eccleſiã ſuam dicit eſſe magnam, quia vbique dilatatã.

Pſal. 34.

Sic & alibi dr̃. Confitebor tibi in eccleſia magna. Et conſequenter oſtendit, qũo hæc laus eſt in eccleſia magna. ſ. per ſacramentum corporis ſui. d. nobis. *Vota mea reddam in conſpectu timentium eum.* Quæ enim fnerũt Chriſti uota, quæ obtulit patri, niſi corpus, & ſanguinem ſuũ quæ pro nobis in cruce obtulit patri, ipſo teſte. Calicem ſalutaris accipiam, &c. Vota mea domino reddam coram omni populo eius. Quod ideo dicit, quia ſeipſum obtulit patri non in ſecreto, ſed coram oibus eleuatus in cruce. Hęc autem vota Chriſtus reddidit: qñ panis, & vinũ in corpus ſuum, & ſanguinem cõuerſum nobis reſtituit: dicitur.n. reddi, qñ promiſſum adimpletur. Hoc aũt ſuis promiſerat Chriſtus d. Ego aũt vobiſcum ſum, &c. Vnde gl. d. *Vota mea.* i. ſacrificiũ corporis, & ſanguinis, ꝙ Chriſtus obtulit Deo: hoc reddidit in conſpectu timentiũ eum, quia ſolum tales cognoſcunt ſe per iſta uota poſſe ſaluari, quia ſolum tales iſtud ſacramentum ſumunt ad ſalutem, F de quibus ſubditur.

Edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt dominum, qui requirunt eum: viuent corda eorum in ſæculum ſæculi. 318

De conſ. diſt. 2. Chriſtus

PEr pauperes intellige humiles, & huius ſæculi contemptores. Beati pauperes ſpiritu. Matt. 5. Et tales edent, & ſaturabuntur, quia per hoc ſacramentum perueniũt ad ſaturitatẽ refectionis æternæ. vbi totus homo interior, & exterior ſaturatur: quia ibi uolũtas repletur dilectionis G charitate, itellectus cogitationis claritate, memoria certitudinis firmitate. Pſ. 19. Satiabor, cùm apparuerit gloria tua, Pſal. 19. et quia in illa ſatietatis gloria, oẽs exultantes Deum laudant, agendo gratias: ideo ſubdit. *Et laudabunt dominum, qui requirunt eum.* ſ. qui humiliter iſtud ſacramentum requirũt: ex hoc in gloria ſaturati laudabunt dñm. *Et viuent corda eorũ in ſæculum ſæculi.* Xp̃o. d. Si quis mãducauerit ex hoc pane, viuet in æternũ. Ioan. 6.

Reminiſcentur, & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ. 319

H De pœn. d. 1. nudus.

HIc conſequenter ponitur ad fidem Chriſti gentium cõuerſio. Vbi nota, ꝙ charitas Chriſti prædicata gẽtibus qua pro nobis mortem tolerauit, maxime Gentiles ad Chriſti amorem traxit, & fidem. propter quod dicebat Apoſtolus. Nos autem prædicamus Chriſtum 1. Cor. 1. crucifixũ: Iudæis quidem ſcandalum, Gẽtibus autem ſtultitiam. ipſis aũt vocatis Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam. Et ideo quia hoc ſacramentum fit in cõmemorationem dominicæ paſſionis,

Digitized by Google

1. Cor. 1. nis, Chriſto.d. Hoc eſt corpus meũ, &c. hoc facite in meam commemorationẽ ſequitur, quòd virtute iſtius ſacramẽti, quia memoriam inducit dñicæ paſſionis, gentes ſunt ad Chriſtũ conuerſæ. Et ideo ſtatim cum dixit. *Edẽt pauperes*, &c. ſubdit. *Reminiſcentur*. ſ. per hoc ſacrm paſſionis Chriſti. *Et ſic conuertentur ad dominum oẽs fines terræ*. ideſt, aliqui de omnibus finibus, & partibus terræ, vt ly *omnes* vel vniuerſi, ſtet pro generibus ſingulorum, non pro ſingulis generum. Et hoc alijs verbis confirmans dicit.

320 *Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſa familiæ gentium.*

IDeſt aliqui de omnibus familijs & de omnibus gentibus. Et quia uera adoratio non ſtat in actibus exteriorib. principaliter, ſed in mente, & conſcientia, veri adoratores adorant patrẽ in ſpiritu, & veritate. ideo.d. *Et adorabunt in conſpectu eius*. i. in conſcientijs ſuis. Et hoc intelligit̃ de adoratione latriæ: quæ eſt ſeruitus: ſiue cultus ſoli Deo debitus quo. ſ. tota ſpes in illo ponit̃, ꝙ adoratur, & ſic non debent adorari imagines, non crux Chriſti, nec ẽt Chriſti humanitas, ſed ſolus Deus. Ad cuius euidentiam notandũ, ꝙ adoratio eſt duplex, quædã per ſe, & quædam per accidens. Et adoratio per ſe duplex eſt, quædam ꝑꝑ ſe, quædam ꝑꝑ aliud. Adoratio ꝑꝑ ſe eſt illa, qua ſola trinitas vnus, & verus Deus debet adorari, & talis dr̃ adoratio vel cultus latriæ. Adoratio aũt per ſe, ſed ꝑꝑ aliud: eſt illa, qua humanitas Chriſti verbo vnita adoratur, non ꝑꝑ ſe: ſed ꝑꝑ verbum cui manet vnita. Vnde Magiſter lib 3. d. 6. dicit humanitatem Chriſti vna adoratione cũ verbo eſſe adorãdam non ꝑꝑ ſe, ſed ꝑꝑ illum, cuius ſcabellum eſt, cui eſt vnita. Nec ipſa humanitas ſola, vel nuda, ſed cũ verbo, cui eſt vnita. Nec propter ſe: ſed ꝑꝑ illud eſt adorãda. Nec qui facit hoc, reus idololatriæ iudicari põt: quia nec ſoli creaturæ: nec propter ipſam, ſed creatori cum humanitate, & in humanitate ſua ſeruit. Adoratio autem per accidens fit quinque modis. ſ. ſignificatione imitatione, continentia, pertractatione, & condeſcenſione. Adoratione per

Ioan. 4.

Magiſter. d. 3 d. 9. Vna adoratione &c. Hoc videtur tenere Magi. bene inſpectus in fine ipſius diſt. per verba Damaſceni & Auguſt. ibi adducta propter rationẽ hic dictam de vnitate.

A accidens ſignificatione adorantur ſacramenta, quia ſunt ſigna inuiſibilis gratiæ & verba ſacræ ſcripturæ, qa nobis Deũ repræſentant. Et aduerte, ꝙ talis adoratio per accidẽs debetur ſigno qualis per ſe debetur ſignificato. Vñ quia Deus adoratione latriæ per ſe adorat̃: ideo ſigna, vel verba ſignificantia Deum adoratione latriæ per accidens adorantur. Et ſic quia ſancti adorantur adoratione duliæ, ideo ſigna ſanctos ſignificantia, adorantur adoratione duliæ per accidens, vt nomina ſanctorũ. Adoratione imitatio-

B ne imitationis, vel ſimilitudinis per accidens, adorant̃ imagines eadẽ adoratione qua illa, quorũ ſunt imagines, adorantur per ſe. Adoratione per accidens continẽtia debuit adorari colũba: q̃ ſuper Chriſtum deſcendit, quæ ſpiritũ ſanctũ continebat: ſimiliter, & ſpecies ſacramẽti altaris rõne contenti. Adoratione pertractationis per accidens, dẽt adorari crux dominica, in qua fuit Chriſtus pertractatus, & ẽt beata Virgo, in quantum Chriſtum pertractauit. Adoratione aũt cõdeſcẽſionis per accidens adorantur ſancto-

C rum cadauera, vel corpora mortuorum. Et ſciendũ, ꝙ idem põt adorari vna adoratione per ſe, & alia per accidens, ſicut beata virgo inquantũ eſt Deo vnita per gratiam, & gloriam adoratur per ſe, licet non ꝑꝑ ſe: in quantum aũt Chriſtũ pertractauit, adoratur per accidens, ut dictũ eſt. Ex quibus apparet, ꝙ ſolũ Deũ adoramus per ſe, & ꝑꝑ ſe: imagines aũt ſanctorum non adoramus per ſe, ſed per accidens. Ipſos aũt ſanctos adoramus per ſe, ſed ꝑꝑ Deum, cui ſunt uniti per gloriã & gratiã. Ad propoſitum ergo cum

D dicit. *Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſa familia gẽtũ* loquit̃ de adoratione per ſe, & ꝓpter ſe, q̃ eſt adoratio latriæ.

Quoniam domini eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium. 321

HIc cõſequenter ponitur regis Chriſti ſublimatio ac ipſius regni dilatatio. Et ponitur primo regni Chriſti dilatatio. Secundo huius dilatationis redditur ratio, ibi. *Et anima mea illi viuet*. Tertio Chriſtianorum ponitur commẽdatio, ibi. *Annuntiabitur domino*. Primo

ergo

ergo ponitur regni Chriſti dilatatio. Nā
Iudæi Chriſtum regem negauerunt, di-
centes Pilato. Non habemus regem niſi
Cæſarem Pilatus aūt Gentilis, Chriſtum
regē confitebatur verbis. d. Iudæis expro
brando. Regem veſtrum crucifigā, & ſcri
Ioan. 19 ptis, quia ſcripſit titulum Pilatus, & po-
ſuit ſuper crucē eius, Ieſus Nazarenus
Rex Iudæorum. Et ſic ſolum ipſum Iu-
dæorum regem fatebatur. Sed hic Pſal.
clarius præuidens Chriſti regnū: oſtēdit
ipſum ēt regem eſſe: non ſolum Iudæo-
rum, ſed ēt Gentiū. d. *Qm̄ dn̄i eſt regnū.*
Apoc. 19 ſ. ipſius Chriſti, qui eſt dn̄s dominantiū,
& Pſ. 67. Qui aſcendit ſuper occaſum,
dn̄s nomen illi. Dn̄i ergo *eſt regnū.* ſ. Iu-
dæorum, quia ad ipſum ēt carnali ſucceſ
ſione regnū Iudęorū peruenerat, qa de
ſtirpe regia recta linea natus, ut oſtendit
Matth. c. 1. Et tn̄ non ſolum habet re-
gnum Iudæorum, ſed ēt ſic dilatatur, ꝙ
omnium gentium regna ei ſubijciuntur.
Et hoc eſt, quod ſubdit. *Et dominabitur
gentium.* Pro cuius declaratione ſubdit. d.

322 *Manducauerunt, & adorauerunt omnes
pingues terræ: in conſpectu eius cadent
omnes, qui deſcendunt in terram.*

De pę. d. 3. ꝗquā.

PEr pingues terræ intelligit reges, &
principes mundi Gentiles, quia ad fi
dem Chriſti conuerſi ſacr̄m Euchariſtię
Euchariſtiā mā ducare. in memoriam Chriſti paſſionis deuotè
manducant. Sed quia nullus dignè Chri
ſti corpus ſumere pōt ſacramentaliter,
niſi prius ipſum ſpiritualiter ſumat, qa
qui indigne manducat iudiciū ſibi man-
ducat, & bibit, ideo deuotionem princi-
pum mundi oſtendens, d. *Manducaue-
runt, & adorauerunt omnes pingues terræ,*
Omnis. n. qui adorat corpus Chriſti, ip-
ſum ſpiritualiter recipit. Sic ergo man-
ducauerunt ſacramentaliter recipiendo,
ſed adorauerunt ſpiritualiter recipiēdo.
Et ipſorum deuotionem explicans, ait.
Matt. 3. *In conſpectu eius cadent,* ſ. ipſum adorādo
ſe proſternentes ad terram. ſicut de Ma-
gis legitur. Et procidentes, adorauerunt
eum. Et hoc magis explicat alia littera,
quæ in Hebræo ſic habetur. *Manducaue
runt, & adorauerunt omnes pingues terræ,
& curuabunt genua.* Curuare aūt genua
alicui, proprium ſignum eſt adorationis
E latriæ, quæ ſoli Deo debetur. ſic. n. dice-
bat Apoſtolus. Flecto genua mea ad pa- Eph. 3.
trem domini noſtri Ieſu Chriſti. Verum
quia genua nō pōt dignè adorando cur-
uare, niſi humilis: ideo ad talem adora-
tionem oportet primo per humilitatem
deſcendere. Eſt ergo ſenſus. *Manducaue-
runt, & adorauerunt omnes pingues terræ,
in conſpectu eius cadent in terram omnes,
qui deſcendunt.* ſ. per humilitatem. ita ꝙ
ly *cadent* referatur ad ly *in terra: deſcen-
dunt* referatur ad humilitatem.

F *Et anima mea illi uiuet, & ſemen meum 323
ſeruiet ipſi.*

HIc redditur ratio dilatationis re-
gni Chriſti. Vbi ſciendum, ꝙ Chri
ſtus meruit regnum ſuum dilatari meri-
to ſuæ paſſionis, & mortis. d. Apoſtolo,
ꝙ factus eſt obediens vſq; ad mortē cru Philip.
cis: propter quod & Deus exaltauit illū,
& donauit illi nomen, quod eſt ſuper oē
nomen, vt in nomine Ieſu flectatur om-
ne genu. Hanc ergo cauſam oſtendens
Chriſtus, d. *Et anima mea illi viuet,* q. d.
Quæ eſt cauſa, quare in conſpectu eius
G cadent omnes, &c. ipſum adorando? Re-
ſpondet. quia anima illi viuet: ille enim
ſolum Deo viuit, qui ſeipſum pp Deum
mortificat, iuxta dictū apoſtoli. d. Viuo Galat. 2
ego iam non ego, viuit aūt in me Chri-
ſtus, &c. In eo igitur Chriſtus viuebat
Deo, quia pp Deum patri obediēdo ſe-
ipſum mortificauit, crucis mortē pro no
bis tolerādo. Et iſtum ſenſum magis ex-
primit litera, q̄ hic habetur in Hebræo,
quæ ſic dicit. *Et anima eius non viuet.* ſ. ſi
biipſi, ſed Deo per obedientiam crucis.
Et quia Chriſtus per ſuam mortē, & re-
H ſurrectionē multos Deo filios ſpiritua-
les genuit, & generandos reliquit, ideo
de illis dicit. *Et ſemen meum ſeruiet ipſi.*
idest, fideles, qui ſunt Chriſti ſemen.

*Annuntiabitur domino generatio uentura, 324
& annunciabunt cœli iuſtitiam eius, po
pulo, qui naſcetur, quem fecit dominus.*

POnitur hic Chriſtianorum commen
datio. quia. ſ. hic oſtenditur qūo ſe-
men Chriſti. i. fideles generantur. quia. ſ.
per prædicationē verbi Dei, & fidē. De- Ioan. 1.
dit eis poteſtatem filios Dei fieri ijs, qui
credunt

Digitized by Google

credunt in nomine eius, &c. Generatur
ergo quis in Chriſto per fidē: fidem aūt
habemus ex auditu: auditum autem per
prædicationem. Et ſic prædicatio verbi
Dei ſemen.i. filios Chriſto generat, quē
Rom. 10 proceſſum notat Apoſtolus.d. Qūo autē
credent ei, quē non audierunt? Qūo autē
audiēt ſine p̄dicante? Et hoc eſt, q̄ de ge
neratione, vel de filijs ſpiritualibus Dei
noui teſtamenti.d. *Annuntiabitur dño generatio ventura.* Et eſt conſtructio talis.
Annuntiabitur.i. prędicabitur fides Chri
ſti, & per talē annuntiationem *generatio ventura*.ſ. noui teſtamenti dño cōuerte-
B tur.i. generatio noui teſtamenti, quæ ex
aqua, & ſpiritūſancto generatur per præ
dicationem, conuertetur dño. Vel aliter.
Annunciabitur domino generatio vētura.
i. Angeli cuſtodes animarum, annuntiabunt
dño generationem vēturam.i. preces
generationis venturæ.ſ. fidelium annuntiabunt
dño, nō quidē pro inſtruendo
dño, ſed vt voluntatē Dei in precibus
noſtris cognoſcant, & nobis q̄nque referant.
Et quid mirum, ſi taliter generatio
nē futuram noui teſtamenti angeli Deo
C annunciant. quia ēt & hoc in antiquo te
ſtamento generationi præteritæ feciſſe
leguntur. Sic.n. angelus Raphael dixit
Tho. 12. Thobię. Cum orabas cum lachrymis ego
orationem tuam tuli coram domino. Et
quantum ad primum ſenſum oſtendit,
quia annunciant.ſ. fidē Chriſti, vt generatio
cōuertatur dño.d. Et annunciabunt
cœli iuſtitiam eius: cœli i. Apoſtoli, vel
Euangeliſtæ, & ſancti doctores annunciabunt
mundo iuſtitiam eius. i. ipſum
Chriſtum, qui eſt iuſtitia Dei factus eſt
nobis ſapientia a Deo, & iuſtitia. Vel
1. Cor. 1. annunciabunt cœli iuſtitiā eius.i. legem
D Euāgelicam, quæ nihil iniuſtum, ſed oīa
cōtinet iuſta. Et quib. iſta iuſtitia ſit nun
tianda, ſubdit.d. *Populo, qui naſcetur. quē fecit dominus.* Ecce populum Chriſtianū
dicit naſciturum de futuro, quē tamen a
Deo factum dicit de præterito. Ideo notandū,
q̄ duplex eſt factio, qua Deus populum
Chriſtianum fecit, vna eſt naturalis
qua ipſum facit de nihilo producēdo,
ſicut q̄n quis generatur, vel mūdo naſcitur.
alia eſt, qua nos facit ſpirituales per
regenerationē ex aqua, & ſpiritūſancto,
A quæ fit per baptiſmum, & iſtam primam
præſupponit, quia nullus pōt regenerari:
niſi primo fuerit generatus. Dicit ergo
populo qui naſcetur, ſ. per regenerationē
ſpiritualē. *quem fecit dominus*. ſ. ante per
generationem naturalē, quia qui primo
nos fecit, vt eſſemus, ſcdo nos fecit, vt iu
ſti eſſemus. Et nota, q̄ iſte Pſ. de Chriſti
paſſione, a Chriſti paſſione incipit, ſed in
magna ſpe Chriſtianorū terminatur, vt
quiſq; ſciat ſe ex paſſione Chriſti ſaluari.

PSAL. XXII.

D*ominus regit me, et nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit.* 325 *De conſ. diſt. 2. in calice.*

TITVLVS iſtius Pſal. eſt: *Pſal. David.* De materia
iſtius Pſalmi, notandum
q̄ fundatur huius litera
ſupra hiſtoriam, quæ habetur
1. Regū 22. vbi ha *1. Reg. 22.*
betur, q̄ cum Saul perſequeretur David,
ipſe David fugit in ſpeluncā Odollam.
C Quod dum audiſſent fratres eius,
& oīs domus patris eius, deſcenderunt
ad eum illuc. Et conuenerunt ad eum
oēs, qui erant in anguſtijs conſtituti, &
oppreſſi ære alieno. Et factus eſt eorum
princeps. Fueruntq; cū eo quadringenti
viri, cum quib. omnibus fugit de regno
Saulis ad regem Moab, qui.ſ. erat gentilis,
& idololatra. Sed quia homines, qui
erant cum David, erant fugitiui, & ære
alieno oppreſſi. i. debitis obligati, ideo
propter penuriām erant ad idololatriam
diſpoſiti, antequam reuerti vellent ad
D propria. Nē ergo David, & viri, qui erāt
cum eo idololatrarēt, manentes cum rege
Moab, qui erat idololatra, Gad propheta
de mandato domini dixit ipſi David,
q̄ ibi non remaneret, ſed iret in terram
Iuda, vnde ſequitur, quod inde profectus
eſt David, & venit in terram Iuda
in ſaltum Areth ſ. confidens de prouiſione
diuina. Et dicit Rab. Sa. q̄ diuina
virtute factus eſt locus ille abūdans fructibus,
aīalibus, & irriguis fontibus. Et
tunc David videns ſe per Dei gratiā cū
ſuis in loco vberi, & paſcuoſo poſitum,
Deo

Deo gratias agens,fecit iſtum Pſal.dicẽs.
Dominus regit me,&c.Dic vt Nic.de Ly.
Quantum vero ad ſignificatũ hiſtoriæ,di
cit Magiſter in glo. ꝙ hic Dauid ſpiritu
prophetico tactus, vidit reditum populi
de captiuitate Babylonica ſub Zeroba-
bel.& Ieſu magno ſacerdote,vt habetur
*Neem.*i. Nee.1. Qui reditus de captiuitare, figu-
rabat reditum fidelis populi de captiui-
tate huius ſæculi ad eccleſiã carholicam.
De quo reditu ſ.Genrilium ad fidem hic
intendit agere Pſal.vnde in iſto Pſal.lo-
quitur eçcleſia de gentibus congregata,
oſtendẽs gratias a Deo ſibi factas.Et ſm
numerum gratiarum, Pſ.iſte diuiditur.
Er ſic ſm ꝙ iſte Pſ.nouẽ verſus cõtinet,
iſte Pſal.nouem gratias enumerat.Prima
eſt legis euangelicæ ſalutaris prædicatio:
ibi.*Dominus regit me*. Secunda eſt aquæ
baptiſmalis ſpiritualis renouatio:ibi. *Su-
per aquam refectionis*. Tertia eſt perfe-
ctioris viræ perfectorum erogatio: ibi.
Deduxit me. Quarta eſt mundi aduerſo-
rum vigoralis ſuperatio:ibi. *Nam ſi am-
bulauero* Quinta eſt filiorum delinqueu-
tium paternalis caſtigatio:ibi.*Virga tua.*
Sexta eſt Chriſti corporis internalis re-
creatio:ibi.*Paraſti in conſpectu meo*.Septi
ma eſt Chriſti ſanguinis, integralis ine-
briatio: ibi. *Impinguaſti in oleo*. Octaua
eſt finalis perſeueranriæ perfecta confir
matio : ibi. *Et miſericordia tua ſubſeque-
tur*.Nona eſt æternalis felicitatis glorio-
ſa inhabitatio:ibi. *Et vt inhabitem in do-
mo domini*. Prima ergo gratia facta eccle
ſiæ ſuæ,eſt prædicario legis Euangelicæ.
Verbum namq; Dei eſt cibus nr̃æ men-
tis,& refectio;iuxta illud Matt.4.Non in
ſolo pane viuit homo:ſed in omni verbo
quod procedit de ore Dei. Quod expo-
nens Rabanus dicit.Duplicẽ namq; natu
ram habet homo.ſ.corporalẽ,& ſpiritua
lem. Vnde ſicut corpus humanũ ſine ter-
reno cibo non viuit: ita & aĩa viuere nõ
põt ſine verbo Dei.Si quis ergo nõ veſci
tur verbo Dei,iſte ſpiritualiter nõ viuit,
cibus ergo noſter eſt verbum Dei,paſtor
noſter eſt ipſe Chriſtus doctor, & magi-
ſter:locus vero paſcuæ, & refectionis,eſt
ſacra ſcriptura de quibns ait. *Dominus re
git me*. i. Chriſtus, qui eſt paſtor noſter.
*Ioan.*10 Io.10.Qui nos regit,dũ verbo ſacræ ſcri-

E pturæ nos reficit.Ex te.n.exiet dux,qui *Matt.* 2.
regar populũ meum Iſrael.Et q̃ ſufficiẽ
ter verbo ſuo nos regat:oſtendit,q.d. *Et ni
hil mihi deerit*. quia *in loco paſcuæ ibi me
collocauit*. Quid.n.eſt locus ſpiritualis
paſcuæ, niſi ſacra ſcriptura, quæ contra
omnem penuriam aĩam paſcit, & contra
omnẽ ſpiritualẽ infirmitatẽ adhibet me-
dicinam?Vnde in paſcuis ſacræ ſcripturæ
quanta ſit efficacia verbi diuini, vt nulli
auditori aliquid deficiat,oſtendit Goffre
dus ſuper illo verbo. Beari, qui audiunt *Luc.* 11.
verbum Dei,&c.In paſcuis ſacræ ſcriptu
F ræ verbum Dei oĩa factum eſt omnibus,
ut nulli audiẽti verbum Dei aliquid de-
ficere poſſir d.Pſ.*Dominus regit me,& ni
hil mihi deerit*, &c. Nam, ſi mortuus es
peccato, cum audieris vocẽ filij Dei vi-
ues,Chriſto dicente.Qui audierint ver-
bum,vel vocem filij Dei,viuent. Si cor *Ioan.* 5.
tuum induratum eſt,ipſe emittet verbũ
ſuum,& liquefaciet illud. Si tepidus es,
& iã euomi formides, non diſcedas a pa-
ſcuis ſcripturæ, & verbum Dei inflãma-
bit te, quia ignitum eloquium eius vehe
menter.Si tenebris ignorantiæ grauaris,
G diligenter audias quid loquatur in te do
minus Deus tuus,& erit verbum dñi lu-
cerna pedibus tuis, & lumẽ ſemitis tuis.
Ac forte tanto amplius,quãto clarius,ẽt *Pſ.* 118.
peccata minuta illuminatus agnoſcens.Si
immundus es, verbum Dei te purifica-
bit. Audi Chriſtum apoſtolis dicentem *Ioan.* 15
Iam vos mundi eſtis propter verbum
meum.Si cõſiſtant aduerſum te caſtra,&
prælium tentationis inſurgat:accipe gla-
dium ſpiritus,ꝙ eſt verbnm Dei,& in eo
facile triumphabis.Et ſi,vt eſt cõſnerudo
certaminis, contigerit te aliqualiter vul-
H nerari,audi ſcripturam dicentem. Miſit
verbũ ſuũ,& ſanauit eos.Quod benè no-
uit Centurio.d. Chriſto,Dic verbũ tuũ. *Pſ.* 193.
& ſanabitur puer meus. Et ſi titubas cõfi *Matt.* 8.
dere in verbo Dei,clama d.Mei autẽ pe- *Pſal.* 72
nè moti ſunt pedes,& in verbo Dei con-
firmaberis,vt experimento diſcas: verbo
dñi cœli firmati ſunt, vt ſic in paſcuis
ſcripturarum poſitus paſtorẽ Chriſtum
agnoſcas.d. *Dominus regit me,& nihil mi
hi deerit*. Cuius ratio eſt, quia in loco
paſcuæ ſcripturarum me collocauit. Sic *Ioan.* 10
.n.ait Chriſtus. Per me ſi q̃s introierit,
ſalua-

ſaluabitur, & paſcua inueniet. Hæc eſt ergo prima gratia facta eccleſiæ, ſ. verbi Dei prædicatio, ſine qua non crediſſent gentiles. d. Apoſtolo. Quomodo *Rom. 4.* credent ei, quem non audierunt? Dicat ergo eccleſia *in loco paſcuæ ibi me collocauit*, quia locus paſcuæ ſcripturarũ ablatus eſt à Iudæis: & datus gentibus, quia intellectum ſcripturarũ perdiderunt Iudæi ſua malitia, & gentes conuerſæ illum acceperunt. d. Chriſto Iudæis, Auferetur à vobis regnum Dei, ſcilicet intellectus ſcripturarum, & dabitur genti, &c. *Mat. 21*

326 *Super aquam refectionis educauit me: animam meam conuertit.*

PONitur hic ſecunda gratia eccleſiæ facta, ſ. aquæ baptiſmalis ſpiritualis regeneratio. Primo. n. verbũ Dei prædicatũ eſt gentibus. Secũdo ex auditu verbi Dei baptiſmum receperunt: dicente Chriſto Matt. vlt. Ite docete oẽs gentes, ſequitur baptizãtes eos, &c. Vbi nota, ꝙ aqua baptiſmi dr̃ aqua refectionis. Reficere. n. idẽ eſt, qđ iterum facere. Deus n. primo creauit hoĩem rectum & ſine peccato, & ipſe ſeipſum factum deſtruxit peccando, Deus fecit hoĩem rectum & ipſe ſe multis immiſcuit queſtionibus. Illud ergo, per qđ homo ad primum, in quo factus fuerat, reducitur, vocat̃ hoĩs refectiuũ. Cum igitur per aquã baptiſmi homo ad primũ innocentiæ ſtatũ reducatur, hinc eſt, quod aqua baptiſmalis aqua refectionis dr̃. Et hoc eſt, ꝙ hic dicit Eccleſia *Super aquam refectionis educauit me*. i. per aquã baptiſmi eduxit me. ſ. de ſtatu culpæ ad ſtatũ gratiæ. Educere namq; componit̃ ab ſe, & duco, ducis, & ſic educere eſt extra ducere. *Educauit ergo me ſuper aqua refectionis*. i. eduxit me de gentilitate ad fidem. Et hoc eſt, quod ſubdit. *Animam meam conuertit*. ſ. ab idololatria ad verum Dei cultũ. Iſta eſt aqua purgatiua, de qua Eze. 36. Effundã ſuper vos aquam mundã, & mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Sed circa iſtam aquam refectionis inſurgit dubiũ. ſ. quare per aquã voluit Deus homi nem lapſum reficere potius q̃ in alio elemento. Ad hoc r̃ndet Magiſter adducẽs maxime duas rõnes. Prima ꝑ confor-

Mat. ult. *Aqua baptiſmi.* *Eccle. 7.* *Ezec. 36* *Queſtio.* *Magiſt. li. 4. d. 3*

A mitatẽ, quia ſicut aqua abluit ſordes corporis, ita baptiſmus ſordes mentis. Secũda ꝑ cõitatem: q̃a aqua cõior eſt apud oẽs cæteris liquoribus, ut ergo nullum à baptiſmo excuſaret inopia, vt ſi fieret in vino, lacte, vel oleo, ideo reficere hoĩem voluit per aquã, q̃a cõis eſt omni patriæ & omnibus perſonis tã pauperibus q̃ diuitibus. Sed quia aqua multiplex reperitur, ideo quæritur, qualis aqua ad baptiſmũ apta ſit materia. Ad hoc dicũt doctores, qđ aqua baptiſmi debet eſſe aqua ſimplex, nõ alterata à ſua ſpecie. Vbi no *Queſtio.*

B tandũ ꝙ aqua alteratur aliqñ ſolũ accidentibus non in ſua ſpecie, ut cũ de calida fit frigida: vel ecõtrario: vel de dulci amara, ut cũ aqua fluuij intrat mare: vel ecõtrario de amara dulcis, & talis alteratio non impedit aquã eſſe debitã materiã baptiſmi. Alia eſt alteratio, quæ fit circa ſubſtantiã, ꝙ fit q̃nq; per putrefactionẽ, vel digeſtionẽ, vt cũ aqua putrefacta in terra per digeſtionẽ in vite efficit vinum, q̃nq; per alterius liquoris admixtionẽ, vt cũ modicæ aquæ multũ vinum miſcetur. Et quia tales mutationes *Aqua multis modis variatur.*

C variant aquæ ſpeciẽ, ideo non remanet aqua debita baptiſmi materia. Ad hoc aũt clarius videndũ, quæ ſit debita aqua refectionis, ſciendũ qđ multipliciter variatur aqua. ſ. per alterationẽ, per generationẽ, per corruptionem, per mixtionẽ, per digeſtionẽ, per reſolutionem. Alteratio ſolum varirat aquam in accidentibus, vt cum fit de frigida calida, & c. & talis mutatio non variat ſpeciem aquæ. Generatio aũt, ut cũ ex aere generatur aqua, vel ex aqua generatur aer. ſic ꝙ ſemper generatio unius eſt corruptio al

D terius, & tunc põt baptizari in aqua genita. Si autem ex aqua generetur aer, in aere ex aqua genito baptizari nõ põt. Mixtio aũt ut cum ex duobus vnũ tertium generatur: vt ex aqua, & farina generatur panis, & non remanet aqua, nec farina, ideo in tali mixtione, baptizari nõ põt. Digeſtio autem vt cum aqua per digeſtionem in vrinam conuertitur, ibi variatur ſpecies: ideo ibi non eſt debita aqua baptiſmi. Reſolutio aũt vt cũ aqua reſoluitur in terram, vel ſanguis in aquã, & alij liquores effuſi reſoluuntur in aquam,

aquã, tũc ſit terminus, in quẽ ſit aqua, in ipſo baptizari poteſt. Si autem aqua ſit terminus à quo, in termino reſolutionis baptizari non põt, q̃a ſpecies aquę variatur. Ex prædictis apparet aliquorũ dubiorũ ſolutio. Primũ eſt vtrum in tinctura, vel atramento poſſit baptizari, & vr per prædicta quod ſic: quia ibi non eſt variatio niſi ſm̃ qualitates, q̃a aqua alba facta eſt nigra: talis aũt uariatio non mutat ſpeciẽ aquæ. Iſte caſus realiter accidit Pariſijs, dũ ibi legerem, &c. Reſpondeo q̃d non, quia in tinctura eſt variatio mixtionis. quia ad tincturam faciendam multa miſcentur cũ aqua, ex quibus reſultat tertiũ per compoſitionẽ. Secundũ vtrum in ſputo. R̃ndeo ꝙ non, quia ibi eſt mutatio per digeſtionem, quæ variat ſpeciẽ. Similiter de aqua roſacea, vel vitis. Tertium utrũ in lixiuio. Dicunt quidam quod nõ: quia ibi eſt digeſtio aquæ per cineres, ſicut digeritur aqua per vitem virtute ſolis, & in vinum conuertitur. Sanctus doctor dicit, ꝙ ſic, quin ſicut aqua tranſiens per venas ſulphureas non variat ſpeciem: quin ſit debita baptiſmi materia, ſic nec tranſiens per cineres. Ego aũt conſiderans de hoc inter doctores controuerſiam: dico ꝙ tutius eſt in lixiuio baptizare. Et ſi quis ſic baptizatus fuerit: ſub conditione rebaptizari debet: ſm̃ regulam iuris, lib. 6. In dubijs certior uia tenẽda eſt. Ex prædictis omnibus apparet, quæ ſit debita aqua refectionis. ſ. baptiſmi, quia. ſ. aqua ſimplex in ſpecie ſua nõ variat. Hęc eſt ergo aqua refectionis: quia lapſos nos reficit. eſt aqua educationis: q̃a nos de morte educit ad vitam, eſt aqua conuerſionis, quia de gentilitate baptizatos conuertit ad fidem, de qua ſaluator ait. Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpirituſancto, &c.

Queſtio. *Nota bene.* *Ioan. 3.*

327 *Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ propter nomen ſuum.* *2. q. 7. teſtes.*

HAec eſt tertia gratia facta eccleſiæ, ſ. perfectioris vitæ perfectorũ erogatio. Vbi nota, ꝙ ſemita in hoc differt à via: quia ſemita arctior eſt quã ſit via, via autem latior. Quid ergo ſunt ſemitæ, niſi ſtrictæ viuendi iuſtorum regulæ, quæ quamuis hic ſint ſtrictæ tamen

Semita quid à via differat.

E citius ducunt ad patriam, quàm faciat via lata? Vnde ſm̃ Cathol. à ſemis, ꝙ eſt dimidius, dr̃ hæc ſemita, ſ. dimidiũ iter, & eſt ſemita duorum pedum. ſ. via adeo ſtricta, vt alter in tranſitu tranſire non poſſit. Et ſic ſemita ſignificat perfectionem viuendi, quæ in duobus præceptis charitatis conſiſtit tranſitum obuianti non permittens, ſ. obuiantibus tentationibus non cedens. Super has ſemitas iuſtitiæ deduxit Deus eccleſiam, reliquos in via mundi lata vagari permittens. Vnde Greg. d. Arcta. n. bene viuendi cẽſura F non eſt ampla via, ſed ſemita ſtricta, in qua quiſq; ſtudioſe aſtringitur, quia ſub præceptorum cuſtodia ſollicitè coanguſtatur. An non quaſi quædam anguſtia eſt itineris in hoc quidem mundo viuere, ſed de huius mundi concupiſcentia nihil habere, aliena non appetere, propria non tenere, laudes mundi deſpicere, & pro Deo opprobria amare, gloriã fugere, deſpectum ſequi, adulantes deſpicere, deſpicientes honorare, mala nocentium ex corde dimittere, & erga eos dilectionis gratiam immobilem in corde G retinere? Quæ videlicet omnia ſemitæ ſunt, ſed magnæ, quia quanto in præſenti uita pro ipſa uiuendi cuſtodia anguſtæ ſunt, tanto amplius in æterna retributione dilatãtur. Et hæc omnia fideles libenter ſuſtinent pp̃ honorem nominis Dei. Sic. n. de apoſtolis dr̃, ꝙ ibant gaudẽtes, &c. qm̃ digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati. Quod bene hic notans Pſal. d. *Deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ propter nomen ſuum.* Per has ergo ſemitas inſtitiæ eccleſiam ſuã Chriſtus deducit ſibi d. Viã ſapientię monſtrabo H tibi, ducam te per ſemitas æquitatis. Q̃d ideo dicit, quia maior ſapientia eſt per ſemitam arctam ad æternam dirigi uitã, quam per latam viam ad mortem. Vnde Prou. 12. In ſemita iuſtitiæ vita.

Greg. 28 mo. c. 24 *Act. 5.* *Pſal. 4.* *Prou. 12*

Nam & ſi ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. 328 *5. q. 5. nõ omnis.*

HAec eſt quarta gratia eccleſiæ facta per Chriſtum. ſ. conſtanter ſuperare oẽs mũdi aduerſitates. Vbi notãdum, ꝙ per vmbrã ſimpliciter præſens vita

vità deſignatur, ſed per vmbram mortis vitæ præſentis miſeria,& mors. Primum patet, quia, ſicut vmbra habet apparentiam, & non exiſtentiam, & ſic præſens vita licet aliquid appareat, modicum tamen habet exiſtentiæ. Et ſicut ẽt videmus, ꝙ vmbra ſecum non compatitur ſolã, ſed ſol ſemper proijcit vmbram ex altera parte corporis, ſic eſt de temporali vita ꝑſenti, & de vero ſole iuſtitiæ Chriſto. Q̃m qui habet ante oculos ſuæ mentis Chriſtum ſolem, vmbram uitæ præſentis retro ſe habet, & econtrario, qui dorſum vertit ad Chriſtum, vmbrã præſentis vitæ ante oculos ſuos habet per amorem. Et ideo ſicut decipitur, qui veram rẽ ꝑꝑ vmbram dimittit, ſic qui veram vitam ꝑꝑ præſentem negligit, vnde de dilectore præſentis vitæ dr̃. Quod apprehendit vmbram, & perſequitur ventum. (*Eccl. 34*) Et ſicut quanto amplius ſol declinat, vmbra longior, & maior cauſatur, ſic quanto magis per peccatum ſol Chriſtus nobis occidit, tanto via præſens nobis maior apparet, & econtrario, quanto ſol eleuatur, tanto vmbra breuior cauſatur, ſic quanto in nobis per amorem eleuatur Chriſtus, tanto iſta vita minor, & quaſi nihilum reputatur. Quod bene cõſiderans Hieremias, d. in perſona peccatorũ. (*Hier. 6.*) Vę nobis quia declinauit dies, quia longiores factæ ſunt vmbræ. Si ergo umbra ſignificat uitam præſentem, conſequens eſt, ut vmbra mortis ſignificet miſerias, pœnas, ac ẽt mortem vitæ præſentis, vnde de pœnis, & miſerijs iſtius vitæ ſub nomine umbræ mortis dr̃. Humiliaſti nos in loco afflictionis, & cooperuit nos vmbra mortis. (*Pſal. 43*) Vnde Gregorius ſuper illo verbo Luc. 1. illuminare ijs, qui in tenebris, & vmbra mortis ſedent, dicit (*Luc. 1.*) per umbram. n. mortis mors carnis accipit, quia ſicut vera mors eſt, qua anima ſeparatur à Deo, ità vmbra mortis eſt, qua caro ſeparatur ab anima. Ad propoſitum ergo Eccleſia cognoſcens ſe per Chriſtum fortificatam ad omnia mala vitæ præſentis pro fide conſtanter tolerandа, dicit. *Nã etſi ambulauero in medio vmbra mortis*, i. inter oĩa mala præſentis vitæ ẽt, & vſq; ad morté, *nõ timebo mala*, ſ. pati, *q̃m tu mecum es*, in corde, ſ. per ſi-

A dẽ, vt. ſ. poſt vmbram mortis ego tecum ſim per ſpeciem. Vel d. *q̃m tu mecum es*, ſ. per doctrinam ad hoc me confortans, vnde ipſe Chriſtus ſuis d. Nolite timere eos, qui occidunt corpus. (*Mat. 10*) Qđ exponens Chryſ. dicit. Nolite timere, &c. q̃m corpus etſi ab impijs occiſum nõ fuerit ꝑꝑ Deum, à ſeipſo poſt modicum morietur ꝑꝑ naturam. Ergo occiſi ẽm corpus ab iniquis, nihil perditis, niſi mortis dilationẽ, vt corpus, qđ poſt modicũ fuerat moriturum, ante modicũ moriatur. (*Chryſoſtomus ſuper Mattheum Morscor poralis.*) Si ergo & gratis poſt modicũ morituri ſumus,
B nulla Dei cauſa propoſita, quare non ante modicũ in cauſa Dei cũ gloria morimur, ut fiat voluntarium quod futurum eſt neceſſarium, vt offeramus pro munere, quod reddituri ſumus pro debito?

Virga tua, & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. 329

EST hæc quinta gratia Eccleſiæ facta, ſ. delinquentium paternalis correctio. Delinquentes. n. filios Deus hic paternaliter corrigit, ne in futurũ puniat. Sed reprobos hic temporaliter reficit, ut
C in æternũ puniat. Quia ſicut apud Deũ nullum bonum irremuneratum manet, ſic & nullum malum manet impunitũ. Et ſicut flagellatio Dei, qua nos hic corrigit, conſolationem nobis debet inferre, quia nobis ſignũ eſt dilectionis Dei, ſic & ſucceſſus proſperitatis mæſtitiam, qa ſignum eſt reprobationis. Et hoc eſt, qđ dr̃ Prou. 13. Qui parcit virgæ, odit filiũ ſuum. Quod bene notans Gregorius d. Nunc etenim flagellatur iuſtus, & verbere diſciplinæ corrigitur, quia ad æternæ hæreditatis patrimonium ordinatur.
D In ſuis autem voluptatibus relaxatur iniuſtus, quia iſto tempore ei tẽporalia bona ſuppetunt, cui denegantur æterna. Iniuſtus ad debitam mortem currens, effrenatis uoluptatibus utitur, quia & uituli, qui mactandi ſunt, in liberis paſtib. relinquuntur. At cõtra iuſtus a dectatione tranſitoriæ iucunditate reſtringitur, quia nimirũ ad laboris vſum vt vitulus vitæ deputatus ſub iugo retinetur. Negãtur electis in hac vita bona terrena, qa, & ægris, quibus viuendi ſpes eſt, nequaquam a medico cuncta, quæ appetunt, con-

E conceduntur. Dantur aũt reprobis bona
quæ in hac vita appetuñt, quia, & deſpe-
ratis ægris omne quod deſiderant, non
negatur. Perpendant ergo iuſti, quæ ſint
mala, quæ iniquis permanent, & nequa-
quam eorum fœlicitati inuideant. Quid
eſt, ꝙ de ipſorum gaudio admirẽtur, qñ
& ipſi iuſti per iter aſperum ad ſalutis
patriam redeũt, & iniuſti quaſi per amœ
na prata ad foueam tendunt? Ex quibus
omnibus patet, ꝙ proſpera malis cauſa
debent eſſe mæſtitiæ, aduerſa bonis con
ſolationis, & lætitiæ. Quæ oĩa attendens
Virga. F Eccleſia lætatur cum virga à Deo corri-
gitur. d. *Virga tua, & baculus tuus ipſa me*
conſolata ſunt. Vbi per virgam intellige
Baculũ. correctionem leuem, & afflictionem, vt
puta, quæ fit in rebus temporalibus, per
baculũ aũt grauioré, & duriorem, vt pu-
ta, q̃ fit in corpore. Sic .n. percutit Deus
corpus, vt animam ſanet. Et hoc eſt, qđ
dicitur Pſal. 88. Si dereliquerint legem
meam, & in iudicijs meis non ambulaue
rint, viſitabo in virga iniquitates eorũ, &
in verberibus peccata eorum, miſericor-
diam autem meam nõ diſpergam ab eo.

330 *Paraſti in conſpectu meo menſam, aduer-*
ſus eos, qui tribulant me.

de con. d. 2. Chriſtus.

HIc ponitur ſexta gratia Eccleſiæ fa
cta. ſ. corporis Chriſti conſecratio,
vbi per menſam accipe cõionem corpo-
ris Chriſti. Poſtquam. n. Chriſtus conſe-
Menſa. crauit corpus ſuum in cœna, communi-
Euchariſtia. cauitq; diſcipulis, de iſto Sacramẽto ſub
menſæ nomine dixit eis. Ego diſpono vo-
Luc. 26. bis regnum, vt edatis, & bibaris ſuper mẽ
ſam meã in regno meo, i. in Eccleſia mi-
Prou. 9. litante, tunc. n. inſtituit iſtius Sacramenti
H vſum. De hac menſa corporis Chriſti dr̃.
Sapientia ædificauit ſibi domum, exci-
dit columnas ſeptem, immolauit victi-
mas ſuas, & propoſuit menſam. Tunc. n.
ſapientia ædificauit ſibi domum, qñ ver
bum Dei quod eſt ſapientia Patris, Ec-
cleſiam ſuam congregauit ex Gentibus,
excidit columnas ſeptem, quando ipſam
ſeptem donis Spiritusſancti roborauit,
immolauit victimas, quãdo ſeipſum pro
nobis in cruce moriens obtulit Patri,
propoſuit menſam, quando in menſa al-
taris corpus ſuum conſecrandum nobis
reliquit, vt merito ſibi ex hoc gratias
Eccleſia dicat. *Paraſti in conſpectu meo*
menſam: Et de hac menſa ad literam di-
cit Apoſtolus. Non poteſtis calicem Do *1. Co. 10*
mini bibere, & calicem dæmoniorũ: non
poteſtis menſæ Domini participes eſſe,
& menſæ dæmoniorum. Sed ad quid va
leat talis menſa corporis Chriſti, ſubdit,
d. *Aduerſus omnes, qui tribulant me.* ſ. ad-
uerſus dæmones, vnde ſicut indignè ſu-
mentibus corpus Chriſti magis nocere
põt diabolus, in cuius figuram de Iuda
dicitur, quòd poſt communionem in-
troiuit in eum Sathanas. ſ. ad ipſum ma- *Ioan 13.*
gis poſſidendum. Sic ſi dignè ſumatur, fu
gat dæmones, & nos aduerſus eos facit
fortiores. Vnde Petrus Dam. ſuper illo
verbo Chriſti. Qui manducat carnem
meam, &c. ꝙ corpus Chriſti etiam ore
carnis ſuſcipere perutile eſt. Terretur. n.
aduerſarius noſter diabolus cum Chri-
ſtiani labia Chriſti videt cruore rubẽtia.
Agnoſcit. n. profecto ſuæ perditionis iu-
dicium, & diuinæ victoriæ qua captiua-
tus eſt, & obtritus non tolerat inſtrumen
tum. Ad hoc tamen plenius intelligen-
G dum notandum ꝙ ad hãc menſam Chri-
ſti corporis diuerſimodè accedunt diuer
ſi, & ſumunt Sacramentum. ſ. quidam ſa-
cramentaliter, ſed non ſpiritualiter, &
iſtis nocet, quidam autem ſacramentali-
ter, & ſpiritualiter, & iſtis vitam tribuit,
& proficit aduerſus omnes tribulantes.

Impinguaſti in oleo caput meum, & calix
meus inebrians quam præclarus eſt. 331

HAec eſt ſeptima pars, in qua ponĩ
ſeptima gratia facta Eccleſiæ. ſ. ſan
guinis Chriſti ſalutaris inebriatio. Hic
ql mouet dubium, d. Quare pſa. calicem *Quæſtio.*
ſanguinis Chriſti Eccleſiæ conceſſum,
aliam gratiam à menſa Chriſti. i. à carne
corporis Chriſti ponit diſtinctam, cum
tamen nec caro ſine ſanguine, nec ſan-
guis ſine carne poſſit eſſe, vel ſumi, nec
ibi ſunt duo ſacramẽta caro, & ſanguis,
ſed vnum ſacramẽtum? Reſpondet, quia
nec caro eſt ſanguis, nec ſanguis caro, ta- *Reſpon.*
men panis in carnem conuertitur, & ui-
num in ſanguinem, & non econtrario,
quia nõ panis in ſanguine, nec vinum in
carne, & vtrumq; ſub diuerſis ſpeciebus
ſumitur,

Digitized by Google

A ſumitur, ideo menſam, & ſanguinem di-
ſtinguit velut diuerſas gratias. Ad iſta au
tē intelligendū, eſt ſciēdū q. in conſecra
tione corporis, uel ſanguinis aliquid ibi
efficitur uirtute uerborū principaliter,
aliquid autem ratione cōcomitātię, &c.
Hoc ergo præmiſſo ſciendum, q. per ca-
put anima noſtra ſignificatur, quia ſicut
in corpore caput eſt principalior pars,
ſic in toto homine anima. Sic.n. caput p
Prou. 11 anima accipit ſcriptura d. Qui abſcondit
frumenta, maledicetur in populis. Bene-
dictio autem Domini ſuper caput uen-
B dentium. i. ſuper animam. Per oleum au-
tem, quod ſupernatat omnib. liquoribus,
gratia Spiritusſancti accipitur, qua mēs
fidelium inungitur. Et quia ipſa gratia
Chriſtus præ omnibus fuit unctus, iō de
ipſo dr. Vnxit te Deus, Deus tuus oleo
Pſal. 44 lætitiæ præ conſortibus tuis. Quia ergo
calix ſanguinis Chriſti dignè ſumentes
omnibus uirtutibus inebriat, & impin-
guat, ideo hanc uirtutem Eccleſia ſibi
datam oſtendit d. *Impinguaſti in oleo ca-
put meum*, animam meam omni gratia
dilataſti. Et quę eſt ratio? *quia calix meus*
C *inebrians eſt*, quia ſicut mens ebrij abſor
betur à uino, ſic & mens deuota abſor-
betur à gratia, per Chriſti ſanguinē data.
Tamen eſt differentia, quia ebrietas cor
poralis obſcurat intellectū, ebrietas autē
gratiæ magis illuminat, q. notans dicit,
quàm præclarus eſt. i. multum clarus. Vn-
de iſtum textū exponit Ambroſius lib.
de Sacramentis, & habetur de conſe. d. 2
in calice d. *Calix meus inebrians quàm
præclarus eſt*. Quotieſcunque calicem
Domini bibis, remiſſionem peccatorum
accipis, & inebriaris ſpiritu, non carne.
Ephes. 5 D Vnde Apoſtolus ait. Nolite inebriari
uino, in quo eſt luxuria, ſed impleamini
Spiritu ſancto. Hæc eſt præclara ebrie-
tas, quæ ſobrietatem ſpiritus operatur.

332 *Et miſericordia tua ſubſequetur me om-
nibus diebus vitæ meę.*

HAec eſt octaua gratia Eccleſiæ da-
ta. ſ. finalis perſeuerantia. Eccleſia
enim Dei licet multas preſſuras patia-
tur, nunquam tamē à fide deficiet, quia
fidem eius, quam gratia præueniens ope
ratur, gratia ſubſequens confirmat.
Et hoc eſt quod orat Eccleſia d. Miſeri-
A cordia tua nos pręueniat, & ſequat. prę-
uenit. n. inſpirādo, ſubſequit adiuuando.

*Et ut inhabitem in domo domini, in longi-
tudine dierum.* 333

EST hæc nona gratia ad quam. ſ. om-
nes præteritæ terminātur, ut. ſ. Ec-
cleſia in cęleſti domo fœliciter habitet
in æternum. Vbi nota, q. domus Dei *Domus*
eſt multiplex. ſ. exterior, interior, infe- *Dei mul*
rior, & ſuperior. Domus inferior eſt mū *tiplex.*
dana machina, quæ eſt domus omnium
creaturarum, & quaſi conſiſtorium in
B quo omnia diſponuntur ſapienter. Ba-
ruch. 3. O Iſrael quam magna eſt domus *Matth.*
Dei, &c. Domus exterior eſt Eccleſia, *21.*
quæ eſt quaſi oratorium, in quo Deus
colitur reuerenter. Domus mea domus *Sap. 8.*
orationis uocabitur. Domus interior eſt
conſcientia, quæ eſt quaſi dormitorium,
in quo iuſti requieſcant ſuauiter. Intrās
in domum meam requieſcam. Domus
ſuperior eſt æterna gloria, quæ eſt quaſi
refectorium, in quo boni reficiuntur fęli
citer. Replebimur in bonis domus tuæ.
Et de iſta domo gloriæ hic loquitur Pſ. *Pſal. 64*
C d in perſona Eccleſiæ, quod omnes prę-
dicant gratias, ideo Deus Eccleſiæ ſuę fe
cit, *vt inhabitem in domo Domini*, ſcilicet
in gloria, *omnibus diebus vitæ meæ*.

PSAL. XXIII.

DOmini eſt terra, & plenitudo eius, 334
*orbis terrarum, & vniuerſi, qui ha-
bitant in eo.*

HVIVS Pſalmi titulus eſt.
*Pſalmus Dauid in prima
ſabbathi*. Vbi notandum
D eſt, qđ Hebręi propter
dignitatē ſabbathi, om-
nes alios dies ſeptimanę
ſabbathum appellant, ſed differenter.
Quoniā dies ſabbathi ſimpliciter appel-
latur ſabbathum. Prima autem dies ſe-
quens ſabbathum, uocatur prima ſabba-
thi. ſ. dies Dominicus. Secunda dies poſt
Sabbathum, dicitur ſecunda Sabbathi. ſ.
dies lunę, & ſic dicitur dę alijs ſequenti
bus. Sic enim & Gentiles dies appellant
à nominibus planetarum dicentes, dies
Lunæ ab ipſa Luna, dies Martis ab ipſo

Marte, & ſic de alijs quem modum etiã
non tenemus ex Gentibus ad fidem con
uerſis. Prima ergo Sabbathi eſt dies do
minicus, in quo mundus primo condi-
tus fuit, quando ſ. in principio fecit Deus
cœlum, & terram, & diuiſit lucem à tene
bris &c. Factũque eſt ueſpere, & mane
dies unus, ſ. dies dominicus. Inſuper, & in
eodẽm die Chriſtus depoſitis mortalita
tis tenebris, clarificatus reſurrexit. Et ho
mo, depoſita peccatorum caligine, reſti-
tutus eſt luci gratiæ per Chriſti reſurre-
ctionẽ. De hac ergo clarificatione Chri-
ſti, & hominis reparatione in prima ſab-
bathi facta agit iſte Pſal. factus à Dauid
in prima ſabbathi, ideſt, pro Chriſti reſur
rectione ſpirituali, quæ perpetrata fuit
in prima ſabbathi, ideſt, in die reſurre-
ctionis. Et quamuis iſta ſit intentio Pſal
miſtæ, vt oſtendetur, tamen hanc inten-
tionem ſuam fundat ſupra quandam hi-
ſtoriam quę habetur. 3. Regum 8. ſ. ꝙ cũ
per Salomonem perfectum eſſet tem-
plum cum omnib. ſuis ornamentis, conue
nit ad regẽ Salomonẽ vniuerſus Iſrael.
Et portauerunt ſacerdotes arcam fœde-
ris in templum, & poſuerũt eam in ſan-
cta ſanctorum. Verum, vt dicunt docto-
res Iudæorum, & maxime Ra. Salomon,
qñ ſacerdotes præcedente rege, & om-
nibus ſenioribus populi, voluerunt ar-
cam Domini inferre infra templum, ſta-
tim portæ templi ſe clauſerunt. Et tunc
ſacerdotes orantes incœperunt canere
Pſ. 131. Pſal. Memento, Domine, Dauid, quem
Pſal. prius Dauid fecerat ſpiritu prophe
tico, hoc præuidens, ſcilicet qualiter
portæ templi ſe clauderent, & quomó-
do aperirentur, cantantes ergo illum
Pſal. ante portas clauſas, quando fue-
runt in illo verſiculo, Propter Dauid
ſeruum tuum non auertas faciem Chri-
ſti tui, ideſt, Salomonis regis iniuncti,
ſtatim portæ ſeipſas aperuerunt. Con-
ſimiliter, & Dauid eadem cauſa fecit i-
ſtum Pſal. præuidens prædicta. Et iſtum
etiam Pſal. ſacerdotes canebant. Sic ꝙ
vna pars canebat pſal. prædictum, Me-
mento, & alia pars canebat iſtum Pſal.
Domini eſt terra. Et ſic accidit, quòd
quando canentes. Memento, Domine,
Dauid peruenerunt ad illum verſum,

E Propter Dauid ſeruum tuum, &c. tunc
inſimul alia pars cantans Pſa. *Domini eſt
terra*, peruenit ad illum uerſum. *Attolli-
te portas*, &c. Et tunc ad cantum illorum
duorum uerſiculorum portæ templi a-
pertæ fuerunt. Sic igitur iſtos duos Pſal.
fecit Dauid præuidens clauſuram porta-
rum templi, ut iſtorum uirtute aperi-
rentur. Nec obſtat, quòd iſti duo pſal.
ſimul facti à Dauid ſint tantum in pſal-
terio diſtantes. Quia ſicut dicit Hiero-
nymus in prologo, huius libri: pſalm. fue
runt in hoc libro poſiti, non ſecundum
F ordinem, quo fuerunt facti, ſed ſecundũ
ordinem, quo fuerunt reperti. Conti-
git autem in aliquib. quòd illi pſ. qui pri
mo fuerunt facti fuerũt de ultimis reper
ti ſicut patet de pſ. 143. ſ. Benedictus
Dominus Deus meus quem ſm̃ Hiero-
nymũ fecit Dauid pro uictoria habita
contra Goliã Philiſtęũ, & ſic fuit primus
factus à Dauid, & tñ ponit̃ quaſi in ulti
mo. Et cõtra de pſ. 3. ſ. Dñe, quid multi-
plicati ſunt, quẽ fecit fugiendo à facie
Abſalon filij ſui, & ſic factus fuit quaſi
circa finẽ ipſius Dauid, & tamẽ ponitur
G quaſi in principio. Sic in propoſito licet
iſti duo pſal. inſimul uel quaſi fuerint fa-
cti, tñ diſtanter ſunt multũ ſituati, quia
diſtanter fuerunt reperti. Ex prædictis
ergo apparet materia pſal. & intentio il-
lius. Vnde primo tractabo litterã pſal. &
cõſequenter intentionẽ litteræ. Littera
n. pſ. eſt de introductione arcæ in tẽplũ
Salomonis, Et pſ. diuidit̃ in partes duas,
&c. vt Nic. de Ly. Quantũ uero ad intel
lectũ Pſalmi, eſt intentio Pſalmiſtæ hic
agere de Chriſti clarificatione. ſ. p quam
fundata eſt catholica Eccleſia. Et ſic pſal.
H iſte diuidit̃ in tres partes. Quia primo
catholicę Eccleſiæ commendat dignita-
tẽ. Secũdo membrorũ Eccleſiæ demon-
ſtrat qualitatẽ, ibi. *Quis aſcendet*. Tertio
infideles ad Eccleſiæ prouocat unitatẽ, *Rex Dominus*.
ibi. *Attollite portas*. Prima diuiditur in
duas, quia primo oſtẽdit Eccleſiæ digni-
tatẽ. Secũdo eius poteſtatẽ, ibi. *Quia ipſe
ſuper maria*. Quãtũ ad primũ oſtẽdit Ec
cleſiæ dignitatem, & hoc ratione Domi-
ni, per quem gubernatur, & regitur. Re-
gnum. n. à rege nobili nobilitatem reci-
pit, ſicut ab ignobili diſſipatur. Sic e-

nim

nim dicitur Eccleſ. 10. Væ terræ, cuius rex puer eſt, cuius principes mane comedunt. Beata autem terra, cuius rex nobilis eſt. Si igitur ex nobilitate regẽtis terra nobilis dr̃, quanta erit Eccleſiæ dignitas, quæ per ipſum Deũ immediatè regitur, poſſidet, & gubernatur? Et hoc eſt, ꝙ dicit. *Domini eſt terra*. Per terrã hic intelligit Eccleſiã. Tũ propter ſtabilitatẽ durationis. Eccl. 1. Generatio præterit, & generatio aduenit, terra autẽ in æternũ ſtat. Quod ideo dicit, quia licet generationes uariæ ſibi ſuccedant in Eccleſia, ipſa tamẽ nunq̃ deficiet. Tum ꝑꝑ humilitatẽ ſubiectionis, quia ſicut terra alijs elementis ſubijcitur, ſic Eccleſia multis aduerſitatibus ſubiecta premitur, cœlũ

Prouer. 25.

ſurſum, & terra deorſũ quod ideo dicit, quia terra Eccleſiæ ſubijcitur ſuperioribus uirtutibus, & cœleſtibus, quibus defenſatur. Tam propter fertilitatem fructificationis, quia ſolũ infra terram Eccleſiæ quis fructum boni operis, & meriti producere pōt, quia ipſa ſola Dei gratiã,

Pſal. 84.

& benignitatẽ recipit. Dñs dabit benignitatẽ, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Et hac ratione Gregor. dicit terrã

Greg. li. 17. mor. cap. 11. Iob 26.

ſignificare Eccleſiã, exponens illud Iob. 26. Appẽdit terrã ſuper nihilũ d. Quid n. terræ nomine niſi ſancta Eccleſia deſignatur? Quæ dum uerba prædicationis ſuſcipit, frũctum boni operis reddit. De

Deut. 36

qua per Moyſen dr̃. Audiat terra uerba ex ore meo: expectetur ſicut pluuia eloquium meum. Et quid per nihilum niſi Gentiles populi deſignantur? de quibus per prophetam dicitur. Omnes gentes uelut nihilum, & inane reputatæ ſunt. In eo ergo nihilo terra ſuſpenditur, quia corda Gentilium ad fidem deducta repleta ſunt charitate Dei, quæ prius repleta fuerant torpore diaboli. Eccleſia ergo eſt illa terra bona, in qua ſemẽ cecidit, & attulit fructum trigeſimum, ſexageſimum, & centeſimum, de qua nũc dicit pſalm. *Domini eſt terra*. ſequitur,

Plenitudo gratia

& plenitudo eius. Plenitudo Eccleſiæ dicitur gratia Dei, ſine qua anima dicitur inanis, & nacua, quam plenitudinem primo habuit caput Eccleſiæ Chriſtus, de cuius plenitudine omnia Eccleſiæ membra participant. Vidimus eum plenum

Ioan. 1.

A gratiæ, de cuius plenitudine omnes accepimus gratiam, &c. *Dicit ergo, quòd Domini eſt terra, & plenitudo eius*. i. gratia, ut nullus ſibi aliquam gratiã attribuat, ſed omnẽ à Deo recognoſcat, ſequitur, *Orbis terrarum*. hoc dicit ad denotandũ Eccleſiæ latitudinem. Quia non ſolum congregata, eſt de una mundi gente (ſicut antea ſolum erat in Iudæa) ſed de toto orbe eſt congregata uirtute Chriſti paſſionis, ipſo dicente. Ego ſi exaltatus Ioan. 12

fuero à terra, omnia traham ad me ipſũ, ideſt, de omni generatione mundi, quia

B ſic per fidem totum orbem terrarũ, ideſt de omni parte orbis populos Deus Chriſto ſubiecit, nt oſtendit Apoſtolus d. Nõ Hebr. 2.

enim Angelis ſubiecit Deus orbem terrarnm, ſed Chriſto. *Orbis ergo terrarum, & uniuerſi, qui habitant in eo*, i. de omnibus generationibns orbis terrarũ ſunt domini, quia de Eccleſia ſua, quos per ſuam gratiam gnbernat, & regit.

Quia ipſe ſuper maria fundauit eum, & ſuper flumina præparauit eum. 335

C VBi notat Eccleſiæ poteſtatem, quę ſuperat omnia aduerſa, & mundi poteſtates. Vbi nota, quòd per mare intelliguntur mundi aduerſa. Per flumina vero mundi potentes. *Super maria ergo* Chriſtus *fundauit orbem*, ideſt, Eccleſiã ſuã, quia per perſecutiones infideliũ Eccleſia fundata creuit, ut per Chriſti paſſionem & apoſtolorum. Et quanto maior erat perſecutio, tãto amplius creſcebat Eccleſia. Vnde Greg. dicit. Quid. n. maris nomine niſi in bonorũ necẽ ſeruiens mundi huius amaritudo ſignatur? Per flumina uero huius mundi potentes ac-

Ecclesia. Mare. Aduersitas. Flumen. Greg. mor. c. 5

D cipe, nt ait glo. quia ſicut flumina in mare refluũt, ita potẽtes, & cupidi labuntur in ſæculũ, quos tñ ſua poteſtate ſuperat Eccleſia, quæ Dei gratia uictis ſęcularibus poteſtatibus, ad recipiendã mortẽ ꝓ Chriſto parãt. Sic ergo *orbẽ terræ*. i. Eccleſiã ſuã Deus ſupra mare fundauit, qa per pſecutiones, & aduerſa ipſã dilatauit, *Et præparauit ſuper flumina*, qa ipſã potentiorẽ poteſtatibus ſæculi demõſtrauit. Vnde Greg. ait, per pſal. namque dicitur. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altis Dominus, quia contra Eccleſiam,

Greg. mor. c. 5 Pſal. 92

cleſiam, vel electorum uitam ad perſecu
tionis vndas mundus mirabiliter ſe ex-
tulit, ſed has Dominus uirtute prædicā-
tium mirabilius ſtrauit. Miniſtros enim
ſuos, ideſt, Eccleſiæ plus oſtendit poſſe
per prædicationes, & miracula, quam
poteſtates terrenæ poſſent per iram.

336 *Quis aſcendet in montem Domini, aut*
de pœn. d. *quis ſtabit in loco ſancto eius?*

1. omnis. 21. HIc conſequenter oſtēdit membro
rum Eccleſiæ qualitatem, ſcilicet
quales ſunt illi, qui verè mēbra ſunt Ec-
cleſiæ. Et primo de hoc facit interroga-
tionem. Secundo ſuper hoc dat reſpōſio
nem, ibi. *Innocens manibus*, &c. Primo er-
go per modum quæſtionis interrogat, d.
Quis aſcendet in montem Domini, &c. Vbi
per montem Domini, intellige Chriſtū.
De quo dr̃ Eſa. 2. Venite aſcendamus ad
Mons montē Domini, & docebit nos vias ſuas,
Chriſtus &c. ꝙ ad litterā de Chriſto intelligitur,
qui docuit nos legem Euangelicā in mō
te. Locus verè ſanctus Dn̄i dicitur Eccle
Mat. 5. ſia, quæ eſt domus Dn̄i. Mat. 21. Domus
orationis uocabitur. Vnde ſicut templū
fundatū erat in monte Sion, ſic Eccleſia
Chriſti fundata eſt ſupra ipſum Chriſtū,
dicente Apoſtolo 1. Cor. 3. Fundamentū
aliud nemo ponere poteſt, præter illud,
quod poſitū eſt, qui eſt Chriſtus Ieſus.
Mōs ergo Chriſtus eſt, ſuper quem lo-
cus Dn̄i. i. Eccleſia fundatᷣ. Et hoc quæ-
rit pſal. d. *Quis aſcendet in montem Domi
ni*. ideſt quis digne membrū montis, ideſt
Chriſti fieri pōt, ut ſit uere de corpore
Dn̄i? Aut quis dignè ſtabit in loco ſancto
eius, ꝙ idem eſt. i. quis dignus erit cōpu
Aſcende tari de corpore Eccleſię? Sed forte dices.
re. Cum per montē Chriſtus intelligatᷣ, qui
Funda- eſt fundamentū Eccleſiæ, fundamētū au
mētum. tem ſemper in imo poſitū eſt, unde ad
ipſum tota ſtructura deſcendit, & nō aſ-
cendit, quomodo ergo hic quęrit pſalm.
d. *Quis aſcendet in montē*, ſcilicet funda-
menta, cum congruentius dicere uidere-
tur, d. quis deſcendet? Ad hoc reſpondet
Magiſter in gloſ. 1. Cor. 3. d. Sciendum
quoque eſt quod ſicut fundamētum cor-
poralis fabricæ eſt in imo, ita ſpiritua-
lis eſt in ſummo. Ideoque ſicut pondus
parietum tendit ad ima, ita & ſpiritua-

E lis ædificatio tendit ad ſummū, vbi ſuum
eſt fundamentum. Nam ponderum duo
ſunt genera, quorum alia petunt ima ut *Ponderū*
lapis ſuper aquam poſitus, alia petunt *genera.*
ſumma ut ignis, & oleum. Semper enim
ignis ſuperiora petit, & etiam oleum ſu-
per aquam fuſum non ſe patitur ſuppo-
ni. Sic Eccleſia in imo poſita tendit ſur-
ſum ad cęlum, ubi eſt fundamentū eius,
quod eſt Chriſtus ſedens ad dexteram
Patris. Quod notans hic pſalm. dicit.
Quis aſcendet in montem Domini, &c.

F *Innocens manibus, & mundo corde, qui nō* 337
*accepit in uano animam ſuam nec iura-
uit in dolo proximo ſuo.*

HIc quæſtioni dat reſponſionem. Et
tria facit, quia ad hoc quod quis
ſit in numero Eccleſiæ, vel aſcendat in
montē Dn̄i, aliquibus debet carere, &
aliqua debet habere. Et circa hoc tria fa-
cit. Quia primo oſtendit uitia, quibus de
bet carere. Secundo gratiā, quā debet ha
bere, ibi. *Hic accipiet*. Tertio modū quē
debet tenere, ibi. *Hæc eſt generatio*. Quā-
tū ad primū numerat uitia quibus quis
G debet carere, q. a. ſ. debet carere peccato
operis, ꝙ notans d. *Innocens manibus*,
ideſt purus in operibus, quia p manus *Manus*
opera intelligunᷣ. Debet carere peccato *ſunt ope-*
cordis, ꝙ notans dicit. *Et mundo corde*, *ra.*
ideſt. mundus in cogitationibus. Et, ſi
quæras quomodo poſſumus ſeruare cor
dis munditiam, declarat, d. quòd ille
ſeruat cordis munditiā. *Qui non accepit
in uano animā ſuam*, ideſt qui rebus va-
nis, trāſitorijs, & non permanentibus nō *Tempo-*
deputauit animā ſuā, ideſt ille, qui amo- *ralis.*
rem animæ in temporalibus non ponit, *Vanum.*
H ſed ſciens animam eſſe immortalem, ſo-
lum æterna deſiderat, & nō vana. Debet
tertio carere peccato oris, quod notans
dicit. *Nec iurauit in dolo proximo ſuo*. In *Dolus.*
dolo enim ſecundū glo. iurat, qui aliter,
quam facturus eſt, promittit, cum periu-
rium ſit, nequiter decipere credentem,
uel ille, qui uerbis ſuis unum prætendit
proximo, & aliud gerit in corde, ut ſi *22. q. 5.*
quis à te mutuo petat pecuniam, quam *quantū,*
tu habes, & tu ſibi dicas non habeo, & *& Ma-*
in corde ſubintelligas quam tibi uelim *giſt. li. 3*
præſtare, quia ſemper iuramentū Deus *diſt. 39.*
ita

Digitized by Google

ità accipit. ſicut ille, cui iuratur, intelligit, & non ſicut illum tu vis intelligere. Sed quia omnia iſta ſententialiter declarata fuerunt ſuperius, ibi. Qui ingreditur ſine macula,&c.ideo pertranſeo.

338 *Benedictio.*

Hic accipiet benedictionem à Domino & miſericordiam à Deo ſalutari ſuo.

SEd quia non ſufficit abſtinere à malo niſi etiam bonum fiat,ideo etiam ad hoc quòd quis ſit de Eccleſia Chriſti,requiritur gratia gratum faciens,quę per benedictionem ſignificatur,& miſericordiam,iuxta illud Pſ.66. B Deus miſereatur noſtri,& benedicat nobis. Vbi ſecundum glo.Deus noſtri miſeretur,peccata dimittendo,& nobis benedicit gratiam infundendo. De quolibet ergo vt ſit de numero Eccleſiæ dicitur,quòd nō ſolum mundus à peccato debet eſſe,ſed etiam Dei gratia decoratus. Quod hic notans dicit,quod *hic* ſcilicet,qui aſcendet in mōtem Domini,&c.& erit de numero Eccleſiæ,primo,*accipiet benedictionem à Domino*,ideſt gratiam, & miſericordiam à Deo,qua ſcilicet,peccata cōdonantur. C Et aduerte,quòd quandoque benedictio præcedit gratiam, quandoque econuerſo in ſcriptura, quia in eodem inſtanti fit culpæ remiſſio,& gratię infuſio,& ſic vnum non præcedit aliud, nec ſubſequitur. Sed quia illa duo ſimul ſcriptura, vel lingua nominare non valet. ideo ad denotandum,quòd unum aliud non præcedit,ſcriptura non ſemper præmittit benedictionem,ſed quandoq; miſericordiam, vt ibi. Deus miſereatur noſtri, &c. nec etiam ſemper præmittit miſericordiam,ſed aliquādo benedictionem,vt hic. D *Hic accipiet benedictionem à Domino, &c.*

339 *12. qu. cui portio.*

Hæc eſt generatio, quærentium eum, quærentium faciem Dei Iacob.

HIc ponit modum quem debet tenere, qui dè Chriſti eccleſia vult eſſe,quia ſcilicet debet in Chriſtum per aquam & ſpiritum ſanctum regenerari, quaſi reſpōdens tacitæ quæſtioni. *Obiect.* Quia ſi quis quærat,qui ſunt illi,qui aſcendūt in montem Domini, & qui benedictionem accipiunt à Domino? *Reſp.* Reſpondet, A d. quòd tales non ſunt pauci, ſed eſt generatio, ſcilicet multitudo per Baptiſmum renata,ſine qua regeneratione nullus eſt eccleſiæ Chriſti membrum,dicēte Chriſto. *Ioan.3.* Niſi quis renatus fuerit ex aqua,& Spirituſancto,non poteſt introire in regnum Dei, vbi per regnum Dei intelligitur eccleſia. Verum quia nullus inuitus in Chriſtum regenerari poteſt, imo talem regenerationem per ſeipſum quærere debet,ſi ſit adultus,ſi autē paruulus,per alium, ideo dicitur, quòd iſta generatio *eſt quærentium faciem Dei Iacob.* B Quid enim facies Dei dicitur, niſi notitia Dei, qua à facie cognoſcit quis? Ex viſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus, *Eccl.19.* faciem ergo Dei quęrit habere. Et quia hic cognoſcitur Deus à nobis per fidem, *Cognitio Dei.* ideo quęrere faciem Dei, eſt quęrere eius fidem, qua cognoſcatur à nobis,quam baptizādi,& regenerandi primo quærere debēt pſ.104. Quærite Dominum,& cōfirmamini,quærite faciem eius ſemper. Sed aduerte quòd dicit, *quærentium faciem Dei Iacob*, quia Gentibus quærentium C Deum per baptiſmum,& fidem Deus facit ſicut fecit ipſi Iacob, quem propter eius fidelitatem Deus antiquiori prępoſuit,ſcilicet,Eſau,cuius primogenita hæreditauit. Conſimiliter accidit & populo Chriſtiano poſterius nato, cui dat Deus primatum à Iudæis ſublatū ideſt ipſum Chriſtum, ſicut Iudæis Chriſtus dicebat. *Mat.21.* Auferetur à vobis regnū Dei, & dabitur Genti, &c.

340 *2. q. ſumma*

D *Attollite portas,principes, veſtras, & eleuamini portæ æternales,& introibit rex gloriæ.*

AD hanc vnitatem eccleſiæ omnes etiam infideles inuitat. Vbi notādum,quid nomine principum, ſecundo, quid nomine portarum intelligitur. Nomine ergo principum, omnes hæretici, uel etiam infideles intelliguntur,ut oſtēdit Greg. d. Qui alij principes hoc loco poſſunt intelligi niſi hęreticæ prauitatis auctores, *Greg. li. 29.c.14.* de quibus per pſal.dicitur, *Pſ. 107.* Effuſa eſt contentio ſuper principes eorū, & errare facit eos in inuio, & nō in via. Ipſi enim dum diſpenſationem Domini

peruersè interpretari non metuunt, pfecto plebes ſubditas non in eam viam,
quæ Chriſtus eſt, ſed in inuium trahũt,
Eſaia 1. &c. Similiter & nomine principum hic
accipe omnes infideles, ſocij furum. Itẽ
notandum, ꝙ anima noſtra duplices habet portas, ſcilicet portas ſuas, & portas
Porta. Dei. Portæ noſtræ ſunt illæ, quas à nobis habemus, per quas ad animã noſtrã
poteſt eſſe aditus, & quia à nobis nihil
habemus niſi peccata, quibus diabolus
ad animam noſtram habet introitum,
ideo ipſa vitia dicuntur portæ noſtræ.
Portæ autem Dei dicũtur illæ, quas nõ
à nobis habemus, ſed à Deo, per quas ad
animam noſtrã poteſt eſſe aditus, & ſic
virtutes, quas non à nobis, ſed à Deo habemus, portæ æternales dicuntur, quibus Deus ad animam noſtram ingreditur. Primæ dicuntur portæ mortis, ſed
ſecundæ dicuntur portæ vitæ, de quibus
vide ſuperius, ibi. Qui exaltas me de
portis mortis. pſal. ergo infideles, & hæ-
Pſal. 9. reticos ad vnitatem Eccleſiæ prouocãs,
dicit, *Attollite portas principes, veſtras*, i.
vos principes mali. & hæretici, *attollite*,
ideſt auferte ab animabus veſtris *portas
veſtras*, ſcilicet peccata. quibus diabolus
ad animas intrat, quibus diabolus fit locus in cordibus hominum. Et illis remotis, & *eleuamini, portæ æternales*, i. exaltamini vos, virtutes, quæ portæ æternales
eſtis in cordibus hominum. Et ſic *introibit rex gloriæ*, ſ. Chriſtus ad corda veſtra.
Quo, ſ. facto, eritis eccleſiæ membra. Et
quod per regem gloriæ intelligat Chriſtum, ideo ſubdit.

341 *Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio.*

HAnc interrogationem facit pſalm.
non propter ſuam ignorantiam,
ſed ad conuincendam magis Iudæorum
perfidiam, vt excellentiam Chriſti magis commẽdet d. *Quis eſt iſte rex gloriæ?*
qui ſ. ad corda veſtra intrare debet? Et
reſpondet ipſum regem deſcribens, d.
ꝙ eſt *Dominus fortis, & potens*, &c. *Dominus*. ſ. omniũ per creationem, *fortis*
per gubernationem, *potens* per paſſionem, *dominus potens in prælio*, per diaboli ſubiugationẽ. Quaſi dicat Iudæis, Et
E ſi, nos ò Iudæi, regẽ Chriſtũ cũ gladijs,
fuſtib. & armis cepiſtis, ſi ipſũ crucifixiſtis, & duxiſtis ad mortẽ, nõ ipſũ in pugna vos ſuperaſſe puteris, qa nõ plus in
ipſum potuiſtis, niſi quantũ ipſe pro nobis vos poſſe voluit, & ſe ſponte vobis
ſubmiſit. Vnde & ipſe Pilato dixit, non
haberes in me poteſtatem vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper, ſcilicet à me, *Ioan. 19.*
qui ſum deſuper.

Attollite portas, principes, veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex 342
F *gloriæ.*

PRedictam enim exhortationem replicat vt magis auditores reddat attentos, vnde exponitur vt prius. Et reſpondet determinando breuiter. d.

Quis eſt iſte rex gloriæ? Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. 343

VIrtutes, hic cum dicitur *rex virtutum* accipiuntur multipliciter. ſ. *Virtutes multiplices.*
pro agminibus Angelorum. Benedicite
G Domino, omnes virtutes eius, &c. Et ſic *Pſ. 102.*
Dominus virtutum, ideſt omnium Angelorum. Ita pro donis gratiarũ. 2. Cor.
12. Nã virtus in infirmitate perficitur.
Et ſic dicitur *Dominus virtutum*, ideſt
omnium gratiarum, quia omnis gratia
nobis ab ipſo datur. Ioan. 1. De plenitudine eius accipimus vniuerſi gratiam
pro gratia. Item pro poteſtatibus dominorum temporalium, Facultates, &
virtutes exaltant cor. Et ſic *Dominus* *Eccl. 40.*
virtutum, ideſt Dominus omnium temporalium dominorum, & virtutum. Et
H iſta eſt proprior expoſitio, propter qđ
ubi nos habemus *Dominus virtutum*, in
Hebræo habetur *Dominus Sabaoth*, ꝙ
interpretatur Dominus exercituum, vel
militiarum. Dominus ergo virtutum dicitur Chriſtus, quia omnis virtus, &
poteſtas mundi ſubiciȷtur ſibi. Vnde
1. Paralipom. 29. dicitur, Tuum, Domine, eſt regnum, tu es ſuper omnes
principes, tu dominaris omnium, in
manu tua omnis virtus, & poteſtas.

PSAL. XXIV.

344 *De pœn. d. 10. in non erubeſcam. domo,*

A *D te, Domine, leuaui animam meam, Deus meus, in te confido, non erubeſcam.*

ISTE Pſal. talẽ habet titulum. *In finem Pſ. Dauid*
Patet ex pręmiſſis aliorũ
Pſalmorum titulis. Ad in
telligendum autẽ mate-
riam iſtius Pſ. ſciẽdum,
ꝙ Dauid fecit iſtum Pſ. perſecutus a Sau
B le, petẽs à Deo, in quem confidebat, ab
illa perſecutione liberari, pro qua perſe
cutione ẽt multos alios Pſal. fecit Sed in
iſta tali oratione intellectũ altiorẽ habe-
bat. Prophetæ. n. vnum hiſtoricè profere
bant, ſed in ſuis verbis alia altiora ſignifi-
cabant. Notandũ eſt ergo, ꝙ in iſto Pſal.
Dauid loquitur in perſona eccleſiæ in
hoc ſæculo grauiter afflictæ. Vnde hic
eccleſia loquitur quaſi quidã pœnitens
grauiter flagellatus, qui alijs proponitur
in exẽplo, ne murmurẽt in aduerſis, quia
in ſe expertus eſt iuſtitiã Dei, & miſeri-
C cordiã. Vnde per miſericordiã in hoc Pſ.
alijs blanditur, vt confidant in Dño. Sed
per iuſtitiã alios terret, vt Deũ offende-
rẽ timeant. Vnde tota intentio Pſal. eſt
hic monere nos in aduerſis non formida
re, non murmurare, ſed ad Deum reſpi-
cere, & in Dño confidere. Et ſic exponẽ
do pſ. in quolibet uerſu, dicã primo ſm
litteram, ſecundo ſm ſignificatum. Quo
præmiſſo, accedo, ad Pſ. diuiſionẽ. Iſte. n.
Pſal. eſt quædam oratio quæ in quatuor
partes diuiditur, ſm quòd hic pſalm. a
Deo quatuor poſtulat ſ. primo poſtulat
D mentis illuminationem, ne decipiatur.
Secundò obſtaculi remotionem, ne im-
pediatur, ibi. *Reminiſcere miſerationum
tuarum.* Tertio termini deguſtationem,
vt reficiatur, ibi. *Quis eſt homo, qui timet
Dominum.* Quarto a preſſuris liberatio-
nem, ne perturbetur, ibi. *Oculi mei ſem-
per ad Dominum.* Quantum ergo ad pri-
mam partem ut dignè orando exaudiat,
tria facit, Quia primo mentem ſuam ad
Deum eleuat. Secundo neceſſitatẽ ſuam
Deo explicat, ibi. *Neque irrideant.* Ter-
tio per ipſum Deũ doceri poſtulat, ibi.

A *Vias tuas, Domine.* Quantum ergo ad pri
mum ſciendum ꝙ oratio ſm Damaſ. eſt
quidam aſcẽſus mẽtis in Deũ, ſic ꝙ oĩs
orans ad Deũ primo eleuat mentẽ, vt. ſ.
oculum ſuæ mẽtis ad diuina, & cœleſtia
poſtulanda habeat, & non terrena, vel va
na. Vnde ſolum ille verè, & dignè orat,
qui ſola vera, & ſancta orando poſtulat.
In cuius figuram Dñs oraturus aſcẽdit
in montem. Ieſus dimiſſa turba, aſcendit *Matt. 14*
in montem ſolus orare. Quæ verba ad
propoſitum exponens Beda, dicit. Ideo
oraturus Ieſus in montem aſcendit, vt
B nos orare doceret. Non n. oĩs orans aſcẽ
dit, ſed ſolum qui bene orat. ille aũt ſolũ
bene orat, qui ſuperna q̃rit orando. Qui
vero pro diuitijs, aut pro honore huius
ſæculi, aut pro inimici morte obſecrat,
hic in infirmis iacens, viles ad Deũ pre-
ces emittit. Conformiter ergo & Pſ. hic
orare cupiens, primo a terrenis ſe ſuſpẽ-
dens, ad Deum mentem eleuat. d. *Ad te,* *Pſ. 122.*
Domine leuaui animam meam. q. d ſoi
glo. *Ad te, Domine, leuaui animã meam,*
de terrenis ſpũali deſiderio æterna non
tpalia quærẽs. Sic etenim & Pſ. dicebat.
C Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in
cœlis. Verum quia nõ ſufficit orando ele
uare mentẽ, niſi confidentiam impetra-
tionis quis nõ in ſuis meritis, ſed in ſolo
Deo ponat, ideo ſubdit. *Deus meus, in te
confido, non erubeſcam.* Sicut. n. infirmus
cõfidens in medico citius ſanitatem im-
petrat, ſic & cõformiter orans confidens
in Dño, facilius impetrat poſtulata, ꝓp
quod dr. Nolite amittere cõfidentiã ve- *Heb. 10.*
ſtram, quæ magnã hẽt remunerationem.
Ideo hic nota, ꝙ ex hac tali in Deum
cõfidẽtia multa proueniunt nobis ſ. oĩa,
D quæ in oratione ſunt poſtulanda. ſ. Remiſ
ſio peccatorum, infuſio meritorum, forti
tudo aĩarum, cognitio credendorum, ſu-
peratio dæmoniorum, acquiſitio pmio-
rum. Primo confidentia facit remiſſio- *Matt. 9.*
nem peccatorum. Confide, fili, remittun
tur tibi peccata. Nec mirum, qnoniam
confidentia in Deo, fidem includit, fides *Act. 15.*
autem purgat peccata. Actuum 15. Fide
purificans corda eorum, propter quod
ait Apoſtolus. In Chriſto habemus fidu- *Epheſ. 3*
ciam, & acceſſum in confidentia per fi-
dem eius, Secũdo facit infuſionẽ merito-
rum.

Digitized by Google

rum.Si.n.peccatum ſine Dei gratia purgari non poteſt,& ipſa gratia oium meritorum eſt cauſa,conſequens eſt,ꝙ confidentia,quæ per gratiā peccata purgat,et in nobis operetur & merita.Vnde Hier. 17.dr̄.Benedictus vir,qui confidit in Domino,& erit Dn̄s fiducia eius.& erit quaſi lignum &c. quod aliqn̄ non deſinet facere fructum. Tertio facit fortitudinem aiarum. Ratio, qm̄ confidentia in Deo vnit aiam Deo,vnitus autem ſtabilis eſt. Ideo dicitur. Confide in Domino, & ſta
Eccl. 11 in loco tuo.Locus n.noſter,in quo ſtabiliter manere debemus eſt cor noſtrum, a quo extrauagando per temporalia non debemus exire,in iſto autē loco nos ſtabiles facere debet confidentia in Deo,di
Cap. 3. cente Pſal.124.Qui confidunt in Domino, ſicut mons Sion non commouebitur,&c.Quarto dat veritatis cognitionē. Qui cōfidunt in Domino,intelligunt veritatē. Quinto facit dæmonum ſupera-
2. Mac. tionem.Vnde de Machabæo dicitur. Machabæus autem confidebat ſemper cum omni ſpe auxilium ſibi a Deo affuturū, qua confidentia ipſe fruſtratus non fuit, nam vt ibidem ſequitur, Dominus per manum Hier.Prophetæ gladium ei porrexit in quo aduerſarios ſuperauit. Vnde ad hanc confidentiam nos inducens
Ioan. 16 Chriſtus dicit, Confidite, ego vici mundum.Sexto facit acquiſitionem æterno-
Sopho. 2. rum. Hæc eſt ciuitas glorioſa, habitans in confidentia, i. quæ per confidentiam habitatur,& acquiritur. Si ergo cōfidere in Deo peccata purgat, & ſic oīa merita operatur:ſequitur ꝙ de nullo confidens in Domino erubeſcere debet. Et hoc eſt quod dicit. *Deus meus, in te confido,non*
Erubeſcere. *erubeſcam.*Vbi nota,quòd erubeſcere eſt quoddam ſignum extrinſecum interioris verecundiæ. Quia verecundia cauſat ruborem in facie, ſed timor cauſat pallorem.Cuius cauſam aſſignat Boetius ſuper prædicamēta Ariſt.d.hō cū verecundatur ex aliquo delicto, ſanguis quaſi amicus naturæ,tendit ad exteriora quaſi cooperire volens delictum,& ſic per talē verecundiam homo rubeſcit,i.rubicūdus efficitur. Cùm verò quis pro aliquo facto timet,cū timor ſit in corde, ſanguis fugit ad interiora.ſ.ad cor ad ipſū cōfor-

E tandū, & ſic exterius homo fit pallidus. Et ſic pallor eſt ſignū timoris, & erubeſcentia ſignum verecundiæ. Petit ergo hic Pſ.in pſona eccleſiæ, ne erubeſcat.i. ne aliquod peccatum cōmittat,per ꝙ verecundet interius,& exterius erubeſcat. Et hoc eſt petendū ante peccatum, ſi tñ quis in peccatum incidat, ſtatim ex hoc erubeſcere dēt. Cōfundimini,& erube- *Ezec. 36* ſcite ſuper vijs veſtris, domus Iſrael,qa q hic de cōmiſſis peccatis erubeſcere nolunt,erubeſcunt in futurum. Erubeſcant *Pſal. 30* impij,& deducantur in infernum,&c.

F

Neque irrideant me inimici mei, etenim vniuerſi, qui ſuſtinent te,non confundentur. 345

HIc conſequenter neceſſitatem ſuā Deo explicat ipſe Dauid ſm̄ literam,quia Saul, & complices eius ſibi irritabantur, & quærebant eius confuſionem, cōtra quod orat.d.*Neque irrideant me inimici mei*, ſ. me tenendo & morte turpi affligendo. Sed quantum ad intellectum propheticum, Pſ. hic in perſona
G eccleſiæ orat cōtra inimicos ſpirituales, & inuiſibiles,ne ſibi præualeāt. d.*Neque irrideant me*,&c. Vbi nota,ꝙ rideo rides componitur cum in mutato.n. in.r.& fit irrideo,des,ꝙ idem eſt quod alium decipere. Inimici aūt noſtri ſpirituales nunꝗ *Irridere* præualent nobis ſuis tentationibus niſi nos irridendo,vel decipiendo, quia cùm nobis inimicus diabolus præualere appetit, vitia ſub ſpecie virtutū nobis proponit,vt diffuſè oſtendit Gregor.d. Ecce quidam cōtentus rebus proprijs,nullis mundi huius occupationibus vult im- *Greg. li. 32. c. 29* *Aliter habetur in originali Gregorij.*
H plicari. Ad hunc antiquus hoſtis adueniens, vt intentionem bonæ deuotionis ſubruat, quaſi vtilitatis conſilium ſubminiſtrat.d.Et ſi illa, quæ habes,tibi non ſufficiant, ſed deficiant,quid acturus es? quæris vnde prouidere debes filijs. Solicitudo enim prouida eſt parare quod deeſt. Quod etiam ſine culpa fieri poteſt.Alius autem decreuit, non ſolū terrena commoda non quærere, ſed etiam omnibus,quæ poſſidet,renunciare,vt liberius Deo vacare poſſit. Huius cor antiquus hoſtis inſidians,callida ſuggeſtione

ne alloquitur .d. Vnde tanta temeritas? vnde tanta in te ſurrexit audacia, vt credere audeas, ꝙ omnia relinquendo ſubſiſtas? An non pleriq; terrena patrimonia non deſerunt, & tamen ex his per miſericordiæ opera æterna bona mereantur? Hæc blandiens ſuggerit, ſ. ſeorſum in eiſdem rebus ante oculos retinentis mortiferas delectationes apponit, quatenus ſeductum cor ad blanda exteriora attrahat, & intima perfectionis vota peruertat. Alius relictis iā omnibus, ēt propriam voluntatem frangens, ſe ſub alterius regimine ſubijcit, ut quæ ſibi agēda ſunt, ex alieno arbitrio, obſeruet. Húc antiquus hoſtis tāto mollius alloquitur, quāto ipſum ab excellentiori loco deijcere conatur. Moxque virulenta ſuggeſtione blandiens, dicit: O quanta per temetipſum bona agere poteris, ſi nequaquam te alterius arbitrio ſubdas? Cur profectū tuum ſub ſtudio meliorationis imminuis? Qui ergo tibi plenè ad bene viuendū ſufficis: cur alienum ſupra te iudicium requiris? Hæc blādiens, ſeorſum in uoluntatibus eius ſuperbiæ cauſas parat, &c. Ex quibus omnibus apparet, ꝙ diabolus nos tentādo vt præualeat, ſemper irridet, i. decipere conatur. Et à talibus irriſionibus eccľa ſe cuſtodiri hic orat. d. *Neq; irrideant me inimici mei*, ſciēs quod dr̄ Iob 12. Qui irridetur ab amico ſuo, i. diabolo, qui ſe fingit amicum, inuocabit dn̄m, & exaudietur. Et orationem ſuam exauditā oſtendit ſubdens. *Etenim*
Suſtinere, *vniuerſi, qui ſuſtinent te, non confundētur.* Vbi nota, ꝙ ſuſtineo componitur ex ſurſum, & teneo tenes, inde ſuſtinere idem eſt, quòd ſurſum tenere. Illi ergo ſuſtinent dominum, qui in tentationibus vel aduerſitatibus poſiti, ipſum omnibus rebus præponendo diligunt, & confidūt in ipſo, ſic enim dicitur Pſalm. 129. Propter legē tuam ſuſtinui te domine. Vel
Hebræo aliter, ſuſtinere idem eſt, quòd patienter
Bern. ſuper Mat. 11. c. Nota benè triplicē confeſſionem. pati, & expectare. Certamen paſſionum ſuſtinuiſtis, id eſt, patienter portaſtis. Et tales non confunduntur. Vbi notandum, quòd ſecundum quod ait Bernar. ſuper illo verbo Mat. 11. Venite ad me omnes, qui laboratis, &c. triplex eſt confuſio, ſcilicet confuſio in vitijs, confuſio pro vitijs, & confuſio contra vitia. Confuſio in vitijs eſt, quando homo peſſimis paſſionibus diſſipatus, non ratione regitur, ſed vitiorum tumultu confusè agitatur. Confuſio pro vitijs eſt, quando quis in vitijs comprehenſus, & conuictus criminis alicuius confunditur & punitur. Cōfuſio contra vitia eſt, quando quis pœnitens & confitens abhorret, quæ commiſit, & ſalubri confuſione purgat. Hic ergo loquitur de confuſione, quæ eſt in vitijs, & pro vitijs, quia ſic ſuſtinentes dominum, non confunduntur à diabolo per peccatum. In te domine, ſperaui, non confundar in æternum. Sed tali cō- *Pſa 30*
fuſione confunduntur peccatores, diabolo adhærentes, propter quod ſequitur.

Cōfundanť oēs iniqua agentes ſuperuacuè. 346

SVperuacuè agunt, qui ſine intento fruſtrantur. Et ideo quia omnes peccantes finaliter ſine fruſtrantur principaliter intento, ſcilicet quiete, & delectatione, ideo ſuperuacuè dicuntur agere. Et nota quòd quamuis omnia peccata confundant animā, tamen maximè ſunt tria ſcilicet, Superbia, auaritia, luxuria. Primo confunduntur iniqua agētes per ſuperbiam. Confundantur ſuperbi, quia *Pſ. 118.* iniuſtè iniquitatem fecerūt. Vnde Chry- *Luc. 22.* ſoſtomus exponens illud Lucæ 22. Re- *Chryſo.* ges Gentium dominantur eorum, dicit. Fructum humilitatis poſuit Deus primatum cœleſtem, & in primatu terreſtri, ſcilicet in ſuperbia fructum poſuit confuſionem cœleſtem, vt quicunque deſiderat primatum cœleſtem, humilitatem terreſtrem ſequatur. Quicunque autem deſiderat primatum in terra, inueniet confuſionem in cœlo, vt iam inter Chriſti ſeruos non ſit. Quoniam non qui maior fuerit in honore, illi iuſtior eſt, ſed qui iuſtior fuerit, ille eſt maior, Conuerſatio enim meliorum eſt deſideranda, vt euadatur confuſio, nō dignior gradus. Secundo cōfundit auaritia. Gloria in confuſione eorum, qui terrena ſapiunt, id eſt, ſecūdum gloſ. Gloria, quam habent auari in rebus terrenis, perducet eos ad confuſionem æternam. Tertio confundit luxuria. Sic enim luxurio- *Iudith*
ſa Holofernis voluntas erga Iudith ip- 14.
ſum

ſum confundit cum toto exercitu Aſſyriorum. Vna mulier Hebræa fecit confuſioné in domo regis Nabuchodonoſor. Sic igitur peccata diuerſa peccatoré confundunt, quia vt ait Galfredus ſuper illo verbo. 1. Cor. 5. Expurgate vetus fermétum. Vetus offenſa nouum quandoq; talionem, nouum ingerit, quandoq; vetus plaga dolorem, vetus culpa nouã gignit confuſionem. Quæ omnia nunc confirmans Pſal. dicit: *Confundantur omnes iniqua agentes*, &c. Et ſic verbum optatiuũ accipitur pro verbo futuro indicatiui, vt ſit ſenſus: *Confundantur*, i. confundentur. Vel aliter hic accipi pót confuſio contra vitia, quando quis, ſ. confunditur de peccatis commiſſis agendo pęnitentiam. Vt ſit ſenſus. *Confundantur omnes iniqua agẽtes*, &c. i. diſpliceat eis peccatum ipſorũ, & pœniteant. Cum n. quis mente conſiderat mala, quæ fecit, non immeritò confundit, & erubeſcit in eis. Et ideo ad hoc Deus peccata ſua hominibus oſtendit, & manifeſtat multoties, ut inde confuſi pœniteant. Vñ Hier. 31. dr: Poſtquam cõuertiſti me, egi pœnitentiam, & poſtquã oſtendiſti mihi, percuſſi femur meum, & confuſus ſum. Et ad iſtam confuſionem pœnitentiæ nos inducit Sapiens. d. Non confundaris pro anima tua dicere verũ. Eſt. n. cõfuſio adducens peccatum, & eſt confuſio adducens gratiam, & gloriam. Et iſtã confuſionem pęnitentiæ omnibus peccatoribus optans Pſam. dicit: *Confundantur omnes iniqua agentes ſuperuacuè.*

1. Cor. 5.

Eccleſ. 4

347 *Vias tuas, domine, demonſtra mihi, & ſemitas tuas edoce me.*

Aliquis, alia ſemita domini.

CONſequenter hic Pſal. per Deum doceri poſtulat. Vbi notandum, q̃ alia ſunt viæ domini, & aliud ſemitæ eius. Nam via eſt iter latum, ſemita antẽ dicitur iter ſtrictum: via omnibus eſt cõmunis, ſed ſemita paucioribus. Et ſic per viã domini intellige præcepta eius, quæ omnibus ſunt communia, ad quæ ſeruanda omnes obligantur, de qua via dicit Pſal. Viam mandatorum tuorũ, &c. Per ſemitas vero eius magis arctas, ad quæ nó omnes obligantur, intellige conſilia domini, ſicut eſt caſtitas, paupertas, obedientia, & huiuſmodi, ad quæ ſolum

Pſ. 118.

E voto quis obligatur, de quibus dr Iob 37. Nunquid noſti ſemitas nubium magnas, & perfectas? i. conſilia, quæ nubes, i. Apoſtoli obſeruabant. Et attende, q̃ petit iſte demonſtrari ſibi vias Dei. Quod ideo facit, quia multoties quis præcepta Dei cuſtodit, & tñ quò ipſe tendat ignorat. Vñ Greg. ſuper illo verbo Iob. 3. Viro, cuius abſcondita eſt via, dicit: Via .n. ſua viro abſcondita eſt, quia & iã in qua ſit vitę qualitate cõſiderat: adhuc tñ ad quem finem tendit, ignorat: Et ſi iam ſuperna appetit, & hæc plenis deſiderijs quærit, adhuc ſi in eiſdem deſiderijs permaneat neſcit. Peccata qnippe deſerẽtes ad iuſtitiam tendimus, & vnde venimus nouimus, ſed quò perueniamus, ignoramus. Quid heſterna die fuimus, ſcimus: ſed quid contingat craſtina die nos eſſe, neſcimus. Via ergo ſua viro abſcondita eſt, quia ſic pedé ponit operis, ut tñ præuidere nequeat exitum conſummationis. Viã ergo præceptorum Dei Pſal. ſibi demonſtrari poſtulat, ut intelligat quò per illã pergat. d. *Vias, tuas, domine, demõſtra mihi*, quia illas per ſe nullus cognoſcere pót. Prou. 20. Quis aũt hominum pót intelligere viam ſuam? Si aũt ſic eſt de via, ſ. mandatorum, hoc multo fortius eſt de ſemitis conſiliorum, quia magis ſunt arctæ, & difficiles. Vnde quandoq; quis elegit ſemitam paupertatis, in qua poſt neceſſitate pręſſus appetit diuitias, quis caſtitaté vouit, poſtea tentatione tactus grauius ruit. Similiter de alijs. Vnde ait Gregor. vbi ſupra. Sæpe enim fit, vt opus noſtrum cauſa ſit damnationis, quod profectus putatur eſſe virtutis. Sæpe vnde placari iudex creditur, inde ad iraſcendum validius inſtigatur, Salomone atteſtante, qui ait. Eſt via, quæ videtur homini recta, nouiſſima autem eius ducunt ad mortem. Propter quod de ſemitis iſtis dicitur Iob 6. Inuolutæ ſunt ſemitæ greſſuum eorum. Quod exponẽs Gregor. d. Sunt nonnulli, qui vitijs tota intentione obuiare deſiderãt, ſed irruente tentationis articulo in deliberationis propoſito non perdurant. Alius nãque prauo auſu ſuperbiæ inflatus cum magna eſſe præmia humilitatis conſiderat, aduerſus ſemetipſum ſe erigit, ſuperbiam

Greg. 5. mor. c. 3

F

G

H

Prou. 14

Greg. li. 7. mor. c. 14.

perbiam deponit, exhibere ſe quibusli-
bet cõtumelijs humilem promittit. Sed
cum repentè hunc vnius verbi iniuria
pulſauerit, ad conſuetam protinus ela-
tionem redit. Alius auaritia æſtuans, au-
gendis facultatibus anhelat Is cum præ-
terire omnia velociter conſpicit: iam nil
appetere decernitur, & adepta tantum-
modo ſub moderationis freno poſſidere.
Sed cùm repente viderit quæ placeant,
in ambitionem protinus mens anhelat, &
viſa quærit habere. Alius luxuria tenet,
dum autem quanta ſit caſtitatis mundi-
tia conſpicit, reſtringere voluptatem de-
liberat, ſed obiecta oculis eius ſpecie cũ
ſubita tentatione concutitur, protinus a
priſtina diſpoſitione diſſipatur, &c. Et ſe-
quitur. Inuolutæ ergo ſunt ſemitæ greſ-
ſuum eorum, quia recta quidem delibe-
rant, ſed ad conſueta mala faciliter re-
deunt, volunt quippe eſſe humiles, ſed
ſine deſpectu: volunt eſſe pauperes, ſed
ſine defectu, volunt eſſe caſti, ſed ſine
maceratione corporis, eſſe patientes, ſed
ſine cõtumelijs volunt. Et ideo ne ſic in
iſtis ſemitis virtutum Pſ. inuoluatur, has
ſe doceri p Deũ deſiderat. d. *Et ſemitas
tuas edoce me*. Sed quia nec vias præce-
ptorum, nec ſemitas conſiliorum quis
digne perambulare poteſt, niſi illa prius
cognoſcat, ideo de illis a Deo edoceri po
ſtulat. d. conſequenter.

348 *Dirige me in veritate tua, & doce me,
quia tu es Deus ſaluator meus, & te ſu
ſtinui tota die.*

DVo. n. petit, in veritate dirigi, q ad
bene viuendum pertinet, edoceri,
quod ad veram ſciẽtiam ſpectat. In qui-
bus duob. eſt vera hõis perfectio, & ſine
quibus quis ſaluari non põt adultus, vn-
de ſubdit: *quia tu es ſaluator meus*, q. d.
Tu es ſaluator, ideo me dirigere debes,
& docere, quia ſine iſtis ſaluari non poſ-
ſum. *Et te ſuſtinui tota die*. Vbi aduerte,
quòd hic duo ponit commendabilia, ſ.
tu es ſaluator meus, & *te ſuſtinui*. Duæ. n.
ſunt res ſm Caſſiodorum, quæ nos bo-
nos faciunt, ſ. vt Deum ſaluatorem cre-
damus, & patienter retributionem eius
expectemus. Vide verſum 2495.

A *Reminiſcere miſerationum tuarum, domi-* 349
*ne, & miſericordiarum tuarum, quæ à
ſæculo ſunt.*

COnſequẽter hic Pſal. Poſtulat ob-
ſtaculi remotionẽ ne impediatur.
Impediunt aũt nos peccata noſtra & fra
gilitas naturæ nſæ, ſed adiuuamur Dei
bonitate, & miſericordia. Et diuiditur in
tres partes. Quia primo Dei miſericor-
diam poſtulat, vt ſui miſereatur. Secun-
do ſuam fragilitatem explicat, ut adiuue
tur: ibi. *Secundum miſericordiam tuã me-*
B *mento*. Tertio ſe exauditum prædicat, vt
cæteri confortentur: ibi. *Dulcis, & rectus
dominus*. Quantũ ad primũ ſciendum, q
iſte diuinam miſericordiã poſtulat, quo
ad duo, ſ. primo, vt ſui recordetur ad mi-
ſerẽdum, ſecundo vt ſui obliuiſcatur ad
puniendum: ibi. *Delicta iuuentutis meæ*.
Quantum ad primum ſciendum, q q̃uis
obliuio, nec recordatio propriè cadat in
Deo, quia ſemper ſcit quæ æternaliter
nouit, & oĩa quæ nunc ſcit æternaliter
ſciuerit, aliter mutabilis eſſet, quia de
ſciente efficeretur neſciens, vel de ne-
C ſciente ſciens, tñ quodammodo iuxta hu
manum motẽ, illius rei obliuiſci dicitur,
cuius effectum non oſtendit aperte, &
illius recordari, cuius effectum oſtendit.
Et ſic dr̃ obliuiſci iuſtitiæ, qñ malos non
punit, & recordari, quando ipſos pu-
nit, ſic & miſericordiæ obliuiſci dicitur,
qñ miſerias noſtras non tollit, & recorda
ri, qñ ſubuenit miſeris. Quod oſtendens *Greg. 32*
Gregor. ait, per prophetam dominus ad *Mor. c. 5*
Iſrael. d. Recordatus ſum tui, miſerans *Hier. 2.*
adoleſcentiam tuam. Et rurſum per ſpon *Eſa. 49.*
ſæ comparationem loquens ait: Et ſi illa
D oblita fuerit tui, ego tamen nũ obliuiſcar
tui. Sed quis neſciat, quia Dei memoria,
nec obliuione rumpitur, nec recordatio-
ne ſarcitur? ſed cũ aliqua deſerens præ-
termittit, more hominum obliuiſci dr̃, &
cum poſt longum tempus, quæ volue-
rit, viſitauit, noſtræ mutabilitatis con-
ſuetudine recordatus vocatur. Quo
enim pacto diuinitatis eius vim diſſipat
obliuio, cui ipſa quoque laudabilis me-
moria eſſentialiter concordat? Nulla
namque niſi præterita, aut abſentia re-
cordantur. Quomodo ergo Deus præte-
ritorum

Digitized by Google

ritorum reminiſcitur, cùm ipſa, quæ in ſemetipſis prætereunt, eius nutui ſemper præſentia exiſtant? Aut qñ abſentiũ recordatur, dum oẽ, quod eſt, per hoc illi præſto eſt, quod in ipſo eſt? Quod ſi ei præſto non eſſet, omnino non eſſet: nam non exiſtentia videndo creat, exiſtentia videndo continet. Quidquid ergo creator non videt, eſſentia ſubſiſtendi caret. Conſimili ergo modo nunc loquens Pſ. petit recordari Deum ſuarum miſericordiarum d. *Reminiſcere miſerationum tuarum, dñe, & miſericordiarum tuarum,* &c. Et nota differentiam inter miſericordiã, & miſerationem, quia miſericordia propriè eſt actus interior miſerantis, ſed miſeratio eſt actus exterior magis in miſero. Hæ autem miſericordiæ, & miſerationes domini *à ſæculo ſunt,* i. ab initio, quaſi dicat, Deo, nũquam enim ſine miſericordia fuiſti: nec homini peccanti tua miſeratio defuit. Primo enim homini peccanti miſertus es, quando ipſum peccantem increpaſti, vt ſeipſum cognoſceret. Similiter & ipſi Cain primo homicidæ, quem ideo increpaſti. d. Quid feciſti? Ecce vox ſanguinis fratris tui Abel, &c. vt peccatum ſuum cognoſcens pœniteret. Sic & ipſi Noe quem tua miſericordia à diluuio ſaluaſti, &c. quaſi ergo dicat Pſal. O domine, ne in me fallat, quod ab initio ſæculi inceptum eſt. *Reminiſcere miſerationum tuarum, domine, &c.*

Miſericordiæ et miſerationis differentia.

350 *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.*

Delictũ & peccatum.

HIc conſequenter petit, vt Deus ſui obliuiſcatur ad puniendum. Vbi notandũ, ꝙ propriè loquendo, differunt delictum, & peccatum, qm̃ vt dicit Auguſt. in quæſtionib. Leuitici, & habetur, lib. 2. d. 42. Delictum eſt declinare a bono, peccatum eſt aũt facere malum, & ſic delictum eſt peccatũ omiſſionis, ſed peccatum propriè eſt peccatum cõmiſſionis. Aliud eſt. n. declinare a bono, & aliud facere malum, peccatum eſt ergo perpetratio mali, ſed delictũ eſt derelictio boni, ꝙ & ipſum nomẽ oſtendit: Quid. n. aliud ſonat delictum, niſi derelictum? Indifferenter tñ peccatum nomine delicti, & E delictum quandoq; nomine peccati accipitur. Sic ergo hic accipitur delictũ pro oĩ peccato ſcienter cõmiſſo. Item notandum, ꝙ hic iuuentus non accipitur pro ætate, ſed pro paſſione, quæ dominatur maximè in iuuenibus. Et ſic peccata iuuentutis dñr illa, quæ nõ fiunt ex certa malitia, ſed ex paſſione prædominante, vt ſi quis turbatus excedat modũ correctionis, ſi cholericus citò iraſcatur, ſi ſanguineus faciliter delectationibus tãgatur, iſta dñr. *Delicta iuuentutis,* quia facta ex paſſionibus, quæ maximè in iuuentute dominantur. F Per ignorãtias aũt intelligit peccata ex ignorantia cõmiſſa, quia multoties quis peccat, ſe neſciente, vel non credente peccare, ſaltem quoad aliq̃ circunſtantiam peccatum aggrauantem, vt cum quis committit adulterium ignoranter, quia neſcit illam eſſe vxoratam, cum qua coit. Sic & Iacob cognouit Liam nõ ſuam, q̃ ſuam eſſe credebat. Sic ergo hic Pſ. duo genera peccatorum hĩc ſibi quærit dimitti, ne Deus pro illis puniat ipſum, ſ. peccata facta ex paſſione. *Delicta iuuentutis meæ,* & facta ex ignorantia. G d. *Et ignorantias meas ne memineris,* id eſt, ne reſerues ad æternam vltionem. Sed fortè. d. Quare iſte mentionem non facit de peccatis ex certa malitia perpetratis, cùm multoties illis peccauerit, ſ. per adulterium, & homicidium? Reſpondeo, quòd peccata, quæ Dauid fecit ex certa malitia, fuerunt facta poſt mortem Saulis, vt homicidium Vriæ, &c. Hanc autem orationem fecit, dum eſſet in perſecutione Saulis.

Queſtio. *Reſp.*

Secundum miſericordiam tuam memento mei tu propter bonitatem tuam, domine. 351

H

HIc conſequenter ſuam explicat fragilitatem, vt adiuuetur. Nõ enim hic Pſal. allegat Deo merita ſua, ſed magis fragilitatem. d. *Memento mei tu,* quaſi dicat: Tu cuius opus eſt miſereri, & peccata dimittere, memento mei, quia fragilis naturæ ſum, non quidem propter meritum meum, ſed ſecundum miſericordiam tuam, qua me dignatus es creare ad imaginem, & ſimilitudinem tuam, non dico vt ſis memor mei ſecundum

iram

iram tuam, qua ſum dignus, ſed ſecundum miſericordiam tuam, qua peccando me indignum feci. *Et propter bonitatem tuam.* Vbi notat gl. differentiam inter bonitatem, & miſericordiã, quia miſericordia propriè eſt erga miſeros, bonitas autem erga quoſlibet. Et per iſtum modũ bonitas Dei eſt erga beatos, quos gratis beatificat, & non miſericordia, quia miſeri non ſunt. Dicit igitur Deus bonitatem habere, quia ſuper omnes iuſtos, & iniuſtos ſuam bonitatem diffundit, propter quod dicitur: Nemo bonus, nisi ſolus Deus. Quod ideo dicitur, quia bonitatem ſuam à ſeipſo Deus habet, ſine qua nihil bonum eſſe poteſt. Allegat ergo iſte, non ſua merita, ſed Dei miſericordiam, & bonitatem, q. d. De natura boni eſt, ꝙ ſit ſui ipſius diffuſiuum. Et ideo bonitati tuæ infinitæ cõdecens eſt, vt ſe diffundat erga pœnitentes remittẽdo culpam, & gratiam conferendo. Et nota hic, ꝙ Deus ſolus dr̃ bonus multipliciter. Primo eſſẽtiali perfectione, quia nullum bonũ ei accidit. Domine Deus omnium creator, qui ſolus es rex bonus, ſolus præſtans, ſolus iuſtus, & omnipotens, & æternus, & Lucæ 18. Nemo bonus, niſi ſolus Deus. Secundo vniuerſali comprehenſione, quia nullũ bonum ei deficit. Ego oſtendam tibi omne bonum. Tertio generali effuſione, quia omne bonũ ab ipſo effluit. Aperiente te manum tuã, omnia implebuntur bonitate. Quarto finali conſumatione, quia omnia bona in ipſum tendunt. Bonus eſt dominus ſperantibus in eum, animæ quærenti illum, & Sap. 12. O quam bonus, & ſuauis eſt, domine, ſpiritus tuus in nobis, &c.

(Marginal references: *Luc. 18.* — *2. Mach. 1.* — *Exo. 33.* — *Pſ. 103.* — *Thre. 3.*)

352 *Dulcis, & rectus dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via.*

CONſequenter hic ſe exauditũ prædicat, vt cæteri confortentur. Vbi nota, ꝙ iſte, ut ex prædictis patet, quatuor à Deo poſtulauerat, ſ. mentis illuminationis. d. *Vias tuas, domine demonſtra mihi*, ſecundo operum directionem. d. *Dirige me in veritate tua*, tertio Dei miſerationem. d. *Reminiſcere miſerationum*, &c. quarto peccatorum remiſſionẽ. d. *Propter nomen tuum.* Et in omnibus

A iſtis oſtendit ſe fore exauditum, in primo, ibi. *Dulcis*, &c. In ſecundo: ibi. *Diriget manſuetos.* In tertio: ibi. *Vniuerſæ viæ domini.* In quarto: ibi. *Propter nomen tuum.* Primo ergo oſtendit, ꝙ Deus ſua lege noſtras illuminat mentes, d. *Dulcis, & rectus dominus.* &c. *Dulcis.* n. dr̃ dominus ratione miſericordiæ, qua peccata dimittit. *Et rectus*, rõne iuſtitiæ, quia ẽt peccata impunita non dimittit. *Dulcis* ratione miſericordiæ: *rectus* ratione iuſtitiæ. *Dulcis*, quia priora peccata dimittit, ſed *rectus*, quia ne amplius peccetur, præcipit. Et *Dulcis dñs.*
B hoc eſt, qđ ſubdit. *Legem dabit delinquentibus in via*, ſ. vitæ præſentis, quæ lex eſt, ꝙ peccata priora dimittit per dulcedinem miſericordiæ, & ulteriora prohibet per rectitudinem iuſtitiæ. Vnde paralytico ſanato iuxta piſcinam dixit. Ecce iam ſanus factus es (& hoc per dulcedinem miſericordiæ) iam noli peccare, ne deterius tibi contingat, & hoc exigit rectitudo iuſtitiæ. Iſtam conſimilem legem dedit mulieri in adulterio deprehenſæ. d. Ego te non condemnabo, vade, & amplius noli peccare. *Dulcis* ergo, *&*
C *rectus eſt dominus*, quia perfecta lex non eſſet illa, quæ per dulcedinem commiſſa peccata dimitteret, niſi etiam per rectitudinem iuſtitiæ prohiberet futura. Vnde iſta uerba exponens Bernardus, ait: *Dulcis, & rectus dominus*, &cæt. quia dulcis eſt dominus, dat occaſionem recuperandæ ſalutis, non tamen abſque diſciplina legis, quia rectus. *Dulcis eſt*, quia perire non patitur, *rectus*, quia punire non obliuiſcitur.

(Marginal notes: *Rectus.* — *Ioan. 5.* — *Ioan. 8*)

Diriget manſuetos in iudicio, docebit mites vias ſuas. 353

D HIc conſequenter oſtendit, ꝙ Deus noſtros actus, & opera dirigit. Vbi nota: ꝙ dirigere opera alicuius, eſt ipſa ad debitum finem perducere, ſic dirigere viam alicuius, eſt ipſam per rectã uiã ad terminum debitum perducere. Finis autem debitus omniũ operum noſtrorũ eſt ipſe Deus, in quem omnia, ut in finẽ tendunt, vel tendere debent. Et ſic dirigere opera noſtra eſt ipſa ad æternum præmium acceptare, quod alibi petebat Pſal. d. Opus manuũ noſtrarum dirige. Item

(Marginal notes: *Dirigere* — *Finis operum noſtrorum Deus.*)

Item nota, quòd ſecundum Caſſiodorū
Pſal. 89. ſuper illud Pſal. Audiant manſueti, & lętetur, Manſuetos dicimus, quaſi manui aſſuetos, ideſt, patientes, & mites, quí alienas iniquitates tolerāt, nec aliquem
Manſuetudo. grauare præſumūt. Iſtos ergo tales manſuetos in iudicio diriget dominus, quia ipſorum opera ad æternum præmium in vltimo iudicio acceptabit, & ſic exponit gloſ. d. Manſuetos, ſcilicet, qui Deo non reſiſtunt, ſed eius voluntatem ſequuntur, *Diriget in iudicio* vltimo, quia ipſos non perturbabit, ſed præmiabit æternaliter. Quod ideo ſic dicit, quia non eſt volentis neque currētis, ſed Dei miſerentis, vt ſcilicet in iudicio dirigatur, ideo dicitur: Cor hominis diſponit
Roma. 9.
Prou. 16 viam ſuam, ſed domini eſt, dirigere greſſus eius. Et quaſi idem alijs verbis replicat d. *Docebit mites vias ſuas*, ideſt præcepta ſua, ꝑ quę peruenire poſſint ad gloriam. Vbi nota, quòd aliud eſt docere
Docere. Dei, & aliud docere hominis, quia docere hominis, ſolum per vocem exterioré ad aures peruenit corporis, ſed docere Dei aures penetrat mentis, vt dicit Gregorius. Et ſic illos Deus docet vias ſuas, quibus obſeruationem ſuorum præceptorum inſpirat. In alia autem reuelat humilibus, & non ſuperbis, Chriſto patri dicente, Abſcondiſti hæc à ſapientibus, & reuelaſti ea paruulis. Vnde & Gregor. d. Prædicator verba aurib. dare poteſt, corda vero aperire nō poteſt, & niſi per internam gratiam ſolus omnipotés Deus prædicantium verbis ad corda audientium inuiſibiliter auditum præſtet: incaſſum prædicatio aure audientis percipitur, quæ peruenire ad intima ſurdo corde prohibetur, &c. Ex quibus patet, ꝙ ſolus Deus, & non homo mentem docet interius, ꝙ nunc bene notans Pſal. d. *Docebit mites vias ſuas.*
Mat. 11.
Greg. li. 26. mor. c. 16.

Vniuerſa via domini miſericordia, & veritas, requirentibus teſtamentum eius, & teſtimonia eius.
354
22. q. 2. ſane.

OStendit hic, quòd Deus omnibus ſuam exhibet miſericordiam. Vbi notandum, quòd iſte verſus eſt declaratiuus præcedentis, ſtatim enim dixerat. Docebit mites vias ſuas. Hic autem ex-

E plicat quas vias. d. ꝙ *omnes via domini ſunt miſericordia, & veritas*, q. d. ſm gl. Etſi quaſi infinitæ ſint viæ dñi, in his tamen duabus includuntur. Quarum vnā exhibet donando peccata, alterām iudicando merita. Miſericordia .n. dimittit peccata, veritas iudicat merita. Et ſic *vniuerſa via domini* ſunt duo aduentus filij Dei, vnus miſerantis, alter iudicantis In illis duobus aduentibus miſericordiā, & veritaté manifeſte nobis exhibet, in primo miſericordiā, in ſecundo veritaté, quæ duo tñ in omni opere dñi ſimul ſunt, etſi non manifeſtè nobis appa-
F reāt. Et ſic dñs omnibus exhibet miſericordiam, & ueritatem, & ſic hic ueritas accipitur pro iuſtitia. Ad hoc tñ magis intelligendum eſt notandum, ꝙ licet in aliquib. operib. Dei magis eluceſcat miſericordia q̄ iuſtitia, ut in præmiatione beatorum, tñ ibi ēt eſt iuſtitia, inquantū Deus ordinauit pro talib. operib. meritorijs reddere æternum præmium, ꝑꝑ ꝙ dicebat Apoſtolus, Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, ideo repoſita eſt mihi corona iuſti- *2. Cor. 4*
G tiæ, quam reddet mihi, & cæt. Illa tamen præmiatio eſt opus miſericordiæ, quia illos præmiat gratioſè ultra condignū. Et ſimiliter licet in aliquibus operibus plus reluceat iuſtitia, quam miſericordia, ut in punitione malorum, & damnatione, tamen ibi eſt miſericordia, quia ipſos punit citra condignum, quia tanta eſt offenſa, quantus eſt ille, qui offenditur. Et ideo quodlibet mortale peccatum, de rigore iuſtitiæ meretur pœnam infinitam intenſiuè, & extenſiuè, ſi eſſet poſſibile. Sed contra hoc arguunt ali-
H qui, ſcilicet quòd miſericordia, & ueritas non ſunt in omni opere Dei: primo auctoritate Iacobi. d. Iudicium ſine miſericordia fiet illi, qui non fecit miſeri- *Iacobi 2.*
cordiam. Item Auguſtinus ſuper pſalmum 100. dicit. Miſericordia Dei eſt in præſenti, ſed iudicium erit in futuro. Ad iſta reſpondetur. Ad primum, quòd dictum Iacobi intelligitur, quòd iudicium damnationis fiet illi, qui non fecit miſericordiam ſine miſericordia, ſcilicet liberante, & ſaluante, qui tñ in aliqua pęnæ alleuiatione miſericordiā Dei ſentiet,

Ad

Ad ſm dr, q̃ miſericordia hic, & iudiciũ in futuro, non negatur quin in futuro ſit miſericordiæ effectus in electis, qui per miſericordiam ab omni miſeria liberabuntur, & in reprobis, qui minus quam meruerint, cruciabuntur. Sed hic non ſine cauſa dr fieri miſericordia, & iudiciũ in futuro, quia hic multis modis miſeretur Deus, quibus non miſerebitur tunc, vocat.n. nunc peccatores, & iuſtificat, q̃ tunc non faciet. Et tunc reddens ſingulis ſm merita manifeſtè iudicabit, qui nunc occultè iudicat, ſed quia non omnes hoc intelligunt, ſ. qualiter in omni opere Dei B fit miſericordia, & iuſtitia, ideo declarat conſequenter, qui ſunt illi quibus hæc ſunt nota. d. *Requirentibus teſtamentum eius, & teſtimonia eius.* Per teſtamentum eius intellige eius paſſionem, & mortem, per quam hæreditas æterna nobis promiſſa eſt redita. Et de hoc teſtaméto ait: Hic eſt calix ſanguinis mei noui teſtamenti. Per teſtimonia vero eius intellige dicta Prophetarum, & Euangeliſtarum; de quibus dicebat Chriſtus: Scrutamini ſcripturas, & illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me. Qui enim *requirunt*, i. C mente conſiderant paſſionem Chriſti, cognoſcunt, quòd illud fuit opus miſericordiæ, vt innocens pro peccatoribus moreretur, & opus iuſtitiæ, vt pro peccato tantum bonum ſolueretur, quantum malum fuerat peccatum. Etiam hoc declarant dicta ſcripturarum, quæ promittunt per miſericordiam vitam credentibus, per iuſtitiam vero incredulis mortem æternam.

Teſtamẽtum. *Paſſio Chriſti.* *Mat. 26* *Ioan. 5.*

355 *Propter nomen tuum, domine, propitiaberis peccato meo, multum eſt enim.*

Conſequẽter hic oſtendit, quòd per Chriſtum habemus remiſſionem peccatorum. Vbi ſciendum, quod principale Chriſti nomen eſt Ieſus, qui ſaluator interpretatur: Chriſtus autẽ eſt nomen magis officij quam perſonæ, vnde Mariæ dixit Angelus, Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Item nota, quòd propitius dicitur a prope, & eſt idem propitius, quòd benignus, miſericors, mitis, placatus. Et hinc dicitur pro- A picior aris, tus, ſum, ideſt eſſe vel fieri propicium, & ſic propiciari eſt placari: placatur aũt nobis Deus, qñ cõmiſſa nobis peccata dimittit, dicit ergo Pſ. *Dñe, propitiaberis peccato meo*, i. dimittes mihi peccatum meum. Et q̃ hoc Deus facere debeat, duas addncit rõnes. Prima eſt gloria ſui nominis, quia Ieſus vocatur. Ille .n. honorem nomini ſuo tribuit, qui rem ſui nominis imitatur, ſicut ille nomen Chriſtiani honorat, qui Chriſtum imitatur, ille verè homo dr, qui ratione vtitur. Ille autem qui nomen alicuius virtutis habet, & non rem nominis: ſuũ nomen inhonorat. Cum ergo Chriſti nomen ſit Ieſus quod idem eſt, q̃ ſaluator, ad gloriam ſui nominis ſpectat ſaluare a peccatis credentes in eum. Et hanc rationem tangens. Pſal. d. propter nomen tuũ domine propitiaberis peccato meo. Conſimiliter orabat Pſalm. d. Propitius eſto peccatis noſtris, propter nomen tuũ domine. Aliam rationem aſſignat, quæ eſt proprij peccati cognitio, & confeſſio, cũ enim dicatur Pſal. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus, cor contritũ, & humiliatum, Deus, non deſpicies, ſequitur q̃ mihi debet propitiari, quia peccatum meum ego cognoſco, non abſcondo, non excuſo, ſed ipſum confiteor. dr q̃ peccatum meum *multum eſt*, i. graue Conſimiliter, & ille publicanus ratione cõfeſſionis ſibi Deum propitiari poſtulabat d. Deus propitius eſto mihi peccatori, confitetur.n. peccatum dum ſe peccatorem fatetur. Quæ verba exponens Auguſtinus de verbis domini d. Ignoſcit Deus peccatum, quod homo cognoſcit. Ecce hic publicanus de longinquo ſtat, Deo D appropinquare non audens, & tñ eum dominus de prope attendebat. Excelſus enim dominus, & humilia reſpicit, nec oculos ad cœlum leuabat, ut reſpiceret. Tremebat conſcientia, percutiebat pectus ſuum, pœnas de ſeipſo exigebat: propterea dominus ſibi confitenti parcebat. Hæc enim à Pſal. didicit, qui orãs dicit *Propter nomen tuum, domine, propitiaberis peccato meo, multum eſt enim.* Si ergo tu contritus confitearis, Dominus propitiabitur omnibus iniquitatib. tuis, & ſanabit omnes infirmitates tuas.

Propici' *Pſal. 78* *Pſal. 50.* *Luc. 18.* *Pſ. 102.*

Chriſtus *Luc. 1.* *Nota.*

356 *Quis eſt homo? qui timet dominum: legem ſtatuit ei in via, quam elegit.*

HAec eſt tertia pars principalis Pſ. vbi petit Dei deguſtationẽ, vt reficiatur. Et diuidit in partes tres. Quia primo ad hoc conſequendũ oſtendit meritũ, ſecundo apponit præmium: ibi. *Anima eius in boni demorabitur*, tertio promittit ad hoc adiutorium: ibi. *Firmamentũ eſt dñus.* Quantũ ergo ad ptimũ oſtendens quo merito homo ad deguſtationẽ fęlicitatis æternæ perueniat: de hoc primo quęrit. d. *Quis eſt homo?* q. d Quis eſt
F
ille, qui dignus eſt hæreditate æterna? & hic eſt punctus. *Quis eſt homo?* & ſtatim ſibiipſi reſpõdet. d. *Qui timet dñum*, q. d. Ille dignus eſt, qui timet dñm, qđ intelligitur de timore filiali, quo offenſa Dei principalius q̃ pœna timetur. Iſte .n. timor, ideo nos dignos facit hæreditate ęterna, quia mentẽ purificat prauitatem expellendo, mentẽ fortificat timẽtes cõfortando, mentẽ ſanctificat charitatẽ inſpirãdo. Primo purificat, quia vt ait Caſſiodo. ſuper Pſalmum 2. Sicut incauta

Caſſiodorus.

G
ſecuritas culpas admittit, ſic timor dñi ſemper delicta excludit, ideo Eccl. 1. Timor dñi expellit peccatũ, & qui ſine timore eſt, non poterit iuſtificari. Secũdo fortificat, quia vt ait Auguſt. ſuper Pſal. 2. Timor dñi præſens ſecuritatem generat ſempiternã. Time ergo, qui ſuper oẽs eſt, & nullũ hoĩem formidabis. vnde Eccl. 34 Qui timent Deum. nihil formidabunt. Tertio ſanctificat, quia. ſ. legẽ nobis charitatis donat, qui vt ait Caſſio. ſuper Pſ. Noueris te .ſ. conſcientiam tuam diſcutiendo, vt Deum timens. Noueris
H
Deum, ut ipſum aĩa tua diligat, quia lex Dei incipit a timore, & in charitatẽ terminatur. Qm̃ initium ſapientiæ timor dñi, & plenitudo legis eſt charitas. Quẽadmodum .n. ex notitia tui venit in te timor Dei, ſic ex notitia Dei uenit in te amor Dei, & hoc eſt, quod dr̃. Qui timẽt Deum præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt aĩas ſuas, qđ fuit lex charitatis, de qua nunc dr̃: *Quis eſt homo? qui timet dñm: legem*, ſ. charitatis ſtatuere ei. *In via quam elegit*, ſ. vt ipſe ambulet in via, quam ipſe Deus ele-

Eccleſ. 2

E
git, quæ eſt via humilitatis, quia humilitatem præ omnibus alijs vijs elegit, & amat dominus, ac docet, omnibus dicẽs. Diſcite a me, quia mitis ſum, &c. *Mat. 11*

Anima eius in bonis demorabitur: & ſemen eius hæreditabit terram. 357

COnſequenter hic apponit præmiũ debitum ijs, qui Deũ timent. Hũc locum exponunt aliqui de præmio terreno. ſ. de poſſeſſione terrę Iſrael, vel terræ promiſſionis, quã populus ille Iudæorũ poſſedit, & inhabitauit, quandiu debi-
F
tè Deũ timuit, & Deo ſeruiuit, & ex ea fuit expulſus qñ timorem Dei deſerens declinauit ad idololatriam: vt habetur 4. Regum, in multis locis. Sed melius exponitur de præmio cęleſti, & ſpirituali, qm̃ præmium eſt finis meriti, & per conſequens præmium eſt melius merito, quia finis eſt melior ijs, quæ ſunt ad finẽ, opera aũt meritoria meliora ſunt, quam bona terrena. Et ideo non poſſunt habere rõnem finis reſpectu meriti. Et ideo qñcunq; in ſcriptura aliqua bona promittuntur pro operibns meritorijs, pro præ-
G
mio, ibi accipiuntur bona ſpiritualia, & non terrena. Sic ergo iſte verſus eſt intelligendus de bonis æternis, & de hæreditate cęleſti, cum d. *Anima eius in bonis demorabitur*, &c. Sciendum eſt ergo, ꝙ merito timoris dñi duplex correſpondet præmium, & ſtola duplex, ſ. animæ, & corporis. Primam ſtolam habent aĩæ Deum timentes poſt diſſolutionem corporis, ſaltem peracta pœnitentia purgatorij, ſi aliqua ſit peragenda. Secundam aũt ſtolã, ſ. corporum, non habebunt corpora, niſi poſt vniuerſalem reſurrectionẽ. De pri-
H
ma ergo ſtola d. *Anima eius in bonis demorabitur*, ſcilicet poſt diſſolutionem à corpore, in bonis, ſcilicet fęlicitatis æternæ, quia animæ beatæ etiam ante reſurrectionem fœliciter Deo fruuntur corporibus in ſepulchris manentibus. De ſecunda autem ſtola ſubdit. *Et ſemen eius hæreditabit terram*. Vbi nota, ꝙ homo duabus naturis conſtat, ſcilicet anima, & corpore. Corpus enim ſeminatur, quia ex ſemine per commitionem ſexuum producitur, & generatur, & ſic ſeminatum radicatur, nutritur, & roboratur,

quo-

quouſque in formã corporis perueniat
humani,ipſo aũt ſic formato, anima non
ſeminatur,ſed à Deo immediatè per cre
ationem educitur,& corpori iam forma-
Philoſophus 16. de animalibus to infunditur à Deo,pp quod dicit Ari
ſtot. ꝗ anima humana aduenit ab extra.
Ad propoſitũ ergo,quid per ſemen ho-
minis intelligitur,niſi corpus humanum,
quod ex ſemine humano producitur, &
generatur,non aũt anima? De hoc ergo
ſemine,ſ.de corpore humano, hoc dicit.
Et ſemẽ eius hæreditabit terrã: quia poſt
uniuerſalem reſurrectionem corpus hu
manum reunitum animæ beatæ, etiam
cum ipſa anima hæreditatem poſſidebit
æternam, quæ per terram ratione ſuæ
Pſal. 26 ſtabilitatis intelligitur.Credo uidere bo-
na domini in terra uiuentiũ. Quia tunc
homo timens hic dominũ, ſecundam ſto
lam, ſcilicet glorificati corporis accipiet.

358 *Firmamentum eſt dñs timentibus eum:& teſtamẽtum ipſius,ut manifeſtetur illis.*

HIc ne quis deſperet à timore do-
mini cadere per tentationes ua-
rias,promittit adiutorium. *Firmamentũ*
Teſtamẽtũ fortitudo. *eſt dominus*, &c. Quaſi dubitando dicat:
timere eſt inflamorum & debilium,quo
modo autem infirmus & debilis timẽdo
perſeuerare potero? Reſpondet, quia do
minus eſt fortitudo timentiũ eum, quia
ſicut timor mundi dat differentiã,ſic ti-
mor Dei ſtabilem facit hominẽ ne defi-
ciat tentationibus uel aduerſis, pp qđ
Prou. 14 dr.In timore domini fiducia eſt fortitu-
Greg. li. 5 mor. c. 13. dinis, quod oſtendens Greg. ait. In uia
Dei à timore incipit,ut ad fortitudinem
perueniatur.Nam ſicut in uia ſæculi au-
dacia fortitudinẽ, ita in uia Dei audacia
debilitatẽ parit, & ſicut in uia ſæculi ti-
mor debilitatẽ:ita in uia Dei timor for-
titudinẽ gignit.Salomone atteſtante, q.
ait,In timore dñi fiducia fortitudinis. Ti
mori quippe dñi ineſſe fiducia fortitudi-
nis dr, quia nimirum mens noſtra tanto
ualentius terrores rerum temporalium
deſpicit,quanto ſe auctori rerum tempo
ralium ueracius per formidinem ſubdit.
Quæ in timore domini conſtituta, non
inuenit extra,quod metuat,quia dum re
cto metu cõditori omniũ iungitur pote-

A ſtate quadam ſuper omnia ſubleuatur.
Et hoc idem hic ponit Pſal.d. *Firmamen
tum eſt dominus timentibus eum*. Sed ad
quid timentes eum confirmat? ad hoc.ſ.
ut perſeuerando hæreditatem conſequã
tur cœleſtẽ,& hoc eſt,quod ſubdit.*Et te
ſtamentum ipſius ut manifeſtetur illis.*Vbi
nota,ꝗ teſtamentum qñq; accipitur pro *Teſtamẽtũ domini.*
uoluntate ipſius teſtatoris,qñq; pro ipſa
re in teſtamento promiſſa. Teſtamentũ *Chriſtus*
pro promiſſione accipit Apoſtolus, d. *Hebr. 9.*
Vbi teſtamentũ eſt, mors neceſſaria eſt,
ut intercedat teſtatoris, q.a.ſ. promiſſio,
B uel uoluntas teſtatoris non habet effica-
ciam,niſi per mortem teſtatoris. Teſta-
mẽtum aũt pro re teſtata accipitur. Ec-
cleſ.45.Statuit illi teſtamentũ æternũ,ſ.
hæreditatẽ æternam. Et iſto modo acci-
pitur hic. *Et teſtamentum ipſius ut mani-
feſtetur illis.* Quid.n.teſtatus eſt Chriſtus
ſuis,niſi ſeipſum pro hæreditate perpe-
tua? Teſtm̃ ergo ipſius manifeſtabit ti-
mẽtibus eũ, quia talibus Chriſtus ſeipſũ
clarè manifeſtabit in gloria. Qui diligit *Ioan. 14*
me,diligetur à patre meo,& ego diligam
eum, & manifeſtabo ei meipſum.
C

Oculi mei ſemper ad dominum: quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos. 359

HAec eſt quarta pars,in qua Pſalm.
quærit à preſſuris liberationẽ. Et
diuiditur in partes tres. Quia primo Pſ.
exponit ſuam deuotionem:ſecundo oſtẽ
dit ſuam paſſionem,ibi.*Tribulationes cor
dis mei.*tertio petit Dei miſerationẽ,ibi.
*Vide humilitatem.*Quantum ergo ad pri
mum ſciendum, ꝗ ſicut corpus oculos *Oculus.*
corporales habet, quibus corporalia ui-
D det, ſic & anima oculos habet ſpiritua-
les,ſcilicet cordis, qui ſolum ſpiritualia,
ſcilicet ipſum Deum cernere debent,de
quib.dicitur. Ad te leuaui oculos meos,
qui habitas in cœlis, & de quibus dici-
tur. Eccleſ. 2. Oculi ſapientis in capite
eius.Quia uidelicet ſapiens quiſq; illum
tota intentione conſiderat, cuius mem- *Pſ. 121.*
brum perfecte eſſe penſat. Iſtos ergo
oculos quiſque ad Deum ſemper debet
habere,ſicut ad ducem,& magiſtrum,ſi-
cut ad regem,& dominum. Non ad ter-
rena, quæ laqueum peccatorum pedi-

Digitized by Google

E bus parant. Deuotionem ergo ſuam prę mittit Pſal.d. *Oculi mei ſemper ad dominum*, q.d. ſm gl. Oculi cordis mei ſemp ſunt ad dñm, non ad terrena periculo, quia illa non timeo, quia ſolum in Deo ſpem pono. Et ideo cõfido, ꝙ *ipſe eu.llet de laqueo pedes meos*. i. affectus meos de laqueo vitiorum liberabit, quia miſerebitur mei, vt etiam & nos dicamus. Oculi noſtri ad dñm Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri. Dignum eſt.n. vt qui aliquem diligit, diligatur ab ipſo. Qui autẽ eſt oculus cordis, niſi amor interior? Si

Diligere F ergo oculo cordis Deum aſpicio, ipſum diligendo, conſequẽs eſt, vt ipſe me aſpiciat per ſuum amorẽ mihi miſerendo, & hanc conſequentiam faciens ſubdit.

360 *Reſpice in me, & miſerere mei.*

Reſpicere Dei. *Miſerere Dei.* *Greg. li. 30. mo.c.34*

QVaſi dicat, quia oculi mei ſunt ad te, ergo & tu reſpice in me, & miſerere mei. Quid.n. eſt reſpicere Dei niſi miſereri, & peccatores ad pœnitentiã reuocare? vnde Greg. dicit, Quid.n. eſt reſpicere Dei, niſi ab iniquitate in melius commutare? conuertit namq; illum,
G quem reſpicit Deus, vnde ſcriptum eſt. Conuerſus dñs reſpexit Petrum, & recordatus eſt, &c. & fleuit amarè, & Beda ſuper Matth. 26. ait, Reſpicere namque Dei eſt miſereri, quia nõ ſolum cum agitur pœnitentia, verum etiam, vt agatur, reſpectus diuinæ miſericordiæ nobis eſt neceſſarius. Conſimiliter & nunc Pſal. reſpectum diuinę miſericordiæ poſtulat.d. *Reſpice in me, & miſere mei* Et adhuc aliã cauſam addit. d. *Quia vnicus, & pauper ſum ego.* Vnicus eſt ille, qui animo nõ eſt
H duplex, ſ. non per plura diſtractus, ſed vnicum finem Deum ſolum intendens. Et pauper, ſ. ſpiritu ſuperbiæ carens: ideo enim vt dicit gl. ſe vnicum, & pauperem dicit, quia vnicus filius plus amatur, & pauper plus compatitur.

361 *Tribulationes cordis mei multiplicata ſunt: de neceſſitatibus meis erue me.*

Tribulatio. HIc conſequenter vt magis prouocet miſericordiam Dei, ſuã oſtendit paſſionem, & neceſſitatem. Vbi ad-

E uerte, ꝙ per tribulationes intelliguntur tentationes diabolicæ, quæ animam impugnando fortiter tribulant, in qua tribulatione neceſſe eſt Deũ inuocare, vnde Deut. 4. dr̃. Si toto corde quæſieris dñm ĩ tribulatione aĩæ tuæ, inuenies eũ. *Tẽtatio.* *Neceſſitas.* *Pœna.*

Per neceſſitates verò intellige mundi aduerſitates tpales, quæ neceſſitates dicuntur, quia ſine illis nullus vnq̃ iuſtus permanſit, & ſic ſunt neceſſariæ, vt iuſti efficiamur, vt ait Greg. Sic.n. neceſſitas pro aduerſitate accipitur. Eccl. 6. Eſt amicus ſocius menſæ, & non permanebit in
F die neceſſitatis. Suas ergo miſerias tam interiores per tribulationes ſignificatas, q̃ exte:iores per neceſſitates inſinuans Deo dicit. *Tribulationes cordis mei multiplicata ſunt*, quo ad primum. *De neceſſitatibus meis erue me*, quo ad ſecundum.

Vide humilitatem meam, et laborem meũ: & dimitte vniuerſa delicta mea. 362

COnſequẽter petit diuinam miſerationem. Et diuidiſ in partes quinque, ſm ꝙ quinque à Deo poſtulat, ſ. po
G ſtulat primo peccatorum remiſſionem: ſecundo inimicorum conuerſionem, ibi. *Reſpice inimicos*, tertio virtutum conſeruationem ibi. *Cuſtodi animam meam*. quarto conuerſorum ſocietatem, ibi. *Innocentes, & recti*, quinto electorum fœlicitatem, ibi. *Libera, Deus, Iſrael*. Quantũ *Oratio.* ad primum nota, ꝙ humilitas orationẽ *Humilitas.* facit exaudiri, & pœnitentia peccata remitti, ideo vt peccata ſibi dimittantur, primo orãs ſuam oſtendit humilitatẽ d. *Vide humilitatem meam*. i. approba & gratam habe. Quid n. tam nos gratos facit
H eſſe ante oculos Dei, ſicut humilitas? Vnde ſicut quãto quis precioſior eſt in oculis ſuis: tantò magis vilior in conſpectu Dei, ita econuerſo quãtò quis humilior eſt apud ſe & vilior, tantò in conſpectu Dei precioſior eſt, vnde Greg. d. Sciendũ magnopere eſt, quòd tanto vnaquæque aĩa ſit precioſior ante oculos Dei, quanto præ amore veritatis deſpectior fuerit ante oculos ſuos. Hinc ad Saul dicitur. Nonne, cũ paruulus eſſes in oculis tuis: caput te conſtitui in tribus Iſrael? ac ſi apertè diceret, Magnus mihi fui- *Greg. 18 mo.c.22*

ſti

Digitized by Google

ſti quia deſpectus tibi, ſed nunc quia ma- A
gnus es tibi, factus es mihi deſpectus:
Eſa. 5. vnde, & per Prophetam dicitur. Væ, qui
ſapienres eſtis in oculis veſtris, & coram
vobiſipſis prudentes. Tātò ergo ſit quiſ-
que vilior Deo, quantò precioſior ſibi,
& tantò precioſior Deo quantò propter
Deum vilior ſibi, quia Deus humilia
reſpicit, & alta a longe cognoſcit. Con-
ſimiliter, & nunc Pſal. ratione humilita-
tis ſe á Deo per miſericordiam videri
poſtulat, d. *Vide humilitatem meam*. ſe-
quitur *Et laborem meum*, quid enim per
laborem niſi dolor pœnitentiæ intelli- B
gitur? d. Laboraui in genitu meo, &cęt.
Pſal. 6. Et quia per pænitentiæ laborem pecca-
ta dimittuntur ideo ſubdit. *Et dimitte*
Tobia 3. *vniuerſa delicta mea*. Cùm iratus fueris
miſericordiam facies, & in tempore tri-
bulationis peccata dimittes.

363 *Reſpice inimicos meos, quoniam multipli-
cati ſunt, & odio iniquo oderunt me.*

Conſequenter hic poſtulat inimico-
rum conuerſionem, ut.n. ſupra, ibi
Reſpice in me, &c. dictum eſt. Reſpicere
Dei eſt idem, qđ miſereri. Orat ergo iſte C
ꝙ Deus ſuos inimicos, ſ. Eccleſiæ reſpi-
ciat oculo miſericordiæ, ipſos conuerten
Reſpicere Dei. do Quod.n. reſpicere Dei, homines ipſos
ad pœnitentiam conuertat: dr Iob 33. Re
ſpiciet homines, & dicent: peccaui, & ve
Infideles rè deliqui, ſic & hic, *Reſpice inimicos
meos*, i. conuerte illos. *Quoniam multipli
cati ſunt*. Sed non ſolum foris infideles
ſed ēt intus in Eccleſia non deſunt falſi
fratres. Et tot hominum perditionē non
pōt iuſtus conſiderare ſine dolore, ideo
pro eis rogat à quibus habetur odio: vn-
Matt. 5. de ſubdit: *Et odio iniquo oderunt me*. Sic D
.n. docuit Chriſtus orare. d. Benefacite
Triplex Odium. ijs qui oderunt vos, & orate pro perſe-
quentibus, & calumniantibus vos: Nota
hic ꝙ triplex eſt odium, ſ. odium perfe-
ctum, odium gratum, odium iniquum.
Pſ. 138. Odium perfectum eſt, quo vitia, non na
tura habentur odio, de quo Pſal. Perfe-
cto odio oderam illos: vbi gl. i. Odi ini-
quitates illorum non naturā. Hoc eſt.n.
perfecto odio odiſſe, ut nec propter vi-
tia homines oderis, nec pp homines vi-
tia diligas. Signum eſt ergo te perfecto

A odio aliquem odire, qñ cupis vitia ip-
ſius non eſſe, illum fieri, & virtuoſum.
Odium aūt gratum. i. gratis habitum eſt
quo ſine motiuo aliquis habetur odio. Ioan. 15.
Oderunt me, & patrem meum, ſed ut im
pleat ſermo, qui in lege eorū ſcriptus eſt
quia odio habuerūt me gratis, vbi Aug.
ſuper Ioan. ait. Gratis odit qui nullum
ex odio commodum quærit, vel incom-
modum fugit. Odium autem iniquum
eſt odire ſe diligentem, & de iſto odio di
citur. *Et odio iniquo ode runt me*, q. d. Ego
diligo eos, quia pro ipſis oro. d. *Reſpice*
B *inimicos meos* ipſi autē odio iniquo ode-
runt me, diligentem illos.

*Cuſtodi animam meam, & erue me, non
erubeſcam, quoniam ſperaui in te.* 364

Hic conſequēter petit virtutum ſua-
rum conſeruationem. Hic enim
virtutibus multis erat ornatus, quia pro
ximum diligebat pro ipſo orando, &
Deum in ipſum ſperando. Timebat au-
tem, ne multitudo tentationum, & iniu-
riarum eum a talibus declinare faceret.
Vt.n. dicitur vulgariter, nihil tantū com-
C mouet hominem, ſicut deſpectus ſibi fa- Inimic.
ctus ſtudioſè. Magnus autem deſpectus
eſt, perſequi ſtudioſè ab illis quos quis
diligit. Et magnæ perfectionis eſt tales
diligendo ſuſtinere propter, quod dici-
tur. Si inimicus meus maledixiſſet mihi Pſal. 45
ſuſtinuiſſem vtique. Etſi is, qui oderat
me, ſcilicet, aperte maledixiſſet mihi,
&c. Et ideo in hoc ſe periculo videns, di-
uinum petit adiutorium d. *Cuſtodi ani-
ma meam*, ſcilicet ipſam ſeruando in
virtutibus, quas habet, ne declinet ex ip
ſorum odio. *Et erue me*, ſ. a tali periculo.
D *Non erubeſcam*, ſ. non ſim dignus erube-
ſcentia, ꝙ ſ. foret, ſi uirtutes perderem,
quas habeo. Et merito hoc facere debes,
& rationem aſſignat. *Quoniam ſperaui in
te*. q. d. Tu promiſiſti adiuuare ſperantes Pſal. 9
in te. d. in me ſperaui, & ego liberabo eū

*Innocentes, & recti adheſerunt mihi
quia ſuſtinui te.* 365

Conſequenter hic petit conuerſorū Oratio.
ſocietatem. Credēdum eſt.n. quòd Chriſti.
virtutę orationis illius multi Gentilium Mar. 12

poſtea fuerunt ad fidem conuerſi. Cum E
Mar. 11 enim Chriſtus dixerit omnia, quæcunq; orãtes petitis, credite quia accipietis, & fiet uobis.
Conuerſio. Et iſta fuerit ſancta & Deo placens, credendum eſt, quod illorum conuerſionem pro quibus orabat, impetrauit. Et de iſtis in perſona Eccleſiæ nũc loquitur. d. *Innocentes & recti*. Quia .ſ. tales conuerſi ad Deum, & effecti innocẽtes, dimiſſis peccatis, & recti exercitati in uirtutibus adhærent Eccleſiæ per fidẽ. Et eſt ſenſus. *Innocentes & recti* .i. iſti
Adhæſio pro quibus oro efficientur, & ſic, *adhæſerunt*, .i. adhærebunt mihi per fidem, & ta- F
lis adhærentia vitam ſpiritualẽ tribuit: Sicut arbor adhæret terræ, à qua trahit humorem, à quo uiuit, & ſi ab eius adhęrentia remouetur, ſtatim eius tiiror deficit. Sic quilibet homo, Deo & Eccleſiæ per fidem adhærere debet, quæ uitã ſpiritualem tribuit, à qua ſi recedat, ſtatim
Deut. 4. ſpiritualiter mortificatur, unde dr̃: Vos qui adhæretis domino Deo veſtro, viuitis uniuerſi. Dicat ergo Eccleſia *Innocentes, & recti adhæſerũt mihi*. ſ. ad fidẽ ſunt conuerſi, & rationẽ ſubdit. *Quia ſuſtinui te*. Suſtinere. n. idem eſt quod expectare, G
ſuſtinet aũt Eccleſia Deũ. i. expectat uſq; in diẽ iudicij, ut interim oẽs p̃ordinati
Pſ. 129. cõuertantũ ad Deũ, Sic. n. eccleſia Deo dicit. Propter legem tuã ſuſtinuit te dñe.

366
12. q. 1. gloria epiſcopi. *Libera, Deus, Iſrael ex omnibus tribulationibus ſuis.*

HIc enim Iſrael eſt caſus accuſatiui. Vbi nota, quod Iſrael interpretatur uidens Deum. Hic nomine Iſrael intelliguntur omnes qui ſunt præordinati ad Deum videndum æternaliter. Et iſtorum omnium beatificationem poſtu- H
Tribulatio. lat, quia ſolum in patria ab omni tribulatione & miſeria liberamur. Quod be-
Vita p̃ſens. ne figuratur Iob 5. vbi dr̃. In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non
Beatitudo. tanget te malum: Per ſex. n. tribulationes intellige oẽs miſerias, & aduerſita-
Liberare. tes præſentis uitæ, quibus. ſ. liberamur, i. liberari meremur, ut in futurum ab omni malo exiſtamus liberi, unde dicta uer-
Greg. li. 5. c. 18. bæ exponit Grego. d. Quid enim ſenario numero, quẽ ſeptimus ſequitur, niſi præſentis vitæ operatio, diſcurſuſq; ſigna- E
tur? Sexto quippe die omnia perficiens hoiem cõdidit & ſeptimo die dñs requieuit, qui. ſ. ſeptimus veſperã nõ hẽt, quia ſubſequẽtẽ requiẽ nullus iam terminus claudit, perfectis ergo oĩbus requies ſequit̃, quia poſt bona præſentis uitæ opera, retributio æternæ quietis inuenitur. In ſex itaq; tribulationibus nos dñs liberat, ne nos in ſeptima malũ tangat, quia per paternæ pietatis eruditionẽ, præſentis uitæ labore nos atterit, ſed in aduentu iudicij ab omni nos liberat malo. Hãc ergo liberationẽ poſtulat Pſal. d. *Libera*
F *Deus Iſrael ex omnibus tribulationib. ſuis.* ideſt per tribulationes quas hic fideles patiuntur, tu ſcis, eos per patientiã dirige, vt æternaliter liberari mereãtur. Sic
enim Deo dr̃. Vt virga eum percutis, & Pro. 23.
animam eius de inferno liberas.

PSALM. XXV.

IVdica me, domine quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum, & in domino ſperans non infirmabor. 367 De pæ. d. 2. ut cognouerunt.

G
TItulus, eſt *Pſal. Dauid*. Pſal. iſte fundatũ ſupra hiſtoriã quæ habet 2. Reg. 2. q. poſt mortẽ Saulis Dauid qui erat fugitiuus & iã inunctus præcepto Dei per Samuelẽ in regẽ, cõſuluit dominũ, an deberet aſcẽdere ad unã de ciuitatibus Iuda, & ei reſpõdit Deus q. ſic, & q aſcẽderet in Hebron ad poſſeſſionem ſui regni habendã, aſcendit ergo Dauid cum vxoribus ſuis, & alijs conſocijs ſuis
H omnibus. Et tunc uenerunt ad eum uiri de tribu Iuda, & ibi vnxerunt Dauid in regem, ut regnaret ſupra domum Iuda. Sic ergo ſola tribus Iuda, ſequebatur Dauid. Reliquæ autem tribus ſequebantur Isboſeth filium Saulis. Et tunc Dauid fecit iſtum Pſal. orans, ut ſtatus ſuus proſperarẽtur in regno ſibi à Deo dato, ut ſcilicet regnaret non ſolum ſupra tribum Iuda, ſed etiam ſuper omnes duodecim tribus ut ſibi à Deo fuerat promiſſum, & quod uiri iniqui ſibi nocere non poſſent. Et ad hoc primo applicabo

literãm Pſal. Secundò exponam Pſ. quo ad intellectum Pſa. Quantum ad primũ. Pſal. iſte diuiditur in partes duas, quia in prima parte Dauid petit proſperitatem in ſtatu regni, ſecundò in cultu Dei, ibi, *Lauabo inter innocentes*. Quantum ergo ad primũ primò petit Dauid à Deo proſperari in regno, & quantum adhoc orãs dicit, *Iudica me*. i. iudica cauſam regni ꝓ me, &c. dic vt Nic. de Ly. Quantum vero ad intellectum literæ ſciendum, ꝙ hic Pſal. loquitur in perſona viri perfecti, q vt vitet vitia, ſocietatẽ malorum vitare conatur, ſciens quod ſcribitur Pſal. 17. Cum electo electus eris, & cũ peruerſo peruerteris, & ſic orat vt à malis ſeparetur. Et quantum ad iſtum intellectum Pſal. iſte diuidiť in duas partes, quia primò petit hic à malis ſegregari, ne cum illis vitijs inquinetur: ſecundò in iudicio ne cũ illis æternis pœnis deputetur, ibi, *Ne perdas cũ impijs Deus*. Prima diuidiť in duas, quia primò petit à malis ſegregari, ſecundò petit ſuam innocentiã declarari, ibi. *Proba me dñe*. Quantum ergo ad primũ dicit, *Iudica me, dne*. Vbi nota ꝙ iudiciũ eſt duplex. ſ. diſcretionis, quo .ſ. boni diſcernuntur à malis merito, etſi non ſemper loco; & iudicium diſcutionis, quando. ſ. pro meritis dantur pmia, & ſupplicia pro culpis. Hic ergo loquitur de iudicio diſcretionis, vt ſit ſenſus, *Iudica me, domine* &c. i. diſcerne vel ſecerne me à malis, qui ſimul mecũ modo ſunt in Eccleſia, ne ſimul cum eis eam in ignẽ æternum. Sic ergo petit à malis ſeparari, non quidem tam loco quam vita & merito: Sicut enim in inferno loco mali ſunt ſine bonis, & in paradiſo boni ſiue malis, ſic in loco medio, qui eſt præſens uita eodem loco mixti ſunt boni cum malis, vbi malitia prauorum bonis proficit ad meritum, & bonorum virtus malis cedit ad culpam quod notãs Greg. ait, Nullus perfectus eſt, qui inter proximorum mala patiens non eſt. Qui. n. æquanimiter aliena mala non tolerat ipſe ſibi per impatientiam teſtis eſt, quia à boni plenitudine longè diſtat. Abel quippe eſſe renuit, quẽ Cain malitia non exercet; ſic in tritura areæ grana ſub paleis præmuntur; ſic flores inter ſpinas prodeunt, &

Iudiciũ duplex.

Bonus. Malus. Nota bene mixturã bonorum et malorũ in præſenti vita.

Greg. 20 mo. c. 30

roſa, quæ redolet, creſcit cum ſpina, quæ pungit. Duos namq; filios habuit primus homo, ſed vnus electus, alter reprobus fuit. Tres quoq; filios arca Noe continuit, ſed duobus in humilitate perſiſtentib. vnus ad irriſionem patris ruit. Duos Abrahã filios habuit, ſed vnus innocens, alius verò perſecutor fratris fuit. Duos quoq; Iſaac filios habuit, vnus in humilitate ſeruatus, alius verò ẽt priuſq̃ naſceretur reprobatus eſt. Duodecim filios Iacob genuit. Sed vnus ex his per innocentiã venditus, cæteri vero per malitiã venditores fratris fuerunt. Duodecim quoq; apoſtoli in ſancta eccleſia ſunt electi, ſed ne improbati remanerẽt, vnus eis admixtus eſt, qui eos perſequens probaret. Sic nãq; iuſto peccator cum malitia iungiť. Sicut in fornace auro palea cum igne ſociatur, vt quo ardet palea, purgeť aurũm. Hic ergo veraciter boni ſunt, qui in bonitate perſiſtere ẽt inter malos poſſunt. Sic ergo hic conſimiliter querit Pſ. vt ſi in præſenti cum malis loco ſit ſociatus, tamen ab eis iudiceť i. merito ſecernatur. d. *Indica me domine*. i. ſecerne, & diuide me à malis, ne ẽ. ipſis ſimilis efficiar. Conſimiliter orabat ẽt Pſal. d. Iudica me, Deus, & diſcerne cãm meam, ab homine iniquo, &c. Et rationẽ ſubdit d. *Quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum*. Hoc ideo dicit quaſi ſicut perſeuerantia in peccato, maioris peccati eſt cã, ſic perſeuerantia in merito, cõformationem in bono promeretur, & hãc cauſam iſte allegat. *Q̃m in innocentia mea ingreſſus ſum*, hoc eſt innocentiam per te mihi datam cuſtodiui, & aduerte, ꝙ dicit *Innocentia mea*, quia duplex eſt innocẽtia, ſ. angelorum, quæ nullam culpam admittit, & hominum, quæ ſine culpa ſaltem veniali eſſe non poteſt de lege communi. Sed fortè dices. Nonne hoc eſt verbum præſumptionis, ſeipſum orando de innocentia commendare, ſicut faciebat ille Phariſæus, dicens Deus gratias ago tibi, &c. Reſpondeo, ꝙ hoc dicere nõ eſt elatio, ſed ne ſit ingratus boni ſibi collati confeſſio. Sic enim dicebat Apoſtolus. Bonum certamen certaui: curſum cõſummaui, fidem ſeruaui, &c. Vnde quod hoc non dicat ex ſuperbia, ſed magis Deo

Pſal. 42

Innocentia.

Laudare ſeipſum Luc. 18.

gratias agens ſubdit, *Et in domino ſperãs* E
non infirmabor.i non timebo inter pecca-
tores ad malum declinare. Vnde & alia
2. Tim. litera habet, *Et in domino ſperans, non mo*
4. *uebor*, q. d. Etſi inter peccatores ſim lo-
caliter, tamen cum eis mente non moue-
bor. Sic.n. Loth inter peccatores manẽs
Gen. 19 iuſtus permanſit, Sic Thobias in captiui-
Thob. 1. tate poſitus viam veritatis non deſeruit.
Philip. 2 Ex hoc.n. Paulus Philippenſes commen
dat, d. In medio nationis prauæ, & per-
uerſæ, inter quos lucetis ſicut luminaria
Apoc. 2. in mundo. Sic & Ioannes Epiſcopum
Pergami commendat.d Scio vbi habitas, F
vbi ſedes eſt Sathanæ, & tenes nomen
meum, & non negaſti fidem meam.

368 *Proba me domine. & tenta me: vre renes*
22.q.2. *meos, & cor meum.*

prophe- tauit. COnſequenter hic petit ſuam inno-
cẽtiã declarari, & duo facit: Quia
Virtus. primò ſuam innocentiam explicari poſtu
Laudare lat: ſecundò ipſam declarat, ibi. *Qm̃ miſe*
ſeipſum *ricordia tua*, &c. Quærunt aliqui vtrum
Matt. 6. virtuoſus ſuas virtutes alijs velle dẽat
Quæſtio. manifeſtari. Et vr̃, ꝙ non, Chriſto, d. At-
tendite ne iuſtitiam veſtram faciatis co- G
ram hominibus, vt videamini ab eis, &c.
Ad oppoſitum, ait Chriſtus. Luceat lux
veſtra coram hominibus, vt videant ope-
ra veſtra bona, & glorificent patrem ve-
ſtrum, &c. Ad hoc reſpondet gl. Matth 5.
Prohibet Deus opera bona facere corã
hominibus ad hunc finem, vt videamur
ab eis, & laudemur: præcipit autem vt vi
deant proximi opera noſtra bona, vt
Deus glorificetur. Sic ergo ad propoſi-
tum iſte petit a Deo vt ſua innocentia
manifeſtet, vt ex hoc alij capientes exẽ-
plum ad bonum attrahãtur. Hoc autem H
poſtulat. d. Deo. *Proba me, dñe, & tenta*
me. Oĩs n probatio Dei, vel tentatio ad-
hoc ordinatur, vt aliquid incognitum ma
Probat nifeſtet. Sic.n. Deus tentauit, & probauit
Deus. Abraham, vt immolaret filium ſuum, vt
promptitudo obedientiæ Abrahæ, quæ
mũdo incognita erat, mũdo manifeſtare-
tur, pp quod eſt, poſt Deus dixit. Nunc
cognoui, ꝙ timeas Deum, i. alios cogno-
ſcere feci. Conſimiliter ergo iſte petit
probari à Deo, & tentari, vt per hoc ſua
virtus ad Dei laudẽ alijs manifeſtẽt, Et
attende, ꝙ hic notat Mag. in gl. ꝙ Deus
tentat, homo tentat, & diabolus tentat,
ſed aliter & aliter. Tentat n. Deus vt eru
diat, & vt probet, i. vt probatum ſibi, &
alijs hominibus oſtendat. Tentat homo,
vt diſcat quod neſcit. Tẽtat diabolus, vt
ſeducat. Sed qualiter iſte tentari, & pro- Hinc na
bari à Deo poſtulet, ſubdit. *Vre renes* ſcitur
meos, & cor meum Per renes enim ſm gl. quæſtio,
in quibus delectationes venereę vigent, vtrum li
quæ ſunt potiores, oẽs delectationes va- citè quis
nas, vel carnales intellige. Per cor verò, petat tẽ-
ex quo omnis mala cogitatio egreditur, tari.
intellige omnes cogitationes illicitas, di- Matt. 5.
cente Chriſto. De corde exeunt cogita-
tiones malæ: furta, homicidia, adulte-
ria, &c. Contra ergo iſta, petit à Deo
medicinam tribulationis, & aduerſitatis
ſibi dari, ne quid patiendo murmuret. d.
Vre renes meos, & cor meum. i. adhibe pur
gatorium medicinale tribulationis dele-
ctationibus meis, ne quid mali delectet
me. Et cogitationibus meis, ne quid ma-
li cogitem.

Quoniam miſericordia tua ante oculos 369
G *meos eſt; & complacui in veritate tua.* De pœn.
d. 1. quia
HIc conſequenter ſuam declarat in- diuini-
nocẽtiam, & hoc quo ad duo Pri- tas.
mò quo ad declinationem mali. Secũdò
quo ad proſecutionem boni, ibi. *Lauabo*
inter innocentes. Prima in duas, quia pri-
mò oſtendit modũ, quo peccata declina-
uit. Secundò oſtendit in ſpeciali, quę ma
la declinauit: ibi, *Non ſedi*, &c. Quantum Peccatũ
ad primum notandum, ꝙ maximum re- Iuſtitia
mediũ ad vitanda peccata futura, eſt cõ- Dei.
ſideratio diuinæ iuſtitiæ, & ad deponen- Miſeri-
H da commiſſa conſideratio miſericordiæ, cordia
quod declarans Greg. d. Pius quippe ac Dei.
iuſtus eſt conditor noſter, ſed nemo di- Greg. 33
cat quia pius eſt, venialiter pecco. Et ne- mo, c. 15
mo qui dum peccauerit dicat, quia iu-
ſtus eſt, de peccati venia deſpero. Rela-
xat enim Deus facinus, quod defletur,
ſed perpetrare, quiſque timeat, quod an
dignè deflere poſſit ignorat. Ante cul-
pam ergo iuſtitiam metuat, poſt culpam
tamen de pietate præſumat. Neque ita
iuſtitiam timeat, vt nulla ſpei conſola-
tione conualeſcat, Neque ita confidat

de miſericordia, ut adhibere vulneribus A
ſuis dignã pęnitentiæ negligat medici-
nam, ſed quem præſumit ſibi piè parce-
re, ſemper cogitet & diſtricte iudicare,
&c. Iſtũ aũt modũ ad declinandũ à pecca
tis Pſal. ſe dicit tenuiſſe, cũ dicit. *Qm̃ mi-*
ſericordia tua ante oculos meos eſt. ſ. q. d.
Et ſi quandoque peccauero, ſemper cor
de attendo miſericordiam tuam ne de-
ſperem ueniam. *Et complacui in ueritate*
tua ſ. in iuſtitia tua. q. d. Complacet mi-
hi conſiderare iuſtitiam tuam, qua pecca
ta punis, ne in peccatum cadam. Et ſic in
eodem miſericordia & ueritas ſibi obuia B
uerunt, vt dicitur Pſal. 84.

370 *Non ſedi cum concilio uanitatis: & cum*
24. q. 3. cũ quib. *iniqua gerentibus non introibo.*

HIc conſequenter oſtẽdit peccata,
quæ principalius ſtuduit declina-
Auaritia. re Vbi notandum, ꝙ cupiditas radix. &
fudamentum eſt omnis peccati, dicente
Cupiditas. Apoſtolo. Qui volunt diuites fieri, inci-
dunt in tentationem, & in laqueum dia-
Iudas. boli, & deſideria multa inutilia, & noci-
1. Tim. 6. ua, quæ mergunt homines in interitũ, &
perditionem. radix. n. omnium malorum C
Chryſoſt. eſt cupiditas. Vnde Chryſoſt. in ſermonẽ
de proditione Iudæ ait: O demẽtia, imò
cupiditas proditoris cũcta. n. mala cupi-
ditas procurauit. Cupiditas namque ani
mas captas retinet, & omnibus modis al
ligans cõſtringit, rerum obliuionẽ impo
nit, & alienationem mẽtis oſtendit. Hac
Iudas captus cupiditatis inſania conuer
ſationis, menſæ, diſcipulatus, admonitio-
nis, & perſuaſionis oblitus eſt cupiditate
ductus, ut traderet Chriſtum. Et nota, ꝙ
cupiditas, non ſolum ut hic accipitur, eſt
inordinatus amor diuitiarum, ſed etiam D
omnis inordinatus amor alicuius uani-
tatis. Et ſic cupiditas eſt honorem plus
debito quærere, delectationem carnis,
refectionem corporis, &c. Iſtud eſt ergo
illud uitium, quod hic Pſal. ſpecialiter
uitare ſtuduit, tanquam omnium alio-
rum fundamentum. Aliud eſt uitium,
quod eſt directius cõtra Deum ſ. pecca-
tum infidelitatis. & idololatriæ. Et ideo
duo facit. Quia à ſe excludit cupidita-
tẽ. Secundò idololatriã, & infidelitatem:
ibi. *Odiui eccleſiam,* &c. Quãtum ad pri-

A mum ſciendum, ꝙ uanitatis nomine oĩa
tpalia intelliguntur, quia ſunt uana, &
inſtabilia, & nos intento fine priuant,
Eccl. 1. Vanitas uanitatũ, & oĩa uanitas.
Concilium ergo vanitatis, dr̃ conſultatio,
operatio, uel deceptio cupidorũ, quibus
iſta temporalia ambiunt, & inquirunt.
Aurum, & argentũ ſuper utrunque conſi *Eccl. 40*
lium beneplacitum, facultates, & uirtus
exaltant cor. Sedere ut ait gl. eſt conſen
tire cum ijs, qui ibi ſedant. Qđ ſi pręſens
es, & hoc non feceris: ibi non ſediſti. Si ve
ro abſens es, & conſenſiſti, ſediſti ibi cor
B de, quamuis non corpore Dicit ergo. *Nõ*
ſedi cum concilio uanitatis. i. corde nõ cõ-
ſenſi, uel cor meũ non appoſui illis, qui
prouident beati fieri in tranſitorijs: ac ſi
diceret, tractatum cupidorum uitaui, fa-
cta ipſorũ nõ amaui, quia illa oĩs iniqui
tatis ſunt cã. Et hoc eſt, ꝙ ſubdit. *Et cum*
iniqua gerentibus non introibo. Et nota, ꝙ
ſm Grãmaticos aliud eſt gerere, aliud
portare Nã gerimus, quæ in nobis ſunt
ſed portamus exteriora. Iniqua ergo il-
le gerit, qui intus in conſciẽtia tenet ini-
quitatem. Eſt ergo ſenſus. *Et cum iniqua*
C *gerentibus non introibo,* ideſt, conſcientiã
operis eorum non habebo acceptam.

Odiui eccleſiam malignantium, & cum 371
impijs non ſedebo.

COnſequenter hic à ſe excludit pec
catum idololatriæ. Vbi nota, ꝙ ec-
cleſia idẽ eſt, qđ cõuocatio, ſiue congre-
gatio. Et quia cõuocant, & cõgregantur
tam mali quã boni, ideo eſt eccleſia du-
plex, ſ. bonorũ, & fideliũ, & malorũ, & hæ
reticorum, uel infideliũ. Item notat hic
gl. differentiã inter uanos, malignãtes, &
D impios. Nam uani dicuntur illi, qui de *Vani.*
caducis rebus, & tranſitorijs laborãt: de
quibus in præcedenti uerſiculo dictum
eſt. Impij aũt dicuntur infideles, & hære
tici: quia pietas idem eſt, qđ cultus Dei.
Impij autem ſine pietate, ideſt, ſine Dei *Impij.*
cultu dicuntur. Malignantes autẽ ſunt, *Malignantes.*
qui proximis mala agunt. De congrega
tione ergo, & conuocatione iſtorum ma-
lignorum & impiorum, ſcilicet infide-
lium, & hæreticorum dicit. *Odiui eccle-*
ſiam malignantium, quia non ſufficit
declinare malum, niſi odio habeatur.

Et

Digitized by Google

Sedere. Gregor. *Et cum impijs non ſedebo*, i. cum impijs, & infidelibus non habebo conſenſum. Vel quia ſm Greg. Sedere idem eſt, quod requieſcere: ideo cum impijs ſedet, qui cũ illis pacem, & requiem habet. Et ſic non ſedere eſt cum illis pacem non habere, ſed illos perſequi, vt veritas fidei omnibus eluceſcat. Sic enim non conſenſiſſe infidelibus, & idololatris pro non ſediſſe Hiere. 5. Hiere. dicebat, Non ſedi in concilio ludentium, id eſt. idololatrantium.

372 *Lauabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuum, domine.*

Bonum. HIc poſtquam egit de declinatione mali, conſequenter agit de proſecutione boni. Vbi nota, ꝙ bonum eſt triplex, ſ. pœnitentiæ, quod ſtat in corde: doctrinæ, quod ſtat in ore: & efficaciæ, ſiue grãæ, quod ſtat in opere. Primò ergo agit de primo, ſecundò, de ſecundo: ibi. *Vt audiam*, tertiò de tertio, ibi. *Domine, dilexi decorem*. Quantum ad primum notandum ꝙ peccata, quæ per manus ſignificantur, quibus operamur, lauantur per pœnitẽtiam, quæ principalius ſtat in corde, quia contritio cordis totius pœnitentiæ eſt fundamentum. Psal. 50. Cor contritum & humiliatum, Deus, non deſpicies. Sic. n. Psal. 6. per pœnitentiam ſe lauare dicebat Pſal. Lauabo per ſingulas noctes lectum meũ lachrymis, &c. Sic nunc conformiter. d. Lauare peccatũ. *Lauabo manus meas*, i. per pœnitentiam purgabo peccata commiſſa, & ſic ero inter innocentes. Et quia non ſufficit peccata lauare, niſi bonis operibus inſiſtamus, ideo ſubdit. *Et circundabo altare tuum, domine.* Altare cor. Quid. n. hic per altare, niſi mẽs nr̃a, & cor intelligit̃ humanũ, ꝙ virtutib. multis circundari, & ordinari dẽt, quod ſubiectum eſt virtutum? De quo dr̃. Psal. 83 Altaria tua domine virtutũ. Iſtud altare noſtri cordis ſæpè viſitare debemus diſcutere, & circũdare virtutibus ne aliquid immũditiæ lateat in ipſo. Et ſi q̃d ibidem immundum inuenerimus, purgare per pœnitentiã, exemplo Pſal. nunc dicentis. *Lauabo inter innocentes manus meas, & circundabo altare tuum domine.* Vnde hoc exponẽs gl. dicit hic. q. d. *Circundabo altare tuum, domine*, i. mentem meam ipſam ſæpè diſcutiendo, & exa-

E minãdo, etſi aliquid ibidem immundum inuenero lauabo conterendo, confitẽdo, & pœnitendo, & ſic inter innocentes cõputabor. Et nota, ꝙ iſtud cordis altare multis virtutibus ornari, & circundari debet ſm multiplicẽ materiam, & quia in ſcriptura altaria facta leguntur, vt ſic cor noſtrum ſit altare terreũ per humilitatis reuerentiam. Altare multiplex. Altare ligneum per puritatis caſtimoniã. Altare æneum per pietatis miſericordiam. Altare lapideum per firmitatis conſtantiam. Altare aureũ per charitatis amicitiam. Altare virtutũ Exo. 19.

F per virtutis abundantiam. Primò ergo cor noſtrum debet eſſe altare terreum per humilitatem, dicente domino. Altare de terra facietis mihi, &c. Terra enim quæ inter omnia elemẽta gradum tenet infimum, & oĩbus ſe conculcandam præbet pedibus, virtutem ſignificat humilitatis, qua quis alijs ſe inferiorem confiderans, & viliorem præbet conculcandum. Et ſic ille altare de terra facit domino, qui ſe inter cæteros humilem & abiectum reputat. Vnde Bruno exponens p̃dicta verba. Altare de terra facietis mi-

G hi, ait: Altare de terra eſt humilis homo, qui eſt de terra creatus, & ideo dicit dñs. Altare de terra facietis mihi. i. voſipſos de terra conſiderate formatos, & in uobis terræ humilitatem ſeruate. Secundò debet eſſe altare ligneum per caſtitatẽ: vnde Moſi præcipitur. Facies altare ad adolendum thymiama de lignis Sethim, quæ ligna ſunt incorruptibilia, nec ab igne poſſunt cõburi, & ſic caſtitatem ſignificant carnis, & cordis, quæ nullo libidinis igne crematur, vt ait Beda expo- Beda. nens verba prædicta. Tertiò ſi altare

H æneum per pietatẽ. Aes. n. licet in ſe ſit metallum duriſſimũ, vigore tñ ignis funditur totaliter, & liquefit. Sic & cor noſtrũ ſolidũ per conſtantiã in bono dẽt eſſe, & liquefieri per ignẽ charitatis, & cõpaſſionis ad proximum. Et de iſto altari æneo dr̃. Fecit Salomon altare æneum vi- 2. Par. 4 ginti cubitorum longitudinis, & viginti cubitorum latitudinis, & decem cubitorum altitudinis. Iſtud altare eſt cor noſtrum, quod æneum debet eſſe per ſtabilitatem, fuſibile per pietatem, cuius longitudo eſt vitæ duratio, cuius latitudo

Dei,

Dei, & proximi dilectio, cuius altitudo ſupernorum contemplatio. Habeat ergo longitudo viginti cubitos, vt toto vitæ ſuæ tempore, decem præcepta decalogi ſeruet duplicatè .i. opere, & voluntate. Similiter eius latitudo quæ in obſeruatione mandatorum continetur. Chriſto dicente. Si diligitis me, mandata mea ſeruate. *Ioan. 14* Sed eius altitudo ſit decem cubitorũ, vt totus homo interior, & exterior eleuetur in Deum ſm quinq; ſenſus interiores, & ſm alios quinque exteriores. Quartò ſit altare lapideum per perſeuerantiæ ſtabilitatem: de quo Ioſ. 7. Aedificauit Ioſue altare dño de lapidibus impolitis. *Cor.* Vbi notandum, ꝙ nihil ita cor noſtrum facit inſtabile ſicut appetitus laudis, & gloriæ vanæ: & ſic per oppoſitum abiectio gloriæ vanę, & hypocriſis altare cordis noſtri ſtabile eſſe facit. Quid aũt per lapides ſectos, & politos niſi exterioris gloriæ, & laudis deſignatur appetitus? Et ſic per oppoſitum per lapides inſectos, & impolitos abiectio omnis hypocriſis, & vanæ gloriæ denotatur. Vnde Stephanus exponens verba prædicta. Altare eſt mens hominis, qđ de lapidibus impolitis conſtruendum eſt. Lapides .n. non poliuntur niſi pro exteriori apparẽtia: hinc eſt, ꝙ lapides, qui in fundamentis ponuntur, non poliuntur, ſed ſolum illi, qui videri poſſunt. Ille ergo cor ſuum altare conſtruit de ſectis lapidibus, & politis, qui ideo opera bona facit, vt videatur, & vt fauorem acquirat humanum. Nos ergo de lapidibus non ſectis, nec politis, cor noſtrum dño faciamus altare, vt noſtra opera bona ſint lapidea per virtutem conſtantiæ, ſint impolita per omnis hypocriſis, & vanę glorię abiectionẽ. Quintò ſit altare aureum, per charitatẽ & dilectionem. Fecit Salomon altare aureum. *2. Par. 4* Quid .n. per aurum niſi virtus deſignatur charitatis? Vnde Num. 4. dr̃. Altare aureum inuoluent hyacinthino veſtimento. Per hyacinthinum .n. colorem cęleſtẽ, ipſa ſpiritualis, & cęleſtis affectio *Pſal. 83.* ſignificatur. Altare ergo aureum hyacinthino veſtimento tegitur, cum tota dilectio noſtri cordis, & amor refertur ad Deum. Sextò ſit altare virtutum, vt ſcilicet in altari noſtri cordis odorem

A ſanctarum virtutum domino offeramus quia ſolùm talia altaria Deo eſſe dicuntur. Altaria tua domine virtutum. Iſtud ergo altare cordis noſtri eſt illud altare ad literam, quod multis virtutibus circũdare debemus: de quo nunc ait Pſalm. *Et circundabo altare tuum, domine.*

Et audiam vocem laudis tuæ: & enarrem 373
vniuerſa mirabilia tua.

HIc conſequenter ponit ſecundam virtutem, quã debet habere quilibet perfectus, ſcilicet doctrinæ, quia B bonum, & veritatem quam nouit alios debet docere. Sic enim præcepit dominus ſuis Apoſtolis .d. Docete omnes gentes, ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis. *Mat. vl.* Quod ideo requiritur, quia ficut quilibet proximum tenetur diligere, ſic & bona quæ nouit ipſum docere. De illis bonis dico, quæ ſpectant ad fidem, & animarum ſalutem. Sed qualiter hoc ſit faciendũ hic oſtenditur. Quia primò quilibet debet audire, & addiſcere antequam alios præſumat docere. *Docere. Addiſcere. Prædicare.* Et hoc eſt, quod dicitur in can. d. 36. qui C eccleſiaſticis. Saluator noſter prius in medio doctorum ſedit audiens illos, & interrogans, & poſtea prædicare cœpit, quia prius quiſque debet diſcere, & poſtea prædicationis officium vſurpare. Hinc etiam dominus prius Apoſtolos docuit, poſtea ipſos ad prædicandum miſit. Et iſtum ordinem hic oſtendit Pſal. Qui prius vult audire laudes, & mirabilia Dei, poſtea illa enarrare, & docere .d. *Vt audiam vocem laudis tuæ,* quo ad primũ, *Et enarrem vniuerſa mirabilia tua,* quoad ſecundum. Et vide quam bene D antequã iſte audiat, vt addiſcat, vel alijs prædicet, præmittit cordis munditiã .d. *Lauabo inter innocentes,* &c. Poſtea audire verbum Dei, & illud prædicare conſequenter adiungit .d. *Vt audiam,* &c. Hoc ideo, quia in maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit *Sap. 1.* in corpore ſubito peccatis. Dicat ergo Pſalm. primo. *Audiam vocem laudis tuæ,* ideſt diſcam quomodo te laudem, non me. Ille autem intelligit qualiter laudandus eſt Deus, qui bonum ſuum non ſibi, ſed Deo tribuit.

Domi-

374 *Domine dilexi decorem domus tua, & lo-*
24. q. 1. *cum habitationis gloria tua.*
omnibus

HIc conſequenter ponit tertiã vir-
tutem neceſſariam, ſ. efficaciã gra
tiæ, quæ ſtat in affectione ſanctitatis, &
Domus ſanctorum. Vbi nota q; hic per domum
Dei. Dei intelligit eccleſiam, quam Chriſtus
Mat. 21 ſuam vocat. d. Domus mea domus ora-
Eccleſia. tionis vocabitur, &c. Decor autẽ huius
Decor. domus eſt ſanctitas, & virtus. Vnde ſi-
cut domus exterior quanto melius eſt
ornata, magis decora videtur, ſic & ec-
cleſia Dei quanto maiori fulget ſancti-
tate, tanto magis exiſtit decora. Hic eſt
Pſal. 93 ille decor domus Dei. i. eccleſiæ, quo ip-
ſa ornatur, de quo dr̃: Domum tuam de
cet ſanctitudo in longitudinem dierum.
Dicit ergo Pſalm. *Domine dilexi decorem*
domus tua. i. dilexi me facere tibi domũ
decorem per ſanctitatem. *Et lotum habi*
tationis gloria tua, quod ad idem tẽdit i.
dilexi me facere tibi locum, in quo in fu
turo habitet gloria tua, quia tunc ſatia-
Pſal. 16 bor, cum apparuerit gloria tua.

375 *Ne perdas cum impijs Deus animam meã,*
& cum viris ſanguinum vitam meam.

HAec eſt ſecunda pars, in qua Pſal.
orat in futuro a malis ſeparari, ne
cum illis demergatur in peius. Et diuidi
tur in tres partes. Quia primo petit di-
ctam ſeparationem. Secundò oſtendit
malorum iuſtam damnationem: ibi. *In*
quorum manibus. Tertio oſtendit iuſtam
ſuam liberationem: ibi. *Ego aũt in inocen-*
tia. Quantum ad primum petit a malis
in futurum ſeparari, ne ſimul damnetur
cum illis. d. *Ne perdas cũ impijs Deus ani-*
mam meam, q. d. Etſi corpore pateris in
præſenti ſimul eſſe bonos & malos, hoc
Dãnatio rogo ne patiaris in futuro, i. nõ patieris.
Dãnat⁹ Et aduerte quia quamuis non ſolum im
Impius. pij, & viri ſanguinum in iudicio damna-
Homici- būtur, ſed ẽt ſuperbi, auari, luxurioſi, &c.
dium. tñ ſolum nominat impios & viros ſan-
guinum. Quia iſte ſpiritu prophetico ele
uatus iam præuidebat q; in iudicio con-
tra damnandos ſola impietas erga proxi
mum & crudelitas allegabitur à Chriſto,
Mat. 25 cum dr̃ damnandis. Eſuriui, & non dedi-
ſtis mihi manducare, &c. Pietas. n. non ſo

E lum in ſcriptura accipitur pro cultu diui
no, ſed ẽt pro miſericordia impendenda
proximo. Et ſic impius pro crudeli erga
proximum accipitur. Dum ſuperbit im-
pius incenditur pauper. Et tales crude- Pſal. 9.
les non miſerentes proximo ẽt dñr viri
ſanguinum. Quia vt vulgariter dicitur:
Occidit hominem qui ipſum non pauit
dum potuit. Et habetur d 86. in ſingulis,
propter, quod hic ait glo. quòd impij, &
viri ſanguinum hic illi accipiuntur, qui
contra charitatis mandata agunt, proxi-
ximo non miſerentes. Item nota, q; hic
F animam, & vitam pro eodem accipit,
quia ipſe homo anima viuit.

In quorum manibus iniquitates ſunt, dex-
tera eorum repleta eſt muneribus. 237

OSendit hic iniquorum iuſtã dam-
nationem. Vbi nota, quòd quãuis Iniqtas.
propriè loquendo iniquitas a peccato Peccatũ
differat: quia peccatum eſt genus ad om Greg. li.
ne vitium: iniquitas autem non, niſi de 11.
graui peccato dicitur, ut dicit Greg. Ip- Pſal. 22
ſo loquendi vſu plus eſt iniquitas quam
peccatum. Vnde omnis homo liberẽ
G ſe peccatorem fatetur. Iniquum verò
nonnunquam dici erubeſcit. Tamen ſæ-
pe pro eodem accipitur peccatũ, & ini-
quitas. Sic enim dicitur. Omnis qui fa- 1. Io. 3.
cit peccatum, & iniquitatem facit: quia
etiam peccatum eſt iniquitas. Hic ergo
accipitur iniquitas pro maioribus pec-
catis quãdo dicit. *In quorum manibus ini*
quitates ſunt. i. quorũ opera ſunt iniqua.
Vnde, & radicem, quaſi omnis iniquita-
tis oſtẽdit cum ſubdit. d. *Dextera eorum*
repleta eſt muneribus. Vbi notandum, q; Dextera
nomine dexteræ hic accipitur interior
H intentio: ſic & per ſiniſtram ſenſualitas
exterior. Dextera ergo eorum dicitur
repleta muneribus, quia tales totam
ſuam rationem ad munera applicant ac-
cipienda, & non ad ſpiritualia. Et dicit
muneribus in plurali, quia multiplex eſt
munus, ſcilicet à manu, ab ore, & ab ob-
ſequio: vt dicit textus, 1. q. 1. ſunt non-
nulli. Vnde dicit hic gloſſ. Dextera eo- Munus.
rum repleta eſt muneribus, quia ſi quid
boni agunt, pro muneribus faciunt pe-
cuniæ, vel laudis humanæ, vel timoris,
quo timent offendere diuitem. Quia
ratio-

Digitized by Google

rationem, quæ eis data eſt ad obtinendā
ſalutem æternā, conuertunt ad accipien
da huius ſæculi dona: propter quod dr̃.
Deut.16 Non accipies munera quæ excæcant ocu
Iuſtitia. los iudicum. Sed forte dices. Nunquid iu
Aduocatus. ſtitiam pro muneribus defendens pec-
cat? Adhoc audi Greg. d. Nam plerunque
Munus. nonnulli terrena munera appetunt & iu
Greg. li. ſtitiam defendunt, ſeq; innocentes æſti-
9. mor. mãt, & eſſe defenſores rectitudinis exul
cap. 19. tant: quibus ſi ſpes muneris ſubtrahitur,
à defenſione protinus iuſtitiæ ceſſatur,
& tñ defenſores iuſtitiæ ſe cogitant, ſeq;
aſſerunt rectos, qui nequaq̃ rectitudinẽ,
Deu.16. ſed munera quærunt. Contra quos bene
per Moſen dr̃: Iuſtè quod iuſtum eſt exe
quere. Iniuſtè quippe quod iuſtum eſt
exequitur, qui ad defenſionem iuſtitiæ
non virtutis amore, ſed amore præmij
excitatur. Iniuſtè quod iuſtum eſt exe-
quit̃, qui ad defenſionẽ ipſam, q̃ prætẽ
dit iuſtitiam venũdare minime veretur.
Iuſte ergo iuſtum exequi eſt in aſſertio
nem iuſtitiæ ipſam iuſtitiã quærere, &c.
Eſa. 7. Sed quid dicatur hodie de iudicibus &
principibus, audi Eſaiam dicentẽ: Princi
pes tui infideles ſocij furum, oẽs diligũt
munera, ſequuntur retributiones, &c.

377 *Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum; redime me, & miſerere mei.*

11. q. 1. qua rectè.
HIc conſequenter oſtendit ſuam iu
ſtam liberationem. Iſte. n. loqui-
tur, vt dictũ eſt in perſona eccleſiæ, quæ
maculam non habet neque rugam. Ideo
ſuam, ideſt eccleſiæ innocẽtiam & puri-
tatẽ, qua, ſcilicet, meritò a malis debet
ſeparari prætendens. d. *Ego autem in in-
nocentia mea ingreſſus ſum.* q. d. Illi mu-
neribus ditati ſunt, ego autem econtra
in innocentia mea ingreſſus ſum. i. diui-
tijs innocentiæ & ſpiritualibus theſau-
ris ſum ditatus. Ideo. *redime me, & miſe-
rere mei.* Prauidit iſte precium Chriſti
ſanguinis, quo mundus erat redimẽdus.
Ideo rogat, dicens: *Redime me*, ideſt va-
leat mihi ad præfectionem liberationis
Redemptio. precium tanti ſanguinis. *Et miſerere mei*,
quia magna miſericordia fuit ſparſus
Fides Chriſti. Chriſti ſanguis in redemptionem no-
ſtram. Sed forte dices. Si iſte eſt inno-
Quæſtio. cens, & ſine peccato, quomodo quærit

A redimi per Chriſti ſanguinem, qui ſo-
lum effuſus eſt in remiſſionem peccato-
rum? Reſpondeo, q̃ omnes natura na- Epheſ. 2
ſcimur filij iræ, ſed per fidem Chriſti, &
virtutẽ eius paſſionis mũdamur a pec-
catis, & redimimur à pœnis, quia ipſe
peccata nr̃a in corpore ſuo portauit ſup
lignum crucis: Vnde à principio mundi
vſq; ad finem, ſine fide Chriſti nullus à
peccato liberatur. Vnde ait Aug. & reci-
tatur à Mag. lib. 3. d. 25. Oẽs iuſti. ſiue Mag. li. 3. d. 2.
ante incarnationẽ Chriſti, ſiue poſt, nec
vixerunt, ſ. ſpiritualiter, neq; viuent, niſi
B ex fide incarnationis Ieſu Chriſti, profe-
ctò, quia ſcriptum eſt. Non eſt aliud no- Act. 4.
men ſub cœlo, in quo oporteat nos ſal-
uos fieri. Ex illo ergo tp̃e valet ad ſaluã-
dum genus humanum, ex quo in Adam
vitiatum eſt. Sic iſte ſuam innocentiã à
Chriſto recognoſcẽs. d. *Redime me*, &c.
Loquens per verbum præſentis tẽporis, Præſens tempus.
& non præteriti, vel futuri quia ſemper
iuſti à peccatis per Chriſtum purgãtur,
& redimuntur à pœnis. Sic ẽt per verbũ
præſentis tẽporis de Chriſto dixit Ioan-
nes Baptiſta. Ecce qui tollit peccata mũ Ioan. 1.
C di. Quod exponens Theophilus. d. Non
dixit Ioannes, qui tulit de p̃terito, neq; Theoph.
qui tollet de futuro, ſed de præſenti, qui
tollit, quaſi hoc ſemper faciẽte Ieſu, &c.
Vnde ſuam innocentiam per Chriſtum
habitam, ſubſequenter declarat, dicens.

Pes meus ſtetit in uia recta: in eccleſijs benedicam te, domine. 378

QVid enim pedes ſignificãt niſi affe- Pedes.
ctiones animæ, & voluntates, qui-
bus anima graditur benè, vel malè?
Si pes tuus ſcandalizat te, erue eum, &c. Pes.
D quod de affectione animæ intelligitur.
Quid aũt eſt via recta. ſ. quæ breuior, &
facilior ad vitam dirigit, niſi charitas?
De qua ait Apoſtolus: Excellentiorem 1. Cor.
uiam vobis demonſtro. Vocatur enim 12.
Charitas via recta, & cæteris excellen- Via recta.
tior, quia nulla virtus ſine ipſa proficit
ad ſalutem, ipſa autem per ſe ſufficiens Charitas.
eſt. Quid eſt ergo *pes meus ſtetit in via
recta*, niſi voluntas mea, & affectio ſtetit
in charitate, & dilectione? quæ. ſ via re-
cta dicitur, quia omnia opera dirigit in
Deum. Vnde de iſtis vijs charitatis dr̃.
Iuſtum

Iuſtũ deduxit dñs per vias rectas,& oſtẽ
Sap. 10. dit illi regnum Dei. Et in hoc oſtendit ſe
Deum diligere. Deinde de dilectione
Eccleſ. 4 proximi ſubdit, *In eccleſijs benedicam te Domine.* Dicit autem pluraliter in eccleſijs, quia quamuis vna ſit eccleſia, quia vnum Chriſti corpus & vna fides, tamen plures ſunt eccleſiæ particulares, vt plura corporis membra: ſicut dicimus eccleſiam Romanam omnis alia eccleſia debet imitari. In hoc ergo oſtendit dilectionẽ proximi. d. *In eccleſijs benedicam te, domine.*
Benedicere. Quid. n. eſt benedicere dominum, niſi ſic viuere vt exemplo boni operis cæteri ad Dei laudem inducantur? vnde glo. dicit. *In eccleſijs benedicam te, domine:* Huic dilectioni Dei adiunge dilectionẽ proximi. Quia non occultabo eis quos vocaſti, benedictionem & gratiam tuam: vt per me benedicaris ab illis, qui meo exemplo & doctrina informantur ad benedicẽdum. Benedicere enim Deum in eccleſijs, eſt viuere, vt ſuo exemplo per mores aliorum Deus benedicatur. Qui
Pſal. 67 enim benedicit Deo lingua & nõ factis, non verè benedicit. Sic enim dicitur. *In eccleſijs benedicite Deo domine.*

PSAL. XXVI.

D*ominus illuminatio mea, & ſalus*
379 *mea: quem timebo?*

2. q. 7. teſtes.

Pſal. 67

PSal. hic talem habet titulum, *In finem Pſa. Dauid priusq̃ liniretur.* Pro cuius intellectu ſciendum, ꝙ Dauid ter fuit inunctus in regẽ. Primò à Samuele in Bethlehẽ, cũ adhuc eſſet in domo patris. Ex qua vnctione habuit ius regni, ſed non poſſeſſionẽ. Et ex illa vnctione habuit ſpũm propheticũ, & directus eſt in eum ſpiritus domini. Secũdò fuit inunctus in regẽ in Ebron, qñ, ſ. mortuo Saule, venit in Ebron, & ſuper tribũ Iuda ſolum incepit regnare. Isboſeth autẽ filius Saulis regnauit ſuper vndecim tribus: & hoc durauit ſeptẽ annis & ſex menſibus, vt habet. 2. Reg. 2. Deinde verò interfecto Isboſeth à Rechab & Banaa, congregatus fuit oĩs Iſrael, & vene-
E runt ad Dauid in Ebron, & ibi vnxerunt Dauid in regẽ ſuper oẽs duodecim tribus. Et poſt aſcendit in Hieruſalem, & regnauit in pace, vt habetur 2. Reg. 5. Ad propoſitum ergo qñ titulus dicit, *In finẽ Pſal. Dauid priusquam liniretur*, hoc intelligitur de iſta tertia vnctione, quæ fuit generalis, in qua poſſeſſionem totius regni accepit. Quia antequam iſta tertia vice eſſet vnctus, hunc Pſal. fecit, ſe diſponens deuote ad iſtam vnctionem recipiẽdam poſtquam regnauit in pace. Sed quia hæc omnia in figura contingebant *Vnctio David.*
F illis, quia omnia figurabant Chriſtum, & eius membra, ideo ſciẽdum ꝙ olim duo genera perſonarum inungebantur, quod huc vſq; hodie ſeruatur. ſ. reges & ſacerdotes. In quibus ſignificabãt vnus Chriſtus, qui eſt verus rex, veruſq; ſacerdos. Rex, quia nos regit, & ducit. Sacerdos quia pro nobis interpellat, & ſacrificium Deo pro nobis obtulit non vtiq; aliud q̃ ſeipſum. Nos autem quia ſumus Chriſti membra: ideo vnum ſumus in Chriſto. Vñ & dicimur Chriſti. i. Chriſtiani, quia per ipſum omnes vngimur, quia de pleni
G tudine eius omnes accepimus gratiam pro gratia. Vnde ſicut Dauid tribus vicibus fuit inunctus, ſic conformiter & nos vngimur. Primo enim Dauid fuit vnctus in ſignum regni ipſius futuri, ſic & nos *Nota tres vnctiones David.* in ſignum regni æterni percipiendi, primo vngimur in baptiſmo, & in alijs ſacramentis. Et ſicut Dauid poſt primam vnctionem multos hoſtes habuit, ſic & nos poſt baptiſmalem gratiam multos hic patimur hoſtes. Secundò vngimur particulariter in reges, qñ poſt mortẽ anima beatificatur. Sed tertiò erit vnctio gene-
H ralis gratiæ, quando in fine ſimul anima cum corpore beatificabitur. Quia tunc in reges vngemur, cum duplici ſtola. ſ. animę, & corporis. Eſt ergo ſenſus tituli iſte. *In finem Pſal. Dauidis*, i. iſte Pſal. dirigens nos in finem futuræ conſummationis attribuitur ipſi Dauid. ſ. cuilibet fideli, agens de hoc ꝙ *priusquam liniretur*, ſecũdo. i. ante ſtolam beatitudinis, Intentio aũt tota eſt monere fideles, ne quis poſt primam vnctionẽ torpeat. ſed ad ſecundam diligenter ſeparet. His præmiſſis, primò dicam ſenſum literæ.

Et

Et conſequenter ſignificatũ per literã. Quantum ad primum ſciendũ, vt dicũt Hebræi, & eſt valde veriſimile, quòd Deus promouet aliquem ad aliquã dignitatẽ, dat ei gratiam, per quã conuenienter illã aſſequi poſſit. Et hoc, niſi promotus apponat ei obicẽ. Et ideo Dauid promotus ad regnũ, ad illam actionem ſe præparauit deuotè, & hunc pſal. fecit. Et diuidiẽ in partes tres, ſcḋm quòd Dauid tria à Deo petit neceſſaria ad debitè exequendum regiæ dignitatis officium. Primum eſt contra aduerſarios fortitudo, & conſtantia. Secundũ eſt quoad Dei cultũ deuotio, & reuerentia ibi. *Vnam petij à Domino.* Tertiũ eſt in bonis operib. continuatio, & pſeueratio. ibi, *Adiutor meus,* &c. vt Nic. de Ly. Quantum ad intellectum ſignificatum per literam, notandum, quòd ſicut Dauid trib. vicib. fuit vnctus, ita & quilibet verus fidelis, & Chriſtianus trib. vicib. per Dei gratia inungitur. ſ. in Baptiſmo, in beatificatione animæ, & in beatificatione reſuſcitati corporis. Et ſecundum hoc pſal. diuiditur in duas partes. Quia primò agit de prima vnctione, quæ fit in baptiſmo. Secundò de ſecunda, quæ fit in beatitudine ſiue in cęlo, ſecunda ibi. *Credo videre bona Domini.* Prima in duas, quia primò agit de multis gratijs, quæ in prima vnctione cõferuntur. Secundò de multis aduerſis, quæ illã conſequũtur ibi. *Exaudi, Domine vocem meam qua clamaui.* Prima in duas, quia primò oſtẽdit virtutes, quæ danẽ in baptiſmo, ſecundò oſtendit effectũ virtutum, ibi, *Dum appropiant,* &c. Quantum ad primũ ſciendũ, quòd in ſacramento baptiſmi infunditur fides, charitas, & ſpes, & ſi nõ quoad actũ, tñ quoad habitum. Cum ſine illis virtutib. nullus ſaluari poſſit: quomodo ſaluarentur paruuli baptizati, ſi non darentur eis dictæ virtutes in baptiſmo? Et hæc determinatio eccleſiæ habetur. ſ. in Clementinis cap. 1. vbi Dominus Papa tractatis duabus opinionibus, de efficacia baptiſmi concludens dicit. Nos autem attendentes generalem efficaciã mortis Chriſti, quæ per baptiſmum applicatur pari ter omnibus baptizatis ſecundum opinionem, quæ dicit tam paruulis quam

Baptiſmus.

A adultis conferri in baptiſmo informantem gratiã, & virtutes, tanquã probabiliorem: & dictis Sanctorum, & modernorũ Theologorũ magis conſonã, & cõcordem: ſacro approbante concilio, duximus eligendam. Ad propoſitum ergo cum per fidẽ, & alias virtutes illumineẽ anima, ſequitur quòd in prima vnctione baptiſmali Deus dans animæ fidem, & virtutes, ipſam illuminat. Et hoc eſt, quòd pſal. in perſona noui Chriſti militis prima vnctione, i. baptiſmali inunctus gratia. d. *Dominus illuminatio mea.* q. d. Nõ

Illuminatio.

B ego mihi ſum lux, ſed Chriſtus, qui per ſuã gratiam illuminat oẽm hominem venientem in hunc mundum. Quod ideo dicit, quia peccatum mentem excęcat. Excęcauit eos malitia eorum: & naturã ad bonũ exequendum debilitat peccatum, peccauit Hieruſalem, propterea inſtabilis facta eſt. Cũ ergo iſta prima inunctio tollat peccatum, ſequitur quòd aĩam illuminat, & fortificat. Quæ duo notans Pſ. d. *Dominus illuminatio mea,* quoad primum. *Et ſalus mea,* quoad ſecũdum. Et hoc contra infirmitatẽ naturæ, vt ſcilicet iam poſſim reſiſtere peccato. Quo

Sap. 2.

C niã, vt dr̃ pſ. 36. Salus autem iuſtorum à Domino eſt, & protector eorũ in tp̃e tribulationis. Ex quo ſequitur, quòd nullũ hominem debes timere. Et ideo interrogatiuè ſubdit. *Quem timebo?* i. nullũ timebo hominem. Quia nullus poteſt contra Dominum. Quiã ergo hic agitur de efficacia primæ vnctionis: notandum quòd vt doctores dicunt, baptiſmus multas hẽt efficacias: quas his paucis verbis Pſ. comprehendit. d. *Dominus illuminatio mea,* &c. Prima eſt, quia culpã tollit origina-

Nota hic bene efficacia baptiſmi.

D lẽ. de conſec. diſt. 4. firmiſſime. Et extra, de baptiſmo & eius effectu, Maiores. Secundo omnẽ culpã delet actualem, de conſec. diſt. 4. regenerante. Vbi dicitur, quòd carne contrahitur tantummodo peccatum originale, ſed regenerante Spirituſancto, etiam omnium voluntarioiũ fit remiſſio peccatorum. Tertiò tollit omnem pœnam peccato debitã de pœ. d. 7. hoc autẽ qualiter & li. 4. d. 4. Quartò aperit ianuam cœleſtem, vnde ſi baptizatus mox decederet, continuo ad patriam euolaret. Extra de presbyterorum

E rum non baptizato.c. debitum. Quinto
fomitem extenuat, licet concupiſcentiã
non euacuet, de cõſec. diſt. 4. c. 2. Sextò
diſpenſat cum contrahent in ſecũdo, vel
tertio gradu. li. 4. de diuortijs, c. gaudea-
mus. Et ibi allegatur ratio, qa baptiſmus
ideo inſtitutus eſt, nõ ut ſoluat coniugia,
Queſtio. ſed ut peccata deleat. Circa prædicta sũt
D. lata- aliqua dubia. Primum vtrum ſit bonum,
tio bapti baptiſmum uſq; ad finem uitæ differre,
ſmi. quia cum baptiſmus tollat omnem cul-
pam, & pœnam: talis ſine aliqua purgato-
rij pœna trãſiret ad cœlum, & ſic utili-
tas magna foret, ſacramentum differre. F
Reſpon. Reſpondeo, quod laudabile eſt, ꝙ quàm
citius commodè fieri poteſt, baptizetur
infans. Ratio prima pp mortis periculũ,
quia cũ ſint fragilis naturæ, citò, & facili-
ter moriuntur, ſecundò pp infeſtationes
dæmonum, qui non habent tantam pote
Quæſtio. ſtatem ſuper baptizatos. Secunda eſt, po
Baptiſmi ſito ꝙ quis uelit baptizari. quem ſacer-
ſimonia. dos non vult baptizare, niſi ſibi certo da
Io. i ſum to precio, nunquid tali licet in eo caſu
ma li. 3. pro baptiſmo aliquid dare, & emere ba-
tit. 24. q. ptiſmum. Reſponſio. Ioan. in ſumma. d. ꝙ
20. in tali caſu à tali licet aquam emere pro G
baptiſmo faciendo, ẽt ſi aqua conſecra-
ta eſt, ſed non licet dare pecuniã pro ba
ptiſmo faciẽdo, nec pro ſe ſi talis ſit adul
tus, quia in tali caſu ſufficit baptiſmus
flaminis, nec ẽt pro paruulo, quia nõ sũt
facienda mala ut eueniant bona. Et ſub-
Roma. 3 dit, ꝙ ſm Alexand. in tali caſu põt redi-
mere uexationẽ ſui iuris, ſi baptizandus
ſit adultus: ẽt pro paruulo, quem vult ba
ptizare. Sed Thomas dicit, ꝙ primũ me-
Quæſtio. lius eſt. Tertia dubitatio eſt, poſito ꝙ nul
lus poteſt regenerari, niſi ſit generatus,
aliquis naſcẽs eſt in periculo, apparet ex- H
tra uentrẽ matris ſm aliquam partem, ſi
de periculo timetur, nunquid põt bapti-
zari illa pars, quæ apparet extra matris
Reſpon. vterum, ut totus dicatur baptizatus? Re
ſpondeo ꝙ ſic, quia quæcunq; pars cor-
poris eius appareat, ipſa eſt animata ani-
ma rationali, & humana, cum ipſa ſit in
toto corpore, & tota in qualibet parte
corporis. Et p conſequẽs quæcunq; par-
te baptizata, baptizatum eſt animal hu-
manum: & per conſeques homo, & non
alius homo quàm ille puer, igitur ille

E puer eſſet baptizatus. Sed pone caſum: *Quæſtio.*
apparet aliqua pars extra, baptizans cre
dit, ꝙ ſit maſculus, & baptizans cũ impo
nit ei nomẽ Petrus, poſtea totus exit &
eſt fœmina, nunquid verè eſt baptizatus?
Rñdeo ꝙ talis baptizãs aut erat inten- *Reſpon.*
tionis baptizandi maſculũ, ſic ꝙ nullo
modo fœminã, aut baptizãdi illũ fœtũ,
ſiue maſculus eſſet ſiue fœmina, primo
modo nõ eſt baptizatus, ſecundo modo
ſic. Conſimilis caſus eſt de uolente con-
ſecrare decẽ hoſtias, & ante ſe habet un-
decim. Vnde dicunt doctores, ꝙ in tali ca
F ſu debent imponi nomina communia tã
maſculis quàm fœminis, vt Bonagratia,
Bonauentura, & ſimilia, &c.

Dñs protector uitæ meæ: à quo trepidabo? 380

CONſequenter hic hoc alijs uerbis
confirmat d. *Dominus protector*, &c.
q. d. Quẽ debeo timere? certe nullum,
quia *Dominus protector vitæ meæ*. i. dñs mi
hi uitam uirtutum in baptiſmo, quem ẽt
protegit, ideſt, conſeruat niſi ponam obi-
cem. Ideo non ait Dñs dator uitæ meæ,
quia hoc poſuit in primo uerſiculo: ſed
G *Dominus protector*, ideſt conſeruator. Et
ideo *à quo trepidabo?* interrogatiuè poni-
tur, ideſt quem vel quid trepidabo. q. d.
nec aliquid, nec aliquem, quia ad omnĩ
potentem Deum pertineo, qui me illu-
minat, ſaluat, & protegit, ideo nullum ti-
meo præter ipſum, dicit ergo. *Dominus
protector vitæ meæ*. i cõſeruator. Quid. n.
ualeret aut quomodo ſubſiſteret uita
gratiæ data in baptiſmo, niſi ab ipſo Deo
dãte conſeruaretur? certe nihil. Nam
ut dicit Greg. ſuper illo uerbo Iob 23. Ip *Greg. 16*
ſe ſolus eſt. Nunquid non ſunt Angeli: *mor. ca.*
H & homines, cœlum, & terra, &c. Et certè *18.*
ſcriptum eſt, creauit ut eſſent oĩa. Cum *Gen. 1.*
ergo in rerum natura tam multa ſunt, *Eſſe.*
cur beati uiri uoce dicitur, Ipſe. n. ſolus
eſt? Sed aliud eſt eſſe, aliud principaliter *Cõſerua-*
eſſe, aliud mutabiliter eſſe, aliud immu- *tio Dei.*
tabiliter eſſe. Sunt. n. omnia, ſed princi-
paliter non ſunt, quia ni ſemetipſis mi-
nimè ſubſiſtunt: ni gubernãtis manu te-
neantur, eſſe nequaquam poſſunt. Et in-
fra. Cuncta quippe ex nihilo facta ſunt,
eorumq; eſſentia rurſum ad nihilum tẽ
deret, niſi ea auctor omnium regiminis
manu

Digitized by Google

manu retineret, &c. Sic ergo, & de vita A
virtutum quomodo à Deo in baptiſmo
data ſubſiſteret niſi ab ipſo Deo conſer-
uaretur? Et hoc eſt, quod notans Pſal. d.
Dominus protector vitæ meæ, &c.

381 *Cum appropiant ſuper me nocentes, vt edant carnes meas.*

6 q. 1. ſũ ma. CONſequenter hic oſtendit quãtum
effectũ hẽat virtus a Deo in baptiſ
mo infuſa. Et diuiditur in tres partes ſm
ꝙ tres hẽt effectus. Qm̃ primò aduerſi-
tatis expellit timorẽ, ſcdo fęlicitatis in-
Aduerſitas. funditamorẽ, ibi. *Vnam petij a Dño.* ter- B
tiò æternitatis concedit honorẽ. ibi. *In pe
tra exaltauit me.* Quantũ ad primũ nota,
ꝙ aduerſa ſunt multiplicia, ſ. corporis, fi
dei, & temporaliũ rerũ. Et oĩum iſtorum
gratia in baptiſmo collata expellit timo
rem. ſ. hæreticorũ. ibi. *Qui tribulant me.*
Timorẽ mundi, ibi, *Si conſiſtãt aduerſum
Timor. me caſtra.* Primò ergo virtus in baptiſmo
data. ſ. ſi ſm illã viuamus expellit timo-
rem corporis, qđ, notans dicit. *Dum ap-
Pęna tẽporalis. propiant ſuper me nocentes,* &c. Nocentes
.n. & inimici temporales corpus poſſunt
occidere, aĩam aũt lædere non poſſunt. C
Sed quid timẽda ſunt dãna corporis vbi
ſalus aiæ cõſiſtit? certè minimè, quia cor
pus datũ eſt in ſeruitium aĩæ, & ipſi ſub
ditur, & non econtrario. Et hoc eſt, qđ
dicit. *Dum appropiant ſuper me nocentes.* ſ.
& mali. Ad hoc ſolum appropinquãt, *vt
edant carnes meas,* quia. ſ. aiæ, & virtutib.
eius nocere non poſſunt. Sic .n. & Chri-
ſtus docebat, d. Nolite timere eos, qui oc
a Mt. 10 cidunt corpus, aĩam autem non poſſunt
occidere, ſed potius eum timere, qui põt
animã, & corpus perdere in gehennam D

382 *Qui tribulant me inimici mei ipſi infirmati ſunt, & ceciderunt.*

De pę. d. 1. homicidiorũ. OStendit hic, ꝙ expellit timorem
fidei, ideſt, hæreticorũ impugnan-
tium fidem. Hæretici enim in primitiua
eccleſia multum ipſam tribulauerunt. &
ipſam deſtruere conabantur, quia fidem
catholicam, in qua vnitur eccleſia, de-
ſtruere conabantur, vt puta Arriani vni
Hęretic⁹ tatem eſſentiæ negabant in Deo. Sabel-
liani negabant trinitatem perſonarum.
Euthyces negabat verbum veram ho-

A minis carnem aſſumpſiſſe, & ſic de alijs.
Et ſic diuerſis hæreſib. eccleſia tribula-
bant, vñ eccleſię Smyrnę dr̃ Apo. 2. Scio 24 q. 3.
tribulationẽ tuã, quia blaſphemaris ab quidam
ijs, qui dicunt ſe Iudæos eſſe, & nõ ſunt, autem.
& iſti ſunt hæretici. Sed tñ eccleſia per
gratiam Chriſti ſibi datam, hanc hæreti-
corum aduerſitatem ſuperauit, & vicit,
quia hæretici proſtrati ſunt, & defecerũt
fides eccleſiæ manet. Et hæc notãs dicit.
Qui tribulant me inimici mei. ſ. hæretici,
infirmati ſunt, & ceciderunt, quia. ſ. veri-
tati fidei conuicti ſunt, & exterminati.
B Vel in bonum põt accipi, *Ipſi infirmati
ſunt, & ceciderunt,* vt intelligatur ipſi in
firmati ſunt in eo, ſ. qđ malè defendebãt
vt ne ad fidẽ conuerſi meliora credant.
Et ſic ceciderunt, quia colla ſua iugo fi-
dei ſubmiſerunt. Sic .n. de iſtis inimicis, ſ.
hæretici prædixerat Pſ. in perſona eccle-
ſiæ dicens. Perſequar inimicos meos, & Pſal. 17
comprehendam illos, ſ. per prædicationẽ
fidei non conuertar, donec deficiant, ſ. ab
erroribus ſuis confringam illos, nec pote
runt ſtare, cadent ſubtus pedes meos.

C *Si conſiſtant aduerſum me caſtra, non timebit cor meum.* 383

HIc oſtendit conſequenter, ꝙ gratia 3. q. 3.
in baptiſmo data excludit timo- Maximiani.
rem contra aduerſitates mundi tã viſibi
les quã inuiſibiles. De viſibilibus .n. ad-
uerſitatibus illatis ab hoĩbus mundi d.
Si conſiſtant aduerſum me caſtra. Caſtra
enim dicuntur congregatio militũ con- Caſtra.
tra hoſtes ad alios inuadendũ, & expu-
gnãdum. Et ſic per caſtra intellige inimi
cos homines nos per aduerſa perſequen
tes, ut noſtra bona tollant vel honores.
D Iſtis irritatus fuit Moſes, & Aaron pſal.
105. Irritauerunt Moſen in caſtris, Aarõ
ſanctum Dñi. Sed talia caſtra gratia Dei
facit nos non timere. Et hoc eſt, qđ ſub-
dit. *Nõ timebit cor meũ,* nec mirum, quia
per gratiam baptiſmalem Dñs eſt nobi-
ſcũ. Si ambulauero in medio vmbrę mor Pſal. 22
tis, non timebo mala, qm̃ tu mecum es.

Si exurgat aduerſum me prælium, in hoc ego ſperabo. 384

HIc conſequenter oſtendit, ꝙ gra-
tia excludit timorẽ bellorũ ſpiri-

Digitized by Google

tualium, ſ dæmonum, & vitiorum. Quod
clarè figuratum fuit in Iuda Machabæo,
2. Mac. 3. de quo dr̃. Quod Iudas ſuccinxit ſe ar-
ma bellica in prælijs, & protegebat caſtra
Timor. gladio ſuo. Vbi nota q; per Iudam Ma-
Bellum. chabæum rectè figuratur quilibet fidelis
Praliũ. gratia baptiſmali perunctus, qui fidem
cõfitetur, quam in baptiſmo recepit, vñ
& Iudas confitens interpretatur. Hic va
rijs prælijs vitiorum a dæmonibus pro-
pulſatur, qm̃ ut apparet ex diſcurſu li-
bri Machabæorum, Iudas ſeptem ſuſti-
nuit prælia famoſa, & deuicit, quæ clarè
ſignificant bella ſeptẽ vitiorum, quib. ad
uerſum nos inſurgunt dæmones, in qui-
Bellum multiplex. bus tñ fuit victorioſus. Nã illa prælia ſi-
gnificant prælium primum turbationis,
& iracundiæ. Secundũ liuoris, & inuidię.
Tertium cupiditatis, & auaritiæ. Quar-
tum torpoſitatis, & acidiæ. Quintũ car-
nalitatis & luxurię. Sextum glorioſitatis,
& gaſtrimargię. Septimum elationis, &
ſuperbiæ. Primum prælium quod habuit
Iudas contra ſe fuit Apollonij ducis Sa
1. Mac. 3 mariæ. Congregauit Apollonius gentes
ad bellandum contra Iſrael, & cognouit
Iudas, & exiuit obuiã illi, & occidit illũ,
& gladium Apollonij abſtulit, & erat pu
gnans in eo omnib. diebus Per hoc .n ſi-
gnificatur præliũ iracundiæ. Apollonius
Ira. .n interpretatur admirabilis, Et quæ res
magis admirabilis eſt, quam ſit iracundia
per quam iratus miranda facit, & mõ-
ſtruoſa, quæ hoiem, manente humana fi-
gura corporis, intus in crudelem beſtiã
Pſal. 56 conuertit? Huius Apollonij gladius eſt
lingua hoĩs irati mordax, & acuta. Lin-
gua eorum gladius acutus. Sed iſte pro-
prio gladio occiditur, quia lingua pro-
pria condemnatur. Ex verbis tuis con-
demnaberis. Iſto gladio bellum iracun-
diæ ſuperat, qui patienter verba ſuſtinet
Pro. 16. iracundi Melior eſt vir patiens viro for-
ti Et de tali, qui patientia bellum iracun
3. Reg. 2 diæ ſuperat dr̃, Effudit ſanguinem belli
Inuidia. in pace. Secundũ prælium contra Iudam
1. Mac. 3. fuit Seron, de quo dicitur, quòd ait Se-
ron Faciam mihi nomen, & glorificabor
in regno, & debellabo Iudam. Et tamen
ſequitur quòd contritus eſt Seron, &
exercitus eius in conſpectu Iudæ. Per
hoc ſignificatur bellum liuo ris, & inui-

E diæ. Seron .n. interpretatur cantans triſti-
tiam, & ſignificat inuidum, qui ſicut de
alieno bono triſtatur, ſic de malorum mi
ſeria lætatur, & cantat. Interpretatur ẽt
Seron carbo murmurantium, quia inui-
di ſemper a tergo, & poſt murmurando
præliantur, & proditorie, de quib. dr̃. In-
tellexit Ioab bellũ ex aduerſo, & poſt ter
gum contra ſe fieri victoriã. Tertium bel
lum contra Iudam fuit Gorgiæ, de quo
dixit Iudas. Melius eſt nos mori in bello 1. Par.
quam videre mala gentis noſtræ, & ſe- 29.
quitur qũo in illo bello fugatus eſt Gor Acidia.
F gias. Et hoc ſignificat prælium torpoſita- 1. Mac.
tis, & acidiæ, qm̃ Gorgias interpretatur 3.
diuidens luctum vel præciſio luctantiũ,
Et ſignificat otioſos, qui quietem quæ-
rentes in præſenti à luctu, & labore ſpiri
tuali ſe auertunt. Scientes, q; diabolus il
los bellando pulſare negligit quos quie-
to poſſidet iure Tales .n. quamuis diabo
lo reſiſtere poſſent, viſo tñ labore belli
ad aduerſarium ſe ſubijciendo conuer-
tunt, de quib. Pſal. Filij Effrem intendẽ- Pſal. 77
tes, & mittentes arcum, conuerſi ſunt in
die belli. Quartum bellum fuit Lyſię, 1. Mac.
G de quo dr̃. Congregauit Lyſias exerci- 3.
tum, vt debellaret Iudã, & ſequitur qũo
a Iuda in prælio fuit ſuperatus. Et ſigni
ficat bellum carnalitatis, & luxuriæ Lyſias Luxuria
.n. generans interpretatur, & ſignificat
peccatũ luxuriæ, quod circa partem gene
ratiuã verſatur, & tales decipiuntur, qa
huius prælij mala non aduertunt. De Sap. 14.
quibus dr̃, q; in magno viuẽtes bello tot,
& tam magna mala pacem appellant, &
q; de bello luxuriæ intelligat, ſubdit de
illis dicens, Neque vitam, neque nuptias
mundas cuſtodiunt, & cæt. Quintum fuit Gula.
H bellum filiorum Eſau, de quo dicitur. 1. Mac.
Debellabat Iudas filios Eſau in Idumęa. 5.
Eſau enim qui pro edulio lentis primo-
genita vendidit, bellum ſignificat gulæ.
Et quia peccatum gulæ communiter ho
minem ad inopiã ducit, ideo de tali bel-
latore dicitur. Vir bellator deficiens per Eccl. 26
inopiam. Sextum fuit bellũ Timothæi, Auaritia:
de quo dicitur. Vidit Iudas, quod incœ- 1. Mac. 7
pit bellum, &c. ſequitur. Et cognouerũt
caſtra Timothæi, q; Iudas Machabæus
eſſet, & fugerũt a facie eius. Et ſignificat
prælium auaritiæ, nam Timothæus, qui

bene.

beneficus interpretatur, ſignificat auaros A
per oppoſitũ, ſicut piſcina dr̃ a piſcibus,
quia piſcibus careat. ſic ꝑ oppoſitũ aua-
rus dr̃ beneficus, quia nulli benefacit, cõ-
tra quos ait Iudas. Nõ concupiſcatis ſpo-
1. Mac. 4. lia, quia bellum contra nos eſt. Septimũ
fuit bellũ Nicanoris: Commiſerunt præ-
Superbia liũ, & contrita ſunt caſtra Nicanoris, &
1. Mac. 7. cecidit ipſe primus in prælio. Et ſignifi-
cat bellum ſuperbiæ. Nicanor.n. qui in-
terpretatur ſtans lucerna, ſignificat ſup-
bos, qui ſupra cæteros ſtare volunt, & lu-
centes apparere. Vnde de bello ſuperbo-
rũ poteſt dici illud. Induebant ſe gloria, B
& ſtolis belli. Ecce ergo quot bella dæ-
monũ, ac vitiorum nos infeſtant, q̃ oĩa fi-
guratiuè ſuperauit Iudas, quę omnia per
Dei gratiã ſuperare poſſumus, quod be-
nè notans hic Pſal. in hoc dicit. *Si exur-
gat aduerſum me prælium ego ſperabo.* ſ. in
dono gratiæ, mihi in baptiſmo collato.

385 *Vnam petij à Domino hanc requiram, vt
inhabitem in domo domini omnibus die
bus vitæ meæ.*

De cõſecr. diſt. 5 non mediocriter

CONſequenter hic oſtẽdit, ꝙ gratia
in baptiſmo collata fœlicitatis con
cedit, uel infundit amorem. Vbi notan-
dum, ꝙ gloria æterna rectè per unum ſi-
gnificatur, tum ꝑꝑ obiectum fœlicitatis,
qđ eſt unus Deus. Erit rex unus omni-
bus imperans. Tum propter gloriã, quæ
ſucceſſione temporum nõ uariatur, ſed
Pſal. 83. tota in præſenti æternitatis cõſiſtit. Me-
lior eſt dies vna in atriis tuis ſuper mil-
lia. Tum ꝑpter perfectionẽ Charitatis,
1. Cor. 6 quia ibi oẽs beati ſunt vniti. Qui adhæ-
Eſa. 19. ret Deo vnus ſpiritus eſt cum eo. Et ideo
de ciuitate ſuperna in qua omnibus cla-
rè lucet Sol iuſtitiæ, qui eſt Chriſtus, dr̃,
Ciuitas ſolis vocabitur vna: quia ibi nul-
la diſcordia, ibi nulla diuiſio voluntatũ.
Et de hac vna ciuitate dicit. *Vnam petij
à Domino.* ſ. nõ gloriam temporalem, nõ
diuitias, & huiuſmodi, quæ unum dici nõ
poſſunt, quia ex ſe diuiſionem, & diſcor
diam generant, & conſeruant. Et de iſta
una, gloria, uel ciuitate cęleſti ſubdit.
Hanc requiram. ſ. bonis operibus ad illã
me diſponendo. Et ad quid: *ut inhabitem
in domo domini.* i. in cœleſti patria. *Omni-*
A *bus diebus uitæ meæ.* ideſt, omnibus die-
bus, quibus anima uiuet, quæ. ſ. æterna-
liter uiuet, quia immortalis. Vel per *unã* *Fides:*
intellige fidẽ catholicam, quæ eſt una in
omnibus fidelibus tam ueteris, quàm no
ui teſtamenti, ut oſtendit Gregor. Hæc *Gregor.*
eſt illa uirtus, quam primò quærit bapti
zãdus, cui primò proponitur, quid quę-
ris ab eccleſia? qui reſpondet, fidem. Et
de hac dicitur. Vnus Deus, vna fides, vnũ
baptiſma. Dicat ergo quilibet fidelis. *Epheſ. 4*
Vnam. ſ. fidẽ catholicam *petij à domino.* ſ.
in baptiſmo. *Et hanc requiram ut inhabi
B tem in domo Domini,* &c. ideſt in eccleſia
catholica, quę eſt Domus Domini. 1. Ti-
mo. 3. Domus Dei eſt eccleſia. Et hoc
ideo alijs uerbis explicat dicens.

Vt uideam uoluntatem Domini, & ui- 386
ſitem templum eius.

VOluntas.n. Domini ſolum propriè *Volũtas*
uidetur in patria. Vbi nota, ꝙ Do- *Dei mul*
mini uoluntas quamuis in ſe ſit una, tñ *tiplex.*
apud nos dicitur multiplex. ſ. Voluntas
ſigni, uoluntas beneplaciti. Voluntas ſi-
gni, ut ſunt præcepta eius. Et hæc nõ eſt
C efficax, qa multoties præcepit Abrahæ
immolare filium ſuũ, quẽ nolebat immo
lari, ſed hoc ideo præcepit, ut eius obedi
entia mundo manifeſtaretur. Et ẽt mul-
toties aliqua præcipit, quæ noſtra uolun
tas rebellis non perficit, ſicut patet de ꝑ-
ceptis eius. Voluntas aũt beneplaciti eſt
efficax, & omnipotẽs, ſic.n. oĩa, quæ uult
fieri fiunt, & nihil ei reſiſtere põt, iuxta
illud Pſal. Omnia, quæcunque uoluit
Dominus, fecit in cœlo, & in terra. Ad
propoſitũ ergo, quamuis.n. in præſenti
volũtas ſigni ſit multis manifeſta, non tñ
D uoluntas beneplaciti, quia illa determina
ta eſt de omnibus etiam futuris. Et ideo
ſicut neſcimus euentum futurorum, ſic
etiam neſcimus Dei uoluntatem. Beati
autem in patria clarè uidentes diuinam
eſſentiam, in ipſa clarè uident diuinã uo
luntatem, & quid Deus efficaciter fieri
uelit, & quid non. Et hoc deſiderãs Pſal.
d. ꝙ *unam petij à Domino,* &c. Ad quid?
Vt uideam uolũtatem Domini, & ideo di-
citur Pſal. 102. Notas fecit uias ſuas Mo-
ſi, filijs Iſrael uoluntates ſuas, Iſrael nã-
que uidẽs Deũ interpretatur, & ſignifi-

cat comprehēſores beatos. Si aūt per ly, vnam, fides intelligatur, quando dicit, *Vnam petij à Domino*,&c.tunc ſic exponitur. *Vt uideam uoluntatem Domini*, ut
Templū. per fidem intelligam Domini uoluntatē
Colo. 1. .i.eius præcepta,quæ ſolus ille uidet pro-
Ioan. 1 2 priè,qui illa perficit,& implet. *Et uiſitē templum eius.* Quantū ad primū ſenſum, templū Domini propriè eſt corpus Chriſti,in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, de quo templo ait Ieſus Soluite templum hoc,&c.Hoc aūt dicebat de templo corporis ſui.Viſitabit aūt templū hoc,qn̄ corporeis oculis poſt reſurrectionem uidebitur. Et ſic uidere uoluntatem Domini ſpectat ad ſtolā animæ, ſed uiſitare tēplum ad ſtolam corporis pertinet. Quantū verò ad ſecundā expoſitionem eſt ſenſus *Vt uiſitem templum eius*.i. ut per fidem faciam templū Domini,qui non requieſcit niſi ſuper humilem,& quietum. Sic.n.auſtis fidelibus
1. Cor. 3 dicit Apoſtolus.Templum ſanctum Dei eſt,quod eſtis uos,& ſpiritus Dei habitat in uobis. Et ne prædicta poſtulans præſumptuoſus uidearur, aſſignat conſequēter rōnē,quare iſta ſperando poſtuler.d.

387 *Quoniam abſcōdit me in tabernaculo ſuo, in die malorum protexit me in abſcondito tabernaculi ſui.*

Tabernaculū. VBi notandum, q per tabernaculū hic idē ſignificatur,quod per tem-
Pſal. 18 plū.ſ.humanitas Chriſti, quæ Dei taber-
Abſcōditum. nacŭlum,& habitatio erat de qua dr̄. In ſole poſuit tabernaculū ſuū. Abſconditū
Coloſ. 2. uerò tabernaculi eſt diuinitas quæ in Chriſti humanitate latebat, ut ait Apoſtolus,in quo ſunt omnes theſauri ſapiētiæ,& ſciētiæ Dei abſcōditi.Abſconduntur autem hæc à nobis, ſ.tam humanitas
Fides. Chriſti,quàm diuinitas per fidē.Quia antiqui patres illa per fidē credebant, quæ non uidebant, quia fides eſt de non uiſis: Et ſic dicimur in illis abſcondi, quia illa abſcōdunt à nobis. Sic n dicebat Paulus. Loquimur Dei ſapientiam in myſterio, quæ abſcondita eſt. Iſta aūt abſconſio fidei non durat niſi per tempus uitæ præſentis,quia in futuro euacuabitur fides, quia uidebimus eum ſicuti eſt. Sic ergo

E reddens rationem quare unam petijt,ut uideat uoluntatem Dei,d. *Quoniam abſcōdit me in tabernaculo ſuo* i.dedit mihi fidem humanitatis Chriſti.Et etiam *protexit me in abſcōdito tabernaculi*.quia dedit mihi fidem diuinitatis eius, & hoc *in die malorum*.ſ. in tēpore vitæ præſentis, in quo mala regnant tam culpæ q̃ pœnæ.Si ergo per fidem ſaluamur, dicente Apoſtolo. Gratia ſalui facti eſtis per fi- Epheſ. 2.
dem Quid mirum,ſi unam petijt,&c. cū mihi iam in baptiſmo dederit fidem?

F *Impetra exaltauit me. & nunc exaltauit caput meum ſuper inimicos meos.* 388

24. q. 1. loquitur

HIc conſequenter oſtēdit, q gratia baptiſmalis cōcedit fœlicitatis honorem.Vbi nota, q nōie petræ Chriſtus 1. Cor. 10.
intelligitur,dicente Apoſtolo.Petra aūt erat Chriſtus. Exaltamur ergo in petra, Petra Chriſtus
qn̄ in Chriſto beatificamur, quī in ipſo eſt diuinitas, in cuius uiſione beatificat Beatitudo.
aīa. Et in ipſo eſt humanitas uerbo unita hypoſtaticè, per quam corpus noſtrum beatificaт,iuxta dictum Chriſti. Hæc eſt Exaltare.
G uita æterna,&c.Sic ergo in petra exaltātur,qui per Chriſtū beatificati hæreditatem capiunt cœleſtem. Expecta Dñm,& exaltabit te, vt hæreditate capias terrā. & nota q loquens in perſona eccleſiæ, quæ nōdū,beatificata eſt, ſed beatificari expectat,dicit de præterito,& non de futuro.*In petra exaltauit me.* Qđ facit pp certitudinē, quam eccleſia habet futuræ beatitudinis certā ſe reddit. Beati aūt in patria,quia cōfirmati sūt in gr̄a,amplius peccare non poſſunt, quia aliter non eſſent ſecuri de ſua beatitudine, & ſi non
H eſſent beati.Et hoc notans d. *Et nunc exaltauit caput meum ſuper inimicos meos.* Quid.n. inimicorum nōie niſi dæmones Inimicus.
ſignificantur,& uitia?de quibus Pſal. 16. Inimici mei animam meam circundederunt. Quid aūt per caput niſi mens no- Dæmon.
ſtra intelligitur. Poſſide ſapientiā, & dabit capiti tuo augmenta gratiarum. Ca- Prou. 4.
put ergo noſtrū ſuper inimicos noſtros exaltatur, quando mens noſtra per gratiam confirmata, ſuis inimicis altior illis ſubijci non poteſt. Quinimo omnes dæmones, & uitia beatis ſubijciuntur,

quia

quia ponitur ſcabellum pedum beatorũ Pſ. 106. Ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum. Vnde & quilibet beatus Deo gratias agens dicit. Inimicos meos dediſti mihi dorſum. Omnibus ergo gratijs prædictis in vnctione baptiſmali collatis, ſic enumeratis conſequenter ad gratiarum actionem inſurgit dicens.

389 *Circuiui, & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam vociferationis: cantabo, & pſalmum dicam Domino.*

VBi primò notandum, quòd hoſtia vociferationis dicitur ſacramentum corporis Chriſti, qui ſolus hoſtia ſufficiens pro noſtra redemptione fuit. Vnde Gregorius dicit. Qualis hoſtia pro abſoluendis hominibus offerri poterat Deo? Neq; enim iuſtum fuit vt pro rationali homine brutorum animalium victimæ cæderentur. Ergo ſi bruta animalia pro rationali homine dignæ victimæ non fuerunt, requirendus erat homo, qui ꝓ hominibus offerri debuiſſet, vt pro rationali peccante, rationalis hoſtia mactaretur. Sed quia homo ſine peccato inueniri non poterat, & oblata pro nobis hoſtia, quæ nos à peccato mundare potuiſſet ſi ipſa peccati contagio non careret. Inquinata quippe inquinatos mundare non potuiſſet. Ergo vt rationalis eſſet hoſtia, homo fuerat offerendus vt verò à peccatis mundaret hominem, homo eſſet ſine peccato. Sed quis eſſet homo ſine peccato, ſi ex peccati commixtione deſcenderet? & ideo venit propter nos in vtero virginis filius Dei, qui pro nobis factus eſt homo. Sumpta eſt ab illo natura, non culpa, fecit pro nobis ſacrificium, corpus ſuum exhibuit pro peccatoribus ſine peccato hoſtiam: quæ, & humanitate mori, & iuſtitia mundare potuiſſet. Vocatur autem iſta hoſtia vociferationis. Nam vociferor, aris, idem eſt, quod uocem feram. id eſt, fortem emittere: Chriſtus aũt quando pro nobis ſeipſum obtulit hoſtiam Deo, clamans voce magna emiſit ſpiritum. Pro beneficijs autem à Deo receptis nihil ei pro gratiarum actione dignius hac hoſtia offerre ualemus. Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? calicem ſalutaris accipiam, &c. Tibi ſacrificabo hoſtiam laudis. Et hoc eſt, quod hic dicit Pſalm. *Circuiui*. ſcilicet, omnia beneficia prædicta, & mente conſideraui. Et ideo pro gratiarum actione *immolaui in tabernaculo eius*, ſcilicet in eccleſia *hoſtiam vociferationis*. Sed qualiter debeat immolari oſtendit d. *Cantabo, & pſalmum dicam Domino*. Vt enim ſuperius fuit dictum, Cantare eſt corde, & voce lætari. Pſallere verò, ideſt pſalterium tangere decem chordarũ, eſt manibus, & operibus obſeruare Dei præcepta. Et eſt ſenſus. Corde lętabor in Domino, & opere, & verbis gloriam Dei prædicabo, ſic enim omnibus præcipitur. Regna terræ cantate Domino, pſallite, &c.

Greg. 17 Hoſtia. Euchariſtia. Chriſtus Redẽptio. Mat. 21 Pſ. 115. Cantare Pſallere Pſal. 67

Exaudi, Domine, vocem meã, qua clamaui ad te, miſerere mei, & exaudi me. 390

POſitis gratijs, quæ nobis in prima vnctione, ſcilicet baptiſmi conferuntur, conſequenter ponit multa aduerſa, quæ illam vnctionem ſequuntur. Non enim milites ſuos Deus imbelles eſſe ꝑmittit. Et duo facit. Quia primò contra illa aduerſa adiutorium Dei poſtulat. Secundò quæ ſint illa aduerſa, explicat. ibi. *Quoniam pater meus*. Quantũ ad primum quatuor facit. Quia primò ſuam format orationem, ſecundò ſuam prætendit deuotionem, ibi. *Tibi dixit cor meum*, Tertiò Dei petit dilectionem, ibi. *Ne auertas faciem tuam*. quartò Dei implorat miſerationem, ibi. *Adiutor meus*. Quantum ad primum primò ſuam format orationem dicens. *Exaudi domine vocem meam qua clamaui ad te*. Vbi notandum, ꝙ vox, qua clamamus ad Deũ, propriè non eſt uox corporis, ſed deſiderium mentis, vt oſtendit Grego. d. Vera quippe poſtulatio non in oris eſt vocibus, ſed in cogitationibus cordis. Valentiores namque voces apud ſecretiſſimas aures Dei non faciunt uerba noſtra ſed deſideria. Aeternam etenim vitam ſi ore petimus, non tamen corde deſideramus, clamantes tacemus. Si verò deſideramus ex corde etiam cum ore conticeſcimus, tacentes clamamus. Hinc eſt, quòd in heremo populus vocibus

Vox Chriſt. Oratio. Clamor. Deſiderium. Greg. 22 mor. 18.

perſtrepit, & Moſes à ſtrepitu verborũ
tacet,& tñ ſilens aure diuinæ pietatis au
Exod. 14 ditur,cui dr̃. Quid clamas ad me? &c.Sic
ergo vox,qua clamamus ad Deũ orãdo,
eſt cordis deſideriũ,nõ ſonitus verborũ,
Et de hac dicit. *Exaudi, Dñe, vocem meã, qua clamaui ad te.*ſ.orando. Et idẽ alijs
verbis repetit d. *Miſerere meì, & exaudi me.* Vbi nota, quòd animus multoties ex
gaudio uoces multiplicat, ſimiliter ex
preſſura: ex gaudio quippe. Sic.n.& Pſ.
crebrò repetit hoc quod exultãs ſe exau
Pſal. 6. ditum eſſe cognouit d. Exaudiuit Domi
nus uocem fletus mei, Dominus oratio-
nem meam ſuſcepit. Ex preſſura,ut Pſal.
108. Fiãt filij eius orphani, & vxor eius
vidua. Sic in ꝓpoſito Pſal. tactus lætitia
ꝑꝑ unam, quam poſtulauerat, & corde
ſauciatus propter preſſuras, quas ſuſtine
bat, uoces duplicat nunc d. *Exaudi, Dñe, vocẽ meam, miſerere mei, & exaudi me.*

391 *Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea, faciẽ tuam, Domine, requiram.*

HIc ſuam prætendit deuotionem.
Facies Vbi ſciendum,quòd ſicut duplex
hominis: eſt homo,ſ.interior, & exterior, ſic du-
Eccl. 7. plex eſt facies hominis, ſ.corporalis, &
exterior,& ſpiritualis,& interior,quę eſt
anima.de prima dr̃. Filiæ tibi ſunt,conſer
ua corpus earũ, non oſtendas eis faciem
hilarem. De ſecunda dr̃. Si iniquitatem
abſtuleris à te, tunc leuare poteris faciẽ
tuam abſque macula. Et de iſta facie cor
dis hic loquitur, d. *Tibi dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea,* Aliqui.n.orando
loquuntur non Deo,ſed hominibus, fa-
cie ſui cordis non Deum, ſed homines
quærunt,ut hypocritæ, quia ſtant in an-
gulis platearum orantes,ut videantur ab
hominibus. Alij autem loquuntur Deo,
Oratio. & facie cordis ſolum Deum quærunt
orando. Quibus dr̃. Tu autem cum ora-
Matt. 9. ueris,intra in cubiculum tuum, & clau-
ſo hoſtio,&cęt.& tales deuotè orant. Et
hanc deuotionem hic de ſe oſtendens
Pſal. dicit Deo. *Tibi dixit cor meum,* ideſt
tibi corde ſum loquutus orando, non
hominibus, quorum non quæro gratiã,
ſed tuam, quibus placere non deſidero
ſed tibi,quia te ſolum quæro, ideo ſub-

E dit. *Exquiſiuit te facies mea*, non aliud
extra te. Et quia bonum non proficit,
niſi perſeuerantia cõtinuetur, ideo ſub-
dit. *Faciẽ tuam, Domine, requiram.* ideſt,
huic inquiſitioni perſeueranter inſtabo,
quia ſcribitur Matth. 10. Non qui ince-
perit,ſed qui perſeuerauerit vſque in fi-
nem,hic ſaluus erit.

Ne auertas faciem tuam à me, ne declines in ira à ſeruo tuo. 392

COnſequẽter hic petit Dei dilectio
nem. Vbi ſciendum, quòd ſignum
F dilectionis Dei erga aliquem eſt quan-
do hic ipſum flagellat,& corrigit, Ego
quos amo, hos corrigo, & caſtigo, & ad Apoc. 3.
Hebr. 12. Flagellat autem Deus omnem Dilectio.
filium,quem recipit. Et Pro. 13. Qui par Dei.
cit uirgæ,odit filium. Sed quamuis talis Aduerſi-
correctio ex dilectione procedat,tamen tas.
effectum iræ ſecundum noſtrũ modum
prætendit. Sicut pater ex dilectione cor
rigens filium, ſe illi prætendit iratum,
dum illum uerberat. Sic igitur declinat
Deus iram ſuam à nobis in præſenti, qñ
nos de peccatis noſtris non corrigit, ſed
G ad libitum nos vagari permittit, tunc
enim parcẽs non parcit. Si autem nos
corrigit,tunc nos diligit, quia tunc non
parcens parcit. Petit ergo hic Pſalm. vt
Deus non parcens ſibi parcat, non par-
cat, ſcilicet ceſſando à correctione, ſed
parcat peccata corrigendo, & dimitten-
do. Item notandum, quòd per Dei fa-
ciem,Dei deſignatur dilectio, quia ſuos
ſaluat electos,Pſal. 79. Oſtende nobis fa-
ciem tuam, & ſalui erimus. Sic igitur Facies
Deus inſimul nos diligit, dum peccata Dei.
dimittit,& emendat.iram oſtendit, dum Dilectio
H peccata punit. Et iſta duo ſimul hic Pſal. Dei.
poſtulat, & primo dilectionem Dei di-
cens. *Ne auertas faciem tuam à me.* ſcili-
cet me reprobando, Pſal. 87. Quare fa-
ciem tuam auertis, &c. Et conſequenter Declina
petit ſecundum, d. *Et ne declines in ira à* re.
ſeruo tuo. ideſt,quando es in ira, ſcilicet Dei.
corrigendo, ne declines iram illam cor-
rectionis à ſeruo tuo. Vel aliter iſta ſecũ
da pars exponitur. Vbi notandum,quòd
ab aliquibus declinat Deus, ſcilicet,non
in ira, & ab aliquibus declinat in ira.
Declinat, ſed non in ira, quando à pec-

catis

Digitized by Google

ditis faciem ſuertit, ut ea deleat, non ab ipſo peccante vt eũ perdat. Declinat aũt in ira quando ipſi peccanti indulget. Et hanc ſecundã declinationem timet Pſal. d. *Ne declines in ira à ſeruo tuo.*

393 *Adiutor meus eſto, Domine, ne derelinquas me, neque deſpicias me, Deus ſalutaris meus.*

2.q.2. gloriam.

Deſperatio: Præſumptio. Peccator Perſeuerantiæ.

COnſequẽter hic diuinum petit adiutorium, & miſerationem. Vbi ſciẽdum, quòd ſicut quandiu ſumus in uia, de nullo quantumcũq; magno peccatore eſt deſperandum, quia tempus pœnitentiæ eſt uſque ad vltimum articulũ uitæ. Sic nec quantumcunque ſit ſanctus, & in ſtatu gratiæ debet eſſe ſine timore, quia ſicut quilibet peccator poteſt conuerti, ſic & quilibet iuſtus peruerti poteſt. Et ideo Pſal. quamuis ſe uideret in uia ſalutis eſſe, quia ſoli Deo loquebatur, ſolum Deum quærebat, tamẽ de caſu formidãs Dei adiutorium petit, d. *Adiutor meus eſto,* &c. q. d. Et ſi iam ſim in uia ſalutis per te poſitus, tñ quia per me ipſum ſine te perſeuerare non poſſum, ideo *adiutor meus eſto, ne derelinquas me.* Quid.n. proficeret peregrinanti ſi ponatur in via recta eundi ad terminum, ſi neceſſaria itineri remouerẽtur ab eo? Sic orat iſte. Iam me in uia poſuiſti, ſed aberrabo, ſi me derelinquas, uoluntatem liberã mihi dediſti, ſed ſine te nihil poteſt conatus meus. Ideo ſubdit. *Ne deſpicias me, Deus ſalutaris meus.* q. d. Tu es Deus, qui me creaſti, tu es ſalutaris meus, qui ſ. ſanas plagam peccati. Quid igitur mihi proficiet, ꝙ me creaſti, vel quia me redemiſti, ſi me contemnas? q.d. Nihil, ideo oro. *Ne deſpicias me, Deus ſalutaris meus.* Quid eſt.n. deſpicere Deo niſi mentem derelinquere? Omnipotens.n. Deus humanum animum tunc deſpicit, quãdo ipſum ſibi ipſi relinquit. Non.n. humanam mentem debellando deſpicit, ſed recedendo, quia ad perditionem ſuam ſufficit ſibi ipſa

Eccl. 6. dimiſſa. Vnde per Salomonem dicitur. Conſidera opera Dei, quòd nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexerit.

A *Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me: Deus aũt aſſumpſit me.* 394

HIc conſequẽter explicat, quæ ſunt illa mala, & aduerſa, quæ in præſenti patimur. Et circa hoc tria facit. Quia primò exprimit datorem malorum, & illatorem. Secundò cõtra hoc poſtulat redemptorem. ibi. *Legem pone.* Tertiò redẽptoris ponit orationem, ibi. *Ne tradideris.* Quãtum ad primum ſciendũ, ꝙ totius culpæ, & pœnæ generis humani cauſa fuit originale peccatum per primos noſtros parentes Adam, & Euam cõmiſſũ. Deus.n. creauit hominem rectũ, qui in iuſtitia originali ſibi, ſ. data ab origine pmanere poterat pro ſe, & tota poſteritate ſua, quæ iuſtitia animam faciebat Deo ſubditã, & carnẽ animæ, in qua ſi permãſiſſet, fuiſſet in gratia cõfirmatus cũ tota poſteritate ſua. Et ſine morte cũ omnibus ſuis poſteris tranſlatus fuiſſet ad gloriã in certa ætate. Ipſe aũt peccando pdidit iuſtitiam originalem, quã pro ſe, & tota poſteritate acceperat. Vñ ipſo rebellante Deo, & eius præcepto, ſtatim in ipſo, & tota poſteritate eius caro ſpiritui cœpit rebellare, quia dignum eſt, ut qui ſuũ ſpernit ſuperiorem, & ipſe à ſuo ſpernatur inferiori. Et ſic peccatũ originale tranſmiſit ad poſteros. Sicut ſi in iuſtitia originali permanſiſſet, ipſam ad ſuos trãſmiſiſſet poſteros. Et hoc peccatũ originale fomes eſt omnis peccati concupiſcentiæ, peccatũ aũt eſt cauſa omnis aduerſitatis, & pœnæ, tam temporalis, ꝙ ſpiritualis, & æternæ, quia ſi nullum fuiſſet peccatũ, nulla pœna fuiſſet. Et ſic primum peccatum primorum parentũ, quod trãſmittitur ad poſteros, cauſa eſt omnis aduerſitatis, & pęnæ. Exprimens ergo cauſam miſeriarũ omniũ, & peccatorũ dicit, ꝙ fuerunt primi parentes, qui nos dereliquerunt, ſ. in peccatũ originale cadere, dum ſcilicet ipſi originalem iuſtitiã, quam etiam pro nobis acceperant, non ſeruauerunt, quòd exprimit dicẽs *Pater meus, & mater mea dereliquerunt me,* ſcilicet Adam, & Eua peccando me dereliquerunt, qui iuſtitiam, quam pro me acceperant, perdiderunt. Sicut per exẽplum. Si rex militi donet caſtrum pro

Originale peccatum pœna.

Iuſtitia originalis.

Originale peccatum.

B, C, D

ſe,& poſteritate ſua, miles autem efficia-
tur proditor regis, nonne digne non ſolũ
priuatur pro ſe, & tota poſteritate, caſtro,
quinimò etiam perpetuo damnatur exi-
lio? Sic conformiter in propoſito dicit.
*Quoniam pater meus, & mater mea dere
liquerunt*, ſ. huic miſeriæ me expoſuerũt
peccando. Et quid ſequutum eſt ex hoc?
audi quod ſequitur. *Et Dominus aſſum-
pſit me*, i. propter peccatum commiſſum,
vt nos ab illo redimeret: Diſpoſuit me, i.
hominem ad vnitatem hypoſtaticam aſ-
ſumere Pſal. 17. Miſit de ſummo, & acce
pit me, & aſſumpſit me de aquis multis. F
Quæſtio. Etſi quæras, ſi peccatum non fuiſſet, num
quid verbum aſſumpſiſſet hominem?
Alias dixi, ꝙ ſic, ſed non mortalem, &
paſſibilem. Præuidebat ergo Pſal. ꝙ ver-
bum debebat hominem aſſumere, vnde
ardẽter iſtam aſſumptionem videre de-
ſiderabat, & feruenti deſiderio ipſam fie
ri poſtulabat, vnde ſequitur quod orans
dicebat.

395 *Legem pone mihi, Domine, in via tua, &
De conſ. dirige me in ſemita recta propter ini-
d. 14. nec micos meos.* G
quenꝗ.

HIc ergo conſequenter poſtulat re-
demptorem. Quid. n. propriè dici
Ioan. 14 tur via niſi Chriſtus? qui de ſeipſo ait.
Via dici Ego ſum via, veritas, & vita, eſt enim via
tur. qua ad patrem pergimus, ipſo dicente
Chriſtus Ioan. nemo venit ad patrem niſi per me.
Et per hanc viam edoceri deſiderat. d.
Legem pone mihi domine in via, i. emitte
Chriſtum in quo legem habeamus euan
gelicam, quæ contra omnes defectus ha-
Semita bet medicinam, quoad præcepta. Hic ẽt
dicitur via ſemita dicitur quia arcta eſt quoad H
Chriſtus conſilium Nonne arduum videtur, inimi
cos diligere, perſecutoribus benefacere?
quæ tamen omnia docet Chriſtus obſer
uare, & ideo ſemita dicitur, & non ſolum
via, ipſo d. Arcta eſt via, quæ ducit ad vi-
tam, &c. Et quare hoc ſic inſtanter poſtu
Matt. 7. lat ſubdens, oſtendit dicens. *Propter ini-
micos meos*, qui ſ. inſidiari non ceſſant.
Lex Dei Sed forte dices. Quæ eſt iſta lex, ꝙ expe
ctat ſic per Chriſtum ſibi dari, & quæ di
Pſal. 24 rectio? reſpondeo quod eſt illa de qua ſu
pra dixit ibi: Dulcis, & rectus dominus

E propter hoc legem dabit delinquentib.
in via. ſ. lex iuſtitiæ, & miſericordiæ quæ
commiſſa peccata dimittit, & amplius
non peccare præcipit, Similiter eſt illa
directio, de qua ibidem ſubdit, diriget
manſuetos in iudicio, ſ. acceptatio ope-
rum noſtrorum ad gloriam, vide ibi.

Ne tradideris me in animas tribulantium 396
me, quoniam inſurrexerunt in me teſtes *De conſ.*
iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi. *d. 4. ſi in*
ſacramẽ
ti.

POſtquam hic poſtulauit redempto
F rem, conſequenter agit de redẽpto
ris oratione, hucuſque enim loquutus
in perſona corporis eccleſiæ, nunc autem
loquitur in perſona capitis, ſcilicet, Chri *Deſpera*
ſti. Vbi notandum, quod principalis intẽ *tio.*
tio tam dæmonum quam Iudæorũ con- *Chriſtus*
tra Chriſtum, erat ei pœnas corporales, *Iudæus.*
& opprobria inferre, ac etiam mortem,
vt ipſum ad deſperationem inducerent,
vt per hoc in mundo diffamato nomen
eius, & fidem delerent, vnde principa-
lius quærebãt animam eius perdere, ſed
acceſſoriè, corpus interficere. Et iſtorũ
G duorum acceſſorium obtinuerunt, quia
eius corpus percuſſerunt, flagellauerũt
& crucifixerunt. Sed primum & princi-
pale obtinere non potuerunt, quia nec
ipſum ad peccatum traxerunt, nec eius
fidem annullauerunt, propter quod &
Chriſtus de ipſis dicebat Pſalm. 62. Ipſi
verò in uanum, ideſt, fruſtra quæſierunt
animam meam. Quæ omnia præuidens
Pſalm. ſpiritu prophetico eleuatus in
perſona Chriſti orans dicit. *Ne tradide-
ris me in animas tribulantium me.* quaſi
dicat. Non oro ne tradas me in manus,
H ſcilicet in animas, ideſt, in uoluntates
eorum, vt eis, conſentiã, etſi carnes meas
dabis in manu eorum, non tamen rogo
permittas voluntates eorum impleri de
me. Deuoret caro carnem, terra ter-
ram, ſed anima ſibi ſeruetur illæſa. Etſi *Iob. 9.*
terra detur in manibus eorum, rogo ne *Gregor.*
anima in animas eorum detur. Et de *lib. 9.*
hoc dicitur. Terra data eſt in manus *mor. c. 21*
impij, Quod exponens Gregorius, di- *Terra*
cit. Quid enim nomine terræ niſi caro *corporis*
exprimit? Quis appellatione impij niſi *Chriſti.*
diabolus deſignatur? Huius impij ma-
nus

Digitized by Google

nus fuerunt, qui in redemptoris noſtri A
morte graſſati ſunt. Terra itaq; data eſt
in manus impij, quia antiquus hoſtis redemptoris mentem corrumpere per ſe
tentando non valuit, ſed eius carnē per
ſuos ſatellites ad triduum permiſſus extinxit, & diſpenſationem ſupernæ pietatis neſciens ex hac ipſa permiſſione ſeruauit. Et conſequenter oſtendit falſitatē
inimicorum, ſ. qualiter eum decipere moliebantur dicens. *Qm̄ inſurrexerunt in me teſtes iniqui*, ſ. de me falſa dicētes, vt moueant me, & reuoluant à te, ſic. n. ad literam de Christo ſcribitur principes ſacerdotum, & ſeniores, & omne concilium B
Mat. 27
quærebant falſum teſtimonium contra
Ieſum vt eum morti traderent, ſed tamē
non præualuerunt, *quia mentita eſt iniquitas ſibi*, quia, ſ. non habuerunt de me
quod iniquitas eorum eis promittebat.
Et ſic ad damnum eorum *mentita eſt iniquitas ſibi*. Quia omne peccatū in ſuum
redit auctorem.

397 *Credo videre bona dn̄i in terra viuētium.*

Est hæc vltima pars Pſ. in qua poſtquam egit de prima vnctione, ſcilicet baptiſmali, nunc agit de alia ſcilicet C
gloriæ, præuidebat enim Pſ. regnū cœlorum non quiete ſed labore & pœnitētia
mereri quod in capite Christi præuidit,
qui. ſ. multa mala prius paſſus eſt, & poſt
glorificatus ipſo dicente. Oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam.
Propter quod & de Christo dixerat ad literam Pſal. 109. De torrente in via bibit, Luc. 24.
propterea exaltauit caput. Quia. ſ. de fluxu noſtræ mortalitatis, & de tranſitoria, Gloria Labor.
& turbulenta paſſione bibit naſcendo, &
moriendo. Et hoc in via vitæ præſentis D
propterea exaltauit caput, quia per hoc
ꝙ humiliatus eſt vſq; ad mortem, Deus
exaltauit illum, & dedit illi nomē, &c. A
cōſimili & iſte ex pœnis, quas hic patiuntur propter Chriſtum fideles, vitā æternam præſtolatur. Et hinc eſt quod omnibus miſerijs vitæ præſentis, ſuperius
enumeratis, ex illis ad ſpem gloriæ æternæ conſurgit in perſona omnium fidelium dicens. *Credo videre bona domini in terra viuentium.* Et ad conſimilem credulitatem alios prouocat d.

Expecta dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & ſuſtine dominum. 398 6. q. 1. ſunt plurimi.

Quaſi dicat, ſicut ego certus ſum de
illa beatitudine, ita tu quicunque
vnctus es, expecta Dominū ſecurè, quia Expectatio.
non fallit omnipotens. Qui. n. promiſit
certus eſt, verus promiſit, qui mentiri nō
poteſt. Sed interim *viriliter age*. i. tolera
fortiter aduerſa, & tribulationes, & mundi flagella. *Et confortetur cor tuum.* ſ. in
prædictis malis, q̄a aduerſa mundi ſignū
ſunt ſalutis æternæ. Et ſic *ſuſtine dominum*. i. ſuper omnia tene Dominum, ipſum omnibus præ diligendo. Sic & ſe facere alibi confitetur Pſal. Dicens. Suſtinuit anima mea in Domino. Pſal. 29

PSAL. XXVII.

AD te domine clamabo, Deus, Deus ne 399
ſileas à me, nequando taceas à me, 6. q. 1. ſi
& aſſimilabor deſcendentibus in lacum. omnia.

ISte Pſal. talem habet titulum. *Pſal. huic David.*
Notandum quòd quādo
in titulis Pſalmorum ponit David ly *David* diuerſimodè, & varie accipitur, quia quandoque ſignificat caput
eccleſiæ, quod eſt Chriſtus, quandoque
ipſum corpus, ſcilicet ipſam eccleſiam,
quandoque verò vtrumque ſimul, ideſt
totum Chriſtum. Quandoque autem in
titulo additur *huic*, vel *ipſi*, ſicut hic, ibi
ly *David* ſignificat Chriſtum. Eſt ergo David.
tituli ſenſus. Pſal. iſte attribuitur *huic
David*, ſcilicet Chriſto, qui loquitur in
hoc Pſalmo agens de Chriſti paſſione, &
reſurrectione. Et monet Chriſtus in hoc
Pſalmo aduerſa tolerare, quicunque volunt cum ipſo Chriſto regnare, Quantum verò ad fundamentum Pſalm. notandum, quòd iſte Pſal. fundatur ſupra
quandam hiſtoriam, quæ habetur 2.
Reg. 15. Quod cum Abſalon filius David inſurrexiſſet contra patrem, & regnum patris ſibi vſurparet, quod Deus
permiſit ad puniendum peccata David
adulterij, & homicidij; David fugit de
Hieruſa-

Hieruſalem timore filij. Et aſcendebat E cliuum oliuarum nudis pedibus incedẽs, & flens cooperto capite. Tunc Sadoch, & Abiathar ſacerdotes ſequuti ſunt eũ portantes arcam Dei, volentes eſſe cum Dauid, & ipſum comitari. Et aſcendit Abiathar ad conſulendum Dñm, quid agere deberent ante arcam Domini, vñ reſponſa habere conſueuerat, & tunc nullum habuit reſponſum. Ex quo Dauid tunc cogitauit ſibi Deũ nondum fore placatum, propter quod Dauid iuſſit arcam reportari in ciuitatem ad locum ſuum, reputans ſe indignum illam in ſua comi- F tiua ſecũ habere. Quo facto Dauid aſcendit ſummitatem montis oliuarum, vnde ciuitas, & tabernaculum clarè videbanť. Et ex illo loco orauit ad Dominum verſa facie ad ciuitatẽ, & ad locum ſanctum, ſicut nunc fideles à loco vnde põt videri eccleſia alicuius ſancti verſa facie ad eccleſiam orant. Et tunc fecit iſtum Pſal. *Oratio.* Orans Deum pro ſua liberatione ab iſta perſecutione. Et tunc intellexit ſe exauditum ab eo, ſic quod filius non præualeret aduerſus eum, ſed ipſe cum victoria, & pace ad ciuitatẽ rediret, & in pace G ſuum regnum poſſideret. His ergo præmiſſis, primo applicabo Pſal. ad hiſtoriã, ſecundò pertractabo intellectũ Pſ. Quantum ad hiſtoriam, iſte Pſal. diuiditur in duas partes. Quia primò ponitur ipſius Dauid deuota oratio, ſecundò ipſius deuota exauditio ibi. *Benedictus dñs,* &c. vt Nic. de Ly. Quantum verò ad intellectũ Pſ. Iſte Pſal. eſt quædam oratio q̃ Chriſtus fecit tp̃e ſuæ paſſionis, & diuiditur in duas partes. Quia Chriſtus primò ponit ſuam orationem, ſecundò gratias agit de ſua exauditione, ibi. *Benedictus domi-* H *nus,* prima pars diuiditur in partes duas, quia orando primò Dei gratiam poſtulat, ſecundò futurã Dei iuſtitiã explicat, ibi. *Ne ſimul tradas me.* Prima in duas, quia primò ſuã petit reſurrectionẽ, ſecũdò eccleſiæ ædificationẽ, ibi. *Exaudi dñe vocem.* Quantum ad primum orationem *Clamor. Chriſti.* ſuam præmittit Chriſtus ſeipſum nobis præbens in exemplum patri. d. *Ad te dñe* *Oratio. Chriſti.* *clamaui,* i. ego homo clamabo ad te corde orãdo. Vbi notandum, ꝙ multis vicibus ac multipliciter Chriſtus clamauit,

Clamauit in campo, turbis ſeminans.
Clamauit in templo, legem prædicans.
Clamauit ĩ loco mortis, mortuos ſuſcitãs
Clamauit in corde, intus generans.
Clamauit in cruce, mortem tolerans.
Clamauit ad patrem, Deum inuocans.

Primo clamauit in campo, & Luc. 8. Cũ turbæ plurimæ conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad Ieſum, dixit per ſimilitudinem. Exijt qui ſeminat ſeminare, &c. ſequitur. Et hoc dicens clamabat. Qui hẽt aures audiendi audiat. Ideo. n. clamabat, vt oſtenderet quæ dicebat myſtica eſſe, & intẽto corde meditanda. Vñ prædicta verba exponens Beda dicit. Quoties hæc additio. ſ. Qui hẽt aures audiendi audiat, vel in Euãgelio, vel Apoc. *Ioan. 7.* Ioannis interponitur, myſticũ eſſe quod dr̃, quærendum quoq; à nobis attentius oſtendiť. Secundò clamauit in tẽplo, &c. In die magno feſtiuitatis ſtabat Ieſus & clamabat dicens. Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de Spirituſancto, Clamabat ſeptimo die feſtiuitatis, & non alijs intermedijs prædicando, ſm̃ Chryſ. Quia feſtiuitas per ſe- *Chryſ.* ptem dies agebatur. Prima autẽ dies, & vltima celeberrimæ erant ſm̃ legem. Medij autem dies ſm̃ voluptatem magis conſumebantur. Ideo iſtis diebus prædicando non clamabat, ne quæ decebanť, deperirent, eis vacantibus voluptatibus. In hoc ſuos prædicatores inſtruens, vt aptum tp̃s obſeruent, q̃ñ ſermonem debeant proferre: ſpiritualia enim erant quæ dicebantur. Tertiò clamauit in loco mortis, ſuſcitans. ſ. ipſum Lazarum mortuum, quem cum quatriduanum ſuſcitare vellet, voce magna clamãs ipſum reuocauit ad vitam, Ieſus voce magna *Ioan. 11* clamauit, Lazare, veni foras. Et ſtatim prodijt, &c. qui fuerat mortuus. Ideo. n. tunc clamauit ſecundum Theophilum, vt aliquorum errorem deſtrueret, d. Altius enim tunc clamauit Chriſtus, vt Gẽtilium ora refrenet, fabulantium in tumulis eſſe animas defunctorum. Nam quaſi foras manentem eam aduocat per clamorẽ. Quartò clamauit in corde, &c. Clamat enim Chriſtus in cordibus noſtris, dum per ſuam gratiam nos filios

Dei

Dei facit adoptiuos, Gal. 4. Qm̃ aũt eſtis filij Dei, miſit Deus Spiritum filij ſui in corda noſtra, clamantem abba pater. Qd exponens Magiſt. dicit in gl. Miſit Deus Spiritum filij ſui in corda noſtra clamantem, abba pater, i. qui fecit nos clamare quod nunquam præſumeremus, niſi ipſe nos doceret. Sed quid eſt clamare abba, .i. pater? Abba .n. Hebræum eſt idipſum ſignificans quod pater. Et hanc conſuetudinem in pluribus locis ſcriptura ſeruat, vt Hebræum verbum cum ſua interpretatione ponat. Duo nãq; ſunt verba, quæ poſuit. ſ. abba, & pater, vt poſterius interpretetur primum, nam hoc eſt abba, quod pater. Quintò clamauit in cruce mortem tolerans, qñ .ſ. in cruce poſitus, vt habetur Matth. 27. circa horam nonam clamauit voce magna dicens. Hely hely Lamazabathani. Ideo .n. tunc ſic ſe derelictum clamauit, vt omnibus notum faceret, non pp ſe, ſed pp nos talia paſſum fuiſſe. Vnde prædicta verba exponens Origenes ait. Non aũt æſtimes humano more Saluatorem clamãdo iſta dixiſſe pp calamitatem, quæ ipſum opprimebat in cruce. Si .n. ita acceperis, nõ audies clamorẽ magnæ vocis eius, quæ oſtendit aliquid magnum eſſe abſconditũ. Sextò clamauit ad patrem Deũ inuocans. Et clamans uoce magna Ieſus ait. Pater, in manus tuas commendo ſpiritũ meum. Et hoc dicens expirauit, quod ideo fecit, ut oſtenderet ꝙ liberè moriebatur non coactè. Vnde Theophilus ait, Clamans Chriſtus alta uoce expirat, qa inerat ei poteſtas ponendi animam ſuã, & eam reſumendi, tunc .n. clamans ſpiritum patri commendat orans, & ſi anima ſeparabatur à carne, verbum tñ ab ipſo non ſeparabatur. Conſimiliter .n. illum clamaſſe hic oſtendit propheta. d. *Ad te, domine, clamabo Domine Deus meus, ne ſileas a me.* ideſt ne diſcedas a me, ideſt ſecundum glo. Ne vnitatem verbi tui ſepares ab eo quod homo ſum, *Ne quando taceas a me*, hoc ſecundum glo. non eſt in textu, ſed ſuperadditum fuit a ſeptuaginta interpretibus ad maiorem expreſſionem. Et quare Chriſtus hoc poſtulat ſtatim ſubdit. *Et aſſimilabor deſcendentibus in lacum*. q. d. Si vnionem tuã à me

Origenes — *Luc. 23.* — *Theoph.*

A ſeparaueris aſſimilabor alijs hominibus qui deſcendunt in infernum, qui nec alios nec ſeipſos ab inferno poſſunt liberare. Quod ideo dicit, quia ſi diuinitas fuiſſet ſeparata, mors Chriſti non fuiſſet ſufficiens pretium pro redemptione generis humani, ſicut nec mors aliorum hominum. Et ex hoc apparet, quòd ſic orando ſuam petit reſurrectionem, virtute enim vnitatis verbi ad naturam humanam ſtatim reſurrexit. Non dabis ſanctum tuum videre corruptionem. *Pſal. 15*

B *Exaudi, Domine vocem deprecationis meæ, dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum ſanctum tuum.* 400

De cõſe. d. 4. gratia.

Hic conſequenter petit eccleſiæ ſuæ ædificationem, vbi notandum, ꝙ Chriſtus orauit in horto in nocte ſuæ paſſionis, & in cruce. In horto orauit pro ſe, & in cruce pro nobis. De prima oratione dicit, *Exaudi vocem deprecationis meæ*, qua dicebat. Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat a me calix iſte, &c. veruntamen non quod ego volo, ſed quod tu uis. In cruce autem orauit pro nobis, expanſis C manibus in ligno ad recipiendum, & amplectendum fideles, dicens. Pater, dimitte illis, quia neſciunt quid faciunt. Et quantum ad hoc dicit. *Dum extollo manus meas ad templum ſanctum tuum*. ſ. ad conſtruendum, & eccleſiam ædificandã, virtute enim illius orationis multos conuertit ad fidem, qui primitiuam eccleſiã ſiue templum fundauerunt. Dicit ergo Chriſtus ſecundũ gl. *Exaudi, domine, &c. Dum extollo manus meas ad templum ſanctum tuum*, ideſt quia extollo, vel expando manus meas, quod ad litteram Chriſtus fecit in cruce. D Et hoc non pro mea culpa, ſed ad conſtruendum templũ ſanctum tuum, ideſt, ut eccleſiam conſtituã. Ad hoc etiam denotãdum, ꝙ tunc Chriſtus orabat moriendo pro conſtructione eccleſiæ, & templi Dei, tunc etiam moriendo expanſis manibus corporalibus etiam oculis templum reſpiciebat in monte Caluariæ crucifixus, unde templum videri poterat. Secundũ enim morem Iudæorum, quibus præceptum eſt, vt ubicunque fuerint, ad illam partem orarent, vbi ſcirent eſſe Hieruſalem, &

Orauit Chriſtus multipliciter. — *Chriſtus orans ad templũ.*

Dei

Dei templum. Quod & Chriſtus fecit legem implens, quia crucifixus faciem vertebat ad Hieruſalem, vnde & templum videbat, ad ſignificādum, ꝙ eccleſiam catholicam per illud templum figuratam tunc moriens ædificabat. Et notandum, ꝙ hic Chriſtus orat generaliter pro omnibus fidelibus, dicens. *Dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum ſanctum tuum.* Raro aūt legimus oraſſe pro aliquo in ſingulari. Nam etſi Petro dixit Luc. 22. Ego rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, illa tamen oratio fuit generalis, ſ. pro fide Petri, quæ eſt fides vniuerſalis Eccleſiæ. Eccleſia tñ in dubio orationes facit pro ſingularibus perſonis, multoties, ac ēt generaliter orat ꝓ multis. Et ideo hic oritur dubium. Vtrum orationes ſpecialiter pro aliquo factæ æquè proſint omnibus eiuſdem meriti? Vel vtrum oratio pro aliquibus facta generaliter æquè cuilibet eorum proſit, ac ſi pro vno illorum ſolum eſſet facta? Ad hoc reſpondet ſanctus doctor lib. 4. d. 45. q. 4. Quod valor orationū, vel ſuffragiorum poteſt penſari ex duobus. Vno modo ex virtute charitatis, quæ facit omnia cōia. Et ſm hoc plus valet ei, qui eſt maiori charitate, licet pro ipſo ſpecialiter nō fiat. Cuius ratio eſt, quia quilibet, qui eſt in purgatorio ratione charitatis habet quandam congratulationem, & delectationem de bono alterius, & maiorem ſm quod eſt in maiori charitate. Alio modo ſuffragia, vel orationes valent ex hoc, ꝙ per intentionem orantis alteri applicantur per modum ſatisfactionis pro debitis. Et ſic dicit quod magis valent ei, pro quo ſpecialiter fiunt, immo ſic illi ſoli valent. Sed contra iſtam opinionem ſunt multi doctores, & maximè Præpoſitiuus, qui ponit, quòd ſuffragia pro vno facta vel orationes non magis proſunt ei, pro quo fiunt, quam alijs, ſed proſunt unicuique ſecundum quod magis digni ſunt. Quia charitas omnia facit eſſe communia, diuidens ſingulis prout ſunt capaces. Et ponit exemplum de candela quæ accenditur pro aliquo diuite, cum quo ſunt alij ſerui vel pauperes, quæ non magis illum illuminat quam alios, qui cum eo ſunt, quinimo

Oratio debet eſſe generalis.

Doctor ſanctus.

Suffragia Miſſa valor

E quilibet participat illius candelæ lumē magis, & minus, ſm ꝙ magis diſpoſitus eſt ad receptionem luminis, i. ſm ꝙ habet oculos clariores uel debiliores. Similiter ponit exemplum de lectione, quam non magis percipit ille, pro quo legitur, quàm alij, qui ſimul cum eo audiunt, ſed illi magis, qui ſunt intellectu capaciores, quamuis pro illo legatur, & nō pro alijs. Similiter poteſt poni exemplum de ſocietate aliquorum mercatorum, quia lucrum ab uno illorum factum non plus proficit illi quàm alijs, ſed vnicuique il-

F lorum de ſocietate magis, & minus, ſm quod plus, & minus habent in ſocietate. Cum ergo charitas ſit fundamentum omnis meriti, & omnis ſocietatis ſpiritualis, quia totum corpus eccleſiæ charitate ligatur, & in unam ſocietatem copulatur, conſequens eſt, quòd lucrum eccleſiæ, & omnia merita a quocunq; fiant diſtribuuntur ſingulis, ſm capitale maius vel minus, quod habent in tali ſocietate quod eſt charitas. Iſtam opinionem tenet dominus Hoſtienſis in ſumma, titulo de pœnit. §. Quibus mortuis ſuffragia

G proſint. Et probat. Quia æquum, & ſanctum eſt, quòd ſi quis pro amico ſpecialiter poſſit facere inſolidum, & cum hoc nihil ſibi obeſt neque deperit, ſi etiam ſingulis alijs valeat inſolidum, quod tūc ſingulis æqualiter valeat. Sed hoc eſt in ſuffragijs ſpiritualibus, eo quod charitas omnia communia facit in charitate exiſtentibus. Ad hoc etiam eſt auctoritas Hieronymi, quæ habetur de conſecratio. diſtinctio. 5. non mediocriter. Vbi dicitur. Melior eſt ſeptem pſalmorum decantatio cum cordis puritate, & hilari

Hieron.

H tate quàm totius pſalterij modulatio cum anxietate cordis ac mœſtitia. Et ſubditur ad propoſitum. Cum igitur pro centum animabus pſalmus vel miſſa dicitur, non minus quàm ſi pro unoquoq; illorum diceretur, accipitur, &c. Et iſtam opinionem credo veriorem, ſcilicet, quòd tantum valet oratio, vel miſſa dicta pro mille immo pro omnibus in charitate exiſtentibus cuilibet illorum ac ſi pro vno ſolo diceretur. Et hoc intelligo quantum ex parte operis operati, non quantum ex parte operan-

tis,

tis. Hanc etiã opinionẽ tenet Dominus A
Guido in expoſitorio exponens prædi-
ctum capitulum nõ mediocriter. Sed ex
prædictis ſtatim inſurgit alia dubitatio.
Quæſtio. Quia, ſi miſſa vel oratio dicta pro mille,
tantum cuilibet illorum valet, ac ſi pro
vno ſolo diceretur, vel ſi ita valet ei, pro
quo non celebratur, ſicut illi, pro quo ce
lebratur, ſm quod eſt in charitate magis
vel minus, vt ponit dicta opinio, quare
igitur eccleſia inſtituit ſpecialia ſuffra-
gia, & orationes ſpeciales, & non ſolum
Reſpond. communes? Adhoc eſt duplex reſponſio.
Cur ſpecialia ſuffragia celebrentur. Vna Præpoſitiui dicentis, q̃ hoc ideo ec- B
cleſia fecit ad excitandas deuotiones fi-
delium qui promptiores ſunt ad facien-
dum ſuffragia ſpecialia quàm generalia,
& pro amicis, & parentibus, quam pro
extraneis, & ignotis. alia eſt reſponſio
Hoſtienſis, vbi ſupra dicit quòd adhoc
eſt duplex rõ. Vna ex parte viuorum, alia
ex parte mortuorum. Ratio ex parte vi-
uorum eſt oe ſ. tu filius, vel hæres dam-
neris, quia tu ſpecialia ſuffragia pro tuis
facere multiplici rationis obligaris. Pri-
mò ſ. lege naturæ, tu enim velles, quòd
pro te parentes, & amici ſpecialia ſuffra- C
gia facerent in ſubſidium tui, non ob-
ſtante quòd alijs tantum valerent ſicut
pro te, igitur & ſimiliter pro illis facere
d. 1. c. 2. debes, hæc enim eſt lex naturæ, d. 1. c. 2.
Secundò lege ſcripturæ dicentis. Reddi-
te ergo omnibus debita, ad Rom. 13. Ter
tiò lege amicitiæ Iob 19. Miſeremini
mei, miſeremini mei ſaltem uos amici
mei. Quartò lege iuſtitiæ quia nos quaſi
nihil habemus niſi a mortuis prædeceſſo
ribus noſtris: igitur illis ſpecialiter obli-
gamur. Illis enim ſpecialiter obliga-
mur, a quibus ſpecialia beneficia reci- D
pimus, lib. 3. de teſtamentis, cum in offi-
cijs. Cauſa autem ex parte mortuorum
eſt, quia per hæc ſpecialia beneficia illi
pro quibus ſpecialiter fiunt honorantur
ab ijs, qui cum eis inſolidum participãt.
Sicut patet de candela accenſa pro diui-
te, quia licet alios præſentes æqualiter
illuminet, tamẽ ille diues ex hoc ab alijs
honoratur. Et iſta talis opinio multũ at-
trahere debet omnes ad orationẽ, & ſuf-
fragia peragenda. Quis n. ſi haberet ami-
cum in carcere pro decem libris ſine

A quibus liberari non poſſet, & ipſis ſoletis
omnes alij liberarẽtur, non libentius de-
beret illas perſoluere, quanto pluribus
benefacit amicum ſuum liberando? Præ-
dicta pro tanto dixit, quia vt docet ſcri-
ptura, Chriſtus ſuas orationes commu-
nius faciebat generales, ſicut hic patet, d.
*Exaudi Domine vocem deprecationis meæ,
dum oro ad te, &c.*

*Ne ſimul tradas me cum peccatoribus, & 401
cum operantib. iniquitatẽ ne perdas me.*

B Hic conſequenter futuram Dei iu-
ſtitiã explicat maximè circa ſuos
perſecutores, & inimicos. Et duo facit,
quia Chriſtus primò explicat ipſorum vi
tia. Secundò ipſorum ſupplicia, ibi. *Da il-
lis ſecundum opera illorum.* Dupliciter
enim peccauerunt Iudæi contra Chri-
ſtum, ſcilicet operibus malis, & cogita-
tionibus falſis. Secũdum ibi. *Qui loquun- Mors.*
tur pacem. Quantum ad primum ſcien- *Bonus.*
dunt, quòd quamuis omnibus homini- *Malus.*
bus ſtatutum ſit propter primum pecca-
tum ſemel mori, ut dicit Apoſtolus ad
C Heb. 9 Tamen differenter moriuntur bo
ni, & mali. Quia boni moriuntur corpo-
re non anima. Mali autem moriuntur in
corpore & anima, quia ipſorum anima
ſupplicijs punitur æternis, animæ autem
iuſtorum vita fruuntur æterna. Ideo hoc
hic Chriſtus prædicit in perſona omniũ
iuſtorum, dicens. *Ne ſimul tradas me cum
peccatoribus,* ſcilicet, non ſimul trades me
cum peccatoribus in mortem, quia ſcili-
cet illi moriũtur propter peccatum, ego
autem ſine peccato, illi moriuntur neceſ-
ſitate, ego autem voluntate, illi moriun-
D tur in corpore, & anima, ego autem ſolo
corpore. Et vide quòd de Iudæis duo
dicit. Primum quòd ſunt peccatores, ſe- *Peccatũ*
cundum quòd operantur iniquitatem. *Iniqui-*
Vbi nota q̃ quamuis omne peccatum *tas.*
ſit iniquitas, & econtrario, largo mo-
do loquendi, tamen propriè loquen-
do peccatum dicit culpam leuiorem,
ſed iniquitas grauiorem. Hinc eſt quod
omnis homo ſe peccatorem liberè fate-
tur, iniquum vero dici erubeſcit. Iudæi
ergo contra Chriſtum erant peccatores, *Io an. 7*
quia eius famam lacerabant dicentes.

Dæmo-

Dæmonium habes. Sed iniqui quia ipſius mortem intendebant. De primo Pſal. 10. Ecce peccatores intéderunt arcum ſuũ, parauerunt ſagittas ſuas, &c. i. verba detractoria. De ſecundo Pſal. 118. Iniqui perſequuti ſunt me, adiuua me, &c. Sed

Quæſtio. hic cadit vnũ dubium, quia hic Chriſtus petit à patre, *ne ſimul tradas me cum peccatoribus*, &c. ſ. in mortem, vtrum

Chriſti mors. Chriſtus ſine perſecutione fuiſſet mortuus, vt puta ſenio ex naturali diſpoſitione. Et videtur ꝙ non, quia neceſſitas moriédi ineſt nobis ex peccato, Chriſtus aũt peccatum non habuit. Item Chriſtus voluntate mortuus eſt, ergo nõ neceſſitate, vnde Eſ. 53. Oblatus eſt, quia ipſe voluit.

Augu. 2. lib. de baptiſmo paruulorum. Ad oppoſitũ eſt Aug. d. ꝙ Chriſtus fuiſſet mortuus ſenio, ſi violenter non fuiſſet occiſus. Rñdeo ꝙ quæſtio duplicem hẽt intellectum. Primus vtrum Chriſtus potuit aſſumere naturam humanã immortalem, & tunc dico, ꝙ ſic, quia potuit aſſumere naturam glorificatam ſiue glorioſam, Alius ſenſus eſt vtrum ẽm naturam quam aſſumpſit, neceſſitate fuiſſet mortuus, & tunc dico quod ſic, ſed illam neceſſitatem aſſumpſit voluntariè, ſicut, & alios defectus noſtros. Et per hoc patet ad argumenta.

402 *Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum.*

Conſequenter hic explicat ipſorum peccatum magis in ſpeciali. Iudæi

Adulatio Iudæorum. .n. Chriſto adulabantur verbis, ſed corde perſeqnebãtur ipſum ad morté, vt puta qñ ipſum capere volentes in ſermone, ei dixerunt, Magiſter, ſcimus quia verax es, &c *Loquebantur*, ergo, *cũ proximo ſuo*,

Mat. 22 i. cum Chriſto pacẽ qui verè proximus erat Iudæorum, & hoc carne, quia ex eis natus. Et opere per impenſam miſericordiæ. Quia non pertranſiuit Chriſtus videns Iudæos vulneratos peccatis ſicut ſacerdos, & leuita, ſed vt verus proximus eis appropinquauit, vt miſericordiã face-

Mat. 28 ret eis. Ipſi autem corde elongabantur ab eo propter quod ſubdit. *Mala autem in cordibus eorum*. propter quod de ipſis ad literã Chriſtus dicebat. Hic populus labijs me honorat, cor autem eorum, &c.

B *Da illis ſecundum opera eorum, & ſecundum nequitiam adinuentionum ipſorũ.* 403

23. q. 4. quid facit.

Hic conſequenter ponit ipſorum ſupplicia, & duo facit. Quia primò prædicit ipſorum punitionem, ſecundo adducit punitionis rationem, ibi. *Quoniam intellexerunt opera Domini*. Vbi notandum, ꝙ opus Iudæorum fuit Chriſti mors, & perſecutio. Similiter etiam fuit opus Dei, vnde ait Magiſt. Paſſio Chriſti, & opus Iudæorum dicitur, quia ex actibus eorum prouenit. Et etiam opus *Paſſio Chriſti opus fuit et Iudaeorum. Mag. li. 3. d. 20.*

F Dei, quia Deo auctore & volente fuit. Chriſto dicente, Poteſtatem habeo ponendi animam meam, & iterum ſumendi eam. Et ſi quæras, nunquid ergo bonum fuit opus Iudæorum? Reſpondeo *Quæſtio. Reſp.* quòd hoc dupliciter poteſt intelligi. Primò quòd fuit bonum ratione effectus, & ſic dico quod ſic, quia Chriſti mors cauſa fuit noſtræ ſalutis. Vel ipſam mortem potes attendere, ratione cauſæ, & voluntatis ipſorum, & ſic non ſunt operati bonum, ſed malum, quia actio eorum non fuit bona, ſed mala. Et quòd iſte

G verſus dupliciter exponitur, ſcilicet prædictiuè, & ſic hic prædicit, quod poſt euenit, quia ſicut Chriſto mortem intulerunt, ita ipſi poſtmodum per Romanos fuerunt occiſi in corpore, & æterno igne cruciantur. Poteſt etiam intelligi optatiuè, vt ſcilicet Chriſtus optet illorum punitionem, quia iuſtitia Dei exigit malos puniri, qui cuilibet complacere dẽt. Et hoc idem alijs verbis confirmat. d.

Secundum opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem eorum ipſis. 404

H Id eſt, ſecundum voluntatem operum ipſorum quia, etſi opera eorum alijs proficiant, ipſi tamen uoluntate mala hoc fecerunt. Sed hic eſt unum dubium quomodo Chriſtus, qui erat uerè beatus, optabat damnationem Iudæorum? & ſimiliter ſi boni, & ſancti velint, & gaudeant de pœnis damnatorum? Reſpondeo, ꝙ ſancti in patria clarè videntes eſſentiam Dei uidebunt apertè eius uoluntatem, cui totaliter ſe conformabunt, & ſic viſa pœna damnatorum, eis *Beati gaudent de pœnis damnatorum.*

non

Digitized by Google

non compatientur, ſed magis eorum accreſcet gaudium, vnde lætabitur iuſtus cũ viderit vindictam, &c. Unde ait Magiſt. cum ſancti malos in tormentis videant, nonne aliqua compaſſione erga eos mouentur? nonne eos de tormentis liberari cupiunt? Reſpõdet recole illud Euang. q̃ diuiti Abrahã reſpõdit. Inter vos, & nos chaos magnũ firmatũ eſt, vt hi qui volunt hinc ad vos tranſire non poſſint, neq; huc inde tranſire. Quid eſt illud chaos iter bonos & malos niſi hinc iuſtitia, inde iniquitas, quę nullatenus ſociari volunt? Adeo.n. ſancti Dei iuſtitiæ additi ſunt, vt nulla compaſſione ad reprobos tranſire valeant, nulla pro eis inter ſanctos hat interceſſio. Quomodo ergo inde volunt aliqui tranſire, & non poſſunt? Non quia velint & nõ poſſint, ſed quia etiam ſi vellent, nõ poſſent eos iuuare. Et ita apud animam iuſtorũ non obfuſcat beatitudinem inſpecta pęna reproborum, quia vbi iam cõpaſſio miſeriæ non erit diminuere beatorum lętitiam non valebit. Et licet iuſtis ſua gaudia ſufficiant, ad maiorem tamen gloriã vident pœnas malorum, quas per Dei gratiam euaſerunt, &c.

Pſ. 57. *Magiſter lib. 4. d. 50.* *Chaos.*

405 *Quoniam non intellexerunt opera Domini, & in opera manuum eius, deſtrues illos, & non ædificabis eos.*

Conſequenter hic ponit cauſam damnationis ipſorum, & rationẽ. Vbi nota q radix, & fundamentum omniũ peccatorũ eſt ignorantia, qui omne peccatum præſupponit ignorantiã intellectus, vt oſtendit Philoſ. 3. Ethic. dicens q omnis malus eſt ignorans, cuius rõ eſt. Quia peccatum ſtat in voluntate, q̃ ſola voluntate peccatur, voluntas autẽ non fertur in incognitum, ſic ergo actus intellectus præcedit actum uoluntatis. Obiectum aũt voluntatis eſt bonũ, vel apparens bonum, ita q voluntas nihil vult niſi ſub rõne boni, peccat ergo voluntas, qñ malum vult, non aũt vult malum niſi quia intellectus decipitur offerens q eſt malum ipſi voluntati ſub ratione boni. Verbi gratia, intellectus ſic arguit. Omne bonũ eſt volendũ, ſed oĩs delectatio eſt bona, quid ſequitur? ergo

Peccatũ Ignorantia volũtas.

A oĩs delectatio eſt volenda. Hoc aũt ſic præſentato voluntati per intellectũ, volũtas vult delectationes, puta venereas, & ſic peccat. Sed ignorantia præceſſit in intellectu, quia intellectus errauit in ſecunda propoſitione, dicens, quòd omnis delectatio eſt bona, & conſimiliter de quolibet alio peccato. Eſt ergo ignorantia cauſa omnis peccati, quia in omni peccato intellectus oſtendit aliquid voluntati ſub ratione boni, quod rationem boni non habet. Modo ad propoſitum quæ fuit cauſa peccati, & damnationis

B Iudæorũ? certè ignorantia. *Quoniam non intellexerunt opera domini.* Inter q̃ præcipuum opus fuit incarnatio verbi, & alia virtutum opera quæ Chriſtus homo faciebat. Si enim benè conſideraſſent ſcripturas & opera Chriſti, ipſum Chriſtum vtique cognouiſſent, dicat ergo de Iudæis, quod meritò ſunt damnandi. *Quoniam non intellexerunt opera domini,* id eſt, opera Chriſti viſibilia, quæ vſque ad ipſorum oculos peruenerunt, ex quibus Chriſtum eſſe verum Deum poterant cognoſcere. Et ideo *in opera*

C *manuum eius deſtrues illos.* Opera enim manuum Dei ſunt iuſtæ vltiones, quas facit peccatorum, etiam quãdoque per peccatores, ſicut multoties in antiquo teſtamẽto per manus regum infidelium puniebat peccata Iudæorum. Sic & peccatum mortis Chriſti puniuit per manus Romanorum, quæ punitio dicitur opus manuum Dei, quia Deo ordinante fuit facta. Et de iſta opinione dicit hic. *Et in opera manuum eius*, ſcilicet Dei, *deſtrues illos, & non ædificabis eos.* Hoc enim dicit ad differentiam aliarum

D punitionum antiquitus factarum, quia Deus ſæpe puniuit peccata Iudæorum, ipſos captiuando, ſed poſtea ipſos reducendo, ſed non ſic de deſtructione ipſorum, & captiuitate propter peccatum Chriſti mortis, quia per illam ſic ſunt deſtructi, & captiuati quòd amplius nõ ſunt ædificandi, vel operandi, niſi in finem mundi, quod per tam modicum ſpatium temporis erit, quod pro nihilo computatur. Dicat ergo Pſ. *Deſtrues illos, & non ædificabis eos.* ſ. vt aliàs ſolebas poſt captiuitatem eos renouare, ſed de

Opera manus Dei. *Punitio. Deſtruere. Iudæus.*

hac

Digitized by Google

hac captiuitate non reducentur. Aliqñ enim res deſtruitur, vt in melius reparetur. Sic.n. Deus deſtruxit Paulum, ipſum excęcando, vt clariores oculos ei faceret, ſecundum illud Hierem. 1. Miſit te vt deſtruas, & diſperdas, ædifices, & plantes, ſed non ſic, quia deſtrues eos, non ad horam, ſed vſq; in finem ſæculi.

406 *Benedictus Dominus quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ.*

HAec eſt ſecunda pars principalis, vbi Chriſtus gratias agit de ſua exauditione, vbi duo facit. Primò oſtendit ſe exauditum de ſeipſo: ſecundò de fideli populo ibi. *Dominus fortitudo plebis.* Prima in duas, quia primò generaliter ſe oſtendit exauditum, ſecundò in quo ſpecialiter, ibi. *Et refloruit.* Quantum ad primum ſciendum, q̃ nõ ſolum oĩs Chriſti oratio exaudita fuit à Deo, ſed etiam omnis oratio iuſtorum fidelium exauditur, ſed differẽter, quia omnis Chriſti oratio exauditur non ſolum quo ad vtilitatem, ſed etiam quo ad votum, quia anima Chriſti cũ eſſet plena ſcientia, cognoſcebat oĩa, quæ Deus, & ſic videbat oẽm voluntatem Dei. Cum ẽt eſſet plena gratia, ſummè ſuã voluntatẽ conformabat diuinæ, & ſic oĩa quæ volebat Chriſtus & quæ petebat, cõformia Deo erant. Et ſic ſemper exaudiebatur non ſolũ quo ad vtilitatẽ, ſed quo ad votũ. Oratio aũt aliorũ fidelium licet ſemper exaudiatur quo ad vtilitatẽ, non tñ ſemper quo ad votũ, quia multoties iuſti non planè cognoſcentes diuinã voluntatẽ, credunt aliquid vtile, quod foret damnoſum, & talia poſtulando nõ exaudiuntur quo ad votum, ſed quo ad vtilitatem, quia Deus tunc eos nõ exaudiendo, melius illis facit quam petant, ſicut patet de Paulo Apoſtolo, qui ter Dñm rogauit, vt ab eo diſcederet ſtimulus carnis, nec impetrare potuit, q͛a vtilius ſibi fuit illo nõ carere, quẽ acceperat ad cuſtodiã humilitatis. Hoc notans Chriſtus ſimpliciter d. *Benedictus dñs quoniã exaudiuit vocẽ deprecationis meæ,* ideſt, exaudiuit votum orationis meæ. Et hoc idem alijs verbis confirmat. d.

Exauditur. Oratio.

E *Dominus adiutor meus, et protector meus, & in ipſo ſperauit cor meum, & adiutus ſum.* 407

12. q. 2. gloria.

ET nota, quòd aliud eſt protegere, & aliud adiuuare. Quia adiuuare eſt in ſuo ſtatu conſeruare, ne decidat, ſed protegere eſt rem magis ad perfectiorẽ ducere ſtatũ. Et ſic adiuuat̃ quis cum in aduerſitate patientiã ſeruat, & ęquanimiter tolerat, ſed protegit̃ cũ ad melius perficit̃. Sic ergo Dñs fuit adiutor Chriſti in paſſione ipſum per patientiã præſeruando, fuit eius protector, poſt mortẽ ipſum reſuſcitando. F Vnde in paſſione dicebat illud Pſ. 26. Adiutor meus eſto, ne derelinquas me, neque deſpicias me Deus ſalutaris meus. De reſurrectione aũt dicebat ibidem, Dñs protector vitæ meæ, à quo trepidabo, &c. Dicat ergo Chriſtus. *Dominus adiutor meus.* i. mei tanta patientis, *& protector meus.* i. mei ad immortalitatem reſurgentis. *In ipſo ſperauit cor meum & adiutus ſum.*

Adiutor protector

Et refloruit caro mea & ex voluntate mea confitebor ei. 408

G HIc ſpecialiter oſtendit in quo fuit à Deo exauditus. Superius enim in principio pſalmi huius, orando ſuam orationem poſtulabat, d. Ad te Domine clamabo, Deus, meus, ne ſileas à me, nequãdo taceas à me, & aſſimilabor deſcẽdentibus in lacum. Hic ergo quantũ ad hoc ſe exauditum oſtendit dicens. *Et refloruit caro mea.* Vbi notandum q̃ Chriſti caro floruit, & refloruit. Floruit. ſ. in conceptione. Sed refloruit in reſurrectione. Floruit in conceptione immunitate peccati, quia florem innocentiæ, H que quidam peccãdo perdiderat, Chriſtus recuperauit. Quia ſine vitio, & peccato conceptus, & de ſpiritusſancto natus. Et hac ratione Chriſtus in ſua conceptione & natiuitate flori comparatur. Eſa. 11. Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice eius aſcendet, & requieſcet ſuper eum ſpiritus Domini, &c. Sed iſte flos campi, & lilium conuallium in morte deperiſſe videt̃, quia omnis eius pulchritudo perijt, In tantum vt propheta de ipſo dicat. Eſa. 53. Vidimus eum, & nõ erat ei aſpectus, & deſidera-

Refloruit caro Chriſti. Incarnatio Chriſti. Reſurrectio Chriſti.

Digitized by Google

uimus eum deſpectum,& nouiſſimum vi rorum,&c.Refloruit aũt caro Chriſti qñ per reſurrectionẽ immortalis,& glorioſa ſurrexit. Et hoc eſt, ꝗ hic dicit Chriſtus. *Et refloruit* .i. reſurrexit *caro mea*, ꝑ ꝗ de ſeipſo in reſurrectione ait Chriſtus.Cant.2.Ego flos campi,& lilium cõuallium.Sed quia reſurrectio Chriſti cã eſt noſtræ redemptionis, ideo pro ipſa, gratias multas Deo debemus agere. Et hoc eſt,qđ ſubdit. *Et ex uoluntate mea confitebor ei*,i. cõfitebuntur ei mei in quibus ego ſum,& hoc non timoris neceſſitate,ſed libera voluntate Bona .n. quæ nos facimus,verbum incarnatum facit in nobis,quia oĩa per ipſum facta ſunt,& ſine ipſo factum eſt nihil. Et Eſa.26.Omnia opera noſtra operatus es ĩ nobis, Domine. Et ſic gratias,quas Deo agimus ꝑ Chriſti reſurrectione, Chriſtus ſe agere dicit,Et ex omni ergo voluntate mea cõfitebor illi, ſcilicet gratias agendo.

409 *Dominus fortitudo plebis ſuæ, & protector ſaluationum Chriſti ſui eſt.*

Fortitudo.

Conſequenter hic oſtendit ſe eſſe exauditũ de fideli populo. Et attẽde,ꝗ non dicit Dñs fortitudo nobilium eſt, ſed *plebis ſuæ.* Nam plebs dr̃ à plus, qđ eſt pluralitas. Et q̃a plures ſunt ignobiles quam nobiles:Ideo plebs dr̃ tm̃ collectio ignobilium,& non nobiliũ. Quia ergo Chriſtus elegit pauperes ignobiles: Ideo ſuos fideles plebeios vocat dicens, *Dñs fortitudo plebis ſuæ*.q.d.Dñs plebeios ſuos.ſ.electos per Chriſtum fortificabit in pugna contra diabolum. Et ſic fortitudo noſtra,non eſt noſtra,ſed Dei.Nõ ergo fortem ſe reputet plebs, vt ſuam præſumat conſtituere iuſtitiã,ſed ſe iuſtitiæ Dei ſubijciat: non cõfidat de ſua fortitudine cõtra diabolum,ſed de Dei fortitudine præſumat.Sic.n.dr̃ pſ.117. Fortitudo mea,& laus mea Dñs,& factus eſt mihi in ſalutẽ, & nõ ſolũ in præſenti nos defendit,ſed etiam in futuro nos protegit, quia ſuos facit immortales, & hoc eſt quod ſubdit. *Et protector ſaluationum Chriſti ſui eſt*, ideſt, illos quos Chriſtus ſaluat, Deus illos immortalitate proteget,q̃a ego ſicut ſum reſuſcitatus,q̃a *refloruit caro mea*, ſic & illi reſurgẽt.Sic.n.

Plebis.

A dicitur Zach. 12. Protegit Dominus habitatores Hieruſalem. Hieruſalem enim interpretatur viſio pacis,& ſignificat videntes Deum in patria per Chriſtum ſaluatos. Et hoc erit virtute orõnis Chriſti,hoc à patre poſtulantis, vnde ſubdit.

Saluum fac populum tuum, Domine, & benedic hæreditati tuæ, & rege eos, & extolle illos vſq; in æternum. 410

De conſ. d.2. iteratur.

Hic n rogat Chriſtus pro ſuis,vt.ſ. ſaluentur a patre in præſenti,& in futuro.In præſenti ſaluentur a vitijs, & peccatis;& virtutibus ditentur. B In futuro autem,vt glorificentur Quantũ ad ſaluationẽ a peccatis ait. *Saluum fac populum tuum dñe*.ſ.ipſum à peccatis præſeruando quem dico populum tuum, qui meus eſt, quia omnia mea tua ſunt, & omnia tua mea ſunt.Luc.15.Et vide progreſſum fideliũ:primò.n.incepit fides in pauperibus, & plebeijs, quos Chriſtus elegit, deinde per illos ceteros tam plebeios, quam nobiles adduxit ad fidem. Ideo de primitiua eccleſia,quæ fortiter certauit pro fide martyria ſuſtinendo, C dixit ſuperius, Dñs fortitudo plebis ſuæ. Sed de eccleſia poſt modum multiplicata,nunc orat dicens.*Saluum fac populum tuum dñe*.Vt.n. dictum eſt plebs eſt congregatio ſolum ignobilium.Populus aũt dr̃ a polys,quod eſt ciuitas,Vnde quia ciuitas continet tam nobiles, quam ignobiles,ideo populus eſt collectio tam nobiliũ quam ignobilium. Et ſic hic notae profectum eccleſiæ,quæ de plebe peruenit ad populum.Dicens ergo *ſaluum fac populum tuum, domine* notat plebeios, & nobiles.Sic.n. & Pſalm. 35. dicitur: D Homines, & iumenta ſaluabis, domine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam,Deus Per homines intellige nobiles,ſed per iumenta plebeios.Quantum verò ad collationem virtutum,d. *Et benedic hæreditati tuæ*, ideſt, virtutibus orna hæreditatem tuam,& numero,quæ eſt mea,quia tu dixiſti mihi. Dabo tibi Gentes hæreditatem tuam.Sic enim dicitur Eccl.11.Benedictio dñi ſuper caput iuſti feſtinat,& in honore veloci proceſſus illius fru.&c.ſ. ad augendũ virtutes, quòd verò ad glorificationem in futu-

Hereditas Chriſti.

ro dicit. *Et rege eos, & extolle illos vſque* E *in æternum*, i. hinc tolle eos in æternum, i. in ęternam vitam. in vita. n. beata, ut dr Eſa. 79. Miſerator eorum reget eos, & ad fontes aquarum potabit eos. Hic oritur dubium. Nam in præcedenti verſiculo, Chriſtus ſe ſaluare ſuos oſtendit: dicens de patre, q protector ſaluationum Chriſti ſui eſt. Hic aũt rogat patrẽ, vt eos ſaluet. Ideo notãdum, q opera diuina ſunt duplicia, ſ. intrinſeca, & extrinſeca, intrinſeca, vt generare, ſpirare, &c. extrinſeca, vt creare, ſaluare, &c. Prima ſunt in trinitate diuiſa, quia ſic pater generat, quod F filius nõ generat, ſed extrinſeca ſunt indiuiſa, quia omnia, quæ operatur pater, operatur filius, & ſpiritus ſanctus, ut oſtẽdit Magiſt. lib. 2. d. 5.

Mag. li. 3. d. 5.

PSAL. XXVIII.

411 *1. q. 1. ſunt non nulli.*

A*Fferte domino, filij Dei: afferte domino filios arietum.*

ISTE Pſalmus talem habet titulum. *Pſal. Dauid in conſumatione tabernaculi.* Pro cuius intellectu notãdum, quòd vt habetur. 1. Reg. 4. Tempore Heli ſacerdotis, filij Iſrael pugnãtes contra Philiſtæos afflicti fuerunt, & duo filij Heli mortui, multiq; de populo Dei interfecti. Sed etiam arca Dei, quam habebat in caſtris, capta fuit a Philiſtæis, & ab eis portata in Azotum, quam poſuerunt in phano ſuo iuxta idolum ſuũ Dagon. In craſtino autem inuenerunt idolum Dagon ante arcam domini proſtratum in terra, & erexerunt illud in loco ſuo. Et ſimiliter in craſtino inuenerunt eum iterum proſtratum ante arcam domini, & iterum erexerunt eum. Et ſimiliter in craſtino tertio inuenerunt eum proſtratum in terra abſciſſo capite, & manibus. Et aggrauata eſt manus domini ſuper Azotios, & percuſſit eos infirmitate dyſenteria, ſcilicet vulneratione inteſtinorum, quę in parte exibant. Et tunc fecit Deus ebullire mures de terra, qui corrodebant inteſtina ipſorum.

Arca domini.

Dagon idolum.

Quod videntes Azotij habito conſilio circunduxerunt arcam dñi per omnes prouincias Philiſtinorũ, & ſic conſimilis plaga omnibus fiebat. Hac igitur plaga percuſſi Philiſtæi, quia arcam dñi captã tenebant, & compulſi tandem remiſerũt arcam dñi in terram Iſrael, atq; pro plaga ipſorum ſananda, vt placarent Deum Iſrael, miſerunt cum arca quinque mures aureos, & quinque anos aureos, iuxta numerum quinque prouinciarũ Philiſtinorum, dantes gloriam Deo Iſrael. Et fuit arca tunc poſita in Cariathiarim in domo Aminadab. Et benedixit Deus Aminadab pp arcam dñi, quam in domo habebat. Tranſacto itaq; multo tempore, mortuo Saul, & filio eius Isboſeth, eum Dauid regnaret in pace, tulit Dauid arcam dñi in Hieruſalem, & fecit ei tabernaculum in domo ſua, vbi collocauit eam, & cum gaudio, & magno populo adducta fuit arca dñi in tabernaculũ, quod ei parauerat Dauid, & immolauit victimas multas, & holocauſta. Et tunc Dauid fecit iſtum Pſalm ad inuitandum omnes, vt immolarent victimas, & holo G cauſta Deo cum laudibus Ex quibus apparet expoſitio tituli, q iſtum Pſalm. fecit Dauid conſummato tabernaculo, quando ſcilicet introduxit arcam in tabernaculo ſibi parato. Et ſic inducuntur omnes fideles ad cultum Dei. Et ſic primo dicam literam: ſecundo ſenſum, & intellectum literæ. Quantum ad literam Pſalm. iſte diuiditur in duas partes, quia primò inuitat omnes ad deuotè Deo offerendum: ſecundò ad deuotè Deum colendum: ibi. *Vox domini*, &c. dic vt Nicol. de Lyr. Quantum verò ad H intellectum prophetæ, hic monet propheta omnes fideles, vt ſeipſos offerant Deo deuotè, ut ſic quilibet ſeipſum templum Dei faciat. Et ſecundum hoc iſte Pſalm. diuiditur in tres partes, quia de eccleſia, vel Dei templo tria oſtendit, primò quibus modis ædificatur: ſecundò quibus donis prædotatur: ibi. *Vox domini* tertiò quibus muris cõſeruatur: ibi. *Dominus diluuium inhabitare facit, & ſedebit*, &c. Quantum ad primum notandum, quòd quilibet ſe Deo tẽplum facit, & ſacrificium, quando ſeipſum in

ſeipſo,

ſeipſo, ideſt in corde, & uoluntate offert totaliter Deo, ſ. ſeipſum, & ſua. Et primò monet, vt offeramus noſtra Deo. Secundò vt offeramus noſtra, ibi. *Afferte domino gloriam & honorem.* Primò ergo monet noſipſos offerre Deo. d. *Afferte domino filij Dei*, ideſt, afferte vos ipſos domino in fide, & bonis operibus. Vbi notandum, ꝙ

Arietes dicũtur. Apoſtoli

Apoſtoli, & primitiui fundatores eccleſiæ, qui nos per euangelium genuerunt, arietes nuncupantur, quia uelut arietes duces erant gregum, ac cuſtodes diligenti cuſtodia, qui uelut arietes duobus cornibus, ideſt vtriuſque teſtamenti auctoritatibus præualuerunt in defenſione ſui gregis contra hæreticos, & infideles. Ad iſtos arietes, ſ. Apoſtolos deueniunt omnes, qui de infidelitate conuertuntur ad fidẽ.

Duodecim Apoſtoli

In cuius figuram dicitur. Exod. 15. ꝙ filij Iſrael exeuntes de Aegypto venerunt in Helim, ubi erant duodecim fontes, & ſeptuaginta palmæ. Helim.n. interpretatur arietes, hi ſunt Apoſtoli fideliũ gregum duces, ibi ſunt duodecim fontes, quia duodecim ſunt principales Apoſtoli præelecti a domino, à quibus emanat aqua uiua ſalutaris ſapientiæ. Hi ſecum habent ſeptuaginta palmas, ideſt, ſeptuaginta duos diſcipulos cum eis à Chriſto ad prædicandum miſſos, qui palmam victoriæ Chriſti toti mundo nuntiauerũt. Dicit ergo. *Afferte domino filios arietum*, ideſt, uoſipſos, qui eſtis filij Apoſtolorũ. Si autem quæras, quomodo meipſum offerre debeo Deo, Audi Paulũ ad Rom. 12. dicentem. Obſecro vos per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora ueſtra hoſtiam uiuentem, Deo placentem, rationabile obſequium veſtrum. Quæ uerba exponens Petrus Rauenas dicit, ait Apoſtolus, Obſecro uos per miſericordiam Dei, & c Mira pietas, quæ ut largiaẽ, exorat. Hæc namque Apoſtolus non humana petens, ſed diuina conferens, ſic peccatur. Obſecro uos per miſericordiã Dei, &c. Medicus cum auſtera remedia recipere perſuadet ægroto, agit precibus, nõ compellit imperio, ſciens infirmitatis, nõ uoluntatis eſſe, ꝙ ſalutaria reſpuit, quoties profutura repellit infirmus. Et filiũ pater non poteſtate, ſed amore ad rigorẽ pertrahit diſciplinę, vt exhibeatis, inquit

Offerre nos debemus Deo. Petru Rauenas.

A corpora ueſtra. Sic autem rogando Apoſtolus omnes homines, ad faſtigium ſacerdotale inuitat. Exhibeatis inquit corpora ueſtra hoſtiam uiuentem. O inauditum Chriſtiani pontificatus officium, quando ipſe homo ſibiipſi eſt hoſtia, atque ſacerdos, mirum planè ſacrificium, ubi corpus ſine corpore offertur, ſine ſanguine ſanguis. Sed hoc ſacrificiũ Chriſti ſacrificij deſcendit, ex forma, qui corpus ſuum pro uita ſæculi uitaliter immolauit, & uerè corpus ſuũ fecit hoſtiam uiuam, qui uiuit occiſus. Hinc martyres

Hoſtia uiua.

B morte naſcuntur, ſine inchoant, & lucent in cęlis, qui in terris putabantur extincti. Et tu igitur uelut ſacerdos induere ſanctitatis ſtola, præcingere baltheo caſtitatis. Sit in uelamento capitis tui Chriſtus. Crux in frontis tuæ munimine perſeueret. Pectori tuo appone diuinæ legis ſacramentum. In odore thymiamatis ſit deuota oratio. Accipe gladium ſpiritus, Altare cor tuũ pone. Et ſic corpus tuum immola Deo hoſtiã uiuam. Deus fidem tuam, non mortem quærit, uotum non ſanguinem ſitit, placatur uoluntate, non

C nece. Sic igitur fiet corpus tuum hoſtia uiua, ſi nullo peccati iaculo fuerit ſauciatum. Non.n. põt mori, qui uitali gladio meretur occidi, &c. Et hæc eſt uictima, ad q̃ nos immolandã hortatur Pſalmiſta. *Afferte dño filij Dei.* Et quid? ſubdit. *Afferte domino filios arietum*, i. uos ipſos filios Apoſtolorũ. Quod eſt uoſipſos immaculatos ſeruate. Sic enim præcipitur Leuitici 2. Omnis oblatio, quæ offertur domino, erit ãbſque fermento. Per fermentum intellige peccatum. 1. Cor. 5. Non in fermento malitiæ, & nequitiæ. *1. Cor. 5.*

D

Afferte domino gloriam, & honorem, afferte domino gloriam nomini eius, adorate dominum in atrio ſancto eius. 412

Conſequẽter monet, ut noſtra Deo offeramus, ſcilicet uerba, & opera, quibus Chriſtus glorificatur, ideſt, glorioſus oſtenditur. Et eſt ſenſus. *Afferte domino gloriam, & honorem*, ſcilicet ut per opera ueſtra, & doctrinam Deus glorificetur. Et hoc eſt, quod ſubdit. *Afferte gloriam nomini eius*, ut ſcilicet nomẽ eius

Bonorũ gloria. Deo debet dari

E per vos glorioſè innoteſcat per orbem. Vel ſic diſtingue. *Afferte domino gloriã.* ideſt, Chriſtum, ut ipſum patri credatis æqualem. *Et honorem,* vt de bonis ab ipſo nobis collatis ſibi gratiæ referantur. *Afferte gloriam nominis eius,* vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cœleſtorum, terreſtrium, & infernorum. Et ſi quæras de loco, in quo tanta Deo debes offerre. Reſpondet dicens. *Adorate dominum in atrio ſancto eius.* Alia litera habet. *In aula ſancta eius:* & eadẽ eſt ſententia. Et ideo nota q atrium iſtud, in quo Deum adorare debemus, eſt multiplex, ſ. atriũ congregationis baptiſmalis, quod militans dicitur eccleſia. Atrium pœnitentiæ ſalutaris, quo nr̃a purgantur ſcelera. Atriũ religionis clauſtralis, quo conſeruari debet regula. Primum eſt atrium eccleſiæ militãtis. Atriũ.n. dicitur ampla domus, & ſpacioſa, & ſic ſignificat eccleſiam militãtem, amplam, & ſpacioſam baptiſmate in Chriſti fide cõgregatam. In iſto atrio Deũ debemus benedicere Pſ. 132. Ecce nunc benedicite dominum, omnes ſerui domini, qui ſtatis in domo domini, in atrijs domus Dei noſtri. In iſto atrio peccata noſtra confitendo debemus deponere. Introite portas eius in confeſſione, atria eius in hymnis confitemini illi. In iſto debemus Chriſti fidem prædicare. Sta in atrio domus domini, & loqueris ad eos uniuerſos ſermones meos, quos ego mandauero tibi. Sed heu, reuerendi domini, qualiter hodie atrium iſtud deſertum iacet, & in ſolitudinem uerſum uidetur? Quod figuraliter habetur. 1. Machabæorum 4 ubi dicitur. Viderunt ſanctificationem deſertam, altare prophanatum, portas exuſtas, & in atrijs uirgulta nata ſicut in ſaltu, uel in montibus, & paſtophoria diruta. Vbi attẽdite huius atrij eccleſiæ ſtatum hodiernum, pp ſchiſma deſolatum, quo ad multa. Primo uide sãctificationem deſertam quia fides, qua ſanctificatur eccleſia, hodie manet deſerta, quia in nomine Apoſtolici diuiſa maner per ſchiſma, ut duo ſe dicant Apoſtolicos, & illorum quilibet alium damnat, Vide altare prophanatum, quia altaria unius partis excõmunicantur ab alia, & econuerſo. Vide portas exuſtas, ſ. prælatos, per quos alij intrare debent exuſtos: cupiditate auaritiæ, quæ illius ſchiſmatis fuit radix, & fundamentum. Vide uirgulta in atrijs orta, ſ. ſchiſmatis, & aliarũ hæreſum multarum, quæ pp principale ſchiſma pullulant in eccleſia ut uirgulta. In tantum q in iſto atrio eccleſiæ conſilia contra Ieſum tractantur. Congregati ſunt principes ſacerdotũ, & ſeniores populi in atrium principis ſacerdotũ, & cõſilium fecerunt, vt Ieſum dolo tenerent, & occiderent. Nonne iterum occiditur Chriſtus, quando eius gratia, & F eccleſiaſtica beneficia precio dantur indignis? Cum tamen noſter Pſalmiſta nunc de iſto atrio eccleſiæ dicat. *Adorate dominum in atrio ſancto eius.* Secundum eſt atriũ pœnitẽtiæ ſalutaris, De quo Matth. 26. Petrus ſedebat foris in atrio. Et reſpexit dominus Petrum, & recordatus eſt Petrus uerbi Ieſu. Priuſquã gallus cantet, ter me negabis. Et egreſſus foras fleuit amarè. Tertium, eſt atriũ religionis. Religio.n. per atrium figuratur pp multa, quæ ibi, ut in atrio fiũt. Hic eſt virtus caſtitatis, & munditiæ, quam ingredientes G ſolemniter profitentur Ezech. 44. Cum ingrediẽtur portas atrij interioris, ueſtibus lineis induentur, quibus ſignificatur caſtitas. Hic eſt uirtus aſperitatis, & abſtinentiæ. Ezechiel. 44. Intrantes in atrium, ut miniſtrent mihi, offerent pro peccato ſuo. Et uide quod offerens hic ponitur, ſed nulla oblatio nominatũ. Ad denotandum, quòd quando religioſus intrat religionis atrium, nullam aliam hoſtiã Deo offerre debet niſi ſeipſum. Hic debet eſſe uirtus charitatis, & amicitiæ. Lucæ. 22. Accenſo igne in medio atrij H erat Petrus in medio eorum. Ignis enim charitatis ſemper vnit, & congregat. Et de quolibet iſtorum intelligitur, quod hic dicitur. *Adorate dominum in atrio ſancto eius,* ſcilicet in eccleſia ſtatu pœnitentiæ, & religionis.

Atrium multiplex. — *Eccleſia* — *Pſal. 99* — *Hiere. 26.* — *Nota.* — *Schiſma* — *Mat. 26* — *Pœnitentia.* — *Religio.*

413 *Vox domini ſuper aquas: Deus maieſtatis intonuit: dominus ſuper aquas multas.*

De cõſecr. d. 2. nec quãquam.

HIc conſequenter ponit, quibus donis eccleſia prædotatur. Chriſtus enim

Digitized by Google

Sacramē ta eccleſia ſeptē. enim ſeptem maximis donis prædotauit eccleſiam ſuam,ſ.ſeptē ſacramentis,quę ſunt,baptiſmus,cõfirmatio , euchariſtia, pęnitentia,unctio,ordo, & matrimoniū, De quibus omnibus hic agitur per ordinem. Et ſi dicas ad quid ualet iſta ſacramenta,& quare ſunt ſeptem , & non plura?Reſpondeo ꝙ ſm Mag. lib. 4. diſt. 1. *Mag. li. 4.* Sacramenta à Chriſto ſunt inſtituta , & pro remedio contra defectus noſtros nobis data.In nobis autem ſunt ſeptem defectus, contra quemlibet illorum vnū eſt appropriatum ſacramentum.Qm̄ omnis defectus noſter,aut eſt pœnę,aut culpę. Sic culpæ triplex eſt.ſ.culpæ originalis, contra quam eſt baptiſmus,culpæ criminalis,contra quam eſt pęnitentia,& culpæ uenialis,contra quam eſt extrema unctio. Defectus autem pœnæ eſt quadruplex.ſ.impotentia ad bonum exequēdū , contra quem eſt confirmatio ; Ignorātia ad uerum exequendū , contra quem eſt ordo . Negligentia ad Deum diligendū , contra quem eſt Euchariſtia . Concupiſcentia ad uoluntatem exequendum,cõtra quem eſt matrimonium.Vel aliter de numero ſacramentorum, quia ſacramenta ſunt quędam remedia ſpiritualis uitę tradita ſub ſignis ſenſibilibus.Et ideo cõuenieńter ſm ſimilitudinem vitæ corporalis diſtinguuntur.Eſt autem in uita corporali ordo duplex,ſ.propagatores, & ordinatores uitæ corporalis in alijs, & qui propagatur , & ordinatur, ſm corporalē uitam.Vitæ autem corporali,tria ſunt neceſſaria per ſe,& quartum per accidens, oportet.n. primo,ꝙ res per generationē aliquam uitam accipiat , ſecundò ꝙ per augmentum ad debitam quantitatem,& robur perueniat,tertium exigitur ad cõſeruationem uitæ,& eius augmentū,nutrimentum neceſſarium.Et hæc quidem ſunt per ſe uitæ corporali neceſſaria, q̄ ſine eis eſſe non põteſt.Verum quia cõuenit aliquod impedimentum, circa corporalem uitam, ex quo res uiua infirmatur , ideo per accidens neceſſarium eſt quartum.ſ. ſanatio rei uiuentis ægrotantis . Sic igitur in ſpirituali uita,primum eſt ſpiritualis generatio per baptiſmum, ſecundum ſpirituale augmentum perducens ad robur perfectum per ſacramen-

A tum confirmationis , tertium ſpirituale nutrimentum per Euchariſtiæ ſacramentum,quartum autem eſt ſpiritualis ſanatio quæ fit in anima tantum per pœnitētiæ ſacramentum , vel ex anima deriuāt ad corpus, cum opus fuerit per extremā unctionem,& hoc pertinet ad eos,qui uira ſpirituali propagantur,& conſeruant̄. Propagatores autem , & ordinatores uitę corporalis attenduntur ſm duo,ſ. ſm ordinem naturalem , quod ad parentes pertinet, & ſm regimen politicum , per quod uita hominis pacifica conſeruatur, B & hoc pertinet ad reges,& ad principes, ſic eſt de uita ſpirituali . Sunt.n.quidam propagatores, & conſeruatores ſpiritualis uitæ, ſm miniſterium ſpirituale tantum,ad quod pertinet ordinis ſacramentum , & ſm ſpiritualem , & corporalem ſimul , quæ fit per ſacramentum matrimonij,quo vir,& mulier conueniunt ad prolem generandum , & educandum ad cultum diuinum.Et de iſtis omnibus hic agit,& breuiter.Pſal Primò.n.agit de baptiſmali generatione cum aquæ efficacia,ibi.*Vox domini ſuper aquas.* Secundò C de ſpirituali cõfirmatione in frontis eminentia,ibi.*Vox domini uirtute.* Tertio de pęnitentiali expiatione ex cordis pœnitētia,ibi.*Vox domini confringentis cedros* Quartò de extrema unctione morientibus neceſſaria,ibi. *Et comminuet eos tanquam,* &c. Quintò de ſalutari conſecratione ex panis exiſtentia, ibi. *Et dilectus quemadmodum filius.* Sextò de coniugali copulatione cum iuſta continentia , ibi.*Vox domini intercidentis flammam* . Septimò de clericorū ordinatione prouida ſapientia,ibi.*Vox domini præparan-* D *tis ceruos.* Primò ergo agit de ſacramento baptiſmi, quod in aqua celebratur. d. *Vox domini ſuper aquas* , &c. Vbi ſciendum ; quòd aqua baptiſmatis accepit uirtutem lauandi animas à peccatis in baptiſmo Chriſti, ex tactu eius mundiſſimæ carnis. In quo Chriſti baptiſmo apparuerunt tres perſonæ , ſcilicet,pater in uoce dicens . Hic eſt filius meus dilectus , filius in carne , ſed ſpiritus ſanctus in ſpecię columbæ . Quæ tres perſonæ hic notantur , primò pater in uoce. Et quantum ad hoc dicitur.

Baptiſmus. Aqua baptiſmi. Vox domini.

Vox domini.ſ.patris *ſuper aquas*:quia dū
Chriſtus eſſet baptizatus,vox patris au-
dita eſt,Hic eſt filius meus dilectus,&c.
Intonuit Chriſtus Apparuit filius in carne,qui baptizatus
nos ſua voce docebat, d. Decet nos im-
plere oēm iuſtitiam. O quā mirabiliter
iſta vox intonuit, & exemplū humilita-
tis toti præbuit mundo. Vnde ait Remi-
Remigius. gius.Intonuit de cęlo dn̄s , & altiſſimus
dedit vocē ſuā, qn̄ in baptiſmo ait Chri
ſtus,decet nos implere oēm iuſtitiā , vt
oēs ſuperbi addiſcāt humilitatis exem-
plum, vt non dedignentur baptizari ab
humilib.mēbris meis, dum me viderint
Deū maieſtatis a te Ioanne ſeruo meo
baptizatū. Et quantū ad hoc de perſona
filij dr̄. *Deus maieſtatis intonuit*.Apparuit
etiam ſpiritus ſanctus in ſpecie colūbæ ,
quia vidit ſpiritū Dei deſcendentem ſi-
cut columbā , & manentem ſuper eum.
Matt. 3. Et hoc ad denotādum,ꝙ gratia ſpiritui-
Spiritusſanctus ī ſpecie columba. ſancto attribuitur,quæ p aquas baptiſ-
mi baptizatis confertur.Ideo in colum-
bæ ſpecie apparuit,vnde Chryſoſt.ſup
Matth.Ideo ſpiritus in Chriſti baptiſmo
Chryſoſ. ſpeciem columbæ ſuſcepit.qm̄ præ om
nib.animalib. hæc eſt cultrix charitatis.
Oēs.n.ſpecies iuſtitiæ, quas habent ſer-
ui Dei in veritate, poſſunt habere ſerui
diaboli in ſimulatione. Solā autem cha-
ritatem ſpiritus ſancti non poteſt immu
nirus ſpiritus imitari.Ideo hanc priuatā
ſpeciem charitatis ſibi in Chriſti baptiſ
mo ſeruauit ſpiritus ſanctus , quia per
nullius rei teſtimonium ſic cognoſcitur
ſpiritus ſanctus vbi ſit , niſi per gratiam
charitatis,q̄ per aquas baptiſmi confert̄.
Et quantum ad hoc de ſpiritusſancto d.
Vox domini ſuper aquas multas. Ideo q.a
tunc ſpiritus ſanctus omnib.aquis virtu
tem regenerandi homines dedit. Et de
iſtis trib.perſonis diuinis hic ſic in Chri
ſti baptiſmo notatis, ait Aug. in de fide
ad Petrum. Quāuis autem Patris, & fi-
lij, & Spiritus ſancti vna ſit natura. tn̄
firmiſſime tene,tres eſſe perſonas,patrē
ſolum eſſe,qui dixit:Hic eſt filius meus
dilectus.Filiumq; eſſe , ſuper quem illa
vox patris intonuit Et ſpiritum ſanctum
Baptiſmi forma. ſolum eſſe,qui in ſpecie columbæ ſuper
Chriſtum baptizatum deſcēdit, &c. Vo
lens ergo oſtendere baptiſmi inſtitutio-

E nem virtute Trinitatis factam d. *Vox do-
mini ſuper aquas*.ſ. Dei patris dicit. Hic
eſt filius meus. *Deus maieſtatis intonuit*.
.ſ.filius, dicens. Sic decet nos implere
oēm iuſtitiā. *Dominus ſuper aquas mul-
tas*,ſ. ſpiritusſanctus in ſpecie columbæ
ſanctificās aquas. Et ideo oēs tres perſo
næ in forma baptiſmi nominant̄.Matth. *Matth. vlt.*
vlt. Ite docete oēs gentes baptizantes
eos,in nomine Patris,& Filij,& Spiritus- *Quæſtio.*
ſancti.Sed nūquid vno iſtorū ſolo nomi-
nato,eſſet verus baptiſmus? Et vr̄ ꝙ ſic,
quia Apoſtoli baptizabant tantum in
F nomine Chriſti , vt habetur Actuum 8.
& 10.cap. Ad oppoſitum eſt determina *Nota bene quæſtionē cū ſua determinatione.*
tio eccleſię in Synodo Anglorum. Vnde
Zacha. Papa Bonifacio epiſcopo ſcribit ,
Pręceptum eſt in Synodo Anglorum,vt
quicūq; ſine inuocatione trinitatis mer
ſus fuiſſet, ꝙ ſacramentum regeneratio
nis non haberet. Quod omnino verum
eſt,ſi merſus in fontē baptiſmi quis fue-
rit ſine inuocatione trinitatis, perfectus
Chriſtianus non eſt , niſi in nomine Pa-
tris,& Filij,& Spiritusſancti fuerit bapti
zatus.Reſpondeo ꝙ opinio videtur mul
G torum,vt Ambr.& Magiſtri.lib.4.diſ.3. *Ambroſ.*
Quod ſi fide myſteriū trinitatis tenea-
tur, & vna perſona tantum nominetur,
plenum eſſe ſacramētum.Et ecōuerſo :
ſi tres perſonæ nominentur,& nō rectè
myſteriū trinitatis fide teneatur, vacuū
eſſe ſacramētum. Et ratio horū eſt,quia
in nomine cuiuſlibet perſonæ tota trini
tas intelligitur,Si enim Chriſtū dicas,&
patrem à quo vnctus eſt filius,& ipſum
qui vnctus eſt Filium , & Spiritumſan-
ctum quo vnctus eſt,deſignaſti. Scriptū
eſt enim,hūc Ieſum, vnxit Deus ſpiritu
H ſancto,&c.Et ſimiliter ſi patrem dicas,fi
lium eius, & ſpiritum oris eius indicas ,
ſi tamen id etiam corde comprehendas.
Et ſimiliter ſi ſpiritum ſanctū dicas, pa-
trem,a quo procedit, & filium cuius eſt
ſpiritus,nuncupaſti. Ex quibus videtur,
ꝙ in nomine vnius ſolius perſonæ po-
teſt quis verè baptizare.Sed iſta opinio
non tenetur à doctoribus.Quia in ſacra
mentis non ſufficit fides cordis,niſi for-
ma ſacramentorum verbis exprimatur;
nā ſacramenta habent efficaciam ab in-
ſtitutione Chriſti,Chriſtus autem inſti-
tuit

tuit ſacramentum baptiſmi dari cum inuocatione trinitatis expreſſè. Et ideo quicquid deſit ad inuocationē trinitatis plenam,& expreſſam,tollit integritatem baptiſmi, Nec obſtat, quòd in nomine vnius perſonæ intelligitur alia, cum ille, qui nominat vnam ſolam perſonam poteſt habere rectam fidem de tribus,quia ad ſacramentum,ſicut requiritur materia ſenſibilis,ita & forma ſenſibilis: vnde non ſufficit intellectus, vel fides trinitatis ad perfectionem ſacramenti, niſi ſenſibilibus verbis trinitas exprimatur, forma autem baptiſmi quam Chriſtus dedit, totam trinitatem, ideſt, omnes tres perſonas exprimit. Et iſta opinio communiter a doctoribus tenetur. Ad argumētum ergo, cum dicitur, quia Apoſtoli baptizabant in nomine Chriſti, dicendū, quòd Apoſtolis fuit licitum in nomine Chriſti baptizare, quia ſic à ſpiritusſancto erant inſpirati, ſed modo hoc nobis non licet. Illi enim nomini Chriſti data fuit virtus diuinitus in primitiua eccleſia, cuius ratio eſt, tum quia nomen Chriſti ſignificat totā trinitatem, Chriſtus enim vnctus dicitur,& ſic vngentem,& vnctū, & vnctionem inſinuat. Et ſic cum forma à Chriſto data concordabat: tum quia nomen Chriſti tunc erat ignotum, & contumelioſum, vt puta crucifixi: Vt ergo dictum nomen publicaretur, & haberetur in reuerentia, tunc temporis eo vſi ſunt. Sed quia ceſſante cauſa, ceſſat effectus, Chriſti nomine publicato, & honorabili facto, amplius non debuit, nec potuit in eo conferri ſacramentum baptiſmi, quia illud ad tempus tantum inſtitutum fuit. Sic ergo dicitur, quòd in forma baptiſmi omnes tres perſonæ debent nominari: ſicut Chriſtus expreſſit: quod etiam & Pſalm. hic prædicit, omnes tres perſonas huiuſmodi ponens, dicit. *Vox domini ſuper aquas*, ſcilicet Patris. *Deus maieſtatis*, ſcilicet Filius. *Dominus ſuper aquas multas*, ſcilicet Spiritusſanctus. Iſtæ enim ſunt aquæ fontis vitæ baptiſmales, ad quas Chriſtus ſuos deducit. Apocalip. ſeptimo. Agnus reget illos, & deducet illos ad vitæ fontes aquarum,&c.

A *Vox domini in virtute, & vox domini in magnificentia.* 414

De pœn. d.7. nul. lus.

HIc conſequenter agit de ſacramento confirmationis. Vbi ſciendum, quòd principalis effectus ſacramenti confirmationis eſt donatio ſpiritusſancti ad robur & virtutem, qui in baptiſmo datus eſt ad remiſſionem peccatorum: vnde dicit Rabanus. Et habetur de conſec. d 5. nouiſſimè. A ſummo ſacerdote per impoſitionem manus paracletus traditur baptizato, vt roboretur per ſpiritum

Sacramē tis cōfirmationis

B ſanctum ad confitendum,& prædicandū alijs illud, quod ipſe in baptiſmo conſequutus eſt. Cum igitur ſacramentum confirmationis virtutem, & robur baptizato conferat in ijs, quæ ſunt ad ſalutem, ſequitur ꝙ congruè per virtutem denotatur, cum dicitur. *Vox domini in virtute*, i. vox Chriſti iſtud ſacramentum inſtituentis in virtute, quia virtutem, & robur confert baptizato, de iſta voce habetur Matth. 19. Vbi Chriſtus hoc ſacramentū inſtituit. Tunc oblati ſunt ei paruuli, vt manus ei imponeret, & oraret,

C diſcipuli autem increpabant eos. Sequit, vox Chriſti inſtituentis hoc ſacramentū. Ieſus verò ait. Sinitæ paruulos venire ad me, & nolite prohibere eos. Iſta ergo vox, qua ſ. ſacramentum confirmationis inſtituit, & datur, eſt in virtute, ſi conſideres huius ſacramenti tres effectus. Primus eſt gratiæ in baptiſmo collatæ ampliatio,& roboratio. Secundus eſt ad pugnandū contra hoſtes inuiſibilis confirmatio. Tertius eſt Chriſti nominis ſine erubeſcentia prædicatio. Et de iſta voce virtutis dr. Pſal. 67. Ecce dabit voci ſuæ

De conſ. diſt. 5. Spiritusſanctus, & c. nouiſſime.

D vocē virtutis, ſequitur: Deus Iſrael ipſe dabit virtutē, & fortitudinem plebi ſuæ. Sed forte quæres, an maior virtus conferatur in confirmatione, q̃ in baptiſmo, vel econtrario, quia huius ſacramēti vox dr in virtute,& non baptiſmi. Ad oppoſitum quia baptiſmus tollit omnem culpam & pœnam, quod non facit hoc ſacramentum. Reſpondeo: gratia confirmationis ſupponit gratiam baptiſmalē. Quando igitur ſit comparatio harum gratiarum, poteſt fieri dupliciter, vno modo cum præſumptione,& ſic omnino maior

Quæſtio.

Gratia cōfirmationis.

eſt gratia cõfirmationis quam baptiſmi,
ſicut melius eſt benè viuere, quam viue-
Cõfirma tionis dignitas. re, quia hoc addit ad primum. Si autem
intelligatur cum præciſione, vt. ſ. an hæc
gratia quæ additur in confirmatione ſit
maior, vel minor illa, quæ confertur in
baptiſmo? Dico, ꝙ maior eſt baptiſmalis,
quia iuſtificare mortuum maius eſt quã
iuſtificatum fortificare. Item notandum
eſt, ꝙ iſtud ſacramentum confirmationis
inter cætera magnæ eſt magnificentiæ,
& dignitatis, quia præ cęteris maiorem
dignitatem requirit in miniſtro. Quo-
niam cætera ſacramenta epiſcopi non
conficere poſſunt, & conferre, iſtud aũt
ſoli epiſcopi. Et ſic eſt maioris dignitatis
cæteris, vnde habetur de conſ. d. 5. de his
verò, ꝙ ſicut ſacramentum confirmatio-
nis ſolum maioribus, i. ſolum ſummis põ
tificibus eſt accommodatum, ſic ꝙ niſi à
maioribus perfici non poſſit, ita & maio
ri veneratione venerandum eſt. Et hanc
dignitatem præ cæteris hic notans Pſal.
poſtq̃ poſuit eius efficaciam, d. *Vox dñi
in virtute*, conſequenter ponit eius digni
tatis magnificentiam. d. *Vox domini in ma
gnificentia*, dr̃ etiam hoc ſacramentũ vox
domini in magnificentia, quia, vt dictum
eſt, confert robur ad prædicandum ſine
Pſ. 144. rubore magnificentiam Chriſti. Vnde
de confirmatis dicitur. Magnificentiam
gloriæ ſanctitatis tuæ loquentur.

415 *Vox domini confringentis cedros, & con-
fringet dominus cedros libani.*

De conſ. d 4. proprie. HIc conſequenter agit de ſacramen
Pœnitentia ſacramentũ. to pœnitentiæ, & contritionis. Vbi
notandũ, ꝙ nomine Cedri ſuperbus qui-
libet ſignificatur, quoniã vt hic dicit Ma
Cedrus ſignificat ſuperbos. giſter. Cedrus eſt arbor altiſſima, maxi-
me quæ creſcit in libano, vbi ſunt ma-
gis proceræ cedri. Hæc enim arbor niſi
ſucciſa inutilis eſt, in ſua radice manens
non facit vtiles fructus. Sic & ſuperbia
in altum ſe erigens cæteros deſpicit. Vn-
de in ſua radice manens inutilis eſt, ve-
re inutilis, quia peccatum intulit nobis,
ſucciſa autem per humilitatem, & pœni-
tentiam fructus gratiæ creſcunt. Ex qui-
bus colligitur, quòd duplex eſt cedrus,
ſcilicet, cedrus libani, & quæ creſcit ex-
E tra libanum, illa quæ creſcit in libano al-
tior eſt, illa vero quæ extra, minor eſt.
Et ſic duplex eſt ſuperbia, maior & mi-
nor. Maior eſt Iudæorum, qui præ cæte-
ris magis ingrati, contrà Chriſtum ſuper
biendo ſurrexerunt, minor aũt Gẽtium.
Et tamen vtraque ſuperbia virtute pœ-
nitentiæ confringitur, & extirpatur. Et
hoc eſt quod de ſacramento pœnitentiæ
hic dicit: *Vox domini confringentis cedros.*
Vox domini qua hoc ſacramentum in- *Ioan. 20*
ſtituit dicens Apoſtolis: Accipite ſpiritũ
ſanctum, quorum remiſeritis peccata,
F remittuntur eis, & Matth. 16. Tibi dabo
claues regni cœlorum, &c. Et iſta talis
vox pœnitentiæ ſacramenti, primò con-
fringit cedros minores, quia Gentilis ſu
perbus conuertens ad Chriſtum humi-
liauit, ſicut quando alium cedrum, ſ. Cor
nelium Gentilem per pœnitentiam cõ-
uertit ad Chriſtum cum alijs, de quibus
dicitur. Ergo & gentibus pœnitentiam *Act. 11.*
dedit Deus ad vitam. Et de iſtis dicitur
hic. *Vox domini confringentis cedros*. Sed
in fine mundi cedros libani confringet,
quia Iudæos ſuperbos, quos tunc repe- *Iudæi.*
G riet, ad fidem per pœnitentiam reducet,
& de iſtis ſubditur. *Et confringet dominus
cedros libani*. Vnde iſtum verſum ſic ad
propoſitum exponit Magiſter in gl. *Vox
domini confringet cedros*, i. *dominus cõfrin
get*, per pœnitentiam, & humilitatem *ce-
dros*. i. altos de gentibus. *Et confringet do-
minus cedros libani*. i. altos de Iudæis,
quos in fine conuertet, quando reliquię
Iſrael ſaluæ fient. Sic. n. de iſtis per pœni-
tentiam confringendis dictum eſt Pſ. 17.
Perſequar inimicos meos, & comprehẽ-
dam eos, non cõuertar donec deficiant,
H ſcilicet ab infidelitate Sequitur: Confrin
gam illos, nec poterunt ſtare, cadẽt ſub-
tus pedes meos, ſcilicet per fidem & hu-
militatem.

Et cõminuet eos tanquam vitulum libani. 416

8. q. 1. olim. HIc exequit̃ de ſacrõ vnctionis ex-
Sacramẽti vnctionis virtus. tremæ. Pro cuius euidentia notã
dum, ꝙ iſtud ſacr̃m inter oĩa cõminuit
vitia, & impinguat aĩam. Vnde notãt do
ctores, maxime Petrus Aureolus, ꝙ iſtud
ſacr̃m octo habet effectus. Primus eſt

pecca-

Digitized by Google

A peccatorum venialium remiſſio 1. proba-
tus per illud quod habetur Iac. 5. Nam
poſtq̃ dixit vngẽtes eum oleo, ſequitur:
Et ſi in peccatis fuerit, remittentur ei.
Et certum eſt, quòd nõ loquitur de mor
talibus, quia illa ſolum per baptiſmum,
& pœnitentiam remittuntur. Secundus
eſt diminutio pœnæ tam pro mortali, q̃
pro veniali debitæ. Tertius eſt gratiæ
augmentatio, quia omnia ſacramenta no
uæ legis debitè ſuſcepta conferunt gra-
tiam. Quartus eſt gloriæ augmentatio,
quia aucta gratia, augetur gloria ſibi cor
B reſpondens. Quintus eſt interior animæ
confortatio: nam in articulo mortis cõſti-
tutus, eſt in ingenti timore ratione pœ-
næ corporalis, & poteſtatis diabolicæ. Et
ideo hoc ſacramentum diuina miſericor-
dia inſtituit, ad conferendum dignè ſu-
ſcipienti interiorem in vnctione iucun-
ditatem, & robur, & ſpem contra dæmo-
nis tentationes. Sextus eſt diabolicæ po-
teſtatis attenuatio. Septimus eſt infirmi-
tatis etiam corporalis ſanatio, & hoc vbi
expedit ſanitati animæ. Vnde in primiti-
ua eccleſia ſuſcepto hoc ſacramẽto, mul-
C ti ẽt corporaliter ſanabantur, vt patet
Marc. 6. & Iacobi 5. Octauus eſt morien-
tis cõgrua proteſtatio. Receptio. n. iſtius
ſacramenti eſt quædam proteſtatio, qua
infirmus proteſtatur, quòd permanſit in
fide eccleſiæ militantis, & ideo ſecurus
hinc egreditur, & ingredit ad populũ ec-
cleſiæ triumphantis. Ex quib. omnibus
patet, q̃ per iſtud ſacramentum commi
nuuntur oĩa peccata venialia, & dæmonia
poteſtas, & interior aĩa impinguatur gra
tia, vt ſe Deo offerat in ſacrificiũ. Et iſta
omnia breuiter de iſto ſacramento notat
D Pſaltes dicens. *Et comminuet eos tanquã*
vitulum libani, nam vt dicit Magiſter in
gl. In monte libani vituli in ſacrificio im-
molandi nutriebantur, quia mons ille fe-
rax eſt herbarum, & irriguis fontibus
conſitus. Sic conformiter in iſto ſacramẽ-
to, vt patet ex dictis, vituli immolandi
Deo, id eſt, fideles morituri impinguan-
tur, & nutriuntur gratia, & comminuun-
tur dæmones, & vitia, & hoc eſt qđ dicit.
Et comminuet eos, ſcilicet dæmones, & vi
tia. *Tanquam vitulum libani*, ſcilicet im
pinguãdo per gratiam, vt ſe dignius Deo

A poſt mortẽ offerantur, de primo dicitur.
Comminuam eos vt puluerem ante fa- *Pſal. 17*
ciem venti: de ſecundo verò, quia iſto ſa
cramento impinguati vt vituli Deo of-
feruntur, dicitur: Acceptabis ſacrificium *Pſal. 50*
iuſtitiæ, tunc imponẽt ſuper altare tuum
vitulos. *Et dilectus quemadmodum filius*
vnicornium. Hic conſequenter agit de ſa
cramento Euchariſtiæ. Vbi notandum, *Euchariſtia.*
quòd in Chriſto eſt duplex natura, diui
na, ſcilicet, & humana. Secundum natu- *Dilectus*
ram diuinam eſt verus Dei filius, ſed ſm *ſignificat*
humanam eſt ex Iudæis natus. Natura di *Chriſtũ.*
B uina notatur per dilectum, ipſo patre di-
cente. Matth. 3. Hic eſt filius meus dile-
ctus, vbi Hilarius his verbis pater Chri-
ſtum oſtendit ſuum filium, non ſolum
nomine, ſed & proprietate: multi enim
nos ſumus filij Dei, ſed non talis eſt hic
filius. Hic enim & proprius, & verus eſt
filius, non adoptione, ſed origine, verita-
te, non nuncupatione, natiuitate, nõ crea
tione, quod pater oſtendens ait. Hic eſt
filius meus dilectus. Sic igitur per ly di-
lectum, in Chriſto diuina ſignificatur na-
tura, quia verus eſt Deus, Dei filius. Na- *Vnicornis ſignificat Iudæos.*
C tura verò humana ſignificatur per filiũ
vnicornium. Quid enim per vnicornem
niſi populus Iudæorum intelligitur, qui
cornu elationis geſtabat in fronte? Vnde
Grego. dicit. Per Rhinocerotem, vel vni *Greg. 31 mor. c. 13*
cornem ille Iudæorum populus intelligi
tur: qui, dum accepta lege, non operatur,
ſed ſolum inter cunctos homines elatio-
nem ſumpſit, quaſi inter cæteras beſtias
cornu ſingulare geſtauit. Vnde paſſionẽ
ſuam per prophetam dominus pronun- *Pſal. 21*
cians ait de Iudæorum populo. Libera
me de ore leonis, & à cornibus vnicorniũ
D humilitatem meam. Tot quippe in Iu-
dæorum gente vnicornes fuerunt, quot
per prædicamenta legis ueritatis non de
operibus legis, ſed de ſingulari, & fatua
elatione confiſi ſunt. Sic igitur per filiũ
unicornium intellige Chriſtum ſm hu-
manitatem ex Iudæis natum. Ad propo
ſitum ergo inter omnia ſacramenta nul-
lum eſt, quod realiter contineat Chri-
ſtum uerum Deum, & uerum hominẽ,
quoad diuinitatem, & humanitatem,
niſi ſolum ſacramentum Euchariſtiæ.
Iſtud ergo ſacramentum commendans.

Pſal.

Pſal. ratione contenti dicit: ꝙ hic eſt verè filius Dei, quia & dilectus, & filius hominis quia & filius unicorniũ. q. d. Quẽadmodũ eſt filius unicorniũ. ſ. Iudæorũ, quia ſm humanitatẽ ſic eſt ét in iſto ſacramento. Et ſic exponit Mag. in gloſ. d. *Quemadmodum filius unicornium*, i. ſm ꝙ ipſe eſt filius Iudæorum, i. ſm ꝙ ipſe eſt homo. Vnde de iſto ſacramento quia uirtute uerborum in hoſtia ėſt corpus Chriſti, alia autem per concomitantiã, dicitur Pſalm. 77. Et edificauit ſicut vnicornium ſacrificium ſuum in terra, ideſt, in eccleſia, quam fundauit in ſæcula.

417 *Vox domini intercidentis flammam ignis: vox domini concutientis deſertum, & commouebit dominus deſertum Cades.*

De conſecr. d. 5 de ſpirituſancto

Sacramẽtum matrimonij

HIc conſequenter agit de ſacramento matrimonij. Vbi notandum, ꝙ ſacramentum matrimonij tripliciter a Deo fuit inſtitutum. ſ. primò ad procreationem filiorum, & mutuum ſolatium, & ſic fuit ante peccatum in paradiſo inſtitutum, ubi inſtitutum fuit ſolum in officium. Secundò inſtitutum fuit in remedium, ſ. contra carnis cõcupiſcentiã, quę ſine peccato in coniunctione ſexuũ expleri non põt, niſi per bona matrimonij excuſetur: & ſic fuit inſtitutum poſt peccatum. Tertiò inſtitutum fuit in ſignũ. ſ. ſpiritualis coniunctionis Chriſti, & eccleſiæ, & ſic fuit inſtitutũ in lege euangelica. Quantum aũt ad ſecundam inſtitutionem apparet, ꝙ eſt inſtitutũ contra libidinis ardorem. Item notandũ ꝙ carnis concupiſcentia, uel libido per flammam ignis ſignificatur, quia ſicut flamma ignis omnia conſumit, & deuorat, ſic & libido, & concupiſcentia carnis niſi ei reſiſtat. Vnde de libidine ſub ignis nomine dicit: Ignis ėſt uſq; ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina. Quod ad literam de libidine exponens Greg. dicit, Beatus Iob crimen luxuriæ diffiniens ait. Ignis eſt uſque ad perditionem deuorans, &c. quia reatus huius facinoris non ſolum vſque ad inquinationem maculat, ſed ét vſq; ad perditionẽ deuorat. Quia quælibet alia fuerint bona opera, ſi luxuriæ ſcelus non reſtringitur immenſi-

Nota. Flãma dicitur libido. Libido omnia bona cõſumit. Luxuria. Iob 31.

Greg. 21. mor. c. 9.

E tate huius criminis obruuntur. Nulla quippe ante omnipotentis oculos iuſtitiæ, pietatiſque ſunt opera, quæ corruptionis contagione monſtrantur immunda. Quid prodeſt, ſi piė quiſquam neceſſitati compatitur proximi, quando impiė in ſemetipſo deſtruit habitationem Dei, &c. Ex predictis ergo collige, quod per flammã ignis intelligitur libido luxuriæ, quam tamen ſacramentum matrimonij reprimit, & excuſat. Et hoc hic notans Pſal. de iſto ſacramento dicit. *Vox domini intercidentis flammam ignis.* ſ.

Deſertũ ſignificat peccatũ.

F luxuriæ, quam excuſat. Quia etſi ex toto ipſam non extinguat: tamen intercidit illam. Et quia iſtud ſacramentum excuſat coitum à peccato, ideo ſubdit. *Vox domini concutientis deſertum.* per deſertũ intellige peccatum, quod nos facit deſertos à Deo, commouet ergo deſertum, dum peccatum ab iſto actu coniugali prohibet. Et quòd per deſertum intelligat peccatum ſubdit. *Et commouebit dominus deſertum Cades*, ideſt peccatum, quod nos cadere facit.

G *Vox domini præparantis ceruos, & reuelabit condenſa, & in templo eius omnes dicent gloriam.* 418

HIc conſequenter agit de ſacramento ordinis: quod ideòq; ſpecialiter eſt inſtitutum, non ſolum ut poſſint dominica ſacramenta digne tractare, ſed ét ut alios de fide, & moribus habeant informare. Quorum præcipuum ſignũ eſt corona, quam in capite portant. Qm̃ ut ait Magiſter corona regale decus ſignificat, unde miniſtri eccleſiæ reges de-

Sacramẽtum ordinis. Corona. Clericalis.

Mag. li. 4. d. 28.

H bent eſſe, ut ſe, & alios regant, quibus ait Petrus Apoſtolus: Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, &c. Summitas enim capitis nudatur, ut eorum mẽs libera ad Deum monſtretur, quæ reuelata facie Dei gloriam contempletur. Summitas enim capitis eſt eminentia mentis, & denudatio capitis eſt reuelatio mentis: clericus enim ſecretorũ Dei ignarus eſſe non debet. Ad propoſitum ergo: hic Pſal. agens de ſacramento ordinis oſtendit primò eius eminẽtiæ dignitatem. d. *Vox domini præparantis ceruos.*

Secun-

A Secundò ſcientiæ debitam claritatem.d. *& reuelabit condenſa.* Tertiò officij ſanctitaté:ibi, *& in templo eius omnes dicent gloriam.* Vide ergo primò huius dignitaté. Vbi notandum, q ſicut totũ continet parté, & genus ſpecié, & ſpecies indiuidua, & non econtrario, ſic in ſacramento ordinis ſupremus ordo omnes alios cõtinet, & non econtrario. Quãuis aũt epiſcopatus ſm Theologos nõ ſit ordo: tñ eſt quędã ſuprema dignitas cæteros ordines cõtinens Ideo illo nominato, cæteri omnes nominantur. Volens ergo Pſ agere de ſacramento ordinis, præciſe agit de epiſco- B pis, oſtendens eorum eminentiæ dignitatem.d. *Vox dñi præparantis ceruos.* Quid .n per ceruos, niſi epiſcopi deſignantur? Nam ut dicit Magiſter de proprietatib. rerum. Ceruus inter omnia animalia dr̃ eſſe maioris diſcretionis, maximè ſerpentibus inimicatur, Inter omnia animalia duo grandia portat cornua, quæ ſolida ſunt, non vacua, quæ omnia epiſcopis cõueniunt, quia præ cæteris maioris diſcretionis eſſe dẽnt, & ſcientiæ: d. 36. oportet ẽt ordinandum. Serpentibus maximè de- C bent inimicati, i. hæreticis, & ipſos perſequi. Magos & ſacrilegos. Duo cornua in capite geſtant: quia mitram cum duobus cornibus in capite portant. Sed nota, q eorum cornua ad ſimilitudiné ceruorum debent eſſe ſolida, non vacua, quia ſignificato illorum carere non debet, quia ſcilicet, ſcire debent teſtamentum vetus, & nouum: quæ per illa duo cornua mitræ ſignificantur. De epiſcopis ergo ſub nomine ceruorũ dicit Pſal. *Vox dñi præparantis ceruos,* i. per ſacramẽtum ordinis epiſcopos conſecrantis, & p D conſequens omnes alios inferiores ordines. Conſequenter declarat eorum ſcientiæ debitam claritaté.d. *Et reuelabit condenſa.* Quid.n. eſt præcipuum epiſcoporum officium, niſi per ſcientiam ſacram prædicare populo, & condenſa reuelare, i. obſcura ſacræ ſcripturæ declarando aperire, figuras myſteriorum reſerareq; ſine claritate ſcientiæ facere non poſſunt. Conſequenter declarat ipſorum officij ſanctitatem. Quia ad hoc clerici in eccleſia ſunt ordinati, & maximè epiſcopi, vt per eos Deus magnificetur, & lau-

Epiſcopatus.
Ceruus, ſignificat epiſcopos.
Cornua.
26. q. 5. epiſcopi eorumq;
d. 23. q epiſcopus
d. 36. q eccleſiaſticis.

A detur: vt ipſorũ exemplo cæteri ad Dei laudem excitentur. Et hoc eſt q ſubdit. *Et in templo eius omnes dicent gloriam.*

419 *Dominus diluuium inhabitare facit, & ſedebit dominus rex in æternum.*

14. q. 1. loquitur

HIc vltimo oſtenditur, quibus muris eccleſia à Deo conſeruatur. Vbi notandum, q per diluuiũ, quo aquæ abundantes oĩa conſumpſerunt, intelligũtur homines infideles, & Gentiles, qui velut diluuium fluidi ſunt, & inſtabiles, omnẽ uirtutem penitus perſequẽdo diſ- B ſipantes. Vnde Lucæ 17. Edebant, & bibebant, vxores ducebant, & dabantur ad nuptias, venit diluuium, & perdidit omnes. Dñr ergo Gentiles, & idololatræ diluuiũ: quia pp eos diluuium factum eſt in mũdum. Et vide mirabilia opera Dei, qui iſtud diluuium inhabitare facit, ſ. eccleſiam ſuam: quia Gentiles cõuertit ad fidem, per quos hodie regit, & gubernat eccleſiam. Quamuis enim Gentiles prius diuerſos mores in ſuis ſectis haberent, ſicut diuerſos Deos, vel idola colebant: tamen dum ipſos fecit in fide vna- C nimes, & concordes, eos eccleſiam fecit inhabitare. Deus qui inhabitare facit vnius moris in domo, ſcilicet eccleſia. Iſtum ſenſum ponit Auguſtinus, ut habetur in glo.d. *Dominus diluuium inhabitare facit,* quia illos malos, ſcilicet Gentiles. qui alios in peccato ſubmergebant, inhabitare facit hoc templum, ſcilicet eccleſiam, quia etiam illos tales conuertit ad vnitatem eccleſiæ. Et in illis dominus in æternũ habitat, & ſedet per gratiam: propter quod ſubdit. *Et ſedebit dominus rex in æternum,* ſcilicet regnans in D eis in æternum. In iuſtis enim & ſedet Deus, & requieſcit, quod ideo ſedes dicuntur, quia dominus ſedet quieſcendo in corde iuſtorum, vt oſtendit Gregor. lib. 20. mor. cap. 5 Quid autem conferat Chriſtus electis ſuis, in quibus habitando ſedet, exprimit.d.

Diluuiũ ſignificat Gentiles.
Gẽtes cõuerſi ſũt ad fidẽ.
Pſal. 67. Auguſt.
Greg. 20 mor. c. 5.

420 *Dominus virtutem populo ſuo dabit, dominus benedicet populo ſuo in pace,*

Fides dr̃ fortitudo

DVo enim bona Chriſtus electis ſuis in quibus ſedet, tribuit, ſcilicet hic cõtra uitia ipſos fortificat, & in

futuro

futuro contra omnes miſerias ipſos beatificat. de primo dicit. *Dñs virtutum populo ſuo dabit*. ſ. populo ſuo in hoc ſæculo contra aduerſa mundi, contra diaboli tẽtamenta,& vitia fortitudinem dabit, quã omnia ſuperando vincere poſſit. Et hæc virtus, ſiue fortitudo, eſt virtus fidei: quia omnia uitia ſuperantur,& aduerſa. Vñ *Greg.31 mo.c.27* Grego ait: Vnicuiq; aiæ, cui miſericors dñs præſidet contra omnia fidei fortitudinẽ præbet, de qua Petrus ait: Aduerſarius ueſter diabolus, ſicut Leo rugiens, circuit quærens quẽ deuoret, cui reſiſtite fortes in fide: Et ideo dr̃ Pſ.67. Mirabilis Deus in ſanctis ſuis, Deus Iſrael ipſe dabit uirtutẽ,& fortitudinẽ plebi ſuę. In futuro aũt ſuos beatificat: pp qđ ſubdit. *Benedictio dñi.* *Dñs benedicet populo ſuo in pace*. In pſenti.n. uita nobis Deus benedicit, dando nobis ſuam gratiã,& virtutes: ſed iſta benedictio vitæ non eſt in pace, ſed in cõtinuo bello: pp quod ait ſuis Chriſtus: Amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos,&c. *Ioan.16* Quinimo quanto hic benedictio Dei eſt maior, tanto ampliora, tam mundi, quã dęmonis inſurgunt certamina. *Hier.12.* Non eſt pax vniuerſæ carni. In futuro aũt benedicet in pace: quia ibi nulla impugnatio, nulla aduerſitas erit: quia in illo ſummo bono, mens perfectè quietabitur. Vnde Hiere.29. In pace illius erit pax veſtra,& Pſ 4. in pace in idipſum,&c. quod bene notans Pſal. dicit. *Dñs benedicet populo ſuo in pace*. Eccl.11. Benedictio Dei in mercedem iuſti feſtinat.

PSAL. XXIX.

241 *ſ.q.1.nõ eſt.* *EXaltabo te, domine, quoniam ſuſcepiſti me: nec delectaſti inimicos meos ſuper me.*

Domus Dei dicitur templum. PSALMVS iſte talem habet titulum: *Pſal. cantici in dedicatione domus Dauid*. Pro cuius euidentia ſciendum, q hic non loquitur titulus de domo Dauid, quam ipſe inhabitabat, ſed de tẽplo per Salomonem ædificato. Nullibi enim reperitur, q Dauid domumſu am

E dedicauerit. Dr̃ aũt templum per Salomonem ædificatum, domus Dauid: tum quia ipſe primus inuentor fuit, & imaginator illius ædificij,& tpe ſuo illud facere voluit, ſed de mandato dñi fuit prohibitus: tum ẽt quia omnes impenſas tẽpli præparauit: tũ quia deſcriptionẽ tẽpli,& ædificiorum in circuitu vaſorum, & utenſiliũ dedit Salomoni. Item notandum, q peccata grauia, quæ commiſit, ſ. adulterij cũ Berſabe, & homicidij Vriæ, ipſum Dauid multũ diffamauerunt corã populo. in tñ, q multi de populo pp *2.Reg.11 1.Para. Peccata Dauid remiſſa oſtẽdit portarũ tẽpli apertio.28.*
F illa reputabant ipſum a Deo reprobatũ, nec illa peccata ſibi a Deo dimiſſa, quouſq; ẽt poſt mortẽ eius tẽplum fuit ędificatum,& conſecratum. Qñ, ſ. vt dictũ eſt. Salomon voluit introducere arcam dñi in templo: fores templi ſe clauſerũt, nec fuerunt reſeratæ donec Leuitæ cantantes Pſal 131. venerunt ad illum locũ: Propter Dauid ſeruum tuum, ne auertas faciem Chriſti tui, ſ. regis Salomonis: quia tunc reſeratæ fuerunt, quod videns omnis populus, cognouit, & credidit peccata prædicta ipſi Dauid a Deo
G fuiſſe dimiſſa, & ipſum ad Dei gratiam reſtitutum fuiſſe. Quæ omia ſpiritu prophetico præuidens Dauid, fecit iſtũ Pſal. tunc ſcilicet in dedicatione templi cantandum, in quo expreſſe confitetur peccata dicta ſe perpetraſſe, & ipſa ſibi fuiſſe dimiſſa ex Dei bonitate. Ex quibus apparet tituli expoſitio literalis, ſcilicet. *Pſal. cantici Dauid*, ideſt, Pſal. ex lętitia habita a Dauid ex remiſſione peccatorum ſuorum, quem ſcilicet fecit decantandum *in dedicatione domus*, ideſt, templi. Quibus præmiſſis, accedo ad
H Pſalm. Et primò exponam literam. Secundò intellectum Pſalm. Quantum ergo ad literam, Pſal. iſte diuiditur in duas partes, quia primo Dauid confitetur diuinã bonitatem. Secundò, propriã fragilitatẽ: ibi, *ego autem dixi*, Prima in duas quia Dauid primo Dei bonitatem confitetur. Secundo ad hoc idẽ alios exhortatur: ibi, *Pſallite domino*. Circa primũ.d. *Exaltabo te, domine, quoniam ſuſcepiſti me*,&c. Dic ut Nic. de Ly. Quantum uero ad ſignificatum literæ notandum ſm Magiſtrum in gl. q titulus iſtius Pſalm. præ-

prædictus non debet intelligi de dedica A
tione alicuius domus materialis, ſed de
ſpirituali domo, quæ eſt Eccleſia, ſ. Chri
ſtus, qui eſt caput, & de fidelibus, qui sũt
eius membra, quæ tota vna domus uoca
tur. Quia & in capite Chriſto habitat
omnis plenitudo gratiæ. Et de eius ple-
nitudine nos omnes accepimus Ioan. 1.
Hæc autem domus fabricatur, & dedica
tur, ſed aliter in capite Chriſto, aliter in
membris. Quantum aũt ad caput ſ Chri
ſtum, fabricata eſt in eius cõceptione, ſed
dedicata in eius reſurrectione, qñ ſ. re-
ſurgens ex mortuis immortalitatis glo- B
ria quoad corpus eſt confirmatus Quan
tum vero ad membra quotidie fabricatĩ,
dum infideles accedunt ad fidem, ſed cõ-
ſecrabitur in futuro, qñ ſ. fideles reſurgẽ
tes ex mortuis immortales fulgebunt
ſicut Sol. Ex quib. apparet ſenſus tituli.
Pſal. cantici, i. letitiæ, habitæ, *in dedicatio
ne domus Dauid*. i. per dedicationem do-
mus Chriſti, quæ dedicatio modo facta
eſt in capite. Poſtmodũ verò fiet in mẽ-
bris. Et nota, ꝙ in hoc Pſa loquitur totus
Chriſtus, quia huius Pſal. quędam verba
conueniunt capiti, i. Chriſto, quædã cor- C
pori, i. eccleſiæ, & quædam vtrique. Intẽ
tio autem Pſa. eſt mouere fideles ad Dei
laudẽ pro dedicatione iam facta de Chri
ſto capite. Et ex illa dedicatione facta ad
ſpem noſtræ dedicationis futuræ. Quib.
viſis accedo ad Pſal. qui diuiditur in par-
tes tres, quia de ſua dedicatione, ideſt,
reſurrectione Chriſtus tria facit: Quia
primò ipſam attribuit. Secundò oſtẽdit
qualiter ipſam meruerit: ibi. *Ego autem*.
Tertiò quomodo ipſam acceperit: ibi,
Audiuit dominus. Prima pars diuiditur
in duas: Quia primò gratias agit de ſua D
dedicatione præterita. Secundò ad ſpẽ
nos erigit de noſtra futura, ibi, *Pſallite do
mino*. Prima in tres, quia primò agit de
ſua dedicatione. Secundò ad hoc de ſua
oratione, ibi. *Domine Deus meus*. Tertiò
de ſua à dãnatis ſegregatione, ibi. *Domi-
ne eduxiſti*. Quantum ergo ad primum
gratias agit patri de ſua dedicatione vel
reſurrectione. d. patri. *Exaltabo te, domi-
ne quoniam ſuſcepiſti me*. i. in reſurrectio
ne dedicãdo me impaſſibilitatis gloria, &
Quæſtio. immortalitatis. Sed dic, cũ Deus ſit im-

mutabilis localiter, & eſſentialiter, quali-
ter exaltari põt, quia non poteſt eſſe ma
ior, non minor, non altior, non baſſior, q̃a
totum replet? Et hanc quæſtionem mo-
uet Mag. Deus omnino incommutabilis *Mag. li.*
eſt, non ergo augeri, vel minui poteſt ſic *1. d. 17.*
nec exaltari. Et rñdet Deus penitus in ſe
nec augeĩ nec minuitur, nec in ſe recipit
magis, nec minus, ſed in homine, quia hõ
augetur, vel minuitur. Sicut Deus dici-
tur magnificari, & exaltari in nobis, qui
tñ in ſe nec magnificatur, nec exaltatur:
vnde propheta ait: Accedat homo ad cor *Pſal. 63*
altum, & exaltabitur Deus. Super quem
locum ait Caſſiodorus. Non in ſe, ſed in *Quæſtio.*
corde hominis grandeſcit. Sed adhuc re-
ſtat dubium, ſi enim illa verba ſunt Chri
ſti quomodo Chriſtus patrẽ exaltabat? *Chriſtus*
quia pater in ſeipſo exaltari nõ poterat, *qualiter*
vt dictum eſt. Nec ẽt corde Chriſti, qui *exalta-*
tantam grãæ, & ſcientiæ habebat plenitu- *uit patrẽ*
dinem, ꝙ Deus ei plenius conferre non
potuit. Rñdetur, ꝙ Chriſtus ſic gratias
agendo patri, patrem exaltabat, nõ in ſe,
nec in corde ſuo, ſed ſuorum. Sequitur.
Nec delectaſti inimicos meos ſuper me. Sed *Quæſtio.*
quomodo hoc eſt verum, nonne lætifi-
cati ſunt inimici Chriſti, qñ ipſum flagel
lauerunt, & crucifixerũt? Et certè in per-
ſona Chriſti loquitur Hier. d. Oẽs inimi
ci mei audierunt malum meum, & lætati
ſunt Reſpondetur. Quòd etſi lætati ſunt *Threno. 1*
de morte Chriſti, non tamen de ipſius
dedicatione: de qua hic loquitur. Vnde
ait Mag. in glo. Super Chriſtum quidem
iucundati ſunt inimici eius, dum pende-
ret in cruce. Sic & ſuperiucundantur in
paſſionibus, ſed non in dedicatione, nec
ſuper eum, nec ſuper ſuos.

Domine Deus meus, clamaui ad te, & ſa- 422
naſti me. *De conſ.*

HIc conſequenter Chriſtus agit de *d. 1. quã*
ſua oratione quam fecit pro ſua *do autẽ.*
dedicatione d. *Domine Deus meus clama* *Clamor*
ui ad te, &c. Oratio enim eſt quidam cla *orationis*
mor, non quidem vocis corporis, ſed in- *Chriſti.*
terioris cordis. Oratio enim deuota qui-
dã clamor eſt cordis aures Dei pulſans.
Vnde Deo dicit Pſalm. Domine, exaudi *Pſ. 101.*
orationem meam, & clamor meus ad te
veniat. Clamauit ergo Chriſtus ante
paſſio-

Ioan. 17 paſſionem ſuam ad patrem orando pro ſua dedicatione. Vt puta qñ ad patrem orãdo dicebat. Clarifica me tu, pater &c. Ante.n. ſuam reſurrectionem Chriſtus habebat corpus infirmum, & obſcurum ſicut cæteri. Sed per reſurrectionem ſuſcepit ſanũ, & incorruptibile corpus clarũ, imò clarius Sole. Et ideo ſtatim ſubdit. *Et ſanaſti me*, ſ. in reſurrectione: quia iam non gero ægrum corpus ſubiectum paſſionibus, ſed glorioſum, & immortale. Ante.n. percuſſerat Deus corpus Chriſti multis flagelis, & aduerſitatib. ipſum exponẽdo, ſed poſtmodum ipſum plenè ſanauit reſuſcitando. Vnde de corpore Chriſti dr̃. Commouiſti terram, & cõturbaſti eã, ſana contritiones eius, &c. Sed hic Mag. mouet dubium d. Impoſſibile vr̃, ꝙ Chriſtus ad patrẽ clamet, & oret, cum ſit omnipotens Deus, qui fidelium vota implet, per quem oĩa facta ſunt. Ad hoc reſpondet d. ſciendum, ꝙ Chriſtus nec homo tantum, nec Deus tantum eſt, ſed verus Deus, & verus homo, nec duo tñ, ſed vnus eſt Chriſtus, qui non ẽm, ꝙ Deus, ſed ex eo ꝙ homo, eſt infirmus. Et ex hoc ẽt orans pro nobis mediator eſt inter Deum trinitatẽ patrem filiũ, & ſpiritumſanctum, & nos peccatores habens cum vtroq; conuenientiam. In eo.n.qđ infirmus eſt, appropinquat nobis. In hoc aũt quod peccator non eſt, ſed iuſtus nos Deo iungit. In eo tñ ꝙ homo eſt, præeſt nobis, vt caput in quo ſunt oẽs ſenſus, ꝙ cæteris membris applicantur. Non eſt ergo impoſſibile ẽm hominem, quẽ ſuſcepit, orare. Quia ipſe eſt, qui orat ẽm diuinitatem, &c. Vel dicendum, quod oratio ẽm quod eſt quoddam deſiderium habendi à Deo, quod quis nondum habet, Chriſto poterat conuenire.

E ſorte clarificatio Chriſti.

Pſal. 59

Quõ Chriſtus qualiter orare poterat.

423 *Domine, eduxiſti ab inferno animã meam ſaluaſti me à deſcendentibus in lacum.*

De conſ. d. 25. tenetur.

HIc conſequenter Chriſtus agit de ſua ſegregatione à damnatis. Qm̃ animæ illorum Chriſto reſurgẽte in inferno remanſerunt, Chriſti anima inde aſcendente. Anima enim Chriſti ſtatim à corpore ſeparata, deſcendit ad limbum ſanctorum patrum vt illos viſitaret, ac

Anima Chriſti fuit in inferno.

E inde ſecum educeret. Et ibidem manſit per triginta nouem horas. ſ. ab hora nona feriæ ſextæ, in qua ſpiritum emiſit, vſq; ad horam matutinam, ſiue vſque ad diluculum diei dominicæ, qñ per reſurrectionẽ corpori fuit reunita. Et hoc eſt, quod Chriſtus de ſe capite dicit, *Domine, eduxiſti, ab inferno aiam meam*. Et ſic illam ab iniquis ſeparaſti. Et hoc eſt, qđ ſubdit. *Saluaſti me à deſcendentibus in lacum*. Infernus.n dr̃ lacus, quaſi laqueus, quia quos capit, retinet laqueatos. Vel dicitur lacus, quaſi aquæ locus per cõtra-

F rium, ſicut piſcina à piſcibus, & pontus à ponte per oppoſitum, quia in inferno nõ eſt aqua. ſ. refrigerationis, vel gratiæ liberantis, ſ quoad damnatos. Et de iſto lacu eduxit Chriſtus ſanctorum aĩas. Zach. 9. Tu autẽ in ſanguine teſtamenti tui eduxiſti vinctos de lacu in quo nõ erat aqua. Hic oportet recordari de dictis ſuperius Pſal. 9. verſiculo. Conuertantur peccatores in infernum, &c. Qualiter idem eſt locus inferni purgatorij, & limbi diuerſis nominibus nuncupatus ſecundum diuerſitatem ibi exiſtentium, &c. Vel aliter ſe

G cundum Magiſtrum in glo. Per lacum.n. intelligitur profunditas peccatorum, & abundantia nequitiæ vt ſuperbiæ, inuidiæ, crudelitatis, &c. Qui ergo ſe immergunt in libidine, & in terrenis deſiderijs, illi in lacum deſcendunt. Cum ergo perſecutores Chriſti fuerunt huiuſmodi, merito ipſi deſcenderunt in lacum, Chriſtum perſequendo, & occidendo. Et de iſtis nunc dixit Chriſtus patri. *Saluaſti me à deſcendentibus in lacum*, quia ab illis ſaluatus eſt in reſurrectione, ne amplius ſibi nocere poſſint, iam factus immorta-

H lis. Sic enim promiſerat Pater filio, Ego tecum ſum, vt ſaluem te.

Lacus ſignificat infernũ.

Lacus ſignificat peccatũ.

Hier. 15

Pſallite domino omnes ſancti eius, & confitemini memoria ſanctitatis eius. 424

15. q. 2. reuertimini.

COnſequenter hic nos exemplo ſuæ reſurrectionis ad ſpem ducit noſtræ reſurrectionis futuræ. Hic enim loquitur Chriſtus non ut caput eccleſiæ, ſed vt corpus, ideſt, in perſona ſui corporis. Et diuiditur in tres partes. Quia primo nos inducit ad gratiarum actionem. Secun-

Reſurrectio Chriſti reſurrectio noſtra.

Secundò oſtendit Dei mei miſeratioñe: A ibi. *Q̃m ira in indignatione*. Tertiò noſtrã futuram reſurrectionem: ibi. *Ad veſperũ*. Quantum ad primum ſciendum, ꝙ Chriſti reſurrectio cauſa eſt, & forma noſtræ reſurrectionis futuræ, ut deducit Apoſt. 1. Cor. 15. Quia Chriſtus reſurrexit a mortuis primitiæ dormientium. Vndæ ſicut incarnatio Chriſti, natiuitas, & paſſio pp nos facta eſt, ita & eius reſurrectio pp noſtram reſurrectioné. Et ideo narrata eius reſurrectione, eccleſia ad gratiarũ actionem nos excitat. d. *Pſallite dño ſancti eius*. Quia conſiderat eccleſia, B hæc futura in membris, quæ præceſſerũt in capite. q. d. *Pſallite* quia reſurrexit caput noſtrum. Et per hoc ſperate cætera mẽbra, qđ in veſtro videtis capite, quia idem vobis eſt promiſſum. Et dicit: *Omnes ſancti eius*, i. qui eſtis, vel eſſe vultis de numero membrorum capitis. *Et confitemini memoria ſanctitatis eius*, vel ẽm aliam literam, *ſanctificationis*, i. laudate eũ Quia etſi vos eius eratis obliti, ipſe aũt non eſt oblitus uos, quia ex bonitate ſanctitatis ſuæ uos ſanctificauit, i. ſanctos p reſurrectionem facere diſpoſuit. Quia in C eo quod reſurrexit, veſtram reſurrectionem ordinauit. Sed hic forte quæres, q a dictum eſt, ꝙ Chriſti reſurrectio cauſa fuit noſtræ reſurrectionis. Et videtur, ꝙ non: quia illud non eſt cauſa rei, quo non poſito, ẽt res poneretur in eſſe, ſed non poſita Chriſti reſurrectione per impoſſibile, ad hoc diuina iuſtitia malos puniret in aïa, & corpore, & bonos premiaret, &c. Ad oppoſitum eſt, Apoſtolus. Sicut in Adam omnes moriuntur, ſic in Chriſto omnes uiuificabuntur. Reſpõdeo, ꝙ Chriſti reſurrectio eſt cauſa noſtræ reſurre- D ctionis, & hoc multipliciter. ſ. effectiuè, ſinaliter, & exemplariter. Cauſa aũt efficiens eſt duplex. ſ. aut ſicut primum principium, aut ſicut inſtrumentum. Chriſtus aũt eſt efficiens noſtræ reſurrectionis, vt primum principium, inquantum Deus eſt, ſed ut inſtrumentum, inquantum ad uocem eius omnes mortui reſurgent, quia Deus dabit voci eius uocem virtutis. Eſt autem cauſa finalis, quia ad hoc boni reſurgent, ut in Chriſto reſuſcitato beatificentur, ſ. anima in diuinitate, ſed corpus in Chriſti humanitate, verbo hypoſtaticè coniuncta. Eſt cauſa exẽplaris: quia talia erunt corpora noſtra p reſurrectionem glorificata, quale Chriſtus ſuum corpus in reſurrectione monſtrauit. Ad argumentum in oppoſitum dicitur, ꝙ licet Deus aliter reſuſcitaſſet corpora noſtra, etiam ſi Chriſti reſurrectio non eſſet, tamen ſic decreuit facere vt Chriſti reſurrectio, noſtræ reſurrectionis modis prædictis eſſet cauſa.

Reſurrectio Chriſti cauſa noſtræ reſurrectionis. 1. Cor. 15

Cauſa efficiẽs duplex.

Quoniam ira in indignatione eius, & vita in voluntate eius.

425 *De p̃e d. 3. productor.*

OStendit hic Dei miſerationem, ſimul, & indignationem erga genus humanum. Præceperat. n. Deus primis parentibus, ne de ligno ſcientiæ boni, & mali tangerent, comminans eis. d. Quacunq; hora comederitis, moriemini. Illi aũt contra Dei præceptum lignum comederũt, & ſic Deũ irritauerunt, & mortis ſñiam incurruerunt, ipſi, & omnes poſteri ipſorum. Quãuis ergo indignatio nec ira propriè cadat in Deo, qui paſſionibus alterari non põt, dr̃ tamen iratus, & indignatus, qñ malos punit: ſicut dr̃ miſericordiæ recordari, qñ tollit miſerias noſtras. Sic ergo ira fuit in indignatione eius, qñ pp peccatum commiſſum contra totum genus humanum mortis ſententiam tulit. d. Geneſ. 3. ipſi Adæ: Quia comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi, ne comederes, in ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec reuertaris in terrã de qua ſumptus es: quia puluis es, & in puluerem reuerteris. Et ſic damnatum indignatione Dei, genus humanum. d. Sagittæ dñi ſunt in me, quarũ indignatio ebibit ſpiritum meum. i. ſeparata animam a carne per ſẽtẽtiam mortis. Et hoc eſt, quod nũc ait Pſ. *Q̃m ira in indignatione eius*. Sed ne deſperent homines, audi qđ ſequitur de Dei miſeratione. *Et vita in voluntate eius*. q. d. Peccatis veſtris exigentibus, mortis data eſt ſententia: ſed ſola ſua miſericordia, & voluntate, & non meritis veſtris dabitur vobis uita poſt mortem, tam corporalis per reſurrectionem, quam beata per fœlicitatem. Et ſic uita futura non eſt ex meritis veſtris, ſed ſolum in voluntate eius,

Ira Dei eſt punitio.

Iob 6.

Vita æterna.

eius,

Digitized by Google

eius,vt dicat. Vos mortui ad vitā per vos redire non poteſtis:ſed ipſe vos reducit: quia vos ipſe gratis ſaluauit. Eratis.n.peccatores: quid aūt peccatori debetur,niſi ſupplicium? Qm̄,vt ait Magiſter:Meritis impij, non debetur gratia,ſed pœna. Et hoc notans dicit. Quod ſi mors fuit ex peccato veſtro, vita tamen eſt in voluntate eius, vel ex gratia illius.

Mag. li. 1.d. 26.

426 *Ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia.*

De pc.d. 5 defleat. Peccatū noſtrum cauſa mortis Chriſti.

HIc conſequenter noſtram futuram oſtendit reſurrectionem. Vbi aduerte, q̄ ſicut peccatum noſtrū fuit cauſa mortis Chriſti, ſic & reſurrectio Chriſti cauſa fuit vitæ, & reſurrectionis noſtræ: q̄ ſatis patet ex hora peccati noſtri, & Chriſti paſſionis, & ex hora reſurrectionis Chriſti,& noſtræ. Qm̄ eadem hora, qua peccauit primus homo paſſus eſt Chriſtus, & eadem hora, qua Chriſtus ſurrexit,& nos reſurgemus. Primum tāgit,d. *Ad veſperum demorabitur fletus.* Secundum,d. *Et ad matutinum lætitia.* Adā .n.peccauit,ſole declināte. Veſpera .n. eſt,q̄n ſol in occaſum declinat. Vnde declinante Sole temporali,i.adueſperaſcente,peccauit Adam: ad ſignificandum,q̄ per peccatū lux veri ſolis, qui eſt Chriſtus,declinabat ab eo. Vnde dicitur Gene.3. Quod cum deambularet dominus ad auram poſt meridiē, Adam timuit,& abſcondit ſe. Iam enim peccato confuſus, nolebat videre faciem dn̄i, ad quam conſueuerat gaudere. Ex iſto peccato, adueſperaſcēte die,commiſſo, inchoata eſt omnis iſta vita mortalis, dies verſus eſt in noctem,lætitia in fletum: inde oīs miſeria,& pœna huius vitæ mortalis. Et hoc eſt,quod dicit. *Ad veſperum demorabitur fletus,* ideſt, ad veſperum peccauit homo:ex quo demoratur fletus in nobis mortalibus,ideſt,diu moratur, & in multis. Sic, & fletus Chriſti paſſionis pro illo peccato redimēdo ad veſperum fuit. Mortuus enim fuit hora nona poſt meridiem. *Ad veſperum ergo demorabitur fletus,* tam peccati Adæ, quam Chriſti paſſionis. Quod clarè figuratum fuit 3. Reg.22. vbi dicitur: Rex Iſrael ſtabat in curru ſuo contra Syrios, & mortuus eſt

Veſpera. *Mat.27*

E veſperi Rex Iſrael.i. videntiū Deū Chriſtus,Syrij aūt qui interpretant̄ ſublimes, & excelſi, ſunt dæmones elati ſuperbia. Sequitur. *& ad matutinum lætitia.* Quātus.n.fuit planctus,& dolor mortis Chriſti, tanta fuit reſurrectionis eius lætitia. Quæ quidē reſurrectio mane.i. diluculo fuit facta, quæ ēt fuit cā noſtræ lætitiæ, & reſurrectionis,quę conſimili hora fiet. Et ideo tā de Chriſti reſurrectione,quā de noſtra d. *Et ad matutinum lætitia.* Et de hoc mane reſurrectionis dr̄. Mane ſemen tuum florebit. Quid.n.ſemen,niſi F corpus,q̄d ſeminaliter generatur? Quod quidem florebit,quia mane reſurget,ſic & Chriſti caro mane refloruit.

Mane fuit reſurrectio Chriſti. *Eſa.17.*

Ego autem dixi in abundantia mea non mouebor in æternum. 427

De conſ. d.1. o placuit.

HIc conſequenter oſtendit Chriſtus qualiter ſuam reſurrectionem meruerit. Vbi notandum,q̄ reſurrectionem ſuam Chriſtus meruit virtute ſuæ paſſionis:vt oſtendit Apoſt.ad Phil.2. Quia humiliauit ſemetipſū,&c. Propter,q̄ Deus exaltauit illum. Vn̄ circa ſuam paſſionē, G quæ ſuæ reſurrectionis fuit meritum,vt oſtendat quanta,& qualis fuerit, tria facit. Quia primò oſtendit ſuā dignitatē. Secundo ſuæ paſſionis acerbitatem: ibi. *Auertiſti faciem tuam.* Tertiò ſuæ reſurrectionis neceſſitatē:ibi, *Ad te dn̄e.* Quantum ad primum ſciendū, q̄ tanto paſſio alicuius indicat̄ grauior, quanto perſona patiens eſt dignior,& nobilior. Nulla aūt perſona dignior perſona Chriſti:quæ eſt perſona verbi. Et hāc dignitatē Chriſtus de ſe notans d. *Ego autem dixi,&c.* Abundantiam dicit diuinitatis plenitudinē, q̄ H in ipſo habitabat, per quam data eſt ei gratia non ad menſuram: per quam gratiam ſic erat in bono confirmatus, q̄ a virtute per peccatum cadere non poterat, nec a verbo ſeparari. Quæ omnia oſtēdunt perſonæ eius immenſam dignitatē,vt merito d. *ego autem dixi in abundantia mea,* i. in confidentia diuinitatis, cuius plenitudo inhabitat in me. Quid dixi? *Non mouebor in æternum.* ſcilicet: a Deo: ſicut Adam ab eo per peccatū eſt ſeparatus. Et iſtam talem dignitatē non ſibi attribuit Chriſtus,ſed patri dixit.

Dignitas Chriſti.

Domine

428 ***Domine, in voluntate tua præſtitiſti deco-
ri meo virtutem.***

DVo dicit a voluntate Dei ſibi data,
.ſ.decotem,& virtutem. Decor eſt
pulchritudo innocentiæ,& immunitas a
peccato. Virtus aũt poteſtas,per quam
virtutes faciebat,& miracula,quia dæmo
nes fugabar, leproſos mũdabat, infirmos
ſanabat,mortuos ſuſcitabat. Hæc.n.habe
bat Chriſtus ratione humanæ naturæ,
quæ defectibilis eſt,& infirma,ſed a uo-
luntate diuina, quæ illa ſibi per vnitatẽ
Decor i- verbi communicauerat. Et aduerte, ꝙ ali B
nocentia ter Deus dedit Chriſto decorem innocẽ
Chriſti tiæ,& aliter virtutem potentiæ. Qm̃ om
Virtuspo nibus modis decorem habuit,quia nullũ
teſtatis peccatum cõtraxit, neq; peccati cauſam,
Chriſti. ſed neq; peccare potuit, quia in primo
Mag. li. inſtanti ſuæ creationis eius aĩa fuit bea-
3. d. 12. ta,& in gratia confirmata. Vt dicit Magi
Mag. li. ſter. Virtutem aũt potentiæ non habuit
3. d. 14. omnib.modis. Qm̃, vt ait Magiſter. Aĩa
Chriſti omnia ſcit,quæ Deus ſcit,ſed nõ
omnia põt,quæ Deus põt. Et infrà. Si ve
rò quæritur, quare Deus non dedit ei
potentiam faciendi omnia,ſicut,& ſcien- C
di omnia? Reſponderi põt,quia aĩa natu
raliter capax eſt ſcientiæ, non eſt aũt ca-
pax omnipotentiæ. Vnde,& ſeipſam co-
gnoſcebat, ſeipſam tñ facere nõ poterat.
Habuit ergo decorem omnem innocen
tiæ,ſed non omnem virtutem potentiæ.
Quæſtio. Et,ſi quæras nunquid Chriſtus habuit ſo
lus omnem decorem innocentiæ. Vbi er
Reſp. go eſt virgo Maria,vbi Ioannes Baptiſta,
& alij ſancti? Rñſio,vbi notandũ, ꝙ pecca
tũ tollit plenum innocentiæ decorẽ,pec-
catum aũt duobus modis contrahitur .ſ.
originale,ſcilicet, cauſaliter, & formali- D
Peccatũ ter. Cauſaliter qñ ſeminaliter quis cõci-
origina- pitur,tunc in re concepta eſt quædam fœ
le. ditas,& pronitas ad malum, quæ eſt cau
ſa, quare anima creata, & illi corpori
vnita peccatum contrahit formaliter.
Ita, quòd peccatum originale cauſaliter
contrahitur in propagatione ſeminis,
ſed formaliter in conceptione hominis.
Modo ad propoſitum non contraxit for-
maliter neque cauſaliter, quia non de-
ſcendit ab Adã per ſeminalem propaga-
tionem. Et ſic habuit omnimodam in-
A nocentiam. Virgo aũt Maria contraxit *Maria.*
cauſaliter,quia per ſeminalẽ propagatio *Nota.*
nẽ concepta, ſed non contraxit formali-
ter,quia antequam aĩa eius eſſet creata.
illud ſemen fuit purificatum, & ſanctifi- *Puritas*
catum,& ſic aĩa illi vnita,non fuit macu- *B. virgi-*
lata, Ioãnes aũt Baptiſta,& quilibet alius *nis me-*
quicunq; ſanctus contraxit cauſaliter,& *dia iter*
formaliter,quamuis aliqui,antequam na *puritatẽ*
ſcerentur fuerint purgati,& ſanctificati. *Chriſti,*
Ex prædictis apparet, ꝙ puritas virginis *& alio-*
Mariæ tenet medium inter puritatem *rum ſan*
Chriſti, & aliorum ſanctorum. *ctorum.*

Auertiſti faciem tuam à me, & factus 429
ſum conturbatus.

HIc conſequenter oſtendit ſuæ paſ-
ſionis acerbitatem. Cum.n.anima
Chriſti omnibus donis virtutum eſſet re
pleta,non faciliter poterat triſtari,ſed ſo
lum magnum motiuum,paſſio,vel iniu-
ria ipſum triſtare,vel turbare poterat,&
hoc ſolum ſm portionem inferiorem, &
non ſm ſuperiorem. Cum ergo anima *Paſſionis*
eius in paſſione ſua fuerit triſtis, & tur- *Chriſti*
C bata argumentum eſt euidens, ꝙ eius *acerbi-*
paſſio dura fuit,& acerba. Fuit namq; tri *tas.*
ſtis: vnde Matth 26. Aſſumpto Petro, &
duobus filijs Zebedæi,cœpit contriſtari,
& mœſtus eſſe,tunc ait: Triſtis eſt anima
mea vſq; ad mortem. Conſimiliter fuit
conturbatus: Vnde Io. 12. dicit: Nunc ani
ma mea turbata eſt. Has aũt paſſiones
Chriſtus voluntatem ſuſcepit non neceſ
ſitate,vt per illas noſtras paſſiones miti-
garet. Vnde Chryſoſtomus exponens *Chryſo.*
prædicta verba dicit. Quia dominus di-
ſcipulos ad paſſionem exhortatus fue-
D rat,ne dicant, ꝙ ipſe extra dolores huma
nos exiſtens facile de more philoſopha-
tur,& nos admonet ad mortem,propter
hoc, ꝙ ipſe eſt ſine periculo. Ideo Chri- *Contur-*
ſtus etiam oſtendit, quòd ipſe propter *batus fu*
acerbitatem paſſionis etiam, in agonia *it Chrs.*
ſit, veruntamen propter vtilitatem mor
tem non renuit. Dicat ergo patri. *Auer-*
tiſti faciem tuam à me. Hoc idem alijs *Pſal. 21*
verbis dicit, Domine Deus meus, qua-
re me dereliquiſti? *Et factus ſum con-*
turbatus, ſcilicet ſecundum portionem
inferiorem.

430 *Ad te domine clamaui, & ad Deum meũ deprecabor.* E

HIc conſequenter oſtendit ſuæ re-
ſurrectionis neceſſitatem, Et duo
facit. Quia primò ſuam ponit poſtulatio
nem. Secũdò ad hoc adducit neceſſitaté
uel vtilitaté, ibi. *Qua vtilitas*, Ad Deũ
.n. clamare eſt corde orare, ſic q̄ clamor
Oratio. cordis dr̃ oratio. Pſ. 101. Dñe exaudi o-
rationem meam, & clamor meus ad te ve
niat. Vt aũt aliàs dictum fuit, oratio dif-
fert a deprecatione. Quia propriè oratio
eſt pro bonis adipiſcendis, deprecatio au
tẽ eſt pro malis remouendis. Et ſic Chr̃s
hic orat, & deprecatur. Orat, cum dicit.
Deprecatio. *Ad te, dñe, clamaui*, i. pro bono obtinen-
do, ſ. pro gloria reſurrectionis, & immor
talitatis, Conſequenter deprecatur. d. *Et
ad Deum meũ deprecabor*, ſ. pro malis re
mouendis, ut puta pro mortalitate, &
paſſione crucis tollenda, & remouenda,
& attende, q̄ orõnem ponit de præteri-
to. *Ad te, Dñe clamaui.* ſed deprecationé
de futuro. d. *Et ad Deum meum depreca-
bor.* quia ſicut præteritum tempus futu-
rũ præcedit, ſic bonum præcedit malum,
quia omne malũ in bono aliquo fundatͬ.

431 *Qua vtilitas eſt in ſanguine meo, dum
6. q. 7. deſcendo in corruptionem.*
hoc diximus.

CHriſtus hic conſequenter allegat
patri rationé, & neceſſitatem ſuæ
reſurrectionis. Vbi ſciendum, quòd ideo
Chriſti paſſio, & ſanguinis effuſio a Deo
præordinata fuerunt, ut pro peccatis no
ſtris condigna Deo fieret ſatisfactio.
Satisfecit Chriſtus pro nobis. Quia cum ſatisfactio ſit æquiualentis,
alias indebiti redditio. Et humanum
genus peccando Dei honorem abſtule-
rat, pro cuius ſatis factione nihil æquiua
lens, atque indebitum poterat reddere,
quia quicquid poterat ad honorem Dei
facere, iam totum debitum erat ratio-
ne creationis. Ideo diſpoſuit Deus. quòd
vnus homo fieret: qui pro peccato illo
debitor non eſſet, cuius uita tantum
bonum, vel maius eſſet, quam omnium
aliorum hominum, cuius vita pro hono-
re Dei exponeretur in mortem, vt pre-
Mag. li. 3. d. 19. tio ſui ſanguinis Deo plenè eſſet ſatisfa-
ctum, Vnde dicit Magiſt. quòd per Chri
E ſti morté, & ſanguinem redempti ſumus
a diabolo, & peccato. Redéptio aũt per-
fecta, redemptum debet reſtituere finali
ter in eodẽ ſtatu, vel meliori, q̃ fuerit an
te captiuitatem. Si aũt homo non fuiſſet
per peccatũ captiuatus, æternaliter vixiſ
ſet in aĩa, & corpore. Sic ergo Chriſti ſan
guinis effuſio vitam non ſolum aĩæ, ſed
ẽt corporis æternam nobis debuit con-
ferre per reſurrectioné. Sed ſi Chriſti re
ſurrectio, quæ eſt cauſa noſtræ reſurre-
ctionis non fuiſſet, noſtra reſurrectio nõ
ſequeretur. Et ſic utilitas q̃ ex Chr̃i ſan
F guine debemus cõſequi, perdita fuiſſet.
Et hoc eſt, qđ d. Chr̃s, *Qua vtilitas eſt in
ſanguine meo, dũ deſcendo in corruptionẽ?*
.i. ſi corpus meum corruptum fuerit, &
incineratum, quod erit niſi cito reſur-
gam, q. d. nulla, quia nec alij reſurgent, ſ.
in anima ad fidem, quia nemini annun-
ciabo mirabilia tua, nullum lucrabor Ne
que etiam reſurgent in corpore, cum re-
ſurrectio capitis ſit cauſa reſurrectionis
membrorum. Et ſic niſi reſurgam, peri-
bit ab hominibus laus, & confeſſio nomi
nis tui. Et hoc eſt, quod ſubdit.

G *Nunquid confitebitur tibi puluis, aut an-
nuntiabit laudem tuam.* 432

QVaſi dicat. Si nõ reſurgam, corpus
meum in puluerẽ vertetur, ſicut Puluis.
& omnium aliorũ. Sed *nunquid
puluis*, i. corpora in puluere redacta, *con-
fitebitur tibi*, ſ. te laudando, vel te alijs p̃-
dicando? Et hoc eſt. *Aut annunciabit lau
dem tuam?* quaſi dicat, non. Quoniam, vt
dicitur Eccl. 17. A mortuo petit confeſ- Peccator.
ſio. Vel per puluerem accipe omnes pec
catores, ſecundum illud Pſal. 1. Non ſic
H impij, non ſic, ſed tanquam puluis, &c.
dicat ergo de peccatoribus. *Nunquid con
fitebitur tibi puluis?* ſcilicet peccator lau-
des tuas, vel peccata ſua, ſcilicet, ſi non
reſurgam, quaſi dicat, non Quia illi non
conuertẽtur ad fidem, & ſic nec te confi
tebuntur, ſed neque tibi. Ex iſtis enim
verbis, neceſſitatem oſtendit ſuæ reſur-
rectionis, ne pater ſinat eum in corru-
ptionem deſcendere. Sciendum eſt au-
tem, quòd duplex eſt confeſſio, ſcilicet,
peccati, & laudis, De confeſſione pecca- Eccl. 17.
ti dicitur Conuertere ad dominum, &
dere-

derelinque peccata tua, non demoreris in errorem impiorum, ante mortem cōfitere. Et Iac. 5. Confitemini alterutrum peccata veſtra, &c. De confeſſione verò *Eccl. 17.* laudis dicitur. Confiteberis viuens, & ſanus confiteberis, & laudabis dominum, & Pſ. 104. Confitemini domino, & Pſallite, narrate omnia mirabilia eius. Vnde ait Magiſt. in glo. Sciendum eſt, ꝙ gemina eſt confeſſio, aut peccati, aut laudis. Nunquam ergo ſine confeſſione eſſe debemus. Quando. n. malè eſt nobis in tribulationibus, confiteamur peccata noſtra. *Cōfeſſio.* Quando autem benè eſt nobis in exultatione, & lætitia, confiteamur domino laudem. Sed fortè. d. Nunquid neceſſaria eſt confeſſio criminis ad ueniā peccati per- *Contritio.* cipiendam? Et uidetur, ꝙ non. Quia contritio præcedit confeſſionem, ſed contri- *Quaſtio.* tione peccatum remittitur. Pſ. 50. Cor contritum, &c. ergo ante confeſſionem iam eſt peccatum dimiſſum, igitur non requiritur confeſſio, quia nullum poſterius neceſſario requiritur ad prius. Item quia pronior eſt Deus ad miſerendum, quam ad puniēdum, ſed ſolo actu cordis conſentaneo ſubtrahit gratiā, ergo multò fortius ſolo actu cordis, ſ. contritione gratiam donat, & peccata remittit. Item Pſ. 31. Dixi cōfitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino, & tu re. &c. Ad oppoſitum dicitur prouerb. 28. Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur, qui aūt confeſſus fuerit, & reliquerit ea, mi- *Chryſoſt. in de reparat. lapſi.* ſericordiā conſequet. Itē Ioan. Chryſoſt. in de reparatione lapſi, dicit, Non poteſt quis gratiā recipere, niſi purgatus fuerit ab omni peccato per confeſſionem. Item Ambroſius in lib. de paradiſo. Si pōt quis iuſtificari à peccato ante confeſſionem, ergo cōfeſſio neceſſario præcedit. Rñdeo qđ cum iuſtificatio ſit gratiæ infuſio, ad *De hac re in qua auctor eſt lapſus, vide cēſuram in principio huius tomi poſitam.* quā peccatū remittitur, ꝙ ad peccati remiſſionem nō eſt neceſſaria peccati cōfeſſio, neque ad iuſtificationem. Secundū n. rectum ordinem confeſſio ſequitur tempore cōtritionem. Et ſi ſequitur cōtritionem, cum ipſa contritio non ſit ſine iuſtificatione, nec econuerſo, ipſa iuſtificatio poteſt eſſe, & de facto eſt ſine confeſſione. Sed pro ſolutione argumentorum, & concordantia eſt notandū, quoad

A ſm argumentum, quamuis quis poſſit iuſtificari ſine ſacramentis, non tamen contemnens ſacramenta. Quoniā igitur confeſſio eſt peccatibus impoſita, impoſſibile eſt aliquem iuſtificari, qui non habet cōfeſſionē in facto, uel in propoſito. Si. n. confeſſionem contemnat, quantūcunque doleat non acquirit iuſtitiam. Si autem confeſſionem habeat in propoſito, cum Deus bonam uoluntatē in talibus pro facto reputet, ipſum iuſtificat. Et ideo pro tanto dicunt auctoritates, & argumenta prædicta, ꝙ confeſſio ſit B neceſſaria ad iuſtificationem. Voluntatē enim efficacem confitendi uocant confeſſionem. Et hoc patet diſcurrendo per ſingula. Ad primū cum dicitur: qui abſcondit ſcelera, &c. apparet, ꝙ loquitur de illo, qui non tantum non habet propoſitum confitendi, imo etiam habet malitiam occultandi, & excuſandi. Ad dictū Chryſoſtomi eodem modo, uel ſi intelligat de actu confitendi, tunc aſſumunt confeſſionem pro peccati recognitione, quæ interius eſt inter animam, & Deū. Ad dictum Ambroſij conſimiliter, Sed C ſtatim aliud inſurgit dubium nō minus, Quia, ſi anima iam in contritione eſt iu- *Quaſtio.* ſtificata, ad quid ualet ſequens cōfeſſio, *Confeſſio* imò uidetur ſuperflua. Reſpondeo, ꝙ qa *ad quid* confeſſio eſt inſtituta ſub præcepto, ad *valet.* quam omnis peccans tenetur. Et ideo quia ab hoc præcepto per iuſtificationē non abſoluitur, ſicut nec ab alijs diuinis præceptis, ideo ēt poſt remiſſionem peccati tenetur confiteri. Si non confitetur, cadit iuſtitia. Sicut enim nullus poteſt iuſtificari, qui ſacramenta contemnit, ſic nullus in iuſtitia perſeuerare pōt, ſi poſt D iuſtitiam ex contemptu negligat confiteri, & non curat cadere à iuſtitia, cum cadit à propoſito confitendi, ſine quo iuſtificari non poterat. Dico igitur, ꝙ confeſſio eſt neceſſaria iuſtificato poſt iuſtificationem neceſſitate præcepti, à qua non abſoluitur per iuſtificationem. Alij autem dicunt, quòd iuſtificatio facta in contritione eſt conditionalis ſcilicet ſi exequatur per effectum propoſitum, quod habuit confeſſionis. Sicut abſolutio excōmunicationis facta ſub conditione ſi ſatiſfaciat læſu, qui poſt abſolutio-

Digitized by Google

lutionem, ſi ſatiſfacere contremnit, non tenet abſolutio. Primus tamen modus plus mihi placet.

443 *Audiuit Dominus, & miſertus eſt mei, Dominus factus eſt adiutor meus.*

HIc conſequenter oſtendit quomodo ipſam reſurrectionem à patre acceperit. Sic tria facit. Quia oſtendit primò exauditam eſſe ſuam orationem: Secundò oſtendit acceptam reſurrectionem, ibi *Conuertiſti.* Tertiò ſurgit ad gratiarum actionem, ibi. *Vt cantem tibi.* Primò ergo ſuam orationem exauditã oſtẽdit. d. *Audiuit dominus & miſertus eſt mei.* Quid enim eſt Deũ nos audire, niſi vota noſtra miſericorditer exaudire? Vñ Greg. Audire noſtrum eſt aliunde venienti ſono aurem accommodare. At cõtra Deo cui nihil eſt extra, audire, ꝓpriè eſt ſub ſemetipſo ſurgentia deſideria noſtra percipere. Ad dominum ergo, qui & tacentium corda agnoſcit, loqui noſtrum eſt, non vocibus gutturis, id quod ſentimus prodere, ſed promptis ad illum deſiderijs inhiare. Audire autem Dei eſt miſericorditer vota noſtra percipere. Vota quippe noſtra quotiens effectum percipiunt, multiplicantur, vnde ſcriptum eſt. Ego clamaui, q̃m exaudiſti me. Non. n. ait, q̃m clamaui tu exaudiſti me, ſed clamaui q̃m exaudiſti me. Qui. n. loquens exauditus fuerat, votis proficientibus exauditus clamabat. Sic ergo & nũc Chriſtus ſe exauditũ. d. ait. *Audiuit dominus.* .ſ. me exaudiuit. Et idem alijs verbis replicat. d. *Et miſertus eſt mei.* Quid. n. eſt miſereri oranti, niſi ipſum exaudire? Itẽ hoc idem alijs verbis. d. *Dominus factus eſt adiutor meus.* nihil enim aliud eſt dominum orantem adiuuare, niſi eius votis annuere. Quid enim Chriſtus hic à patre in iſto Pſ niſi ſuam reſurrectionem petit, vt noſtram conſequẽter efficeret? Et in hoc ſibi miſertus eſt Deus, nõ permittẽs corpus eius perdi vel incinerari, propter quod gratias agens patri, dicit, Laudabo te Deum ſaluatorem meum, quoniam adiutor, & protector factus es mihi, & liberaſti corpus meum à perditione, & ab incineratione.

Audire Dei & noſtrum.
Gre. li. 3 mor. c. 2
Pſal. 16
Eccl. 51

E *Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi, conciďiſti ſaccum meum et circum dediſti me lætitia.* 434

q. 5. non omnis.

COnſequenter hic Chriſtus oſtendit reſurrectionem acceptam à patre. Tempore. n. paſſionis animi Chriſti turbata fuit & triſtis. Vnde & trib. Apoſtolis dixit, triſtis eſt anima mea vſque ad mortẽ. Similiter & triſtes erant Apoſtoli de nece ſui domini. Sed iſta Chriſti triſtitia, per reſurrectionem fuit in gaudium conuerſa. Quia ſicut extrema gaudij luctus occupat, ſic per oppoſitum, & F extrema luctus gaudium occupare debet. Talem cõuerſionem triſtitiæ in gaudium Chriſti ſatis ipſe manifeſtat. d. Niſi quia dominus adiuuit me paulominus habitaſſet in inferno anima mea, i. quia adiuuit, ideo ibi non habitabit, ſed redijt ad corpus per reſurrectionem: & ſequit̃, ſ̃m multitudinem dolorum meorum in corde meo, ſcilicet tempore paſſionis conſolationes tuæ lætificauerunt animã meam. Conformiter, & nunc dicit. *Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi.* Hoc etiam de apoſtolis, & alijs fideli- G bus accipi poteſt, quos ſicut dolor Chriſti paſſionis, & mortis inuaſerat, ſic reſurrectio lætificauit. De quibus dicitur. Gauiſi ſunt diſcipuli viſo domino, & hoc eſt, quod dominus eis prædixerat tempore ſuæ paſſionis. Ioa. 16. Mundus gaudebit, ſ. mundani de mea paſſione, vos autem contriſtabimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium, ſcilicet per reſurrectionem. Et hoc eſt quod dicit, conuertiſti planctum meum, ſcilicet. Apoſtolorũ meorum de me in gaudium mihi, ſcilicet de me. Et cauſam talis conuerſionis, H oſtendit fuiſſe reſurrectionem. d. *Conciďiſti ſaccum meum,* &c. Vbi nota ꝙ per ſaccum intelligitur caro noſtra, ſaccus. n. dicitur veſtis aſpera in vſum laboris, & pęnæ vel triſtitiæ, ſicut de Niniuitis dicitur quod induti ſunt ſaccis. Et ſic ſignificat carnem humanam, quam Chriſtus ſuſcepit plenam laboribus & pœnis, & de iſto ſacco carnis Chriſti dicitur. Factus eſt ſol niger, quaſi ſaccus cilicinus, quia Chriſtus q eſt ſol iuſtitiæ, quo ad aĩam factus eſt quaſi ſaccus cilicinus

Triſtitia Chriſti in gaudium cõuerſa.
Pro. 16.
Pſal. 93
Triſtitia bonorum vertitur in gaudium.
Ioan. 20
Saccus ſignificat carnem.
Ioan. 3
Apoc. 6.

per pœnas,& miſeriam. Iſte ergo Chriſti ſaccus conciſus fuit tempore eius paſſionis per multa uerbera,plagas, & uulnera,ut à planta pedis, vſque ad verticẽ non eſſet ſanitas in eo;& finaliter conciſus, i. per mortem fuit diuiſus ab anima. Et ſic, *Conciſisti ſaccum meum*, i. vulnerari permiſiſti, & ab anima per mortem ſeparari. Sed quid ex hoc ſequutum eſt? Quod poſtea per reſurrectionem *circundediſti me lætitia*, quia.ſ.mortalis caro facta eſt immortalis,& glorioſa,& iſtam lætitiam ſuæ reſurrectionis oſtendit Chriſtus dicens. Propter hoc lætatum eſt cor meum,& exultauit lingua mea, inſuper, & caro mea requieſcet in ſpe. Et cauſam adiungit dicens quoniam non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem.

Pſal. 15.

435 *Vt cantet tibi gloria mea, & non compungar, Domine Deus meus, in æternum confitebor tibi.*

7. q. 1. aduerſitas.

NVnc Chriſtus ex beneficio reſurrectionis ſurgit ad gratiarum actionem dicẽs, *Vt cantet tibi gloria mea*, ideſt, gloria mea, quam mihi reſurrectione dediſti. ſit cauſa quare lauderis, quia immortalis iam ſum effectus. Et hoc eſt quod ſubdit. *Et non compungar*, ideſt aliqua moleſtia amplius non pungar. Inter enim omnes pœnas, & moleſtias, quas Chriſtus in paſſione eius pertulit, illa fuit ſingularis, quando caput eius per coronam ſpineam vndique fuit punctũ, & perforatum. Vnde de hac ſingulariter recolens, & ab hac per reſurrectionem factus alienus dicit, *Et non compungar*, ſcilicet amplius. Ibi enim compunctus fuit, ideſt, ſimul pluribus ſpinis punctus. Sic ergo impaſſibilis factus, amplius non compungar, nec moriar, quia ut dicitur Rom. 6 Chriſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Et ideo, *Domine Deus meus in æternum confitebor tibi*, ideſt, æternaliter laudabo te.

Corona ſpinarũ.

A

PSALM. XXX.

IN te Domine ſperaui, non confundar in æternum, in iuſtitia tua libera me. 436

HVIVS titulus Pſalmi eſt. *In finem Pſal. Dauid pro extaſi*. Titulus patet ex ſupradictis titulis excepto illo fine, ſ. *pro extaſi*. Extaſis.n. dicitur exceſſus mentis, ſ.cum homo ponitur extra ſtatum mentis ſuæ, quod duobus modis

Extaſis.

B contingit, ſ. cum mens ingenti pauore mortis uel alicuius generis periculi concutitur, ſic.n.dicitur in iſto Pſalm. Ego dixi in exceſſu mentis meæ, proiectus ſum à facie oculorum tuorum. Fit etiam ex contemplatione ſupernorum, quãdo, ſ.mens rapitur ad ſuperna terrenorum oblita. Sic in extaſi fuit Paulus, quando raptus fuit uſq; ad tertium cęlum. In tantum.n. extra mentem ſuam tunc poſitus fuit, ut neſciret an anima eius eſſet unita corpori, uel extra corpus, in titulo autẽ iſto extaſis, uel exceſſus accipit pro ex-

Pſ. 115.

C ceſſu mentis, quo mens timore periculorum, uel mortis extra ſtatum ſuum ducitur, quia in iſto Pſal. deſcribitur humilitas Chriſti, ſanctorumque martyrum, & ipſorum perſecutio ex quibus mens in extaſi ſuſpenditur. Eſt igitur tituli ſenſus iſte. *Iſte Pſal.* dirigens nos *in finem*, i. in Chriſtum eſt *ipſius Dauid* habitus *pro extaſi*.i. agens de mentis exceſſu, qui fit ex timore periculorum terrenorum, uel mortis corporalis. De materia autẽ. Pſal. notandum, ꝙ iſtũ Pſ. fecit Dauid, dum à Saule rege perſequeretur, pro qua perſe-

D cutione etiam multos Pſ. cõpilauit, quia illa multo tempore durauit. Vnde in iſto Pſal. Dauid gratias agit Deo, eo quòd Dei gratia multa iam euaſerat pericula. Et etiam orat pro euaſione præſentium, & futurorum, hoc præmiſſo ſatis patet litera. Si autem aliquod dubium apparebit in litera ipſum declarabo proſequẽdo intentionẽ Pſal. Intentio autem Pſalmiſtæ eſt monere, ne quis de ſe præſumat in aliqua proſperitate, uel aduerſitate, ſed ſolum de Dei miſericordia. Item notandum, quòd in hoc Pſalm. Dauid loqui-

Caput. Membra Chriſtus. Eccleſia.

Digitized by Google

loquitur quandoque in perſona capitis eccleſiæ Chriſti, quandoque in perſona membrorum non mutata uoce. Quod quidem facit pp nimiam unitatem, quæ eſt inter caput eccleſiæ, quod eſt Chriſtus,& corpus,ideſt Eccleſia,quam unionem facit charitas. Sicut.n.lingua omniũ membrorum in ſe ſuſcipit uocem, ut puta ſi pes læditur dicit lædis me,licet lingua in ſe non lædatur, ſed propter unitatem membrorum in corpore lingua vocem omnium in ſe ſuſcipit membrorũ. Sic etiam ſi manus percutitur lingua dicit,me percutis.Sic, & Chriſtus pp unitatem charitatis,quæ eſt inter ipſum caput,& membra,membrorũ uerbis quandoque utitur non ſe diuidens à membris noſtris. Qui.n.dignatus eſt pro nobis homo fieri,& forma ſerui ueſtiri,non dedignatur traſfigurare nos in ſe. Quod facit utiq; pluribus modis,ut quando in perſona membrorũ loquitur,ut de ſua, ſicut dicit. Saule, Saule,quid me perſequeris?& in iudicio dicet.Eſuriui,& dediſti mihi manducare. Vel quando aliquid in ſe uel ex ſe oſtendit, quod non habet ex ſe, ſed ex nobis,quia id ex nobis miſericorditer ſuſcepit,ut cum dicit ſe triſtari,uel pauere. Qui ergo ſic nos transfigurat in ſe, non dedignatur loqui uerbis noſtris, ut nos fidenter loquamur ſuis. Quæ oĩa pro tanto dicta ſunt, quia etſi in iſto Pſal. loquit̃ Chriſtus quædã quæ ſibi ut caput eſt eccleſiæ congruere non poſſunt, Chriſtus tñ loquitur quia Chriſtus in mẽbris ſuis eſt,quia quaſi una pſona eſt ſpõſus,& ſponſa. Sic ergo in iſto Pſal. aliqua loquit̃ Chriſtus, in perſona ſua, aliqua in perſona mẽbrorũ ſuorum. Quibus præmiſſis,accedo ad diuiſionem Pſal.qui diuidit̃ in tres partes. Chriſtus .n.conſiderans mala præſentis uitæ,quæ ipſe paſſus eſt,& eius membra continuè ſuſtinent,tria facit.Quia primò contra illa adiutoriũ Dei poſtulat. Secundò illa mala aperiẽdo explicat ibi.*Miſerere mei, Domine*.Tertiò quæ, & quãta ſint bona Dei cõtra illa mala manifeſtat,ibi.*Quam magna multitudo dulcedinis*. Circa primũ duo facit,quia primò ponit ſuã contra mundi mala orationẽ: Secundò ſuæ orationis per Deũ exauditionem ibi.*Ego*

Nota.

E *autem in domino ſperaui*. Prima pars diuiditur in duas. Quia primo Dei gratiam poſtulat.Secundo,quid à Deo petat,explicat ibi.*Eſto mihi in Deum protectorem*. Prima,in duas. Quia primò petit ſe liberari.Secundò ſuam liberationem accelerari ibi.*Inclina ad me aurem tuam*. Primò ergo Chriſtus à malis præſentis vitæ petit liberari orando.d.ad patrem.*In te, Domine ſperaui*, &c. Et ſi quæras fuitne ſpes in Chriſto,cũ ſpes ſit certa expectatio futuræ beatitudinis proueniens ex Dei gratia,& meritis, ipſe aũt Chriſtus

F ab initio fuit beatus, quomodo igitur ait.*In te,Domine ſperaui?* Reſpondeo,ꝙ ſpes propriè, & fides in Chriſto, nec in aliquo beato ſunt ſm illud imperfectionis quod important.vel ſm illud, quod habet perfectionis. Dicit.n.fides ænigmaticam,& obſcuram cognitionẽ, & ſic nõ fuit in Chriſto, ſpes uero dicit expectationem beatitudinis non habitæ, & ſic non fuit in Chriſto.Sed etiam dicunt aliquid perfectionis,ut fides dicit adhæſionem intellectus rei obiectæ, & ſic beati credunt reſurrectionẽ futurã, quia huic

G per intellectũ adhærent,non tñ ænigmaticè,quia illam clarè uident in uerbo,ſimiliter,& Chriſtus.Spes uero dicit certam expectationẽ, ſiue confidentiam in Deo rei futuræ, & ſic ſancti habent ſpẽ, & ipſe Chriſtus qui plenè confidebat in Deũ.Vñ,& nũc dicit patri,*In te, Domine ſperaui*. Chriſtus.n.in præſenti uita uilipendebatur,confutabatur à Iudæis,ut puta dæmoniacus appellabatur, legis præuaricator, captus fuit,ligatus,& flagellatus ac ẽt crucifixus, quæ omnia in cõſpectu populi Chriſti, quandam confuſionem prætendebant.Sed cõfidentiam ha-

H bebat in Deum, quia iſta talis confuſio temporalis erat, & nõ diu duratura,unde in cruce exiſtens dicit. *In te,Domine ſperaui*, idеſt confidentiam habui, quod *non confundar in æternum*,& ſi modo confundar ad tempus. Ideo ſic confidens orat d.*In iuſtitia tua libera me*, ſcilicet à morte iſta,& temporali confuſione.q. d. Confuſionem ad præſens patior, & hoc propter iuſtitiam tuam, ſcilicet ut iuſtitia peccatum hominis redimatur prẽcio ſanguinis mei, ſed iuſtitia tua ſoluto pre-

Queſtio. Spes quo modo fuit in Chriſto. Fides qđ eſt ĩ beatis.

2. Tim. 4.

A pretio me liberabit ab omni confuſione, quia per iſtam confuſionem amplius ero glorioſè exaltatus. Vnde merito dicere poterat Chriſtus. Ego hæc patior ſed nō confundor. Quantum vero ad ſenſum literalem patet, ꝙ Dauid pro tunc perſequutus à Saule confuſus erat, quia erat exul, & fugitiuus, & tanq̄ læſor regiæ maieſtatis infamatus licet iniuſtè. Et ideo vt hoc terminaret ad diuinā iuſtitiā recurrit. d. *In te Domine ſperaui nō confundar in æternum*, etſi nunc cōfundar ad tempus.

437 *Inclina ad me aurem tuam, accelera vt eruas me.* B

21. q. 4. qua peccat.

HIc ſuæ liberationis petit accelerationem. Hic Deo loquitur more humano, cui⁹ eſt inclinare aurē ad illud, quod vult exaudire. Et hic attende debitum modum orandi. In hoc. n. quod dicit *Inclina*, oſtendit, ꝙ humilem oportet eſſe orantem, & baſſum, quia ad hominem altum homo aurem nō inclinat, ſed ſolū ad baſſum, per quod miſticè denotatur ꝙ humilitas orationem facit exandiri. Humilium, & manſuetorum tibi Domine ſemper placuit depræcatio. *Accelera vt eruas me.* Chriſtus patiendo duo ſpectabat. ſ. ſuam liberationem, q̄ reſurgēs obtinuit, & noſtram liberationem, propter quam pretium ſui ſanguinis dedit. Sed quod iſtorum magis deſiderabat accelerari? Certè accelerationem petebat nſæ liberationis, propter quā mortē ſubibat, ſed ſuam liberationem propter martyrium. Vnde ait Magiſter in gl. Accelera in ſoluendis animabus de inferno, & vt etiam eruas me, à morte tertio die, non differens vſq; in communem reſurrectionem. Et ſic *accelera* refertur ad mortem, qua nos redemit, ſed vt eruas me ad reſurrectionē, qua eius aīa ab inferis libera rediјt ad corpus, propter quod, & Chriſtus patri gratias agens ex hoc, dicebat. Miſericordia tua magna eſt ſuper me, & eruiſti animam meam de manu inferi.

Inclinare. *Oratio. Humilitas.* *Iudi. 9.* C *Liberatio noſtra reſurrectio Chriſti.* D *Pſal. 3.*

438 *Eſto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, vt ſaluum me facias.*

COnſequenter hic oſtēdit Chriſtus, quot petat à patre, & diuiditur in partes tres ſm quod tria poſtulat, Quia petit primo, vt illæſus cōſeruetur. Secundo, vt à malis liberetur, ibi. Educes. Tertiò, ut ī bonis collocet, ibi. *In manus tuas.* Quantum ad primum ſciendum, ꝙ tota confidentia Chriſti hominis, erat ex vnitate ipſius ad verbum, qua manente deficere non poterat. Et hanc verbi vnitatem pro ſua protectione quærit, d. *Eſto mihi in Deum protectorem*, &c. Tego tegis, duo habet ſignificata, eſt enim idē quod operire, & quod defendere, & componitur eum, pro, & dicitur protego gis, idem quod valde operire, vel valde defendere. Verbum autem vnitum carni ſm primum ſignificatum protegebatur à carne, ſed ſm ſm ſignificatū carnē, vel Chriſti humanitatem protegebat, quia diuinitas ſub humanitate Chriſti latebat, ſed ipſa diuinitas humanitatem defenſabat. Dicit ergo Chriſtus. *Eſto in Deum protectorem?* q. d. ſicut ergo operimento carnis meæ protego te, ſic, & tu Deus virtute protege me, & conſeruando defende Pſ. 16. A reſiſtentibus dexteræ tuæ, cuſtodi me, ſub umbra alarum tuarum protege me. Vn̄ Pſal. 26. Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo? Et hoc idem alijs verbis exprimit. d. *Et in domum refugij.* Vbi nota, quod in antiquo teſtamento erant aliquæ ciuitates conſtitutæ, quæ dicebantur ciuitates refugij, ad quas. ſ. fugiens malefactor, ſecurus erat, ſicut modo eſt de eccleſ. quia malefactor fugiens ad eccleſiam, capi non poteſt de iure, vt habetur lib. 3. extra de immunitate eccleſiarum. Quinimo quicunque frangit immunitatem eccleſiæ, hominem refugium, vel eius bona inde extrahendo, vt publicus latro iudicari debet. Et ſic locus refugij, vel domus dr̄ locus defenſionis, & protectionis. Eſt ergo idem dicere, *Eſto mihi in Deum protectorem, & eſto mihi in domum refugij*, quia ibi cōfugientes ſaluabantur a perſecutoribus. Et hoc eſt, qđ ſubdit. *Vt ſaluum me facias*, ſ. à Iudæis perſequentibus me, quod & factum fuit, quia licet corpus eius ad tp̄s, ad voluntatem ipſorum tractauerint, tn̄ citò glorioſum reſurrexit. Animam autē nullatenus lædere potuerunt, quam tamen principalius peruertere conabantur, & ad deſperationem ducere, vt ex

Protector dicitur De⁹. B C *Refugij domus.* *16. q. 4. ſicut antiquitus* D *Pſal. 62*

hoc eius nomen, fides, & fama vileſceret mundo propter quod, & Chriſtus de ipſis d. Ipſi verò in vanum quæſierunt animam meam.

Pſal. 62

439 *Quoniam fortitudo mea, & refugiũ meum es tu, & propter nomen tuum deduces me, & enutries me.*

Fortitudo noſtra, dicitur Deus.

VBi oſtendit quare orauit, vt eſſet Deus ſibi in protectorem, & refugium d. *Quoniam tu es fortitudo mea*, &c. Qualiter.n. Deus dr̃ fortitudo noſtra cũ ipſe ſit æternus, & immenſus: fortitudo aũt noſtra temporalis eſt, & parua? ideo notat Mag. ꝙ tales locutiones Deus tu es fortitudo mea, tu es patientia mea, tu es miſericordia mea, nõ ſunt dictæ in ſcriptura eſſentialiter, ſed ſunt dictæ cauſatiuè: non intelligendum eſt, ꝙ Dei ſubſtantia ſit patientia noſtra, ſeu quia ab ipſo nobis eſt, vnde alibi dictum eſt, ab ipſo patiẽtia mea. Tale eſt enim. Tu es patientia mea, quale eſt Dñe, ſpes mea, & Deus miſericordia mea, Deus fortitudo mea, & multa ſimilia, &c. quia talia ſunt dicta per cauſam, non per eſſentiam. Dicat ergo. *Qm̃ tu es fortitudo mea*, i. cauſa fortitudinis meæ. Poteſt etiam intelligi vt fortitudo Chriſti hominis fuerit verbũ, cui homo Chriſtus erat vnitus quod erat fortitudo Chriſti, quia vnione manente, deficere non poterat. *Et refugium meum*. Sed nunquid Deus eſſentialiter dr̃ refugium noſtrum? Rñdeo, ꝙ cum refugium dicat non actum fugientis, ſed rẽ ad q̃ pro defenſione fugitur quod Deus dici poteſt refugium noſtrum, quia ad ipſum mente quilibet in oĩ preſſura cõfugere debet. d. Deo. Tu es refugium meũ a tribulatione, quæ circundedit me. Et attende ꝙ aliud eſt fortitudo, aliud refugium. Nam fortitudo eſt in tolerandis ꝑſecutionibus, refugium autem ad malos, vel mala relinquenda. *Et propter nomen tuum deduces me, &c.* i. vt nomen tuum per me gentibus innoteſcat, *Deduces me*, alia litera habet *dux mihi eris*, i. per oĩa ſequar voluntatem tuam. *Et enutries me*, i. paulatim aggregãdo mihi ſanctos, quibus corpus meum i. eccleſia perficiatur, imples, & perficies corpus meum. Sicut per nutrimentum corpus exterius nu-

Mag. li. 1. d. 17.

Refugiũ noſtrum dicitur Deus.

Pſal. 31

E tritur, & creſcit, ſic etiam per vitia corpus diaboli enutritur, & creſcit. Iaco. 5. In luxurijs enutritis corda veſtra.

Educes me de laqueo, quem abſconderunt mihi, quoniam tu es protector meus. 440

HIc petit à malis liberari. Iudæi.n. laqueos multos Chriſto parauerunt, vt eius nomen, & fidem perderent. Primus laqueus fuit deſperationis, & iſtum abſconderunt, quia nõ aperte oſtẽdebant eius deſperationem quærere, ſed F per iniurias ei illatas hoc volebant inducere, et ſuperius fuit dictum Pſal. 26. Ne tradas me in animas tribulantium me, ſed vt ad paſſionem venirent. Alium parauerunt laqueum, vt puta, quia faciebãt occultas ſuas imaginationes, quib. neceſſario ipſum in ſuis reſponſionibus capere credebant, & ad mortem ſub colore iuſtitiæ deducere, vt puta qñ mulierem deprehenſam in adulterio adduxerunt ad eum, volentes eum quaſi neceſſaria circumplexione circumuenire. ſ. ꝙ aut contra legem diceret ſi eam dimittendã aſſe G reret, quam lex præcipiebat lapidari, vel ipſum mendacem facerent, ſi eam morti adiudicaret, qui manſuetudinem prædicabat. Conſimilem laqueum ei parauerunt, qñ Phariſæi miſerunt ad eum diſcipulos ſuos cum Herodianis d. an licet et tributum dari Cæſari, an non? Et tamen cum oĩbus iſtis laqueis principale intentum habere nõ potuerunt. ſ. ꝙ ipſum infamem populo redderent, & eius fidem delerent. Dicat ergo Chriſtus Laqueum parauerunt pedibus meis. ſ. malignorum conſiliorum, & mortis inferendæ. Sed ſi H cut de primo laqueo me liberaſti, ſic de laqueo mortis *educes me de laqueo quem abſconderunt mihi*. ſ. de morte leuabis me per reſurrectionem, vt fruſtrata ſint Iudæorum cõſilia. *Qm̃ tu es protector meus*, contra quem. ſ. nulla poteſt aduerſitas.

Laqueus multipliciter.

Ioan. 8.

In manus tuas dñe commendo ſpũm meũ, redemiſti me Domine Deus veritatis. 441

HIc petit in bonis collocari ſ. in patris manibus. Hæc ſunt illa verba q̃ in vltimis Chriſtus protulit in cruce,

Hic

Spiritus anima. Greg. 11 mor. c. 3. Spiritus dicitur eius effectus. Hic aũt nomine ſpiritus aĩa intelligitur, nam vt dicit Greg. In ſacro eloquio ſpiritus hominis duob. modis poni conſueuit, aliqñ. n. pro aĩa, aliquando pro effectu ſpeciali ponitur. Ponitur. n. pro effectu ſpeciali ſicut ſcriptũ eſt. Qui facit angelos ſuos ſpiritus, Angeli quippe prędicatores vocantur. Omnipotens ergo Deus Angelos ſuos ſpiritus facit, quia prædicatores ſuos ſpirituales effecit. Pro aĩa aũt ſpiritus ponitur ſicut de domino capite noſtro ſcriptum eſt. Inclinato capite, tradidit ſpiritum. Si. n. aliud ſpiritum q̃ animam Euãgeliſta diceret, exeunte vtiq; ſpiritu anima remãſiſſet. Per manus ergo patris poteſtatem intellige, & per ſpiritũ animam. Vt ſic Chriſtus dicat patri. *In manus tuas, Domine, commẽdo ſpiritum meum.* i. poteſtati tuę commendo animam meam, cito eã recepturus. Et hic finiunt pſ. paſſionales, qui inceperunt in pſ. 21. Deus, Deus meus, &c. Quoniam his verbis dictis, Chriſtus ſpiritum emiſit. Quod aũt ſequitur. *Redemiſti me Domine Deus veritatis.* Non ſunt verba Chriſti ſm Magiſtrum in gl. ſed eccleſiæ, i. fidelis populi. Qui de paſſione Chriſti in prædicto verbo cõpleta, gratias agens d. *Redemiſti me Domine Deus veritatis.* q. d. *Domine Deus veritatis.* i. non fallẽs in promiſſione, quia feciſti. ꝙ promiſiſti, quia promiſiſti dare animam tuã in redemptionẽ pro nobis, ꝙ & nunc perfeciſti. Filius hominis venit ſaluare ꝙ perierat, & dare animam ſuã in redemptionẽ pro multis. Et nota, ꝙ dicitur Luc. 23. Et clamans, Ieſus voce magna ait. Pater in manũs tuas commendo ſpiritũ meũ, &c. In hoc. n. ꝙ clamans voce magna expirauit, oſtendit ſe verum Deum, & verum hominem eſſe. Niſi. n. verus homo eſſet, moriens nõ clamaſſet. Si aũt purus homo eſſet, & non Deus moriendo ſic fortiter clamare non potuiſſet. Hoc. n. eſt contra naturã morientium, qui vix minimã vocẽ in mortis articulo emittere poſſunt. Vnde Chryſoſtomus in Homil. d. Propter hoc autẽ, & moriens voce magna clamauit d. Pater, in manus tuas commẽndo ſpiritum meũ, vt oſtẽdatur, quoniam ſm eius poteſtatem id geritur. Hoc. n. ꝙ moriens

Mat. 18.

Clamãs Ieſus emiſit ſpiritum.

Chryſoſ.

A vocem magnam emiſit, ſe verum Deum eſſe oſtendit, qm̃ homines cũ moriunt, vix tenue vocem emittere poſſunt. Vnde Apoſtolus. Cum clamore valido, & lachrymis offerens exauditus eſt pro ſua reuerẽtia. Clamans autem voce magna dixit. Pater in manus tuas, &c. Secundũ enim Theophylum per hoc, ꝙ Chriſtus ait. Pater, in manus tuas commendo ſpiritum meum, voluit oſtẽdere, ꝙ ex tũc, poſtquam pro nobis erat immolatus, ſanctorum aiæ ſtatim in manus patris aſcenderent. Nam prius omnes animæ B quantumcunq; ſanctæ ab inferis tenebantur, donec veniret ille, qui captiuis prædicauit remiſſionẽ. Secundum autẽ Bedam ſuper Lucam Patrem inuocans ſe filiũ Dei declarat, ſpiritum autẽ commendans non defectum virtutis, ſed cõfidentiam eiuſdem cũ patre poteſtatis inſinuat. Amat enim dare patri gloriã in quo nos informat, vt demus gloriam creatori. Sedm aũt Athanaſium dicens Chriſtus, Pater in manus tua cõmendo ſpũm meũ, cõmendat patri pſer ſe vniuerſos mortales hoĩes in ſe viuificatos, C nos n ſumus mẽbra eius, ſm illud Apoſtoli ad Gal. 3. Oẽs. n. vos vnum eſtis in Chriſto Ieſu. Item notandũ, ꝙ quædam gl. hic d. Sic ait Hieronymus, ꝙ ab illo loco Deus Deus meus reſpice in me. Dñs in cruce totum dixit vſq; ad locum iſtum. *In manus tuas, Domine, commẽdo ſpiritũ meũ.* Ideo eccleſia finit in cõpletorio iſtũ pſ. in iſto verſiculo. Si autẽ volumus dicere Chriſtũm totũ iſtum verſiculum dixiſſe, quamuis ipſe non fuerit redemptus, ſed aliorum redemptor, tunc dicemus, ꝙ in prima parte verſiculi loquitur vt caput, ſed in ſecũda vt cor- D pus. Chriſti. n. paſſio fuit ſufficiens redẽptio pro omnibus hominibus quo ad ſufficientiam. Quantum vero ad efficaciam ſolum bonis, & prædeſtinatis applicatur, non malis, & reprobis, quia illos Deus odit. Et hoc eſt, quod ſequitur.

Heb. 5.

Beda.

Athanaſius.

Pſ. In te Dñe ſperaui.

Chriſtus in cruce dixit.

Odiſti omnes obſeruantes vanitates, ſuperuacuè.

442

Q Vaſi dicat eccleſia, me redemiſti, ſed illos odiſti. Quãuis. n. ſcribat Sap. 11. Diligis oĩa, & nihil odiſti eorũ quæ

24. q. 1. odiſti.

Digitized by Google

Sap. 11. quæ feciſti. Tamen odio habet pèccatores, non ẽm id, quod ipſe fecit, ſ. non naturam eorum odit, ſed illud, quod ipſi faciunt. ſ. peccatum, ſic. n. dicit. *Odiſti omnes, qui operantur iniquitatem.* *Odium qualiter eſt in Deo.* Non quia propriè odium cadat in Deum, ſed ſe habet ad modum odientis, dum eos punit propter peccata. *Odiſti ergo obſeruantes vanitates,* &c. *Pſal. 5.* Obſeruare. n. componitur ex ob, & ſeruo ſeruas. *Obſeruare quid eſt.* Et eſt obſeruare quaſi vndiq; ſeruare, & cuſtodire. Vanitas aũt dicitur oĩs res tranſitoria, ſine carens intento. *Vanitas* Sic igitur obſeruant vanitates, qui temporalia, & caduca vndiq; ſeruant, ſ. mente affectando, doloſè acquirẽdo, & auarè cuſtodiendo. Et tales obſeruant ſuperuacuè, quia carent fine intento, quia pro vita tales malè agunt appetendo vanitatem, & tamen in illis vitam perdunt, non tam corporis quam animæ. De hoc ſuperius vide Pſal. 4. Filij hominum, vt quid diligitis vanitatem, &c.

Quæſtio. Chriſtus an oret pro nobis Sed quia in tota parte præcedenti iſtius Pſa. Chriſtus videtur orare patrem pro ſe, & corpore ſuo, qđ eſt eccleſia. Ideo aliqui admirantes quærunt, vtrũ Chriſtus oret pro nobis? Et videtur ꝙ non, quia qui habet quicquid vult, fruſtra alium orat, vel aliquid ab alio petit. Omnis autem beatus habet quicquid vult, aliter beatus nõ eſſet. Sic igitur cum Chriſtus ſit beatus ad ipſum non ſpectat orare. Item ſi Chriſto competeret pro nobis orare, quare non dicimus, Chriſte, ora pro nobis, ſicut dicimus alijs ſanctis. Si ergo nõ ſuam petimus orationem, vr ꝙ ipſe pro nobis nõ orat. *Anſelm.* Item quia d. Anſel. in proſologio, ꝙ beati erunt oĩpotẽtes ſuæ voluntatis, ſicut Deus ſuæ. Tũc ergo aut ſancti volũt aut non, ſi non, ergo nõ orant pro nobis, ſi ſic: ergo cum nullus orat alium facere *Auguſt.* quod per ſe poteſt, vt dicit Auguſt. de correctione, & gratia, ſi ſancti poſſunt ſalutem noſtram, non pro ipſa orant, vel non ſunt ſuæ voluntatis oĩpotentes. *Heb. 7.* Ad oppoſitũ de Chriſto dicitur, ꝙ eſt accedens ad Deum ſemper viuens ad interpellandum pro nobis. *Ioan. 14* Item ipſe ait, Ego rogabo patrẽ, & aliũ paracletũ dabit vobis. De alijs autem ſanctis manifeſtè apparet, quia eccleſia illos interpellat d. Sãcta Maria, ora pro nobis, & ſic de alijs.

E Reſpondeo. Iſta qő ſic poteſt intelligi de quolibet alio ſancto ſicut de Chriſto. Dico ergo, ꝙ Chriſtus orat pro nobis conſimiliter & alij ſancti, vt dicit Magiſt. *Reſp.* Et ad hoc eſt duplex ratio. *Magiſt. lib. 4. d. 45. cap. vlt.* Vna, quia vident noſtram neceſſitatẽ, qua nos indigemus ab eis releuari. Et quia per inuicẽ ſolicita ſunt membra. Et ideo ipſi cum ſint nobiſcum vnũ Chriſti corpus, nos neceſſatio debent adiuuare. Ad tertium ergo cum dr̃, ꝙ non ſolũ Chriſtus, ſed & ſancti poſſunt quicquid volunt, quia ſunt ſuæ volũtatis oĩpotentes, ſicut & Deus.

F Adhoc dr̃, ꝙ voluntas dupliciter operatur, ſ. ad actum proprium, & intrinſecũ, *Voluntatis operatio duplex.* qui eſt velle, & nolle, & ſic poteſt quicquid vult, aut ad actum alienum, vt volo te hoc facere, & ſic non poteſt, quicquid vult. Vnde dico, quòd verbum Anſel. intelligitur de actu proprio, nõ de alieno. Oratio autẽ, vel petitio non eſt reſpectu actus proprij, ſed alterius, vt puta Dei, ſ. vt Deus nos ſaluet. Ad primum cum dr̃, ꝙ qui habet, quicquid vult, fruſtra orat alium, &c. Reſpondeo ꝙ beatus aliqua vult ſibi; aliqua vult alijs. Dico ergo, ꝙ ad

G ſtatũ beati pertinet, vt habeat quicquid vult ſibi, ſed quod habeat oẽ, quod vult alijs, non eſt de ſubſtantia beatitudinis, ſed de bene eſſe. Et hoc ſolum erit quouſque omnes electi ſint glorificati. Tunc. n. quilibet habebit plenè quod vult ſibi, & alijs, & tunc erit plena beatitudo. Nũc. n. orant pro ſe, & pro alijs, ſed conſummato beatorum numero nec pro ſe orabunt nec pro alijs. Ad ẽm quia ſi Chriſtus orat pro nobis, quare non dicimus Chriſte ora ꝑ nobis, ſicut dicimus S. Michael ora pro nobis. Dicendum ꝙ hoc fit

H propter errorem Arrij vitandum, ne videamur Chriſtum puram creaturam credere, & ne videamur eius poteſtatem minuere, qua poteſt oĩa inquantum Deus, ideo potius eius miſerationem petimus, quam orationem & idipſum oramus.

Ego autem in domino ſperaui, exultabo & lætabor in miſericordia tua. 443

COnſequẽter hic Chriſtus ſuæ orationis oſtendit exauditionem. Et tria facit. Quia primò de ſua exauditione læ-

ne lætatur. Secundo meritũ exauditionis declarat, ibi. *Qm̃ reſpexiſti.* Tertiò materia exauditionis declaratur, ibi. *Nec cõ*

Spes in Deo.

cluſiſti. Quantum ad primũ ait. *Ego aũt in dño ſperaui.* Ex hoc.n.ſequitur, ꝙ non dilexit vanitatem in uanis ſperando. Nã conſequentia eſt bona, iſte ſperat in Dño ergo de mũdo, & mũdanis deſperat, ſimiliter iſte ſperat in mundo, vel mundanis.

Greg. 22 mor. c. 2.

ergo deſperat in Dño. Vnde ait Grego. De creatore deſperare, eſt ſpem in creatura ponere, in rebus.n. vanis ſpem poſuerat diues ille, qui dicebat. Anima mea habes multa bona repoſita in annos pluri- B mos, &c. Vide ſupra pſal 9. Et contra hos

Spes tẽporalium decipit.

dicit Chriſtus. *Ego aũt in dño ſperaui.* q. d. quia odiſti obſeruãtes vanitatem, ideo me diligis qui non obſeruo vanitatem, quia in domino ſperaui, quod eſt de vanis deſperare. Nam ut ait gl. Si ſperas in pecunia, vel honore, & ſublimitate aliqua humanæ poteſtatis, ſiue in aliquo homine potente, obſeruas vanitatem. Pro-

Tẽporalia vana dicunt̃.

bat, quia in his omnibus cũ ſperas aut ante illa tu expiras, & illa hic dimittis, aut viuis, & illa pereunt, & ſic vtroq; modo in tua ſpe deficis, & ſic vanitatem obſer- C uas. Ideo contra hos ait Chriſtus pro ſe ſuiſque. *Ego aũt in dño ſperaui.* qui non eſt vanitas, & uita. Et ideo non ſum decep-

Exultatio differt a lætitia.

tus, pp quod ſubdit. *Exultabo, & lætabor in miſericordia tua.* Vbi nota, ꝙ ſm Grammaticos valdè differunt exultari, & lætari. Exultatio .n. propriè eſt exterior, ſed lætitia magis interior. Nam exilio exilis, idem eſt, ꝙ valdè vel extra ſalire. Vnde exulto, as. frequentatiuum i. frequenter exilire. Et eſt propriè qñ lętitia interior ſalit extra. ſ. ad exteriora membra, vt puta cum ex lætitia ſaltamus, vel D membra exteriora mouentur. Et ſic propriè exultatio eſt verborum atq; mẽbrorũ, ſed lætitia eſt mentis gaudium, ſm Cathol. Accipitur tñ quandoque vnum pro alio. Nam lætari idem eſt quòd dilatari, & ideo quia gaudio cor dilatatur, gaudium cordis dicitur lætitia. Etiam quandoq; gaudium exterius dicitur lętitia, quia lætitia latam, & amplam faciẽ facit, ſolent enim læti faciem diſtendere, & econtra triſtes corrugare. Ad denotandum ergo virtutem ſpei, quæ ha-

A betur in Domino dicit. *Ego autem ſperaui in Domino, lætabor,* &c. q. d. ex hoc ſequitur gaudium animæ interius, quia lætabor, & gaudiũ corporis exterius, quia *exultabo in miſericordia tua,* quia. ſ. omnia iſta non meritis proprijs, ſed Dei miſericordia habẽtur. Et ſic per exultare, & lætari notat ſtolam corporis, & animæ.

Quoniam reſpexiſti humilitatem meam, ſaluaſti de neceſſitatibus animã meam. 444

12. q. 2. gloriam epiſcopi. Reſpicere Dei. Humilis Superb. Oratio. Exaudire.

Ponit hic ſuæ exauditionis meritum quod eſt humilitas. Deus.n. libenter reſpicit humiles, & ſuperbos videre non poteſt. Sicut.n. ille, qui eſt in inferiori loco, ſolum ſuperius aſpicere poteſt, & nõ inferius. Sic econuerſo. Cum ergo Deus ſit omnium ſummus, ſolum infra ſe aſpicit. Et ideo quia ſuperbi ſupra Deum ſe corde eleuant. ſibi nolentes ſubijci, a Deo nõ reſpiciuntur, ſed humiles ſubiecti Deo. Et hoc eſt, ꝙ dicitur pſal. 137. Quoniam excelſus Dominus, & humilia reſpicit Sic & virtute humilitatis matrem reſpexit. Luc. 1. Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ, &c. Et ideo iſta virtus eſt neceſſaria omnibus, qui ad Dei miſericordiam reſpici volunt, & ad illũ aſcendere. Vide ſupra pſal. 17. Quoniam tu populum humilem ſaluum facies. Et hanc cauſam ſuæ exauditionis allegat Chriſtus. d. *Quoniam reſpexiſti humilitatem meam.* Ideo. ſ. exaudiſti me. Quod oſtendit. d. *Saluaſti de neceſſitatibus animam meam.* Neceſſitates hic dñr pęnalitates tã mentis quã corporis, quæ neceſſario ſequunt̃ peccatũ, quas neceſſitates ẽt paſſus fuit Chriſtus, quas tamẽ aſſumpſit volũtariè, ut dolor, turbatio, & triſtitia quo ad aĩam: fames, ſitis, labor, & mors, quo ad corpus. Et ab his oĩbus ſaluatus fuit Chriſtus per reſurrectionẽ factus immortalis. Et de iſtis neceſſitatibus dr̃. Honora medicum pp neceſſitatem. ſ. propter corporis infirmitatem. *Eccl. 38.*

Nec concluſiſti me in manus inimici, ſtatuiſti in loco ſpacioſo pedes meos. 445

23. q. 1. paratus.

Hic explicat materiam ſuæ exauditionis. Superius. ſ. pſal. 26. Chriſtus orans d. Ne tradas me in animas tribu-

lantium

Digitized by Google

rimos,ſede, comede, bibe, &c. Per ventrem vero intelligitur memoria, quæ ſicut venter cibos itu memoria retinet cognita. *Pro. 20.* Lucerna Dñi inueſtigat oĩa ſecreta ventris. *Ira multiplex.* Ira vero hic accipitur nõ pro ira quæ eſt per vitium, ſed quæ eſt per zelum, vt puta qñ quis iraſcit̃ ſuis aut alienis peccatis. Videns homines confitentes Deum ore, & moribus negantes. Renunciantes ſæculo verbis, non factis. Videns vicinos vicinis inſidiantes, oſculum dantes, & fidem non ſeruantes. *Ira Zeli eſt bona* Et tales gemit vir perfectus in perſona eccleſiæ exiſtens quaſi lilium inter ſpinas. *Greg. li. 5. mor. 6 33.* Iſtis iraſcitur, & condolet ex zelo charitatis, & iuſtitiæ, & de iſta ira dicit. *Conturbatus eſt in ira oculus meus*, ſ. ratio interior quæ per talem iram conturbatur, ſed non excæcatur. Quod oſtẽdens Greg. ait. Ira quippe per vitium oculum mentis excæcat. Ira aũt per zelum turbat, quia quo recti æmulatione concutitur, ea quæ tranquillo corde ſolum percipi poteſt contẽplatio diſſipatur. Ipſe namque zelus rectitudinis, quia inquietudine mentem agitat, mox eius aciẽ obſcurat, vt altiora in commotione non videt, quæ benè prius tranquilla cernebat. Sed inde ſubtilius poſt ad alta ducitur, vnde ad tp̃s ne videat reuerberatur. Et vnde mens turbatur ne videat, inde proficit, vt ad videndum verius clareſcat. Sicut infirmanti oculo cum colliriũ mittitur, lux penitus negatur, ſed inde poſt paululum ea veraciter recipit, vnde hanc ad tp̃s ſalubriter amiſit, &c. Iſto ergo modo Pſ. conſiderãs malos, tam intra eccleſiam, q̃ extra, ira zeli accenditur, qua ad tp̃s oculus mẽtis eius turbatur, quod oſtendit. dicit. *Conturbatus eſt in ira oculus meus.* Et non ſolum oculus, ſed etiam *anima mea*, i. ſenſualitas, *& venter meus*, i. memoria. Qđ ideo dicit, quia oĩa exteriora ad turbationem mentis læduntur; & ipſa multa ad tempus obliuiſcitur, quę tenebat. *Oculus ſignificat prælatos, & doctores.* Vel aliter, ſm̃ Magiſtrum in glo. per oculum & animam intellige prælatos, & doctores qui dicuntur oculi, quia per illos alij vident, dñr anima, quia illorum exemplo alij viuunt. Per ventrem verò quia per ea quæ aliunde recipit, nutritur & viuit, intellige ſubditos, & inferiores. Et hi omnes in eccleſia turbantur zelo iuſtitiæ, aliorum videndo peccata. Dicat ergo eccleſia. *Miſerere mei Domine, quoniam tribulor*, & cauſam ſubdit d. *quia conturbatus eſt in ira oculus meus*, i. illi per quos alij vident, *& anima mea*, i. illi quorum exemplo alij viuunt. *Et venter meus*, i. debiles, & ſubditi, qui aliorum doctrina & exemplo nutriũtur. Hos ponit vt ab omnibus gradibus quæratur Deus.

Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. 447

7. q. 1. hoc tẽpore

HIc ponit ſm̃ malum, quod patitur, eccleſiæ, ſ. afflictionis & mœſtitię, quod maximè patiebatur in principio, & *Dolor.* patietur in fine, ita ut bonos ẽt tædeat viuere. Vnde ait Apoſtolus. Non. n. volumus uos ignorare fratres qm̃ ſupra modum grauati ſumus ſupra virtutem, ita vt tæderet ẽt nos viuere. *2. Cor. 1* Sic & Apoſtoli perſequuti in doloribus, & perſecutoribus vitam finierunt, ut merito ipſos cõſiderans eccleſia dicat. *Defecit in dolore vita mea*, ſ. ſancti Apoſtoli, & doctores, qui uitam gratiæ alijs prædicabãt, & hoc quo ad paſſiones illatas. *Et anni mei in gemitibus.* Et per deſiderium viſionis diuinæ, ſicut in alio Pſal. dicit uir perfectus. *Pſal. 41* Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum, & ſequitur, Fuerũt mihi lachrymæ meæ panes, &c. q. d. Paſſiones illatæ carnem vulnerãt. Ideo *defecit in dolore vita mea*, viſio Dei dilata mentem affligit. Ideo anni mei in gemitibus.

Infirmata eſt in paupertate virtus mea, & oſſa mea conturbata ſunt. 448

HIc ponitur tertium malum ſcilicet infirmitatis & inopiæ. Vbi ſciẽdum quòd eccleſia aduerſitatibus proficit, ſed deficit proſperitatibus. *Eccleſia aduerſitatibus proficit, proſperitatibus deficit.* Tũc enim uigebat unitas eccleſiæ, quando credentium erat cor vnum & anima vna, nec aliquis aliud ſibi proprium eſſe dicebat, ſed omnia erant illis communia, & erant in ſimplicitate cordis laudantes Deum, & habebant gratiam ad omnem plebem. Sed poſtquam ad ſtatum diuitiarum peruenit non fides, ſed primatus q̃ritur, *Act. 2.*

non

non profectus fidelium, ſed multiplicatio reddituum: beneficia quærunt non beneficientes, & ſic infirmata eſt virtus eccleſiæ, vbi eſt hodie poteſtas verbi Petri, *Act. 3.* dicentis. Argentum & aurum non eſt mihi, quod autē habeo hoc tibi do, &c. Vbi eſt hodie fortitudo Apoſtolorum, qui ibant à conſpectu concilij gaudētes, qm̄ digni habiti ſunt, &c. Hoc eſt ergo quod deplorat eccle. d. *Infirmata eſt in paupertate virtus mea.* Ille. n. firmatur in aliqua virtute, qui ipſam corde diligit, & factis ſectatur, ſic & per oppoſitum, ille infirmatur in aliqua virtute, qui ipſam corde, *Ecc. 37* & opere fugit. Et ſic ille in paupertate eſt infirmus qui diuitias amans, paupertatē fugit. Sicut. n. multiplicatio ciborum infirmitatē corporis generat, ſic & diuitiarū *Eſa. 24.* aīæ in multis eſcis erit infirmitas. Quid enim cauſat hodiernā infirmitatem ſchiſmatis in eccleſia, niſi amor diuitiarum, & honoris? Et hęc infirmitas hodie amplius viget in maioribus, quia illi præ alijs oculos ad terrena declinauerunt. Infirmata eſt amplitudo populi. Et hoc notans Pſ. *Oſſa.* dicit. *Et oſſa mea conturbata ſunt.* Quid enim per oſſa eccleſiæ niſi ipſi prælati, & paſtores, qui præ cæteris fortiores in ſanctitate, & fide eſſe debent, & alios carna *Greg. 29 lib. mor. cap. 20.* les, & ſubditos ſuſtinere? vt ait Greg. Et tn̄ in paupertate iſta oſſa cōturbata ſunt, quia ſicut præ cæteris lætantur in diuitijs, ſic præ cæteris paupertate turbant̄. De iſtis. n. oſſibus in primitiua eccleſia dicebatur illud Pſ. 33. cuſtodiuit Dominus oīa oſſa eorum, vnum ex his non cōteretur, ſ. à mentis ſtabilitate. Nunc autē quid faciat oſſibus eccleſiæ ſtatus diuitiarum dicitur Iob. 33. quod oſſa illius marceſcere facit. Pinguedo enim rem citius marceſcere facit.

12. q. 2. fraternitatis. *Super omnes inimicos meos factus ſum opprobrium vicinis meis valdè, & timor notis meis.*

Iuſti deridentur à malis. Hic conſequenter ponit quartū malum. ſ. vituperationis, & infamiæ, ad tantum enim hodie malum deuenit eccleſ. q̄ ſi quis ſanctè & iuſtè velit viuere deridetur a malis, & vituperatur. Et hoc benè prævideerat Propheta. d. Iob 12,

E Deridetur iuſti ſimplicitas. Quod exponens Greg. ait, Iuſtorum ſimplicitas deridetur, quia huius mundi ſapientibus virtus fatuitas creditur. Oē enim q̄ innocēter agitur ab eis proculdubio ſtultū putatur. *Greg. 10 mo. c. 27* Et quicquid opere veritas approbat, ſapientiæ carnali fatuū ſonat. Quid namq; ſtultius vr̄ mundo, q̄ mētem verbis oſtendere, nihil callida machinatione ſimulare, nullas iniurijs cōtumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatē quærere, poſſeſſa relinquere, rapienti non reſiſtere, percutienti alteram maxillam præbere, &c. F Quinimo non eſt aliquod bonum hodie quod mali non interpretentur in malum. *Bonum mali interpretātur in malum Chryſ. Mat. 11* Audi Ioannem Chryſ. ſuper illo verbo Matth. 11. Venit Ioa. non manducans, &c. d. Sunt peruerſi homines quidam, qui de omnibus malè iudicant. Si quis ſtudet patientiæ, & humilitati dicunt, hypocrita eſt. Si recreātioni, guloſus eſt. Si iuſtitiæ, impatiēs eſt. Si ſimplicitati, fatuus eſt. Si prudentiæ, malitioſus eſt. Si maturitati, melancholicus eſt. Si iucunditati, diſſolutus eſt. Si religioſitati, ſingularis eſt. Si ſocietati, ſe- G cularis eſt. Si ſilentio, & paci, diſſimulator eſt. Si correctioni, præſumptuoſus eſt. Si vigilijs, & orationibus, indiſcretus eſt. Si dormitioni, ſomnolentus eſt. Si prædicationi, inanis gloriæ cupidus eſt. Si gratiæ hominum, adulator eſt. Si adulari renuit, ſuperbus eſt. Et iſtud eſt magnum eccleſiæ diſpendium, quia ex hoc à bono multi retrahuntur, & bonis non creditur. Quod plorans Pſal. dicit, *Super oēs inimicos meos factus,* &c. *Inimic⁹ Vicinus. Notus.* Vbi nota q̄ eccleſia habet aliquos inimicos, aliquos vicinos, & aliquos notos. Inimici. n. ſunt H infideles, ut pagani, & Iudæi, qui patenter Chriſtū perſequūtur, Hier. 12. Dedi dilectam meam, ſ. vitam in manibus inimicorum meorum. Vicini ſunt falſi Chriſtiani qui Deum ore confitentur, & fidē, ſed operibus negant, qui vicini dicuntur, quia verbis appropinquare videntur. Et iſti præ omnibus ſunt peſſimi. Hæc dicit *Hier. 12* Dn̄s aduerſos oēs vicinos meos peſſimos qui tanguut hęreditatem, quā diſtribui populo Iſrael, &c. Noti verò dicuntur omnes boni fideles, quia illi ſoli cognoſcuntur à Deo, cæteris enim dicit,

Amen

Amen dico vobis,neſcio vos. Dicit ergo A Pſal. *Factus ſum opprobrium vicinis meis valde.* ideſt, malis Chriſtianis, quia illi præ alijs derident bonos, & hoc ſuper inimicos meos,quia plus deridentur boni a malis,quam infideles. *Et timor notis meis.* Quia talis bonorum deriſio,etiam iuſtis multotiens incutit timorem. Sed tamen finaliter ipſi derident malos. Qđ benè notatur Pſalm. 51. vbi de quolibet malo Chriſtiano ſic iuſtis detrahẽte dicitur. Quid gloriaris in malitia, &c. Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem, iniquitatẽ magis quam loqui æquitatẽ,&c. B ſequitur, videbunt iuſti,& timebunt,ſed tamen finaliter ſuper eum ridebunt,&c. Vnde iuſti tales deriſores conantur corrigere,ſed multotiens non poſſunt,& ſic ſe inutiles reputant,vnde ſubditur.

Mat. 25

Nota cõtra illos qui derident conuerſos ad fidem vocãtes eos marianos.

Pſal. 51

450 *Qui videbant me,foras fugerunt a me, obliuioni datus ſum tanquam mortuus a corde.*

HOc maxime ad Schiſmaticos refertur. Illi .n. qui Chriſtum vident, ſcilicet eius diuinitatem per fidem intelligunt, & cognoſcunt, moti cupiditate, C diuitiarum,vel honoris,fidem relinquẽtes extra vnitatem eccleſiæ exierant,ut dicat Chriſtus vel eccleſia. *Qui videbãt,* ideſt, cognoſcebant me *fugerunt foras,* ſcilicet vnitatem eccleſiæ. Et ſic in eis *ſum datus obliuioni tanquam mortuus in corde ipſorum.* Vnde, & de hoc ſubdit.

451 *Factus ſum tanquam vas perditum, quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.*

QVaſi dicat. Viſus ſum mihi ipſi periiſſe vſib. Domini viuens,& nullum faciens lucrum in conuerſione malorum. *Quoniam audiui vituperationem multorum commorantiũ in circuitu.* Vbi nota,quòd in circuitu morari dicuntur, qui temporalia amant, ſpretis æternis,quia tales circuneunt, vt requiẽ inueniant in temporalibus,& nunquam perueniunt. Rectè .n. temporaliũ amatores in circuitu dicuntur, quia eis accidit ſicut rotæ,q̃ circuit. Rota enim circuneundo ſemper in poſteriorib. erigitur,ſed in anteriora cadit Sic qui temporalia amant, eriguntur in poſterioribus, ideſt,in temporalibus, quæ deberẽt tanquam poſteriora paruipendere. Sed cadunt in anterioribus, ſcilicet in ſpiritualibus,quæ proponere deberent,dicente Chriſto Matth. 6. Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam eius,&c. dicat ergo pſalm. *Audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu.* Quaſi vir iuſtus dicat ſecundum glo. Multi .n. me vituperant ſequentes circuitum tẽporalium. De quibus alibi dicitur. In circuitum impij ambulant. Vituperantur B enim pro malis Chriſtiani omnes boni a circuneuntibus. Multa enim mala dicuntur in malos Chriſtianos, quam malè dicta perueniunt ad omnes Chriſtianos,etiam ad bonos. Qui enim maledicit,uel reprehendit, non ſeparat malos a bonis. Non dicit. Ecce quid faciunt mali Chriſtiani,ſed etiam quid faciũt Chriſtiani,&cęt. tales autem ſic etiam bonos diffamantes, ipſos in hoc peruertere a bonitate conantur. Vnde ſubdit.

Temporalia. Circuit⁹

Nota rota cadit in ante.

Matt. 6.

In eo dum conuenirent ſimul aduerſum me, accipere animam meam conſiliati ſunt. 451

ET in hoc aggrauatur peccatum talium Quoniam peccatum commiſſum ex deliberatione, & conſilio multorum grauius eſt quàm peccatum indeliberatè cõmiſſum,quia quãto ex maiori induſtria quis deficit, tantò amplius peccat, quia ſicut ignorantia excuſat in parte,ſic & deliberatio aggrauat. Et hoc notat.d. *Conſiliati ſunt.* Et hoc fit,quando mali inſimul cõueniunt ex certa ſciẽtia ad detrahẽdum bonis. Et nota,quòd D hic Chriſtus loquitur,ut caput,oſtẽdens conſilia, quæ contra ipſum malignantes Iudæi habuerunt,vt animam ipſius,peccato caperent deſperationis. Vnde ſciendum, quòd Iudæi conſiliati ſunt contra Chriſtum in tribus, quæ in homine maximè refulgent,& commendantur, ſcilicet contra eius ſapientiam,potentiam,& clementiam. Nam fecerunt conſilium, Contra Chriſti ſapientiam, ut ipſam verbis caperent, Contra Chriſti potentiam, vt ipſam morti traderent, Contra Chriſti clementiam, ut ipſam dæmonia aſcriberent,

Peccatũ ex deliberatione.

Peccatũ ex ignorantia.

Conſilia Iudæorũ contra Chriſtũ.

Mat. 22

beient,

berent. Primò contra eius ſapientiã,&c. Abeuntes Phariſæi conſilium fecerunt, vt caperent Ieſum in ſermone. Secundo
Mat. 26 contra eius potentiam,&c. Conſilium fecerunt, vt Ieſum dolo tenerent, & occiderent. Tertiò contra eius clementiã, ſ. vt eius bonitatem diffamarent. Vnde miracula eius diabolo aſcribebãt, vt ab illo tanquam à malefico alij ſe ſepararent.
Luca. 7. Phariſæi autem, & legiſperiti conſilium Dei ſpreuerunt in ſemetipſis non baptizati. Ideo de Iudæis ad literã conquerit
Hiere. 11. Chriſtus, d. Super me cogitauerunt cõſilia dicentes. Mittamus lignum in panẽ eius,& eradamus eum de terra uiuẽtiũ, & nomen eius non memoretur amplius. Et hoc eſt, quod nunc de ipſis dicit Chriſtus. *In eo*, ſ. opprobrio, *dum cõuenirẽt aduerſum me accipere*, ideſt, peruertere, *animã meam conſiliati ſunt*. Sed in vanum conſiliati ſunt, quia ut dicitur Pſal. 20. Cogitauerunt conſilia quæ non potuerunt ſtabilire. Quia, ſ. quanto aſtutius cõtra Chriſtum conſiliati ſunt, tantò magis creuit eius nomen,& fides, & ipſi magis confuſi permanſerũt. Quia in iſta lectione Chriſtus narrat mala, quæ hic patitur ecclesia,& contra illa diuinum poſtulans
Quæſtio, oratio sãctorũ ad quid valet. adiutoriũ orat. *Miſerere mei, domine, quoniam tribulor*. Ideo ſequendo materiam orationis in præcedenti lectione tactam, quæro vtrum Chriſtus uel alij ſancti ſuis orationibus adimpetrẽt nobis, & ex hoc patebit, utrum debeamus ſanctos orare, ut orẽt pro nobis. Et uidetur, ꝙ non, qa nullus apud Deũ pro nobis aliquid põt mereri, qui nõ eſt in ſtatu merendi, ſed ſancti non ſunt in ſtatu merendi, ergo nec valet dicere, vt quidã dicunt, ꝙ ſancti ſuis orationibus nobis merentur, qđ petunt, nõ quidem merito, quod nunc faciunt, uel habent, ſed illo merito, quod habuerunt in uia. Sed hoc non ualet, qa, & ſi hoc meruerũt in uia, etiam ſi modo non peterent nihilominus obtineremus, quia huius rei iam præceſſit meritũ, ad quid ergo nouiter orant pro nobis. Præterea ipſi remunerati ſunt de toto eo qđ meruerunt, ergo ratione præcedentis meriti nihil impetrant nobis. Itẽ ſancti ꝑ omnia conformant voluntatem ſuã uoluntati diuinæ, ergo non orant, nec pe-

E tunt pro nobis aliquid, niſi quod Deus nobis dare diſpoſuit, ſed quod Deus ab æterno diſpoſuit dare, etiam ſine ipſorũ orationibus daret, aliter ipſius diſpoſitio falleret. Item ſancti in patria uident, an noſtræ orationes ſint exaudiendæ, vel non,& ſi non ſunt exaudiendæ, non petunt illas exaudiri, ſi autem ſint exaudiẽdæ ante ipſorum orationem, igitur fruſtra orant illas exaudiri,& ſic ipſorũ oratio nihil proficit nobis. Ad oppoſitũ eſt cõſuetudo eccleſiæ, quæ ſanctos orat, ut ipſi pro nobis orent ad Deum. d. Sancta
F Maria, ora pro nobis, Sancte Petre,&c.
Rñdeo, ꝙ ſancti ſuis orationibus pro nobis impetrãt multa bona,& ideo ipſos, vt pro nobis orent, debemus orare. Sit.n. rõne dilectionis ẽt in uia tenemur orare pro inimicis noſtris. Cũ igitur maior, & perfectior ſit ſanctorũ dilectio in patria quàm iuſtorum in uia, ſequitur, ꝙ ipſi orãt pro nobis, qđ ſi ſit, ergo,& nos ipſos ad hoc rogare debemus. *Oratio ſanctorũ valet ad multa. Mat. 5.*
Ad primum ergo cum dr̃, ꝙ non ſunt in ſtatu merendi. Dicendum, ꝙ exauditio ſanctorum non redditur eis merito, qđ nunc ſit, ſed illo,
G quod præceſſit, dum eſſent in uia, quia hic meruerũt, ut ibi à Deo exaudirẽtur, ſicut aliquo bono opere, merens amicitiã regis, illomet opere meretur, in poſterum exaudiri abſque merito nouo. Et cũ dr̃, ꝙ hoc meruerunt, in uia: igitur ẽt ſi nunc non orarent id obtineremus, quia iam præceſſit meritum. Dicendum, ꝙ in via, hoc meruerũt pro quo orant, ſed nõ ſimpliciter, ſed ſub conditione, ſ. ſi ipſi ꝑ hoc intercederent, vel alij illorum ſubſidia implorarẽt. Sic enim aliqui ſancti in morte petierunt, ꝙ dominus exaudiret
H inuocantes illos. Et cum dicitur, ꝙ meritum eorum eſt plenè remuneratum, dicitur, quòd uerum eſt de merito abſoluto, ſed non de merito conditionato, adhuc enim manet conditio, & ratio merendi. Ad aliud cum dicitur, quia ſancti conformant ex toto uoluntatem ſuam uoluntati diuinæ,&c. Dicendum, quòd ſicut dicit Auguſtinus in De prædeſtinatione ſanctorum, ꝙ debemus orare pro prædeſtinatis, quia fortaſſe prædeſtinati ſunt, vt noſtris orationibus concedantur. Vult dicere, ꝙ ſicut ab æterno Deus

aliquid

aliquid facere diſpoſuit; ſic diſpoſuit
modum,quo id debeat fieri,vt puta præ
Auguſt. deſtinauit Petrum, & hoc, vt mediante
Chriſti oratione ſaluaretur. Sic dicen-
dum eſt de ſanctis, quòd Deus decreuit
aliquos orationibus ſanctorum ſaluare,
ſine quibus non ſaluarentur. Ad illud
ant ſancti vident orationes noſtras exau-
diendas, vel non, &c. Dicitur,quòd vi-
dent illas exaudiendas,tamen mediantibus
ſuis orationibus.

Ego autẽ ſperaui in te,domine, dixi, Deus
452 *meus es tu,in manibus tuis ſortes meæ.*

ENumeratis aduerſitatibus, quas
patitur eccleſia,hic contra illas di-
uinum poſtulat adiutorium. Et diuidi-
tur in partes duas, quia primò implo-
rat diuinum adiutorium in generali, ſe-
cundò,in ſpeciali,ibi.Eripe me. Quan-
tum ad primum ſciendo, quòd genera-
le remedium contra omnes mundi ad-
uerſitates eſt ſpes, qua ſperatur in domi
no, quia ipſe ſaluat ſperantes in ſe. Et
potes hic notare, quòd ſpes noſtra ſi di-
Dan.13 rigatur ad dñm, multa bona nobis con-
Spes mul cedit, quoniam ſpes à tribulatione libe-
ta bona rat.Spes in Deum mentem eleuat. Spes
facit. temporalia bona multiplicat. Spes fi-
dem fortificat. Spes animas ſanctificat.
Spes in aduerſitate confortat. Primò li-
berat a tribulatione. In te ſperauerunt
patres noſtri,& liberaſti eos.Exemplum
Pſal.21 de Suſanna, quæ in agone mortis poſita,
Dan.13 ad mortem iniuſtè condemnata, flens ſu
ſpexit in cœlum. Erat enim cor eius fi-
duciam habens in domino, & ſtatim libe
rata fuit, vnde, & aſtantes laudauerunt
Deum, qui ſaluauit ſperantes in ſe. Se-
Eſa.40. cundò in Deum mentem eleuant. Qui
ſperant in domino, mutabunt fortitu-
dinem,aſſument pennas, vt aquilæ, cur-
rent, & non laborabunt: ambulabunt,
& non deficient. Huius figura habetur
Thob. 2. qui hac ſpe in Deũ eleuabatur.
Nam ſicut beato Iob inſultabant reges,
ita iſti cognati,& parentes irridebant vi-
tam eius dicentes. Vbi eſt ſpes tua, pro
qua eleemoſynas faciebas, & ſepeliebas
mortuos? Thobias autem irridebat
eos. d. Nolite ita loqui, quoniam filij
ſanctorum ſumus, & vitam illam ex-

A pectamus, quã Deus daturus eſt ijs qui
fidem ſuam nũquam mutant ab eo. Ter
tiò ſpes temporalia bona multiplicat Pſ.
Oculi hominũm in te ſperant, domine,
& tu das illis eſcam,&c. Vnde, & Pſal.9.
dicitur. Sperent in te,qui nouerunt no-
men tuum, quoniam non dereliquiſti
quærentes te,domine. Quartò fidẽ for-
tificat. Tribulatio patientiam operatur, *Rom. 5.*
probatio verò ſpem, ſpes verò non con-
fundit,&c.Quintò animas ſanctificat Pſ.
16. Quis ſaluos facis ſperantes in te. Pſ.
21. In te ſperauerunt patres noſtri,& ſal *Pſal.21*
B ui facti ſunt. Sextò in aduerſitate confor
tat. Qui timetis dominũ,ſperate in illũ,
& in oblectatione venient uobis omnia. *Eccl. 2.*
Huius figura habetur in Iob, qui in ma-
gna aduerſitate poſitus hac ſpe confor-
tabatur,qui afflictus corpore,orbatus fi-
lijs,ab amicis deriſus, ſpoliatus omnibus
rebus hac ſpe confortabatur.d. Etiam ſi *Iob. 13.*
me occiderit,in ipſo ſperabo. Hæc ergo
omnia conſiderans vir perfectus videns
quot, & quanta mala prædicta hic ſuſti-
net eccleſia,ad ſpem Domini recurrit.di
cens.*Ego autem in te ſperaui,domine, dixi*
C *domino, Deus meus es tu*. In hoc.n.ait gl.
nemo fallitur,in hominibus ſæpe. Si au-
tem ſperas in domino,in ipſum te totum
ponere debes,ideo ſubdit. *In manibus*
tuis ſortes mea. Sed attende,quid hic no-
mine ſortis accipitur. Nam, vt ait Au- *Sortes.*
guſtinus, & hic recitatur in glo.Sors non *Auguſt.*
eſt aliquid mali,ſed res in humana dubi-
tatione diuinam indicans voluntatem.
Nam, & ſortes miſerunt apoſtoli, quan-
do Iudas,tradito domino, perijt. Tunc
enim cœpit quæri, quis loco eius ordi-
naretur. Et electi ſunt duo iudicio hu-
D mano, ſed unus ex illis electus eſt iudi-
cio diuino, de duobus conſultus eſt Do-
minus,quem ipſorum ipſe vellet. Et ce-
cidit ſors ſuper Matthiam, Sors igitur
hic accipitur gratia Dei, quæ ſine meri-
tis, quos vult, eligit. Et hoc eſt,quod
hic dicit. *In manibus tuis ſortes mea*,
ideſt gratuita mea electio, quia Dei vo-
luntate, & occulta iuſtitia venit electio *Sortibus*
mea. Non enim video, cur me de im- *an ſit*
pijs elegiſti, &c. Sed dubium eſt, vtrum *vtendũ.*
ſortibus ſit vtendum, uide ſecunda ſe-
cundæ,quæſt.95.

453 *Eripe me de manu inimicorum meorum, & à perſequentibus me.*

COnſequenter hic oſtendit, quid in ſpeciali à Deo contra præfatas ad uerſitates poſtulet. Et ſm, ꝙ tria poſtulat, pars iſta diuidit̃ in tres partes. Quia poſtulat primo de manibus inimicorum ereptionem, ſecundò mentis oculorum illuſtrationem, ibi. *Illuſtra faciem tuam,* tertiò inimicorum ſuorum vindicationẽ ibi. *Erubeſcant.* Primò ergo poſtulat liberari ab inimicis, & perſecutoribus. d. *Eripe me de manu inimicorum,* &c. Secundũ gl. nota, ꝙ alij ſunt inimici: alij ſunt perſecutores.

Inimic⁹ eſt diabolus.

Inimicorum nomine hic intelligitur diabolus cum omnibus ſuis membris, qui inimici dr̃, quia nobis inuidẽt regnum cœlorum: vnde expulſi fuerunt, & de iſtis orat. Pſal. 58. Eripe me de inimicis Deus meus, & ab inſurgentibus in me libera me. Et de eorum manibus liberamur per gratiam baptiſmalem, & dæmum ſi quis lapſus fuerit, per pęnitentiã ſacramentalem.

Perſecutor ẽ falſus Chriſtianus.

Perſequentes verò vocãtur falſi Chriſtiani, quia per hos opprobriũ, & ſcandala patit̃ eccleſia. Ab iſtis petit liberari, ut. ſ. corrigantur, & ad gratiam reſurgant dicit Pſal. 118. Qñ facies de perſequentibus me iudicium. Quod eſt euidentius iudicium, quàm, ꝙ quis in ſeipſo puniat, quod deliquit? hoc. n. eſt iudicium, quod emendat, pœna autem exterius illata punit, ſed non corrigit.

454 *Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum: ſaluum me fac in miſericordia tua, domine: non confundar, qm̃ inuocaui te?*

HIc conſequenter petit mentis illuſtrationem. Vbi ſciẽdum, ꝙ inter omnia membra, quis melius pe*t* faciem cognoſcitur. Ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus. Illud ergo eſt facies Dei, per quod cognoſcitur Deus. Dupliciter autem cognoſcitur, ſcilicet ænigmaticè per fidem, & clarè per lumen gloriæ. Et ſic fides eſt Dei facies, ſed ænigmatica, ſed lumen gloriæ eſt Dei facies luminoſa, prima videtur in præſenti, ſed ſecunda ſolum in futuro, dicens ergo. *Illuſtra faciem tuã ſuper ſeruum tuum:* nihil aliud

Facies.
Eccl. 19.
Fides.
Gloria.

E eſt dicere, niſi tolle à me faciem ænigmaticam fidei, & perduc me ad claram faciem viſionis beatificę: qm̃, ut ait Richardus.

Richardus

Nihil dulcius, nihilque iucundius amantibus põt eſſe, quàm alterutro delectari aſpectu, vt ſe inuicem videant, ſine hoc horrent omnia, ſordent vniuerſa. Amare delectat, & amari: videre cupit amicus amicum, & videri. More itaq; amantium, aĩa ſancta diuini amoris igne ſuccẽſa, cęleſtis ſponſi deſiderio ſuſpẽſa, ad ipſum clamat. d. *Illuſtra faciem tuam ſuper ſeruum tuum.* Et, ꝙ iſtis verbis quærat vi-
F ſionem beatificam Dei declarat. d. *Saluũ me fac in miſericordia tua:* non dico meritis meis, non quia ego dignus ſim: ſed quia tu miſericors es. Et confiſus de Dei miſericordia ait. *Non confundar, qm̃ inuocaui te.* Indicatiuè. n. h. d. non confundar, & rationem ſubdit, *qm̃ inuocaui te.* Sed d. quid propriè eſt inuocare Deum, cum dicatur. Quicunque inuocauerit nomen domini, ſaluus erit? Reſpondeo, ꝙ inuocare eſt intus vocare, inuocas ergo dominum, quando in te vocas eum, quando in domum cordis tui inuitas eum. Ad

Quæſtio.
Icel 2.
Inuocare

G quod faciendum prius neceſſe eſt mundari ab omnibus ſordibus, & fraudibus, aliter. n. non inuocas Deum, vt det tibi lucrum, lucrum inuocas, non dominum. Gratis ergo inuocas Deum, auare, vt te ipſe Deus impleat. Nunquid ſine auro, & argento non uis illum ad te venire? Quid ergo de ijs quæ facit tibi Deus? tibi non ſufficit, cur ipſe Deus nõ ſufficit. Meritò ergo confidens dicit. *Non confundar, qm̃ inuocaui te.* Inuoca ergo Deum, ſi vis non confundi.

Nota.

H *Erubeſcant impij, & deducantur in infernum: muta fiant labia doloſa.* 455

COnſequenter hic petit ſuorum inimicorum vindicationem. Iſte verſus poteſt legi optatiuè, & prædicatiuè. Si optatiuè hic petit malorum conuerſionem, ut erubeſcant, & confundantur de peccatis ſuis. Ad quod multum facit cõſideratio pęnarum infernalium, ſicut ait Ioan. Chryſoſto. Quia ſi quanta ſunt tormenta damnatorum conſideres, neceſſe eſt, ut timore pœnæ a malo recedas,

Timor et amor cã ſunt conuerſionis peccatorum.

Chryſo.

das,

Digitized by Google

das. Et hoc, ꝙ hic ait Pſ. *Erubeſcant impij*.ſ. de peccatis ſuis pœnitẽdo. Et vt hoc faciant, *deducantur in infernum*.ſ. mente pœnas inferni conſiderando. Et ſic *muta fiant labia doloſa*: quia ceſſabunt à detractionibus bonorum. Poteſt etiam legi prædictiuè, & tũc prædicit pœnam malis futuram, dicens. *Erubeſcant impij*.i. erubeſcent, & deducentur in infernum, vbi .ſ. erit ſumma erubeſcentia, & confuſio, qñ, vt ait Greg. Damnatus quiſque foris flamma ſuccenditur, intus cæcitatis igne deuoratur, atq; in dolore poſitus, exterius, interiuſque confunditur, vt ſua deterius confuſione crucietur. Et ibi, *muta fient labia doloſa*, quia in inferno mali, & ſua peccata cognoſcunt, & ſe pœnitent peccaſſe, non quidem amore iuſtitiæ, ſed pœnarum acerbitate: vnde dicit Sap. 5. ꝙ erunt gementes, præ anguſtia ſpiritus, pœnitẽtiam agentes: hi ſunt, quos habuimus aliqñ in deriſum, & in ſimilitudinem improperij. Nos inſenſati vitã illorum æſtimabamus ſine honore. Et ecce qũo computati ſunt inter filios Dei. Tunc.n. verificabitur, quod dicitur Pſ. 11. Diſperdat dñs vniuerſa labia doloſa, & linguam magniloquam. Et quæ ſint iſta labia doloſa ſubdit, d.

Greg. li. 9. mor. cap. 33

Confuſio damnatorum.

456 *Quæ loquuntur aduerſus iuſtum iniquitatem in ſuperbia, & abuſione.*

AEquus adiectiuum cõponitur cum in, & dicitur iniquus. a. um. i. non æquus, à quo iniquitas. atis. Et propriè dicitur iniquitas peccatum graue, & criminale, ut eſt blaſphemia Dei, vel hæreſis. Et nota, ꝙ nomine iuſti hic intelligitur Chriſtus per excellentiam. de quo ait Pilatus. Innocens ego ſum à ſanguine iuſti huius, de quo ait vxor eius: Nihil tibi, & iuſto illi, de quo & Iudas. Peccaui, tradens ſanguinem iuſtum, de quo & Petrus Act. 3. Vos autem hominem iuſtum, & ſanctum negaſtis, &c. Aduerſus ergo hunc iuſtũ labia doloſa iniquitatem loquuntur, quia ipſum filium Dei negant, vel ex Ioſeph natũ aſſerunt. Vel ẽt quicunq; ſuis detrahunt membris, de quibus dr. Cogitauerunt, & locuti ſunt nequitiam, iniquitatem in excelſo loquuti ſunt, &c. Primò ergo cogitant,

Iniquus qui dicitur.

Iuſtus dicitur Chriſtus

Mat. 27

A & poſteà loquuntur, quia ex abundantia cordis os loquitur. Et qualiter iſta proferant ſubditur. *In ſuperbia, & in abuſione. In ſuperbia*, inquit, quia creatura contra creatorem erigitur. *In abuſione*.i. in peruerſo vſu beneficiorum Dei. Vt puta qñ cor tibi à Deo datum contra ipſum erigis cogitando, qñ linguam malè loquendo, quando manus, malè operando, quando oculos, &c. Sic enim Iudæi fecerunt iniquitatem in ſuperbia, & abuſione, qñ Chriſtum, qui eos ad ſaluandum venerat, crucifixerunt. Iob 34. Abutitur eo in B ſuperbiam.

Quam magna multitudo dulcedinis tuæ, domine, quã abſcondiſti timentibus te. 457

COnſequenter hic oſtendit, quanta ſint bona Dei, quæ nobis parat cõtra prædicta mala, quæ hic ſuſtinet eccleſia. Et tria facit. Quia primò bona nobis à Deo parata oſtendit, ſecundò de his Deo gratias agit, ibi. *Benedictus dominus*. Tertiò quo ad bonos, & malos Dei iuſtitiam oſtendit, ibi. *Diligite do-* C *minum*. prima in duas, quia primò oſtendit bona, quæ nobis parantur in præſenti. ſecundò illa quæ in futuro, ibi. *Abſcondes eos*. Quantum ergo ad primum oſtẽdens bona, quæ nobis hic Deus præſtat, ait. *Quam magna multitudo*, &c. Id eſt, quàm multis modis copioſa eſt dulcedo tua, domine, qua corrigis delinquẽtes, parcis pœnitentibus, promittis hæreditatem cœleſtem, quia eos, quos emendas, multum amas. Et iſtam dulcedinis abundantiam nobis præſtat Deus abſque meritis noſtris præcedentibus, quod D attendens Pſal. dicebat de humano genere Deo. Quoniam præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis, & Pſal. 24. Dulcis, & rectus dominus, propter hoc legem dabit, &c. Hæc autem dulcedo diuinæ miſericordiæ licet omnibus offeratur, tamen ſolis electis ſeruatur, quia ſoli electi illam per effectum guſtabunt, malis excluſis, qui obijcem ponunt. Et hoc, quod ſubditur. *Quam abſcondiſti timentibus te*. ideſt, conſeruaſti. Res enim abſconditur, ut ſeruetur. Sic enim ſapientiam Dei, & gratiam abſconſam di-

1. Cor. 2 cebat Apoſtolus. Loquimur ſapientiam Dei in myſterio, quæ abſcondita eſt, quã prædeſtinauit Deus ante ſæcula in gloriã noſtram. Vñ q̃ iſta dulcedo electis ſit abſcondita, i. cõſeruata, notat cũ ſubdit,

458 *Perfeciſti eis, qui ſperant in te, in conſpectu filiorum hominum.*

IDeſt illam dulcedinem gratiæ *perfeciſti*, i. perfectam oſtendiſti *illis qui ſperant in te*. Vbi nota, q̃ aliqui ſperant in Deũ occultè, aliqui apertè. Occulte qui in corde Chriſtum confitentur, & fidem eius tenẽt, ſed hoc aperte, timore uano, illud confiteri non audent. Apertè autẽ ſperant, qui fidem, quam corde gerunt omni timore dimiſſo, coram alijs confitentur, & iſtis ſeruatur dulcedo diuinæ miſericordiæ. *Quia perfeciſti eis, qui ſperant in te*: non ſolum occultè, *ſed in conſpectu filiorum hominum*. Sed nunquid ſperans occultè uel credens, ſed timore apertè hoc non oſtẽdens, inter reprobos deputabitur, ut Chriſtum confitens corde inter infideles, ſed negãs ore? Ad hoc reſpondet Chryſoſtomus ſuper Matth. ſuper illo uerbo. Nolite timere eos, qui occidunt corpus. d. Ne forte pp timorẽ mortis, non liberè dicatis ueritatem. Ex iſtis uerbis oſtenditur, q̃ non ſolum ille proditor eſt ueritatis, qui palam pro ueritate mendacium loquitur, ſed etiam iſte, qui non liberè pronunciat ueritatẽ, quam liberè pronunciare oportet. Aut non liberè defendit ueritatem, quam libere defendere conuenit, proditor eſt ueritatis. Nã ſicut ſacerdos debitor eſt, ut ueritatem, quã à Deo audiuit, liberè prædicet. Sic laicus debitor eſt, ut ueritatẽ, quam audiuit a ſacerdotibus, probatamque in ſcripturis, defendat fiducialiter, qđ ſi non fecerit, prodit ueritatem. Corde.n. creditur ad iuſtitiam, ore aũt cõfeſſio fit ad ſalutem. Hoc aũt diximus, quia multi Chriſtianorum putant eſſe peccatum, ueritatem quidẽ palam tranſgredi, tacere autem ueritatẽ coram infidelibus, non putant eſſe peccatum. Et propterea multi inueniuntur in iſto rei. Ideò nos conuenit apertius dicere, quoniam de ueritate neganda, nihil præſens loquitur ſermo, ſed de ueritate liberè prædicanda. d. Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, quominus dicatis in lumine, qđ audiſtis in tenebris. Vide q̃ non ſolum ille tranſgreſſor eſt ueritatis, qui palam denegat ueritatem, ſed etiam ille, qui pp timorẽ eorum, qui poſſunt occidere corpus, tacet ueritatẽ. Et, ſi pp timorem eorum, qui poſſunt occidere corpus tacere ueritatẽ, ſicut præſens ſcriptura teſtatur, impietatis eſt. Quomodo non ſit maior impietas, tacere ueritatẽ, pp uentrem miſerũ, & ſpem uani honoris? Meliorem facere gratiam panis, & honoris, q̃ gloriã ueritatis Dei? Vnde, & ait Chriſtus. Qui me confeſſus fuerit corã hominibus, &c. non ait in corde ſuo. Similiter, & hic d. *Perfeciſti eis qui ſperant in te in conſpectu filiorũ hominũ.*

Sperare in Deo quis dicitur. — Quæſtio. — Chryſoſt. — Nota. — Rom. 10 — E — F — Tacere ueritatẽ

Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ à conturbatione hominum. 459

COnſequenter hic oſtendit bona, quæ Deus ſuis ĩ futuro ſæculo præparauit. Quid n. facies per quam aliquis cognoſcitur, niſi imago alicuius intelligitur? cum ergo uerbum ſit imago patris, per faciem intellige uerbũ incarnatum, de qua facie dr. Angelus faciei eius ſaluabit eum. Iſta facies à nobis in præſenti dr̃ abſcondita, quia qualiter uerbum in uirgine carnem aſſumpſit, abſconditum eſt oculis omnium uiatorum. Nam ſicut dicit Hieronymus in ſermone de aſſumptione. Quod natura non habuit, uſus neſciuit, mens nõ capit humana, pauet cœlum, ſtupet terra, & omnis creatura miratur, hoc totum eſt, quod per Gabrielem Mariæ nũciatur, ſ. in Maria Virgine, verbum caro factum eſt. Quid eſt ergo abſconditum faciei Dei, niſi uerbum incarnatum, hoc eſt abſconditum tabernaculi Dei, de quo ſupra Pſal. 26. Protexit me in abſcondito tabernaculi ſui. In iſto ergo abſcondito faciei Dei, ſ. in uerbo incarnato abſconduntur beati, i. conſeruantur, ut ſcilicet Deum uideãt per ſpeciem, quem modo uidẽt per fidem. Abſconduntur etiam *à conturbatione hominum*. i. ut à malis hominibus nullam conturbationẽ iã poſſint habere uel pati: uel abſconduntur *à turbatione hominũ*. i. ab homini-

Facies Dei dicitur uerbum. — Eſa. 63. — Incarnatio. Chriſti. — Hieronym. — Abſcõditum. — G — H

hominiſ-

Digitized by Google

Dãnat⁹. Beatus. Videre.

hominibus iam conturbatis, & damna- A tis. Quod ideo dicit, quia completa fœlicitate beatorum, quãuis boni uideant, & uidebunt ſemper damnatos, damnati tñ licet vſq; ad iudicium uideant beatos, tamen poſt iudicium ab aſpectibus damnatorum beati erunt abſconditi, qm̃ vt dicit Magiſter, ſicut Sancti tradunt. Et boni malos, & mali bonos vident, uſq; ad iudicium, poſt iudicium tñ boni videbunt malos, ſed non mali bonos, & hoc eſt, qđ hic dicitur. *Abſcondes eos in abſcondito faciei tuæ a conturbatione hominum*, i. ab hominibus conturbatis, & damnatis. Et B quid ex hoc ſequatur, conſequenter oſtẽdit, dicens.

Mag. li. 4. d. 50.

460 *Proteges eos in tabernaculo tuo à contradictione linguarum.*

De pç. d. 1. oĩs qui nõ: tabernaculũ Dei dĩ Chriſtus Io. 17.

NAm, vt alias dictum fuit, tabernaculum Dei dicitur Chriſtus, quoniam in ipſo, vt in tabernaculo habitat omnis plenitudo diuinitatis. Coloſ. 1. Et in iſto proteguntur beati, quia in Chriſto beatificantur, & in anima, quia Deus eſt, & in corpore, quia homo Deus. Hæc eſt vita æterna, &c. Vt autem dictum eſt, vſq; ad diem iudicij, beati vident damnatos, & econuerſo, poſt iudicium verò, beati videbunt damnatos, & non econuerſo. Damnati autem interim dum vident beatos, deſperant, iraſcuntur, & maledicunt Deum, & ipſos beatos, quia blaſphemãt Deum, vt habetur Apoc. 16. & per conſequens omnes beatos. Sed poſt iudicium coniuncta anima cum corpore, tanta erit damnatorum pœna, quòd ab ipſa abſorpti non uidebunt beatos, neque de ipſis recordabuntur. Et per conſequens amplius non maledicent eis, nec ipſos blaſphemabunt. Et hoc eſt, quod hic de beatis poſt iudicium dicit. *Proteges eos*, ſ. beatos *in tabernaculo tuo*, ſ. in ipſo Chriſto, qui eſt Deus, & homo. *A contradictione linguarum*: quia, ſ. damnati, qui modo cõtradicunt beatis, & ipſos blaſphemant poſt iudicium ipſos non videbunt, nec corpore, neq; mente, & per conſequens ipſis non contradicent.

Benedictus dominus, quoniam mirificauit miſericordiam ſuam mihi in ciuitate munita. 461

COnſequẽter hic de ſupradictis Deo gratias agit. Et tria facit. quia primo de tanto beneficio gratias agit. ſecũdò, quã magnum ſit beneficium, oſtẽdit: ibi. *Et ego autem dixi.* tertiò rõnem tanti beneficij oſtendit, ibi. *Ideo exaudiſti.* Quantũ ad primum gratias agens, d. Benedictus dñs, &c. Plenitudinem n. beneficij in laudem Dei concludit, comparans B illud ſuæ imbecillitati, q. d. Quid pro tanto beneficio dicam? Neſcio, niſi te laudare, tibi gratias agere. Ideo benedictus Deus. Qm̃ poſt tot aduerſa ſuperius expreſſa. *mirificauit miſericordiã ſuam mihi*, i. mirabilem fecit omnibus miſericordiam ſuam in me, ut puta me gratis eligendo, me a peccatis corrigendo, me inter preſſuras confortando, & hoc *in ciuitate munita*. Ciuitas munita myſticè ſit triplex, ſ. Ciuitas interioris conſcientiæ, quæ munitur ex uirtutibus. Ciuitas matris eccleſiæ, quæ munitur ex fidelibus. C Ciuitas triumphalis reſidentiæ, quæ munitur bonis omnibus. Et de qualibet põt iſte textus intelligi. Primò namq; eſt ciuitas interioris conſcientiæ. Sicut. n. ciuitas unionem intus debet habere, & munitiones, exterius aũt mœnia, ſic, & conſcientia noſtra debet habere vnitatem virium, ut omnes rationi ſubijciantur, munitionem uirtutum, quibus a diabolo defendatur, & mœnia donorum exteriorum, quibus ornetur. Vnde animæ fideli dicit Dominus. Ego dedi te hodie in ciuitatem munitam. Sed D cum diabolus iſtam ciuitatẽ impugnat, ſi ſuperat, ſtatim munitiones diſſipat, & præcipitat mœnia, vt oſtendit Grego. d. Mœnia in ciuitatibus pro ornamento ſunt, munitiones verò in defenſionem. alia igitur ſunt dona, quæ ciuitatem animæ muniunt, alia autem, quæ ornant prophetiæ quippe doctrina, genera linguarum, uirtus curationum, quaſi quædam mœnia ſunt noſtræ ciuitatis, quæ ſi quis non habeat, ſtare tamen munitus per fidem, & iuſtitiam poteſt. Spes uerò, fides, & charitas non noſtræ ciuitatis

Ciuitas triplex. Conſcientia.

Hiere. 1.

Greg. 18 mo. c. 18

moenia,ſed munitiones ſunt. quæ ſi ha-
bere negligimus, hoſtilib. inſidijs pate-
mus.&c. In iſta ciuitate Deus ſuam mi-
ſericordiã mirificauit, qñ aĩam ad ſuam
ſimilitudinem,& imaginem creauit. Ec-
cleſ. 38. Sine his non ædificabit ciuitas.
De hac ergo quilibet dicat. *Mirificauit*
miſericordiam ſuam mihi in ciuitate mu
nita: qa ſua gratuita miſericordia nos
ad ſuã creauit imaginẽ. Scđo eſt ciuitas
matris eccleſiæ quæ meritò dr̃ ciuitas,
quia vnum hẽt principem Chriſtũ, qui
ſuorum ciuium cõtinet per charitatem,
vnitatẽ,& ſuos ab hoſte maligno defen-
dit,de qua Pſ. Glorioſa dicta ſunt de te,
Pſ. 86. ciuitas Dei. Et verè glorioſa, quia hic
remiſſio peccatorũ,hic gratiarum colla-
tio,hic meritorũ operatio, hic corporis
Chriſti conſecratio,&c. Et in hac ciuita
te Deus ſuã miſericordiã mirificat, qa
de infidelitate ad fidem, de peccato ad
gratiam,de ſeruitute diaboli ad filiatio-
nẽ Dei per baptiſmũ vocat,imaginẽ vi-
Pſ. 72. tiorũ redigit ad nihilum, Pſ. In ciuitate
Gloria tua imaginẽ ipſorũ ad nihilum rediges.
Tertio eſt ciuitas cęleſtis gloriæ,de qua
Apoc. 21. Vidi ciuitatẽ ſanctã Hieruſalẽ
habentem charitatẽ Dei in ſe,quæ habe
bat murũ magnũ, & altũ. Et hæc ciuitas
munita,quia ibi eſt gr̃a charitatis vnio.
Vidi ciuitatẽ ibi eſt clara diuinitatis vi-
ſio,qa habebat claritatẽ Dei in ſe,ibi eſt
bonitatis tentio, qa habebat murũ ma-
gnũ & altũ.Et in hac ciuitate Deus mi-
rificat nobis miſericordiam ſuã,quia nõ
noſtris meritis,ſed ſua gratia nos beati-
ficat æternaliter,& ideo à nobis ſemper
laudandus. Magnus dominus & laudabi
Pſ. 47. lis nimis in ciuitate Dei noſtri, &c.

462 *Ego autem dixi in exceſſu mẽtis meę, pro-*
7. q. 1. *iectus ſum à facie oculorum tuorum.*
aduerſi-
tas.
OStẽdit hic,quàm magna ſit ſic mi-
ſericordia, & gratia. Tanto enim
Gratia. gratia alicui facta dicitur maior,quantò
ille minor eſt cui fit,& indignior exiſtit,
& ideo iſte indignitatem ſuam oſtendẽs
ait. *Ego dixi*,&c. Exceſſus quippe eſt pa
uor vel timor,quo mẽs extra ſe rapitur,
vel quaſi alienatur, ſicut quis ex graui
periculo imminenti extra ſe tollitur. Sic
ergo populus fidelis à Deo electus, dũ

E primo cõſiderabat peccata ſua, in quib.
tenebatur,æternã mortem,q̃ pro his me-
rebatur,quaſi extra mentẽ poſitus, ſe à
Deo ex toto proiectũ, & abiectũ conſi-
derabat: tam pp culpam commiſſam, q̃
pp pœnã inflictam, quaſi Deo dicit. Si
enim me reſpiceres,iſta me pati non ſi-
neres. Sed quia quantò quis magis ſe hu
miliat, tantò facilius exauditur à Deo,
qui in altis habitans humilia reſpicit,
ideo iſte in perſona eccleſiæ & cuiusli-
bet fidelis loquitur,quod ſequitur.

F Ideo exaudiſti. *vocem oratio-nis meę*, q.d. 463
Quia humiliter confeſſus ſum, lapſum *Humani*
meum,& meipſum accuſaui. Quia in tri *tas.*
bulatione ad te clamaui. *Ideo exaudiſti*
vocem orationis meæ, cum clamarẽ ad te.
Et hoc idẽ ſub alijs verbis in alio pſ. dr̃.
Si dicebã, motus eſt pes meus, miſeri-
cordia tua, dñs adiuuabat me. Vides er-
go quõ Deus amat confeſſionem. Cõfi-
tere peccatũ, & ſtatim euades periculũ.

Diligite dominum omnes ſancti eius, quo- 464
niam veritatem requiret dominus, &
G *retribuet abundanter facientibus ſu-*
perbiam.

COnſequenter hic oſtendit,quo ad
bonos,& malos Dei iuſtitiam, qua
conſiderata ad Dei dilectionem accen-
dimur,& primò facit hoc. Secundò ex
hoc omnes hortatur ad bonum agendũ,
ibi. *Viriliter agite.* Dicit ergo primò. *Di-*
ligite dominum omnes ſancti eius, quaſi
ex pręmiſſis hoc inducens. Quia exper-
tus ſum,q Deus ſperantes in ſe,iuuat &
cõfundi nõ pmittit. Ergo & vos ſancti,
ideſt,qui ſanctificari cupitis, *Diligite do-* *Deligere*
H *minum*,non mundum, quia amor mun- *Deum.*
di Dei excludit amorem & econuerſo.
Amicus enim mundi inimicus Dei con
ſtituitur. Diſce ergo homo non dilige-
re mundum, vt diſcas diligere Deum.
Auertere à mundo, vt conuertaris ad
Deum. Effunde mũdi amorẽ, vt Dei im
plearis amore. *Diligite ergo dominũ*,&c.
Et nota quòd tripliciter à nobis. Deus
debet amari. In cuius figuram dixit do-
minus reſuſcitatus ter Petro. Simon
Ioannis amas me? quia ſcilicet quilibet
debet amare Deum pluſquam ſua, pluſ-

quam

A quam ſuos, pluſquam ſe. Ad iſta tria põt referri illa triplex dilectio Dei, vt Deũ ſ. diligamus toto corde, quo ad primum, tota aĩa quo ad ſm, tota mente quoad tertium. Et huius amoris reſurrectioné *Veritas quid eſt.* ſubdit d. *Quoniam veritatem requiret dominus:* Quid enim eſt veritas niſi vt *Eſa. 38.* creatura ſeruiat creatori, & cõpleat eius precepta? Sic enim ſe ſeruaſſe veritatem dicebat Ezechias.d. Meméto, domine, qũo ambulauerim coram te in veritate, & corde perfecto. Veritatem ergo requiret dominus, ſ. iudicio, quando iuſtorum diſcutiet merita, & pro meritorum qualitate B præmia dabit. Et non ſolum hoc faciet bonis, ſed malorũ peccata diſcutiet, quia retribuet dominus abundanter facientibus ſuperbiam. Hic.n. nomine ſuperbiæ oẽ peccatum intellige, quo quilibet peccans ſe erigit contra Deum. Illis dominus retribuet abundanter, non ꝙ puniat eos vltra cõdignum, ſed quia ſine fine, vnde 1.Reg.26. Dominus retribuet vnicuique ſecundum iuſtitiam ſuam.

465 *Viriliter agite, & confortetur cor veſtrum, omnes qui ſperatis in domino:*

C IN hoc enim verſiculo exprimitur tota intentio huius Pſal. quæ eſt hortari fideles ne vacantes ocio bonũ indeſinenter agant, & ne carnis fragilitas aduerſa mundi timens in ipſis deficiat. Sic *Galat. 6* enim dicebat Apoſtolus. Bonum autem facientes non deficiamus, tempore enim ſuo metemus, non deficientes.

PSAL. XXXI.

466 *De pœn. d. 1. ille rex.* B*Eati quorum remiſſa ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata.*

TITVLVS iſtius Pſal. eſt, *Intellectus Dauid*, vel ſm alios. *Eruditio Dauid*. Hic Dauid ſignificat corpus eccleſiæ, nõ caput. ſ. quélibet verè pœnitentem. Agit.n. principaliter contra vitium illorum hominum, qui peccata ſua vel neſciunt, & neſcire volunt, vel cognita deA ſcendunt, de bonis ac meritis ſe iactant, ſicut faciebat ille Phariſæus orans in templo.d. Non ſum ſicut cæteri hominum. *Luc. 18.* Econtra aũt iſte docet vt nos peccatores eſſe cognoſcamus, & noſtra peccata accuſemus. Etſi quid boni in nobis eſt, nõ nobis, ſed Dei grãe attribuamus. Nullus .n. putare debet abſconditum eſſe Deo illud, quod in cõſcientia ſua habet occultum. Ex quibus apparet ſenſus tituli, qui eſt talis. *Intellectus Dauid*, i. iſte Pſ. attribuitur pœnitenti, quia hic docetur pœnitens quid intelligere debeat, ſi verè pœ-B nitens eſt, vel pœnitere cupit. vt. ſ. prius intelligat ſe peccatorem, & ſi cœperit aliquod bonum facere, non viribus ſuis tribuat ſe iuſtificans, ſed grãe Dei. Quantum autem ad materiam Pſal. eſt notandum, ꝙ vt dicit Rab. Mo. Dauid fecit iſtum Pſal. qñ à Deo ſibi fuit reuelatum quòd peccata quæ commiſerat. ſ. adulterij, & homicidij à Deo ſibi erant dimiſſa. Dicẽdum tamen ꝙ circa remiſſionem illorum peccatorum fuerunt multæ factę reuelationes diuinæ. Prima fuit facta ipſi Nathan prophetæ, cui fuit reuelata pec-C catorum dictorum remiſſio, quo ad partem pœnæ ipſis debitæ, ipſo Dauid humiliter peccatum ſuum cognoſcente, vt habetur 2.Reg.12. Et dixit Danid ad Nathan. Peccaui domino. Et dixit Nathan ad Dauid. Dominus quoque traſtulit pec catum tuum, non morieris. Mors enim corporalis quam Dauid meruerãt, propter confeſſionem ſuam humilem, tranſlata fuit ad puerum de Berſabe ex illo adulterio natum. Tamen cum hoc dixit ei Nathan, ꝙ alijs temporalibus pœnis eſſet affligendus, vt ibidem habetur. D ſ. 2.Re.12. Et iſtæ reuelationes nõ fuerũt factæ ipſi Dauid immediatè, quia tunc dignus non erat. Poſtea tamen virtute contritionis, confeſſionis, & orationum ſuarum meruit, vt ſibi dimiſſio illius peccati à Deo reuelaretur. Et reuelatione ſuper hoc habita, fecit iſtum Pſal. quem primò exponam quo ad literam, ſecundò quo ad intellectum Pſalmiſtæ. Quantum vero ad primum Pſalm. iſte diuiditur in partes duas, quia primo gratias agit de peccati dimiſſione, ſecundò inſtanter orabit vt præſeruetur à recidiua-

tione, ibi. *Pro hac orabit*. Prima in duas, quia primò ponit remiſſionis peccati fructum, ſecundò remiſſionis peccati modum, ibi. *Qm̄ tacui*, &c. Dic vt Nic. de Ly. *Beati quorum remiſſæ ſunt*, &c. Quantum ad intellectum literæ. Notandum ꝙ iſte Pſ. eſt ſecundus, inter Pſ. pœnitẽtiales, & differt à primò quia in primo Pſal. pœnitentiali pœnitens timore pœnæ iudicij peccata ſua plorat, in iſto vero peccata, quæ cõmiſerat confitetur, & cæteros mouet ad cõfeſſionem peccatorũ debitã. Et ſic diuiditur iſte Pſal. in quatuor partes, ſm̄ ꝙ quatuor in vera pœnitentia concurrunt, ſ. præſuppoſita contritione debita, quia primò ponitur peccatorum gratioſa remiſſio, ſecundò peccatorum aperta confeſſio, ibi. *Delictum meum*, tertiò peccatorum debita ſatiſfactio, ibi. *Pro hac orabit*, quartum pœnitentis elara perluſtratio, ibi. *Intellectum tibi dabo.* Quantum ad primum ſciendum, ꝙ ad remiſſionem peccati quatuor concurrunt, quæ hic ponuntur, ſm̄ quæ iſta prima pars quatuor habet partes. Quia ponitur primò diuina miſeratio, ſecundò peccatoris contritio, ibi. *Beatus vir*, &c. tertiò mentis humiliatio: ibi. *Quoniam tacui*, quartò peccatorum freques meditatio, ibi. *Quoniam die ac nocte.* Quantũ ad primum dicit. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates.* Sola. n. Dei miſeratio nſa peccata remittere poteſt, & non homo. Tunc enim remittit, qñ peccatum nõ reſeruat ad pœnam ęternam, vt puta quando tibi debetur vindicta ex culpa commiſſa, & ipſe indulget ex gratia. Malis enim operibus debetur dãnatio æterna: ſicut bonis æterna debentur præmia Si tibi redderetur, quod debetur, puniendus eſſes. Sed quando peccatũ remittit Deus non tibi reddit debitam pœnam, ſed indebitam tibi gratiam donat. In iſto enim verſiculo principalius tractat de remiſſionẽ peccatorum ante fidem quæ fit in baptiſmo, quia in baptiſmo remittũtur iniquitates, & peccata teguntur. Iniquitatis ergo nomine intellige peccati fomitem, ſcilicet concupiſcentiam carnis aduerſus ſpiritum, quæ ante baptiſmum non ſolum eſt pœna, ſed etiam culpa, nõ quidem actualis, ſed originalis poſt baptiſmum vero pœna eſt, non culpa, in baptiſmo enim deletur originale peccatũ, non quidem vt concupiſcentia carnis nõ ſit omnino, ſed ut peccatum nõ ſit. Dicit ergo. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates*, i. mitigata concupiſcentia, ſiue fomes peccati. Quo verò ad peccata actualia ante baptiſmum commiſſa, ſequitur. *Et quorum tecta ſunt peccata*, ſ. actualia ante baptiſmum commiſſa, vel etiam poſt. Tecta. n. dñr peccata, i. cooperta, res enim cooperta non videtur. Vocãtur ergo peccata tecta Deo, quæ non vult videre vt puniat, i. quæ ad æternam punitionem nõ reſeruat, ſed ignoſcit. Sed fortè dices, ſi tecta ſunt peccata: igitur etiam, quæ Deus remittit, manent in peccante, licet non ad pœnam æternam, quia quod tegitur etiam ſub tegumẽto manet. Rñdeo, ꝙ peccata admiſſa dicuntur tecta, non tanquam ſub tegumento maneant, ſed quia ita ſunt deleta, vt ad punitionem non imputentur à Deo. Ad quod intelligendum, ſciendum, ꝙ non loquitur de actu, & voluntate peccati, & quia illis remanentibus nunꝗ remittuntur à Deo, quia impoſſibile eſt, ꝙ quis ſit in actu, & voluntate peccati, & peccatum ei ſit remiſſum, quia tunc ſimul eſſet in gratia, & culpa, quod implicat cõtradictionem. Sed loquit̃ de peccato, ꝙ remanet poſt actum & voluntatem peccati, illud enim eſt, quod remittitur à Deo. Ad quod ſciendum, notandum quòd, vt ait Magiſter. Non eſt ignorandum peccatũ duobus modis eſſe in aliquo, ſcilicet, actu, & reatu. Actu eſt in aliquo dum illud, quod eſt peccatum, ut actio vel mala voluntas, eſt in peccante. Reatu verò cum pro eo ſiue tranſierit ſiue adſit mens ſupplicijs æternis eſt obligata. Et ſic peccatum reatu eſſe in aliquo ceſſante actu, & uoluntate peccati, nõ eſt niſi animam pro tali culpa ſupplicijs obligari æternis, & hoc eſt illud peccatum, quod Deus tegit, quia illam obligationem tollit, & remittit. Vel nos etiam peccata noſtra tegimus, dum illis bona opera ſuperponimus. Vnde Greg. prædicta verba pertractans, ait. Scriptum namque eſt. *Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ tecta ſunt peccata.* Et rurſum cum ſcri-

Pœnitentia quatuor requirit. *Remittere peccatum.* *Baptiſmus peccata remittit.* *Queſtio.* *Reſpon.* *Tecta quō dicūtur peccata.* *Mag. li. 2. d. 42.* *Reatus.* *Greg. li. 2. cap. 1. Hier. 4.*

ſcriptum ſit. Omnia nuda, & aperta ſunt oculis eius, quomodo tegi poſſunt eius oculis cui cuncta ſunt nuda, & aperta? Sed quia hoc, quod tegimus, inferius ponimus, atque hoc unde tegimus, ſuperducimus, ut quod eſt ſubterpoſitum. tegamus. Ideo tegere peccata dicimur, quæ quaſi ſubterponimus dum abdicamus, eiſq; aliud ſuperducimus, dũ bonæ actionis opus ad hoc poſt eligimus, ut id præferamus. Quĩ igitur priora mala deſerit, & bona poſterius facit per hoc, quod addit, tranſactam nequitiam tegit, cui boni operis merita ſuperducit,

467 *Beatus uir, cui non imputauit dominus peccatum, nec eſt in ſpiritu eius dolus.*

HIc conſequenter oſtendit, ꝙ ad remiſſionem peccati requiritur peccati contritio. Vbi aduertendũ, ꝙ omnis ſi ſit adultus, qui contritionẽ peccati nõ habet in corde, dolum retinet. Dolus. n. quippe dr̃ malitia occulta, ut puta cum quis actibus exterioribus ſe bonum ſimulat, & in corde malus exiſtit. Omnis aũt homo, de adultis loquor, naturaliter fugit ſe peccatorẽ exterius oſtendere, & peccata fugere, & odire, dicente ſaluatore. Omnis, qui male agit, odit lucem, & nõ uenit ad lucẽ, ut non arguãtur eius opera. Et omnis homo fugit, & deteſtat̃ naturaliter ſe actibus exterioribus peccatorem oſtendere. Qui ergo peccatum non fugit intus in corde, ſicut facit exterius, in apparentia, talis dolum habet in ſpiritu. Ille aũt ſolum peccatum fugit, & deteſtatur interius, cui peccatum mente diſplicet, & de commiſſo gerit contritionem. Ideo de Nathanaele, qui ſimplex erat, eo quod ei, ſicut malum diſplicebat exterius, ſic, & interius, dixit dominus. Ecce vere Iſraelita, in quo dolus non eſt. Sic ergo idem eſt de peccato commiſſo contritionem habere, & in ſpiritu non habere dolum. Volens ergo oſtendere, quibus peccata non imputentur ait. *Beatus uir, cui non imputauit dñs peccatum, nec eſt in ſpiritu eius dolus.* Et nota, quòd hic, & in præcedenti uerſiculo loquitur de beatitudine, non quidem rei, ſed ſpei quia peccata non remittuntur ſine gratia gratum faciente, quæ nos in ſpe fa-

Dolus. — *Ioan. 3.*

A cit beatos, quia eſt quædam arca noſtræ beatitudinis. Itẽ nota, ꝙ idẽ eſt peccatum remitti, tegi, & non imputari.

468 *Quoniam tacui, inueterauerunt oſſa mea, dum clamarem tota die.*

De pœ. d. 1. deniq;

HIc conſequenter oſtenditur, quòd ad peccati remiſſionem requiritur mentis humiliatio. Vbi notandum quòd duæ maximè ſũt ſpecies ſuperbiæ, ſcilicet aut cũ quis de bonis, quæ habet, ſe iactat, aut cum mala ſua defendit, vel
B occultat. Iſtis duobus modis peccauit ille ſuperbus Phariſæus, q. d. Non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, &c. Ieiuno bis in ſabbato, &c. Ecce enim de ſuis bonis ſe iactabat, & gloriabatur. d. Ieiuno bis, &c. Et ſua mala occultabat. d. Non ſum ſicut cæteri hominum raptores, nũqd ipſe raptor, & iniuſtus nõ erat, q dona Dei ſibi attribuebat? Ecõtra aũt vera humilitas, mala ſua non excuſat, nõ occultãdo tacet, ſed illa cõfitetur, de bonis ꝗ habet nõ ſe iactando gloriatur, ſed oĩa Deo tribuit. Quæ duo hic no-
C tat. Pſ. d. *Qm̃ tacui, dũ clamarẽ tota die*, q. a. ſ. tacuit mala, ꝗ debebat dicere, & cõfiteri, clamauit, & prædicauit bona ſua, ꝗ debebat tacere: unde gl. pœnitet iſte, qa puerſe tacuit peccata, & clamauit merita, d. *Qm̃ tacui*, &c. q. d. Dixi, ꝙ non erat dicendũ de iuſtitia mea, & tacui, ꝙ erat dicendũ de peccatis meis. Non eſt ergo cõtrariũ, ꝙ ait, tacui, & tota die clamaui, tacuit. n. quædam, non tacuit quædam. Tacuit unde proficeret, non tacuit unde deficeret. Tacuit cõfeſſionẽ: clamauit de meritis præſumptionẽ. Sana mẽbra me-
D dico oſtendebat, vulnerata tegebat, & ideo non fuit curatus, ſed fuit inueteratus, i. remãſit in uetuſtate peccati, qa nõ amauit nouitatem confeſſionis. Qui. n. non uult confiteri peccata, laborat ſine cauſa in excuſatione peccati, in quo cum iactat merita, amplius deficit eius fortitudo, exaggerat culpã, cũ defendit, pellit gratiã, dum merita iactat. Dico ergo, *Quoniam tacui*, ſ. culpam, *dum clamarem tota die*, iactando merita, *inueterauerunt oſſa mea*. Per oſſa. n. in ſcriptura uirtutes intelligũtur, quia in illis fortitudo mẽtis conſi-

Superbia. Humilitas. — *Luc. 18.* — *Tacere. Clamare.* — *Oſſa ſũt uirtutes*

Greg. 13 mor. ca. 24. consiſtit, ut oſtendit Greg. d. Per oſſa in
ſcriptura ſacra uirtutes accipimus, ſicut
ſcriptũ eſt, Dñs, cuſtodit omnia oſſa eo-
Pſal. 33 rum, unum ex his non conteretur, quod
utiq; non de oſſibus corporis, ſed de ui-
ribus dr̃ mentis. Nam, & certè nouimus,
quod multorum martyrum corporaliter
oſſa confracta ſunt, & perſecutores do-
mini latronis illius, cui dictum eſt. Hodie
mecum eris in paradiſo, ſicut, & latronis
alterius, in cruce crura fregerunt. *Inuete-
rantur ergo oſſa.* ideſt, omnis uirtus uete-
raſcit, deficit, & infirmatur, quando tace-
tur culpa, & merita clamantur.

409 *Quoniam die, ac nocte grauata eſt ſuper
me manus tua: conuerſus ſum in ærum-
na mea, dum confringitur ſpina.*

Conſequenter hic oſtendit, ꝙ ad re-
miſſionem peccati requiritur pec-
Manus Dei dicitur potentia. catorum frequẽs meditatio. Vbi nota, ꝙ
Dei manus dr̃ potentia ſua, quæ aliquan
do erga nos dr̃ ligata, aliquando ſoluta, ali
quando mollis, aliquando dura, aliquan-
do leuis, aliqñ grauis. Dicitur. n. ligata,
qñ peccata non punit, quam ſoluit, quan
do nos flagellis propter peccata percutit,
Grego. 7 mor. c. 8. ut in æternum parcat, ut dicit Greg. Si-
militer dr̃ dura, qñ uoluntati uoſtræ cõ-
Greg. 26 mor. ca. 26. trariæ hoc quod ei in nobis diſplicet feri
endo perſequitur. Et ſic dr̃ mollis, quan-
do quæ placet, nobis largitur, ut ait Gre.
Et conſimiliter grauis nobis uidetur, qñ
nos flagellis atterit. Super nos ergo gra-
uatur domini manus die, ac nocte: dum
continuis aduerſitatibus nos premit, ut
parcat, & tunc plerunque peccatores, &
ſuperbos ad ſe conuertit. Plures. n. pecca
tores ad Deũ conuertunt aduerſa, quã
proſpera, & magis in proſperis offendit
Spina ſignificat auaritiam. Deus, quàm in aduerſis. Item notãdum,
ꝙ per ſpinam ſignificatur peccatum cu-
piditatis: quo quis, ſ. illicita indebitè cu-
pit, & ſic eſt generale ad omne peccatũ,
Luc. 8. teſte ſaluatore. d. Quod autem in ſpinis
cecidit. hi ſunt, qui cum audierint, à ſol-
licitudinibus, & diuitijs, & uoluptatibus
uitæ, euntes ſuffocantur, &c. Vocantur
enim peccata ſpinæ, quia mentẽ vndiq;
pungunt, & lacerant. Confringitur ergo
ſpina: cum peccata frangũtur, & diſſipã-

E tur. Itẽ nota, quòd ærumna dicitur, hoc *Aerumna.*
.n. rumen ruminis dicitur eminens pars
gutturis proxima gurgulioni, quia ibi ci-
bus, & potus ruit, & deuoratur. Et com-
ponitur cum e. & fit ærumna næ. i. miſe-
ria, & calamitas, quaſi extra rumen. i. ſi-
ne cibo. Eſt ergo ſenſus verſiculi iſte. *Ego
ſum conuerſus,* ſ. ad te, *in ærumna mea,* ſ. in
miſeria mea, quæ, ſ. eſt ex flagellis tuis.
*Quoniã die, ac nocte grauata eſt ſuper me
manus tua.* Et eſt, dum confringitur ſpi- *Pſal. 17*
na, ſcilicet dum peccatum meum percu-
tis, confringis, & puuis, quia, ut dictũ eſt
F aduerſa ſunt cauſa, ut quis conuertatur
ad Deum. Talis enim confractio ſpinæ
non eijcit ad interitum, ſed erigit ad ſa-
lutem. Sic enim de confractione uitio-
rum dicitur. Confringam illos, nec po-
terunt ſtare: cadent ſubtus pedes meos.
Sed, quia in tota parte præcedente Pſal.
ait de remiſſione peccatorum, d. *Beati,* *Quaſtio.*
quorum remiſſa ſunt iniquitates, ideo ad
huius declarationem, quæro utrum ſa-
cerdos poteſtate clauium peccata alijs
remittere poſſit. Et arguitur quòd ſic, *De hac quæſtione ĩ qua ſoluenda auctor allucinatur: quid ſit ſentiẽdum: uide cẽſuram in initio huius tomi poſitam.*
auctoritate Chriſti. d. Petro in perſona
G eccleſiæ. Tibi dabo claues, &c. Quodcũ-
que ſolueris ſuper terram, &c. Et ꝙ iſta
poteſtas ſe extendat ad remiſſionem pec
cati, declarat Chriſtus dicens Apoſtolis.
Quorum remiſeritis peccata remittun-
tur eis, &c. Ad oppoſitum eſt Magiſter,
ad hoc inducens multas rationes, & au-
ctoritates, & in fine capituli cõcludit. d.
His pluribuſque alijs teſtimonijs doce-
tur, Deum ſolum per ſe peccata dimit-
tere. Reſpondeo. Tria ſunt uidenda, pri-
mum an omnes ſacerdotes habeant cla-
ues eccleſiæ, ſecundum an oẽs habeant
H uſum clauium, tertium ad quid ſe exten- *Ioan. 20*
dat poteſtas clauium. Quantum ad pri- *Mag. li. 4 d. 18.*
mum ſciendum, quòd claues eccleſiæ. ſ. *Clauiũ poteſtas.*
ſcientia diſcernẽdi, & potentia abſol-
uendi, & ligandi, & ſententiandi triplici-
ter accipi poſſunt. Vno modo pro aucto
ritate ſimpliciter principali. Alio modo
pro auctoritate non ſimpliciter princi-
pali, ſed præcellente. Alio modo pro
auctoritate non principali nec præcel-
lente, ſed ſolum miniſtrante. Ex hoc di-
co tres propoſitiones, prima, quòd au-
ctoritas principalis clauium tam diſcer-

nendi

nendi, quàm ſententiandi ſoli Deo conuenit, patet, quia principaliter aliquem iudicare ſpectat ad principalem præſidétem: patet per illud Rom. 14. Tu qui es, qui iudicas ſeruum alienum? ſed primus præſidens eſt Deus, igitur. Ideo dicit Scotus, q ſicut Deus non pót communicare alicui diuinitaté, ſic nec primam potétiam iudicandi, vel diſcernendi, nec per conſequens claues aperiendi cęlū. Secunda propoſitio eſt, q accipiendo claues ſecundo modo, ſolus Chrs homo habet claues, patet, quia ipſe ſuper omnes creaturas hét potentiam iudicandi, & ſcientiā diſcernendi. Et hoc eſt, quod de ipſo dr Apoc. 3. q habet clauem Dauid, qui claudit, & nemo aperit: aperit, & nemo claudit. Tertia propoſitio eſt, q accipiédo claues tertiò modo, ſummus pontifex cum ſuis ſucceſſoribus habet claues, ad hoc facit verbū Chriſti dicens Petro, tibi dabo claues, &c. Et, ſi quæras an omnis ſacerdos ritè ordinatus habeat claues eccleſiæ? Rñdeo, quod ſic, qđ probo, quia omnis talis ſacerdos habet poteſtatem conſecrandi corpus Chriſti, igitur, & claues eccleſiæ, antecedens per ſe eſt notū, probatur conſequentia, quia in conſecratione ſacerdotis æqualiter ei tribuit poteſtas conficiendi, & abſoluendi. Statim .n. poſtquàm epiſcopus dicit. Accipe poteſtatem celebrandi miſſam tam pro viuis, quā pro defunctis, ſubdit. d. Accipe ſpiritum ſanctum, quorū remiſeris peccata, &c. Si aūt quæras, utrum omnes ſacerdotes habeat æqualiter claues, ſaltē clauem poteſtatis ſententiandi? Reſpondeo, quòd talis poteſtas eſt duplex ſcilicet ordinis, & iuriſdictionis. Dico primo, q poteſtatem ordinis omnes æqualiter habent, quod patet, quia clauis datur præciſè in ordinatione ſacerdotali, & ad hoc talis aſſignatur ratio, ſcilicet diuina inſtitutio, cuius inſtitutionis congruitas apparet. Quoniam harum clauium conſeruator habet officium mediatoris, & recōciliatoris. Mediator eſt enim inter Deum, & homines. Reconciliator autem reducendo peccatores ad eccleſiam, & eccleſiæ reconciliando. Ad hoc autem, q poſſit eſſe mediator perfectus inter Deum, & homines

Scot. d. 19. lib. 4

Mat. 16

Omnis ſacerdos hēt claues.

Claues eccleſiæ ſacerdōs

A oportet, q habeat poſſe offerendi dona, & ſacrificia pro peccatis, quib. Deus placetur. Et ad hoc, qđ poſſit reducere in corpus Chriſti myſticum cuius caput eſt ipſe Chriſtus verus, ut recta, & ordinata ſit poteſtas, oportet, q habeat poſſe conficiendi corpus Chri, hoc aūt ad ſolos pertinet ſacerdotes, & ideo diuina ſapientia hanc poteſtatem ligandi, atq; ſoluédi ſolis ſacerdotib. commiſit, & ita in ordine ſacerdotali dantur claues Et qm̄ epiſcopatus non dicit nouum ordinem, ſed ſolum quandam ordinis eminentiam, rectè

B dicendum eſt in eo non dari nouam clauem, ſed poteſtatem huius extendi quo ad iuriſdictionem ſolum, non quo ad ordinem. Cum igitur omnes ſacerdotes æqualiter habeant ordinem ſacerdotij, ſequitur, q oés æqualiter habent claues quoad ordinem non quoad iuriſdictioné non tñ oés poteſt abſoluere vnus ſicut alius, quia non oés æqualiter habent iuriſdictionem, quod ſtatim in ſequenti patebit articulo. Secundò videndum eſt, an omnes ſacerdotes habeant vſum clauium. Et videtur, q ſic, quia aliter fru-

C ſtra haberent claues, ſi ipſis vti non poſſent. Ad oppoſitum, quia ſi omnes haberent vſum clauium, cum omnes æqualiter habeant claues, omnes æqualiter abſoluere poſſent, & ligare, & ſic non plus poſſet abſoluere epiſcopus, quā ſimplex ſacerdos, nec papa plus quàm epiſcopus, q eſt hæreticum, cum ſolus dñs papa habeat poteſtatis plenitudinem, cæteri autem ſint vocati in partem ſollicitudinis. Reſpondeo, quòd quamuis omnes ſacerdotes habeant claues, non omnes tamen habent vſum clauium. Vnde notandum, quod aliud eſt, habere poteſtatem

D alicuius rei: aliud habere vſum illius poteſtatis, ſicut patet per exemplum in rebus magis notis. Omnis iudex, vel poteſtas ciuitatis habet liberè poteſtatem ſuſpendendi latrones, quamdiu durat in officio: non tamen ſemper habet vſum, nec etiam habere poteſt, quia ſi non habeat latrones puniendos, vſum ſuæ poteſtatis habere non poteſt, quia oportet, ad hoc, quod uſum ſuæ poteſtatis habere poſſit, ipſam habere materiam, in quam ſua poteſtate poſſit uti. Similiter

Nota.

Clauiū vſus.

2. q. 6. de cætero. et c. quaſo.

ter quilibet ſacerdos habet poteſtatem conficiendi, ſi autem non haberet materiam debitam conſecrationi, vt puta ſi non haberet panem, poteſtatem quidem conſecrandi haberet, ſed uſum non haberet. Conſimiliter in propoſito dico, quilibet ſacerdos habet claues eccleſiæ, non tñ quilibet habet vſum clauiũ, quia non quilibet habet materiam, in quam ſua poteſtate poſſit vti. Materia aũt debita eſt homo ſibi ſubditus, ſicut panis eſt materia conſecrationis. Certum eſt aũt, q̀ non omnes ſacerdotes habent homines ſibi ſubditos. Vbi notandum, q̀ ideo dominus papa dicitur habere poteſtatis plenitudinem, quia totum corpus eccleſiæ ſibi ſubditur, & nulli alteri de iure, & idcircò ipſe poteſtate clauium poteſt uti in omnes, & in omnibus caſibus. Sed qa omnes fideles per ſeipſum iudicare non poſſet, aduocat alios in partem ſollicitudinis, ut puta epiſcopos, & dat eis certã partem populi ſubditam, & in certis caſibus. Et illam partem populi epiſcopi abſoluere poſſunt, & ſolum in illis caſibus eis a papa cõceſſis. Conſimiliter ẽt quia vnus epiſcopus per ſe toti diœceſi ſuæ intendere non poſſet, uocat curatos parochiales, & eis committit parochialem populum, & non plenè, ſed in certis caſibus, alijs ſibi retentis. Et ideo tales in ſibi commiſſis tanquã in materia, debita poteſtate clauium vti poſſunt, & ſolũ in caſibus ſibi ab homine, uel a iure conceſſis. Sed quid de ſacerdotib. qui non ſunt curati, habentes determinatum populũ ſibi ſubditum, quomodo clauibus poſſunt uti, dicam in ſequenti lectione.

Papa habet plenitudinem poteſtatis

470 *Delictum meum cognitum tibi feci, & iniuſtitiam meam non abſcondi.*

De pe.d. 1.c.fina.

HIc conſequenter ponit aperta confeſſio. Notandum quòd peccatum omne, quamuis includat omiſſionem, quia omnis peccãs omittit præcepti alicuius obſeruationem: tamẽ diſtinguitur peccatum, quia aliquod eſt commiſſionis, quod.ſ. aliquem actũ includit, ut homicidium, & aliquod omiſſionis, qđ nullum actũ includit, ut negligere diuinum officium. Et iſta duo genera peccatorũ,

Peccatũ duplex.ſ. omiſſionis. & cõmiſſionis

E vt remittantur, confeſſione indigent, ſ. exterior, ſi adſit facultas. ſed ſaltem interiori, vbi exterior fieri non poſſet. Vnde hic tangit primo peccatum omiſſionis. d. *Delictum meum cognitum tibi feci.* Secundò peccatum commiſſionis. d. *Et iniuſtitiã meam non abſcondi.* i. non excuſaui. Nam peccatum, quod homo tegit, Deus reuelat, ſed peccatum, qđ homo per confeſſionem reuelat, Deus tegit. Et hoc eſt, q̀ quia Dauid voluit celare peccatũ adulterij, & homicidij, ideo Deus illud toti mundo fecit manifeſtum. Sic.n. ex parte

Confeſſio eſt neceſſaria.

2.Reg.12

F dñi Nathan dixit ad Dauid. Tu feciſti hoc abſconditè, ego vero faciam uerbũ iſtud in conſpectu omnis Iſrael, & in conſpectu ſolis. Et ideo ad hæc verba Dauid compunctus ſtatim peccatum ſuum confeſſus eſt, dicens ibidem. Peccaui dño. Et hoc eſt, quod hic ait. *Delictum meum cognitum tibi feci.* i. per confeſſionem. Sed dices, cùm Deus omnia cognoſcat æternaliter, antequam fiãt, dicente ſcriptura. Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia, antequam fiant. Qũo ergo ſibi aliquid poſſumus facere

Quæſtio.

Dan. 23

G notum, vel aliquid abſcondere ab illo? quia omnia nuda, & aperta ſunt oculis eius, ad Heb. 4 Reſpondeo, q̀ tanta eſt cõnexio creatoris ad creaturam, cauſæ ad effectum, q̀ omnia quæ creatura facit, Deus dicitur facere, in tantum, q̀ quando Deus aliquid de nouo nos facit ſcire ipſe dicitur illud ſcire de nouó. Vnde ait Greg. ſcire Dei, eſt ſcire nos facere, v ſitato noſtro locutionis modo, qui lætum diem dicimus, ex quo contingit, vt lætemur. Hinc eſt enim, quod ad Abraham dominus, dicens. Nunc cognoui, quòd

Confiteri Deo q̃ oĩa nouit ad quid valet.

Greg. 21 mor.c. 6.

Scire Dei.

H timeas Deum, neque enim creator temporum, quicquam cognouit ex tempore, ſed cognoſcere eius eſt ex cuiuslibet caſus contingentis articulo nobis cognitionem præbere. Sic ergo conformiter nos Deo illud notum facimus, quod ipſe nobis cognitum facit. Quando ergo Deus nobis dat cognitionem peccatorum noſtrorum, & per conſequens deteſtationem, tunc illa Deus dicitur ſcire, & ſic nos illa Deo facere cognita. Quid eſt ergo. *Delictum meum cognitum tibi feci*, niſi, me feciſti cognoſcere peccata

mea,

A mea,& illa deteſtar:ex quo tu diceris illa cognoſcere? Et ſic quicunque aduertens peccata ſua, & illa deteſtans,illa cognita modo prædicto Deo facit. Et quia ad talẽ cognitionẽ,& deteſtationẽ peccati,ſequitur propoſitum confitendi, aliter illa plene non deteſtatur. Ideo ſubditur.

471 *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino,& tu remiſiſti impietatem peccati mei.*

7.q.2.ſi ergo.

Confeſſio debet eſſe accuſatiua.

B QVaſi dicat: Ideo delictum meum feci tibi cognitũ, quia ipſum ego cognoui, & pœnitens illud tibi confiteri propoſui, non illud excuſando, ſed me, quia, *Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam,* &c. ideſt, illam eſſe aduerſum me, ideſt, me inculpando, non Deum, vel naturam. Multi enim confitentur iniquitatem ſuam, ſed non aduerſus ſe, ſed aduerſus Deum, qui ſ. quando inueniuntur in peccatis, dicunt, non hoc feci, aut hoc non eſt peccatum, ſed Deus voluit. Alij dicunt fatum mihi hoc fecit: ſtellæ mihi fecerunt. Et ita per circuitum volunt venire ad Deum accuſandum. Stellas enim ipſe fecit,& ordinauit,& ita per eas vult oſtendere, quòd Deus fecit vt peccarẽt, vt ergo tales indulgentiam mereantur dicãt potius. *Confitebor aduerſum me,* &c. vnde ſequitur. *Et tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Magna Dei pietas hic oſtẽditur, vt ad ſolam confeſſionis promiſſionem dimiſerit peccatum, votum enim pro opere iudicatur. Et nota quòd non dicit. *Tu remiſiſti peccatum meum* ſed *impietatem peccati mei,* vnde ſecundum, quod hic ait Ricard. Quid enim hic aliud intelligitur nomine impietatis niſi ſpecialis iniuria creatoris? ab ipſo enim ſumus, ab ipſo habemus quicquid boni habemus. Quid ergo magis impium, quid magis iniurioſum, quam contra tantæ pietatis dominũ, illud improbe committere, quod quantum in te eſt, non poſſis in æternum corrigere? Impietas itaque peccati tunc remittitur veraciter, quando ad veram pœnitentiam creatoris iniuria indulgetur. Sed hic cadit dubium ſcilicet, vtrum ad veram contritionem ſine confeſſione remittatur peccatum,

Impietas.

Richardus.

Quæſtio.

Cõtritio.

aa

A Et arguo, quòd confeſſio ſit neceſſaria, primò quia ut dicitur prou. 28. Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur, qui aũt cõfeſſus fuerit,& reliquerit ea, miſericordiam conſequetur. Item Eſa. 43. dicitur. Narra ſi quid habes vt iuſtificeris. Quod ſic exponit Ambr. quod hoc intelligitur de narratione culpæ, quæ fit per confeſſionem. Item Ambr. ait. Non poteſt quis iuſtificari à peccato ante confeſſionem. Item ratione arguo. Nullus poteſt intrare regnum cœlorum, niſi per oſtiarium Petrum,& eius ſucceſſores: patet quia ei à Chriſto ſunt datæ claues aperiendi cęlum, & claudendi, ſed nulli aperit poteſtas Petri, niſi per abſolutionem ſacramentalem, quæ non fit ſine confeſſione. igitur. Item omni exiſtenti in peccato, eſt pœnitentia ad ſalutem neceſſaria, ergo & partes pœnitentiæ, ſed confeſſio eſt pars pœnitentiæ. Ad oppoſitum eſt præſens textus, qui dicit. *Dixi confitebor,* &c. Quod exponens Caſſiodor. ait. Magna Dei pietas, quæ ad ſolam confeſſionis promiſſionem peccata dimittit, votum enim pro opere iudicatur. Item C Aug. Nondum pronũciat, ſed promittit ſe pronunciaturum, & Deus peccatum dimittit. Item Ezech. 18 Quacunq; hora peccator cõuerſus ingemuerit, vita viuet. Non dicitur ore confeſſus fuerit, ſed conuerſus ingemuerit. Ex quo datur intelligi, quòd etiam ore tacente, veniam conſequimur peccatorum. Hinc etiam illi leproſi, quibus præcepit dñs, vt oſtenderent ſe ſacerdotibus, in itinere, anteq̃ ad ſacerdotes venirent, mundati ſunt. Ex quo inſinuatur, quòd antequam ora noſtra ſacerdotibus aperiamus, ideſt, peccata D confiteamur, a lepra peccati mundamur. Item arguitur ratione. Quia Deus pronior eſt ad miſerendum, quàm ſit ad condemnandum, ſed ſolo actu cordis cõſentaneo ſubtrahit gratiam, ergo multo fortius ſolo actu cordis deteſtantis peccatum dimittit. Reſpondeo ſupponendo, quòd hic loquamur de adultis habentibus liberi arbitrij vſum. dico, quòd quamuis ſine ſacramentis, quis poſſit iuſtificari: nullus tamen iuſtificatur contemnens ſacramenta. Quoniam igitur confeſſio eſt peccantibus impoſita, impoſſibile

Confeſſio peccatorum.

Remiſſio

Eſa. 43

Amb. in lib. de paradiſo.

Caſſiod.

Auguſt.

Luc. 17.

poſſibile eſt aliquem iuſtificari, qui non habet confeſſionem in facto, vel in propoſito. Si.n. confeſſionem contemnat, quantumcunq; de peccato doleat, non ex hoc iuſtificatur, ſed mortaliter peccat. Si aũt confeſſionem habeat in propoſito efficaci, cum Deus bonam voluntatem in talibus pro facto reputet, iuſtificatur. Si aũt voluntatem bonam, & propoſitum efficax habeat confeſſionis, tunc ſtatim, cum poterit commodè, & tp̃e debito, voluntatem ducet ad effectum: aliter propoſitũ non eſt efficax. Et ex iſtis ad auctoritates prædictas patet quid dicendum. Quia auctoritates probantes confeſſionem neceſſariam, accipiunt confeſſionem pro efficaci propoſito confeſſionis: probantes verò confeſſionem non eſſe neceſſariam, accipiunt confeſſionem pro exteriori actu confeſſionis.

472 *Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempore opportuno.*

CONſequenter hic ponitur peccatorum debita ſatisfactio. Satisfactio aũt, vt dicitur de pœn. d. 6 §. 3. Satisfactionis ſunt tres partes, ſ. oratio, eleemoſyna, & ieiunium. Et ſm̃ hoc iſta pars diuiditur in tres. Quia primò agit de oratione. Secũdò de eleemoſyna. ibi. *Verumtamen*. Tertiò de ieiunio ſiue corporis maceratione, ibi. *Tu es refugium*. Quantũ ad orationem, d. *Pro hac orabit ad te*, &c.

Oratio. Hic ponit primã partem ſatisfactionis, q̃ eſt oratio. Ad remiſſionem.n. peccati ac ẽt pœnæ peccato debitæ valet oratio, & propria, & aliorum, & ſic iſte verſus dupliciter intelligitur. Primò de oratione propria, quia, ſcilicet oĩs ſanctus. i. qui vult à peccato expiari, & ſic iuſtificari, *orabit pro hac*, ſcilicet pro iuſtificatione, & gratiæ infuſione. Eccleſ. 28. Ne deſpicias teipſum, ſed ora dominum, & curabit te. Exponitur etiam de aliorum oratione, vt ſit ſenſus. *Pro hac.* ſ. indulgentia habenda. *orabit oĩs ſanctus*, quia ſcilicet, debes orare ſanctos, vt ꝓ te ſancti orẽt.

Iudith. 8 Sic.n. & populus Bethuliæ ipſi Iudith dixit, ora pro nobis quoniam mulier ſancta es. Sequitur *in tẽpore opportuno*. Quãuis enim omni tempore ſit orandum, tamen vnum tempus magis opportunum

E eſt alio, vt tempus ieiuniorum, tempus ſolemnitatum, &c. Etiã tp̃e opportuno, q̃ſ. ſ. homo eſt in altiori deuotione, q̃m vt dicit Eccl. 3. Omnia tempus habent: tempus tacendi, & tempus loquendi, &c. *Queſtio. Oratio ſanctorũ* Sed hic eſt vnum dubium. ſ. vtrũ ſancti orando pro nobis, aliquid nobis impetrent. Et vr̃, ꝙ non. Primò, quia non ſunt in ſtatu merendi, igitur nihil orando nobis poſſunt mereri Si dicatur ꝙ nobis impetrant non merito nouo, ſed merito q̃d habuerunt in via, contra hoc non ſoluit. quia ſm̃ hoc ẽt ſi non rogarent modo

F adhuc illud obtineremus. Itẽ ipſi remunerati ſunt de toto hoc, quod ipſi meruerunt: ergo illo merito nihil obtinent nobis. Itẽ ſancti per oĩa conformant ſe voluntati diuinæ: ergo non orant, nec petunt, niſi quod Deus vult dare, ſed quod nobis Deus dare decreuit, daret ẽt ſine orationibus ſanctorum, ergo. Item ſancti vident, vtrũ orationes noſtræ ſint exaudibiles, vel non, ſi ſunt exaudiendæ, fruſtra orant pro nobis, ſi non, ergo orãt vt exaudiantur, in iis quæ contra voluntatem Dei orant. Contra, ſancti in via mul-

G ta bona nobis impetrant: ergo multo fortius in patria cum ibi ſint potentiores. Rñdeo, ꝙ ſancti ſuis orationib. nobis bona obtinent, & temporalia, & ſpiritualia. Vnde. Petrus paralytico obtinuit ſanitatem, tam corporis q̃ aiæ. *Act. 5.* Vnde ſciẽdum, ꝙ Deus voluit nos rogare ſanctos triplici ratione. ſ. ꝑp noſtram inopiã, propter ſanctorum gloriam, & propter Dei reuerentiã. Propter noſtram inopiam, vt vbi nr̃a non ſuppetunt merita, patrocinentur aliena. Propter ſanctorum gloriam, quia Deus vult ſanctos glorificare, vt ipſos er-

H ga nos facere miracula, & ipſos ſic laudemus. Propter Dei reuerentiam, ut quia peccator, qui Deum offendit, quaſi non audens in perſona propria Deum adire, ſanctum patrocinio confidentiam ſumat. Et ideo dicitur Iob 5. voca, ſi eſt, qui tibi reſpondeat, & ad aliquẽ ſanctorum conuertere. Ad primum cum dr̃, ꝙ ſancti non ſunt in ſtatu merendi: dico, ꝙ verũ eſt, & ẽt dico, ꝙ non redditur exauditio merito ipſorum, quod tunc fit, ſed merito, quod in eis præceſſit. Et cum dicitur, quòd tunc ſine ipſorum oratione

ne fieret, poſtquam iam meruerunt, dicendum, ꝙ meruerunt non ſimpliciter, quod ille obtineret, ſed ſub conditione, ut ſi illi intercederent, vel ſi alij eorum ſubſidia implorarent, ſicut aliqui ſancti in morte petierunt à domino, ꝙ dominus exaudiret inuocantes ipſorum patrocinium. Ad ſm cum dicitur, ꝙ ſunt remunerati, &c. dicitur, ꝙ uerum eſt de merito abſoluto, ſed non de conditionato, quia adhuc ſtat conditio, & per conſequens ratio merendi. Ad tertium quia per omnia conformantur uoluntati diuinæ, dico, quòd ſancti uident Deum nos uelle exaudiri, non quidem ſimpliciter, ſed ad preces eorum: ideo rogauit, ut hoc fiat. Ex hoc patet ad quartum, quia ſancti uident noſtras orationes exaudibiles, ſed ipſorum orationibus.

473 *Veruntamen in diluuio aquarum multarum ad eum non approximabunt.*

Aqua ſignificat diuitias.

Hic agitur de ſecunda parte ſatisfactionis, quæ eſt eleemoſyna. Vbi ſciendum, ꝙ per aquam, quæ ſtabilitatē non habet, ſed fluit, & refluit, intelligũtur temporalia bona, ut ſunt diuitiæ. Et hoc eſt, quod dicit Ezech. 27. In profundis aquarū opes tuæ. Et ſic aquæ multæ, diuitiæ multæ. Iſtæ aũt aquæ aliquos nutriunt, qui. ſ. illas debitè habēt, & debitè diſtribuēdo per eleemoſynas diſpenſant indigentibus omnibus, ſm ſuam facultatem. Et iſti aquas diuitiarum menſuratè ſumentes nutriuntur ab illis. Alij uerò iſtis aquis ſubmerguntur, qui. ſ. oīa amarè retinentes, nihil alijs condiuidere uolunt, & ſic mēte, & corpore ſubmergunt in eis. Et de talibus terrenis hominibus dr̄ Geneſ. 7. Multiplicatæ ſunt aquæ, & omnia repleuerunt. ſequitur, Et uniuerſi homines mortui ſunt. Quod ergo diluuium aquarum multarum, niſi tenax auaritia, eleemoſynis inimica omnia cōſumēs, & auarum ut diluuium ſubmergens? Et de iſto diluuio auaritiæ dicitur. In diluuio prætereunte conſummationem faciet. In tali ergo diluuio auaritiæ exiſtentes ad eum. ſ. ad Deum peccata remittentem non appropinquant. Ideo ſubditur. *Ad eū non approximabunt.* Iſtis enim dicitur, Ne appropinques mihi, quia im-

Diluuiū ſignificat Auaritiam.

Naū 1.

Eſaia 65.

A mundus es. Si ergo auaritiæ diluuio ſuffocati non appropinquant ad dominum, quid reſtat ad habendam remiſſionem peccatorum, niſi iſtam aquā per eleemoſynas effundere. Quia ut habetur. Eccleſ. 3. Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna reſiſtit peccatis.

Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me: exultatio mea, erue me à circundantibus me. 474

B Hic cōſequenter agit de tertia parte ſatisfactionis, quæ eſt corporis maceratio. Vbi notandum, ꝙ duplices ſunt tribulationes, ſ quædam ab extrinſeco, ut quæ nobis miniſtrantur à mundo, uel diabolo. Aliæ intrinſecæ, ut quæ miniſtrantur ab intrinſeco, ſ à propria carne, & ſic tribulatio, dr̄ omne illud, ꝙ appetitui carnali cōtrariatur, vt caro appetit voluptatē, & delectationē, tribulatio ſibi eſt diſciplina. Caro appetit cibis repleri: tribulatio eſt fames. Caro appetit delicatè nutriri, tribulatio ſibi eſt abſtinētia. Et de iſta tribulatione, qua caro affligitur per

Tribulatio duplex.

C abſtinentiam dr̄. Suſtenta eum pane tribulationis, & aqua anguſtiæ. Iſta tribulatio animā non turbat, ſed mundat. Tob. 3. In tēpore tribulationis peccata dimittis. Iſta tribulatio Deum nō expellit, ſed ipſum nobis proximum facit. Cum ipſo ſum in tribulatione. Et hoc eſt quod dicit. *Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me,* i. quando carnē affligo, & ſic carnis tribulationem patior, tunc tu mihi es refugium, quia, ſ. ſpiritui das conſolationē. Ideo ſubdit. *Exultatio mea.* Sed quia quando homo ſic tribula-

3. Reg. 21.

Pſal. 90

Tētatio.

D tur à carne afflicta, dæmones tunc maximè ad carni complacendū hominem tentant: ſicut apparuit in capite noſtro; quia ſtatim poſt ieiunium diabolus ad ipſum tentandum acceſſit. Ideo tunc maximè diuinum inuocandum eſt adiutorium d. *Erue me à circundantibus me.* Pſalm. 58. Eripe me de inimicis meis, Deus meus, & ab inſurgentibus, me libera me. Hiere. 15. Erue me ab his qui pſequuntur me. Sed circa illas tres partes ſatisfactionis cadit dubium. quæ illarum ſit magis ſatisfactoria. Et videtur

Quæſtio.

tur

Satiſfactio, oratio, eleemoſyna.

tur primò q̄ oratio, q̄a ſatisfactio Deo recōciliat, ſed oratio maximè Deo nos reconciliat,& nos ſibi vnit. Quod aũt ieiunium, probatur, quia illud opus eſt magis ſatisfactorium, quod eſt magis pœnale,ſed ieiunium eſt huiuſmodi. Quod aũt eleemoſyna, probatur per illud,q̄ habet. 1.Tim.4. exerce temetipſum ad pietatē,quia pietas valet ad oīa. Reſpondeo vnde primò notandum,q̄ ſatisfactio rectè per iſta tria diſtinguitur. Cum.n. ſit triplex radix peccati ſm illud.1. Io. 2.ſ. Concupiſcentia carnis,& contra hanc eſt ieiuniũ. Concupiſcentia oculorum,& contra hanc eſt eleemoſyna. Et ſuperbia vitæ,& contra hanc eſt oratio. Et hoc dico appropriate, quia q̄quis vnũquodq; horum valeat cōtra omnes: appropriatè tñ magis opponitur, ſicut dictũ eſt. Tunc ad quæſtionem dicēdum,q̄ in ſatisfactione tria ſunt.ſ.vitiato culpæ, & ad hanc maximè valet oratio. Secundum eſt augmentum gratiæ, & ad hanc maximè valet eleemoſyna, quia per hanc homo ſibi facit amicos, q̄ impetrant gratiam. Tertium eſt ſolutio pœnæ,& ad hanc maximè valet ieiuniũ, & hoc eſt infimum in ſatisfactione, alia enim duo præponderant.

Nota.

475 *Intellectum tibi dabo,& iſtruam te in uia hac qua gradieris: firmabo ſuper te oculos meos.*

24. q. 1. non turbatur.

HAec eſt quarta pars, in qua ponitur mentis pęnitentis clara perluſtratio. Et diuiditur in partes tres. Quia primò ponitur pęnitentis illuſtratio. Secundo peccatoris reuocatio, ibi. *In chamo*. Tertio iuſtificati gloriatio, ibi. *Lætamini in domino*. Quantum ad primũ ſciēdum, q̄ pęnitēs duas magnas gratias recipit a Deo,ſ.culpæ remiſſionem,& gratiæ collationē. Culpa aũt remittitur ſtatim,cum à peccatore deteſtatur,& confeſſionis propoſitum habetur. Et gratia infunditur,cum ad Dei amorem acceptatur. Sed fortè pœnitens ſe excuſabit. d. Quomô potero deteſtari peccata mea,& illa confiteri,cum illa uon cognoſcam,q̄a multoties quis eſt in peccato, cuius non habet conſcientiam: iuxta illud Pſal. 18. Delicta quis intelligit?&c. Hinc reſpondet Chriſtus. d. *Ego dabo tibi intellectum*, quo ſcilicet cognoſces omnia tria peccata, illa tibi imputandò, non Deo, non fato, non ſtellis, non conſtellationibus: intellectum etiam tibi dabo, quo cognoſces remiſſionem peccatorum, & virtutes alias te habere, non ex te, ſed ſolo gratiæ Dei dono, quod ideo dicit. Quia ſacram ſcripturam dedit nobis, per quā de omnibus nobis occurrentibus ſufficienter informamur. Declaratio ſermonum ſuorum illuminat, & intellectum dat paruulis. Et hoc idem alijs verbis cōfirmat d. *Et inſtruam te in via hac*, ſcilicet præſentis vitæ, *Qua gradieris,& firmabo ſuper te oculos meos*. Docet experientia,q̄ nihil tam faciliter mouet oculos alterius ad reſpiciendum, quantum facit oculis ſuis illum reſpicere. Et ſecundum iſtum morem dicit. Firmabo ſuper te oculos meos, vt ſcilicet tu oculis tuis in me ſemper intendas, quia vt dicitur. Oculi domini ſuper iuſtos. Oculos enim ſuos ergá nos firmat, & aperit Deus quando peccata noſtra in præſenti conſiderat, & punit, ne puniat in æternum more medici, qui ſanādum ſecat,& vrit. Sed illos claudit à nobis, qñ peccata noſtra quaſi non conſiderās hic impunita dimittit, vt in æternũ puniat more medici, qui infirmo non ſanando omnia concedit ad libitum, vnde Pſalm. 33. Ecce oculi domini ſuper metuentes eum, &c. vt eruat à morte animas eorum, ſcilicet æterna. Et ex hoc arguũtur ſuperbi, qui nolũt hic à Deo reſpici, vt corigantur. Vnde ſubditur.

Pſ. 118. *Oculus videre:* *Pſ. 33.*

476 *Nolite fieri ſicut equus, & mulus, quibus non eſt intellectus.*

COnuertit enim nunc ſe pœnitens ad ſuperbos. d. *Nolite fieri*, & c. Vbi nota, quòd duo ſunt maximè peccata, quæ hominem retrahunt à pœnitentia, & a peccatorum ſuorum conſideratione. ſ. ſuperbia,& luxuria. Superbia enim non vult corigi. Luxuria quærit carnaliter delectari. Superbia antem per equũ, ſed luxuria per mulum figuratur. Quod enim ſuperbia per equum figuretur patet, quia equus, qui recta ceruice incedit ſuperbos, & elatos ſignificat, vt hic

Superbia ꝑ equũ ſignificatur. Luxuria ꝑ mulum ſignificatur.

Greg.31 mo.c.18 Eccl.10. Vt hic dicit glo. Vnde Greg. dicit. Equi nomine ſuperbia dignitatis temporalis accipitur: Salomone atteſtante, qui ait. Vidi ſeruos in equis, & principes ambulantes, quaſi ſeruos ſuper terram. Omnis quippè qui peccar, ſeruus eſt peccati. Serui ergo in equis ſunt, dum peccatores ſuperbia præſentis vitæ dignitatibus efferuntur. Principes verò quaſi ſerui ambulant, cum multos dignitate virtutum plenos nullus honor erigit, ſed ſũma hic aduerſitas velut indignos deorſum premit. Hinc rurſum dicitur, Dormitauerunt qui aſcenderunt equos, i. in morte animæ, mentis oculos a veritatis luce clauſerunt ſuperbi qui in præſentis vitæ honore conſiſtunt. Luxurioſi verò per mulum figurantur. nam, vt dicit Magiſter de proprietatibus. Mulus ex equa, & aſino originem trahit, & ſic in mulo libido etiam ad alienam ſpeciem intẽdit. Sic enim luxurioſos per mulum denotabat Angelus, dicens Thobiæ. In eos, qui coniugia ita ſuſcipiunt, vt Deum à ſe, & à ſua mente excludant, & ſuæ libidini ita vacent ſicut equus, & mulus, quibus nõ eſt intellectus, ſuper eos habet dæmoniũ poteſtatem. Dicens ergo. *Nolite fieri ſicut equus, & mulus*, idem eſt, ꝙ nolite fieri ſuperbi, neque luxurioſi, quia iſta duo peccata maximè excæcant intellectum, ne ſeipſum conſiderare valeat, & ad ſtatum pœnitentiæ peruenire.

(Pſal.75. — Thob.6.)

477 *In chamo, & fræno maxillas eorum conſtringe, qui non approximant ad te.*

Aduerſitas. Chamus Frænum Temporalia. Maxilla

CONſequenter hic ponitur peccatorum reuocatio. Reuocantur .n. peccatores ad ſtatum pœnitẽtiæ per paupertatem, infirmitatem, vel per alias aduerſitates, & miſerias. Hic .n. chamus, & frænum duplices aduerſitates ſignificant. Per chamum accipe aduerſitates maiores, ſed per frænum leuiores. Chamus enim eſt quoddam genus fræni, quo manatur equus, frænum aũt leuius portat. Vnde gl. *In chamo, & fræno maxillas eorum conſtringe*. i. maiori, & minori tribulatione. Per maxillam autem, ad cuius motionem cibus maſticatur, intellige rerum temporalium abundantiã. Quid eſt ergo conſtringere maxillam, niſi temporalia parcè conferre, vt ſaltem neceſſitate ſic conſtricti ad Deum redire cogantur. Vnde Magiſter in glo. *In chamo, & fræno maxillas eorum conſtringe*, id eſt parcius da eis victualia, vt ſaltem necessitate coacti redeant, ſicut, & animalia, quæ fame preſſa, manſueſcunt. Sic enim dominus peccatori, quẽ vult conuertere d. Ponã frenum in maxillis tuis. O Deus, quot neceſſitate preſſi cõuerſi ſunt ad dñm? Sic enim cęcus natus. Sic Chananæa a dæmonio vexata. Sic ille homo languidus. Sic ille homo claudus ſanatus per Petrum. Quando igitur peccator elongatur a Deo aduerſitate premitur, vt reuertatur. Et hoc eſt, quod ſubdit. *Qui non approximant ad te*, Sunt enim quidam, qui etſi peccant carnis imbecillitate, a pijs tamen precibus non recedunt. Et ſunt, qui peccando Deum inuocare contemnunt, & tales maximè, vt reducantur, aduerſitatibus ſunt arctãdi. Talia enim aduerſa vitæ præſentis ſunt leuia, ſed futuræ ſunt grauiſſima, præſentibus iuſti premuntur, ſed peccatores, qui reuerti nolunt, æternis. Et hoc eſt, quod ſubditur.

(Ezec.29 — Ioan.9 — Mat.15 — Ioan.5. — Act.3.)

Multa flagella peccatoris, ſperantem autem in domino miſericordia circũdabit. 478

7.q.1.c. percuſſio. Quæſtio. Aduerſa bonorũ. Aduerſa malorũ.

HIc enim accipitur peccator pro obſtinato, qui ad Deum per pęnitentiam conuerti renuit. Sed nunquid plura, & maiora ſunt flagella, & aduerſa iuſtorum, cum Apoſtolus. d. Heb. 12. Quẽ enim diligit dominus, caſtigat. Flagellat autem omnem filium, quem recipit. Et Hierem. 12. dicitur. Via iniquorum proſperatur, benè eſt omnibus qui inique agunt, &c. Et Iob cap. 12. dicitur Abundant tabernacula prædonum, &c. Sed notandum, quòd flagellantur boni in præſenti vita ad breue tempus, vt gaudeant in æternum, mali autem gaudent hic ad breue tempus, vt flagellentur in æternum. Cum igitur a fine res denominetur bona, vel mala: grauis, vel leuis. multiplex, vel non, hinc eſt, quòd quia finis flagellorum bonorum, qui flagellantur, & corriguntur, eſt bonus, & perpetuus, ideo ipſorum flagella non mala, ſed bona: non grauia, ſed leuia, non

multa,ſed pauca dicuntur. Econtra auté conſiderato fine malorum, eorũ flagella dñr mala grauia,aut multa. Similiter quia conſideratio prẽmij minuit vim flagelli, ſic & conſideratio cruciatus perpetui,augere dét vim flagelli præſentis. Ponamus, ꝙ duo ſint in eodem carcere poſiti, eiſdem vinculis mancipati. Vnus vt probata ſua innocentia,coronetur, alius vt probata ſua malitia,decapitetur. Cui carçer erit maioris flagelli?nonne decapitando?Sic in propoſito,conſiderato fine,flagella iuſtorũ ſunt leuia,& modica, ſed malorum multa,& grauia. Quæ oĩa bené oſtendit Grego.d.Mercenarius cũ facienda opera conſpicit métem, protinus ex grauitate laboris abijcit, cũ laſſeſcentem animũ ad conſiderandũ operis præmium reuocat, ꝙ graue perpendit ex opere leue æſtimat ex remuneratione.Sic electi cum mundi huius aduerſa patiuntur, cum honeſtatis contumelias,rerum damna, cruciatus corporis tolerãt,eſſe grauia, quib. exercentur penſant,ſed cum mentis oculum ad æternæ patriæ conſiderationem tendunt,ex cõparatione prænij,quam ſit leue, ꝙ patiuntur inueniunt.Quod enim valde eſſe importabile ex dolore oſtenditur,cõſideratione præmij leuigatur. Hinc eſt ꝙ Paulus ſemper in ſeipſo robuſtior cõtra aduerſa exigitur, quia nimitum finẽ ſui operis, ſicut mercenarius præſtolaĩ. Graue namq;,ꝙ ſuſtinet ẽſtimat,ſed leue hoc, ꝙ per conſiderationem penſat. Ipſe quippe quam ſit graue, ꝙ patitur, indicat, qui in carceribus abundantius, in plagis ſupra modũ. in mortib. ſe fuiſſe frequẽter teſtatur,qui à Iudęis quinquies quadragenás,vna minus accepit, qui ter virgis cæſus,ſemel lapidatus eſt, ter naufragium paſſus, nocte, & die in profundum maris fuit, qui pericula fluminum,& latronum : ex genere ex gentib. in ciuitate,in ſolitudine, in mari, in falſis fratrib.pertulit,qui in labore, & in ærumna,in ieiunijs multis. in fame, ſiti, & frigore, & in nuditate laborauit, qui foris pugnas,intus timores ſuſtinuit,qui vltra vires grauatum ſe aſſerit, dicens. Supra modum grauati ſumus ſupra virtutem: ita vt tæderet nos etiam viuere.

Greg.li. 8. mor.c. 7. Premij conſideratio minuit pænam. — *1. Cor. 11.* — *2.Cor.1.*

E Sed quomodo remunerationis linteo ſudorem tanti laboris tergat, ipſe denunciat.d Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriã, quæ reuelabitur in nobis. Finem itaque operis quaſi mercenarius præſtolatur: qui, dũ prouentũ remunerationis conſiderat, vi le æſtimat,ꝙ penè deficiens laborat. Sic ergo ad propoſitum cõſiderato fine,flagella peccatorum ſunt multa, ſed iuſtorũ ex ſpe præmij ſunt pauca. Vñ de flagellis iuſtorum dr. Qui diligit filiũ aſſiduat illi flagella,vt lætetur in nouiſſimo F ſuo. De flagellis autem malorũ dicitur, Mors cõtritio, & flagella ſuper iniquos. Quæ omnia hic ponit Pſal.dicens. *Multa flagella peccatoris,ſperantem autem in domino miſericordia circundabit*.

Rom.8. — *Eccle.30* — *Eccl.40.*

Lætamini in domino,& exultate iuſti, & gloriamini omnes recti corde. 479

CONſequenter hic ponitur iuſtificatorum gloriatio. Iuſti enim ſicut in vita beata in ſolo Deo realiter gloriãĩ,ſic, & in vita præſenti in ſolo Deo ſpe gloriam ponunt. Mali autem non G ſic,quorum quidam alienis laudibus delectantur, & gloriam ab inuicem quærunt. Alij gloriam propriam ſibi ſufficere arbitrantes in ſeipſis gloriãtur,quaſi falsè ſupponẽtes,quòd anima,quæ à ſemetipſa eſſe non poteſt, à ſeipſa poſſit eſſe beata. Sicut ergo cupidi gloria, & laude aliena tota ſolicitudine illa operatur, quæ homines mirentur, & laudent, ſic & in ſeipſis gloriantes illa ſolũ iudicant eſſe ſectanda,quæ ipſorum arbiter interior animus approbat.Et utrorunque gloriam quaſi vanam Pſalmiſta H trãſcendens ait. *Letamini in domino*,&c. vt quid enim aut de alterius hominis, aut de meo ſollicitus iudicio gloriabor, cuius iudicio nec reprobus, nec laude probatus inueniar. Si enim aute aliorum hominum tribunal meſtare oporteret,meritò in laudibus hominum gloriarer. Quod ſi meo eſſem iudicandus examine,iure meo teſtimonio cõtentus proprijs laudib. delectare. nunc aũt nec aliorum hominum nec meo ſum iudicio præſentandus,ſed Dei,ergo ſolum in Deo me gloriari oportet,vt ſcilicet per omnia

Gloria. Letitia. — *Nota.*

omnia uerba, cogitationes, & opera non meam, ſed Dei gloriam quæram. Eſt aũt
Gloria iuſtorũ ĩ multis. notãdum, ꝙ iuſti lætantur in dño gloriãtur, & exultant multipliciter. ſ. dum gloriantur in ſubtilitate diuinæ ſapientiæ. In charitate actionis meritoriæ. In aſperitate aſſumptæ pœnitentiæ. In humilitate
Oſea. 14.
Oliua quatuor habet colores. internæ conſcientiæ. Quæ omnia cõſiderans propheta de quolibet iuſto dicebat. Erit quaſi oliua gloria eius. Vbi notandũ, ꝙ oliua in ſuo fructu quatuor habet ſucceſſiuè colores, per quos figurãtur dictæ quatuor uirtutes, quibus iuſti gloriãtur in domino. Quĩ oliua primò eſt uiridis
B
ſecundò rubea, tertiò liuida, quartò nigra. Et ſic color uiridis ſignificat claritatem diuinæ cognitionis.
Cognitio Dei. Rubeus claritatem fraternæ dilectionis. Liuidus aſperitatem pœnitentiæ, & afflictionis. Sed niger humilitatem conuerſationis. Primo ergo gloriantur iuſti in claritate diuinæ ſapientiæ. ſ. in hoc, ꝙ Deum cognoſcunt.
Hiere. 9. Hæc dicit dominus. Non glorietur ſapiẽs in ſapientia ſua, & nõ glorietur diues in diuitijs ſuis, ſed in hoc glorietur, qui gloriaẽ, ſcire, & noſſe me. Sic. n. ſumma beatorum lætitiæ conſiſtit in faciali uiſione
C
Ioan. 17 diuinitatis. Hęc eſt vita ęterna, &c. Quid mirũ ſi in hac uita mortali iuſti gloriantur in diuinitatis cognitione ænigmatica, propter quod dr̃. Qui gloriatur, in do-
1. Cor. 1
mino glorietur. Hæc. n. cognitionis gloriatio per uiridem colorem figuratur oliuæ, quia ſicut inter omnes colores uiridis oculos corporis reficit, ſic, & diuinitatis cognitio oculos mẽtis, unde Prouerb. 3. Beatus uir, qui inuenit ſapientiam. Sequitur. Lõgitudo dierũ in dextera illius, & in ſiniſtra illius diuitię, & gloria. Quid
D
. n. per dexterã, niſi uita beata? Quid per ſiniſtram, niſi præſens uita deſignatur? Iſta igitur cognitio diuinitatis habet in dextera longitudinem dierum, dum beatis ſine fine tribuit uitam. Sed in ſiniſtra diuitias habet, & glioriam, dum in præ-
Quæſtio. ſenti iuſti gloriam in Deo ponunt. Sed fortè dices, quomodo in cognitione Dei hic gloriabor, cum ad ipſius cognitioné nullatenus poſſim peruenire, dicente ſa-
Prouer. 25. piente. Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria. Reſpondeo, quód etſi non clare diuinitas hic poſſit cognoſci,

A
tamen ænigmaticè. Videmus nunc per ſpeculum, &c. *1. Cor. 13.* Dicunt naturales, quod quamuis noſter corporalis oculus clarè ſolis uidere non poſſit propter ſuæ claritatis excellentiam, tamen ſi accipiatur ſpeculum clarum, & ponatur in aqua clara, lucente ſole, tunc uidetur ſol triplicatus. ſ. unus ex cœlo, qui eſt fons luminis, *Sol uidetur in ſpeculo, & in aqua.*
vnus in ſpeculo, qui generatur à primo, & tertius in aqua, qui generatur ab utroque. Sic ſpiritualiter debes facere, ſi hic in cognitione Dei vis gloriari. Quid. n. *Sap. 7.*
per ſpeculum niſi rationalis anima, in qua, ut in ſpeculo, Dei gloria manifeſtatur? cum ſit facta ad ipſius ſimilitudinẽ, & imaginẽ. Eſt n. ſpeculum ſine macula Dei, &c. Quid autem per aquam niſi *Ioan. 7.*
Spiritusſancti deſignatur gratia? Qui credit in me, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ, hoc autem dicebat de Spirituſancto, &c. Si igitur hic Deum vis cognoſcere, pone ſpeculum in aqua, ut. ſ. ſit anima tua in ſtatu gratiæ. Et tunc uidere poteris ſolem triplicatum, ideſt, Deũ in tribus perſonis ſuppoſitatum. Tunc enim uidebis unum ſolem in cœlo, id
C
eſt, perſonam patris. Cum enim cœlum inter omnia ſit maximum, maximè habet indicar potentiam ſui creatoris, quæ patri appropriatur. Cœli enarrant gloriam Dei, &cæt. *Pſal. 18.* Videbis alium ſolem in ſpeculo, ideſt, perſonam uerbi in humanitate aſſumpta. Cùm enim ſpeculum dicatur rationalis anima, quæ eſt principalior pars humanitatis aſſumptæ, meritò per ſpeculum ipſa denotatur, & per ipſam tota intelligitur humanitas aſſumpta. Nos ſumus gloriam Dei ſpeculantes in eadem imagine. *9. Cor. 3* Conſequenter
D
uidebis alium ſolem in aqua, ideſt, perſonam Spiritusſancti ab utroque procedentem in aqua, ſcilicet, ſuarum gratiarum, quibus anima noſtra irrigatur, & fœcundatur. Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. *Gen. 3.* Et hæc eſt prima gloria iuſtorum, ſcilicet, in Dei cognitionem. Ipſe palam faciet doctrinam ſapientiæ ſuæ, & in lege domini gloriabitur. *Eccl. 39.* Secundò gloriantur ſancti in charitate actionis meritoriæ, quia omnia ſua opera ad Dei gloriam referunt. Omnia in gloriam Dei facite. *1. Cor. 10* Cùm enim

Digitized by Google

omnia iuſtorum ſint à Deo per ipſam gloriam non ſibi, ſed Deo quærunt. Io. 7. Qui quærit gloriam illius, qui miſit illũ, hic uerax eſt. Hæc autem virtus charitatis per ſm colorem oliuæ, qui eſt rubeus ad modũ, ignis figuratur, quia ſicut ignis inter omnia elementa eſt magis actiuus, ſic, & charitas inter omnes habitus magis ad bona opera excitat. Dicunt naturales, quod quando quis eſt amore alicuius perſonæ inflammatus, ex velocitate pulſus percipitur, ad quã perſonam talis ſic afficitur. Nam pluribus perſonis ſibi nominatis, audita perſona, ad quam afficit, cuius præſentia caret, ſtatim pulſus fortius mouetur. Et ratio eſt, quia tũc ſpiritus deſcendit ad cor ratione amoris, & cor ſic magis inflammatum, magis mouet partes exteriores. Sic ſpiritualiter, q̃do homo eſt acceſſus gratia, & charitate, audito Chriſti nomine, ſtatim cor eius fortius mouet exteriora membra ad benè operandũ, quaſi omnium bonorum Deo gloriam referens Vnde de iuſtis dr, quòd ſunt repleti fructu iuſtitiæ per Ieſum Chriſtum in gloriam, & laudẽ Dei.

Amor in pulſu cognoſcitur

Phili. 1.

Pœnitentia.

Tertiò iuſti gloriantur in Domino per aſperitatem pœnitentiæ. Cum.n. gloria filiorum ſit ſequi patrem, gloria militũ ſequi regem, gloria diſcipulorum ſit ſequi magiſtrum, conſequens eſt, ut gloria iuſtorum ſit ſequi Deũm, patrem ipſorũ, regem, & magiſtrum. Gloria hoīs eſt ex honore patris, & Eccl. 23. Gloria magna eſt ſequi dñm. Cum igit Chriſtus Dñs, & pater iuſtorum tenuerit ſtatum aſperitatis pænitentiæ: conſequens eſt, ut gloria iuſtorũ ſit ipſe ſtatus pœnitentiæ Sic. n. oportuit Chriſtũ pati, & ita intrare in gloriam ſuam

Luc. 24.

Quartò iuſti gloriantur in Dño per humilitatem conſcientiæ. Glorietur ſuper humiles in humilitate ſua. Iob. 22. Qui humiliatus fuerit, erit in gloria. Cuius ratio eſt: nam ſm naturales, omnis motus cum ſit inter duos terminos contrarios, ſ. inter terminum à quo, & terminum ad quem, oportet quòd motus tendens ad gloriam, incipiat à cõtrario gloriæ, quod eſt depreſſio, ſiue humilitas, quæ antecedit gloriam, ſicut ſuperbiam ſequitur depreſſio. Et hanc rationem facit ſapiens, dicens, Superbum

Humilitas.

Iaco. 2.

B ſequitur humilitas, & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria. Hæc autem uirtus humilitatis qua iuſti in Domino gloriantur, per quartum colorem oliuæ, ſ. nigrum figuratur, qui eſt niger, qui color inter omnes colores infimum occupat locum humilitatem ſignificans, qua quis ſeipſũ deſpicit, & infimum reputat. Et talis cõfuſio humilitatis hominem ducit ad gloriam. de qua Eccl. 4. Eſt confuſio ducens ad gloriam. Quibus omnibus attẽtis meritò dicit Pſal. *Lætamini iuſti in dño, & gloria*, &c. Circa principiũ iſtius Pſalm.

Prou. 29

F fuit mota quæſtio, ſ. utrum ſacerdos poteſtate clauium aliis peccata remittere poſſit? Cuius tertius articulus erat videre, ad quid poteſtas clauiũ ſe extendit, q̃ nunc declaro ſub aliquibus propoſitionibus. Prima eſt, quòd poteſtas clauium non ſe extendit ad remiſſionem culpæ, patet per Magiſtrum di. Sane dicere, ac ſentire poſſumus, q. ſolus Deus dimittit peccata, & retinet. Et tñ eccleſiæ dedit poteſtatem ligandi, ac ſoluẽdi, ſed aliter ipſe ſoluit, vel ligat, aliter eccleſia: ipſe. n. per ſe tantum dimittit peccata, quia, &

Vide cenſuram initio huius tomi poſitam.

Mag. li. 4. di. 18.

G animam mundat ab interiori macula, nõ aũt hoc ſacerdotibus conceſſit, quib. tñ tribuit poteſtatem ligandi, atq; ſoluẽdi, ideſt oſtendendi homines ligatos, & ſolutos. Et confirmatur, quia peccatum dimittitur in contritione, ut ait Magiſter. Secunda propoſitio, quòd poteſtas clauium non ſe extendit ad remiſſionem æternæ pœnæ, patet per Magiſtrum d. Deus ipſe pœnitẽtẽ ſoluit à debito æternæ pœnæ. Et infra, Solus igitur Deus ipſe hominem abſoluit ab interiori macula, & a debito æternæ pœnæ. Et cõfir-

Mag. li. 4. di. 18.

Mag. li. 4. di. 18.

H matur, quia nullus ſine peccato eſt debitor æternæ pœnæ, pœnitens autem ante abſolutionem ſacerdotis eſt à peccato purgatus. Tertia propoſitio eſt, quòd poteſtas clauium ſe extendit ad pœnã temporalem, ſcilicet debitam pro peccato iam dimiſſo, ut patet per Magiſtrum. d. Sacerdotes quoque ligant poteſtate clauium, dum ſatisfactionem pœnitentiæ pœnitentibus imponunt. Soluunt autem, cum de ea dimittũt aliquid, uel per eam purgatos ad ſacram communionem admittunt, &c.

Mag. li. 4. di. 18.

PSAL. XXXII.

480 *De cõſec. d.1. quã do aut ẽ.* E*Xultate iuſti in domino, rectos decet collaudatio.*

ISTE Pſal. apud Hebræos nullum habet titulum, ſm autem Magiſtrũ in glo. talem habet titulũ. *In finem Pſal. Dauid.* Cuius ſententia patet ex ſupradictis. Iſte Pſalmus nullam pro fundamento habet hiſtoriam, ſed à Dauid fuit factus ad Dei laudes cantandas, vt, ſ. per Leuitas cantaretur in templo, ſicut etiam ad hoc multos alios fecit, unde ſola unica expoſitione, iſte Pſal. eſt exponendus. Diuiditur ergo iſte Pſal. in partes duas, quia Pſal. primò inducit fideles ad diuinæ laudis meritum, ſecundò oſtendit laudantium Deũ præmium ibi. *Beata gens.* Prima in duas, quia nos inducit primò ad Dei laudationem, ſecundò ad hoc inducit multiplicem rationem, ibi. *Quia rectum eſt.* Prima in duas, quia primò laudis diuinæ facit pręceptũ, ſecundò laudationis oſtendit modũ, ibi *Confitemini domino.* Quantũ ad primũ dicit. *Exultate*
Exultare in domino. *iuſti in domino,* &c. Secundum .n. Grammaticos ſalto, tas, componitur cum ex, qđ eſt extra, & fit exulto, tas, i. extra ſaltare, quando, ſ. lætitia interior cordis per actus exteriores extra ſaltat, & demonſtratur. Et ſic exultare in Domino eſt lętitiã mentis de Deo habitã per exteriores laudes extra oſtendere. Et hoc maximè decet iuſtos facere, tum pp Dei reuerentiã, quæ ſolũ mundo corde, & munda lingua eſt pertractãda Eccl. 15. Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. Pro-
Pſal. 49 pter quod dr. Peccatori aũt dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentũ meũ, &c. Quomodo .n.
Laudat Dominũ iuſtus nõ peccator debitè põt Dei laudes loqui, qui Deo in moribus cõtradicit? Vnde Gregor. li. 11. mor. c. 9. d. Cùm ſacerdos non agit bona, quæ loquitur, ei ẽt ſermo ſubtrahitur, ne loqui audeat, qđ non operatur. Sicut per Prophetam dicitur. Peccatori autẽ dixit Deus. Quare tu enarras iuſtitias meas, &c. Vnde, & deprecaẽ. d. Et ne auferas de ore meo uerbũ ueritatis uſque-

A quaque. Perpendit namque, ꝙ omnipotens Deus ueritatis uerbum facientibus
tribuit, & non facientibus tollit. Qui er- *Pſ. 118.*
go hoc de ore ſuo nõ auferri petijt, quid aliud quàm gratiam bonæ operationis quæſiuit? Ac ſi apertè dicat. A bono opere errare me no ſinas, ne dum amitto ordinem benè uiuendi, rectitudinem perdam loquendi. Ex quibus patet, ꝙ ſolum rectos Deum decet laudare, & hoc pp Dei reuerentiam, ac ẽt pp ipſorum maiorem gratiam à Deo, quoniam rectè ab illo plus exigitur, cui plus datur. Et hoc
B eſt qđ hic dicit. *Rectos decet collaudatio,*
Sed dices. Qui dicuntur recti eſſe, & tor- *Queſtio.*
tuoſi? Ad hoc reſpondet Magiſt. in gl. d. Curuus eſt, qui laudat Deũ, quando ſibi benè eſt, blaſphemat aũt quando malè habet. Rectus verò eſt, qui ſemper Deũ laudat in proſperis, & in aduerſis. Recti sũt, qui dirigunt cor ſuum ſm uoluntatem Dei, quæ ſola eſt regula recta, & preponit uoluntatẽ melioris ſuę uoluntati, i. uoluntatem omnipotentis infirmæ ſuæ uoluntati. Exẽplo Chriſti, qui patri orãs ait. Pater, ſi fieri põt, tranſeat à me calix
C iſte. Hæc humana uoluntas erat propriũ aliquid, & tanquam priuatum volens, ſed quia rectum hominem vult eſſe, & ad illud dirigi, qui ſemper eſt rectus, ſubdit. Non quod ego uolo, ſed quod tu uis Ac ſi diceret homini. Vide in me, quia põt aliquod proprium uelle, ut Deus aliud uelit. Conceditur humanæ fragilitati aliquod proprium uelle, ſed ſtatim cogita, quid ſit ſupra te, ideſt Deus. Illum ſupra te, te infra illum. Illum creatorẽ, te creaturam. Illum Dominũ, te ſeruum. Illum omnipotentem, te infirmum. Subijcieſq;
D uoluntatem tuam uoluntati eius, & ſic eris rectus Ideo ait. *Rectos decet collaudatio.* Non dicit laudatio, ſed collaudatio pp unitatẽ eccleſiæ, Aliter quis dicatur rectus, & quis curuus, oſtẽdit Hugo exponens illud Pſal. 91. Quoniam rectus Dñs Deus noſter, &c. d. Rectus Deus rectum facit hominem ſimilem ſibi. i. ſine iniquitate, ſicut non eſt iniquitas in eo. Porro iniquitas cordis eſt, non carnis uitium, ut per hoc noueris in ſpirituali portione tui, & non in terrena, luteaque ſubſtantia Dei ſimilitudinem conſer-

uandam ſiue reparandam. Quanquam, & corporis ſtaturam dederit Deus homini rectam, forſitan, vt iſta exterioris corporis, viliorisque figmenti rectitudo hominem illum interiorem, qui ad imaginem Dei factus eſt ſpiritualis ſuæ ſeruādæ rectitudinis admoneret, & decor limi deformitatem argueret animi. Quid enim inde cernitis, quam curuum recto corpore gerere animum? Peruerſa res eſt, & fœda luteum vas, quod eſt corpus de terra creatum, habere ſenſum, oculos liberè ſuſpicere cœlum, ſpiritualem verò, cœleſtemque craturam affectus ſuos trahere in terra deorſum. Et quæ debuit nutriri in croceis, hærere luto tāquam vna de ſuibus, amplexariq; ſtercora. Erubeſce, anima mea, ait corpus in mei conſideratione creata creanti ſimilis. Rectum quoque accepiſti me adiutorium ſimile tibi: vtique ſecundum lineamenta corporeæ rectitudinis, quocunq; te vertis, ſiue ad Deum ſurſum, ſiue ad me deorſum. Nemo vnquam carnē ſuā odio habuit. Vbique occurit tibi ſpecies decoris tui. Vbique pro ſtatu tuæ dignitatis habes de magiſterio ſapientiæ familiarem admonitionem. Ego autē meam, quam ob tui gratiam accepi rectitudinē teneo, & conſeruo prærogatiuam. Tu animo non confunderis amiſiſſe tuam. Cur ſuam in te conditor intuetur abolitam rectitudinem, quam in me conſeruat aſſidueque repreſentat? Iam omne adiutorium, quod tibi ex me debebatur vertiſti tibi in confuſionem, abuteris obſequio meo. Indignè ergo humanum corpus inhabitas, brutus, & beſtialis ſpiritus. Quærere, & ſapere, quæ ſunt ſuper terram curuitas animæ eſt, meditari verò, quæ ſurſum ſunt, rectitudo. Ex quibus apparet, quòd recti dicuntur qui cor ad Deum habent erectum, ſed curui, qui ad terrena.

Bernar.

Confitemini Domino in cithara, in pſalterio decem chordarum pſallite illi.

48 I 15. q. I. reuertimini,

HIc conſequenter oſtendit modum diuinæ laudis. Vbi nota, hic enim ad Deum laudandum exprimuntur illa inſtrumenta muſica .ſ. pſalterium, & cithara, cùm quibus laudes diuinæ decantabantur in templo ante arcam Dñi, vt ex illis inſtrumentis intelligas modum, quo ſpiritualiter Deū laudare debemus. Et vidēdum eſt, quid per citharā, quid per Pſalterium decem chordarum hic intelligatur. Primò ergo notandum, quod cithara myſticè ſumpta triplex eſt, in quo Deū laudare debemus .ſ. Cithara aſperitatis pœnitentiæ. Cithara humanitatis Chriſtiferæ. Cithara ligni crucis dominicæ. Primò namq; cithara ſignificat aſperitatem pœnitentiæ. Cithara namq; eſt corpus de ligno concauum, quod chordis neruiceis exſiccatis, per tactum manus ſonum reddit gratioſum. Cor ſimiliter, & corpus noſtrum per pœnitentiam, fit concauum, atq; vacuum a cibis abſtinēs, quæ, ſ. pœnitentia, & chordas exſiccatas extendit deſuper, dum neruos, & pellem remota pinguedine extendit ſuper oſſa, & ſic corpus tactum, benè ſonans, laudes Deo perſoluit. Sicut .n. corpus citharæ ſi plenum eſſet, bene ſonare non poſſet, ſic, & corpus noſtrum cibis repletum, laudes Dei benè ſonare nō valet. Et de iſta cithara pœnitentiæ dr̄ Iob 30. Verſa eſt in luctum cithara mea. Quod exponens Greg. lib. 20 c. 31 d. Per citharam recta operatio, per chordas verò citharæ intētiones pœnitentium non incongruè accipimus. Quia dum ad vitam aliā per afflictionem carnis tenditur quaſi extenta chorda in cithara per admirationem intuētium ſonat. Siccatur .n. chorda, vt cōgruum in cithara ſonum reddat, quia ſāncti viri per pœnitentiam caſtigāt corpus ſuum, & in ſeruitutē redigunt, & ſic ab imis ad ſuperiora tendunt. Penſandum quoque eſt, quod ſi chorda in cithara minus tenditur, non ſonat, ſi autem amplius raucum ſonat, quia nimirum virtus abſtinentiæ, aut omnino nulla eſt, ſi tm̄ corpus ſuum vnuſquiſq; non edomat, quantū valet, aut valde inordinatus eſt, ſi corpus atterit pluſq̄ valet. Per abſtinentiā nāq; carnis vitia ſunt extinguenda, non caro. Et ideo ſibimet moderamen debet eſſe, vt ad culpam caro non ſuperbiat, & tm̄ ad effectū rectitudinis in operatione ſubſiſtat. Iſta eſt ergo cithara pœnitētiæ quæ in vero pœnitente ad aliorum etiā exhortationem Deo laudes debet reſonare.

Cithara multiplex.

Pœnitentia.

Nota.

Greg. 20 mo. c. 31

nãre: Ad annunciandum mane miſericordiam tuam,&c. *In Pſalterio decachordo, cum cantico in cithara*: vbi gl. Bonum eſt pſallere cum cantico.i.verbo exhortationis,& cithara.i.opere,& exẽplo. Si.n. benè loqueris tantum, canticum eſt ſine cithara, ſi aũt benè operaris tñ,& non loqueris, cithara eſt ſine cantico. Ideo & benè loquere,& benefac, vt ſit cithara cum cantico. Sic ergo confitemur Dño in cithara cum cantico. Sic ergo confitemur Domino in cithara, qñ ipſius amore per pœnitentiam affligimus debitè corpora noſtra. Secundò cithara ſignificat humanitatem Chriſti,&c. Humanitas namque Chriſti cithara dicitur. Quia corpus eius extenſum in cruce admodũ citharæ dulces ſonos emiſit. Vnde corpus Chriſti ꝓ nobis in cruce extinctum, ſub nomine citharæ excitauit propter reſurrectionem, dicens corpori defuncto, illud Pſal. 107. Exurge pſalterium,& cithara. Cui reſpõdens Chriſtus ait. Exurgã diluculo, quia in diluculo.i. in aurora ſurrexit. Quod exponens Adaman.in lib.de perſeuerantia dicit. Seipſum Chriſtus pœnitẽtibus quaſi citharam fecit, dum per carnẽ peccati tñ innoxiam pro nocẽtibus in ligno ſe crucis extendit. Sic nimirum Dauid noſter Saul veſaniam temperauit, dũ per crucis ſupplicia in ſuo corpore citharizãs ſua morte diaboli impetum temperauit. Eſt itaq; Chriſtus pſalterium ſm diuinitatem, cuius contemplationis dulcedine ſuos amatores oblectat. Eſt cithara ſm ſuſcepti corporis paſſionem dum pro eis moriens, eos vocat ad veniam, &c. vt de Chriſto dicamus. Ipſe fuit pater omniũ canentium in cithara. Quid eſt ergo, cõfiteri domino in cithara, niſi Deo gratias reddere de Chriſti incarnatione, & paſſione factis ꝓ nobis? Tertiò cithara ſignificat lignum Dominicæ crucis. In cruce .n.loco chordarum Chriſtus fuit extenſus, ſic vt oĩa ſua oſſa poſſent dinumerari. Et de iſta cithara crucis figuraliter dr̃ 1. Reg. 16. Quandoq; ſpiritus malus arripiebat Saul, tollebat Dauid citharam, & percutiebat eam manu ſua,& recedebat ab eo ſpiritus malus. Dauid.n. qui manu fortis interpretatur, quemlibet ſpiritualem virum ſignificat. Saul verò, qui abutens interpretatur, voluptatẽ ſignificat carnis, quem ſpiritus malus tunc arripit, qñ dæmon ipſa aliqua peccati tentatione accendit. Sed ſi Dauid accipiat citharam,& tangat mentem eius crucis myſterium prædicando, ſtatim ſpiritus malus diſcedit ab eo. Hoc ideò quia in cithara crucis contra oĩa peccatorum tentamenta virtutũ reperies ſonos teſte Adaman. in lib. de perſeuerãtia, de hac cithara crucis dicente. Sunt.n.in cithara crucis nouẽ quædam notulæ, quæ nouum canticum reſonantes hoĩem faciunt nouum. Prima nota eſt fides non ficta: ſecunda, humilitas vera, tertia carnis continentia: quarta diſciplinæ grauitas: quinta oris veritas: ſexta pietas fraternæ compaſſionis: ſeptima patientia in aduerſis: octaua deſiderium æternitatis: nona immobilis animi conſtantia. Et de iſta cithara crucis nobis ait Chriſtus. Venter meus ad Moab, quaſi cithara ſonabit. Quia in cithara crucis venter Chriſti extenſus ad oẽs peccatores ſonos dedit virtutũ. In cithara ergo confitemur Domino, qñ de crucis myſterio agimus ei gratias. Et ad hoc nos inducẽs Pſal. ait. *Confitemini Domino in cithara.* Sequitur. *In Pſalterio decem chordarum pſallite illi.* Per Pſalterium.n. decem chordarum intellige decalogũ legis.ſ.præcepta. Sicut.n. pſalterium manu tactum, ſonum reddit, ſic decem præceptorum obſeruatio in pſalterio laudat Deũ. Et iſtos duos modos laudandi Deum.ſ. in cithara, & pſalterio Pſ. docet.d. Laudate eum in pſalterio, & cithara.

Margin: A, B, C (section letters); *Chriſti humanitas.*; *Geneſ.4.*; *Crucis virtus.*; *Eſa.16.*; *Pſ.150.*

Cantate ei canticum nouum, benè pſallite ei in vociferatione. 482

D Sicut enim quotidie noua beneficia à Deo recipimus, ſic quotidiè nouas gratias ei debemus reddere, & nouos modos gratiarum actionis. Si.n. carnalis amor, & laſciuus ſemper nouas cantilenas inuenit, quanto magis amor diuinus noua cantica.i. gratiarum actiones Deo reddere debet? Qua non ſolum ore, ſed magis corde mirabilia Dei narrare debemus. Cantate Dominum canticum nouum, quia mirabilia fecit. Et iſte cantus maximè competit clericis, qui tã in horis quam in miſſis Dei mirabilia cantando po-

Gratiarũ actio. *Pſal.97* *Cãtus eccleſiæ honeſtius eſſe debet.*

 do po-

do populo narrare debent, vt ipſum ad deuotionem inducant. Et ideo ab iſto cãtu oĩs vanitas & laſciuia debet remoueri, vt oſtẽdit Hugo in lib. de abuſionib. clau. d. In eccleſia cũ ad officiũ Dei cantandum ventum fuerit, humilitatis honeſtas diligentius obſeruetur, ne cum in eccleſia ante conſpectum Dei venimus deteriores efficiamur. Sunt.n. quidam qui mente vagi, oculis attoniti, habitu diſſoluti, plana parietum proſpicientes perluſtrant, aliud cantant, aliud cogitant, in choro ſunt corpore, ſed in foro mente. Sunt ẽt alij cantores voce diſſoluti, qui vocis ſuæ modulatione gloriantur, aliud cantant q̃ libri habeant eccleſiaſtici, forſitan vt magis placeãt populo, q̃ Deo, qui ſic cantant, non cantant in choro cũ Maria ſorore Moyſi, ſed in palatio cum Herodiade, vt placeant diſcumbentibus, &

Nota. Herodi. Delectantur in altitudine vocis, ſed nemo altius cantat eo, quẽ Dñs audire conſueuit de monte ſancto ſuo. Nemo dulcius cantat eo, cui inclinat Dñs aurẽ ſuam. Eſto igitur cantando in valle humilitatis, vt in monte ſancto audiri merearis. Si ſic cantas, vt ab alijs laudem quæras, vocem tuam vendis, & facis eam, nõ tuam, ſed aliorum. Habes cantando in poteſtate vocem tuam, habeto ẽt animum tuum. Frãgis vocem tuam, frange, & voluntatem. Seruas conſonantiam vocum, ſerua, & concordiam morum, vt per exẽplum concordes proximo, per voluntatẽ

Hieron. Deo, per obedientiam magiſtro. Et Hier. in Epiſtola, & habetur d. 92. cantãtes, ait. Cantãtes, & pſallẽtes in cordibus veſtris Domino, audiant hæc adoleſcentuli, audiant ij, quibus in eccleſia eſt pſallendi officium Deo non voce eſſe cantandum, nec in tragædiarum modo guttur, & fauces leniendæ ſunt, vt in eccleſia theatrales moduli audiantur, & cantica. Ad hoc enim conſtituti ſunt cantores in eccleſia, vt deuotè laudent Dominum, non vt aures demulceant audientium, & ad la-

2. Pa. 20 ſciuiam ducant. Sic.n. de Ioſaphat rege legitur, q̃ ſtatuit cãtores, vt laudarẽt nomen Dñi in turmis ſuis, ac voce cõſona dicerent. Confitemini dño, qm̃ in æternũ miſericordia eius. Sic & conformiter nunc Pſ. d. *Cantate ei canticum nouũ*, &c.

E *Quia rectum eſt verbum Domini & omnia opera eius in fide.* 483 *12. q. hu mana.*

NVnc conſequenter ad laudandum Deum adducit multiplicẽ rõnem, oſtendit.n. q̃ Deus multiplici rõne à nobis eſt laudandus. ſ. Rõne ſuæ fidelitatis, qua promiſſa perficit. Ratione ſuæ pietatis, qua vniuerſa diligit, ibi. *Diligit miſericordiam*. Ratione ſuæ pietatis, qua vniuerſa efficit, ibi. *Verbo Domini*. Ratione ſuæ maieſtatis, qua oĩa ſubijcit, ibi. *Timeat dominũ*. Ratione ſuæ veritatis, qua

F oĩa proſpicit, ibi. *Dominus diſſipat*. Primo ergo laudandus eſt Deus à nobis rõne ſuæ fidelitatis, quia ſ. fidelis eſt in promiſſis. Et hoc eſt, quod. d. *Quia rectũ eſt verbum domini*, &c. *Et oĩa opera eius in fide*. i. in fidelitate. Rectum.n. dicitur cuius me- *Rectũ eſt verbum Domini.* dium non exit ab extremis. Verbum aũt eſt medium inter intentionem loquẽtis, & eius effectum. Et ideo tunc verbum dr̃ rectum, qñ concordat cum intentione loquẽtis, & exteriori opere. Verbum ergo Domini ideo dr̃ rectum, quia quod ſonat ab intentione procedit, & per effe- *Pſ. 144.*

G ctum perficitur. Sic.n. dicitur, Fidelis Do- *Fidelis.* minus in oĩbus verbis ſuis, & ſanctus in omnibus operibus ſuis. Et nota ſm gl. q̃ aliter fidelis dr̃ Deus nobis, aliter nos fideles dicimur Deo. Fidelis.n. dr̃ Deus cum dat homini, quod promiſit. Sed homo dr̃ fidelis, credens promittenti Deo. Sic ergo Deus nobis eſt debitor ex promiſſo, non ex commiſſo. Nos aũt Deo ſumus debitores ex promiſſo, & ex commiſſo. Nos.n. nihil committimus Deo, vt ipſum debitorem teneamus, cum ab illo habeamus oĩa, quibus gaudemus. Et

H nota, quod hic accipitur verbum nõ pro ipſo Dei filio, ſed pro promiſſis in ſacra ſcriptura, vel p̃ Prophetas à Deo miſſos.

Diligit miſericordiam, & iudicium, miſericordia domini plena eſt terra. 484

OStenditur hic, quòd eſt laudandus ratione ſuæ pietatis, & miſericordiæ. Miſericordia enim in tantum coniungitur iuſtitiæ, quòd vna ſine altera eſſe non poteſt, nam miſericordia ſine iuſtitia, eſt quædam diſſoluta fatuitas.

Iuſtitia

Iuſtitia. Miſeri-cordia. Iuſtitia verò ſine miſericordia, eſt quaſi quædam crudelitas. Vide ſupra Pſal. 24. Vniuerſæ viæ dñi miſericordia, & ueritas. Et aduerte, ꝙ iuſtitia miſericordiam in oĩbus noſtris operibus pręcedere dẽt, vt opera pietatis, & miſericordiæ rectè

Greg. 19 mor. c. 19 poſſint nũcupari, ut oſtendit Greg d. Ille quippe bene agit, quæ pia ſunt, q prius ſeruat, quæ iuſta ſunt, vt collatus in proximis riuus miſericordiæ de iuſtitiæ fonte ducat. Nã multi proximis quaſi miſericordiæ opera impendunt, ſed iniuſtitię facta non deſerunt. Qui ſi veraciter proximis miſericordiã facere ſtuderent, ſibijpſis debuerant prius iuſte viuẽdo miſereri. unde ſcriptũ eſt. Miſerere aĩę tuę, placẽs Deo. Qui ergo miſereri vult ꝓximo, à ſe neceſſe eſt, ut trahat originẽ mi-

Eccleſ. 3 ſerendi, ſcriptũ namq; eſt. Diliges proxi-

Deut. 6. mum tuũ ſicut teipſum. Qũo ergo alteri miſerendo pius eſt, qui adhuc iniuſtè vi-

Eccl. 14. uendo, fit impius ſibimetipſi? Vnde per quẽdã ſapientem dr̃. Qui ſibi nequã eſt,

Eleemo-ſyna. cui bonus erit? Ad exhibendam qnippe miſericordiã, ut indulgẽtibus plene exterius valeat impendi, duo ſibi neceſſaria cõgruunt. ſ homo, qui præbet, & res, quæ ꝓbeatur, ſed longè incõparabiliter melior eſt homo, q̃ res. Qui itaq; indigẽti proximo exteriorẽ ſubſtantiã præbet, ſed vitam ſuã à nequitia non cuſtodit, rẽ ſuã Deo tribuit, & ſeipſum peccato, hoc quod minus eſt obtulit auctori, & hoc, ꝙ maius eſt, ſeruauit iniquitati. Sic igĩ in nobis iuſtitia miſericordiam præcedere debet, ſed ſm noſtrum modum intelligẽdi, in Deo miſericordia pręcedit iuſtitiã, quia iuſtitia Dei nobis præſupponit opera, quæ omnia ipſe miſericorditer fecit.

D Et ideò hic ait Pſ. ꝙ diligit miſericordiã, & iudiciũ ſ conſequenter. Ex quibus colligitur, ꝙ miſericordia, ſine iuſtitia impendi non debet. Vnde ait Magiſt. in gl. Caue ne amiſſa iuſtitia, ſis pauperi in mala cauſa miſericors, ut malã cauſam ſibi foueas, & eius iniquitatẽ contegas. Nam, ſi parcis flagello, percutis cor, quia remanet iniquus, & inde fit nequior, quia videt iuſtũ ſibi fauere. Verũ, licet miſericordia non ſit ſine iuſtitia, miſericordia tñ relucet magis in operibus Dei; vnde ſubditur, *Miſericordia Domini plena eſt*

A *terra*. Terra dicit, non cœli, quia cœli nõ indigẽt miſericordia, vbi nulla eſt miſeria. In terra hoĩs abundat miſeria, & ſuperabundat Dei miſericordia, ꝑꝑ ꝙ ait Pſ. Miſerationes eius ſuper oĩa opera eius.

Richar. Miſeri-cordia Dei eſt vniuerſalis. Quod declarans Rich. oſtendit qualiter Dei miſericordia replet cœlum, & terrã. d. Miſericordia implet cœlum, & terram. Dñe, inquit, in cœlo miſericordia tua, & alibi. Miſericordia plena eſt terra. Et re vera perijſſet totũ, ꝙ Deus fecerit, niſi miſericordia ſubueniſſet. Culpa, & vltio quicquid in hunc mundũ uenerat, aufe-

B rebant, quia, & fragilitas ſemper tẽdebat ad lapſum, & cogebat ad vindictam ſemper iudicantis cẽſura. Sic Angelus deijcitur è cœlo. Sic de paradiſo exulat homo. Sic mundus deletur diluuio. Sic gentes confunduntur linguis. Sic vrbes diuino exuruntur incendio. Sic Iudæam vltor Chriſti ſanguinis Romanus deleret exercitus. Hęc eſt Chriſti magna, & longa miſericordia, qui iudicium oẽ ſeruauit ad vnum; & totum hoĩs ipſ ad pœnitentiæ deputauit inducias, vt quod de vitijs ſuſcipit infantia, capit adoleſcentia, inua-

C dit iuuentus, contegat vel ſenectus, de peccato, vel tunc pœniteat, qñ ſe ſentit

Expectat Deus peccatores. iam non poſſe peccare, & tunc ſaltẽ reatũ deſerat, qñ iã illũ relinquit reatus, faciat de neceſſitate virtutẽ, vt moriaĩ innocẽs, q totus in crimine vixit. Sic ergo Deus per miſericordiã reddit, quod per iudicium deperierat. vt meritò dicat Pſ. *quod miſericordia domini plena eſt terra.*

Verbo domini cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis virtus eorum. *485 s. q. intercatholicam.*

D CONſequenter hic oſtendit, ꝙ Deus ſit à nobis laudandus ratione ſuæ poteſtatis. Et primò oſtendit poteſtatem ſuam in corporibus ſuperioribus, & ſecundò in inferioribus, ibi. *Congregans.* Quantum ad primum. d. *Verbo domini cœli firmati ſunt*. Tantæ enim poteſtatis eſt Deus, ꝙ verbo ſuo produxit cœlum, & ipſum firmauit ſic, vt incorruptibile maneat æternum, vnde, & ipſum vocauit firmamentum. Vocauit cœlum firmamentum. Et notandum, quòd opera trinitatis, licet ab intra ſint diuiſa, vt puta

genera-

Geneſis. *Opera trinitatis ſunt duplicia* generatio cõpetit patri, non filio, neque ſpirituiſancto. Spiratio aũt competit patri, & filio, & nõ ſpirituiſancto, tñ oia opera trinitatis ad extra ſunt indiuiſa, quia oẽm creaturam quam producit pater, producũt filius, & ſpiritusſanctus, & ecõtrario. Et hoc ſatis hic notaẽ cũ oſtendit, ꝙ oẽs tres perſonæ diuinæ. ſ. pr̃ filius, & ſpiritusſanctus cœlũ produxerunt, & firmauerunt. *Quæſtio.* Hic. n. ponitur pr̃, quia *Dominus*, hic ponitur filius, quia *uerbo*, hic ponitur Spiritusſanctus, quia, *Et ſpiritu oris, eius, &c.* *Spiritus ſanctus à patre & filio, procedit.* Sed hinc errorem aſſumpſerunt Græci. d. ꝙ Spiritusſanctus à ſolo patre procedit, & non à filio, quia hic dr̃, *Spiritus oris eius.* ſ. patris, non dr̃ ſpũs uerbi. *Græcorum error de Spiritu ſancto.* Qui, & errorẽ ſuum confirmãt per illud qđ ait ſpiritusſanctus q à patre procedit, ille teſtimoniũ perhibebit de me. Itẽ *Ioan. 15* quia in ſymbolo edito in cõcilio Niceno ſic dr̃, & in ſpũmſanctũ dñm, & uiuificãtem. ex patre procedentẽ, & non dr̃ ex filio. Et in fine ſubiungiẽ. Qui aliud docuerit, uel prædicauerit, anathema ſit. Ideo Græci nos anathematizatos dicũt, quia dicimus Spũm ſãctum procedere à filio, qđ ibi non continetẽ. Qđ. n. ẽm nos ibi dr̃. Qui à patre filioq; procedit, alterum eſt à Latinis additũ. ſ. filioq; Sed ſancta mater eccleſia determinatè ponit, ꝙ Spũſſanctus à patre, & filio procedit, ut apparet de conſ. d. 5. ſaluator qui ueritas. *De conſecr. d. 5.* Et per Mag. lib. 1. d. 11. Ad illas auctoritates, quia Chriſtus dicit, qui à patre ꝓcedit, reſpondit Magiſt. d. Quia cũ dicat, qui à patre procedit, non addit ſolo, & ideo a ſe ẽt procedere nõ negat, ſed ideo patrẽ nominat, quia ad eum ſolet referre ẽt qđ ipſius eſt, quia ab illo habet, ut eũ *Ioan. 7.* dicit. Doctrina mea non eſt mea, &c. Eodẽ modo dicendũ eſt ad illud, qđ de iſto textu obijciẽ. *Et ſpiritu oris eius.* &c. Ad aliud uerò qđ de ſymbolo Niceno opponiẽ reſpondet Magiſt. vbi ſupra d. ꝙ cum dr̃. Qui aliud docuerit, uel aliter prædicauerit. i. contrariũ uel contrario modo prædicauerit, anathema ſit. Et ſic aliud accepit pro oppoſito. Et ſic conformiter loquiẽ Ioan. Apoc. ult. d. Si quis appoſuerit ad hæc, apponet Deus ſuper illũ plagas, &c. Qđ intelligitur, ſi quis appoſuerit contrarium uerbis in Apoc. ſcriptis.

E *Congregans ſicut in utre aquas maris, ponens in theſauris abyſſos:* 486

CONſequenter hic oſtendit Dei poteſtatem in inferiorib. creaturis, ut in aquis, hoc exponunt aliqui de mare Occeano dicentes, ꝙ aquæ in mari Occeano ſunt contra naturã detentæ, ita ꝙ ſi ſibijpſis dimitterẽtur, fluerent ſuper terram, & terram diſſiparent, quia ſunt altiores terra in medio maris Oceani. Vñ ſicut qñ Deus filijs Iſrael uiam dedit p medium maris, aquæ erãt illis quaſi *Aquæ maris Oceani cõgregãtur.* F murus ad dexteram, & ſiniſtrã, ut hr̃ Exod. 14. quod tñ fuit cõtra naturã aquæ quæ eſt fluida, ſed poteſtate Dei detinebatẽ. Conſimiliter qñ uiã fecit eis in Iordane, *Ioſue 3.* aquæ ſuperiores quæ deſcendebant ſteterunt in unũ locum, & ad inſtar montis intumeſcentes apparebant procul, quod erat uirtute Dei contra naturã aquarũ. Sic dicunt de aquis maris Oceani, ꝙ in medio ſunt altiores terra, & tñ uirtute Dei cõtra naturã ipſarũ tenentur ſic, ne fluant, & diſſipent terrã. Alij aũt hoc aliter exponunt d. ꝙ à principio mũdi. ſ. in G tertia die creationis mũdi qñ Deus congregauit aquas in locũ vnũ, quia prius p *Aquæ ĩcludunẽ in terra.* modũ euaporationis eleuatæ erant ſuper terrã, ſed tertia die dedit eis depreſſitatẽ debitã, & ſic occupauerunt minorem locũ, ꝙ tunc ẽt fecit quaſdã cõcauitates, & cauernas in terra, in quib. aquæ includunẽ, ut apparet in mõtib. altis, qui infra habẽt quaſdã cõcauitates, in quibus aquæ sũt detẽtæ, q̃ & fontes dñr. Et de iſtis dicit. *Cõgregãs ſicut in utre aquas maris* q a illæ aquæ primò fuerũt aquæ maris. Et de iſtis ſubdit. *Ponens in theſauris* H *abyſſos.* Aquæ. n. maris rõne ſuæ profunditatis abyſſus dñr. Tenebræ erãt ſuper *Geneſ. 1.* faciẽ abyſſi. &c. Qđ ideo ſic dicit, q a ſicut theſauri in loco abſcõdito claudunẽ, ſic, & abyſſũ aquarũ a nobis abſcõdit. Et q̃tum ad oia iſta dr̃. Abyſſus ſicut ueſtimentũ eius ſuper montes ſtabunt aquę. *Pſ. 103.*

Timeat dominum omnis terra, ab eo aũt commoueanẽ omnes inhabitãtes orbem. 487

23. q. 6. ſchiſmaticis.

HIc conſequenter oſtendit Deum laudandum ratione ſuæ maieſtatis, quæ ſibi omnia ſubijcit. Timor enim eſt *Timor multiplex.*

Digitized by Google

eſt multiplex,ſ. mundanus,ſeruilis, & filialis. Et iſte timor filialis non eſt niſi q̄dam deuota reuerētia amoris, qua quis alteri ſubditur,& ipſum offendere timet quia offenſā timet dilecti,& nō pęnā. Et de iſto timore hic dicit. *Timeat dn̄m omnis terra*, i.omnis homo de terra creatus per amorem, & reuerentiam ſubdatur Dn̄o, ſic, ꝙ fugiat peccare plus amore dn̄i,quàm timore ſupplicij. Iſte timor ēt manet in beatis. Timor domini ſanctus permanet in ſæculum ſæculi. *Ab eo aūt commoueantur omnes habitantes orbem*. *Pſal. 18*

Hic.n.orat Pſ.vt Deus per ſuam miſericordiam omnes conuertat ad ipſum d. *Ab eo aūt commoueantur*.&c.q d vt omnis terra timeat Dn̄m modo prædicto, ideo oro,vt ab ipſo commoueantur, &c. i.ut manus miſericordiæ Dei omnes cō moueantur. Et hoc a ſimili dicit dormiē tis,qui manu commouetur, vt euigilet. Ita, & gratia Dei peccatores commouet ipſos excitando, vt vigilent, & a ſomno peccati reſurgant. Et notanter d. *ab eo*. q.d.non ab alio,quia ſolus Deus hominē a peccato pōt excitare, & ad pęnitentiā ducere, & nota, ꝙ conuerſio peccatoris, rectè commotio dr̄:nonne magna eſt cōmotio, qn̄ peccator commutatur,per pęnitentiam de vitijs ad virtutem, de odio ad gratiam,de filio perditionis ad filium Dei? Et de iſta commotione,quæ fit ad Deum dr̄ pſ. 59. Commouiſti terram,& conturbaſti eam ſana contritiones eius, quia commota eſt. Commouet n. Deus terram,quando ad pęnitentiam peccatores conuertit,peccata remittendo. Sed ſanat contritiones eius, quando pęnam peccatis debitam dimittit, vnde ſtatim ſubdit cauſam, quare omnes Deum timere debent,& ei ſubijci d.

488 *Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt, ipſe mandauit, & creata ſunt.*

Poteſtas Dei.

QVaſi dicat merito omnes homines illi ſubijci debent timore filiali. *Quia ipſe dixit*. &c. quia ſicut ſimplici voluntate ſua oīa creauit de nihilo,ita poteſt omnia in nihilum redigere,merito igitur ei ſubijci debes, & illū timere, nihil enim per te ipſum potes, niſi,quod Deus permittit, Cupiditatem nocendi per te habere potes,poteſtatem aūt nocendi, ſi ille non dat,habere nō potes,quia non eſt poteſtas niſi a Deo, Cupiditas.n. mala eſt,ſed illa non eſt a Deo ſed illa nihil nocere pōt, ſi ille non permittit, a quo eſt omnis poteſtas. Vnde Deus homo ſtans ante hoīem ait. Non haberes aduerſum me poteſtatem vllā, niſi tibi datū eſſet deſuper. Vnde ēt ipſe diabolus nec vnam ouiculam potuit Iob ſancto tollere,niſi prius Deo diceret,mitte manū tuam,i.da poteſtatem. Vnde de hoc ipſe Iob eruditus non ait. Dn̄s dedit,diabolus abſtulit,ſed ait. Dn̄s dedit. Dn̄s abſtulit. Ex omnibus ergo prædictis vult concludere pſal. ꝙ ſolus Deus eſt timendus a nobis, quia illa quæ timentur non alius fecit, ſed ipſe ſolus creauit d. *Qm̄ ipſe dixit, & facta ſunt &c.* Ex iſtis, .n.verbis vult pſ.oſtendere, ꝙ omnia circa Deum ab ipſo ſunt producta nominans facta,& creata, Vbi nota, ꝙ inter factum,& creatum magna differentia eſt,ſicut inter creare,& facere. Qm̄ creare eſt de nihilo aliquid producere. Facere verò eſt aliquid de præiacenti materia operari. Et ideo creare,quia potentiā requirit infinitam Deus creaturæ non communicauit,ſed benè facere,vnde creatura aliqua facit,ſed non creat. In vniuerſitate n.entium aliqua ſunt, quæ de nihilo fiunt, ut animæ rationales, quæ ſm̄ Ariſt. dantur de foris,aliqua aūt fiunt ex præiacente materia,ut corporalia,& omnia,tam prima, quam ſecunda producuntur a Deo,quæ notans pſal.ait. *Qm̄ ipſe dixit, & facta ſunt*,quo ad omnia producta de materia,quo verò ad producta de nihilo ſubdit. *Ipſe mandauit, & creata ſunt*. Sed ſtatim vnum inſurgit dubium, quia ſi tanta differentia eſt inter facere, & creare,& inter factum, & creatum,vnde ergo tanta varietas eſt inter ſymbolum Niceni Concilij, quod cantatur in miſſa, quia in primo dicitur. Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem cœli,& terræ. In ſecundo autem dicitur factorem cœli, & terræ. Reſpondeo primo, quòd omnia ideo dici poſſunt creata,quia Deus a principio mundum ex nihilo produxit,quamuis ex iſtis productis poſtea alia fuerint facta. Et

Poteſtas noſtra nulla eſt ſine Deo.

Ioan. 19

Facere quid eſt, & quid creare.

Philo. 16 de animalibus.

Pſ. 149.

Quæſtio.

Symbolū

hoc

hoc attendentes Apoſtoli in ſuo Symbolo dixerunt creatorem cęli, & terræ. Sed quia poſtea inſurrexit error Marcionis. d. ꝙ diabolus omnium iſtorum viſibiliũ, quæ fiunt, & non creantur, eſt conditor, ideo hunc errorem volens extirpare eccleſia, in concilio Niceno conſtituit Symbolum d. Credo in vnum Deum, &c. factorem omnium viſibiliũ, & inuiſibiliũ. Ex quo potes ẽt notare, ꝙ facere eſt quoddam verbum commune ad ly producere ex aliquo, & ex nihilo quia dicit
Li. 2. d. 1 factorem omnium viſibilium, & inuiſibilium. Magiſter autem ponens differentiã prædictam inter facere, & creare, lib. 2. d. 1. ibi accipit facere, & creare ſtrictiſſimo modo, ſed hic accipitur largo modo.

489 *Dominus diſſipat conſilia Gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat conſilia principum.*

HIc conſequenter oſtendit, ꝙ Deus ab omnib. eſt laudandus, & timendus, & hoc ratione ſuæ veritatis, qua omnia proſpicit. Non enim ſolum exteriora hominum facta proſpicit, ſed etiã interiora ſcilicet conſilia, & cogitationes Et quas vult procedere permittit, &
Conſilia gentiliũ diſſipare. quas non vult procedere, diſſipat. Et hoc eſt, quod dicit. *Dominus diſſipat conſilia Gentium*, ideſt Gentilium, quia eorum conſilium erat ad idola colenda, & prædicanda, ſicut modo eſt conſilium fidelium ad cultũ Dei ampliandum, & iſtud conſilium Gentium diſſipat Dominus, quia eorum idololatriam diſſipauit. *Reprobat autem cogitationes populorum*, ſcilicet
Cogitationes Iudæorum. Iudæorum, qui populus Dei dicebãtur propter unitatem in fide veri Dei, quorum cogitationes erant, per Chriſti mortem diſſipare Chriſti nomẽ, & fidẽ: Et tamen oppoſitum euenit, quia per eius mortem, & reſurrectionem fuit nomen Chriſti adeo exaltatum ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne ge-
Phil. 2. nu flectatur, &c. *Et reprobat conſilia principum*, ideſt dæmonum, qui mundi principes uocabantur, quia principabantur in mundo. Nunc princeps huius mundi
Ioan. 12 eijcietur foras. Quorum conſilium fuit finaliter Chriſti mortem impedire, ne de ipſorum poteſtate humanum genus

E liberaretur, & ideo viſiones immiſerunt vxori Pilati, vt viro ſuaderet, ut non interficerent Chriſtum, quorum tñ conſilium ad nihilum redactum fuit, vt deducit Greg. Sic, & quotidianum conſilium dæmonum contra nos quotidie diſſipat Deus, dum illud, quod de nobis ſuis con ſilijs intẽdunt auertit, ut oſtendit. Greg. *Greg. 9 li. mor. c. 4.* d. hoc indeſinenter contra bonos conſilium maligni ſpiritus ineunt, vt ij, quos ſeruire Deo innocuè in tranquillitate cõſpiciunt, vexati aduerſitatibus ad voraginem culpæ rapiantur. Sed eorum conſi- *Conſiliũ dæmonũ.*
F lij acumen deſtruitur, quia pius conditor cum viribus flagella moderatur, ne *Tẽtatio.* virtutem pęna tranſeat, & per aſtutiam *1. Cor. 10* fortium humana infirmitas cadat, vnde per Paulum dr̃. Fidelis autem Deus, qui non patietur vos tentari ſupra illud, qđ poteſtis, ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere, &c. vt meritò Pſal. dicat. *Dominus diſſipat conſilia gentium*, &c. Et hoc eſt, quod dicitur Iob. 5. Conſilium prauorum Deus diſſipat. Sed conſilium Dei nullus diſſipare poteſt. Et hoc eſt, quod ſubditur.

G *Conſilium autem Domini in æternum manet, cogitationes cordis eius in generatione, & generationem.* 490 *25. q. 1. ideo.*

QVamuis. n. ſententia Dei quãdoque mutetur, quia ſtat inexterioribus ſignis, vt patet de Ezechia, cui Dominus per prophetam dicit. Diſpone domui tuæ, quia morieris, &c. ad cuius tamen orationem, hæc ſententia fuit mutata. 4. Reg. 20. Conſilium autem Dei, & cogitationes, quia intrinſecam Dei voluntatem important, nulla- *Conſiliũ Dei non variatur. Sentẽtia variari poteſt.*
H tenus poſſunt mutari, vt oſtendit Gregor. ſuper illo verbo Iob. 23. Nemo poteſt auertere cogitationes eius. d. Sicut enim Deus eſt immutabilis natura, ita immutabilis eſt cogitatione. *Greg. 16 mo. c. 18* Cogitationem quippe eius nullus auertit, quia nemo reſiſtere occultis eius iudicijs præualet. Nam, & ſi fuerint quidam, qui deprecationibus ſuis eius cogitationem auertiſſe videantur, ita fuit interna eius cogitatio, vt ſententiam illius auertere deprecando potuiſſent, & ab ipſo acciperent, quod agerent apud ipſum. Dicat ergo,

Digitized by Google

go, nemo auertere poteſt cogitationem eius, quia ſemel fixa iudicia mutari nequaquam poſſunt, vnde ſcriptum eſt. Præceptum poſuit, & non præteribit. Et rurſum, non. n. cogitationes meæ ſicut cogitationes veſtræ, &c. Cum ergo exterius mutari vĩ ſnĩa, interius conſilium nõ mutatur, quia de vnaquaq; re immutabiliter intus conſtituitur, quicquid mutabiliter exterius operatur. Et nota, ꝙ tantæ ſtabilitatis eſt diuinum conſilium, ꝙ ſibi et famulatur malorum conſilium, quod ad contrarium diuini conſilij tendere nititur, vt per multa exẽpla oſtẽdit Greg. lib 6. Mor c. 11. ſuper illo verbo Iob 5. Conſilia prauorum diſſipat, d. Sæpè. n. nonnulli ſapientia humana inflati dum deſiderijs ſuis diuina iudicia contraire aſpiciunt, aſtutis. n. reluctari machinationibus conantur, & vt ad votum ſuũ vim ſupernæ diſpenſationis intorqueant, callidis cogitationibus inſiſtunt, ſubtiliora conſilia exquirunt, ſed inde voluntatem Dei peragunt, vnde hanc immutare cõtendunt, atq; oĩpotentis Dei conſilio dũ reſiſtere nituntur, obſequunt. Et conſequenter multa ponit exẽpla dicẽs ꝙ melius oſtendimus, ſi pauca rerum geſtarũ exempla ad mediũ proferamus, Ioſeph ſomnium viderat, ꝙ ſuo manipulo fratrũ eius ſe manipuli proſternebant, ꝙ ſol, & luna cũ reliquis ſtellis ſe adorabant. Quæ quia purè fratribus retulit, eorum corda futuræ dominationis inuidia, pauorque concuſſit, cumq; ad ſe hunc venire cõſpicerent, malitia ſæuiente, dixerunt. Ecce ſomniator ille venit; venite occidamus eum. Cumq; eius dominio ſe ſubijci metuunt, ſomniatorem in puteo deponunt, cumq; Iſmaelitis tranſeuntibus vendũt, qui in Aegyptum ductus ſeruituti ſubditus, luxuriæ accuſatione dãnatus, caſtitatis merito adiutus, ꝓphetiæ iudicio ereptus, oĩ Aegyptò prælatus eſt, per ſupernam verò ſapientiam prouidus frumenta congeſſit, & futuro periculo famis obuiauit. Cumq; in orbem fames creuiſſet de alimentorum præparatione ſolicitus Iacob filios in Aegyptum miſit, qui diſpenſationi frumẽtorum præpoſitum, Ioſeph neſcientes inueniunt, atq; vt mererẽtur alimenta percipere diſpenſatorem com-

Conſilio Dei etiã mali famulanĩ.

Ioſeph.

A pulſi ſunt pronis in terram ceruicib. adorare: Penſemus igitur geſtæ rei ordinẽ, cogitemus quomodo ſapiẽtes in ipſa ſua aſtutia vis diuina comprehendit. Ideo Ioſeph ab eis venditus fuerat, ne adorarẽ ab eis, ſed ideo adoratus eſt ab eis, quia venditus. Aſtutè namque aliquid agere auſi ſunt, ut Dei conſilium immutarẽt, ſed diuino conſilio, quod declinare conati ſunt renitendo ſeruierunt. Inde quippe coacti ſunt Dei voluntatem, & conſilium peragere, vnde hanc aſtute moliti ſunt commutare. Sic diuinum conſilium

B dum deuitatur, adimpletur, ac humana ſapientia dum reluctatur, comprehenditur. Conſequenter ponit aliud exẽplum de Saule, & Dauid. Aliud de Iona, & de alijs, vt merito dicamus illud Pſalmi 65. Videte opera dñi, terribilis in conſilijs ſuper filios hominum. Quæ omnia benè nunc conſiderans Pſaltes ait, *conſilium autem domini in æternum manet*, &c.

Beata Gens, cuius eſt dominus Deus eius populus, quem elegit in hæreditatem ſibi. 419

24. q. 1. alterius.

C

HIc conſequenter Pſal. oſtendit diuinæ laudis præmium. Et duo facit, quia oſtendit primò laudis diuinæ præmium, ſecundò laudis diuinæ principium, ibi. *De cælo reſpexit*. Vbi ſciendum, quòd beatitudo eſt duplex, ſcilicet ſpei, & rei. Spei habetur in vita iſta per virtutes, & gratiam, & in ipſa continue proficiunt iuſti, ſic enim dicitur Matth. 5. Beati pauperes. Beati miſericordes. Beati, qui lugent, &c. Sed beatitudo rei ſolum habetur in patria quo

D ad primam ſtolam ante reſurrectionem, ſed quo ad ambas ſtolas erit completa poſt reſurrectionem. Vnde per beatitudinem ſpei peruenitur ad beatitudinem rei. Et de vtraque poteſt iſte verſus intelligi. *Beata Gens*, &c. Item notandum, quòd talis beatitudo promeretur per diuinum cultum, quo Deus laudatur, & colitur, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. Perfecta beatitudo ſcilicet rei, principaliter conſiſtit in tribus, ſ. In clara diuinitatis viſione. In grata charitatis vnione. In firma bonitatis inten-

Beatitudo duplex.

Hebr. 11

Beatitudo conſiſtit ĩ tribus.

Digitized by Google

Viſio diuinitatis intentione. Primo.n. ibi eſt clara diuinitatis viſio. In præſenti.n. vita diuina eſſentia clarè videri non pōt, ſed ſolum per ſpeculum in ænigmatè. Sed a beatis in patria clarè vr̃,& facialiter. Qm̃, vt ait Ber. tripliciter in æterna illa,& vita beata, beati fruũtur Deo, ſ. videntes eum in omnibus creaturis, habentes eum in ſemetipſis, & quod ineffabiliter iucundius eſt, atque beatus ipſam cognoſcentes in ſemetipſa trinitatem, & gloriam, illam ſine *Mat. 15* vllo ænigmate mundo cordis oculo contemplantes. Et iſtam beatitudinis conditionem notans ſaluator ait. Beati mundo corde, qm̃ ipſi Deum videbũt. Et Ioa. 17. *Dilectio charitatis.* Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum,&c. Secũdò ibi eſt grata charitatis vnio, quamuis.n. ibi ceſſet fides ꝑ claram viſionem, quamuis ſpes ceſſet per deſiderati adeptionem, charitas tamen ibi non ceſſat, ſed perficitur per ſummã dilectionem. Qm̃ ẽm Aug. in lib. de perfecta iuſtitia hominis, præceptum dilectionis, quo iubemur Deum diligere ex toto corde,& ex oĩbus viribus, & proximum noſtrũ, ſicut noſmetipſos, licet in via ex toto non poſſit impleri, perfectè tamen implebitur in cœleſti beatitudine, quia ibi charitas non ceſſat, ſed perficitur. Sic igitur in cœleſti beatitudiue erit perfecta charitas, vt quilibet plus Deum quã ſe diligat, proximum quantum ſe,& plus quilibet gaudebit de beatitudine Dei, quam de ſua, & tm̃ de cuiuslibet Angeli, vel beati hominis fœlicitate quantũ ſi *Anſel.* illam in ſeipſo haberet, vt deducit Anſel. *Tob. 13.* in Proſolo. Et iſtam conditionem beati*Securitas.*tudinis Tobias notabat, d. Beati omnes, qui diligunt te, & gaudent ſuper pace *Felicitatis.* tua. Tertiò ibi erit firma bonitatis tentio. Ad hoc enim, quòd quis ſit beatus exigitur, ꝙ habeat ſecuritatẽ ſuæ fœlicitatis, aliter.n. ſemper timeret ab illa cadere, quod ſine diſplicentia,& pœna non poſſet, quæ non ſtant cum beatitudine, quia beatus eſt qui habet quicquid vult: *Aug. 22 de ciu. Dei.* &c. Et ideo dicit Aug. In illa æterna beatitudine quicquid amabitur, aderit, nec deſiderabitur, quod non aderit. Omne quod ibi erit bonũ erit,& ſummus Deus ſummum bonum erit, & quod omnino beatiſſimum eſt, ita fore ſemper certum

E erit. Et ideo quia ſic deſiderium adimpletum erit in patria Pſal. d. Beatus vir qui adimplebit deſiderium ſuum, quod etiã nunc notat. d. *Beata Gens cuius eſt dominus Deus eius*,&c. Et in iſto verſiculo nota, ꝙ Deus poſſidetur à beatis, & beati poſſidentur à Deo. Et ita Deus eſt poſ- *Poſſidet Deus à beatis.* ſeſſor, & poſſeſſio. Poſſeſſio, quia ex eo viuunt beati,& ideo dicit. *Beata gens, cuius eſt dominus Deus eius*. Poſſeſſor eſt, quia beatos gubernat, & regit, quos in ſuam hæreditatẽ elegit. Et quantum ad hoc dicit. *Populus, quem elegit in hæreditatem ſibi* Et ſic Deus eſt hæreditas beatorum. Et ſic quilibet beatus dicit illud Pſ. 15. Dñs pars hæreditatis meæ, &c. Et beati ſunt hæreditas Dei, quia tanq̃ filios ipſos hęredes elegit. Gal 4. Quòd ſi filij, & hæredes, hæredes quidem Dei,&c.

De cœlo reſpexit dominus, & vidit omnes filios hominum. 490

Beatitudinis, q̃ cauſa. Hic oſtendit conſequenter, quid ſit huius beatitudinis fundamentale principium. Et duo facit. Quia oſtendit primò huius beatitudinis principium, ſe G cundò hoc declarat per exemplum, ibi. *Non ſaluabitur*. Quantum ad primum ſciendum, ꝙ aliqui indagare volentes, q̃ eſt principalis cauſa, quare Deus aliquos beatificat in patria, aliquibus dimiſſis, diuerſimodè ſenſerunt. Qm̃ aliqui dixerunt, ꝙ opera in charitate,& ex charitate facta, ſunt huius principalis cauſa. Sed cõtra, quia electio Dei, qua nos elegit, fuit ante mundi conſtitutionẽ,& ſic opera noſtra, quæ nondum fuerant, non fuerunt cã nr̃æ electionis. Et hoc oſtendit Apo- *Rom. 9.* ſtolus de Iacob,& Eſau, dic. Cum nondũ H nati eſſent, aut aliquid boni, uel mali egiſſent, dictum eſt. Iacob dilexi, Eſau autem odio habui. Alij dixerunt. ꝙ nõ ipſa opera, ſed præuiſio operum eſt cauſa prædeſtinationis, ſic quòd Deus Iacob prædeſtinauit ad vitam, quia præuidit ab æterno, quia Iacob benè vteretur libero arbitrio,& crederet in eum. Sed contra hoc eſt Aug. in primo retra. d. quòd ſi propter futura merita quis eſſet electus, iam non ex gratia eſſet electio, non ergo ideò electus eſt quis à Deo, q̃a talis futurus erat, ſed ex electione talis futurus eſt.

Digitized by Google

Auguſt. eſt. Vnde idem Aug. in lib. de prędeſtinatione ſanctorum, ait: Non quia futuros tales nos eſſe præſciuit, ideo non elegit, ſed, vt eſſemus tales per ipſam electionē gratiæ ſuæ, qua nos gratificauit. Et hoc eſt, qđ Apoſt. ait: Miſericordiam conſequutus ſum, vt fidelis eſſem, non ait, quia fidelis eram. Ex quib. apparet, ꝙ principalis cauſa, quare quis a Deo beatificatᷓ eſt ęterna Dei prędeſtinatio, ſiue electio ad vitam. Et hoc eſt, quod hic dicit Pſal. *De cælo reſpexit dominus, & uidit oēs filios hominum*, i. ex ſe in naturalib. eſſe æquales. Sed ſupple ex ſua gratia ſpeciali aliquos elegit ad participationem beatitudinis, quam ex naturalibus nullus aſſequi pōt. Et nota, ꝙ hic cœlum accipitur pro occulta eius ſapientia, in qua omnia celantur. Et hoc idem ſub alijs verbis repetit ad maiorem expreſſionem, d.

493 *De præparato habitaculo ſuo reſpexit ſuper omnes, qui habitant terram?*

QVid. n. eſt reſpicere Dei, niſi nos ad ſuam gratiam eligere, vel vocare? Sic. n. quando Petrum poſt negationem vocauit ad gratiam ipſum reſpexiſſe dr. Conuerſus dominus reſpexit Petrum, & recordatus eſt Petrus verbi Ieſu, &c. Et egreſſus foras, fleuit amarè. Quid eſt ergo *de præparato habitaculo ſuo*, i. de cœlo *reſpexit ſuper omnes, qui habitant terram*, niſi elegit ad gratiam, & gloriam, quos voluit ex ijs, qui habitant terram? vnde glo. ait. Reſpexit ſuper omnes, &c. ideſt, miſericorditer vidit. Vnde, & hoc expreſſius declarans ſubdit.

Reſpicere Dei. Mat. 26

494 *Qui finxit ſigillatim corda eorum, qui intelligit omnia opera eorum:*

PEr corda enim accipe animas, quas Deus ſigillatim creat, & producit. Vbi ſciendum, ꝙ circa productionē animæ rationalis aliquę fuerunt opiniones, vt oſtendit Magiſter, d. Quemadmodum mulieris corpus, de viri corpore traductum fuit, ita putauerunt aliqui ipſius mulieris animam, de viri anima propagatam, & omnes animas præter primam de traduce eſſe, ſicut, & corpora. Alij autem putauerunt omnes animas ſimul ab initio eſſe creatas, ſed iſtæ opiniones ſunt falſæ, vnde ſubdit: Catholica autem eccleſia, nec ſimul, nec ex traduce factas animas docet, ſed in corporibus per coitum ſeminatis, atque formatis, infundi, ac infundendo creari. Vnde in eccleſiaſticis dogmatibus, animas hominum non eſſe ab initio inter cæteras intellectuales naturas, nec ſimul creatas, (ſicut hi fingunt) docet Auguſt. d. Neque cum corporibus per coitum ſeminari, ſicut quidam Latinorum præſumptores affirmant, ſed dicimus corpus tantū per copulam ſeminari. Creationem verò animæ ſolum Deum creatorem noſſe, eiuſque iudicio corpus coagulari in vulua, & compingi, atq; formari. Ac formato iam corpore animam creari, & infundi, ut uiuat in vtero homo ex anima, &c. Et huius dicti veritas ex iſto textu habetur, d. *Qui finxit*, i. creauit *ſigillatim corda eorum*. Hie. n. ſatis innuit propheta, ꝙ non animam de anima facit Deus, ſed ſigillatim animas de nihilo creat. Quamuis n. omnes animæ ſint eiuſdem ſpeciei, diſtinguuntur tñ indiuidualiter, & variantur in operationibus coniunctæ corporibus, quia aliquæ benè operantur, & aliquæ malè, quæ omnia Deo ſunt manifeſta, & ideo ſubdit. *Qui intelligit omnia opera eorum*. Ex hoc vult habere, ꝙ omnes animæ in creatione ſunt æquales in ſuis naturalibus, quia omnes ſigillatim creātur a Deo. Sed, ꝙ aliquæ declinent poſtea ad bonum, hoc eſt ſingulari gratia diuinæ electionis, ut puta, quia Deus elegit ab æterno iſtam animam, & non illam.

Lib. 2. d. 18.

Auguſt.

Non ſaluatur rex per multam virtutem, & gigas non ſaluabitur in multitudine virtutis ſuæ. 495

HIc conſequenter probat per exemplum, quòd diuina electio, ſiue prouidētia eſt primum principium beatitudinis noſtræ. Et ponit exemplum primò in reprobis: ſecundò in electis: ibi. *Ecce oculi domini*, vnde in prima parte Pſalm. talem facit rationem. Nullus homo virtute propria, & naturali poteſt ſaluari temporaliter: igitur multo fortius, nec poteſt virtute propria beatificari æternaliter, cum incomparabiliter ſecundum ſit maius primo. Antecedens autem

Saluari nullus poteſt ſeipſum.

autem probatur multipliciter. Primò de
Seon. Seon rege, qui cum maximo exercitu e-
greſſus eſt obuiam filijs Iſrael, vt eos de
bellaret, qui virtute ſui exercitus nõ ſo-
lum victoriam non obtinuit, ſed ſeipsũ,
nec populum ſaluare potuit, ſed ante fi-
lios Iſrael cum populo ſuo corruit, vt
habetur Num. 21. Et quantum ad hoc di
cit. *Non ſaluatur rex per multam uirtutẽ.*
Og. Secũdum exemplum eſt de Og rege Ba
ſan, qui ſolus remanſerat de ſtirpe gigan
tium, vt habetur Deutero. 3. Hic venit
cũ omni populo ſuo, & tota virtute ſua,
vt expugnaret filios Iſrael. Et dixit Do-
minus ad Moyſen. Ne timeas illũ, q͠a in
manu tua tradidi illum, percuſſerunt igi
tur, & hunc cum omni populo ſuo, vt
habetur Num. 21. Et quantum ad hoc
dicit *Et gigas non ſaluabitur in multitudi
ne virtutis ſuæ.* Conſimiliter, & hoc intel
1. Reg. 17 ligere potes de Golia gigante, quem Da
uid adhuc puer inermis occidic.

496 *Fallax equus ad ſalutem, in abundantia
12. q. 1. autem virtutis ſuæ non ſaluabitur.*

noli. HIc ponitur tertium exemplum de
Pharaone, qui confidens in multi
tudine equorum ſuorũ, perſequutus eſt
filios Iſrael, & tamen ſeipſum, ac popu-
lum ſuum temporaliter ſaluare non po-
tuit, ſed vt habetur, Exod. 14. Ingreſſus
eſt Pharao cum curribus, & equitibus
eius in mare, & reduxit ſuper eos aquas
maris dominus. Si ergo, vt prædictis pa-
tet exemplis nullus dignitate regali, non
exercitus multitudine, non virtute cor-
poris, non virtute equorum ſe tempora
liter ſaluare poteſt, ergo multo minus
æternaliter beatificare. Ex quo relinqui
tur propoſitum, quod ſola Dei gratia, &
electio eſt primum principium fęlicita-
tis æternæ.

497 *Ecce oculi domini ſuper metuentes eum, &
14. q. 2. in eis, qui ſperant ſuper miſericordia
gloria epi eius.*
ſcopi.

COnſequenter hic ponit exemplum
de bonis, oſtendens, q᷑ omnis no-
ſtra ſalus a Deo procedit, Et duo facit.
Quia primò oſtendit cauſam noſtræ ſa-
lutis eſſe Dei miſericordiam. Secundò
ex hoc exemplo ſuo omnes allicit ad
E Dei reuerentiam, ibi. *Anima noſtra.* Oculus
Quantum ad primum ſciendum, quòd Dei du-
quanquam Deus oculos corporales non plex ſ. mi
habeat, myſticè tamen habere dicitur o- ſericor-
culos, quibus ſuos electos reſpicit. Et iſti dia, & iu
ſunt duo, ſcilicet, oculus iuſtitiæ, quo re- ſtitia.
ſpicit peccantes, ipſos puniendo tempo- Greg. 11
raliter. Alius eſt oculus miſericordiæ, mo. c. 20
quo reſpicit iuſtos, ipſos a peccatis præ-
ſeruando ſpiritualiter. Secundum enim
Grego. Deus oculos clauſos tenet quan-
do peccata hic non punit, ſed ipſos ape-
rit, quando punit. Sic enim habuit ocu-
F los ſuos ſuper Dauid, quando peccatum
eius purgauit per perſecutionem filij ſui
Abſalon, propter quod ipſe Dauid Deo
dicebat. Imperfectum meum viderunt Pſ. 138.
oculi tui, ſcilicet, ipſum puniendo. Ocu-
los autẽ miſericordiæ aperuit ſuper eũ,
ipſum ad gratiam ſuam reducendo. Ocu
li eius ad ſanctum Iſrael. Sicut enim vo-
lens aliquam rem diligenter cuſtodire
ſuper illam firmat oculos ſuos, ſic, & do-
minus oculos ſuos firmat ſuper iuſtos.
Oculi domini ſuper iuſtos, aures autem Eſa. 17.
eius in preces eorum. Etſi aliquando per
G mittat iuſtos hic temporaliter pati, to-
tum tamen eſt ad vtilitatem ipſorum, vt
ſcilicet per patientiæ meritum habeant
præmiũ maius. Et hoc eſt, quod ſubdit.
Et in eis qui ſperãt ſuper miſericordia eius Pſal. 33.
non in viribus ſuis, non in meritis ſuis,
ſed ſuper miſericordia eius. Et ad quid
oculi domini ſunt ſuper metuentes eũ,
oſtendit cum ſubdit.

Vt eruat à morte animas eorum, & alat 498
eos in fame.

H ECce apertè effectus oculorum præ
dictorum domini, nam ad hoc ocu Liberat
li iuſtitiæ ſunt ſuper metuentes eum, ip dñs iuſtos
ſos temporaliter puniendo, ad hoc, *ut
eruat à morte animas eorũ,* ſcilicet, vt iu
dicio eruãtur a morte æterna. Oculi au-
tem miſericordiæ ſunt, *ut alat eos in fa-
me*, ſcilicet, vt hic alantur ſpiritualibus
gratijs, vbi fames eſt, & virtutum pœnu-
ria, & abundantia mali. Sic enim dicit
Dominus: Serui mei comedent, &
vos eſurietis, &c. Sed quia Dominus Eſa. 65.
quandoque ſperantes in ſe liberat non
ſolum a morte æterna, ſed etiam a tem-
porali,

Digitized by Google

poſſit. Ideo hoc totum de præſenti vita pôt exponi. *ut eruat à morte animas eorum*: vbi per animam accipe vitam corporalem. Iſtud. n. ſpecialiter de Helia poteſt exponi, quem dñs eruit de manu Iezabelis, volentis eum occidere. Et conſimiliter fuit de Prophetis, quos a perſecutione Iezabelis Abdias in ſpelunca oc-
3. Reg. 18 cultauit. *Et alat eos in fame*, hoc realiter fuit de Helia; quem dñs tempore famis qñ. ſ. nõ pluit ſuper terram annis tribus, & menſibus ſex, dñs pauit coruorum miniſterio. Qm̃, vt dr̃ 3. Reg. 17. corui deferebant ei panem, & carnes mane, ſimi-
Nutrit Deus iuſtos. liter, & panem, & carnes veſperi. Et conſequenter miraculose pauit eum longo tpe apud mulierem viduam Sareptanã ex modica farinula, quantum pugillus capere pôt, vt ibidem, habetur. De Helia ergo, & prædictis prophetis, quos Abdias tpe famis pauit pane, & aqua in ſpelunca d. Pſal. *Vt eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame*, ideſt tempore famis.

499 *Anima noſtra ſuſtinet dominum, quoniam adiutor, & protector noſter eſt.*
6. q. 1. ſciſit.

CONſequentes hic omnes hortatur exemplo ſuo ad Dei reuerentiam, quaſi dicat, ſi enim, vt ex prædictis patet, principalis cauſa noſtræ ſalutis non ſunt opera, vel merita noſtra, ſed ſola Dei voluntas, & miſericordia, ideo merito patienter debemus Deum ſuſtinere, ideſt, ſuper omnia tenere etiam dum patimur aduerſa. Quod ſe facere confitetur d. *Anima noſtra ſuſtinet dominum*,
Adiutor noſter Deus. ideſt, patienter eius miſericordiam expectat. Et hoc facile eſt Quoniam adiutor & protector noſter eſt, adiutor in tribu-
Pſal. 45. lationibus, Pſ. 45. Deus noſter refugiũ, & virtus, adiutor in tribulationibus, &c. Protector autem, quia ſpiritualibus gratijs nos deſuper regit. Protector meus,
Pſal. 17. cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus. Et
Greg. 33. mo. c. 29 de iſta Dei protectione, ait Gregor. Per Pſalmiſtam dicitur, Scuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos. Scuto bonæ voluntatis nos dominus coronare perhibetur, quia quos protegens adiuuat, remunerans coronat. Et quare patienter hic debemus expectare dominum, eſt ratio,

A quia per patientiam hic habitã in aduerſitatibus ad lætitiam perueniemus æternam. Et hoc eſt, quod ſubditur.

Quia in eo lætabitur cor noſtrum, & in nomine ſancto eius ſperauimus. 500

QVaſi dicat: Etſi in præſenti tribulamur, in futuro tñ lætabitur cor noſtrum in Deo. Secundum. n menſuram tribulationis, & patientiæ, in futuro datur menſura conſolationis, & lætitiæ. Pſ. Secundũ multitudinem dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ læ- *Lætitia ſequitur tribulationem. Pſal. 93.*
B tificauerũt aĩam meam. Et quia iſta conſolatio procedit ex ſpe retributionis, iõ ſubdit. *Et in nõie ſancto eius ſperauimus.* Vbi ly, &, ſtat pro quia, q. d. Quare in eo lætabitur cor noſtrum, ratio eſt, quia ſperauimus in nomine ſancto eius. Conſequenter concludit Pſal. diuinam miſericordiam poſtulando, d.

Fiat miſericordia tua, domine, ſuper nos, quemadmodum ſperauimus in te. 501

QVaſi dicat: Per miſericordiam tuã impleatur in nobis, quod dictum eſt, ſ. vt lætamur in te. Et hoc non peri-
C mus meritis noſtris, ſed de gratia tua: ideo ſubdit. *Quemadmodum ſperauimus in te*: Spes. n. eſt certa expectatio futuræ: *Spes.* beatitudinis ex gratia Dei, & meritis ꝓueniens. Et hæc ſpes tanto amplius creſcit in iuſtis, quanto magis patiuntur aduerſa. Qm̃, vt ait Greg. Bonorum mens, ꝙ duriora patiẽter tolerat, eo æternita- *Greg. 10 mo. c. 21* tis præmia certius ſperat. Hic oritur dubium, vtrum licitè quis poſſit ſperare in *2. 2. q.* homine? Vide 2. 2. q. 17. art. 4. *17. ar. 4.*

D PSAL. XXXIII.

BEnedicam dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo. 502 *15. q. 1. reuertimini.*

ISTE Pſal. talem habet titulũ. *Pſalmus Dauid, cũ mutauit vultum ſuum, corã Abimelech, & dimiſit eum, & abijt.* Titulus iſte ſumptus eſt de hiſtoria q̃ habetur 1. Reg. 21. q cũ Dauid fugeret Saul perſecutorem ſuum, contulit ſe ad

Achis regem Geth, ſ. cuiuſdam Gentis E
Philiſtinorum vicinæ regno Iudæorum.
Simulatio licet. Et ibi latitabat, ut perſecutionem Saulis
euitaret. Fuit aūt cognitus ab aliquibus
de regno illo, a quibus ſuggeſtum eſt re
gi Geth, ꝙ illum apud ſe haberet, qui
glorioſus eſſet, & magnus in regno Iu-
dæorum, dicētes, Iſte eſt Dauid, cui cho
rum fecerunt mulieres Iſraelitæ dicen-
tes. Saul percuſſit mille, & Dauid decem
millia. Nunquid non eſt iſte Dauid Rex
terræ? Quib. auditis, Dauid timuit regē
Achis. Cum.n. pp hanc gloriam inuide-
re ei cœpiſſet Saul, & ipſum perſequi, F
valdè & cœpit timere, ne ille rex Achis,
ad quem cōfugerat, ſimiliter inuidia mo
tus ipſum perſequeretur ad mortem. Vi
dens aūt Dauid ſe in tali periculo poſi-
tū, ſimulauit ſe ſtultum, mutauit vultum
ſuum coram ipſis ad modum fatui, & ſa-
liuæ decurrebant per barbam eius, quē
cum vidiſſet rex Achis, ait ſeruis ſuis. Vi
diſtis hominem inſanum, quare adduxi-
ſtis eum ad me? An deſunt nobis furioſi,
quia introduxiſtis iſtū, ut fueret, me præ-
ſente? Dimittite illum hinc, ne ingrediať
domum meam. Et ſic tanquam fatuum G
dimiſit illum, & Dauid receſſit. Iſta hiſto
ria directè concordat titulo, nec in ali-
quo diſcordat, niſi ī hoc, ꝙ ille rex Geth,
ſm textum vocabatur Achis, & in titulo
vocatur Abimelech. Et ideo ſciendum, ꝙ
ille rex Geth duo habebat nomina vnū
erat nomen commune regni, quo omnes
reges illius regni vocabanť, & aliud erat
nomen proprium perſonale. Sicut re-
ges Romani nomine regni vocantur im-
peratores, vel Cæſares, ſed nomine per-
ſonali dicuntur Iulius, Octauianus, Ne-
ro, &c. Sic, & ille rex Geth, ad quem Da H
uid confugerat, vocabatur Achis nomi-
ne proprio, ſed nomine regnī vocaba-
tur Abimelech. Ad propoſitum ergo
quando Dauid per iſtum modum de ma
nu Achis regis, & ſeruorum eius ſe vi-
det liberatum, gratias agens Deo, fecit
hunc pſal. Et ſic apparet titulus, & cauſa
Pſalmi. Primò igitur exponenda eſt li-
tera iuxta hiſtoriam, & conſequenter
inducendus eſt ſenſus Pſalmiſtæ. Et ſic
iſte pſal. diuiditur in duas partes. Quia
Dauid primò de ſua liberatione Deo

E gratias agit, ſecundò cæteros ad bonum
faciendum inducit, ibi. *Accedite.* Prima in
duas, quia a Dauid primò ponit gratia-
rum actio, ſecundò, & ad hoc aliorū inui
tatio, ibi. *Magnificat, &c.* Dic, vt Nich. de
Ly. Quantum verò ad intellectum pſal.
ſciendum, quod Dauid Chriſtum ſignifi
cat, mutatio verò vultus ſignificat muta
tionē veteris ſacrificij in nouum. Vetus
.n. ſacrificium vultus eꝰ dicebatur, quia
fiebat in reb. apertis, & manifeſtis, ſed in
nouo ſacrificio mutauit Dauid, i. Chri-
ſtus vultum ſuum, ne cognoſceretur, qa
F corpus ſuum, & ſanguinem, ſub velamen
to panis, & vini nobis tribuit. Sed quid
per Abimelech ſignificatur, interpreta-
tur.n. Abimelech patris mei regnum, &
ſignificat Iudæos, qui erant regnum pa-
tris Chriſti, ſ. Dauid, iuxta illud Lucæ 1.
Dabit illi dñs Deus regnum Dauid pa-
tris ſui. Coram ergo Abimelech. i. coram
Iudæis Dauid. i. Chriſtus mutauit vultū
ſuum, qñ in cœna terminans ſacrificium
vetus, ſacrificium nouum, ſ. ſui corporis,
& ſanguinis inſtituit ſub velamento pa-
nis, & vini. Et attende, ꝙ in tali mutatio-
G ne vultus Chriſtus apparuit ſtultus corā
Achis, quia in ſua paſſione qñ nouum ſa
cramentum inſtituit, a Iudæis ſtultus fuit
reputatus, ſimiliter, & a Gentibus. Nos *1. Cor. 1*
prædicamus Chriſtū crucifixum, Iudæis
quidem ſcandalum, Gentibus aūt ſtulti-
tiam, & infra, verbum quidem crucis pe-
reuntibus quidem ſtultitia eſt. Sed quid
ex hoc accidit? Nam quia populus Iu-
daicus per Achis figuratus, Chriſtum in
paſſione, & mutatione vultus ſtultum re
putat, ideo Chriſtus dimiſit eum, ſ. &
abijt ad Gentes, & ſic apparet ſenſus ti-
H tuli quoad intellectū pſ. Intentio autem
pſ. eſt monere nos ad nouū ſacrificium
accedere mente veteri dimiſſo. Et ſecū
dum iſtam intentionem pſ. iſte hēt qua-
tuor partes. Quia primò de tanto ſacri-
ficio Deo gratias agit in principio. Secū
dò ad tanti ſacrificij communionē fide-
les inducit, ibi. *Accedite ad eum.* Tertiò a
quibus malis communicandus abſtinere
debet, oſtendit, ibi. *Venite filij.* Quartò
bonorum præmia, & pœnas malorum de
ſcribit, ibi. *Oculi Domini.* Prima in duas,
qā primò Chriſtus Deo gratias agit, ſe-
cundò

cũdũ alios ad hoc idẽ induxit,ibi. *Magnificate dominum*.Prima in duas , quia primò Chriſtus patrem benedicit. ſecundò modum huius benedictionis oſtẽdit ibi. *In domino* . Primò igitur dicit Chriſtus nos inſtruens,*benedicam dominum in omni tempore*.i.laudabo Deum corde,ore,& opere,& hoc in omni tempore . Non.n. per omne tempus hic notatur continuatio omnis temporis,quia mortalis homo actum uirtuoſum ſemper continuare nõ poteſt,etſi habitũ ſemper conſeruare poſſit uirtutẽ,oportet enim,quòd actus laudis,uel alterius uirtutis aliquando interrumpatur, ſaltem tempore dormitionis. Sed per omne tẽpus accipit duo genera temporum in quibus omne tempus diuiditur , ſ.tempus aduerſitatis , & tempus proſperitatis,in quorum quolibet laudãdus eſt Deus. Et conſimiliter intelligitur quod ſequit. *Semper laus eius in ore meo*, .i.in tempore aduerſitatis, & proſperitatis. Et attende,ꝙ eccleſia iſtum uerſiculum cantat in officio temporali hora ſexta, quia illa hora paſſus eſt Chriſtus , & ſol magis feruet , quia Chriſti paſſio ex feruore charitatis prodiens,& in ſacramẽto Euchariſtiæ memorata nobis maxima eſt cauſa laudandi,& benedicendi dominum.

Benedicere.

Ad uidendum aũt qualiter exemplo Chriſti nos Deũ benedicere debemus , eſt notandum , ꝙ exemplo Chriſti dominum multipliciter debemus benedicere,ſ.Benedicere per debitam mandatorum eius obſeruantiam. Benedicere per ſolidam in aduerſis mentis patientiam. Benedicere per ualidam in credendis fide adhærentiam.Benedicere per integrã ex beneficijs dando gratiam.Benedicere per inclitam noſtri cordis reuerentiam. Benedicere per feruidam proximis factã amicitiam.

Benedicimus Deũ multipliciter.

Primum patet,quoniã mãdatorum Dei plena obſeruatio manifeſtũ eſt ſignum,quòd factis,& operibus Deũ bonum dicimus,quod eſt ipſum benedicere.Vnde quòd faciendo Dei præcepta Deum benedicimus oſtendit Pſal. d.Benedictum nomen maieſtatis eius in æternum . Et quomodo ſubdit,ad populum. d.fiat.fiat.Duplicat.n. hoc uerbũ fiat, ad oſtendendum quòd illa dupliciter debemus obſeruare , ſ.corde , & opere , Vel

Præceptorũ obſeruatio.

Pſal.71.

A quòd illa obſeruatio ſe extendere debet ad omnia mãdata, tam affirmatiua , quã negatiua . Et quia Dei præcepta maximè à beatis obſeruantur in patria , hinc eſt,quòd beati ſummè benedicunt dominum,ſcilicet Angeli . Benedicite dominum omnes Angeli eius, potentes uirtute:ſequitur, facientes uerbum eius : Sic etiam , & animæ beatorum benedicunt dominum . Benedictus dominus Deus Iſrael à ſæculo, & uſque in ſæculum , & dicit omnis populus fiat, fiat:quod ad literam exponitur de populo beatorum.

Pſ.102.

Pſ.105.

B Sic , & ſuo modo omnis creatura quantumcunque inſenſibilis , benedicit Dominum,dum conſeruat præceptum Dei ſuæ naturæ inditum . Sic ſol illuminando diem,benedicit dominum , luna illuminando noctem,terra producendo fructum, &cæt. Benedicite ſol, & luna domino,benedicat terra dominum . Benedicite domino omnia opera eius.Secundum patet, quoniam patienter aduerſa à Deo inflicta portare eſt ipſum pium correctorem confiteri,& de ipſo bonum dicere . Sic Thobias in aduerſis docebat

Dan. 3. *Pſ.103.*

Aduerſorum patientia.

Thob. 13.

C Deum benedicere d.Hieruſalem,ciuitas Dei caſtigauit te dominus in operibus manuum tuarum, confitere domino , & benedic dominũ ſæculorum . Sic,& Iob. in flagellis d. Dominus dedit , dominus abſtulit,&cæt.ſit nomen domini benedictum . Sic & Chriſtus in flagellis patrem benedicebat , nos hoc facere docens ; ut oſtendit Gregor.d.Chriſtus cum appropinquaret paſſionis , accepto pane,gratias egit,& benedixit gratias itaque egit, & benedixit, qui flagella alienæ iniquitatis ſuſcepit. Et qui nihil dignum percuſ-

Iob 1.

Gregor. 2.mor.c. 31.

D ſione habuit,humiliter percuſſus benedixit.Vt hinc.ſ.oſtẽdat, quid vnuſquiſque noſtrum in flagello propriæ culpæ facere debeat,ſi ipſe æquanimiter flagella portat culpæ alienæ . Vt hinc oſtendat,quid in correctione faciat ſubditus,ſi in flagello poſitus patrem benedicit, & patri gratias filius agit æqualis.Vnde & in captiuitate, quæ aduerſitatum uidetur maxima , quilibet Deum benedicere debet. Captiui benedicamus dominum, dicentes illud. 2.Corinth.1.Benedictus Deus, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui

Iudith. 7.

conſolatur nos in omni tribulatione noſtra. Tertium patet, quia per fidem Deo adhærere eſt ipſum uerum Deum credere, & per conſequens de ipſo bonum dicere. Vnde habentes intellectum fide illuſtratum, benedicunt Deum, dicentes.

Fides credendorū.

Pſal. 15.

Benedicam dñm, qui tribuit mihi intellectum. Et ſic per fidem benedicentes dominum, confitemur multa, ſ. maieſtatis eius vnitatem. Pſal. Benedictum nomen maieſtatis eius in æternum. Confitemur perſonarum trinitatem. d. Benedicat nos Deus noſter, benedicat nos Deus. Et in ſpeciali confitemur perſonam patris. Benedictus Deus, & pater dñi noſtri Ieſu Chriſti, &c. Cõfitemur perſonam filij. d. Benedictus, qui venit in nomine domini, Oſanna filio Dauid. Confitemur perſonam ſpiritusſancti. Vide arcum, & benedic, qui fecit illum. Arcus .n. dicitur filius Dei incarnatus, cuius incarnatio ſingulariter attribuitur ſpirituiſancto, & ſic benedicere, qui fecit illum, eſt benedicere ſpiritumſanctum. Quartum patet, quia cognoſcere Dei beneficia, & ei gratias agere, eſt de Deo bonum dicere. Et ſic pro multis beneficijs dominũ tenemur benedicere, ſ. Primò pro beneficio creationis, quia nos de nihilo creauit mirabiliter. Benedictus dominus Deus Iſrael, qui facit mirabilia ſolus. Secundò pro beneficio redemptionis. Benedictus dominus Deus Iſrael, qui viſitauit, & fecit redemptionem plebis ſuæ. Tertio pro beneficio conſeruationis, quia creatos in vita conſeruat. Nos qui viuimus benedicimus domino. Quartò pro beneficio educationis, quia nos creatos ſua gratia reficit, & ſatiat. Deut. 8. Cum comederis, & ſatiatus fueris, benedicas domino Deo tuo. Vnde, ſemper in gratiarum actione poſt menſam, dicitur iſte verſiculus. *Benedicam dominum*, &c. Quintò pro beneficio expectationis, quia peccantes expectat ad pœnitentiam. Iob. 29. Benedictio perituri veniebat ſuper me. Sextò pro beneficio roborationis, quia nos contra dæmones fortificat, & docet pugnare. Pſal. Benedictus dominus Deus meus, qui docet manus meas ad prælium, &c. Septimò pro beneficio retributionis, quia æterna præmia nobis præparat. Pſal. Benedicentes ei hæreditabunt terram. Vnde, & generaliter pro omnibus beneficijs Deum benedicere debemus: vnde Eccl. 32. Super his omnibus benedicite dominum, qui fecit te, & inebriauit te ab omnibus bonis ſuis. Quintum patet, quia laudare aliquem eſt de ipſo bonum dicere. Et ideo ſm quòd diuerſis modis Deũ laudamus, diuerſis etiam modis ipſum benedicimus. Vnde benedicimus Deum voluntate. Omni tempore benedic dominum, & pete ab eo, &c. Corde, Benedic, anima mea, domino, & omnia quæ intra me ſunt, &c. Opere, In eccleſijs benedicite Deo domino, ſ. per bona exempla. Ideo benedicite dominum oẽs ſerui domini, qui ſtatis in domo dñi, &c. Ideo benedicentes dominũ, exaltate eum quãtum poteſtis, maior eſt enim omni laude. Sextum patet, quoniam proximum debitè diligere eſt de Deo bonum dicere, qui hoc præcepit. Vnde, & ipſa proximorum amicitia, & ad ipſos miſeratio, quædam benedictio dr: vnde de miſericordibus d. Apoſtolus: Qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus, & metet. Benedicite, filij hominum, domino, laudate, & ſuperexaltate eum in ſæcula. Quæ omnia exẽplo Chriſti quilibet noſtrum conſiderans, cum Chriſto debet dicere. *Benedicam dominum in omni tempore, ſemper laus eius in ore meo.*

Pſal. 66

2. Pet. 1

Mat. 21

Eccl. 43

Gratiarū actio beneficiorum.

Pſal. 71.

Luc. 1.

Pſ. 113.

Pſ. 134.

E

Laudare Deum.

Thob. 4.

Pſ. 102.

F

Eccl. 43.

Proximi dilectio.

G

2. Cor. 9.

Dilectio.

In domino laudabitur anima mea, audiant manſueti, & lætentur. 502

HIc conſequenter oſtendit modum, quo Deus benedicitur, qui eſt nõ propriam gloriam quærere, ſed Dei, non laudem propriam, ſed Dei. Sicut .n. bonus filius de bona fama, vel laude patris gloriatur, & propriam laudem, ſi quam habeat, patri refert, ſic, & Chriſtus: vnde dicit. *In domino laudabitur anima mea*, quia ipſe non propriam laudẽ, ſed patris quærebat. Vnde dicit. Ego gloriam meã non quero. Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt. Si ergo quæras, quid eſt gloriari in Deo, vel laudari: audi Originẽ ſuper Ioannem d. Nullus enim laudans, vel honorans quicquam ex ijs, quæ non laudantur, vel honorantur à Deo, honorat

Benedicere Deū ꝓpria gloria Dei.

H

Ioan. 8.

Origenes

rat Deũ, nec laudatur in domino. Qui A ergo laudat peccatorem, diuitias, vel mũdi honores, in dño non laudatur. Sed dices nunquid quandoq; licet de bonis operibus laudem quærere? Reſpondeo, q̃ non, vt ibi finis laudis ponatur. Sed benè, vt laus ad Deum, vel ad vtilitatem animarum referatur. Vnde aliud eſt de propria laude lætari, aliud de fructu laudis, vt oſtendit Greg. dicens. Quiſquis .n. de fama ſuæ laudis lætatur, auctori ſe præfert, cuius dono, vt benè operetur, percipit, & tñ in eius munere de gratia ſuæ laudis hilareſcit. Deſpecto .n. honore con B ditoris ſemetipſum plus amare conuincitur, cuius præconijs lætatur. Quamuis nonnunquam, & ſancti viri de bona ſua opinione gaudent, ſed cum per hanc proficere audientes penſant, nec iam de opinione ſua, ſed de proximorum gaudent vtilitate, quia aliud eſt, fauores quærere, & aliud profectibus exultare. Qua in re neceſſe eſt, vt cum audientium vtilitati non proficit, mentem noſtram fama laudis non eleuet, ſed fatiget. Cum .n. humanæ linguæ atteſtatione laudamur occulta pulſatione requirimur, quid de nobis ipſis ſentiamus, vt in hoc humiles p̃maneamus. Superba etenim mens etiam cum de ſe falſa bona dñr, exulta, quia nõ apud Deum, qualiter viuat, ſed apud homines, qualiter innoteſcat, excogitat. Iudicium .n. omnipotentis Dei deſpiciens, & ſolummodo hominum quærens inter auditas laudes attollitur, & quia hoc ſolum quæſierat, de brauio operis lætatur. At contra, ſi cor veraciter humile eſt, bona, quæ de ſe audit, aut minimè recognoſcit. & quaſi falſa dicantur, metuit. Aut ſi ea adeſſe ſibi veraciter ſcit, eo ipſo formidat, ne ab æterna retributione ſint perdita, quæ hic conſiderat hominibus diuulgata, pauetq; vehementer, ne ſpes futuri muneris in mercedem permutetur tranſitorij fauoris. Qua ex re agitur, vt electorum animus, magno laudum ſuarum igne crucietur, &c. Ex quibus concluditur, quòd ſolum domino laudari debemus non in nobis, vt Dei laudes, non noſtras quæramus. Stultum eſt enim rem magni pretij pro tranſitoria laude permutare: vnde Greg d. Ma-

Quæſtio. An gloriam de operibus ſuis quis liciteq; re poſſit.

Laudari Greg. 22 mor. c. 9

Greg. 3. mo. c. 28

gna quippe eſt vecordia, laborioſa agere, & aure laudi inhiare, forti opere præceptis cęleſtibus inſeruire, ſed terrenæ retributionis præmium quærere. Vt .n. ita dixerim, qui pro virtute, quam agit humanum fauorem deſiderat, rem magni meriti vili precio venalem portat. Vñ cęli regnum mereri potuit, inde nummum tranſitoriæ laudis quærit. Vili ergo precio opus vendit, qui magna impẽdit, ſed minima recipit. Qđ contra ait Chriſtus. *In dño laudabitur anima mea.* Quia ergo oĩs in ſeipſo laudari cupiẽs ipſo facto ſuperb. conuincit̃, conſequens eſt, vt ſolum humiles in dño laudentur Et hoc eſt, q̃ ſubdit. *Audiãt manſueti, & lætentur.* Hoc referre poterat ad Apoſtolos, & ſucceſſores ipſorũ in fide, de quibus dr̃ Pſ. Manſueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis, ſ. æternæ, & non laudis tranſitoriæ. *Pſal. 36*

Magnificate dominum mecum, & exaltemus nomen eius in id ipſum. 503

Hic ſuo exemplo Chriſtus alios ad Dei laudem inducit. Magnum .n. C componitur cum facio, facis, & dr̃ magnifico, cas, quod eſt magnũ facere aliquẽ, exaltare, & collaudare. Sic ergo dñm magnificat, qui ipſum exaltat, & laudat, vt magnum illum eſſe oſtendat. Sic, & Beata Maria dicebat: Magnificat anima mea dñm. Ad quod declarãdum ibidem Origenes mouet quæſtionem, dicens. Si aũt dominus, nec augmentum, nec detrimẽtum recipere poteſt, quid eſt quod ait Maria. Magnificat anima mea dominum? Et reſpondet, ſed ſi conſidero dominum ſaluatorem imaginem eſſe inuiſi- D bilis Dei, & animam meam factam ad imaginem eius, vt ſit imago imaginis, tunc videbo, quoniam in exemplo eorum, qui ſolent imagines pingere, quando magnifica uero animam meam opere, cogitatione, ſermone, tunc imago Dei grandis efficitur, & ipſe dominus, cuius imago eſt, in anima mea magnificatur. Et ideo modum huius magnificationis, qui eſt in domino laudari, ſubdit dicens. Et exultauit ſpiritus meus in Deo, &c. Ad hoc ergo opu, ſnos Chrs inuitans, ait: *Magnificate dominum mecũ*, id. eſt,

Magnificare Deum.

Luc. 1.

eſt,ipſum in cordibus ueſtris facite magnum, quia quanto merita ſunt maiora, Deus non in ſe, ſed in nobis grandeſcit. Sic.n.dr̄ Pſal 68. Laudabo nomen domini cum cantico, & magnificabo eũ in laude. Et ideo modũ iſtius magnificationis ſubdit.d. *Et exaltemus nomen eius in idipſum*.i. ut omnis noſtra lętitia,uel exaltatio in ipſum terminetur, & non ſit propter nos,ſed pp ipſum. Vel *in idipſum*,i. in unum,ut ab omnibus miſericordia fiat,una ſit uoluntas, unũ cor:ſicut in Actibus Apoſtolorum dicitur, quod credentium erat cor unum,& anima una Vt aũt ad hoc alios magis alliciat, oſtendit, ꝙ ſibi ex hoc,quod ſolum in domino laudabatur, euenerunt:unde ſubdit.

304 *Exquiſiui dominum, & exaudiuit me,& ex omnib.tribulationib.meis eripuit me.*

Exquirere. Deum. QVæro enim componitur cum ex, & ſit exquiro,ris,i.ualdè, & deſideranter quærere. Et aduerte, ꝙ Chriſtus nobis exẽplum dans orandi; d. *Exquiſiui dominum*. Et non dicit,quid exquiſierit à domino, ad denotãdum,ꝙ in oratione ſolum Deum quærere debemus, ut.ſ. ſanctificetur in nobis, & eius impleatur uoluntas,& nihil in particulari, quia multoties credimus quærere utilia,& illa nobis noxia ſunt. Et ſic nos ꝗrere Chriſtus dicebat. Matth. 6. Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiã eius, &c. i. quærite regnũ Dei, ut per ipſum iuſti ſitis. Iſtius opinio eſt, quod ſingularia à Deo non debemus quærere, ſed ſolum bona in uniuerſali. Fuerunt etiam antiqui Philoſophi, ut de Socrate narrat Valerius, d. Socrates humanæ ſapientiæ quaſi quoddam tereſtre oraculum, nihil ultra petendum à dijs immortalibus arbitrabatur, quam quòd bona tribuerent, quia hi ſciunt, quid unicuique ſit vtile. Nos autem plerunque id uolũtate expetimus,quod non impetraſſe melius foret. Qualiter.n ut denſiſſimis tenebris inuoluta mortalium mens in quam latè patentem errorem cæcas precationes tuas ſpargis? Diuitias appetis, quæ multis exitio fuerunt, honores concupiſcis, qui quam plures peſſundederunt, Re-

Oratio. Quærere nihil debemus in particulari.

Valerius li.7.c.2.

E gna tecum ipſe uoluis, quorũ exitus ſæpenumero miſerabiles cernuntur. Splendidis coniugijs inijcis manus:hæc autem ſicut aliquando illuſtrant,ita nonnunquã domus funditus euertunt. Deſine igitur ſtulta futuris malorum tuorum cauſis, quaſi fœliciſſimis rebus inhiare. Et te totum cœleſti arbitrio permitte, quia qui tribuere bona ex facili ſolent, etiam eligere aptiſſimè poſſunt. Sic igitur, & nũc conformiter Chriſtus,nihil in particulari exquiſiuiſſe ſe dicit,ſed ſolum Deũ,i. Dei uoluntatem dicit. Non quod ego

F uolo,ſed quod tu. Dicit ergo, *exquiſiui dominum, & exaudiuit me*, per quod patet *Matth. 26.* quòd qui non auditur, ipſum dominum non exquiſiuit. *Et ex omnibus tribulationibus meis eripuit me*. Multis.n.tribulationibus Chriſtus homo ante reſurrectionem fuit circundatus, quia diffamatus,prodictus,captus,ligatus,ſpinis coronatus,illuſus,flagellatus,& crucifixus, ut merito diceret. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem. Et ex omnibus per patrem fuit liberatus,quando per reſurrectionem immortalis fuit factus. Sic n.ſi-

Tribulationes Chriſti.

Matth. 26.

Pſal. 90

G bi promiſerat pater,d. Clamauit ad me, & ego exaudiam eum, cum ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum, &c. Sed hic ex dictis oritur dubium. ſ. utrum in oratione aliquid in particulari licitè poſtulari poſſit à Deo. Et uidetur, ꝙ non per inducta ſuperius ex uerbis præſentis verſiculi, & ex dictis Socratis. Preterea, nullus debet à Deo orando petere,quod neſcit eſſe petẽdum. Sed quid ſit à Deo petendum neſcimus, quoniam vt dicit Rom. 8. Quid oremus,ſicut oportet, neſcimus,qui aũt petit,quod neſcit, exau-

Quæſtio

H diri non meretur,unde Iac. 4. dicitur: Petitis,& non accipitis, eo quòd male petatis. Præterea, petere aliquid determinate à Deo, eſt uelle inclinare uoluntatem Dei ad ſuam propriam, ſed hoc non licet, quia noſtram uoluntatem uolũtati eius cõformare debemus,& nõ econuerſo. Ad oppoſitum patet,quia dñs multa determinate docuit diſcipulos orando petere, ut patet in oratione Dominica, in qua ſeptem petitiones determinatæ continentur. Reſpondeo, ꝙ quædã ſunt bona, quibus homo malè poteſt uti, & *Reſpon.*

malum

malum exitum poſſunt habere, ut ſunt A diuitiæ, honores, coniugia, filiorum generatio, dignitates, & ſtatus: de quib. Socrates ſuperius exēplificat. Et de talibus nihil determinatè eſt petendum. quia an nobis expediant, ignoramus. Alia autem ſunt bona, quibus nō contingit malè uti, ut ſunt uirtutes, uoluntatis diuinæ obſeruatio, &c. quæ directè ad beatitudinē ordinātur, quæ malum finem de ſe habere non poſſunt. Et talia determinatè à Deo orando poſſunt poſtulari. Ex iſtis patet ad q̄onem. Ad primum ergo dicitur, ꝙ B licet homo ex ſe ſcire non poſſit, quid ſit petendum de primis bonis, poteſt tamen ſcire de ſecundis. Etiam quandoque de primis bonis ſpiritus, quandoque nobis per ſancta deſideria inſpirat, & docet, quid ſit petendum. Ad ſm dicendū, ꝙ cū petimus aliqua, q̄ pertinēt ad nſam ſalutem, tunc cōformamus voluntatē noſtrā voluntati diuinæ, dicitur. n. 1. Timo. 2. ꝙ vult omnes homines ſaluos fieri, &c.

505 *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies veſtra non confundentur.*

Euchariſtia.

Conſequenter hic ad noui ſacrificij communionē Chriſtus fideles inducit. Et vt ad hoc nos magis alliciat, iſtud ſacrificiū multiplicem oſtendit cōtinere virtutem. Et diuiditur in tres partes, ſm, ꝙ triplicem virtutem in ipſo cōtineri oſtendit. Primo hic eſt fides, quæ mentem illuminat: ſecundo hic eſt ſpes, quæ mentem ad Deum eleuat, ibi. *Guſtate.* tertiò hic eſt charitas, quæ mentem impinguat, ibi. *Timete.* Quantum ad primum notandum, ꝙ fides multiplicē habet effectum: quoniā fides primo de credendis mentem habet illuminare: ſecundò poſtulata facit impetrare, ibi. *Iſte pauper.* tertiò à periculis habet liberare, ibi. *Immittet.* Primo ergo fides habet illuminare intellectum, quia, quod in lumine naturali videri non poteſt, per fidem apprehendit, quoniam fides eſt quoddam lumen animæ docens, quæ natura docere nequit, vt puta Deum vnum in eſſentia, trinum in perſonis, verbum caro factum, virginem peperiſſe, & huiuſmodi. In quibus humanæ mentis acies inualida ſi gl non pōt; niſi per fidem illuminetur.

Multiplex fidei effectus:

Vnde gl. ſuper illo verbo: Lucerna corporis tui eſt oculus tuus: dicit, fides eſt ſpiritualis lux mentis ſiue oculus. In iſto aūt nouo ſacrificio fides continetur, quia hic vnum vr, & aliud creditur, quia videntur ſpecies panis, & vini, & creditur verum eſſe corpus, & ſanguis Ieſu Chriſti. Vñ, & in ſpeciali hoc ſacrm dr myſteriū fidei. Matth. 26. Si ergo fides hēt illuminare, & iſtud ſacrm eſt fidei, ſequit, ꝙ iſto ſacro illuminamur. Et hoc eſt, quod dicit. *Accedite ad eum, & illuminamini.* vnde ait glo. Accedite ad eum fide inhærendo, & duobus pedibus geminæ charitatis currendo, *& illuminamini* ipſum percipiendo. Ne ſitis ſicut Iudæi cæci, qui de crucifixo tenebrati ſunt, nos aūt manducando crucifixum, & bibendo eius ſanguinem illuminamur. Quo facto *facies veſtræ non confundentur*, ſ. in futuro iudicio, i. nō fruſtrabuntur mercede: deceptiōn. confundentur, vos aūt impetrabitis. Vel *non confundentur*, ſicut facies illorum Iudæorum incredulorū, qui cum audiſſent Chriſtū eis daturum carnem ſuam ad manducandum, dixerunt. Durus eſt hic ſermo, & C confuſi retro abierunt. Qui aūt fidem in hoc ſacro habet, non confundetur. Dicat ergo Chriſtus. Accedite ad eum, & illuminamini. Vnde qualiter ad iſtud ſacrm ſit accedēdum, notat Sapiens, Eccl. 32 d. Ante grandinem præibit coruſcatio, & ante verecundiam præibit gratia, & pro reuerētia accedet tibi bona gratia. Quid enim per coruſcationem, quæ luminoſa quidem eſt, ſed breuis, & tranſitoria, niſi peccati delectatio intelligitur; quæ ad momentum apparet lucida, ſed ſubitò tranſit? quia, Laus impiorum breuis, Iob D 20. Sed grando quæ hanc ſequitur coruſcationem, eſt pœnæ peccato debitæ grauitas, ante grandinem enim præcedit coruſcatio, quia culpa pœnam præcedit, & ante verecundiam præibit gratia. Quid enim verecundia, niſi æterna confuſio ſignificatur, quam præcedit gratia, quia ad illam conſiderandam vt timeatur nos diuina gratia inducit. Et pro reuerentia accedit tibi bona gratia. Ille enim ſolum ad ſacrificium altaris habet reuerētiam, qui cum puritatè mentis ad illud accedit, & tali multa gratia confertur. Volt

Mat. 6.

Ioan. 6.

Accedere ad Euchariſtiam.

Digitized by Google

ergo ex iſtis Sapiens dicere, quod acceſ- E
ſurus ad ſacramentum tria habet conſide
rare. Primo, quam dura ſit pœna, quæ ad
breuem peccati delectationem ſequitur,
cum dicit, ante grandinem præibit coru-
ſcatio. Secundo, qualis erit verecundia, &
confuſio damnationis æternæ, ideo po-
ſtulare debet gratiam, per quam iſta fu-
gere poſſit, cum dicit. Et ante verecun-
diam præibit gratia. Tertio quanta con-
fertur gratia purè, & debite accedentib.
ad ſacramẽtum altaris, cum dicit. Et pro
reuerentia accedet tibi bona gratia. De
iſto ergo acceſſu, quo ſacerdotes mundi
ad altare accedere debent, dicit Exo. 30.
Lauabunt Aaron, & filij eius pedes, ac
manus, quando acceſſuri ſunt ad altare.
Per pedes intellige affectiones, & opera
per manus. Quæ verba exponens Beda
dicit. Illud quoque hic præcipitur, vt, qui
ſacramenta domini participant, actus
ſuos, & cogitationes prius diſcutiant, &
compunctionis lachrymis abluant, vt ſe-
curi ad altare Domini accedere poſſint.
Scientes illud Apoſtoli, quòd, qui man-
ducat, & bibit indignè, iudicium ſibi mã-
ducat, & bibit, & ideo dicitur. Sacerdo-
tes, qui accedunt ad altare, ſanctificẽtur,
Exo. 19 ne percutiam eos. Sed quam irreueren-
Nota totum. ter multi ſacerdotes hodie ad altare
Chriſti accedant, deplorans Hugo ſic di-
Hugo in de. 12. abuſionibus mundi. cit, Sunt multi in ſæculo, qui non ſolum
vani, & curioſi, ſed etiam cũ ambitione,
non cum deuotione, accedunt ad mẽſam
Chriſti, qui etiam non accederent, niſi ſe
inde aliquid lucraturos ſperarent. Sed
acceſſit ad Ieſum Petrus, acceſſit, & Iu-
das, acceſſerunt diſcipuli, acceſſerunt, &
milites crucifigentes eum. Accedunt, &
quotidie ad corpus Chriſti etiã peruerſi
ſacerdotes, qui ea, quæ offeruntur ad mẽ
ſam Chriſti, ipſi offerunt ad menſam dia
boli, in illa Deum inuocant, in iſta periu-
rant. Non.n. orationibus, ſed luſibus va-
Clericorum vanitas. cant, & exultant. Legem Dñi nec ſciunt,
nec diſcere volunt, vacantes otio, comeſ-
ſationibus, & ebrietatibus ſtudent. Terre
nis inhiãt, terrena ſapiunt, aſſidui in pla
teis, in eccleſia rari. Tardi ad inueſtigan-
dum culpam peccatoris, ſed prompti ad
inquirenda veſtigia leporis, velociores ad
conuocandum canes, q̃ ad pauperes con-
gregandos. Libentius panem cani porri-
gunt, quam pauperi, plures ſeruiũt eis ad
menſam, ad miſſam nullus. Famulos, & fa
mulas habere volunt, ſed clericos habere
non poſſunt, quia nolunt. Hi ſunt, quorũ
thalamus ornatior eſt eccleſia, menſa pa-
ratior altari, ſciphus calice pretioſior,
equus carior miſſali, cappa caſula pul-
chrior, camiſia delicatior alba. Ecce quõ
obſcuratum eſt aurum fuligine peccato-
rum, mutatus eſt color optimus decoris,
& ſanctitatis in fœditatem vitiorum. La-
pides ſanctuarij diſperſis ſunt in capite
F omnium platearum. Ecce iam pœnè nul-
la eſt vitæ ſæcularis actio q̃ hodie cleri-
ci nõ adminiſtrent, nulla mundi negotia
in quibus miniſtri altaris non ſe occupẽt,
nulla rerum improbitas, in qua monacha
lis non ſe implicet ordo, nolentes aduer-
te quod dr̃. Oĩs, qui habuerit maculam, *Leu. 21.*
nõ accedet offerre hoſtias dño Deo ſuo:
quibus loquitur Pſ. d. O vos ſacerdotes,
corde mũdo *accedite ad eum, & illumina
mini, & facies veſtra non confundentur.*

Iſte pauper clamauit, & dominus exaudi- 506
G *uit eum, & ex omnibus tribulationibus
eius ſaluauit eum.*

SEcundo fides poſtulata facit impetra- *Fides facit exaudiri.*
re. Et hoc multis exemplis oſtendit
Apoſtolus ad Heb. 11 d. Fide Sara ſteri-
lis virtutem in conceptione ſeminis acce *Euchariſtia.*
pit, fide muri Hierico corruerũt, &c. fide
cæci ſunt illuminati. Secundũ fidẽ veſtrã *Matt. 9.*
fiat vobis, & illuminati ſunt. Fide filia *Mat. 15*
Chananeæ à dæmonio fuit liberata, vñ, *Mar. 11*
& Mar. 11. ait ſaluator. Amen dico vobis,
quicquid credentes petitis, credite quia
H accipietis, & fiet vobis. Si ergo fides facit *Sacramẽta.*
poſtulata impetrare, & iſtud ſacr̃m eſt
myſteriũ fidei, cõſequẽs eſt, q̃ virtute hu
ius ſacri optata impetrentur. Et hoc hic
notans Pſal. dicit. *Iſte pauper clamauit,
& dominus exaudiuit eum*. Et loquitur
Chriſtus de ſeipſo, dicẽs. *Iſte pauper*, quĩ
fuit verus pauper per humilitatem, ve-
rus pauper per carentiam bonorum tẽ-
poralium. Qui (ſecundum Apoſtolum) *2. Cor. 8*
cum eſſet diues, pro nobis egenus factus
eſt, vt ſua paupertate nos diuites faceret. *Oratio*
Clamauit enim Chriſtus tempore ſuæ *Chriſti.*
paſſio-

paſſionis duo petens:ſ.gloriā reſurrectio- A
nis,& mortalitatis amotionē, ut oſtensū
Pſal.29 fuit Pſal.29.Ad te,domine , clamabo,&
ad Deum meū deprecabor. Et in omni-
bus fuit exauditus . Et hoc eſt,quod de
Heb.5. iſto paupere Chriſto,ait Apoſtolus Qui
in diebus carnis ſuæ preces, ſupplicatio-
nesq́ue ad eum,qui poſſet illum à mor-
te ſaluum facere,cū clamore ualido,& la
chrymis offerens, exauditus eſt pro ſua
reuerentia . Per hoc.n.vult oſtendere,ꝙ
qui per iſtud ſacramentum vult à Deo
exaudiri, cum paupertate ſpiritus ad il-
lud debet accedere, quoniam ut ait glo. B
hic oſtenditur quis meretur exaudiri,il-
le.ſ.qui fuerit pauper ſpiritu, quia diues
Paupertas multiplex. ſpiritu non auditur. Ad hoc aūt declarā
dum,nota,ꝙ triplex eſt paupertas,ſ.pau
pertas egeſtatis quæ eſt miſerabilis , &
inuoluntaria . Paupertas uanitatis , quæ
eſt uituperabilis,& fugienda. Paupertas
honeſtatis , quæ eſt commendabilis , &
meritoria.Primam ſuſtinent inuolunta-
riè pauperes neceſſarij , quorū infinitus
eſt numerus,qui libenter haberent diui-
tias,ſi poſſent. Iſti accuſant Deū de par-
tialitate,proximum de tenacitate,fortu- C
nam de infidelitate.Et licet tales ſint ui-
tioſi,pium eſt tn̄ illorum neceſſitati ſub-
Pſal.40 uenire.Beatus, qui intelligit ſuper ege-
num,& pauperē, unde miſeria aſpicit n-
da eſt,non perſona. Qui indigno pecca-
tori dat,nō det,quia peccator eſt,ſed q̄a
homo eſt,non peccatorē, ſed iuſtum nu-
trit,quia nō delictū, ſed naturam paſcit,
quæ tota eſt Dei creatura . Secunda eſt
paupertas Philoſophorū , quia ad gloriā
mundi lapides pretioſos frangebant.Ta-
les ſunt hypocritæ , qui ꝑꝑ mundi glo-
riā diuitias ſpernūt , & pauperes ſe eſſe D
ꝑꝑ Deū ſimulant, Iſti faciliter cognoſcū
tur,ſi aliquando ab alijs corrigantur, q̄a
correctiones ſufferre non poſſunt . Qui
aūt pauper eſt correctionem non ſuſti-
Prou.13 net.Tertia eſt paupertas aſſumpta uolū-
tariè propter Chriſtum,de qua Auguſt.
in de eccleſiaſticis dogmatibus , Bonum
eſt facultates cum diſpenſatione eroga-
re,ſed melius pro intentione ſequēdi do
minum Iſrael donare , & abſolutum ab
omni ſolicitudine cum Chriſto egere .
Matt.5. Et de iſta paupertate dicitur.Beati pau-
A peres ſpiritu,&c. Et nota,ꝙ iſta pauper-
tate diues pōt eſſe pauper,& pauper pōt
eſſe diues, qui.ſ.amorem in diuitijs non
ponit , ſed illas totaliter refert ad Deū.
Et tales pauperes exaudiuntur à Deo .
Vnde hic dr̄ . *Iſte pauper clamauit* , &c.

Immittet Angelus domini in circuitu ti- 507
mentium eum,& eripiet eos.

Tertio, fides à periculis habet libe- *Fides liberat.*
rare. In cuius ſignum defectus fi-
dei Petrum in periculo ſubmerſionis po
ſuit in mari quando ad Ieſum ambulans
B ſupra mare uoluit accedere, ꝑꝑ qđ ei di
xit Chriſtus.Modicæ fidei,quare dubita- *Mat.14*
ſti ? Si ergo fides à periculis liberat , &
iſtud eſt ſacr̄m fidei,ſequitur conformi-
ter, ꝙ iſtud ſacramentum à periculis li-
berat.Et hoc eſt,quod hic per iſtud ſacra *Angelus*
mentum dicit. *Immitet Angelus domini*,
&c.Sed aliqui codices habent . *Immitet*
Angelum dominus, ſed ut dicit Magiſt.in
glo. illi ſunt falſi,quia dicit uerus textus.
Immittet Angelus domini . Quis autem
proprius uocatur Angelus domini , quā
ipſe Chriſtus ? quia Angelus idē eſt, qđ
C miſſus . Quis aūt proprius dr̄ miſſus q̄
Chriſtus,quē pater ſantificauit , & miſit *Ioan.10*
in mundum ? Et de iſto Angelo Chriſto
ad literam dr̄ Malac. 3. Ecce ego mitto
Angelum meū, &c. Sequitur . Et ſtatim
uenit ad templum ſuū dominator,quem
uos quæritis,& Angelus teſtamēti, quē
uos vultis. Ille ergo Angelus Chriſtus in *Angelus dicitur Chriſtus*
iſto ſacr̄o imittit in circuitu timentium
eū.Sed quid immittit? Certè gratiā ſuā,
qua per iſtud ſacr̄m ſuos munit fide-
les, quia in nullo ſacramēto amplior gra
tia datur digne ſumētibus quam in iſto.
D Vnde,& hoc ſacr̄m Euchariſtia dicitur,id *Euchariſtia.*
eſt, bona gratia , quia in hoc ſacramento
non modo eſt augmentum uirtutis , &
gratiæ,ſed ille totus ſumitur, q eſt fons,
& origo totius uirtutis, & gratiæ , ut ait
Magiſter . Vel aliter Angelus Domini, *Mag.lib.4.di.8.*
ſcilicet Chriſtus, qui in iſto realiter con
tinetur ſacramento . *Immittet in circuitu*
timentium eum ad eos de periculis eruē
dum, qui immittit alios , ſcilicet , An-
gelos tanquam Angelorū dominus . Sic *Gen.19.*
enim miſit Angelos, qui liberarūt Loth
de Sodomis , Immiſit Angelos , qui li- *Dan.3.*
bera-

berauerunt tres pueros de camino ignis;
Dan. 6. vbi Angelus domini deſcendit cum Aza-
ria,& ſocijs eius in fornacem, & excuſſit
flammam ignis de fornace,&c. Similiter
Iudith 13. miſit Angelum, qui liberauit Danielem
de lacu leonum. Immiſit Angelum,qui
liberauit Iudith ab Holofernis concupi-
ſcentia,vnde ipſa ait. Viuit dominus, quoniam
cuſtodiuit me Angelus eius, & non per-
miſit me ancillã ſuam inquinari,&c. Im-
miſit Angelum,qui liberauit Petrum de
Act. 13. manu Herodis,&c. Nunc ſcio verè,quia
miſit dominus Angelũ ſuum, & eripuit
me de manu Herodis,&c. Vel aliter An-
gelus domini.ſ. Chriſtus in iſto ſacramen
to,vt nos ab oĩ eruat periculo, immittit,
Greg. de conſ. d. 2 .ſ. Angelos, teſte Greg. in homi. & habet
de conſe.d.2.quid ſit ſanguis.d. Quis.n.
fidelium habere dubiũ poſſit: in ipſa im-
molationis hora ad ſacerdotis vocem cę
los aperiri? In illo Ieſu Chriſti myſterio,
choros Angelorum adeſſe, ſumma imis
ſociari,& vnum ex viſibilibus,ac inuiſibi
libus fieri? Et notans hic Pſal. de Chriſto
dicit, ꝙ in iſto ſacramento Angelus domi
ni *immittit*.ſ. Angelorum choros in ho-
ra conſecrationis. *In circuitu timentium
eum*,ſ. timore filiali. *Et eripiet eos* ab om-
nibus.ſ. periculis: quoniam, vt dicitur
Pſal. 90. Angelis ſuis Deus mandauit de
te,vt cuſtodiant te,&c.

507 *Guſtate,& videte, quoniam ſuauis eſt do-
minus: beatus vir, qui ſperat in eo.*

3.q.9. teſtes.

Euchariſtia cõtinet ſpem

HIc conſequenter oſtendit, ꝙ in iſto
ſacramento eſt ſpes, quæ menté
ad Deum eleuat. Quoniam omnibus debitè
ſperantibus in ipſum,ſuauis eſt Chriſtus:
quoniam talibus vitam tribuit ſempiternam.
Vnde Mag. in gl. ait: *Guſtate*,&c. Ideſt nõ
ſolum ad iſtud ſacramentum fide debetis
accedere,vt illuminemini, ſed etiam gu-
ſtare, ideſt, manducate carnem meam, &
bibite ſanguinem meum,& tunc videbi-
tis, *quoniam ſuauis eſt dominus*,i. dulcis iſte ci-
bus,quia ſcilicet eſt vita ſumenti pellens
omnes moleſtias,etſi non in præſenti,ta-
men in futuro. Et hoc eſt,quod ſubdit.
Quia beatus vir, qui ſperat in eo. In eo,ſci
licet,quod guſtat. Miſer enim eſt,qui in
ſeipſo, vel in alijs hominibus ſperat, qui

E nec ſeipſos iuuare poſſunt. Sed qui ſpe-
rat in eo iam beatus eſt, qui eum iam ha
bet in ſpe,qui eſt omne bonum. Sed cum *Sacerdotis qualis puritas eſſe debet.*
quanta puritate hoc ſacrm̃ ſit guſtandũ,
qui eius ſuauitatem cupit uidere, oſten
dit Petrus Damia. ſuper illo verbo. 1. Co
rint 6.d. Qui adhæret meretrici,vnũ cor *1.Cor.6.*
pus efficitur,&c.d. Cur,ò tu ſacerdos,q
ſacramenta habes dare, hoc eſt ſacrificiũ
debes offerre, teipſum prius maligno ſpi
ritu non vereris victimam immolare?
Fornicans.n. à membris Chriſti abſcõde
ris,& corpus meretricis efficeris,Apoſto
F lo atteſtante,qui ait. Qui adhæret mere
trici,&c. Quid tibi cum corpore Chriſti,
qui per carnis illecebroſæ luxuriã,mem
brum factus eſt Antichriſti? Quæ.n. ſocie
tas lucis ad tenebras? Si.n. redemptor no
ſter tantopere dilexit floridi pudoris in-
tegritatem,vt nõ modo de virgineo vte
ro naſceretur, ſed etiam à nutrice virgi-
ne tractaretur,& hoc cum adhuc vagiret
in cunis, à quibus nunc obſecro tractari
vult corpus ſuum,cum iam immenſus re
gnat in cœlis? ſi mundis attingi manibus
volebat in præſepio poſitus! quantã cor-
G pori ſuo, nunc vult adeſſe munditiam, iã
in paternæ maieſtatis gloria ſublimatus?
Sic ergo dignè ſumentibus eſt cibus ſua-
uis Pſal. Quoniam ſuauis eſt dominus *Pſ. 144.*
omnibus,&c. Ita indignè ſumentibus eſt
mortifer cibus. Qui manducat, & bibit *1.Cor.11*
indignè,iudicium, ſibi,&c.

*Timete dominum omnes ſancti eius, quo-
niam non eſt inopia timentibus eum.* 508

HIc cõſequenter oſtendit, ꝙ in iſto *Timor.*
ſacramento eſt charitas,&c. Quã-
uis enim charitas timorem ſeruilem ex-
H cludat, timorem tamen filialẽ ſuper in-
cludit, quia iſte timor non eſt, niſi quæ-
dam cordialis reuerentia ex amore pro-
cedens, quia etiam ſancti in patria ſem-
per Deum timebunt. Timor domini *Pſal. 18.*
ſanctis permanet in ſæculum ſæculi. Et *Euchariſtia.*
iſte talis timor, ſiue reuerentia debetur
iſti ſacramento. Quoniam nihil in ſacri- *De conſ.*
ficijs diuinis maius eſſe poteſt quam cor *d. 2. nihil.*
pus, & ſanguis Chriſti, nec vlla oblatio
potior eſt, ſed hæc omnes præcellit, quæ
pura conſcientia domino offerenda eſt,
& pura mente ſumenda, atque ab omni-
bus

Digitized by Google

bus veneranda, & ſicut potior eſt cæte- A ris,ita præ ceteris extolli, & venerari debet. Et hoc eſt,quod hic dicit Pſal. *Timete dñm omnes ſancti eius*,ſ. timore filialis reuerentiæ, qui realiter in iſto ſacramento continetur. Et merito,quia in iſto ſacramento ratione charitatis ibidẽ demonſtratæ eſt omnis boni abundãtia. Et hoc eſt,quod.d. *Q̃m non eſt inopia ti-*
De conſ. d.2. *mentibus eum*.Hic.n perfecta Chriſti cõtinetur charitas,quia ex maxima charitate ſeipſum nobis præbet manducandum vnde de conſ.d.2.hæc eſt dicitur.Hoc eſt B ſacramentum pietatis, ſignum vnitatis, vinculum charitatis, &c. Nec mirũ,qm̃ nullum ſacramentum eſt iſto ſalubrius, quo purgantur peccata, virtutes augentur, & mens omnium ſpiritualium chariſmatũ abundantia impinguatur, quia hic ſumitur ille,qui omnis boni, & charitatis fons eſt, & origo, vt merito Pſalm. dicat de ijs,qui debitè ad iſtud ſacramentum accedũt, quòd *non eſt inopia timentibus eum*.Si.n. Deus paſcit contẽnentes ſe,credendum ne eſt, ꝙ deſerat ſe diligẽtes? Et hoc alijs verbis explicat.d.

509 *Diuites eguerunt,& eſurierunt,inquirentes autem dominum non minuentur omni bono.*

Diuitiæ non ſatiant. DIuitiarum enim abundantia mentem auari non ſatiat, ſed anguſtat in præſenti, & in futuro. De præſenti
Greg. 15 mo.c.10 enim dicitur Iob 20 Nec ſatiatus eſt vẽter eius,ꝙ exponens Gregor.ait: venter quippe diuitis auaritia eius eſt, quia in ipſo colligitur quicquid peruerſo deſiderio glutitur, Liquet vero,quia auaritia deſideratis rebus non extinguitur, ſed augetur. Nam more ignis cum li- D gna,quæ conſumat,acceperit, excreſcit. Et vnde videtur ad momentum flamma comprimi, inde paulo poſt cernitur dilatari. Tantis enim rebus quis in ſeipſo indiget, quantis concupitis caret, &
112 quia quanto quis ditior eſt. tanto plura concupiſcit, ideo quanto quis ditior eſt
Eccle.5. tanto amplius egot. Bene ergo. d. Pſal.
Egent diuites mali. *Diuites eguerunt,& eſurierunt*.Qm̃ ſaturitas diuitis non ſinit dormire eum. Sed adhuc melius hoc accipitur de ſpiritualibus bonis, quibus mũdi diuites egent, A in præſenti,& in futuro. Vnde hic ait gl. *Diuites eguerunt,& eſurierunt*. ſ. diuites huius ſæculi.ſ.ſuperbi, & auari eguerunt bonis interioribus.Non.n. putare debes hoc dici de terrenis, quæ nullius precij ſunt.Reſpice.n.& videbis multos diuites iniquos mori cum diuitijs ſuis nec pauperes eſſe factos,cum viuerent,ſed inter magnas copias diuitiarũ, vſq; ad vltimũ vitæ perduci, & expirare in lectis eburneis circunfluente familia, & magnificè celebrari pompa funeris, ac pompato funere ad tumulum a ſuis deduci.Sed quid B iſta proficiunt, quia in futuro carebunt ſummo bono,ſ. Deo,licet ipſum eſuriãt, & deſiderent? Nonne eius exemplo expreſſe oſtẽdit ille diues epulo, qui induebatur purpura,& byſſo, & epulabaẽ quotidie ſplendidè,qui tñ ad tantam in futuro deuenit inopiam, vt guttam aquæ mẽdicaret,& habere non poſſet? Et hoc eſt, quod dr̃ Iob 27. Diues,cum dormierit, nihil ſecum auferet, aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet,& Pſ. Dormierunt ſomnum ſuum,& nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus ſuis. Non aũt *Pſal.75.*
C ſic eſt de bonis,quia hic,& in futuro ſpiritualibus bonis,quæ ſunt vera bona,abũdant. Vnde ſubditur. *Inquirentes autem dñm, non deficient omni bono.Inquirentes*, .i. intus toto ſtudio quærentes dominũ, & non temporalia: *non deficient omni bono*,ideſt,habebunt bonum,quod eſt omne bonum, quia in Deo ſunt omnia bona. Et nota,ꝙ hic loquens de ſacramento altaris dicit. *Inquirentes autem dominum*, quia ipſe dominus intus in hoc ſacramento ſub ſpeciebus panis, & vini velatus continetur: extra ergo non eſt *Euchariſtia.*
D quærendus dominus, ſed intus, quia extra aliud videtur, ſed intus aliud continetur, quia intus Chriſtus continetur, qui eſt omne bonum. Dicit Dominus Moyſi oſtendam tibi omne bonum. *Exo. 33.*

Venite,filij,audite me,timorem domini docebo uos. 510

COnſequenter hic oſtendit Pſalm. quæ facere debet,vel a quibus abſtinere, qui ad hoc ſacrificiũ debitè vult accedere. Et duo facit.. Quia oſtendit primò quid tales debeãt facere, ſecundò a

dò à quib. debeant abſtinere, ibi, *prohibe* E
linguam Tria. n. dēt facere talis, q̃ dēt
primo reuerenter verbum Dei audire,
ſecundò filialiter Deum timere, ibi. *Ti-*
morem domini. tertio vitam futurā ama-
re, ibi. *Quis eſt homo.* Quantum ad pri-
mum. d. *Venite, filij, audite me.* Nihil. n.
ita diſponit mentem ad huius ſacramē-
ti deuotionem, ſicut deuotè audire Dei
verbum. Dicit n. *Venite, filij, audite me.*
vt in nomine filiationis deſignet cum
quanta reuerentia verba diuina, vt pa-
Prou. 1. tris audire debemus. Fili, audi diſciplinā
Verbum Dei audire. patris tui, vt addatur capiti tuo gratia. F
Vnde cū quanta reuerentia verba Dei
ſint audienda oſtendit Auguſt. & habe-
tur, 1. q. 1. interrogo. d. Interrogo vos fra
tres, & ſorores, dicite mihi: quid vobis
plus eſſe vr̄, corpus Chriſti, an verbum
Chriſti? Si vultis verū reſpōdere, hoc di
cere debetis, q̄ nō ſit minus verbū Chri
ſti, q̄ corpus Chriſti. Et ideo quanta ſoli
citudine obſeruamus, qn̄ corpus Chri-
ſti nobis miniſtratur, vt nihil ex ipſo de
manib. noſtris cadat in terram, tanta ſoli
citudine obſeruemus, ne verbū Dei, q̄
nobis erogatur, dū aliud cogitamus, aut G
loquimur de corde puro depereat, quo-
niā non minus reus erit, qui verbū Dei
negligenter audierit, q̄ qui corpus Chri
ſti ſua neglegētia in terrā cadere ꝑmiſe
rit. Ad hoc ergo nos Chriſtus inuitat d.
Venite filij audite me. Et aduerte, q̄ Dei
verbū non ſolum reuerenter, ſed ēt cele
riter audire debemus: quoniā, vt dr̄. Iac.
1. Sit autem oīs homo velox ad audien-
Aures & apertae bona nobis natura data ſunt. dū, tardus aūt ad loquendum. Ideo. n.
natura duas aures nobis dedit ad audiē
dum, & hoc nulla appoſita clauſura. Ad
loquendum aūt ſolum vnā linguā de- H
dit, & duplici clauſura munitā. ſ. labijs,
& dentib. vt veloces ad audiēdum eſſe-
mus, ad loquendū autē tardi. Si. n. infir-
mus corpore velociter aures præſtat ad
audienda corporalis ſanitatis verba, q̄to
magis celerius nos verba æternæ ſalutis
audire debemus? qm̄ ſicut audire verba
ſerpentis fuit cauſa mortis, ſic audire
verba noſtri redēptoris eſt ianua vitę,
vnde Bernardus ſuper illo verbo. Mar.
15. Videns aūt Centurio, qui ex aduer-
ſo ſtabat, ait. Vnde irrepſit morb, inde re
mediū intret, & per eadē veſtigia mortē
vita ſequatur, lux tenebras, antidotū ſal
uatoris ſerpentis venenum. Auditus pri
mo mortis ianua fuit. Nunc ergo audi-
tus reuerenter, celeriterq; aperiatur, & *Audire*
vitę, & q̄ tulit, reparet vitam. Et, ſi dicas. *reuerenter, quid.*
quid eſt audire reuerenter, celeriterq;
verbū Dei? Reſpōdeo: q̄ aure percipis,
operib. adimplere. Eſto te factores ver-
bi, non auditores tm̄, &c. Et ad hoc nos
hic Chriſtus inuitat d. *Venite filij, audite* *Iac. 1.*
me. Sic. n. & Iacob ſuis filijs dixit. Cōgre
gamini, & audite filij, patrē veſtrū. *Ti-*
morem domini docebo uos. Ecce ēni neceſ *Gen. 49.*
ſariū ad debitè iſtud ſacramentum per-
cipiēdum, ſ. filialiter Deum timere. Sed
di. Quis eſt timor domini? Ad hoc re- *Timor.*
ſpondet Magiſter, d. quòd timoris qua-
tuor ſunt ſpecies. Eſt enim timor mun-
danus, ſeruilis, initialis, & filialis. Timor *Mag. li. 3. d. 34.*
mundanus, cum timemus perdere bona
mundi, uel incurrere pericula carnis,
propter quod peccamus, & hic ſemper
eſt malus. Et hunc dominus prohibet, d.
Nolite timere eos, qui occidūt corpus.
Timor ſeruilis eſt, cum propter timorē
pœnæ quis abſtinet à peccato, non timo *Mat. 10*
re amittendi æternum bonum, quod nō
amat, ſed timore patiendi pœnam, quā
odit. Timor initialis eſt, quo quis inci-
pit, quod durum erat, amare, & ſic inci-
pit excludi timor ſeruilis. Timor autem
filialis eſt, quo timemus offendere Deū,
timor iſte de amore uenit, & propriè uo
catur domini timor, qui permanet in ſę
culum ſæculi. Hic eſt ergo ille timor,
quem dominus docet, d. Nolite timere
eos, qui occidunt corpus, animam autē
non poſſunt occidere, ſed potius eum ti
mete, qui poteſt animā, & corpus per- *Mat. 10*
dere in gehennam. Et quia idem eſt ti-
mor filialis q̄ amor, ſicut Deus uult ama
ri, ſic & conformiter timeri. Vnde dicit:
Timorem domini docebo uos.

Quis eſt homo, qui vult uitam, diligit 111
dies uidere bonos?

Ecce tertium neceſſarium ad debi-
tè iſtud ſacramētum percipiendū,
ſcilicet, ueram uitam amare. Illa. n. ſola
uera uita eſt, quæ mortem excludit. Illi
ſolum uerè dies boni dicuntur, qui ma-
lum

A lum neſciunt. Ex quo apparet, q hic non
eſt vera vita, hic non ſunt dies boni, vnde
hic ait gl. Dies boni nūquam ſunt in hoc
Vera vita. ſæculo. Oēs hoc fatentur ſe velle. Bonam
tem volunt, ſed non in regione eius illā
quærunt, velut ſi aliquem iuſtum virum
quæreret, ſed non in patria eius, vbi habi
taret, diceretur tibi, bonum virum, & ma
gnum quæris: Sed noli quærere hic, vbi
Ioan. 6. non inuenies eum. Ita quæramus, & nos
vitam, & dies bonos, ſed nō hic, quia hic
non eſt. Et merito iſtud ſacramētū dignè
volens percipere, debet quærere vitam,
B quia in ipſo noſtra vera vita continetur.
Qui manducat hunc panē, viuet in æter
num. Et ſic quiſquis hoc ſacr̄m debitè q̄
rit, quærit, & vitā, & econuerſo. In Chri-
ſti enim corpore vita noſtra conſiſtit.

Prohibe linguam tuam à malo, & labia
512 *tua ne loquantur dolum.*

Conſequenter hic oſtendit a quibus
ſe abſtinere debeat, debitè ad iſtud
ſacramentum accedere volens. Et duo
Euchariſtia. ſunt, ſ. peccatum locutionis, & peccatum
operationis. Secundum, ibi. *Diuerte à ma*
Obiectio. *lo.* Etſi dicas, quare mentionem non facit
C *Reſpond.* de peccato cordis? Rn̄deo quia prohibēs
peccatum linguæ, ēt conſequenter pecca
tum cordis prohibet, quia ex abundantia
cordis os loquitur. Dicit ergo, *prohibe*
Loqui. Lingua. *linguam tuam a malo*. Vbi ſciendum, q
malum linguæ eſt multiplex, à quo ipſam
prohibere debemus ſ. maliloquium, fal-
ſiloquium, ſtultiloquium, vaniloquium,
turpiloquium, multiloquium. Primum
ergo malum linguæ eſt, maliloquiū, ſicut
eſt detractio, blaſphematio, & huiuſmo-
Philoſ. 3 Rhetorica. di. Et ideo dicit Philoſophus, q oratio
D eſt illatiua paſſionis, ſi turpia, aut impia
loquatur. Sed tamen contra iſtud, Patiē-
Seneca de Moribus. tia debet haberi, vnde Seneca dicit. Ma-
lè de te loquuntur hoīes, benè loqui ne-
ſciunt, fari ſentiunt, non quod merearis,
ſed, q ſolent. Si de te loquuntur malè, &
immeritò, ſit tibi moleſtum, non quod lo
quuntur, ſed quod mentiuntur. Si meri-
tò, dole, & caſtiga: vult dicere, quod cō-
tra peſtem detractionis, hæc eſt conſola-
tio, quia aut dictum contra te eſt verū,
aut nō, ſi verum, gaude quia corrigeris,
& caſtiga teipſum: ſi non eſt verum, gau-

de, quia innocens es, & orā cum Pſal. d. *Pſ. 119.*
Domine, libera animam meam a labijs
iniquis, & à lingua doloſa. Secundum eſt
falſiloquium. Nullus.n. debet loqui, niſi
verum tam ſuperioribus, q̄ inferioribus,
vnde. 4. Ethi. dicitur: Qui virtuoſus eſt,
indifferenter loquitur ijs, qui in dignita-
tibus, & quibuſcūque, ſingulis tribuens,
quod decet, i. vera loquendo Et hoc ma *Zach. 8.*
ximè indigent in dignitatibus conſtituti,
vt veritas eis aperiatur, unde, Loquimini
veritatem vnuſquiſq; cum proximo ſuo.
Tertium eſt ſtulti loquium. Stulte.n. lo-
quitur, qui loquitur indiſcrete. Et ideo
dicit Seneca de moribus, q qui neſcit ta- *Seneca.*
cere, neſcit loqui. Et Philoſophus dicit;
Non ſufficit habere perſuaſibilia, quæ
oportet dicere, ſed neceſſe eſt dicere, ut
oportet ea, quēmadmodum loqui opor-
tet, hoc.n. multum confert ad attrahen-
dum, homo.n. ſine ordine loquens, meri-
to dr̄ ſtultiloquus, vnde Seneca dicit. Au
ribus frequentius, q̄ lingua vtere, quic-
quid dicturus es alijs, prius tibi dixeris.
Ideo ad Epheſ. 5. dr̄. Stultiloquium non
nominetur in vobis. Quartum eſt vani-
loquium, vnde. 3. Rhetoricæ dicit Philo
ſophus. Tria ſunt attendenda in modo lo
quendi. Primum eſt magnitudo, vt ſcia-
mus quantum altè oportet loqui. Secun-
dum eſt harmonia, vt ſciamus quo accen
tu dictiones ſint proferendæ. Tertium
eſt ritus, vt ſciamus, quid loquendū eſt.
& quid tacendum. Vnde vaniloquus dr̄,
qui non attendit circunſtantias in modo
loquendi requiſitas, ſicut dicit Amb. Sa- *Amb. li.*
piens anteq̄ loquatur, multa conſiderat, *1. de offi.*
ſ. quomodo in loco, quibus, &c. Vnde de
vaniloquis dicitur in Pſal. Vana loquuti
ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum.
Quintum eſt turpiloquium. Valde.n. in-
decens eſt turpe loqui, vnde Philoſo-
phus dicit, q totaliter turpiloquium à ci
uitate ſicut aliquod aliud malum opor-
tet legiſlatorem extirpare, maximè in iu
uenibus, vt non videant, aut audiant ali-
quod tale. Et Seneca ait, A verbis turpib, *Seneca ī*
abſtine, quia licentia eorum impudici- *lib. de 4.*
tiam nutrit. Sermones vtiles magis, quā *virtutib.*
facetos ama. Ideo ad Coloſ. 3. dicitur, *Iac. 1.*
Deponite omnem turpem ſermonem *Grego. 8.*
de ore veſtro. Sextū eſt multiloquium; *mo. c. 24*
Homo

Digitized by Google

Homo.n.debet eſſe tardus ad loquendũ.
Multiloquium.n.ſignum eſt ignorantiæ.
Vnde Greg. dicit: Cum multiplicitas in
ſermone reprehenditur, eſſe intelligen-
tiæ grauitas in ſenſu denegatur. Vis.n.lo
cutionis quadrifaria qualitate diſtinguit.
Nam ſunt nonnulli, quos ſciendi, ac dicẽ
di amplitudo dilatat. Et ſunt nonnulli,
quos ſciẽdi, ac dicendi inſimul inopia an-
guſtat. Et ſunt nonnulli, qui efficaciam
dicendi habent, ſed acumen ſciendi non
habent. Et ſunt nonnulli, qui acumen ſciẽ
di habent, ſed ex inopia locutionis obmu
teſcunt. Et infra. In quibus nimirũ qua-
F tuor dicendi qualitatib. ſola crimini ter-
tia ſubiacet, ſ. illorum, qui parum ſciunt,
& multa loquũtur, quod directè dr̃ mul-
tiloquiũm. Ideo dr̃ Pro. 10. In multilo-
quio nõ deerit peccatum. Oẽs ergo iſtos
modos locutionis indebitæ hic prohibet
Pſ. *Prohibe linguam tuam a malo,* &c. Et
nota q̃ prius præcipit linguã cohibere,
quam labia, quia cum loqui volumus, an-
te commouemus linguam, & mox labia
motũ linguæ ſequuntur. Meritò ergo lin
gua dẽt cohiberi, quia vt dicit Prou. 18.
G Mors, & vita in manib. linguæ. Et Iacob i.
Si quis putat ſe religioſum eſſe, nõ refre
nãs linguam ſuam huius vana eſt religio.

513 *Diuerte à malo, & fac bonum, inquire pa-
cem, & perſequere eam.*

CONſequenter hic prohibet peccatũ
operationis ſimul, & omiſſionis.
Cum.n.virtus, & vitium, meritum, &
demeritum inſimul eſſe non poſſint, ne-
ceſſe eſt vitia declinare, & ex conſequẽti
inſerere virtutes. Et hunc ordinẽ hic no
Declina re bonum malum.
H tat, d. *Diuerte a malo*, i. depone peccata.
Et conſequẽter, *fac bonum*. Iſta n. duo ad
debitè accedendum ad ſacr̃m requirunt,
quia non ſufficit malum declinare, niſi bo
ni operatio ſequatur. Non.n. ſufficit alie
na non rapere, niſi indigenti propria cõ-
tuleris. Non ſpoliare hominẽ, parum eſt,
niſi nudum indueris. Venturus namquè
in iudicio dominus dicturus eſt repro-
bis. Eſuriui, & non dediſtis mihi mandu-
care, ſitiui, &c. ex qua culpa ſubiungitur.
Diſcedite à me maledicti, &c. Si igitur
tanta pœna multatur, qui non dediſſe

E conuincitur, quã pœnã puniendus eſt,
qui rapuit aliena? Sic ergo nõ ſufficit a b-
ſtinere à malo, niſi bonum agatur. Dicit
ergo. *Diuerte a malo, & fac bonum*. Et no
ta ſ̃m gl. q̃ eſt quidam modus declinãdi
à malo, quo tñ pœna vitatur, & eſt qui-
dam quo ẽt vita acquiritur. Si.n. quis nul
la occaſione prouocatus ad malum, à ma
lo opere declinat, vitabit vtiq; pœnam,
quam incurriſſet ſi illud cõmiſiſſet. Si ve
ro ab inimico viſibili, vel inuiſibili prouo
catus, vel læſus, malum non reddit, vel
malo non conſentit, à malo declinat, &
promeruit palmã. Sed quale ſit illud bo-
num, quod facere debemus, oſtendit, d.
Inquire pacẽ, & perſequere eam, i. deſide- *Pax.*
ra, ut pax ſit ſpiritui tuo cum carne. Et
hic talis pax plenè haberi non põt. Ideo
ſubdit. *Et perſequere eam*, i. perſeuera ip
ſam deſiderando, aliter.n.in futuro non
caperetur. Vel aliter, & magis ad propo- *Ephe. 2.*
ſitum, hic pacem accipe Chriſtũ, de quo
dicit Apoſtolus. Ipſe eſt pax noſtra. *Inqui
re ergo pacem*, i. in iſto ſacramento intus
quære Chriſtum amore, & deſiderio. Et
iſta perſequere, i. valde ſequere, vt ad ip
ſum peruenias. Ad hoc enim ipſe nos
prouocat. d. Qui ſequitur me, non ambu *Ioan. 8.*
lat in tenebris, ſed habebit lumen vitæ.

Oculi domini ſuper iuſtos, & aures eius in 514
preces eorum.

CONſequenter hic deſcribũtur præ-
mia bonorum, & malorum ſuppli-
cia. Et diuidit in duas partes. Quia pri- *Iuſti ex Deo multa in præſenti vita habẽt*
mo ponuntur præmia, & ſupplicia vitæ
præſentis. Secundo futuræ, ibi. *Mors pec-
catorũ peſſima*. Habent.n.iuſti in præſen-
ti uita, multa à Deo. Primo ipſorum ora
tiones exaudiuntur. Secũdo ipſorum tri-
bulationes terminantur, ibi. *Clamauerũt
iuſti*. Tertio ipſorum virtutes conſeruan-
tur, ibi. *Cuſtodit dñs*. Primo ergo oſtendit
differentiã inter bonos, & malos, quia uo
ta bonorum exaudiuntur, ſed non malo
rum. Secundum, ibi. *Vultus autem*. Quan *Oculus.*
tum ad primũ dicit. *Oculi domini ſuper iu* *Iuſtus.*
ſtos. Quia.n. iuſti hic aduerſitatib. iniuſtis
premuntur, nec ex hoc deficiant, ſed cõfi
dant in domino, ideo dicit, *Oculi domini
ſuper iuſtos*, *Oculi*, ideſt, reſpectus miſe-
ricordiæ

Digitized by Google

ricordiæ Dei, quia etſi iuſtis permittit aduerſa euenire: hoc tñ totum facit ex miſericordia. Vnde ſicut medicus cum dolore infirmi ipſum vrit, & ſecat: ẽt contra voluntatem ſuam, hoc tñ totum facit, vt ipſum ſanet. Vnde per hoc, ꝙ infirmum non videtur ad votum exaudire, ipſum multo amplius miſericorditer audit ad vtilitatem. Sic, & Deus aduerſa iuſtis imittit miſericorditer, vt in perpetuum parcat, & ſanet. Et hoc eſt, quod dicit. *Oculi dñi*, ſ. miſericordiæ *ſuper iuſtos*.
Pſ.110. ſ. eos miſericorditer reſpiciens. Oculi eius in pauperem reſpiciunt. Sequitur. *Et aures eius in preces eorum*, quia etſi nõ exaudiat ad uotum, tamen exaudit ad fructum. Et nota, quòd non ait *ad preces*: ſed in preces. In quo ſm Caſſiodorum notatur celeritas audiendi, qa antequam preces emittant, illos Deus exaudit. Sic. n. Pſal. 128. ait: Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meę, & non ad vocem, quia ly ad, diſtantiam denotat, ſed in, præſentiam.

115 *Vultus autem dñi ſuper facientes mala, vt perdat de terra memoriam eorum.*

HIc cõſequenter oſtendit de reprobis oppoſitum. Forte enim dicerẽt mali, Si oculi domini ſunt ſuper iuſtos ſolũ, ergo iniuſtos non videt, ideo impunè pñt peccare. Hunc errorẽ remouet, d. *Vultus autem domini ſuper facientes mala*, quia etſi malos Deus non reſpicit vt exaudiat, ipſos tamen videt, & cognoſcit, vt puniat. Et nota, quod differt facies a vultu. Quoniam vultus dicitur a volo vis, quia per eum animi voluntas oſtenditur, quia ſecundum diuerſitatem
Vultus. Facies. animi in varios motus variatur. Facies autem ſimpliciter accipitur pro vniuſcuiuſcunque naturali aſpectu, qui non leuiter mutatur. Et facilius variaт vultus per iram, quam per aliam affectionem. Ideo per vultum ira ſignificatur. Quid eſt ergo vultus domini ſuper facientes mala, niſi ira domini ſuper malos? Vnde Iob 9. dicitur. Vultum eius operit iudicium, quia ſcilicet in vultu Dei apparet iudicium contra malos. Sic dr̃ Pſalm. 16.
Quæſtio. De vultu tuo iudicium prodeat. Et ꝙ
Beatus. per vultu intelligat iram Dei, qua ma-
A los aſpicit, notat cum ſubdit. *Vt perdat de terra memoriam eorum*. ſ. vt nec mentio. i. interceſſio fiat pro eis in terrã viuẽtium. Sed nunquid ſancti habent malorum hoĩum memoriam, & orant pro ipſis, cum tñ præceptum ſit, Orate pro inimicis veſtris, pro perſequentibus, & caluniantib. vos, &c. Ad hoc reſpõdet Greg. At illi inquiunt, & vbi eſt, ꝙ ſancti ſunt, ſi pro inimicis ſuis, quos ardere videbũt, non orabunt? quibus vtiq; dictum eſt, pro inimicis veſtris orate? Quibus citius reſpondemus. Orant pro inimicis ſuis
Orare. Matt.5. Damnatus. Greg.34 mo.c.12.
B ſancti eo tempore, quò poſſunt ad fructuoſam pęnitentiam eorum corda conuertere, atq; ipſa conuerſione ſaluare. Quid. n. aliud eſt pro inimicis orare, niſi hoc, quod ait Apoſtolus, vt Deus det illis pęnitentiam; & reſipiſcant a diaboli laqueis, a quo capti tenentur ad ipſius voluntatem? Et quõ tunc pro illis orabũt qñ iam nullatenus poſſunt ad iuſtitiæ opera ab iniquitate commutari? Eadem itaq; cauſa eſt, cur non oretur pro hominibus æterno igne damnatis, quæ etiam nunc cauſa eſt, vt non oretur pro diabo-
1.Tim.2
C lo, &c. Sed ex hoc bene habetur, ꝙ ſancti non orant pro damnatis. Sed nunquid orant pro malis in præſenti vita exiſtẽtibus? Reſpondeo, ꝙ ſancti videns clarè eſſentiam diuinam, vident quos finaliter Deus vult ſaluare, & quos damnabit finaliter, cum ergo voluntatem ſuam omnibus modis voluntati diuinæ conformẽt, orant pro illis malis, qui finaliter ſaluari debent, & hoc ſuis orationibus mediantibus, non autem pro illis, quos finaliter vidẽt damnandos, quia tunc eorum orationes fruſtrarentur. Et de talibus dicit
Peccator
D quòd *vultus domini ſuper facientes mala, ut perdat de terra*, ſcilicet bonorum *memoriam eorum*, &c. Nos autem in præſenti vita exiſtentes, pro omnibus fidelibus indifferenter oramus hic exiſtentibus, vel etiam defunctis, quia nobis non conſtat, qui finaliter ſaluandi ſunt, vel damnandi, nec etiam qui in alia vita ſint damnandi, licẽt de aliquibus per eccleſiam ſit declaratum, quòd ſunt ſancti, & beati, & pro illis non debemus orare. Quia iniuriam facit martyri, qui orat pro martyre,

Clama-

516 *Clamauerunt iuſti. & dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus eorum liberauit eos.*

De pic. d. q. hæretici.

Oratio. HIc oſtendit ſecundum bonum iu-
Clamare. ſtorum, quia ipſorum tribulatio-
nes terminãtur. Hic enim adducit Chri-
Exaudire. ſtus exemplum ueteris teſtamenti mul-
tiplex ad probandum, q aduerſitates iu-
Iuſtus. ſtorum ſolum ſunt ad tempus, quia quã
do clamant ad Deum per deuotam ora-
Exod. 3. tionem liberantur. Nam filij Iſrael iniu-
ſte à Pharaone oppreſſi clamauerunt ad
dominum, & ipſe miraculoſe liberauit
eos. Sic & tres pueri in fornace ignis in-
iuſtè poſiti clamauerunt ad dominum,
& miraculoſe ſunt liberati. Daniel 13.
Dan. 13 Sic & Suſanna ad mortem iniuſtè con-
demnata clamauit ad dñm, & miraculo-
ſe fuit liberata. Et conſimiliter de alijs
multis habetur in antiquo teſtamẽto. Si
ergo Deus in antiqua lege, quæ erat ti-
moris, ſic tribulationes iuſtorum termi-
nabat, quanto magis hoc faciet in noua
lege, quæ eſt amoris? Ad iuſtos ergo cõ-
fortãdum, ne aduerſitatibus preſſi defi-
ciãt, hoc exẽplum proponit, d. *Clamaue-
runt iuſti, &c.* q. d. Et uos cõſimiliter cõ-
fidite oppreſſi, & ad Deũ clamate, quia
ut dr Pſal. 21. Ad te clamauerunt patres
noſtri, clamauerunt, & ſalui facti ſunt, in
te ſperauerunt, & non ſunt confuſi. Sed
Obiectio. forte quis oppreſſus aduerſis dicet. Cla-
mo iugiter ad Deũ, & clamoris mei effe-
ctũ non ſentio. Iſtã infirmitatis humanæ
Iob. 30. cogitationẽ Iob Deo proponit, d. Clama
bo ad te, & nõ exaudies me, iſto & non
reſpicis me, mutatus es mihi in crudelẽ.
Greg. 20 mor. ca. 15. Ad hanc obiectiõnẽ reſpondet Greg. d.
Sancta quippe eccleſia perſecutionis ſue
tpe fide ſtat, deſiderijs clamat. Sed dolet
quaſi ſe non reſpici, dum ſua uidet in tri
Oratio differt exaudiri, et quare. bulationibus uota differri. Alto nãq; cõ-
ſilio omnipotens Deus, cum ſancti eius
aduerſariorũ perſecutionibus opprimun
tur, cumq; aſſiduis, ut liberent, interpel-
lationib. clamant, differre ſolet uoces pe-
tentiũ, ut merita patientiã creſcant, qua
tenus eo magis exaudiant ad meritum,
Pſal. 21 quo citius exaudiunt ad uotũ. Unde alias
ſcriptũ eſt. Deus meus, clamabo per diẽ,
& non exaudies, & nocte. Atq; ipſa utili-

E tas de exaudiendi morã mox ſubdit, cum
dr Et non ad inſipientiam mihi. Ad mul
tiplicandam quippe ſanctorum ſapientiã
proficit, q poſtulata tardè percipiunt, ut
ex dilatione creſcat deſiderium, ex de-
ſiderio intellectus augeatur. Intellectus
uero cum intenditur ei in Deum arden-
tior affectus aperitur. Affectus autem ad
promerenda cæleſtia tãto fit capax, quã
to fuerit longanimis expectando. Ex qui
bus apparet, q ſi clamor iuſtorum non
exauditur ad uotum, indubiè tenere de-
bemus, quòd exauditur ad meritum. Sic *Pſ. 119.*
F enim ſe exauditum, etſi non ſemper ad
uotum, tamen ad meritum Pſal. proteſta
tur. d. Ad dominum cũ tribularer, clama
ui, & exaudiuit me. Quod etiam nunc
oſtendit d. *Clamauerunt iuſti, & Dominus exaudiuit eos, & ex omnibus tribulationibus, &c.* Et huius rationem ſubdit. d.

Iuxta eſt Dominus ijs, qui tribulato ſunt corde, & humiles ſpiritu ſaluabit. 517

SEd cum Deus ſit immẽſus omnia re *Quæſtio.*
plens, omnem locum occupans, & *Iuxta*
in omni re, quo poteſt dici magis iuxta *quo modo dicitur*
G unum quàm aliũ, uel magis prope? Re- *Deus cũ*
ſpõdeo, q ſicut anima humana quamuis *ſit immẽ*
ſit in toto corpore, & tota in qualibet *ſus.*
eius parte, tamen alium effectum habet
in una parte corporis, & alium in alia,
quia in oculo uidet, & non in pede, in
lingua guſtat, & non in oculo, & ſic de
alijs. Sic & Deus quãuis ſit totus in om-
ni re, tamen aliter eſt in una re, & aliter
in alia, & prope unam rem, & tñ diſtans
ab alia. Iuxta. n. uel prope ſignificat quan
dam unitatem, unitas aũt maximè fit p
concordiam uoluntatum. Illis ergo dr eſ-
H ſe prope, uel iuxta, qui ſuæ uolũtati con-
cordant, & e conuerſo, quia iuſti confor-
mem uolũtatem habent cum Deo, ideo
dicuntur prope Deum, & Deus iuxta il-
los, & per oppoſitũ quia mali difformem
uoluntatem habent à Deo, ideo remoti
ſunt à Deo, & Deus ab illis, unde longe
eſt ab impijs Dominus, iuſtis aũt prope. *Prouer. 15.*
Prope eſt Dominus omnibus inuocan- *Pſ. 144.*
tibus eum, omnibus inuocantibus eum
in ueritate. Vel dicitur iuxta, uel prope,
quando exaudit, à longe autem, qñ non
exaudit, Pſal. 9. Vt quid, Domine, receſ-
ſiſti

A ſisti longe, deſpicis in opportunitatibus in tribulatione? Sed quibus tribulatis ſit iuxta oſtendit. d. *Iis qui tribulato ſunt corde*, nō tribulatis corpore, ſed corde, qui, .ſ. duritiam cordis terunt *Et humiles ſpiritu ſaluabit*. Qđ ideo dicit, quia eſt quędā humilitas exterior, & corporalis quæ a corde non procedit, & illa Deo nō placet. Eccl. 19. Eſt qui nequiter ſe humiliat & interiora eius plena ſunt dolo, & iſta diſplicet Deo. Sed humilitas cordis ei placet, quā docet Matth. 11. d. Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde. De qua etiam nūc d. *Et humiles ſpiritu ſaluabit.* B

518 *Tribulātur multipliciter boni.*

Multa tribulationes iuſtorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus.

Greg. 3. mo. c. 14 aduerſitas. *Eſa. 53.*

ET verè multæ, quia nunquā aliquis fuit iuſtus, qui tribulationes nō ſuſtineret. Vt oſtendit Gregor. d. Nullus in hanc vitam electorum venit, qui aduerſa non ſubſtinuerit. Membra. n. noſtri redemptoris extiterunt, ēt qui ab ipſo mūdi exordio, dum piè viuunt, etiam crudelia paſſi ſunt. An non huius membrum Abel ſe eſſe perhibuit, qui eius mortem, de quo ſcriptum eſt. Sicut agnus coram tondente ſe obmuteſcet, non aperiet os ſuum, non ſolum placens in ſacrificio, ſed etiam moriens tacendo ſignificauit? Ab ipſo namque mundi exordio redemptoris noſtri membra aduerſitatibus ſunt preſſa. Et ſic a planta pedis, vſque ad verticem non fuit in eo ſanitas, quia nullus iuſtus eius membrum ſine aduerſis trāſiuit. Et hoc iō dicit, quia aliqui iuſti ſunt planta Chriſti, aliqui pedes, alii qui manus, &c. Et hoc bene nouerat illa ſancta mulier Iudith, quæ populum Dei in aduerſis confortans, ait. Memores eſtote, quomodo pater noſter Abraham tentatus eſt, & per multas tribulationes ꝓbatus, Dei amicus effectus eſt, ſic Iſaac, ſic Iacob, ſic Moyſes, & omnes, qui placuerunt Deo, per multas tribulationes tranſierunt fideles. Conſimiliter ergo dicitur. *Multa tribulationes iuſtorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus*. Sed quomodo hoc eſt verum, cum multos iuſtos ſciamus in tribulationibus ſine liberatione fuiſſe peremptos, vt puta Petrus crucifixus, Paulus

Iudith. 8.

A decapitatus, Laurentius combuſtus, &c. Reſpondeo, ꝙ liberatur quis iuſtus a tribulatione dupliciter, ſ. & corporaliter, & ſpiritualiter. Corporaliter, qñ, ipſo durāte, eius tribulatio terminatur, ſic n. liberatus fuit corporaliter Petrus de tribulatione carceris, Paulus de naufragio. Spiritualiter autem qñ quis tribulatus non ſuccumbit per impatientiam tribulationi, ſed per patientiam ſuperat ipſam. Et ſic iuſtos de omnibus tribulationibus liberat Deus, quia ipſos triumphatores facit in pœnis, quia etſi ſuccumbant corpore, tamen mente ſuperant, cum ergo mens ſit principalior pars hominis, & a principaliori parte denominatio fiat, iſti dicendi ſunt tribulationes vincere, & non vinci ab illis. Et hanc liberationem a tribulationibus notabat Sara. d. Hæc autem pro certo habet omnis qui colit te, quia vita eius ſi in probatione fuerit, coronabitur, ſi autem in tribulatione fuerit, liberabitur.

Liberatio duplex.

B

Thob. 3.

Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum, unum ex his non conteretur. 519

C HIc ponitur tertium bonum iuſtorum, quia. ſ. ipſorum virtutes conſeruantur. Quid. n. per oſſa in quibus robur corporis conſiſtit, niſi uirtutes, quibus mens fortificatur, intelligitur? Vnde iſtum uerſum exponens Greg. ait. Oſſa ſcriptura ſacra virtutes accipiuntur, ſicut ſcriptum eſt, *Dominus cuſtodit omnia oſſa eorum, vnum ex his non conteretur*, quod vtiq; nō de oſſibus corporis, ſed de virtutibus dicitur mentis. Nam, & certe nouimus, ꝙ & multorum corporaliter oſſa confracta ſunt. Et perſecutores Dñi la-

Oſſa ſignificant virtutes. *Greg. 23 mo. c. 24* *Pſal. 33*

D tronis illius, cui dictum eſt, Hodie mecum eris in paradiſo, ſicut latronis alterius in cruce crura fregerunt. Sed di. Si oſſa virtutes ſignificant, qualiter cuſtodit Dominus omnia oſſa iuſtorum, cum multos etiam iuſtos mortaliter cadere permittat, ut patuit in Petro, qui timore mortis corporalis ter Chriſtum negauit? Reſpōdeo, ꝙ etſi taliū oſſa ad tēpus conterantur, tñ finaliter conſeruantur, quia etſi iuſtus peccat, & perdit virtutes, finaliter tamen reſurgit, & perditas virtutis recuperat. Ex quo patet, ꝙ

Quaſtio. *Virtutes electorū finaliter conſeruātur.*

iſte textus intelligitur de iuſtis ſecundũ æternam Dei præſcientiam, non autem de iuſtis ſolum ſecundum pęnitentẽ iuſtitiam, quia illi cadentes finaliter non reſurgunt De iſtis enim dicitur. Omnia *Iob. 33.* oſſa eius marceſcere facit. De primis ãt dr̃ Oſſa, quæ recta fuerant, nudabuntur.

520 *Mors peccatorum peſſima, & qui oderunt iuſtum, delinquent.*

Mors triplex. CONſequenter hic oſtendit ſupplicia malorum vitæ futuræ, & pmia bonorum, ibi. *Redimet Dñs.* Nota ꝙ triplex mors reperit̃. ſ. mors mala, mors peior, & mors peſſima. *25. q. 1. illa cauenda ſunt.* Mors mala eſt mors corporalis, q̃ eſt ſeparatio aĩæ à corpore. Quæ mala quidẽ dr̃, non quidẽ in ſe, qa nihil propriè hẽt rõnẽ mali, niſi mẽtẽ maculet. Mors aũt corporalis nõ maculat aĩam. aliter oẽs morientes peccarent moriendo, quod eſt falſum. imo in ſe quandoq; eſt precioſa, pſ. Precioſa in conſpectu Dñi mors ſanctorũ eius, ſed *Pſ. 115. Rom. 5.* ideo dr̃ mala, quia peccati pęna, quia p unum hominẽ peccatũ intrauit in mũdum, & per peccatum mors. Mors peior dr̃ mors criminalis, q̃ eſt ſeparatio aĩæ à Deo, qui eſt vita aĩæ. Et ideo quia peius eſt animæ perdere Deum, q̃ perdere corpus, ideo peior dr̃ hæc mors, q̃ prima. De hac Ezech. 18. Anima, quæ peccauerit, ipſa morietur. Mors peſſima dr̃ mors æternalis, quæ eſt mors gehennæ, pro tanto.n. dr̃ peior tertia, quia continet ſecundã, remota, oĩ ſpe vitæ ſpiritualis, q̃ retinet ſecunda, & vltra hoc pęnã, *Rom. 1.* & cruciatũ æternũ, Nam de peccatorib. *Rom. 1.* & obſtinatis dr̃. Nam finis illorum mors eſt. Et enumeratis multis vitijs, cõcludit Apoſtolus, ꝙ qui talia agunt, digni ſunt *Greg. 9. mor. c. 48.* morte. Vnde ꝙ iſta mors gehennæ dicatur peſſima, oſtendit Greg. exponens illud Iob. 10. Vbi vmbra mortis, & nullus ordo, &c. In huius vitæ tormentis, timor dolorem habet, dolor timorem nõ habet, quia nequaquam mentem metus cruciat, cum pati iam cœperit, quod *Pœna inferni.* metuebat. Infernũ vero, & vmbra mortis obſcurat, & ſempiternus horror inhabitat, quia eius ignibus traditi, & in ſupplicijs dolorem ſentiunt, & in doloris anguſtia pulſante ſemper pauore ſe-

X

E riuntur, ut quod timent, tolerent, & rurſus quod tolerant, ſine fine pertimeſcãt. De his enim ſcriptum eſt. Vermis eorũ *Eſa. 66.* non morietur, & ignis non extinguetur. Hic flamma, quæ ſuccendit, illuminat, illic ignis, qui cruciat obſcurat. Hic metus amittitur, cum cœpit tolerari, quod timebatur illic & dolor dilaniat, & pauor anguſtat. Horrendo ergo modo erit tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum abſcuritate, fit ergo miſeris mors ſine morte, finis ſine fine, defectus ſine defectu, quia, & mors viuit. & finis ſemper incipit, & defectus deficere neſcit: F Ibi enim mors perimit, & nõ extinguit, dolor cruciat, ſed nullatenus pauorem fugat. Flamma comburit, ſed nullatenus pauorem diſcutit. Quid igitur mirum, ſi mors peſſima nuncupatur? Et de iſta *Eccl. 39.* morte damnationis æternæ dicitur. Sũt ſpiritus, qui ad vindictam creati ſunt, *1. Io. 1.* & in tempore ſuo confirmauerunt tormenta ſua. Ignis, grãdo, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt. ſ. damnatorũ. Sed quia omnis homo peccator eſt, quoniam ſi dixerimus, ꝙ peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus. G Ideo ne credatur, ꝙ talis mors omnib. ſit debita, conſequenter declarat de quibus peccatoribus intelligat. ſ. de obſtinatis, qui ex certa malitia peccant, dicens. *Et qui oderunt iuſtum, delinquent.* Per iuſtum intellige Chriſtum. Omnis enim, qui odit Chriſtum, vel aliquod eius mẽbrum mortaliter peccat. Secundum.n. Grammaticos, Linquo, linquis, linquere idest peccare vel dimittere. Et cõponitur cum de, & fit delinquo, quis. Et derelinquere. i. multum peccare, & hoc omit- *Delinquere. i. peccare.* H tendo Dei præcepta. Omnis. enim qui delinquit, derelinquit, ſcilicet Deum: Vnde gl. *Delinquet*, i. deſit Deum derelinquet odiendo bonum.

521 *Redimet Dominus animas ſeruorum ſuorum, et non derelinquet omnes, qui ſperant in eo.* *De conſec. diſt. 2. iteratur.*

CHriſtus enim precio ſui ſanguinis redemit animas electorum. Sed nũquid Chriſtus omnes redemit? Reſpondeo ꝙ Chriſtus omnes redemit, quo ad ſufficientiã, ſed ſolum ſeruos ſuos quo ad ef-

ad efficaciam. Quid quamuis precium Chriſti ſanguinis ſufficiens eſſet pro peccatis omnium, illis tñ ſolũ applicant qui nõ poſſunt obijcere.ſ.illis qui per humi-
Galat.4 litaté ſeruitio Chriſti ſe ſubijciunt: Ideo .n. ut ait Apoſtolus. Chriſtus factus eſt ex muliere, factus ſub lege, ut eos q ſub lege erãt redimeret. Et nõ ſolũ redimeret, ſed, ſi quandoq; cadant per peccatũ, *non derelinquet eos, qui ſperant in eo*, ſed ipſos iuuabit per gratiã ſuã, ut reſurgãt.
Iudith.6 Qđ ideo dicit, quia etſi aliquando ad tẽpus electos cadere permittit, finaliter tamen ipſos non derelinquit. Sic enim dicitur Iudith. 6. Non derelinquis præſumentes de te, & præſumentes de ſe, & de ſua uirtute gloriantes humilias.

PSAL. XXXIV.

522 *IVdica, Domine, nocentes me, expugna impugnantes me.*

23.q.3. ſex differentiæ. HIc Pſal. talem habet titulum *In finẽ Pſal. ipſi Dauid*. Iſte titulus patet ex titulo Pſal. 27. Quoniam quandocunque in titulis pſalmorum ponitur Da-
Nota. uid cum articulo huic, vel ipſi, tunc ly Dauid ipſi ſignificat Chriſtum, & q in tali Pſal. loquitur Chriſtus, ſic igitur in iſto titulo Dauid ſignificat Chriſtũ, quia
Dauid. Dauid interpretatur manu fortis, vel deſiderabilis aſpectu. Et ſic p Dauid intelligitur Chriſtus, qui uincendo diabolũ eſt manu fortis, ſed ęternã uitã promittẽdo eſt deſiderabilis. Quid .n. fortius intelligi põt illa manu, quæ inermis hoſtẽ ſuperauit antiquũ, ſed in ligno clauis affixa? Quid deſiderabilius eo poteſt eſſe, in quẽ Angeli deſiderant proſpicere? Quẽ martyres nõ videntes mori voluerunt, vt ad illũ uidendũ peruenire mererentur? Chriſtus ergo uere deſiderabilis eſt, dũ uitã promittit æternã. Manu aũt fortis, dum hoſtem ſuperauit antiquum. Eſt ergo tituli ſenſus iſte. *Pſal.* iſte dirigẽs nos *in finem*: i. in conſummationem uitæ, attribuitur *ipſi Dauid*, ſ. Chriſto, qui in iſto Pſ. loquitur quandoque in perſona ſua, quandoque in perſona corporis. In iſto enim Pſ. Chriſtus inuocat Deum contra

A tribulationes capitis, & corporis, & per tribulationes omnibus uitam promittit æternam. De literali autem materia Pſ. dicunt concorditer doctores tam Hebraici, quam Catholici, q iſtum Pſal. fecit Dauid cõtra perſecutionem Saulis, diuinum adiutoriũ petens. In illã .n. perſecutione, quia multum durauit, multos Pſal. fecit. Primo ergo exponã literã. Scđo deducã intellectum literæ. Quantum ergo ad literalem expoſitionem iſte Pſal. diuiditur in partes duas. Quia primo diuinum petit adiutorium. Secundo ſuæ perſecutio-
B nis declarat periculum, ibi. *Surgentes teſtes iniqui*. Prima in tres, quia primo diuinum petit auxilium. Secundo prophe- Iudiciũ duplex. ticè prædicit deiectionẽ hoſtiũ, ibi. *Confundantur*. Tertio exprimit ſuæ liberationis gaudiũ, ibi. *Anima autem mea exal.* &c. vt Nic. de Ly. Quantum uerò ad intellectũ Pſalmiſtæ, notandum, q tota intentio Pſal. eſt monere nos, vt hic patienter portemus aduerſa, ſperantes, q per patientiam aduerſorum, ad gaudia perueniemus æterna. Diuiditur ergo iſte Pſal. in partes quatuor. Quia primo Chriſtus
C pro ſe, ſuiſque contrarijs præmittit orationem ibi. *Anima autẽ mea*. Tertio ſuorum aduerſariorũ oſtẽdit malignationẽ, ibi. *Surgentes teſtes*. Quarto ſuæ paſſionis oſtendit fructum, & eccleſiæ cõfirmationem, ibi. *Confitebor tibi*. Prima in duas, quia primo orans diuinum petit adiutoriũ. Secũdo phopheticè prædicit deiectionem hoſtiũ, ibi. *Confundantur*. Prima aũt pars diuiditur in partes tres. Quia diuinũ poſtulando adiutoriũ tria facit. Quia primo Deum poſtulat, ut cauſam diſcernat ut iudex Secundo ut ſe armet ut mi-
D les, ibi. *Apprehende arma*. Tertio ut hoſtes cõcludat ut Phinees, ibi. *Effunde frameam*. Primo ergo orans Chriſtus Deũ inuocat, ut cauſam ſuam diſcernat, & iudicet, ut uerus iudex d. *Iudica, Domine nocentes me*. Eſt enim duplex iudicium, Pſal.42 Iudiciũ duplex. ſcilicet diſcretionis, & condemnationis: & utroq; modo iſta litera legitur: & primo de iudicio diſcretionis, quo .ſ. boni ſeparantur a malis, etſi non in præſenti loco, tamen merito. In futuro autem loco, & merito. Iſtud iudicium alibi poſtulabat Chriſtus d. Iudica me, Deus, &

diſcerne cauſam meam, ab homine iniquo,& doloſo eripe me.Sic & modo poſtulat,ut mali iudicent.i. diſcernant à bonis,ut.ſ.ipſorũ calliditas,&malitia cognoſcatur,ne ſimplices decipere poſſint.Legitur & de iudicio cõdemnationis,& tũc magis prædictiuè legitur quam optatiuè, ut ſit ſenſus.*Iudica, Domine, nocentes me*.i.iudicabis,*& expugna impugnantes me*.i. expugnabis. Veruntamen Magiſter iſtũ paſſũ exponit magis optatiue Et,ſi queras,nunquid ſancti optant, & gaudẽt de damnatione malorũ?Rñdeo,cum gaudio expectant diem iudicij, in quo mali quo ad corpus,& animam damnabuntur,non quidem ex toto per ſe, ſed quaſi per accidens, quia ante ſancti non glorificabuntur in anima,& corpore,niſi quando mali damnabuntur in utroque,vel etiã quia damnatio reproborum confert ad gaudium beatorum,dum in illis uident mala,quæ Dei gratia euaſerunt. Et iſta ratione ſancti uindictam à Deo petunt de malis d. illud Apoc. 6. Quare, Domine, non uindicas ſanguinem noſtrum,&c. Et hoc eſt quod dicitur Pſ.57.Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam, &c.

Quæſtio Beati gaudent de punitione dãnatorum & quomodo.

523 *Apprehende arma,& ſcutum,& exurge in adiutorium mihi*.

14. q. 6. ſires.

HIc conſequẽter poſtulat,ut in adiutoriũ ſuũ ſe Deus armet vt miles. Vbi notandũ,ꝙ iſte uerſus legitur ex parte corporis,quia hic Chriſtus pro ſuo corpore,qđ eſt eccleſia loquitur,vt Deus armis ſuæ uirtutis illã protegat d.*Apprehẽde arma*,&c. Vbi ẽ in Hieronymum,Magnũ ſpectaculũ eſt Deum pro te armatũ uidere,qui habet arma, habet, & ſcutũ, armis hoſtem percutit, ſed nos protegit ſcuto. Sed quæ ſunt arma Dei, & quid ſcutum eius?Scutum eſt Dei bona uolũtas qua nos protegit,unde Pſal.5.dr.Domine, ut ſcuto bonæ uoluntatis tuæ coronaſti nos. Arma autem Dei, quibus hoſtem percutit,nos ſumus, quia ut nos ab eo,ita ipſe armatur de nobis, quibus percutit hoſtes, dum per nos dæmones ſuperat, & homines malos. Et tunc eſt ſenſus.*Apprehende arma*,&c.i.ita adiuua nos, & muni tua bona uoluntate, ut hoE ſtes noſtros ſuperemus, & ab eorum iaculis protegamur. Iſta enim talia arma, quibus armamur ſũt uirtutes, quibus vt ſcuto mens defenditur,& illis inuadimus hoſtem.De quibus ait Apoſtolus. Accipite armaturã Dei, ut poſſitis reſiſtere in die malo,& in omnibus perfecti ſtare. Et conſequenter, ꝙ iſta ſint arma uirtutum,oſtendit d. State ergo ſuccincti lumbos ueſtros,induti loricã iuſtitiæ, calciati pedes in præparatione Euãgelij pacis, in omnibus ſumentes ſcutũ fidei,& galeam ſalutis aſſumite,& gladiũ ſpiritus, quod

Hieronym.

Arma Dei nòs ſumus.

Epheſ.6

F eſt uerbũ Dei ex quibus uerbis Apoſtoli patet, ꝙ ſex ſunt armorum ſpũalium genera,quibus ſpũaliter armati debemus .ſ.Arma caſtitatis,& munditiæ,ibi. State ſuccincti lumbos ueſtros. Arma æquitatis,& iuſtitiæ,ibi.Induti loricam iuſtitię. Arma paupertatis uoluntariæ,ibi. Calciati pedes,&c. Arma fidelitatis,& credẽtiæ,ibi. In omnibus ſumẽtes ſcutũ fidei, Arma ſpei allectoriæ,ibi Et galeam ſalutis aſſumite. Arma ueritatis ſcripturæ ſacræ,ibi.Et gladium ſpiritus,quod eſt verbum Dei. De iſtis ergo armis uirtutum

Arma uirtutũ multiplicia.

G dicamus Deo. *Apprehende arma,& ſcutum*.i. fac nos dicta arma apprehendere. Sicut.n.Deus dr̃ cognoſcere aliquid quãdo illud nos cognoſcere facit,vt Gen. 22. Dixit ipſi Abrahæ. Nunc cognoui,ꝙ timeas Deũ,&c.i.alios cognoſcere feci.Sic & in propoſito prædicta arma dr̃ Deus apprehendere,& illis muniri,quando illis nos munit, & nos illa apprehendere facit. Et de iſtis ſpiritualibus armis dr̃. Arma militiæ noſtræ non ſunt carnalia, ſed potẽtia à Deo,&c. Vel per iſta arma intellige Chriſtũ, qui ante nos omni uir-

Cognoſcere.

2. Cor. 10.

H tute munitus,ad pugnã accedit armatus. Ipſe aſſũptis armis,hortatus eſt cæteros. Vnde de Chriſto ad literã dici uidetur illud 2. Maca. 11. Cumq; prompto animo procederent ad pugnã, apparuit eis præcedens eos eques in ueſte candida armis aureis haſtã uibrans. Quæ uerba ad literã exponẽs de Chriſto Stephanus dicit. Eques,qui præcedit fideles tendẽtes ad diaboli pugnam,Chriſtus eſt.Veſtis eius candida, eſt puritas ſuæ carnis. Arma aurea,ſunt eius opera egregia uirtutũ.Haſta uibrata eſt iudicij comminatio,

tio. Haſta .n. longa eſt ferrum habens in A capite. Et Dñs patiens eſt, ecce haſta lõga, & Dñs redditor eſt, ecce ferrum. Hic eſt ergo Chriſtus, qui armis uirtutum munitus noſtros deijcit hoſtes. In cuius
a Mar. 3 figuram dr. Apparuit illis quidam equus terribilem habens ſeſſorem, qui inſidebat, arma aurea videbatur habere, cuius equus cum impetu in Heliodoro priores calces eliſit. Vbi per equum accipe Chriſti humanitatem, per ſeſſorem verbi diuinitatem, per arma aurea eius uirtutum genera, ſed per Heliodorum hoſtẽ populi Dei, ipſum diabolum hoſtẽ B noſtrum intellige. Quid eſt ergo dicere Deo. *Apprehẽde arma, & ſcutum*, niſi fac me mente apprehendere, & conſiderare Chriſtum omni virtute munitum, ut ſequar in pugna, imitando eius exem-
Dormire Dei. pla. Vnde ſequitur. *Et exurge in adiutorium mihi*. Sicut .n. Deus in ſeipſo non
Exurgere Dei. exurgit nec dormit, ſed dormire dr, qñ nos dormimus: exurgere autem, quãdo nos exurgere facit. Dormimus autem qñ fides, & charitas torpeſcit in nobis. Exurgimus autem, quando, expulſo torpore in fide, & charitatis operibus vigilamus. C Dicat ergo *exurge in adiutorium mihi*, id eſt, ſic ſis mihi in adiutoriũ, ut me exur-
Pſal. 4. gere facias. Conſimilites etiam orabat. Exurge, quare obdormis, Domine? exurge, & ne repellas in finem.

324 *Effunde frameam, & conclude aduerſus eos, qui perſequuntur me, dic anima mea, ſalus tua ego ſum.*

HIc conſequenter orat, vt Deus hoſtes concludat, ut Phinees. Iſte enim verſus alludit hiſtoriæ, quæ habetur Num. 25 ſ. ꝙ vnus de filijs Iſrael coram Moyſe, & omni turba filiorũ Iſrael intrauit ad meretricem Madianitidem, quod cum vidiſſet Phinees filius Eleazari filij Aaron ſacerdotis, ſurrexit de medio multitudinis, & arepto pugione, ingreſſus eſt poſt virum Iſraelitam in lupanara, & perfodit ambos, ſ. virum, & meretricem in locis genitalibus, ceſſauitq; plaga a filijs Iſrael. Et de hac hiſtoria dicitur Pſalm. 77. Stetit Phinees, & placuit, ceſſauitq; quaſſatio. Conſimiliter ad propoſitum hic orans Chriſtus ait patri. *Effunde frameam*, i. euagina gladiũ tuæ iuſtitiæ, ſ. ad malos vindicandum. *Et conclude aduerſus eos, qui perſequũtur me* ſ. da ſententiam contra eos, me .i. meos ſaluando. Et hoc eſt, ꝙ dicit: *Dic animæ meæ ſalus tua ego ſum*. Dicere .n. Dei idẽ
Dicere Dei. eſt quod facere, pſ. Ipſe dixit, & facta ſũt. Dic ergo .i. oſtende per experientiam, ꝙ tu es ſalus animæ meæ .i. meorum. Vel aliter, vt iſte verſus legatur optatiuè. Et
Framea verbum Dei. tunc optat malorum conuerſionem. Vbi nota, ꝙ framea idem eſt, quod gladius ex utraq; parte acutus, per quem verbũ
Gladius verbum Dei. Dei ſignificatur ſcindens interiora conſcientiæ noſtræ ex vtraq; parte .ſ. manifeſtatione ſupernorum præmiorum, & comminatione infernalium ſuppliciorũ, de quo ait Apoſtolus. Viuus eſt .n. ſermo
Hebr. 4. Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti pertingens vſq; ad diuiſionẽ animæ, ac ſpiritus. Iſte gladius effunditur, qñ verbum Dei Gentibus, & infidelibus prædicatur, ad cuius prædicationẽ gentes concluſæ idola abiecerunt, & Chriſti fidem ſuſceperunt, & ſic veram ſalutem obtinuerunt. Et hoc eſt, quod orat Chriſtus dicens. *Effunde frameam*, i. effunde prædicationem verbi Dei per Apoſtolos, & alios fidem per mundum prædicando. *Et conclude aduerſus eos, qui perſequuntur me*, i. conuince Gentiles, vt cognoſcant ſuos errores, & fidei veritatẽ confiteantur, & ſic *dic animæ meæ*, i. meorum ex Gentibus conuerſorum, *ſalus tua ego ſum*, ut, ſ. amplius in idolis non confidant habere ſalutẽ, ſed ſolum in te, in quo vera ſalus conſiſtit. *Dic ergo animæ meæ*, i. fac animam meam dicere, & confiteri *ſalus mea*, tu es, vt. ſ. ſic
Gen. 47. D conuerſi Deo dicant. Salus noſtra in ma-
Pſal. 3. nu tua eſt. Et hoc contra illud, quod dæmones ſuadent animæ dicentes. Non eſt ſalus ipſi in Deo eius.

325 *Confundantur, & reuereantur, quærentes animam meam.*

COnſequenter hic Chriſtus prædicit deiectionem hoſtium, & perſequutorum. Et primo prædicit ipſorum futuram pœnam. Secundo ipſorum malitiam, & pœnæ cãm, ibi. *Quoniam gratis.* Quantum ad primam partem tres malorum

lorum pœnas prædicit. Prima eſt confu-
ſionis,& uerecundiæ. Secunda eſt inſta-
bilitatis,& incõſtantiæ,ibi. *Fiant tanquã*
puluis. Tertia eſt obſcuritatis,& ignoran-
tiæ,ibi. *Fiant via illorum*. Quantum ad
primũ dicit. *Confundantur*,&c. Hoc.n.ſm
gl. prædicit mala inimicis futura, & eſt
prophetia non optatio. q. d. *Confundãtur,*
& reuereantur, i. confundentur,& reuere
Vereri būtur. Vereor.n. uereris, ueritus ſum idẽ
Reuereri. eſt, ꝙ uerecundari, uel timere,& compo
nitur cum re,& fit reuereor, ris. i. multũ
Confuſio damnatorum. uerecundari,& timere. Quod ideo ſic di
cit, quia mali finaliter multum confun-
dentur, uerecundabuntur, & timebunt
damnari æternaliter. Vnde ſuper illo uer
Pſal. 49 bo. Arguam te,& ſtatuam,&c. dicit Ber.
Qualis erit confuſio, qualis uerecundia,
qualis dolor, quando in conſpectu om-
nium malorum nudabitur turpitudo, re-
uelabit ignominia, ſanies apparebit? Quã
do iam peccatorem immortalem factũ,
internæ conſcientię uermis, tota maligni
tate corrodet, ſed conſumet animam in-
fœlicem, nec erit omnino aliquis diſſimu
lationis locus, aut ſpes ulla ſaluationis.
Sic.n. & Pſal. 24. d. Confundantur omnes
iniqua agẽtes,&c. Poteſt etiam legi opta
tiuè, ut Chriſtus optet pſecutores ſuos
confundi, & reuereri de peccatis ſuis ꝑ
ueram contritionem. Eſt.n. quædam cõ-
fuſio ex peccato,& quædam contra pec-
catum. Optat ergo ut confundantur de
peccatis ſuis,& hoc per ueram contritio-
nem. Et modũ iſtius confuſionis adiun-
Quærere git d. *Quærentes animam meam*, i. fiant
Eſa. 55. quærentes animam meam, ut, ſcilicet ſi-
cut ante ipſam quærebant ad perdendũ,
ſic modo ipſam quærant ad imitandum,
ſic enim quærere pro imitari accipitur.
Quærite Dominum, dum inueniri po-
teſt. Et hoc idem alijs uerbis ponit d.

326 *Auertantur retrorſum, & confundantur cogitantes mihi mala.*

QVod vtroque modo legi poteſt, ut
verſus præcedens, ſcilicet prædi-
ctiuè,& optatiuè. Nam, ſi lega-
tur prædictiuè, tunc ſicut prius, prophe-
ticè pænam malorum futuram prædicit.
Auertere. *Auertantur*. ſ. à Deo, ut ſint retrorſum.
Auerto auertis idẽ eſt ꝙ remouere, Pec-

E cator autem, quamdiu eſt in uita præſen
ti, ſic remotus eſt à Deo, ꝙ tñ ad Deum
poteſt conuerti, quia ex toto nõ eſt ad-
uerſus,& ſic nondum retrorſum ex toto
eſt poſitus, in futuro aũt auerſus erit re-
trorſum, ut ex toto ſit à Deo remotus,&
quo ad actum, & quo ad potentiam, ut
amplius ad Deum conuerti nõ poſſit. Et
hanc ipſorum pænam prædicit. d. *Auer-*
tantur retrorſum, & confundantur, &c. Si
aũt legatur optatiuè, orat ut auertantur
.i. remoueantur, i. remoueantur à pecca-
tis ſuis,& confundãtur in ſeipſis per cõ-
F tritionem ſalubriter ad pænitentiam. Si-
cut.n. Deus auertit faciem ſuam à pecca
tis noſtris, quando ipſa nobis dimittit,
Auerte faciẽ tuã à peccatis meis, ſic, &
nos auertimus noſipſos à peccatis, quan
do ab illis uolũtate ex toto remouemur.
& tunc auertimur *retrorſum*, quia primo
faciẽ uertebamus ad peccata, & retror-
ſum ponebamus Dñm, ſed per cõfuſionẽ
pænitentię *retrorſum*, auertimur, quia ſi-
cut faciẽ uertebamus ad peccata,& dor-
ſum ad Deũ, ſic per pœnitentiã dorſum
aduertimus ad peccata,& faciẽ ad Dñm.
G Et de tali auerſione dicitur. Auertent ſe *Baruc. 2.*
à dorſo ſuo duro, & à malignãtibus ſuis,
& memores erunt nominis mei.

Fiant tanquam puluis ante faciem venti, & Angelus Domini coarctans eos. 527

HIc conſequenter prædicit malorũ
inſtabilitatis inconſtantiam. Tan-
ta.n eſt peccatorum inſtabilitas, ꝙ nulli
tentationi reſiſtunt. Secundum n. Greg. *Greg. 2.*
Per uẽtum tẽtatio ſignificatur, quia ſi- *mor. ca.*
cut uẽtus res leues faciliter euertit, gra- *28.*
ues autẽ,& bene fundatas non: Ita ten- *Ventus*
H tatio mentes leues, non bene fundatas *eſt tẽta*
faciliter ſubuertit, nõ autem ſtabile cha- *tio.*
ritatis fundamentum habentes. Dicit er *Puluis*
go de peccatoribus, quorum mentes in *ſunt pec*
rebus mundanis fundantur. Fiant. i. fient *catores.*
tanquam puluis ante faciem venti. ſ. tenta
tionis. i. facile cedent omni tentationi,
vel ſuggeſtioni etiam minimæ. q. d. Ta-
les non expectant faciem uenti. i. præſen
tiam grauioris tẽtationis, ſed antecedũt
cedẽtes minori. *Et Angelus Domini coar-*
ctans eos. ſ. Angelus malus per ſuas tenta
tiones conſtringet eos. ſ. ſic eos inuolues

in

ĩn peccatis, ꝙ ex illis exire nolint in præ A
ſenti, vel nequeant in futuro. Etſi, dicas,
qũo Angelus malus dicatur ſpiritus Do-
Quaſtio. mini, cum Deo contrarietur? Certè ad
1.Re.16 hoc audi textum. 1.Reg.16.d.clarius. Spi
Angelus ritus Domini malus exagitabat Saul. dr
malus di .n.diabolus ſpiritus Domini, quia a Deo
citur eſ- creatus, dicitur malus, quia à Deo mala
ſe Domi voluntate auerſus. Vel ſm Greg. Diabo-
ni. lus dicitur Domini, ratione poteſtatis, q̃
habet a Deo, ſed dicitur malus ratione
peruerſæ voluntatis, quam non habet à
Gre.li.2 Deo. Vnde ait Greg Sciendum vero eſt,
mor.c.10 quòd diaboli volũtas iniqua ſemper eſt, B
ſed nunquam poteſtas iniuſta, quia à ſe-
metipſo voluntatem malam habet, ſed à
Domino poteſtatem, quod.n.ipſe facere
inique appetit, hoc Deus non niſi iuſte
1.Re.18 permitit. Vnde in lib. Reg. dicitur. Spiri-
tus Domini malus irruebat in Saul. Ecce
vnus, & idem ſpiritus, & Domini appel-
latur, & malus. Domini.ſ. per licentiam
poteſtatis iuſtæ, malus autem per deſide
rium voluntatis iniuſtæ. formidari ergo
non debet, qui nihil niſi permiſſus valet.
Sola ergo vis illa timenda eſt, quæ cum
hoſtẽ ſæuire, permiſerit, ei ad vſum iuſti C
iudicij etiam iniuſta illius voluntas ſer-
uit. Sic ergo Angelus Domini appellatur
ipſe Diabolus. Secundum ergo prædicta
prophetia eſt hic, qua Chriſtus prædicit
mala iniquorum.n. non ꝑtatio, vt optet
ſic euenire. Vel etiam dici poteſt, quòd
Chriſtus, & alij ſancti optant diuinam iu
ſtitiam adimpleri, & per conſequens ma-
los puniri, qui hic emendari nolunt.

Fiant via illorum tenebra, & lubricum, &
528 *Angelus Domini perſequens eos.*

23.q.4. COnſequenter hic prædicit malorũ D
Nabu- obſcuritatis ignorantiam. Vbi ſciẽ-
chodono- dum, ꝙ peccatum ſemper aliquo modo
ſor. Pec- annexam habet ignorantiam. Propter
catum quod dicit Philoſophus, ꝙ omnis malus
hēt igno ignorans, quia cum voluntas non poſſit
rantiam ferri niſi in bonum, vel apparens bonum,
Philoſ.3 tunc deficit, quando illud, quod non eſt
Ethic. bonum, ſibi ſub ratione boni præſenta-
tur. Et hoc eſt, quod dicitur Prouer. 4.
Via impiorum tenebroſa. Et quamuis
omne peccatum obſcuret intellectum,
Luxuria maxime tamen lubricum luxuriæ, quia
in illo actu abſorbetur actus rationis, &
hominem in beſtiã vertit. Vnde, & Sene- *Seneca.*
ca. 1. lib. declama. dicit, quod nihil tã mor
tiferum ingenijs, ut eſt luxuria. Et Ariſt. *Ariſt.7.*
dicit, ꝙ Venus furatur intellectum ſpiſſe *Ethicor.*
ſapientis. Quod bene patuit in Salomo-
ne, cui Deus tantam contulerat ſapien-
tiam, tamen finaliter per mulieres fuit
infatuatus, ut habetur 3. Reg. 11. Hæc er
go præuidens pſ.ait. *Fiant via illorum te-*
nebra, & lubricum. Per tenebras notat
ignorãtiam, ſed per lubricum luxuriam.
His etenim vitijs tanquam quibuſdam
vijs in barathrum mortis peccatores de-
ſcendunt. Horrenda eſt hæc via peccato-
rũ, quæ eſt lubrica, & tenebroſa. Quis nõ
horreat lubricum, & tenebras? quis nõ ca
ueat ibi figere pedẽ, vbi lubricum videt?
Vnde de peccatoribus dr, ꝙ derelinquũt
iter rectũ, & ambulant per vias tenebro-
ſas, qui lætantur cum male fecerunt, &
exultant in rebus peſſimis. Sequitur, *&*
Angelus Domini perſequẽs eos. hoc dicit à *Prou. 2*
ſimili illius, qui cũ in lubrico, & in tene-
bris eſt, faciliter impellitur, cum non vi-
deat, vbi pedẽ figere poſſit. *Angelus enim*
Domini, ſ. malus illos perſequitur, quia ta
les diabolus faciliter de peccato in pecca
tum ruere facit. Sicut Dauid, qui facili-
ter poſt peccatum adulterij, ad peccata
homicidij, hypocrisis, & furti ruit.

Quoniam gratis abſconderunt mihi interi- 529
tum laquei ſui, ſuperuacuè exprobraue-
runt animam meam.

HIc conſequenter oſtendit perſecu
torum malitiam, quæ prædictarũ
pœnarum eſt cauſa. Vbi notandum, ꝙ
omnia prædicta mala Chriſtus de ſuis
perſecutoribus.ſ.de Iudæis prædixit. Vn
de, ſi quis quæreret, quo merito tanta
mala Iudæis prædixit eſſe futura? Hic
Chriſtus reſpõdet.d. *Quoniam gratis ab-*
ſconderunt mihi. &c. gratis, i. ſine cauſa,
quia eis occaſionem tantæ perſecutionis
non dedi, quoniam eis non nocui, ſed *Quaſtio.*
ſemper benefeci, cæcos ipſorum illumi-
naui, ſurdos audire feci, mutos loqui, &
mortuos ſuſcitaui, intellectum uerum
legis eos docui, regnum cœlorum pro-
miſi, mortem pro ipſorum redemptione
pati decreui. Bene ergo gratis me perſe-

quuntur, & non ſolum gratis, ſed etiam
doloſe, & fraudulenter, quia *abſconderũt*
mihi interitum laquei ſui. Interitus.n. di-
Interit⁹ laqueus eſt aſtutis conſilium. citur mors, ab intereo, ris, quod eſt mo-
ri. Iudæi ergo abſcõderunt Chriſto *inte-*
ritum laquei ſui, i. mortem q̃ ſuis laqueis
& aſtutis conſilijs parabant Chriſto, pu-
tabant ſic occultè facere, quod ipſe Chri-
ſtus eorũ laqueos, vel conſilia aſtuta non
intelligeret, vt puta qñ adduxerunt ad
eum mulierem in adulterio deprehẽſam.
Quando miſerunt diſcipulos ſuos cum
Ioan. 8. Herodianis quærentes, ſi liceret tributũ
dare Cæſari, &c Et de iſtis laqueis, quib.
occulte interitum Chriſto parabant, dr̃.
Narrauerunt, vt abſconderent laqueos,
Mat. 22 dixerunt, quis videbit eos? vt puta quia
Pſal. 63 cogitabant, tradatur à diſcipulo non à no
bis, iudicetur à præſide, non à nobis, cru
cifigatur à Romanis, non à nobis, &c. to-
tum nos faciamus, & nihil contra ipſum
facere videamur. Dicat ergo Chriſtus.
Quoniam gratis abſconderunt mihi, &c. i.
putabant abſcondere ut eorum conſilia
neſcirem, & ipſorum inſidias quibus me
interficerẽt. Iſte tñ talis laqueus eis fuit
ad interitum non mihi, quia ille laqueus
non morientis, ſed peccantis erat interi
tus. Et hoc magis ſonat alia litera, quæ di-
cit. *Abſconderunt muſcipulam correctionis*
ſuæ. Et tñ iſtis oĩbus non habuerunt intẽ
tum, quia hoc totum faciebant ne Chri-
Ioan. 11. ſti fides creſceret, ne gentẽ, & locũ per-
derent. Et tñ ex hoc, totum contrarium
illius quod putabãt, euenit, vnde ſubdit.
Superuacuè exprobrauerũt animã meam,
i. inutiliter, & fruſtra me accuſauerunt,
nihil probantes, & animam meam diffa-
mantes. Et bene *ſuperuacuè*, quia tali la-
queo, & interitu Chriſti fides creuit, &
ipſi perditi fuerunt, vnde ſubdit.

530 *Veniat illi laqueus, quem ignorat, & captio quam abſcondit, apprehendat eum, & in laqueum cadat in ipſum.*

ILli. ſ. Iudæorum populo ecce digna re
tributio. Nihil. n. iuſtius eſt quam illa
mala eis euenire, q̃ alteri abſconderunt.
Inde decipiuntur, vnde decipere volue-
runt. Inde nocentes fiunt, vnde nocere
voluerunt, vnde ſubdit, *Et captio, quam*
abſcondit apprehendat eum. Per captionẽ *Captio Chriſti.*
hic accipe captionem Chriſti, qua Iudæo
rum cõſilio per Romanos fuit captus, &
talis captio apprehendit populum Iudai
cum, qui per Romanos, ſ. Titum, & Ve-
ſpaſianum fuit captiuatus. *Et in laqueum*
cadat in ipſum, i. in eundem laqueũ mor
tis cadant, quem mihi parauerunt. Vnde
ſicut laqueum mortis Chriſto parauerſit
per Romanos, ita iſti per Romanos inter
fecti fuerunt. Accidit. n. iſti populo ſicut
illi, qui calicem venenatum parauit alte-
ri, & tandem de illo oblitus ipſum bibit.
Conſimilem ſententiam de Iudæis dicit
Chriſtus. Laqueum parauerunt pedibus
meis, incuruauerunt animam meam, fo- *Pſal. 56*
derunt ante faciem meam foueam, & in-
ciderunt in eam.

Anima autem mea exultabit in domino, & delectabitur ſuper ſalutari ſuo. 531

Exultare in Domino.

HAec eſt ſecunda pars principalis, in
qua Chriſtus ſuam, ſuorumque
perfectionem oſtendit. Et primo Chri-
ſtus oſtendit ſuam perfectionem. Secun-
do oſtendit perfectionem ſuorum mem-
brorum ibi. *Omnia oſſa mea.* Tertio oſten
dit humani generis liberationem ibi. *Eri*
piens inopẽ. Oſtendens ergo Chriſtus ſuã
perfectionẽ, ait. *Anima autem mea*, &c.
Vbi ſciendum, ꝙ quis tanto perfectior
eſt, quanto oĩbus temporalibus ſpretis,
in ſolo Deo lætatur, & gaudet. Et ideo *Ioan. 6.*
quia Chriſti aĩa omnia temporalia ſpre-
uit, vt puta honorem, quia, cum vellent
eum facere regem, fugit ab eis: diuitias.
Cum eſſet diues, pro nobis factus eſt
egenus, vt ſua paupertate nos diuitẽs fa
ceret: carnis delectationẽ, quia volunta-
riè pro nobis mortẽ aſſumpſit. Et ſic de *2. Cor. 8*
cæteris oĩbus tẽporalibus, ſequitur, qđ *Mat. 20.*
ipſius aĩa perfectius cæteris Deo adhæ- *Anima*
ſit, & ſic perfectior fuit quod nunc oſten *Chriſti*
dens, d. *Anima autem mea exultabis in* *exulta-*
Domino, ſupple, non in temporalibus re- *uit in*
bus. Sed nunquid, & alij ſancti ſpretis tẽ *Domino*
poralib. nõ exultabant in Dño? Audi Ma *Luc. 1.*
riã d. Exultauit ſpiritus meus in Deo ſa- *1. Reg. 2*
lutari meo. Item Anna ait. Exultauit cor
meum in Dño. Et Eſa. 40. Exultabit aĩa
mea in Deo meo. Et Abacuch 3. Exul-
tabo in Domino Ieſu meo. Si ergo, &
cæteri

cæteri ſancti,ſpretis temporalibus,ſolum A in Deo exultabant,qualiter ex hoc Chriſti perfectio oſtēditur,quia dicit, *Anima autem mea exultabit in Domino?* Rñdeo, quòd ſicut quanto pugna eſt grauior,tanto glorioſior eſt victoria, ſic quanto quis plus impugnatur, ut deſperet de Deo, tanto eius perfectio maior eſt ſi mens eius non recedit à Deo,per aduerſa aūt impugnamur ad deſperationem. Et ideo quia Chriſtus maiora aduerſa fuit paſſus cæteris omnibus ſanctis ideo fixè amorē ſuum tenēs ad Deum,maioris perfectionis cæteris fuit. Et hoc hic notat. Nam B poſtquam ſuam perfectionem notauit, dicit: gratis abſconderunt mihi interitū laquei ſui, nunc ſubiungit ſuam perfectionem d. *Anima autem mea exultabit in domino.* q. d. Chriſtus ſm glo. Anima aūt mea exultabit in Dño, non quærens alias extrinſecus diuitias, non quærens circumfluere voluptatibus, boniſque terrenis,ſed ipſum ſolum bonū præponens, quo nihil eſt ſuauius,nec deficere poteſt, quia oia fecit. Ipſum ergo,& tu pete, & in illo habebis oia. Et in ſignum huius ſubdit. *Et delectabitur ſuper ſalutari tuo,* ideſt,ſuper morte, quæ fuit ſalutatio nr̃a. Et per conſequens Dei ſalutare quam voluntariè amore Domini ſuſtinuit.

532 *Omnia oſſa mea dicent: Domine quis ſimilis tibi?*

6.q.1.ſi omnia.

HIc conſequenter oſtendit profectionem ſuorum membrorum. Qanto.n.quis eſt perfectior, tāto per humilitatem ſe imperfectum reſpectu perfectionis Chriſti ſe eſſe cognoſcit. Vbi notandum, ꝙ hic per oſſa ipſa opera iuſtorum fortia,& virtutes ſignificantur. Vñ iſtū verſum exponens Greg. d. Quid per oſſa niſi fortia acta deſignantur? de quib. per Prophetam dr̃. Dominus cuſtodit oia oſſa eorum. Sæpe.n.ea,quæ agunt homines eſſe alicuius momenti æſtimant,quia diſcretionis intimæ quàm ſit ſubtile iudicium ignorant: ſed cum per contēplationem rapti ſuperna conſpiciunt,ab ipſa præſumptionis ſuæ ſecuritate liquefiunt, & tanto magis in diuino conſpectu trepidant, quanto nec bona ſua di-

Gre. li.5 mo.c.22
Pſal. 33
Oſſa sūt opera fortia.

gna eius examine,quem cōſpiciunt,penſant. Hinc eſt enim,quòd is, qui fortia operando profecerat, per ſpiritum ſubleuatus clamabat. *Omnia oſſa mea dicent, Domine, quis ſimilis tibi?* Ac ſi diceret,oſſa mea tuæ magnitudini laudē dicūt, quia ipſa quoq; opera, quæ in me fortia eſſe credidi, tua conſideratione contremiſcunt. Vel ſm gl. Per oſſa intellige viros iuſtos, & fortes qui ſe in Chriſti comparatione nihil æſtimant eſſe,vnde ait. *Omnia oſſa mea*, i. diſcipuli mei, cæteriique fortes,qui eccleſiæ ſunt oſſa,dicent. *Domine, quis ſimilis tibi?* q. d. nullus. Quia nihil ſimile eſt illi, cui dedit Deus nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur,cœleſtium, terreſtrium, & infernorum, quia etiam inter iuſtos, & ſanctos nullus eſt ſimilis Chriſto. Vnde hoc conſiderans ſcriptura dicit. Nullus ei ſimilis in legiſlatoribus. Quod exponens ad propoſitum Greg. dicit. Legiſlator Moyſes,legiſlator Ioſue, legiſlatores etiā Prophetæ, legiſlatores cunctos dicere poſſumus, quos ex lege admonuiſſe populum nouimus. Sed huic C mediatori Chriſto in legiſlatoribus nullus ſimilis eſt,quia iſti gratuito vocati ex peccatis ad innocentiam redeunt, & ab iis, quæ in ſemetipſis experti ſunt, prædicando alios reducunt. Redemptor autem noſter homo ſine peccato eſt, filius ſine adoptione, nec perpetrauit vnquā, quod redarguit,&c. Bene ergo dicat eccleſia Chriſto. *Omnia oſſa mea*, ideſt,oēs iuſti dicent, *Domine, quis ſimilis tui?* certè nullus,quia Pſal 85. Non eſt ſimilis tui in dijs, Domine, non eſt ſm opera tua.

Similis Chriſto nullus eſt Phil. 2.
Oſſa ſignificāt viros fortes.
Iob. 63.
Greg. 27 mor. c. 1

D *Eripiens inopem de manu fortiorum eius; egenum, & pauperem à diripientibus eum.* 533

COnſequentet hic oſtendit humani generis liberationem, ex quo etiā probat, quòd Chriſto nullus ſimilis eſt. Vbi notandum, ꝙ ante Chriſti incarnationem genus humanū ſub diaboli poteſtate præmebatur,ſed Chriſtus per mortem ſuam humanū genus de manu diaboli liberauit, ut oſtendit Magiſter, & ſunt verba Aug. l. de baptiſmo paruulorum,

Mag. lib. 9. d. 18.
Redemit nos Chriſtus ſua paſſione.

rum. Nihil inuenit diabolus in Chriſto, E
ut moreretur, ſed pro uoluntate patris
mori uoluit, non habens cauſam mortis
de peccato, ſed per obedientiam morté
guſtauit, per quam nos redemit à ſerui-
tute diaboli, incideramus .n. in manus
principis huius ſæculi, qui ſeduxit Adã,
& ſeruum fecit, cœpitque nos quaſi uer-
naculos poſſidere, ſed uenit redemptor,
& uictus eſt deceptor. Et quid fecit re-
Muſcipula fuit crux. demptor captiuatori noſtro? Tetendit ei
muſcipulam crucẽ ſuã, poſuit quaſi eſcã
carnẽ ſuam, & ſanguinẽ. Ille aũt ſanguinẽ
fudit non debitoris, per qđ receſſit a de- F
bitoribus. Ille quippe ad hoc ſanguinem
ſuum fudit, ut peccata noſtra deleret. Vn
de ergo diabolus nos tenebat captiuos,
deletũ eſt ſanguine redemptoris, non.n.
tenebat nos niſi uinculis peccatorum,
&c. Hanc ergo liberationem generis hu-
mani notãs Pſal. ait, *Eripi s inopem de ma
nu fortiorum eius, egenum, & pauperem,*
&c. Vbi per inopem, egenum, & paupe-
rem, intellige genus humanum, fortiores
verò, & diripientes dæmones erant.

534 *Surgentes teſtes iniqui, quæ ignorabam, in-* G
4. q. 3. *terogabant me.*
Teſtes.

HAec eſt tertia pars principalis, vbi
Chriſtus oſtendit ſuorum aduerſa
riorũ malignationem. Et quatuor facit.
Quia primo ponit aduerſariorũ maligni
tatẽ. Secũdo in aduerſis ſuã humilitatẽ,
ibi. *Ego autem.* Tertio aduerſariorũ con-
ſpirationẽ, ibi. *Et aduerſum me.* Quarto
contra conſpirationẽ. ponit ſuam oratio-
nem, ibi. *Domine, quando reſpicies.* Quãtũ
ad primũ Chriſtus exprimit quæ iniuſtè
ab iniuſtis Iudæis fuit paſſus. Duo autẽ
fuit paſſus Chriſtus à Iudæis, ſ. falſas ac- H
cuſationes, & ingratas retributiones, ibi.
Retribuebant mihi. Quantũ ergò ad fal-
ſas accuſationes dicit. *Surgentes teſtes ini-*
Teſtis falſus, teſtis iniquus. *qui.* Teſtes.n. iniqui dicuntur, qui contrà
ęquum teſtabantur. Vbi nota, ꝙ alius eſt
teſtis falſus, & alius teſtis iniquus. Nam
falſus teſtis dicitur quilibet qui falſum
teſtificatur, & hoc quis ſine iniquitate
facere poteſt, ut puta quis falſum dicit
credens dicere verum. Sed teſtis iniquus
eſt, qui falſum à propoſito, & ſcienter te-
ſtificatur. Et tales teſtes fuerunt Iudæi

E contra Chriſtum inſurgentes, de quibus
dicitur. Nouiſſimè autem uenerunt duo *Mat. 26*
falſi teſtes, & dixerunt. Hic dixit. Poſſum *Hieronymus.*
deſtruere templum Dei, & poſt triduum
reædificare illud. Sed hic quærit Hiero-
nymus. Quomodo iſti erant falſi, uel ini-
qui teſtes contra Chriſtum cum ea teſti
ficentur Chriſtum dixiſſe, quæ ipſum di
xiſſe legimus. Ad hoc reſpondet primo,
quia falſus teſtis eſt, qui non eodem ſen- *Teſtis.*
ſu dicta intelligit quõ dicuntur, ſed dñs
iſta uerba dixerat de templo corporis
ſui, ipſi aũt illa intelligebant de templo
F materiali Iudaico. Secundo quia ipſius
uerbis calumniantur, ut paucis mutatis
uel additis quaſi iuſtã calumniam faciãt.
Saluator.n. dixerat. Soluite templũ hoc, *Ioan. 2.*
& ipſi hoc mutauerunt dicentes. Poſſum
deſtruere templum Dei, vos, inquit ſal-
uator, ſoluite, non ego, quia illicitum eſt
ut nobis ipſis mortẽ inferamus. Itẽ Chri
ſtus dixit. In tribus diebus excitabo illud.
Excitare .n. eſt à ſomno mortis uocare,
uel dormientem ſuſcitare. Per quæ uer-
ba expreſsè apparet, ꝙ loquebatur nõ de
templo Iudaico materiali, ſed de templo
G corporis ſui, quod erat uerũ templũ diui
nitatis: Iſti aũt teſtes uerba mutauerunt
dicẽtes: Et in tribus diebus reædificabo
illud. Reædificare aũt propriè reſpicit tẽ
plum materiale. Potes ẽt dicere, ꝙ ideo
falſi, & iniqui teſtes erant, quia non zelo
iuſtitiæ, ſed ſolum iniqua intentione, ut
quem oderant perderent, illa teſtificabã
tur. Poſſumus ẽt in iſta materia teſtimo-
nia notare, ꝙ ad hoc, ꝙ quis idoneus ſit
teſtis multas conditiones debet habere,
maximè in cauſa criminali, quas in hoc
uerſu notat Hoſtienſis. Conditio, ſexus, *Teſtis cõditiones:*
H ætas, diſcretio, fama, Et fortuna, fides, in *Hoſtiẽſis*
teſtibus iſta requires. Ex quo apparet, *in ſumma li. 2.*
quòd in quolibet idoneo teſte debet eſ- *de teſtibus.*
ſe conditio libertatis, quia ſeruus nõ ad-
mittitur. Sexus firmitatis, quia mulier
non recipitur. Aetas maturitatis, quia
puero non creditur: Diſcretio ueritatis,
quia furioſus excluditur, Fides diuinita
tis, quia infidelis repellitur. Fama boni-
tatis, quia infamis non recipitur. Fortu-
na proſperitatis, quia pauperi parũ cre-
ditur. Quibus teſtes contra Chriſtum *2. q. 3. ſi teſtes.*
carebant, & ideò iniquos teſtes ipſos vo-
cabat.

eabat.d. *Surgentes teſtes iniqui*,&c. Prima
conditio teſtis eſt conditio libertatis,qn̄
ſerui à teſtimonio repelluntur. Et ratio
allegatur,extra de verbor.ſignificat. fo-
rus.quia ſæpè ſeruus metu dominantis
teſtimoniū ſupprimit veritatis. Sed iſti
erant ſerui, & non ſolum hoīs, ſed quod
plus eſt, dæmonis, pp̄ quod eis dicebat
Ioan. 8. Chriſtus. Omnis,qui facit peccatum,ſer
uus eſt peccati. Secunda conditio teſtis
eſt ſexus firmitatis.Mulier .n. a teſtimo-
nio repellitur,maximè in cauſa crimina-
li.23.q.vlt.c. vlt. Cuius rō eſt, quia va-
rium,&mutabile ſemper fœmina teſtimo
nium profert, de verborū ſignific. forus.
Vnde multam fœminæ mutabilitatē ibi-
dē notat gl.ponens iſtum verſum. Quid
leuius fumo?flamen,quid flamine? ven-
tus:quid vento?mulier,quid muliere?ni
hil.Sed iſti iſta conditione non carebant,
quia licet corpore eſſent maſculi,mente
tñ erant effœminati,& inſtabiles. Thre.
1.Peccatū peccauit Hieruſalem, propte-
3.q.4. Teſtes. rea inſtabilis facta eſt.Tertia conditio te
ſtis eſt ætas matura, vnde pueri non ad-
mittuntur ad teſtimoniū, & maximè in
criminali cauſa. Ratio,quia pueri facili-
ter decipiuntur in factis aliorum, vnum
pro alio recipientes. Sed iſti pueri erant
non quidem tp̄e,ſed moribus facta pue-
rilia ſequentes. Eſa. 65. Morietur puer
cētum annorum. Quarta conditio teſtis
eſt diſcretio veritatis. Furioſi.n. & amen
3.q.7. Tria. tes a teſtimonio repelluntur. Sed iſti di-
ſcretione carebant,quia quod erat poſt-
ponendum præponebant, & econuerſo
Io.5. Gloriam ab inuicem quæritis,& glo
riam, quæ à ſolo Deo eſt non quæri-
tis. Quinta conditio teſtis eſt fides,quia
infidelis contra fidelem in teſtimonium
nō admittitur. 2.q.7. ſi hæreticus, & c.nō
pōt.Iſti autem infideles,& increduli erāt
Extra de regu.iur. lib. 6. 2. q.7. plerunque. Chriſto.Deut.32.Generatio.n.peruerſa
eſt,& infideles filij. Sexta conditio teſtis
eſt fama,quia infamis non recipitur, qm̄
infamibus non patent portæ dignitatis.
Iſti autem erant infames, quia ſecūdum
iura infames ſunt omnes, qui inſurgunt
in patres. Tales iſti erant, Act.7. Quem
prophetarum non perſequuti ſunt pa-
tres veſtri,&c. Septima conditio eſt for-
tuna, vnde pauper expellitur, quod in-

A telligē. qn̄ ad paupertatem deuenit, vt
quia luſor, vel meretricator, vnde in te-
ſte attendendum eſt,an ſit diues,vel pau
per. Iſti aūt quandoq; diuites ſpirituali- *4.q.3.*
bus virtutibus fuerant, ſed pp̄ ipſorum *Teſtes.*
malam vitam ad ipſarum deuenerant
paupertatem. Vnde illi populo ſcelera- *Apoc.3.*
to dr̄. Dicis quia diues ſum, & nullius
egeo,& neſcis, quia tu miſer es, & miſe-
rabilis,pauper,nudus,& cęcus. Ex quib.
omnibus collige,ꝙ teſtes qui cōtra Chri
ſtum inſurrexerunt, iniqui erant,& falſi.
Vnde Chriſtus d. *Inſurrexerunt in me te-* *Pſal.26*
B *ſtes iniqui*, &c. De quibus ēt modo dicit.
*Surgentes teſtes iniqui,quæ ignorabam,in-
terrogabant me.* Sed quæ ignorabat Chri
ſtus,qui omnia ſciuit, quæ Deus, cuius
oculis omnia nuda ſunt,& aperta? Reſpō *Quæſtio.*
deo, ꝙ Chriſtus dr̄ ignorare vel neſcire, *Ignorare*
quæ non approbat. Neſcio vos, vel ſm̄ *Chriſti.*
gl. Peccata ſunt ea,quæ Chriſtus ignora *Mat.25*
bat facere,qui tñ eſt cognitor peccatorū
quæ iudicat. Dicitur ergo ignorare pec-
catum, non quaſi non videndo, & iudi-
cando, ſed non committendo, vt puta,
quando aliquis neſcit vitium, quod ta-
C men arte cognitum deuitatur. Interro-
gabant ergo eum de peccatis, peccata ſi-
bi imponendo,quæ neſciebat.ſ. facere,&
non approbabat.

*Retribuebant mihi mala pro bonis, ſterili-
tatem animæ meæ.* 535

3.q.9.Teſtes.

NOn ſolum autē Chriſtus paſſus eſt
à Iudæis falſas accuſationes,ſed ēt
falſas,& ingratas retributiones, quia illi,
tanquam ingrati mala reddebant pro bo
nis. Vbi nota,quod multæ ſunt ſpecies,&
modi retributionis,vt ait Aug. ſupra pſ.
D 108.& habetur.22.q.3. ſex ſunt,vbi ait. *Auguſt.*
Sex differentiæ retributionis ſunt,ſ.red- *Retributionis*
dere bona pro malis,& non reddere ma- *multæ*
la pro bonis,hæc bonorum ſunt, ſed pri- *ſpecies.*
mum melius. Itē non reddere bona pro
bonis,& reddere mala pro bonis,hęc duo
malorum ſunt,ſed poſterius peius. Item
reddere bona pro bonis,& reddere ma-
la pro malis,hæc duo mediocrium ſunt.
Iudæi aūt inter retributionem malorum
deteriorem gradum erga Chriſtum te-
nebant, quia non ſolum non reddebant
ipſi Chriſto bona pro bonis, ſed quod
deterius

Digitized by Google

deterius eſt; ipſi retribuebant mala pro bonis Quod Chriſtus notans dicit. *Retribuebant mihi mala pro bonis,* &c. Et in hoc notat ipſorum in eis ſummũ ingratitudinis gradum. Ad quod clarius intelligendum, nota ꝙ peccatum ingratitudinis tres habet partes. Prima eſt pro acceptis beneficijs gratias non reddere. Secũda eſt accepta beneficia alijs non diffundere. Tertia eſt pro acceptis beneficijs mala retribuere. Prima pars ingratitudinis eſt pro acceptis beneficijs gratias nõ reddere. Qm̃ ſm Aug. Ingratus eſt ille, qui non cognoſcit beneficia, nec ex ipſis laudat benefactorem, pp quod dicit Seneca. Hæc.n. beneficij lex, in duos eſt, quia alter ſtatim obliuiſci debet dati, ſ. benefactor, alter aũt ſemper debet eſſe memor accepti. Ex quo ſequitur, ꝙ ille, qui gratias non reddit accepti beneficij, eſt ingratus. Et quantum ad h.d. Ber. Peccatum ingratitudinis maximum eſt, vti datis tanquàm innatis, & in acceptis beneficijs gloriam vſurpare benefactoris. Secunda pars ingratitudinis eſt accepta beneficia alijs non diffundere, ſm.n. Senecam. In benefactore duo ſunt attendenda, ſ. actio benefica, quæ eſt libera dantis voluntas, & ipſum quod per illam actionem datur, vt domus, pecunia, &c. Sic in recipiente, vt uitium ingratitudinis non incurrat, duo ſunt neceſſaria, ſ. voluntas, & opus, pp quod dicit. Voluntati voluntate ſatisfacimus, rei autem rẽ debemus. Ex quo ſequitur, ꝙ non ſufficit recognoſcere beneficia mente, & ore, vt ponit prima pars, ſed oportet ẽt ſi adſit facultas, rem retribuendo ſe gratum oſtendere. Qui igitur beneficium receptum non communicant, ingrati dicuntur. Tertia pars ingratitudinis eſt pro bonis reddere mala. Et hoc eſt peſſimũ, quod etiam præcedentes duas continet partes. Et hæc erat in Iudæis erga Chriſtum. Vnde, & de ipſis nunc dicit. *Retribuebant mihi mala pro bonis,* quaſi ſm gl. Chriſtus dicat. Ego attuli Iudæis fœcunditatem, ipſi autem mihi ſterilitatem, quia: ſ. nec pro beneficijs gratias exoluebant, nec illa alijs diffundebant. Ego attuli eis vitam, ipſi mihi mortem retribuebant. Ego honores, ipſi contumelias.

Ingratitudo multiplex.

Augu. 1. de Ciuitate Dei.

Senec. li. 2 de benefic.

Bern. in de diligẽdo Deũ.

Senec. li. 2 de benefic. circa finẽ.

E Ego medicinam, ipſi vulnera. Et ſic retribuebant, vt ingrati *anima mea ſterilitatem*; id eſt, pro tantis beneficijs nullum bonum mihi retribuebant, ſed ſterilitatem, quæ omnibus fructibus caret. Et propter talem ingratitudinem, hodie per mundum vagantur. Quoniam qui reddit malum pro malo, non recedet malum de domo eius. Sic enim ipſum factum prædixit Moſes, d. in perſona Chriſti. Reddam vltionem hoſtibus meis, & ijs qui oderunt me, retribuam. *Prou. 27* *Deu. 32*

F *Ego autem, cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio.* 536

HIc conſequenter ponit Chriſtus inter tot aduerſa ſuam humilitatem. Humilitas aũt inter aduerſa maximè triplici er oſtenditur, ſ. qñ aduerſa patienter tolerantur. Secundo qñ pro aduerſarijs humiliter exoratur. Tertio, qñ bonum pro malo compenſatur. Et hæc omnia Chriſtus inter perſecutiones Iudæorum obſeruauit. Et ſm hoc iſta pars diuiditur in tres partes. Quia primò ponit primum in principio. Secun- G dò ſm ibi. *Humiliabam.* Tertiò tertium, ibi. *Quaſi proximum.* Primò ergo Chriſtus inter aduerſa habuit patientiam, vt puta quia potẽs ſe de ipſis vindicare noluit, ſed potentiam ſuæ diuinitatis quantum ad uindictã tenebat abſconſam ſub carne. Et hoc notans dicit. *Ego aũt, cum mihi moleſti eſſent, induebar cilicio.* Vbi nota, quòd caro Chriſti ideo dicitur cilicium, quoniam cilicium dici poteſt à cœlo cœlas, & humanitas Chriſti diuinitatem celabat, quia ſcilicet contra Iudæos potentiam ſuæ diuinitatis non H exercebat. Vnde dicit. *Ego autem, cum mihi moleſti eſſent,* &c. quaſi dicat Chriſtus ſecundum gloſ. Illi mihi retribuebant mala pro bonis. Et cum mihi moleſti ſic eſſent, *ego induebar cilicio*, id eſt, ſub carne mortali latebam, ſecundum diuinitatem, quia non exercui contra eos potentiam meæ diuinitatis. Caro etiam Chriſti ideo cilicium dicitur. Cilicium enim fit de pilis caprarum, quæ in veteri lege pro peccatis offerebãtur, & Chriſti caro pro peccatis noſtris fuit oblata. Item ex alio, quia cilicium eſt

Humilitas.

Aduerſitas.

Ciliciũ dr̃ caro Chriſti.

Iugu-

Digitized by Google

Heb. 5. lugubris veſtis. Et Chriſtus, ſecundũ carnem multoties fleuit, & maximè dum penderet in cruce, quia cum clamore valido, & lachrymis ſe offerens, &c. Et de iſto cilicio ſuæ carnis Chriſtus dicebat.
Pſal. 68 Poſui veſtimentum meum cilicium, & factus ſum illis in parabolam, quia Iudæi conſiderantes ſolum cilicium carnis Chriſti, & non diuinitatem, ei maledicebant, vnde quando Iudæi alicui maledicere volebant, dicebant prouerbialiter, ſic tibi contingat, ſicut, & Chriſto crucifixo, vt ibidem ait glo.

537 *Humiliabam in ieiunio animam meã. & oratio mea in ſinu meo conuertetur.*

Oratio. HIc Chriſtus pro aduerſarijs orat. Vbi nota, ꝙ illa ſola eſt vera oratio, quæ carnem, & mentem humiliat Deo. Et ideo Chriſtus vt orationẽ ſuam veram oſtendat, primo ſuam humilitatẽ indicat. d. *Humiliabam in ieiunio animã meam*.
Ieiuniũ duplex. Vbi nota, quòd duplex eſt ieiunium, ſ. corporale, & ſpirituale, & ſpirituale per corporale ſignificatur. Nam ieiunium corporale famem inducit. Fames autem eſt quoddam deſiderium cibi. Et cõformiter ieiunium ſpirituale eſt quædam eſuries, vel deſiderium cibi ſpiritualis. Quid eſt autem cibus ſpiritualis niſi voluntatem Dei facere? meus cibus eſt, vt faciam volũtatem eius, qui miſit me.
Ioan. 4. Ieiunabat ergo Chriſtus, non ſolum corporaliter à cibis, ſed etiam ſpiritualiter, quia Iudæos facere voluntatem Dei eſuriebat, & deſiderabat, & hoc non inueniebat. Vnde iſtum intellectum ponit gl. d.
Ieiuniũ Chriſti fuit deſiderium ſalutis noſtræ. Quale fuit hoc ieiunium Chriſti, corporale, an ſpirituale? Mãducare quidem volebat Chriſtus, quando poma quærebat in arbore. Bibere volebat, qñ mulieri Samaritanæ dixit. Da mihi bibere. Sed non de hac ſiti, nõ de hoc ieiunio hic agitur, ſed de alio ieiunio in illo ſignificato. Eſuriuit enim Chriſtus, & ſitiuit ſalutem noſtram, bona noſtra ieiunabat, quæ tamen nulla in Iudæis inuenit. Apoſtoli. n. fugerant, & ſe paſſionis tempore in turba abſconderant. Et Petrus, qui vſque ad mortem ſe perſeueraturum promiſit iam ter negauerat. Vix inuenit vnum latronem,

A quem guſtauit in cruce. Et ideò in huius ieiunij memoria in die paſſionis arctiſſimum ieiunium obſeruat eccleſia. Et hoc ieiunium ſpiritualis deſiderij recolens Chriſtus ait. *Humiliabam in ieiunio animam meam*. Sequitur ad propoſitum. *Et oratio mea in ſinu meo conuertetur*. q. d. Humiliabam in ieiunio, & etiã orabam.
Sinus. Vbi nota, quòd per ſinum, quandoque intelligitur ſecretum diuinæ prædeſtinationis, in quo prædeſtinati colliguntur à Deo. Sic. n. & Lazarus erat in ſinu Abrahæ, i. in prædeſtinatione diuina abſcon-
B ſus, qui dicitur Abrahã, quia multarum gentium pater, imò omnium. Eſt ergo ſenſus, vt Chriſtus dicat. *Oratio mea in ſinu meo conuertetur*, ſ. illis præcisè proficit, qui ſunt in ſinu meæ prædeſtinationis, qui, ſ. ſunt futuri familiares, & in ſinu ſanctæ eccleſiæ ſani. Sunt enim in ſinu Chriſti prædeſtinati, qui ſunt ſibi vniti, & intrinſeci.

Quaſi proximum, & quaſi fratrem noſtrũ ſic complacebam, & quaſi lugens, & contriſtatus, ſic humiliabar. 538

C
Amoris ſigna. COnſequenter hic Chriſtus Iudæis bonum compenſat pro malis receptis ab eis. Quod n. maius ſignum amoris poteſt quis alteri oſtendere, quam de ipſius bono gaudere, ut de proprio, & de ſuo malo triſtari, vt de ꝓprio, ſicut dicit Apoſtolus.
Rom. 12 Gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus, i. gaudere de profectu alterius, & triſtari de eius lapſu, & hoc faciebat Chriſtus, propter quod dicit. *Quaſi proximum*, &c. Hic. n. ſm Magiſtrum ponitur caſus accuſatiuus pro ab-
D latiuo, vt ſit ſenſus. *Quaſi proximum, & quaſi fratrem*, i. quaſi proximo, & quaſi fratri complacebam illi populo, ſcilicet quo ad illos, qui conuertebãtur ad Deũ. *Et quaſi lugens, & contriſtatus, ſic humiliabar*, ſ. quo ad illos, qui conuerti nolebant, quaſi dicat ſic complacui in eis bonis, ſicut de proximo, & fratre, & ſic contriſtabar de malis. Vel aliter vt complacebam referatur patri, vt Chriſtus dicat. Complacebam patri meo habendo eos, vt fratrem, & proximum. Et tamen cum hæc omnia facerem, ipſi nolebant conuerti.

uerti. Et cum nollent conuerti, ego *ſic humiliabar*.i. dolebam, quaſi pater lugés filium, & contriſtatus de morte filij.

539 *Et aduerſum me lætati ſunt, & conuenerunt, congregata ſunt ſuper me flagella, & ignoraui.*

HIc ponit Chriſtus cóſequenter aduerſariorum ſuorum conſpirationem. Et primo ponit ipſorum conſpirationem. Secundò ipſorum obſtinationé. Diſſipati ſunt. Quantum ad primum nota, ꝙ Iudæi multotiés conuenerunt inſimul, vt Chriſtum perderent. Primò ad decipiendum. Abeuntes Phariſæi conſilium fecerunt, vt caperent Ieſum in ſermone. Secundò ad deliberandũ. Collegerunt pótifices, & Phariſæi conſiliũ, dicentes, quid facimus, & tunc inter eos fuit ſñia mortis.d. Expedit, vt moriatur vnus hõ pro populo. Tertiò ad occidendũ. Cógregati ſunt principes ſacerdotũ, & ſeniores populi in atriũ principis ſacerdotum, vt Ieſum dolo tenerent, & occiderent. Et ideo dr̃. Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtũ eius. Sic aũt conueniendo contra Chriſtum lætabantur, credendo per Chriſti morté, nomen eius, & fidem delere, & ſic hæreditare dominium in populo, & in téplo poſſidere. Vnde de Iudæis ad literam dr̃. ꝙ lætantur, cum malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Non aduertentes, quod ſcribitur Prou. 14. Extrema gaudij luctus occupat. Hoc ergo notans Chriſtus dicit. *Et aduerſus me cõuenerunt, & lætati ſunt.* Et ad quid conuenerunt aduerſus Chriſtum? certè ad congreganda ei tormenta, & pœnas. Et hoc eſt, quod dicit. *Et congregata ſunt ſuper me flagella*, ſ. per ipſorum cõſpirationem. *Et ignoraui.* Sed nunquid Chriſtus ignorabat conſilia, & conſpirationes ipſorum, & tormenta, quæ parabant, cum tamen omnia nuda, & aperta ſint oculis eius? Reſpondet Magiſter in gl. d. quòd illa ignorabat ſecundum illorum opinionem, non ſecundum veritatem. Sic enim dicitur. Narrauerunt, vt abſconderent laqueos, dixerunt, quis videbit eos? quaſi dicat nullus.

Cõuenerunt Iudæi cõtra Chriſtũ multipliciter.

Mat. 22

Ioan. 11

Mat. 26

Pſal. 2.

Prou. 14

Ignorabat Chriſtus, & qualiter

Pſal. 63.

E *Diſſipati ſunt, nec compuncti, tentauerunt me, ſubſannauerunt me ſubſannatione, fremuerunt ſuper me dentibus ſuis.* 540

COnſequenter hic ponitur Iudæorum obſtinatio. Vbi notandum, ꝙ diſſipo, pas, quandoque idem eſt, quòd diſſoluere. Vt ſicut populus habens bonum ducem prælij confortatur ad pugnam, ſic carens bono duce, cor eius diſſipatur, ideſt, diſſoluitur, & ſecundum iſtum ſenſum dicitur. Cum defecerint prophetæ, diſſipabitur populus, ideſt,
F diſſoluetur. Quandoque idem eſt, quòd diſpergere: populus quando vnitur, congregatur, ſed quando diſpergitur, diſſipatur, ſic enim dicitur. Diſſipentur omnes Iudæi, qui congregati ſunt aduerſus te, &c.i. diſpergantur. Quandoque idem eſt, quod diuidere, vt quando aliqui circa eandem rem diuerſas habent opiniones, tunc, *diſſipati*, ideſt, diuiſi dicuntur, ſic enim dicitur. Diſſipati ſunt Angeli: quia, ſcilicet, in opinione fuerunt diuiſi à principio, quia boni adhæſerunt Deo, & mali receſſerunt ab eo. Ad propoſi-
G tum ergo, iſto triplici modo iſte verſus exponitur per Magiſtrum in glo. Primò modo, *diſſipati ſunt, nec compuncti*, ideſt, diſſoluti, quia ſcilicet Iudæi videntes ſigna, & miracula facta in Chriſti paſſione, corde diſſoluti fuerunt multum timentes, nec tamen per duritiam cordis eorum compuncti ſunt, ſcilicet corde, per veram pœnitentiam. Nonne diſſipatum, & ſolutum fuit cor eorum, quando, Chriſto iam mortuo, timebant ipſum reſurrecturum? vnde dixerunt Pilato, Iube cuſtodiri ſepulchrum, &c. Secundò
H modo, *diſſipati ſunt, nec compuncti*, quando propter Chriſti mortem per totum orbem a Romanis fuerunt diſperſi, nec tamen compuncti, quia adhuc in ſua duritia, & infidelitate manent obſtinati. Tertio modo, *diſſipati ſunt, nec compuncti*, ideſt, circa Chriſtum in opinione fuerunt diuiſi, quia alij dicebant, quia bonus eſt, alij autem non, ſed ſeducit turbas. Sic, & in morte Chriſti fuerunt diuiſi, vt puta duo latrones, unus bonus, alius malus. Ioſeph, & Nicodemus honorificè Chriſtum ſepelire volebant, alij autem

Diſſipare ſignificat multa.

Pro. 29.

Hier. 40

Sopho. 3.

Compunctio.

ſantem ei detrahebant . d. Recordati ſumus, quia ſeductor ille adhuc viuens dixit, &c. Vnde, & de illis, qui ſibi detrahebant, ſubdit. *Tentauerunt me*, vt puta qn̄ ipſum in paſſione tentantes . d. Si tu es Chriſtus, dic nobis? Similiter qando d. Si Chriſtus rex Iſrael eſt , deſcendat nunc de cruce, ut videamus, & credamus. *Subſannauerunt me ſubſannatione*. Subſannare .n. eſt aliquem deridere rugato naſo, atq; contracto , ſic iſti faciebant Chriſto dicentes, Vah, qui deſtruis templũ Dei, & in triduo reædificas, &c. Et nota, ꝙ dicit, *ſubſannauerunt me ſubſannatione*, qn̄ .n. in talibus locutionibus fit geminatio ſignum eſt, ꝙ talis res copioſè fit, vel dicitur , ut cum dicitur gaudens gaudebo, benedicens benedicam tibi. Sic in propoſito. *Fremuerunt ſuper me dentibus ſuis.* Fremere .n. eſt murmurationem , & tumultum mentis per uoces, & ſtridorem dentium aperire . Sic contra Chriſtum dentibus fremebant, quando cõtra Chriſtum dicebant. Alios ſaluos fecit, ſeipſum non poteſt ſaluum facere . Et omnia iſta ante præuiderat Hier. thre. 2. d. Aperuerunt ſuper te os ſuum omnes inimici tui ſibilauerunt, & fremuerunt dentibus, & dixerunt, deuorabimus eum. Et aduerte, ut hic dicit Magiſter. Omnia hęc, quę capiti noſtro in cruce ſacta referuntur , corpori vbique fiunt.

Mat. 15 *Subſannar.* *Fremere* *Mat. 27*

541 *Domine , quando reſpicies ? reſtitue animam meam à malignitate eorum , à leonibus vnicam meam.*

HIc Chriſtus contra Iudæorum malignitatem, & conſpirationem, ponit ſuam orationem. Chriſtus enim contra omnia prædicta mala a ſuo patre orãs, poſtulat ſuam reſurrectionem poſt mortem , Vbi nota, quòd reſpicere Dei eſt orationes noſtras exaudire , & vota complere. Sic .n. dicitur , Reſpexit in orationem humilium, & non ſpreuit preces eorum. Orans ergo Chriſtus dicit, *Domine, quando reſpicies?* i. quando meam orationem exaudies, vt me .ſ. reſuſcites, quia oro ne hoc differas. Sed *reſtitue animam meam* .ſ. corpori meo, quod fit per reſurrectionem die tertio. Conſequenter autem videns Chriſtus, ꝙ etiam poſt reſurrectionem ſuam, ſponſa ſua .ſ. fidelis eccleſia, quæ per vnicã deſignatur, vt pſal. 21. Erue a framea, Deus, animam meam, & de manu canis vnicam meã, vide ibi. Videns inquam , quod iſta vnica multas preſſuras erat paſſura a malignitate hominum inſtigatione , & tentatione dæmonum, qui per leones ſignificãtur, pro ipſa orat . d. Et *a malignitate eorum*, ſ. hominum *a leonibus* , i. a dæmonibus *vnicam meam* ſupple libera, quod erit in fine mundi, qñ ſponſa ſponſo copulabitur non per fidem, ſed per claram viſionem, quando mali ſeparabuntur a bonis , & ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam . Nota pro hoc, expoſitionem illius verſiculi Erue a framea, Deus animam meam, &c.

Reſpicere Dei. *Pſ. 101.* *1. Pet. 5.* *Pſal. 21*

A B C D

Confitebor tibi in eccleſia magna, in populo graui laudabo te. 542

HAec eſt quarta pars principalis, in qua Chriſtus oſtendit fructũ ſuæ paſſionis, & eccleſiæ confirmationem. Et diuiditur in partes quatuor. Quia ponit primò eccleſiæ ſtabilitatẽ. Secundò perſequentium iniquitatem, ibi. *Non ſupergaudeant*. Tertiò malorum dãnationem, ibi. *Vidiſti dñe.* Quartò bonorum ſaluationem, ibi. *Exultent, & lætentur* . Primò ergo ponit eccleſiæ ſtabilitatem. d. *Confitebor tibi in eccleſia magna*, &c. Vbi notãdum, ꝙ omnia eccleſiæ ſacramenta ſum pſerunt efficaciã in Chriſti paſſione, & morte, vt ait Mag. lib. 4. d. 2. In ſacramẽtis aũt fundatur eccleſia. Sic igitur eccleſia in Chriſti paſſione fuit fundata, tñ ſacramenta acceperunt vſum ſuæ poteſtatis in Chriſti reſurrectione, & ſic tunc eccleſia incępit cõgregari. Et hoc eſt, quod dicit Chriſtus. *Confitebor tibi* , &c. Nam ſtatim ſuperius dixerat. *Domine, quando reſpicies? reſtitue animam.* ſ. corpori per reſurrectionem, quod cum feceris, ſequitur. *Confitebor tibi in eccleſia magna.* Hæc enim ſuperius dicebatur, *vnica*, propter vnitatem fidei, quia vna fides, vnum baptiſma. modo dr̄ magna , quia de omnibus gentibus congregata . Sic .n. magna ſuperius dicitur eccleſia . Apud te laus mea in eccleſia magna. Sequitur. *In populo graui laudabo te* . Vbi nota, ꝙ duplex

Sacramẽta & eccleſia. *Mag. li. 4. d. 2.* *Eccleſia* *Pſal. 21* *Grauitas multiplex.*

eſt

eſt grauitas.ſ.bona,& mala, grauitas ſtabilitatis,& conſtantiæ, & grauitas iniquitatis,& malitiæ. Virtus .n. conſtantiæ,& ſtabilitas, grauitas quędam dr. Grauia.n. vento non agitantur, ſed leuia, ſicut in tritura areæ patet, ꝙ ventus paleas leuat, & fugat, quia leues ſunt, grana aũt, quia grauia, manent. Sic,& ſpiritualiter. Mentes graues, & conſtantes in bono vẽtus tentationis non quaſſat, ſed leues, & inconſtantes circunducit ad libitũ. Quis eſt ergo populus grauis, niſi populus fidelis conuerſus ex gentibus, electus a Deo, qui ſtabiliter in laudem, & fidem Chriſti perſeuerat? Qui tñ populus ante grauis erat grauitate iniquitatis,& malitiæ. quibus aliàs dicebatur. Filij hoium, vſquequo graui corde? Peccatum n quędam grauitas eſt, quia ſicut omne graue naturaliter deſcēdit, ſic,& peccatum naturaliter animam ad infernum deſcendere facit. Vnde de grauitate peccati dicitur. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, &c. Ecce ergo quantam mutationem reſurrectio Chriſti in gentibus fecit, quia de grauitate peccati ad grauitatem gratiæ ipſas perduxit, vt per illas in eccleſia dominus laudet, ꝙ Chriſtus præuidens ait. *In populo graui laudabo te.*

Pſal.4.

Eſa.1.

543 *Non ſupergaudeant mihi, qui aduerſantur mihi inique, qui oderunt me gratis, & annuunt oculis.*

1.q.1. pauper.

NVnc conſequenter ponit perſequẽtium iniquitatem. Hic enim replicat Chriſtus Iudæorum malitiam, ut aptius conſequenter addat ipſorum condignam pœnam, & miſeriam. Ipſorum autem nequitia grauis, & magna oſtenditur ex tribus. Primò quia erat uoluntaria, & ſine cauſa in principio. Secundò qui erat plena dolo,& fallacia, ibi. *Quoniam mihi*. Tertiò quia erat crudelis,& deriſoria, ibi. *Et dilatauerunt ſuper me os ſuum.* Quantum ad primum dicit. *Non ſupergaudeant,* &c. Tantò enim peccatũ eſt grauius, quantò nulla occaſione, vel tentatione præuia, ſed mera malitia peccatur. Tamen notandum, quòd aliud eſt aduerſari alteri, vel alterum odire gratis,& aliud iniquè. Gratis odit, qui nulla iniuria læſus alterum odit, Iniquè

Peccati grauitas odire gratis odire iniquè.

E autem odit, qui non ſolum non læſus, ſed etiam beneficiatus odit, quia ſumma iniquitas eſt malum pro bono reddere, & odium pro dilectione. Iudæi igitur, Chriſtum oderant gratis, quia ab eo nõ offenſi, & iniquè, quia à Deo beneficiati. Sic igitur odium Iudæorum contra Chriſtum erat gratis, quia ſine cauſa erat iniquum, quia contra beneficia erat ſimulatum, quia contra exteriorem apparentiam. Dicit igitur de ipſis Chriſtus explicans ipſorum malitiam. *Non ſupergaudeant mihi,* ideſt, non gaudeant

F ſuper me, adimplēdo voluntatem ſuam de me, qua ſcilicet uolebant Chriſti nomen, & fidem delere. Qui, ſcilicet Iudæi *aduerſantur mihi iniquè,* quia ingrati beneficijs meis. *Qui oderũt me gratis,* ideſt, a me nõ iniuriati, *Et annuunt oculis,* quia ſcilicet oculis exterioribus, & ſignis dilectionem prætendunt. Annuere enim idem eſt, quòd alteri conſentire, complacere, vel nutum complacentiæ facere. Illi ergo Chriſto annuebant oculis, qui exterius prætendebant Chriſto conſentire, & ipſum diligere, quem gratis

G oderant,& iniquè. De quibus dicit Chriſtus Pſal.119. Cum ijs, qui oderunt pacem, eram pacificus, cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

Annuere.

Quoniam mihi quidem placifice loquebantur, & in iracundia terra loquentes dolos cogitabant. 544

COnſequenter hic oſtendit Chriſtus, ꝙ ipſorum nequitia erat plena fallacia,& adulatione, quia ſcilicet verba pacifica,& blanda Chriſto loquebantur, ſed ipſum corde perſequebantur.

H Ad huis autem maiorem euidentiam, ſciendum, quòd adulatio à doctoribus ſic deſcribitur. Adulatio eſt peccatum ex ſermone vanæ laudis alicui exhibito, intentione placendi, quæ deſcriptio, vt clarius pateat, arguo contra ſic. Primò, poſito, quòd quis laudet alium in eo quo laudandus eſt, ſed non propter Deum, ſed cauſa placendi ei, tunc non eſt ſermo uanæ laudis, quia vanum eſt, quod veritate caret: quam prætendit,& tamen talis eſt adulator, ergo prædicta deſcriptio non eſt vera. Item poſito, quòd quis coope-

Obiectio.

Adulatio qd ſit

Laudare vane.

Laus vana.

cooperiat peccatum alterius cauſa placendi,tunc talis eſt adulator abſq; ſermone vanæ laudis cum non landet, ſed ſolum tegat malum;igitur. Item poſito,ꝙ quis alium laudet indebitè non cauſa placendi,ſed cauſa lucri,tunc talis eſt adulator,& non cauſa placendi. Reſpondeo,ꝙ dicta deſcriptio adulationis eſt bona. Ad primum ſciendum, ꝙ ſermo uanæ laudis dicitur dupliciter,vel quia laudatur, qđ non eſt laudandum,vel pluſquam ſit laudandum,& hæc vanitas eſt ex parte materiæ. Alia dicitur vana laus,quum non fit eo fine, quo debet fieri, & hæc vanitas eſt ex parte finis. Et vtraque vanitas in laude cauſat adulationem. Secunda eſt in caſu prædicto,ſed non prima. Ad ſecundum dico, quòd quis occultando malum alterius, interpretatiuè laudat eum. Laudare enim eſt aliquem bonum, vel iuſtum oſtendere,partes autem iuſtitiæ ſunt duæ,ſ. declinare a malo,& facere bonum, in caſu autem prædicto talis laudat eum de prima parte,& non de ſecunda,& falsè. ergo vanè. Ad tertium dicendum,ꝙ intentio placendi eſt proximus finis, quãmuis non ſit vltimus, ita quod placentia eſt ad finem,licet non finis principalis, quia ſi non placeret perſonæ, per ipsũ laudare non conſequeretur lucrum. Ad propoſitum ergo Iudæi adulabantur Chriſto. & ipſum vanè laudabant, non quidem vanè ex parte materiæ,ſed ex parte finis, ſiue intentionis ipſorum,quia pacifica, & blanda verba loquebãtur ad unum finem,ſ. vt ipſum decipiendo perderent. Et hoc notans Chriſti d. *Qm̃ mihi quidem pacificè loquebantur,* vt puta qñ ei dicebant,Magiſter, ſcimus,quia uerax es, & uiã Dei in veritate doces.dic nobis, licet cenſum, &c. Et Io.8.Magiſter,hæc mulier modo in adulterio deprehenſa eſt. Et quod uano fine, ſ. ad ipſum perdendum iſta dicerent quamuis vera ſubdit. *Et in iracundia terra loquentes,dolos cogitabant,* Talia.n.dolosè loquebantur, & dolos cogitabant, *in iracundia terræ,*i. in ira,quã pro terrenis habebant. Timebant.n.ꝙ,ſi ipſius Chriſti doctrina duraret, ne ipſi perderent locum,& gentem,i.primatum loci,ſ. templi, & gentis:ex quo terrena commoda

Sermo vanæ laudis duplex.

Mat. 22

A recipiebant. De iſtis.n.dixerat ſuperius pſalmo vigeſimoſeptimo. Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum.

Et dilatauerunt ſuper me os ſuum, dixerunt, euge,egue, viderunt oculi noſtri. 545

6. q. 1.

OStendit hic,quòd eorum iniquitas ſumma erat crudelis,& deriſoria. Nonne magna eſt crudelitas irriſoris afflictionem dare afflicto? Iudæi autem ſupra corpus Chriſti poteſtatem acceperãt ad tempus,fecerunt in eum omnia,quæ voluerunt, ceperunt, ligauerunt, falsè accuſauerunt,dederũt ei alapas, colaphos, flagellauerunt, ſpinis coronauerunt, ipſum ad crucis patibulum, & mortem deduxerunt. Et tamen, ut crudeles canes non contenti, dum eſſet in cruce prope ipſum dilatauerũt ſuper ipſum os ſuum improperantes ei, & deridentes eum. Vnde alij dicebant. Vah, qui deſtruis templum Dei, &c. Alij: alios ſaluos fecit, ſeipſum ſaluum facere non poteſt, Alij, confidit in Deo, liberet eum nunc ſi vult, &c. Et iſtam talem crudelitatem nunc commemorans Chriſtus, dicit, *Et dilatauerunt ſuper me os ſuum.Et dixerunt,euge,euge,* eſt vox ſecũdum gloſſam irriſoria, & inſultatoria. *Viderunt oculi noſtri,*ſcilicet,quæ deſiderabamus,ut puta Chriſtum per nos captum, flagellatum,& crucifixum. Et hoc eſt,quod dicitur Thren.2. Aperuerunt ſuper te os ſuum omnes inimici tui:ſibilauerunt, & frenduerunt dentibus,& dixerunt,deuorabimus eum. Et hic eſt dies,quam expectabamus inuenimus,& vidimus. Sic & nunc conformiter dicitur. *Dilatauerunt ſuper me os ſuum, & dixerunt,euge,euge,viderunt oculi noſtri,*ſ. quod deſiderabamus videre.

Crudelitas Iudæorum.

Vidiſti,domine,ne ſileas:domine, ne diſcedas a me. 546

HIc conſequenter ponitur iſtorum iuſta damnatio. Quæ, vt iuſtior appareat: primo Chriſtus inuocat diuinam iuſtitiam. Secundo oſtendit iuſtam contra illos ſententiam, ibi. *Erubeſcant,* &c. Inuocans ergo diuinã iuſtitiã,

Digitized by Google

primò oſtendit, ꝙ cauſa vtriuſq;,ſ.Chriſti, & Iudæorum iudicio eſt manifeſta, d. *Vidiſti, domine* .ſ. innocentiam meam ex vna parte, & ex alia ipſorum malitiā: vidiſti obedientiam meam, & ipſorum nequitiam. Loquitur.n. Chriſtus more humano, ut quando aliquid volumus ad memoriam alterius reuocare, dicimus, vidiſti q̃ facta ſunt? Sic ait Chriſtus patri.q. d. Vidiſti quàm crudeles ſunt illi, & quam patiẽs ego ſum. Et ideo ſubdit. *Ne ſileas domine, ne diſcedas a me.* Duo.n. petit. Primum, ut ſententia contra malos obſtinatos detur.d. *Ne ſileas.* Silere.n. dicitur Deus, quando malos tolerat, ſed non ſilet quando ipſos iudicat puniendo. Deus noſter manifeſtè veniet, ſ.ad iudicandum, Deus noſter, & non ſilebit. Secundò petit, ꝙ vnitas ſuæ humanitatis cum verbo conſeruetur. d. *Domine ne diſcedas a me*. ſ. ſeparando uerbum, quia ex tali vnione peccare non poterat. Hoc autem dicit prædictiuè. q. d. Scio quod non tamen poterant eſſe mihi moleſti, vt me peccare faciant, quia tu non diſcedes a me. Et quia iudex debet iuſtè iudicare, quæ nouit, ideo ſubdit.

Silere Dei.

Pſal.49

347 *Exurge, & intẽde iudicio meo, Deus meus, & dominus meus, in cauſam meam.*

DOrmire enim, vel iacere dr̃ Deus quando aduerſa iuſtorum quaſi diſſimulando non terminat, expectans ipſorum patientiæ finem, ut coronet, ac etiam, quando mala prauorum permittit ipſa non puniens debita pœna. Sic ergo quando Chriſtus patiebatur in cruce, dormire videbatur, quia Chriſto iuſto aduerſa inferri permittebat, & malitiam Iudæorum non puniebat. Et ideo ſibi loquitur Chriſtus quaſi ipſum excitādo. d. *Exurge, & intende iudicio meo,* &c. quaſi dicat. Tu qui uideris tacere, exurge ad reddēdum mihi, & aduerſarijs. *Et intende iudicio meo, vel iudicium meum,* ſcilicet ſicut merui retribue mihi. Et quia habui meritum ſummum, ideo intende iudicio meo, dando mihi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Eſt enim de merito, & præmio, ſicut de deſcenſu aquæ, & aſcenſu. Nam quantum aqua deſcendit, tantum naturaliter aſcendere

Dormire Dei.

Meritũ, & præmium.

E poteſt. Sic quantum quis iuſtus ab alijs iniuſtè deprimitur, vilipenditur, & deridetur, tanto amplius exaltari meretur. Et ideo quia Chriſtus in paſſione ultra omnes alios homines fuit iniquè depreſſus, & abiectus, ideo meruit ſibi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Et hoc eſt iudicium, quod petit. d. *Exurge, intende iudicio meo.* Et quod Chriſtus ſuis demeritis nõ fuerit ſic paſſus, & abiectus, oſtẽdit ſubdens. *Et dominus meus in cauſam meam.* ſ. tu, qui es Dominus meus, intende etiam cauſam meam. ſ. meæ paſſionis, F & mortis, quia, ſ. nõ pro meis ſceleribus patior, ſed cauſa meæ paſſionis ex parte mea eſt redemptio generis humani. Et hanc cauſam ſuæ mortis notans Petrus ait. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, &c. qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius, &c. Et hoc idem alijs verbis Chriſtus explicat dicens.

Aſcēſus, & deſcēſus.

1.Pet.2.

348 *Iudica me ſecundum iuſtitiam meam, domine Deus meus, & non ſupergaudeant mihi.*

G HOc enim eſt, quod ſuperius dixit. Exurge, & intende iudicio meo, Deus meus. Hoc idem replicat. d. *Iudica me ſecūdum iuſtitiam meam, Deus meus.* Sed cum omnis uirtus ſit a Deo, à quo eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum, ut dicitur Iac. 1. & iuſtitia inter maxima Dei dona cõputetur, quomodo Chriſtus iuſtitiam ſibi attribuit, & non Deo d. *Iudica me ſecundum iuſtitiam meam*, & non potius dicit, ſecũdum iuſtitiam tuam? Et, ſi forte dicat, Chriſtus erat Deus, & homo, ſecundum qđ erat Deus, iuſtitia erat ſua, hoc non H ſoluit, quia hic expreſsè loquitur Chriſtus, vt homo. Ideo dicendum, ꝙ licet habitus virtutũ quandoq; ſint a ſolo Deo, & nullo modo a nobis effectiuè, ut patet de virtutibus in baptiſmo infuſis, actus tamen virtutum inſimul ſunt a Deo, & à nobis: quia actus uirtutum ſunt meritorij, nullum autem meritum eſt in nobis, quod non ſit à Deo, & a libero arbitrio noſtro, ut oſtendit Magiſter. Iuſtitia autem quandoque accipitur pro habitu, & ſic eſt a ſolo Deo, loquor de iuſtitia Chriſti, quam habuit in primo

Quæſtio.

Iacob 1.

Virtutes ſunt Dei & ſunt noſtra.

Mag. li. 2. d. 27.

inſtanti

inſtanti ſuæ conceptionis. quandoq; uerò accipitur pro actu ex ipſa procedente, & ſic eſt à Deo, & ab homine. Cum ergo hic Chriſtus petit iudicari ſm iuſtitiam ſuam, accipit iuſtitiã pro actu, non pro habitu. Vel aliter ſm Grego. ſuper illo uerbo Iob: Reddet homini iuſtitiam ſuam. Iuſtitia noſtra dr, non quæ ex noſtro noſtra eſt, ſed diuina largitate fit noſtra, ſicut in oratione Dominica dicimus: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Ecce noſtrũ dicimus, & tñ, ut detur, oramus. Noſter quippe fit cùm accipitur, qui tñ Dei eſt, quia ab illo nobis datur. Et Dei ergo eſt ex munere, & noſter fit ueraciter per acceptionem, &c. Iſto ergo modo loquens Chriſtus ut homo dicit. *Iudica me, ſecundum iuſtitiam meam*. Et quid per tale iudicium petat: ſubiungit d. *Vt non ſupergaudeant mihi*, ſ. ut non habeant de me principale intentum ſuum, quo quærebãt Chriſti nomẽ, & fidem perdere, quod ſi habuiſſent gauiſi fuiſſent ſupra Chriſtum. q. d. Imò totum oppoſitum eueniat: ut, ſ. per mortẽ, & paſſionem meam nomen meum, & fides creſcat per totum orbẽ, & dilatetur, ut ſic magis defleãt q̃ gaudeãt impleſſe de me mala ſua uota. Hæc aũt oĩa fuerũt impleta in Chriſti reſurrectione, quia uidẽtes eum reſurrexiſſe, uiderunt oppoſitum eueniſſe illius, q̃ deſiderabant. Et ideo unde lætari ſperabant, triſtabantur. Et hoc eſt quòd ſubditur.

Greg. 14 mor. c. 7. *Iob 33.* *Matt. 6.*

549 *Non dicant in cordibus ſuis, euge euge anima noſtra: nec dicant, deuorabimus eũ.*

HIc enim euge non eſt uox irriſoria, ut ſupra: ſed magis eſt uox lætitiæ & exultationis, ſicut dicitur Mat. 5. Euge, ſerue bone, & fidelis, &c. intra in gaudium domini tui. Ante enim Chriſti reſurrectionem ſperabant lætari, & dicere animabus ſuis alter ad alterum. Euge, euge, ſ. lætare, & exulta, quia modo habemus intentum noſtrum de Chriſto, quia ipſo mortuo defecit nomẽ, & fides. Sed hoc non ſic euenit ut ſperabant, ſed totum oppoſitum. Et hoc eſt, q̃ d. *Non dicant in cordibus ſuis*, & animabus ſuis. Euge euge, ſed magis oppoſitum dicãt, tri-

Euge.

A ſtare, & plãge. Verum quoniam quis qñ perdidit de aliquo intentum ſuum ſperat ipſum iterum recuperare, & ſic ſpe aliqualiter conſolatur. Talis aũt ſpes uana per Chriſti reſurrectionẽ remota fuit à Iudæis, quia contra Chriſtũ per reſurrectionẽ immortalẽ, & impaſſibilẽ factũ amplius poteſtatẽ non habuerunt, quia ſperare poſſent ipſum iterũ perſequi, occidere, vel deuorare. Et hoc eſt qđ d. *Nec dicãt, deuorabimus eum*, i. quia Chriſtus immortalis eſt factus, amplius dicere non poterunt, *deuorabimus eũ*: quia Chri- B ſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur:

Erubeſcant, & reuereantur ſimul, qui gratulantur malis meis. 550

COnſequenter hic ponit iuſtã contra obſtinatos Iudæos dandã ſententiam: poteſt tamen iſta pars legi prædictiuè, & optatiuè. Si prædictiuè, prædicit pœnam malis futuram, dicens. *Erubeſcant, & reuereantur*, ideſt, confundentur, & timebunt in mea reſurrectione, videntes ſe nihil feciſſe, & de quibus in- C telligat ſubdit. *Qui gratulantur malis meis*, i. qui congaudent inique de pœnis Chriſto illatis. Vbi nota, q̃ gratulor gratularis habet duo ſignificata. Eſt. n. idem quod gaudere, etiã quod gratias agere, gratulabuntur ergo mali de paſſionibus Chriſti. Poteſt etiam legi optatiuè. Et tunc Chriſtus orando optat, quod perſequutores ſui, qui gratulabantur malis ſuis, erubeſcant per cõfuſionem peccati, & conterantur, & timeant, ſcilicet futurum iudicium. Sic enim dicebat ſupra Pſalm. 30. Erubeſcant impij, & deducan- D tur in infernum: uide ibi. Et hoc idem alijs uerbis exprimit, dicens.

Gratulor. *Congratulor.*

Induantur confuſione, & reuerentia: qui maligna loquuntur ſuper me. 551

QVod ſimiliter duobus modis poteſt exponi ut prius Quantum ad primum ſenſum, induũtur dãnati confuſione, quia ſicut ueſtis ex omni parte circundat ueſtitum, ſic & confuſio ex omni parte circundat damnatum, uide ſupra. Pſal. 30. Erubeſcant impij. Sic enim dicitur pſalmis. Induantur,

Induunt dãnati confuſionẽ. *Pſ. 108.*

qui detrahunt mihi pudore, &c. Poteſt
etiam legi optatiuè, vt optet illos per ve
ram pœnitẽtiam confundi de peccatis ſuis.

552 *Exultent, & lætentur, qui volunt iuſtitiam*
11. q. 3. *meam: & dicant ſemper magnificetur*
æſtimãs. *Dominus, qui volunt pacem ſerui eius.*

HIc poſita malorum damnatione, po
nitur bonorum beatificatio. Vbi
Matt. 3. iuſtitiam Chriſti intellige eius humilita-
Iuſtitia tem, de qua ipſe ait Ioanni. Sic decet nos
ſignifi- implere omnem iuſtitiam. Per iuſtitiam
cat hu- enim intelligit humilitatem, quæ omnis
militatẽ iuſtitia eſt, quæ quidem iuſtitiæ humili-
tas, tres gradus habet. Primus eſt ſubde-
re ſe maiori, & ſe non præferre æquali, &
iſta dicitur iuſtitia ſufficiens, oĩ neceſſa-
ria ad ſalutem. Secundus gradus eſt ſub-
dere ſe æquali, nec ſe præferre minori: &
hic dicitur abundans. Tertius eſt ſubijce
re ſe minori, in quo eſt oĩs iuſtitia, & iſta
fuit iuſtitia Chriſti, quia, cũ eſſet Deus,
ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui ac
Philip. 2 cipiens, &c. Et de iſta iuſtitia dicit Chri-
ſtus. *Exultent, & lætentur omnes qui vo-*
lunt iuſtitiam meam, ſ. imitari, & hic tan-
git ſtolam primam animæ, cum dicit *læ-*
tentur, & ſtolam ſecundam corporis, cũ
dicit *exultent*, quia vt alias dictum eſt, læ
titia eſt interior, ſed exultatio quaſi ex-
tra ſaltatio eſt exterior, ſic enim dicitur.
Pſal. 3 Lætamini in Dño, & exultate iuſti, &c.
Sed quia quilibet iuſtus non debet eſſe
contentus de ſua ſalute, ſed ſemper deſi-
derare aliorum ſalutem, ideo ſubditur.
Et dicant, ſemper magnificetur dominus,
Magnifi *qui diligunt*, &c. Magnificatur enim Do-
care Do minus non in ſe, ſed in nobis, ſ. quando
minum. nos in ipſo per gratiam efficimur magni:
Debent ergo iuſti ſemper dicere. i. ſem-
per deſiderare, vt Dñs magnificetur in
nobis per conuerſionem Gentilium, &
augmentum gratiarum. Sic. n. ſupra dice
Pſal. 33 bat. Magnificate Dñm mecum, &c. vide
ibi. Et qui hoc debent dicere ſubdit. *Qui*
diligunt pacẽ ſerui eius. ſ. qui diligunt pa-
cem meam, qui ſum ſeruus Dei. Sed quę
Ioan. 4. ſit pax Chriſti, quam debebat diligere,
Pax ipſe oſtendit, d. Pacem meam do vobis:
Chriſti. non quõ mundus dat ego do vobis, &c.
Aug. quod exponens Aug. de verbis Dñi ait,

B Eſt autem pax Chriſti tranquillitas men
tis, ſerenitas animi, tranquillitas cordis,
amoris vinculum, conſortium charitatis.
Nec poterit ad hæreditatem Domini
peruenire qui teſtamentum pacis noluit
obſeruare. Nec põt concordiam habere
cum Chriſto, qui diſcordiã habuit cum
Chriſtiano. Sed qualiter iſtam pacẽ de-
bemus diligere oſtendit, ſ. faciendo ſicut
ipſe fecit, vnde ſubdit.

Et lingua mea meditabitur iuſtitiam 553
tuam, tota die laudem tuam.

F ET nota, ꝙ dicit, *lingua mea meditabi* *Lingua*
tur. Ad linguam. n. pertinet loqui: *medita-*
ſed ad cor meditari. Volens ego oſtende *bitur.*
re, quod lingua Chriſti cordi cõſonabat,
hæc duo ſimul cõiungit. d. *Et lingua mea*
meditabitur iuſtitiã tuam, tota die laudẽ
tuã, quod ideo dicit, quia in oĩbus verbis,
& factis, Chriſtus nõ propriam laudem,
ſed Dei, quæſiuit, vnde ait gl. Ille. n. tota,
die Deum laudat, qui oĩa bene agit. Nõ
deſinit laudare, qui non deſinit benè age
re, qui non deſinit iuſtus eſſe. Oĩa ergo
benè age, & laudaſti Deum tota die. Sic
G etenim ſemper ad Dei laudem ſe exci-
tabat Pſal. d. Lauda, anima mea, Domi- *Pſ. 145.*
num: laudabo Dominum in vita mea,
pſallam Deo meo, quandiu fuero.

PSAL. XXXV.

DIxit iniuſtus, vt delinquat in ſeme- 554
tipſe: non eſt timor Dei ante ocu- *22. q. 5.*
los eius. *pauper.*

H HVIC Pſalm. talis titulus
præmittitur. *Ad victoriã*
ſeruo domini Dauid. Pro
cuius expoſitione ſciẽn-
dum, quod aliqui dicũt,
ꝙ Dauid fecit iſtũ Pſal-
mum pro victoria glorioſa, quam ha-
buit populus Iſrael, quãdo glorioſe per
Deum fuit liberatus de poteſtate Pha-
raonis, de ſeruitute Aegypti, & mare ru
brum ſicco pede tranſiuit ad ſeruiẽdum
Deo, & ſacrificandum liberè, ſecun-
dum quod dictum fuit Pharaoni. Hæc *Exod. 5.*
dicit Dominus Deus Hebræorum. Di-
mitte

Digitized by Google

mitte populum meum, vt ſacrificet mi- A hi in deſerto. Et ad iſtum ſenſum litera huius Pſal. ſatis vr̃ aptari. Alij autem dicunt, & iudicio meo melius, q̃ Dauid fecit iſtum Pſal. de ſeipſo, ſ. quando Saul uoluit ipſum ẽt propria manu interficere, ſed diuina gratia fuit liberatus. (1.Reg.19) Nam loquutus eſt Saul ad Ionatham, & ad omnes ſeruos eius, vt Dauid occiderent. Ionathas autem quia diligebat Dauid, indicabat ei. d. quærit Saul pater meus occidere te, qua pp abſconde te, & ego loquar de te ad patrem meum, & quodcũque videro, annunciabo tibi. Loquutus B eſt Ionathas ad patrem ſuum de Dauid bona dicens. Ne pecces Rex in ſeruum tuum Dauid, quia non peccauit contra te, & opera eius valde utilia ſunt tibi, & per eum habuiſti uictorias multas, & lætatus es. Quare ergo peccas in ſanguine, innoxio, ut Dauid abſq; cauſa occidatur? Quod cum audiſſet Saul, placatus voce Ionathæ, iurauit dicens. Non occidatur Dauid. Vocauit ergo tunc Ionathas Dauid, & nunciauit ei, quod Saul erga ipſũ erat placatus, & quod iurauerat, q̃ ipſe non occideretur, & introduxit ipſum ad regem. Interim aũt ſpiritus Domini uexabat Saul, qui ſedebat in domo ſua habens lanceam prope ſe. Dauid aũt erat ante Saul pulſans citharam, quia per ſonum eius ſpiritus malus fugabatur a Saule. Tunc Saul accepta lancea, uoluit percutere Dauid, & ipſum cum lancea ad pariet ẽ configere, & declinauit Dauid a facie Saulis, lancea autem caſſo vulnere, perlata eſt in parietem. Et ſic Dei adiutus gratia Dauid, euaſit manus Saulis, & tunc de tali victoria habita gratias agẽs Deo, fecit iſtum Pſal. Ex quibus apparet ſenſus tituli dicens. *Ad victoriam ſeruo dñi Dauid.* Ideſt, iſte Pſal. factus eſt ad declarandam victoriam à Deo datam ipſi Dauid ſeruo domini. Et ſecundum iſtũ ſenſum primo exponam litteram pſalm. ſecundo inducam intellectum Pſalmiſtæ. Quantum ad primum, pſalm. iſte diuiditur in duas partes, quia primò agitur de malignitate Saulis Dauid perſequentis, ſecundo de benignitate domini ipſum Dauid liberantis, ibi. *Domine in cœlo miſericordia tua,* &c. Dic, ut Nic. de

Mich. Bonoñ. To. I.

Ly. Quantum uero ad intellectum Pſalmiſtæ, notandum, quod iſte pſ. agit de errore quorundam, qui dicunt omnia mala eſſe ex vitio naturæ, & noſtræ creationis, bona vero omnia eſſe a nobis, & ex libero arbitrio. Et hunc errorem hinc deſtruit pſal. oſtendens oppoſitum, ſ. omnia mala eſſe a nobis, bona aũt omnia eſſe a Deo per gratiam. Vnde notandum eſt, quod hic ſeruus domini Dauid ſignificat ipſum Chriſtum, qui dr̃ ſeruus domini, quia ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in qua patri vſq; ad mortem obediens fuit. (Philip.2) Hic enim etiam dicitur Dauid, quia vultu deſiderabilis, in quem deſiderant Angeli proſpicere, & manu fortis quia poteſtates aereas debellauit. Hic.n. oſtendit omnia noſtra bona eſſe a Deo. Nemo venit ad me, niſi pater meus traxerit illum. Oſtendit inſuper omnia mala, non a Deo, ſed a nobis eſſe, arbor mala fructus malos facit. (Ioan. 6.) Omnis aũt homo de ſe, ſine Dei gratia, arbor mala dr̃. & in peccato. Sic ergo erit ſenſus tituli. Iſte pſalm. attribuitur Chriſto (Matt.7.) ſuo domini, ſ. patri vſque ad mortem C obedienti, qui eſt ad victoriam, ſ. hæreticorum, quia oſtendit mala eſſe a nobis, & bona a Deo. Intentio totius pſalm. eſt vt omnia mala nobis attribuamus, ſed omnia bona Deo. Quantum ergo ad iſtum intellectum, pſalm. iſte diuiditur in partes duas. Quia Pſalmiſta primò aſſerit omnia mala eſſe ex homine, ſecundo omnia bona eſſe ex Deo, ibi. *Domine, in cœlo.* Prima autem pars diuiditur in partes quatuor, quia primò ponitur malorum peccati futuri deliberatio, ſecundò peccati deliberati excuſatio, ibi. D *Quoniam doloſe egit.* tertiò peccati excuſandi aggrauatio, ibi. *Verba oris eius.* quartò peccati deliberati proſequutio, ibi. *Iniquitatem meditatus eſt.* Quantum ad primum notandũ, quòd peccata ſunt duplicia: quædã procedunt ex infirmitate, & ignorãtia, & iſta vt ſic nõ ſunt mortalia: quædam, quæ procedunt ex induſtria, & deliberata malitia, & iſta ſunt mortalia, & de iſtis hic agitur. (Peccatũ duplex.) Dicit ergo. *Dixit iniuſtus,* &c. Vbi nota, quod eſt dicere diuinum, & dicere humanum. (Dicere Dei.) Dicere autem diuinum multipliciter ac- (Dicere hoĩs.)

Y 3 cipitur,

cipitur, quia aliquando idem eſt quod
intelligere, & hoc dicere eſt eſſentiale,
& cõuenit toti trinitati. Dixit Deus fiat
Geneſ.1. lux, & facta eſt lux: tota trinitas æter
nalter intellexit, lucem in tempore eſſe
fiendam. Item aliquando idem eſt quod
generare, & ſic eſt perſonale, & ſoli patri
conuenit. Dominus dixit ad me, filius
Pſal. 2. meus es tu, dixit, i. me uerbũ, & filium ſu
um genuit. Item aliquando idẽ eſt, ꝙ ſu
cipere, uel diſponere, & ſic eſt eſſentiale,
& æternale quo ad principalem actum,
ſed temporale quoad actum eſſentialẽ,
Pſ.148. & reſpectiuũ. Ipſe dixit, & facta ſũt, ipſe
mandauit, & creata ſunt, i. diſpoſuit ab
æterno creaturam fieri in tempore. Se-
cundò eſt dicere humanum. Et hoc eſt
duplex. ſ. extrinſecum, & intrinſecũ. Ex-
trinſecũ ab intrinſeco procedit. Et iſtud
dicere quadrifariè diſtinguitur, ut oſten
Greg. 23 dit Greg. d. Omne enim, quod dr̃, quadri
mor. c.3 partita qualitate põt diſtingui, quia aut
mala malè dicuntur, aut bona benè, aut
bona malè, aut mala benè. Mala. n. malè
dicuntur, cum res peruerſa ſuadetur, ſi-
cut. Sapien. 2. Venite coronemus nos ro-
ſis, nulum ſit pratum, quod non pertran
ſeat luxuria noſtra. Bonum bene dr̃, cum
rectè recta prædicantur, ſicut Ioannes
Mat. 3. ait. Agite pęnitentiam, appropinquabit
enim regnum cœlorum. Malum autem
benè dicitur, quando per os dicentis id
circo uitium exprimitur, ut reprobetur,
ſicut Apoſtolus ait. Qui furabatur, iam
non furet. Malè autem bonum dr̃, cum
rectum aliquid non recto ſtudio profer-
tur. Sicut cœco nato, & illuminato à
Ioan. 9. Chriſto phariſæi dixerũt. Tu diſcipulus
eius ſis. Dicere aũt intrinſecũ noſtrum,
quandoq; idem eſt ꝙ cogitare, & ſic ac-
cipitur. Sap. 2. Dixerunt impij apud ſe
cogitantes non rectè. Quandoq; idem
eſt, ꝙ deliberare, & ſic accipitur pro deli
beratione. Dixi confitebor aduerſum
me, &c. id eſt, deliberaui Ad propoſitum
Pſal.31 ergo cum hic dr̃. *Dixit iniuſtus*, hic dice
re accipitur pro deliberare, & eſt ſenſus.
Dixit iniuſtus, id eſt deliberauit in ſeme-
tipſos, *Vt delinquat*, id eſt, peccet. Omnis
enim, qui peccat, delinquit, quia obſer-
uationem alicuius diuini præcepti omit
tit. Hoc enim iniuſti deliberant in ſeipſis

E peccare, & non in publico ubi homines
uident, ſed in ſeipſis ubi Deus uidet, hoc
ideò, quia homines timent, & non Deũ.
Si enim timerent Deum, ſicut timent ho
mines, ſicut non deliberant in publico
coram hominibus peccare, ſic nec deli-
berarent in ſeipſis. Ex hoc ergo ſequi-
tur, quòd Deum non timent, quod ex
hoc concludit Pſal. d. *Non eſt timor Dei
ante oculos eius.* Vnde ſic expone. *Dixit
iniuſtus in ſemetipſo, ut delinquat.* Et un-
de hoc, rationem ſubdit, *quia non eſt ti-
mor Dei ante oculos eius.*

F

Quoniam dolosè egit in conſpectu eius, ut 553
inueniatur iniquitas eius ad odium.

HIc conſequenter ponitur peccati
deliberati excuſatio. Vbi notan-
dum, ꝙ multi inquirunt peccata ſua, ut
ipſis inuentis, & cognitis, illa deteſtentur
per contritionem, & expurgent per con
fuſionem, ſic quæſierat peccata ſua Da-
uid ad ipſa purgãdum. d. Meditatus ſum *Pſal. 76*
nocte cum corde meo, ſ. peccata mea, &
exercitabar, ſ. per contritionem, & ſic ſco
G pebam ſpiritũ meum per confeſſionem.
Et talis peccati inquiſitio, peccatum tol- *Inquirit*
lit, & mundat. Alij autem peccata ſua *peccatũ*
inquirũt ad illa operiendum, & excuſan *multipli*
dum cum falſitatibus, & dolo, uel ad im- *citer.*
putandum illa alteri, ut fortunæ, fato, uel
conſtellationibus, & ex conſequenti ipſi
Deo. Sicut fecit Adam, qui, quando cul-
pam ſuam negare nõ potuit, ipſam Deo
imputauit ſe excuſando. d. Mulier, quam
dediſti mihi ſociam, dedit mihi, &c. Et
iſti tales dolosè agunt, quia falsè ſua pec
cata alijs imponunt, & ſic peccata excu-
H ſando dolosè illa magis aggrauant, ut oſtẽ
dit Gregor. d. Hæc namque ſunt ueræ *Gregor.*
humilitatis teſtimonia, & iniquitatem *22. mo.*
ſuam quemque cognoſcere, & cognitam *cap. 13.*
uoce confeſſionis aperire. At contra *Defenſio*
uſitatum humani generis uitium eſt, & *peccati*
libenter peccatum committere, & com- *ipſũ ag-*
miſſum negando abſcondere, & conui- *grauat.*
ctum defendendo multiplicare. Ex ip-
ſo quippe lapſu primi hominis hæc aug
menta nequitiæ ducimus, ex quo ip-
ſam radicem traximus culpæ. Sic nam-
que ille dum lignum uetitum conti-
giſſet,

giſſet, abſcondit ſe à facie domini inter A ligna paradiſi. In qua abſconſione, ſ. quia Deum latere non poterat, non latendi effectus deſcribitur, ſed affectus notatur, qui cum argueretur a domino, quod de ligno vetito contigiſſet, ilico reſpondit. Mulier, quam dediſti mihi ſociam, ipſa dedit mihi de ligno, & comedi. Ipſa quoque mulier inquiſita reſpondit. d. Serpẽs decepit me, & comedi. Ad hoc quippe requiſiti fuerant, vt peccatum quod trãſgrediendo commiſerant, confitendo delerent. Vnde, & ſerpẽs ille perſuaſor, qui non erat reuocandus ad veniam, non eſt B de culpa requiſitus. Interrogatus itaque eſt homo, vbi eſſet, vt perpetratam culpã reſpiceret, & confitendo cognoſceret, q̃ longe a conditoris ſui facie abeſſet. Sed adhibere ſibiipſis vtrique defenſionis ſolatia quam cõfeſſionem elegerũt. Dunq; excuſare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per ſerpẽtem, anxerunt culpam, quam tueri conati ſunt, &c. Ex quibus apparet, quod peccati excuſatio, vel palliatio culpam non mitigat, ſed auget, & multiplicat, & amplius prouocat odium Dei. Et hoc eſt quod hic de quo- C libet tali dicit Pſal. *Quoniam doloſè egit.* ſ. excuſando culpam ſuam, & defendendo, & hoc in conſpectu Dei, à quo nullus poteſt abſcondi. Et cauſam, quare talis abſcondit doloſè peccatum ſuum, ſubdit, dicẽs. *Vt inueniatur iniquitas eius ad odium.* Vbi notandum, quòd hæc dictio, vt, quandoq; tenet conſecutiuè. Erat ibi vſque ad obitum Herodis, vt adimpleretur, quod dictum eſt à dño per prophetam dicẽtem. Ex Aegypto vocaui filium meum. Et ſic eſt hic ſenſus, *vt inueniatur iniquitas eius ad odium.* i. ex hoc q̃ pecca D tum ſuum defendit, conſequenter iniquitas eius inuenit magis ad odium Dei. Quandoq; vero ly vt, tenet negatiuè, & hoc ratione alicuius negationis præcedẽtis vel ſubſequentis, vt ſi dicam nolo, vt facias hoc, & ſic ratione negationis ſubſequentis, in ſequenti verſiculo cum dr̃, noluit intelligere, &c. Ly vt, tenet hic negatiuè, ut ſit ſenſus, doloſè egit excuſando peccatum ſuum, vt, i. ne inueniatur iniquitas eius ad odium, ſ. ſuum, i. ne odiret iniquitatem ſuam per cõtritionem. ideò ipſam defendendo excuſauit. Et iſte ſenſus adiuuatur verbis conſequentibus, cũ de iſto dicitur, iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo, ſ. excuſare, malitiam autem non odiuit.

Gen. 3.

Matt. 2.

Verba oris eius iniquitas, & dolus, noluit intelligere, vt bene ageret. 554

Conſequenter hic ponitur peccati excuſati aggrauatio. Vbi ſciẽdum eſt, quòd nolle intelligere, vel ſcire, quæ ſunt agenda, uel fugienda, & ſic peccare per ignorantiam, quòd talis ignorantia peccatum non excuſat, cum ipſa de ſe ſit peccatum, ſed aggrauat amplius, quia peccatum peccato additum, facit maius peccatum. Ad quod plenius intelligendum eſt ſciendum, q̃ vt dicit Magiſter, triplex eſt ignorantia. Prima eſt illorum, qui ſcire nolunt, cum poſſunt. Et hæc dr̃ ignorantia voluntaria, quæ non excuſat à peccato, cum ipſa ſit peccatum, ſed magis aggrauat. Alia eſt illorum qui volunt ſcire, ſed non poſſunt, vt multi ſimplices, vellent intelligere myſterium trinitatis, & vnitatis diuinæ, ſed nõ poſſunt, & hæc C excuſat à peccato, & non eſt peccatum, ſed pœna peccati. Alia eſt illorum, qui quaſi ſimpliciter neſciunt non renuẽtes, vel proponentes ſcire, & hæc dr̃ craſſa, quæ neminem plenè excuſat à peccato, ſed fortaſſe, vt minus puniatur, vñ Aug. ait. Eis aufertur excuſatio, quia mandata Dei ſcire noluerunt, quam ſolent habere homines de ignorantia. Et licet grauius ſit peccare ſcienter, quam neſcienter, non ideò tamen confugiendum eſt ad ignorantiæ tenebras, vt in eis quiſquam excuſationem requirat. Aliud eſt D enim neſciſſe: aliud ſcire noluiſſe. Quia in eis qui intelligere nolunt, ipſa ignorantia peccatum eſt. In eis verò, qui non poterunt, pœna peccati eſt. Ignorantia verò, quæ non eſt eorum, qui ſcire nolunt, ſed eorum tanquam, qui ſimpliciter neſciunt, nullum ſic excuſat, ut æterno igne non ardeat, ſed fortaſſe, vt minus ardeat. Non enim prima mulier excuſationem habuit de ignorantia, cum, & mãdatum nouerit, & peccatũ eſſe ſecus agere, non ignorauit. Ad propoſitum igitur illi, qui volunt excuſare peccata ſua per

11. q. 4. nemo.

Ignorantia multiplex.

Mag. li. 2. d. 22.

Aug. ad Valẽtiñ.

Digitized by Google

uerti. Et cum nollent conuerti, ego *ſic humiliabar*.i.dolebam, quaſi pater lugẽs filium, & contriſtatus de morte filij.

539 *Et aduerſum me lætati ſunt, & conuenerunt, congregata ſunt ſuper me flagella, & ignoraui.*

HIc ponit Chriſtus cõſequenter aduerſariorum ſuorum conſpirationem. Et primo ponit ipſorum conſpirationem. Secundò ipſorum obſtinationẽ. Diſſipati ſunt. Quantum ad primum nota, ꝙ Iudæi multotiés conuenerunt inſimul, vt Chriſtum perderent. Primò ad decipiendum. Abeuntes Phariſæi conſilium fecerunt, vt caperent Ieſum in ſermone. Secundò ad deliberandũ. Collegerunt põtifices, & Phariſæi conſiliũ, dicentes, quid facimus, & tunc inter eos fuit ſnia mortis.d. Expedit, vt moriatur vnus hõ pro populo. Tertiò ad occidendũ. Cõgregati ſunt principes ſacerdotũ, & ſeniores populi in atriũ principis ſacerdotum, vt Ieſum dolo tenerent, & occiderent. Et ideo dr. Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtũ eius. Sic aũt conueniendo contra Chriſtum lætabantur, credendo per Chriſti mortẽ, nomen eius, & fidem delere, & ſic hæreditare dominium in populo, & in tẽplo poſſidere. Vnde de Iudæis ad literam dr, ꝙ lætantur, cum malè fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Non aduertentes, quod ſcribitur Prou. 14. Extrema gaudij luctus occupat. Hoc ergo notans Chriſtus dicit. *Et aduerſus me cõuenerunt, & lætati ſunt.* Et ad quid conuenerunt aduerſus Chriſtum? certè ad congreganda ei tormenta, & pœnas. Et hoc eſt, quod dicit. *Et congregata ſunt ſuper me flagella*, ſ. per ipſorum cõſpirationem. *Et ignoraui.* Sed nunquid Chriſtus ignorabat conſilia, & conſpirationes ipſorum, & tormenta, quæ parabant, cum tamen omnia nuda, & aperta ſint oculis eius? Reſpondet Magiſter in gl. d. quòd illa ignorabat ſecundum illorum opinionem, non ſecundum veritatem. Sic enim dicitur. Narrauerunt, vt abſconderent laqueos, dixerunt, quis videbit eos? quaſi dicat nullus.

Cõuenerunt Iudæi cõtra Chriſtũ multipliciter. — *Mat. 22* — *Ioan. 11* — *Mat. 26* — *Pſal. 2.* — *Prou. 14* — *Ignorabat Chriſtus, & qualiter* — *Pſal. 63.*

E *Diſſipati ſunt, nec compuncti, tentauerunt me, ſubſannauerunt me ſubſannatione, fremuerunt ſuper me dentibus ſuis.* 540

COnſequenter hic ponitur Iudæorum obſtinatio. Vbi notandum, ꝙ diſſipo, pas. quandoque idem eſt, quòd diſſoluere. Vt ſicut populus habens bonum ducem prælij confortatur ad pugnam, ſic carens bono duce, cor eius diſſipatur, ideſt, diſſoluitur, & ſecundum iſtum ſenſum dicitur. Cum defecerint prophetæ, diſſipabitur populus, ideſt, F diſſoluetur. Quandoque idem eſt, quòd diſpergere: populus quando vnitur, congregatur, ſed quando diſpergitur, diſſipatur, ſic enim dicitur. Diſſipentur omnes Iudæi, qui congregati ſunt aduerſus te, &c.i. diſpergantur. Quandoque idem eſt, quod diuidere, vt quando aliqui circa eandem rem diuerſas habent opiniones, tunc, *diſſipati*, ideſt, diuiſi dicuntur, ſic enim dicitur. Diſſipati ſunt Angeli: quia, ſcilicet, in opinione fuerunt diuiſi a principio, quia boni adhæſerunt Deo, & mali receſſerunt ab eo. Ad propoſi- G tum ergo, iſto triplici modo iſte verſus exponitur per Magiſtrum in glo. Primò modo, *diſſipati ſunt, nec compuncti*, ideſt, diſſoluti, quia ſcilicet Iudæi videntes ſigna, & miracula facta in Chriſti paſſione, corde diſſoluti fuerunt multum timentes, nec tamen per duritiam cordis eorum compuncti ſunt, ſcilicet corde, per veram pœnitentiam. Nonne diſſipatum, & ſolutum fuit cor eorum, quando; Chriſto iam mortuo, timebant ipſum reſurrecturum? vnde dixerunt Pilato, Iube cuſtodiri ſepulchrum, &c. Secundò H modo, *diſſipati ſunt, nec compuncti*, quando propter Chriſti mortem per totum orbem a Romanis fuerunt diſperſi, nec tamen compuncti; quia adhuc in ſua duritia, & infidelitate manent obſtinati. Tertio modo, *diſſipati ſunt, nec compuncti*, ideſt, circa Chriſtum in opinione fuerunt diuiſi, quia alij dicebant, quia bonus eſt, alij autem non, ſed ſeducit turbas. Sic, & in morte Chriſti fuerunt diuiſi, vt puta duo latrones, vnus bonus, alius malus. Ioſeph, & Nicodemus honorificè Chriſtum ſepelire volebant, alij

Diſſipare ſignificat multa. — *Pro. 29.* — *Hier. 40* — *Sopho. 3.* — *Compunctio.*

autem

Digitized by Google

ſutem ei detrahebant . d. Recordati ſu-
mus, quia ſeductor ille adhuc viuens di-
xit, &c. Vnde, & de illis, qui ſibi detrahe
Mat.15 bant, ſubdit. *Tentauerunt me*, vt puta qñ
ipſum in paſſione tentantes . d. Si tu es
Chriſtus, dic nobis? Similiter qando d. Si
Chriſtus rex Iſrael eſt, deſcendat nunc
de cruce, ut videamus, & credamus. *Sub-*
Subſannar. *ſannauerunt me ſubſannatione*. Subſanna-
re .n. eſt aliquem deridere rugato naſo,
atq; contracto, ſic iſti faciebant Chriſto
dicentes, Vah, qui deſtruis templũ Dei,
& in triduo reædificas, &c. Et nota, ꝙ di
cit, *ſubſannauerunt me ſubſannatione*, qñ
.n. in talibus locutionibus fit geminatio
ſignum eſt, ꝙ talis res copioſè fit, vel di-
citur, ut cum dicitur gaudens gaudebo,
benedicens benedicam tibi. Sic in propo
Fremere ſito. *Fremuerunt ſuper me dentibus ſuis.*
Fremere .n. eſt murmurationem, & tu-
multum mentis per uoces, & ſtridorem
dentium aperire. Sic contra Chriſtum
dentibus fremebant, quando cõtra Chri
Mat.27 ſtum dicebant. Alios ſaluos fecit, ſeipſum
non poteſt ſaluum facere . Et omnia iſta
ante præuiderat Hier. thre. 2. d. Aperue-
runt ſuper te os ſuum omnes inimici tui
ſibilauerunt, & fremuerunt dentibus, &
dixerunt, deuorabimus eum. Et aduer-
te, ut hic dicit Magiſter. Omnia hęc, quę
capiti noſtro in cruce facta referuntur,
corpori vbique fiunt.

541 **Domine, *quando reſpicies? reſtitue ani-
mam meam à malignitate eorum, à
leonibus vnicam meam.***

HIc Chriſtus contra Iudæorum ma
lignitatem, & conſpirationem, po
nit ſuam orationem. Chriſtus enim con-
tra omnia prædicta mala a ſuo patre
orãs, poſtulat ſuam reſurrectionem poſt
Reſpicere Dei. mortem. Vbi nota, quòd reſpicere Dei
eſt orationes noſtras exaudire, & vota
Pſ.101. complere. Sic .n. dicitur. Reſpexit in ora
tionem humilium, & non ſpreuit preces
eorum. Orans ergo Chriſtus dicit, *Domi
ne, quando reſpicies?* i. quando meam ora
tionem exaudies, vt me .ſ. reſuſcites, quia
oro ne hoc differas. Sed *reſtitue animam
meam* .ſ. corpori meo, quod fit per reſur-
rectionem die tertio. Conſequenter au-
tem videns Chriſtus, ꝙ etiam poſt reſur

A rectionem ſuam, ſponſa ſua .ſ. fidelis ec-
cleſia, quæ per vnicã deſignatur, vt pſal.
21. Erue a framea, Deus, animam meam,
& de manu canis vnicam meã, vide ibi.
Videns inquam, quod iſta vnica multas
preſſuras erat paſſura a malignitate ho-
minum inſtigatione, & tentatione dæ-
monum, qui per leones ſignificãtur, pro
ipſa orat. d. *Et a malignitate eorum*, .ſ. ho- *1.Pet.5.*
minum *a leonibus*, i. a dæmonibus *vni-
cam meam* ſupple libera, quod erit in fi
ne mundi, qñ ſponſa ſponſo copulabitur
non per fidem, ſed per claram viſionem,
B quando mali ſeparabuntur a bonis, &
ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti au
tem in vitam æternam . Nota pro hoc,
expoſitionem illius verſiculi Erue a fra- *Pſal.21*
mea, Deus animam meam, &c.

*Confitebor tibi in eccleſia magna, in popu- 542
lo graui laudabo te.*

HAec eſt quarta pars principalis, in
qua Chriſtus oſtendit fructũ ſuæ
paſſionis, & eccleſiæ confirmationem. Et
diuiditur in partes quatuor. Quia ponit
primò eccleſiæ ſtabilitatẽ. Secundò per-
C ſequentium iniquitatem, ibi. *Non ſuper-
gaudeant*. Tertiò malorum dãnationem,
ibi. *Vidiſti dñe.* Quartò bonorum ſalua-
tionem, ibi. *Exultent, & lætentur*. Primò
ergo ponit eccleſiæ ſtabilitatem. d. *Confi
tebor tibi in eccleſia magna*, &c. Vbi notã
dum, ꝙ omnia eccleſiæ ſacramenta ſum
pſerunt efficaciã in Chriſti paſſione, &
morte, vt ait Mag. lib. 4. d. 2. In ſacramẽ- *Sacramẽta eccleſia.*
tis aũt fundatur eccleſia. Sic igitur eccle
ſia in Chriſti paſſione fuit fundata, tñ ſa *Mag. li. 4. d. 2.*
cramenta acceperunt vſum ſuæ poteſta-
tis in Chriſti reſurrectione, & ſic tunc ec
D cleſia incępit cõgregari. Et hoc eſt, quod
dicit Chriſtus. *Confitebor tibi*, &c. Nam
ſtatim ſuperius dixerat. *Domine, quando
reſpicies? reſtitue animam* .ſ. corpori per
reſurrectionem, quod cum feceris, ſequi
tur. *Confitebor tibi in eccleſia magna*. Hæc *Eccleſia*
enim ſuperius dicebatur, *vnica*, propter
vnitatem fidei, quia vna fides, vnum ba-
ptiſma. modo dr̃ magna, quia de omni-
bus gentibus congregata. Sic .n. magna *Pſal.21*
ſuperius dicitur eccleſia. Apud te laus *Grauitas multiplex.*
mea in eccleſia magna. Sequitur. *In popu
lo graui laudabo te*. Vbi nota, ꝙ duplex
eſt

eſt grauitas.ſ.bona,& mala, grauitas ſtabilitatis,& conſtantiæ, & grauitas iniquitatis,& malitiæ. Virtus .n. conſtantiæ,& ſtabilitas,grauitas quędam dr. Grauia.n. vento non agitantur, ſed leuia, ſicut in tritura areæ patet, ꝙ ventus paleas leuat, & fugat, quia leues ſunt, grana aũt, quia grauia, manent. Sic,& ſpiritualiter. Mentes graues, & conſtantes in bono vẽtus tentationis non quaſſat,ſed leues, & inconſtantes circunducit ad libitũ. Quis eſt ergo populus grauis, niſi populus fidelis conuerſus ex gentibus, electus a Deo, qui ſtabiliter in laudem, & fidem Chriſti perſeuerat? Qui tñ populus ante grauis erat grauitate iniquitatis,& malitiæ. quibus aliàs dicebatur. Filij hoium, vſquequo graui corde? Peccatum ń quędam grauitas eſt, quia ſicut omne graue naturaliter deſcendit, ſic,& peccatum naturaliter animam ad infernum deſcendere facit. Vnde de grauitate peccati dicitur. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate, &c. Ecce ergo quantam mutationem reſurrectio Chriſti in gentibus fecit, quia de grauitate peccati ad grauitatem gratiæ ipſas perduxit, vt per illas in eccleſia dominus laudet, ꝙ Chriſtus præuidens ait. *In populo graui laudabo te.*

Pſal.4.

Eſa.1.

543 1.q.1. pauper. *Non ſupergaudeant mihi, qui aduerſantur mihi inique, qui oderunt me gratis, & annuunt oculis.*

NVnc conſequenter ponit perſequẽtium iniquitatem. Hic enim replicat Chriſtus Iudæorum malitiam, ut aptius conſequenter addat ipſorum condignam pœnam, & miſeriam. Ipſorum autem nequitia grauis, & magna oſtenditur ex tribus. Primò quia erat uoluntaria, & ſine cauſa in principio. Secundò qui erat plena dolo,& fallacia, ibi. *Quoniam mihi.* Tertiò quia erant crudelis,& deriſoria, ibi. *Et dilatauerunt ſuper me os ſuum.* Quantum ad primum dicit. *Non ſupergaudeant,* &c. Tantò enim peccatũ eſt grauius, quantò nulla occaſione, vel tentatione præuia, ſed mera malitia peccatur. Tamen notandum, quòd aliud eſt aduerſari alteri, vel alterum odire gratis,& aliud iniquè. Gratis odit, qui nulla iniuria læſus alterum odit. Iniquè

Peccati grauitas odire gratis odire iniquè.

E autem odit, qui non ſolum non læſus, ſed etiam beneficiatus odit, quia ſumma iniquitas eſt malum pro bono reddere, & odium pro dilectione. Iudæi igitur, Chriſtum oderant gratis, quia ab eo nõ offenſi, & iniquè, quia à Deo beneficiati. Sic igitur odium Iudæorum contra Chriſtum erat gratis, quia ſine cauſa erat iniquum, quia contra beneficia erat ſimulatum, quia contra exteriorem apparentiam. Dicit igitur de ipſis Chriſtus explicans ipſorum malitiam. *Non ſupergaudeant mihi,* ideſt, non gaudeant

F ſuper me, adimplẽdo voluntatem ſuam de me, qua ſcilicet uolebant Chriſti nomen,& fidem delere. Qui, ſcilicet Iudæi *aduerſantur mihi iniquè,* quia ingrati beneficijs meis. *Qui oderũt me gratis,* ideſt, a me nõ iniuriati, *Et annuunt oculis,* quia ſcilicet oculis exterioribus, & ſignis dilectionem prætendunt. Annuere enim idem eſt, quòd alteri conſentire, complacere, vel nutum complacentiæ facere. Illi ergo Chriſto annuebant oculis, qui exterius prætendebant Chriſto conſentire, & ipſum diligere, quem gratis

Annuere.

G oderant,& iniquè. De quibus dicit Chriſtus Pſal. 119. Cum ijs, qui oderunt pacem, eram pacificus, cum loquebar illis, impugnabant me gratis.

Quoniam mihi quidem placifice loquebantur, & in iracundia terra loquentes dolos cogitabant. 544

COnſequenter hic oſtendit Chriſtus, ꝙ ipſorum nequitia erat plena fallacia,& adulatione, quia ſcilicet verba pacifica,& blanda Chriſto loquebantur, ſed ipſum corde perſequebantur. *Obiectio.*

H Ad huis autem maiorem euidentiam, ſciendum, quòd adulatio à doctoribus ſic deſcribitur. Adulatio eſt peccatum ex ſermone vanæ laudis alicui exhibito, intentione placendi, quæ deſcriptio, vt clarius pateat, arguo contra ſic. Primò, poſito, quòd quis laudet alium in eo quo laudandus eſt, ſed non propter Deum, ſed cauſa placendi ei, tunc non eſt ſermo uanæ laudis, quia vanum eſt, quod veritate caret: quam prætendit,& tamen talis eſt adulator, ergo prædicta deſcriptio non eſt vera. Item poſito, quòd quis coope-

Adulatio qd ſit

Laudare vane.

Laus vana.

cooperiat peccatum alterius cauſa placendi, tunc talis eſt adulator abſq; ſermone vanæ laudis eum non laudet, ſed ſolum tegat malum; igitur. Item poſito, ꝙ quis alium laudet indebitè non cauſa placendi, ſed cauſa lucri, tunc talis eſt adulator, & non cauſa placendi. Reſpondeo, ꝙ dicta deſcriptio adulationis eſt bona. Ad primum ſciendum, ꝙ ſermo uanæ landis dicitur dupliciter, vel quia laudatur, qđ non eſt laudandum, vel pluſquam ſit laudandum, & hæc vanitas eſt ex parte materiæ. Alia dicitur vana laus, quum non fit eo fine, quo debet fieri, & hæc vanitas eſt ex parte finis. Et vtraque vanitas in laude cauſat adulationem. Secunda eſt in caſu prædicto, ſed non prima. Ad ſecundum dico, quòd quis occultando malum alterius, interpretatiuè laudat eum. Laudare enim eſt aliquem bonum, vel iuſtum oſtendere, partes autem iuſtitiæ ſunt duæ, ſ. declinare a malo, & facere bonum, in caſu autem prædicto talis laudat eum de prima parte, & non de ſecunda, & falsè. ergo vanè. Ad tertium dicendum, ꝙ intentio placendi eſt proximus finis, quámuis non ſit vltimus, ita C quod placentia eſt ad finem, licet non finis principalis, quia ſi non placeret perſonæ, per ipſũ laudare non conſequeretẽ lucrum. Ad propoſitum ergo Iudæi adulabantur Chriſto, & ipſum vanè laudabant, non quidem vanè ex parte materiæ, ſed ex parte finis, ſiue intentionis ipſorum, quia pacifica, & blanda verba loquebãtur ad unum finem, ſ. vt ipſum decipiendo perderent. Et hoc notans Chriſti d. *Qm̃ mihi quidem pacificè loquebantur*, vt puta qñ ei dicebant, Magiſter, ſcimus, quia uerax es, & uiã Dei in verita- D te doces, dic nobis, licet cenſum, &c. Et Io. 8. Magiſter, hæc mulier modo in adulterio deprehenſa eſt. Et quod uano fine, ſ. ad ipſum perdendum iſta dicerent quamuis vera ſubdit. *Et in iracundia terra loquentes, dolos cogitabant.* Talia. n. doloſè loquebanẽ, & dolos cogitabant, *in iracundia terra*. i. in ira, quã pro terrenis habebant. Timebant. n. ꝙ, ſi ipſius Chriſti doctrina duraret, ne ipſi perderent locum, & gentem, i. primatum loci, ſ. templi, & gentis: ex quo terrena commoda

Sermo vanæ laudis duplex.

Mat. 22

A recipiebant. De iſtis. n. dixerat ſuperius pſalmo vigeſimoſeptimo. Qui loquuntur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorum.

Et dilatauerunt ſuper me os ſuum, dixerunt, euge, egue, viderunt oculi noſtri. 545

6. q. 1.

OStendit hic, quòd eorum iniquitas *ſumma.* erat crudelis, & deriſoria. Nonne magna eſt crudelitas irriſoris afflictionem dare afflicto? Iudæi autem ſupra corpus Chriſti poteſtatem acceperãt ad tempus, fecerunt in eum omnia, quæ vo- B luerunt, ceperunt, ligauerunt, falsè accuſauerunt, dederũt ei alapas, colaphos, flagellauerunt, ſpinis coronauerunt, ipſum ad crucis patibulum, & mortem deduxerunt. Et tamen, ut crudeles canes non contenti, dum eſſet in cruce prope ipſum dilatauerũt ſuper ipſum os ſuum improperantes ei, & deridentes eum. Vnde alij dicebant. Vah, qui deſtruis templum Dei, &c. Alij: alios ſaluos fecit, ſeipſum ſaluum facere non poteſt, Alij, confidit in Deo, liberet eum nunc ſi vult, &c. Et iſtam talem crudelitatem C nunc commemorans Chriſtus, dicit, *Et dilatauerunt ſuper me os ſuum. Et dixerunt, euge, euge*, eſt vox ſecũdum gloſſam irriſoria, & inſultatoria. *Viderunt oculi noſtri*, ſcilicet, quæ deſiderabamus, ut puta Chriſtum per nos captum, flagellatum, & crucifixum. Et hoc eſt, quod dicitur Thren. 2. Aperuerunt ſuper te os ſuum omnes inimici tui: ſibilauerunt, & frenduerunt dentibus, & dixerunt, deuorabimus eum. Et hic eſt dies, quam expectabamus inuenimus, & vidimus. Sic & nunc conformiter dicitur. *Dilatauerunt* D *ſuper me os ſuum, & dixerunt, euge, euge. viderunt oculi noſtri*, ſ. quod deſiderabamus videre.

Crudelitas Iudæorum.

Vidiſti, domine, ne ſileas: domine, ne diſcedas a me. 546

HIc conſequenter ponitur iſtorum iuſta damnatio. Quæ, vt iuſtior appareat: primo Chriſtus inuocat diuinam iuſtitiam. Secundo oſtendit iuſtam contra illos ſententiam, ibi. *Erubeſcant*, &c. Inuocans ergo diuinã iuſtitiã,

primò oſtendit, ꝙ cauſa vtriuſq; ſ. Chriſti & Iudæorum iudicio eſt manifeſta, d. *Vidiſti, domine* .ſ. innocentiam meam ex vna parte, & ex alia ipſorum malitiã: vidiſti obedientiam meam, & ipſorum nequitiam. Loquitur. n. Chriſtus more humano, ut quando aliquid volumus ad memoriam alterius reuocare, dicimus, vidiſti q́ facta ſunt? Sic ait Chriſtus patri. q. d. Vidiſti quàm crudeles ſunt illi, & quam patiẽs ego ſum. Et ideo ſubdit. *Ne ſileas domine, ne diſcedas a me.* Duo. n. petit. Primum, ut ſententia contra malos obſtinatos detur. d. *Ne ſileas.* Silere. n.

Silere Dei.

dicitur Deus, quando malos tolerat, ſed non ſilet quando ipſos iudicat puniendo. Deus noſter manifeſtè veniet, ſ. ad iudicandum, Deus noſter, & non ſilebit.

Pſal. 49

Secundò petit, ꝙ vnitas ſuæ humanitatis cum verbo conſeruetur. d. *Domine ne diſcedas a me.* ſ. ſeparando uerbum, quia ex tali vnione peccare non poterat. Hoc autem dicit prædictiuè. q. d. Scio quod non tamen poterant eſſe mihi moleſti, vt me peccare faciant; quia tu non diſcedes a me. Et quia iudex debet iuſtè iudicare, quæ nouit, ideo ſubdit.

547 *Exurge, & intẽde iudicio meo. Deus meus, & dominus meus, in cauſam meam.*

Dormire Dei.

DOrmire enim, vel iacere dr̃ Deus quando aduerſa iuſtorum quaſi diſſimulando non terminat, expectans ipſorum patientiæ finem, ut coronet, ac etiam, quando mala prauorum permittit ipſa non puniens debita pœna. Sic ergo quando Chriſtus patiebatur in cruce, dormire videbatur, quia Chriſto iuſto aduerſa inferri permittebat, & malitiam Iudæorum non puniebat. Et ideo ſibi loquitur Chriſtus quaſi ipſum excitãdo. d. *Exurge, & intende iudicio meo,* &c. quaſi dicat. Tu qui uideris tacere, exurge ad reddẽdum mihi, & aduerſarijs. *Et intende iudicio meo, vel iudicium meum,* ſcilicet ſicut merui retribue mihi. Et quia habui meritum ſummum, ideo intende iudicio meo, dando mihi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Eſt enim de merito, & præmio, ſicut de deſcenſu aquæ, & aſcenſu. Nam quantum aqua deſcendit, tantum naturaliter aſcendere

Meritũ & præmium.

E poteſt. Sic quantum quis iuſtus ab alijs iniuſtè deprimitur, vilipenditur, & deijcitur, tanto amplius exaltari meretur. Et ideo quia Chriſtus in paſſione ultra omnes alios homines fuit iniquè depreſſus, & abiectus, ideo meruit ſibi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Et hoc eſt iudicium, quod petit. d. *Exurge, intende iudicio meo.* Et quod Chriſtus ſuis demeritis nõ fuerit ſic paſſus, & abiectus, oſtẽdit ſubdens. *Et dominus meus in cauſam meam.* ſ. tu, qui es Dominus meus, intende etiam cauſam meam. ſ. meæ paſſionis,

Aſcẽſus, & deſcẽſus.

F & mortis, quia, ſ. nõ pro meis ſceleribus patior, ſed cauſa meæ paſſionis ex parte mea eſt redemptio generis humani. Et hanc cauſam ſuæ mortis notans Petrus ait. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, &c. qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius, &c. Et hoc idem alijs verbis Chriſtus explicat dicens.

1. Pet. 2.

Iudica me ſecundum iuſtitiam meam, domine Deus meus, & non ſupergaudeant mihi. 548

G HOc enim eſt, quod ſuperius dixit. Exurge, & intende iudicio meo, Deus meus. Hoc idem replicat. d. *Iudica me ſecũdum iuſtitiam meam. Deus meus.* Sed cum omnis uirtus ſit a Deo, à quo eſt omne datum optimum, & omne donum perfectum, ut dicitur Iac. 1. & iuſtitia inter maxima Dei dona cõputetur, quomodo Chriſtus iuſtitiam ſibi attribuit, & non Deo d. *Iudica me ſecundum iuſtitiam meam,* & non potius dicit, ſecũdum iuſtitiam tuam? Et, ſi forte dicat, Chriſtus erat Deus, & homo, ſecundum qđ erat Deus, iuſtitia erat ſua, hoc non

Quæſtio.

Iacob 1.

H ſoluit, quia hic expreſsè loquitur Chriſtus, vt homo. Ideo dicendum, ꝙ licet habitus virtutũ quandoq; ſint a ſolo Deo, & nullo modo a nobis effectiuè, ut patet de virtutibus in baptiſmo infuſis, actus tamen virtutum inſimul ſunt a Deo, & à nobis: quia actus uirtutum ſunt meritorij, nullum autem meritum eſt in nobis, quod non ſit a Deo, & a libero arbitrio noſtro, ut oſtendit Magiſter. Iuſtitia autem quandoque accipitur pro habitu, & ſic eſt a ſolo Deo, loquor de iuſtitia Chriſti, quam habuit in primo

Virtutes ſunt Dei & ſunt noſtra.

Mag. li. 2. d. 27.

inſtanti

inſtanti ſuæ conceptionis. quandoq; uerò accipitur pro actu ex ipſa procedente,& ſic eſt à Deo, & ab homine. Cum ergo hic Chriſtus petit iudicari ſm iuſtitiam ſuam, accipit iuſtitiā pro actu, non pro habitu. Vel aliter ſm Grego. ſuper illo uerbo Iob: Reddet homini iuſtitiam ſuam. Iuſtitia noſtra dr, non quæ ex noſtro noſtra eſt, ſed diuina largitate fit noſtra, ſicut in oratione Dominica dicimus: Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Ecce noſtrū dicimus, & tñ, ut detur, oramus. Noſter quippe fit cùm accipitur, qui tñ Dei eſt, quia ab illo nobis datur. Et Dei ergo eſt ex munere, & noſter fit ueraciter per acceptionem, &c. Iſto ergo modo loquens Chriſtus ut homo dicit. *Iudica me, ſecundum iuſtitiam meam.* Et quid per tale iudicium petat ſubiungit d. *Vt non ſupergaudeant mihi*, ſ. ut non habeant de me principale intentum ſuum, quo quærebāt Chriſti nomē, & fidem perdere, quod ſi habuiſſent gauiſi fuiſſent ſupra Chriſtum. q.d. Imò totum oppoſitum eueniat, ſ. per mortē, & paſſionem meam nomen meum, & fides creſcat per totum orbē, & dilatetur, ut ſic magis defleāt q̃ gaudeāt impleſſe de me mala ſua uota. Hæc aūt oīa fuerūt impleta in Chriſti reſurrectione, quia uidētes eum reſurrexiſſe, uiderunt oppoſitum eueniſſe illius, ꝙ deſiderabant. Et ideo unde lætari ſperabant, triſtabantur. Et hoc eſt quòd ſubditur.

Greg. 14 mor. c. 7. *Iob 33.* *Matt. 6.*

549 *Non dicant in cordibus ſuis, euge euge anima noſtra: nec dicant, deuorabimus eū.*

HIc enim euge non eſt uox irriſoria, ut ſupra: ſed magis eſt uox lætitiæ & exultationis, ſicut dicitur Mat. 5. Euge, ſerue bone, & fidelis, &c. intra in gaudium domini tui. Ante enim Chriſti reſurrectionem ſperabant lætari, & dicere animabus ſuis alter ad alterum. Euge, euge, ſ. lætare, & exulta, quia modo habemus intentum noſtrum de Chriſto, quia ipſo mortuo defecit nomē, & fides. Sed hoc non ſic euenit ut ſperabant, ſed totum oppoſitum. Et hoc eſt, ꝙ d. *Non dicant in cordibus ſuis*, & animabus ſuis. Euge euge, ſed magis oppoſitum dicāt, tri-

Euge.

A ſtare, & plāge. Verum quoniam quis q̃n perdidit de aliquo intentum ſuum ſperat ipſum iterum recuperare, & ſic ſpe aliqualiter conſolatur. Talis aūt ſpes uana per Chriſti reſurrectionē remota fuit à Iudæis, quia contra Chriſtū per reſurrectionē immortalē, & impaſſibilē factū amplius poteſtatē non habuerunt, quia ſperare poſſent ipſum iterū perſequi, occidere, vel deuorare. Et hoc eſt qđ d. *Nec dicāt, deuorabimus eum*, i. quia Chriſtus immortalis eſt factus, amplius dicere non poterunt, *deuorabimus eū*: quia Chri-
B ſtus reſurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur:

Erubeſcant, & reuereantur ſimul, qui gratulantur malis meis. 550

COnſequenter hic ponit iuſtā contra obſtinatos Iudæos dandā ſententiam: poteſt tamen iſta pars legi prædictiuè, & optatiuè. Si prædictiuè, prædicit pœnam malis futuram, dicens. *Erubeſcant, & reuereantur*, idest, confundentur, & timebunt in mea reſurrectione, videntes ſe nihil feciſſe, & de quibus in-
C telligat ſubdit. *Qui gratulantur malis meis*, i. qui congaudent inique de pœnis Chriſto illatis. Vbi nota, ꝙ gratulor gratularis habet duo ſignificata. Eſt. n. idem quod gaudere, etiā quod gratias agere, gratulabuntur ergo mali de paſſionibus Chriſti. Poteſt etiam legi optatiuè. Et tunc Chriſtus orando optat, quod perſequutores ſui, qui gratulabantur malis ſuis, erubeſcant per cōfuſionem peccati, & conterantur, & timeant, ſcilicet futurum iudicium. Sic enim dicebat ſupra Pſalm. 30. Erubeſcant impij, & deducan-
D tur in infernum: uide ibi. Et hoc idem alijs uerbis exprimit, dicens.

Gratulor. *Congratuler.*

Induantur confuſione, & reuerentia: qui maligna loquuntur ſuper me. 551

QVod ſimiliter duobus modis poteſt exponi ut prius Quantum ad primum ſenſum, induūtur dānati confuſione, quia ſicut ueſtis ex omni parte circundat ueſtitum, ſic & confuſio ex omni parte circundat damnatum, uide ſupra. Pſal. 30. Erubeſcant impij. Sic enim dicitur pſalmis. Induantur,

Induunt dānati confuſione. *Pſ. 108.*

qui detrahunt mihi pudore, &c. Poteſt
etiam legi optatiue, vt optet illos per ve
ram pœnam confundi de peccatis ſuis.

552 *Exultent, & lætentur, qui volunt iuſtitiam*
11. q. 3. *meam: & dicant ſemper magnificetur*
æſtimāt. *Dominus, qui volunt pacem ſerui eius.*

HIc poſita malorum damnatione, po
nitur bonorum beatificatio. Vbi
Matt. 3. iuſtitiam Chriſti intellige eius humilita-
Iuſtitia tem, de qua ipſe ait Ioanni: Sic decet nos
ſignifi- implere omnem iuſtitiam. Per iuſtitiam
cat hu- enim intelligit humilitatem, quæ omnis
militatē iuſtitia eſt, quæ quidem iuſtitiæ humili-
tas, tres gradus habet. Primus eſt ſubde-
re ſe maiori, & ſe non præferre æquali, &
iſta dicitur iuſtitia ſufficiens, oī neceſſa-
ria ad ſalutem. Secundus gradus eſt ſub-
dere ſe æquali, nec ſe præferre minori: &
hic dicitur abundans. Tertius eſt ſubijce
re ſe minori, in quo eſt oīs iuſtitia, & iſta
fuit iuſtitia Chriſti, quia, cū eſſet Deus,
ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui ac
Philip. 2 cipiens, &c. Et de iſta iuſtitia dicit Chri-
ſtus. *Exultent, & lætentur omnes qui vo-*
lunt iuſtitiam meam, ſ. imitari, & hic tan-
git ſtolam primam animæ, cum dicit *læ-*
tentur, & ſtolam ſecundam corporis, cū
dicit *exultent*, quia vt alias dictum eſt, læ
titia eſt interior, ſed exultatio quaſi ex-
tra ſaltatio eſt exterior, ſic enim dicitur.
Pſal. 3 Lætamini in Dño, & exultate iuſti, &c.
Sed quia quilibet iuſtus non debet eſſe
contentus de ſua ſalute, ſed ſemper deſi-
derare aliorum ſalutem, ideo ſubditur.
Et dicant, ſemper magnificetur dominus,
Magnifi *qui diligunt*, &c. Magnificatur enim Do-
care Do minus non in ſe, ſed in nobis, ſ. quando
minum. nos in ipſo per gratiam efficimur magni:
Debent ergo iuſti ſemper dicere. i. ſem-
per deſiderare, vt Dñs magnificetur in
nobis per conuerſionem Gentilium, &
augmentum gratiarum. Sic. n. ſupra dice
Pſal. 33 bat. Magnificate Dñm mecum, &c. vide
ibi. Et qui hoc debent dicere ſubdit. *Qui*
diligunt pacē ſerui eius. ſ. qui diligunt pa-
cem meam, qui ſum ſeruus Dei. Sed quę
Ioan. 4. ſit pax Chriſti, quam debebat diligere,
Pax ipſe oſtendit, d. Pacem meam do vobis:
Chriſti. non quō mundus dat ego do vobis, &c.
Aug. quod exponens Aug. de verbis Dñi ait,

B Eſt autem pax Chriſti tranquillitas men
tis, ſerenitas animi, tranquillitas cordis,
amoris vinculum, conſortium charitatis.
Nec poterit ad hæreditatem Domini
peruenire qui teſtamentum pacis noluit
obſeruare. Nec pōt concordiam habere
cum Chriſto, qui diſcordiā habuit cum
Chriſtiano. Sed qualiter iſtam pacē de-
bemus diligere oſtendit, ſ. faciendo ſicut
ipſe fecit, vnde ſubdit.

Et lingua mea meditabitur iuſtitiam 553
tuam, tota die laudem tuam.

F ET nota, ꝙ dicit, *lingua mea meditabi* *Lingua*
tur. Ad linguam. n. pertinet loqui: *medita-*
ſed ad cor meditari. Volens ego oſtende *bitur.*
re, quod lingua Chriſti cordi cōſonabat,
hæc duo ſimul cōiungit d. *Et lingua mea*
meditabitur iuſtitiā tuam, tota die laudē
tuā, quod ideo dicit, quia in oībus verbis,
& factis, Chriſtus nō propriam laudem,
ſed Dei, quæſiuit, vnde ait gl. Ille. n. tota
die Deum laudat, qui oīa bene agit. Nō
deſinit laudare, qui non deſinit benè age
re, qui non deſinit iuſtus eſſe. Oīa ergo
benè age, & laudaſti Deum tota die. Sic
G etenim ſemper ad Dei laudem ſe exci-
tabat Pſal. d. Lauda, anima mea, Domi- *Pſ. 145.*
num: laudabo Dominum in vita mea,
pſallam Deo meo, quandiu fuero.

PSAL. XXXV.

D*Ixit iniuſtus, vt delinquat in ſeme-* 554
tipſo: non eſt timor Dei ante ocu- 22. q. 3.
los eius. *pauper.*

H HVIC Pſalm. talis titulus
præmittitur. *Ad victoriā*
ſeruo domini Dauid. Pro
cuius expoſitione ſcien-
dum, quod aliqui dicūt,
ꝙ Dauid fecit iſtū Pſal-
mum pro victoria glorioſa, quam ha-
buit populus Iſrael, quādo glorioſe per
Deum fuit liberatus de poteſtate Pha-
raonis, de ſeruitute Aegypti, & mare ru
brum ſicco pede tranſiuit ad ſeruiēdum
Deo, & ſacrificandum liberè, ſecun-
dum quod dictum fuit Pharaoni. Hæc *Exod. 5.*
dicit Dominus Deus Hebræorum. Di-

mitte

mitte populum meum, vt ſacrificet mihi in deſerto. Et ad iſtum ſenſum litera huius Pſal. ſatis vr̃ aptari. Alij autem dicunt, & iudicio meo melius, ꝙ Dauid fecit iſtum Pſal. de ſeipſo, ſ. quando Saul uoluit ipſum ēt propria manu interficere, ſed diuina gratia fuit liberatus. Nam loquutus eſt Saul ad Ionatham, & ad omnes ſeruos eius, vt Dauid occiderent. Ionathas autem quia diligebat Dauid, indicabat ei. d. quærit Saul pater meus occidere te, qua pp abſconde te, & ego loquar de te ad patrem meum, & quodcũ que videro, annunciabo tibi. Loquutus eſt Ionathas ad patrem ſuum de Dauid bona dicens. Ne pecces Rex in ſeruum tuum Dauid, quia non peccauit contra te, & opera eius valde utilia ſunt tibi, & per eum habuiſti uictorias multas, & lętatus es. Quare ergo peccas in ſanguine, innoxio, ut Danid abſq; cauſa occidatur? Quod cum audiſſet Saul, placatus voce Ionathæ, iurauit dicens. Non occidatur Dauid. Vocauit ergo tunc Ionathas Dauid, & nunciauit ei, quod Saul erga ipsũ erat placatus, & quod iurauerat, ꝙ ipſe non occideretur, & introduxit ipſum ad regem. Interim aũt ſpiritus Domini uexabat Saul, qui ſedebat in domo ſua habens lanceam prope ſe. Dauid aũt erat ante Saul pulſans citharam, quia per ſonum eius ſpiritus malus fugabatur a Saule. Tunc Saul accepta lancea, uoluit percutere Dauid, & ipſum cum lancea ad pariẽtẽ configere, & declinauit Dauid a facie Saulis, lancea autem caſſo vulnere, perlata eſt in parietem. Et ſic Dei adiutus gratia Dauid, euaſit manus Saulis, & tunc de tali victoria habita gratias agẽs Deo, fecit iſtum Pſal. Ex quibus apparet ſenſus tituli dicens. *Ad victoriam ſeruo dñi Dauid.* Ideſt, iſte Pſal. factus eſt ad declarandam victoriam à Deo datam ipſi Dauid ſeruo domini. Et ſecundum iſtũ ſenſum primo exponam litteram pſalm. ſecundo inducam intellectum Pſalmiſtæ. Quantum ad primum, pſalm. iſte diuiditur in duas partes, quia primò agitur de malignitate Saulis Dauid perſequentis, ſecundo de benignitate domini ipſum Dauid liberantis, ibi. *Domine in cœlo miſericordia tua,* &c. Dic, ut Nic. de

1. Reg. 19

A B C

Ly. Quantum uero ad intellectum Pſalmiſtæ, notandum, quod iſte pſ. agit de errore quorundam, qui dicunt omnia mala eſſe ex vitio naturæ, & noſtræ creationis, bona vero omnia eſſe a nobis, & ex libero arbitrio. Et hunc errorem hinc deſtruit pſal. oſtendens oppoſitum, ſ. omnia mala eſſe a nobis, bona aũt omnia eſſe a Deo per gratiam. Vnde notandum eſt, quod hic ſeruus domini Dauid ſignificat ipſum Chriſtum, qui dr̃ ſeruus domini. quia ſemetipſum exinaniuit formam ſerui accipiens, in qua patri vſq; ad mortem obediens fuit. Hic enim etiam dicitur Dauid, quia vultu deſiderabilis, in quem deſiderant Angeli proſpicere, & manu fortis quia poteſtates aereas debellauit. Hic .n. oſtendit omnia noſtra bona eſſe a Deo. Nemo venit ad me, niſi pater meus traxerit illum. Oſtendit inſuper omnia mala, non a Deo, ſed a nobis eſſe, arbor mala fructus malos facit Omnis aũt homo de ſe, ſine Dei gratia, arbor mala dr̃. & in peccato. Sic ergo erit ſenſus tituli. Iſte pſalm. attribuitur Chriſto ſuo domini, ſ. patri vſque ad mortem obedienti, qui eſt ad victoriam, ſ. hæreticorum, quia oſtendit mala eſſe a nobis, & bona a Deo. Intentio totius pſalm. eſt vt omnia mala nobis attribuamus, ſed omnia bona Deo. Quantum ergo ad iſtum intellectum, pſalm. iſte diuiditur in partes duas. Quia Pſalmiſta primò aſſerit omnia mala eſſe ex homine, ſecundo omnia bona eſſe ex Deo, ibi. *Domine, in cęlo.* Prima autem pars diuiditur in partes quatuor, quia primò ponitur malorum peccati futuri deliberatio, ſecundò peccati deliberati excuſatio, ibi. *Quoniam doloſe egit.* tertiò peccati excuſandi aggrauatio, ibi. *Verba oris eius.* quartò peccati deliberati proſequutio, ibi. *Iniquitatem meditatus eſt.* Quantum ad primum notandũ, quòd peccata ſunt duplicia: quædã procedunt ex infirmitate, & ignorãtia, & iſta vt ſic nõ ſunt mortalia: quædam, quæ procedunt ex induſtria, & deliberata malitia, & iſta ſunt mortalia, & de iſtis hic agitur. Dicit ergo. *Dixit iniuſtus,* &c. Vbi nota, quod eſt dicere diuinum, & dicere humanum. Dicere autem diuinum multipliciter accipitur,

Philip. 2. *Ioan. 6.* *Matt. 7.* D *Peccati duplex.* *Dicere Dei.* *Dicere hõis.*

cipitur, quia aliquando idem eſt quod intelligere, & hoc dicere eſt eſſentiale, & cõuenit toti trinitati. Dixit Deus fiat
Geneſ.1. lux, & facta eſt lux:i: tota trinitas æter naliter intellexit, lucem in tempore eſſe fiendam. Item aliquando idem eſt quod generare, & ſic eſt perſonale. & ſoli patri conuenit. Dominus dixit ad me, filius
Pſal. 2. meus es tu, dixit, i. me uerbũ, & filium ſu um genuit, Item aliquando idẽ eſt, ꝙ p̃cipere, uel diſponere, & ſic eſt eſſentiale, & æternale quo ad principalem actum, ſed temporale quoad actum eſſentialẽ,
Pſ.148. & reſpectiuũ. Ipſe dixit, & facta sũt, ipſe mandauit, & creata ſunt, i. diſpoſuit ab æterno creaturam fieri in tempore. Secundò eſt dicere humanum. Et hoc eſt duplex, ſ. extrinſecum, & intrinſecũ. Extrinſecũ ab intrinſeco procedit. Et iſtud dicere quadrifariè diſtinguitur, ut oſten
Greg.23 mor. c.3 dit Greg. d. Omne enim, quod dr̃, quadripartita qualitate põt diſtingui, quia aut mala malè dicuntur, aut bona benè, aut bona malè, aut mala benè: Mala.n. malè dicuntur, cum res peruerſa ſuadetur, ſicut. Sapien. 2. Venite coronemus nos roſis, nulum ſit pratum, quod non pertranſeat luxuria noſtra. Bonum bene dr̃, cum rectè recta prædicantur, ſicut Ioannes
Mat. 3. ait. Agite penitentiam, appropinquabit enim regnum cœlorum. Malum autem benè dicitur, quando per os dicentis id circo uitium exprimitur, ut reprobetur, ſicut Apoſtolus ait. Qui furabatur, iam non furet. Malè autem bonum dr̃, cum rectum aliquid non recto ſtudio profertur. Sicut cœco nato, & illuminato à
Ioan. 9. Chriſto phariſæi dixerũt. Tu diſcipulus eius ſis. Dicere aũt intrinſecũ noſtrum, quandoq; idem eſt ꝙ cogitare, & ſic accipitur. Sap. 2. Dixeruñt impij apud ſe cogitantes non rectè. Quandoq; idem eſt ꝙ deliberare, & ſic accipitur pro deliberatione. Dixi confitebor aduerſum me, &c. ideſt, deliberaui Ad propoſitum
Pſal.31 ergo cum hic dr̃. *Dixit iniuſtus,* hic dicere accipitur pro deliberare, & eſt ſenſus. *Dixit iniuſtus,* ideſt deliberauit in ſemetipſos, *Vt delinquat,* ideſt, peccet. Omnis enim, qui peccat, delinquit, quia obſeruationem alicuius diuini præcepti omittit. Hoc enim iniuſti deliberant in ſeipſis

E peccare, & non in publico ubi homines uident, ſed in ſeipſis ubi Deus uidet, hoc ideò, quia homines timent, & non Deũ. Si enim timerent Deum, ſicut timent homines, ſicut non deliberant in publico coram hominibus peccare, ſic nec deliberarent in ſeipſis. Ex hoc ergo ſequitur, quòd Deum non timent, quod ex hoc concludit Pſal. d. *Non eſt timor Dei ante oculos eius.* Vnde ſic expone. *Dixit iniuſtus in ſemetipſo, ut delinquat.* Et unde hoc, rationem ſubdit, *quia non eſt timor Dei ante oculos eius.*

F

Quoniam dolosè egit in conſpectu eius, ut inueniatur iniquitas eius ad odium. 553

HIc conſequenter ponitur peccati deliberati excuſatio. Vbi notandum, ꝙ multi inquirunt peccata ſua, ut ipſis inuentis, & cognitis, illa deteſtentur per contritionem, & expurgent per confuſionem, ſic quæſierat peccata ſua Dauid ad ipſa purgãdum. d. Meditatus ſum *Pſal. 76*
nocte cum corde meo, ſ. peccata mea, & exercitabar, ſ. per contritionem, & ſic ſco
G pebam ſpiritũ meum per confeſſionem. Et talis peccati inquiſitio, peccatum tollit, & mundat. Alij autem peccata ſua inquirũt ad illa operiendum, & excuſandum cum falſitatibus, & dolo, vel ad imputandum illa alteri, vt fortunæ, fato, vel conſtellationibus, & ex conſequenti ipſi Deo. Sicut fecit Adam. qui, quando culpam ſuam negare nõ potuit, ipſam Deo imputauit ſe excuſando. d. Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi, &c. Et iſti tales dolosè agunt, quia falsè ſua peccata alijs imponunt, & ſic peccata excu-
H ſando dolosè illa magis aggrauant, ut oſtẽdit Gregor. d. Hæc namque ſunt ueræ humilitatis teſtimonia, & iniquitatem ſuam quemque cognoſcere, & cognitam uoce confeſſionis aperire. At contra uſitatum humani generis uitium eſt, & libenter peccatum committere, & commiſſum negando abſcondere, & conuictum defendendo multiplicare. Ex ipſo quippe lapſu primi hominis hæc augmenta nequitiæ ducimus, ex quo ipſam radicem traximus culpæ. Sic namque ille dum lignum uetitum conti-
gisset,

Inquiritũ peccatũ multipliciter.

Gregor. 22. mo. cap. 13.

Defenſio peccati ipſũ aggrauat.

giſſet, abſcondit ſe à facie domini inter ligna paradiſi, In qua abſconſione, ſ. quia Deum latere non poterat, non latendi effectus deſcribitur, ſed affectus notatur, qui cum argueretur a domino, quod de ligno vetito contigiſſet, ilico reſpondit. Mulier, quam dediſti mihi ſociam, ipſa dedit mihi de ligno, & comedi. Ipſa quoque mulier inquiſita reſpondit. d. Serpẽs decepit me, & comedi. Ad hoc quippe requiſiti fuerant, vt peccatum quod trãſgrediendo commiſerant, confitendo delerent. Vnde, & ſerpẽs ille perſuaſor, qui non erat reuocandus ad veniam, non eſt de culpa requiſitus. Interrogatus itaque eſt homo, vbi eſſet, vt perpetratam culpã reſpiceret, & confitendo cognoſceret, q̃ longe a conditoris ſui facie abeſſet. Sed adhibere ſibijpſis vtrique defenſionis ſolatia quam cõfeſſionem elegerũt. Dunq; excuſare peccatum voluit vir per mulierem, mulier per ſerpẽtem, auxerunt culpam, quam tueri conati ſunt, &c. Ex quibus apparet, quod peccati excuſatio, vel palliatio culpam non mitigat, ſed auget, & multiplicat, & amplius prouocat odium Dei. Et hoc eſt quod hic de quolibet tali dicit Pſal. *Quoniam doloſè egit.* ſ. excuſando culpam ſuam, & defendendo, & hoc in conſpectu Dei, à quo nullus poteſt abſcondi. Et cauſam, quare talis abſcondit doloſè peccatum ſuum, ſubdit, dicẽs. *Vt inueniatur iniquitas eius ad odium.* Vbi notandum, quòd hæc dictio, vt, quandoq; tenet conſecutiuè. Erat ibi vſque ad obitum Herodis, vt adimpleretur, quod dictum eſt à dño per prophetam dicẽtem. Ex Aegypto vocaui filium meum. Et ſic eſt hic ſenſus, *vt inueniatur iniquitas eius ad odium.* i. ex hoc q̃ peccatum ſuum defendit, conſequenter iniquitas eius inueniſt magis ad odium Dei. Quandoq; vero ly vt, tenet negatiuè, & hoc ratione alicuius negationis præcedẽtis vel ſubſequentis, vt ſi dicam nolo, vt facias hoc, & ſic ratione negationis ſubſequentis, in ſequenti verſiculo cum dr̃, noluit intelligere, &c. Ly vt, tenet hic negatiuè, ut ſit ſenſus, doloſè egit excuſando peccatum ſuum, vt, i. ne inueniatur iniquitas eius ad odium, ſ. ſuum, i. ne odiret iniquitatem ſuam per cõtritionem. ideò ipſam defendendo excuſauit. Et iſte ſenſus adiuuatur verbis conſequentibus, cũ de iſto dicitur, iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo, ſ. excuſare, malitiam autem non odiuit.

Gen. 3.

Matt. 2.

Verba oris eius iniquitas, & dolus, noluit intelligere, vt bene ageret. 554

11. q. 4. nemo.

CONſequenter hic ponitur peccati excuſati aggrauatio. Vbi ſciẽdum eſt, quòd nolle intelligere, vel ſcire, quæ ſunt agenda, uel fugienda, & ſic peccare per ignorantiam, quòd talis ignorantia peccatum non excuſat, cum ipſa de ſe ſit peccatum, ſed aggrauat amplius, quia peccatum peccato additum, facit maius peccatum. Ad quod plenius intelligendum eſt ſciendum, q̃ vt dicit Magiſter, triplex eſt ignorantia. Prima eſt illorum, qui ſcire nolunt, cum poſſunt. Et hæc dr̃ ignorantia voluntaria, quæ non excuſat à peccato, cum ipſa ſit peccatum, ſed magis aggrauat. Alia eſt illorum qui volunt ſcire, ſed non poſſunt, vt multi ſimplices, vellent intelligere myſterium trinitatis, & vnitatis diuinæ, ſed nõ poſſunt, & hæc excuſat à peccato, & non eſt peccatum, ſed pœna peccati. Alia eſt illorum, qui quaſi ſimpliciter noſciunt non renuẽtes, vel proponentes ſcire, & hæc dr̃ craſſa, quæ neminem plenè excuſat à peccato, ſed fortaſſe, vt minus puniatur, vñ Aug. ait. Eis aufertur excuſatio, quia mandata Dei ſcire noluerunt, quam ſolent habere homines de ignorantia. Et licet grauius ſit peccare ſcienter, quam neſcienter, non ideò tamen confugiendum eſt ad ignorantiæ tenebras, vt in eis quiſquam excuſationem requirat. Aliud eſt enim neſciſſe: aliud ſcire noluiſſe. Quia in eis qui intelligere nolunt, ipſa ignorantia peccatum eſt. In eis verò, qui non poterunt, pœna peccati eſt. Ignorantia verò, quæ non eſt eorum, qui ſcire nolunt, ſed eorum tanquam, qui ſimpliciter neſciunt, nullum ſic excuſat, ut æterno igne non ardeat, ſed fortaſſe, vt minus ardeat. Non enim prima mulier excuſationem habuit de ignorantia, cum, & mãdatum nouerit, & peccatũ eſſe ſecus agere, non ignorauit. Ad propoſitum igitur illi, qui volunt excuſate peccata ſuæ per

Ignorantia multiplex.

Mag. li. 2. d. 22.

Aug. ad Valẽtiũ.

Digitized by Google

ignorantiam, quia ſcire nolunt, illi dupliciter aggrauãt peccatũ, primo quia falsè, & dolosè excuſant. Et de quolibet tali dicit. *Verba oris eius iniquitas, & dolus*, quia .ſ. dolosè iniquitatem excuſat. Secundo quia ignorare voluerunt, quæ ignorantia ſemper peccatum eſt. Et de quolibet tali dicit, noluit intelligere, vt bene ageret.

555 ***Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo, aſtitit omni via non bonæ: malitiam autem non odiuit.*** 5.q.4.in loco.

HIc conſequenter ponitur peccati deliberati proſequutio. Quid.n. in hac parte per cubile niſi cor peccatoris intelligitur, in quo peccata deliberantur primo, quæ poſtea deducuntur ad opus. Vnde quantum ad deliberationem factam in corde dicit. *Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo*, i. in corde ſuo. Quãtum verò ad executionem peccati ſubdit. *Aſtitit omni via non bonæ*. Stare.n. dicitur manere, & non moueri, & componitur cum a. & dicitur aſto tas. iti. quod idẽ eſt, ꝙ firmiter ſtare, & durare, dicit ergo. *Aſtitit omni via non bonæ*. i. cum ſtudio, & mora pronus fuit iniqua operari. Et hoc ideò, quia malitiam non odiuit, ſed ſupple, dilexit. Ecce ſumma malitia. Qui.n. non poteſt penitus carere malitia, debet ſaltem odiſſe, vt, ſi corpore ſeruit peccato, ſaltem mente ſeruiat Deo, de quolibet.n. tali dr. Dilexiſti malitiam ſuper benignitatẽ, &c. Dicit ergo *iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo*. Vbi moraliter notandum, ꝙ in ſcriptura multiplex cubile myſticum reperitur. ſ. Cubile prauitatis criminalis, in quo nefanda perpetrantur, vt hic ſcilicet cor peccatoris iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo, i. in corde ſuo, &c. Cubile veritatis magiſtralis, in quo prædicanda meditantur. ſ. cor doctoris in quo docenda meditatur, ſicut artifex de nocte in cubili cogitat quæ facere debet in die, & de iſtis dicitur In cubilibus orietur viror calami, per calamum, ex quo fiſtula ad ſonandum efficitur, intellige ſonum prædicationis, ſed per virorem eius, aptum modum loquendi diſcerne: Cubile aſperitatis ſalutaris, in quo punienda deploratur. ſ. cor pœnitentis. Iraſcimini, ſ. peccatis veſtris, quæ dicitis in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris compungimini. Cubile orationis virtualis, in quo impetranda poſtulantur. ſ. cor orantis, in quo orans ſicut in ſecreto cubili ſe claudere debet, vt ab omni tumultu exteriorũ cogitationum ſit liber. Tu autem, cum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora patrẽ, &c. Cubile habitationis infernalis, in quo horrenda congregantur, ante ſaluatoris aduentum dæmones regnabant in mundo, ſed per eius paſſionẽ in cubiculo infernali ſunt recluſi. Ortus eſt ſol, & congregati ſunt, ſ. dæmones, & in cubilibus ſuis congregabuntur. Cubile præmiationis æternalis, in quo optata poſſidẽtur, ſ. æterna gloria. Exultabũt ſancti in gloria, lætabuntur in cubilibus ſuis Sed quia de primo cubili prauitatis criminalis eſt pſens textus, ideo de illo ſolo procedam. Vbi notandum, ꝙ cubile criminalis prauitatis, ſm varietatem peccatorum etiam variatur, vt dicamus, ꝙ eſt cubile voluptatis, & luxuriæ. Cubile cupiditatis, & auaritiæ. Cubile ambitionis, & ſuperbiæ. Cubile guloſitatis, & ingluuiæ. Cubile torpoſitatis, & acediæ. Cubile crudelitatis, & ſæuitiæ. Primo eſt cubile voluptatis, & luxuriæ, in quo voluptuoſi conuerſantur, ſicut Amon, qui ſorori ſuæ Thamar dixit. Veni, cuba mecum, ſoror mea, quæ reſpondit: nolo, frater mi, facere hãc ſtultitiam, qui noluit acquieſcere precibus eius, ſed præualens viribus oppreſſit eam, & cubauit cum ea. Propter iſtud cubile ipſe Amon fuit occiſus, vt habetur 2. Reg. 13. Rubẽ fuit maledictus Geneſ. 49. Rubem primogenitus meus principium doloris mei, non creſcas, quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratũ eius. Iſtud cubile eſt deteſtandum, vt vir alienam non cognoſcat: neq; mulier alienum. Exemplo Heſther, quæ Deo dicebat. Tu, dñe, qui habes omnium ſcientiã, noſti, ꝙ deteſter cubile incircunciſorum, & oĩs alienigenæ. Hic per alienigenas, & incircunciſos omnes intellige, qui legitimè in matrimonio non ſunt copulati. Secundò eſt cubile cupiditatis, & auaritiæ, in quo ſcilicet auari congregant cogitationes temporalium, de quibus dicitur,

Marginal notes: Aſtare. — Pſal. 51 — Cubile multiplex. — Eſa. 35. — Cala. 1. — ſonus præ dicationis. — Pſal. 4 — Matt. 6. — Pſ. 103. — Pſ. 149. — Peccatũ cubile dicitur luxuria. — Heſt. 14. — Auaritia. — Naũ. 2. — Hiere. 4.

tur. Impleuit præda ſpeluncas ſuas, & cu A bile ſuum rapina, & Hiere. 4. Aſcendit leo de cubili ſuo, prædo gentium ſe leuauit, ut ponat terram in ſolitudinẽ. Quod ideò dicit, quia auari primò in cubilibus ſuis cogitant qualiter rapinas, & prædas facere poſſint, & alios ſupplantare, & poſteà de cubili ſui cordis exeuntes, quæ cogitauerunt interius, exterius operantur.

Superbia Tertiò eſt cubile ambitionis, & ſupbiæ. Superbi enim inter ſuperbos leones, ſ. dęmones cubilia ſua conſtruunt, vt ſicut leo rex eſt animalium: ita ipſi per

Ezech. 19. ſuperbiam alijs poſſint dominari. Mater B tua leæna inter leones cubauit, in medio

Eccl. 10. leunculorum nutriuit catulos ſuos. Quæ eſt enim mater peccatorum, niſi ſuperbia, à qua omne peccatum uelut à matre procedit? Quia initium omnis pecca

1. Petr. 5 ti ſuperbia. Quid autem per leones niſi ſuperbos dæmones? Aduerſarius veſter diabolus tanquàm leo rugiẽs, &c. Superbia ergo inter leones cubat, cum vagatur cum dæmonibus, ſed in medio leunculorum nutrit catulos ſuos, quando alios exemplo dæmoniorum efficit ſuperbos.

Gula. Quartò eſt cubile guloſitatis, &c. Eccleſ. C 4. In tempore refectionis in cubili ſomnus mortis immutauit ſcientiam eius. Quod ideò dicit, quia guloſi tempore refectionis non quidem ad morem naturæ, ſed magis ad uoluntatem gulæ ſe uertunt, ut in ipſa tanquam in cubili longa mora perſeuerent. Ex quo cubili guloſitatis tanquam ex ſomno mortifero ſcientiam perdunt, quia craſſitudo uentris intellectum obtundit, unde de quolibet

Eſa. 34. guloſo dr. Erit cubile draconum, & paſcua ſtruthionum: magnam enim curam circa gulam ſtruthio ponit, ut ad ipſam D replendam etiã ferrum deglutiat, quaſi nulli rei propter gulam parcens.

Acedia. Quintò eſt cubile torpoſitatis. Et hoc cubile, quia exercitium non habet boni operis,

Hier. 50 obliuionem inducit, unde Hier. 50. de occiſis dicitur. Tranſierunt de monte in collem, ſcilicet uagando obliti ſunt cubilis ſui. Iſtud cubile relinquere nos doce-

Rom. 13 bat Apoſtolus dicens. Honeſtè ambulemus non in comeſſationibus, & ebrietatibus, non in cubilibus, & impudicitijs. ubi glo. per cubilia, pigritiam dormitionis intelligit.

Sextò eſt cubile crudelitatis, &c. Crudeles. n. uelut dracones alios *Crudelitas.* perſequuntur, & infeſtant. Ideò de Iudæis qui aliquãdo clementes erant, cum Propheta præuidit eos in crudelitatem contra Chriſtum uertendos, de ipſis prędixit Hierem. 9. Dabo Hieruſalem in aceruos arenæ, & in cubilia draconum. Arena. n. facit aceruum, ſed non facit continuum: draco aũt ſæuum animal eſt & crudele. Sic, & Iudæi licet per crudelitatem ſimul congregati eſſent ad malũ contra Chriſtum, aceruũ quidem faciebant, ut arena, ſed non faciebant unum continuum, quia glutine charitatis carebant, unde, & draconũ cubilia per crudelitatem erant effecti. Et quia iſte Iudæorum populus ſic cubile crudelitatis erexit, ideò hodie cubile crudelitatis eius per orbem manet diſperſum, ei dicente domino. Draco magne, qui cubas in me- *Ezech. 29.* dio fluminum, ponam frænum in maxillis tuis, & proijciam te in deſertum. Et tamen iſtud cubile crudelitatis illum populum docuerat Salomon non habere, ſi- *Eccl. 10.* bi dicens. In cogitatione tua regi ne detrahas, ſcilicet, Chriſto, & in ſecreto cubili tuo ne maledixeris. Ecce ergo quot mala in cubili criminali committunt, de quo nunc dicit Pſal. iſta: quòd peccator *iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo.*

Domine, in cœlo miſericordia tua, & ueritas tua vſque ad nubes. 556

Hæc eſt ſecunda pars principalis, in qua poſtquam Pſalmiſta oſtendit oĩa mala eſſe ex nobis, oſtendit nunc oĩa bona eſſe ex Deo, oſtendẽs diuinã bonitatẽ. Vbi notandũ. ꝙ ẽm Philoſophũ. *Cognitio Philoſo. 1. Phyſic.* Noſtra cognitio incipit ab uniuerſalioribus tendens ad particularia, ſicut uidẽs aliquẽ à remotis, primo cognoſcit illum eſſe quandã ſubſtãtiam, ſed non diſcernit quam: deinde cum magis appropinquat. diſcernit eſſe corpus animatum, & animal, deinde hominem, & deinde Petrum. Sic conformiter eſt in cognitione noſtra intellectuali. Et iſtum modum tenet hic Pſalmiſta nobis manifeſtans bonitatem diuinã, quia primò illã oſtendit in generali, ſecũdò magis in ſpeciali, ibi.

Filij

Digitized by Google

Filij autem hominũ. tertiò magis in particulari, ibi. *Non mihi veniat pes ſuperbia.* Prima autem pars diuiditur in partes tres, quia oſtendit, ꝙ bonitas diuina primò eſt alta in communicatione, ſecundò eſt occulta in electione, ibi. *Iuſtitia tua.* tertiò eſt grata in ſubuentione, ibi. *Homines, & iumenta.* Primò ergo oſtendit, ꝙ diuina bonitas eſt alta in communicatione, d. *Domine, in cœlo miſericordia tua.* &c.

Miſericordia. In duobus n. maximè apparet nobis diuina bonitas, ſ. per miſericordiam, & per iuſtitiam, quia per miſericordiam omnia produxit ex nihilo, ſed per iuſtitiam mala puniendo, ordinem vniuerſi diſponit. Quamuis autẽ in cœlo nulla ſit miſeria, ibi tamen ſummè relucet diuina miſericordia, nõ quidẽ reuelationis, ſed præſeruationis, quia cœleſtes ſpiritus ab omni miſeria præſeruantur. Infra cœlum autẽ magis relucet iuſtitia, vbi multa inordinatè fiunt, quæ per iuſtitiam punientem reformantur, qm̃ tantum honoris reipublicæ confert punitio mali, quantum confuſionis intulit malum. Et hoc eſt, quod dicit. *Et veritas tua vſque ad nubes,* quæ

Nubes. ſunt infra cœlum, quia, & iuſtitia tuã maximè in creaturis infra cœlum exiſtentibus relucet. Nunquam tamen credas iuſtitiam Dei eſſe ſine miſericordia, nec ẽ cõuerſo, quamuis in vno opere magis reluceat miſericordia quam iuſtitia, & in alio ẽ conuerſo. Vel aliter per cœlum, & nubes intellige prædicatores, & doctores fidei, qui cœlum dicuntur non ſolũ, quia celeſtes cõuerſationes, iuxta illud Col. 3. Noſtra conuerſatio in cœlis eſt, ſed etiã quia in ipſis occulta, & cœlata manent ſi

Eccl. 24. dei ſacramenta. Vnde de illis Deus dicit. Ego feci vt in cœlis oriretur lumen indeficiens. Iſti ẽt, & nubes dñr, quia aquã ſapientiæ fidei, quam in ſe continent, etiam opportunè alijs prædicando ſpargunt, & communicãt, de quibus dicitur.

Eſa. 45. Nubes pluant iuſtum, ſcilicet Chriſtum prædicando, eius fidem doceant mundũ. In iſtis ergo, qui ſunt cœlum, & nubes, eſt miſericordia Dei, & veritas. Miſericordia, quia gratis electi, veritas, quia de myſterijs fidei edocti, & illuminati. De

Pſal. 24. quibus dicitur Pſal. Vniuerſæ viæ domini miſericordia, & veritas, ſed quibus? E ſcilicet doctoribus, vnde ſubdit. Requirentibus teſtamentum eius, &c.

Iuſtitia tua ſicut montes Dei, iudicia tua abyſſus multa. 557 9. q. 4. aliorum:

HIc oſtendit, quod Dei bonitas eſt occulta in electione. Vbi primò per iuſtitiam intellige iuſtos à Deo æternaliter prædeſtinatos, quia in illis ſpecialibus iuſtitia Dei habitat, quia illi omnẽ iuſtitiã obſeruant erga Deum, erga ſeipſos, & erga proximos ſuos. De iſtis ergo iuſtis prædeſtinatis dicit, ꝙ ſunt ſicut mõtes Dei, quod ideo dicit, quia montis ha- *Mons. Iuſtus.*

F bent proprietates. Nam vt experientia tradit, mons habet puritatem aeris circundantem. Vbertatem fructus ſatiantẽ. Sublimitatem ſitus exaltantem, Claritatem lucis radiantem. Amœnitatem loci delectantem, Firmitatem ſtatus permanentem. Ex primis tribus conditionibus mons ſignificat ſtatum iuſtorum in uia, ex alijs tribus ſignificat ſtatum iuſtorum in patria. Nam quilibet iuſtus ad modũ montis, in præſenti uita debet habere, puritatem cunctorum vitiorum excluſiuã.

G Vbertatem multorum meritorum productiuam. Sublimitatem donorum ſupernorũ poſſeſſiuam. Primò ergo mons habet puritatem, &c. Quantò enim aer a terra magis eleuatur, & à vallibus, tanto purior redditur, & ſubtilior, quia recedit ab elementis groſſioribus terræ, & aquæ, tendens verſus elementum purius, & ſubtilius ignis. Et ideo aer cacumina mõtium circundans multa puritas redditur. Sic conformiter, & iuſtus homo ad modum montis eleuatus uerſus elementum ignis, charitatis puritatem continet

H vt ſit mons ſanctus per gratiam, de quo Pſal. 77. Induxit illos in montem ſanctificationis ſuæ. Aliter enim non eſſet dignus montem ſanctum domini aſcendere. Pſalmiſta dicit. Domine, quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Reſpondet. Qui ingreditur ſine macula, &c. Secundò mons habet vbertatem, &c. Nam ſecundum Magiſtrum de proprietatibus rerum. Montes fructibus, herbis, & paſcuis ſunt fœcundi, & fructus montium ſunt meliores. Et rationem aſſignat, quia humor *Pſal. 14.* *Lib. 14.*

humor

humor nutrimentalis, quo nutriuntur A fructus montium,ſubtilior eſt, & purior quàm campeſtris. Et ideo calor cęleſtis facilius illum humorẽ digerit, & in ſubſtantiã fructuum immutat perfectius,& conuertit, tum pp ipſius humoris ſubtilitatem, tum pp aſſiſtentis aeris puritatem. Sic,& conformiter, & iuſtus homo hic in via precioſis fructibus abundare, debet,ſ.habere copiam meritorum,vt talis ſit ille mons pinguis, de quo dr pſal. 76.Mons Dei mons pinguis,mõs,in quo beneplacitũ eſt Deo habitare in eo,&c. Vt meritis, & fructibus talium iuſtorum B cæteri paſci valeant.& ædificari, de quibus dr Ezec. 34. Paſcam eos in montib. Iſrael in paſcuis vberrimis. Tertiò mõs habet firmitatem,&c. Vnde ſm Mag. de proprietatibus, ubi ſupra mons in altum ſe erigens,ſolo pede terram tangit. Vnde dñr montes, eo quod ſint ſuper aliã terram eminentes. Sic,& cõformiter vir iuſtus hic in via ad modum montis in altum mente ſe erigens, ſolo pede tangit terram,i. ſola neceſſitate qua in præſenti vita ſuſtentari poſſit, terram tangit.

Philip.3 Vnde meritò vir iuſtus dicit cum Apo- C ſtolo. Quæ retro ſunt,obliuiſcens,ad ea uero,q̃ priora ſunt,extẽdens,meipſũ ad deſtinatum proſequor brauium. Et noſtra conuerſatio in cœlis eſt. Vt talis iuſtus ſolis de cęleſtibus meditando, ſit ille mons excelſus,de quo Micheę 4.Mõs dñi præparatus in vertice montium, & *Beatus.* ſuper oẽs colles, &c. Tres aũt aliæ conditiones montis ſignificãt iuſtorum ſtatum in patria, quoniam quilibet iuſtus in patria ad modum montis habet lucis claritatem, quoad claram diuinitatis viſionem. Loci amęnitatem,quoad ple- D nam diuinitatis fruitionem, Status firmitatem, quoad certam diuinitatis tentionem. Quartò ergo mons habet lucis claritatem,nam,vt dicit Magiſter ubi ſupra. Montes,quia ſunt ſitu altiſſimi,& ideo citius,quam valles radios ſolares ſuſcipiunt, & lumen receptum diutius retinent, vnde,& ſpeculationis multũ ſunt apti,ſic conformiter ſunt viri iuſti in patria, vbi a ſtatu præſentis obſcuritatis eleuati, lumine diuinitatis perluſtrantur, & ſic ſunt apti, & diſpoſiti ad contemplationẽ diuinitatis, vt meritò quilibet iuſtus in patria ſit ille mons, in quo aſcendit Moſes adſpeculandum terram promiſſionis,de quo dr Deut.34. Aſcendit Moſes in vertice montis, oſtenditq; ei Deus omnem terram,ſ. promiſſionis. Moſes namq; qui interpretatur aſſumptus ex aquis aſcendit ſupra montem, q̃ñ homo ex aquis huius mortalitatis aſſumptus aſcendit ad ſtatum fœlicitatis æternæ,& ibi dñs omnem terram.ſ. hæreditatis æternæ ſibi oſtendit, vt de iſto monte dicatur Congrega ad me vniuerſum Iſrael in montem Carmeli. *3.Reg.18* Iſrael namq; videns,Deum interpretatur,quia omnes iuſti in illo monte fœlicitatis congregati Deum uident facialiter. Quintò mons habet loci amœnitatem: nam, vt ait vbi ſupra: Montes ſunt fructuum, & aĩaliũ productiui, & ibi altiores arbores abundant,q̃ in uallibus, & fertilliores,& ideò ſunt magnæ amœnitatis,& delectationis.Sic,& uiri iuſti in patria,amœnitatis maximè obtinent ſtatum, & delectationis,&hoc in fruitione diuinitatis.Qñ vt dictum eſt,ibi facialiter Deum vidẽt, diuinitas autem ſine gaudio videri non poteſt; ſecundum Magiſtrum lib. 4. diſtin.48. vt meritò iuſti ſint illi montes, *Mag. 4. d.48.* qui in viſione diuinitatis exultatione replentur,de quibus dicitur. Montes exultabunt à conſpectu domini, & pſal. 113. *Pſal. 97* *Pſ.113.* Montes exultauerunt, vt arietes. Sextò, mons habet ſtatus firmitatem, nam vt dicit Magiſter, vbi ſupra. Montes quantum ad materiam, & coniunctionem partium ſolidi ſunt, & fortes, vnde manſiones in montibus ſolent eſſe tutiores. Sic, & iuſti in patria ſolidi ſunt & fortes, & ipſorum habitatio eſt tutiſſima, quia de ipſius æternitate ſunt ſecuri. vnde Auguſt. 10. de Ciuitate Dei cap.7. dicit. Quod meritò illi in cœleſtibus ſedibus conſtituti immortales, & beati, qui creatoris ſui participatione gaudent, cuius æternitate firmi, cuius veritate certi, cuius munere ſancti ſunt,&c. Et eodem cap.30. dicit, quod vita beatiſſima eſſe non poterit,niſi fuerit de ſui æternitate certiſſima. Vnde tales,ratione ſuæ ſecuritatis, & firmitatis ſignificantur per illos montes fortiſſi-

mos,

Digitized by Google

mos, de quib. dr̃ Zacha. 6. Quod montes illi montes ænei, ꝙ ſatis de iuſtis oſtendit pſ. dicens, ꝙ qui confidunt in dño, ſicut mons Sion, non commouebitur in æternum, qui habitat in Hieruſalem. Ex quib. omnib. benè patet, ꝙ iuſti mōtib. figurantur ratione iuſtitiæ, vnde nūc dicit pſ. *Iuſtitia tua ſicut montes Dei.* Si autem quæras, vnde hoc aduenit, quòd vnus à Deo eſt electus, & prædeſtinatus alius præſcitus, & reprobatus, & ſic vnus aſſumitur ad montem diuinæ iuſtitiæ, alius autem relinquitur in valle iniquitatis, & malitiæ? Ad hoc reſpōdet Pſal. ꝙ iſta proueniunt ex diuinis iudicijs, q̃ nobis ſunt occulta, & à nobis inueſtigari non poſſunt. Et hoc eſt ꝙ dicit. *Iudicia tua abyſſus multa.* Abyſſus componitur ex ab, ꝙ eſt ſine, & viſu. Et inde per ſyncopam dr̃ abyſſus, quia ſine viſu, ſ. maris profunditas imperſcrutabilis, & à noſtro viſu remota. Quod oſtendens Gregorius dicit. Dum enim Deus alios reprobat, alios vocat, mira iudicia exhibuit, quæ à nobis excogitari poſſent, ſed comprehendi non poſſent. Ait namque Chriſtus. In iudicio veni in hunc mundum, vt qui non vident, videant, & qui vidēt, ceci fiant. In quib. nimirū iudicijs Iudæa repellitur, & Gentilitas aggregatur, ꝙ videlicet factū mirari poſſemus, ſed perſcrutari nullatenus valemus. Vnde & Pſalmiſta ait: *Iudicia tua abyſſus multa.* Et hoc eſt, ꝙ clamat Apoſtolus Romanorum 11. dicens. O altitudo ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, quam incomprehenſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quis. n. cognouit ſenſum dñi, aut quis conſiliarius eius fuit? ſ. nullus. Vnde Greg. lib. 27. moral. cap. 2. dicit. Vt. n. vnum ex multis occultis diuinis iudicijs loquar, duo ad hanc lucē paruuli veniunt, ſed vni datur, vt ad redemptionem per baptiſmum veniat, alteri aūt ſubtrahitur antequam hunc regenerationis vnda perfundat. Et ſæpe fidelium, filius ſine fide rapitur, ſæpe infidelium, conceſſo fidei ſacramento, renouatur. Sed fortaſſe quis dicat, ꝙ hunc etiam Deus amittere poſt baptiſma nouerat, idcirco eum ad baptiſmi gratiam non perducit, ꝙ ſi ita eſt, peccata quorundam proculdubio priuſquam ſint perpetrata, puniuntur. Et quis iſta rectè ſentiens dixerit. quia omnipotens Deus, ꝙ alios à perpetratis facinorib. liberat, & hæc in alijs, & iam non perpetrata condemnat? Occulta itaq; ſunt diuina iudicia, & *abyſſus multa.* Et ideò quanta obſcuritate nequeunt conſpici, tanta debent humilitate venerari. Quæ omnia conſiderans Pſalmiſta ait. *Iudicia tua abyſſus multa.*

Marginalia: *Quæſtio.* — *Abyſſus, Iudicij.* — *Greg. 27 mor. c. 1.* — *Ioan. 9.* — E — F

Homines, & iumenta ſaluabis, domine, quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuam, Deus. 558

Hic cōſequenter oſtendit, quòd bonitas Dei eſt grata in ſubuentione, quia ſcilicet bonos, & malos, electos & reprobos ſaluat. Hæc autem litera dupliciter intelligitur, ſcilicet de ſaluatione corporali, & ſpirituali. Vbi notandum, quod per homines intelliguntur illi, qui ſecundum dictamen rationis viuunt, habentes carnem ſubditam ſpiritui, & ſpiritū Deo, talis enim homo per vſum rationis differt à brutis, de quo dicitur Eccleſ. 13. Quæ cōmunicatio ſancto homini ad canem? quaſi dicat, nulla, quia ille ſecundum rationem viuit, ſed non canis. Per iumenta autem intellige peccatores, qui amiſſo vſu rationis beſtialiter viuunt. De quibus dicitur. pſalm. 48. Homo, cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. Et tamen Deus ſua bonitate vtroſque ſaluat, temporaliter vtriſque miniſtrando neceſſaria vitæ. Sic enim de omnibus generaliter dicitur Pſal. 144. Oculi hominum in te ſperant domine, & tu das illis eſcam in tempore opportuno. Si autem intelligatur iſte verſus de ſaluatione ſpirituali, & æterna, tunc notandum, ꝙ per iumenta intelligūtur homines actiui, & miſericordes, qui ſuis operibus cæteros iuuant. Nam ſecundū gramaticos iumenta dicūtur à iuuo iuuas, vel iumētum dicitur quaſi iuuamētum per ſyncopam. Sic enim Dauid qui ratione regiminis actiuam uitam ducebat, ſe iumentum eſſe affirmabat dicēs, Pſalm. 72. Vt iumentum factus ſum apud

Marginalia: *22. q. 1. quis ignorat.* — *Homo.* — *Iumentum.* — G — H

apud te,& ego ſemper tecũ. Per hoẽs verò intellige ſpeculatiuos magis dantes ſe ſapientiæ, vt ſunt doctores, & prædicatores, qui à iumentis debent ſuſtentari, & talibus hominibus dicitur Eccl. 27. Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut ſol. Homines ergo, & iumenta ſaluat Deus etiam æternaliter, quia non ſolum contẽplatiuos ſapientiæ inſudantes, ſed actiuos operibus miſericordiæ inſiſtentes. Sic.n. dicitur Dan. 12. Saluabitur populus tuus oĩs, populus.n. continet nobiles, & ignobiles: contemplatiuos, & actiuos. Vel ſi per iumenta intelligantur peccatores, ideo Deus iumenta ſaluat, quia peccatores ad pœnitentiam vocat, & ipſis pœnitentib. peccata dimittit, quod totum eſt ex miſericordia Dei, propter quod ſubdit, *quemadmodum multiplicaſti miſericordiam tuã Deus*. Nonne videtur tibi magna multiplicatio miſericordiæ diuinæ, quòd homines gratis creat, conſeruat, & ad pœnitentiam vocat? Sed primus ſenſus, ſ. de ſaluatione corporali, vel temporali, magis proprie conuenit iſti verſiculo, qñ in ſequẽtibus agitur de ſaluatione ſpirituali.

559 *Filij autem hominum in tegmine alarum tuarum ſperabunt.*

HIc conſequenter oſtendit bonitatem Dei magis in ſpeciali, ſ. qualiter ſua bonitate electos beatificat. Et duo facit. Quia primo oſtendit electorum meritum, ſecundò oſtendit ipſorum præmium, ibi. *Inebriabuntur*. Quãtum ad primum ſciendum, ꝙ virtutes non ſolum morales, ſed etiam theologicæ ſic ſunt connexæ, quòd vna ſine altera haberi nõ poteſt, vt oſtendit Greg. lib. 1. Moral. c. 1. & lib. 22. cap. 1. d. Vna itaque virtus ſine alijs, ait omninò nulla eſt, aut imperfecta. Et perconſequens, qui vnam virtutem perfectè habet, poſſidet & cæteras, quod maximè verum eſt de virtutibus theologicis, qũo.n. fides viua ſine ſpe, vel ſpes ſine fide, & charitate poterit eſſe? Et ſic qui habet vnam, cæteras habet. Ponens ergo meritum iuſtorum, ponit virtutes, quibus merentur, & illas ponens ponit vnam pro oĩbus alijs, ſ. ſpem, in ſpe.n. maximè fides, & charitas intelligitur, quia

Virtus. *Gre. li. 1 mor. c. 1. & li. 22 cap. 1.*

A ſpes eſt media inter fidem, & charitatem, medium autem ſapit naturam extremorum. Hanc ergo virtutem ponens dicit. *Filij aũt hominum in tegmine alarum tuarum ſperabunt*. q.d. Et per talem ſpẽ merebuntur. Sed quid ſunt alæ Dei? Rũdet gl. quod duæ alæ Dei ſunt duo teſtamenta, ſ. vetus, & nouum, ſ. ſperabunt in protectione veteris, & noui teſtamenti, i. ſperabũt futura bona, quæ in antiquo, & nouo teſtamento promittuntur. Nam antiquum teſtamentum promiſit claram viſionem diuinitatis. Domine in lumine B vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt, & in iuſtitia tua exultabuntur. Et etiam hoc idem promiſit nouum teſtam. Beati mundo corde, qm̃ ipſi Deũ videbunt. Iſtæ ergo ſunt alæ, quæ iuſtos protegunt, & in quibus ſperãt. Iſtæ ſunt alæ duorum teſtamentorum, ſub quibus populum Iudaicum multoties Dominus congregare voluit, unde ei Chriſtus ait, Quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alis, & noluiſti? Quoties, ideſt, multoties per legem naturæ, per le- C gem ſcripturæ, per legem gratiæ.

Ala. *Pſal. 88* *Matt. 5.* *Mat. 23*

Inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. 560

15. q. 1. per firmiſſimi.

HIc conſequenter ponit electorum præmium, quod quidem in tribus cõſiſtit. ſ. in fruitione amoroſa, qua mens inebriatur gaudio in principio. In viſione luminoſa, quæ claret abſque nubilo, ibi. *Quoniam apud te*. In duratione vigoroſa, quæ manet ſine termino, ibi. *Praetende*. Primo ergo ponit fruitionem beato- D rũ amoroſam, d. *Inebriabũtur ab vbertate domus tua*. Gaudia enim cœleſtia verbis humanis exprimi non poſſunt. Vnde, & Paulus vſq; ad tertium cœlũ raptus, qualia gaudia viderat exprimere non valens d. quòd audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui, ideſt, quæ homo mortalis lingua exprimere non valet. Et ideo oportet, quòd talia per ſimilitudines dicantur. Sic ergo Pſalm. non valens exprimere quantum erit gaudiũ beatorum in ſe, hoc per quandam ſimilitudinem exprimit. d. ꝙ *inebriabuntur ab vbertate*

Ebrietas *2. Cor. 12*

Digitized by Google

vbertate domus tua, i. replebunť ab vbertate tantarum diuitiarum, quæ ibi abundant. Quæ.n.maiores deliciæ excogitari poſſunt, quam ſint illa ſuperna gaudia? Angelorum choris intereſſe, cum beatiſſimis ſpiritibus gloriæ cõditori aſſiſtere, præſentem Dei vultum cernere, incircunſcriptum lumen videre, nullo mortis metu affici, incorruptionis perpetuæ munere lætari? Hæc.n.gaudia taliter mentẽ beatam replẽdo inebriant, vt amplius nihil deſiderare poſſit. Vnde cuilibet beato

Eccl. 32 dicitur. Super his omnibus benedicite Dominum, qui fecit te, & inebriauit te ab omnibus bonis ſuis. Sic, & per oppoſitum damnati inebriantur omnibus malis. Vnde quilibet dãnatus.d. Inebriauit

Thre. 3. me abſynthio. Vnde, ꝙ iſta ebrietas beatorum nõ ſit mœroris, ſed gaudij, ſubdit. *Et torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Voluptas.n. dicit̃ à volo vis, & eſt uoluptas delectatio voluntati conformis. Et nota, ꝙ dicitur *torrente voluptatis* ad ſimilitudinem, quia ſicut torrẽs aquarum ſubito oĩa obſtacula tollit, ſic, & ſuperna voluptas, & delectatio ad modum torrentis ſubito omnia obſtacula, voluntati, & delectationi contraria in æternum ſedabit.

561 *Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.*

De conſ. d.5. ieiunium.

HIc ponitur viſio luminoſa, tantum enim claritas diuinæ eſſentiæ excedit intellectus humani vigorem, quod per ſeipſum illam non valet aſpicere, ſed oportet, quod per lumẽ gloriæ creatum quaſi per quoddam medium eleuetur, & confortetur, quo lumine mediante il-

Lumen. Christus lam aperte conſpicere poteſt. Et iſtud lumen gloriæ deriuatur ab ipſo Chriſto,

Ioan. 1. qui eſt fons, & origo omnis luminis, qui eſt lux vera. Volens ergo oſtendere qualiter ſit poſſibile, intellectum creatum diuinam eſſentiam clare videre, quę plus ipſum excedit quam corpus ſolis oculũ corporis, in quod tamen oculus clare non poteſt aſpicere, dicit, quòd hoc erit virtute luminis gloriæ, ꝙ ab ipſo Chri-

Ioan. 1. ſto procedit. Vnde.d. *Quoniam apud te,*

Pſal.88. ò Chriſte, *eſt fons vitæ*, ſcilicet initiũ omnis boni, & luminis, & ideo *in lumine tuo*,

E quod eſt lumẽ gloriæ, *videbimus lumen*, .ſ.eſſentiam diuinam, quæ eſt eſſentialiter lumen. Deus lux eſt.ſ.per eſſentiam. Et hoc eſt, ꝙ alibi de beatis Pſal. dicebat. Domine in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt, &c.

Prætende miſericordiam tuam ſcientibus te, & iuſtitiam tuam ijs, qui recto ſunt corde. 562 *De pœn. d.1. taciturnitas*

COnſequenter hic ponitur duratio vigoroſa. Quia beati taliter cum *Prętende re.*

F ipſo Deo ſunt colligati, ꝙ ab eo cadere non poſſunt. Vbi nota, ꝙ tẽdo, dis, idem eſt, ꝙ arcum, vel brachia tenderet. Et ſic prætendo, is, idem, quod arcum, vel brachia ante tẽdere. Sicut cum mater vult amplexari puerum, ante ipſum brachia tendit, & aperit, & ipſum ſubuenit, ne cadere poſſit. Sic, & conformiter Deus volens beatos fœliciter ſecum ſemper manere, ante ipſos prætendit brachia ſuæ miſericordiæ, vt ipſos amplexando ſtabiliter, conſeruet æternaliter, atque brachia iuſtitiæ, ut ipſis iuxta qualitate me-

G ritorum præmia diſtribuat. Sed quibus iſta brachia prætendit, audi, quod dicit. *Scientibus te, & ijs qui recto ſunt corde.* Scitur a nobis Deus per rectam fidem, & ſic illi, qui verè credunt omnia bona eſſe à Deo, & omnia mala à nobis, illi ſciunt Deum. Illi verè recti ſunt corde, qui cor ſuum ad Deum ſurſum erigunt, non ad terrena curuant. Et ſic recta fides dirigit intellectum in credendis. Rectum vero cor dirigit voluntatem in agendis. Et quia iſtis duobus regnum cęleſte meretur, ideo ait. *Prætende*, ideſt prætendes

H miſericordiam tuam, & iuſtitiam tuam *ſcientibus te*, ſcilicet ijs, qui de te verã fidem habent, *& ijs, qui recto ſunt corde*. ſ. qui te toto corde quærunt, & diligunt. Et dicit miſericordiam, & iuſtitiam, quia iuſtitia beatis confert præmia, ſed miſericordia illa in æternum conſeruat. Et iſta ſunt illa duo, quibus beatificantur, ſcilicet miſericordia, & iuſtitia. De quibus dicitur Pſal. 102. Miſericordia Domini ab æterno vſque in æternum ſuper timentes eum. Et iuſtitia eius in filios filiorum, &c.

Non

563 *Non mihi veniat pes ſuperbia, & manus* A
De conſ. d. 2. iteratur. *peccatoris non moueat me.*

COnſequenter hic poſtquam oſten-
dit, quot, & quãta bona nobis præ
parantur à Deo, Pſal. in perſona eccleſię
orans, ne illis bonis priuetur, poſtulat, vt
ipſum Deus a peccato præſeruet: quia
per peccatũ illa bona perdunt. Et duo fa
cit. Quia primo petit a peccato præſer-
uari. Secundo oſtendit per peccatũ illa
bona perdi, ibi. *Ibi ceciderunt*. Quantum
ad primum ſciendum, ꝙ dupliciter pec-
catur. ſ. qñq; ex propria malitia ſine ali- B
qua exteriori tentatione, ſic peccant illi
qui tẽtationes dęmonis ꝑueniunt, & nõ
ſequunt, aliqui vero prius tentati tenta-
tionib. conſentiendo illas præueniũt, pri
mum peccatum, cæteris paribus eſt ma-
Pes ſuperbia. ius. Et quo ad iſtud dicit. *Non mihi ve-
niat pes ſuperbia*. Per pedem. n. accipe vo
luntatem, quia ſicut pedibus corporis to
tũ corpus portatur, & ducitur, ſic volun-
tate totus interior homo ducit ſiue ad
bonum, ſiue ad malum. Quid eſt ergo
pes ſuperbiæ niſi affectio, & voluntas ſu
perba, qua quis propria malitia non ten- C
tatus exterius ſe contra Deum peccãdo
erigit? Multi. n. tanta velocitate ad peccã
dum mouentur, ꝙ non patiuntur moras
Pſal. 13 tentationis exterioris. De quibus dr. Ve
loces pedes eorum ad effundendum ſan
guinem. Et ab iſta tali voluntate ſuper-
ba præſeruari poſtulat Pſal. d. *Non mihi
veniat pes ſuperbia*. i. affectio ſuperba. A-
lij aũt ſunt, qui a peccatis abſtinere pro-
ponunt, ſed adueniente dæmonis tenta-
tatione, ſtatim a propoſito cadentes ten
tatori conſentiunt, & a bono propoſito
præhabito mouent. Et ad hoc præſerua D
ri orat. d. *Et manus peccatoris non moueat
me*. Per peccatorẽ intellige diabolũ, rõne
prioritatis, q̃a peccator primus fuit. De
quo ſub peccatoris noĩe dr. Cõſtitue ſu
Pſ. 108. per eũ peccatorẽ, diabolus ſtet a dextris
eius. Huius peccatoris manus eſt tẽtatio
qua ad operãdũ ſibi placita, excitat q c-
ſcẽtes. Iſtã manũ nõ poſſumus euadere,
niſi ab ipſa nos Dei virtus defendat, qua
nobis aſſiſtẽte ipsã timere nõ debem⁹. Et
Iob 17. hoc eſt, ꝙ dicebat Iob Deo. Pone me iux
ta te, & cuiuſuis man⁹ pugnet cõtra me.

A *Ibi ceciderunt oẽs qui operantur iniquita-* 564
tem, expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare.

COnſequẽter hic oſtendit, q̃uo pec-
cato prædictis duobus modis com
miſſo, æterna bona nobis præparata per
duntur. Vbi ſciendum, ꝙ dæmones pec-
cauerunt primo modo, ſ. ſola uoluntate,
& affectione ſuperba ſe erexerunt con-
tra Deum, nulla tentatione ſeducti. Pri
mi autem parentes peccauerunt ſecun-
do modo. ſ. tentatione dæmonis pulſati.
Et hæc eſt cauſa, quare homo redimen-
B dus fuit, & nõ diabolus, ut oſtẽdit Greg. *Redimẽdus fuit hõ non diabolus*
d. Cauſa quare perditus homo reparari
debuit, & ſuperbiẽs ſpiritus reparari nõ
poſſit, eſt, quia nimirũ Angelus ſua ma- *Greg. 4. mor. c. 9.*
litia cecidit, hominem vero aliena pro-
ſtrauit. Hinc eſt, ꝙ humanum genus ad
lucem pœnitentiæ reducit, apoſtata ve-
ro Angelus ad reſtaurationis lucem nul
la ſpe veniæ reuocat. Sic ergo ambo iſti
per ſuperbiã a paradiſi gaudijs ſunt eie-
cti ſ. Angelus propria malitia, homo ve-
ro inductus aliena. Sic ergo quantũ ad ca
ſum fuerunt ſimiles, quia ambo ceccide-
C runt, ſed diſſimiles quantũ ad reparatio-
nẽ. Ambo operati ſunt iniquitatẽ, ſed nõ
eodem modo. Iſta ergo notans Pſ. d. *Ibi
ceciderunt, ibi*, i. in pede ſuperbiæ. *Oẽs qui
operantur iniquitatem, oẽs*, i. tam homo
quàm Angelus. *Expulſi ſunt*. ſ. a Deo, & à *Eſa. 14.*
paradiſo. De diabolo nãq; dicitur. Quo *Gene. 3.*
modo cecidiſti Lucifer, &c. De homine
vero dicitur. Emiſit eum Dominus de
paradiſo voluptatis, ut operaretur ter-
ram, de qua ſumptus fuerat. Et quia a
Deo expulſi, ibi nec potuerunt ſtare,
quia uoluntati eius nullus reſiſtere põt.

PSAL. XXXVI.

N*Oli æmulari in malignantibus, neq;* 566
Zelaueris facientes iniquitatem. *17. q. 1. hi ergo.*

PSALMVS iſte habet titu-
lum. *Pſal. Dauid.* patet
expoſitio ex ꝓdictis ſu-
perius. De materia aũt
iſtius Pſal. notandum, ꝙ
pſ. iſte non eſt hiſtoria-
lis, ſed totus doctrinalis, & moralis. Vi-
dentes

Digitized by Google

dentes enim multi, quòd mali in præſenti proſperantur, & temporalibus bonis abundant, boni autem hic affliguntur, & egent, dicunt, Deum de inferioribus non curare, ideo dicunt, ꝙ quilibet ad libitũ hic poteſt agere, & cum malignis ſociari, ut abundet temporalibus bonis, & iucunditatibus. Iſta opinio ponitur Iob 22. Quid enim nouit Deus? quaſi per caliginem iudicat, nubes latibulũ eius nec noſtra conſiderat, &c. Et Pſal. 93. Dixerunt non uidebit Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Hoc autem maxime euenit tempore ipſius Dauid, quia multi uidentes Saulem regem, & Doech armigerum ſuum malignos, proſperari, & abundare diuitijs: Dauid autem bonum cum ſuis fratribus multa aduerſa pati, & egere, dicebant, ꝙ melius eſt ſequi malos, & abundare, quã bonos, & egere. Et ideo Dauid in hac hæreſi multos cernẽs corruptos, iſtum Pſal. fecit, oſtendens Deum curam habere de omnibus, & ꝙ maioribus aduerſitatibus affliguntur mali, quã boni. Et bona iuſtorum ſunt maiora, quã bona malorum, quia bona iuſtorum ſunt intrinſeca, & ſtabilia, bona aũt malorum ſunt extrinſeca, & parum durabilia. Oſtẽdit ergo Dauid in iſto Pſal. ꝙ proſperitas malorum ſit contemnenda, & aduerſitas iuſtorum ſit appetenda, quia iuſti ſemper ſunt melioris conditionis & in præſenti quamuis hominibus groſſis, & carnalibus ſolum ſenſibilia cõſiderãtibus oppoſitum uideatur. Et ad iſtum intellectum iſte Pſalm. diuiditur in partes duas. Quia primo Dauid bonorũ, & malorum ponit conditionem. Secundo ex hoc inducit intentam concluſionem ibi. *Expecta Dominum*. Prima pars diuiditur in duas. Quia Dauid conditionẽ bonorum, & malorũ dupliciter oſtendit, ſ. primo, ex eo quod habent in præſenti, ſecundo ex eo quod habebunt in futuro: ibi, *Nouit Dominus*. Prima in duas, quia primo oſtendit conditionẽ bonorum, ſecundo malorum, ibi. Obſeruabit peccator iuſtũ. Circa primam partem Dauid facit talẽ rationem. Illa proſperitas eſt magis appetenda, in qua quis conſequitur maius bonum. Sed proſperitas iuſtorum etiam in præſenti eſt huiuſmodi, ergo eſt ma-

E gis appetẽda. Maior patet, quia nihil eſt appetibile, niſi inquantum bonũ, & ideo maius bonum magis eſt appetibile, ſed minorem declarat in litera oſtendens primo, ꝙ proſperitas malorum in præſenti eſt modica, ſecundo, ꝙ proſperitas bonorum eſt magna, ibi. *Spera in Domino*. Prima in duas, quia prima ponit intentam concluſionem, ſecundò ad hoc adducit rationẽ, ibi. *Quoniam tanquam fœnum*. Principalis autem concluſio totius Pſal. eſt, ꝙ non debemus malos imitari, & hanc ponit. d. *Noli æmulari in malignantibus*. Vbi notandum, ꝙ æmulor, aris, in ſcriptura multas habet ſignificationes Nam aliqũ idem eſt, qđ diligere, unde ait Apoſtolus. Aemulor. n. uos Dei æmulatione. gl. i. diligo uos Dei dilectione, i. non propter me, ſed ꝑꝑ Deum. Itẽ æmulari idem eſt qđ inuidere, quia, & æmulatio eſt idẽ qđ inuidia. Non in contentione, & æmulatione, ꝙ ideo ſcribit Apoſtolus Romanis ſm gloſſ. ut non æmulent ſm quod facere ſolebant Romani, ſe inuicem præferendo, quia minor inuidebat maiori, & ſic erat inter eos cõtentio, & æmulatio, i. inuidia. Itẽ æmulari idem eſt quod imitari, & ſequi. Et iſta æmulatio quandoq; eſt bona, ſicut quãdo illud quod imitatur eſt bonum. Et ſic dicebat Apoſtolus. Aemulamini chariſmata meliora. Supra. n. dixerat, Diuiſiones gratiarũ ſunt, quia alijs datur ſermo ſcientiæ, alteri guttur linguarum, &c. Et quia tales gratiæ ſunt datæ gratis, & cũ peccato poſſunt exerceri, ideo Apoſtolus non uult tales ęmulari, & ſequi, ſed ſolũ illas quæ cũ peccato haberi non poſſunt, ut eſt charitas, ideo dicit. Aemulamini chariſmata meliora. ſ. gratiã gratũ facientẽ, ideo ſtatim de charitate ſubdit. Si linguis Angelorũ, &c. aliquando uero talis æmulatio eſt mala, quando, ſ. illud, ꝙ æmulatur, uel imitatur, eſt malum. Et ſic dr. Ne æmuleris hominẽ iniuſtũ, nec imiteris uias eius. Et de iſta tali æmulatione pro ſequela in malo, intelligit hic Pſal. d. *Noli æmulari in malignantibus*. ideſt, noli imitari malignantes. Sed forte d. Quis propriè dicitur malignus? Rñdeo, ꝙ malignus, componitur ex malo, & igne, & ſic malignus dicitur uel quaſi male

Aemulari. *2. Cor. 11* *Leuit. 13* *1. Cor. 12.* *Prou. 3.* *Quæſtio*

F G H

malè igneus, uel quaſi malè ignitus. Primo modo malignus dicit̃ diabolus, quia malè ignit, & inflammat. Sic per oppoſitum Chriſtus dicitur benignus, quia bene ignit. Nam ſecundum Platonem duplex eſt natura ignis *Plato.* Altera edax, & peremptoria, alia mulcens, ſuauis, & innoxia, ſ. primo quia comburit, ſecũdo quia illuminat. Diabolus autem utitur prima natura ignis, quæ eſt mala, quia, ſ. vtitur igne cupiditatis ad homines conſumendos. *Iſa. 54.* Vnde ipſe eſt ille faber, de quo Eſa. 54. Ego creaui fabrũ ſufflantem in igne, ego creaui interfectorem ad diſpergendum. Et ideo malitiam iſtorum malignorum formidans *Pſ. 118.* Pſalm. dicit. Declinate à me, maligni, &c. Chriſtus autem vtitur igne charitatis ad igniendum, qui eſt innoxij luminis. Vnde cantat eccleſia. Aduenit ignis diuinus non comburens, ſed illuminans, non conſumens, ſed lucens. Alio modo dicitur malignus quaſi male ignitus. Et ſic omnis mundanus dicitur malignus, quia igne concupiſcentiæ hic inflammatus, & poſtmodum igne gehennæ inflammandus. Diſcedite à me ma. *Mat. 25* &c. Hic ergo malignantes intelliguntur mundi amatores, qui igne mundi, ſcilicet voluptatibus, & proſperitatibus ſunt igniti, & inflammati. Et de iſtis d. *Noli æmulari in malignantibus*. Et ad huius maiorem declarationem ſubdit. *Neque Zelaueris facientes iniquitatem*. Vbi nota, quòd hic zelus, ly idem eſt quod amor, vnde, & zelo, las. idem quod amore, vnde. *Neque Zelaueris faciẽtes iniquitatem*, id eſt, non amaueris facientes iniquitatem. Et nota, quòd non dicit, qui fecerunt iniquitatem, quia Petrus, Paulus, cæterique ſancti quandoque fecerunt iniquitatem, qui modo ſunt diligendi, ſed dicit de præſenti, *neque Zelaueris facientes iniquitatem*. Et ſi dicas, quòd hoc *Matt. 5.* videtur contrariari præcepto Chriſti *Auguſt.* dicentis. Diligite inimicos veſtros, &c. Ad hoc reſpondet Auguſt. contra Fauſtum dicens, quòd amare debemus inimicum, & odire, ſ. odire quod in eo malum eſt, ſ. iniquitatem, & amare quod in eo bonum eſt, ſ. naturam, cuius apertum ſignum eſt, quando cupis eum eſſe bonũ.

A *Quoniam tanquam fœnum velociter areſcent, & quemadmodum olera herbarum citò decident.* 567

HIc oſtendit propoſitum ſuum, ſ. q̃ malorum proſperitas in præſenti eſt modica, & non durabilis, *Malorũ proſperitas vitæ præſentis* quia ſicut herba florens præſciſa citò areſcit, ſic, & omnis proſperitas mundi ad modicum durans cito areſcit. Pro cuius euidentia notandum, q̃ ſcriptura oſtendere volens mundi proſperitatem modicam eſſe, & quaſi nullam ipſam diuerſis comparat, ſ. B vmbræ euaneſcenti, nuncio præcurrenti, naui transfertanti, aui tranſuolanti, ſagittæ feſtinãti, herbæ areſcenti. Primo vmbræ euaneſcenti, quia ſicut vmbra abſcõdit hominem à lumine ſolis materialis, propter aliquod corpus opacum poſitum inter nos, & ſolem, ſic, & proſperitas mũdi Deum à nobis abſcondit, ne ipſum conſideremus, eius præcepta ſeruando, vnde Sapien. 2. Vmbræ tranſitus eſt tempus noſtrum, ponit enim corpus opacum inter lumen Dei, & nos, ſ. peccatum obſcurum. C Vbi notandum, quòd ſecundum perſpectiuos triplex eſt vmbra, ſ. quædã *Vmbra.* æqualis, quædam pyramidalis, & quędã conoidalis. Prima vmbra dicitur æqualis *Peccatũ proſperitas.* quæ, ſ. æquè lata eſt vmbra in principio ſicut in fine, & iſta cauſatur quando corpus opacum, & luminoſum, ſũt æqualia. Et per iſtã vmbram intellige peccatum originale, qđ in hac vita nobis occultat lumen gratiæ, & iſta dicitur vmbra, ęqualis, quia peccatũ originale in omnibus eſt æquale non ſuſcipiens magis, neque minus, in omnibus æquale. Secunda eſt vmbra pyramidalis. Pyramis enim eſt figura D à lato incipiẽs, & tendẽs in arctũ. Et iſta vmbra cauſatur quando corpus opacum eſt minus corpore luminoſo, ſicut patet de vmbra terræ reſpectu ſolis. Et iſti correſpondet peccatum veniale, quod eſt minus quam gratiæ lumen. Quoniam non poteſt gratiam annihilare, licet diminuat eius feruorem. Et ideo vmbra, quam cauſat, finitur in conum, & terminatur, quia per ſatisfactionem temporalem finitur. Tertia eſt vmbra conoidalis. Conoides. n. eſt figura pyramidali cõtraria, quæ incipit in arcto, & tendit

dir in latum. Et cauſatur, quando corpus
opacum eſt maius corpore luminoſo. Et
huic vmbræ correſpondet mortale pec-
catum, quod incipit à modica tentatio-
ne, & ſemper augetur per continuatio-
nem. Ad propoſitum fœlicitas tempora
lis vmbrę comparatur, quia propter prę
ſata peccata, quæ in proſperitate tempo
rali continentur, vt in pluribus ipſa à no
bis gratiæ lumen abſcondit, unde de hac
dr̄ Iob. 10. ꝙ ibi eſt umbra mortis, vbi
nullus ordo, ſed ſempiternus horror inha
bitat. Secundo fœlicitas temporalis com
paratur nuncio præcurrenti. Nuncius.n.
qui hoſpirium habet præparare Domi-
no ſuo, præcurrit ante Dominum ſuum.
Sic, & fœlicitas temporalis præcedit præ
parans nobis æternum hoſpitium. quia ſi
illa quis bene vtatur, bonum hoſpitium
animæ præparat, ſi autem malè, malum.
Iob. 9. Ideo dr̄. Dies mei velociores fuerunt cur
ſore: fugerunt, & non uiderunt bonum.
Tertio aſſimilatur naui trāsfretanti. Sap.
5. Tanquam nauis quæ pertrāſit fluctuā
tem aquam, cuius præteritionis non eſt
veſtigium inuenire: quod ideo dicit, qa
ſicut nauis nullum poſt ſe relinquit veſti
gium, ita, & fœlicitas mundi tranſacto
paruo tempore. Quot n magni, & poten
tes fuerunt, quorum hodie nulla habetur
memoria? Et hoc corde cogitare ab amo
Hieron. re mundi nos retrahit multū. Vnde Hie.
epiſto. 15. narrat, ꝙ Xerxes Perſarū rex
cum ſemel de vno loco quaſi infinitam
hominum multitudinem conſideraſſet,
prorupit, in lachrymas, & cum interro-
garetur quare hoc faceret, reſpondit qa
poſt centū annos iſtorū nullus ſuperſtes
Sap. 5. erit. Quarto comparatur aui. Tanquam
auis uolans in aere nullum inuenitur
veſtigium itineris eius. Auis.n. uolando
tendit ad alta, & tandem ad terram defi-
ciens cadit. Sic & fœlicitas mundi, homi
nem ſurſum leuat, & tandem ad terram
proſternit. Quinto comparatur ſagittæ,
quia ſicut ſagitta emiſſa nunquam quie-
ſcit, donec ſit in termino, & ſic proſperi-
tas mundi nunquam quieſcit, donec ho-
minem ducat ad mortem. Tanquam ſa-
gitta emiſſa in locum deſtinatum, ſic, &
nos nati continuo deſiuimus eſſe. Sexto
comparatur herbæ, herba enim mane

E floret, ſed ſciſſa veſpere decidit, indurat,
& areſcit. Sic & mundi proſperitas ad
modicum flores, ſed ſtatim per mortem
ſucciſa decidit, & areſcit. Vnde Iacob. 1.
Sicut flos fœni trāſibit, exortus eſt enim
ſol cum ardore, & areſecit fœnum, & flos
eius decidit, & decor vultus eius depe-
rijt, ita, & diues in itineribus ſuis marce-
ſcet. Et hanc comparationē faciebat Pſal. *Pſal. 89*
d. Mane ſicut herba tranſeat, & mane
tranſeat, & floreat, ueſpere decidat, indu
ret, & areſcat, ubi glo. Aperta compara-
tio, quia ſicut herba mane floret, ueſpe-
F re decidit, & areſcit, ſic & mundi proſpe
ritas mane, i. proſperitatis floret, ueſpere
.ſ. in fine decidit per mortem, induratur
vt cadauer, & areſcit in puluerem. Ex
quib. omnibus patet, quam modica ſit
malorum proſperitas. Et hoc hic notat
Pſalm. de malis d. *Quoniam tanquā fęnū
velociter areſcent,* &c. Et attende, ꝙ di-
cit velociter, & citò, quoniam omnis prę
ſens gloria quantumcunque duret, tamē
cito, & uelociter tranſit, quia omne tem
pus æternitati comparatum nihil eſt. Vn
de Greg. d. Si.n ab ipſo humani generis *Breuitas*
G exortu vſque ad tempus, in quo ſumus, *Greg. li.*
mentis oculos ducimus, omne, quod fini *15. mor.*
ri potuit, quam breue fuerit, uidemus. *c. 2.*
Ponamus.n. quemlibet hominem à pri-
mo die mundi conditū, vſq. ad hodiernū
diē vitā ducere, hodie tñ eādem uitā q̄
quaſi longam ducere videbantur finire:
ecce finis adeſt, quia cuncta tranſierunt,
futurū in hoc mundo nihil eſt, quia nul-
lū ad uitā uel breuiſſimū reſtat momen
tum, vbi eſt ergo longum tempus, quod
inter initiū, finemque deprehenſum, ita
conſumitur, ac ſi nec breue unquā fuiſ-
H ſet? Impij itaque, quia præſentem uitam
diligunt, in ea proculdubio elati percipe
re laudē, quærunt, linguæ fauoribus ex-
tollūtur, nec eſſe boni, ſed dici appetūt,
q̄ videlicet laudē longam eſſe æſtimāt,
dum aſſequuntur, ſed breuem intelligūt
fuiſſe dum amittunt. In fine quippe eis
oſtenditur, quòd nihil fuit, quod amaue
runt, Et infra cap. 2. Hoc erit eorum gau
dium æternitati comparatum, quid erit,
quando, irruente mortis articulo, ita cō-
ſumitur, ac ſi omnino non fuerit? cuius
nimirū gaudij lætitia pertranſit, & pœ-
na

ná permanet, & cùm res amittitur cauſa durat. Hanc ergo breuitatem proſperitatis malorum bene conſiderans Pſal. dicit. *Quoniam tanquàm fœnum velociter areſcent*, &c. Pſal. 102. Homo ſicut fœnum, dies eius tanquam flos agri, ſic efflorebit, quoniam ſpiritus pertranſibit in illo, & non ſubſiſtet, &c.

568 *Spera in Deo, & fac bonitatem, inhabita terram, & paſceris in diuitijs eius.*

HIc conſequenter oſtendit, quã magna ſit iuſtorum proſperitas, licet hic aduerſa pati videantur. Et duo facit. Quia primo oſtendit quanta ſit iuſtorũ fœlicitas, vt ametur. Secundo quanta ſit malorum peruerſitas, vt vitetur, ibi. *Noli æmulari*. Et diuiditur in partes quatuor, ſm, qđ iuſtorũ proſperitas quatuor facit iuſtis. Nam primo mentem iuſtorũ plene ſatiat. Secũdo poſtulata iuſtis bona impetrat, ibi. *Delectare in Domino*. Tertio infirmitatẽ iuſtorũ roborat, ibi. *Reuela Domino*. Quarto occultam bonitatẽ iuſtorũ

Proſperitas temporalis nõ ſatiat manifeſtat, ibi. *Et educet quaſi lumẽ*. Quãtum ad primum ſciendum, ꝙ proſperitas tꝑalis quantumcunque ſit magna, mentem non ſatiat, patet de honoribus, & diguitatibus quas quanto quis plus habet, plures deſiderat, ſic de diuitijs, ſic ẽt de voluptatibus, quia oĩa iſta mẽtẽ accẽdũt

Eccl. 14. ad ampliora deſideranda. Ideo dr. Oculus malus ad mala non ſatiabitur. Fœlicitas aũt, & proſperitas iuſtorum ipſorũ ſatiat mentem. Et ratio eſt, quia deſiderium iuſtorum eſt verũ, ſed malorũ eſt

Sitis. falſum. Et eſt de deſiderio iuſtorum, & malorum ſicut de ſiti vera, & falſa, quia prima potando ſatiatur, ſecunda verò potando magis aceẽdit. Docet. n. Auic. 1.

Deſiderium. can. ꝙ deſideriũ eſurientis, aut ſitiẽtis, ſi eſt certũ, & verum deſideriũ, nõ eſt tardandũ cum ebulierit, ſed ſaturandũ. Secus eſt de deſiderio mendoſo, quale eſt ſæpe deſiderium ebriorun, quorum ſitis nõ prouenit ex aliqua indigentia naturę, ſed ex aliqua materia cholerica, vñ talis ſitis mẽdoſa nõ ſatiaĩ potando, ſed magis accenditur. Sic mortaliter, nam deſiderium cordis noſtri eſt verum, & certũ

Satiari. quando eſt reſpectu illorum, quibus homo naturaliter indiget. Et ideo tale de-

A ſiderium non differtur à Deo, ſed ipſum ſatiat, præbendo ei ſeipſum in paſtũ. Sed deſiderium proſperitatis mundanæ eſt falſum, & non certum. Eſt. n. quaſi quædam ſitis mendoſa, quæ non prouenit ex aliqua naturali indigentia, ſed ex vana concupiſcentia, & ideo non ſaturatur cupiditas, ſed magis accenditur, vt puta, quanto ſuperbus plus honoratur, plus ſitit honores, quãto auarus plus ditatur, plus diuitias ſitit, ſic de luxurioſo, qui voluptatibus fatigatur, ſed non ſatiatur. Vnde Bernard. in De diligendo Deũ d. *Bernard.*

B Stultum, & extremæ dementiæ eſt, ea appetere, quæ non dico nunquam ſatiant, ſed neque tempetant appetitum, dum quicquid talium habueris, nihilominus non habita concupiſces, ſed non habita ſemper inquietus anhelabis. Ita. n. ſit vt per falſa, & mala fortunæ oblectamenta vagabundus animus fatigetur, non ſatietur, dum quicquid famelicus parũ reputat, id quod ſupereſt deuorãdũ. Et Sen. *Seneca.* epiſt. 51. loquens de bonis temporalib. ait. Si quid in illis eſſet ſolidi, aliquando implerent, nũc aũt haurientiũ ſitim con-

C citant. Non ſic aũt eſt de vera ſiti, & deſiderio iuſtorũ, qui ſolum Deum ſitiũt, in quo anima ſatiatur. Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Et hoc eſt, qđ nũc dicit *Pſal. 16* Pſal. de quolibet iuſto. *Spera in Dño, & fac bonitatẽ, & paſceris in diuitijs eius*. Et notãter dicit. *Spera in Dño, & fac bonitatẽ*, qa ſicut fides ſine operibus mortua eſt, ita & ſpes, quia ſperare ſine operibus & meritis, nõ eſt ſpes, ſed pſumptio, vt ait Mag. Dicit ergo. *Spera in Dño, & fac* *Mag. li.* *bonitatẽ, & tunc paſceris in diuitijs eius* i. *3. d. 26.* ſatiaberis. Sed quæ ſũt diuitiæ Dñi non-

D ne eſſentia ſua, in qua oẽs beati ſatianĩ? Gloria, & diuitiæ in domo eius. Hæc eſt *Pſ. 111.* ergo differẽtia inter ꝓſperitatẽ bonorũ, & malorũ, qa malorũ nõ ſatiat, ſed ſitim auget, bonorum autem ſatiat Pſalm. 16. Satiabor, cum apparuerit gloria tua.

Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui. 569

HIc conſequenter oſtendit, ꝙ proſperitas iuſtorum poſtulata impetrat, proſperitas. n. mundi nunquam tribuit, quod homo deſiderat: probo, quia natu-

E naturaliter omnes quærunt fœlicitatē,
quā non tribuit proſperitas mundi, quia
non ſatiat, vt dictum eſt, ſed bene proſpe
ritas iuſtorum, quia facit hominem bea-
tum. Beatus autem dicitur ille, qui ha-
bet quicquid vult, & nihil mali vult. Ad
hoc autem oſtendendum d. *Delectare in*
Domino, &c. Vbi aduerte, ꝙ delecto, tas,
Delectatio. componitur ex de, & lacto, tas, mutata, a,
in e, & ſic delectari in Domino eſt de bo
nitate eius lactari, quæ quidem bonitas
Domini fugitur per cognitionē, & amo-
rem. Ille ergo, qui delectatur in aliquo,
F cupit lactari illo, & ſic qui delectantur in
mundo, cupiunt ſatiari de mundo, quod
Petitio. nunquam obtinent. Qui vero delectanī
in Domino, cupiunt de ſolo domino la-
ctari, & iſti obtinent, quia talibus datur
de Domino plena ſatietas Et hoc eſt, qđ
dicit. *Delectare in Domino*.i. cupias lactari
de Domino ſolo, ſpreta mundi volupta-
te, & *tunc ipſe dabit tibi petitiones cordis*
tui. Et ratio eſt, quia qui ſic delectanī in
Domino, non petunt niſi bona gratiæ, &
gloriæ, quæ nulli iuſte petēti denegantī.
G Hæc. n. ſunt illa, quæ iuſti petunt de bo-
nis temporalibus, nullā facientes mentio
nē, niſi ſub cōditione, ſi expediat honori
diuino, & ſaluti ſuæ, vel aliorū qđ Deus
ſemper ſic petētibus concedit. Si. n. aliud
peterent, iam non vellent lactari de ſolo
Dño, ſed de mūdo, quæ inſimul ſtare nō
poſſunt. Et hoc eſt, qđ illis, qui delectanī
Ioan. 15 in Dño, dicit ſaluator. Si quid petieritis
patrē in nomine meo, dabit vobis. Illa
aūt ſola petitio fit in nomine Saluatoris,
quæ ſpectat ad ſalutē. Nihil. n. aliud eſt
Valerius petendum, vt oſtēdit Valerius ex dictis
libro 7. Socratis li. 7. d. ꝙ doctrina Socratis fuit
H nihil vltra petendū à dijs immortalibus,
q̄, vt bona retribuerēt, &c. Sed quia di-
ctū eſt, ꝙ ꝓſperitas iuſtorū eos ſatiat, &
nō proſperitas malorū, ideo circa proſpe
ritatem malorum quæritur primo, vtrū
Quæſtio. beatitudo hoīs conſiſtat in proſperitate
malorum circa diuitias, &c. 1. 2 q. 2. ar. 1.

570 *Reuela Domino viam tuam, & ſpera in*
eo. & ipſe faciet.

De pœn. d. 2. quis aliquando.

HIc conſequenter oſtendit tertium,
ſcilicet, quòd proſperitas iuſtorū,
infirmitatem ipſorum roborat, In hoc
E eſt differentia inter mundanos, & iuſtos:
quia mundani confidunt in rebus mun-
danis, vt in potentia mundi, & diuitijs,
dicente Pſalm. Qui confidunt in virtute *Pſal. 48.*
ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarū.
In his autem confidentia habenda non *Confidere diuitijs.*
eſt. Non quidem in diuitijs, quia per ſe
iuuare non poſſunt, immo quandoque
cauſa ſunt mortis, vt enim ponit Philoſo *Philoſop. 1.*
phus, poteſt contingere, q quis diues fa-
me moriatur. Vnde recitat ibidem de *Politic.*
quodam, cuius nomen erat Mida, ꝙ cū
nimis eſſet auidus auri (vt fabuloſe dici- *Aurum.*
F tur) impetrauit à Deo, vt quicquid tan-
geret, fieret aurum, cum ergo tactus re-
ſeruaretur in ſingulis partibus corporis,
etiam ore nihil tangere poterat, quod
non fieret aurum. Et ſic erat ei magna
copia auri, & tamen fame perijt, quod eſ
ſe non poſſet, ſi aurum, vel cæteræ diui-
tiæ per ſe ſatisfacerent indigentiæ natu-
rali, vnde tali ad literam poteſt dici illud
Pſalm. 51. Videbunt iuſti, & dicent. Ec-
ce homo, qui non poſuit Deum adiuto-
rem ſuum, ſed ſperauit in multitudine
diuitiarum ſuarum, &c. Alij vero confi-
G dunt in ciuili potentia, nec iſta per ſe iu-
uare poteſt, immo multoties eſt cauſa
mortis tam animæ quam corporis, quia
talis potentia eſt quid violentum, & cō-
tra naturā, vt probat Philoſoph. 7. Poli-
tic. Quia ſicut ignis, quia eſt naturæ ca-
lidæ, ideo naturaliter calefacit, & cōtra
naturā eſſet, ſi frigefaceret, ſic quia ho-
mo eſt naturaliter liberi arbitrij, ideo tūc
homo naturaliter dominaī, hoibus cū eis
liberè, & voluntariè principatur, qđ ſolū
contingit, qñ populus liberè, & volunta-
riè mandata principis exequiī. Non ergo
H quis confidere debet in ciuili potentia
dominari, quia cum talis poteſtas ſit vio-
lenta, & cōtra naturā, durare nō poteſt,
ideo dicitur. Nolite confidere in princi- *Pſ. 145.*
pibus in filijs hominum, in quibus non
eſt ſalus. Hæc autem omnia conſideran-
tes iuſti non in diuitijs, non in potentijs
fortitudinem ſuam fundant, ſed in ſolo
Deo, qui eſt ipſorum fortitudo, & facit
omnia, quæ illi volunt facere. Et hoc eſt,
quod hic dicit Pſalm. *Reuela Domino*
viam tuam, & ſpera in eo, & ipſe faciet.
gloſ. *Reuela Domino*, ſcilicet peccata tua

con-

confitendo: *Spera in eo*. ſcilicet per eius A gratiam implere mandata. *Et ipſe faciet*, vtrunque, ſcilicet liberabit te à peccatis, & omnibus malis, quæ pateris. Et dabit tibi gratiam, & fortitudinem ad faciendum mandata. Sed forte d. Quomodo quis uiam ſuam Deo reuelare poteſt, qui omnia cognoſcit æternaliter, cum reuelatio ſit quædam occultorum manifeſtatio? Reſpondeo, quòd ſicut propriè loquendo, nihil Deo poteſt occultari, ita nec reuelari, & tamen dicimus illa Deo occultari, quæ vellemus ipſum neſcire, ſic, & ſuo modo illa ſibi reuelamus, quæ B illum ſcire gaudemus. Iſta ergo reuelatio eſt ex parte noſtra, quia ei cor noſtrum aperimus, ſed non ex parte Dei, quòd aliquid nouiter per hoc ſciat. Vel aliter. Illa Deus dicitur ſcire, quæ approbat, & illa neſcire, quæ reprobat, & ſic cognoſcit bona opera, & peccata ignorat, quia non approbat. Ille ergo celat viam ſuam Domino, cuius via, ſiue uita eſt mala, & peccator obnoxia. Ille vero reuelat, cuius via, ſiue vita eſt bona, & virtuoſa. Quid eſt ergo dicere, *reuela domino viam tuã*, niſi bonam fac viam tuam, vel rectè, & C virtuoſe viue? Et hoc eſt quod dicitur. Reuela Domino opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ. Et ꝙ iſta reuelatio nihil aliud ſit niſi bene operari, oſtẽdit cõſequenter Pſal. d. *Et ſpera in eo*. Quid. n. eſt ſperare in Domino, niſi meritoriè operari? quia ſperare ſine meritis, non eſt ſpes, ſed præſumptio, ideo præmiſit hic Pſalm. d. *Spera in Deo, & fac bonitatem*. Sic ergo idẽ eſt reuelare Domino viam noſtram, & in ipſo ſperare. Sed quia ſecundum Apoſtolum velle, ſ. bonum adiacet nobis, non autẽ perficere, quia. ſ. cum D ſimus liberi arbitrij, poſſumus velle ſanctè, & iuſtè viuere, ſed hoc ex nobis non poſſumus perficere, vt, ſcilicet, tale velle ſit meritorium, quia opera noſtra ſunt meritoria, non quidem ex parte noſtra principaliter, ſed ex parte Dei acceptantis. Dicit ergo Pſalm. *Reuela Domino viã tuam, & ſpera in eo*. Hoc fac, quod ex te eſt, *& ipſe faciet*, quia ſcilicet talia bonitate ſua faciet eſſe meritoria, quia illa acceptabit ad vitæ præmium.

Quæſtio. *Reſp.* *Prouer. 17.* *Rom. 7.*

571

Et educet quaſi lumen iuſtitiam tuam, & indicium tuum tanquam meridiem, ſubditus eſto Domino, & ora eum.

HIc conſequenter oſtendit, quomodo iuſtorum proſperitas ipſorum occultam bonitatẽ manifeſtat. Vbi ſciẽdum, quòd differentia eſt inter malos, & iuſtos, quia proſperitas malorum rẽddit eos mundo glorioſos, occultando mala ipſorum, & prætendendo bona, quæ non habent. Vnde de malis eſt ſicut de ſepulchris ornatis exterius, interius autẽ plenis oſſibus mortuorum, & immunditia, quia tales gloriam ſuam ponunt in exteriori apparentia, & fama, non in exiſtẽtia, quia curant boni apparere, ſed non exiſtere. Vnde talibus dicit Chriſtus Væ vobis, &c. qui ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis, quæ apparent de foris hominibus ſpecioſa, intus aũt ſunt plẽna oſſibus mortuorũ, & omni ſpurcitia. Et tales curant ſolum apparere mũdo, & hominibus, ſed nõ Deo. Cõtra quos dicit Chryſoſtomus ſuper Matth. Dic aũt, hypocrita, ſi bonum eſt, eſſe malum ut quid non uis apparere, quod uis eſſe? Nam quod turpe eſt apparere, turpius eſt eſſe, qđ aũt formoſum eſt apparere, formoſius eſt eſſe, ergo aut eſto quod appares, aut appare qđ es. Proſperitas aũt iuſtorũ ad oppoſitũ tendit, quia iuſti, ſolum Deo uolunt apparere, & non mundo, ſicut Pſal. d. Ego aũt in iuſtitia apparebo in cõſpectu tuo. ſ. nõ hominũ. Eſt ergo de malis ſicut de luna à ſole remota, & de bonis ſicut de luna ſoli coniuncta. Vbi nõta, ꝙ luna quanto magis diſtat à ſole, tunc nobis inferius magis apparet luminoſa, ſed tunc ſuperius eſt magis obſcura, & quãto plus appropinquat ad ſolem, tunc ſuperius eſt magis luminoſa, & inferius magis obſcura. Cuius ratio eſt, qa luna eſt quoddã corpus rotundum, quod totum ſuum lumẽ recipit à ſole, & per magnũ ſpatiũ ſituatur ſub ſole, ex illa ergo parte ſolũ illuminatur, quã ſol reſpicit, qñ autẽ luna directè eſt ſub ſole, & dicitur coniuncta ſoli, ſol ſolum reſpicit partem ſuperiorẽ lunæ, & non inferiorem, & quando incipit recedere a ſole paulatim, tunc

Mat. 23 *Chryſo-ſto. ſup. Matth.* *Pſal. 18* *Luna.* *Sol.* *Iuſtus.* *Peccator* *Luna.*

ſol incipit eam paulatim ad partem reſpicere,& tunc nobis aliqualiter apparet illuminata, & ſic quādo directè eſt ex oppoſito ſolis inferius apparet tota luminoſa,ſed ſuperius eſt tota obſcura. Sic moraliter mali quanto magis per malitiam diſtant à Deo mundo apparent magis luminoſi,ſed Deo ſunt magis obſcuri. Sic boni quanto magis Deo appropinquant per vitæ ſanctitatē, tanto mundo apparent magis obſcuri,& deſpecti,ſed ſuperius magis ſunt clari,& luminoſi. Vnde *Greg. 5. mor.* Greg ait Sæpe cōtingit,vt electus quiſq; continua hic aduerſitate deprimatur, à cunctis deſpectabilis cernitur, & huius mundi gratia indignus æſtimatur, ſed tñ ante occulti iudicis oculos virtutibus emicat:meritis vitæ coruſcat,&c. Sic ergo in præſenti vita peccatores vidētur luminoſi,iuſti autem obſcuri Sed in futura vita oppoſitū erit,quia mali oſtendentur obſcuri toti mūdo,ſed iuſti luminoſi. Et hoc eſt,quod dicit Pſal.cuilibet iuſto. *Et educet quaſi lumen iuſtitiam tuam*.ſ.in futuro, quia oīa omnibus erunt manifeſta.

Meridies *Et iudicium tuum tanquam meridiē*. Per meridiem .n. notatur claritas manifeſtationis, quia tunc ſol nobis clarius lucet. Et nota differentiam inter iuſtitiā, & iudicium, quia iuſtitia ſtat pro virtute habituali, ſed iudiciū pro virtute actuali.ſ. & operatione. quia tempore iudicij omnes virtutes iuſtorū tā habituales quàm *Soph. 3.* actuales omnibus erūt manifeſtæ. Et hoc eſt,quod dr̄. Iudicium ſuum dabit in lucem. Et ideo confortando ex prædictis quemlibet iuſtum vt perſeueret, & tantam lucē,& claritatem expectet ſubdit. *Subditus eſto Domino*.ſ. per humilitatē,& obedientiam. *Et ora eum*.ſ.donec donet *2. Mac. 9.* promiſſa. Ecce bona regula,vt ait glo. Vt bona ſemper agamus, & ſemper rogemus, quoniā iuſtū eſt ſubditū eſſe Deo.

572 *Noli æmulari in eo,qui proſperatur in via ſua, & in homine faciente iniuſtitias.*

HIc poſtquam Pſal. oſtendit, quòd maior eſt fœlicitas iuſtorum in futuro quàm malorum, hic conſequenter oſtendit, ꝙ etiam in præſenti maior eſt bonorum proſperitas quàm malorum:

E vnde de proſperitate malorum in præſenti quatuor ponit. Primo quod illa eſt culpabilis,& criminoſa,ſecundo quod eſt fugibilis,& odioſa,ibi. *Deſine ab ira*. tertio quòd eſt damnabilis,& luctuoſa, ibi. *Quoniam qui malignantur*, quarto,ꝙ nō eſt durabilis ſed breuis,& ruinoſa,ibi. *Et adhuc puſillum*. Quantum ad primum *Proſperitas.* oſtendit, ꝙ illorum.ſ.malorum proſperitas eſt culpabilis, &c. Vbi notandum, quòd radix omnis peccati eſt nolle ſubijci Deo, uoluntatem ſuam diuinæ voluntati præferre,de quibus dicit Apoſto *Rom. 10* F lus.Suam iuſtitiam ſtatuere uolentes,iuſtitiæ Dei non ſunt ſubditi. Iſti uias Domini negligentes in ſuis cupiunt proſperari,quod peccatum eſt maximum. Iuſti autem econtrario, ſe Deo ſubijcientes voluntates proprias abnegant,vt Dei faciant voluntatem. Vnde iſtud proſperitatis malorum vitium hic notat Pſal.d. *Noli æmulari in eo, qui proſperatur in via ſua*,ideſt,qui proſperitatē viæ ſuæ quærit, & nō Dei quod eſt vitium ſuperbię. Hic enim *æmulari* ſtat pro inuidere.q.d. Et ſi uideas malos proſperari, nou inuideas,quia illorum proſperitas non eſt ve G ra ſed criminalis. Vbi aduerte, ꝙ duplex *Via.* eſt via.ſ.via quæ ducit ad cœlum, & hæc arcta,& via,quæ ducit ad infernū,& hæc eſt lata. *Matt. 7.* Spatioſa eſt via, quæ ducit ad perditionem, & multi ingrediuntur ꝑ eam. Et arcta eſt via, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt,qui inueniunt eā. Proſperitas peccatorum vocatur via lata,ſed iuſtorū vocatur via arcta. Vnde Chryſoſt. ſuper Matth Via perditionis eſt omnis iniquitas, *Chryſoſt. ſup. Mat. 5.* quæ dr̄ ſpacioſa, quia non eſt intra regulā diſciplinę incluſa,et ambulātes in H ea quicquid eos delectauerit,hæc ſequūtur. Via aūt vitæ dr̄ omnis iuſtitia, quæ arcta dicitur propter cauſas contrarias. Bene ergo dicit Pſalm. *Noli ergo æmulari in eo,qui proſperatur in via ſua*, ſ.& non in uia Dei,quia talis via ducit ad perditionem. Sed magis æmulari in eo, qui proſperatur in uia Dei, quia talis ducit ad ſalutem. *Noli ergo æmulari in eo, qui proſperatur in via ſua*,quia.ſ.talis proſperitas cauſa eſt multorum peccatorum. *Luna.* Dicit Albumazar, ꝙ creſcente luna, *Caro.* creſcit humidum in corporibus animaliū,& *Spiritus.* fiunt

Digitized by Google

ſiunt corpora animalium fortiora. Et per A oppoſitum decreſcente fiunt debiliora, ſicut patet in lupis qui creſcente luna magis venationi inſiſtũt. Similiter, & animalia venenoſa, creſcente luna, magis ſunt venenoſa, ſic, & moraliter. Quid .n. per lunam, quæ ſemper mutatur intelligitur, niſi mundi proſperitas, quæ nunq̃ in eodem ſtatu permanet? quia nunc creſcit, nunc diminuitur, nunc hominem eleuat, nunc deprimit, nunc clarum, & famoſum efficit, nunc obſcurum, & infamem. Luna ergo proſperitatis mundanæ creſcente, fortificantur corpora animalium, B quia caro contra ſpiritum magis inſurgit. Et ſic uenena multiplicãtur, ſ. peccata. Et ſic per oppoſitum luna decreſcente, corpora debilitantur, quia decreſcẽte fortuna, tãto minus inſurgit contra ſpiritum, & per conſequens minuitur peccati venenum. Non ergo tali proſperitati eſt æmulandum, quia ad peccatum inducit. Et hoc eſt, quod ſubditur. *Et in hominem facientem iniuſtitias.* q.d. oĩs, qui ſic proſperatur, facit iniuſtitias. Et aduerte, ꝙ cum oĩs iniuſtitia ſit peccatum, & oẽ peccatũ ſit nihil, & ſic nullum peccatum propriè C poteſt fieri, ſic nec iniuſtitia pôt propriè fieri, quia tunc fieret per Deũ, per quem omnia facta ſunt. Dicitur igitur iniuſtitia impropriè fieri, quia. ſ. ſit aliquid vel omittitur, ad quod ſequitur iniuſtitia.

573 *Deſine ab ira, & derelinque furorem, noli æmulari, vt maligneris.*

HIc conſequenter oſtendit, ꝙ malorũ proſperitas ſit odibilis &c. Vbi nota, quòd multi videntes in hac vita *Punitio. Proſperitas.* malos proſperari, ex hoc indignantur, & murmurant. Quod nil aliud eſt quam dicere Deũ iniuſtè agere, dum malos exaltat, & deprimit bonos. Et ex hoc mouentur ad malos imitandum, ut etiam ipſi proſperitatem conſequantur. Non enim tales aduertunt, quòd talis malorũ proſperitas eſt eis maxima pœna. Quando enim Deus concedit peccatoribus proſpera, tunc illis videtur iratus, vel quaſi *Pſal. 80.* de ipſorum ſalute deſperans Dimiſi eos ſm deſideria cordis eorum, &c. Et verè grauior eſt morbus, de cuius curatione cœleſtis medicus deſperat; Vnde ſicut inſirmo grauis eſſet punitio non ſecare membrum, morbo contagioſo infectum, vel non dare amaram potionem ſanitati neceſſariã, ſic peccatori eſt grauis punitio ipſum non ſecare, ipſum non punire, ſed proſpera ad votum ſibi dare. Vnde Proclus lib. de prouidẽtia Dei dicit. Qui .n. puniuntur profectum habent, non puniti aũt circumferunt ſui ipſorum minorationem inſanabilem. Non .n. infirmorũ corpora ſecari, amaras dare potiones malum eſt, ſed languere, & ſectione, vel potione carere. Et uere hæc maxima punitio eſt in malo impunitum manere, quẽadmodum ſiquis à Saluatore Aſclepio, qui. ſ. ſm Gentiles fuit Deus medicinæ, deſpiceretur, corpore languens. Et concludit Proclus ſic, vt igitur ſummatim dicatur, non mox puniri, punitio eſt incomparabilis, hæc ille. Sic ergo malorum proſperitas eſt eis punitio maxima: ſic, & per oppoſitum ſtatim per aduerſa peccatum puniri eſt Dei maximum beneficium, vnde 2. Mach. 6. Etenim multo tp̃e non ſinere peccatoribus ex ſnĩa agere, ſed ſtatim vltiones adhibere, magni beneficij eſt indicium. Ex his omnib. patet, quòd non debemus indignari contra Deum, viſa proſperitate malorum, quia eos tunc punit, non beneficium præſtat. Et hoc eſt, quod hic cuilibet noſtrum dicit Pſ. *Deſine ab ira, & derelinque furorẽ,* .i. non iraſcaris, neq; furore mouearis, viſa proſperitate malorũ. *Et noli æmulari,* .i. ipſos imitari, *vt maligneris,* .i. vt efficiatis malignus, vt. ſ. ipſorum proſperitatem conſequaris, quia damnoſa eſt, & non vtilis, vnde ſequitur.

D *Quoniam, qui malignãtur, exterminabuntur, ſuſtinentes autem dominum, ipſi hæreditabunt terram.* 574 *De pœn. d. 3. quid ergo.*

TAntã eſt enim Dei iuſtitia, quòd peccata impunita dimittere non poteſt, vnde oportet, quòd vel peccator illa puniat per pœnitentiam, vel Deus per damnationem æternam, vt oſtendit Greg. Sed mali conſiderantes ſolum Dei *Punitio* miſericordiam, credunt peccata ſua à Deo non punienda, & ideo nec ipſi illa punire volunt. Si autem quæras, quare *Quæſtio.*

Digitized by Google

peccator non credit puniri? Reſpondeo, quia non conſiderat iudicia Dei. De natura Leonis dicitur, quòd cum Leo ſentit venatores, ne viſis venabulis terreatur, terram continuè aſpicit, & non venabula. Sic, & peccator conformiter, cum ſentit ſe à diabolo venari, ut per peccata capiatur, & puniatur æternaliter, nunquã ipſa venabula reſpicit, ſed ſolum terram, .ſ. non conſiderat pœnas peccato debitas, ſed ſolum terram .i. terrenam delectationem in peccato habitam: vnde, ſi conſideraret peccata, & peccatorum pęnam, peccata commiſſa puniret, & in futurũ peccata caueret, quia ſm Damaſc Nullus reſpiciens ad malum, operatur: ſed omnis peccans peccat ratione alicuius exiſtimati boni, vel delectationis, quam per peccatum intendit aſſequi. Sic ergo peccator non vult aduertere peccatum, nec pœnam ipſum ſequentem, ſed ſolam delectationem ex peccato ſequentem. Vnde ei accidit, ſicut legitur de Simia, quæ habens plures fœtus, fugiens venatores, illum, quem plus diligit, inter brachia apprehendit fugiendo, & alium dimittit, qui videns ſe dimiſſum ſupra matrem ſaltat, & ſupra collum matris ſe firmiter tenet ipſa inuita. Cum vero ipſa nimis à venatoribus fatigatur, illũ, quem plus diligit, cogitur abijcere, aliũ vero abijcere non poteſt, ſed ſimul mater cum illo capitur. Sic motaliter peccator duos filios habet, ſ. peccatum, & delectationem, delectationem diligit, ſed peccatũ odit. Mors autem venatur continuè peccatorem, & inſequitur, qđ videns peccator vt fugiat peccatum, relinquit ipſum, non conſiderando, ſed delectationem amplectitur, ipſam exequendo. Sed peccatum ſic firmiter à tergo ſe collocat, quòd delectatione ceſſante, ipſum remanet in anima. Et quia, peccato remanente, Dei iuſtitia ipſum impũnitum dimittere non poteſt: hinc eſt, quòd æterna damnatio ipſum peccatum conſequitur contra intẽtionem peccantis. Et hoc nunc omnibus ad memoriam reducens. Pſalm d. *Quoniam qui malignantur exterminabuntur*, ideſt, extra terminos, & limites hu- *Terminus.*
manæ naturæ ponentur. Nam terminus idem eſt quod finis. Finis autem huma-
E næ naturæ, ad quem eſt facta, eſt ipſa beatitudo æterna, quæ ſtat in Dei uiſione, & fruitione. *Exterminabuntur* ergo malignãtes, ab iſto fine, & termino exulabũt. Exterminauit impios ex Iſrael. Sed cõ- *1. Mac. 9.*
tra erit de iuſtis, quia ipſi *hæreditabunt terram*, ſ. viuentiũ. Et hoc qđ d. *Suſtinentes autem dominum ipſi hæreditabunt terram*. *Suſtinere. Dominũ*
Secundũ .n. grammaticos, teneo, es: componitur cum ſurſum, & fit ſuſtineo, nes, quod eſt ſurſum tenere, & illi ſuſtinent dominum, qui ſupra omnia ipſum tenent, ſ. ipſum ſupra omnia diligendo.
F Et quia tales ſunt verè filij Dei, ideo hæreditatem Dei poſſidere debent. Hæreditate acquirent eam, & qui diligunt nomen eius, hæreditabunt in ea. *Pſal. 68.*

Et adhuc puſillum, & non erit peccator, & quæres locum eius, & non inuenies. 575

HIc conſequenter oſtendit, quòd fælicitas malorum non eſt durabilis. Et quia oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, ideo primo oſtendit, quòd malorum fœlicitas eſt breuis: ſecundo
G quòd iuſtorum eſt ſtabilis: ibi. *Manſueti autem*. Quantum ad primum ait. *Adhuc puſillum*, &cæt. Fortuna enim mundi ſtabilitatem non habet, ſed modicum durat, ideo pingitur in formam rotæ, quæ faciliter vertitur, vnde in Prouerbijs Sapientum dicitur, quod fortuna vitrea eſt, quia cum ſplendet frangitur. Et Auguſt. 4. de ciuit. Dei. Hominum fœlicitas vitteæ lætitiæ comparatur, quæ cum altior eſt, amplius timetur, ne frangatur. Narrat Iſidorus 16. Etymol. Fertur ſub Tyberio Cæſare quendam excogitaſ-
H ſe vitri temperamentum, ut non eſſet fragile, ſed ductile, qui adductus ad Cæſarem protulit phialam vitreã, quam Cæſar ad terram proiecit, quam artifex ſuſtulit, & cum malleo phialam, quam tregerat correxit. Requiſitus à Cæſare ſi quis alius hanc artem noſſet, iurauit, quod non. Quem ſtatim Cæſar iuſſit decollari, ne aurum pro luto haberetur. Sic Cæſar illum occidit, qui uitrum ductile faciebat, quid mirũ, ſi Deus illum de medio tollit, qui lætitiam, & proſperitatem mundi vitream,

& fra-

Digitized by Google

& fragilem ductilem facit, & ſtabilem, A idest, in animo ſuo cogitat, non mouebor à generatione, &c & damnat? Et hoc ne aurum, i. gloria æterna vileſcat. Multi.n. ſunt, quia ſi in proſperitate mundi perpetuari poſſent, æternam vitā nunquam quærerent. Et ideo proſperitas mundi breuis eſt, & modicum durat. Et hoc eſt, quod dicit hic Pſ. *Et adhuc puſillum*, i. modicum tempus, & *non erit peccator*, ſ. in proſperitate, puta uel, quia ad aduerſitatem deiectus, vel hinc per mortem ſublatus. *Quæres locum eius, & non inuenes*, ſ. qd amplius ſit locum eius. Diſcur- B re per ſingulos malignos, qui in alto loco furtunæ fuerūt. Vbi namque magnus Alexander? Vbi rex Antiochus? vbi Tyberius Cęſar? Certè nō reperies, q̃ ſummitas rotę ſit amplius eorum locus, vt fuit. Ideo dr̄ infra. Vidi impium ſuper exaltatum, & eleuatum ſuper cedros Libani. Tranſiui, & ecce non erat, quæſiui, & non eſt inuentus locus eius. Quanto enim rota eſt altior, dum uoluitur, quem magis eleuat, magis deijcit. Non ſic autē de proſperitate iuſtorum, quæ eſt fælicitas perpetua, quia illa ſtabilis durat in C æternum, de quibus ſubditur.

576 *Manſueti autem hæreditabunt terram.*

25. q. 1. paratus.

SCilicet viuentium. *Et delectabuntur in multitudine pacis*. Nomine pacis intelligit perpetuitatē. Quia ubi pax eſt, ibi nulla eſt contrarietas, cum aūt omnis deſtructio fiat à cōtrario, ibi nulla erit corruptio, ubi nulla erit contrarietas, & ibi nulla contrarietas, vbi pacis multitudo. Et ideo iuſti fœlicitas perpetua erit. Pax multa diligentibus nomen tuum, & non eſt illis ſcandalū. Sed quia dictum D eſt, q̃ proſperitas, & fœlicitas malorum conſiſtit in temporali poteſtate, ideo circa hoc quæro, utrum fœlicitas hominis conſiſtat in poteſtate ſuper alios, & prę latione, &c. 1. ſecundæ, q. 2. articulo 4.

Pax.

577 *Obſeruabit peccator iuſtum, & ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis.*

COnſequenter hic ponit Pſal. conditiones malorum oſtendens, quòd proſperitas iuſtorum eſt maior, quā malorum, ex admixtione mali. Malorum.n. proſperitas habet annexum malum culpæ, & malum pœnæ. Et hoc in generali, & in ſpeciali. In generali quidem, quia mali proſperitatem habentes in ſe ipſis intrinſecus ſunt diuiſi. Eo q̃ ſenſualitas ipſos trahit ad bonum ſenſibile rationi contrarium, ſynderesis aūt, ſeu dictamē rationis trahit ad contrarium, neque ſciunt tales ſenſualitatem ſubdere rationi, ut iuſti faciunt. Et hoc eſt, quod de impijs dicit Philoſophus, quod contendit ipſorum anima. Et hoc quidem hinc trahit hoc autem illuc, quemadmodum diſcrepantia. Et poſtea concludit. Igitur ſi ſic, miſerum eſt, malum eſſe, & fugiendā eſſe malitiam intēſè. Et hinc apparet malorum ſtultitia, qui credunt in mundi proſperitate pacē habere, dum iſi intrinſecum bellū continuè ferant, de quibus dr̄. Qui in magno uiuentes in ſcientiæ bello tot, & tam magna mala pacem appellant. Hoc ergo generale malū habet omnis malorum proſperitas Secūdo habet ēt multa alia mala in ſpeciali annexa. Et iſta mala in ſpeciali ſunt quinque quæ hic ponuntur. Quoniā malorū proſperitas primo ſuperatur per cōſtantiā, ibi. *Obſeruabit peccator*. Secundo irridetē per miſeriā, ibi. *Dominus autē irridebit*. Tertio inquinatur p malitiā, ibi. *Gladiū euaginauerunt*. Quarto vulneratur per iuſtitiā, ibi. *Gladius eorum*. Quinto ſuperatur per inopiā, ibi, *Melius eſt modicum*. Quantum ad primum primo ſupeṛatur per conſtantiam, quanto enim quis mundi proſperitate eſt altior, tanto magis cruciatur, ſi per mundum abiectos ad ſuam uoluntatem flectere non poteſt. Sic enim tyranni mundi proſperitate dirati, quando ſanctos Dei, nec blanditijs, nec minis, nec tormentis ad ſuū uotum poterant flectere, à ſanctorum cōſtantia magis cruciabantur, quam ſancti per ipſorum tormenta. Sic enim legimus de Decio, & Laurentio: ſic de Daciano, & Vincentio, cui dixit beatus Vincentius. Paratus ſum ad omnia tormenta pro Chriſti nomine ſuſtinenda. Et tu dum me perimis in corpore, tu ipſe acerbius puniris in mente. Et ſubdit quòd ad hæc martyris uerba, Dacianus capit

Peccatur Malitia Proſperitas.

Philoſophus. 9. Ethicor.

Sap. 4.

Patiētia

cœpit dẽtibus fremere, & rabido ore cũ ſtridore dentium anhelare, ut oſtẽderetur ſeipſum perfidia, & iracũdia plus in mente, quã Dei martyrem in corpore laniare, & eius proſperitas per martyris patientiam ſuperabatur. Et hoc malum hic notãs Pſ. d. *Obſeruabit peccator iuſtũ, & ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis*, ſ. motus per inſaniã videns patientiã, & iuſti

Pſ. 111. uirtutem. Peccator uidebit, & iraſcetur,

Obſeruatio multiplex. dentibus ſuis fremet, & tabeſcet, &c. Et nota hic, ꝙ hoc uerbum obſeruo, uas, eſt ualde æquiuocũ. Eſt. n multiplex obſeruatio, ſ. quia quandoq; obſeruare idem eſt, ꝙ vndiq; ſeruare, uel cuſtodire, & ſic obſeruamus feſta, quando ab omni ſer-

Deut. 6. uili opere abſtinemus. Obſerua diem ſabbati Quandoq; idẽ eſt, ꝙ obedire, & ſic obſeruamus ꝓcepta Dei, quando obediẽdo facimus, quæ præcipiuntur. Obſerua,

Deut. 5. ut facias, quæ præcepit Dñs. Quandoq; idẽ eſt, qđ inſidiari. Et ſic Phariſæi obſeruabant Ieſum ſibi inſidiantes. Intrauit Ieſus domum cuiuſdam principis Phariſæorũ Sabbatho manducare panẽ, & ipſi obſeruabãt eũ, i. inſidiabantur, unde uerſus. Cõplet, & obſequitur, obſeruat, & inſidiatur. Hic autem accipitur tertio modo, ſ. pro inſidiari, cum dicit. *Obſeruat peccator iuſtum*, id eſt, inſidiatur iuſto.

578 ***Dominus autem irridebit eum, quoniam proſpicit, quod ueniat dies eius.***

HIc ſecundo oſtendit, ꝙ malorũ fœlicitas irridetur per miſeriã, proſperitas. n. malorũ ad contrariũ tendit illius, quod mali quærunt per ipſam, quia mali ꝑ ipſam quærunt lætari, & in lætitia perpetuari, iſta aũt ad æternã eos ducit miſeriã, & ſubito tranſit. Vnde eſt magis ſignũ diuinæ reprobationis, quã electionis. Sicut qñ medicus infirmo oĩa concedit ad libitũ, ſignũ eſt mortis eius futuræ, qñ aũt dat ſibi amara, ſignũ eſt futuræ ſalutis. Sic ẽt aduerſitas iuſtorũ illos ducit ad uitã, proſperitas aũt malorum ad

Greg. 21 mor. c. 4. mortem. Vnde Greg. d. Eãt ergo reprobi, & delectationum ſuarum deſideria compleant, in finis ſui damnatione ſenſuri ſunt, quia mortem malè uiuentes amauerunt. Tranſitorio autem hic verbere affliguntur electi, ut à prauitate flagel

E la corrigant, quos paterna pietas ad hæreditatem ſeruat. Nunc enim flagellatus iuſtus uerbere diſciplinæ corrigitˀ, quia ad æternæ hæreditatis patrimonium ſeparatur. In ſuis aũt uoluntatibus relaxatˀ iniuſtus, quia tãto ei tempore iſta bona ſuppetunt, quanto æterna denegantur. Iniuſtus ad debitã mortẽ currens effrenatis uoluptatibus utitur, quia, & uituli, qui mactãdi ſunt in liberis paſcuis relinquuntur. At contra iuſtus à delectationis tranſitoriæ iucũditate reſtringitur, quia nimirum ad laboris uſũ ẽt uitulus uitæ

F deputatus ſub iugo retinetur. Negantur electis in hac uita bona terrena, quia, & ægris, quibus ſpes eſt uiuendi, nequaquã à medico cũcta, quæ appetunt, conceduntur. Dantur autem reprobis bona, quæ in hac uita appetunt, quia, & deſperatis ægris omne, quod deſiderant, non negatur, &c. Ex quibus patet, quod malorum proſperitas ad contrarium finem eos ducit illius, quod intendunt. Et merito per miſericordiam irridentur à Domino. Et hoc eſt, quod dicit de quolibet tali. *Dñs autem irridebit eum* Vbi nota, ꝙ irridere *Irridere.*

G componitur ex in, & rideo, des, & mutato. n. in r. fit irrideo, quod eſt idem, quod de cõtrario ridere, ſicut ſi quis uadat ad plateam, ut debitorẽ ſuum in carcerem mittat, & ipſe inueniat creditorem, qui ipſi faciat, quod ipſe alteri facere uolebat, tunc irridendo dr̃ ei, modo inueniſti debitorem tuum per contratiũ. Sic dñs irridebit malos, quia quærentes per proſpera mundi lætitiam, tribulationem finaliter reperient quandoque in præſenti uita, tamẽ ſemper in ultimo die, i. in fine uitæ, & hoc eſt, quod ſubditur. *Quoniam*

H *proſpicit, quod ueniat dies eius*, ſ. mortis, ubi ait Magiſter. Semper enim impium uindicatur dominus, aut hic, aut in futuro. Si ſe cõuertit uindicatur in eum hic, ut in Paulo, qui uoce domini poſtulatus reſpirauit. Si ſe non conuertit, in futuro uindicabitur in eum, &c.

Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum ſuum. 579

OStendit hic tertio, ꝙ fœlicitas malorum inquinatur per malitiam, quia, ſcilicet, eſt cauſa, quandoque multorum

Attende hic diligenter, ꝙ felicitas malorũ eſt eis occaſio multorum malorũ. torum malorum, vt puta ciuilis pòtentia tyrannorum, fuit cauſa perſecutionis martyrum, abundantia diuitiarum Salomonis, fuit occaſio eius voluptatis, excellentia Luciferi, fuit occaſio ipſius ſuperbiæ, & vanitatis. Vñ ſicut aduerſitas electorũ eſt cauſa bonitatis ipſorum, vt dicit Greg. Sic, & malorum proſperitas eſt occaſio eis perſecutionis bonorum. *Proſperitas.* Et hoc eſt quod hic dicit, *Gladium euaginauerũt peccatores*, &c. Vbi nota, ꝙ mali dupliciter bonos perſequuntur, ſ. apertè, & occultè. *Gladius Arcus.* Aperta perſecutio per gladium ſignificatur, occulta aũt per arcum, quia gladius ferit de propè, arcus aũt de longè, & magis occultè. Vel per gladium accipe malã voluntatem iniquorum cõtra iuſtos. Hic gladius manet in vagina, qñ mala ipſorum voluntas intus manet occulta, ſed euaginatur, qñ mala voluntas exterius per opus ad effectũ deducitur. Per arcum vero intellige prauam, & doloſam machinationem. Qñ ecce peccatores intenderunt arcum ſuum, parauerunt ſagittas ſuas, &c. Verum qui ẽt quãdoq; virtuoſè, & gladius põt euaginari, *Pſal. 10.* & arcus parari, quia ſ. ad iuſtitiam contra malos exercendam, ideò oſtendit, ꝙ mali hanc intentionem non habent, quia alium finem intendunt, ſ. bonorum perſecutionem. Ideo ſubdit,

580 *Vt decipiant pauperem, & inopem, vt trucident rectos corde.*

Arcu enim, i. doloſitate decipiunt, ſed gladio euaginato trucidant apertè perſequendo. *Penitentia.* Sed quod remediũ in iſtis debet haberi niſi patientiæ ſcutum? *Valerius lib. 3.* Narrat Valerius, ꝙ quidam Spartanus cuidam nobili reſpondit, qui ſibi eunti ad bellum contra Perſas, dicebat ſagittas Perſarum ſolem obſcurare ſolere. Benè, inquit narras, in vmbra præliabimur. Sic eſt moraliter de ſagittis perſecutionum malorum contra bonos. Multæ enim ſunt ſic, quòd ſolem obſcurari faciunt, quia. ſ. claritatem huius mũdi obſcurant, & gloriam. Sed hoc bonum afferunt, ꝙ pugnanti faciunt vmbrã, protegunt. n. hæ ſagittæ iuſtos ab inordinato feruore. Et ideo ſcuto patientiæ muniti iſtas ſagittas non timent. Scuto circũ-

A dabit te veritas eius. Vel per gladium intellige linguam detractoris. *Pſal. 90.* Filij hominum dentes eorum arma, & ſagittæ, lingua eorũ gladius acutus. *Pſal. 56.* Per arcum aũt dolos, iuxta illud qđ habetur pſ. 63. Qua ſi exacuerũt, vt gladium linguas ſuas, intenderunt arcum, rem amaram, &c. Per pauperem aũt intellige Chriſtum. Iudęi ergo contra Chriſtum gladium euaginauerunt, qñ ipſi apertè detrahebant, aperte mortem inclamando. Et ira ſi non manibus, tñ lingua Chriſtum occiderũt. d. Tolle, tolle crucifige eum, quia nos legẽ *Ioan. 16* B habemus, & ſm legem debet mori, quia, &c. Sed intenderunt arcum ſuum qñ occultè, & doloſè ipſum perſequebantur. Arcus. n occultè, ſed gladius apertè ferit. Occultas. n. inſidias Chriſto parabant, vt Chriſtum caperent in ſermone: Magiſter ſcimus, quia verax es, &c Et nota hic differentiã inter pauperem, & inopiam, *Mat. 22.* quia vt dicit gl. Pauper eſt, qui ſibi non *Pauper,* ſufficit, Inops, qui nec ab alio opẽ habet. *Inops.*

Gladius eorum intret in corda ipſorum, & arcus eorum confringatur. 581

C Hic conſequenter oſtenditur, quod malorum proſperitas punitur per iuſtitiam, quod dupliciter contingit, ſ. in præſenti, & iñ futuro. In præſenti. n. Vulnerantur quò ad corpus, & quò ad animam, quò ad corpus, quia ſæpe malum, quod alijs indebitè excogitant, ipſi patiuntur Sic. n. Amã parauerat, patibulũ, *Heſter. 7* vt in ipſo ſuſpenderet Mardochæũ, ſed non Mardochęus, ſed ipſe Aman in ipſo fuit ſuſpenſus. Sic Saul excogitauerat, ſic facere, vt Dauid per manus Philiſtinorum interficeretur, a quibus non Da- *Peccatoris proſperitas.* D uid, ſed ipſe Saul fuit occiſus. Sic, & Satrapæ regis Babylonis ignem fornacis accendi fecerunt, vt illi tres pueri innocentes cremarentur, a quo non ipſi pueri, ſed incendentes fuerunt combuſti. Sic & Babilonij fecerunt Danielem poni in *Dan. 3* lacu leonum, vt ab ipſis deuoraretur, à quibus non ipſe Daniel, ſed aduerſarij eius in momento deuorati fuerunt. *Dan. 14* Et multa talia in ſcriptura ſunt manifeſta, Sic enim de quolibet tali dicitur. Qui fodit foueam, incidet in eam. Et hoc eſt, *Prou. 26* quod dicit. *Gladius eorum intret in corda ipſorum*

ipſorum . Quia omnis, qui accipit gladiū,
gladio peribit. Quandoque ēt imo ſem-
Luc. 22. per hoc accidit, quò ad animū , quia etiā
ipſa malorum proſperitas quædā pæna
eſt eis, quò ad mortē . Quanto altior eſt
proſperitas, tanto maiorem ſolicitudinē
mentis, & timorem inducit, & anxietatē.
Sicut arbor , quanto altior eſt , tanto ab
omni vento facilius agitatur, unde Chry
ſoſt. ſuper Matth. Semper. n. grandis po-
teſtas maiori timori ſubiecta eſt. Sicut n.
ramum arborum in excelſo poſitarum ,
etiam ſi leuis aura flauerit, mouet, ſic, &
ſublimes homines etiam leuis nuncij fa-
ma conturbat, humiles autem ſicut, & in
conualle plerūque in tranquillitate cōſi
ſtunt Et ideo tales elati , quia malū alijs
inferre cogitant , primo ſcipſos intus ſe-
riunt , propter quod dicit Gladius eorū
intret in corda ipſorum . In cuius figurā
1. Reg. 17. Golias, qui nocere uolebat Iudæis , gla-
dio proprio fuit occiſus . De pœna autē
futura nulli dubium, quia gladio æternę
damnationis interimūtur. In gladio mo-
Oſee. 14 rientur omnes peccatores populi mei ,
hoc ideo , quia gladius peccati ipſorum,
eſt cauſa ipſorum damnationis . *Et arcus
eorum confringatur*, quia. ſ. inſidiæ, & do-
loſitates malorum contra bonos fruſtrā
tur, quia bonis nō nocent, ſed proficiūt,
quia ipſorum merita accumulant .

582 *Melius eſt modicum iuſto , ſuper diuitias
12. q. 1. clericus. peccatorum multas.*

HIc oſtenditur conſequenter, quòd
malorum proſperitas ſuperatur
per paupertatem bonorum, quia melior
eſt paupertas iuſtorum quam malorum
abundantia Quod ideo patet, quia ma-
lorum diuitiæ mentem ipſorum ſatiare
non poſſunt , ſed ipſam magis ſolicitant,
& inquietant . Paupertas autem iuſtorū
ipſos ſatiat, & ab omni ſolicitudine red-
dit immunes. Primum probat Greg. lib.
15. Mor. c. 10. d. ſuper illo uerbo Iob 20.
Nec eſt ſatiatus uenter eius. d. Venter
quippe iniqui auaritia eſt eius , quia in
ipſo colligitur , quicquid peruerſo deſi-
derio glutitur, Liquet uero , quia auari-
tia deſideratis rebus non extinguitur ,
ſed augetur, nam more ignis , qui cum li
gna acceperit, quæ conſumat excreſcit ,

E & unde uidetur ad momētum flāma cō-
primi, inde paulo poſt cernitur dilatari.
Iuſtus autem quantumcunque modicū
habeat de bonis temporalibus, quietatē
in illis vlteriora non deſiderando , quia
eius appetitus tendit ad bona ſpiritualia
nō ad temporalia, aliter iuſtus non eſſet.
Quod aūt diuitiarum multitudo mentē
quietare non poſſit, probo. Vbi notandū
ꝙ diuitiarum ſunt duo genera, quia quę-
dam ſunt artificiales, & quædam natura-
les Diuitiæ naturales dicuntur , quæ na-
turaliter ex rebus naturalibus producun
F tur, vt quæ accipiuntur ex agris vel arbo
ribus, vel ex animalibus. Et uniuerſaliter
quæcunque ad victū vel veſtitum deſer
uiūnt, inter naturales diuitias computā-
tur . Diuitiæ vero artificiales ſunt quæ *Diuitiæ.*
per artem, & induſtriam hominum ſunt
adinuentæ, cuiuſmodi ſunt aurū, & argen
tum, & omnis pecunia , quæ per ſe indi-
gentias corporales non ſupplent, ſed per
conuentionem , & accidentaliter deſer-
uiūt indigentiæ corporali. In neutris au-
tem diuitijs eſt animi ſatietas. Nō quidē *Satiare.*
in artificialibus , qđ probat Philoſophus *Philoſophus.*
G ex trib. Primo, quia diuitiæ artificiales or
dinantur ad naturales, quod aūt ad aliud *Politicor*
ordinatur mentē ſatiare non pōt. Secūdo
quia tales diuitiæ non habent à natura ,
ꝙ ſint diuitiæ, ſed ſolum ex ordinatione
hominū . Illud autem , quod eſt tale ſolū
per accidens, & ex arbitrio alterius ani-
mum alicuius ſatiare non pōt, quia aliter
in poteſtate tua eſſet , ꝙ animus meus
modo eſſet ſatiatus, & modo non ꝑꝑ qđ
dr̄ 1. Polit. ꝙ tranſmutatis vtentibus, i.
tranſmutato ordine , & diſpoſitione ho-
minum huiuſmodi diuitiæ nullam habēt
H vtilitatē. nec dignitatem, ꝙ. n. tantū auri
valeat tantum frumenti, hoc eſt quia nu
miſmata reputantur magna in opinione
hominum, & quia ſic vult ordo, & diſpo
ſitio vtentium eis. Tertio quia tales di-
uitiæ indigentias noſtras per ſe non tol-
lunt, quia vt dicitur 1. Polit. poteſt con-
tingere, ꝙ quis ſit diues pecunia, & auro
& tamen fame moriatur. Conſequenter
etiam oſtendo , quod diuitiæ naturales
non ſatiant mentem, maximè , quia ſunt
bona extrinſeca , & non intrinſeca. Si
ergo nullus poteſt ſatiari eo , quod non

eſt in

eſt in ipſo, quomodo illis ſatiabitur mẽs? A
Eccleſ. 3 Quibus omnibus cõſideratis dr̃ Auarus non implebitur pecunia, & qui amat diuitias fructum non capiet ex eis, &c. Iuſtus in modicitate ſua quietẽ habet mentis, vt oſtendit Greg. d. Qui nihil mundi huius appetũt, nullus proculdubio in corde tumultibus premunt. Omnes quippe inordinatos deſideriorum motus à cubili cordis manu ſanctæ conſiderationis eijciunt. Et quia trãſitoria cuncta deſpiciunt ex his naſcentes cogitationum inſolentias non patiũtur. Aeternam enim patriam appetũt, & quia nulla huius mũdi diligunt magna mentis tranquillitate perfruuntur. Non ergo immerito Pſalm. d. *quod melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.* Et hoc bene aduertunt diuites ſuperbi in alia vita dicẽtes illud Sap. 5. Quid nobis profuit ſupbia, aut diuitiarũ iactantia cõtulit nobis? tranſierunt oĩa hæc tanquam vmbra.

583 *Quoniam brachia peccatorum conterentur, confirmat autem iuſtos Dominus.*

HIc conſequenter oſtendit, quòd malorum proſperitas terminatur per miſeriam. Quantumcunq; .n. ſit alta proſperitas mundi, vel in ſapientia, vel diuitijs, vel in honoribus, vel in potentijs, nonne hic in vita per infortunia, vel ſaltem in morte deducitur ad nihilum? Vbi enim nunc poteſtas Alexandri? vbi dignitas Cæſaris? vbi Abſalonis pulchritudo? vbi ſapientia Salomonis? omnia enim ad nihilum redacta ſunt. Sed differenter, quia in bonis licet hic nihil appareant, commutata tamen ſunt in melius. In malis autem nihil exiſtunt, ſed ad tormenta ſunt commutata. Et hoc eſt, qđ dicit de peccatoribus, *Quoniam brachia peccatorum conterentur.* De iuſtis autem, *Confirmat autem iuſtos dominus.* Nota ergo, quòd per brachium in ſcriptura multa ſignificantur. Eſt enim in ſcriptura brachium diuinalis firmitatis, ſecundum enim grammaticos brachium dicitur à bari, quod eſt forte. Ipſa autem diuina potentia fortitudinem habet immenſam, cui nullus reſiſtere poteſt. Virtuti brachij tui quis reſiſtet?

Brachiũ multa ſignat in ſcriptura — *Sapiẽ.* 1.

quoniam ſicut momentum ſtatheræ, ſic ante te eſt orbis terrarum. Momenta. n. ſtatheræ quaſi nullam reſiſtentiam habent, quia cum ſtathera in æqua lance manet, nulli ponderi addito reſiſtere poteſt, quin ſtatim cadat deorſum. Sic eſt omnis creatura reſpectu brachij diuinæ potentiæ. Quod patet ſi conſideres qđ iſtud brachium mortificatos iuſtificat. Secundum magnitudinem brachij tui poſſide filios mortificatorum. Mortificati enim dicuntur martyres occiſi, quos cũ ſua poſteritate iuſtificatos poſſidet Chri- *Pſal.* 78.
B ſtus. Subiugatos liberat, patuit, quando ſiccato mari rubro, virtute ſui brachij liberauit filios Iſrael de ſeruitute Pharaonis. Eduxit Iſrael de medio eorum in manu potenti, & brachio excelſo. Tentatos *Pſ.* 135.
fortificat, vnde de quolibet tentato ait Deus. Manus enim mea auxiliabitur ei, & brachium meum, confirmabit eum. *Pſal.* 88
Nihil proficiet, inimicus in eo, nec mirũ, quia ipſos dæmones, tentantes extermi-
nat. Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum, ſ. diabolum, in brachio virtutis, *Pſal.* 88.
tuæ, &c. Brachium vigoroſæ æquitatis,
C ſcilicet, iudicium vltimum, quod ideo brachium dicitur, quoniã, ſicut brachijs quæ placent leuamus, quæ diſplicẽt deprimimus, ſic in vltimo iudicio, Chriſtus ſuo brachio, leuabit electos, & reprobos, damnabit. Ecce Dominus, in fortitudine veniet, & brachium eius omnibus dominabitur, & in brachio ſuo leuabit
agnos, &c. Eſaia. 51. Brachia mea populos iudicabunt. Brachium mundanæ poteſtatis, & diabolicæ. Sic enim Antichriſtus dicitur brachium diaboli, propter magnam diaboli poteſtatem, quam *Eſa.* 40.
D exercebit contra electos, quod tamen, brachium, finaliter confringetur. Et brachium excelſum confringetur. Si autem, brachium, poteſtatis antichriſti, in quo tota diaboli poteſtas erit locata, cõfringetur, quid de alijs, ſuperbis mũdi, & potentibus, eſt dicendũ? niſi Ezech. 30. Cõ- *Iob.* 38.
minuã, brachiũ forte. Bene ergo de malorum proſperitate ſub brachij nomine dicat. Pſ. *Et brachia peccatorum cõterentur,* non ſic autem, iuſtis. *Confirmat autem iuſtos dominus,* ſ. hic per aduerſorum patiẽtiã vnde gl. *Cõfirmat autẽ iuſtos dominus,* in

in aduerſis per ſpem, per exempla, & ma
ximè per exemplum ſuæ crucis. Crux. n.
finita eſt in pæna, manet in gloria. A lo-
cis enim ſuppliciorum tranſijt ad fron-
tes imperatorum, qui tantum dedit ho-
norem ſuis pœnis, quid ſeruat fidelibus
ſuis? Quia, vt ex dictis patet, proſperitas
malorum conſiſtit in voluptatibus ipſo
Quæſtio. rum, ideo quæro, vtrum beatitudo ho-
minis in voluptate conſiſtat ſeu delecta
tione. 1. 2. q. 2. art. 6. de re. principium.

584 *Nouit dominus dies immaculatorum, &*
hæreditas eorum in æternum erit.

POſtquam oſtendit Pſal. proſperitatẽ
bonorum meliorem eſſe proſperita-
te malorum ex bonis vitæ pręſentis, nũc
hoc idem oſtendit, ex bonis vitæ futurę,
in qua boni abundabũt præmijs, ſed ma-
li ſuplicijs. Et circa hoc duo facit, qa pri-
mo tangit diuerſitatẽ præmiorũ, ſecũdo
tãgit diuerſitatẽ meritorũ, ibi. *Apud do-*
minum. Quantũ ad primã partem ponit
differẽtiã inter retributionẽ bonorum in
futuro, & malorũ, quia bonis dabuntur
præmia, malis aũt oppoſita ſupplicia. Et
ſm differentiã præmiorũ, & ſuppliciorũ
pars iſta diuiditur in partes quinq; ſm,
ꝙ quinq; præmia bonis dabũtur, & per
oppoſitũ quinque ſupplicia malis. Quod
in futuro primo iuſti approbanẽ à Deo,
& mali ignorantur, ſecundo iuſti ſatian-
tur, & mali anxianẽ, ibi. *Non confundẽtur,*
tertio iuſti honorantur, & mali deprimũ
tur, ibi. *Inimici domini.* quarto iuſti ab-
ſoluuntur, & mali obligantur, ibi. *Mutua-*
bitur, quinto boni benedicuntur, & mali
diſperguntur, ibi. *Quia benedicentes.* Quã
tum ergo ad primum primo oſtendit, ꝙ
in futuro iuſti à Deo approbabuntur, ſed
mali reprobabũtur. d. *Nouit dominus dies*
Cognoſcere. Dei. *immaculatorum.* Notandũ ergo, ꝙ Deus
aliqua duobus modis noſcere dicĩ. ſ. vel
quia approbat, vel reprobat, quæ. n. ap-
Noſcire. Dei. probat dr̃ ſcire, & quę reprobat, neſcire,
vide ſupra Pſal. 1. Quoniam nouit do-
minus viam iuſtorum. Sic ergo nunc di-
citur. Nouit dominus dies immaculato-
rum, ideſt, approbat. Et per oppoſitum
dies malorum non nouit, quia illos non
Luca. 13 approbat. Sic enim malis loquitur. Ne-
ſcio uos, unde ſitis, ideſt, nõ approbo. Se-

E cundo modo Deus aliquã dicitur cogno
ſcere, qnando illa nos facit cognoſcere,
ſimiliter, & illa neſcire, quæ nos non fa-
cit ſcire. Sic enim dixit ibi Abrahæ. Nũc *Gene. 22*
cognoui, ꝙ timeas Deum, &c. ideſt, alios *Greg. 21*
cognoſcere feci. Vnde Greg. exponens il *mor. c. 6.*
lud Iob. 31. Sciat Deus ſimplicitatem
meam, dicit. Scire Dei dicitur ſcire nos
facere, vſitato locutionis modo, qui lætũ
diem dicimus, ex quo contingit, vt læte
mur. Hinc eſt enim quod ad Abraham
dominus dicit. Nunc cognoui, ꝙ timeas
Deum. Neque enim creator temporum
F quicquam cognouit ex tempore, ſed co-
gnoſcere eius eſt ex cuiuslibet caſus
emergentis articulo nobis cognitionem
prębere. Sic per oppoſitum, & illud ne-
ſcire dicitur, quod nos ſcire non facit.
Sic enim diẽ iudicij dicitur neſcire, quia
illum nobis non manifeſtat: De die au-
tem illo, & hora nemo ſcit, neque Ange
li in cœlo, neque filius. Ad propoſitum *Marc.*
in pręſenti vita quantumcũque iuſti ne- *13.*
ſciunt ſtatum ſuum, utrum ſint Deo ac-
cepti, vel nõ, vtrum opera ſua ante Deũ
ſint munda, vel non, vnde Greg. d. Di-
G ſtrictionem quippe diuinę iuſtitiæ con-
templantes, ẽt de bonis noſtris operibus
pertimeſcimus, quę nos fortia egiſſe pu-
tabamus, vnde Paulus ait. Mihi autẽ pro *1. Cor. 4*
minimo eſt, vt à uobis iudicer, aũt ab hu
mano die, ſed neq; meipſum iudico, nihil
enim mihi conſcius ſum, qui aũt iudicat
me, dominus eſt. Ac ſi diceret, recta me
egiſſe recolo, & tñ de meritis non pręſu
mo, quia ad eius examen uita noſtra du
citur, ſub quo omnia noſtra bona turban
tur, & hoc eſt, quod dr̃. Neſcit homo, *Eccleſ. 5*
vtrum amore, vel odio dignus ſit, ſ. in
H pręſenti vita. Sed in futura vita iuſti vi-
dentes diuinam eſſentiam, clarè videbũt
iuſtitiam ſuam Deo eſſe acceptam. Et ſic
dominus dicitur ſcire dies immaculato-
rum, quia ipſos iuſtos facit ſcire, & quia
illos ad ęterna acceptat pręmia. Et hoc
eſt, quod ſubditur. *Et hæreditas eorum in*
æternum erit, quia dominus, qui eſt ęter-
nus, erit ipſorum hęreditas, Dominus *Pſal. 15.*
pars hęreditatis meæ. Sic ergo hæc eſt
prima differentia in futuro inter malos,
& iuſtos, quia iuſti à Deo approbantur,
ſed mali ignorantur.

Non

585 *Non confundentur in tempore malo, & in diebus famis ſaturabuntur, quia peccatores peribunt.* A

HIc ponit ſecundam differentiam, ſ. ꝙ iuſti ſatiabuntur, ſed mali anxiabuntur. Vbi notãdum, ꝙ hic per tempus malum, & per dies famis idem intelligitur, ſ. dies iudicij, qui malis erit tempus malum, omnibus aũt iuſtis erit dies famis, patet primũ. Quãuis. n. tẽpus uniformiter ſe habeat, tñ propter illa, quæ in tempore fiunt, uariari dr̃, ut dr̃ tempus clarũ, non quia tempus in ſe ſit clarum vel obſcurum, ſed quia aer, qui eſt in tẽpore, eſt clarus, & obſcurus. B Similiter tẽpus dr̃ lætũ, vel triſte, quia illa, quæ accidunt in tempore, ſunt læta, uel triſtia. Similiter dicitur tempus malum, quia illa, quæ accidunt in tempore, ſunt mala. Quia ergo in tempore iudicij multa mala eueniẽt malis, ideo reſpectu illorum tempus malum dicitur, quia irruent ſuper eos omnia mala. *Eccl. 9.* Sicut apprehenduntur aues laqueo, ſic capiuntur homines in tempore malo. Iſtud autem tempus etiam dr̃ dies famis. C Fames. n. nihil aliud eſt, quam quoddam naturæ deſiderium ſatietatis. Et hinc eſt, quod ẽt deſideriũ mentis, quo aliquid ardenter deſideratˀ, fames dr̃. Matth. 5. Beati, qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, i. deſiderant. Bonũ aũt quanto clarius cognoſcitur, tanto amplius deſideratur. Et quia Chriſtus in iudicio clarè in ſua maieſtate glorioſus apparebit omnibus bonis, ideo tũc ab eis ſummè deſiderabitur. Sic. n. fames pro deſiderio accipitur. Amos 8. Dicit dominus. Mittam famem in terra, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Dei. D Et de iſto tempore iudicij dicit de bonis primo. *Non confundentur in tempore malo*. Confuſio enim eſt verecundia ex malo perpetrato, quam non patientur iuſti, ſed gloriabuntur. *Et in diebus famis*, idest, deſiderijs ſaturabuntur, quia, ſcilicet deſiderium eorum quo deſiderabant habere Deum, adimplebitur, ut enim dicitur Prouer. 11. Deſiderium iuſtorum omne bonum, quia, ſcilicet, deſiderabunt Deum, in quo eſt omne bonum. Et iſtud implebitur, quia deſiderium ſuum, dabitur iuſtis. Et ſic ſatiabuntur uidentes gloriam Dei. Pſal. Satiabor, cum apparuerit gloria tua. *Prou. 10* *Pſal. 17.* Quantum ad malos ſubdit. *Quia peccatores peribunt*, ly *quia*, ſtat pro &, & nõ cauſatiuè, q. d. Iuſti ſatiabuntur, & peccatores peribunt. Vel ſi ſtet cauſaliter, tũc eſt ſenſus, ꝙ malorum perditio, ſiue damnatio aliqualiter eſt cauſa gloriæ iuſtorũ. Quod ſic eſt, quia iuſti videntes pœnas malorum, amplius gaudent, quia uident mala, quæ euaſerũt, & amplius Deo gratias agunt, ſicut ecõtra mali uidentes iuſtorum gloriam, magis cruciantur, uidentes quanta bona perdiderunt, propter quod de bonis dr̃, Lætabitur iuſtus, cum uiderit vindictã, &c *Pſal. 57* De malis autem dr̃, ꝙ uidentes turbabuntur timore horribili, *Sapiē. 5.* gementes, & dicẽtes. Hi ſunt, quos habuimus aliquando in deriſum, ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, & inter ſanctos ſors illorum eſt. Sed hic occurrit dubium, quia de iuſtis dicit, ꝙ non confundentur in tẽpore malo Contra quia certum eſt, ꝙ illo tempore ſingulorũ conſcientiæ omnibus erunt manifeſtæ. *Quæſtio.* Tunc ergo iuſti cognoſcent ſe peccaſſe, *Cõfuſio.* ut puta recordabitur Petrus, ſe negaſſe Chriſtum. *Beatus.* Paulus ſe perſequutũ fuiſſe eccleſiam. *Memoria.* Tunc ergo quæro, quia recordabuntur ſe peccaſſe, aut placebit *Peccatũ* iuſtis ſe peccaſſe, aut diſplicebit, ſi placebit, ergo erunt iniuſti, habentes complacentiã de Dei offenſa, ſi diſplicebit, cum talis diſplicentia ſit quædam pœna, & cõfuſio, ſequitur propoſitum, ſ. quòd iuſti confundentur in tempore malo. Ad oppoſitum eſt textus noſter, dicẽs. *Non confundentur in tempore malo*. Et Magiſter lib. 4. diſt 43. dicit, quòd tunc malorum memoria bonos non contriſtabit. Reſpondeo, dico ſecundum omnes doctores, quòd ibi bonis erit malorum, cognitio, & memoria ſine triſtitia. Sed quomodo hoc poſſit eſſe, multiplex eſt modus dicendi. Primo dicunt aliqui quod hoc erit uirtute diuina, quia ſicut Deus potens eſt ſeparare in igne lucem a caliditate, ſicut in igne inferni, qui ardebit, & non lucebit, & in igne fornacis, qui lucebat, & non ardebat tres pueros, nec unum pilum ipſorum. *Daniel 4.* Sic quamuis iuſtis

ſtis

ſtis recordatio peccati naturaliter inferat
triſtitiam,& diſplicentiam , tñ Deus ſua
poteſtate triſtitiā ſeparabit ab illa cogni-
tione.Secundo dicunt alij,ꝙ hoc erit pp
dignitatem ſtatus beatorū. ſic.n. Angeli
beati,etſi nos,ament,non tñ propter ma
la noſtra triſtantur,pro eo, ꝙ ſunt abſor-
pti à gloria,ſic,ꝙ nihil triſtabile eos læ-
dere poteſt,ſic, & in propoſitio eſt intel-
ligendum. Tettio dicunt alij , & melius,
ꝙ hoc eſt propter modum conſiderandi,
quia boni non recogitabunt,vel conſide-
rabunt peccata ſua abſolutè,ſed ſolum in
comparatione ad Denm liberantem .
Quoniam cogitare de malo præterito
ſub reſpectu liberationis,non generat in
nobis affectionem triſtitiæ, ſed gaudij ,
ſicut etiam damnati conſiderantes bona
ſua præterita,non gaudent,ſed magis tri
ſtantur ex tali conſideratione , quia illa
non conſiderant abſolutè , ſed ſolum re-
ſpectu ad perditionem ipſorum . Et per
iſta patet ad argumentum.

586 *Inimici verò domini, mox , vt honorificati
fuerint,& exaltati, deficientes quemad-
modum fumus deficient .*

Hic conſequenter oſtendit,quod iu-
ſti in futuro honorantur , & mali
Fortuna deprimuntur . Gloria n.vitæ preſentis ,
Iuſtus. quę eſt gloria fortunę , quę ſemper ad-
Malus . modum rotę, voluitur,quanto magis ho-
minē exaltat, tanto amplius eum conſe-
quenter deprimit , ut enim docet expe-
rientia,rota dum voluitur,quælibet pars
rotæ quanto eleuatur,tāto poſtea depri
mit,quanto aūt rota eſt altior, tanto am
plius eleuat, & ſic amplius deprimitur .
Quod ideo contingit, quia rotā fortunæ
nullus aliquo ingenio firmare pōt,&ideo
omnes ſibi p amorem inhærentes, nunc
Pſ.106. exaltat , nunc deponit . De talibus dicit
Pſal. Aſcendūt vſq; ad cœlos , & deſcen-
dunt vſq; ad abyſſos Boni aūt, quia for-
tunæ per amorē non inhærent,ſed Deo,
ideo, exaltati non corruunt , d. illud Pſ.
Pſal.30 Deo. Quoniam tu es,fortitudo mea. Hu
ius autem copulatiuæ,ſ. quod mali exal
tati deprimuntur, & boni ſtabiliter ma-
nent ſolum ponit ptimam, per quam ſe
cundam dat intelligendam,d. *Inimici ve-*

E *ro domini,mox vt honorificati fuerint , &
exaltati, deficientes, &c.* Et ſi dicas quod *Obiect.*
fortuna aliquos honorat , & exaltat qui
non cadunt,ſed vſque ad mortem exal-
tati perdurāt. Quomodo ergo dicit *mox
vt exaltati fuerint?* Rñdeo qđ totū tem- *Reſpon.*
pus præſētis vitæ nihil eſt reſpectu æter
nitatis,niſi ſicut pūctus reſpectu circuli.
Si ergo exaltati durant vſq; ad mortem,
æternaliter tñ cadunt . Et attende con-
gruam ſimilitudinem caſus eorū,quia di
cit , *deficientes ſicut fumus deficient* , quia
fumus quanto altius exaltatur,tāto plus
F euaneſcit. Ita,& mali , quia quanto gra-
dus eſt altior,tanto grauior eſt caſus, vñ
quia Lucifer magis omnibus fuit eleua-
tus,nonne præ omnibus grauiorē caſum
eſt paſſus ? Vnde de malis ſic iniuſtè , & *Eſa.14.*
fortuitò exaltatis,dr. Ibi ceciderunt qui *Pſal.35*
operantur iniquitatē, expulſi ſunt , &c. *Greg.20*
vnde Greg.ſuper illo verbo Iob 30.Ele- *mor. ca.*
uaſti me,quaſi ſuper ventum ponens,eli *26.*
ſiſti me,valde,d. Quia pſentis vitæ glo-
ria,quaſi in alto cernitur, ſed nulla ſtabi
litate ſolidatur, velut eleuatus ſuper vē
tum ponitur, qui de proſperitate tranſi-
G toria lætatur , quia ad hoc ſolum hunc
fugitiuæ felicitatis aura ſubleuat , vt re-
pente deterius in infimis ſternat .

*Mutabitur peccator , & non ſoluet , iuſtus
autem miſeretur,& retribuet .* 587

Conſequenter hic oſtendit , ꝙ iuſti
plenè liberantur , ſed mali ſemper
ad pœnā remanēt obligati. Ille.n.cui mu *Mutuū*
tuo aliquid dat̄.tādiu manet obligatus , *dare.*
quamdiu receptū nō reſtituit creditori,
vel æquiualens , quilibet aūt homo mu-
tuo multa accipit à Deo,& in præſenti,
H & in futuro . In præſenti aūt accipit bo-
na naturalia,& temporalia. Bona natura-
lia,vt corpus,& animā.Et vires naturales
vt ſunt intellectus, volūtas,& memoria.
Iſta.n.propriè nō ſūt noſtra , ſed mutua-
ta,patet , quia quilibet alicuius rei liber
dñs de ipſa ad libitum diſponere poteſt
quod de iſtis homo nō poteſt, aliter qui
libet de corpore,& anima,alijſq; natura
libus bonis licitè ad libitum facere poſ-
ſet,& ſic fornicatio,gula,ira, &c. peccatū
non eſſet . Deus igitur iſta , nobis dedit
mutuo,vt ex eis ſibi fructum reddamus,

vt

Digitized by Google

vt.ſ. corpus ſibi fructificet per pœniten- A
tiam,anima per ſubiectioné , intellectus
per diuinorum contemplationem,uolun
tas per Dei amorem, & benedictionem,
memoria uero per ſuæ paſſionis recorda
tionem . Quoties ergo peccator corpus
præbet voluptatibus,animum terrenis,
intellectum doloſitatibus,memoriam in
iurijs,tunc peccator mutuat̃, & non ſol-
uit. Vnde gl. *Mutabitur peccator, & non*
ſoluet, quia a Deo mutuo accipit corpus
mentem , & alia , nec ipſis bene utendo
gratias agit. Accipit ẽt iuſtus a Deo mu
tuo bona tpalia,& illa Deo reddit , qui B
illa iuſtè diſpenſat,ſed peccator, qui illis
malè utit̃,accipit mutuo,& nõ ſoluit.Ge
neraliter aũt omnia bona a Deo nobis
mutuata reddimus Deo , cum illis iuſtè
vtendo agimus gratias Deo . Et non illa
nobis,ſed Deo attribuimus . Sic.n.iuſti
oĩa ſua bona non ſibi,ſed Deo attribuũt
Petrus. exemplo Petri,de quo ait Greg.ſuper il
Greg. 30 lo verbo Iob 38. Nunquid mittis fulgu-
mo. c. 4. ra,& ibunt, & reuerentia dicent tibi ad-
ſumus,d.Videamus fulgur vadens .Clau
do cuidam ait Petrus. Argentum,& au-
Act. 3. rũ nõ eſt mihi,qđ aũt habeo hoc tibi do, C
in nomine dñi Ieſu Chriſti Nazareni ,
ſurge, & ambula . Et apprehenſa manu
eius dextera,alleuauit eum,& ſtatim cõ
ſolidatæ ſunt baſes eius,& plantæ,& exi
liens ſtetit,& ambulabat . Sed cũ de hoc
facto fuiſſet Iudæorũ turba cõmota,vi-
deamus quid Petrus ait . Viri Iſraelitæ,
quid admiramini in hoc , aut nos intue-
mini, quaſi noſtra virtute , & poteſtate
fecerimus hũc ambulare?Deus Abrahã,
Deus Iſaac,Deus Iacob,Deus patrũ no-
ſtrorũ glorificauit filium ſuũ Ieſum . Et
paulo poſt. Cuius nos teſtes ſumus,& in D
fide nominis eius hũc,quẽ vidiſtis, & no
ſtis , cõfirmauit nomẽ eius, & fides quæ
per eũ eſt , dedit integrã ſanitatẽ iſtã in
conſpectu oĩum veſtrũ.Sic ergo accepit
mutuo Petrus,cũ miraculũ fecit.ſed ſol-
uit,cũ nõ ſibi tribuit,ſed auctori,ꝙ fecit.
Sic ergo illi , qui gloriã operũ ſibi attri-
buunt,& non Deo,illi mutuant̃,& nõ ſol
uunt. Vel peccator mutuat̃,qñ hic pec-
cat,quia tunc ſe obligat ad pęnã,pro pec
cato ſoluendã.Similiter,& in futuro pec
cator mutuat̃,& non ſoluit,qa peccato-

res in inferno ſẽper a Deo recipiunt pę
nã,quaſi quoddã mutuũ, qa non eſt eis
eſſentialis,ſed accidentalis,& tñ nunquã
ſoluunt debitũ,qa ſẽper ad pęnã æternã
obligati remanẽt,vt prius,quia in infer-
no nulla eſt redẽptio. Vnde Greg.ſuper
illo verbo Iob 20. Luet quæ fecit oĩa , Greg. 15
nec tñ conſumet̃,d. Perſoluet.n. damna- mor. 9.
tus in tormentis ea, quæ hic illicita ſer-
uauit deſideria.Et flammis vltricib.tra-
ditus ſẽper mori t̃,quia ſemper in morte
ſeruatur . Non.n.in morte conſumit̃,qa
ſi cõſumeretur vita morientis,cum uita
etiam pœna finiretur , ſed vt ſine fine
crucietur, viuere ſine fine in pęna com-
pellit̃,ut eius vita, quæ hic in culpa mor
tua fuit,illic eius mors viuat in pęna. Di
cat ergo.Luet,qui fecit oĩa,& non conſu
met̃,quia cruciabit̃,& non extinguetur,
moritur, & viuit, deficit,& non ſubſiſtit
ſemper,& ſine fine eſt . Hæc ſolo auditu
valde ſunt terribilia quanto magis paſ-
ſione?Et hoc eſt,ꝙ ait Pſal. *Mutuabitur*
peccator,& non ſoluet. Aliqui tñ codices
hẽnt,*multabitur peccator* , &c. ſed pri-
mus verior.Quãtũ uero ad iuſtos, ꝙ ple
nè libenter ſubdit. *Iuſtus aũt miſeretur,*
*& retribuet,*hic.ſ. in pſenti, quia de bo-
nis a Deo receptis proximo miſeret̃, &
p cõſequẽs reddit illa Deo , a quo acce-
pit.Vel ĩ futuro miſeret̃,& retribuet,qa
gloriã, q̃ a Deo recipit , totã p gratiarũ
actioné retribuit. Vel aliter hic per iuſtũ
Ra.Sa.ĩtelligit Deũ,q miſeret̃ oĩum,ſed
ſolũ iuſtis tribuit gloriæ plenitudinem.

Quia benedicentes ei hæreditabunt ter- 588
ram;maledicentes autem ei diſperibũt.

OStendit hic,ꝙ boni benedicentur,
ſed mali diſpergentur.Vbi notan
dum,ꝙ iuſti benedicunt dominum mul-
tipliciter, quoniã benedicunt dominum
per debitam eius mandatorum obſeruan
tiam , per ſolidam mentis aduerſis pa-
tientiam, per ualidam fide credẽdorum
adhærentiã,per integram Deo ex bene-
ficijs datam gratiam,per deuotam men-
tem Dei laudando reuerentiam, per fer
uidam cum proximis ſeruatã amicitiam,
primum patet , quia mandatorum Dei
obſeruatio eſt apertũ ſignum , ꝙ ipſum
Deũ bonum dicimus factis, & operibus.

Pſ.102. Benedicite dominū omnes virtutes eius, miniſtri eius, qui facitis voluntatē eius. Et quia Dei præcepta à beatis maximè obſeruātur in patria, ideo ipſi maximè Deum benedicunt. Benedicite domino omnes Angeli eius, potentes virtute, qui faciunt verbum eius. Cōſimiliter, & om-
Pſ.102: nis beatorum populus, Pſal. Benedictus dominus Deus Iſrael à ſæculo, & vſque in ſeculū, & dicet oīs populus, fiat, fiat. Et duplicatur ly, fiat. qa dupliciter præcepta ſunt ſeruanda, ſ. corde, & opere, vel propter duo præceptorum genera, quia alia affirmatiua, & alia negatiua. Sic etiā & creaturæ inſenſibiles benedicunt dominum. Pſal. Benedicite domino omnia opera eius. Vnde qa ſolus peccator Dei præceptū tranſgreditur, ideo ſolus Deo maledicit. Homo, qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatū ſuū. Secundū patet, quoniā aduerſa à Deo inflicta portare, eſt ipſum piū correctorē confiteri, & ſic de ipſo dicere bonum. Sic.n. Thobias docebat in flagellis per patientiā benedicere Deū. Hieruſalem ciuitas Dei, caſtigauit te dominus in operibus manuum tuarū, confitere domino, & benedic Deū ſæculorum. Sic & Iob in flagellis poſitus, d. Sit nomē dñi benedictū. Sic & Chriſtus in paſſione poſitus benedixit dñm nobis præbens exemplum. Vnde Greg. ait. In ſe aūt Chriſtus credentes edocet, vt in flagellis poſiti, Deū benedicere ſciāt, teſte Euangel. Cū appropinquaret paſſioni, accepto pane, gratias egit, & benedixit. Gratias itaq; egit, & benedixit, qui flagella alienę iniquitatis ſuſcepit. Et q nihil dignū pcuſſione habuit, humiliter pcuſſus benedixit, vt hinc oſtēdat, quid vnuſquiſq; noſtrū in flagello culpæ propriæ facere debeat, ſi ipſe æquanimiter portat flagella culpæ alienæ, vt hinc oſtēdat, quid in correctione faciat ſubditus, ſi in flagello poſitus patrē benedixit æqualis patri filius. Et ideo in aduerſitate captiuitatis, quæ videt maxima ēt per patiētiā oportet benedicere Deū. Captiui, benedicamus Deū. Tertiū patet, qm per fidē Deo adhærere eſt ipſū verū Deū credere, & p cōſequēs de ipſo dicere bonū. Vñ & fide illuſtrati benedicunt dñm. Benedicā dñm, q tribuit mihi intellectum,

Præcepta dupliciter ſeruanda, & duo præceptorum genera. *Leuit. 24.* *Thob. 15.* *Iob. 1.* *Greg. 2. mor. ca. 31.* *Mat. 26.* *Iudith. 7.*

E & c ſuperius Pſal. Cum omnibus iſtis me dis benedicendi dñm mereamur, quid mirū, ſi ſic benedicētes præmiat? Et hoc eſt, quod ait Pſal. hic. *Quia benedicentes ei hæreditabunt terram*, ſ. viuentium. Et per oppoſitum. *Maledicentes aūt ei diſperibunt*. Quid eſt aūt maledicere dñm, niſi ex bonis operibus gloriā Deo debitā ſibi vſurpare, vel Dei præcepta cōtēnere? Talium aūt quilibet à Deo reprobatur, vñ Tob. 13. Maledicti erunt, qui contempſerunt te, & cōdemnati erunt, qui blaſphemauerunt te. Et hoc eſt, qd dicit hic Pſ.
F *Maledicentes autē ei diſperibunt*. Diſperire. n. eſt dupliciter perire, quia tales, qui Deo maledicunt eius præcepta non ſeruantes bis pereunt, ſ. in aīa, & corpore. Quia dictum eſt, q inimici dñi hic honorati ſtatim deficiunt, non autē iuſti. Ideo continuādo materiā quæſtionum cœptā quæro. Vtrum beatitudo hominis conſiſtat in honoribus, vel dignitatibus, vide 2.2. q 2. art. 2. Et de regi. princ. 13.

Mali bis pereūt.

Apud dominum greſſus hominis dirigentur, & viam eius volet. 28

G POſtquam Pſal. oſtendit diuerſitatē malorum, & iuſtorū, quo ad pœnas, & præmia, hic conſequenter oſtēdit ipſorum diuerſitatē, quo ad merita, & demerita, quia ex iſtis ſequuntur præmia, & ſupplicia. Et circa hoc duo facit. Quia primo oſtendit hanc diuerſitatem in operibus vitę actiuæ, ſecundo in operib. vitæ cōtēplatiuæ, ibi. *Os iuſti meditabitur*. Prima i duas, qa primo ponit merita iuſtorū, ſecundo ex hoc infert exhortationē ſingulorū, ibi. *Iunior fui*. Quātum ad primā partē oſtendit merita iuſtorū, primo
H quo ad opera iuſtitiæ, ſecundo quo ad opera pænitētiæ: ibi. *Cū ceciderit*. Quantum ad primū dicit. *Apud dñm, &c.* Hic .n. p hominē intelligit quēlibet iuſtum. Cuius ratio eſt. Quia, cum homo ponat in eſſe ſpecifico ſuo p aīam rōnalē, p q̄ ſpecificè diſtinguit ab irrationalibus, ille ſolum verè, & realiter dici pōt homo qui viuit ſm rōnem. Qui autem viuit ſecundum ſenſualitatē communē etiam animalibus brutis, dr homo ſolo nomine non re, quia non viuit ſecundum illud, quod eſt propriū hominis, ſ. rōnem, ſed ſecun-

ſecundum id, ꝙ competit ẽt brutis, ſ. ſm
appetitum ſenſitiuum. Et hoc eſt, ꝙ d.
Pſal.48 Pſ. Homo, cum in honore eſſet, non intel
lexit, comparatus eſt iumentis inſipien-
tibus, & ſimilis factus eſt illis. Hoc pul-
chrè declarat Petrus Damiã in quadam
epiſtola, quã ſcripſit Papæ Alexandro d.
Eſt quia ſolo noĩe ſit homo, & eſt qui re
Eccl.12 ipſa, & veritate ſit homo. Audi Salomo-
nem, d. Deũ time, & mãdata eius obſer-
ua, hoc eſt oĩs homo. Deum timere eſt,
cuncta, quæ admodum prohibet, execrã
do contemnere. Mandata illius obſerua-
re eſt, oĩa, quæ præcipit operib. exercere.
Ille ergo Deum timet, qui ſatagit cauere
quod ille prohibet. Ille mãdata eius ob-
ſeruat, qui ſtudet implere, quod ille im-
perat. Deum ergo time, & mãdata eius
obſerua, hoc eſt oĩs homo, ac ſi perſpicuè
dicat Qui non ſtuduerit cauere prohibi-
ta, quia negligit implere præcepta, hoc
ipſo ratione caret, vocabulum quidem
hominis habet, ſed eſſe hominis non ha-
bet, quia non veraciter vtitur virtute no
minis, quo cẽſetur. Ille ergo nimirum ſe
credat veraciter hominẽ, qui hominum
recognoſcit auctorẽ: alioquin, qui igno-
rat, ignorabitur. Quid aũt ſine his ſit ho
mo perſpicuè deffinit ſcriptura, d. Stellæ
non ſunt mundæ in conſpectu eius, quan
to magis homo putredo, & filius hominis
vermis? hæc ille. Sic. n. per hominẽ intel-
ligit quẽlibet iuſtũ, d. *Apud dñm greſſus*
Greſſus *hominis*, i. iuſti dirigeẽ. Per greſſus aũt ho
ſũt men minis intellige mentis affectiones, quib.
tis affe- gradimur ad Deũ per viã veræ operatio
ctiones. nis. Quia oſtendit Greg. ſuper illo verbo
Greg. li. Iob. 31. Nonne ipſe cõſiderat vias meas,
21. *mor.* & cunctos greſſus meos dinumerat, d.
cap. 4. Quid viarum noĩe niſi actiones denun-
ciat? Hinc etenim per Hiere. dr. Bonas fa
cite vias veſtras, & ſtudia veſtra. Quid ve
ro appelatione greſſuũ, niſi initium acci-
pimus meritorũ? quib. ꝓfecto greſſibus
ad ſemetipſum nos veritas vocat, d. Veni-
te ad me oẽs, q laboratis, & onerati eſtis.
Ad ſe quippe venire nos dñs ꝑcipit non
greſſibus corporis, ſed affectionibus cor-
dis. Iſti aũt hoĩs greſſus primo peccato
proni ſunt ad deuia perãbulãda, quia, vt
Greſſus. habeẽ Gen. 6. Cũcta cogitatio hoĩs pro-
Via. na eſt ad malum omni tpe, Et idcirco

A ne labantur ad deuia per Deũ dirigunẽ,
quis. n. ad illicita non multoties flecteret
mentẽ, niſi diuina bonitas noſtros diri-
geret greſſus? Et ideo alibi orat Pſ. Deũ,
d. Greſſus meos dirige ſm eloquium tu-
um, vt nõ dominetũ mei oĩs iniuſtitia. Et
hoc eſt, qđ hic Pſ. d. *Apud dñm greſſus ho*
minis dirigetur. i. ab ipſo dño dirigeẽ vo
luntas, & affectio viri iuſti. Et quia opera
exteriora aſſumunt bonitatẽ, & malitiã
ab ipſis affectionib. interioribus, à quib.
procedunt, ideo ſi greſſus affectionũ ſunt
directi, & boni ſequitur, ꝙ via exterioris
B operis eſt bona, & Deo placita, ꝓp qđ
ſubditur. *Et viã eius volet*. ſ. ipſe Deus ap
probabit opera iuſti. Vel aliter. vt ly *eius*
referatur ad dñm, vt via eius ſit via dñi.
Et tunc eſt ſenſus. Ad hoc apud dñm
greſſus hoĩs dirigetur, vt ipſe velit viam
dñi, ſ. cuſtodire. Et notãt hic gl. ꝙ alia eſt
via dñi, & alia via mundi. Via mundi non
eſt dura, ſed lata, & ſpacioſa periculis, &
latronibus plena. Via autẽ Dei etſi ſit ar
cta, & laborioſa, eſt tñ ab omni periculo
ſecura. Quis autẽ dubitet nõ melius fo-
re pergere per viam duram, ſed tutam,
C quàm per viam planã latronibus plenã?
ſic enim ait Pſal. Viam veritatis elegi.

Cum ceciderit, non collidetur, quia domi- 590
nus ſupponit manum ſuam.

Hic conſequenter oſtẽdit meritum *Caſus*
iuſtorum quo ad opera pnĩæ. Vbi *multi-*
quantum ad propoſitum ſpectat notan- *plex.*
dum, ꝙ triplex eſt caſus, de quo iſta lite-
ra intelligitur, ſ. caſus culpæ venialis, ca-
ſus culpæ mortalis, & caſus pœnæ tem-
poralis. Primo eſt caſus culpæ venialis,
quia etſi per veniale peccatum homo nõ
D cadat a gratia, & charitate, cadit tñ à cha
ritatis feruore. Et de iſto caſu exponit
gl. d. Si cadit iuſtus peccando uenialiter,
non tñ frangitur per crimina, quia dñs
ſupponit manum ſuam, i. auxilium gra-
tiæ, quod ideo dicit, quia ipſa peccata ve
nialia inducunt ad mortale, niſi dñs ma-
num ſuæ gratiæ apponeret, ſicut quãuis
unum paruum foramen in naui à princi
pio non ſubmergit nauem, ſed ſi ei non
ſuccurratur, aqua paulatim creſcens, ip-
ſam ſubmergeret, & de iſto caſu culpæ *Prouer.*
uenialis dicitur. Septies in die cadit iu- 24.

Digitized by Google

ſtus,& reſurgit. Impij autem corruēt in E
malum. Et hoc eſt quod alibi d. Impul-
ſus euerſus ſum,vt caderem, & dñs ſu-
Pſ.117. ſcepit me. Vbi glo. Qũo.n.poteſt cadere
cui dñs eſt fortitudo? Illi vero cadunt,
qui ſibiipſis volunt eſſe fortitudo. Secun
Amos 5. do eſt caſus culpæ criminalis. Domus Iſ-
rael cecidit,non adijciet, vt reſurgat,qđ
de Iudæis intelligitur. Quod ideo ſic di-
cit, quia homo ſola voluntate in mortale
cadit, ſed à ſe,ſola voluntate,non põt re-
ſurgere,niſi diuina adiutus gratia. Et ad-
uerte ſm diuerſitatem peccatorum, di-
Cadere. uerſos diuerſimodè cadere. Primo ca- F
Eſa.14. dunt aliqui per ſuperbiam,ſicut Lucifer.
Qũo cecidiſti Lucifer,&c. qui dicebas in
corde tuo, aſcendam ſuper altitudinẽ nu
Mons ſi- bium, & ſimilis ero altiſſimo? & Iob 4.
gnificat Mons cadens defluit: mons ſignificat ſu-
ſuperbiã perbiam,qui cadens per ſuperbiam, de-
Gen.46. fluit in gehennã. Secundo cadunt aliqui
per detractionis infamiam. Fiat Dan co-
luber in via,ceraſtes in ſemita, mordens
vngulas equi, cadat aſcenſor eius retror
ſum. Dan interpretatur iudicium, & ſi-
gnificat detractores, qui omnes alios vo-
lunt iudicare, & mordendo detrahere. G
1.Reg.4 Tertio alij cadunt per acediã. Leuit 29.
Cadent,nullo perſequente. Et de Heli,
qui otioſus ſedebat in ſella,dr̃, q cecidit
de ſella retrorſum, & fractis ceruicibus
mortuus eſt. Quarto alij cadunt per hy-
pocriſim,& fallaciam, qui.ſ.claudicantes
vnũ dicunt, & aliud faciunt, vnũ volunt
2.Reg.4 eſſe,& illud apparere, figurati p Miphi-
boſeth,de quo dr̃. Cecidit,& claudus fa-
4.Reg.1 ctus eſt. Quinto cadũt alij per gulã figu
rati in Ochozia rege,de quo dr̃, Cecidit
Ochozias per cancellos cęnaculi,& ægro
tauit. Sexto cadunt alij per inuidiã,figu- H
Heſter.6 rati in Aman, qui inuidens ipſi Mardo-
chæo cecidit. Nõ poteris reſiſtere Mardo
chæo,ante quẽ cępiſti cadere, ſed cades
in conſpectu eius. Sr̃r de inuido Saule,
ait Dauid. Veniat illi laqueus, quẽ igno-
Pſal.21 rat,&c. Cadant in idipſo Septimo cadũt
1. Cor. alij per auaritiã, qui.ſ.totũ cor habent ad
10. terrena. In conſpectu eius cadent oẽs, q
deſcendunt in terra. Octauo cadunt alij
per luxuriã Neq; fornicemini,ſicut qui-
dã ex ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt
vna die viginti tria millia. Et iſtis modis

E permittit Deus cadere qñq; etiam ele-
ctos ſuos, vt eorũ caſus à nobis declinet
ſuperbiã, & ipſorũ pœnitẽtia nos prouo Greg.12
cet ad pœnitentiã: vñ Greg.d. Videamus mor. ca.
Dauid ille,quantũ mons altus fuerit,qui 12.
tãta Dei myſteria prophetico ſpiritu uo 2.Reg.
luit cõtemplari,ſed aſpiciamus,quã ſubi 11.
to caſu defluxit,quia,dum in ſolario am-
bulãs,alienã coniugem cõcupiuit, & ab-
ſtulit eiuſque virum cum dãno ſui exer-
citus interemit,repentino caſu mons ce-
cidit,cũ mẽs illa myſterijs cœleſtib. aſſue
ta,inopinata tẽtatione deuicta eſt,&c. Et
F hoc totum permiſit Deus, ne ſuperbia-
mus de virtutibus. Vnde ſubdit Greg.d. Gregor.
De ſtatu ſuo Dauid cadente, nemo ſup-
biat. de peccato ſuo Dauid ſurgente,ne-
mo deſperet.&c. De iſto aũt caſu pecca-
ti mortalis ſic intelligitur textus noſter,
quia quamuis multi prædeſtinati qñq;
cadunt per peccatum mortale,vt Dauid,
Petrus,&c.tñ *non colliduntur,* ſ irrecupe
rabiliter,*quia dñs ſupponit manũ ſuam*.i.
auxiliũ ſuum, vt reſurgat p pœnitentiã.
Tertio eſt caſus aduerſitatis temporalis,
ſic martyres pro Chriſti nomine cecide
G runt à uita pſenti. Pſal. Sacerdotes eius
in gladio ceciderunt. Et tñ non collidun-
tur, quia omnia patienter ſuſtinent. Et
hoc eſt, quod de quolibet iuſto d. *Cum
ceciderit iuſtus,non collidetur*,&c.

*Iunior f i, etenim ſenui: & non vidi iu-
ſtum derelictum: nec ſemen eius quærens* 592
panem.

COnſequenter hic Dauid ex prædi
ctis nos admonet, vt iuſtos imite-
mur. Et hoc propter multa, quæ iuſti ha
bẽt à Deo, ſ quia iuſti primo à Deo nu- Multa
H triuntur: ſecundo quia iuſti Deum imi- habẽt iu
tant: ibi. *Tota die*. tertio, quia iuſti à Deo ſti à
informantur: ibi. *Declina à malo*. quarto Deo.
quia iuſti à Deo diliguntur: ibi *Quia do
minus amat*. quinto q iniuſti à Deo pu-
niuntur,ibi. *Iniuſti punientur*. ſexto quia
iuſti à Deo beatificãtur,ibi. *Iuſti autem*.
Quantũ ad primũ primo oñdit,q iuſti à
Deo nutriunt, d. *Iunior fui, etenim ſenui*
&c. Ex hoc apparet,q iſtũ Pſa. Dauid fe- Oppoſitio
cit in ſenectute *Et non uidi iuſtum dereli* bona.
ctum,&c. Sed cõtra Dauid fuit iuſtus,&
tñ panẽ quæſiuit ab Achimelech, vt pa-
tet,

Digitized by Google

tet 1.Reg.21. Helias homo fuit iuſtus, A
tamen panem quæſiuit à muliere vidua
Mēdica Sareptha.3. Reg. 17. Etiam ſequeretur,
re. ꝙ ſtatus religioſorum,qui panem mendi
cando quærūt,non eſſet licitus, ſi nullus
eſt iuſtus,qui panem quærit.Ad hoc mul
tipliciter reſpondetur.Primo,ꝙ locus ab
auctoritate nō tenet negatiuè. Secūdò,
ꝙ hic Dauid vtitur communi modo lo-
quendi,ſicut quando pauci ſunt in eccle
ſia,dicimus,nullus eſt in eccleſia, vel in
foro,ſ.quando ſunt ibi pauci reſpectu ad
alias vices,quia illud,ꝙ modicū eſt,quaſi
Philoſo- nihil computatur.2.Phyſicorū. Licet aūt B
phus. iuſti aliquādo quærant panem, hoc tñ ra
ro cōtingit,niſi in illis, qui voluntariè ſta
tum mendicitatis aſſumunt.Quod ēt ra-
rius contingebat tpe veteris teſtamenti,
quando,ſ.abundātia bonorū temporaliū
pro operibus iuſtitiæ promittebatur, vt
patet Deute.8.& Eſa.1.Si audieritis me,
bona terræ comedetis. Tertio dr̄,ꝙ iuſti
non petunt panem.ſ.ad congregandū aua
rè,ſicut dr̄ Phil.2.Oēs,quæ ſua ſunt,quę
runt,non quę Ieſu Chriſti. Quærūt aūt
ad vitæ ſuſtentationem. Quartò,ꝙ iuſti
non quærunt panem, vel alia tempora- C
lia, vt finem intentum ſicut faciunt ma-
li, qui quærunt ſeruire Deo propter be
neficium, & non beneficium propter
Matt.6. Deum. Sic enim dicitur: Quærite pri-
mum regnū Dei,&c. & hæc omnia adij-
ciētur vobis.Dic ergo, *Non vidi iuſtū de-
relictum*,ſcilicet,à Deo finaliter, *nec ſe-
men eius*, ideſt, imitatorem eius *quærens
panem*, ſcilicet temporalia pro ſuo fine.

Tota die miſeretur, & commodat, & ſe-
592 *men illius in benedictione erit.*

Hic cōſequenter oſtendit, ꝙ iuſtus D
Deum imitatur. Inter oīa enim,
quæ Deo appropriantur, eſt alijs miſere
ri. Vnde cantat eccleſia Deus, cui pro-
Miſereri prium eſt miſereri,&c. Et ſic ille,qui al-
Luca.6. teri miſeretur,Deum imitatur.Sic enim
dicebat Chriſtus. Eſtote miſericordes,
ſicut,& pater,&c.Et nota, ꝙ miſericor-
dia in duobus conſiſtit, primo in affectu
interiori, conſequenter aūt in affectu ex
teriori.Primum tangit, d. *Tota die miſe-
retur*, quod intelligitur de actu interio-
ri vel habitu miſerēdi, ſed ſm tangit, d.

& commodat.Et vide,ꝙ miſereri alijs eſt
accommodare, quia qui eleemoſynam *Eleemo-*
dat,Deo fœneratur,quia non ſolum 1m̄, *ſyna.*
ſed centuplum recipit, & vita meretur *Mat.16*
æternam.Et nota, ꝙ nullus meritoriè al-
teri pōt miſereri, niſi primo miſereatur
ſibiipſi, vt.ſ.in ſe iuſtitiam ſeruet, vndè
Greg. d. Ille quippe bene agit, quæ pia *Greg.19*
ſunt,qui ſcit prius ſeruare, quæ iuſta sūt *mor. ca.*
vt collatus in proximis riuus miſericor- *19.*
diæ de iuſtitiæ fonte ducatur. Nam mul
ti proximis quaſi miſericordiæ opera im
pēdunt, ſed iniuſtitiæ facta nō deſerunt.
Qui ſi veraciter proximis miſericordiā
facere ſtuderēt, ſibiipſis debuerant prius
iuſte viuendo miſereri, vnde ſcriptū eſt.
Miſerere animæ tuæ,Placens Deo. Qui *Eccl.3.*
ergo miſereri vult proximo, à ſe trahat,
neceſſe eſt originē miſerendi. ſcriptum
nāq; eſt.Diliges proximū tuū,ſicut teip *Mat.22*
ſum. Qūo ergo alteri miſerēdo pius eſt, *Deut.6.*
qui adhuc iniuſte viuendo fit impius ſi-
bimetipſi? Vnde per quēdam ſapientē
dr̄.Qui ſibi nequam,cui erit bonus? Ad *Eccl.14.*
exibēdā quippe miſericordiā,vt indigen
tibus plenè exterius valeat impēdi duo
sūt neceſſaria ſ.homo,qui præbet, & res
quæ præbetur:Sed longè incōparabiliter
melior eſt homo q̃ res. Qui itaq; indigē
ti proximo exteriorē ſubſtantiā præbet,
ſed vitā ſuā à nequitia nō cuſtodit, hic
rē ſuā Deo tribuit, ſed ſeipsū peccato,
ꝙ minus eſt,obtulit auctori,& hoc,ꝙ ma
ius eſt,ſeruauit iniquitati. Sed iuſtus nō
ſic,quia primo *Miſeret*.ſ. ſibiipſi ꝑ actū
interiorē,poſtea,*commodat*.i. dat ꝓximo
ꝑ actū exteriorē. Talis aūt eleemoſyna *2.Cor.9*
ſic collata eſt quoddā ſemē, ꝙ ſeminatū
æternā benedictionē fructificat.Qui par
cè ſeminat,parcè,& metet,&c.vbi gl.Nō
parcè ſeminat ille qui parū habēs,parum
largit̄, ſi animus ſit prōptus plus dare,ſi
plus haberet.Et nota, ꝙ nō dicit, q dat,
ſed qui ſeminat quia eleemoſynā dare,
nō eſt amittere,ſed ſeminare ſ.ad tēpus
carere,vt plus habeat̄ in futuro, vbi plus
penſatur animus quām cenſus, ideo qui
ſeminat in benedictionibus, de benedi-
ctionibus largā benedictionem metet, ſ.
vitā æternam.Et hoc eſt, quod hic dicit
Pſal. *Et ſemen illius*, ſ.eleemoſyna *in be-
nedictione erit*, i. in larga retributione.

593 *Declina à malo, & fac bonum, & inhabita in ſæculum ſæculi.* E

De pœn. d 2. quis aliq̃ñ.

CONſequenter hic oſtẽdit, ꝙ iuſti à Deo informãtur. Quia ſi quis quęreret, quomodo me interius debeo diſponere, ſi opera pietatis exterius volo exercere? Informat te Deus dicens, *Declina à malo, &c.* Vide ſupra verſic. 513. Qui enim ſic declinat a malo, & facit bonum, hæreditatem cœleſtem acquirit. Ideo ſubditur, *Et inhabita in ſæculum ſæculi*, ideſt, per hoc habitabis in æterna beatitudine. Vel per declinare a malo in- F
telligе obſeruationem præceptorum negatiuorum, ſed per facere bonum, obſeruationem affirmatiuorum, in quorum
Mat. 19. obſeruatione conſiſtit meritum æternũ.
Si vis ad vitã ingredi, ſerua mãdata Dei.

594 6. q. 1. ſi omnia. *Quia dominus amat iudicium, & non derelinquet ſanctos ſuos, in æternum conſeruabuntur.*

Greg. 25 mor. c. 6. HIc conſequenter oſtendit, ꝙ boni a Deo diliguntur. Quid. n. hic per iudicium, niſi iuſtos ſeipſos iudicantes intelligitur? Quod oſtendit Greg. ſuper G
1. Cor. 11. illo Iob. 34. Non .n. eſt vltra in hominis poteſtate, ut veniat ad Deũ in iudiciũ, di-
Pſal. 98. cens. Quod eſt iſtud iudiciũ, niſi illud, de quo Paul. d. Si noſmetipſos iudicaremus non vtiq; iudicaremur. Et de quo Dauid dicit. Honor regis iudiciũ diligit, vt .ſ. qui iam Deum honorat ex fide ſolicitè iudicet, quid ei debeat in operatione, vnde rurſus ſcriptũ eſt. Iudicare coram dño, & expecta eũ. Coram dño quippe iudicatur, qui corde dñm conſpicit, & actus ſuos ſub eius præſentia ſolicita diligentia diſcernit, quem tanto quis ſecu- H
rius expectat, quãto quotidie ſuſpectius vitam ſuam examinat, &c. Tale ergo eſt iudiciũ qđ diligit Deus, qđ iuſti de ſeipſis faciunt. Vel hoc dicit ad oſtẽdendũ, ꝙ Deus iuſtè ſanctos ſuos hic aduerſa pati permittit, d. *Quia dñs amat iudiciũ* quo .ſ. permittit ſanctos affligi. Nam etſi ſinit ſanctos pati, iuſtè tamen iudicat. Et non derelinquit ſanctos ſuos, imo in aduerſi-
Pſal. 90 tatibus ipſos aſſociat. Cum ipſo ſum in tribulatione, & iõ ſi hic corpore affligũtur, vel moriunt̃, ad æternã tñ hæreditatẽ conſeruantur. Ideo ſubdit. *In æternum conſeruabuntur.* Et loquitur hic de iuſtis ſm̃ æternam Dei prædeſtinationem.

Iniuſti punienĩ, & ſemen impiorũ peribit.

CONſequenter hic oſtendit, ꝙ iniu- 595
ſti a Deo æternaliter puniuntur, & ſi hic proſperentur. Cùm n. Deus ſit iuſtus, peccatum impunitum dimittere non põt. Sed tñ multi credunt peccata ſua non punienda, & hoc pp longam impunitaté, quia .ſ. Deus differt illos punire. Et tñ iſta cauſa illos magis ad oppoſitum mouere debet. Dicit. n. Iulius Celſus, lib. 1. ꝙ conſueuerunt dij immortales, quo grauius homines pro peccatis eorum vlciſci volunt, his ſecundiores interdum res, & diuturniorem impunitaté
concedere. Et Greg. d. In arcum quanto Greg. 19
longior trahitur corda, tanto de eo exit mo. c. 8.
diſtrictior ſagitta. Sic, & peccatorum punitio quanto longius differtur, vt veniat tanto diſtrictior ſnĩa procedit. Hoc ergo ad memoriam peccatorum reducit nũc Pſ. d, *Iniuſti punientur, & ſemen impiorum*
peribit. Semina ſunt opera noſtra, quæ Semina
debent eſſe in veritate, & iuſtitia facta. ſunt ope
Seminate vobis in veritate, & iuſtitia. Im ra noſtra
pij autem aliquando bona opera, ſ. de Oſee 18.
genere ſeminant, ſed quia carent honore gratiæ, non afferunt fructũ. Vel etiam ſi quando faciunt opera bona in charitate, quia tamen non perſeuerant finaliter ideo pereunt Et de tali ſemine dicitur.
Non erit ſemen eius in populo ſuo, quia Ioan. 18
Deus talium opera non acceptat ad populum beatorum, vel per ſemen accipe verbum Dei, quod in peccatoribus ſeminatum non proficit, vt habetur Lucæ 8.

Iuſti autem hæreditabunt terrã, & inhabitabunt in ſæculum ſæculi ſuper eam. 596 1. q. 1. ſacerdos.

HIc conſequenter oſtendit, ꝙ iuſti à Deo beatificantur, quia tales ſunt filij Dei. Si autem filij, etiam hæredes.
Beati pauperes ſpiritu, quoniã ipſi poſſi- Matt. 5.
debunt terram, ſcilicet viuentium. Cre- Pſal. 26
do videre bona domini in terra viuẽtiũ. Et iſta hæreditas finem non habet, ideo ſubdit, *Et inhabitabunt in ſæculum ſæculi ſuper eam.* Vbi nota, ꝙ quamuis ſæculũ ſit ſpaciũ cẽtum annorum propriè, tñ in

ſcriptura

Digitized by Google

ſcripturà ſacrà quandocunque duplica- A
tur, vt dicatur ſæculum ſæculi, tunc ſigni
ficat æternitatem ex parte poſt, & non
Quæſtio ex parte ante. Et ſi dicas ꝙ de Deo dici-
Pſal. 9. tur, Dominus regnabit in æternum, & in
ſæculum ſæculi tamẽ Deus eſt æternus,
Reſpon. ita a parte ante, ſicut poſt. Dico, ꝙ ꝗuis
Deus æternus ſit ſimpliciter, & ante, &
poſt, non tamen ſic dr̃ dñs rex, vel crea-
tor, quia iſta nomina ex tpe conueniunt.
Quia ſuperius cõmendantur iuſti, quia a
Deo nutriunt̃ ſine indigentia, ideo quæ-
ro verum beatitudo hominis conſiſtat in
aliquo bono corporali, 1. 2. q. 2. art. 5. B

597 *Os iuſti meditabitur ſapientiam, et lingua eius loquetur iudicium.*

POſtquam poſuit differentiam inter bonos, & malos, quantum ad opera vitæ actiuæ, nunc cõſequẽter ponit diffe rentiam quo ad opera vitæ contemplatiuæ. Et diuiditur in partes duas. Quia primo oſtendit in quo occupatur contemplatio bonorum: ſecundo in quo contemplatio malorum: ibi. *Conſiderat peccator.* Prima in duas. Quia primo oſtendit, ꝙ iuſtus legem domini habet in ore: ſecundo quòd ipſã in corde, ibi. *Lex Dei eius*, &c.
Quæſtio. Quantum ad primum dicit. *Os iuſti meditatur ſapientiam.* Sed quõ hoc poteſt, intelligi, quia meditatio cum idem ſit ẽm Grammaticos quòd cogitatio: cogitatio autem ſolum eſt cordis nõ oris, quomo-
Reſpon. do ergo os meditari dr̃? Reſpondeo, primo quòd licet ſolum ad cor ſpectet meditari, quia tamen ex abundantia cordis os loquitur, Matth. 12. idcirco os dr̃ meditari, quia quod os loquitur, ex meditatio-
Os duplex. ne cordis procedit. Vel aliter dicendum, ꝙ os eſt duplex, ſ. os cordis, & os corporis. Quia ſicut ea, quæ extrinſecè loquimur, prius in corde dicimus, ſic & cor ſuum os habet, ſicut & corpus ſimiliter & labia. Sic enim dicitur Pſal. 11. Labia doloſa in corde, & corde loquuti ſunt, vt
Greg. dicit Greg. 20. Moral. c. 2. *Os ergo iuſti meditatur ſapientiam*, quando ſapientiã meditatur in corde, quam poſtea ore exprimit corporis. Sic n. conformiter dicitur Prouer. 8. Veritatem meditabitur guttur meum, &c. Qui autẽ ſapientiam ſic prius meditatur ore cordis, tunc conſequẽter

congruè loqui poteſt exterius. Et hoc eſt, quod ſubdiitur. *Et lingua eius loquitur iudicium.* Prius. n. ſapientiam in ſe debet quilibet habere, priuſquam alios poſſit docere. Si. n. cor tacuerit quõ lingua recte loquit̃? quia ut d. Greg. 11. mor. c. 9. *Greg.*
Cum quis non agit bona, quæ loquitur, etiã ſermo ſubtrahitur, ne loqui audeat, quod non operatur, ſicut per prophetam dr̃: peccatori autem dixit Deus. Quare tu enarras iuſtitias meas, &c. Quid ergo eſt loqui iudicium, niſi primo ſeipſum iudicare, deinde alios, prius ſeipſum docere, & poſtea alios, &c.

Lex Dei eius in corde ipſius, & non ſupplantabuntur greſſus eius. 598

COnſequenter hic oſtendit, ꝙ iuſtus bona, quæ ore loquitur, illa prius
corde meditatur: vnde Greg. ait. Qui in *Greg. 8.*
dictis ſuis reprobari metuit, ipſe prius *mor. c. 2*
debet examinare, ꝙ dicit, quatenus inter cor, & linguam quidam diſcretus æquuſque arbiter ſedeat ſubtiliter penſans ſi recta uerba cor offerat, quæ vtiliter ſuſcipiens ad auditorum iudicium lingua per C
ducat. Sic ergo Pſ. oſtendens, quod iuſtus quilibet hoc facit poſtquam dixit, ꝙ iuſtus loquitur ſapientiam, nunc oſtendit, ꝙ illã prius corde meditatur, d. *Lex Dei*
in corde ipſius. Et nota, ꝙ aliud eſt eſſe in *In lege,*
lege, aliud ſupra legem, aliud ſub lege, vt *ſupra le-*
dictum fuit ſuperius verſ. 2. & aliud eſt *gem, &*
in ſe legem habere. Ille. n. in ſe habet le- *ſub lege,*
gem, qui nõ ſolum operatur debitè quæ *& quo*
ſunt legis, ut boni ſimplices, qui legis sũt *differãt.*
ignari, ſed et̃ habitum ſapientiæ intus habent in corde, ſicut boni doctores, & prędicatores, qui faciunt, quæ ſunt legis, &
D alios hæc facere docent: de quorũ quoli-
bet dr̃. Dedit illi cor ad præcepta, & legẽ *Eccl. 45*
vitæ, & diſciplinæ. Et quia talis ſcit ſeipſum, & alios docere, ideo *non ſupplanta-*
buntur greſſus eius. Planto, tas, ẽm Gram- *Plãtare*
maticos, aliqñ idem eſt, quod decipere, & componitur cum ſup, & dr̃ ſupplanto, tas, ꝙ eſt decipere, & propriè per plantã, quod fit, cum aliquid latenter inter plantas alterius ponit̃ ut cadat. Quid. n. ſunt *Plantæ*
plantæ noſtræ, niſi affectiones noſtræ, *ſunt affe*
quibus totum corpus noſtrum portatur *ctiones.*
interius? inter quas plantas ad decipien-

dum aliquid ponitur, quando inter affe-
ctiones noſtras aliquod malum ſub ſpe-
cie boni latenter inſeritur. Sic aliquo-
tiens diabolus prętendit, ꝙ ſi tu ieiunas,
eris homicida tui ipſius, & ſimilia. Et hoc
propriè dr̃ ſupplantare. Vir ergo iuſtus,
qui in corde ſuo legem habet dñi, non
ſupplantatur, quia aſtutias diaboli ſcit co
gnoſcere. Dicat ergo. *Non ſupplantabun-
tur greſſus eius*, i plantæ pedum, vel affe-
ctiones mẽtis, ſed magis ſupplantans ſup
plantatur. vnde Pro. 13. Iuſtitia cuſtodit
innocentis viam, impietas vero peccato-
rem ſupplantat.

599 *Conſiderat peccator iuſtum, & quærit mor tificare eum.*

NVnc conſequenter oſtẽdit, in quo conſiſtat malorum contemplatio. Et primo oſtẽdit malorum iniquitatem, ſecundo iuſtorum ſecuritatem, ibi. *Domi nus autem.* Quantum ad primum ait. *Con ſiderat peccator iuſtum.* Vbi nota, ꝙ alia eſt conſideratio bonorum, & alia peccaro rum. Bonus.n. quilibet tria debet cõſide rare, ſ. ꝓpriam vtilitatẽ, ne perdat gratiam. Supernã æquitatẽ, vt vitet maculã. Diuinam pietatem, ne deſperet veniam. Primo ergo conſidera propriã vilitatẽ, &c. quia hæc cõſideratio conſeruat te in gratia, & humilitate, quia ſi te benè conſi deraueris, reperies te miſerijs plenum, & humilis eris: vnde Ioſue 2. cõſiderate ter ram, vrbemq; Hiericho. Per terram intellige corpus proprium de terra formatum, ſed per Hiericho, quod luna interpre tatur, accipe ſtatus tui inſtabilitatẽ, quorum conſideratio te ducit ad humilitatẽ, vñ Greg. ſuper illo verbo Iob. 33. Ecce aperui os meum, &c. Nos.n. quia infirmi hoẽs ſumus, primũ cõſiderare debemus, quid ſumus, vt ex propria infirmitate pẽ ſemus, qualiter infirmis fratribus conſulamus. Conſideremus igitur quia aut ta les ſumus, quales nonnullos corrigimus, aut tales aliqũ fuimus, etſi diuina gratia operante iã non ſumus, vt tanto tẽperan tius corde humili corrigamus, quanto noſmetipſos verius in ijs, quos emendamus agnoſcimus. Si autem tales nec fuimus nec ſumus, quales adhuc illi ſunt, quos emendare conamur, ne cor noſtrũ

Bonus tria con ſiderat.

Terram Hierico.

E forte ſuperbiat, & de ipſa innocẽtia prius ruat, quorum mala corrigimus, alia ipſorũ bona cõſideremus. Quæ, ſi oĩno nulla ſunt, ad occulta Dei iudicia recurramus, quia, ſicut nos nullis nr̃is meritis hoc ipſum bonũ, ꝙ habemus, accepimus, ita illos quoq; pòſt gratia ſupernæ virtutis in fundere, vt excitati poſterius etiam ipſa poſſint, quæ nos accepimus, præuenire. Quis.n. crediſſet, ꝙ ꝑ Apoſtolatus me ritum Saulus, lapidatum Stephanũ præceſſurus erat, qui in morte eius lapidantium ueſtimenta ſeruabat? His ergo cõ

F ſiderationibus cor primum humiliari de bet, & tunc demum delinquentium iniquitas increpari. Ideo cuilibet noſtrum dr̃. Conſidera, & cogita quid facias. Conſiderat ergo quilibet quatuor circa ſtatũ ſuum, ut. ſ. cõſideret, vbi fuit, vbi erit, vbi eſt, vbi non eſt. Ex conſideratione.n. iſtorum, oĩs vitatur præſumptio. Quatuor ſunt.n. qualitates, quibus aĩa in conſideratione vehemẽter affligitur. Cum.n. malorum ſuorum reminiſcitur conſiderans, vbi fuit. Aut iudiciorum Dei ſñiam metuẽs, & ſecũ quærens cõſiderare, vbi erit.

G Aut cum mala vitæ præſentis attendens ſolerter mœrens conſiderat, ubi eſt. Aut cum bona cœleſtis patriæ, quæ quia nõdum adipiſcitur lugens conſpicit, ubi nõ eſt. Ex iſtorum conſideratione nimirum humiliatur, & ad oĩum iſtorum conſiderationẽ nobis dr̃. Conſiderate locum, vbi ſit pes eius, conſiderate, & videte oĩa lati bula, in quib. abſconditur, q.d. cõſiderate ſtatum, in quo eſtis, & latibula. quib. abſcondimini. Secundo circa teipſum conſi dera diuinã iuſtitiã, vt inde vites peccati maculã. Conſiderata.n. diuina iuſtitia, ꝙ

H peccata impunita non dimittit, quis peccare audebit? certe nullus, vt oſtendit Greg. ideo dicitur. Pſal 90. Veruntamen oculis tuis cõſiderabis, & retributionem peccatorum videbis. Tertio conſidera diuinam pietatẽ, &c Qui.n. ſolum diuinam iuſtitiã conſideraret, ſtatim in deſperationem laberetur. Et ideo ante peccatum conſidera diuinã iuſtitiam, ne pecces, ſed poſt peccatum conſidera diuinam miſericordiam, ne deſperes, ut docet Grego. Vt ſic merito dicas illud Pſ. 118. In man datis tuis exercebor, & conſiderabo vias

1 Reg. 25.

1. Reg. 13.

Greg. 21 mo. c. 16

Greg. 33 mo. c. 15

tuas,

Digitized by Google

tuas,ſ.miſericordiæ. Hæc ergo eſt conſi-
deratio bonorum. Alia eſt conſideratio
malorū, qui peccata conſiderant, non vt
euadant,ſed magis vt faciant. Et talium
Conſideratio malorū multiplex. conſideratio eſt multiplex. Primo conſi-
deratio temeritatis, & ſuperbiæ, qua.ſ.
quis aliena peccata conſiderat, & nō ſua,
de qua dr̄. Quid autē vides feſtucam in
Matt.7. oculo fratris tui, trabem autē quæ eſt in
oculo tuo non conſideras? Et tñ quilibet
potius ſuos defectus quam alienos conſi
derare deberet, vnde Gala. 6. Fratres,ſi
præoccupatus fuerit homo in aliquo deli
cto,vos,qui ſpirituales eſtis, inſtruite hu
iuſmodi in ſpiritu lenitatis, conſiderans
temetipſum, &c. Secunda eſt conſidera-
tio cupiditatis,& auaritiæ. Et hanc a no-
Luc.12. bis dñs remouet,d. Conſiderate coruos,
quia non ſeminant,neq; metunt, quibus
non eſt cellarium,neq; horreum,& domi
nus paſcit illos,quanto magis vos. Tertiò
eſt conſideratio ambitionis, & vanæ glo-
Matt.6. riæ,quam dominus prohibet,d. Conſide
rate lilia agri,qm̄ non laborant,neq; me-
tunt. Dico aūt vobis,ꝙ neq; Salomon in
oī gloria ſua coopertus eſt, ſicut vnum
ex iſtis.Quarta eſt conſideratio torpoſita
tis,& acediæ. Et hanc ſuo exēplo remo-
uet mulier fortis,de qua dr̄, ꝙ conſidera
Pro. 31. uit ſemitas domus ſuæ, & panem otioſa
non comedit Quinta eſt conſideratio vo
luptatis, & luxuriæ, & hæc multos deci-
Iud. 19. pit. Conſiderabant faciem eius,& erat in
oculis eorum ſtupor,qm̄ mirabantur pul
chritudinem eius nimis Sexta eſt cōſide
ratio crudelitatis, & iracundiæ, qn̄ quis
proximum conſiderat ad ſibi nocēdum,
& ipſum perdendum Et de hac dicit prę
ſens textus. *Cōſiderat peccator iuſtum,& quærit mortificare eum:* Conſiderat,& inſi
diatur,quia iuſtus grauis eſt peccatori ad
videndū,q.a vita illius diſſimilis eſt alijs.

600 *Dominus autem non derelinquet eum in manibus ſuis: nec damnabit eum, cum iudicabitur illi.*

Derelinquere. Hic ponit conſequenter iuſtorū ſe-
curitatem,qua a Deo defenduntur,
quia, etſi peccatores cōtra iuſtos ſæuiāt,
tñ a domino liberantur, qn̄que quo ad
corpus, ſemper autem quo ad animam.

A Nonne cogitauerunt peccatores interfi-
cere Danielem, quem miſerūt in lacum
leonum? Et dominus liberauit eam. Nō-
ne illi duo iniqui presbyteri interficere
Suſannam? Et dominus liberauit eam.
Dan. 13. Nonne Saul interficere Dauid *1.Reg.18.*
per manus Philiſtinorum? Et dñs libera
uit eum Et hoc eſt,quod d. *Dominus autem non derelinquet eum in manibus ſuis.*
Et hoc eſt,quod dr̄.Pſal.9.Non derelin-
quis quærentes te domine.Etſi quando-
que occulto iudicio derelinquatur cor-
pus iuſti,in manibus peccatorum, tñ ani
B mam ſaluat,ut ei, non cōſentiat. Vnde ait
gl. *Dominus non derelinquit iuſtum in manibus peccatoris,* ſm̄ animam, vt.ſ. ei con-
ſentiat. Vt.n.ait Iob.Terra data eſt in ma
nus impij.i. caro, in qua ſæuire poteſt,
ſed animam inuictam educit Deus, ne
cedat eiideo dicitur,Pſ.36. Non derelin *Pſal. 36*
quet ſanctos ſuos,in æternum conſerua-
buntur,quod intelligitur ſm̄ animā:vn-
de ſequitur. *Nec damnabit eum, cum iudicabitur illi.* i. ad petitionem peccatoris
Deus non dānabit iuſtum, ſed liberabit.
Sicut Ioſeph ad petitionem uxoris iniq;
C Putiphari adiudicatum carceri. Deus nō
dānauit,ſed miraculosè liberauit, & exal
tauit. Gen.39. Vnde ad literā de ipſo Io- *Gen.39.*
ſeph dicitur. Iuſtum venditum nō dereli *Sap. 10.*
quit,ſed a peccatoribus liberauit eum.

Expecta dominum, & cuſtodi viam eius, & exaltabit te,vt hæreditate capias terram: cum perierint peccatores, videbis. 601

Poſtquam Pſalmiſta oſtēdit ſuperius
multipliciter iniquorum proſperita
tem eſſe contemnendam,& iuſtorū appe
D tendam, nunc conſequēter ex illis infert
ſuam generalem admonitionem conſer-
uandam. Et tria facit: ſecundum quòd
de tribus nos admonet, ſcilicet, primo
ad pœnitētiam: ſecundo ad innocentiam,
ibi. *Cuſtodi innocentiam*. tertio ad confi-
dentiam,ibi. *Salus autem iuſtorum*. Pri-
mo ergo nos monet ad pœnitentiam, &
hoc dicitur: primo ratione boni conſe-
quendi: ſecundo ratione mali euitandi,
ibi. *Vidi impium.* Quantum ergo ad pri- *Expectare.*
mum dicit. *Expecta dominum.* &c. Vbi no
ta,ꝙ expecto,tas,taui,ſm̄ Grammaticos
tria

tria habet ſignificata.ſ.demorári, cõſpi-
cere,& ſuſtinere. Vnde verſus. Expecta-
tur venturus, expectat patiens, expecta-
tur, qui vẽ, hic aũt ſtat pro patiẽter ſuf-
ferre. q.d. Pſal Et ſi mali hic proſperanẽ,
tu aũt affligeris, *expecta*, i. ſuſtine dñm pa
tienter, ne turberis, ſed *cuſtodi uiã eius*, i.
præcepta eius. Et quid hinc ſequetur? ſ.
exaltabit te, i. in cœleſti patria te collo-
cabit, quã nullus inhabitare põt, niſi exal
tatus à Deo *Vt hæreditate capias terram*
.ſ. viuentiũ. Et hoc fide credere debes Et
ſi hoc modo clarè nõ vides hoc clarè ſcies
poſtea.ſ. poſt iudiciũ,& damnationẽ pec-
catorum, quia, ꝙ modo fide credis, tunc
per experientiam percipies. Et hoc eſt,
quod dicit. *Cum perierint peccatores, uide
bis*.ſ. ꝙ modo credis de præmijs bonorũ,
& de ſuplicijs malorum. Tunc.n. lætabi
tur iuſtus, cum viderit vindictam, &c.

602 *Vidi impium ſuper exaltatum, & eleua-
tum ſicut cedros Libani.*

De pœ. d.3. quã quam.

HIc inducit ad patientiã ex mali vi-
tatione, ne.ſ. efficiamur impij per
impatiẽtiã, quia gloria impij eſt nulla,&
perpetua pęna. d. ergo. *Vidi impiũ ſuper*
exaltatũ, & eleuatũ,ſ. proſperitate præ-
ſentis vitæ honoribus, & dignitate. Et
eorũ exaltationẽ exprimit, d. *Sicut cedros
Libani*. Eſt.n. vt ait glo. Libanus mõs, in
quo creſcunt altiſſimæ cedri, quæ à vẽto
deijciuntur. Et interpretatur Libanus
cãdidatio,& ſignificat candorẽ huius ſæ-
culi, qui cito euaneſcit. Vnde ſubditur.

603 *Et tranſiui, & ecce non erat, & quæſiui
eum, & non eſt inuentus locus eius.*

QVod dicit ad ſignificandum breui
tatem gloriæ mundi, de quà ſupra
verſ. 575.& verſ. 586. Vbi modo eſt glo-
ria Alexandri? vbi principatus Neronis?
vbi crudelitas Daciani? Certe *tranſiui, &
ecce non erat*, &c. quia cùm interierit, non
ſumet omnia, neq; deſcendet cum eo
gloria eius, Pſal. 48.

604 *Cuſtodi innocentiam, & vide æquitatem,
quoniam ſunt reliquiæ homini pacifico.*

COnſequenter hic ex dictis nos mo
net ad innocentiam. Vbi nota, ꝙ
aliud eſt homo eſſe innocens, aliud iu-

Iuſtus. Innocẽs.

E ſtus. Idcirco hæc duo hic diſtinctè po-
nit, d. *Cuſtodi innocentiam, & vide æquita
tem*. Quoniam æquitas maiorem perfe-
ctionem dicit, quàm innocentia. Innocẽs
enim componitur ex in, quod negat, &
noceo, es. Et ſic innocens eſt ille, qui alte
ri nocere non intendit, quanquam non-
dum opera iuſtitiæ perficiat, vnde Greg. *Greg. 13*
ſuper illo verbo Iob 17. Stupebunt iuſti *mor. ca.*
ſuper hoc,& innocens,&c. ait. Hoc loco *18.*
innocens nec dum perfectus iuſtus acci-
pitur, qui bona adhuc inchoans, etſi no-
cere alijs non nouit, perfecta tñ adhuc
F ipſe non agit, &c. Et ſic innocentia erit
declinare à malo, ſed æquitas facere bo-
num Primo ergo primam partẽ ſuadet,
d. *Cuſtodi innocentiam*, i. nulli noceas. Et
merito, quia nocere alteri eſt vitiũ con-
tra naturã Dicit enim Seneca. Natura *Epiſt. 7.*
nobis indidit amorem mutuum,& ſocia-
les fecit,& ex illius conſtitutione miſera
bilius eſt nocere quam lædi. Et ideo qui
proximo nocet, contra inſtitutionem hu
manæ naturæ facit. Et ideo qui ad hoc
ſtudent, à conſortio hominum ſunt præ-
ſcindendi. Dicit Albert. ꝙ in omni arbo- *7. de ve-*
G re agri conſiti, oportet amputare quæcũ *getabili-*
que in ramis,& virgis aruerunt, & ratio- *bus.*
nẽ aſſignat, quia vicina ſibi arboris mem
bra corrumpunt. Sic in propoſito. Ager
eſt mũdus iſte. Arbor in eo cõſita eſt na *Mar. 8.*
tura humana. Video homines ſicut arbo-
res. In ſingulis vero arboribus eſt inueni
re ramos aridos, i. humore gratiæ, & vita
ſpirituali carentes, qui mẽbra vicina cor
rũpere ſtudẽt,& alij nocere in tempora-
libus, vel ſpiritualibus, tales ergo à con-
ſortio hominum debent præſcindi Ioan.
15. Mitteẽ foras ſicut palmes, & areſcet.
H Innocentes aũt conſeruari debent, quia
per gratiã Chriſto adhærent. Innocẽtes,
& recti adhæſerũt mihi,&c. *Et vide æqui
tatem*. Aequitas autem ſtat in recta opi- *Pſal. 24*
nione, ſicut, & innocentia in recta volun
tate. Et ideo innocentia oſtenditur in
opere. Per iſta enim duo ſeruatur pax in
terior .ſ. per innocentiam, & pax exte-
rior per æquitatem. Ideo talem pacificũ
vocat d. *Quoniam ſunt reliquiæ homini pa
cifico*. Reliquiæ enim dicuntur à relin-
quo, es,& ſic reliquiæ eſt illud, quod re-
manet poſt. Iuſtus ergo habet reliquias,
quia

quia bona opera, quæ agit viuens, rema A
nent ét poſt mortem eius per meritum.
Contrarium aũt eſt iniuſtis, quia ipſis
mortuis moritur ét omne bonum ipſo-
rũ, quia ipſorum proſperitas, & opera, ſi
q̃ bona videbant habere. Vñ ſubditur.

605 *Iniuſti autem diſperibunt, ſimul reliquia impiorum interibunt.*

VBi notat gl. q ly *ſimul* pōt copu-
lari cum prima parte, & cum ſecũ
da. Cum prima vt dicatur, *Iniuſti diſperi
bunt ſimul*, quia omnes in vnum faſcem
ligati tradentur ignibus. Colligite pri-
mum zizania, & alligate ea in faſciculos
Mat.26 ad comburendũ. Vel pōt componi cũ ſe
çunda parte, vt dicatur. *Iniuſti interibũt.*
Iob 27. & hic ſit pũctus, & ſequatur, *ſimul, & re
liquia impiorum interibunt*. Reliquiæ. n.
impiorum ſunt omnia terrena, quæ oĩa
ſimul ipſis mortuis intereunt quoad il-
los, ideo de quolibet impio dicitur. Di-
ues cum dormierit, nihil ſecum auferet,
aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet.

606 *Salus autem iuſtorum a Dño eſt, & protector eorum in tempore tribulationis.*

COnſequenter hic monet nos ad cõ
fidentiam. ſ. in ſolo Deo habẽdam,
quia ipſe ſolus ſalutẽ pōt conferre æter
nam. Non n. opera noſtra ſalutẽ merent,
Greg.18 mo.c.24 ſed Dei gratia nobis tribuit illam. Ro.6.
Gratia Dei vita æterna, q oſtendens
Greg. ſuper illo verbo Iob 28. Neſcit ho
mo preciũ eius, ait. Eo loquendi genere
vtitur, quo quis in anguſtijs deprehen-
ſus cũ remedium non inuenit, fateri ſo-
let, quia quid faciat, neſcit. Huius ergo ſa
pientiæ precium neſcire, eſt digni operis
meritum, quo illam percipiat, nõ inueni-
re. Ad hoc namq; preciũ damus, vt eius
vice rem, quam appetimus poſſidere de
beamus. Quid aũt nos damus, vt ſalutẽ
percipere mereamur? Gratia quippe re-
dempti ſumus. Ipſa namq; ſola opera ma
le viuendo dedimus, quibus ſi iuſta retri
butio ſeruaretur, non ſalus, ſed ſupplicia
redderẽtur. Vnde merito Pſalmiſta d. *Sa-
lus autem iuſtorum a Domino*. In pecatis
n. nati qui boni facere poſſumus, ut ſalu
tẽ mereamur, niſi Dei ſuccurrat gratia?
Dicit Aug. 4. c. q reliquię, quæ remanẽt

A poſt criſim, attrahũt recidiuationẽ citò,
niſi ſuccurratur. Et recidiuatio peior eſt,
quã radix, qm̃ malitia conueniens eſt ra
dici, & ſtatus poſt criſim eſt debilior. Sic
& ſpiritualiter, nam prima noſtra infir-
mitas eſt originale peccatũ, cuius criſis,
& curationis terminus eſt baptiſmus,
poſt criſim aũt & curationẽ remanent re
liquiæ morbi, quia remanet carnis
concupiſcentia, & peccati fomes quæ ci-
to inducunt ad recidiuationem, niſi per
gratiã Dei ſuccurrat, quæ recidiuatio eſt
periculoſior, quia grauius eſt peccatum
B mortale poſt baptiſmũ quã ante fuerit
originale. Et ideo quia ſalus iuſtorum a
ſolo Dño eſt, & non a nobis, dicit Apo-
ſtolus. Nõ ex operibus iuſtitiæ, quæ feci Tit.3.
mus nos, ſed ſm miſericordiam ſuã ſal-
uos nos fecit. Et modum quo nos ſaluat
conſequenter oſtendit d. *Et protector eo-
rum in tempore tribulationis*. Per tribula-
tionẽ accipe tentationem carnis, mundi,
vel diaboli, qua ad peccatum trahimur,
ſed tunc Deus protegit iuſtos, faciendo
cum tentatione prouentũ, vt nulla tenta
tio dominetur iniuſtis. Vel per tribulatio-
C nẽ accipe mortẽ, quia Deus in morte iu
ſtos protegit a diaboli poteſtate. d. Cum
ipſo ſum in tribulatione, eripiam eum, ſ. Pſal.90
a poteſtate diaboli, & glorificabo eum.

Et adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos, & eruet eos a peccatoribus, & ſaluabit eos, quia ſperauerunt in eo. 607

VT ſit ſenſus, q in morte Dñs adiu
uabit eos, confirmando eos contra
dæmonis tentationes, quæ tunc multi-
plicantur. Et liberabit eos. ſ. a mundi mi
ſerijs, quibus in vita præſenti premun-
D tur. *Et erues eos a peccatoribus*, quia vt di
ctum eſt, peccatores poteſtatem habent
in corporibus ſanctorum, ſed non in ani-
mabus in morte aũt liberãtur totaliter,
quia poſt mortem peccatores iuſtis no-
cere non poſſunt, nec quoad animam,
nec quò ad corpus. *Et ſaluabit eos*. ſ. dan-
do eis æternam gloriam, quæ ſolum da-
tur poſt mortem. Et quaro tot bona fa-
ciet illis, concludit. *Quia ſperauerunt in
eo*. ſ. debita ſpe, quæ eſt expectatio futu-
ræ gloriæ prouenjens ex Dei gratia, &
meritis. Quia ſine meritis ſperare non
eſt

Digitized by Google

eſt ſpes,ſed præſumptio. Circa prædicta in toto pſalm.in quo pluries dicitur,ꝙ in iuſti ſemper permanent fœlices, quæro vtrũ beatitudo ſemel habita poſſit perdi.1.ſecundæ q.1.art. 4.

PSAL. XXXVII.

608 1.q.4.ho mini: *Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.*

HIc Pſal eſt tertius inter pſalmos pœnitentiales, qui talem habet titulũ. *Pſalmus Dauid in rememoratione ſabbathi.* Vbi notãdum, ꝙ ſabbathum

Sabbathum. dicitur a ſabe,quod eſt ſeptem. Et ſic poteſt omnia,quæ ſeptenario numero continentur,ſignificare,vel quod ſeptimum numerum complet, ſignificat ergo qñq; totam ſeptimanam,quæ ſeptem cõtinet dies,vnde, Ieiuno bis in ſabbatho, qñq;

Luc. 18. ſeptimum diem ſeptimanæ. Non eſt ho-

Ioan. 9. mo ille a Deo, qui ſabbathum non cuſtodit: vel poteſt ſignificare peccatum, quod ſeptenario numero continetur. Et ſic uolunt quidam, ꝙ hic accipiatur ſabbathum pro peccato, vt ſit ſenſus,ꝙ Dauid fecit iſtum pſalmum in recordatione peccatorum ſuorum. Vel alio modo,ſabbathum interpretatur requies, & ſignificat uitam beatam, in qua ſola vera requies conſiſtit, in qua eſt omnis bo ni abundantia. Inuenietis requiem ani-

Mat. 11 mabus veſtris. Recordatio autem iſtius ſabbathi nos ducit ad memoriam peccatorum noſtrorum, quia dum ingenti deſiderio illam requiẽ deſideramus,oportet etiam conſiderare non ſolum quæ iuuant ad illam obtinendam,vt illa procuremus,ſed & quæ impediunt, vt illa fugiamus. Cum ergo commiſſa peccata impediant nos a poſſeſſione ſabbathi, dum deſideramus ad requiem peruenire,oportet etiam, quòd cõſequenter recordemur peccatorum noſtrorum quæ ne nobis obſiſtant, per pęnitentiam deleamus. Ex quibus habet titulus dicti Pſal. Dauid, *in rememoratione ſabbathi*, ideſt gloriæ æternæ,pro qua obtinenda requiritur peccatorum digna pœnitentia. Vel ſm primam expoſitionem, *in re-*

E *memoratione ſabbathi*, i.peccati. De materia autem iſtius pſ.dicunt doctores,ꝙ Dauid fecit hunc pſalm ad recordandum ſua peccata notabilia, & pro eis pęnitendum coram Dño. Licet.n.fuiſſent ſibi dĩmiſſa quantum ad culpam, & pp ipſa ſubijſſet aliquam pœnam, timebat tamen ne adhuc alia pœna adderetur ſupra ſe, & populum ſuum. Et dato,ꝙ fuiſſet certificatus de dimiſſione totius culpæ, & pœnæ, tamen vtile foret ſibi ad ſuam humiliationem, coram Deo talia recordari. Eſt igitur aduertẽdum,ꝙ Dauid legi 2.Reg.11

F tur bis peccaſſe notabiliter,primo in facto Vriæ Cithæi. Secundo in numeratio 2.Reg.24 ne populi.Intẽtio ergo eius in toto pſalmo eſt, iſta duo peccata recordari corã Deo. In iſto ergo pſalmo ponam primo expoſitionem literæ,ſecundo intentionem Pſalmiſtæ. Quantum ad primũ iſte pſal. diuiditur in partes duas. Quia primo ponitur dictorum peccatorũ recordatio,ſecundo intenta concluſio, ibi. in fine, *Ne derelinquas me*. Prima in duas,quia agit primo de peccato numerationis populi, ſecundo de peccato con

G tra Vriam commiſſo, ibi. *Miſer factus ſum*,&c Dic,vt Nic.de Ly. Quantum ad intellectum Pſalm. tota intentio Pſalm. eſt monere nos ad pœnitentiam pro peccatis agendam. Vnde loquitur in perſona pœnitentis multas pœnas tolerantis. Vnde ſecundum Magiſtrum in hoc pſal. videtur ipſum Iob, qui multa, & grauia fuit paſſus,proponere tyronibus in exẽplum,ut cruciatus,& pœnas ipſi gratanter amplectantur. Minores quidem meritis,ideſt quàm ipſi meruerũt, per quas ab æterna pęna liberãtur. Iſte ergo pſal.

H ſic intellectus diuiditur in quatuor partes. Quia Dauid primo captat diuinam beneuolentiam,ſecundo enumerat ſuam miſeriã,ibi. *Putruerunt, & corrupta ſunt*. tertiò oſtendit diuinam miſericordiam, ibi. *Quoniam in te, Domine ſperaui.* quarto ex prædictis concludit internam lætitiam,ibi. *Ne derelinquas me*. Quantum ad primum ſciendum,quòd infirmus uolens captare medici adiutorium, primo inuocat eius bonitatem, & conſequenter ſuam ſibi pandit infirmitatem, qua ipſum ad pietatem inducat. Sic iſte facit

in

in præſenti parte, quæ in quatuor partes diuiditur. Quia pœnitens primo medici implorat pietatẽ, ſecundo ſui ſtatus oſtẽdit neceſſitatem, ibi. *Quoniam ſagitta.* tertio ſuæ neceſſitatis oſtẽdit infirmitatem, ibi. *Non eſt ſanitas*; quarto ſuæ infirmitatis oſtẽdit grauitatẽ, ibi. *Quoniam iniquitates.* Quantum ergo ad primum: primo medici implorat pietatem d. *Domine, ne in furore tuo arguas me*, &c. Dic vt in verſic. 54. Vis ergo iram iudicis Dei, & furorem euadere? Legitur de Pilato, ꝙ cum propter mortem Chriſti a Tyberio Cæſare Romam fuiſſet vocatus, ne vindictã ſubiret tanti furoris (quia contra ipſum Tyberius furebat vehementer) Pilatus induit ſe tunicã Chriſti inconſutilem. In qua cum præſentatus eſſet Cæſari, Cęſar ei aſſurrexit, & ipſum multum honorauit, nihil mali ei facere volens, aut dicere. Cum aũt hic honoratus receſſiſſet, iterum imperator vehementer inflammatus iudicauit ſe miſerum ꝙ ſuum furorẽ non aperuiſſet in vltionẽ, reuocatuſq; eſt Pilatus ad Cæſarem, & eodem modo teceptus eſt. Tertio reuocatus Pilatus cum dicta tunica eſſet exutus, & ſic præſentatus, accepit ſnĩam capitalem, quã non recepiſſet, ſi Chriſti tunica fuiſſet indutus. *Nota.* Sic ſpiritualiter ſi peccaſti mortaliter, tãquam alter Pilatus Chriſtum iniuſtè iudicaſti, & contra Chriſtum ad clamorem falſum teſtimonium protuliſti. Non. n. videtur aliud multitudo deſideriorũ carnalium tumultuans contra Chriſtum, quam illa multitudo Iudæorum clamantium crucifige crucifige eum. *Hab. 6.* Rurſum crucifigentes in ſemetipſis filium Dei, quibus licet ad ipſ teſtatur, timendo tamen eorum importunitatem deuinceris tanq̃ alter Pilatus. *Luc. 23.* Inualeſcebant voces illorũ, & Pilatus adiudicauit fieri petitionem ipſorum. Et ideo ſi iudiciũ Cæſaris times, & furorem, tunicã Chriſti inconſutilem induatis, & teipſa ſpoliari non permittas. Eſt autem hæc tunica virtus charitatis, quæ diuiſionem non patitur, quia qui hãc habet virtutem, omnes habet. Si uero hac tunica exutus fueris, iudici præſentatus, expetieris furorem iudicis, qui dicet tibi. *Mat. 22* Amice, quomodo huc intraſti, non habens veſtem nuptialem? Et ſequi-

A tur, ligatis manibus, & pedibus mittite eum, &c. Si autem hac tunica fueris indutus, non timebis furorem iudicis, quia non apprehendet te furor eius. *Pro. 29.* Vel tunica hæc inconſutilis eſt confeſſio peccatorum, Pſal. Confeſſionem, & decorem induiſti: hanc autem ſcindunt, qui confeſſionem peccatorum diuidũt, integram vero habet, qui omnia peccata confitetur debitè. Qui ergo ſic indutus iudici fuerit præſentatus, nõ timebit: quinimo magnum reportabit honorem. Confitebor tibi, Domine, qm̃ iratus es mihi, conuerB ſus eſt furor tuus, & conſolatus es me. *Eſa. 12.*

Quoniam ſagitta tua infixa ſunt mihi, & confirmaſti ſuper me manum tuam. 610

Hic conſequenter pœnitens oſtendit neceſſitatẽ ſuam, vt facilius miſericordiam impetret Dei. Vbi primo notandum, ꝙ in ſcriptura ſacra ſagittarum noĩe multa intelligunt, vt oſtẽdit Greg. d. Sagittarum noĩe aliqñ prædicationum verba, aliqñ animaduerſionum ſnĩæ deſignantur. *Sagitta. Greg. 7. mor. c. 2.* Prædicationis namq; verba ſagittis exprimuntur, quia in eo, ꝙ vitia feC riunt male viuentium corda transfigũt. De his ſagittis veniente redemptore dr̃, *Pſal. 44.* Sagittæ tuæ acutæ populi ſub te cadent in corda inimicorũ. & Eſa. d. Mittam ex eis, qui ſaluati fuerint, tenentes ſagittas in Italiam, & in Græciam. *Eſa. 66.* Rurſum ſagittis animaduerſionis percuſſio deſignatur: ſicut Ioas regi per Eliſæum dr̃. Iace ſagittam, quo iacente, ait. Percutias Syriã, donec conſumas eam. *4. Reg. 13.* De his ergo duobus generibus ſagittarũ Dei dicat pœnitens. Sagittæ tuæ infixæ ſunt mihi. Et primo de verbis ſacræ ſcripturæ, quia cor D penitentis penetrant, ut, quia cum audit Chriſtum d. Niſi pnĩam egeritis, oẽs ſimul peribitis. *Luc. 3.* Et alibi. Pnĩam agite, appropinquabit. n regnum cœlorum. *Matt. 3.* Tales enim ſagittæ corda electorum penetrãt, & ad pœnitentiam inflectunt, ſed obſtinata corda reproborum penetrari non poſſunt. Vt aũt penetrent, multum proficit humilitas, & bona vita prædicantium, vt oſtendit Gregorius ſuper illo verbo Iob. *Greg. 34 mor. c. 5* Non fugabit eum vir ſagittarius dicens. *Iob. 4.* Quid enim per ſagittas niſi verba prædicatorum accipimus, quæ dum ex uo-

co

Digitized by Google

ce bene viuentium deſigunt, audientium
Pſal. 63 corda transfigunt? De his ſagittis ait Pſ. Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ ipſorum, quia .ſ. verba humilium penetrāt animos ſuperborum. Vir itaque ſagittarius eſt, qui per ſanctæ intētionis arcum audientium cordibus verba rectæ exhortationis infigit, ſed reproborū corda non penetrat, quia quiſquis a diabolo apprehenditur verba ſanctæ prædicationis iam audire contemnit. Sic ergo peccator cum ad vocem ſcripturæ compungitur, dicere pōt Deo: *Sagittæ tuæ infixæ ſunt in me*. Secundò hoc idem dicat de ſagittis aduerſitatum, & pœnarum. Vbi ſciendū, ꝙ Deus habet pharetram, habet, & ſagittas, quandoq; .n. pharetram clauſam tenet, & quandoq; aperit, & ſagittas pœ-
Greg. 20 mo. c. 19 narum emittit, ut oſtendit Greg. ſuper illo verbo Iob. 30. Pharetram ſuā aperuit, & afflixit me. d. Quid .n. per pharetram
Sagittā de pharetra eijcere. Dei, niſi occultum cōſilium deſignatur? Sagittā vero de pharetra Dominus eijcit, qn̄ de occulto cōſilio apertam ſniam emittit. Cum .n. peccata Dominus videt, & tamen manum ad vindictam non commouet, quaſi clauſam pharetram tenet. Sed feriendo iudicat, quātum ei in nobis diſplicuit hoc, quod diu videndo tolerauit. Quid ergo ſunt ſagittæ Domini nobis infixæ niſi aduerſitates, & pœnæ pro peccatis nobis immiſſa? Pœnitens ergo conſiderans quot aduerſa pro peccatis hic patimur. d. *Quoniam ſagittæ infixæ ſunt in me*. Ac ſi aperte dicat. Ego in exilij damnationē hic poſitus pro peccatis aduerſitatibus vndique premor. Hæ aūt ſagittæ electis immittuntur ad correctionem, non ad conſummationem. Et hoc eſt, quod dr̄ Iob. 6. Sagittę Domini in me ſunt, quarum indignatio ebibit ſpiritum meū. Quod ad propoſitum expōnes
Greg. 7 mor. c. 2. & 3. Greg. d. Quid eſt enim ſpiritus hominis niſi ſpiritus elationis? Sagittæ autem Domini ſpiritum hominis ebibunt, cum ſupernæ animaduerſionis ſententiæ afflictam mentem ab elatione compeſcunt. Sagittæ Domini ſpiritum hominis ebibunt, quia intentum exterius introrſum trahunt. Sagittarum ergo indignatio iuſti ſpiritum ebibit, quia ſupernæ ſententiæ electos, quos in peccatis inueniunt,

E dum vulnerant, immutant, vt duritiam ſuā transfixa mens deſerat, atq; ex ſalutifero vulnere ſanguinis confeſſio curat. Penſant namque, vnde lapſi ſunt, a quanta beatitudine ad corruptionis ſuæ tormenta ceciderunt. Iſtæ ergo ſagittæ aduerſitatū ſunt non mortiferæ ſed ſanatiuæ, quia æſtum vitiorum refrigerant, & vmbrā nobis faciunt. Narrat Valerius, ꝙ quidā Spartanus cuidā nobili rn̄dit. Nā, dum iret ad bellandū contra Perſas, quidam quaſi inſultando ei dixit. Sagittas Perſarum ſolē obſcurare ſolere. q.d. Tan-
F ta eſt Perſarū multitudo, ꝙ ſuis ſagittis ſolē quaſi obſcurāt. Ille aūt ex hoc magis confortatus rn̄dit: Bene inquit narras, q a in vmbra pliabimur. Sic ſpiritualiter eſt de ſagittis pœnarum mundi, & aduerſitatum, multæ ſunt .n. in tm̄, ꝙ ſolē huius mundi .i. claritatem, & gloriā oēm mundanam obſcurāt. Sed hoc bonū afferunt, quia nobis pugnantib. ſ. cum mundo, carne, & diabolo faciūt vmbrā, quia ab inordinato feruore concupiſcētiæ nos defendūt. Per has enim aduerſitatum ſagittas homo ſeipſum recognoſcit, ſuperbia de-
G ponitur, & carnis fugatur libido. Pœnitens ergo has ſagittas non timet, ſed magis ſub vmbra illorum fortius pugnat, Pſ. 90. Scuto circundabit te veritas eius non timebis a timore nocturno. A ſagitta uolāte, &c. Quia quanto quis hic magis corporaliter affligitur, tanto amplius Dei miſericordiā cōſequitur, & facilius. Et hoc eſt, ꝙ ſubdit. *Confirmaſti ſuper me manum tuam*. Quid .n. hic per manū Domini, niſi eius miſericordia, qua nos de Aegypto peccatorum per pœnas, & aduerſitates liberat intelligitur? Exo. 13.
H In manu forti educam vos de Aegypto, & hoc eſt, quod modo pœnitens dicit. *Confirmaſti ſuper me manum tuam*. ideſt immittēdo in me ſagittas tuas, i. aduerſitates, *confirmaſti ſuper me manum tuam*, ſcilicet tuam miſericordiam.

Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ, non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum. 611 15. q. 3. concupiſcentia.

HIc conſequenter pœnitens, vt facilius miſericordiam impetret, ſuā oſtendit infirmitatem. Vbi nota, ꝙ nul-

la

Digitized by Google

la infirmitas in homine fuiſſet, niſi præceſſiſſet peccatum, quia, cum infirmitas ſit quædam pœna, & omnis pęna, ſi iuſta eſt, peccati eſt pęna, ideo omnis pœna, vel infirmitas peccatum ſupponit proprium, vel ſaltem primorum parentum, pro quo natura humana tm̃ eſt infirma, ꝙ ẽt ſanitas eius ſibi infirmitas quædam eſſe dicatur, quod clarè deducit Greg. d. Vt.n.taceamus hoc, quod hic homo dolores tolerat, quod febribus anhelat: ſua quadam ægritudine conſtringitur, hæc ipſa noſtri corporis, quæ ſanitas uocatur, ægritudo eſt. Nam ocio tabeſcit, opere deficit, inedia deficiens, cibo reficitur, ut ſubſiſtat, refectione labeſcens, abſtinẽtia releuatur, ut vigeat. Aqua perfunditur, ne areſcat: linteis tergitur, ne ipſa nimia perfuſione liqueſcat, labore vegetatur, ne quiete torpeat: refouetur, ne laboris exercitatione ſuccumbat. Fatigata vigilijs ſomno reparatur, oppreſſa ſomno, vigilijs excutitur, ne ſua peius quiete laſſetur. Veſtibus tegitur, ne frigoris aduerſitate penetretur, æſtiuo calore deficiens, aurarum flatu refouetur. Cumq; inde moleſtias inuenit, vnde uitare moleſtias quæſiuit, male ſauciata (vt ita dixerim) de ipſo medicamine langueſcit. Remotis ergo febribus, ceſſantibuſq; doloribus, ipſa noſtra ſanitas ægritudo eſt, cui curandi neceſſitas nunquam deeſt. Quot.n.ſolatia ad viuendi vſum quærimus, quaſi tot medicamentis infirmitati obuiamus. Sic nimirum debuit præſumptio corripi, ſic ſuperbia ſterni, quia.n. elatum ſemel ſumpſimus ſpiritum, ecce defluẽtes quotidie portamus luctum, ut merito quilibet dicere poſſit, *non eſt ſanitas in carne mea*. Et hoc eſt, quod dicit gl. Portamus .n. corpus mortale, quod ẽt cùm ſanum dr̃ non eſt ſanum. Hanc aũt infirmitatem corpori intulit Deus cõtra peccatum iratus, vt ſanaret aĩam qui vulnerat corpus, ut aĩam ſanet, quod oſtendit Greg. ſuper illo verbo Iob 5. increpationem Dñi ne reprobes. d. Duobus modis omnipotens vulnerat, quos reducere ad ſanitatem curat. Aliquando.n. carnem percutit, & mentis duritiam ſuo pauore tabefacit, vulnerãdo ergo ad ſalutem reuocat, cum electos ſuos affligit exterius,

Sanitas infirmitas. *Greg. 8. mo.c.22* *Greg. li. 6. mo. c. 16. vulnerare aduerſitas.*

A B C D

vt interius viuant. Vnde per Moyſen loquitur d. Ego occidam, & ego viuere faciam, percutiam, & ego ſanabo. Occidit .n. ut uiuificet, percutit, vt ſanet, quia idcirco foris verbera admouet, ut interius vulnera peccatorum ſanet. Aliqñ ẽt etſi flagella exterius ceſſare videant̃, intus vulnera infligit, quia mentis noſtræ duritiã ſuo deſiderio percutit, ſed percutiẽdo ſanat, quia terroris ſui iaculo transfixos ad ſenſum nos rectitudinis reuocat. Corda.n. noſtra malè ſana ſunt, cum nullo Dei amore ſauciantur, &c. Iſtis duobus modis ſe percuſſum, & infirmum dicit hic pœnitens, primo exterius quo ad carnem d. *Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ.* quia ſcilicet tu peccatis noſtris iratus, infirmitates carnis immittis. Secundo quoad mentem d. *Non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum.* quia.ſ. pp peccata pacem nõ habeo intus Per oſſa enim interiores animæ vires intelliguntur Conſimilem ſententiã poſuit ſuperius. Pſal. 6. d. Miſerere mei, Domine, qm̃ infirmus ſum &c. vide ver. 55. Omnes enim iſtæ infirmitates ad ſanitatem animæ dantur. Dicit Plin. quòd frigora tempeſtiua multũ conferunt arborum firmitati, & germinationi, ſi autem blandiantur tempeſtiui auſtri deficiũt. Sic ſpiritualiter eſt in hominibus, qui ſunt velut arbores. Mar. 8. Video homines velut arbores, quia multum conferunt ad firmitatem in bono habito, & ad germinandum reſpectu habendi frigora tẽpeſtiua, quæ ſunt aduerſitates vitæ pręſentis. Nam frigora ſerotina ſunt aduerſitates futuræ, quæ tãguntur Iob 24. Ad nimium calorem tranſeunt ab aquis niuium. Auſtri vero blandientes ſunt voluptates huius vitæ, quæ faciunt has arbores deficere a debito fructu, & germinatione. Et hoc, quod dicitur Eccle. 31. Infirmitas grauis ſobriam facit animam.

Deu. 32 *Plin. li. 17. Arboris proſperitas.*

Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meum, & ſicut onus graue grauatæ ſunt ſuper me. 612

HIc cõſequenter oſtendit ſuæ infirmitatis grauitatem. Et notandũ, ꝙ iniquitas quandoq; accipitur pro ſequela peccati.ſ. pro pœna. Aliquando

Iniquitas.

enim

Digitized by Google

enim iniquitas dr̃ ipſum peccatum tam originale,pſ.50.Ecce.n. in iniquitatibus conceptus ſum &c.quàm ẽt actuale, pſ. 50. Qm̃ iniquitatem meam ego cogno-
Greg.lib. 11.mo.c. 22. ſco &c. Tñ ipſa iniquitas peccata grandia vr̃ ſignificare,ut oſtendit Gregor. d. Quamuis inter iniquitatem, & peccatũ nihil diſtare perhibet Ioannes Apoſtolus qui ait. Iniquitas peccatum eſt. Ipſo tñ vſu loquendi plus iniquitas quam peccatum ſonat. Et hinc eſt,ꝙ omnis homo ſe libere peccatorem fatetur. Iniquum vero dici nõnunquam erubeſcit.aliquando aũt iniquitas non peccatum ſignificat,ſed pęnam peccati. Sic .n. iniquitas pro pœna ponitur Eſa. 53.Omnes nos quaſi oues errauimus, & Dñs poſuit in eo, i. in Chriſto iniquitatem oium noſtrum,i.pœnam iniquitatis noſtræ, Et vtraq; iniquitas eſt grauis.Grauis eſt iniquitas peccati, quia deorſum ad infernũ trahit. Vnde Eſa.1. Væ genti peccatrici, populo graui iniquitate &c. Grauis eſt ẽt iniquitas pęnæ, vt patet in precedẽti verſiculo.Vnde Eccle.40. Graue iugum ſuper oẽs filios Adam a die exitus de ventre matris eorum,vſq; in diem ſepul-
Pœna. Miſericordia bo minis. Iugum. turæ.Quæ verba exponens Gaulfredus, oſtendit quanta ſit in hoc mũdo grauitas pęnæ d.Graue iugũ &c. Quẽ nõ humiliet cõceptus impurus, & lugubris ortus?aut vñ ei gaudium in uita ſua põt eſſe,qui a mœrore incipit vitã? Quid eſſe putamus hominem,qui ex vtriuſq; parẽtis corruptione concipitur, & in dolore parturientis producitur?Ad quid naſcitur homo,certè vt auis ad uolandum, ſic homo ad laborẽ, nemo glorietur, nemo ſe extollat,nemo ſibi complaceat in ſeipſo. Onus hoc ſuper omnes filios Adam dr̃, nullus excipitur, non perſona hominis,non tẽporis hora.Quid .n. eſt, Iugũ .n.graue,ſuper quos?ſuper diuites,&pauperes, ſuper nobiles, & ignobiles, ſuper ſæculi contemptores,vel ab eo forte cõtemptos, parũ eſt ſuper omnes. Addit. A die exitus de vtero matris,&c.O qualis mater, qualis ille vterus terræ, tumulus ſepulturæ. Et tamen paritura eſt ipſa,quos concipit redditura. Grauis omnino conditio, quandoquidem a nobis non erit excutere a ceruicibus noſtris

E graue iugum,donec ingrediamur ſepulchrum, nec euadere huius vitæ laborẽ, niſi per mortis horrorẽ. Ecce ex illo graui iugo imminet homini fames, & ſitis, ardor febriũ,dolor viſcerum,& moleſtus timor,vel meticuloſa moleſtia. Inde hõ inſipienter extollit̃, impatienter atterit̃, & aduerſitatis indignatione crepat,cum intumuerit indignitatione animoſitatis. Inde ſuccendit̃ ira.tabeſcit inuidia,ebrietate mergit̃,crapula ſuffocatur,inquinat̃ luxuria,auaritia ſtimulatur. Inde eũ uoluptas allicit,curioſitas angit, timor con-
F trahit,męror conſumit.Vñ ergo hæc vita diligitur,in qua quiſq, ille eſt,qui cautiſſimè gradit̃,ſępiſſimè labitur,lædit̃,impingit,offendit,corruit,quaſſatur. Nã,ſi forte ad uotum interim ſuccedere uniuerſa uideantur,delitias cõputat ſub ſentibus eſſe. Grauis ergo,& miſera vita, q̃ ſic prodit,ſic procedit, ſic oritur ſic progreditur,hæc ille. Ex quibus apparet q̃ ſit grauis iniquitas culpæ,& q̃ grauis iniquitas pęnæ. Et utrunq; hic pęnitens tãgit,primo iniquitatem culpæ d. *Qm̃ iniquitates mea* .ſ. peccata mea *ſupergreſſa* *Eſa. 24.*
G *ſunt caput meum*.ſ.mentem ipſam grauãdo.Conſimile dixerat ſuperius pſ.7. Cõuertet̃ dolor eius in caput eius, & in uerticem ipſius iniquitas eius deſcendet,uide ibi.De iniquitate uerò,quæ eſt pęna peccati ſubdit.*Sicut onus graue grauata ſunt ſuper me*.Sic .n. de carne iniquitate grauata dr̃. Grauabit eum iniquitas ſua & corruet. Quia totus iſte Pſal.loquitur in perſona pœnitentis, ideo in ipſo dubia de pœnitentia oportet declarare. Quęro ergo primò,utrum omnis agens *Queſtio;* pœnitentia ſupra culpã, inueniat culpæ
H veniã.lib.4.ſent.d.15. & Aegidiũ d.14.

Putruerunt, & corrupta ſunt cicatrices meæ,a facie inſipientia mea. *613 De pſ. d. 3. totum.*

HIc cõſequenter pęnitens ſuas enumerat miſerias. Et diuiditur in partes nouem,ſecundum, ꝙ nouem miſerias ex peccato procedentes enumerat.Prima eſt ad malum recidiuatio.Secunda eſt naturæ incuruatio, ibi. *Miſer factus ſum*. Tertia eſt voluptatis illuſio, ibi.*Quoniam lumbi*.Quarta eſt gemitus & afflictio,ibi.*Afflictus ſum*. Quinta eſt

intel-

intellectus excæcato,ibi. *Dñe ante te omne*.Sexta eſt amicorum derelictio.ibi. *Amici mei*.Septima eſt dæmonum perſecutio,ibi.*Et qui iuxta me*.Octaua eſt famæ denigratio,ibi. *Et qui quærebant*. Nona eſt ſenſus obtuſio, ibi. *Ego autem tanquam*.Prima igitur miſeria, quã ex peccato patimur, eſt ad malum recidiuatio. Poſtquã.n. per gratiam baptiſmalẽ purgamur ab omni peccato,adhuc manet fomes peccati,& inclinatio ad peccandũ licet non tantus,vt prius. Et illo multorũ inducimur ad recidiuationẽ peccatorũ. Sicut infirmus per medicũ curatus facilius recidiuat, q̃ ſi non fuiſſet infirmus. Et hoc tangens d. *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ*. Quid.n. ſunt cicatrices,niſi peccata per penitentiam, vel baptiſmum deleta?nam cicatrix dr̃ a cæco cæcas,& eſt idem quod veſtigium, & obductio vulneris,ſic dicta, quia cæcat, & obducit vulnera quaſi cicatrix. Cicatrix aũt putreſcit, qñ plaga iterum renouatur. Et ſic cicatrix peccati putreſcit, cum in peccato recidiuatur. Vnde Magiſter ait gloſſ. *Putruerunt; & corruptæ ſunt cicatrices meæ*,i. plagæ peccatorum per baptiſmum ſanatæ, putruerunt, cum iã peccato iterum conſentiť, ſed corruptæ ſunt dum ad actũ conſenſus perducit. Vel cicatrices putreſcunt, & corrumpũtur,qñ peccatum iam dimiſſum interius mentem delectat, licet ad opus extra nõ ducat. Et iſta eſt recidiuatio interior. Et ad iſtum ſenſum,iſtũ uerſum exponit Greg. ſuper illo uerbo Iob 10. Si peccaui,& ad horã pepercisti mihi,cur ab iniquitate mea mundũ me eſſe non pateris?dicens. Peccatori ad horã Dñs parcit, cum reatum culpæ cõceſſis protinus fletibus diluit.Sed ab iniquitate noſtra mundos nos eſſe non patiť, quia volentes quidem culpã fecimus, ſed nõnunquã nolentes eius memoriam cum delectatione toleramus.Sæpè nãq; hoc, q̧ a conſpectu iam iudicis fletu interne mente deletũ eſt,ad animũ redit,& deuicta culpa rurſus ad delectationem inſerpere nititur, atq; in antiquo certamine rediuiua pulſatione reparatur,ita ut qđ prius egit in corpore, hoc importuna cogitatione poſtmodum verſet in men-

Cicatrix — *Recidiuatio.* — *Greg. lib. 9. mor. cap. 36.*

A te, quod caute conſpicere ille ſpiritualis athleta non erat,qui dicebat. *Putruerũt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ a facie inſipientiæ meæ*. Quid nãq; cicatrices,niſi ſanationes ſunt vulnerum?Laxatas ergo nequitias ad delectationẽ memoriæ redire cõſpexerat, qui cicatrices deflebat. Cicatrices quippe computreſcere,eſt ſanata iã peccatorũ vulnera, rurſus intentationẽ ſerpere,atq; ex eorũ ſuggeſtionibus poſt ſuperductam cutẽ pęnitentiæ fętorem culpæ iterum,doloremq; ſentire, qua videlicet in re, & nihil foris agiť B opere,& ſola intus cognitione peccatur, diſtrictoq; ſe reatu mens obligat niſi hęc ſolicitis lamentis tergat,hæc ille. *2.Pet.2.* Et aduerte, q̧ ſicut recidiuatio corporalis infirmitatis periculoſior eſt quã ipſa prima infirmitas,ſic ẽt,& recidiuatio peccati,pp quod dicit. Melius erat illis uiam iuſtitiæ non cognoſcere, quã poſt cognitam retroire.Et quia iſta talis peccati recidiuatio eſt ex noſtro defectu,ideo ſubdit. *A facie inſipientiæ meæ*.i. ſm glo. Hoc accidit per ſtultitiam meã, quia nõ ſum vſus virib in baptiſmo receptis.q.d.mihi C nõ Deo imputo recidiuationem pecati.

Miſer factus ſum,& curuatus uſq; in finem : tota die contriſtatus ingrediebar. 614

Ponit hic ſecundam peccati miſeriã, quæ eſt naturæ incuruatio.Quamuis.n. Deus fecerit hoĩem corpore,& mẽte rectum, ipſe tñ per peccatũ curuum ſe fecit,quia ad terrã aſpicit, non ad cęlum,vñ peccator figuratur in muliere illa incuruata, quæ ſurſum omnino reſpicere non poterat,q̃ alligauerat Sathanas quã Chriſtus erexit.Luc. 13. D Vbi nota, q̧ quanto res eſt magis curua, tanto amplius ſupremum infimo appropinquat, ſic.n. quanto quis eſt magis incuruatus, tãto amplius caput pedibus appropinquat. Quid.n.ſupernum in nobis eſt niſi mens?quid aũt infimũ,niſi caro, quæ de terra eſt? Incuruatus eſt ergo quilibet peccator,qui mentem ſurſum non ad Deũ, ſed ad terrena deponit, qđ ſatis pulchrẽ deducit Hugo ſuper illud Pſal.Quoniam rectus Dominus Deus noſter &c.d. Rectus Deus rectum fecit hominem ſimilem ſibi, i. ſine iniquitate, ſicut non eſt

Rectitudo. — *Curuitas* — *Incuruatus.*

iniquitas in eo,&c. ſapere namque, quæ ſunt ſuper terram, curuitas animæ eſt, quæ ſurſum ſunt rectitudo, vide ſupra ver. 480. Hæc aũt curuitas durat *vſque in finem*, i. per totum tẽpus præſentis vitæ, quia naturaliter homo ad amorem terrenorum incuruatur. Sicut. n. ait ſaluator. Omnis, qui ſe humiliat, exaltabitur, ſic per oppoſitum omnis, qui ſe exaltat, debet incuruari. Quia igitur homo per ſuperbiam ſe extulit, in pœnam peccati ad terrena incuruatus incedit. Sic. n. dicit Pſal. 56. Laqueum parauerunt pedibus meis, & incuruauerunt animam meam. F Et de hoc dolet pęnitens, ideo ait. *Tota die contriſtatus ingrediebar*, quia. ſ. liberè ab iſtis terrenis eleuari non poteſt. Qui nimo quanto in tempore plus quis procedit, tãto plus incuruatur, Pſal. 68. Dorſum eorum ſemper incurua.

615 *Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea.*

HIc ponit tertiã miſeriã, quæ eſt voluptatis illuſio. Vbi nota, ꝙ ludo ludis cõponitur cum in, & mutata n, in l, fit illudo, dis, & inde illuſio. Et eſt illuſio idem, quod deceptio, & deriſio. Illuſiones autem animæ, quæ fiunt in nobis vt dicit gloſ. ſunt quaſi infinitæ, ut puta quando vigilanti vel dormienti occurrunt imagines corporum, uel aliarum rerum prius viſarum vel imaginatarum, & tranſit ab iſta imagine ad aliam. Et ſic diſtrahitur mens, uel decipitur, ut unum accipiat pro alio, & uno adueniente, alterius ſit obliuio. Iſtæ tales illuſiones non permittunt mentem firmam ſtare in cõſideratione alicuius rei, ſed ipſam uagabundam ducunt hinc inde. Et hoc nobis accidit in pœnam pœccati. Verum quãuis ſic communiter accipiatur illuſio quãdoq; tñ accipitur pro illuſione, quæ fit in ſomnis, ut puta qñ dormientib. apparent imagines hominum, vel mulierũ. Ex quibus caro dormiendo polluitur, quod non accidiſſet ante peccatum. Et iſtas tales illuſiones maximè hic deplo- *Pollutio nocturna Quæſtio.* rat pęnitẽs d. *Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus*. Lumbi. n ſunt illæ corporis partes, in quibus uiget libido. Et ſi dicas, nunquid tales illuſiones ad pec-

E catum imputantur, cum non ſint in poteſtate noſtra? Ad hoc reſpõdet Greg. ſcribens Aug. Anglorũ Epiſcopo, & habetur d. 6. teſtamentũ. d. *Reſp.* Eſt in illuſione neceſſaria ualdè diſcretio, quæ ſubtiliter penſari debeat, ex qua re accidat menti dormientis. Aliquando. n. ex crapula, aliquã do ex naturæ ſuæ ſuperfluitate, vel infirmitate, aliqñ ex cogitatione cõtigit pollutionis illuſio. Et quidẽ cum ex naturę ſuperfluitate, uel infirmitate euenerit, omni modo hæc illuſio non eſt timenda, quia hanc animus neſciens, pertuliſſe magis dicendus eſt, ꝙ feciſſe. Cum uero vltra modum appetitus gulæ in ſumendis alimentis rapit. & idcirco humorum receptacula grauantur, hẽt exinde animus aliquem reatum, non tñ vſq; ad reprobationem ſacri myſterij recipiendi, vel miſſarum ſolemnia celebrandi, cum forte aut dies feſtus exigit, aut exhibere myſteriũ pro eo qđ alius ſacerdos deeſt ipſa neceſſitas eũ compellit. Nã ſi adſint alij qui miniſterium implere ualeant, illuſio per crapulam facta a perceptione ſacramenti prohibere nõ dẽt, ſed ab im G molatione ſacramẽti, ut arbitror, abſtinere dẽt humiliter, ſi tñ dormientẽ turpi imaginatione non concuſſerit. Nã ſunt quidã, quibus plerumq; ita illuſio naſcitur, vt eorũ animus ẽt in ſomno corporis poſitus, turpib. imaginationib. nõ fœdetur, qua in re ibi oſtenditur ipſa mẽs rea non tunc vel in ſuo iudicio libera, cum ſe etſi dormiẽtis corpore nihil meminiſſet, tñ in vigilijs corporis meminit ſe in ingluuiem cecidiſſe. Si vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur illuſio in mente dormientis, patet animo reatus H ſuus. Videt. n. a qua radice inquinatio illa procedit, quia quod cogitauit ſciens, hoc pertulit neſciens. Crapula, procreatio, lãguor, humor, abundant in ſomnijs, maculant extrema duo ſine culpa. Nota hic quando ſacerdos pollutione carnis nocturna inquinatus celebrare, uel percipere poſſit, & quando non. Vbi nota ꝙ totius capituli prædicti ſententia ſtat in hoc, ꝙ ſi talis illuſio accidat ex præcedenti crapula, uel cogitatione immũda, quod imputatur ad peccatum, & nõ eſt communicandum. Si aũt ex infirmitate, vel

vel ſuperfluitate naturæ, non eſt timendum. Vbi notatur ſm ſententiã dicti capituli, ꝙ differentia eſt inter percipientem ſacramentum, & celebrantẽ. Si.n.illuſio accidat ex crapula, vel turpi imaginatione, non debet percipere, nec celebrare. Sed ſi turpis cogitatio non interuenerit, percipere põt, ſed non celebrare eodem die, & hoc, ſi alius ſit, qui celebrare poſſit. Si aũt dies feſtus exigat, aut neceſſitas ipſum compellat celebrare. ut qa curatus eſt, nec aliũ ſacerdotẽ, qui ꝓ eo celebre, põt habere, tunc celebrare poterit. Qualitercũque tales illuſiones eueniant ẽt ex carnis infirmitate, pænitenti diſplicere debẽt. Sic & hic pæniteñs ex hoc dolens dicit. *Qm̃ lũbi mei impleti ſunt illuſionibus, qa non eſt ſanitas in carne mea.* Si.n. talis illuſio ſibi non diſpliceret, ipſam approbare videreť, & ſic peccaret.

616 *Afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis, rugiebam à gemitu cordis mei.*

HIc ponit quartam miſeriã, quæ ex peccato conſequitur, ſ. gemitus, & afflictio Vbi nota, ꝙ humiliatio qñq; denotat virtutẽ, quæ vitio ſuperbiæ opponi C tur, ſicut dicit Iudith. Humiliemus illi animas noſtras, qñq; ſignificat punitionem, & miſeriam. Humiliaſti ſic vulneratum ſuperbũ, &c. Humilitas.n. dr̃ ab humus, vel terra, qđ eſt elementũ inferius cæteris. Et ſic ſignificat virtutẽ, qua quis volũtariè ſeipſum deponit, & infimũ ſeipſum reputat. Significat ẽt qñq; afflictionem pænalitatis, qua quis ẽt inuoluntariè ab alio deponitur vt terra, & ſuppeditatur. Iſto ergo modo natura humana ꝑ peccatum dr̃ humiliata, i. afflicta, & à ſua D dignitate depoſita. Nã à principio homo dñs factus fuit omnium, & oĩa ſibi famulabãtur ad libitũ. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. Nunc aũt propter peccatũ omnibus ſubijcitur, ab omnibus læditur, & ſubijciť. Eſtnè ita paruus uermis, à quo homo non humilietur? muſca ipſum infeſtat, pulices ipſum comedunt, non dicam de magnis animalibus, vt puta leonibus, vrſis, canibus, &c. Quid de elementis, nonne omnia contra hominem pugnant? quoniam ab igne comburitur, ab aere inficitur, ab aqua ſubmer-

Iudith 8.

Pſal. 88.

Humilitas.

Pſal. 8.

A gitur, à terra ſuffocatur. Bene ergo hæc omnia pænitẽs deplorat d. *afflictus ſum, & humiliatus ſum nimis*. q.d. ſecundũ gl. Afflictus corpore, humiliatus ſum anima, vt nihil in me ſit liberum à pæna, qa vndiq; eſt calamitas. Intus timor, extra dolor. Et ideo plangit corpus, plãgit anima. Vnde ſubdit. *Rugiebam à gemitu cordis mei*. Gemitus corde fieri ſolet, ſed rugitus voce corporis. Vel dicas, ꝙ duplex eſt gemitus. ſ. carnis, & mentis, omnis gemitus, qui de exterioribus eſt, eſt gemitus carnis. qui uero pro gloria adipiſcenda, & Deo videndo, eſt cordis. Eſt ergo B ſẽſus. *Rugiebam à gemitu cordis mei*. i, magno deſiderio quærebã animæ refectionem, à ſimili leonis, & aliarũ beluarum, quibus ſe comparat, vt fortior gemitus oſtendatur, quia ſoli Deo talis gemitus cordis eſt manifeſtus, vnde ſubdit.

Gemitus duplex.

Domine, ante te omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus. 617

De pœn. d. 3. in actione:

IDeſt, tibi eſt cognitus gemitus meus, non homini, qui ſolum exteriora videt. Vel ita. *Domine, ante te omne deſiderium meum*. i. nihil aliud deſidero niſi eſſe ante te. Sic.n. dicebat Pſ. 41. Sicut deſiderat ceruus ad fontes, &c. Sitiuit anima mea, &c. Vel ita *Domine ante te*, &c. Tale eſt deſiderium meum, quod meretur eſſe *ante te*. i. exaudiri à te, quia illud dicitur eſſe ante Deum, ꝙ Deus reprobat. Sic ergo deſideria pro terrenis ſunt poſt Deum non ante, ſed pro cœleſtibus ſũt ante. Dicat ergo. *Domine, ante te omne deſiderium meum*. q.d. O Domine, tale eſt deſiderium meum quod meretur eſſe ante te, exaudiri à te, & acceptari, quia liberationem animæ peto, non terrena, pro dilatione patriæ gemo, quia incolatus meus prolongatus eſt, alios autem gemitus non curat Deus.

Cor meum conturbatum eſt in me, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum. 618

HIc oſtendit quintam miſeriã, quę peccatum conſequitur, quæ eſt cæcitas mentis, per peccatum.n. excæcatur

ſpiritualiter homo, & perdit aiæ lumen.
Vbi ſciendum, ꝙ homo ante peccatum
claram,& diſtinctam Dei cognitionē ha-
bebat perfectiorem,ſ.q̃ ſit illa,quæ nunc
Mag. li. 2.d. 23. a fidelib. habetur. Vnde Mag.ait.Cogni-
tionem Dei primus homo ante peccatũ
habuit Cognouit.n.Deum a quo creatus
fuerat non eo modo cognoſcēdi, quo ex
auditu ſolo percipitur, qñ a credentibus
abſens quæritur, ſed quadam interiori
aſpiratione,qua Dei præſentiam cōtem-
plabatur, non tñ ita excellenter ſicut bea
ti vident,nec ita ænigmaticè, qualiter in
hac vita uidemus Sed iſtam cognitionem
peccando perdidit in ſe, & ſuis poſteris.
Qm̃ peccatum ſunt quædam tenebræ,
quibus intellectus Dei cognitione priua
Mag. li. 4.d. 18. tur. Vñ ait Mag. ꝙ peccato totus homo
interior obſcuratur: imò,ꝙ plus eſt, non
ſolum homo per peccatum perdidit lu-
men ſuæ cognitionis,ſed etiã ſol, & luna
magis lucebãt ante peccatum quã poſt,
Mag. li. 4.d. 48. ut oſtendit Mag Hoc ergo lumen diuinæ
cognitionis ſe perdidiſſe deplorat pœni-
tens.d. *Cor meum conturbatum eſt in me.*
Et quare? quia *dereliquit me virtus mea.*
ſ.qua eleuabat ad Dei viſionem, & ideo
lumen oculorum meorum.ſ. quo Deum vi
debam,*& ipſum non eſt mecum*. Sic.n.de
oībus hominibus dr̃, Excæcauit eos mali
Sap. 2. tia eorũ.Et,ſi queras,vnde hoc, ꝙ ſenſua
litate peccante, oculus mentis ſuo fuerit
priuatus lumine? Nota ergo,ꝙ ſicut ho-
mo duas hēt naturas.ſ.aīam,& corpus,ſic
duplices oculos hēt,ſ. oculos aīæ,& ocu-
los corporis,primus dr̃ oculus dexter,ſe-
cũdus verò dicitur ſiniſter. Videmus aũt
in corporalibus, ꝙ ad læſionē partis,ſini-
ſter oculus dexter perditur, & econuer-
Albert' li. de ſenſu,& ſenſato. ſo.Dicit Albertus. Contigit quandoque,
quod quis vulneratur in parte ſiniſtra ca
pitis,& perdit oculum dextrum.Et cau-
ſa eſt, quia neruus vicinus dextri oculi
peruenit ad partem ſiniſtram,& econuer
ſo. Et ideo vulnus a latere ſiniſtro inci-
dit neruum oculi dextri, & perditur vi-
ſus illius oculi.Sic moraliter oculus dex-
ter,ſ.mentis tendit ad ſiniſtrũ,ſ. ad carnē
regendam,& ſubijciendam. Et econuer-
ſo oculus ſiniſter ad dextrum.ſ. ad ei ſu-
biacendum. Sic vulnerata ſenſualitate,
perditur oculus, quia illi imputatur de-
E ordinatio ſenſualitatis. Hoc ergo deplo-
rat Pſ.d. *Cor meum conturbatũ eſt,&c.&*
lumen oculorum. &c. Vñ dicere pōt illud
Tob. 5. Quale gaudiũ pōt mihi eſſe,quia
in tenebris ſedeo,& lumē cęli nō uideo?

Amici mei, & proximi mei aduerſum me 619
appropinquauerunt, & ſteterunt. 9. q. 1. oues.

HIc ponit ſextam miſeriam ex pec-
cato,quæ eſt amicorũ derelictio.
Vbi nota,quòd ante peccatũ beati Ange
li noſtri familiares erant, & amici, ſed
F propter peccatum a nobis fuerunt di-
uiſi, imo nobis oppoſiti. Quod autem
prius eſſet Angelorum amicus oſtendit
Bernard. ſuper illo Pſ.Homo,cum in ho Bernar.
nore eſſet, &c. d. Ante peccatum homo
habitabat in paradiſo, in loco voluptatis
conuerſatio eius,nihil moleſtiæ,nihil in-
digentiæ ſentiebat conſtitutus ſuper ope
ra manuum creatoris.Erat illi ſors,ac ſo-
cietas cum choris Angelorum, & cum
omni militia cœleſtis exercitus, &c. Sed
quòd per peccatum ex amicis facti ſint
nobis extranei,apparet, quia beati Ange
G li Paradiſum cuſtodiunt,ne ad illum poſ-
ſit homo reuerti. Collocauit Deus ante
Paradiſum Cherubim,& flammeum gla Gen. 3.
dium ad cuſtodiendum viam ligni vitæ.
Et hoc eſt, quod iſte deplorat d. *Amici*
mei,& proximi mei,ſ. beati Angeli *aduer*
ſum me appropinquauerunt, & ſteterunt.

Et qui iuxta me erant,de longe ſteterunt, 620
& vim faciebant, qui quærebant ani- 23. q.4. qui ſecũdum.
mam meam.

COnſequenter hic ponit ſeptimam
H miſeriam,quę eſt dęmonum perſe
cutio,propter peccatum enim dæmones
ſuper nos habent poteſtatem,quam ante
peccatum non habebant. Et quanquam
ad peccatum non poſſint cogere exi-
ſtentem in gratia, tamen in peccato exi-
ſtentem, ligatum tenent, ne per ſe ex
peccato poſſit exire, quod totum facit
ut animas ſecum ad pœnam rapiat. Et
quod magis dolendum eſt, illos magis
perſequitur,quos conſpicit meliores, vt
oſtendit Greg. d. Oēs enim,qui ea,quæ Greg. 14 mo.c.24
ſunt mundi mente calcant, & ea quæ
Dei

Dei ſunt, plena intentione deſiderant, diabolum contra ſe ſuſcitant, qui eius malitiam inſtigatione ſuæ conuerſionis inflāmant. Nam qui eius voluntati ſubiecti ſubſunt, quaſi quieto ab illo iure poſſidentur, & ſuperbus eorū rex quaſi quadam ſecuritate perfruitur, dum eorum cordib. inconcuſſa poteſtate dominatur. Sed vniuſcuiuſq; ſpiritus ad conditoris ſui deſiderium recaleſcit, cum torporem negligentiæ deſerit, & frigus inſenſibilitatis priſtinæ igne ſancti amoris accēdit, cum libertatis ingenitæ meminit, & teneri ab hoſte captiuus erubeſcit. Et q̄a tūc idē hoſtis ſe cōſiderat deſpici, q̄a videt vias Domini apprehendi, dolet contra ſe captum reniti, & mox zelo accenditur, mox ad certamen mouetur, mox ad tentationes innumeras contra rebellantem mentem ſe excitat, atque in omni parte lacertos inſtigat, vt tentationum iacula intorquendo, confodiat cor, quod dudū quiete iure poſſidebat. Hæc ergo cogitās pœnitens, ſ. vim qua diabolus ipſum p̄ſequitur, dicit. *Et vim faciebant, qui quærebant animā meā.* Recurrit.n.ad Deū. d. Domine, vim patior, reſponde pro me. Non ſolum ergo plorat pœnitens, quia Angelorum amicitiam amiſit, ſed etiam quia hoſtes contra ſe violentos, ſ. dæmones videt. Quantum ad primum dicit. *Et qui iuxta me erant de longe ſteterunt*, ſ. Angeli beati, Quantum ad ſecundum ſubdit. *Et vim faciebant, qui quærebant, animam meam.* Accipere animam meam cōſiliati ſunt. Ego autē in te ſperaui, Dñe.

Eſa. 38. — *Pſal. 30*

621 *Et qui quærebant mala mihi, loquuti ſunt vanitates, et dolos tota die meditabātur.*

6. q. 1. quis ſcite.

HIc conſequenter oſtendit octauam miſeriam, quæ eſt famæ denigratio. Vanum dr̄ idem, q̄ vacuum. Vacuum autem dicitur, quod exterius aliquid eſſe oſtendit, ſed intus veritate caret. Diabolus aūt quærens humano generi mala, loquutus eſt vanitatē, quia falſa promiſit, quando dixit. Nequaquam moriemini, ſed eritis ſicut dij, &c. quod totum ideo fecit, vt hominem apud Deum infamaret. Iſte ergo memorans caſum illum dicit. *Et q̄ inquirebāt mala mihi, loquuti ſūt vanitates.* Diabol9.n.in prima ſui creatione vidēs diuinam eſſentiam, quæ volūtariē repræſentat, quæ in ipſa relucent, vidit hominem creandum in vnitatem diuinæ perſonæ, & per conſequens magna fama, & gloria ſublimari, ad quā ipſe licet natura ſublimior eſſet, aſſumendus non erat, pp quod ſtatim dolēs, inuidit, & cogitauit ſic diffamare hominem in cōſpectu Dei, vt ad tantam gloriam ipſum non aſſumeret. Quæ aūt maior infamia pōt eſſe ſerui apud Dominum, quàm vt gloriam Domini velit rapere, & vſurpare? Et ideo ſtatim creato homine, ei vana loquutus eſt, vt ad ſciētiā Dñi appetendam ipſum attraheret d. Eritis ſicut dij ſcientes bonū, & malum. Hæc eſt intentio Bernar. ſuper illo verbo Ionæ. 1. Propter me tempeſtas hæc orta eſt. Lucifer vidit hominē aſſumendū in vnitate verbi, vidit, & inuidit, Ideo vana ei loquutus fuit d. Eritis ſicut dij, &c. Et hoc pœnitēs deplorat d. *Et qui inquirebant mala mihi, loquuti ſunt uanitates.* Et quia eandē malitiam contra nos diabolus ſemper tenet, dum tētat, quia bona ſemper proponit, vt ad malum ducat, quia ſemper venenū peccati ſub melle delectationis occultat, idcirco addit d. *Et dolos tota die meditabantur.* vñ qualiter diabolus dolos tota die cōtra nos meditat̄, oſtēdit Greg. Diabolus magnopere ad exequendā tentationem ſatagit, vt, dum peruerſitatis ſuæ conſilium quaſi vtile oſtendit, ſuauiter valeat ſonare, qđ dicit, quatenus, & oſtēſa vtilitate, mentem mulceat, & abſconſa iniquitate, corrumpat. Quæ apertius in cunctis oſtendemus, ſi pauca breuiter conſiliorū eius argumenta pandamus. Ecce.n. quidā, &c. vide ibi. Quæ oia iſte conſiderans, ait. *Et dolos tota die meditabantur.* Quibus conſideratis, de diabolo dr̄. Eſt qui ſe nequiter humiliat, dū. ſ. leniter blandit, ſed interiora, eius plena ſunt dolo, dum ſubuertere intendit.

Vanum. Vacuū. — *Diab lus cognouit verbum incarnandum.* — *Bernar.* — *Greg. 23 mor. ca. 20. & 21* — *Eccl. 19*

Ego autem tanquam ſurdus, non audiebam, & ſicut mutus, non aperiens os ſuum. 622

HIc conſequenter oſtendit nonam miſeriā, quæ eſt ſenſuū hebetatio. Deus .n. à principio p̄cepta vitæ primis parē-

Gen. 2.

parentibus dedit, d. Ex omni ligno paradiſi, comede, de ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas, in quacunque. n. die comederis ex eo, morieris. Sed quãdo diabolus ipſum ad guſtãdum lignum vetitum tentauit, ſtatim primus noſter parẽs factus eſt ſurdus, & mutus. Surdus, quia Dei præceptũ obediendo nõ audiuit Mutus aũt, quia tentatorem malorũ reprehendere auſus nõ fuit. Ille. n. in ſcriptura ſurdus dr̃, qui diuinis præceptis, nõ obedit, ſic & ille audire dr̃, qui obedit. *Luc. 11.* Beati, qui audiunt verbum Dei, &c. Similiter, *Ezech. 3* & mutus dr̃, qui malos increpare non audet. Eris mutus, nec quaſi vir obiurgans. Sic ergo primus parens factus eſt ſurdus diuino præcepto non obediẽs, factus eſt mutus tentatorem non repellens. Quod iſte in perſona primi parentis deplorat d. *Ego autem tanquam ſurdus non audiebam*. ſ. diuinum præceptum obediendo. *Et ſicut mutus, non aperiens os ſuum*, ſcilicet diabolum repellendo. Et iſto modo ipſemet Pſ. ſeipſum exponit conſequenter, dicens

623 *Et factus ſum ſicut homo non audiens.*

SCilicet, præcepta Domini. *Et non habens in ore ſuo redargutiones*. ſ. quibus redarguerem tentatorem, cum tamen *Ephe. 5.* ſcriptum ſit. Nolite communicare operibus infructuoſis tenebrarũ, magis aũt redarguite. Hic circa materiam pœnitentiæ, quia hic oſtenditur, ꝙ primus parẽs *Adam duobus modis peccauit.* duobus modis peccauit, ſ. Deum non audiendo, & diabolum non repellẽdo, ideo quæro, vtrum de vno illorum peccato potuerit ſatiſfacere ſine alio. Et ſic videbitur, vtrum quis pluribus peccatis obligatus de vno poſſit ſatiſfacere ſine alio. Vide Aegidium diſtinct. 15.

624 *Quoniam in te, Domine, ſperaui, tu exaudies me, Domine Deus meus.*

HAec eſt tertia pars principalis, in qua Pſal. in perſona pænitentis, oſtendit erga ſe diuinam miſericordiã, & diuiditur in partes tres. Quia oſtendit erga ſe diuinam miſericordiam in exauditione deuotorum. Secundò iuſti penitentiam in emendationem delictorum, ibi. *quoniam ego*. Tertio, pænitentis

E patientiam in tolerãtione aduerſorum, ibi. *Inimici mei*. Primo oſtendit diuinam miſericordiam circa ſuã exauditionem. Et duo facit. Quia primo oſtendit rationem ſuæ exauditionis. Secundo oſtendit materiam ſuæ orationis. ibi. *Quia dixi*. Quantũ ergo ad primum, oſtendit Deũ miſericordem, & hoc exaudiendo vota pœnitentium. *Exaudire.* Vbi notandum, quod orationem à Deo multa exaudiri faciunt, ſ. *Oratio. Sonus. Vox. Penitentia.* orantis de peccatis pęnitentia, orantis de diabolo victoria, & orantis in Deum cõfidentia. Primo orantis pęnitẽtia, quia pę F nitentia nõ ſolũ hominẽ reddit vacuum tẽporalibus in corde, ſed ẽt cibis vacuũ in corpore. Docet antẽ experientia, ꝙ in loco clauſo, & concauo ſonus melius auditur, quam in loco pleno: Dicit n. Philoſophus, ꝙ ſi puteus vel lacus in domo fuerit, tunc maior reddit̃ ſonus. Et hinc eſt, ꝙ Anglici in Eccleſijs, vbi ſedes ad cantandum ponuntur, primo ſub ſedibus faciunt foueas profundas, quãtum ſedes occupant, quas poſtea lignis operiunt, & ſuper tales foueas ſedes ædificãt. Et ex hoc voces cantantiũ multo amplius reſonant. G Similiter, & in parietibus circa chorum ponunt ollas magnas cũ paruo ore, quaſi ad modũ phialæ, vt in eis ſonus receptus magis, reſonet, & fortius audiat̃. Et hoc totum quia concauitas ſonum uo eis reddit altiorem, & audibiliorem. Similiter in propoſito, quando quis orat ventre vacuo, melius audit̃ à Deo, quàm orans pleno. Cum ergo pœnitẽs cibis nõ ſit repletus, ſed magis per abſtinentiam vacuus, à Deo melius exauditur. Et hinc eſt, quòd principaliores eccleſiæ orationes fiunt de mane, ieiuno ſtomacho, ſicut miſſa, & principaliores horæ canonicæ. H Pſ. 5. Quoniam ad te orabo, Domine, mane, & exaudies, &c. Et in confirmationem huius, Chriſtus per quem noſtræ orationes exaudiuntur, voluit totum ſuum corpus plagis eſſe perforatũ, vt in ipſo ſonus noſtræ orationis magis reſonaret ad Deũ. Vnde & Eccleſia ſuas orationes ratione dictarum concauitatũ terminat per Chriſtum d. Per Dominum noſtrum, &c. *Victoria.* Secundo orationem facit exaudiri orãtis de diabolo victoria. *Cicero li. 2. Rhetor.* Narrat Tullius, ꝙ quædã lex Græcorum talis

talis erat. Qui tyrannum occiderit, quam A velit, ſibi rem a magiſtratu depoſcat, & magiſtratus concedet ei. Talis lex a Deo orantibus eſt poſita. Nam tyrannus eſt diabolus, qui bonum continuè non intendit, ſed diſſipationem. Qui ergo hunc occiderit. ſ. ipſum finaliter ſuperando, quicquid petierit a magiſtratu, i. a Deo, impetrabit. Cum ergo quilibet pœnitēs ſit hmôi, ſequitur, ꝙ quilibet pœnitens a Deo exaudiri mereatur. Tertio orationē facit exaudiri confidētia, ſicut. n. experiētia docente, confidentia infirmi habita in medicum quam plurimum adoptatam ſanitatem confert, ſic & confidentia orātis in Deum habita. Vnde Pſ. 90. Quoniam in me ſperauit, & ego liberabo eum, clamauit ad me, & ego exaudiam eum, &c. Ad propoſitum ergo iſte maximè allegans ſuam confidentiam, d. *Quoniam in te, Domine, ſperaui*. Idcirco ſequitur, *tu exaudies me, Domine Deus meus*. B

Confidētia.

625 *Quia dixi, nequando ſupergaudeant mihi inimici mei, & dum commouentur pedes mei, ſuper me magna loquuti ſunt.*

Conſequenter hic oſtendit materiā ſuæ orationis, q̄ fuit licita, quia de victoria ſpiritualium inimicorū, qui ſunt dæmones, quorum tota intentio eſt, nos peccatis ſubiugare. Sic. n. dr. Nequando dicat inimicus meus, præualui aduerſus eum. Qui tribulant me, exultabunt ſi motus fuero, ſ. ſi a ſtatu gratiæ per peccatū cecidero. Hoc idem hic orat iſte, ne dæmones gaudeant de ipſius caſu per culpam d. *Quia dixi*, hoc oraui. *Ne quando ſupergaudeant inimici mei*, i. nequando ſuper me gaudeant dæmones, *dum commouentur pedes mei*, i. ſi affectiones meæ a bono propoſito moueantur, & cadant. *Super me magna loquuti ſunt*, ſ. magna, & amara minando ſupplicia. De natura. n. amicorum eſt, ꝙ vnus de bono alterius gaudet. Sic per oppoſitum de natura inimicorum oſtendit, ꝙ vnus de malo alterius gaudet. Quùm ergo dæmones ſint inimici noſtri gaudent de malo noſtro. Sic etiam, & beati gaudent de pœnis damnatorum, non tamen directè, ſed per accidens, inquantum in illis vident ſupplicia, quæ euaſerunt Pſal. 57. Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam, &c. Sed cū dæmones gaudeant de malis noſtris, & duo ſint mala noſtra, ſ. malum culpæ, & malum pœnæ, de quo magis gaudent dæmones vel de malo culpæ, vel de malo pœnæ? Reſpondeo, quòd dæmonis uoluntas in tantum eſt peruerſa, ꝙ quanto quis eſt magis malus, tanto ſuper eo magis gaudet, ut puta magis de magno peccatore quam de paruo. Cum ergo nullus propriè malus efficiatur niſi propter malum culpæ, & non propter malum pœnæ, ideo plus gaudet de malo culpæ. Nam malum pœnæ propriè malum non dicitur, quia eſt iuſtum malum. 15. q. 1. illa cauenda ſunt. Vnde Prou. 2. Gaudent, cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. Punire autem peccatorem ex Dei ordinatione, non eſt malum.

Inimic⁹ Diabolus.

Pſal. 12.

Quæſtio

Reſpon.

Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in conſpectu meo ſemper. 626

4. q. 4. ꝙ Chriſtus

Hic conſequenter ponitur iuſti debita pœnitentia in emendatione C delictorum. Emendatio aūt peccatorum ſtat in tribus ſ. in cōtritione, confeſſione, & ſatisfactione. Iſte autem pœnitens, iſta tria ſe habere fatetur. Et primo ſatisfactionem d. *Quoniam ego in flagella paratus ſum*. Secundo contritionem, d. *Et dolor meus in conſpectu meo ſemper*. Tertio confeſſionem, d. *Qm̄ iniquitatem meam annunciabo*. Quantum ergo ad ſatisfactionē, d. *Qm̄ ego in flagella paratus ſum*. q. d. ſecundum gloſ. Scio enim me deliquiſſe, paratus ſum pœnam portare. Satisfactio enim, quæ ſtat in labore, & D pœna pro peccato portanda, eſt neceſſaria ad purgandum peccati venenum. Dicit enim Auicenna. Si bene conſideraueris, non inuenies aliquid, quod calorem vehementius intendat, quam labor, & motus. Spiritualiter aūt calor vitalis ipſius animæ ſummè neceſſarius eſt volenti curari, quia, ſicut dicit Auicenna. 1. canone. Calor intrinſecus reſiſtit calori extrinſeco, in tantum, ꝙ venena calida non refrenat, nec expellit, nec eorum ſubſtantiam corrūmpit, niſi calor innatus. Et ideo ſicut idem dicit lib. 4.

Satisfactio.

Auice. 3 canone.

maximum remediū in curatione veneni E eſt confortatio caloris intrinſeci. Sic ſpiritualiter. Nā venena, quib anima inficitur, vt plurimū ſunt venena calida, quia ex igne prauæ concupiſcentiæ procedūt. Sed amor Dei ex igne charitatis procedens, eſt calor intrinſecus, & innatus, qꝫ naturaliter diligere Deum debemus. Ergo deſtructio venenatorum peccatorum non fit niſi per hunc calorē confortatum per laborē pœnitentiæ & ſatisfactionis, de quo labore dicit penitēs Laboraui in gemitu meo. Et hunc laborē pęnæ paratus dēt eſſe pœnitens ſuſtinere, vnde hic F d. *Quoniam ego in flagella paratus ſum.* Et ideo ſi aduerſa, & flagella accidunt pęnitenti, oia patienter ferre, dēt eſſe paratus, quia flagella ſunt ſignū diuini amoris. Flagellat autem oēm filium, quem recipit. Quis eſt. n filius, quem non corripit pater, &c. Conſequenter ponit cordis dolorem, & contritionem pœnitenti neceſſariā, d. *Et dolor meus in conſpectu meo ſemper.* In hoc enim eſt differentia inter iuſtos, & reprobos, quia reprobi, cū peccauerunt, ſe excuſando defendunt. Iuſti autem, cōtra ſeipſos iraſcuntur, & dolēt. G Dolor enim contritionis eſt pœnitentiæ pars prima, qui dolor nihil aliud eſt, quā quædam compunctio animi cum lachrymis, oriens ex recordatione peccati, & timore diuini iudicij. Iſte aūt contritionis dolor animam iuſtificat, qꝫ ſic patet. Iuſtitia enim eſt virtus, vnicuique ſua tribuens, vt dicit Philoſophus. Peccator autem peccando, Deo abſtulit honorē, ſibi debitū, quia. ſ. non ſe ſubiecit, vt debuit, & ſic quantum in ſe fuit, Deum inhonorauit. Sed dolor cōtritionis, hoc ablatum reſtituit, quia in ſe punit malum, qꝫ fecit. H Secundum enim qꝫ ait Valerius, Tantum honoris confert patriæ offenſæ malorū punitio, quantū iniuriæ ipſa intulerunt mala perpetrata, quia ſic per malorum punitionem reformat perdita iuſtitia, qꝫ ſi verū eſt de punitione peccatoris inuoluntaria, quanto magis de punitione voluntaria, qua peccator dolendo de peccato p contritionē voluntariē punit ſeipſum. Sic igitur cum dolor contritionis puniat offenſam Dei, ſequitur qꝫ perditā iuſtitiā recuperat, & per conſequens per

Pſal. 6. *Hebr. 12* *Philoſ. 5 Ethicor.* *Valerius lib. 6. c. 3*

ipſum iuſtificatur anima. Vnde ſecundū quantitatem doloris conſolatur aīa pœnitentis per gratiā. Secundū multitudinē dolorum meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animā meā. Et iſte dolor debet eſſe continuus, propter qꝫ dicitur in can. qꝫ ſemper dolere debet verè pœnitens, quia vbi dolor finitur, ibi pœnitentia ceſſat. Quod nunc oſtendit Pſ. dicit. *Et dolor meus in conſpectu meo ſemper.*

Pſal. 43 *De pęn. d. 3. ſi Apoſtolus.*

Quoniam iniquitatem meam annunciabo, & cogitabo pro peccato meo.

627 *De pen. d. 1.*

HIc conſequenter ponit peccatorū confeſſionem, quaſi dicat ſecundum gloſ. Dolor meus eſt non de flagello, vel pœna, quæ eſt medicina, ſed de vulnere peccati. Si enim de peccato nō dolerem, non ſic me accuſarem. Et ideo quia de peccato doleo, peccatum meum annunciando confiteor. Et nota, quòd confeſſio peccati inutilis quandoque redditur propter tria, ſcilicet vel quia contritio non præcedit, vel quia ſatisfactio omittitur, vel quia emendatio non ſubſequitur. Si enim confitetur, & non conteritur, fatetur ſe habere vulnus, & tamen dolorem nō ſentit. Dicit Bern. ad Eugenium. Scio longe à ſalute conſiſtere membrum, quod obſtupuit. Et ægrum ſe non ſentientem, periculoſius laborare. Si etiam non ſequatur ſatiſfactio, confeſſio non proficit, quia, ut dicit Auguſt. libro de uera innocentia. Bona eſt peccati confeſſio, ſed ſi curatio ſequatur. Nam quid prodeſt detegere plagam, & non adhibere medicinam? Medicinæ autem appoſitio eſt ſequens ſatiſfactio. Eſt inſuper inutilis ſi non ſequatur emendatio, quia tunc peccatum remanēs magis aggrauatur. Et ideo, quia non ſufficit confiteri, niſi iſta tria diligenter obſeruentur, & conſiderentur. Hinc eſt, qꝫ præmiſſa confeſſione, ſubiungit. *Et cogitabo p peccato meo,* id eſt ſolicitus ero ſedule agam, ſecundū gl. quia duo ſunt modi, perfectæ pœnitētiæ. ſ. cōfeſſio, & emendatio quæ fit per fletus, eleemoſynas, & huiuſmodi. Sic. n. dicit Pſ. 118. Cogitaui vias meas, & conuerti pedes meos in teſtimonia tua.

Confeſſio quomodo aliquando inutilis. *Ber. lib. 1* *Auguſt.*

Inimici

Digitized by Google

628 *Inimici autem mei viuunt, & confirmati ſunt ſuper me, & multiplicati ſunt, qui oderunt me iniquè.*

A

Conſequenter hic ponit pœnitentis patientiam in aduerſorum toleratione. Vbi notandum, ꝙ pœnitens maximè tres habet inimicos, ſ. carnē, mundū, & diabolum. Contra quos diuerſimodè pugnare debemus. Nā carnem vincimus fugiendo, dicit Valerius lib. 5. ꝙ Fabij Maximi non dimicare, vincere fuit. Hoc dicit, quia cæteri duces Romanorum miſſi contra Hannibalem ducem Pœnorum offerentes ſe bello campeſtri, deuicti ſunt. Fabius verò miſſus contra eum ſolum ſtatuit defendere ſibi commiſſos, bellum declinans, vt ſic dilato greſſu paulatim minueretur virtus Hannibalis, & virtus exercitus Romanorū augeretur, quæ diminuta fuerat: propter quod meruit nomen ſummi ducis, & vocatus fuit Fabius Maximus. Sic eſt moraliter agendum contra carnales affectiones, quia cū eis te offers ad bellum, vinceris, ſi autem declinas, viſo hoſte, auertendo faciem, efficieris victor. Ideo dr. Fugite fornicationem. Quid eſt autem hoſtes carnales fugere, niſi in principio tentationis illam ſuperare, & euertere? Nā, ſi in tentationib. carnis moram traxeris: ſtatim mens allicitur, illecta delectatur, & delectata conſentit. Mundum aūt vincimus ſuſtinendo. Dicitur. n. in lib. de vita Philoſophorum, ꝙ Bias vnus de ſeptem ſapiētibus, interrogatus quis eſſet inter hoīes magis infirmus, reſpondit, qui nō poteſt infortunia ſuſtinere. Et ideo ſpiritualiter cōtra mundum oportet habere arma defenſiua ſ. patientiæ ſcutum. In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras. Diabolum autem vincimus, ei reſiſtēdo. Aduerſarius veſter diabolus, &c. cui reſiſtite, &c. Reſiſtimus aūt Diabolo impugnando ipſum oppoſitis, quibus nos impugnat, vt ſi per ſuperbiam tentat, ipſum ei obiecta humilitate, debes fugare, ſi per auaritiam, ei obijce mundi contemptum, ſi per luxuriam, obijce ei caſtitatem. Et ideo dicitur. Reſiſtite diabolo, & fugiet a uobis. Hos autē omnes inimicos pœnitens patitur, & ſuperando vincit. Et hoc eſt, quod dicit,

Tres pœnitentis inimici, contra quos variè pugnatur.

Valerius lib.3.

1.Cor.6

Luc.21.

1.Petr.5

Iac. 4.

B

C

D

Inimici autem mei viuunt, ſ. nunquam a tentationibus ceſſant. *Et confortati ſunt ſuper me*, vel *confirmati*: quia niſi reſiſtat eis, ſtatim conualeſcunt. *Et multiplicati ſunt, qui oderunt me iniquè*: quia quotidie creſcunt. Et, Vbi quis conatur benè agere, ſemper ipſi ad oppoſitum nituntur inducere. Et hoc eſt, quod ſubdit.

629 *Qui retribuunt mala pro bonis, detrahebant mihi, quoniam ſequebar bonitatē.* *6.q.ſunt plurimi.*

Species enim retributionis ſunt multæ, vide ſupra verſic. 595. quarum peſſima eſt retribuere mala pro bonis, quod faciunt dæmones, quia illos magis ad malum conantur inducere, quos ad bonum magis diſpoſitos vident, vt oſtendit Gregor. Et hoc eſt quod ſubdit, *Detrahebant mihi, quoniam ſequebar bonitatem.* Sic enim detrahere idem eſt, quòd a bono retrahere. Sic enim accipitur 1. Reg. 2. Quod filij Heli detrahebant homines a ſacrificio Domini. Vel detrahere idem eſt, quòd diffamare, & tunc bonis detrahit diabolus, quia illos diffamare conatur. Pro cuius euidentia notandum, quòd detractio eſt triplex, ſcilicet detractio ſanctitatis, & munditiæ, qua a mente ſtultorum culpa trahitur. Cogitat iuſtus de domo impij, ut detrahat eos a malo. Aequitatis, & iuſtitiæ, qua pęnis vita malorum traditur. Detracta eſt ad inferos ſuperbia tua. Prauitatis, & malitiæ, qua a malis fama iuſtorum læditur. Nolite detrahere alterutrum. Et nota, quod iſta detractio vitioſa, eſt duplex: quia quandoque detrahitur malis, quandoque bonis. Detractionem qua malis detrahitur ſic deſcribit Haimo d. Detractio eſt reuelatio defectus abſentis proximi, alicui facti ut ipſum in bonis minorem exiſtimat. Et iſta habet tres ſpecies. Prima cùm quis peccatum alterius reuelat, vbi reuelare non debet. Secunda, qñ peccatum alterius aggrauat. Tertia, cum fingens alteri malo peccatum falſum imponit. Et ab iſto uitio admonet nos ſapiens abſtinere d. Cuſtodite vos a detractione, parcite linguæ. Secundo detractio eſt, qua detrahitur bonis, quam ſic deſcribit Haimo, d. Detractio eſt

Detractio multiplex.

Pro. 21.

Eſa. 14.

Iac. 4.

Sap. 1.

boni

boni alterius diminutio,vel negatio. Et hæc tres habet ſpecies. Prima eſt,cū quis alterius virtutem negat. Secunda cum tacet,vbi tacere non debet. Tertia cum virtutem alterius minuit, vel in malū peruertit. Et omnibus iſtis tribus modis bonis derrahūt dæmones,ut deducit Greg. Et hoc hic notat Pſal.d. *Detrahebant mihi, quoniam ſequebar bonitatem.*

Greg. 2. mor. c.7

630 *Ne derelinquas me, Domine Deus meus, ne diſceſſeris a me.*

HAec eſt quarta pars principalis in qua pœnitens ex omnibus prædictis coucludit internam lætitiam. Vidés .n.ſe pœnitens in tot aduerſitatibus non derelictum a Deo, cum gratiarum actione auctorem ſalutis ſuæ profitens Deum lætus exclamat, ne in futurū relinquat, ſciens, ꝙ grauior eſt offenſa poſt veniam, quam offenſam euadere nō poteſt, ſi derelinquatur a Deo. Ideo orans dicit. *Ne derelinquas me, Domine Deus meus,* &c. Quod ideo dicit, quia derelictus a Deo, qūo tantorum hoſtium bella poſſet euadere? Cum.n.mentem deſerit, ipſa ſtatim diſſipatur, vt oſtendit Greg. d. Omnipotens Deus humanum cor deſtruit, dum derelinquit: ædificat autem, cum gratia replet, neque.n. humanam mentē Deus debellando deſtruit, ſed relinquendo, quia ad perditionē ſuam ſufficit ſibi dimiſſa. Et ideo orat dicens. *Ne derelinquas me,* &c. Et hoc nihil aliud eſt quā orare, vt Deus ſic ipſum dirigat, ut ipſe Deum non deſerat, quia nunq̄ Deus deſerit mētem noſtrā, niſi prius nos eum derelinquamus. Eſt.n. de nobis ſicut de illo qui in naui mouetur, talis.n. percipit ſe paulatim a ripa magis, ac magis diſtare, cum tamen litus non moueatur, ſed ipſe recedat a ripa. Sic Deus, qui eſt ſtabilis vt ripa, nos aūt mutabiles, non recedit a nobis, niſi quia nos ab eo prius per peccatū recedimus. Et ſic appropinquat ad nos, qñ nos ad ſe trahit. Sic ergo dicens, *Ne derelinquas me.* petit gratiā, qua Deum ipſe non derelinquat. Ideo dr̄. Si dereliqueritis Deum, derelinquet, & vos. Et hoc alijs verbis exprimens dicit. *Ne diſceſſeris a me.* fac me a te non diſcedere. Et ideo nota, ꝙ nos a Deo diſcedere faciūt mul-

Greg. 11 mor. c.5.

2. Par. 15.

E ta.ſ iniquitas. Diſcedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. Infidelitas. In nouiſſimis diebus diſcedent homines quidam a fide. Aeterna calamitas. Diſcedite a me maledicti, &c. Sed quia nullus in ſtatus gratiæ perſeuerare poteſt ſine ſpirituali Dei adiutorio, nec aliquod bonū operari, ideo diuinum adiutorium conſequenter inuocat, dicens.

Pſal. 6. 1. Thi. 4 Mat. 25

Intende in adiutorium meum, Domine Deus ſalutis meæ. 631

11. q. 3. ira.

F DEus.n. oēs adiuuat, qui eius adiutorium debitè petūt. Si.n.quis homo dici nō poteſt iuſtus, qui miſeros oppreſſos iniuſtè, non adiuuat, cum poteſt, qūo Deus iuſtus eſſet, ſi iniuſtè oppreſſos nō adiuuaret? Et ideo de ipſo dr̄ Pſal.8. Factus eſt Dn̄s refugium paupeti, adiutor in tribulatione. Et de tali adiutorio Dei tota ſcriptura abundat. Sic.n.adiuuit tres pueros in camino ignis poſitos iniuſtè, ignis virtutem ligans, ne eis nocere poſſet. Sic adiuuit Ioſeph propter amorem caſtitatis incarceratum iniuſtè, ut inde ipſum extraheret, & totius Aegypti faceret Dominum. G Sic adiuuit Suſannam ꝑꝑ amorem caſtitatis ad mortem condemnatam iniuſtè, vt ipſam caſtiſſimam declarās, infamatores traderet morti. Sic adiuuit Apoſtolum Petrum propter Chriſti fidem incarceratum, ipſum Angelico miniſterio liberando. Sic adiuuit Paulū tertio naufragantem. Et ſic de ſimilibus per totam ſcripturam habetur. Et ideo clamat ſcriptura, dicens. Deus noſter refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Quid ergo mirum ſi pœnitens hic diuinum inuo- H cat adiutorium, dicens. *Intende in adiutorium meum,* &c. Et aduerte, ꝙ iſtud Dei adiutorium ſepties petimus in die, ſ. in principio horarum omnium, d. Deus, in adiutorium meum intende. Primo quia propter ſeptem peccata capitalia, aduerſa, & tribulationes nos premunt, quia cuilibet peccato ſua correſpondet tribulatio, quia aliunde tribulatur ſuperbus, aliūde auarus, & ſic de alijs. Ideo ſeptem vicib. in die adiutoriū Dei poſtulamus. Vel q.a ꝑ ſeptē ætates huius vitæ tribulationes patimur. Et hoc petimus maximè in

Dan. 3. Gen. 41 Dan. 13 Act. 12. Pſal. 45

Septies petimus Dei adiutoriū in die.

Digitized by Google

in principio horarũ, dicentes. Deus, in ad A iutorium meum intende, quia cum orare debemus, tunc maximè diabolus tentare ſatagit, & a bono propoſito reuoca-
Quæſtio: re feſtinat. Sed dices. Quare ergo in triduo Chriſti paſſionis ſic Dei adiutoriũ non poſtulamus in principio horarum, dicentes. Deus, in adiutorium meum intẽde, qđ magis debemus facere, quia cũ illud tempus magis ſit deuotũ, tunc dia-
Reſpon. bolus magis ſatagit tentare fideles? Reſpondeo, ꝗ Chriſti paſſionis memoria eſt ſufficiens inuocatio adiutorij diuini, eo ꝙ ipſe ideo ſolũ ſit pro noſtro adiuto B rio paſſus. Et ideo quia tunc continuè Chriſti paſſionis in omnibus horis facimus memoriam, ideo aliter non expedit diuinum poſtulare adiutorium: ſecus aũt de alijs temporalibus, in quibus non tã ſedulo in horis Chriſti paſſio memoratˀ. Tunc ergo magis orare debemus, dicen-
Pſal.37. tes. Adiuua nos, Deus ſalutaris noſter, &c. Quia dolorem contritionis hic no-
Quæſtio. tat Pſal dicens. Dolor meus in conſpectu meo ſemper, quæro utrum dolor contritionis maior eſſe debeat de vno peccato quam de alio? Aegidius d. 17.

PSAL. XXXVIII.

632 15.q.1. vos aũt. **D**ixi cuſtodiam vias meas, vt non delinquam in lingua mea.

PSALMVS iſte talem haber titulũ. *In finem canticũ David pro Idithum.* Pro cuius tituli intelligentia ſciendum, ꝙ Dauid inſtituit cantores ad
1.Par. 25. diuinas laudes decantandas ducentos octuaginta octo, qui per uices ſuas ante D arcam domini canebant cum citharis, & muſicis inſtrumentis. Inter quos erant tres principales, ſ Aſaph. Hemam, & Idi-
2.Reg.16 thum. Et iſtorum quilibet certum numerum ex prædictis cantoribus habebat ſub ſe. Fecit etiam certos Pſalmos ab iſtis decantandos, aliquos deputauit ipſi Aſaph, aliquos ipſi Hemam, aliquos ipſi Idithum. Inter cæteros autem Pſalmos fecit iſtum decantandum ab ipſo Idithum, & ab alijs cantoribus ei ſubditis. Ex quibus apparet ſenſus literalis tituli, qui eſt iſte. *In finem canticum David*, ſ. factũ ab ipſo Dauid *pro Idithum*, .i. decantandum ab ipſo Idithum. De materia aũt iſtius Pſal. dr cõiter, ꝙ Dauid fecit iſtum Pſal. dum profugus fugeret a facie Abſalon filij ſui, poſtquam audie- 2.Reg.16 rat vituperia ſibi illata a Semei. Nam cũ rex Dauid exiſſet Hieruſalem, & fugeret a facie Abſalon filij ſui, Semei, qui colligatus etat cùm Abſalon filio regis, clamãs poſt regem ei improperabat, dicẽs. Egredere, egredere, uir ſanguinum, & vir Belial. Reddidit tibi Dominus vniuerſum ſanguinẽ domus Saul. Ecce premunt te mala tua, qm̃ vir ſanguinum es. Et tunc rex patienter talia ſuſtinebat opprobria. Quinimo cũ Abiſai vellet illum inuadere, rex prohibuit, dicens. Dimitte eum, Dñs.n. præcepit, ut malediceret mihi. Ecce filius meus quærit animam meã quanto magis Semei, &c. Tunc ergo ad dandum alijs exemplum patientiæ ſuo exemplo oſtendens ſuam patientiã hũc Pſal. fecit d. *Dixi cuſtodiam*, &c. Et ſic ergo diuidam primiim Pſal. quo ad literam. Secundò quo ad ſenſum Pſalmiſtæ.
C Quantum ad primum Pſal. iſte diuiditur in tres partes. Quia primo ponitur ipſius Dauid patiencia. Secundo deſcribitur eius in Deum confidentia, ibi. *Locutus ſum*. Tertiò ponitur orationis eius inſtantia, ibi. *Exaudi orõnem meã*, &c. Dic, ut Nic. de Ly. Quantum verò ad intellectum Pſalmiſtæ, titulus Pſal. declarat materiam Pſal. Nã, vt ſupra dictum eſt: Dauid ordinauerat ducentos octuaginta octo cantores, quibus tres præfecerat, ſcilicet, Aſaph, Hemam, & Idithum: quorum nomina Eſdras frequenter ponit in titulis Pſalmorum, ut ex eorum interpretationibus cognoſcatur intẽtio Pſalmi. Huius ergo Pſal. aperit materiã per hoc nomen Idithum, cùm dicit titulus. *In finem cãticum David pro Idithum.* Idithum namque interpretatur tranſiliens eos, id eſt illos, qui remanẽt in mũdo, hærentesque terrenis, de quo tranſiliente, vel tranſitu agitur hic. Quoniam hic Pſal. docet tranſire a terrenis ad cœleſtia, a dilectione mundi ad dilectioõẽ Dei, & a temporalibus ad æternitatem. Sic ergo ſenſus tituli eſt talis. Iſtud canticum

ticum,factum a Dauid *in finem*.i. Chriſtum nos dirigens,eſt *pro Idithum*,i. pro tranſitu temporalium ad æterna. Et qa iſte tranſitus maxime fundatur in patientia aduerſorum,ideo iſte Pſal.maximè nos docet patientiam,& inter opprobria, & detractiones malorum a murmuratione linguam continere. Et quantum ad hoc Pſal.iſte diuiditur in tres partes. Quia agit primo de patientiæ habenda firmitate. Secundò de mundi declinãda vanitate,ibi.*Veruntamen*. Tertiò de ſuperna exorãda bonitate,ibi.*Exaudi Deus* Quantum ad primũ ſciendum, ꝙ in omnibus bonis operibus eſt talis ordo, q̃d primo intus corde præcedit deliberatio, conſequenter operis ſequitur perſecutio,& tertio ſequitur operationis finis,& conſummatio. Et ſm hoc prima pars habet tres partes:quia Pſalm. ponit primo ſuam cordis deliberationem.Secũdo ſuę deliberationis executionẽ, ibi. *Poſui ori meo*.Tertio ſuæ exauditionis finem,& cõſummationem,ibi.*Loquutus ſum*.Quantum ergo ad primum ponẽs ſuam deliberationem d.*Dixi cuſtodiam*, &c. Vbi notandum,ꝙ ſicut corpus habet os materiale.& linguam,qua loquitur, ſic multo fortius ſuo modo,& mens habet os intrinſecum, & linguam, qua prius verba intus format,quàm producat exterius ꝑ corporis linguam, quia prius eſt dicere mentis,quàm ſit dicere corporis. Sic.n.

Pſal.13. de dicere cordis dr̃. Dixit inſipiens in

Pſal.26. corde ſuo.Pſal.13. Similiter, & quilibet bonus Deo corde loquitur Pſal.26.Tibi dixit cor meum. Iſtud aũt dicere intrinſecum,eſt mentis deliberatio eorũ, quæ exterius dicenda ſunt, & facienda. Sic igitur hic,dicere ſtat pro deliberare, vt ſit ſenſus.*Dixi cuſtodiam vias meas*,i. in corde meo deliberaui cuſtodire vias meas. Per vias aũt intellige actiones no-

Greg.21 mor.c.4. ſtras.Vnde Gregorius.Quid viarum nomine niſi actiones noſtræ ſignificantur? Hinc .n. per Hieremiam dr̃. Bonas facit uias veſtras,& ſtudia ueſtra. Deliberabit ergo iſte primo cuſtodire uias ſuas, i. actiones ſuas, ne .ſ. murmurando contra Deum peccet.Vnde ſubdit. *Vt non delinquam in lingua mea*. Sed aduertendum, ꝙ linguam ſuam diuerſi uariè cuſtodiũt,

E vt oſtendit Greg.d. Sunt tria genera hominum,qui gradatim diſtinctis a ſe quali- *Greg.li. 5. mor. c.12.*
tatibus diſſident.Sunt namq; aliqui,qui ad loquendum praua concipiunt, allocutione ſua nulla ſilentij grauitate refrenantur. Et ſunt alij, qui cum praua concipiunt, magno ſe ſilentij vigore reſtringunt.Et ſunt nonnulli,qui virtutum uſu roborati, uſque ad eam celſitudinẽ prouehuntur, ut ad loquendum nec qui dem in corde peruerſa concipiant, quæ ſilentio compeſcant. Et hoc eſt bonorũ,dicẽte Pſ. *Dixi cuſtodiam vias meas*.

F Qui .n. linguã cuſtodire neſcit, ſe malis operibus implicatum manifeſtat. Dicit *Philoſ.5 animal.*
Philoſophus,quod auis ſi ſub lingua habeat venam albam, generat filium albũ, ſi nigram nigrum. Sic,& moraliter ſm qualitatem,& colorem linguæ, color,& qualitas fœtus, i. operis ſibi correſpondet.Et ideo bene conſulit Pſal.d.Prohibe linguam tuam a malo. *Pſal.33.*

Poſui ori meo cuſtodiam, cum conſiſteret peccator aduerſum me. 633 *5.q.4.in loco.*

G HIc conſequenter oſtendit deliberationis executionem, quia ſicut in corde deliberauit, ſic & opere compleuit. *Poſui*,inquit,*ori meo cuſtodiam*. Et diuiditur in tres partes, ſecundum q̃d ex tali cuſtodia tria ſe dicit habuiſſe, ſcilicet quia habuit primo diſcretum ſilentium. Secũdo humilitatis faſtigium, ibi.*Obmutui,& humiliatus*. Tertio charitatis incendium, ibi. *Concaluit cor meum*.Quantum ad primum ſciendum, quòd inter omnia corporis membra, lingua maiori cuſtodia indiget, quia ex

H ea facilius plura mala procedunt. Vnde *Lingua.*
Bernard. in ſermone de triplici cuſtodia dicit. Quis ſanè enumeret quantas modicum linguæ membrum contrahit ſordes, quàm multiplex in labijs incircunciſis immunditia coaguletur, quàm ſit grauis pernicies oris incircumſpecti. Eſt enim lingua diſſoluta,in ſermonib.otioſis. Eſt lingua impudica, & eſt magniloqua, quorum prior laſciniæ, ſequens arrogantiæ famulatur. Eſt etiam lingua doloſa, & eſt maledica, quarum altera in falſidicam,& adulatoriam ſubdi-

uiditur,

uiditur, altera vero nunc in facie contu- A
melias irrogat, nunc detrahit in occulto,
hæc ille. Qui enim linguam ſuam non po
teſt cõtinere, opus bonum minime pote-
Phil. 18 rit habere. Dicit Philoſophus, ꝙ ſi mu-
de ani- lier vicina partui põt retinere ſuũ anheli
malibus. tum, quod partus eius erit facilis, & le-
uis, ſi autem non poteſt retinere, partus
eius erit difficilis, & grauis. Sic moraliter
in propoſito. Anima quãtumcunq; bono
conceptui, & intentione ſit impregnata,
nunquam tamen pariet opus viuum, ſine
difficultate, ſi anhelitum ſuum, i. ſpiritũ,
cohibere non poſſit. Et ideo benè dicit B
Iac. 1. Apoſtolus. Si quis putat, ſe religioſum
eſſe, non refrenans linguam ſuam, huius
Pſal. 38 vana eſt religio. Contra quod dicit Pſal.
Poſui ori meo cuſtodiam. Et quamuis cu-
ſtodia oris omnibus ſit neceſſaria, maxi-
mè tamen clericis Deo dicatis. Vt oſten
dit Bernar. ſuper illo verbo Apoſtoli. Ser
mo veſter in gratia ſemper ſale conditus
ſit, dicens. Sit lingua veſtra modeſta, ſo-
Coloſ. 4. bria, pudica, ſit ori ueſtro ſaliua virgo die
creſcente. Et niſi utilitas occaſionem ꝓ-
buerit vſq; in craſtinum incorrupta ſer-
uetur. Ponamus *ori noſtro cuſtodiam*. Et C
oſtium circunſtantiæ labijs noſtris. Au-
ceps non emittit accipitrem, niſi prius
anſerem uiderit. Et monachus dimittit
linguam ſuam, vbi loquendi neceſſitas nõ
exiſtit. De dignatur venator catulum ſol
uere, niſi lupus appareat. Viliorem habet
monachus linguam ſuam, quã ad nullius
ſalutem, vel commodum inutiliter ſoluit.
Sudat lapis in manu oppugnantium mœ
nia, & incaſſum volat verbum de ore ſtã
tis in ſanctæ Eccleſiæ diſciplina. Arcus
flexis cornibus fruſtra non tenditur, &
rationalis lingua ad deferenda irrationa- D
bilia paſſim laxatur. Parcitur pharetræ,
ut ex ea ſagitta non leuiter exeat. Non
parcitur linguæ, ut mẽdax in quemlibet
verbis velut ictũ vulneris infligat. Quid
aũt ad hoc dicimus? certè excuſari nõ poſ
ſumus, facilius eſt. n. tacere quã loqui, vt
cum Pſal. dicamus. *Poſui ori noſtro cuſto-
diam*. Sed, quia perfectius eſt iniuriatum
non loqui, quam non prouocatum, ideo
addit, dicens. *Cum conſiſteret peccator ad-
uerſum me*. Hæc eſt perfectio, opprobria
audire, & tacere, iniurias pati, & non lo-

A qui: Relinquentes enim mundum, & *Iob.* 11
ad Deum tendentes hodie præ cæteris
a malis irridentur, & impetuntur oppro-
brijs, & fatui reputantur. Deridetur iu-
ſti ſimplicitas. Et tamen iuſti ſe deriden-
tes non derident, ſed tolerant patienter
exemplo Chriſti. Qui cum maledicere- *1. Pet.* 2.
tur, non maledicebat, cum pateretur non
comminabatur. Sic, & iuſti dum peccato-
res aduerſus ſe inſurgunt patienter tole
rantes, ori ſuo cuſtodiam imponunt. Sic
faciebat Apoſtolus dicens. Maledicimur, *1. Cor.* 4.
& benedicimus, perſecutionem patimur,
B & ſuſtinemus, blaſphemamur, & obſecra-
mus. Vnde iuſti quanto magis infeſtan-
tur a malis, tanto amplius humiliantur.
Vnde ſubditur.

Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui a bo- 634
nis, & dolor meus renouatus eſt.

Hic conſequenter oſtendit iuſtos in
perſecutionibus humilitatem ſer-
uare. Vbi notandum, ꝙ veram humilita-
tem probat illata contumelia: ſicut pau-
pertatem voluntariam, oblata abundan-
C tia, & veram caſtitatem obiecta mulieris
pulchritudo cum opportunitate. Econ-
trario de multis dicit Greg. Eſſe quippe *Gre. li.* 7
volunt humiles, ſed ſine deſpectu, eſſe *mo. c.* 14
contẽti proprijs, ſed ſine neceſſitate, eſſe
caſti, ſed ſine maceratione corporis, eſſe
patientes, ſed ſine contumelijs volunt.
Cumque adipiſci virtutes quærunt, ſed
virtutum labores fugiunt, quid aliud quã
ſine belli certamine triumphare de hoſti
bus quærunt? Ex quibus apparet, quod
vera humilitas, & patientia probatur ad-
uerſis, vnde in perſona iuſtorum, nunc
D ait Pſ. *Cum conſiſteret peccator aduerſum
me, obmutui, & humiliatus ſum*. Obmute
ſcit iuſtus, quia percuſſus aduerſis non
murmurat. Sciens, quod ait Greg. Quiſ- *Greg.* 5.
quis percuſſus murmurat, quid aliud *mo. c.* 26
quam iuſtitiam ferientis accuſat? Vt er-
go homo reprehendere non audeat iu-
dicem culpæ, hunc humiliter cogitet au-
ctorem naturæ, quia qui mire ex nihilo
hominem fecit, factum impiè non affli-
git. Ille ergo percuſſus obmuteſcit, qui
patienter tolerando, non murmurat.
Exẽplo Chriſti de quo Eſ. 53. Sicut ouis
ad

ad occiſionem ductus eſt, & quaſi agnus coram tondente obmuteſcet, quod ex humilitate procedit. Vnde ſubdit: & id eſt, *quia humiliatus ſum. Et ſilui a bonis, & dolor meus renouatus eſt.* Vbi ſciendum, ꝙ ſancti viri, dum ſe inter malos poſitos uident, qui ſemen diuini verbi recipere nolunt, tacent, ne margaritas ante porcos proijciant, & ſanctum dent canibus. Sed quia vident aliorum mala multipilcari, grauioti dolore feriſtur interius. Et hoc notat Pſal. d. *Silui a bonis*, ſ. prædicandis, quia. ſ. non habebam terram bonam, in qua ſemen fructificare poſſet. Et quia prauorum malitia cõtinuè augetur, ideo ex hoc *dolor meus renouatus eſt*. Et ſic iſtũ

Greg. 23 mo. c. 10 paſſum exponit glo. & Greg. d. Nam ſæpe contigit, ut boni viri, cum ſe non audiri conſiderant, ori ſuo ſilentiũ imponant. Sed plerumque dum conſpiciunt, quòd iniquorum facinora ipſis tacentibus creſcunt, vim quandam ſui ſpiritus ſuſtinẽt, vt in locutione apertæ correptionis erũpant. Vnde, & propheta Hieremias cum ſibi prædicationis ſilentium indixiſſet di-

Hier. 20 cens. Non recordabor eius, nec loquar vltra in nomine eius: illico adiunxit. Et factus eſt in corde meo quaſi ignis æſtuans, & defecit, ferre non ſuſtinens. Pro eo. n. quòd ſe minimè audiri conſpexerat, ſilentium ſibi impoſuit, ſed cum creſcentia mala in eo cerneret, in eodem ſilentio non permanſit. Dauid quoque propheta poſtquam ſilentium ſibi indixerat. d. *Poſui ori meo cuſtodiam, cum conſiſteret peccator aduerſum me. Obmutui, & humiliatus ſum, ſilui a bonis*, in ipſo ſuo ſilentio zelo charitatis exarſit. Vnde ſubdit. *Et dolor meus renouatus eſt*. Vnde, & conſide-

Rom. 9. rando peccata malorum, dicebat Apoſtolus. Triſtitia magna eſt mihi, & dolor continuus cordi meo.

635 *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.*

1. q. 1. multa ſunt.

CONſequenter ex hóc ſe oſtendit habere charitatis incendium. Dolere enim de peccatis proximorum, ſignum eſt charitatis. Charitas autem quidam calor ſpiritualis eſt. Et iſtum calorem in corde iuſtorum inſinuans hic Pſal. ait.

E *Concaluit cor meum intra me.* gl. i. ex õmni parte caluit amore Dei, i. igne cœleſtium, ut, quia diligo Deum, diligã proximum, & diligẽdo proximum, doleam de ipſius culpa, quia ſemper iuſti igne diuino accenſi, quæ Dei ſunt meditantur. Vnde ſubdit. *Et in meditatione mea exardeſcet ignis*, ſ. diẽ dilectionis. Vel ſm Greg. Caleſcit cor iuſtorum, quia quando tacentes vident aliorum mala augeri, intus concaleſcunt, quia dilectionis ardor, ad exterius loquendum excitat illos, ut quę corrigere non valent, ſaltem increpare

F non deſiſtant. Et attende, ꝙ iſto igne charitatis multi ſunt, qui caleſieri non poſſunt. Quoniam figura habetur in Dauid, de quo dicitur 3. Reg. 1. ꝙ Dauid, cum operiretur ueſtibus, non caleſiebat. Et *3. Reg. 1* quare caleſieri non poterat, Stephanus adducit tres rationes, exponendo prædicta verba. d. Dauid caleſieri non poterat. Primo quia de ſenibus eſt parentibus natus. Secundo quia in prælijs multum ſanguinem fuderat. Tertio, quia ex quo Angelum cędentem populum vidit, pauore vehementi contabuit. Moraliter autem *Tria impediunt*

G iſta tria multos impediunt, ne in eis igne *ne cor* charitatis concaleat cor ipſorum. Primũ *charitatis igne* eſt antiquorum peccatorum imitatio. *incaleſcat.* Antiquiora enim peccata, & prima quæ fuerunt, ſunt inuidia, & ſuperbia. Inuidia enim primum peccatum dicitur: Inuidia diaboli mors introiuit in orbem ter- *Sapiẽ. 2.* rarum. Similiter, & ſuperbia. Initium *Eccl. 10* omnis peccati ſuperbia. Sic igitur ſuperbia, & inuidia dicuntur antiquiora peccata, quia nullum aliud peccatũ fuit prius iſtis. Ex iſtis ergo natus per imitationem in corde ſuo charitate caleſie-

H ri non poteſt. Secundum eſt egenorum proximorum incompaſſio, quod notatur in Dauid, qui multum ſanguinem fuderat, tot enim ſanguinem fundimus, quot fame mori permittimus, ſubuenire valentes. Tertium eſt diuinæ iuſtitiæ ſine miſericordia cõſideratio. Hoc enim ad deſperationem ducit, quod notatur in Dauid, qui vidit Angelum ex iuſtitia cædentem populum. At contra iuſti igne charitatis caleſcunt. d. Pſalm. *Concaluit cor meum*, &c. Quia dictum eſt, quòd iuſti calent igne charitatis, ex dilectione

ctione peccatorum, quæro utrum pecca
tores ament ſeipſos. 2. 2. q. 35. art. 7.

636 *Loquutus ſum in lingua mea, notum fac mihi, domine, finem meum.*

Hic conſequenter ponit ſuæ intentionis finem intentum, & conſummationem. Principalis. n. intentio, & finale deſiderium antiquorum patrum erat videre verbum incarnatum, pp quod
Luc. 10. Chriſtus ſuis dicebat Apoſtolis. Multi reges, & prophetæ uoluerunt videre, quæ uos videtis, & non viderunt, &c. Circa aũt iſtam principalem antiquorum
B intentionem Pſal. tria ponit: Quia primo deſiderat ſcire Chriſti incarnationẽ. Secundo deſiderat ſcire ſuæ vitæ durationem: ibi. *Et numerum dierum*. Tertio cõfitetur humanæ vitæ annihilationẽ: ibi. *Ecce menſurabiles*. Quantum ad primum ſciendum, ꝙ hic Dauid loquitur in perſona omnium patrum antiquorum, qui Chriſti deſiderabant aduentum. Et loquitur Deo non hominibus, quod oſtẽdit, d. *Loquutus ſum in lingua mea, notum fac mihi, dñe*, & ſic loquitur dño. Et ideo ſciendum, qualiter nos Deo loquimur, &
C qualiter Deus nobis. Lingua. n. corporalis non niſi ad aures corporales loquitur, nec auris corporalis non niſi uocem corporis audit. Cùm ergo Deus aures corporales, nec linguã habeat corporalem, nec ipſe menti noſtræ ſono uocali loquitur, nec nos ſibi. Loqui ergo no-
Grego. 2. mor. c. 6. ſtrũ Deo eſt deſiderio cordis ad ipſum clamare, vnde Gregor. in illud Ioan. Vi-
Apoc. 6. di animas ſanctorum clamantes, & dicentes. Vſquequo, domine ſanctus, non vindicas ſanguinem noſtrum, &c. d. Quid
D eſt animas ſanctorum vindictam a Deo petere, niſi diem extremi iudicij, & reſurrectionem extinctorum corporũ deſi-
Clamare derare? Magnus quippe earum clamor magnum eſt earum deſiderium. Tanto enim quiſque minus ad Deum clamat, quanto minus deſiderat, & tanto maiorẽ vocem in aures Dei exprimit, quanto ſe in eius deſiderium plenius fundit. Animarum ergo uerba ſunt ipſa illarũ deſideria. Nam, ſi deſiderium ſermo non eſſet: propheta, non diceret. Deſideriũ cordis eorum audiuit auris tua. Ad propo-

A ſitum ergo Dauid in perſona iuſtorum d. *Loquutus ſum lingua mea*, ſ. cum lingua cordis, quæ eſt deſiderium mentis. De qua lingua dr̃ Pſal. 70. Lingua mea meditabitur tota die iuſtitiã tuam. Meditatio. n. ad mentem pertinet, non ad corpus. Sed quid hæc lingua deſiderabat adiungit. *Notum fac mihi, dñe, finem meum*. Quis aũt eſt finis noſter, niſi Chriſtus incarnatus? de quo dicit Apoſtolus Finis legis eſt Chriſtus ad iuſtitiam omni credenti. Vocatur. n. Chriſtus incarnatus finis, non quidem conſumptionis, ſed perfectionis, & conſummationis. Vnde ibidẽ gl. Finis. n. Chriſtus eſt, in quo lex iuſtitiæ non conſumitur, ſed impletur: omnis. n. perfectio in ipſo eſt, ultra quã non eſt, quo ſpes ſe extendat. Finis ẽt eſt fideliũ Chriſtus, ad quem cũ venerit currentis intentio, non habet quid amplius poſſit inuenire, ſed habet in quo poſſit permanere. Finis ergo dr̃ Chriſtus, non quia conſumit, ſed quia perficit. Vnde & ipſe de ſeipſo ait. Ego ſum alpha, & omega, principium, & finis. Dicens ergo. *Notum fac mihi, dñe, finem meum*. Hoc eſt notum fac mihi Chriſtum incarnatum, vt. ſ. quem fide credo incarnandum, cognoſcam incarnatum. Et ad iſtum ſenſũ exponit. d. *Notum fac mihi, dñe, finem meum*. i. Chriſtum, qui eſt finis noſter: cuius conſummatio eſt in præſenti ad iuſtitiam, & in futuro ad gloriam. *Rom. 10* *Apoc. 1.*

Et numerum dierum meorum quis eſt, vt ſciam, quid deſit mihi. 637

Hic conſequenter deſiderat ſcire durationem. In præcedenti. n. verſiculo deſiderauit ſcire, tempus incarnationis Chriſti, nolens ergo ſcire, ſi ipſum incarnatum uidebit, petit utrum uſq; ad illud tẽpus durare debet. d. *Et numerum dierum meorum*, &c. ſ. notũ mihi fac. Vbi glo. Numerum dierum ſuorum ſcire volebat, non deſiderio huius uitæ, ſed deſiderio videndi Chriſtum, ut apparet, ſi eius aduentum poterit videre, quem magno deſiderio antiqui patres videre deſiderabant. Vnde ait Chriſtus. Multi reges, & prophetæ voluerunt uidere, &c. *Luc. 10.*
Inde ſenex ille Simeon clamabat, putas durabo? putas uidebo? q. d. Ideo uolo ſcire nu-

Quæſtio re numerum, vt ſciam, quid deſit mihi
ad Chriſtum videndum. Sed nũquid cui-
libet homini determinatus eſt certus die
rum numerus, quo viuere poſſit, & non
vltra, neque magis, neque minus? Et vr̃,
ꝙ ſic. Breues dies hominis ſunt, & nume
Iob 14. rus menſium eius apud te eſt: conſtitui-
ſti terminos eius, qui præteriri non pote
runt. Ad oppoſitum, quia quis põt vitã
ſuam breuiare, ergo & prolungare: patet,
quia ſeipſum poteſt quis interficere, vel
ad infirmitatem ſibiipſi dare occaſioné,
quod qui facit, minus viuit, qđ ſi non fa-
Reſpon. ceret, plus viueret Reſpõdeo, ꝙ quæſtio
dupliciter poteſt intelligi, vno modo an
apud Deum ſit præuiſum tempus deter
minatum, quo quis viuet, & nõ plus, nec
minus: ſecundo an natura cuiuſlibet ho-
minis certam habeat intrinſecã virtuté,
per quam tantum põt viuere, & nõ plus,
neq; minus. Et tũc dico ad quæſtionem.
primo, ꝙ intelligendo primo modo, ꝙ
apud Deum eſt determinatum tempus
certum vitæ cuiuſlibet hominis, per qđ
viuet, & non vltra, neque minus: patet,
quia diuina ſcientia omnia futura, & præ
terita nouit vt præſentia. Vnde Greg. ex-
Greg. 12 mor. c. 1 ponens prædicta verba: *Numerus menſiũ
eius apud te eſt*, dicit: Cũcta futura Deus
præſens ante ſæcula decreuit, qualiter p
ſæcula diſponantur. Statutum quippe eſt
homini, vel quantum hunc mundi pro-
ſperitas ſequatur, vel quantum aduerſi-
tas feriat, ne electos eius aut immodera-
ta proſperitas eleuet, aut nimia aduerſi-
tas grauet Statutum quoque eſt, quantũ
in ipſa vita mortali temporaliter viuat.
4. Reg. 20. Nam etſi annos quindecim Ezechiæ re-
gi ad vitam addidit omnipotens Deus,
cùm eum mori permiſit, tunc eum præ-
ſciuit eſſe moriturum. Qua in re quæſtio
oritur, qũo ei per prophetam dicatur.
Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, &
non viues. Cui cum mortis ſententia da-
ta eſt, protinus ad eius lachrymas vita ad
dita eſt. Sed per prophetam prædixit do
minus tempus, quo ipſe mori mereba-
tur, per largitatem verò miſericordiæ
eum illo tempore ad mortem diſtulit,
quod ante ſæcula ipſe præſciuit. Nec igi
tur propheta fallax fuit, quia tẽpus mor-
tis innotuit, quo vir ille merebatur mo-
E ri, nec dominica ſtatuta commutata sũt,
quia vt ex largitate Dei anni vitæ creſce
rent, hoc quoque ante ſæcula præfixum
fuit, atque ſpatium vitæ, quod inopinaté
foris eſt additum, ſine augmento præſcié
tiæ fuit intus ſtatutum, hæc Greg. Sic igi
tur quantum ad Dei præſcientiam oĩa
etiam futura contingentia ab æterno fue
runt ſtatuta, & ad vnam partem de fa-
cto, licet non de poſſibili determinata. Si
vero quæratur ſecundo modo. ſ. an in ip
ſa vita noſtra ſit determinata virtus, qua
quis tantum viuere poſſit. Reſpondeo, *Viuere.*
F dicunt quidã, ꝙ viuere noſtrum funda-
tur in humido radicali, quo calor natura
lis intrinſecus fouetur, & illo durante
eius operatione non impedita durat vi-
ta, & illo deficiente, vel eius operatione
impedita vita deficit Et illud humidum
eſt certæ, & determinatæ virtutis, licet
maioris in vno quàm in alio ſm diſpoſi-
tiones diuerſas conceptionis, & natiuita-
tis, virtus iſtius augeri non põt, ſed bene
foueri poteſt, & conſeruari, ne ab aliquo
cõſumatur, niſi quantũ calor naturalis
continuè conſumit, ipſa aũt per calorem
G naturalé conſumpta, ſtatim deficit vita.
Cùm ergo illud humidum radicale ſit
determinatæ virtutis, ſic & tanto tempo
re, & non plus põt calorem naturalé fo-
uere. Et ſic in quolibet homine eſt deter
minatum tempus, quo viuere põt, & non
vltra. Illud aũt humidum radicale põt
conſumi ab alio, quam per calorem na-
turalem ordinatum, vt per calorem inor-
dinatum febrium, vel per alium hominis
malam vitam, vel poteſt eius operatio
totaliter extingui, vt puta quando quis
interficitur. Et ſic vita poteſt abbreuiari.
H Et datur exemplum. Si tantum ponatur
in lãpade olei quantum ſufficiat ad nu-
triẽdum ignem lampadis per vnam diẽ,
quamuis non poſſis facere quòd nutriat
vltra vnam diem, tamen potes facere, ꝙ
minus durabit, vt puta augendo ignem
lampadis, quia tunc plus conſumet de
oleo, vel extinguendo violenter lampa-
dem. Sic in propoſito dicitur, quòd de-
terminata eſt virtus in homine, per quã
per tãtum tempus viuere poteſt, & non
vltra, ſed illa impediri poteſt, & per con
ſequens hominis vita poteſt abbreuiari,

ſed

Digitized by Google

Pſal. 54. ſed non prolungari. Et hoc dicit alibi Pſ. Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos, quia tales per malam vitam diſſipant virtutem illam vitalem, & multotiens morte uiolenta terminãtur. Quantitas ergo vitæ ſtat in quantitate caloris naturalis, & humidi radicalis, quo dictus calor nutritur. Ad argumenta ex dictis patet, quid dicendum.

638 *Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos, & ſubſtantia mea tanquã nihilũ ante te.*

CONfitetur hic humanæ vitæ breuitatem vel annihilationem Pſalmiſta edoctus a Deo de tempore incarnationis, quod poſtulauerat. d. *Notum fac mihi, domine, finem meum.* edoctus inſuper de numero dierum, quibus naturaliter viuere poterat, quod poſtulauerat. dicẽs. *Et numerum dierum meorum quis eſt*, &c. Statim concluſit ſe non poſſe deuenire ad videndum finem ſuum. ſ. Chriſtum incarnatum. d. *Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos. Menſurabiles*, i. numerabiles, & paucos, vel *menſurabiles*, i. breues, quia quod faciliter menſurabile eſt, breue eſt. Vnde glo. *Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos*, ideſt, breues, quia cito tranſit vita noſtra. Quid enim ſunt centum anni, qui principium habẽt, & finem reſpectu æternitatis Dei, quæ fine caret, & principio? Vnde Pſal. 89. Mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna, (Iob 14.) quæ præterijt, propter quod dicitur. Homo natus de muliere breui viuens tempore, &c. Quõ. n. tempus noſtrum longũ põt dici, quod continuè terminatur? Vñ (Greg. 13. lib. mor.) Greg. ait: Omne, qđ tranſit, breue eſt, ét ſi tardius terminari videatur. Iuſti aũt viri hanc breuitatem uitæ continue cõſiderant dies ſuos menſurantes, ſed mali ip(Greg. 8. mo. c. 12)ſam aduertere nolunt. Vnde Gregor. ait. Reproborum mens erga dies præſentis vitæ tanto amore conſtringitur, ut ſic ſẽper hic appetant viuere, quatenus, ſi ualeant, viuendi curſum nunquam deſiderent finire. Cogitare quippe futura (Aliter habetur in originali Gre.) deſpiciunt, ſpem totam in rebus tranſeũtibus ponunt, habere nulla niſi quæ prætereunt, concupiſcunt. Cumq; nimis trãſeuntia cogitant, & manſura nullatenus ſperant, ſic inſenſibili cæcitate oculus

A cordis clauditur, vt ſe morituros nullatenus credant. Vnde fit ſæpè, ut iã corpus moleſtia quatiat, & intima mors virtutẽ uitalis ſpiritus incidat, nec tñ curare, q̃ mundi ſunt, deſiſtant. Iamq; eos vltor ad iudicium pertrahit, & tñ ipſi rebus tranſitorijs occupati, nihil aliud cogitant niſi qualiter in hoc mũdo adhuc viuãt, quia ſpes viuendi in eis non frangitur, etiam cum uita terminatur. Dura enim mente mors longè abeſſe creditur, etiã cum ſentitur, &c. At contra iuſtorum mens ad æternitatis intentionem tẽdit, B ẽt cum præſens eos fœliciter vita cõcomitatur. Magna carnis ſalute vtitur, nec tamen eius fiducia animus retardatur. Nullus adhuc articulus mortis erumpit, & tamen hanc quaſi præſentem cõtinuè conſpicit. Quoniam enim præſens vita indeſinenter labitur, ſpes ei viuendi funditus amputatur. Hæc omnia bene conſiderat iuſtus. d. *Ecce menſurabiles poſuiſti dies meos, &c. Et ſubſtantia mea tanquam nihilum ante te.* Quod ideo dicit, quia ſubſtantia noſtra, i. vita noſtra æternitati comparata, nihil inuenitur. Quid C enim eſt vita noſtra, niſi vapor fumi ad modicum apparens? Iac. 1. & Sap. 2. Trãſit vita noſtra tãquam veſtigium nubis. Et bene dicit tanquam veſtigium nubis, quia ſicut nubes a vento cito fugatur, & tranſit, ſic & vita noſtra. Vnde Hieronymus ait. (Hier. li. 3 ſuper Amos.) Nihil fugacius vita huius ſæculi quam dum tenemus, amittimus. Et per infantiam ad iuuentutem, per iuuẽtutem, & virilem ætatem neſcientes currimus ad mortẽ, quod nunc notans Pſal. ait. *Et ſubſtantia mea tanquam nihilum ante te*, licet nobis appareat magna. Et D hoc benè conſiderabat Iob. d. Parce mihi, dñe, nihil. n. ſunt dies mei. (Iob 7.) Hoc idem alijs verbis exprimit. d.

Veruntamen vniuerſa vanitas, omnis homo viuens. 639

SEcundum grammaticos, vanus dicitur a Venus, & eſt idem uanus, qđ (Vanus.) inanis, falſus, vacuus intus, quia uenerei homines tales eſſe ſolent. Et inde vanitas quaſi vacuitas, vel falſitas. Dicitur ergo omnis homo viuens vanitas vniuerſa, quia omnis homo inſtabilis vacuus,

Digitized by Google

cuus, quia nec ſatiatus. Omnis ergo homo uanitas eſt, i. hic in vanitate viuẽs, ꝙ probat gl. quia omnis homo, aut eſt bo-
Eccleſ.1. nus, aut malus: Si malus, tũc eſt deditus mundanis, quæ omnia ſunt vana. Vanitas uanitatum, & omnia vanitas. Si aũt ſit bonus, tunc deſiderat eſſe cum Chriſto, & per conſequens ei vana eſt vita p̃ſens. Et quantum ad hoc eſt notandum, ꝙ triplex eſt vanitas, ſ. verſionis flexibi-
Vanitas triplex. lis. Et ſic omnis homo dr̃ uanitas, quia vertibilis de eſſe hominis ad non eſſe, quinimo nunquam in eodem ſtatu per-
Iob 14. manet. Vnde pſal. 143. Homo vanitati ſimilis factus eſt, dies eius ſicut umbra p̃tereunt. Eſt ſecundo vanitas auerſionis vertibilis, & hæc in voluntate, quæ faciliter ad vana vertitur, & peccat. 3. Reg. 6. Peccauerunt, & peccare fecerunt Iſrael, & prouocauerunt Deum in vanitatibus
Eccleſ.2. ſuis. Tertia eſt vanitas pœnalitatis contriſtabilis. Cuncti dies hominis dolore,
Greg. 11 cap. 26. & ærumna ſunt pleni. Et hoc nonne uanitas eſt? Quid.n. aliud eſt habens uitã, niſi quædam uanitas, & miſeria? Qm̃, ut ait Greg. Si.n. ſubtiliter conſideret omne, quod hic agitur, pœna eſt, vanitas, & miſeria. Ipſi.n. carni ſeruire ad neceſſaria atq; conceſſa miſeria quædam eſt, ut contra frigus veſtimenta, contra famem alimenta, contra æſtum frigora requirãtur, ꝙ multa cautela cuſtoditur ſalus corporis, ꝙ ẽt cuſtodita amittitur, amiſſa cũ graui labore reparatur, & tñ reparata ſemper in dubio eſt. Quid hoc aliud quam mortalis uitæ uanitas quædam, & miſeria eſt, &c. Quibus conſideratis Pſ. merito d. *Veruntamen vniuerſa vanitas omnis homo viuens*, pp ꝙ clamat Apoſtolus, Ro. 8. d. vanitati creatura ſubiecta eſt. Per creaturam.n. intelligit hominem, qui cum omni creatura participat, quia oĩs creatura eſt corporalis aut ſpiritualis

640 *Veruntamen in imagine pertranſit homo, ſed & fruſtra conturbatur.*

12. q. 1. omnis ætas. HIc conſequenter agit de mundi relinquenda vanitate. Et diuiditur in tres partes. Quia agit primo de ſingulorum innata dignitate. Secundo de malorum vana cupiditate, ibi. *Theſaurizat*, Tertiò de iuſtorum optata ſynceritate,

E ibi. *Et nunc.* **Quantum ad primum ſciendum, ꝙ omnium hominum maxima eſt innata dignitas, quia quãuis quo ad cor-** *Imago.* pus nihil ſint, & uana, tñ quo ad ani mam imagine Dei ſunt inſigniti. Vnde d. *Veruntamen in imagine*, &c. q. d. Quãuis homo corpore ſit uanus, & vanitati ſubditus, tñ altæ eſt dignitatis, quia pertranſit in imagine Dei, q d. Hoc eſt mirum, ꝙ cum tanta ſit dignitas hominis, ꝙ ad Dei imaginem, ſit factus, ꝙ tanta dignitas nõ ipſum retrahit a uanitate. In qua *Imago multiplex.* tñ vanitate fruſtra conturbatur, quia cũ
F labore, & miſeria terrena appetit, quæ fruſtra, i. ſine vtilitate conturbant hominem. Eſt aũt notandum, ꝙ multiplex ad propoſitum reperitur imago, ſ. quia eſt Imago qua factus eſt homo, ſcilicet, uerbi perſona. Imago in qua factus eſt *Mag. li. 2.d. 16.* homo, ſcilicet anima noſtra. Imago in qua lapſus eſt homo, ſcilicet, culpæ ma- *Imago.* cula. Imago ad quam factus eſt homo, *Verbum* ſcilicet æterna gloria. Primo eſt imago qua factus eſt homo, quæ imago eſt ęternum Dei uerbum: imago enim alicuius dicitur, quod nos ducit in perfectam co-
G gnitionem alterius, vt dicit Magiſter. Sicut illa pictura, dicitur imago virginis, quæ nobis ipſam repreſentat, & ſic de imagine crucifixi: verbũ autem Dei nos perfecte ducit in cognitionem patris, cũ ſit impoſſibile uerbum intelligere, quin pater intelligatur, cum ſint relatiua. Et *Mag. li. 1.d. 31.* ideo uerbum dicitur perfecta patris imago, & tanto perfectior imago, quanto *Sapie. 7.* patri in omnibus coæquatur, vt deducit *Ioan. 1.* Magiſter. Et de hac imagine uerbi dicitur, quòd eſt ſpeculũ ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius. Iſta
H ergo eſt imago, qua factus eſt homo, quia omnia per verbum facta ſunt. Sed forte dices. Si filius dicitur patris ima- *Quæſtio.* go, quia ducit in cognitionem patris, & patri in omnibus eſt a qualis, nunquid eadẽ ratione pater dicetur imago filij, cum etiã pater in omnibus filio ſit æqualis? Ad hoc reſpondet Magiſter. d. ꝙ non cuius ratio eſt, quia ſimilitudo alicuius *Reſpon.* ad hoc, vt dicatur illius imago, hoc ha- *Mag. li. 1.d. 31.* bet ab illo, cuius eſt imago, & non econuerſo: verbum autem ſimilitudinem patris habet a patre, & non pater ab eo.

De

De iſta ergo imagine d. Pſ. *Veruntamen* A
in imagine pertranſit homo. quia nullus
homo ex hac vita ad æternam pertranſi-
Imago. Anima rationalis. re pôt, nec potuit ſine fide illius imagi-
nis, ſ. verbi incarnati, ut d. Mag li. 3. Secû
do eſt imago, in qua factus eſt homo, q̃a
quilibet hõ factus eſt ad imaginem Dei.
Gen. 1. ſic. ſ. ꝙ Dei ſumus imago. Creauit Deus
Aug. 83 q. 8. hõiem ad imaginê, & ſimilitudinem ſuã.
Quæ verba pertractans Aug. d. Cum in-
teriorem, & exteriorem hominem ſcri-
ptura commemoret, quæri pôt, vtrum
vnus iſtorum, aut ambo ad imaginem, &
ſimilitudinem Dei ſit factus. Sed quis du
bitat eum potius dicere, qui renouatur,
q̃ qui corrumpitur? Sed qualiter aîa no-
ſtra ſit diuinitatis imago, notandum, ꝙ
Mag. li. 1. d. 31. ſm Magiſtrum: Imago vocatur alicuius,
quod nos ducit in perfectam illius cogni
tionem. Sed anima noſtra nos ducit in
perfectam cognitionem Dei: patet, quia
in cognitionem trinitatis perſonarum, &
vnitatis eſſentialis, cognitionis aliorum
& intellectionis ſpiritualis, dominationis
ſingulorum, & prælationis generalis. Pri
Mag. li. 1. d. 31. mum patet, quia ut ait Mag. In mente no
ſtra cernimus trinitatem, non quidem
Deum, ſed imaginem Dei. In ipſa n. quæ
dam apparet trinitas ſ. memoriæ, intelli-
Aug. 10 de trini. gẽtiæ, & amoris. Et hæc tria (vt ait Aug.)
non ſunt tres vitæ, ſed vna vita, non tres
mentes, ſed vna mens, una eſſentia. Ve-
runtamen ut ait ibidem Mag. caueat ho-
mo, ne hanc imaginem ab eadem trinita
te factam ita comparet ei, ut omnino exi
ſtimet ſimilem, ſed potius magnam diſſi
militudinem cernat, ut puta quia illa in-
creata, iſta creata, illa trium perſonarum,
hæc vnius eſſentiæ. Sic. n. quælibet creata
imago rei cuius eſt imago magis diſſimi
lis eſt, quam ſimilis. Secûdum patet, quia
ſicut Deus eſt naturæ intellectualis: ſic,
& anima noſtra inter omnes creaturas
Aug. inferiores ſola eſt intelligẽs. Vñ Aug. 14.
de trinitate. Eo anima noſtra Dei imago
eſt, quo capax eius, & particeps eſſe po-
teſt. Tertium patet, quia ſicut Deus om-
nibus præfertur, & dominatur. ſic, & ho-
mo omnibus alijs creaturis. Vnde Magi-
ſter. lib 2. d. 15. Omnibus creatis, atq; di-
ſpoſitis nouiſſimè omnium factus eſt ho-
mo tãquam omnium poſſeſſor, & domi-

nus omnibusq; præferendus. Pſ. Omnia
ſubiecisti ſub pedibus eius. Sed hic oc-
currit dubium. Vtrum mulier æquè ſit *Queſtio.*
imago Dei ſicut vir? Arguitur ꝙ ſic, quia *Vir. Mulier.*
dixit Deus. Faciamus hominem ad ima-
ginem, & ſimilitudinem noſtram, maſcu- *Gen. 1.*
lum, & fœminam fecit eos. Ad oppoſitû
videtur Apoſtolus. d. Mulier orans velat *1. Cor. 11*
caput ſuũ: vir aût non debet velare, quia
imago, & gloria Dei eſt, mulier aût viri.
Rñdeo, nam vt dictû eſt, ideo aîa noſtra *Reſpon.*
dr̃ imago Dei, quia eius proprietates in
ſe continet, & nobis oſtendit. Sciendû er
B go, ꝙ quædam ſunt in Deo, quæ repræ-
ſentat mulier æque ſicut vir, vt trinita-
tem perſonarum, & vnitatem eſſentiæ, &
ſm iſta mulier æque eſt imago Dei ſicut
vir. Aliqua ſunt, quæ repræſentat uir, &
non mulier, & ſm iſta mulier non dicitur
imago Dei, ſed uir: Et iſta maximè ſunt
quatuor, vt oſtendit gl. ſuper illud Apo- *1. Cor. 11.*
ſtoli. Vir eſt imago, & gloria Dei, mulier
autem viri. Primum, quia ſicut ex Deo
omnia, ita eſt Adam oẽs homines Secun
dum quia ſicut de latere Chriſti dormiẽ
tis in cruce formata eſt eccleſia, & eius
C fluxit origo, ſic de latere Adæ dormien-
tis, orta fuit, & formata Eua eius ſponſa.
Tertium quia ſicut regit Chriſtus eccle-
ſiam, & eccleſia ei ſubſeruit, ſic uir mu-
lierem habet regere, & mulier ſubſerui-
re. Quartum quia vir principalius imago
Dei dr̃ quantum ad intelligentiam, quã
mulier, quia naturaliter in uiro magis ui
get ratio, in fœmina aût magis ſenſualí-
tas. Ex dictis ergo tres concluſiones eli-
ciuntur Prima, ꝙ in aliquibus uir, & mu
lier æqualiter ſunt imago Dei. Secunda,
quia in aliquibus uir, & mulier, ſed uir
D principalius. Tertia, ꝙ in aliquibus uir,
ſed non mulier. De iſta ergo imagine di-
cit Pſal. *Veruntamen in imagine pertranſit*
homo. quia quicunque tam bonus, quam
malus amans cœleſtia, ſiue terrena, ima-
ginem Dei in ſe continet, quia licet ima-
go Dei per peccatum obſcuratur in no-
bis, tamen quo ad eſſentiam penitus de-
leri non poteſt. Tertia principalis ima-
go eſt, in quam lapſus eſt homo, ſcilicet,
macula peccati. Quælibet enim anima *Imago.*
peccans in ſe imaginem diaboli facit per *Peccatũ*
culpam. Feciſti tibi imagines, & forni-

Cc 2 cata

Digitized by Google

Ezec.16 cata es in eis. Anima.n.ſibi imagines fa-
cit,cum quibus fornicatur, cum peccata
in ſe ponit,cum quibus delectatur.Vnde
alius facit ſibi imaginẽ ſuperbiæ, alius lu
Origenes xuriæ,&c. Vñ Origenes hom. 13. ſuper
Gen. d. Fecit Deus hominem ad imagi-
nem ſuam, huius imaginis pictor eſt Dei
uerbum. Et quia tãtus pictor eſt,imago
eius:per malitiam obſcurari põt,ſed dele
ri non põt, manet ſemper in te Dei ima-
go, licet tu tibi ipſi ſuperinducas imagi-
nem peccati. Iſtam picturã tuipſe tibi de
pingis.Cum.n.te libido fuſcauerit,indu-
xiſti colorẽ vnum terreum. Si verò aua-
ritiæ ſtudes,induxiſti alium.Si te ira ſan
guineum facit,addis tertium colorem.Si
ſuperbia,addis alium. Et ſic per ſingulas
malitiæ ſpecies,velut quibuſdam colori-
bus congregatis imaginem terrenam tu
tibiipſi depingis. Ipſe ergo deprecandus
eſt, qui dicit per prophetam. Ego deleo
iniquitates tuas. Et cum deleuerit in te
iſtos malitiæ colores,reſplẽdet in te ima-
go illa, quæ a Deo eſt creata.hæc Orige
nes.Vnde de quolibet peccatore diligẽte
Sap. 15. peccatum dr̃. Diligit mortuæ imaginis
effigiem.Et verè peccatum mortis ima-
Apo.14. go dicitur,quia aĩas ad mortem inducit.
Omnis.qui adorauerit imaginẽ beſtiæ,oc
cidetur. Quarta eſt imago,ad quam,vel
Rom. 1. propter quam factus eſt homo, ſ. gloria
æterna. Rom. Nam quos præſciuit, &
prædeſtinauit, conformes fieri imagini
filij ſui, ut ſit ipſe primogenitus in mul-
tis fratribus,&c.

641 *Theſaurizat,et ignorat, cui congregabit ea.*

HIc conſequenter agit de malorum
vana cupiditate. Volens enim hic
oſtendere Pſal. malorum vitia, inter oĩa
elegit, ut dicit gl.agere de auaritia, quia
illa radix eſt omnium malorum,& ex cõ
Eccl.10. ſequenti omnia alia mala ſuperat. Odi-
bilis coram Deo ſuperbia, & execrabilis
Matt.4. omnis iniquitas, auaro autem nihil eſt
ſceleſtius. Vnde Ber. ſuper illo verbo.
Hæc omnia tibi dabo,ſi cadens adoraue-
ris me,dicit. Plane auaritia radix iniqui-
tatis,ambitionis occaſio, ſubtile malum,
ſecretum virus, peſtis occulta, doli arti-
fex,mater hypocriſis,liuoris parens,om-
nium vitiorum origo, criminum fomes,

E virtutum erugo, tinea ſanctitatis, ex-
cæcatrix cordium ex remedijs, morbos
creãs,generans ex medicina languorem,
&c. Non ergo immeritò volens Pſalmi-
ſta oſtendere malorum vitia, auaritiam
præponit.d.*Theſaurizat,& ignorat*.Si er
go auaritia tm̃ eſt peccatum,cui dubiũ,
quin magnam inferat pœnam,tã in præ-
ſenti q̃ in futuro? Quod oſtẽdens Greg. Greg.15
ſuper illo verbo Iob.20.Oĩs dolor irruet mo.c.11
in eũ,ſic dicit. Auarus namq; primo do-
lorem habuit in ipſa ſua concupiſcentiæ
fatigatione, qualiter,ſ.concupita acquire
F ret, & quõ alia blanditijs,alia terroribus
auferret. At poſtq̃ acquiſitis rebus,per-
uenit ad deſiderium, hunc dolor fatigat,
ut cum ſollicito timore cuſtodiat, quod
cum graui labore meminit acquiſitum.
Hinc inſidiantes metuit, atque hoc ipſe
perpeti,quod alijs fecit,pertimeſcit. For
midat potiorẽ alterum,ne hunc ſuſtineat
violentum,pauperem verò cum cõſpicit
ſuſpicatur furem. Ipſa quoque q̃ conge-
ſta ſunt, curat magnopere ne ex naturæ
proprio defectu per negligentiã conſu-
mantur. In his itaq; oĩbus quia timor ip
G ſe pœna eſt,tãta infœlix patitur, quanta
pati timet,poſt hæc quoq; ad gehennam
ducit̃, æterniſq; cruciatibus mancipat̃.
Oĩs ergo dolor ſuper auarum ruit, quẽ,
& hic prius pęna concupiſcentiæ, poſt-
modũ verò pęna cuſtodiæ,& illic q̃nque
pœna vltionis cruciat æternæ, &c. Et tñ
non mente conſiderat, ꝙ relinquet alie-
nis diuitias ſuas,& ſepulchra eorum, &c.
Et benè alienis, quia *theſaurizat, & igno
rat, cui congregabit ea*.Tales ſic theſauri-
zantes reprehenduntur Baruch 3. Vbi Baru.3.
ſunt, qui argentum theſaurizant, & au-
H rum,in quo cõfidũt hoĩes? Sequit̃,exter
minati ſunt,ad inferos deſcẽderunt. Sed Queſtio.
hic eſt dubiũ,ꝙ eſt maius vitiũ, vel aua-
re theſaurizãdo cõgregare,uel prodiga-
litate cõgregata effundere. Ad hoc dico, Philoſ.
quod ſm̃ Philoſophũ, auaritia maius vi- Ethic.4
tium eſt prodigalitate. Quod probat pri
mo, quia melius eſt infirmari morbo cu-
rabili, q̃ incurabili, prodigalitas aũt eſt
morb. curabilis,vel ab ætate. Nã q̃ ꝓdigi
ſunt in iuuẽtute,cũ veniũt ad ſenectutẽ,
ut plurimum curatur eorũ prodigalitas,
quia ſenes auariores ſunt iuuenibus:
Secundo

Secundo curãtur ab egeſtate. Nam,qui
prodigi ſunt, vt plurimum egent , quia
expenſæ ſuperabundant reditibus,expe
riendo autem indigentiã, inducunt ad
prodigalitatis deteſtationem . Sic igitur
ſm Philoſophum, prodigalitas eſt mor-
bus curabilis,ſed auarita eſt morbus in-
curabilis. Quia quanto quis plus proce-
dit in auaritia , & quanto plus ſeneſcit,
tanto auarior efficitur. Secundo hoc idẽ
probat Philoſophus , quia prodigalitas
eſt magis propinqua virtuti , quam ſit
auaritia. Nam liberalis non libenter re
cipit,& libenter dat,quorum vtrunq; fa
cit prodigus,neutrũ tamen facit auarus.
Non ergo differt prodigalitas à liberali-
tate, niſi quia ꝓdigus nõ dat vbi debet,
& quibus, & cuius gratia debet . Quare
cum prodigus non ſit amator pecuniæ ſi
cut nec liberalis,de leui,cũ quis eſt pro-
digus , poteſt fieri liberalis.

642 *Et nunc quæ eſt expectatio mea? nonne do-
minus? & ſubſtantia mea, apud te eſt.*

HIc conſequenter agit de iuſtorum
optata ſynceritate, Magna enim
eſt differentia inter vota malorum,&bo
norum,quia mali ſolum petunt vana,&
temporalia, iuſti aũt petunt ſpiritualia.
Vnde iſta pars diuiditur in partes qua-
tuor,ſm q̃ iuſti maximè quatuor deſide
rant, ſ.primo diuinam veritatem: ſecun-
do cordis puritatem,ibi.*Ab omnibus ini-
quitatibus* . tertio patientiæ firmitatem,
ibi.*Obmutui,& non aperui os meum*.quar
to culpæ punitionem,ibi. *A fortitudine*.
Primo ergo affectant iuſti habere Deũ ,
non uana mundi . Et hoc eſt,quod d.*Et
nunc quæ eſt expectatio mea? nonne Deus?*
Iſtum verſum exponit gl. de incarnatio-
ne Chriſti,de qua ſuperius dixerat.No-
tum fac mihi domine finẽ meum, ideſt,
Chriſtum incarnandum.Sciebat enim,q̃
ſine Chriſti aduentu ad gloriam tranſi-
re non poterat.Ideo ipſius aduentum ar
denter expectabat, d. *Et nunc quæ eſt ex-
pectatio mea?nunc*,i. quandiu ſum in ui-
ta præſenti,quid eſt illud, quod deſide-
ro,quod expecto, certe non temporalia,
& tranſitoria; ſed ipſe dominus .ſ. Chri-
ſtus eſt expectatio mea,qui eſt dominus
omnium , qui habet in femore ſuo ſcri-

Iuſti quatuor deſiderant.

A ptum.Rex regum,& dñs dominantium.
Et quid expecto?certe q̃ natura mea ab *Apoc. 19*
ipſo ſit aſſumpta,& diuinitati unita . Et
hoc eſt q̃ d. *Nonne ſubſtantia mea apud
te eſt?*i.natura mea a te aſſumpta. Et lo
quit̃ de futura incarnatione tãquam de
præſenti,d.*Apud te eſt*: ꝓp certitudinẽ ſi
dei.q̃ de aſſumptione noſtræ ſubſtantiæ
a verbo fienda habebat . Vel hic uerſus
de expectatione dñi ad vltimum iudiciũ
ẽt ſm gl.põt intelligi, qñ iuſti expectãt
gaudenter,mali aũt cũ tremore,ut oſten
dit Greg.d. viſionem diſtricti iudicis , q̃ *Greg. 31 mor. c. 2.*
B iuſtus uehementer expectat, iniuſtus ve
nire formidat.Iuſtus namq; labores ſuos
conſiderans,mercedem retributionis q̃-
rit,& cauſæ ſuæ meritũ ſciens,præſentiã
iudicis expectat, eũq; ut veniat in flam-
ma ignis dans vindictam impijs, & con-
templationis ſuæ ſpeciem in retributio-
nẽ iuſtis deferens pijſſimo ardore con-
cupiſcit.Ille verò,qui iniuſtitiæ ſuæ me
minit , uenire iudicium perhorreſcit,a-
ctuſq; ſuos examinari metuit, quia dam
nari ſi examinetur,nouit Merito ergo iu
ſtus d. *Et nunc quæ eſt expectatio mea?nõ
C ne Deus?*ſ. vt ueniat ad iudicium. *Et ſub-
ſtantia mea apud te eſt?*Subſtantiam.n.di
cit,bonam conſcientiæ poſſeſſionem . Et
de ſubſtantia bonæ conſcientiæ dr̃.Parti
cipes Chriſti effecti ſumus,niſi initiũ ſub *Hebr. 3*
ſtãtiæ eius firmũ uſq; i finẽ tenuerimus.

*Ab omnibus iniquitatibus meis erue me :
opprobrium inſipienti dediſti me.* 643

HIc conſequenter petit mentis pu-
ritatẽ. Ruo,is,ſm Grammaticos
componitur,cum,e,& dicitur eruo,is,& *Eruere.*
eſt eruere , idem quod euertere,& illud
D eruitur,quod totaliter euertitur.Pecca-
tor ergo dũ eſt in peccato, deorſum ver
tit ad Deum,& faciem ad diabolum.Cla
met ergo Deo,& dicat. *Ab omnibus ini-
quitatibus meis erue me*,ideſt euerte. Et
nota,quòd dicit *ab omnibus*,quia multæ
ſunt ſecundum glo.etiam in homine iu-
ſto.Et,ſi accipiantur iniquitates pro pec
catis grauioribus(vt cõmuniter accipiũt)
quæ nõ cadunt in iuſtis hominibus , tũc
dicendum,quod dupliciter Deus homi-
nem eruit ab iniquitate . Vno modo de
iniuſto ipſum faciendo iuſtũ, & tunc illa

verba non ſunt hominis iuſti, ſed peccatoris. Alio modo ipſum ab iniquitate præſeruando, ne cadat, vel fiat iniquus, & ſic ſunt verba iuſti hominis. Et ſic intelliguntur ad propoſitum. Conſiderabat enim Dauid ſe in magnis fuiſſe lapſum peccatis, ſed Dei gratia liberatum, ideo timens recidiuationem, petit perſeuerare. Sed quia iuſti hodie vituperãtur à malis, ideò ſubdit. *Opprobrium inſipienti dediſti me*, quaſi dicat. Et quia ſic ego declinare intendo peccata, ideo opprobriũ factus ſum malis. Quoniam ſtultus, qui remanet in vanitate, irridet bonos, quia
Iob. 12. deridetur iuſti ſimplicitas.

644 *Obmutui, & non aperui os meum. quoniã tu feciſti, amoue à me plagas tuas.*

Tacere. malus. HIc conſequenter petit patientiæ firmitatẽ. Statim enim dixerat ſe inſipientib. datum in opprobrium, tamen opprobria ſuperauit tacendo, pp ꝗ dicit. *Obmutui, & non aperui os meum.* Summũ .n. remedium contra malos homines inſultantes, eſt tacere quia eorũ malitia reſponſionibus non ſedatur, ſed magis in-
Chryſoſ. flãmatur, vnde Chryſ. ſup illud Matth. 21. Relictis illis Ieſus abijt foras, ait. Relictis illis, Ieſus abijt foras, vt recedendo cõpeſceret, quos reſpondẽdo nõ potuit, quia malus non docetur ſermonibus, ſed irritatur. Malum .n. hominẽ tacendo, vel locum dando, melius poteris vincere, q̃ reſpondendo. Nam, ſi contendis irrationabilẽ ratione placare, & ipſum non placas, & teipſum ſubijcis, &c. Conſimili modo Pſalmiſta malos tacendo ſuperauit, d. *Obmutui, &c.* Reſpõdere enim improperanti iniquo, ſignum eſt perturbationis interioris. Narrat Valerius, quòd Aegles, qui athleta mutus erat, cũ ſibi p̃mium victoriæ, quam adeptus fuerat, videret auferri, indignatione tam magna accenſus eſt, vt vocalis euaſerit. Sic, & in propoſito, multi in aduerſitatibus, & opprobrijs ſunt muti, patienter opprobria tolerantes. Sed, ſi contingat eos in vocem erumpere reſpondendo, hoc ſignum eſt magnæ ipſorum indignationis,
Prou. 26 & iræ, ideo dicitur. Non reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuã. Dicit ergo Pſalmiſta. *Obmutui, & non aperui os meum.* Et

E ſtatim ſubdit à quo tantam virtutem patientiæ habuit, d. *Quoniam tu feciſti*, ſcilicet me patientem, dans mihi patientiã. Et ut in tali patientia perſeueret, ſubdit.
Amoue à me plagas tuas. quod duobus *Plaga.*
modis intelligitur. Vbi nota, ꝙ per plagas intelligit pœnas, & aduerſitates à *1. Reg. 6.*
Deo nobis immiſſas. Percuſſit dominus plebem plaga magna. Iſta ergo aduerſa à ſe remoueri poſtulat, ne ſcilicet ab eis ſuperatus cadat. Vel aliter, & melius. Iſta aduerſa iuſtus à ſe amoueri poſtulat, non quidem ne patiatur aduerſa, ſed ne ad-
F uerſa credat eſſe plagas, ſed magis plagarum medicinas. Vt aduerſa reputet eſſe remedium non diſpendium, quia ſic fortius ſeruabit patientiam exemplo infirmi qui amaram medicinam recipit, quã putat remedium, quam patiẽtem non reciperet, ſi putaret nocumentum. Cui ſatis concordat ſequens litera, d. *Propter iniquitatem corripuiſti hominem.*

A fortitudine manus tuæ ego defeci in increpationibus. propter iniquitatẽ corripuiſti hominem. 645

G HIc enim oſtendit, quod Deus nos punit pro peccatis ut ſanet, non ut perdat. Vbi notandum, quòd flagella, quæ nobis Deus pro peccatis immittit, vt nos à peccatis emundet, vocantur increpationes, quia per illa nos arguendo corrigit, de quibus dicitur Iob. 5. Beatus
homo, qui corripitur à Deo, increpationem ergo domini ne reprobes. Quod *Increpatio.*
exponẽs Greg. d. Electus quiſque vt æterna ſupplicia euadat, & præmia acqui- *Greg. 6. mor. c. 16*
rat æterna, debet hic aſſiduis flagellis atteri, quatenus in iudicio purgatus va- *Aduerſitas*
H leat inueniri. Ipſo namque infirmitatis noſtræ põdere deorſum quotidie duci- *Flagellũ*
mur, niſi miri manu artificis per ſublenãtia flagella releuemur, propter quod dicitur. Beatus vir, qui corripitur à domino. prima autem uirtus eſt, ne perpetrari debeant, ſed uitari peccata, ſecunda autem ſaltem perpetrata corrigere. Sed plerunque culpas imminentes non ſolum non uitamus, uerumetiam nec commiſſas cognoſcimus. Et peccatoris mens tantum altius tenebreſcit, quantum nec damnum ſuæ cæcitatis intelligit.

git. Vnde ſit plerumque diuini muneris A
largitate, vt culpam pœna ſubſequatur,
& flagella oculos delinquentis aperiant,
quos inter vitia ſecuritas cæcabat. Tor-
pens quippe animus percuſſione tangi-
tur, vt excitetur, quatenus qui ſtatū ſuæ
rectitudinis ſecurus perdidit, afflictus cō
ſideret quo iacet. Hinc itaq; ipſa aſperi-
Heb. 12. tas correptionis origo ſit luminis. Vnde
per Paulum dicitur. Flagellat aũt Deus
omnē filium, quem recipit. Beatus ergo
vir, qui corripitur a dño, quia per hoc, qđ
peccator dolore correptionis premitur,
qñque ad beatitudinem eruditur. Incre B
pationem ergo dñi ne reprobes. Et hoc
benè nouerat. Pſ. d. *A fortitudine manus*
Pſ. 118. *tuæ ego defeci in increpationibus &c:* defe
ci illo. ſ. modo quo deficit iuſtus. Defecit
in ſalutari tuo aĩa mea Sicut. n. quis pec
cando deficit a iuſtitia, quia deſinit eſſe
iuſtus, ſic quis peccata relinquendo defi
cit a culpa, quia deſinit eſſe peccator.
Quia ergo increpationis dñi (vt dictum
eſt) animam purgant a culpa, ideo p illas
iuſti deficiunt, ſ. a peccatis Et ꝙ tales do-
mini increpationes ſint propter iniquita
tes noſtras purgandas, ſubditur, P*ropter* C
iniquitatem corripuiſti hominem, q. d. *Em*
glo. Increpationes tuæ, domine, ſunt ad
correctionem, quia per eas corripuiſti ho
minem, aliter. n. iniquitas incurata mane-
ret. Ex quibus apparet, ꝙ flagella dñi, &
Proſperitas. aduerſa plus nobis proficiunt, quã pro-
ſpera. Dicit Auic. 3. can. loquens de para
Paraly. lytico, ꝙ aqua ei melior eſt quã vinum,
Aqua. cuiuſratio eſt, quia ut plurimum vinum
Vinum. in corporibus eorum aceſcit, i. fit ace-
tum. Sic, & moraliter quandiu ſumus in
hoc mundo, paralyſi diſſoluimur, ſicut D
patet ex contrarietate motuum, quos
ſentimus, ex hoc quod caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum, & econuerſo. Et ideo
plus nobis aqua proficit quam vinum.
Per aquam intellige aduerſa, ſed per vi-
num proſpera, quia uinum in cordibus
citò aceſcit, i. in amaritudinem, & conſciẽ
tiæ remorſum citò conuertitur, & ideo
dr̃. Melius eſt ire ad domum luctus, quã
ad domum conuiuij. De iſto inquam vi-
Eccl. 7. no proſperitatis dicitur. Fel draconum
Deu. 31. vinum eorum, &c. De aqua autem aduer
Pſal. 65 ſitatis dicitur. Tranſiuimus per ignem, &
aquã, &c. Conſequenter aũt modum di- 646
uinæ increpationis oſtendit, cùm ſubdit.

Et tabeſcere feciſti ſicut araneam animam eius. Veruntamen vanè conturbatur omnis homo.

SEcundum grammaticos tabeo, es, idẽ
eſt, quod putreſcere, deficere, vel li
queſieri. Aranea igitur dicĩ tabeſcere,
quia habet corpus tenue, & cito liqueſit,
vel deficit ad tactum alterius. Sic, & iu-
ſtus ad tactum Dei, quando per flagella
tangitur, citò deficit a peccatis, & lique-
ſit æternorum amore. Et notat hic gl. cō
ditiones araneæ, propter quas eidem iu-
ſtus comparatur, d. Aranea. n. corpus te-
nue habet, nec in terra, ſed in alto ſtat, te
las egeſtione viſcerum texit. Conſimili-
ter anima conuerſi ad Deum, & afflicti,
terrena deſerit, ſtans in alto cœleſtis cō-
uerſationis, & ſubtiles operationes perfi
cit timore Dei tabefacta, i. humiliata. Vel
comparatur homo iuſtus araneæ, quia ſi-
cut aranea quoddam tabidum eſt, & in-
firmum, ſic anima hominis infirmitate, &
humilitate eruditur, vt non de ſe præſu-
mat, qui diſplicuit fortitudine, & ſuper-
bia. Eſt ergo ſenſus. Ita hominem erudi-
ſti, quia *tabeſcere feciſti ſicut araneam*
animam eius. i. feciſti, vt anima tabeſce-
ret, i. infirma fieret per humilitatem, de-
poſita ſuperbia quaſi aranea qua nihil eſt
tabidius, quæ leniter tacta digito deficit.
Hæc. n. infirmitas bona eſt, ſicut ante for
titudo ſuperba erat mala. Sic. n. dicitur.
Anima eorum tabeſcebat in malis, ſ. pœ- *Pſ. 106.*
næ. Ex quibus apparebat, quod de flagel
lis, & increpationibus Dei nullus debet
conturbari, quia ſunt ad correctionẽ non
ad perditionem. Et ſi quis de illis cōtur-
batur peccat. Et hoc eſt, quod ſubdĩ. *Ve*
runtamen vane conturbatur omnis homo.
ſupple, qui de flagellis Dei cōturbatur.

Exaudi orationem meam, domine, & de- 647
precationem meam, auribus percipe la-
chrymas meas.

HAec eſt tertia principalis pars, in
qua agit de exoranda diuina boni
tate. Et tria facit. Quia primo diuinam

pietatem poſtulat, ſecundo ſuam egeſtatem explicat, ibi. *Ne ſileas.* tertio ſuam uoluntatem manifeſtabat, ibi. *Remitte mihi.* Primo ergo diuinam bonitatem exorat, d. *Exaudi orationem meã domine.* Vbi nota, ꝙ differentia eſt inter orationem, & deprecationem. Q̃m oratione, bona concedi petuntur, ſed deprecatione mala remoueri. Sic ergo ille duo poſtulat, ſ. æterna bona ſibi cõferri, d. *Exaudi orationem meam, domine,* ſecundo mala ſua terminari, d. *Et deprecationem meam.* Vel aliter diſtinguit gl. d. ꝙ oratio eſt, q̃n Deo pandimus vota, ſed deprecatio eſt frequẽs ſupplicatio, cõponitur. n. ex de, quod eſt valde, & precor. Sed ne putes Pſalmiſtam tñ verbis orare, ſubdit, *Auribus percipe lachrymas meas,* quia lachrymæ orantis Deum cogunt ad exaudiendum, propter quod dixit Angelus Tobiæ. Quando orabas cum lachrymis, ego tuli orationem tuam coram domino.

Oratio, & deprecatio.

Tob. 1.

648 *Ne ſileas quoniam aduena ego ſum apud te, & peregrinus, ſicut omnes patres mei.*

Conſequenter hic oſtendit Pſalm. ſuam neceſſitatem, quia indigens aduena, & peregrinus hic nihil habens. Notandum, ꝙ Deus quandoq. loquitur nobis, quandoque vero ſilet a nobis. Loquitur enim nobis, quando occulte cordibus noſtris ſalutem nobis inſpirat. Sic enim ipſum ſibi loqui deſiderabat Pſal. Deo dicens. Dic animæ meæ, ſalus tua ego ſum Silet autem a nobis, quando ſalutem nobis non inſpirat, i. opera ſalutis non facit nos facere. Sic enim dicebat ſupra Pſ. 27. Ad te, domine, clamabo, Deus meus, ne ſileas a me, & aſſimilabor deſcendentibus in lacum. Dicit ergo Pſal. Deo. *Ne ſileas,* i. dic mihi ſalus tua ego ſum. Vel *ne ſileas,* i. dic mihi, remiſſa ſunt tibi peccata tua.. Vel *ne ſileas,* i. in futuro dic mihi, venite benedicti patris mei. Et addit cauſam, quare hoc petit, d. *Quoniã aduena ego ſum apud te, &c.* Aduena. n. dicitur, qui non eſt in ciuitate uel loco ſuo, ſed tanquam peregrinus, & forenſis alibi ad tempus habitat. Sic, & ſpiritualiter iuſti hic aduenæ ſunt, & peregrini, quia in mundo iſto mente non conuer-

Pſal. 34.

G

E ſantur, ſed in cœlis. Sic enim dicit Apoſtolus. Non habemus hic ciuitatem manentem, ſed futuram inquirimus, ſic etiã dicit. Quamdiu ſumus in hoc corpore peregrinamur a domino, i. remoti ſumus a Deo ſpe, tamen in mente ipſum habemus per fidẽ. Sed ibi quærit gl. cum alibi ſcriptum ſit, in Chriſto viuimus, mouemur, & ſumus, qualiter ergo dicimur peregrinari a domino, vel peregrinoſ eſſe apud Deum? Sic. n. vbique eſt Deus, & in eo ſunt omnia, dicimur tamen peregrinari ab eo, quia, & vbique Deus eſt, non tñ hic videtur ſicut in cœlis, peregrinamur

F ergo non fide, ſed ſpe. Sic. n. dicit Pſalm. *Quoniam aduena ego ſum apud te,* ſ. aduena, & peregrinus ſum per ſpem, ſed apud te ſum per fidem. Et hoc *ſicut omnes patres mei,* quod ideo dicit, ne ab hac conditione aliquis putetur extraneus.

Heb. 13.

2. Cor. 6

Remitte mihi, ut refrigerer, priuſquam abeam, & amplius non ero. 649

De pœn. d. 3. quã uis caute.

Hic conſequenter ſuam petitionem declarat. Hoc enim principaliter petit, ut ſua ſibi debita remittant, ſciens, quod ad ciuitatem cœleſtem nemo immundus accedere poteſt. Omnis enim peccator in uita præſenti æſtu vitiorum vritur, & varijs concupiſcentijs, ſed per pœnitentiam ab æſtu vitiorum mens refrigeratur. Et tempus pœnitentiæ eſt ſolum in hac vita, ideo ſubdit, *priuſquam abeam,* ideſt, recedã de præſenti uita Nã eo, is, componitur cum ab, & dicitur abeo, is Et eſt abire idẽ quod recedere, & quia homo per mortem ex iſta uita recedit, ideo cum moritur, dr̃ abire. Dicit

H ergo. *Remitte mihi,* ſ. peccata mea *vt refrigerer,* ſ. p pœnitentiã Et hoc *priuſquam abeam,* ideſt, per mortem recedam, quia tunc *amplius non ero,* ſcilicet, in ſtatu merendi, vel in ſtatu in quo remiſſionẽ peccatorum, recipere poſſim. Homo enim per mortem dicitur nõ eſſe, quia homo mortuus non eſt homo Hier. 4. Intuitus ſum, & ecce non erat homo. Quia Pſal. hic quærit ſibi dimitti peccata, antequã abeat, quæritur vtrum poſt uitam aliqua peccata dimittantur. Aegidius d 21. art. 2. quæſt. 1.

Abire.

Quæſtio.

PSAL.

650 **PSAL. XXXIX.** A

33.q.4. quid faciet. *E Xpectans expectaui dominum, & intendit mihi.*

Finis. SECVNDVM Magiſtrũ in gl. titulus iſtius pſalmi eſt. *In finem Pſalmus Dauid.* Et licet conſimilis titulus pluries in præcedẽtibus pſalmis fuerit poſitus, tñ aliter hic intelligitur, quàm in aliquo prædictorum Pſalmorum. Vbi nota, ꝙ finis in titulis Pſalmorum, quandoq; B ſignificat Chriſtum, qui dr̃ finis, quia ad ipſum noſtra fides, & intentio terminat. Rom. 10. Finis eſt Chriſtus ad iuſtitiam omni credẽti. Aliquando ſignificat plenitudinem temporis, in quo Chriſtus fuit incarnatus, quia tunc finis fuit promiſſorũ. *Ioan. 13* Et tunc maxima Dei charitas nobis fuit oſtẽſa, ideo dr̃. In finem direxit eos. Quãdoq; vero ſignificat nouũ teſtamẽtum, & nouam legẽ, quia in ipſa tanquã in fine omnia ſacramenta reuelantur. Et *Matt. 5.* quia ipſa fuit finis legis antiquæ, Chriſtũ d. Non veni legẽ ſoluere, ſed adimplere. C Et de lege noua quæ conſummauit, i. pfecit, antiquam legem dr̃ *Pſ. 118.* Omnis cõſummationis vidi finem. Et ſic accipitur hic finis pro lege Euangelica à Chriſto tradita, & pro nouo teſtamento, quod eccleſia longo tpe expectauit deſiderãs Chriſtum, vt nouum daret teſtamentum. In qua expectatione multa ſuſtinuit à diabolo occulte, & manifeſtè. A quib. etiam poſt nouæ legis perceptionem omnino immunis non fuit, diaboli inſidias vincẽs apertè, & occultè nocentis. Diabolus n. eſt leo, & draco. Leo dum apertè ſæuit, D vt fecit tempore martyrum, vbi opus fuit patientia. *Draco* vero, cum occultè inſidiatur, cùm mouet tentationes, ſicut nunc facit, vbi opus eſt vigilantia. Et magis timendus eſt, cùm fallit vt draco, quàm cùm ſæuit vt leo. Inter hęc autem non deſinit expectare donec Chriſtum, & nouam legem reciperet. Eſt ergo ſenſus tituli talis. *Pſalmus in finem*, ideſt, iſte Pſal. nos dirigens *in finem*, ideſt, in nouum teſtamentum, quia agit de mutatione veteris teſtamenti in nouum,

A attribuitur Dauid, i. Chriſto qui loquitur in hoc Pſal. ex perſona membrorum ſuorum. Intentionem mouet, vt relictis cæremonijs legis, & ſuperſtitione idololatriæ, ad nouum teſtamẽtum accedamus. De materia aũt iſtius pſalmi diuerſæ fuerunt opiniones. Prima opinio Ra. Sa. d. quod iſtũ Pſalmũ fecit Dauid gratias agẽdo Deo pro beneficio liberationis populi Iſrael de terra Aegypti, & ſeruitute Pharaonis, vbi ſeruiebant maximè in luto facientes lateres ad ædificationem ciuitatũ, quas Pharao faciebat fieri. Et hoc B notat Dauid, cùm in perſona eiuſdẽ populi liberati gratias Deo agens dicit. Eduxit me de lacu miſeriæ, & de luto fæcis. Sed hæc opinio reprobatur, ꝓp qđ hic dr̃ Deo. Sacrificiũ, & oblationẽ noluiſti, &c. Ex quo oſtenditur euacuatio ſacrificiorũ, & oblationẽ veteris teſtamenti, vt patebit exponendo literã. Certũ eſt aũt, ꝙ talia ſacrificia tũc non fuerunt reprobata, ſed tũc magis inſtituta, & ordinata in monte Sinai. Aliorum fuit opinio, ꝙ iſtũ Pſalmũ fecit Dauid pro gratiarum actione, qñ fuit liberatus à perſecutione C filij ſui Abſalon. Sed cõtra hoc vr̃, qđ in principio huius pſalmi dr̃. Et immiſit in os meũ cãticũ nouũ, &c. Certum eſt aũt ꝙ Dauid fuit liberatus ab illa perſecutione per mortem ipſius Abſalon. pro qua Dauid nõ cecinit canticum lætitiæ Deo, ſed magis mœroris, & triſtitiæ, quia tũc planxit Dauid dicens. Fili mi Abſalon, quis det mihi, vt moriar pro te fili mi? vt patet 2. Reg. 8. Dicendũ ergo ꝙ iſtum Pſalmũ non fecit Dauid pro aliqua prętetita, ſed in perſona Chriſti ad literam hunc Pſalmum compoſuit. Quod probat D Apoſtolus ad Heb. 10. oſtendens verba iſtius Pſalm. ad literam in perſona Chriſti dicta, d. Impoſſibile eſt ſanguine hircorum, aut uitulorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum dicit, ſ. Chriſtus, Hoſtiam, & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi, & holocauſtomata pro peccato tibi non placerũt, tunc dixi, ecce venio. In capite libri, &c. Ex quibus clarè patet, quòd iſte Pſal. ad literam de Chriſto intelligitur. Veruntamẽ antequam ad pſalmi expoſitionem accedam, duæ regulæ ſunt aduertendæ.

Prima

Prima ꝙ tanta eſt vnio capitis eccleſiæ,ſ.
Chriſti ad corpus,qđ eſt eccleſia, ꝙ ſub
vno contextu verborum ſcriptura ſancta
quandoque loquitur de capite, & ſtatim
Eſa.61. tranſi ad membra,& econuerſo. Verbi
gratia primo dicitur. Induit me ueſtimẽ
to ſalutis &c. & quaſi ſponſum decoratũ
coronâ,& quaſi ſponſam ornatam moni-
libus ſuis. Quod enim dicitur quaſi ſpon
ſum,referẽ ad eccleſiæ caput, ſ.ad Chri-
ſtum.quod uerò dicitur,& tanquam ſpõ
ſam refertur ad corpus, qđ eſt eccleſia,
Augu.3 de doctr. Chriſtiana. ut dicit Auguſt. Quod clarius patet in
nouo teſtamento. Nam Act.9.dicit.Sau-
le,Saule,quid me perſequeris?ideſt,cor-
pus meum myſticum, quia Saulus non
perſequebatur Chriſtũ in perſona pro-
pria,ſed eius fideles, & tamen ſtatim de
perſona propria ſubdit Chriſtus dicens.
Ego ſum Ieſus,quem tu perſequeris. Se-
cunda regula eſt de corpore domini bi-
partito, quia in corpore domini myſtico
continentur ſimul boni cum malis uſq;
ad diem iudicij: ſed tunc ſegregabuntur
boni à malis. Et ratione huius commi-
xtionis in præſenti, aliquando uituperã
tur boni cum malis:ſicut Eſa. 1. Cogno-
uit bos poſſeſſorẽ ſuũ, &c. Iſrael aũt me
nõ cognouit,&c. Aliquando uero ꝑꝑ bo
nos ẽt inſimul mali commendantur indi
ſtinctè. Oſeæ 11 Puer Iſrael,& dilexi eũ,
in Iſrael & boni,& mali ſimul continebã
tur. Iſtis præmiſſis, accedo ad Pſal. ex-
poſitionem, diuiditur ergo Pſal. iſte in
partes tres. Quia circa Chriſti incarna-
tionẽ primo ponitur gratiarum actio:ſe-
cundo incarnationis exprimitur ratio,
ibi *Sacrificium,& oblationem*, tertio cor
poris myſtici ponitur deuota depreca-
tio:ibi.*Tu autem domine*. Circa primam
partem tria facit. Quia ponitur primo
incarnationis ingens antiquorum deſide-
rium:ſecundo incarnationis adimpletum
myſterium:ibi. *Et ſtatuit*, tertio incarna-
tionis Chriſti multiplex miraculum, ibi.
Multa feciſti. Prima in duas,quia ponitur
primo antiquorum deſiderium: ſecundo
deſiderij perfectum adiutorium. ibi. *Et
exaudiuit*. Quantum ad primum ſcien-
dum,ꝙ corpus Chriſti myſticum, ſ.anti-
qui ſancti patres ſciebant reuelatione
ſpiritusſancti Chriſtum incarnandum,&

E ex ſcripturis ſacris uirginem parituram
pro redemptione generis humani. & per
fidem ipſius incarnationis humanum ge
nus ſaluandum. Ideo cum ingenti deſi-
derio eius expectabant aduẽtum. Vnde
ad perſonam uerbi clamando Eſa.64.di-
cens. Vtinam diſrumperes cœlos, & de-
ſcenderes. Et Pſal.143 Domine, inclina
cœlos tuos,& deſcende. Vnde in perſona
antiquorum patrum, ſ.corporis Chriſti,
loquitur, d. *Expectans expectaui dominũ.*
Et nota, ꝙ differentia eſt inter expecta- *Expectare.*
re,quando ſimpliciter ponitur, & quan-
F do duplicatur, quia expectat ẽt qui in-
gratus eſt,ſed expectans expectat,qui mi
tis,& cum deſiderio expectat: ut dicit Ma
giſter in gloſſ. *Et intendit mihi*. Vbi notan *Intendere.*
dum,ꝙ aliqua res intenditur dupliciter,
uel alicui dupliciter intenditur,quia ſe-
cundum Grammaticos intendo,is, com-
ponitur ex in, & tendo, & habet duo ſi-
gnificata. Primo intendere idem eſt, qđ
augere,ſicut dr̃, calor intenditur, uel eſt
intenſus calor. Alio modo intendere idẽ
eſt,quod conſiderare,uel annuere, ſicut
Pſal.5 Intende uoci orationis meæ, do-
G minus meus,i.conſidera,& exaudi. Pri-
mo ergo modo intendit nobis Deus, &
orationibus noſtris, quando noſtra bona
deſideria multiplicat,& feruorem oratio
nis creſcere facit,ut quando mens per ua
ria diſperſa in unum colligitur,unũ deſi-
derat,& petit. Nam ſecũdum auctorem
de cauſis, omnis uirtus unita fortior eſt
ſeipſa diſperſa. Sicut patet de ferro igni-
to,qui magis calefacit, uel comburit, q̃
faciat ignis in ſeipſo,cuius ratio eſt,quia
partes ignis ĩ alia materia ſunt magis di
ſperſæ propter raritatem materiæ. in
H ferro autem magis unitæ propter mate-
riæ denſitatem. Et hinc eſt, quòd ora-
tio hominum mundanorum intenſa eſ-
ſe non poteſt, quia cor in multis habent
uarium,& diſperſum. De quibus dicit.
Orige. in homil. Flectis genua,ſed mens *Origenes.*
tua foris uagatur. Eſt cor tuum intus,
ſed foris eſt ſenſus. Os tuum cum Deo
loquitur, ſed mens tua cogitat uſuram,
reditus cõputat,deſcriptiones domorum
decernit,amicorum uerba uoluit, negli-
gentis famulorum intuetur,&c. Tu non
audis orationẽ tuã,& uis Deũ exaudire.

precem

Digitized by Google

A precem tuam? Iſto modo ergo Deus no
bis, *intendit*, qn̄ ad ſeipſum deſideria no
ſtra vnit, & multiplicat, ut creſcant. Vn̄,
& multoties exaudire differt, ut ex dila
tione deſiderium creſcat orantis, & intē
Greg. 20 mo. c. 25 datur. Et hoc eſt, ꝙ ait Greg. Alio nāq;
conſilio omnipotens Deus differre ſolet
voces precantium, ut merita patiētium
creſcant, quatenus eo magis exaudiātur
Pſal. 21 ad meritum, quo citius non exaudiuntur
ad votum. Vnde ſcriptū eſt, Deus meus
clamabo per diem nec exaudies, & nocte
Atq; ipſa vtilitas de exaudiendi mora,
B mox ſubditur, cū illic protinus ſubinfer-
tur. *Et nō ad inſipientiā mihi*. Ad multi-
plicandam quippe ſanctorum ſapientiā
proficit, ꝙ poſtulata tardè percipiūt, vt
ex dilatione creſcat deſideriū, & ex deſi
derio intellectus augeat̄. Intellectus ve-
rò cū intēdit̄, in Deū ardentior affectus
aperit̄. Affectus verò ad ꝑcipiēda cęle-
ſtia, tāto fit capacior, quāto fuerit lōgani
mis expectando. Vt ergo Deus ſic augē
do vota noſtra intēdat, ipſum rogemus,
dicentes illud Pſal. Intende deprecatio-
nem meam. Alio modo nobis intendit,
C qn̄ uota noſtra conſiderans, annuit no-
bis. Sic. n. orabat Pſal. d. Intende voci o-
rationis meæ. Et Pſal. 54. Intende mihi,
& exaudi me. Dicat ergo Pſal. *Expectaui*
dn̄m, ſ. Chriſtum incarnandum. Et *inten*
de mihi, i. exaudi me Et iſtum intellectū
declarat ſtatim ſubiungens.

651 *Et exaudiuit preces meas, & eduxit me de*
lacu miſeria, & de luto facis.

De cōſe. d. 2. iteratur: Mat. 18 HIc conſequenter ponitur deſide-
rij perfecta exauditio. Finis enim
Chriſti incarnationis erat liberatio ge-
D neris humani, ipſo d. Filius hominis ve-
nit ſaluare quod perierat. Et hoc præui-
dens pſal. complendum. d. *audiuit preces*
meas: in hoc qa eduxit me de lacu miſe
riæ. Quod. n. erat futurum prædixit prę
teritum pp propheticæ certitudinem.
Quid. n. in ſcriptura dr̄ lacus miſeriæ, ni
ſi ipſe infernus, qui aliquando terrā, ali-
quando lacus nuncupatur? ut oſtendit
Greg. li. 9. mora. cap. 45. Greg. d Quid n. terræ tenebroſæ nomi-
ne, niſi terra tartari clauſtra deſignātur?
quæ, & æternæ mortis caligo operit, qa
damnatos quoſq; in perpetuum a uitæ
luce diſiungit. Nec immerito infernus
terra dr̄, quia quicunq; ab eo capti fue-
rint, ſtabiliter tenentur. Scriptum quip- *Eccle. 1.*
pe eſt, Generatio pręterijt, generatio ad
uenit, terra aūt in æternum ſtat. Recte
ergo inferni clauſtra tenebroſa nominā-
tur, quia quos puniendo accipiunt, ne-
quaquam pœna tranſitoria, vel phanta-
ſtica imaginatione eruciant, ſed ultione
ſolida perpetuæ damnationis ſeruant.
Quæ aliqn̄ ēt lacus appellatione ſignifi-
cantur, propheta atteſtante, qui ait. Por
tauerunt ignominiam ſuam cū ijs, qui
deſcendunt in lacū. Infernus ergo, & ter-
ra nominatur, quia ſuſcepta ſtabiliter te
net. Et lacus dr̄, quia quos ceperit ſe-
mel, fluctuantes, & trepidos tormentis
circunfluentibus abſorbet. Iſte ergo in-
fernus eſt ille lacus miſerię, ex quo Chri
ſtus reſurgendo ſanctos patres eduxit.
Zacha. 9. Tu aūt in ſanguine teſtamenti
tui eduxiſti uinctos de lacu, &c. vnde &
Pſal. d. Dn̄e, exaudi ab inferno animam *Pſal. 29*
meam, ſaluaſti me a deſcendentibus in
lacum. Sic ergo, & hic infernum laci no-
mine notās, d. *Et exaudiuit praces meas*,
&c. *Et eduxit me de lacu miſeria*. Sequit̄.
Et de luto facis. Quid. n. per lutum fæcis,
niſi carnalis concupiſcentia ſignificatur
quæ pedes noſtrarum affectionū inqui-
nat, retinet, uel auaritia? vn̄ Greg. ait: Lu *Greg. 34 mo. c. 8.*
ti nomine in ſacra ſcriptura, aliqn̄ ter-
renarum rerum cupiditas, aliquādo ſor-
didans iniqua doctrina, aliquando deſi-
derij carnalis illecebra deſignatur. Per
lutum quippe terrenarum rerum multi
plicitas deſignatur, ſicut per Abacuch *Abac. 2.*
prophetam dicitur. Væ ei, qui multipli-
cat non ſua, quia aggrauat contra ſe den
ſum lutum. Denſo enim luto ſe aggra-
uat. qui per auaritiam terrena multipli
cans, peccati ſui ſe oppreſſione coangu-
ſtat. Rurſum per lutum doctrina ſordi-
da deſignatur, ſicut per eundem prophe
tam domino dicitur. Viam feciſti in *Abac. 3.*
mari equis tuis in luto aquarum multa
rum, ac ſi diceret. Aperuiſti iter predica
toribus tuis inter doctrina huius ſæcu-
li ſordida, & terrena ſapientes. Per lu-
tum etiam deſiderium ſordidæ volupta
tis exprimitur, ſicut pſal. deprecans, ait
Eripe me de luto, vt non infigar. Luto *Pſal.*
quippe

quippe inhærere eſt ſordidis deſiderijs
concupiſcentiæ carnalis inquinati, &c.
Ex quibus pōt patere, ꝙ per lutum tria
peccata maximè ſignificantur, quæ hominum mentes inquinant, ſ. ſupetbia,
auaritia, & luxuria. De quibus omnibus
Chriſtus incarnatus nos eduxit, ideo dr̄.
Deut. 6. Ne obliuiſcaris dominum, qui eduxit te
de terra Aegypti, quodlibet .n. peccatū
terra Aegypti dicitur, quia animam fecit tenebroſam. Sed hic eſt dubium, quo
modo Chriſtus ſanctos patres eduxit de
lacu inferni, cum in inferno nulla ſit redemptio? Reſpondeo, ſupra verſ 108.

652 16.q. 1. vos aūt. *Et ſtatuit ſupra petram pedes meos, & direxit greſſus meos.*

COnſequenter hic ponit de Chriſti
incarnatione completum deſiderium. Et diuiditur in partes quatuor:
Quia ponit primo incarnationis adimpletum myſterium, ſecundo nouæ legis
prædicatum Euangelium, ibi. *Et immiſit in os.* tertio ad fidem factam conuerſionē
Gentilium, ibi. *Viderunt multi,* quarto fœlicitatis æternæ promiſſum præmiū, ibi.
4Cor.10 *Beatus vir.* Quantū ad primū ſciendū,
Iob 29. ꝙ Petræ nomine incarnatus Chriſtus in
Greg.19 telligitur, teſte Apoſtolo. Petra aūt erat
mo.c.12 Chriſtus. Hæc eſt illa petra, de qua dr̄.
1Cor.10 Petra fundebat mihi riuos olei, quod de
petra Chriſto exponit Greg. d. ꝙ petræ
nomine in ſacro eloquio Chriſtus accipitur, Apoſtolus oſtendit, d. Petra autem
erat Chriſtus, quæ uidelicet petra nunc
ad vſum ſanctæ eccleſiæ olei riuos fundit, quia in ea loquens dominus prædicamenta vnctionis intimæ emanat. De
hac petra Chriſto olei riuus exijt, liber
Matthæi, liber Marci, liber Lucæ, liber
Ioannis. In diuerſis huius mundi partibus quot prædicamenta eddidit, tot petra hæc per omnium Apoſtolorum ora
olei riuos fudit. Toties adhuc petra hac
olei riuus funditur, quoties a ſancto ſpiritu vngendis mentib. auditorū, ea quæ in
libris veteribus de Chriſto dicta ſunt, explanātur, &c. De hac ergo petra, ſ. Chriſto incarnato ait. *Et ſtatuit ſupra petram pedes meos,* i. affectus quibus anima graditur, ſupra Chriſtum incarnatum firmauit, quia per prædicationem Chriſti ce-

E perunt homines tpalia contemnere, &
totum mentis affectum in amorem dirigere Dei. Et vide debitum ordinem, qm̄
Chriſtus per ſuam incarnationem prius
de luto fæcis, i. de peccatis nos eduxit, cō
ſequenter aūt pedes noſtræ mentis per
amorem ſupra petram Chriſtū ſtatuit,
quia prius extirpanda ſunt uitia, & conſequenter inſerendæ ſunt virtutes. Et
non ſolū affectiones noſtras interiores ad
ſeipſum direxit, ſed ēt exteriores operationes, quod notans d. *Et direxit greſſus meos,* i operationes. Direxit, ſ. ad ſe, ne
F retro aſpicerem, ſicut vxor Loth, quæ
reſpiciens retro, verſa eſt in ſtatuam ſalis, pp quod dicebat ſaluator. Nemo mit Luc. 9.
tens manum ad aratrū, & reſpiciens retro, aptus eſt regno Dei. *Direxit ergo greſſus meos,* ſ. ſuis verbis, & exemplis, actus humani generis in vitam direxit, & Hebr. 7.
hoc per legem Euangelicam, quæ ducit
ad beatitudinem, ꝙ lex antiqua facere
non potuit, quia nihil ad perfectum duxit lex. Notandū aūt qualiter pedes noſtros ad petrā debemus dirigere. Pes.n. Pes noſter.
noſter, amor noſter eſt. Et iſte eſt du-
G plex, ſ dexter, & ſiniſter. Dexter pes eſt
charitas, & amor æternorum, pes uero ſiniſter eſt cupiditas, & terrenorum amor.
Primus pes nunquam illaqueatur, quia
vel non eſt, vel eſt liber, quia ſm̄ Apoſtolum, Charitas non eſt ambitioſa, non 1.Cor.13
quærit quæ ſua ſunt. Et ideo iſtum pedē
in omnibus greſſibus noſtris ſemper debemus proponere, ſicut generoſa animalia faciunt. Quia ut dicit Ariſtot. ali- Philoſ. 2 de animalibus.
qua animalia ſemper pedem dextrum
præponunt, cum ambulare incipiunt, ſicut leo. Ita, & nos ſi uolumus greſſus no Pſ. 118.
H ſtros a Deo dirigi, ſemper pedem dextrum charitatis in omnibus noſtris operibus præponamus, Deo dicentes: Greſſus meos dirige ſm̄ eloquium tuum, ut
non dominetur mei omnis iuſtitia.

Et immiſit in os meum canticum nouum carmen Deo noſtro. 653 reuertimini.

HIc conſequenter oſtendit per Chriſti incarnationem nouæ legis prædicatum Euangelium. Vbi notandum,
ꝙ ſicut duplex eſt homo, ſ. interior, &
exterior, nouus, & vetus: vetus, qui corrum-

rumpitur ſm deſideria carnis nouus qui A
per gratiam quotidie iuueneſcit : ſic eſt
duplex canticum, ſ.vetus ſpectans ad ve
terē hominem,& nouum ſpectans ad ho
minem nouum. Canticum vetus eſt ve-
teris teſtamenti. Canticum nouum eſt
Euangelicæ legis Quid.n.cantabat lex
antiqua, niſi oculum pro oculo, dentem
pro dente,animam pro anima, quòd oēs
ad infernum deſcenderent, ꝙ clauſa erat
ianua regni,prohibente cherubin aditum
paradiſi?Quæ cãtica ſolum pœnam reſo
Amos 8. nabant,& ducebant ad planctum. Amos.
Conuertam omnia cantica veſtra in plã B
ctum. Sed Chriſtus incarnatus cum pie-
tate veniens, talia cantica terminauit,
Amos 1. dicēs antiquæ legi. Aufer a me tumultũ
carminum tuorum,cantica lyræ tuæ non
audiam. Vel per canticum vetus intelli-
ge canticum peccatorum, quod cantan-
tes veteres homines facit,& ducit ad in-
teritum Narrant fabulæ,ꝙ tres fuerunt
in mari Syrenes ex parte mulieres, & ex
parte volucres,quæ ideo dicebantur Sy-
Syrenes. renes,quaſi trahentes, Syrin.n Græcè di
cit trahere Latinè,eo ꝙ per dulciſſimam
cantus melodiam nauigantes per mare C
ad ſe trahebant, & ſubmergebant, dum
tamen cantantes eas audirent nauigan-
tes, vna illarum cantabat voce humana,
altera canebat lyra,altera vero tibia. Mo
raliter autem iſtæ tres Syrenes incanta-
trices hominum ſunt tria peccatorum ge
nera, quæ ſuo ſono mulcentes aures ho-
minum ipſos ad interitum ducunt. Pri-
ma cantat voce humana:hæc eſt luxuria.
Secunda cantat lyra, quæ Græcè dr̄ ſtul-
titia, hæc eſt ſuperbia. Tertia verò quæ
canit tibia,hæc eſt auaritia.Quia ſicut ti
bia radix videtur corporis noſtri,ſic aua D
ritia corporis peccati radix dr̄ eſſe. Ra
1.Tim.6 dix omnium malorum cupiditas. O qua
les, & quantos iſta cantica antiqua ſub-
merſerunt, ut multi cum Iob conentur
Iob. 30. dicere.In canticum eorum verſus ſum,i.
a ſtatu gratiæ auerſus.Iſtud ergo eſt ho-
minis veteris,& vetus canticum. Aliud
vero dr̄ canticum nouum, ſ quòd ſuo
ſono facit hominem nouum. Et hoc eſt
lex Euangelica, quam nouus homo attu
lit,ſ.Chriſtus,qui dicit. Ecce noua facio
Apo.21. omnia. Hæc.n.lex noua cãtat factam pa-
A cem inter Angelos,& homines.Facta eſt
cum Angelo multitudo,&c d. Gloria in
altiſſimis Deo,& in terra pax,&c.Cantãt *Luca.*
de reſurrectione domini, de incarnatio-
ne,de aſcenſione,& ſpiritusſancti miſſio-
ne.Quod Apoſtoli maxime cantauerunt *Act.* 1.
in die Pentecoſtes,quando, recepto ſpiri
tuſancto,in ſigno viſibili,loquebantur va
rijs linguis magnalia Dei. Bene ergo de
lege Euangelica dicit fidelis Pſ. *Et immi
ſit in os meum canticum nouum.* Quod to
tum cedit ad vtilitatem noſtram, & ad
Dei honorem,quod declarat,d. *Carmen*
B *Deo noſtro*,i.ad honorē Dei noſtri. Quia
totus iſte Pſ. agit de cantico legis nouæ,
ideo in iſto Pſal de ipſa tractando quæro
primo,vtrum cãticum nouum,ſ. legis no
uæ.debuerit cantari,vel dici a principio
mundi vel potius in temporis plenitudi-
ne reſeruari. 1.2.q.106.art.2.

Videbunt multi,& timebunt,& ſperabunt 654
in domino. 23.q.4. *hoc aũt.*

HIc conſequenter ponit per Chri-
ſti incarnationem factam conuer
C ſionem Gentilium. Vbi notandum,quia
multi ex Gentilibus videntes ſigna, quæ
in Chriſti incarnatione facta fuerunt, ti-
muerunt Deum,ſ.timore filiali,quia cõ-
uerſi ab idololatria, ad cultum veri Dei
peruenerunt,& ſic in dño ſperauerũt ut
fuerunt tres Magi:de quib.Matt 2.Vidi
mus ſtellam eius, &c. venimus adorare
eum. Vel hoc refertur ad id,quod ſta-
tim ſupradictũ eſt. *Et immiſit in os meum
canticum nouum*. ꝙ verificatum fuit in
miſſione ſpiritusſancti, quia tunc ſpiri-
tusſanctus canticum nouum in ore Apo
D ſtolorum miſit,quando loquebantur va-
rijs linguis Apoſtoli magnalia Dei. De
quo mirabili ſigno nunc.d. *Videbunt mul
ti,& timebunt.* quia ad vocem Apoſtolo-
rum, aliorumq; Deum laudantium con-
uenit multitudo, & mente confuſa eſt
præ nimia admiratione,vt dr̄ Act. 2. *Et
ſperabunt in domino*,ſ. per pniam cõuerſi
ad dñm,qm ut ibi dr̄. Auditis verbis bea
ti Petri, multi compuncti ſunt corde de
Chriſti morte, & cõuerſi ſunt ad fidem.
Sed aduertendum, ꝙ ſi hoc intelligatur
ſecundum primum modum, de viſis in
incar-

incarnationis Chriſti ſignis, vel de viſis ſignis Apoſtolorum tempore miſſionis ſpiritusſancti, certum eſt, ꝙ in utroque tempore nõ ſolum Iſraelitæ multa ſigna viderunt, ſed & multa audierũt, propter quæ conuerſi ſunt ad dñm. Et hic ſolum mentionem facit viſus, & non auditus d. *Videbunt multi*, & non dicit, audient multi, cuius ratio eſt, quia, vt dicit Philoſophus. Viſus ꝓpter ſui ſubtilitatẽ facilius immutatur ab obiecto, quã auditus. Sic .n. docet experientia, ꝙ ſi aliquem uideris a remotis ligna cædentem, viſus prius percipit illum actum, quam auditus ſonum illius. Sic ẽt, & moraliter facilius ad bonum agendũ immutatur cor hoĩs per viſum, ſ. videndo alterius bona exempla, quam ſolum per auditum, audiẽdo, ſ. bona verba. Et ideo quia plus moti fuerunt tales videndo, vel Chriſtum incarnatum, vel mirabia per ipſum facta potius per viſum q̃ per auditum, dicit: *Videbunt multi*. &c. & non dicit audient: ſic .n. ad literã dicitur. Viderunt ingreſſus tuos Deus, in ingreſſus Dei mei, &c. ſ. ipſum ingredientem in mundum, & per mundum.

Philoſ. 3 Meteor.

Pſal. 67.

655 *Beatus vir, cuius eſt nomen domini ſpes eius, & non reſpexit in vanitates, & inſanias falſas.*

De conſ. d. 4. gratia.

Hic conſequenter ponitur ex Chriſti incarnatione æternũ nobis promiſſum præmium. Vbi notandum, quòd proprium nomen verbi incarnati, eſt Ieſus. Sic enim Angelus virgini. Vocabis nomen eius Ieſum, &c. Ieſus autem interpretatur ſaluator, quia nobis ſalutem tribuit, ꝓp ꝙ dicitur, ꝙ non eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Dicit igitur. *Beatus vir cuius eſt nomẽ domini ſpes eius*, ideſt, qui non temporalia ſperat ab eo, ſed ſolum illud, quod nomen eius, ſ. Ieſus indicat, i. qui ſolum ſperat ſalutem apud Deũ. Sed nunquid, & conſimiliter mulieres ſunt beatæ, quarum ſpes eſt nomen domini, quare ergo ſolũ de viro loquitur? Dicendum, ꝙ vir aliquando ſtat pro ſexu, quandoq; vero pro virtute animi. Similiter, & fœmina ſtat quandoque pro ſexu, quandoq; pro mollirie mentis,

Luc. 1.

Act. 4.

E vt dicit Greg. Hic autem accipitur vir non pro ſexu, ſed pro animi virtute, qđ etiam mulieribus competere poteſt. Et quòd ſolum in nomine domini, i. in ſignificato eius noſtra beatitudo conſiſtat, & non in temporalibus, ſubdit, d. *Et non reſpexit in vanitates, & inſanias falſas.* Per vanitates intellige omnia tẽporalia, quæ ſunt vana, & inſtabilia. Vanitas vanitatũ, &c. per inſanias vero intellige omnes mũdi vel carnis voluptates, quia mentem inſanam faciunt. Notandum autem ad declarationem huius *Beatus vir, cuius eſt*

Greg. in moral.

Eccle. 1.

F *nomen domini ſpes eius*, ſ. nomen Ieſus, ꝙ non immerito ſpes huius nominis nos facit beatos, qm̃, iſtud nomen eſt refugium miſerorum, remedium infirmorum, ſolatium mæſtorum. Primo eſt hoc nomen refugium miſerorum. Narratur in chronicis, & etiam hoc tangit beatus Aug. ꝙ Romulus, qui Romam conſtruxit, fecit ibi templum, quod aſylum nominabatur, cunctis ibi confugientibus impunitatem pollicitans, quam ob cauſam multitudinem fugitiuorum, qui apud ſuos ciues offenſam contraxerant, tunc ad ſe

Augu. 5. de ciuit. Dei.

G confugientem habuit, & recepit. Et ſic aucta fuit ciuitas illa, quæ domina futura erat orbis. Sic, & ſpiritualiter Deus eccleſiam fundaturus, in ea poſuit templum. Dicitur enim templum ſecundum Iſidorum 15. etim. quaſi tectum amplũ: quod huic nomini Ieſus aptiſſimè conuenit. Eſt enim hoc nomen tectum a tegendo, ideſt protegendo dictum, Pſal. 90. Protegam eum, quoniam cognouit nomen meum. Et eſt hoc tectum amplum, quia in Iſrael magnum nomen eius. In hac autem ciuitate, ſ. eccleſiæ,

Templũ

H poſitum eſt hoc templum. ſ. nomen Ieſus. Elegi Hieruſalem, ut ſit ibi nomen meum. Huic autem templo conceſſum eſt, vt omnes ad eum confugientes impunitatem conſequantur, ideo dicitur: Turris fortiſſima nomen domini, ad ipſam currit iuſtus, ideſt, qui vult iuſtificari, & ſaluabitur. Ideo orat Pſal. d. In nomine tuo ſaluum me fac. Et hinc eſt, ꝙ ob ſpem ſalutis, multi ad hoc nomen cõfugientes, ciuitatem eccleſiæ fecerunt populoſam, vnde Bernardus ſuper Cã. Vnde putas in toto orbe tanta, & tam ſu-

2. Par. 6

Prou. 18

bita

bita lux fidelis,niſi de nomine Ieſu? Secundo hoc nomen eſt remedium infirmorum: vnde Petrus Raue. de hoc nomine dicit. Hoc eſt nomen, quod ſurdis dedit auditum, claudis greſſum, mutis ſermonem, vitã mortuis, totamque diaboli poteſtatẽ de obſeſſis effugauit corporibus: vnde hoc nomen videtur quaſi eſſe illa thiriaca, de qua dicit Auice. 2. cant. ꝙ eſt ſublimior medicinarum, & melior propter multitudinem ſui iuuamenti. Et addit, ꝙ illis, qui ea vtuntur in hora ſanitatis, non nocent venena, & fiunt ſecuri ab ægritudinibus peſtilentialibus. Re vera ſic eſt, ꝙ hoc nomen Ieſus non ſolum circa præſentia mala expellenda, ſed etiã contra futura repelienda, & vniuerſaliter contra omnia mala valet: vnde Bernardus ſuper Cant. Electuariũ habes ò anima mea, reconditum in vaſculo nominis huius, quod eſt Ieſus ſalutiferum certẽ, quodque nulli inuenitur peſtilentiæ inefficax. Et ideo de hoc nomine dr̃ Actuũ 4 Neque enim eſt aliud nomen ſub cœlo datum hominibus, &c. Tertio hoc nomen eſt ſolatium mœſtorum. Dicit enim Iſidorus, quòd oleaſter eſt arbor inculta, amara, & infructuoſa. Cui tamen inſertus ramus oliuę vim radicis mutat, & conuertit eam in proprietatem ſuam, idest, illius rami. Sic, & in propoſito, nam arbor inculta, & infructuoſa erat humana natura peccatrix, quæ, & amara dicitur, quoties in amaritudine, & dolore recogitat annos ſuos attendens illud Hieremiæ 2. Scito, & vide quam amarũ eſt, & malum te dereliquiſſe dominũ Deũ tuum, &c. Sic igitur oportet, ꝙ animæ amaricatæ, & dolenti inſeratur ramus oliuæ, ille, ſ. quem columba in ore ſuo deferens ad arcam reuerſa eſt, ſ. nomen Ieſus. Eſt. n. pater oliua fructifera duos ramos producens. ſ. filium, & ſpiritum ſanctum. Iſte autem ramus inſertus conuertet radicẽ amaram, i. cor pœnitentis in ſui qualitatem, & ſuauitatẽ. Hæc eſt enim proprietas huius rami: vnde Ricardus de ſancto Victo. Ieſus nomen dulce, nomẽ delectabile, nomen confortans peccatorem, & nomẽ beatæ ſpei Igitur Ieſu eſto mihi Ieſus, Canti. 1. Oleum effuſum nomen tuum, oleũ inquam, de quo Pſal.

Nota optimas proprietates, ſeu virtutes thiriacæ:

Iſid. 17. Etym.

Nota.

A vt exhilaret faciem eius in oleo. Quia in eo lætabitur cor noſtrum, & in nomine ſancto eius ſperabimus. Quibus conſideratis, non immerito nunc dicit Pſal. *Beatus vir, cuius eſt nomen domini ſpes eius.* *Pſal. 39*

Multa feciſti tu, domine Deus meus, mirabilia tua, & cogitationibus tuis non eſt, qui ſimilis ſit tibi. *656 5. q. 1. ſi omnia.*

HIc cõſequenter oſtẽdit circa Christi incarnationem multiplex miraculum. Et diuiditur in duas partes. Quia B primo ponitur miraculorum operatio, ſecundo ipſorum prædicatio: ibi, *Annuntiaui*. Quantum ad primum ſciendum, ꝙ ante Chriſti incarnationem, multa mirabilia Deus fuit operatus, quia mundum creauit de nihilo, peccatores extinxit diluuio. Pentapolim combuſſit ſulphuris incendio. Filios Iſrael eduxit per medium ſicci maris, & ſimilia, quæ ſunt innumerabilia, quæ omnia fuerunt mirabilia. Sed maius mirabile quod vnquam fecit, fuit incarnatio verbi, quando, ſ. verbum caro factum eſt, quia tunc fecit Deum eſſe ho C minẽ, & hominem eſſe Deum, vnde Augu. d. ꝙ in rebus per tempus ortis illud eſt ſummum, ꝙ homo in vnitate diuini ſuppoſiti ſit aſſumptus. Hæc recogitans Pſalmiſta in perſona eccleſiæ Chriſto Deo loquitur, d. *Multa feciſti tu, domine, mirabilia*, quæ omnia feciſti dicendo, & cogitando, quia ipſe dixit, & facta ſunt. Ideo ſi quæratur quomodo illa fecit. Reſpondet: *cogitationibus tuis*. Hic. n. cogitatio accipitur pro dicere interiori. *Sed non eſt qui ſimilis ſit tibi*. ſ. inter omnia opera mirabilia, non eſt aliquis effectus qui ſi- D milis ſit tibi, verbo, ſ. incarnato, quia tu omnia alia ſuperas incomparabiliter. Quod ex hoc probatur, quia inter omnia per verbum facta excellit rationalis creatura, quæ duplex eſt. ſ. Angelus, & homo, Angelus autem eſt naturæ ſuperioris, & perfectioris quã ſit homo. Et ſic Angelus erat excellẽtior creatura à Deo facta, ſed nullus Angelus eſt in perfectione ſimilis Chriſto, igitur nec aliquis homo vel aliqua creatura: quòd autem nullus ſit Angelus ſimilis Chriſto, clarè probat Apoſtolus ad Hebræ. 1.

Augu. 3 de Trinit.

Annun-

657 *Annunciaui,& loquutus ſum,multiplicati* E
13.q.1. *ſunt ſuper numerum.*
in ſcri-
pturis. HIc oſtenditur mirabilium prædicatio. Vbi notandum, ꝙ ſm aliquos doctores iſta ſunt verba eccleſiæ quæ ꝑ ſuos prædicatores mirabilia Dei,& maxime facta in Chriſti incarnatione pronunciare conatur,quæ tamen ſunt tot,& tāta,ꝙ ipſa plenè pronunciare non poteſt. Et hoc eſt,quod dicit: *Annunciaui*,ſ.mirabilia Dei. *Et loquutus ſum*, illa prædicando,ſed illa ſupra virtutem meam multiplicata ſunt: & hoc eſt, quod ſubdit. *Et*
F
Ioan.20 *multiplicati ſunt ſuper numerum*,ſ. vt illa plenè numerare non poſſim,quia vt dicitur Ioan.20.Multa alia ſigna fecit Ieſus, &c.arbitror totum mundum capere non poſſe eos,&c.Et dicunt aliqui, ꝙ hic eſt litera corrupta vitio ſcriptorum, quia quod dicitur *multiplicati*,debet dici *multiplicata*,ſed melius eſt ſeruare literam, & ſubintelligere effectus, vt ſit ſenſus: *Annunciaui*,ſ. mirabilia incarnationis,& loquutus ſum. *Et multiplicati ſunt*:ſ.effectus incarnationis,*ſuper numerum*,ſ.effectus mirabiliū tuorum. Aliter, & magis
G
ad ſenſum literæ dr̄, ꝙ iſta ſunt verba Chriſti loquētis de lege Euangelica per ipſum data. Vbi ſciendū, ꝙ Deus primo per ora prophetarum pronunciauit legē
Eſa.71. nouam dandam per Chriſtum. Sic enim
Luc.4. Eſaias in perſona Chriſti loquebat̄. Spiritus domini ſuper me, &c. Euāgelizare pauperibus miſit me. Annunciauerunt etiam,ꝙ danda erat in monte,ibi. Super montem excelſum aſcende tu,qui euangelizas Sion, &c. Et poſt talem annunciationem factam per prophetas, venit ipſe Deus homo factus, & aſcendens in
H
montem,ore proprio ipſam legem Euāgelicam dedit,vt habetur Mat.5. Et hoc eſt,ꝙ dicit Chriſtus hic:d. *Annunciaui* ſ. primo per prophetas legem nouam dandam,poſtea in propria perſona veni,& loquutus ſum. Sed quis fuit effectus iſtius Chriſti locutionis?certè fideliū multiplicatio, quia innumerabiles audita lege Chriſti quam iuſta,quā honeſta,quā pia, & vtilis ad fidē ſūt cōuerſi. Et hoc notās, d. *Et multiplicati ſunt*, ſ. fideles *ſuper numerum*.Non tamen per hoc ſequitur, ꝙ

E fideles plures ſint infidelibus,immo pauci ſunt reſpectu illorum,quia multi ſunt vocati,pauci vero electi. Sed ne tam al- *Mat.20.*
tam materiam annunciationis ſanctæ de Chriſto ſilētio tranſeam,hic nota, quòd multa miranda de Chriſto ſunt nobis annunciata, quæ & nos alijs annunciare debemus. Primo annunciata fuit Chriſti incarnatio,qua ſ.verbum caro factum eſt. Et hanc virgini Mariæ annunciauit *Luca 1.*
Angelus,quod ante annunciatū, & prædictum fuerat fiendum per Angelum. Eccleſ.10 Qui habet pennas, annuncia-
F bit ſententiam. Angelus enim pennas habere dicitur propter ſui agilitatem, cùm non grauetur corpore. Quæ autē maior ſententia poteſt eſſe, quam annunciare verbum virgini carnem fiendum? Vnde rectè ille Angelus Gabriel hoc annūciās Mariæ dicere poterat illud Eſa 42, Noua quoque annuncio,antequam oriātur, & vobis audita faciam. Et quòd fuerit id nouum, quod tunc Angelus annunciauit Mariæ declarat Hiere. 31. Nouum faciet dominus ſuper terram fœmina circundabit virum. Quod ideo dicit, quia
G Chriſtus in primo inſtanti ſuæ incarnationis fuit perfectus vir à corpore ſuæ matris circundatus. Vnde prædicta verba tractans Bernar. ait Noua Mariæ annunciauit Angelus cum eā circundaturam virū prædixit,quæ eſt hæc fœmina? quis vero vir iſte intelligitur? Aut ſi vir, quō à fœmina circūdatus? Aut ſi à fœmina circundari potuit, quō vir? Et vt apertius dicam. Quomodo poteſt ſimul, & eſſe vir,& in vtero matris, hoc eſt enim à fœmina circundari. Si enim dixiſſet fœmina circundabit infantem vel paruu-
H lum, nec nouum videtur, nec mirum. Nūc quia nihil tale poſuit, ſed virum, verto me ad conceptum, partumq; virginalem, ſi forte inter plurima noua, quæ ibi reperi diligenter inquirens,etiā hanc quæ de prophetia protuli, reperiā nouitatem. Ibi enim agnoſcitur longitudo breuis,latitudo anguſta, altitudo ſubducta, profunditas plana. Nunquid non facile eſt inter hæc agnoſcere fœminam virum cricundare, cum Mariam videas Ieſum in ſuo vtero circumplectentem. Virum autem dixerim Ieſum fuiſſe,non

ſolum

ſolum cum iam diceretur vir propheta potens in opere, & ſermone, ſed etiã cũ tenera adhuc infantis mẽbra Maria blãdo, vel foueret in gremio vel portaret in vtero. Vir ergo erat Ieſus, necdum etiã natus, ſed ſapientia non ætate, animi vigore non corporis, ſenſuum maturitate, non corpulentia membrorum Neque.n. minus habuit ſapientiæ Ieſus poſt Angeli annunciationem conceptus quã natus, paruus quã magnus. Siue ergo latẽs in vtero, ſiue vagiens in præſepio, ſiue iam grandiuſculus interrogans doctores in templo, ſiue iam perfectæ ætatis docens in populo, ęquè vir ſpiritu ſancto fuit plenus, vt merito Angelus Mariæ dixerit: Noua ego annuncio antequã oriãtur, & dicere poterat illud Pſ. 88. Annunciabò veritatem tuam in ore meo. Scdo annunciare debemus Chriſti natiuitatẽ, quam paſtorib. annunciauit Angelus, dicẽs: Annuncio vobis gaudiũ magnũ, quia natus eſt, &c. Quod verbum pertractans Origenes ſuper Lucam, ait: Dicam veniſſe Angelum nato dño, & annunciaſſe paſtorib. ꝙ verus paſtor exortus. Angeli enim ante Saluatoris natiuitatem parũ poterant ſibi commiſſi officij annunciare vtilitatis. Vix.n. vnus ex ſingulis Gentib. credebat in Deum, nunc aũt populi ad Chriſti fidem accedunt. Iſtam etiã natiuitatem & nos annunciare debemus, Cantate dño, qm̃ magnificẽ fecit, annunciate hoc in vniuerſa terra. Tertio annunciemus Chriſti operationem mirabilem. Nonne mirabilia fecit, ꝙ cæcis viſum, ſurdis auditum, mutis loquelam, claudis greſſum, mortuis dedit loquelam. Ideo nobis dr̃. Annunciate virtutes eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuũ. Quarto annunciemus Chriſti paſſionẽ, & mortem, quæ nobis ſalutis cã fuerunt. Annunciate de die in diem ſalutare eius, i. mortem quæ nobis fuit ſalutaris. Quinto annunciemus glorioſam Chriſti reſurrectionẽ, quam Angeli annunciauerũt mulierib. vt patet Mar. vltimo. Vnde de gloria reſurrectionis annuncianda nobis dicitur Pſal. 95. Annũciate inter gentes gloriam eius, in omnibus populis mirabilia eius. Sexto annunciemus Chriſti Aſcenſionem, quia ad dexteram patris aſſumptus regnat in æternum. Eſa. 52. Quam pulchri ſupra montes pedes annunciantis pacem, dicentis Sion, regnabit Deus tuus. Et hæc omnia prædicta prædicando opera Dei annunciemus, quæ omnia Chriſtus etiã ore proprio fuit loquutus, vnde dicit. *Annunciaui*, ſ. per alios omnia prædicta, & etiam ore proprio loquutus ſum.

[Margin: A; B; Luce 2.; Eſa. 12.; 1. Pet. 2.; Pſ. 95.]

658 *Sacrificium, & oblationem noluiſti aures autem perfeciſti mihi.*

HIc conſequenter exprimit Pſalmiſta incarnationis Chriſti rationem. Vbi notandum eſt, quòd principalis cauſa incarnationis Chriſti, fuit perditi hominis reparatio, ipſo dicente. Sic Deus dilexit mundũ, &c. vt filiuũ ſuum daret, &c. Quod fuit ex eo neceſſariũ, quia lex antiqua cum ſuis cæremonijs, vel ſacrificijs, non poterat homines peccatores iuſtificare. Fuit ergo neceſſariũ, venire filium Dei, vt ꝙ in lege deficiebat ipſe ſuppleret, pp ꝙ dicebat, Non veni legẽ ſoluere, ſed adimplere. In veteri autẽ lege erant aliqua præcepta cæremonialia de ſacrificijs, & oblationib. offerendis. Hæc aũt ſacrificia erant imperfecta, quia non poterant à peccatis iuſtificare, quæ imperfectio fuit ablata per vnum ſacrificiũ perfectiſsimum, ſ. per Chriſti corpus oblatum in cruce, quod ſuccedit omnibus ſacrificijs veteris legis. Et hoc eſt, quod dicit Apoſtolus. Impoſsibile eſt enim ſanguine hircorum, & taurorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum, ſcilicet Dei filius per ſuam incarnationem dicit. Hoſtiam, & oblationem noluiſti, corpus autem aptaſti mihi, id eſt, corpus paſsibile aptaſti immolationi. Et hoc eſt, quod hic dicitur in ſumma, licet nõ totaliter forma verborum conſeruetur, quia non ſemper Chriſtus, & apoſtoli allegabant ſcripturam veteris teſtamenti, de verbo ad verbum. Et ſic hoc viſo, iſta pars diuiditur in partes tres quia ponitur primo legis antiquæ imperfectio, ſecundo Chriſti incarnationis perfectio, ibi. *In capite libri*, tertio præfatæ perfectionis promulgatio, ibi. *Annũciaui iuſtitiã tuam*. Quantũ ad primũ notãdũ, ꝙ in lege antiqua, aliud erat ſacri-

[Margin: B; Mat. 5.; Ioan. 3.; C; Heb. 10.; D]

ſacrificium,aliud oblatio , aliud holocauſtum . Et tamē nullum iuſtorū erat Deo acceptum ratione operis operati,ſed ſolum ratione operantis.Sacrificium erat, quod Deo offerebatur de animalibus, & auibus,cuius partem ſacerdotes,& miniſtri templi habebant , reliqua pars comburebatur.Oblatio erat,quæ fiebat de rebus inanimatis,ſicut de ſimila , de oleo , & huiuſmodi. Holocauſtum vero , quod totum incendebatur. Et tn̄ nihilo horum de ſe placitum erat Deo,niſi ratione deuotionis offerētis.Sicut,& modo, ſi Deo offers,vel pauperi denarium , vel veſtē , oblatio Deo placet ratione deuotionis offerentis, nō ratione rei in ſe.Sed ſacrificium noui teſtamenti , quod fuit corpus Chriſti oblatum in cruce, & in ſacramento euchariſtiæ immolatum, nō ſolū Deo placet ratione offerentis , ſed ēt ratione rei oblatæ,quia corpus Chriſti per ſeipſum Deo placet,& ēt virtute propria ad purgationē peccatorū facit,qa Deo placet voluntas nō res inuoluntaria. Et hoc eſt,quod primo de ſacrificijs , & oblationibus.d.*Sacrificium,& oblationē noluiſti*. .i.res ſacrificatas , & oblatas ratione ſui non acceptaſti pro ſolutione peccatorū , ſicut ſacrificium corporis Chriſti de ſe Deus accepta ſummē ēt ratione ſui . Et ſtatim ſubdit de ſacrificio nouæ legis , *Aures autem perfeciſti mihi*.Per aures.n. quib.audimus,obediētia ſignificatur, ſicut,& audire in ſcriptura,qn̄q; idem eſt q̄ obedire,ſicut Pſal.80.Iſrael,ſi me audieris non erit in te Deus recens. Quid eſt ergo aures aūt perfeciſti mihi ? ſunt verba Chriſti , i.me feciſti ad perfectē obediendum tibi , quod fuit quando factus eſt patri obediens vſque ad mortē crucis,vt habetur ad Phil.3.Iſtum autem paſſus exponit Apoſtolus ad Hebr. 10. vbi hic dicitur. *Aures autē perfeciſti mihi*.Apoſtolus d.*Corpus autem aptaſti mihi*,quod idem eſt in ſentētia. Quod ibidem exponens Mag.in gloſ. dicit . Dicit Chriſtus,Hoſtiam, & oblationem noluiſti,corpus autē aptaſti mihi , quod.ſ.præ omnibus ſacrificijs eſt aptiſſimū, & idoneū,& aptum,quia ſine peccato,& paſſibile, & mortale corpus mihi dediſti , qđ valet offerri in redemptionem omnium,

E Ablato ergo ſunt ſigna,quia exhibita eſt veritas. Nūquam.n.in odoribus illorum ſacrificiorum delectatus eſt Dominus , niſi in fide, & deſiderio offerentis . Et ſi dicas, quare ergo voluit illa ſacrificio offerri ? Reſpondet, vt ipſos ab idololatria retraheret.ſ. vt ſibi potius quam idolis offerrentur,poſuitq; illa in ſeruitutem , non iuſtificationem , & vt figura eſſent ſacrificij futuri. Conſequenter hoc idem addit de oblatione,quæ dicebatur holocauſtum,dicens.

F *Holocauſtum , & pro peccato non poſtulaſti,tunc dixi, Ecce venio.* 659 8. q. 1 ſuggeſtū.

SCilicet ratione rei oblatæ, ſed ſolum ratione offerentis. Et ideo ait Chriſtus.*Ecce uenio*.ſ.quando vidi nullum illorum ſacrificiorum ratione rei oblatæ tibi placere *tunc*,ſ.in tempore præfinito, *dixi, Ecce venio* ſine aliqua retardatione, ad me tibi pro humano genere offerēdū. Holocauſtum.n.erat ſolennius ſacrificiū, quod tempore legis antiquæ fiebat . Et ideo ſi holocauſtum Deo non placebat, conſequens eſt,quòd nec aliquod aliud G ſacrificium Deo erat placiturum , ideo tūc dixi. *Ecce uenio*.Matt.8.Ego veniam , & curabo eū.Quia ſatis dictum eſt,quòd antiqua ſacrificia non iuſtificabant , ſed ſacrificia nouæ legis.Ideo quæritur,vtrū lex euangelica nos à peccatis iuſtificare poſſit.1 ſecundæ.q.106.articul. 2.

In capite libri ſcriptum eſt de me , vt facerem voluntatem tuam , Deus meus. volui , & legem tuam in medio cordis mei. 660 11. q. 3. ſi is.

COnſequenter hic oſtenditur Chriſti incarnationis perfectio. H Vbi ſciēdum,quod diuina præſcientia ac prædeſtinatio liber quidam æternus dicitur,in quo omnia ab æterno ſunt diſpoſita inuariabiliter,& bonorū electio, ac reprobatio malorum.Quæ liber ideo dr̄,quia licet in intellectu noſtro maneat ſcientia,ipſa tamen variatur , quia de eadē re diuerſi diuerſa concludunt . Quinimo de diuerſis temporibus. Sed in libro ſciētia ſcripta vniformiter manens non variatur , ſic quòd ipſa diuina præſcientia, & prædeſtinatio inuariabilis perſeuerat,

Et

Digitized by Google

Et ille liber dicitur clauſus, quo ad illa
quæ nobis ſunt occulta, apertus autem,
quo ad illa, quæ nobis ſunt manifeſta. Et
quia ſapientia quamuis communis tri-
bus perſonis, filio tamen appropriatur,
ſicut potentia patri, & charitas ſpiritui-
ſancto, ideo hic liber prędeſtinationis, &
ſcientiæ Dei, filio Dei, i. ipſi verbo incar-
nato appropriatur, in quo quiſq; noſtrũ
legete debet quid agendũ, quid ſeqnen-
dum, quid cauendum, quid timēdum, &
quid amandum. Seipſum ergo Chriſtus
liberum appellat. d. *In capite libri ſcriptũ
eſt de me*. i. in me qui ſum liber humani
genetis, in quo legere debet. i. qui ſum
forma iuſtitiæ hominibus. Et aduerte, ꝙ
dicit in capite, quia iſte liber. ſ. Chriſtus
conſtat ex Deo, & homine: Deus aũt eſt
caput Chriſti, ſicut Chriſtus caput eſt ec
1. *Cor.* clefiæ, vnde 1. Cor. 11. Caput viri Chri-
11. ſtus, caput vero Chriſti Deus. Sic ergo
hic caput accipiĩ pro Chtiſti diuinitate,
vt ſit ſenſus. *In capite libri*. i. in diuinitate
quæ eſt caput libri, qui liber ego ſum.
Scriptũ eſt de me. i. æternaliter præuisũ,
& ordinatũ. Sed quid de ipſo ſcripũ ſit,
ſubditur. *Vt facerem voluntatem tuam*. ſ.
vt in aſſumpta humanitate legem nouã
conſtituam, humiliter mortem pro redē-
ptione humani generis perferã, quæ om
nia humiliter amplectens, ad perfectum
duco. Ideo enim deſcendi de cœlo non
Ioan. 6. vt faciam voluntatem meam, ſed volun-
tatē patris mei, q miſit me, idcirco ſubdi
tur. *Deus meus volui*. ſ. omnia ptæordina
ta adimplere. Et quia voluntas Chriſti
deliberata, ſemper diuinæ voluntari fuit
conformis, ideo ſubdit. *Et legem tuam vo
lui in medio cordis mei*. i. in tota plenitudi
ne cordis mei, vnde dicebat. *Non enim
Matt.* 5. *veni legem ſoluere, ſed adimplere*.

661 *Annunciaui iuſtitiam tuam in eccleſia
15. q. 1. magna, ecce labia mea non prohibebo,
reuerti- Domine, tu ſciſti.*
mini.
Perfectio HIc ponitur præfatæ Chriſti perfe-
Chriſti. ctionis explicatio. Perfectio Chri-
ſti maximè ſtabat in tribus. ſ. in doctrina
legis euangelicæ, in iuſtitia vnionis hy-
poſtaticæ, in affectione veritatis, & miſe-
ricordiæ. Et ſecundum hæc iſta pars diui
ditur in partes tres. Quia primo ponit

A primum, ſecundo, ſecundum, ibi. *Iuſtitiã
tuam*. tertio, tertiũ, ibi. *Nõ abſcondi*. Quã-
tum ad primum d. *Annunciaui iuſtitiam
tuam*, &c. Vbi nota, ꝙ per iuſtitiã intelli-
gitur lex euangelica, quæ perfectam do-
cet obſeruare iuſtitiã, & ſimulatam pro-
hibet dicens Matth. 6. Attendite, ne iu-
ſtitiam veſtram faciatis, &c. Quæ prefe-
cta iuſtitia in ſeptem virtutibus continē
tur, quas in principio euangelicæ legis
docuit Chriſtus, in quib. docetur quid
homo debet Deo, quid ſibi, q d proximo.
Iſtam autem iuſtitiam Chriſtus annun-
B ciauit, qñ aſcendit in montem, & acceſſe
runt ad eum diſcipuli eius, & aperiēs os
ſuum docuit eos. d. Beati, &c. Sed qũo d.
Annũciaui iuſtitiã tuã in eccleſia magna,
quia legem illã tunc ſolũ diſcipulis annũ
ciauit, qm̃ pauci erant. Reſp. primo, ꝙ ip
ſos Apoſtolos vocat eccleſiam magnam,
quia ipſi fundatores eccleſiæ totius fue-
runt, ꝑꝑ quod fidelibus dicit Apoſtolus.
Fundati eſtis ſupra fundamentũ Apoſto- *Ephe.* 2.
lorum, & Prophetarum. Vel dñr eccleſia
magna, quia per ipſos lex euangelica per
totum mundum fuit annunciata, ſm il-
C lud Pſal. In omnē terrã exiuit ſonus eo-
rũ. Et etiã quia poſt primam annunciatio
nem legis per Chriſtum factã in monte,
Chriſtus ſæpiſſimè legem prædicauit in
templo, quod erat eccleſia magna, quia
ibi oēs Iudæi cõueniebant, ꝑꝑ quod di-
cebat Chriſtus. Apud te laus mea in ec-
cleſia magna. Et Chriſtus quotidie erat
docens in templo, & promptus ad prædi
candum, ideo ſubdit, *Ecce labia mea non
prohibebo*, ſ. à prędicatione nõ ceſſabo, nõ
vt multi ceſſant à prædicatione timore
mundano deuicti, cõtra quod dicit Chri
D ſtus. *Ecce labia mea non prohibebo, Domi-
ne tu ſciſti* ſ. cor meum. q. d. Labia ſonant
hominibus, ſed cor meum tibi patet.

Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde 662
*meo, veritatem tuam, & ſalutare tuum
dixi:*

HIc oſtenditur prædicatio vnionis
hypoſtaticæ. Chriſtus enim verus
Deus erat, & verus homo, quod ideo fuit
neceſſarium pro ſalute noſtra, quia ho-
mo tenebatur ſatisfacete, ſed non pote-
rat, Deus autem poterat, sed non tene-

 batur.

batur. Ideo homo in vnitate perſonæ E vnitus eſt Deo, vt idem Deus eſſet, & homo, vt inquantum Deus poſſet nos ſaluare, inquantum homo teneretur, & ideo inſimul Deus, & homo ſalutare Dei, vel ſalutare noſtrum vocatur, quia per iuſtitiam ipſius ſaluatum eſt genus humanũ,
Greg. 17 non potentia, vt diffuſè deducit Greg.
mor. ca. Hanc autem iuſtitiam factam per ſaluta
15. re Dei, i. per verbum incarnatum, Chri-
Ioan. 3. ſtus prædicauit, quando ſe pro peccatis
Mat. 18. noſtris moriturũ dicebat. Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem, &c. Filius hominis venit ſaluare, quod perierat. Et hoc eſt, F quod dicit. *Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde meo.* Illud. n. in corde abſcondit, quod intus tenetur, & alijs non manifeſtatur. Dicat ergo patri Chriſtus. *Iuſtitiã tuam*, qua. ſ. redimebas genus humanum, *non abſcondi in corde meo*, imò prædicaui, & docui, qũo tu per iuſtitiam hominem volebas redimere. ſ. mortẽ meã pro peccatis omnium iuſtè acceptando. Et ſic ꝑ conſequens duo Chriſtus oſtendit. Dei veritatem, qui ante promiſerat hominẽ
Eſa. 52. redimere. Gratis venundati eſtis, & ſine G argento redimemini, gratis inquam, venundati, quia ſponte homo peccando diabolo ſe vendidit. Sed ſine argento redimẽdus, quia ſanguine Ieſu Chriſti Chriſtus prædicans hoc d. Filius hominis ve-
Mat. 18 nit ſaluare, quod perierat, &c. Veritatem patris prædicauit. Similiter oſtẽdit ſalutare Dei, dum ſe veniſſe pro nobis ſaluandis oſtẽditur. Et hoc eſt quod dicit *Et ſalutare tuum dixi*, i. meipſum pro ſalute hominum à te dixi miſſum. Et nota, ꝙ proprie Ieſus dr̃ ſalutare Dei. Ieſus. n. ſaluator interpretatur, quia ipſius propriũ eſt ſaluare, non ſolum ab hoſtibus viſibili H bus, ſed etiam inuiſibilibus. Exultabo in
Pſal. 12 ſalutari tuo. Ipſe enim Chriſtus videtur
Auic. 5. illa medicina vitæ, de qua dicit Auic. ſic.
ca. Medicina vna quæ eſt de confectionibus magis, ſic vocata, quia rationem bonam efficit, animum confortat, & lætificat, & linguam abſoluit, ſcilicet, quia expeditam, & abſolutam facit. Sic, & Ieſus ſalutare dicitur, quia ſi diligenter conſideremus, inueniemus ipſum ex confectionibus magnis confectũ. Quinimo in ipſo inueniuntur tria maxima ſalubria,

. ſ. natura diuina potentiſſima, anima rationalis beatiſſima, & humana caro mundiſſima. Huius autem confectionis eſt triplex effectus, quia rationem bonam habet facere, & hoc per fidem, animam cõfortare, & lætificare, & hoc per ſpem futurorum, & præſentium perceptionem, linguam abſolutam facere, & hoc ad ipſum laudandum per charitatem, & dilectionẽ. Merito igitur dr̃ ſalutare, & quilibet ſpiritualiter infirmus hanc medicinã ſibi debet applicare, vnde Bernardus ſuper cantica dicit Siquidem cùm nomino Ieſum, hominem mihi propono mitem, humilem corde, ſanctitate, ac honeſtate cõſpicuũ, eundẽ ipſum Deũ omnipotentem, qui ſuo me ſanet exemplo, adiutorio roboret, & ſaluet paſſione, hoc ergo ſalutare humiliter poſtulemus à Deo ſibi dicentes. Oſtende nobis, Dñe, miſericordiam tuam, & ſalutare tuum da nobis.

Non abſcondi miſericordiam tuam, & veritatem tuam à concilio multo. 665

Conſequenter hic oſtẽdit Chriſtus ſuam iuſtitiam contra malos, & miſericordiam erga bonos. Vbi notandũ, ꝙ quamuis in omni opere Dei concurrant ſimul miſericordia, & iuſtitia, quia vniuerſæ viæ Domini miſericordia, & veritas, tñ in aliquibus principalius relucet iuſtitia, & conſequenter veritas, vt in punitione malorum. In aliquibus aũt principalibus miſericordia, & conſequenter iuſtitia, vt in præmiationibus bonorũ. Vñ prima dicuntur opera iuſtitiæ, & ſecũda dicuntur opera miſericordiæ, & tam prima opera manifeſtauit Chriſtus quã ſecunda. Nonne manifeſtauit opera iuſtitiæ, quãdo in punitionem malorũ dixit. Mat. 25
Diſcedite à me maledicti, &c. & opera miſericordiæ in præmiatione bonorum dicẽs ibidẽ. Venite benedicti, &c. Et hoc eſt, quod hic Chriſtus dicit. *Non abſcondi miſericordiam tuam, & veritatẽ*, &c. Per veritatem intellige iuſtitiam. Et hoc, *A concilio multo*, & debet ſcribi per c, non ſcilicet conſilium, vnde hic dicitur. *A cõcilio multo*, in tranſlatione Hieronymi habetur. *In eccleſia multa*, quod idem eſt. Et notandum, ꝙ quamuis Chriſtus non abſconderit Dei veritatẽ, & miſericordiam,

cordiam, tamen ipſe fuit in multis nobis A abſconditus, quia nõ plenè cognitus fuit. Vnde abſconditus fuit Chriſtus, in æterna generatione, in virginis incarnatione, in carnis apparitione, in verborũ prædicatione, in mortis toleratione, in æterna dominatione. Primo abſconditus fuit Chriſtus, ſ. quò ad verbũ in æterna generatione, quia ineffabilis eſt & incomprehenſibilis, ſicut dr Eſa. 53. Generationẽ eius quis enarrabit? vnde de hoc dr Iob. 28. Vnde ſapientia venit, & quis eſt locus intelligentię? Abſconditus eſt ab oculis omnium viuentium. Secundo fuit ab- B ſconditus in virginis incarnatione, quia ꝙ natura non habuit, vſus neſciuit, ignorauit ratio mens non capit humana, pauet cęlum, ſtupet terra, creatura etiam oĩs miratur, hoc totũ eſt quod per Gabrielem cœlitus Mariæ nunciatur, & per

Iob 4. Chriſtum adimpletur, vt dicit Hieron. in ſer. de aſſumptione, propter ꝙ beata Maria tunc dicere poterat, Ad me dictũ eſt verbum abſconditũ. Tertio abſconditus fuit in carnis apparitione, ſiue natiuitate. Quamuis enim mundo fuiſſet eius C natiuitas nota, tamen ꝙ virgo manens peperiſſet, erat abſconditum, vt Chryſ. in Ho. d. Scio, ꝙ verbũ caro factum eſt, ſed quomodo factum ſit, neſcio. Miraris, qa neſcio, immo etiam oĩs creatura ignorat. Et iſta eſt diſpenſatio ſacramenti abſconditi, quam Apoſtolus prædicabat ad Eph 3. d. Mihi data eſt gratia illuminare oẽs, quę ſit diſpenſatio ſacramenti abſcõditi à ſæculis, &c. Quarto fuit abſconditus verborũ prædicatione. tam alta enim prædicabat, ꝙ quandoq; eius prædicationem non capiebant etiam ſui Apoſtoli, & abſcondita erat ab eis verborum in- D telligentia. Vnde cum eis prædicaret ſuã futuram paſſionẽ, vt dr Luc. 18. ipſi nihil horũ intellexerũt, & erat verbũ iſtud abſconditũ ab eis. Quinto abſconditus fuit in mortis toleratione. Licet. n. apertũ eſſet, ꝙ ipſe pateretur, & in cruce moreretur, abſconditum tñ erat, ꝙ in crucis myſterio maneret Chriſti victoria, per quam vinceret hoſtem, pp ꝙ dictum de hoc fuit Abac. 3. Cornua. ſ. crucis in manibus eius, ibi abſcondita eſt fortitudo eius. Sexto fuit abſconditus in æterna

ſua dominatione. Licet enim aliquib. notum fuerit ipſum ad cœlos aſcendiſſe, quali tamen triumpho in cœleſtibus regnet, nobis manet abſconditum. Et iſtud eſt illud regis noſtri ſacramentum, de quo Angelus Raphael ait. Sacramentum regis abſcondere bonum eſt, opera autem Dei reuelare & confiteri in terris honorificum eſt. Sic igitur quamuis modis prædictis abſconſus manſerit Chriſtus, mundo tamen miſericordiam & Dei iuſtitiam patefecit d. *Non abſconda miſericordiam tuam, & veritatem tuam à concilio multo.* Thob. 12

Tu autem, Domine, ne longe facias miſerationes tuas à me, miſericordia tua, & veritas tua ſemper ſuſceperunt me. 664

De pœn. diſt. 1. diuinitatis natura.

HIc conſequenter ponitur corporis Chriſti myſtici deuota deprecatio, quæ deprecatio duo continet, ſcilicet primo mali amotionem, ſecundo boni collationem, ibi. *Exultent, & lætentur.* Prima in duas, quia primo petit diuinam miſericordiam, ſecundo exprimit ſuam miſericordiam, ibi. *Quoniam circundederunt.* Quantum ad primũ ſciendum ꝙ Chriſtus caput eccleſiæ hic loquitur pro membris ſuis, dicens patri. *Tu autem, Domine, ne longe facias miſerationes tuas à me* i. à fidelibus meis. Sic etenim orauerat ſuperius Pſal. 21. d. Tu autem, Dñe, ne elongaueris auxiliũ tuũ à me, defenſionem meam conſpice. Sic & conformiter nunc dicit. *Tu autem Domine, ne elongaueris miſerationes tuas à me,* gloſſa. i noli remouere miſericordiã tuam à membris meis, ſcilicet illos defendendo, & liberando. Vbi notandum, quòd miſericordia Dei aliquando accipitur eſſentialiter, & ſic eſt idem quod ipſe Deus. Et tunc ſicut Deus eſt immutabilis loco, quia omnia replet, ſic & ipſa miſericordia. Non ergo elongatur à nobis recedendo, ſed magis non elongamur ab ipſa peccando, ſicut patet de exiſtenti in naui, quando nauis recedit à ripa, ſibi videtur, quòd ripa elongetur ab ipſo, cum tamen ripa immobilis perſeueret, ſed ipſe cũ naui elongatur à ripa. Sic eſt in ꝓpoſito, quia Deus nõ elõgatur à

Digitized by Google

nobis, ſed nos peccando elongamur ab ipſo. Aliquando vero accipitur miſericordia pro effectu miſericordiæ. Et tunc miſericordia Dei nobis aſſiſtit, quãdo nobis miſeretur. Elongatur autem à nobis, quando nobis non miſeretur. Et per iſtũ modum hic orat Chriſtus dicens; *Tu autem, Domine, ne elongaueris miſerationes tuas à me.* i. effectum miſericordiæ. Et nota, ꝙ proprie loquendo aliud eſt miſericordia, & aliud miſeratio. Nam miſericordia quia bene velle, eſt miſericordiæ actus, ſed benefacere eſt actus miſerationis. Eſt.n. miſeratio circa miſeriam alterius actio, ſed miſericordia eſt circa miſeriam alterius compaſſio. Sic ergo dicẽdo, *miſerationes tuas ne elongaueris à me*, petit ꝙ effectus miſericordiæ ab ipſo, i. à ſuis fidelibus non remoueatur. Sic n. conſimiliter oratur Eccl 36. Oſtende nobis lucem miſerationum tuarum. Et ne dubites, ꝙ Chriſtus ſicut & nos orat dubitans exaudiri à patre, ideo ſubdit. *Miſericordia tua, & veritas tua ſemper ſuſceperunt me*, i. orationem meam exaudiendo. Omnis, n oratio Chriſti ex voluntate deliberata procedens, à Deo fuit exaudita. Vnde ipſe dicebat Io. 11. Pater, ego ſciebam, quia ſemper me audis. Et nota ꝙ aliquæ Chriſti orationes erãt iuſtitiæ, & aliquæ miſericordiæ. Ad miſericordiã ſpectat exaudire orationes miſericordiæ & ad iuſtitiam iuſtitiæ. Et ideo oſtendẽs Chriſtus quod in vtriſque ſemper fuit exauditus d. *Miſericordia tua*, quo ad orationes petẽtes miſericordiã, *et iuſtitia tua*, quò ad orationes petentes iuſtitiã.

665 *Quoniam circundederunt me mala, quorum non eſt numerus, comprehenderunt me iniquitates meæ, et non potui, vt viderem.*

7. qu. 2. *aduerſitas.*

Conſequẽter hic ſuorũ mẽbrorum explicat miſeriã. Et duo facit, quia primo exprimit ſuam afflictionẽ, ſecundo poſtulat iniquorum punitionem, ibi. *Confundantur.* Prima pars diuiditur in tres partes, quia primo ſuarum miſeriarum exprimit diuerſitatem, ſecundo earum exprimit quantitatem, ibi. *Multiplicata ſunt*, tertio cõtra illas iplorat Dei poteſtatem, ibi. *Complaceat.* Quantũ ad

E primum ſciẽdum, ꝙ triplex eſt miſeria, ſ. pœnæ, culpæ, & ignorantiæ, primã ponit, ibi. *Circundederunt me mala, quorum non eſt numerus*, ſecundam ibi. *Comprehenderunt me iniquitates meæ*, tertiã, ibi. *Et non potui, vt viderem* Et his trib. totũ genus præmitur humanũ. Has ergo exprimens d. *Quoniam circunded runt me mala, quorum non eſt numerus.* Hic loquitur de malis pœnæ, quæ præmittir, quia ſunt magis nota, quã mala culpæ. Quis .n. numerare poſſet, quot pænas, & miſerias in hoc mundo patimur à dextris, &

Miſeria triplex.

F & ſiniſtris, ante, & retro, ſuperius, & inferius? ſ. à dextris proſperitas à ſiniſtris aduerſitas, ante cogitando futura, poſt recordando ꝑterita, ſupra, quò ad animã, infra quo ad carnem. Et hoc eſt, quod dicitur. Homo natus de muliere, breui viuens tempore, repletur multis miſerijs. Conſequenter de malis culpæ, ſubdit. *Cõprehenderunt me iniquitates meæ.* Peccatum.n. dicitur hominẽ comprehendere, quia ipſum ſeruituti diaboli ſubijcit. Oĩs, qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Et quia peccata excæcant hominem, ideo ſubdit. *Non potui vt viderẽ.* Soph. 1.

Iob 14. *Ioan. 8.*

G Ambulabũt vt cæci, quia Domino peccauerũt. Et notanter d. *Circundederunt me mala*, &c. Vbi nota, ꝙ in hac vita triplici malo circundamur. ſ. ignorãtia, miſeria, & malitia. Primo namq; circundamur ignorantia, quoniã ignoramus opera noſtra ꝑterita, præſentia, & futura, an Deo finaliter ſint grata, quæ circũdatio eſt quædã peccatorum noſtrorũ pœna. Iob. 3. Viro cuius abſcõdita eſt via, & circundedit eum Deus tenebris, vnde Gre. d. Via ſuo viro abſcondita eſt, quia etſi iã in qua ſit

Greg. 25 mor. ca. 13.

H vitæ qualitate conſiderat, adhuc tñ ad quẽ finẽ tendit, ignorat Etſi iã ad ſuperna tẽdit, & hoc plenis deſiderijs quærit, adhuc ſi in eiſdẽ deſiderijs permaneat, neſcit. Peccata quippe deferentes ad iuſtitiam tẽdimus, & vnde veniamus nouimus, ſed quò perueniamus ignoramus. Quid heſterna die fuimus, ſcimus, ſed quid cõtingat craſtina nos eſſe, ignoramus, quia ſic quiſq; pedẽ ponit operis, vt tñ præuidere nequeat exitum cõſummationis. Eſt & alia, qua circundamur ignorantia, quia nonnunq̃ ea ipſa, quæ

recta

recta agere credimus, an in diſtricti iudi-
cis examine recta ſint, ignoramus. Sæpe
.n. opus noſtrum cauſa damnationis eſt,
quod profectus putatur eſſe virtutis. Sæ-
pe unde placari iudex creditur, inde ad
Pro. 14. iracundiam potius irritatur. Salomone
atteſtante, qui ait. Eſt via quæ vr̃ homini
recta, nouiſſima autem eius deducunt ad
Iudi. 20. mortem, &c. Et de iſta circũdatione igno
rantiæ dr̃. Circundederunt nocte domũ,
in qua manebam. Quid.n. per noctẽ ob-
ſcuram, niſi ignorantia ſignificatur? Secũ
do circundatio miſeriæ. Quis.n. in præ-
ſenti uita liber põt eſſe a circundatione
miſeriæ? qm̃ hic circundamur pœnis præ
Pſal. 87 ſentis miſeriæ. Circundederunt me ſicut
aqua tota die. circundederunt me ſimul.
Per aquam n. in ſcriptura pœna ſignifica
Pſal. 17 tur. Circundamur timore infernalis mi-
ſeriæ. Dolores inferni circundederunt
me, præoccupauerunt laquei mortis Qđ
ideo contingit, quia nemo ſcit, vtrum
amore, vel odio finaliter ſit dignus, & iõ
Pſ. 144. ſemper quiſque pauidus doloribus infer
ni debet circundari. Circundederunt me
dolores mortis, & pericula inferni inue-
Pſal. 48. nerunt me. Tertio circundamur malitia,
& peccato. Et hoc eſt, quod Pſ. quærit. d.
Cur timebo in die mala? Reſpõdet, quia
iniquitas calcanei mei circundabit me,
vbi gl. Hic propheta in ſua perſona gene
ralem cauſam agens, quærit cauſam timo
ris, & damnationis malorum. Cur time-
bo in die mala, ſ. in die iudicij, quæ dicit
dies, quia omnia tũc aperta erunt. & ma
nifeſta, & dicitur mala, quantum ad iniu-
ſtos, qui tunc damnabuntur. Reſpondet
ergo. Ecce cur timebo, quia iniquitas cal
canei mei circundabit me, & uocatur ini
quitas calcanei, quæ durat uſq; in finem
vitæ præſentis, ſicut calcaneum nouimus
extremã corporis partem. Et de iſta cir-
Pſal. 54 cundatione peccati dr̃. Die ac nocte cir-
cundabit ſuper muros eius iniquitas, &
dolus. Accepit diem pro proſperitate, &
noctẽ p aduerſitate. Et ab iſta circũdatio
ne nos liberat Deus, qñ ſua miſericordia
Eccl. 51 vitiorum flãmas extinguit in nobis. Libe
raſti me ſm̃ multitudinem miſericordiæ
nominis tui, & a preſſura flammæ, quæ
circundedit me. Quibus oĩbus conſide-
ratis, merito dicit Pſ. *Circundederunt me*

A *mala*. &c. Quia in principio huius lectio-
nis de lege euangelica oſtẽdit Chriſtus,
ꝙ ſtat in corde, d. Deus meus volui, & le
gem tuam in medio cordis mei, ideo ip-
ſam comparando ad legem antiq̃ quæ-
ro. Vtrum lex euangelica ſit leuior anti-
qua, vel contrario, 1. 2. q. 107 art. 4.

Multiplicata ſunt ſuper capillos capitis mei, & cor meum dereliquit me. 666

POſtquam poſuit miſeriarum præſen-
tis vitæ diuerſitatem, nũc ponit ea-
rum quãtitatem. Vbi primo notandum,
B ꝙ capilli in ſacra ſcriptura myſticẽ ſum-
pti uaria ſignificant, qm̃ ſunt capilli in- *Capilli varia in ſcriptura myſticè ſignificant.*
quinationis, & immunditiæ, quibus cul-
pa deditis inficimur. Cogitationis, & intel
ligentiæ, quibus Chriſto muniti defendi-
mur Iuſtificationis, & cæremoniæ, qui-
bus Chriſto capiti coniungimur. De qui
bus omnibus præſens exponitur textus.
Primo ſunt capilli inquinationis, &c. ſ.
peccata, per capillos.n. ipſa vitia ſequaci-
bus diaboli adhærentia figurant. Apo. 9.
dicitur locuſtæ habebant capillos ſicut
capillos mulierum, & dentes eorum ſicut
C dentes leonum erant. Locuſtæ.n. quæ nõ
niſi ſaltando ſe mouent, ipſos ſuperbos
ſignificant qui ſemper ſaltando appetunt
alia Et iſti capillos habent, vt capillos mu
lierum, qui ſunt ad eorum vanitatem, &
voluptatem carnis incitandam. Et ſic po
tes dicere, ꝙ capillus peccati eſt multi-
plex, ſ. Primo capillus voluptatis, & luxu-
riæ, qui ab omnibus, & maximẽ a clericis
debet abſcindi. Vñ ſuper iſto verſiculo.
Multiplicata ſunt ſuper capillos, &c. dicit
gl. Bene in cõparatione aliorum delicto-
rum carnis vitia capilli dicuntur. Nam
D ideo in veteri teſtamento ſacerdotes ca-
pillos radebãt, vt ſic carnis vitia depoſuiſ
ſe viderentur. Secundo eſt capillus præ-
ſumptionis, & ſuperbiæ, vnde Pſ. 67. Ve-
runtamen Deus confringet capita inimi
corum ſuorum, ſuper verticem capilli,
&c. ideſt, ſm̃ gloſſam ſuperbam extollen
tiam hominum nimis ſe extollentium.
Tertio eſt capillus uanitatis, & munda-
næ gloriæ. Iſti ſunt capilli vanitatis Ab-
ſalon, de quibus dicitur, ꝙ Abſalon de-
corus erat nimis, qui tondebat caput ſe- *2. Reg. 14.*
mel in anno, & ponderabat capillos ca-

pitis ſui ducentis ſiclis Et de iſtis capillis peccati dr̄. Tonde capillum tuũ,& proijce. Secundo principaliter eſt capillus cogitationis, &c. Cogitationes.n.noſtræ, iõ capilli dñr, quia ſicut capilli a capite ꝓcedunt,& ſi ſint pulchri ipſum ornant, ſi aũt turpes,ipſum deformant. Sic,& noſtræ cogitationes ab interiori noſtro capite procedunt,ſ.a mente,quæ caput dr̄ hominis,quæ ſi bonæ ſint, eidem decorem præſtant,ſi autem prauæ,ipſam inficiũt. Vnde de bonis capillis.i.cogitationib. dr̄.

Hier. 7.

Leui. 13 Vir,de cuius capite capilli fluunt, mundus erit,quia.ſ. ſanctæ cogitationes procedentes a mente,ipſam mundam manifeſtant. Similiter,& malæ cogitationes capilli dicuntur, ut oſtendit Greg. ſuper illo verbo Iob. Tonſo capite, corruens in terram adorauit d. Quid moraliter per capillos niſi defluentes animi cogitationes accipimus? Quid vero per caput,niſi mens ipſa ſignificatur? Caput ergo tondere eſt ſuperfluas cogitationes a mente reſecare. Ille ergo tonſo capite in terram corruit,qui repreſſis præſumptionis ſuæ cogitationibus, q̃ in ſemetipſo infirmus ſit,humiliter recognoſcit. Et iſtos capillos malarum cogitationum euellere debemus per pœnitentiam. Euulſi capillos

Greg 2. mo.c.38

1. Eſd 9 capitis mei,& ſedi mærens. Tertio principaliter eſt capillus iuſtificationis, &c. Et ſic capillus ſignificat ſanctos, & maxime ipſos Apoſtolos, qui ſanctiſſimo capiti

Apoc. 1. Chriſto per ſanctitatẽ adhærent Caput eius, & capilli erant candidi tanquã lana alba,& tanquam nix Chriſti.n caput noſtrum dr̄. Eph. 5 Chriſtus caput Eccleſiæ, huius capitis munditia lanæ albæ, & niui comparatur. Lana n alba,& nix conueniunt in colore,ſed diſcrepant in effectu, quia lana alba calefacit, ſed nix alba frigefacit Comparatur ergo Chriſtus caput noſtrum lanæ albæ,& niui ad denotãdum,ꝙ in Chriſto fuit ignis charitatis,& frigus humilitatis Et conſimiliter ſancti Apoſtoli his duobus comparantur, quia ipſorum mens fuit feruida per amorem charitatis contra frigus aduerſitatis, & frigida per humilitate contra ardorẽ concupiſcentiæ,& voluptatis. Vnde gl. præſentis textus dicit: Capilli capitis Chriſti ſunt fideles, qui in Chriſto capite ſunt

E radicati,quod ornant benè viuẽdo. Et de iſtis capillis figuraliter Eliſæo dictũ fuit, 2. Reg 2 Aſcende,calue,aſcende,calue: quia Chriſtus a ſuis capillis derelictus, ſ. ab omnibus Apoſtolis,crucem aſcendit. Modo ad propoſitum ſi capilli primo modo ſignificent peccata,tunc eſt ſenſus, *multiplicata ſunt ſuper capillos*, &c. ꝙ miſeriæ noſtræ multiplicatæ ſunt, ꝑꝑ peccata noſtra, vt ly *ſuper* denotet ſupra fundamenta, quia .i peccata noſtra ſunt cauſa pœnarum noſtrarum. Si aũt accipiantur capilli ſecundo modo. ſ. pro cogitationibus, tunc eſt

F ſenſus,ꝙ miſeriæ noſtræ *ſunt multiplicata ſuper capillos*.i. ſupra cogitationes noſtras, quia tot ſunt quot excogitari a nobis non poſſunt. Si aũt accipiantur capilli tertio modo,pro Apoſtolis, & ſanctis viris,tunc eſt ſenſus,ꝙ Pſalmiſta prævidẽs quam multa aduerſa Apoſtoli,& alij ſancti erant pro Chriſto paſſuri, in perſona Chriſti loquens, ait. *Multiplicatæ ſunt*.ſ. miſeriæ *ſuper capillos capitis mei*.i. ſuper Apoſtolos,& alios ſanctos viros. Et inter alias miſerias quas pro peccato patimur

G eſt cordis ignorantia, quia cor noſtrũ nõ ſolũ aliorũ corda nõ cognoſcit, ſed neq; ſeipſum Sicut Petrus ſeipſum nõ cognouit,cũ Chriſto dixit. Etiãſi oportuerit me mori tecũ,non te negabo. Et hoc eſt,qđ dicit. *Cor meum dereliquit me*.i cõgnitiua. Et nota, ꝙ ait. *Cor meum dereliquit me*. Dicit n. dereliquit ad denotandũ,ꝙ illa cæcitas nõ eſt naturaliter in homine, ſed ꝑꝑ peccatum a primo homine a quo cæci facti ſumus propter peccatũ. Vnde ab iſtis miſerijs optans liberari, ſubdit.

Complaceat tibi, Domine, vt eruas me: Domine, ad adiuuandum me reſpice. 667

H

HIc ergo contra prædictas miſerias poſtulat Chriſti poteſtatem. Hic enim Chriſtus orat pro corpore ſuo myſtico,ut iſtis malis Deus finem imponat, quod erit per collationem gloriæ. Dicit ergo complaceat,non diffidens de potentia Dei, ſi adſit voluntas.q.d. Si tu vis tu potes, *Domine ad adiuuãdum me reſpice*. quaſi reſpice pœnitentes in dolore ſuo. Reſpicere aũt Dei eſt nobis auxiliari. Et nota, ꝙ hic myſterium trinitatis perſonarum, & vnitatis eſſentiæ demõſtratur. *Reſpicere Dei.*

Vni-

Digitized by Google

Vnitatem eſſentię demonſtrata cum dicit, *tibi*, ſed trinitatē dicens *complaceat*, placere.n.vni ſoli competere poteſt, cōplacere aūt cum ſit idem quod ſimul placere, vni ſoli competere non poteſt. Cōſimili modo nominatur vnitatis trinitas,
Matt.3. cum pater ait. Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.

668 *Confundantur, & reuereantur ſimul qui quærunt animā meam, vt auferant eā.*

POſtquam Chriſtus poſtulauit ſuorū defenſionem, hic conſequenter ſm debita iuſtitiæ poſtulat reproborum punitionē, & diuiditur in partes tres. Quia primo ponit malorum damnationem, ſecundo electorum conuerſionem, ibi *Conuertantur*, tertio conuerſorum ſatisfactionem, ibi. *Ferant*. Quantum ad primum ſciendum, ꝙ quęcunq; Chriſtus, vel eccleſia orat contra malos, hoc non facit, quia de directo gaudeat de pœnis malorum, ſed ſolum per accidens, inquantum, ſ.pœna malorū proficit bonis ad ipſorū gaudium augendum, quia ſicut cōtraria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, ſic, & gaudia beatorum comparata pœnis malorū clarius cognoſcuntur. Vel potius dicendum, ꝙ talia orat Chriſtus magis prædicendo, quę futura ſunt, quam optando. Sic ergo prædicendo malorum pœnam orat d. *Confundantur, & reuereantur, qui quærunt animam meam*, quæ in vnitate aīæ cum corpore conſiſtit. Et hic loquit Chriſtus non ſolū de ſeipſo, ſed ēt dicit, & re vera ſic factum eſt, ꝙ Chriſti perſecutores, & aliorum ſanctorū confuſi ſūt, non ſolum æternaliter, ſed ēt multoties temporaliter, vt Pilatus à Cæſare fuit interfectus, Herodes vermibus conſumptus, Nero à ſenatu interfectus, & ſic de alijs. Et hic potes notare, ꝙ multiplex eſt confuſio vt habetur ſupra verſ. 146. Itē nota, ꝙ reuereri idē eſt, qd verecūdari, & erubeſcere. de quo ſupra verſ. 344.

669 *Conuertantur retrorſum & reuereantur, qui volunt mihi mala.*

HIc Chriſtus orat pro electorum conuerſione. Certum eſt enim, ꝙ inter perſecutores Chriſti, & aliorum ſā A ctorum, multi erant, qui poſtea ad Deū ſunt conuerſi, vt Paulus Apoſtolus, Cēturio, qui vidēs miracula in Chriſti morte facta clamans.d. Vere filius Dei erat iſte, &c. Et pro talibus hic Chriſtus orat d. Conuertantur retrorſum, gl.i.humiles ſequātur, qui ſuperbi præibant, hoc.n. Chriſtus de ſuis membris futuris dicit. *Qui volunt mihi mala*. quo notatur peccati grauitas, quia grauius eſt velle mala quàm dicere, vel facere, quia illa non ſunt peccata, niſi in quātū à mala voluntate procedunt. Et nota, ꝙ dicit. *Cōuertātur retrorſum*. B Nam qui conuertūt retrorſum, oppoſito modo ſe habet quā prius. Peccatores aūt iacentes in terra vultu terram reſpiciunt, ſed dorſum vertunt ad Deum. Si vero conuertantur retrorſum, vt ſ.pars ſuperior fiat inferior, & inferior fiat ſuperior, tunc dorſum vertent ad terram, & faciē ad cœlum, quia ſicut ante totam mentem ſuā habebant ad mūdum, & dorſum ad Deum, ſic poſt conuertunt ad Deum, & dorſum ad mundū. Sic etenim peccatores conuerſi Deo dicunt illud Pſal. 43 Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros, &c. C

Ferant confeſtim confuſionem ſuam, qui dicunt mihi, euge, euge. 670

HIc petit conuerſorum ſatisfactionem. Peccatum enim impunitum manere non poteſt, quia vel peccator ipſum punit ſatisfaciendo in præſenti, vel Deus ipſū puniet in futuro, vnde, & peccata conuerſorum, quæ hic debitè non ſunt punita, in purgatorio puniuntur. Sed ſine comparatione melius nobis eſt hic pœnā peccatorum noſtrorum portare, quam in purgatorio, quoniam qualibet D minima pœna purgatorij eſt multo maior quā aliqua i iſta vita poſſit portari, vt dicit Mag.li.4 d 21. & de pœn.d.7. quod quāuis licet. Et ideo Chriſtus hic optat conuerſos pœnam peccatorum ſuorum hic portare d. *Ferant confeſtim*, idelt ſtatim confuſionem ſuam.i.pōdus pœnæ, & confuſionis pro peccato debitæ. Sed quibus hoc optet, ſubdit. *Qui dicunt mihi euge, euge* Vbi nota, ꝙ euge eſt interiectio exultantis, quæ aliqn̄ profert ad congaudendum, ſicut Matth. 25. *Euge.* ſeruo

ſeruo bono dicitur. Euge,ſerue bone,& fidelis intra, &c. Quæ uerba exponens Rabanus.ait. Euge interiectio eſt lætantis per quod gaudiũ ſuum Dñs inſinuat qui bene laborantem ſeruum ad æterna gaudia inuitat Sic ergo, qui ſunt illi,qui Chriſto dicunt euge euge, niſi conuerſi peccatores, qui congaudent gloriæ Chriſti?Et iſtis oprat Chriſtus, vt in præſenti ferant cõfuſionem peccatorum ſuorum. Aliquando tamen euge eſt interiectio deriſionis.Sic enim perſecutores martyrum deridendo eos dicunt. Euge,euge. Pſal.34.Dilatauerunt ſuper me os ſuum, & dixerunt euge,eugé. Viderunt oculi noſtri, vide ſupra ver.546.549.

671 12.q.2. gloria.

Exultent,& lætentur ſuper te omnes quærẽtes te, & dicant, ſemper magnificetur Dominus, qui diligunt ſalutare tuum.

POſtquam Chriſtus orauit pro malorum ablatione, hic cõſequẽter orat pro bonorum collatione .ſ. ſuo corpori myſtico.Et tria facit Chriſtus, quia petit tria à patre.ſ. primo patrem iuſtis cõſeruare lætitiam, ſecundo de iuſtis habere prouidentãi,ibi. *Ego autem mẽdicus.* tertio

G iuſtorũ habere cuſtodiã, ibi. *Adiutor meus*. Quantum ad primũ ſciendum,ꝙ omnis noſtra lætitia, & exultatio in ſolo Deo dẽt fundari,vel in aliquo creato, vt referatur ad Deũ. Qũo.n in pſenti vita cauſa põt eſſe lætitiæ, quæ tota miſerijs eſt plena quæ à ploratu incipit,& in pœnã terminatᷣ in morte?Dicunt naturales, & maximè Solinus de mirabilibus mũdi lib.2.ꝙ vox prima,quã emittit homo natus,eſt ploratus,quia ſi maſculus eſt,plorãdo clamat,a.Si verò fœmina clamat,e.

H Vox aũt lætitiæ vſq; ad quadrageſimum dié differtur. Et ſi oppoſitũ cõtingat in aliquo,malũ ſignũ eſt eius malæ vitæ futuræ. Vñ, vt dicit idẽ Solinus, Zoroaſtes in hora ſuę natiuitatis riſiſſe legitᷣ, qđ in ipſo malũ ſignũ fuit, quia factus adultus amplius nunquam riſit. Hic adinuentor artiũ magicarũ fuit, & dæmonibus dedicatus.Sic & ſpiritualiter in præſenti vita nullus in mundo debet lætari, ſed ſemꝑ hic plãgere,& in ſtatu pœnitentiæ ꝑmanere, cõſiderata miſeria tã culpæ q̃ pęnę,q̃ pp peccatũ Adam, & Euæ genus

Omnis maſculus a,naſcẽs e,fœmina profert.

E incurrit humanũ. Vnde ſemꝑ primos parentes in memoriam debemus habere, & ipſorum caſum lachrymabiliter ferre. In cuius ſignum maſculus ſtatim natus clamat plorando a.Adæ caſum plorando. Et fœmina clamat, e, caſum plorando Euæ.Si aũt quis hic cũ mũdo gaudere, & lætari incipiat,ſignũ eſt, ꝙ talis cito dæmonibus per peccatum eſt dedicandus, & ſupliciis deputãdus eternis. ſicut fuit Zoroaſtes.Ergo,chariſſimi,differamus ſigna lętitię noſtræ,& exultationis vſq; in quadrageſimũ dié, vt poſt in Deũ ſéper

F gloriemur. Quid ꝑ quadragĩta dies,niſi totũ tp̃s vitæ pſentis intelligitᷣ,poſt quos ad cœlũ aſcẽdimus,ſicut,& Chriſtus,qui poſt reſurrectionẽ ſuã cõpletis quadraginta diebus, cœlos aſcẽdit quia omnem noſtrã lætitiã i futuro ſeruare debemus. Exẽplo nationis Thraciæ, de qua narrat Valerius, ꝙ Thraciæ natio merito ſibi ſapiẽtiæ laudẽ vendicauerat, quæ natales hominũ flebiliter,& exequias cũ hilaritate celebrabat, quæ verũ noſtræ conditionis habitũ præuidit.Remoueatᷣ ergo omniũ hominũ animaliũ dulcedo vitæ quæ

G multa facere,& pati turpiter cogit, quia ea mortua,aliq̃n eius fœlicior, ac beatior reperietur finis.Ex quib oĩbus patet, ꝙ ſolum in Deo non in mũdo noſtra eſt ponenda lætitia. Et lætenᷣ oẽs, qui ſperant in te:in æternũ exultabũt,&c.Et hoc eſt, qđ hic Chriſtus ſuis fidelibus optat, vt in ſolo Deo lætétur d. *Exultent, & lætentur ſuper te*.ſ. fundati oẽs, *qui quærunt*,ſ. in me glorificãtes ꝑ bonã vitã. *Et dicãt, ſemper magnificetur Dñs*, & hoc gratias agendo. *Qui diligunt ſalutare meũ*.i.me Chriſtum,quem pro mundi ſalute miſiſti.

H Sic n.dᷣ.Ego autem exultabo, & lætabor in te,pſallam nomini tuo, altiſſime.

Act. 1. *Valerius li.2.c.1.* *Pſal. 5.* *Pſal. 9.*

672 13.q.4. duo

Ego autem mẽdicus ſum,& pauper, Dominus ſollicitus eſt mei.

HIc autem conſequenter oſtendit Deum de iſtis ſolertem habere ꝓuidentiam. Vult.n.hic oſtédere Chriſtus ꝙ non debemus ſollicitari in factis mundi,quia etſi pauperes ſimus,& mendici, bonum habemus procuratorem.ſ. Deũ, quod ſuo exemplo nobis oſtendit d. *Ego autem mẽdicus ſum, & pauper*. Ad literã

enim

enim Chriſtus pauper fuit,& mendicus, A
inquantũ homo, quod patet ex eius na-
tiuitate,vita,& morte. Qui cum diues eſ
ſet,pro nobis pauper fieri voluit, vt ſua
paupertate nos diuites faceret, vt dicit
Apoſtolus. Poteſt ēt intelligi de corpore
2.Cor.8. Chriſti myſtico, in quo multi pauperta-
tem voluntariam profitentes, Dei ſolici
tudine gubernanť,dicente Dño. Quæri-
te primum regnum Dei, & iuſtitiã eius,
Mat. 1. &c. Sollicitudinem noſtram in Deũ pro
ijcere debemus. Pſ.54. Iacta ſuper Dñm
curã tuam,& ipſe te enutriet. Nam in-
tenti curis mundi, vitam temporalē per
dunt,& æternam. Quod exemplo nar- B
Valerius rat Valerius de Archimede philoſ. d. ꝙ
Marcellus captis Syracuſis,machinationi
lib.8.c.7 bus Archimedis philoſophi diu victoriã
ſuã inhibitã ſenſit,delectatuſq; eius pru
dētia,pcepit,ut eius capiti parceret. At
is,dũ animo,& oculis in terra defixis for
mam protrahendo deſcriberet, multi q
prædandi gratia domum eius irruperãt,
ſtrictoq; ſuper caput eius gladio, quiſnã
eſſet, interrogarent, ille aũt pp nimiam
ſollicitudinem inueſtigandi, qđ require
bat, nomen ſuum indicare non potuit, C
Sed protracto manib. puluere, Noli, in-
quit,obſecro,figuram iſtam diſturbare.
Qui mox non cognitus, obtrũcatus ſan-
guine ſuo lineamenta cõfudit. Sic eſt de
hominib. terrenis deditis. Nam,ſi reſpi-
cias eorum occupationes,videbis qđ nõ
ſunt niſi quædam protractiones in pul-
uere Nihil n. aliud eſt plantare, ædifica-
re, & hmõi, niſi protrahere figuras,qui
etiam ſic ſunt fatui, ꝙ eorum ciuitas, i.
anima capta eſt ab hoſtibus,& ingrediũ-
tur ex omni parte, & per oēs partes,i. p
oēs ſenſus, & tñ ita mundanis ſunt intē- D
ti,ꝙ cum gladius diuinæ ſententiæ ſuper
ipſorum capita ſtringatur, ſecundum il-
lud Dan. 13. Ecce Angelus Domini ac-
cepta ſententia, &c. ipſi non aduertunt,
donec gladio feriantur, & proprio ſan-
guine, ideſt peccato opus proprium, &
totam ſollicitudinem uitæ ſuæ confun-
dant. Et ideo contra iſtos ait Chriſtus.
Nolite ſolliciti eſſe dicen. quid mandu-
Mat. 6. cabimus,&c. Scit.n. Pater veſter.&c Vn-
de 1. Petri 5. Oēm ſollicitudinē veſtram
proiicite in eum,quia ipſi cura eſt de vo

A bis. Et hoc eſt, ꝙ de ſe, ſuiſque nunc ait
Chriſtus. *Ego autem mendicus ſum,&c.*

Adiutor meus, & protector meus tu es, 673
Deus,ne tardaueris.

HIc oſtendit Deum habere iuſtorũ
cuſtodiam. Orat enim vt Deus ,p-
tegat ſuos, ne tẽtationib. vel aduerſatio-
nib. ſuperentur. Vbi nota,ꝙ Deus adiu-
uat oēs ad ipſum deuote recurrẽtes,qm
adiuuat captiuatos,eos liberando perſo-
naliter,tribulatos,eos conſolando pater-
naliter,impugnatos,eos defenſando vir-
B tualiter,fatigatos,eos roborando ſociali-
ter,infirmatos,eos ſanando ſpiritualiter,
adoptatos,eos beatificando facialiter. Pri
mo ergo adiuuat captiuatos, &c Hoc.n.
adiutoriũ poſtulabãt antiqui patres, qñ
Chriſti incarnationem pro redemptione
humani generis captiuati poſtulabãt di- Pſ.37.
cētes. Exurge in adiutorium meum, Do-
mine Deus ſalutis meæ. Surrexit enim
Deus in adiutorium noſtrum, quando
Dei verbum vt nos adiuuaret, eſt caro
factum. Hunc adiutorem flagitabat Iob
pro redemptione noſtra, cum dicebat, Iob 31.
C Quis tribuat mihi adiutorem,vt deſide- Greg.22
rium meum omnipotens audiat? Quod mor.c.18
exponens Gregorius ait. Sciens S. Iob,
ꝙ ſuis meritis redimi non poterat,adiu-
torem quærit. Et quem,niſi vnigenitum
Dei filium cõtemplatur, qui humanam
naturam in hac mortalitate laborãtem,
dum ſuſcepit,adiuuit? Ipſe quippe *adiu-
tor* adiuuit hominem; factus homo, vt
quia puro homini uia non patebat re-
deundi ad Deum, via fieret per verbum
Dei. Lõge quippe diſtabamus à iuſto,&
immortali nos mortales, & iniuſti. Sed
D inter immortalem & iuſtum, & nos mor
tales & iniuſtos apparuit mediator Dei,
& hominũ mortalis,& iuſtus qui & mor
tem haberet cum hominibus, & cũ Deo
iuſtitiam, ut quia per ima noſtra longe
diſtabamus à ſummis, in ſeipſo vno adiu
tor noſter factus iungeret ima cum ſum
mis. Atq; ex eo nobis uia redeũdi fieret,
quo ſummis ſuis ima nſa copularet, &c.
Iſtud adiutorium verbi incarnandi pro
noſtra liberatione petebat Pſalmiſta,
Adiuua nos, Deus ſalutaris noſter, & ,p-
pter gloriam nominis tui libera nos. &c. Pſal.78.
Con-

Conformiter nunc Chriſtus pro nobis
orat d. *Adiutor meus, & protector meus tu
es, Deus meus ne tardaueris.* Sed, cū Deus
in ſeipſo nullo modo poſſit variari, quid
eſt Deum accelerare adiutorium, vel nō
tardare, niſi immobilis in ſe manens face
re nos adiutorium ſuū percipere? Sic.n.
& Pſ. dicebat. Deus, in adiutoriū meum
Pſ. 69. intende, Dñe ad adiuuandum me feſti-
na, i. fac me feſtinè adiutorium tuum ꝑ-
cipere. Et hic nota, ꝙ in nobis tarditas
eſt duplex, ſ. quædā reprehenſibilis, & ꝗ-
dam laudabilis. Tarditas reprehenſibilis
eſt triplex, ſ. in adhæſione credendorum.
Luc. vlt. O ſtulti, & tardi corde ad credendum. In
Eccl. 5. conuerſione peccatorum. Ne tardes cō-
uerti ad Dñm, & ne differas, &c. In adim
pletione promiſſorum. Votū feciſti Dño
Deo tuo, nō tardabis reddere. In iſtis er-
Deut. 23 go trib. rogare debemus Deum, ne adiu-
torium ſuū tardet in nobis, dicētes. *Ad-*
Iacob 1. *iutor meus, &c. Deus meus, ne tardaueris.*
Luc. 1. Eſt & alia triplex tarditas laudabilis. Pri
ma eſt loquelæ. Sit oīs homo tardus ad
loquendum, &c. Secunda eſt iræ, Sit oīs
homo tardus ad irā. Tertia eſt orationis,
quæ eſt tardare, i. perſeuerare in oratio-
ne. Mirabantur, ꝙ ipſe tardaret in tēplo,
&c. Quia per legem nouam euangelicā
nobis adiutor factus eſt Deus. Ideo ſe-
quendo materiam iſtius Pſalmi quæro,
vtrum lex euangelica vſq; in finem de-
beat durare. 1. ſecundæ q. 106. art. 4.

PSAL. XL.

674 BEatus, qui intelligit ſuper egenum, &
1. q. 1. nō eſt pauperem, in die mala liberabit eum
Dominus.*

PSALMVS iſte talem ha
bet titulum. *In finem Pſ.
Dauid intellectus filijs
Chore.* Ad huius intelli-
gentiam ſciendum, ꝙ vt
habet̄ Num. 16. Cū Da-
than & Abiron mouiſſent ſeditionem in
Moyſen, & Aaron, pp̄ quam Dathan, &
Abiron cum omni familia ſua viui abſor
pti ſunt à terra, Chore vero, & cum eo
ducenti quinquaginta, qui thuribula ac-
ceperant, vt adolerent incenſum in con-
ſpectu Dñi, diuino igne combuſti ſunt,

E quia officium Aaron & filiorū eius uſur-
pauerant. Tunc fuerūt quidam filiorum
Chore, qui patris nequitiā non ſunt imi
tati. Vnde poſtea ſucceſſores eorū à Da-
uid in miniſterium domus Dñi aſſumpti
fuerunt, & à Domino ſpiritu prophetico
prædotati, propter quod in titulis Pſal-
morum ſæpe fit mentio ipſorum filio-
rum Chore. Non ſolum propter prædi-
cta, ſed maximè propter nominis inter-
pretationem, ex qua intelligentia Pſal.
percipitur, ut in iſto Pſalm. Chore enim
interpretatur caluaria, qui fuit locus do
F minicæ paſſionis. Vnde per caluariam
Chriſti paſſio intelligit. Filij ergo Cho-
re, ideſt caluariæ, ſunt filij paſſionis, &
crucis Chriſti, qui ſcilicet in cruce Do-
mini noſtri Ieſu Chriſti gloriantur cum
Apoſtolo, d. Mihi autem abſit gloriari,
&c. Et his talibus filijs Chore intelle- *Galat. 6*
ctus huius Pſal attribuitur, qui, ſcilicet
credunt Chriſtū, etſi pauperem & mor-
tuum, eſſe tamen verum Deum. Eſt er-
go ſenſus tituli iſte. Iſte *Pſalmus*, qui eſt
tendens, & dirigens nos *in finem*, ſcili-
cet, qui eſt Chriſtus eſt *Dauid*. ideſt fa-
G ctus à Dauid, qui Pſalm. eſt *intellectus
filijs Chore*, i. filijs crucis, quia de Chriſti
paſſione tractat, & cruce. De materia au-
tem huius Pſal. ſciendum, quòd iſte Pſ.
ad literam de Chriſto eſt, quoniam Da-
uid, qui plura Chriſti myſteria præuidit
in ſpiritu eleuatus, præuidens Chriſti
paſſionem, & reſurrectionem, de Chri-
ſto fecit hunc pſalmum, quod manife-
ſtiſſimè patet, quoniam litteram huius
Pſal. Chriſtus allegauit de ſe dictam, di-
cens de Iuda. Sed ut impleatur Scriptu-
ra. Qui manducat panem meum, leua-
H bit calcaneum ſuum contra me. Quæ
verba ſecundum omnes catholicos do-
ctores, de iſto pſalmo ſunt accepta, vbi
dicitur. Homo pacis meæ, in quo ſpera-
ui, qui edebat panes meos, magnificauit
ſuper me ſupplantationem. Et ſi aliqua
diſſonantia uideatur in verbis, tamen
nulla eſt in ſententia. Sic enim etiam
Euangeliſtæ narrantes eandem rem, nō
ſemper concordant in verbis. Sic igi-
tur iſte Pſalmus ad litteram de Chri-
ſto eſt dictus. Et ſecundum hoc Pſal-
mus iſte diuiditur in tres partes. Quia
primò

primò agitur de Chriſti paupertate. Se- A
cundò de Chriſti paſſione, ibi. *mimici*
mei. Tertiò de Chriſti reſurrectione, ibi.
Tu autem, Domine. Prima diuiditur in
partes tres. Quia Pſ. inducit primò Chri
ſti paupertatem. Secundò, oſtendit eius
vtilitatem, ibi. *Dominus conſeruet eum.*
Tertiò, implorat Dei pietatem, ibi. *Ego*
Pauper, & egenus quõ differãt. *dixi*. Quantum ad primum notandum,
quod ſm grammaticos, differentia eſt
inter pauperem, & egenum, quia egenus
dicitur, qui nihil habet, ſed pauper, qui
aliquid habet, ſed parum. Chriſtus ergo
dictus eſt pauper, & egenus, pauper qui- B
dem, quia parum de mundi facultatibus
poſſedit, ſi conſideres eius natiuitatem,
quia de paupere matre natus, in paupere
loco, pauperibus pãnis inuolutus, in pau-
pere vita conuerſatus, propter quod ip-
ſe dicit. Vulpes foueas habent, & volu-
cres cœli nidos. Filius autẽ hominis, &c.
In morte autem non fuit pauper, ideſt
parum habẽs, ſed egenus, quia omnibus
etiã ſuis veſtibus expoliatus, & in alieno
Matt.8. ſepulchro collocatus. Sic ergo Chriſtus
dicitur, & pauper, & mendicus fuit, vel
egenus, ſm diuerſa tempora, propter qđ C
dicit Pſalmiſta, Egenus, & pauper ego
ſum. De iſto ergo paupere, & egeno ait.
Beatus, qui intelligit ſuper egenum, & pau
Intelligo re. *perem*. Vbi nota, quod intelligo eſt verbũ
compoſitum, ab inter, & lego legis, & eſt
intelligere, ſ. intus in conſcientia legere.
Beatus ergo *qui intelligit*, i. intus mente
credit Chriſtum quo ad humanitatem
eſſe egenum, & pauperem, tamẽ uerum
eſſe Deum. Et aduerte ſm Magiſtrum in
glo. ꝙ non dicit, Beatus, qui dat, ſed qui
intelligit, ut etiam non petentibus de-
tur. Qui enim petenti dat, benè quidem D
facit, qui vero tacentem intelligit, ſine
dubio beatus eſt, unde beatus, qui præ-
occupat uocem petentis. Sequitur. *In die*
mala liberabit eum Dominus, ſ. in die iu-
dicij, quæ mala erit peccatoribus, iuſtis
autem bona per effectum. Et nota, quod
quamuis illa dies ſit bona, & mala diuer-
ſis, ſæpius tamen in Scriptura uocatur
mala a ſuperabundanti, quia pluribus
erit mala, & paucioribus bona. Iſte ver-
ſus quantum ad literam de Chriſto di-
ctus, poteſt etiam moraliter de membris

A Chriſti intelligi, ſ. ꝙ beatus ſit qui pau-
peribus miſeretur, & egenis. In cuius ſi-
gnum omnia opera virtuoſa, & merita
ſanctorum in iudicio Chriſtus tacebit, ſo
la opera miſericordiæ pauperibus facta
memorans, & conſimiliter cætera malo-
rum peccata ſilens, ſolum peccatum im-
pietatis erga pauperes allegabit. Et hoc
pulcherrime inducit Petrus Ra. prædi-
cta verba exponens. d. *Beatus qui intelli-*
git, &c. Tuba magiſtra bellorum dat ſuis
uires, hoſtibus dat pauorem. Qui ſine tu- *Nota tibi totum de miſericordia pauperi exhibita ſeu exhibenda.*
ba dimicat, miles non eſt, fertur furore,
B non prælio, virtutem non agit, ſed peri-
cula, perire quærit, non vincere, hæc dixe
rimus, vt Chriſti miles cœleſtis intelli-
gat, quare præmiſſa fuit cãtilena Conſti
tuti in ſęculi cãpo cum diabolo pugna-
mus, bella cũ uicijs ſuſtinemus. Quoties
ergo nobis intonat propheticus clangor,
toties nos in pace cautos, in acie fortes, &
in pręlio reddit inuictos. *Beatus, inquit,*
qui intelligit. nuditate algidus, tabidus fa
me, ſiti aridus, laſſitudine tremens, defe-
ctus languidus: ꝙ egenus ſit, quis labor
intelligere eſt? Et ſi labor nullus, unde fru
C ctus? verũ quod ipſe, qui cęlum regit ſit
nudus in paupere, quod in eſuriente eſu
riat ſaturitas rerum, quod ſitiat in ſitien-
ti fons fontium intelligere, qũo non ma-
gnum eſt? Qũo non beatum intelligere
quod ei ſit ampla paupertas, cui anguſtũ
eſt cęlum? Qui dat mundum, quod egeat
in egente, quod fruſtum panis, aquæ cali
cẽ dator oĩum quærat, ꝙ ſic amore pau-
peris ſe deponat, vt non tm̃ adſit paupe-
ri, ſed et ipſe ſit pauper, eſuriui, inquit,
& dediſtis mihi manducare. Se manduca
re dicit, ꝙ ille comederit. ꝙ pauper bi-
D bit, ſibi teſtatur infuſum. O quid agit
amor pauperis gloriatur in cœlo Deus:
unde pauper erubeſcit in terra. Et hoc
cõputat in honorẽ ſibi, quod pauperi re-
putatur iniuria. Verum eſt igiẽ, quod ve
rus amor nõ niſi paſſionib. probatur. In
regno cœli coram oĩbus Angelis in con-
uentu omnim reſurgentium, quod Abel
paſſus ſit, ꝙ Noe mundum ſeruauit, qđ
Abrahã fidẽ incępit, ꝙ Moyſes legẽ tu-
lit, ꝙ Petrus crucẽ reſupinus aſcẽdit, Deus
tacet, & clamat ſolũ, ꝙ comedit pauper.
In die mala liberauit eũ Dñs. In die mala

illi

Digitized by Google

illi Deus liberator aſſiſtit, qui a malis pauperem liberat. Et ſine cauſa accuſant peccata, quem pauper excuſat. Accuſari non poteſt, quem fames pauperis excuſa rit, &c. Et ideo dicitur. Inclina pauperi ſine triſtitia aurem tuam, ut perficiatur propitiatio, & benedictio tua.

675 *Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciet eum in terra, & non tradat eum in animam inimicorũ eius.*

Paupertas duplex. HIc conſequenter Pſal. ponit vtilitatem Chriſti paupertatis, quæ eſt duplex. ſ. ſpiritualis, & corporalis, ſecundam ponit, ibi. *Dominus opem.* Quantum ad primum notandum, q; prædeſtinati ſuper pauperem Chriſtum intendentes, & in ipſum credentes, etiam aliquando cadunt in peccatum. Et ſic duobus indigẽt remedijs, ſ. vt a peccato iuſtificentur, & ut iuſtificati in gratia conſeruentur. Et iſtos duos effectus hic ponit, & primò ſm d. *Dominus conſeruet eum,* ſ. in ſtatu gratiæ. Nõ derelinquet ſanctos ſuos, in æternum conſeruabuntur. Pſal. 36. Etſi tamen contingat eos cadere per peccatum, ipſos finaliter iuſtificat. Et ideo ſubdit. *Et viuificet eum.* Cum. n. quis de ſtatu gratiæ cadit, in culpam mortificatur, quia ſicut aĩa eſt vita corporis, qua recedẽte, corpus mortificatur, & anima redeunte per reſurrectionem ad corpus, ipſum corpus viuificatur, ſic, & ipſa gratia eſt vita aĩę, qua redeunte aĩa mortificatur. Ezec. 18. Aĩa, quæ peccauerit, ipſa morietur: & gratia redeunte, ipſa viuificatur. Io. 6. Caro non prodeſt quicquam, ſpiritus eſt, qui viuificat, quia quamdiu anima cum Chriſto per gratiã coniungitur, viuit, & ſtatim moritur, cũ gratiam perdit. Sicut Auicenna 3. de animalibus. Auic. 3. de animalibus. Quod ſi apis præcidatur, viuit, dum tamen caput pectori ſit vnitum, ſi autem caput a pectore ſeparetur, confeſtim moritur. Iſid. 12. Aetim. Sic ſpiritualiter. Nam apes ſunt Chriſti fideles, quia ſecundum Iſidorum Apis dicitur eo, quod ſine pedibus naſcitur, nam poſt pedes, & pennas accipit. Sic, & nos primo naſcimur filij iræ, non habẽtes pedes, quibus rectè poſſimus incedere, nec alas quib. poſſimus in altum ſurgere, quia nec iuſta opera,

E nec ſancta deſideria, ſed poſtmodum hęc a Deo recipimus, qui operatur in nobis velle, & perficere. Coniungitur autẽ iſtarum apum caput pectori, quãdiu anima noſtra per gratiam Deo adhæret: vnde quidquid nobis accidat, ſolũ quod vnio maneat uiuimus, ſi autẽ perdatur ſtatim animæ mors ſequitur. Ideo dr̃. Vos qui adhæretis Deo viuitis. Deut. 4. Sic nos viuificat Deus, quando per gratiam nos iuſtificat, propter quod dicit. *Dominus conſeruet eum, & viuificet eum.* Et hoc petebat Pſ. d. Pſ. 118. Secundum miſericordiam tuam viuifica me. F Et in tali ſic viuificato dæmones poteſtatem non habent, unde ſubditur. *Et nõ tradat eum in animam inimicorum eius. In animam,* i. in voluntatem dæmonum, quia etſi aliquando in manus dæmonum hic corpus iuſti tradatur ad merendum, tñ animam, quam quęrit, offendere non poteſt. Vide ſupra verſ. 396.

Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius, vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius. 676

G HIc oſtendit vtilitatem temporaliũ, quia Deus intelligentes ſuper pauperem Chriſtum non ſolum ſaluat quo ad animam, ſed etiam multoties quoad corpus infirmitates ſanando. Lectus doloris. Vbi notandum, quòd lectus doloris, hic vocatur lectus infirmitatis, quo quis infirmatus quieſcit, qui lectus paratur infirmis ſicut grabatus, ſed quando eſt liberatus, tali grabato amplius non indiget, & ſic lectus verſatur, ſiue tollitur, & portatur ſicut dixit Dominus languido curato. Tolle lectum tuum, & uade in domum Ioan. 5. H tuã, Dicit ergo *Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris,* i. illi infirmo ſtanti *ſuper lectum,* ſ. ſanet illum. Et ſtatim ſermonem conuertit ad Deum, loquens in ſecunda perſona, d. *Vniuerſum ſtratum* vel *lectum eius uerſaſti,* i. remouiſti, tanq̃ lectus quo amplius ille ſanatus nõ indiget. Moraliter aũt magis hoc exponit Mag in gl. d. q; quaſi lectus quietis ſunt hęc bona tpalia, ſed Deus hęc facit doloribus plena, ne ſpes ponatur in ipſis, ideo illa nominat lectum doloris. Si ergo quęras, Cur ergo Deo opem ferente tanta patitur.

patitur, iſte ſermonem conuertens ad Deum, exponit conſilium medicinæ, d. *Vniuerſum ſtratum eius, &c.* Quia p iſta aduerſa, quę in temporalibus poſuit, nos docet illa non amare. Stratum.n.dicit ali quid terrenum, quod infirmus licet iuſtus ſibi elegit, in quo pauſet, vt vxor, filij, &c. licita cum labore mentis in Deũ extenſæ, vt poſſit tolerare aſſiduè, ſed Deus volens nos amorem non habere niſi æternæ vitæ, his delectationib. miſcet amara, & vertit infirmitatem noſtram, ne in uia, qua peregrinamur a Domino, ſtabulum in quo curandi ſumus, pro domo æternæ beatitudinis amemus. Et hoc eſt quod dicit Greg. Electus quiſq; ut æterna ſupplicia euadat, vt ad perennem gloriam pauper aſcendat, debet hic aſſiduis flagellis atteri, quatenus in iudicio ualeat purgatus inueniri.

Greg. 6. mo.c.15

677 *Ego dixi domine, miſerere mei, ſana animam meam, quia peccaui tibi.*

De pœn. d.1.menſuram.

IMplorat hinc diuinam pietatem, orat enim Dauid pro ſe. Vbi notandum, ꝙ poſtquam Dauid oſtendit bona, quæ Deus facit intelligentibus in pauperem Chriſtum, ut ſit de ipſorum numero ſe conuertit ad Chriſtum d. *Ego dixi, &c.* Conſiderabat.n. peccata ſua præterita, adulterium cum Berſabe, homicidium Vriæ, populi numerationem. Ideo pro ipſorum remiſſionem orat, ut in Chriſtũ pauperem corde intelligere poſſit. Vnde non petit iuſtitiam, non excuſat peccata ſua, ſed accuſat, d. *Ego dixi, &c.* Chriſtus enim cum ſit verus Deus, virtus Chriſti eſt æterna, & ſic etiam peccata antiquorum patrum ſanabat, imo a peccatis nunquam aliquis mundari potuit niſi per fidem Chriſti, ut oſtendit Magiſter. Sanatur ergo anima virtute fidei per flagella, & debitam confeſſionem peccati. Iſta autem tria in ſe hic profitetur prius ut ſanetur. Primò ſe Chriſti fidem habere oſtendit ſibi, d. *Ego dixi, Domine miſerere mei.* Secundò, flagella hic petit, d. *Sana animam meam*, quia aduerſa corporis animam ſanant, quia ut ait Grego. Percutit Deus ut ſanet, quia idcirco foras verbera admouet, ut intus animæ vulnera ſanet. Tertiò peccatum ſuum confitetur,

Mag. li. 3.d.25.
Gre.li.6 mo.c.17

A non excuſat, d. *quia peccaui tibi*, q. d. ſm Magiſtrũ in gl. Nullo modo excuſo peccatum, ſed accuſo, d *Peccaui tibi.* Et nota, quod iſte verſus cantatur in hora tertiæ, quia operatione trinitatis, & fide anima ſanatur a peccatis. Item poſtquam anima ſanata fuerit quid ad conſeruationem ſanitatis requiratur, oſtenditur per conſeruationem ſanitatis incorporalis. Dicit Auicenna, quòd in ciuitate ad bonam ſanitatem conſeruandam, expedit, quòd feneſtræ, & portæ ſint orientales. Et maximè debet eſſe ſollicitudo, vt venti orientales ſtructuras in domo ingredi valeant,

1. carn.

B & vt ſol ad vnumquemque locum peruenire poſſit. Et idem dicit Philoſophus politicæ 7. Sic, & ſpiritualiter in anima quę tanquam una ciuitas diſponitur. Eccleſ. 24. In ciuitate ſanctificata ſimiliter requieui. Huius feneſtræ ſunt corporis ſenſus, vt viſus, auditus, odoratus, &c. Portæ verò ſunt intellectus, & voluntas. Expedit ergo, quòd iſtæ ſint orientales, ideſt reſpicientes ad orientem, ſ. Chriſtum, de quo Zachariæ 6. Ecce vir nomen eius oriens. Et tunc venti orientales qui ſunt

C optimi, ſecundum Auicennam, & Philoſophum, intrabunt hanc animæ ciuitatẽ, ad purgationem, & ſanitatis conſeruationem, ſcilicet bona ſpiritusſancti, qui vbi vult ſpirat, ab iſto oriente procedentia, quia ut habetur Lucæ 6. Virtus de illo exibat, & ſanabat omnes, ideſt ſpiritusſanctus. Sol etiam, ideſt, calor charitatis cum veritatis cognitione ad omnem locum ueniet, ſi omnia opera noſtra ad Deum reſpiciant. 4 Regum. 13. Aperi feneſtrã orientalem. Et Baruch 5. Exurge Hieruſalem, & ſta in excelſo, & circunſpice ad

Ioan. 3.
Luc. 6.

D orientem. Sic autem conſpicere confert ad ſanitatem. Quia ſicut dicit Caſſiodorus Pſalm. 15. Qui Chriſtum acie mentis intuetur, nullatenus infirmari poteſt interius. Et ergo dicamus. *Sana animam meam quia peccaui tibi.* Et ſecurè animæ ſanitatem a Deo poſtulemus, quia ipſe præ omnibus animas noſtras diligit. Qđ maximè patet ex tribus, ſupple ex eius doloroſa animæ perditione, ex eius ſtudioſa animæ inquiſitione, ex eius gaudioſa animæ recuperatione. Primũ patet, ſapiens enim non multum dolet de amiſſione

Digitized by Google

ſione rei, quam ſibi caram non tenet. Sed Chriſtus Dei ſapentia plus doluit de amiſſione paucarum animarum, quàm ſi totum mundi theſaurum perdidiſſet. Nã multæ ciuitates ſunt perditæ, multi theſauri pro quibus nunquam fleuiſſe legitur, ſicut pro paucis animabus, quas in ciuitate Hieruſalem perituras uidebat, q̃ſi videns ciuitatem fleuit ſuper illam, &c.
Luc. 19. Vbi ſm glo. plangit reproborum animas, qui etiam neſciunt cur planguntur, ſed in peſſimis rebus exultant. Et hoc fuit maximum ſignum Chriſti amoris ad animas. Parcis omnibus, quę tua ſunt, Domi
Sap. 11. ne, qui amas animas. Quod benè conſiderans Eſaias ei dicebat. Sana animam meam, &c Secundum patet, ſapiens non multum ſollicitatur, ſi aliquod vile perdat, & non ſibi carum: ſed ſi multum ſollicitatur in quęrẽdo rem perditam, ſignũ eſt amoris ad illam. Chriſtus autem in partibus remotiſſimis diu. ſ. per triginta tres annos animas perditas cum magnis laboribus diligentiſſimè perquiſiuit. Narrant fabulæ, ꝗ Orpheus vxorem ſuam perditam diu quæſiuit, nec inuenit, donec ad infernum deſcendit. Sic, & Chriſtus animas noſtras ſibi deſponſatas per fidem, ſed per peccatum perditas diu quæſiuit per mundum iſtum, nec ipſas inuenit, donec pro ipſis moriens ad infernum deſcendit, propter quod dicebat ip
Ioan. 10 ſe. Animam meã pono pro ouibus meis, propter, quod ei ſecurè dicit Pſalm. *Sana animam meam*, &c. Tertium patet, quia Chriſtus videns totum mundum non ſufficere pro redemptione animarum, pro ipſis redimendis, animam ſuam expoſuit
Mat. 20 d. Filius hominis venit ſaluare, quod perierat, & dare animam ſuam in redẽptionem pro multis. Sed aduerte, ꝗ quamuis anima noſtra a Deo ſit dilecta, multi tamen facientes oppoſitum animas ſuas vilipendunt, nec illas appreciantur, quod patet, ſi conſideres quod ſtudioſè aliqui animas ſuas perdunt, aliqui vendunt, & aliqui impignorant. Primò animam ſuã perdunt aliqui, ſ. negligentes ad omne opus bonum, non amantes niſi quod tranſeat tempus. Eſt qui perdit animam ſuã
Eccl. 20 præ confuſione. Secundo animam ſuam aliqui uendunt, ſ. cupidi, & auari, qui pro

E diuitijs, & temporalibus bonis animam non verentur exponere. Non eſt iniquius, quam amare pecunias, hic enim animam ſuam venalem facit. Tertiò aliqui animam impignorant, ſ. voluptuoſi, qui delicijs carnis inſiſtunt. Qui enim impignorat rem aliquam, non intendit ex hoc illam alienare, ſed ſibi ipſi retinere dominum rei, & ad tempus vſum rei, vel cuſtodiam alteri concedit. Sic, & tales de die in diem proponunt abſtinere, & ſe a malis retrahere, ſed dæmones, qui ſunt peſſimi fœneratores, dant eis ad tempus mutuo, quod volunt, ſ. delicias, & voluptates *Eccl.* 10
F carnis, & honores mundi, & huiuſmodi, & eos in iſtis taliter ſuis vſuris implicãt, quod animam ſuam repetere erubeſcũt. Et ſic in malis inueterati animam ſuam finaliter perdunt, quod tamen in principio non proponebant. Iſti figurantur per Iudam, qui ut redimeret pignus, quod dederat ipſi Thamar, ipſum rehabere nõ potuit, ut habetur Geneſis 38. Sunt tamen alij qui iuſte, & virtuoſè animam ſuam dicuntur impignorare, ſicut boni prælati, qui animam ſuam ponunt pro
G ouibus ſuis, quibus dicitur. Cuſtodi virũ iſtum, quoniam ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima illius. Quarto animam ſuam pro nihilo dant inuidi, & iracundi. Cupidus enim recipit diuitias, uolptuoſus delitias, ambitioſus honores, guloſus cibum. Iſti autem nihil delectabile accipiunt, niſi amaritudinem, & ſic animas ſuas gratis dant diabolo, Iudith. 9. Animam ſuam dedit periculis. Contra quos animæ ſanitatem quærit Pſalmiſta d. *Sana animam meam*, &c. Quæſtio utrum anima ſanata per gratiam amplius poſſit
H cadere, Aegidius diſt. 14. *3. Reg. 20.*

Inimici mei dixerunt mala mihi, quando morietur, & peribit nomen eius? 678 *6. q. 1. ex merito.*

HIc conſequenter agit de Chriſti paſſione. Et diuiditur in ſex partes. Quia ponitur primo mortis Chriſti Iudæorum conſultatio. Secundò contra Chriſtum cordialis malignatio ibi. *Etſi ingrediebatur.* Tertiò virtutũ Chriſti iniqua diffamatio, ibi. *Egrediebatur foras.* Quartò contra Chriſtum occulta ſuſurratio,

ratio, ibi. *Aduerſum me*. Quintò contra Chriſti reſurrectionem vana cogitatio, ibi. *Verbum iniquum*. Sextò Iudæ proditoris præuiſa ſupplantatio, ibi. *Etenim homo*. Quantum ad primum ſciẽdum, ꝙ hic Pſalmiſta murat loquendi modum, prius.n. Pſalmiſta fuerat loquutus de Chriſto, nunc autem introducit Chriſtũ loquentem de ſeipſo. Sic.n. fecerat ſupra

Pſal. 2. Pſal. 2. in quo prius Pſalmiſta loquitur de Chriſto, d. Aſtiterunt reges, &c aduerſus Chriſtum, & poſt conſequenter introduxit Chriſtum de ſe loquentem, d. Ego autem conſtitutus ſum, &c. Et hæc mutatio frequenter fit in prophetis. Nunc igitur in perſona Chriſti loquens dicit. *Inimici mei dixerunt mala mihi*. Quod patet, quia multoties ei vituperia dixerunt, ſicut Ioan. 8. Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus, &c. & dæmonium habes? Et Ioan. 9 Nos ſcimus, quia hic homo peccator eſt. Quod totum faciebant, vt per iſta mala, quæ de ipſo dicebãt, inducerent ipſum ad mortem. Et hoc eſt quod principaliter intendebant, propter, quod ſubdit. *Quando morietur, & peribit nomen eius?* Quia cogitabant per Chriſti mortem delere eius fidem, & nomen, cuius tñ oppoſitum totaliter euenit. Et iõ frequenter cogitauerunt de morte Chriſti, ut nomen eius delerent. Ab illo ergo

Ioa. 11. die cogitauerunt illum occidere, &c. Sed quare talia cogitabant contra Chriſtum, niſi quia ipſorum vitia arguebat. Vnde dicit gl. quod hoc Iudæi faciebant, quia tædioſus erat eis, & grauis ad videndum, & ex hoc timebant, ne ipſi perderent locũ, & gentem. Ideo dicebant, *quando morietur?* ſperantes, ꝙ in morte eius nomen pe

Queſtio. riret, q.d. Populi vidẽres eum mori, ſciẽt ſe falſe in ipſum ſperaſſe. Sed nunquid

Pſal. 57 mortẽ inimici quis licite quærere põt, propter quod hic Pſ. Lætabitur iuſtus, cũ viderit vindictã, manus ſuas lauabit, &c. Ad oppoſitum, Eccleſ. 8. Noli de morte inimici tui gaudere, &c. Reſpondeo, ꝙ mors inimici dupliciter poteſt conſiderari, ſ. aut ſm, quod eſt malum inimici, aut ſm, quod cedit ad bonum aliorum. Pri-

Greg. 22 mum nunquam licet. Secundum verò

mo. c. 10 ſic. Et hoc ſatis deducit Greg. d Si enim

& c. 11. quis de proſperitate inimici triſtatur, &

A de aduerſitate lætatur, conſtat quia non amat, quẽ non vult eſſe meliorem, eumq; etiam ſtantem voto perſequitur, quem cecidiſſe gratulatur. Sed inter hæc ſciendum eſt, quia euenire plerumque ſolet, ut nõ amiſſa charitate etiam inimici nos mors, vel iniuria lætificet, & rurſum eius gloria ſine inuidiæ culpa conſtringat, cum, & ruente eo, quoſdam benè erigi credimus, & proficiente, plures iniuſtè opprimi formidamus. Qua in re mentem noſtram nec iam defectus eius erigit, nec eius profectus deijcit. Sed recta noſtra

B cogitatio non quid in ipſo, ſed quid de illo circa alios agatur attendit. Sed ad hęc ſeruanda valde eſt nęceſſarium ſubtiliſſimæ diſcretionis examen, ne cum noſtra odia exequimur, fallamur ſub ſpecie vtilitatis alienæ. Si.n. de inimici morte gaudendum omnino non eſſet, propheta non diceret. Lætabitur iuſtus, cum uiderit uindictam, &c. Ex quib. apparet, ꝙ ſicut licitè quando uita inimici alijs eſt damnoſa, eius mors poteſt optari, ſic per oppoſitum quando eius uita alijs eſt vtilis, eius mortem velle magnum eſt crimen.

C Et ſic grauiter peccabant inimici Chriſti eius mortem tractantes, cum eius vita omnibus vtilis eſſet.

Etſi ingrediebatur, vt videret, vana loquebatur cor eius, congregabit iniquitatem ſibi. 679 *11. q. 3. non ſolũ*

HIc oſtendit malignitatẽ cordis Iudæorum erga Chriſtum Et hic ẽt mutat modũ loquendi, quia ſtatim ante inimicos ſuos nominat Chriſtus pluraliter, dicens. *Inimici mei*, &c. Nunc au-

D tem ipſos ponit in ſingulari, d. *Etſi ingrediebatur*, &c. Vnde more Scripturæ hic accipitur numerus ſingularis pro plurali, uel accipitur hic numerus ſingularis pro inimicorum multitudine, ut ſit ſenſus. Etſi multitudo inimicorum ingrediebatur, &c. Dicit ergo Chriſtus. *Etſi ingrediebatur*, ſ. multitudo inimicorum vel aliquis de inimicis meis, ut videret. ſ. me docentem, vel miracula facientẽ, ſtatim bonum, quod videbatur cõuertebat in malum. Et hoc eſt, quod ſubdit. *Vana loquebatur*, quia falſa referebãt ad meam

Digitized by Google

diffimationem, vt puta qñ ingreſſi ſunt ad eum quærentes, an liceret tributum dari Cæſari. Ipſe autem reſpondit, Reddite quæ ſunt Cæſaris, Cæſari. Sed ipſi falſa retulerunt, dicentes. Hunc inuenimus prohibentẽ tributum dari Cęſari. Sic & quando viderunt ipſum miracula facientem, vana & falſa loquebantur peruertendo miracula. In Beelzebub principe dæmoniorum, &c. Et ſi quandoq; nõ poterant peruertere miracula, quia erãt manifeſta, peruertebant modum facientis, dicentes. Nõ eſt hic homo à Deo, qui ſabbathum non cuſtodit. Et quia hæc eſt ſumma iniquitas, bona proximorum in malum peruertere, ideo ſubditur. *Cor eius congregabit iniquitatem ſibi*, ſ. parans calumniam, & hoc ſibi, quia tales ſibiipſis non alijs nocent. Vel iſte verſus non ſolum exponitur de Chriſti apertis inimicis, ſed magis de fictis, & ſimulatis amicis, vt fuit Iudas, de quo dicit. *Et ſi ingrediebatur*, quaſi dicat, ſm gloſſ. Non ſolum aperti inimici, ſed etiam qui ſe ſimulauerant amicos, dixerunt mihi mala. Quia etſi ingrediebatur aliquis eorũ (vt Iudas) *vt videret*, i. vt exploraret. Sic enim & de ſubintroductis falſis fratrib. ait Apoſtolus ad Galatas. Qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtrã. *Vana loquebatur*, i. ficta, vt cũ Iudas ingreſſus ad Ieſum dixit, Aue rabbi. Et ſic *cor eius congregabit iniquitatem ſibi*, i. ad dãnum ſuum. Et nota, ꝙ ſm Philoſophum, quia vaniloquium multum eſt damnoſum, ideo pueri, & iuuenes circa loquelã multum ſunt refrenandi, quia circa ipsã maximè tripliciter peccant. Primò quia de facili loquuntur laſciuia. Secundo qa de leui loquũtur falſum. Tertiò, quia vt plurimum loquuntur fatua. Primò, ꝙ iuuenes leuiter loquuntur laſciuia, patet, quia iuuenes ſunt inſequutores paſſionũ, & ad laſciuiam proni, quare cum ſemper ſit adhibẽda cautela vbi periculum imminet, cohibendi ſunt iuuenes à locutione laſciua, & ſermonib. turpib. & increpandi, qñ talia eos loqui contigerit. Ratio autem ſm Philoſophũ vbi ſupra, eſt, quia ex talib. loquutionib. de facili ad apertè turpia inclinantur: ipſa enim locutio turpium facit in nobis memoriam

Philoſ. 12. Polit.

E F G H

illicitorum, qua facta augetur concupiſcentia circa illa, concupiſcentia verò aucta facilius inclinamur ad illa, propter quod bene dictum eſt, quòd corrumpũt bonos mores colloquia praua. Secundò corrigendi ſunt, ne loquantur falſa. Nam iuuenes de facili mentiuntur. Cum ergo conſuetudo ſit altera natura, ex quo iuuenilis ætas inclinat eos ad dicendũ falſum, ſm Philoſophum quarto Ethicorũ, per debitas correctiones inducẽdi ſunt, vt adhæreant veritati, quæ per ſe bona eſt, & laudabilis 4. Ethic. Tertiò corrigendi ſunt, ne abſque præmeditatione loquantur, quoniam iuuenes ſunt inexperti, & pauca cognouerunt, ideo ad pauca inſpicientes de facili enunciant, ideo monendi ſunt, ne ſtatim ad interrogata reſpondeant. Licet enim repente nullus ſit ſummus, & iuuenes non ſtatim poſſint eſſe perfecti, & prudentes, tamen ſi aſſuefiant, vt præmeditati loquantur, & reſpondeant, per ſucceſſionem temporis diſponuntur, vt proferant ſermones irreprehenſibiles. Et hoc eſt, quod ſacra ſcriptura dicit. Adoleſcens, loquere in cauſa tua, vix cum neceſſe fuerit.

1. Cor. 15.

Eccl. 31.

Egrediebatur foras, & loquebatur in idipſum. 680

6. q. 1 de terſores.

HIc conſequenter prædicit, quomodo Iudæi, virtutes, & opera Chriſti peruertendo exterius diffamabant. Et in hoc differt verſus iſte à præcedẽti, quia in præcedenti ipſum diffamabant in cor. de ſuo interius, hic autem exterius, quia diffamationem quã prius Scribæ & Phariſæi de Chriſto inter ſeipſos primo faciebant, poſtea ad turbas, & populares ægredientes, ipſam diffamationem promulgabant. *Egrediebantur* ergo *foras*. id eſt, ad plebeios. *Et loquebãtur in idipſum*. ſcilicet, malum, quod prius cogitauerãt, vel *in idipſum*, i. vno conſilio. Et vide in iſtis malum ingreſſum, & malum egreſſum, quia *ingrediebantur vt viderent*, i. vt & obſeruarent, ſed egrediebantur vt diffamarent. Et poſſumus hic notare, quòd multiplex eſt egreſſio. ſ. Chriſti, iuſti, & peccatoris. Egreſſus autem eſt Chriſtus multipliciter. ſ. de ſolio regali carnẽ aſſumendo,

Egreſſio multiplex.

Pſa 18.

ſumendo, à ſummo cœlo egreſſio eius, A de aluo virginali carnē aſſumendo. Egre-
Eſa.26. dietur Dominus de loco ſancto ſuo. Et
1. Par. Mich. 5. De te enim egredietur, qui ſit
14. dominator in Iſrael: De vita temporali moriendo. Egredietur Dominus ante te, vt percutiat caſtra Philiſtijm. Egredietur iuſtus multipliciter, ſ. de terra Aegyptiorum per vitiorum impugnationē. Egreſ-
Exod.12 ſus eſt omnis populus de terra Aegypti.
Mat.15 De terra Cananæorum ad Dei conuerſionem. Mulier Cananæa à finibus illis egreſſa clamabat dicēs. Domine, miſere-
Hiere. re mei. De terra Babyloniorum, per mo
51. rum ordinationem: Egredimini de medio Babylonis, &c. Babylon.n. interpretatur confuſio. De terra Chaldæorum per
Geneſ. mundanorum deſpectionē. Egredere de
12. terra tua, &c. Egreditur autem malus magis ad propoſitū. Ad voluptatis incendium, in quo corrūpitur caſtitatis integri-
Gen.34 tas. Egreſſa eſt Dina, vt videret mulieres, &c. Ad cupiditatis diluuiū, in quo relin-
Gen. 7. quitur trāquillitatis ſecuritas, & ſignificatur p egreſſum corui, qui egrediebat, & non reuertebatur, deſignans egreſſum mali religioſi de quiete clauſtri ad diluuiū mundi. Ad crudelitatis maleficium, in quo perimitur fraternitatis charitas.
Gen.4. Talis fuit egreſſus Cain. Egrediebatur foras, &c. Et populi Iudæorum, qui de interiori mala cogitatione foras egrediebantur ad Chriſti diffamationem, vt noſter nūc dicit textus. *Egrediebatur foras, & loquebatur in idipſum.*

681 *Aduerſum me ſuſurrabant omnes inimici mei, aduerſum me cogitabant mala mihi.*

HIc conſequenter prædicit Iudæorum contra Chriſtum occultam murmurationem, vel ſuſurrationem. Vbi ſciendum, q ſm Grammaticos Suſurro ſuſurras idem eſt, q murmurare, in aure alicuius latenter dicere, vel alicui detra-
Greg. 5. here. Vnde Greg. d. Qui enim ſuſurrat,
mor. ca. occultè loquitur, & vocem nō exprimit,
20 ſed imitatur. Suſurrabant ergo inimici Chriſti contra ipſum, quia videntes, q turbæ habebant ipſum vt verum prophetam nō audebant palam de ipſo malum dicere, ſed inter ſeipſos ſecretè ipſi detrahebant. Qm̄ vt dicitur Io. 7. Nemo palam loquebatur de illo propter metū Iudæorum, Vnde gl. Magiſtri. *Aduerſum* *Ioan. 7.*
me ſuſurrabant, &c. i. in auribus inuicem murmurando. Non enim audent detegere cōſilia ſua qui in ſcelere ſocij ſunt. Et hoc maximè fuit, quando pontifices, & Phariſæi timentes turbas, ſecretū cōſiliū fecerunt d. Quid facimus, hic homo multa ſigna facit, ſi dimittimus eum ſic, oēs credent in eū, &c. Et quia in illo ſuſurro, *Ioan. 11*
& ſecreto conſilio fuit deliberatum ab omnibus, vt Chriſtus occideretur, quia
B ab illo die cogitauerunt unanimi concordia vt interficerent eū: ideo hoc prædicēs Pſal. in perſona Chriſti dicit. *Cogitabant mala mihi*, ſ. me interficere. Et quātum ad hoc poſſumus notare, q omnis malè cogitās aduerſus Chriſtū mala cogitat, *Mala co-*
quia contra eius bonitatem. Et ſic aduer *gitatio ī*
ſus Chriſtum eſt multiplex mala cogita- *Chriſtū*
tio, ſ. cogitatio primò ambitionis, & ſup- *multi-*
biæ, quę ēt altas mentes inuadit. Vnde *plex.*
Apoſtolorum Chriſti ēt mentes percuſſit. Intrauit autem cogitatio inter eos,
C quis eorum videretur eſſe maior. At Ieſus videns cogitationes eorum, apprehēdens paruulum, &c. ſ. dans eius humilitatis exemplum. Et q illa fuerit cogitatio ſuperbiæ oſtēdit Cyrillus ibidem. d. Inſidiatur.n. diabolus multimodè optimam deligentibus vitam. Etſi quidem per car- *Luca. 9.*
nales illecebras abſcindere valeat alicuius mentem affectus voluptatis exacuit. Si quis effugerit cupiditatis laqueos, gloriæ ſuſcitat paſſionem, quæ quidem gloriæ concupiſcentia eius Apoſtolorū corda inuaſit, quia intrauit cogitatio in eos, &c. Hoc.n. cogitare eſt cupidinis ſupereſ-
D ſe. Improbabile aūt puto omnes Apoſtolos hanc cogitationē incurriſſe. Sed vno eam paſſo, ne crimen aliquod contra aliquē diſcipulorum euangeliſta machinari videret, indeterminatè exprimit dicens. Intrauit autem in eos cogitatio, dominus autem, qui ſaluos facere ſuos nouit, videns in mente diſcipulorum ſuperbiæ cogitationem exortam, velut quandam amaritudinis radicem, priuſquam augmentū ſuſciperet, radicitus ipſam euellit. Cum enim inchoant paſſiones in nobis facile deuitantur, ſed auctæ difficilè

ſunt mobiles. Ideo videns cogitationes eorum, apprehendens puerum ſtatuit eũ ſecus ſe, &c. Hæc.n. cogitatio ſuperbiæ dr̃ mala, quia contra nos noſtrũ fortificat hoſtem in eo quòd diaboli famem paſcit. Vnde Gregor 33. Moral. cap 2. ait. Qui in elationis ſuæ altitudine remanent, & ad diuina eloquia flecti humiliter dedignantur, pro eo quod iuxta diaboli deſiderium praua cogitare non deſinunt, diaboli famem reficiunt ex eo quod nequiter cogitant, vel operantur. Et ideo ne ſuperbi tali cogitatione ſuperbiant cuilibet eorum dicitur. Quid te eleuat cor tuũ, & quare magna cogitans attonitos habes oculos? Ad propoſitum talis erat cogitatio Iudæorum contra Chriſtum, quia videntes, quòd à turbis magis honorabatur, æmulatione ſuperbiæ moti cogitauerunt illum occidere. Et eſt hoc, quod *Iob 15.* hic dicit Chriſtus. *Omnes inimici mei aduerſum me cogitabãt mala mihi*, propter quod dicitur. *Ioan. 1.* Ab illo ergo die cogitauerunt vt interficerent eum.

68 *Verbum iniquum conſtituerunt aduerſum me: nunquid, qui dormit, non adijciet vt reſurgat?*

HIc conſequenter oſtẽdit qualiter contra Chriſti reſurrectionem vana cogitauerunt. Vbi ſciendum, ꝙ Scribæ, & Phariſæi ac alij ſacerdotum principes audierant multotiens à Chriſto, quod ipſe occiſus ab eis reſurgeret. Ipſi autem hoc nolentes credere, putabant, quod ipſo mortuo diſcipuli corpus eius furarentur, & prædicarent poſtea populo ipſum ſurrexiſſe, & in cœlum aſcendiſſe. Ideo huic quod imaginabantur volentes obuiare ordinauerũt, quòd corpus in ſepulchro à militibus cuſtodiretur ne diſcipuli ipſum poſſent furari. Et hoc fuit illud verbum iniquum, quando ſcilicet conuenerunt principes ſacerdotum, & phariſæi ad Pilatum. d. Domine, recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc viuens, poſt tres dies reſurgã, iube ergo cuſtodiri, &c. vt habetur Matthæ. 27. Quod ideo fecerunt, quia non credebant Chriſtum reſurgere poſſe: ſed hunc per Apoſtolos eſſe furandum. Et hoc eſt quod dicebant, *Nunquid qui dormit*. i. qui in ſepulchro iacet mortuus, nõ *adijciet*. i. facit *vt reſurgat*. q d. non. Quæ omnia dicebãt contemnendo eius reſurrectionem. Et vide ꝙ ipſimet ſuis verbis capiuntur, quia Chriſtũ in ſepulchro poſitum dicunt dormire. In poteſtate aũt eſt dormientis, ſeipſum excitando reſurgere. Vel mortui ideo dicuntur dormire, .ſ. Deo: etiam ſi nobis ſint mortui, quia Deus ad libitum illos poteſt excitare. Et attende, ꝙ conuenienter Chriſti mors, & paſſio quædã dormitio dicitur propter multa. Primò quia ſecundum Philoſophum ſomnus videtur quodammodo eſſe medium inter viuere, & non viuere. *Philoſ. de animalib.* Sic fuit mors Chriſti. Nam ſtatus præſẽs eſt non viuentium, quia hæc vita mors dicenda potius eſt quàm vita, qm̃ ipſe quotidianus defectus corruptionis nihil aliud eſt quàm quædam prolixitas mortis. Status vero gloriæ eſt viuentiũ. Credo videre bona domini in terra viuẽtiũ. *Pſal. 26.* Sed mors Chriſti mediauit, quia ꝑ mortem tranſiuit de vno ſtatu ad alium, & nos conſimiliter per mediationem mortis eius tranſimus. ad Heb. 9. Noui teſtamenti mediator eſt; vt morte intercedente, &c. repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, &c. *Hebr. 9.* Mediauit ẽt inter ſtatũ legis veteris, & carnalis, nouę, & ſpiritualis, quorũ primus ſtatus erat non viuentiũ: ſecundus aũt viuentiũ. Quoniã littera occidit: ſpiritus aũt viuificat. Secũdò mors Chriſti dr̃ dormitio, quia ſicut docet philoſophus in libro de ſomno, & vigilia. In ſomno redit virtus ſenſitiua, & ſpiritus ſẽſibilis, & ſanguis ad interiora, ſ. ad cor. Sic & ſpiritus Chriſti ab exterioribus, ſ. a nobis, qui extra terrã habitamus, ſcilicet in ſuperficie terræ, vbi primò operabatur, reduxit ſe ad interiora terræ, ſcilicet ad infernum, qui dicitur eſſe in cẽtro terræ: ſicut cor in medio animalis. Similiter, & virtus ſanguinis Chriſti ibi cõgregata eſt ad ſalutem electorũ. Nam Deus noſter non ſolũ in ſuperficie terrę operatus eſt ſalutem: ſed etiã in medio terræ. Erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus. *Mat. 12* Et ideo Chriſtus licet quantum ad corpus in ſepulchro dormierit: tamen corde vigilabat. Ego dormio, & cor meum vigilat. *Can. 5.*

Et

A Et poſſunt: eſſe iſta uerba etiam ipſius Chriſti affirmantis reſurrectionem ſuam contra crudelitatem Iudęorum, ut ſit ſẽſus. *Nunquid qui dormit, non adijciet, vt reſurgat*. q d. imo adijciet.

683 *Etenim homo pacis meæ, in quo ſperaui, qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem.*

De pœn. d. 1. homicidiorum.

Iudas.

HIc ponitur Iudæ proditoris præuiſæ ſupplantatio. Iſta enim verba ad litteram de Iuda ſunt dicta. Vnde dicit Chriſtus. *Etenim homo pacis meæ*. &c. B q. d. Chriſtus. Non eſt mirum ſi Iudæi inimici mei talia dicebant contra me, & faciebant, quia etiam Iudas diſcipulus meus, familiaris meus, & commenſalis meus, contra me conſpirauit cum eis. Et hoc eſt, quod dr̃, *Etenim homo pacis meæ*, i. Iudas, qui ſe mecum habere pacem ſimulauit, dũ meipſum prodendo, eſt oſculatus. Et ſic eſt hic expreſſa propheta de oſculo pacis a Iuda dato Chriſto. Fuit. n. Iudas, de numero illorum, de quibus dr̃.

Pſal. 27 Qui loquũtur pacem cum proximo ſuo, mala autem in cordibus eorũ. C *In quo ſperaui*, i. cui dedi ſigna confidentiæ, ꝙ confiderem de ipſo in hoc, ꝙ portabat loculos, & cuſtodiebat illa, quæ Chriſto offerebantur ex deuotione pro neceſſitate Chriſti, & apoſtolorum eius. *Phib. 2.* Vel, *In quo ſperaui*, quia prætendi me neſcire intentionem ſuam. *Ioan. 13* Vel, *In quo ſperaui*, i. quantum eſt ex parte mea ſic egeram cum illo, quod merito in ipſo ſperare poterã. Vel, *In quo ſperaui*, ſ. quo ad mẽbra mea, quia alij fratres ſperabant in illo, ſicut, & in cæteris apoſtolis. Iſto conſimili modo ẽt Chriſtus in pauperib. ſe dicit eſurire. D *Qui edebat panes meos*, ſ. qui mihi erat commenſalis. Et dicit panes in plurali, quia Iudas cum alijs apoſtolis in cœna duplicem panem manducauit, ſ. corporalem, & ſacramentalem, quia corpus Chriſti in cœna cum alijs ſumpſit. Et ſm glo. hic eſt expreſſa prophetia de buccella panis, quã Chriſtus dedit Iudæ, qua ipſum deſignauit. *Panis.* *Magnificauit ſuper me ſupplantationem*. i. magnificam ſuper me, fecit deceptionem, vt. ſ me tradendo morti omnibus conculcãdum, & ſupplantandum, i. A ſub planta pedum redderet. Sed fruſtratus fuit intẽtione ſua, quia per hoc Chriſtus magis fuit exaltatus. Iſtum. n. verſũ expreſſe adducit Chriſtus dictum de Iuda, d. Qui manducat panem meum, leuabit calcaneum ſuum ſuper me, hoc. n ſm Chryſo. dicit Chriſtus, oſtendens, ꝙ non ignorãs traditur, quod ſufficiens erat Iudã a propoſito proditionis reuocare. Dicit autem. Qui manducat panem meum, &c. i. qui a me nutritus eſt, qui menſa mea communicauit. Quod ideo ſic dicit, vt, ſi quando a famulis, aut ab aliquibus B vilioribus patiamur aliquod malum, non ſcandalizemur reſpicientes Iudæ exemplum, qui infinitis potius bonis in cõrrarium remunerauit benefactorem. Vnde Aug. ſuper Ioan. Illi diſcipuli, qui electi erant, manducabant panẽ Chriſti ad ſalutem. Iudas autem manducabat panem domini contra dominum, illi vitam, iſte pœnam. Qui n. manducat indignè (vt ait Apoſtolus) iudicium ſibi manducat, & bibit. Hic quæritur, vtrum mali in peccato mortali ſcienter exiſtentes, communicando recipiant verum Chriſti corpus. *Queſtio.* C Aegydius. diſt. 9.

Tu autem, Domine, miſerere mei, & reſuſcita me, & retribuam eis. 684

POſtquam Pſal. egit de Chriſti paſſione, hic cõſequenter agit de Chriſti reſurrectione. Et diuiditur in quatuor partes. Quia Chriſtus primò orat pro ſua reſurrectione. Secundò ſe certũ oſtẽdit de ſua exauditione, ibi. *In hoc cognoui*. Tertiò ſuam exauditionem oſtendit ratione, ibi. *Me autem*. Quartò ex prædictis ſurgit ad gratiarum actionem, ibi. *Be*- D *nedictus*. Quantum ad primum rogans Chriſtus pro ſua reſurrectione acceleranda ait. *Tu autẽ, domine, miſerere mei*, &c. Sed quomodo in Deo cadere poteſt miſericordia, cum miſericordia ſit cordis compaſſio de aliena miſeria? Dicendum, quòd quædam virtutes ſunt, quæ dicunt perfectionem abſq; omni imperfectione annexa, ut eſt charitas, ſapientia, fortitudo, iuſtitia, &c. Et iſtę plenè ſunt in Deo: imò potius Deus eſt idẽ, ꝙ illæ virtutes. Vnde Deus dr̃ fortitudo, Deus eſt charitas, & hmõi. Quædã ſunt virtutes q̃ aliq̃

imperfectionem habent annexam, vt eſt fides, ſpes, miſericordia &c. quia fides dicit cognitionem ænigmaticã: ſpes confidentiã de nondũ habito: miſericordia dicit voluntatẽ ſubleuandi alterius miſeriã cum quadã cordis cõpaſſione, & dolere. Et tales virtutes dicũtur de Deo ſm illud, q dicunt perfectionis, omni imperfectione ſe mota. Vnde hanc dubitationẽ mouet Gregor. & ſoluit. d. Dicitur enim Deus zelans, ſicut ſcriptum eſt. Dñs zelotes nomen eius. Dicitur iratus, ſicut eſt ſcriptũ. Iratus eſt dñs contra Iſrael. Dicitũ pœnitens, ſicut ſcriptũ eſt. Pœnitet me feciſſe hominẽ. Dicitur miſericors, ſicut ſcriptum eſt. Miſerator, & miſericors dominus. Dicitur præſcius, cum de illo dicat Apoſtolus. Quos præſciuit, & prædeſtinauit. Cum tñ nec zelus, nec ira, nec pœnitentia, nec miſericordia, nec præſcientia eſſe poſsint in Deo, hæc namq; omnia ab humanis in illũ qualitatib. tracta ſunt: dum ad noſtræ infirmitatis verba deſcenditur, vt quaſi quibuſdã nobis gradib. factis, & iuxta nos poſitis per ea, quæ nobis vicina cõſpicimus, ad ſumma Dei aſcendere quandoq; valeamus. Zelari etenim dr. qui cum cruciatu mentis caſtitatem cuſtodit vxoris. Iraſci dr, qui furore animi contra puniendum vitium accenditur. Pœnitere dr, cui id, q fecit, diſplicet, & econtra mutando aliquid aliud facit. Miſericors dr, qui pietate ad proximũ promouetur, miſericordia. n. à miſero corde vocata eſt, eo q vnuſquiſque intuetur quempiã miſerum, atq; ei compatiens dum dolore animi tangitur, ipſe cor miſerum facit, vt cum à miſeria liberet, cui intendit. Præſcire dr. qui vnã quamq; rem, antequã veniat, videt, & id q futurum eſt priuſquã præſens fiat præuidet Deus ergo quõ zelans eſt, qui in cuſtodiẽda caſtitate noſtra nullo mẽtis cruciatu tangitur? Quomodo iraſcit, qui in vlciſcendis vitijs noſtris nulla perturbatione animi cõmouetur? Quõ eſt pœnitens, qui illud, q ſemel fecerit, ſe feciſſe nunquam dolet. Quomodo habet miſericordiam, qui cor miſerũ nunquã habet? Quomodo eſt præſcius, dum nulla, niſi quæ futura ſunt, præſciãtur? Et ſcimus, q Deo nihil futurum eſt, ante eius

Grego. 20. mor. c. 25.

4 Reg. 15

Gen 6.

Rom. 18

E oculos, præterita nulla ſunt, præſentiã non tranſeunt, futura nõ veniunt. Quippe q a omne, q nobis fuit, & erit, in eius conſpectu præſto eſt. Et omne, q præſens eſt, ſciri poteſt potius quã præſciri. Et tamen dr zelans, dr iratus, dr pœnitens, dr miſericors dr præſcius. Vt quia caſtitatem aiæ vniuſcuiuſq; cuſtodit, humano modo zelans vocetur, quamuis mentis cruciatu non tangaẽ Et quia culpas percutit, dr iraſci: quamuis nulla animi perturbatione moueatur. Et quia ipſe immutabilis, illud, q voluerit mutat,

F pœnitere dr, quamuis rem mutet, cõſiliũ non mutat, & cũ miſeriæ noſtrę ſubuenit, miſericors vocatur, quamuis miſeris ſubuenit, & miſerum cor nunquã habet. Et quia ea, quę futura ſunt nobis videt, quæ tñ ipſi ſemper præſto ſunt, præſcius dr, quamuis nequaquam futurum præuidet quod præſens videt. Nã quęcunq; æternitate eius videntur, nõ ideo videntur quia ſunt, ſed potius ideo ſunt, quia videntur. Dum ergo ad verba noſtræ mutabilitatis deſcẽditur, ex eis quaſi quibuſdam gradibus factis aſcendat,

G qui poteſt ad immutabilitatem Dei, vt videat Deum ſine zelo zelãtem, ſine ira iraſcentem, ſine dolore pœnitentem, ſine miſero corde miſericordem, ſine prę uiſionibus præſcientem, &c. Ex quibus omnibus patet propoſitũ, ſcilicet q miſericordia quantum ad illud præciſè, q dicit perfectionis, ſcilicet voluntatẽ tollendi alterius miſeriam, cadit in Deo, non autem quantum ad illud, quod eſt imperfectionis, ſcilicet, cordis miſeria. Poſtquam ergo Chriſtus narrauit miſerias ſuæ paſsionis, nunc vt terminentur,

H miſericordiam Dei implorat, dicens. *Tu autem, Domine, miſerere mei.* Et loquitur homo Chriſtus Deo patri, vel toti Trinitati. Sed qualem miſericordiã implorat, ſubditur, *Et reſuſcita me,* id eſt ne dimittas diu animam meam in inferno, & corpus iacere in ſepulchro, reuniendo animam meam corpori meo, quod factũ fuit, quando tertia die reſurrexit cũ corpore glorioſo, in quo iudiciariam poteſtatem malos puniẽdi recepit, quod manifeſtans ſubdit. *Et tribuam eis.* ſcilicet, inimicis, & perſecutoribus Iudæis. Sed

quid

Digitized by Google

quid retribuet? Reſpondet gloſſa, Retribuam eis in præſenti, & in futuro, in præſenti, ſ. vt diſpergantur, in futuro, vt damnentur, quod enim Iudæi diſperſi ſunt per mundum, ad admonitionem eſt, non ad damnationem. Hoc autem fuit adimpletum, quando in vindictã mortis Chriſti Iudæorum populus per Titum, & Veſpaſianum Romanos principes fuit occiſus, captiuatus, & diſperſus, ſicut prædixerat Chriſtus Luc. 19. quando videns ciuitatem fleuit ſuper illam dicens. Quia ſi cognouiſſes, & tu. ſ. mala, quæ tibi retribuentur, ſimiliter fleres.

685 *In hoc cognoui, quoniam voluiſti me, quoniam non gaudebit inimicus meus ſuper me.*

24.q.4. Nabuchodonoſor.

HIc conſequentèr oſtendit Chriſtus ſe fore exauditum. Omnis enim Chriſti oratio ex deliberatione facta fuit exaudita, quia cum anima Chriſti clarè diuinam voluntatem aſpiceret, nihil niſi eidem conforme orando petebat, vnde ait. In hoc quod *inimicus meus*, ſ. populus Iudaicus, *non gaudebit ſuper me.* ſcilicet, de morte mea finaliter non gaudebit. *In hoc*. ſ. cognoui quoniam exaudiſti me reſuſcitare. Populus enim Iudaicus ad tempus gauiſus fuit de morte Chriſti, ſed de reſurrectione eius turbatus, & anxiatus. Vel ſic. In hoc, ſcilicet, quod ſuſcitas me cognoui, quòd inimicus meus non gaudebit ſuper me, quia per reſurrectionem Chriſti magis fuit declarata gloria Chriſti, & Iudæorum oſtenſa malitia, propter, quod a Romanis diſſipati fuerunt. Vel ſic, *In hoc*, ſcilicet, quod voluiſti me, ideſt dilexiſti me, quia velle aliquid importat dilectionem eius, quaſi dicat. Per hoc, quod me dilexiſti, cognoui, ꝙ inimicus meus finaliter *non gaudebit ſuper me*, ideſt de morte mea. Sed hic cadit dubium. Cum anima Chriſti ab inſtanti ſuæ creationis habuerit omnium perfectam cognitionem, & ſcientiam, quomodo per ſuam reſurrectionem, vel per patris dilectionem cognouit futuram Iudæorum punitionem? vel quomodo per talem punitionem cognouit ſe fore exauditum? Reſpondeo, quòd præter ſcien-

Quaſtio. Cogitatio Chriſti. Notitia Chriſti. Reſpon.

A tiam diuinam, quæ competit Chriſto, inquantum Deus, a doctoribus ponitur in Chriſto triplex notitia. Prima eſt, quæ cognoſcit verbum, & alia in verbo. Et ſecundum iſtam notitiam, non cognoſcit vnam creaturam per aliam, vel vnum effectum per alium, quia in hac notitia non ſunt cognitiones volubiles ab vno in aliud tranſeuntes, ſed per verbum immediatè cognoſcũtur, quia videns verbum, inſimul omnia in ipſo videt. Secunda eſt notitia, qua a principio ſuæ conceptionis cognouit res in proprio genere per ſcien-
B tiam ſibi diuinitus infuſam. Et iſta notitia poteſt conſiderari dupliciter. Vno modo ad acquiſitionem, & ſic non cognoſcit verbum per aliud, quia notitia omnium quæ ſic cognoſcuntur, fuit ſibi ſimul infuſa. Alio modo quantũ ad vſum, & ſic benè cognoſcit vnum per aliud, ſicut habens notitiam acquiſitam, aliquando uidendo cauſam, concludit effectum, vel econtrario, & unum ſimile per aliud, & ſic de alijs modis concludendi. Et iſto modo Chriſtus cum quęſiuiſſet a Petro, Reges terræ a quibus accipiunt tributũ', *Mat.17*
C a filijs ſuis, an ab alienis? concluſit Chriſtus, ergo filij ſunt liberi. Tertia eſt notitia experimentalis, quæ fuit acquiſita per lumen intellectus agentis. Et iſta cognouit unum per aliud, non ſolum quantum ad vſum, ſed etiam quantum ad acquiſitionem experientiæ. Et ſecundum hoc de Chriſto dicit Apoſtolus, quod didicit ex ijs, quæ paſſus eſt obedientiam, ideſt, experientiam obedientiæ. Item notandum, quod Chriſti, ac etiam Dei cognitio in Scriptura variè accipitur, ſcilicet quandoque pro ſimplici eius notitia. *Heb.4.* *Cognitio Chriſti varia.*
D Et ſic omnia cognoſcit bona, & mala, præſentia, præterita, & futura. Et ſic dicebat Apoſtolus. Omnia nuda, & aperta ſunt oculis eius. Et Dan. 13. Deus æternè, qui abſconditorum es cognitor, tu noſti oĩa, antequam fiant. Aliquando verò accipitur Dei cognitio pro eius approbatione, & ſic illud quod approbat, dicitur cognoſcere, & illud, quod nõ approbat neſcire. Et iſto modo de populo Gentili, quem ante Deus non approbabat. d. Populus, quem non cognoui, ſeruiuit mihi. Et quantum ad hoc ait Grego. ſuper *Pſal.17 Greg.11 mor.c.8*

illud Iob. 12. Ipſe nouit decipientem, & eum qui decipitur. Cum omnis, qui proximum decipit, iniquus ſit, & iniquis ipſa veritas dicat. *Matt. 7.* Non noui uos, diſcedite a me operarij iniquitatis, qualiter in hoc loco dicitur, quòd Deus cognouit decipiētem, & eum, qui decipitur? Reſp. quia ſcire Dei aliquando cognoſcere dicitur, & aliquando approbare, & ſcit iniquum, quem aliquando cognoſcendo iudicat. Neque enim iniquum aliquando iudicaret, ſi eum nequaquam cognoſceret. Et tamen iniquum neſcit, quia eius facta nō approbat. Cognoſcit ergo, quia eum deprehendit, & non nouit, quia hunc in ſapientiæ ſuæ ſpecie non recognoſcit, ſicut de veraci quolibet viro dicitur, quod falſitatem neſciat, non quia uel cum ab alijs falſum dr̄ hoc deprehendere ignoret, ſed eandem ipſam fallaciam, & ſcit in examine, & neſcit in amore, ut uidelicet hanc ipſe non agat, quam prolatam ab alijs dānat, &c. Sic igitur notitia ſimplicis viſionis malos, & peccata cognoſcit. Vnde *Amos 3.* reprobis Iudæis Dominus dicit. Tantum modo vos cognoui ex omnibus cognationibus terræ, idcirco viſitabo ſuper uos omnes iniquitates veſtras. Et ſic iſto modo cognouit malitiam Iudæorum, & pœnam eis correſpondentem dicens. *In hoc cognoui, quoniam voluiſti me*, &c. Et ſic nota, quòd iſto modo ad noſtram vtilitatem Chriſtus multa cognoſcit, ſ. noſtram ambitionem, & ſuperbiam, noſtram fragilitatem, & miſeriam, noſtram aſperitatem, & pœnitentiam, noſtram iniquitatem, & malitiam, noſtram humilitatem, & iuſtitiam, noſtram in aduerſitate patiētiam. Primo cognouit noſtram ambitionem, & ſuperbiam, ſed a longe. Quoniam *Pſ. 137.* excelſus Dominus, & humilia reſpicit, & alta a longe cognoſcit, ubi glo. Humilia reſpicit Dominus oculo miſericordiæ Si autem aliqui ſint ſuperbi, non eū latent, ſed a longe cognoſcuntur ab eo, quia per gratiam non eſt cum eis. Non ergo hoc agit ſuperbus, vt minus perfectè ab eo cognoſcatur, ſed vt non ſit cum illo a quo videtur. Et hoc eſt, alta a longè cognoſcit. Secundo patet, quoniam per hoc inclinatur ad nobis compatiendum, & miſerendum. Pſ. 102. Quomodo mi-

E ſeretur filiorum: miſertus eſt Dominus timentibus ſe, quoniam ipſe cognouit figmentum noſtrum, vbi gl. Cognoſcit. n. Deus figmentum noſtrum, id eſt infirmitatem, & miſeriam noſtram. Nouit enim quod fecit, quomodo dilapſum ſit, quomodo inſtaurandum ſit. Creatura.n Dei ſumus, ſed peccando tepulſi, ipſi nos finximus. Tertium patet quoniam ipſe cognouit pn̄iam, quā agimus per aduerſa quæ nobis immittit. Dn̄e probaſti me, *Pſal. 13* & cognouiſti me, tu cognouiſti ſeſſionem meam, & reſurrectionem meam, vbi glo.

F Cognoſcit Dominus ſeſſionem noſtram, & reſurrectionē, quia ipſe nobis donat. Sedēt humiles in patientia, ſurgunt recti in ſpem vitæ æternæ Item, ſedent confitentes peccata ſua, ſurgunt iuſtificati gratia eius. Dicamus ergo Deo. Tu cognouiſti ſeſſionem meam, ſcilicet, quòd in humilitate patientiā habeo, & peccata confiteor. Tu cognouiſti reſurrectionem meam, quia per tuam gratiam iuſtificatus ſurgo, & in ſpem erigor æternæ vitę. Et hoc Deo dicere nihil aliud eſt quam eius dona cognoſcendo ſibi gratias age-

G re. Quartum patet, quomodo enim pec- *Pſal. 43* cata iuſte iudicare poſſet, niſi clarè cognoſceret illa, ideo dicitur. Nonne Deus requiret iſta? ipſe enim nouit abſcondita cordis. Et Hiere. 17. Prauum eſt cor hominis, & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? ego Dominus, &c. Quintum patet. Aliter enim bona opera iuſtorum p̄ ræmiare non poſſet, propter quod ipſe ait. Ego cognoſco oues meas, &c. Sexta pa- *Ioan. 10* tet, quia ipſe noſtram in aduerſitatibus patientiam conſiderat. Quoniam nouit Dominus viam iuſtorum, & iter impio- *Pſal. 1.*

H rum peribit. Et Pſalm. 46. Nouit Dominus dies immaculatorum, & hæreditas eorum in æternum erit. Per immaculatos intellige in aduerſis ſeruantes patientiam.

Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti, & confirmaſti me in conſpectu tuo in æternum. 686

HIc ratione oſtendit ſuam innocentiam. Vbi notandum, quòd iſtam litteram quidam exponunt de aſſum-

ptione

ptione incarnatione, vt quia Deus præui dit innocentiam,& ſanctitatẽ futurã humanitatis Chriſti,ideo illam ad vnionem aſſumpſit hypoſtaticam,& illum impeccabilem fecit.Vnde hoc notans Chriſtus, dicit *Me autem ſuſcepiſti*,ſ.verbo vniendo, & rationem aſſignat,dicens. *Propter innocentiam*,ſ.meã futuram, quam præuidiſti. *Et confirmaſti me in conſpectu tuo in æternum*.ſ.me faciendo impeccabilem.

Rom.6. Sed iſta expoſitio ſtare non poteſt, quia tunc in Chriſto præmium præceſſiſſet meritum,ac ẽt quia tunc meruiſſet,ante quam eius anima fuiſſet, quod implicat contradictionem. Eſt ergo iſte verſus intelligendus de aſſumptione reſurrectionis,vel aſcenſionis in cœlum,vt ſenſus ſit iſte. *Me autem propter innocentiam*.ſ.ꝑpter meritum innocentis vitæ meę,quia ſine peccato ſuſcepiſti me.ſ.in reſurrectione conferendo mihi corpus glorioſũ: *Et confirmaſti me in conſpectu tuo in æternũ*,qa Chriſtus in reſurrectione reaſſum pſit corpus impaſſibile,& immortale, ꝑp quod dicebat Apoſtolus. Chriſtus reſurgens à mortuis.iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur. Non eſt autẽ hic intelligendum (ſicut quidã putauerunt) quod in morte Chriſti humanitas eius à verbo fuerit dimiſſa,& in reſurrectione reaſſumpta, propter,ꝙ nunc homo Chriſtus dicat verbo. *Me autem propter innocentiam ſuſcepiſti* .ſ. de nouo ad vnitatẽ perſonæ. Quia licet morte Chriſti anima ſeparata fuerit à corpore, anima fuerit in limbo, & corpus in ſepulchro,tñ ipſi verbo,& anima ſemper vnita remanſit, & corpus, quia quod ſemel aſſumpſit nunquam dimiſit,vt dicit Damaſcenus. Sed fuit aſſũptus homo Chriſtus ad gloriam, & immortalitatem corporis,quam ante reſurrectionem non habuerat. Et de hoc Chriſtus gratias Patri agens,dicit. Tenuiſti manum dexteram meam, in voluntate tua deduxiſti me,&

Pſal.72 cum gloria ſuſcepiſti me. Vel poteſt hoc exponi de aſcenſione Chriſti, in qua glorioſus in cœlum fuit aſſumptus, vt dicit Matth.vlt. Et Domine quidẽ Ieſus poſtquã loquutus eſt eis,aſſumptus eſt in cœlũ.Et qa aſſumptio ſic eſt ſtabilis,vt nullus ibi aſſumptus amplius cadere poſ-

A ſit,quæ ſtabilitas per ſedere ſignificatur: ideo ſubdit.Et ſedet à dextris Dei. Qđ hic alijs verbis exprimit,dicens. *Et confirmaſti me in conſpectu tuo in æternũ*. Et nota,ꝙ iſte conſpectus Dei tantæ eſt efficaciæ,ꝙ non ſolũ ante ipſum ſtantes cõfirmat,ſed ẽt in præſenti vita, & in futuro nos illuminat, expellendo ignorantiã, nos purificat noſtram acceptando pœnitentiam, nos humiliat noſtram oſtendendo iuſtitiã,nos beatificat noſtram ſatiando conſcientiam: Primo conſpectus Dei nos illuminat. &c. Si enim corpus ſolare

B ſuo conſpectu tenebras expellit, quanto magis Deus ſuo conſpectu noſtras animas illuminat,vt ipſum Deum, & noſipſos cognoſcamus? Viuemus in conſpectu eius,ſciemus,ſequemurque,vt cognoſcamus Dominum. Iſte ergo eſt ille Dei conſpectus nos erudiens,& illuminans, de quo ad literam dř. Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreum ſimile chryſtallo. Ex quib. nota, ꝙ conſpectus Dei maximẽ hic de tribus nos illuminat,quæ per illa tria quæ in iſto conſpectu ſunt poſita deſignantur,ſ.mare, vitreum, &

Oſee 6.

Apo.4. Nota.

C cryſtallus. Per mare, quod eſt ſalſum,& amarum,intelligit ſuplicij dãnatorũ acerbitatem. Per vitrum aũt, quod eſt fragiliſſimo,noſtræ humanitatis fragilitatem. Per chryſtallum vero,ꝙ eſt album, lucidum,& diaphanum, intellige virtutũ claritatem,puritatem,ac honeſtatẽ. Stantes ergo in conſpectu ſedis diuinæ efficiuntur mare,dum in illo cõſpectu intelligũt tormentorum amaritudinem. Efficiuñt vitrum, dum in illo conſpectu intelligũt propriam miſeriam,& fragilitatem. Efficiũtur chryſtallus, dum in illo cõſpectu

D ſolidantur ad virtutum claritatem, & ſtabilitatem,propter quod tales albis veſtibus, ſcilicet virtutum dicuntur induti. Sunt ſtantes ante thronum in conſpectu agni amicti ſtolis albis, &c. Secundò diuinus conſpectus nos purificat. Quid enim ſtare ante cõſpectum Dei, niſi per pœnitentiam & lachrymas propria peccata lauare? Pſal. 55. Poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo. Sic & in conſpectu Dei Iob pœnitentiam ſuam agebat,dicens. In conſpectu eius arguam vias meas, & ipſe erit Saluator meus.

Apoc.7

Iob 13.

Quod

1.Cor. 11. Quod ad propoſitum exponens Gregorius ait, cum Apoſtolus dicat, Si noſipſos iudicaremus, non vtique iudicaremur, Greg 11 mor. c.4 19. eo tunc Dominus Saluator inuenitur, quo nunc per timorē Domini peccata noſtra à nobiſmetipſis in conſpectu ipſius redarguūtur. Vnde electi quoque ſuis culpis nunquam parcere ſciūt, vt poſſint culparum iudicem placatum inuenire, Saluatorem credunt, quem modo iudicem metuunt. Nam, qui ſibi nunc in culpa parcit, ei poſtmodum in culpa nō parcitur. Dicat ergo. Vias meas in conſpectu eius arguam, & ipſe erit Saluator meus. Et infra, Sciendum quoque eſt, ꝙ duobus modis in conſpectu Domini venimus, vno quidem quo hic peccata noſtra ſubtiliter perpēdentes in eius conſpectu nos ponimus, & flendo dijudicamus. Nam quoties conditoris potentiā ad ſenſum reducimus, toties in cōſpectu eius ſtamus. Vnde recte quoque per virum Dei Heliam dr̄. Viuit Dominus, in cuius conſpectu ſto. Alio quoq; modo in conſpectu Domini venimus, cùm in extremo iudicio ante tribunal eius aſtamus, &c. Ideo quod iſte conſpectus nos Pſal.18 ad pænitentiam prouocet, & lachrimas, dr̄. Intret in cōſpectu tuo gemitus compeditorum. Et per cōſequens iſte conſpectus nos facit immaculatos. Elegit nos vt eſſemus ſancti, & immaculati in conſpectu eius. Tertiò iſte conſpectus nos humiliat. Quis.n.ante conſpectum Domini conſiderans ſe iniuſtum, vilem, & inutilem ſeruum, nō humilietur? Quilibet.n. quantumcunque iuſtus ſi ante cōſpectū Dei ſe ſtatuat, ſtanti ſibi ipſi ap- Iob 15. parebit immundus. Quid eſt homo vt immaculatus ſit, & vt iuſtus appareat? Ecce inter ſanctos eius nemo immutabilis, & cœli non ſunt mundi in conſpectu eius. Greg.12 mor.ca. 17. Quod exponens Gregorius dicit. Cœlorum nomine homines iuſtos ſignificauit, de quib. dicitur. Cœli enarrant gloriam Dei. Cœli ergo non ſunt mundi in conſpectu eius, quia per ſemetipſos ante diſtrictum Dei iudicium nec ipſi eſſe mundi ad perfectum poſſunt, qui munditiæ 1.Ioan.1 prædicatores fiunt, Ioanne atteſtante, qui ait: Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, noſipſos ſeducimus. Si

E igitur cœli ſic in conſpectu Dei nō ſunt mundi, quis quantumcunque iuſtus in conſpectu Dei ſe ponens de iuſtitia præſumat, & non potius humilietur? Et hoc eſt, quod orabat Pſalmiſta, dicens. Non Pſal.24 intres in iudicium cum ſeruo tuo, quia non iuſtificabitur in cōſpectu tuo omnis viuens. Quartò iſte cōſpectus nos beatificat, quod oſtenditur Pſal. 16. cum dicitur. In conſpectu tuo ſatiabor, cum apparuerit gloria tua. Et Pſal 67 Iuſti epulentur in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia. Sic ergo nunc, & Chriſtus oſtē- F dendo ſe immortalem, & glorioſum factum, dicit. *Confirmaſti me in conſpectu tuo in æternum.* Vel dicamus, quòd Chriſtus iſta omnia dicit in perſona membrorum ſuorū, dicens. *Me autem*, ideſt, meos ſuſcepiſti propter innocentiam, & ſanctitatem meam, & confirmaſti, &c.

Benedictus Dominus Deus Iſrael à ſæculo, & uſque in ſæculum, fiat, fiat. 687

HIc ex omnibus prædictis Chriſtus ſurgit pro ſe, & ſuis ad gratiarum G actionem, dicens. *Benedictus*, &c. quāuis enim per creationem, & gubernationem ſit Dominus omnium, tamē per verum Dei cultum erat ſpecialiter Deus Iſrael quia gentes ipſum non colebant. *Fiat, fiat*, in Hebræo habetur, amen, amen. Notandum, quòd ſecundum Hieronymū, liber Pſalterij diſtinguitur in quinque libros, ſic quod vbicunque in fine Pſalmi dicitur fiat, fiat, quod idem eſt quod amen, amen, ibi eſt finis libri. Et ſecundum iſtam opinionem, hic finitur liberi primus Pſalterij. Secundus finitur H in fine Pſal. 71. Tertius finitur in fine Pſ. 88. Quartus finitur in fine Pſ. 105. Quintus finitur ibi, Omnis ſpiritus laudet Dominum. Quia in principio huius lectionis, Chriſtus a Patre poſtulat reſurrectionem ſuam, dicens. Tu autem Domine reſuſcita me, &c.

Quæro vtrum Chriſti reſurrectio ſit cauſa noſtræ reſurrectionis. Aegyd. d.43.

PSAL. XLI.

688 *De pœ. d. 1. reſuſcitamur.*

QVemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te, Deus.

ISte Pſalmus talem habet titulum ſecundũ Magiſtrum in gl. *In finem in tellectus filijs Chore*. Ad huius intellectũ oportet recurrere ad illa, quæ ſunt dicta in titulo Pſalmi immediate præcedentis.ſ.qualiter filijs Chore, qui patris iniquitatẽ nõ fuerunt imitati, datus fuit à Deo ſpiritus propheticus. Vnde & multos Pſ. fecerunt, quorũ iſte eſt vnus ſm Hieronymum. Item, vt ibidem dictum fuit. Chore interpretatur caluaria, qui fuit locus Chriſti paſsionis & crucis. Et ſic per Chore hic intelligitur crux Chriſti, atq; paſſio. Et ſic filij Chore dñr filij crucis Chriſti, & paſsionis. Filij ergo caluariæ ſunt alij calui, i. hominis Chriſti in caluo Heliſæo præfigurati. Dũ.n. Heliſeus aſcenderet de Hiericho in Bethel, vt habet 4. Re. 2. Egreſsi ſunt de Bethel quadraginta duo pueri irridentes Heliſæum, & dicentes. Aſcende, calue, aſcende, calue. Tunc iuſſit Heliſæus duos vrſos exire de ſaltu, à quibus pueri interfecti ſunt. Ita ſpiritualiter. Cum Chriſtus aſcenderet in Bethel. i. in carne aſſumpta, & veniret ad ſynagogam, quæ prius erat domus Dei, ꝙ ſonat Bethel, quę domus Dei interpretatur, irriſus fuit à paruulis clamantib. aſcende, calue, i. a Iudęis puerili fatuitate clamantib. Tolle, tolle, crucifige eũ qui deuorantur à duob. vrſis, ſ. a Tito, & Veſpaſiano, quos Deus miſit ad deſtructionẽ Iudæorum quadrageſimoſecundo anno poſt Chriſti reſurrectionẽ, ſicut illi pueri quadraginta duo fuerunt à duobus beſtijs deuorati. Sic ergo filij Chore ſunt, qui trophęũ Chriſti, i. ſignum crucis in fronte cordis, & corporis ſuſceperunt, quibus attribuitur pſal. iſte. Eſt ergo ſenſus tituli iſte. *Intellectus* huius Pſal. dirigens nos *in finem*, i. in Chriſtum, conuenit *filijs Chore*, ideſt crucis, quæ in caluaria fuit. Conuenit.n. iſte pſalm. omni Chriſtiano, qui flamma diuinæ charitatis accenditur, de qua iſte

A pſal. agit. Eſt.n. totus ipſe pſ. vox fidelis populi Deũ deſiderantis charitatis amore accenſi. De materia aũt litterali iſtius pſal. eſt notandum, ꝙ prædicti filij Chore ſpiritu prophetico prædotati longe ante præuiderunt captiuitatem Babylonicam populi Iudæorum factam tempore Ioſiæ regis Iuda. Præuiderunt etiam populi Iudæorum captiuati magnũ deſiderium liberationis ab illa captiuitate, & reuerſionis ad terram propriam, & ad domum Dei.ſ. ad tẽplum, quod erat in Hieruſalem. Et ſic iſte pſal. narrando

B hiſtorice illorum deſiderium, oſtendit myſticè deſiderium fidelis populi deſiderantis liberari à captiuitate, & miſeria præſentis uitæ, & perueniendi ad domũ Dei, ſcilicet ad cœleſtem Hieruſalem. Et primo narrabo hiſtoriam Pſal. Secundo intellectum hiſtoriæ. Quantum ad primum, Pſalm. iſte diuiditur in partes duas. Quia primò oſtenditur deſiderium liberationis. Secundo, tædium liberationis, ibi. *Fuerũt mihi lachrymæ meæ*, &c. Dic ut Nic. de Ly. Quantum verò ad intellectum hiſtoriæ iſte Pſal. ait de

C iuſtorum deſiderio perueniendi ad Dei facialem uiſionem. Et diuiditur in partes duas. Quia ponitur primò iuſtorum deſideratio. Secundò, deſiderantium confortatio, ibi. *Quare triſtis es, anima mea.* Prima in duas quia ponitur primo deſiderij affectio. Secundò dilationis afflictio, ibi. *Fuerunt mihi*. Prima in duas, quia ad exprimendum iuſtorum deſiderium primò ponitur quædam ſimilitudo. Secũdo ſimilitudinis applicatio, ibi, *Sitiuit*. Quantum ad primum ponit ſimilitudinem de deſiderio cerui ad

D fontes aquarum, & de deſiderio animæ ad Deum. Inter alias proprietates cerui (vt dicunt naturales) hæc eſt, ꝙ naribus trahit ſerpentes de cauernis ſuis, & ipſos interimit, quo facto, cauſa bibendi ardẽti deſiderio fontem quærit. Sic conformiter & fideles conſumptis in ſe vicijs, & peccatis fontem contemplationis deſiderant, ut reficiantur. Vnde ait Magiſt. in glo. *Quemadmodum deſiderat*, &c. Ecce exquiſita ſimilitudo. Nam cum ſecundum multas alias proprietates, ceruus fideli comparetur, ob hanc uelut excellentio-

Digitized by Google

lentiorem, & expreſſiorem hic in cõparationem adducitur. Ceruus.n.grauatus excreſcentib.cornib atq; pilis, ſerpentes narib.haurit, & ipſorum hauſto veneno æſtuat: vnde fontẽ ad bibendũ ardentiſſime, deſiderat, quo hauſto, cornua, & vilos deponit, & cõſequenter applicat, vt
Cernu. dixi. Per cornua accipe peccata ſuperbiæ, ſed per pilos peccata carnis, quæ fidelis deponit bibens aquã fontis vitæ.ſ. gratiæ ex deſiderio perueniẽdi ad Deũ. Et aduertendum ꝙ multis proprietatib. ceruus ſignificat diuerſimodè iuſtos. Nã in Scriptura ceruus multa ſignificat, quę iuſtis competunt, ſ. prædicationẽ euangelicã, paupertatem voluntariam, paſtoralem eminentiam, doctrinalem ſapientiã, fraternalem amicitiam, fidelitatem catholicam. Primum patet, vt enim dicit Magiſter de proprietatib. rerũ, ceruorũ hoc eſt proprium, ꝙ naturaliter ſerpentib inimicantur. Vnde ſpiritu eos nariũ de cauernis educunt, & ſumpto veneno eorum.ipſorũ pabulo reficiuntur. Quid .n. ſerpentes, niſi infideles, & hæreticos deſignant, qui venenũ falſæ doctrinæ, & puerſæ operationis emitiũt ad filios inficiendum, quib. naturaliter prædicatio euangelica inimicatur, nõ ratione perſonæ, ſed veneni. Vnde ad hoc laborant ꝑdicatores, vt eos de cauernis peccatorũ abſtrahant, & ſibi eos incorporent per amorem. Vnde de ceruis prædicatorum,
Pſ.17. dr̃, Vox Dñi pręparantis ceruos, & reuelabit condenſa, &c. Quod ad propoſitum exponit gloſſa dicens. Vos Dñi præparat ceruos, qñ prædicatorib. quibuſdam tribuit ſapientiæ ſpiritum, per quem ſuperant, & repellunt venenoſas linguas hęreticorum. Et ſic per eos reuelat condenſa, i. diuinitatis occulta. Secundum patet, nam, vt dicit liber de proprietatib. rerũ, ceruus eſt tantæ agilitatis, quòd currendo vel ſaltando, quaſi terram non tangit, & in ſpinas ſaltando, eas non ſentit, & paſcitur ſummitatib. virgularum. Sic & q̃libet voluntarius pauper eſt magnæ agilitatis, quia mente totus cœleſtis, intantũ quòd quandiu hic habitat, quaſi terram vel terrena non tangit, dicens cum Apoſtolo. Habentes alimenta, & quibus tegamur, hic contentiſſimus. Vnde & inter

E ſpinas, ideſt diuitias, ſaltans eas non ſentit, quia in ipſis cor non apponit. Summitatibus virgularũ paſcitur, quia prius cęleſtem appetit cibum quàm terrenum. Pſ.27. Vnde quilibet talis pauper dicit. Qui perfecit pedes meos tanquam ceruorũ, ſuper excelſa ſtatuens me. Vbi gloſſa ꝑfecit pedes meos ceruorum currẽtium, ne ſcilicet fluentiũ rerũ cupiditates impediant greſſus meos, ideſt, opera mea. Perfecit, inquam pedes meos, i. amorem meum, quo ad ipſum vado. Tanquã ceruorum, ſ. ad tranſeunda ſpinoſa, & vmbroſa
F ſa ſæculi implicamenta. Et ſuper excelſa ſtatuit me, ſup. in cœleſtib. non in terrenis intentionem in eam locauit. Vnde q̃libet voluntarius pauper dicit. Deus Haba.2. Dominus fortitudo mea, & ponet pedes meos ſicut ceruorum, & ſuper excelſa deducet me. Tertium patet, ſcilicet de ceruo, qui eſt paſtor. Ceruus enim naturaliter montes quærit, & diligit aquas. Sic & quilibet prælatus, vt ceruus in mõtibus contemplationis, & perfectionis vitæ debet habitare, & inde haurire aquas ſapientiæ. Vnde de prælatis dicitur. Herodij Pſ.103.
G domus dux eſt eorum, montes excelſi ceruis, petra refugium herinacijs. Vbi ſecundum glo. Herodius auis rapaciſſima eſt, & omnium volantum maior, qui etiam aquilam vincit. Et ſic per Herodium intelligitur tribus Beniamin, de qua fuit Paulus, de quo dicitur. Beniamin Gen.49. lupus rapax mane rapiet prædã, & veſpere diuidet eſcas, quia Paulus in ſua adoleſcentia perſequutus eſt eccleſiam, & poſtea ſpolia rapuit, ſcilicet à diabolo, prædicando. Domus ergo Herodij, ideſt, Paulus de trib. Beniamin dux
H eſt eorum ceruorum, ſcilicet prælatorũ, quia non tantum ſuis meritis, & exemplis prælatis ducatũ præſtitit, ſed etiam eis ſingularem viuendi regulam conſcripſit, ut patet 1. Timoth. 3 Montes excelſi ceruis, quia excelſa ſcripturarum præcepta ceruis, ideſt, prælatis, qui tranſcendentes ſuo curſu omnia ſpinoſa ſæculi in altis mẽte conuerſantur. Vel montes ſunt altiora ſcripturarum præcepta, quæ prælati præ cæteris obſeruare debent. Et petra refugium herinacijs. Per petram accipe Chriſtum, quia petra erat Chriſtus.

Herinacium. ſtus. Per herinacium autem, vel hericiũ, A
animal ſpinoſum, & timidum, accipe di-
uites huius ſæculi, qui alta tenere non
poſſunt. Quibus tamen refugium factus
eſt Chriſtus, quia ſi pauperes extollit, nõ
tamen diuites expellit. Iſtos tales ceruos,
i. prælatos, ſubditi ſibi incorporare debẽt
per imitationem. Et hoc eſt, quod cuili-
bet ſubdito dicitur. Ceruum comedes
duntaxat abſque eſu ſanguinis, quem ef-
Deu. 12 fundes ſuper terram. Et notanter dicit
abſq; eſu ſanguinis. Per ſanguinem ſigni
ficatur peccatum, vt ait Grego. Quia ſi
Greg. li. contingat prælatum quãdoque peccare, B
13. mor. in hoc ipſum imitari non debet. Quartũ
c. 20. patet de ceruo. ſ. qui eſt doctor ſpirituali
eruditus ſapientia. Dicunt naturales, q̃d
cum cerua parere vult, ſe incuruat, & cũ
magno dolore filios parit. Sic, & ſancti do
ctores, vt filios ſpirituales pariant, a ſpiri
tuali contemplatione ſe incuruant, ſubdi
tis condeſcendendo cum magno dolore
pariunt, cadentibus compatiendo, & ti-
mendo de ſtantibus, ne cadant, vnde de
doctoribus ſub ceruarũ nomine dicitur.
Iob. 37. Nunquid parturientes ceruas obſerua-
Greg. li. ſti? incuruantur ad fœtum, & pariunt, & C
30. mor. rugitus emittunt. Quæ de doctoribus
cap. 20. exponit Greg. diffuſe. Vnde de doctore
Gen. 49. qui prædicationis eloquio alios habet fi-
lios concipere, & parere dicitur. Geneſis
49. Nephthalim ceruus emiſſus, dans elo
quia pulchritudinis. Nephthalim enim
qui interpretatur conuertens eos ſignifi
cat doctores, qui ſua doctrina hos ad-
Cõpaſſio Chriſtum ſatagunt cõuertere. Quintum
proximi. patet. ſ. de ceruo amicitiæ, vel amico, qui
dicitur quilibet homo miſericors proxi-
mis, & prius. Nam ut dicit Mag. de pro-
prietatibus rerum. Cerui tantam huma-
nitatem ad ſe inuicem habent, quod q̃n D
magnam aquam habent tranſire, fortio-
res debilioribus compatiuntur, ſic. ſ. q̃d
cerui debiliores capita cornibus præce-
dentium ſuperponunt, & ſic ſibi inuicẽ
ſuccedentes nullum laborem oneris ſen-
tiunt. Quo ergo exemplo charitatis ami
citia poteſt demonſtrari, quam exemplo
cerui, qui in ſubmerſionis periculo po-
tentior iuuat infirmũ ne pereat? Et hinc
eſt, quod ipſe ceruus dicitur animal cha-
riſſimum a charitate, & gratiſſimum a
gratia. Pro. 5. Cerua chariſſima, & hinnu
lus gratiſſimus: vbera eius inebrient te
omni tempore, & in amore illius delecta
re iugiter. Ergo, chariſſimi, ceruorum
exemplo oĩbus cõpatiamur, & infirmos
quantum poſſumus, adiuuemus, & tunc
ante Deum ſicut cerui ſaltantes aſcende
mus. Eſa. 35. Tũc ſaliet ſicut ceruus clau
dus. Claudus dr̃ ille, qui compaſſionem,
quam in affectu gerit, ad proximum per
effectum oſtendere, non poteſt. Sextum
patet. ſ. de ceruo fidelitatis, qui eſt quili-
bet fidelis, & iuſtus, qui toto corde deſi-
derat videre faciẽ Dei. De quo præſens
textus intelligitur cum dr̃. *Quemadmo*
dum deſiderat ceruus ad fontes, &c.

Sitiuit anima mea ad Deum fontem vi- 689
uum, quando veniam, & appa- *De pœn.*
rebo ante faciem Dei? *d. 1. ſi an*
tequam.

HIc ponitur ſimilitudinis applicatio.
Nota, q̃ hic textus variatur: quia
aliqui dicũt. *Sitiuit anima mea ad Deum*
viuum. Sed in translatione Hieronymi
iuxta Hebraicam veritatem, fontem, ibi
non ponitur, ſed vitio ſcriptorum in li-
bris noſtris communiter additur, & dicit
ad Deum fontem, &c. vel ex imperitia ali-
quorum correctorum, qui poſuerunt ibi
fontem, eo q̃ in præcedenti verſiculo po-
nitur quemadmodũ deſiderat ceruus ad
fontes aquarum. Sciendũ, q̃ ſitis deſide- *Sitire.*
rium ſignificat, tam in bono, q̃ in malo. *Deſiderare.*
De ſiti mala dr̃ de auaro. Exardeſcet cõ-
tra eum ſitis. i. deſideriũ, & amor terreno *Iob. 11.*
rum. Vnde dicta verba exponens Grego. *Greg. 14*
ait In eius quippe animo contra eũ exar *mor. c. 5*
deſcit ſitis ſ. auari, quia quo agere puer-
ſa conſueuit, eo ad ebibenda mala uehe-
mentius accenditur. Impio quippe ſiti-
re eſt huius mundi bona concupiſcere.
Vnde Redemptor noſter ante Phariſæi
domum hydropicum curat Et cum con-
tra auaritiam diſputaret, ſcriptum eſt,
Audiebant aũt hæc omnia Phariſæi, qui
erant auari, & deridebant illum. Quid
eſt ergo, q̃ ante Phariſæi domum hydro *Luc. 16.*
picus curatur, niſi q̃ per alterius ægritu-
dinẽ corporis in altero exprimitur ægri-
tudo cordis? Hydropicus quippe quo
amplius biberit, amplius ſitit, quia
omnis

Digitized by Google

omnis auarus ex potu ſitim multiplicat: quia cum ea, quæ appetit, adeptus fuerit, ad appetenda alia amplius anhelat. Qui .n. adipiſcendo plus appetit: huic ſitis ex potu creſcit. Significat et ſitis quandoq; deſideriū bonum, ſic enim dicebat Chri- *Matt. 5.* ſtus. Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiā, ideſt ſm glo. deſiderant iuſtitiam. Sic, & Chriſtus ardens deſiderium noſtræ ſalutis ſiti ſignificat, Ioa. 19. d. Sitio, i. deſidero ſalutem humanam. Et ſic conformiter ſitim pro bono deſiderio accipit Pſalmiſta d. *Sitiuit anima mea ad Deum*, &c. gl. Ideſt deſiderat anima mea ad te Deus. Et quid ſitiuit, uel deſiderauit, ſubdit. *Quando veniam, & apparebo ante faciem* *Philip. 1* *Dei?* Quaſi cū Apoſtolo diceret. Cupio diſſolui, & eſſe cum Chriſto, quia ſitio in peregrinatione, ſatiabor in aduentu. Et notanter dicit, *ante faciem*, quia in præſenti ſolum dorſum Dei videmus, quia ſolum per creaturas ipſum cognoſcimus, ſed in futuro faciem videbimus, quia videbimus eum, ſicuti eſt. Idcirco cum Moyſes oraret Dominum, d. Oſtēde mi- *Exod. 33* hi faciem tuam, vt ſciam te. Reſpondet Dominus. Non poteris videre faciem meam, nō. n. videbit me homo, & viuet. *Facies. Incarnatio.* Vel aliter deſiderando videre faciē Domini, quid aliud deſiderabant, niſi Chriſti incarnationem, quæ rectè per faciem *Philo. li. 1. de animalibus* deſignatur. Dicit. n. Philoſophus. Non eſt rectum, ut in aliquo vocetur facies, niſi in homine. Et quia Chriſtus vetus fuit *Pſal. 79* homo, ideo: propriè facies vocatur, quam faciem optabat Pſalmiſta dicens. Oſtende nobis faciem tuam, & ſalui erimus. Hæc autem facies non videbatur a nobis donec apparuit Chriſtus: cuius viſionem maximè deſiderabāt patres antiqui. Nec *Augu. 8. de trini.* mirum, quoniam ſicut dicit Auguſtinus. Bona facies tria continet, quia ſcilicet eſt dimenſa pariliter: affecta hilariter, & colorata luculenter. Sic, & natura humana in Chriſto aſſumpta fuit dimenſa pariliter. i. proportionaliter, & correſpondenter, quia ſingulæ eius partes. ſ. tam corpus quam anima, & earum virtutes ſibi debitè correſpondebant, non ſicut in nobis, vbi pars inferior ſuperioris proportionem excedit. Erat etiā quo ad bonos affecta hilariter. Vnde de iſta facie dici- E tur. Dignos ſeipſa circuit, & in vijs oſtendet ſe illis hilariter. Fuit et colorata luculenter, quia nullus color videtur faciei *Sap. 6.* conuenientior, quam ille de quo Can. 5: Dilectus meus candidus, & rubicundus. Sed in iſta facie lucebāt iſti duo colores. Quantum ad candidum patet per illud Sap. 7. Candor eſt lucis æternæ, &c Quātum ad rubicundum patet conſideranti Chriſtum pro nobis ſanguine cruentatū, vt ſibi competat illud 1. Reg. 16. Erat autem rufus, & pulcher aſpectu.

F *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus?* 690 *11. q. 3. ad menſam.*

Hic ponitur dilationis deſiderati afflictio: affligitur autem iuſtus in præſenti uita ex tribus, ſ. propter præſentis vitæ miſeriam. Secundo propter ſtatus perditi memoriam ibi. *Hæc recordatus ſum*. Tertiò propter æternæ felicitatis lætitiam, ibi. *In voce*. Quantum ad primum ſciendum, ꝙ vita iuſti in præſenti vita ſemper eſt in luctu, & miſeria, quia G ſi proſpera mundi ſibi irrident, illa deſpicit: ſi aduerſa, in illis gemit. Et hoc notat d. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die, ac nocte*. Nam per diem, intelligit proſpera mundi: ſed per noctem, aduerſa. Vnde ipſe dæmon nos dr̄ impugnare tā de die quam de nocte: quia tā in proſperis ꝙ̄ in aduerſis ſemper nos Deo culpabiles conatur reddere. Vnde Greg. dicit. Scriptura autem ſacra ſæpè diem pro proſperis, *Greg. 2. mor. c. 9.* noctem autem pro aduerſis ponere conſueuit. In die autem, & nocte nos inſequitur dæmō, & accuſat, quia modo nos H in proſperis, modo in aduerſis accuſabiles oſtendere contendit. In die accuſat, cum proſperis male nos vti inſinuat. In nocte accuſat, cum in aduerſis nos non habere patientiam demonſtrat. Et nota, quòd per tales lachrymas habitas tædio vitæ præſentis, diuina ſapientia eruditur homo ad Deum magis cognoſcendum, & ſeipſum, talis autem eruditio, & ſapientia panis in ſcriptura dr̄. Cibauit *Eccleſ. 5* illum pane vitæ, & intellectus. Et ideo hoc notans, has lachrymas panes vocat, d. *Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes*, &c.

Quia

Digitized by Google

Quia per has lachrymas ſe cognoſcit à Deo peregrinari. Ideo cauſam harum lachrymarum oſtendit. d. *Dum dicitur mihi quotidie, vbi eſt Deus tuus?* q. d. inde ſunt lachrymæ, quia à Deo elongatum me video. Ex hoc. n. vult oſtendere taliũ lachrymarum vtilitatẽ. Vbi nota ꝙ philoſophus dicit, ꝙ aqua pluuialis magis eſt fructifera, & magis cõuenit plantis, ꝗ aqua fontis, vel fluminis. Et nihil vniformiter bene creſcit, niſi aqua pluuiali imbibatẽ. Similiter duplex eſt aqua lachrymarum, ſ. aqua pluuialis. ſ. lachrymę, quę veniunt pro deſiderio cœleſtis patriæ, & aqua fontis, vel fluminis. ſ. lachrymæ emiſſæ pro amiſſione terrenorum. Et primæ lachrymæ ſunt fœcundantes, ſed non ſic aliæ. Vnde ait Pſal. Cibabis nos pane lachrymarum. Dum ergo intellectus, & affectus vident ſe elongatos à Deo, & dicũt interius: *vbi eſt Deus tuus?* tunc lachrymæ erumpunt.

Philoſophus. 7. de animalibus.

Aqua lacrymarũ duplex.

Pſ. 79.

691 *Hæc recordatus ſum, & effudi in me animam meam, quoniam tranſibo in locũ tabernaculi admirabilis, vſque ad domum Dei.*

Recordari.

OStendit hic ſuam afflictionem ex ſtatus perditi memoria. Quis. n. conſiderans ſtatum in quo primus homo fuit creatus, in quo nihil pœnæ, vel moleſtiæ, ſed omnia erant ordinata ad votum, ibi angelorum beatorum conſortium, ibi Deus præſens videbatur, & ſtatum, in quo modo ſumus lapſi, miſeria plenũ & ignorantia, qui nõ niſi per mortem terminatur, quis. n. iſta recordãs nõ gemat? non affligatur? Et hoc eſt, ꝙ hic dicit iuſtus. *Hæc recordatus ſum*, ſ. primũ ſtatum, & iſtum. *Et effudi in me animam meam.* Effunditur anima, qñ dilatatẽ ad cogitandum, vel orandũ. Sic & iuſtus cogitans mundi miſerias, dilatat animam ſuam, vt Deum quęrat, & non valens hic Deum inuenire, recurrit ad fidem, vt, ſi Deum hic videre nõ poſſit per ſpeciem, ſaltem ipſum contempletur per fidem, quouſq; perueniat ad clarã viſionẽ: ꝑꝑ ꝙ dicit. *Quoniam intrabibo in locũ tabernaculi admirabilis*, &c. Vbi nota, ꝙ differentia eſt inter domum, & tabernaculũ: Qñ domus dicitur manſio firma, Tabernaculum autem manſio tranſitoria, ſicut manſiones, quæ fiunt in campis armoſũ, vel quas ſibi faciunt viatores ad manendũ per breue tempus. Et ſic tabernaculũ ſignificat eccleſiam militantem, quæ cõtinue eſt in peregrinatione. Domus autem ſignificat eccleſiam triumphantem, quæ ſtabilis manet in termino. Vnde de eccleſia militante, in qua nobiſcum manet Deus per fidem, & gratiam, dicitur Apoc. 21. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum illis. De domo autem eccleſiæ triumphantis, vbi ſecundum diuerſitatem meritorum præmia dantur, dicit Chriſtus. In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Iuſtus ergo in tot aduerſitatibus poſitus ſibi hoc ſtatuit, vt ſtet in tabernaculo militantis eccleſiæ per fidem, donec veniat ad domum triumphantis. Et hoc eſt, ꝙ dicit. *Quoniam intrabo in locum tabernaculi admirabilis*. ſ. per fidẽ, & uerè admirabilis propter mirabilia in fide, & eccleſia cõtenta. Et quãdiu ſtabo in hoc tabernaculo declarat. d. *Vſq; ad domũ Dei.* i. vſquequò perueniam ad domum patriæ.

Domus. Tabernaculum.

Tabernaculũ eſt eccleſia militãs.

Apoc. 21

1. Io. 4.

692 *In uoce exultationis, & confeſſionis, ſonus epulantis.*

HIc conſequenter affligitur iuſtus conſiderando æternæ fęlicitatis lætitiam, à qua peregrinatur. Vbi oſtendit ꝙ in æterna gloria eſt exultatio, quia *in voce exultationis*. Pſal. Exultabunt ſancti in gloria, lætabuntur &c. ibi eſt gratiarũ actio, quia *in voce confeſſionis*. Pſal. Confitebor domino nimis in ore meo, in medio multorum laudabo eum. Ibi eſt ęterna ſatietas, & refectio, quia *ſonus epulantis*. Iuſti epulentur, & exultent in conſpectu Dei, & delectentur in lætitia. Quia in toto iſto pſal. agitur de deſiderio iuſtorum, quo Deum appetunt videre beatifice, ideo quæro generaliter utrum omnes homines appetant beatitudinem veram. Aegyd. diſt. 49.

Pſ. 67.

Quæſtio

693 *Quare triſtis es, anima mea, & quare conturbas me?*

11. q. 3. exiſtimant.

HIc cõſequenter ponitur iuſtorum confortatio. Et diuiditur in partes duas. Quia ponitur primò confortatio. Secundò

Secundò eiuſdem explicatio,ibi. *Quare triſtis es anima?* Prima in duas.Quia primò ſuper hoc mouet quæſtionem.Secũdò ponit reſponſionem.ibi.*Spera in Deo.*
Anima triplex. Quantum ad primum notandum,ꝙ aĩa ſm philoſophos eſt triplex,ſ.vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua,quæ triplex in homine continetur, vel ipſarum operatio ſed duæ primæ.ſ.vegetatiua,& ſenſitiua actus ſuos habent in carne,& ſenſib. corporalibus, tertia autem actum ſuum in ſeipſa retinet interius.Ad propoſitum ergo,quia ex aduerſis, & miſerijs mundi anima exterior, i. ſenſualitas turbatur, F quæ turbatio etiam diſplicentiam infert rationali animæ,ideo ipſa anima rationalis,vel ipſa ratio confortans ſenſualitatẽ, ſibi loquitur. d. *Quare triſtis es, anima mea.*&c.q d.Tranſiui vſq; ad tabernaculum Dei per veram fidẽ,& ſpem,quibus
Triſtitia indubitanter trãſibo ad domum patrię. Si ergo hoc fide credis, ſpe tenes, quare ergo triſtaris?q.d.non debes triſtari, ſed patienter expectare. Iſtorum enim cõſideratio ſummè valet ad omnem triſtitiã remouendam. Notant naturales, & medici,ꝙ aurũ verum, & falſificatum licet
Aurum verũ & falſificatum. G exterius in apparentia æqualiter lætificent aſpectũ,tamen in hoc differũt, quia aurum verum in medicinis poſitum infirmum habet cõfortare,& lætificare,ſed aurum artificiale magis grauat infirmũ, & conturbat. Sic eſt de auro gloriæ Dei & gloriæ mundi, quia licet vtraq; videatur delectabilis, & placida, tamen gloria Dei,quia vera gloria, oſtenſa infirmo & tribulato,ſtatim ipſum confortat & lætificat,gloria verò temporalis per oppoſitum,ideo ratio ſenſualitatem uolens cõſolari,ei gloriam Dei proponit dicens vt H ſequitur.

694 *Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi,ſalutare vultus mei,& Deus meus.*

HIc ergo reſpondet ad motam quæſtionem oſtendens, ꝙ hic turbari non debemus, ſed omnia expectando Deum patiẽter tolerare. Et ad hoc multa nos debent inducere, quæ hic ponit.ſ. primo habita de Deo confidentia, in principio.Secundò plena de ſeipſo diffidentia:ibi.*Ad me ipſum.* Tertio vtriuſq; E legis conſonantia,ibi. *Abyſſus Abyſſum.* Quarto aduerſitatum pœna tranſitoria ibi. *Omnia excelſa*. Quinto impenſa in pœnis miſericordia,ibi.*In die mandauit.* Sexto oſtenſa nobis Chriſti patientia. ibi. *Apud me*. Septimo impenſa nobis Dei beneficia,ibi.*Quare oblitus.* Octauo exquiſita diaboli malitia,ibi. *Dum confringuntur*. Quantum ergo ad primum oſtendit,quod nos conſolatur, & fortificat in aduerſis confidentia, & ſpes habita in Deo, ſicut infirmum cõfortat ſpes habita in medico. Cuius ratio eſt, quia ipſa ſpes eſt ſicut anchora quædam firma, qua nauis animæ noſtræ firmatur, quandiu ſumus in magno mari huius mundi. Vnde Chryſoſt.in de reparatione lapſi. Spes eſt noſtræ ſalutis anchora, & vitæ noſtræ fundamentum. Accedamus ergo ad tenendam propoſitã ſpem, quam ſicut anchoram habemus. Ad anchoram autem ſpectat firmare,& ſtabilire nauem, ne à fluctibus rapiatur. Dicit enim Ambr. quod Echinus.ſ.animal marinum exiguum,vile, ac deſpicabile, cũ procellam ventorum præſenſerit,calculum ualidum arripit, eumque tanquam anchorã trahit, ne excutiatur fluctibus. Itaq; non ſuis ſe liberat viribus,ſed alieno ſtabilitur pondere. Sic & nos, imminente tempeſtate tentationis, vel aduerſitatis huius mundi eripiamus calculum illum,de quo Apoc.2.dicitur Dabo calculum candidum, & in calculo nomen meum ſcriptum.i.Chriſtum,& huic fortiter inhæreamus in ipſo ſperantes, & non in viribus noſtris, ne inundatione fluctuum moueamur, quoniam ſcriptũ eſt. Qui confidunt in domino ſicut mõs Sion,nõ commouebitur,&c. Et hoc hic facere docet confortans ſeipſum & d. *Spera,in Deo*,&c.q.d.Si anima dicat ideo conturbor,quia ibi non ſum,quo deſiderio tendo,& ideo grauor,non ſic, *ſed ſpera in Deo*, ſcilicet interim, quẽ ſi modo plenè non habes, in futuro tamen plene ipſum habebis,cum illum videbis, ſicuti eſt. Interim ergo confitebor illi per fidem,ſed quid confitebor ſubdit, quia ipſe.ſ.Chriſtus *eſt ſalutare vultus mei*, ſ.ꝙ ſalus mea non eſt ex me,ſed è Chriſto, *ſalutare vultus mei*,ideſt,ex forma mea, quam

Spes.
Anchora.
Chryſoſ.
Ambroſ. homil. 5. hexamer.
Apoc. 2.
Pſ. 124.

Digitized by Google

quam aſſumpſit,& etiam eſt Deus meus
ratione verbi, quod humanitatem no-
ſtram ſuſcepit. Et ſic confitebor, quòd in
ſe Deus eſt,& homo.

695 *Ad meipſum anima mea conturbata eſt,*
propterea memor ero tui de terra Ior-
danis,& Hermonij à monte modico.

16.q.3. ca.vlt. HIc oſtendit, ꝙ vt confortemur in
aduerſis,ſicut in Deo debemus ha
bere plenã confidentiam,ſic in nobis ple-
nã diffidentiam,quia omnis noſtra tribu
latio eſt ex nobis, ſed conſolatio ex ſolo
Deo. Ex nobis ſunt conturbationes, ſed
ex Deo finis earum. Primã partem po-
nit.d. *Ad meipſum anima mea conturbata*
eſt. q.d. Anima triſtis eſt.ſ. à me, quæ à
Deo reficitur. Non eſt mihi firmitas vel
ſpes in me, ideo non præſumo de me,
ſed ſperabo in Deo. Spera in Deo, & fac
Ps.36. bonitatem &c. Et hoc eſt ꝙ ſubdit. *Pro-*
pterea memor ero tui. i. tuarũ miſeratio-
nũ, vnde feſtino ad te, qui excludis oĩa
mala. Ecce ergo remediũ,quo euadat tri
bulationes,non in ſeipſo cõfidere,ſed in
Deo. Quõ autem confidendũ ſit in Deo,
hic oſtendit, ꝙ hoc eſt per memoriam
eius beneficiorũ,& exemplorum, quib.
omnia peccata liberè relaxat, & ad verã
humilitatis formam inducit. Et hoc eſt
Memorari. ꝙ ſubdit.d. *Memor ero tui,&c.* Vbi notã-
dum,ꝙ per Iordanem, in quo Chriſtus
Iordanis fuit baptizatus,& uirtus lauandi animas
Baptiſmus aquis tradita, ſignificatur baptiſmus, in
quo omnia peccata remittuntur, in quo
dicitur. & virtutes infunduntur, quib. anima fit
terra fructifera per productionem meri-
torum. Dicit ergo. *Memor ero tui de ter-*
ra Iordanis,i. de beneficio baptiſmi, vbi
fit remiſſio peccatorum,quem tamen di
co terram, quia de terra Iordanis, quia
ex hoc homo fit terra fructifera reddẽs
fructum meritorum trigeſimum, vel ſe-
xageſimum,vel centeſimum. Et hoc nõ
ſufficit recordari niſi ẽt ſim memor hu-
Hermõ. militatis Chriſti ipſam imitando. Her-
mon namq; eſt mons quidam iuxta Ior-
danem,modicus quidem, ſed fructuoſus
multum. Et ſignificat Chriſtũ, qui mons
fuit luminoſus per ſapientiam,ſed modi
cus per humilitatem, & fructuoſus per
ſpiritusſancti miſſionem. Quid eſt ergo,

A *memor ero. Hermonij à monte modico*, niſi
memor ero humilitatis Chriſti, ipſam
imitando? ꝙ enim per montem Hermon
Chriſtus ſignificetur, qui rore ſpiritus
ſancti dotauit eccleſiam,patet pſ.13. vbi
dr̃. Sicut ros Hermon, qui deſcendit in Ps.13.
montem Sion. Non.n. eſt intelligendum
materialiter, ꝙ ros de mõte Hermõ de-
ſcendat in montem Sion,tum quia mons
Sion de multo eſt altior, tum quia iſti
montes multum ab inuicem diſtant. Sed
mons modicus Hermon eſt Chriſtus,
mons vero Sion eſt eccleſia. Ros ergo,i.
B gratia ſpiritus ſancti deſcendit à monte
Hermon,i. à Chriſto in montem Sion,i.
in eccleſiam. & etiam, quia ſpiritusſan-
ctus à Chriſto miſſus realiter deſcendit
ſupra apoſtolos exiſtentes in mõte Sion.
Ad propoſitum vult oſtẽdere, ꝙ prædi-
ctorum memoria nos fortificat in aduer-
ſis. Vel aliter exponunt aliqui. Nam Her
mon, qui eſt mons modicus interpretat̃
anathematizatio,& ſignificat illa,quæ in
Iordane, ideſt in baptiſmo promiſiſti,ibi
enim anathematizaſti diabolum, mun-
dum,& pompas eius, ipſis abrenuncian-
C do, ibi te promiſiſti modicum facere.i.
humilem,& Deo ſubiectum. Dicit ergo
Memor ero tui de terra Iordanis.i.benefi
cij remiſſionis peccatorum in baptiſmo
factæ. Memor ero etiam eorum, quæ ti-
bi promiſi ibi, quia memor ero *Hermo-*
nij i.anathematizationis,qua renunciaui
diabolo,mũdo &c. ac ẽt *à monte modico*.
quia promiſi me facere montẽ per con-
ſtãtiam fidei, & modicũ per humilitatẽ.

Abyſſus abyſſum inuocat,in uoce catarrha 696
ctarum tuarum. 23.q.5. c.1.

D HIc oſtendit, ꝙ ad patienter aduer-
ſa toleranda nos inducit utriuſq;
teſtamenti cõſonãtia. Vbi nota, ꝙ abyſ- Abyſſus.
ſus dicitur ſecundum grammaticos alti-
tudo,vel profunditas aquarum, quæ tan
ta eſt,ꝙ uideri non poteſt. Vnde dicitur
ab,ab,quod eſt ſine,& uiſus quaſi ſine ui
ſu. Et quia ſcripturarum profunditas tã-
ta eſt, ꝙ à nobis penetrari non poteſt,
ideo ſcriptura nuncupatur abyſſus,
quam ſola Dei ſapientia penetrare po-
teſt, ipſa dicente. Gyrum cœli circui-
ui ſola, & profundum abyſſi penetraui. Eccl.24.

Iſta ergo abyſſus ſcriptura duas partes habet, ſ. antiquum teſtamentũ, & nouũ, quarum quælibet nos docet patientiam in aduerſis tenere, & ꝙ aduerſa ſũt ſigna diuini amoris. Vnde in prima parte hu-
Iob 5. ius abyſſus, ſ. in antiquo teſtamento dr. Beatus homo, qui corripitur à domino. Increpationem ergo dñi ne reprobes, q a ipſe uulnerat, & medet, percutit, & manus eius ſanabunt, & Iudit. 8. Omnes qui
Apoc. 3. placuerunt Deo, per multas tribulatio-
Heb. 12. nes tranſierunt fideles. In hoc et concordat nouũ teſtamentum: Ego, quos amo, corrigo, & caſtigo. Flagellat aũt Deus oẽm filiũ, quem recipit. Hanc ergo cõcordiã abyſſi ſcripturarũ ad noſtrã confortationẽ præuidens pſ. dicit. *Abyſſus Abyſſum inuocat.* gl. i. euangeliũ, & lex in hoc concordant, quia lex confirmat per euangeliũ, & econtrario. Et hæc inuocatio fit *in voce catarrhactarum tuarum,* i. ſm gl. per doctrinam Apoſtolorũ, & prophetarũ, de quib. fluenta Dei manant. Nã catarrhactæ cœli dicũtur feneſtræ cœli, q per quaſdam ſimilitudines videntur aperiri in voce tonitrui, & fulguris, & magnarum pluuiarum. Dicuntur ergo prophetæ, & Apoſtoli catarrhactæ, q a ex eis fluxit aqua pluuialis, ſ. ſanctarum ſcripturarum, fulgura miraculorum, & tonitrua comminationis tormentorum.

697 *Omnia excelſa tua, & fluctus tui ſuper me tranſierunt.*

7. q. 1. aduerſitas. 1. Io. 2.

HIc oſtendit habendam patientiam ratione breuitatis pœnarum, quia omnia mundi aduerſa ſunt breuia, & citò tranſeunt. Et hoc eſt, ꝙ dicit. *Omnia excelſa tua.* vbi ſm gl. per excelſa intellige oẽs aduerſitates maiores, & pœnas, ſed per fluctus, minores. Vel per excelſa intellige aduerſitates ab excelſo, ſ. Deo immiſſas, per fluctus aũt aduerſa à mundo vel diabolo procurata. Et tñ omnia tranſeunt, & ſi patienter tolerentur, ad perpetuum refrigeriũ ducunt, iuxta illud Pſ. 65. Trãſiuimus per ignẽ, & aquã, & eduxiſti nos in refrigerium. Sic & per oppoſitum omnis mũdana delectatio faciliter tranſit, ſed ad perpetuam pœnam deducit. Tranſit mundus, & concupiſcẽtia eius. Si ergo faciliter aduerſa tran-
E ſeunt, ergo ſunt patienter toleranda. Et hãc rationem facit Pſalmiſta hic. d. *Quoniam omnia excelſa tua, & fluctus tui ſuper me.* ſ. immiſſa *tranſierunt.* i. tranſibunt, ponit enim præteritum pro futuro prophetica certitudine.

In die mandauit dominus miſericordiam ſuam, & nocte canticum eius, 698

24. q. 1. non turbatur. Aduerſitas Proſperitas Miſericordia Dei.

OStendit hic, ꝙ miſericordia Dei in pœnis nobis immiſſa, ad patientiã in aduerſis habendam nos inducere debet. Vbi notãdum, ꝙ per diem intelligit
F proſpera, & per noctem aduerſa. Et tam in die proſperitatis, quam in nocte aduerſitatis omnia ad ſalutem noſtram diſponit. Quia in die proſperitatis mandauit nobis miſericordiam ſuam facere. ſ. alijs ſubuenire, vt. ſ. quilibet alteri miſereatur ſm facultatem ſuæ proſperitatis. Sic. n. præcipitur Tobiæ. 4. Ex ſubſtãtia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciẽ tuã ab vllo paupere. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, ſi exiguum tibi fuerit, etiã illud libenter impartire. Ideo. n. diẽ proſperitatis alicui dat Deus, ut tanquã diſpenſator miſericordiam faciendo
G alios illuminet. Et hoc eſt, ꝙ dicit. *In die mandauit Dominus miſericordiam ſuam.* ſ. alijs fieri. Et hoc eſt magis ad utilitatẽ dantis, quàm recipientis. Et per conſequens diem ad ſalutem noſtrã diſponit, ſimiliter & noctem. Ideo enim immittit aduerſa, vt nos corrigat, & purget à peccatis, & per cõſequens adoptet in filios, qua nulla lætitia maior eſſe poteſt, quia nulla gratia maior, propter quod dicebat Apoſtolus. Gloriamur in tribulationib. Rom. 5.
ſcientes, quòd tribulatio patientiã ope-
H ratur, patientia autem probationẽ, probatio autem ſpem, ſpes autem non confundit. Sic igitur in aduerſitatibus gaudere debemus finem conſiderantes. Et hoc eſt, quod dicit. *Et in nocte mandauit canticum eius.* quia in tribulationibus præcepit exultare in ipſo.

Apud me oratio Deo uitæ meæ, dicam Deo, ſuſceptor meus es. 699

COnſequenter hic oſtendit, quòd ad tolerantiam aduerſorum nos inducit oſtenſa nobis patientia Chriſti. Vbi

nota

nota, ꝙ Chriſtus ſuſcipiendo hominem, ſuſcepit omnes infirmitates noſtras, & defectus, ſola ignorantia excepta. Et in omnibus aduerſis exemplum nobis pa-
Eſa. 53. tientiæ dedit. Tanquam agnus ad occiſionem ductus eſt &c. Et. 1 Pet. 2. Qui cū malediceretur, non maledicebat, &c qđ Pſalmiſta ſpiritu præuidens prophetico, ipſum Chriſtum futurum in exemplum
Chriſtus ſibi proponi. Cogitans quòd Chriſtus ſuſcipiet hominem, & pauper erit, non habens quid Deo offerre poſſit, niſi ſeipſum, & patiētiam in aduerſis, eodem modo eius exemplo, & ego facere debeo. Et
Oratio Chriſti. hoc eſt quod dicit. *Apud me oratio Deo vitæ meæ*, quaſi dicat. In his omnibus tribulationibus, domine, Deus noſter, non habeo quid tibi offeram, niſi orationem meam, & vitam meā, quę eſt apud me, & nō extra me, quia intus habeo, quod offeram tibi, non de longinquo offeram tibi thura, & aromata, non de grege vitulum, vel arietem. In me eſt, quod tibi offeram .ſ. oratio uitæ meæ .i. voluntaria oblatio vitæ meę quam per aduerſitates offero tibi probandam. Et hoc exemplo Chriſti, qui ſeipſum obtulit Deo patri. Et hoc eſt, quòd ſubdit, *Dicam Deo, ſuſceptor meus es.* Quia ſicut ſuſcepiſti Chriſtum in aduerſitatibus patienter, ita ſperando tibi dicam, *ſuſceptor meus es.*

700 *Quare oblitus es mei? & quare contriſtatus incedo, dum affligit me inimicus.*

HIc conſequenter oſtendit idem ex beneficijs nobis in aduerſitate impenſis. Hoc enim oſtendit per modum cuiuſdā querelæ dicens Deo. *Quare oblitus es mei.* i. quare pateris me nunc his miſerijs vexari? quare ſic prolongaſti incolatum meum. Videbat enim iſte, ꝗ ſit dulcedo patriæ, & quanta ſint pericula mundi, quæ horrebat. *Et quare triſtis incedo*, &c. Hic loquitur ſecundum ſenſualitatem, quæ has horret difficultates. Et hoc eſt patere, quare ſic ordinaſti, quòd ſolum per triſtitiam, & aduerſitates in-
Gloria æterna. Aduerſitas. Proſperitas. cedamus ad patriam? Incedimus enim tunc maximè ad patriam, dum nos inimicus affligit, ſcilicet diabolus tentando, mundus alliciendo, caro ſpiritui repugnando. Et hoc eſt quod dicit. *Quare tri-*

A *ſtis incedo.* ſ. ad patriam, & maximè dum affligit inimicus triplex prædictus. Proponit ergo quæſtionem, & ipſam tanquā claram ex dictis ſupra, ibi. *In die mandauit*, &c. ipſi non reſpondet. Et reſponſio ſtat in hoc, quia tales miſeriæ, & aduerſitates inter magna Dei beneficia computantur, quia ſi patienter tolerentur, culpas purgant, augent merita, & ad vitam tranſmittunt æternam. Sicut enim mali proſperitatibus, ad infernum trahūtur, ſic ecōtrario boni aduerſitatibus tēdunt ad patriam, vnde Greg. dicit. Quiſ- *cap. 30.*
B quis in via præſenti recta agit, & aduerſa *Greg. 16* ſuſtinet, laborare quidem ex aduerſitate cernitur, ſed ad benedictionem hæreditatis perpetuæ conſummatur. Quiſquis verò peruerſa agit, & tamen proſpera recipit, ſeq; à malis actibus nec donorum largitate compeſcit, proſperari quidem conſpicitur, ſed reatui perpetuæ maledictionis ligatur. Si ergo iuſtus à Deo quęrat, *Quare oblitus es mei*, &c. Ei reſpōdet Deus, ut te ad patriā ducā; Arcta eſt.n. via, quæ ducit ad vitam, &c. Matth. 7.

C *Dum confringuntur oſſa mea, exprobrauerunt mihi, qui tribulant me, inimici mei.* 701

INducit hoc idem hic ex exquiſita diaboli malitia. Tanta eſt.n. diaboli malitia, ꝙ ad hoc ſolum nobiſcum in aduerſitatibus certat, vt nos peccare faciat per impatientiam, & ex hoc nos ad damnationem trahat. Si ergo hoſtis malitiam cognoſcimus, oportet nos contra ipſum armis patientiæ munire, propter quod dicitur. Aduerſarius veſter diabolus, tan- *1. Pet. 5.*
quam Leo rugiens, circuit quærens, quē
D deuorer, cui reſiſtite fortes. Et quanto fortiores ſuperat, tāto amplius exultat. Et hoc eſt, quod dicit. *Dum cōfringūtur oſſa mea.* Quid.n. ꝑ oſſa in quib. fortitudo corporis conſiſtit, niſi viri fortes in eccleſia, & virtuoſi deſignantur? in quibus maximè Deus laudatur, propter qđ Deo dicit eccleſia. Oīa oſſa mea dicent. *Oſſa.* Dñe, quis ſimilis tui, quia nullus quātūcunq; iuſtus Deo poteſt aſſimilari. Quādo ergo diabolus aliquem iuſtum ad impatientiam per aduerſa ducere poteſt, eidem improperando lætatur. Et hoc eſt,

quod dicit. *Dum confringuntur oſſa mea*, .i. dum viri fortes eccleſiæ, & iuſti p impatientiam frangunt̃, tunc *Exprobauerũt mihi, qui tribulant me inimici mei*, ſ. dæmones. Et, ſi quæras, quia exprobrando dicunt? conſequenter oſtẽditur, cum dr̃.

702 *Dum dicunt mihi per ſingulos dies, vbi eſt*
15. q. 5. *Deus tuus? quare triſtis es anima*
nemirũ. *mea, & quare conturbas me?*

SIc enim loquitur diabolus, vt ad caſum ducat in aduerſis. *Vbi eſt Deus tuus?* Hoc enim maximè in tentationib. eccleſiæ dicitur fidelibus, *Vbi eſt Deus tuus?* q d. Deus tuus nullus eſt, vel Deus tuus de te non curat, liberet te ſi poteſt. Sed quia ex hoc turbatur ſenſualitas, ideo ipſam increpat ratio, dicens, *Quare triſtis es anima mea?* &c. vt verſic. 693.

703 *Spera in Deo, quoniam adhuc confitebor illi, ſalutare vultus mei, & Deus meus.*

VT ſuprà verſic. 694. Quia vt dictũ eſt. totus iſte Pſal. agit de beatitu-
Quæſtio dine, ad quam per aduerſa tendimus. Quæro vtrum omnes iuſti in cœlo ſint æqualiter beati. Aegidius diſt. 49.

PSAL. XLII.

704 *IVdica me, Deus, & diſcerne cauſam*
De con- *meam de gente non ſancta, ab homine*
ſecr. d. 2. *iniquo, & doloſo erue me.*
credere.

PSALMVS iſte talem habet titulum. *In finem pſalmus Dauid*. Hic per Da-
Dauid. uid ſecũdum Magiſtrum
Chriſtus in glo. intelligitur Chriſtus, non vt caput eccleſiæ, ſed vt corpus. ſ. ipſa Chriſti eccleſia, quæ Chriſti corpus dicitur, ſcilicet ipſa iuſtorum congregatio, quæ hic inter malos habitat, habens cum eis multa communia, vt puta naſci, mori, proſpera, & aduerſa, bellum, peſtem, ſalutem, & morbos, per hæc enim omnia non diſcernuntur boni à malis, nec econtrario. Non tamen habet cauſam iuſtorum communem, nec merita, quia aliter, & alio merito iſta accidunt iuſtis, aliter malis. Et

E ideo eccleſia iuſtorum à malis hominib. petit ſalutem in futuro ſeparari, dicens Deo. *Iudica me Deus*, &c. Eſt ergo ſenſus tituli. *In finem pſalmus Dauid*, i. iſte Pſal. dirigens nos in finem, ſ. in Deum, qui eſt finis omnium, eſt Dauid, i. corporis Chriſti, quod hic loquitur. Intentio Pſalm. eſt monere nos, ne in aduerſis, & preſſuris mundi deficiamus. De materia autem, ſupra quam iſte Pſal. fundatur, ſciendũ, ꝙ eſt eadem cum pſalmo præcedente. Quia ſicut filij Chore præuidentes ſpiritu prophetico futuram captiuitatem
F populi Iudæorum per regem Babylonis. ad mouendum eos ad patientiam, & ad ſpem liberationis, fecerunt pſalmum ꝑcedentem, ſ. Quemadmodum deſiderat. Sic Dauid eãdem captiuitatem præuidens iſtum pſalmum compoſuit. Prædicta n. captiuitas fuit facta tẽpore Ioachim regis Iuda, quem rex Babylonis cũ ſuo populo captum adduxit in Babylonẽ. Sic ergo iſtum exponendo Pſ. primo applicabo literam Pſ. ad hiſtoriã, ſecundo oſtẽdam intellectum Pſalm. Quantũ ad primum pſalmus iſte allegat Deo ratio
G nem pro ſua liberatione, quæ ſumitur ex malitia gentis Babyloniæ quæ idololatriæ erat dedita. Et iõ videbatur rationabile, ꝙ populus, qui verũ Deum colebat, ab eius ſeruitute liberaretur. Et ſic iſte Pſ. diuiditur in duas partes, quia populus captiuatus primò à Deo ſuam petit liberationem, ſecundo pro liberatione ſe offert ad gratiarum actionem, ibi. *Et introibo ad altare Dei*, &c. Dic vt Nic. de Ly. Quantum verò ad intellectum Pſal. ſciẽdum, quod tota eius intentio eſt monere fideles, ne hic deficiãt in aduerſis. Et cir-
H ca hoc duo facit. Quia primò oſtendit mala, quæ hic patimur, ſecundo oſtendit bona, quæ in futuro expectamus. ibi. *Et introibo*. Circa primum tria facit. Quia primò ſuam liberationem poſtulat, ſecundò ſuam triaulationem explicat, ibi: *Quia tu es Deus*, tertio modum ſuæ liberatiõnis manifeſtat, ibi. *Emitte lucem tuam*. Quantum ergo ad primum iſte videns malos cum bonis ſimul corpore mixtos; & bonos à malis multa mala pati, poſtulat à malis liberari, & ſi non loco, tamen merito, ſcilicet quòd Deus diſcernat

cauſam

cauſam ſuam à cauſa malorum, i. ipſam faciat manifeſtam, d. *Iudica me, Deus, & diſcerne cauſam meã de gente non ſancta.* Non hoc petit iuſtus confidens de ſua iuſtitia, ſed magis confiſus de diuina miſericordia, vnde gl. *Iudica me, Deus,* &c. q. d. Non metuo iudicium, quia noui miſericordiam tuam. Non metuo vltorem, quia te cognoſco indultorem, timerem, ſi diſtrictè mecum agere, miſericordia tua opus mihi eſt. Nam ſi iudicium exhibueris ſine miſericordia, quo ibo? Si iniquitatis obſeruaueris, domine, domine, quis ſuſtinebit? In miſericordia ergo tua ſperandum eſt, & inſiſtendum humili confeſſioni, vnde iudicij metus tollitur, vel mitigatur, ut metum pęnæ ſuperet ſpes glorię. Oīs tamen homo iudicium Dei horret. Quid enim faciet uirgula deſerti, ubi cõcuritur cedrus paradiſi? Ex quibus apparet, quòd iſte petens à Deo iudicari, primò præſupponit Dei miſericordiam, de qua plenè confidit. Item nota, quòd duplex eſt iudicium, & quomodo hic mali cum bonis ſemper ſunt mixti, ſupra verſ. 367. *Ab homine iniquo, & doloſo erue me.* Hæc eſt gens non ſancta, a qua petit ſegregari. Vbi notat glo. ꝙ iniquus eſt, qui mala facit apertè, ſed doloſus qui occultè, a quibus erui poſtulat, i. ſeparari deſiderat, ſciens, ꝙ malorum ſocietas multos bonos corrumpit, Pſal. Erue me de manu filiorum alienorum, quorum os loquutũ eſt uanitatem, hic eſt vir doloſus, & dextera eorum dextera iniquitatis, hic eſt vir iniquus:

Miſericordia.

Iudiciũ.

Iudiciũ duplex.

705 *Quia tu es Deus fortitudo mea, quare me repuliſti, et quare triſtis incedo, dum affligit me inimicus.*

23.q.3. fortitudo.

HIc conſequenter ſuam tribulationem explicat. Et ne uideatur in tribulationibus diffidere de Deo, primò torum ſeipſum Deo committit, dicens. *Quia tu es Deus fortitudo mea.* q. d. Ideo dixi, erue me, quia tua eſt potentia, non mihi arrogo fortitudinem, qua mala fero patienter, ſed ipſam attribuo tibi, dicens. *Quia tu es Deus fortitudo mea.* Qualiter aũt Deus dicatur fortitudo noſtra, cum nr̃a fortitudo ſit exilis, Dei autem forti-

A tudo immen vide ſuperius 439. *Quare me repuliſti.* Sed nunquid iuſtos repellit, cum dicatur. Non repellet dominus plebem ſuam? Rñdeo, quod ſicut aīa non deſerit corpus, niſi propter defectũ corporis, ſic nec Deus aliquem a ſe repellit, ipſum deſerendo, niſi propter defectum alterius ipſe prius repellatur. Sed ideo ſic nunc loquitur Pſalmiſta, d. *Quare me repuliſti,* cum ſis fortitudo mea, quia omnis aliquid petens putat ſe repulſum ſtatim cum non habet, quod petit, cum tñ ex hoc, ꝙ nõ exauditur ad uotum magis B ſit acceptus, ſicut patet de infirmo ſanando, quem medicus non exaudit ad votũ, ei concedendo petita, ſed magis ad vtilitatem ipſum exaudit, illa prohibendo. *Et quare triſtis incedo, dum affligit me inimicus,* vt ſupra verſ. 700.

Queſtio. Pſal. 94 Repellit nos Deus qualiter

Emitte lucem tuam, & veritatem tuam ipſa me deduxerunt, & adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua. 706

1.q.1.c.1

HIc manifeſtat modum ſuæ liberationis, qui modus eſt Chriſti incar C natio, per quã ſaluati, & liberati ſumus. Et hanc poſtulat, d. *Emitte lucem tuam,* &c. Ad literam.n. Chriſtus dicitur lux, & veritas. Dicitur lux Ioa 8. Ego ſum lux mundi. Dicitur veritas. Ioa. 9. Ego ſum via, veritas, & vita. Et iſtam lucem, & veritatem mitti in mundum deſiderabat, d. *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam.* Vnde Mag. in gl. *Emitte lucem,* &c. id eſt, Chriſtum. Lux.n. mũdi, & veritas patris eſt Chriſtus, qui veniens in primo aduentu modo diſcernit cauſam meritorũ, ſed D in ſecundo eruet ab iniquo, & doloſo, q a mittet angelos ſuos, qui ſeparabunt bonos a malis, triticum, a paleis, ut colligant de regno eius omnia ſcandala. Et conſequenter denotatur utilitatem aduẽtus Chriſti. d. Ipſa. ſ. lux, & veritas *me deduxerunt, & adduxerunt,* &c. Vbi nota, ꝙ in primo aduentu Chriſtus nos liberauit a peccato, portando in corpore ſuo noſtrorum pœnam peccatorum, & pro nobis ſatisfaciendo: ꝙ nemo alius facere poteſt. Et per conſequens nos eduxit de manibus diaboli, ut oſtendit Magiſter.

Lux dicitur Chriſtus.

Mag. li. 3. d. 19. Et hoc notans Pſalmiſta dixit. *Ipſa me deduxerunt*, ſ. à peccatis. Deducere enim idem eſt, q extra ducere, ſic.n. dr Thren. 2. *Thren. 2* Deduc quaſi torrentem lachrymas, i. extra duc. In ſecundo aūt aduentu omnes iuſtos, in corpore, & anima ſuſcitatos adducet ad regnum, d. Venite benedicti, &c. Et hoc notans dicit. *Et deduxerunt in mentem ſanctum tuum*, &c. *Mons ſanctus.* Quid enim eſt mons ſanctus domini, niſi gloria cæleſtis? *Pſal. 3.* Quis aſcendet in montem dñi, &c. In quo monte ſunt tabernacula plura, ſm diuerſitatem meritorum. Vnde ſtatum gloriæ ſignificabat Petrus per tabernacula, quando vidit gloriam Chriſti transfiguratid. Faciamus hic tria tabernacula. Et aduerte, quòd licet Chriſtus, qui eſt lux, & veritas ſit vnus; & idem ſit Dei veritas, & lux, tamen pp diuerſa cōnotata hic ponitur in plurali, cum dicitur, *Ipſi me deduxerunt*, &c. Et notā quā congruè hic verbum incarnatum lucem appellat, d. *Emitte lucem tuam*, &c. Nam *Lucis proprietates Chriſto competunt.* ſecundum naturales, & vt experientia docet, lux habet aliquas proprietates, quas omnes eminenter habuit Chriſtus, propter q, & meritò lux appellatur. Lux enim vt patet, eſt peccatorum correctiua. Eſt viatorum directiua. Eſt aduerſorum lenitiua. Eſt terrenorum fœcundatiua. Eſt diſtinctorum vnitiua. Eſt oculorum miratiua. Primum patet, ſicut enim docet experientia, omnis malè agens timet lucem, nec coram alijs in luce audet facere, quæ in tenebris, nullo uidente, facit. Cuius ratio eſt, quia ipſa lux malè agentes arguit intrinſecus. Vnde etiā ipſi dæmones lucem ſuſtinere non poſſunt, & ad ortum lucis fugantur. De ipſis dicit Pſalmiſta. *Pſ. 105.* Ortus eſt ſol, & congregati ſunt, & in cubilibus ſuis collocabuntur, Vnde, & Greg. dicit in hymno hoc. ſ. Ortu lucis omnis errorum chorus viam nocendi deſerit, quia ipſi dæmones non tantum nobis in luce, quantum in tenebris nocere audent. Et hoc confirmans Chriſtus. d. Omnis, qui malè agit, *Ioan. 3.* odit lucem, &c. gloſſ. quia ipſa lux peccata detegendo arguit. Sic & conformiter Chriſtus ad inſtar veræ lucis, ſua puritate peccatores arguendo increpat, vt ex decurſu totius ſacræ ſcripturæ patet, &

E maximè Matth. 23. Væ vobis hypocritæ, &c. vnde de ipſo dr. Lux in tenebris lucet, &c. ſ. Chriſtus inter peccatores. Sed dolendū eſt, q huic luci peccatores obſtinati rebellant, cum eius correctionibus contradicunt, de quib. dr. Ipſi fuerūt rebelles lumini, i. Chriſto, qui eos illuminare venerat, ipſius correctiones contemnentes. Et hoc eſt, q ipſe Chriſtus de ſeipſo dicit, Ego lux veni in mundum, & dilexerūt homines magis tenebras quā lucem, erant enim eorum opera mala. Secundum patet, quis.n. greſſus ſuos rectè F dirigere poteſt ſine luce? certe nullus, teſte Saluatore. Si quis ambulat in die, non offendit: quia lucē huius mūdi, videt. Si aūt ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non eſt in eo Sic & cōformiter Chriſtus ad modum veræ lucis iuſtos viatores per vias iuſtitiæ dirigit, ne tenebris operi pedib. affectionum labantur, propter q de ſeipſo Chriſtus dicit. Quādiu ſum in mundo, lux ſum mundi, ſ. iuſtos per vias dirigens iuſtitiæ. Et ideo Chriſtus fuit figuratus in illo angelo luminoſo, de quo Apoc. 18. dicitur. Vidi Ange- G lum deſcendentē de cælo, habentem poteſtatem magnā, & omnis terra illuminata eſt à gloria eius. Moraliter iſte Angelus eſt Dei filius, qui ideo dr Angelus, i. nuncius, q propriè ſibi cōpetit, quia à patre velut nuncius in hunc mundum fuit miſſus, vt nobis, ſecundum Chryſoſt. annunciaret amicitiam Dei ad noſtram factam naturam, diaboli ſuperationem, & apertionem paradiſi. Hic angelus de cælo deſcendit, dum pro nobis redimendis de cælo veniens, in vterum virginis noſtram naturam aſſumpſit. Ego deſcendi H de cælo, vt faciam volūtatem patris, &c. Hic habet poteſtatem magnā. Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo, & in terra. i. in iuſtis hominibus, qui cælum dicūtur, & in peccatoribus, qui ſunt terra. Iſte āt angelus dum eſſet in præſenti vita tantæ fuit ſanctitatis, quod omnis terra. i. omnis homo de terra creatus, eſt ſuis exemplis illuminatus, & virtutibus. Erat lux vera, quæ illuminat omnē ho. ve. in hūc mundum, ſ. quantum ex parte ſua. Tertium patet. docet.n. experientia oriente ſolis luce infirmi alleuiantur, lux incarceratis

Ioan. 1.
Iob 2.
Ioan. 3.
Ioan. 3.
Ioan. 9.
Apo. 18.
Ioan. 6.
Matth. vlt.
Ioan. 1.

Digitized by Google

ceratis præſtitá ipſorum mitigat pœnã, A
lux redдita cæcis ipſis magnam ingerit
conſolationem. In tñ, ꝙ ſine luce quaſi
Tob. 5. nullum gaudium poteſt haberi. Tobias
angelo dixit. Quale gaudium mihi erit,
qui in tenebris ſedeo,& lumen cœli non
video? Vnde dicit Damaſcenus, Lux tene
bras expellit, mœroris diſſoluit, ægritudi
nes alleuiat. & omnem ſpeciem lætam, iu
cundamq; facit, oĩbuſq; rebus formã tri
buit,& decòrem Sic,& Chriſtus ad mo-
dum veræ lucis oẽs infirmitates alleuiat,
& aduerſitates, dum ſuo, ſ. exemplo patiẽ
tiam nobis tribuit in aduerſis. In cuius B
præſagium ſtatim ipſo nato Angelus cũ
magna luce apparuit paſtoribus, d. An-
nuncio uobis gaudium,&c. Dicit Mag. de
proprietatibus rerum, ꝙ duo ſunt pre-
tioſi lapides ad ſe inuicem quaſi contra-
Sardius tij, ſ. Sardius,& Onyx. Nam Sardius ſua
Onyx. luce expellit timores, & lætitiã ingerit,
atque ſecuritatem. Onyx autem habet
excitare rixas,& lites. Veruntamen Sar-
dius poſitus in præſentia Onycis, ipſum
totaliter a ſuis nocumentis prohibet. Mo
raliter Onyx, qui eſt lapis nigri coloris, ſi
gnificat aduerſitatem, vel etiam ipſum C
diabolum, qui quantum poteſt, nobis ad-
uerſatur. Sardius autem, qui eſt rubei co
loris ad modũ ſanguinis, ſignificat Chri-
ſtum proprio ſanguine rubricatum. Hic
ergo ſua præſentia, & luce expellit timo
rem,& ſecuritatem præſtat, dum noſtrã
mentem fortificat, ne diabolum timea-
mus gaudium ponat, dum ſpem præmij
dat nobis, ut meritò Chriſtus ſit illa lux,
Heſt. 8. de qua Heſter 8. Noua lux oriri viſa eſt
gaudium cunctis, honor, & tripudium.
Quarto patet,& docet experiẽtia, ꝙ illa
terra, quam ſol magis directè ſua virtute D
tangit, fœcundior eſt,& plures, ac melio-
res fructus producit. Illa vèro quaſi ſteri
lis manet, quæ luce ſolis caret, propter,
quod dr̃. Deut. 33. In fructibus lucis So-
lis, & Lunæ erit benedictio tua. Sic, &
Mat. 26 Chriſtus ad modum verè lucis terrã no
ſtræ humanitatis fœcundam facit per vir
tutes,& merita, quia ille, quem luce ſuæ
gratiæ tangit, ille fructus bonos facit. In
cuius figuram ſtatim cum Chriſtus luce
ſuæ gr̃æ Petrum reſpexit, ille bonum fru
ctum pœnitentiæ fecit. Ille aũt, a quo lu-

A cem gratiæ ſuæ auertit, nullum fructum
bonum poteſt facere, ut oſtẽdit Mag. Vñ *Mag. li.*
de de iſta luce cuilibet iuſto dr̃. Erit tibi *2. d. 25*
dominus in lucem ſempiternam. Huius *Eſa. 60*
figura habetur Apoc. 21. vbi Ioa. ait. Vi-
di ciuitatem ſanctam deſcendentem de
cœlo, habentem claritatem Dei in ſe, &
lumen illius ſimile lapidi precioſo iaſpi-
dis,& cryſtalli. Hæc. n. ciuitas dicitur ani
ma ſancta, in qua Deus habitat per gra-
tiam,& requieſcit. Eccle. 24. In ciuitate
ſanctificata requieui, quæ de cœlo dr̃ de
ſcendere, quia oĩs gratia, & virtus, per
B quam Dei ciuitas efficitur, de cœlo de-
ſcendit a patre luminum Iac. 1. Sed attẽ-
de, ꝙ lumen iſtius ciuitatis, per ꝙ fœcũ-
da redditur, eſt ſimile Iaſpidi, & chryſtal
lo, quia Chriſtus, qui verum lumen eſt,
fœcundans animam, iſtorum lapidum in
ſe continet proprietates. Nã ſm̃ Magiſtr. *De pro-*
de propriet. rerum, Iaſpis præſtat fœcun *pri. rer.*
ditatem generationis, vnde, & mulieres *lib. 11.*
parturientes iuuat. Cryſtallus aũt radijs
ſolis oppoſitus ignem de ſe excutit, & ac
cendit paleas. Sic, & Chriſtus lux anima-
rum noſtrarũ ad modum cryſtalli ignem
C charitatis de ſe excutiens paleas aridas. i.
aĩas noſtras ad ſuum amorem accendit,
ipſo dicente. Ignẽ veni mittere in terrã, *Luc. 12*
&c. Itẽ ad modum Iaſpidis præſtat gene-
rationis fæcunditatem, dũ lucem ſuæ gr̃æ
nobis infundit, quæ in nobis bona opera
generat, cum de tenebris nos uocauit in
admirabile lumen ſuum. Sic ergo Chri-
ſtus ad modum ueræ lucis terrã nr̃æ hu
manitatis fœcundat. Fructus lucis eſt oĩ *1. Pet. 2*
bonitate, iuſtitia,& ueritate. Quintũ pa- *Epheſ. 5*
tet, eſt. n lux quoddam uinculũ, quo cœ-
lũ,& terra connectuntur, quia lux de cæ
D lo ad terram effuſa eſt velut mediũ con-
tinuans cœlum cum terra. Et ideo ab an
tiquis ipſa lux eſt dicta catena autea li-
gans cœlum cum terra, quia vna lux nu-
mero oĩa a cœlo uſq; ad terram incluſiuè
comprehẽdens illuminat. Lumen illius
ſuper oẽs terminos terræ. Sic, & Chri- *Iob. 37.*
ſtus vt vera lux diſtincta copulat, dum in
una perſona Deum,& hominem coniun
git, ac ẽt dum nos per peccatum ſepara-
tos a Deo, vt verus mediator Deo copu-
lauit, de quo Iob. 33. Hæc oĩa operatur
per ſingulos, ut reuocet aĩas eorum a

corruptione, & illuminet in lumine viuẽtium. Et iõ vos per Chriſtum, qui eratis aliqñ tenebræ, nunc aũt lux in dño, vt filij lucis ambulate. Sextũ patet, vñ dicit Damaſc. ꝙ ſine luce oĩa occulta ſunt, & ignota. Aufer lumen, & oĩa in tenebris
Ephe.5. ignota manebunt, vñ Epheſ. 5. Oẽ, quod manifeſtaṫ, in lumine eſt. Sic, & Chriſtus eſt oĩum occultorũ manifeſtatiuum, dum
Ioan. 8. luce ſuæ ſapientiæ noſtras illuſtrat aĩas: Ego ſum lux mundi, qui ſequitur me, nõ ambulat in tenebris, &c. In cuius figura dr̄ Exo. 10 In tota terra Aegypti erãt tenebræ, vbicuhque aũt habitabant filij Iſrael, erat lux. Sic vero moraliter, Aegyptus, qui interpretatur tenebræ, vel obſcuritas, ſignificat hoĩes in tenebris peccatorum exiſtentes, de quibus dr̄ Eſ. 31. Væ ijs, qui deſcendunt in Aegyptum. Filij autem Iſrael, qui interpretantur vidẽtes Deum, ſignificant fideles, qui Deum hic vident per ſpem, in futuro aũt facie ad faciem videbunt. In terra ergo Aegypti ſunt tenebræ, quia pc̃tóres hac luce, quæ Chriſtus eſt, priuati ſunt. Sed vbi habitant filij Iſrael, i. iuſti, & contemplatiui, eſt lux, quia in talib. habitat Chriſtus ipſos ad ſupernorum cognitionem illu-
Eccl. 34 minando, dicente Chriſto. Ego illuminabo oẽs ſperantes in domino. Quid ergo mirum, ſi Pſ. ſub nomine lucis Chriſtum petit incarnandum, d. *Emitte lucem tuã, & veritatem tuam ipſa me deduxerunt, et adduxerunt in montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua.*

Et introibo ad altare Dei, ad Deum, qui
707 *lætificat iuuentutem meam.*

11. q. 3. æſtimaĩ. HIc conſequenter oſtẽdit bona, quæ expectamus in futuro, & tria facit. Quia primò æternã explicat lætitiã, ſecũdò diuinã recognoſcit gratiã, ibi. *Confitebor*, tertiò in Deo ſuã ponit cõfidẽtiã,
Altare. *Spera in Deo.* Quantum ad primum ſciendum, ꝙ quamuis altare ſit multiplex, vt oſtenſum fuit verſ. 372. tñ aliter hic altare accipitur, ſ. pro gloria cœleſti quæ dr̄ altare. Qm̃ ſicut hic in altari Chriſtus per fidem eſſe creditur, ita in illa gloria per ſpẽm, facie ad faciem cernitur. Vnde de gloria cœleſti ſub noĩe altaris dr̄. Angelus ſtetit ante altare aureum, habens
E thuribulum aureum, & data ſunt ei incenſa multa, vt daret de orationibus ſanctorum ſuper altare aureũ, quod eſt ante thronum. Quod ideo dicit, quia beati angeli orationes noſtras ante conſpectum Dei offerunt, ſicut, & nos oblationes noſtras ante altare offerimus. Et hoc ſonat nomen altaris: ꝙ componitur ex altus, & ara, quaſi alta ara. Et ad iſtud altare, hic iuſtus introire deſiderat nunc d. *Et introibo ad altare,* &c. Vbi gl i. ad illud mirabile altare cœleſtis Hieruſalẽ, ad quod qui accedit, ſumitur in holocauſtum, diuino
F igne totus ſuccẽſus Et ibi notat gl. ꝙ ad altare miſſam celebraturus ſacerdos iſtũ verſiculum accedens dicit. *Introibo ad altare,* &c. q. d. Deſiderio illius ſuperioris altaris ad hoc altare viſibile accedo, non caduca petiturus, vt Chriſti celſitudinẽ humilis ſequar. Et ꝙ de iſto altari gloriæ intelligat ſubdit. *Ad deum qui lætificat iuuentutem meam.* Quod ideo dicit, quia oẽs cœleſtem gloriam intrantes, in iuuenili ætate reſurgent, ſ. in ætate triginta trium annorum, & trium menſium, ſicut fuit Chriſtus, ſm ꝙ dicit Apoſtolus ad
G Eph. 4. Quia omnes occurremus in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti, ut oſtendit Magiſter lib. 4 d. 44.

Confitebor tibi in cithara, Deus, Deus 708
meus, quare triſtis es anima mea, 15. q. 1.
& quare conturbas me? reuertimini.

HIc diuinam recognoſcit gratiam. Notat hic, quòd aliud eſt confiteri Deo, vel Deum laudare in cithara, aliud in Pſalterio. Qm̃ cithara in inferiori parte ſonat, ſed Pſalterium in ſuperiori. Et ideo qui præcepta Dei facit, & non pati- Cithara Pſalterium.
H tur, in Pſalterio cõfitetur, qui verò facit, & patitur, quod eſt ex in inferiori natura, in cithara confiteṫ. Et eſt ſenſus, *confitebor tibi in cithara*, i. gr̃as agam tibi in tribulatione, &c. patet in ſuperiori Pſal. Laudare Deum.

Spera in Deo, q̃m adhuc confitebor illi, ſa- 708
lutare vultus mei, & Deus meus.

HIc vt ſupra verſic. 694. Quia tactũ eſt ſupra, quòd omnes reſurgẽt in iuuenili ætate. Ideo quæro vtrum oẽs in eadẽ ætate ad altare cœleſte introibunt. Aegidius d. 44. circa literam. Queſtio.

PSAL.

Digitized by Google

PSAL. XLIII.

709 **D**Eus, auribus noſtris audiuimus, patres noſtri annunciauerunt nobis.

TITVLVS. *In finem filijs Chore ad intellectum.* Ad huius tituli intelligentiã eſt ſciendum, quod contrario modo ſe Deus habebat in antiquo teſtamento cum populo ſuo, quàm ſe modo habeat in nouo. Quoniam in antiquo teſtamento multis iuſtis cótulit Deus abũdanter temporalia bona tanquam rudibus: ex hoc alliciens eos ad ſuũ cultum: paucos verò in operatione affligi permiſit. In nouo autem teſtamento oppoſito mundo facit, quia paucis iuſtorũ florem mundialium rerum apponit, & multos pati, & affligi permittit, caſtigãs eos tanquam filios, vt fiant filij Chore, i. Caluariæ Chriſti, ſ. paſſionis. Et dicãt alia bona eſſe quærenda, quæ non ſunt communia malis, ſ. bona ſpiritualia, & æterna, quæ figurantur per illa temporalia bona, quæ populo rudi data fuerunt. Et ſic in antiquo teſtamento ſuis dabat Deus temporalia bona, & inferiora. In nouo autem dat ſpiritualia bona, & ſuperiora. Et ad hoc ſignificandum ordinauit eccleſia, ꝙ prophetiæ, quæ de veteri teſtamento lẽguntur, voce ſubmiſſa terminentur. Sed Epiſtolæ, quæ de nouo teſtamẽto ſumũtur, voce eleuata finiantur, quia ibi ſcilicet in veteri teſtamento temporalia, & inferiora bona promittebantur, hic autẽ, ideſt, in nouo teſtamento ſuperiora, & æterna. Et ad hoc ſignificandum in titulo ponitur *ad intellectum*. Et eſt ſenſus tituli, Pſalmus iſte dirigens nos in finem, ideſt, in Chriſtum, attribuitur filij, Chore, ideſt, filijs paſſionis Chriſti, ſcilicet, ſanctis martyribus, quorum vox hęc eſt. Et hoc ad intellectum. ſ. vt ex hoc intelligamus cur martyres Deus videtur reliquiſſe, eis ſubtrahendo temporalia, & ipſos permittendo affligi, cùm patres antiquos defenderit valida manu, & ipſis contulerit temporalia bona. Quod ideo facit Deus, vt deſiderent æterna, & temporalia non ament, nec ſic ſibi quærant

A fieri ſicut rudibus eſt factum. Illis enim proſpera conceſſit Deus, vt crederent. Iſtis aduerſa infert, vt futura quærant, & intelligant per temporalia illorum ſignificari ſpiritualia ſua. Et ſic iſte Pſalmus eſt quædam infirmorum confortatio. De hiſtoria autem Pſal. notandũ, ꝙ filij Chore ſpiritu prophetico eleuati ꝑuiderũt perſecutionem populi Iudæorum tunc futuram ſub Antiocho Nobili, factam tẽpore Machabæorum, de qua diffusè habetur in duobus libris Machabæorũ. Vnde in iſto Pſalmo loquuntur in perſona populi oppreſſi ab ipſo Antiocho. Et ſecundum hoc Pſal. iſte diuiditur in tres partes. Quia primò deſcribitur antiquorũ beneficiorum Dei recordatio, ſecũdò ponitur præſentium malorũ deploratio, ibi. *Nunc autem repuliſti.* Tertio pro liberatione ponitur diuinæ miſericordiæ imploratio, ibi. Hæc oĩa, &c. Dic vt Nic. de Ly. Quantum vero ad intellectũ Pſal. tota intentio iſtius pſalmi eſt, nos inducere ad cõtemptũ terrenorũ, & ad deſideriũ æternorum. Et ſm iſtũ intellectũ Pſalmus iſte diuiditur in partes tres. Quia

C primò patribus antiquis multa facta nũmerant beneficia, ſecundò præſentis tẽporis multiplex recolũt miſeria, ibi. *Nunc autẽ repuliſti*. Tertiò pro adiutorio Dei imploratur miſericordia, ibi. *Exurge, quare obdormis.* Prima in tres, q̃a primò ponitur beneficiorũ Dei perceptio, ſecũdò beneficiorũ explicatio, ibi. *Opus*: &c. tertiò pro beneficijs gratiarum actio, ibi. *In Deo laudabimur.* Quantum ad primũ, ꝙ hic filij Chore nõ loquũtur in perſona propria dicẽtes. *Deus auribus noſtris audiuimus*, &c. ſed in perſona populi futuri.

D Vt. n. patebit, ipſi loquunt de beneficio, quo Deus extraxit patres miraculosè de Aegypto, quo ipſos miraculosè per deſertum adduxit, & in terra promiſſionis collocauit. Iſta aũt Dei beneficia iſti non audierunt ab alijs, nec fuit expediens, ꝙ patres ſui hæc narrarent eis, qm̃ ipſi præſentes erant, & oculis proprijs conſpexerant. Loquuntur ergo in perſona futuri populi, ſcilicet tempore Machabæorũ qui talia Dei beneficia audierãt à patribus eorum, ſed non oculis coſpexerant, Sic. n. Iudas Machabæus confirta do

populum

1.Mac. 4. populum multoties eis narrabat dicta Dei beneficia. Mementote, quomodo ſalui facti ſunt patres noſtri in mari rubro, cum perſequeretur eos Pharao cũ exercitu ſuo. Et hoc eſt, quod illi recolentes Deo dicebant. *Deus, auribus noſtris audiuimus,* &c.

710 *Opus, quod operatus es in diebus eorum, & in diebus antiquis.*

HIc ſit beneficiorum explicatio. Et diuiditur in partes quinque, ſm ꝙ quinque beneficia in ſingulari tacta commemorat. Primum eſt mundi creationis. ſecundum introductio in terram promiſſionis, ibi. *Manus tua.* tertiũ eſt Chriſti incarnationis, ibi. *Non enim in brachio.* *Creatio nis mũdi opus.* quantum eſt noſtræ redẽptionis, ibi. *Tu ipſe rex meus.* quintũ eſt diaboli ſuperationis, ibi: *In te inimicos.* Quantum ad primum agit de beneficio creationis mundi, quo Deus ſua gratuita bonitate totũ mundũ de nihilo creauit, & creatum ſub poteſtate hominis dedit. Quare autem hic iſta beneficia commemorat, eſt ratio; quia volens exprimere magna præſentis temporis miſeriam, in quam nos Deus permittit cadere, oſtendit primò Dei beneficia, quib. ante Deus exaltauit hominem, quia oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. Agens ergo de beneficio mũdi creationis, dicit. *Quid audiuimus à patribus noſtris.* Reſpondet. *Opus, quod operatus es in diebus eorum,* &c. Tempus. n. creationis mundi vocantur dies antiqui. quia cæteris antiquiores, vocantur & dies patrũ noſtrorum, quia omnia illa pp hominem creata fuerunt. Quamuis n. Deus Ioan. 5. ſemper operetur. Pater meus vſque modo operatur, &c. tñ illo tpe creationis mundi ſcriptura dicit Deum ſpecialiter operatum, quia omnia genera creaturarũ condidit. Et poſt dicit eum quieuiſſe ab omni opere, non quia nunc, & continuè non operetur, quia omnia, quæ fiunt, ip- Ioan. 11 ſe facit. Sine ipſo factum eſt nihil. Sed quia pòſt noua creaturarum genera non condidit, vt dicit Augu. Et per iſtam operationem vult Pſalmiſta intelligere, ꝙ omnia illa creationis opera etiam nunc Deus ſpecialiter operatur in nobis, ꝙ ſatis deduxit ſupra verſic. 253. vide ibi.

E *Manus tua, domine, gentes diſperdidit, & plantaſti eos, afflixiſti populos, & expuliſti eos.* 711 7. q. 1. cum per cuſſio.

HIc agit de beneficio liberationis de Aegypto, & introductionis in terram promiſſionis. *Liberatio de Aegypto* Quando Deus eduxit Iſrael de Aegypto, multas gentes diſperdidit, multas afflixit, & multas eiecit. Nam diſperdidit Pharaonem, & virtutem eius in mari rubro, & per deſertũ multos reſiſtere volentes populo Dei, & ẽt multos in terrã promiſſionis, quos filij F Iſrael occiderunt gladio, vt patet in libro Ioſue. Aliquos verò afflixit diuerſis plagis, ſicut Philiſtæos. Aliquos verò eiecit, 1.Reg. 4 quia multi ante introitum filiorũ Iſrael in terrã promiſſionis, audientes, ꝙ Deus ſiccauerat mare pro filijs Iſrael, & eis viã fecerat per mediũ Iordanis, timore iſtorum fugerunt. Et omnibus iſtis gentibus eiectis, plantauit, i. firmauit populũ ſuum in terra promiſſionis. Et hoc eſt, quod hic dicit. *Manus tua, domine,* i. poteſtas tua, quæ per manũ deſignatur, *gentes diſperdidit,* ſ. alios ſubmerſit, alios occidit. G *Afflixiſti populos,* ſ. Philiſtinorum. *Et expuliſti eos,* quia timore tuo receſſerunt. *Et ſic plantaſti eos.* ſ. filios Iſrael in terra ꝓmiſſionis. Simile habetur Pſal. 79. Vineã tranſtuliſti de Aegypto, eieciſti gentes, & plantaſti eã. Per hoc. n. Pſalmiſta vult oſtendere, ꝙ oĩa iſta ſpiritualiter hodie fiunt in nobis, quia vt nos plantet in terra promiſſionis. ſ. cœleſtis patriæ ꝑ amorem, à nobis gentes. i. vitia expellit, quod patet cõſideranti, quas gentes de terra promiſſionis eiecit. Sex. n. nationes gentium inde eiectæ fuerunt. De quibus dr. H Exod. 33. Eijciet dominus Chananæum, Ammorræum, Ethæum, Euæum, Hiebuſæum, & Pherezæum. Iſtę enim ſex nationis malorum hominum, quæ tempore antiquo terram promiſſionis occupabant iniuſtè, ſignificant ſex vitiorum genera, quæ ante Dei ortum noſtram animam occupãt, quas hodie Deus per ſuã gratiam expellit, quia expellit Chananæum cupiditatis, & auaritiæ, Amorræũ carnalitatis, & luxuriæ, Ethæum torpoſitatis, & accediæ, Pherezæum temeritatis, & ſuperbiæ. Euæum iniquitatis, & inuidiæ, *Eijcere 6 Peccatũ Gentes.*

inuidiæ, Hiebuſæũ obſcuritatis & ignorantię. De quib. omnib. nunc dr̃, *Manus tua, domine gentes diſperdidit*, &c. Primò expulit Chananæũ cupiditatis, &c. Chananæus.n. commotio interpretatur. Et quid magis totum commouet orbem q̃ peccatum auaritiæ? Quod commouet ſeculares, & clericos, famulos, & dominos, fœminas, & maſculos. Hiere. 6. à maiore vſq; ad minorem, quo ad laicos: à propheta vſq; ad ſacerdotem, quò ad clericos, oẽs auaritiæ ſtudent. Et hunc Chananæum eijcit Chriſtus à nobis ſuæ paupertatis exemplo: quia, cum diues eſſet, pauper pro nobis fieri voluit, &c. Secundò, Amorræus ſignificat uitiũ luxurię. Amorræus enim idem eſt q̃ reus amor, & ſignificat uitium luxuriæ, quo diabolus amore reo perſonas adinuicem ligat, vt eas capiat facilius, quoniã voluptates arma ſunt hoſtis antiqui ad miſeras animas capiendas, extra de renun. niſi cum pridem Et hunc eiecit Chriſtus à nobis, caſtitatem docens ſeruare, dicens. Sint lumbi veſtri, &c. Tertiò Ethæus ſignificat peccatum acediæ. Ethæos.n. formidans interpretatur. Et quid magis formidare facit hominem, nè ad opera ſurgat peragenda quàm accedia? Et hunc à nobis Chriſtus eiecit, ſuo exemplo nos docens, ſemper patris facere voluntatem, dicens. Meus cibus eſt, vt faciam voluntatẽ eius, q miſit me. Quartò Pherezęus ſignificat peccatũ ſupbiæ. Pherezæus.n. ſeparatio interpretatur, q̃ maximè conuenit ſuperbiæ, quæ dæmones à Deo ſeparauit, atque homines. Et hunc à nobis Chriſtus eiecit ſuæ humilitatis exemplo dicens: Diſcite à me, &c. Quintò Euæus ſignificat peccatum inuidiæ, quia Euæus interpretatur peſſimus, & ſignificat peccatũ inuidiæ, q̃ præ cæteris eſt peius, eo q̃ inuidia in interiorib. medullis radicẽ habet abſconditã. Hũc à nobis eiecit ſuæ charitatis exemplo, qua pro nobis ſeipſũ dedit in mortem. Maiorem charitatem nemo habet, &c. Sextò Hiebuſæus ſignificat ignorantiã, interpretatur enim conculcatio. Et quid magis conculcat hominem quam ignorantia, per quam beſtijs ſimilis efficitur? Homo, cum in honore eſſet, non intellexit, &c. Iſtæ ſunt ergo gentes, quas manus domini eijcit à nobis, vt nos per amorem plantet in terram promiſſionis, de quibus nunc ait Pſ. *Manus tua, domine*, &c.

Chananæus. *2.Cor.8.* *Amorrhæus.* *Luc.12.* *Ioan 4.* *Pherezæus.* *Mat.11.* *Euæus.* *Ioan.15.* *Hiebuſæus.* *Pſ.48.*

Non enim in gladio ſuo poſſederunt terrã, & brachium eorum non ſaluauit eos. 712

CONſequenter hic agit de beneficio incarnationis. Vbi ſciendum, quòd à gaudijs paradiſi per peccatum expulſi, ad illa reuerti proprijs uiribus non poteramus. Et ideo filius Dei carnem ſuſcepit, vt perditum hominem ad regna cœleſtia reuocaret. Et ideo circa iſtud duo facit Quia primò oſtendit, quod homo non poterat redire per ſeipſum, ſecundò quod reductus fuit per Chriſtum incarnatum, ibi. *Sed dextera.* Quantum ad primum hoc oſtendit ſub exemplo antiquorum patrum. Quia ſi antiqui patres non potuerunt intrare terram promiſſionis virtute propria, quãtò minus nos terram cęleſtis patrię uiribus noſtris intrare poterimus? Er hoc eſt, quod dicit. *Non enim in gladio ſuo poſſederunt terram*, &c. Similiter nec nos gladio noſtro terram poſſidemus. Vbi nota, quòd per gladium in ſcriptura pœna ſignificatur, qua quis, ſcilicet, punitur ab alio, vel punit ſeipſum, propter quod dicit Apoſtolus. Non ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in iram ei, qui malè agit. Et ſic gladius dicitur alienus, quãdo pro peccatis noſtris punimur ab alio. Dicitur autem noſter, quando noſipſos propter peccatum punimus, ſcilicet, per pœnitentiam. Quid eſt enim dicere. *Non enim in gladio ſuo poſſederunt terram*, niſi quòd homo non eſt per ſe ſufficiens ad puniendum peccatum ſuũ, vt pro ipſo plenè per ſeipſum ſatisfaciat? Et ſine debita peccati ſatisfactione, nullus regnum cœleſte poteſt intrare. Et hoc eſt, quod ſtatim inferius dicit. Gladius meus non ſaluabit me. *Et brachium eorum non ſaluauit eos.* Vbi notandum, quod per brachium uirtus corporalis oſtenditur, & poteſtas. Populus autem Iudæorum multos contrarios habuit, antequam terram promiſſionis poſſet poſſidere, qui ipſum totaliter delere cupiebant, a quibus omnibus fuerunt ſaluati,

Gladius. *Rom.13* *Brachiũ*

nati,ſed non poteſtate propria,ſed diuina. Et hoc eſt ꝙ dicit. *Et brachium eorum non ſaluauit eos.* ſ.ab inimicis. Conſimiliter ergo per brachium intelligitur virtus ſpiritualis,& bona operatio. Poſuit vt arcum æreum brachia mea. Per
Pſ.17. hoc ergo vult Pſal. intelligere, ꝙ homo per ſe tantam virtutem, & opera bona habere non poteſt, quod per ipſa ſaluetur. Et hoc eſt quod dicit. *Et brachium eorum* ſ virtus, vel operatio ipſorum, *non ſaluauit eos.* Sed quid nos ſaluat, ſubdit: quòd Chriſtus incarnatus.

713 *Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam complacuiſti in eis.*

PEr hoc quantum ad literam intelligit, quod non propria virtute, vel poteſtate, ſed ſolum poteſtate diuina fuerunt ab inimicis ſaluati, & poſſederunt terrã promiſſionis. Et per hoc vuult intelligere, ꝙ ſola virtute Chriſti incarnati ab inimicis ſpiritualibus ſaluamur, & ad poſſeſſionem cœleſtis patriæ introducimur. Vbi notandum, ꝙ hic Chriſtũ triplici nomine deſcribit, quia ipſum vocat G dexteram, brachium, & illuminationem.
Dextera Primò ergo Chriſtus incarnatus per dexterã ſignificatur, cuius ratio eſt, qm̃ ſm
Iſidor. 11 Etym. Iſidorum, dextera dr̃ à dando, quia per ipſam pignus pacis dabatur antiquitus. vnde 1. Mach. 6. dr̃ Demus dexteras hominibus iſtis. Et ratio poteſt eſſe, quia pars dextera eſt principium motus, & membra dextera ſunt fortiora ſiniſtris,
Philoſophus 1. de animalib. ſm Philoſophum. Et ideo, qui dat alteri dexteram, ſignum facit, ꝙ ſibi adimit potentiam ad nocendum, imò quaſi voluntarium ſibi præſtat impedimẽtum no H cendi. Sic & Deus pater in ſignum hominib. conceſſum filium ſuum vt dexteram ſuam nobis dedit in aſſumptione noſtrę
Pſ. 62. humanitatis. Me ſuſcepit dextera tua, i. filiuus tuus, in cuius ſignum tunc angeli cantauerũt. Gloria in excelſis Deo, & in terra pax. &c. Et ideo datio dexteræ fuit conueniens ſignum pacis. Quia in dando nobis dexteram, quaſi ſibi ademit poteſtatem nocendi, immo ꝙ plus eſt mirabile, vt ſecuriores eſſemus, hanc dexterã permiſit fortiter ligari, & clauis affigi cru-

E ci, vt quaſi impotens ad nos percutiendam redderetur. Et ideo ſi timemus potentiam Dei patris, ſummum remedium eſt fortiter amplecti & ſtringere dexteram eius, nec ipſam dimittere. Tũc enim ſi percutiat, percutiet ſolum ſiniſtra, cuius percuſſio tolerabilis eſt. Nam ablatio æternorum pertinet ad dexteram, ablatio vero temporalium ad ſiniſtram. Longitudo dierũ in dextera illius, & in ſiniſtra illius diuitiæ. Prou. 3. vnde Pſal. 20. Dextera tua inueniat omnes, qui te oderunt, pones eos vt clibanum, &c. Iſta eſt ergo illa Pſ. 117.
F dextera, cuius virtute ſaluamur. Dextera dñi fecit virtutem, dextera domini exaltauit me. Brachiũ Secundò Chriſtus vocatur brachiũ. Cuius ratio eſt. Nam ſm Catholicon, brachium dr̃ à bary, ꝙ eſt forte. Et Matth. vlt. quis fortior Chriſto, cui data eſt omnis poteſtas in cœlo, & in terra? propter ꝙ ei nullus reſiſtere poteſt. Propter ꝙ dr̃ Sapient. 11. Virtuti brachij tui quis reſiſtet? Qm̃ tanquã momentum ſtateræ, ſic ante te eſt omnis orbis terrarum. Momẽtum enim ſtateræ quaſi nullã habet reſiſtentiam, quia cùm ſtatera in æqua lance manet, nulli ponderi addito reſiſtere poteſt, quin ſtatim cadat deorſum. Sic & per comparationem, omnis creatura reſpectu brachij potentię Chriſti. Propter ꝙ dr̃. Tu humiliaſti ſicut vulneratum ſuperbum, i. diabolum. Pſ. 88. In brachio virtutis tuæ depoſuiſti omnes inimicos tuos. Tertiò Chriſtus dicitur illuminatio vultus diuini. Vultus. Vbi notandum, quòd vultus Dei dicitur gloria æterna, in qua Deus clarè cognoſcitur. Greg. 7. mor. c. 13 Vnde Gregor. ſuper illo verbo Ioan 36. Qui tenet vultum ſolij ſui, dicit. In vultu ſolet cognitio deſignari. Solij ergo ſui vultum Deus tenet a nobis in hac vita, regni eius gloria, non quanta intrinſecus habetur cognoſcitur, ſuper quo rectè expandi nebula dicitur, quia ſicut eſt illa cęleſtis regni gloria, non uidetur &c. Sed quis amplius cognitionem iſtius vultus nobis dedit, quã Chriſtus, qui primus regnum cœlorum prædicauit? Et ſic vultum Dei illuminauit, quando æternam gloriam nobis in lucem poſuit, propter quod Chriſtus lumen vultus Dei dicitur. Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, ideſt, in Pſ. 88. Chriſto,

Digitized by Google

Chriſto,ſ.per eius exempla. Quibus om A nibus conſideratis, bene de Chriſto,qui nos ſaluauit, d. *Sed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui.* ſ. Chriſtus,illos ſaluauit. Et vnde hoc facit? certè non meritis noſtris, ſed ſolum gratuita ſua bonitate,quod notans dicit. *Quoniam complacuiſti in eis.* i. hoc feciſti ex beneuolentia tua Et iſtam complacentiã ſancti patres ſuppliciter poſtulabant, dicentes. Complaceat tibi,domine, ut eruas me. *Pſal.39* Sed quia dictum eſt,quod ſine Chriſto de peccatis noſtris non valemus ſatisfacere, verſ.713. *Queſtio.* Ideo quæro vtrum B peccator de peccato commiſſo Deo poſſit ſatisfacere. Aegydius d 15.

713 *Tu es ipſe rex meus, & Deus meus, qui mandas ſalutes Iacob.*

HIc conſequenter oſtendit beneficium noſtræ redẽptionis. Vbi notandum quantum ad literam, q̃ antiqui patres ut Moyſes,Ioſue, Gedeon, & alij bellatores populi Dei, videntes victorias mirabiles,quas Deus dabat eis contra hoſtes ſuos,ut vnus fugaret mille,& duo decẽ millia,iſtas victorias non ſibi,ſed Deo C attribuebant,ex hoc ſperantes ẽt in futurum per Deum de inimicis triumphare. *1. Mac. 3.* Vnde,& Iudas dicebat. Non in multitudine exercitus eſt victoria belli,ſed de cęlo. Sic,& antiqui bellatores Deo attribuẽtes victorias ſuas dicebant. *Tu es ipſe rex meus,* ſ. qui me regis in bellis contra hoſtes. Et Deus meus per ſpecialem cultũ, quia ſolum tunc notus erat in Iudæa *Salutem Chriſtus operatur* Deus. *Qui mandas ſalutes Iacob. Mandas,* i.facis, *ſalutes*, i. victorias, *Iacob*, i. populi Hebræorũ, qui exiuit de Iacob per duo- D decim patriarchas filios ſuos. Ex iſta aũt litera Pſ. vult intelligere beneficium nr̃æ redemptionis. Quia ſicut Deus ſua virtute contra hoſtes corporales victoriam dabat illis, eos liberando, & ſaluando ab inimicis. Sic, & modo Chriſtus, qui eſt rex,in quantum homo. Ipſe eſt rex regũ, *Apoc.19* & dñs dominãtium, qui etiam eſt Deus ratione ſuppoſiti, quia verbum caro factum eſt, nunc ſalutẽ noſtram operatur, nos a peccatis redimendo. Et hoc eſt,qđ dicit. *Qui mandas ſalutes Iacob.* Per Iacob intellige oẽs fideles,qui ſupplantant diabolum,carnem,& mundum. Nam Iacob ſupplantator interpretatur. Et hanc nobis ſalutem per Chriſtum eſſe factam oſtendit Zacharias, d. Benedictus dominus Deus Iſrael,quia viſitauit,& fecit redemptionem plebis ſuæ. *Luc. 1.* Sequitur,Salutem ex inimicis noſtris, & de manu omnium,qui oderunt nos, quod de hoſtib. ſpiritualibus intelligitur. Vnde Origenes *Origenes* dicta verba exponens:ait. Non autem putemus nũc de corporalibus inimicis dici, ſed de ſpiritualibus. Venit.n.dominus Ieſus fortis in prælio deſtruere oẽs inimicos noſtros,ut nos ab eorum inſidijs liberaret. Sic ergo meritò Chriſto dicamus. Salus noſtra in manu tua eſt. Quod nunc *Gene 4.* attendens Pſal.ait Chriſto. *Tu es ipſe rex meus,*&c. *qui mandas ſalutes Iacob.*

In te inimicos noſtros ventilabimus cornu, & in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis. 714

COnſequenter hic agit de beneficio diabolicæ ſuperationis, ſ qualiter conceſſum eſt nobis per Chriſtũ, ut diabolum ſuperare poſſimus. Et quantum ad hoc tria facit. Qui ad hoc oſtendit primò,q̃ in Chriſto nr̃a debet eſſe confidẽtia. Secundò q̃ de nobis debet eſſe diffidentia,ibi. *Non enim in arcu.* Tertio quid per Chriſtum habetur, ibi. *Saluaſti enim nos.* Quantum ad primum notandum *Victoria eſt Dei.* quantum ad literam,quod iſte victoriam inimicorum ſuorum omnem corporaliũ ipſi Deo iam attribuerat,d. *Non enim in gladio ſuo poſſederunt terram,*&c. Et ex p̃teritis ſumebant ſpem futuræ victoriæ de hoſtibus futuris: Et hoc eſt,quod nũc pro futuris ſpem in Deo ponens dicit. *In te inimicos noſtros vẽtilabimus cornu,* i. per tuam virtutem fugabimus inimicos noſtros. *Et in nomine tuo ſpernemus inſurgentes in nobis,* idcſt, eorum inſultus nõ timebimus,confidentes in uirtute tui nominis. Quia turris fortiſſima nomen do- *Pro. 18.* mini, ad ipſam currit iuſtus, & ſaluabitur. Per hoc autem ſpiritualiter vult intelligere, quod inimicos noſtros ſpirituales per Chriſtum ſuperamus. Hoc maximè,quia Chriſti virtute ipſe diabolus

lus manet ligatus,ne ad libitum nos ſedu E
cere poſſit.Dicat ergo Deo. *In te inimicos*
noſtros ventilabimus cornu. Vbi notandũ,
Cornu. Chriſti poteſtas. ꝙ per cornu Chriſti poteſtas deſignatur,
de quo Luc. 1. Erexit nobis cornu ſalutis
in domo Dauid pueri ſui , vbi Chryſ. ait.
Cornu ſalutis vocat potentiam Chriſti,a
brutis animalibus illud accipiens,quibu s
loco fortitudinis Deus cornua dedit.
Nec mirum,ſi Chriſtus per cornu magis
ſignificatur quam per alia oſſa,qm̃ vt ait
Beda , Omnia oſſa carne ſunt inuoluta,
cornu excepto,quod carnem excedit.Et
Pſal. 17 ideo Chriſtus cornu vocatur , quia ipſo F
mundus,& gaudia carnis ſuperantur. Vñ
de ipſo dr̃. Protector meus,& cornu ſalu
tis meæ . Item notandum, quòd corna
ſunt animalibus data loco armorum,non
ſolum ad defenſionem,ſed etiam ad inua
dendum. Et ideo Chriſtus dr̃ cornu,quia
per ipſum inuadimus ſpiritus malignos.
Phil. 13 de aialibus. Notandum autem,ꝙ (ſicut dicit Philoſo
phus)quando animal habet vnum ſolum
cornu , illud habet in medio capitis , ſi-
cut patet de vnicornio.Sic,& Chriſtum,
qui eſt vnicum cornu noſtrum, in medio
capitis noſtri,ſ noſtræ mentis habere de- G
bemus ſemper , ut dicere poſſimus cum
Pſal. 91. Pſal. Exaltabitur ſicut vnicornis cornu
meum.Qui autem iſtud cornu ſic habet
in medio mentis , nullum hoſtem debet
Bellare. timere. Dicit.n. Vegetius lib. 1. Neceſſe
eſt, vt dimicandi acriorem audaciam ſu-
mat,qui, munito capite , vulnus non ti-
met. Qui verò habet Chriſtũ in capite,
ſatis eſt munitus . Sic munitus,& cornu-
tus erat Moyſes,de quo dr̃ Exo. 34. Cor
nuta erat facies Moyſi ex conſortio ſer-
Bellare. monis dñi,i Chriſti.Et talis acriorẽ auda
Cornu. ciam impugnandi dæmones habet, vnde H
dicit . *In te inimicos noſtros ventilabimus*
cornu. Sed aduerte,quod aliqua cornua
ſunt magis impedimenta ſalutis , quam
Phil. 13 de aialibus. iuuamenta . Dicit enim Philoſophus, ꝙ
aliqua animalia non habent iuuamẽtum
magnum a cornibus,ſicut cerui, quia ma
gnitudo corporis, & multiplicatio rami-
ficationis cornuum eſt propinquior eorũ
nocumento quam iuuamento. Et Alber-
tus. 12. de animalibus dicit,quòd cornua
cerui magis ſunt purgamenta naturæ , q̃
iuuamentum . Et propter hoc eijcit cer-

E uus cornua ſua . Sic,& moraliter quidam
potentes ſæculi cornua habent magna, i.
poteſtatem in hoc mundo , de quibus
Ezech. 34. Cornibus veſtris ventilabatis
oĩa. Sed talia cornua non ſunt adiuuamẽ
tum ſalutis,ſed potius impedimẽta,quia
multitudo ramificationis eorum eſt eis
nociua,vt facilius capiantur. Et ideo tan-
quam nociua ſunt reijcienda,alioquin a
domino ſunt conſtringenda. Pſ. 74. Oĩa
cornua peccatorum confringam. Non er
go ſic,ſed totam fiduciam noſtram in cor
nu Chriſti poteſtatis ponamus, dicentes.
F *In te inimicos noſtros ventilabimus cornu.*

Non enim in arcu meo ſperabo, & gladius meus non ſaluabit me. 715

POſtquam oſtendit,ꝙ in Chriſto tota
noſtra debet eſſe cõfidentia,ex hoc
ſequitur,ꝙ nullam confidentiam in viri-
bus noſtris debemus ponere , quia a no-
biſipſis non poſſumus habere ſalutem
propter,quod quantum ad literam anti-
quus dicebat populus. *Non enim in arcu*
meo ſperabo,&c.Per hoc aũt ſpiritualiter
Pſalmiſta vult intelligere , ꝙ nullus in
G ſeipſo quantumcunq; ſapiens, vel potẽs
confidere debet.Et notanter dicit ſe non
ſperaturum in arcu ſuo , neq; in gladio.
Vbi nota, ꝙ duo maximè ſunt, in quibus
mundani confidunt,quia aliqui in ſapien
tia, vel aſtutia ſua,aliqui aũt in mundi po
tentia,vel diuitijs . Iſte aũt dicit in neu-
tro eſſe confidendum . Per arcum enim,
qui ferit a longè , intelligit ſapientiam
mundi , vel aſtutiam,quæ a longè ſcit de *Arcus ſignificat ſapiẽtiã,*
rebus iudicare. Sed per gladium intelli-
git poteſtatem, quæ alios ferit de prope. *gladius ſignificat poteſtatem.*
Multotiens.n.& ſæpe accidit , ꝙ arcus,i.
H ſapientia, vel aſtutia mundi decipitur, &
ſuperatur. 1. Reg. 2. Arcus fortium ſupe-
ratus eſt. Sic,& de mundi potentia. De- *Luc. 1.*
poſuit potentes de ſede, &c.

Saluaſti enim nos de affligentibus nos, & odientes nos confudiſti. 716

HIc conſequenter concludit, quòd
per Chriſtum omnis noſtra con-
ſtat victoria. Quantum ad literam clarus
eſt textus,quia omnem victoriam de ho-
ſtibus habitam attribuit Deo . Quan-
tum

tum verò ad intellectum Pſal. hoc idem A
intelligitur de hoſtibus ſpiritualibus. Et
ſm glo. hic ly *ſaluaſti & confudiſti*, quã-
uis ſint temporis præteriti, tñ accipiun-
tur pro tempore futuro, ut ſit ſenſus. *Sal-
uaſti*, ideſt ſaluabis. *Confudiſti*, ideſt, cõ-
fundes, quia prophetæ quę reuelata ha-
bent à Deo futura, ita certum habent il-
la futura, ſicut certum eſt pręteritum eſ-
ſe præteritum. Ideo de futuris multo-
ties loquuntur per verba præteriti tem-
Saluare. poris. Et nota, ꝙ idem eſt nos ſaluare, &
hoſtes noſtros confundere, quia eo ipſo
hoſtes noſtri quo de nobis intentũ ſuũ B
habere non poſſunt, confunduntur in ſe-
ipſis. Et nota, ꝙ in hoc Chriſtus dæmo-
nes nos odientes cõfundit, quod nos tri-
pliciter ſaluat, ſ. primò nos ſaluat ꝑ pę-
nitentiam de ſceleribus, qa virtute paſ-
ſionis Chriſti noſtra pœnitentia ad nos
ſaluandum habet efficaciã. Hiere. 23. In
diebus illis ſaluabitur Iuda. Iudas enim,
qui confitens interpretatur, quẽlibet pę
nitentẽ ſignificat. Secundò ſaluat ꝑ mũ-
ditiam in operibus, quia munditia ſine
eius gratia haberi non poteſt. Saluabitur
Iob 21. innocens munditia manuum ſuarũ. Ter- C
tiò ſaluabit per patientiã in aduerſitati-
Tobiæ 13. bus. Tu flagellas, & ſaluas. Sic & quilibet
patiens in aduerſis Deo dicere põt. *Sal-
Cõfuſio. uaſti nos de affligentibus nos, &c. Et odiẽ-
Iob 8. tes nos confudiſti*, quia odientes iuſtos
æternaliter cõfundũtur à Deo. Qui ode-
runt te, induentur confuſione, quod in-
telligitur tã de hominibus, quam de dæ-
monibus. Et nota, quod hoc nõ ſolũ in-
telligitur de cõfuſione dãnationis ętet-
næ, qua dæmones & mali ab initio dam-
nabuntur, ſed magis de cõfuſione cuiuſ-
dã indignationis, qua mali confundũtur D
in ſeipſis, & indignantur, qñ malitiã cõ-
tra iuſtos conceptam ad effectũ perdu-
cere non poſſunt. Sicut qñ amici Iob vi-
dentes virtutes eius, & conſtantiam, à
qua ipſum flectere non potuerunt, ut
Iob 6. conceperant, confuſi fuerunt in ſeipſis.
Vnde Iob de eis dixit. Confuſi ſunt, qa
ſperaui: venerunt vſque ad me, & pudo-
re cooperti ſunt. Quod ad propoſitũ ex-
Grego. 7. ponens. Greg. ait. Cũ bonis mala repro-
mor. ca. bi ingerũt, ſi hos à ſpe intima labefacta-
20. ri cõſpiciũt, & effectu deceptionis hila-

A reſcunt. Lucrum namque maximum er-
roris ſui reputãt, quia habere ſe ad per-
ditionem ſocios exultãt. Cum verò bo-
norum ſpes interius figitur, & nequa-
quam malis exterioribus ad ima decli-
natur, prauorum mentem confuſio oc-
cupat, quia, dum peruenire ad afflictorũ
intima nequeunt, incaſſum ſe extitiſſe
crudeles erubeſcunt. Et talem inimico-
rum confuſionem quærebat alibi Pſalm.
dicens. Fac mecum ſignum in bonum,
vt videant, qui me oderunt, & confun- *Pſal. 85.*
dantur, quoniam tu, domine, adiuuiſti, &
B conſolatus es me.

In Deo laudabimur tota die, & in nomi- 717
ne tuo confitebimur in ſæculum.

HIc conſequẽter ex omnibus præ-
dictis Dei beneficijs Pſal. ſurgit
ad gratiarum actionem. Hic n quantum
ad literam de prædictis Deus laudatur.
Quantum verò ad intellectum nos ad-
monet Deo ſemper gratias reddere. Si
autem quæras, quid ſit laudari in domi-
no, vide ſupra verſi. 502. Dicat ergo. *In
Deo laudabimur tota die*. Dies enim hic
C ſignificat claritatem lucis æternæ. Et eſt *Dies ſi-*
ſenſus. *In Deo laudabimur tota die*, ideſt, *gnificat*
in perpetuitate, quæ non eſt interpolata *clarita-*
noctibus. *Et in nomine tuo confitebimur* *tem glo-*
in ſæcula, ideſt, in cõfeſſione laudis. Pro- *ria.*
pter quod alibi dicitur. Beati qui habi-
tant in domo tua, domine, in ſæcula ſæ-
culorum laudabunt te. Et hoc *in nomine
tuo*, quod eſt Ieſus. ſ. quia nos ſaluaſti.

Nunc autem repuliſti, & confudiſti nos, 718
& non egredieris Deus, in virtuti- *1. q. 4. ho*
bus noſtris. *mini.*

D COnſequẽter hic explicatur multi-
plex miſeria præſentis tẽporis. Et
duo facit. Quia primò multas enumerat
miſerias. Secũdò bonorũ explicat iuſti-
tias, ibi. *Hæc oĩa venerunt ſuper nos.* Et di-
uiditur in partes quinq; ſm quod quin-
que miſerias enumerat. Et ponitur pri-
mò adiutorij ſubtractio, ſecũdo inimico
rũ ꝑſecutio, ibi. *Auertiſti nos.* tertiò mar-
tyrum trucidatio. ibi. *Dediſti nos.* quartò
captiuorũ venũdatio, ibi. *Vẽdidiſti populũ
tuũ*, quintò opprobriũ inſultatio, ibi. *Po-
ſuiſti nos.* Omnes. n. iſtas miſerias litera-
liter

Antiochus. liter paſſus eſt populus Dei tẽpore Antiochi regis, vt apparet ex libris Machabæorum, quas hic Pſal. enumerat, vt facilius Deum flectat ad miſericordiã. Prima ergo miſeria fuit ſubtractio diuini adiutorij. Quoniam (vt ex præmiſſis apparet) Deus ſolebat pugnare pro ipſis contra hoſtes. Sicut pugnauit cõtra Pharaonem, ipſum ſubmergendo, contra Seon regem Amorræorũ, contra Og regem Baſan, contra Amalech, in deſerto, contra oẽs habitatores terræ promiſſionis. Tẽpore autẽ Antiochi ipſos permittebat ab hoſtibus ſuperari, propter quod videbatur Deus eos à ſe repuliſſe, non pugnando pro ipſis. Et hoc eſt, quod dicit. *Nunc autem*, ſ. tempore Antiochi, *repuliſti*, quia tunc videbatur gens Iudæorum à Deo repulſa. *Et confudiſti nos*, nõ quidem interius, ſed exterius in facie hominum, quia omnibus gentibus erant in confuſionem, propter quod dicitur 1. Machab. 1. quòd vniuerſa domus Iacob induit confuſionem. Et maxime qa Antiochus altare aureũ, quod erat in tẽplo, & oĩa vaſa templi comminuit, & aſportauit. Et poſuit idolum deſolationis in templo. Iudæi autem illi non poterant reſiſtere, quia Deus non pugnabat pro illis. Et hoc, quod ſubditur. *Et non egredieris, Deus in virtutib. noſtris.* Hic enim virtutes accipiuntur pro exercitibus, ſecundum Hieronymum. Et eſt ſenſus. O Deus, non exibis tu amplius nobiſcũ ad pugnandum contra hoſtes, ſicut alias faciebas. Quod ideo dicit quia Iudæi præcepto Antiochi exercitũ congregare nõ poterant. Quantum ad intellectum iſta ſunt verba iuſtorum deſiderantium diſſolui, & eſſe cum Chriſto. Vnde dicunt Deo *Nunc autem repuliſti*. Hoc dicunt, quia differtur prouiſio, dũ hic iuſti habẽtur iniquis opprobrio, omni enim deſideranti tempus longum eſſe videtur. *Et confudiſti*, non quidem cõfunduntur iuſti in conſcientia, ſed in facie hominum. *Et non egredieris in virtutibus noſtris*. In continuo enim bello ſumus cũ diabolo, cui ſine Dei adiutorio reſiſtere non valemus. Et ideo adiutoriũ petit per modum interrogationis dicens. *Et non egredieris*, &c. quaſi dicat, immo egredieris.

Repellit Deus nos qualiter.

Exod. 14 adiutoriũ Dei.

Hierony.

E *Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros, & qui oderunt nos, diripiebãt ſibi.* 719

HIc ponitur inimicorum perſecutio. Hoc realiter impletum fuit tẽpore Antiochi, quoniam Iudæi fugerunt à facie Antiochi perſequentis, vnde dicitur 1. Machab. 2. Et fugit Matathias, & filij eius in montes, & reliquerunt omnia, quæ habebant in ciuitate, quæ omnia, ſ. fuerunt ablata ab hoſtibus. Et hoc inſinuãs dicit. *Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros*, ſ. nos inſequentes. F *Auertiſti*, ideſt, fugere feciſti. *Et qui oderunt nos, diripiebant ſibi*, ſ. inimici noſtri diripiebant ſibi bona noſtra, quæ in ciuitate dimiſerimus. Quãtum verò ad intellectum, hoc ſm glo. dicit pro illis, qui in aduerſitatibus deficiunt à fide, uel in tẽtationibus victi cadunt in peccatis, quaſi dicat. *Auertiſti nos*, &c quia illi victores, & nos victi ſumus. Et quia cadens in peccatũ perdit omnia merita, quæ prius habebat, ideo dicit. *Et qui oderunt nos*, ſ. dæmones, *diripiebant ſibi*, i. diſſipabant omnia merita noſtra. Et nota, ꝙ dicit. G *Auertiſti nos*. Deus enim nos auertere dicitur, qñ non pręſtat adiutoriũ. Vel auertit nos Deus, quãdo multoties peccatis noſtris prouocatus ſuam protectionem ſubtrahit, auertendo ſe à nobis, ſic enim dicitur. Auertiſti adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello. Et nota, quòd iſta diuina auerſio quandoque eſt temporalis, & quandoq; æterna. Temporalis enim eſt pœnitentibus, ſed obſtinatis æterna. Et æternum formidando Dauid dicit. Vſqueqno, domine, obliuiſceris me in finem? vſqueqno H auertiſti faciem tuam à me? Auertit. n. ſe Deus quandoque à nobis, & hoc ad noſtram vtilitatem, vt. ſ. homo ſeipſum ſine Deo nihil poſſe cognoſcat, & ſic non ſuperbiat, ſed Deo ſubditus humiliter viuat. Sic. n. accidit ipſi Dauid, qui in principio regni ſui videns, ꝙ Deus erat ſecũ, & ꝙ ipſe pſperabatur in omnibus quaſi in ſeipſo nimis confidens dixit. Ego dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum. Et hoc quia confidebat in decore, & fortitudine à Deo ſibi data, pp quod ſubdit, Domine, in voluntate ſti-

Auerſio.

Pſal. 88.

Pſal. 12.

Pſa. 29.

A tiſti decori meo virtutem. Volens igitur
Deus ipſum ad cognitionē ſuæ propriæ
fragilitatis reducere, ſe ad tempus auer
tit ab eo, quo facto ſtatim ipſe per adul-
teriũ,&homicidium grauiter fuit lapſus.
Et ideo ſubdit. Auertiſti faciem tuam a
me,& factus ſum conturbatus, ſ. in gra-
uia peccata deiectus. Sed iſta fuit tempo
ralis auerſio Dei. Vnde poſt orabat,di-
cens. Auerte faciem tuam a peccatis
meis, &c Et ideo etſi Deus quandoque
pro noſtra vtilitate temporaliter auerta
tur a nobis, tñ ne æternaliter auertatur,
B ipſum orare debemus,dicentes illud Pſ.
84. Conuerte nos Deus ſalutaris noſter,
& auerte iram tuam a nobis.

720 *Dediſti nos tanquam oues eſcarum, & in gentibus diſperſiſti nos.*

Occiſi vt oues fuerunt Iudæi. HIc ponitur martyrum trucidatio.
Oues occidũtur, vt edãtur. Sic ad
literam tpe Antiochi multi Iudæorum
fuerunt occiſi, & inſepulti dimiſſi, & per
1. Mac. 2 conſequens in eſcam beſtijs terræ dati.
Nã gentes Antiochi intulerunt Iudæis
bellum die ſabbathi, & mortui ſunt ipſi
C Iudæi, & vxores eorũ, & filij eorũ, & pe-
cora eorũ, vſq; ad mille animas hoĩum.
Li. 2 Machab. c. 6 Et ſic multis alijs vicibus ſunt trucidati.
Legitur ẽt, ꝙ duæ mulieres delatæ sũt
natos ſuos circuncidiſſe, quas infantibus
ad vbera ſuſpenſis publicè per ciuitatem
cũ circũduxiſſent, per muros præcipita-
uerunt. Quid de ſeptẽ fratribus crude-
liſſimè cum matre occiſis? ibidem c. 7. &
ſic de multis alijs. Iſtas ergo martyrũ tru
cidationes præuidentes filij Chore in ip
ſorum martyrũ perſona d. *Dediſti nos tan
quam oues eſcarum.* Et ſubdit. *Et in genti
bus diſperſiſti nos*, quia illo tpe multi ex
D Iudæis fuerunt in ſeruitutẽ aliarũ gen-
tiũ venundati, vt patet in lib. Mac. Iſtã ẽt
martyrũ illo tpe trucidationẽ finiendã
præuiderat Pſ. cùm dicit. Poſuerunt mor
Pſal. 78. ticinia ſeruorũ tuorum eſcas volatilibus
cęli, &c. Et nota ꝙ dicit Deum hoc feciſ
ſe, eo ꝙ omnia poteſtate Dei fiunt, vel
permittunt. Hic notat gl. diuerſa genera
Martyr. martyrũ notari, quia alij fuerunt eſca fe
ris, alij gentib. traditi in ſeruitutẽ. Quã-
tũ aũt ad intellectum vult Pſ. notare, qđ
Ouis. ad verũ martyriũ requirit in nobis mor
tificatio ouis, ideo martyres comparat
ouibus mortificatis, d. *Dediſti nos tan-
quam oues eſcarum*, quæ ſunt oues mor-
tuæ. Vbi notandum, ꝙ ouium nomine
præſens vita deſignatur, cuius ratio eſt.
Qm̃, vt dicunt naturales, & experientia
docet, oues in æſtate tpe caloris inſimul
ſtrictæ congregantur. In hyeme aũt, qñ
frigus eſt, ab inuicem magis diſpergunt
quod faciunt pp frigiditatem flatus ip-
ſarum. Sic, & vita præſens tempore æſti
uo, & proſperitatis hoĩes adinuicem co-
pulat, & vnit. Sed hyemali tempore. ſ. ad
uerſitatis ipſos ſeparat, & diſpergit. Qđ
accidit pp frigiditatem flatus i. pp par-
uitatem caloris charitatis, dicente ſapien *Eccl. 8.*
te. Eſt amicus menſæ, & non permanebit
in die tribulationis. Sic ergo oues ſignifi
cant vitam præſentem dicente. Pſal. Po-
ſuit ſicut oues familias. Quid ergo ſunt
oues mortificatæ, niſi mortificatio vitæ
præſentis. Ille ergo verè martyr uocatͬ,
qui moritur mundo, poſito ꝙ mundus ſi
bi uiuat. Ille aũt martyr eſt ſolo nomine,
qui mundo viuit, poſito ꝙ mortuus ſit ſi
bi mundus. Hic ſequendo materiam pri *Quæſtio.*
mæ lectionis conſequenter quæro, vtrũ
quis de uno peccato ſatisfacere poſſit,
non ſatisfaciendo de alio. Aegidius d. 15

Vendidiſti populum tuum ſine pretio, & non fuit multitudo in commutationibus eorum. 721

HIc ponitur captiuorum venunda-
tio, quæ facta fuit tempore ipſius *Occiſio Iudæorũ.*
Antiochi. Tot. n. de Iudæis vendebãtur,
& dabantur pro modico pretio, quod
quaſi nihil reputabãtur. Ita quod nõ ſo-
lum fuerunt trucidati, ſed etiam captiua
ti, & venundati. De hac trucidatione, &
venditione dicitur 2. Macha. 5. quòd An
tiochus rex armis cepit ciuitatem Hie-
ruſalem, & iuſſit milites omnes interfi-
cere, nec parcere occurſantibus, & per
domos aſcẽdentes trucidare. Fiebant er-
go cædes iuuenum, & ſeniorum, mulie
rum, & natorum exterminia, virginum-
que, & paruulorum neces. Erant autem
toto triduo octoginta milia interfe-
cti, quadraginta millia vincti, non minus
autem uenundati. Poſtquam ergo in

præcedenti verſiculo egit de ipſorũ interfectione, hic agit de ipſorum venundatione d. *Vendidiſti populum tuum ſine precio* Erat enim precium modicũ, quia tot Iudæi venditioni erant expoſiti, ꝙ reſpectu multitudinis illorũ pauci erant emptores. Et hoc eſt quod ſubditur. *Et non fuit multitudo in commutationibus eorum*, ſ. multitudo ementium. Vel aliter, *non fuit multitudo in commutationib.* &c. Ad hoc enim martyres Deus ordinauit in eccleſia, vt ipſorum exẽplo alij ad fidẽ conuertantur. Illo autẽ tpe multi erant cæſi, & venundati, pauci tamen ex hoc conuertebantur ad Dei cultum. Et hunc intellectũ habet Magiſter in gloſſ. Martyres dum dantur alienis, venduntur ſine precio. Videmus enim quos dediſti, ſed non quos accepiſti, quia quaſi nullus acquiritur, vel ſi quis acquiritur, pauci tñ ſunt. Moraliter autem populus Dei ſine precio venditur, qñ quis opera de ſe virtuoſa pro laude facit humana, vnde Gregor. ait. Quid enim in cunctis operibus ſuis hypocrita ſperat niſi honoris reuerentiam, gloriã laudis, à melioribus metui, ſanctus ab omnibus vocari. Et infra. Magna quippe vecordia eſt, laborioſa agere, & aure laudibus inhiare, forti opere præceptis cœleſtib. inſeruire, ſed terrenæ retributionis præmium quærere. Vt enim ita dixerim, qui pro virtute, quam agit, humanũ fauorem deſiderat, rem magni meriti vili precio venalẽ portat. Vnde regnum cęlorũ emi potuit: inde nummum tranſitorij ſermonis quærit. Vili ergo precio opus vendit, qui magna impendit, & minima recipit.

Vendere. Greg. 8. mor. c. 28.

722 *Poſuiſti nos opprobrium vicinis noſtris: ſubſannationem, & deriſum ijs, qui in circuitu noſtro ſunt.*

HIc conſequenter ponitur opprobriorum inſultatio. Vbi ſciendum, quòd opprobrium & vituperium alicui illatum quatuor modis aggrauatur. Et ſecundum hoc iſta pars habet quatuor partes. Nam aggrauatur opprobrium, primò vilipenſione in principio: ſecundò demonſtratione. ibi. *Poſuiſti nos in ſimilitudinem*, tertiò cõtinuatione, ibi. *Tota die*; quartò diffamatione, ibi. *A vo-*

Quatuor modis aggrauatur vituperium.

E *ce.* Quantum ad primum dicit. *Poſuiſti nos opprobrium vicinis noſtris.* Gentes. n. q̃ ſtabant circa terras Iudæorum, quæ colebant idola: videntes Iudæos vnius veri Dei cultores ſic crudeliter perſequi, & per conſequẽs cultum veri Dei quaſi ad nihilum redigi gaudebant, & ipſis Iudæis inſultabant dicentes. Vbi eſt Deus veſter, liberet vos, ſi pôt. Quaſi ex hoc inferentes, quod Deus, quẽ colebant Iudæi, verus Deus non eſſet. Per hoc enim ꝙ *vicinis noſtris, & ijs, qui in circuitu noſtro ſunt*, aggrauatur opprobrium, quia ſe-
F cundum glo Grauior eſt afflictio, quæ à vicinis ingeritur, quàm quæ à remotis, quia non tranſitoriè dicitur, quod à circunſtantibus irrogatur. Hanc autem inſultationem vt grauem oſtendat: tribus nominibus vocat, ſcilicet opprobrium, ſubſannationem, & deriſum.

Primò dicitur opprobrium. Vbi nota ſecundum Grammaticos, quod probro. as, idem eſt, quod vituperare, & iniuriari, à quo deriuatur probrum, ideſt, vituperium. Et componitur cum ob, & dicitur opprobrium, ideſt, magna uitupe-
G ratio, vel iniuriatio. Subſannatio verò dicitur deriſio facta deſpectiuè contracto naſo, & rugato. Deriſus verò dicitur quædam vox confuſa lætitiæ inſultationẽ immoderata lætitia denuncians. Per hoc autem moraliter denotatur, ꝙ ſicut Iudæi, qui confitentes interpretantur, à gentibus, & malis deridebantur, ſic & hodie per bonam vitam Deũ confitentes à malis hominibus vilipenduntur, quia ſicut ſimilitudo eſt cauſa dilectionis, ita & diſſimilitudo cauſa eſt odij. Cum uita bonorum malis ſit diſ-
H ſimilis, hinc eſt quòd mali bonos odiũt, & ipſos vilipendendo derident. Et hoc eſt quod ait Gregor. Hoc namque proprium vniuſcuiuſque ſolet eſſe, vt qualis ipſe fuerit, tales ſibi coniungi & alios velit. Mali ergo ſimplicitatem uitæ refugientes, hoc imitandum alijs imprimunt, quod amant. Vnde & apud malos ſimplicitas omnis in crimine eſt. Apertas quippe mẽtes diiudicant, & puritatem cordis habetudinem appellant. Omneſque, quos ſibi adhærere cupiunt, à ſimplicitatis itinere diuertunt. Nunc itaque

Opprobrium. Deriſio.

Philoſophus 8. Ethic.

Greg. 8. mor. c. 39.

itaque ſimulatores gaudeant, deſpiciatur iuſtorum ſimplicitas, atque à malis fatuitas vocetur. Sed citius deſpectus ſimplicium tranſit, citius malorum gloria percurrit, quia deſpectum bonorū Deus glorificando erigit, & malorum gloriam reprobando confringit &c. Ex quibus patet, ꝙ opprobria a malis iuſtis illata ſunt ad bonorū meritum, & gloriam, ſed malis ad ſupplicium, & pęnam. Sed fortè dicis opprobria alicui ꝑꝑ culpam illata, poſito quod patienter illa ſuſtineat, nunquid illi ſunt meritoria? Ad hoc reſpondet Greg. dicens. Sunt nonnulli, quos & humanæ deriſiones deprimūt, & tñ diuinis auribus exaudibiles non ſunt, quoniã cùm deriſio contra culpam naſcitur, profecto nullum virtutis meritum in deriſione generatur. Sacerdotes enim Baal clamoſis vocibus hunc implorantes deriſi ab Helia fuerunt, qui dicebat. Clamate voce maiore, Deus enim veſter aut forſitam loquitur, aut in diuerſorio eſt. Sed hæc eius irriſior eis ad virtutis vſum nõ fuit, quia per culpæ meritum venit.

Greg. 10 mor. ca. 27.

3. Reg. 18.

723 *Poſuiſti nos in ſimilitudinem gentibus, commotionem capitis in populis.*

Similitudo gentibus.

HIc conſequenter ponit deriſionem ex demonſtratione. Iudæi enim in tantum opprobrium deuenerant, ꝙ digito demonſtrabantur à gentibus. Sicut demõſtratur quis ex abundãti gloria, vt, cū dicimus, ille eſt ſapientior homo ciuitatis, vel dominus. Sic ex infortunio, vt dicendo, ille eſt, qui tantum erat ſuperbus, & ecce, quõ eſt humiliatus. Sic ergo & Iudæi erant in ſimilitudinem gentibus. Vel aliter. Quando gentes loquebãtur de infortunio aliquorum, ponebant pro exemplo vel ſimilitudine infortuniū Iudæorum. Vel quando volebant alicui maledicere pro exẽplo adducebant maledictionẽ Iudæorum. vt puta dicendo. Sic accidat tibi, ſicut Iudæis accidit. Sicut ſi quis alteri maledicens diceret, vtinam pereas, ſicut perijt Laurentius. Vel aliter ſecundum glo. vt ſit ſenſus. *Poſuiſti nos gentibus in ſimilitudinem Chriſti*: quia ſicut Chriſtus à gentibus fuit illuſus, flagellatus, & mortuus, ſic illo tempore accidit Iudæis. Et ſic iſte propheta hic non ſolum præuidit futuram perſecutionem Iudæorum, ſed etiam paſſionem Chriſti, cui paſſionem Iudæorum aſſimilauit. Et quantum ad hoc ſubditur. *Commotionem capitis in populis.* Sic enim mouet quis caput contra aliquem quaſi ipſum deſpiciendo, & ſibi minando vel ad inſultandū. Dicat ergo. *Poſuiſti nos commotionem capitis in populis*, ſ. ad nobis inſultandum ſicut, & Chriſto inſultauerunt in ſua paſſione mouentes capita ſua. Per hoc autẽ myſtice notatur, ꝙ gentes idololatræ, quæ ante Chriſti paſſionem fideli bus Iudæis, qui verum Deum colebant, erant diſſimiles per Chriſti paſſionem, ſimiles fidelibus efficerentur, verum Deū colẽdo. Et hoc notans dicit. *Poſuiſti nos in ſimilitudinem gentibus*, vt ſ. ad noſtram ſimilitudinem conuertantur, & nobis ſimiles fiant. Et de hac ſimilitudine dicitur. In ſimilitudinem lapidis aquæ indurantur. Per lapidem intellige Chriſtū, vel Chriſti fideles. 1. Corinth. 10. per aquas verò ipſos gentiles, qui per idololatriam, & alia vitia non conſtantes, ſed fluxibiles erant: Aquæ ergo indurantur in ſimilitudinem lapidis, quando gentilis populus ad Chriſti ſimilitudinem ſuper fundamẽtū fidei ſtabilis fuit effectus. Et quid, ſequit̃ ex hoc niſi qđ ſequitur. *Et commotionem capitis in populus*; Quia ex hac conuerſione caput amotū fuit à gẽtibus. ſ. vitium ſuperbiæ, quod caput eſt omnium vitiorum, vnde Abacuc. 3. Percuſſiſti caput de domo impij &c. ſcilicet ſuperbiam de corde impij, ſcilicet populi idololatræ. Iſtud eſt illud ſuperbiæ caput, quod ſeptem capita portat, quia ſeptem principalia, & capitalia vitia ex hoc capite oriuntur. Apoc. 13. Vidi beſtiam aſcendentem de mari habentem capita ſeptẽ Hæc beſtia dicitur eſſe ſuperbia, quia homines extra cognitionem propriam trahens vertit in beſtias. Hæc aſcẽdite de mari, ſ. huius mūdi, quia ex rebus mūdanis, ſcilicet diuitijs, potentijs, ſcientijs, & huiuſmodi oritur, hæc habet capita ſeptem, quia ſeptem capitalia vitia ex ipſa procedunt, ſcilicet inanis gloria, inuidia, ira, triſtitia, ventris ingluuies, auaritia, & luxuria, vt deducit diffuſe Greg.

Iob 38.

Caput. Superbia

Gregor. Tunc ergo facta fuit *commotio capitis in populis*, ſcilicet gentium, quando, depoſito capite ſuperbiæ, humiliter ſe fidei *Pſal.17.* Chriſti ſubmiſerunt Chriſti capitis, ꝙ præuiderat Pſalmiſta in perſona Chriſti. d. Eripies me de contradictionibus populi, ſcilicet Iudæorum, conſtitues me in caput gentium.

724 *Tota die verecundia mea contra me eſt: & confuſio faciei meæ cooperuit me.*

HIc conſequenter auget opprobriũ ex continuatione. d. *Tota die*, &c. F Ad huius intelligentiam videamus primò, quid eſt verecundia. *Verecundia.* Verecundia.n. propriè eſt quidam timor. *Timor.* Sed nota, qđ dupliciter quis timere poteſt. ſ. quia vel timet mala corruptiua, vel mala turpia, & inhonorantia, ſi primum, vocatur timidus, ſi ſecundum, dicitur verecundus. Nihil ergo aliud eſt verecundia, quam timor inhonorationis, vel inglorificationis. Vnde verecundia aliquando dicitur erubeſcentia, quia verecundantes communiter erubeſcunt, ſicut timentes palleſcũt. G Nam ex eo, ꝙ aliquis amittere vitam (ꝙ eſt bonum ſubſtantiale) credit, dicitur timere. Sed ex eo ꝙ timet ſe ammittere gloriam, honorem, & huiuſmodi, quæ ſunt bona exteriora, verecundatur. In timendo ergo ſanguis venit ad intima, & ad interiora recurrit ad confortandũ cor. Et ideo membra exteriora palleſcunt, quia timor cõſurgit ex eo ꝙ quis credit ſe amittere interiora bona Sed cum quis verecũdatur, ſanguis fugit ad exteriora, & facies apparet rubea. Currit.n.tũc ſanguis ad exteriora, quia verecundia conſurgit ex eo ꝙ quis credit ſe amittere bona exteriora. H Ad propoſitum ergo Iudæi virtuoſi in illa perſecutione omnia temporalia, ac etiam vitam corporis inter bona exteriora computabant. Animam autem, & virtutes inter bona interiora ponebant. Et ſic non timebant amittere niſi bona extrinſeca, propter quod talis timor propriè verecundia, vel erubeſcentia dicebatur. Sed quia pro tunc talis timor continuus erat in eis, ideo dicunt. *Tota die verecundia mea contra me eſt*. vbi gloſſ. Verecundia grauis erat contra

E ſanctos, vel coram ſanctis, id eſt, ante oculos ſanctorum, quando quos impios ſciebant, ſibi inſultare videbant. Vel dicit *contra me*. id eſt, contra hoc, ꝙ boni erant, quia ideo perſequebantur, quia fideles. Non enim commiſerant, vnde verecundari deberent. Vnde ſubdit. *Et confuſio faciei meæ*, &c. Quodam enim pallio confuſionis vultum dicit opertum: dum nube ſanguinea facies inflammata rutilat. Aliquando tamen aliter accipitur verecundia ſecundum Philoſophum, ſ. prout eſt quædam erubeſcentia de turpi actu. *Philoſoph. 4. Ethicor.* Et iſto modo verecundia non competit virtuoſis, & maximè in ſenibus eſt abominabilis. Cum ergo virtuoſus nihil agat, ex quo debeat timere turpitudinem à ſe factibilem, verecundari non poteſt. Etiam quia ſenes ſic debent eſſe diſpoſiti, vt nihil agant verecundia dignum: ideo in eis verecundia non cadit, vt dicitur, quarto Ethicorum. Si tamen ſenex faceret aliquid verecundia dignum, plus vituperabilis eſſet quàm iuuenis, vt ibidem dicitur. Ex prædictis patere poteſt, ꝙ verecundia quandoque conſurgit ex facto alieno, & ſic in iuſtis cadere poteſt, quandoque ex facto proprio, & ſic non cadit. Notandum etiam, quòd quamuis verecundia non cadat in iuſtis: timor tamen verecundiæ cadit, & eſt vtilis, ſicut malis non timere verecundiam, occaſionem præſtat peccãdi. Vnde de hoc Gregorius in Moralib. dicit. *Greg. 4. mor. c. 13* Sunt nonnulli quos ad perpetrandum nequitiam oborta ſubito malitia inuitat, ſed tamẽ humana verecũdia hos reuocat. Et plerunque per hoc ꝙ exterius erubeſcunt, ad interiora ſua redeunt, & cõtra ſe internum iudicium ſumunt, quia ſi propter hominem mala facere metuunt, quanto magis propter Deum, qui cuncta inſpicit, nec appetere mala debuerunt. In quibus fit, vt mala maiora corrigant per bona minora, ſ. per exteriorem verecũdiam interiorem culpam. Et ſunt quidam, qui poſtquam Deum in mentem contempſerint, multo magis humana iudicia ſpernunt, atque omne malum, quòd appetunt, audacter peragere non erubeſcunt. Quos ad perpetrandum malũ occulta iniquitas inuitat, & nulla aperta verecundia retardat.

Sicut

Sicut dè quodam iniquo iudice dicitur, Luc.18. quòd Deum non timebat, nec hominem verebatur, &c.

725 *A voce exprobrantis, & obloquentis, à facie inimici, & perſequentis.*

CONſequēter hic aggrauatur opprobrium ex diffamatione. Vbi aduerte, ꝙ exprobare eſt in facie maledicere, ſed obloqui eſt abſenti detrahere, ꝙ Iudæis accidit tpe Antiochi. Et q nō ſolū verbis, & oblocutionibus, ſed magis ipſos gladijs pſequebantur, ideo ſubdit. *A facie inimici, & perſequentis.* Inimici nomine ſignificatur animus malus, ſed pſe- Exprobrare. cutione malus exterior actus. Notādum ꝙ exprobatio eſt multiplex, qm quædā pertinēt ad contumeliā. pſ. Tota die exprobrabāt mihi inimici mei. Quædā ad Prou.25 fallaciā. Secretū extraneo nō reueles, ne 4. Reg. 19. forte inſultet tibi, cum audierit, & exprobrare nō ceſſet. Quædā ad blaſphemiā. Mar.ult. Cui exprobraſti, vel quē blaſphemaſti? Quædā ad charitatis amicitiā, quo ad exprobrantē. Exprobrauit incredulitatem illorū. Quædā ad fęlicitatis gloriā quoad tolerantem Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis. Et Matth. 5. Beati eritis, cum maledixerint, &c. & exprobrauerint, &c. Exprobratio antē, de qua hic loquitur, pertinet ad contumeliam.

725 *Hæc omnia venerunt ſuper nos, nec obliti ſumus te, & inique non egimus in teſtamento tuo.*

HIc conſequenter exprimi inter tot aduerſa bonorū iuſtitiā, & conſtantiā. Et diuiditur ī partes duas. Quia oſtēdit primò iuſtorū patientiā. Secundò replicat iuſtorū miſeriā, ibi, *Quoniam humiliaſti nos*. Quantū ad primū ſciendū, ꝙ licet multi Iudæorū in perſecutione regis Antiochi receſſerūt à cultu Dei ad idololatriā, vt perſecutiones euaderent, tñ maior pars, uel ſaltē potior elegit ante mortē corporis ſubire, q̄ Dei legem derelinquere. Nā, cū Antiochus miſiſſet 1. Mach. 2. eos, qui cogerent Iudæos immolare idolis, & legem Dei derelinquere, multi ex Iudæis conſenſerūt, ſed Matathias, & fi- Matathias. lij eius cōſtāter ſteterunt. Vnde q miſſi fuerant à rege, dixerunt Matathiæ. Prin-

A ceps magnus es, & ornatus filijs, & fratribus, ergo accede prior, & fac iuſſum regis, & eris tu, & filij tui inter amicos regis, &c. Reſpōdit Matathias magna voce dicens. Etſi oēs gentes regis Antiocho obediant, vt diſcedat vnuſquiſq; à lege patrū ſuorū, ego tñ. & filij mei, & fratres mei obediemus legi patrū noſtrorū. Nō enim eſt nobis vtile relinquere legem Dei, &c. Et multa ſimilia habentur de bonis Iudæis tempore illius perſecutionis. Iſtorū ergo conſtantiā in lege Dei præuidens ante longē Pſal. in ipſorū perſona B prædixit, *Hæc omnia* ſcilicet mala prædicta *venerunt ſuper nos.* Et notanter dicit. *Venerunt ſuper nos*, ſ. ab extra, quia illa ab intra non merueramus per culpam. *Nec obliti ſumus te*, ſ. cultus tui, quia ſcimus te gratis eſſe colendum. *Et iniquè nō egimus in teſtamento tuo.* Iniquè agit in teſtamento Dei, qui trāſgreditur eius præcepta. Quantum ad intellectum Pſal. Iſta ſunt verba ſanctorum martyrum, qui tradiderunt corpora ſua propter Obliuio. Deum ad ſupplicia, & omnes admonet memoriam Dei ſemper habere. Si enim C ſancti martyres tam dura tolerādo, Deū non ſunt obliti, quanto magis nos alij obliuiſci non debemus? propter quòd benè dicitur Eccleſ. vlt. Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ. Quæ verba pertractans Gualfredus, dicit hoc ſolum concionator noſter intendit, ut quam ſit neceſſaria creatoris memoria inſinuet, dum proſequitur quam grauia Memoria Dei habēda. mala pariat eius obliuio, memento, inquit, creatoris tui, dū ipſum videre adhuc non licet, memoriam eius habere debemus, ſi eius pręſentiam videre concupiſcimus. D Memento, inquit, creatoris tui nihil melius, illa nēpe memoria tollit excellentiam, & ſub eo humiliat, tollit diffidentiam, & aduerſus inimicum erigit, & confortat, memento, inquit, creatoris tui, parū eſt hoc. Ego amplius 1. Cor.9 addo, & quid? memēto redemptoris tui. Nihil enim creari profuit, niſi redimi profuiſſet Salomon ſuæ generationis hominibus, quod erat notum, pro tēpore, loquebat̄. Nobis aūt clamat Apoſt. Empti.n. eſtis ptio magno, &c. Nō mediocriter periculoſa eſt bñficij huius obliuio.

Digitized by Google

Odibilis foret oībus bonis, ſi quis hominū homini inueniretur ingratus, ꝑ cuius operam videretur auditū recepiſſe, vel viſum, &c. Sed de malis dr̄. Obliti ſunt *Pſ. 150.* Deum, qui ſaluauit eos &c. Et cōtra huiuſmodi dicunr. *Hæc omnia venerunt ſuper nos*, &c. Et ꝙ plus eſt oſtendit, ꝙ iſta aduerſa non ſolum non nocent inferendo obliuionem Dei, ſed ēt proficiunt, ad Deum nos dirigendo, vnde ſubdit.

726 *Et non receſſit retrò cor noſtrum: & declinaſti ſemitas noſtras à via tua.*

QVaſi dicat. Non nocuerunt nobis aduerſa, vt remouerēt cor noſtrū à te per apoſtaſiam idolatrando. Retro enim recedere eſt, non ſolum bonū in- *Retrocedere.* choatum omittere, ſed ad oppoſitū tendere per actum, vel per motum contrarium. Et iſto modo loquebatur Chriſtus. d. Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciēs retro, aptus eſt regno Dei. Et addit profectum. d *Et declinaſti ſemitas noſtras à via tua*. Vbi notandū, ꝙ via Dei dr̄ illa via arcta, quæ ducit ad *Via.* vitam. ſ. beatā, quæ ſtat in obſeruatione *Luca 6.* mandatorū ſpe regni cœleſtis, non tēporaliū bonorū. Pſ. 118 Viam mandatorū, *Semita.* &c. Semita aūt noſtra dr̄ affectio vel deſiderium proſperitatis, & voluptatis mūdanæ. Et dicitur ſemitā. i via ſtricta, qa oīs proſperitas mundi multū arctat hominē diuerſis preſſuris, & amaritudinib. Vñ foris apparet via lata, ſed in mēte eſt *Iob 6.* ſemita ſtricta, ſicut econtra, uia Dei foris apparet arcta, ſed intus eſt multū lata, qa per ipſam cor dilatatur. Pſ Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum, vnde de iſtis ſemitis dr̄. Inuolutæ ſunt ſemitæ greſſuum eius, ſ. multis amaritudinibus. Notandum ēt, ꝙ iſta præpoſitio, à, qñq; notat ſuperationem, ſicut Matth. 35. Diſcedite à me maledicti, &c. Quandoque notat cauſalitatem, ſicut Matth. 11. Diſcedite à me, quia mitis ſum, &c. Sic in propoſito cū dicitur à via tua, ly, à, notat cauſalitatē, & eſt ſenſus, *à via tua*. i. propter viam tuā. Dicit ergo ꝙ in præfatis aduerſitatibus *declinaſti ſemitas noſtras à via tua*. id eſt, tuliſti, uel remouiſti ſemitas noſtras. i. affectiones, & deſideria temporalium, *à via tua*, i. propter viam tuā imitādum. Et ad iſtum intellectum exponit Magiſter in glo. d. Semitæ. n noſtræ erāt in proſperitatibus, & voluptatibus ſæculi, ſed tuliſti eas à via tua, qa oſtēdiſti nobis arctā viā, quæ ducit ad vitam. In iſto verſiculo ſpiritualiter oſtenditur, ꝙ quāuis aliqñ ſit licitū ceſſare à bono opere, nunquā tñ licet retroire. i. facere contrariū: vnde ait glo. *Non receſſit retro cor noſtrū* i. rō noſtra, ita. ſ ꝙ retroiret, deſperādo de bonitate Dei. *Quæſtio.* Etenim ſi aliqñ deſcendat à contemplatione veritatis, non tamen retroit. Et ideo non dixit ſimpliciter nō receſſit cor noſtrum, ſed addidit retro. Sequendo materiā ſatisfactionis, quæro vtrum per opera extra charitatem facta quis poſſit ſatisfacere penitentiam ſibi impoſitam. Aegyd. diſt. 15.

Quoniā humiliaſti nos in loco afflictionis: & cooperuit nos umbra mortis. 727

HIc conſequenter oſtendit alia uia vtilitatem ex aduerſis habitam. Et diuiditur in quatuor partes ſm ꝙ quatuor vtilitates procedunt ex aduerſitatibus. Prima eſt mentis humiliatio ſecunda eſt Dei memoratio, ibi. *Si obliti ſumus*: tertia eſt peccati deteſtatio. ibi, *Nonne Deus*. quarta eſt carnis mortificatio: ibi. *Quoniā propter te mortificamur*. Quantū ad primū ſciendū, ꝙ ipſa aduerſa ſuperbiā cordis deponūt, & ad humilitatē inclinant. Sicut per oppoſitū proſpera mūdi mentē ꝑ ſuperbiā inflant: Quod ſatis oſtendit Greg. ſuper illo verbo Iob. 6. Qui cepit, ipſe me cōterat, d. Sæpe namque fiducia lōgæ proſperitatis inflati in quodā faſtu elationis erigimur, cumque nos extolli cōditor conſpicit, ſed amorē ſuū erga nos ꝑ verbera nō exercet, quaſi ad ferienda noſtra vitia manū ligatā tenet. An non affectus ſui manū ligauerat, cū peccāti populo dicebat. Iā non iraſcar tibi, & zelus meus receſſit à te Soluat ergo manum dicitur. i. exerceat affectum. Recte autem ſubditur. Et ſuccidat me. Cum enim ſecuros nos, ac de virtutum affluentia elatos repentinus uel flagelli dolor, vel infirmitatis tentatio percutit, protinus à ſtatus ſui vertice mentis noſtræ elatio ſuccīſa cadit, ut de ſemetipſa

Aduerſitas deponit ſuperbiam ſpera ſuperbiam inducunt.

Greg. 7. mor. c. 8

nihil

Aduerſitas. *Humilitas.* nihil audeat, ſed infirmitatis ſuæ ictu proſtrata manum leuantis quærat. Hinc eſt, quòd ſancti viri cum de occulta erga ſe diſpoſitione ſuſpecti ſunt, plus proſpera ipſa pertimeſcunt, tentari appetunt, flagellari concupiſcunt, quatenus incautam mentem metus, & dolor erudiat, ne in hac peregrinationis via, hoſte ex inſidijs erumpente, ſua eam deterius ſecuritas ſternat. Hinc Pſ. ait. Proba me, Domine, & tenta me. Et rurſum. Quoniam ego in flagella paratus ſum. Quia. n. ſanctæ mentes corruptionis ſuæ vulnus ſine putredine non eſſe conſiderant, libenter ſe B ſub manu medici ad ſectiones parant, vt aperto vulnere virus peccati exeat, quod ſub ſana cute intus occidebat. Ex quibus apparet, ꝙ proſpera mentem eleuāt, ſed aduerſa humiliant, ſic ꝙ maximè difficultatis eſt in proſperis humilitatē ſeruare. Hoc autem hic notans Pſal. dicit. *Quoniam humiliaſti nos in loco afflictionis*. i. quia afflixiſti nos, humiliati ſumus. Tempore. n. Antiochi humiliari fuerunt Iudæi ex maxima afflictione, quoniam illo tempore fugerunt Iudæi ad loca deſerta, quæ erant afflictiua, ita quod habebant C afflictionem ſuper afflictionem. Nam vt dicitur. 2. Mach 5. Iudas autem Machabæus receſſit in locum deſertum, ibique inter feras vitam in montibus cum ſuis agebat, & fœni cibo veſcentes demorabantur. Quis autem in tali afflictione, vel in loco afflictionis exiſtens ſuperbiret? certè nullus, ſed magis humiliaretur. Vel per locum afflictionis accipe præſentem vitam, in qua multis miſerijs humiliamur, & deprimimur: ſed in futura exaltabimur, vt ait glo. Sequitur. *Et cooperuit nos vmbra mortis*. Vbi notandum, quòd D aliud eſt vera mors, aliud eſt figuratiua mors, quæ dicitur vmbra veræ mortis. Quoniam mors vera eſt illa, qua anima ſeparatur a Deo, vel mors æterna. Vmbra autem mortis dicitur mors corporalis, vnde Greg. ſuper illo verbo Iob. 12. Producit in lucem vmbram mortis, ait. Iſta. n. mors, in qua caro ſeparatur ab anima, vmbra illius mortis eſt, in qua anima ſeparatur a Deo. In lucem ergo vmbram mortis Chriſtus producit, cum intellecta morte ſpiritus, mors carnis minime timetur. Volens ergo iſte exprimere afflictionē populi Iudaici, dicit in ipſorum perſona. *Cooperuit nos vmbra mortis*. continue eramus ſub morte corporis, & in periculo mortis.

Vmbra mortis. *Mors.* *Greg. li. 11. mor. cap. 12.*

Si obliti ſumus nomen Dei noſtri, etſi expandimus manus noſtras ad Deum alienum.

728 *De pœn. d. 1. medicina.* *Aduerſa aperiūt oculos, & ꝓſpera claudūt.* *Greg. 6. mo. c. 16*

HIc oſtendit, ꝙ aduerſitas inducit in nobis memoriam Dei. Sicut. n. proſperitas claudit mentis oculos, ne Deum conſideret, ſic econtra aduerſitas aperit, ut Deum, & ſeipſum cognoſcat, vnde Grego. ait. Flagella oculos mentis aperiunt, quos inter vitia ſecuritas proſperitas cæcabat. Torpens quippe animus percuſſione tangitur, vt excitetur, quatenus, qui ſtatum ſuæ rectitudinis ſecurus perdidit, afflictus conſideret, quo iacet. Hinc itaque ipſa aſperitatis correctionis origo fit luminis, &c. Et hoc eſt, quod hic ait Pſalmiſta, ꝙ in aduerſitatib. *ſi obliti ſumus nomen Dei noſtri*, &c. Vbi aduerte, ꝙ in ſacra ſcriptura ly ſi, multoties accipitur negatiuè, vt Pſ 94 Quibus iuraui in ira mea, ſi introibunt, &c. id eſt, non introibunt, ſic, & hic ly ſi, ſtat pro non, & eſt ſenſus, *ſi obliti*. i. nō ſumus obliti nomen Dei noſtri, eius recordationem debitis temporibus omittendo *Si expandimus*, id eſt, non expandimus manus noſtras *ad Deum alienum*. ſcilicet, idololatriam committendo. Et hic notat glo. &. Ecce iſte eſt intellectus filiorum Chore: de quo agit titulus, qui propter omnia mala non obliuiſcuntur dominum. Qui non expandunt manus ſuas ad Deū alienum, ſed ſolum crucifixum adorāt, quia, qui manus extendit, de ſeipſo crucem facit, per hoc ſignificans ſe crucifixum adorare. Et nota hic, ꝙ per Deum alienum intelligit idola, qui aliena ſunt a realitate bonitatis Dei, in vocabulo Dei deſignatæ, quia. ſ. nomen habent Dei, ſed taliter carent Vnde, & de idolis dicitur Iſrael, ſi me audieris, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum, vbi glo. Alienum Deum dicit idolum, quia nomine, nō eſſentia Deus eſt, vnde, & Exo. 20. Non habebis Deos alienos coram me.

Alienus *Pſal. 80*

729 *Nonne Deus requiret iſta? ipſe enim nouit abſcondita cordis.*

HIc conſequenter oſtendit, ꝙ aduerſitas peccati deteſtationem inducit. Vnde poteſt formari talis oratio. Quandocunque ad aliquod antecedens neceſſario ſequitur aliquod conſequens, quicunque fugit conſequens, fugere debet antecedens, ſed ad peccatum neceſſariò ſequitur pœna: igitur, qui timet pœnam multo fortius peccatum timere debet, & fugere, quod autē peccatum neceſſario pœna ſequatur, oſtendit hic Pſalmiſta.d. *Nonne Deus requiret iſta?* q.d. ſic requiret ad iudicandum. Vbi notādum, ꝙ cum ly *iſta* ſit pronomen demonſtratiuum ſolum illa peccata ſignificans, quæ poſſunt demonſtrari. Cum ergo propriè loquēdo ſolum exteriora oculariter poſſint demōſtrari cōſequens eſt. quod per ly iſta, intelliguntur peccata exteriora, quę Deus

Cognoſcere Dei. iudicando requirit, quod probant, quia ēt peccata occulta cordis ipſe cognoſcit, propter quod ſubdit. *Ipſe enim nouit abſcondita cordis* Non eſt intelligendum, ꝙ Deus peccata requirat, ſ. ad cognoſcendum, quaſi ante non cognouerit illa, ſed dr̄ illa requirere, & cognoſcere, quando per aduerſa te facit peccata tua requirere, & cognoſcere ad illa deteſtanda. Et hoc eſt, quod hic ait gl. Noſcere dicitur Deus, quia te facit noſcere, vñ ad Abraham ait. Nunc cognoui, quod timeas Deum, i. te, & alios cognoſcere feci. Nouit ergo Deus eo modo quo requirit, ſed non pro ſe, ſed pro te. ſ. quando aduerſa facit, ut tu inuenias te, vt tu peccatū cognoſcas, & fugias, vt ei gratias agas.

Abſconditum peccatū. Et nota, quod hic peccata dicuntur abſcōdita cordis, quia mali quantum poſſunt, nituntur ſua peccata abſcondere, & occultare. Cuius ratio eſt, quia quaſi naturaliter omnis, qui malè agit, odit lucem.

Ioan. 3. Non aduertentes, quod ſcribitur Prou.

Iob. 3. 28. Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur, &c. Hoc non faciebat Iob, qui dicebat. Si abſcondi quaſi homo peccatum meum, ſi, pro non. Quod dicit contra illos qui peccata ſua excuſando, nituntur abſcondere, ac per hoc Deum accuſare, & ſeipſos excuſare nituntur more primi

E parentis, vt oſtendit Greg. d. Hæc namq; ſunt verè humilitatis teſtimonia, iniquitatem ſuam quemq; cognoſcere, & cognitam uoce confeſſionis aperire. At contra humani generis vitiū eſt, & labendo peccatum committere, & cōmiſſum negādo abſcondere, & conuictū defendendo multiplicare. Ex ipſo quippe lapſu primi hominis hæc argumēta nequitiæ ducimus, ex quo ipſam radicē traximus culpę, &c. vide ibi. Et nota, ꝙ ſpecialiter mali quædam abſcondunt peccata, ſ. quia abſcondunt cupiditatem auaritiæ, uoluntatem *Greg. 22 mo. c. 13*

F immunditiæ, ocioſitatem pigritiæ, ambitionem ſuperbiæ, detractiones fallaciæ, infidelitatem idololatriæ. Primum patet Matth. 25. Abiens fodit in terrā, & abſcōdit pecuniam domini ſui. Nonne pecuniam dñi ſui. i. Dei abſcondit in terram, qui diuitias abſconſas retinet, & pauperibus vt fidelis diſpenſator non tribuit illas, iuxta dñi ſui præceptum? Vnde tales maledictionem Dei merentur, & mundi. Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis. Quinimo, & mortem temporalem, & æternam merentur. Cuius figurā *Abſconduntur peccata multa.* *Prò. 11.*

G geſſit Acham, de quo Ioſue 7. Vidi enim inter ſpolia pallium, & ducentos ſiclos argenti, & regulam auream, & concupiſcens abij, & abſcondi in terra, &c. Qui propter hoc conſequēter fuit lapidatus. Secundum patet in illis immundis ſenib. qui in Suſannam libidine exarſerant qui abſconditi ſtabant. De quib. Dan. 13. dr̄. Non erat ibi quiſquam præter duos ſenes abſconditos, contemplantes eam. Et ibidem de Suſanna dicitur, ꝙ neſciebat ſenes intus eſſe abſconditos. Et tñ iſtud luxuriæ peccatum difficulter abſconditū

H poteſt manere, quin ſtatim publicetur ꝑ aliqua ſigna. Propter quod ad literam de iſto peccato dicitur. Nunquid abſcondere poteſt homo ignem in ſinu ſuo, vt veſtimenta illius non ardeant, aut ambulare ſuper prunas, ut non comburantur plantæ eius? Sic qui ingreditur ad mulierem, &c. Tertium patet, quoniam pigri quaſi ſemper latent, abſconſi. Abſcondit piger manum ſuam ſub aſcella, nec ad os ſuum applicant eam. Manus ſub aſcella abſconſa eſt virtus operandi ligata, Quartum patet de ſuperbis, *Prou. 9.* *Prou. 17*

qui

Digitized by Google

qui ſub humilitatis habitu vel verbis, cor ſuperbum tenent abſconſum, non aduertentes quòd (vt hic dicitur) Deus nouit abſcondita cordis. Et Iob 34. Non ſunt tenebræ, non eſt vmbra mortis, vt abſcondantur ibi, qui operantur iniquitatem. Quod exponens Gregor. ait. Lux æterna, quæ Deus eſt, quanto incommutabiliter fulget, tanto penetrabiliter videt. Et neq; occulta neſcit, quia cuncta penetrat, neque penetrata obliuiſcitur, quia incommutabiliter durat, proinde quotiens indigni, atque ſuperbi aliquid corde concipimus, totiens in lucem peccamus, quia ipſa nobis etiam non ſibi præſentibus præſto eſt, & peruersè gradientes in ipſam impinguimus, à qua per meritum longe ſumus. Cum verò videri non credimus in ſole clauſos oculos tenemus, illum videlicet nobis abſcondimus non nos illi. Propter quod Dan. 13. Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, &c. Quintum patet, quia detractores venenū ſub ſpecie compaſſionis vel ſub alio abſcondunt colore. Prouerb. 10 Abſcondunt odium labia mendacia. Sextum patet, quicunque.n. plus aliud colit quam Deum, eſt idololatra. Sed quanti ſunt, qui ſub ſpecie religionis plus amāt creaturas quàm Deū? Et tales ſub ſpecie religionis abſcondunt idola, verbis, & operibus mentientes. Quorum figuram geſſit Rachael, de qua Gen. 31. Rachel feſtinans abſcondit idola ſub ſtramenta cameli, & ſedit deſuper. Omnis autem prædicans abſconſiones apud Deum eſſe, benè nouerat Pſal. dicens. *Nenne Deus requiret, &c. ipſe enim nouit abſcondita cordis.*

Greg. 25 mor. c. 9

730 *Quoniam propter te mortificamur tota die, æſtimati ſumus ſicut oues occiſionis.*

HIc conſequenter oſtendit, quòd aduerſitas inducit carnis mortificationem. Quanto enim caro fortior eſt, tantò amplius contra ſpiritum reluctatur, quanto autem debilior, ſpiritui magis ſubijcitur. Quid autem tantum mortificat carnem, ſicut aduerſitates toleratæ patienter? Et hæc eſt vox ſanctorum martyrum, qui non mortificantur,

A vel patiuntur propter peccata ſua, ſed fidem Chriſti confirmandum. Et ſonat iſta vox. d. Deo. *Quoniam propter te*, ideſt, non pro criminalibus noſtris, ſed vt fides tua gentibus augeatur. Ad literam enim iuſſerat Antiochus omnes Iudæos occidi, qui nollent tranſire ad ritum gentilē. Tamen boni libentius mortē tolerabāt, quàm cultum Dei relinquere vellent, vt patet de Eleazaro antiquo, qui ait. Senectute quidem dignus apparebo, adoleſcentibus, autem exemplum fortè relinquam, ſi prōpto animo, ac fortiter pro
B ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfungar, & ſic fuit de multis alijs. Et ideo ad denotandum, ꝙ ſine reclamatione mortem acceptabat pro lege Dei ſeruāda dicit. *Aeſtimati ſumus ſicut oues occiſionis*, ideſt ſecundum gloſſ. ſine aliqua reluctatione occiſi. Spiritualiter autem hoc competit omnibus ſanctis viris, qui ſeipſos mortificant ſuper terram, vt Deo viuant Vnde prædicta verba exponens Richardus ait. *Quoniam propter te mortificamur tota die*, &c. Quare mortuus nō creditur, qui quotidie mortificatur? An for-
C tè quia non dixit morimur, ſed mortificamur. Scimus tamen quia in Dei oculis, maioris meriti eſt ſæpe mortificari, quā mori. Nonne mors martyrum tātò erat precioſior, quantò mortem præcedens pœna productior erat, quibus volentibus mori, non dabatur occidi. Nonne prædeſtinatis ad vitam hoc ipſum ad gloriæ cumulum proficit, quod ſine graui pugna, ſine acerba pœna carnalis in eis vita non ſufficit dicit. *Quoniam propter te mortificamur tota die?* Mortificate ergo ſecundum Apoſtolum membra veſtra!
D mortificate, inquam, in die tantum, vt omnia in luce diſcretionis fiant: ne vltra, citraue menſuræ metam operum noſtrorum rota diſcurrat.

1. Mac. 12. *Mach. 6* *Ricardus.*

Exurge, quare obdormis, domine? exurge, & ne repellas in finem. 731

HIc conſequenter pro adiutorio imploratur Dei miſericordia. Vbi notandum, quòd Chriſtus omnes ſuos fideles adiuuat virtute fidei in ipſum habitæ. Fides autem Chriſti maximè

creauit

creauit in mundo ratione eius reſurre-
ctionis,mundo manifeſtatę,propter quã
gentes Chriſti fidem receperũt. Et ideò
iſte pro adiutorio poſtulat, vt Chriſtus
à mortuis reſurgat.Et diuiditur iſta pars
in tres.Quia primò petit Chriſti reſurre
ctionem. Secundò aſſignat ad hoc ſuam
rationem,ibi.*Quoniã humiliata*. Tertiò
petit humani generis redemptionē. ibi.
Exurge adiuua nos. Primo ergo petit
Chriſti reſurrectionem.Iſte enim ſpiritu
eleuatus prophetico præuidit myſteriũ
Paſſio Chriſti. Fideles Chriſti paſſionis. Et quod in eius paſſio-
ne multi etiam, qui ante fideles fuerant,
apoſtatarent à fide, ſicut Thomas, cui
Chriſt' dixit. Noli eſſe incredulus,&c.ſi-
cut Lucas, & Cleophas, qui iam amiſſa
fide,dixerunt Chriſto. Nos autem ſpera
bamus, ꝙ ipſe eſſet redēpturus Iſrael,
q.d.Amplius non ſperamus. Præuidit ēt
ꝙ per Chriſti reſurrectionem fides per-
dita recuperaretur ſicut factũ fuit in prę
dictis, ac etiam gentes ad fidem reduce-
rentur.Et ideo pro ſuo,& aliorum adiu-
torio Chriſti reſurrectionē poſtulat con-
tra omnia mala prædicta.d. *Exurge,quare
obdormis domine*,ſ.Chriſte.Videtur enim
dormire Deus, quando differtur, qđ
poſtulatur.Et dicit. *Quare obdormis*. ſ.
cauſa quare tãtum differtur reſurrectio
tua,tibi cognita eſt,non nobis. *Et ne repel
las in finē*.Repellere videtur Deus, quos
in manibus perſecutorem reliquit.Dicit
ergo,*ne repellas in finem*.q.d. Et ſi modo
nos flagellas,& percutis, non hoc facies,
finaliter damnando. Spiritualiter vero
hic ſancti martyres orant,vt Chriſtus ꝑ
fidem reſurgat in gētibus, quia etſi ſciãt
Chriſtum non dormire, & ſibi reſurre-
xiſſe, precantur tamen ipſum reſurgere
per fidem, non ſibi, ſed gentibus, quę
Chriſtum putant eſſe mortuum. Si enim
crederent Chriſtum reſurrexiſſe creden
tes in eum non perſequerentur.q. d. To-
ta die mortificamur. Et vt hoc finiatur,
precamur exurge per fidem:quia tu,do-
mine,obdormis, non quidem nobis cre-
dentibus,ſed gentibus, quæ non credũt.
Exurge.& ne repellas in finem:quia ſi per
fidem reſurgis in eorum mentibus,ceſſa-
bit omnis perſecutio. Et idem alijs ver-
bis poſtulat,dicens.

E *Quare faciem tuam auertis, obliuiſceris inopia noſtra,& tribulationis noſtra?* 732

VBi nota, ꝙ aliquos reſpicit Deus,
qui etiam Deum reſpiciunt,ſic bo
nos reſpicit,quib. dat proſpera. Aliquos
non reſpicit, qui etiam nec ipſum reſpi-
ciunt ſicut malos, quibus dat aduerſa.
Aliquos reſpicit, qui ipſum non reſpici-
unt, ſicut malos, quibus dat proſpera.
Sed aliquos non reſpicit, qui tamen ip-
ſum reſpiciunt, ſicut bonos, quibus in-
fert aduerſa.Vide verſi.245. Quia ergo
F ſanctos martyres ex ponebat perſecutio
nibus, illos dicebatur non reſpicere, ſed
ab eis auertere faciem, & eodē modo de
ipſis non recordari. Vbi notandum, ꝙ
per faciem Dei, eius miſericordia ſigni-
ficatur.Deus enim habet faciem, & ter- *Facies, et tergũ Dei.*
gum,ſcilicet miſericordiam, & iuſtitiam:
ſed miſericordia eſt pars anterior, quia
omnia opera incepit à miſericordia,quia
gratis omnia produxit. Et ſic illis oſten-
dit faciem, quibus miſericordiam facit.
Ab illis vero auertit faciem,quos flagel-
lis exponit. Clamant ergo ſancti marty-
G res,*quare faciem tuam auertis?* ſcire cu-
pientes ſui certaminis finem.

Quoniam humiliata eſt in puluere anima noſtra,conglutinatus eſt in terra venter noſter. 733

HIc ſuam allegat rationem .ſ. qua-
re ipſum Deus debeat exaudire. *Oratio. Humilitas.*
Inter omnia enim humiliatas orãtis ora
tionem facit exaudibilem Iudith. 6. Hu-
milium, & manſuetorum tibi, domine,
ſemper placuit deprecatio. Sed humilia
ti ſumus, quia *humiliata eſt in puluere
anima noſtra*,&c. Igitur nos exaudire de
H bes. Ad literam enim Iudæi tempore
perſecutionis Antiochi humiliabantur
in puluere orantes. Quoniam vt habe-
tur 1.Mach.3.Induerunt ſe cilicijs,& ci-
nerem impoſuerũt ſuper capita ſua, &c.
Et hoc eſt,quod hic dicunt.*Quoniam hu
miliata eſt in puluere anima noſtra*.i. vita
noſtra:quia in ſignum humiliationis po-
nebant cinerem ſuper capita ſua, ſicut
mos erat Iudæorum in afflictione poſi-
torum.Tum etiam quia, vt dictum eſt,
habitabant in montibus inter feras, vbi
lectiſter-

A lectiſternia non habebant,& ſic iacebant in terra.Et ideo ſubdit.*Conglutinatus eſt in terra venter noſter*.i. corpus noſtrum terræ adhæret. Quantum ad intellectũ pſ. iſta eſt vox martyrum,& pœnitentiũ, qui animam ſuam in puluere humiliant. qñ conſiderantes peccata ſua, per ipſorũ memoriam animam ſuam cruciant ſm

Cinis. morem pœnitentium.Cinis enim,& cilicium ſunt arma pœnitentium. Hinc eſt ꝙ in capite quadrageſimæ, cinis ſpargitur ſuper caput pœnitentium ob humilitatem, & memoriam ſuæ fragilis condi-

Humilitas. B tionis. Et hoc eſt. Non debes obliuiſci, *quoniam humiliata eſt in puluere anima noſtra*.i. ad pœnitentiam compuncti ſumus. *Et conglutinatus eſt in terra venter noſter*.i. corpus noſtrum orando, terræ adhæſit Hoc aũt dicendo ſummã humilitatẽ oſtendit. Qui enim genua orando flectit interrũ habet, quo plus humiliet. Qui vero ſic humiliatur, vt venter hæreat terræ,nõ habet vltra,quo humilietur, quia venit ad ſummum ſignum humilitatis,quia baſſior ex omni parte fieri non poteſt.Et iſto modo orando ſe Chri-

C ſtus humiliauit, qui primò genu flexit, ſecundò procidit in faciem ſuam,ſed tertiò totum corpus ad terram proſtrauit,

Luc. 22. quando ſcilicet factus in agonia,prolixius (ſcilicet corpore)orabat.

734 De conſecr.diſt. 2. iteratur. *Exurge, domine, adiuua nos,& redime nos propter nomen tuum*.

EXurge, hic petit redemptionem à malis.Hic enim nullũ allegat ſuum meritum, ſed totũ gratiæ Dei attribuit. d.*propter nomen tuum*. Hic non ſolum petit bonos liberari, ſed etiam malos prædicit puniendos d.*Exurge*,&c.Vbi nota,

Exurgere Dei. Iacere. Sedere Dei. D ꝙ qñ quis iacet,totus occultatur,qñ vero ſedet, occultatur ſm partem inferiorem,& videtur ſm ſuperiorem, qñ vero ſtat,videtur ſm oẽm partem.In Deo aũt ſunt quaſi duæ partes,miſericordia,& iuſtitia,quarum miſericordia eſt pars ſuperior,pſal.Miſerationes eius ſuper omnia

Iac. 2. opera eius In tantum,ꝙ à iuſtitia licet appellare ad miſericordiam. Miſericordia ſuper exaltat iudicium. Deus autẽ nunquam legitur iacens, quia nullus eſt qui non ſentiat miſericordiam eius, vel

A iuſtitiam,nec aliquod eſt tempus, quod non ſit miſericordiæ, vel iuſtitiæ. Sed quandoq; Deus oſtẽdit hominibus partem ſuperiorem.ſ.miſericordiam, & occultat inferiorem.ſ.iuſtitiam, & tunc dicitur ſedere Quando verò oſtendit vtrũ que dicitur ſtare. Quando autem diſſimulat punire, tunc oſtendit miſericordiam,& non iuſtitiam,& ideo dicitur ſedere, quod pertinet ad ſtatum præſentem,ſed in futuro oſtendet ſuam miſericordiam,bonos beatificando,& iuſtitiã, malos puniendo. Ideo tunc dicitur ſta-

B re, & exurgere quando.ſ. iudicabit. pſa, Terra tremuit, & quieuit, cum exurgeret in iudicium Deus. Petrus ergo pſal. vt Chriſtus exurgat, quid aliud niſi vt ad iudiciũ veniat, requirit, vt boni præmientur,& mali puniãtur? Quia in præcedenti quæſt. dictum eſt,quòd per opera extra charitatem facta quis poteſt ſatiſfacere. Ideo nunc quæro, vtrum illa alicuius ſint meritoria. Aegidius diſtinctione 15. Quæſtio.

PSAL. XLIV.

E*Ructauit cor meum verbum bonum, dico ergo opera mea regi*. 735 De pœ d. 2. ſi ſermo.

ISTE Pſal. talem titulũ habet.*In finem pro ijs qui commutabuntur, filijs Chore ad intellectum pro dilecto*. Pro cuius euidentia ſciendum, ꝙ totus iſte pſal.agit de ſanctis nuptijs ſponſi,& ſpõſæ.ſ.Chriſti & eccleſiæ,ſaluatoris,& ſaluandorum.Vnde iſte pſal. dicitur epitha- Epithalamium.

D lamium carmen, ideſt laus thalami, quia laus ſponſi,& ſponſæ hic cantatur. Conſuetudo enim fuit in nuptijs ad honorẽ ſponſi,& ſponſæ quædam cantari carmina, quæ dicebantur epithalamia.i. laudes thalami. ἐπὶ enim Græcè, ideſt ſupra,componitur cum thalamo, & ſic dicitur epithalamium, ideſt cantus ſuper thalamum. Talem cantum primum Salomon adinuenit in laudẽ Chriſti ſponſi,& eccleſiæ ſuæ ſponſæ,vt patet per totum librum,qui dicitur cantica canticorum. Vnde Hiero.in epiſtola ad Paulinum dicit. Salomon pacificus, & amabi- Hierony.

lis

lis dñi mores corrigit, naturã docet, eccleſiam,& Chriſtũ coniungit,& ſanctarũ nuptiarũ dulce canit epithalamiũ. Similiter ergo filij Chore præuidentes has ſanctas nuptias Chriſti, & eccleſiæ futuras, iſtum Pſ. id eſt, epithalamium in laudem ſponſi,& ſponſæ fecerunt. Harũ nuptiarum copulam in thalamo vteri virginalis fecit Dei gratia, qñ verbum caro factum eſt,& humana natura verbo diuino vnita, & ſponſo Chriſto, eccleſia ſponſa, primò charitate, & poſt immortalitate eſt coniuncta. Eſt ergo ſenſus tituli talis. Iſte *Pſ. in finem*.i. Chriſtum nos dirigẽs, eſt ſcriptus *filijs Chore*.i. filijs Chriſti, ſiue crucis. Et hoc *ad intellectũ*.ſ. tãti myſterij coniunctionis Chriſti. & eccleſiæ. Et eſt iſte Pſ. *pro ijs, qui commutabuntur*.

Matt. 3. ſcilicet, de veteri homine in nouum. Et etiam eſt *pro dilecto*, i. pro Chriſto ſponſo, qui eſt à patre dilectus. Hic eſt filius meus dilectus. Hic enim deſcribitur, per quem commutabuntur & laus ſponſo, & ſponſæ decantatur. Iſte ergo Pſal. factus fuit à filijs Chore pro nuptijs Chriſti,& eccleſiæ. Sed de materia Pſal. quo ad literam diuerſæ fuerunt opiniones. In iſto enim Pſal. ſm literam exprimitur quædã magna proſperitas,& lætitia filiorũ Iſrael quę fuit prævisa à filijs Chore. Sed quæ fuerit illa proſperitas, & lætitia, variæ ſunt opiniones, apud Hebræos. Aliqui dicunt, ꝙ fuit illa quæ fuit ſub rege Aſſuero ad procurationẽ reginæ Heſter ad ſtatum proſperum Iudæorum,& hoſtium ſuorum cõfuſionem. Et ad hoc ſatis littera videtur aptari. Alij dicunt, quòd loquitur de proſperitate, quæ fuit ſub Salomone, quæ ſatis deſcribitur tertio Regum per multa capitula. Et ſecundum iſtos, Pſal. iſte ad literam loquitur de rege Salomone, & filia Pharaonis, quam in vxorem accepit. Alij dicunt, ꝙ iſte Pſ. ad litteram loquitur de rege Dauid, & vxore eius Berſabee, ex quibus deſcenderũt multi reges,& iuſti, vt Ezechias, Ioſias,& alij plures. Sed nulla iſtarum opinionum ſtare poteſt, quia rex, de quo iſte Pſal. loquitur, eſt perpetuus, & eſt Deus, propter quod dicitur in Pſ. iſto, *Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi, virga directionis*, &c. Et infra de iſto rege,&

E regina dicitur. Audi, filia, & vide, & inclina aurem tuam,&c. ſubditur, Et concupiſcet rex decorem tuum, quoniam ipſe eſt dominus Deus tuus,&c. De Aſſuero aũt, vel de Dauid, vel Salomone, uel alio quolibet rege prædicta verificari nõ poſſunt. Propter ꝙ dico, ꝙ ad literã iſte Pſ. loquitur de Chriſto rege vero Deo, & æterno,& de ſponſa eius, ſ. eccleſia. Ad huius probationẽ Apoſtolus Paulus adducit literã iſtius Pſ. de Chriſto dictam ad Heb. 1. dicens de Chriſto. Ad filium autem thronus tuus Deus in ſæculũ ſæculi.

F Sic ergo iſte Pſal. literaliter agit de Chriſto. Et ſm iſtum intellectum Pſ. iſte diuiditur in duas partes. Quia primò ꝑmittitur quædam præfatio. Secũdò ſubſequitur narratio, ibi. *Speciosus forma*. Prima in duas, quia primò huius Pſ. oſtẽditur cauſa materialis, & ſubiectiua. Secundò cauſa principalis effectiua, ibi. *Lingua mea*. Quantum ad primum ſciendũ eſt, quod totus iſte Pſ. eſt de verbi incarnatione, & coniunctione eccleſiæ cum Chriſto, quã in ſpiritu præuidit vnus ex filijs Chore. Et hoc eſt, qđ hic præmittit,

G quòd in iſto Pſal. de vero rege, ſcilicet, Chriſto intendit loqui, dicens. *Eructauit cor meum verbum bonum*. Eructare *Eructare.* enim eſt ructũ facere,& emittere, quod fit quando ſapor recepti cibi reducitur ad rumem, ſcilicet ad ſuperiorem partem gutturis, tunc enim ructus emittitur. Vnde ſicut venter cibo repletus eructat, ſic cor iſtius prophetæ ſpiritu prophetico repletus hunc ſermonem quem intus à ſpiritu ſancto didicerat, eructauit exterius, & emiſit. Et hoc eſt. *Eructauit cor meum verbum bonum*. id eſt, ſermonem de Chriſti incarnatione, & eccleſiæ deſponſatione. Hoc myſterium *verbum bonum* dicitur, quia in ipſo omnis noſtra ſalus conſiſtit. Vnde *verbum bonum* accipitur pro laude Dei in iſto Pſal. contenta. Sicut enim qui blaſphemat eructat verbum malum, ita qui Deũ laudat eructat verbum bonũ. Et de qua materia ſit iſtud verbum bonum, ſubdit d. *Dico ego opera mea regi*. i. ad laudem regis regum Ieſu Chriſti. Et notat glo. qđ hic per ly *opera* intelligit iſtũ Pſ. & Dei laudem. Sic ergo per regem intelligit Chri-

Chriſtum, & meritò. Vbi notandum, ꝙ
Rex proprie rex noſter dr̃ Chriſtus. Et hoc
Chriſtus propter duo, quæ ad verum regē requi-
Tyrãnis runtur, & diſtinguatur tyranno. Re-
Philoſo. quiritur .n primò ex parte plebis liber
3. Polit. conſenſus. Dicit.n. Philoſophus, ꝙ regnũ
eſt principatus voluntarius, ſi autem per
fraudem principatur aliquis, vel per vio-
lentiam, iam hic non rex, ſed tyrannus di
citur. Eſt autem differentia inter Chri-
ſtum, & diabolum, quia Chriſtus ſolum
regnat in volentibus, & amantibus eius
Bernar. principatum. Vnde Bern.li.de diligendo
Deum, ait. Iuſtis non eſt lex impoſita, i.
non tanquam inuitis impoſita, ſed volun
tarijs liberaliter data, quo ſuauiter inſpi
rata. Vnde, & pulchre dicit. Tollite iugũ
Mat.11 meum ſuper vos, ac ſi diceret. Non impo
no inuitis, ſed vos tollite, ſi vultis, alio-
quin non requiem, ſed laborem inuenie-
tis. Et Chryſ. hom. 14. ſuper Matt. Vere
iuſtum regnum eſt, qñ, & rex vult homi-
nes habere ſub ſe, & homines cupiũt eſſe
ſub eo Quando autem rex per violentiã
cogit eos ſubeſſe, illud, quantum ad veri
tatem non eſt regnum, ſed tyrannis. Et iõ
Deus quamuis homines habeat in pote-
ſtate, tñ ſolum recipit volentes, ne tyran
nus videatur, ſed rex. Diabolus aũt pro-
priè tyrannus dicitur, quia nolentes etiã
compellit facere voluntatem ſuam, hæc
Chryſoſt. Ideo de Chriſto rege dicitur.
Philo.1. Dominus regnauit, exultet terra Secun-
Polit. dũ eſt ex parte regis paternus affectus.
Dicit.n. Philoſophus, ꝙ pater principa-
tur filijs principatu regali. Et ꝙ rex de-
bet eſſe quaſi pater ſubditorum. Sicut
Homerus vocauit Iouem patrem homi
num, volens innuere, ꝙ erat pater homi
num, & rex. Et Seneca. li 1. de clementia.
Hoc quod parenti ẽt principi faciendum
eſt, quem appellamus patrem patriæ. Cæ
tera.n. nomina honori data ſunt: Sic, &
Chriſtus ad ſuos paternum oſtendit affe
ctum. d. Pater noſter qui es in cœlis, &c.
Matt.6. Adueniat regnum tuum. Et ſic pater, ꝙ
Chriſtus eſt verus rex, & vt rex a tyrãno
diſtinguitur. Et ideo ei debemus timo-
Ambroſ. rem, & amorem. Dicit.n. Ambroſ. in exa-
meron, ꝙ apes regem ſuum ſumma pro-
tectione defendunt, pro ſuo rege perire
pulchrũ putant. Et nos multo magis, etſi

A mori oporteret pro rege noſtro illud
pulcherrimum reputare debemus. Nam *Hier.10*
de Chriſto dicitur. Ipſe eſt Deus viuens,
& rex ſempiternus. Et huic regi iſtum
Pſ. iſte canit d. *Dico ego opera mea regi.*

Lingua mea calamus ſcriba, velociter 736
ſcribentis. *De conſ.*

POnitur hic principalis cauſa effecti- *diſt.5.de*
ua iſtius Pſal quæ ſ. fuit ſpiritusſan- *ſenten.*
ctus. Vbi notãdum, ꝙ ſicut calamus ſcri- *Spiritus-*
ptoris præciſe ſe habet in ſcribendo, vt *ſanctus*
inſtrumentum ſcriptoris motũ per ma- *dicitur*
B num ipſius ſcriptoris, ſic lingua prophe- *ſcriba, et*
tarum in prophetizando erat præciſe in- *lingua*
ſtrumentum motum a ſpiritusſancto. Et *propheta*
hoc eſt, quod dicitur 2. Petri. 1. Nõ enim *rum ca-*
voluntate humana allata eſt aliquando *lamus.*
prophetia, ſed ſpiritusſancto inſpirati, lo-
quuti ſunt ſancti Dei homines. Sic ergo
ſpiritusſanctus hic dicitur ſcriba, & lin-
gua prophetæ calamus ſcribæ. Et hic ſcri
ptor velociter ſcribit quia ſpiritusſan-
ctus ad ſcribendum in corde alicuius, i.
ad ipſum docendum non requirit tempo
ris proceſſum, ſed velociter, & ſubito mẽ
C tes, quas tangit, illuminat ut oſtẽdit Gre
go. in homil. de pentecoſt. d. Libet, fratres
chariſſime, oculos fidei in virtute ſpiritus
ſancti attollere, & ſparſim patres veteris,
ac noui teſtamenti conſiderare, &c. Hic
enim doctor nulla addiſcentium mora
agitur, ſed in oẽ, ꝙ voluerit, ſubito men-
tem illuminat. Et ideo dicitur *velociter*
ſcribentis. Vnde Magiſter in gl. Hoc dici-
tur, vt notetur virtus prophetiæ, quæ nõ
ſub cruciatu humano cogitat, quæ de ar-
cano dictantis alijs diuulgat, ſed ſtatim
ſpiritusſancto tacta illuminatur. Et ideo *Pſ.158.*
D dicitur. Qui emittit eloquium ſuum ter
ræ, velociter currit ſermo eius.

Speciosus forma præ filijs hominum, diffuſa 737
eſt gratia in labijs tuis, propterea bene- *De conſ.*
dixit te Deus in æternum. *d.3.cap.*
vlt.

HIc conſequenter ponitur narratio
ſiue Pſal executio. Et diuiditur in
tres partes. Quia ponitur primò regis
Chriſti ſponſi magnificentia. Secundò
ſponſæ Chriſti condecentia, ibi. *Aſtitit*
regina. Tertiò genitæ prolis continen-
tia,

tia,tibi. *Adducentur regi*. Prima pars diuiditur in quatuor ſm, quòd a quatuor commendat Chriſtum ſponſum ſ.primò a decoris ſpecioſitate. Secundò a vigoris poteſtate,ibi. *Accingere gladio*. Tertiò a iudicij æquitate,ibi. *Sedes tua*. Quartò ab ornatus varietate,ibi. *Mirrha,gutta* Primò ergo commendat Chriſtum ſpõſum a ſpecioſitate, & pulchritudine, non tam corporis quam animæ. Species enim idem eſt, ꝙ pulchritudo, vnde ſpecioſus eſt idem,ꝙ pulcher, & decorus. Volens ergo Pſ. præferre Chriſtũ omnibus alijs hominibus,dicit. *Specioſus forma præ filijs hominum*. Hoc ideo,quia immunis a peccato, quod de nullo alio dici poteſt,quin peccatum actuale, vel originale contraxerit formaliter,vel cauſaliter. Et quanquam Chriſtus ſpecioſior ſit,non tãtum præ omnibus hominibus, ſed etiam præ omnibus angelis, vt deducit Apoſtol. ad Heb. 1. tamen hic ſolum mentionem facit de hominibus,per hoc volens demonſtrare ipſum verum hominem eſſe,& nõ angelum natura,quamuis officio. Vnde de Chriſto ſub nomine arcus cœleſtis dicitur. Vide arcum, &c.valde ſpecioſus eſt in decore ſuo.Sequitur. *Diffuſa eſt gratia in labijs tuis*,i.per labia tua,quod dicit ad differentiam aliorum ſanctorum patrum, qui legem antiquam dederunt, quæ lex erat timoris.Sed Chriſtus perſonaliter aperiens os ſuum,& labia ſua,dedit legem euangelicam quæ eſt lex gr̃æ, vnde Ioan. 1. Lex per Moyſem data eſt, ſed veritas,& gratia per Ieſum Chriſtũ facta eſt, vel *diffuſa eſt gratia in labijs tuis*. quia omnia verba, quæ de ore eius exibant erant gratioſa. Mirabantur oẽs de verbis gratiæ, quæ exibant de ore eius. *Propterea benedixit te Deus in æternum*. Iſtam benedictionẽ accepit Chriſtus in reſurrectione, & aſcenſione ad cœlum.ſ. corpus immortale,& glorioſum, quod in conceptione non acceperat: quia Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, &c. Qualiter autẽ Chriſtus præ oĩbus alijs ſit ſpecioſus, oſtendit Greg. exponens illud Iob. 28. Nõ adæquabitur ei topazium de Aethiopia.d. Nullus ſanctorũ quibuslibet uirtutibus plenus æquari poteſt ei,de quo dictum eſt. Quod naſcetur ex te ſanctũ,vocabitur filius Dei. Nos quippe etſi ſancti efficimur,non tñ ſancti naſcimur, quia ipſa naturæ corruptibilis conditione cõſtringimur, vt cum propheta dicamus.Ecce.n.in iniquitatib. conceptus ſum,&c. Ille aũt veraciter ſanctus natus eſt, qui ut ipſam conditionem naturæ corruptibilis vinceret,ex cõmixtione carnalis copulæ non eſt conceptus. Huic ſapiẽtiæ.ſ.Chriſto ſe æquere voluit quidã hæreſiarcha,qui dixit Nõ inuideo Chriſto Deo facto, ſi volo, & ipſe poſſũ fieri. Qui Ieſum dñm noſtrum,non per myſteriũ conceptionis, ſed per profectũ gr̃æ Deum putauit,peruerſa allegatione aſtruens eum purum hoĩem natum, ſed vt Deus eſſet, per meritum profeciſſe, atque ob hoc exiſtimans ſe, & quoslibet alios ei poſſe coęquari, qui filij Dei per gr̃am fiunt.Nõ attendens,ꝙ aliud eſt natos hoĩes gratiam adoptationis accipere, aliud vnũ ſingulariter per diuinitatis potentiam Deũ ex ipſo cõceptu prodijſſe. Nec æquari põt gloria unigeniti per naturam habita,alijs concepta per gratiam. Mediator quippe Dei, & hominũ homo Chriſtus Ieſus non (ſicut iſte hæreticus deſipit) in humanitate alter,alter in diuinitate eſt,non prius homo conceptu,atq; editus, poſt per meritum vt Deum eſſet accepit,ſed nunciante angelo,& aduenięte ſpiritu mox, per verbũ in vtero, mox intra uterum verbum caro, & manente incommutabili eſſentia, quæ ei eſt cum patre, & cum ſpiritusancto coæterna, aſſumpſit intra virginea viſcera,vt & impaſſibilis pati,& immortalis mori,& temporalis æternus ante ſæcula poſſet eſſe in fine ſeculorum,&c. Notandum autem,ꝙ totum textũ præcedentẽ aliter exponũt, oĩa verba prædicta non ſunt verba Pſal. ſed verba Dei patris(vt quidã putant) vt dicũt Aug. & Hieron.magis ſuperſtitioſe quàm vere, arbitrantur autem omnia ex perſona patris dicta intelligi ſic, commendat enim Deus pater Chriſtũ ſecũdum vtramq; naturã. Et prius ſecũdum naturam diuinam. *Eructauit cor meum*, quaſi non extrinſeco coniugio genui, ſed de corde, ſicut homo generat conſilium ſuum de corde, antequam ſi illud, quod per conſilium eſt facturus. Conſilium

Marginalia: *Species, & species.* — *Hebr. 1.* — *Eccl. 43.* — *Luc. 4.* — *Christus Speciosus.* — *Greg. 18 mor. c. 3.* — *Psal. 50* — E F G H

A lium vero patris eſt filius,quem ante oĩa
creata ex ſe pater genuit. Et eſt ſenſus.
Cor meũ eructauit verbum bonum,i. ſecre
ta eſſentia mea genuit verbum,i. filium,
qui dicitur verbum, quia per eum pater
eſt notus,ꝙ verbum bonum dr̃,quia Dei
filius in natura ſui ſolus bonus eſt cum
patre,& ſpiritu ſancto. Vñ nemo bonus
niſi ſolus Deus Eſt etiã bonum hoc ver-
bum, quia omnia bona per ipſum facta
ſunt.Sequitur. *Dico ego*.i.verbum profe-
ro,idem dicit hic, ꝙ prius dixerat, ſed
addit *opera mea regi*. Vbi in ipſo verbo
Ioan. 1. oĩa opera Dei dicit. Vnde alibi. Quod fa- B
ctum eſt,in ipſo vita erat.ſ. quod factum
eſt in ope,ut.ſ.nihil ſit in opere,qđ prius
non fuerit in conſilio. Et eſt ſenſus. *Dico
ego opera mea r gi*. i. verbum æternaliter
gigno,cum quo,& in quo omnia diſpono
antequam ſint in opere. Idem verbum
etiam vocat linguam,d. *Lingua mea cala-
mus ſcribæ* Aperta comparatio. Vt.n.ſcri-
ba nihil ſine calamo, nec calamus ſine
ſcriba operatur, ſic cooperatur pater, &
filius. Et nota,ꝙ non ſono,qui tranſit,cõ
parat uerbum,ſed ſcripto, quod manet,
vt oſtendat filium patri coæternum,Scri C
bæ dico velociter ſcribentis, quia non
vnum poſt aliud ſed oĩa ſimul in uno ver
bo æterno pater diſpoſuit. *Speciosus for-
ma*, &c Supra pater commendauit filiũ
ſm naturam diuinam, hic commendat
ſm humanam q.d.Genitus eſt filius,ſm,
quòd Deus,de mea eſſentia. Et ipſe idẽ,
ſm, quod homo eſt ſpecioſus forma præ
filijs hominum Hæc oĩa ex parte Dei pa
tris ſunt dicta.Sed conſequenter Pſal. in
perſona propria loquitur,d. *Propterea be
neäixit te Deus in æternum*,i. propter tuã
ſpecioſitatem, Chriſte, dedit tibi regnũ, D
cuius regni non erit finis. Hæc omnia po
nit Magiſter in glo. Sed prima expoſitio
data.ſ.vt omnia iſta verba ſint Pſ.in per-
ſona propria loquentis, proprior eſt,
quamuis iſta ſit ſubtilior.

738 *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum po-
tentiſſime.*

HIc cõſequenter cõmendatur Chri-
ſtus à vigoris poteſtate. Vbi nota,
quòd Chriſtus incarnatus ſuam poteſta-
tem maximè mũdo oſtendit in quatuor,
quæ hic ponũtur,ſ.primò coniunctos car
ne ſeparando. Secundo compunctis cor-
de miſerẽdo,ibi. *Specie tua*. Tertiò opera
mira faciendo, ibi. *Propter veritatem*.
Quartò inimicos ſuos conuertendo, ibi.
Sagitta tua. Quantum ad primum ſcien-
dum, ꝙ amor patris ad filium, & ècon-
trario,viri ad vxorem,& econtrario nu-
rus ad ſocrũ eſt naturalis amor, vt patet
8 Ethic. Ideo difficulter pater ſeparatur
a filio,vir ab vxore,&c.Sed Chriſtus ſuo
verbo prædicationis oẽs iſtos faciliter ſe
parauit d. Matt. 10. Non veni pacem mit *Gladius*
tere in terram,ſed gladium.Veni.n.ſepa- *verbi*
rate hominem aduerſus patrem ſuum, & *Dei.*
filium aduerſus matrem ſuam, & nurum
aduerſus ſocrum ſuum. Quod fuit factũ
tempore Chriſti prædicationis, & apoſto
lorum, quia multi relinquentes patres
carnales in infidelitate, conuertebantur
ad Chriſtum, & ſic ſeparabantur, quia
amor ſpiritualis carnalem ſuperat. Et
hoc prædicens Pſal. ait. *Accingere gladio
tuo*,&c.q.d Chriſto. Accingere ad modũ
pugnaturi gladio tuo. Gladio tuo non
quidem materiali gladio, quo Chriſtus
non fuit vſus, ſed gladio ſpirituali, qui
eſt verbum Dei,ut dicit Apoſtolus. *Su- Ephe. 6.*
per fermur tuum, i. ſuper carnem tuam:
Femur enim eſt humanæ propagationis
ſeminarium, per quod congruè caro ac-
cipitur. *Potentiſſime*. Quod ideo dicit,
quia gladius ſermonis Chriſti magnã po
teſtatem oſtendit. Vt puta,quod vnus ho
mo Chriſtus ex pauperibus parentibus
natus mundo contemptibilis in paruo tẽ
pore gladio ſuæ prædicationis totũ mun
dum diuideret a priſtino ſtatu, ſ. vt reli-
ctis idolis,verum Deum coleret. Iſte eſt
iſte gladius Chriſti, de quo Apoſtolus
ait. Viuus eſt enim ſermo Dei, & efficax, *Hebr. 4.*
& penetrabilior omni gladio,&c.

Specie tua, & pulchritudine tua intende 739
proſpere, procede, & regna.

OStendit hic conſequenter Chriſti *Miſeri-*
poteſtatem in miſerendo contri- *cordia*
tis. Potentia enim Chriſti magis oſten- *oſtendit*
ditur miſerendo, quam puniendo, pro *Chriſti*
pter quod in oratione dicit eccleſia. *poteſta-*
Deus, qui omnipotentiam tuam maxi- *tem.*

me

Digitized by Google

me miſerendo, & parcendo maniſeſtas, &c. Cuius ratio ſumitur a nobis. Nulla .n. maior potentia, quam vincere ſeipſū. Homo aūt magis naturaliter inclinatur ad vindictam offenſæ quam ad parcendum. Et ideo vincens in hoc naturam ſuam, ut non uindictam offenſæ quærat, ſed libentius parcat offendenti, potētior dr̄, quàm ſi vindictam quæreret. Sic ergo a ſimili, Chriſti potentia in hoc demonſtratur, ꝙ promptè parcit peccanti. Et hoc notans Pſalmiſta. d. Specie tua, &c. Vbi notand ꝙ ad remiſſionem peccati, & ad miſerationem concurrit diuinitas Chriſti, quæ culpā delet, concurrit & humanitas, quæ pro culpis noſtris ſatisfacit. Iſta duo hic tāgit. d. *Specie tua, & pulchritudine tua.* Nam ſm̄, ꝙ ait gl. Species hic refertur ad humanitatē, in qua mūdo apparuit: Pulchritudo aūt ad diuinitatem, qua omnia pulchra ſunt, & decora. Iſtis duobus. ſ. humanitate, & diuinitate, Chriſtus culpas relaxando, in fidelibus regnat Et hoc eſt, quod dicit. *Specie tua*, i. humanitate, qua pro peccatis ſatiſfacis. *Et pulchritudine tua*, i. diuinitate, qua. ſ. peccata dimittis. *Intende proſperè*: .i. hominem miſericorditer, & proſperè reſpice. Quod ut facias, *procede*, ſ. de utero uirginali, ut ſponſus de thalamo ſuo. Quo facto, *& regna*, i. tunc regnabis in hominibus qui tibi per fidem ſubijcientur, qñ proceſſeris de utero uirginis, & intendes proſpere in nobis culpas remit-

Specioſitas. Pulchritudo. tendo. Vel aliter, *Specie tua*, &c. Vbi ſciēdum, ꝙ ſpecioſitas perſonæ propriè conſiſtit in uiuacitate coloris, & proportione membrorum, ſed pulchritudo vltra iſta requirit perfectionē debitæ quantitatis. Vnde 4. Ethic. dr̄ ꝙ parui homines poſſunt eſſe ſpecioſi, & formoſi. i. debitè commenſurati, & proportionati, ſed non poſſunt eſſe pulchri, quia carent debita quantitate. Chriſtus aūt ēt quo ad humanitatem fuit ſpecioſus, & pulcher, quia nihil ei defuit ex ijs, quæ pertinent ad debitam perfectionē corporis, quoad viuacitatem coloris, & membrorum proportionem, & ideo ſpecioſus. Nec ētiam quoad debitam corporis quantitatem, quia ſtaturæ communis, & ideo fuit pulcher. Et igitur loquitur Pſal. d. *Specie tua*

E *& pulchritudine tua*, i. cum ſpecie, & pulchritudine, *intende proſpere.* i. reſpice genus humanum proſpere, & non aduersè. *Procede*, ſ. per uiam noſtræ mortalitatis proſperè procedes, quia ſine offenſione Dei. Et ſic *regna*, i. per hoc regnabis, quia .ſ. finito decurſu uitæ mortalis, obtinebis regnum æternum quantum ad executionem, licet quantum ad iuriſdictionem habuit regnum a principio ſuæ conceptionis, pp quod poſt reſurrectionem ait. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Quia totus iſte pſalm. agit

F de unitate ſponſi, & ſponſæ, ſ. humanitatis, & uerbi, ideo quæro, utrum per uerbi incarnationem iſta propoſitio ſit concedenda, Deus eſt homo.

Propter veritatem, & manſuetudinem, & iuſtitiam, & deducet temirabiliter dextera tua. 74 *De cōſe. d. 2. iteratur.*

HIc conſequenter oſtendit Chriſti ſponſi poteſtatem ex miraculorū operatione. Ad cuius intelligentiam primò notandum, quid hic per ueritatem,

G quid per manſuetudinem, quid per iuſtitiam, & quid per dexteram intelligitur. Quantum ad primum ſciendum, quod veritas, de qua hic loquitur Pſal. eſt ueritas, non quidem uerborum, ſed vitæ, de qua dicebat Ezechias. Memento, domine, quomodo ambulauerim coram te in ueritate. *Veritas.* Hæc autem ueritas conſiſtit in quadam æquatione hominis interioris ad Deum & exterioris hominis ad interiorem. Sicut enim ille, qui plus dixit, quàm ſit, deuiat a ueritate per ſuperabūdantiam, & ille, qui minus dicit, quam

H ſit, deuiat a ueritate per defectum. Sic, & homo interior quando plura appetit, quam Deus uelit ipſum appetere, deuiat a ueritate per ſuperabundantiam, & quando minus, deuiat per defectum. Sic quando tātum appetit ut Deus vult, nec amplius nec minus, tunc talis æquatio veritas eſt interioris hominis, & uitæ. Sic & conformiter de homine exteriori reſpectu interioris, quia quando quis de ſe verbis, uel factis plura, uel maiora oſtendit, quam ſint, tunc deuiat a ueritate per ſuperabundantiam, qñ

autem

A autem ſe ſe fingit aliqua vitia, quæ non ſunt, vel negat de ſe quæ ſunt, tunc à ve-
4. Ethic. ritate deficit per defectum. Oportet igitur dare aliquam virtutem mediam, per quam moderantur diminuta, & reprimũtur ſuperflua, & iſta virtus vocatur veritas. Hæc autem veritas fuit in Chriſto ſponſo, quia eius ratio interior ſemper conformis fuit voluntati patris, & homo exterior interiori, propter quod de ſeip-
Ioan. 18 ſo dicit. Ego.n.ad hoc natus ſum, & ad hoc veni in mundum, vt teſtimonium
Manſuetudo. perhibeam veritati, &c. Quantum ad ſin B ſciendum, ꝙ manſuetudo eſt quædam virtus medians inter irã, & inirafcibilitaté. In vindicando aũt exteriora mala ab alijs facta aliqui ſuperabundanr, vt iracũdi nimis vindicatiui. Quando.n. vindicta vehementer, & nimis deſideratur, tunc ſanguis accenditur circa cor, quo accenſo iraſcitur. Quidam autem per oppoſitum ſunt inirafcibiles, omnem iniuriam diſſimulantes, & aliorum mala ſemper impunita relinquentes. Et horum quodlibet eſt vitioſum. Iraſci.n cuilibet, & ſemper, & de quolibet vindictam expoſcere, vt faciunt iracundi, vitioſum eſt. Rurſum C nunquam iraſci, & in nullo velle aliquẽ puniri, ẽt vitioſum eſt, quia eſt agere contra ordinem rationis. Ratio.n. dictat punitiones aliquas eſſe faciẽdas, & quod eſt iraſcendum, cui debet, & quando, &
Philoſophus. quõ. Iraſci.n. loco, & tempore eſt virtus ſecundum Philoſophum. Et iſta virtus
4. Ethicor. vocatur manſuetudo, ſ. quando quis alteri non iraſcitur quando non eſt iraſcendum, & iraſcitur quando eſt iraſcendum. Et quando vindictam non deſiderat quando non eſt vindicandum, & deſiderat quando oportet. Hæc autem vir D tus mãſuetudinis fuit in ſponſo noſtro, quia mala patienter ſuſtinuit, non vindicando, quando non oportuit. Tanquam
Hiere. 11. agnus manſuetus, &cæt. Quando autem oportuit rigidè malos increpabat, vt pa-
Iuſtitia. tet Matth. 23. Quantum ad tertium
Philoſo. 5. Ethicorum. ſciendum, quod iuſtitia eſt duplex, ſcilicet legalis, & æqualis. Iuſtitia legalis eſt quid generale, & eſt quodammodo omnis virtus. Nam ex hoc quis habet iuſtitiam legalem, quia adimplet præcepta legis, ſicut dicitur in primo magnorum moralium. Lex autem præcepit actus omnium virtutũ, præcipit enim lex operari fortiter, temperatè, & prudenter, & vnicuique debita redere. Et 5. Ethicor. dr, ꝙ lex præcipit nõ derelinquere aciẽ, nec fugere, nec abijcere arma, quod ſpectat ad fortitudinem, præcipit non mœchari, quod pertinet ad tẽperantiam, &c. Ex quo patet, qualiter iuſtitia legalis eſt omnis virtus. Iuſtitia autem æqualis vocatur quædam virtus ſpecialis, per quam redditur vnicuique, quod ſuũ eſt, vt patet ibidem. Hæc autẽ virtus fuit in Chriſto perfectiſſimè. De iuſtitia legali patet, quia ipſe totam legem adimpleuit. Non veni legem ſoluere, ſed adimplere. De iuſtitia aũt æquali patet, potiſſimè in hoc, ꝙ vt Deo redderet honorem debitum per primos parentes ablatum, ſeipſum ad Dei honorem patri obtulit in cruce. Quod fuit opus ſummæ iuſtitiæ, vt meritò ipſe Ioãni dixerit. Sic decet nos implere omnem iuſtitiam. Quantum ad *Matt. 3.* quartum, ſ. quid per dexteram intelligi- *Dextera* tur. Notãdum, ꝙ in Chriſto erat duplex natura, ſ diuina, & humana, quarũ diuina dicit dextera, quia fortior, ſed humana dicitur ſiniſtra, quia debilior. Vnde quia diuina aſſumpſit humanam, ideo dicit Pſal. Me ſuſcepit dextera tua. Ex prædictis omnibus patet textus, cũ Chriſto loquitur Pſal d. *Propter veritatem*, ſ. vitæ, quã habuiſti, *et manſuetudinem*, quam ſ. obſeruaſti puniendo, & parcendo ſicut oportet, *& iuſtitiam quam*, ſ. exercuiſti pro nobis Deo ſatisfaciendo propter omnia iſta. *Deducet te mirabiliter dextera tua*, i. diuinitas tua deducet te per mundum mirabilia faciendo. Quod ideo dicit, quia miracula, quæ Chriſtus faciebat, erant virtute diuinitatis. Vel *deducet te* de populo ad populum, de populo Iudæorum ad populum gentilem, vel de mortalitate ad immortalitatem.

Sagitta tua acuta, populi ſub te cadent, in corda inimicorum regis. 741

Hic conſequenter oſtenditur Chriſti poteſtas ex inimicorum cõuerſione. Magna eſt enim poteſtas, animum hominis immutare, & ex inimico amicũ facere, quod Chriſtus ſua poteſtate fecit ſuis

E ſuis verbis,& inſpirationibus. Hic primò quantum ad conſtructionem literæ notādum, ꝙ, vt dicit Rabbi Salomon, litera iſtius verſus eſt tranſportata. Vnde ad habēdum planum intellectum eius, ſic eſt Sagitta. ſituāda, *Sagitta tua acuta cadent in corda inimicorum regis,* & ideo *populi ſub te*. ſ. erunt. Per ſagittas enim quæ emiſſæ à lōgè,& acutæ, feriunt, intelliguntur verba Chriſti, quæ à longe corda hominum penetrant. Vel etiam ſagittæ dicuntur ipſi Apoſtoli, à Chriſto ad prædicandū miſſi Matth. vult. per mundum. Euntes docete omnes gētes,&c. Iſtæ autem ſagittæ ceciderunt *in* F *corda inimicorum regis*, ſ. Chriſti. Ita. ſ. penetrantes corda infidelium, & gentilium, qui Chriſto inimicabātur quòd ipſorum multi conuerſi ſunt ad Chriſti fidē,& de inimicis facti amici. Vt qui prius Chriſtum, & eius mēbra perſequebātur ad mortem, poſtmodum iſtis ſagittis vulnerati taliter Chriſti amici ſunt effecti, vt pro eius nomine mortem acceptarēt Sagitta. libenter. Vnde hic agit glo. *Sagitta tua acuta*,&c. i. verba tua, Chriſte, & ſacræ ſcripturæ, quæ corda hominū penetrant, G & velociter quo vult ſpiritus, perueniūt, & longè diriguntur. Et ſic incomprehenſibilis potentia Chriſti hic oſtēditur. Vñ populi iſtis ſagittis vulnerati ſub te cadent, vt. ſ. de inimicis fiant amici. Sicut Saulus prius erectus contra Chriſtum cœlitus emiſſa ſagitta percuſſus eſt,& cecidit per humilitatem. d. Domine, quid me vis facere? Et ſic ſm gl. ly *cadent* refertur ad ly *populi*, nō ad ly *ſagitta*, Vt ſit ſenſus populi cadent ſub te. Et aduerte, ꝙ non incōgruè per ſagittas ſignificātur Apoſtoli. Sagitta. n. ſecundum Raba. dicitur à ſagaci iactu quia ſagaciter iacitur. H Apoſtoli Sic & Apoſtoli ſagaciter, & prudenter ſunt emiſſi. Vnde & Apoſtoli miſſi interpretātur. Rom. 10. Quomodo prædicabunt, niſi mittantur? Tam ſagaciter verò emiſſi ſunt à Chriſto ſagittario inter infinita obſtacula, vt quoſcunque vellet, vulnerarent in corde. Act. 13. Et crediderunt quotquot præordinati erant, &c. Augu. 5. de ciuitate Dei. Vnde Augu. de ipſis loquens dicit. Inter maledicta,& opprobria, inter contumelias, grauiſſimasq; perſecutiones, & crudeles pœnas non ſunt deterriti, à prædi-

E catione ſalutis humanæ tanto fremitu offenſionis humanæ, & debilitatis quodammodo cordibus duris, atque introducta pace iuſtitiæ ingens in eccleſia Chriſti gloria cōſequuta eſt. Sagitta eius quaſi viri fortis non reuertetur vacua. Hiere. 50. Secundò, Apoſtoli ſagittis comparantur propter compoſitionem. Sagitta. n. componitur ex ligno rectiſſimo, quod pennis inuolutum aptatur, & ferro armatur. Sic Apoſtoli erant quaſi lignum rectiſſimū. Prouerb. 15. Lingua placabilis lignum vitæ. Aptati erant pennis virtutum. Eſa. F 40. Aſſument pennas, vt aquilæ,&c. Erāt etiam armati ferro, cuius virtute penetrabant obſtantia, & illæſi manebant. Ferrum Chriſtus erat. Daniel. 2. Ferrum omnia domat. Et ideo de ipſis nunc benè dicitur, *Sagitta tuę acutę*,&c. Pſalm. 119. Sagittæ potentis acutæ,&c.

Sedes tua Deus in ſęculum ſęculi, virga directionis virga regni tui. 742

HIc conſequenter Chriſtus ſponſus commendatur à iuſtitia,& æquitate. Et diuiditur in duas partes. Quia poni G tur primū iuſtitiæ Chriſti rectitudo, & ſtabilitas. Secundò eiuſdē iuſtitiæ plenitudo,& vtilitas, ibi. *Dilexiſti iuſtitiam.* Thronus Cathedra. Tribunal. Mat. 25 Quantū ad primū nota, ꝙ per ſedem poteſtas Chriſti iudiciaria ſignificat. Vnde & quando Chriſtus ad iudicium veniet, tunc ſedebit ſuper ſedē maieſtatis ſuæ, quia ſ. in iuſtitia,& iudicio iudicabit. Vnde ſm grammaticos. Rex habet thronū, ſiue ſoliū, doctor cathedram, iudex tribunal, ſiue ſedem. Sic ergo per ſedē hic ſignificatur poteſtas iudiciaria Chriſti. Et eſt iſta ſedes in ſæculū ſæculi, quia quic- H quid iudicat Chriſtus, nunquā mutatur, quia iuſtitia eius ſemper eſt iuſta, & ab ipſo appellari non poteſt. Eſt ergo ſenſus. *Sedes tua Deus in ſæculū ſæculi*, i. iudicium tuum, Chriſte, inuariabile eſt, & ſemper durabit. Vnde quandocunque in ſcriptura ponitur ſæculum ſæculi, denotatur illius rei perpetuitas à parte poſt. Et hoc alijs verbis exprimit, dicens. *Virga directionis virga regni tui*, quia. ſ. eſt iudicium tuum ſic directum, quod nunquam obliquari poteſt. Per hoc etiam vult oſtendere quod dominiū Chriſti eſt dominium

regale

regale, & non tyrannicum quia in hoc ſm Philoſophum differt rex a tyranno, quia tyrannus quærit vtilitatem propriã per ſubiectorum oppreſſionem, rex autẽ quærit bonum commune,& ſubditorum directionem. Et hoc de Chriſto notat.d. *Virga directionis virga regni tui*,q.d. Regimen tuum eſt ad dirigendum ſubditos, non ad opprimendum,vel eſt virga directionis vnicuique tribuens ſm merita. ſ. bonis præmia,& tormenta malis. Nam
Pſal. 22 quoad bonos eſt virga conſolationis. Vir-
Pſal. 2. ga,& baculus tuus ipſa me cõſolata ſunt, ſed quoad malos eſt virga punitionis. Reges eos in uirga ferrea, &c. Nemo ergo ſibi de miſericordia Chriſti multum blãdiatur,quia virga directionis eſt ei, nam ſic alios regit,ut alios conterat. Vel per
Sedes. ſedem intellige humanitatem Chriſti, in qua verbum Deus,vt in ſede quieſcit,& habitat,de qua ſede dicitur Luc 1. Dabit
Luc. 1. ei dominus ſedem Dauid,&c.quia Chriſti humanitas ſm carnem de ſemine Dauid proceſſit. Iſta ſedes eſt in ſæculum ſeculi,quia humanitas Chriſti immortalis
Iudex. *Iuſtitia* eſt effecta. Iſtam ſedem ſemper conſide-
Pellis. rare debemus, vt peccata oĩa vitemus.
Vale. li. 6. cap. 2. Narrat Valerius,quòd Cambyſes rex,cuiuſdam iudicis cupiditate corrupti pellẽ detractam ſedi iudiciali apponi fecit, & in ipſa ſede filium dicti iudicis iudicem factam ſedere fecit, ut pellem patris in ſede ſua continuè videndo, æquum iudicium ſemper ferret, & timeret iudicium peruertere. Sic moraliter, Adam pater omnium cupiditate ſcientiæ corruptus, iudicium dedit corruptum, dum magis vxori quam Deo obediendum decreuit, & ſe in ſcientia Deo voluit æquare. Cãbyſes aũt rex.ſ. Deus pater, vt omnibus eius filijs timorẽ incuteret, quò iuſtum iudicium darent, pellem ipſius Adæ detraxit, ſ. ab eius humanitate corpus detraxit humanum,quo aĩa inuoluitur,per mortem detraxit,& excoriauit,ſ.qñ corpus ab aĩa ſeparauit. Et ipſam pellem,vel carnem humanam ſedi iudiciali affixit,ſ. ipſi verbo, a quo omne iudicium emanat. Et tunc filium excoriati iudicis, i. omnem hominem ex Adam natum in illa ſede a ſeipſo iudicandum ſedere facit, dum per conſiderationem tibi proponit

A pellem Adæ propter iniuſtum factum iudicium ab ipſo ſeparatam,& Dei filio vnitam, in qua iudicaturus eſt iuſte, ut iſta conſiderando,& iuſtitiam ſummi regis timendo, nullum iniquum de te audeas iudicium dare, ſed Deo obediẽdo ſemper iudices iuſtè. Et de iſta ſede Chriſti humanitatis iã glorificata, dr̃. Sedes poſita erat in cœlo,& ſupra ſedem ſedens,&c. *Apoc. 4.*

Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem, propterea vnxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ conſortibus tuis. 743

B Hic oſtenditur iuſtitiæ Chriſti plenitudo,& vtilitas. Iuſtitiæ.n.ſunt duę partes.ſ.odire malum,& dirigere bonum,quę Chriſtus plene ſeruauit. Quod hic declarat,dicens Chriſto. *Dilexiſti iuſtitiam*, Hæc eſt dilectio boni, *& odiſti iniquitatem*, ecce odium mali. Vnde hic ait glo. *Dilexiſti iuſtitiam*, quia non ſolũ Chriſte,in te iuſtus es,ſed etiam in alios diligis iuſtitiam. *Et odiſti iniquitatem*, nõ homines,ſed iniquitatem, aliter nõ perfecte diligitur iuſtitia,niſi odiatur iniqui-
C tas Si ergo homo iniquitatem in ſe odit, cum Deo facit. Odit Deus iniquitatem, oderis, & tu, vt vnam rem ambo oderitis. Eris enim Deo amicus, ſi diſpliceat in teipſo iniquitas tua, & placeat creatura ipſius. Sequitur. *Propterea vnxit te Deus, Deus tuus*,&c. Hic enim Deus duplicatur, quia licet ſit ſolus vnus Deus eſſentialiter, eſt tamen trinus perſonaliter. Hic ergo bis ponitur Deus. Vbi primò eſt caſus vocatiui, & ſtat pro filio. Secundò verò eſt caſus nominatiui, & ſtat pro patre, ut ſit ſenſus. O Chriſte *Vnctio Chriſti.*
D Deus,Deus pater vnxit te,&c. Eſt etiam notandum, quòd iſta Chriſti vnctio dupliciter intelligitur. Fuit enim primò vnctus vnctione gratiæ, quando ſcilicet in primo inſtanti ſuæ creationis animæ habuit tantam gratiam quãtam ei Deus dare potuit, quia Ioan. 3. Non eſt ei datus ſpiritus ad menſuram. Et tunc ly *Propterea* notat cauſam,non quidem,qđ quia dilexit iuſtitiã,&c. ideo fuit vnctus per gratiam,quia non prius dilexit iuſtitiam, quam habuerit gratiam, ſed magis econuerſo,vt ſit ſenſus. *Propterea*,ſcilicet

Digitized by Google

vt diligeres iuſtitiam,& odires iniquitatem,vnxit te Deus,quia ſ. ideo dilexiſti iuſtitiam , &c. quia à Deo fuiſti vnctus per gratiam.Et ſic ly vnctio eſt cauſa di lectionis iuſtitiæ. Secundò fuit Chriſtus inunctus, quando.ſ. regni ſui poſſeſſionẽ accepit.Reges enim quando poſſeſſionẽ regni accipiebant,vngebantur. Chriſtus
Mat. vl. autem accepit poſſeſſionem regni poſt reſurrectionem ſuam , quando.ſ. dixit. Data eſt mihi omnis poteſtas,&c.Et tũc eſt ſenſus.Ideo te, Chriſte , Deus pater vnxit in regem , dando tibi poſſeſſionẽ, quia tu dilexiſti iuſtitiam &c. pro qua ſeruanda,& iniquitate deſtruenda,mori voluiſti, iuxta verbum Apoſtoli Phil.2. Factus eſt obediens , &c. propter quod Deus exaltauit illum,&c. Et nota,quòd in vtraque vnctione Chriſtus fuit vnctus *præ conſortibus ſuis*,i. præ omnibus Apoſtolis,& alijs omnibus ſanctis quoad primam vnctionem,quia maiorem gratiam habuit omnibus alijs ſanctis, quoad ſecũdam,quia maiorem poteſtatem, & dignitatem obtinet,quia ut dicitur Daniel.7. Poteſtas eius, poteſtas æterna, quæ non auferetur,& regnum eius, quod non corrumpetur.

744 *Myrrha,& gutta , & caſſia à veſtimentis tuis , à domibus eburneis , ex quibus delectauerunt te filiæ regum in honore tuo .*

Conſequenter hic cõmendatur ſpõſus ab ornatu,quia,ſ. omnibus virtutibus fuit ornatus. Vbi notandum , ꝙ iſta diuerſarum ſpecierũ genera,ſ. myrrha,gutta,& caſſia diuerſarum virtutum
Myrrha. genera ſignificant.Myrrha enim quæ eſt ſpecies amara,& vermes mortificans , & carnem à putredine conſeruans, ſignificat carnis mortificationem,quæ ſenſualitati eſt amara,quę vermes malorum deſideriorum repellit,& præſeruat à putre
Matt. 2. dine vitiorum . Vnde Vlricus ſuper illo verbo . Apertis theſauris ſuis , &c. ait. Myrrha in corde tuo dolor eſt , myrrha in corpore labor, ſi tamẽ iſte vel ille pœnitentialis eſt,myrrha namque amariſſimum guſtum ſui etiam nomine prodit. Effectum autem præter alias ſui vtilitates corruptioni reſiſtit . Et quid guſtu

E amarius? & quid effectu ſalubrius quàm dolor, quo peccator ad pœnitentiã contriſtatur?Quid verò labor corporis ,non tam myrrha eſt quã, faſciculus myrrhæ, &c Sic ergo per myrrham intelligitur carnis mortificatio.Iſta aũt virtute ſponſus Chriſtus fuit ornatus , nonne in ipſo fuit myrrha doloris in corde?qñ ait. Triſtis eſt anima mea vſq; ad mortẽ. Nonne myrrha laboris corporalis,ſ. ieiunando,ſaneſcendo,prædicando,clamãdo, & ſuum corpus fatigando,quia Ieſus fatigatus ex itinere ſedebat,&c. Vt meritò de *Mat. 26* *Ioan. 4.*
F cubili ſui corporis nobis dicat . Digiti mei,i. opera mea plena ſunt myrrha ꝓbatiſſima. Gutta autẽ eſt quædã ſpecies aromatica, quæ pellit omnes inflaturas, &tumores.Quid ergo ſignificat niſi virtutem humilitatis, quæ omnẽ tumorem ſuperbiæ ſedàt,& expellit?Et iſta uirtute fuit Chriſtus præ omnib ornatus,qui cum in forma Dei eſſet,ſemetipſum exinaniuit factus obediens,&c. Et hanc nobis commendat. d. Matth. 11. Diſcite à me,&c.Vbi Caſſianus.Humilitas ſemper eſt neceſſaria, quæ ſuperbiæ tollat tumo *Cant. 5.* *Gutta. Humilitas.*
G rem, opera autem ſignorum non ſemper ſunt neceſſaria, nec omnibus commoda, nec omnib.conceduntur. Humilitas autem eſt omnium via , omnium virtutum magiſtra, ipſa cœleſtis ædificij eſt fundamentum firmiſſimum , ipſa donum proprium, atq; magnificum ſaluatoris , &c. Caſſia autem eſt ſpecies , quæ & fiſtula dicitur , quæ naſcitur in locis inaquoſis , & creſcit in immenſum. Et ſignificat virtutem fidei,quæ per baptiſmi aquam in immenſum creſcit . Hac uirtute fuit ornatus ſponſus eccleſiæ , non quidem *Caſſia.*
H in ſe,quod fidem habuerit, quia ſemper fuit comprehenſor , ſed quia fundamentum fidei fuit. De quo dicit Apoſtolus. Fundamentum aliud nemo ponere poteſt præter illud,quod poſitum eſt Chriſtus &c.Iſtæ autem virtutes fluunt à veſtimentis ſponſi eccleſiæ . Veſtis autem Chriſti dicitur humanitas eius,qua verbum cooperiebatur, vt veſtimento. Eſt ergo ſenſus iſtius uerſiculi. *Myrrha*, ſcilicet , carnis mortificatio , *gutta* , ſcilicet ,humilitas, *& caſſia* , ſcilicet , fides, *à veſtimentis tuis* , i. ab humanitate tua ſpira- *1.Cor.3*

ſpirauerūt,quia oīum iſtarum virtutum nobis dediſti exemplū. Et non ſolum per teipſum, ſed etiā per tuos Apoſtolos, qui poſt te etiam iſtaꝝ virtutum nobis dederunt odoris exemplū. Et hoc eſt quod ſubdit, *A domibus eburneis.* Domus eburneas vocat ipſos Apoſtolos, cęteroſque ſanctos qui dñr domus, quia in ipſis per gratiam habitat Chriſtus, dicuntur etiā domus eburneæ propter mentis caſtitatem. Ebor.n. eſt frigidæ naturæ, ut dicit gloſſa, & ideo in eo figuratur caſtitas, et elephans animal caſtiſſimum dicitur. Dicit ergo, ꝙ prædictæ virtutes, ſ. myrrha, gutta, & caſſia fluxerunt *à domibus eburneis*, i. ab Apoſtolis & cæteris ſanctis, in quib. Deus per gratiā habitat vt in domo. Sequitur. *Ex quibus delectauerunt te filia regum*, &c. Rex in ſingulari ſignificat Chriſtum, qui eſt rex regum. In plurali autem ſignificat reges terrenos. Dicit ergo, *Ex quibus*, ſ. virtutibus *delectauerunt te*, i. delectabilem habuerunt, *filia regum*, ſ. terrenorum. Et hoc *in honore tuo*, ſ. præferentes honorem tuū honori regum patrum ſuorum, ut fuit beata Catherina regis filia, quæ honorē Chriſti prætulit honori paterno. Sic & beata Cecilia, & de multis alijs, quæ attractæ ex virtutibus Chriſti præfatis, Chriſtum honori patrum carnalium prætulerunt. Vel per iſtas filias regum (vt Nicolaus de Lyra dicit) intelligitur Magdalena cū aliquib. mulierib. quæ cum ea venerunt, vt corpus Chriſti mortuum ungerent. Vnde ſic dicit, *Myrrha, & gutta, & caſſia.* Per iſtas ſpecies aromaticas, intellige aromata, quæ ſanctæ mulieres emerunt ad vngendum corpus dñi, quia de talib. ſpeciebus erant cōfecta. Et quia corpus dominicum erat quaſi veſtimentū diuinitatis, ut dr Phil. 2. Habitu inuentus vt homo, ideo ſubditur. *A veſtimentis tuis*, ꝙ dicitur in plurali propter diuerſas corporis partes. *A domibus eburneis.* Domus æburneæ fuerunt pixides factæ de ebore, uel de alabaſtro, ꝙ eſt ſimile ebori. in quib. illa aromata erant repoſita ſicut in domibus ſuis. *Ex quibus delectauerunt te*, quia deuotio illarum mulierum fuit accepta à Chriſto, licet non unxerint eum in ſepulchro, iam enim reſurrexerat. *Filia regum*.

Rex Chriſtus

A Inter illas enim mulieres fuerunt Maria Iacobi, & Salomæ, quæ fuerunt ſorores uirginis Marię ex parte matris, de qua certum eſt, ꝙ deſcendit de ſtirpe Dauid, & aliorum regum à Dauid deſcendentium. Et ideo ueriſimile eſt de eius ſororibus. Ideo dicitur hic, *Filia regum, in honore tuo*, quia illam unctionē facere uoluerunt ad Chriſti honorē. Hic ſequere quęſtionē de gratia ſuperius inchoatam. 1.2.q 109.

B *Aſtitit regina à dextris tuis in veſtitu deaurato, circundata varietate.*

NArrata ſuperius Chriſti ſponſi magnificentia, hic conſequenter inducitur ſponſę Chriſti cōdecentia. Hic enim cōmendatur eccleſia Chriſti ſponſa, non tñ ita excellenter, ſicut ſupra cōmendatus eſt ſponſus. Comendantur aūt à quinque principaliter, ſ. primò ex multiplici uirtutum dignitate. Secundò ex legis euangelicæ credulitate, ibi. *Audi filia*. Tertio ex diuinę uoluntatis conformitate, ibi. *Et concupiſcet.* Quartò ex genitæ prolis fœcunditate ibi. *Et filia Tyri.* Quintò ex interioris conſcientiæ puritate, ibi. *Omnis gloria.* Quantum ad primum ſciendum, quod per iſtam reginā ſponſam Chriſti intelligitur ſancta mater eccleſia, tam in præſenti vita militans, quam in cœlis triumphans, quæ aſſiſtit in conſpectu Dei à latere dextro. Sto enim ſtas quod idem eſt quòd erectus manere, componitur cum a. & dicitur aſto, aſtas, quod idem eſt quòd ante & in conſpectu ſtare. Aſtat ergo eccleſia triumphans ante Deum, quia omnes ſancti ſunt in conſpectu agni amicti ſtolis albis. Et ſtat à dextris. Pars enim dextera nobilior eſt quam ſiniſtra, & per conſequens ſignificat bona æterna, & ſiniſtra bona temporalia. Stat ergo à dextris quæ manet in bonis æternis. Eccleſia autem malignantium quæ non eſt regina ſed ancilla: ſtat à ſiniſtris peritura. Eccleſia etiam militans ſtat à dextris ſpe erecta, & ſi non adhuc re. Vel per dexteram accipe bona gratiæ, quæ ſunt potiora bona præſentis uitæ. *In veſtitu deaurato.* Vbi ſciẽdum

745 32.q.5. ſi Paulus

C

Altare.

D

Veſtis.

dũ ꝙ ſicut ſancta eccleſia eſt veſtis Chri
ſti, & ſic veſtis eccleſiæ ſunt ipſi fideles,
Greg.20. vt ait Greg.dicens. Veſtis ſanctæ eccleſię
mor. ca. eſt fidelium vita. Nam ſicut tota ſimul
24. eccleſia veſtis Chriſti eſt, ita fideles qui-
que eiuſdem eccleſiæ veſtimentũ repu-
tantur. Si.n. ſancta eccleſia veſtimentum
Ephe. 5. Chriſti non eſſet, Paulus profectò non
diceret, vt exhiberet, ſibi glorioſam ec-
cleſiam non habentem maculam nec ru-
gam, i. nec per peccatum habentem ma-
culam, neq; per duplicitatem rugã, quia
& per iuſtitiam munda eſt, & per ſimpli-
cem intentionem tenſa. Quæ ergo ablu-
ta eſt ne habeat maculam, tenſa eſt ne ha
beat rugã, vtiq; Chriſti veſtis. Sicut ergo
veſtimentũ Chriſti tota generaliter ec-
cleſia dr̃ ſic veſtis eccleſiæ ſunt ſingulo-
rum animæ qui ab errore conuerſæ, ean-
dem eccleſiam credendo eiq́; inhærẽdo
circundant. Iſtud aũt eccleſiæ veſtimen
tum, ſ. fideles, eſt deauratum & nõ de au
Aurum. ro. Per aurũ.n. intelligitur ipſa charitas,
quæ omnes alias virtutes excellit ſicut
aurum metalla. Quod enim eſt aureum,
totum eſt de auro, ꝙ vero eſt deauratũ
aurum habet, & tñ aliud eſt. Deaurati er
go dicuntur fideles quia charitatem ha-
bent, ſed nõ ſunt charitas, ſicut albus ha-
bet albedinẽ, non tñ eſt albedo. *Circunda
ta varietate*, ſ. vitæ & meritorum. Quã-
uis enim vna ſit fides eccleſiæ, tñ varij
ſunt gradus vitæ & meritorum. Nam va
rietatem facit in eccleſia, ſtatus coniuga-
torũ, ſtatus virginũ, ſtatus continentium,
ſtatus martyrum, ſtatus cõfeſſorũ, ſtatus
actiuorum, ſtatus contemplatiuorum, ſta
tus clericorum, ſtatus laicorũ, ſtatus prę-
Scriptu- latorum, ſtatus ſubditorum. Qui tñ om-
ra ſacra. nes ſic varij gradus ſunt vnum veſtimen
Exod.26 tum eccleſiæ, ſic diuerſis colorib. merito
rum variatum. Et in figurã huius varie-
tatis, dixit dñs Moyſi. Facies velum pul
chra varietate contextum. Aliter autem
Richar- iſtum textum exponit Richardus de ſan
dus. cto Victore de ſacra ſcriptura, dicens. O
ſuauiſſima lux purgatæ mentis, ſapientia
cunctarum ancillantium ſcientiarum re
gina, quæ ſemper aſtas à dextris Dei in
veſtitu deaurato, circũdata varietate. Et
nunc vt preco ante regem, nunc vero vt
vox ante verbum, nunc vt iuſtitia coram

E Deo, nunc ut lex coràm prætore, mirã
officiorum varietate veſtiris. Tu quidẽ *Nota.*
lex immaculata, tu teſtimonium domini
fidele, tu iuſtitiæ rectæ, tu præceptum
lucidum, tu iudicia vera, tu timor domi-
ni ſanctus, ignitum eloquium tuum, mę
ditatioq́; ſuauis, ac totius diuinitatis nũ-
cius diceris, & interpres. Tu ponderas
merita, tu promulgas præcepta, tu ſua-
des optima, tu præmia polliceris, &c. Sed
iſta expoſitio eſt magis moralis, quã lite-
ralis. Aliter iſtum textum exponit idem
Richardus de virtute Charitatis d. *Aſti-* *Richar-*
F *tit regina à dextris tuis*, &c Merito regi- *dus.*
na virtutũ charitas eſſe dr̃, quia virtutis
nomẽ amittit, quę nõ iungitur charitati.
A ſiniſtris Dei ſunt bona temporalia, à
dextris autẽ bona æterna. A dextris er-
go Dei charitas ſtare dicitur, quia bonis
æternis non temporalib. innititur. In ſo-
lis namq; illis charitas regnat, quos amor
æternorũ inflammat. *In veſtitu deaura-
to*. Manifeſtum eſt eam ſereni regis ocu-
lis velle placerẽ, quæ tam pretioſas ve-
ſtes quærit habere. In veſtitu, opera iu-
ſtitiæ, in auro intellige claritatem ſapien
G tiæ. Veſtiméta ergo deaurata opera ſunt
diſcreta. *Circumdata varietate*, decet ſa-
nè reginam multiplicem habere veſtem
ac variam. Qui ergo ſemper vult eſſe in
contemplatione, veſtiri neſcit uarietate.
Quiſquis.n. vno quolibet quantumlibet
pretioſo ſemper delectatur opere chari-
tatis, ornatum non habet circumdatum
varietate, &c. Hæc conſimiliter expoſi-
tio magis eſt moralis, quam literalis.

Audi filia & vide, & inclina aurem tuã, 746
& obliuiſcere populum tuum, & domũ 23.q.13.
H *patris tui.* *loquitur.*

Hic reginá commendatur ex legis
euangelicæ credulitate. Vnde hic
Pſal. alloquitur reginam, ſcilicet eccleſiã
tanquam vnus de patribus, ideſt de Apo
ſtolis. d. O regina filia mea, ideſt, mea
prædicatione genita, *audi, & vide*, ideſt,
audi intus corde, uide foris opere, ipſum
ſcilicet Chriſtum ſponſum tuum, quaſi
dicat. Iudæi enim ipſum audierunt, ui-
derunt, ſed occiderunt. Tu autem audi
euangelium & credendo uidebis Deum:
hic

Digitized by Google

hic per imaginem,ſed in futuro per ſpeciem. Vel audi antiquas prophetias,quæ Chriſti incarnationem prædixerunt, & vide ipſas eſſe impletas, quia qui diligenter antiquas prophetias audire voluerit, quæ prædixerunt non ſolum verbum incarnandum,ſed ex quibus,quãdo, & vbi, ocularıter videbit illas oẽs impletas eſſe in Chriſto. Verum quia multi audiunt ſcripturas,& ipſas non intelligunt,de ſuo nimis confidentes ingenio, volentes ratione intelligere,quod ſola fide cognoſcitur Ideo volẽs prophetias de Chriſto dictas intelligere, non ſuperbè ſapere, ſed humiliter cor ſuum ad illa debet inclinare,qm̃ ut ait Greg. Lumen intelligentię humilitas aperit,& ſuperbia abſcõdit. Et ideo reginam iſtam, ut intelligat quæ de Chriſto ſunt dicta, Pſal. ad humilitatem hortatur.d. *Et inclina aurem tuam.* gl.i. vt humiliter audias,parum eſt.n.audire, niſi humiliter audieris. Et attende,quòd hic alloquitur Pſ.eccleſiam quæ nondum erat, ſed futuram, i. ipſam gentilitatem oſtendens quid debeat facere,vt a Chriſto in ſponſam,& reginam accipi mereatur.d. *Audi filia,&c. Et obliuiſcere populum tuum.*Eccleſia.n.pro maiori parte de populo gentili eſt ad Chriſtum cõuerſa, nec tamen omnes gentiles,ſed pars ipſorum.Et iſti parti quæ ventura erat ad fidẽ loquitur,d.*Obliuiſcere populum tuum,* gentilem dimittendo ipſum,& ſuas ceremonias ac idololatriam. Nullus.n.ad fidem Chriſti venire poteſt niſi primò idololatriã,& ritum gentilium derelinquat. Et hoc idem alijs verbis exprimit. d. *Et domum patris tui.*Multi.n.parentes,& domos,& patriam relinquentes ad Chriſtũ ſunt conuerſi, vt in vitis ſanctorum multorũ legitur. Vel aliter,*& domum patris tui*. Vbi nota, ꝙ oĩs idololatra filius eſt diaboli iuxta verbum Chriſti. d. Vos ex patre diabolo eſtis, domus autẽ diaboli eſt cõſcientia mala q̃ diabolus inhabitat in peccatum. Quid dicitur ſeu iubetur ergo gentili populo, & idololatræ relinquere domum patris ſui, niſi conſcientiam ſuam quæ domus erat diaboli, facere ne ſit amplius diaboli domus,ſed Dei. Et notãdum,quòd hic ſingulariter actus duorum ſenſuum præcipit volenti ad fidem venire,ſ.audire,& videre. Secundũ .n.Philoſophum lib. de ſenſu, & ſenſato, inter omnes ſenſus corporales auditus,& viſus magis ſunt neceſſarij prudentibus, id eſt,ſcientiã volentibus addiſcere,quia iſti duo ſenſus plures rerum differentias nobis oſtẽdunt quam alij ſenſus. Et ideo magis ualent ad diſcernendum verum a falſo in contemplatione,& bonum a malo in operatione. Veruntamen viſus propter ſuam ſimplicitatem, & ſubtilitatem certius, & velocius immutatur ab obiecto ſuo, q̃ auditus,ut dicit Philoſophus, vt patet de vidente,& audiente a remotis hominem cædentem ligna,quia citius videbit actum quam auditus percipiat ſonũ, & ſic ſenſus auditus eſt imperfectior viſu. Cum ergo noſtra cognitio incipiat ab imperfecto tendens ad perfectum, hinc eſt, ꝙ fidem volens Chriſti percipere,prius ſe diſponere debet humiliter ad audiendum,q̃ ad videndum ea quæ ſunt fidei. Et hunc ordinem Pſ. dicit. *Audi filia,& vide,*i.prius audi quæ ſunt fidei, & poſtea illa videbis. Et notandum,ꝙ ſi cõſideremus quantæ vtilitatis eſt auditus diuinæ legis,meritò illam debemus audire,ſ.aure cordis. Qm̃ auditus verbi diuini debite circunſtantionatus,ipſis audiẽtibus multa bona confert,ſ.primò dat criminis victoriam, quia de infidelitate ad fidem adducit. Multi eorum qui audierunt verbum crediderũt. Ideo dicit Apoſtolus. Sermo malus ex ore veſtro non procedat, ſed ſi quis bonus eſt ad ædificationem fidei,ut detur gratia audientibus. Et hoc eſt, qđ dicit Apoſtolus. Qũo inuocabunt,in quẽ non crediderunt? aut quomodo credent ei quem non audierunt? Et concludit infra dicẽs. Ergo fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti. Secundò dat diuinam iuſtitiam. Quæ eſt enim vera iuſtitia, niſi ex Deo naſci per veram fidem, & imitationem? Qui eſt ex Deo verbum Dei audit. Sed caueamus ne nobis dicatur, quod ſubditur. Propterea uos non auditis,quod ex Deo non eſtis. Tertiò dat roboris potentiam, quia nos fortes contra diabolum facit,ne confundamur ab eo. Eccleſ. 24. Qui audit me, non confundetur, & qui operantur in me non peccabunt. Vnde

Marginalia: Audire ſcripturam. — Greg. 25 mo. c. 17 — Ioan. 8. — Auditus Viſus. — Philoſ. 2 Metaph. — 1. Phyſi. — Audire verbum Dei. — Act. 4. — Epheſ. 4 — Rom. 10 — Ioan. 8. — Eccl. 24 — Prouer. 8

Prou. 1. Qui audit me abſque terrore re-
quieſcet, & abundantia perfruetur malo-
rum timore ſublato. Quartò dat in ope-
re conſtantiam, ſ patientiam in aduerſis,
Luc. 8. & in bonis perſeuerantiā. Luc. 8. Hi ſunt
qui corde bono, & optimo verbum audiē
tes retinent, & fructum afferunt in patiē
tia. Quinto dat luminis ſcientiam, quia. ſ.
mentem illuminat veritate. Audite ſa-
pientes verba mea, & eruditi auſcultare.
Et Prouer. 1. Audiens ſapiens ſapientior
Iob. 34. erit. Sextò dat felicitatis gloriam. Io. 5.
Prou. 1. Qui audit verbum meum, &c. habet vitā
æternam. Auditus. n. verbi diuini, primò
peccatorem terret, ſed poſt conſolatio-
Ioan. 5. nem ingerit menti. Quod oſtēdit Greg.
d. Notandum vero eſt, quòd vox Dei, nō
in gaudio ſed in terrore audiri perhibe-
Greg. 27 tur, quia nimirum peccator quiſq; dum
mo. c. 13 ſolum quę terrena ſunt cogitat, dum cor
oppreſſum in infimis cogitationibus ge-
ſtat, ſi repentè diuinæ grãæ inſpiratione
agitur, ante omnia intelligit, quod cuncta
quæ agit, diſtricti iudicis animaduerſio-
ne puniantur. Auditio igitur vocis Dei
primo in terrore fit, vt poſt in dulcedinē
vertatur, quia ante diſtricti iudicij nos ti
more caſtigat, ut iam caſtigatos, ſupernæ
dulcedinis conſolatione reficiat. Vnde, &
Luc. 11. dominus ait. Beati qui audiunt verbum
Dei, & cuſtodiunt illud.

747 *Et concupiſcet rex decorem tuum, quo-
niam ipſe eſt dominus Deus tuus, &
adorabunt eum.*

Sacrifi- HIc commendatur ſponſa ex diuinæ
cia vete voluntatis conformitate. Vbi no-
ris legis. ta, ꝙ ſacrificia quæ fiebant in lege anti-
qua pecudum ex ſe Deo non erant pla-
cita ratione operis operati, ſed ſolum ra-
tione operis operantis, unde illi populo
data fuerunt, non tanquam diuinæ vo-
luntati conformia, ſed magis, ut per illa
corporalia ſacrificia tenerentur, ne ad
idololatriam declinarent. Omnia autem
illa antiqua ſacrificia ſunt terminata per
vnum verum ſacrificium in eccleſia a
Chriſto inſtitutum. ſ. Euchariſtiæ, cuius
ſacrificio omnia illa aliqualiter erant fi-
guratiua. Iſtud ſacrificium ex ſeipſo con-
forme, & acceptum eſt diuinæ volunta-

E ti, quia ibi realiter continetur Chriſtus
Dei filius dilectus a patre. Et iſtud ſacri-
ficium vocatur pulchritudo, & decor ec-
cleſiæ. De quo decore dicit Pſal. Domi-
ne dilexi decorem domus tuæ. De iſto Pſal. 25
ergo ſacrificio a Deo ſic accepto, dicit.
Et concupiſcet rex decorem tuum, quia rex
Chriſtus, & eccleſiæ ſponſus cum magno
deſiderio iſtud ſacramentum conficere
dicitur. Propter quod dicebat de iſto ſa-
cramento. Deſiderio deſideraui hoc pa-
ſcha manducare uobiſcum, &c. Vbi per
paſcha realiter intelligit Euchariſtiæ ſa- Luc. 22.
F cramentum. Vnde dicta verba exponens Euchari
Euſebius ait. Cum dominus nouum pa- ſtia.
ſcha celebraret opportunè dixit. Deſide-
rio deſideraui hoc paſcha. i. nouum my-
ſterium noui teſtamenti, quod tradebat
diſcipulis, quod plures ante eum prophe
tæ, & iuſti concupierant, ſed ipſe ſitiens
communem ſalutem hoc tradebat my-
ſterium, quod toti mundo competeret.
Sic ergo de iſto ſacramento prædicit Pſ.
eccleſię. *Et concupiſcet rex decorem tuum.*
Et quod de iſto ſacramento intelligat,
G ſubdit. *Quoniam ipſe eſt dominus Deus
tuus.* Quia ſi quæratur ab eo quis eſt iſte
decor? Reſpondet. *Ipſe eſt dominus Deus
tuus.* Quod ideo dicit quia in iſto ſacra-
mento realiter Deus continetur, quia to
tus Chriſtus qui eſt Deus, & eſt ab om-
nibus fidelibus adorãdus, propter quod
ſubdit. *Et adorabunt eum*, ſicut magi fece
runt. Et procidentes adorauerunt eum. Matt. 2.
Sed forte dices. Quomdo Deus ali- Concupi
quid poteſt concupiſcere, cum concupi- ſcere quo
ſcentia ſit quoddam deſiderium, deſide- modo po
rium autem non habiti volitio? vult er- teſt De⁹
go Deus habere aliqua quæ non habet, & deſide
H ſi concupiſcit. Reſpondeo primo, quòd rare.
hic accipitur concupiſcentia non pro- Reſpon.
priè, ut eſt deſiderium reſpectu non ha-
biti, ſed vt eſt quædam complacentia, &
ſic eſt reſpectu præſentis. Sic enim acci-
pitur Ioſue 7. quando Achor accepit pal
lium, & virgulam auream, ait. Concupi-
ſcens abſtuli, & abſcondi, & tamen de fa-
cto illa habebat. Vel dico ſecundò, quòd
dicitur Deus concupiſcere, & deſidera-
re, quando nos concupiſcere facit, & de-
ſiderare, ſicut & cognoſcere, quando nos Ioſue 7.
cognoſcere facit.

748 *Et filiæ Tyri in muneribus, vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.*

HIc commendatur ſponſa ex genitæ prolis fęcunditate. Ad prædicatio nem Chriſti, & Apoſtolorum filij ſpirituales nati ſunt eccleſię, quia multæ gẽtes conuerſæ ſunt ad fidem ſponſæ offerendo ſeipſas Deo, ac ẽt temporalia bona. Et hoc ſignificat Pſal. apertè ponẽdo totum. Tyrus enim ciuitas erat gentiliũ, & ſub nomine illius ciuitatis cætera gentilium ciuitates comprehendit. d. *Et filia Tyri*. i. filiæ gẽtilium *in muneribus* veniẽt B

Quæſtio. ſ. ſeipſas Chriſto offerendo. Et ſi dicas cum primitiæ gentiũ ad fidẽ Chriſti venientium fuerint tres magi qui ab oriente nato domino venerunt Hieruſalem

Matt. 2. ipſum adorare, vt habetur Matth. 2. De quib. dicit Aug. in ſermone de Epiphania. Iſti magi quid fuerunt, niſi primitiæ gentium, Iſraelitæ paſtores, magi gẽtiles, illi propè, iſti longe. Quare ergo cum iſti fuerint filij, & non filiæ, mares, & non fęminæ, dicit. *Et filia*, & non dicit. *Et filij*. Reſpondeo, ꝙ in ſcriptura ſacra, vir vel maſculus quandoque ponitur non pro C ſexu ſed pro animi virtute. Similiter & fęmina ſiue mulier ponitur quandoq; non pro ſexu, ſed pro mentis molitiæ, vt habetur 32. q. 6. ſed illud. Sic dico in ꝓpoſito de filijs, & filiabus, ꝙ filij accipiũtur pro virilitate animi, nõ pro ſexu, filię aũt pro mentis incõſtantia ſiue mollitie. Cum ergo Gẽtiles omnes eſſent idololatræ, & per cõſequens non uirtuoſi, ſequitur, ꝙ nõ filij, ſed filiæ magis debuerunt appellari. Et ideo tales ante conuerſionẽ

Mat. 15 filias, & non filios vocat. d. *Et filia Tyri in muneribus*. Et horum omnium figuram D geſſit illa mulier Chananæa quæ de fini-

Munus. 1. q. 1. ſunt nõnulli. bus Tyri, & Sidonis egreſſa venit adorare dominum. Et dicit in plurali. *In muneribus*, quia munus eſt triplex, ſ. ab obſequio, à manu, & ab ore. Quę tria munera gentiles conuerſi obtulerũt domino. *Vultum tuũ deprecabuntur omnes diuites ple-*

Diuites plebis. *bis*. Per diuites plebis, intellige mundi ſapiẽtes, & potentes exigẽtibus conuerſos, qui honorant Chriſti ſponſam. ſ. eccleſiã, & in ipſa ſuas orationes offerunt Deo. Vel aliter eadem ſententia introduci po-

A teſt Nam Tyrus interpretatur anguſtia Quæ ergo ſunt *filia Tyri*, niſi animæ gẽtilium quę erant in anguſtijs peccatorũ, quæ ad fidem conuerſæ domino munera offerunt ſ. ſeipſos per pœnitentiam affligendo, bona ſua dando, eccleſias conſtruendo, & eccleſiarum miniſtris prouidendo. *Vultum tuum deprecabũtur omnes diuites plebis*, quia ſolum in vnitate eccleſiæ orationes factæ valent ad ſalutem, quia ſalus extra eccleſiam haberi non poteſt. 24. q. 1. quia ex ſola.

B *Omnis gloria eius filia regis ab intus in fimbrijs aureis, circumamicta varietatibus.* 749

27. q. 1. nuptiarum. Gloria hypocritarum.

HIc commendatur Chriſti ſponſa ex puritate interioris conſcientiæ, quod dicit ad differentiam ſynagogæ. Synagoga enim omnem gloriam ſuam ponebat in rebus exterioribus, puta in templi mirabili ſtructura, in deauratione parietum, in varijs cæremonijs. Sed nõ ſic eccleſia, quæ totam ſuam gloriam ponit intus in bonitate conſcientiæ, non in exteriori apparatu, dicente Paulo Apoſtolo. Gloria noſtra hæc eſt, *2. Cor. 1*

C teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Quod *Gloria iuſtorũ eccleſia.* notans nunc Pſal. dicit. *Omnis gloria eius ab intus*, ad differentiam etiam hypocritarum qui gloriam habent ſeu quærunt ab extra non ab intus. Et ſi quæras cuius *eius?* quia dicit omnis gloria eius, ſtatum explicat. d. *Filiæ Regis*. Eccleſia enim ut in pluribus ſcripturæ locis patet, quãdoque vocatur mater Chriſti, quia fratres generat Chriſto. Dixit Chriſtus de *Mat. 12* eccleſia. Quicunque fecerit voluntatem patris mei, &c. hic mater eſt, &c. Quandoque vocatur ſoror, quia à Deo patre D genita. Veni in hortum meum ſoror mea. Quandoque ſponſa. Veni oſtendam tibi ſponſam nouam agni. Quandoque filia vt hic *Omnis gloria eius ab intus filia regis*. Et attende quòd quamuis omnem gloriam principaliter ponat intus in cõſcientia, tamen etiam curat exteriora opera munda ſeruare, vt alijs de ſe bona præſtet exempla, ſibi Chriſto. d. Sic luceat lux veſtra, &c. propter quod ſubdit. *In fimbrijs aureis circumamicta varietatibus*. Per qđ denotat ꝙ etiã exteriora opera hæc aurea. i. charitate ornata.

Vnde

Greg. 19 cap. 10. Vnde Greg. exponens iſta verba dicit. Quiſquis.n.exteriora ſua benè diſponit, *Exteriora opera.* ſed interiora negligit, in circuitu oculos habet, ſed intus non habet. Sancti vero oēs, quia & exteriora ſua circunſpiciunt vt bona de ſe exēpla fratribus præbeant, & interiora ſua vigilanter attendunt, q̃ ſeſe irreprehenſibiles æterni iudicis obtutibus parāt, in circuitu oculos, & intus habere perhibētur, magiſq; ſe quo Deo placeāt, quā ſua externa componunt. Sicut per Pſalmiſtā de ſancta eccleſia dicit. *Omnis gloria eius filia regis ab intus*. Sed quia exteriora ſua etiam irreprehēſibilia *Fimbria* cuſtodit, iute de ea ſubdidit. *In fimbrijs aureis circumamicta varietatibus*, vt & pulchra intus ſibi ſit, & alijs foris, & ſe prouehens p internā gloriā, & alios erudiens per exteriora operū exēpla. Vel p fimbrias quæ ſunt ultima pars ueſtis intellige finem uitæ uniuſcuiuſque: quia quantūcunq; quis ſanctitate polleat in vita, ſolum tñ iudicatur ſm finē uitæ. Et ſic eſt ſenſus, ꝙ eccleſia gloriā intus principaliter retinet in conſcientia, & conſequenter in exterioribus quæ perſeuerantiam vſq; ad finē requirunt. Vel p fimbrias ueſtimenti eccleſię.ſ.electorū, intellige ipſum Deū, ad quem ut ad finē cordialiter tendunt, & dicit in plurali *fimbrias*, propter perſonarum pluralitatē, quæ non deauratæ ſed aureæ ſunt, quia ſunt ipſa charitas. Et aduerte ꝙ fimbriæ dicūtur aureæ, ſed ueſtis ſupra dicitur deaurata, ideo quia charitas in fine erit conſummata, & perfecta. *Circumamicta varietatibus*, exponitur ut ſuperius uerſic. 745. Accipe quæſt. de gratia ubi ſupra.

750 *Adducentur regi uirgines poſt eam, proxima eius afferentur tibi.*

CONſequēter hic deſcribitur prolis conuenientia. Et diuiditur in partes duas. Quia primò agitur de generatione filiarum. Secundò de generatione *Generatio ſpiritualis.* filiorum, ibi. *Pro patribus*. Prima in duas. Quia primò agitur de filiarum propagatione. Secundò de generationis exultatione, ibi, *Afferentur tibi in lætitia*. Quātum ad primum ſciendum, quòd iſta generatio filiorum, & filiarū eccleſiæ, non eſt per propagationem carnis uel ſanguiE nis, ſed per regenerationem ſpiritus per fidē, de qua dicitur Ioan 3. Niſi quis renatus fuerit, &c. *Ioan. 3.* Et non ſolum mares in fide generantur, uel ſolum fœminæ, ſed etiam, & mares & fęminæ. Verum quia maior apparet dubitatio de fœminis, utrum per ſacramentum baptiſmi poſſent regenerari ſicut, & mares, *Ioan. 3.* quia circuncīſio antiquæ legis quæ homines ad ſynagogam ducebat, ſolum uiris, & non mulieribus competebat. Ideo ad hoc remouendum, primò agit de generatione fœminarum.d. *Adducentur*, &c. Vbi ſciē F dū ꝙ glorioſa uirgo Maria fuit inter mulieres prima, *Maria.* quæ in eccleſia Christi ſponſa uotū uirginitatis emiſit, & ſuā uirginitatē Deo cōſecrauit. Et ſic fuit prima q̃ ad ſponſum adducta fuit, quā cæteræ uirgines ſequuntur, quia exemplo eius aliæ multæ mulieres uirginitatē ſuā Chriſto ſponſo dedicauerunt. Et hoc notans hic Pſal. dicit. *Adducētur regi virgines*, & hoc *poſt eam*.ſ. poſt glorioſam uirginē Mariā, *Gradus eccleſię triplex .ſ.virginum, cōiugatorū, & viduarū.* quæ omnium fuit prima, quā cæteræ, ut domicillæ reginam ſequuntur. Et ſtatim ſermonem ſuū conuertit ad regem Chri G ſtum.d. *Proxima eius afferentur tibi*, Vbi notandū ꝙ triplex gradus eſt in eccleſia .ſ. uirginū, continentiū, & coniugatorum, ut dicit Auguſt. ſuper illo uerbo Matth. 13. *Mat. 13* Et attulit fructū aliud centeſimum, aliud ſexageſimū, & aliud trigeſimum. *Auguſt.* Cēteſimus fructus uirginib. ſexageſimus uiduis, & continentibus, trigeſimus aūt ſancto matrimonio deputatur. Maioris .n. meriti eſt uirginitas quā continentia uidualis uel coniugiū, ipſa uero continētia uidualis ſicut minoris meriti eſt q̃ uirginitas, ſic eſt maioris quam ſit ſanctū H matrimonium. Ex quib. patet ꝙ ſtatus continentium approximat uirginitati, & ſtatus coniugalis continentiæ. Et per cōſequens omnes tam continentes quam coniugatæ. proximæ dicuntur uirginitati. Virgo autem Maria omnes iſtos ſtatus in ſe habuit, quoniam uirginitatem Deo conſecrauit, uidua fuit, quia tempore Chriſti paſſionis iam mortuus fuerat Ioſeph maritus eius, aliter enim ipſam Chriſtus Ioanni non commendaſſet, fuit etiam coniugata, quia uero matrimonio ipſi Ioſeph deſponſata. Et ideo eius

Digitized by Google

eius exemplo non ſolum virgines ipſam ſequuntur, ſed etiam *proxima eius*.ſ. tam continentes, quam coniugatæ. Et hoc eſt quod pſal. dicit Chriſto. *Proxima eius afferentur tibi*.ſ. exemplo eius. Et iſta ui detur intentio gloſſæ.d. *Poſt eam*.ſ. reginam. *Adducentur regi virgines*.ſ. robuſti, & fortes. *Proxima eius*. ſ. uiduæ caſtæ, q̃ ſunt in gradu ſecundo, & alij infirmi quaſi imbecillitate fatigati *afferētur tibi*.

751 *Afferentur in lætitia, & exultatione adducentur in templum regis*.

HIc conſequenter agit de generatio nis exultatione. Vbi ſciendum, ꝗ oĩa opera meritoria debent eſſe uoluntaria, quia non placent coacta ſeruitia. Cũ ergo omne uoluntarium inducat lætitiã mentis, ſic omnẽ inuoluntarium, & coactum triſtitiam, ſequitur, ꝗ omne opus meritoriũ cũ lætitia mentis eſt, quamuis non ſemper cum lętitia carnis. Et hoc notans hic Pſ. dicit. *Afferentur in lætitia, & exultatione*, quia uolũtariè tam virgines

Lætitia.

quã proximę ſe Deo afferunt, ꝑ quod dicit Apoſtolus. Hilarem.n. datorem diligit Deus, i. uoluntarium. Vnde ibi magiſter in gl. ait. Hilarem .n. datorem diligit Deus.i. qui ex uoluntate dat, Deus hunc diligit.i. approbat, & remunerat, non triſtem, & murmurantem. Qui.n. dat vt careat tædio interpellantis, non ut reficiat viſcera indigẽtis, & rem & meritum perdit. Quicquid ergo boni facis cum hilaritate fac, & benefacis. Si aũt cum triſtitia facis, hoc fit de te non tu facis. Verũ quia non oẽs virgines continentes vel coniugatæ ſunt infra eccleſiam, quia ẽt inter paganos multi ſeruant virginitatem, multi uiuunt cõtinenter, & matrimonio mul ti utuntur debitè. Quod ẽt eſt de multis qui nomẽ Chriſtianitatis habent, ut ſunt hypocritæ, qui non ſunt tẽplum nec habitatio Dei, ſed magis diaboli. Ideo tales excludẽs de illis virginibus, & proximis quæ Chriſto offerunt, dicit quod *adducentur in templum regis*.i. ad hoc adducentur, ut ſint templum regis, ſ. *Chriſti ſicut* uirgines prudentes adductæ fuerunt ad Chriſtum, fatuæ aũt foras manſerunt.

2.Cor.9

Dare.

Quælibet.n. aĩa quæ eſt in ſtatu gratiæ, & per conſequens membrum eccleſiæ

Mat.25

A templũ Dei dr̃, quia in illa ſicut in templo ſuo habitat Deus. 1.Cor. 6. Templũ ſanctum Dei eſt quod eſtis uos, & ſpiritus Dei habitat in uobis. *Adducentur ergo in templum regis*.i. ad hoc adducentur fideles ad Chriſtum, ut fiant Dei templum. Ad qđ intelligendum eſt notandũ quod merito quælibet iuſta aĩa dr̃ Dei templum, cuius ratio eſt. Qm̃ templum dr̃ a theos quod eſt Deus, & platea inde templum quaſi platea Dei. Quia igitur anima ſancta eſt platea Dei, eo ꝗ in illa ſpecialiter habitet Deus, hinc eſt ꝗ talis

Templũ Anima.

B anima templum regis dr̃. Vnde magiſter dicit, In ſanctis habitat Deus, in quib. eſt per gratiam. Non .n. vbicunq; eſt Deus ibi habitat, ubicunque uerò habitat, ibi eſt. Sed in ſolis ſanctis habitat qui ſunt templum eius, & ſedes. Vñ Dñs per Eſaiam ait. Cęlum mihi ſedes eſt, q a in electis q ſunt cęlũ habitat Deus & regnat qui eius voluntati deuoti obtemperant. Vnde ſap. 7. Thronus ſapientiæ anima iuſti, quia in iuſtis ſpecialius eſt quàm in alijs rebus. In quib. tñ omnibus totus eſt. Quemadmodum anima,

Mag. li. 1.d. 30.

Eſa. 66.

C ut ait Augu. in epiſtola ad Hiero. de origine aiæ, per omnes particulas corporis tota adeſt ſimul, nec minor in minoribus, nec in maioribus maior eſt. Sed tamen in alijs intenſius, in alijs remiſſius operatur. Ita Deus cum in omnibus ſit eſſentialiter, ac totus, tamen plenius eſſe dicitur in illis quos inhabitat.i. in quibus ita eſt ut faciat eos templũ ſuũ, &c. hæc magiſter. Iſtud eſt ergo illud templum quòd a rege Chriſto, qui eſt fons & origo omnium gratiarum ædificatur. de quo Zacha. 6. prædictum eſt. Ecce vir

Auguſt.

D oriẽs nomen eius, & ædificabit templum domino. ſ. per gratiam habitando aĩam. Ad uidendum autem moraliter qualiter iſtud templum ędificatur, eſt ſciendum, ꝗ ad ſimilitudinem templi materialis a Salomone conſtructi, quælibet anima, quę Dei templum vult eſſe, quatuor cõditiones debet habere. Nam in illo materiali templo inter cætera quatuor erãt ſcilicet Fundationis ſolidata permanentia. Habitationis tripartita differentia. Feneſtrationis requiſita congruẽtia. Decorationis exquiſita refulgentia. Primũ patet

Zach. 6.

Anima quatuor requirit vt ſit tẽplũ Dei.

Templũ ſpiritua le.

patet quia illud templum erat fundatũ de lapidibus magnis, & quadratis, qui ſunt magnæ firmitatis. Vnde 3. reg. 5. pͤcepit rex Salomon ut tollerent lapides grandes in fundamentum tẽpli, & quadrarent eos. Et in hoc notatur fundamẽtum templi ſpiritualis conſcientiæ, qđ fundamentum eſt humilitas, quia ſicut fundamentum ſtat in parte inferiori omnem ſuſtinens ſtructuram, ſic & humilitas in fundamento templi ſpiritualis. Vnde Caſſiodorus de ſpiritu ſuperbiæ, ait. Nullo modo poterit in aĩa noſtra uirtutum ſtructura conſurgere, niſi prius iactata fuerint in corde ueræ humilitatis fundamenta quæ perfectè collocata, perfectionis culmen ualeant ſuſtinere. Sed nota, ꝙ in iſto fundamento debent poni lapides grandes, & quadrati. Quia humilitas huius templi fundamentum dẽt eſſe. Dura ut lapis contra præſumptionẽ. Magna & grandis erga inferiorem. Quadra, & fortis præter defectionem. Sic ergo humilitas dura ut lapis, &c. Quia ſicut lapis ſua duritia reſiſtit vẽto: Sic humilitas uera ſua duritia reſiſtere dẽt uẽto ſuperbiæ. Et hoc contra humilitatẽ fictam quæ non reſiſtit ſuperbiæ, ſed ipsã includit, de qua Eccl. 19. Eſt qui nequiter ſe humiliat, & interiora eius plena ſunt dolo. Si ergo humilitas ſit ſtabilis, & fortis uelut lapis, erit huius tẽpli fundamentum de lapidib᷒ precioſis, ut dr̃ 3. Reg. 7. Secundò ſit humilitas magna, & grandis, &c. vt. ſ. altiorem gradum humilitatis hẽat. Ideo præcepit rex ut in iſto fundamento ponerentur lapides grandes. Vbi notandum quod humilitas ẽt uera, eſt triplex, ſ. ſufficiens, abundans, & grandis, quæ alio nomine omnis iuſtitia dr̃. Vnde gl Mat. 3. ait, ꝙ perfecta humilitas habet tres gradus. Primus eſt ſubdere ſe maiori, & ſe non præferre æquali, & hic dr̃ ſufficiens. Secundus eſt ſubijcere ſe æquali, nec ſe præferre minori, hic dr̃ abundans. Tertius eſt ſubdere ſe minori, in quo omnis habetur iuſtitia, & hic dicitur humilitas grandis. In hoc igitur quod dr̃, ꝙ præcepit rex ut ponerentur lapides grandes, notatur, ꝙ qui ſeipſum regis templum vult facere ꝙ iſtum gradum grandis humilitatis debet habe-

3. Reg. 6

Humilitas.

Eccl. 19.

Matt. 3.

Humilitatis gradus.

E re. Et ſic iuxta illud quod habetur Hiere 30. Templum iuxta ordinẽ ſuum fundabitur. Tertiò hæc humilitas debet eſſe quadra, quia ſicut lapis quadrus magis eſt ſtabilis, &c. omni alio lapide, ſic iſta humilitas debet eſſe quadra. i. ſtabilis per perſeuerantiam. Sic. n. vt habẽt Eſdræ 5 Præcepit, rex Cyrus ut ponerent in templo fundamenta de lapidibus ſupportantia altitudinem, & latitudinẽ. Tunc. n. ſolum fundamentum altitudinem, & latitudinem ædificij dr̃ ſupportare, qñ ſub ipſis dr̃ perſeuerare. Et talis

F debet eſſe humilitas per perſeuerãtiam, pp quod ait Bern. ſuper cantica, ꝙ ſpirituale ædificium non põt ſtare niſi ſuper humilitatis ſtabile fundamentum. Et in figuram huius dr̃, ꝙ cum templum ædificaretur, malleus & ſecuris & omne ferramentum non ſunt audita in domo domini, quia. ſ. tanta in tali debet eſſe humilitas, ut in ſua mente nulla murmuratio cadat uel audiatur. Secundò principaliter in templo Salomonis erat habitationis tripartita differentia. Nam ut habetur 3. Reg. 6. In templo erant tres man-

G ſiones ſic quòd ab inferiori per cochleã aſcendebatur in mediam, & a media in ſuperiorem. Et per hoc ſignificatur ꝙ qui templum Dei ſe conſtruit, in ſeipſo tres manſiones debet habere. ſ. infimam, mediam, & ſuptemam, ut in tali anima ſit pro inferiori mãſione peccati cognitio, pro media peccati contritio, pro ſuprema peccati remiſſio. Nec immerito peccati cognitio dicitur mãſio inferior, quia ſtante generali influentia, a ſolo homine poteſt eſſe, quia non includit gratiam gratum facientem, cum multi

H peccata ſua cognoſcant, & nõ relinquãt. Eſt tamen magna hominis ad bonum prouocatio, quia initium ſalutis hominis eſt cognitio peccati. Qui enim peccare ſe neſcit, corrigi non vult. Et ideo animæ peccatrici, ut fiat templum Dei, dicitur. Hier. 3 Leua oculos tuos in directũ, & uide ubi proſtrata ſis, &c. Et ſic talis anima, quæ conſiderat peccata ſua, erit de numero illorum de quibus dicitur 1. Eſdr. 5. quòd cœperunt ædificare templum domini. Secunda manſio templi dicitur peccati contritio, quæ bene dici

Hier. 30

Eſdr. 5.

Bernar.

3. Reg. 6.

3. Reg. 6

Penitentia pecca ti cognitio.

Cõtritio.

Remiſſio

Hiere. 3.

1 Eſdr. 5

tur

tur media, quia ſicut medium participat A
naturam extremorum, ſ. Dei, & homi-
nis, quia non pōt eſſe contritio ſine volū
tate hominis, nec ſine gratia Dei gratū
facientc. Et ad iſtam ſecundam manſionē
aſcenditur a prima quia contritio præſup
ponit confeſſionem. Tertia habitatio eſt
peccati remiſſio, quæ ſuprema dr̄, quia a
ſolo Deo fit ſine hominis cooperatione,
quia ſolus Deus peccata remittere pōt.
Et tunc anima talis poterit dicere illud
3. Reg. 5. Cogito edificare templum no-
mini domini Dei mei. Principaliter in
materiali tēplo Salomonis erat feneſtra- B
tionis, &c. Vnde 3. Reg. 6. dr̄, ꝙ Salomon
fecit in templo feneſtras obliquas, quę, ſ.
erant exterius ſtrictæ, ſed interius latæ.
Hæc n. ſunt bene diſpoſitę ad illuminan-
dum interius. Per hoc autē ſpiritualiter
intellige, ꝙ aīa Dei templum effecta quę
vult ſpeciali gratia per contemplationem
cœleſtium perluſtrari, quod debet habe-
re feneſtras, i. affectiones voluntatis quæ
feneſtræ dn̄r, quia illis tanquam feneſtris
illuminatur domus conſcientiæ. Et iſtæ
debēt eſſe ſtrictæ exterius ſ. reſpectu tē-
Ezech. 2 poralium, & latæ interius. ſ. reſpectu ſpi- C
ritualium. Et tunc talis anima habebit
1. Mac. 4 feneſtras per circuitum obliquas 1. Ma-
cha. 4. Accenderunt lucernas, & lucebant
in templo. Quartò principaliter in tem-
plo erat decorationis, &c. quia. 3. Reg. 6.
dicitur, quod nihil erat in templo, ꝙ nōn
auro tegeretur. Et per hoc ſignificatur,
ꝙ templum animæ triplici virtute debet
ornari per aurum ſignificata, ſcilicet caſti
Aurus. tate, charitate, & patientia. Nam aurum
Caſtitas inter cætera metalla habet ſplendorem
charitatis, & ſic ſignificat caſtitatem quæ
ſummè lucet. O quàm pulchra eſt caſta D
generatio cum claritate. Valorem boni-
Chari-tas. tatis, & ſic ſignificat charitatē quæ ſum-
me valet. 1. Cor. 13. per totum, & in finē.
Sap. 4. Maior autem horum charitas. Pondus
Patiētię grauitatis, & ſic ſignificat patientiā quæ
hominem ſummè ſtabilem facit, & pon-
deroſum, ut non leuiter per iniuriam
moueatur. In patientia veſtra poſſidebi-
tis animas veſtras. Auro igitur totum tē-
plum tegebatur, quia iſtis tribus virtu-
tibus omnis actio templi Dei ſpiritualis
Luc. 2. debet decorari. Et ſic omnis ædificatio

A conſtructa creſcit in templum ſanctum
in domino. Et ſic de talibus nunc dicit *Eſ*
Pſal. quod *adducentur in templum regis.*

Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſti-
tues eos principes ſuper omnem terram. 752

VBi ſciendum, quod Chriſtus, etſi ſe *Patres*
cundum diuinitatē non patres ſed *habuit*
ſolum vnum patrem habet, tamen ſm̄ *Chriſtus*
humanitatem plures habuit patres, eo
modo quo ſcriptura oēs illos patres ap-
pellat, ex quib. alij mediatē vel immedia- *Ioan. 6.*
tē proceſſerunt, ſicut. n. Chriſtus Iudæis
B dicebat. Patres veſtri manducauerunt
manna in deſerto, &c. Conſimili modo
Chriſtus plures habuit patres, ex quibus
ſecundum carnem deſcendit, vt puta
Abraam, Iſaac, Iacob, Dauid, &c. Patriar-
chæ, & prophetæ. De quib. Pſ. Chriſto re-
gi nūc loquitur, dicens. *Pro patribus tuis,*
&c. Et ſic hic agitur de filiorum genera-
tione. Et diuiditur in partes tres. Quia
agitur primo de filiorum generatione.
Secūdo de ipſorum prædicatione, ibi. *Me*
mores erunt. Tertio de gentium conuer-
ſione, ibi *Propterea populi* Quantū ad pri
C mū ſciendū, ꝙ loco patrū Chriſti patriar
charum, & prophetarū Chriſto ſunt nati
ſpūales filij. ſ. apoſtoli, & diſcipuli dn̄i, q
patriarchis, & prophetis ſucceſſerūt, qui
fuerunt eccleſiæ principes, & prelati per
totū mundū ad prædicandū Chriſto fidē
diſperſi, ut ex illis alij ſpūaliter generarē
tur, & ſic eccleſia Chriſti vſq; in finē cō
tinuaretur. Vel aliter, ut iſta verba Pſ. lo-
quatur, nō Chriſto, ſed eccleſiæ. Vn̄ iſta
verba Aug. exponit dicens, & habetur d.
68. quorum vices, ſic. *Pro patribus tuis na*
ti ſunt tibi filij. Nā patres eccleſiæ fuerūt
D apoſtoli, pro apoſtolis *nati ſun. filij.* i. epi-
ſcopi. Hodie. n. epiſcopi qui ſunt per to-
tum mundum diffuſi vnde nati ſunt. Ip-
ſa eccleſia patres illos appellat, ipſa illos
filios genuit, & ipſa illos conſtituit in ſe-
dib. patrū. Quaſi Pſ. dicat eccleſiæ. Non
te putes deſertā, quia nō vides Petrum,
quia non vides Paulū, quia non vides il-
los per quos nata es. de prole tua creuit
tibi paternitas. *Pro patribus tuis nati ſunt*
tibi filij, conſtitues, &c. filios genuit ec-
cleſia, & conſtituit eos pro patribus ſuis *Natiui-*
principes ſuper omnē terram. Ad intel- *tas.*
ligendum

ligendum autem hanc natiuitatem ſpiri
tualem,quia dicit, *nati ſunt tibi filij*.Sciẽ-
dum,ꝙ iſta natiuitas ſpiritualis licet plu
ribus modis fiat, vnum ſolum hic tãgam.
Fit.n.virtute ſacramenti baptiſmi.d.Chri
Ioan. 3. ſto. Oportet vos naſci denuò, quia niſi
quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritu ſan
cto non poteſt introire in regnum Dei,
nec per conſequens filius Dei fieri,cui iu
re hæreditario regnum Dei debeatur.
Quod ſic patet. Nã per ipſum baptiſmũ
aĩa de non eſſe ſpiritualiter venit ad eſſe
ſpiritualiter, & tota renouatur. Et ideo
baptiſmus habet hominem ſpiritualiter
Tit. 3. regenerare,& renouare,ad Titum 3.Per
lauacrum regenerationis,& renouationis
Philo. in li. de problemi aqua pluuialis. ſpiritusſancti,quẽ effudit in nobis abun-
dè. Quærit Ariſt. quare aqua pluuialis
habet magis virtutem generatiuam eorũ
quæ naſcuntur de terra,& meliores fru-
ctus facit,quam aqua putealis.Reſpõdet,
ꝙ aqua pluuialis eſt ſubtilior,& ideo faci
lius penetrat terram, & poros arborum,
& ſic citius illa germinare facit. Aqua au
tem putei groſſior eſt, & ideo tardius ge
nerat. Similiter quia aqua pluuialis eſt
magis ſubtilis, & depurata ab elemento
groſſo terræ,ideo fructus dulciores facit,
& meliores q̃ aqua putei. Spiritualiter.
Quid eſt aqua pluuialis de alto deſcen-
Aqua baptiſmi. dens niſi ipſa aqua baptiſmalis ab ipſo ſpi
Nota. ritusſancto ſanctificata,& depurata? Si igi
tur aqua pluuialis abſq; ſpeciali influen-
tia ſpiritusſancti virtutem multã habet
generãdi,quid miraris ſi aqua baptiſma-
lis per aſſiſtentiam ſpiritusſancti, & bene
dictionem tota ſpiritualis effecta habet
virtutem ſpiritualiter hominem generan
di? Ad cuius confirmationẽ attende, ꝙ ſi
fœtus conceptus in corpore matris ſm
aſtrologos naſcitur in octauo menſe,viue
re non põt.Si aũt naſcitur in ſeptimo uel
in nono viuere põt.Cuius cauſam ipſi aſ
ſignant dicentes, ꝙ quilibet planeta per
menſem integrum dominatur ſupra fœ-
tum conceptum, eo ordine quo ſunt ſi-
tuati. Sic, ꝙ in primo menſe dominatur
Planet. Saturn. Saturnus, in ſecundo Iupiter, in tertio
Luna. Mars, in quarto Sol, in quinto Venus,in
Iupiter ſexto Mercurius,in ſeptimo Luna. Et ſic
iterum incipiendo in octauo Saturnus,
in nono Iupiter, &c. Dicunt ergo, quòd

E ſi naſcitur in octauo menſe non viuit,
quia naſcitur ſub Saturno, q habet duas
qualitates mortificatiuas,ſ.ſiccitatem, &
frigiditatem. Si autẽ naſcitur in ſeptimo
menſe viuit, quia naſcitur ſub dominio
Lunæ,quę habet virtutem generatiuam,
quia dominatur aquis.Similiter ſi naſca-
tur in nono menſe viuit, quia naſcit ſub
dominio Iouis,qui eſt planeta totus dul-
cis,& beniuolus,propter quod dr̃ Iupiter
quaſi iuuans pater. Moraliter,Saturnus *Peccatũ*
qui eſt planeta mortificans propter ſuã
frigiditatem,& ſiccitatẽ ſignificat pecca-
F tum, quod aĩas mortificat, quo eſt frigi-
dũ carens igne charitatis Matth.24.Q̃m *Mat.24*
abundauit iniquitas multorum, refrige-
ſcet charitas. Eſt & ſiccum,quia caret hu
miditate aquæ baptiſmalis. Et ſic naſcen
tes ſub Saturno ſunt exiſtentes in pecca-
to,qui carent charitate,& baptiſmali gra
tia. Et ideo viuere non poſſunt,ut ſemen
ortum ſupra petram,quod natum aruit,
quia nõ habebat humorem.Luc.8.Quid *Luc.8.*
autem per Lunam,quę dominatur aquis
niſi aqua baptiſmalis intelligitur. Iupiter
autem qui iuuans pater dr̃, eſt ipſe ſpiri
G tusſanctus qui adiuuat infirmitatem no-
ſtram. Naſcentes ergo ſub dominio lu-
næ.i.ſacramento aquæ baptiſmalis rege- *Rom. 8.*
nerati viuunt, ac ẽt ſub dominio Iouis.i.
gratia ſpiritusſancti baptizati, tales vi-
uunt ſpiritualiter,& fructificant multipli *1.Ioa.3.*
citer. Scitote quoniam omnis facit iuſti-
tiam,natus eſt ex Deo. Et iſto modo nati
ſunt eccleſiæ filij,ſ.apoſtoli,& eorum ſuc
ceſſores epiſcopi,de quibus dicitur. *Pro*
patribus tuis nati ſunt tibi filij.

Memores erunt nominis tui domine,in om *753*
H *ni generatione, & generationem.* *24.q.1.*

HIc agitur de ipſorum filiorum na- *quia ex*
torũ prędicatione.Quia ipſi apo- *ſola.*
ſtoli vel epiſcopi pro eis nati fidem Chri
ſti per omnes generationes orbis prædi-
cauerũt. Et ſic per omnes generationes,
memores fuerũt nominis Chriſti, ipſum
exultando, & verum Saluatorem prædi-
cãdo. Vel vt alia litera habet. *Memor ero*
nominis tui,& tũc loquitur populus chri-
ſtianus.q.d.Chriſto. Conſtitues eos prin
cipes ſuper omnem terram.ſ.ad prædicã
dum nomen tuum.Ideo per eorum prę-
dicatio-

dicationem. *Memor ero nominis tui*. Et nõ ſolum uno tempore uel in una generatione, ſed *in omni generatione, & generationem*, quia populus chriſtianus per oẽs generationes vſq; ad finẽ ſæculi durabit.

754 1.q.1.ex catolica. *Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in ſæculum ſæculi.*

HIc conſequenter agit de gentium conuerſione, quia ad prædicationem apoſtolorum, & ſucceſſorum ipſorum populi gentilium conuerſi, Chriſti nomen confitentur, & confitebuntur uſque in ſempiternum. Hic accipe quæſtionem de gratia, ut ſuprà.

PSAL. XLV.

755 5.q.5.nõ omnis. *Deus noſter refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis.*

ISte pſalmus talem habet titulum. *In finem filijs Chore pro arcanis pſ.* Ad cuius intelligentiam ſciendum, quod vt dicit Ra. Sa. alijque doctores Hebræorum, ꝙ filij Chore hunc pſalmũ fecerunt, quando miraculosè fuerũt ſaluati pereunte Chore patre eorum cum alijs multis, ut habetur Nume. 16. (Num. 16) Tunc enim factum eſt grande miraculum, ut pereunte Chore non perirent eius filij, quod quidem miraculum ſic fuit, ut dicit Ra. Sa. & ſatis veriſimiliter. Nam vt habetur Num. 16. (Num. 16 Chore filij.) Chore Datan, & Abiron, qui erant magni principes in populo cupiẽtes dominari inſurrexerunt contra Moyſen nolẽtes ei obedire, quia ipſi ſummum ſacerdotium ſibi uendicare volebant quod ipſi Aaron dederat dominus. Tunc, & Moyſen dixit ad eos. Tu & omnis cõgregatio tua ſtate ſeorſum coram domino, & Aaron die craſtina ſeparatum. Tollite ſinguli thuribula veſtra & incenſum offerentes domino ducenta quinquaginta thuribula, quia tot numero illi rebelles Moyſi erant. Aaron quoque teneat thuribulum ſuum. Tunc dixit Dominus ad Moyſen Præcipe omni populo, ut ſeparetur a tabernaculis Chore Dathan, & Abiron. Cumq; receſſiſſent filij Chore non receſſerunt, ſed remanſerunt cũ patre ſuo ſuadentes ei, ut ſe humiliaret Moyſi, & ſibi obediret. Et tunc ipſo non acquieſcente, ſed in rebellione perdurente, ſubito dirupta eſt terra ſub pedib. eorum, & aperiens os ſuum deuorauit illos cum tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia eorũ, deſcenderũtq; viui in inferno operti humo. Filij autem eius diuina uirtute protecti remanſerũt in aere in medio illius aperturæ, quouſque terra ſub pedib. eorum fuit recluſa. B Et hoc fuit grande miraculum, & arcanũ myſterium. Si.n. receſſiſſent cum alijs a tabernaculo patris ſui ante aperturã terræ, nullum fuiſſe miraculum de ſalute ipſorum, ſicut nec de ſalute aliorum. Viſo ergo tanto miraculo Dei circa ſe, conuerſi ſunt ad dominum toto corde gratias agentes Deo. Et tunc in ipſis requieuit ſpiritu prophetico. Et pro gratiarum actione fecerunt hunc pſal. Ex prædictis aũt apparet litera tituli qui eſt. *In finem pſal.* i. iſte Pſalm. dirigens eos in finem, ſ. in Deum, ut puta ad conſiderandum C Dei potentiam. *Filijs Chore*, ſ. attribuitur, quia hunc pſalmum ipſi fecerunt. Et hoc *Pro arcanis*, quia, ſcilicet agit de arcanis Dei, & ſecretis, quæ in dicto miraculo apparuerunt. Ex quibus etiam patet materia pſalmi quo ad literam, & eius effectiua cauſa. Exponendo ergo iſtum pſalmum, primo declarabo literã, ſecundò intellectum Pſalmiſtæ. Quantum ad primum iſte pſalm. diuiditur in duas partes. Quia filij Chore primo de ſua liberatione Deo gratias agunt. Secundò aliqua de proximo futura prædicunt, ibi. *Fulminis impetus*, &c Dic vt N. D Quantum ad intellectum Pſalmiſtæ, quoad declarationem tituli, ſciendum eſt quòd iſte pſalm. agit de arcanis diuinę diſpoſitionis, quę ſunt quòd Deus ſit homo, & homo Deus, quòd ſalus eſt promiſſa vtrique populo, quòd Iudæi in aduentu Chriſti excæcati fuerunt, & gentiles illuminati, quòd apoſtoli relictis Iudæis tranſierunt ad gentes, quòd pax ſumma fuit in mundo tempore Chriſti natiuitatis, & paſſionis. Iſta ergo ſunt arcana de quibus agit iſte Pſal. Dicit igitur

tur titulus. *In finem pſal filij Chore pro ar*
Filij Chore. *canis.* Qui ſunt filij Chore, niſi filij crucis, & paſſionis Chriſti? qm̃ Chore caluaria interpretatur ut ſupra dictũ eſt uerſ. 709. qui de arcanis prædictis hic loquũtur. Intentio aũt pſ. eſt nos ad fidẽ mouere, & inducere. Iſte ergo pſal. diuiditur in partes tres. Quia oſtendit primò aduentus Chriſti myſterium. Secũdò eccleſiæ in Chriſto fundato dñiũ, ibi. *Fluminis impetus.* Tertiò incarnationis Chriſti multiplex factum miraculum, ibi. *Venite, & vi.* Prima diuiditur in tres, quia ponitur primò circa nos diuina miſeratio, ſecundò diuini uerbi incarnatio, ibi. *Propterea non timebimus*, tertiò Apoſtolorum per orbẽ prædicatio, ibi. *Sonuerunt*. Quantum ad primum ponitur diuina erga nos protectio per myſterium incarnationis. Vbi notandum ꝙ ante Chriſti incarnationẽ Deus multũ natura diſtabat a nobis, q̃a ille creator, nos creatura, ille dñs, nos ſerui, ille immortalis, nos mortales, ille Deus, nos homines. Et ſic nihil commu-
Noſter dĩ Deus. ne erat nobis, & Deo. Etſi quandoq; dicebatur noſter, ſemper tñ per ſupereminentiam, nunquam tamen per æquiparantiam, ut puta quia dicebatur noſter rex, noſter Dominus. Sed poſt uerbi incarnationem, dictus eſt noſter per æquiparantiam, & æqualitatem, quia communia nobiſcum accepit, ut puta carnem, & animam, ſeruitutẽ, paſſionem, & mortem. Vnde nobiſcum dicebatur homo, paſſibilis, mortalis, & huiuſmodi. Vnde meritò dicere de ipſo poteramus illud,
Gen. 37. Gene. 37 Caro enim & frater noſter eſt.
Incarnatio Chriſti. Cum ergo hoc pronomen noſter propriè importet quandam communitatẽ, ſequitur quòd propriè per incarnationem Deus factus eſt noſter, qui ante nihil commune nobiſcum habebat, hanc ergo communitatem præuidens Pſalmiſta dicit. *Deus noſter.* glo. 1. nobis factus communis carne aſſumpta eſt. Et quid ex hoc ſequatur adiungit dicens, *Refu-*
Refugiũ. *gium, & virtus.* Vbi nota quòd refugium componitur ex reo, & fugio, gis, & dicebatur refugium locus, ad quem rei pro ſui ſaluatione poterant fugere. Nam ut
Deut. 19 habetur Deut. 19. Præcepit Deus, ut in terra promiſſionis tres eſſent ciuitates,

E ad quas rei fugientes ſalui eſſent, & ſecuri. Sicut modo eccleſia dicitur refugium ideſt fugium ſiue fuga reorũ. Sic igitur propriè Chriſtus incarnatus noſtrum dicitur refugium, quia ad ipſum rei, & peccatores confugientes ſaluantur. Et hoc notans Pſalmiſta dicit. *Deus noſter refugium, & virtus*, de hoc vide ſup uerſic. 438. & 439. Sequitur. *Adiutor in tribulationibus*, &c. Vbi nota ſecundum gloſ. quòd nullæ tribulationes ſunt maiores, quam illæ quæ ſunt intra nos. Nulla enim maior tribulatio, quam delictorũ
F conſcientia, & in his tribulationibus peccatorum adiuuat nos Chriſtus incarnatus, quia peccata dimittit. Et ad- *Tribulatio.*
uerte quòd dicit, quòd tribulationes *Inuenerunt nos*, & non dicit quòd nos inuenerimus eas. Et ideo notandum quòd pœnitens quandoque inuenit tribulationes peccatorum, quandoque tribulationes inueniunt eum. Quando enim quis ſine admonitione alicuius conſiderat peccata ſua, & pœnitet: tunc ipſe inuenit tribulationem peccatorum, dicens. Tribulationem, & dolorem inue-
G ni. Quando autem perſuaſione alterius *Pſ. 114.*
pœnitet, & peccata ſua per alterum ponuntur ante ipſum, ut ipſa recognoſcat, *Matt. 3.*
tunc tribulatio inuenit hominem. Quia ergo Chriſtus incarnatus nos pœnitere ſuadebat, dicit. Pœnitentiam agite, &c. Peccata noſtra ante oculos noſtros conſideranda ponebat. Idcirco tribulationes peccatorum inuenerunt nos, & non econtrario. Vel põt exponi de tribulatione pœnæ, & ẽt ex prædictis clarus eſt ſenſus vt ſic legatur, *tribulationes*, ſ. pœnæ, & miſeriæ mundi, *inuenerunt nos*, ſ. eis per
H Adam expoſitos.

Propterea non timebimus, dum turbabitur terra, & transferentur montes in cor maris. 758

Hic ponitur verbi incarnatio. Vbi ſciendum quod tempore Chriſti natiuitatis, caput totius orbis erat Romana ciuitas, in qua tunc multa mirabilia fuerunt oſtenſa, inter quæ maximũ fuit de ſubuerſione templi pacis, quod in illa mirabiliter erat conſtructum, quã do totum mundum pacificè Cæſar Au- *Templi pacis.*
guſtus

guſtus poſſidebat. De quo templo a dijs reſponſum habuerunt, ꝙ durare debebat, quouſq; virgo pareret infantem. Et quia hoc impoſſibile crediderũt, ex hoc concluſerunt, ꝙ illud templum ſemper eſſet duraturum, p̄p quod ipſum intitulauerunt, Templum pacis æternum. Sed in ipſa hora natiuitatis Chriſti terra ſupra quam fundatum erat illud templum fuit turbata. i. mota, quia ibi terræmotus eſt factus, & illud templum funditus eſt euerſum. Quod ſignum Chriſti natiuitatis Pſalmiſta præuidens ait. *Propterea non timebimus dum turbabitur terra*. q. d. Dictum eſt quod Deus eſt refugiũ noſtrũ, & adiutor, propterea non timebimus. Sed qñ erit hoc? certè qñ turbabitur terra, ſ. tunc veniet Chriſtus refugium noſtrum, & virtus. Conſimile alibi dr̃. Terra mota eſt, etenim cœli diſtillauerũt. ſ. uerbũ incarnatum iuxta illud Eſa. 45. Rorate cœli deſuper, &c. Completo autem incarnationis Chriſti myſterio apoſtoli ad prædicandum per totum mundum miſſi fuerunt. Et hoc eſt quod ſubditur. *Et transferentur montes in cor maris*. Vbi notandũ qđ per montem in ſingulari ſignificatur in ſcriptura Chriſtus incarnatus, ſed per montes in plurali ſignificantur prædicatores, & apoſtoli, ut oſtendit Greg. d. Mons quippe in ſingulari dñm incarnatum ſignificat, ſicut ſcriptum eſt. Erit in nouiſſimis dieb. præparatus mons domus dñi in uertice montiũ. Mons quippe in vertice montium eſt incarnatus Dñs. tranſcendens celſitudinem oium prophetarum. Per montes aũt in plurali apoſtolorum atq; prophetarum celſitudo demonſtretur, ſicut ſcriptum eſt. Iuſtitia tua ſicut montes Dei. Et Pauli uoce dr̃. Vt nos efficiamur iuſtitia Dei in ipſo. Per mare uero quid niſi incredulitas gentium ſignificatur? vt oſtendit Gregor. dicens. Quid autem maris nomine niſi præſens ſæculũ deſignatur, in quo corda hominum terrena quærentium diuerſis cogitationum fluctibus intumeſcunt? quia elatione ſuperbiæ incitatis, dum alterna intentione ſe impetũt, quaſi aduerſantes ſe unde collidunt. Sed iam incarnato domino diſcordantia ſæcularium corda concordi-

Natiuitas Chri[sti] — *Iſa. 45.* — *MõsChriſtus Apoſtolus.* — *Greg. 33 mor. c. 1.* — *Pſal. 35.* — *2. Cor. 5* — *Greg. li. 17. c. 15.* — *Mare incredulitatis.*

A ter credunt. Iam Petrus in mari ambulat, quia nimirum Chriſti prædicatoribus illa quondam gentilium tumida corda, humili auditu ſubijciuntur. Quid igitur ſunt montes, niſi Apoſtoli? Quid autem cor maris, niſi corda gentilium? Tunc igitur montes in cor maris ſunt tranſlati, quando ſancti Apoſtoli, & prædicatores Iudæam relinquentes, ad docenda corda gentilium ſunt tranſlati. Propter quod ipſi Apoſtoli Iudæis dixerunt. Actuum 13. Vobis oportebat loqui primum uerbum Dei, ſed quo-
B niam illud repuliſti, &c. ecce conuertimur ad gentes. Hoc ergo præuidens Pſalmiſta dicit. *Et transferentur montes in cor maris*. Sic. n. iſtum textum exponit Greg. d. In ſcriptura ſacra montium nomine, prædicãtium altitudo deſignatur. De quibus per Pſalmiſtam dr̃. Suſcipiãt montes pacem populo. Electi quippe prædicatores æternæ patriæ non immeritò mõtes uocantur, quia per vitæ ſuæ celſitudinem, ima terrarum deſerunt, & cœlo propinqui fiunt. Sed montes Chriſtus tranſtulit, cũ prædicatores ſanctos
C obdurratione Iudææ ſubtraxit, & miſit ad gentes. Vnde per Pſalmiſtam dicitur *Transferentur montes in cor maris*. In corde. n. maris montes tranſlati ſunt, cũ ſancti Apoſtoli a Iudææ perfidia repulſi ad intellectum gentium venerunt. Vnde & ipſi quoque in ſuis Actibus dicunt. Vobis oportebat primum loqui uerbum Dei &c.

Act. 13. — *Grego. 9. mor. c. 2.* — *Pſal. 71* — *Pſal. 45* — *Act. 13,*

Sonuerunt, & conturbatæ ſunt aquæ eorum, conturbati ſunt montes in fortitudine eius.

657 7. q. 1. aduerſitas.

HIc ponitur conſequenter ipſorum montium, ideſt Apoſtolorum per orbem prædicatio. Vbi notandum, quòd dum Apoſtoli Chriſti fidem per mundum prædicabant, quamuis aliqui gaudenter aſſumerent ipſorum verba, multi tamen turbati ſunt, videntes quòd ex hoc cultus Deorum ipſorum diſſipabatur. Vnde & ipſos Apoſtolos vſque ad mortem perſequebantur. Eſt ergo ſenſus. *Sonuerunt*. ſcilicet Apoſtoli prædicando Chriſti fidem. *Et conturbatæ ſunt aquæ eorum*. In ſcriptura. n. per aquam

Eccl. 15 — *Aqua ſignificat ſciẽtiam.*

ſcientia ſignificatur, aqua ſapientiæ ſalu
taris,&c. Quid eſt ergo aqua maris,niſi
gentium per mare ſignificaturum ſcien-
tia,qua docebant idola eſſe colenda?quę
ſcientiæ fuerunt ad prædicationem Apo
ſtolorum conturbatæ, quia cultus idolo
rum diſſipatus,qm̃ vt hic dicit gl. Ad ſo
num prædicationis apoſtolorum aquæ
maris,ſ populi gentiũ,vel doctrinæ eorũ
ſunt cõturbatæ, q a ſunt infatuatæ coru-
ſcante doctrina ſaluatoris. Stultã.n.fecit
Deus ſapientiam huius mundi. Vbi ſcri-
ba,ubi doctus,&c.ſicut ſcriptum eſt Per
dam ſapientiam ſapientum,& prudentiã
prudentum reprobabo. Et quia multi
proceres gentilium videbant per prædi-
cationem montium,i. Apoſtolorum cul
tum Deorum ſuorum euacuari,ideo tur
bati contra Apoſtolos per fortitudinem
temporalem ipſos montes perſequeban
tur,& trucidabant. Et hoc eſt quod di-
cit.*Conturbati ſunt montes*,i. Apoſtoli,*in
fortitudine eius*,ſ.aſperæ perſecutionis.
Conturbati ſunt Apoſtoli martyrizati,
non mente ſed carne, ſicut, & Chriſtus
morte imminẽte dixit. Triſtis eſt anima
mea,&c. Cum.n. omnis homo naturali-
ter fugiat pęnam, quis eſt qui ſm exte-
riorem hominem non conturbetur,intẽ
Ioan.12 tata ſibi morte?quinimmò,& ipſe Chri-
ſtus dicit. Nunc anima mea turbata eſt.
Similiter,& Apoſtoli, de quibus nunc d.
Conturbati ſunt montes in fortitudine eius.
.ſ.duræ perſecutionis mundi. Quia iſte
Ioan.1. Pſalm.agit de Chriſti incarnatione, qua
verbum caro factum eſt. Ideo quæro
vtrum iſta ſit uera propoſitio, Deus fa-
ctus eſt homo,&c. in ſcripto meo.

758 *Fluminis impetus lętificat ciuitatem* Dei. *ſanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus.*

OStẽdit hic multiplex priuilegium
eccleſię ſuprà Chriſtum fundatę.
Et circa hoc facit quatuor, quia qua-
tuor oſtendit de eccleſia per Chriſti in-
carnationem facta, ſcilicet, quod eccle-
ſia per Chriſtum plenè iucundatur, in
principio. Secundò per Chriſtum iuſtè
gubernatur,ibi. *Deus in medio eius.* Ter-
tiò per Chriſtũ mundo dominatur, ibi.
Conturbata ſunt, Quartò per Chriſtum
E Deo copulatur, ibi. *Dñs virtutum.*
Quantum ad primum ſciendum, ꝙ per *Flumẽ ſcriptu- ram ſi- gnificat.*
flumen rectè ſacra ſcriptura deſignatur
ab antiquis patribus docta, vnde Grego.
Quid namque per flumen niſi antiquo-
rum patrum dicta deſignantur? Quis *Greg.ii mo.c.13*
namq; penſare ſufficiet quam uehemẽs
fluuius dum legem conderet ex pectore
Moyſis erupit, quam uehemens fluuius
ex Dauid corde prorupit, quanta Salo-
monis ore atque omnium prophetarum *Eccl.24*
flumina manarunt. Quibus ſcilicet eccle
ſia Dei irrigatur, ipſa ſacra ſcriptura di-
F cente. Ego ſapientia effudi flumina.
Quid eſt ergo fluminis impetus niſi
abundantia intellectus ſcripturæ ſacræ,
quam Chriſtus donauit eccleſiæ ſuæ,dũ *Eccleſia*
legem nouã ore proprio ſedens in mon *Dei ciui-*
te dedit, declarans omnia quæ in lege *tas.*
continebantur. Quid autem per ciuita- *Apoc.21*
tem Dei niſi ſancta eccleſia accipitur?
De qua ad literam dicitur. Vidi ciuitatẽ
ſanctam Ieruſalem deſcendentem de cę
lo,ſicut ſpõſam ornatam viro ſuo. Quod
ideo dicitur,quia ipſa eccleſia eſt Chri-
ſti ſponſa,vt ſupra dictum eſt Pſalm.44. *Pſal.44*
G *Fluminis ergo impetus lætificat ciuitatem Dei.* quia lex noua a Chriſto data læti-
ficat eccleſiam, dum per legem nouam
fœlicitatem æternam ſponſæ ſuę promit
tit,dum ipſam in ſpõſam aſſumit, dũ ip-
ſam ſuo ſanguine ornat, vt meritò huic
ciuitati dicatur. Glorioſa dicta ſunt de
te ciuitas Dei. Et aduerte quod ſancta *Pſal.86.*
eccleſia non ſolum ciuitas, ſed etiam ta-
bernaculum dicitur. Ciuitas enim dici-
tur propter vnionem ciuium, quos con-
iungit charitas, ſed tabernaculum, quia
in continuo bello manet in præſenti.
H Tabernaculum dicitur habitatio pugnan
tium. Vnde de eccleſia ſubdit. *Sancti-
ficauit tabernaculum ſuum altiſſimus.* id-
eſt, eccleſiam ſuam quam ſanctificauit,
dum proprio ſanguine lauit a peccatis,
& donis ſpiritusſancti ipſam dotauit. Et
notandum quod non immeritò eccleſia
tabernaculum dicitur. Primò propter *Taber- naculũ.*
nominis expoſitionem. Dicit Caſſio- *Eccleſia.*
dorus ſuper Pſalmum 14. quod antiqui
domos pauperum tabernas appellabant,
propter hoc quòd ſolum de trabibus, &
non de tegulis tegabantur, quaſi tra-
beas.

Digitized by Google

beas. Et quia ibi cibum ſumebant ex duo bus nominibus, ſ. taberna, & cænaculum vnum traditur eſſe factū vocabulum, ſ. tabernaculum. Dicitur igitur eccleſia mi litans tabernaculum, quaſi taberna, & cę naculum. Et meritò, quia modo taberna propriè ad potum pertinet, cęnaculum verò ad cibum. In eccleſia verò eſt vtrū que, quia ſicut dicitur. Caro mea verè eſt cibus &c. & ſanguis &c Ideo de eccleſia dicitur. Sapiētia ædificauit ſibi domū, miſcuit vinū, & poſuit mēſam. Iſta enim duo ſemper ſunt in eccleſia ad ſuſtētatio nē fideliū, cuius ratio eſt, quia ſicut in corpore humano calor naturalis agens in humidū radicale conſumit ipſum, & ideo niſi fieret reſtauratio, citò periret corpus, hæc autem reſtauratio fit per cibum & potum. Sic ſpiritualiter eſt de anima. Nā calor fomitis, i. concupiſcentiæ inordinatæ cōtinue agit, & inclinat ad conſumptionem humoris gratiæ, vt eam auferat, & ſaltem per diſpoſitionē per peccata venialia, virtutem gratiæ debilitet. Et ideo niſi fieret reſtauratio per cibum & potum ſpiritualē, citò periret, ad Hebræ. 9. Tabernaculum factum eſt primū in quo erat menſa, & propoſitio panum. Secundò eccleſia dr̄ tabernaculum, pp rei ſignificatæ conditionem. Tabernaculū enim non eſt firma domus, nec habet fun damentum, ſed huc illucque mutatur, & eum tranſmigrante migrat. Et ſecundum Caſſiodorum tabernaculum dicimus expeditionales, & ſubitas manſiones. Sic & eccleſia in præſenti non habet firmitatem, ſcilicet, in terra vbi collocatur, quia ſicut dicit Apoſtolus. Non habemus hic ciuitatem manentem, &c. Vnde & cum fidelibus qui ſunt huius tabernaculi habitatores diſcedentibus à mundo, & ipſum etiam diſcedet. Hic etiam fundamentum non habet, quia in terra non figitur, ſed vix terram tangit, quia terrena non amat, niſi quantum ad ſuſtentationem vitæ temporalis neceſſarium eſt, quia Philipp. 3. Noſtra conuerſatio in cœlis eſt, & per conſequens, qui in terra figuntur, non ſunt huius tabernaculi, habitatores, ſed ille ſolum qui poteſt dicere cum Petro illud. 2. Petri. 1. Certus ſum quod velox eſt depoſitio tabernaculi mei. Si velox eſt depoſitio, ergo non eſt in terra profunda eius fixio. Vnde ſolum ſimplices in hoc eccleſiæ taberna culo poſſunt habitare. Iacob vir ſimplex habitabat in tabernaculis. Et de iſto tabernaculo quod eſt eccleſia, nūc dicitur. *Sanctificauit tabernaculū ſuum altiſſimus*, quod tabernaculum ſanctificatur, quando Deus per gratiam ſecretè manet in eccle ſia Iob capit. vigeſimo nono. Deus erat mecum in tabernaculo meo.

Ioan. 6. Prouer. 9. Hebræ. 9 Hebræ. 13. Philip. 3 2. Petr. 1. Gen. 25. Iob 29.

A B C D

759 *Deus in medio eius non commouebitur, adiuuauit eam Deus mane diluculo.* *1 q. 5. te ſtes.*

HIc oſtenditur, quod eccleſia per Chriſtum rectè gubernatur. Ciuitas enim tunc rectè per regem gubernatur, quando non eſt partialis, nec perſonarum acceptor: Si enim plus ad vnum declinaret quam ad alium, iam partialis foret, & non iuſtè regeret. Deus autem ciuitatem eccleſiæ ſine partialitate, & acceptione perſonarum regit, quia ſtat in medio eccleſiæ, æquè omnibus conſulēs æqualiter, perſonas non accipiens. Sicut punctus qui ſtat in medio circuli æqualiter reſpicit omnem circumferentiam circuli æqualiter diſtans à qualibet parte, & æqualiter cuilibet appropinquans. Et in hoc ſatis figuratur virtus iuſtitiæ, quæ non attendit ad perſonas, ſed ad me rita perſonarum, & demerita, quæ de ſe ipſa dicit. In vijs iuſtitiæ ambulo in medio ſemitarum iudicij. Notandum quod Chriſtus ſtat in medio eccleſiæ ſuæ mul tipliciter, ſcilicet tanquam. Medium placatiuum diuinæ iracundiæ. Medium donatiuum vitæ noſtræ animæ. Medium inſtructiuum noſtræ ignorantiæ. Primum patet, quoniam Chriſtus videns nos à Deo diuiſos, & per peccatum in odium Dei conſtitutos ſe ponens in medio, Deum iratum nobis placabit, & nos Dei amicos conſtituit, propter quod appellatur mediator Dei & hominum. 1. Timothæ. 2. Mediator Dei & hominum vnus Chriſtus Ieſus. Quæ verba exponens glo. ait. Vnus eſt mediator Dei & hominum, idest, ad componendum pacem, quia medius arbiter, ſcilicet Chriſtus Ieſus pro hominibus factus homo,

Acceptio perſonarum. Prouer. 8. Medium Chriſtus 1. Timo. 2.

vt ſic eſſet mediator, nõ enim aliter quã E
per hominem mediat. Mediator.n.inter
Deum, & homines oportebat vt aliquid
hominibus,ſimile haberet, & aliquid ſi-
mile Deo, ne per omnia hominibus ſimi
lis longe eſſet à Deo, aut per omnia ſimi
lis Deo longè eſſet ab hominibus,atq; ita
mediator non eſſet. Verè itaque media-
tor Chriſtus inter mortales peccatores,
& immortalem iuſtum apparuit morta-
lis cum hominibus,& iuſtus cũ Deo,ideo
dicitur mediator Dei,& hominum,quia
inter Deum immortalem, & hominem
mortalem eſt Deus homo reconcilians F
hominẽ Deo. Vnde nobis dicere poteſt.
Deuter. 5. Ego ſequeſter, & medius fui inter Deũ,
& vos,quia.ſ.rigorem iuſtitiæ contra pec
catores placauit,& nos per pœnitentiam
Deo recõciliauit. Figura huius mediatio
Ezech. 9 nis habetur Ezechi. 9. vbi ſententialiter
dicit quod Ezechiel vidit ſex viros miſ-
ſos ad occidendum populum, & in me-
dio eorum vidit hominem lineis indutũ,
& attamentarium ſcriptoris ad renes
eius, qui ſignabat ſigno thau omnes ge-
mentes ſuper peccata facta. Et iſtis ſigna
tis non poterant illi ſex viri nocere,cæte G
Aetates mundi ſex. ros aũt omnes occiderunt. Moraliter iſti
ſex viri parati ad occidendum omnes ho
mines peccatores, ſunt ſex mundi ætates
Chriſtum præcedentes, in quib. contra
peccatores rigidè procedebatur. Prima
fuit ab Adam vſq; ad Noe, vbi rigor iu-
ſtitiæ apparuit,quia per diluuium omnes
homines fuerunt deleti, octo exceptis.
Secunda fuit à Noe vſque ad Abraham,
vbi apparuit rigor. iuſtitiæ in punitione
Sodomorum. Tertia fuit ab Abraham vſ-
que ad Moyſem,;vbi apparuit rigor iuſti
tiæ in ſubmerſione Aegyptiorum. Quar H
ta à Moyſe vſque ad Dauid, vbi appa-
ruit rigor iuſtitiæ in punitione occiſionis
vxoris Leuitæ,ex quo octuaginta quinq;
Iudi. 20 millia ſunt occiſi. Quinta à Dauid vſque
ad tranſmigrationem Babylonis, vbi ap-
paruit rigor iuſtitiæ in occiſione prophe
3. Reg. 19. tarum Baal per Heliam. 3. Reg. 19. Sex-
ta à tranſmigratione Babylonis vſque
ad Chriſtum, in qua apparuit rigor iu-
ſtitiæ ex multis victorijs Machabæorum.
Iſti ergo ſunt ſex viri parati ad occiden-
dum populum, quia in illis ſex Aetati-

E bus iuſtitiæ rigor ergà peccatores obſer
uabatur. Sed attende quod in medio illo
rum erat vir indutus lineis, ſ. Chriſtus,
quia qualibet Aetate illarum fuit Chri-
ſtus figuratus. Fuit autem indutus lineis,
quando mundiſſimam veſtẽ carnis aſſũ-
pſit de puriſſimis ſanguinibus Virginis
glorioſæ. Tunc enim facta sunt veſtimen *Mat. 27*
ta eius alba ſicut nix. Hic atramẽtarium
ſcriptoris portabat, quia ipſe vt media-
tor tantæ ſeueritatis legẽ miſericordiæ
ſcripſit temperans iuſtitiam cum miſeri-
cordia dicens. Miſericordiam volo,& nõ *Matt. 9.*
F ſacrificium. quia ueni vocare peccatores
ad pœnitentiam,quia ipſe omnibus pœ-
nitentibus debitè liberè parcit. Vnde om
nes gẽtes pro peccatis ſignat ſigno thau,
idest, ſigno crucis,dum tales facit partici
pes ſuæ paſſionis. Et ideò quia talibus
ſic ſignatis parcit, rigor iuſtitiæ iſtis non
nocet, cæteros autem occidit dum oẽs
impœnitentes perpetuo damnat. Niſi *Actuum 3.*
pœnitentiam egeritis, omnes ſimul pe-
ribitis Et ideo quia ſic fuit medium pla
catiuum, ideo ipſe ſtãs in medio, pacem
cum Deo factam annunciauit, quando
G .ſ.morte pro nobis tolerata,ſtetit in me- *Ioan. 20*
dio diſcipulorum,& ait. Pax vobis Quod
benè nunc cõſiderans Pſalmiſta,ait. *Deus* *Cor.*
in medio eius. Secundũ patet, ſ quod eſt
mediũ vitæ donatiuũ. Dicunt naturales
quod cor cuius virtus ad cætera mẽbra
effluens eis vitam tribuit, eſt in medio
corporis,& ſi influxus ſuæ virtutis impe
diatur,ne ad aliquod mẽbrũ tranſeat,ſta
tim illud mẽbrũ areſcit, & mortificatur ?
Sic ſpiritualiter Chriſtus à quo eſt vita
gratiæ procedit ſtat in medio animæ no
ſtræ ipſam viuificans. Et ſi per aliquod
H peccatum fluxus ſuæ gratiæ impediatur
ſtatim anima mortificatur. Et ideo mul-
tum lætari debet anima quando Chri-
ſtum ſic habet in medio ſui. Lætare Hie *Zacha. 2*
ruſalem, quia habito in medio tui; ego *Gene. 2.*
dominus. Et in hoc figuratur Chriſtus
per lignum vitæ, de quo Gene. 2. Pro-
duxit Deus lignum vitæ in medio para-
diſi. Vbi nota quod ſecundum Damaſ. *Damaſ.*
lib. 2. Paradiſus terreſtris eſt locus pu- *lib. 2.*
riſſimus omni terra altior, & lumino- *Paradiſus.*
ſus. Et ſic ſignificat deuotã conſciẽtiã,
quæ eſt pura per expulſionem vitiorum

altior

altior omni terrã per dilectionem ſuper-
norum, luminoſa per contemplationem
Eccl. 40. diuinorum. Vñ de tali anima dr̃, q̃ eſt ſi
cut paradiſus benedictionis. Sed per li-
Ioan. 6. gnum vitæ cuius eſu vita conſeruabatur
propriè Chriſtus ſignificatur, cuius man
ducatio vitam in nobis conſeruat. Qui
manducat me, ipſe viuet p̃p me. Hoc er
go lignum uitæ plantauit Deus in me-
dio paradiſi, quia. ſ. in deuota anima Chri
ſtum qui eſt vita ſpiritualis facit habita-
re in medio eius exiſtens velut cor in
medio corporis, omnes eius potentias vi
uificet, p̃p quod cuilibet deuotæ animę (B)
dr̃ illud Pſalm Magnus in medio tui ſan-
ctus Iſrael. Tertium patet, ſ. quod Chri-
ſtus eſt medium informatiuum, &c. Si-
cut. n. ſol eſt in medio cęli, vt omnes ſtel
las melius illuminet, ſic Chriſtus in me-
dio conſcientiæ noſtræ, vt ipſam illumi-
net ad ſubuertendum uitia. In cuius fi-
gura ſol ſtetit in medio cœli, donec po-
pulus Dei ſubuertiſſet ciuitatem Hay.
Ioſue 10 Ioſue 10. Quia Chriſtus ſtat in medio cõ
ſcientiæ noſtræ ipſam, ſ. illuminando, do
nec ſubuertat ciuitatem Hay, ſ. mũdum
cum ſuis concupiſcentijs. Nam Hay in- (C)
terpretatur quæſtio vitæ, eius peccata ſi
gnificans, vt de Chr̃o dicat̃. Quaſi ſtella
matutina in medio nebulæ, & quaſi luna
Eccl. 50. plena i diebꝫ ſuis lucet. Sic ergo ſtat Chri
ſtus in medio eccleſiæ, quæ, ſ. eſt congre
Mat. 18 gatio fidelium, ipſo dicẽte. Vbi ſunt duo
vel tres congregati in nomine meo, ibi
ſunt in medio eorum. Quod bene nunc
præuidens Pſal. de eccleſia dicit. *Deus in
medio eius non commouebitur*, i. ipſa ec-
cleſia durabit firmiter, quia Deus eſt in
medio eius, vt dictum eſt. Sequitur. *Adiu
uabit eam Deus mane diluculo.* Vel ſecun (D)
dum aliam literam. *Adiuuabit eam Deus
cultu ſuo*. Ad intellectum primæ literæ
ſciendum, quod per mane quod eſt prin
cipium diei, ſignificatur principium bo-
ni operis, ſed per diluculum quod eſt
principium luminis, ſignificatur ſpiritus
ſancti illuminatio, uel inſpiratio. Et ſic
eſt ſenſus literæ, Quia Deus eſt in me-
dio eccleſiæ, ideo iuuabit eam *mane*. i. in
principio boni operis. Et ſi quæras quo-
modo, reſpondet. *Diluculo*. i. per inſpira-
tionem ſpiritusſancti. Quãtum vero ad

A ſecundam literam ſciendum, quod per
vultum per quẽ cognoſcitur quis, ſigni-
ficatur incarnationis Chriſti myſterium
per quod Deus nobis eſt manifeſtatus,
de quo dictum eſt pſal. 44. Vultum tuũ, *Pſal. 44*
deprecabuntur omnes diuites plebis. ſ.
Chriſtum incarnatum. Et ſic eſt ſenſus.
Adiuuabit eam de vultu ſuo. i. per myſte
rium ſuæ incarnationis.

Conturbatæ ſunt gentes, & inclinata ſunt 760
regna, dedit vocẽ ſuam, mota eſt terra. *11. q. 3.*

HIc oſtendit quomodo eccleſia per *ad men-*
B Chriſtum mundo dominatur Ad *ſam.*
prædicationem enim Chriſti, & apoſto-
lorum ſuorum gentes mundi in aduer-
ſis regnis, & partibus relinquentes idola
Chriſti fidem ſuſceperunt, & contritæ
de peccatis ſuis pœnitentiam egerunt,
& ſe iugo Chriſti humiliter inclinaue-
runt. Et hoc eſt quod dicit. *Conturbata
ſunt gentes*, i. de peccatis contritæ pœni-
tentiã agentes *Et inclinata ſunt regna*. ſ.
ſub fide Chriſti humiliata. Et vnde talis
conturbatio, vnde talis inclinatio? cer-
te non, niſi per Chriſti prædicatio-
C nem, & apoſtolorum. Vnde ſubdit. *De-
dit vocem ſuam*, ſcilicet, prædicationis.
Et commota eſt terra, i. terreni, & pec- *Cõmotio*
catores homines commoti, ſcilicet, ſunt *pœniten-*
ab idololatria ad veram Chriſti fidem. *tiæ.*
Attende quod congruè peccatorum cõ-
uerſio dicitur eſſe quædam commotio,
quoniam magna eſt commotio quando
peccator per pœnitentiam de vitijs ad
virtutem, de odio ad gratiam, de idolo-
latria ad fidem, de filio perditionis, ad
filium Dei commutatur. Et de tali com-
motione dicitur. Commouiſti terram & *Pſal. 59.*
D conturbaſti eam, ſana contritionis eius,
quia commota eſt, quod de commotio-
ne pœnitentiæ intelligitur. Vnde ibidem
ait gl. *Commouiſti terram*, ſcilicet, ab ero
re ad pœnitentiam. Et hoc vibrato gla-
dio ſpiritus, ſcilicet prædicationis, dum
dixiſti. Pęnitemini, & credite euangelio
appropinquabit enim regnum cęlorũ.
Commota eſt ergo terra ad pœniten-
tiam conſcientia peccatorum accuſan-
te &c. Sic & nunc de tali commotione
pœnitentiæ loquitur Pſalmiſta dicens.
Dedit vocem ſuam, & commota eſt terra.

ligendum autem hanc natiuitatem ſpiritualem, quia dicit, *nati ſunt tibi filij*. Sciẽdum, ꝙ iſta natiuitas ſpiritualis licet pluribus modis fiat, vnum ſolum hic tãgam. Fit.n. virtute ſacramenti baptiſmi.d. Chriſto. Oportet vos naſci denuò, quia niſi quis renatus fuerit ex aqua, & ſpiritusſancto non poteſt introire in regnum Dei, nec per conſequens filius Dei fieri, cui iure hæreditario regnum Dei debeatur. Quod ſic patet. Nã per ipſum baptiſmũ aĩa de non eſſe ſpiritualiter venit ad eſſe ſpiritualiter, & tota renouatur. Et ideo baptiſmus habet hominem ſpiritualiter regenerare, & renouare, ad Titum 3. Per lauacrum regenerationis, & renouationis ſpiritusſancti, quẽ effudit in nobis abundè. Quærit Ariſt. quare aqua pluuialis habet magis virtutem generatiuam eorũ quæ naſcuntur de terra, & meliores fructus facit, quam aqua putealis. Reſpõdet, ꝙ aqua pluuialis eſt ſubtilior, & ideo facilius penetrat terram, & poros arborum, & ſic citius illa germinare facit. Aqua autem putei groſſior eſt, & ideo tardius generat. Similiter quia aqua pluuialis eſt magis ſubtilis, & depurata ab elemento groſſo terræ, ideo fructus dulciores facit, & meliores q̃ aqua putei. Spiritualiter. Quid eſt aqua pluuialis de alto deſcendens niſi ipſa aqua baptiſmalis ab ipſo ſpiritusſancto ſanctificata, & depurata? Si igitur aqua pluuialis abſq; ſpeciali influentia ſpiritusſancti virtutem multã habet generãdi, quid miraris ſi aqua baptiſmalis per aſſiſtentiam ſpiritusſancti, & benedictionem tota ſpiritualis effecta habet virtutem ſpiritualiter hominem generandi? Ad cuius confirmationẽ attende, ꝙ ſi fœtus conceptus in corpore matris ſm̃ aſtrologos naſcitur in octauo menſe, viuere non põt. Si aũt naſcitur in ſeptimo uel in nono viuere põt. Cuius cauſam ipſi aſſignant dicentes, ꝙ quilibet planeta per menſem integrum dominatur ſupra fœtum conceptum, eo ordine quo ſunt ſituati. Sic, ꝙ in primo menſe dominatur Saturnus, in ſecundo Iupiter, in tertio Mars, in quarto Sol, in quinto Venus, in ſexto Mercurius, in ſeptimo Luna. Et ſic iterum incipiendo in octauo Saturnus, in nono Iupiter, &c. Dicunt ergo, quòd

Ioan. 3. *Tit. 3.* *Philo. in li. de problemi aqua pluuialis.* *Aqua baptiſmi. Nota.* *Planet. & Saturn. Luna. Iupiter.*

E ſi naſcitur in octauo menſe non viuit, quia naſcitur ſub Saturno, q. habet duas qualitates mortificatiuas, ſ. ſiccitatem, & frigiditatem. Si autẽ naſcitur in ſeptimo menſe viuit, quia naſcitur ſub dominio Lunæ, quę habet virtutem generatiuam, quia dominatur aquis. Similiter ſi naſcatur in nono menſe viuit, quia naſcit ſub dominio Iouis, qui eſt planeta totus dulcis, & beniuolus, propter quod dr̃ Iupiter quaſi iuuans pater. Moraliter, Saturnus qui eſt planeta mortificans propter ſuã frigiditatem, & ſiccitatẽ ſignificat peccatum, quod aĩas mortificat, quo eſt frigidũ carens igne charitatis Matth. 24. Qm̃ abundauit iniquitas multorum, refrigeſcet charitas. Eſt & ſiccum, quia caret humiditate aquæ baptiſmalis. Et ſic naſcentes ſub Saturno ſunt exiſtentes in peccato, qui carent charitate, & baptiſmali gratia. Et ideo viuere non poſſunt, ut ſemen ortum ſupra petram, quod natum aruit, quia nõ habebat humorem. Luc. 8. Quid autem per Lunam, quę dominatur aquis niſi aqua baptiſmalis intelligitur. Iupiter autem qui iuuans pater dr̃, eſt ipſe ſpiritusſanctus qui adiuuat infirmitatem noſtram. Naſcentes ergo ſub dominio lunæ.i. ſacramento aquæ baptiſmalis regenerati viuunt, ac & ſub dominio Iouis.i. gratia ſpiritusſancti baptizati, tales viuunt ſpiritualiter, & fructificant multipliciter. Scitote quoniam omnis facit iuſtitiam, natus eſt ex Deo. Et iſto modo nati ſunt eccleſiæ filij, ſ. apoſtoli, & eorum ſucceſſores epiſcopi, de quibus dicitur. *Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij.*

Peccatũ *Mat. 24* (F) *Luc. 8.* G *Rom. 8.* *1. Ioa. 3.*

Memores erunt nominis tui domine, in omni generatione, & generationem. 753

H Ic agitur de ipſorum filiorum natorũ prædicatione. Quia ipſi apoſtoli vel epiſcopi pro eis nati fidem Chriſti per omnes generationes orbis prædicauerũt. Et ſic per omnes generationes memores fuerũt nominis Chriſti, ipſum exultando, & verum Saluatorem prædicãdo. Vel vt alia litera habet. *Memor ero nominis tui*, & tũc loquitur populus chriſtianus. q. d. Chriſto. Conſtitues eos principes ſuper omnem terram. ſ. ad prædicãdum nomen tuum. Ideo per eorum prędicatio-

24. q. 1. quia ex ſola.

dicationem. *Memor ero nominis tui.* Et nō ſolum uno tempore uel in una generatione, ſed *in omni generatione, & generationem*, quia populus chriſtianus per oēs generationes vſq; ad finē ſæculi durabit.

754 *Propterea populi confitebuntur tibi in æternum, & in ſæculum ſæculi.*

1.q.1.ex catolica. Hic conſequenter agit de gentium conuerſione, quia ad prædicationem apoſtolorum, & ſucceſſorum ipſorum populi gentilium conuerſi, Chriſti nomen confitentur, & confitebuntur uſque in ſempiternum. Hic accipe quæſtionem de gratia, ut ſuprà.

PSAL. XLV.

755 5.q.5.nō omnis. *Deus noſter refugium, & virtus, adiutor in tribulationibus, quæ inuenerunt nos nimis.*

Iste pſalmus talem habet titulum. *In finem filijs Chore pro arcanis pſ.* Ad cuius intelligentiam ſciendum, quod vt dicit Ra. Sa. alijque doctores Hebræorum, q̄ filij Chore hunc pſalmū fecerunt, quando miraculosè fuerūt ſaluati pereunte Chore patre eorum cum Num.16 alijs multis, ut habetur Nume. 16. Tunc enim factum eſt grande miraculum, ut pereunte Chore non perirent eius filij, quod quidem miraculum ſic fuit, ut dicit Ra.Sa.& ſatis veriſimiliter. Nam vt Num.16 Chore filij. habetur Num. 16. Chore Datan, & Abiron, qui erant magni principes in populo cupiētes dominari inſurrexerunt contra Moyſen nolētes ei obedire, quia ipſi ſummum ſacerdotium ſibi uendicare volebant quod ipſi Aaron dederat dominus. Tunc, & Moyſen dixit ad eos. Tu & omnis cōgregatio tua ſtate ſeorſum coram domino, & Aaron die craſtina ſeparatum. Tollite ſinguli thuribula veſtra & incenſum offerentes domino ducenta quinquaginta thuribula, quia tot numero illi rebelles Moyſi erant. Aaron quoque teneat thuribulum ſuum. Tunc dixit Dominus ad Moyſen Præcipe omni populo, ut ſeparetur a tabernaculis Cho-

A re Dathan, & Abiron. Cumq; receſſiſſent filij Chore non receſſerunt, ſed remanſerunt cū patre ſuo ſuadentes ei, ut ſe humiliaret Moyſi, & ſibi obediret. Et tunc ipſo non acquieſcente, ſed in rebellione perdurente, ſubito dirupta eſt terra ſub pedib. eorum, & aperiens os ſuum deuorauit illos cum tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia eorū, deſcendetūtq; viui in inferno operti humo. Filij autem eius diuina uirtute protecti remanſerūt in aere in medio illius aperturæ, quouſque terra ſub pedib. eorum fuit recluſa. B Et hoc fuit grande miraculum, & arcanū myſterium. Si.n. receſſiſſent cum alijs a tabernaculo patris ſui ante aperturā terræ, nullum fuiſſe miraculum de ſalute ipſorum, ſicut nec de ſalute aliorum. Viſo ergo tanto miraculo Dei circa ſe, conuerſi ſunt ad dominum toto corde gratias agentes Deo. Et tunc in ipſis requieuit ſpiritu prophetico. Et pro gratiarum actione fecerunt hunc pſal. Ex prædictis aūt apparet litera tituli qui eſt. *In finem pſal.* i. iſte Pſalm. dirigens nos in finem, ſ. in Deum, ut puta ad conſiderandum C Dei potentiam. *Filijs Chore*, ſ. attribuitur, quia hunc pſalmum ipſi fecerunt. Et hoc *Pro arcanis*, quia, ſcilicet agit de arcanis Dei, & ſecretis, quæ in dicto miraculo apparuerunt. Ex quibus etiam patet materia pſalmi quo ad literam, & eius effectiua cauſa. Exponendo ergo iſtum pſalmum, primo declarabo literā, ſecundò intellectum Pſalmiſtæ. Quantum ad primum iſte pſalm. diuiditur in duas partes. Quia filij Chore primo de ſua liberatione Deo gratias agunt. Secundò aliqua de proximo futura prædicunt, ibi. *Fulminis impetus*, &c Dic vt N. D Quantum ad intellectum Pſalmiſtæ, quòad declarationem tituli, ſciendum eſt quòd iſte pſalm. agit de arcanis diuinę diſpoſitionis, quę ſunt quòd Deus ſit homo, & homo Deus, quod ſalus eſt promiſſa vtrique populo, quòd Iudæi in aduentu Chriſti excæcati fuerunt, & gentiles illuminati, quòd apoſtoli relictis Iudæis tranſierunt ad gentes, quòd pax ſumma fuit in mundo tempore Chriſti natiuitatis, & paſſionis. Iſta ergo ſunt arcana de quibus agit iſte Pſal. Dicit igitur

tur titulus. *In finem pſal filij Chore pro ar*
Filij Chore. *canis.* Qui ſunt filij Chore, niſi filij cru-
cis, & paſſionis Chriſti? qm̃ Chore calua
riá interpretatur, ut ſupra dictũ eſt uerſ.
709. qui de arcanis prædictis hic loquũ-
tur. Intentio aũt pſ. eſt nos ad fidẽ moue
re, & inducere. Iſte ergo pſal. diuiditur in
partes tres. Quia oſtendit primò aduen
tus Chriſti myſterium. Secũdò eccleſiæ
in Chriſto fundato dñiũ, ibi. *Fluminis im*
petus. Tertiò incarnationis Chriſti multi
plex factum miraculum, ibi. *Venite, & vi.*
Prima diuiditur in tres, quia ponitur pri
mò circa nos diuina miſeratio, ſecundò
diuini uerbi incarnatio, ibi. *Propterea non*
timebimus, tertiò Apoſtolorum per orbẽ
prædicatio, ibi. *Sonuerunt.* Quantum ad
primum ponitur diuina erga nos prote-
ctio per myſterium incarnationis. Vbi
notandum ꝙ ante Chriſti incarnationẽ
Deus multũ natura diſtabat a nobis, qa
ille creator, nos creatura, ille dñs, nos ſer
ui, ille immortalis, nos mortales, ille
Deus, nos homines. Et ſic nihil commu-
Noſter dĩ Deus. ne erat nobis, & Deo. Etſi quandoq; di-
cebatur noſter, ſemper tñ per ſupereni-
nentiam, nunquam tamen per æquipa-
rantiam, ut puta quia dicebatur noſter
rex, noſter Dominus. Sed poſt uerbi in-
carnationem, dictus eſt noſter per æqui
parantiam, & æqualitatem, quia commu
nia nobiſcum accepit, ut pura carnem,
& animam, ſeruitutẽ, paſſionem, & mor-
tem. Vnde nobiſcum dicebatur homo,
paſſibilis, mortalis, & huiuſmodi. Vnde
meritò dicere de ipſo poteramus illud,
Gen. 37. Gene. 37 Caro enim & frater noſter eſt.
Incarnatio Chriſti. Cum ergo hoc pronomen noſter pro-
priè importet quandam communitatẽ,
ſequitur quòd propriè per incarnatio-
nem Deus factus eſt noſter, qui ante ni-
hil commune nobiſcum habebat, hanc
ergo communitatem præuidens Pſalmi-
ſta dicit. *Deus noſter.* glo. i. nobis factus
communis carne aſſumpta eſt. Et quid
ex hoc ſequatur adiungit dicens. *Refu-*
Refugiũ. *gium, & virtus.* Vbi nota quòd refugium
componitur ex reo. & fugio, gis, & dice-
batur refugium locus, ad quem rei pro
ſui ſaluatione poterant fugere. Nam ut
Deut. 19 habetur Deut. 19. Præcepit Deus, ut in
terra promiſſionis tres eſſent ciuitates,

E ad quas rei fugientes ſalui eſſent, & ſecu
ti Sicut modo eccleſia dicitur refugium
ideſt fugium ſiue fuga reorũ. Sic igitur
propriè Chriſtus incarnatus noſtrum
dicitur refugium, quia ad ipſum rei, &
peccatores confugientes ſaluantur. Et
hoc notans Pſalmiſta dicit. *Deus noſter*
refugium, & virtus, de hoc vide ſup uer-
ſic. 438. & 439. Sequitur. *Adiutor in tribu*
lationibus, &c. Vbi nota ſecundum gloſ.
quòd nullæ tribulationes ſunt maiores,
quam illæ quæ ſunt intra nos. Nulla
enim maior tribulatio, quam delictorũ
F conſcientia, & in his tribulationibus
peccatorum adiuuat nos Chriſtus in-
carnatus, quia peccata dimittit. Et ad- *Tribulatio.*
uerte quòd dicit, quòd tribulationes *In*
uenerunt nos, & non dicit quòd nos inue
nerimus eas. Et ideo notandum quòd
pœnitens quandoque inuenit tribula-
tiones peccatorum, quandoque tribula-
tiones inueniunt eum. Quando enim
quis ſine admonitione alicuius conſide-
rat peccata ſua, & pœnitet: tunc ipſe in-
uenit tribulationem peccatorum, di-
cens. Tribulationem, & dolorem inue-
G ni. Quando autem perſuaſione alterius *Pſ. 114.*
pœnitet, & peccata ſua per alterum po-
nuntur ante ipſum, ut ipſa recognoſcat, *Matt. 3.*
tunc tribulatio inuenit hominem. Quia
ergo Chriſtus incarnatus nos pœnitere
ſuadebat, dicit. Pęnitentiam agite, &c.
Peccata noſtra ante oculos noſtros conſi
deranda ponebat. Idcirco tribulationes
peccatorum inuenerunt nos, & non econ
trario. Vel pñt exponi de tribulatione
pęnæ, & ẽt ex prædictis clarus eſt ſenſus
vt ſic legatur, *tribulationes*, ſ. pœnæ, & mi
ſeriæ mundi, *inuenerunt nos*, ſ. eis per
H Adam expoſitos.

Propterea non timebimus, dum turbabitur 756
terra, & transferentur montes in cor
maris.

HIc ponitur verbi incarnatio. Vbi
ſciendum quod tempore Chriſti
natiuitatis, caput totius orbis erat Ro- *Templũ*
mana ciuitas, in qua tunc multa mirabi- *pacis.*
lia fuerunt oſtenſa, inter quæ maximũ
fuit de ſubuerſione templi pacis, quod
in illa mirabiliter erat conſtructum, quã
do totum mundum pacificè Cæſar Au-
guſtus

Digitized by Google

guſtus poſſidebat. De quo templo a dijs reſponſum habuerunt, ꝙ durare debebat, quouſq; virgo pareret infantem. Et quia hoc impoſſibile crediderũt, ex hoc concluſerunt, ꝙ illud templum ſemper eſſet duraturum, pp quod ipſum intitulauerunt, Templum pacis æternum. Sed

Natiuitas Chri

in ipſa hora natiuitatis Chriſti terra ſupra quam fundatum erat illud templum fuit turbata .i. mota, quia ibi terræmotus eſt factus, & illud templum funditus eſt euerſum. Quod ſignum Chriſti natiuitatis Pſalmiſta preuidens ait. *Propterea non timebimus dum turbabitur terra.* q. d. Dictum eſt quod Deus eſt refugiũ noſtrũ, & adiutor, propterea non timebimus. Sed qñ erit hoc? certè qñ turbabitur terra, ſ. tunc veniet Chriſtus refugium noſtrum, & virtus. Conſimile alibi dř. Terra mota eſt, etenim cœli diſtillauerũt .ſ. uerbũ incarnatum iuxta illud Eſa. 45. Rorate cœli deſuper, &c. Completo autem incarnationis Chriſti myſterio apoſtoli ad prædicandum per totum mundum miſſi fuerunt. Et hoc eſt quod ſubditur. *Et transferentur montes in cor maris.* Vbi notandũ qđ per montem in ſingulari ſignificatur in ſcriptura Chriſtus incarnatus, ſed per montes in plurali ſignificantur prædicatores, & apoſtoli, ut oſtendit Greg. d. Mons quippe in ſingulari dñm incarnatum ſignificat, ſicut ſcriptum eſt. Erit in nouiſſimis dieb. præparatus mons domus dñi in uertice montiũ. Mons quippe in vertice montium eſt incarnatus Dñs. tranſcendens celſitudinem oĩum prophetarum. Per montes aũt in plurali apoſtolorum atq; prophetarum celſitudo demonſtretur, ſicut ſcriptum eſt. Iuſtitia tua ſicut montes Dei. Et Pauli uoce dř. Vt nos efficiamur iuſtitia Dei in ipſo. Per mare uero quid niſi incredulitas gentium ſignificatur? vt oſtendit Gregor. dicens. Quid autem maris nomine niſi præſens ſæculũ deſignatur, in quo corda hominum terrena quærentium diuerſis cogitationum fluctibus intumeſcunt? quia elatione ſuperbiæ incitatis, dum alterna intentione ſe impetũt, quaſi aduerſantes ſe unde colliduut. Sed iam incarnato domino diſcordantia ſæcularium corda concordi-

Eſa. 45. *Mõs Chriſtus Apoſtolus.* *Greg. 33 mor. c. 1.* *Pſal. 35.* *2. Cor. 2* *Greg. li. 17. c. 15.* *Mare incredulitatis.*

A ter credunt. Iam Petrus in mari ambulat, quia nimirum Chriſti prædicatoribus illa quondam gentilium tumida corda, humili auditu ſubijciuntur. Quid igitur ſunt montes, niſi Apoſtoli? Quid autem cor maris, niſi corda gentilium? Tunc igitur montes in cor maris ſunt tranſlati, quando ſancti Apoſtoli, & prædicatores Iudæam relinquentes, ad docenda corda gentilium ſunt tranſlati. Propter quod ipſi Apoſtoli Iudæis dixerunt. Actuum 13. Vobis oportebat loqui primum uerbum Dei, ſed quo- *Act. 13.*

B niam illud repuliſti, &c. ecce conuertimur ad gentes. Hoc ergo præuidens Pſalmiſta dicit. *Et transferentur montes in cor maris.* Sic. n. iſtum textum exponit Greg. d. In ſcriptura ſacra montium nomine, prædicãtium altitudo deſignatur. De quibus per Pſalmiſtam dř. Suſcipiãt montes pacem populo. Electi quippe prædicatores æternæ patriæ non immeritò mõtes uocantur, quia per vitæ ſuæ celſitudinem, ima terrarum deſerunt, & cœlo propinqui fiunt. Sed montes Chriſtus tranſtulit, cũ prædicatores ſanctos

Grego. 9. mor. c. 2. *Pſal. 71*

C obduratione Iudææ ſubtraxit, & miſit ad gentes. Vnde per Pſalmiſtam dicitur *Transferentur montes in cor maris.* In corde. n. maris montes tranſlati ſunt, cũ ſancti Apoſtoli a Iudææ perfidia repulſi ad intellectum gentium venerunt. Vnde & ipſi quoque in ſuis Actibus dicunt. Vobis oportebat primum loqui uerbum Dei &c.

Pſal. 45 *Act. 13.*

Sonuerunt, & conturbatæ ſunt aquæ eorum, conturbati ſunt montes in fortitudine eius.

657 7. q. 1. ad uerſitas.

D Hic ponitur conſequenter ipſorum montium, ideſt Apoſtolorum per orbem prædicatio. Vbi notandum, quòd dum Apoſtoli Chriſti fidem per mundum prædicabant, quamuis aliqui gaudenter aſſumerent ipſorum verba, multi tamen turbati ſunt, videntes quòd ex hoc cultus Deorum ipſorum diſſipabatur. Vnde & ipſos Apoſtolos vſque ad mortem perſequebantur. Eſt ergo ſenſus. *Sonuerunt*, ſcilicet Apoſtoli prædicando Chriſti fidem. *Et conturbatæ ſunt aquæ eorum*, In ſcriptura .n. per aquam ſcien-

Eccl. 15 *Aqua ſignificat ſciẽtiam.*

ſcientia ſignificatur, aqua ſapientiæ ſalutaris,&c. Quid eſt ergo aqua maris,niſi gentium per mare ſignificaturum ſcientia,qua docebant idola eſſe colenda?quę ſcientiæ fuerunt ad prædicationem Apoſtolorum conturbatæ, quia cultus idolorum diſſipatus,qm̃ vt hic dicit gl. Ad ſonum prædicationis apoſtolorum aquæ maris,ſ populi gentiũ,vel doctrinæ eorũ ſunt cõturbatæ, q̃a ſunt infatuatæ coruſcante doctrina ſaluatoris. Stultã.n.fecit Deus ſapientiam huius mundi. Vbi ſcriba,ubi doctus,&c. ſicut ſcriptum eſt. Perdam ſapientiam ſapientum,& prudentiã prudentum reprobabo. Et quia multi proceres gentilium videbant per prædicationem montium,i. Apoſtolorum cultum Deorum ſuorum euacuari,ideo turbati contra Apoſtolos per fortitudinem temporalem ipſos montes perſequebantur,& trucidabant. Et hoc eſt quod dicit. *Conturbati ſunt montes*,i. Apoſtoli,*in fortitudine eius*,ſ.aſperæ perſecutionis.

Conturbati ſunt Apoſtoli martyrizati, non mente ſed carne, ſicut, & Chriſtus morte imminẽte dixit. Triſtis eſt anima mea,&c. Cum.n. omnis homo naturaliter fugiat pęnam, quis eſt qui ẽm exteriorem hominem non conturbetur,intẽ-
Ioan.12 tata ſibi morte?quinimmò,& ipſe Chriſtus dicit. Nunc anima mea turbata eſt. Similiter,& Apoſtoli, de quibus nunc d. *Conturbati ſunt montes in fortitudine eius*. .ſ.duræ perſecutionis mundi. Quia iſte
Ioan.1. Pſalm.agit de Chriſti incarnatione, qua verbum caro factum eſt. Ideo quæro vtrum iſta ſit uera propoſitio, Deus factus eſt homo,&c. in ſcripto meo.

758 *Fluminis impetus lętificat ciuitatem* Dei, *ſanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus.*

OStẽdit hic multiplex priuilegium eccleſię ſuprà Chriſtum fundatę. Et circa hoc facit quatuor, quia quatuor oſtendit de eccleſia per Chriſti incarnationem facta, ſcilicet, quod eccleſia per Chriſtum plenè iucundatur, in principio. Secundò per Chriſtum iuſtè gubernatur,ibi. *Deus in medio eius*. Tertiò per Chriſtũ mundo dominatur, ibi. *Conturbata ſunt*, Quartò per Chriſtum

E Deo copulatur, ibi. *Dñs virtutum*.
Quantum ad primum ſciendum, q̃ per *Flumen* flumen rectè ſacra ſcriptura deſignatur *ſcripturam* ab antiquis patribus docta,vnde Grego. *ſignificat.* Quid namque per flumen niſi antiquo- rum patrum dicta deſignantur? Quis *Greg.18* namq; penſare ſufficiet quam uehemẽs *mo.c.23* fluuius dum legem conderet ex pectore Moyſis erupit, quam uehemens fluuius ex Dauid corde prorupit, quanta Salomonis ore atque omnium prophetarum *Eccl.24.* flumina manarunt. Quibus ſcilicet eccleſia Dei irrigatur, ipſa ſacra ſcriptura di-
F cente. Ego ſapientia effudi flumina. Quid eſt ergo fluminis impetus niſi abundantia intellectus ſcripturæ ſacræ, quam Chriſtus donauit eccleſiæ ſuæ,dũ *Eccleſia* legem nouã ore proprio ſedens in mon *Dei ciuitas.* te dedit, declarans omnia quæ in lege continebantur. Quid autem per ciuita- *Apoc.21* tem Dei niſi ſancta eccleſia accipitur? De qua ad literam dicitur. Vidi ciuitatẽ ſanctam Ieruſalem deſcendentem de cęlo,ſicut ſpõſam ornatam viro ſuo. Quod ideo dicitur,quia ipſa eccleſia eſt Chriſti ſponſa,vt ſupra dictum eſt Pſalm.44. *Pſal.44.*
G *Fluminis ergo impetus lętificat ciuitatem Dei*. quia lex noua a Chriſto data lætificat eccleſiam, dum per legem nouam fœlicitatem æternam ſponſæ ſuę promittit,dum ipſam in ſpõſam aſſumit,dũ ipſam ſuo ſanguine ornat, vt meritò huic ciuitati dicatur. Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei. Et aduerte quod ſancta *Pſal.86.* eccleſia non ſolum ciuitas, ſed etiam tabernaculum dicitur. Ciuitas enim dicitur propter vnionem ciuium, quos coniungit charitas, ſed tabernaculum, quia in continuo bello manet in præſenti.
H Tabernaculum dicitur habitatio pugnantium. Vnde de eccleſia ſubdit. *Sanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimus*. id eſt, eccleſiam ſuam quam ſanctificauit, dum proprio ſanguine lauit a peccatis, & donis ſpiritusſancti ipſam dotauit. Et notandum quod non immeritò eccleſia tabernaculum dicitur. Primò propter *Tabernaculũ.* nominis expoſitionem. Dicit Caſſiodorus ſuper Pſalmum 14. quod antiqui *Eccleſia.* domos pauperum tabernas appellabant, propter hoc quòd ſolum de trabibus, & non de tegulis tegabantur, quaſi trabeas.

beas. Et quia ibi cibum ſumebant ex duo A bus nominibus, ſ. taberna, & cænaculum vnum traditur eſſe factũ vocabulum, ſ. tabernaculum. Dicitur igitur eccleſia militans tabernaculum, quaſi taberna, & cęnaculum. Et meritò, quia modo taberna propriè ad potum pertinet, cęnaculum verò ad cibum. In eccleſia verò eſt vtrũque, quia ſicut dicitur. Caro mea verè

Ioan. 6. eſt cibus &c. & ſanguis &c. Ideo de eccle-

Prouer. 9. ſia dicitur. Sapiẽtia ædificauit ſibi domũ, miſcuit vinũ, & poſuit mẽſam. Iſta enim duo ſemper ſunt in eccleſia ad ſuſtẽtatio B nẽ fideliũ, cuius ratio eſt, quia ſicut in corpore humano calor naturalis agens in humidũ radicale conſumit ipſum, & ideo niſi fieret reſtauratio, citò periret corpus, hæc autem reſtauratio fit per cibum & potum. Sic ſpiritualiter eſt de anima. Nã calor fomitis, i. concupiſcentiæ inordinatæ cõtinue agit, & inclinat ad conſumptionem humoris gratiæ, vt eam auferat, & ſaltem per diſpoſitionẽ per peccata venialia, virtutem gratiæ debilitet. Et ideo niſi fieret reſtauratio per cibum & potum ſpirituale, citò periret, ad He-

Hebræ. 9 bræ. 9. Tabernaculum factum eſt primũ C in quo erat menſa, & propoſitio panum. Secundò eccleſia dr tabernaculum, pp rei ſignificatæ conditionem. Tabernaculũ enim non eſt firma domus, nec habet fundamentum, ſed huc illucque mutatur, & eum transmigrante migrat. Et ſecundum Caſſiodorum tabernaculum dicimus expeditionales, & ſubitas manſiones. Sic & eccleſia in præſenti non habet firmitatem, ſcilicet, in terra vbi collocatur, quia

Hebræ. 13. ſicut dicit Apoſtolus. Non habemus hic ciuitatem manentem, &c. Vnde & cum fidelibus qui ſunt huius tabernaculi ha- D bitatores diſcedentibus à mundo, & ipſum etiam diſcedet. Hic etiam fundamentum non habet, quia in terra non figitur, ſed vix terram tangit, quia terrena non amat, niſi quantum ad ſuſtentationem vitæ temporalis neceſſarium eſt,

Philip. 3 quia Philipp. 3. Noſtra conuerſatio in cœlis eſt, & per conſequens, qui in terra figuntur, non ſunt huius tabernaculi, habitatores, ſed ille ſolum qui poteſt dicere cum Petro illud. 2. Petri. 1. Cer-

2. Petr. 1. tus ſum quod velox eſt depoſitio tabernaculi mei. Si velox eſt depoſitio, ergo non eſt in terra profunda eius fixio. Vnde ſolum ſimplices in hoc eccleſiæ tabernaculo poſſunt habitare. Iacob vir ſimplex Gen. 25. habitabat in tabernaculis. Et de iſto tabernaculo quod eſt eccleſia, nũc dicitur. *Santificauit tabernaculũ ſuum altiſſimus*, quod tabernaculum ſantificatur, quando Deus per gratiam ſecretè manet in eccleſia Iob capit. vigeſimo nono. Deus erat Iob 29. mecum in tabernaculo meo.

Deus in medio eius non commouebitur, adiuuauit eam Deus mane diluculo. 759 1 q. 5. teſtes.

HIc oſtenditur, quod eccleſia per Chriſtum rectè gubernatur. Ciuitas enim tunc rectè per regem gubernatur, quando non eſt partialis, nec perſonarum acceptor: Si enim plus ad vnum declinaret quam ad alium, iam partialis foret, & non iuſtè regeret. Deus autem ciuitatem eccleſiæ ſine partialitate, & acceptione perſonarum regit, quia ſtat in medio eccleſiæ, æquè omnibus conſulẽs æqualiter, perſonas non accipiens. Sicut punctus qui ſtat in medio circuli æqualiter reſpicit omnem circumferentiam circuli æqualiter diſtans à qualibet parte, & æqualiter cuilibet appropinquans. Et in hoc ſatis figuratur virtus iuſtitiæ, quæ non attendit ad perſonas, ſed ad merita perſonarum, & demerita, quæ de ſeipſa dicit. In vijs iuſtitiæ ambulo in medio ſemitarum iudicij. Notandum quod Chriſtus ſtat in medio eccleſiæ ſuæ multipliciter, ſcilicet tanquam. Medium placatiuum diuinæ iracundiæ. Medium donatiuum vitæ noſtræ animæ. Medium inſtructiuum noſtræ ignorantiæ. Primum patet, quoniam Chriſtus videns nos à Deo diuiſos, & per peccatum in odium Dei conſtitutos ſe ponens in medio, Deum iratum nobis placabit, & nos Dei amicos conſtituit, propter quod appellatur mediator Dei & hominum. 1. Timothæ. 2. Mediator Dei & hominum 1. Timo. 2. vnus Chriſtus Ieſus. Quæ verba exponens glo. ait. Vnus eſt mediator Dei & hominum, ideſt, ad componendum pacem, quia medius arbiter, ſcilicet Chriſtus Ieſus pro hominibus factus homo,

Acceptio perſonarum.

Prouer. 8.

Medium Chriſtus

Ii 2 vt

vt ſic eſſet mediator, nō enim aliter quā per hominem mediat. Mediator.n.inter Deum, & homines oportebat vt aliquid hominibus, ſimile haberet, & aliquid ſimile Deo, ne per omnia hominibus ſimilis longe eſſet à Deo, aut per omnia ſimilis Deo longè eſſet ab hominibus, atq; ita mediator non eſſet. Verè itaque mediator Chriſtus inter mortales peccatores, & immortalem iuſtum apparuit mortalis cum hominibus, & iuſtus cū Deo, ideo dicitur mediator Dei, & hominum, quia inter Deum immortalem, & hominem mortalem eſt Deus homo reconcilians hominē Deo. Vnde nobis dicere poteſt. *Deuter. 5.* Ego ſequeſter, & medius fui inter Deū, & vos, quia.ſ.rigorem iuſtitiæ contra peccatores placaui, & nos per pœnitentiam Deo recōciliauit. Figura huius mediationis habetur Ezechi. *Ezech. 9* 9. vbi ſententialiter dicit quod Ezechiel vidit ſex viros miſſos ad occidendum populum, & in medio eorum vidit hominem lineis indutū, & atramentarium ſcriptoris ad renes eius, qui ſignabat ſigno thau omnes gementes ſuper peccata facta. Et illis ſignatis non poterant illi ſex viri nocere, cæteros aūt omnes occiderunt. *Aetates mundi ſex.* Moraliter iſti ſex viri parati ad occidendum omnes homines peccatores, ſunt ſex mundi ætates Chriſtum præcedentes, in quib. contra peccatores rigidè procedebatur. Prima fuit ab Adam vſq; ad Noe, vbi rigor iuſtitiæ apparuit, quia per diluuium omnes homines fuerunt deleti, octo exceptis. Secunda fuit à Noe vſque ad Abraham, vbi apparuit rigor. iuſtitiæ in punitione Sodomorum. Tertia fuit ab Abraham vſque ad Moyſem, vbi apparuit rigor iuſtitiæ in ſubmerſione Aegyptiorum. Quarta à Moyſe vſque ad Dauid, vbi apparuit rigor iuſtitiæ in punitione occiſionis vxoris Leuitæ, ex quo octuaginta quinq; *Iudi. 20* millia ſunt occiſi. Quinta à Dauid vſque ad transmigrationem Babylonis, vbi apparuit rigor iuſtitiæ in occiſione prophetarum Baal per Heliam. *3. Reg. 19.* 3. Reg. 19. Sexta à transmigratione Babylonis vſque ad Chriſtum, in qua apparuit rigor iuſtitiæ ex multis victorijs Machabæorum. Iſti ergo ſunt ſex viri parati ad occidendum populum, quia in illis ſex Aetati-

E bus iuſtitiæ rigor ergā peccatores obſeruabatur. Sed attende quod in medio illorum erat vir indutus lineis, ſ. Chriſtus, quia qualibet Aetate illarum fuit Chriſtus figuratus. Fuit autem indutus lineis, quando mundiſſimam veſtē carnis aſſūpſit de puriſſimis ſanguinibus Virginis glorioſæ. Tunc enim facta ſunt veſtimenta eius alba ſicut nix. *Mat. 17* Hic atramētarium ſcriptoris portabat, quia ipſe vt mediator tantæ ſeueritatis legē miſericordiæ ſcripſit temperans iuſtitiam cum miſericordia dicens. Miſericordiam volo, & nō *Matt. 9.* F ſacrificium, quia ueni vocare peccatores ad pœnitentiam, quia ipſe omnibus pœnitentibus debitē liberè parcit. Vnde omnes gētes pro peccatis ſignat ſigno thau, idest, ſigno crucis, dum tales facit participes ſuæ paſſionis. Et ideò quia talibus ſic ſignatis parcit, rigor iuſtitiæ iſtis non nocet, cæteros antem occidit dum oēs impœnitentes perpetuo damnat. *Actuum 3.* Niſi pœnitentiam egeritis, omnes ſimul peribitis. Et ideo quia ſic fuit medium placatiuum, ideo ipſe ſtās in medio, pacem cum Deo factam annunciauit, quando G .ſ. morte pro nobis tolerata, ſtetit in medio diſcipulorum, & ait. *Ioan. 20* Pax vobis Quod benè nunc cōſiderans Pſalmiſta, ait. *Deus in medio eius.* *Cor.* Secundū patet, ſ quod eſt mediū vitæ donatiuū. Dicunt naturales quod cor cuius virtus ad cætera mēbra effluens eis vitam tribuit, eſt in medio corporis, & ſi influxus ſuæ virtutis impediatur, ne ad aliquod mēbrū tranſeat, ſtatim illud mēbrū areſcit, & mortificatur: Sic ſpiritualiter Chriſtus à quo eis vita gratiæ procedit ſtat in medio animæ noſtræ ipſam viuificans. Et ſi per aliquod H peccatum fluxus ſuæ gratiæ impediatur ſtatim anima mortificatur. Et ideo multum lætari debet anima quando Chriſtum ſic habet in medio ſui. *Zacha. 2* Lætare Hieruſalem, quia habito in medio tui: ego dominus. *Gene. 2.* Et in hoc figuratur Chriſtus per lignum vitæ, de quo Gene. 2. Produxit Deus lignum vitæ in medio paradiſi. Vbi nota quod ſecundum Damaſ. *Damaſ. lib. 2.* lib. 2. Paradiſus terreſtris eſt locus puriſſimus omni terra altior, & luminoſus. *Paradiſus.* Et ſic ſignificat deuotā conſciētiā, quæ eſt pura per expulſionem vitiorum

altior

altior omni terra per dilectionem ſuper-
norum, luminoſa per contemplationem
Eccl. 40. diuinorum. Vñ de tali anima dr̃, q̃ eſt ſi
cut paradiſus benedictionis. Sed per li-
Ioan. 6. gnum vitæ cuius eſu vita conſeruabatur
propriè Chriſtus ſignificatur, cuius man
ducatio vitam in nobis conſeruat. Qui
manducat me, ipſe viuet pp me. Hoc er
go lignum uitæ plantauit Deus in me-
dio paradiſi, quia. ſ. in deuota anima Chri
ſtum qui eſt vita ſpiritualis facit habita-
re in medio eius exiſtens velut cor in
medio corporis, omnes eius potentias vi
uificet, pp quod cuilibet deuotæ animę
dr̃ illud Pſalm Magnus in medio tui ſan-
ctus Iſrael. Tertium patet, ſ. quod Chri-
ſtus eſt medium informatiuum, &c. Si-
cut. n. ſol eſt in medio cęli, vt omnes ſtel
las melius illuminet, ſic Chriſtus in me-
dio conſcientiæ noſtræ, vt ipſam illumi-
net ad ſubuertendum uitia. In cuius fi-
gura ſol ſtetit in medio cœli, donec po-
pulus Dei ſubuertiſſet ciuitatem Hay.
Ioſue 10 Ioſue 10. Quia Chriſtus ſtat in medio cõ
ſcientiæ noſtræ ipſam, ſ. illuminando, do
nec ſubuertat ciuitatem Hay, ſ. mũdum
cum ſuis concupiſcentijs. Nam Hay in-
terpretatur quæſtio vitæ, eius peccata ſi
gnificans, vt de Chr̃o dicat̃. Quaſi ſtella
matutina in medio nebulæ, & quaſi luna
Eccl. 50. plena i diebus ſuis lucet. Sic ergo ſtat Chri
ſtus in medio eccleſiæ, quæ, ſ. eſt congre
Mat. 18 gatio fidelium, ipſo dicẽte. Vbi ſunt duo
vel tres congregati in nomine meo, ibi
ſunt in medio eorum. Quod bene nunc
præuidens Pſal. de eccleſia dicit. *Deus in
medio eius non commouebitur*, i. ipſa ec-
cleſia durabit firmiter, quia Deus eſt in
medio eius, vt dictum eſt. Sequitur. *Adiu
uabit eam Deus mane diluculo.* Vel ſecun
dum aliam literam. *Adiuuabit eam Deus
vultu ſuo.* Ad intellectum primæ literæ
ſciendum, quod per mane quod eſt prin
cipium diei, ſignificatur principium bo-
ni operis, ſed per diluculum quod eſt
principium luminis, ſignificatur ſpiritus
ſancti illuminatio, uel inſpiratio. Et ſic
eſt ſenſus literæ, Quia Deus eſt in me-
dio eccleſiæ, ideo iuuabit eam *mane*. i. in
principio boni operis. Et ſi quæras quo-
modo, reſpondet. *Diluculo*. i. per inſpira-
tionem ſpiritus ſancti. Quãtum vero ad

A ſecundam literam ſciendum, quod per
vultum per quẽ cognoſcitur quis, ſigni-
ficatur incarnationis Chriſti myſterium
per quod Deus nobis eſt manifeſtatus,
de quo dictum eſt pſal. 44. Vultum tuũ, *Pſal. 44*
deprecabuntur omnes diuites plebis. ſ.
Chriſtum incarnatum. Et ſic eſt ſenſus.
Adiuuabit eam de vultu ſuo. i. per myſte
rium ſuæ incarnationis.

*Conturbata ſunt gentes, & inclinata ſunt
regna, dedit vocẽ ſuam, mota eſt terra.* 760
11. q. 3.
HIc oſtendit quomodo eccleſia per *ad men-*
B Chriſtum mundo dominatur Ad *ſam.*
prædicationem enim Chriſti, & apoſto-
lorum ſuorum gentes mundi in aduer-
ſis regnis, & partibus relinquentes idola
Chriſti fidem ſuſceperunt, & contritæ
de peccatis ſuis pœnitentiam egerunt,
& ſe iugo Chriſti humiliter inclinaue-
runt. Et hoc eſt quod dicit. *Conturbata
ſunt gentes*, i. de peccatis contritæ pœni-
tentiã agentes *Et inclinata ſunt regna*. ſ.
ſub fide Chriſti humiliata. Et vnde talis
conturbatio, vnde talis inclinatio? cer-
te non, niſi per Chriſti prædicatio-
C nem, & apoſtolorum. Vnde ſubdit. *De-
dit vocem ſuam*, ſcilicet, prædicationis.
Et commota eſt terra, i. terreni, & pec- *Cõmotio*
catores homines commoti, ſcilicet, ſunt *pœniten-*
ab idololatria ad veram Chriſti fidem. *tiæ.*
Attende quod congruè peccatorum cõ-
uerſio dicitur eſſe quædam commotio,
quoniam magna eſt commotio quando
peccator per pœnitentiam de vitijs ad
virtutem, de odio ad gratiam, de idolo-
latria ad fidem, de filio perditionis, ad
filium Dei commutatur. Et de tali com-
motione dicitur. Commouiſti terram & *Pſal. 59.*
D conturbaſti eam, ſana contritionis eius,
quia commota eſt, quod de commotio-
ne pœnitentiæ intelligitur. Vnde ibidem
ait gl. *Commouiſti terram*, ſcilicet, ab erro
re ad pœnitentiam. Et hoc vibrato gla-
dio ſpiritus, ſcilicet prædicationis, dum
dixiſti. Pęnitemini, & credite euangelio
appropinquabit enim regnum cęlorũ;
Commota eſt ergo terra ad pœniten-
tiam conſcientia peccatorum accuſan-
te &c. Sic & nunc de tali commotione
pœnitentiæ loquitur Pſalmiſta dicens.
Dedit vocem ſuam, & commota eſt terra.

761 *Dominus virtutum nobiſcum, ſuſceptor noſter Deus Iacob.*

24.q.1. qua dignior.

OStenditur hic quomodo eccleſia ꝑ Chriſtum Deo copulatur. In Chriſto enim coniuncta eſt in vna perſona natura diuina & humana. Et ſic nobiſcũ eſt Deus, & nos cum ipſo. Quod exprimẽs ait. *Dominus virtutum nobiſcum.* Virtutes.n. ſunt quidam ordo angelorũ, ad quos ſpectat miracula & mirabilia ſigna

Pſ. 102. facere De quib. dicitur. Benedicitè dño omnes virtutes eius. Et per iſtum ordinem angelorum hic oẽs alij ordines intelliguntur, cum dicitur. *Dominus virtutum*.i. omniũ angelorum *nobiſcum*, ſ. per carnis aſſumptionem. q. d. Qui olim ad homines mittebat angelos, ipſe in propria, ſ. perſona venit. & eſt nobiſcũ. Et ꝙ loquatur ꝙ ſit nobiſcũ per incarnationis myſterium, declarat cũ ſubdit *Suſceptor noſter*.i. noſtræ humanitatis, *Deus Iacob.* ſ. ille Deus verus, quem adorabat Iacob. Et aduerte ꝙ cum dicit. *Dominus virtutum nobiſcum.* innuit propriũ Chriſti nomen ꝙ eſt Emanuel, ꝙ interpretatur nobiſcum Deus. Vel moraliter. *Dominus virtutum nobiſcum.* ſ. per gratiam, & cum quibus, ſ. cum filijs Chore, quibus iſte pſal. attribuitur. ideſt, cum filijs crucis, per filios Chore ſignificatis. Et ſic. *Suſceptor noſter Deus Iacob.* q.d. Ipſe eſt *Deus Iacob*.i. illorum qui figurãtur per Iacob, qui, ſcilicet, ſupplantant vitia mundi carnem & diabolum. Nam Iacob ſupplantator interpretatur.

762 *Venite & videte opera domini, quæ poſuit*

8.q.1.ſi omnino. *prodigia ſuper terram, auferens bella vſque ad finem terræ.*

COnſequenter hic oſtenditur multiplex miraculum in Chriſti incarnatione factũ. Et diuiditur in tres partes, ſm tria maximè miranda facta in Chriſti incarnatione. Primũ fuit totius orbis pacificatio, in principio. Secundum fuit noſtræ mẽtis expurgatio, ibi. *Arcum conteret.* Tertium fuit populi gentilis ſubiu-

Natiuitas. Chriſti. gatio, ibi. *Vacate.* Quantum ad primum ſciendum ꝙ tempore Chriſti natiuitatis pax generalis fuit per vniuerſum orbẽ,

E quia totus orbis Cæſari Romano erat ſubditus. Et hoc ad denotandum, ꝙ ille naſcebatur qui totius orbis verus erat dominus, & peccatores Deo reconciliare veniebat, propter quod & tunc primò per angelos fuit decantatum Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominib. Hoc ſignum mirãdum præuidit Pſalmiſta dicens, *Venite & videte opera domini, quæ poſuit prodigia ſuper terram.* Et quæ ſint iſta opera & prodigia, oſtẽdit d. *Auferens bella vſq; ad fines terræ,* quia in to- Pax prodigium.
ta terra nullum erat bellum, ſed pax mu

F tua. Et aduerte quod tale opus pacis per orbem factæ vocat prodigium. Prodigiũ enim dr̃ procul à digito, ſ. quando per vnum factum aliud factum procul futurum deſignatur, quod ſic fuit in propoſito, quia per pacem illam temporalẽ ſignificatur pax æterna omnibus electis danda per Chriſtum, vel pax futura inter carnem & ſpiritum poſt reſurrectionem, vt de Chriſto meritò dicatur. Nulla temporibus eius ſurrexerunt bella pacem domino largiente. 2. Par. 14.

G *Arcum conteret, & confringet arma: & ſcuta comburet igni* 763

HIc oſtenditur ſecundum miraculũ mentis expurgatio. Sicut enim Chriſtus naſcendo pacem exteriorẽ per mundum eſſe, ſic in mẽte noſtra pacem voluit facere Et auferendo vitia ab animabus noſtris, quib. impugnamur interius, quæ per arcum arma & ſcuta ſignificantur. Per arcum qui à remotis vulnerat, intellige peccatum luxuriæ, quod longè poſitos vulnerat, & concupiſcentiæ flammã accendit. Pſal. 7. Arcum ſuũ Natiuitas. Chriſti. Arcus luxuriæ. Pſal. 7.

H tetendit &c. ſagittas ſuas ardentibus effecit. Per arma accipe peccatum auaritiæ. Arma enim cum ſint ferrea ſunt dura & frigida, ſic & peccatum auaritię homines auaros erga ſuos proximos duros & crudeles facit, & frigidos abſq; aliquo igne charitatis. Vnde de quolibet auaro dicitur. Pingui ceruice armatus eſt. Per ſcutum vero accipe peccatum obſtinationis & ſuperbiæ. Quia ſicut ſcutum iacula emiſſa repellit ne interiora penetrent, ſic & ſuperbia iaculis, ideſt verbis diuinis & inſpirationibus reſiſtit ne per- Arma auaritiæ. Iob 15. Scutum obſtinationis.

tingant

tingant ad cor, ne conuertatur ad Deũ. A
Iob. 41. Vnde de quolibet ſuperbo dr̃. Corpus eius quaſi ſcuta fuſilia, & cõpactum ſquamis ſeſe prementibus, quod de ſuperbis intelligitur, vt oſtendit Greg. d. Corpus illius quaſi ſcuta fuſilia, quia oẽs ſuperbi ne ad ſe corripientium verba perueniãt, contra aduerſantium iacula ſcuta defenſionum parant. Sic igitur peccata, luxuriæ, auaritiæ, & ſuperbiæ, per arcũ arma figurantur, & ſcutum, quæ Chriſtus veniens igne ſpiritusſancti conſumpſit, ut etiam interius homo pacem haberet. Et hoc Pſalmiſta præuidẽs de Chriſto dicit B ꝙ oĩa hic *comburet igni*, ſ. ſpiritusſancti.

Greg. 33 *mo.c.* 31

764 *Vacate, & videte quoniam ego ſum Deus: exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.*

11. q. 3. *ad menſam.*

TErtium mirabile fuit gentium ſubiugatio, quæ per Chriſti incarnati prædicationem Chriſto ſunt ſubiugatę. Vnde hic loquitur Chriſtus d. *Vacate, & videte.* Loquitur n. omnibus, vt conſiderent mira opera eius ex quibus Chriſtum verum Deum eſſe cognoſcant. Ex C hoc .n. quod corda gentilium ad ſe conuertit, verum ſe Deum probat. Cuius conuerſionis in natiuitate ſua clarum ſignum oſtendit, qm̃ in hora ſuæ natiuitatis omnia idola Aegypti corruerunt, ad ſignificandum, quod per ſuam prædicationem, & apoſtolorum idololatria erat tollenda, & gentes ſibi ſubiugandę per fidem, propter quod ſubdit. *Exaltabor in gentibus, & exaltabor in terra.* Vbi ẽm gl. Per terram intellige Iudæos, qui principalem terram mundi, ſ. terram promiſſionis habitabant. Per gentes autem popu- D lum gentilem idololatrum. Chriſtus autem in ſua natiuitate fuit exaltatus in gentibus quando caput orbis, ſ. Octauianus Imperator ad informationem Sybillæ puerum natum adorauit, & thura ſibi exhibuit. Quando tres magi gentiles ad terram procidentes Chriſtum natum adorauerunt. Quod Præuidens Pſalmiſta in perſona Chriſti dicit. *Exaltabor in gentibus.* Fuit etiam ſubitò exaltatus in terra, ſcilicet, in populo Iudæorũ, quando a paſtoribus Iudæis fuit ſpiritualiter

Natiuitas. Chriſti Idolum.

adoratus, & ab Anna propheτiſſa, & Simeone Deus prædicatus. Et ideo dicit. *Exaltabor in terra.* propter quod ait Pſal. *P*ſ. 148. 148. Exaltatum eſt nomen eius ſolius.

Dominus virtutum nobiſcum, ſuſceptor noſter Deus Iacob. 765

OStendit hic Chriſti incarnationẽ factam, &c. Dic vt ſupra verſ. 761. Quia hic dicitur dominus virtutum *nobiſcum*, ſ. per incarnationem, & oſtenſum eſt in præcedenti quæſtione, quod iſta propoſitio eſt vera, Deus factus eſt. Ideo conſequenter quæro vtrum iſta ſit vera, homo factus eſt Deus, in ſcripto meo.

PSAL. XLVI.

OMnes gentes plaudite manibus, iubilate Deo in voce exultationi. 766

HIc Pſa. talem habet titulũ. *Ad victoriam filijs Chore Pſal* Pro cuius expoſitione ſciendum, quod filij Chore de quibus dictũ eſt in tit. præcedẽtis Pſalmi) ſpiritu prophetico multa futura præuiderunt, quę ſignificabant alia futura tpe Chriſti. Et inter cætera præuiderũt multas victorias futuras populi Dei tpe Ioſue. Et de illis victorijs habitis a populo Dei de inhabitantibus terrã promiſſionis, hic aliquæ narrantur. Et ſic ſenſus tituli eſt. Iſte Pſ. factus eſt ad oſtendendã victoriam, ſ. multiplicem habitam tpe Ioſue attribuitur filijs Chore, quia. ſ. ab eis eſt factus Intentio Pſ. eſt mouere nos ad laudem Dei, & gratiarum actionem de beneficijs receptis ab ipſo. Quantum vero ad intellectum Pſalmiſtæ aliter exponitur. Nam filij Chore ſignificant filios crucis. i. deuotos Chriſti paſſionis. Et eſt ſenſus, iſte Pſal. qui eſt ad victoriã Chriſti per crucem habitam, attribuitur filijs Chore. i. rectè cõpetit filijs crucis. Iſtum ergo Pſalmum exponendo, primò exponam literam, ſecundò dicam intellectum Pſalmiſtæ. Quantum ad primum iſte Pſal. habet duas partes. Quia primò

Digitized by Google

Dei beneficia narrãtur. Secundò omnes ad gratiarum actiones inuitantur, ibi. *Pſallite.* &c.vt N. Quantum verò ad intellectum Pſalmiſtæ, iſte Pſ. agit de victoria Chriſti, & beneficijs per Chriſtũ nobis collatis. Et diuiditur in duas partes. Quia primò narrantur Chriſti beneficia. Secundò oſtenditur debita ſibi reuerentia, ibi. *Pſallite.* Prima in duas, quia oſtenditur primò Chriſti glorioſa operatio. Se-

Plaudere. cundo eius glorioſa aſcenſio, ibi. *Aſcendit Deus.* Prima in duas, quia primò populus ad Dei laudem excitatur. Secundò ratio laudis demonſtratur, ibi. *Quoniam dominus excelſus.* Quantum ad primum ſciendum quod Pſ. gentilem populum, quem in præcedenti Pſ. Chriſto per fidẽ ſubiugandum prædixit, in præſenti Pſ. ipſum iam conuerſum ad laudem Dei inuitat d. *Omnes gentes,* &c. Vbi nota, ꝙ ſm grammaticos plaudo dis idẽ eſt, quod manus adinuicẽ ex lætitia repercutere, claudere vel ſimul iungere, vel manibus ſonum

Manus ſignificat opera. ex gaudio facere. Secundum theologos autem per manus quibus operamur, opera noſtra ſignificantur, vt ait Greg. Quid

Greg. eſt ergo plaudere manibus niſi opera bona operibus bonis coniungere, & ſic hilaritatem mentis, & exultationem reſonare? Vnde hic ait gl. *Omnes gentes plaudite*

Pſal. 97 *manibus.* i. gaudete bonis operib. Cõſimiliter dr̃. Flumina plaudent manu ſimul. vbi ait gl. Sancti pleni ſpiritusſancto exultabunt bonis operibus. Et aduerte ꝙ in iſto inuitat gentes ad plaudendum Chriſto, & non Iudæis, eo quod præuidebat Iudæos non recepturos Chriſtum, ſm il-

Ioan. 1. lud Ioan. 1. In propria venit, & ſui eum non receperunt, ſed gentes eius fidẽ recepturas. Idcirco ad gentes ſe conuertẽs ait. *Omnes gentes plaudite manibus.* q. d. ſm gl. Etſi Iudæi ipſi noſtro Chore, ideſt caluo Chriſto inſultent deridendo dicẽtes, calue, calue. Vos tamen omnes gentes ad quas tranſiuit gratia, *plaudite manibus.* Chriſto, ideſt bonis operibus gaudete. Et aduerte, quod hoc ſignum vniuerſale *omnes,* hic ſtat pro generibus ſingulorum, non pro ſingulis generum. *Iu-*

Iubilare *bilate Deo in voce exultationis.* Vbi notandum, quod ſecundum grammaticos iubilus eſt gaudium mentis tantum, quod

E verbis recitari non poteſt, nec tamen penitus reticeri. Et ſic iubilare eſt quadam voce confuſa gaudium mentis oſtendere. Et conformiter Greg. d. Iubilum di- *Greg. 8. mo. c. 4.*

cimus cum tantam lætitiam corde concipimus, quantam per ſermonis efficaciã non explemus. Et tamen mentis exultatio hoc, quod ſermone non explicat voce ſonat. Quid ergo proprie eſt homini iubilare, niſi purgatis prius vitijs ſupernæ patriæ præmia conſiderare, & inde tantam in corde lætitiam concipere, vt ipſam ſermone explicare non poſſit, ſed

F quadam voce confuſa ipſam reſonare? Quod oſtendit Greg. dicens Deus inno- *Greg. 24 mor. c. 6.*

teſcendo homini, prius ipſum afficit, poſtmodũ exhilarat. Aliter enim quiſque compungitur cum interna intuens malorum ſuorum pauore terretur. Aliter vero cõpungitur, cum gaudia ſuperna conſpiciens ſpe quadam in ſecuritate roboratur. Illa compunctio triſtes, hæc vero lætas lachrymas mouet. Iubilum namq; dicitur, quando ineffabile gaudium mẽte concipitur, quod nec abſcõdi poſſit, nec ſermonibus aperiri, & tamen quibuſdam

G motibus proditur, quamuis nullis proprietatibus exprimatur. Vnde Dauid propheta intuens electorum aĩas tãtum gaudium mente concipere, quantum ſermo- *Pſal. 88.*

ne non valent aperire, ait. Beatus populus qui ſcit iubilationem, non ait qui loquitur, ſed qui ſcit. Quia ſciri quidem iubilatio intellectu põt, ſed verbis exprimi non poteſt. Sentitur quippe per illam qđ vltra ſenſum eſt, & quamuis ad hanc contemplandam ſufficiat conſcientia ſcientis, ad hanc tamen dicendam non ſufficit lingua dicentis. Et ſubdit. Sic ergo cordi-

H bus noſtris lux ſe veritatis inſinuãs iuſtitiam prætendendo cõtriſtat, poſtmodum æterna gaudia aperiendo lætificat, ut poſt lachrymas ad iubilum conſurgat. Ex quibus apparet, quod gentili populo dicere. *Iubilate Deo in voce exultationis,* nihil aliud eſt dicere quam prius conſiderando peccata veſtra illa per pœnitentiã purgate, & poſt *iubilate Deo* per internum gaudium de conſideratione præmiorum, ideſt Deum laudate. Iubilate Deo omnis terra, Pſalmum dicite nomi- *Pſal. 65.*

ni eius, &c.

Quo-

767 ***Quoniam dominus excelſus, teribilis, rex magnus ſuper omnem terram.***

HIc conſequenter oſtenditur ratio quare ſic Deũ laudare debemus. Et diuiditur in partes tres, ſm ꝙ hic oſtẽdit quod triplici ratione Deo iubilare debemus, ſ Primò ratione diuinæ maieſtatis excelſæ. Secundò ratione dignitatis eccleſiæ conceſſæ, ibi. *Subiecit.* Tertiò ratione hæreditatis nobis promiſſæ, ibi.
Rex Chriſtus *Elegit nobis.* Quantum ad primum ſciendum, ꝙ regis nobilitas, & excellentia,
B non parum ſubiectos lætificat, pp ꝙ dicitur Beata terra, cuius rex nobilis eſt. Sed quis nobilior rege, & dño noſtro Ieſu
Eccl. 10. Chriſto? certè nullus. Et hoc eſt quod dicit. *Quoniam dominus excelſus, & terribilis.* *Excelſus* in potentia, *terribilis* in iuſtitia. *Excelſus* bonos eleuando, *terribilis* malos iudicando. Quod ideo dicit, vt bonos ad iubilum de tãto domino inducat, & malos terrendo conuertat, vt ſe domi-
Dominus Caput. num habere credant. Narrat. P. Alfonſius, quod quidam in tantam dementiã venerat, & inſaniam quod credebat ſe
C non habere caput, nec cor, neque aliqua interiora, nec aliquis ab hac opinione aliquib. pſuaſionibus poterat ipſum remo-
Exẽplũ. uere. Quidam vero medicus ſubtiliter agens circa ipſum, fecit fieri pileum plũbeum multæ grauitatis, & impoſuit capiti illius. Et ſic ille partim ex onere, quod gerebat in capite, & partim ex repercuſſione ſanguinis, & caloris, qui ex tali põdere ad caput aſcendebat, deductus eſt paulatim ad ſuam notitiam, vt ſentiret ſe caput habere. Sic moraliter multi ſunt, qui non ſe credunt habere caput, i. dñm
D ſupra ſe, qui eos iudicare, vel punire poſſit, dicentes illud Pſalm. 11. Quis noſter Deus eſt? iſtis ergo Chriſtus ſic facit, vt ſe illorum oſtendat dominum: nam quia ex viſu hoc percipere nolunt, ex pondere pœnæ hoc experientur eis æternaliter infligendæ, eorum ſuperbiam quæ ſemper aſcendit deprimente. Quæ quidem æterna pęna propter grauitatem pondus plumbeum dicitur, quia nulla grauior pœna poteſt eſſe, ſicut nihil grauius plũbo. Eccl 22. Super plumbum quid grauabitur? Sic enim ex grauitate pœnę ille

A ſuperbus Antiochus Deũ eſſe dominum recognouit, quem ante nolebat recognoſcere. De quo dr̃ 2. Mac. 9. Is, qui ſibi videbatur fluctibus maris imperare, & mõtium altitudines in ſtatera appendere, diuina admonitus plaga, ad agnitionem ſui cępit venire, ita ut diceret. Iuſtũ eſt, ſubditum eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire. Sic & ſuperbos pęnam comminã do pſalmiſta terret. d. *Quoniã dominus excelſus, & terribilis.* Sequitur *Rex magnus ſuper omnẽ terram.* q. d. Non ſolũ Chriſtus in vna parte mũdi dominatur,
B ſed ſuper oẽm terram dominium ſuum extẽdit. Et hoc bene figuratum fuit in titulo crucis eius, in quo rex Chriſtus dicebatur. Qui tñ titulus triplici lingua erat inſcriptus, ad quas oẽs aliæ linguæ reducebãtur. ſ. Gręca, Hebraica, & Latina. Nã Græca toti mundo præerat ratione ſcientiæ. Hebraica rõne diuini cultus, & reuerentiæ. Sed Latina ratione dñij, & poten
tiæ. Et ideo de Chriſto dr̃. *Quoniã Deus magnus dñs, & rex magnus ſuper oẽs deos.* Pſal. 94.

Subiecit populos nobis, & gentes ſub pedibus noſtris. 768
C 6. q. 1. ſi omnia.

HIc oſtendit Chriſtum eſſe laudandum ratione dignitatis conceſſæ ſponſæ ſuæ, i. eccleſiæ, cui orbẽ terrarũ ſubiecit. Vbi notandũ, ꝙ ſicut ſpõſa nomen dignitatis ſponſi cum ſponſo participat, vt puta ſponſa regis dr̃ regina, imperatoris dr̃ imperatrix, &c. ſic & dignitatem, cum ſponſo participare debet. Chriſto aũt Deus ſubiecit orbẽ terrarũ. Pſ. 8. Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius. Sic & per conſequens orbem terræ Chriſtus ſuæ ſponſæ ſubiecit. Et hoc eſt, quod
D eccleſia de Chriſto dicit, *Subiecit populos nobis.* Quid enim per populos niſi Iudæos intelligere debemus, ſicut per gentes ipſos gentiles idololatras, vt patet ſupra verſicul. 8. Dicat ergo ſancta mater eccleſia, *Subiecit populos nobis*, ideſt, Iudæos. Qui etſi fide diſcordant ab eccleſia, nec ſperant nobiſcum æterna bona precipere, tamen ex omni parte orbis profugi ad ſolam eccleſiam refugium habent, & eius dominio ſubijciuntur. Et hoc clare hic notat gloſſ. d. Loquitur hic Pſalmiſta in perſona to-

tius

tius eccleſiæ q.d. Ideo plaudite, & iubila te Deo, quia ſubiecit populos nobis, id eſt vniuerſali eccleſiæ. Hoc enim dicere omnibus fidelibus vniuerſaliter conuenit, quia omnes extrinſeci, ſ. Iudæi ſubiecti ſunt. Quot enim modo currunt ad eccleſiam, nondum Chriſtiani, rogantes auxilium eccleſiæ, ſubueniri ſibi tẽporaliter volunt, etſi in æternum adhuc regnare nobiſcum nolunt. Pſal. ergo præuidens populum Iudæorum ſolum ad eccleſiam habiturum recurſum in perſona Chriſtianorum dicit. *Subiecit populus nobis.* Sic.n. dominus prædixit Iudeis. Si non audieritis me, ſubijcientini ijs, qui vos oderũt, ſ. Chriſtianis, qui odio habent infidelitatem veſtram. Sequitur. *Et gentes ſub pedibus noſtris.* Vbi notandum, quòd hic ꝑ pedes ſancti & apoſtoli, & prædicatores intelligũtur: quia, ſicut pedes corpus portant, ita ſancti apoſtoli, & prædicatores Chriſtum, & Chriſti fidem portauerunt per orbem. Iſti enim pedes à Iudæis repulſi ad gentes ſe tranſtulerũt, & ad illas fidem Chriſti portauerunt, vt oſtendit Greg ſuper illo verbo Iob 28. Quos oblitus eſt pes egentis hominis, dicens. Quis hoc loco alius accipit̃ egenus, niſi ille de quo per Paulum dicitur? Qui propter nos egens factus eſt, cum eſſet diues. Cuius egentis hominis pedes, ſancti prædicatores fuerũt, per quorum profectò præſentia gentilitatem circumiens mundum perãbulauit uniuerſum Sed Iudæos pes egẽtis hominis eſt oblitus, quia in ipſo initio naſcentis eccleſiæ dum ſancti Apoſtoli Iudæis regnum cœlorum prædicare voluiſſent, vidẽtes, quòd eis nihil omnino proficerent, ad predicandum gentibus deflexerunt. De quibus per prophetam dicitur. Transferentur montes in cor maris, quia repulſi à Iudæa apoſtoli, in hoc gentilitatis ſæculo ſunt tranſlati, &c. Præuidens ergo pſalmiſta gentes per prædicationem apoſtolorum ad fidem eccleſiæ ſubijciendas, in perſona eccleſiæ dicit. *Et gentes ſub pedibus noſtris*, ſcilicet ſubiecit. Vel iſta poſſunt eſſe verba apoſtolorum. d. *Subiecit gentes*, &c. Vnde ait glo. hic. Apoſtoli enim paſſi à ſuis, ſcilicet à Iudæis, honorantur à gẽtibus, vnde & dicunt. *Et gentes*, ſ. ſubiecit

Leuit. 2. — *Per ſigni ficat apo ſtolos.* — *Greg. 18 mor. ca. 19.* — *2. Cor. 8* — *Pſal. 45.*

E *ſub pedibus noſtris*, ideſt ſub prædicatione noſtra. Per pedes enim prædicationem, accipe, quibus gentes ſubiecit.

Elegit nobis hæreditatem ſuam ſpeciem Iacob, quem dilexit. 769

De præd. 2. ſcio.

HIc oſtendit Chriſtum à nobis laudandum ratione hæreditatis promiſſæ: ad quam gratis, & non ex meritis noſtris nos Deus ab æterno elegit, dicẽte apoſtolo. Deus benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus

F in Chriſto Ieſu, ſicut nos elegit in ipſo ante mundi conſtitutionem, &c. Et ibi notat Magiſter in gl quòd duæ ſunt Dei electiones, ſiue prædeſtinationes, & duplex earum effectus, quarum altera eſt de præſenti ad iuſtitiam, & altera de futuro ad gloriam. Nec tamen intelliges, quòd ſint in ſe duę Dei electiones, vel prędeſtinationes, cum vna tantum ſit prędeſtinatio, quę eſt ipſe Deus, ſed quia de duobus eſt ipſa Dei electio, vel prædeſtinatio, ſ de iuſtitia in præſenti, & de gloria in futuro: Deus.n. ante mundi

G conſtitutionem cũ nullus adhuc aliquid meruerat, præordinauit, ꝙ in tempore gratiæ aliquos à perditis ſepararet, & iuſtos, & immaculatos faceret, præordinauit etiam, ꝙ & illos iuſtos ad æternam hæreditatem perduceret. Alteram electionẽ hic impler, quæ iuſtos facit, alterã in futuro implebit, quæ erit omnium ꝑfectio. Et ab iſta ultima apoſtolus incipit. d ꝙ Deus benedixit nos in omni benedictione, ſ. in cœleſtibus, accipiens præteritum pro futuro propter certitudinem rei futuræ. d. Benedixit, ideſt, benedicite, ideſt, in futuro exultabit ad gloriam.

H Sed de prima electione, quæ eſt in præſenti ad iuſtitiam, ſubdit. Sicut nos elegit in ipſo ante mundi conſtitutionem. q.d. Benedicet nos in futuro, quod & ſi videtur ex meritis noſtris, ita tamẽ gratis erit, ſicut & prima electio. ſ ad iuſtitiã eſt gratuitu, quia merita, quæ præcedunt futuram gloriam ex gratia ſunt, & dona Dei ſunt. Coronat ergo Deus in nobis dona ſua, nõ quæ ex nobis ſunt merita Et hoc eſt, quod ait. Sicut elegit nos ante mundi conſtitutionem. q. d. Ita gratis

Epheſ. — *Electio. Prædeſtinatio.*

gratis nobis dabit gloriã ſicut gratis nos
elegit in Chriſto ante mundi conſtitu-
tionem,ſ.ſine aliquibus noſtris meritis.
Qũo aũt elegit eos, qui nondum erant
niſi prædeſtinando? Sicut ergo non ele-
git nos ante mundi conſtitutionem, eo
ꝙ tunc ſancti eſſemus, quia nondum era
mus,ſed ſolum gratis elegit nos, ut ſan-
cti eſſemus, ita ꝙ diuina electio eſt cau-
ſa, quare ſancti ſumus, & non ſanctitas
noſtra eſt cauſa quare nos Deus elegit.
Ita omnia intelligens pſ.hic ait. *Elegit nos
hæreditatem ſuam.* ſ. elegit nos ad iuſti-
tiam,ut nobis hæreditatem ſuam .i. glo-
riæ daret. Et,ſi quęras,qui ſunt illi,quos
ſic Deus elegit? Reſpondet. *Speciem Ia
cob,quem dilexit*. q.d. Illi a Deo ſic ſunt
electi,qui ſpeciem Iacob imitantur,ſ.vi-
tam ſpecioſam Iacob, ſ. qui terrena dat
pro cęleſtibus, ſicut Iacob dedit eduliũ
lentis pro primogenitis Eſau. Et nota,ꝙ
hic textus in multis libris variatur, quia
aliqui habent *ſpeciẽ Iacob, quem dilexit,*
& aliqui *quam*. Et tñ vtroq; modo tex-
tus eſt clarus,quia ſi dicatur *quam*,tunc
refertur ad ſpeciem, ſi aũt dicatur *quem*
tunc refertur ad Iacob. Et quia hic in-
nuit pſ.ꝙ gratis, & ſine meritis ſumus a
Deo electi, & prædeſtinati,ideo ad hoc
declarandum quæro, utrum electio, uel
prædeſtinatio in nobis habeat cauſam
meritoriam,&c. Bonau. 1.d.41.q.1.

770 *Aſcendit Deus in iubilo, dñs in voce tubæ.*

Aſcenſio Chriſti. AGitur hic de glorioſa Chriſti aſcen
ſione. Vbi notandum,ꝙ ſicut pro-
Epheſ.4. pter nos de cœlo deſcendit ad terras,ſic
& propter nos de terris aſcendit ad cœ-
los. Vnde de ipſo ait apoſtolus, ꝙ autem
aſcendit quid eſt, niſi quia deſcendit pri
11.q.2.i quibus. mum in inferiores partes terræ? Qui de-
ſcendit,ipſe eſt,& qui aſcẽdit ſuper om-
nes cœlos. Et de iſta aſcenſione nũc ait,
pſal. *Aſcendit Deus in iubilo.* Accipit præ
teritum pro futuro. d. *Aſcendit* .i. aſcen-
det. Docet.n.experientia, ꝙ res naturali
ter tñ aſcendere põt. quantum deſcen-
dit, ſicut patet in conductis aquæ, per
quas aqua quantum prius deſcendit, tñ
poſtea aſcendere poteſt. Chriſtus ergo,
cum deſcenderit de cęlis ad terras,quid
mirum,ſi de terris ad cœlos aſcendit? Et

A circa iſtam aſcenſionem notãdum,ꝙ tri-
pliciter Chriſtus aſcendit.ſ.euidenter ſa
pienter,& lætanter. Primò aſcẽdit euidẽ
ter.& non in occulto, ut uiã nobis oſten
deret,vñ ſcribitur. Videntibus illis,eleua *Act.1.*
tus eſt,&c. Sicut.n.palam crucem aſcen-
derat, quæ aſcenſio fuit meritum ſuæ
glorificationis, quia per aſcenſum crucis *Philip.2*
meruit aſcendere cęlos. Sic & iuſtũ fuit,
ut palam aſcenderet & cęlos, ꝑꝑ quod *Cant. 7.*
de aſcenſu crucis dicebat, Aſcendam in *Micheę 2*
palmam, & apprehendam fructus eius.
Sic ergo palã aſcendendo nobis aſcendẽ
B di viã demonſtrauit. Aſcendit iter pan-
dens ante eos. Secundò aſcendit ſapien-
ter. Sapiens .n. ædificium ſuum in altum
erigere uolẽs primo fundamentũ ſolidũ
facit. Sic & Chriſtus, priuſquam aſcende
ret,fundamentum ſuæ aſcenſionis collo-
cauit,ꝙ fuit,crucis,& paſſionis aſcenſus.
d. Oportuit Chriſtũ pati,& ita intrare in
gloriã ſuã. Et ſic primò deſcendit ad pę-
nã,vt inde aſcenderet ad gloriam. Qui *Lucæ 24*
deſcendit,ipſe eſt,& qui aſcendit. Aſcen *Epheſ.4*
dit ſapienter. Ciuitatẽ fortium aſcendit *Prou.21*
ſapiens. Tertiò aſcendit lætanter. Et hoc
C eſt,ꝙ nũc ait pſ. *Aſcendit Deus in iubilo.*
Quantũ.n. credere debemus fuiſſe apo-
ſtolorum lætitiam, qñ videntib. illis,aſ-
ſumptus eſt in cęlũ. Vñ hic ait gl. *Aſcen-
dit Deus in iubilo.* ſ. Chriſtus,quia gaudiũ
admirantium apoſtolorũ non poterat ex
primi verbis. Eſt.n.iubilus ineffabile gau
dium,ꝙ nec taceri põt, nec exprimi ua-
let. Quod eccleſia repræſentat in præci
puis ſolemnitatib. circa eandem vocẽ va
rias formãdo melodias, vt in natali dñi
cãtant, tanquam ſponſus, quaſi nõ valẽs
exprimere mentis hilaritatem ſentiens
D de ſe, ſicut Hieremias ait. A. A. A Dñe
Deus,puer ſum,neſcio loqui. Et Moyſes,
poſtquã cępit loqui cum dño, dicit ſe
factum eſſe impeditioris,& tardioris lin
guæ, qui ante omni ſapientia Aegyptio
rum fuerat eruditus. Nam cum quis ac-
cedit ad intelligendum, & loquendum
de verbo, quod erat in principio apud
Deum, mens deficit, vox ſilet,&c. Præfa-
tos autem aſcẽſionis Chriſti gradus no- *Bernar.*
tans Ber. ſuper illo verbo apoſtoli. Ne- *Epheſ 4.*
mo aſcendit in cęlũ,&c.d. Dominus no- *Deſcẽdit.*
ſter Ieſus Chriſtus volens nos docere, *Chriſtus*
quo-

Digitized by Google

E quomodo aſcẽdere debemus in cęlum, fecit, quod docuit. Aſcendit in cœlum. Et quia aſcendere non potuit niſi prius deſcendiſſet, aſſumpſit deſcendendo naturã, in qua aſcendere poſſet. Deſcendit itaq; quò inferius non decuit, aſcendit quò celſius non potuit. Ipſumq; deſcenſum egit fortiter, quia Dei virtus erat, aſcenſũ uerò diſpoſuit ſuauiter, q̃a Dei ſapientia erat. Deſcendit aũt, non cecidit, quia qui cadit ſine gradib. ruit, qui aũt deſcendit gradatim, pedẽ ponit: ſunt ergo in deſcendendo, ſunt & in aſcendẽdo gradus. In deſcendendo quidem primus gradus eſt. A ſummo cęlo vſq; ad ad carnem. Secundus vſq; ad crucem. Tertius vſq; ad mortem. Ecce quouſq; deſcendit. Vidimus deſcenſum, videamus, & aſcenſum. Similiter, & aſcenſus tres gradus habet. Primus aſcenſionis gradus eſt gloria reſurrectionis. Secũdus poteſtas iudiciaria. Tertius aſcenſus ad dexterã patris. De morte. n. meruit reſurrectionem. De cruce iudiciariam poteſtatem, q̃m in illa iniuſtè iudicatus eſt, vt de illa iuſtè obtineret iudicis cenſuram. G Ipſam. n. ſerui formã, in qua paſſus eſt, & mortuus reſuſcitatione euexit ſuper oẽs cęlos, & ſuper oẽs angelorũ choros, vſque ad dexteram patris. Quid hac diſpoſitione ſuauius, vbi mors abſorbatur in victoriam? vbi ignominia crucis vertitur in gloriã? vbi ipſa carnis humilitas ex hoc mundo aſcendit ad patrem? Sic ergo per ſuæ incarnationis myſterium deſcendit Chriſtus, & poſtmodum glorioſus aſcendit, relinquens nobis exẽplum, vt ſequamur veſtigia eius, et deſcendamus per viã humilitatis. Ponaturq; primus gradus eius nolle dominari. H Secundus velle ſubijci. Tertius in ipſa ſubiectione quaſlibet iniurias, & cõtumelias illatas, æquanimiter pati. Et tunc Chriſtus nobis dicet. Aſcende mecum in ſortem meã. *Iudi. 1.* Sic ergo aſcendit dñs in iubilo, ſequitur. *Et dñs in voce tubæ.* Vbi nota, q̃ vox angelorum tuba vocatur, cuius ratio eſt, quia vox tubæ procedit ab homine, alio a ſe aſſumpto inſtrumento, quia tuba nõ per ſe ſonat, ſed per hominẽ, cuius eſt inſtrumentum. Similiter & angeli cũ de ſe corpus non habeant per ſe vocem formare nõ poſſunt, ſed aſſumunt corpora in quibus loquuntur, & ideo eorũ vox dr̃ vox tubæ. Ipſe dñs in voce archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cęlo. Et certum eſt, q̃ ipſe dñs aſcendit cum uoce angelorum manifeſtè clamantium. *1. Theſ. 4* Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cęlum, &c.

Pſallite Deo noſtro, pſallite, pſallite regi noſtro, pſallite. 778

HIc oſtenditur debita Chriſto reuerentia. Iſta aũt reuerentia Chriſto debita penes quatuor põt conſiderari. ſ. F iſta reuerentia, in qua re debet ſibi fieri, q̃uo, quare, & quis finis. Et ſm̃ iſta hic Pſal. habet quatuor partes, quia oſtenditur iſtius reuerentiæ Chriſto debitæ primò cauſa materialis, & ſubiectiua. Secundò cauſa formalis, & diſcretiua, ibi. *Q̃m rex.* Tertiò cauſa mouens, & allectiua, ibi. *Regnauit* Quartò cauſa finalis, & præmiatiua, ibi. *Principes populorum.* Quantũ ad primum ſciendum, q̃ reuerẽtia Chriſto debita non conſiſtit in verbis, ſed magis in operibus, ipſo d. Non omnis, qui dicit mihi, dñe, domine, intrabit in regnũ cœlorũ, ſed qui facit &c. *Matt. 7.* Hoc notat Pſ. d. *Pſallite Deo*, &c. *Pſallere* Vbi nota, q̃ ſecundũ Grammaticos pſallere propriè eſt geſtu corporis exprimere gaudium mentis, & ſic pſallere non tam ſtat in uoce, quam in opere. Quod verbum a pſalterio ſcriptum eſt, quia Dauid pſalmos decantabat domino, non ſolum voce humana, ſed principalius pſalterium decem chordarum manu tangendo. Et ſic pſallere idem eſt q̃ pſalterium decẽ chordarum tangendo pulſare. Quid autem per pſalterium decem chordarũ intelligitur niſi decalogus decem præceptorũ? Tunc ergo pſallimus domino, cùm decem domini præcepta manu tangentes adimplemus opere. Et ſic laus Chriſto debita ſtat in opere virtuoſo, non in voce, vnde hic ait glo. *Pſallite Deo noſtro.* i. operibus laudate dominum Ieſum Chriſtum, quẽ irriſerunt Iudæi. Et nota, q̃ in iſto verſu quater dicit *Pſallite.* Pro cuius euidentia notandum, q̃ reuerẽtiam Deo quatuor modis exhibemus. ſ. ipſum humiliter poſtulando, obſecrando, orando, & gratias agendo. Vt ergo dñm Ieſum Chriſtum

iſtis

iſtis quatuor modis honoremus, & hic *Bernar.* quater dicitur pſallite. Vnde Ber. de multis modis orãdi dicit in epiſtola ad Cartuſ. d. Reuerentiam Chriſto offerre debemus quadrupliciter. Poſtulatione, obſecratione, oratione, & gratiarum actione. *Poſtulatio.* Poſtulatio eſt, quam primam poſuimus circa obtinẽda temporalia, & neceſſaria aliqua vitæ huius, in qua Deus poſtulantis quidem approbans bonam voluntatẽ, facit tamen quod melius ipſe iudicat, & *Obſecratio.* dat libenter ſequi benè poſtulantẽ. Obſecratio verò in exercitijs ſpiritualibus eſt annexa ad Deum inſtantia, quibus ante gratiam ſuccurrentem qui apponit ſcien*Oratio.*tiam, non apponit niſi dolorem. Oratio vero eſt hominis Deo adhærentis affe*Gratiarũ actio.*ctio, & familiaris quędam, & pia allocutio. Porrò gratiarum actio eſt in intellectu, & cognitione gratiæ Dei bonæ volũtatis indeficiens ad Deum, & in reflexa intentio, &c. Quia ergo iſtis quatuor modis Deum laudamus, ideo in illo verſiculo quater nobis dicitur *Pſallite*. q. d. *Pſallite Deo noſtro* poſtulando. *Pſallite* obſe*Orare.*crando. *Pſallite* orando regi noſtro. *Pſallite* gratias agendo. Sed forte d. aliquis, quæro vtrum pſallere ſemper ſit orare, *Hugo de S. Victore, nota totum.* hoc eſt vtrum omnis Pſ. ſit oratio. Et hãc quæſtionem mouet Hugo de ſancto Victore in lib. de virtute orandi. d. Quoſdã mouere ſolet, quòd in orationib. noſtris illos etiam nonnunquam Pſ. qui vel petitionis verba non habent, vel qui ad noſtram petitionem non pertinent, decantare ſolemus, cum inquiunt, Deum pro indulgentia peccatorum noſtrorum deprecari uolumus, quid nobis prodeſt ſi Pſal. quare fremuerunt gentes, vel attendite, popule meus, vel alium huiuſmodi Pſal. decantamus? Reſpondeo, quod, cum oratio ſit aſcenſus mentis in Deum, omne illud ad orationem pertinet, quod dicendo noſtram deuotionem erga Deum auget, & eleuat. Vnde ſic reſpondet idẽ. d. Dicamus ergo omnes illas ſcripturas idcirco conuenienter poſſe inter nota precum noſtrarum ab orantibus recitari, quæ in nobis affectionem piæ deuotionis excitant, & cor noſtrum vel narrando laudem Dei ad eius amorem prouocant, vel noſtram commemorando miſeriam

A ante conſpectum eius nos humiliant, vel malitiam aduerſariorum noſtrorum exagerant, & vtilem nobis ſollicitudinem, & fiduciam coram ipſo ampliorem præſtãt. Siue ergo laudem Dei in bonitate, & potentia, ſiue miſeriam noſtram in infirmitate, & culpa noſtra, ſiue malitiam aduerſariorum noſtrorum in tyrannidem eorum, & aſtutiam ad exercitationem mentis, & augmentum bonæ deuotionis orãtes commemoramus, nihil ineptum facimus, ſed per ipſum affectum, quem ipſa in nobis verba excitant, vbique orantes B ſumus. Vnuſquiſq; ergo cum in oratione vel Pſ. vel alias quaſcunq; ſcripturas decantat, diligenter conſideret cui affectui deſeruiant, & ad illũ affectum toto niſu cor ſuum excitet, ad quem illud quod loquitur magis pertinere videt. Sicque per intelligentiam verborum in amorem, & deuotionem affectum aſcẽdet. Nos ergo precibus noſtris præueniamus faciẽ Domini. Et ut mereamur obtinere, quod petimus, nõ ſimulatam deuotionem, ſed veram charitatem offeramus. Beatificemus amicos domini noſtri, indignemur inimi-C cis eius, laudemus in eo potentiam, pietatem, ſapientiam, æquitatem. Item narremus ei miſeriam noſtram, offeramus ei obedientiam noſtram, dicamus, & credamus alium non eſſe, per quem poſſimus eripi, per quem ſperemus liberari. Item oſtendamus ei aduerſariorum noſtrorũ dæmonum, ac peruerſorum hominũ malitiam, crudelitatem, iniquitatem, tyrannidem, ꝙ ei aduerſantur, qui nos perſequuntur, ꝙ nos odimus, quod ille odit, quod diligimus, quod diligit, malle nos propter eum omnia odia inimicorum D eius perpeti, quam contra eius voluntatem habere pacem eorum, hæc ille.

Quoniam rex omnis terræ Deus pſallite ſapienter. 772

Hic conſequenter oſtenditur diuinæ laudis ratio formalis, & diſcretiua, ſcilicet, quòd diſcretè, & ſapienter ipſum venerari debemus propter, quod dicit *Pſallite ſapienter*. *Cultus Dei. Pſallere* Vbi ſciendum, ꝙ ut dictum eſt præcedenti verſ. pſallere idem eſt, quod operibus laudare, vel orare. Ille autem Deum laudat ſapienter,

ter,qui diſcretè, ille autem diſcretè, qui colit, quod eſt colendum, & quod non eſt colendum,non colit.Quod dicit propter gentiles,& idololatras, qui colebant lapides,& ligna,qui facturam ſuam adorabant,& tales non pſallebant ſapienter, ſed ſtultè,poſtq̃ autẽ per Chriſtũ,& apoſtolorum prædicationem ad verum Deũ ſunt conuerſi,ſapienter pſallunt,quia colunt,quod eſt colendum. Vnde hic dicit gl.d. *Pſallite ſapienter*, hic docet, quõ ſit pſallendum, ſ. ſapienter, olim enim ſine ſenſu pſallebant gentes,dum lapides colerent. Nemo.n.ſapienter facit,quæ non intelligit, vel qui exhibet deuotionem idolo,quod non habet intellectum.Vel ille pſallit ſapiẽter,qui ſapienter orat. Ille autem ſapienter orat, qui Deum quærit orando,non quæ ſunt ſupra terram. Vel ille ſapienter pſallit, qui Deum, quem verbis colit, corde, & operibus veneratur. Sapientia enim veritatem includit. Ille autem veritate caret,qui vnum verbis loquitur,& oppoſitũ cogitat,& operatur. Vel aliter *Pſallite ſapienter*,i.pſallẽdo amor veſter tendat in Deum. Ipſa.n. ſapientia per Dei amorem cauſatur in nobis.Quod declarat Linconiẽſis in ſermone de paſtoribus.d.Sicut cera mollis,ſigillo applicato, format omnem imitationẽ formarum,& figurarum ſigilli recepti, ſic anima per amorem ad Deum applicata ſimilem formam ipſius pulchritudinis recipit.Et cum ſumma pulchritudine nulla ſit ſuperior pulchritudo, nec aliqua ſibi deſit pulchritudinis cõditio,ideo anima per amoris copulam a ſumma pulchritudine impreſſa non carebit aliqua pulchritudine quæ eſt ſupra illam,& omnis pulchritudo inferior parum refulgebit reſpectu iſtius. Amor ergo, qui facit hominem Deiformem, facit eum ſummæ ſapientiæ participatione ſapientem,quia ipſe amor eſt ipſius veritatis notitia. Et hinc eſt, quod per ſapiẽtiam deuenimus in cognitionem creatoris. Ex quibus patet,ꝙ ſapientia includat amorem Dei,& ſic pſallere ſapienter,eſt pſallendo principaliter Deum amare. Et ſic ſapienter pſallebat apoſtolus d. Pſallam ſpiritu,pſallam,& mente. Et huius cauſam præmittit.d. *Quoniam rex omnis terræ Deus*,per

Sapiẽtia amor Dei.

1. Cor. 14.

E hoc volens verum Deum à falſis dijs diſtinguere. Nullum enim fuit idolum,vel falſus Deus, qui vbique coleretur. Sed vna ciuitas,vel patria vanum idolum colebat,vel Deum falſum, & alij aliũ, quia illi dij virtutem ſuam per dæmones illis applicatam,non generaliter in omni terra, ſed ſolum in aliqua terra demonſtrabant.Sed Deus noſter non ſic,ſed vbi regnat,omnia regit,& gubernat.Et hoc eſt, quod dicit. *Q̃m rex omnis terræ Deus*.Vñ hic ait gl. *Quoniam re[illegible] omnis terra Deus*. ideſt in omni terra prædicatus, & cognitus. F Non eſt Deus tantum partis terræ, vt Iupiter Cretæ,Mars Thraciæ,&c. Sed Deus noſter rex vniuerſalis,rex æternus. Deus autem noſter rex ante ſæcula. Eſt *Pſal. 73.* ergo ſenſus verſiculi,*Pſallite Deo ſapienter*, ſcilicet per amorem, ratio, quia *ipſe eſt rex omnis terræ*.

Regnabit Deus ſuper gentes,Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam. 773

Hic conſequenter ponit laudis diuinæ cauſa mouẽs,& allectiua, quia quilibet ſuum verum regem, & dominũ G honorare,& laudare tenetur.Chriſtus autẽ eſt verus omniũ rex. Et hoc eſt,quod ait. *Regnabit Deus*, &c. Etſi dicas, quare de futuro loquitur.d.Regnabit,& nõ regnauit? Reſpondeo quòd ſm Philoſophum 5. poli. ad hoc, ꝙ aliquis verè regnet,& aliquorum rex dicatur,duo concurrunt,ſ. vnum ex parte regẽtis,ſ.amor ſubditorum,& reipublicæ,& aliud ex parte ſubditorum,ſ.amor erga regem,& voluntaria ſubiectio. Modo quamuis ante Chriſti prædicationem, & apoſtolorum ipſe Deus eſſet omnium gentium verus H dominus,& rex quantum ad id,quod ſpectat ex parte domini, vel regis, non tamen quãtum ad id,quod ſpectat ad ſubditos, quia gentes Chriſti dominium refugiebant, ſed per prædicationem dictã voluntariè ſe Chriſti dominio ſubmiſerunt,& integraliter factus eſt rex eorum. Et hoc præuidens Pſal. de futuro dicit. *Regnabit*,&c. Etſi in multis locis Pſalmorũ inuenias de præterito regnauit, hoc eſt intelligendum, quantum ad id, quod requiratur ex parte regentis, uel ꝙ ibi accipitur præteritum pro futuro more

Regnare

ſcriptu-

ſcripturæ.Dicat ergo regnabit Deus ſuper gentes.q.d. Qui olim regnauit ſuper
Pſ.85. unam ſolam gentem Iudęorum (quia ſolum in Iudæa notus erat Deus)regnabit ſuper oẽs mundi gentes,quæ voluntariè eius cultum recipient. Oẽs gentes quaſcuuque feciſti,venient.& adorabunt coram te &c. Et quia ad regem ſpectat iudicare ſubditos,bonos præmiare, & punire malos,ideo ſubditur. *Deus ſedet ſuper ſedem ſanctam ſuam*. quia in fine ve-
Mat.25. niet oẽs iudicare. Cum venerit filius hominis &c. tunc ſedebit ſuper ſedem &c. Sed quæ erit illa ſedes?Reſpondet.Ori-
Origenes genes ibidẽ.d.Sedes aũt Chriſti aut quidam perfectiores ſanctorũ dñr,de quib. ſcriptũ eſt. Illic ſederũt ſedes in iudicio, aut quædam virtutes angelicę,quę throni dñr. Vel per ſedem intellige ipſas gentes quæ prius ſedes erant dæmoniorũ, ſed nunc ſedes factæ ſunt Chriſti per fidem ut Chriſtus in ipſis habitet. De ſede Chriſti vide ſupra verſi.742.

774 *Principes populorum congregati ſunt cum*
23. 9. 5. *Deo Abraham, quoniam dij fortes ter-*
Regum. *ræ vehementer eleuati ſunt.*

HIc oſtendit diuinæ laudis cauſa finalis,& pręmiatiua.quia.ſ. ſe vene-
Principes. rantes debitè beatificat. Vbi nota, ꝙ ſicut peccato principis ſñq; populus punitur,vt patet.2.Reg.24.vbi peccato Da-
Subd.tus uid numerantis tot millia ſubditorũ perierunt. Sic ẽt multotiens in ſcriptura ẽt ſub nomine principis ſubditi includunt, quia ſine ſubditis non conſiſtit principatus.Sic.n.dr Pſ.2. Principes conuenerũt in vnum aduerſus &c.quia non ſolũ principes Iudæorum, ſed etiam plebeij in vnũ contra Chriſtũ conuenerunt. Similiter in propoſito *principes populorũ* &c. .i.principes,& dñi gentium cũ ſuis ſubdi-
Deus. tis conuenerunt per fidẽ *cum Deo Abraham*.i.cum Chriſto, qui ſpecialiter vocatur Deus Abraham, quia ſibi primò promiſſus, ꝙ deſcẽderet ex ſemine ſuo. Et dicit principes populorum in plurali, quia non ſolum vna natio, ſed de oĩbus nationib. gentium ad Chriſtum ſunt per fidem congregati. Et ſi quæras cauſam, quare gentes ad Chriſtum per fidẽ conuenerunt.Reſpondet.*Quoniam dij fortes*

A *terræ vehemẽter eleuati ſunt*.Ipſi.n.Iudęi dij in terra vocabantur, qm̃ vt ait Chri- Iudæus.
ſtus Illos dixit Deos,ad quos ſermo Dei factus eſt,ſermo Dei maximè Iudęis fuit reuelatus,vt ex ſcripturis patet,ergo ipſi dij merito erant uocati.Vnde ipſis ad li- Ioan. 7.
teram dr Ego dixi dij eſtis &c. Quæ ergo cauſa conuerſionis gentium? hæc eſt. Pſal.80.
Quoniam dij fortes terræ.i.Iudæi *vehemẽter eleuati ſunt*.i. ſuperbierunt contra Chriſtum,& eius apoſtolos. Superbia.n. Iudæorum apoſtolos tranſmiſit ad prædicandam fidem gentib. Vel aliter per
B Deos fortes accipe apoſtolos, qui dij dicuntur, quia ad illos ſpecialiter factus eſt ſermo Dei, qui dñr fortes, quia neq; mors, neq; uita, uel aliud aliquid potuit eos ſeparare à charitate Chriſti *qui vehementer ſunt eleuati*.i.doctrina,& miraculis exaltati. Eſt ergo ſenſus, ꝙ ideo gentes congregatæ ſunt per fidem cũ Deo, quia ipſi apoſtoli miraculis, & doctrina mirabiliter claruerunt. Hanc ergo gentium congregationem ad Chriſtum per fidẽ præuidens pſalmiſta dicit. *Principes populorum congregati ſunt* &c. & ponitur
C præteritũ pro futuro rõne certitudinis prophetiæ Iſtam congregationẽ per ſuos ſeruos apoſtolos fecit Chriſtus, dicens Mat. 22
eis.Ite ad exitus uiarum,& quoſcunque inueneritis bonos,& malos uocate ad nuptias, egreſſi autem ſerui congregauerunt omnes quoſcunque inuenerunt bonos, & malos. Quod exponens Orige- Origenes
nes dicit. Egreſſi ſerui.i. apoſtoli de Iudæa egreſſi,& uenientes ad uias diuerſas gentes morum diuerſorum congregauerunt,quoſcunq; inuenerunt, & non curauerunt utrum ante uocationem fue-
D rint boni, uel mali. Bonos autem hic intelligere conuenit humiliores,& rectiores ex eis,qui ueniebant ad cultum Dei. De quibus dicebat apoſtolus. Gentes quæ legẽ nõ habent, ea, quæ legis ſunt, faciunt, ſibi ipſi ſunt lex. Et iſta fuit miraculoſa congregatio, ut oſtendit Greg. Greg.21.
ſuper illo uerbo Iob.39.Nũquid credes mor.c.5.
ei,ꝙ reddat ſe menſẽ tibi, & aream tuã congreget?d.Quid aliud ſemen, niſi uer- Mat. 13.
bum prædicationis accipit? Sicut dñs,in Mat.6.
euangelio dicit.Semen eſt uerbum Dei. Quid autem area, niſi eccleſia debet intelligi,

Digitized by Google

fundauit eccleſiã,qà eccleſia poſt Chri-
ſti reſurrectionem fundata eſt ſuprà fir-
mam petram, a qua dimoueri non pôt.
Et ſic ſecunda ſabbati ſignificat eccleſiæ
firmamentum,eſt ergo ſenſus tituli talis
iſte pſ.*cantici eſt filiorum chore*,ſ. crucis,
& Chriſti paſſionis.*Secunda ſabbati*.ſ. qa
eſt agens de eccleſia,quæ poſt Chriſti re
ſurrectionem eſt firmata, his viſis venio
ad pſ. Et primò ad expoſitionẽ literalẽ,
ſecundò ad intellectũ pſ.Quantum vero
ad expoſitionem literalẽ,dic,vt.N. Et il
lam impugna cõſimiliter. Propter quod
vt idem ait,iſte pſ. ad literam exponen-
dus eſt de Chriſto cuius aduentus iam
tranſijt. In cuius aduentu ipſe ſine com-
paratione magis glorificauit ciuitatem
Hieruſalem,& templum, quam alias an-
te fuerit,vt puta,quia ibi antè offereban
tur oues,boues,& animalia bruta,ſed ibi
eſt ipſe verus Deus homo factus,oblatus
in templo a beata Virgine,& a Simeone
in vlnis receptus. Ibi pluries docuit, ibi
apertiſſima miracula fecit, ibi cũ diſci-
pulis cęnauit moriturus & ſacramẽtũ Eu
chariſtiæ iſtituit, ac ibi pro nobis ſeipſũ
obtulit patri. Ibi primò ſuã reſurrectio-
nem manifeſtauit,& de mõte Olíueti q
eſt ꝑpe Hieruſalẽ in cœlũ aſcendit,& in
mõte Siõ ſpiritũ ſanctũ diſcipulis miſit.
Et propter iſta, & ſimilia multa Deus
homo factus, ciuitatem Hieruſalẽ,& tẽ-
plum multum glorificauit. Vñ de aduen
Aggai. 2. tu Chriſti dr̃, Adhuc modicum, & ego
mouebo cęlum,& terram,& mare,& ari
da. Et veniet deſideratus cunctis gentib.
Et implebo domum iſtam gloria, dicit
dñs. Et ſubditur. Magna erit gloria do-
mus iſtius nouiſſimæ pluſquam primæ.
Et certum eſt,ꝙ propheta iſte loqueba
tur de tẽplo reędificato poſt reditionem
de captiuitate Babylon. Et iſtud quaſi
nullius reputationis fuit, reſpectu tẽpli
prioris per Salomonem conſtructi, pro-
pter quod in nullo poteſt verbum pro-
phetæ verificari, niſi per hoc quod ipſũ
glorificauit præſentia ſua modis prædi-
ctis. Illud templum reædificatum dura-
uit vſq; ad deſtructionem ciuitatis per
Titum,& Veſpaſianum. Intelligitur ergo
iſte pſ.ad literam de Chriſto Et ſm hoc
pſ.iſte diuiditur in partes tres,quia poni

A tur primò prophetiæ denunciatio,ſecun
dò denunciationis impletio,ibi.*Sicut au-
diuimus*. Tertiò impletionis publicatio.
ibi.*Circundate Sion*. Quantũ ad primam
partem pſ.de eccleſia multa prædicit, &
ipſam commendandam præuidit multi-
pliciter. Vñ de eccleſia duo prædicit.ſ.
qualiter ædificat̃,ſecundò qualiter multi
plicat̃,ibi,*Ipſi videntes*. Circa ædificatio-
nẽ eccleſiæ tria oſtẽdit.ſ. primò locũ vbi
ſituatur, ſecundò materiã ex qua ædifi-
cat̃,ibi.*Fundatur*. tertio lumẽ quo perlu
ſtratur, ibi. *Deus in domibus*. Quantũ ad
B primũ ſciendũ,ꝙ in ſcriptura mons ſan-
ctus maximè dñs dr̃ Ieſus Chriſtus, qui
ad modum veri mõtis fuit altus per ver Mons
bi diuinitatem, fuit clarus per ſcientiæ Chriſtus
claritatem,fuit firmus per patientiæ ſta-
bilitatẽ, fuit fertilis per opertum ſancti-
tatem. Et de iſto monte dr̃ Non pôt ab-
ſcondi ciuitas ſuper montẽ poſita,quod Matt. 5.
exponens Chryſoſtomus ait Hæc aũt ci Chryſo.
uitas eccleſia ſancta eſt,de qua dr̃. Glo-
rioſa dicta ſunt de te ciuitas Dei cuius ci
ues ſunt omnes fideles De quib.apoſto-
lus ait. Vos eſtis ciues ſanctorũ. Hæc er-
C go ciuitas eccleſiæ poſita eſt ſupra mon
tẽ Chriſtũ de quo Daniel ait. Lapis ab- Dan. 2.
ſciſus eſt ſine manib & factus eſt mõs ma
gnus,qa Chrs ſine opere carnali cõcept⁹
factus eſt mõs magnus oĩs virtutis,& gra
tiæ. Vnde de iſto monte Chriſto dr̃. Erit Eſai. 2.
præparatus mons domus dñi in vertice
montiũ,& fluent ad eũ oẽs gentes.ſ cre Magnus
dendo per fidẽ. Iſte aũt mons Chriſtus 1. Reg. 2
dr̃ magnus dñs quia magnus in ſanctita-
te. Magnificus in ſanctitate terribilis at-
que laudabilis,magnus in dignitate, qa
filius Dei hic erit magnus,& filius altiſſi-
D mi vocabitur,magnus in ſapientiæ chari
tate,Deus magnus vincens ſcientiam no Luc. 1.
ſtram,magnus in poteſtate,quia eius vo Iob 36.
luntas eſt omnipotens. Pſal. Magnus do-
minus,& magna virtus eius,magnus lau
de, quia ad plenum laudari non poteſt.
Benedicentes Deũ exaltate illũ quantũ Eccl. 43.
poteſtis,maior eſt.n.oĩ laude. Et ꝑs. Ma
gnus dominus,& laudabilis nimis,& ma-
gnitudinis eius non eſt finis. De iſto er
go domino.ſ. Ieſu Chriſto ait Pſalmiſta
Magnus dominus, & laudabilis nimis, i.
excedens noſtram facultatem ad ipſum

laudandum. Sed in loco vel a quibus ſit laudandus ſubdit. *In ciuitate Dei noſtri.* Per ciuitatem.n.Dei,intellige eccleſiam catholicam quæ verè ciuitas dr quia
Ciuitas. ad modum ciuitatis unum habet princi-
Eccleſia. pium,ſ.Chriſtum, & per charitatem vni tatem ſuorum ciuium continet, & ſuos ab hoſte maligno defendit, hæc eſt illa Dei ciuitas,quam ex Iudæis,& gentibus
Hier.31 ædificandam Hieremias præuidit. Ecce dies veniunt dicit dñs,& ædificabitur ciuitas dño a turre Ananehel uſq; ad portam anguli,ꝙ de ciuitate eccleſiæ expo
Greg.25 nit Greg.dicens ſic.Ciuitatem namque
mo.c.11 eſſe domini ſanctam eccleſiam nullus ignorat.Ananehel verò gratia Dei interpretatur:in angulo aũt duplex paries iúgitur.Ciuitas ergo dñi a terra Ananehel vſque ad portam anguli ædificari perhibetur, quia ſancta eccleſia a celſitudine ſupernæ gratiæ inchoans vſq; ad ingreſſum ſuſceptionemq; vtriuſq; populi Iudaici videlicet atq; gentilis dilatatur.Ante.n. incarnationem Chriſti hæc ciuitas ſolum Iudæos continebat, ſed per Chriſtum gentibus eſt aperta. vnde Hierem.
Hier.39 39.dicitur. Aperta eſt ciuitas,& ingreſſi ſunt omnes principes regis Babylonis, qui,ſ.Gentiles erant. Ex quibus omnibus patet præſens litera,quæ dicit. *Magnus Dominus*,ſ.Ieſus Chriſtus,& *laudabilis nimis*,quia eius ſanctitas noſtram facultatem excedit.*In ciuitate Dei noſtri*, ſ.in ſancta eccleſia,quæ ſ.ciuitas eccleſiæ fundata eſt.*In monte ſancto eius*, ſ. in ipſo domino Ieſu Chriſto.Et hæc expoſitio eſt ſecundum intellectum Pſalm.Sed quantum ad literã magis ſic exponitur. Vt per ciuitatem Dei intelligas ciuitatem Hieruſalem quæ diuino cultui erat mancipata, & per montem ſanctum ipſum montem Sion,in quo templum domini erat conſtitutum.Et tunc ſic exponitur.*Magnus Dominus,& laudabilis nimis*,ſcilicet Dominus IeſusChriſtus erit magnus dominus,&c.ex magnis ſuis beneficijs. *In ciuitate Dei noſtri*, ſcilicet Hieruſalem quæ fuit ad cultum Dei electa.*In monte ſancto eius*.ſcilicet in monte Sion qui erat in parte ciuitatis, in quo erat templum Deo conſecratum. Et ideo dicebatur mons ſanctus, quia

E ſanctum in vna ſignificatione idem eſt quod diuino cultui deputatum, ſicut & veſtes ſacerdotales dicimus ſanctas. In illis enim locis magnus dominus fuit Ieſus Chriſtus, & laudabilis precando ſanando,& peccata remittendo,& ſimilia.

Fundatur exultatione vniuerſæ terræ, mõs Siõ,latera aquilonis ciuitas regis magni. 776

HIc conſequenter oſtenditur materia de qua fundatur eccleſia,quia ſcilicet de omni natione mundi. Nam totus orbis diuidebatur inter cultores Dei
F & idolorum, quia omnis natio aut erat ex Iudæis,aut ex gẽtibus. Et ex omnib. iſtis fundata eſt eccleſia. Vnde ait. *Fundatur exultatione vniuerſæ terræ*,quia in primitiua eccleſia, qui præordinati erant cum magno gaudio verbum domini audiebant, & ſic cum exultatione omnium tam Iudæorum quam Gentilium fundabatur eccleſia. Vnde de Apoſtolis dici- Act.5.
tur.Ibant Apoſtoli gaudentes,&c. de gẽ Act.15.
tibus autem dicitur. Audientes gentes gauiſæ ſunt,&c. Et de gaudio,& exultatione quæ fuit in fundatione eccleſiæ ſa
G ctus fuit pſ.ſingularis,ſcilicet.In conuertendo dñs, &c. Et conſequenter oſtendit partes ex quibus ipſa eccleſia fundatur dicẽs. *Mons Sion,latera aquilonis*.Vbi nota, ꝙ per montem Sion intelligit populum Iudæorum,ſed per latera aquilonis populum gentilem,cuius ratio eſt. Nam principalior ciuitas populi Iudæorum erat Hieruſalem, principalior autem pars ciuitatis erat mons Sion. Et per conſequens principalior pars totius terræ Iudæorum erat mons Sion,& ſic a Monte Sion, vt a principaliori parte to-
H ta terra Iudæorum intelligitur. Per latera autem aquilonis gentes intelligit,cuius ratio eſt. Quia per aquilonem qui eſt ventus frigidus,& durus,ſignificatur diabolus,qui ait. Ponam ſedem meã ab Aquilone, & de quo Hierem. 1. Ab Hiere.1.
Aquilone pandetur omne malum, quia a diabolo omne malum proceſſit. Qui ſunt ergo latera Aquilonis, niſi qui diabolo hærent? Quicunque enim alteri adhæret,latus eius ſolet dici. Vnde ſolemus dicere de aliquo ille eſt bonus homo,ſed habet latera mala, ideſt mali ſũt

qui

Digitized by Google

qui ei coniuncti ſunt. Sic, & gentes, quia
per idololatriam adhærebant diabolo,
ideo dicebantur Aquilonis. i. diaboli la-
tera. Vnde ꝙ diabolus per Aquilonẽ de-
Greg. 17 ſignetur, oſtẽdit Greg. dicens. Aquilonis
mor. ca. nomine in ſacro eloquio appellari diabo
11. lus ſolet, qui tu torporis frigore gentium
Aquilo. corda conſtringeret, dixit. Sedebo in mõ
Eſa. 14. te teſtamenti in lateribus Aquilonis, &c.
Ex dictis patet ſenſus literæ, qui talis eſt.
Ciuitas regis magni, ſ. ſancta mater eccle
ſia, *fundatur exultatione vniuerſæ terræ*,
quia ex omni natione terræ aliqui exul-
tantes Chriſti fidem receperunt. Et hoc
declarat oſtendendo ponens duas natio-
nes ex quib. fundatur. Prima eſt mons
Sion, qui populum Iudaicum deſignat.
Alia eſt altera Aquilonis, quibus genti-
lis ſignificatur populus. Et iſtæ duæ na-
tiones ſtatim Chriſto nota ad ipſum ado
randum concurrerũt Iudæi vt puta pa-
ſtores, gentiles vt puta magi. Quantum
ad literam magis notandum quod mons
Sion erat in ciuitate Hieruſalem in par-
te Aquilonari, in quo mõte erat templũ
in quo Chriſtus pluries prædicauit. Et in
illo mõte poſt aſcenſionẽ ſuam ſpiritũ-
ſanctum miſit apoſtolis, ex cuius miſſio-
ne totus in orbe terrarũ mũdus exultat,
quo ſpirituſancto repleti apoſtoli fidem
Chriſti primo in Iudæa, deinde per mun
dũ diſperſi gentibus prædicauerũt. Et ſic
fides Chriſti ab illo monte Sion exiuit
Eſa. 2. primitius ſm quod prædixerat Eſa. de
Sion exibit lex, & verbũ domini de Hie-
ruſalem. Eſt ergo ſenſus literę. *Ciuitas re
gis magni*, ſ. eccleſia. *fundatur exultatione
vniuerſæ terræ*, i. ad exultationẽ vniuerſę
terræ, quia fides catholica de Hieruſalẽ
ad alias partes orbis per prædicationem
apoſtolorum eſt deriuata, quod eſt cauſa
exultationis cunctis fidelibus. Et locus
huius fundationis fuit *mons Sion, latera
Aquilonis*, ſ. qui eſt in parte Aquilonari
ciuitatis Hieruſalem. Quia hic agitur de
fundamento eccleſiæ, cum dr̃ quod *fun-
Articuli datur exultatione vniuerſa terra*. funda-
fidei. menta autem eius ſunt articuli fidei.
Ideo circa iſta fundamenta quæro, vtrũ
Quæſtio articuli fidei in Symbolo conuenienter
ſint poſiti. Et arguo quod nõ, primò ſic.
Primus articulus non ſpectat ad fidem,

A ergo non eſt articulus fidei, ergo variẽ
poſitus. Probatur antecedens, quia quod
ratione naturali poteſt demonſtrari, non
ſpectat ad fidem, quæ eſt de his quæ non
vidẽtur. Primus autem articulus, qui eſt
credere Deum eſſe vnum ratione natu-
rali deducitur, ſic patet 12. Metaphiſicę,
& ẽt multi alij philoſophi ad hoc demon *Philoſo-*
ſt rationes induxerunt, & ſic de multis *ph.*
alijs articulis, ut puta ꝙ Chriſtus natus
fuerit de virgine, hoc mater per experiẽ
tiam ſciuit, ꝙ fuerit paſſus, mortuus, &
ſepultus, & reſurrexerit, oculis corporali
B bus uiderunt apoſtoli. cum ergo fides ſit
de his quæ non uidentur, ſequitur qđ
de talibus fides eſſe non põt, & per conſe
quens neq; de ipſis articulus fidei debet
eſſe. Ad oppoſitum eſt ſacra auctoritas
eccleſiæ, cui contradicere hæreticũ eſt,
qa iſta quæſtio magnas difficultates in-
cludit. Ideo in ipſa tria faciam. Primò ar
ticulos fidei enumerabo. Secũdò de quo
libet ſpecialiter ꝑtractabo. Tertiò ad q̃-
ſtionẽ formaliter reſpondebo. Quantum
ad primũ ſciẽdũ, ꝙ aliquorũ fuit opinio,
ꝙ articuli fidei plures eſſe non poſſunt,
C ſed ꝙ ſit tãtũ vnus, quia ſi in fide poſſet
eſſe multitudo articulorũ, aut hoc eſſet
ratione formalis obiecti fidei, aut ratione
creditorũ. Non ratione formalis obiecti,
quia illa eſt vnica, & inuariabilis, q̃ ſ. eſt
veritas prima, quia fides noſtra nõ aſſen
tit alicui uerbo niſi in quantũ formaliter
eſt reuelatũ à prima veritate, & ipſi pri-
mæ ueritati tanquã medio infallibili in
nititur. vñ Diony. de diuinis nominib. di *Dionyſ. 7*
cit, ꝙ fides eſt circa ſimplicem, & ſemp *c. de diu.*
exiſtentem ueritatẽ. nec ẽt debet diſtin- *nomini-*
gui penes creatam materiam, quia tunc *bus.*
D non ſolũ eſſent duodecim articuli, immo
eſſent quaſi infiniti, quia æqualiter obli
gor ad credendũ, ꝙ ſpiritus domini fere
batur ſuper aquas, & ꝙ Deus poſt pecca
tũ eiecit hominem de paradiſo, & ꝙ ipſi
Iacob loco Rachelis Lya fuit ſuppoſita,
&c. oĩa quæ in textu canonis continenť,
ſicut ꝙ Chriſtus paſſus ſit ſub Põtio Pi-
lato. Si igitur ſecundum numerum cre-
ditorum deberent articuli diſtingui, &
multiplicati, tũc infiniti eſſent quod eſt
inconueniens. Sed iſta opinio eſt falſa.
Propter quod ſciendum, quòd articuli

Digitized by Google

vel fundamenta fidei debent eſſe plures & diſtingui,& hoc penes rationem formalem. Sed hęc eſt duplex,ſ. ex parte obiecti fidei, & illa eſt ſolum vnica, vt dicebatur. Alia eſt ratio formalis ex parte noſtra,& hęc eſt multiplex,ſm quod credita variam, & multiplicem difficultatem includũt. Verbi gratia. Licet aliud ſit credere Chriſtũ paſſum ſub Pilato, & aliud ipſum eſſe mortuum, & aliud ipſum eſſe ſepultum, tamen de iſtis omnibus vnus ſolus exiſtit articulus, quia oĩa iſta vnam difficultatem includunt,& omnia vna facilitate creduntur, quia credẽti quòd ſit paſſus, nulla difficultas ingeritur, quòd etiam ſit mortuus,& ꝙ ſit ſepultus. Sed quia eius reſurrectio aliam difficultatem includit, ideo alium etiam facit articulum,ſic de deſcenſu ad inferos,ſic de aſcẽſu ad cœlos. Nec valet dicere,quòd etiã iſto modo quaſi infiniti erunt articuli, quia aliam difficultatem includit, quòd

Exo. 20. lex data fuit Moyſi. Alia quòd ad tactũ

4. Reg. 4 corporis Heliſęi mortuus reſurrexit. Et ſic de infinitis in ſacra ſcriptura conten-

Credere. tis,quę tamen oĩa credere oportet,& ſic infiniti erunt articuli. Reſpondeo,& dico quòd non,quia talia per ſe non faciunt articulum. Vbi notandũ, ꝙ credibilia ſunt

Fides. duplicia,quædam de quibus eſt fides ſm ſe, & quędam de quibus nõ eſt fides ſm ſe, ſed tamen in ordine ad alia: ſicut in alijs ſcientijs, quędam proponuntur, ut per ſe intenta, quędam vero ad manifeſtandum alia. Fides autẽ noſtra eſt principaliter circa illa quę videre ſperamus

Ad Hebr. 11. in patria,ſm illud Apoſtoli. Fides eſt rerum ſperandarum, &c. Duo autem ſolũ ſunt, quę in patria principaliter videre ſperamus quibus beatificamur, ſ. diuini-

Ioan. 17 tas,& humanitas Chriſti,ſm illud Io 17. Hęc eſt vita ęterna,&c. Et ideo quando circa iſta duo occurrerit noua difficultas, & ratio noua credendi ex parte noſtra, tũc diſtinctus formatur articulus. Alia autem quę ponuntur in ſcriptura, vt quòd Deus dedit legem Moyſi, ꝙ Abraham fuit pater Iſaac,&c. non ſunt credita tanquam principaliter intenta,ſed tanquam aliorum manifeſtatiua,& ideo nouum articulum per ſe non faciunt. Ex prędictis ergo patet, quòd articulorum diſtinctio

E debet ſumi penes diuinitatem,& Chriſti humanitatem,circa quæ principaliter intentio fidei fundatur. Et quia circa illa ſunt duodecim diſtinctæ difficultates, ſicut,& duodecim erant Apoſtoli, iõ fidei noſtræ ſunt articuli duodecim. Sic quòd quilibet Apoſtolorum antequam abinuicem diſperſi eſſent ad prædicandum per mundum compoſuerunt ſymbolũ fidei, in quo ipſorum quilibet vnum poſuit articulum. Et primò incepit apoſtolorum princeps Petrus ponens primum eccleſiæ fundamentum, & articulum, dicens,

F Credo,&c. Proſequar in lectionib. ſeq.

Deus in domibus eius cognoſcetur, cum ſuſcipiet eam. 777

De pœn. d. 2 dum ſanctã.

Hic conſequenter oſtenditur lumen quo ciuitas eccleſiæ perluſtratur. Sicut enim quælibet ciuitas, & habitatio debito lumine indiget,ſic & ciuitas eccleſiæ quæ non perluſtratur lumine corporali, ſed magis ſpirituali.ſ. claritate diuina, per quã Deum cernit, & omnia credenda,hic per fidem,& ſpem,ſed in futuro videbit facie ad faciem,ſicut de ciuita *Apo. 21.*

G te eccleſiæ ad literam dicitur. Ciuitas illa non eget ſole neque luna ut luceant in ea, nam claritas Dei illuminabit illam. Iſta claritas Dei, eſt credendorum reuelatio,& inſpiratio in præſenti,ſed in futuro erit aperta demonſtratio. Et hoc eſt, quod hic dicit Pſ. *Deus in domibus eius cognoſcetur.* Eccleſia.n.plures habet domos *Domus eccleſiæ.* licet ſit una eccleſia ſola,ſicut,& vna ciuitas plures habet domos,& in præſenti, & in futuro, in pſenti plures habet domos ſm diſtinctionem ordinum vel meritorum. In futuro etiã plures habet domos

H ſm diſtinctionem præmiorum. Sic enim Chriſtus dicit. In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Legitur ergo iſta litera, & de præſenti,& de futuro. De præſenti ſic. *Deus in domibus eius,* ſcilicet ciuitatis eccleſiæ. *cognoſcetur,* ſ. per fidem. *Cum ſuſcipiet eam.* ſ. naturam humanam. Ex hoc eſt quod hic dicit glo. *Deus in domibus eius.* ſ. ciuitatis eccleſiæ. *In domibus* dicit pluraliter, quia iam plures domus ſunt in ciuitate eccleſiæ multi enim ſũt eccleſiarum ordines. *Cognoſcetur.* ſcilicet per fidem,quod totum erit ex gratia ſuſcipientis, *Ioan. 14*

ſcipientis, vnde ſubdit. *Cum ſuſceperit eã* ſ. naturam humanam curandam. Vel domus huius ciuitatis dicit eccleſias particulares, quia ipſa vniuerſalis eccleſia multa habet membra, ſicut cum dr̃ eccleſias Rauenatis, eccleſia Alexandrina, eccleſia Conſtantinopolis, quorum tñ omnium eccleſia Romana caput eſt, & magiſtra. Iſtas tñ domos exponit Greg. de gradibus meritorum, & virtutũ, quia in meritis, & virtutibus gradatim, ſicut de domo inferiori ad ſuperiorẽ proficimus. De futuro aũt legitur iſte textus, quia ſm gradus meritorum erit, & gradus præmiorum: quia qui maiori merito hic fuerint prædotati, maiori præmio erunt eleuati. Et hoc eſt quod hic dicit gl. *Deus in domibus eius* i. ſm gradus meritorum ſingulis dabit cognitionem ſui: *cum ſuſcipiet eam.* ſ. eccleſiam in æterna beatitudine, quia licet beati oẽs æqualiter videant Deum, tñ clarius vnus videt alio, ſm maius lumen gratiæ vel minus qđ habet, ſm maius vel minus meritum quod hic habuit. Et de iſta Dei cognitione dicebat Apoſt. Nunc cognoſco ex parte, tunc cognoſcam ſicut, & cognitus ſum. q. d. ſm proportionẽ qua Deus hic per ſuam gratiã me cognoſcit, ſic & in futuro Deum cognoſcã. Ex quib. ſequitur, ꝙ cognitio patriæ qua Deum cognoſcunt ſancti eſt maior uel minor, ſm proportionem, qua in præſenti cognoſcimus Deum per charitatis amorem.

Aliter habet in originali Gregorij *Greg. ca. 22. mor. c. 20.*

1. *Cor.* 13

8 *Quoniam ecce reges terræ congregati ſunt, conuenerunt in vnum.*

2. q. 7. nõ ſi.

HIc conſequenter oſtenditur fidei multiplicatio. Iſta pars dupliciter exponitur. Vbi ſciendum quod eccleſia Chriſti ex perſecutionibus tyrãnorũ, & infidelium creuit, & fuit dilatata. Sicut tempore martyrum, quorũ conſtantiã, vitæ ſanctitatẽ, & miracula multi videntes conuertebantur ad fidem. Quod preuidens pſ. vt oſtendat eccleſiæ multiplicationẽ hic ponit eccleſiæ perſecutionẽ, quæ incæpit ſtatim Chriſto nato, qui ſtatim ad mortẽ fuit perſecutus ab Herode rege, & ſuis complicibus, fuit perſecutus ab Herode filio primi Herodis tpe ſuæ paſſionis. Et hoc præuidens Pſalm. dicit.

Perſecutio.

A *Qm̃ ecce reges terræ congregati ſunt,* &c. Simile dixit Dauid, Pſal. 2. Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnũ, &c. vide ibi. Et tales perſecutores videntes mirabilia quæ Chriſtus faciebat admirabantur, & iraſcebanĩ in cordibus ſuis. Vñ de Herode dr̃ Mat. 2. ꝙ audiens Chriſtum natum turbatus eſt, & oĩs Hieroſolyma cũ illo, pp quod, & Innocentes occidit. Et hoc eſt quod ſubditur. *Ipſi videntes, ſic admirati ſunt, conturbati ſunt,* ſ. animo commoti ſunt ad perſequẽdum. Et quæ fuit cauſa ſubdit. *Tremor*
B *apprehendit eos,* quia Herodes timuit regnum ſuum perdere, audiens natum regem Iudæorum. Et magnitudinẽ doloris eius exprimit per quandam ſimilitudinem dicens. Ibi. ſ. in Herode, & ſuis complicibus dolores vt parturientis, q. cruciabat doloribus, dum parere non potuit iniquitatem quam conceperat. ſ. occidere Chriſtum. Etſi quæras quare non potuit complere contra Chriſtũ iniquitatẽ ſuam. Reſpondet: quia tu Deus in ſpũ vehementi conteres naues Tharſis. Per naues Tharſis ſuperbia perſecutorum in
C telligiẽ. Tharſo namq; interpretatur exploratio gaudij. Ad naues aũt pertinet, per diuerſas mũdi partes faciliter diſcurrere. Quid ergo ſignificat naues Tharſis, niſi perſecutores eccleſię diſcurrentes p mundũ explorantes vana gaudia mundi, quos Deus ſpiritu iræ ſuæ contriuit, dũ ipſorũ poteſtatem redegit ad nihilum, vt dr̃ Iob. 4. Vidi eos qui operantur iniquitatẽ ſpiritu iræ ſuę eſſe cõſumptos. Aliter aũt iſta litera legitur de conuerſione Gentium ad fidem. Et primo oſtẽditur qui fuerint primi ex Gentib. con-
D uerſi ad eccleſiam. Iſti namq; fuerũt tres Magi, ſiue reges, qui ſtatim nato domino, venerũt Chriſtum, vt verum Deum adorare, qui videntes ſtellam, quæ Chriſti natiuitatem ipſis oſtendit. *Congregati ſunt, & conuenerunt in vnum,* vt inſimul venientes Chriſtum adorarent. Quod præuidens Pſal. dicit. *Quoniam ecce reges terræ congregati ſunt,* &c Et quod iſti Magi fuerint primi ex gentibus conuerſi, oſtendit Auguſt. in ſerm. de Epiphania, dicens. Iſti reges, & Magi quid fuerunt niſi primitiæ Gentium, ſicut primitiæ

Pſal. 2.

Matt. 2.

Iob 4.

Magi.

Auguſt.

Iudæoru m paſtores,magi Gentiles, paſtores Iſraelitę,illi prope,iſti lóge,utriq; tñ ad angularem lapidem conuenerunt. Manifeſtatus eſt ergo. Ieſus nec doctis quia paſtoribus,nec iuſtis quia magis gẽtilibus, præualet namq; imperitia in ruſticitate paſtorum:impietas in ſacrilegijs magorum, vtroſq; ſibi ille lapis angularis attribuit,quia ipſe eſt qui venit ſtulta eligere ut confundat ſapientes, & non vocare iuſtos ſed peccatores, ut nullus magnus ſuperbiret, nullus infirmus deſperaret. Iſti ergo ſunt illi reges qui con gregati ſunt ad adorandum dñm, de qui
Eſa. 60. bus dicitur. Eſa 60. Venient ad te curui filij eorum qui humiliantur,& adorabũt veſtigia pedum tuorum omnes qui detrahebant tibi,& vocabunt te ciuitatem domini Syon ſancti Iſrael.

779 *Ipſi videntes ſic admirati ſunt,conturbati ſunt,commoti ſunt. tremor apprehendit eos.*

Magi. IPſi .n.reges,& magi videntes ſtellam ducentẽ eos,videntes ſtellam diſparuiſſe cum intraſſent Hieruſalem, videntes eã iterum eis apparere admirati ſunt
Matt. 2. præ gaudio Vnde dicitur Matt. 2. Videntes ſtellam magi gauiſi ſunt gaudio magno valde,ꝙ.n. admiratio proueniat ex
Luc. 2. gaudio dicitur Lucæ 24. de apoſtolis. Illis autem admirantibus præ gaudio, &c. Conſimiliter,& iſti magi uidentes,ſic admirati ſunt,ſed quomodo mirati ſunt ꝑ gaudio cum ſtatim ſequatur, *Admirati ſunt,conturbati ſunt*. Reſpondeo quòd magi uidentes puerum cum Maria matre eius, ſtatim ſpiritu ſancto inſpirati cognouerunt ipſum eſſe uerum Deũ, & fidem eius, recipiẽtes plenam contritionem de cultura idolorum,& de alijs ſuis peccatis habuerunt, hæc autem conturbatio pro peccatis non excludit gaudiũ mentis,ſed ipſum auget, Quia certũ eſt ꝙ quanto quis ampliorem contritionẽ habet pro peccatis ſuis, tanto ampliorẽ habet gratiam,quanto autem quis eſt in maiori gratia,tanto amplius gaudiũ mẽtis habet.*Conturbati ſunt*, ergo pro peccatis,*Commoti ſunt*.Aliud eſt enim moueri, aliud commoueri. Mouetur quis
Moueri cõmoueri propriè quando ſm partem mutatur,cõ-
E mouetur aũt qñ totus ſimul mutatur. Verbi gratia. Quis faciendo reuerentiã alteri,mutatur, qñ ſm vnam ſui partem facit ſibi reuerentiam,vt puta qñ ſtando caput illi inclinat vel manibus plaudit, ſed commouetur qñ totus ſe ad eius pedes proſternit, quod magi fecerunt vidẽtes Chriſtum,quia non ſolum capite vel manibus vel genib. Chriſtum ſunt venerati,ſed toto corpore ante ipſum ſe proſtrauerunt ad terram, pp quod dr. Et Matt. 2.
procidentes adorauerunt eum. Et hoc idem his alijs verbis dicit.*Commoti ſunt*.
F Et cauſam ſubdit.d. *Tremor apprehendit eos*. Hic fuit timor filialis reuerentiæ,ſine quo nullus iuſtificari põt. Ad clarius Conturbatio.
intelligendum, quod de Magis dicit, ꝙ videntes Chriſtum conturbati ſunt, eſt notandum, ꝙ conturbatio duo poteſt notare.ſ. peccati defectum, vel penitentis affectum. Primo modo conturbatio capitur dupliciter,quia cõturbatio quãdoque opponitur puritati, ſicut quando dicimus,aquam turbatam,ſiue turbidã. Et ſic ex peccato conturbatur conſcientia, dum ſpecies rerum, quas illicite ap-
G petit, immiſcent ſe cogitationibus noſtris, & implent fontem conſcientiæ aqua turbida. pſal. Torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Tali nempe aqua turbida potatur diabolus. Dicit enim philoſophus, quòd equus diligit aquam turbidam,vnde ſi inueniat eam claram,eam pede conturbat. Sic & diabolus cogitationes noſtras, quæ ad modum aquæ ſunt continue fluxibiles,ſi claras,& mundas inueniat eas ipſas conturbare nititur, quia non diligit aquas claras. Et Philoſophus 7. de animalibus.
ideo de illo dicitur. Quid tibi in uia Ae- Hiere. 2.
H gypti, vt bibas aquam turbidam? Alio modo cõturbatio opponitur ordini, per quem modum exercitus dicitur conturbatus,quando non tenet ordinem debitum.Et ſic peccatum conturbat animã; quia ſoluit debitum ordinem, dum ſenſualitatem rationi præponit, immo, & quamlibet animæ partem peruertit,tanquam debito regimine perdito. Vnde Auguſt. diffiniens uirtutem dicit, quòd Aug. 15. de ci. Dei cap. 22.
virtus eſt ordo amoris, & per cõſequẽs, qui uirtutem perdit, hunc ordinem perdit. Et propter hoc anima peccatrix non

non eſt dæmonibus terribilis, ut caſtrorũ
acies ordinata, ſed potius eſt ſicut caſtro
rum acies diſſipata,& ideo diſpoſita ma-
gis ad fugiendum,quam ad rẹſiſtendum,
ad ſuccumbendum, quam ad vincẽdum.
Vegetius Dicit.n. Vegetius lib. 1. Periculum ab ho
ſtibus grauiſſimum ſemper ſuſtinuit diui
ſus, & inordinatus exercitus. Vnde Iu-
dith. 15. Omnia itaq; caſtra conturbata
ſunt,& uociferãtes fugerunt. Alio modo
turbatio dicit pęnitentis affectum. Et ſic
dicitur anima cõturbata, qñ eſt plenè de
peccatis contrita, & anxia pro peccatis.
Dicitur .n. anima pœnitens conturbata,
quia quamdiu placent homini fœces pec
catorum, & homo delectatur in ipſis,tã-
diu fœces peccatorum quaſi reſident in
profundo conſciẽtiæ quaſi immobiliter.
Sed quando incipit cogitare turpitudinẽ
peccatorũ,& ipſam reuoluere,tunc quaſi
de profundo conſcientię incipiunt fœces
moueri, & ideo ſic conſciẽtia agitatur,&
conturbatur Pſ. Anxiatus in ſpe ſpiritus
meus, & in me cõturbatum eſt cor meũ.
Sic in propoſito,iſti reges videntes verbũ
incarnatum, inceperunt cogitare, quam
malè, & ſuperſtitioſè idola coluerant, &
pœnitere, & per conſequens iſto modo
conturbari,propter quod dr̃. *Ipſi viden-
tes ſic admirati ſunt,conturbati ſunt, &c.*
Sic enim cuilibet noſtrum iſtorum exem
plo præcipitur Eze. 12. Fili hominis,pa-
nem tuum in conturbatione comede, &
aquam tuam cum mœrore bibe.

80 *Ibi dolores, vt parturientis, in ſpiritu vehe-
menti conteres naues Tharſis.*

23. q. 1. non eſt noſtrum

ALiqui iſtum verſum referunt ad
primam expoſitionem, ſ. de turba
tione Herodis propter Chriſti natiuita-
tem, propter quod multa millia Innocen
tum fecit occidi, ſic quod hic agitur de
dolore matrum puerorum occiſorum
propter Chriſtum, cum dicitur. Ibi dolo-
res vt parturientis, quia non minorem
dolorum habebant illæ matres uidendo
filios ſuos occidi quam habuerint, ipſos
pariendo, quia dolorem partus mitigat
ſpes naſcituræ prolis, quæ in iſta occiſio-
ne locum non habebant. Et ad huius ex-
poſitionis veritatẽ facit, quod ſubditur.

A *In ſpiritu vehementi conteres naues Thar
ſis*. In Hebræo autem habetur *in ſpiritu
vredinis*, qui dicitur ab vro vris. Hero-
des.n. audiens, ꝙ magi per aliam uiam re
dijſſent in terrã ſuam, ſ. per mare in na-
uibus Tharſis, iratus naues reuerſas igni
ſuccendit, vt habetur in hiſtoria ſchola-
ſtica. Et ibidem dicitur, ꝙ iſta prophetia
fuit tunc adimpleta. Hanc expoſitionem
non improbo. Sed ſequendo expoſitionẽ
præmiſſam in duobus verſiculis præce-
dentibus, ſciendum, quod dolor pœniten
tiæ aſſimilatur dolori parturientis, quia *Dolor pęnitentia parturiens.*
B ſicut ex dolore partus fructus genitæ ꝓ-
lis procedit, ſic ex dolore pœnitentiæ in
nobis naſcitur Chriſtus, & ſpiritus ſalu-
tis. Vnde Eſa. 26. a timore tuo, domine,
concepimus, & parturiuimus ſpiritum ſa
lutis. Ex tali enim dolore pœnitentiæ oĩs
tumor mundanæ ſuperbiæ deprimitur.
Et hoc eſt, quod ſubditur. *In ſpiritu ve-
hementi conteres naues Tharſis*. i. per ſpiri *Act. 1.*
tumſanctum, qui eſt ſpiritus vehemens,
deponitur omnis ſuperbia gentium. Pro
bo, nam iſti magi erant reges gentilium
ante alti, & elati. Et vide, ꝙ per dolorem
C pœnitentiæ ſpiritusſancto in eis, vel Chri
ſto nato humilitati omnem ſuperbiam
depoſuerunt. Vnde procidentes adoraue
runt eum. Ad literam enim iſti erant re-
ges Tharſis, ut dicitur Pſal. 71. Reges
Tharſis, & inſulæ munera. Quid ergo sũt
naues, quæ per mare diſcurrunt, niſi ſu-
perbia magnorum, quæ per mare huius
mundi vaga diſcurrit, quæ tamen per
aduentum Chriſti fuit contrita.

Sicut audiuimus, ſic vidimus in ciuitate do 781
mini virtutum, in ciuitate Dei noſtri,
D *Deus fundauit eam in æternum.*

HIc conſequenter ponitur prophe-
tiæ adimpletio. Loquitur.n. Pſal.
hic in perſona regum illorum, qui Chri-
ſtum adorauerunt, quia omnia prædicta
de Chriſti natiuitate prophetizata, ut pu
ta, ꝙ matre naſceretur uirgine, ꝙ naſce-
retur pauper, & in Bethleem, quod au- *Eſa. 7.*
dierunt magi in Hieruſalem, quando He
rodes ſciſcitabatur a ſcribis, & principi- *Matt. 2.*
bus ſacerdotum vbi Chriſtus naſcere- *Pſal. 71*
tur, audierunt, ꝙ in Bethleem, ꝙ a regi-

bus gentilibus adoraretur. Reges Tharſis,& inſulæ,&c. omnia iſta proprijs oculis Magi viderunt,quæ ante per prophetas audierant. Vel aliter hic loquitur Pſ. in perſona omnium fidelium. Vñ glo. hic ait. Decurſis omnibus quæ tpe incarnationis,& natiuitatis Chriſti actu ſunt cõcludit,q.d. Et quia ait eſt. Ergo ſicut audiuimus in promiſſionib. propheticis,ſicut eſt illud. Adorabunt eum oẽs reges terræ,oẽs gẽtes ſeruient ei,& illud, In ſemine tuo benedicentur oẽs gentes,&c. Sicut vidimus in exhibitione, omnes.n. reges, & omnes gẽtes adorabunt eum Et nota, quod quamuis nõdum ſit totaliter adimpletum .ſ. quod omnes reges, & gentes Chriſtum adorent,implebitur qñ in iudicio omnes videbunt eum, vel in cœleſti patria. Et ideo id,quod hic dicitur. *Sic vidimus*, de præterito, accipitur præteritũ pro futuro. *vidimus* .i. videbimus. Et hoc *in ciuitate domini virtutum*.i. in eccleſia quæ dr̃ ciuitas dñi virtutum.i. dñi angelorum,quia pp reuerentiam cultus diuini,angeli frequentant eccleſiam. Vel per ciuitatem dñi virtutum accipe ciuitatẽ Hieruſalem,in qua præmiſſa quò ad maiorẽ partem ſunt adimpleta Et hoc idem alijs verbis repetit. d. *In Ciuitate Dei noſtri*.ſ. in eccleſia catholica, quã dicit Dei noſtri ad differentiam infidelium, & hæreticorum, qui non ſunt de hac ciuitate eccleſiæ. Sequitur de ciuitate eccleſiæ. *Deus fundauit eam in æternum*.i. Chriſtus qui fundauit eccleſiam in fide quæ ſtabilis eſt,quia etſi fides tranſeat,quod tamẽ fide creditur,æternaliter manet. Et quia de fundamentis huius ciuitatis,quæ ſunt articuli fidei incœpi agere in præcedenti lectione, ideo hic perſequor de quolibet in ſpeciali. Primum fundamentũ huius ciuitatis poſuit Petrus primus apoſtolorum,d. Credo in Deum patrem omnipotentem creatorem cœli,& terræ. Vbi primò ſciendum, ꝙ conſuetudo erat Iudæorum ad illud,quod loquebantur,adducere parabolas, vel exempla, vt quod dicebatur,per ſimilitudinem magis commendaretur memoriæ, ſic.n. & Chriſtus multotiens ſua dicta per parabolas,& exẽpla cõfirmabat,vel declarabat. Similiter, & Io. Euangeliſta iſta duodecim fundamẽ

Primus articul⁹ fidei.

E ta ciuitatis,.ſ. eccleſiæ, quæ ſunt duodecim articuli per duodecim lapides pretioſos expreſſit Apoc. 21. vbi ait. Fundamenta muri ciuitatis omni lapide pretioſo ornata. Fundamentum primum iaſpis, ſcdm ſapphirus,tertium calcedonius,quartum ſmaragdus,quintum ſardonyx,ſextũ ſardius, ſeptimum chryſolithus, octauum berillus,nonum topazius,decimum chryſopraſus, vndecimum hyacinthus,duodecimum amethyſtus. Primum ergo fundamentum eſt iaſpis,per quem primus articulus intelligitur. Quoniam vt dicit Ma-

F giſter de proprietatibus, & patet per Albertum lib. 2. de mineralibus Iaſpis inter alias cõditiones tres habet proprietates, quibus primus declaratur articulus. Qm iaſpis diſgregationis pluralitatem vetat variam Generationis fœcunditatem præſtat placidam. Operationis poteſtatem habet maximam. Sic,& primus fidei articulus diuinitatis docet vnitatem, qua in Deo tollitur diuerſitas. Credo in Deũ. Fœcunditatis pandit veritatem, qua in Deo creditur paternitas. Patrem omnipotentem. Fertilitatis tradit poteſtatem,

G qua Dei cernitur immenſitas. Creatorẽ cœli,& terræ Primò iaſpis vetat diuerſitatem,& pluralitatem variam. In tãtum enim vnitatem diligit, ꝙ ſanguinem ab homine diuidi,& ab ipſo ſeparari nõ permittit, ſed in humano corpore vnitum facit permanere, vt dicit Mag. vbi ſupra,& Albertus. Ex quo cõcluditur,ꝙ iaſpis naturaliter unitatem diligit, & indicat. Et per hoc declarat diuinitatis unitatẽ,quæ in prima parte articuli ponitur, cum dicitur. Credo in Deum. Iſta pars in ſymbolo maiori exponitur de vnitate diui-

H nitatis. Vbi dr̃ iſtum paſſum declarando, Credo in vnũ Deum. Et iſta pars a duobus nos liberat erroribus.ſ. ab errore gẽtilium,qui non credunt in Deum, ſed in idolum,vel in aliam creaturam, & ab errore Manichæorum, qui dicunt plures Deos eſſe,vel plura principia. Et iſtam partem articuli accepit Petrus deuter. 6. Dominus Deus tuus vnus eſt. Tanta enim vnitate omnia in diuinis eſſentialiter ſunt vnum, quod in hac vita mortali a creatura plenè cognoſci non poteſt. Vnde Dionyſius de diuinis nomin. c. 1.

Iaſpis.

Dionyſi.

Illud,

Illud,inquit,incognitum vnum ſupereſſentiale per ſe optimum, quod quidem trinam vnitatem dico,nec dicere,nec intelligere poſſibile eſt. Hæc aũt diuinitatis vnitas declaratur. Primò exemplo naturali, quoniam in anima rationali ſunt tres potentiæ quarum vna non eſt, alia, quæ tamẽ tres ſunt vna mens, vna eſſentia animæ,vt dicit Mag.lib 1.diſt. 3. Secundò typo figurali.Gene.40.vbi pincerna Pharaonis vidit vnius vitis tres eſſe propagines,ad denotandum, ꝙ in vna diuinitatis eſſentia eſt perſonarũ trinitas. Tertiò verbo prophetali. Eph. 4. Vnde Deus,& pater omnium,Sed hic dubitaẽ, vtrum exiſtens in peccato mortali licitè dicere poſſit iſtam partẽ, Credo in Deũ. probatur ꝙ non, quia talis non diligit Deum per charitatem,igitur, &c. conſequentia patet per Aug.& allegatur à Magiſtro.d Aliud eſt credere in Deũ, aliud Deo,aliud Deum. Credere Deo eſt credere vera eſſe,quæ Deus loquitur,quod mali faciũt,& nos credimus homini, ſed & nõ in hominem.Credere Deũ, eſt credere Deum eſſe, quod & dæmones credunt.Sed credere in Deum, eſt credẽdo amare,& credendo in eum ire. Ad oppoſitum,quia talis vt puta ſacerdos tenetur dicere horas ſuas, in quib. credo in Deũ continetur,ergo,&c. Reſpondeo ꝙ talis, vel hoc intendit dicere tanquam pſona priuata,& pro ipſo ſolo,& ſic ſciẽter loquendo peccat, vt probat præfata authoritas.Vel loquit non in perſona ſua, ſed totius eccleſiæ,& ſic nõ peccat,nec dicit falſum. Vbi nota,ꝙ confeſſio fidei dr̃ in ſymbolo in perſona totius eccleſiæ:fides aũt eccleſiæ eſt fides formata,quæ eſt in omnibus qui ſunt mẽbra eccleſiæ numero,& merito.Et ideo confeſſio fidei traditur in ſymbolo, ſm̃ quod competit fidei formatæ. Secunda conditio iaſpidis eſt, quod præſtat generationis fœcunditatẽ. Nam ſecundum quod dicit Albertus vbi ſupra.Hic lapis iuuat conceptum, & regit partum. Et ex hoc declarat ſecũdam partem articuli.ſ.primæ perſonæ fœcunditatem,cùm dicitur. Patrem omnipotẽtem. Iſta pars à duobus erroribus nos liberat.ſ.ab errore Iudæorum,qui in diuinis negant pluralitatem ſuppoſitorũ, A & per conſequens ibi negant patrẽ,cum pater ſine filio eſſe non poſſit, ideo dicit patrem,& ab errore Philoſophorum,qui dicunt ex nihilo nihil poſſe fieri, contra quod dicit omnipotentem Cùm.n.quicquid eſt pfectionis in creatura Deo debeat attribui, & generare ſibi ſimile in quantum huiuſmodi in nobis dicat perfectionem,ergo Deo attribui debet, pp quod Deus pater dicit. Nũquid ego qui alios parere facio,ipſe nõ pariam, & qui generationem cũctis tribuo, ſterilis ero? q.d.nõ.Sed hic eſt dubium,cùm omnipo- B tentia ſit tribus perſonis cõmunis, quare Petrus ipſum appropriat patri d.Patrem omnipotentẽ?Reſpondet Magiſter ꝙ licet in Deo ſit vna potentia,vna bonitas, vna ſapientia omnibus tribus perſonis cõmunis, tñ ſcriptura non ſine cauſa attribuit patri potentiã,ne.ſ.ex antiquitate defectus potentiæ in eo eſſe credatur, filio ſapientiam,&c.Tertia conditio iaſpidis eſt,qđ operationis poteſtatem habet multã. Vnde dicit Magiſter de proprietatibus ꝙ eſt lapis maximę efficacię, vnde tot habet virtutes, quot venulas ha- C bet Sic & Deus quot ſunt creaturæ,tantã ſe nobis oſtendit habere virtutis poteſtatem.Et per cõſequens iſte lapis explicat tertiã partẽ huius articuli d Creatorem cęli,& terrę.Sed fortè ſtatim dices. Quare in ſymbolo Apoſtolorũ dicit Petrus.Creatorẽ cęli,& terræ. In ſymbolo aũt maiori dr̃:Factorem cœli,& terræ,viſibilium,&c.Reſpondeo, ꝙ creare propriè eſt de nihilo aliqd facere,facere vero eſt commune ad operari aliquid ex nihilo,vel aliquid ex aliquo Vt ergo oſtẽdatur,quòd Deus facit,& operatur, non D ſolum illa, quæ producuntur ex nihilo, vt ſunt animæ,& Angeli, ſed etiam illa, quæ fiũt ex materia præiacente. vt corpora,& arbores ex terra,ideo dictum Petri declaratum fuit in maiori ſymbolo, cùm dr̃:Factorem cœli, & terræ, &c. Et de hoc vide in poſtil.Ioannis 18.

Suſcepimus, Deus, miſericordiam tuam,in medio templi tui. 782

POſtquã Pſ.egit de eccleſiæ fundatione,hic cõſequenter agit de eccleſiæ decoratione, Maximè autẽ eccleſia fuit decorata,

Mag. li. 1.diſt.3.

Quæſtio.

Credere.

Mag. li. 3.d. 23.

Eſa. 66.

Omnipotentia.

Mag. li. 1. d. 34.

24.q. 1. alienus.

decorat, quando Chriſti præſentia fuit E viſitata, vt puta qn̄ Chriſtus in ea fuit præſentatus, & a Simeone receptus in vlnis. Et diuiditur iſta pars in tres. Quia agit primò de Chriſti in templo præſentatione. Secundo de nominis Chriſti per orbē prædicatione, ibi. *Secundum nomen tuum.* Tertiò de mundi per fidem exulta-
Templū tione, ibi. *Lætetur mons Sion.* Quantum ad primum ſciēdum, ꝙ iſta litera dupliciter exponitur, ſ. de templo materiali, in quo Chriſtus perſonaliter fuit præſentatus, & de templo ſpirituali. Si de templo materiali exponatur, ſciēdum quod prophetæ præuiderunt Chriſtum ſtatim poſt natiuitatem ſuā templum Iudaicum ſua
Mala. 3. præſentia viſitaturum. Sic.n. de ipſo dr̄. Statim veniet ad templum ſanctum ſuū dominator dominus, quem vos quęritis, & Angelus teſtamenti, quem vos vultis, quod ad literam de Chriſto intelligitur. Hoc per Chriſtum fuit adimpletum, qn̄ (vt habetur Luc. 2.) cōpletis diebus purgationis Mariæ, Simeon ſpiritu ſancto inſpiratus, venit in templum. Chriſtus in templo fuit præſentatus, & ipſe accepit eum in vlnas ſuas, & benedixit Deū, &c. Hoc autem Pſ. ſpiritu prophetico tactus prçuidit. d. *Suſcepimus, Deus, miſericordiā tuam,* i. Chriſtum per quem accepimus miſericordiam *in medio templi tui.* Et dicit in medio, ut denotet, ꝙ Chriſtus publicè, & non in angulo templi fuit præſentatus. Et more prophetico propter certitudinem prophetiæ, pro futuro præteritum ponit. Iſtam expoſitionē ponit gl. Magiſtri. d. Hic agit de actuali ſuſceptione Chriſti qua ſuſceptus fuit a Simeone, & alijs qn̄ in templo eſt præſentatus. Et eſt ſenſus. *Suſcepimus, Deus, miſericordiam tuam.* i. filium tuum *in medio templi tui,* quod eſt in Hieruſalē. Et per hoc grauius accuſantur Iudæi, qui contemnunt eum, qui in medio eorum conſpectus eſt. Et per hoc notatur incarnatio Chriſti, qui ſm̄, ꝙ homo, in templo eſt præſentatus. Si aūt legatur de templo ſpirituali, quod eſt fidelis aïa, vt ſupra patuit. verſ. 751. tūc ſm̄ gl. hic agit de ſuſceptione Chriſti per fidem, qua ab oībus
Miſericordia. credētibus ſuſcipitur. Et eſt ſenſus. *Suſcepimus,* ſ. fide, *Deus, miſericordiam tuam in medio templi tui,* i. in cōe populi tui. Et de iſta ſuſceptione in tēplo ſpirituali loquitur Ber. iſta verba exponens oſten- *Bernar.*
dendo quantæ nobis fiunt vtilitates, d. *Deus, miſericordiam tuam in medio templi tui.* In medio templi nſæ aïæ miſericordia Dei eſt non in angulo, aut diuerſorio, quia non eſt apud Deum acceptio perſonarum. In cōi poſita eſt, oībus offertur, & nemo illius expers eſt, niſi qui renuit. *Suſcepimus, miſericordiam tuam,* &c. Lōgē eſt hæc gratiarum actio a uoce illa gementis. Domine, in cœlo miſericordia.
F Quid.n. Videtur ne tibi in medio fuiſſe miſericordia, cum apud ſolos cœligenas haberetur? Aut vbi Chriſtus minoratus paulominus ab angelis, factuſq; eſt Dei, & hominis medius, ex hoc, *Suſcepimus,* *Ephe.* 2.
Deus, miſericordiam tuam, &c. Eramus .n. nos natura filij iræ, ſed conſequuti ſumus miſericordiam. Cuius iræ filij, & q̄ miſericordiam conſequuti? Nempe filij ignorantiæ, impotentiæ, & captiuitatis, ſed conſequuti ſapientiam, virtutem, & redemptionē. Ignorantia mulieris ſeductæ excæcauerat nos. Mollicies viri ab-
G ſtracti, & allecti a propria concupiſcentia eneruauerat nos. Malitia diaboli expoſitos nos iuſtè a Deo captiuauerat nos. Sic ergo naſcimur vniuerſi, ignari, deſides, & captiui. Nunc ergo, cū iam ſalui facti ſumus ab hac triplici ira per Chriſtum, qui factus eſt nobis a Deo patre ſapientia, ſanctificatio, & redemptio, uideamus ne denuo contingat in iram incidere, ne fint nouiſſima nr̄a peiora prioribus, quia non iam natura, ſed propria voluntate filij ſumus iræ, hæc ille. Poſſumus ēt hic notare qualiter Chriſtum in medio templi aïæ *Medius*
H noſtrę recipimus. Vbi notandum, ꝙ Chriſtum in medio noſtri multipliciter ſuſcipimus, ſ. Per officium interceſſionis. Per communitatem conuerſationis. Per immenſitatem adimpletionis. Per doctrinā inſpirationis. Per ſcripturas antiquæ legis. Per æquitatem operationis. Primò ſuſcipimus Chriſtū in medio noſtri per officium interpellationis. Ad hoc.n. venit in carnem, ut medius ſtaret inter Deū, & homines pro nobis patrem interpellendo. Iſtum modum ponit Magiſter lib. 3.d. 19. Chriſtus vere dicitur Dei, & hominum *Chriſtus*

Digitized by Google

minum mediator, & non pater nec ſpiri- A
tus ſanctus. Vnde ait Apoſtolus. Media-
tor Dei, & hoĩum Chriſtus Ieſus, quia ip
ſe eſt in medio, quaſi arbiter ad cõponẽ
dum pacẽ. i. ad reconciliandũ hoĩes Deo.
Chriſtus dr̃ mediator, eo ꝙ medius in-
ter Deum, & homines, ipſos reconciliat
Deo, reconciliat aũt dum offendicula ho
minum tollit ab oculis Dei. i. dũ peccata
delet, quib. Deus offendebatur, &c. Iſto
modo ꝑꝑ ſimile officium interpellandi
Moyſes ſtetit medius inter Deum, & po
pulum, ipſo. d. Ego ſequeſter, & medius
fui inter Deum, & vox in tempore illo, B
Deut. 5. vt annunciarem vobis verba eius. Secun
dò fuit medius per communitatem con
uerſationis, quia. ſ. eius conuerſatio om-
nibus erat cõis non ſolum iuſtis, ſed etiã
peccatoribus, & publicanis, alijs homini-
bus ſimilis factus Vnde ſuper illo uerbo.
Ioan. 1. Medius aũt veſtrum ſtetit, &c ait Chry-
Chryſoſt. ſoſt. decẽs erat Chriſtum populo vt unũ
multorum ſe vbiq; humilem eſſe doce-
ret, ꝑꝑ quod ipſe. d. Ego aũt in medio
Luc. 22. veſtro ſum, ſicut qui miniſtrat. Tertiò
fuit medius per ſuam immenſitatẽ qua
omnia replet, & omnia occupat, cum. n. C
verbum Dei ſit infinitũ, immenſum, &
illimitatũ, oportet ꝙ omnia ſua immen-
ſitate repleat Si. n alicubi eſſet, & nõ ubi
que, iam finitaretur, & eſſet limitatus.
Et ideo ipſum verbum rõne ſuæ immen
ſitatis dicit. Cęlum, & terram ego im-
pleo, dicit dñs. Sic ergo dr̃ Chriſtus Dei
Hiere. 31 verbum in medio omnium rerum, quia
vniuerſam implet creaturam. Quartò
fuit medius per doctrinam inſpirationis.
Vbi notandum, ꝙ quamuis intellectus
noſter ſit immaterialis, & careat organo
corporali, & ſic ſit nobilius qđ eſt in ho- D
mine, tñ multotiens in ſcriptura nomi-
ne corporalis membri. ſ. cordis nuncupa
tur, eo ꝙ cor ſit nobilius membrum, qđ
ſit in homine. Sic. n. accipitur cor pro in-
tellectu Prou. 2. Si intrauerit ſapientia
cor tuum, &c. Et Salomon inquit. Dabis
Philoſ. 3 ſeruo tuo cor docile. Et Luc. 2. Maria au-
de aia. tẽ conſeruabat oĩa uerba hæc, &c. Sed
ſm̃ naturales cor eſt in medio corporis
conſtitutũ. Vnde & Pſ 21. Cor meũ tan-
quam cera liqueſcens in medio uentris
mei. Sic ergo nomine medij intelligitur

A cor, quod eſt in medio, & nomine cordis
intellectus, & ſic de primo ad ultimũ no
mine medij intellectus intelligitur. In
iſto autẽ medio ſtat Ieſus, quia quicquid
ſapientiæ, & lucis eſt in intellectu noſtro
totum prouenit a Chriſto, ſecundum il-
lud Ioan. 1. illuminat oẽm hominẽ, &c. *Ioan. 1.*
Sed quia multi illuminantur a Chriſto
qui tamẽ ipſum cognoſcere nolunt, ideo
dicitur. Medius autem ueſtrũ ſtetit, quẽ
uos neſcitis. Quod exponens Origenes, *Origenes*
ait. Quod dicitur medius veſtrum ſte-
tit, &c. intelligendum eſt de nobis homi
B nibus: cum enim ſimus rationales, in me
dio noſtrum exiſtit ex eo, quòd princi-
pale membrum. ſ. cor in medio totius
corporis inſitum eſt. Qui igitur Chriſtũ
in medio gerunt, non aũt cognoſcunt de
quo fonte manauit, nec quo modo conſi
ſtat in eis, hi verbum caro factum in me
dio obtinentes ignorant. Quintò fuit
medius per ſcripturas legis antiquæ. Scri
bæ. n. & Phariſæi ſcripturas maximè anti
qui teſtamenti meditabantur, in quibus
Chriſtus pronunciabatur Act. 3 Huic
omnes prophetæ teſtimonium perhi-
C bent, &c. Phariſæis. n. dixit Ioannes. Me
dius veſtrum ſtetit, quem uos neſcitis, i.
in ſacra ſcriptura, quam ſemper in me-
dio veſtrum habetis. Sed tñ ipſum ne-
ſciebant, quia ſcripturas, quas de ipſo le-
gebant non intelligebant. Sexto fuit me
dius per iuſtitiam operationis. Nomine
. n. medij ipſa iuſtitia meritò intelligitur
quia omnis virtus conſiſtit in medio. Ip-
ſa aũt iuſtitia eſt omnis virtus 5. Ethi. In
medio ergo ſtat Ieſus, quia in omnibus
ſuis operib. ſeruauit iuſtitiam, ꝑꝑ quod
d. Vbi duo, vel tres ſunt congregati in
D nomine meo, ego in medio eorum ſum.
Vnde Prou. 8 In vijs iuſtitiæ ambulo, in
medio ſemitarum iudicij.

Secundum nomen tuum, Deus, ſic & laus 783 *De pœni.*
tua in fines terræ, & iuſtitia plena eſt *d. 8. c.*
dextera tua.

HIc conſequenter ponitur nominis
Chriſti per mundum prædicatio.
Iſtud nomen Chriſti, quod per totũ or-
bem laudatur, eſt nomen Ieſus, de quo *Philip. 2*
dicit Apoſtolus, Dedit illi Deus nomẽ,
quod eſt ſuper omne nomen, ut in no-
mine

mine Ieſu,&c.Eſt ergo ſenſus. *Secũdum*
nomen tuum,&c.i.ſm magnitudinem no-
minis tui,quæ eſt infinita, ſic & laus tua
in fines terræ.i. diffuſa eſt per totum or-
bem terrarum per Apoſtolorum prædi-
cationem.Vel ſm gl.ſic exponitur.*Secun*
dum nomen tuum Deus, ꝙ ſ. vbiq; diffu-
ſum eſt,quia nullus eſt, qui nomini Ieſu
nõ ſe ſubijciat,etſi neſciat cultum.*Secun*
dum ergo nomen tuum.i. ſicut reuerentia
tui nominis dilatatur,ſic & laus tua,quę
non eſt niſi in ſanctis. Et verè dilatata
eſt,quia *in fines terræ* i in eccleſia,quæ in
toto orbe terratũ diffuſa eſt,laus tibi da
tur.Non.n.deſunt qui te laudent per om
nes terras.Cuius rõnem reddit, quia *iu-*
ſtitia plena eſt dextera tua.i. quia dexte-
ra.ſ.virtus tua iuſtificauit multos, qui te
laudant Quod ideo dicit, quia de omni
natione orbis,& de omni parte terræ ali
quos elegit,& vocauit ad gratiã. Vel *iu-*
ſtitia plena eſt dextera tua, i. dextera tua
.ſ.æterna beatitudo plena eſt iuſtitia.i.iu
ſtis,qa multi ſunt iuſti,qui ſtabũt ad dex
terã. De hoc nomine Ieſu, & eius laude
vide ſupra verſ.655.Itẽ qualiter nomen
Chriſti eſt admirabile, vide ſup.verſ.82.

784 *Lætetur mons Sion,& exultent filiæ Iudæ,*
propter iudicia tua,domine.

HIc agit de exultatione facta per or
bem de fundatione eccleſiæ, quæ
exultatio maximè fuit, qñ fundamenta
eccleſiæ fuerunt confirmata, ne amplius
cadere poſſent.ſ.in miſſione ſpiritus ſan-
cti,in qua totus mundus exultauit, quia
ibi erant ex omni mundi natione præ-
ſentes,vt habet̃ Act.2. quæ miſſio ſpiri-
tus ſancti in monte Sion facta fuit.Vnde
dicit. *Lætetur mons Sion*, &c. Vbi notan-
dũ, ꝙ hic per montẽ Sion intelligit Iu-
dæos,& per filias Iudæ gentes.Cuius ra-
tio eſt. Quia mõs Sion erat principalior,
& nobilior locus totius terræ Iudæorũ,
& ſic per illũ tota terra Iudæorũ intelli-
gitur.Filiæ aũt Iudæ ſunt gentes ad fidẽ
conuerſæ,ſicut nos dicimus,ꝙ regenerãs
aliquẽ eſt pater illius,& regeneratus eſt
filius. Sic & conuertens aliquẽ ad fidem
ſua prædicatione,eſt pater illius,& cõuer
ſus eſt eius filius Cùm ergo gentiles per
prædicationem Apoſtolorum ad fidem

E Chriſti ſunt conuerſi, conueniens eſt, ꝙ
filij dicantur Apoſtolorũ, qui oẽs Iudæi
fuerunt.pp ꝙ & ipſi Apoſtoli patres di-
cunt̃ fideliũ.Pſ. 44. Pro patrib. tuis nati
ſunt tibi filij,&c.Dicit ergo.*Lætetur mons*
Siõ,ſ.ipſi Iudæi.ſ.Apoſtoli,& alij Iudęo-
rũ fideles. *Et exultent filiæ Iudæ*,ſ. genti-
les per prędicationẽ Iudæorũ ad fidem
conuerſi.Et cãm ſubdit.d.*Propter iudicia*
tua,domine.De quib.iudicijs dicit Apo- *Iudicia*
ſtolus. O altitudo ſapientiæ, & ſcientiæ *Dei.*
Dei,&c.quã incomprehenſibilia ſunt iu- *Rom.11.*
dicia eius,vt pote ꝙ ab æterno ſapientia
F diuina iſtũ ad fidẽ elegerit,& illũ dimiſe
rit, ꝙ maior pars Iudęorum in aduentu
veræ lucis excæcata fuerit,quæ ante erat
fidelis, & gentiles, qui ante idololatræ
erant,Chriſti fidem receperint.Iſta ſunt
iudicia Dei nobis occulta,ꝗ nullus homi
nũ intelligere põt.Et iſta ieſt intẽtio gl d.
Lætetur mons Sio i. Iudæa, quæ primos
radios fidei recepit. *Et exultent filiæ Iu-*
dæ. i. confeſſionis. ſ. gentes à Iuda. i. ab
Apoſtolis genitæ per confeſſionẽ.Et hoc
propter iudicia tua,domine, quib cæcitas
contingit in Iſrael,vt plenitudo gentium
G intraret.De iſtis iudicijs diuinis ſic à no-
bis occultis ait Greg.Iudicia Dei cõpre- *Greg.27*
hendi a nobis non poſſunt. Vnde.n. vnũ *mor.c.2.*
ex multis loquar.Duo ad hãc lucẽ paruu
li veniunt, ſed vni datur,vt ad redẽptio-
nem per baptiſmum redeat, alter autem
ſubtrahatur, antequàm hunc regenera-
tionis vnda perfundat, & ſæpe fidelium
filius ſine fide rapitur, ſæpe infidelium,
conceſſo fidei ſacramẽto,renouatur.Sed
fortaſſe aliquis dicet, quia peccare etiã
poſt baptiſma hunc Deus nouerat, & id-
circo eum ad baptiſmatis gratiam non
H perducit,quod ſi ita eſt,peccata quorun
dam proculdubio, priuſquam ſint perpe
trata, puniuntur. Et quis iſta rectè ſen-
tiẽs dixerit,quod omnipotẽs Deus, qui
alios à perpetratis facinoribus liberat,
ut hæc etiam in alijs non perpetrata cõ-
demnet? Occulta itaque ſunt Dei iudi-
cia. Et quanta obſcuritate à nobis ne-
queunt conſpici,tanta debent humilita-
te uenerari,&c. Ex quib. apparet, quòd
quilibet ad fidem à Deo electus ſola
Dei gratuita bonitate eſt electus, & ſic
tam Iudæi quã gentiles à Deo electi, de

hoc debent lætari, propter quod tam de A Iudæis quam de gentibus conſimilis ſententia ponitur. Pſal. 96. Audiuit, & lætata eſt Sion. Et exultauerunt filiæ Iudæ propter iudicia tua, domine.

785 *Circundate Sion, & complectimini eam, narrate in turribus eius.*

Conſequenter hic ponitur impletæ promiſſionis publicatio. Et diuidit̃ in duas partes, quia primò oſtenditur locus, in quo debet publicari fides. Secundò quid debet prædicari, ibi. *Qm̃ hic eſt Deus.* Prima in duas, quia oſtendit quòd B primò prædicanda eſſet Iudæis. Secũdò gentibus, ibi. *Ponite corda veſtra.* Quantum ad primum ſciẽdum, ꝙ Iudæis, quibus Chriſtus fuerat promiſſus, & ex quibus fuerat natus, & cum quibus fuerat conuerſatus, tanquam propinquioribus primum fides erat prædicanda, ne excuſationem de ipſorum infidelitate habere poſſet, propter quod Paulus, & Barnabas dixerunt Iudæis. Vobis oportebat loqui primum verbum Dei, ſed quoniam illud repuliſtis, &c. ecce conuertimur ad gen-
Act. 3. tes. Et hoc eſt, quod dicitur Apoſtolis, & C primis fidei prædicatoribus. *Circundate Sion*, quia, ſ. in monte Sion vbi erat templum, & etiam in alijs locis circa templum ipſi circuibant conſtanter, Chriſtũ prædicando, & miraculis Chriſti fidem affirmando. In tantum quod in plateis ponebant infirmi, vt, veniente Petro, ſaltem vmbra illius obumbraret quoſque, & liberarentur ab infirmitatibus ſuis, vt habetur Act. 5 Et ꝙ iſta fidei prædicatio deberet eſſe facta nõ in ſecreto, ſed publi-
Mat. 10 cè, & apertè, ſm ꝙ Chriſtus ſuis præcepit diſcipulis, dicens. Quod vobis dico D in tenebris, dicite in lumine. Et quod in aure auditis, prædicate ſupra tecta. Et ideo hoc præuidens Pſal dicit. *Narrate in turribus eius*, id eſt, manifeſtè, & publicè prædicate, ſicut præcones clamantes in turribus audiuntur a tota ciuitate. Et attende, quòd ait prædicatoribus. *Circundate Sion, & complectimini*, quia prædicator prædicare debet ſubditis non amore temporalis lucri, quia tunc venderet Dei verbum, ſed ſolo amore charitatis totum referendo ad Dei laudem, & vtilitatem ſubditorum. Et hoc eſt quod dicit. *Circundate, & complectimini*, i. brachijs charitatis amplexamini.

Ponite corda veſtra in virtute eius, & diſtribuite domos eius, vt enarretis in progenie altera. 786 *De conſ. d. 1. omnes baſilicæ.*

Hic conſequenter oſtenditur, quòd poſtquam prædicata erat fides Iudæis, ꝙ prædicanda erat gentibus. Vbi aduertendum, ꝙ poſtquam Apoſtoli expulſi fuerunt de Iudæa diuiſerunt ſe per orbem, & epiſcopos ordinauit Petrus in diuerſis partibus orbis, ut domos, i. eccleſias ordinarẽt, in quibus diuina celebrare poſſent, & verbum Dei alienigenis, ſ. alijs a generatione Iudæorum, i. gentibus prædicare. Quod præuidens Pſ. prædicit Apoſt. *Ponite corda veſtra in virtute eius*, id eſt, in virtute nominis Chriſti, in cuius, ſ. virtute miracula faciebant, vt diffuſè in actibus Apoſt. habetur. *Et diſtribuite domos eius*, i. eccleſias per orbem diſtribuite, & ordinate. Quamuis. n. vna ſit eccleſia generalis, multæ tñ ſunt particulares, vt puta eccleſia Hieroſolyma diſtributa fuit Iacob, Roma Petro, India Bartholomæo, Achaia Andreæ, Græcia Ioanni, & ſic de ſingulis. Et hoc eſt quod dicit, *Diſtribuite domos eius*. Et ad quid? certè, *vt enarretis in progenie altera*, ſ. gentibus, quæ non erant de progenie Iudæorum. Ex iſtis aũt verbis oſtenditur, quòd prædicatores non tm̃ verbis quantũ operibus bonis prædicare debent, propter quod ipſis dicit. *Ponite corda veſtra*, non tm̃ ora, vel verba. *In virtute eius*, i. in charitate, quæ eſt virtus huius ciuitatis, &c.

Quoniam hic eſt Deus Deus noſter in æternum, & in ſæculum ſæculi, ipſe reget nos in ſæcula. 787

Hic conſequenter oſtendit, quid debeant prædicare. Tota. n. prædicatio Apoſtolorum in hoc fundabatur ad oſtẽdendũ, ꝙ Chriſtus erat verus Deus, & verus homo, ideo poſtquam dixit, vt enarretis, &c. oſtẽdit quid dicat. *Qm̃ hic.* ſ. Chriſtus *eſt Deus Deus noſter*, ſ. qui ſeipſũ dedit nobis, & bis d. *Deus Deus noſter*, & hoc

Digitized by Google

& hoc ad maiorem expreſſionem, quia hoc eſt quod principaliter prædicare debebant. Et ad differentiam deorum, ſiue idolorum, quæ Gentiles Deos appellant ſubdit, d. *In æternum, et in ſæculum ſæculi*. q. d. Non eſt Deus noſter ad ipſ, vt falſi dij gentium. Quod dicit contra illos qui temporales homines Deos faciebāt. Vel q. d. *Hic eſt Deus Deus noſter*, quia ſeipsū dedit nobis, & non ſolum in præſenti per gratiam, ſed etiam erit noſter in æternū, quia ſeipſum nobis dabit per gloriam. *Ipſe reget nos in ſæcula*. Chriſtus. n. non in præſenti, ut rex ſuos regit, ne finaliter cadant a gratia, ſed in æterum eos reget, ne cadere poſſint a gloria. In translatione autem Hieronymi habetur. *Ipſe reget nos in morte*, & idem valet, quia, qui regitur in morte, ne cadat a gratia poſtea ſemper erit in gloria. Sequendo materiā inceptam de fundamentis ciuitatis eccleſiæ, i. de articulis fidei, ſequitur agere de ſecundo fundamento. Secundum fundamentum ciuitatis erat ſapphirus, cui correſpōdet ſecundus articulus fidei, quem poſuit ſecundus Apoſtolus, ſ. Andreas, d. Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicū, dominū noſtrum. Circa quem duo ſunt videnda, ſ. primò, qualiter iſte articulus per eccleſiam exponatur, ſecundò, qualiter per ſm fundamentum, quod ſapphirus eſt, figuratur. Quantum ad primum notandum, quòd circa iſtum articulum, qui eſt de perſona filij multi errauerunt, & maximè Arrius, qui ſecundum dominum Guidonem circa iſtum articulum errauit in quinque. Dicebat enim: Primò, filium non eſſe eiuſdem ſubſtantiæ cum patre. Secundò, filium non eſſe patri coæternum, ſed natum ex tempore. Tertiò, filium non eſſe æqualem patri, ſed minorem patre. Quartò, Chriſtum non eſſe filium naturalem Dei, ſed adoptiuum. Quintò, dicit filium Dei Ieſum Chriſtum puram eſſe creaturam. Cōtra iſtos quinque errores eccleſia declarans iſtum articulum in maiori ſymbolo quinque addit, dicens. Et in vnum dominum Ieſum Chriſtum filium Dei vnigenitum. Per hoc. n. quod dicit filium, oſtendit ipſum eſſe eiuſdem ſubſtantiæ cum patre. Vnde Aug. in lib. de ſymbolo dicit. Cum

Errores Arrij.

E audis filium, agnoſce hunc eſſe Deum. Si. n. verus eſt filius, eſt id, quod eſt pater: Si ergo pater eſt Deus, & filius eſt Deus, hanc cōſubſtantialitatem filij ad patrem contra Arrianos concludit Chriſtus. d. Ego, & pater vnum ſumus. Vbi Auguſt. Vtrūque audi, & vnum, & ſumus. Quod dicit unum, liberat te ab Arrio. quod dicit ſumus, liberat te a Sabellio. Secundus error Arrij erat, q filios non eſt patri coæternus. Quod probabat, ut refert Augu. 1. de Trin. d. Omne, quod natum eſt, principium habet, oē aūt quod hēt principium, non ſemper fuit, ergo ſi filius natus eſt, patri non eſt coęternus. Contra F iſtum errorē eccleſia addit. Ex patre natum ante oīa ſęcula. Quod declarat exēplo familiari. d. Lumen de lumine, quia cum lumē procedat a corpore luminoſo, eſt tñ ſibi coęuum. Et ideo ad argm̄ Arrij rñdet Aug. vbi ſupra, dicens Qui homo dicit, non intelligit natum eſſe ſempiternū Deo, ut ſit coæternus patri filius, ſicut ſplēdor, qui gignitur ab igne, coęuus eſt illi, & eſſet coęternus, ſi ignis eſſet ęternus. Tertius error Arrij fuit, q filius G eſt minor patre, quod probabat, quia oīs mittens alium, maior eſt illo, quem mittit. Pater aūt miſit filium, & filius miſſus eſt a patre, ad Gal. 4. Miſit Deus filium ſuum, &c. Ergo cōtra iſtum errorē addit eccleſia, d. Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero. q. d. Sicut contradictionem implicat, aliquem eſſe Deo maiorē, cum Deus ſit, quo maius cogitari non poteſt: ſic q filio Dei, qui eſt Deus de Deo natus, patrem eſſe maiorē, vel illum patre eſſe minorem implicat contradictionem. Ad argm̄ aūt Arrij reH ſpondet Aug. dicens. Non ideo putandū eſt, filium minorem eſſe patre, quia miſſus eſt a patre, quia propter principij cōmendationem non propter imparitatē, vel inęqualitatem, vel diſſimilitudinem ſubſtantię in ſcriptura hęc poſita intelliguntur, &c. Vnde hanc ęqualitatē cum patre ſe filius habere oſtendit, dicens ſe habere a patre quo nihil maius eſt. d. Pater meus, quod dedit mihi, maius omnibus eſt. Vbi Auguſt. vide quòd non creſcendo, ſed naſcendo filius ęqualis eſt patri, quia ſemper natus eſt de patre filius, de

Ioan. 10

Augu. 4. de trini.

Ioan. 10

de Deo verus Deus, hoc eſt ergo ꝙ de-
dit mihi pater,ꝙ maius eſt omnib.vt ſim
ſplẽdor lucis eius,ſibi ęqualis. Quartus
error Arrij fuit,ꝙ filius Dei nõ ſit filius
naturalis,ſed adoptiuus,probat,quia nul
lus pater ſine ſui deciſione generat filiũ
ſibi naturalem, ꝙ de Deo dicere eſt ab-
ſurdum, & ſic reſtat, ꝙ Deus pater nun-
quam habuit filium ſibi naturalem. Cõ-
tra hoc addit eccleſia.d.Filium Dei vni-
genitum.q.d licet adoptiui filij ſint mul
ti , hic aũt quia vnigenitus eſt naturalis.
Et ideo ad argumentum eius reſponden
do & ponendo differentiam inter filios
adoptiuos & filium vnigenitum Hilarius
12.de Trin.dicit: Vero patri ſolus filius,
qui ex eo naſcitur,verè filius eſt.Nos q-
dẽ filij Dei ſumus,ſed per facturam, fui-
mus enim aliqñ filij iracundiæ , ſed filij
Dei per adoptionẽ facti ſumus,&c.Vult
dicere ad argumentum, ꝙ habet verita-
tẽ de generatione , qua filij deducuntur
de nõ eſſe ad eſſe , ꝙ non habet in pro-
poſito locũ , vnde Ieſus ſe verũ eſſe Dei
filium natura non adoptione oſtendit.d.
Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundũ,vt filiũ ſuũ vni-
genitũ daret. Vbi Hilarius Hic eſt uerus
Dei filius naturali ueritate non adoptio
ne Quintus error Arrij fuit,ꝙ filius Dei
non erat Deus,ſed creatura.Qđ conclu-
debat ex prædictis errorib.ex eo qa alte
rius ſubſtantiæ à patre,qa natus ex tpe,
quia minor patre, & adoptiuus filius nõ
natiuitatis proprietate,ex quib.ſequitur
ꝙ ſit pura creatura.Contra hoc addit ec
cleſia in maiori ſymbolo.d. Per quẽ oĩa
facta ſunt,quaſi ſic arguens.Si oĩa per fi-
liũ facta ſunt, ergo filius non eſt factus ,
patet conſequentia,quia nulla res ſeipſã
facere poteſt. Si ergo oĩa per filiũ facta
ſunt ergo ipſe non eſt factus,ſed ſi factus
non eſt,ergo creatura non eſt,& ſi crea-
tura non eſt,ergo creator & Deus eſt. Et
ſic ex prædictis apparet, qualiter eccle-
ſia declarat in maiori ſymbolo ſecundum
articulũ fidei poſitũ in ſymbolo Apoſto-
lorum,ubi ſolũ dicitur.Et in Ieſum Chri
ſtũ filium eius unicum dñm noſtrũ. Cõ-
ſequenter reſtat uidere, qualiter iſte ar-
ticulus per ſecundum fundamentum ci-
uitatis.ſ.per ſapphirum declaratur,quod
fiet in ſequenti lectione.

A
PSAL. XLVIII.

*AVdite hæc,omnes gentes, auribus per-
cipite,omnes,qui habitatis orbem.* 788

HIc Pſalmus talem habet
titulum. *In finem filijs
Chore Pſal.* Iſte Pſ. hiſto
riæ alicuius fundamen-
tum nõ habet, ſed totus
eſt doctrinalis, atq; mo-
ralis factus à filijs Chore, de quibus di-
ctum eſt ſupra in principio Pſal.45. Hic
oſtendit mundum cum illis,quæ ſunt in
B mundo,ut diuitias, honores , & gloriam
non eſſe diligendum , oſtendens omnes
mundi amatores cum ſua gloria citò pe-
rituros.Et quòd Chriſtus eſt redemptor
non illorum,qui mundum colunt, ſed il
lorum,qui mundum,& ea,quæ in mun-
do ſunt,cõtemnunt.Inſuper illos redar-
guit,qui ideo Deum colunt,ut aſſequan
tur proſpera mundi , & qui murmurant
de proſperitate malorum. Eſt ergo ſen-
ſus tituli talis.Iſte Pſal. à filijs Chore fa-
ctus, *In finem*.ſ. in Chriſtum nos dirigit.
Vel iſte Pſal.dirigens nos in finem,com-
C petit filijs Chore,i. crucifixi, ut fuit di-
ctum in titulo Pſal.41.Iſte ergo Pſal. di
uiditur in partes quatuor. Quia primò
auditores ad intelligentiam dicẽdorum
excitat. Secundò, quæ corde intus con-
ceperat extra verbis explicat,ibi. *Cur ti-
mebo*. Tertiò, ſupplicia malorum,& bo-
norum præmia prædicat, ibi.*Sicut oues*.
Quarto,ad mundum non timendum bo
nos prouocat,ibi.*Ne timueris*.Primò er-
go omnes excitans ad attentè percipien
dum dicenda,ponit quatuor, quæ audi-
tores attentos debent facere . Quorum
D primum eſt dicendorum communis vti-
litas . Secundum eſt audientium ſtatus
diuerſitas,ibi.*Quique terrigenæ*.Tertium
eſt dicendorũ profunditas, ibi.*Os meum*.
Quartum eſt apertæ locutionis facili-
tas,ibi.*Inclinabo in parabolam*. Quãtum
ergo ad primum,quia quod omnes tan-
git,ab omnibus debet meditari Et ea do
ctrina in Pſ. ipſo tradita, omnes tãgit tã
bonos quàm malos, tam diuites quàm
pauperes,ideo ab omnibus debet audiri,
& meditari,ꝑ quod omnes ad audien-
dũ excitat dicẽs, *Audite hæc omnes gentes*,
Vbi

Digitized by Google

Vbi notandum, ꝙ ſecundum glo. per gẽ-
tes, quæ idola colebãt, intelligit peccato-
res, & iniuſtos, ſed per habitantes orbẽ,
intelligit iuſtos, qui, ſ. ſunt domini rerũ,
& orbis, nõ ſerui eorum. Habitant enim
orbem, qui non tenẽtur ab orbe, nec eius
implicantur erroribus. Iſtos ergo omnes
prouocans dicit. *Audite, &c. auribus per-
cipite*, &c. Et attende, quod ait. *Audite, &
percipite auribus*, quoniam non ſufficit au
dire verba Dei, niſi adſit, & percipere.
Nam percipio, percipis, ſm Grammati-
cos, componitur ex per, & capio pis, & in-
de percipere, i. perfectè capere, & intelli-
gere. Ille ergo audit, qui verborum ſonũ
capit, ſed ille auribus percipit, qui quod
dicitur, perfectè, & attento corde intelli-
git. Et non fruſtra dicit, *auribus percipite*.
Vbi notandum, ꝙ per aures vult intelli-
gere perfectam cordis intelligentiã. Au-
ribus enim corporalibus natura tria tra
didit. Primò ipſas fecit apertas, quod nõ
fecit de organo viſus, quod clauditur pal
pebris, & guſtus, quod clauditur denti-
bus, & labijs, ad denotandum, ꝙ pronio-
res eſſe debemus ad audiendũ quàm ad
Seneca in de morib. videndum, vel guſtandũ. Vnde & Seneca
ait: Auribus quã lingua frequẽtius vere.
Sic etiam & Iac. 1. dicitur. Sit autem om
nis homo velox ad audiendũ, tardus aũt
ad loquendum. Secundò, natura aures fe
cit paruas: animalia. n. bruta ſm ſui cor-
poris quãtitatem (vt in pluribus) maiores
habent aures, quam homo, vt patet de
aſino, boue, equo, cane, lepore, & ſimili-
bus. Ad denotandum, ꝙ illa, quæ audi-
mus diſtinctè, atque diſcretè recipere de
bemus vt, ſ. non omnia audita credamus.
Et ad iſtum ſenſum dicitur Eccleſ. 28.
Sepſi aures tuas ſpinis, & noli audire lin
guam nequam. Vnde & Seneca in Pro-
uerbijs dicit. Difficilem oportet habere
aurem ad crimina. Vnde & in canone di-
Diſt. 96. in ſcripturis. citur: In ſcriptura, narratur Conſtanti-
num Imperatorem dixiſſe: Verè ſi oculis
proprijs vidiſſem ſacerdotem Dei, aut
aliquem eorum, qui monachali habitu
circumamicti ſunt, peccantem, chlamy-
dem meam explicarem, & cooperirem
eum, ne ab aliquo videretur. In quo cõ-
mouemini, &c. Sed hæc quidẽ diximus,
cautos vos reddere cupientes, vt ſi de
E domini ſacerdotibus aliquid contigerit
vos audire, quod confuſionem pijs men-
tibus ingerat, non infrunitũ, ſed pudora-
tos filios Noe imitantes, paternã dereli-
quo verecundiã contegatis, vt affluenti,
quemadmodũ illi, benedictione repleri
moderante domino mereamini, &c. Et
ſunt verba Nicolai Papæ Ludouico Im
peratori Tertiò, natura aures fecit homĩ
ni nõ cadẽtes, ſicut habẽt canes, ſed ſtan-
tes. Ad denotãdũ, ꝙ verbis terrenis au-
res inclinare nõ debemus, ſed ſolũ cœle-
ſtibus audiẽdis, & ſpiritualibus, & ad ver
F ba legis diuinę. Vnde & Nehemiæ 8. dr,
ꝙ aures omnis populi erectæ erant ad
librũ legis. Quib. omnibus conſideratis,
non eſt contentus Pſalm. hunc Pſalm. au
diri etiam, niſi addat *Auribus percipite*.

Quique terrigenæ, & filij hominum, ſimul in vnum diues, & pauper. 789

HIc tãgitur ſtatus auditorum diuer
ſitas. Vbi notandũ, ꝙ quãuis oẽs ho
mines creati ſint de terra, tñ aliqua cor-
pora terrena gerẽtes animũ habent cęle
ſtem, aliqui verò ſicut, & corpora, ita, &
G animũ geſtant terrenũ, i. terrenis applica
tum. Cùm ergo à nobiliori parte totum
debeat denominari, illi homines vocanẽ
cæleſtes, qui animum habent cœleſtẽ, &
illi *terrigenæ*, i. terrenæ generationis. quĩ
animum habent terrenũ. Sic. n. legimus
in toto genere humanæ naturæ duos
hoĩes principales. ſ. vnum terrenũ, & cau
ſam mortis, qua corpora noſtra redigun
tur in terram. ſ. Adã, & alium cæleſtem,
& cauſam vitæ. ſ. Chriſtum: Sic & hodie
ſunt duæ generationes. ſ. filij Adæ terre-
ni hominis, qui ipſum imitantur, & filij
H Chriſti cœleſtis, qui ipſum imitanẽ. Has
aũt duas generationes. ſ. bonorũ, & malo
rũ hic excitat. Pſal. d. *Quique terrigenæ &
filij hominum*. Per terrigenas, intelligit
filios Adam peccatores, ſed per filios ho
minũ intelligit iuſtos Chriſti imitatores
qui in ſcriptura dr̃ filius hoĩs. Conſimi-
lem diſtinctionem bonorũ, & malorũ, li-
cet ſub alijs verbis, faciebat Apoſtolus. d.
Primus homo. ſ. Adã de terra terrenus, *1. Cor.*
ſecundus. ſ. Chriſtus de cœlo cœleſtis. Et *15.*
hãc intẽtionẽ habet gl. hic. d. Terrigenæ
ſunt, qui vitia terrena ſequuntur quaſi
geniti

Digitized by Google

geniti a terra, hi ſunt in parte Adæ, qui A fuit homo, ſed non filius hominis. Filij aũt hominũ ſunt iuſti, qui ſunt in ſorte Chriſti, qui fuit filius hominis, cuius geſtant imaginē. Hos ergo oēs tam bonos, quàm malos, excitat Pſ. d. *Quique terrigenæ*, &c. Ac ſi dicat, Nulli ſermonem ſubtraho. Audiat hæres terræ, quia loquar de iudicio vñ iudicetur, vt ſic timeat. Audiant filij hominum. i. iuſti, quia loquar de regno cęlorum: vbi regnent, & ſic diligãt. Sed ſtatim inſurgit dubium, qũo per

Quæſtio filios hoīum intelligit filios Chriſti, & imitatores, cum ipſe Chriſtus non ſit filius hoīum, ſed ſolum hominis? Rñdeo, B ꝙ primi à Chriſto geniti, ut fuerunt apoſtoli, & illi benè poſſunt dici filij hominis, quia Chriſti imitatores immediatè. Sed quia illis filijs primis mediantibus, alios plures genuit fideles, iſti ab illis geniti filij hoīum dici poſſunt. Et quia in præſenti vita ſimul ſunt corpore mixti boni cũ malis, licet merito diſtincti, ideo ſubdit: *Simul in vnum diues, & pauper*. Diues refertur ad terrigenas, pauper aũt ad filios hominum. Et eſt ſenſus. *Diues*, i. terrigena *pauper*, i. filius hominis. Audite, q C eſtis ſimul in unum non ſeparati uſq; ad meſſem, quandoq; non ſimul eritis, quãdoq; .ſ. ſeparabuntur zizania a tritico, oues ab hœdis. Audiatis ergo omnes, qui nunc eſtis ſimul in unum, antequam veniat, qui ſegreget oues ab hœdis, & ponat oues ad dexteram, hœdos aũt ad ſiniſtram, tunc. n. auditus erit ad iudicandũ, non ad corrigendum. Moraliter aũt per hoc, ꝙ auditores ſuos vnitos deſiderat. d. *Simul in vnum diues, & pauper*. vult oſtendere, ꝙ quilibet, qui fructuoſè verbum Dei vult audire, vnitatem, & concordiã D cũ proximis debet habere: pp quod dici

Nehē 8. tur: Cõgregatus eſt omnis populus quaſi vir vnus ad audiendam legem. Qui. n. diſcordiam cum proximis habet, ipſum Deum non amat. Docet aũt experientia, ꝙ graue eſt omni homini audire uerba illius, quem non amat. Vnde, ſicut graue eſt iuſtis audire uerba malorum, ita graue eſt malis audire verba bonorũ, & Dei. Et hæc differentia eſt inter bonos, & malos, quia boni, qui per amorem vniuntur perſonæ malorum, ſed non vitijs, libenter audiunt malorũ bona uerba, ſed non vitioſa. Mali aũt, qui per odium ſeparantur a bonis, nulla bonorum uerba poſſunt audire libenter. Quod oſtendit Greg. dicens, Peruerſæ mentes, ſi ſemel ad ſtudium contrarietatis eruperint, ſiue rectum quid a bonis audiant, aduerſis hoc reſponſionib impugnant. Quia cùm per ſona diſplicet, nec recta, quæ protulerit, placent. At cõtra bonorũ corda, quib. in odiũ non uenit perſona, ſed culpa, ſic per uerſa diiudicant, ut quæ recta dñr, aſſumant. Sic. n. malè prolata reſpuunt, ut approbent, quæ ex ueritate cognoſcũt, &c. Hic ergo Pſalm. uolens auditores ad audiendum aptos reddere, ipſos admonet in unum, ſ. amore primo conuenire, d. *ſimul in vnum diues, & pauper*. *Greg. li. 9. mor.*

Os meum loquetur ſapientiam, & meditatio cordis mei prudentiam. 790

Conſequenter hic reddit auditores attentos ex profunditate dicē łorũ. Proponit. n. de duobus ſe locuturum, ſ. de ſapientia, & de prudētia, quæ duo ſũt profunditatis maximæ. Qm ſm gl. ſapiētia ſpectat ad diuina, quæ ſunt altiſſima, & prudentia ad mores inſtruēdos. Et ſic per ſapientiam intelligit Chriſtum, ſed per prudētiam vitam moribus honeſtis regulatam. In his enim duobus omnis ſermo diuinus continetur. Eſt autem aduertendum, ꝙ duplex eſt ſapientia .ſ. increata, quæ Deus eſt, & creata, qua homines dicuntur formaliter ſapientes. Sapientia autem increata appropriatur filio Dei: vnde dicit Apoſtolus. Nos prædicamus Chriſtum Dei virtutem, & Dei ſapientiam. Quod exponens Magiſter in glo. d. Chriſtus enim ſapientia patris eſt, qm ipſe eſt verbũ patris, & manus patris per quē tanꝙ manu, & verbo pater oïa facit. Vñ eſt illud, Oïa in ſapiētia feciſti, & uerbo domini cęli firmati ſunt. Quod ergo uerbo facit pater, hoc & manu, & quod manu, hoc & uerbo fecit. Dicit ergo Apoſtolus, prædicamus Chriſtũ Dei uirtutē, & Dei ſapientiã. Caue ne intelligas filiũ Dei ſapientiam Dei patris, tanquam ipſe ſolus filius ſit, intelligens, uel ſapiens ſibi, & patri, & ſpiritui ſancto. Si enim ſolus filius intelligitur ſapiens ſibi *4 q. 1. c. vlt.* *1. Cor. 1.*

ſibi,& patri,& ſpiritui ſancto ſapiens,rectè redit ad illam abſurditatem, ut pater non ſit ſapiēs de ſeipſo,ſed de filio. Nec ſapientia ſapientiam genuerit, ſed ea ſapientia dicatur pater ſapiens eſſe, quam genuit,ubi.n.non eſt intelligentia,nec ſapientia pōt eſſe.Et inde.ſ. pater ipſe nō intelligit ipſe ſibi, ſed filius intelligit patri,profectò filius patrem ſapientem fecit. Et ſic idem eſt Deo eſſe ꝙ ſapere,& idem ſapientia,ꝙ eſſentia,non filius a patre eſt, ſed a filio potius pater habet eſſentiam, quod falſiſſimum eſt. Eſt ergo Deus pater ſapiens ea,quæ ipſa eſt ſapiētia ſua. Et filius ſapientia patris eſt ſapiens,ſapiēs de ſapientia,*quæ pater eſt, de quo eſt genitus filius.Sic pater intelligens eſt ea, quæ ipſe eſt ſua intelligentia, filius aūt intelligentia patris, eſt intelligens de intelligentia, quæ eſt pater. Et ſic hæc increata ſapientia cum ſit idē ꝙ diuina eſſentia, tñ appropriatur ipſi Chriſto,qui dr Dei virtus, & Dei ſapiētia.Et de ipſa increata ſapientia ſe loquuturum dicit pſ dicens:*Os meum loquetur ſapientiam*,i.Chriſtum Dei filium. Alia eſt ſapientia creata, qua nos formaliter dicimur ſapientes.Et iſta eſt quidam habitus in mente noſtra creatus, quo diuina ſapidè cognoſcuntur, qui habitus differt ab habitu prudentiæ, quia ſapientia eſt diuinorum, & humanarū rerū cognitio. Et ſic ſapiens diuina,& humana rimatur,ſed prudens ea, quæ corporis ſenſibus experiuntur.Vnde ſapiens in diuinis,ſed prudens in humanis.Grammatici autem, ut Catholicon inter ſapientiam,ſcientiam,& intelligentiam. d. Sic diſtingui poteſt inter ſapientiam, ſcientiam,intelligētiam,& prudentiam.Quia ſapientia creator tātum inſpicitur, & cū ſapida delectatione.Scientia verò ad cognitionem refertur omnium, etiam ſine delectatione, & bonis moribus. Intelligentia autem ad creatoris,& creaturarū cognitionem uiſibilium, & inuiſibilium. Prudentia uerò ad rerum temporalium adminiſtrationem,& inter bonos,& malos debitam conuerſationem. Ex quibus patet,ꝙ aliud eſt ſapientē eſſe,aliud prudentem,& ꝙ aliquis eſt prudens, qui nō eſt ſapiens, & econtrario. In hoc ergo, E quod Pſal. dicit ſe loquuturum de ſapiētia,quia de diuinis,reddit auditores attētos ex profunditate dicendorum.

Inclinabo in parabolam aurē meam,aperiam in pſalterio propoſitionem meam. 791 32. q. 4. meretrices.

HIc conſequenter reddit auditores attentos ex parte facilitatis locutionis. Vbi primò ſciendū,quid ꝑ parabolam,& pſalterium intelligit. Parabola enim ſecundum Grammaticos eſt rerum genere diſſimilium comparatio,vt illud. Simile eſt regnum cœlorum grano ſina- F pis:illud,Sicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet filiū hominis. Et illud,Semen eſt verbū Dei. Et componitur parabola a παρὰ quod eſt iuxta. & βουλὴ quod eſt ſentētia.inde parabola, quia iuxta ſñiam,non.n parabola eſt ipſa ſñia, quæ ſonat, ſed iuxta illā. Sic ergo loquens in parabolis non aperte loquitur,ſed ſimilitudinariè, & ænigmaticè,qđ nō omnes capiunt.Et aduerte, ꝙ quamuis parabola nō ſtatim intelligatur,quia non eſt aperta locutio,ſed ſimilitudinaria: tamen intellecta multum G perſuadet, & inducit ad cognitionem veritatis.Et ideo Chriſtus turbis loquebatur in parabolis, vt dicit Chryſoſtomus, quia loquebatur idiotis indigentibus ab his induci. Dicit ergo Pſal. *Inclinabo in parabolam aurem meam*.i. humiliabo me veritati,quæ per parabolas,& ænigmata me docet, quia quaſi tota ſcriptura ſacra parabolis eſt plena.i.figuris,& ænigmatibus,quia cum per unum factum ēt oſtendit aliud ab illo genere diſtinctum, faciendum eſt parabola.Sicut ꝙ Moyſes H aquam de petra eduxit, erat parabola, docens ꝙ de Chriſti latere (qui vera petra dicitur:)aqua baptiſmalis erat exitura,&c.ꝑ quod dicit Apoſtolus, Omnia in figura contingebant illis. 1. Cor. 10. *Inclinabo ergo in parabolā aurem meam*.i.ad ſanctam ſcripturā quæ parabolicè loquiť.Sequiť. *Aperiā in pſalterio propoſitionē meā.* Vbi notandū, ꝙ aliqua inſtra pulſantur ore, vt tuba, vel muſa, & aliqua manu, ſicut organū,& pſalteriū.Prima ſignificant doctrinā prædicationis,quæ promitur ore, ſed ſcđa ſignificāt doctrinā operationis, quæ efficitur manibus, ſicut qñ aliqnis

alium

alium docet,non modo verbis,ſed magis operibus,quæ doctrina eſt efficacior prima, & hæc maximè in Pſalterio decem chordarum denotatur, in quo obſeruatio per opera decem mandatorum figuratur. Dicit ergo Pſ. *Aperiam in Pſalterio propoſitionem meam*.i. factis oſtendam propoſitionẽ meam.i.factis, & operibus oſtendam quæ dico, quia ſicut dico æternam beatitudinem cæteris omnibus eſſe præponendam, ita hoc eſſe faciendum factis oſtendã Et hoc eſt,quod d. *Aperiam*. i.declarabo,quod clauſum eſt diſſoluam, quia parabolas explicabo, quod ideo dicit,quia multa alibi parabolicè dicta, hic *Pſal. 32* factis aperiuntur. Et conformiter dr̃ Pſ. 32.In Pſalterio decem chordarum pſalli te illi. Moraliter aũt in Pſalterio aperit propoſitionẽ ſuam,qui bonum ſuæ mẽtis propoſitum per facta ẽt exteriora manifeſtat. Quod facere non poſſunt terrenis dediti, quia pſallere Deo dignè non poſſunt. Dicit Iſid.3. Etym.agens de prima diuiſione muſicæ, ꝙ illa vox cæca dicit̃, quæ mox,vt emiſſa fuerit,cõticeſcit,atq; ſuffocatur, & nequaquam longius producitur:ſicut eſt in vaſis fictilibus. Sic moraliter. Quid enim ſunt vaſa fictilia,i.de luto facta, niſi corda hominum terrenorũ? de quibus Pſ.2 Tanquam vas figuli confringes eos. Habent enim iſta corda lutea,ideſt igne cupiditatis,& auaritiæ decocta,& indurata, vnde vox eorum cæca eſt, nec apta ſuaui melodiæ, qualem regem angelorum audire decet, vnde ſicut meritò fatuus reputandus eſſet, qui pulſando vas fictile coram rege terreno,ſuauem melodiam,& regiæ celſitudini conuenientem crederet facere,ſic aliqui corde fictili,luctuoſo,& terreſtri Deo pſallẽdo credit ſibi placere. Vox enim illa cum ſit cæca,mox emiſſa conticeſcit,nec longius producitur,& per conſequens cœlũ non aſcendit, nec ad aures perducitur Dei.Vnde Ber.in meditationibus. Non poteſt fieri,vt cum Deo loquatur, qui cũ toto mundo tacens fabulatur.Continuãdo materiam articulorum fidei ſuperius inceptam, nunc reſtat videre qualiter ſecũdus articulus per ſaphirum,qui erat ſecundum fundamentum ciuitatis, declaratur. Vbi ſciendum, quod ſapphirus

A lapis quaſdam habet proprietates, per quas huius ſecundi articuli ſingulas ſignificat partes,ac eiuſdem filij Dei (de quo iſte eſt articulus) proprietates. Nam ſecundum Magiſtrum de proprietat. Saphirus habet virtutem diſtinctorum vnitiuam. Virtutem infirmorum ſanatiuam. Virtutem turbatorum ſolatiuam. Virtutem oculorum ſeruatiuam. Virtutem gemmarum prelatiuam.Sic,& verè filius Dei (ut in verbis iſtius articuli oſtenditur) habet virtutem vnitiuam, quia diſtinctarum vnitiuus naturarum. Et Sana-

B tiuam,quia perditorum redẽptiuus peccatorum,quia Ieſum Solatiuam,quia afflictorũ ſolatiuus miſerorum,quia Chriſtum. Seruatiuam oculorum,quia cunctorum cognitiuus occultorum,quia Chriſtum. Prælatiuam,quia dominium tenet cæterorum,quia filium Dei vnicum dominum noſtrum. Primò ergo ſapphirus habet virtutem vnitiuam. Nam vt ibidẽ dicit Magiſter: Sapphirus ſecũdum Dioſcor. habet virtutem reconciliatiuam diſcordantium,multum.n. valet ad pacem reformandam. Sic & conformiter filius

C Dei humanam naturã p peccatũ a Deo diuiſam reconciliauit, & vniuit, dum in vna perſona naturam diuinam, & humanam cõiunxit. Vnde Hieronymus in explicatione fidei catholicæ. Confitemur in Chriſto vnam eſſe filij perſonam,ut dicamus duas integras, & perfectas eſſe ſubſtantias,ideſt,diuinitatis,& humanitatis, &c. Et hanc filij virtutem vnitiuam notat iſte articulus d. Eſt enim,& copulatiua coniunctio, vnde iſtam vnitatem per ly &, oſtendit Paulus. d. Mediator *1. Ti. 2.* Dei,& hominum Chriſtus Ieſus,&c. Se-

D cundò, ſapphirus habuit virtutem ſanatiuam,ſ.multarum infirmitatum. Vnde ſm Magiſtrum, ubi ſupra, valet contra tumorem apoſtematis, quia apoſtematũ reprimit inflaturam, valet contra antracem,quia habet virtutem malitiæ,& venenoſitatis atroſis expulſiuam, valet cõtra venenum, cuius experientia eſt, quia ſi araneam infra pixidem poſueris,& verum ſapphirum ſupra pixidis orificium aliquandiu retinueris,aranea eius virtute uicta, quaſi ſubitò morietur. Hanc virtutem ſingulariter habet Dei filius,

qui humanam naturam peccato morbi-
dam,& infirmam ſanauit,ac pro peccatis
eius ſatisfaciendo ſaluauit. Quam virtu-
tem de ipſo notat ſecundum verbum ar
ticuli.d. Et in Ieſum. Ieſus enim ſaluator
interpretatur. Et ideo de ipſo dixit ange
Luc. 1. lus. Vocabis nomen eius Ieſum,ipſe enim
ſaluum faciet populum ſuum à peccatis
eorũ. Et ſic qa Ieſus in ſaluatione funda
tur,ideo ei dr̃. Fundabo te in ſapphiris.
Eſa. 54. Tertiò, ſapphirus habet virtutem ſola-
tiuã. Nam vt dicit Mag. vbi ſupra habet
virtutem lætificatiuã cordis, vnde valet
contra cardiacum,& quamlibet paſſionẽ
melancholicam. Sic & Dei filius eius
Ioan. 16 aſpectu fideles lætificat,ipſo teſte. Vide-
bo vos,& gaudebit cor veſtrum. Et hanc
virtutem de ipſo ponit ſecundus articu-
lus.d. Chriſtum, qui vnctus interpreta-
Luc. 2. tur,quia vnxit nos oleo lætitiæ. Ideo ait
angelus: Annũcio vobis gaudium magnũ,
quod erit omni populo,quia natus eſt ſal
uator mundi,qui eſt Chriſtus, &c. Et de
hac virtute ſolatiua ſapphiri dr̃. Portæ
Tob. 13. Heruſalem ex ſapphiro,& per vicos eius
allelnia cantabitur. Quarto, ſapphirus ha
bet virtutem viſus ſaluatiuam. Nam, vt
dicit Magiſter vbi ſupra, de ſapphiro dicit
Dioſcorides, ꝙ tollit de oculis ſordes,&
de fronte doloré. Sic & Dei filius, qui eſt
lux vera, illuminans omnem hominem
venienté in huuc mundum, in qué per ip
ſum ſolum oculis cordis poſſumus cogno
ſcere patrem. Hanc virtutem de ipſo ſe-
Mat. 11 cundus narrat articulus, dicens. Filium, ſ.
Exod. 28 cui attribuitur ſapientia. Hanc virtutem
nomine filij demouſtrabat Chriſtus di-
cens, ꝙ nemo nouit patrem, niſi filius, &
cui voluerit filius reuelare. Hæc virtus
cognitiua in ſapphiro figuratur, quando
in rationali Aaron, quod rationem, & in-
telligentiam ſignificat, poni iubet. Quin
to, habet virtutem prælatiuam, quoniam
propter ſui excellentiam rex lapidum
dicitur. Vnde Magiſter, vbi ſupra, hic la-
pis eſt gemma precioſa, regum digitis
præ cæteris apta. Vnde hic lapis a lapici-
dario propter ſui excellentiã gemma gẽ-
marum vocatur. Sic uere Dei filius tan-
tam habet ſuper cæteros excellentiam,
quòd eius nomen eſt ſuper omne no-
men, vt in nomine Ieſu omne genu flecta

E tur, &c. Et hanc uirtutẽ de ipſo demon-
ſtrat iſte articulus dicens, ipſum vnicũ do
minũ noſtrũ. Apoc. 19. Ipſe eſt rex regũ,
& dñs dominãtium. Et hæc uirtus præla Iob 28.
tiua in ſapphiro figuratur. Iob. Precioſiſ-
ſimo ſapphiro non adæquabitur.

Cur timebo in die ma'a: iniquitas calca- 792
nei mei circundabit me. 13. q. 6.

HIc Pſal. per mundum tractatus inci ſchiſma
pit uerbis explicare, quæ prius cor tici.
de conceperat. Intentio enim pſalmiſtę
eſt oſtendere, ꝙ mundi proſperitas non
F eſt affectanda. Et circa hoc primò propo
nit quæſtionem,& eam ſoluit. Secundò,
ſolutionis ponit declarationem: ibi. *Qui
confidunt.* Quantum ad primum ſciendũ,
ꝙ vltimum iudicium iuſtis erit ualde de
lectabile, ſed iniuſtis ualde formidabile.
Quam diuerſitatem non faciet diuerſitas
iudicis, ſed diuerſitas conſcientiarum iu-
ſti,& peccatoris. Quod declarat Gregor. Greg. 32
dicens. In extremo iudicio Chriſtus in ſe mor. c. 6.
metipſo incommutabilis manens, nulla
uiciſſitudine aut commutabilitate uaria
tur. Sed tamen electis, ac reprobis ne-
quaquam ſub ſpecie eiuſdem incommu-
G tabilitatis oſtenditur, quia & tranquillus
iuſtis,& iratus apparebit iniuſtis. Teſtem
enim conſcientiam intra ſemetipſos deſe
rũt: vnde & eorum mentes æquè vnum
reſpiciunt, ſed non æqualiter mod ficen-
tur, quia & iſtis eum benignum oſtendit
anteacta iuſtitia, & illis terribilem cul-
pa. Quorum pauorem quis explicet,
cum contigerit miſeris, & intra ſe cul-
pas cernere, & ante ſe iudicem iuſtum
videre? Hoc nimirum quotidie in uſu vi-
H tæ præſentis agitur, vt de qualitate ven
turi iudicis mortalium corda doceãtur.
Nam cum duo ad iudicium pergũt, alius
innocentiæ ſibi conſcius, & alius culpæ,
ante prolatam ſententiam adhuc tacen-
tem iudicem utrique conſpiciunt, & ta-
men culpæ debitor grauem contra ſe irã
hoc ipſum iudicis ſilentium ſuſpicatur.
Quam iram ſibi non renunciat pertur-
batio iudicis, ſed recordatio prauitatis.
Quia etſi adhuc foris reum ſententia nõ
clamat, intus iam conſcientia grauiter
accuſat. At contra iuſtitiæ amicus decer
nentis iudicis vultum cõſpicit, ſed intus
de

Digitized by Google

de teſtimonio bonæ recordationis hilare ſcit. Er quod apud ſe, qđ meruat, nõ hét, omne, qđ contra ipſum eſt, blandum videt. Ex quib. apparet, ꝙ dies iudicij malis erit multum formidabilis. Et ſuper hoc Pſ. fundat intentionem ſuam quærens, quare mali timebũt in die iudicij? Et ſic format quæſtionem ſuam. d. *Cur timebo in die mala*. i. in die iudicij quæ dr̃ dies, quia erit clara, quia tunc omnia erunt manifeſta, & aperta. Et dr̃ mala quantum ad iniuſtos, quia tunc damnationis ſententia contra ipſos fulminabit. Vnde de illa die reſpectu malorum dr̃.
Sopho.1. Dies illa tribulationis, & anguſtiæ, dies calamitatis, & miſeriæ, dies tenebrarum, & caligins, dies nebulæ, & turbinis, dies tubæ, & clangoris. Horum ergo cauſam quærit. d. *Cur timebo in die mala*. Et ſtatim reſpondet: d. *Iniquitas calcanei mei circundabit me*. hæc. n. eſt cauſa. Vbi notãdum, ꝙ per calcaneum, qui eſt extrema pars corporis, & finis, intelligitur finis vitæ præſentis. Er quia Deus omnem hominem iudicat ſm̃ ſtatum finis, quia etſi in uita malus fuerit, & bonus in fine, inter bonos iudicabitur, ut patet de latrone, & ſi bonus in uita, & malus in fine, inter malos iudicabitur, quia ſm̃ Iſidorũ, quemlibet iudicat Deus, non de præterita uita, ſed de fine vitæ. Ideo Diabolus maximè hunc calcaneum, i. finem noſtrũ obſeruat. Sic. n. dictum fuit ſerpenti a principio. Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius, ideſt, fini
Pſal.55 vitæ. Et dæmonibus dicitur. Ipſi calcaneum meum obſeruabunt. Et ſic iniquitas calcanei eſt peccatum, in quo quis moritur. Et hæc eſt cauſa, quare timebit quis in die mala. Et iſtam intentionem ponit Magiſter in glo. d. Ecce cur timebo, quia *iniquitas calcanei mei circundabit me*. i. pro iniquitate timebo, quam tamen nunc uitare poſſum. q. d. Non eſt, quod timere me oporteat, ſi uolo, cũ iniquitatem, quæ eſt cauſa timoris, uitare in mea ſit poteſtate, pro qua tamen timebitur in die nouiſſima, quæ erit mala dãnatis, non iuſtis. Ideo ergo tunc timet iniuſtus, quia *iniquitas calcanei mei circundabit me*. Per calcaneũ. n. finis uitæ intelligit, cui maximè diabolus inſidiatur,

A Circundabitur. n. tunc peccator ab iniquitate ſua, quia ex omni parte erit manifeſta. Sic. n. dicitur pſal. 17. Circundederunt me dolores mortis, torrentes iniquitatis conturbauerunt me.

Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur. 793 *De pœn. d. 3. quã quam.*

HIc explicat ſolutionem datam ſuperius, oſtendens ex quo prouenit iniquitas calcanei, quæ timorem inducit in die iudicij. Et oſtendit, ꝙ prouenit ex duobus. ſ. ex nimio appetitu præſentis fœlicitatis. Secundò, ex contemptu
B futuræ fœlicitatis, ibi. *Non videbit*. Circa primum duo facit. Quia primò oſtendit, in quo conſiſtit felicitas uitæ præſentis. Secundò, oſtẽdit quòd illa in die mala non proficit, ibi. *Frater non redimet*. Quãtum ad primum oſtendit, ꝙ fęlicitas huius mundi maxime in duobus conſiſtit. ſ. in poteſtatis robore, & in diuitiarum multitudine. Et quantum ad hoc dicit. *Qui confidunt in virtute ſua*. q. d. Si quæras, qui ſunt illi, quos circundabit iniquitas calcanei, reſpondet, ꝙ illos
C circundabit, qui cõfidunt in uirtute ſua. Vbi notãdum, ꝙ bona mundi, in quibus mundani confidunt, ſunt duplicia. ſ. quædam intrinſeca, vt ſcientia, fortitudo, eloquentia, pulchritudo, & huiuſmodi. Et hæc omnia nomine virtutis intelliguntur. Quædam ſunt extrinſeca, ut diuitiæ, honores, amici, fama, &c Et hæc omnia nomine diuitiarum ſignificantur. Prima enim ſunt quodammodo intrinſeca perſonæ, & ideo noĩe virtutis, quæ quodammodo intrinſeca eſt homini, denotantur. Alia autem ſunt extrinſeca,
D ſicut, & diuitiæ. Et in iſtis ſumma omnium bonorum temporalium conſiſtit. Quaſi d. pſ Timor, eſt de iniquitate, iniquitas autem ex confidentia terrenorũ conſiſtit. Et quia textus iſte multum eſt notabilis, & multos tangit, ideo ipſum magis explicando, eſt notandum, quòd confidunt aliqui in rebus temporalibus multipliciter malè, quia confidentia mala eſt multiplex, ſcilicet confidentia auarorum terrenalis abundantiæ, ſuperborum perſonalis ſanctimoniæ, hypocritarum exterioris uanæ gloriæ, tyrannorũ munda-

mundalis eminentiæ, reproborum ſęcularis ſapientiæ. Primò eſt confidentia auarorum, Sunt enim quidam tantùm excæcati, ꝙ totam ſuam cōfidentiam in mundi diuitijs ponunt, non conſiderantes ꝙ illę tempore neceſſitatis, i. mortis deſerunt hominē. Et de iſtis dr̄. Vbi ſūt principes gentium, qui dominantur beſtijs terræ, qui in auibus cœli ludunt, qui argentum theſaurizāt, & aurum in quo confidunt homines, & nō eſt finis poſſeſſionis eorum? Et tamē exterminati ſunt, & ad inferos deſcenderunt. Vnde talium confidentia q̄ ſit vana oſtendit Greg. 22. mor. c. 2. d. De creatore deſperaſſe, eſt in creatura ſpem poſuiſſe. In rebus aūt dubijs fixerat cōfidentiam ſuam diues ille, qui dicebat. Anima mea habes multa bona repoſita in annos plurimos, requieſce, comede, bibe, epulare. Sed hunc ſuperna vox increpat. d. Stulte hac nocte animā tuam tollam à te, quæ autem paraſti, cuius erunt? Eadem. n. nocte ſublatus eſt, quum in rerum abundantia multa ſibi fuerat tempora pręſtolatus, vt. ſ. qui in lōgum ſubſidia colligenda proſpexerat, ſequentem diem vel vnum minimè videret. Quaſi. n. in aquis defluentibus fundamentum ponere, eſt in rebus labentibus confidentiam ſpei velle ſolidare. Stante. n. in perpetuum Deo, tranſeunt omnia. Quid ergo niſi à ſtante fugere, eſt trāſitorijs reb. inhęrere? Quiſquis ergo defluere deuitat, ſupereſt vt quod defluit, fugiat: ne per hoc, quod amat, in hoc cogatur peruenire, quod vetat. Qui. n. rebus labētibus inhæret: illo trahitur, quò tendit, quod tenet. Prius itaq; curandū eſt, ne quiſq̄ tēporalia diligat, ac deinde ne in eiſdem temporalibus qui nō ad dilectionē ſibi, ſed ad vſum retineret, cōfidentiā ponat. Et infrà. Sed ſunt pleriq; qui etſi in rebus tranſitorijs nequaquam fiduciā ponunt, cum tamen ſibi ad vſus neceſſarios abundè adſunt, mente tacita lætantur. Qua in re dubium non eſt, quia tunc quiſque minus dolet, ꝙ deſint æterna, quanto magis gaudet, ꝙ adſunt temporalia. Et qui minus dolet, ꝙ deſunt temporalia interius, magis expectat, vt adſint æterna. hæc Greg propter quod dicitur. Qui confidit in diuitijs, corruet.

Baruch. 3.

Luca 12

E Secundò, eſt confidentia ſuperborum. Quidam enim aliqua ſua bona conſiderantes, & mala, nulla aliorum aūt mala, & nulla bona volentes attendere, in ſeipſis ſuperbè confidentes, cæteros deſpiciunt. De quorū numero fuerat ille Phariſæus, de quo dr̄. Phariſæus ſtans à longè, hæc orabat. d. Gratias ago tibi, domine, quia non ſum ſicut cæteri hominū, &c. Ille. n. in ſeipſo de ſua ſanctitate confidit, qui bona, quæ facit, non Deo, ſed ſibi attribuit, quod maximæ ſuperbię eſt indiciū. Vnde Theoph. prædicta verba exponens F ſupra Lucā. d. Quia. n. ſuperbia pluſquā aliæ paſſiones vexat hominum mentes, ideò crebrius de hac nos dn̄s monet. Eſt aūt ſuperbia Dei contemptus, quotiens enim aliquis, non Deo, ſed ſibi aſcribit bona, quæ facit quid eſt aliud quam Dei negatio? Cauſa ergo confidentiū in ſeipſis, non autem totum attribuentiū Deo, ſed ob hoc ēt cæteros contemnētiū, parabolam dn̄s proponit, oſtendēs, ꝙ iuſtitia hoīum q̄uis approximet Deo, ſi tn̄ aſſumat ſuperbiam, hominem ad infimum deijcit. Et ideò dr̄. Qui confidit in corde G ſuo, ſtultus eſt. Tertiò, eſt cōfidentia hypocritarū. Multi. n. ſuam confidentiam ſolum in exteriori apparentia, & gloria ponunt nihil de interiori veritate curātes. Et tales idolum videntur colere. Qm̄ idolum exterius prætendit formam rei animatæ, cuius virtute caret interius. Similiter faciunt hypocritæ, de quibus d. Pſal. Similes illis fiant. ſ. idolis, qui faciūt ea, & qui confidunt in eis. Quartò, eſt confidentia tyrrannorum. ſ. mundialis eminētiæ, ſicut illorum, qui confidunt in tēporali potentia, in aliorū amicitia, in ro H bore, vel virtute propria. Et de iſtis ad literam hic d. Pſal. *Qui confidunt in virtute ſua, &c.* Sed quam uana ſit talis confidentia, multa naturæ docent exēpla. Nonne multotiens, quod fortius eſt, à debiliori ſuperatur? Nonne petram duriſſimam aqua mollis ſuis paruis guttis excauat? Nonne ferrum ſua rubigine cōſumitur? Cetus piſcis maximus à crocodilo paruo animali ſæpe occiditur? Nonne gigas ille magnus Golias, & fortiſſimus à puero Dauid fuit occiſus, & decapitatus? Nonne Sampſon ille fortiſſimus ab vna

Prouer. 11.

Luca 18

Prouer. 28.

vili meretricula captus fuit, & ligatus, A
Ideo dr̃:Maledictus homo, qui cõfidit in
hoĩe,& ponit carnẽ brachium ſuum, &c.
Conſimiliter dicendum de cõfidentibus
in potentia mundi. Cæſar.n. Imperator
potentiſſimus orbis,qui in potentia cõfi-
debat armorũ,cum ſtilis ferreis a Roma-
nis in Concilio fuit occiſus.Ille potentiſ-
ſimus Alexãder,amicorum veneno inte-
rijt. Qm̃ ergo vanũ eſt confidere in tem-
porali potentia, q̃ ſibi adhærentes in ca-
Pſal. 5. ſu defendere non põt,ideo d.Pſ. Nolite
cõfidere in principibus in filijs hominũ,
in quibus non eſt ſalus.Nam ſæpe cõtin- B
git,ꝙ hodie qui maior eſt ciuitatis,craſti
na die expellitur:hodie imperat,cras de-
capitatur: hodie dilectus, cras habitus
odio.Quinto,eſt confidentia reproborũ,
qui.ſ. in ſæculari ſapientia confidunt.
Nota cõtra malos aduocatos. Quanti.n.ſunt hodie, qui in aſtutia ver-
borũ,& in ſtylo ſæcularis ſapientiæ confi
dunt cæteros poſſe ſuppeditare, & ad li-
bitum ducere mundũ?cum tñ tales igno
ranter verã ſapientiam ſint cęci,& duces
Hier. 7. cæcorum. Et iſtis dr̃: Nolite confidere in
verbis mendacij,&c.vnde in ſapientia ſę
culari, vel eloquentia non eſt confiden- C
dum,quia non ſolum in ſe confidentibus
plerunq; eſt cauſa mortis æternæ, ſed ẽt
tẽporalis.Quid profuit Catoni ſapientia
ſua, in qua plurimum confidebat, vt per
eam inuidens poteſtati Cæſaris ſe occi-
derit propria manu? Quid Senecæ ſua ſa
pientia,propter quam a Nerone coactus
fuit eligere ſibi mortem?Quid ipſi Achi
tofel ſua ſapientia,quæ tãta erat, ut eius
conſilium Dei putaretur, qui eam in ſe
ſemel videns deſpectam, laqueo ſuſpen-
Pro. 11. dit ſeipſum. Et ideo dicitur. Qui confi-
dunt in cogitationibus ſuis,impiè agunt. D
Confidendum non eſt in prædictis, ſed
ſolum in Deo.Pſ.124.Qui confidit in do
mino,ſicut mons Sion,non commouebi-
tur,&c. Oẽs ergo in temporalibus confi-
dentes,reprehendens Pſal.ait. *Qui confi-
dunt in virtute ſua, & in multitudine*,&c.

794 *Frater non redimet,redimet homo? & non
dabit Deo placationem ſuam.*

23.q.2. in præſenti. HIc conſequenter oſtendit, ꝙ talia
temporalia in die mala non profi
ciunt,nec iuuare poſſunt. Vbi notandum
A ꝙ nomine fratris hic Chriſtus intelligi-
tur,qui noſtrũ ſe fratrem appellat d.Nar
rabo nomen tuum fratribus meis. Vnde *Pſal. 21*
poſt reſurrectionẽ dixit Magdalenæ.Va- *Ioan. 20*
de, & dic fratribus meis, aſcendo ad pa-
trem meum,&c.Et de ipſo dicit Apoſto *Rom. 8.*
lus.Ipſe eſt primogenitus in multis fratri
bus.Iſte frater,ſ.Chriſtus ſolus,peccato-
res redimere poteſt, quia ſolum preciũ
ſufficiens pro noſtris peccatis,Deo ſolue
te potuit. Et quamuis vita illius, quam
pro nobis dedit in mortẽ, fuerit ſufficiẽs
precium pro redemptione omnium pec-
B catorum, nõ tamen oẽs redimet per ef-
ficaciam, ſed ſolum illos, qui ad partici-
pandum precium ſuæ paſſionis debitè ſe
diſponunt. Cum ergo in temporalibus
confidentes ſe nõ debitè diſponant, ideo
Chriſti paſſio eis nõ proficit,nec redimit
eos. Si autem Chriſtus nõ redimit tales,
& nullus alius eos redimere poteſt,quia
nullus alius homo a Chriſto debitum
precium quo Deus placetur peccatori,
& peccator redimatur, exoluere poteſt.
Sequitur,ꝙ tales in die mala damnabun
tur, & temporalia bona, in quibus confi-
C debant,eos iuuare non poterunt. Et hoc
eſt,quod dicit hic de ipſis.*Frater non re-
dimet*.hoc dicit affirmatiuè,i.frater Chri
ſtus non redimet tales. Conſequẽter in-
terrogatiuè dicit.*Redimet homo*.q.d. Nõ,
quia nullus alius homo a Chriſto poteſt,
quare?quia nullus alius placationem Dei
pro peccato, vel precium redemptionis
debitum ſoluere poteſt. Et ideo ſubdit.
Non dabit Deo placationem ſuam,& pre-
cium redemptionis animæ. Si ergo tales
in mundo confidentes non redimentur
in die iudicij, quid erit de ipſis, niſi ꝙ
D damnabuntur æternaliter? Vnde de quo
libet tali ſubdit. Laborabit in æternum.
Nonne magnus eſt labor perpetuum ſu-
ſtinere cruciatum,inuitè pati,mori velle,
& non poſſe mori?Deſiderabunt.n.mori, *Apoc. 9.*
& mors fugiet ab eis. Ideo ſubdit,& vi-
uet in finem. Quia etſi vita præſens, in
qua confidebat, hic finitur, viuet tamen
in finem,i. poſt finem vitæ viuet ſm ani-
mam,quia non moritur anima cum cor-
pore,ſed dolori reſeruabitur,quouſque,
reaſſumpto corpore, vtrumque ſimul
crucietur.Ideo dicit.

795 *Et precium redemptionis animæ ſuæ, & laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.* E

De pœn. d.3. quid ergo.

DE damnatorum doloribus, & vita ſiue morte loquit Greg. 15. mor. de quolibet damnato d. Perſoluit.n. in tormento, quæ hic illicita ſeruauit deſideria,& flammis vltricibus traditus ſemper moritur,quia ſemper in morte ſeruatur. Non.n.in morte conſumitur,quia ſi conſumeretur vita morientis, cum vita ẽt pœna finiretur, ſed vt ſine crucietur, F viuere ſine fine in pœna compellitur, vt cuius vita hic mortua fuit in culpa, illic eius mors viuat in pœna. Cruciabitur.n. & non extinguetur, moritur, & viuit, deficit, & non ſubſiſtit, finitur ſemper, & ſine finem ſemper erit. Hæc ſolo auditu valdè ſunt terribilia, quanto magis paſſione? hæc Greg. Continuando materiã articulorum ſupra inceptam, nunc reſtat tertium articulum declarare, ex tertio ciuitatis fundamẽto. *Artic. 3* Vbi notandum, ꝙ tertium articulum poſuit Ioa. Euãgeliſta. de Chriſto. Qui conceptus eſt de ſpiritu G ſancto, natus ex Maria Virgine Qui articulus figuratur per tertium fundamentum, qui eſt Calcedonius. Ad hoc autem intelligendum, eſt notandum, ꝙ ſm Magiſtrum, vbi ſupra, Calcedonius multas habet proprietates, iſtum articulum declarantes. Habet.n. mititatis apparẽtiam in colore, charitatis congruentiam in colore, vtilitatis abundantiam in valore. puritatis efficaciam in vigore. Sic, & conformiter iſte articulus continens verbi incarnationem, & natiuitatem cõtinet quatuor dicta. ſ. verbi mititatem, humanitatis nr̃æ fragilitatem aſſumendo. H Qui cõceptus eſt. Spiritus charitatem liberationis nr̃æ vtilitatem peragendo. De ſpiritu ſancto. Fructus vbertatem humanitatis, verbi natiuitatem demõſtrando. Natus. Matris puritatem virginitatis ſacræ, ſynceritatem conſeruando. Ex Maria Virgine. Prima proprietas Calcedonij eſt, ꝙ habet in colore mititatis apparentiam. Habet.n. colorem pallidum,& hebetem, vt dicit Mag. vbi ſupra. Hic aũt color ſignificat humilitatem. In cuius ſignũ regina Heſter coram Aſſuero rege humilis *Heſt. 15* apparens in pallorem colore mutato reclinauit caput. Hanc virtutem continet articulus iſte, oſtendens verbi humilitatem,&c.d Qui conceptus eſt.i.cum carne ſimul captus. Quod clarius aperiens maius ſymbolum ait. Et incarnatus eſt. Hæc aũt fuit verbi humilitas maxima, vt carne mortali ſibi unita formam ſerui acciperet dñs omnium Philip.2. Qui cum in forma Dei eſſet,non rapinam arbitratus eſt,&c. formam ſerui accipiẽs in ſimilitudinem hominum factus,& habitu inuentus,ut homo. Iſtam conceptionẽ prædixit Eſa. *Eſa. 7.* Ecce virgo concipiet,& pariet filium, & uocabitur nomẽ eius Emanuel quod eſt nobiſcum Deus. Eſt ergo ſenſus huius partis. Qui cõceptus eſt.i. qui nr̃æ humanitati unitus eſt,quia ſm Magiſtrũ. Verbum totum hominem in hac conceptione aſſumpſit, ſimulq; ſibi vniuit animam, & carnem, nec caro prius concepta,& poſtmodum aſſumpta:ſed in conceptione aſſumpta,& in aſſumptione cõcepta. Ex iſta parte iſtius articuli excluduntur errores. Primus eſt Valentinianorum, *Li.3.d.2* & Eutychetis, qui dicunt verbũ corpus cæleſte ſecum attuliſſe, nihilque de Maria Virgine aſſumpſiſſe. Quorum ratio eſt ſm Magiſtrum, quia humana caro cum de ſe ſit immunda, verbo diuino ſine eius inquinatione non poſſet uniri. Cõtra iſtum errorem dicit Ioannes: Qui conceptus eſt, quia ſi verbum illud tale corpus de cœlo in virginis uterum attuliſſet, iam ibi conceptus non fuiſſet, ſed ſolum receptus. Ideo iſtum errorẽ Aug. *Aug. in li. de agone Chriſtiano. cap. 18.* exterminans in lib. de agone Chriſtiano, & recitaẽ a Magiſtro, vbi ſupra. dicit. Nõ ſunt audiendi, qui nec verum hoĩem filiũ Dei ſuſcepiſſe dicunt, neque natum de fœmina, ſed falſam carnem,& imaginem corporis ſimulatam oſtẽdiſſe videntibus. In quem errorẽ prorupunt, quia timent, quod fieri non poteſt, ne humana carne veritas,& ſubſtantia Dei inquinetur. Et tamen prædicant iſtum viſibilem ſolem radios ſuos per omnes fœces ſpargere,& eos mundos ſeruare. Si ergo viſibilia munda a viſibilibus immundis contingi poſſunt, & non inquinari, quantò magis incommutabilis, & inuiſibilis veritas totum hominem ſine ſui contami-

natione aſſumpſit? &c. hunc ergo erroré extirpans ait. Qui cóceptus eſt. Secundus fuit error Photini, qui dicit, ꝙ iſte conceptus in virginis vtero fuit purus homo. Cuius ratio eſt, Quia, cū omnis natura compoſita ex corpore, & anima humana ſit homo, & per conſequens pſona creata, ſi perſona verbi talem perſonā aſſumpſiſſet iam Chriſtus eſſet duæ perſonæ. Contra iſtum errorem dicitur. Qui conceptus eſt. Nam ly qui, refertur ad pſonam filij, de qua ſuperius immediatè dictum eſt. Et in Ieſum Chriſtum filium Dei Ipſe ergo filius cóceptus eſt, i. ſimul
B carni vnitus. Cótra iſtum errorem inſtat Theoph in ſermone. d. Dicat nunc Photinus, q̄uo humana natura per vuluam virginalem nata, vuluę virginitatem ſeruauit incorruptā? Nullius. n. hominis mater virgo permāſit. Sed quia natus eſt de carne Deus verbum cuſtodiuit matris integritatem, ſeipſum per hoc verbum eſſe oſtendens. Neq; enim noſtrū verbū cum concipitur, vel paritur, corrumpit mentem, nec Deus verbum in conceptione, vel partu peremit virginitatem. Ad rationē aūt ipſorū patet, ꝙ aſſumit falſum. ſ. ꝙ perſona verbi perſonā hominis
C aſſumpſit, quod eſt falſum, vt deducit Magiſter lib. 3 d 5. Nec etiam aſſumpſit animam prius corpori vnitam, vt ſupponit. Quia illa cóceptione fuerunt aſſumpta, & in aſſumptione concepta. Ex prædictis apparet, ꝙ iſtum conceptū habemus credere Chriſtum eſſe verum Deum contra ſm errorem, & verum hominem contra primum, vt ſic virgo ipſum concipiens dicat. Concepi hominē per Deum, vbi vide noſtram humanitatem, quia cócepi hominem, vt verbi diuinitatem, quia per
D Deum. Iſtas duas naturas in iſto conceptu eſſe vnitas claré oſtendit Angelus Mariæ d. Ecce concipies, & paries filium, quem demonſtrauit eſſe Deum. d & filius altiſſimi vocabitur, & verum hominé ipſum appellans filium Dauid. d. Et dabit illi Deus ſedē Dauid patris ſui. Vbi Beda. Omittat ergo Neſtorius dicere Chriſtum hominem tantum à virgine natū, & hunc cum verbo Dei non in vnitate perſonæ eſſe receptum. Angelus enim, qui aſſerit eundem ipſum patrem habe-

Gen. 4. *Luc. 1.*

A re Dauid, quem filium altiſſimi vocari pronunciat, in duabus naturis vnā Chriſti perſonam demonſtrat. De alijs partibus articuli dicam in ſequentibus.

Non videbit interitum, cum viderit ſapientes morientes, ſimul inſipiens, & ſtultus peribunt. 796

CONſequenter hic oſtendit, ꝙ malitia mundanorum prouenit ex contemptu ſupernæ fœlicitatis, ex eo, ſ. quia mundani non credunt aliam vitam niſi præſentem, ideo liberius ad peccata currūt. Et diuiditur in duas partes. Quia ponitur primò illorum opinio falſa. Secundò, fidelium opinio vera, ibi. *Homo cū in honore.* Prima pars diuidit in partes tres ſm quod tripliciter probant ſuam falſam opinionem. Primò ex parte perſonarū q̄ æqualiter moriuntur Secundò, ex parte diuitiarum, quæ æqualiter relinquunt, ibi. *Et relinquēt.* Tertiò, ex parte ædificiorum, quæ ſolemniter fabricantur, ibi. *Tabernacula eorum.* Quantum ad primum ſciendum, ꝙ mundanorum falſa opinio eſt, ꝙ non ſit alia uita poſt iſtam, & ꝙ ſicut moritur corpus, ita moriatur & anima, propter quod dicunt, ꝙ in præſenti uita homo debet uoluptuosè uiuere, & frui temporalibus bonis, unde in perſona talium dicitur. Dixerant impij apud ſe cogitantes non rectè. Exiguum eſt, & *Sapien. 2* cum tædio tempus uitæ noſtræ, & non erit refrigeriū in fine hominis, & non eſt agnitus, qui ſit reuerſus ab inferis. Et infrà: Venite ergo fruamur bonis, quæ sūt, & utamur creatura, uino precioſo, & unguentis nos impleamus, non pertrāſeat nos flos temporis, coronemus nos roſis, antequam marceſcant, nullum pratum ſit, quod nō pertranſeat luxuria noſtra, quia poſt hoc erimus tanquam non fuerimus, &c. Et iſta opinio eſt occaſio omnium Peccatorum, quia tales ponunt fœlicitatem ſuam, & finem preciſè in uita præſenti. Probant ergo iſtam opinionem, primò ex hoc, quod omnes æqualiter moriuntur iuſti, & iniuſti, & ſapientes, & ſtulti. Et ideo ex æqualitate mortis arguunt, quòd non ſit alia uita, in qua iuſti præmientur, & mali puniantur. Et ſic non intelligunt uerū interitum,

perditur, ſed manet erogatũ,diu.n.cum A rebus noſtris durare non poſſumus,quia aut nos illas amittendo deſerimus,aut il læ nos viuentes quaſi deſeruut pereundo. Agendum ergo nobis eſt,vt res abſolutè perituras ipſas erogando,in non pereuntem tranſire faciamus mercedem. Ex quibus apparet, ꝙ iuſti non dimittũt alienis diuitias ſuas,vt peccatores,ſed illas ante ſe per pauperes tranſmittunt. Conſimile.n.modo dicebat beatus Laurentius Decio,Nam, & facultates eccleſiæ, quas requiris, in cœleſtes theſauros manus pauperum deportauerũt. Ad opi B nionem autem illorum ſequitur,ꝙ mortuo homine,moritur anima, & ſic de homine mortuo non remanet niſi cadauer quod in ſepulchro ponitur, propter qđ ſequitur. *Et ſepulchra illorum domus illorum in æternum*, i. in æternum alias domos non habebunt.Quaſi dicat:Tam iuſti quam iniuſti poſt mortem nihil habent, niſi quod cadauera eorum in ſepulturis maneant in æternum,i.abſq; ſpe reſurrectionis futuræ.

798 *Tabernacula eorum in progenie, & progenie, vocauerunt nomina ſua in terris ſuis.* C

De pæ. d. 3. qđ ergo.

HIc ponitur tertia ratio ex parte ædificiorum quæ ſtat in hoc. Si alia vita eſſet poſt iſtam, homines non quærerent cum ſumptuoſis ædificijs memoriam ſuam perpetuare, cuius oppoſitum videmus, quia homines faciunt quandoque magna,& fortia ædificia, quæ longo tempore poſſint durare, in multis generationibus, ad iſtum finem, vt in illis remaneat ipſorum nomen, & fama, Sicut videntes palatium Iulij Cæſaris, D eius famam ſibi reducunt in memoriã. Et ſic per talia ædificia vocauerunt .i. in memoriam reduxerũt,*nomina ſua in terris ſuis*. Homo enim tam in vita quàm poſt mortem magis cupit famam, & ſuũ nomen dilatari in terra ſua, quàm in aliena.Simile enim legitur,2. Reg. 18.de Abſalon.vbi dicitur.Porrò Abſalon erexerat ſibi titulum, cum adhuc uiueret. Dixerat enim: Nõ habeo filium,in quo ſcilicet remaneat memoria mea, & hoc erit monimentum nominis mei. Conſimile habetur Geneſ. 11. Dixitque alter ad proximum ſuum.Venite faciamus ciuitatem,& turrem, cuius culmen pertingat ad cœlum, & celebremus nomen noſtrum. Iſta autem non facerent homines,ſi poſt hãc vitã nõ viuerent, quia cũ ipſis nomen ipſorum, & fama duraret. Sed hoc argumentum non valet, quia etſi peccatores,qui aliam vitam non ſperant, per talia tranſitoria famam ſuam perdurare conantur,non tñ iuſti,qui ſolum per virtutes famã ſuam apud Deũ ponere laborant,vt notat Greg. dicens. Omnes,qui cogitatione terrena huic ſæculo conformãtur,per omne,quod agũt, huic mundo relinquere ſui memoriam conantur. Alij bellorum titulis,alij altis ædificiorum mœnibus, alij diſertis doctrinarum ſæcularium libris inſtanter elaborant, ſibimet memoriam, & famam ædificant. Sed cum ipſa ad finẽ celerius vita percurrat, quid in ea fixum ſtabit, quando,& ipſa celeriter mobilis pertranſit?Aura etenim cinerem rapit,ſicut ſcriptum eſt. Non ſic impij,non ſic,ſed tanquam puluis,quem proijcit ventus a facie terræ. Rectè ergo ſtultorum memoria cineri comparatur,quia illic ponitur, vbi ab aura rapiatur. Quantumlibet etenim quiſque pro perficienda gloria ſui nominis elaboret,memoriam ſuam quaſi cinerem poſuit, quia hanc citius ventus mortalitatis rapit.Quocirca de iuſto ſcriptum eſt.In memoria æterna erit iuſtus. Eo .n. ipſo,quo facta ſua ſolius Dei oculis imprimit, nomen ſuæ memoriæ in æternum fugit.

Greg. li. 11. mor. c.17.

Pſal. 1.

Pſal. 3.

Homo, cum in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis. 799

HIc conſequenter ponitur vera fidelium opinio, ſcilicet, quod homo ad imaginem Dei capax eſt, & poſt hanc vitam Deum habere. Et duo facit. Quia primo oſtendit hoĩem ad imaginem Dei factum. Secundò,vnde ſit infidelium ſcandalũ,ibi. *Hæc via*. Quantũ ad primum notandum, ꝙ magnum honorem Deus dedit homini qſi ipſum ad ſuam imaginem, & ſimilitudinem formauit,quia per rationem capax eſt Dei,

& per

& per amorem ei pót ſtabiliter inhære- E
re. Et per hoc homo ordinaẽ ad æternã
beatitudiné,hanc aũt dignitatem carna-
lis homo non intelligit. Et hoc eſt,quod
dicit.*Homo cum in honore eſſet*,i.ad ima-
ginem Dei factus,*non intellexit*,ſ.ſnam di
gnitatem,ſ. quod per intellectum homo
præeſt iumentis,nõ viribus.Et ideò per
dendo rationem,i.dum viuit ẽm ſenſua-
litaté,& nõ ẽm rõnẽ, *cõparatus eſt iumen
tis inſipiẽtib. & ſimilis factus eſt illis*.qa in
nullo eſt homo ſuperior iuméto niſi per
rationem, qua perdita, non eſt ſuperior
iumento. Ideo de peccatore,qui perdita F
Eccl.3. ratione,beſtialiter viuit,dr̃. Vnus eſt in-
teritus hominis,& iumentorũ,& vtriuſ-
que æqua conditio, & nihil habet homo
Greg.24 iuméto amplius. Vnde Greg.24 mor.ad
mor.c.8. propoſitum iſtum textũ inducit.d. Scri-
ptura ſacra aliqñ homines dicere ſolet
humana ſapientes,ſicut ait Apoſtolus.
1.Cor 3 Cùm.n.ſit inter vos zelus,& contentio,
nõne carnales eſtis?nõne homines eſtis?
Nonnunquam verò homines dicit eos,
quos a beſtijs ratione diſtinguit .i. illos,
quos non ſubijci paſſionum motibus de
Ezec.34 mõſtrat.Quibus per prophetam dr̃:Vos G
aũt greges mei homines eſtis, quia illos
nimirum Deus paſcit,quos uoluptas car
nis iumentorum more non afficit.At cõ
tra,ij,qui carnali affectioni ſuccumbunt,
non tam homines, ſed iumenta nominã
tur,ſicut de quib.in peccato ſuo morien
Iohel 1. tib.per prophetam dr̃. Computruerunt
iumenta in ſtercore ſuo.Iumenta quip-
pe in ſtercore ſuo computreſcere,
eſt carnales homines in fœtore luxuriæ
vitã finire. Non.n.eſſe homines,ſed iu-
menta declarãtur,de quibus per prophe
tam dr̃.Carnes aſinorum,carnes eorum, H
& fluxus equorum fluxus eorum. Vnde
& per Dauid dr̃.*Homo,cum in honore eſſet
non intellexit:comparatus eſt iumentis inſi
pientibus,& ſimilis factus eſt illis*.Sic ergo
meritò uocantur homines,qui iuſtitię ra
tione ſuffulti ſunt, ſic & irrationabilia
animalia vocãtur ij, qui carnali delecta-
tioni deſeruiunt,hæc ille. Illum textum
pulchrè ſub alijs verbis deducit Bern.d.
Homo,cũ in honore eſſet,nõ intellexit.&c.
Heu qũo de grege facta eſt egregia crea
tura. Puto dicerent iumenta, ſi poſſent
loqui. Ecce Adam factus eſt quaſi unus
ex nobis.*Cum in honore eſſet*,ait.In hono
re?certè quia habitabat in paradiſo, in lo
co voluptatis conuerſatio eius,nihil mo-
leſtiæ,nihil indigentiæ ſentiebat,odorife
ris ſtipatus malis, fultus floribus gloria,
& honore coronatus,& conſtitutus ſuper
opera manuũ plaſmatoris.magis aũt ob ĩ
ſigne diuinæ ſimilitudinis, & imaginis ꝓ
cellebat.Erat illi ſocietas cum angelis,&
cum omni militia cęleſtis exercitus, ſed
mutauit iſtã gloriã ad ſimilitudiné uitu
li comedẽtis fęnum:Inde eſt,ꝙ panis an
gelorum factus eſt fęnũ peccatorũ. Ergo
cibus hoĩs mutauit ſe in cibũ peccatoris
homine mutato in pecus. Heu triſtis,&
lachrymoſa mutatio, vt homo paradiſi
accola,terræ dñs,cœli ciuis, domeſticus
dñi ſabaoth, ſpiritũ cęleſtium, & cohæ-
res uirtutũ,repentina ſe conuerſione in-
uenerit ꝑꝑ infirmitaté iacẽté inſtabulo,
ꝑꝑ pecorinam ſimilitudinem indigentẽ
fęno,& ꝑꝑ indomitam feritatem alliga-
tum præſepio. Agnoſce tñ,ò bos,poſſeſ-
ſoré tuum,& tu aſine, præſepe dñi tui.
Cognoſce pecus, qué nõ cognouiſti ho-
mo.Adora in ſtabulo,qué fugiebas in pa
radiſo.Adora eius præſepiũ,cuius cõtẽ
pſiſti imperium. Sed quæ eſt cauſa tan-
tæ deiectionis,hæc eſt quia *homo cum in
honore eſſet,non intellexit*,&c.hæc Berna.

Hæc via illorum ſcandalum ipſis: & po- 800
ſtea in ore ſuo complacebunt. 6.q.1. *imitari*

OStendit hic, vnde tm̃ peccatorum
proceſſerit ſcandalum.ſ.ab amore
vitæ præſentis. Vnde notãdũ,ꝙ præſens
vita in rei veritate nihil aliud eſt,q̃ quæ-
dam via,qua cõtinuo pergimus ad mor-
tem,quia continuè iuſti pergunt ad pa-
triam,& mali ad gehennam, unde Greg. Greg.19
d. Viator quippe dr̃,qui præſenté vitam mo.c.27
viã ſibi eſſe,& non patriã attendit,qui in
dilectione prætereuntis ſæculi cor fige-
re deſpicit,qui non remanere in tranſeũ
tibus, ſed ad æterna peruenire concupi-
ſcit,&c. Dicat ergo Pſal. *Hæc via illorum
ſcandalum*.ſ. hæc præſens uita,quæ reali
ter eſt via,eſt ſcandalum illorum.ſ. caſus
illis, quia amor vitæ præſentis omne ſcã
dalum cauſat peccatorũ, quia inde pro-
cedit omnis dolor,omnis ſtimulus, ſecu-
ritas

Digitized by Google

ritas nulla, ſed timor omnis Hie.n.amor
facit eis ſcandalum, quia facit eos ruere
de peccato in peccatum. Et in illis non
obſtantibus peccatores in præſenti vita
fœlicitatem inani ponentes iactant ſe de
tali vita tanquamque aſſecuti fœlicitatē
homini poſſibilē Et hoc eſt quod ſubdit.
Poſtea in ore ſuo complacebunt. ſ. habita
huius vitæ fœlicitate, ex hoc verbis ſi-
bijpſis complacentibus ſe extollunt. Cō-
ſequendo materiam articulorum, reſtat
ſecunda pars tertij articuli, declarara pri-
ma, quæ dicit. Qui conceptus eſt. Sequit:
B De ſpirituſancto, q̄ particulariter declarat
ſm fundamentum .i. Calcedonius Nā vt
dicebatur, ſecunda proprietas Calcedo-
nij eſt, ꝙ habet in calore charitatis con-
gruentiam Conditionem charitatis eſt, ꝙ
homo ipſa calefactus, & inflāmatus alios
quamuis debiliores & imperfectiores ſi-
Hier. 1. bi vnit, & ad ſe attrahit, iuxta illud. In cha
ritate perpetua dilexi te, ideo attraxi te
miſerens. Hanc aūt cōgruentiam, & ſimi
litudinē habet Calcedonius, qui ſuo calo
re res ēt viles ad ſe attrahit, & ſibi vnit,
quia ſm Magiſtrum, vbi ſupra, Calcedo-
C nius calefactus paleas ad ſe attrahit Hāc
conditionem continet hec ſecunda pars
articuli oſtendens ſpiritus charitatem, di
cens de ſpirituſancto. Vbi notandum, ꝙ
cum charitas ſpirituiſancto approprietur,
iō ad oſtendēdum, ꝙ iſte conceptus nul-
lis noſtris meritis præcedentibus ſed ſo-
lum charitate, qua nos dilexit Deus, eſt
factus, quo naturam humanam nomine
paleæ ſignificatam calore ſuæ charitatis
velut Calcedonius paleas ſibi vniuit. Vñ
Magiſter dicit, ꝙ cum Chriſtus de ſpiri-
tuſancto conceptus dr̄, inſinuatur nobis
D Dei gratia, qua homo nullis ſuis meritis
præcedentibus in ipſo exordio naturæ
ſuæ, quo eſſe cœpit, verbo Dei copulare-
tur in tantam perſonæ vnitatem, ut idem
eſſet filius Dei, qui filius hominis, & ecō
trario, quæ gratia per ſpiritumſanctū eſt
ſignificata, quia ipſe ꝓprie ſic eſt Deus,
vt ſit ēt donum Dei. Per hoc ergo, ꝙ de
ſpirituſancto conceptus eſſe Chriſtus di
citur, quid aliud quam ipſa gratia demō
ſtratur, qua homo mirabili, & ineffabili
modo verbo Dei eſt vnitus. &c. Sic ergo
Chriſtus tanquam Calcedonius paleas

A attrahit, dum feruore ſuæ charitatis accē
ſus paleas noſtræ humanitatis ſibi copu-
lauit. Quod confirmat Mag. ibidem. d.
De ſpirituſancto conceptus dr̄ Chriſtus,
quia ſpiritusſanctus eſt charitas, & donū
patris, & filij, & ineffabili Dei charitate
verbum Dei caro factū eſt, & inæſtima-
bili Dei dono filius Dei ſibi vniuit for-
mam ſerui. Et ideo filius Dei ſumma cha
ritate hunc conceptum, quo ſibi noſtram
naturam copulauit, eſſe factum oſtendit
ante longè, cum de omnibus prædixerat
Oſeæ 11 d. Traham eos in funiculis cha-
B ritatis. Aduertendum aūt, ꝙ ex iſta parti
cula de ſpirituſancto, aliqui ſumpſerunt
occaſionem erroris, dicentes, ꝙ Chriſtus
quantum ad humanitatem eſt filius ſpi-
ritusſancti, ſicut quātum ad diuinitatem
eſt filius patris. De quibus ait Aug in En
chi. Nunquid ideo dicturi ſumus patrem
hominis Chriſti eſſe ſpiritumſanctum, vt
Deus pater verbum genuerit, & ſpiritus
ſanctus hominem? Quod aūt tam abſur-
dum eſt, vt nullæ fideliū aures id velint
ſuſtinere. Et conſequenter ponit argm̄
eorum. d. Qūo ergo eum dicimus de ſpi
C rituſancto natum, vel conceptum, ſi non
eum genuit ſpiritusſanctus? Ad hanc ra-
tionem rñdet. Hiero. in expoſit. fidei ca-
tholicæ dicens Non, ſicut quidam ſcele-
ratiſſimè affirmant. ſpiritumſanctum dici
mus fuiſſe pro ſemine, ſed potētia, ac vir
tute creatoris dicimus operatum. Et iō
hunc conceptum effectiuè, naturaliter. n.
de ſpirituſancto fuiſſe prædixit angelus
Mariæ, dicens, Spiritusſanctus ſuperue- *Luc. 1.*
niet in te, & virtus altiſſimi, &c. Tertia
proprietas Calcedonij eſt, ꝙ in ortu no-
tat tpis plenitudinē. Nā vt ait Magiſter,
D vbi ſupra, hic lapis inuenitur ad reper-
cuſſum plenæ lunæ. Hanc conditionem
continet hic articulus oſtendens verbi
incarnati natiuitatem in temporis pleni-
tudine factum. d. Natus. Et verè hic na-
tus eſt, vt Calcedonius in plenilunio. Vbi
nota, ꝙ lunæ nomine in ſcriptura tēpus
deſignatur, & hoc propter ſuam mutabi-
litatem, quia ſicut tempus eſt res ſucceſ-
ſiua, nunquam in eodem ſtatu perma-
nens, ſic & luna. Et ideo Hebræi menſes, *Aug. 15*
& tempus ſecundum lunationes menſu- *de ciuit.*
rant, ſecundum Auguſt. Et ideo lunam *cap. 12.*

pro

Pſ. 103. pro tempore accipiens Pſal. d. Fecit lu-
nam in tempore. Si ergo per lunam tṗs
ſignificatur, quid ſignificat, niſi temporis
plenitudinem? Sed natiuitas Chriſti fuit
in plenitudine temporis, ergo in plenilu-
nio, & per conſequens Chriſtus vt Calce
donius apparuit in plena luna, quod autẽ
Chriſtus natus fuerit in plenitudine tẽ-
Galat. 4 poris Apoſtol. d. At vbi venit plenitudo
temporis, miſit Deus filium ſuum, &c. In
iſta parte inſurgunt duo dubia. Primum,
quare tṗs natiuitatis Chriſti dicitur ple-
nitudo temporis. Ad hoc reſpõdet Mag.
Io Bachon. in poſtilla ad Gal. d. quòd pro
pter multa. Primò, propter plenitudinẽ
pacis, & bonorum temporalium, iuxta il-
lud Eſai. 2. Conflabunt gladios ſuos in
vomeres, &c. Pſal. 71. Orietur in diebus
eius iuſtitia, & abundantia pacis. Secun-
do, propter plenitudinem gratiarũ Io. 1.
De plenitudine eius oẽs accepimus, gra-
tiam pro gratia. Tertiò, propter adimple
tionem figurarum, & legalium, Matth. 5.
Non veni legem ſoluere, ſed implere.
Quartò, propter plenitudinem diuinarũ
promiſſionum. 2 Cor. 1. Quotquot enim
promiſſiones Dei ſunt, in illo eſt, ideo ꝑ
ipſum. Quintò, propter impletionẽ pro-
pheticarum viſionum. Dan. 9. Vt impleatᷣ
viſio, & prophetia, &c. Sextò propter im
pletionem temporis. 1. Cor. 10. Nos ſu-
mus, in quos fines ſæculorum deuene-
runt. Septimò, propter impletionem rui
næ angelorum. Pſ. 109. Implebit ruinas.
Octauo, propter plenitudinem præmio-
rum: Eſa. 58. Implebit ſplendoribus ani-
mam tuam, &c. Nonò propter plenitudi-
nem vniuerſorũ. Eph 1. Propoſuit in ip-
ſo in diſpẽſatione plenitudinis ipſius in-
ſtaurare oĩa, & quæ in cœlis, & quæ in
Chriſtus terra. Scd̃m dubiũ eſt, qũo Ioan. hic dicat
natiuita Chriſtum natum, cum apoſtolus dicat eũ
te in vte non natũ, ſed factum. Gal. 4. Miſit Deus
ro dicitᷣ filium ſuum factum ex muliere, &c. Re-
factus nõ ſpondeo, quamuis Chriſtus vere de Ma-
nat⁹, ſed ria Virgine ſit natus teſte angelo. Luc. 2.
ex vtero Annuncio vobis gaudiũ, &c. quia natus
dicitᷣ fa- eſt, &c. Apoſtolus tñ dicit eundẽ factum,
ctus. vt oſtendat differentiam inter huius na-
tiuitatem, & aliorum, vnde Magiſter. d.
Quæri poteſt, cur nos ſaluatorem natum
Li. 4. d. 4 profiteamur, cum Apoſtolus eum factum

E dicat ex muliere, cum aliud ſit fieri, &
aliud naſci. Aliquid. n. ſignificat homo.
Quia enim non humano ſemine concrea
ta eſt caro domini in vtero virginis, &
corpus effecta, ſed effectu, & virtute ſpiri
tusſancti, ideo apoſtolus dicit eum fa-
ctũ, non natum. Aliud eſt. n. ſemine ad-
mixto, & ſanguine coagulato generare.
Aliud eſt non permixtione, ſed virtute
procreare, poſſunt. n. homines generare
filios, ſed non facere. Ecce ergo, quare di
cit apoſtolus Chriſtum factum non natũ,
ne. ſ. eius natiuitas, quæ fuit ſine viri ſe-
F mine, noſtræ ſimilis putaretur, quæ ſemi
num commixtione conficitur, &c. Et iſtã
natiuitatem Eſa. prædixit. d. Puer natus *Eſa. 9.*
eſt nobis, &c & vocabitur nomen eius
admirabilis, Deus fortis, &c.

Sicut oues in inferno poſiti ſunt, mors depa- 801
ſcet eos.

HIc conſequenter explicat bonorũ
præmia, & ſupplicia malorum. Et
diuiditur in tres partes. Quia ponit pri-
mò malorum ſupplicium. Secundò, bo-
norum dominium, ibi. *Et dominabuntur.*
G Tertiò, Chriſti adiutorium, ibi. *Verunta-
men.* Quantum ad primum ſciendum, ꝙ
prophetæ multotiens de futuris loquun
tur per verba de præterito vel de præ-
ſenti, eo ꝙ ſicut præterita ſunt certa ca-
rentia oĩ dubio, ſic & prophetis futura re
uelata erant certa. De illis ergo, qui in ꝓ-
ſenti uita bonis creatis fruuntur. d. *Sicut
oues in inferno poſiti ſunt,* i. ponentur poſt
ipſorum mortẽ. Sicut oues. n. quia ſicut
oues ignoranter ducũtur ad mortem, ſic
iſti ignorantes vitam futuram ad infernũ
ducuntur. Hunc aũt paſſum ſic exponit
H Ber. *Sicut oues in inferno poſiti ſunt,* q̃ be-
nè ſicut oues, quia detracto vellere ter-
renarũ diuitiarum dure preſſeq; detonſi
ſempiternis nudi damnabuntur incẽdijs.
Sequitur. *Mors depaſcet eos.* Quod ideo
dicit ſm Ber. quia in inferno ſemper mo
riuntur ad vitam, & ſemper viuunt ad
mortem, vnde hic ipſorũ caro vermibus,
illic anima dæmonibus deputatur, do-
nec rurſus infœlici; collegio tormentis
pœnalibus ſocientur, qui ſocij in vitijs
fuerunt. Vbi notandum, quòd res mul-
totiens ab effectu accipit nomen, ſicut
dicitur

dicitur pictor à pictura, vnde quia Chri-
ſtus eſt vitæ dator, dicitur vita, ſicut di-
Ioan.14 cit Ego ſum via, veritas, & vita. Sic & q a
diabolus fuit prima cã mortis, nõ imme
ritò ipſe mors appellatur. Sapien. 2. Inui
dia diaboli mors introiuit in orbem ter-
rarum. vnde ad literam de diabolo dici-
tur: Et nomen illi mors. Sic ergo *mors*
depaſcet eos.i. diabolus Vnde gl. *Mors de-*
paſcet eos.i. diabolus: hoc.n. dicitur à ſimi
li iumentorum, qui non radicitus corro-
dẽdo herbas euellunt, ſed ſummitates ca
piunt, vnde iterũ herbæ naſcuntur ad pa
ſtũ. Sic & in inferno mortẽ depaſti reuiui
ſcunt, quia numquã deficiũt vel *depaſcet*
eos.i. de paſcua ad paſcuã. i. de pœna ad
pœnã deducet. Alia litera vt dicit Mag.
habet ſic, *Mors paſtor eſt eis*, quia ſicut
Chriſtus ſuis eſt vita, ita diabolus eſt
mors malis, qui paſtor eſt illis vt ouibus,
quas trahit ad paſcua mortis.

802 *Et dominabuntur eorum iuſti in matuti-*
no, & auxilium eorum veteraſcet in
inferno à gloria eorum.

HIc ponitur bonorum premium ad
dominium. Vbi notandum, quòd
per matutinum ſiue per manè intelligi-
tur reſurrectio generalis, vbi oĩa omni-
Mat.25 bus erunt nuda, & aperta. In reſurrectio
ne autem iuſti præmiabuntur, & honora
buntur, quia cũ Chriſto iudicabuntur. vn
de ſicut iudex habet dominiũ ſupra reũ,
ipſum iudicãdo, ſic & in matutino reſur
rectionis iuſti dominabũtur peccatori-
bus. Hoc dominiũ beatorum ſupra dãna-
Prou.1. tos bene præuiderat Salomon d. Seruus
prudens dominabitur filijs ſtultis. Iuſti.n.
præſenti uita ſunt ſerui prudentes per
humilitatem Chriſto ſeruiẽtes, peccato-
res aũt, qui florent in mundo, & habent
libertatem malitiæ, vt filij diaboli ſtulti
dicũtur, quia uſu rationis carent, ſibi de
auxilio in tempore opportuno prouide-
re nolentes, propter ꝙ ſubditur. *Et auxi*
lium eorũ veteraſcet in inferno.i. auxiliũ,
quod hic niuẽtes habebant, ut puta auxi
lium diuitiarũ potentiam ſcientiarũ, uel
amicorum ibi nihil proficiet illis. Et hoc
eſt, quod dicit. *Veteraſcet in inferno*, i. ceſ
ſabit, quod enim antiquatur, deficit. Et
ſi quæras qualiter ueteraſcet, uel deſi-

A ciet, reſpondet, *à gloria eorum*, id eſt iuxta
quantitatem gloriæ ipſorum, quam in p-
ſenti uita habuerunt. Quia quantò ali-
quis malus in præſenti uiſus eſt habere
gloriam inter homines, tanto in inferno
ampliorem corruptionem patietur, iu-
xta illud quod habetur Apoc. 17. Quã
tum glorificauit ſe, & in delitijs fuit, tan-
tũ date ei tormentũ, & luctũ. Alia autem
litera habent, *A gloria ſua expulſi ſunt:*

Veruntamen Deus redimet animam meã 803
de manu inferni, cum acceperit me.

B POnit hic Chriſti adiutorium. Quia
quamuis de malis dixit ſuperius, ꝙ
frater, i. Chriſtus non redimet. ſ. malos,
boni tamen per ipſum redimentur un-
de in perſona omnium iuſtorum dicit.
Veruntamen Deus redimet, &c. Et nota,
quod redemptorem noſtrum verum fa-
tetur Deum, & hominem, verum homi-
nem, quia per humanitatem ipſum no-
ſtrum fratrem appellat, dicẽs Frater non
redimet: verum Deum. vnde hic. d. *verun*
tamen Deus redimet, &c. Et ſicut ſuperius
C terruit malos per deſperationem redem
ptionis. d Frater non redimet. Ita modo
bonos conſolatur ſpe redemptionis. d.
Deus redimet, &c. Et quia redemptorẽ
noſtrum oportebat Deum, & hominem
eſſe. ſ. Deum, qui poſſet, hominem, qui
deberet. Ideo hic vtrunq; ponit. ſ. Deũ,
cum dicit: Deus redimet, & hominem cũ
addit, *cum acceperit me*. i. humanitatem
meam in vnitatem ſuæ perſonæ Et notã
dum, ꝙ nomine inferni qñq; intelligitur
ipſe diabolus, quãdoq; vero pœna infer
nalis ſiue locus. Significatur. n. inferni no
mine diabolus Iob. 26. Nudus eſt infer-
D nus corã eo, quod dicitur de diabolo, qa
omnis eius malitia, & cogitatio Deo nu-
da eſt, & aperta, vt exponit Greg. 17.
mor. c. 11. Et tunc eſt ſenſus. *Veruntamẽ*
Deus redimet animam meam de manu
inferni, i. de poteſtate diaboli. Quod facit
etiam in præſenti, peccata dimittendo.
Significatur etiam inferni nomine locus
inferior, ad quem ante Chriſtum om-
nes quantumcunque iuſti deſcendebãt,
licet diuerſimodè, de quo inferno ſan-
ctos patres redemit, cum illos ſecum ex
traxit ibidem dimittendo reprobos, Sed
quo-

quomodo redimet animā de manu in
ſerni,cum in inferno nulla ſit redēptio?
Greg.12 Ad hoc reſpondet Gregor. d.Quia ante
mor.c.7. aduentum mediatoris Dei,& hominum,
omnis homo quamuis mundæ,probatæ-
que fuerit vitæ,ad inferni clauſtra deſcē
dit,dubiū nō eſt,quin homo,qui p ſe ce-
cidit,ſi ad paradiſi requiē p ſe redire nō
potuit,niſi veniret ille,q ſuæ incarnatio
nis myſterio eiuſdem nobis paradiſi iter
aperiret. Nec tamē ita iuſtorum animas
ad infernum dicimus deſcendiſſe, vt in
locis pœnalibus tenerentur, ſed eſſe alia
inferiora inferni loca,alia ſuperiora cre- F
denda ſunt,vt & in ſuperioribus iuſti re-
quieſcerēt, & in inferioribus iniuſti cru-
ciarentur. Vnde & Pſal propter præue-
nientem ſe Dei gratiam dicit: Eripuiſti
animam meam ex inferno inferiori. Ex
inferno ergo electos eduxit, & reliquit
Oſea 13. reprobos.Vnde per Oſee prophetam do
minus dicit: Ero mors tua ò mors, ero
morſus tuus,ò inferne: Quod.n. occidi-
mus,agimus penitus ut non ſit, ex eo ve
ro quod mordemus, partē abſtrahimus,
partemque relinquimus. Quia ergo in
electis ſuis dominus funditus occidit G
mortem,mors mortis extitit, quia vero
ex inferno partem abſtulit, partemque
reliquit,nō occidit funditus, ſed momor
dit infernum.Dicit ergo. Ero mors tua,
ò mors.i.in electis meis te funditus peri
mo.Ero morſus tuus,inferne, quia ſubla
tis eis, te ex parte transfigo. Vult ergo
Greg. dicere, q in inferno ſunt diuerſa
loca. Aliqua pœnarum,aliqua ſine pœ-
nis.In primo nulla eſt redēptio, ſed be-
nè in ſecundo. Vel ſm alios, idem locus
erat bonorum, & malorū, ſed malis erat
locus pœnarum,& non bonis.Sicut idem H
locus carceris, vni pōt eſſe locus damna
tionis ad mortem,alteri vero ad requiē.

804 *Ne timueris,cum diues factus fuerit homo,*
12.q.2. *& cum multiplicata fuerit gloria domus*
gloria. *eius.*

HAec eſt quarta pars principalis, in
qua ad mundum non timendū iu-
ſtos prouocat. Admonet.n. non timere
mundi aduerſitates,nec affectare mundi
gloriā.Et hoc propter tria: Primo, quia
proſperitas, & gloria mūdi in morte ter-
E minatur.Secundò,quia ſolum verbis cō
mendatur,ibi *Quia anima eius*. Tertiò
quia in pœnis terminatur,ibi. *Introibit*.
Quantum ad primum ſciendum, quod
multi uidentes malos proſperari in mun
danis,& bonos aduerſa multa pati,admi
rantur qūo Deus talia permittit. Et ex
hoc timent bonos eſſe, ne aduerſa patiā
tur. Et quemlibet talē admonet Pſal d.
Ne timueris.ſ eſſe bonus Et hoc cum ui-
deris,quod *diues factus fuerit homo*, & tu
pauper, cū ēt uideris q *multiplicata fue-*
rit gloria domus eius. & tu ſis alijs in op-
probrium. *Ne timueris* iſta. i. ne mireris
iſta, quia proſperitas mūdi ſignū eſt cala
mitatis æternæ. Aduerſitas aūt eſt ſignū
fœlicitatis futuræ.Secundum enim natu
rales vnumquodq; denominatur bonū,
vel malū a ſuo fine. Sic q illud,cuius fi-
nis eſt bonus,illud quoq; bonum eſt, &
illud,cuius finis eſt malus, illud quoque
malum eſt, cum ergo finis proſperitatis
mūdi ſit malus,ipſa erit dicēda mala, &
per conſequens fugienda, & cum finis
aduerſitatis ſit bonus, ipſa erit bona, &
appetenda. Sic.n.dr de homine ſylueſtri
qui qñcunq; habet pulchrum tempus,ip
ſe triſtatur,ſciens q poſt pulchrū tēpus,
ſequitur pluuia. Conſimiliter qñ habet
aduerſum tēpus lætatur,ſciens q poſt tē
peſtatē ſequitur tranquillitas.Vñ Greg.
16.mor.d. Quiſquis in uita præſenti re- *Greg.16 moral.*
cta agit,& aduerſa ſuſtinet,laborare qui-
dem ex aduerſitate cernitur, ſed ad be-
nedictionē hæreditatis perpetuæ conſer
uatur.Quiſquis vero peruerſa agit, & ta
men proſpera recipit,ſeque à malis acti-
bus nec donorū largitate compeſcit,pro-
ſperari quidē cernitur, ſed reatu perpe-
tuæ vltionis ligatur. Quod idem Greg. *Greg.16*
familiari exēplo oſtēdit,dicens: Propriū *mor. ca.*
infirmantium.i.peccatorū iudiciū eſſe ſo *11.*
let, vt tantò quempiam exiſtimēt iuſtū,
quantò hunc adipiſci conſpiciunt om-
ne,quod appetit.Cum tamē nouerimus
bona terrena, nonnunquam iuſtis ſub-
trahi, quæ largo munere tribuuntur in-
iuſtis. Quia & deſperatis ægris medici,
quicquid poſcunt,dari præcipiūt,& eos,
quos reduci poſſe ad ſalutem præuidēt,
quæ appetunt,dari eis contradicunt. Sic
ergo nō admirari de temporali proſpe-
ritate

ritate malorum nos admonet Pſalm. dicens. *Ne timueris,cum diues factus fuerit homo,& cum multiplicata fuerit gloria domus eius*, i. ne mireris ex hoc, vel turberis. Conſimiliter admonebat Matathias filios ſuos dicens: A verbis viri peccatoris ne timueritis, quia gloria eius ſtercus,& vermis eius eſt, hodie extollitur,& non inuenietur:quia.ſ. omnis talis gloria in morte terminatur, vnde ſubdit. A

805 *Quoniam cùm interierit, non ſumet omnia, neq; deſcendet cum eo gloria eius.* B

Omnia hic poſſeſſa.

ET notanter dicit,deſcendet,quia talis quilibet in morte ad inferni tormenta cadit, & ab omnibus diuitijs, & amicis derelinquitur. Et ideo ratione ſuæ breuitatis omnis mundi gloria, vel apparatus deſpici debet,vnde Greg. 15. mora.cap. 1. Ex præteritis colligitur quã nulla ſunt,quæ vidẽtur aliquid eſſe,dum ſunt. Si.n. ab ipſo humani generis exordio vſq; ad tempus,in quo ſumus, mentis oculos ducamus,omne,quod finiri potuit,quàm breue fuerit videmus. Ponamus.n.quemlibet hominem a primo die mundi conditum, vſque ad hodiernum diem vitam ducere, hodie tamen eandẽ vitam quam longam ducere videbatur, finire. Ecce finis adeſt,preterita iam nulla ſunt,quia vncta tranſierunt. Futurum in hoc mundo nihil eſt, quia nullum ad vitam vel breuiſſimum reſtat momentum. Vbi eſt ergo longum tempus,quod inter initium, finemque depreſſum ita conſumitur, ac ſi nec breue vnquam fuiſſet? Impij itaque,qui præſentem vitam diligunt, in ea proculdubio elati proſperari appetunt, gloriam quærunt, non eſſe boni,ſed videri appetunt, quam proſperitatem, & gloriam longam eſſe exiſtimant, dum aſſequuntur, ſed breue intelligunt fuiſſe,dum amittunt. In fine quippe eis oſtenditur, quod nihil fuerit,quod amauerunt.d Pſ. *Quoniam, cum interierit,non ſumet omnia:neque deſcendet cum eo gloria eius*.

Quia anima eius in vita ipſius benedicetur,confitebitur tibi,cum benefeceris ei. 805

HIc oſtenditur, ꝙ proſperitas vitæ præſentis ſolum verbis commendatur. Vbi notandum ꝙ diuitibus,& magnis adulantur homines, non pauperib. & patientibus aduerſa. Ideo quãdiu manet homo in proſperitate vitæ præſentis, *anima eius*,i. ipſe, vel ipſius ſenſualitas *benedicetur* per adulationem, & vanam laudem.*Confitebitur tibi,cum benefeceris ei*,quia tales laudant illos,qui ipſos adiuuant ad ſtatum proſperitatis tenendũ, vel ampliandum. Et ideo ſicut alij ipſis adulantur,ita & alijs ipſi.Sed iſta eſt falſa laudis confeſſio,quam parit proſperitas,vera aũt, quæ fit in aduerſis. Vnde iſtum textum exponens Greg 8.mor.ait Per Pſal. contra confeſſionem peccatoris dr̃:*Confitebitur tibi,cum benefeceris ei*. *Grego.8. mo.c.25.*
Deſpecta quidem vox confeſſionis eſt; quam format iucunditas proſperitatis. Sola aũt illa cõfeſſio habet magnum meritum ponderis, quam a veritate rectitudinis nequaquam ſeparat vis doloris, q̃ vſq; ad iudicium vocis exacuit aduerſitas teſtis cordis Quod ideò dicit,quia cõfeſſio facta in proſperitate adulatio quædam eſſe videtur,quæ multum nocet ipſi,cui adulatur. Dicit philoſophus,ꝙ cũ ventus fuerit meridionalis, illud, ꝙ naſcitur de ouibus, erit fœmina. Ventus meridionalis eſt placidus, quia temperatus, & ſignificat linguam blandã adulatoris,quæ ſuo flatu, ideſt, loquela fœtus qui eſſet futurus maſculus.ſ. opus,ꝙ quis virtuosè ageret, efficitur fœmineũ, ideſt,debile,vel ſimpliciter nullius virtutis. Quia opus virtuoſum bono fine inchoatum ſuperueniens confeſſionis adulatio,ipſum inani gloria permiſcet. Et tunc efficitur partus fœmineus, & nullius meriti,ſed monſtruoſus. *Philo.18 de aĩal.*

Intrabit vſque in progenies patrum ſuorum, & vſq; in æternum non videbit lumen. 807

HIc conſequenter oſtenditur, quòd mundi proſperitas in pœnis terminatur. Sicut enim filius alicuius dicitur

ille, qui eius eſt imitator, ſicut d. Chriſtus. *Ioan. 8.* Si filij Abrahæ eſtis, opera Abrahæ facite, ſed vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. Sic & conformiter patres malorum vocantur priores iniuſti, quorum illi peccata imitātur, ut Cain fuit pater omnium malorū, & ét diabolus cum omnibus angelis ſuis apoſtatis, & ad ipſorum ſocietatem malos ducit proſperitas mundi. Quod de quolibet notat Pſal. *Introibit vſque in progenies patrum ſuorum*, quia q patres peſſimos imitātur, eorum ſocietate ſunt dānati. Et ꝙ de damnatione intelligebat, ſubdit: *Et vſque in æternum non videbit lumen*. Quia ſicut hic in peccatis manentes tenebras interiores patiuntur, ſic in inferno poſiti tenebris exterioribus, & æternis inuoluuntur. Sic ergo vide quā diuerſus ſit finis proſperitatis mundialis malorum, & finis iuſtorum. Nam iuſti bona ſua ante ſe præmittunt, mali aūt illa alienis relinquunt. Iuſti redimuntur, malos aūt non redimet frater. Iuſti in lumine Dei æternum lumen uidebunt, mali autem in æternum non uidebunt lumē. Quod fuit ſignatum cap. 17. vbi dicitur. Ignis, ſ. infernalis nulla vis poterat illis lumen præbere, nec ſiderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.

808 *Homo, cùm in honore eſſet, non intellexit, comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.*

HIc replicando reddit rationē prædictorum malorum, oſtendens, ꝙ mala uoluntas noſtra eſt cauſa, quia non conſeruauimus honorem a Deo nobis collatum, expone ut ſupra verſ. 799. Sequendo materiam tertij articuli, reſtat declarare quartam partem articuli ex quarta proprietate Calcedonij. Nam vt dicebatur, quarta proprietas Calcedonij eſt, quod habebat in uigore puritatis efficaciam. Hic. n. lapis ſm Magiſtrum, ubi ſupra. & Dioſcorid. eſt conſeruatiuus caſtitatis, quia valet contra illuſiones. Hāc virtutem nouit quarta pars huius articuli, oſtendens matris virginitatem in partu conſeruatam, dicens: Ex Maria virgine. Meritò. n. decuit ſalua matris virginitate Chriſtum naſci ex Maria virgine: Vnde Anſel. in de cōceptu virginali, ait. Decebat, vt illius hominis conceptio de matre puriſſima fieret. Nempe decens erat, ut ea puritate, qua ſub Deo maior nequit intelligi, virgo illa niteret, cui Deus pater vnicum filium ſuum, quem de corde ſuo æqualem ſibi genitum tanquam ſeipſum diligebat, ita dare diſpoſuit, ut naturaliter eſſet unus, eiuſdemq; cōis Dei patris, & virginis filius. Et quāuis hoc ſit mirabile, quod virgo concepit, & peperit, non tñ impoſſibile videri debet. Cuius poſſibilitatem oſtendit Bacho ſuper Matth. multis exemplis virginem de ſpiritu concipere, & parere poſſe. Primò, uirtute ſpiritus elementaris. Nam ut dicit Ariſt. Fœminæ perdices ſi fuerint maribus oppoſitæ, & flauerit ventus concipiunt. *Philoſ. 5 de animalibus.* Similiter Beda lib. 1. de imagine mundi, dicit, ꝙ in Cappadocia equæ concipiunt de vento. Sic in propoſito multò fortius ad inſpirationem ſpiritusſancti, qui in euangelio uento comparatur, virgo concipere potuit, & parere. Et iſta comparatio ponitur Io. 3. vbi dicitur. Spiritus, i. uētus, vbi vult, ſpirat. Et ſequitur ibi. Sic eſt oīs, qui natus eſt ex ſpiritu. Secundò, hoc probatur per ſpiritum vitalem. Alimentum. n. conuertit in naturā alitì, & hoc fit per ſpūm vitalē. *Ariſt. de generat.* Ergo a ſimili uirtute ſpiritusſancti ſanguis B. Mariæ conuerti potuit in naturā hominis Ieſu Chriſti. Tertio, hoc probatur per ſpiritū animalem. Apes n. ſine patribus in materno utero creſcunt Et hoc exēplum ponit Aug. ad oſtendendum, ꝙ virgo poſſit parere de ſpiritu ſancto. lib. 3. de mirabilib noui, & veteris teſtamenti. *Augu. de mirabi- lib. noui, & veteri teſtamēti.* Et addit ibi, ꝙ multæ aues poſſunt ſine marib. oua gignere. & hoc fit uirtute ſpiritus animalis. Conſimiliter in propoſito erit poſſibile. Quartò, hoc probatur ꝑ ſpūm intellectualē. Secundū. n. philoſophos intelligentia mouens cęlū, cauſat vermes ex terra, ergo a fortiori intelligentia prima pōt ex ſanguinib. B. Mariæ, quæ eſt materia propria fœtus, cauſare hoiem. Et confirmatur, quia ſol ex materia Phœnicis redactæ in cineres producit formā nouæ Phœnicis: ergo a fortiori, prima intelligentia de ſanguinibus

fœminæ

fœminæ põt producere hominẽ. Probatur conſequentia, quia mulieris propinquior materia eſt ab hoie, quã cineres ad auẽ. De incineratione, & generatione phœnicis, habeť lib. 12. de propiet. rerũ. c. 15. Ad propoſitũ ergo. Si lapis calcedonius in portante puritatem conſeruat, & iſta virgo in pariendo fuit puriſſima, q̃d expreſſius per calcedoniũ, q̃ ipſa virgo pariens deſignatur? Quia ex Maria Virgine. Ex iſto articulo condemnatur error Antidiocamatitarum dicẽtiũ, ꝙ etſi B. Maria, virginitate ſalua, genuit Chriſtũ, poſt tñ per Ioſeph cognita alios habuit filios, quos virgo non concepit. Hic error ponitur. 24. q. 3. quidã hæretici. Quod nituntur probare ex hoc q̃d dř Matth. 1. ꝙ Ioſeph non cognoſcebat eã, donec peperit filiũ ſuũ primogenitũ, quia arguũt, donec, ergo poſtea cognouit. Item per hoc ꝙ ſubditur primogenitũ, q̃a primogenitus nõ dř niſi reſpectu aliorũ genitorũ, quia dixit quidã Chriſto. Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærẽtes te. Oppoſitũ aũt tenet fides catholica. 12. q. 2. matrimoniũ. Ad primũ ergo dř, ꝙ in ſcriptura ly donec, q̃nq; ſignificat aliq̃d tẽpus determinatum, quo tranſacto aliquid fiat, ſicut dř Ioſue 6. Nõ clamabitis, donec veniat dies, in quo dicã uobis clamate. Q̃nq; verò ſignificat æternitatem vt Pſal. Donec ponã inimicos tuos, &c. Et ſic accipitur hic. Ad 2ṁ dř, quod primogenitus accipitur dupliciter. ſ. affirmatiuè. i. ante omnes alios, & negatiuè. i. antequã nullus, & ſic accipitur hic. Ad tertiũ dicitur, quòd conſuetudo ſcripturæ eſt conſanguineos, fratres vocare.

PSAL. XLIX.

809 6.q. 1.ſi omnis. *DEus deorum dominus locutus eſt & vocauit terram*.

TITVLVS huius pſalmi eſt. *Pſalmus Aſaph*. vt enim habetur. 1. Paral. 15. Aſaph cũ multis alijs fuit à Dauid poſitus ſuper cantores, qui laudes domini in tabernaculo habebant cantare. Et hic habuit ſpiritum propheticum, & multos Pſalm. fecit, ut apparet

A inferius. Et hic iſtum Pſal. fecit. Et ſic dictus Pſal. Aſaph. ſ. ab ipſo factus. Etiam alia ratione dř Pſal. Aſaph. Quoniã Aſaphè Hebraicè, Latinè dicitur congregatio. Græcè vero ſynagoga. Et ſic Aſaph idem eſt, quod ſynagogę congregatio. Synagoga autẽ duas partes habuit, Quia aliqui in ſynagoga fuerunt fideles, & Deo deuoti, ut Dauid, Ezechias, Ioſias, & multi alij reges. Aliqui autem infideles, & Deo recalcitrãtes, vt fuit Roboan, Achab, & multi alij reges. Iſte ergo in hoc Pſal. loquitur in perſona ſynagogæ
B quoad partem fidelẽ, ut per ipſam alios infideles, quaſi ꝑ teſtes magis certos, ad fidem reducat. Quantum vero ad materiam, Pſal. iſte de multis agit. ſ. de duplici aduentu Chriſti, per primum alliciens fideles, & per ſecundum terrẽs peccatores. Agit de datione legis euangelicæ. Agit de mutatione ſacrificiorũ legaliũ in ſacrificium laudis, & euchariſtiæ. Per omnia iſta monens fideles, ne ad ſacrificia legalia iam terminata redeant. Et ſic intelligendo Pſ. Iſte Pſ. diuiditur in partes tres. Quia agit primò de Chriſti aduen-
C tu, & manifeſtatione. Secundò, de lege euangelica, & ſacrificiorũ terminatione, ibi. *Audi populus meus*. Tertiò, de præſumptione peccatorũ, & ipſorũ increpatione, ibi. *Peccatori autem*. Prima in duas. Quia primò agit de aduentu Chriſti in mũdũ. Secundò, de eius aduentu ad iudiciũ, ibi. *Deus noſter manifeſtè*. Prima in duas. Quia primò oſtẽdit aduentũ Chriſti in mundũ. Secũdò, eius publicationem per mundũ, ibi. *A ſolis ortu*. Quantũ ad primũ notandum, ꝙ primus verſus quo ad ſnĩam determinatur ibi incluſiuè. *A ſolis*
D *ortu vſque ad occaſum*. Et ſecundus uerſus incipit, ibi. *Ex Sion*. Prædicando ergo Chriſti aduentũ in carne d. *Deus deorum dominus*, &c. Vbi notandũ, ꝙ hoc nomen Deus in ſcriptura accipitur tripliciter, ſcilicet naturaliter, & ſubſtantiuè. Vt Deus Trinitas pater, & filius, & ſpiritus ſanctus. Deuter. 6. Dñs Deus tuus vnus eſt. Item ſpiritualiter, adoptiuè, & ſic oĩs iuſtus Deus dř, & filius Dei. Ioan. 1. Dedit eis poteſtatem, filios Dei fieri. Itẽ uocaliter, & nuncupatiuè, & ſic idola, & dæmones dij uocantur. Pſal. Omnes dij

gentium dæmonia Deus aſit eſſentialis,
& uerus dñs eſt omnium aliorum deorũ,
quia generaliter omnes ſibi ſubijciuntur.
Tamen ſpecialiter dicitur dñs propheta
rum,qui ſpirituſancto inſpirati ipſius di
uinitatis magis ſunt participes. Et ſic per
Deos intellige ſanctos prophetas.de qui-
Pſal.81. bus dr.Ego dixi dij eſtis,& filij excelſi oẽs.
Quod exponit Chriſtus de prophetis.
Ioan 11. d. Illos dixit Deos ad quos ſer-
mo Dei factus eſt.Sic ergo dicitur. *Deus
deorum*,i.prophetarum dominus.*Locutus
eſt*.i.noſtram aſſumpſit humanitatem, in
qua ore proprio nobis eſt locutus,qui no
bis p ora prophetarum loqui ſolebat: Iu
xta dictũ apoſtoli ad Hebrꝗos.1.Multifa
riè,multiſque modis olim Deus loquẽs
patribus in prophetis nouiſſimè locutus
eſt nobis in filio,&c gloſ Locutus eſt no-
bis in filio.i.per filium vnicum incarnatũ
qui maior eſt omnib.prophetis,& omniũ
prophetarum dominus.Quid aũt ſit locu
tus ſubdit. *Et uocauit terram. A ſolis ortu
vſq; ad occaſum*.Vbi aduerte,ꝙ Chriſtus
loquẽdo nobis legẽ dedit euãgelicã, quã
non vni tm̃ genti dedit, ſicut lex Moyſi
ſoli populo Iudæorum fuit data, ſed oẽs
mundi partes ad ipſam uocauit per ſeip-
ſum prædicando, & per apoſtolos, eis.d.
Matth. vlt. Euntes docete omnes gẽtes baptizantes
eos,&c.docentes eos ſeruare omnia, &c.
Quod ipſi deuotè impleuerunt, quia ex
omni parte mundi gentes ad fidem uoca
uerunt. vnde Pſal.18.In omnem terram
exiuit ſonus eorum,&c. Et hoc eſt quod
hic dicit. *Vocauit terram à ſolis ortu vſq;
ad occaſum* ſ per apoſtolos ſuos. Notãdũ
Matt.9. aũt quod ait. *Et vocauit terram*.Terra.n.
hic peccatores ſignificat, quos vocare ad
fidem,& pœnitentiã Chriſtus venit,ipſo.
d Nõ veni vocare iuſtos,ſed peccatores.
Significat aũt terra peccatores pp eius
tres cõditiones. Nam terra inter cætera
elementa,eſt in quãtitate minima. Eſt in
qualitate frigida Eſt capacitate peſſima.
Primò, terra eſt in quãtitate minima in-
ter omnia elemẽta,quia terra eſt incluſa
inter omnia elemẽta. Et ideo ſicut circu
lus incluſus infra circulũ neceſſariò eſt
minor circulo, infra quem clauditur, ſic
& terra omnibus alijs elementis. Vnde
& ſecundum Baſilium in hexameron,

E Terra dicta eſt ſcabellum Dei, eo ꝙ in
corpore mundi minima eſt ſpecies inter
elemẽta. Hoc directè peccatori cõgruit.
quia peccatum nõ ſolum homines facit
paruos:imò ipſos a vero eſſe elongando
annihilat. Quia ſecundum Aug. ſuper
Ioan.Peccatum eſt nihil,& nihil ſiunt ho
mines cùm peccant. Cuius ratio poteſt
eſſe,quia ſicut corpus opacum ſe elongãs
à corpore luminoſo aliquid perdit de cla
ritate,& quantò magis elongatur, tantò
plus eius claritas perditur. ſic cùm verũ
eſſe ſoli Deo conueniat,ut dicit Mag.lib.
F 1.d.8 hinc eſt,ꝙ quãto quis magis Deo
appropinquat, magis de eſſe participat.
Et quantò plus elongatur à Deo, tantò
amplius ab eſſe recedit, & perdit ipſum
eſſe. Qualiter autem poteſt homo ſe elõ
gare à Deo, niſi per peccatum? vt docet
Mag.lib 2 d 25.d.ꝙ per peccatum priua
tur homo illo bono,cuius participatione
cætera ſunt bona,tantò magis priuatũr,
quò magis ſe ab eo elongat. Ab eo autẽ
ſe elongat per peccatum, non locorum
diſtantia, quia vbique totus præſens eſt
omnibus.& omnia in ipſo ſunt, ſed quia
G per peccatum ab eius ſimilitudine rece-
dit,& tantò longius, quantò fit diſſimi-
lior. Et ideo quia peccatores peccato cõ
ſumuntur dr Thre.4 ꝙ conſumpti ſunt
à ſterilitate terræ,i à peccato Secundò,
terra eſt in qualitate frigida.Quia ſecun
dum Baſiliũ in hexameron,terra eſt cor-
pus frigidum, & ſiccum. Et ideo poteſt
eſſe,quia magis diſtat ab elemento ignis
quolibet alio elemento. Et hoc directè
peccato congruit, quod animam priuat
igne diuini amoris. Quia ut dicitur Hie
re. 6. Sicut frigidã facit ciſterna aquam
H ſuam,ſic frigidam fecit malitiam ſuam.
Et ideo dicitur,Maledictum, adulteriũ, *Oſee 4.*
homicidium,& furtum inundauerunt,&
propter hoc lugebit terra Tertiò, terra
eſt capacitate peſſima, quia capit peſſi-
mum,ſcilicet infernum, quia ſecundum
doctores infernus eſt in centro terræ, di
ſtans a ſuperficie terræ per tria milia, &
ducenta 45.milliaria cũ dimidio, ut de-
ducit Catholicõ in uocabulo terra. Hoc
directè peccatoribus cõgruit,quia infer-
nus eſt in medio cordis eorũ,dũ per cogi
tationes ſuas,& opera ad infernũ cõtinuè
tendunt,

Digitized by Google

tendunt, vbi uirga diuinæ iuſtitiæ puniã tur,pp quod dr Eſa. 11. ꝙ Deus percutiet terram virga oris ſui. Sic ergo,quia per terram ſignificantur peccatores,ideò tunc Deus deorum dominus vocauit terram,quando venit in hunc mundum vocare peccatores,ipſos iuſtificando. Roma. 8. Quos prædeſtinauit, hos & uocauit, quos vocauit,hos & iuſtificauit.

810 *A ſolis ortu vſque ad occaſum,ex Sion ſpecies decoris eius.*

De conſecr. d. 3. cap. vlt.

HIc conſequenter ponit aduentus Chriſti publicationem per mundum.Vbi nota, ꝙ ſpecies decoris Chriſti, & eius pulchritudo dicitur ipſis humanitas aſſumpta, quæ tota decora fuit: non ſolum quoad animam quæ nullam peccati habuit maculam, ſed etiã,quoad corpus.ſicut de ipſo dr Pſ.44. ꝙ eſt ſpecioſus forma præ filijs hominũ. Vnde de humanitate Chriſti, qua uelut indumento tegebat diuinitas dr,Dominus regnauit decorem indutus eſt. Iſte aũt decor publicatus fuit ex Sion, quia in monte Sion manifeſtatus, qm in monte Sion erat templũ,in quo Chriſtus multotiens prædicando ſeipſum manifeſtauit mundo.Etiam ex alio, quia in mõte Siõ Apoſtolis datus fuit ſpiritusſanctus,quo accepto, ipſi plenè illuminati ſe per totũ orbẽ diuiſerunt,uerbũ caro factũ prædicando, quia in illo monte receperunt uirtutem linguarũ omniũ,per quam omnibus gentibus Chriſtum prædicare poſſent. Et hoc eſt quod dicit: *Ex Sion ſpecies decoris eius*, quia prædicatio nominis Chriſti in illo mõte inchoata ex illo ad alias partes mundi fuit deriuata,ſicut prædictum fuerat:Eſa.2 De Sion exibit lex, & verbũ domini de Hieruſalem. Et, ſi quæras ad quas partes mũdi ex Sion proceſſit ꝓdicatio ſpeciei,& decoris Chriſti. Reſpõdet. *A ſolis ortu vſque ad occaſum*.i. ad oẽs mundi partes. Et nota, ꝙ iſta ꝓdicatio Chriſti quãtò ad remotiores partes orbis proceſſit, plus fideles calefecit, & inſtruxit.Ideo notanter d. *A ſolis ortu ad occaſum* quia Iudæa, vnde cæpit origo fidei, frigida in credulitate remãſit, ſed gẽtes,quæ ad occaſũ ſolis habitabãt, conuerſæ fuerunt. In occaſu enim & in parte occidentali hodie fides remanſit,vt in Italia,Francia,Alemania, Anglia, & huiuſmodi. Vnde nota,ꝙ, vt tradunt aſtrologi,& experientia docet, Sol quãtò magis elongatur à nobis,magis nos calefacit, & illuminat,qñ nobis appropinquat,vt puta qñ eſt in ſummo circuli zodiaci vt in Cancro, vel Leone:quam quando eſt in infimo,vt in Piſce vel Aquario. Et ratio: quia in æſtate,quãdo eſt in ſummo, directius ad nos immittit radios ſuos, quando aũt in imo, in baſſo, tunc magis obliquè nos reſpicit. Sic accidit de vero ſole iuſtitiæ Chriſto, ꝙ illos qui erãt à remotis à loco natiuitatis eius,& conuerſationis, directius reſpiciendo calefacit per ſuum amorem,& illuminauit per fidẽ,vt meritò dicatur illud Pſ. 112. A ſolis,ortu.ſ.incipiendo,vſque ad occaſum illuminando,laudabile nomen domini.

Pſal. 92

Mons Sion.

Deus manifeſtè veniet, Deus noſter, & non ſilebit. 811

HIc conſequenter agit de aduentu Chriſti ad iudicium. Circa autem iſtum aduentũ quatuor oſtendit.ſ.ꝙ iſte aduentus primò cunctis erit publicus, mundi perluſtrando oĩa. Secundò, malis erit timidis,ſigne comburẽdo ſæcula,ibi. *Ignis in conſpectu eius*. Tertiò, defunctis erit validus, ipſorũ ſuſcitando corpora, ibi. *Aduocauit cœlũ*. Quartò bonis erit placidus,iuſtorũ præmiãdo merita,ibi.*Congregate*. Quantũ ad primũ,ꝙ Chriſtus ad iudiciũ veniens cunctis tam bonis ꝗ malis(in forma humana tñ glorificata)apparebit manifeſtus,vt oſtẽdit Mag. lib 4.diſt. 48 d.Solet quæri,cum in humana forma conſtet Chriſtum in iudicio apparituꝝ, an in illa forma glorioſa apparebit, ſicut vere eſt,an in forma infirma, qualis in paſſione extitit. Quidam putant à malis talem videri, qualem crucifixerunt.ſ.infirmum,quia dicit ſcriptura. Vt uideant, in quem pupugerunt. Sed apertè Aug. dicit formam ſerui glorificatam à malis,& bonis tunc videri.vnde Aug. ſuper Iohel.Cũm in forma ſerui glorificata viderint boni,& mali tolleť impius, vt non videat claritatẽ Dei, quia Deus eſt quẽ ſoli mundo corde videbũt. Forma ergo humana in Chriſto glorificata videbitur à cun-

Veniet Chriſtus manifeſtè.

a cunctis. Et hoc eſt, quod hic dicit Pſal. E *Deus noſter manifeſtè veniet*. Vel & alio modo. *Deus manifeſtè veniet*, quia manifeſtum dabit iudicium. Manifeſtum.n. dr̃ iudicium, qñ cauſa iudicij eſt clara, & manifeſta, quod tunc erit, quia ſicut merita bonorum pro quib. dabitur ſentẽtia, pro illis omnibus erunt manifeſta, ſic & omnia demerita peccatorum, pro quibus contra illos ſententiabitur, omnib. erunt nota. Et ideo dr̃ iudicium ultimum dies. Vnde Magiſt. lib. 4 d 43. dicit: Aduentus dñi ad iudicium, dies domini dr̃, non pro qualitate temporis, ſed rerum, quia tunc F cogitationes, & conſilia ſingulorum patebunt, unde in Dan. dr̃. Vetuſtus dierum

Daniel 7 ſedit, & libri aperti ſunt coram eo. Libri ſunt conſcientiæ ſingulorum, quæ tunc aperientur alijs, & tunc implebitur, qđ

Mat. 10 ſcriptum eſt. Nihil occultum, quod non reueletur. Adueniente.n. ſummo iudice, non ſolum tenebræ aeris illuminabunt, ſed & abſcondita cordium manifeſtabuntur. Virtute.n. diuina fiet, ut unicuiq; omnia opera ſua bona, uel mala cuncta in

2. Cor. 4 memoriam reuocentur, & mentis intuitu mira celeritate cernantur, ut accuſet, G vel excuſet hominem conſcientia, eaque teſte ſaluetur, vel damnetur. Sic.n. dicit Apoſtolus. Veniet dominus qui illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium. Vbi gl. Abſcondita tenebrarum, i. peccatorum, & manifeſtabit conſilia cordiũ, i. bonas cogitationes quia omnia geſta, vel cogitata bona

Mat. 25 uel mala tunc erunt aperta. Et hoc notãs hic Pſ. d. *Deus noſter manifeſtè veniet*, ſ. ad iudicandũ illa, quæ erunt manifeſta. Et ideo quia omnia tam bona quam mala erũt manifeſta ad ipſum ſpectabit pro H bonis, & contra malos proferre ſnĩam. Et hoc eſt quod ſubdit. d. *Et non ſilebit*, quia

Queſtio. ſ. dabit ſententiam pro bonis dicens. Venite benedicti, &c. & contra malos dicet. Diſcedite a me, &c. Dicat ergo non ſilebit. Sed hic dubitatur, utrum illa ſententia dabitur uerbis, uel alio modo. Hanc quæſtionem Mag. mouet, & indiſcuſſam

Snĩa iudicij ultimi. dimittit lib. 4. d. 47. dicens. Solet quæri, qualiter dabitur iudicij ſnĩa, ſed non eſt perſpicuum illud explicare. Non.n. ſcriptura aperte diffinit, an uoce illa proferantur. Venite benedicti, & Ite maledicti an virtute iudicis ita fiat, conſcientijs ſingulorum atteſtantibus, ut modo dr̃ futurũ, ut iudicis potentiæ effectus ipſius dictione ſignificetur. Illa etenim, eſuriui, & non dediſtis mihi, & huiuſmodi, magis conſcientijs exprimenda plurimi putant quam uerbis, quia apoſtolus in momẽto & in ictu oculi conſummandum iudiciũ tradit. Sed illud ad reſurrectionis ſtatũ tm̃ referunt illi, qui iudicij ſententiam, & malorum increpationem, & bonorum præconia uerbis exprimenda aſſerunt. Ex litera tamen uidetur, ꝙ ſententia dabitur uerbis, quia dicit. *Et non ſilebit*.

Ignis in conſpectu eius exardeſcet, & in circuitu eius tempeſtas valida. 812

Hic oſtenditur, quod illud iudicium malis erit timidum. quia ante iudicium erit ignis conflagrationis, quo corpora malorum, qui uiui reperientur, conſumentur, ſed non bonorum. Vñ d. Mag. *Ignis præcedet iudicium.* lib. 4. d. 48. Dño.n. ueniente ad iudicium præcedet ante eum ignis, quo comburetur facies mundi huius, & peribit cœlũ, & terra, non quidem ſm̃ ſubſtãtiam, ſed ſm̃ ſpeciem, quæ immutabitur, cœlum quidem aereum non æthereum. Tantũ .n aſcendet ignis in iudicio quantũ aſcenderunt aquæ in diluuio. Ille aũt ignis malis qui reperti fuerint uiui, erit conſumptio, bonis uero non. Vt.n. ait Aug. hoc erit incendium mundis ſanctis quod fuit caminus ignis tribus pueris. In quib. qđ purgandum fuerit, per illum ignem purgabitur, alijs uero nullam ingeret moleſtiã. Et hoc eſt, quod hic dicit pſal. *Ignis in conſpectu eius exardeſcet*. Et hic merito malis incutiet timorem, quia ipſo comburentur, vnde gl. *Ignis ante ipſum exardeſcet*. Timeat ergo palea ſe arſurã, quia exardeſcet, ideſt, torquebit impios, & hoc in conſpectu eius, quia etiam ignis malæ conſcientiæ malos comburet, cum conſpicient iudicantem. Sed de iſto igne quærunt doctores, qualis ignis erit, uel de nouo a Deo creatus, uel ignis naturaliter productus. Ad hoc dico, quod ſicut prima purgatio mundi in diluuio facta per aquã, non fuit per aquã miraculosè productã, ſed per aquã elemẽtarẽ, & na-

A &naturalem , ſic & ſecunda purgatio in
iudicio facienda per ignem, fiet per ignē
naturalem,& elementarem. Vt enim di-
cit Aug. ille ignis tunc fiet mundanorum
ignium conflagratione , ita enim factum
eſt aquarum inundatione diluuium . Et
ideo,vt dicit Aegydius lib 4.d. 47. huic
auctoritati inhærendo,dico quòd in dilu
uio nō ſunt nouæ aquæ creatæ,ſed eædē
ipſę multiplicatę ſunt in hac operatione,
& adiutorio ſuperiorum corporum , per
quæ facta eſt eleuatio vaporum . Sic &
dico,quod nō ſolum ignis,qui eſt in ſphę
B ra ſua,ſed etiam omnes ignes,qui in ter-
ra, & ſupra terram, & infra terram ſunt,
concurrent ad conflagrationem. Et benè
credo , quòd virtus ſuperiorum corpo-
rum adhuc concurret ad ignis multipli-
cationem,& actionem De iſto ergo igne,
quo purgabuntur omnia elementa,dicit.
Ignis in conſpectu eius exardeſcit . Sequi-
tur . *Et in circuitu eius tempeſtas valida.*
Hæc tempeſtas non erit tempeſtas rea-
lis, quæ fit ventis, vel procellis , ſed iſta
tempeſtas erit iudicio Dei , quo fiet , vt
per eius potentiam ſtatim poſt ignem
C prædictum area ventiletur, & boni ſepa-
rentur a malis . Quæ iudicatio dicitur
tempeſtas, quia ſicut tempeſtas ſubitò
veniet . Et ſicut tempeſtas cadens ſuper
meſſem ſeparat a paleis grana , ſic illa
Dei iudicatio ſubitò bonos ſeparabit a
malis . Hæc autem tempeſtas erit in cir-
cuitu eius, quia primò erunt inſimul lo-
co permixti boni,& mali.Chriſtus in me
dio omnium veniens exiſtentes in ſuo
circuitu diuidet , ponendo hædos a ſini-
ſtris,oues autem a dextris. De iſta enim
tempeſtate dicitur Nau. 1. Dominus in
D tempeſtate.& turbine veniet.Sequendo
materiam fundamentorum eccleſiæ, & *Articulus fidei.*
articulorum,nunc reſtat videre quartum
articulum per quartum lapidem figura-
tum,qui erat ſmaragdus,quem quartum
articulū poſuit Iacobus maior. d. Paſſus
ſub Pontio Pilato,crucifixus,mortuus,&
ſepultus . Et hic duo faciam,quia primò
oſtendam qualiter iſte articulus quoad
ſuas partes per ſmaragdum figuratur.Se
cundò , qualiter huius articuli, ſ. virtus
paſſionis Chriſti, & mortis per dictum la
pidem declaratur.Quantum ad primum

A ſciendum , ꝙ ſmaragdus habet tres pro-
prietates huius articuli declaratiuas. Nā
ſm Magiſtrum vbi ſupra . Iſte lapis ad-
uerſitatis aquilone ſpirante inquirenti-
bus reuelatur.Viriditatis colore excellen
tius rutilante coloratur,Immanitatis tre
more ab hominibus circundāte occulta-
tur . Sic & conformiter Dei filius in iſto
articulo eſt Aquilone aduerſitatis reali-
ter ſub Pilato flagellatus Paſſus ſub Pon
tio Pilato . Colore viriditatis amariter
crucis morte vulneratus,crucifixus,mor
tuus . Tremore immanitatis occultatur
B in ſepulchro tumulatus,& ſepultus. Pri-
ma ergo conditio ſmaragdi eſt , quòd in
aquilone aduerſitatis , &c. Quoniā hic
lapis maximè flante aquilonari vento re
peritur, ꝙ ſmaragdi maximè inueniūtur
flante aquilone,quia tellure diſcooperta,
intermicant,quia arenæ mouentur maxi
mè his ventis . Quid autem per ventum
aquilonarem, niſi paſſio, aduerſitas , in-
telligitur,& pœna?Quoniam dictus ven-
tus frigidus eſt,& tempeſtuoſus Eccl.43.
ſic & flatus aduerſitatis.Vnde aduerſita-
tem, & pœnam aquilonis nomine voca-
C bat Hieremias . Malum ego adduco ab *Hier. 1.*
aquilone, & contritionem magnam . Iſto
vento aduerſitatis , & pœnæ ad modum
ſmaragdi Chriſtus reuclatur, qa ex his,
quòd verus ſit homo,demonſtrat̄. Quia
enim aliqui ipſum negabant verum ho-
minem eſſe,ideo talibus per tales aduer-
ſitates ſe verum hominem manifeſtat.
Qm̄ teſte Magiſtro lib. 3. d. 15 Dei filius
naturam accepit paſſibilem , ſ. animam
paſſibilem,& carnem paſſibilem,& mor-
talem , ut enim probaret ſe verum cor-
pus habere,ſuſcepit pęnas corporis,& vt
D veram animam probaretur habere,ſuſce
pit pœnas,& defectus aīæ. Iſti autem de
fectus,& pœnæ maximè in ipſo apparue
runt paſſionis tempore,quando.ſ. eſt paſ *Paſſio Chriſti vniuerſalis.*
ſus ſub Pontio Pilato , vbi omne pœnæ
malum in Chriſti corpore apparuit,vt de
tali aquilone paſſionis Chriſti dicatur il-
lud Hiere. 1. Ab aquilone pandetur om-
ne malum . Et verè in aquilone Chriſti
paſſionis omne malum eſt repertum ;
quia corpus eius oī genere paſſionis fuit
reſperſum,quoniam paſſus fuit omni ge
nere paſſionis , quo quis homo pōt pati.

Quod patet tripliciter. Primò ex parte E illorum, a quib. eſt paſſus, qm̃ paſſus eſt a gentilibus, & Iudæis, & maſculis, & fœminis, vt patet de ancilla accuſante Petrum, Paſſus eſt a principibus, & ipſorum miniſtris, & popularibus ſm̃ illum Pſ. 2. Quare fremuerunt gentes, &c. Paſſus eſt a notis, & familiaribus patet de Petro ipſum negante, de Iuda ipſum prodẽte. Ex quib. patet, ꝙ ab oĩ hominũ genere fuit paſſus. Secundo, hoc põt patere ex parte rerum, in quibus aliquis homo põt pati, qm̃ paſſus fuit in amicis eum deſerentib. Matth 26. Tunc oẽs diſcipuli, eo relicto, F fugerunt. Paſſus fuit in ſuis parentibus. ſ. videndo matris anguſtiam, q̃ doloris per tranſibat gladius. Luc. 2. Et tuam ipſius animam, &c. Paſſus fuit in fama per blaſphemias, contra ipſum illatas. Matt. 27. Prætereuntes blaſphemabant eum, &c. Paſſus fuit in honore, & gloria per contumelias Matth. 27. Dederunt arundinem in manu eius, & genuflexo ante eum illudebant, &c. Paſſus fuit in rebus, quia ſuis veſtibus ſpoliatus. Paſſus in aĩa per timorem, & triſtitiam. Matt. 26. Cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe, & ait: Triſtis eſt aĩa G mea, &c. Paſſus eſt in corpore per vulnera, & flagella. Ioa 16. Apprehendit Pilatus Ieſum flagellauit eum Tertiò, hoc poteſt parere ex parte membrorum, in quibus fuit paſſus Nam Paſſus fuit in capite per ſpineam coronam: in manibus, & pedibus per clauorum cõfixionem, in facie per alapas, & ſputa, in collo per colaphos, in lingua per vinum cum felle mixtum. Paſſus in toto corpore, dum totum corpus eius pro nobis pendebat in cruce. Eſa. 50. Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas, &c Fuit ẽt paſſus ſm̃ H oẽm ſenſum corporeum. ſ. ſm̃ tactum, quia flagellatus, ſm̃ viſum, quia oculos velatus, ſm̃ auditum, quia blaſphematus, ſm̃ odoratum, quia in loco fœtido crucifixus, ſm̃ guſtum, quia aceto, & felle potatus Sic omni genere paſſionis fuit paſſus. Propter quod meritò de ipſo dicit Iacobus. Paſſus ſub Pontio Pilato, per quæ omnia verus homo fuit demonſtratus, vt merito dicat illud Iob. 16. Aperuerunt ſuper me ora ſua, exprobrantes percuſſerunt maxillam meam, ſaturati ſunt opprobrijs meis, hæc paſſus ſum abſq; iniquitate manus meæ, &c. Secunda conditio ſmaragdi eſt, ꝙ viriditatis colore excellentius inſignitur. Vnde dicit Mag. vbi ſupra, ꝙ ſmaragdus gemmarum omniũ obtinet principatum. Tanta.n. viriditate fulget, ꝙ nullis gemmis, vel herbis maior ineſt viriditas. Nam herbas virentes, & frondes ſuperat, inficiens circa ſe viriditate nimia, nec eius viror in ſole aliquo modo obſcuratur. Hanc conditionẽ continet ſecunda pars huius articuli oſtendens. d. Crucifixus, & mortuus. Vbi notãdum, ꝙ per viriditatem ſmaragdi, amaritudo crucis, & mortis Chriſti denotatur, Qm̃ ſm̃ Iſidorum omne ſatis viride amarum dr̃. Si ergo ſmaragdus habet ſummã viriditatem, ſequitur ꝙ ſignificat ſummã amaritudinem, quæ in cruce Chriſti, & morte fuit. In cuius articulo myrrha, & felle fuit potatus, quæ ſunt amariſſima. Vnde de iſta crucis, & mortis amaritudine, quæ fuit cauſa noſtræ pacis dicat Ieſus. Ecce in pace. ſ. humani generis, amaritudo mea amariſſima. Ex iſta parte articuli excludit error Baſilidianorum, qui inter alios errores quarto loco ponũtur, ꝙ Chriſtus non fuit crucifixus nec mortuus, ſed loco eius Simon Cyreneus, ꝙ probant per illud, quod dr̃ Luc 23. ꝙ cũ ducerent Ieſum apprehenderunt Simonem Cyrenenſem, & impoſuerunt illi portare crucem poſt Ieſum, i. pęnam crucis. Sicut cum dicitur 1. Pet. 2. Peccata noſtra pertulit ſuper lignum crucis in corpore ſuo, i. pœnã peccatorum noſtrorum. Hic error hic excluditur cum dicit̃ Crucifixus, & mortuus. Vnde de ſeipſo Chriſtus dicit. Filius hominis tradetur principibus ſacerdotum, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentib. ad illudendum, flagellandum, & crucifigendũ: Et teſte Angelo: Ieſum quæritis crucifixum, &c Tertia conditio ſmaragdi eſt, ꝙ immanitate tremoris circundante, cuſtoditur ab hoibus. Nam, vt dicit Mag. vbi ſupra, & Iſido. lib. 16. Hic lapis a gryphis eripitur, & ne poſſint ſmaragdi in copia inueniri, gryphorum immanitate viſus hominis impeditur. Sic & Chriſtus occultabat̃ in ſepulchro tumulatus quia ſepultus. Vbi nota, quòd ghryphi habent cor-

Iſidorus 16. ety.

Eſa. 21.

Mat. 26

Mar. 16

corpus leonis, & alas, & plumas aquilæ. Quid autem per leonem, niſi Chriſtum intelliges, q eſt leo de tribu Iuda? Apo. 5. Quid autem per aquilam quæ teſte Iob. 39. In petris manet, niſi ſepulchrũ Chriſti in petra exciſum deſignatur? Sic ergo in grypho corpus leonis ſub alis aquilæ abſconditur, ad ſignificandum Chriſti ſepulchrũ, vbi verus leo Chriſtus ſub alis aquilæ, i. lapidei ſepulchri fuit abſconſus. Ideo in fine articuli dicitur Sepultus.

Aduocauit cœlum de ſurſum, & terram diſcernere populum ſuum.

813 6.q. 1. ſi omnium

Hic oſtenditur, quòd Chriſti aduentus ad iudicium, defunctis erit validus, ipſorum ſuſcitando corpora. vbi notandum eſt, quòd, vt dicit Magiſter. li 4. diſt. 47. Purgato in fine mundi mundo per ignem, tunc mittet angelos ſuos, & archangelus Michael in voce tuba, ſ. in voce magna, & ſonora clamabit. d. Surgite mortui, venite ad iudicium: Et tunc ſurgent omnes mortui miniſterio angelorũ, i. virtute data illi tubæ vel voci angelicæ a Deo. Quo facto, angeli congregabunt omnes bonos, qui rapientur, Chriſto venienti obuiam in aera, reprobis remanentibus in terra, qui terram dilexerunt. Et hæc eſt illa collocatio bonorũ a dextris, & malorum a ſiniſtris, quia boni erunt ſurſum in aera cũ Chriſto, malis in terra remanentibus. Pars enim ſurſum per dexteram, quia nobilior, inferior autem per ſiniſtram ſignificatur. Et tunc præconia bonorum. ſ. Eſuriui, & dediſtis mihi, &c. & increpationes malorum proferentur. ſ. Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare, &c. & conſequẽter vtrorunq; ſententia. Venite benedicti, &c. Ex quib. apparet, q in iudicio Chriſtus primò vocabit angelos, vt ſua voce mortui reſurgant: ſecũdò, vocabit terram. ſ. corpora malorum, & ſanctorum in terram reuerſa, vt reſurgant cũ animabus ſuis, & veniant ad iudicũ. Angeli aũt, quia cœleſtes, ſignificantur per cœlum. Corpora aũt mortuorũ, per terram Et hæc oĩa notans Pſ. d. *Aduocauit cœlũ de ſurſum.* i. vocabit ſanctos angelos quibus dabit officiũ tubæ, ad cuius vocẽ mortui reſurgant. Deinde vocabit terrã, i. corpora defunctorũ, vt ſ. vir-

A tute dictæ tubæ reſurgant. Et hoc totum erit *diſcernere populum ſuum.* i. vt diſcernat, & ſeparet populum ſuum. ſ. bonos a malis, vt. ſ. bonos beatificet, & dãnet malos. Sed hic inſurgit dubium, quia, vt hic dicitur. Chriſtus, *vocabit terram.* ſ. corpora nr̃a defuncta ad reſurrectionem ſolum in fine mundi, ideo cum Chriſti reſurrectio ſit forma nr̃æ reſurrectionis, quæret aliquis cum Chriſtus ſurrexit ſtatim tertia die poſt mortem, quare noſtram reſurrectionem tardare voluit vſq; in finẽ? Ad hoc rñdetur, q pp tria. Primò, pro-

B pter meritorum multiplicationẽ. Reſurrectio. n. futura, eſt vnus articulus fidei, quia ſi euidẽter ſtatim quilibet mortuus reſurgeret, non eſſet meritum ipſam credere, quia fides non habet meritum, cui humana rõ præbet experimentum, vt ait Greg. in homil. Et quia ſm Magiſt. lib. 3. d. 32 Fides eſt de iis, quæ non videntur, vel quæ nõ habentur per ſenſum, & experientiam. Nec valet dicere, q virgo Maria habuerit certam experientiam, ſe Chriſtum peperiſſe, ſaluo virginitatis ſigillo, huius tñ veram fidem habuit, ſicut

C de articulo fidei qui eſt, q Chriſtus natus eſt ex Maria Virgine. Conſimiliter Petrus vidit exprimentaliter Chriſtum pati, & tñ articuli paſſionis, & mortis habuit fidem. Ad iſta duo. Ad primum dico, q virgo Maria non habuit fidem in hoc, q ſciebat ſe virginem peperiſſe, ſed in hoc, q credebat ſe peperiſſe Deum, & hominem, de hoc autem experientiã nõ habuit, ſed fidem. Conſimiliter dico, q Petrus non habuit fidem, in hoc q hominem Chriſtum credebat in cruce pati, quem videbat, ſed in hoc, q illum homi-

D nem credidit eſſe Deum, quòd non videbat Secũdò noſtram diſtulit reſurrectionem, propter ſuffragiorum multiplicationem. Si n. mortui ſtatim reſurgerent, ſuffragia pro ipſis opus non haberent Et ſic non ſolum defuncti multa adiutoria perderent, ſed etiam viui facientes pro mortuis ſuffragia multa merita omitterent, quæ non omittunt. Tertio, propter hæreticorum extirpationem. Quoniam ſi mortui ſtatim reſurgerent, nõ deeſſent hæretici, qui dicerent reſurrectionem eſſe virtute naturali, ſicut eſt natiuitas,

Et

Digitized by Google

Et ꝙ ſicut corpora cœleſtia conferunt ad natiuitatem, ſic & ad reſurrectioné. Et ſicut natiuitas noſtra non eſt virtute natiuitatis Chriſti, ſic & reſurrectio noſtra nó eſſet virtute reſurrectionis Chriſti, quæ falſa ſunt, & hæretica. Omnes ergo tales errores volens Chriſtus extirpare, dignum duxit vſque ad diem vltimum terram noſtrā per reſurrectioné uocare.

814 *Congregate illi ſanctos eius, qui ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificia.*

Hic conſequenter oſtēdit, quòd aduentus Chriſti ad iudicium bonis erit delectabilis, & placidus, quia tunc cum Chriſto in anima, & corpore viuent ſimul. vbi notandum eſt ꝙ in antiqua lege plura erant ſacrificia, vt puta agnorum, arietum, & vitulorum, ex eo quòd nullum illorum erat perfectum. Si enim vnum eſſet perfectum, & ſufficiens, fruſtra multiplicarentur. Sicut dicimus, quòd filius in diuinis non poteſt multiplicari, quamuis tantam uirtutem intelligentiæ habeat filius ſicut pater, quia tātæ perfectionis eſt ipſe vnicus Dei filius quòd in ſe continet perfectionem omnē cuiuſlibet poſſibilis filiationis. In nouo autem teſtamento vnicum ſolum eſt ſacrificium. ſ. Euchariſtiæ. Et quia eſt perfectiſſimum omnem perfectionem continens, ideo multiplicari non poteſt. Et vnicum ſacrificium fide tenuerunt etiam patres antiqui teſtamenti, ſcientes omnia ſacrificia antiqua ad iſtud ordinari tanquam diuerſæ figuræ ad vnum figuratum. Hic ergo per teſtamentum in ſingulari accipe ſacrificium vnicum Euchariſtiæ noui teſtamenti, de quo dixit

Mat. 26 Chriſtus: Hic eſt ſanguis meus noui teſtamenti. Iſtud ſacrificium ordinauerunt ſancti patres tam antiqui, quam noui teſtamenti, quia ipſum extulerunt ſuper omnia ſacrificia. Vel etiā, quia etſi Chriſtus hoc ſacrificium ordinauit, quantum ad illud, quod in eo eſt eſſentiale, tñ ſancti patres ad eius decorem, & ſolemnitatem multa circa illud fienda ordinauerunt, vt eſt de ordine miſſæ, de tonſura, de veſtibus ſacerdotalibus, de conſecratione altaris, & hmői. Pſalmiſta ergo fu-

E tura præuidens quaſi præſentia, ad angelos loquēs ipſos hortatur, vt oēs ſanctos de omnibus mundi locis congregent, & Chriſto in iudicio adducant, cum ipſo in perpetuum regnaturos. Et hoc eſt, qđ angelis loquēs dicit *Congregate*. i. congregabitis illi. ſ. Chriſto, *ſanctos eius*. Et quos ſā ctos? Sequitur. *Qui ordinant teſtamētum ſuper ſacrificia*. vt dictū eſt. Vbi ſciēdū, ꝙ congregatio ſanctorum in die iudicij fiet per ſanctos angelos. i. ipſorū miniſterio. Sic. n. de iſta congregatione dixit Chri-

F ſtus. Videbūt filium hominis uenientem *Mat. 24* in nubibus cœli, ſ. ad iudicium, & mittet angelos ſuos cum tuba, & uoce magna, & cōgregabunt electos eius à quatuor uentis à ſummis cœlorum vſq; ad terminos eorum. Ex quibus apparet ꝙ, ſicut Chriſti aduentus malis erit timidus, vt dictū eſt verſic. 812. ſic per oppoſitum iuſtis erit placidus, quia cum Chriſto congregabuntur, vt cum ipſo regnent in perpetuum. Tunc enim non ſolum gaudebit iuſtus de Chriſti conſortio, de uiſione Dei, de ſecuritate fœlicitatis, ſed etiam de damnatione malorum quia lætabitur

G iuſtus, cum uiderit uindictam.

Et annunciabunt cœli iuſtitiam eius quoniam Deus iudex eſt. 815 *6. q. 1. ſi omnia.*

Oſtendit pſalmiſta, ꝙ antequā prædicta de die iudicij eueniant, oīa erunt per apoſtolos, & ſanctos prædicatores mundo annunciata. q. d. Iuſtitiā Chriſti, quam in iudicio exercebit bonos præmiando, & damnando malos cœli. i. apoſtoli, & alij prædicatores mundo annunciabunt, oſtēdentes ꝙ Deus iudex eſt. Et hoc iam adimpletū videmus, quia cœli an-

H nunciauerūt nobis iuſtitiā Dei. ſ. ꝙ quidā erunt ad dexterā, & quidā ad ſiniſtram, nullum granum tūc erit cum palea, & ſi nunc maneant permixta. Et ſic *annunciabunt, quoniam Deus iudex eſt*. i. diſcernēs bonos à malis. Et attende, quòd ſanctos apoſtolos, alioſq; iuſtos nomine cœlorū deſignat. d. *Et annunciabunt cœli iuſtitiā eius*. Nec mirum. Quoniam, ſicut cœli cæteris corporibus ſunt altiores, ſic ſancti per donum patientiæ. Puriores, ſic ſancti per donum innocētiæ. Clariores, ſic ſancti per donum ſapientiæ. Aptiores, ſic

ſancti

ſancti per donum obedientiæ. Primò.n. A cęli ſunt cęteris corporib. altiores. Quantum.n. aliquod corpus naturaliter eſt nobilius, tñ naturaliter altius ſituatur. Sicut patet in ordine elementorum, ubi aqua eſt altior terra, aer altior aqua, ignis altior aere, quia ſubtilioris, & melioris eſt naturæ. Ideo dr̃. Cœlũ ſurſum, & terra deorſum. Hæc.n. duo extrema maximè nominauit, ut per iſta ordinem mediorum intelligas, quod quanto corpus eſt nobilius. tanto proximius cœlo, & econtra. Conformiter ſic apoſtoli, & alij ſancti per donum patientiæ cæteris ſunt ſublimiores, ut nec minis terreãtur, nec inclinentur uerberibus. Et qđ maius eſt nec blanditijs, uel laudibus diſſoluant. Quantumcunq; enim iſta inferiora agitentur, nunquam tñ cęlũ a ſua pace turbatur. Sic & quamuis quandoq; in iuſtis uires inferiores agitentur, ratio tñ ipſorum ſemper in tranquillitate qeſcit. Et in figuram huius cęlum, q᷑ poſitum eſt in medio aquarum, dr̃ firmamentum. Non quia non moueatur quinimò ad ipſius motum ſtellæ in eo fixæ mouẽtur, ſed quia in ſuo motu non fatigatur, C vel perturbat̃. Vñ de quolibet iuſto uirtute patientiæ ſtabilito dr̃. Gen.1. Vocauit Deus firmamentũ cęlum. Secundò, cęli ſunt cæteris corporibus puriores. Lux.n. eſt tantæ puritatis, vt per fœda loca tranſiens, non maculetur, ut patet de radijs ſolis. Cum ergo cęli ex luce ſint creati, conſequens eſt q᷑ naturaliter ſint puriſſimi. Nec obſtat quod dr̃ Iob.15. Cęli non ſunt mundi in conſpectu eius, quia hoc dr̃ comparatiuè ad munditiam Dei, reſpectu cuius puritatis, omnis noſtra puritas ſordeſcit. Conformiter Apoſtoli, D & cæteri iuſti in ſe puritatem conſeruãt licet.n. omnes naſcamur filij iræ, tñ per baptiſmum mundati cœleſtes efficimur, quod figuraliter oſtendebat Paulus.d. Primus homo de terra terrenus.ſ. primo natiuitate carnis, ſed ſecundus homo de cœlo cœleſtis.ſ. natiuitate ſpirituali. Tertiò, cœli ſunt alijs corporibus pulchriores, quod patet, ſi conſideres eorum ornatum luminarium ſtellarum, & planetarum, in quibus pulchritudo cęli conſiſtit. Propter quod dicitur Eccl.43.

Prou.25 — *1.Cor.15*

Species cęli in uiſione gloriæ. Sic & ſancti apoſtoli alij; iuſti, & doctores diuerſis uirtutibus ornati, quaſi ſtellis pulchri redduntur. In illis n. tanquam in cęlo reperies Saturnum pietatis, & clementiæ: Iouem charitatis, & beneuolentiæ: Martem fortitudinis, & conſtantię: Solem claritatis, & ſapientiæ, Venerem amoris, & complacentiæ: Mercurium diſertæ eloquentiæ: Lunam caſtitatis, & continentiæ. Sicut.n. Deus cœlum iſti ſtellis òrnauit, ſic & ſanctos præfatos virtutibus illis ſignificatis decorauit. Geneſ 1. Fecit B Deus duo magna luminaria, & ſtellas, & poſuit eas in firmamento cęli &c. Quartò, cœli præ alijs corporibus ad motum aptiores. Corpora.n. quanto magis ſunt ſphærica, tanto amplius ad motum ſunt apta, ut experientia docet. Cœlum aũt eſt ſummè ſphæricum, cui ſimile nullius ars producere poſſet. Et ideo faciliter eſt mobile, & motoribus obediens. Idcirco admiratiuè de tanto ordine cœlorum, quo ſuo motori obediunt, dr̃. Nunquid noſti ordinem cœli?&c. Sic conformiter ſancti apoſtoli, & doctores, per uirtutem obedientiæ a primo motore mouentur faciliter, plus Deo obedire curantes, quã *Act.3.* hominibus. d. Obedire oportet magis Deo, quàm hominibus. Iſti ſunt cœli intellectuales, qui domini intelligentes voluntatem, eidem in omnibus famulantur, de quibus Pſalm. Fecit cœlos in intellectu, quos mirabiliter Deus ornauit. Iob 26. Spiritus eius ornauit cœlos. Iſti ergo ſunt cœli, qui iuſtitiam Chriſti iudicis mundo annunciauerunt, de quibus ſupra Pſ.l.21. Annunciabunt cœli iuſtitiam eius populo, qui naſcetur, quem fecit dominus.

Audi populus meus, & loquar, Iſrael, & teſtificabor tibi, Deus, Deus tuus ego ſum. 816 *De cõſ. d.3.cap. vlt.*

HIc conſequenter agit de legis Euãgelicæ datione facta per Chriſtũ. Vt autem legem nouam oſtendat, duo deſcribit principaliter.ſ. latoris nouæ legis diuinitatem. Secũdò, ſacrificij nouæ legis ſublimitatem, ibi. *Nõ in ſacrificijs.* In iſtis.n. duobus principaliter conſiſtit lex euãgelica.ſ. in dignitate legiſlatoris

per

per quē probantur omnia eſſe uera, quæ in ipſa continentur, & in ſacrificij nobilitate, quia ad ipſum omnia ſacrificia antiquæ legis reducunt. Quantum ergo ad primum ſciendum eſt, ꝙ tanta eſt dignitas Chriſti latoris legis, ꝙ nō ſolū eſt uerus homo, vt fuit Moyſes dator legis antiquæ, ſed ēt eſt uerus Deus, qui nec falli, nec fallere pōt. Et hanc diuinitatem .i. ſe eſſe verū Deū, ipſe probauit uerbis, & factis. Verbis. d. Ego, & pater unum ſumus. Factis aūt, q̄a faciebat miracula imperatiuè propria poteſtate, q̄ nullus alius a Deo facere pōt. Si.n. alij ſancti miracula faciebant, non aūt virtute propria, ſed Dei, vnde, & Deum inuocabant, ut illa facerent. Sic ergo dicebantur alij ſancti facere miracula, quia Deus ad ipſorū orationem illa faciebat. Vñ, & nunc pſal. in perſona Chriſti loquens populo Iſraelitico dicit. *Audi populus meus, &c. Deus tuus ego ſum.* Lex.n. euangelica primò fuit data ſolum filijs Iſrael, quibus prædicauit Chriſtus. Vnde dicebat. Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierūt domus Iſrael. Si.n. aliquando prædicauit Samaritanis, tñ ita rarò, quod quaſi pro nihilo reputatur. Et hoc eſt quod populo ſuo Iudæorum nūc loquitur. d. *Audi populus meus*, quia, ſ. de te carnem aſſumpſit. *Et loquar tibi, Iſrael*, quia ad te principaliter ſum miſſus. Et teſtificabor tibi per ſcripturas, & per miracula, quid teſtificabor? hoc, ſ. *quod Deus tuus ego ſum*. Dicat ergo, *audi, populus meus*. Vbi notandum, quod propriè loquendo, nomine populi ſolum boni, & iuſti intelliguntur, in tm̄, quod mali nunquā populum facere poſſunt. Nā vt recitat Aug. ſm̄ ſentētiam Scipionis, & Ciceronis populus ſic diffinitur. Populus eſt cętus multitudinis, iuris cōſenſu. & utilitatis cōmunione ſociatus. Ex quibus ſequitur, ꝙ vbi iuſtitia nō eſt, ibi populus eſſe non pōt. Quod ſic ibidem deducit Aug. Nā iuris cōſenſus ſine iuſtitia geri non poteſt. Vbi ergo iuſtitia nō eſt, ibi ius eſſe non pōt, quod.n. iure fit, profectò iuſtè fit, quod aūt fit iniuſtè, nec iure fieri pōt. Nō .n. iura dicenda ſunt, vel putanda iniqua hominum ſtatuta. Quocirca ubi uera iuſtitia non eſt, iuris conſenſu ſociatus cętus hoīum nō pōt eſſe.

Ioan 10

Mat. 15

Aug. 19 de ciuit. c. 21.

E Et ideo nec populus iuxta illam Scipionis, vel Ciceronis diffinitionem. Ex iſtis ſequit, ꝙ peccatores, & mali non faciunt populum, quia in malis non eſt uera iuſtitia, Q̄m vt dicit can. Iuſtitia cum ſcelerato homine conſortium habere non pōt. Quod ibidē declarat Aug ſubdens. Qua pp vbi homo Deo non ſeruit, quid in eū putandum eſt eſſe iuſtitiæ, quandoquidē Deo non ſeruiens, nullo modo pōt iuſtè animus corpori, aut humana ratio vitijs imperare? Et, ſi in hoīe tali q. ſ. Deo non ſeruit, non eſt vera iuſtitia, proculdubio

F nec in hoīum cœtu, qui ex talibus hoīnibus conſtat. Non eſt hic ergo ille iuris cōſenſus, qui hoīum multitudinem populum facit. Et infra in principio capituli vigeſimi quarti concludit Auguſt. propoſitum d. Qua pp vera iuſtitia eſt populi vt ſm̄ ſuam gratiam ciuitati obedienti, Deus imperet vnus, & ſummus. Et per hoc in oībus hoīnibus ad eandem ciuitatem pertinētibus atq; obedientib. Deo, animus ēt corpori, atq; rō vitij ordine legitimo fideliter imperet: vt, quemadmodum iuſtus vnus, ita cœtus populuſ-

G que iuſtorum vniatur ex fide, quæ operatur per dilectionem, qua homo diligit Deum, ſicut diligendus eſt Deus, & proximum ſicut ſemetipſum. Vbi ergo non eſt iuſtitia, profectò nō eſt cętus hoīum iuris conſenſu, & utilitatis communione ſociatus, quod ſi non eſt, vtique populus non eſt, ſi vera eſt hæc populi diffinitio. Hæc oīa Aug. Ex quibus ſequitur, ꝙ propriè loquendo populi nomine ſolum boni intelliguntur. Et iſto modo loquebatur Petrus gentibus ad fidē conuerſis. d. Vos eſtis genus electum, &c. qui aliquā-

H do non populus, nunc autē populus. Verum eſt tamen, ꝙ populus accipitur q̄nque magis large Et ſic populum diffinit Aug. d. quod populus eſt cœtus multitudinis rationalis rerum, quas diligit, concordi communione ſociatus. Et iſto modo impropriè mali ēt populum faciunt nō quidem Dei, ſed magis diaboli. Vnde, de malis dr̄. Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Et Matt. 15. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt a me. Sequendo materiā fundationis eccleſiæ, & articulorum,

1. Pet. 2.

Aug. 15 de ciuitate Dei. c. 24.

Pſal. 2.

lorum, nunc circa quartum articulum re
ſtat videre, q̃uo huius quarti articuli. ſ.
paſſionis, & mortis Chriſti efficacia per
quartum fundamentum. ſ. ſmaragdi ſigni
ficatur. Vbi notandum, ꝙ hic lapis ſma-
ragdus multas habet proprietates, quib.
ſignificat multas vtilitates, per Chriſti
paſſionem nobis collatas. Nã, vt d. Mag.
vbi ſupra. Habet iſte lapis ex naturæ be-
neficio multas virtutes. Eſt.n. viroris ſui
multiplicatiuus. Ex ſe.n. generat radium
quo virore circuncinget aerẽ circunfu-
ſum, hẽt corpus ſpeculare, ac perſpicuum
obiectarum figurarũ, & imaginum oſten-
ſiuus. diuerſarum infirmitatum eſt curati
uus, auget opes, in cauſis dat ſuaſoria ver
ba, viſum cõſeruat, & debilẽ confortat, la
ſciuos motus cõpeſcit, reddit memoriã,
valet cõtra illuſiones, & phantaſmata dæ
monum, & tẽpeſtates ſedat. Ex quib. verè
elicio, ꝙ iſte lapis decem hẽt virtutes ſi-
gnificantes decem vtilitates Chriſti paſ-
ſionis. Nam hic lapis radios multiplicat,
prælia ſpecificat, languidos ſanificat, facũ-
diam clarificat, diuitias amplificat, luxu-
riam refrigerat, oculos illuminat, memo-
riã fortificat, phãtaſmata exterminat, tur
bidos lætificat. Sic & paſſio Chriſti cõfor
miter radios multiplicat, virtutẽ charita
tis diffundendo, prælia ſpecificat, no-
ſtrum hoſtẽ ſuperando, languidos ſanifi-
cat, nr̃as culpas remittendo, facundiã cla
rificat, grata verba proferendo, diuitias
amplificat, cœlũ nobis reſeruãdo, laſciuiã
refrigerat carnẽ menti ſubiugãdo, oculos
illuminat, nobis fidẽ inſpirando, memoriã
fortificat, mortem mortẽ redimendo, phan-
taſmata exterminat, tentationes expellẽ-
do, turbidos lætificat, captiuos redimen-
do. Prima virtus huius lapidis eſt, ꝙ ſuos
radios multiplicat. Vñ. d. Mag. vbi ſupra,
ꝙ hic lapis eſt viroris ſui multiplicatiuus.
Ex ſe.n. generat radium, quo cingit aerẽ
circumfuſum. Iſtam virtutẽ in ſua paſſio
ne conſimiliter habuit Chriſtus, virtutẽ
charitatis diffundendo. Tunc.n. ad modũ
Smaragdi radios ſuæ charitatis emiſit, &
multiplicauit, quia ex hoc maximam no-
bis charitatem oſtendit. Rom. 5. commen
dat Deus charitatem ſuam in nobis, quia
cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus
pro nobis mortuus eſt. Et ſicut ſmarag-

A dus de ſe emittendo radios circunſtantẽ
aerẽ afficit ſua viriditate, ſic & Chriſtus
in paſſione populum circunſtantem, i. ſibi
per fidem adhærentẽ ſua viriditate con-
ſperſit, dum virtute ſuæ paſſionis ipſum
virore virtutum vireſcere fecit, quia ip-
ſum a peccatis liberauit, & viriditate præ
dotauit charitatis. Dicente Magiſtro li. 3.
d. 19. Per mortem Chriſti in nobis com-
mẽdatur eius charitas. i. apparet eximia,
& commendabilis Dei charitas erga nos
in hoc, quod filium ſuum tradidit in mor
tem pro nobis peccatoribus. Exhibita aũt
B tantæ charitatis arrha, & nos mouemur,
accendimurq; ad diligendum Deũ, qui
tantum fecit pro nobis. Et hanc charita-
tem nobis inſinuat Hiere. d. In charitate *Hier. 31*
perpetua dilexi te, ideo attraxi te miſe-
rans. Secunda cõditio huius lapidis eſt, ꝙ
imagines, ſ. obiecta repræſentat. Qm̃, vt
dicit Magiſter, hẽt hic lapis corpus ſpecu
lare, ac perſpicuum, obiectarum figurã-
rum, & imaginum oſtenſiuum. Et hic la-
pis licet imagines obiectas repræſentet,
ſpecialiter tñ antiqui illo vtebantur ad
prælia in ipſo ſpeculanda. Vñ dicit Iſido.
C 16. etym. ꝙ Nero Cæſar in ſmaragdo gla
diorum pugnas preſciebat. Hoc paſſioni
Chriſti conuenit, quæ ꝓlia ſpecificat, &c.
In hoc enim ſingulariter potes ſpeculari
prælium, quod pro humano genere inter
Deum vertebatur, & diabolum, quod in
Chriſti cruce fuit terminatum, vbi miſe-
ricordia, & iuſtitia ſimul in vnum conue
nerunt, in quo vt tam iuſtitiæ quam mi
ſericordiæ ſatisfieret, decreuit Deus, vt
filius Dei in cruce mortis pœnam pro
omnibus toleraret. Vñ pater filio dixiſſe
videtur, illud 3. Reg. 22. Sume arma, ſ.
D humanitatis, & ingredere prælium, quod
& feci pro nobis. Tertia conditio lapidis
huius eſt, ꝙ languores ſanat. Vnde Magi-
ſter, vbi ſupra, dicit, ꝙ eſt diuerſarum in-
firmitatũ curatiuus, & inter alios morbos
curat caducum. Hoc Chriſti paſſioni con
uenit, quæ languidos ſanificat, &c. & ma-
ximè curat morbum caducum, ſ. morta-
le peccatum, quo anima cadit a Dei gra-
tia ad gehennæ tormẽta. Et modũ huius
ſanationis oſtendit Magiſter. d. Per mor- *Mag. li.*
tẽ Chriſti a peccato. i. diabolo, & pœna *2. d. 19.*
redempti ſumus. Quia, vt ait Apoſtolus.

In

In ſanguine ipſius iuſtificati ſumus. i. a peccatis ſoluti, a diabolo liberati ſumus, qui nos vinculis peccatorũ tenebat, hoc ideo, quia per fidem mortis huius a peccatis mundamur, vnde Apoſtolus. Quem
Rom. 3. poſuit Deus propitiatorem per fidem in ſanguine ipſius, i. per fidẽ paſſionis eius, vt olim aſpicientes ſerpentem æneum, in ligno erectum a morſibus ſerpentum ſanabantur. Si ergo recto fidei intuitu in illum aſpicimus, qui pro nobis pependit in ligno, a vinculis diaboli ſoluimur, i. a peccatis, &c. Vnde 1. Pet. 3. Chriſtus pro nobis mortuus eſt iuſtus pro iniuſtis, ut nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem ſpiritu, &c.

817 *Non in ſacrificijs tuis arguam te, holocauſta autem tua in conſpectu meo ſunt ſemper.*

HIc conſequenter deſcribitur ſacrificij nouæ legis ſublimitatem, & dignitatem, quod eſt ſacrificium Euchariſtiæ ſumme laudandum, ac venerandum. Et diuidit in duas partes. Quia ponitur primò ſacrificiorum antiquæ legis terminatio. Secundò ſacrificij nouæ legis inſtitutio, ibi. *Immola Deo.* Quantum ad primum ſciendum, quòd ſacrificia antiquæ legis aliquando fuerunt neceſſaria, ſ. a tẽpore, quo fuerunt inſtituta per Moyſen diuino præcepto vſque ad mortem Chriſti, quando fuit ſacrificium Euchariſtiæ inſtitutum, per quod omnia illa terminata fuerunt, pro tempore enim illo peccatum fuiſſet omittere illa. Aliquãdo vero fuerunt neutralia, ſ. a tempore Chriſti mortis vſque ad nouæ legis publicationem factam per apoſtolos. Illo enim medio tempore nõ erant neceſſaria, quia iam ceſſauerant, nec erant mortalia, quia homines illa offerentes, excuſabat ignorantia. Aliquando autem fuerunt mortalia, ſcilicet poſt nouæ legis publicationem. Et ſecundum hoc præſens pars diuiditur in duas. Quia primò ponitur tempus, in quo fuerunt neutralia. Secundò, tempus, in quo fuerunt mortalia, ibi. *Non accipiam.* Quantum ergo ad primum ſciendum, quod tempore inter Chriſti paſſionem, & legis euangelicæ

E promulgationem, quia antiqua ſacrificia erant neutralia qui illis vtebantur, & illa omittebant, niſi aliquod iſtorum ex contemptu facerent, nõ erant culpabiles. Et quantum ad hoc dicit. *Non in ſacrificijs tuis arguam te,* ſcilicet pro tempore illo, nec illa omittendo, nec illa faciendo, quia vbi non eſt culpa, ibi non cadit reprehenſio. Sed quia illa ſacrificia etiam ſic neutralia, non ſemper durare debebãt, immo lege Chriſti publicata, & mortifera. Ideo ſubdit: *Holocauſta autem tua in conſpectu meo ſunt ſemper,* id eſt, non ſemper. In trãſ
F latione autem Hieronymi iuxta Hebræã veritatem dicitur. *Holocauſta autem tua coram me ſunt ſemper.* Vbi aduertendum, quòd quãdo aliqua propoſitio hypothetica, & copulatiua in principio habet negationem, illa vnica negatio deſeruit ambabus partibus propoſitionis, vt cum dicitur: Non dabit Deo placationem ſuam, & precium animæ ſuæ. Et eſt ſenſus. Non dabit Deo placationem ſuam, & non dabit precium, &c. Similiter, & in propoſito cum dicitur. *Non in ſacrificijs tuis arguam te, & holocauſta non ſunt,* i. non durabunt
G *ſemper in conſpectu meo,* quia, ſ. facta publicatione legis euangelicæ, nullo modo erunt licita, vel dicamus, quòd illa ſecunda pars tenet interrogatiuè, q.d. *Holocauſta tua erunt ſemper in conſpectu meo?* ſupple, non. Vel aliter illa, quæ nullo modo ſunt ex nobis, nõ poſſunt eſſe meritoria, cum omne meritum ſit a voluntate, & gratia. Illa ergo ſacrificia cum non eſſent ex nobis de ſe, & ratione operis operari meritoria non erant, ſed ſolum ratione operis operantis, ſ. deuotionis, & fidelitatis offerentium. Vnde illa ſacrificia non
H dicebantur noſtra, ſed mentis deuotio, quæ a voluntate eſt, dicit noſtra, & iſtud eſt ſacrificium Deo placitum, vnde iſtum textum ſic exponit Magiſter: *Non in ſacrificijs tuis arguam te,* id eſt, non quæro animalia in ſacrificium, hæc nolo, ſed holocauſta tua, quæ, ſcilicet, ſunt tui iuris, ſemper ſunt in conſpectu meo, ſcilicet, & non ad tempus, illa mihi placent. Holocauſta autem dicit animam totam igne charitatis inflammatam, vnde & alibi. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Ad huius euidentiam eſt ſciendum

dum

Digitized by Google

dum ꝙ ſacrificium noſtrum, quod Deo A placet, eſt bona operatio, ex amore, & Dei gratia procedens. Ad hoc enim Dei templum erat inſtitutum, vt in eo offerretur ſacrificium. Et ſecundum apoſtolũ. Nos ſumus templum Dei. Ergo in hoc templo, ſ. in nobis ipſis eſt ſacrificiũ Deo offerendum, Eccle. 35. Salutare ſacrificiũ eſt attẽdere mãdatis, dñi & diſcedere ab iniquitate. Notandum eſt ergo, ꝙ in antiqua lege triplex erat ſacrificium, ſ. hoſtia pacifica, hoſtia pro peccato, & holocauſtum. Primum ſacrificiũ Deo offerũt, & conſeruant munus innocentię, qui, ſ. cum Deo ſemper pacem ſeruant, quales ſunt, qui pactum cum Deo factum in baptiſmo ſemper cuſtodiunt. Et iſtud dicitur ſacrificium iuſtitiæ conſeruatæ. Secũdum ſacrificium Deo offerunt, qui pro peccatis perpetratis rigore pœnitentiæ ſe affligunt, quod ſacrificium pœnitentię magis ad iuſtitiam pertinet, quam ſacrificia legis antiquæ. Quia in antiqua lege in ſacrificia pro peccato immolabatur animal, quod nõ peccauerat. Ideo minus iuſtum videbatur, ꝙ vno peccante, alius occideretur, ſed erat ſignum, ꝙ peccans ſic occidi merebatur. Sed in ſacrificio pęnitentiæ, qui peccat, immolatur, dum, ſcilicet homo mortificat membra ſua per pœnitentiam, quibus fuerat uſus ad culpam, & ſpiritus, qui carni conſenſerat, affligitur cum carne. Iuxta illud Pſal. 50. Sacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Et iſtud dicitur ſacrificium iuſtitiæ, quia peccans non ex arbitrio ſuo, ſed ſecundum arbitrium ſacerdotis ſacrificium pœnitentiæ agere debet. In cuius ſignum in ueteri lege de hoſtia pro peccato offerens nihil habebat, ſed unam partem habebat ſacerdos, reſiduũ Deo offerebatur. Tertium ſacrificium Deo offerunt, qui perfectionem legis euangelicæ ſeruant. Dicit enim holocauſtum quaſi totũ incenſum. Et iſtud erat Deo gratiſſimum. Vnde in illo ſacrificio nihil ſeruabatur, ſed totum Deo offerebatur reſolutum per ignem. Sic ſacrificant Deo, qui Deo totam uitam ſuam offerunt, nihil ſibi de propria voluntate relinquentes, ſicut perfecti religioſi, qui non ſolum præcepta, ſed & cõſilia Chriſti oſeruare ſtudent, ut tota uita ipſorum ſit ſpiritualis, & tota igne charitatis accẽditur: Et hoc eſt ſacrificiũ iuſtitiæ perfectæ, de quo dicit Gregorius ſuper Ezechielẽ. Sunt quidã, qui nihil ſibimetipſis reſeruant, ſed ſenſum, linguam, cũctamq; ſubſtantiã, quam perceperant, omnipotẽti Deo immolant, &c. Iſta ſunt ergo ſacrificia Deo accepta, in quibus debitẽ factis nulla reprehenſio cadit, vel dominus cuilibet ſic ſacrificãti dicat. *Non in ſacrificijs tuis arguam te holocauſta*, &c. 1. Cor. 6

B *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de gregibus tuis hircos.* 816

3. q. 7 in granibus Euchariſtia ſacrificium.

Hic agit de ſacrificijs antiquæ legis pro tempore, quo fuerunt mortalia, ſ. poſt publicationẽ legis euangelicæ. Vbi notandum, ꝙ antiqua ſacrificia acceptabat Deus non ratione animaliũ, quæ offerebantur, ſed ſolum ratione ſignificationis, quia in illis figurabatur verum ſacrificium corporis Chriſti. Idcò quia in illis ſacrificijs offerentes ſpirituſancto inſpirati uerũ Chriſti ſacrificium uenerabantur, ideo tali ratione illa Deus acceptabat: quia ergo, ſicut aduueniente ſole, C ceſſat vmbra, adueniente figurato, ceſſat figura. Sic adueniente vero ſacrificio Chriſti corporis, ceſſauerunt omnia ſacrificia antiqua, & ideò Deo amplius accepta non fuerunt nec ratione ſignificationis ipſorum, nec ratione Dei, quia ipſis indigeret. Et ideò duo facit. Quia primò oſtẽdit, ꝙ Deo nõ ſunt amplius accepta ratione ſignificationis. Secundò ꝙ nec ratione indigentiæ Dei, uel neceſſitatis, ibi. *Si eſuriero, non dicam tibi.* Quantum ad primum notandũ, quod ſacrificia antiqua de diuerſis rebus fiebãt, quæ omnia D ceſſauerũt. ſ. de animalibus, & de auibus, & fructibus terræ. Et duo facit. Quia primo oſtendit ſacrificium animalium eſſe finitum. Secundò, ſacrificium, & fructus terræ, & auiũ, ibi. *Cognoui.* Prima diuiditur in duas partes. Quia oſtẽdit primò, ꝙ in illis non habet complacentiam. Secundò, ꝙ in illis non habet indigentiam, ibi. *Quoniam mea ſunt.* Quantum ad primum ait. *Non accipiam de domo tua vitulos*, &c. Ideſt, ſacrificium uitulorum, vel hircorum, ſ. publicata lege euangelica.

Illa

Illa.n.duo animalia maximè Chriſtum ſi gurabant.ſ.vitulus pp habilitatem nutrimenti.Nam,vt dicit Mag.de proprietatibus rerum,vitulus inter cætera animalia habet carnes laudabilis nutrimenti, qui eſt facilis digeſtionis pp calorem,& humidum dominans in illo.Sic,& Chriſtus eſt nobis cib. perfectiſſimi nutrimenti, quo ad vitam nutrimur æternam. Io.6. Caro mea uere eſt cibus. Hircus vero ſignificat Chriſtus ratione ſuæ poteſtatis. Nam tantæ poteſtatis dr eſſe hircus, qđ caliditate ſui ſanguinis frangit adamantem,q nulla alia re domari pōt. Et ſic ſignificat Chriſtū,qui calore ſui ſanguinis .i. charitate in ſuo ſanguine exhibita ſuperauit diabolum, quem nullus alius ſuperare potuit. Si ergo illa ſacrificia facta per uitulum, & hircum figurabant ſacrificium corporis Chriſti, ideo meritò per iſtud ſacrificium illa ceſſare debuerunt. Et hoc eſt,quod dicit, inſtituto ſacramēto Euchariſtiæ. *Non accipiam de domo tua uitulos*,&c.Magis moraliter.Per vitulum, & hircum ſignificantur duo peccata,quæ inter cætera regnabant in Iudæorum populo,ſ. per vitulum accipe peccatum auaritiæ, & per hircum peccatū luxuriæ, quia eſt animal inter cætera magis luxurioſum.Per uitulum ſignificatur peccatum auaritiæ.Nam vt habeē Exod. 32.Dum Moyſes eſſet cū Deo in monte ad accipiendū legē, Aaron remanſit inferius cum populo. Populus aūt dixit ipſi Aaron. Fac nobis Deos qui præcedāt nos: Moyſi .n. neſcimus quid acciderit. Tunc Aaron poſtulauit a populo in aures,aureas aurū ipſorū,& argentū, vt ex illis faceret eis Deos, quod cum accepiſſet, fecit ex eis vitulum conflatilem, in quo populo fuit occaſio idololatriæ,ſuiſque ſucceſſoribus exemplum idololatriæ dedit. Vnde Moyſes cum deſcēdiſſet,ex hoc fuit turbatus,quia Aaron dixit. Dederunt mihi aurū,& proieci illud in ignē & egreſſus eſt hic vitulus. Vnde prædicta verba ad propoſitum exponēs Gualſ. dicit. Aurum dederunt mihi, &c. Mira res, ſed tñ vera, quod huius idololatriæ ſacerdos auctor extiterit. Audi ergo ſacerdos.Quare aurum tibi datum eſt? Nō .n. ex tuo theſauro habes, patrimonio,

E vel labore,ſed ex oblatione fideliū. Sed acceptum aurum ſacerdos miſit in ignē. Et hoc eſt in auri concupiſcentiam per auaritiam hoīum corda inflāmare.Ignis .n.auaritiæ ſignificat ardorem,& in hunc ignem a ſacerdotibus mittitur aurum, quorum exēplis agitur,vt ardenter amentur. Quæ eſt.n.ſubuerſio maxima populorū,nonne auaritia ſacerdotum? Vnde ſtudium hoc,& cura vehementius terrena colendi, immoderatius incumbendi huiuſmodi lucris agendis, non in ſolis iā ſecretis oritur,ſed foris ēt manifeſta operis executione profertur.Et ideo quia in

F illo vitulo aureo alijs datum eſt exemplum auaritiæ, Moyſes reprehendens Aaron ei dixit. Quid fecit tibi populus iſte,ut induceres ſuper eo peccatum? Veruntamen Aaron in fabricatione huius vituli excuſatur aliqualiter,quia ipſis petentibus ab eo, vt eis faceret Deos, ipſe ſtudioſe ab eis inaures aureas poſtulauit vt ex difficultate rei poſtulatæ, ipſos a ſuo malo propoſito reuocaret. Vnde Rabanus ſuper eodem dicit,quod iubet Aaron aurum ſibi dari ab auribus vxorum,

G & filiarum,vt illis faceret Deos,non abſurde intelligitur difficilia voluiſſe præcipere, vt difficultate præcepti eos ab intentione idololatriæ facilius reuocaret. Et,ſi dicas, poſtquam ex hoc non potuit eos reuocare,non tñ debuit ex dato auro vitulum pro idololatria eis facere.Ad hoc dī,ꝙ ipſe acceptum aurum,non proiecit in ignem,intentione faciendi vitulū ſed potius, vt turbatus ex petitione ipſorum,iocalia ipſorum deſtrueret. Sed ex auro illo arte dæmonis vitulus fuit formatus. Vnde Mag.in hiſtorijs ſuper

H Exod.dicit.Tradūt quidam Aaron inaures proieciſſe in ignem,ſed opere dæmonis conflatum fuiſſe caput vituli, quod tñ quandoque vitulum, quandoque caput vituli vocatur. Vnde in excuſationē ſui Aaron dixit Moyſi. Proieci illud in ignem,& egreſſus eſt vitulus iſte. Sic ergo per vitulum,auaritiā, quæ eſt idolorum ſeruitus,& per hircum intellige luxuriam, quę maximè in domo eccleſiæ Deus deteſtatur, propter quod, & nunc dicit: *Non accipiam de domo tua vitulos, neque de &c.*

Quo-

819 *Quoniam mea ſunt omnes feræ ſyluarum, iumenta in montibus, & boues.*

COnſequenter hic oſtendit, ꝙ iſtorũ non habet indigentiam. ſ. vt de manu noſtra iſta accipiat, quiá oĩa ſunt ſua, & non noſtra. q. d. ſm glo. Quia iſta non ſunt tua, ſed mea, cur ergo quærani a te, qđ meum eſt? Vbi notandum, ꝙ animalium quædam ſunt ſylueſtria, quæ non poſſidentur ab homine, quæ ſunt indomita. Et iſta notat. d. *Quĩa mea ſunt omnes feræ.* Quædam verò ſunt domita, quæ ab homine poſſidentur, & nutriuntur, vt boues, equi, & oues. Et iſta notat. d. *Iumenta in montibus, & boues.* Sub iſtis duobus generib. cætera omnia includens aialia.

Cognoui omnia volatilia cæli, & pulchri-
820 *tudo agri mecum eſt.*

6. q. 1. ſi omnia. HIc conſequenter oſtendit ceſſaſſe ſacrificium, qđ fiebat antiquitus ex auib. & fructibus terræ. Fiebant. n. aliqua ſacrificia de auibus, vt de turturibus & paſſeribus, & aliqua de fructibus terræ. Et omnia ceſſauerunt ſicut ſacrificiũ animalium, ex eiſdem rationib. vt ſupra. C Notat ergo primum, cùm d. *Cognoui omnia volatilia cæli.* Ac ſi dicat: Oĩa ſunt mea non tua, quæ cognoui ab æterno, qđ nullus hoĩum fecit. ſ. quæ, & quot ſunt. Nota ſm d. *Et pulchritudo agri mecum eſt.* i. vbertas omnium ex terra naſcentiũ *mecum eſt*, i. mihi ſeruit. vel *mecum eſt*, quia ego vbiq; ſum. Vnde propheta. Cęlum, & terram ego impleo. Vel *mecum eſt*, quia apud me nihil præterijt, nihil futurum eſt, cum illo ſunt omnia. Et hic

Cognitio Dei. notandum, ꝙ Dei cognitio accipit̃ dupliciter, quia eſt quædam Dei cognitio ſimplicis notitiæ, & ſic omnia cognoſcit bona, & mala Dan. 13. Deus æternæ, qui abſconditorum es cognitor, tu noſti omnia, antequam fiant. Quędam uerò dr̃ cognitio approbationis, & complacentiæ, & ſic ſolũ bonos, & bona cognoſcit, ſed nõ malos nec mala, qui non approbat illa. Sic. n. populo gentili, quem non approbabat,

Pſal. 17 d. Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi. i. ſeruiet. Ad propoſitum ergo omnia illa ſacrificia, quæ fiebant de animalibus auibus, & fructibus terræ, ante in-

A ſtitutionem veri ſacramenti, cognoſcebat etiam approbatiuè. Inſtitutó autem vero ſacrificio, illa non approbat, licèt cognóſcat. Et hoc eſt quod dicit. *Cognoui omnia*, &c. ſ. approbaui de præterito, nunc autem non approbo. Quæ præterito ſe tenet ex parte noſtra, non Dei.

Si eſuriero, non dicam tibi, meus eſt enim 821
orbis terræ, & plenitudo eius.

POſtquam oſtendit, ꝙ illa ſacrificia amplius Deo non ſunt accepta rõne ſignificationis, hic oſtendit, ꝙ ſibi non B ſunt accepta ratione ſuæ neceſſitatis. Vbi notandum, ꝙ nullius boni creati Deus habet indigentiam, quia eſſentia ſua eminenter, & excellentiſſimè omnia creata, & creanda, ac poſſibilia, & non creanda continet, propter quod Pſal. d. Pſal. 15. Bonorum meorum nõ indiges. Et hoc eſt, quod hic dicit. *Si eſuriero, non dicam tibi.* q. d. Si ita eſſet quod eſurirẽ (quod tamen eſt impoſſibile) non oporteret, ꝙ aliquid a creatura peterem, cùm omnia poteſtati meæ ſint ſubdita, *Quia meus eſt orbis terræ, & plenitudo eius.* Pſ. C 23. Domini eſt terra, & plenitudo eius orbis terrarum, &c. Sed dices: Nunquid Deus eſurijt, & petijt manducare? Eſuri- *Mat. 25* ui, & dediſtis mihi, &c. Nunquid ſitiuit, *Ioan. 4.* & petijt bibere? Dixit Samaritanæ, Da mihi bibere? Reſpondeo, quod eſuriuit Deus, non in ſe, ſed in aſſumpta humanitate. Vnde quod in ſe eſurire non poſſit ſequitur dicens.

Nunquid manducabo carnes taurorum, 822
aut ſanguinem hircorum potabo?

D QVaſi dicat, non. Vel magis moraliter. Per taurorum, quod eſt animal indomitũ, intellige ſuperbos. Per hircos autem quod eſt animal fętidum, & luxurioſum, luxurioſos. Iſtus non comedit Deus, quia tales nõ appro- *Manducare.* bat, nõ ſibi incorporat. Nam illud, quod manducamus, & bibimus, nobis incorporamus. Sic ſpũaliter illos mãducat Deus & bibit, quos ſibi per approbationem, & dilectionẽ incorporat, & facit membra corporis ſui, & per oppoſitum illos non manducat, neq; bibit, quos ſibi per dilectionem non incorporat, nec approbat.

823 *Immola Deo ſacrificium laudis, & redde altiſſimo vota tua.*

De conſ. d. 2. nihil.

REprobatis ſacrificijs ueteris legis, hic commendatur nouæ legis ſacrificium, ſ. Euchariſtiæ. Et duo facit. Quia primò nobis imponit eius immolationē. Secundò, oſtendit eius utilitatem, ibi. *Et inuoca me*. Circa primum ſciendum, ꝙ ſacer componitur cum facio, cis. & inde ſacrificio, cas. i. ſacrum facere. Et inde ſacrificium. i. ſacrum factum. Vocatur ergo meritò Euchariſtia ſacrificium, quia panis fit uerum Chriſti corpus, quod eſt ſacrum, & vinum fit ſanguis Chriſti. Vocatur ēt ſacrificium laudis, quantum eſt ex parte ſua, quia dignum omni laude, imò maius omni laude. Et quantum eſt ēt ex parte noſtra, quia præ omnib. alijs ſacrificijs cum maioribus laudibus offertur, pp qđ dr̄: Nihil in ſacrificijs diuinis maius poteſt eſſe, quā corpus, & ſanguis dñi noſtri Ieſu Chriſti. Nec vlla oblatio potior eſt, ſed hæc omnes pręcellit. Quę pura conſcientia dño offerenda eſt, & pura mente ſumenda, atq; ab omnib. veneranda, & ſicut potior eſt cæteris, ita cæteris potius extolli, & uenerari debet. Item notandum, ꝙ hoc ſacrificium dupliciter immolatur. ſ. qñ per ſacerdotem ſacramentum conſecratur, & qñ iam conſecratum ſumitur, ſolis ſacerdotibus primum conuenit, ſm̄ autem & cæteris. Ratione primi vocatur ſacrificium, ſed rōne ſecundi dr̄ holocauſtum, quia per primum fit ſacrum per ſm̄ autem totum cor hominis accenditur, & inflammatur igne diuini amoris. In uitis. n patrum legitur de quodam epiſcopo ſancto, qui dum accederent fideles ad perceptionem huius ſacramenti, vidit conſcientias accedentium. Vidit ergo bonos quoſdā, qui, dum accederent, & corpus Chriſti reciperent, exurebat eos, & incendebat. Alij aūt ſicut lumen efficiebantur in ſe, & corpus Chriſti per os ingreſſum totū corpus eius illuſtrabat. Et ideo de hoc ſacrificio dicit Damaſcenus. Diuinum carbonem ſumamus, & participatione diuini ignis deificemur. Vnde Deuterono 4. dr̄. Deus noſter ignis conſumens eſt. Et hæc benè in carbone denotantur. Nam carbo dr̄ ignis in materia terreſtri. Ignis aūt Deus eſt, natura vero humana ſm̄ carnem terra eſt. Sic ergo Deus in carne eſt quaſi carbo. Qui ergo vult inflammari amore diuino hunc ſibi carbonem frequenter applicet. Et hoc eſt quod d. *Immola Deo ſacrificium laudis*. Sed attende, quid prius facere debeas. Vnde ſubdit: *Et redde altiſſimo vota tua*. ſ. quæ promiſiſti in baptiſmo, q d. ſine obſeruatione votorum, i. in baptiſmo promiſſorum, hoc ſacrificium dignè immolari non poteſt, ſed magis ad iudicium ſumitur, quàm ad uitam. Vnde Ionæ 2. dr̄. Ego in voce laudis immolabo tibi. Et modum ſubdit, d. Quæcunque voui, reddam pro ſalute mea domino.

Et inuoca me in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me. 824

HIc ponitur vtilitas dignè immolantis, quia in omni tribulatione adiuuatur a dño. q. d. Si immolaueris ſacrificium laudis (& hoc ſoluendo vota tua dño) tunc ſecurè *inuoca me in die tribulationis*, ſ. aduerſitatis, vel tentationis, *& eruam te*, ſ. a tribulatione, ecce præmiū immolationis. *Et ſic honorificabis me*. q a dignè ſumens Euchariſtiam, Deum honorat. Sic. n dr̄ infra: Sacrificium laudis honorificabit me. Sed hic eſt dubium, in qua immolatione magis quis meretur, vel dignè ſacrificando, vel dignè manducando. *Quæſtio.* Ad hoc dico, ꝙ ſacrificando Sic ēt per oppoſitum magis quis peccat indignè ſacrificando, quam indignè communicando, quod patet ex tribus. Primò, ratione maioris poteſtatis, qua Chriſti corpus conſecratur, ſicut. n. altior gradus cauſa eſt maioris demeriti, ſic & meriti, ſi quis illo dignè vtatur. Nulli aūt dubium, quòd maior eſt poteſtas in conſecratione, quæ ſolùm competit ſacerdotibus, quàm in cōmunicatione, quæ omnibus tam uiris, quàm mulieribus cōuenit. Secundò, ratione maioris dignitatis, qua ipſe Chriſtus præſentatur, quia ſacerdos in conſecratione gerit perſonam Chriſti, in communicatione autē perſonā hominis. Ideò ſicut plus peccat indignè agendo primum actum, quā ſecundum, conſimiliter dignè agendo magis meretur,

merẽtur. Tertiò ratione maioris vnitatis, qua Chriſti ſponſæ magis conformatur, quoniam conſuetudo eſt eccleſiæ Chriſti ſponſæ ꝙ maiorem Chriſto exhibet reuerentiam in actu conſecrationis, quam communicationis, ergo ſicut indignè conſecrans ſibi magis diſſormatur, quam indignè communicans, ſic per oppoſitum dignè conſecrans ſibi magis cõformatur, & per conſequens magis meretur. Sequendo materiam fundamentorum eccleſiæ. i. articulorum, nec uidere reſtat alias utilitates mortis Chriſti per quartũ lapidẽ. ſ. ſmaragdum figuratas. Quarta. n. conditio huius lapidis eſt, ꝙ facũdiam clarificat, unde Mag. vbi ſupra, dicit, ꝙ hic lapis in cauſis dat perſuatoria verba Hoc autẽ excellenter Chriſti paſſioni conuenit, quæ facundiam clarificat, grata verba proferendo. Arbor. n. crucis ſtola fuit Chriſti, in qua ſuam doctrinam ad breuem formam uerborũ reduxit, in qua nunc vt Deus, nũc vt homo gratè loquebatur. Vñ Bernard. in de uerbis Chriſti in cruce dictis, ait. Itaq; ex illa cathedra crucis quoddã Deuteronomiũ dictatum eſt, in qua recapitulãs breuiter, quæ multa prolixitate dicta fuerant, ſatagit ſimul Magiſter bonus facere, & docere, & exẽplo confirmare doctrinam. Nc tam ueritatis præceptor eſſet quã teſtis, modo ultimo loquitur, qui paulò ante ad Pilati, & Herodis inquiſitiones cõticuit, curioſitatẽ, & faſtũ tumentiũ hominum aſpernatus, pauperes ſpiritu edocet de patibulo. Ibique ſtylum religionis iterũ inſtruens pauca proponit capitula, in quibus affectũ charitatis intimat, & zeli ſancti imitationẽ commendat. Non poſſunt impedire tormẽta doctrinã. Seipſum igitur modò hominẽ exhibet, modo Deũ, modò omnipotentem, modò infirmum, modò ſupplicat, modò ſe dicit derelictũ, modo latroni promittit Paradiſum, hæc Bernard. Hoc autem clarius patet ſi cõſideres facundiam ſeptem verborum, quæ in cruce protulit, quæ nobis uictoriam contra ſeptem peccata mortalia prẽſtãt. Primum fuit charitatis, & concordiæ cõtra inuidiam, dicens: Pater, dimitte illis, &c. Secundum largitatis, & miſericordiæ cõtra auaritiam dicens latroni. Ho-

Nota uictoriam ſeptem verborũ à Chriſto ĩ cruce prolatorũ cõtra ſeptẽ peccata mortalia

A die mecum eris in Paradiſo. Tertium puritatis, & munditiæ contra luxuriam, dũ matrem virginem virgini commẽdauit, dicens. Mulier ecce filius tuus, &c. Quartum humilitatis, & patientiæ contra ſuperbiam, dicens: Heli, heli lamazabathani, &c. Quintum fuit aſperitas pœnitentiæ, d. Sitio, &c. Sextum fuit operossitatis, & obedientiæ contra acediam, d. Conſummatum eſt. Septimum fuit æquitatis, & iuſtitiæ contra iracundiam, dicens. Pater, in manus tuas, &c. Et ideo hanc mirabilem loquendi crucis facundiam admi- *Hebr. 12*
B rans Apoſtolus dicit. Acceſſiſtis ad Ieſũ, & ſanguinis Chriſti aſperſionem melius loquentem quam ſanguis Abel. videte ne recuſetis Deum loquentem. Quinta conditio ſmaragdi eſt, ꝙ diuitias multiplicat. Vnde vbi ſupra dicit Magiſter. Hic lapis auget opes. Sic & Chriſti paſſio diuitias amplificat, cœlum iuſtis reſerando, quoniam per hanc paſſionem non ſolum peccatorum nobis relaxantur merita, ſed etiam æternas diuitias cœlum aperiẽdo, vt oſtendit Magiſter lib. 3 diſt. 18 dicens. Decreuerat enim Deus propter primum
C peccatum nullum intromitti hominem ad gloriam, niſi in vno homine tanta exiſteret humilitas, quæ omnibus ſuis ſufficere poſſet, ſicut in primo homine tanta fuit ſuperbia, ꝙ omnibus ſuis nocuit. Nõ eſt autem inuentus inter homines aliquis, quo illud poſſet impleri, niſi leo de tribu Iuda, &c. Vnde, & hanc paſſionem *Hebr. 2.* nobis contuliſſe gloria diuitias prædicat Apoſtolus. d. Videmus Ieſum per paſſionem mortis gloria, & honore coronatũ, vt gratia Dei pro omnibus guſtaret mortem. Sexta conditio ſmaragdi eſt, ꝙ luxu-
D riam refrigerat. Vnde Magiſter, vbi ſupra, dicit, ꝙ laſciuos motus compeſcit, vnde hic lapis coitum non valet ſuſtinere. Vnde dicit Albertus li. 2. de mineralibus. Expertum eſt temporibus noſtris, ꝙ hic lapis ſmaragdus, ſi verè bonus eſt, nõ ſuſtinet coitũ. Vnde rex Vngariæ Bella, qui nr̃is temporibus regnat, in coitu cum vxore ſua lapidem hũc in digito habuit, & propter coitum in tres partes fractus eſt. Et ideo probabile eſt, quod quidã dicunt, ꝙ hic lapis geſtantem ſe ad caſtitatem inclinat. Hoc paſſioni Chriſti con-

gruit qui in ſuâ paſſione aſperitate ma- xima carnem a carnalibus voluptatibus abdicat, nos exemplo ſuo admonens om nis luxuriæ fugere voluptatem. Sic.n. vt dicitur 1. Petri 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, nobis relinquens exemplum, vt ſe- quamini veſtigia eius, quia peccatum non fecit, &c.

825 *Peccatori autem, dixit Deus, quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſta mentum meum per os tuum?*

3. q. 7. ident te- ſtatur.

HIc conſequenter agitur de pſum- ptione peccatorum, & ipſorũ in- crepatione. Quia ſtatim dictum eſt, q Deus quærit ſacrificium laudis ſ. in quo, & per quod Deus laudetur. d. Immola Deo ſacrificiũ laudis Ideo ne putet pec- cator hanc ſibi imperari, prohibet ne lin guam præſumat laudare cui obuiat con- ſcientia, hoc tamen non interdicitur iam conuerſis ad pœnitentiam, quia iam peç catores non ſunt, ſed in malo perſeueran tibus. Iſta ergo pars diuiditur in tres par tes. Quia primò ponit peccatorum incrè pationem. Secundò, peccatorum diſtin- ctionem, ibi. *Tu verò odiſti* Tertiò, infert intentam concluſionem, ibi. *Intelligite.* Quantum ad primum ſciendum, quod verbum Dei cum ſumma reuerentia eſt audiendum, vt oſtendit Aug. & habetur 1. q. 1. Interrogo vos, fratres, &c. Cum er go non ſit minoris dignitatis verbum do mini alijs prædicare, quam ipſum ab alio audire, ſed maioris. Sequitur, q ad tantã ipſius reuerentiam obligatur prædicator diuini verbi, quantam auditor, & plus. Et ideo ſi auditor peccat, negligenter au- diens, quãtò fortius prædicator immun dus? Vnde tales increpat hic, cuilibet ta- lium d. *Peccatori autem dixit Deus: Qua- re tu enarras iuſtitias meas,* &c. Et atten- de, q per iuſtitias intelligit legem euan- gelicam, quæ animã iuſtificat a peccato, ſed per teſtamentum legem antiquam. Præponit aũt iuſtitiam teſtamento, quia euangeliũ dignius eſt antiqua lege. Sed

Queſtio. hic oritur dubiũ. Vtrum prædicator ma- læ vitæ ſit prohibendus a publica p̃dica tione, & conſimiliter a publica lectione verbi Dei in eccleſia. Et videtur qđ non,

E quia à bono opere nullus eſt prohiben- dus, ſed prædicare publicè, & legere uer bum Dei, ſunt bona opera, ergo ab illis nullus debet prohiberi. Ad oppoſitum uidetur præſens noſter textus dicẽs. *Pec catori autem dixit Deus,* &c. Reſpondeo Dicunt aliqui, q opera ſunt triplici dif- ferentia: quędam ſunt meriti, ut opera miſericordiæ, & pœnitentiæ, quædã ſunt remedij, ut ſumptio Euchariſtię, quædã ſunt dignitatis, ut prædicare, legere, vel regere. A primis nullus debet prohiberi quantumcunque malus, quia etſi in pec cato facta non ſunt meritoria, ſunt tamẽ diſpoſitiua ad gratiam. A ſecundis mali ſunt prohibendi, quia talibus non reme dium conferent, ſed damnationem A ter tijs, ſi ſunt in notorio peccato, ſunt arcen di, ne ſcandalizetur populus, ſi autem peccatum ipſorum ſit occultũ, non ſunt arcendi propter utilitatem audientiũ. Quamuis hic vnum ſit clarum, ſ. q quili bet irreuerenter tractans uerbum Dei, grauiter peccat, tamen dubium eſt, ſ. q eſſet exiſtenti in peccato, uel malæ uitæ minus malum, uel maius peccatũ, aut p̃- *Opera multiplicia.*

G dicare, uel à prædicatione ceſſare. Et ad hoc declarandũ reſpõdet Mag. Gerardus tertio quodlibeto ſuo, multiplicẽ ponẽs diſtinctionẽ. Prima, tali prædicatori aut prædicare ei incumbit ex officio ſuo, ut puta quia eſt epiſcopus, uel curatus & ſic ex officio ei incumbit, in eccleſia ſua uerbum Dei prędicare, alibi autem non, uel hoc ſibi competit ex priuilegio, uel commiſſione illius, cui incumbit ex offi- cio, tunc enim poteſt, ſed non obligatur. Item diſtinguẽdum eſt de peccato eius, aut eſt populo, cui debet prædicare, pu-

H blicum, & notorium, aut occultum, & ſe- cretum. Item diſtinguendum ex parte au dientium, quia aut indigent, & ſunt diſpo ſiti ad audiendum, aut non indigent, uel nõ ſunt diſpoſiti ad audiendum. Et ſecũ- dum iſta variæ ponuntur concluſiones; Prima concluſio, quod ſi tali malæ uitæ nõ incumbit prædicare ex officio, quòd tunc minus peccatum eſt illi tacere quã prædicare: probatur, quia talis ex præ- ſumptione magis uideretur prædicare, quia ad hoc non obligatur, ſed poteſt, & ſic, ſi omittat, non peccat ex hoc. *Cõcluſio.*

Si vero

Si vero faciat, peccat, quia Dei verbum
Greg.19 irreuerenter pertractat. Vnde Gregor.
mor.c.1. ait. Lex quippe eſt ipſis prædicatoribus
poſita, vt viuendo impleant, quod ſuade-
re feſtinant. Nam loquendi auctoritas
perditur, quando vox opere non adiuua
Pſ.47. tur Hinc etiam per Pſal. dicitur *Peccato-*
ri autem dixit Deus Quare tu enarras iu
ſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meũ
per os tuum? Tu vero odiſti diſciplinam, &
proiecisti ſermones meos retrorſum. Sermo
nes etenim Dei prædicator poſt ſe proij
cit, cum hoc, quod dicit, facere cõtemnit.
Quõo autem dictis eius alter obediet, dũ
ipſe reſpuit opere, quod prædicat voce,
& diſſimulat audire, ꝙ narrat? &c. Tali-
Rom. 2. bus enim ait Apoſtolus. Qui alium do-
2. Cõclu ces, teipſum non doces, qui prædicas non
ſio. furandum, ipſe furaris? &c. Secunda con-
cluſio eſt, ꝙ, ſi tali prædicare incumbit ex
officio, & peccatum eius ſit publicum, ꝙ
grauius peccat prædicãdo, quàm tacẽdo.
Probatur, quia ex tali actu magis ſcanda
lizatur populus, quã informetur. Et tali-
Hierony. bus dicit Hieronymus in epiſtola ad Ne-
potianum. Non confundant opera tua
ſermonum tuum, ne ibi, cum in eccleſia
prædicaueris, tacitus quilibet audiens di
cat. Cur ergo, quæ dicis, ipſe non facis?
Delicatus eſt Mag. qui pleno ventre de
ieiunijs diſputat. Nam & latro accuſare
auaritiam poteſt. Sacerdotis Chriſti os
cum mente concordet: vt, quod uerbis p-
dicat, ipſe prius obſeruator exiſtat. Et
cõfirmantur, quia cum plus, & efficacius
exempla moueãt, & inducant videntes,
quam verba audiẽtes, talis ſua mala uita
plus uidẽtes prouocabit ad malũ, quàm
audientes ad bonum. Et, ſi dicas talis ex
officio prædicare tenetur: ergo ſi omit-
tat, peccabit, & per te, ſi prædicet, pecca-
bit, ergo cogitur ad peccatum. Reſpon-
deo, ꝙ nõ cogit, ſicut verbi gratia Quili-
bet tenetur communicare ſemel in anno
ſub pœna peccati mortalis, quæro ergo
de publico uſuratio, aut communicabit,
& ſic peccabit, quia indignè, aut non com
municabit, & ſic peccabit, quia inobe-
3. Cõclu diens eccleſiæ, ergo ad peccandum cogi-
ſio. tur. Certum eſt, quòd non, quia uſuras
poteſt reſtituere, & pœnitere. Similiter
dico in propoſito. Tertia concluſio eſt,

A quòd ſi peccatum talis, qui ex officio ad
prædicationem tenetur, ſit occultum,
tunc minus peccabit prædicando, quàm
tacendo, quia ex hoc ſcandalum nullum
ſequitur, & officium implet, ad quod te-
netur, licet non eodem modo, quo tenet.
Ex prædictis ergo apparet, ꝙ quilibet
alijs prædicans bona, quæ ipſe non per-
ficit, peccat, propter quod dicebat Apo- *Rom.15*
ſtolus Non.n. audeo loqui aliquid eorũ,
quæ per me non efficit Chriſtus.

Tu vero odiſti diſciplinam, & proiecisti 826
B *ſermones meos retrorſum.*

CONſequẽter hic ponit peccatorum
diſtinctionem, quæ maximè officiũ
impediũt prædicationis. Et iſta ſunt quin
que, quæ hic ponuntur Primum præſum
ptionis, & ſuperbiæ in principio. Secun-
dum elationis, & iactantiæ, ibi. *Si videbas*
furem. Tertium eſt detractionis, & mali-
tiæ: ibi. *Os tuum* Quartũ eſt infectionis,
& nequitiæ: ibi: *Sedens.* Quintũ eſt abne-
gationis diuinæ iuſtitiæ, ibi. *Exiſtimaſti.*
Quantum ad primum ſciendũ, ꝙ magna
C eſt præſumptionis ſuperbia, Deo nolle
ſubijci, & Deum ſpernere, ſpernit aũt
Deum, & Deo ſubijci recuſat, oĩs, qui
mandatis eius cõtradicit. Et hoc peccatũ
notans dicit, *Tu verò odiſti diſciplinã.* Vbi
notandum, ꝙ diſciplina multipliciter ac- *Diſcipli*
cipitur. Vide ſupra verſi. 236 Hic autem *na.*
accipitur pro contritione, vel cõpunctio- *Cõtritio.*
ne. Nam diſciplina ſecundum Catholicon dicit *Pœniten*
à diſpliceo, ces. Contritio autem, & com- *tia.*
punctio facit compuncto diſplicere cõ-
miſſa peccata. Hæc autem diſciplina
quatuor modis contingit, vt oſtendit
D Grego. ſuper illo verbo Iob. 33. Erudiẽs *Greg.13*
eos inſtruit diſciplina. Erudiens, inquit, *mor.c.21*
eos inſtruit diſciplina, quia conſideranti
menti, & ſe per pœnitentiam laceranti,
quaſi quædam plagæ ſunt percuſſionis
lamenta compunctionis. Vnde compun-
ctionem non incongruè diſciplinam vo-
cat. Quatuor quippe ſunt qualitates,
quibus iuſti anima in diſciplina, vel com-
punctione vehemẽter afficitur. Cum aũt
malorum ſuorum reminiſcitur, conſide-
rans vbi fuit. Aut iudiciorum Dei ſenten
tiam metuens, & ſecum quærens cogi-

tat vbi erit. Aut cum mala uitæ præſentis ſolerter attendens, mœrens conſiderat, ubi eſt. Aut, cum bona ſupernæ patriæ contemplatur, quæ quia necdũ adipiſcitur, lugens conſpicit, ubi non eſt. Malorum ſuorum Paulus meminerat, & ex eis ſe in quibus fuerat affligebat, cum diceret. Nõ ſum dignus vocari Apoſtolus, quia perſequutus ſum, eccleſiã Dei. Rurſus diuinum iudicium ſubtiliter penſans:
1.Cor.9 in futuro malè eſſe metuebat, dicens. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne forte, cũ alijs prædicauero, &c. Rurſus mala præſentis uitæ penſabat, cũ diceret Dum ſumus in corpore, peregri
2.Cor.5. namur à domino. Infœlix homo, quis
Rom. 7. me liberabit de corpore, &cæt. & rurſus
1.Cor.13 bona æternæ patriæ conſiderabat, dicẽs. Videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem, &cæt. Ex quibus apparet, quòd ille odit diſciplinam, qui prædicta quatuor non conſiderat, ut cõtritionem de ſuis habeat peccatis, quod maximè in prædicatore eſt deteſtandum, qui alios ad contritionem ducere conatur. Et de iſtis dicitur Hiere. 5. quòd renuerunt accipere diſciplinam, non conſiderantes, quod dicitur Sap. 3. Qui abijcit diſciplinam, infœlix eſt. *Et proie. iſti ſermones meos retrorſum.* Vbi glo q.d. Quæ dicis, poſt te ponis, ne videas, ſ. ne dicas, te non feciſſe. Et ſic iſtud proijcere ſermones Dei retrorſum,
Greg. li. 19 mor. cap. 6. eſt quaſi quoddam velle ignorare. Greg. autem dicit vt ſup. lib. 19. mor. c. 6. Sermones enim Dei prædicator poſt ſe proijcit, cum hoc, quod dicit, facere contemnit. Quod omnia procedunt ex peccato præſumptionis, & ſuperbiæ.

827 *Si videbas furem, currebas cum eo, et cum adulteris portionem tuam ponebas.*

6.q.1.ex merito.

COnſequenter hic ponitur peccatũ elationis, & iactantiæ. Vbi notãdũ, q̃ ille propriè fur dicitur, qui bona rapit aliena. Et quia hoc à principio diabolus facere ſtuduit, dum Dei gloriam ſibi uſurpare voluit, ideo ipſe propriè fur nuncupatur, de quo ait Chriſtus Io. 10. Fur nõ
Fur. uenit niſi vt mactet, furetur, & predat. Cõſimiliter fur uocatur prædicator, qui

E de ſua prædicatione gloriam ſibi, & non Deo quærit. Exemplo diaboli primi furis. Eſt ergo ſenſus. *Si videbas furem*, i. diabolum, qui Dei gloriã vſurpare conatus eſt, tu cum eo currebas, ſ. conſimiliter Dei gloriam tibi quærẽdo. Vnde meritò tales hypocritæ propriã quærentes laudem cũ primo fure currere, immo & ipſi fures dicũtur. Præda quippe vel furtũ dr̃, cum auferuntur aliena, omnis aũt, qui ex bono opere laudem ſibi quærit, alienũ profecto eſt, quod tollit. Et hoc idẽ ſub alijs verbis exprimit, dicens. *Et cum adul*
F *teris portionem tuam ponebas.* Adulter. n. dr̃ omnis ille prædicator, qui ex prædica Adulter.
tione non fructum, ſed propriam gloriã quærit. Quod oſtendens Greg. 16 mor. Gregor.
cap. 22 ait Paulus ait. Non ſicut plurimi adulterantes verbum Dei. Adulter namque in carnali coitu non prolem, ſed voluptatẽ quærit Ideo peruerſus quiſq; prædicator vanæ gloriæ ſeruiens, rectè adulterare uerbũ Dei dr̃, quia per ſacra, eloquia, nõ Deo filios generare, ſed ſuã ſciẽtiã deſiderat oſtẽdere, quẽ. n. libido gloriæ ad loquendũ trahit, uoluptati magis
G quàm generationi operã impendit. *Cum adulteris ergo prædicator portionem ſuam ponit,* qui ex prædicatione gloriam Deo debitam, appropriare ſibi quærit.

Os tuum abundauit malitia, et lingua tua concinnabat dolos. 828

COnſequenter hic ponitur peccatũ detractionis. Detractio. n. ex abundanti malitia procedit. Nam detrahere eſt verbis alterius famam diminuere. Vnde detractio eſt malitia oris procedens à doloſitate cordis. Vnde iſtud peccatũ po
H nẽs dicit. *Os tuum abundauit malitia*, &c. Hic enim accipitur os pro corde, ex cuius malitia conſequẽter lingua exterior concinnat dolos, & detractiones, vnde Iob. 15. Docuit iniquitas os tuum. Hic Bona q̃ſtio.
notandum, vtrum omnis diminuens famam alterius per malitiam, & doloſitatem, ei illam reſtituere teneatur. Ad hoc Detracti Fama.
reſpondet Catholicon in termino fama dicens. Secundum Theologos quis poteſt alterius famam tripliciter auferre, vel diminuere. Vno modo verũ dicendo, & iuſtè, puta cum aliquis crimẽ alterius prodit,

Digitized by Google

prodit,debito ordine ſeruato. Vt cum iu-
dex publicat latronem, & ipſum ſuſpen-
dit, & tunc nō tenetur ad reſtitutionem.
Alio modo falſum dicendo iniuſtè, &
tunc tenetur reſtituere, ſe dicendo fal-
ſum dixiſſe. Tertio modo verum dicen-
do,licet iniuſtè, ut puta cum quis prodit
crimen alterius contra ordinē debitum,
vel intentione mala. Et tunc tenetur ad
reſtitutionem famæ, quantū poteſt, ſine
mendacio tñ. Vt puta dicendo,quod di-
xi de tali,verum dixi,ſed ego defeci ſic di
cendo,quia debitum ordinem non ſerua
ui. Sed in iſto tertio membro non credo
eſſe verum,quia ſic dicendo,nullo modo
eidem famam reſtituit,ſed magis dictum
ſuum ſine debito ordine prolatum cōfir
mat. Dico ergo,ꝙ in tali caſu ſic diffamā
ti debito ordine non ſeruato, ſufficit con
tritio,& confeſſio ſacramentalis.

829 *Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris,*
& aduerſus filium matris tuæ ponebas
ſcandalum,hæc feciſti,& tacui.

CONſeqenter hic ponitur peccatum
infectionis,ſ. malum exēplum alijs
miniſtrando. Vbi primo notandū,ꝙ pri-
ma pars iſtius verſus ſpectat ad ſententiā
verſiculi præcedentis, in quo actū eſt de
peccato detractionis,d. *Os tuum abunda-*
uit malitia,& lingua tua,&c. Vñ hic po-
nit modū talis detractionis,d *Sedens ad-*
uerſus fratrem tuum loquebaris, ſ. verba
Sedere. detractoria. Vbi notandum,ꝙ aliqui alijs
detrahunt non deliberato animo,ſed ca-
ſu,& iſti non ſedent,ſed ambulant. Alij
autem deliberatè,& iſti ſedere dicuntur.
Vnde aggrauans peccatum deliberatum,
dicit. *Sedens aduerſus fratrem tuum loque*
baris. Vnde gl. *Sedens,*&c. Non n.ſedens,
caſu derogat,ſed ſtudio. Qui autem trau
ſiens hoc facit, caſu, non voluntate facit.
Frater. Per fratrem autem omnem hominem in-
tellige, quia omnes homines fratres ſunt
conditione primæ natiuitatis. Conſequē
ter ad propoſitum accedens dicit. *Et ad-*
uerſum filium matris tuæ ponebas ſcanda-
lum, i.malum verbum,vel malum exem-
plum proximo prębebas,quod ei occaſio
ruinæ fuit. Vbi notandum,quod ſcanda-
lum aliud eſt corporale, aliud ſpirituale.

E Scandalum corporale dicitur, vt quando Scandalum.
aliquis obex ponitur alicui in via corpo-
rali,cui impingēs diſponitur ad ruinam,
& talis obex dicitur ſcandalum. Similiter
in proceſſu viæ ſpiritualis contingit ali-
quem diſponi ad ruinam ſpiritualem per
dictum,vel factum alterius, inquantum,
ſcilicet ſua locutione,inductione,vel exē
plo alterum trahit ad peccandum,& talis
locutio, monitio, vel exemplum dicitur
ſcandalum ſpirituale,vnde Hierony. ſup Herony.
illo verbo. Quicunque ſcandalizauerit Mat. 18
vnum,&c.dicit. Scandalizat alium,qui al
F teri dicto,vel exemplo occaſionem ruinę
præbet. Et illud peccatum maximè con-
tradicit vitæ prædicatorum, qui ſunt or-
dinati ad leuandum iacentes. vnde d.82.
Nemo in Eccleſia Dei amplius nocet,
&c. Et ideo dicebat ille prædicator Pau 1.Cor.8.
lus. Si eſca ſcandalizat fratrem meum,
non manducabo carnem in æternum.
Hæc feciſti,& tacui. q.d. Tu prædicta feci
ſti,*& ego tacui,* i.diſtuli pœnam,expectan
do emendam. Et tu expectationem ad
impunitatem vertis, quia ex hoc quod
punire differo,tu credis me ſimilem tibi,
G qui peccatum tuum impunitum vis per-
manere. Vnde ſequitur.

Exiſtimaſti,inique,quòd ero tui ſimilis: ar 830
guam te, & ſtatuam contra faciem De pœn.
tuam. d.1. medicina.

CONſequenter hic ponit peccatū ob-
negationis diuinæ iuſtitiæ, multi
enim mundani conſiderantes, quod in
vita præſenti multoties Deus peccata im
punita dimittit, cogitant peccata Deo
placere,quia ſi Deo diſplicerent, cum ſit Peccatū
H omnipotens,illa non permitteret. Sed ta Malum.
les non aduertunt,quòd,ſi Deus hominē
in libero arbitrio non relinqueret, iam
homo non haberet,unde a Deo iuſte prę
miari vel puniri poſſet. Permittit ergo
Deus peccata,non quia ſibi placeant, ſed
vt ex hoc vel homo cognoſcens infirmita
tem ſuam,humilietur,vel ipſe puniendo
iudex appareat iuſtus. Etiam alia ratione
mala, quæ tamen ſibi non placent, fieri
permittit, quia ex illis malis bona ſcit eli
cere. Vnde ait Magiſter lib.1.d.46. Nam,
vt ait Auguſt. mala fieri bonum eſt: nec

ſinerentur mala ab omnipotente Deo E fieri,niſi eſſet bonum,vt ea fierent: quia ex malis,quæ fiunt,Deus bona elicit. Et infra patet,ꝙ ex malis, quæ fiunt, quædam proueniunt bona,cum comparatione malorum bona magis placent, & laudabiliora exiſtunt. Ipſis etiam facientibus,ex malis, quæ faciunt,interdum bona proueniunt:Iis,qui ſecundum propoſitũ vocati ſunt ſancti: talibus enim vſq; adeo omnia cooperantur in bonum,vt,ſi qui eorum deuiant, & exorbitant, hoc eos faciat,proficere in bonum,quia humiliores redduntur,atque doctiores,vt Petrus. F Illa etiam mala,quæ ab iniquis fideles perferunt piè, vtique proſunt illis ad demenda peccata, vel ad exercendam, probandamque iuſtitiam, vel ad demonſtrandam huius vitæ miſeriam, &c. Ex quibus apparet,quòd quamuis Deus mala permittat, ipſa tamen non amat, vt mali, qui in hoc Deum ſibijpſis ſimilem exiſtimant. Et hoc eſt,quod hic peccatori Deus dicit. *Exiſtimaſti, inique, quòd ero tui ſimilis*,ſ.conſentiendo malis,quia putas,quòd placent mihi mala.Sed ego peccata finaliter impunita non dimittã,quia G *arguam te*,ſ.te puniendo. *Et ſic ſtatuam contra faciem tuam*,ſ.peccata tua,ſcilicet, vt oſtendam tibi, quòd diſplicent mihi, ideo ipſa puniam.Et peccata propria arguent peccatorem,& oſtendent ipſi peccatori,ꝙ Deo non placent. Et hoc eſt,qđ

Hier. 2. dicitur Hierem.2.Arguet te malitia tua, & conuerſio tua increpabit te.Sequitur. Scito quam amarum eſt, te dereliquiſſe dominum Deum tuum.

831 *Intelligite hæc, qui obliuiſcimini Deum, nequando rapiat,& non ſit,qui eripiat.* H

Hic ponitur intenta concluſio, quæ eſt,vt per prædicta mali ante mortem corrigantur, & ſic per virtutem ſacramenti Euchariſtiæ (quod viaticum dicitur) deducantur ad pœnitentiam. Et primo ponit peccatorum correctionem Secundo ipſorum per Euchariſtiam deductionem,ibi. *Sacrificium.* Quantum ad primum dicit. *Intelligite hæc*,ſ. quæ ſupra ſunt dicta de ſtatu bonorum,& malorum, *Vos,qui obliuiſcimini Deum*, i. qui me Deum eſſe non creditis. *Nequando rapiat*,ſ. Deus ad pœnam vos poſt mortem, *& tunc non ſit, qui eripiat*, quia, qui ante mortem non conuertitur ad Deum, poſt mortem a pœna non liberatur,quia in inferno nulla eſt redemptio.

Sacrificium laudis honorificabit me. 832

Euchariſtia.

Id eſt,ſacrificium Euchariſtiæ,quod ſacrificium laudis dicitur,vt patet verſic.823. *Honorificabit me*, ſcilicet, debite celebratum, & receptum, quia per illud ſummas gratias Deo reddimus pro omnibus bonis,quæ nobis contulit. Et hoc ſacrificium dicitur via eundi ad Deum, propter quod viaticũ dicitur, vnde ſubdit. *Et illic iter*,ſ.in ſacrificio illo,quia hoc ſacrificium eſt via ad Deum. Hæc eſt ſcala Iacob,quia Angeli,i.fideles aſcendunt, & deſcendunt,ad laudem aſcendunt diuinitatis,ſed deſcendunt ad laudem humanitatis Chriſti,quia in iſto ſacramẽto eſt vera diuinitas,& humanitas Chriſti. Et ideo ſubdit. *Et illic iter, quo oſtendam ſalutare Dei.* *Salutare Dei.* Salutare Dei dr Chriſtus,qui eſt Saluator noſter.Luc 2. Quia viderũt oculi mei ſalutare tuum.Hic ergo oſtenditur ſalutare Dei, quia hic Saluator noſter realiter continetur, & etiam quia per virtutem, & immolationem huius ſacramenti ſaluamur. Continuando materiam articulorum, nunc reſtat quintus articulus,quem, ſcilicet poſuit Thomas, dicens. *Articulus quintus.* Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit a mortuis,figuratus per quintum fundamentum, qui erat Sardonyx. *Sardonyx.* Hic enim lapis ſuis conditionibus, & proprietatibus huius articuli ſingulas ſignificat partes. Vbi notandum eſt, quòd iſte articulus tres continet partes. ſ. Captiui viſitationem generis, quod inferni continebatur carcere, quia deſcendit ad inferos. Defuncti reſurrectionem corporis, quod ſepulchri tegebatur lapide, quia reſurrexit a mortuis. Præſtiti numerationem temporis, quod a Chriſti docebatur pectore, quia tertia die. Hæc omnia ſignificat iſte lapis Sardonyx. Quoniam hic lapis ſecundum Magiſtrũ lib 17.virtutibus afficitur, quibus viſitationis infernalis figuratur vtilitas, quo

ad primum ex partibus componitur, quibus reſurrectionis corporalis demonſtratur veritas,quoad ſecundum.Coloribus afficitur, quibus numerationis tridualis denotatur quantitas, quoad tertium.Primo ergo hic articulus continet captiui viſitationem generis,dicens.Deſcendit ad inferos. Chriſti enim humilitas non fuit contenta pro humano genere carnem aſſumere,& in crucis patibulo mortem tolerare pro ipſo, niſi etiam in mortis triduo corpore remanẽte in ſepulchro, eius anima ſanctos patres in infernum uiſitaret, ipſoſque ſuo perluſtrando lumine liberaret. Vnde Ambroſius in tertio libro de ſpiritusſancto, & allegatur à Magiſtro lib.3 diſt.22 Lumen vitæ ſundebat æternæ, radiabat illuc lux vera ſapientiæ,illuminabat infernum , ſed in inferno non claudebatur. Et infrà.Confitemur enim Chriſtũ pepẽdiſſe in ligno, & iacuiſſe in ſepulchro,ſed in carne,& fuiſſe in inferno,ſed in anima ſola Hęc autẽ tanta, & conſummata Chriſti animæ deſcenſionis ad infernum humilitas, in hoc figuratur lapide. Quoniam ſecundum Magiſtrum vbi ſupra,hic lapis Sardonyx humilem efficit.Et ideo Chriſtus de anima ſua,à qua fluit corporis uita, dicit in Pſalmo. Vita mea, ideſt,anima inferno appropinquauit,æſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum, &cæt. Sed circa iſtum articulum occurunt dubia. Primum,vbi ſit locus inferni, ad quẽ Chriſtus deſcendit. Ad quod notandum, quòd ſecundum antiquos doctores infernus eſt quadruplex,ſcilicet, damnatorum,vbi eſt carentia lucis gratię, & gloriæ,& pœna ſenſibilis. Secundus eſt limbus puerorum, vbi ſunt duo prima ſine tertio Tertius eſt purgatorium, vbi ſunt duo ultima ſine primo. Quartus eſt limbus patrum, in quo ſine extremis eſt medium. Et ad iſtum quartum Chriſtus deſcendit, & omnes, quos inuenit, liberauit. Tamen quia Gregorius Hom. vigeſimaſecunda expreſsè ponit, quòd Chriſtus non omnes de inferno, ad quẽ deſcendit extraxit,ideo notãdum, quòd iſta inferna poſſunt conſiderari aut ſecundum ſitum, aut ſecundum qualitatem.Si ſecũdum qualitatem, ſic nulli eſt

Deſcendit ad inferos. *Ambroſ.* *Infernus Limbus.* *Gregor.*

A dubiũ, quòd ſunt diſtincta inferna, quia in uno eſt pœna ſenſus,in alio nõ, in vno eſt gratia, in alio non, in uno eſt gratia cum pœna ſenſus, in alio non, & ſic de alijs,ut patet ex diuiſione dicta. Si autẽ conſiderentur quantum ad ſitum tunc probabile eſt, quòd omnium illorum ſit unus ſitus, ſic quòd in eodem loco ſaltẽ continuo ſunt omnia inferna dicta. Hoc autẽ probo,quia infernus damnatorum, & lymbus patrum ſunt in eodem loco, igitur,& omnia alia inferna ſunt in eodẽ loco:patet conſequentia, quia limbus pa-

B trum minorem conuenientiã habet cum inferno,quam limbus puerorum,uel purgatorium, quia cum ipſo ſolum cõuenit, in uno, ſ. in carentia gloriæ. Sed in iſto conueniunt cum inferno limbus puerorum, & purgatorium, & in aliquo alio, quod patet de limbo puerorum,quia ibi eſt carentia gloriæ, & vltra hoc carentia gratiæ De purgatorio patet, quia ibi eſt carẽtia gloriæ, & ultra hoc pœna ſenſus, ergo. Sed probo antecedens, primo per Gregoriũ Homilia vigeſimaſecunda vbi vult expreſſe,ꝙ Chriſtus deſcendẽdo ad

C inferos,de inferno damnatorum extraxit ſanctos patres,ibidem relinquens damnatos. Vnde ſic dicit.Si exaltatus fuero a terra,omnia traham ad meipſum,omnia traxit, qui de electis ſuis apud inferos nullũ reliquit. Omnia ergo abſtulit vtique electa,neque enim infideles quoſque,& pro ſuis criminibus æternis ſuplicijs deditos, Dominus reſurgendo ad uitam reparauit, ſed illos ex inferni clauſtris rapuit, quos ſuos in fide, & actibus recognouit. Vnde rectè per Oſeam dicitur.Ero mors tua,ò mors,ero morſus tuus,inferne. Id

D namque,quod occidimus,agimus,ut penitus non ſit. Ex eo autem, quòd mordemus,partem abſtrahimus, partemque relinquimus. Quia ergo in electis ſuis funditus occidit mortem, mors mortis extitit, quia uero ex inferno partem abſtulit, partemque reliquit, non occidit funditus infernum, ſed momordit. Ait ergo. Ero mors tua, ò mors, ac ſi aperte dicat, quia in electis meis te funditus perimo. Ero morſus tuus, inferne,quia ſublatis eis, te ex parte tranſfigo. Et hæc eadem uerba ponit idem Greg.

Gregor. *Oſee 13.*

Greg lib. 12. moral. c. 8. Item huic opinioni aſſentit Sanctus doctor lib. 4. d. 45. dicens, quòd poteſt dici, quòd limbus patrum, & infernus ſunt in eodem loco, hoc etiam dicit de limbo puerorum. Item hoc eſt de mente beati Aug. d. Non abſurde credi uidetur, antiquos ſanctos, qui uenturi Chriſti tenuerunt fidem a tormentis quidem impiorum remotiſſimos, licet apud inferos fuiſſe, donec eos inde Chriſti ſanguis erueret. Et iſta opinio poteſt declarari ex verbis articuli, dicentis, quòd Chriſtus deſcendit ad inferos, quia locus, ad quem anima Chriſti deſcendit, in plurali dicitur, inferna, non propter pluralitatem locorum. ſed propter eiuſdem loci qualitates diuerſas, a quibus diuerſimode appellatur, quia aliquando infernus damnatorum, aliquãdo limbus, &c. Secundum dubium eſt, vbi exiſtit ſitualiter ille locus inferni, ad quẽ Chriſtus deſcendit. Ad quod dicitur, ꝙ eſt in medio terræ, de hoc vide ſupra verſic 108. Tertium dubium eſt, per te ſancti patres erant in inferno, nunquid pœnam patiebantur inferni? Ad quod dicendum, quod ſm Greg. Ignis inferni habet ardorem, quo cruciat, & obſcuritatẽ, qua excæcat, propter primum cruciat animã, propter ſecundum priuat gloria. Et iſte operationes non ſunt neceſſario annexæ, nec in omnem animam ibidem exiſtentem inſimul efficiuntur, ſed ſecundũ, quòd anima eſt diſpoſita, ut illis accidentibus ſit ſubdita. Fit autem ſubdita anima eius ardori, & concremationi per culpam mortalem, vel eius reatum. In animam ergo in inferno exiſtentem, ſi careat culpa mortali, & eius reatu, ignis ille licet ſua obſcuritate poſſit priuare lumine, non tamen ſuo ardore poteſt illam cruciare. Sicut patet de noſtro igne, qui ſuo ſplendore aliqua poteſt illuminare, quæ ſuo ardore non poteſt cremare, vt patet de Salamandra. Quia igitur ſancti patres ante aduentum Chriſti carebant culpa mortali, eius reatu licet ibi priuati eſſent lumine gloriæ, non tamen pœnam ſenſus patiebantur. Et conſimiliter dicendum eſt de paruulis in ſolo originali deſcendentibus. Iſtam autem huius articuli primam partem cõcludit Bar. 4. cap. dicens. Deputatus es cum iis, qui deſcendunt in infernum.

Aug. 20 de ciuit. Dei cap. 15.

Greg. 9. moral.

PSAL. L.

Miſerere mei Deus: ſecundum magnam miſericordiam tuam. 833

De pæn. d. 3. totã

PSALM. iſte talem titulum habet. *Pſalmus Dauid, cum venit ad eum Nathã Propheta, quando, vel quoniam introiuit ad Berſabee.* Ad cuius intellectum ſciendum, quod, vt habetur 2. Reg. 12. Poſtquam Dauid commiſit peccatum adulterij cum Berſabee vxore Vriæ, & ipſa cõcepiſſet, volens occultare peccatum ſuum, fecit occidi Vriam virum eius, & poſtmodum illam accepit in vxorem. Quod factum diſplicens domino, miſit ad eum Nathan Prophetam, vt ipſum argueret de commiſſis peccatis. Qui cum veniſſet ad Dauid, propoſuit ei iudicium quærens. Diues quidam cum haberet cẽtum oues, vicino ſuo pauperi unam ſolam, quam habebat ouiculam rapuit, qđ cum audiſſet Dauid, iudicauit hunc reũ eſſe mortis Et Nathan ipſum ex hoc reprehendit, dicens. Tu es ille, qui hoc feciſti, qui cum multas uxores, & concubinas haberes, vnam ſolam, quã habebat Vrias, rapuiſti. Ad cuius uocem territus Dauid, ſtatim rediens ad cor, pœnituit. Et in conſpectu omnium confeſſus eſt peccatum ſuum, dicens. Peccaui Domino, & Dei petens miſericordiam, fecit iſtum Pſalmum Ex quibus apparet ſenſus tituli, & materia Pſalmi. Eſt ergo ſenſus tituli talis. Pſalmus Dauid, ſcilicet agens de humilitate, & pœnitentia, quam habuit Dauid, *quãdo venit ad eum Nathan propheta*, ſcilicet a Deo miſſus ad ipſum arguendum de peccato, quod fecit, *quando intrauit Berſabee*, vel redarguit eum, quoniam intrauit ad Berſabee. Et notandum, quòd in iſto Pſalmo Dauid nobis omnibus ponitur in exemplum non cadendi, ſed ſi quis ceciderit reſurgendi. Et ne deſperes de alicuius immanitate peccati, cum videris Dauid poſt reatum

reatum adulterij,& homicidij per pęnitentiæ humilitatem Deo placuiſſe, quia ad vocem prophetæ ipſum arguentis,nõ negauit peccatum, non ſe excuſauit, vt homines facere ſolent,ſed peccatum ſuũ publice confitens,ait. Peccaui Dño. Vnde hic ſpiritualiter nobis humilitatis daƭ exemplum,quæ ſummè pęnitentibus valet. Et hinc eſt,quod præ omnibus alijs Pſalmis pęnitentialibus, iſte frequentius in eccleſia legitur, quia hic magis quam in alijs humilitatis datur exemplum pœnitentibus,quam omnes habere debent, & poſſunt quantumcumque debiles, & infirmi. Qm̃ in iſto Pſalmo nihil difficile dr̃,ut in alijs pœnitentialibus Pſalmis,in quibus. Lauabo per ſingulas noctes lectum meum. Et in alio. Grauata eſt ſuper me manus tua. Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ. Et in alio. Cinerem tanquam panem manducabam. Et in alio. Deprofundis clamaui. Et in alio. Perſecutus eſt inimicus animam meam. Sed in iſto ſolum a Deo patre miſericordiarum miſericordiam implorat humiliter,dicens. *Miſerere mei Deus*. Alibi.n.di ſtrictoria fortioribus. Hic autem temperata, & leuia infirmis prouidet. per qđ omnes docentur agere pœnitentiam,p p quod in iſto pſal.dr̃. *Docebo iniquos vias tuas*,&c. Per iſtum.n modum faciliter de peccatis venia impetratur. Et hinc eſt quod iſte pſalm. in ordine pſalmorum eſt quinquageſimus, ſignificans annum iubileum,qui erat annus remiſſionis, in quo omnia debita remittebantur,& poſſeſſiones alienatæ reſtituebantur. Sic cõformiter per humilitatem pœnitentiæ, de qua hic agitur, plena præſtatur peccatorum remiſſio,& reſtituitur gloria alienata per peccatum a nobis. Iſtis uiſis,accedo ad pſalmi diuiſionem,qui diuiditur in partes tres. Quia primo petit culpæ remiſſionem. Secundo petit gratiæ infuſionem,ibi. *Aſperges me*. Tertiò promittit ſatisfactionem,ibi. *Docebo iniquos*. Prima in tres, quia primo ponit miſericordiæ Dei implorationem. Secundo petit plenam purgationem, ibi. *Amplius laua me*. Tertiò ad hoc inducit multiplicem perſuaſionem, ibi. *Quoniam iniquitatem*. Prima in duas,quia primò petit gra- *Miſericordia Dei.*

A tiam Dei in generali. Secundò in ſpeciali,ibi. *Et ſecundum multitudinem*. Quantum ad primum ſciendum, ꝙ propriè miſericordia non cadit in Deo, cum miſericordia ſit quędam compaſſio alterius miſeriæ,de hoc uide ſupra uerſi. 55. Sed dices, quæ eſt miſericordia Dei, quæ dr̃ magna? Audi Bernardum iſtum paſſum pertractantem, vbi ſic ait. *Miſerere mei Deus*, &c. Sicut ſunt peccata minima, ſunt & magna,ſunt & mediocria. Sic & miſericordia Dei dr̃ quædam parua,quædam mediocris,& quædam magna. Ma-

B gnus peccator magna opus habet miſericordia,ut ubi ſuperabundauit peccatum, ſuperabundet,& gratia. Parua miſericordia Dei dr̃ expectatio peccatoris, quod non ſtatim punitur cum peccat, ſed ad pœnitentiam expectatur. Parua inquam miſericordia, non in ſe, ſed in comparatione cæterarum, alioquin magna nimis valde, miſericordia Dei eſt expectatio peccatoris. Nam peccantem Angelum non expectauit, ſed ſtatim præcipitauit è cœlo: primum quoque hominem peccantem ſtatim expulit de paradiſo. Et

C certè ſi conſideremus quam magna, & quam multa quotidie cõmittimus,nonne leuia illa reputabimus, quæ ſtatim dãnationis exceperunt ſententiam? Sed hæc poteſtas crucis, & virtus eſt, quam Chriſtus dicit. Nolo mortem peccatoris, ſed vt conuertatur,& viuat. Hæc uox videtur Chriſti: videtur & reſurgentis a morte peccatoris. Ac ſi dicat velit, nolit Iudæus, viuo ego, nolo mortem peccatoris,qui pro peccatoribus mori volui, volo ꝙ fructuoſa ſit mors mea,& ſit per eam miſericordia magna, & copioſa re-

D demptio. Parua inquam hæc miſericordia, quia hæc ſola non ſufficit ad ſalutem, ſed iudicium damnationis accumulat,ut peccator audiat, hæc feciſti, & tacui. Apoſtolum ẽt proinde audiamus terribiliter tonantem. An diuitias bonitatis eius,& longanimitas contemnis? Ignoras, ꝙ benignitas Dei te ad pœnitẽtiam adducit? Tu autem ſecundum duritiam cordis tui, theſaurizas tibi theſauros iræ,qui theſauros prærogatæ tibi miſericordiæ contempſiſti, ſecundum duritiam tuam ait, & cor impœnitens. Sed *Rom. 2.*

quis

quis ſcient duritiam iſtam? Eſt itaque E prima miſericordia patientia Dei. Secunda miſericordia oĩno maior eſt priore, quæ facit, ne prima pernicioſa ſit, & infructuoſa. Et hæc quidem leuibus ſufficit in peccatis, quibus, ſ. dum geſtamus corpus mortis, non poſſumus abſtinere. At in grauioribus, & quæ ad mortem ſunt, non ſolum pœnitentia opus eſt, ſed et continentia. Res plane difficilis, & poſſibilis ſoli Deo, ſuſceptum ſolum peccati iugum a ceruicibus excutere. Et hæc eſt magna miſericordia magnis neceſſaria peccatoribus, de qua nunc ait Pſalmi- F ſta. *Miſerere mei, Deus ſecundum magnam*
Quæſtio. *miſericordiam tuam*. Sed ſtatim dices, poteſt ne miſericordia Dei maior eſſe reſpectu unius, quam reſpectu alterius? quia uocat miſericordiam Dei magnã, magnum .n. comparatiue dr̃ ad minorem. Et ſic hoc eſt quærere, vtrum Deus miſericordius agat cum uno quam cum alio. Et uidetur quòd ſic. Quoniam miſereri eſt auferre miſeriam, ſed Deus magis aufert miſeriam unius quã alterius, quia .ſ. ab vno aufert totam miſeriam, vt puta a beatis, ab alio autem ſo G lum aufert partem, puta a damnatis, quia non eos tantum punit, quantum puniri meruerunt, ergo. Ad oppoſitum arguitur, quia cum miſericordia Dei ſit
2. idem quod Deus, & Deus non ſuſcipiat magis nec minus, conſequens eſt quod nec miſericordia eius maior, nec minor poterit dici, & ſic nõ miſericordius aget cum vno, quam cum alio. Reſpondeo, quod Deum magis vel minus miſereri tripliciter poteſt intelligi, ſ. aut maiori habitu, aut minori actu, aut maiori effectu, primo modo, & ſecundo eſt impoſſi- H bile magis, uel minus in Deo ponere, ſed tertio modo, ſ. quo ad effectum, qui eſt ſubleuare a miſeria, uerum eſt tam in præſenti quam in futuro, ſed aliter nũc, & aliter tunc, quia nunc miſericordiæ effectus ſunt principaliores, & effectus iuſtitiæ ſunt conſequentes. Tunc autem iuſtitiæ effectus erunt principaliores, & miſericordiæ erunt annexi. Tunc .n. reddet Deus ſecundum opera ſua: unicuique, nunc autem ſecundum benignitatem ſuam. Et ideò ſimpliciter magis miſeretur in præſenti eius, cui magis vult. In futuro vero magis eius, qui magis indiget. Vnde magis miſero magis condonabit, ſm quantitatem abſolutam, non ſm quantitatem relatam. Ex iſtis patet ad argumenta.

Et ſecundum multitudinem miſeratio- 834
num tuarum, dele iniquitatem meam. De pẽ l. 3. Serpẽ

HIc conſequenter miſericordiã Dei in ſpeciali poſtulat, oſtendendo, quid petat, ſcilicet culpæ remiſſionem. Vbi notandum, quòd Dauid imploran- (Dauid Peccatũ.) do miſericordiarum Dei multitudinem, ſe apertè manifeſtat peccaſſe multipliciter. Et ideo attende, quòd ex illo peccato, quod in Berſabee comiſit, multiplex peccatum implicatur. Nam ibi primo fuit peccatum luxuriæ, quia adulterium cum aliena uxore commiſit. Secundò ibi fuit peccatum deceptionis, & fallaciæ, quia peccatum ſuum ocultare voluit. Et ideo ſtatim, cum ſciuit illam eſſe grauidam, miſit pro Vria uiro eius, vt illam cognoſceret, & ſic ei attribueret conceptum. Tertiò ibi fuit peccatum auaritiæ, ſiue rapinæ. Nam ex hoc, quòd volebat Vriam cognoſcere vxorem ſuam iam grauidam, uolebat quod Vrias conceptum ipſius Dauid crederet eſſe ſuum, & per conſequens falſum hæredem ipſi Vriæ uoluit ſupponere, quod eſt alienam hæreditatem velle rapere. Quartò ibi fuit peccatum homicidij, quia non potens Vriam militem fideliſſimum inducere ad dormiendum cum vxore ſua, ipſum proditoriè etiam fecit occidi. Quintò quia occaſione mortis Vriæ, plures alij de ſeruis Dauid interfecti fuerunt, ut apertè habetur 2. Reg. 11. Tot ergo, & tanta peccata ſua Dauid conſiderans, multitudinem miſericordiarum Dei petit, dicens. (Miſericorria.) *Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum*, &c. Et attende, quod in primo verſu poſtulauit *magnam miſericordiam* Hic autem *multitudinem miſerationum* per hoc innuens, quòd miſericordia differt a miſeratione, quia miſericordia notat interiorem miſerentem habitum, ſed miſeratio actum notat exteriorem. Vnde

de

de dicit *Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum dele iniquitatẽ meam.* Dele inquit, ut nullum remaneat peccati veſtigium. In primo ergo verſiculo notauit miſericordiam Dei ſecundum quantitatem continuam, dicens. *Magnam.* Hic autem ſecundum quantitatem diſcretã, dicit. *Secundum multitudinem.* Et attende quòd miſericordia Dei non ſolum delet peccata ignoranter commiſſa, ſed etiam ſcienter commiſſa, quod hic oſtendit Auguſtinus. Iſta autem miſerationum multitudinem præbet Deus nobis in præſenti. In futuro autem magis iuſtitiam. Dicit Magiſter in lib. de natur. rerum, quòd aquilam cornix diu inſequitur, ſed aquila ex nobilitate animi diu diſſimulat, tandem propter importunitatem eius, quia non deſiſtit ab incepto, vnguibus ipſam rapit, & lacerat Sic moraliter. Nam aqui la ab acumine viſus dicitur Chriſtus, qui in altis habitat, & humilia reſpicit in cœlo, & in terra, quem mali licet inſequantur, ipſe tamen generoſus diſſimulat, & patienter ſuſtinet, & a malo deſiſtere volentibus liberè parcit. Pſalmus. 102. Quomodo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt dominus timentibus ſe, quoniam, &c. Tandem verò, non ceſſantibus peccatoribus, propter ipſorum importunitatem unguibus ſuæ iuſtitiæ, ipſos rapiens lacerat damnat, & punit. Ideo in præſenti hanc poſtulemus miſericordiã, quia poſt hanc vitam peccatoribus obliuiſcetur miſereri Deus, & continebit in ira ſua miſericordias ſuas, ut dicitur Pſalm. 76. Et notandum, quòd benè Dei miſericordia, & Dei miſeratio multiplex dicitur, & magna, ſcilicet intenſiuè, extenſiuè, & duratiuè. Primò eſt multa, & fortis, & magna intenſiuè, patet, quia delet peccatum, quod eſt tantæ malitiæ, vt pro ipſo nullus mortalium ſatisfacere poſſit, ut oſtendit Anſelmus primo cur Deus homil. c. ſexto. Vbi oſtendit, quòd oporteret dare hominem pro peccato commiſſo aliquid maius omni eo, quod non eſt Deus, ad ſatisfaciendum pro peccato, quod nullus mortalium facere poteſt. Et ideo ex miſericordia, Deus incarnatus eſt, vt pro homine ſatisfaceret Deus factus homo, quod autem homo teneretur dare pro peccato aliquid maius omni eo, quod non eſt Deus, probat ipſe Anſelmus in capit. 21. d. Quia homo non ſatisfacit pro peccatis ſuis, niſi reddat aliquid maius quam ſit illud, pro quo peccare non debet, ſed pro omni eo, quod non eſt Deus, non debuit homo peccare, ergo oportet pro peccato reddere aliquid maius omni eo, quod non eſt Deus. Et iſtud eſt vita Chriſti. Et ideo dicitur ad Titum 3. Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit. Iſta ergo miſericordia fuit magna, & fortis intenſiuè. Dicit enim Ariſt. quod fortitudo potentiæ actiuæ terminatur per maximum, in quod poteſt. Vnde ſi eſſet aliqua potentia, quæ poſſet in duplum, triplum, & ſic in infinitum, illa diceretur infinita intenſiuè, ſed talis eſt miſericordia Dei, quia non eſt dare peccatum ita graue, vel magnum, quin miſericordia Dei maior ſit ad remittendum. Refert Ambroſius de obitu Theodoſij, quod tãta fuit miſericordię, quòd nunquam negauit miſericordiam petenti, de quo ſic ſcribit. Beneficium putabat ſe accipere Theodoſius, cum rogaretur ignoſcere. Et tunc pronior erat veniæ, quando fuiſſet maior commotio, optabatur in eo, quod ab alijs timebatur vt iraſceretur. Habebat reorum remedium, quoniam, & habuit ſuper eos poteſtatem, quaſi parcens poſtulari malebat, quam contra iudicium punire æquitatis, vides impunè abire, qui nunquam veniam peteoti negauit. Et ſic fuit verè filius illius, qui dicit. Eſtote miſericordes, ſicut pater veſter miſericors eſt. Lucæ ſexto. Ex hoc conſiderare potes, quantò maior eſt miſericordia Dei. Secundò miſericordia Dei eſt infinita extenſiuè. Hoc autem dupliciter poteſt declarari. Primo ex parte ſubiecti ipſius, ſcilicet Chriſti, ſic. Si aliquis omnibus viciniis ſuis concederet riuulos de fonte, ut ſibi facerent aquæductus pro libito, ſignum eſſet, quod fons ille magnæ eſſet ſufficientiæ. Iſto modo Deus pater filiũ ſuũ, qui eſt fons ſapientię, verbũ Dei in excelſis miſit in mundum, & voluit eum ſcaturire de terra vteri virginalis. Et, ut eſſet omnibus

Aquila cornix.

Satisfactio. *Anſelm.*

Miſericordia Dei. *Philip. 1 de cœlo.*

Amb. de obit. Theodoſij.

omnibus copioſius, permiſit cuilibet riuulum ſibi facere, quando Iudæorum, & Gentilium voluntati ſe dedit, vt ipſum crucifigerent. Ideo bene dicitur in plurali. Hieremiæ 42. Dabo vobis miſericordias. Secundò hoc ex parte hominis patet, cui Deus multipliciter miſeretur. Primò præſeruando vt caueat, ſecundò expectando vt redeat, tertiò condonando vt pœniteat. Vnde Auguſtinus 2. Confeſſion. Gratiæ, & miſericordiæ tuæ deputo, quæcunque mala non feci, quia, te duce, non feci. Tertio eſt infinita duratiuè, quia quantuncunque homo expectet tarde, ſtatim vt vult, pœnitere, ipſum recipit, & indulget. Exemplum de latrone, vnde Bernardus ſuper Cantica. Omninò propter miſericordiam tuam poſt te currimus, ò bone Ieſu, videntes, quòd non ſpernis pauperem, peccatorem non horres, non horruiſti latronem cōfitentem, non lachrymantem meretricem, non Chananæam deprecantem, non deprehenſam in adulterio, non ſedentem in teloneo, non ſupplicantem publicanum, nō perſecutorem Paulum, non ipſos tuos crucifixores. Ex quibus apparet, quòd non immeritò miſericordiam Dei Pſal. dicit magnā in primo verſiculo, ſed multiplicem in ſecundò. Per oppoſitum aūt miſericordia hominum eſt debilis, & modica multipliciter. Primo intenſiuè, quia vix quis mouetur ad compaſſionem alterius, iuxta illud ſecundæ Timoth. 3. Erūt homines ſeipſos amantes abſque miſericordia, &c. Secundò extenſiuè, quia ſi ſit aliqua compaſſio hominis ad alium, eſt forte ad conſanguineum, non ad extraneum, ad amicum, vel familiarem, & non vltra, ideo dicitur. Miſeratio hominis circa proximum ſuum, miſericordia autem domini ſuper omnem carnem. Tertiò eſt breuis duratiuè, quia non durat, niſi quamdiu homo cernitur in oculis. Oſeę ſexto. Miſericordia veſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiens. Non ſic docuit Tobia filium ſuum ſibi dicens. Quantum potueris, eſto miſericors, ad Coloſ. 3. Induite vos ſicut electi Dei viſcera miſericordiæ, non dicit verba, ſed viſcera, quia multi verbis compatiuntur, ſed operibus pauci. Vnde

Luc. 23. *Bernar.* *Miſericordia hominū multiplex.* *Eccl. 18* *Tobia. 4*

E dicit Petrus Rau. in quodam ſerm. In reſurrectione coram omnibus Angelis in conuentu omnium reſurgentium, non dicitur, quòd Abel fuit paſſus, quòd Noe mundum ſeruauit, quod Abraham fidelis fuit, quod Moyſes legem dedit, quòd Helias in cœlum aſcendit, quòd Petrus reſupinus crucem aſcendit, quòd Paulus decapitatus fuit, quòd Laurentius combuſtus. Omnia enim hæc Chriſtus tacet, & ſolum de operib. miſericordiæ loquitur, dicens. Eſuriui, & dediſtis mihi manducare. &c. vt oſtendat q. qui miſericors

F eſt, & ipſe a Deo miſericordia meretur. Diſtinguens ergo Pſal. miſericordiā Dei a noſtra ipſam dicit magnam, & multiplicem, d. *Miſerere mei Deus, ſecundum magnam miſericordiam tuam. Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum*, &c. Item notandum, quòd Dei miſericordia eſt multiplex, ſ. præueniens, quo ad boni propoſiti inſpirationem. Pſal. Miſericordia eius præueniet me. Subſequens, quo ad meritorum cooperationem. Pſal. Miſericordia tua ſubſequetur me omnib. diebus vitæ meæ. Perficiens, quoad præmij

G æterni retributionem. Eſaiæ quadrageſimonono. Non eſurient, neque ſitient amplius, neque percutiet eos æſtus, & ſol, quia miſerator eorum reget eos. Et ideo iſtam miſericordiam multiplicem Pſalm. notans dicit. *Et ſecundum multitudinem miſerationum tuarum*, &c Sequendo materiam articulorum, reſtat declarare ſecundam partem quinti articuli, ſ. præſciti determinationem temporis reſurrectionis Chriſti, propter quod dicit articulus, tertia die. Tribus enim diebus Chriſtus ſecundum corpus manſit in ſepul-

H chro, ſed, habita mortis victoria, tertia die reſurrexit, quod ipſe adhuc viuens ſuis prædixit diſcipulis, dicens. Filius hominis tradetur principibus ſacerdotum, & ſcribis, & condemnabunt eum morte. Sequitur. Et tertia die reſurget. Et Mattheo. 12. Erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, &c. Hic autem prædictus numerus in Sardonyce figuratur. Quoniam hic lapis tribus coloribus diſtinguitur, &c. Secundum enim Magiſtrum vbi ſupra, hic lapis ex tribus conſtat coloribus, quia in imò eſt niger, in medio

Miſericordia Dei multiplex. *Tertia die.* *Mat. 20* *Sardonix.*

Digitized by Google

medio candidus,& in ſummo rubicũdus. A
Illis .n. tribus coloribus , rectè tres dies
quibus Chriſtus in ſepulchro iacuit,figu
rantur. Primus.n.dies fuit dies Veneris,
qñ .ſ. hora iam tarda completorij etiam
obſcurata die. ſepulturæ fuit traditus.Et
quia illa die fuit in ſepulchro ſolum ho-
ra iam nigra,& obſcura, hinc eſt, ꝙ illa
dies per primum colorem huius lapidis,
.ſ.nigrum,figuratur,vt de ipſa prima die
Amos 5. iam nigra,& obſcura dicatur.Dies domi
ni iſta tenebræ,non lux. Secundus dies
fuit dies ſabbati. In qua per totum diem
iacuit in ſepulchro. Et hæc dies figura- B
tur per ſm colorem huius lapis , qui eſt
candidus. Nam,cum per totam hanc diẽ
Chriſtus fuerit in ſepulchro,hæc dies de
bet denominari a principaliori parte ſua
quæ eſt meridies. Tunc.n.ſol exiſtens in
altiori loco,& gradu ſuo magis ſplendet,
& feruet, quàm in aliqua alia hora diei .
Et ſic meritò per colorem candidum, &
ſplendidum illa ſecunda dies figuratur , ut de
hac ſecunda die dicatur. Sicut lex meri-
Eſa.18. diana clara eſt.Tertius dies fuit dies do-
minica , in qua fuit in ſepulchro per ip-
ſius .ſ primam partem,quia , ſ. in auro- C
ra reſurrexit.Illa autem pars diei quan-
do tempus eſt clarum eſt rubicunda . Et
ideo merito per tertium colorem huius
lapidis rubeum figuratur, ut merito, de
hoc die,in qua ſolum in principio diei,&
Geneſ.1. mane manſit in ſepulchro,dicatur.Mane
dies vnus . Vnum de iſtis tribus diebus,
quibus Chriſtus in ſepulchro a nobis mã
ſit abſconſus poteſt dici . Tribus diebus
Exod.10 nemo vidit fratrem ſuum. De quibus ex
Mat.12. preſſe ait ſaluator. Sicut Ionas fuit in vẽ
tre ceti tribus diebus , & tribus nocti-
bus,ſic erit filius hominis in corde terræ D
tribus diebus,& tribus noctibus. Sed ſta
tim occurit dubium,qualiter,ſ.Chriſtus
fuit in ſepuchro trib. dieb.& tribus nocti
bus. Ad hoc reſpondet glo. & eſt Augu-
Auguſt. ſtinus dicens . Dẽ tribus diebus more an
tiquorum,qui diem cum nocte præcedẽ
te computabant . Et ſic accipit partem
diei, qua ſepultus eſt cum nocte præteri
ta pro tota die per ſynecdochem. Sabba
tho uerò noctem, & diem integrum ac-
cipit noctem vero dominicam cum eo-
dem die illuceſcente partem pro toto .

Et ſic habes tres dies,& noctes. Tertia
vero pars huius articuli continet defun- *Reſurre*
cti reſurrectionem corporis,quod ſepul- *ctio Chri*
chri tegebatur lapide , quia reſurrexit a *ſti.*
mortuis.Chriſtus .n. in principio tertiæ
diei reſurrexit, & non poſt tertiam diem
vt Iudæi falſe Pilato allegabant , dicen-
tes.Domine,recordati ſumus,quia ſedu-
ctor ille,&c. dixit poſt tres dies reſurgã.
Hæc aũt Chriſti reſurrectio Sardonyce *Matt.7.*
lapide figuratur, qui ex partibus compo
nitur, quibus Chriſti reſurrectionis de-
monſtratur veritas. Secundum n.Magi-
ſtrum vbi ſuprà.Sardonyx eſt lapis com
poſitus ex ſardio,& onyce figurans com
poſitionem , vel unionem animæ Chri-
ſti cum corpore in hac ſancta reſurre-
ctione. Nam per ſardium lapidem,qui
coloris eſt ſanguinei, figuratur anima ra-
tionalis , cuius ſedes eſt ſanguis iuxta il-
lud Leuitic. decimoſeptimo anima om-
nis carnis in ſanguine eſt. Et ſic per ſar-
dium colorem habens ſanguinem , figu-
ratur anima . Per onycem autem lapi-
dem , qui lapis ex ſua proprietate multi
plicat lites , & commouet animos ad ri-
xas , & lites , humana caro , ſiue corpus
humanum figuratur , quod li es , & bel-
la ſemper aduerſus ſpiritum excitat,ſe-
cundum illud Galat. 5. Caro concupi-
ſcit aduerſus ſpiritum,&c. Sardonyx er-
go compoſitus ex ſardio figurante ani-
mam,& ex onyce figurante corpus, ex-
preſsè Chriſti reſurrectionem ſignificat,
in qua Chriſti corpus, & anima ad inui-
cem coniuncta fuerunt . Et hoc ponens
iſta pars articuli quinti dicit. Surrexit a
mortuis . Et hanc partem ponit Apoſto-
lus.1.Cor.15.d.Tradidi verbis in primis
qñ Chriſtus mortuus eſt pro peccatis
noſtris,& quoniam ſepultus eſt, & quia
reſurrexit tertia die,&c..

Amplius laua me ab iniquitate mea,& a 835
peccato meo munda me. *De pn.*
d.coram

HIc conſequenter petit plenam a
peccatis mundationem. Vbi ſcien
dum,quòd peccatum cõmiſſum diutur-
nitate ſemper augetur , quia impœni-
tentia de peccato , quandiu durat , &
peccatum amplius aggrauatur, quoniam
vt

ut habetur extra de conſuetudine, cum
tanto. Peccata tanto ſunt grauiora, quan-
to diutius infœlicem animam detinent
alligatam. Dauid autẽ in iſtis peccatis
adulterij, & homicidij, &c. diu permãſit,
antequam pœniteret, uel confiteretur, ſ.
per annũ, uel circa. Quod ex hoc proba
tur, quia iam natus erat puer, quem per
adulterium conceperat Berſabee de ipſo
Dauid Vnde quando Nathan reprehen-
dit eum, ei inter alia prædixit, Filius, qui
2.Reg.12 natus eſt tibi, morte morietur. Peccata au
tem, quanto ſunt grauiora, & diuturnio-
ra, difficilis lauantur, & purgantur. Sicut
macula in panno recens faciliter lauatur,
ſed antiquata difficulter. Et ideo Dauid
plenè pœnitens volens oſtendere graui-
tatem peccati ſui ex diuturnitate tempo
ris, non ſolum petit per Dei miſericordiã
lauari, ſ. ab actu peccati, ſed etiam am-
plius lauari propter diuturnitatem in
peccato habitam, dicit. *Amplius laua me,*
&c. Alia etiam ratione hoc idem petit.
Nam pœna, conſequens eſt neceſſarium
ad culpam, quia peccatum impunitum
eſſe nõ poteſt, ſed mitigari poteſt. Vidẽs
autem Dauid, ꝙ à Deo erat ordinatum,
ut peccatum ſuum grauiter ac multipli
citer puniretur, orat, ut non ſolum à pec
cato lauetur, ſed etiam amplius à pœna
multiplici liberetur. Nam pœnæ ſibi per
Nathan reuelatæ ex parte Dei 2. Re-
gum decimoſecundo: Prima, quòd a filio
ſuo perſequeretur, & de regno expellere
tur. Vnde ei dixit. Non recedet gladius
de domo tua. Secunda, ꝙ ſicut ipſe uxo-
rem alterius tulerat, ſic, & corã eo alius,
ſ. Abſalon tolleret uxores ipſius Dauid,
& dormiret cum eis publicè, quod & fa-
ctũ fuit. Tertia quòd peccatum ſuum,
quod ſecretè fecerat, omnibus fieret ma
nifeſtatum, quòd & factum fuit. Ideo po
ſtea Dauid continuè populo fuit exoſus,
quã diu vixit. Quarta quòd puer ille ex
adulterio natus moreretur, quod & fa-
ctum fuit ibidem. Videns ergo Dauid
tot pœnas pro peccato ſibi prædictas,
Deum orat pro remiſſione culpæ, & ini-
quitatis, dicens. *Laua me ab iniquitate
mea.* Item pro remiſſione illarum pœna-
rum, vel ſaltem mitigatione. d. *Amplius
mũda me à peccato meo,* vt ſit ſenſus. *Am-*
E *plius*, i. etiam, dicit ergo *laua me ab iniqui
tate mea.* & vltra hoc peto amplius, ſ. *à
peccato meo munda me.* Et ſic hic accipi- Peccatũ Pœna.
tur peccatum pro pœna, iuxta modum
loquendi Petri Apoſtoli de Chriſto di-
centis, Qui peccata noſtra pertulit in cor 1.Petr.2
pore ſuo ſuper lignum crucis, &c. vbi pa
tet expreſſè, quod peccata ponit pro pœ
na peccati. Similiter, & in propoſito. Vel
ideo amplius lauari petit, eo quod pec-
catum ſuum grauabat ratione dignitatis,
& prælationis, quia quantò altior eſt gra
dus, tantò grauior eſt caſus. Idcirco am-
F pliori gratia mundationis indigebat,
quam ſi fuiſſet ſimplex ſubditus ipſe Da
uid, qui erat rex populi Dei.

*Quoniam iniquitatem meam ego cogno-
ſco. & peccatum meum contra me eſt
ſemper.* 836

HIc conſequẽter aſſignat multipli-
cem rationem, qua Deus pecca-
tum ſuum ſibi remittere debet. Et diui-
ditur in tres partes, ſecundũ ꝙ tres ad-
ducit rationes. Prima eſt ex parte ipſius
G pœnitentis. Secunda ex parte Dei pro-
mittentis, ibi. *Tibi ſoli peccaui.* Tertia eſt
ex parte humanæ fragilitatis, ibi. *Ecce.n.*
Quarta ex parte diuinæ ueritatis, ibi.
Ecce enim veritatem. Quãtum ad primũ Peccatũ Punitio.
ſciendum, quòd diuina iuſtitia peccatum
impunitum dimittere non poteſt, quia
uel homo illud punit per contritionem,
uel Deus illud punit per damnationem.
Et cum idem peccatum ſemel ſufficien-
ter, punitum amplius puniri non de-
beat, hinc eſt, quòd, quando homo ue-
re pœnitet de peccato commiſſo, & ſic
H ipſum punit, Deus illud dimittit, & am
plius non punit. Et hoc eſt, quòd dici-
tur de pœnitentia diſtinctione prima ſi
peccatum. Impunitum non dimittit
Deus peccatum, quia aut homo punit,
ſcilicet, per veram pœnitentiam, aut
Deus punit. Ad propoſitum ergo Da- Cognitio peccati.
uid ad uocem Nathan Prophetæ ſtatim
doluit de peccato commiſſo, & pœni-
tuit, & ſic ueniam meruit. Et hanc ra-
tionem hic inſinuat Dauid dicens. *Quo-
niam iniquitatẽ meam ego cognoſco,* qua ſi
dicat. Miſereri debes mei, quoniam ini
quitatem

quitatem meam tanquam verus pœnitens recognoſco. *Et peccatum meum contra me eſt ſemper*, i. mihi diſplicet tanquã mihi contrarium, q.d. Sicut ſuum contrarium quilibet abhorret videre, ſic, & ego peccatum meum abhoreo. Vnde ſecundum glo. Dauid hic reſpondet cuidam tacitæ quæſtioni. Poſſet n. quis ipſi Dauid dicere. Tu petis per miſericordiã peccatum tuum deleri. Quid ergo erit? per miſericordiam ſic peribit iuſtitia, ut peccatum tuum ſit impunitum? Reſpondet huic quæſtioni Dauid dicens, non manebit impunitum, quia ego punio. Et ideo tu ne punias. *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper.* Ideo ignoſce, quia ego agnoſco, non diſſimulo. propter quod ſubdit. *Et peccatum meum contra me eſt ſemper*, ideſt, coram facie mea, ſic enim accipitur contra pro coram. Vnde & alia litera habet, *coram*. Contra ſe ergo habet peccatum, qui eius fœditatẽ recogitat, poſt ſe peccatum habet, qui de illo non penſat. Prius.n. Dauid habuit peccatum ſuum poſt tergum, quando Nathan propoſuit ei parabolam de diuite, qui rapuerat ouem pauperis, & ipſe ſententiam contra diuitem dedit oblitus, quia ipſe erat ille diues, qui morte dignus erat, ſed ad verba Nathan ſtatim peccatum coram mente ſua ſtatuit, vt verus pœnitens. Et idcirco nunc dicit. *Et peccatum meum contra, vel coram me eſt ſemper.* Notandum, quòd initium ſalutis peccatoris eſt ſeipſum, & ſua uitia cognoſcere, quia illis cognitis, ſtatim remedia quærit. Sicut homo ſe infirmum non cognoſcens, non quærit remedia, pp quod dicit Seneca epiſtola ſexta, quod ſignum eſt meliorati animi, cum vitia ſua cognoſcit, oſtendit per ſimile. Quibuſdam.n. ægris congratulamur, cum ſeipſos ægros eſſe ſenſerunt. Et ideo homines, qui ſuos defectus nõ aduertunt, correctores quęrere debent, qui eos doceant, quando peccant. Sic.n. in propoſito. Dauid peccata ſua non aduertebat, ſed per Nathan correctus illa cognouit, pp quod dicit. *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum contra me eſt ſemper.* Vnde Auguſtinus ait. O homo, ſi te

Seneca.

Humilis Deo placet.

Auguſt.

A videres, tibi diſpliceres, & mihi placeres ſed quia te non vides, mihi diſplices, & tibi places. Et ideo opus maximæ charitatis eſt corripere peccatorem, ut ſe, & ſua peccata cognoſcat. Non eſt.n. aliquis tam ſapiens, qui omnes ſuos defectus cognoſcat. Vnde legitur in libro de dictis philoſophorum, ꝙ quidam fuerat in ſeruitio Alexandri diu commoratus, & nũquam de aliquo vitio increpauerat Alexandrum. Cui tandem dixit Alexãder. Non delector in ſeruitio tuo. Et cum ille peteret cauſam. Reſpondit Alexãder.

B Quia cum tanto tempore mecum fueris, me nunquam de aliquo vitio increpaſti. Aut.n. nunquam perpendiſti me errare, cum tñ pluries errauerim, & ſic ignarus es, aut percepiſti, & mihi occultaſti, & ſic infidelis mihi fuiſti. Et pp iſtam cauſam dicebat Plato. ꝙ magis nobis proficiunt inimici, quam amici, quia inimici vitia noſtra nobis improperant, & ſic nos ad illorum cognitionem ducunt, amici autem illa cooperiunt, & occultãt, pp quod melius eſt a ſapiente corripi, quam ab adulatore decipi. Ex quibus

C omnibus patet, quòd peccati ſui cognitio facit ipſum deteſtari, & fugere: quia ſicut quilibet naturaliter fugit vita priuari, ſic & fugere debet peccato maculari: quia peccatum ipſum tollit, & priuat uitam hominis. Quod ſic probo, Quia peccator ſolo corpore viuit, & non anima: quia vita animæ eſt ipſa gratia Dei, qua caret peccator, vt dicit Magiſter libro quarto. Et ideo tales carentes gratia, carent, & vita animæ. Cum ergo denominatio debeat fieri a principaliori parte hominis, cuius eſt

D anima; & in ipſis non viuat anima, ſed ſit mortuã, ſequitur, quòd ipſi merito non viui, ſed mortui dignè ſunt dicendi. Iuxta illud Apocalipſ. tertio. Nomen habes, quòd viuas, & mortuus es. Et hoc eſt, quod dicit Seneca epiſtola ſeptuageſimaoctaua quod non eſt dicenda vita, quandiu vixeris, ſed ſolum quandiu bene vixeris. Hoc benè conſiderabat ille, qui poſtquam in ſæculo per multa tempora peccator fuerat, tandem peccata ſua cognoſcens, & pęnitens religionem ingreſſus uirtuoſe vixit. Vnde

Exemplũ valde notandum.

Plato.

Vita.

Seneca.

de cum a quodam fuiſſet interrogatus E quantum in hoc mundo vixiſſet. Reſpondit dicens. Vixi.) Fuerat.n. in religione. (decem & ſeptem annis. Tunc interrogans dixit. Non dubito, ꝙ vixiſti, ſed quã tum vixiſti, interrogo. Reſpondet ille. Quantum vixi dixi, voluit dicere illo tẽpore me vixiſſe non reputo, quo male vixi, ſed ſolum illo, quo benè vixi. Vixi autem benè per tot annos, quod ſignificant literæ numerales illius dictionis vixi, quia ſignificat xvij. quia ibi eſt. v. ſignificans quinque, & x. ſignificans decem, & duo ij. qui ſignificant duo, quia ſolo F illo tempore vixi, quo peccatum meum cognoui, quia ad peccati cognitionem ſequitur peccati pœnitentia. Vnde Leuitico quarto, dicitur. Cum cognouerit homo peccatum ſuum, offeret capram immaculatam, ideſt, ſeipſum ad modum

Capra. *Penitẽs.*

capræ ſe Deo debet offerre. Capra enim ſecundum naturales carnes habet ſiccas, & difficillimæ digeſtionis, pilos habet aſperos, & cibo vtitur groſſiori, quia, ſ. virgultis arborum. Sic verè tales peccatum ſuum cognoſcentes, vt Deo ſatisfaciant carnem ſiccam habere debent per G abſtinentiam, & ieiunium, quæ debet eſſe difficilis digeſtionis, illud enim, quod digeritur, in alimentum vel ſubſtantiam digerentis conuertitur. Talis autem carnem non debet digerere, quia affectiones carnales non debent a nobis ſic recipi, vt in nobis per approbationem conuertantur. Pilos etiam aſperos debet habere, quia carnem ſuam non mollibus veſtibus, ſed magis cilicio operire debet. Cibo groſſo debet vti, ideſt, ſolido, ſ. verbo Dei, quod eſt tantæ ſoliditatis, quod manet in æternum. Et ſicut capra per H vias aſperas aſcendit ad alta, ſic & talis per aſperam pœnitentiæ viam ad alta ideſt, ad cœleſtium contemplationem perueniet, quia, ſ. ex hoc cognoſcet Deũ, quem per peccatum offenderat. Et tunc dicit illud pſal 118. Cognoui, Domine, quia æquitas iudicia tua, & in ueritate tua humiliaſti me. Sic, & Dauid ſua errata cognoſcens d. *Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco.*

Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci, vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas, cum iudicaris. 837

De pſ. d. I. et venit.

HIc inducit ſecundam rationẽ, quæ ſumitur ex parte Dei promittentis. Vbi notandum, ꝙ antequam Dauid prædicta peccata adulterij, & homicidij committeret, Dñs ei promiſerat, ꝙ firmaret regnum ſuum ad filios ſuos, & poſteros, & quod filius eius ædificaret templum dñi, vt patet ſecundo Reg. 7. Item quod ex ſemine eius Chriſtus naſceretur, vt patet pſal 131. Iurauit dñs Dauid, & non fruſtrabitur eũ de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam. Statim autem cum peccatum Dauid fuit publicatum, multi ex populo dicebant prædictis promiſſionibus ſe indignum feciſſe, & ideo ipſum illis eſſe fruſtratum. Et ideo Dauid pro remiſſione peccati obtinenda, dictã promiſſionem allegat Deo. d. *Tibi ſoli peccaui.* Et quõ dixit. *Tibi ſoli peccaui?* Nonne peccauerat contra proximum, auferendo ei vxorem, & ipſum morti tradendo, cum multis alijs? Reſpõdeo, ꝙ aliud eſt, peccare contra aliquem, aliud eſt, peccare alicui. Peccat cõtra aliquem, qui illum ſuo peccato offendit, peccat alicui, qui ſubijcitur illi, ut. ſ. per ipſum puniri eius peccatum debeat. Et peccamus in proximum, illum offendendo, ſed peccamus iudici, nos eius punitioni alligando. Quia ergo Dauid iſta peccata committendo erat rex, & in terra ſuperiorem iudicem, a quo puniri deberet non haberet, ideo Deo ſe peccaſſe uerè confitetur. Et hoc eſt, quod dicit glo. *Tibi ſoli peccaui?* Quod ideo dicit, quia rex eſt omnibus ſuperior, & ideo ſolum a Deo, qui eſt ipſo maior, puniendus eſt. Si quis autem de populo errauerit, & Deo peccat, & regi. Rex vero ſoli Deo peccat, quia non habet hominem, qui eius facta dijudicet. Sic enim ipſi Nathan, quando eum reprehendebat, ait Dauid. Peccaui domino. Ex hoc autem non negat, quin etiam peccauerit in proximum, & contra proximum, propter quòd de peccato facto in proximũ ſubdit, *Et malum coram te feci.* Sciebat

Peccare.

Peccare cõtra aliquem, & peccare alicui.

1. Re. 12

Digitized by Google

bat enim Deum vbique eſſe preſentem, & omnia videtem, ſicut dicit Apoſtolus.
Hebr. 4. Omnia nuda, & aperta ſunt oculis eius. Vnde modo ſeipſum arguit coram Deo, coram quo ante peccare,non erubuit, ut ipſum ſaluatorem inueniat. Et hoc eſt, ꝙ dicitur Iob.decimotertio. Vias meas coram illo arguam, & ipſe erit ſaluator
Iudicare meus.Quod exponens Gregorius unde-
Arguere cimo mor.cap.decimonono dicit. Cum Paulus Apoſtolus dicat. Si noſmetipſos dijudicaremus,non vtique iudicaremur. Eo tunc dominus ſaluator inuenitur, quo nunc præ timore Domini coram ipſo peccatum noſtrum à nobiſmetipſis redarguitur. Vnde electi quique ſuis culpis nunquam ſciunt parcere, vt poſſint culparum iudicem placatum inuenire. Et verè poſtmodum eum ſaluatorem inuenire credunt, quem modo diſtrictum iudicem metuunt. Nam, qui ſibi nunc in culpa parcit,ei poſtmodum non parcitur in pœna. Sic ergo nunc, & conformiter Pſaltes non ſibijpſi parcit,ſed ſeipſum arguit coram Deo *Tibi ſoli peccaui,& malum coram te feci.* Sequitur. *Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & uincas cũ iudicaris.* Vbi ſciendum,ut dictum eſt,quòd multi conſiderantes peccata Dauid enormia, quæ fecerat,dicebant,quòd Deus ei non compleret promiſſa,quia indignum ſe fecerat. Et per conſequens dicebant Deũ in promiſſis non eſſe veracem. Petens ergo iſte peccatorum veniam, hanc rationem allegat. d. *Amplius laua me ab iniquitate mea.* Ad hoc.ſ. *Vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & uincas,cum iudicaris.* i. vt iuſtus, & uerax ab hominibus iudiceris,ut ſcilicet,ſicut non te iudicant ueracem in promiſſis,quia non credunt te mihi implere promiſſa, ita ſi me mundaueris à peccato,& promiſſa compleueris,te iuſtificabunt,ideſt,iuſtum credent.Et ſic rogo *vt vincas,cum iudicaris,* quaſi dicat. Tu iudicaris ab hominibus non uerax,ergo imple promiſſa, ut opinionem hominum uincas, qua te iudicant. Vnde non eſt ſenſus,quòd Deus ſi dimittat peccata,iuſtificetur,ideſt,iuſtus efficiatur, ſed quòd iuſtus apparebit per effectum hominibus,& uidebitur.

A *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis concepit me mater mea.* 83 8 De conſecr.diſt 3. ſirmiſſime

HIc inducit tertiam rationem, quæ ſumitur ex parte noſtræ fragilitatis.Vbi ſciendum, quòd natura humana peccato originali ſic eſt uulnerata, vt ad malum inclinetur, & ſenſualitate trahatur deorſum. *Peccatũ originale.* Nam ex primo peccato facta eſt quædam rebellio inter carnem,& ſpiritum, *Concupiſcentia.* quia ſicut ſpiritus fuit Deo rebellis,Dei non obſeruando præcepta, ſic iuſto Dei iudicio factum eſt,ut caro,quæ
B prius ſpiritui ſubdebatur,ipſi ſpiritui rebellando contra ipſum concupiſcat. Vt *Rom. 7.* Apoſtolus in perſona omniũ dicat. Ego autem carnalis ſum,uenundatus ſub peccato,&c.Quod ideo dicit ſecundum gloſſam ibidem Quia ex primo peccato cõcupiſcentia contra ſpiritum nata eſt in carne. Ex qua cõcupiſcentia carnis quicquid peccati eſt in dictis,in factis, & cogitationibus,totum oritur ex illa concupiſcentia,quæ ex primo peccato proceſſit.Et,ſi conſentientem traxerit, atque ille conſenſerit, tunc concipit, paritque
C peccatum.Ex quibus apparet, quod homo ad concupiſcentiam contra illa, quæ ſunt ſpiritus, per carnem peccato corruptam trahitur. Cui concupiſcentiæ difficile eſt reſiſtere, ut Apoſtolus ibidem dicat. Non, quod volo bonum, hoc ago, ſed quod odi malum, hoc facio. Quod ideo dicit,quia ex carne eſt concupiſcentia. Etſi non aſſenſum præbeo, ex ratione tamen adhuc confligo, nondum vici, magnum mihi eſt certamen quia etſi concupiſcentiæ non conſentio,tamen adhuc concupiſco, & no-
D lo,facio ergo,quod odi, ſcilicet, concupiſcere. Ex quibus apparet, quòd peccatum, quod oritur ex carnis concupiſcentia,minus eſt,& magis venia dignũ, quam fuiſſet ante primum peccatum, quando concupiſcentia non erat in carne, quia quanto peccatum à maiori tentatione, & impulſu progreditur, tanto minus peccati imputatur, quia minus habet de uoluntario. Hanc ergo rationem adducens ſcilicet, carnis concupiſcentiam, quæ continuum bellum contra ſpiritum facit, dicit. *Ecce enim in iniqui-* *Cõceptio*

quitatibus conceptus ſum, ſ. in peccato originali, ex quo caro concupiſcit aduerſus ſpiritum. Et per conſequens peccatum meum magis eſt remiſſibile. Sed ſtatim inſurgit dubium, quomodo Dauid, uel quilibet alius concipitur à matre in peccatis originalibus, quia certum eſt, quòd tempore, quo mater concipit prolem, ibi non eſt in conceptu anima rationalis, quæ non creatur, & corpori infunditur, niſi poſt corpus cõceptum, formatum: & diſtinctum, corpus autem conceptum non habet debitam formam, niſi poſt quadraginta dies à conceptione, ſi eſt maſculus, ſi autem fœmina, poſt octuaginta. Cum ergo peccatum non poſſit eſſe niſi in anima, & quãdo mater concipit fætũ, ibi non eſt anima, quomodo ergo mater in peccatis concepit fætum? Ad hoc reſpondetur dupliciter. Primo quòd illud peccatum, uel illa peccata, in quibus fœtus concipitur, non ſunt peccata prolis conceptæ, ſed parentũ concipientium. Licet enim ante primum peccatum hominis carnalis copula poſſet fieri ſine libidinoſa concupiſcentia, tamen poſt peccatum fieri non poteſt abſque libidinoſa concupiſcentia, quæ ſemper eſt vitiũ, & peccatum, vt dicit Mag. lib. 2. diſt. 31. niſi excuſetur per bona matrimonij, vt. ſ. ad mortale non imputetur. Sic ergo *in peccatis concepit* eum *mater* eius, quia parentes, ipſum concipiendo, peccauerunt ex libidinoſa concupiſcentia, ſaltem ueniali ter. Secundo dicitur, ꝙ in peccatis concepit eum mater eius, quia in conceptione ſeminis in ſemine concepto eſt quædam neceſſitas ad cauſandum peccatum originale in anima, quando fuerit eidẽ coniuncta. Sic enim aliud dicitur fieri, cum fit illud, ad quod illud neceſſario dicitur conſequi. Verbigratia. Dixit Deus primis parentibus. In quacunque hora comederitis de ligno ſcientiæ boni, & mali, moriemini, non quidem quod ſtatim mortui fuerint, quando de ligno comederunt, quinimo poſt Adam vixit non gentis, & triginta annis. Sed idcirco dictum eſt, quacunque hora comederitis moriemini, id eſt, contrahetis neceſſitatem moriendi. ſic in propoſito. Et ſi notant doctores, quòd peccatum origi-

Quæſtio. *Reſp.* *Genſ.* 1. *Peccatũ. originale*

E nale contrahitur dupliciter, ſ. cauſaliter, & formaliter. Contrahitur cauſaliter in conceptione ſeminis, quia tunc contrahitur neceſſitas ad ipſum contrahendum formaliter, quando anima creata infunditur corpori, niſi interim Deus per ſuam gratiam purificet, & ſanctificet ſemẽ cõceptum ab illa libidinoſa concupiſcentia, ſicut fuit in conceptione beatæ Mariæ. Contrahitur autem formaliter in conceptione hominis. Et ambæ duæ prædictæ ſolutiones ſunt venerabilis Anſel. in lib. de conceptione beatæ Mariæ. Iſtam ma-F teriam diffuſe declaraui in tractatu de conceptione beatæ Mariæ. Vide ibi.

Ecce enim veritatem dilexiſti: incerta, & occulta ſapientia tua manifeſtaſti mihi. 839

HIc adducit quartam rationẽ, quę ſumitur ex parte diuinæ veritatis, vbi notandũ, ꝙ quia in præcedenti ratione videbatur aliqualiter peccatũ ſuum excuſare ex cõcupiſcentia carnis, quæ in conceptione trahitur, ideo vt verus pœ-G nitens vult oſtendere, ꝙ quæ dixit, non dixit ad excuſandum, ſed magis ad gratiam impetrandum. propter quod, hic conſequenter peccatum ſuum aggrauat. Quanto enim quis maiora recipit à Deo beneficia, tanto amplius peccans eſt Deo ingratus, & peccatum ſuum grauius exiſtit. Inter alia autem beneficia Dei magnum beneficium eſt intellectus illuminatio ad ueritatem cognoſcendam, & diuinæ voluntatis beneplacitum. Et ideo quanto magis quis à Deo intellectum habet illuſtratum ad cognitionem ſuper H norũ agendorum, & fugibilium, tãto amplius peccat cæteris paribus. Quod oſtẽdit Gregor. decimo octauo lib. mor. cap. ſeptimo dicens. Scriptum eſt, ſeruus, qui cognouit uoluntatem domini ſui, & non fecit ſecundum uolunatem eius, uapulabit multis. Qui autem non cognouit, & non fecit digna plagis, vapulabit paucis. Rurſumque ſcriptum eſt. Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi. Ad maioris ergo culpæ cumulum hoſtes ſuos ſancta eccleſia perhibet ſcire, quod ſequi debeant, & ſequi

Peccatũ. *Gregor.* *Iaco.* 4.

Digitized by Google

ſequi nolle,quod ſciant,de quib.alias dictum eſt. Deſcendant in infernum viuẽtes. Viui ſunt,qui ſentiunt,quæ erga illos fiunt. Mortui.n.omnino nec ſciunt, neq; ſentiunt. Mortui itaq;,qui non ſentiunt pro neſciẽtibus,viuentes verò,qui ſentiunt pro ſcientibus poni ſolent. Viuẽtes ergo in infernum deſcendere eſt ſciẽtes,ſentienteſq; peccare. Sic ergo magnitudo ſcientiæ peccantis peccatum eius aggrauat. Sed quis altius illuminatus a Deo fuit ipſo Dauid,vt clarius cognoſceret ſecreta Dei myſteria, Dei iudicia quæ facienda, quæ vitanda ipſo Dauid, vnde propheta per excellentiam dr̃. Sicut cum Apoſtolus dr̃ abſolutè intelligitur Paulus, ſic cum abſolutè dr̃ Propheta intelligitur Dauid pp altitudinẽ ſcientiæ,qua a Deo fuit inſpiratus. Vnde aliàs dicebat Pſ.15. Benedicam dñm,qui tribuit mihi intellectum. Ex quibus omnibus ſequitur, ꝙ grauiſſimè peccauit, dũ adulterium,homicidiumq; commiſit. Et ideo, vt facilius mereatur veniam, ſe vt verus pœnitens accuſat.d. *Ecce enim veritatem dilexiſti*: Hic.n.veritas pro iuſtitia accipitur,ut pſ.84.Miſericordia,& ueritas obuiauerunt ſibi. *Ecce ergo veritatem*,i.iuſtitiam *dilexiſti*. Pſal.10. Iuſtus Dominus,& iuſtitias dilexit. Quæ quidem iuſtitia peccati mei punitionem exigit. Quod quidem peccatum eſt magnũ, quia directè factum per malitiam non per ignorãtiam, quia *tu incerta, & occulta ſapientia tua manifeſtaſti mihi*. Vbi p occulta, & incerta ſibi reuelata intelligit arcana myſteria ſacræ ſcripturæ,quæ alijs ſunt occulta,& incerta, ſed iſti manifeſtata fuerunt, vt eſt beatorum gloria, damnatorum ſupplicia, & ſimilia, de quibus multoties agit in pſalm. Vnde de ipſo ſingulariter poteſt dici illud Iob. 28. Profunda fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcondita produxit in lucem. Vel per abſcondita, & occulta intelligit myſterium incarnationis Chriſti, quod etiam ante aſcenſionem multis beatis Angelis fuit occultum,& incertum. Vnde hic ait glo. *Incerta, & occulta*,&c. ideſt,aduentũ filij tui, qui alijs incertus eſt, & alijs occultus. Per hanc enim prophetiam notat, quòd ei reuelatum eſt, vt ſciret,

Viuentes deſcendere in infernum quid.

Reuelatio Dauid.

A quòd Dei filius de ſuo ſemine naſceretur, vnde ſibi a peccato magis erat cauendum. Vel per incerta,& occulta intelligit remiſſionem peccatorum ſuorum,ſibi reuelatam, ſcilicet per Nathan Prophetam,qui ei pœnitenti dixit Dominus tranſtulit peccatum tuum. Incerta enim & occulta ſunt, quòd peccatoribus ignoſcat Deus. Vnde ſub hac incertitudine Niniuitæ pœnituerunt dicentes. Quis ſcit,ſi conuertatur,& ignoſcat Deus? Sed hoc ipſi Dauid per Nathan prophetam fuit reuelatum. Vnde ipſe Dauid Deo B dixit. Tu,Domine reuelaſti auriculã ſerui tui. Nunc ergo, Domine,tu es verus Deus,& verba tua erunt vera. Sequendo materiam articulorum, reſtat agere de ſexto articulo, & de ſexto fundamento ciuitatis Hieruſalem, quod erat ſardius. Sextum autem articulum poſuit Iacob. minor dicens. Aſcendit in cœlum,ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis. Et hic articulus rectè figuratur per ſextum lapidem,qui eſt ſardius. Vbi notandum,quòd iſte articulus duas partes cõtinet principaliter, quia oſtendit, quòd C Chriſtus a terris eleuatur ad cæleſtia, vt homines comprehenſores efficiat iocundius, quia Aſcendit in cœlum. A dextris patris collocatur uerius,ut hoĩes viatores protegat ab hoſtibus, quia ſedet ad dexteram Dei patris oĩpotentis. Hæ autem duæ huius articuli partes per ſardium lapidem figurantur. Quoniam hic lapis ſecundum magiſtrum vbi ſupra, expellẽdo tædium,lætificat iocundius, cuius efficacia cęli figuratur gloria, quo ad primũ. Roborando animũ fortificat ſolidius,cuius ex potentia patris figuratur dextera D quoad ſm. Primo ergo cõtinet dictus articulus,qualiter Chriſtus a terris eleuatur,&c. Poſtulat.n.ordo rationis,vt,ſicut Dei verbũ ſe nobis copulando, de cęlo ad terras deſcenderat, ſic vt nos ſuæ copularet glorię,de terris aſcenderet ad cęlum. Quantum.n deſcendit aqua,tãtum naturaliter per conductum aſcendere poteſt. Et ideo ſicut Chriſtus de cęlo deſcendit ad terram, ſic de terra ad cęlum ſcãdere debuit. Vnde gl.ſuper illud Apocalip.12.raptus eſt,&c. dicit. Raptus eſt Dei filius, & aſcendit ab humilitate ad

2.Reg. 12.

2.Reg.7

Articulus ſextus. Sardius.

Aſcenſio

diuinitatem in trāſfiguratione, à paſſibilitate ad immortalitatem in reſurrectione, à minoritate ad patris æqualitatem in aſcenſione. Quia quantus fuit deſcenſus de ſinu patris ad patibulum crucis, tantus fuit aſcenſus à patibulo crucis vſque ad dexteram patris. Ad hoc autem aſcendit, ut dicebant, ut homines comprehenſores efficeret iocundius, quia in hac aſcenſione ipſe ianuam cœli omnibus prędeſtinatis aperuit. Quia ſicut eius reſurrectio fuit cauſa noſtræ reſurrectionis, ſic & eius Aſcenſio noſtræ Aſcenſionis. Vnde Auguſtinus in ſermone de reſurrectione. Quorum ſepulchra in paſſione Domini ſunt pareſacta, horum corpora, Chriſto reſurgente, ſunt reſuſcitata. Decebat .n. vt ille primum reſurgeret, deinde alij, ſicut dicit Apoſtolus. Chriſtus ſurrexit à mortuis, primitiæ dormiētium. Et, ſicut ipſi cum domino ſurrexerunt, ſic etiam ipſi cum ipſo aſcendent aſcenderunt. Si ergo iſta Chriſti aſcenſio eſt cauſa noſtræ glorificationis, benè ſequitur, ꝙ nobis debet eſſe cauſa magnæ lætitiæ, & exultationis In cuius figuram dicitur. Aſcendit Deus in iubilo, & dominus in uoce tubæ. Hæc autem huius articuli pars, ſ. ꝙ Chriſtus à terra eleuatur, &c. clare in iſto ſexto lapide, ſ. ſardio figuratur, Quoniam hic lapis expellendo tædium, lætificat, &c. Nam ut dicit Mag. lib. 16 Hic lapis excitat gaudium, & excutit timorem, & onycem reprimit ne ſua præſentia nocere poſſit. Quæ omnia plane ad cœli applicari poſſunt gloriam. Ideo de gloria paradiſi, per hunc lapidem ſignificatum, cuilibet beato dicitur. Tu in delitijs paradiſi Dei omnes lapis pretioſus operimentum tuum, ſardius, topazius, &c. Et ideo de Chriſto ſic aſcendente, & nobis fœlicitatis ianuam aperiēte dicitur Michee 2. Aſcendit, iter pandens ante eos. Et hoc notat prima pars articuli dicens. Et aſcendit in cœlum. Sed circa iſtam partem primo dubitatur. Qualiter fuit poſſibile Chriſtum in cœlum aſcendere, ratio eſt, quia Chriſtus poſt reſurrectionem non potuit moueri, ergo nec aſcendere, conſequentia nota, quia omnis aſcenſio motum includit, probatur antecedens, quia omnis

Reſurrectio. *Augu.* *1. Cor. 15.* *Pſal. 46* *Ezech. 28.* *Aſcenſio Chriſti.* *Quæſtio.*

E motus eſt actus imperfecti, quia omnis motus fit propter indigentiam termini ad quem, quo caret; Sed corpus Chriſti poſt reſurrectionem, cum eſſet glorificatum, nullum poterat habere actū imperfectum, nec aliquo carere, ergo nec moueri, nec aſcendere. Præterea, ſi Chriſtus aſcendit in cœlum, aut aſcendit, ſecundū quòd homo, aut ſecundum quòd Deus. Non ſecundum quòd Deus, quia aſcendere, & deſcendere ſunt proprietates circumſcripti corporis, cuiuſmodi non eſt Deus. Nec ſecundum quòd homo, quia

F non deſcendit ſecundum quòd homo, ergo nec aſcendit ſecundum quod homo: antecedens notū, quia humanitatem ſuā non attulit de cęlo ſecundum errorem Eutychetis, & Origenis, ſed ipſam de matre virgine aſſumpſit, & patet conſequentia, quia ſecundum eandem naturā aſcendit, ſecundum quam deſcendit, ſecundū illud Ioan 3. Nemo aſcēdit in cęlum, niſi qui de cęlo deſcendit. Ad oppoſitum eſt articulus. d. Et aſcendit in cęlum. Reſpondeo, unde pro declaratione primæ difficultatis ſciendum, ꝙ quædam mouen-

G tur à principio extrinſeco, & talis motus arguit imperfectionem in mobili. Quædam uero à principio intrinſeco, ut puta, quia habent motiuum in ſeipſis, ut animata. Et iſta ſunt in duplici differentia, quia quædam mouentur propter ſupplementum indigentiæ, in quibus eſt motus: & iſte arguit imperfectionem. Alius autem eſt motus ad uirtutis declarationem. Primus motus ponit imperfectionem in mobili. Secundus vero perfectionem. Aſcenſio autem Chriſti non fuit motus habens principium extra ſe, nec ad ſup

H plementum indigentiæ, ſed habuit principium intra ſe, ſcilicet, ſuam beatam animam, & naturam corporis glorificati obedientem animæ, & utrumque obediens diuinitati. Et ſic talis motus in ipſo arguit perfectionem ſine imperfectione. Ad ſecundum dico, quod ly ſecundum, aut poteſt denotare conditionem aſcendentis, & ſic aſcendit ſecundum quod homo, uel ſecundum naturam humanam, quæ loco continetur, & motui poteſt ſubijci, & non ſecundum naturam diuinam, aut deſignat

Reſp. *Motus.*

caulam

eauſam aſcenſionis, & ſic aſcendit ſecundum, quod Deus, non ſecundum quòd homo, quia aſcendit virtute diuinitatis.
Auguſt. Vñ Auguſtinus in ſermone de aſcenſione. De meo eſt, quòd filius Dei aſcendit in cruce, de ſuo, quòd aſcendit in cœlum. Et ſic patet, qualiter intelligitur illud Ioa. 3. Nemo aſcendit in cœlum, &c. quia ipſe filius hominis vnus, & idem Deus erat, & homo, qui deſcendit, in quantum Deus, quia ſemetipſum exinaniuit in incarnatione. Aſcendit autem, ſecundum quòd homo. Hanc autem articuli primã partem concludens Apoſtolus ait. Qui deſcendit, ipſe eſt, & qui aſcendit ſuper
Epheſ. 4 omnes cœlos, vt adimpleret omnia. Si ergo hic lapis ſardius excitat lætitiam, & excutit timorem, ut dictum eſt, meritò ſignificat ſtatum cœleſtis gloriæ, vbi noſtrum perfectum eſt gaudium, & nullus reperitur timor.

240 *Aſperges me, domine, hyſſopo, & mundabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.*

Hic conſequenter Dauid petit gratiæ infuſionem. Multiplicem enim a Deo hic poſtulat gratiam, ſcilicet, gratiam humiliantem in principio. Secundo gratiam iocundantem, ibi. *Auditui*. Tertio gratiam abſoluentem, ibi. *Auerte.* Quarto gratiam iuſtificantem, ibi. *Cor mundum*. Quinto gratiam confirmantẽ, ibi. *Ne proijcias*. Sexto gratiam illuminantem, ibi. *Redde mihi*. Diſtinguitur enim Dei gratia ſecundum diuerſos effectus
Gratia multiplex. eiuſdem. Primo ergo poſtulat gratiam humiliantem, vt, ſicut peccando ſe erexerat contra Deum, eius mandata contemnendo, ſic modo per pœnitentiã ſeipſum humiliet ſe Deo totaliter ſubijciendo, vnde dicit. *Aſperges me, Domine, hyſſopo, & mundabor*: &c. Vbi notandum, quòd
Hyſſopus per hyſſopum herbam ſignificatur humilitas. Quoniam ſecundum quòd dicunt naturales, hyſſopus eſt herba humilis, i. parua, medicinalis, quia purgat pulmonem, radix eius petræ hæret. Sic verè virtus humilitatis eſt parua, ſcilicet in ſua reputatione, licet ſit magna in conſpectu Domini, quia quilibet paruus in

A conſpectu ſuo magnus eſt in conſpectu Domini, & quilibet magnus in conſpecto ſuo, paruus, & abiectus eſt in conſpectu Dei. Sic enim dixit Samuel ad Saul. Nõne cum paruulus eſſes in oculis tuis, *1. Reg. 15.* caput factus es in tribubus Iſrael? Secundo hyſſopus purgat pulmonem. Nam ſecundum naturales in pulmone manent inflationes, & ſic ſignificat inflationem ſuperbiæ, quam purgat humilitas, ſic enim virtute humilitatis dixit Dauid. Humiliabo me, & vilior fiam in conſpectu Domini. *2. Reg. 6* Tertio radix hyſſopi petræ
B hæret, & ſic humilitas petræ, quæ Chriſtus eſt, 1. Corinth. 10. Petra autem erat Chriſtus, nos facit humiles, quia ſolum humiles Chriſtum imitantur. Diſcite a *Mat. 11* me, quia mitis ſum, &c. Sic ergo, per hyſſopũ virtus humilitatis deſignatur. Quid eſt ergo dicere Domino, *Aſperges me, Domine, hyſſopo, & mundabor*, &c. niſi aſperges me virtute humilitatis, & mundabor a ſuperbia. Attendant ergo aqua benedicta aſpergentes ſe, dicendo, *Aſperges me, Domine, hyſſopo, & mundabor*, &c. vt, quod ore petunt, fortius deſiderent
C mente. Et, quia ſuperbia eſt omnis peccati initium, ſic & humilitas omnis virtutis, & munditiæ eſt fundamentum. Ideo ad humilitatem ſequitur plena purgatio mentis, propter quod ſubditur. *Lauabis me, & ſuper niuem dealbabor*. i. habita humilitate, mundus efficiar, & dicit *ſuper niuem*, ideſt, incomparabiliter albus, & mundus ero, quia albedo ſpiritualis animæ incomparabiliter melior eſt albedine niuis corporalis. Quia autem iſto verſiculo ſæpius vtimur, nos aqua benedicta aſpergentes. Ideo ad ipſius deuo
D tionem confirmandam eſt notandum, q; multiplex eſt aſperſio, ſcilicet, Aſperſio ſanguinis Saluatoris, quo emundantur crimina. Aſperſio ſanguinis figuralis, quo aſperguntur corpora. Aſperſio aquæ ſalutaris, qua expiantur venialia. *Aſperſio Sanguinis Chriſti.* Primò eſt aſperſio ſanguinis Saluatoris, &c. Sicut enim Pelicanus, vt filios viuificet, ipſos proprio aſpergit ſanguine, ſic Chriſtus ut morte culpæ ſublata, uitam nobis daret gratiæ, proprio ſuo nos aſperſit ſanguine. Ad Hebræos decimoſecundo. Acceſſiſtis ad Ieſum, & ſanguinis

aſperſionem melius loquentem quam ſanguis Abel. vbi gloſ. Aſperſio ſanguinis Chriſti melius loquitur quam ſanguis Abel: quia iſte veniam petit, ille vindictam, iſte ſalutem, ille damnationem clamat. Iſte pro perſecutoribus implorat indulgentiam, ille vindictam. Qui ergo a peccatis cupit mundari, iſto ſanguine debet aſpergi. Sed quale aſperſorium debeat eſſe figuraliter oſtenditur Leu. 14. vbi dicitur, ꝙ cum ligno cedrino, cocco, & hyſſopo tinget in ſanguine paſſeris immolati, quo aſperget leproſum ſepties, & mundabitur. Et ſic aſperſorium ex tribus debet componi, ſcilicet ex ligno cedrino, cocco, & hyſſopo. Per hæc enim tria tres ſignificantur virtutes, quibus Chriſti ſanguinem ſuper nos debemus aſpergere. Per cedrum.n. quæ eſt arbor fortis, & alta, cuius odor fugat ſerpentes, ſpem accipe, quæ eſt de cœleſtibus, & altiſſimis, quæ fortis eſt, quia omnem aduerſitatem patienter tolerare facit, & ſuo odore fugat ſerpentes, ſcilicet diaboli tentationes. Sed quia ſpes ſine charitate eſſe non poteſt, ideo ſecũdum requiritur, ſcilicet coccus, quod eſt genus tincturæ rubeæ. Et ſecundum Magiſtrum in glo. ad Hebr. 9. ſignificat charitatem, quæ feruorem ſpiritusſancti igneo colore teſtatur. Tertio requiritur hyſſopus. Et per hoc accipe humilitatem. Nam ut ait gl. Exo. 12. Hyſſopus eſt herba humilis, naſcens in petris, purgans pectus, & pulmonem, & ſignificat veram humilitatem, cuius exemplum Chriſtus in ſeipſo præbuit nobis. Sic ergo faſciculum, ideſt, aſperſoriũ cedri, cocci, & hyſſopi ſanguine Chriſti tingimus, & nos illo aſpergimus, quando memores Chriſti paſſionis, ſpem in illũ ponimus, ipſum charitate vera diligimus, & eius humilitatem ſectamur. Et ĩő dicitur Exod 12. Faſciculum hyſſopi ſanguine tingite, & aſpergite ex eo, ſcilicet dicẽdo. *Aſperges me, Domine hyſſopo*, &c. Et nota virtutem talis aſperſionis, quia per ipſam primo peccata mundantur, qđ probat Apoſtolus ad Hebræos, nono, dicens. Si enim ſanguis vitulorum, & hircorum aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem, &cæt. quanto magis ſanguis Chriſti, &cæt. Secundo diſcor-

Aſperſorium.

E des pacificantur, prima Petri capitulo primo. In aſperſione ſanguinis Chriſti eſt pax. Tertio porta cœli nobis reſeratur. Exo. 12. Sanguine, qui eſt in limine, aſpergite ex eo ſuperliminare, & vtrumque poſtem. Quod exponens ibi Greg. in gl. dicit. Super vtrumque poſtem ſanguis aſpergitur, quando non ſolum ore corporis, ſed etiam ore cordis hauritur, & ad imitationem intenta mente cogitatur. Nam qui ſic redemptoris ſanguinem accipit, vt imitari paſſionem eius nec dũ velit, vnum ſolum poſtem Chriſti ſanguine aſpergit, qui etiam in ſuperliminaribus domorum aſpergendus eſt. Domus enim mentes noſtræ ſunt, in quibus per cogitationem habitamus. Superliminare verò, quod præeminet actioni, intentio eſt. Qui ergo intentionem cogitationis ad imitationem Chriſti paſſionis dirigit, ſuperliminare domus aſpergit ſanguine Chriſti. Vel Domus noſtræ ſunt corpora noſtra, in quibus habitamus dũ viuimus. Superliminare ergo domus Chriſti ſanguine aſpergimus quãdo crucem paſſionis Chriſti in fronte portamus. Et hæc aſperſio debet fieri ſepties, ideſt contra ſeptem peccata, propter quod Leuitic. quarto, dicitur. Sanguine aſperget ſepties contra velum, ideſt, contra peccata, quod velum, vel velamen dicitur, quia velat, vel obfuſcat intellectum peccatoris. Secũdo principaliter eſt aſperſio ſanguinis figuralis. Vbi notandum, quòd quadruplici figurali ſanguine in antiqua lege fiebat aſperſio, ſcilicet ſanguine hædi, vituli, hirci, & vaccæ, & paſſeris. Ad ſignificandum, quod ſanguine multiplicis peccati a nobis debemus aſpergere, & expellere. Primo aſpergebatur ſanguis hædi. Exod. duodecimo. Immolabit hædum, &cæt. & faſciculum aſpergite in ſanguine, &c. Quid enim ſanguis hædi niſi vitam ſignificat luxurioſam Quoniam vt ait Hieronymus ſuper Matthæum. Hædus laſciuum animal eſt, & ſemper ad coitum feruens. Huius ſanguis aſpergitur, cum luxurioſa vita virtute continentiæ diſſipatur. Sic enim figuraliter ſanguine Iezabel aſperſus eſt paries, & equorum vngulæ, &cæt. vt dicitur quarto Regum nono. Iezabel enim, quæ

Greg.

F

G

Leuit. 4. *Sanguis.*

H

Hædus.

Hieron.

fluxus

Digitized by Google

fluxus ſanguinis interpretatur, ſignificat ipſam luxuriam, quæ in quodam fluxu conſiſtit. Secundo aſpergebatur ſanguis uituli Leuitici quarto: Tollet de ſanguine uituli, & aſperget ſepties digito contra propitiatorium ad orientem. Quid enim uitulus niſi ſuperbos ſignificat, qui ut uituli ſunt ſine iugo ſuperioris, immo nec Deo ſubijci volunt, ut dicit Mag. in glo. ſuper illo uerbo. Circundederunt me uituli multi. Et ſic ſanguis uituli figuraliter aſpergitur, cum ſuperbia ſpargitur, & deponitur, unde dicitur Leuitic. 4. Sãguine uituli ſepties aſpergens altare, ſanctificet illud ab immunditijs ſuis. Vbi p altare cor noſtrum, in quo ſacrificium Deo offerebamus, intellige. Tertio aſpergebatur ſanguis hircorum, ſecundo Paralippomenon, cap. 29. Aſperſerunt ſanguinem hircorum coram altari pro peccato populi. Quid enim ſanguis hirci, niſi auaritiam ſignificat? cuius tanta eſt caliditas, ut adamantem, quem nec ferrum, nec ignis domare põt, ſolus diſſoluat. Quarto aſpergebatur ſanguis vaccæ. Numeri decimonono. Vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla ſit macula, immolabit, intingens digitum in ſanguine eius, aſperget contra fores tabernaculi. Secundum enim ꝙ ait Mag. in glo. ad Hebræos nono. Vacca rufa eſt caro Chriſti infirma. Sexus enim fœmineus poſitus eſt propter infirmitatem carnalem. Rufa eſt quia caro Chriſti in paſſione ſanguine fuit cruentata. Aetatis erat integræ, quia Chriſtus in paſſione fuit triginta trium annorum. Abſque macula fuit, quia in illa nullum fuit peccatum: Huius ergo ſanguinẽ figuraliter aſpergimus ſepties, cum per memoriam ſuæ paſſionis corda noſtra ab omni purgamus peccato, ipſius ſanguinem deuotè meditantes, ſcilicet ſecundum quòd Apoſtolus ait. Accedamus verò corde in plenitudine fidei aſperſi corda à conſcientia mala. Et de iſto ſanguine dicitur ad Heb. 9 quod Moſes aſperſit populum, d. Hic eſt ſanguis teſtamenti, qđ mandauit Deus, &c. Vt ergo prædictis modis aſpergi valeamus, dicamus Deo. *Aſperges me, domine hyſſopo, & mundabor*. Tertia principalis aſperſio eſt aquæ ſalutaris, & cæt. ſcilicet

Pſal. 21 · *Hircus.* · *Vacca.* · *Hebr. 10* · *Aqua benedicta.*

A aquæ benedictæ, figuratæ per aſperſionem aquæ expiationis, qua immundi aſpergebantur, vt mundarentur. Num. 19 Qui tetigerit cadauer hominis mortui, aſpergetur hac aqua die tertio, & ſeptimo, & ſic mundabitur. Tangens cadauer hominis mortui, eſt omnis deſcendẽs ab Adam ſeminaliter, cuius ſemẽ primo peccato fuit mortificatum Sed ſi aſpergatur aqua expiationis, ſ. baptiſmi, mundatur. Si tamen aſpergatur die tertio, & ſeptimo. Die, ſcilicet tertio, ideſt, in fide ſanctæ Trinitatis, & die ſeptimo, qui eſt
B dies requietionis, ſ. vt in illa fide requieſcat, nec ab illa diſcedat. Vnde nota, quòd in aſperſione huius aquæ peccatum remittitur. Num. 8. Aſpergatur aqua, & radat omnes pilos ſuos, ſcilicet ſuperfluas cogitationes, vt purificetur. Item ſpiritus ſanctus condonatur. 2. Mach. 1. Iuſſit Neemias ſacrificia aſpergi aqua, & ligna, & factum eſt, vt, cum ſol refulſit, accenſus eſt ignis magnus, &c. Vel per aquam expiationis accipe aſperſionem aquæ benedictæ, per quam fugantur dæmones, peccata delentur venialia, & gratia multipli
C catur, vnde Alexander dicit, & habetur in can. de conſec d. 3. aquam ſale. Vbi ſic dicitur. Aquam ſale aſperſam populis benedicimus, vt ea cuncti aſperſi ſanctificentur, & purificentur, quod omnibus ſacerdotibus faciendum eſſe mandamus. Nam, ſi cinis vituli aſperſus, populũ ſanctificabat, atque mundabat, multo magis aqua benedicta ſale aſperſa, diuiniſque precibus ſacrata, ſanctificat populũ. Et, ſi ſale aſperſo per Heliſæũ Prophetã ſterilitas aquæ ſanata eſt, quanto magis diuinis precibus ſacratus ſal ſterilitatẽ rerũ
D aufert humanarũ, & coinquinatos ſanctificat, & purgat, &c. bona multiplicat, & inſidias diaboli auertit, & à phantaſmati bus, & verſutijs homines defendit. Sed fortè multi mirãtur, quomodo per aquã benedictam aſperſam peccata ſaltem venialia remittantur, & expellantur dæmones Quia cum aqua benedicta ſit res materialis, quomodo in animã poteſt agere, illam purgando, vel dæmones expellere, cum ſecundum naturales corpus in ſpiritum agere non poſſit, quia corpus agit per contactum, ſpiritus autem tan-

Aqua benedicta. · *Quæſtio. Nota dubium cũ ſua ſolutione de uirtute aquæ benedictæ.*

gi non

gi non poteſt. Sed iſta dubitatio aliam mouet, quia eodem modo quæram, ſanguis Chriſti, cum ſit res materialis, quomodo poteſt animam à peccatis lauare, cum tamen dicatur Apoc. 1. ꝙ Chriſtus lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, unde eadẽ difficultas eſt utrobique. Reſpondeo ergo, & dico, ꝙ res materialis vt ſic, in ſpiritum agere non poteſt, ſed rei materiali aliqua uirtus ſpiritualis poteſt applicari, uirtute cuius in ſpiritũ poterit agere. Sic enim ignis infernalis, qui eſt ignis materialis, agit in animam, ipſam cruciando, quia certa uirtus ſpiritualis illi igni à Deo eſt communicata. Similter & ſanguis Chriſti uirtute diuinitatis ſibi coniunctæ. Similiter & aqua benedicta, nõ ratione aquæ, ſed ratione benedictionis ſpiritualis in animam agere põt, ipſam purificando. Etiam alio modo, q̃a cõſiderata benedictione ſpirituali aquæ per ipſã aſperſi accẽdimur ad Dei reuerentiã, & deuotionẽ, per quã deuotionem, quæ ſpiritualis eſt, delentur venialia, & dæmones fugantur. Conſimilẽ rationem ponit Magi. de ſanguine Chriſti, qũo purgat peccata lib. 3. d. 19. dicẽs, ꝙ per ſanguinem mundamur 1. per charitatẽ, & deuotionem, quæ per conſiderationem Chriſti ſanguinis, & paſſionis excitantur in nobis. Sic ergo cum fiducia, & deuotione aqua benedicta aſpergamur. d. *Aſperges me, domine, hyſſopo*, &c.

841 *Auditui meo dabis gaudium, & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata.*

De conſecr. d. 1. quando autem.

CONſequenter hic Dauid poſtulat gratiam, & iocunditatem. Vbi ſciendum, quòd Dauid ſicut de predicto adulterij peccato fuit reprehenſus per Nathan Prophetam, ſtatim corde pęnituit, & dolorem per contritionem magnum habuit conſiderans quam grande peccatum fecerat, unde & dicebat. Iniquitatẽ meam ego cognoſco, & peccatum contra me eſt ſemper Per hoc inſinuans, ꝙ ſine dolore peccati non datur uenia. Quanto autem maior fuerit dolor de peccato, tanto, impetrata venia, maior eſt cõſolatio de remiſſione peccati. Qđ narrabat alibi Pſal. d. Secundum multitudinem dolorũ meorum in corde meo,

Contritio Conſolatio.

E conſiderationes tuæ lætificauerunt animam meam. Quod ad propoſitum exponit Greg. 35. mor. cap. 8. d. Secundum metam afflictionis diſponitur menſura conſolationis, Vnde alias ſcriptum eſt. Secundum multitudinem dolorũ meorum in corde meo conſolationes tuæ lætificauerunt animã meam: In ea.n. menſura conſolatum ſe, in qua afflictus fuerat, indicauit, qui vt lætificetur ſe ſecũdum multitudinẽ dolorũ clamat. Non autem minime lector inſtruitur, ſi ipſum remunerationis ordinem contempletur: quĩ

Gregor.

F exceſſus, i. peccatum correctio, correctionem, pœnitentia, pœnitentiam uenia, ueniam verò munera, & conſolationes ſequũtur. Et hoc eſt quod hic Dauid ex dolore contritionis conſolari de uenia petit. d. *Auditui meo dabis gaudium, & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata.* Qđ ideo dicit, quia in ſua pęnitentia deſcendit deorſum ad locum ſolitarium, & ſe ipſum humiliando iacebat ſupra terrã, ut habetur 2. Reg. 12. Et nota hic tria uerba iocũditatis, quæ diſtinctẽ ponit, ſ. gaudium, lætitiam, & exultationẽ, ut oſten-

G dat quantã conſolationẽ peccator poſt ueniam debet habere, & intus, & extra. Quoniam ſẽm Grammaticos illa tria diſtinguuntur, q̃m gaudium eſt mentis, lætitia vultus, exultatio verò uerborum, atque membrorum. Dicit ergo Pſ. *Auditui meo dabis gaudium*, &c. i. poſt cõtritionẽ peccati facis me intus, & extra tuam pcipere conſolationem. Notandũ ergo, ꝙ gaudium, ſiue lætitia, uel exultatio eſt multiplex. Eſt enim gaudium temporale, quod eſt peccatorũ, Spirituale, quod eſt deuotorum, Supernale, quod eſt bo-

Gaudiũ multiplex.

H norum. Primum eſt gaudium peccatorũ, qui lætantur, cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis, non aduertentes, qđ ſcribitur. Qui gaudet iniquitate, deuorabitur, quia tale gaudium ad triſtitiã perducit æternam, Prouerb. 14. Extrema gaudij luctus occupat. Dicunt naturales, & maximè Solinus de mirabilibus mundi lib. 2. quòd uox prima, quã emittit homo ſtatim natus. eſt ploratus, quia ſi eſt maſculus plorando clamat. A. ſi eſt fœmina clamat. E. Vox autem gaudij, vel lætitiæ vſque ad quadrageſimum diem differtur,

Prou. 2.

Eccle. 19

Vir. Omnis maſculus A nates. E fæmina profert.

differtur. Et ſi contingat in aliquo oppoſitum, malum ſignum eſt eius futuræ vitæ. Vnde dicit idem Solinus, Zoroaſtes in hora ſuæ natiuitatis riſiſſe legitur, quod in ipſo malum fuit ſignum, quia factus adultus, amplius nunquã riſit. Hic ad inuentor magicæ artis fuit, & dæmonib. dedicatus. Sic ſpiritualiter facit gaudium mundi, quia ad malum finem ſuos perducit, pp quod quilibet in præſenti uita nõ gaudere mundialiter dẽt, ſed ſemper plãgere, & in ſtatu pęnitentiæ ſtare, conſiderata miſeria tam culpæ, quam pœnæ, pp poſteritatem Adæ, & genus incurrit humanum: vnde primos parentes, i. ipſorum peccatum ſemper in memoria debet habere, & ipſorum caſum lachrymabiliter flere. In cuius ſigni maſculus ſtatim natus clamat. A, plorando caſum Adæ, & fœmina E, plorando caſum Euę. Si aũt ſtatim natus, i. ad ætatem adultam perductus ridere, & gaudere vult cum mundo, ſignum eſt, q̃ talis erit dæmonibus dedicandus, & ſupplicijs deputãdus æternis, ſicut fuit Zoroaſtes, quia de talibus dr̃ Iob. 21. Tenent tympanum, & citharam, gaudent ad ſonum organi, ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferos deſcendunt. Ergo vt gaudeamus æternaliter, differamus ſigna lætitiæ noſtræ vſque ad quadrageſimum diem.

Zoroaſtes.

Quid. n. quadrageſimus dies niſi dies, quo homo a vinculis carnis abſolutus aſcendit ad gloriam? In cuius figura Saluator noſter reſuſcitatus, quadrageſimo die cęlos aſcendit. Qm̃ huius mũdi gaudium nihil eſt, & ad pœnam ducit æternam. Iob 20. Gaudium hypocritæ adinſtar puncti, i. in fine perdetur. Secundũ eſt gaudium ſpirituale, ſ deuotorum, qui gaudent, cum corpus affligunt per pœnitentiam, per quam liberantur a ſeruitute peccati. Quid. n. eſt gaudium, niſi cordis dilatatio? Cor autẽ dilatatur amaris, ſed dulcibus ſtringitur, & oppilatur. Et amara ſunt cauſa lætitiæ cordis, quia purgant, & cor dilatant, ſed dulcia mortis. Dicit Auicenna 3. can. quòd cor nutritur cum ſuis uiribus naturalibus ex dilatatione ſua attrahitur ad ipſum ſanguis ſicut & aer. Sanguis aũt eſt eius nutrimẽtum. Secundum autem ipſum in eodem

Cor. *Pœnitentia.* *Auicẽna* *Sanguis.*

A libro quandoq; circa cor multiplicantur humores, quibus cor conſtringitur, & oppilatur, & ſic dilatari non põt, & tunc interficit. Qñ aũt illi humores p potiones amaras purgantur, ſic reſpirat. Sic & ſpiritualiter amaritudine pœnitentiæ purgantur oppilantia cordis noſtri, & voluntatis, & ſic dilatatur. Qñ autem cor dilatatur, nutritur ſpiritualiter. Nam ſanguis Chriſti pro nobis effuſus eſt ſpirituale nutrimentum cordis noſtri: Leui. 17. Anima omnis carnis in ſanguine eſt. Iſte ſanguis ad cor attrahitur per tribulationem

B & amaritudinem pęnitentiæ, quia qui in amaritudine pęnitentiæ gaudent, ad cor reuocãt Chriſti ſanguinem, & mortem. Sed circa multorum corda ſic multiplicantur humores, & ſuperfluitates temporalium, q̃ de ſpiritualibus nihil curãt, pp quod ipſorum cor illis conſtructum dilatari non poteſt, & ſic uitam ſpiritualem perdunt. Vnde de gaudio pęnitentium dr̃ Eſa. 12 Haurietis aquas in gaudio, aquas. ſ. lachrymarum. Quantum. n. gaudium debet habere pœnitens, dum per pœnitentiam ſe a ſeruitute peccati

C videt liberatum? Refert. n. Valerius, q̃ Philippo rege Macedonum a Romanis ſuperato cum Romani omnes vrbes Grecię, quæ ſub Philippo erant, libertati donaſſent, tanta alacritate clamoris gaudio cœlum repleuerunt, quòd certitudinaliter conſtat, aues, quæ deſuper uolabant, attonitas, & pauentes cecidiſſe. Sic multo fortius peccator, qui viliſſima diaboli ſeruitute per peccatum fuit oppreſſus, quando virtute doloris pęnitentiæ per Chriſtum libertati donatur, maximo gaudio repleri debet, vt dicit illud

D Pſalm. 29. Conuertiſti planctum meum in gaudium mihi. Et iſtud eſt gaudium, quod nunc quærit Pſal. dicens. *Auditui meo dabis gaudium,* &c. Tertium eſt gaudium ſupernaturale beatorum, q̃ conſiſtit in faciali Dei viſione, de quo Pſalmo 20. Lætificabis eum in gaudio cum vultu tuo. Nunc proſequendo materiã articulorum, reſtat declaranda ſecunda pars articuli ſexti, quæ eſt. Sedet ad dexterã Dei patris omnipotentis. Ad cuius euidentiam ſciendum, quòd in ſcriptura ſacra nomine dexteræ multa ſignificantur,

Dextera

tur,ſ. Deitati honor, & reuerentia. Pſal. Dextera tua ſuſcepit me. Fœlicitatis valor,& excellentia. Pſal. Delectationes in dextera tua vſq; in finem. Auctoritatis poteſtas iudiciaria. Pſal. Dextera tua inueniat omnes,qui te oderunt. Et ideo ad videndũ qualiter Chriſtus ſedet ad dexteram patris,eſt ſciẽdum,ꝙ Deus Chriſtus conſideratur tripliciter, ſ. vel ſm ꝙ Deus, vel ſm ꝙ homo, vel ſm ꝙ Deus homo. Si ergo accipiatur dextera primo modo, ſic ſedet ad dexteram patris tanquam Deus,quia,ſ. ſic eſt vnius ſubſtantiæ, & per conſequens vnius honoris, & reuerentiæ cum patre. Quod oſtendit Paulus ad Hebr.1.dicens de Chriſto,inquantum Deus,ſ. Qui cum ſit ſplendor gloriæ,& figura ſubſtantiæ eius, portans omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis. Si aũt accipiatur dextera ſecundo modo, ſic Chriſtus ſedet ad dexteram patris, inquantum homo,quia inquantum homo potior,& maior beatitudo quam alicui alteri eſt conceſſa. Et ideo probans ipſum Apoſtolus, maiorem habere beatitudinem,quam aliquis Angelorum dicit ad Heb.1. Ad quẽ autem Angelorum, dixit aliquando, ſede a dextris meis. &c. ſupple ſicut Chriſto homini.gloſſa. Sede a dextris meis,i. in potioribus bonis meis. Si autem accipiatur dextera tertio modo,ſic ſedet ad dexteram Dei patris, inquantum Deus homo. Quia homini aſſumpto iudiciariam poteſtatem contulit pater iudicandi quoſlibet ſecundum illud Ioan.5. Pater omne iudicium dedit filio. Et ſic de Chriſto loquitur Apoſtolus ad Epheſios primo, dicens. Pater conſtituit eum ad dexteram in cœleſtibus ſuper omnem principatum, & poteſtatem, & omnia ſubiecit ſub pedibus eius. Hæc autem pars huius articuli,qua Chriſtus ad dexteram patris ſedet, figuratur in ſardio lapide, qui laborando animam fortificat ſolidius. *Sardius.* Et ſic per ipſum,figuratur Dei dextera. Hic enim lapis tripliciter habet virtutem,qui triplicem dexterã Dei prædictam ſignificat. Quoniam vt patet per Magiſtrum vbi ſupra, hic lapis reſiſtit maleficijs. Ecce dexteram honoris

E diuinitatis,& reuerentiæ. Acuit mentẽ. Ecce dexteram valoris fœlicitatis,& excellentiæ. Confert audaciã. Ecce dexterã auctoritatis poteſtatis iudiciariæ. De qua triplici dextera per ſardium figurata dr̃ Pſ 117. Dextera dñi fecit virtutem, dextera dñi exaltauit me, dextera dñi fecit virtutem. Ex prædictis ergo patet, ꝙ hic lapis ſardius ſua efficacia prouocans lætitiam Chriſti figurat gloriam. Quia aſcendit in cęlum. Conferens potentiam patris figurat dexteram. Quia ſedet ad dexteram patris Et ideo Chriſtus,quia aſcẽdit ad cœli gloriam, & iudicandi habet potentiam. F Hinc lapidi ſardio ſimilem aſſerit Ioan. Apoc.4. de Chriſto dicens. Sedes poſita erat in cęlo,& ſupra ſedem ſedens, & qui ſedebat ſimilis erat aſpectui lapidis iaſpidis, & ſardij.

Auerte faciem tuam à peccatis meis, & omnes iniquitates meas dele. 84.

De pę.d. 2.cognouerunt.

HIc conſequenter Pſalm. petit gratiam abſoluentem. Vbi notãdum, quòd ſecundum Grammaticos Auerto, *Auerſio.* tis,duo habet ſignificata. Eſt enim auer G tere idem,quòd remouere,unde Pſalm. Auerte oculos meos.ne videant vanitatem. Quandoque verò idem eſt,quòd tergum vertere. Qui autem tergum alicui rei vertit, illam rem non videt, nec *Pſal. 84.* aſpicit,vnde Pſalm. Conuerte nos,Deus ſalutaris noſter, & auerte iram tuam a nobis. Ne,ſcilicet,ira tua nos videat,vt puniat. Petens ergo Pſal. a peccatis mundari, petit a Deo, vt ab illis faciem ſuam auertat,ideſt,vt illa ſic per veniã deleat vt amplius illa nõ aſpiciat.d. *Auerte faciem tuam a peccatis meis*, &c. Vnde hic H notat glo. quòd quando nos faciem noſtrã vertimus ad peccata noſtra, vt ipſa conſideremus ad puniendum, tũc Deus illa non reſpicit, quando autem ab illis faciem noſtram auertimus,non conſiderando illa,nec puniendo, tunc Deus faciem ſuam ad illa vertit & punit. Vnde ſic ait glo. *Auerte faciem tuam a peccatis meis.* Nõ à me ſed a peccatis meis,qa illa ante faciem meam habeo. Si enim homo aduertit peccatum, Deus auertit faciem ſuam,ne puniat. Aduerte ergo peccatum, vt auertat Deus, ne aduertendo ani-

animaduertat. Quid autem ſit Deum auertere faciem ſuam a peccatis noſtris ſtatim oſtẽdit dicẽs. *Et omnes iniquitates meas dele*, quia tunc auertit faciem, quando illa per veniam remittit, & delet. Ecõtra autem de illis, qui peccata ſua nolunt conſiderando punire dicitur Pſal. 108. In memoriam redeat iniquitas patrum eius in conſpectu domini, & peccatum matris eius non deleatur. Et notandum hic, quod auertit Deus ſe multipliciter a nobis. Quoniam Dei auerſio quandoque eſt actus ſupernalis iracundiæ, quo Dei priuamur adiutorio. Auerſio quandoque eſt actus pietatis, & clementiæ, quo alto protegimur præſidio. Auerſio quandoq; eſt actus æquitatis, & iuſtitiæ, quo mali damnantur in ſupplicio. Auerſio quandoque eſt actus paternalis diligentiæ, quo ſummo gloriamur in palatio. Primo auerſio Dei eſt quandoque actus ſupernalis iracundiæ. Multotiens enim Deus noſtris prouocatus peccatis, ſuam protectionem ſubtrahit, auertendo ſe a nobis. Sic enim dicitur Pſal. 88. Auertiſti adiutorium gladij eius, & non es auxiliatus ei in bello. Quod ideo dicit, quia quando Deus a Iudæis non erat auerſus, pauci illorum multos ex alijs ſuperabant, ſed qñ propter ipſorum peccata Deus ſe auertebat ab illis, ipſorum multi a paucis aliorum ſuperabantur. Vnde ibidem dicit gl. Solebant enim pauci illorum multos vincere, modo a paucis victi ſunt, & captiuati, quia dominus ab eis eſt auerſus, populus enim armatus ſine Deo inermis eſt. Et aduerte, quod Deus multotiens ſe auertit a nobis ad noſtram vtilitatem, vt, ſcilicet, homo ſeipſum ſine Deo nihil poſſe cognoſcat, & ſic non ſuperbiat, ſed ſub Deo humiliter viuat. Sic enim accidit ipſi Dauid, qui in principio regni ſui vidẽs ſe in omnibus proſperari, quaſi in ſeipſo confidens, dixit. Ego autem dixi in abundantia mea, non mouebor in æternum.
Pſal. 29 Et hoc ideo, quia confidebat in decore, & fortitudine a Deo ſibi data, propter quod ſubdit, Domine, in voluntate tua præſtitiſti decori meo virtutem. Volens ergo Deus ad cognitionem propriæ fragilitatis ipſum reducere, ſe ad tempus auertit ab eo, quo facto ipſe ſtatim grauiter per

A adulterium, & homicidium fuit lapſus, iõ ſubdit. Auertiſti faciem tuam a me, & factus ſum conturbatus. Secundò, auerſio Dei quandoque eſt actus pietatis, & clementiæ, &c. Deus enim ad orationem verè pœnitentis ſe clementer ab eius peccatis auertit, illa delendo. In cuius figurã ſtatim cum Phinees luxuriantes percuſſit, Deus iram ſuam auertit a populo Num. 25. Vnde dixit Deus. Phinees auertit iram meam a filijs Iſrael. Quia quotiens contriti peccata noſtra punimus, Deus clementer faciem ſuam a noſtris
B peccatis auertit. Vnde de omnibus pœnitentibus dicitur Oſe. 14. Sanabo contritiones eorum. Diligam eos ſpontanee, quia uerſus eſt furor meus ab eis. Et hoc eſt, quod nunc pœnitens orat, dicens. *Auerte faciem tuam à peccatis meis*, &c. Tertio, auerſio Dei quandoque eſt actus æquitatis, &cæt. Iuſtitia enim durante, Deus a damnatis ſe auertit, eos æternaliter puniendo, ut nullus ipſum quibuſcũque precibus ab hoc actu iuſtitiæ ipſum auertere poſſit. Iob vigeſimotertio. Ipſe ſolus eſt, & nullus poteſt auertere cogita-
C tionem eius. Quod ideo dicit, quia eius iudicia nullus mutare poteſt, etſi quando mutetur ſententia, quæ ſtat in exterioribus ſignis, vt ibidem deducit Gregor. 16. mor. Vnde de damnatis dicitur. Greg. 16 mo. c. 18
Auertantur retrorſum, & confundantur, Pſal. 34
&cæt. Fiant tanquam puluis ante faciem venti, &c. Quartò auerſio Dei quandoque eſt actus paternalis diligentiæ, &c. Si enim pater naturalis a ſuis filijs auertit mala quantum poteſt, quanto magis Deus pater omnia mala a ſuis filijs auertit, ſcilicet a beatis in patria, ipſos auer-
D tendo ab omnibus peccatis, & ab omni peccatorum ſequela, propter quod dicitur. Aperit aures virorum, & erudiẽs eos Iob. 33.
inſtruit diſciplina, vt auertat hominem ab ijs, quæ fecit, ſ. peccatis, & liberet eum de ſuperbia, ſ. diaboli, liberans animã eius a corruptione, ſcilicet, perpetuæ damnationis Sic ergo Deus a beatis omne malum auertit, eis cõcedens gaudium perpetuum, & exultationem. Pſal. decimotertio. Cum auerterit Dominus captiuitatem plebis ſuæ, exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael. Quibus omnibus conſideratis,

deratis,humiliter Deo dicamus.Conuer E te nos,Deus ſalutaris noſter,& auerte irã
Pſal.84 tuam a nobis.Conſimiliter,& nunc quili bet pœnitens orat,dicens. *Auerte faciem tuam a peccatis meis*,&c.

843 *Cor mundum crea in me, Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis.*

HIc conſequenter poſtulat gratiam iuſtificantem.Quamuis enim inſi mul, & in eodem inſtanti fiat peccati remiſſio,& gratiæ iuſtificantis infuſio,quia gratia ſimul cum peccato ſtare non poteſt,vnde,cum gratia infunditur, remittitur culpa, & cum culpa remittitur, infunditur gratia. Tamen ſecundum noſtrum modum intelligendi ordine naturali, prius intelligimus cor mundum a peccatis quam Dei gratiam infuſam in corde. Et hunc ordinem ſatis hic notat Pſalm. præmittendo munditiam. d. *Cor mundum crea in me, Deus*,& conſequenter addendo gratiam dicens. *Et ſpiritum*
Cor. *rectum*,&c.Vbi notandum,quòd cor noſtrum de ſe eſt immundum,& maculatũ, niſi per diuinam emundetur gratiam. Quoniam ab ipſo corde omnia procedũt
Mat.15 peccata,Chriſto dicente.Quæ autem de ore procedunt,de corde exeũt.De corde enim exeunt cogitationes malæ,homicidia,adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ, hæc ſunt, quæ
Cogitatio. coinquinant hominem. Ex quo patet,ꝙ omnia vitia oriuntur a corde, & non a diabolo,vt quidam arbitrantur. Quoniã diabolus malarum noſtrarum cogitationum non eſt auctor.Sed cum illas ex acti bus exterioribus in corde noſtro eſſe natas proſpexerit, tunc illas ſuis tentationi H bus fouet,& nutrit. Vnde Hieronymus ſuper Matth.exponens præmiſſa Chriſti verba dicit.Arguendi ſunt ex hac ſenten tia,qui malas cogitationes a diabolo immitti putant, & non ex corde naſci, & propria voluntate. Diabolus enim adiutor,& intentator malarum cogitationum poteſt eſſe,auctor autem eſſe non poteſt. Si autem diabolus ſemper in inſidijs poſitus leuem cogitationum noſtrarum ſcintillam ſuis fomitibus inflammauerit, non debemus opinari eum occulta quæque cordis noſtri rimari, ſed ex corporis habitu, geſtiſque exterioribus æſtimare, quid in noſtro corde verſetur interius. Verbi gratia. Si pulchram mulierem nos crebrò viderit inſpicere, intelligit ab oculis cor vulneratum eſſe luxuria. Vnde, ſi quandoque reperiatur in ſcriptura, quòd diabolus cogitationes malas, & peccata immittit in corde noſtro,non eſt intelligendum, quòd diabolus illas malas cogitationes faciat,ſed ſuis ſuaſionibus ad illas ex corde noſtro gene randas inducit nos, & prouocat, ſicut cũ
F dicitur Ioan. 13. Cum diabolus miſiſſet in cor Iudæ, vt traderet eum Iudas, &c. Illa enim immiſſio ſolum quædam perſuaſio fuit. Vnde illa verba exponens Auguſtin. ſuper Ioan. dicit. Miſſio iſta ſuggeſtio ſpiritualis eſt,& non fit per aurem,ſed per cogitationem, diabolicæ.n. ſuggeſtiones immittuntur humanis cogi tationibus. Factum ergo iam fuerat in cor Iudæ, ſcilicet per diabolicam ſuggeſtionem, ut diſcipulus magiſtrum traderet. Ex quibus omnibus patet, quòd cor
G noſtrum de ſe eſt immundum,quia ab illo omnia noſtra peccata procedunt, ꝓ quod dicitur.Prauum eſt cor hominis,& *Hier.17* inſcrutabile,& quis cognoſcet illud? Et hoc eſt,quòd conſiderans nunc pœnitens dicit. *Cor mundum crea in me, Deus*,q d. Munda in me cor meum.Vnde notandũ, quòd cor noſtrum mundatur a Deo mul tipliciter,ſ. Cor mundatur per fidem cre dendorum. Cor mundatur per contritio nem peccatorum.Cor mundatur per effuſionem vitiorum.Cor mundatur per la uationem lachrymarum. Cor mundatur per orationem deuotorum.Cor mundatur per conuerſionem reproborum. Primo cor mundatur per fidem. Act. 15. Quis nouit corda? Deus dat ſpiritumſan *Fides.* ctum, fide purificans corda eorum,vnde fides non ſolum corda purificat, ſed etiã ipſa mundata ſic ſigillando conſeruat, ut ipſa amplius per peccatum violare non audeat diabolus,ſ. fide manente. Vnde Greg.29.mor.cap.2.dicit Qui immortalitate perdita, ad Deum pœnitendo reuertitur,per fidei ſignaculum munit. Vñ a ſponſo ſuo eccleſiæ dicitur.Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum. Ideo nam- *Cant.8*

que

que ſignaculum rebus ponitur, ne diripientium præſumptione violentur. Spôſus ergo ſuper cor, vt ſignaculum ponitur, quando fidei myſterium in cuſtodia noſtræ cogitationis imprimitur, ut ille aduerſarius noſter diabolus cum ſignata fide corda conſiderat, tentando ea diripere non præſumat. Ex quibus paret, ꝙ fides corda mundando contra diabolum 2.Par.16 fortificat, propter quod dicitur. Oculi domini contemplantur vniuerſam terram, & præbent fortitudinem, qui corde pfecto credunt in eum. Secũdo cor munda Cõtritio. tur per contritionem Statim enim, cúm peccator debitè dolet de peccatis commiſſis, à Deo veniam recipit: quia Deus cor contritum deſpicere non poteſt Pſal. 50. *Cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies*, quia ſacrificium Deo ſpiritus contribulatus. Et aduerte ſecundum glo ꝙ prius dicit. *Cor contritum*, & poſtea *humiliatum*, quia cor humiliari non põt, niſi primo contritum fuerit. Vnde Eſa. 57. dř. Dominus in ſancto habitat, & cũ contrito, & humili ſpiritu, ut uiuificet cor contritorũ. Quid enim eſt cor cõtritorum uiuificare, niſi ipſum à peccatis, quib. ſpiritualiter moritur emundare? Secundum n. Valerium, tantum honoris confert patriæ offenſæ malorum punitio, quantum iniuriæ ipſa mala perpetrata intulerunt. Et ſic per punitionẽ mali reformatur perditus honor. Cum contritio cordis puniat offenſam diuinã, ſequitur, ꝙ honorẽ ablatum Deo reſtituit, & per conſequens perditam receperat iuſtitiæ Confeſ-ſio. munditiam Tertiò cor emundatur per effuſionem vitiorũ, quando, ſ. vitia effunduntur, i. extra mittuntur, quod fit per confeſſionẽ. Vnde cuilibet pœnitenti dř. Thren.2 Effunde ſicut aquam cor tuum, in cõſpectu domini. Et benè dicit, Effunde ſicut aquam cor tuum, & non ſicut vinum, uel oleum, quoniam omnis alius liquor ab aqua effuſus ſaporem ſuum, & aliquid ſui dimittit in vaſe, non autem, aqua, ad denotandum, quòd in confeſſione nihil peccati in corde debet relinqui, ſed totum effundi. Vnde prædicta verba exponens Hugo de S. Victore, dicit, Effundere debemus ſicut aquam corda noſtra pia confeſſione ante dominum. Vt, quéA admodum cum aqua effunditur, nihil ibi occultum relinquitur, ita in corde noſtro nihil relinquamus abſconditũ, ſed omnia per confeſſionem Deo reuelemus, vt cor noſtrum mundum efficiatur, propter qđ dř. Effundite coram illo corda veſtra: Deus adiutor noſter in ęternum. Quarto cor mundatur per lauationem lachrymarũ. Sic.n. Magdalena cordis maculas lachrymis lauit, ſic & Petrus, qui egreſſus foras fleuit amarè, propter quod dř. Laua à malitia cor tuum, Hieruſalẽ. Hic Hieruſalem.n interpretatur viſio pacis, & ſignificat animam, quæ ad viſionem pacis habendam eſt creata. Dicat ergo. Laua à malitia, &c. q. d. O tu anima, ſi viſionem pacis cupis habere, primo cor tuũ à malitia lachrymis laua. Nec inmeritò, quia ſolũ mundi corde Deum videre poſſunt. Matth. 5. Beati mundo corde, quoniã ipſi Deum videbunt, vt ſic meritò pœnitens dicat. Multi gemitus mei, & cor meum mœreus. Quinto cor mundatur per orationem. Si enim quicquid orantes petimus, quia accipiemus, debemus credere, conſequens eſt, vt, qui orãdo deuote cordis munditiã petit, ipsã indubitanter recipiat a Deo. Et ideo dicit Apoſtolus. Accedamus ad eum cum corde vero in plenitudine fidei, aſperſi corda à conſcientia mala. Et ſic nunc deuotè Pſal. munditiã cordis petit orando, dicens, *Cor mundum crea in me, Deus*. Sexto cor mundatur per cõuerſionẽ. Cum enim auerſus à Deo ad Deum conuertitur, ſtatim à Deo cor efficitur mundum Iohel 2. Conuertimini ad me in toto corde veſtro, ſequitur. Scindite corda veſtra, &c. quia benignus eſt, & præſtabilis ſuper malitiam. Vnde ſic mũdare corda noſtra docet Iacob. d. Purificate corda veſtra, miſeri eſtote, & lugete, riſus veſter in luctum conuertatur, & gaudium veſtrum in mœrorem. Quod ſi ſic fecerimus, tunc dominus nobis dicet illud Ezechiel. 16. Mundabo cor tuum, ait Dominus Deus. Et hoc eſt, quod nunc orat Pſalm. dicens, *Cor mundum crea in me, Deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis*. Rectus eſt enim ſpiritus, qui rectè tẽdit in Deũ, qui ad terrena non curuatur. Et nota, quòd viſcera hic accipit pro viribus interio-

Pſal. 61. Hiere. 4. B Thren. 1 Oratio. C Hebr. 10 Conuer-ſio. D Iaco. 4.

844 terioribus, vt eſt intellectus, voluntas, & memoria.

De pę d. 2. opponitur.

Ne proijcias me a facie tua, & ſpiritum ſanctum tuum ne auferas a me.

Hic conſequenter petit gratiam confirmantem, vbi notandum, quod nulla virtus ſine perſeuerantia ad meritũ æternæ vitæ proficere poteſt. Quid.n. prodeſt ad brauium acquirendum uelociter currere, ſi antequam perueniatur ad brauium deficiat curſus? Quod oſtendens Bar. ſuper illo verbo. Lucæ 11. Qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit dicit. Perſeuerantia ſola meretur viris gloriam, coronam virtutibus: prorſus abſque perſeuerantia nec qui pugnat victoriam, nec palmam conſequitur victor. Vigor virium, virtutum conſummatio eſt. Nutrix ad meritum, mediatrix ad præmium. Soror eſt patientiæ, conſtantiæ filia, amica pacis, amicitiarum nodus, vnanimitatis vinculũ, propugnaculum ſanctitatis. Tolle perſeuerantiam, nec obſequium mercedem habet, nec beneficiũ gratiam, nec laudem fortitudo. Denique non qui inceperit, ſed qui perſeuerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit. Saul cũ eſſet paruulus in oculis ſuis, ſuper Iſrael eſt rex conſtitutus, non perſeuerans in humilitate, & regnum amiſit, & vitam. Si cautela Sanſonis, ſi Salomonis deuotio perſeuerantiam retinuiſſent, nec iſte ſapientia, nec ille viribus priuaretur. Et ideo Dauid conſiderans ſe aliàs ſpiritũ ſanctum habuiſſe: tñ ab illo per peccatũ adulterij fuiſſe proiectum, nunc a Deo in gratia perſeuerantiam poſtulat, ne amplius ſpiritum ſanctum perdere poſſit, d. *Ne proijcias me a facie tua*, &c. Proijcere .n. nos dicitur Deus, non quia ſit cauſa noſtri caſus, & proiectionis, ſed quia peccantem nõ diligit. Spiritum ſanctum aufert, quia cum peccato gratia ſpiritus ſtare non poteſt. Dicat ergo, *ne proijcias me a facie tua*, q.d. A peccatis meis auerte faciem tuam, nõ a me. *Et ſpiritum ſanctum tuum ne auferas a me*, i. gratiam ſpiritus ſancti. Ne auferas dicit, quia qui pœnitet, iam habet donum, & gratiam ſpiritus ſancti, quia non poteſt eſſe vera pœnitentia, & peccati punitio in homine

Perſeuerantia.

Bernar.

E ex ſeipſo, vt dicit gl. Cum.n. quis iraſcitur ſibiipſi, & diſplicet, ſine dono ſpiritus ſancti non eſt. Dicat ergo. *Ne proijcias me a facie tua.* Per iſta.n. verba oſtendit Pſ. quantum deſiderium habebat Chriſtũ incarnatũ uidere, qui per faciem in ſcriptura deſignatur. Pſal. Ne auertas faciẽ tuam a puero tuo. Duplici .n. ex cauſa Deus faciem ſuam conuertit ad nos, ſ. vt nos videret, & vt videretur a nobis, voluit, n. videre nos oculo compaſſionis, ut noſtras tolleret infirmitates. Dicit Plinius de Coladion, quæ eſt auis, quæ ſi ad *Plinius.*
F infirmum ducatur, & in eum oculos defigat, ſignum eſt ſanitatis futuræ, ſi verò oculos auertat ab eo, ſignum eſt mortis. Sic & ſpiritualiter Deus faciem ſuam, & oculos quaſi a nobis auertit, quandiu incarnationem Chriſti diſtulit. Et ideo omnes iſtam incarnationem præcedentes deſcenderunt in mortem. Sed in ſua incarnatione faciem, & oculos in hominem defixit, quod fuit ſignum futuræ ſalutis. Pſ. Oſtende nobis faciem tuam, & ſalui erimus. Secundo ad nos conuertit faciẽ, vt uideretur a nobis, quia nos ipſius vi-
G dendo faciem beatificamur. Geneſ. 32. Vidi dominum facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.

Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me. 845

Conſeqnenter hic petit gratiam illuminantem. Vbi ſciendum, quòd Dauid poſt peccatum adulterij, & homicidij, ſtatim ſpiritum. Propheticũ perdidit, nec ſpiritum prophetizandi habuit vſque ad actum pœnitentiæ, & confeſ-
H ſionis ſuorum peccatorum. Ideo ipſum ſpiritum ſibi a Deo reſtitui nunc poſtulat, dicẽs. *Redde mihi lætitiam*, &c. Quem *Spiritus.* ſpiritum uocat lætitiam ſalutaris Dei, quia per ipſum cognouit Chriſtum eſſe venturum, qui ſalutare Dei dicitur. Lucæ 2. Viderunt oculi mei ſalutare tuum. *Trinitas* In quem ſicut nos lætamur, quia venit, *Vnitas.* ita antiqui lætabantur in ipſum venturum. Quoniam ſicut nos ſaluamur per fidem Chriſti incarnati, ita ſaluabantur antiqui patres per fidem Chriſti uẽturi. Dicat ergo, *Spiritu principali cõfirma me*, ideſt,

Digitized by Google

ideſt,ſpiritu prophetico,quem prius habui, cognoſcendo Chriſtum venturum, cõfirma me per fidem eius, & ſic reddes mihi lætitiam ſ.ſalutaris tui,quã per peccatum amiſi. Notandum,ꝙ in iſtis vltimis tribus verſiculis,ter ſpiritũ poſuit,diuerſimodè articulatum. In primo dixit. *Spiritum rectũ innoua in viſceribus meis.* In ſecundo dixit. *Spiritumſanctum tuum ne auferas a me*. In tertiò dixit. *Spiritu principali confirma me* Per hoc denotans trinitatem perſonarum in Deo,cũ unitate eſſentię.Spiritus.n.Deus eſt,& nõ corpus.Io.4. Spiritus Deus eſt,& in ſpiritu adorare oportet. In hoc ergo,qđ ſemper hic ſpiritum ponit in ſingulari,notat vnitatẽ eſſentiæ. In hoc aũt,ꝙ tribus vicib. ponit,notat trinitatem perſonarum,ſpiritum rectũ dicit filium, ſpiritũ ſanctum intelligit tertiam perſonam,ſed ſpiritum principalẽ intelligit patrem, qui a nullo eſt,& a quo ſunt alij.Hoc notat Bern.ſuper iſto paſſu. d. In iſtis tribus verſibus intellige trinitatem. Spiritum ſanctum ipſum intellige proprio nomine deſignatum,pro quo rogat, d. *Ne proijcias me a facie tua*,tanquam,ſ.aliquid immundum quia ſpiritus iſte odit ſordes, nec habitare põt iu corpore ſubdito peccatis. Cui .n proprium eſt repellere peccatum,ipſi & proprium eſt odire peccata. Recepto ergo ſpiritu Sancto per ſanctimoniã,quia peruerſæ,& immundæ cogitationes ſeparent a Deo,orandum eſt, ut cor mndũ creetur in nobis. Quod vtiq; fiet,ſi ſpiritus rectus fuerit in uiſcerib. noſtris innonatus. Quod aũt ait ſpiritum rectum cõuenienter filio conuenit, qui nos veteri homine exuens,nouũ induit,quo nos renouauit in ſpiritu mentis noſtræ,tanquã in noſtris uiſceribus,vt cogitemus, quæ recta ſunt,fotmam.n.rectitudinis attulit de cęlis quam reliquit in terris,immitẽs dulcedinẽ rectitudinis in omnibus operibus noſtris,ſicut ſcriptum eſt. Dulcis, & rectus dominus. Caſtigato ergo corpore,per ſanctitudinem operum,mundato corde, vel potius innouato per rectitudinẽ cogitationum, redditur lætitia ſalutaris.Quid ergo iam reſtat,niſi vt ſpiritu principali confirmeris? patrem intellige ſpiritum principalem, non quia

Pſal.24

A maior,ſed quia ſolus a nullo In quo aũt confirmatio hæc conſiſtit, niſi in charitate? Aut quod donũ aliud tam dignũ põt eſſe?Quod munus aliud tam paternum? Quid nos ſeparabit a charitate Chriſti, tribulatio,anguſtia,&c. certè ſcis, quia neq; mors, neq; vita, neq; alia cætera, quæ Apoſtolus tam multipliciter quàm audacter enumerat, poterunt nos ſeparare a charitate Dei,quæ eſt in Chriſto.Ideſt, vt ſcias vas tuũ poſſidere in ſanctificatione,& honore, & non in paſſione deſiderij,ſpiritum ſanctum accepiſti,ut qđ

B tibi uis fieri ab omnibus, ut tu facias illis.Et qđ tibi non uis fieri alteri non facere, ſpiritum rectum, ad opus accepiſti proximi. Hæc eſt.n.rectitudo quam lex vtraq; commendat innata, & illata,iam, ſi in his perſeueras, ſpiritum principalẽ, quem ſolum Deus approbat, recepiſti. Itaq;,ſi deſideras, ut in te Deus partem eligat ſibi,eſto ſollicitus,ſicut tibi ſpiritũ ſanctum, ſic proximo ſpiritum rectum, ſic ei tanquam vero principi,& patri ſpiritũ principalem exhibere Hæc Bernar. Sequendo fundamentorum Eccleſię materiam, reſtat uidere de ſeptimo articulo

C lo fidei,quẽ poſuit Philippus.d.Inde uenturus eſt iudicare uiuos,& mortuos.Qui apertè declaratur per ſeptimũ fundamẽtum ciuitatis,qđ erat Chryſolitus. Qui lapis huius articuli ſignificat ſingulas partes Vbi nota ꝙ iſte articul⁹ de Chriſto uéturo iudice tria manifeſtat, quę in quolibet iudice requirunẽ. Oſtendit.n. primo plenam auctoritatis iuriſdictionẽ quæ a patre Chriſto tradiẽ. Inde venturus eſt. Secundò iuſtum condignitatis retributionem, quæ a Chriſto cũctis red-

D dĩẽ. Iudicare. Tertio multam ſocietatis congregationẽ quæ a patre Chriſto ſubditur. Viuos & mortuos.Quę omnia per iſtum lapidẽ Chryſolitum figurantur. Qm̃ hic lapis, primo roborat ingenium, iudicis poſſe Chriſto ſignificans traditũ. Secundo rutilat ut aurum, iudicis Chriſti iuſtum ſignificans ſolium. Tertio terrificat dæmonium, iudici Chriſto mundum ſignificans ſubditum. Primo ergo iſte articulus continet plenam auctoritatis iuriſdictionem, &c. dicens. Inde venturus eſt. Vbi nota,quòd iſtud aduer-

Articulus ſeptimus fidei

Iudex.

Induci.

Inde.

bium.Inde, ſemper denotat quendam or
dinem ſequentium ad præcedentia. Et
quantum ad præſens ſpectat in ſcriptura
triplicem ordinem notat,ſ. Ordinem lo-
cutionis,vt inde videbo. Num. 23. Veni
mecum in alterum locum, vt patrem
Iſrael videas inde, &c. Ordinem factio-
nis, vt primo fac hoc, inde illud 1. Cor.
15. Chriſtus viſus eſt Cœphæ, &c.dein-
de viſus eſt Iacobo, &c. Ordinem parti-
cipationis,vt ſol calet,ĩde aer.1.Cor.15.
Primitiæ dormientium Chriſtus,ſ. reſur
rexit, deinde quæ ſunt Chriſti,ſ.virtute
F Chriſti reſurrectionis reſurgent. Modo
ad propoſitum iſtis tribus modis hic ex-
poni poteſt ly,inde. Primo modo poteſt
notare ordinem locutionis, & tunc ly,in-
de,refertur ad primam partem præcedẽ
tis articuli dicentis. Aſcendit ad cœlum.
Et tunc eſt ſenſus. Inde, ſcilicet de cœlo
venturus eſt,&c. Et hic ſenſus adiuuatur
Act.1.vbi dicitur.Quemadmodum vidi-
ſtis eum euntem in cœlum, ſic veniet, i.
quemadmodum vidiſtis eum de terra in
cœlum aſcendere,ſic in iudicio,inde,ſci-
licet de cœlo deſcendet ad terram. Se-
G cundo hic poteſt notare ordinem ſucceſ-
ſionis.Et tunc eſt ſenſus. Inde, ideſt,poſt
eius aſcenſionem venturus eſt,ſcilicet in
fine mundi. quia eius aſcenſio,& ad dex-
teram patris glorificatio merito debuit
præcedere vltimum iudicium,ut eius glo
rificata humanitas bonis ſpem tribueret
glorificationis. Et ſic eius glorificationẽ,
& ad dexteram patris ſeſſionem præce-
dere vltimũ iudicium notabat ſaluator
Mat. 26 dicens. Videbitis filium hominis ſedentẽ
a dextris virtutis Dei, & venientem
in nubibus,&c. Tertiò poteſt notare par
H ticipationem,& cauſalitatem.Et tunc eſt
ſenſus,quia poſtquam de Chriſto dictum
eſt,quòd ſedet ad dexteram patris, ſequi
tur.Inde.ſ. ab eadem patris dextera hẽt,
ꝙ ſit venturus iudicare,&c.Sic.n.loque-
Ioan. 5. batur Chriſtus de patre, Pater poteſtatẽ
dedit filio iudicium facere,&c. Inde ergo
venturus eſt,ideſt, ab eadem patris dex-
tera habet filius, vt ſit venturus, &c. Ex
quibus patet, quòd iſte articulus oſten-
dit plenam auctoritatis iuriſdictionem,
& cætera dicẽs.Inde venturus eſt.Notan
dum autem, quod filium habere a patris
E dextera auctoritatem iudicandi, poteſt
dupliciter intelligi, ſ. vel inquantum
Deus, vel inquantum homo. Primo in-
quantum Deus,quia ſicut a patris dexte
ra genitiua habet,ꝙ ſit filius,ſic etiam ꝙ
ſit iudex, quia quicquid habet filius, na-
ſcendo accepit. Vnde Chryſoſtomus ſu-
per Ioan.dicit,Pater omne iudicium de-
dit filio,ideſt, genuit eum omnium iudi-
cem. Secundo inquãtum homo,quia for
ma ſerui, quæ in iudicio apparebit,ab ip
ſo patre habebit auctoritatem iudicandi.
Vnde Ioan. 5. Pater non iudicat quen-
F quam,ſed omne iudicium dedit filio,&c.
Vbi Auguſt. Pater omne iudicium dedit
filio, quia in iudicio non forma Dei, ſed
forma filij hominis apparebit. Ac ſi dice-
ret,Patrem nemo videbit in iudicio, ſed
omnes filius hominis,&c Hæc autẽ pote
ſtas iudiciaria à patre filio tradita in iſto
lapide Chryſolito figuratur Hic enim ro
borat ingenium. Quoniam ſecundũ Ma-
giſtrum de proprietatibus lib.16.Hic la-
pis confortat intellectum. Per intellectũ
enim intelligitur ipſe Dei filius, qui eſt
intellectus,& ſapientia patris, cui attri-
G buitur virtus intellectiua. Et ideo de fi-
lio,per quem pater operatur omnia, ſub
nomine intellectus ait Pſal. quod fecit
cœlos in intellectu. Hic ergo intellectus, *Pſ. 135.*
.ſ.Dei filius confortatur cum ſibi à patris
dextera omnis iudiciaria poteſtas tradi-
tur. Et ſic hic lapis confortans intellectũ
ſignificat iudicis poſſe Chriſto traditũ.
Vnde & Dei filius iſto lapide ornatus di
citur. Tu ſignaculum ſimilitudinis,om- *Ezech.*
nis lapis precioſus operimentum tuum, *28.*
Sardius,Topazius,Chryſolitus, &c.

H *Docebo iniquos vias tuas, & impij ad te* 846
conuertentur. *De pœ.d.*
ſi omniũ

HAec eſt tertia pars principalis hu-
ius pſalmi. in qua pœnitens Deo
promittit ſatisfactionem. Vbi notandũ,
quòd ſatisfactionis tres partes aſſignan-
tur principales,ad quas reducũtur cæte-
ræ.Prima eſt eleemoſyna, & ad iſtã redu *Satiſfa*
citur omne opus pietatis impenſum pro *ctio.*
ximo,tã ſpirituale q̃ corporale. Et alium
docere,eſt actus pietatis, & ſpũalis elee-
moſyna. Secũda eſt oratio, & ad iſtã re-

ducitur

dicitur oĩs ſupplicatio, & Dei laudatio, ſic & laudare Deum ad orõnem ꝑtinet. Tertia eſt ieiunium, & ad iſtã reducitur omnis afflictio corporalis, vt abſtinentia, & peregrinatio, diſciplina, veſtium aſperitas, & huiuſmodi. Et ſecundum iſtas tres partes ſatisfactionis. Pſal. ſe. Deo ſatisfacturum promittit. Primo per actũ eleemoſynæ alios infirmando in principio. Secundo per actum orationis Deũ laudãdo, ibi. *Libera me.* Tertio per actum afflictionis corporalis, ibi. *Quoniã ſi voluiſſes.* Quantum ad primum ſciendum, ꝙ, ſicut verbis, vel actibus detractorijs famam alterius lacerans iniuſtè omnibus modis quibus poteſt, ipſam ei tenetur reſtituere, ſic conformiter in ſuo malo exemplo alios in moribus corrumpens, tenetur quantum poteſt, ipſos bonis exemplis, & verbis ad bonum ſtatum reducere. Cum ergo peccatum principis multos ad peccatum inducat, quia nemo in eccleſia amplius nocet quam qui peruerſe agens dignitatem, vel nomen ſanctitatis habet, vt dicitur d 82. nemo. Nulli dubium, ꝙ peccata Dauid regis publicata multis occaſionem peccandi dederant, propter quod, & Dauid obligatur ad eos iuxta poſſe reducendum. Et hoc eſt, ꝙ hic ſe facturum promittit, d. *Docebo iniquos vias tuas,* non ſolum verbis ſed fortius exemplo. Vnde hic gl. ait. *Docebo,* exemplo, & verbo: exẽplo quidẽ, quia, dum mihi partitur, alijs ſpes veniæ datur. Docebo verbo, quia poſtea magnalia tua prædicabo. Item nota, quòd dicit *docebo iniquos, & impij conuertentur.* Iniquos dicit qui in fide manẽtes peccant. Impij autem dicuntur, qui ſunt ſine pietate: pietas autem dr̃ cultus Deo debitus, & ſic impij dicuntur, qui ſine fide peccant, ſ. infideles. Dicat ergo. *Docebo iniquos vias tuas,* i. miſericordiam, & iuſtitiam, quia vniuerſæ viæ domini miſericordia, & veritas. Pſal. 24.

Quæſtio. Sed hic occurrit dubitatio. Quia dictũ eſt, ꝙ qui alium verbo, vel exemplo ad peccãdum traxit, tenetur ipſum docere, & ad bonum reducere. Quæro ergo vtrum mulier hoc facere poſſit, vt quæ alium male loquendo corrupit, ipſum poſtea teneatur reducere ad bonum docendo. Et videtur, ꝙ non, quia mulier alium docere non po-

A teſt, dicente Apoſtolo. Mulieri docere nõ permitto, neq; dominari in virum. *1. Ti 2.* Vbi expreſſè ſm̃ gl. Apoſtolus docendi auctoritatem mulieribus negat. Ad oppoſitũ autem, quia in ſcriptura reperiũtur multæ mulieres, quæ prophetiſſæ fuerunt, & docebant populum, vt Anna propheteſſa, *Luc. 2.* quæ omnes docebat in templo aduentum Chriſti, & Sibilla quæ docuit Octauianum Chriſtum incarnatum. Itẽ B. Catherina publicè cum philoſophis diſputauit de fide, & docuit eos fidem. Sic & S. Iudith docuit ſacerdotes, & populũ B ſpem in Deum ponere Iudith 4 &c. Reſpondeo, vbi ſciẽdum, ꝙ docere includit tria neceſſaria ad hoc quod quis licitè docere poſſit, ſ. Sapientiæ claritatẽ. Iudicij firmitatẽ, Paſſionis ſerenitatem. Primũ requirit vt ſciat diſcernere inter verũ, & falſum. Nemo. n. alteri communicare põt quod non habet. Si ergo volens docere alium, non habet ſapientiã, docebit non ſapientiam, ſed ſtultitiam, etiam ſi loquatur verba cõpoſita non erit audiendus, quia vt dr̃ Prouerb. 56. In ore ſtulti non erit docens parabola. Vnde nec ſunt au- C diendi ſophiſtæ, qui ſcientiã theologicã, & moralem ſophiſmatibus permiſcent: tales. n. nõ ſunt doctores (ſicut dicit Ariſt.) ꝙ repromittunt ſophiſtæ ſe docere, agit autem nullus ſecundum politicam ſcientiam, ſ. ad bene viuendum. Nam vt dicit Seneca in Epiſtola decimaoctaua. Ex quo tales venerũt, boni eſſe deſierunt, ſequitur quia docemur magis diſputare quàm viuere. Secundo debet habere iudicij firmitatẽ, vt. ſ. ſciat diſcernere inter rectum, & obliquum, iuſtum, & iniuſtũ, maximè in docendo, quò ad mores, & de D ijs, quæ ad fidem pertinent. Et, vt ſciat bene iudicare opiniones diuerſas, aut illas concordare, quia locus ad perſuadendum, ſiue ad docendum ſumitur a iudicio, vt dicit Pphiloſophus ſecũdo Rhetoricæ. Tertio debet habere paſſionis ſerenitatem. Quia ſicut dicitur ſeptimo, & decimo Ethicorum, Exiſtens ſub paſſione non bene iudicat, maximè vbi oportet diſcernere inter agenda, & fugienda, inter bonum, & malum, ſicut eſt in ſcientijs moralibus. Ad propoſitum ergo, quia ſexus muliebris deficit mul-

Nota bene qui ſunt qui poſſint docere, et audire debẽt, & per conſequens ad oppoſitũ qui non.

tum in iſtis tribus. Primo in ſapientiæ claritate propter ſuam inſtabilitatem in propoſito. Sicut dicit Seneca, in libro de remedijs fortuitorũ, ꝙ mulieris animus in lubrico eſt: nihil .n. tam mobile quam fœminarum voluntas. Et Philoſophus primo politicę dicit, ꝙ ſeruus, & fœmina principatum non habent, quia deficiunt mente, id eſt prudentia. Secundo carent iudicij firmitate ad diſcernendum, quia (vt dicit Philoſophus) ſeruus non habet conſiliatiuũ, mulier habet, ſed inualidũ, puer habet, ſed imperfectum. Tertio caret ſerenitate paſſionis, quia vt dicitur .7. Ethic. Maſculinum differt à fœminino ꝑ vinci, & non poſſe cõtendere, i. reſiſtere paſſionibus, quia. ſ. mulieres vincuntur à paſſionibus faciliter, quia non reſiſtunt. Ex quibus omnibus ad quæſtionem patet, quod docere non debet mulier maxime de ijs, quæ ſunt fidei, vel circa mores propter prædictas rationes. Neq; ẽt publicè, & locis ſolennibus de quacunq; ſcientia docere debent mulieres, vt dicit

Hierony. Hieronymus ſuper epiſtolam ad Timot. vt ſit tranſlata doctrina à mulieribus in viros, ꝙ eſſet valde indecens, & periculoſum, quia nõ debẽt mulieres principari, aut principes ſub mulieribus regi, vt d. Philoſophus 2. Politic. Per hoc tamen nõ excluditur, quin bene poſſint docere, & exhortari ad bonum pacificè filios, & filias, amicos, & parentes, imò viros ſuos retrahere ab exceſſibus, & malis, quia vt dicitur 1. Cor. 7. Vir infidelis per mulierem fidelem ſaluabitur. Ad argumentũ aũt cum dr̃, ꝙ multæ mulieres publicè dicebant de fide, &c. Dicitur ꝙ tales per miraculũ, & inſpiratione diuina erant doctæ, & paucæ fuerunt reſpectu virorũ, & aliarum mulierum, ideo legem non faciunt, quia vt dr̃ 4. q. ſecundæ. Teſtes, miracula diuina ſunt admiranda, non in exemplum trahenda actionis humanæ.

847 *Libera me de ſanguinibus, Deus, Deus ſalutis meæ: & exultabit lingua mea iuſtitiam tuam.*

HIc ſe promittit ſatisfacturum per actum laudis diuinæ, quæ ad orationem reducitur. Sed fortè dices, cum E ſecundum Grammaticos ſanguis careat plurali, quia non dicimus ſanguina, nec ſanguines, quõ hic Pſalm. dicit *Libera me de ſanguinibus, Deus, Deus ſalutis meæ*: Reſpondeo primo, dico ꝙ translatores volentes oſtendere ſcripturam ſacram omnes alias excedere ſciẽtias, & nulli ſubijci, & per conſequens, nec regulis grammaticorum ſubijci, quandoque ſtudioſè in ſuis tranſlationibus regulas grammaticæ non obſeruabant, ſicut Ioannis quarto. Et ſermonem, quem audiſtis, non eſt F meus, cum ſecundum regulam grammaticæ diceretur. Et ſermo, quem audiſtis. Sic & in propoſito. Vel vt dicit Catholicon, quamuis ſanguis in plurali cõmuniter non reperiatur apud omnes, apud aliquos tamen reperitur. Vnde & euangeliſta ait Qui non ex ſanguinibus, &c. Item notandum, ꝙ in ſcriptura ſanguis peccatum ſignificat, quia ſicut inter omnes humores ſanguis eſt magis maculatiuus, ſic & peccatum animam ſumme deturbat. Vnde Gregorius decimotertio moralium. cap. decimo: Per prophetam dicitur. Sanguis ſanguinem tetigit. Solet enim G ſanguinis nomine ſignificari peccatum, ſanguis ergo ſanguinem tangit, cum culpa cumulatur. Vnde Pſalm. qui à peccatis ꝑ pœnitentiam liberari deſiderat clamat dicens. *Libera me de ſanguinibus, Deus, Deus ſalutis meæ*. Iſta autem verba dicit Dauid in perſona propria, ac etiam in perſona cuiuslibet pœnitentis. Si in perſona propria ſciendum, quòd Dauid multum ſanguinem fuderat, quando Vriam in bello fecit occidi, cuius occaſione, H & multi alij occiſi fuerunt, propter quod & mortem meruerat. Nunc ergo orans & pœnitens dicit. *Libera me de ſanguinibus, Deus, Deus ſalutis meæ* id eſt, a pœna mortis, quam incurri propter effuſionem ſanguinis Vriæ, & aliorum eius occaſione interfectorum. Si verò dicatur in perſona cuiuslibet pœnitentis, hic conſiderat pœnitens, quòd originale peccatũ, quod cauſaliter contrahitur in ſeminatione ſanguinum ſiue ſeminum, eſt cauſa, & origo omnium peccatorũ, & inde de ſanguinibus orat liberari, id eſt, de omnibus peccatis, quæ proueniunt ex originali peccato,

Nota ꝙ pagina diuina nõ vult ſe ſubdere legi artis Grãmaticę, quia omnes ſcientias excedit.

Et

Et hæc eſt expoſitio Aug. dicens. *Libera* A
me de ſanguinibus. Omnes nos nouimus
Latinè non dici ſanguines, ſed ſanguinẽ.
Sed etſi minus Latinè dicatur pluraliter
quàm ſingulariter, tñ magis propriè plu
raliter dixit, innuens multa peccata tra-
hi ex origine carnis peccati, i. ex carne,
per originale peccatũ corrupta Vnde ſan
guinem pro peccato accipit ſcriptura. d.
Caro, & ſanguis regnũ Dei non poſſide-
bunt, i. peccata, quæ de corruptione car-
nis, & ſanguinis veniunt. Et hoc eſt quod
pęnitens d. *Libera me de ſanguinibus, ò*
Deus, i. de carnalibus peccatis quæ mul- B
ta ſunt, vt deſinam. Quo facto, *Exulta-*
bit lingua mea iuſtitiam tuam, i. cũ exul-
tatione lingua mea annuuciabit iuſtitiam
tuam. Quod ideo dicit, quia nullus niſi
prius mundatus fuerit a peccato, Dei iu-
ſtitiam, uel laudẽ dignè annunciare põt.
Sic. n. dr̃ Pſ. 49. Peccatori aũt dixit Deus
Iuſtitia. Quare tu enarras iuſtitias meas, &c. Sed
Miſericordia. vr̃ ꝙ potius debuit dicere miſericordiã
tuam, quam iuſtitiam, quia miſericordię
eſt, peccata dimittere, ſed iuſtitię eſt, pec
cata punire. Ad hoc reſpõdeo, qđ in om
nibus Dei operibus ſemper inſimul con C
currit iuſtitia, & miſericordia. Et ideo cũ
dr̃ hic, *Iuſtitiam tuam,* ſubintelligitur
miſericordia temperata, quæ fuit in pro
poſito. Quia licet Dauid non fuerit tunc
pœnam mortis paſſus, quantum merue-
rat in propria perſona, tñ ipſam paſſus
eſt in perſona filij nati de Berſabee, ut
habetur 2. Reg. 12. pro qua multum do-
luit. Cum hoc etiam propter peccatum
illud grauem perſecutionem ſuſtinuit a
filio ſuo Abſalon contra eum motam in
pœnam huius peccati, ſicut ibi dixit Na-
than. 2. Reg. 12. Suſcitabo aduerſum te D
malum de domo. Hanc ergo pœnam,
quam pro peccato illo paſſus diuinæ iu-
ſtitiæ attribuit, ſe iuſtè aſſerens fuiſſe pu
nitum. Ideo non murmurans, ſed ma-
gis iuſtè punitum recognoſcens, dicit.
Et exultabit lingua mea iuſtitiam tuam,
ſ. miſericordia temperatam. Aliqui codi
ces habent. *Et exaltabit,* & ibi eſt defe-
ctus ſcriptorum. Verum quia dignè nul-
lus Deum laudare poteſt, niſi inſpiratio
ne diuina tactus, ideo ad hoc faciendum
diuinum adiutorium poſtulat, d.

Domine labia mea aperies, & os meum 548
annunciabit laudem tuam. *De pę. d. 2. quærẽdum.*

CVm. n. (vt dr̃ Eccl. 15.) non ſit ſpe-
cioſa laus in ore peccatoris, ideo ne
ceſſe eſt, ꝙ dignè Deum laudemus, ut
per eius gratiam cor noſtrum, & cordis
labia aperiat: Et nota, ꝙ multa nos Deo
aperire debemus, quæ tñ ipſe prius ape
rit nobis. Debemus. n. Deo aperire cor ꝑ
contritionem peccatorum, Aperire os
per cõfeſſionem vitiorum, Aperire ocu
los per diſcretionem agendorum, Aperi
B re aures per obſeruationem mandatorũ,
Aperire manus per ſuſtentationem ege
norum, Aperire labia per laudationem
diuinorum. Primò ergo aperiamus cor,
&c. vt. ſ. conſideremus mala, quæ fecimus
& ſcindamus corda noſtra ad illa expel-
lenda. Res. n. clauſa exire non põt. Si. n.
corporalis medicus apoſtema intus con-
gregatum aperiendo purgat, ne ipſius
veneno moriatur corpus, quod tñ non ſi
ne magno dolore corpus infirmi ſuſti-
net, & affectat. Quanto magis nę apoſte-
ma peccati exiſtẽs in mente aĩam fundi
C tus occidat, cor noſtrũ aperire debemus
& peccati venenũ contritionẽ expellere.
Et quia iſta cordis apertio principaliter
fit a Deo, ideo dr̃ Act. 16. Quędã mulier
nomine Lydia purpuraria audiuit, cuius
dñs aperuit cor, intendere ijs, q̃ dicebã
tur, per iſtã mulierẽ intellige aĩam, quæ
ſe Deo tẽplum cupit ædificare. Vnde, &
Lydia interpretat̃ ædificatio eius. Et hęc
purpuraria dr̃. Purpura. n. tingit̃ ſangui-
ne rubicundo vermiculi, & ſic ſignificat
Chriſti ſanguinẽ, qui ſe uermẽ d. Pſ. 21.
Ego aũt ſum vermis, &c. Et ſic iſta aĩa
D purpuraria dr̃, quæ iſto ſanguine per de
uotionẽ ſeipſam tingit. Quod vt facit ſta
tim cor eius aperit dñs per deteſtationẽ
peccatorum, & verbi diuini receptionẽ,
Quid enim eſt conſcientia, quæ pecca-
ta intus retinet clauſa, niſi tumulus pec-
catorum, & ſepulchrum? Sed iſta ſepul-
chra aperuit dominus cum contritionẽ
inſpirat in corde. Vnde Ezech. 37. Ec-
ce ego aperiam tumulos veſtros, &
educam vos de ſepulchris veſtris. Secun-
do aperiamus os, &c. Aperit enim os,
qui ſeipſum per confeſſionem accuſat.

Vnde cuilibet peccatori dr̄, Prouer. 31. Aperi os tuum, mute, & diſcerne, quod iuſtum eſt, & iudica. Iuſtum eſt enim, q̄ reus ſeipſum accuſet, & ſeipſum iudicet puniendo peccatum. Iſta oris apertio figuratur Ioſue 10. vbi dicitur. Aperite os ſpeluncæ, & educiet quinq; reges, qui in ea latitāt. Per ſpeluncam accipe animam ſubditam peccatis. In iſta quinq; reges clauſi manent, ſ. Rex Hieruſalem, Rex Hierimoth, Rex Hebron, Rex Lachis, & Rex Eglon. Per iſtos quinque reges intellige quinque peccata, quib. præcipuè dæmō in anima regnat, ſ. Peccatum ſuperbiæ, quod figuratur per regē Hieruſalē, quæ uiſio pacis interpretatur, quia ſupbus, vt ſibi videtur, omnes alios merito ſubiugare pacifice debet. Secundum eſt peccatum gulæ, quod figuratur per regē Hierimoth, qui interpretatur ebrietas. Tertium eſt peccatum auaritiæ, quod figuratur per regē Lachis, quod interpretatur ſibimet vir, quia auarus ſolum de ſeipſo curat. Quartum eſt peccatum luxuriæ, q̄ per regē Ebron figuratur, qui interpretatur coniugiū, quia luxurioſus ſemper ad actum libidinis, quo ſexus cōiunguntur, manet intentus. Quintum eſt peccatum iræ, quod per regē Eglon figuratur, qui interpretat̄ vitulus mœroris. Ioſue ergo, qui ſaluator interpretatur, i. Chriſtus, nobis præcipit, dicēs. Aperite os ſpeluncę, i. animæ, quæ dæmoniorum dr̄ ſpelunca, ſ. aperiet per confeſſionē. Et educite quinque reges, ideſt, prædicta quinque peccata. Nos ergo obedientes aperiamus os noſtrum domino, dicentes. *Iudic. 11* Aperui ad dominum os meum, &c. Tertio aperiamus oculos, &c. Et ſecundum quod diſcretio iudicabit, imitet̄: Baruc. 3. Aperi oculos tuos, & vide, quia non mortui dabunt honorem domino. Mortui. n. per peccatum, honorem Deo non referunt, ſed magis, quantum in ſe eſt, vituperium. Ideo ne de illorum numero ſimus, tibi dicitur. Aperi oculos tuos, ſcilicet per diſcretionem, & vide. Tamen attende, quòd multi ſunt leoni ſimiles, qui (vt dicitur) apertis oculis dormiūt, quia multi oculos habent apertos, ſcientes quæ agenda ſunt, & quæ vitanda, ſed tamen dormiunt, quia ſecundum iudi-

E cium, quod habent, agere nolunt. Ad hoc enim Deus mētis oculos nobis per cognitionem aperit, vt à peccatis ſurgentes, ipſum imitemur. Vnde Chriſto homini dicit pater. Dedi te in lucem gentium, vt aperires oculos cæcorū, & educeres de cōcluſione vinctum, & de domo carceris. *Eſa. 42.* Vinctus enim, & in domo carceris dicitur eſſe, quiſque peccatis ligatus. Quarto aperiamus, &c. Quid eſt enim aures apertas habere, niſi ad obedientiam Dei mandatorum ſe reddere promptum? Et ideo tunc aures noſtras aperit Deus, quando F nos erudiens liberat à ſuperbia, & nos obſeruationi ſuorum ſubijcit mādatorū: Vnde Iob 33. Aperit aures virorum, erudiens eos, vt auertat hominē ab ijs, quæ fecit, & liberet eum à ſuperbia. Quid eſt enim aperiēdo aures liberare à ſuperbia, niſi mentem per humilitatem mandatis diuinis ſubijcere? Et hoc eſt, quod dicitur Eſa. 60 Dominus Deus aperuit mihi aurem: ego autem non contradico, retrorſū non abij, &c. Quinto aperimus manus, &c. Exēplo fortis illius mulieris, de qua Prouerb. 31. Manus ſuas aperuit inopi, & G palmas ſuas, &c Sic etenim nos ſuſtentando manum ſuam nobis aperit Deus Pſal. 144. Aperis tu manum tuā, & imples omne animal benedictione. Sic & magis, apertis theſauris ſuis, obtulerūt domino, &c. *Matt. 2.* Sexto aperiamus labia, &c. Et q a ad hoc ſufficientes non ſumus, labiorum apertio nē à Deo implorando, dicamus præſentem verſiculum. *Domine, labia mea aperies*, &c. Quæ verba exponens Gualfredus, dicit. Vtinam, domine, meorum verborum, mearum cogitationū, & affectionum digneris eſſe materia, vt mente te H cogitem, corde te diligam, ore te laudē, & glorificem. Vtinam inſpirando moueas ſpiritum meum, vt ex abundantia cordis loquatur os meum. Et ipſa quoque labia mea purgare, & aperire digneris per cooperantem in homine, & præuenientem gratiam tuam, vt labijs apertis os meum annunciet laudem tuam. *Labia.* Vtinam nobis interim, & deuotè, tuis annuas vacare laudibus ante mortem, dignius verò, & deuotius quandoque poſt mortē, digniſſimè verò, & deuotiſſimè in perpetuum poſt reſurrectionem: Et ideo quia hoc

hoc a nobis agere non poſſumus in principio vigiliarum noſtrarum orantes, iſtũ verſiculum Deo dicimus. *Domine,labia mea aperies*,&c. Quaſi ſecundum glo.dicat. *Domine,labia mea aperies*, quæ propter peccatum clauſa fuerũt. *Et os meum tunc annunciabit laudem tuam*, ſ. quòd me creaſti, quòd me peccantem non dereliquiſti, quòd confiteri monuiſti, quòd me mundaſti,&c.

849 *Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem vtique: holocauſtis non delectaberis.*

De pœn. d. 2. vt cogitaverunt.

HIc conſequenter ſatisfacere ſe promittit per actum afflictionis corporalis. Et tria facit. Quia primo oſtendit, quod ſacrificia exteriora de ſe Deo non ſunt placita. Secundo ꝙ ſacrificia interiora Deo ſunt placita, ibi. *Sacrificium de*. Tertio quòd verum ſacrificium ſolũ fit in eccleſia,ibi. *Benignè fac*. Quantum ad primum ſciendum, ꝙ ſacrificia antiquæ legis de ſe Deo nõ erat placita, ſed ſolum ex fide, & deuotione offerentium, quia acceptabat Deus ſacrificia ꝓpter offerentem, & non offerentem propter ſacrificia, propter quod dr̃ Gene. 4. Reſpexit Deus ad Abel,ſ.primò,& conſequenter ad munera eius. Econtra autem de ſacrificijs nouæ legis ut puta de Euchariſtia,quæ a quocunque offeratur,acceptiſſima eſt Deo. Illa ergo antiqua ſacrificia non volebant, niſi ex deuotione offerentis. Et ideo Dauid ante remiſſionem peccati ſui,non erat in ſtatu offerendi ſacrificium,quod Deo fuiſſet acceptũ. Et hoc eſt, quod d. *Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium,dediſſem*,ſ. pro peccato meo. Sed quia peccatũ adhuc mihi dimiſſum non erat, ideo tibi ſacrificium meum nõ fuiſſet acceptum,ideo ſubdit. *Vtique holocauſtis non delectaberis*. De his ſacrificijs, & nouis vide ſuperius verſic. 817. Et infra.

850 *Sacrificium Deo, ſpiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum, Deus, non deſpicies.*

De pœn. d. 2. in electione

HIc oſtendit, quòd ſacrificia interiora Deo ſunt accepta,ſicut eſt dolor, & contritio de peccato, per quam A non ſolum homo affligitur mente, ſed etiam conſequenter, & corpore. Hoc enim ſacrificium contritionis tantũ Deo eſt acceptum,quod debitè contrito nunquam peccati denegatur venia. Quoniã (vt dicitur) cum auerterit ſe impius ab impietate ſua, ipſe animam ſuam viuificabit, &c. Et nota ordinem verborum. *Quia cor contritum, & humiliatum*, &c. Per cor contritum notat interiorem contritionem, & peccati diſplicentiam, ſed per cor humiliatum notat cõfeſſionem, quæ debet eſſe humilis, ideſt, accuſans B peccatum commiſſum, & non excuſans. Et ſic præmittit contritionem confeſſioni,quia confeſſio ſine contritione eſt nulla. Et vere ſacrificium Deo acceptũ eſt, *Spiritus cõtribulatus*,i.ſimul de oĩbus peccatis tribulatus. Iuſtitia.n.requirit,ut per quæ peccauerit homo, per hæc,& ſatisfaciat modo, ſ. contrario. V. g. Vt qui furatur aliena,ſatisfaciat etiam, propria dã do. Sicut,& corporaliter qui peccat, nimis comedendo,poſtea reducitur ad debitum ſtatum,abſtinendo.Sicut ſpiritualiter vult Dei iuſtitia, vt qui in peccato C vanam delectationem habuit, ſatisfaciat dolendo,more Ezechiæ dicentis. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Dicunt enim naturales medici,quòd omnia dulcia ſunt oppilatiua,& amara ſunt purgatiua. Sic & ſpiritualiter dulcia,& delectabilia ſecũdum carnem,oppilant animã interius,& claudunt ne inde a peccato poſſit purgari, ſed amaritudo contritionis habita,ipſam a peccato purificat. Qui enim non dolet de peccatis ſuis,eo ipſo peccat,quia Deũ non diligit,cuius offenſa ei non diſplicet. D Et hæc talis contritio animam Deo immediate reconciliat. Vnde Caſſiodorus ſuper illud Pſal. 6. Laboraui in gemitu meo,dicit. Contritio flentes conſolatur, pœnitentes emundat, diabolum fugat: Chriſto reconciliat, amaritudo dulcis: lachrymæ fœlices, ſalutaris afflictio in contritione conſiſtit.Ideo dicitur. Humiliemus illi animas noſtras in ſpiritu contrito, & humiliato ſeruientes illi.

Ezec. 18
Cõtritio.
Iudic. 8.

851 *Benignè fac, domine, in bona voluntate tua Sion, vt ædificentur muri Hieruſalem.*

De pœn. d. 1. taciturnitas

OStendit hic, q; verum ſacrificium Deo in Eccleſia ſit offerendum. Vbi notandum, quòd Deus Dauid promiſerat 2.Reg.7. quòd filius ex eo naſciturus erat, ſ.Salomon, qui templum Deo ædificaret in Hieruſalem in mõte Sion. Dauid autem propter ſua peccata meruerat mortem. Vnde, ſi ſecũdum rigorem iuſtitiæ Deus egiſſet cum eo, ipſe fuiſſet mortuus, nec Salomon ex eo natus, & ſic per filium eius templum non fuiſſet ædificatum. Hic ergo orat Dauid, vt Deus non agat cum illo ſecundum rigorem iuſtitiæ, ſed magis ſecundum benignitatem ſuæ miſericordiæ parcendo ſibi, vt promiſſum poſſit impleri. Vnde dicit. *Benignè fac in bona voluntate tua Sion*, i. ipſi monti Sion Et ad quid, ſubdit. *Vt ædificentur muri Hieruſalem*, ſcilicet muri tẽpli, quod fiendum erat in Hieruſalem in parte illa ciuitatis, vbi erat mons Sion. Et in hoc figuraliter petebat aduentũ Chriſti, qui Eccleſiam Catholicam ędificaret, vbi verum ſacrificium eſſet offerendum. Vnde hic ait Magiſter in gl. Iam ſic propheta de ædificatione Eccleſiæ prophetizat in qua eſt verũ iuſtitiæ ſacrificium, vt ſit ſenſus. *Benignè fac Sion*. ideſt, ipſi Eccleſiæ, quæ Sion dicitur, quod hic ſpeculatur, quod ſperat, i. mitte filium tuum, dimitte peccata, nam filij Dei incarnatio benignitas dicitur. Pſalmo 84. Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra, ideſt, Virgo Maria dabit fructum ſuum. Et hoc *fac in bona voluntate tua*. quia filij tui incarnatio non erit ex meritis noſtris, ſed ex bona voluntate tua. *Et tunc ædificabuntur muri Hieruſalem*, ideſt, Eccleſiæ, quæ per Chriſtum, & Apoſtolos fundata, & fabricata fuit. 1. Mach. 4. Aedificauerunt montem Sion, & per gyrum eius muros altos. Iſti muri ſunt articuli fidei, quibus defenſatur Eccleſia.

852 *Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ.*

24.q.1. odi iuſtitia.

SCilicet ædificata Eccleſia. Vbi nota, quòd ſacrificium iuſtitiæ vocatur ſacrificiũ a iuſto homine factum, quia iu-

E ſtitia nõ niſi in iuſto homine poteſt eſſe. Vnde totus iſte verſus conſummationem Eccleſiæ reſpicit, quæ ſolum completa, & perfecta erit in patria. Qm quandiu durat vita præſẽs, continuè noui lapides viui apponuntur Eccleſiæ. Dicat ergo, tunc. ſ. in patria. *Acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, oblationes, & holocauſta*. glo. i. ſanctos, qui erunt ſacrificium iuſtitiæ, quia iuſti. Erunt etiam oblationes, & holocauſta, ita ut diuinus ignis eos totos conſumat, ideſt, feruor charitatis. *Et tunc imponent ſuper altare tuum vitulos*, i. ipſi angeli meſſores. Vitulos, ideſt, nouos, & innocentes populos habentes colla libera a iugo legis carnis, & peccati *ſuper altare tuum*, quod eſt cœleſtis Hieruſalem. Sequendo articulum fidei ſeptimum, cuius pars prima fuit pertractata in præcedenti lectione, reſtat tractare ſecundam. Nã iſte articulus ſecundo continebat iuſtam condignitatis retributionem quæ a Chriſto cunctis redditur, cum dicitur iudicare. Hic enim actus iudicandi importat iuſtam retributionem iudicis. Quoniam ſicut iuſtitia dicitur iure ſtatus, ſic & iudex quaſi ius dans vel docens, extra de verborum ſignific. foras. Et ſic iudicare nihil aliud eſt, quã ius alteri dare. Et ideo iudex dici non debet, in quo non eſt iuſtitia, ibidem. In hoc ergo, quòd de Chriſto dicitur, quòd venturus eſt iudicare, ſignificatur, quòd ipſe eſt venturus vnicuique ius ſuum dare, & per conſequens iuſtam omnibus retributionem facere, iuxta illud. Iudicabit orbem terræ in æquitate, & populos in veritate ſua. Vbi gloſſ. In illo iudicio veritas, & æquitas erit. Quid enim æquius, & verius, quam electos cõgregare ſecum ad iudicandum: & cæteros diuidere, hos ad dexteram, qui fecerunt miſericordiam, & illos ad ſiniſtram, qui non fecerunt. Iudicabit ergo in æquitate, & veritate, quia in illa ſeparatione duo populi erunt quibus dabit ſententiã veritatis, vt alij in vitam, alij in pœnas vadant. Vnde iſta iuſtitia, qua Chriſtus venturus eſt iudicare, figuratur Apoc. 11. Vbi Ioanni datus eſt calamus menſuræ, dictumque eſt ei. Surge, metire templum Dei, & atrium autem, quod eſt foris, ne metieris, quoniam datum eſt gentibus, & cal-

Chryſoſtomus. *Iudicare*

Pſal. 95

& calcabunt illud. Ioannes, in quo eſt gratia, Chriſtum ſignificat, in quo ſumma gratia fuit, cui datus eſt calamus mēſuræ ad modum virgæ, ideſt poteſtas iudiciaria, per virgam figurata Pſalm. 44. Virga æquitatis virga regni tui, ut iſta median te. menſuret templum, ideſt bonos, qui templum Dei ſunt 1. Corint. 3. Templū ſanctum Dei eſt, quod eſtis vos. Illud templum Chriſtus metietur ſingulorum merita diſcernendo, & vnicuique iuſtè retribuendo iuxta illud Pſalmi. Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent. Atrium autem, quod eſt foris templum, eſt collegium reproborum quod eſt foris eccleſiam. Apocal. 22. Foris canes, venefici, & impudici, homicidæ, & idolis ſeruientes, & omnis, qui amat mēdacium. Iſtos dico non metietur, eos ſcilicet, præmiando, quoniam dati ſunt gentibus. ſ. ſine lege viuentibus, ideſt, dæmonibus, & calcabunt eos, ſ. perpetuo cruciādo. Et ideo benè dicitur, quòd venturus eſt iudicare, ſ. vnicuique ius ſuum reddere. Ezechi. 7. Iudicabo te iuxta vias tuas. Iſta autem iuſtitia retributiua in lapide Chryſolito figuratur, qui rutilat vt aurum. Nam ſecundum Magiſtrum lib. 16. hic lapis de die rutilat vt aurum, de nocte vero, vt ignis. Quid autem per diem in quo lux habetur, niſi iuſtorum ſignificatur collegium, in quo lux ſolis iuſtitiæ, ſcilicet gratiæ Chriſti reperitur. Et per oppoſitum quid per noctem obſcuram, niſi ſtatus malorum intelligitur, qui lumine gratiæ priuatur? Vnde Apoſtolus iuſtos filios diei dicit, malos autem filios noctis. 1. Theſſal. 5. dicens iuſtis: Omnes vos filij lucis eſtis, & diei, non ſumus filij noctis, neque tenebrarum. Aurum autem, quod inter cætera metalla eſt maioris ſplendoris, ponderis, & valoris, ſignificat vitam æternam, & gloriam, quæ continet magnum ſplendorem cognitionis, firmum pondus durationis, & ſummum ualorem fruitionis. Et ideo ſupernam ciuitatem Hieruſalem, & gloriam ſimilem eſſe auro dicit Ioan. Apocal. 21. In hoc ergo, quòd iſte lapis de die lucet, ut aurum, notatur, quòd Dei iuſtitia in die, ideſt, in collegio iuſtorum apparebit aurum, ſcilicet gloriæ æternæ

A

B

Chryſolitus.

C

D

eis conferendo præmium. In nocte vero peccatorum, apparebit ignis, ſ. ipſos æternis ſupplicijs deputando, Matt. 15. ibunt in ſupplicium, &c. Et ideo Chriſtus ſic iudicando iuſtè in iudicio erit quaſi viſio lapidis Chryſoliti Ezech. 10. Tertio iſte articulus continet multam ſocietatis cōgregationē, &c. ſ. viuos, & mortuos. Iſtis enim duobus nominibus, omnis congregatio iudicandorum figuratur, quod dupliciter exponitur, viuos, & mortuos, i. iuſtos, & peccatores, quia iuſti vitam gratiæ habent, peccatores autem illa priuātur. Vel aliter viuos, & mortuos, i. illos, qui in aduētu eius viui corpore reperiētur, & illos, qui ante mortui erāt. Tunc enim viuentes ſubitò morientur, & ſtatim reſurgent vt ad iudicium cum alijs congregentur. Et hoc eſt, qđ dicit Apoſtolus. Teſtificor coram Deo, & Chriſto Ieſu, qui venturus eſt iudicare viuos, & mortuos. Iſta aūt cūctorū congregatio, in lapide Chryſolito figurat̄, qui terrificat dæmoniū, &c. Hic. n. lapis dæmones terret, & fugat, ex quo ſignificatur dæmonū ſubiectio, & per conſequens totius mundi, cum ipſe diabolus huius mundi ſit princeps, ſignificat ergo totum mundū eſſe ſubiectū. Et cui magis quam Chriſto, qui dicit. Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. Et ideo Chriſti vniuerſale dominium, cui viui, & mortui ſubijciūtur figurabat iſte lapis. Vnde Dan. 10. vbi de Chriſto dr̄, ecce vir veſtitus lineis, & corpus eius quaſi Chryſolitus. Per iſtū ergo lapidē Chryſolitū, qui ſeptimū fundamētū ponitur eccleſię, rectè ſignificatur ſeptimus fidei articulus, &c.

2. Timo. 4.

Matth. vult.

PSAL. LI.

QVid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? 853 1. 9. 3. *iniuſtū.*

HIc Pſalmus talem habet titulum. *In finem Pſalmus Dauid, cum veniſſet Doech Idumæus, & nunciaſſet Sauli, venit Dauid in domū Abimelech.* Iſte titulus manifeſtat hiſtoriā, ſupra quam

littera

littera iſtius Pſalmi fundatur. Quæ hiſtoria habetur 1. Reg. 18. quòd, cum Saul manu propria lancea occidere voluiſſet Dauid,& non potuiſſet, quia Dauid declinauit a lancea, Dauid cognoſcẽs Saulis malitiam contra ipſum eſſe firmatam, fugitiuè receſſit de regno ipſius Saulis,& iuit ad regem Geth, in terra Philiſtinorum. Dum autem iret,tranſiuit per ciuitatem Nobe, quæ erat ipſius Saulis, in qua manebat Abimelech ſacerdos cum filijs, & multis alijs ſacerdotibus,ad hũc ergo Abimelech veniens Dauid,finxit ſe feſtinanter miſſum a rege, pro negotijs regis, & quæſiuit ab eo panes,& gladium Goliæ,quem ille habebat, quibus ſibi datis: Dauid inde receſſit, & iuit ad Achis regem Geth. Dum autem Abimelech daret ipſi Dauid panes,& gladium. Ibi præſens erat quidam amiciſſimus Saulis, & potentiſſimus cum rege .ſ. Doech Idumæus. Qui poſtquam reuerſus fuiſſet ad Saul,& Saul quadam die conquereretur,ꝙ nullus ſibi nunciaret, vbi eſſet Dauid, tunc iſte Doech dixit regi. Vidi Dauid in Nobe apud Abimelech ſacerdotem, qui conſuluit pro eo dominum, & dedit ei cibaria, & gladium Goliath. Ex quo apparet,ꝙ iſte detractoriè iſta retulit,volens complacere regi,quia falſum,adiunxit,vt detractores facere ſolent, dicẽs,ꝙ Abimelech conſuluit pro eo dominum, quod verũ non fuit. Quod audiens Saul, cõtra Abimelech ſtatim furibundus fuit effectus. Vnde præcepit emiſſarijs,i. curſoribus,vt irent in Nobe, & interficerẽt Abimelech, & oẽs ſacerdotes, qui erant in Nobe,& mulieres, & paruulos,ac etiã animalia oĩa. Cum emiſſarij nolent ponere manum in ſacerdotes dñi, ait Saul ad Doech. Irrue tu in ſacerdotes, & irruit Doech, & trucidauit octoginta ſacerdotes,viros quoq; qui erãt in Nobe, & mulieres,& paruulos,& aĩalia occidit. Solus aũt Abiathar filius Abimelech euaſit, & fugit ad Dauid nuncians ei,quod factum fuerat,& factus eſt ſocius peregrinationis eius. Quod audiens Dauid conſiderata malitia ipſius Doech, contra ipſum fecit iſtum Pſ. Primo ergo dicam ſenſum litteralem. Secundò ſenſum propheticum. Quantum ad literam Pſ. iſte duas partes

E habet. Quia primo, malitia Doech reprehenditur. Secundo innocentia Dauid deſcribitur, ibi. *Ego autem*. Prima pars in tres. Quia Dauid primo arguit Doech malitiã. Secundo ipſius pœnam prædicit futurã, ibi: *Propterea*. Tertio ex hoc oſtendit vtilitatis conſequentiam, ibi. *Videbunt iuſti*. Dic vt Nic. de Ly. Quantum autẽ ad intellectum propheticum intentio Pſ. eſt diſcernere bonos a malis in præſenti vita, etſi non loco, tamen merito. Vnde hic agit de conditionibus malorum, & bonorum, ut roboret fideles, & bonos contra malos,& infideles. Et ſic Pſal. iſte

F diuiditur in duas partes. Quia agit de ſtatu malorum,& peccatorum. Secundo de ſtatu bonorum, & deuotorum, ibi. *Ego autem*. Prima diuiditur in partes tres. Quia primo oſtenditur peccatorum ſtatus, & malitia. Secundo ipſorum finis, & miſeria, ibi. *Propterea*. Tertio ex hoc iſtorum aucta lætitia, ibi. *Videbunt iuſti*. Quãtum ad primum ſciendum, ꝙ ſtatus malorum variatur ſecundum diuerſos modos peccandi. Peccatur autem quatuor modis, quos hic ponit illos reprehendendo, ſci-

G licet peccatur vana delectatione, in principio. Peccatur praua cogitatione, ibi. *Tota die*. Peccatur mala dilectione, ibi. *Dilexiſti*. Peccatur iniqua locutione, ibi. *Dilexiſti omnia*. Quantum ad primum ſciendum, quòd ſicut ſumma virtus, & Deo placens eſt, poſt peccatum turbari dolore, & contriſtari de malo, ſic ſumma iniquitas eſt, poſt peccatum commiſſum lætari, & gloriari de peccato commiſſo, quia, ſicut dolor de peccato commiſſo ſic placet, quòd Deo per ipſum peccatum plenè tollitur, ſic gloriatio de peccato

H commiſſo tantum Deo diſplicet, ꝙ per ipſam peccatum cõmiſſum multiplicatur. Vnde peccatores tales execrans ſapiens, dicebat. Lætantur, cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Conſimiliter nunc tales primo reprehẽdens Pſalmiſta ait. *Quid gloriaris in malitia*, &c. Quod ideo dicit, quia ſunt multi, qui non ſolum delectantur, & gloriantur peccãdo, & dũ malè faciunt, ſed etiam tranſacto peccato, & ipſius delectatione, recordando de commiſſo peccato., in tali recordatione delectantur, & gloriantur. Tales enim

Gloriari Peccato.

Prou. 2.

in mēte ſuā fabricant quoddam idolum præteritorum malorum, ad cuius contēplationum lætantes gloriātur, & ſic gloriam, quam in Deo deberent habere, in gloriam idoli mutant. De quib. conqueritur dñs. d. Hier. 2. Populus meus mutauit gloriam ſuam in idolū. Non aduertētes, ꝙ talis gloriatio ad ignominiā æternæ damnationis tendit. Oſee 4 Gloriam

Quæſtio. eorum in ignominiam commutabo. Sed forte dices. In quo quis grauius peccat, vel in delectatione peccati, dum peccatum cōmittit, vel in delectatione, & gloriatione peccati commiſſi, dum recordatur de ipſo, v.g. Quis delectatur fornicādo, tranſacto actu, cogitando quid fecit, delectatur, in quo grauius peccat? Similiter quis commiſit homicidium, & poſt homicidium delectatur in recordatione ipſius? Reſpondeo, ꝙ cæteris paribus, magis peccat in delectatione peccati, & gloriatione poſt ipſum commiſſum quam in eius commiſſione. Probo primo quantę bonitatis eſt dolor, & contritio de peccato commiſſo, tantæ malitiæ eſt delectatio, & gloriatio de peccato commiſſo, cæteris paribus. Patet, quia iſta duo dolor, & delectatio circa idem peccatum directe contrariantur in bonitate, & malitia. Sed tantæ bonitatis eſt dolor, & contritio de peccato commiſſo, ꝙ eius bonitas ſuperat malitiam peccati commiſſi, quia ipſam tollit, ergo conſimiliter lætitia, & gloriatio de commiſſo peccato erit tantæ malitiæ, ꝙ peccati commiſſi malitiam ſuperabit. Propterea, cum peccatum ſit ſolum in voluntate, quia ſola voluntate peccatur, ſm Mag. lib. 2. diſt 15. illud peccatum erit grauius, quo voluntas magis obliquatur, ſed magis obliquatur uoluntas in tali delectatione, & gloriatione peccati commiſſi, quam in actu ipſius primi peccati, quod patet, quia omnē obliquitatem in primo peccato habitam (cum illud primum peccatum committeret in gloriatione, & delectatione recordationis illius peccati) habet. Patet, quia nunc illud peccatum vult, & acceptat. Et vltra hoc habet nouam deordinationem actus difformis gloriæ, & exultationis de ipſo peccato, ergo nunc magis obliquatur quam ante. Hunc ergo

A go ſingulariter reprehēdens Pſalm. dicit. *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* Vbi nota, ꝙ poteſtas faciendi malum, non proprie dicitur poteſtas, quinimo defectio poteſtatis, probatur, quia, cum Deus ſit omnipotens in ſe, habet rationem omnis poteſtatis, & tamen Deus non poteſt facere iniquitatem. Ex quo ſequitur, quòd poſſe iniquitatem facere, non eſt poſſe, ſed magis non poſſe, uel a poſſe deficere. Sicut quandoque non poſſe notat poteſtatem, ut ſi dicam. Iſte non poteſt vinci ab aliquo, *Poſſe.* *Poteſtas.*

B & ille poteſt uinci. Nonne non poſſe vinci, ſignificat poteſtatem illius, qui uinci poteſt? Eodem modo poſſe mori, non eſt poſſe, ſed poteſtatis defectus, ſed non poſſe mori, eſt poteſtatis. Conſimiliter poſſe peccare, non eſt poſſe, ſed a poteſtate deficere, ſed non poſſe peccare poteſtatis eſt. Et hinc eſt, quòd Deus propter ſuam omnipotentiam non poteſt peccare, non poteſt mentiri, non poteſt mori, quia illud poſſe non eſt poteſtatis, ſed defectus potentiæ, ſed non poſſe mori, non peccare, non mentiri, poteſtatis

C eſt. Sic in propoſito cum dicitur. *Qui potens es in iniquitate.* Per hoc in peccatore nulla deſignatur potentia, qua poſſit iniquitatem facere, ſed magis impotentia, qua a bono cadere poteſt. De his vide Mag. lib. 1. d. 42.

Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua ſicut nouacula acuta feciſti dolum. 854 *6. q. 1. ſūt plurimi.*

Hic agit de peccato cogitationis. Vbi ſciendum, quòd ſola mala uoluntate peccatur, etiam ſi opus uolitum malæ uoluntatis non ſequatur. Vnde

D quando uoluntate malum ut fiat, cogitatur, tunc talis cogitatio ratione uoluntatis deliberantis imputatur ad peccatum. Sic enim cogitatione peccauerunt Iudæi, quando cogitauerūt, ut Lazarum reſuſcitatum interficerent, quia multi propter eum credebant in Ieſum, quam uis de facto ipſum non occiderent, ut habetur Ioan. 12. Vnde cogitationes tales malorum uocantur iniuſtæ, quia contra iuſtitiam tendunt. Pſalm. 118. Spreuiſti omnes diſcedentes a iudicijs tuis quia iniuſta cogitatio eorum. Vnde de *Peccatū cogitationis.* *Cogitatio.*

talibus

talibus cogitationibus hic Pſalmiſta malos reprehendit, d. *Tota die iniuſtitiam cogitauit lingua tua*, i. iniuſtitiam, quã cor cogitauit, lingua manifeſtauit. Quia ſi n q; dicit glo. Talis ſi non poteſt malum facere, loquitur malum: &, ſi hoc nequit, ſaltem cogitat, vt quando aliquid mali abeſt a manibus, a cordibus non abſit. Iſtas cogitationes malas a nobis amputare debemus, quia a Deo ſunt cognitæ Si .n. homines mundi noſtras cogitationes inſpicerent, nonne a malis cogitationib. abſtineremus? quanto magis quia Deus iudex noſter conſpicit illas? Vnde Iob. c. 42. Scio q; nulla te latet cogitatio. Quod exponens Greg. dicit. *Gregor.* Sancti viri tanto ſubtilius ſe in cogitatione conſtringunt, quanto a ſuperno iudice diſtrictius conſiderari conſpiciunt. Et hanc rationem aſſignabat Pſal. d. Pſal 93. Dominus ſcit cogitationes hominum, quoniã vanæ ſunt. Et bene uanæ. Nam vanum dr̃, quod ſine caret intento. Mali autem ſuis cogitationibus intendunt nocere bonis, & tamen eis proficiunt. Et hoc eſt, quod ſubditur. *Sicut nouacula acuta feciſti dolum.* Vbi nota, quòd nouacula dicitur raſorum ſic dictum a nouo .as. quia innouat hominem. *Nouacula perſecutio.* Sic & malis ſuis perſecutionibus contra iuſtos ſunt, ſicut nouacula acuta, quia ad modum nouaculæ omnes pilos exteriores radendo auferunt, ſed non lædunt hominem. ſed magis innouando purificant. *Pili:* Quid.n per pilos niſi exteriora bona intelliguntur, quibus ablatis, per malos iuſtus turpior nõ redditur, ſed pulchrior, & magis acceptus? Dicat ergo malis. *Tota die* &c. *Sicut nouacula acuta feciſti dolum*. ideſt, dolum, quem contra bonos cogitaſti facere, eis fuit ſicut nouacula acuta, quæ ſuperfluos, & inutiles pilos radit. Ita enim mali ſuis perſecutionibus ſanctis pilos radunt, ideſt, inutilia, & ſuperflua auferunt, etiam quandoque vitam corporalem, ſed quod vtile eſt eis, ſcilicet, animam, auferre non poſſunt, propter quod nobis dicitur. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c. *Mat. 10* Vnde de iſta nouacula perſecutionis dicitur. *Eſa. 7.* In die illa radet dominus in nouacula acuta caput, & pilos pedum, & barbam vniuerſam, quod facere dr̃ dominus, quia hoc facere malos permittit. Per caput .n. *Caput.* quod eſt principale in exteriori homine intelligitur mens, quæ in interiori homine principatur. Per barbam autem, quæ ſexum diſtinguit exterius, accipe extrinſecum hominis corpus. Sed per pilos pedum, intellige infimas temporalium curas. Iſta ergo perſecutionis nouacula radit caput, dum malas cogitationes a mẽte reſecat. Radit barbam, dum carnales refrenat tentationes. Radit pilos pedum dum infimas temporalium reſecat curas. Quæ omnia iuſtos innouant, & eis ad utilitatem proficiunt. Ex quo apparet, q; cogitationes malorum contra iuſtos iniuſtæ, & vanæ dñr, quia ſine carent intẽto.

Dilexiſti malitiam ſuper benignitatem, iniquitatem magis, quam loqui æquitatem. 851

HIc agit de peccato dilectionis inordinatæ. Quidam enim hic ſatis dubitant, *Quæſtio.* quomodo quis malitiam poſſit diligere, quia dilectio eſt actus voluntatis. Voluntas autem cùm pro obiecto habeat bonum, quia bonũ eſt, quod omnia appetunt. Cum ergo malitia nullo modo ſub obiecto voluntatis contineatur, quomodo a voluntate alicuius poteſt eſſe volita? Sciendum ergò, quòd *Malitia. Malum. Voluntas.* malitia, ſed neque malum ab aliquo per ſe, & ſub ratione malitiæ, vel mali non diligitur, ſed ſolum per accidens, ſcilicet ratione alicuius commodi, quod ex malo quis intẽdit conſequi. Et modum declarat Sanctus doctor, dicens: quòd appetitus inclinetur ad malum, hoc contingit ex aliqua corruptione, vel inordinatione in aliquo principiorum hominis. Principia autem humanorũ actuum *1. 2. q. 78. ar. 1.* ſunt intellectus, & appetitus tam naturalis quàm rationalis, ideſt, tam uoluntas quàm ſenſus. Ex quibus peccatum contingit in humanis actibus. Et hoc quandoque ex defectu intellectus, puta cum aliquis per ignorantiam peccat, quandoque ex defectu appetitus ſenſitiui, ſicut cùm aliquis ex paſſione peccat, quandoq; ex defectu voluntatis, qui eſt inordinatio ipſius. Eſt autem voluntas inor-

Digitized by Google

ſinordinata, quando minus bonum magis
amat quam maius. Quilibet autem eligit
pati detrimentum in bono minus ama-
to, ſicut, cum homo vult pati abſciſſionē
membri, etiam ſcienter, vt conſeruet vi-
tam, quam magis amat. Et per hunc mo-
dum, quando aliqua inordinata volun-
tas, aliquod bonum temporale, puta diui
tias, vel voluptatem, magis amat quam
ordinem legis diuinæ, vel charitatem, vel
aliquid huiuſmodi. Sequitur quòd tunc
velit diſpendium pati in aliquo ſpiritua-
lium bonorum, vt potiatur aliquo tempo
rali bono. Nihil autem aliud eſt malum,
quam priuatio alicuius boni. Et ſecun-
dum hoc aliquis ſciēter vult aliquod ma-
lum ſpirituale, quod eſt malum ſimplici-
ter, per quod bonum ſpirituale priuatur,
vt bono temporali potiatur. Et tunc di-
citur ex certa malitia, vel ex induſtria
peccare, quaſi ſcienter malum eligens nō
quidem per ſe, ſed ratione alterius mino
Dam.li. ris boni, quod appetit. Et hoc eſt, quod
2.c.22. dicit Dam. Nemo reſpiciens ad malum,
operatur, ſed omnis peccans, peccat ra-
tione alicuius æſtimati boni, quod per
peccatum intendit conſequi, vt quis mē-
titur, vt per mendacium acquirat alicu-
ius gratiam, vel pecuniam, vel aliquid hu
iuſmodi. Hoc etiam dicit Auguſtinus, &
Aug. in habetur in cano. 15 quæſt. 1. meritò, di-
lib. quæ- cens Omnes quippe homines qui ſcien-
ſtionum. ter faciunt, quod non licet, vellent licere
facere, vſque adeo nemo ipſum peccare
appetit propter hic ipſum ſed pro-
pter illud, quod ex eo conſequitur. Ex
quibus patet quomodo quis malitiam,
vel malum poteſt diligere, non quidem
per ſe, ſed per accidens. Sic ergo peruer-
ſo homini, ait Pſal. *Dilexiſti malitiam ſu
per benignitatem.* Vbi Auguſtin. quaſi di-
cat, Vtrunque ante te habes, ſcilicet, ma-
litiam, & benignitatem, malum, & bonū,
ſed malitiam eligis peruerſe Et ita facis,
quaſi leues aquas ſuper oleum, & terras
ſuper cœlum. Sed cum his, ideſt, ad ſimili
tudinem horū cadis inferius. Quia ſicut
iſta ſuo pondere deorſum feruntur, ſic
tu benignitati præferens malitiam, ruis
in profundum, quia talentum plumbi, ſu
per quod ſedet iniquitas (vt Zacharias
propheta ait) amplexaris. Et quia vnuſ-

V quiſq; qualis eſt, talia loquitur, & facit, vt
dicitur 1. Ethic. Matt 12. Ex abundantia *Philoſo.*
cordis os loquitur. Et ideo tales, ſicut ma
li interius, ſic & peruerſa loquunt̄ exte-
rius Et hoc eſt, q̄ ſubditur. *Dilexiſti ini-
quitatem magis quam loqui æquitatem.*

*Dilexiſti omnia verba præcipitationis, lin-
gua doloſa.* 856

HIc conſequenter agit de peccato
peruerſæ locutionis. Vbi nota, q̄ *Præcipito*
ſecundum Grammaticos, caput compo- *Præceps.*
B nitur cum præ, & dicitur præceps. tis.
omnis generis, qui ſ. cadit, vel ruit præce-
dente capite, & corpore ſequente. Et ex
hoc ille homo dicitur præceps, qui om-
nia ſua facta agit ſine modo, & cum peri
culo. Et ſic verba præcipitationis ſunt
verba periculoſa, quæ alijs ſunt cauſa pręci
pitij, & ruinæ, vt ſunt verba detractoria,
diffamatoria, quæ ſunt cauſa diuiſionis,
& diſcordiæ. Et de talibus linguoſus ho- *Linguoſ.*
mo hic reprehenditur, cum dicitur. *Dile-
xiſti omnia verba præcipitationis, lingua
doloſa*, q. d. Tu qui es, lingua doloſa, ideſt, *Loqui.*
C linguoſus, & doloſus. *Dilexiſti omnia ver
ba præcipitationis:* dum vnū geſtas in cor-
de, & aliud in ore. Talis enim lingua do-
loſi, quantæ ſit præcipitationis, & pericu
li, oſtendit Greg. dicens. Quibuſdam. n. *Grego. 5.*
ruinæ ſuæ gradibus deſidioſa mens, ad *mo. c. 12*
lapſum impellitur. Nam, dum ocioſa ver
ba cauere negligimus ad noxia perueni-
mus, vt prius loqui aliena libeat, & poſt-
modum detractionibus eorum vitam, de
quibus loquimur, lingua mordeat Quan
doque autem vſque ad apertas contume
lias erumpat. Hinc ſeminantur ſtimuli,
D oriuntur rixæ, accenduntur faces odio-
rum, pax tota extinguitur cordium. Vn- *Prou. 17*
de benè per Salomonem dicitur. Qui di
mittit aquam, caput eſt iurgiorum Aquā
quippe dimittere eſt, linguam in fluxu
eloquij relaxare. Qui ergo dimittit aq̄, *Spiritus*
caput eſt iurgiorum, quia qui linguam *ſanctus,*
non refrenat, concordiam diſſipat. Sequē *Octauus*
do materiam articulorum, reſtat declara *articulus*
re octauum articulum, quem poſuit Bar *fidei.*
tholomæus, dicens Credo in ſpiritumſan
ctū, quod ex octauo fundamento ciuita-
tis Hieruſalem declaratur, qui erat lapis,
qui

qui dicitur beryllus, qui hunc articulum claré manifeſtat. Vbi ſciendum, quòd ad maiorem huius articuli declarationem, & ad multorum hæreticorum confutationem, huic articulo eccleſia multa addidit in maiori ſymbolo, dicens. Et in ſpiritumſanctum, dominum, & viuificãtem, qui ex patre, filioq; procedit, qui cum patre, & filio ſimul adoratur, & conglorificatur, qui locutus eſt per prophetas. In quibus vere confundens hæreticos. eccleſia de ſpirituſancto nobis oſtendit, ſ. q ipſe ſpiritusſanctus habet poteſtatis dominium, iure cunctis imperans, quia. Et in ſpiritumſanctum dominum. Bonitatis officium, vitam iuſtis condonans: quia. Et viuificantem. Charitatis glutinium, verbum patri copulans: quia. Ex patre, filioque procedit. Honeſtatis conſortium, cultum Dei uendicans, quia, cum patre, & filio ſimul adoratur, conglorificatur. Veritatis eloquium, verbum Dei referans, quia, Locutus eſt per prophetas. Hęc aũt omnia in iſto octauo fundamento, ſ. in

Beryllus Beryllo declarantur. Quoniam, vt patet ex dictis Magiſtri lib. 10. hic lapis aliquas habet ꝓprietates, quæ huius articuli ſingulas partes ſignificant. Nam hic lapis, vt ibidem dicitur, tanto vigore hoſtes ſuperat, Dei denotans imperium, quo ad primum. Suo virore morbos medicat vitæ condonans remedium, quoad ſecundum. Grato amore mentes alligat, verum indicans connubium, qnoad tertium Alto honore dignas magnificat, ſummum explicans conſortium, qnoad quartum. Claro ſplendore mentes illuminat, verum reſerans eloquium, quo ad quintum. Primũ ergo in iſto articulo de ſpirituſancto oſtẽditur, quod ipſe habet poteſtatis imperium, &c. quia dicit. Et in ſpiritumſanctũ dominum. Vbi primo ſciendum, quòd ſpiritusſanctus dupliciter accipitur ſecundum Magiſt. lib. 1. diſt. 26. ſcilicet, ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum relationem. Nam ſecundum ſubſtantiam eſt nomen commune omnibus tribus perſonis diuinis, quoniam Deus ſpiritus eſt. Itaq; pater, filius, & ſpiritusſanctus, vnus ſunt Deus, & Deus vtique ſanctus eſt, & Deus ſpiritus eſt, poteſt appellari tota

Ioan. 4. trinitas vnus ſpiritusſanctus. Si autem

E accipiatur relatiuè, tunc ſolum dicitur de perſona tertia trinitatis. Et ſic accipitur hic, cum dicitur. Et in ſpiritumſanctum dominum. Huic enim tertiæ perſonæ ſpiritusſancti propriè competit ius imperij, & dominij. Quod patet ex hoc, quia ſpirituiſancto attribuitur ſumma libertas, ergo & ius dominij, & imperij, patet conſequentia, quia libertas eſt de ratione intrinſeca dominijs, & econtrario. Et quantum in aliquo eſt de ratione libertatis, tantum eſt in illo de ratione dominij, cum dominium, & ſeruitus ex oppoſito diſtinguantur, quia ille veraciter do-

F minus eſt cuius libertas nulla poteſtate premitur. Sed antecedens patet per Apoſtolum. 2. ad Corinthios 3. vbi libertatem ſpirituiſancto attribuit, dicens. Vbi ſpiritus domini, ibi libertas. Et ideo concludit ibidem ſpiritumſanctum eſſe dominum, dicens. Dominus autem ſpiritus eſt. Hic ergo primam ſpiritusſancti conditionem exprimens ſymbolum, dicit. Et in ſpiritumſanctum dominum. Iſta conditio per Beryllum exprimitur, qui tanto vigore hoſtes ſuperat. Nam, vt ibidem dicit Ma- *Vita.*

G giſter, Iſte lapis habet virtutem contra pericula hoſtium, & contra lites inuictũ reddit hominem. Cum ergo reſiſtere hoſtibus, & inuictum permanere, dominiũ importet, ſequitur, quòd iſte lapis ſpiritusſancti ſignificat dominium. Hanc autem conditionem dominij de ſpirituſancto concludit Apoſtolus 1. ad Cor. 12. quia omnia gubernat ad libitum, & diſtribuit, dicens. Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem dominus, quia hæc omnia operatur vnus, atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Secundo, ut pa-

H tet ex articulo, ſpiritusſanctus habet bonitatis officium, &c. quia. Et viuificãtem. Spiritusſanctus enim eſt ille, qui mortuis peccatoribus vitam ſpiritualem inſpirat, quòd patet, quia, ſicut peccatum eſt mors ſpiritualis animæ, ſic gratia peccato oppoſita, eſt vita animæ ſpiritualis, quæ ipſam viuificat, ſecũdum Magiſtrũ lib. 4. d. 17. ſed ipſa gratia propriè ſpirituiſancto appropriatur, qui charitas, & gratia dicitur, ſecundum Magiſtrum lib. 1. diſt. 17. Igitur & viuificatio animarum, quæ eſt effectus formalis gratiæ, ipſi

ipſi ſpiritui ſancto debet appropriari, vt ſic ſpiritus ſanctus dicatur viuificans.

Ioan. 6. Quod Chriſtus oſtendens, dicit. Caro non prodeſt quicquam, ſpiritus autem

Ricardus. viuificat. Ideo Ricardus. 6. de Trini. ait, ꝙ ſicut ſpiritus humanus qui procedit de corde vita eſt corporum, ſic ſpiritusſanctus, qui procedit à patre, & filio vita eſt animatum. Sicut. n. habitare animam in corpore probant vitales motus corporis, ita habitare ſpiritum ſanctum in ani

Rom. 8. ma, probat vita ſpiritualis. Vnde Apoſtolus dicit, ꝙ Chriſtus viuificabit mortalia corpora noſtra per inhabitantem ſpiritũ eius in nobis Huius autem effectus ſpiritusſancti, qui eſt viuificare, habetur expreſſa figura Ezech. 37. vbi Ezech. in ſpiritu domini fuit ductus in medio campi, qui erat plenus oſſibus aridis, & ei dixit dominus. Ecce ego intromittam ſpiritũ meum in oſſibus iſtis, & viuent. Et ſequitur. Et ecce commotio, & acceſſerunt oſſa ad oſſa, vnumquodque ad iuncturam ſuam. Et ecce ſuper ea nerui, & carnes aſcenderunt, & extenta eſt in eis cutis deſuper. Et dixit dominus. A quatuor ventis ueni, ſpiritus, & inſuffla ſuper interfectos iſtos, & reuiuiſcãt. Et ingreſſus eſt in eos ſpiritus, & vixerunt, &c. Et hãc de ſpirituſancto virtutem tangens articulus dicit. Et viuificantem. Roma. 8. Prudentia ſpiritus, idest efficacia, vita, & pax. Iſtud autem ſpiritusſancti pietatis officium in iſto lapide Beryllo figuratur, qui ſuo virore morbos mendicat, &c. Nam ſecundum Magiſtrum, vbi ſupra, iſte lapis valet contra infirmitatem hepatis. Hepar enim, in quo calor naturalis ſedem habet, à quo ad cætera mẽbra ſe diffundit, ſignificat vitam ſpiritualem, in qua ſede calor, & ignis ſpiritusſancti, ad cætera membra ſe diffundens. Per charitatem huius autem hepatis, ſ. vitæ ſpiritualis infirmitates ſunt vitia, & peccata, quę vitam ſpiritualem interimunt. In hoc ergo quòd Beryllus valet contra infirmitates hepatis, clarè figuratur ſpiritusſancti efficacia, quæ valet contra vitia, & peccata, vitam ſpiritualem nutriendo. Nec mi

Iob. 12. rum, quoniam dicitur. In manu eius eſt anima omnis viuentis, & ſpiritus vniuer-

A ſæ carnis hominis. De alijs in ſequenti lectione.

Propterea Deus deſtruet te in finem, euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium. 857

HIc cõſequenter ponitur ſtatus malorum, finis & miſeria. Et nota hic proceſſum miſeriæ malorum. Quoniam praui quamuis in præſenti vita aliqua bona agant, proſperitatibus eleuentur, cum iuſtis inſimul commorentur, tamen fina

B liter cadunt, & hæc omnia perdunt. Vnde in iſto verſiculo notat quatuor, ſ. ꝙ iniquus primo à Deo finaliter diuidetur, in principio. *Propterea Deus deſtruet te in finem.* Secũdò à mundo tẽporaliter euelletur, ibi. *Et euellet te.* Tertiò à viris iuſtis ſecernetur, ibi. *Et emigrabit te de tabernaculo tuo.* Quartò à beatis æternaliter excludetur, ibi. *Et radicem tuam*, &c. *Prædeſtinatio reprobatorum.*

Quantum ad primum nota, quod Dei electio, ſiue prædeſtinatio eſt duplex, ſ. ſecundum præſentem iuſtitiam, & ſecundum æternam Dei præſcientiam. Simili

C ter, & reprobatio. Vnde multi prædeſtinati ſecundum æternam Dei præſciẽtiam, quandoque ſunt reprobati ſecundum præſentem iuſtitiam, ſicut fuit Petrus, quando Chriſtum negauit. Paulus, quando Chriſtum perſequebatur. Dauid, quando peccauit. Sic econtrario multi prædeſtinati ſecundum præſentem iuſtitiam, ſunt reprobati, ſecundum æternam Dei præſcientiam, ſicut Iudas, ſi quando fuit in ſtatu gratiæ. Et differentia eſt inter iſtos, quia ſi primi quandoque mortaliter peccent, tamen

D finaliter eos Deus non deſerit, quin ad ſtatum veræ pœnitentiæ reſurgant, & in ſtatu gratiæ decedant. Etſi ſecundi quandoque ſint in ſtatu gratiæ, & aliqua opera meritoria faciant, tamen finaliter à Deo deſeruntur, & per peccatum cadũt & in illo moriuntur. Quod oſtendit Magiſter libro primo, diſtinctione. 26. Et hoc notans Pſalmiſta cuilibet prauo ſecundum æternam Dei præſcientiam reprobato, etſi quandoque ſit in ſtatu gratiæ. *Propterea* propter peccata tua, *Deſtruere.* *Deſerere.*

Deus

Greg. 1. mor. c. 5. *Deus deſtruet te in finem*. Quid eſt enim
Deum mentem hominis deſtruere, niſi
ipſam deſerere? Vnde Greg. ait. Omnipo
tens Deus humanum cor deſtruit, cum
relinquit, ædificat, cum gratia replet. Ne
que. n. humanam mentem debellãdo de-
ſtruit, ſed recedẽdo, quia ad perditionẽ
ſuã ſufficit ſibi dimiſſa. Et hoc eſt, quod
hic ait. *Propterea Deus deſtruet te in finẽ*,
ideſt, finaliter te deſeret, vt in gratia vi-
tam non termines, nec à peccatis reſur-
gas Pſalmo vigeſimoſeptimo. Deſtrues il
los, & non ædificabis eos. Secundo a mũ-
do temporaliter euelletur. Vnde ſubdit.
Et euellet te. Euellere idem eſt, quod era-
dicare, etiam radices extirpare. Euellun-
tur ergo peccatores à mundo, quia quan
doque etiam temporaliter à mundo de-
feruntur, & de magnis dignitatibus, &
fortunis ad magna infortunia cadunt, &
miſerias, vt amplius reſurgere non poſ-
ſint, ſicut arbor radicitus euulſa, amplius
non germinat, ſic talibus omnis ſpes pro-
ſperitatis euelletur, vt quilibet talium de
mundi fortuna dicat illud Iob 19. Tan-
quam euulſæ arboris abſtulit ſpem meã.
Et ſi quandoque in proſperitatibus mun
di vſque ad mortem perdurant, tamen
tunc ab illis euelluntur, & ad perpetuas
2. Reg. 23. miſerias deducuntur. Vnde de talibus di-
citur. Præuaricatores quaſi ſpinæ euellẽ
tur vniuerſi: ignique ſuccenſæ comburen-
tur. Et iſtum intellectum habet gloſſ. Au
guſt. dicentis. *Euellet te*, i. dignitatem tuã
aufert à te. Tertiò à iuſtis ſecernitur. Vn
de ſubdit. *Et emigrabit te de tabernaculo*
Taberna culũ cor- pus. *tuo*. Vbi nota, ꝙ tabernaculum peccatorũ
eſt caro, vel corpus eorum. Vnde Greg.
ait Iniqui enim tabernaculum caro eſt,
Greg. 14 moral. quia ipſam lætus inhabitat, & ſi ſit poſſi
bile, optat, vt eum nunquã derelinquat.
Iniquus ergo, quia omne gaudium ſuum
in carnali vita poſuit, in tabernaculo
carnis habitauit. De hoc ergo taber-
naculo corporis Deus emigrat iniuſtum,
ideſt, facit tranſire, ſcilicet per mortem.
Et tunc ſecernitur à iuſtis. Quia quan-
diu ſumus in vita præſenti, inſimul ma-
net granum cum paleis, mali cum bo-
nis, ſed per mortem emigrantes mali ſe-
parantur à iuſtis, quia iuſti ad Deũ aſcẽ-

E dunt, mali verò deſcendunt ad infernũ.
Et hinc vide differentiam inter iuſtos, &
malos, quia mali emigrant de tabernacu-
lo ſuo in morte, vt dictum eſt, iuſti autẽ
non, ſed in tabernaculo ſuo magis confir
mantur. Nam tabernaculum alicuius dr
illud, in quo habitat. Iuſti autem mente
hic non habitant in carne, ſed in cœleſti-
bus. Ideo cœleſtia tabernaculum iuſtorũ
dicuntur. Pſal 41. Tranſibo in locum ta-
bernaculi admirabilis vſque ad domum
Dei. Iuſti autem per mortem ab iſto ſuo
tabernaculo non emigrant, ſed magis in
F ipſum cõfirmantur. Vnde quilibet iuſtus
dicit Pſal 61 Deus meus, Saluator meus,
adiutor meus, & non emigrabo. Quarto
à beatis æternaliter excluditur, vnde ſub
dit. *Et radicem tuam de terra viuentium*.
.ſ. emigrabit. Vbi nota, ꝙ alia eſt radix
bonorũ, & alia malorum. Nam radix bo-
norum eſt charitas, ex qua velut radicem
omnia opera bona fructificant. De qua
ad Rom. 11. Si radix ſancta, & rami ſan- *Radix*
cti. Radix autem malorum, in qua fundã *cupiditas*
tur, eſt cupiditas in qua fundãtur, omnia *Homici-*
ſibi ſubiugare volentes. De qua 1. Timo. *dium.*
G 6. Radix omnium malorum cupiditas.
Quod non ſolum intelligitur de cupidi-
tate auaritiæ, ſed multo fortius de cupi-
ditate gloriæ, ex qua omnia mala proce-
dunt, ſ. homicidia, ſacrilegia, proditiones,
furta, adulationes, &c. Et de homicidio,
quod maius malum videtur ratione cu-
piditatis gloriæ commiſſo, narrat Vale- *Valer. li. 4. c. 15.*
rius, ꝙ Pauſanias gloriæ cupidus, cum *Valeri-*
Hermoclem percunctatus eſſet quonam *us li. 8*
modo ſubitò clarus poſſet euadere, atq; *cap. 1.*
is reſpondiſſet. Si aliquem virum illuſtrẽ
occidiſſet, futurum vt eius gloria ad ip-
H ſum redundaret, continuò Philippum
patrem eius virum illuſtrem occidit, &
quidẽ quod petierat, aſſecutus eſt. Nónẽ
conſimili modo cupiditas gloriæ Abſa-
lonem ad perſequendum patrem exci-
tauit? Et conſimiliter multis exemplis
reperimus, quòd cupiditas gloriæ om-
nium malorum eſt radix. Bene ergo di-
cit Apoſtolus de hac, quòd radix om-
nium malorum cupiditas. Iſta ergo ra-
dix ſemper tendit ad alta germinanda.
Sed deducetur ad infima inferni, ne ſci-
licet

licet in terrâ viuentium germinet. Et A hoc eſt, quod hic dr. *Et radicem tuam, de terra viuentium*, ſ. emigrabit. Radix autẽ iuſtorum in terra viuentium germinabit quia ex radice charitatis, ibi iuſti præmiabuntur. Quoniam ut dicitur Sapien. 15. Radix eſt immortalitatis.

858 *Videbunt iuſti, & timebunt, & ſuper eum ridebunt, & dicent, ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum.*

HIc oſtenditur ex pœnis malorum iuſtis habita lætitia. Vbi ſciendum, quòd iuſti in hoc mundo vident, & B cognoſcunt mala opera prauorum, conſimiliter, & videbunt in futuro, nec tamen ex hoc compatientur eorum in futuro videntes pœnas eorum, ſicut hic eis compatiuntur, videndo ipſorum mala opera. Ex viſione ipſorum in præſenti, ad Dei timorem inducuntur, ſed ex viſione ipſorum in futuro, ad gaudium, & lætitiam ampliorem promouentur. Et hoc eſt, quod dicit Pſalm. in præſenti. *Videbunt iuſti, & timebunt*. Quia iuſti in præſenti uident peccata malo- C rum, & cognoſcunt quid mali euenturum ſit eis in fine. Et hoc videntes, timent, ne ſcilicet ipſi in conſimilia mala cadant. Et tali timore magis ſubduntur Deo, & oritur timor reuerentiæ finalis. In futuro autem videntes finem reproborum, tunc ſecuri ſuper eum ridebunt, & lætabuntur, quia damnatorum pœna viſa a beatis, ad augmentum erit gloriæ ipſorum. Vnde Grego. trigeſimotertio, mor. ait. Damnatorum cruciatus iuſti, ſcilicet beati videndo non compatiuntur, ſed in laudibus Dei cre- D ſcunt, quia & in ſe cernunt bonum, quo remunerati ſunt, & in illis inſpiciunt malum, quod euaſerunt, & ſupplicium. Ita enim tunc pulchra erit uniuerſitas, dum & gehenna iuſtè cruciat impios, & æterna fœlicitas iuſte remunerat pios. Sicut enim niger color in pictura ſternitur, vt ſuperiectus albus, vel rubeus pulchrior oſtendatur. Ita & tunc malos benè ordinans Deus, fœliciora exhibet gaudia beatorum, oſtenſis ante eorũ oculos ſupplicijs reproborum. Et quamuis illud ex viſione diuinâ eorum gaudium non fit, quo creſcat, magis autem auctori ſuo ſe ſentiunt eſſe debitores, qſi bonum cernunt, quod iuſte remunerati perceperunt, & malum, ꝙ miſericorditer adiuti vicerunt. Et eandem ſententiam ponit Magiſt. lib. 4. d. vlt. Sic ergo in futuro, impium damnatum videbunt iuſti, & ſuper eum ridebunt, i. gaudebũt, videndo pœnas illorum, quia Pſalm. 55. Lætabitur, cùm viderit vindictam, &c. Sicut .n. damnati modo videntes beatos, quos in uita iſta contempſerũt, amplius cruciãtur, & dicent. Nos inſenſati vitam illorum putabamus inſaniam, &c. & ecce quomodo computati ſunt inter filios Dei, &c. Sic & ſancti videntes ſupplicia damnatorum, lætabuntur cogitantes vanitatem ipſorum & dicent. *Ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum*, ſed diuitias. Et ideo *præualuit in vnitate ſua*, i. in hoc, ꝙ quis non in Deo ſperat, ſed in multitudine diuitiarum, ſumma, & præualens uanitas oſtenditur. Vnde gl. *Et præualuit in vanitate ſua*. Quid. n. vanius eo, qui putat plus valere nummum quàm Deum? Et conſimilem ſententiam poſuit ſuperius Pſal. d. Et dominabuntur eorum iuſti in matutino, & auxilium eorum veteraſcet in inferno a gloria eorum. Vide expoſitionem huius ad propoſitum ſuperius verſi. 820.

Beatus. Damnatus. Greg. 33 mo. c. 19. Sap. 3. Pſal. 48.

859 *Sed ſperauit, in multitudine diuitiarum ſuarum, & præualuit in vanitate ſua.* De conſ. diſt. 6. Ieiuniũ.

QVæ eſt maior vanitas, quàm in diuitijs ſperare, quæ neceſſitatis tẽpore & miſeriæ maximè aduerſantur, vel deſerunt? Vnde nota, quòd ſpes in diuitijs poni non debet, quia diuitiæ ſperantibus in eis ſunt damnoſæ, quia impediunt cognitionem. Sunt doloſæ, quia non reſeruant promiſſionem. Sunt ſpinoſæ, quia inducunt damnationem. Primum patet. Tum quia impediunt verbi Dei cognitionem, quia Matthæ. decimotertio. Fallacia diuitiarum ſuffocat verbum. Tum quia impediunt cognitionem inimicorum, quia

Digitized by Google

ta beata, quid per ſiniſtram niſi vita præſens deſignatur? Iſta igitur ſapientia diuinæ cognitionis habet in dextera dierum longitudinem, dum beatis ſine fine vitã tribuit. Sed in ſiniſtra diuitias habet, & gloriam, dum in præſenti vita iuſtorum deſiderium ſolum ad Deum dirigit. Sed

Queſtio. forte quis dicet. In præſenti vita ponam deſiderium meum ad Deum cognoſcendum, cũm hic nullatenus ad ipſius cognitionem pertingere valeamus? dicente ſcri

Prou.25 ptura. Qui ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria. Reſpondeo ꝙ quamuis in vita præſenti cognitio clara haberi non poſſet, habetur tamẽ cognitio ipſius ænigmatica primæ Corinth. decimotertio.

Sol.

Speculū. Videmus nunc per ſpeculum in ænigma

Videre. te. Dicunt naturales, & docent experientia, ꝙ quamuis corpus ſolare clarè noſtris oculis videre non poſſimus in vita præſẽti propter exceſſum luminis ipſius ad ſenſum viſus, tamen ſi accipiatur ſpeculum clarum, & ponatur in aqua clara lucẽte ſole, tunc videbitur ſol triplicatus, ſ. vnus in cœlo, qui eſt fons luminis, vnus in ſpeculo generatus à primo, & vnus in aqua generatus ab vtroque. Sic ſpiritualiter debes facere, ſi Dei cognitionem ſaltem ænigmaticam vis habere. Quid.n. per ſpeculum, niſi rationalis anima intelligitur, in qua velut in ſpeculo Dei gloria manifeſtatur, cùm ſit facta ad ipſius ſimilitudinem? de qua Sap.7. Eſt ſpeculũ ſine macula Dei maieſtatis, & imago bonitatis illius. Quid aũt per aquam niſi ſpiritus Sancti deſignatur gratia, Chriſto d.

Ioan. 7. Qui credit in me, &c. Flumina de ventre eius fluent, &c. Hoc autem dicebat de ſpiritu Sancto. Si igitur hic Deum vis cognoſcere, pone ſpeculum in aqua, ideſt, fac quòd anima tua ſit in ſtatu gratiæ, & tunc poteris videre ſolem triplicatum, ideſt, Deum in tribus perſonis ſuppoſitum. Tunc enim uidebis vnum ſolem in cœlo, ſcilicet perſonam patris. Cum enim cœlum inter cætera ſit maximum opus, quia eſt circulus maior omnia continens, habet manifeſtare potentiam ſui productoris, quæ patri appropriatur. Videbis alium ſolem in ſpeculo, ſcilicet, perſonam verbi in humanitate aſſumpta. Cùm enim ſpeculum dicatur ra-

A tionalis anima (vt dictum eſt) quæ eſt pars principalior humanitatis aſſumptæ meritò per ſpeculum intelligitur ipſa humanitas à uerbo aſſumpta, cùm à principaliori parte totũ denominetur. Conſequenter videbis alium ſolem in aqua, i. perſonam Spiritus ſancti ab vtroque ꝓcedẽtem in aqua ſuarum gratiarũ, quib. anima noſtra purgatur, & irrigatur, atq; fecundatur. Geneſ.1. Spiritus domini ferebatur ſuper aquas. Hæc eſt ergo prima confidentia iuſtorum, ſ. in Dei cognitione, per primum colorẽ oliuæ deſignata.

B Et propter hoc iuſti oliuæ comparantur. Pſalmo centeſimo vigeſimoſeptimo. Filij tui ſicut nouellæ oliuarum in circuitu menſæ tuæ. Propter quod, & nunc Pſ. in perſona iuſtorum dicit. Ego aũt ſicut oliua, &c. Secundo iuſtorum gloria cõſiſtit in charitate actionis meritoriæ, quæ in hoc conſiſtit, vt omnia bona noſtra recognoſcamus eſſe à Deo, ei bonorum operum gloriam dantes non nobis. prima Corinthiorum cap.10. Omnia in gloriã Dei facite. Cum enim omnia noſtra merita non à nobis ſint, ſed à Deo, non no- *Gloria. Bonum. Charitas.*

C bis, ſed Deo ipſorum gloriam dare debemus. In cuius figuram legitur. 2. Reg. 12. quòd cùm Ioab in virtute exercitus regis Dauid obſideret ciuitatem filiorũ Moab, & in breui ipſam eſſet capturus, videns, ꝙ hoc non faciebat virtute propria, ſed exercitus ipſius Dauid, noluit gloriam victorię ſibi, ſed ipſi Dauid attribuere, &c. Sic ſpiritualiter quilibet iuſtus conſiderans quòd omnia bona, quæ facit, facit virtute gratiæ Dei, & non propria, gloriam illorum non ſibi, ſed Deo debet attribuere, dicente Pſalmiſta.

D Quoniam gloria virtutis eorum tu es. Et hæc virtus charitatis, in qua ſic iuſti gloriantur, per ſecundum colorem oliuæ, qui eſt rubeus ad modum ignis figuratur: quia, ſicut ignis inter omnia elementa eſt magis actiuus, ſic & charitas inter omnes virtutes ad benè agendum nos magis inclinat. Dicunt naturales, *Gratia.* quòd quando quis eſt inflammatus amore alicuius perſonæ, quæ ſit illa ex velocitate pulſus percipi poteſt. Nam pluribus perſonis ei nominatis, audito nomine illius ad quam afficitur, cuius præ-

ſentia caret, ſtatim pulſus eius fortius agitatur. Et ratio eſt, quia tunc ſpiritus deſcendit ad cor rōne amoris, & ſic cor magis inflammatum magis mouet partes exteriores. Sic ſpiritualiter, quando homo eſt accenſus charitate Dei, & gratia, ſtatim audito Chriſti nomine, ad bene operandum cor eius cætera membra fortius mouet. Et ratione huius ſecundi coloris oliuæ, iuſtum oliuę comparat ſcri-
Oſea 14 ptura. d. Erit quaſi oliua gloria eius. Qđ
Pænitentia. & nunc confirmans Pſ d. *Ego autem ſicut oliua*, &c. Tertio iuſtorum gloria conſiſtit in aſperitate pœnitentiæ. Cum enim gloria iuſtorū ſit ſequi dominū. (Eccleſ. 23. Gloria magna eſt ſequi dominum.) & Chriſtus Dominus, & pater iuſtorum aſperitatem pœnitentiæ in ſua aſſumpſerit carne, conſequens eſt, vt iuſti patrem ſequentes, in aſperitate pœnitentiæ glorientur, more Apoſtoli qui ſolū in Chriſti cruce gloriabatur. d. Mihi autem abſit
Galat. 6. gloriari, &c. Quid enim crux, quæ à cruciatu dicitur, niſi pœnitentiæ ſignificat cruciatum? Hæc verò virtus pœnitentiæ iuſtorum in tertio colore oliuæ figurat̄, qui eſt liuidus, qui ex verberatione in carne facta cōſurgit, quia pęnitentes nō quærūt in mundo florere, ſed magis ſub liuore pœnitentiæ carnem domare, pp̄ qđ de iuſto ſub nomine oliuæ dicitur. Li-
Agge 2. gnum oliuæ non floruit. Conformiter
Humilitas. nunc in perſona iuſtorum dicit Pſal. *Ego autem ſicut oliua*, &c. Quarto gloria iuſtorum conſiſtit in humilitate internæ conſcientiæ, ſecundæ, Corint. primo, Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Hæc autem virtus humilitatis per quartum colorē figurat oliuæ, qui eſt color niger, qui inter colores tenet ſtatum infimum, ſignificans humilitatem, qua quis ſe infimum cæteris putat. Quæ virtus quāto hominem ſibiipſi reddit viliorem, tanto amplius ipſū Deo reddit ſpecioſum. Vnde de iuſto humili
Eccle. 4 dicitur, ꝙ eſt quaſi oliua ſpecioſa in cāpis. Sic ergo omnibus prædictis conſideratis, oliuæ iuſtos comparat. Pſal nunc d. *Ego autem ſicut oliua*, &c. Et ex hoc vult oſtendere in quanta reuerentia iuſti ab alijs debent haberi, & venerari. Nam vt dicit Palladius libro primo, Græci iubēt
E oliuam, cūm plantatur, aut colligitur ſolum a mundis pueris, & uirginibus debe- Palladius.
re pertractari, per hoc ſignificantes, ꝙ Oliua.
iuſti per oliuam ſignificati, multum à cæteris debent honorari.

Confitebor tibi, quia feciſti, & expectabo nomen tuum, quoniam bonum eſt in conſpectu ſanctorum tuorum. 861

Hic vltimo iuſtus ex omnibus prædictis conſurgit ad gratiarū actionem. d. *Confitebor tibi*, ſcilicet confeſſio-
F ne laudis Laudabo te, & quare? quia feciſti me iuſtum, ſcilicet quòd ſim oliua, vel feciſti omnia bona, quæ in me ſunt, vnde confitebor, quòd tu illa feciſti, non ego *Et expectabo nomen tuum*, ſcilicet, rem nominis tui, quod eſt Ieſus, quia ſcilicet tunc per ipſum ſaluabor. Et quāuis Ieſus à malis fuerit uilipenſus, tamen à iuſtis multum fuit honoratus. Spiritus
Propter quod dicit, quòd illud nomen, ſanctus.
ſcilicet Ieſus, *bonum eſt in conſpectu ſan-* Amor.
ctorum tuorum, ideſt, iuſtorum. Nunc reſtat agere de tertia parte articuli octa-
G ui, quod eſt quòd ſpiritus ſanctus à patre, filioque procedit. Ex qua oſtenditur, quòd ſpiritus Sanctus eſt charitatis glutinium, patri verbum copulans. Nullum enim maius glutinium poteſt eſſe quàm ſit amor, qui tantum cum amato ligat amantem, ut unum transformet in alterum. Vnde Dionyſius de diu. nom.
cap. quinto. Amorem dicimus mutuam, Dionyſius.
& coniunctiuam uirtutem. Et Auguſt. dicit. Quid eſt amor, niſi uita, duo aliqua
copulans, & copulare appetens, amantē, Auguſt.
ſcilicet, & amatum? Iſtud autem tantum 8. de
H ligamen amoris attribuitur ſpiritui San- Trin.
cto, quia ipſe ſecundum Magiſtrum lib. 1. diſtinct. 10. eſt amor, & charitas patris
ad filium, & econtrario. Vnde & Hie- Hieron.
ron. ſuper Pſalmum decimūquartū, dicit, ſpiritus Sanctus nec pater eſt, nec filius eſt, ſed dilectio, quam habet pater in filium, & filius in patrem. Et ſic meritò dicitur, quòd ſpiritus Sanctus eſt charitatis glutinium, patri uerbū copulans. Quod oſtendit iſte articulus de ſpiritu ſancto. d. Qui ex patre, filioq; procedit. Et ideo iſtum Spiritum à patre, atq; filio proce-

Digitized by Google

procedere, & ſic ambos immenſi amoris A vinculo copulare, oſtendit Chriſtus d.
Ioan.15 Mittam vobis a patre ſpiritum veritatis qui a patre procedit. Iſtud autem amo-
Beryllus. ris vinculum in lapide Beryllo figuratur, qui grato amore mentes alligat, &c. Nã vt dicit Mag.lib.16. hic lapis amorem diligit coniugalem. Qui, ſ. amor coniugalis, quia ipſos coniuges efficit vnam carnẽ, figurat increatum ſpiritus ſancti amorẽ, quo uerbum cum patre vnius ſubſtantiæ manet. Et ideo de ſpiritu Sancto ſic vniẽte, & ad modum berylli per amorem ligante dicitur Solliciti ſeruare vnitatem B
Ephes.4 ſpiritus in vinculo pacis. Quarto Spiri-
Spiritus-ſanctus. tus ſanctus habet maieſtatis conſortium. Quia cum patre, & filio ſimul adoratur, & con glorificatur. Nec mirum cùm ſpiritus ſanctus ſit vnius ſubſtantiæ cum patre, & filio, & per conſequens omnibus ipſis æqualis, & ideo rationis poſtulat ordo, vt ei cum patre, & filio vnus cultus, vnus honor, & vna aſcribatur maieſtas, & ſic cũ patre, & filio ſimul, & æqualiter, adoretur, & glorificetur. Et ex hoc excluditur error Arrij d. Spiritum ſanctum puram creaturam eſſe. Contra quẽ C
I oan.4. ait Chriſtus. Spiritus eſt Deus, & eos, qui adorant, in ſpiritu, & veritate adorare oportet. Iſtud Spiritus ſancti cum patre, & filio æqnale conſortium in lapide Beryllo figuratĩ, qui alto honore dignos magnificat. Nam, vt dicit Mag. vbi ſupra, hic lapis hominẽ magnificat, in quo oſtẽdit Spiritus ſancti maieſtatẽ, qua æqualiter cũ patre, & filio magnificatur. Nec mirum, quia pater, verbum, & Spiritus
1. Ioan. 5. ſanctus, hi tres vnum ſunt. Quinto Spiritus ſanctus habet ueritatis eloquiũ, &c.
Propheti Zare. Loqui. Quia locutus eſt per Prophetas. Hic D enim ſpiritus humanam mentem, quam replet, arcana docet diuinitatis, & ſic ad prophetizandum prophetas erexit,
Mat.10 Luc.1. 2. Petri 1. Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines. Quibus Chriſtus dicens. Non enim vos eſtis, qui loquimini, ſed Spiritus ſanctus, qui loquitur in vobis. Vnde de Zachar. dicitur quòd impletus Spiritu ſancto, prophetizauit. Iſtam virtutẽ loquendi figurat lapis Beryllus, quia claro ſplendore mẽtes illuminat. Vnde Magiſter vbi ſupra dicit, quod iſte lapis facit bonum ingenium, & per conſequens hominem aptum ad veritatis eloquium, quod confert Spiritus ſanctus, qui loquutus eſt per Prophetas. Vnde Actuum 2. dicitur, ꝙ repleti ſunt Spiritu ſancto, & cœperunt loqui, &c.

PSAL. LII.

Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus. 862

Iste Pſalmus ſecundum Magiſtrum talem habet titulum. *In finem intellectus Dauid pro Amaleth.* Ad cuius euidentiã ſciendum, ꝙ Pſal. iſte multum in verbis concordat cum Pſal 13. quaſi per omnia uerba, tamen differentem ſententiam multum habet, & quo ad hiſtoriam, & quoad intellectum Propheticũ. Nam primus, (.ſ. Pſal. 13.) agit de perſecutione Babyloniorum, qui Iudæos ſunt perſecuti, & ciuitatem Hieruſalẽ cęperunt, & ipſam cum templo euerterunt, vt ibidem fuit dictum. Iſte aũt Pſalmus agit de perſecutione Gręcorũ, qua. ſ. Antiochus Iudæos eſt perſecutus, vt cultũ veri Dei ex toto a Iudæis auferret, quietiam in magna parte fecit, à quo Iudæi multi fugati fuerunt, multi interfecti, & multi captinati, vt plene continetur in libris Machabæorum. Sciendum etiam, quòd ipſi Græci per Amaleth intelligũtur. Nam Amaleth interpretatur gens bruta. Quæ autem gens brutis animalibus magis ex brutis moribus aſſimillatur quã Grçci? Vnde de Cretenſibus quæ vna ex principalioribus partibus Græcię fuit, dicit Apoſtolus ad Titum 1 Cretẽſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri. Agit ergo littera iſtius pſalmi, de perſecutione facta per Græcos, per Amaleth ſignificatos contra Iudæos, quã ſpiritu prophetico præuidens pſal. ipſam per hunc pſalmum prędixit. Eſt ergo ſenſus tituli litteralis iſte *Intellectus Dauid quẽ*, ſcilicet habuit à ſpiritu prophetico, in iſto pſal contentus eſt *in finem*, ſcilicet in Chriſtum nos dirigens,

pro Amaleth, i. pro Græcis per Amaleth ſignificatis, qui ſunt perſecuti Iudæos. Ex quibus apparet materia Pſ. & titulus. Sed hiſtoria, quia prolixa eſt, & totum librum Machabæorum occupat, in breuibus dici non põt, ſed in littera tangam partes hiſtoriæ, ut littera requirit. Sic ergo primo dicam ſenſum litteralem, ſecũdò ſenſum Propheticum. Quantum ergo ad primum, Pſalmus iſte diuiditur in partes quatuor. Quia primo deſcribitur Regis Antiochi malitia. Secundo ipſius examinatio diuina, ibi. *Dominus de cælo proſpexit*. Tertio ipſorum debita pœna, ibi. *Nonne ſcient*. Quarto populi Iudæorũ liberatio ex Dei miſericordia, ibi. *Quis dabit ex Sion*. Quantum ergo ad primum prçuidens propheta malitiam Antiochi, dicit de ipſo. *Dixit inſipiens in corde ſuo*, &c. Hic.n. cogitabat tãtam eſſe potentiã ſuam, vt Deus ſibi reſiſtere non poſſet, & ſic negando potentiam Dei (quæ eſt idẽ quod Deus) ipſum Deum negabat, pp qđ & eius cultum conatus fuit annihilare. Dic vt Nic. de Ly. *Dixit inſipiens*, &c. Quantum ad intellectum propheticum ſciendum, ꝙ Pſal. 13. qui ſimili modo incipit, & in parte continuatur ſimiliter (vt ibidem fuit dictum) directè agebat contra Iudæos. Hic aũt Pſalmus quaſi idem in litera agit contra Antichriſtum. Præuidens.n. Pſal. duram Antichriſti perſecutionem in fine futuram cõtra eccleſiam, ipſam per iſtum Pſalmum reddit cautã, confortat, & conſolatur, vt patet ex fine Pſalmi. Et hoc ſatis ſonat titulus Pſalmi prædictus d. *In finẽ intellectus Dauid pro Amaleth*. Amaleth enim, vt prædictum eſt, interpretatur gens bruta. Gens bruta dñr omnes, ſine rõne uiuentes. Ipſe Antichriſtus cum omnibus ſuis ſequacibus, ſine ratione, vel vſu rationis erunt, Deum non colentes. Eſt ſenſus tituli talis. *Intellectus Dauid*. i. factus a Dauid. *in finem*, ſ. nos dirigens, *per Amaleth*, i. pro perſecutione ipſius Amaleth fienda contra eccleſiam. Et ſic intelligendo Pſalmus iſte diuiditur in tres partes. Quia ponitur primo malorum increpatio, in principio. Secundo ponitur malorum cõminatio, ibi. *Nonne ſcient*. Tertio ponitur bonorum conſolatio, ibi. *Quis dabit*

E *ex Sion*. Quantum ad primum dè ſtultis hic Antichriſtus, & omnes mali increpãtur. Primo de ipſorum ſtultitia. Secundo de ipſorum idololatria, ibi. *Corrupti ſunt*. Tertio de ingrata reſiſtentia, ibi. *Dominus de cælo*. Et omnes iſtos Pſal. quatuor verſus exponere potes contra Antichriſtum, & malos vt expoſiti ſunt ſupra contra Iudæos Pſal. 13. Et ſi dicas. quid eſt negare Deum, uel dicere Deum non eſſe? Reſpondet glo. Qui putat Deo placere mala, non putat eum eſſe Deum, uel qui dicit eum omnib. parcere. Idem nãque eſt Deo eſſe Deum, & eſſe iuſtum, quia iuſtitia in Deo, Deus eſt. Qui ergo negat eum eſſe iuſtum, negat eum eſſe Deum. Eum vero negat eſſe iuſtum, qui putat ei mala placere, vel non punire. *Quæſtio Negare. Deum.*

F Item quia *dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus*. eſt notandum, ꝙ negant Deum aliqui multipliciter. Primo quidam ſolũ ore, & non corde, ut illi, qui timore pœnæ negant, qđ corde credunt. Et ſic negauit Petrus Secũdò quidam negant ſolo corde, & non ore, ſicut hypocritæ, & occulti hæretici, qui in aperto Deum cõ-

G fitentur, ſed nõ corde, de quibus dr. Fuerunt, & pſeudo prophetæ in populo ſicut, & in nobis erant magiſtri mendaces qui introducerent ſectas perditionis, & qui cum eis erant, Deum negant. Tertio q̃dam negant Deum opere ſolum, ſicut illi, qui ſcienter peccant mortaliter cum remorſu conſcientiæ, q̃a licet ſcienter peccent opere, tñ corde, & ore Deum timent, confitentur, & credunt. Vnde 31. Iob. poſtquam enumerauit multa peccata, de quibus ſe mundum dicebat, concluſit. ſ. quòd ea committere erat ne- *Negare Deum. multipliciter. Mat. 26 Petri 2.*

H gatio contra Deum altiſſimum. Quarto quidam negant Deum ore ſimul, & corde. ſicut publici hęretici, q̃ contra Chriſti fidem ſentiunt, & prædicant. Vnde 1. Ioan. 2. Quis eſt mendax, niſi qui negat, quod Chriſtus non eſt? & iſte eſt Antichriſtus. Quinto quidam negant Deum corde, ore, & opere ſimul, vt perſecutores eccleſiæ, ut etiam fuerunt Iudæi, qui ore ante faciem Pilati Chriſtum negauerunt, corde teſtati ſunt, opere occiderunt. De quibus Act. 3. Vos autem iuſtũ, & ſanctum negaſtis, & petiſtis uirum ho

micidam

micidam dari vobis, auctorem verò vitæ interemiſtis,&c.

353 *Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus, non eſt, qui faciat bonum.*

HIc conſequenter mali reprehenduntur de ipſorum idololatria. Vbi notandum, quod ſicut corruptio luxuriæ vaſtat corpora, ſic & idololatria corrũpit animas. Vnde & ipſa idololatria quædam fornicatio, vel luxuria ſpiritualis dicitur. *1. Par.* 1. Paralip. 5 Reliquerunt Deum, & *28. q. 1.* fornicati ſunt poſt Deos populorum terræ. Et 28. q. 1. ſolum dicitur, quod fornicatio eſt duplex, ſ. carnis, & idololatriæ. Pro cuius euidentia ſciendum, quod omne peccatũ corruptio eſt alicuius boni. Vnde dicit *Corruptio.* Magiſter lib 2. d 35. quòd omne peccatũ eſt corruptio boni, vt puta ſuperbia eſt corruptio humilitatis, luxuria caſtitatis, &c. Et ideo omnes peccatores generaliter Pſal. dicit eſſe corruptos, hic dicens. Corrupti sũt, & abominabiles facti ſunt. Vbi nota, quod peccatorum corruptio eſt multiplex, ſ. Corruptio infidelitatis idololatriæ. Corruptio ambitionis, & ſuperbiæ. Corruptio cupiditatis auaritiæ Corruptio conuerſationis infectoriæ. Primo eſt corruptio idololatriæ infidelitatis. In- *Idololatria. Infidelitas.* fidelitas enim, & idololatria fidem corrumpũt, & de iſta corruptione dicit Apo- *2. Cor. 11.* ſto. Timeo enim, ne, ſicut ſerpens ſeduxit Euam, ita corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant a ſimplicitate fidei, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Quod ad propoſitum exponit ibi gl. d. Timeo, ne corrumpantur ſenſus veſtri a ſimplicitate, &c. id eſt, a paradiſo ſimplicis fidei, quæ nihil alienum recipit. Iſti corrupti ſimiles ſunt Euę, pſeudo prophetæ ſimiles ſunt ſerpenti, id eſt, diabolo, qui per eos inſidiatur, lux fidei ſimilis eſt Paradiſo, quorum ergo fides corrumpitũ, a paradiſo eijciuntur, quia ꝑponunt mendacium veritati. Qui ergo mendacium ædificant in hominibus, ab eis pellunt veritatem, & immittunt diabolum, & ita expellũt Chriſtum. Si quid enim dixeris contra fidem, intrat putredo de veneno ſerpentis, & naſcitur vermis mendaciorum, & nihil integrum

A remanet, ſed corrumpitur totum: Et ideo ſicut patribus noſtris aduerſus leonem opus erat patientia, ſic & nobis aduerſus draconem vigilantia. Tũc enim cogebat, nunc docet, tunc rugiebat violentias, nũc inſidias, videbatur tunc fremens, nunc lubricus oberrans facilè videtur. Ideo ti- *Fides. Hæreticus.* met Apoſtolus, ne, ſicut per ſerpentem ſeducta eſt Eua, ita per hæreticos corrumpatur eccleſia virginitate fidei, quam geſtat in corde. Modo ergo, anima, virginitatem tuam ſerua, poſtea fœcundaberis in amplexu ſponſi tui. Sepite ergo aures B veſtras ſpinis. Adhuc. n. muſſitat ſerpens, & non tacet, quod geſtum eſt in illo paradiſo, nunc geritur in eccleſia. Nemo vos corrumpat ab iſto paradiſo eccleſiæ. Sufficiat quòd lapſi ſumus illuc, vel experti corrigamur. De iſtis ergo hæreticis, & cor- *2. Ti. 3.* ruptoribus fidei dicit Apoſtolus, Hi reſiſtunt veritati homines corrupti mente, reprobi contra fidem. Conſimiliter & idololatræ corruptores ſunt fidei, de quibus dicitur Rom. 1 quod mutauerũt gloriam incorruptibilis Dei in ſimilitudinẽ imaginis incorruptibilis hoĩs, volucrum, C quadrupedum, & ſerpentum. Vbi ait gl. mos enim fuit ab antiquis Romanis adorare ſimulachra hominum, ſ. Romuli, Iouis, & aliorum, & maximè ab aduentu Aneæ in Italiam, volucrum autem, quadrupedum, & ſerpentum ſimulachra coluerunt, ex quo Alexandria victa eſt ab Auguſto. Secundo eſt corruptio ambitio- *Supbia.* nis, & ſuperbiæ. Superbia. n. omnem corrumpit virtutem, & hominem ſupplicijs deputat æternis. Hier. 51. Ecce ego ad te, mons peſtifer, qui corrumpis vniuerſã terram, extendam manum meam ſuper D te, & dabo te in morte combuſtionis. Per montem peſtiferum intellige ſuperbum *Auaritia.* corde eleuatũ. Tertio eſt corruptio cupiditatis auaritiæ. Quẽ. n. hodie nõ corrũpit auaritia? non eſt ſacerdos, non iudex, non princeps, qui huius corruptionẽ euadat. Vnde Sopho. 3 dicitur, Principes in medio eius quaſi leones rugientes, iudices eius lupi Prophetæ eius veſani, viri infideles, ſacerdotes eius polluerunt ſanctum, & ſequitur de omnibus iſtis Diluculo ſurgentes corruperunt omnes cogitationes ſuas. Principes quaſi leones,

ſunt potentes ſæculares qui opprimunt. Iudices lupi, ſunt iudices, qui ſaturari nõ poſſunt. Prophetæ veſani, ſunt doctores, qui non ſana, ſed placita conſilia, & inſana tribuunt corrupti pecunia. Sacerdotes polluti, ſunt omnes clerici, qui omnia per auaritiam peruertunt, non aduertentes, quod dicitur. Ne accipias perſonam, vt delinquas, de iudicio iuſtificare impium, de datione hæreditatis amicorum, de æqualitate ſtateræ, & ponderum, de corruptione emptionis, & negotiorum. *Eccl.42.*

Quarto eſt corruptio conuerſationis infectoriæ. Malorum enim conuerſatio atque locutio, multos corrumpit ſpiritualiter primæ Corinth. decimoquinto. Corrumpunt bonos mores colloquia praua. Vbi glo. Corrumpunt bonos mores, & cæteras virtutes etiam necant, aſſiduitas enim praui colloquij mentem vitiat, & ideo ab his cauendum eſt. Et a tali corruptione immunem ſe dicebat Apoſtolus. Neminem læſimus, neminem corrupimus, neminem circunuenimus, quaſi dicat. Neminem læſimus improperando, vt pſeudo prophetæ faciunt, neminem corrupimus a mixtione falſitatis, nemine circunuenimus fraudulenta veſtrorum ablatione. Omnibus ergo iſtis modis corruptionis conſideratis de malis. dicit Pſal miſt. quòd *Corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum*, quia etſi quis ſit bonus, tamen quia tam pauci ſunt reſpectu malorum, nulli dicuntur, quia quod modicum eſt, nihil dicitur eſſe 2. Phyſicorum. *Locutio mala.* *1. Cor.7*

Quæſtio. Negare. Deum. Ex prædictis inſurgit vnum dubium, quia dictum eſt in primo verſiculo, quod multipliciter Deus negatur, ideo dubitatur vtrum negans Deum verbo plus peccet, quam negans Deum facto ſolum, vel econtratio. Et probatur, quòd plus peccat negans facto, quia plus conſideranda ſunt facta, quam ſermones, vt dicit Euſtathius primo Ethicorum. Ergo plus peccat malefaciens, quàm dicẽs. Igitur plus peccat negans Deum facto, quam verbo. Secundo quia Iudas Chriſtum negauit facto: Petrus autem verbo; nulli aũt dubium, quod Iudas plus Petro peccauit. Ad oppoſitum, quia aliter quilibet in omni peccato mortali plus peccaret, quam hæreticus, qui negat Deum

E verbo. In omni autem peccato mortali facto negatur. Secũdo quia negare Deum verbo, eſt apoſtatare a fide, apoſtaſia autem maximum peccatum eſt, ergo. Reſpondeo, quod ſi negare, verbo, vel facto accipiantur generaliter ſine aliqua reſtrictione, quod multum eſt ſimpliciter grauius altero, quia ſe habent ſicut excedentia, & exceſſa. Et ad hoc videtur eſſe beatus Aug. & habetur. ſexta, quæſtione prima. Vtrum Catholicum peſſimis moribus alicui hæretico, in cuius vita præter illud, quod eſt hæreticus, non habent ho- *Auguſt.*

F mines, quòd reprehendant, præponere debeamus, non audeo præcipitare ſentẽtiam. Et ideo dici poteſt, quòd, ſi negatur facto, ſit grauius, oportet quòd ſit proceſſus ſic, quod primo ſit conſenſus, ſecũdo verbum, tertio factum. Et ſic ſecundum ipſum negans facto videtur corde negare. Et ſic videtur conſentire, quòd Chriſtianus prauis moribus, grauius peccat quam ſimplex hæreticus. Dici tamen poteſt, quòd circunſtanciæ circa aliquam iſtarum negationum, faciunt peccatum eſſe grauius, vel leuius. Et ſic rationes *Hæreticus.*

G vtriuſque partis ex diuerſitate circunſtantiarum poſſunt ſolui. Sequendo materiam articulorum reſtat tractare nonũ articulum, quem poſuit Matthæus dicẽs. Sanctam eccleſiam catholicam. Vt ſit ſenſus. Credo in ſpiritum ſanctum facientem eccleſiam eſſe ſanctam, & catholicam: patet quia ſpiritus Sanctus donum ſuum, ſcilicet, Charitatis quo ſanctificatur eccleſia, ſic confert eccleſiæ catholicæ, vt quaſi eccleſiæ dicatur eſſe proprium donum, vt habetur prima quæſtione prima, multo. Et ideo eccleſia pro- *Articulus non. Eccleſia*

H pter charitatem ſanctitatis, quam a ſpiritu ſancto recipit, Chriſti ſponſa immaculata dicitur, quæ nunquam adulterari poteſt, vt habetur vigeſimoquarto, quæſtione 1. loquitur, vbi dicitur, quòd vnam eſſe eccleſiam in cantico canticorum ſpiritus ſanctus ex perſona Chriſti deſignat, dicens Vna eſt columba mea, vna eſt perfecta mea, vna eſt electa genitricis meæ. Et infra, eccleſia Chriſti adulterari non poteſt, ſpõſa Chriſti incorrupta eſt, & pudica, vnam domum nouit, vnius cubilis ſanctitatem cuſtodit. Hanc ergo eccleſiã ſan-

ſanctitatem concludit articulus dicens. A Sanctam eccleſiam catholicam. Et addit catholicam, quod idem eſt, quòd vniuerſalem, ad denotandum, quòd licet eccleſia Chriſti ſit vnica, eſt tamen vniuerſalis, & communis, quia per omnes mundi partes latè, longèque diffuſa. Quod multis exemplis probatur vigeſimoquarto quæſtione prima, loquitur. Primo exemplo luminis, quia ſicut vnum lumen diuerſos habet radios, ſic, & vna eccleſia multa membra habet diuerſa, vt declarat Apoſtolus Paulus dicens. Quoſdam poſuit Deus in eccleſia, primo quidē Apoſtolos, ſecundo Prophetas, tertio doctores. Secundo exēplo arboris, quæ ex vna radice multos ramos habet. Tertio exemplo fontis, a quo vno, multi riui deriuantur. Sic eſt vna eccleſia catholica, ideſt, vniuerſalis, ex qua generantur omnes fideles. Nec mirum, quia Chriſtus caput eſt omnis Eccleſiæ, Coloſſenſium primo. Ideo & vos ſanctificate eccleſiam Iohel ſecundo. Sed hic eſt vnum dubium, ſ. vtrum debeat dici. In ſanctam eccleſiam, vel ſine ly in, ſic, ſanctam eccleſiam. Et ſicut dixit Alexander libro tertio, quæſtione 773. Leo Papa dicit, quod non debet dici in ſanctam, ſed ſanctam. Ambroſius autem dicit, quòd debet dici in ſanctam. Reſpōdeo, & dico quod licet vtrūque poſſit dici, communius tamen dicitur ſine in. Si enim dicatur ſine in, tunc eſt ſenſus. Sanctam, & cæt. ideſt, Credo in ſpiritumſanctum facientem eccleſiam ſanctam, & cæt. Si autem dicatur cum in, tunc eſt ſenſus. Credo in ſanctam, & cæt. ideſt, credendo amo eccleſiam, eique vt eius membrum adhæreo, iuxta dictum magiſtri lib. tertio dicens, quòd credere in Deum, eſt credendo amare, eidemque adhærere. Iſte autem nonus articulus in nono fundamento ciuitatis Hieruſalem, quod erat topazius, ſignificat. Quoniam hic lapis lucem ſolis ſpecularem recipit, conformiter. Nam vt dicit Mag. lib. 16. Hic lapis topazius ſic lucem ſolis recipit conformiter, quod tunc magis lucet, quando ſolis radio tangitur, & omnium aliarum gemmarum ſuperat claritatem. Quid enim ſolis nomine niſi ipſe Deus ſignificatur, qui ſol iuſtitiæ dicitur? Malach. 4. Cuius, ſcilicet radio gratiæ eccleſia perluſtrata, & ſanctificata velut topazius ſummè refulget, & omnium aliarū gemmarum, ideſt, legum vel ſectarum ſuperat charitatem. Nec mirum, quoniam in dicto ſole gratiæ Deus poſuit tabernaculum eccleſiæ, iuxta illud Pſalm. In ſole poſuit tabernaculum ſuum. Ideo de eccleſia poteſt exponi illud Iob. 28. Adæquabitur ei topazius, quia ergo eccleſia velut topazius a ſole illuſtratur. ſ. Deo, & ſanctificatur ideo in ſanctitate fundata dicitur in Pſalmo. Fundamenta eius in montibus ſanctis. B

[Margin: 24. q. 1. — 1. Cor. 12. — Queſtio. — Leo. — Ambroſ. — Topazio — Pſal. 18 — Pſal. 86.]

Dominus de cœlo proſpexit ſuper filios hominum, vt videat, ſi eſt intelligens, aut requirens Deum. 863

HIc conſequenter agitur de malorum ingrata reſiſtentia. Vbi nota, quod per cœlum intelligitur humana natura a verbo aſſumpta, per quam oculo ſuæ miſericordiæ reſpexit ſuper filios hominū, ideſt, ſuper omnes homines. Quid enim eſt reſpicere Dei, niſi miſereri, ſuā miſericordiam nobis inſpirare, & largiri? C De cœlo ergo Deus reſpexit ſuper filios hominum, quia homo factus, homines ad ſuam gratiam adduxit homines dico vel filij hominum, ſ. ſecundum rationem viuentes. Vnde Greg dicit, Per prophetam dicitur. Non repellet dominus plebem ſuam, quia in manu eius ſunt omnes fines terræ, & altitudines montium ipſe conſpicit. Altitudines quippe montium ſunt elationes ſuperborum, quas dominus conſpicere dicitur, i. ab iniquitate ſua in melius commutare. Conuertit D namque eum, quem conſpicit Deus. Vñ ſcriptum eſt. Reſpexit dominus Petrum, & recordatus eſt Petrus, &c. & egreſſus foras, fleuit amare. Sed attende, quod Deus aliter reſpicit bonos, & aliter malos. Vñ Greg. dicit. Duobus enim modis peccator reſpicitur a domino, aut, cum a peccato conuertitur, aut cum pro peccato punitur. De reſpectu enim conuerſionis, dicitur, quòd reſpexit dominus Petrum, &c De reſpectu autem viſionis dicitur. Vultus autem domini ſuper facientes mala, &c. Vtroque autē modo arrogans

[Margin: Reſpicere. — Greg. 30 mo. c. 34 — Luc. 22. — Greg. 32 mor. c. 6.]

Digitized by Google

gans ſternitur,cum reſpicitur à domino,
quia aut pœnitendo cognoſcit culpam,
aut pereundo percipit pœnam. Superbi
ergo ex reſpectu domini confunduntur,
aut hic culpam cognoſcentes,& damnan
tes,aut ibi ſupplicia de culpa ſuſtinẽtes.
Ex quibus apparet quod incarnatus do-
minus reſpexit de cęlo ſuper filios homi
num,ſ.ſuam gratiam offerendo, & minã
do ſupplicia. Tanta autẽ eſt aliquorũ in-
gratitudo,quod nec gratiam oblatam ve
rentur,nec minata ſupplicia timent. Vn-
de de tãta ingratitudine reprehendens
malos,ait. *De cœlo*,&c. *Vt videat ſi eſt in-*
telligens, &c. Vbi nota, quod tunc Deus
videre dicitur, quando nos videre facit,
ſic & cognoſcere,quando nos cognoſcere
facit.Item nota quod ly ſi aliquando ſtat
Si. affirmatiuè.Lucæ 1 Si in digito Dei eij-
cio dæmonia,&c.ſi ideſt,quia ſic eſt. Ali-
quando ſtat negatiuè, vt in Pſ. Quibus
iuraui in ira mea,ſi introibunt, &c. ſi, i.
nõ. Hic autem ſtat negatiue cũ dicitur.
Vt videat, ſi eſt intelligens, &c. i. vt nos
videre faciat,quia nõ eſt intelligens.ſcili
cet,cognitionem. *Aut requirens Deum*,
operatione.Quod ideo ſic dicit, quia co
gnoſcentes, & requirentes Deum pauci
ſunt reſpectu malorum, ideo quaſi nulli
eſſe putantur, quia multi ſunt vocati,
Mat.20 pauci verò,&c Et hoc eſt, quod ſubdit,
iſtum intellectum declarando,dicens.

864 *Omnes declinauerunt, ſimul inutiles facti*
ſunt,non eſt, qui faciat bonum, non eſt
vſque ad vnum.

Peccator IDeſt,omnes peccauerũt. Quod ideo
dicit,quia ante Chriſti aduentum,om
nes peccato erant obnoxij, vt oſtendit
Greg.24 Gregor. d. Omnes nos illa vnica perſua
mor.c.3 ſio culpę contagio, ab ipſa radice pol-
luerat.Nulluſque erat, qui apud Deum
pro peccatoribus loquens, a peccato li-
ber appareret, ſed ex eadem maſſa edi-
tos,cunctos par reatus inuoluerat, Pro-
inde venit ad nos vnigenitus patris, aſ-
ſumpſit a nobis naturam, non perperrãs
culpam, &cæt Et hoc eſt, quód tangit
Pſaltes, dicens. *Omnes declinauerunt*.
ſcilicet, à mandatis Dei, quia non ad
Deum, ſed ad terrena incuruabantur,
vnde Pſalmo decimonono. Oculos

E ſuos ſtatuerunt declinare in terrãm.Vn-
de de iſta generali declinatione dicitur.
Omnes in viam ſuam declinauerunt,
vnuſquiſque ad auaritiam ſuam, à ſum-
mo vſque ad nouiſſimum. *Simul inutiles*
facti ſunt. Quamuis enim in peccato exi
ſtens aliqua bona de genere quandoque *Inutilis.*
faciat, tamen quia illa carent forma gra-
tiæ, Deo non placent, & inutilia quòad
præmium à Deo iudicantur.Vnde Gre- *Greg.12*
gor. d. Homo peruerſus quædam recta *Moral.*
agere videtur,ſed per ea,quę iniqua sũt,
deſtruuntur. Et quia multum diſplicent
F Deo mala,nec illa placẽt quæ ſunt malo-
rum,qui ergo in malis ſuis Deo abomi- *Eſa.59.*
nabilis eſt,in bonis inutilis eſt,quia dum
ſe per praua opera Deo abominabilem
exhibet,nec illud quod rectum in eo vi-
detur, Deo placet.Ideo dicitur. Opera
eorũ inutilia,ratio,quia opus ini quitatis
in manibus eorum.Sequitur. *Non eſt vſ-*
que ad vnum. Per vnum intellige Chri- *Vnus.*
ſtum,q. eſt vnicus patris,q. ſine iſto vno
.ſ. ſine fide Chriſti, nullum bonum Deo
placitũ facere poteſt.Vnde gloſſ.Pſal.13.
Non eſt vſque ad vnum, i. præter vnum,
G quia nullus facit bonum ſine vno, ſ. ſine *Facere*
Chriſto.Quod ideo dicit,*Vſque ad vnũ*, *Exẽplũ.*
ideſt, vſque ad Chriſtum, quia ipſe ſo-
lus homo factus boni faciendi efficax no
bis dedit exẽplum,non tam verbis quàm
factis, Efficacius enim mouent exempla
ad bonum faciẽdum quàm verba. Dicit *Seneca.*
Seneca epiſtola 42. quod longũ eſt iter
per præcepta, ſed breue, & efficax per
exempla narrat Plotinus,lib.4. de Xeno
phonte, quòd cum equo inſideret, &
pedites collem quẽdam præruptum oc
cupare præcepiſſet, vnus militum eius
H murmurando dixit. Facilimum eſſe ſe-
dentem in equo tam laborioſa impera
re. Quod audiens Xenophon ſtatim de
equo deſcendit, & illum militem mur
murantem equum aſcendere fecit, ipſo
duce ad prædictum collem occupan
dum curſum properante. Cuius facti ru
borem cum dictus miles perpeti non poſ
ſet, cæteris commilitonibus ipſum irri
dentibus,de equo deſcendit, & cum ma
xima difficultate obtinuit, vt Xenophon
equum iteratò aſcendere vellet. Sic ſpi
ritualiter multa,quæ Deus præceperat,
labo-

A laborioſa videbantur, vt ergo doceret hominem factis, & exemplis, quo illa faciliter facere poſſet, deſcendit de maieſtate ſua factus homo, vt ſuis exemplis omnes ad bonum peragendum incitaret. Et ſic vſque ad vnum non erat, qui faceret bonum, ideſt, uſque ad Chriſtum.

865 *Nonne ſcient omnes, qui operantur iniquitatem, qui deuorant pleb em meam, vt cibum panis.*

Cibus; DIc vt verſiculo 163. Et nota, quòd quia dignitas peccantis auget peccatum, ſic & maior ei pœna correſpondet, B ideo iſtum verſum principaliter prę latis applicat Pſalm. qui ſubditos, ut cibum deuorant, ut ſubditi cibus ſint prælatorum, ſcilicet, quandoque per cupidi-

Iob. 30. tatem auaritiæ Iob. 30. Radix iuniperorum erat cibus eorum. In iunipero n. quæ ex omni parte habet aculeos, quibus pũgit, notatur auaritia, quæ ex omni parte aculeos habet punctionum, quandoque per detractionem, & inuidiam, quod prohibetur Prouerb. 23. Non comedas cum homine inuido, & ne deſideres de cibis eius Et ibidem, C Ne deſideres de cibo eius, in quo eſt panis mendacij: quandoque per elationem, & ſuperbiam, ideo cauere a ſuperbo, quoniam vt dicitur Eccleſ. 13. Confundet te in cibis ſuis, donec te exinaniat.

Deum non inuocauerunt, illic trepidaue-
866 *runt timore, vbi non fuit timor.*

HIc redditur ratio talis punitionis, dic vt uerſicu. 164. Vel aliter, iſta

Timor. verba dicit Pſalm de malis, quibus ſpiri-
Greg. 7. tus bona inſpirat, ſed timore tempora-
mo. c. 12 lium inſpirationem omittunt. D Sic enim iſtum paſſum exponit Grego. exponens illud Iob. 6. Qui timent pruinam, irruet ſuper eos nix. d. Pruina quippe inferius congelaſcit, nix autem de ſuperioribus ruit. Et ſæpe nonnulli dum temporalia aduerſa pertimeſcunt, diſtrictionẽ æternæ animaduerſionis incurrunt. De quibus bene per Pſalmiſt. dicitur. *Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Iſte namque veritatem iam libere defendere appetit. Sed tamen in ipſo ſuo appetitu trepidus, indignationem poteſtatis hu-A manæ pertimeſcit. Cumque in terra hominem contra veritatem pauet, eiuſdem veritatis iram cœlitus ſuſtinet. Ille peccatorum ſuorum conſcius ea, quæ poſſidet, indigentibus iam elargiri deſiderat, ſed tamen ne datis rebus egeat, ipſe formidat. Cumque carnis ſubſidia reſeruando trepidus præparat, ab alimẽtis miſericordiæ animam necat. Et cum pati in terra inopiam metuit, æternam ſibi abundantiam ſupernæ refectionis abſcindit.

B *Quoniam Deus diſſipauit oſſa eorum, qui* 867
hominibus placent, confuſi ſunt, quoniã Deus ſpreuit eos.

COnfirmatur eadem ratio, quia qui hominibus placere cupiunt, Deo diſplicent. Qui autem diſplicent Deo, confunduntur finaliter. Et hoc eſt, quod dicit. *Quoniam Deus diſſipauit, &c.* Vbi notandum, quòd per oſſa intelliguntur interiores animæ uirtutes. Et *Os oſſis.*
hoc propter duo. Primo, quia ſicut dicit Albertus. Si oſſa creſcerent ſemper, *Alber. 16*
animal, cuius ſunt, ſemper creſceret, *de animalibus*
C quia his creſcentibus, creſcunt, & membra, quæ oſſibus ſuſtentantur. Magnitudo enim animalis eſt maximè ex magnitudine oſſium. Sic eſt de uiribus interioribus animæ, vt puta intellectu, voluntate, &c. quia, quandiu vires iſtæ proficiunt in bono, tamdiu membra extrinſeca ſcilicet, ſenſus corporei, quorum bonitas ab interioribus dependet, creſcunt in bono. Eſa. 66. Oſſa veſtra quaſi herba germinabunt. Secundo quia oſſa medullis irrigantur, alioquin areſcerent. Sic & vires interiores medulla gra-D tiæ debent irrigari. Iob vigeſimoprimo. Medullis oſſa illius irrigantur, alioquin deſiccantur, & pereunt. Dicit Philoſophus, quòd in oſſibus porcorum mini- *Philoſ. 4*
mum eſt de medulla. Sic & illi, qui por- *de aĩal.*
cis ſunt ſimiles, quales ſunt illi, qui admodum porcorum terram effodiunt, qui oculos ſuos ſtatuerunt declinare in terram, modicum habent de medulla prædicta gratiæ, immo nihil. Et tunc *2. Can.*
neceſſe eſt talium oſſa diſſipati, quia cũ non poſſint eſſe vacua, ſi non replentur medulla, replentur uento. Dicit autem

Auicena,

Auicena. Auicena, quod in oſſibus quandoq; fiũt ventoſitates, quæ erumpendo, frangunt oſſa. Sic eſt de oſſibus interioribus malorum, quia non replētur ſpirituali medulla gratiæ, ſed replentur vento vanitatis inflatione ſuperbiæ, quæ uires animæ rũpit, & diſſipat, quia multis curis diſtrahit mentē. Eſa. 38. Quaſi leo ſic cōtriuit omnia oſſa mea. Et pſ. Diſſipata ſunt omnia oſſa noſtra ſecus infernum. Ad propoſitũ ergo illi, qui curant nō Deo placere, ſed hoīb. hēnt vires interiores ventoſitatibus plenas, & ideo Deus extrahendo ventoſitatem, diſſipat illas Sicut de antiquis Philoſophis, qui habebant intellectum acutum, tñ qui voluerunt magis hominibus quam Deo placere, Deus diſſipauit intellectum eorum, dum tradidit eos in

Rom. 1. reprobum ſenſum vt dicit Apoſtolus. Et hoc eſt, ꝙ hic dicit Pſal. *Qm̃ Deus diſſipauit oſſa eorum, qui hominibus placent, con-*

Quæſtio. *fuſi ſunt, qm̃ Deus ſpreuit eos.* Sed hic in-

Placere. ſurgit dubium ſ. vtrum licitum ſit placere hominibus. Et vr̃ ꝙ non ex iſto textu.

Galat. 1 *Qm̃ Deus diſſipauit oſſa eorum, qui hominibus placent: confuſi ſunt, qm̃ Deus ſpre-*

1. Co. 10 *uit eos.* Item Apoſtolus d. Si adhuc hominibus placerem, Chriſti ſeruus non eſſem. Ad oppoſitum præcipit Apoſtolus. Sine offenſione eſtote Iudæis, & gentib. & eccleſiæ Dei, ſicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis, ut ſalui fiāt. Iſtam quæſtionem cum argumentis facit gl. ad Galat. 1. Et ſic reſpondet. Sunt homines aliqui temerarij iudices ſuſurrones, murmuratores, quærentes ſuſpicari, quod non vident, contra tales ſufficit teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Neque ēt in alijs, quibus placere volumus gloriam noſtram quærimus, vel querere debemus, ſed illorum ſalutem, vt nos bene ambulantes imitando, non errent, & inde non nos, ſed Deum laudent, qui tales nos facit. Non ergo utilitatem, uel gloriam noſtram quærimus, cum placere hominibus uolumus, ſed gaudemus eis placere, quod bonum eſt propter ipſorum utilitatem, non propter noſtram dignitatem. Ideoque Apoſtolus, & non ſe hominibus rectè placere dicebat, quia in eo ipſo vt Deo placeret intuebatur,

E & placendum ſic eſſe hominibus rectè præcipiebat, non ut hoc appeteretur, tanquam merces rectè factorum, ſed quia placere Deo non poſſet, qui non ſe his, quos ſaluos fieri uolet, imitandum præberet. Et ſicut in Apoſtolo uidebantur, ſic in euangelio illa uidentur contraria. Dixit enim Chriſtus. Luceat lux veſtra coram hominibus. *Matt. 5.* Item, nolite facere iuſtitiam veſtram coram hominibus, vbi illos arguit, qui opera ſua ita faciunt, vt finem bonorum operum in laudem hominum ponant, eandemque F quaſi pro mercede computant operum ſuorum, ideo ait. Vt videamini ab eis, quaſi nolite ſic facere coram hominibus, quicquid boni facitis, ut uideamini ab eis, ideſt, ut ipſe ſit finis boni operis veſtri videri ab eis, nolite hic facere finem. Stat ergo ſolutio in hoc, quod hominibus non debemus uelle placere iſto fine, ut ipſorum gratiam, & beneuolentiam acquiramus, ſed vt ſalutem animarum ipſorum procuremus.

Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael? cum 868
G *auerterit dñs captiuitatem plebis ſuæ, exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael.*

HIc ponitur finalis bonorum conſolatio. Dic ut verſiculo 166. loco Iudæorum ponendo omnes bonos, &c. Reſtat agere de decimo articulo. Decimus articulus, quem poſuit Simon eſt, *Sanctorũ cōio.* Sanctorum communionem, remiſſionem peccatorum. Vnde aduerte, quod *Articulus fidei decimus.* hoc, quod dicitur, ſanctorum communionem, dupliciter exponitur. Primo, credo per fidem ſanctæ eccleſiæ perueni-

H re ad ſanctorum communionem. Et iſte *De ſumma Trinitate.* ſenſus approbatur, extra de ſumma Trinitate, capitulo firmiter. *Cōio.* Vbi dicitur, quòd una eſt uniuerſalis fidelium eccleſia, extra quam nemo ſaluatur. Vel ſic, credo, quòd vnitas eccleſiæ tanta eſt, quòd quilibet, qui eſt membrum eccleſiæ, particeps eſt omnium, quæ ſunt totius corporis. Pro cuius declaratione ſciendum, quòd tanta actualis eſt vnitas fidelium, & eccleſiæ, quòd omnes fideles ſua merita, & bona opera ſibi inuicem communicant, ſecundum magis

Digitized by Google

giſ,& minus vt fideles ſunt magis, & minus diſpoſiti ad huiuſmodi participationem Diſponitur autem quis ad participandum bona & merita vniuerſalis eccleſiæ, per gratiam, quæ omnia facit eſſe communia, ideoque ſecundum quod aliquis eſt in maiori, vel minori gratia, ſecundum plus, & minus participat eccleſiæ bona, etiam ſi ſibi ſpecialiter non applicentur. Et hoc notabat Pſalmiſta dicens. Particeps ego ſum omnium timentium te. Et hoc eſt, quod notat articulus dicens. Sanctorum communionem. Non ſolum autem hoc verum de ſanctis, quãdiu ſunt in via, ſed etiam de animabus in purgatorio exiſtentibus, quia omnium bonorum, quæ hic fiunt habent communionem, ſcilicet, ſecũdum quòd ſunt magis vel minus capaces. Et hoc ex parte operis operati. Ita quod ſi celebrarem pro Petro exiſtente in gratia, & Martino, ſi Martinus ſit in maiori gratia, magis de iſta miſſa participabit, poſito quòd ego miſſam ad Martinum non applicarem. Iſta talis ſanctorum communio probatur primo auctoritate Hieron. & habetur de confecr. diſtinctione quinta non mediocriter. Vbi dicitur quòd cum pro cunctis animabus Pſalm. vel miſſa dicitur, nihil minus accipit quiſque, quam ſi pro vnoquoque ipſorum diceretur. Secundo hoc expreſſe tenet dominus Guido in expoſitorio, exponens dictum capitulum, non mediocriter. Tertio hæc eſt opinio Domini Præpoſitiui, dicentis, quòd ſuffragia pro aliquo facta, non magis proſunt ei, pro quo fiunt, quam alijs, ſed proſunt vnicuique ſecundum quod magis ſunt digni. Ratio, quia charitas facit omnia eſſe communia, diuidens ſingulis pro vt ſunt capaces, ponit exemplum de candela, quæ accenditur pro aliquo diuite, quę non minus prodeſt illis, qui cum ipſo ſunt, quam diuiti, ſed forte magis ſecundum quod oculos habent clariores. Similiter de lectione, quæ non magis proficit ei, pro quo legitur, quam alijs, &c. Quarto hæc eſt opinio domini Hoſtienſ. in ſumma ſua, titulo de pœnitentia, paragrapho, quibus mortuis. Veruntamen ad maiorem declarationem horum, ego noto quòd opera bona vt orationes, &cæt.

Suffragia.

Hiero. de conſ. d. 5

A poſſunt conſiderari dupliciter, uno modo in quantum meritoria, alio modo in quantum ſatisfactoria. Primo modo reputo verum quod dictum eſt. Secundo modo reputo dubium. Et hoc ex opere operato non operantis. Sed hic eſt vnum dubium. Si tamen eſt ſanctorum communio virtute charitatis, quòd omnes fideles in charitate exiſtentes, ſanctorum, & iuſtorum merita participant, vnuſquiſq; ſecundum ſuæ charitatis proportionem, nunquid Petrus exiſtens in maiori charitate, quam Linus, merita Lini, ut puta B ieiunium Lini, orationem, vel eleemoſynam magis participat ipſo Lino. Et videtur, quòd ſic: quia poſtquam ſanctorum bona ab omnibus participantur ſecundum virtutem charitatis ipſorum, quæ facit ſanctorum communionem, & Petrus eſt in maiori charitate quam Linus, ſequitur propoſitum. Reſpondens dico, quòd, non obſtante ſanctorum communione, meritum plus proficit merenti quam alteri: licet in maiori charitate exiſtenti. Et ideo nota, quòd charitas ſic applicat merita, & facit ſanctorum communionem, ſicut, & dilectionem. C Dilectionem autem ſic facit charitas, vt dicit Magiſter libro tertio, diſtinctione vigeſimanona, vt prius diligatur Deus, ſecundo id quod nos ſumus, tertio proximus, quarto quod infra nos eſt, ſcilicet corpus noſtrum. Sic ergo poſito, quòd proximus ſit in maiori charitate quam ego, virtute tamen charitatis teneor me plus diligere quam ipſum. Cuius ratio eſt, quia via charitatis incipit a ſe, & decurrit in proximum. Sed quia proximos reſpicit ſecundum eorum bonitatem, ideo D ſecundum proportionem charitatis, & bonitatis aliorum alios facit charitas diligere. Sic dico in propoſito, quòd cum ordinata charitas incipiat a ſeipſo, & conſequenter tendat in alios, quòd charitas *Lini*, cuius virtute eſt opus ſuum meritorium, primo, & principaliter illud ſibi applicat, ac magis, quia ipſe ſimul cum charitate operatur, conſequenter autem illud applicat ad proximos magis, & minus, ſecundum eorum maiorem, vel minorem bonitatem, vel charitatem. Et ſic efficitur, quòd plus

Opera bona, & orationes duplices.

Charitas.

plus habenti, plus datur,& minus haben- E ti,minus. Sic enim eſt de merito Chriſti, quod applicatur cæteris ſecundum eorum charitatis bonitatem. Iſtam ergo meritorum communionem notās articulus
2. Cor. 8 dicit Sanctorum communionem. Vnde nos vna cum Apoſtolo dicentes. Simus obſecrantes gratiam, & communicationem miniſterij, quod eſt inter ſanctos. Sed quia hæc ſanctorum communio, ſolum virtute charitatis habetur, quæ omnia peccata remittit, ideo remiſſionem peccatorum, quæ huic communicationi eſt neceſſaria, ſubdit articulus. d Remiſ- F ſionem peccatorum. Et eſt ſenſus. Credo quod charitas,& ſacramenta, quibus fideles communicant, cōferant remiſſionem peccatorum. Sic enim debemus credere pœnitentiam in remiſſionem peccatorum in omnes gentes, quod principalius
Luc. 24. facit charitas. Figura de Magdalena, cui remiſſa ſunt peccata multa. Alia ratio non aſſignatur, niſi quia dilexit multum.
Luc. 7. Iſte autem articulus quo ad duas partes
Chryſoprasus. prædictas ſignificatur in decimo fundamento ciuitatis, quod erat Chryſopra-
Ignis. ſus, qui lapis actum ignis virtualem ex- G primit. Nam vt dicit Magiſter libro 16. hic lapis de nocte eſt igneus. Ignis autem habet duas virtutes, ſcilicet multiplicatiuam, quia ſe communicat ſine ſui detrimento, & purgatiuam, quia metalla ab omni ſorde purificat. Ex prima ſignificat ſanctorum communionem, ex ſecunda remiſſionem peccatorum. In hoc ergo, quòd iſte lapis de nocte eſt igneus, figuratur quòd in nocte præſentis vitæ ex dicto articulo fidei dictas duas virtutes ignis debemus credere, vnde iſte articu-
Pro. 30. lus poteſt dici ſermo Dei ignitus prouer. H
Pſ. 118. trigeſimo, iuxta illud Pſalmi. Ignitum eloquium tuum vehementer, & ſeruus tuus dilexit illud. Et quia iſte articulus tractat ſanctorum communionem,& remiſſionem peccatorum, quæ fiunt per charitatem,& pœnitentiam. Ideo poteſt dici illud fundamentum, de quo habetur ad Hebræos ſextò, quòd eſt fundamentum pœnitentiæ ab operibus mortuis,& fidei ad Deum,&c.

PSAL. LIII.

D*Eus,in nomine tuo ſaluum me fac,& in virtute tua iudica me.* 869

PSALMVS Iſte talem habet titulum. *In finem in carminibus intellectus Dauid, cum veniſſent Ziphæi ad Saul, & nunciaſſent Sauli, nonne Dauid abſconditus eſt apud nos?* Pro expoſitione literali huius tituli, eſt notandum, quòd (vt habetur hiſtoria primo Regum vigeſimotertio) cum Saul perſequeretur Dauid: Dauid fugit, & abſcondit ſe cum ſuis in monte Ziph, in quo habitabant Ziphæi, qui erant de tribu Iuda cum ipſo Dauid. Qua propter Dauid magis confidens de ipſis, apud eos declinauerat, ut ibi ſaluari poſſet, ne Saul ipſum inueniret. Ipſi autem Ziphæi gratiam Saulis acquirere volentes, proditores fuerunt, & nunciauerunt Sauli dicentes. Ecce Dauid apud nos latitat, deſcende vt tradamus eum in manus tuas. Deſcendit ergo Saul. Quod cum nunciatum fuiſſet ipſi Dauid, ſtatim receſſit inde, & fugit ad tutiſſima loca Engaddi. Erat autem ibi in monte quædam magna ſpelunca, in qua Dauid cum ſuis habitabat. Quod ignorans Saul, ſpeluncam illam intrauit, ut uentrem purgaret, & depoſuit chlamydem ad partē. Tunc Dauid, qui ibidem latitabat cum ſuis, videns ſe habere perſecutorem ſuū in manu ſua, noluit tamen manum mittere in ipſum, ſed latenter præſcidit orā chlamydis Saul, & receſſit. Saul autem de hoc non aduertens, purgato ventre, receſſit. Tunc Dauid poſt ipſum exiuit ſpeluncam,& clamauit poſt Saul, dicens: Domine mi rex, quare audis verba hominum dicētium, Dauid quærit malum aduerſum te? Reſpice,& cognoſce orā chlamydis tuæ in manu mea. Quoniam cum præciderem oram chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te. Aduerte ergo, quòd non eſt malum in manu mea, tu autem inſidiaris animæ meæ. Dixitq; tunc Saul ad Dauid Fili mi, tu iuſtior es quam ego, tu tribuiſti mihi bona,& ego reddidi

De conſ. d.4. poſtquam.

1. Reg. 23.

reddidi tibi mala,&c. Ad propoſitum ergo, cum Dauid videret ſe inimicum ſuũ habere in manu ſua,fecit iſtum pſalm. rogans Deum vt ſaluaret eum,i. preſeruaret ab homicidio,ne.ſ.interficeret Saulẽ, ſicut ſuggerebant ei uiri ſui. Vnde orans dixit. *Deus, in nomine tuo ſaluum me fac*, &c.ne.ſ.incuram homicidium. Ex prædictis apparet expoſitio literalis tituli, & materia pſal. Et ad iſtum intellectum pſal. iſte litteralis habet duas partes. Quia Dauid primo ponit ſuam deprecationem.Secundo vt facilius exaudiatur, facit Deo votum,& promiſſionẽ,ibi. *Voluntarie*.Quantum ad primũ dicit. *Deus, in nomine tuo*, &c. Dic vt Nic. de Lyra. Quantum vero ad intellectum propheticum, ſciendum quod totus iſte pſalmus agit de bonis,& ſanctis viris, oſtendens qualiter hi in præſenti ſunt inter malos, & perſequuntur ab eis, monens eos inter malos habere patientiam,& auxilium ſperare diuinũ. Et hoc innuit titulus prædictus intellectus ſpiritualiter.

Ziphai. Vbi notandum,quod Ziphæi, inter quos latitabat Dauid,interpretãtur florentes. Et ſignificant illos, qui in præſenti florẽt gloria temporalium rerum,quorum gloria eſt ut flos fœni, quod hodie floret, & cras in clibanum mittitur.Dauid autem iuſtus,qui inter iſtos latitabat, ſignificat uiros ſanctos mortuos mundo, quorum uita in præſenti latet, quibus dicebat

Coloſ. 3. Apoſtolus. Mortui.n.eſtis, & uita ueſtra abſcondita eſt cum Christo in Deo, &c. Saul aũt,qui interpretatur abutens,ſignificat diabolũ regẽ ſuper omnes filios ſuperbiæ,qui creaturis Dei abutitur, dum homines omnes ad malum conatur inducere. Ziphæi ergo tũc nunciant Sauli,ꝙ Dauid inter illos habitat, ut ipſum tradant in manibus Saul, quando homines mundi, & peccatores bonos perſequuntur,ad hoc ut ipſos per peccatum diabolo tradant,quod tamen effectum non habet. Eſt ergo ſenſus tituli talis. *Intellectus Dauid in carminibus*, ideſt,in laudibus: quia per hoc intelligitur etiam,quod in aduerſis laudandus ſit Deus. *Cum uenisſent Ziphai, & nunciaſſent*, &c. ſcilicet quando mali bonos in manibus diaboli tradere uolunt. Et hoc in finem, quia ſci

A licet in præſenti non apparet virtus iuſtorum inter malos, ſed apparebit finaliter. Intentio Pſalmi eſt bonos mouere, vt ẽt in aduerſis laudent Deum. Et ſecũdum hoc Pſalmus iſte diuiditur in partes tres. Quia Pſalmiſta in perſona bonorũ omnium loquens, videns ſe inter malos poſitum,& perſecutum ab illis,primò diuinã implorat miſericordiam. Secundò perſecutorum explicat malitiam:ibi. *Quoniam alieni*. Tertio in Deo plenã ponit cõfidentiam,ibi. *Ecce enim Deus adiuuat me*. Prima diuiditur in partes duas.Quia

B primo ponit ſuam orationem. Secundò ſuæ orationis implorat exauditionẽ, ibi. *Deus exaudi*. Quantum ad primum ait. *Deus,in nomine tuo ſaluum me fac*. Vbi nota quòd duplex eſt nomen verbi incarnati,ſ. proprium,& appellatiuum, proprium nomen eſt Ieſus, ſed appellatiuum eſt Chriſtus,quia omnes inuncti reges,& ſacerdotes Chriſti vocabantur, hic autẽ loquitur de proprio nomine, quod eſt Ieſus. De quo Lucæ 1. Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe.n.ſaluum faciet populũ ſuum à peccatis eorum. Vnde qualiter *Duplex nomen uerbi incarnati.*

C nos ſaluat,vide ſuperius verſ.655. Sic ergo hic dicit. *Deus in nomine tuo*, ſ. quod eſt Ieſus, *ſaluum me fac*, i. imple in me rem nominis tui,quæ eſt ſaluatio, quia Ieſus ſaluator interpretatur. Ex quo apparet, ꝙ Dauid ſic orando myſteriũ incarnationis præuidit. Sequitur. *Et in uirtute tua iudica me*. Aliqui textus habẽt. *Et in uirtute tua libera me*, quia aliqui timentes diuinum iudicium,non audent petere iudicari,ſed ſolum liberari. Et ſic textum iſtum corrumpunt, quia verus textus dicit. *Et in uirtute tua iudica me*. *Saluare.*

D Vbi ſciendum, ꝙ duplex eſt iudicium. ſ. diſcuſſionis,& diſcretionis, de quo ſupra verſ. 367 Hic autem loquitur de iudicio diſcretionis. Item notandum, ꝙ virtus Dei dicitur verbum Dei per quod omnia facta ſunt. Ad Hebr. 1. Portans omnia uerbo uirtutis ſuæ, quod in humanitate aſſumpta in finali iudicio diuidet & diſcernet bonos à malis. Matthæ. 25. Quia ſtatuet quidem oues à dextris, &cæt. Et ſic dicere, *in uirtute tua iudica me*: nihil aliud eſt,niſi per uerbum tuum incarnatum diſcerne me à malis, *Iudicare. Dei.* *Hebr. 1.* *Mat. 25*

malis & damnandis. Vel per virtuté Dei intellige miſericordiã, quæ maxime omnipotentiã Dei manifeſtat, ſicut cantat eccleſia Deus, qui omnipotentiam tuã parcendo, & miſerando maxime manifeſtas. Et tunc petit, vt per miſericordiã ſibi peccata dimittantur, vt à malis diuidatur, quaſi dicat. Per miſericordiã tuã iudica, ideſt, diuide me à malis.

870 *Deus, exaudi orationem meam, auribus percipe verba oris mei.*

HIc conſequenter ſuæ orationis implorat exauditionem. *Auribus percipe*, &c. Vbi nota ꝙ auris Dei non eſt corporale inſtrumentũ, ſed eſt eius gratia, qua noſtris votis annuit. Sic.n. auris Dei pro exauditione accipit Salomon. 2. Paralip. 6. dicens Deo. Sint aures tuæ intentæ ſuper orationem quæ fit in loco iſto, & Pſ. 85. Inclina aurem tuã, & exaudi me. Item nota, ꝙ capio componitur cum per, & fit percipio, pis, & eſt idẽ ꝙ perfecte capere, & intelligere. Quamuis enim Deus omnia perfecte percipiat, & intelligat, tamen proprie illud dicitur ꝑfecte capere, quod approbat, & ſic percipere Deum verba noſtra eſt orationem noſtram acceptando approbare. Sic enim orabat ſuperius Pſalmo quinto, dicens. Verba mea auribus percipe, domine, &c. Et nota hic duplicem modum orandi. ſ. corde, & voce. Quantum ad primum dicit. *Deus exaudi orationem meam*. Quantum ad ſecundum dicit. *Auribus percipe verba*. Ad denotandum, ꝙ in oratione cũ affectione cordis, etiam verba vocalia concurrere debent. Sed forte dicit. Nũquid ſufficit orare corde ſine exterioribus uerbis Dic ut ſupra verſ. 39.

Auris percipere. F

2. Par. 6.

Duplex orãdi modus.

Quæſtio.

871 *Quoniam alieni inſurrexerunt aduerſum me, & fortes quæſierunt animam meã, & non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum.*

HIc perſecutorum explicat malitiã. Quantum ad literam, ſi Dauid loquitur in perſona propria, loquitur de Ziphæis, qui eum prodere volebant in manibus Saul. d. *Quoniam alieni*, ideſt, Ziphæi *inſurrexerunt aduerſum me*, ſcilicet proditorie. *Et fortes quæſierunt ani-*

2 -

E *mam meam*, ideſt, Saul cum ſuis complicibus, qui erant fortes temporaliter, *quæſierunt animam meam*, ideſt, vitam meam ſine ratione, ideo *Non propoſuerunt Deum ante conſpectum ſuum*. Sed nõ videtur quòd Ziphæi eſſent alieni à Dauid: quia erant de eadem tribu. Ziph nãque vicus erat pertinens ad tribum Iudæ, de qua tribu erat Dauid. Sed dic, ꝙ alieni erant a Dauid non tribu, vel loco, ſed malitia, & voluntate, quia prodiderunt eum Sauli. Secundum autem ſenſum propheticũ Dauid loquitur in perſona omnium bonorum, contra quos alieni, ideſt, dæmones inſurgunt. Vnde iſtum textum exponit Gregorius dicẽs. Quis verò alienus niſi apoſtata angelus vocatur? Vnde per pſalm. de cunctis ſimul ſpiritibus malignis dicitur. *Quoniam alieni inſurrexerunt aduerſum me, & fortes quæſierunt animam meam*. Et ſic nòmine alienorum, accipiuntur dæmones cum omnibus ſuis membris, ideſt, iniquis hominibus, qui iuſtos perſequuntur. Vel Dauid iſta verba in perſona Chriſti dicit de Iudæis, qui cum carne

G propinqui eſſent Chriſto, tamen uoluntate peruerſa increduli facti ſunt alieni. De quib. dicitur Iob decimonono. Fratres meos longè fecit à me, & noti mei quaſi alieni receſſerũt à me. Iudæi enim fratres erant Chriſti carne, noti erant lege, quia per prophetas, & legem ipſum cognouerunt venturum. Sed quando uenit, elongati ſunt ab eo cultu, & fide, & ſic facti ſunt alieni. Vnde prædicta uerba exponens Gregor. dicit. Ioannes de Chriſto dicit. In propria uenit. & ſui eum non receperunt. Ab ipſo quip

H pe Chriſto Iudæi fratres ſecundum carnem longè facti ſunt, & noti receſſerũt, quia quem per legem, & prophetas nouerant uenturum, uenientem minimè recognoſcebant. Iudæi enim propinqui per carnem, noti per legis inſtructionem, quaſi obliti ſunt quem prophetauerant, dum eum, & incarnãdum uerbis legis canerent, & incarnatum uerbis perfidiæ negarent, &cęt. Vnde & de Iudæis conqueritur Chriſtus. d. Filij alieni mentiti ſunt mihi, &c. Vide uerſic. 146. Notandum autem quòd generaliter omnes

Alienus.

Greg. 12. mor. c. 18

Iob 14.

Greg. 14 mor. c. 21

Ioan 1.

Pſ. 17.

omnes mali dſr a Chriſto alieni: quia et ſi per baptiſmum efficiuntur filij tñ pec cando efficiuntur alieni, & filij diaboli.

Aſpides. Dř in libro de naturis rerum, ꝙ Syris, & Aphris non nocent aſpides. Et ideo pueros ex ſe natos obijciunt aſpidibus, vt ex periantur, an ſint ſui filij, vel alieni. Si.n. eis nocent aſpides, ſciunt eos non eſſe ſuos, ſed adulterinos. Si verò eis non nocent, approbant eos eſſe ſuos. Sic & conformiter Chriſtus habet experientiam de regeneratis. Scit.n.ꝙ quandiu ſunt filij ſui, aſpis, i. diabolus eis non pôt nocere, nec eos uenenare, quia de filio Dei

Pſal. 90 ſcribitur. Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis, &c. Et ideo ſi quis a diabolo venenatur, ſcit ipſum non eſſe filium ſuum, ſed alienum: quia vt dř 1. Ioan. 3. Omnis qui natus eſt ex Deo non peccat. In hoc manifeſti ſunt filij Dei, & filij diaboli, &c Vnde de iſtis filijs ſic alienatis dicit. Filij alieni mentiti ſunt mihi, filij alieni inueterati ſunt, &c. Vnde tales

Pſal. 17 multipliciter deſcribuntur. Primo ex nimia falſitate. Et quantum ad hoc dicit Chriſtus. Filij alieni mentiti ſunt mihi, quia.ſ.quæ in baptiſmo promiſerunt, nõ obſeruant, promiſerunt enim renunciare diabolo, & omnibus pompis eius, tãquam aſcripti militiæ regis cęleſtis. Di-

Vegetius lib. 1. Milites. cit Vegetius, ꝙ milites iurant omnia ſe ſtrenue facturos, quæ præcepit Imperator, nunquam deſerturos militiam, nec mortem recuſantes pro republica. Conſimilia iurant, qui ad militandum ſummo imperatori aſcribuntur. Ideo falſi Chriſtiani non ſolum ſunt mendaces, ſed etiam facti iuramenti ſui, ſeu voti tranſgreſſores. Cum n. ad pugnam uenerint, non confligunt, ſed aciem, & militiã

Vbi. 2. deſerunt. Et ratio poteſt haberi ex eo, quod dicit Vegetius. Miles qui ſcit ſum ptus ſuos apud ſigna poſitos, de deſeren do nihil cogitat, ſed magis ſigna diligit, pro illis in acie fortiter dimicat, vt pro illis habeat maximam curam, in quibus ſuam poſitam videt ſubſtantiam. Ex quo patet, ꝙ ſi ſumptus atq; ſubſtantiam alibi quàm apud ſigna habeat, retrahit hoc militem a pugnando, & eſt ei occaſio ſigna deſerendi. Propter quod Ageſilaus dux Lacedæmoniorum (ſicut narrat Sex- A tus Iulius Frontinus lib. 1.) cum comperiſſet multos ſuos milites in ciuitate, quæ prope fuerat, omnia ſua precioſa depoſuiſſe, præcepit oppidanis, ne quicquã reciperent, quod ad ſuos milites pertinebat, ut ſicardentius dimicarent milites, qui ſcirent pro omnibus ſuis eſſe bellandum. Sic in acie Chriſtianorum, cum ipſe Chriſtus crucifixus ſit ſignum ſ.n illud Eſa. 55. Erit dñs nominatus in ſignũ æternum. Apud iſtud ſignum cogitat verus miles Chriſti omnem ſuam ſubſtã tiam eſſe repoſitam. dicens illud pſalmi

B Subſtantia mea apud te eſt. Et ideo de deſerendo ſigno talis nunqnam cogitat, ſed conſtanter pro ipſo dimicat. Secus eſt de illo, qui totam ſubſtantiam ſuam alibi repoſitam habet, puta in ciuitate huius mundi dicens illud pſal. Subſtantia mea in inferioribus terræ. Vnde talis *Pſal. 38* nec eſt fidelis miles, nec verus Chriſtianus. Vnde Aug. de decem cordis. Non .n. debent Chriſtianorũ mentes de præſenti ſæculo cogitare. Qui.n. de futuro ſæculo non cogitat, nec propterea Chriſtianus eſt, ut illud quod in fine promit-

C titur accipiat, nec dum Chriſtianus eſt. Tales ergo infideles milites, & falſi Chriſtiani dicuntur alieni, qui contra eccleſiam inſurgunt. De quibus nunc dicitur. *Qm̃ alieni inſurrexerunt aduerſum me*, &c. Amos 5. Filios alienos genuerunt.

Ecce enim Deus adiuuat me, & dominus ſuſceptor eſt animæ meæ. 872

OStendit hic Pſalmiſta ſe in Deo plenam habere confidentiam. Et diuiditur in partes quatuor. Quia pri-

D mò in Deo ſuam ponit confidentiam. Secundò ad inimicos uerã oſtendit amicitiam, ibi. *Auerte mala.* Tertiò debitam Deo exoluit gratiam, ibi. *Voluntariè.* Quartò in Deo perfectam habet lætitiam, ibi. *Quoniam ex omni tribulatione.* Quantum ad primum oſtẽdens ſe in Deo habere confidentiam, & non in mũdo, dicit. *Ecce enim Deus adiuuat me*, &c. *Adiutor noſter Chriſtus* Vbi ſciendum, quòd propheta ſpiritu prophetico eleuatus vidit verbum pro noſtro adiutorio incarnandum, vnde iſtud adiutorium per incarnationem fa-

Pſal.37 ctum humiliter poſtulabat Pſal. dicens. E Exurge in adiutorium meum, dñe Deus ſalutis meæ. Surrexit.n. Deus in adiutorium noſtrum, quando Dei verbum caro factum eſt. Et hunc adiutorem flagita
Iob. 31. bat Iob. 31. dicens. Quis tribuat mihi adiutorem, ut deſiderium meum omnipo-
Greg.22 tens audiat? Quod exponens Grego. d.
mo.c.18 Sciens ſanctus Iob, q̃ ſuis meritis redimi non poterat, adiutorem quærit. Et quem niſi vnigenitum filium Dei contemplatur. qui humanam naturam in hac mortalitate laborantem dum ſuſcepit, adiu-
Incarnatio Chri uit. Ipſe quippe adiutor adiuuit hominē F factus homo, vt quia puro homini via nō patebat redeundi ad Deum, via fieret per Verbum Dei. Longè quippe diſtabamus a iuſto, & immortali, nos mortales, & iniuſti. Sed inter immortalem, & iuſtum, & nos mortales, & iniuſtos apparuit mediator Dei, & hominum mortalis, & iuſtus, qui, & mortem haberet cū hominibus, & cum Deo iuſtitiam, vt quia per ima noſtra longè diſtabamus a ſummis, in ſeipſo uno adiutor noſter factus iungeret ima cum ſummis, atq; ex eo via redeundi nobis fieret, quo ſummis ſuis G ima noſtra copularet, &c Hunc ergo modum adiutorij hic Pſalmiſta præuidens in perſona omnium bonorum d. *Ecce.n. Deus adiuuat me.* Et ſtatim modum oſtē dit, d. Et (pro quia) *Deus ſuſceptor eſt animæ meæ.* Per animam.n. quæ eſt principalior pars hominis totam naturam humanam intellige. Suſcepit ergo Dominus animam noſtram, quando Dei filius, vt nos adiuuaret, factus eſt homo. Et in iſto adiutorio plenè confidit quilibet iuſtus
Pſ.118. dicens filio Dei illud pſal. 118. Adiutor, & ſuſceptor meus es tu, & in verbum H tuum, ſcilicet incarnatum, ſuperſperaui.

873 *Auerte mala inimicis meis, & in verita-*
20. q. 3. *te tua diſperde illos.*
præſens.

Conſequenter hic ad inimicos ſe oſtendit habere amicitiam, & hoc
Auerte pro ipſis orando, vt conuertantur, dicēs.
re. *Auerte mala*, &c. Vbi nota, quòd verto vertis, componitur cum a, & fit auerto. tis. & habet duo ſignificata, ſ. remoue-
Pſ.118 re. Et ſic dr̃ pſalmo 118. Auerte oculos meos, ne videant vanitatem, aliquando idem eſt q̃ tergū vertere, Pſal. 43. Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros, &c. Hic autem accipitur pro remouere. Orat ergo vt auertantur, i. remoueantur mala ab inimicis, & non tam pœnæ quam culpæ. *Et in veritate tua diſperde illos*, i. diſperde illos a priori intentione, & pone eos *in veritate tua*, i. fac vt veniant ad veritatem tuam.

Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo, domine, quoniam bonū eſt. 874

De conſ. d. 5. non medio- criter.

Hic promittit gratiarum actiones. Vbi notandum, quòd ſacrificium eſt triplex, quòd Deo ſacrificare debemus, vide ſupra verſi. 817. Item nota, q̃ voluntariè ſacrificare, eſt gratis, & non propter aliud ſacrificare. Ille ergo voluntariè Deo ſacrificat, qui propter ſacrificium ſuum nihil aliud a Deo quærit, qui autem propter ſacrificium aliud a Deo quærit, ſi illud haberet, non ſacrificaret. Et quia omnia noſtra bona opera in laudem Dei debent terminari, ideo ſubdit. *Et confitebor nomini tuo*, ſcilicet confeſſione laudis, quoniam bonum eſt. Sed quod eſt illud nomen cui confitendum eſt? certè nomen Ieſus, accipiendo nomen pro ſignificato nominis, de quo dicit Apoſtolus ad Philip. 2. Dedit illi Phil. 2. nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, & omnis lingua confiteatur, &c.

Triplex Deo ſacrificiū eſt offerendum.

Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me, & ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus. 875

7. q. 1. aduerſitas.

Hic oſtendit, quòd ſolum in Deo vera habetur lætitia, quia ſolus Deus ab omni tribulatione nos liberare poteſt. Non quidem plenè liberat in Tribula præſenti, ſed in futuro, ideo hic accipi- tio. tur præteritum pro futuro ratione certitudinis propheticæ. In præſenti enim vita tribulationes patimur, vt purgati in futuro conſolationem Dei inueniamus, propter quod dicitur Iob capitulo Iob. 5. quinto. In ſex tribulationibus liberabit Sex. te, & in ſeptima non tanget te malum. Septem.

Quod

Greg. 6. mor. ca 17. Quod exponens Grego. ait. Quid enim ſenario numero, quem ſeptimus ſequitur, niſi præſentis vitæ operatio, diſcurſusq; ſignificatur? Sextò quippe die omnia perficiens, hominem condidit, & ſeptimo die Deus requieuit. Perfectis ergo omnibus requies ſequitur, quia poſt bona vitæ præſentis opera, retributio æternæ quietis inuenitur. In ſex itaque tribulationibus dominus nos liberat, ne nos in ſeptima malum tangat, quia per paternæ pietatis eruditionē præſentis vitæ labore nos atterit. Sed in aduentu iudicis à uerbere abſcondit, ut tanto tūc ad ſalutē certiores exhibeat: quanto nūc flagella durius ſecant. *Et ſuper inimicos meos deſpexit oculus meus.* Quod ideo dixit, quia ſancti in patria videbūt damnatos deorſum poſitos. Nam ſpecio, cis q̃d eſt uidere, uel conſiderare, componitur cū de, & fit deſpicio deſpicis, q̃d eſt deorſum aſpicere, uel contemnere. Reſtat in *Reſurrectio.* materia articulorū nūc cōſequenter agere de undecimo articulo, quē poſuit Iudas, vel Thadæus, dicens. Carnis reſurrectionem. *Articulus 11. fidei.* Vbi notandū, ꝙ ſecundum Auguſtinum, duplex eſt reſurrectio, ſ. prima, quæ eſt animarum: & ſecunda, quæ eſt corporum. *Aug. 22 de ciuit. cap. 7.* Prima fit, quando homo uitam gratiæ per peccatum perditam recuperat, de qua dr̃. Beatus, qui habet partem in reſurrectione prima. *Apoc. 20.* In his enim ſecunda mors non habet poteſtatem. Secunda eſt reſurrectio corporū, quæ erit in fine generaliter omnium tam bonorū quam malorum, de qua 1. Corinth. 15. Omnes quidem reſurgemus, &c. Articulus autem præcedens primam reſurrectionem poſuit, dicens. Remiſſionē peccatorū. Hic autem ponit ſecundam, dicens. Carnis reſurrectionem. Hic autem articulus maximè mouere debet homines ad bona opera peragenda. Remota enim ſpe reſurrectionis, remota erit omnis obſeruatio pietatis. Et ideo diabolus homines in errorem contraiſtum articulum nititur inducere, ut ipſos peccatis facilius inficere poſſit. Vnde Chryſoſtomus ſuper Matthæū. Videns diabolus, quòd iuſtitiam Dei omnino extinguere non potuit, introduxit hæreſim Saducęorum, qui dicunt, non eſſe reſur-

A rectionem mortuorum, quæ res omni homini faciendæ iuſtitiæ propoſitū frangit. Quis enim erit contentus aduerſus ſemetipſum quotidie luctamina exercere, niſi ad ſpem reſerrectionis aſpiret? Et ideo ad huius articuli declarandam ueritatem multiplex eſt ratio. Prima ex parte diuinæ iuſtitiæ, quam facit Damaſce. *Damaſ.* lib. 4. dicens. Si reſurrectio non eſt, nec Deus eſt, neque prouidentia eſt, tunc ea ſu omnia feruntur, & aguntur, uidemus enim plurimos iuſtos eſurientes, & iniuriam ferentes, peccatores autem, & iniu B ſtos in diuitijs, & in omnibus voluptatē habentes. Sed quis vnquam hoc iuſti iudicij, vel ſapientis prouidentiæ opus bene ſentiens ſuſpicabitur? Erit ergo reſurrectio. Iuſtus ergo Deus eſt ijs, qui confidunt in eum, mercedis retributionem in reſurrectione ſeruans: malis autem punitionem. Et hanc rationē tangit Apoſtolus. 2. ad Corinth. 5. dicens. Oportet nos oēs manifeſtari ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque propria corporis, q̃ geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. Secunda ex parte reſurrectionis Chriſti, ſicut ar- *1. Cor. 1* C guit Apoſtolus, dicens. Chriſtus reſurrexit: ergo & nos reſurgemus, antecedens patet, qa aliter vana eſſet fides noſtra, & cōſequentiā probat gloſſ. quia Chriſtus propter nos totū fecit, & patet ex alio, quia ſi reſurrectio repugnaret humanitati Chriſti, repugnaret omni homini, qa quantū ad humanitatē Chriſtus eſt vniuocè homo cū alijs hominibus. Hanc rationē expreſsè facit Iob 19. dicens. Scio, quia redemptor meus viuit, & in nouiſ- D ſimo die de terra ſurrecturus ſum: Ipſe enim tunc fidem habens de Chriſto futuro, & futura eius reſurrectione, cuius certitudine fidei præteritum pro futuro poſuit, dicens: ſcio, i. firmiter credo, quòd Redemptor meus Chriſtus pro omnibus moriturus reſurget à mortuis, & uiuet in æternum. Et ideo ad Chriſti reſurrectionem, tanquam ad antecedens addit conſequens, dicēs. Et ideo in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circundabor pelle mea, &c. Hanc fidem reſurrectionis cōfeſſa fuit illa diſcipula Chriſti Martha, dicens. Scio ꝙ reſurget in reſurrectione in nouiſſimo *Ioan. 5* die.

die. Tertiâ, ex parte ſatisfactionis. quia E iuſtum eſt, quòd ſatisfacto pro peccato, pœna peccati ceſſet, ſed mors, ſiue priuatio vitæ eſt pœna peccati Adæ. Rom. 1. Cum ergo Chriſtus plenè ſatisfecerit pro peccato Adæ, iuſtè debet ceſſare mors, & priuatio vitæ. Et hanc rationem

1.Co.15 facit Apoſtolus 1. Corinth. 15. dicens. Quoniam quidem per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorũ, ſicut ergo in Adam omnes moriuntur, ita, & in Chriſto omnes viuificabuntur. Quarta, ratione appetitus naturalis: quia anima ſeparata appetit vniri corpori, tan F quam ad perfectum eſſe naturę humanę ſm ſpeciem, vnde anima ſeparata manet imperfecta quo ad eſſe ſpecificum. Decet autem diuinam bonitatem (quæ omnia fecit, vt eſſent perfecta) quod anima non ſemper careat eſſe perfecto ſm ſpeciem. Et hoc eſt, quod dominus promit-

Eſa. 26. tit Eſaiæ 26. dicens. Viuent mortui tui, & interfecti tui reſurgent. Sed contra ve

Quæſtio. ritatem huius articuli reſtat una difficultas, quia multorum mortuorum animę iã ſunt beatæ. Aut igitur volunt reuniri corpori, aut non. Si volunt, & de facto G non vniuntur, ergo non ſunt beatæ, contra poſitum, patet conſequentia, quia beatus eſt, qui habet quicquid vult. Si autẽ nolunt, ergo non reunientur, quia cum omne inuoluntarium ſit triſte. tertio Ethicorum, iam in beatis caderet triſtitia, quod eſt falſum. Reſpondeo, & dico

Reſp. quod volunt vniri. Ad argumentum dico, quod beatus habet quicquid vult, ſicut vult, & quando vult, anima autem beata vult vniri corpori ſuo modo, non pro modo, ſed pro tempore ſtatuto. Iſte articulus figuratur in vndecimo funda- H mento, quod erat hyacinthus, qui lapis vitam membris animalem tribuit ſtabili

Hyacinthus. ter. Nam ut dicit Mag. lib. 26 hic lapis vigorem dat membris, & vegetat neruos. Et ſic ſignificat vltimam reſurrectionem corporum, quæ membris omnium quanquã incineratis, & diſſolutis, ac diſperſis in vnum colliget, & vigorem vitæ ipſius reuniẽdo aiam præſtabit, vt amplius mori non poſſint, vñ reſurrectionis immortalitas, etiam in iſto lapide figuratur, qui vt dicit Magiſt. vbi ſupra, reſiſtit peſtilẽtijs ad denotandum, quòd talis ac tanta erit virtus reſurrectionis, vt omni peſtilentiæ mortis reſiſtat integraliter. Et ideo de immortalitate reſurrctionis per iſtũ lapidem hyacinthũ figuratę, dicetur humano generi illud Ezec. 27. Hyacinthus Eze. 27 operimentum tuum.

PSAL. LIV.

EXaudi Deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam: intende mihi, & exaudi me. 897

PSAL. Hic talem habet titulum. *In finem in carminibus intellectus Dauid.* Pro cuius intellectu notãdum, quòd Dauid fecit iſtum Pſal quoad litterã, quando ipſe fugiens de Ceila, ſaluatus fugit de manibus Saul, qui volebat eum in Ceila obſidere. Vbi notandum, q. (vt habetur 1. Reg. 23.) cum Dauid fugiens a 1. Reg. 23. facie Saulis, maneret cum ſuis abſconſus in ſaltu Aret, nunciatum eſt ei, quòd Philiſthæi oppugnarent Ceilam ciuitatem, qui ſtatim aſſumptis ſocijs, abijt in Ceilã, & pugnauit aduerſus Philiſthæos, & percuſſit eos plaga magna, & ſic ſaluauit habitatores Ceilæ, & cœpit manere in Ceila. Quod cum audiſſet Saul, cum exercitu ſuo ſe præparauit, vt ad ciuitatem Ceilæ veniret, & obſideret eam, quouſque traderent viri Ceilæ Dauid, & viros eius in manibus Saul. Reuelauit autem Deus ipſi Dauid, quòd ſi maneret ibi, viri Ceilæ traderent eum, & ſuos ipſi Saul, & tunc exiuit ciuitatem cum ſuis, & vagabantur huc atque illuc incerti Et videns Dauid ſe liberatum de manibus Saulis, fecit iſtum Pſalmum, etiam rogans Deum, vt in futuro ipſum de manibus Saulis liberaret. Eſt ergo ſenſus titulis talis: Iſte Pſalmus dirigens nos in finem, ſ. Chriſtum, eſt *intellectus Dauid in carminibus*, i. intellectus Dauid in iſto Pſal eſt *in carminibus*, ideſt, in laudibus diuinis, quia ipſum liberauit de manibus Saulis. Quia ergo Pſal. iſte eſt hiſtorialis, Primo dicam litteram, ſecundo ſenſum

ſum propheticum exponam. Quantum ergo ad literam iſte Pſa. diuiditur in partes tres. Quia primò Dauid ſuum explicat periculum. Secundò Ceilæ increpat populum, ibi. *Præcipita, domine*. Tertiò diuinum implorat ſuffragium, ibi. *Ego autem ad dominum clamabo.* Dic vt Nicol. de Ly. Quantum verò ad ſenſum Propheticum, primò exponẽdus eſt titulus, dicens. *In finem in carminibus intellectus Dauid.* Vbi ſciendum, ꝙ ſecundum Magiſtrum per Dauid hic intelligitur Chriſtus non ſecundum caput, ſed ſecundum corpus, i. ipſa bonorum eccleſia. Cuius eruditio, & intellectus ſummopere eſt aduertere locũ, in quo modo eſt, in quo multa aduerſa patitur. Et hoc intelligere debet in carminibus, i. in laudibus vt hoc intelligens ſemper Deum laudet, ſiue erudiat aduerſis, ſiue lætis conſoletur. Quod ſi faciat tunc dirigetur in finem, ſ. in Chriſtum. Iſte ergo pſal. eſt *intellectus* .i. eruditio Dauid, ſ. eccleſiæ dirigẽs nos in finẽ, ſ. Chriſtus. Et hoc *in carminibus*, id eſt, in laudibus. Intentio Pſalmiſtæ eſt monere eccleſiam attendere mala, quæ hic patitur, & inter illa plangendo laudare Dominum. Et ſic iſte Pſal. diuiditur in partes tres. Quia Pſalmiſta in perſona eccleſiæ contra mala præſentis vitæ ſuam ponit orationem. Secundò diuinam expectat conſolationem, ibi. *Expectabam eum.* Tertiò diuinam iuſtam ponit retributionẽ, ibi. *Ego autem*. Prima pars diuiditur in partes tres. Quia primò poſtulat ſuã orationem Deo fore placitam. Secundò ſuã multiplicem explicat miſeriam, ibi. *Contriſtatus ſum.* Tertiò pro remedio diuinam petit gratiã, ibi. *Quis dabit mihi*.

Oratio.

Quantum ad primum ſciendum quod non omnis oratio quæ exauditur à Deo

Exaudire.

eſt Deo beneplacita. Quia quandoque multi exaudiuntur ad uotum, etiam ad ipſorum detrimentum, & peccatum, ut ſi quis à Deo petat in temporalibus proſperari, & amittat æterna, uel ut proſperè committat furtum, vel adulterium, & obtineat, tunc enim Deus iratus tali cõcedit poſtulata, quæ ſibi tamẽ non ſunt placita, ſed ſola oratio, quæ fit pro æternis, & cæleſtibus, Deo placet. Pſalmiſta ergo non ſolum à Deo petit exaudiri,

A ſed quod principalius eſt, vt eius oratio Deo ſit placita. Et hoc eſt, quod dicit quantum ad primum. *Exaudi, Deus, orationem meam*. Quantum verò ad ſecundum dicit. *Et ne deſpexeris deprecationem meam.* Illam. n. deprecationem Deus deſpicit, quam non approbat. Et iſta duo ſub alijs verbis repetit dicens. *Intende mihi*, quo ad ſecundum, & *exaudi me*, quò ad primum. Vbi aduertendũ, ꝙ intẽdo, dis, componitur ex in, & tendo, & fit intẽdo, & habet duo ſignificata. Quoniã

Intendere.

B intendere quandoque idem eſt, ꝙ augere, vt calor intenditur, quandoque idem eſt, ꝙ reſpicere, cõſiderare, vel dirigere, vt intende quid agas. Et ſic Deum intendere nobis, eſt ipſum nos dirigere, & noſtras preces approbare, ſicut di Pſ. 5. *Intende voci orationis meæ*, &c. Et ſic accipitur hic cum dicitur. *Intende mihi, et exaudi me*. Et bene poſt intendere ſequitur exaudire ſicut conſequens, quia iſta conſequentia eſt bona. Deus intendit iſtam orationem, i. approbat, ergo ipſam exaudit. Sic enim dicitur Pſalm. 39. Expectãs

Pſal. 5. *Pſal. 39*

C expectaui dominum, & intendit mihi, ſequitur, & exaudiuit preces meas. primum ergo, quod orando à Deo debemus petere, eſt, vt nobis intendat.

Contriſtatus ſum in exercitatione mea, & conturbatus ſum a uoce inimici, & a tribulatione peccatoris. 877

HIc conſequenter eccleſia ſuã multiplicem explicat miſeriam. Et diuiditur in partes quatuor, ſecundum quòd iuſtorum eccleſia hic quatuor mala ſuſtinet. Quia, ſcilicet primo à dæmo-

D nibus aggreditur, & exercitatur. Secundò detractionibus impetitur, & diffamatur, ibi. *Quoniam declinauerunt*. Tertio timoribus concutitur, & conturbatur, ibi. *Cor meum.* Quantum ad primum ſciendum, quod viri ſancti multis tentationibus impugnantur à diabolo, quia illos maxime impugnat, quos ſibi magis contrarios uidet, illos autem quos poſſidet, tentare contemnit, quod ideo Deus permittit, ne de ſuis virtutibus boni glorientur, ſed vt per tentationem exercitati ſeipſos cognoſcant, & humi-

Tẽtatio. *Securitas.*

humilitatem conſeruent. Quod oſtendit
Gregor. Gregorius dicens. Diſpenſante Deo per-
24.mor. mittitur, vt conuerſus quilibet poſt con-
cap. 12. uerſionem ſuam tentationum ſtimulis fa
tigetur, ne ipſum ſecuritas ſternat, Iam
quidem per conuerſionem mare rubrũ
trãſitum eſt, ſed adhuc in eremo vitæ p̃-
ſentis ante faciem hoſtes occurrunt, iam
per peccata extinctos Aegyptios poſt ter
ga relinquimus. Sed adhuc nocentia vi-
tia quaſi alij hoſtes obuiant, vt ad terrã
promiſſionis pergentibus cœptum iter
intercludant, iã priores culpæ proſtratæ
ſunt, ſed tentationum ſtimuli quaſi ho- F
ſtes alij contra faciem veniunt, qui & cũ
noſtro labore ſuperentur. Hoc ideo: quia
conuerſio ſecuritatem parit, mater autẽ
Eccl. 2. negligentiæ ſolet eſſe ſecuritas. Ne ergo
ſecuritas negligẽtiam generet, ſcriptum
eſt. Fili, accedens ad ſeruitutem, Dei, ſta
iuſtitia, & timore, & præpara animam
tuam ad tẽtationem. Non ait ad requiẽ,
ſed ad tentationem, quia hoſtis noſter
adhuc in hac vita nos poſitos quantò ma
gis nos ſibi rebellare cõſpicit, tantò am-
plius expugnare contendit. Eos. n. pulſa-
re negligit, quos quieto iure poſſidere G
ſe ſentit, contra nos verò vehementius
incitatur, quo ex corde noſtro, quaſi ex
iure noſtro propriæ habitationis expelli-
tur. Hoc enim in ſemetipſo dominus ſub
quadã figuratione præſignauit, qui dia-
bolum non niſi poſt baptiſmum ſe tenta
re permiſit, vt ſignum nobis quoddam
futuræ cõuerſationis innueret, quod mẽ
bra eius poſtquam ad Deum proficerẽt,
tunc acriores tentationum inſidias to-
lerarent, &c. Ad propoſitum uiri ſancti
talibus tẽtationibus exercitantur (quod
permittit Deus) ne ſuperbiant. Quæ H
tamen tentationes magnas moleſtias, &
turbationes inferunt, dum eis bellando
reſiſtitur. Quod exprimens Paulus ait.
Datus eſt mihi ſtimulus carnis, qui co-
laphizet me, &c. Vnde de iſtis tentatio-
nibus contriſtatus Pſal. in perſona om-
nium bonorum, dicit. *Contriſtatus ſum
in exercitatione mea*. Et quia has tenta-
tiones aliquando diabolus facit per ſe-
ipſum, aliquando verò per homines ma
los, qui verba iniurioſa contra bonos
proferunt, ideo de utroque ſubdit. *Et*

E *conturbatus ſum à voce inimici*, quo ſcili-
cet ad homines malos voces iniurioſas
proferentes. *Et à tribulatione peccatoris*,
quò, ſcilicet ad diabolum dum tentat
per ſeipſum, qui ſingulariter peccator
dicitur. Pſ. 108. Conſtitue ſuper eũ pec-
catorem, & diabolus ſtet à dextris eius.

Quoniam declinauerunt in me iniquita- 478
tes, & in ira moleſti erant mihi. 6. q. 1.
ſumma.

HIc oſtendit quomodo eccleſia à
detractoribus impetitur, & diffa-
matur. Mali enim ſua peccata imponunt
bonis ipſos diffamando, & ſic dicuntur
iniquitates in iuſtos declinare. Sic enim
fecerant Chriſto. Vnde de ipſo dicitur.
Quoniam declinauerunt in te mala, ut Pſal. 20
quando ſibi, dicebant, Dæmonium ha-
bes, & Ioan. 9. Nos ſcimus, quia hic ho- Ioan. 8.
mo peccator eſt. Mali enim homines ut Ioan. 9.
ſe bonos oſtendant, mala ſua in bonos de Greg. 13
clinant, ut oſtendit Gregorius, dicens. Eſ- mor. c. 1.
ſe proprium peruerſorũ ſolet, quòd ma-
la ſua per conuitiũ bonis ingerant, priuſ-
quam de eis veraciter accuſentur. Et dũ
metuunt increpari de ijs, quæ faciunt,
aduerſantibus ſuis prauitatibus iuſtos
hæc facere teſtantur. Sancti autem viri
patienter audiunt, etiam quæ ſe nunquã
feciſſe meminerunt, quamuis ea mala,
quæ ſibi ingeri conſpiciunt, ab ipſis ſuis
criminatoribus nouerint perpetrata, ẽt
cum eos prædicando corrigere non poſ-
ſunt, patiendo tolerant, quatenus ſi
fructum conuerſionis eorum conſequi
non ualeant, ex ipſis tamen præmium
longanimitatis acquirant. Vnde & ſan
cta eccleſia Dauid prophetæ vocibus, di-
cit. Supra dorſum meum fabricauerunt
peccatores, quia uidelicet, dum repro-
bos, quos non valet corrigere tolerat,
facta peccantium ſupra dorſum portat,
hæc ille. Sic & nunc conformiter dicit.
Quoniam declinauerũt in me iniquitates:
Et huius declinationis cauſam ſtatim
ſubdit, dicẽs. *Et in ira moleſti erant mihi.*
Cùm enim bonus iratus peccatis malo-
rum, ipſos corrigit, tunc propter talem
iram, & diſplicẽt iam, quam habet iuſtus
de peccatis malorum, ipſi mali contra
bonos inſurgunt, quia in hoc iuſtus ma-
lis

Digitized by Google

lis ſe contrarium oſtendit, vnde mali di-
cunt. circumueniamus iuſtum, quoniam
contrarius eſt operibus noſtris, & impro-
Sap. 2. perat nobis peccata legis. Et hoc eſt,
quod hic dicit. *Et in ira moleſti erant mi*
Quæſtio. *hi*. Ad videndum autem, quam graue
peccatum ſit ſua mala in alios declinare,
vel alium diffamare iniuſtè, quærunt do
ctores, vtrum inter peccata contra proxi
mum commiſſa detractio ſit maximum.
Articu- Vide ſecundam ſecundæ. quæſt. 73 arti-
lus fidei culo 3. Vltimo circa materiam articulo-
duodeci- rum inceptam. Duodecimus articulus
mus. eſt, quem poſuit Matthias, dicens. Vitam
Vita æternam. Vbi nota, quòd vita æterna du-
æterna. pliciter poteſt accipi, ſ. pro vita, vel pro
viuere, quæ non terminatur, ſed in æter
Ioa. 11. num durat. Et ſic omnes animæ tam bo-
næ quam malæ viuunt æternaliter. De
bonis dicitur. Qui viuit, & credit in me
non morietur in æternum. De malis autē
dicitur in Pſalm. Viuet in æternum, &
laborabit adhuc in finem. Vel propriè,
& ſic accipitur ſolum pro vita beata. Et
ſic dicebat Chriſtus ponens differentiam
Mat. 25 inter bonos, & malos. Ibunt hi in ſup-
plicium æternum, iuſti autem in vitam
æternam. Et ſic iſte articulus poteſt du-
pliciter intelligi, ſ. de prima vita, & tunc
eſt ſenſus, vitam æternam, ideſt, genera-
liter credo, quòd omnes poſt reſurre-
ctionem, tam boni quam mali viuent ſi-
1. Cor. ne fine. iuxta dictum Apoſtoli dicentis
15. de humano genere corruptibili, & morta
li. Oportet enim corruptibile hoc indue
re incorruptionem, & mortale hoc indue
re immortalitatem. Vel aliter, & commu
nius exponitur de ſecunda vita, ſ. beata.
Et tunc eſt ſenſus. Vitam æternam, ideſt,
credo quòd Deus poſt reſurrectionem
æquitate iudicante, dabit vitam æternā,
Ioan. 10 ſicut Chrſtus de ſuis fidelibus dicit. Ego
vitam ęternam do eis. Et tunc eſt dubiū,
quare in hoc articulo nō eſt facta æqua-
liter mentio de damnatorum æterna mi
ſeria, ſicut de beatorum vita æterna. Re-
ſpondeo, quòd quamuis non explicitè,
tamen in hoc articulo implicitè intelli-
gitur æterna damnatorum miſeria, quia
ſi Deus virtute iuſtitiæ, & miſericordiæ
præmiat bonos æternaliter, conſequens
eſt vt malos etiam puniat æternaliter,

A quia indifferenter ad virtutem iuſtitiæ
ſpectat vtrunque. Et ideo quòd ad æter
nam vitam bonorum, ſequatur etiam
æterna pœna malorum, oſtenditur Da-
niel 12. vbi dicitur. Qui dormiunt in pul
uere euigilabunt, ſ. per reſurrectionem,
alij in vitam æternam, alij in opprobriū.
Quam conſequentiam approbans ſalua
tor Ioannis 5. ait. ꝙ procedent qui bona
fecerunt in reſurrectionem vitæ, qui ve-
rò mala, in reſurrectionem iudicij. Hic
articulus per duodecimum fundamen-
tum figuratur qui eſt lapis amethyſtus,
B qui ſtatum menti ſalutarem influit. Nā
ſicut ait Magiſter lib. 16. Hic lapis facit
hominem vigilem, & bonum confert in-
tellectum. Quæ autem melior vigilia vel
intellectio, quam vita beata, quæ in ſum
mi boni cognitione, tanquam in actu fun
damentali conſiſtit? Ioa. 17. Hæc eſt vita
æterna, &c. Ad quam cognitionem ſequi
tur fruitio, & firma tentio, in quibus com
plete æterna vita conſiſtit. Quod fuit ſi-
guratum per lapidem amethyſtum. Exo. *Amethy*
28. vbi in tertio ordine copulabantur iſti *ſtus.*
tres lapides adinuicem, ſ. amethyſtus, *Exo. 28.*
C achates, & ligurius. Amethyſtus qui bo-
num confert intellectum, figurat claram
Dei viſionem. Achates, qui facit homi- *Achates*
nem dilectum, & gratum, ſignificat ple-
nam charitatis fruitionem. Ligurius au- *Ligurius*
tem, qui ſanat fluxum, ſignificat omni
fluxu defectibilitatis ſanato, firmam, &
æternam tentionem in quibus integra-
liter æterna vita conſiſtit. Duodecimus
ergo articulus, qui eſt, vitam æternam,
per amethyſtum ſignificatur, &c.

Cor meum conturbatum eſt in me, & for- 879
D *mido mortis cecidit ſuper me.*

Hic oſtendit, quòd iuſtus in præſen
ti timoribus conturbatur. Vbi no *Iuſtus ti*
tandum, quòd iuſti in præſenti vita in *met.*
quocunque ſtatu ſint, ſemper timent,
quia, ſi proſpera arrident illis, timent,
ne ſint præmium bonorum ſuorum. Si
eos aduerſa percutiunt, timent, ne ſint
initium pœnæ futuræ. Vnde Gregor. *Greg. 5.*
ait. Iuſti ſemper timent, & magnis ſe la- *mor. c. 5*
mentis cruciant, quia deſeri formidant,
& quamuis in aduerſis de correctione

ſua gaudeant, eorum tamen trepidam mentem correptio ipſa perturbat, ne malum, quod tolerant, non piæ percuſſio diſciplinæ ſit, ſed animaduerſio iuſta vindictæ.

Pſal. 89

Quod bene Pſ. conſiderans ait. Quis nouit poteſtatem iræ tuæ? Poteſtas quippe diuinæ iræ noſtra non poteſt mente apprehendi, quia eius diſpenſatio obſcuris ſuper nos diſpoſitionibus ſæpè vnde minatur deſerere, inde nos recipit, & vñ nos recipere creditur, inde derelinquit, vt plerunq; hoc fiat gratia, quod ira creditur, & hoc aliquando ira ſit, quod gratia putatur. Nonnullos quippe flagella corrigunt, nonnullos vero ad impatientiam perducunt. Et alios proſpera, quia demulcent, ab inſania mitigant. Alios quia eleuant, funditus ab omni ſpe conuerſationis eradicant. Cunctos autem vitia ad ima pertrahunt, ſed tamen quidam eo ab his facilius redeunt, quòd ſe in eis corruiſſe altius erubeſcunt. Et ſemper virtutes ad ſuperna ſubleuant, ſed nonnunquam quidam dum tumorem de virtute concipiunt, per ipſum tramitem aſcenſionis cadunt, quia ergo poteſtas diuinæ iræ minime cognoſcitur, in cunctis neceſſe eſt, vt ſine intermiſſione timeat. Ex quibus apparet, quod iuſti ſemper timēt tam in proſperis quā in aduerſis, ne per illi ad mortem æternam tendant Et hoc eſt, quod in perſona iuſtorum hic ait Pſ. *Cor meum conturbatum eſt in me*, & quare? *quia formido mortis cecidit ſuper me*, ſ. mortis æternæ, quia nullus in præſenti vita de ſuo fine manet ſecurus, vñ ſubdit.

880 *Timor, & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me tenebræ.*

Timere.
Greg. 29 mor. c. 9.
Ignoramus finē noſtrum

VEre enim quilibet quantumcunq; iuſtus debet timere, vnde cauſam tanti timoris aperiens Greg. d. Quis cognouit, ſi ille, qui tunc iniquus cernitur, in iniquitate vitam finiat? vel is, qui iuſtus cernitur, extremitatem vitæ ſuæ cum iuſtitiæ perfectione concludat, vel cui bona actio perſeuerans, æternam manſionem præſtet in regno, vel quem vſque ad terminum ſuum actio praua contingens in æternum damnet ſupplicium? Quis hominum iſta diſcuſſus dicatur? vel quis iſta ſaltem imperterritus audiat? Multos E enim videmus quotidie, qui iuſtitia reſplendent, & tamen ad finem ſuum nequitiæ obſcuritate tenebrantur. Et multos cernimus nequitiæ tenebris obuolutos, & inde iuxta vitæ ſuæ terminum repente reddi iuſtitiæ luce liberos. Multos etiam nouimus ſemel iuuentam viam iuſtitiæ illibatè vſque ad obitum tenuiſſe. Et pleroſque conſpeximus vſque ad exitum cœpta ſemel crimina ſine ceſſatione cumulaſſe. Quis vero inter iſta iudiciorum nubila mentis ſuæ radium mittat, vt aliqua conſideratione diſcernat? vel quis F perduret in malo, vel quis perſeueret in bono, vel quis ab infimis conuertatur ad ſumma, vel quis a ſummis reuertatur ad infima? Latent hic ſenſus hominum, nec quicquam de cuiuslibet fine cognoſcitur, quia diuinorum iudiciorum abyſſus humanæ mentis oculo nullatenus penetratur. Scimus, quòd latro de patibulo tranſiuit ad regnum, Iudas de apoſtolatus gloria lapſus eſt in tartarum, quia quandoque, quæ cœperunt, non imitantur. Sed quia quidam imitantur quæ cœperunt, ſcimus latronem alium perueniſſe G ad ſuppliciū, & cæteros apoſtolos percepiſſe, quod deſiderauerunt, regnum Video Paulum ex illa perſecutionis ſæuitia ad gratiam apoſtolatus vocatum, & tamē ſic inter iudicia occulta formidat vt reprobari, etiam poſtquam vocatus eſt, timeat. Ait enim. Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo, ne forte alijs p̄dicans, ipſe reprobus efficiar. Iam de illa voce dominica, dictum fuerat. Vas electionis mihi eſt iſte, & tamen adhuc caſtigans corpus ſuum, timet ne reprobetur, væ miſeris nobis, quia de electione noſtra H nullam adhuc Dei vocem cognouimus, & iam in ocio quaſi ſecuri torpemus. Debet ergo nobis in ſpe eſſe non ſolum ſecuritas, ſed etiam timor in conuerſatione, vt & in illa certantes foueat, & in iſta torpentes pungat Vnde per prophetam dicitur. Qui timent dominum, ſperent, in domino, hæc ille. Ex quibus patet, quòd quilibet quantumcunque iuſtus in præſenti vita ſemper debet timere, quod ſuum finem ignorat. Et hoc eſt, quod hic dicit Pſal. *Timor, & tremor venerunt ſuper me*, & rationem ſubdit: *quia*

Not. hic altitudinem iudiciorū Dei, propter qđ ſēper debemus timere.

2. Cor. 9

quia contexerunt, ideſt, vndique operue-
runt me *tenebræ*, ſ. ignorantiæ, cõtempſe-
runt, i. contemptibilem fecerunt. Et nota
quòd differentia eſt inter timorem, &
tremorem, & timiditatem. Quia tremor
eſt corporis, ſed timor, & timiditas men
tis. Timor autem eſt ad tempus, ſ. quan-
do qui ex aliqua cauſa timet ad tempus,
& ſic timor eſt animi vitium ad tempus,
ſed timiditas eſt animi vitium ſempiter-
Homerus num, quod eſt etiam ſi timor non ſit. Vn
de Homerus ait. In Achile fuit aliquan-
do timor, ſed timiditas nunquam.

881 *Et dixi, quis dabit mihi pennas ſicut co-*
7. q. 1. *lumbæ, & volabo, & requieſcam.*
aduerſi
tas.

CONſequenter hic Pſal. diuinam pe-
tit gratiam. Et duo facit. Quia pri-
mo gratiam Dei poſtulat. Secundò ſe
exauditum manifeſtat, ibi. *Ecce elongaui.*
Quantum ad primum ſciendum quod vt
patet ex dictis, iuſtus timet in proſperis,
& in aduerſis. Duo autem ſunt remedia
contra illum timorem, quem ſignificant
Accipi in pennis columbæ. Nam ſicut dicunt na
ter. turales Accipitrũ ſunt duo genera, qui-
dam ſunt nobiles, qui aues non caperent
niſi in altum volando eſſent eleuatæ à
terra, & quidam ſunt degeneres, qui eas
Colũba. non caperent, niſi in terra. Columba au-
tem iſtos cognoſcens, vt primos uidet,
ſtatim deſcendit ad terram, & quando
ſecundos, ſtatim volat in altum. Sic &
moraliter. Accipit auis rapax eſt dia-
bolus, qui aliquos rapit in alto, ſ. in ſtatu
proſperitatis, & aliquos in baſſo, ſcilicet
in ſtatu aduerſitatis. Columba autem ſi-
gnificat iuſtos, & ſimplices, qui felle pec-
Humili cati carent. Hæc columba duas alas ha-
tas. bet, ſcilicet humilitatem, & patientiam.
Patien Quando ergo iuſtus videt accipitrem
tia. diabolum ipſum volentem rapere ſur-
ſum in alto proſperitatis, tunc vti debet
ala humilitatis, per proſpera non ſe exal
tando, ſed ex hoc ſe magis Deo debito-
rem cognoſcendo, quia, cum augentur
dona, rationes etiam creſcunt donorum.
Quando autem videt diabolum ſe uo-
lentem rapere in terra, ſcilicet, in baſſo
aduerſitatis, tunc volare debet in altum
per alam patientiæ, & ſpei, ſperando
quòd patientia eſt uia ad cœlum audi-

A tans verbum Chriſti. Lucæ. 21. In patien
tia veſtra poſſidebitis animas veſtras.
Iſtæ ergo ſunt alæ columbæ, quas iuſtus
à Deo ſibi dari petere debet, ſ. humilita-
tis in proſperis, & patientiæ in aduerſis.
d. *Quis dabit mihi pennas vt columbæ?* Ta
lis ergo columba duabus prædictis alis
volat mente à proſperitatibus mundi, il-
lis non ſe exaltando, & ab aduerſis illis
non ſe deijciendo, ſed in foraminibus pla
garũ, & paſſionis Chriſti requieſcit, tali
Chriſto dicẽte Cantic. 2. Veni, columba *Colũba.*
mea in foraminibus petræ. Vel aliter, p
B columbam intellige Apoſtolos Chriſti.
Quoniam ſicut refertur, quædam ſunt *Apoſto-*
columbæ qui nunciorum funguntur offi *lus.*
cio, litteras dominorum ſuorum ſub alis
portantes, & modico tempore multa ter
rarum ſpacia tranſeuntes, quæ maxime
ſunt neceſſariæ, quando per terras hoſti
les alij nuncij tranſire non audent. Vnde
Plinius dicit lib. 10. quòd in obſidione *Plinius.*
Mutinenſi, Decius Brutus epiſtolas liga
tas pedibus columbarum in caſtra conſo
lum tranſmiſit. Conſimile narrat eodem
libro de hirundinibus. Et ex hoc apoſtoli
C columbis aſſimilantur, qui verbum Dei
per totum orbem in breui tẽpore porta
uerũt. Quod in ſpiritu admirans Eſaias,
de Apoſtolis ait. Qui ſunt iſti, qui vt nu- *Eſa. 60.*
bes volant, & quaſi columbæ, &c. Quæ
autem ſunt pennæ iſtarum columbarũ, ſ.
apoſtolorum niſi uirtutes quibus eleuan
tur à terra ad cęleſtia, quæ sũt quatuor,
vt dicit Gregor. ſuper Ezechiel. parte *Greg. in*
prima homil. quarta ſup illo uerbo Eze *Ezech. 1*
chiel 1. Duæ pennæ iungebantur, & duæ
tegebãt eorũ corpora. Hæ ſunt quatuor *Ala pœ-*
virtutes. Duæ reſpectu futurorum, ſcili- *nitentiæ.*
D cet amor, & ſpes, & reſpectu præteritorũ
timor, & pœnitentia. Primæ duæ iungun
tur, quia profecto electi, & amant cœle-
ſtia, quæ ſperant, & ſperant, quæ amant.
Duæ aũt aliæ tegunt eorum corpora,
quando eorum mala præterita à conſpe
ctu iudicis timor, & pœnitentia abſcon-
dunt. Scriptum quippe eſt. *Beati quo-*
rum remiſſę ſunt iniquitates, & quorum
tecta ſunt peccata. Iſtas ergo quatuor pẽ
nas à Deo petit iuſtus, vt à malis ſæculi
euolando requieſcat in Chriſto. d. Pſ. 4.
In pace inidipſum dormiã, & requieſcã.

Ecce

Digitized by Google

882 *Ecce elongaui fugiens, & manſi in ſolitu-*
8.q.1.c1. *dine.*

HIc ſe exauditum oſtendit. Vbi notandũ, quod præfatis duabus primis alijs, ſcilicet ſpe, & amore homo a tumulto temporalium rerum volat ad ſoli-
Contemplatio. tudinem contemplationis, in qua manẽs, nec aduerſa ſentit, quibus turbetur, nec proſperiora, quib. eleuetur inflatus, quia amor æternorum temporalium expellit amorem, & ſpes cœleſtium ſpem temporalium non patitur ſecum. Et ſic talis elongatur a malis, non corpore, ſed mente, non loco, ſed merito. Vnde gloſſ. *Ecce elongaui fugiens*, ideſt me elongaui a malis, non loco, ne rumpatur charitas bonorum, & ne perdatur malorum exercitiũ, quos Deus admiſcet cum bonis, vt Iudã apoſtolis. Fugiens ſe elongat, quia turba terrenorum deſideriorum dimiſſa, in alta ſe Dei contemplatione ſubleuat. *Et manſit in ſolitudine*, ſcilicet, mentis, vbi nullus cum eo, niſi Deus, vbi quies. Manet enim in ſolitudine, qui contemplando Deum manet in remota mentis intentione. Tamen notandum quod (vt ait
Gre. li.4 mo. c.35 Gregor. lib.30. c. 23.) duplex eſt ſolitudo, ſcilicet mentis, & corporis. Secunda non valet ſine prima, ſed prima benè ſine ſecunda. Vnde iſtum verſum exponens Greg. dicit. *Ecce elongaui fugiens*, &c. Fugiens ſe elongat, qui à turba deſideriorum temporalium in alta Dei contemplatione ſe ſubleuat. Manet verò in ſolitudi-
Quæſtio. ne, qui perſeuerat in remota mentis contemplatione. Sed ſtatim occurrit dubiũ, quia iſte perfectionem ſuam oſtendit ex
Vita ſolitaria. vita ſolitaria, dicens. *Ecce elongaui*, &cæt: Vtrum vita ſolitaria ſit homini licita. Et
Homo. videtur quod non, quia eſt contra naturam hominis, cum homo naturaliter ſit animal ciuile, & ſociale, vt deducit Philoſ. 1. Poli. dicens, quod eligens vitam ſolitariam, non eſt pars ciuitatis, ſed eſt aut beſtia, aut Deus. Ad litteram enim eligẽtes non conuiuere alijs, aut hoc eſt quia ſunt nimis ſcelerati, & non poſſunt ſocietatẽ aliorum ſupportare, & tũc ſunt quaſi beſtiæ, vel quia ſunt nimis boni, & vo-
Ciuilitas lunt vacare contemplationis ocio, & tunc
Societas ſunt quaſi diuini, quod autem homo na-

E turaliter ſit animal ciuile, & ſociabile ex hoc maximè deducitur, quia natura cum nihil agat fruſtra, omni rei dat naturaliter illa, ſine quibus res in eſſe conſeruari non poteſt. Cum ergo viuere ſit homini naturale, naturaliter homo habet illa ſine quibus in vita cõſeruari non poteſt, quorum præcipuum eſt ſocietas. Quod eſt *Cibus.* multis patere poteſt. Prima ſumitur ratione cibi quo naturaliter indiget. Natura enim omnibus animalibus ſufficienter miniſtrat cibum, quæ viuunt ex herbis, vel alijs animalibus quæ de terra produ-
F cuntur. Homo vero quia habet inter cætera animalia meliorem tactum, & complexionem magis puram cæteris animalibus, indiget cibo magis diligenter, & artificialiter præparato, ut puta. Frumentum enim, quod a natura producitur, etſi eſſet ſufficiens cibus alijs animalibus non tamen homini, niſi præpararetur, & depurraretur, moleretur, pinſeretur, & decoquereẽ. Et quia ad hæc omnia vna ſola perſona nõ bene ſufficit, ideo homo ratione victus indiget ſocietate, & ſic naturaliter eſt animal ciuile. Secunda ſumi *Veſtis.*
G tur ex parte veſtimentorum, quibus tegimur. Natura. n. ſufficienter de tegumento prouidit oibus alijs animalibus, quia aliquibus pro indumento dedit lanam, aliquibus plumas, homini autem non. Vnde oportet, quòd artificialiter ſibi indumenta præparet, quia cum ſit ſubtilioris complexionis alijs animalibus, magis offeretur a frigiditate, & ab inæqualitate aeris. Sed nullus vnus ſibi ad hoc ſufficit ſine ſocietate alterius, ergo homo natura eſt animal ſociale. Tertia ſumitur ex remotione prohibentium, ſ. ex defenſione *Arma.*
H ab hoſtibus, & inimicis. Natura n. omnibus animalibus arma defenſiua dedit, ut pura aliquibus cornua, aliquibus dentes, aliquibus vngues, aliquibus corporis agilitatem. Sed natura homini nullum iſtorum pro ſui defenſione dedit, ſed dedit manus, quibus arma defenſiua ſibi facere poſſit. Sed ad hæc facienda nullus ſolus ſibi ſufficit ſine ſocietate, quare ſequitur, quòd naturaliter homo eſt animal ciuile. Quarta ſumitur ex parte loquelæ, & diſciplinæ. Cætera enim ani- *Diſciplina.* malia ex inſtincta naturæ inclinantur

ad

ad opera ſibi debita abſq; alterius inſtructione. Vt aranea ad telam faciendam, vt ſibi capiat cibum. Hirundines ad faciendum nidum. Canes ad pariendum, & ad partum nutriendum, & ſi nunquam aliū parere vidiſſent, homo autem non. Vnde mulier cum parit, neſcit qualiter in partu ſe debet habere niſi ab alijs ſit edocta. Quia ergo homo ex inſtinctu naturæ non ſufficienter inclinatur opera ſibi debita, ſed ex diſciplina, hinc eſt, ꝙ natura homini præ alijs animalibus dedit loquelam, per quam homines ab inuicem inſtruantur in faciendis, ſed inſtructio mutua hominum fieri non poſſet, ſi adinuicem non conuiuerent. Ex quo ſequitur, ꝙ naturaliter homo eſt animal ciuile. Et hac ratione maxime innititur Philoſophus primo Politicorum ſcilicet, quod quia ſermo eſt ad alterum, vt ad ſocios, ex quo natura dedit homini ſermonem, quem non dedit alijs animalibus, ſequitur hominem magis naturaliter eſſe animal. Ex quibus omnibus ſequitur ad propoſitum, quòd recuſantes ſocietatem, non viuunt vt homines, & ſic ſolitudo non uidetur homini licita. Sed nunquid Ioannes Baptiſta ſanctificatus in vtero fugiens ſocietates habitauit in ſolitudine? Dicendum ergo, quòd vitam ſolitariam eligentes, non faciunt contra naturam hominis, ſed ſupra naturam. Vel quòd uita ſolitaria non excludit omnem ſocietatem, ſed ſocietatis tumultum. Nonne Ioannes habitauit in ſolitudine, & tamen ad ipſum confluebat multitudo copioſa Iudæorū? Sic & de Beato Antonio, & alijs anachoretis, qui tamen conſocios habebant, & tales non ſunt beſtiæ, ſed meliores homines, quia plus mente tendunt ad illud, quod eſt ſupra hominem, ſ. ad Deum, quam ad ipſum hominem.

Philoſophus.

883 *Expectabam eum, qui ſaluum me fecit à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate.*

HIc Pſalmiſta Dei præſtolatur gratiam, ſ. Chriſti incarnationem, qua ſalui facti ſumus. Et duo facit. Quia pri- A mo prædicit Chriſti incarnationem. Secundo contra Chriſtum Iudæorum impugnationem: ibi. *Præcipita, domine.* Quātum ad primum, quia ſolum per Chriſtum ſaluamur, unde & Ieſus, qui ſaluator interpretatur, eſt uocatus Ideo dicit. *Expectabam eum, qui ſaluum me fecit*, ſe Chriſti incarnationem dr̄ præſtolare. *Saluare.* Qui ſaluos nos fecit, dum fides eius ardeſcit in nobis, & dum videmus, quæ pro nobis tulerit, & nos ad portandum omnia aduerſa animamus. Vnde ait Apoſtolus. *Heb. 12.* Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit B a peccatoribus contradictionem, ut non fatigemini, &c. Sed a quibus non ſaluat, ſubdit dicens. *A puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate.* Vbi notandum quod duo maxime nos impugnant, ſ. proſperitas, & aduerſitas, quia proſperitas nos deprimit per impatientiam. Impatientia autem prouenit ex puſillanimitate. Nam puſillanimus componitur ex puſillos, quod eſt paruus, & animus quaſi paruus animus, quia qui impatienter aduerſa tolerat, puſillum animum habet. Saluat ergo nos Chriſtus a puſillanimitate, dum C exemplo ſuo nobis patientiam tribuit in aduerſis. Tempeſtas autem ſignificat ſuperbiam, quæ ex proſperitate procedit. Tempeſtas enim componitur ex tempore, & peſte, & eſt tempeſtate idem quod deſtruere, diſſipare, nocere quod directè conuenit ſuperbiæ. Saluat ergo nos Chriſtus a tempeſtate. ſ. a ſuperbia quæ procedit ex proſperis, quia ſuo exemplo nobis humilitatem tribuit in proſperis, quia, ut dicit Apoſtolus. *Philip. 2* Cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, &cæt. ſed ſemetipſum humi- D liauit, &cæt. Saluat ergo a *puſillanimitate ſpiritus*, ideſt, ab impatientia aduerſorum ſaluat *a tempeſtate*, ſcilicet, a ſuperbia proſperorum. Et hoc eſt quod dicitur. Pſalmo trigeſimoquinto. *Pſal. 35.* Homines, & iumenta ſaluabis, per homines intellige proſperitatem habētes, ſed per iumenta aduerſitate depreſſos. Quia de ſolitaria uita actum eſt, & dictum quòd eſt licita, ideo poſito quòd ſint duæ religiones, quarum una uacat vitæ ſolitariæ, & contemplationi, alia uerò ſocietati, & actioni, quæritur, quæ illarum ſit

ſit perfectior,& maioris meriti. Vide 2. E
2.quæſt.188.art.6.

884 *Pracipita domine, & diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate.*

HIc conſequenter ponit cõtra Chriſtum Iudæorum iniquitatem. Et duo facit. Quia primo ponit Iudæorum contra Chriſtum malignationem. Secundo ipſorum iuſtam prædicit punitio- F
nem,ibi. *Veniat mors.* Prima pars diuiditur in partes multas:ſm quod multa mala Iudæorum oſtendit. Quia ponitur cõtra Chriſtum primò popularis contradictio. Secundò principium perſecutio,ibi. *Die ac nocte*. Tertiò tormentorum aggrauatio,ibi. *Et non defecit.* Quartò Iudæorum falſa ſimulatio,ibi. *Quoniam ſi inimicus.* Quinto Iudæ manifeſta proditio,ibi. *Et ſi is:qui oderat*. Quantum ad

Contradictio Iudæorum quadruplex.

primum ſciendum,quod non ſolum principes ſacerdotũ Chriſto contradicebant,
ſed etiam ciues populares,& minores. Et G
hoc multiplici contradictione. Vbi noto quatuor contradictiones, quibus Iudæi Chriſto contradixerunt, ſ. Contradictio temeritatis, & ſuperbiæ. Contradictio afflitionis,& miſeriæ. Contradictio operationis,& fallaciæ. Contradictio infidelitatis,& nequitiæ. Primò eſt contradictio ſuperbiæ.ſ.& inobedientiæ,vt puta, quando ſubditi ſuo domino inobedientes contradicunt, ſicut Cain Deo, & Chore Moſi domino ſuo. Vnde Iudas in epiſtola ſua dicit. Vę illis,qui in via Cain
abierunt, & in contraditione Chore pe- H
rierunt. Iſto modo per inobedientiam Iudæorum populus Chriſto contradixit nolentes Chriſto obedire Matthæo vi-

Mat.23

geſimotertio. Quotiens volui congregare filios tuos, & noluiſti, &c. Sic & eius Apoſtolus Actuum decimotertio. Videntes Iudæi gentes,repleti ſunt zelo,& contradicebant his quæ a Paulo dicebantur, blaſphemantes. Secundo eſt contradictio afflictionis, qua ſcilicet alicui contradicitur, non ſolum uerbis, ſed etiam flagellis, & verberibus. Quod

enim maius ſignum contradictionis cõtra aliquem poteſt eſſe, quàm ipſum iniuſtè perſequendo ad mortem ducere? Si Iudæi Chriſto contradixerũt,ſicut de ipſo prædixerat Simeon Luc.2. Ad Mariam matrem eius. Ecce poſitus eſt hic in ruinam,& in reſurrectionem multorũ in Iſrael, & in ſignum cui contradicetur. Quod exponens Baſilius ait. Signum huius contradictionis fuit ipſa crux dominica. In quo ſigno Chriſto poſito ab omnibus contradicebatur,dum ab omni genere,& ſexu, & gradu patiebatur. Sed ab iſta contradictione per reſurrectionẽ fuit liberatus, & caput gentium per fidem effectus,ipſo dicente. Eripies me a *Pſal.17*
contradictionibus populi, conſtitues me in caput gentium. Tertiò eſt contradictio operationis,& fallaciæ,quãdo.ſ.quis verbis cum alio concordat, ſed uoluntate,& factis contradicit. Et tales maximè præſides, & rectores debent corrigere, ad Titum primo. Oportet epiſcopum eſſe ſine crimine, ut potens ſit exhortari in doctrina ſana,& eos,qui contradicunt arguere. Vbi glo Contradicunt veritati, male viuentes & bene loquentes. Non contradicunt multi lingua,ſed vita,quos redarguere magnum opus eſt. Iſto modo contradicebant Iudæi Chriſto, quia ipſum uerbis extollebant:ſed corde vilipendebant, vt puta Matthæo vigeſimoſecundo. Magiſter,ſcimus quia verax es, &c. Propter quod eis dixit Chriſtus Hypocritæ,benè prophetauit de vobis Eſaias,dicens Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt a me.
Contra quos dr̃ Eſaiæ quadrageſimo- *Mat.45*
quinto. Væ illis,qui contradicunt factori ſuo. Quartò eſt contradictio infidelitatis, qua ſcilicet fidei contradicunt infideles, fideles tamen ſuos Deus protegit in tabernaculo eccleſiæ, Pſalm. Proteges eos in tabernaculo tuo a contradictione linguarum. Sic contradicebant Iudæi Chriſto, dum ipſum verum Dei filium negabant, & vſq; hodie fidei eius contradicunt,& prædicatores fidei ſpernunt. Iudith 1. Qui omnes vno animo contradixerunt, & nuncios abiecerunt ſine honore. Ad propoſitum ergo præuidens Pſalm. tantam contra Chriſtum

Digitized by Google

Iudæorum popularium cōtradictionem rogat, vt diſpergantur per mundum, quatenus diſperſi, minus eccleſiæ, & fidei nocere poſſint, d. *Quoniam vidi*, i. præuidi, *iniquitatem, & contradictionē in ciuitate*, ſ. in populo ciuitatis Hieruſalem contra Chriſtum futuram. Ideo ne inualeſcant domine, *præcipita, & diuide linguas eorū*.

Præcipitare. Dicit ergo *præcipita*. Vbi nota, ꝙ caput componitur cum præ, & fit præceps tis, id eſt, qui cadit capite inclinato, & corpore ſequente. Et ſic præcipito. tas. eſt aliquem præcipitem facere, vel ſic deijcere. Sic enim Iudæi fuerunt præcipitati, quia per Titum, & Veſpaſianum primò ſacerdotes, qui erant caput eorum, fuerunt capti, & trucidati, & conſequenter alius populus. Fuerunt ēt diuiſi, quia per totum orbem diſperſi, & ad diuerſas linguas, & nationes miſſi. Quæ præuidens Pſalmiſta d. *Præcipita, domine, & diuide linguas eorum*. Cauſam ſubdit. *Quoniam vidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate*. i. in ciuibus cōtra Chriſtum. Nec mireris, ſi pſalmiſta precatur, ꝙ Iudæorum vnitas diuidatur, quia mali quantò amplius ſunt vniti, tanto fortiores ſunt in malo, & magis incorrigibiles, ſed diuiſi melius corrigi poſſunt. Vnde Grego. d.

Greg. 33 mo. c. 33 Qui enim diuiſi corrigi poterant, in iniquitatum ſuarum pertinacia vniti perdurant. Vnde ſicut ſolet eſſe noxium, ſi vnitas deſit bonis, ita pernicioſum, ſi nō deſit malis. Peruerſos quippe vnitas corroborat, dum concordat, & tantò magis incorrigibiles, quāto vnanimes facit. Vnde

Pſal. 16 etiam, & Pſal 17. Iudæorum diuiſionem orabat, d. Domine, a paucis de terra diuide eos in vita eorum. Sic. n. Deus diuiſit linguam ſuperborum, qui turrem pertingentem vſque ad cœlum ædificare volebant, ne vniti ipſorum ſuperbam voluntatem perficere poſſent. Geneſis 11.

885 *Die, ac nocte circundabit eam ſuper muros eius iniquitas, et labor in medio eius, & iniuſtitia.*

Hic conſequenter oſtenditur principum contra Chriſtum perſecutio. Vbi notandum, quod per muros ciuitatis, quibus ciuitas munitur, & cu-

A ſtoditur, ſignificantur principes ſacerdotum, & maiores, quibus ciuitas regebatur, & cuſtodiebātur. Vnde de iſtis muris, ſcilicet, principibus, quia ſalus eorum eſt ſalus ciuitatis, & econtrario, diſſipatis muris, diſſipatur ciuitas, orat Pſalmiſta Pſal. 50. dicens. Benigne fac, domine, in bona voluntate tua Sion: vt ædificentur muri Hieruſalem. Ibi enim Pſalmiſta petebat Apoſtolos, & alios principes eccleſiæ ordinari. De iſtis ergo muris, ſ. de principibus ſacerdotum ſcribis, & phariſæis, quia continuè meditabantur inique *Murus.*

B contra Chriſtum, dicit Pſal. *Die, ac nocte circundabit eam*. ſcilicet, gentem Iudæorum, iniquitas, & dolus, & quare? quia primo ſuper muros eius, ideſt, principes, eſt iniquitas, & dolus. Vel ſic. *Iniquitas*, ſcilicet, & dolus exiſtens ſuper muros eius, ideſt, ſuper principes *Circundabit eam*, ſcilicet, ciuitatem. Vel aliter volens oſtendere deſtructionem gentis, & populi Iudæorum, inducit perſimilem modū deſtructionis ciuitatis Hierico, & murorum eius. Nam ut habetur Ioſue ſexto. *Ioſue 6.*

C Volens Ioſue capere ciuitatem Hierico, quæ erat muris clauſa: circundedit ciuitatem cum arca domini ſeptem diebus. In ſeptimo autem die facta circundatione ſeptima, omnes muri Hierico funditus corruerunt. Quid enim arca domini continens manna, virgam, & tabulas legis, niſi Chriſtum ſignificat, in quo erat manna diuinitatis, virga poteſtatis, & tabulæ legis, ſcilicet plenitudo omnis ſapiétiæ, & veritatis? Iſta ergo arca ſcilicet, Chriſtus circundedit ciuitatem, ideſt, gentem Iudæorum ſeptem diebus, ideſt, ſeptem virtutibus, contra ſeptem vitia

D Iudæorum per ſeptem verba quæ in cruce dixit figuratis. Quibus peractis muri ciuitatis corruerunt, quia principes Iudæorum per Chriſti mortem a ſuo ſtatu corruerunt, quia ex hoc perdiderunt gentem, & locum, ideſt, dominium gentis, & loci. Eſt ergo ſenſus, *Iniquitas, & dolus eſt ſuper muros eius*, ideſt, ſuper principes, & in medio eius labor, & iniuſtitia, quia cordialiter laborant, iniuſtè cogitantes Chriſtum morti tradere. Ideo Chriſtus circundauit eam vt corruat, ſicut, & muri Hierico corruerunt. Quia propter

iniqui-

iniquitatem factam erga Chriſtum om-
Thre.2. nes muri eius in manibus inimicorum
traditi fuerunt. Thren.2. Tradidit in ma
nus inimici muros eius.

886 *Et non defecit de plateis eius vſura, & dolus.*

HIc conſequenter ponitur contra
Chriſtum tormentorum aggraua
tio. Vbi notandum, quòd aliud eſt vſura,
aliud dolus. Ad videndum autem quid
Vſura. ſit vſura, ſciendum, ꝙ duplex eſt, quia
quædam cõmittitur in recipiendo, quæ-
dam in reddẽdo. Prima eſt vſura rerum,
& bonorum. Secunda eſt vſura iniuriarũ,
& malorum. Ad euidentiam primæ no-
tandum, quod res ſunt in duplici differẽ
tia, quædam ſunt quarum vſus eſt ipſa-
rum conſumptio, vt pecunia, frumẽtum,
vinum, & huiuſmodi, aliæ ſunt quarum
vſus non eſt ipſarum conſumptio, vt
equus, domus, poſſeſſio, &c. Res verò qua
rum vſus eſt earum conſumptio, non ha
bent vſum diſcretum ab ipſis rebus. Vñ
in talibus non dẽt ſeorſum computari
vſus rei a ſeipſa. Sed cuicunque concedi
tur vſus rei, conceditur ipſa res. Vnde in
talibus per mutuum transfertur domi-
nium rei. Si quis ergo ſeorſum vellet
vendere vinum, ſeorſum vellet vendere
vſum vini, eandem rem bis venderet.
Vnde manifeſtè per iniuſtitiã peccaret.
Et tale peccatum vocatur vſura, quia vẽ
dit vſum rei, qui nõ diſtinguitur ab ipſa
re. Similiter peccat quicunq; mutuat tri
ticum, pecunias, vinum homini petẽs ex
hoc duas recompẽſationes, vnam quidẽ
reſtitutionẽ non rei mutuatæ, ſed æqua-
lis, aliam verò precium vſus, quod vſura
dř. Aliæ vero res ſunt, quarum vſus non
eſt ipſa rei conſumptio, ſicut vſus domus
eſt habitatio. non aũt diſſipatio. Et in tali
bus põt vtrunque ſeorſum concedi, puta
cum aliquis tradit alteri dominium do-
mus, reſeruando ſibi ad aliquod tempus
vſum ipſius. Vel econtrario cum quis cõ
cedit alteri vſum domus, reſeruato ſibi
dominio. Et propter hoc poteſt homo li
citè recipere precium pro vſu domus, &
poteſt petere domum commodatã, ſicut
patet in cõductione, & locatione domus.

E Ad propoſitum ergo, quia ſm Philoſo-
phum, pecunia principaliter eſt inuenta Philoſ.
ad commutationes faciendas, & ita pro- 2.eth.et
prius, & principalis vſus ipſius pecuniæ 1.Polit.
eſt ipſius conſumptio, vel diſtractio, ſm
quod in commutationibus diſtrahitur,
non quidem quod pecunia conſumatur
in ſe, ſed conſumitur illi, qui ea vtitſ, quia
ipſa vtendo, dominium eius transfert in
alium. Et ideo pro vſu pecuniæ mutuatę
precium petere, eſt vſuram committere
& iniuſtè alienum auferre, & ideo reſtitu
tione indiget. Veruntamen notandum, ꝙ
F in caſu, quo pecunia mutuaretur, non
transferendo dominium pecuniæ mutua
tæ, ſed ſolum vſum, vt puta ſi aliquis cõ-
cederet pecuniam ſignatam ad oſtenta-
tionem, vel ad ponendum loco pignoris,
tunc talem vſum pecuniæ poteſt quis li-
cite vendere, ſicut & vſura vaſorum argẽ
teorum, & huiuſmodi, ut expreſsè ponit
ſanctus doctor ſecunda ſecundæ q. 78.
art. 1. Vſura autem, quæ eſt in reddendo,
eſt in malis, vt puta cum quis recepit in-
iuriam ab aliquo, & vindicãdo maiorem
iniuriam reddit quam acceperit. Sic.n. ac
G cipit vſuram Magiſter hic in gloſſ. Di-
cens. Vſura eſt, quando plus exigit iniu-
ria, quam acceperit, non dimittit, ut ſibi
dimittatur. Et iſto modo hic accipitur
vſura. Vbi notandum, ꝙ quamuis Chri-
ſtus Iudæis nunquam iniuriam intulerit,
ipſi tamen ab ipſo ſe iniuriatos reputa-
bant, ex hoc quòd ipſorum vitia repre-
hendebat. Mali autem odio habent ſe cor
ripientes. Quoniam ut dicitur Prou. 15.
Non amat peſtilens eum, qui ſe corrigit:
Et ideo Chriſtum habuerunt odio, & ſe
ab ipſo reputabant offenſos in verbis. Ipſi
H autem pro tali iniuria ab ipſis reputata,
multo plus reddiderunt Chriſto, quia ex
hoc continuè machinati ſunt ipſum ad
mortem deducere, & non ad quamlibet
mortem, ſed ad mortẽ magis opprobrio-
ſam, magiſque pœnoſam. Et ideo quia
plus in malis reddebant Chriſto, quam
etiam ſm ipſorum reputationem ab ipſo
receperant, in hoc vſuram cum Chriſto
faciebant. Et hoc eſt quod ait Pſalmiſta.
Et non defecit de plateis eius, ſcilicet Hie
ruſalem, *vſura*. Et dicit *de plateis*, quia
in publico prædictam vſuram cũ Chri-
ſto

ſto fecerunt, & tamen ipſe Chriſtus tam A pro illis quã pro alijs ſeipſum per mortem obtulit pati, ſi ab iniquitate uoluerint conuerti, & ab iſtis vſuris eos redi- *Pſal.71* meret. Pſal. Ex vſuris, & iniquitate redi- *Dolus.* met animas illorum. Dolus aũt aliud eſt. Nam ſm̃ grammaticos dolus dicitur malitia occulta, blandis ſermonibus ornata. Et dicitur dolus a dolore, eo quòd dolorem inferat. Sic Iudæi dolum agebant contra Chriſtum, quia doloſe inſidiabantur ei, vt ipſum caperent in ſermone, ſi- *Mat.22* cut quando ipſi dicebant. Matt. 22. Magiſter, ſcimus quia verax es, &c. Quia igi- B tur publicè vſuras, & dolum cõtra Chriſtum exercebant, ideo dicit de ipſis. *Et non defecit de plateis eius vſura, & dolus.*

887 *Quoniam ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique.*

11. q 3. pauper. *Iniuria.* *Amicus.* *Inimicus*

HIc conſequenter ad declarandum dolum ipſorum, ponitur Iudæorũ falſa ſimulatio, quia ſcilicet prætendebant ſe amicos exterius, & de facto interius erant inimici. Grauior eſt.n. iniuria recepta ab illo, qui reputatur amicus, & grauiorem dolorem ingerit, quam illata C ab illo, qui eſt apertus inimicus, nulla.n. peior peſtis, quam familiaris inimicus. Dicat ergo de Iudæis Chriſtus. *Qm̃ ſi inimicus meus maledixiſſet mihi, ſuſtinuiſſem vtique*, i. magis de ſe fuiſſet ſup- *Peccare.* portabile. Et hic per inimicum, ſ. apertũ, intelligit gentes, quæ aperte inimicabantur Deo, adorantes idola. Quãto n. quis grauius peccat, tantò amplius Chriſtum offendit. Quanto aũt quis magis Chriſto per fidem copulatur, cæteris paribus grauius peccat. Vnde magis peccabant D Iudæi contra Chriſtum inſurgentes, cæteris paribus quam pagani. Sicut & modo Chriſtiani magis quam Iudæi, vel pagani. Et conſequenter hoc idem alijs verbis declarat, dicens.

888 *Et ſi is, qui oderat me ſuper me magna locutus fuiſſet.*

QVaſi dicat. *Et ſi is, qui oderat me.* ſ. manifeſtè, *ſuper me magna locutus fuiſſet*, i. mihi ſuperbè inſultaſſet, & magnificaret ſe ſupra me, & minaretur, quicquid poſſet, *Abſcondiſſem me forſitã ab eo.* Hic.n. loquitur Chriſtus more humano illorum, qui ab apertis inimicis ſe abſcondunt, non quidem timore, ſed illorum amore, ne .ſ. eius præſentia magis incitentur ad malum. Quoniã ut ait Chryſoſt. ſuper Matthæum. Malus homo non docetur ſermonibus, ſed magis irritatur. Malum.n. hominem melius uincere potes locum dando, quàm reſpondendo. Nam ſi contendis irrationabilem ratione placare, & ipſum nõ placas, & teipſum ſubijcis, &c. Sic etenim Chriſtus non timore abſcondit ſe, & exiuit templo, quando Iudæi voluerunt ipſum lapidare, ut dr̃ Ioan. 8. Et conformiter loquitur hic, dicens. *Abſcondiſſem me forſitam ab eo.* Alia litera habet. *Abſcondiſſem me vtique ab eo.*

Tu verò, homo vnanimis, dux meus, & notus meus. 889

HIc conſequenter explicatur Iudæ manifeſta proditio. Et primò ponitur eius proditio. Secundò eius punitio, ibi: *Veniat mors*. Aggrauatur autem peccatum Iudæ ſuper aliorum peccata ex duobus. Primò ratione ſingularis familiaritatis. Secundò rõne ſacramentalis cõmunicationis, ibi. *Qui ſimul mecum.* Quantum ad primum ſciendum, ꝙ Iudas inter alios Apoſtolos multum erat *Iudas.* Chriſto familiaris, in cuius ſignum ipſum præ alijs exaltauerat, faciendo ipſũ omnium aliorum miniſtrum, quia ipſe loculos habebat, & cæteris ut diſpenſator habebat prouidere, vt habet Io. 13. qđ erat ſignum maioritatis, quia ut dixerat Chriſtus. Quicunque uoluerit inter *Mat.20* uos maior eſſe, ſit veſter miniſter. Hanc ergo ſingularem familiaritatem notans Chriſtus, vertit ſe ſingulariter ad Iudã, ei dicens. *Tu verò homo vnanimis.* ſ. inter *Vnanimis.* cæteros. Vnus.n. componitur cum animus, & ſit unanimis, ideſt, vnius animi, & vnius voluntatis. Dicebatur ergo Iudas vnanimis Chriſti, quia Chriſtus ad ipſum ſingularem familiaritatem videbatur habere, & ſic per ſigna exteriora videbantur vnius animi, licet intrinſece animus Iudæ diſcordaret ab animo Chriſti. *Dux meus.* quia ipſe Iudas ratione

tione officij ſibi dati, quia diſpenſator,
cæteros regere, & ducere videbatur. *Et*
notus meus. Quod ideo dicit, ne quis ſu-
ſpicetur Chriſtum ignoraſſe proditionẽ
Iudæ, cui tanta beneficia contulerat.
Ideo ſibi dicit. *Et notus meus*, quaſi dicat.
A me tamẽ eras cognitus, ſcilicet, quòd
à me animo diſcordabas, propter quod
ipſe dicebat. Io. 13. Ego ſcio, quos ele-
gerim.

890 *Qui ſimul mecum dulces capiebas cibos, in*
domo Dei ambulauimus cum conſenſu.

Euchariſtia. Communicatio Iudæ. HIc aggrauatur peccatum Iudæ ra-
tione communicationis. Vbi ſcien
dum, quòd Chriſtus ſacramentum cor-
poris, & ſanguinis ſui in cœna Iudæ de-
dit, ſicut & omnibus alijs, non faciens in
hoc diſtinctionem inter Iudam, & alios
apoſtolos. Ex eo, quia peccatum Iudæ
alijs apoſtolis adhuc erant occultum, ne
ergo occultum peccatũ proderet, Chri-
ſtus, ipſum communicauit cum alijs. Vn
Remigi⁹ de Remigius ſuper Matth. ait. Chriſtus
Iudam proditorem communicauit, in
quo facto eccleſiæ ſuæ reliquit exem-
plum, ut neminem a ſocietate ſui nec a
communicatione, corporis, & ſanguinis
domini ſeparet, niſi prò aliquo publico
& manifeſto crimine. Ex hoc ergo pec-
catum Iudæ aggrauatur, quia in tanto
crimine conſiſtens ſacramentum ſum-
pſit indige. Quia ergo in exteriori ap-
parentia Iudas cũ alijs apparebat vnius
voluntatis, licet intus diſcordaret, ideo
notans exteriorem apparentiam Chri-
ſtus dicit. *Qui ſimul mecum dulces capie-*
bant cibos, ideſt, omnes apoſtoli, qui ſa-
cramenta corporis, & ſanguinis cum
Chriſto receperunt. *In domo Dei*, ideſt,
in cœnaculo, quod dicitur domus Dei
ratione Chriſti, & apoſtolorum, etiam
quia in eodem loco ſpiritusſanctus ſu-
per apoſtolos fuit miſſus. Ambulaui-
mus cum cõſenſu, quia ſcilicet exterius
omnes apparebant eiuſdem uoluntatis,
Quæſtio. & conſenſus. Et ſi quæras quare ſacra-
mentum uocat cibos, & non cibum. Re-
ſpondeo propter multiplicem virtutem,
qua animam deuotè ſumentem reficit.

E *Veniat mors ſuper illos, & deſcendant in* 891
infernum uiuentes. *23. q. 6. ſi non licet.*

HIc conſequenter ponitur eius pu-
nitio, ſ. & omnium ei ſimilium. Et
primo ponit pœnam. Secundo cauſam,
ibi. *Quoniam nequitia.* Quantum ad pri-
mum ſciendum, ꝙ ſimilia peccata ſimili
pœna puniri merentur. Peccatum aũt Iu
dę fuit ſimile peccato Dathan, & Abi-
ron. De quibus habetur Nume. 16. ꝙ *Schiſma*
tanquam ſchiſmatici diuiſerunt ſe ab
alijs, nolẽtes obedire Moyſi. Vnde ſedi-
F tionem mouerunt aduerſum Moyſen, &
Aarõ, quos terra viuos cum omnibus
ſuis abſorbuit, & viui deſcenderũt in in-
fernum. Chore quoque & cum eo ducẽ
ti, & quinquaginta illorum ſequẽtes ma
litiam, arripuerũt thuribula, vt adolerent
incenſum in cõſpectu domini, quod erat
officiũ Aarõ, qui illico diuino igne ſunt
conſumpti, qui etiam vaſtauit de popu-
lo quatuordecim millia, & ſeptingẽtos.
Et ſic ſuper illos, qui ſchiſma aduerſus
dominũ ſuũ fecerunt, venit noua mors,
Ad propoſitum ergo Iudas cõſimili pec
G cato peccauit, ſchiſma aduerſus Chriſtũ
faciendo dum ſe diuiſit à cõſortio Apo-
ſtolorũ, & ab obedientia Chriſti, & alios
contra Chriſtũ induxit. Ergo cõſimili pœ
na meruit puniri. Et hoc eſt, quod de Iu
da, & eius ſequacibus dicit Pſal. *Veniat*
mors, ſuper illos, & deſcendant in infer-
num uiuentes. Hic. n. Pſalmiſta prædicit
illud, quod Iudas meruit, non quod eue
nit de facto. Vel ſm alios hic Pſalmiſta
orat pro malis, & ſchiſmatici, vt conuer-
tantur ad Chriſtum. Vbi notandum, ꝙ
inter alia, quæ peccatorem mouent ad
H conuerſionem, eſt mortis conſideratio,
& meditatio pœnarum inferni. Vnde *Infernus*
ait Hieronymus in prologo Bibliæ. Fa-
cile contemnit omnia, qui ſe cogitat mo *Hierony.*
riturum. Et quantum ad conſideratio-
nem mortis dicit. *Veniat mors ſuper il-*
los. Mors enim ſuper illum uenit, qui *Mors.*
illam iugiter in corde meditatur. Quan-
tum autem ad conſiderationem pœna-
rum inferni dicit. *Et deſcendant in in-*
fernum uiuentes. Illi in infernum mor-
tui deſcendunt, qui poſt mortem dam-
nati in inferno cruciantur. Illi autem

viui deſcendunt, qui hic viuentes, mentem inclinant ad ipſum meditandum. Iſta ergo dup orat ille, vt malis eueniāt, & conuertantur.

892 *Quoniam nequitia in habitaculis eorum, in medio eorum.*

OStendit hic cauſam ipſorum punitionis. Vbi notandum, quod per habitacula intelligit præſentem vitam, in qua vt peregrini habitamus, & tranſimus. Vnde ait. *Q̄ nequitia*, i. peccata *in habitaculis eorum*, i. in vita præſenti. Et hoc *in medio eorum*. i. in corde ipſorum, quod eſt in medio animalis. Quia dictū eſt, ꝙ pęna ſchiſmaticis debita, eſt pœna
Quæſtio. inferni. Ideo ad aliquid de ipſa intelligendum quærò, vtrum in inferno ſit ignis realis, qui in ſpiritum ſeparatum agere poſſit. Vide in ſcripto meo lib. 4. q. 44. articu. 2.

893 *Ego autem ad dominum clamaui, & dominus ſaluauit me.*

COnſequenter hic oſtendit iuſtam diuinam retributionem. Hic pſalmiſta mutat ſtylum loquendi, quia ſupra loquebatur in perſona capitis eccleſiæ, ſcilicet Chriſti, hic autem loquitur in perſona corporis ſcilicet eccleſiæ. Et duo facit, quia oſtendit primò quid diuina iuſtitia retribuat bonis. Secundò quid retribuat malis, ibi. *Exaudiet Deus.* Quantum autem ad retributionem bonorum Pſalmiſta oſtendit, quòd iuſtis Deus tria bona retribuit. Quia primò ipſos ſaluificat, condonando crimina. Secundò ipſos iuſtificat conferendo petita ibi. *Veſpere.* Tertiò ipſos pacificat, largiendo præmia, ibi. *Redimet in pace.* Quantum ad primum notandum, quòd clamare ad Deum, non eſt niſi mentis deſiderio in ipſum tendere orando. Qui aliquid a Deo petit orando, non clamat ad Deum, ſed in infimis iacens loquitur lingua corporis, ſed corde permanet mutus. Oratio autem deuota quidam clamor cordis eſt aures pulſans diuinas. Vn
Pſ. 101. de orans Pſalmiſta dicit. Domine, exau
Oratio. di orationem meam, & clamor meus ad

A te veniat. Vnde Moyſi corporis lingua tacēti, ſed oranti, dixit dñs. Quid clamas ad me? *Exod. 14.* Videns ergo eccleſia ſe inter tot malos, & mala poſitā, pro ſalute ſua orat, d. *Ego clamaui ad dominum, & ſaluauit me.* Vel ēt poſſunt eſſe verba Chriſti pro ſuo corpore, quod eſt eccleſia orantis. Sicut qſi dixit. Pater, non pro mundo rogo, ſed pro iis, quos dediſti mihi, ideſt quos meos futuros eſſe ab æterno prædeſtinaſti. *Ioan. 17* Et ipſe exauditus fuit, ſicut ait Apoſtolus. Cum clamore valido, & lachrymis orans, exauditus eſt, *Hebr. 5.* quod nunc oſtē
B dit propheta in perſona Chriſti, d. *Ego clamaui ad dominum, & ſaluauit me.* i. meos. Et hic potes notare, ꝙ Chriſtus clamauit ad Deum multoties, ac multipliciter. Vide ſupra verſ. 399. Si aūt iſta ſint verba non Chriſti, ſed eccleſiæ: tunc nota, ꝙ iuſti oratio pro multis ad Deum clamare debet, ſ. debet clamare pro ſuſtētatione vitæ corporalis, Clamare pro liberatione pęnæ temporalis. Clamare pro conſolatione mentis internalis. Clamare pro euaſione pęnæ infernalis. Clamare pro remiſſione culpæ criminalis.
C Clamare pro adeptione gloriæ triumphalis. Primò ergo clamet iuſtus pro ſuſtentatione vitæ tēporalis. Quia ſicut licitum eſt ēt velle naturaliter viuere qui nimò & naturale, ſic & alimenta huius vitæ clamando petere. In cuius figuram Gen. 41. Clamauit populus ad Pharaonem, alimenta petens, ſ. neceſſitatis non ſuperfluitatis, & ſic clamando ſperare debemus, ꝙ illa nobis dominus dabit. Eſ. 30. ad vocem clamoris tui dabit tibi dñs panem arctum, & aquam breuem. Panē enim arctum, & aquam breuem nobis tri
D buit dominus quando nobis non ſuperflua tribuit, ſed neceſſaria vitæ. Sic enim neceſſaria vitæ clamando poſtulauit Helias 3. Regum 17. quando clamauit poſt tergum viduæ dicens. Affer mihi obſecro bucellam panis in manu tua. Secundò clamet pro liberatione pœnæ temporalis. Animalia enim etiam bruta pœnis afflicta clamant, multò fortius & nos pœnis afflicti pro noſtra liberatione ad Deum clamare debemus. Cuius figuram nobis oſtendit ille ſtrenuus miles Mardochæus, qui uidens mala

Iudæis præparata pro liberatione clama E
uit ad dñm. Heſter. 4. Quæ cum audiſſet
Mardochæus ſcidit veſtimenta ſua, & in
dutus eſt ſacco, & uoce magna clamauit,
oſtendens amaritudinem animi ſui. Ex
quo apparet, ꝙ non ſolum pro præſenti-
bus pœnis, ſed ẽt pro imminentibus orã
do clamare debemus. Et ſic cum clamor
noſter nõ ſufficiat, ad iuſtos uiros recur
rere debemus, ut pro nobis ad dñm cla-
ment, more Hebræorum, qui ſe viden-
1. Reg. 7 tes malis arctatos, Samueli dixerunt. Nõ
ceſſes pro nobis clamare ad dñm Deum
noſtrum. Tertiò clamet pro conſolatio-
ne mentis, &c. Naturaliter.n. tribulati cõ F
ſolationem quærunt. Pſal. 119. Ad domi
num cum tribularer clamaui, & exaudi-
uit me. Sic.n. nos conſolari ſe dñs prom-
Pſal. 90. ptum promittit. d. Clamauit ad me, &
ego exaudiam eum, cum ipſo ſum in tri
bulatione, &c. Quartò clamet pro euaſio
ne pęnæ infernalis, quam quilibet iuſtè
fugere velle debet. In cuius figuram Pe
trus cum in mari mergi cœpiſſet, clama
uit ad dñm, d. Domine, ſaluum me fac.
Mat. 14. Mare.n. ab amaritudine dictum, amaritu
dinem pœnæ infernalis ſignificat, in quã G
propter peccata proijciuntur homines
cum ipſis peccatis. Mich. ſeptimo. Depo-
net omnes iniquitates noſtras, & proij-
ciet in profundum inferni omnia pecca-
ta noſtra. Cum ergo quis ſe videt pon-
dere peccatorum in infernum demergi,
Hirundo clamet cum Petro ad Dominum dicens.
Notabie Domine, ſaluum me fac, & liberabitur.
quod pec- Pſalm. 33. Iſte pauper clamauit, & domi
cata per nus exaudiuit eum, & ex omnibus tribu
confeſſio lationibus eius ſaluauit eum. Quintò
nem ex- clamet pro remiſſione culpæ criminalis,
tra emit ſcilicet confitẽdo peccata. Eſa. 38. Sicut H
tere debe pullus hirundinis, ſic clamabo, & medita
mus, ad bor ut columba, ſequitur. Recogitabo ti
exemplũ bi omnes annos, &c. Vbi apparet, quòd
hirundi- volens ad Deum pro remiſſione pecca-
nis, qua torum clamare, vt hirundo, & vt colum-
filios ſuos ba, ſe debet habere, quia ſcilicet debet
inſtruit peccata per confeſſionem extra cor ſuũ
ſumme, emittere. Et hoc ſignificat hirundo, quæ
vt ſterco vt dr lib. 12. de proprietati rerum, pullos
ra proij- ſuos ſummè inſtruit, vt eijciant ſtercora
ciant ex extra nidum. Quid.n. ſtercus, niſi pecca-
tra. tum, quid nidus niſi conſcientiam ſigni-

ficat? conſequenter de commiſſis debet pœnitentiam agere, quod figurat columba, quæ pro cantu gemitum reddit. Qui ergo ſicut hirundo, & ſicut columba clamauerit ad Dñm per confeſſionem, & gemitum liberabitur a culpa. Sic.n. mulier Chananæa a finibus illis egreſſa clamabat, d. Dñe, filia mea, &c. & ſanitatem impetrauit. Quæ mulier primo peccata reliquit, quia a finibus illis egreſſa. Secũdò pœnitentiã egit, quia ſua peccata confiteri non erubuit d. Filia mea, i. anima mea, &c. Vt noſtrum quilibet ſic clamando dicat illud Eſa. 26. Sicut quæ concepit, cum appropinquat ad partum, dolẽs clamat, ſic facti ſumus a facie tua, domine. Sexto clamet pro adeptione gloriæ. Pſal. 56. d. Clamabo ad Deum altiſſimũ, ad Deum, qui benefecit mihi, quia miſit de ſummo, & liberauit me, &c. Quicunque.n. pro prædictis deuotè clamauerit, liberabitur, vt dicere cum Pſalmiſta poſſit. *Ego autem clamaui ad dominum, & dominus ſaluauit me.*

Veſpere, & mane, & meridie narrabo, & annunciabo, & exaudiet vocem meam. 894

HIc conſequenter oſtendit, quòd Deus ſuos iuſtificat, poſtulata eis concedendo. Vbi notandum quòd illos maxime Deus exaudit, qui fidem docendo alios informant. Sic enim dicit Chriſtus Apoſtolis. Docete omnes gẽtes &c. Ego autem nobiſcum ſum, ſcilicet vobis conferendo petita. Et hoc hic oſten- *Mat. vlt.*
dit Pſalmiſta, qui ex prædicatione fidei ſe exaudiendum, oſtendit, dicens. Veſpe- *Veſpere*
re, &c. & dominus exaudiet vocem meã. *paſſionis*
Vbi notandum, quid hic veſpere, quid *Mane re*
mane, quid meridie ſignificatur. Non *ſurrectio*
enim per iſta uocabula hic intelliguntur *nis. Meri*
horæ temporales, ſed in illis horis cele- *dies aſcẽ*
brata. Veſpere enim, ideſt, declinante *ſionis.*
die Chriſtus in cruce emiſit ſpiritũ, quia hora nona clamans, emiſit ſpiritum. Et ſic per, veſpere, intellige Chriſti paſſionem. Mane autem ſurrexit Chriſtus, ſic etenim mulieres valdè manè una ſabbatorum veniunt ad monumentum, &c. quibus ait angelus. Surrexit, &c. Et ſic per

per mane accipe Chriſti reſurrectionē. Meridie autem aſcendit in cœlum, quia diſcipulis cum ipſo prandentibus. Et ſic per meridiem accipe Chriſti aſcenſionē. Dicat ergo Pſalmiſta. *Veſpere, & mane, & meridie narrabo*, i. narrabo, & annunciabo Chriſti paſſionem, reſurrectionem & aſcẽſionem. Et propter hoc ipſe Deus *exaudiet vocem meam*, ſcilicet poſtulata concedendo.

895 *Redimet in pace animam meā ab ijs qui appropinquant mihi, quoniam inter multos erant mecum.*

Multi vocati. Pauci electi. HIc oſtendit, quòd Chriſtus ſuos pacificat conferendo pacis præmia. Vbi notandum eſt, quòd differentia eſt inter vocatos ad fidem, & electos. i. præ- *Redēptio* deſtinatos, quia teſte Chriſto, uocatis ſũt multi, pauci verò electi. Matth. 20. Et idō vocati ſignificantur per multos. ſ. qui nō ſunt prædeſtinati, ſed prædeſtinati ſignificantur per paucos. In vita autem præſenti multi iſti, & pauci appropinquant, & ſunt inſimul, loco non merito, corpore non mente, exteriori apparentia, nō inte C riori exiſtentia. Et quamuis paſſio Chriſti fuerit ſufficiens pro oībus redimēdis, non tamen oēs æqualiter redemit, quia multos redemit ſolum quo ad ſufficientiam, nō quoad efficaciam, quia licet quis pro oībus fuerit paſſus, multi tamen ſe ab eius paſſione peccatis fecerunt alienos, & ſic non habent finē Chriſti paſſi, qui eſt pax æterna. Pauci aūt prædeſtinati rediduntur aliter, quia non ſolum quo ad ſufficientiam, ſed & quo ad efficaciam, quia finē redemptionis, qui eſt pax æterna conſequitur, quia ſe per peccatum fi- D naliter non diuidunt a Chriſti corpore. Quo viſo, patet ſententia. Vnde Pſalmiſta dicit in perſona electorum. *Redimet in pace animam meam*, quia ſcilicet finē redemptionis, qui eſt pax æterna, habebo. Et ſic ero ſeparatus ab ijs, qui modo *appropinquant mihi*, ſ. a malis, qui hic mihi corpore, & loco appropinquant, nō merito. Et ꝙ de malis ſibi appropinquantibus intelligat, oſtendit d. *Quoniam inter multos erāt mecum*, q. d. loquor de malis, qui ſunt mecum inter multos, non inter

A paucos, quia ſ. ſunt de multitudine vocatorum non de paucitate electorum, mali .n. ſunt multi, qui bonis appropinquant ſicut paleæ tritico. Nam paleæ, & triticū vno ſemine naſcuntur, in uno agro radicantur, de vna pluuia nutriuntur, ſub eodem meſſore colliguntur, eadem trituratione vtuntur, eandem ventilationem expectant, ſed in unum horreum finaliter ſimul non intrant. Sic & mali appropinquant bonis, & multis ſacramentis, non tamen ſimiliter terminantur, quia boni ad pacem ducuntur, vt granum ad hor- B reum, mali autem igni comburendi vt paleæ reſeruantur. Vnde merito quilibet electus dicat. In pace in idipſum dormiā, & requieſcam. Sed impijs non eſt pax, dicit dominus. Eſa. 48. *Pſal. 4.*

Exaudiet Deus, & humiliabit illos, qui eſt ante ſæcula. 896

OStenſo quid Deus retribuit bonis, nunc oſtēdit quid retribuit malis. Et diuiditur in partes quatuor, ſm quod de malis quatuor oſtendit. Quia primo ponit malorum depreſſionem. Secundò malorum obſtinationem, ibi. *Non enim eſt illis.* Tertio ipſorum tranſgreſſionem, ibi. *Contaminauerunt.* Quartò ipſorum damnationem, ibi. *Tu vero Deus.* Quātum ad primum ſciēdum, ꝙ aliud eſt humilitas, & aliud humiliatio. Qm̄ humilitas virtus eſt, & ſemper ſonat in bonum. Humiliatio autem non ſemper eſt virtus, ſed depreſſionem, & pœnam ſignificat, ſicut dicitur Luc. 18. Omnis qui ſe exaltat humiliabitur, i. deprimetur, & punietur. Sic etiam dicitur 1. Reg. 7. quòd ab Iſrael humiliati ſunt Philiſtæi, nec appoſuerunt vltra vt venirent in terminos Iſrael. Sic & Eſa. 15. Glorioſos terræ humiliabo. Vnde humilitas iuſtificat, ſed humiliatio abijcit, & vilificat. Vnde Hugo ſuper Magnificat, dicit. Humilitas eſt intus in virtute mentis. Humiliatio autem foris in abiectione humanæ opinionis. Sic igitur humiliatio ſignificat depreſſionem, & abiectionem. Et hanc Deus retribuet malis, quia licet in præſenti videantur alti, & honorabiles, tamen finaliter depreſſi erunt, & abominabiles. Et hoc *Humilitas. Humiliatio.*

eſt, quod dicit hic Pſalmiſta. *Exaudiet*
Deus, ſcilicet, qui eſt ante ſæcula, quia
æternus, exaudiet, ſcilicet iuſtos, ſed illos
humiliabit.

897 ***Non enim eſt illis commutatio, & non ti-***
muerunt Deum, extendit manum ſuam
in tribuendo.

HIc oſtēdit malorum obſtinationē,
qui .ſ. à malitia ſua nolunt com-
mutari, & ad bonum conuerti. Vbi ſciē-
dum, ꝙ maximum remedium conuerſio-
nis malorum eſt timor Dei: quia ut dici- *Timor.*
tur. Eccl. 1. Per timorem Dei declinat *Eccleſ. 1*
omnis homo à malo. Qui autem timo-
rem Dei non habet, à malo ad bonum
conuerti non poteſt. Quia qui ſine ti-
more eſt, non poterit iuſtificari. Et ideo
quia mali non timent Deum, ideo non
commutantur à malo. Et hoc eſt, quod
hic dicit. *Non enim eſt illis commutatio*,
ſcilicet, vitæ à malo ad bonum. Et cau-
ſam ſubdit, dicens. *Et* (pro quia) *non ti-*
muerunt Deum. Hoc enim remedio, ſcili-
cet, timore Dei, vt dicit gloſſa conuerti-
tur homo. Et ideo ſi non eſt illis commu-
tatio à malo, dignè puniri merentur à
Deo. Vnde de Deo ſubdit. *Extendit ma-*
num ſuam in tribuendo, ſcilicet eis pœ-
nam. Loquitur enim à ſimili hominis fe-
rire volentis, qui manum eleuat, ut gra-
uius feriat.

898 ***Contaminauerunt teſtamentum eius, &***
diuiſi ſunt ab ira vultus eius, & appro-
pinquabit cor illius.

HIc ponit malorum tranſgreſſio-
nes. Et tria facit. Quia primò po-
nit malorum tranſgreſſionem. Secundò
ipſorum inexcuſationem, ibi. *Molliti*.
Tertiò iuſtorum conſeruationem, ibi.
Iacta. Quantum ad primum ſciendum
quod teſtamentum Dei in ſcriptura ſi-
gnificat tria, ſcilicet, quandoque ſcriptu-
ram ſacram. Eccleſiaſtico vigeſimoquar-
to. Hæc omnia liber vitæ, & teſtamen-
tum altiſſimi, & agnitio veritatis. Quandoque *Teſtamē-*
Chriſti paſſionem, ſupra verſiculo trecē- *tum.*
teſimoquinquageſimoquarto & trecen-
teſimoquinquageſimooctauo. Zachar. 9.
E Tu autem in ſanguine teſtamēti tui edu-
xiſti vinctos de lacu, & cæt. Quandoque
verò hæreditatem æternam. Pſal. 88.
Diſpoſui teſtamentum electis meis. Itē *Contami-*
notandum, quòd contaminare ſecun- *nare.*
dum Grammaticos, idem eſt quòd pol-
luere, deturpare, uel corrumpere. Te-
ſtamentum ſcripturæ ſacræ contamināt
hæretici, ſcripturam falsè exponendo.
Teſtamentum paſſionis Chriſti contami-
nant luxurioſi, illud quantum in ſe eſt
polluendo. Teſtamentum hæreditatis 123
æternæ contaminant omnes obſtinati,
F illud pro temporalibus uilipendendo.
Prima contaminatio ſpectat ad pecca-
tum ſuperbiæ. Secunda ad peccatum
luxuriæ. Tertia ad peccatum auaritiæ.
Et ad iſta tria reducuntur omnia alia
peccata. Et ideo generaliter de omnibus
malis peccatoribus dicit nunc Pſalmi-
ſta. *Contaminauerunt teſtamentum eius*.
Ratio autem quare contaminauerunt
teſtamentum eius eſt, quia diuiſi ſunt
ab ira vultus eius. Ira enim vultus Dei
nihil aliud hic accipitur quam eius iuſti-
tia. qua peccatores punit ſecundum Gre- *Greg. li.*
G gor. Illi ergo diuiſi ſunt ab ira vultus *11. mor.*
Dei, qui ipſum non credunt peccata pu-
nire, & per cōſequens ipſum non timēt.
Idem ergo eſt hic dicere, *diuiſi ſunt ab*
ira vultus eius, quod verſiculo præceden-
ti dixit. *Non timuerunt Deum*. Vnde ſicut
non eſt illis commutatio, quia *non timue-*
runt Deum. Ita conformiter. *Contamina-*
uerunt teſtamentū eius, quia *diuiſi ſunt ab*
ira vultus eius, hoc quia non timuerunt
Deum. Et tamen in hoc ualdè decipiun-
tur, quia cor, & uoluntas Dei ſemper pa-
rata eſt ad puniendum peccatores indu-
H ratos. Et hoc eſt quod ſubdit *Et appropin-*
quabit cor illius, ſcilicet ad ipſos punien-
dum Ezec. 7. Scietis quia ego ſum domi-
nus percutiens, & nō erit requies in eis.
Venit tempus, appropinquabit dies.

Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, & 899
ipſi ſunt iacula. *23. q. 3.*
ſex.

POnitur hic talium obſtinatorū ma-
lorum inexcuſatio. Vbi notandum
hic, quod ſermones eius ſunt ſermones *Sermo*
Dei, ſcilicet ſacræ ſcripturæ, qui dicun- *ſcriptu-*
tur molliti, quod enim mollitur reddi- *ra.*
tur

Digitized by Google

tus ſubtilius, quod aūt ſubtilius eſt, magis eſt penetratiuū. Sermones ergo Dei, vel ſacræ ſcripturæ dñr molliti ſuper oleum, quia ſunt ſubtiles, & penetratiui ſuper oleum, i magis quam oleum, quod etiam oſſa penetrat. Vult ergo ex hoc habere, ꝙ ſermones Dei ita ſunt molliti, & penetratiui, ꝙ etiam cor peccatoris habent penetrare, niſi ponat obicem. Si ergo ipſis cor peccatoris non penetratur, culpa eſt peccatoris. Et ideo inexcuſabilis redditur. Et ideò ſubdit. *Et ipſi ſunt iacula.* Quia quātum eſt de ſe, niſi obex ponatur, parati ſunt penetrare cor peccatoris, ſicut iacula penetrant corpus. Et (Hebr. 4.) hoc eſt, qd̄ dicebat Apoſtolus. Viuus eſt ſermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens vſq; ad diuiſionem animæ, ac ſpiritus, &c. Si ergo cor tuum non penetrat, culpa eſt tua nō ſermonis, & ſic tu es inexcuſabilis.

899 *Iacta ſuper dominum curam tuam, & ipſe te enutriet, & non dabit in æternum fluctuationem iuſto.*

HIc differenter a malis ponit iuſtorum conſeruationem. Vbi notandum, (Cura. Sollicitudo.) quòd Deus totum mūdum per ſe ipſum regit, & gubernat, & ſecundum debitum iuſtitiæ omnium curam habet tā quam paterfamilias. Vnde ſicut peritus medicus nunc amaras potiones infert per aduerſitates, nunc dulcibus reficit per proſperitates, propter quod de ipſo (Sap. 12.) dicitur. Nec eſt alius Deus quàm tu, cui cura eſt de omnibus. Sicut ergo familia domus totam curam iactat ſuper patremfamilias, vt domum diſponat ad libitū, ita & nos totam curam vitæ noſtræ ſuper dominum iactare debemus. Non tamen ex hoc ſequitur, quod ocioſi manere debeamus. Sed ſicut filij familias patri relinquentes curam domus quam ipſe per ſe ordinat & alijs agēda imperat, parati ſunt patri obedire, & in ijs, quæ ſibi pro cura domus impoſuerit, ſe exercere. Sic & nos nobis impoſita per Deū pro cura noſtra exercere debemus, ut totam curam iactemus ſuper Deum, tanquam ſuper ordinatorem, & pręceptorē nos autem eidem obedientes illa ſollicitemus, quæ nobis impoſuerit. Ex quibus omnibus ſequitur, ꝙ etiam de uita noſtra ſollicitari debemus, ſed ſolū ſub Dei voluntate, ſic ꝙ nihil agamus contra eius voluntatem, ſed ſolum nobis per ipſum impoſita. Et hoc eſt quod dr̄. Omnem (1. Pet. 5.) ſollicitudinem veſtram proijcientes in eū, qm̄ illi cura eſt de uobis. Et iſto modo (Matt. 6.) intelliguntur verba Chriſti dicentis. Nollite ſolliciti eſſe dicētes, qd māducabimus, &c. Non.n. præcipit, ꝙ non ſeminemus, quod non metamus, quod non ponamus granum in horreum, ſed ſolum hoc intendit quod noſtra ſollicitudo, & cura eius curæ ſubijciatur, ne pro vita noſtra aliquod peccatum incurramus. Hic enim etiā brutis animalibus prouidet dando eis induſtriam naturalem, vnde viuere poſſint, quanto magis hominibus? Vnde Sap. 6. Aequaliter eſt ei cura de omnib. Iſtum intellectum habet Ioannes Chryſoſtomus ſuper Matthæum d. (Chryſo.) Qui credit ſe iudicio Dei gubernari, eſcā ſuam in manu Dei committat. Cogitet aūt ipſe de bono, & de malo, ſ. in omni ſollicitudine, & cura ſua de quo niſi quis ſollicitus fuerit, nec malum fugiet, nec bonum apprehendet. Et ideo dixit Chriſtus. Quærite primum regnum Dei, & iuſtitiam &c. Regnum Dei eſt retributio bonorum operum. Iuſtitia autē eius via pietatis, per quam itur ad regnum. Si ergo cogitas qualis erit gloria ſanctorum, neceſſe eſt aut ut pp timorem pœnæ recedas a malo, aut pp deſiderium gloriæ feſtines ad bonum. Etſi cogitas quid ſit Dei iuſtitia, quid odit Deus, & quid amat, ipſa iuſtitia oſtendit tibi vias ſuas, quæ amantes ſe ſequitur. Non.n daturi ſumus rationem, ſi pauperes ſumus, uel diuites, ſed ſi benè, uel malè egerimus, ꝙ eſt in noſtro arbitrio, *Et non dabit in æternū fluctuationē iuſto.* Fluctuo, fluctuas, idem eſt, ꝙ uacillare vel dubitare. Iuſtus aūt qui ſperat in dño, nō dubitat ſe a Deo relinqui, ideo non fluctuat.

Tu vero, Deus, deduces eos in puteum interitus. 900

HIc ponitur malorum damnatio. Vbi notandum, quòd ſecundum Gregor. 14. mor. cap. 5. Interius dicitur

Interit.º diabolus, quia quos hic exaltat, poſtea E
Diabol.º æternaliter interire facit. Vnde de diabolo, qui malos calcat, dicitur Iob 18.
Puteus. Calcet ſuper eũ quaſi rex interitus. Eſt ergo hic interitus caſus genitiui, & eſt idem puteus interitus, i. puteus diaboli. Qui eſt aũt puteus diaboli niſi infernus, de quo Apocalypſis 9. Aperuit puteum abyſſi, & aſcendit fumus de puteo, & obſcuratus eſt ſol, &c. Sic ergo ponens damnationem iuſtam malorum, dicit. *Tu uerò Deus, deduces eos in puteum interitus*, ideſt, æternaliter ipſos damnabis.

901 *Viri ſanguinum, & doloſi non dimidiabunt dies ſuos, ego autem ſperabo in te, domine.* F

ET ne credant mali damnationem ſuam tardam eſſe, hoc remouet, dicens, quòd viri mali *non dimidiabunt dies*
Dimidia *ſuos*. Quia quamuis cuilibet naturaliter
re dies. ſit determinatum tempus, quantum viuere poſſit ſecundum proportionem caloris naturalis ad humidum radicale, tamen terminus ille breuiari poteſt, quod maximè accidit malis, qui per malam vitam ſuam diſſipant virtutem vitalem, & G multotiens morte violenta terminãtur, vt oſtenſum fuit ſuperius uerſ. 637. Vel aliter ille malus non dimidiat dies ſuos, qui continue vſq; ad finem perſeuerat in malo. Ille verò dimidiat, qui poſtquã partem dierum in malis conſumpſit, aliã partem ad bonum per pœnitentiam cõuertit. *Viri ergo ſanguinum non dimidiãt dies ſuos*, quia nunquam ad pœnitentiam reuertuntur. Et iſta modo exponit iſtum
Greg. 5. uerſum Greg. 5. moral. c. 28. d. De repro-
mor. ca. bis per pſ. dicitur. *Viri ſanguinum, & do-*
28. *loſi non dimidiabunt dies ſuos*. Dies quippe dimidiare eſt tempus vitæ male in voluptatibus ductum ad pœnitentiæ lamẽta diuidere, atque hoc ad bonum uſum pœnitẽdo reparare. Sed iniqui dies ſuos nequaquam dimidiant, quia peruerſam mentem neque etiam in extremo tempore immutant, &c. Quia de ſolicitudine, & cura vitæ præſentis dictum eſt. Iacta ſuper dominum curam tuam. Ideo
2. 2. q. quæro, utrum ſolicitudo rerum tempo-
55. art. ralium ſit licita. Reſpondeo ut ſecunda
6. ſecundæ queſt. 55. art. 6.

PSAL. LV.

MIſerere mei, Deus, quoniam conculcauit me homo, tota die impugnãs tribulauit me. 902

PSALMO huic talis præmittitur titulus. *In finem Ipſi Dauid, cum tenuerũt eũ Allophyli in Geth* Pro cuius euidentia ſciendũ, ꝙ iſte Pſalmus, & Pſ. 33. fuerunt facti pro eadem hiſtoria, licet diuerſis reſpectibus. Nam, vt dictũ fuit in expoſitione tituli pſal. 33. cum Dauid fugeret Saul perſecutorem ſuũ, contulit ſe ad Achis regẽ Geth, &c. vt ibi. Tunc ſerui Achis cognoſcentes Dauid, ſuaſerunt regi Achis vt teneret Dauid, & occideret eũ. Dauid ergo in tali periculo ſe uidens poſitũ, fecit iſtũ pſalmũ, Dei poſtulans adiutoriũ. Differt aũt iſte pſalmus in materia à 33. quia pſal. 33. reſpicit euaſionẽ Dauid de manibus eorũ, qñ per regem Geth fuit vt fatuus expulſus. Et ideo illũ pſal. incepit à gratiarũ actione, dicens, Benedicã dominũ, &c. Iſte autem pſalmus magis reſpicit tentionem ipſius Dauid, qñ fuit ibi in periculo mortis. Et ideo iſte incipit ab imploratione diuinæ miſericordiæ d. *Miſerere mei Deus*, &c. Notandum etiam ꝙ Allophyli dicuntur ipſi Philiſtæi, qui erant in ipſa ciuitate Geth, qui tenuerunt Dauid, quia erant alienigenæ à populo Iudæorũ. Nam allõ idem dicitur ꝙ alienũ, & cõponitur cum phylus, & dr̃ allophylus. i. alienigena maximè Philiſtæus Ex quib. apparet titulus .ſ. Iſte pſ in finem nos dirigẽs attribuitur ipſi Dauid, quia ipſum fecit *cum tenuerunt eum Allophyli in Geth*. Et quia iſte pſalm. eſt hiſtorialis. Primo dicam ſenſũ literalem. Secũdo ſenſum propheticum. Quantum ad ſenſum literalem iſte pſal. diuiditur in partes tres, quia primo ponitur Dauid deprecatio. Secundo deprecationis exauditio, ibi. *Sicut ſuſtinuerunt*. Tertio gratiarum actio, ibi. *In Deo laudabo*, &c. ut Nico. de Ly. Quantum uerò ad ſenſum propheticum notandũ, ꝙ tota intentio pſ. eſt conformare eccleſiam, & bonos fideles contra perſecutiones, & ad-

& aduerſitates. Et ſecundum hoc Pſ. iſte diuiditur in partes tres. Quia eccleſia primo ſuam multiplicem explicat tribulationem. Secundò ad Deum ſuam erigit intentionem, ibi. *In quacunque die inuoc.* Tertiò Deo refert gratiarum actionem. ibi *In Deo laudabo.* Quantum ad primũ, ſciendum, ꝙ in preſenti tres patimur hoſtes, a quibus continuè tribulamur. ſ. diabolum, mundum, & carnem. Et ſecundũ hoc tria facit, quia oſtendit primò tribulationes, quas infert diabolus. Secundò illas, quas infert mundus, ibi. *Ab altitudine.* Tertiò illas, quas infert caro. ibi. *In Deo laudabo.* Quantum ergo ad primum oſtendens qualiter a diabolo conculcamur, & tribulamur dicit. *Miſerere mei Deus, quoniam conculcauit me homo.* Vbi *Diabol⁹ dicitur homo.* ſciendum, ꝙ diabolus quandoque dicitur homo, quandoque dicitur inimicus hominis. Dicitur enim homo nõ naturaliter, ſed aſtutia. Sicut enim diabolus quãdoque transfigurat in angelum lucis, vt decipiat, cum tamen non ſit angelus lucis, ſic ſe quandoque transfigurat in hominem, vt homines decipiat. Nam transfigurat ſe in angelum lucis: cum ad peccandum inducit, ſpiritualia bona prætendens. Vt dum volens hominem inducere ad ſuperbiam ſibi proponit meritum regiminis aliorum, vt gradu prælationis adepto, facilius per ſuperbiam eleuetur. Tráſigurat autem ſe in hominem, cum ad peccandum inducit bona prætendens humana. Vt cum amorem filiorum tibi *Mat. 13* proponit, vt ad illicita lucra inducat. Et ideo ſaluator diabolum appellat hominem, dicens. Cum autem dormirent homines, illuc venit inimicus, & ſuperſeminauit zizania, quod de diabolo ad literã dicit. Vnde ſtatim iſtum inimicum diabolum hominem appellat, dicens. Inimicus *Hieron.* homo hoc fecit. Vbi Hieronymus. Diabolus inimicus homo appellatur, quia deſæuire non deſinit. Et de ipſo ſcriptum eſt in Pſal. Exurge, domine, non præualeat homo. Vel etiam diabolus dicitur inimicus homo, quia ſub ſimilitudine rationis humanæ hominem decipit vel ex eo, ꝙ homini a principio inimicatur, vel ab euentu, quia deiecit hominem. De diabolo ergo ſub nomine hominis hic ait Pſal.

A *Miſerere mei, Deus,* & cauſam adiungit. *Conculcare.* *Quoniam conculcauit me homo.* Calco, calcas, componitur cum con, & fit conculco, conculcas, quod idem eſt, quòd alium deprimere ſimul, & ſuperare. Conculcat ergo diabolus hominem, cum ipſum tentando ſuperat. Sicut econtrario homo diabolum conculcat, cum ei reſiſtendo, ipſum ſuperat. Pſa. 90. Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem. Et quia diabolus impugnare non deſinit, ideo ſubdit. *Tota die impugnans tribulauit me. Tota* *Dies.* B *die.* i. in omni parte diei. Dies. n. naturalis diuiditur in lucem, & tenebras. Per partem lucis intellige proſpera, ſed per tenebras aduerſa. Tribulat ergo tota die, quia per aduerſa, & proſpera nos tentando, ad peccatum conatur inducere. Quibus conſideratis noſtrum quilibet meritò cogitur Deo cum Pſalmiſta dicere. Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt, de neceſſitatibus meis erue me. Vnde, & hoc alijs verbis inſinuat, dicens.

Conculcauerunt inimici mei tota die, quoniam multi bellantes aduerſum me. C 903 *3. q. 1. nulli.*

INimici noſtri dicuntur dæmones, quia continuè nobis aduerſantur, vt nos ſubijciant. 1. Petr. 5. Aduerſarius veſter diabolus, &c. quia quos ſuis tentationib. ad peccatum trahunt, hos pedib. ſuæ tyrannicæ dominationis conculcant, vt oſtẽdit Greg. li. 14. mor. c 8. d. ſuper illo Iob. 18. Calcet ſuper eum quaſi rex interitus, *Diabol⁹ dicitur interitus* d. Hoc loco interitus nomine ipſe inimicus humani generis, qui interitum nobis intulit deſignatur, de quo ad Ioannẽ dr. D Et nomen illi mors. *Apoc 6.* Iſte namq; interitus quaſi rex ſuper impium calcat, quia quẽ *Calcat diabolus* prius blandis perſuaſionibus decepit ad interitum, violentis nexibus ad ſuppliciũ rapit, tantoq; eum durius prẽmit, quãto in prauis actibus eum vehemẽtius aſtringit. Qui hic quoq; mẽtem reprobi dum poſſidet calcat, quia quotiens eam delectationibus premit, quaſi totiens ſuper eam pedes ſuæ tyrannicæ dominationis ponit, vt & peccatores dicere cogantur. *Conculcauerunt me inimici mei tota die, quoniam multi bellantes aduerſum me* *Bellum diaboli.*

Quòd ideo dicit, quia quos diabolus, vno tentante, vincere non poteſt, dæmonum multitudine vincere conatur. Diabolus enim bellicoſus eſt, & ſeditioſus. Vnde & ab initio contra ſanctos angelos bellauit. Apoc. 12. Factum eſt prælium magnum in cœlo, dum draco committeret bellũ. Michael, & angeli eius præliabantur, &c. Hic etiam contra Chriſtum hic etiam victus, & deiectus poſtmodum cõtra Chriſtum bellum aliud mouit, quando, ſ. poſt Chriſti ieiunium ipſum tentando multipliciter inuaſit. Sic & non quieſcendo cõ-

Matt. 4. tra homines continua bella facit per ſe ſuoſq; ſatellites nos multipliciter impugnando. Et hoc eſt, quod hic ait Pſ. *Quoniam multi bellantes aduerſum me.* Sed qualiter contra ipſum armari debemus,

Greg. 6. mo. c. 19 oſtẽdit Greg. d. Sancti viri, qui a contra multiformem aduerſarium ſe pugnare conſiderãt, ſemetipſos in certamine multipliciter armant. Habent n. contra famẽ diuini verbi pabulum, contra belli gladium continentiæ ſcutum, contra flagellum linguæ protectionem patientiæ, cõtra exterioris calamitatis dãnum interni amoris adiutorium, unde miro modo agitur, vt quò hoſtis callidus numeroſius tẽtat, eò circunſpecti Dei milites virtutib.

Chriſtus bellat pro nobis. fiãt ditiores, &c. Et nota, quòd Dei filius videns nos tantis dæmonũ bellus oppreſſos, pro nobis contra diabolum bellum aſſumpſit, dum aſſumpto noſtræ humanitatis habitu, contra ipſum ad bellũ proceſſit. Sic. n. ſcribit 3. Reg. vlt. Rex Iſrael mutauit habitum ſuum, & ingreſſus eſt bellum. Iſrael. n. qui videns Deum interpretatur, quem proprius ſignificat, quã Dei filium, qui omnium beatorum vidẽtium Deum rex gloriæ, & dominus exiſtit, de quo Pſ. 23. Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ. Hic habitum ſuum mutauit, qn̄ noſtræ mortalitatis habitum, quem ante nõ habebat aſſumpſit, de quo ad Phil. 2. dr̃, quod exinaniuit ſemetipſum, formã ſerui accipiẽs in ſimilitudinem hominum factus, & habitu inuentus vt homo. Et ſic, noſtro aſſumpto habitu, pro nobis contra diabolum ingreſſus eſt bellum, quando in aſſumpta humanitate pro nobis a diabolo bellum tẽtationis ſuſtinuit, in quo ipſum ſuperando eius vires contra nos diminuit, & nobis poteſtatem ipſum vincendi conceſſit. Quæ notans Pſ. iſta dicit ipſi Chriſto. Præcinxiſti me virtute ad bellum, & ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me. Si ergo bello dæmonum impugnaris, inuoca Chriſtum pro adiutorio, d. *Miſerere mei, Deus, quoniam multi bellantes aduerſum me.* *Pſal. 17*

Ab altitudine diei timebo, ego verò in te ſperabo. 904

1. 2. q. 1. vt portio.

Hic conſequenter oſtendit tribulationes, & bella, quæ nobis infert mundus. Vbi nota, quòd ſecundum gloſ. altitudo diei dicitur mundus, id eſt, mundana altitudo, vbi eſt ſuperbiæ tumor. Et hanc timere non debemus, quia citò terminatur. Vnde ſicut altitudo diei nullam ſtabilitatem habet, ſed ſtatim vergit ad occaſum, quia cum ſol continue moueatur, quando peruenit ad altiorem ſuum gradum, quod facit in meridie, ſtatim incipit ad occaſum declinare. Sic eſt de poteſtate mundi, quæ dum ad altum gradum peruenerit, ibi diu durare non poteſt, ſicut eſt de certo puncto in rota, quæ continuè voluitur, ſignato, qui cum in altiori gradu fuerit, inde ſtatim accipit caſum. Et hoc conſiderans hic Pſalm. dicit. *Ab altitudine diei timebo*, quod dicit interrogatiuè, quaſi dicat, non. Et cauſam quare timere non debet adiungit, dicens. *Ego vero in te ſperabo.* In quo ſcilicet ſperanti nulli timendum eſt. Cuius ratio eſt, quia qui ſperat in Deũ, in ſuis tribulationibus Deum ſecum habet Pſalm. 90. Quoniam in me ſperauit, & ego liberabo eum, &c. cum ipſo ſum in tribulatione. Qui autem Deum ſecum habet, qui eſt omnipotens, nullum hoſtem timere debet. Vnde Chryſoſtomus ſuper illud Luc. vndecimo, Erat Ieſum eijciens dæmonium, dicit. Neque enim timere debet hoſtem fortem, qui ſecum principem habet fortiorem. Narrat Iuſtinus libro ſecundo, de Alexandro, quod cum nullo hoſte nunquam pugnauit, quem non vinceret, nec vrbem obſedit, quam non expugnaret, nec vllã gentem inuaſit, quam non obtineret. Et idem eius præſentia tantam fiduciã eius mili-

Altitudo diei dicitur potentia mundi.

Timor.

Chryſo.

Iuſtinus

militibus contulerat, ut illo præſente, nullum hoſtem, nec arma timerent. Multò ergo fortius Chriſtus dominus noſter, cuius virtuti, nihil reſiſtere poteſt, ſua præſentia tantam fiduciam tribuit ſuis, quia in omni aduerſitate ſe præſentem eis exhibet, vt nullum timere debeant. Et hoc benè aduerterat Pſal. dicens. Si ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es. Et nunc ſimiliter dicit Pſal. *Ab altitudine diei timebo?* quaſi dicat nõ. Et rationem ſubdit, dicens. *Ego uerò in te ſperabo*, & ſic te præſentem habebo.

905 *In Deo laudabo ſermones meos, in Deo ſperaui, non timebo, quid faciat mihi caro.*

CONſequenter hic oſtendit tribulationes, & bella carnis. Et tria facit. Quia primo ponit carnis impugnationem. Secundo contra illam ad Deum erigit ſuam deuotionẽ, ibi. *Deus uitam meam.* Tertio oſtendit ſuam à Deo exauditionem ibi. *Sicut, & in premiſſione.* Prima pars diuiditur in duas. Quia primo bellum carnis proponitur. Secundo ipſum proſequitur ibi, *Tota die.* Quantum ad primum ſciendum, quòd bella carnis timere non debet, qui ſecum Deum habet. Habet autem homo ſecum Deum, dum per recognitionem beneficiorum ab ipſo receptorum ſperat ab ipſo alia in futurum recipere. Sic ergo hic Pſal. primo recolit beneficia à Deo recepta, dicẽs. *In Deo laudabo ſermones meos.* Vbi ſciendum, quòd hic per ſermones accipiuntur omnia opera bona, & meritoria, quæ rectè ſermones dicuntur. Nam ſecundum Grammaticos ſermo dicitur à ſe orſeris, ipſa autẽ opera noſtra ſunt ſemina, quæ ſeminamus, ſecundum quæ & metemus bonum, uel malum, dicente Apoſtolo. 2. Corinth 9. Qui parcè ſeminat, parcè, & metet, & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus, & metet uitam æternam. Et ſemina pro operibus accipit Apoſtolus, dicens. Quæ enim ſeminauerit homo, hæc & metet. Et ſic ſermones a ſerendo dicti, ſignificant operationes, de quibus nunc ait Pſ. *In deo laudabo ſermones meos*, id eſt, ei retribuam opera bona, quæ ego facio, quia

Sermo dicitur opus.

Galat 6

A ipſa ab eo recognoſcam, quia ſua ſunt. Vbi nota, ꝙ boni ſermones, id eſt, opera omnia noſtra bona dicuntur eſſe Dei, & noſtra, Dei quia per eius gratiam facta, noſtra autem, quia per liberum arbitriũ noſtrum tanquam per inſtrumentũ motum à gratia eius facta. Vnde Greg. 33. mor. cap. 16. dicit. Bonum quippe, quod agimus, & Dei eſt, & noſtrum, Dei per præuenientẽ gratiam, noſtrum per obſequentem liberam uoluntatem. Si enim Dei nõ eſſet, unde ei in æternum gratias ageremus? Rurſum ſi noſtrum non eſſet,

Bona ꝙ facimus Dei sũt, et noſtra

B quo ex illo nobis præberi præmia ſperaremus? Quòd ergo non immerito gratias agimus, ſcimus ꝙ eius munere præuenimur. Et rurſum, quia non immeritò retributionem quærimus, ſcimus quia ſubſequẽti libero arbitrio bona eligim⁹, quæ ageremus Et iſtum intellectum habet Mag. in gloſ. dicens. *In Deo laudabo ſermones meos*, ei, ſ. attribuens ꝙ benè loquor, uel ago, quia ab eo habeo. Sermones meos dico, i. opera: quia ab ipſo accepi. Vnde & Dei ſunt, qui dat, & mea quia accipio. Ex quibus patet, quòd per iſta

C uerba. *In Deo laudabo ſermones meos*, à Deo recognoſcit omnia bona, quę agit, & loquitur. Et per hoc ſperat in futurum alia à Deo ſibi danda, unde ſubdit. *In Deo ſperaui*. Et ideo ex hoc fortificatus in mente, dicit. *Non timebo, quid faciat mihi caro.* Carnis enim tentatio, ſi ſibi reſiſtatur, mentem non inquinat, ſed purgat. unde Gregor. ait. Sciendum eſt, aliud eſſe, quod animus de tentatione carnis patitur, aliud verò cum per cõ

Tẽtatio carnalis

Greg. 21 mor. c. 3.

D ſenſum delectationibus obligatur. Plerunque enim cogitatione praua pulſatur, ſed renititur, plerumque autem cum peruerſum quid concipit, hoc intra ſemetipſum etiam per deſiderium uoluit. Et nimirum mentem nequaquam cogitatio immũda inquinat, cum pulſat, & renititur; ſed cum hanc ſibi per delectationem ſubiugat, hinc etenim prędicator egregius dicit. Tentatio vos non apprehendat, niſi humana. Humana quippe tentatio eſt, quia plerumque in cogitatione tangimur etiam nolentes. Quia ut nonnunquam, & illicita ad animum ueniant, hoc vtique

1. Co. 15

vtique in vobiſmetipſis ex humanitatis corruptibilis pondere habemus. Hæc iã verò dæmoniaca eſt, & non humana tentatio, cum ad hoc, quod carnis corruptibilitas ſuggerit, per conſenſum ſe animus aſtringit. Repugnans ergo animus carni dicat. *In Deo ſperaui, non timebo quid faciat mihi caro.* Quia hic ait Pſal. *In Deo ſperaui.* &c. Ideo quæritur, utrum quis licite in homine poſſit ſperare, ſecunda ſecundæ q. 17. articulo 4.

Quæſtio

906 *Tota die verba mea execrabantur, aduerſum me omnes cogitationes eorum in malum.*

HIc conſequenter Pſal. in perſona iuſtorum oſtendit mala, quæ à prædictis inimicis patitur, ſ. à mundo, carne, & diabolo. Et tria facit ſecundum ꝙ ſunt tria mala. Primum eſt ueritatis impugnatio. Secundum eſt adulatoria obſeruatio, ibi. *Inhabitabunt.* Tertiũ eſt ſimplicitatis perſecutio, ibi. *Sicut ſuſtinuerunt.* Quantum ad primum ſciendum, ꝙ mali verba bonorum ſuſtinere non poſſunt, ſed totis viribus illa impugnant, ut oſtendit Gregor. 8. mor. c. 24. d. Iniuſtis ſemper grauia ſunt verba iuſtorum. Et quæ ad ædificationẽ prolat audiunt, hæc quaſi ſuper impoſitum pondus fuerunt, quia cum corrigi iniqui deſpiciunt, bene prolata criminantur. Hoc enim expreſsè in domino noſtro apparuit, qui cum Iudæos reprehenderet dicens. Omnis, qui facit peccatũ, ſeruus eſt peccati, ſtatim verba eius execrantes dixerũt, Dæmonium habes, & ipſum lapidare voluerũt. Hoc ergo etiam de membris Chriſti hodie faciũt mali. Quod notans hic Pſalm. d. *Tota die verba mea execrabantur,* &c. .i. verba mea maledicebant, vel me propter illa. Nam ſecundum Grammaticos. Execror cõponitur de ex, & ſacro ſacras. Et eſt execrare idem, ꝙ maledicere, vel extra ſacrum ponere. Execrantur ergo mali uerba bonorum dicta ad ipſorum correctionem, quia ipſa ſufferre non poſſunt. Et ideo contradicentem ipſa interpretantur in malum. Et hoc eſt, quod ſubdit. *Omnes cogitationes eorum in malũ.* Quia ſemper cogitant perſequi corripientem. Et hoc eſt, quod dr Prouerb. 9. Qui arguit deriſorem, ipſe ſibi iniuriam facit. Quia arguit impiũ, generat maculã ſibi. Noli arguere deriſorẽ, ne oderit te. Argue ſapientem, & diliget te. De talibus autem cogitationibus dicitur. Peruerſæ cogitationes ſeparant à Deo.

Bonus. Malus, Bonum. Ioan. 8. Sapié. 1.

Inhabitabunt, & abſcondent, ipſi calcaneum meum obſeruabunt. 907

OSenditur hic adulatoria obſeruatio. Vbi aduerte, ꝙ aliqui bonos apertè perſequuntur, de quibus ſtatim dictum eſt Tota die, &c. Aliqui autẽ abſconsè fingentes ſe iuſtorum amicos, & hi peiores ſunt, de quibus nunc dicit. *Inhabitabunt.* i. tales ſimul cum bonis habitant, & conuerſantur, & cum eis oſtendũt ſe amicitias habere, ut ſunt falſi adulatores, qui amicitias ſimulãt, ut fortius damnent. unde ait glo. Hic agit de fictis fratribus, qui latenter ſubintrant ut noceant, q. d. Quidam apertè impugnant, quidam autem latenter, qui dolos abſcõdunt, & hi peius nocẽt, quam aperti mali. Sicut & Iudas, qui cum diabolus eſſet, tamen ut fictus amicus cum Chriſto, & Apoſtolis habitabat. Et de talibus nunc dicit. *Inhabitabunt, & abſcõdent.* q. d. *Inhabitabunt,* ſ. cum alijs conuerſando, *ſed abſcondent,* ſ. in corde dolos, quos cogitant, ut noceant. Et hoc eſt, quod ſubdit. *Ipſi calcaneum meum obſeruabunt,* i. pedẽ meum obſeruabunt ad lapſum, ut calumnientur, quia ſuis abſconditis machinationibus nihil aliud obſeruant, niſi ut aliorum uitam calumniari poſſint. vnde gloſ. Tales amici ficti calcaneum iuſtorũ obſeruant, iuſtorum omnia uerba uel facta quærentes, ut laqueos, & nodoſas calumnias facere poſſit. Quibus tamen ipſi prius capiũtur ut pereant, quã alios capiant, ut perdant. Vel per calcaneum, qui eſt finis corporis intellige finem uitæ. ſ. mortem, quia mali iuſtos obſeruabãt, ut ipſos ad mortem ducere poſſint. Sic enim Iudas obſeruabat calcaneum Chriſti, quando quærebat opportunitatem, vt eum traderet ad mortem. Hic autem nota, ꝙ obſeruare accipitur multipliciter, uide ſupra uerſ. 224. & 442.

Amicus fictus. Calcaneus.

Sicut

908 *Sicut ſuſtinuerunt animam meam pro nihilo ſaluos facies illos, in ira populos confringes.*

HIc conſequenter ponitur ſanctitatis perſecutio. Vbi ſciendum, ꝙ mali videntes iuſtorum patientiam, & uirtutes, inuidẽt illis, quia Deus protegit eos. Et ideo ut Deus derelinquat eos conantur ad peccatum illos inducere, vt derelinquãtur a Deo. Sic.n.& diabolus a principio videndo, ꝙ uerbum Dei hominem debebat aſſumere, hominem ad peccatũ induxit, ut Deus ſperneret eum, nec ipſum aſſumere. Et hanc malorum nequitiam, qua ſanctitatem iuſtorũ perſequuntur, hic notãs Pſ.d. *Sicut ſuſtinuerunt animam meam pro nihilo.* Suſtinere.n.idem eſt, qđ expectare. Sic.n diſcipulis Chriſtus dicebat. Suſtinete hic, & uigilate mecum, i expectate. Nihil aũt ſignificat peccatum, quod nulla res eſt, ſed priuatio boni, quia ſi peccatum eſſet aliquid, cum omnia, quæ ſunt per verbum ſint facta, iam peccatum per verbum factum fuiſſet. Vnde Aug. ſuper Ioãnem, Peccatum eſt nihil, & nihil fiunt hoĩes cum peccãt, &c. Quid eſt ergo ſuſtinere animam alicuius pro nihilo, niſi ipsã expectare pro peccato, i. expectare illam, & obſeruare, vt in peccatum cadat? Omnis aũt, qui animam alterius ſic ſuſtinet, dignus eſt pœna æterna Ex quibus patet ſententia verſiculi. vt Pſal Deo dicat de talibus malis, *Saluos facies illos?* interrogatiuè uel ironicè. q. d. tu Deus non ſaluos facies illos, imo illos damnabis. Quia ſicut ſuſtinuerunt animam pro nihilo, ipſam.ſ. impellentes ad peccatum, ita in ira populos, .ſ. illos malos confringes, Pſalm. 2. Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes Vt hic ly ita non denotet menſuram pœnæ, ſed proportionem culpæ. q.d. Sicut enim grauiter peccauerunt, ſuſtinentes animam meam pro nihilo, ſic tu grauiter punies eos, quia in ira populos. i. illos confringes. Sed quia dictum eſt, ꝙ peccatũ eſt nihil, ideo admirantur multi dicentes cum Deus damnet homines ſolum propter peccatum, quod eſt formaliter nihil, ſequitur quòd Deus non propter aliquid, ſed ſolũ pro-

Mat. 14

Nihil dicitur peccatum.

A pter nihil homines damnat, quod vr̃ eſſe ſummæ crudelitatis. Ad iſtam imaginationem reſpondet venerabilis Anſel. d. quod licet Deus puniat hominem pro peccato, quod eſt nihil, non tñ punit ipſum pro nihilo, ſed pro hoc .ſ. ut regnũ ſuum ordinatum conſeruet, quia puniendo hominem pro peccato debitum ſibi honorem, quem ſibi peccator peccando abſtulerat, quem ſpontè reddere noluit, ab ipſo inuito exigit. Sed fortè, quia prædicta reſponſio aliquib. vr̃ obſcura, declarabo qualiter peccatum nihil eſſe dr̃. Vbi

Anſel li. de cõcep. virg

Quæſtio

B notãdum, ꝙ nihil accipitur dupliciter. ſ. negatiuè, & priuatiuè. Nihil negatiuè eſt ſimplex negatio entis, vt cum dr̃ chimæra eſt nihil, & ſic peccatum non dr̃ nihil. Nihil verò priuatiuè eſt negatio entis non ſimpliciter, & abſolutè a ſubiecto, de quo dr̃. ſed cum debito ineſſendi, ut cum dr̃ cæcitas eſt nihil, quia licet per hoc denotetur, ꝙ cæcitas non ſit aliqua entitas, tñ per hoc connotatur alicuius rei ineſſe debitum, quia. ſ. cæcitas connotat viſionem ineſſe debitam, quæ tñ non ineſt. Et hinc eſt, ꝙ lapis non dr̃ cæcus, li-

Nihil dicitũ multipliciter

C cet careat viſione, quia viſio non eſt lapidi ineſſe debitam. Item notandum, ꝙ nihil priuatiuè accipitur dupliciter, quia aut connotat rem ineſſe debitam reſpectu corporis, aut reſpectu animæ. Si reſpectu corporis, aut intrinſecè, ut cæcitas quæ connotat uiſionem homini ineſſe debitam intrinſece: aut extrinſecè, ut irreuerentia, quæ connotat honorem ab extrinſeco ineſſe debitum. Si aũt tale nihil priuatiuum connotet rem ineſſe debitam reſpectu animæ, tunc hoc pōt contingere tripliciter, ſicut ſunt tres vires

D animæ, quia aut connotat rem ineſſe debitam reſpectu intellectus, vt eſt ignorãtia eorum quæ quis ſcire tenetur, aut reſpectu memoriæ, ut eſt obliuio, aut reſpectu uoluntatis, vt iniuſtitia. Ex prædictis pono aliquas propoſitiones declarantes propoſitum. Prima, quòd peccatum non eſt nihil ſumptum mere negatiuè, patet, quia aliter cũ quælibet creatura ante ſui productionem penitus ſit nihil, tunc foret peccatum, quod eſt falſum Secunda, quòd peccatum non eſt nihil priuatiuũ, ut cõnotat debitum ineſſe

reſpectu

reſpectu corporis, patet, quia corporales priuationes ſunt in corpore, peccatum aũt ſolum eſt in anima. Tertia, ꝙ peccatum non eſt nihil priuatiuum reſpectu intellectus, patet, quia cum tale nihil ſit in intellectu, ſicut & res debita, quam negat, tunc peccatum foret in intellectu, ꝙ negat Anſelmus. Quarta, ꝙ peccatum nõ eſt nihil priuatiuum reſpectu memoriæ eadem ratione. Quinta, ꝙ peccatum eſt nihil priuatiuum, quod connotat rem ineſſe debitam reſpectu uoluntatis, vt puta voluntas debet habere talem actũ, vt puta diligere Deum, & vult habere, vel non vult habere, & tale nolle, uel nõ velle dr̃ iniuſtitia, & peccatum. Vnde poſito caſu, tu teneris ad officium tuum dicendum, & cùm voluntariè omittis, tunc tu peccas, & debes puniri, non præcisè pro nihilo abſolutè, ſed pro nihilo, quod tenebaris omittere, & poſitiuum illius oppoſitum habere. Ex quibus apparet, qualiter peccatum dicitur eſſe nihil, & qualiter pro nihilo Deus hominem damnat, & punit. Vel aliter conſtruẽdo ly *pro nihilo*, cũ ly *ſaluos facies*, vt Deo dicat. Nunquid tu, *pro nihilo*, id eſt, pro peccato *ſaluos facies illos*, quaſi dicat non, quia non decet hoc iuſtitiam tuam, ut pro peccato reddat præmia. Sed ſicut ſuſtinuerunt animam meã obſeruando vt ad peccatum caderet, ita in ira confringes populos.

909 *Deus, vitam meam annunciaui tibi, poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo.*

De pſ. d. 1. taciturnitas

HIc iuſtus ne cum malis pro nihilo confringatur, a Deo miſericordiã Dei impetrare conatur. Vbi notandum ſecundum gloſſam, quòd eſt triplex in nobis vita in præſenti, ſ. vita naturæ, qua homo naturaliter viuit Geneſ. 1. Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum uitæ, & factus eſt, &c. Vita gratiæ, qua in Chriſto viuimus. Ad Gal. 2. Viuo ego iam non ego, viuit autem in me Chriſtus. Et eſt vita culpæ, quæ in uitijs agitur, 1. ad Timot. 5. Vidua, quæ in delitijs viuit, mortua eſt, & Apoc. 3. Nomen habes, quòd viuas, & mortuus es. Duæ primæ uitæ ſunt a Deo, quia bonæ ſunt, ſ. vita natu-

E ræ, & gratiæ, ſed tertia, ſ. culpæ eſt a nobis, quia mala eſt. Et has omnes vitas Deo annunciare debemus. Primo ergo annũciemus uitam peccati, quæ ſemper eſt mala. Iſtam Deo annunciat, qui peccata ſua confitetur, non Deum docens, ſed ſeipſum damnans, ut ſic ſoluatur. Et de iſta dicit Pſalm. *Deus vitam meam*, ſ. peccati, quæ mea dr̃, quia a me eſt, non a te. *Annunciaui tibi*. ſ. confitendo, & pœnitentiam agendo per quæ, ſ. indulgentiam peccatorum accepi, vnde ſubdit. *Poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo*.

F .i. acceptaſti lachrymas meas mihi parcẽdo. Poteſt ẽt intelligi de uita naturæ, & gratiæ, quæ a Deo annunciatur, dum a Deo haberi recognoſcit, gratiam ei agendo, & ipſam uitam ad eius honorem exponendo, vt qui viuit, iam non ſibi viuat ſed ei, qui pro omnibus mortuus eſt.

Sicut & in promiſſione tua, tunc conuertentur inimici mei retrorſum. 910

OStẽdit hic qualiter per lachrymas inimici noſtri ſuperentur. Vbi notandum, quòd Deus hominibus promi-

G ſit, quòd quacumque hora pro peccatis gemerent, & plorarent corde, quod illis liberè peccata dimitteret. Ezech. 18. Si egerit impius pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt, omnium iniquitatum eius non recordabor. Et infra. Conuertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus veſtris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Hoc ergo præuidens Pſal. dicit. *Sicut & in promiſſione tua*. quaſi dicat. Poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo, mihi condonando peccata. *Sicut, & in promiſſione tua*

Pœnitentia.

H promiſiſti dimittere, quia a lachrymarum pœnitentia omnia peccata condonantur. Et hoc eſt, quod ſubdit. *Tunc conuertentur inimici mei retrorſum*. Inimici, id eſt, peccata quæ ad pœnitentiam retrorſum conuertuntur, quia deficiunt, vt amplius nocere nõ poſſint. Vel etiam per inimicos intellige dæmones, qui nobis aduerſantur continuè, qui tamẽ per ſtatum lachrymarum, & pœnitentiæ retrorſum conuertuntur a nobis, vt nocere non poſſint, & infirmantur. Pſalm. 9. In conuertendo inimicum meũ retrorſum,

Pſal. 9

ſum, infirmabuntur; & peribunt a facie tua. Vel per promiſſionem Dei intellige Chriſtum in lege promiſſum. Ad Rom. 1. Ante promiſerat in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, &c. In iſta ergo promiſſione cõuertentur inimici mei retrorſum, quia p Chriſtum dæmones ſuperati fuerunt. Vide ſupra verſ. 93. Ad cuius euidentiam ſciendum, q (vt dicit Albumazar) luna dum eſt in veniendo ab oriente in occidẽtem, reptilia egrediuntur, & in declinando, recondunt ſe. Sic in propoſito. Nã per reptilia ſpiritus maligni intelliguntur. Per lunam verò humana natura a verbo aſſumpta. Hæc autem luna fuit in aſcẽdendo ab oriente vſq; ad meridiem, a principio generis humani vſq; ad incarnationẽ. Oriebatur enim in primis parentibus, & verſus nos appropinquabat tranſiens per patriarchas, prophetas, & omnes alios patres, ex quibus deſcendit humanitas, illa quam Chriſtus aſſumpſit, fuit. n. in omnibus illis ſecundum carnem, licet non ſecundum rationem ſeminalem. Toto autem tpe reptilia egrediebantur ad intoxicandum homines Abac. 5. Egredietur diabolus ante pedes eius. Sed tũc attigit meridionalem punctum, quando vterum virginis intrauit. Hæc eſt enim illa meridies de qua Eccl. 1. Girat per meridiem, & vertitur ad aquilonem luſtrans vniuerſa. Hæc autem luna fuit in declinando, & quaſi ad occaſum tendendo a principio ſuæ natiuitatis vſque ad diem ſuæ mortis Hac autem luna ſic declinante, reptilia iſta ſe abſconderunt, & ad ſua latibula ſe reduxerunt. Iob. 37. Ingredietur beſtia latibulũ ſuum, ſ. hora ſuæ paſſionis imminẽte, q horã huius promiſſionis prouidẽs nũc Pſalmiſt. d. *Sicut et in promiſſione tua tũc conuertentur inimici mei retrorſũ.*

Promiſſio Chriſtus.

Luna.

Incarnatio.

911 *In quacunque die inuocauero te, ecce cognoui, quoniam Deus meus es.*

HIc conſequenter Pſalm. ad Deum ſuam erigit intentionem, exprimens quanta erga peccatores ſit gratia Dei, qui omni hora paratus eſt peccatorem recipere pœnitere volentem, vnde ſubdit. *In quacunque die inuocauerò*, &c. Vbi gloſſa. In quacunque die, ideſt, ſiue in pueritia, ſiue in media ætate, ſiue in fine vitæ. *Inuocauero te*, ſ. & non alium. *Ecce cognoui, quòd Deus meus es*, ſ. me exaudiẽdo condonando peccata. In quo mira Dei clementia oſtenditur, q quodlibet tempus noſtræ conuerſionis expectat, & quandocunque rogatur, indulget. Sed aduerte, quòd quanto Dei erga nos maior eſt clementia, tanto amplius peccatur ſi contemnatur. Teſte Greg. ſuper illo verbo Iob. 24 Dedit ei tempus pœnitentiæ, & ipſe abuſus eſt eo in ſuperbia. d. Quiſquis delinquit, & viuit, idcirco hunc diuina diſpenſatio in iniquitate tolerat, vt ab iniquitate compeſcat. Sed qui diutius toleratur, non tamen ab iniquitate compeſcitur, munus quidem ſupernæ patientiæ pertulit, ſed reatus ſuis vinculis ex ipſo ſe munere arctius conſtringit. Nam qui accèpta pœnitentiæ tempora diuertit ad culpam. diſtrictus in vltimis iudex impenſa augmenta miſericordiæ conuertit ad pœnam. Hinc namque per Paulum dicitur. An ignoras, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? tu autem ſecundum duritiam tuam, & cor impœnitens theſaurizas tibi iram in die iræ. Hinc Eſaias ait, puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit. Ac ſi apertè nos deterreat dicens. Vita quidem pueri in longum trahitur, vt a factis puerilibus corrigatur, ſed, ſi a peccati perpetratione nec temporis longinquitate compeſcitur, hæc ipſa longinquitas vitæ, quam per miſericordiam accepit, ei ad cumulum maledictionis creſcit Vnde neceſſe eſt, vt dum nos diutius expectari conſpicimus, ipſa prorogatæ pietatis tempora quaſi damnationis argumẽta timeamus, ne ex clementia iudicis creſcat ſuppliciũ peccatoris, &c. Hanc ergo clementiam expectationis inſinuans Pſal. d. *In quacunque die, inuocauero te*, &c.

Pietas

Greg 17 mor. c. 3.

Rom. 2

Eſa. 65.

In Deo laudabo verbum, in domino laudabo ſermonem, in Deo ſperaui, non timebo, quid faciat mihi homo. 912

HIc conſurgit ad gratiarum actiones. Et diuiditur in tres partes. Quia primò ponit, cui gratias agit. Sedò de qbus, ibi. *In me ſunt, Deus.* Tertiò pro quibus,

Gratiarũ actio

Digitized by Google

quibus,ibi. *Quoniam eripuiſti*. Quantum ad primum notandum, quòd hic ponuntur tria nomina, quibus perſonarum diuinarum ſignificatur trinitas, quibus gratias iſte agit,ſcilicet Deus,verbum,& dominus. Per Deum intellige patrem,quia pater totius diuinitatis principium eſt, & origo, quia ab ipſo procedit, & filius, & Spiritusſanctus, vt oſtendit Magiſter lib.1.diſt.29. Sic enim Deum pro patre

Ioan.3. accipit Chriſtus.d.Sic Deus dilexit mūdum, vt filium ſuum daret. Per verbum autem intelligitur filius.Iuxta illud Io.1. In Principio erat verbum,&c. Sed per dominum accipitur ſpiritusſanctus, quia ad dominum maximè ſpectat ſubditis dona largiri, quod ſpirituiſancto appropiatur 1. Corinth. 12. diuiſionem gratiarū ſunt,idem autem ſpiritus,diuiſiones miniſtrationum ſunt,idem autē dominus. Iſtis ergo tribus Pſal. gratias agit, ſ. Deo patri verbo filio, & domino ſpirituiſancto. Quod notans dicit.*In Deo*,ſcilicet, patre,*laudabo verbum*,ideſt,filium. *In domino*,ideſt,in ſpritusancto,*laudabo ſermonem*,ideſt, ipſum filium, quia quicquid gratiæ nobis ab vna perſona datur, & ab omnibus alijs datur, cum opera trinitatis ad extra ſint indiuiſa. Laudare autem Deum,eſt ei gratias agere,& ab ipſo bona,quæ habemus,recognoſcere.Sed,quia ſic mente gratias agens Deo de acceptis beneficijs ſperare debet ab ipſo adiuuari,ideo ſubdit. *In Deo ſperaui,non timebo quid faciat mihi homo*. Et verè ſperans in Deo hominē timere non debet, quia homo ſolum exteriora arripere poteſt, non interiora. Ille autem,qui ſperat in domino, in nullo exteriori fiduciam ponit.vide ſuperius verſ.443.

913 *In me ſunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi.*

17.q.1. Sūt quadam.

HIc oſtendit, de quibus rebus gratias Deo vult reddere. Vbi notandum, quòd res exteriores, & corporales de ſe Deo non ſunt placitæ, niſi ratione interioris bonæ conſcientiæ. Vnde eleemoſynas exteriores datas Deus non acceptat, niſi ratione iuſtitiæ dantis. Sed bona interiora, vt ſunt virtutes, & bona

E gratiæ,quę a voluntate rectâ procedunt, illa Deus acceptat. Et de iſtis principaliter ſibi vult gratias reddi. Quod ſatis notatur Pſal. 49. vbi Deus dicit. Nunquid manducabo carnes taurorum,&c. Sequitur.Immola Deo ſacrificium laudis, &c. Et iſta interiora ſunt illa, quæ pro gratiarum actione Deo offerre debemus.Et hoc eſt,quod dicit hic Pſalm.*In me ſunt, Deus,vota tua*,&c.q.d.Quæro quid reddam domino pro gratiarum actione,certè non quæ extra me ſunt, ſed quæ in mente manent intus, quia per illa Deus

F laudatur,& talia quærit a nobis.

Quoniam eripuiſti animam meam de morte, & pedes meos de lapſu, vt placeam coram Deo in lumine viuentium. 914

Beneficium triplex.

OStendit hic Dei beneficia, pro quibus gratias vult agere Deo. Vbi notandum, quòd tria maxima ſunt Dei beneficia, pro quibus Deo gratias agere debemus, ſ. Primum, quia nos a morte culpæ ſuſcitat. Secundum.quia ab æterna pœna nos liberat. Tertium,quod æter

G na premia nobis condonat:Quæ tria,iſte hic enumerat dicens. *Reddam tibi vota tua, quæ ſunt in me*. *Quoniam eripuiſti animam meam de morte*,ſ.culpæ,peccata condonando,de qua morte dicitur. Anima,quæ peccauerit,ipſa morietur: *Eze.18.* *Et pedes meos de lapſu*,ſ. ad æternam miſeriā, & infernalem pœnam,ab illa me abſoluēdo,de quo lapſu æternæ pœnæ ſiue caſu dicitur Hiere.8.Qui cadit,non reſurget. *Vt placeam coram Deo in lumine viuentium*.Hic notat collationem gloriæ,quoniam lumen viuentium dicitur lumen

H gloriæ,in quo omnes exiſtētes Deo ſunt accepti,& ei placent, de quo lumine dicitur Pſal.In lumine tuo videbimus lumen. *Pſal.35.* Quia dictum eſt ſuper illo verbo. In quacunq; die inuocauero te,&c. quod Deus omni tempore pœnitentiam peccatoris acceptat. Ideo quæro vtrum pœnitentia *Queſtio.* in extremis facta,culpam remittat. Vide in ſcripto libro 4.diſtinct,quæſt.22.articulo primo.

Digitized by Google

PSAL. LVI.

815 **M***Iſerere mei, Deus, miſerere mei, quoniam in te confidit anima mea.*

TItvlvs huius Pſalm. eſt: *In finem, ne diſperdas Dauid in tituli inſcriptione, cum fugeret à facie Saul in Speluncam*. Vbi ſciendum, q; Dauid tribus vicibus fuit unctus in regem. Et primo in domo patris ſui à Samuel, antequam p̄ſecutionē Saulis pateretur. Secundò in Hebron à viris ſolum Iuda. Tertio in Hebron fuit inunctus ſuper totum Iſrael. Et in prima vnctione habuit titulum regis de iure, ſed non poſſeſſionem. In ſecūda habuit poſſeſſionem partis regni, q̄ a trib. Iudæ. In tertia vero habuit poſſeſſionem totius regni. Poſtquam autem Saul vidit qualiter Dauid proſpere in cunctis agebat, ſtatim dubitauit, ne regnum ſuū ad ipſum Dauid deueniret. Et ideo motus inuidia ipſum perſequebatur. Vnde dixit ipſi Dauid. Scio certiſſimè, q; regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſrael. Ex quib. patet, q; Saul ideo perſequebatur Dauid, ut titulum regiū, quem ipſi Dauid dederat Deus in prima vnctione, deleret ipſum interficiendo. In iſto ergo Pſal. orat Dauid, ne diſperdatʼ, i. interficiatur pro titulo, quem ſibi Deus dederat, regali. Item notādum pro ſecūda parte tituli, q; Dauid perſecutus à Saule, bis legitur fugiſſe in ſpeluncam, Primo in ſpeluncam Odollam, vbi venerūt ad eum fratres ſui, & multi, qui erant in anguſtia, & oppreſſi ære alieno, & factus eſt eorum princeps. Et de iſta fuga non habetur in iſto Pſal. ſed in Pſal. 141. Secundo quòd Saul perſequebatur Dauid ſuper abruptiſſimas patras, quæ ſolum ibi cibus peruiæ ſunt, ut habetur 1. Reg. 24. Et tunc Saul intrauit eandem ſpeluncam ad purgandum ventrem. Dauid autem, & uiri eius fugientes Saul prius intrauerant eandem ſpeluncā latitantes in interiori eius parte, ipſo Saule ignorante. Et tunc viri Dauid voluerunt Saulē occidere, ſed Dauid illos impediuit. Et

1. Reg. 24.

1. Reg. 22.

A ſcienter præcidit oram clamydis Saulis, quam depoſuerat ibi, ut uentrem purgaret. Et cum exiſſet Saul de ſpelunca, Dauid poſt eum clamauit, oſtendens ei orā clamydis, quam præciderat, in argumentum q; potuerat eum occidere, ſi uoluiſſet. Quod Saul recognoſcens gratias egit ipſi Dauid, & receſſit cū exercitu ſuo, & ceſſauit ad tēpus perſequi ipſum Dauid. Et de fuga Dauid ad hanc ſpeluncam loquitur iſte Pſal. Erat enim in mortis periculo Dauid, quando ad iſtam ſpeluncā fugit. Ex prædictis apparet ſenſus litte-

B ralis tituli. Nam Dauid fecit iſtum Pſalmū, quando intrauit iſtam ſpeluncā orās Deū ne occideretur à Saule, pro titulo regis, quem iam acceperat à domino. Dicit igitur. *In finem*, ſ. iſte Pſal. nos dirigēs, in finem, ideſt, in Chriſtum, ſ. ad cōfidendū in ipſo, eſt factus à Dauid, quia ſic Deum orabat, *Cum fugeret à facie Saulis in ſpeluncam d. Ne diſperdas Dauid*, ideſt, ipſum occidi non permittas. *In tituli inſcriptione*, i. pro titulo regni ſibi inſcripto. Ex prædictis etiā apparet materia hiſtorialis Pſal. quam primò dicā.

C Secundò ad intellectum propheticum accedam. Quantum ad primum Pſal. iſte diuiditur in tres partes. Quia ponitur primò ipſius Dauid anxia deprecatio. Secūdò ponitur diuina exauditio, ibi. *Miſit de cœlo*. Tertiò gratiarum actio, ibi. *Exaltare*, &c. Dic vt. Nicol. de Ly. Quantum vero ad ſenſum propheticum, notandū, quòd Pſal. iſte agit de titulo crucis Chriſti, de eius paſſione, ſepultura, & reſurrectione. Vt enim habetur Ioā. 19. Chriſto crucifixo, Pilatus ſcripſit titulum, & poſuit ſuper crucem eius. Erat autem ſcri-

D ptura. Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hūc aūt titulum voluerunt corrumpere Iudæi, dicētes Pilato. Noli ſcribere rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit: rex ſum Iudæorum. Sed quia inſpiratione ſpiritusſancti prædictus titulus erat ſcriptus, idcirco dicit ſpiritusſanctus Pilato: *Ne diſperdas Dauid in tituli inſcriptione*. Per Dauid intellige Chriſtum ex Dauid natū. Eſt ergo ſenſus, quod propheta Dauid per ſpiritum ſanctum præuidens dictum titulum Chriſti dicit, Pſal. iſte dirigens nos in finē, ideſt, in Chriſtum hoc orat,

Tu,

Tu,Pilate vel quicunque es ad iſtantiam
Iudæorum,ne diſperdas, vel corrumpas
Dauid,ideſt, Chriſtũ in tituli inſcriptio-
ne .ſ. negando ipſum Chriſtum uerum
regem eſſe, vt titulus inſcriptus aſſir-
mat. Quem tamen corrumpere uolue-
runt Iudæi, ſed quando ipſum uoluerũt
corrumpere,ſubdit. *Cum fugeret à facie
Saulis in ſpeluncam.* Vbi per Saul,qui in-
terpretatur abutens, accipe Iudæos,qui
abutebãtur lege à Deo ſibi data.Per ſpe
luncam uerò accipe Chriſti ſepulchrum,
quod ad literam ſpelunca quædam erat
in ſaxo cauato. Voluerũt ergo Iudæi cor
rumpere titulum Chriſti, cum ipſe per
paſſionem ſuam fugeret.ideſt,ſe occulta
ret à facie Saulis, ideſt,Iudæorum in ſpe
lunca ſepulchri. Et ideo Pilatus inſpira-
tus à Deo titulum non corrupit,ſed cõ-
firmauit dicens.Quod ſcripſi ſcripſi. To-
tus iſte Pſal. intentionem cunctorũ mo-
net. Ne quis contradicat titulo crucis.ſ.
vt quiſque corde, & ore cõfiteatur Chri
ſtum omnium angelorum, & hominum
uerum eſſe regem. Diuiditur autẽ Pſal-
mus iſte in tres partes, quia Chriſtus in
paſſione exiſtẽs tria facit. Quia primo
ſuæ paſſionis petit liberationẽ. Secundò
defuncti corporis prædicit reſurrectio-
nẽm,ibi. *Miſit de cælo*. Tertiò ſurgit ad
gratiarũ actionẽ,ibi. *Paratum cor meum*
Prima pars diuiditur in tres, quia Chri-
ſtus in paſſione poſitus,primò miſericor
diam patris poſtulat. Secundò immundi
tiã noſtram expiat.ibi. *Et in umbra*. Ter
tiò rationem exauditionis explicat, ibi.
Paſſio Chriſti. *Clamabo*. Quantũ ad primum ſciendũ,
quòd Chriſtus ut uerus homo mortem
timebat ſecundum uoluntatem natura-
lem,ſed ſecundum uoluntatem delibera
tam ipſam pro mundi ſalute auide ſuſci-
piebat,unde & dicebat. Pater, ſaluifica
Ioã.12. me ex hac hora,& Matth.26. Triſtis eſt
anima mea uſque ad mortem.Et ideo ut
verum hominẽ ſe oſtenderet in paſſione
poſitus,miſericordiam patris poſtulat di
cens. *Miſerere mei Deus*,ſ. pater, me ab
iſta paſſione liberando, unde hic ait glo.
Miſerere mei Deus. Hoc Chriſtus patri
dicit ex noſtro nos docens orare,qui ta-
mẽ cum patre vt Deus noſtri miſeretur.
Et repetit,*Miſerere mei*. Repetitio enim

E dolorem magnum paſſionis oſtendit. Et
cauſam quare miſericordiam obtinere
debeat,adiungit.d. *Quoniam in te confidit
anima mea*. Cõfidentia.n.in Deo poſtu-
lata impetrat faciliter, ſicut confidentia
infirmi habita in medico ad ſanitatẽ mul
tum proficit,propter quod dicitur Deo *Daniel. 3.*
Non eſt cofuſio confidentibus in te. Et
hanc aſſignat hic Chriſtus dicens. *Miſe-
rere mei*. Ratio. *Quoniam in te confidit
anima mea*. Quod dicit ad differentiam
confidentiæ malorum, qui non in Deo,
ſed in rebus confidunt tranſitorijs,Vnde *Confidẽtia multiplex.*
F notandũ,ꝙ confidentia eſt multiplex,ſ.
confidentia terrenalis abundantiæ, quæ
eſt auarorum. Perſonalis ſanctimoniæ,q̃
eſt ſuperborum. Temporalis vanæ glo-
riæ, quæ eſt hypocritarum. Mundialis
eminentiæ,quæ eſt tyrannorum. Secula
ris ſapientiæ,quæ eſt reproborum.Spiri-
tualis innocentiæ,quæ eſt deuotorũ.Pri
mò eſt cõfidentia terrenalis abundãtiæ,
quæ eſt auarorum,qui tantum ſunt exce
cati, ꝙ totam ſuam confidentiam in reb.
tranſitorijs,i.diuitijs ponunt,non conſi- *Diuitiæ.*
derantes,ꝙ tempere maioris neceſſitatis
G deſerunt confidentes in ipſis.De quibus
dicitur. Argentum,& aurũ theſaurizant, *Baruc.3*
in quo confidunt homines, & nõ eſt finis *Auaritia.*
poſſeſſionis ipſorum, & tamen extermi-
nati ſunt,& ad inferos deſcendunt. Et
quam ſit talis confidentia vana oſtendit
Gregor.d. In rebus dubijs confidentiam *Greg.22 mor.c.2*
ſuam fixerat ille diues,qui dicebat. Ani-
ma mea habes multa bona repoſita in
annos plurimos. Requieſce, comede,
bibe, epulare. Sed hunc ſuperna vox *Marc. 12.*
increpat dicens. Stulte, hac nocte ani-
mam tuam tollent à te, quæ autem pa- *Luc.12.*
H raſti,cuius erunt? Eadem quippe nocte
ſublatus eſt, qui in rerum abundantia
ſibi multa tempora fuerat præſtolatus
vt ſcilicet, qui in longum ſubſidia colli-
genda proſpiceret, ſequenrem diem vel
vnum minimè videret. Quaſi enim in
aquis defluentibus fundamentum pone
re, eſt in rebus labentibus confidentiam
velle ſolidare. Stante enim in perpe-
tuum Deo, tranſeunt omnia. Quid
ergo niſi à ſtante fugere eſt tranſeunti-
bus rebus inhærere? Quiſquis ergo de-
fluere deuitat,ſupereſt ut quod defluit,
fugiat,

fugiat, ne per hoc, quod amat, in hoc cogatur peruenire, quod vitat &c. Et ideo dr̃. Qui confidit diuitijs corruet. Talis

Pro. 11. namq; confidentia confidentem a vita excludit æterna, pp quod dicebat ſaluator Mat. 10. Filioli, quàm difficile eſt cõfidentem in pecunijs in regnum Dei intrare &c. Secundo eſt confidentia perſonalis ſanctimoniæ. Quidam.n. aliqua ſua bona conſiderantes, ſed nulla mala, aliorum autem mala, & bona nulla volentes attendere, in ſeipſis ſuperbè confidentes

Luc. 18. cæteros deſpiciunt De quorum numero fuerat ille Phariſæus, de quo parabolam poſuit Chriſtus dicens ad quoſdam, qui in ſe confidebant tanquam iuſti, & aſpernabantur cæteros duos homines &c. ſequitur, ꝙ Phariſæus hæc apud ſe orabat. Gratias ago tibi dñe, quia non ſum ſicut cæteri hominum &c. Ille .n. in ſeipſo de ſua ſanctitate cõfidit, qui bona, quæ agit, non Deo, ſed attribuit ſibi, quod ſuperbiæ maximum eſt ſignum. Vnde Theophy. prædicta exponens uerba dicit ſuper Lucam. Quia.n ſuperbia præ cæteris paſſionibus vexat hominum mẽtes, ideo

Negare Deum. crebrius de hac nos admonet dñs. Eſt autem ſuperbia Dei cõtemptus. Quotiens .n. quis non Deo, ſed ſibi aſcribit bona, quæ facit, quid eſt aliud, quàm Dei negatio &c. Nullus ergo hominum quantumcunq; iuſtus de ſua iuſtitia confidere debet, ſed ſemper timere debet caſum, pp ꝙ dicitur. Qui confidit in corde

Pro. 28. ſuo, ſtultus eſt. Tertio eſt confidentia uanæ gloriæ, &c. Multi.n. ſuam confidentiã in ſolo apparatu exteriori ponũt de virtute interiori nihil curantes. Et tales idolum colere videntur. Quoniam idolum exteriorem formã animatæ rei prætendit, cuius ueritate caret interius. Sic faciunt omnes hypocritæ, de quibus dicitur in Pſalm. Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis. Vnde quàm ſimilis ſit idolo hypocrita, qui apparentiam exterius habet, cuius

Greg. 8. mo. c. 29. veritate caret interius: oſtendit Greg. d. Hypocritarum confidentia aranearum telis ſimilis eſſe dr̃, quia omne, quod ad obtinendam gloriam impendunt, ventus vitæ mortalis diſſipat. Nam qm̃ bona æterna non quærunt, bona temporalia

A cum tempore perdunt. Cõſiderandumque eſt, ꝙ fila araneæ per ordinem ducunt, quia ſua hypocriſi, quaſi ſub diſcretione opera diſponunt, &c. Verè.n. hypocritarum confidentia ſimilis telæ araneæ. dr̃ quæ cum magno ordine, & (vt ita dicam) diſcretione texitur, ſed a minimo flatu ſubito diſſipatur. Vnde cuilibet hypocritæ dr̃. Hæc eſt ciuitas glorioſa, habitãs in confidentia, ſequitur. Q̃uo facta eſt in deſertum cubile beſtiæ? *Sopho. 2.* Quartò eſt confidentia mundialis eminentiæ, &c. ſcilicet eorum, qui confidunt in tempo-

B rali potentia in aliorum amicitia, vel in fortitudine propria, de quibus dicitur. Qui confidunt in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur. *Pſal. 48.* Sed quàm vana ſit cõfidentia talis multa naturæ oſtendunt exempla. Nonne multoties, quod fortius eſt, a debiliori ſuperatur? Nonne petram fortiſſimam aqua mollis ſuis guttis excauat? Nonne ferrum ſua rubigine conſumitur? Cetus piſcis maximus a cocodrilo animali paruo ſæpè occiditur? Elephas ab Vnicornio ſæpè in ventre per-

C foratur. Nonne gigas ille fortiſſimus Goliath a puero Dauid proſtratus fuit, & depredatus? Sampſon ille robuſtiſſimus ab una vili meretricula capitur, & ligatur. Ideo dicitur. Hierem. decimoſeptimo. Maledictus homo, qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, &c. Conſimiliter dico de confidentibus in potentia mundi. Cæſar potentiſſimus Imperator in armorũ potentia confidebat, qui tamen ſtylis ferreis a Romanis in conſilio congregatis fuit occiſus. Similiter Nero ille cru-

D deliſſimus Cæſar, dum uellent eum Romani occidere, ipſe fuſtem dentibus proprijs acuit, & ſe transfodit per ventrem. Ille inuictiſſimus Alexander amicorum veneno fuit interfectus. Quàm ergo ſit vanum confidere in potentia temporali, patet, quæ nec ſe, nec ſibi adhærentes poteſt in caſu adiuuare. Ideo dicitur Pſalmo 145. Nolite confidere in principibus, neque in filijs hominum, in quibus non eſt ſalus. Quinto eſt confidentia ſæcularis ſapientiæ, &c. Quanti ſunt hodie, qui in aſtutia verborum, *Scientia mundi.*

Digitized by Google

& ſtylo ſapientiæ ſæcularis confidunt cæ E
teros poſſe ſuppeditare, & ad libitum du
Rom. 2. cere mundum, cùm tñ in veritate ſint in
tus cæci, & duces cæcorum? Vnde cuili-
bet taliũ dicit Apoſtolus. Inſtructus per
legem confidis teipſum ducem eſſe cæ-
corum, &c. Qui ergo alium doces, teip-
ſum non doces, &c. In iſta .n. ſæculari ſa-
pientia non eſt confidendum, quia in ſe
confidentibus, non ſolum eſt cauſa mor-
tis temporalis, ſed ẽt æternæ. Quid .n.
profuit Catoni ſapientia ſua, in qua plu-
rimum confidebat, vt per eam poteſtati
Cæſaris inuidens ſe propria occideret
manu? Quid Senecæ ualuit confidentia
ſcientiæ ſuæ, p̃p quam ipſum coegit Ne
2Reg.17 ro ſibi eligere mortem? Quid Achito-
pheli valuit ſapientia, quæ tanta erat, vt
conſilium eius, quaſi conſilium Dei pu-
taretur, qui ipſam ſolum videns deſpe-
ctam ſeipſum laqueo ſuſpendit? Et ideo
dr̃ Prouerb. 12. Qui confidit in cogitatio
nibus ſuis, impiè agit. Sexto eſt confiden
tia ſpiritualis, &c. qua .ſ. boni, & deuoti
non in ſuis cõfidunt meritis, ſed in ſola
miſericordia Dei. Et hanc confidentiam
ſuo exemplo nos docet Chriſtus habe-
re, dum miſericordiæ patri loquens di-
cit. *Miſerere mei, dñe, miſerere mei, qm̃ in
te confidit anima mea.* De hac confiden-
tia quantæ ſit vtilitatis vide ſuperius ver
Quæſtio. ſiculo 133.344. Circa prædicta quibus
oſtenditur, ꝙ in ſolo Deo debet eſſe con
fidentia noſtra, quæro vtrum ſpes ſit in
beatis, 2.2.q.18. art. 2.

915 *Et in vmbra alarum tuarum ſperabo, do-*
11.q.3. *nec tranſeat iniquitas.*
Admenſam.

HIc conſequenter oſtẽdit Chriſtus H
quomodo per ſuam paſſionem no
Ala Dei ſtras purgat iniquitates. Vbi primò ſcien
dum, quòd ſicut gallina duas alas habet
quibus ſuos pullos calefacit, protegit, &
nutrit, ſic myſticè Deus duas alas habet
quibus ſuos fideles calefacit per amo-
rem, protegit a diabolo, & nutrit per fi-
dem. De quibus dicitur. *Sub vmbra
alarum tuarum protege me a facie impio-*
Pſal.16 *rum.* Iſtæ duæ alæ ſunt miſericordia, &
charitas, per miſericordiam a rapacitate
diaboli nos protegit, ſed per charitatem
nos ſuo nutrit amore. Iſtæ ſunt alæ, de
quibus Chriſtus dicebat Iudæis. Hieru- Mat.23
ſalem, Hieruſalem, quotiens uolui con-
gregare filios tuos, quemadmodum galli
na congregat pullos ſub alis, & noluiſti,
&c. Eſt ergo ſperare in umbra alarum
Dei, ſperare protegi a Deo per miſeri-
cordiam, qua mala terminat, & per Cha
ritatem qua bona concedit. Item notan-
dũ, ꝙ iniquitas quandoq; dicitur ipſum
peccatum, prout eſt culpa, qñque verò Iniqui-
dr̃ ipſum peccatum, prout eſt pœna. Ini- tas.
quitatem pro culpa accipit Pſal. d. Qm̃
F iniquitatem meam ego cognoſco &c. Et
iſto modo iniquitas in Chriſto non fuit.
Eſa. 53. Iniquitatem non fecit, neq; do-
lus fuit in ore eius. Iniquitatem verò
pro pœna non culpa. Et iſto modo ini- Pſal.50
quitas magna fuit in Chriſto tempore
paſſionis, quia pœnam omnium peccato
rum portauit in corpore ſuo ſuper lignũ
crucis, vt dicitur primæ Petri ſecundo.
Sic.n. de Chriſto dicitur. Omnes nos er-
rauimus, vnuſquiſque in viam ſuam de-
clinauit, & dominus poſuit in iniquita-
tes omnium noſtrum. Dicat ergo Chri-
G ſtus tempore ſuæ paſſionis patri poſitus
in paſſione, *Sperabo in vmbra alarum
tuarum*, i. confidam in miſericordia, &
charitate tua, *Donec tranſeat a me iniqui
tas*, i. donec finiatur paſſio mea, quæ
eſt pœna ſatisfaciens pro peccatis om-
nium electorum, quia per ipſam iniqui-
tas omnium conſummabitur. Etſi dicas,
nonne Chriſtus vt homo ſperauit in um
bra alarum Dei, ſolum tempore paſ-
ſionis, quia dicit, ſperabo donec tran-
ſeat a me iniquitas? Donec enim ponit Donec.
terminum temporis. Sciendum ergo,
quòd hæc dictio donec in ſcriptura te-
net dupliciter. Quia quandoque ſigni-
ficat aliquod tempus determinatum,
quo tranſacto aliquid fiat. Ioſue ſexto
Non clamabitis, donec ueniat dies, in
qua dicam uobis, clamare. Quandoque
verò ſignificat tempus indeterminatum
vel æternum, ut Pſalm. centeſimonono.
Dixit Dominus Domino meo, ſede a
dextris meis, donec ponam, &cætera.
Nũquid poſtquam omnes inimici Chri-
ſti erunt ſubiecti pedibus Chriſti, non
ſedebit Chriſtus ad dexteram patris?
Certum

Certum eſt, quòd ſic. Similiter dicitur Matth. 1. quod Ioſeph non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum. Similiter vulgari ſermone dicitur. Non loquar tibi, donec vixero, non tamen ſequitur, ergo loquar tibi, poſtquã non vixero. Si vero hic iniquitas accipiatur pro culpa: tunc Chriſtus loquitur de iniquitate ſuorum electorum, quæ meri to ſuæ paſſionis tranſitura erat, ut ſit ſen ſus, *Donec tranſeat à me iniquitas*, ideſt à meis.

916 *Clamabo ad Deum altiſſimum Deum, qui benefecit mihi.*

B

HIc Chriſtus rationem qua à patre debet exaudiri explicat, vbi notandum, ꝙ experientia beneficiorum ab ali quo perceptorum fiduciam præſtat, alia conſequenter recipiendi, vt puta ſi Deus gratioſe abſque omni merito noſtro nos in filios adoptauit, ex hoc ſperate debemus, ꝙ orationes intendit exaudire iam factorũ filiorũ. Et ideo, vt ſuis daret fiduciã exauditionis, qñ eos orare docuit, vt beneficio primo gratis recepto prius recordarentur admonuit dicẽs. Sic orabitis pater noſter, &c. Vbi Auguſt. lib. 1. de ſermone domini in monte dicit. Cum homines dicunt Deo, Pater noſter, quædam fiduciæ impetrandi, quæ petituri ſumus, generatur in nobis. Cum antequam aliquid peteremus tam magnũ donum accepimus, vt dignamur Deo dicere, Pater noſter. Quid. n. non dabit iam filijs petẽtibus, cũ hoc ipſum ante dederit vt filij eſſent? &c. Cõſimiliter ergo Chriſtus homo ex tanto beneficio à patre recepto, vt mera gratia verbo diuino perſonaliter vniretur, ſic vt verus Dei filius eſſet, fiduciã plenã recepit, omnẽ ſuã orationem exaudiendã à patre. Et hoc hic Chriſtus notans ait. *Clamabo ad Deum altiſſimũ*, ſ. per orationem. Et cauſam exauditionis ſubiungit dicens. *Deum, qui benefecit mihi*, quaſi dicat ſecundum glo. Quia expertus ſum, quòd benefecit mihi ante, vt puta, quia me ad vnionem hypoſtaticam aſſumpſit, per hoc plenè confido, quòd clamantem audiet. Similiter ex beneficijs preteritis nos exaudiẽdos ſpe

Oratio. Exaudi re.

Matt. 6.

Auguſt.

Pater noſter.

A rare debemus, unde gloſſ. Si enim impios quæſiuit, qui eum non quærebant, & pro impijs mori voluit, clamãtes quo modo non exaudit?

917 *Miſit de cœlo, & liberauit me, dedit in opprobrium conculcantes me.*

HAec eſt ſecunda pars, in qua ſuam prædicit reſurrectionem. Et duo facit, quia prædicit primo ſuam reſurrectionem. Secundò ſuam ad cœlos aſcenſionẽ ibi. *Exaltare*. Prima in duas. Quia primò prædicit ſuæ reſurrectionis gloriã. Secũdò oſtendit Iudæorum malitiã, ibi. *Filij hominum*. Prima in duas, quia primò prædicit ſuæ reſurrectionis triumphum. Secundo declarat ipſius reſurrectionis modum, ibi. *Miſit Deus*. Quantũ ad primum ſciendum, ꝙ differentia eſt inter Chriſti reſurrectionem, & aliorum, quia nullus aliorum propria virtute reſurgere poteſt, ſed Chriſtus ſeipſum ſuſcitauit à mortuis, propter quod ipſe filius dicebat. Poteſtatem habeo ponendi animã meam, & poteſtatem habeo iterũ ſumendi eam. Cum enim opera trinita-

Differt Chriſti reſurrectio ab aliorum reſurrectione.

Ioã. 10.

C tis ad extra ſint indiuiſa, & pater ſuſcitauerit Chriſtum, conſequens eſt, ut uerbum etiam ſuſcitauerit Chriſtum, cum ergo Chriſtus ſit uerbum, conſequens eſt, ut Chriſtus ſuſcitauerit ſeipſum. Hãc ergo reſurrectionem patri attribuens, pro cuius gloria omnia faciebat: dicit. *Miſit de cœlo, & liberauit me*. Vt ſit ſenſus. Pater liberauit me, ſ. à morte reſuſcitando, quo facto ſtatim *miſit de cœlo*, ſ. Angelum, reſurrectionem factam prædicantem, & milites cuſtodes ſepulchri exterrẽtem, propter quod de angelo miſſo ſubdit. *Et dedit*, ſcilicet ipſe angelus *in opprobrium conculcantes me*. Conculcabant enim illi cuſtodes Chriſtum, quia ſupra Chriſti ſepulchrum iacebant, qui ad uocem angeli in opprobrium dati fuerunt, quia vt dicitur Matth. 28. Præ timore autem eius exterriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt uelut mortui. Vel hoc accipi poteſt de Iudæis, qui Chriſtum conculcabant, quando ipſum in cruce pẽdentem uilipendebant, propter quod dati ſunt in opprobrium, quia per totum orbem diſperſi.

D

918 *Miſit Deus miſericordiam ſuam, & ueritatem ſuam, & eripuit animam meam de medio catulorum leonum, dormiui conturbatus.*

Reſurrectio.

HIc declarat Chriſtus modum ſuæ reſurrectionis. Hic ueritas accipitur pro iuſtitia. Sciendum eſt ergo, ꝙ Chriſti reſurrectio fuit opus iuſtitiæ, & miſericordiæ, fuit opus miſericordiæ, qa virtute illius nos ſurgimus à peccatis, fuit etiam opus iuſtitiæ, quia virtute illius corporaliter omnes reſurgent, differenter tamen ſecundum differentiã meritorum, alius cum maiori claritate, & gloria, alius cum minori, ut dicit Apoſtolus primæ Corinthior. 15 ꝙ ſicut alia eſt claritas ſolis, alia lunæ, & alia ſtellarum, & ſicut ſtella differt à ſtella in claritate, ſic & reſurrectio mortuorũ. Quod ideo dicit, quia ſicut in hominibus ſunt diuerſitates meritorum, vt puta, quia aliqui habent fructum cẽteſimum, vt virgines, alij ſexageſimum, vt continentes: alij trigeſimum, vt cõiugati, ſic erit differens claritas reſurrectionis, vt oſtendit gloſſ. prædicta verba Apoſtoli exponẽs, dicẽs. Sicut enim ſol, luna, & ſtellæ, etſi vnius naturæ ſint, diuerſæ tamẽ claritatis ſunt, ſic & homines cùm ſint eiuſdẽ generis: diſſimilis tamen gloriæ in reſurrectione erunt, vt claritatem ſolis illorũ dignitas exequatur, qui centeſimum numerũ habent, lunari verò claritati comparetur illorum dignitas, qui ſexageſimum numerum habent, ſtellis verò, qui trigeſimum habẽt. Sic ergo ipſa Chriſti reſurrectio eſt opus miſericordæ, quo ad peccatorũ remiſſionem, ſed opus iuſtitiæ, quo ad præmiorum retributionem. Et hoc eſt. qđ de ſua reſurrectione hic dicit Chriſtus *Miſit Deus miſericordiam ſuam, & veritatem ſuam*, ideſt, fecit reſurrectionem meam, quæ dicitur opus miſericordiæ, & iuſtitiæ, Et quòd loquatur de ſua reſurrectione, ſubdit dicens, *Et eripuit animam meã de medio catulorum leonum*, vbi per loquens intellige principes ſacerdotum, Scribas, & Phariſæos, qui alios habebãt regere, & nutrire, qui leonibus propter ipſorum crudelitatẽ contra Chriſtum comparantur. Per catulos verò leonũ accipe plebeios, ab ipſis principibus ſeductos, Eripuit ergo Deus animam Chriſti, i. vitam de medio illorum, quia per ſuam reſurrectionẽ factus fuit immortalis, & impaſſibilis, ne ſibi amplius Iudæorũ crudelitas poſſet nocere, quamuis ad modicum ipſum morti tradidiſſent, Et hoc eſt, quod ſubdit. *Et dormiui conturbatus*. Mors enim Chriſti dormitio dicitur, ſicut & aliorũ mors corporalis. Ioannis 11. Lazarus amicus noſter dormit, quia Deo facile eſt, à morte defunctum reuocare ad uitam ſicut dormientẽ excitare. Sic enim dicebat Chriſtus, Pſal. 3. Ego dormiui, & ſoporatus ſum, & reſurrexi. Dormiuit Chriſtus in morte conturbatus, non ſecundum rationem, ſed ſecundum carnem mortis timore. Vnde ait Matthæus 26. Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem.

919 *Filij hominum dentes eorum arma, & ſagitta, & lingua eorum gladius acutus.*

Dentes. Greg. 11 mor. ca. 18. Thren. 3

HIc oſtendit Iudæorum malitiam contra Chriſtum. Vbi notandum, ꝙ per dentes ſignificantur noſtri ſenſus interiores, vt oſtendit Gregor. dicens. Per dentes ſenſus interiores, accipi ſolent, quod Hieremias propheta atteſtatur dicens. Fregit ad numerum dentes meos. Per dentes enim cibus frangitur, vt glutiatur. Vnde non immeritò in dentibus internos ſenſus accipimus qui ſingula, quæ cogitant quaſi mandunt: atq; ad uentrem memoriæ trãſmittunt, quos propheta ad numerum fractos dixit, quia per iuſtam menſuram vniuſcuiuſque peccati, intelligentiæ cæcitas generatur in ſenſibus. Sic ergo per dentes hic accipe cogitationes Iudæorum, & acuta conſilia contra Chriſtum. De quibus pſalm. 3. Dentibus ſuis fremet, & tabeſcet. Et de iſtis dentibus nunc d. Chriſtus. *Filij hominum*, ideſt, Iudæi, qui filij hominum erant, ſcilicet ſanctorum patrum quòd ſecundum rationem uixerãt, licet ipſi homines non eſſent. *Dentes eorum*, i. eorum cogitationes, & conſilia. *arma, & ſagitta*: quia ipſi ſuis cogitationibus meditabantur morte Chriſti

ſe

ſe defendere,perderent locum, & gentē & quantum ad hoc erant arma.Cogitabant inſuper Chriſtum non per ſe, ſed per præſidem morti tradere, & ſic ſe immunes à Chriſti morte oſtēdere, & quātum ad hoc dicuntur ſagittæ,quia occultè feriunt,& à remotis.Vnde de illo Iudæorum populo loquitur Chriſtus Iob 16. d. Collegit furorem ſuum in me, & comminans infremuit contra me dentibus ſuis.Vel per dentes accipe Iudæorū crudelitatē,ut ſupra uerſ.27. Sequitur; *Lingua eorum gladius acutus.* Per linguā .n.intellige eorū verba dicta per linguā, ſicut per cauſam qſque intelligitur effectus,qſque econtrario. Vere enim eorū verba erat gladius acutus mortem Chriſti accelerans, vt qſi clamantes dicebant. Crucifige eum,crucifige eū,& huiuſmodi,quia tales voces, etiā fecerunt Chriſti mortem,vt facit gladius acutus.Vnde de linguis Iudæorum acutis tempore Chriſti paſſionis dicitur pſal.63.Exacuerunt vt gladium linguas ſuas,&c.

Lingua.

920 *Exaltare ſuper cælos, Deus, & ſuper omnem terram gloria tua.*

Aſcenſio.

HIc oſtendit Chriſtus ad cęlos ſuam aſcēſionem. Et tria facit.Quia primo Chriſti aſcenſionē poſtulat. Secūdò Iudæorū malitiā explicat,ibi. *Laqueum.* Tertiò ipſorū pœnam explicat,ibi. *Foderunt.* Quantū ad primū ſciendū, qđ iſta uerba dupliciter exponuntur, quia poſſunt eſſe verba Pſalmiſtę ad Chriſtum, vel Chriſti ad patrem. Quantum ad primū intellectū pſalmi, viſis iniurijs Chriſto illatis,uiſa per ſpiritum ſanctū Chriſti reſurrectione,deſiderans ꝙ Chriſtus cognoſcatur ſuper omnem creaturā glorioſus,ipſius aſcenſionē prædicendo poſtulat.d.*Exaltare ſuper cælos, Deus.* Quāuis.n. Chriſtus in primo inſtanti ſuæ cōceptionis verus eſſet Deus, & per conſequens ſuper omnem creaturam exaltatus,non tamen ante ſuam reſurrectionē & aſcēſionē,ſed in ſua aſcēſione vt Deus, exaltatus apparuit. In reſurrectione.n. ſuper omnes homines exaltatus apparuit, quia inter omnes ſolus factus immortalis, ſed in aſcenſione apparuit exaltatus ſuper omnes angelos. Quia tunc

Pſal.17

A aſcendit ſuper Cherubin, & uolauit ſuper pennas,&c.ideſt,ſuper omnes angelos aſcendit. Vnde hic per cœlos Angelos cœleſtes intelligit. Nam ſic cœlum pro Angelica natura accipit Chriſtus. Matthæ.6.dicens. Fiat voluntas tua,ſicut in cœlo,& in terra. Quod exponens Greg.27.mor.c.25.d.Per cœlos enim ij, qui cœleſtibus ſunt conditi,angelici ſpiritus deſignantur. Vnde & orando voce dominica dicere inſtruimur Fiat volūtas tua ſicut in cœlo,& in terra.Vt nimirum voluntas Dei ſicut à ſuperiore,i.angelica

Cœlū ſignificat Angelos. Matt.6. Greg.27 mor. ca. 25.

B natura agitur,ita & in omnibus ab humana infirmitate ſeruetur. Cum ergo Pſalmiſta Chriſto dicit.*Exaltare ſuper cælos,Deus,*hoc prædicit,ꝙ Chriſtus in aſcēſione ſuper omnes angelos exaltaretur, vt ſic omnia cognoſcantur Chriſto ſubdita.Pſal.8. Omnia ſubieciſti ſub pedib. eius. Exaltatur autem Deus, non in ſe, ſed in nobis,quando.ſ. nos ipſum exaltatum cognoſcimus. Et ſic ad exaltationē aſcenſionis, conſequenter Chriſti gloria per omnem terram fuit dilatata, quādo poſt Chriſti aſcenſionem gloria Chriſti

Exaltatio Dei.

C per Apoſtolos per omnem terram fuit prædicata,iuxta illud pſalmi decimioctaui. In omnem terram exiuit ſonus eorum.Et hoc notans Pſalm.dicit. *Et ſuper omnem terram gloria tua*, quaſi dicat. Poſt tuam aſcenſionem gloria tua ſuper omnem terram erit prædicata.Si autem ſint uerba Chriſti ad patrem, tunc eſt ſēſus,vt Chriſtus patri dicat.O tu Deus pater, *Exaltare ſuper cælos,*ideſt,fac in me per quod altus videaris ſuper omnes an

D gelos,ſcilicet,fac me aſcendere. Et tunc gloria tua apparebit hominibus gloriam angelorum excedere,quia tunc Apoſtoli mei tuam gloriam per totum mundum prædicabunt. Et ſic apparebit *ſuper omnem terram gloria tua.*

Laqueum parauerunt pedibus meis, & incuruauerunt animam meam. 921

Laqueus eſt doloſa cogitatio

OStendit hic Chriſtus Iudæorum nequitiā. Vbi nota,quòd laqueus myſticus dicitur doloſa cogitatio, qua quis conatur alterū decipere,ſicut quando Saul cogitabat per manus Philiſtinorum occidere Dauid. Ideo doloſe

cogitauit dare ei filiam in vxorem, ſi ſibi centum præputia Philiſtinorum præſentaret, vt habet. 1. Reg. 18. Etſi ipſe deceptus laqueo ſuo fuit captus, pp quod dicit Dauid. In laqueo iſto, quem abſcon derunt, cōprehenſus eſt pes eorum. Conſimiliter Iudæi multos laqueos Chriſto
Pſal. 17 parauerunt, vt ipſum doloſè morti traderent. Vt puta, quia faciebant occultas ſuas imaginationes, quibus neceſſario ipſum in ſuis reſponſionibus capere credebant, & ipſum ad mortem ſub colore iuſtitiæ deducere, &c. ut ſupra verſ. 440. Et de tali multiplici laqueo hic Chriſtus d. F *Laqueum parauerunt pedibus meis.* Pedes
Pes Chri .n. Chriſti, quibus per mūdum ibat, ſunt increpationes malorum, & promiſſiones præmiorum, quibus quaſi pedibus per mundum incedebat, cum malos increpabat, & bonis præmia promittebat. Iſtis .n. pedibus laqueum parabant Iudæi, vt cum adulteram adduxerūt ante eū, &c. vt verſ. 440. Sequitur. *Et incuruauerunt animam meam,* i. per tales laqueos voluerunt incuruare animam meam, ſ. ipſam per mortem ad infernum deprimere.

922 *Foderunt ante faciem meam foueam, & inciderunt in eam.* G

Fouea. HIc explicat debitam pœnā Iudæorū per foueam .n. mors intelligitur, quia hominem in foſſam ſepulturæ deducit. Tobiæ 8. Abierunt, vt foderent ſepulchrum. Et de Abſalon dr̄. Proiecerūt
2 Reg. 18 eum, ſ. mortuum in foueam grandem; Iſti ergo parauerunt foueam ante faciē Chriſti, qn̄ in conſpectu eiuſdem ſententiam mortis dederunt cōtra ipſum. Qm̄ vt habetur Matth. 26. dum princeps ſacerdotum Chriſtum examinaret, dixit H circunſtantibus. Quid adhuc egemus teſtibus? ecce nunc audiſtis blaſphemiam, quid vobis vr̄? Qui omnes dixerunt. Reus eſt mortis. Et ſic quandocunq; tractabant de morte Chriſti, fodebant ei foueam. Et quia nihil faciebant, contra Chriſtum, quod Chriſtum lateret: ideo dicit quòd *foderunt foueam ante faciem meam:* quia ſecundum glo. ipſe ſciebat totum, quod moliebantur contra ipſum. tamen ſic faciendo ſibijpſis nocuerunt, propter quod ſubditur, *Et inciderunt in eam,* E quia propter hoc ipſi inciderant in ſulam mortis corporalis (quia in vindictā mortis Chriſti a Tito, & Veſpaſiano fuerunt trucidati, captiuati, & per mundum diſperſi. Luc. 19.) ac etiam æternæ. Vnde de populo Iudæorum dicitur, *Incidit in foueam, quam fecit.* Hoc enim ſatis eſt commune, quòd in illud Pſal. 17 malum quis incidit, quod doloſè alteri parat. Sic enim Aman ſuſpenſus fuit in cruce, quam Mardocheo parauerat. Sic Heſter 7 Saul manu Philiſtinorum fuit interfectus, quod contra Dauid molitus fuerat. Sic ſapientes Babylonis in lacum Dan. 13. miſſi a leonibus deuorati ſunt, quod Danieli parauerant. Sic iniqui Sacerdotes morte, quam parauerant contra Suſannam, ſunt perpeſſi. Et hoc eſt quod dicitur Eccle. 27. Qui fodit foueam, incidet Eccl. 27. in eam, & qui ſtatuit lapidem proximo, incidet in eo, & qui laqueum alijs ponit, peribit in illo.

Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum, cantabo, & pſalmum dicam. 923

COnſequenter hic Chriſtus ſurgit ad gratiarum actionem. Vnde circa gratiarum actionem Chriſti tria facit. Quia primo oſtendit modum. Secundò effectum, ibi. *Exurge.* Tertiò cauſam, ibi, *Quoniam magnificata.* Quantum ad primum oſtendit modum, quo gratias agit patri dicens. *Paratum,* &c. Gratiæ Gratiarū actio. enim aguntur duobus modis. ſ. verbis, & operibus: verbis, Deum laudando, ope- Patiētia ribus, aduerſa patienter tolerando. Quia ſicut ille, qui ī aduerſis murmurat, Deū accuſat, vt oſtendit Greg. ſic & per op- Grego. ſu mo. c. 26. poſitum patienter tolerās, Deo gratias agit. Quantum ergo ad iſta duo dicit Chriſtus. *Paratum cor meum, Deus,* quaſi dicat. Et ſi illi parant mihi mortis foueam: tamen paratum eſt cor meum ad tolerantiam. Iterum repetit. *Paratum cor meum:* ad te verbis laudandum, vnde ſicut hic ait glo. Gratiæ aguntur verbo, & opere. Et ideo bis dicit, *Paratum cor meum:* vt alterum ad opus, alterum ad verbum referatur. Quæ duo alijs verbis diſtinguit dicens. *Cantabo, & pſalmum dicam:* quaſi dicat, *Cantabo,* ideſt, verbis gratias agam; *& pſalmum dicam,* ideſt,

operi-

A operibus, quæ prædictæ geminationi reddidit, quia ad vtrunque eſt paratus. Pſal. autem dicitur a pſalterio, quia manu pulſatur, & ſic ſignificat opus. Cantare autẽ fit voce, & ſic ſignificat verba.

924 *Exurge, gloria mea, exurge, pſalterium, & cithara: exurgam diluculo.*

Reſurrectio Chriſti.

Gloria Chriſti dicitur caro.

HIc conſequenter oſtendit gratiarũ actionis effectum, ſ. quid inde cõſecutus fuit Chriſtus. Quia enim gratias egit patri, patienter mortem tolerando: ideo gloriam reſurrectionis, & exaltationis ſuper omnem creaturam fuit conſecutus, vt dicit Apoſtolus ad Philip. 2. Vndè de reſurrectionis gloria nunc dicit Chriſtus. *Exurge, gloria mea.* Vbi notandum, quòd hic per gloriam Chriſti intelligitur caro Chriſti, quæ fuit cauſa gloriæ Chriſti. Vnde & ipſa Chriſti caro glorioſa reſurrexit. Et de hac gloria ſua, i. carne glorioſa dicebat Chriſtus Luc. 24. Oportuit ſic Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam, i. propter paſſionem in carne mortali habitam. Chriſtus carnem glorioſam reſurgendo accepit. De hac ergo C carne glorioſa dicit Chriſtus. *Exurge, gloria mea,* ideſt, exurges, ſed quando conſequenter notat horam reſurrectionis d.

Diluculum.

Exurgam diluculo, quia Chriſti reſurrectio diluculo celebrata fuit. Et conſequẽter ad reſurrectionem Chriſti glorioſam ſecuta fuit gentium credulitas, quæ crediderunt Chriſtum verum fuiſſe Deum, & verum hominem, quod notatur per pſalterium, & citharam. Nã pſalterium, quod ſonat a ſuperiori, ſignificat diuinitatem. Cithara vero, quæ ſonat ab inferiori, ſignificat humanitatem. Et hoc no- D tans dicit. *Exurge, pſalterium, & cithara,* i. per reſurrectionem carnis glorioſam exurgã in gentib. *pſalterium, & cithara,* quia credent me verum Deum, & hominem Conſimiliter etiam in aliquibus Iudæorũ ſurrexit. Et hoc eſt, quod ſubdit.

925 *Confitebor tibi in populis, domine, & pſalmum dicam tibi in gentibus:*

33. q. 1. conuertimini.

PEr populos accipe Iudæos, ſ. per gentes idololatras, qui ad Chriſti fidẽ conuerſi, Deo confitebantur. Chriſtus. n. ſe facere dicit, quod ſui fideles per ſuam gratiam faciunt. *Confitebor ergo tibi in populis, & in gentibus,* ideſt, per populos, & gentes laudabo te, & bonis operibus honorabo, quæ per Pſalmum ſignificantur. Conſimile dixit Pſ. 16. Propterea confitebor tibi in nationibus, & nomini tuo Pſ. dicam. Vide ſuperius verſ 250.

Quoniam magnificata eſt vſque ad cœlos miſericordia tua, & vſque ad nubes veritas tua. 926

Miſericordia dicitur Chriſtus.

B OStendit hic cauſam tantæ actionis gratiarum. Vbi primo notandum, quòd per miſericordiam Dei intelligitur humanitas Chriſti a verbo aſſumpta, de qua dicitur Pſal. 47. Suſcepimus, Deus, miſericordiam tuam in medio templi tui. Hæc magnificata fuit vſque ad cœlos, quando in aſcenſione aſcendit ſuper omnes cœlos, per nubes autem intelliguntur Apoſtoli, & prædicatores, qui impleti veritate alijs compluunt doctrinis, per quos tanquam per nubes dominus coruſcat miraculis, pluit doctrinis, & minis tonat. Vnde Gregorius dicit. Nubiũ nomine quid aliud quam Apoſtoli, & ſancti prædicatores deſignantur, qui per mundi partes circumquaque miſſi, & verbis nouerant pluere, & coruſcare miraculis? Quos Eſaias propheta longè ante intuens dixit. Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant? & alibi. Mandabo nubibus meis, ne pluant ſuper vos imbrem. Eſt ergo magnificata veritas vſq; ad nubes, quando prædicatorès ſpiritu veritatis repleti fuerunt, per quam totum orbem docuerunt. Iſta ergo ſunt duo motiua actionis gratiarum, ſcilicet primum, quia humanitas Chriſti ſuper omnes cœlos, ideſt angelos eſt exaltata, quod notans dicit. *Quoniam magnificata eſt vſque ad cœlos miſericordia tua.* Secundum quia prædicatores veritate fidei repleti fidem Chriſti per totum orbem prædicauerũt, quod notans dicit. *Et veritas tua vſque ad nubes.* Conſimile dixit Pſal. 35. Domine, in cœlo miſericordia tua, & veritas tua vſque ad nubes.

Epheſ. 4

Greg. 17 mo. c. 12

Prædicator.

Nubes.

927 *Exaltare ſuper omnes cœlos, Deus, & ſuper omnem terram gloria tua.*

HIc replicat, quod ſuperius dixerat fidem noſtram confirmans. Vide ſupra verſic. 920.

PSAL. LVII.

928 *SI vere vtique iuſtitiam loquimini, rectè iudicate, filij hominum.*

2.q.1.nomen.

HIc, Pſalmus talem habet titulum. *In finem ne corrumpas Dauid in tituli inſcriptione.* Iſtius tituli expoſitio patet ex expoſitione primæ partis tituli præcedentis immediate. Quantum vero ad Pſal. dicit Rabbi Salomon quod Dauid fecit hunc Pſal. quando ad denunciationem Ziphæorum, Saul cognouit Dauid eſſe apud eos, & tunc aſſumptis tribus millibus virorum electorum, venit, vt ipſum Dauid caperet. Quæ hiſtoria habetur primo Regum 26. Nam cum Dauid fugiens Saulem habitaret in deſerto Ziph latitans cum ſuis, Ziphæi proditioſe nunciauerunt Sauli dicentes. Ecce Dauid abſcõditus eſt in deſertum Ziph. Tunc Sauli electis tribus millibus virorum electorum, deſcendit in deſertum Ziph, vt quæreret, & caperet Dauid. Tūc Dauid cognito per exploratores, quòd Saul veniſſet ad ipſum quærendum, ac etiam didiciſſet locum, in quo dormiebat rex Saul, & Abner princeps militiæ Saulis, q Saul dormiebat, & Abner cum reliquo exercitu: quia ſopor domini irruerat ſuper eos, tunc Dauid aſſumpto vno ex militibus, ſ. Abiſai. venit ad caſtra Saulis nocte, & ſecrete. Et inuenerunt Saulem dormientem in tentorio, & haſtam fixā ad caput eius in terra, & ſcyphum aquę, & Abner cum reliquo populo dormientem in circuitu regis. Tunc Abiſai dixit ad Dauid. Concluſit hodie Deus inimicum tuum in manus tuas, & voluit interficere regem. Quod Dauid manſuetus prohibuit ſed acceperunt haſtam, quæ erat ad caput regis, & ſcyphum aquæ, &

E receſſerunt. ſic quòd nullus de exercitu Saulis aliquid perpēdit. Cumque eſſent tantum elongati, quòd erant in loco tuto, Dauid clamauit fortiter. Euigila, Abner. Abner autem euigilatus reſpondit. Quis es tu, qui clamas, & inquietas regem? Et reſpondit Dauid. Digni eſtis morte, quoniam malè cuſtodiſtis dominum veſtrum regem. Ingreſſus eſt enim vnus de turba, vt interficeret regem. Nunc ergo vide, vbi ſit haſta regis, & ſcyphus aquæ, qui erat ad caput regis. Tunc excitatus Saul cognouit vocem

F Dauid dixit. Num eſt vox tua hæc, fili mi Dauid? Et ait Dauid, Vox mea eſt, domine mi rex. Quid enim mali feci? quare me perſequeris? Ecce dedit te Deus in manu mea hodie, & nolui extendere manum meam in te, &c. Et ait Saul. Peccaui, nequaquam tibi vltra malè faciam, eo quòd fuerit anima mea precioſa in oculis tuis. Et receſſit Saul. Tunc ergo Dauid videns iniquitatem illorum, qui diffamabant eum apud regem, illos increpans fecit iſtum Pſalmum. Per hunc ſpiritu prophetico præ-

G dicens multa alia futura. Sic ergo primo dicam ſenſum hiſtoricum. Secundò ſenſum propheticum. Quantum ad primum Pſalmus iſte diuiditur in duas partes. Quia Dauid primo oſtendit Saulis, & ſuorum malitiam. Secundò oſtendit pœnam eis debitam, ibi. *Deus conteret.* &c. vt Nicolaus de Lyra. Quantum vero ad ſenſum propheticum, patet expoſitio tituli per expoſitionem tituli immediatè præcedentis. Intentio Pſalm. eſt monere omnes, ne quis Chriſto contradicat, ſed vt vero regi obediat ei. Et ſe-

H cundum hoc Pſalm. iſte diuiditur in tres partes. Quia primò Iudæorum exprobratur malitia. Secūdò peruerſorum demonſtrantur ſupplicia, ibi. *Deus conteret.* Tertio ex hoc deuotorum explicatur lætitia, ibi. *Lætabitur iuſtus.* Prima pars diuiditur in partes quatuor, quia ponit primo Iudæorū in ſeipſis demonſtrata contradictio. Secundò ipſorum iniquitatis exquiſita operatio, ibi. *Etenim in corde.* Tertiò ipſorum a prophetis antiquata diuiſio, ibi. *Alienati.* Quartò ipſorum in peccatis indurata obſtinatio, ibi. *Furor.*

Quan-

A Quantum ad primum ſciendum, quòd Iudæi de Chriſto in ſeipſis contradicebant, quia labijs iuſta, & vera de Chriſto prædicabant, contra ipſum corde dolos cogitabant, vt puta, quando ad ipſum adduxerunt mulierem deprehẽſam in adulterio, quando ad ipſum miſerunt diſcipulos cum Herodianis dicentes. Magiſter ſcimus, quia verax es, &c. Ipſi enim vera loquebantur: ſed corde ipſum perſequebantur. Iſtos ergo reprehendens dicit. (*Si verè utique iuſtitiã loquimini.*) quare non rectè corde iudicatis? Et vocat iſtos nõ homines, ſed filios hominum, quia ipſi non viuebant, vt homines ſecundum dictamen rectæ rationis, quamuis eſſent filij hominum, ideſt, ſanctorum prophetarum, & patriarcharum. Vnde notandum, quòd aliqui ſunt homines, & filij hominum, vt boni nati de bonis: aliqui neque ſunt homines, neque filij hominum, vt mali nati de malis. Alij ſunt homines, ſed non filij hominnm, vt boni nati de malis: alij ſunt filij hominum, ſed non homines, vt mali nati de bonis: de quibus dicitur Pſalm. 4 Filij hominum, vſquequo graui corde, &c. Et iſto modo hic Iudæos vocat filios hominum. Vel aliter, vbi notandum, quòd vera iuſtitia non ſtat in verbis, ſed in factis, ſi idem ſit in corde quod in ore, & per facta cognoſcantur verba. Quilibet enim in corde ſuo naturaliter iuſtitiam habet ſcriptam. Vt puta, quod tibi vis fieri, alteri facias, & quod tibi non vis fieri, alteri non facias. Hanc etiam iuſtitiam quilibet loquitur ore, ſed factis multi contradicũt. Et tales loquuntur iuſtitiam, ſed non verè, quia aliter agunt, quam loquuntur. Et ad hoc gloſſa ponit exemplum dicẽs. Interrogatus, quod ſit melius, an aurum, an fides. Indubiè corde, & ore præponis auro fidem. Sed amicus tuus nullo teſte, aurum tibi commendauit, diſcedit, & mortuus eſt, filium hæredem reliquit, qui ignorat, quid tibi commendauerit pater: & cogita te ſimiliter alteri aurum commendaſſe, nullo alio ſciente, & te filium reliquiſſe. Quid velles filio tuo, a tuo amico præſtari? Reſponde, quid tibi reſpondet cogitatio. Et hoc idem tu iudica cum filio amici tui. Statim enim

Filij hominum qui dicũtur.

Iuſtitia.

reſpondebis, quòd propter aurum fides non eſt neganda. Sed aliud iudicat auaritia, qua cogitas aurum negare hæredi amici tui. Auare locutus es, & cognouiſti meliorem eſſe fidem. Et modo auaritia corruptus, melius dixiſti eſſe aurum. Nõ ſic iudicaſti, vt locutus es, vera locutus es: ſed falſa iudicaſti. Veritas iubet omnes loqui iuſtitiam, ne dicantur iniuſti. Veritas omnibus clamat. *Si verè utique iuſtitiam loquimini*, ideſt, ſi non falſe, ſi non aliud in labijs, & aliud in voluntate. *Rectè iudicate, filij hominum*, ideſt, auro,
B & cæteris alijs fidem præponite, & alia huiuſmodi, aliter enim hypocritæ eſtis, quaſi Iudæis dicat Chriſtus. Si dicitis mihi. Magiſter ſcimus, quia verax es, & viã Dei in veritate doces. Et noſtis, quòd veraci mors non eſt intentanda, quare ergo quæritis mortem meam? Sed Iudæi ſic de Chriſto iudicauerunt, vt fictè de ipſo locuti probentur, verbis ſuis illaqueantur, & accuſantur. Et hanc ſententiam ponit ſapiens Eccleſ. 31. dicens. Intellige, quæ ſunt proximi tui ex te ipſo, i. ita iudica de proximo tuo, ſicut de teipſo
C velles rectè iudicari, vel ſicut recta ratio de teipſo dictat eſſe iudicandum.

Eccl. 31.

Etenim in corde iniquitates operamini in terra, iniuſtitias manus veſtra concinnant. 929

Hic conſequenter ponitur Iudæorum exquiſita iniquitas. Vbi notandum, quòd ſicut malè locutiones procedunt ex corde malo, conſimiliter, & malæ operationes, dicente Chriſto Matthæi decimoquinto. De corde exeunt co-
D gitationes malæ, furta, homicidia, adulteria. Vnde fundamentum omnis malæ locutionis, & operationis manet in corde, propter quod dicit Philoſophus, quòd vnuſquiſque talia operatur, & dicit, qualis eſt. Et ideo cauſam malignitatis Iudæorum contra Chriſtum oſtendens eſſe malitiam cordis eorum, ait hic. *Et enim in corde iniquitates operamini in terra*, quaſi dicat. Ideo opera veſtra exteriora ſunt mala, quia prius in corde vos iniquitates operamini, quæ poſtea operibus adimpletis, quia opera veſtra pra-

Philoſo. 1. Ethic.

uæ cogitationi correſpondent, quia manus ſequitur cor. Et ſic peccatum operis peccato cordis adiungitis. Et hoc eſt, quod ſubdit. *Iniuſtitias manus ueſtræ cõcinnãt*, ideſt, coniungunt. Vnde alia litera habet. *Iniuſtitias manus ueſtra connectunt*, quia, ſ. peccatum peccato adiungunt. Et attende, quòd Chriſtus uolens demonſtrare, quòd omnia iſta agebant contra ipſum, dicit. *Iniquitates operamini in terra*, ſ. in me, quem hominem quo ad corpus de terra factum conſpicitis. In terram ergo, ſ. in corpus Chriſti operabantur mala, ſed non in animam. Vnde de terra corporis Chriſti dicitur. Terra data eſt in manus impij. Quod ad propoſitum exponens Greg. 9. mor. cap. 21. ait. Quid enim terræ nomine, niſi caro Chriſti exprimitur? Quis apellatione impij, niſi diabolus deſignatur? Huius impij manus fuerunt ij, qui in redemptoris noſtri morte graſſati ſunt. Terra itaque data eſt in manus impij, quia antiquus hoſtis redemptoris noſtri mentem corrumpere per ſe tentãdo non ualuit, ſed eius carnẽ per ſuos ſatellites ad triduum permiſſus extinxit, & diſpenſationi ſupernæ pietatis, neſciens ex ipſa permiſſione ſeruiuit. Tribus. n. tentationibus redemptorem noſtrum pulſans, corde tentare non ualuit, ſed tamen ſuas manus ad mortem carnis eius excitauit Cum enim cohortem, atque à pontificibus, & Phariſæis miniſtros tradidit, nimirum iſte impius tunc manus ad terram tetendit. Huius certè manus ſacerdotes, & principes, Pilatus, atque illuſores milites fuerunt, &c. Et hæc omnia notans Chriſtus. d. *Etenim in corde iniquitates operamini in terra*. Sed hic gloſſa quæſtionem mouet dicens. Si iniquitas manus, iniquitati cordi deſit, nunquid ſine culpa erit? Reſpondet quòd non, quia quicquid vis, ſi non potes, factum Deus imputat. Verum quia hic dicitur. *Etenim in corde iniquitates operamini*, forte dices. Nunquid diabolus malas cogitationes, & iniquitates in cordibus noſtris operatur? Et uidetur quòd ſic. Non de Iuda dicitur. Cum diabolus iam miſiſſet in cor Iudæ, ut traderet eum. Ad oppoſitum uidetur Chriſtus dicens Matthæi decimoquinto, quòd

Terra caro Chriſti. Iob. 9. Greg. 9. mor. ca. 21.

Quæſtio.

Cordis cogitatio Diabol.

Ioan. 13.

Mat. 15

E de corde exeunt cogitationes malæ, &c. ex quo patet, quòd à corde oriuntur, nõ à Diabolo. Reſpondeo, quòd diabolus malarum cogitationum auctor non eſt, ſed cum illas ex actibus noſtris in corde noſtro eſſe natas perſpexerit, illas ſuis tentationibus fouet, & nutrit. Vnde Hieronymus exponẽs prædicta uerba Chriſti dicit. Arguendi ſunt ex hac ſnia, qui malas cogitationes à diabolo immitti putãt, & nõ ex corde naſci, & propria uolũtate Diabolus enim adiutor, & incenſor malarum cogitationum poteſt eſſe, auctor autem eſſe non poteſt. Si autem diabolus ſemper in inſidijs poſitus, leuem cogitationum noſtrarum ſcintillam ſuis fomitibus inflammauerit, non debemus opinari, eum occulta quoque cordis noſtri rimari, ſed ex corporis habitu, & geſtis exterioribus æſtimare, quid in noſtro corde verſetur interius. Verbi gratia. Si pulchram mulierem crebrò nos viderit inſpicere, intelligit ab oculis, cor maculatum eſſe luxuria. Ad auctoritatem aũt in oppoſitum, quia cum miſiſſet diabolus in cor Iudæ, &c. & ad omnes ſimiles dicendum, quòd non debet intelligi, quòd diabolus illas malas cogitationes faciat, ſed quòd ſuis ſuaſionibus ad illas ex corde germinandas prouocat. Vnde illa immiſſio quando diabolus immiſit in cor Iudæ, &c fuit quædam perſuaſio. Vnde Auguſtinus ſuper Ioann. exponens illa verba dicit. Miſſio iſta ſuggeſtio ſpiritualis eſt, & non fit per aurem, ſed per cogitationẽ. Diabolicæ enim ſuggeſtiones mittũtur humanis cogitationibus, factum ergo iam fuerat in corde Iudæ, ſcilicet per diabolicam ſuggeſtionem, ut magiſtrum traderet diſcipulus.

F

G

H

Reſp.

Hierony. Mat. 15

Auguſt.

Alienati ſunt peccatores à vulua, errauerunt ab vtero, locuti ſunt falſa. 93 11. q. 1. omnis ætas.

HIc ponitur Iudæorum à ſuis patribus antiquata diuiſio. Antiqui enim Iudæorum patres, ſicut Abraham Iſaac, & Iacob, toto corde deſiderabant Chriſti aduentum in carnem, qui ſpiritu prophetico venturum ſciebant, Chriſto dicente. Multi reges, & prophetæ uoluerunt videre, quod uos uidetis, &c.

Iſti

Iſti autem a fide parentū alienati Chri-
ſtum videre nolebant, ſed ipſum toties
conatibus perſequebātur. Quod de ipſis
Vulua. notans pſ. ait. *Alienati ſunt peccatores a*
vulua. Quid.n.nomine vuluæ, quæ fœtū
cōcipit, & patit, niſi antiqui patres, a qui
bus Iudæi perſecutores Chriſti, conce-
pti fuerunt, & geniti? *Alienati ergo ſunt a*
vulua, i. alieni a ſuis patribus effecti, pp
Pſal. 17 quod de ipſis dr pſal. 17. Filij alieni, ſ.
effecti a patribus, mentiti ſunt mihi, &c.
verſ. 246. Alienati ergo a patribus men
titi ſunt, quia contra dictamen conſcien
tiæ ipſorum Chriſtum perſequebantur. B
Vterus Et hoc eſt, quod ſubdit. *Errauerunt ab*
dr̄ mens. *vtero,* i. diſcordauerunt a mente, & con-
ſcientia ſua. Vbi notandum, q̄ vteri no-
Greg. 12 mine mens noſtra, ſiue conſcientia deſi-
m.c. 28 gnatur, vt oſtendit Greg. 12. mor. cap. 28
dicens. In ſacro eloquio vteri nomine
mens noſtra ſolet intelligi. Hoc eſt.n.qd
per Salomonem dicitur. Lucerna do-
mini ſpiraculum hominis, qui inueſti-
gat omnia ſecreta ventris. Lux enim
gratiæ, quæ deſuper venit, ſpiraculum
præſtat homini ad vitam, quæ ſcilicet
lux omnia ſecreta ventris inueſtigare C
dicitur: quia occulta noſtræ mentis pe-
netrat, ut ea, quæ de ſeipſa latebant,
anima ante eius flendo oculos reducat.
Hiere. 4. Hinc Hieremias ait. Ventrem meum
doleo. Qui vt oſtenderet, quid dixiſ-
ſet ventrem ſuum, adiunxit. Senſus
cordis mei turbati ſunt. Vteri itaque
nomine rectè mens accipitur: quia
ſicut proles in utero concipitur, ſic co-
gitatio in mente generatur. Et ſicut in
ventre cibi, ita continentur in corde
cogitationes. Et de utero mentis dici-
Errare tur Iob. 15. Vterus eius præparat dolos. D
ab vtero Quid eſt errare ab vtero, niſi diſcorda-
re verbis, vel factis a propria conſcien-
tia, vel mente? quod Iudæi faciebant
erga Chriſtum: quia dictante ipſorum
mente, quod ei nihil dignum morte erat
aptum. ipſi clamando dixerunt. Reus eſt
mortis. Tolle, tolle crucifige eum. Et ſic
locuti ſunt falſa, quia verbis diſcordabāt
a mente. Vnde ipſos a parentibus, aliena
Ioan. 8. tos oſtendens Chriſtus, d. Quæritis me
interficere, hominem, qui veritatem lo-
cutus ſum vobis. Hoc Abraham non fe-
A cit vos facitis opera patris veſtri, ſcilicet
diaboli, &c.

Furor illis ſecundum ſimilitudinem ſer- 931
pentis, ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis 11. q. 3.
aures ſuas. quicūq.

Hic conſequenter ponitur ipſorum
in peccatis obſtinatio. Ad cuius
euidentiam ſciendum, q̄, vt dicit Magi- *Aſpis.*
ſter de proprietatibus rerum lib. 11. q̄
aſpis ſerpens quando præuidet incanta-
torem ſuis carminibus ipſam euocare de
B cauerna volentem, & ſibi ſoporem immi
tere, ut arripiat carbunculum, quem ge-
rit in fronte, ille nolens exire, aurem vnā
ponit in terram fixam. & alteram cauda
obturat, ne voces magicas audiat incanta
toris. Per hanc ergo ſimilitudinem vult
pſalmiſta oſtendere induratam Iudæorū
obſtinationem contra Chriſtum, quia ip
ſi ne audirent verba prædicationis eius,
& Apoſtolorum, ad modum aſpidis au-
res ſuas obturabant, unam terra, aliam
cauda. Quid.n. mouit eos contra Chri- *Terra.*
C ſtum, niſi terra, ideſt, terrenorum cupi-
ditas, ne, ſcilicet perderent dominium,
& bona terrena? Vnde & Caiphas con- *Ioan.* 11
ſulendo dicebat. Si dimittimus eum
ſic, venient Romani, & tollent noſtrum
locum, & gentem. Aliam uerò aurem
clauſerunt cauda. Quid enim per cau-
dam, niſi hypocriſis, & falſa ſimulatio in
telligitur? Quia ſicut cauda turpitudi- *Cauda.*
nem animalis cooperit, & poſteriora,
ſic Iudæi Chriſti tēpore hypocritæ fal-
ſa ſimulatione verborum, & ſignorum
exteriorum occultabant malitiam con-
tra Chriſtum conceptam. Veniebant
D enim ad Chriſtum multotiens in veſti-
mentis ouium, ſed intrinſecus erant lu-
pi rapaces. Vnde de tali hypocritarum
cauda dicitur. Longæuus, & honorabi- *Eſa.* 9.
lis ipſe eſt caput Propheta docens men-
dacium, ipſe eſt cauda. Ipſi enim erant
falſi prophetæ, quia ſimulabant, quod
non erat, & ſic toto corpore mentieban-
tur. Vnde Gualfredus, ſuper illud pſal-
mi. Odiſti omnes qui operantur ini-
quitatem, ait. Si graue eſt ſolò ore
mentiri, quantò grauius toto corpore?
Toto ſiquidem corpore mētitur hypo-
crita,

ēſt, ſi adulterinus, mox ipſum interimit.
Sic conformiter eſt de doloſa perſecu-
tione, quæ ab adulatione incipit, quæ nō
nocet Aphris. Apher enim fuit vnus ex
poſteris Abrahæ, natus de Cetura. Abra
ham autem, qui interpretatur pater mul-
tarum gentium, ſignificat ipſum Deum
omnium creatorem, cuius filios probat
adulatio, quia ſi talis ſit filius Dei, adula-
tio ei non nocet, quia per ipſam non in-
flatur, ſi autem ex alieno, ſ. diabolo ſit ge
nitus, ſtatim per ſuperbiam erigitur, &
interficitur per peccatum. Ideo de iuſtis,
qui aſpidem adulationis non timent dici
Pſal. 90. tur Pſal 90. Super aſpidem, & baſiliſcum
ambulabis. Vnde ſuperius Iudæos adula-
tores aſpidi comparat, dicens. Furor il-
Leo. lis, &c ſicut aſpidis ſurdæ. Secundò, Pro-
pter perſecutionem apertam comparan-
tur leoni, qui aperte ſæuit, vt rapiat, &
deuoret, propter quod de ipſis dicitur.
Pſal. 16 Suſceperunt me ſicut Leo, paratus ad
prædam. Vnde prima pars iſtius verſus re
feratur ad perſecutionem occultam, cum
d. *Deus conteret dentes eorum in ore ipſo-
rum. Dentes eorum*, ſ. aſpidum. Vnde glo.
Deus conteret dentes, &c. ideſt, ipſorum
verba doloſa, quibus eſt furor ſicut aſpi-
dis. Et hoc *in ore ipſorum*, quia in verbis
ſuis capiet eos, ore enim ſuo contra ſe di
cunt, dum laudant, quem perdere volūt.
Conſequenter eos comparat leonibus ra
tione perſecutionis apertæ, dicens. *Et mo
las leonum confringet dominus*. Vbi gloſſ.
Molas leonum confringet, ideſt, apertas cla
mationes ipſorum mortis Chriſti, quas
Iudæi fecerūt, ne ad effectū veniāt, quib.
quidem Chriſti extinguere conabantur.
Nota ergo, quòd aſpides erant Iudæi, dū
inſidioſe tentabant, ſed leones, dum aper
tè mortem Chriſti clamabant. Sed ho-
rum dentes, & molæ fractæ ſunt, quando
Chriſtus ſurrexit, & omnes illos oſtendit
fuiſſe mendaces.

934 ***Ad nihilum deuenient, tanquam aqua de-
currens, intendit arcum ſuum, donec in-
firmetur.***

Aqua. Peccator **H**Ic ponitur ſecunda pœna, ſcilicet
diſperſionis per mundum. Vbi ad-
uerte, q̃ ſm naturales omnis virtus vni-
A ta fortior eſt ſeipſa diſperſa, ſicut exerci-
tus, qui congregatus in vnum fortis eſt,
diſperſus nullius eſt virtutis. Sic & Iu-
dæorum populus, dum eſſet vnitus cum
Deo, fortis erat, ſed per peccatum con-
tra Chriſtum commiſſum a Deo diuiſus
deuenit ad nihilum, quia propter hoc
etiam a Romanis principibus fuerunt de
propria terra abiecti, trucidati, & venun-
dati, ſic quòd ipſorum poteſtas ad mo-
dum aquæ decurrentis fuit lapſa. Quod
præuidens propheta de Iudæis ait. *Ad
nihilum deuenient tanquam aqua decur-
B rens.* Primò ergo ad nihilum, vt aqua de-
currens deuenerunt Iudæi, & hoc in ſeip
ſis per peccatum, quia ad modum aquæ
decurrentis inſtabiles ſunt effecti. Pecca-
tor enim rectè aquæ cōparatur, propter
ſuam inſtabilitatē. Vnde de ipſo dicitur
Iob. 24. quòd leuis eſt ſuper faciē aquæ.
Quod ad propoſitum exprimēs Grego.
lib. 16. Moralium cap. 30. dicit. Aqua. n.
ſuperficies huc, illucque aura impelli-
tur, & nulla ſtabilitate ſolidata, paſſim
mouetur. Peccatoris ergo mēs, & iniqui
pluſquam aquæ ſuperficies leuis eſt quia
C quælibet hanc aura tentationis attigerit,
ſine tarditate aliqua pellit. Si enim cordis
fluxum cuiuſlibet peccatoris cogitemus,
quid aliud quam in vento poſitam aquæ
ſuperficiem cernimus? Nunc namque il-
lum aura impellit iræ, nunc aura luxu-
riæ, nunc aura inuidiæ, nūc fallaciæ per-
trahit. Super faciem ergo aquæ leuis eſt
peccator, quem quilibet erroris uentus
impellit. Vnde bene per Pſalmiſtam dici Pſal. 82
tur. Deus meus pone illos ut rotam, &
ſicut ſtipulam ante faciem venti. Vt rota
quippe ponuntur iniqui, quia in circuitu
D laboris miſſi, dum ea, quæ ante ſunt ne-
gligunt, & ea, quæ deſerenda ſunt, ſe-
quuntur, ex poſterioribus eleuantur, &
in anterioribus cadunt. Qui rectè quippe
ſtipulæ ante faciem venti comparantur,
quia irruente aura tentationis, dum
nulla ſubnixi ſunt grauitatis ratione,
eleuantur, vt corruant. Et ſæpe eo ſe
alicuius meriti exiſtere exiſtimant, quo
eos in alta flatus erroris portat. De
quibus nunc ait Pſalmiſta. *Ad nihilum
deuenient ſicut aqua decurrens*. Secundò
hoc exponitur de ipſorum diſperſione
per

per mundum facta per Titum, & Veſpaſianum,quæ vſque hodie durat. Verum, quia aliqui Iudæorum a Deo erant prædeſtinati, ideo de ipſorum conuerſione dominus ſollicitus oſtenditur. Vnde ſubditur. *Intendit arcum ſuum donec infirmentur.* Arcus enim Dei dicitur ſcriptura ſacra,& verba ipſius Dei,quæ corda hominum feriunt a remotis,vt ſuperius patet verſ. 76. Arcum ergo ſuum ad conuerſionem electorum dominus intendit, qñ per ſcripturam vel prædicationem ſuam electos ad fidem conuertit,donec depoſita omni ſuperbia humiliter Chriſto ſubijciantur, ſic enim tetendit arcum ſuum, dum terrens Saulum perſecutorem ipſum ad terram proſtrauit. Et ſic ſtatim infirmatus a ſua ſuperbia,humilis fuit factus. Vnde gl. *Intendit Deus arcum ſuum.* idest,verba ſcripturæ ſacræ, quibus minando peccatoribus ipſos terret. Et hoc *donec infirmentur,* idest, conuertantur. Vt Saulus infirmatus eſt audiens. Saule,Saule,quid me perſequeris? Vnde ſtatim reſpondit. Domine, quid me vis facere? Qui enim dixit,Saule, Saule, arcum tetendit de cœlo.

Arcus ſcripturę. — *Act. 9.*

935 *Sicut cera,quæ fluit,auferentur: ſupercecidit ignis,& non viderunt ſolem.*

PONitur hic tertia pœna, ſcilicet, ꝙ Iudæi lumine Dei priuabuntur. Ante enim Chriſti paſſionẽ, & reſurrectionem, ſolum in Iudæa notus erat Deus, ſed per Chriſti paſſionem,& reſurrectionem cœci fuerunt illuminati, & videntes cœcati, quia gentes fidẽ receperunt, & Iudæi, qui legem habebant excœcati fuerunt, non quidem ab ipſo Chriſto, ſed ab ipſorum malitia, quoniam, vt habetur Sapien. 2. Excœcauit illos malitia ipſorum: Et hanc cœcitatem ponens dicit, *Sicut cera,quæ fluit, auferentur.* Hæc pars ſpectat ad præcedẽtem verſiculum, declarans quomodo propter peccatum mortis Chriſti ipſi expellerentur de terra ſua,vagabundi per orbem. Sicut enim cera calida fluens, nullam habet ſtabilitatem, ſed decurrit ſemper ad loca inferiora, ſic Iudæi per peccatum mortis Chriſti,ad modum ceræ,quæ fluit,inſta-

Cera.

E biles effecti, ad loca inferiorã deſcenderunt, quia de libertate ad ſeruitutem, a terra promiſſionis hæreditaries eis data, ad ſeruitutem Chriſtianorum. Et hoc quantum ad primã partem verſiculi precedentis. Quantum verò ad ſecundã partem,quæ eſt. *Intendit arcum ſuum,donec infirmentur,* oſtendens qualiter infirmabuntur,dicit, *quòd ſicut cera,quæ fluit a facie ignis.* Pro cuius declaratione notandum,quòd per ceram ſignificantur operationes trium virtutum,quæ propriè tribus vitijs principalibus opponuntur. De

F quibus dicitur.1.Ioa.2. Omne, quod eſt in mundo,&c. Nam in cera ſignificari vide bonitatis mititatem, præceptorum legis impletiuam, quoad Deum,contra ſuperbiam. Puritatis caſtitatem,vitiorum excluſiuam quo ad ſe, contra luxuriam. Pietatis charitatem proximorum protectiuam,quoad proximum, contra auaritiam. Primò in cera vide bonitatis humilitatem, &c. Vt enim dicit Magiſter de proprietate rerum,lib.19.Inter alias ceræ proprietates vna hæc eſt, ꝙ cera calori non reſiſtit,ſed liqueſcit. Et in hoc ſigni

G ficat humilitatem,quæ calore ignis Spiritusſancti non reſiſtit per ſuperbiam, ſed ſtatim liqueſit, diuinæ voluntati ſe totaliter ſubijciens. Cera enim calefacta, ad libitum faciliter ducitur. Et ſimiliter humilis ſine reſiſtentia præceptis Dei obediens,ducitur faciliter. Propter quod ſpõſa calefacta igne diuini amoris dicit, Canticorum 5. Anima mea liquefacta eſt, vt dilectus locutus eſt. Quid enim eſt dilectum noſtrum nobis loqui, niſi ſponſum Chriſtum noſtræ dilectionis terminum, præcepta ſua nobis inſpirare? Ad cuius

H vocem anima liqueſit, quando ſine reſiſtentia omnibus ſuis præceptis ſe ſubijcit, ut meritò tunc dicere poſſit illud Pſal.21. Factum eſt cor meum tanquam cera liqueſcens in medio. Et aduerte, ꝙ non ſolum virtus humilitatis in cera ſignificatur, ſed etiam præmium ei debitum, quod eſt exaltatio. Luc. decimoquarto. Omnis qui ſe humiliat, exaltabitur. Nam ſecundum Magiſtrum libro 19.Cera inter cætera hoc habet proprium, quòd inter omnes liquores ſupernatat, & cum caleſcit, ad fundum

Cera. — *Humilitas.*

non

non deſcendit, ſed potius tendit ſemper A fursũ, quod faciunt aliquæ partes igneæ, & aereæ, quæ prædominantur in cera. Sic & uere humilis ex igne dilectionis di uinæ, & aere, qui dominatur terræ, ſ. ratione carni dominante, quæ in ſe humiles includit, ſemper tendit ad ſuperiora. Cuius figuram geſſit ille primus pater noſter Helias, quando in curru igneo p aerem aſcendit in cęlum. 4. Reg. 2. Helias enim interpretatur Dei dominatio, & ſignificat humilitatem, quæ Dei domi

Caſtitas. nationi ſe totaliter ſubdit. Secundò in cera uide caſtitatis puritatem. Nam ipſa ce B ra producitur ab apibus, quæ nunquam violant caſtitatem, ſed ſemper uirginitatem conſeruant. Et non ſolum ex hoc ſignificât caſtitatem, ſed etiam ex utilitate conſequente. Nam fructus, & utilitas caſtæ puritatis, eſt diuina uiſio. Matthæi

Matt. 5. 5. Beati mundo corde, quoniam ipſi Deũ videbunt. Et quid clarius deſignat Dei uiſionem, ipſa cera? quoniam ex ipſa cerei conficiuntur, & nutritur lumẽ. Ad de notandũ, q uirtute puritatis lumen ſpirituale nutritur, quo Deus à mũdo corde cernitur. Tertiò in cera vide pietatis C charitatem, quod patet. Nam tria maxime debet quis ex pietate proximo impendere, quæ ſignificantur per cerã, quia quilibet debet proximũ ab aduerſis defendere, de ſecretis nõ prodere, de agen

Eccl. 17 dis inſtruere. Primum patet, quoniã Eccleſiaſtes 17. Vnicuique mandauit Deus de proximo ſuo, ſ. ut proximo ſuo miſereatur. Et hoc ſignificat cera, quoniam ut patet per Magiſtrum ubi ſupra, pannus lineus cera infectus, libris, & alijs rebus inuolutus, uirtute ceræ omnia inuoluta cuſtodit ab aqua. Sic & homo D cera charitatis infectus proximum infra ſe recipiens, ipſum ab aduerſis euſtodit. Vnde cuilibet noſtrum dicitur, Eccleſiaſtici quarto. Libera eum, qui iniuriam patitur, de manu ſuperbi. Se

Prou. 11 cundum patet Prouerb. 11. Qui fidelis eſt, celat amici conſilium. Et hoc ſignificat cera: quia ipſa litterarum ſecreta ſigillo occultantur. Tertium patet, quia cera tenebris lumen miniſtrat. Ad propoſitum ergo de prædeſtinatis conuertendis, de quibus ſtatim ſupra dixit. *Intendit arcum ſuum, donec infirmentur*, nũc oſtendens ipſorum conuerſionis modum dicit, quod ſicut cera, quæ fluit auferentur, ſ. de ſtatu ſuperbiæ per humilitatem, immunditiæ, per caſtitatem, auaritiæ, per liberalitatem. Sed de malis Iudæis ſubditur tertia pœna eis debita, dũ dicit *Super cecidit ignis, & non uiderunt ſolem*. Nihil enim tantum intellectum ſpirituali lumine priuat, ſicut peccatum. Sopho 1. Ambulabunt vt cæci, quia domino peccauerunt. Sic & Iudæi peccatis ſubditi, lumen legis perdiderũt: ut legẽ, & Prophetias de Chriſto dictas non intelligerent, quod notans hic pſalm. dicit. *Super cecidit ignis*. ſ. peccati illis, et ideo nõ uiderunt ſolẽ. ſ. Chriſtum, qui eſt Sol iuſtitiæ. Per ignem enim peccatum ſignificatur. Prouerb. 6 Non poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, ut ueſtimẽta eius non ardeant: ſic qui ingreditur ad mulierem proximi.

Priuſquam intelligerent ſpina veſtra rhamnum: ſicut uiuentes ſic in ira abſorbet eos. 93 6

Ponitur hic quarta pœna, quia æterno igne cremabuntur. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod ſecũdum grammaticos rhamnus eſt genus ſpinarum, & (vt dicunt) eſt ſpina alba, quæ in herba eſt mollis, & pulchra, ſed poſtea efficitur ſpinis plena, & aſpera. Per iſtam ergo herbam intellige peccatum, quod à principio delectat peccatorem, & mulcet, ſed poſtea triſtat in ſpinis, quæ pungunt, quia ad æternum cruciatum peccatorem deducunt. Et de iſto rhamno dicit Iudæis. *Priuſquam intelligerent ſpina veſtra rhamnum*, ideſt, priuſquam intelligeretis, & cognoſceretis, ſcilicet, per experientiam, quòd ſpinæ ueſtræ, ideſt, pœna æterna cauſaretur per rhamnum, ſcilicet per peccatum, ideſt, prius quam habeant experientiam de pœna æterna per peccatum cauſata, *Sicut uiuentes, ſic in ira abſorbet eos*, ideſt, dum ſunt adhuc in uita iſta uiuentes. Et dicit ſicut uiuentes, & non dicit ſimpliciter uiuentes: quia non eſt vera, ſed falſa uita peccatorum, quia uidentur uiuere, eum non

Spina. Rhamnũ. Peccatũ.

non viuant, quia principalis ipſorũ pars, ſ. anima mortua manet, dum n. ſicut viuunt, *ſic in ira abſorbet eos*: quia Deus contra illos iratus, ipſos abſorbet tollendo de mundo, ipſos abſorbet, eos tradẽs ſpinis, ſ. æternis tormentis. Et notanter de Deo dicit, ſic in ira, & non ſimpliciter in ira, quia Deus tranquillus iudicat, qui tñ damnandis dicitur iratus, quibus ad mòdum irati ſe habet, illos puniendo.

937 *Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris.*

27. q. 1. Viduas.

Beatus. Dãnatus.

HAec eſt tertia pars, in qua deuotorum explicatur lætitia de punitione malorum. Vbi aduertendum, ꝙ iuſti, & beati malos in tormentis uidentes ipſis nullatenus compatiuntur, ſed magis ex conſideratione pœnæ ipſorum lætitiæ ſumunt occaſionem, quod oſtendit Magiſter lib. 4 d 50 d Cum ſancti malos in tormentis videant, nonne aliqua compaſſione erga eos mouentur? Nonne eos de tormentis liberare cupiunt? Et reſpondet Recole illud Euangelij, quod illi diuiti exiſtenti in tormentis Abraham reſpondit. Inter nos, & vos chaos magnum firmatum eſt, vt illi, qui volunt hinc ad vos tranſire, non poſſint, nec huc inde tranſire. Quid eſt illud chaos inter bonos, & malos, niſi hinc iuſtitia, inde iniquitas, quæ nullatenus ſociari valent? Adeo.n. iſti diuinæ iuſtitiæ addicti ſunt, vt nulla compaſſione ad reprobos tranſire ualeant, nulla pro eis inter ſanctos fiat interceſſio. Quomodo ergo inde volunt aliqui tranſire, & non poſſint? Non quia velint, & non poſſint, ſed quia, etiam ſi vellent, non poſſent eos iuuare. Et infra Apud animum iuſtorum non obfuſcat. beatitudinem inſpecta pœna reproborũ, quia vbi iam compaſſio miſeriæ nõ erit, diminuere beatorum lætitiam non ualebit. Et licet iuſtis ſua gaudia ſufficiant, ad maiorem tamen ipſorum gloriam vidẽt pœnas malorum, quas per Dei gratiam euaſerunt. Vnde ſcriptum eſt. *Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam*. Conſimiliter iſtum verſum exponit Grego. ſuper illud Iob 5. In vaſtitate, & fame ri-

Greg. 6. mo. c. 20.

E debis, dicens. In vaſtitate, & fame iuſtus ridebit, quia, cum iniquos omnes extrema vltio percutit, ipſe de gloria dignę retributionis hilareſcit. Nec damnatis tam nunc ex humilitate compatitur, quia diuinæ iuſtitiæ per ſpeciem inhærens, inconcuſſo diſcretionis intimæ uigore ſolidatur. Erectas namq; in claritate ſupernæ rectitudinis electorum mentes nulla miſeria afficit, quia has in miſerijs altitudo beatitudinis alienas reddit. Vnde bene per Pſalmiſtam dicitur. Videbunt iuſti, & timebunt, & ſuper eum ridebunt

F & dicent. Ecce homo, qui non poſuit Deum adiutorem ſuum. Iniquos n. nunc iuſti vident, & metuunt. tunc viſuri ſunt & ridebunt, quia. n. modo labi ad eorum mutationem poſſunt, hinc habent formidinem, quia vero damnatis tunc prodeſſe nequeunt, illis non habent compaſſionem: Aeterno itaq; ſupplicio deditis, nõ eſſe miſerendum, in ipſa, qua beati ſunt, iuſtitia iudicantis legunt. Qui quod ſuſpicari fas non eſt, qualitatem ſibi perfectæ fœlicitatis imminuunt, ſi in regno poſiti uolunt, ꝙ implere nequaquam

G poſſunt. Vnde bene dicitur, *Lætabitur iuſtus, cum viderit vindictam. Manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris*, quod ideo dicit: Non quod ſanguis manus lauet, ſed amplius deturparet. Sed quia, ſicut docet experientia, contraria iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. Idcirco tunc manus, ideſt, opera beatorum comparata ſanguini, i. peccatis damnatorum pulchriora videbuntur, quia iuſtus comparatus impio, pulchrior apparet. Vnde iſtum verſum exponens Adam de perſeuerantia dicit. *Lætabitur iuſtus, cum viderit*

H *vindictam*, &c. Lætabitur inquam, ſed cur *manus ſuas lauabit in ſanguine peccatoris*? Non inquinabit ſanguine, ſed lauabit, vt vnde ille cruentus magis, inde ipſe mundior videatur: vnde ille plus ſordet, iſte pulchrius eluceſcat. Sic nimirum ſibi inuicem collata contraria, ſuum quidem utrunque videtur ſuſcepiſſe augmentum aliquod qualitatis. Vt album nigro ſi conferas, & illud candidius, & iſtud tetrius apparebit. Nec tibi durum videatur, quod ridebis in interitu impiorum. Ridebis certe. Non

quod

quod velut quadam immanitate crudelitatis in ipſa tibi vltione complaceat, ſed ꝙ modus ipſe pulcherrimus diuinæ ordinationis, vltra quã credi poſſit, iuſtitiæ zelatorẽ, & amatorẽ æquitatis obiectet.

937 *Et dicet homo, ſi vtiq; eſt fructus iuſto, vtique eſt Deus iudicans eos in terra.*

Hic ex omnibus præmiſſis concluditur diuina iuſtitia. Iuſtus.n. iudex non perſonas hominum, ſed merita attẽdere debet, vt. ſicut malis ſupplicia, ſic & bonis præmia largiatur. Sic autem faciet Deus. Et hoc eſt, quod dicit. *Et dicet homo*, ſ. quilibet rationalis Deum eſſe iuſtum, quia ſicut dabit bonis præmia, ſic & malis ſupplicia. Vnde ſubdit, ꝙ dicet, ſi pro quia, quia ſic eſt, *ſi vtique eſt fructus iuſto*, ſ. quia, iuſtus de ſua iuſtitia habet fructum, & præmium. *Sic vtique eſt Deus iudicans eos*. ſ. malos *in terra*, ſ. in inferno
Iob. 10. qui terra dicitur, quia in medio terræ ſituatus. Iob. 10. Terra miſeriæ, & tenebrarũ, vbi nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat. Quia hic agitur de damna-
Quæſtio. torum pęna. Quæro vtrum damnati in pœnis, velint ſe peccaſſe. Aegydius d. 50

PSAL. LVIII.

938 11. q. 3. Ad menſam. *Eripe me de inimicis meis, Deus meus, & ab inſurgentibus in me, libera me.*

Titvlvs Pſalmi huius eſt: *In finem, ne corrumpas, vel diſperdas Dauid in tituli inſcriptione quãdo miſit Saul, & cuſtodiuit domum eius, vt interficeret eum*. Expoſitio iſtius tituli quo ad primam partẽ patet per expoſitionem tituli Pſal. 56. verſ. 915. quæ dicit. In finem ne diſperdas Dauid in tituli inſcriptione. Pro declaratione uero ſequentis partis eſt notandum, ꝙ (vt habetur 1. Reg. 19.) ſemel dum Dauid pſalleret coram Saule, Saul voluit eum lancea interficere, ſed Dauid declinando ab ictu

A lanceæ, euaſit, & receſſit ad domum ſuam. Tunc Saul miſit nocte ſatellites ſuos, vt cuſtodirent domum Dauid, ſic quod non poſſet euadere, & ipſum Dauid mane exeuntem de domo ſua, interficerent, quòd cùm præſciuiſſet Michol vxor Dauid, & filia Saulis, notificauit ipſi Dauid, & depoſuit eum per feneſtrã & abijt, & ſic ſaluatus fuit. Tunc quando Dauid ſe vidit in tali pèriculo mortis, quia ſatellites Saulis domum eius cuſtodiebant, vt ipſum interficerent, fecit iſtum Pſalmum, Deum rogans, ne ſic
B permitteret eum occidi. Et ſic patet tituli ſenſus litteralis, quem ſenſum litteralem primo dicam, & conſequenter ſenſum propheticum. Quantum ergo ad ſenſum litteralem, iſte Pſalmus diuiditur in tres partes. Quia ponitur primò ipſius Dauid oratio. Secundò Dei exauditio, ibi. *Et tu, Domine*. Tertiò gratiarũ actio, ibi. *Ego autem cantabo*. Prima pars diuiditur in tres. Quia Dauid orando primò allegat ſuam miſeriam. Secundò ſuam innocentiam, ibi. *Neque iniquitas mea*. Tertiò perſecutorum malitiam, ibi.
C *intende ad viſitandas*, &c. Dic vt Nic. de Ly. Quantum verò ad ſenſum propheticum, prima pars tituli apparet ex dictis ſuperius in titulo Pſal. quinquageſimoſexto. Sed quantum ad ſecũdam partem, quæ dicit, *quando miſit Saul, & cuſtodiuit domum eius, vt interficeret eum*. Notandum, quòd hic domus Dauid ſcilicet, Chriſti, dicitur Sepulchrum eius, Sepulchrum Chriſti. in quo tãquam in domo quo ad corpus in triduo quieuit. De quo Pſal. 75. In pace factum eſt locus eius. Saul autẽ rex, Saul. qui abutens interpretatur, ſignificat principes ſacerdotum, qui præ alijs, diuinis
D beneficijs abutebantur. Qui miſerunt ſatellites, ut cuſtodirent domum Chriſti, ideſt, ſepulchrum, quando ſcilicet vt habetur Matth. vigeſimoſeptimo. Conuenerunt principes ſacerdotum, & Phariſæi ad Pilatum, dicentes. Domine, recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc viuens, poſt tres dies reſurgam. Iube ergo cuſtodiri ſepulchrum vſque in diem tertium, &c. Et ait illis Pilatus. Habetis cuſtodiam, ite, cuſtodite ſicut ſcitis. Illi autem abeuntes munierunt

Digitized by Google

ſepulchrum, ſignantes lapidem cum cuſtodibus. Sed non vr̃ concordare, quod ſubditur in titulo. ſ. *vt interficerent eum,* quia Chriſtus mortuus erat q̃n poſuerunt cuſtodes ad ſepulchrum. Reſpondet gl. quod tunc quærebant eum interficere, non quidem corporaliter, ſed ſpiritualiter, i. nomen eius, & famã ex toto extinguere, ne crederetur in eum. Mortuus.n. homo corporaliter, viuit in fama, & nomine ſuo, ſed ſicut nomen Pauli viuit, Alexandri, Ariſto. Sed tñ hoc facere non valuerunt, quia ſurrexit Chriſtus & viuens regnat ſuper Iudæos, & gentes. Hoc ergo in ſpiritu præuidens Propheta, fecit iſtum Pſal. Eſt ergo tituli ſenſus. Pſalmus iſte in finem, i. tendens in Chriſtum, hoc agit ne tu iudex, vel Pilatę, vel alius quiſq; *corrumpas, vel diſperdas Dauid in tituli inſcriptione,* i. ne diſperdas titulum crucis Chriſti, quod conabantur principes ſacerdotum, quando dixerunt Pilato. Noli ſcribere rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit, &c. Pilatus autem titulũ nõ corrupit, ſed confirmauit, dicens. Qđ ſcripſi, ſcripſi. Et hoc fuit *quando miſit Saul,* i. principes ſacerdotum milites. *vt cuſtodirent domum eius,* i. ſepulchrum, *ut interficerent eum,* i. famam, & fidem eius delerent. Sed ipſi ſua intentione fruſtrati ſunt, & Chriſti nomen, atque fides vbique prædicatur. Intentio Pſalmiſtæ eſt monere, ne aliquis Chriſto contradicat.

Inimicus Quantum ergo ad ſenſum iſtum, Pſalmus iſte diuiditur in tres partes. Quia Chriſtus orando primò adiutorium Dei patris inuocat. Secundò conuerſionem gentium explicat, ibi. *Intende.* Tertiò conuerſionem finalem Iudæorum manifeſtat, ibi. *Et ſcient.* Prima pars diuiditur in tres. Quia Chriſtus primò ſuam neceſſitatem explicat. Secundò ſuam innocentiam allegat, ibi. *Neque iniquitas.* Quantum ad primum notandum, ꝙ tria ſunt inimicorum genera, quia quidam perſequuntur verbis iniurioſis, quidam operibus pernicioſis, quidam verò his non cõtenti, ad mortem intendunt. Et ſm̃ hoc Chriſtus tria facit. Quia primò orat liberari ab irriſoribus in principio. Secundò a percuſſoribus, ibi. *Eripe me de operantibus.* Tertiò ab occiſorib. ibi. *Quia ecce.*

E Quantum ad primum notandum, ꝙ primum genus inimicorum eſt illorum, qui contra alios verbis inſurgunt, vt blaſphemando, detrahendo, falsè accuſando. Et omnibus iſtis modis Iudæi Chriſto iniuriabantur. Primò ipſum blaſphemando, vt quando ipſum dæmoniacum appellabant. Io. 8. Seductorem Mat. 22 Leccatorem, dicentes. Mat. 11. Hic eſt homo vorax, & potator vini. Etiam falsè ipſum in multis accuſauerunt, vt q̃n dicunt. Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dari Cæſa
F ri Propter quod dr̃ Luc. 23. ꝙ multa blaſphemantes dicebant in eum. Sic ergo verbis inſurrexerunt contra Chriſtum Pſal. 53. Quoniam alieni inſurrexerunt in me, & Pſal. 26. Inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi. Ab his ergo Chriſtus liberari petit a patre, d. *Eripe me de inimicis meis Deus meus.* Et prædictum genus inimicorum explicat, d. *Et ab inſurgentibus in me,* ſupple verbis. *Libera me.* Vnde ad iſtum intellectum hunc verſum exponit glo. dicens, ait Chriſtus. *Eripe me de inimicis*
G *meis, Deus meus,* ſ. ab ipſis Iudęis, qui me odio habent. *Et ab inſurgentibus in me libera me,* qui. ſ. verbis mihi nocent, & infamant. Conſimili modo etiam orat Pſ. 139 d. Eripe me, domine ab homine malo, a viro iniquo libera me.

Eripe me de operantibus iniquitatem, & de viris ſanguinum ſalua me.

Hic petit liberari a percuſſoribus. Non ſolum enim Iudæi contra Chriſtum verbis inſurrexerunt, ſed etiã
H malis operibus, vel gentiles ad ipſorum inſtantiam. Vt quãdo vnus miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens. Sic reſpondes Pontifici? Quoniam Pilatus apprehendit Ieſum, & flagellauit eum. Quando milites plectentes coronam de ſpinis, impoſuerunt capiti eius. Quando genibus flexis dixerunt. Aue, rex Iudæorum. Et dabant ei alapas. Quando colaphizabant eum, & dabant ei alapas. Quando arundine percutiebant caput eius, & ſimilia. Iſti enim nõ ſolum verbis, ſed malis operibus inſurgebant in Chriſtum, a quibus

nunc

nunc petit liberari, dicens. *Eripe me de operantibus iniquitatem.* Et ſic ipſum flagellando, & ſpinis coronando, multum eius ſanguinem fuderunt. Ideo ſubdit. *Et de uiris ſanguinum ſalua me.* Viri.n. ſanguinum dicuntur, iniuſtè ſanguinem fundentes humanum. De Iudæis autem
Pſal.93 fuit prædictum. Captabunt in animam iuſti,ſcilicet, Chriſti & ſanguinem innocentem condemnabunt.

940 *Quia ecce ceperunt animam meam, irruerunt in me fortes.*

Hic petit Chriſtus liberari ab occiſoribus.ſ.à morte, quam illi ſibi intulerunt. Et hoc per reſurrectionem,
B
Anima. dicẽs. *Quia ecce ceperunt animam meam.* Vbi nota,ꝙ anima quandoque accipitur pro parte hominis, ſ.pro forma ſubſtan-
Pſal.15 tiali. Et ſic de anima dicebat Chriſtus. Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem. Primam partem ponit, quo ad formam ſubſtantialem. Secundã quo ad corpus. Quãdoque verò accipitur anima pro toto homine,& ſic Matth. 20. Filius hominis venit dare animam
C
ſuam in redemptionem pro multis, vbi anima accipitur pro toto compoſito,ſimiliter in propoſito accipitur anima pro toto compoſito,quia cùm dr. *Quia ecce ceperunt animam meam*,i. vitã meã, per mortẽ.ſ. Vel poteſt accipi anima pro parte hominis,& tunc eſt ſenſus. *Ceperunt animam meam*,i. per paſſionem illatam animã ſeparauerunt à corpore, & in idẽ redit. Et qui fuerunt illi declarat dicens.
Fortes. *Et irruerunt in me fortes.* Per fortes intelligit diuites in temporalibus abundãtes, qui non ponunt Deũ adiutorem ſuum,
D
ſperantes in multitudine diuitiarum ſuarum. Vel per fortes intelligit ſuperbos, qui Deũ non timent,de ſeipſis præſumẽtes,ſicut erant principes ſacerdotum, & Phariſæi. De quib. dixerat ſuperius Pſal. 53. Quoniam alieni inſurrexerunt in me,& fortes quæſierunt animam meam, &c. Sed quia in iſto vltimo uerſiculo uidetur quòd Chriſtus fuerit mortuus, quia fortes acceperunt animam eius,ſci-
Queſtio. licet, per tormenta ipſam à corpore diuiſerunt,ideo quæro utrum in Chriſto fue
A
rit neceſſitas moriendi, ſ. vtrum fuiſſet mortuus ſenio, ſi paſſio ei ab extrinſeco non fuiſſet illata. Vide Hugon. libro tertio, diſt. 16. q. 1.

Neque iniquitas mea, neque peccatum meum, domine, ſine iniquitate cucurri, & direxi. 941

Hic Chriſtus allegat ſuam innocentiam. Et duo facit. Quia primò oſtendit ſuam puritatem, Secũdò ſuam cum patre æqualitatem, ibi. *Exurge.* Quã
Iniquitas. tum ad primum hic notat glo. differentiam inter iniquitatem,& peccatũ. Quia
Peccatũ iniquitas notat offenſam, & iniuriam in proximum,ſed peccatum offenſam ſibiipſi factam. Vnde iniquus dicitur,qui proximum offendit,ſed peccator, qui ſeipſum ex diuina offenſione. Accipitur enim iniquitas pro peccato, qđ proximo nocet. Sic.n. dicitur Eccleſiaſt. 21. Romphea
Eccl.21. bis acuta iniquitas. Omne enim peccatũ primo offendit peccantem, ſed illud proprie iniquitas dicitur, quod non ſolum peccantem,ſed etiam proximum lædit,ſicut furtũ,adulterium,& huiuſmodi. Dicitur ergo iniquitas Romphea bis acuta, ſcilicet,peccatum, quod lędit peccãtem, & proximum. Sed id ſolum peccatum dicitur, quod ſolum lædit peccantem, ut puta peccatum malæ uolontatis, quod latet in corde. Iob 31. Si abſcondi quaſi homo peccatum meum. Volens ergo Chriſtus ſuam exprimere innocentiam, dicit. *Neq; iniquitas mea, neque peccatum meum*, quaſi dicat ſecundum gloſſ: *Neque iniquitas mea*, quam in eos fecerim, cauſa fuit,quare irruerunt in me. *Neque peccatum meum*, quòd in me ſit,aliquo modo cauſa fuit perſecutionis meæ. *Quia ſine iniquitate cucurri, & direxi*, q. d. ſine iniquitate cucurri viam mandatorũ obſeruãdo. Pſal. 118. Viam mandatorum tuorum cucurri. Et non ſolũ in me obſeruaui iuſtitiam, ſed etiam alios ad iuſtitiã induxi. Ideo ſubdit. *Et direxi*, ſ. diſtortos ad iuſtitiam, quantũ in me fuit. Vnde iſta duo reſpondent Pſal. duobus.
Paſſio Chriſti. Primo enim dixit. *Neque iniquitas mea*, probat, quia alijs nõ nocui,ſed alios direxi. Secũdo dixit. *Neq; peccatum meum*, pro-

probat, quia ſine iniquitate cucurri. Ex quibus explicat Chriſtus, quòd innocenter ſit paſſus. Vnde meritò dicit illud. Iob. 16. Paſſus ſum abſque iniquitate manus meæ, cum haberē mundas ad Deum preces. Quod exponens Greg. dicit. Abſque iniquitate manus ſuæ paſſus eſt Chriſtus, quia peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius, & tamen dolorem crucis, pro noſtra redemptione tolerauit. Qui ſolus mundas ad Deum preces habuit, quia, & in ipſo dolore paſſionis pro perſecutoribus orauit, dicens.

Luc. 23. Pater dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt. Quid enim dici, quid cogitari in oratione mundius poteſt, quam cum, & illis miſericordia interceſſionis tribuitur, a quibus dolor toleratur?

942 *Exurge in occurſum meum, & vide, & tu, domine Deus virtutum, Deus Iſrael.*

Occurſus. HIc Chriſtus ſuam cum patre oſtendit æqualitatem. Quamuis enim Chriſtus per incarnationē acceperit humanitatem noſtram, quam ſibi prius vnitam non habebat, non tamen dimiſit, quod prius erat, & ſic ſemper quo ad ſuppoſitum patri remanſit æqualis. Et hoc notans Chriſtus, dicit patri. *Exurge in occurſum meum, & vide.* Vbi notat Magiſter in gloſ. quod occurrere non niſi de æqualibus dicitur. Vnde propriè maior non occurrit minori, nec minor maiori, ſed obuiat. Sic ergo dicēs Chriſtus patri. *Exurge in occurſum meum,* ſe patri oſtendit æqualem. Vnde ait glo. *Exurge in occurſum meum, & vide.* i. innoteſce, & fac

Occurrere. videri, quòd tibi æqualis ſum. Occurrere enim nō niſi de æqualibus dicitur. Chriſtus enim non deſijt eſſe æqualis patri, licet pro nobis factus ſit infirmus, qui ſeipſum exinaniuit formam ſerui accipiendo. Vnde in euangelio ſe gallinæ cōparat, dicens.

Mat. 23 Hieruſalem, Hieruſalem, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſub alis, & noluiſti. Nulla enim auis adeo infirmari propter pullos videtur, quemadmodum gallina, cuius vox raueſcit, fit hiſpidum totum corpus, depo-

Nota de infirmitate gallinæ ſup pullos. nuntur alæ, laxantur plumæ. Et hæc eſt

E materna charitas, quà inuenitur infirmitas. Sic & Chriſtus propter nos infirmatus eſt, vt noſtram tolleret infirmitatem. Sed in ea infirmitate occurrit patri æqualis. Ita enim aſſumpſit, quod non erat, ut non amitteret, quod erat. Ita ergo ſe exinaniuit, quia dignitatem, quam habei pater, non demonſtrauit. In ipſa ergo infirmitate agnoſcendus eſt patri æqualis, nō viſione corporali, ſed fide, vt, quod videre non poſſumus, ſaltem credamus. Et, dum hoc credimus ipſe ad patrem in nobis aſcendit. Vnde, Mariæ Magdalenæ, *Maria Magdalena.*

F cui primo poſt reſurrectionem apparuit, ait. Noli me tangere, nondum enim aſcēdi ad patrem meum. Quid eſt hoc, noli *Aſcenſio* me tangere? Nonne poſtea mulieres re- *Tangere* deuntes a monumento adorauerunt eū, & tenuerunt pedes eius? Sed hic agit de tactu mentis non corporis. Ideſt, nō illud ſolum credas, quod vides, ne hæreat nimis meæ humanitati aſpectus tuus, quaſi tactus tuus. Ideo hoc dico, quia nondum aſcendi ad patrem meum, vtiq; in corde tuo, quia nondum poſtquam vidiſti me mori, credis me patri æqualem Attende

G ergo, quibus gradibus aſcendit. Cœpit enim ab infirmitate, & paulatim conſcendens ad reſurrectionis gloriam, & ad patris æqualitatem peruenit. Hæc omnia gloſſa. Ex quibus patet, quod occurſus Chriſti ad patrē, eſt ipſius æqualitas cum patre, quo ad diuinitatem, quia omnem ſummam, & immenſitatem perfectionis, quam habet pater, habet, & Chriſtus verbum. Et hæc æqualitas per occurſum demonſtratur, cū de Chriſto dicitur Pſ. 18. A ſummo cœlo. ſ. a patre egreſſio eius,

H & occurſus eius vſque ad ſummum eius. Hanc ergo æqualitatem volens mundo manifeſtari, ait patri. *Exurge in occurſum meum,* ſ. declarandum. *Et vide,* ideſt, fac videri, quod exurgis in occurſum meum, ideſt, quod tibi ſim æqualis. Et qđ Deo patri loquatur, ſubdit. *Tu, domine Deus virtutum, Deus Iſrael.* Per virtutes accipe omnes Angelorum ordines. Per Iſrael verò, qui interpretatur videns Deum, accipe omnes beatos. Quid eſt ergo *Domine Deus virtutum, Deus Iſrael,* niſi tu Deus omnium Angelorum, & beatorū?

Intende

943 *Intende ad viſitandas omnes gentes, non miſerearis omnibus, qui operantur iniquitatem.*

Conſequenter hic Chriſtus pro cōuerſione gentium orat. Et diuiditur in tres partes. Quia agit primò de gentium cōuerſione. Secundo de Iudæorum obduratione. ibi. *Et tu domine.* Tertiò de Iudæorum diſperſione. ibi. *Diſperge illos:* Prima pars diuidit in tres. Quia circa conuerſionem gentium. Primò ponit Chriſti orationē. Secūdò ipſius exauditionem, ibi. *Conuertentur.* Tertiò populorum prædicationem, ibi. *Ecce loquentur.* Quantum ad primū ſciendum, q̄ Deum viſitare homines, nihil aliud eſt, quam ipſos ab obſcuritate culpę ad lumen gratię conuertere. Vnde Gregor. exponens illud Iob 7. Viſitas eum diluculo, ait. Quis noſtrum neſciat, quia diluculum dicitur, cùm iam nocturna tempora in claritatem lucis mutantur? Nos itaque noctis tenebris premimur, cùm perpetratione iniquitatis obſcuramur. Sed nox in lucem vertitur, cū errores noſtri ueritatis cognitione iudicantur. Nox in lucē vertitur, cùm corda noſtra iuſtitiæ fulgor illuminat, quæ cæcitas culpæ deprimebat. Hoc diluculū diſcipulorū mentibus oriri Paulus aſpexerat, cùm dicebat. Nox præceſſit, dies aūt appropinquauit. Diluculo ergo nos dominus, viſitat, qñ erroris noſtri tenebras lucis ſuæ cognitione illuſtrat, contemplationis munere ſubleuat, in arce virtutis exaltat, &c. Sic ergo Chriſtus pro cōuerſione gentiū orans dicit patri. *Intende ad uiſitandas omnes gentes*, i. intende ad illuminandas gentes per gratiæ lumen, & fidē. Et attende, q̄ Deus tripliciter nos uiſitat, ut oſtēdit Alredus ſuper illud Prouerb. 31. Da ſiceram mœrentibus, dicens. Tripliciter autem ſuos viſitat Deus, quia uiſitat aliquando ad exercitationem, aliquando ad conſolationem, aliquando ad præmiationem. Ad exercitationem viſitat dormientes, ad conſolationem laborantes, ad præmiationem ad cœleſtia ſuſpirantes. Prima uiſitatio ad ſanctitatem prouocat. Secunda ſanctitatem conſeruat. Tertia ſanctitatem remunerat. Prima terret

Viſitatio Dei. Diluculum. *Greg. li. 8. mor. ca. 29.* *Rom. 13* *Viſitat Deus multipliciter.*

A contemnentem, vel trepidantem. Secunda ſouet, & promouet admittentem. Tertia amplectitur veniētē. Prima eſt quaſi ſtimulus, deuium corrigens. Secunda quaſi baculus, debilem ſuſtinens. Tertia quaſi lectulus ad quietem ſuſcipiens. Quid ergo magis poterit eſſe diuinæ miſerationis indicium, quàm vt illa ſuauitas, illa iocunditas, illa mira ſerenitas, in qua nihil inquinatum incurrit animæ inquinatæ Deus ſua uiſitatione impertiatur? Nec ſolū terrore ad Deū ipſam cōuertat, ſed omnia mentis clauſtra ſeris vi B tiorum obſerata penetrabilitate perſcindens, fædis adhuc labijs, quoddā ſuæ dulcedinis imprimat oſculum, ac ineffabili ſuauitate ſua blandiatur, & auerſæ animæ ſuam gratiam impartiatur? Et hanc Dei uiſitationem gentibus Chriſtus imprecabatur patri, dicens. *Intende ad uiſitandas omnes gentes.* Vt ly omnes ſtet pro generibus ſingulorum, non pro ſingulis generum. Sequitur. *Non miſerearis omnibus, qui operantur iniquitatem*, q. d. Ita viſita gentes, ipſas ad fidem conuertendo, vt tamen ipſarum peccata impunita C non dimittas. Hoc eſt dictu. Viſitabis gētes ipſas conuertendo, non tamen ſic miſereberis ipſorum, vt eorum peccata impunita relinquas. Nulla enim peccata impunita relinquuntur, quia vel homo pœnitendo illa punit, uel Deus iudicando punit illa. Vel aliter, quia inter gētes aliqui erant à Deo prædeſtinati, & aliqui reprobati. Pro prædeſtinatis orat Chriſtus, dicens. *Intende ad viſitandas omnes gentes.* Sed de reprobatis ſubdit. *Non miſerearis omnibus, qui operātur iniquitatē*, quia illi non conuertentur ad D fidem.

Conuertentur ad veſperam, & famem patientur ut canes, & circuibunt ciuitatem. 944

Hic ponit exauditio orationis Chriſti, ſcilicet quòd gentes conuertentur, ſed ad veſperam, ad cuius euidentiam ſciendum primò, quòd per veſperam, quæ eſt finis diei, ſignificatur vltima ætas, in qua mundus finitur. A Doctoribus enim ponuntur ſeptem mundi ætates. Prima ab Adam vſque

Veſpera Aetates mundi.

ad Noe. Secunda à Noe vſque ad Abraham. Tertia ab Abraham vſque ad Moyſen. Quarta à Moyſe vſque ad Dauid. Quinta à Dauid vſque ad tranſmigrationem Babylonis. Sexta à tranſmigratione vſque ad Chriſtum. Septima à Chriſto uſque ad finem mundi. Sic ergo ultima ætas mundi incœpit à Chriſto, & quia ultima, ideo ueſpera dicitur. Et uſque ad

Aetas ultima. iſtam ætatem gentes in infidelitate, & cultura idolorum pertinaciter permanebant. Adueniente autem Chriſto, & prędicante per ſe, & Apoſtolos ſuos, gentes ad fidem ſunt conuerſę. Qđ præuidens ante longo tempore, Pſalmiſta dicit de gentibus, ꝙ *conuertentur ad ueſperam*, i. in vltima mundi ætate. Iſta eſt illa veſpertina, in qua Chriſtus innocens natus pacem attulit mundo. Geneſis 8. Columba venit ad veſperum portans ramum virentis oliuæ, in qua Chriſtus eſt pro nobis immolatus. Exod. 12. Immolabit eum uniuerſa multitudo filiorum Iſrael ad ueſperum. Et Pſalmus 29. Ad ueſperum demorabitur fletus, Et in hac veſpera gentilis populus ad Dei cultum eſt conuerſus, quia eis hoc tempore data eſt lux gratiæ. Zacharias 14 In tempore veſperi erit lux. In die illa erit dominus vnus, ſ. gentium, quæ diuerſos dominos habebant, quia diuerſa colebant idola. Quæ poſtea per prædicationem Chriſti & Apoſtolorum ſub uno domino, & ſub una fide conuenerunt. Sequitur,

Fames. *Et famã patientur ut canes*. Sicut enim homo ex duabus naturis conſtat, ſcilicet corporis, & animæ, ſic eſt duplex fames, ſcilicet, corporis, & animæ. Fames corporis eſt deſiderium naturale cibi corporalis. Et fames animæ eſt deſiderium cibi ſpiritualis, ſcilicet, audiendi uerbum Dei.

Amos 8. Vnde Amos octauo dicitur. Ecce dies ueniunt, dicit dominus, & mittam famẽ in terram, non famem panis, ſed audiendi uerbum domini. Quia, ſcilicet, gentes ad fidem conuerſæ, cum magno deſiderio, uerbum Dei audient. *Et circuibunt ciuitatem*, ideſt, munient eccleſiam contra hæreticos, per quos enim munita eſt hodie eccleſia, niſi per gentiles conuerſos, ut ſunt doctores eccleſię, qui omnes ex gentibus ſunt conuerſi?

E *Ecce loquentur in ore ſuo, & gladius in labijs eorum, quoniam quis audiuit?*

HIc ponit modum conuerſionis gentium, quia conuerſæ fuerunt per prædicationem Apoſtolorum. Et hoc ponens dicit. *Ecce loquentur*, ſcilicet, prædicando fidem, & clare, quia in ore ipſorũ. Alind enim eſt loqui in ore, & aliud in *Loqui.* corde, qui enim loquitur in corde non intelligitur. Quid eſt ergo. *Ecce loquẽtur in ore ſuo*, niſi clarè, & apertè prædicabunt? Quia quæ prophetæ ænigmaticè

F de Chriſto prædixerunt, ipſi clarè annunciabant populo. Sicut reſurrectionem Chriſti ænigmaticè per Pſalmiſtam prędictam, Petrus clarè exponendo prædicabat Actuum ſecundo, ſcilicet, Chriſtum Deus ſuſcitauit. Dauid enim dicit in eũ. Prouidebam dominũ in conſpectu meo ſemper, &c. *Pſal. 15* Quoniam non derelinques animam meam in infero, nec dabis ſanctũ tuum uidere corruptionem. Iſta uerba de Chriſto apertè Petrus declarat dicens. Viri fratres, licet audacter dicere ad uos de patriarcha Dauid, quoniã defunctus

G eſt, & ſepultus eſt, & ſepulchrum eius eſt apud uos. Propheta ergo cum ſciret, quia iureiurando iuraſſet illi Deus, de fructu lumbi eius, ſedere ſuper ſedẽ eius, prouidens locutus eſt de reſurrectione Chriſti, cuius omnes nos teſtes ſumus, &cæt. Et conſimiliter dum alias ſcripturas ænigmaticè dictas declarabãt, tunc ipſi in ore ſuo loquebantur. Sic enim quilibet ipſorum dicere poterat illud Pſalmi 144. laudationem domini loquetur os meum, &cæt. Sed quid prædicabunt, & quid loquentur, ſubdit, *Quia*

H *gladius in labijs eorum*. Quid enim gladius in ſcriptura, niſi uerbum Dei dicitur? ad Epheſeos ſexto. *Gladius. Verbum Dei.* Aſſumite gladium ſpiritus, quod eſt uerbum Dei, &c. Vbi gloſſa. Eſt enim uerbum Dei gladius bis acutus, docẽs de temporalibus, & æternis illorum conſolationem in ueteri, iſtorum perfectionem in nouo teſtamento promittens. Quod enim tantum temporaliter nobis promiſſum eſt, ad unam partẽ gladij pertinet, quod uerò ſempiternum, ad alteram. Nam ideo duo teſtamenta dicuntur, quia uetus ter

renã, ſed nouum æternã promittit. De *Mat. 12* hoc gladio dominus ait. Non veni mittere pacem, ſed gladium. Iſte gladius verè acutus eſt, quia eum quem ferit, a mũdo diuidit. Quid eſt ergo gladius in labijs eorum, ſ. Apoſtolorum, niſi verbum Dei, quod ſedulè mundo prædicabant? Secundum aliam literam dicitur. *Et mors in labijs eorum.* Et idem eſt in ſententia. Quia Apoſtoli gladio verbi diuini occidunt malos, vt boni viuant, percutiunt, vt ſanent percutiunt corpus, vt anima viuat. Et iſta erant valde alias inaudita, quæ Apoſtoli prædicabant, puta quòd Deus homo factus paſſus fuiſſet, mortuus, & ſepultus, quòd mortuus propria virtute reſurgens, patenter aſcenderet cœlum. Et hoc eſt, quod ſubditur. *Quoniam quis audiuit*, ſupple talia, qualia ipſi Apoſtoli prædicabant? certè nullus. Vel aliter per gladium accipe ipſum Chriſtum, quem *Gladius dicitur Chriſtus* Apoſtoli continuè in ore geſtabant. Vbi nota, quòd ſecundum omne genus cauſæ, Chriſtus gladio comparatur. Primò ſecundum cauſam efficientem, quia ſicut gladius fit a fabro, ſic Chriſtus ab eo fabro eſt productus illo fabro, ſ. Deo patre. De quo dicitur Pſalmo 73. Tu fabricatus es auroram, & ſolem. Secundò ratione cauſæ formalis. In gladio enim ſunt duæ partes, quarum vna manu tenetur, altera verò propter ſuam acutiem teneri non poteſt Sic & in Chriſto erant duę naturæ, ſcilicet humana, quæ in paſſione in manibus perſecutorum tenebatur. Quoniam ad hoc venerat in mundum, vt comprehenderetur, & moreretur, al- *Ferrum.* tera; ſcilicet diuina propter ſuam ſubtilitatem, teneri non potuit. Tertiò ratione cauſæ materialis, quia ferreus eſt, ſic & Chriſtus ferro comparatur. Quoniam ferrum contactu ſanguinis humani, citiſſimè rubiginem trahit, ſecundum Iſidorum. Sic & Chriſtus vniens ſibi humanam naturam ex puriſſimis ſanguinibus virginis glorioſæ, ſtatim rubiginem traxit, etſi non culpæ, tamen pœnæ. Di- *Philo. 4. Meteor.* cit enim Philoſophus, quòd aliquando ferrum cadit de nubibus, & illud (ſicut dicunt Arabes) eſt optimum pro gladijs faciendis. Sic & ferrum iſtud de nubibus venit, quia de patriarchis, & prophetis A originem duxit. Ex hoc ferro fabricatus *Heb. 4.* eſt ille gladius optimus, qui eſt penetrabilior omni gladio, pertingens vſque ad diuiſionem ſpiritus, & animæ. Quartò ratione cauſæ finalis, quæ eſt ſcindere, & diuidere. Nam ſecundum Raba. Gladius dicitur quaſi gulam diuidens, ideſt, ſeparans caput a corpore. Sic & Chriſtus venit ſeparare diabolum, qui eſt caput omnium malorum, cuius omnes mali ſunt membra. Ioan. 12. Nunc princeps huius mundi eijcietur foras, immo etiam venit ſeparare ſpiritum a carne, pertingens vſ- B que ad diuiſionem animæ, & ſpiritus. Iſte ergo gladius, ſcilicet, Chriſtus, *erat in labijs*. Apoſtolorum, quia continuè Chriſtum prædicabant, ut meritò de ipſorum quolibet dicatur, illud Apocal. 1. Ex ore eius exibat gladius ex vtraque parte acutus.

Et tu, domine, deridebis eos, & ad nihilum 946
deduces omnes gentes.

HIc conſequẽter agit de Iudæorum obduratione, quia gẽtibus ad prædicationem Apoſtolorũ Chriſti fidem re- C cipientibus, ipſi credere noluerũt. Et tria facit. Quia ponitur primo Iudæorum pęna debita. Secundò Chriſti erga Iudæos patientia, ibi. *Fortitudinem meam.* Tertiò Chriſti erga Iudæos miſericordia, ibi. *Deus oſtendit mihi.* Quantum ad primum Iudæi Meſſiam in lege promiſſum, ſ. Chriſtum recipere noluerunt, qui ad ipſos ſaluandos venerat. Et ideo meritò deriſione erant digni, ſicut, & infirmus medicũ *Deridere.* abijciens. Notans ergo Chriſtus ipſorum malitiam ponit ipſorum pœnam, vt ab ef- D fectu cognoſcatur cauſa, & a pęna culpa, dicens. *Et tu domine deridebis eos.* Vbi nota, ꝙ deriſio eſt quædam vilipenſio, vel deſpectio deriſi facta a deridente. Et ſic ille, qui deridet a Deo, a Deo deſpicitur. Deſpici autem a Deo, eſt ſumma pœna, quia deſpectus a Deo manet incorreptus, & obſtinatus in malo, propter quod dicitur Eccleſ. ſeptimo. Conſidera opera Dei, quia nemo poſſit corrigere, quem ille deſpexerit. Et ſic in hoc, quòd Deus deridebit Iudæos, eorum obſtinatio denotatur, & ſuperbia indurata. Sed gen-

tes ad verba prædicationis Apoſtolorum ſe humiliauerunt: Chriſti fidem recipientes. Et hoc notans ſubdit. *Ad nihilum deduces omnes gentes.* Qui enim verè eſt humilis, de ſe nihil præſumit, immo ſe nihil reputat eſſe, ſed quia tantam virtutem a ſeipſo nullus poteſt habere, niſi Deo faciente, ideò tanta humilitas Deo attribuitur cum dicitur. *Et tu, domine, ad nihilum deduces omnes gentes,* ideſt, de omni genere generationum. Vnde hic ait gloſſa. *Ad nihilum deduces omnes gentes*, ideſt, pro nihilo habebis, conuertere omnes gẽtes, ideſt, facile conuertes, quia facilè erit tibi facere, vt credant in te omnes gentes. Ac ſi dicat: Omnes gentes Chriſtianæ futuræ ſunt.

Nihil.

947 *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam, quia Deus ſuſceptor meus es, Deus meus, miſericordia eius præueniet me.*

HIc ponitur Chriſti erga Iudæos patientia, Chriſtus enim ſua poteſtate omnes Iudæos ipſum perſequentes poterat vindicando delere, ſed noluit vti ſua poteſtate, ſed magis patientia, dimittens omnẽ vindictam Deo patri. Et hoc eſt quod dicit. *Fortitudinem meam ad te cuſtodiam*, q.d. illud quod mea fortitudine facere poſſem, tibi pater, reſeruo. Nec immeritò. *Quia Deus ſuſceptor meus es*, qui ſcilicet, peccatum impunitum non dimittis. Ideo me ſuſcepiſti, vt peccatum generis humani impunitum non maneret, quaſi dicat. Meritò me patienter habere debeo in aduerſis per Iudæos illatis, quia ad hoc ſuſcepiſti me, Deus meus, ſcilicet, ad vnitatem hypoſtaticam, vt iſta ſufferrem. Sed ne quis credat Chriſtum ſic a Deo meritis ſuis præcedentibus fuiſſe aſſumptum, ideo ſubdit. *Deus meus miſericordia eius præueniet me*, ideſt, præuenit, vbi futurum pro præterito ponit. Per hoc notans, quòd etiam in futurum miſericordia Dei præueniet ipſum, & hoc in membris ſuis. Dicat ergo: *Miſericordia eius præueniet me*, quaſi dicat. In me nullum præceſſit meritum, quo ad vnitatem verbi deberem aſſumi, ſed hoc

Gratia Dei & miſericordia.

Meritũ.

E totum fuit ex miſericordia Dei, præueniente me, quia in primo inſtanti ſuæ creationis fuit aſſumptus. Nullus autem meretur prima dona Dei. Vnde dicit Magiſter, quòd diuinæ miſericordiæ nullum eſt meritum, ſed liberè, & gratis datur a Deo. Et hoc eſt, quod notabat Apoſtolus ad Rom. 11 dicens. Quis prior dedit ei, & retribuetur ei? q.d. nullus, quod probat, quia ex ipſo, & per ipſum ſunt omnia. In omnibus ergo bonis a Deo receptis, vel recipiendis, nõ merita noſtra, ſed Dei miſericordiam præuenientem

F conſiderare debemus, dicentes. *Miſericordia eius præueniet me.*

Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos, ne occidas eos, nequando obliuiſcantur populi mei. 948

6. q. 1. ſunt plurimi.

HIc oſtenditur Chriſti erga Iudæos miſericordia. Vbi notandum, quod anima Chriſti a principio ſuę creationis habuit omnis gratiæ, & ſcientiæ plenitudinem, ſic quòd omnia cognouit,

G quæ Deus cognoſcit, quia ei clare oſtendit omnia præterita, præſentia, & futura. Et per conſequens ei oſtendit, quòd Iudæi eum perſequerentur, & eius fidem, qui tamen in finem ad ipſum conuerterentur, & eius fidem reciperent. Et hoc eſt, quod Chriſtus hìc dicit, *Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos*, i. ſecundum gloſſ. *Deus oſtendit mihi ſuper Iudæos*, quid de ipſis agendum ſit. Et ſi quæras, quid de ipſis agendum ſit, tibi oſtendat. Reſpondet Chriſtus hoc, vt non penitùs ex toto occidantur, ſed quòd pro eis orarem, &

H dicerem. *Ne occidas eos.* Et hoc eſt, quod pater ei oſtendit, vt pro Iudæis patrem oret, dicẽs. *Ne occidas eos.* Precatur enim ne Iudæi funditus pereãt, diſperſi quidẽ ſunt, vt ad conuerſionem prouocentur. Quaſi ſecundum Caſſiodorum Chriſtus orans dicat patri. *Non occidas eos*, qui me occidunt, ſed maneat gens Iudæorũ cũ ſigno circunciſionis, vt Cain ſignum habuit, vt nemo eum occideret. Ita & gens Iudæorum habens ſignum ſuum, non eſt occiſa, quia neceſſaria eſt gentibus, quia per illos præciſos cognoſcitur quanta miſericordia

Iudæi.

eadem gentibus inſertis ſit facta. Item ideo Iudæi præſeruantur, quia ſunt nobis teſtes legis, & prophetarum, qui prædixerunt omnia Chriſti myſteria. Et etiã quia in fine ad fidem nobiſcum conuertentur, per illos enim ad memoriam nobis reducuntur prædicta de Chriſto, & poſtmodum adimpleta. Etiam ex illo, quia per illos cognoſcimus quanta gratia Dei nobis ſit collata, quando cõſpicimus populum Iudæorum ſibi dilectum propter ipſorum peccata derelictum, & nos gentes idololatras per eius miſericordiã ad eius gratiam, & fidem receptas. Et ſic quodammodo ſunt cauſa, quare recordamur magis Dei. Et hoc eſt quod dicit: *Ne occidas eos*, ne ſcilicet, populi mei, ſcilicet fideles *obliuiſcantur mei*.

949 *Diſperge illos in virtute tua, & depone eos, protector meus Domine.*

AGitur hic de Iudæorum diſperſione. Et diuiditur in tres partes, quia oſtenditur primò, quomodo Iudæi per orbem diſperguntur. Secundò quomodo ſuperbi comprehenduntur, ibi. *De delictum oris.* Tertiò quomodo comprehẽſi humiliantur ibi. *Et de execratione.* Quantum ad primum notandum, quòd Iudæi ſunt teſtes fidei noſtræ, quia ipſi habent omnes ſcripturas antiqui teſtamenti, in quibus totum nouum teſtamentum prophetice continetur tanquã ſignatum in ſigno, & figuratum in figura. Vt oſtendit Gregorius ſuper Ezechiel parte prima, homilia ſexta ſuper illo uerbo, Quaſi ſi ſit rota in medio rotæ, dicens; Rota intra rotam eſt teſtamentum nouum intra teſtamentum uetus, quia quod deſignauit teſtamentum uetus, hoc teſtamentum nouum exhibuit. Vt enim pauca de multis loquar. Quid enim eſt quod Adam dormiente, Eua producitur, niſi quòd moriente Chriſto, eccleſia formatur? Quid eſt quòd Iſaac ad immolandum ducitur, & ligna portat, aræ ſuperponitur, & uiuit, niſi quòd redemptor noſter ad paſſionem ductus, lignũ ſibi crucis ipſe portauit. Et ſic in ſacrificio pro nobis ex humilitate eſt mortuus, ut tamen immortalis ex diuinitate maneret. Quid eſt, quòd homicida poſt mortem ſummi pontificis abſolutus, ad terram propriam redit, niſi quòd humanum genus, quod peccando ſibimetipſi mortem intulit, poſt mortem ueri ſacerdotis uidelicet redemptoris noſtri peccatorũ ſuorũ uinculis ſoluitur, & in paradiſi poſſeſſionẽ reparatur? Quid eſt quod in tabernaculo propiciatorium fieri iubetur, ſuper quod duo Cherubim, vnum à ſummitate vna, & alterũ à ſummitate alia, ex auro puriſſimo ponuntur, expandentes alas, & operientes oraculum, qui ſe mutuo reſpiciunt verſis vultibus in propiciatorium, niſi quod utraque teſtamenta ita ſibi in mediatorẽ Dei, & hominum congruunt, ut quod unũ ſignificat, alterũ exhibeat? Quid enim per propiciatoriũ, niſi ipſe redemptor humani generis deſignatur? De quo per Paulum dicitur. Quem poſuit Deus propiciationem per fidẽ in sãguine ipſius. Quid vero per duo Cherubim, qui plenitudo ſcientiæ dicuntur, niſi utraque teſtamenta ſignata ſunt? Ex quibus vnũ à ſummitate vna propiciatorij, aliud vero à ſummitate altera ſtat, quia quod teſtamentũ uetus de incarnatione noſtri redemptoris cœpit prophetizando promittere, hoc teſtamentum nouum perfectè narrat expletum. Duo autem Cherubim ex auro mundiſſimo facta ſunt; quia utraque teſtamenta pura, ac ſimplici ueritate deſcribuntur. Expandũt uero alas, & oraculũ operiunt, quia nos, qui omnipotentis Dei oraculum ſumus, à culpis imminentibus, ſcripturæ ſacræ ædificatione protegimur. Cuius dum ſententia ſollicitè aſpicimus ab errore ignorantiæ eius alis velamur. Duo verò Cherubim ſe mutuo reſpiciunt uerſis vultibus in propiciatoriũ, quia utraque teſtamenta in nullo à ſe diſcrepant, & quaſi ad ſemetipſa viciſſim facies tenent, quia quod vnũ promittit aliud exhibet, dũ inter ſe poſitũ Dei, & hominum mediatorem vident. Facies quippe à ſemetipſis Cherubim auerterent, ſi quod unum teſtamentum promitteret, aliud negaret. Sed dũ concorditer de mediatore Dei, & hominum loquuntur, ut viciſſim ſe reſpiciant, in propiciatorium intendunt. Rota ergo

Scriptura Teſtamentum nouũ, & uetus.

Gregor.

Geneſ. 2.

Geneſ. 22.

Exod. 25.

Rom. 5.

ta ergo in medio rotæ eſt, quia in veteri teſtamento, teſtamentum nouum ineſt. Et quod teſtamentum vetus promiſit, hoc nouum exhibet. Et quod illud occultè annunciat, hoc iſtud exhibitum apertè clamat, hæc ille. Ex quo apparet, quod Iudæi legem antiquam habentes, & tenentes, teſtes ſunt legis, & fidei noſtræ. Et idcirco vt teſtimonium fidei, & legis Chriſti vbique portarent, ipſi per orbem fuerunt diſperſi Vnde glo. hic dicit. *Diſperge illos*, ſ. Iudæos per omnes gentes, qui portant codices noſtros. A principio enim per omnes gẽtes diſperſi fuerunt, vt veritas noſtræ fidei omnib pateſieret. Et ipſi in ſua obſtinatione permanentes, eſſent omnibus opprobrium. Veruntamẽ quia in fine conuertentur, ideo ſubditur. *Et depone eos protector meus domine*. i. depones eos in eo, quòd ſunt mali, vt boni ſurgant, ut in Paulo actum eſt, quia non ſurgeret Paulus, niſi prius caderet Saulus. Deponere enim in ſcriptura ſtat pro conuertere aliquem a peccatis Mich. 7. Deponet iniquitates noſtras, & proijciet omnia peccata noſtra.

950 ***Delictum oris eorum ſermonem labiorum ipſorum, & comprehendantur in ſuperbia ſua.***

OStendit hic, quomodo Iudæorum ſuperbia comprehenditur. Iſte verſus per ſe nullam habet ſententiam, niſi referatur ad ſuperiora. Statim.n. dixit. Depone eos protector meus domine. Vñ hic ſubditur. *Delictum oris eorũ*, i. ſic depone eos, ut etiam depones delictum oris eorum, & ſermonem, &c. i. dimitte delictum oris eorum, &c. Vbi nota, ꝙ per delictum, & ſermonem comprehendit omne genus peccati. Nam peccatum generaliter diſtinguitur, quia aliud eſt peccatũ commiſſionis, & aliud peccatum omiſſionis. Sicut enim duplex eſt pars iuſtitię. ſ. declinare a malo, & facere bonum, ſic duplex eſt pars iniuſtitiæ, ſ. declinare a bono, & facere malum. Prima pars proprie uocatur delictum. Secunda verò vocatur peccatum. Primum ſtat in omiſſione. Secundum in commiſſione. Vnde Auguſt. in quæſtionibus Leuitici ait. Aliud

Delictũ. Peccatũ.

H

E eſt declinare a bono, aliud facere malũ. Delictum eſt declinare a bono, peccatũ autem facere malum. Delictum ergo dicitur derelictio boni, quod ipſum nomen oſtendit. Quid enim aliud ſonat delictũ niſi derelictum? Et quis delinquit, niſi qui derelinquit bonum? Ad propoſitum ergo per delictum oris, quo. ſ. derelinquebant laudes Deo debitas, intelligit omne peccatum omiſſionis, per ſermonem verò, qui ſtat in loquẽdo, quo male loquebantur, intelligit omne peccatum commiſſionis. Sic ergo hic orat Pſalm. ꝙ

F omnia peccata Iudæorum deponãtur in fine, & conuertantur. Et hoc eſt, quod ſubdit. *Et comprehendantur in ſuperbia ſua*. Quid autem ſit comprehendi in ſuperbia, oſtendit Mag. in gl. dicens. Comprehenditur enim aliquis in ſuperbia, cũ immanitatem peccati ſui attendens, videt ſe ſuperbe egiſſe, & fruſtra. Sic autẽ erit de Iudæis in fine, quia cognoſcent ꝑ ſuperbiam ſuam nihil contra Chriſtum potuiſſe. De iſto modo comprehenſionis dicitur verſic. 238. Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos. Vide ibi.

G

Et de execratione, & mendacio annunciabuntur in conſummatione, in ira conſummationis, & non erunt. 951

OStendit hic quomodo Iudæi comprehenſi humiliabuntur. Vbi ſciẽdum, quòd inter alia peccata Iudæorum quæ ipſi commiſerunt cõtra Chriſtum, duo fuerunt. Vnum quod commiſerunt in ipſum ante mortem, ſ. ipſum execrando, blaſphemando, & abominando. Nam execratio ſm Grammaticos idem eſt, ꝙ maledicere, excommunicare, vel blaſphemare. Ipſum enim maledixerunt, dicentes. Dæmonium habes, & huiuſmodi. Ipſum excommunicauerunt, quia (vt habetur Ioan. 9.) conſpirauerunt Iudæi, vt, ſi quis eum Chriſtum confiteretur, extra Synagogam fieret. Aliud peccatum cõmiſerunt in ipſum poſt mortem, & iam reſuſcitatum, quod fuit mirabilem mendacium, ſ. qñ poſt Chriſti reſurrectionē pecuniam copioſam dederunt militibus, qui ad cuſtodiam ſepulchri poſiti fuerant, vt mendaciter dicerent, quòd, ipſis dormien-

Execratio Iudæorum, & mendacium.

Digitized by Google

dormientibus diſcipuli nocte corpus de ſepulchro furati fuiſſent, vt habet Matt. vltimo. Et tñ tanta fuit diuina miſericordia, q Iudæis conuerti volentibus, iſta duo peccata fuerunt dimiſſa, quia vbi ſuperabundauit delictum, ſuperabundauit & gratia. Et hanc gratiam factam Iudęis, Apoſtoli gentibus prædicabant per mundum, vt ipſorum exemplo conuerterentur ad dominus. Et hoc præuidens pſal. ait, q Iudæi *de execratione, & mendacio annunciabuntur in conſummatione*, ideſt, Apoſtoli, annunciabunt illos de dictis peccatis ad conſummationem, i. ad perfectionem perueniſſe, quia illa peccata a Deo eius fuiſſent dimiſſa. Et hoc *in ira conſummationis*, i. in ira Dei, q conſummat, & perficit: Eſt .n. ira conſummationis quia aliquando punit Deus, ut perficiat, & eſt ira conſumptionis, quæ punit, vt damnet. Iſtis autem dimiſſa ſunt peccata in ira conſummationis, qui voluerunt conuerti. Sequitur. *Et non erunt*, quia .ſ. ſic conſummati in ira conſummationis non erunt amplius in ſuperbia. Iſto .n. modo non eſſe accipit ſcriptura. d. Verte impios, & non erunt

Pro. 12.

952 *Et ſcient, quia Deus dominabitur Iacob, & finium terræ.*

NOtatur hic generalis Iudæorum conuerſio in fine mundi. Et diuiditur in partes tres, quia de Iudæis tria oſtendit in fine mundi futura. Oendit .n. q Iudæi tunc primo crucis Chriſti verũ recognoſcens titulũ. Secundò, q ad Chriſti fidem ſuum conuertent animum, ibi. *Conuertentur ad veſperam*. Tertiò quod Chriſtum auide al.js prædicabunt dñm, ibi. *Ipſi diſpergentur*. Quantum ad primũ notãdum qđ titulus crucis Chriſti erat. Ieſus Nazarenus rex Iudæorum. Hunc titulum negauerunt Iudæorum principes, dicẽtes Pilato. Noli ſcribere rex Iudæorum, ſed quia ipſe dixit, rex ſum Iudæorum. Quamuis enim Chriſtus ex parte ſua verus eſſet rex Iudæorum, & dominus, non tamen quantum erat ex parte ipſorum. Qm̃, vt dictum fuit ſuperius, verſi. 773 dominium regale vt a dominio tyrannico diſtinguatur, duo requirit, ſm Philoſophum primo polit. Primũ ex parte regentis, ſ. amor ſubditorum, & reipublicæ. Secundum eſt ex parte ſubditorum, ſ. voluntaria ſubiectio. Primum habuit Chriſtus erga eos a principio, qui ideo uenit, vt ſaluum faceret populum ſuum, & ſeipſum pro ipſis daret in mortem. Sed ſecundum deficiebat ex parte ipſorum, quia Chriſto nolebant ſubijci. Et ideo titulum crucis eius negauerunt, ſed in fine mundi ipſi Chriſti fidem ſuſcipientes voluntariè ſubijcient ſe Chriſto. Et ſic tunc ipſum verũ regem, & dominum Iudæorum confitebuntur, ac etiam omnium fidelium. Et hoc eſt, quod dicit. *Et ſcient quia Deus dominabitur Iacob*, per Iacob intellige Iudæos, qui ex Iacob deſcenderunt. Scient ergo, & confitebuntur, quod Deus, ideſt Dominus Ieſus Chriſtus dominabitur Iacob, quem tamen ante contempſerunt. Confitebuntur etiam, quòd dominabitur finium terræ, ideſt, gentium. Sic ergo Iudæi quia primò vt ſuperbi gẽtes contemnebant, tunc ſe gentibus comparabunt, quia ſcient ſe pares eſſe gentibus, quia cognoſcent ſuperbia contra Deum ſe erexiſſe, ſicut & gentes. Vnde tunc dicent illud pſalm. 94 quod Chriſtus eſt magnus dominus, & rex magnus ſuper omnes deos, quia in manu eius ſunt omnes fines terræ, quoad gentiles, & altitudines montium ipſe conſpicit, quoad Iudæos altos per ſuperbiã.

Chriſtus dñs rex Iudæorũ.

Mat. 20

Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes, & circuibunt ciuitatẽ. 953

HIc oſtendit, quomodo ad Chriſti fidem ſuum conuertent animum. in ſcriptura enim ſacra per veſperam quandoque finis mũdi intelligitur, quia veſpera eſt vltima pars diei ſic ergo, *conuertentur ad veſperam*, i. in fine mundi. Vel hic per veſperam intellige Antichriſtum in fine mundi venturum, cuius tempore multi Iudæorum conuertentur ad ipſum, & multi ipſorum Chriſti fidem recipient. Ipſe enim Antichriſtus veſperum dicitur, ſic & Chriſtus lucifer; Vt oſtendit Gregor. ſuper illo verbo Iob. 38. Nunquid producis luciferum in tempo-

Veſperũ Antichriſtus.

Lucifer. Chriſtus. Greg. 29 mo. 30

tempore ſuo,& veſperum ſuper filios ter
ræ conſurgere facit,ſed.Pater in tempore
ſuo luciferum producit, quia ſcriptum
eſt.Cum venit plenitudo temporis, mi-
ſit Deus filium ſuum factum ex muliere
&c.Qui natus ex muliere velut lucifer
in tenebras noſtræ mortis apparuit,quia
fugata obſcuritate peccati æternum no-
bis mane nunciauit. Lucifer vero ſe in-
notuit,quia diluculo ex mortuis reſurre
xit, & fulgore ſuo mortalitatis noſtræ te
nebras pepulit,&c. Veſperum verò do-
minus ſuper filios hominum conſurgere
facit, quia infidelibus Iudæorum cordib.
dominari antichriſtũ,eorum peccato exi
gente permittit. Qui idcirco huic a dño
veſperi ſubduntur,quia ipſi ſponte ſua fi
lij terræ eſſe voluerunt,&c.Per veſperũ
ergo intellige ipſum antichriſtum in fi-
Iudæi cõuertent. ne mundi venturum. In quo mundi fine
Iudæi conuertentur ad Chriſtum, quia
Greg. 9. mo. c. 4. qui prædicatores fidei expulerunt ipſos
in fine recipient. Vt oſtendit Greg.ſuper
illo verbo Iob. 9. Qui claudit ſtellas ſub
ſignaculo dicens. Penſandum eſt,quod idcir
cò aliquid ſub ſigillo clauditur, vt cum
tempus congruerit,in medium proferа-
tur. Et ſacro eloquio atteſtante didici-
mus,quod Iudæa,quæ nunc deſeritur ad
ſignum fidei,in fine colligitur.Hinc nam
que per Paulũ dr. Donec plenitudo gen
tium introieret,tunc omnis Iſrael ſaluus
fiet. Quia ergo prædicatores ſuos nunc
Deus Iudæis ſubtrahit, ſed poſtmodum
eis in finem eos mittet quaſi ſub ſigna-
culo ſtelas claudit.Hinc eſt,quod duo illi exi
Rom. 11 mij prædicatores,ſ.Enoch,& Elias, dila-
ta morte ſubtracti ſunt,vt ad prædicatio
nis vſum in finem reuocentur,&c. Hanc
ergo finalem Iudæorum ad Chriſtum cõ
uerſionem præuidens Pſalmiſta, d. *Con-*
4. Reg. 2. *uertentur ad veſperam.*Pro iſtorũ declara
Gen. 5. tione eſt notandum,quod licet Helias tranſ
latus ſit in cœlum,& Enoch,iſti tñ redi-
bunt tempore antichriſti ad fidem præ-
dicandã. Vnde Malac.4.dr.Ecce ego mit
tam vobis Helias antequam veniat dies
dñi magnus, & horribilis, vt conuertat
cor patrum ad filios, & cor filiorum ad
Aug. 20. de ci. Dei cap. 29. patres.Hæc pertractans Auguſt.d. Cur-
ru igneo raptus eſt Helias de rebus hu-
manis. Cum venerit ergo legẽ ſpiritua-

E liter exponendo, conuertet cor patrum
ad filios,vt ſcilicet filij,ideſt Iudæi ſic in
telligant legem, quemadmodum patres
eorum,ideſt,prophetę,vt Moyſes,& alij
intellexerunt.Hoc eſt enim corda patrũ
ad filios conuerti, cum intelligentia pa-
trum ad filios perducitur. Et conuertet
cor filiorum ad patres,dum id, quod ſen
ſerunt patres, ſentient ſimiliter, & filij. *Mat. 17*
Et hoc eſt quod Chriſtus dixit, Helias
venturus eſt,& reſtituet omnia. Quod ex
ponens Chryſoſtom. ait. Helias in fine
mundi veniens,reſtituet omnia dum cor
F rigit infidelitatem Iudæorum, qui tunc
inuenientur, quod eſt conuertere corda
patrum ad filios,ideſt, Iudæorum ad A-
poſtolos,& prophetas. Ipſi ſic conuerſi
famem patientur, vt canes. Hoc exponi-
tur ſicut ſupra verſ.944.

Ipſi diſpergentur ad manducandum. Si 954
verò non fuerint ſaturati, murmura-
bunt.

OSenditur hic, quòd Iudæi cõuerſi
fidem alijs auidè prædicabunt. Vbi
G nota, quòd ſicut manducare corporali-
ter, eſt cibum ſibi extrinſecum incorpo-
rare,& ad ſuam naturam conuertere, ſic
& manducare ſpiritualiter, eſt proximũ
a fide extraneum ſibi per amorem in-
corporare, & ipſum maſticando, ideſt,
prædicando,& ſuadendo, ad veram fidẽ,
quam ipſe habet,conuertere. Sic & Iu-
dæi conuerſi, alios conuertere procura-
bunt cum magno deſiderio. Et hoc eſt,
quod dicit gloſ. *Ipſi*, ſcilicet iam digni-
effecti. *diſpergentur vbique ad manducan*
dum.i.ad alios lucrandum *Et ſi non fue-*
H *rint ſatiati*.i. omnes illos non conuerte-
rint,quos deſiderabunt conuertere.*mur* *Murmuratio.*
murabunt,ſ.contra pigros,i. increpabunt
alios nolentes credere.

Ego autem cantabo fortitudinem tuam,& 955
exultabo mane miſericordiam tuam.

HIc ex omnibus præmiſſis ſurgit ad
gratiarum actionem. Et duo fa-
cit. Quia gratias agit primo laudibus.
Secundo operibus, ibi. *Adiutor meus.*
Quantum ad primum notandum, quòd
ſicut

ſicut fortitudo corporalis erga corporalia demonſtratur, ſic & fortitudo ſpiritualis erga ſpiritualia. Fortis namque vocatur, qui hoſtes ſuos corporaliter ſuperare poteſt, ſed multo fortior, qui inimicorum animos ad ſuum amorem conuertere poteſt. Fortis apparuit Chriſtus, dum Saulum perſequentem ſola voce ad terram proiecit, ſed multo fortior, dum eius mutauit animum, & de perſecutore fecit defenſoré. Similiter in propoſito. Magna fuit Dei fortitudo, quòd verbis prædicationis gentiliũ corda, dimiſſis idolis, conuerteret ad fidem. Fortis apparebit, quando in fine Iudæorum ſuperbiam ſubiugo fidei humiliabit. Vnde & hanc fortitudinem eccleſia conſiderans, Deo gratias agit dicens. *Ego autem cantabo*, i. laudabo, *fortitudinem tuam*. Vbi gloſ. Iam tota gaudet eccleſia vtroque pariete coniuncta in angulari lapide, q. d. Longè erat prius vterque paries, ſed ego, ſcilicet tota eccleſia, *cantabo fortitudinem tuam*, quia gentes erigis, & Iudæos humilias. *Et exultabo mane miſericordiam tuam*. Vbi nota, quòd ſicut per noctem ſignificatur vita *Mane.* præſens, in qua aliorum corda videri non poſſunt, ſic per mane, in quo lumen clarum fulget, ſignificatur vita futura, in qua omnium corda omnibus erunt manifeſta, quæ in vltimo iudicio integraliter inchoabitur. Vnde Grego. dicit. Mane. n. dicitur illa manifeſtatio mentium, quę in aduentu iudicis apertis cogitationibus, quaſi poſt noctis tenebras demõſtratur. De quo mane per Pſalm. dicitur. Mane aſtabo tibi, & videbo. Illo enim mane, *Exultabo miſericordiam tuam*, ideſt, cum exultatione pronunciabo. Vnde glo. *Exultabo mane miſericordiam tuam*, ideſt, trãſactis tentationibus cum nox ſæculi tranſierit, quando iam latronum inſidias, ſ. diaboli, & angelorum eius non timebimus, quando ipſum Dei verbum tanquã ſolem contemplabimur. Hoc itaque mane exultabo, in cuius figuram Chriſtus mane ſurrexit, vnde ad veſperum demorabitur fletus, & ad matutinum lætitia. Apoſtoli. n. veſpere fleuerunt mortuum, mane ad reſurgentem exultauerunt. Cantabo ergo primo ſuſcipiens miſericordiam tuã, ſed ipſam exultabo mane, quæ

Greg. 8. mo. c. 23

Pſal. 5.

A erit in remuneratione. Vnde & materiã tantæ exultationis ſubdit, dicens.

Quia factus es ſuſceptor meus, & refugium meum, in die tribulationis meæ. 956

TOta enim cauſa noſtræ lætitiæ, eſt Chriſti incarnatio, qua noſtram ſuſcepit, in qua patiendo nos redemit, in qua reſurgendo, noſtram reſurrectionem effecit, in qua aſcendendo ad cœlos, portas cœli nobis aperuit, in qua ad dexteram patris ſedendo, nos in tribulationi-B bus adiuuat, & protegit. Vnde ſi quæratur ab eccleſia, quare, Chriſte, cantabo tibi, & exultabo, &c. Reſpondet. *Quia factus es ſuſceptor meus*, ideſt humanitatis meæ. Et ex hoc quòd Deus ſuſcepit humanitatem noſtram. *Factus eſt refugium meum in die tribulationis meæ*. Sic enim de Chriſto dicitur. Deus noſter refugiũ, & virtus, adiutor in tribulationibus, &c. *Pſal. 45* Vide ſupra verſ. 755.

Adiutor meus, tibi pſallam, quia, Deus ſuſceptor meus es, Deus meus, miſericor- 957 C *dia mea.*

HIc conſequenter gratias agit operibus. Pſallere enim, vt dictum fuit ſuperius verſ. 771. idem eſt quod operibus laudare. Pſallit ergo Deo, qui bonis operibus ipſum laudat. Et attende, quod pſallunt boni Deo in præſenti vita, & in gloria, quia bona opera habent hic, & ibi ſed hic ſunt meritoria, non ibi, quia hic bona opera mercedem merentur, ſed nõ ſunt ipſa merces. Ibi autem opera bona ſunt ipſum præmium formale. Dicit er-D go. *Adiutor meus, tibi pſallam*, quam multipliciter autẽ adiutor noſter ſit Deus, vide ſupra verſ. 673. Magis autem dilatando materiam, dicamus, quòd Deus *Adiutor Deus.* multa genera hominum adiuuat, quia ſ. adiuuat contritos pœnitentes, culpas remittendo, iniuſtè patientes, pœnas mitigando, cum hoſte præliantes, vires confortando, egenos mendicantes, ipſos ſaturando, in Deo confitentes, tales protegendo, deuotè exorantes, vota adimplendo. Primò Deus adiuuat contritos pœnitentes, &c. Sicut enim Deus culpa offen-

Digitized by Google

ditur,& patrocinari neſcit peccatis,ſic & pœnitentia placatur, & contritis adiutorium præſtat. Dum enim quis peccat,& in peccatis perſeuerat, mortuus eſt Deo, diuino ſpirituali adiutorio carens,in perſona talium dicente Pſal.87 Factus ſum ſicut homo ſine adiutorio inter mortuos liber. Sicut enim homo corporaliter mortuus, propriè non eſt homo, ſed propter effigiem exteriorem dicitur non homo, ſed ſicut homo Sic & ſpiritualiter peccato mortuus,non eſt homo,ſed ſecundum quandam exteriorem apparentiam dicitur ſicut homo inter mortuos deputatus. Et ideo ſine adiutorio gratiæ liber exiſtit,nō quidem a culpa,ſed liber a gratia, iuxta modum loquendi Apoſtoli dicentis. Cum enim ſerui eſſetis peccati,liberi fuiſtis iuſtitiæ. Sed dum ad cor rediens peccatum ſibi diſplicet,illum adiuuat Deus,culpam ei remittendo, & liberat a perditione, vnde peccator tunc ſic adiutus a Deo,& liberatus,Deo dicit.Cōfitebor tibi,domine rex,& collaudabo te Deum ſaluatorem meum, quoniam adiutor,& protector factus es mihi,& liberaſti corpus meum a perditione.Vbi notandum,ꝙ in iſto adiutorio quo Deus pœnitētes adiuuat,tria concurrunt, quia adiuuat.culpam remittendo. Adiuuat,gratiā infundendo.Adiuuat,a gehenna liberando. Et ſecundum iſta tria.anima pœnitēs Deum adiutorem ſuum nominat. Quoniam vocat ipſum Deum regem, & dominum. Primò ergo in iſto pœnitentis adiutorio eſt culpæ remiſſio,in qua prius anima iacebat, quam culpam Deus delet, ipſam remittendo. Et quia culpam delere eſt actus infinitæ potētiæ, cum ſit maius peccatorem iuſtificare, quam mūdum creare,ut ait Aug.ſuper Ioa.Potentia autem maximè in nomine domini intelligitur. Exod. 15. Dominus quaſi vir pugnator,omnipotens nomen eius. Ideo quoad iſtum actū adiutorij ipſum vocat dominum dicens. Confitebor tibi,dñe. Secundo in iſto adiutorio eſt gratiæ infuſio,qui eſt actus clementiæ. Et quia clemētia maximè ſpectat ad regem,quia vt ait Seneca li.2.de clementia ad Nerone, nullum magis q̃ regem clementia decet. Ideo quò ad iſtum actum infuſionis gr̃e,

Rom. 6. *Eccl.51.* *Auguſt.* *Seneca.*

E ipſum adiutorem vocat Regem dicens. Confitebor tibi domine rex. Eccleſiaſt. 51.Miſericordia,& veritas cuſtodiunt regem, & clementia roborabitur thronus eius.Tertiò in iſto adiutorio eſt a gehenna liberatio. Et hic eſt actus iuſtitiæ. Quid.n.iuſtius quam innocentem a pœna liberare?Peccator aūt ante actum pœnitentiæ,æternæ pœnæ erat obligatus, ſed quia per actum pœnitentiæ a Deo liberatur a culpa,& innocētiæ redditur,ideo actus iuſtitiæ eſt, vt etiam a pœna liberetur vel a debito pœnæ.Sed quia actus iu-
F ſtitiæ ſpecialiter ſpectat ad Deum, qui fons eſt omnis iuſtitiæ,iuxta illud Pſal.7. Deus iudex iuſtus,fortis,& patiens.Ideo quo ad iſtum actum iuſtitiæ adiutorem ſuum vocat Deum dicens.Collaudabo te Deum ſaluatorem meū, qm̄ adiutor,&c. Et iſtud adiutorium quo Deus iuuat culpas remittendo,Pſal. implorabat dicens. Adiuua nos Deus ſalutaris noſter, & propter gloriam nominis tui,domine, libera nos,& propitius eſto peccatis noſtris,&c. Et aduerte,quòd qui ſic adiuuari cupit a Deo vt ſibi peccata remittat,& ipſe con-
G formiter adiuuare proximum debet, omnem ſibi illatam offenſam remittendo. Vnde ſic adiuto a proximis ſuis offenſa remittitur dicit dominus. Pax adiutoribus tuis Propter quod dicit.Aug.in lib. de ſerm.domini in monte. Iſtum conſilium eſt,vt.qui a potentiori vult adiuuari,& ipſe adiuuet infirmiorem,in quo eſt ipſe potentior. Et hoc eſt contra multos, qui quando aliquem in peccato aliquo viderint lapſum, ſolum lapſum,& caſum inquirunt, non autem quomodo ipſi ad reſurgendum adiutorium præſtent. De
H quibus ait Aug.in epiſtola ad Hiero. Eleganter dictum eſt. Cum quis in puteum cecidiſſet, & in pūcto ſuffocationis eſſet, acceſſit alius ſibi notus, & eo viſo,admirans ait.Qūo huc,amice,cecidiſti?Ille aūt obſecro inquit,quomodo me adiuuando hinc liberes, non quomodo hic ceciderim quæras.Et iſto modo Deus cupit nos coadiutores ſuos eſſe,vt.ſ. ſicut volumus ab ipſo adiuuari per remiſſionem culpæ ita, & nos conſimiliter adiuuemus proximos,offenſas remittendo, quod ſi fecerimus, dicere poterimus cū Apoſtolo,Dei enim

Eccl.51. *Pſal.78.* *1.Par.12* *Auguſt.* *1.Cor.3*

enim adiutores ſumus. Sed heu, ꝙ plures hodie ad peccandum reperiuntur adiutores, quam a peccatis reſurgendum, de quibus Zach. 1. dr̄. Ipſi adiuuerunt in malum. Adiuuat. n. in malum qui conſuluit, fauet, vel aliquo modo alium ad peccandum inducit. Et tales non Dei adiutores ſed dæmonis eſſe dñr. Nullum .n. Deus ſic ad peccandum adiuuat. Iob. 10. Nunquid bonum tibi vr̄ ſi calumnieris, & opprimas me, & conſilium impiorum adiuues? q. d. non. Vnde prædicta verba exponens Greg. d. Quos namq; hoc loco impios, niſi malignos ſpiritus vocat? qui cũ redire ad vitam ipſi nequeant, crudeliter ſocios ad mortẽ impellendo quærũt. Quorum nimirum cõſilium fuit, vt beatũ Iob diuina correptio tangeret, vt qui in tranquillitate iuſtus extiterat, ſaltem per flagella peccaret. Sed impiorum cõſilium dñs non adiuuat, quia eorum tentationibus carnem iuſti prodidit, ſed animam negauit. Hoc indeſinenter contra bonos maligni ſpiritus indeſinenter ineunt, vt hi quos ſeruire Deo innocuẽ in tranquillitate conſpiciunt, vexati aduerſitatib. ad voraginẽ culpæ rapiantur. Sed eorum conſilium Deus non adiuuat quia pius conditor cum viribus flagella moderatur, ne virtutem pęna tranſeat, & per aſtutiam fortium humana infirmitas excidat. Vnde benẽ per Paulum dr̄. Fidelis aũt Deus, qui non patieť vos tentari ſupra illud, quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione prouentũ, vt poſſitis ſuſtinere. Niſi .n omnipotens nos adiuuando, cum viribus tentamenta moderaret, nullus profecto eſt, qui malignorum ſpirituum inſidias non corruens portaret. Hæc ille. Ex quib. patet, ꝙ Deus malignorum conſilium non adiuuat, ſicut illi qui alios ad peccandum inducunt. Qui omnes tales mali adiutores, figurant in Ioab & Abiathar ſacerdote. De quibus dr̄ 3. Reg. 1. ꝙ Adonias eleuabatur dicẽs. Ego regnabo, ſ. contra voluntatem patris ſui Dauid. Sequitur. Et ſermo eius cum Ioab filio Saruiæ, & Abiathar ſacerdote, qui adiuuabant partes Adoniæ. Adonias aũt: qui interpretatur ſeruus mœrens, ſignificat ipſum diabolum, qui rectẽ ſeruus dr̄ ratione peccati, quo peccauit ab

Grego. 9. mo. c. 34
Conſiliũ diaboli.
1. Cor. 10

A initio, quia omnis qui facit peccatum, ſeruus eſt peccati. Mœrens aũt ideo dr̄, quia ſemper in pęna infernali cruciať. Hic eleuatur, & regnare cupit, dum Dei imperium vſurpare cupit. Hic eſt .n. qui ait. Super aſtra cęli exaltabo ſolium meum, & ſimilis ero altiſſimo. Et certum eſt ꝙ nõ poteſt regnare niſi ſuper iniquos, cum ipſe ſit rex ſuper omnes filios ſuperbiæ. Iob. 41. Vt ergo regnum ſuum poſſit dilatare, ſemper quærit ad peccatum hoĩes inducere, quia ut dr̄. 1. Pet. 5. Tanquam leo rugiens circuit quærens, quem deuoret. B Sed iſtius Adoniæ, i. diaboli adiutores ſunt Ioab, & Abiathar. Duobus. n. modis quis conatur in hac parte diabolum adiuuare, ſ. aut odio, aut amore. Odio. ſ. qui contra aliquem procedit, vt peccet a propoſito, vt malus efficiatur, & corruat. Et hic eſt Ioab, qui inimicus interpretatur. Amore aũt qui alium amore inordinato diligens, ipſum ad peccandum inducit, vel ſibi peccare conſentit, ne ipſum contriſtet, ſicut fuit de Adam reſpectu Euæ. Et hic eſt Abiathar, qui interpretatur pater ſuſcitans peccatum, quia C tales ratione amoris, patres vocãtur, ſed inordinato amore peccatum ſuſcitant. Et contra omnes tales Pſal. docet inuocare adiutorium Dei, dicẽs. Iniqui perſequuti ſunt me, adiuua me, Deus meus. Qui adiutus a Deo gratias ei agendo dicat. *Adiutor meus, tibi pſallam*, &c. Et cauſam ſubdit. *Quia Deus ſuſceptor meus*, ſ. meæ humanitatis, per quam nos adiuuas. Et tu idem *Deus meus miſericordia mea*. Vocatur .n. Deus miſericordia, quia totum gratis donat, & non ex meritis noſtris.

Ioan. 8.
Eſa. 14.
Nota hic quod duobus modis contra hominẽ qs adiuuat diabolũ .ſ. amore aut odio.

D

PSAL. LIX.

Deus, repuliſti nos, & deſtruxiſti nos, iratus es, & miſertus es nobis. 958

De ps. d. 1. taciturnitas

ISTE Pſalmus habet titulum valde prolixum, qui talis eſt. *In finem pro his qui commutabũtur in ſcriptione tituli ipſi Dauid in doctrinam, cum ſuccendit Meſopotamiam Syriæ, & Syriam Sobal, & conuertit Ioab,*

Ioab, & percuſſit Edom in valle ſalinarum duodecim millia. Pro cuius intellectu lite rali ſciendum quòd (vt habetur. 2. Reg. 10.) cum Naas Rex Amonitarum mortuus eſſet, & regnaret pro eo filius eius Annon, Dauid miſit ad Annon nuncios ad conſolandũ eum de morte patris, ipſi autem Annõ ſuggeſſerunt principes ſui, dicentes. Putas ꝙ propter honorem patris tui, Dauid miſerit ad te cõſolatores, & nõ ideo ut inueſtigaret, & exploraret ciuitatem, & euerteret eam miſit Dauid ſeruos ſuos ad te? Quibus auditis, iratus Annon rex contra nuncios Dauid, fecit radi dimidiam partem barbæ ipſorum, & præſcindi medias veſtes ipſorum vſq; ad nates, & ſic dimiſit eos. Deinde vidẽs Annon, & populus eius, ꝙ iniuriam feciſſent ipſi Dauid, conduxit vndequaq; potuit currus, & equites de Meſopotamia, Syria, & alijs locis. Quod cum audiſſet Dauid, miſit Ioab principem militiæ cõtra eos ad prælium. Et debellatis illis, rediit Ioab cum exercitu in Hieruſalẽ, & tunc Dauid diſpoſuit ſe cũ toto exercitu ſuo vt iret ad debellandum Syros, quia uenerant in adiutorium ipſi Annõ Regi Amonitarum Et ut dicit Rabbi Salomõ, Syri hoc audientes, miſerunt nuncios ad Dauid, dicentes, ꝙ non erat ei licitum venire contra ipſos ꝑꝑ fœdus, qđ fecerat Iacob cum Labam Syro, ex quo ipſi Syri proceſſerant, ſicut Iſraelitæ ex Iacob, ut habetur Geneſis 31. Et tunc Dauid cõſuluit ſuper hoc ſapiẽtes ſuos. Qui reſponderunt ei, ꝙ licitum erat, eo quòd Syri prius fregerunt iuramẽtum, veniendo ad impugnandum ſeruos Dauid in auxilium Amonitarum, ut dictũ eſt. Et quia Chuſanraſa Thaim ante pugnauerat contra filios Iſrael, ſubijciendo eos ſeruituti pro octo annos, ut habetur Iudicum tertio. Et ſic Dauid bellum geſſit contra eos, & eos ſuperauit. Legitur etiam ſecundum Regum decimum, quòd Dauid percuſſit Adadezer Regem Syriæ, & percuſſit Dauid de Syris ſeptingentos currus, & quadraginta millia equitum. Quod uidentes cæteri reges, fecerunt pacem cum Iſrael, & ſeruierunt ei. Omnes iſtas hiſtorias tangit titulus. Item notandum quod antequam regnũ

E eſſet in manu Dauid, fuerat multipliciter afflictum, & uaſtatum vndique, ut patet in libro Iudicum, & in principio regni Saulis, in quo Philiſtæi tenebant ipſum in tãta ſeruitute, ꝙ nullus faber ferrarius erat in tota terra Iſrael, cauerant enim Philiſtæi, ne Hebræi facerẽt gladiũ, aut lanceam, ne poſſent rebellare, ut habetur. 1. Reg. 13. Item mortuo Saule. Philiſtæi intrauerunt ciuitates regni Iſrael, vnde fugerat populus, & habitabant ibi, ut habetur 1. Reg. 31. Item poſt mortem Saulis facta eſt longa concertatio de re-
F gno inter domum Dauid, & domũ Saulis, ut habetur 2 Reg. 3. Propter quod gẽtiles in circuitu regni Iſrael exiſtentes, vaſtabant illud multipliciter, non habentes validam reſiſtentiam propter dictam concertationem. Ad propoſitũ ergo Dauid conſiderans primum ſtatum regni Iſrael, in quo per gentiles vaſtabatur, & ſubiugabatur, & ſtatum proſperum quẽ tempore ſuo habuit, fecit iſtum Pſalm. narrans primum ſtatum & prædicens ſecundum. Ex prædictis apparet ſenſus tituli, qui eſt talis. *In finem pro ijs, qui com-*
G *mutabuntur in inſcriptione tituli ipſi Dauid*, id eſt, iſte pſalm. dirigẽs nos in finem, agit de ijs, qui commutabuntur, ſ. de illis gentibus, quæ primo dominabantur, & ſubiugabant Iudæos, qui *commutabuntur*, ſ. ſeruient ipſis Iudæis, & hoc *in inſcriptione tituli*, i. tituli regalis data ipſi Dauid. Et hoc fuit *quando ſuccendit Meſopotamiam Syria*, &c. ut prædictæ hiſtoriæ dicunt, &c. Quibus miſis, accedo ad expoſitionem literalem. Et diuiditur iſte pſalm ni duas partes. Quia primo Dauid deſtructionem regni Iſrael plangit. Se-
H cundo eius erectionem prophetice prædicit, ibi, *Vt liberentur*, & cæt. dic ut. Nicolaus de Lyra. Quantum uerò ad ſenſum propheticum, notandum, quod ſpiritualis intelligentia tituli ex interpretationibus nominum in titulo poſitorum, eſt ſumenda. Meſopotamia enim interpretatur eleuata uocatio. Syria, ſublimis. Sobal, uana ucruſtas. Ioab, inimicus. Edon, terrenus. Iſtis omnibus nominibus figurantur elati magnitudine terrenæ uanitatis, quos omnes Chriſtus igne charitatis, quem in terram miſit, ſuccendit,

ideſt, conuertit ad fidem. Et conuertit Ioab, ſ. diabolum in fugam. Et percuſſit Edon, i. terrenos, vt viuant cœleſtes. Eſt ergo ſenſus tituli talis. Iſte Pſal. dirigens nos *in finem*, i. in Chriſtum agit pro iis, *qui commutabuntur*, ſ. de uetere vita in nouam. *In inſcriptione tituli*, ſ. ſuſcepta per fidem, i. qui commutabuntur in regnum Chriſti, & hoc ipſi Dauid, ut. ſ. amplius non ſibi viuant, ſed *ipſi Dauid*, ideſt Chriſto. Et hoc in doctrinam eius, ſ. credendo, oportet. n. in doctrinam eius credere, qui vult in regnum eius tranſire, & hoc fit per ignem charitatis, quos ſuos electos incendit. Et hoc eſt quod ſubditur, *quando ſuccendit Meſopotamiam* quando ſ. eleuatos & altos igne charitatis humiliauit, &c. Intentio pſalmiſtæ eſt oſtendere bonum eſſe contemnere mundum, vt acquirantur æterna. Et diuiditur in partes duas. Quia Pſalm. primò narrat aduerſitates immiſſas, vt peccata vitentur. Secundò proſperitates promiſſas, vt ſuperna diligantur, ibi. *Vt liberentur*. Quantum ad primam partem notandum, quòd aduerſitates ideo Deus immittit, vel nobis immitti permittit, vt nos reuocet a peccatis, & a pœnis liberet æternis. Vnde Gregorius libro ſexto Moralium capitulo decimoſexto, dicit. Vt electus quiſque ſupplicia euadat æterna, vt ad perennem gloriam pauper aſcendat, aſſiduis flagellis hic atteri debet, quatenus in iudicio purgatus, valeat inueniri. Ipſo namque infirmitatis noſtræ pondere, deorſum quotidie ducimur, niſi mira manu artificis per ſubleuantia flagella releuemur. Vnde benedicitur. Beatus vir, qui corripitur a domino. Prima autem virtus, vt perpetrata vitari debeant peccata. Secunda autem ſaltem perpetrata corrigere. Sed plerunque culpas non ſolum imminentes minimè vitamus, verum etiam nec commiſſas agnoſcimus. Et peccatoris mens tantò altius tenebreſcit, quanto nec damnum ſuæ cæcitatis intelligit. Vnde fit plerumque diuini muneris largitate, ut culpam pœna ſubſequatur, & flagella oculos delinquentis aperiant, quos inter vitia ſecuritas cæcabat. Torpens quippe animus per-

Aduerſitas.

A cuſſione tangitur, ut excitetur, quatenus qui ſtatum ſuæ rectitudinis ſecurus perdidit, afflictus cõſideret, quo iacet. Hinc itaq; aſperitas correctionis fit origo luminis, argumentum vero ſalutis eſt uis doloris. Hinc eſt, quod Salomon ait, Curatio ceſſare faciet peccata maxima. Et iterum dicit. Quem. n. diligit Deus, caſtigat. Flagellat aũt omnem filium quem recipit &c. Ex quib. apparet, ꝙ Deus flagella multa, & aduerſa populo ſuo immiſit, vt ipſum corrigeret a peccatis. Quæ narrat pſalmiſta in prima parte huius

Eccl. 10.
Heb. 12.

B pſalmi, quæ diuiditur in partes quatuor, ſm ꝙ quatuor ponit aduerſorum genera. Primò ergo ponit aduerſa connaturalia. Secundo aduerſa corporalia, ibi. *Commouiſti terram*. Tertio aduerſa temporalia, ibi *Oſtendiſti populo tuo*. Quarto aduerſa internalia, vt eſt timor, &c. ibi. *Dediſti*. Quantum ergo ad primum ſciendum ꝙ illa aduerſa connaturalia dicuntur, quæ cum natura contrahuntur ex peccato primi hominis, vt eſt quantum ad corpus, moriendi neceſſitas, & quantum ad animam, originale peccatum, quia ſicut

C Adam peccante, contraximus neceſſitatẽ moriendi, ſic & carentiam originalis iuſtitiæ, qua natura dicimur filij iræ, per quæ ſumus a Deo repulſi ratione culpæ & deſtructi ratione mortis neceſſariæ. Quæ duo notans Pſalmiſta d. *Deus repuliſti nos*. Et hoc quia per culpam quã in Adã contraximus, a te ſumus diuiſi quò ad aĩam. *Et deſtruxiſti nos*, quia pp peccatum contra nos mortis ſñiam dediſti, qua homo deſtruitur; quia per mortem homo deſinit eſſe homo, & ſic deſtruitur quoad eſſe hois. Et aduerte, ꝙ Deus

Epheſ. 2.

D hominem quem miſericorditer fecit, crudeliter a ſe non repellit, niſi prius ipſe ab homine repellatur. Sicut. n. anima corpus a ſe non repellit, vt diuidatur a corpore, niſi propter corporis defectum, ut propter infirmitatem, vulnerationem, & huiuſmodi. Sic multò fortius non repellit nos Deus, niſi a nobis ipſe prius fuerit repulſus, vel originali culpa vel actuali. Sequitur. *Iratus es, & miſertus es nobis*. Iraſcitur enim Deus peccatis noſtris: quia ad modum irati ſe habet dum hominem propter peccatum pu-

Ira Dei.

nit. Quia tamen quandiu viuimus locus pœnitentiæ nobis ſeruatur, quia ex ſua miſericordia expectat ad pęnitentiā, ideo in ira ſua nobis miſeretur. Sic enim dicitur Abacuc.3. Cum iratus fueris miſericordiæ recordaberis. Quia tam electos quam reprobos peccantes, ad pœnitentiam expectat. Sed quibus poſt hanc vitam iraſcitur, illis amplius non miſeretur. Vel aliter, Repellit Deus peccatores,& deſtruit, quando ipſos per aduerſa iuſtificat, quia peccatores facit non peccatores. Et ſic deſtruit peccatorem, & repellit iniuſtum, quia peccator pęnitens amplius peccator dici non debet. 36 quæſt.2. his auctoritatibus. Vnde hic dicit gl. *Deus repuliſti nos*,&c.ſ. malè ædificatos, vt erigeres in bonum ædificium. *Iratus es*,& ſic *Miſertus es nobis*. Non.n. miſereris, niſi iraſcaris. Ita eſt vetuſtatis, vt pereat, miſericordia autem innouat interiorem hominem,& ſi exterior corrūpatur. Oportet.n. primo repellere,& deſtruere vitia, ante quam virtus ædificetur. Sic.n. dicitur Hiere.1. Dedi verba mea in ore tuo, vt euellas, & deſtruas, & conſequenter ædifices,& plantes.

Repellit Deus.

919 *Commouiſti terram, & conturbaſti eam: ſana contritiones eius, quia cōmota eſt.*

12. q. 1. exēplum

HIc conſequenter oſtendit aduerſa corporalia, vt ſunt infirmitates corporis,& dolores. Vbi ſciendum quod in ſtatu innocentiæ ante peccatum, natura humana ab omni pœna, & infirmitate erat libera. Quia cum omnis pœna ſi iuſta eſt, peccati ſit pœna, ante peccatum nulla potuit eſſe pœna. Vnde in ſtatu innocentiæ nec aqua ſuffocaſſet hominem, nec ignis cōbuſſiſſet, nec febres inuaſiſſent, nec ferrum eius carnem diuiſiſſet. Sed homo, ſine morte, ſine pœna aliqua in ætate perfecta ad cęli gloriam fuiſſet tranſlatus. Sed ſtatim vt peccauit, mortalis factus corpore fuit, & cæteris paſſionibus ſubditus. Vt oſtendit Greg.4.mo. Hæc eſt ergo magna,& mirabilis terræ.ſ. corporis noſtri mutatio, vt de impaſſibilitate ad paſſibilitatem, de immortalitate ad mortem mutatum fuerit, vt omnis creatura homini nocere

Cōmotus eſt homo

Greg. 4. moral.

E poſſit poſt peccatum, cui nihil ante peccatum nocere poterat. Nā modo ab igne comburitur, ab aqua ſubmergitur, a terra ſuffocatur, a ferro ſecatur, febribus æſtuat, doloribus afficitur. Et iſtam commotionem propter peccatum factā nunc notans Pſal. ait Deo. *Commouiſti terram, & conturbaſti eam*. Quid.n. nomine terræ, niſi homo de terra creatus intelligitur? Vnde primo homini dixit Deus. In ſudore vultus tui veſceris pane tuo, donec vertaris in terram, de qua ſumptus es, quoniam puluis es, & in puluerem reuerteris. Et quia terra noſtri corporis tot aduerſis premitur, ideo conſequenter implorat Deum vt ſanetur, d. *Sana contritiones eius, quia commota eſt*, quod .ſ. fiet in reſurrectione, quando mortale hoc induet immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem, ut ait Apoſtolus ad Corin. decimoquinto. Vel aliter. Commouet Deus terram, ſcilicet hominem peccatorem,& terrenū, quando de peccato ipſum mouet ad ſtatum pęnitentiæ, de iniuſtitia ad iuſtitiam, de ſuperbia ad humilitaem, de luxuria ad caſtitatem, quod facit gladio ſpiritus, vt puta quando dixit. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum celorum. Conturbat eam, quando dolet de peccatis commiſſis, conſcientia peccatorum accuſante. Et quia tunc meretur veniam, ideo ſubditur. *Sana contritiones eius, quia commota eſt*, quaſi dicat. Sicut cœpiſti, perfice, quia aliter non eſt dignus ſanari per veniam, niſi commota fuerit,& contrita de peccatis. Sed adueniente tali commotione, ſtatim digna eſt venia, & ſanatur a Deo Pſalm. 102. qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, ſanat omnes infirmitates tuas. Et nota, quod contritio peccatoris rectè commotione terræ, ideſt, terræmotus comparatur, cum dicit. *Commouiſti terram*, & cæt. Et hoc propter tria, quæ ſunt in terræmotu. Primò namque, ſicut dicit Philoſophus tertio meteoror. terræmotus fit quando cauſa diluuij, vel magnæ innundationis ſuper terram, intra terram coarctantur venti diuerſi, ſicut meridies, & ſeptentrio, & tunc eleuat vnuſquiſque aquam prius latentem ſub

Geneſ. 3.

Pęnitentia. Cōtritio.

Matt. 3.

Terræmotus.

terra.

terra. Sic moraliter eſt de corde peccatoris, quando conuerti incipit. Sunt .n. quaſi duo venti oppoſiti, ſ. meridies, ideſt, ſpes veniæ, & ſeptentrio, ideſt, timor gehennæ, qui aquam lachrymarum in tantum eleuant, ut ſint quaſi inundantes ſuper terram Pſalm. 64. Viſitaſti, & inebriaſti eam, &c. Flumē Dei repletum eſt aquis. Secundo quia ſicut dicit Alb. 3. Meteor. Signum concomitans terræmotum eſt ſonus, qui non quieſcit aliquando, donec terra ſit rupta, & tunc exit ſonus cum vēto magno. Sic in propoſito. Nam ſignum conuerſionis peccatoris malis, eſt ſonus ille de quo Pſal. 37. Rugiebam a gemitu cordis mei. Vel etiam ſonus cōuerſionis, de quo Pſal. 9 Perijt memoria eorum, ſ. peccatorum cum ſonitu qui non ceſſat, donec, terra ſcindatur. Aperiatur ergo, & ventus ſuperbiæ, & inſlationis contra Deum expiret. Eccle. 10. Quid ſuperbis terra, & cinis? Tertiò quia ſicut dicit ibidem Albertus. In terræmotu quandoq; terra ſic euertitur, quod illud, quod erat prius inferius, efficitur ſuperius, & econtrario. Sic eſt in conuerſione peccatoris. Nam caro, quæ prius dominabatur ſpiritui, efficitur inferior tanquam ſubdita ſpiritui, & econtrario. Vnde Matth. 28 Angelus domini deſcendit de cœlo, & ecce terræmotus, &c.

960 *Oſtendiſti populo tuo dura: potaſti nos vino compunctionis.*

21. q. 4. quantum

HIc conſequenter oſtendit aduerſa temporalia vt ſunt bella, perſecutiones, peſtilentiæ, fames, & huiuſmodi, quæ dura dicuntur, quò ad carnem, licet ſint cauſa ſalutis. Vnde, & Iob dicebat. In duricia manus tuæ aduerſaris mihi. Vbi ait Gregor. Manus enim domini dura creditur cum voluntati noſtræ contrario hoc, quod ei in nobis diſplicet, feriendo perſequitur, & flagella ingeminat, cum dolentis anima clementiam expectat. Sicut medicus dum ſecat putridum membrum, perſequentis manus duritia infirmitati aduerſatur, ſed concordat ſaluti. Iſtum intellectum ponit glo. d. *Oſtendiſti populo tuo dura*, ideſt, temporales miſerias, quæ per infirmitatem car-

Iob. 30. Greg. 20 mo. c. 26

A nis graues ſunt nobis. Sed quis ſit effectus iſtarum miſeriarum, oſtendit cum ſubdit. *Potaſti nos vino compunctionis*: q. ſ. per miſerias huius vitę homo ad cognitionem Dei, & ſui ducitur, & de ſuis peccatis compungitur. Vel vinum compunctionis dicitur tribulatio temporalis, qua purgatur patiēs, vt vulnus vino vitis purgatur, quia ex tribulatione naſcitur in nobis compunctio de peccatis. Et nota, q in ſcriptura multiplici vino potamur. Eſt enim potatio quędam criminalis, qua culpa intus gignitur. Quędam ſpiritualis,

B qua Chriſti ſanguis ſumitur. Quędam ſalutaris, qua crimen fletu tergitur. Primo eſt quoddam potare criminalis immunditię. Vnde in ſcriptura potare quandoq; idem eſt, quod peccare. Vnde de peccatore homine dicitur. Abominabilis, & inutilis homo, qui bibit quaſi aquam iniquitatem. Quod ideo dicitur, quia ſicut aqua ſine labore, & difficultate potatur, ſic & mali ſine labore peccare videntur. Vnde prædicta verba exponens. Grego. ait. Hoc namque, quod comeditur, cum mora glutitur. Hoc autem, quod bibitur

Bibere. Potare. Iob. 15.

Greg. 12 mo. c. 17

C tanto ad glutiendum moram non habet, quantam nullam ad mandendum neceſſitatem habet. Culpa ergo quia a ſtultò homine ſine nulla retardatione perpetratur quaſi aqua iniquitatis bibitur. Qui. n. illicita ſine timore facit, quaſi potum iniuſtitiæ ſine obſtaculo bibit. Sic enim diabolus peccatis omnes potare conatur. Apoc. 14. Vino fornicationis ſuę potauit omnes gentes. Secundò eſt potare ſpirituale, &c. quo. ſ. Chriſtus fideles ſuo ſanguine potat dicens, Bibite ex hoc oēs, hic eſt ſanguis meus, &c. Quod fuit maxi

ſanguis Chriſti. Mat. 26

D mę charitatis ſignum, vt pro ſaluāda vita ſubditorum, proprium ſanguinem eis ad potandum traderet. Vnde huius potationis neceſſitatem ipſe oſtendens Ioa. 6. d. Niſi manducaueritis carnem filij hoīs, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Sed ex iſtis verbis aliqui occaſionem dubitationis ſumpſerunt, dicentes. Quamuis fide teneamus, quod in hoſtia conſecrata ſit verus ſanguis Chriſti, & corpus, non tamen bibimus Chriſti ſanguinem ſumendo conſecratam hoſtiam, ſed manducamus Chriſti corpus.

Quæſtio. Not. quaſtionem, ſiue dubiũ, quare cõmunicãtib. non daſ calix sãguinis Chriſti, ſicut & hoſtia,

Digitized by Google

Sicut ſumendo conſecratum calicem, bibimus ſanguinem, ſed non manducamus corpus. Cum ergo ſoli ſacerdotes, vt cōmuniter bibant Chriſti ſanguinem, ac laici de manu Papæ communicantes, quomodo ergo alij vitam ſpiritualem habent, qui Chriſti ſanguinem non bibunt, cum Chriſtus de vtroque copulatiuè dicat, Niſi manducaueritis, & biberitis &c. Reſpondeo, quod duplex eſt manducatio corporis, vel potatio ſanguinis Chriſti. Prima ſacramentalis, quæ ſtat in ſumptione conſecratæ hoſtiæ, uel potatione conſecrati calicis. Secunda eſt ſpiritualis, quæ eſt in Chriſto manere per fidem. Prima ſine ſecunda non proficit, ſed nocet, dicente Apoſtolo. Qui manducat, & bibit indignè &c. Sed ſecunda bene ualet ſine prima. Et de ſecunda Chriſtus intellexit, dicens. Niſi mãducaueritis, & biberitis, &c. Et hoc ſtatim Chriſtus declarat

1.Co.11 poſtea, d. Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in eo. Quod exponens Auguſt. in homil. dicit. Hic oſtendit Chriſtus, quid ſit manducare eius carnem, & ſanguinē bibere, dicens. Qui manducat, &c. In me manet &c. Hoc eſt ergo illam manducare eſcam, & illum bibere potũ, in Chriſto

Pœnitentia. manere per fidem, & ipſum in ſe habere manentem &c. Sic ergo primo probet

1.Co.11 ſeipſum homo. Et ſic de pane illo edat, & de calice bibat &c. Tertio eſt potare ſalutaris pœnitentiæ &c. quam ſecundum peccati menſuram potare debemus. Vnde Ezech. 4. Aquam in meſura bibes. Quod ideo dicit, quia non oportet plus debito nec minus aquam pœnitentiæ potare. Quod oſtendens Gualfredus ſuper illo verbo Geneſ. 28. Egreſſus Iacob de Berſabee, pergebat Aram, dicit. Accedēdum eſt nobis ad puteum pœnitentiæ, & ex eo vſque ad ſacietatem potãdum, Intrauerat. n. ad iſtum puteum, & ſatis potauerat, qui dicebat. Ad meipſum anima mea turbata eſt. Intrat autem, ſed non guſtat ille, qui conſcientiã propriam diſcutere incipit, ſed reſilit cõtinuo, & qua ſi nec dum potatus egreditur, ut in curis exterioribus occupetur. Bibit ſed non ſatis, qui mediocriter dolet, & deflet quod vberius oportet, Bibit & ſatis, qui

E iuxta modum ſui reatus modum compunctionis oſtendit. Bibit & ultra quam ſatis, qui deſperatus & abſynthio inebriatus, pœnitentiæ modum excedit &c. Vnde quod iſtud bibere debeat eſſe moderatum dr̄. Aequa uita hominibus, vinum in ſobrietate potatũ, ſi bibas illud moderate, eris ſobrius. Et iſto vino ſuos electos dominus potat, dum compunctionē de peccatis per aduerſa eis immittit, ut ſibi dicant. *Oſtendiſti populo tuo dura*, ſ. aduerſa immittendo. Et ſic per conſequens *Potaſti nos uino compunctionis*, id eſt, contritionis de peccatis commiſſis. Eccl.31.

F *Dediſti metuentibus te ſignificationem: vt fugiant à facie arcus.* 961

23. q. 4. quedam Pœna.

HIc oſtēdit aduerſa interiora, ut eſt timor. Vbi notandũ, quod præſentes mundi aduerſitates, quibus Deus omnes percutit, ſ. tam bonos, quam malos, nobis ſignificant pœnam æternam, qua in iudicio malos damnabit, quia ſi ſuos electos hic pœnis caſtigat, vt emendentur, quanta putas puniet pœna reprobos, qui

G in ſuo odio uitam terminabunt? Vnde ſicut mors corporalis cõmunis bonis, & malis eſt quædam ſignificatio mortis æternę damnatorum, ſic & præſens aduerſitas eſt ſignificatio aduerſitatis æternæ damnatorũ. Quia ſecundum gloſſam. Si hic tam aſpere nos Deus punit, quid in futuro faciet? Sic enim Iob flagellatus ſine peccato, ſignificabat qualiter flagellandi eſſent in peccato morientes. Quod ipſe dicebat. Confregit me, poſuit me ſibi quaſi in ſignum. Et hoc hic notans

H Pſal. ait. *Dediſti metuentibus ſignificationem*, id eſt, immiſiſti pœnas metuentibus te. Et ad quid valet talis ſignificatio, ſcilicet, *vt fugiant à facie arcus*, id eſt, ut fugiant à pœna æterna in futuro iudicio, contra malos iaculanda. Vbi notandum, quod futurum iudicium non incongrue per arcum figuratur. Vt oſtendit Greg. iſtum paſſum exponens, ubi dicit. Per arcum dies iudicij figuratur. Vnde per pſalmiſtam dicitur. *Oſtendiſti populo tuo dura, potaſti nos vino compunctionis, Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant à facie arcus*, in arcu enim quanto longè

Arcus, Iudiciũ vltimũ. Greg. 19. mor. ca. 28. Pſal.59

to longe trahitur corda, tanto de eo diſtrictior exit ſagitta. Sic nimirum extremi iudicij dies, quanto longè differtur, vt veniat, tãto cum venerit diſtrictior de illo ſententia procedit. Idcirco aũt nunc diuerſis cladibus percutimur, vt his correcti, parationes tunc inueniri valeamus. Vnde illic præmiſſum eſt. *Oſtendiſti populo tuo dura flagella*. videlicet ſæculi, quæ ſecuturum grauius iudicij diem præcurrunt. *Potaſti nos vino compunctionis*, vt terrena gaudia in lachrymis verterentur. *Dediſti metuentibus te ſignificationem, vt fugiant a facie arcus*. Ac ſi apertè diceret Hoc tempus miſericordiæ eſt, illud tempus iudicij erit. Per iſta ergo huius temporis flagella ſignificas, qũo tunc percuſſurus es, qñ non parcens iudicas, qui ſic diſtricte modo percutis, qñ parcis, hæc Gregor. Vel aliter ſecundum gl. Significatio accipitur vexillum crucis, quod pro ſigno nobis datur vt ſequamur Chriſti paſſiones, per quod euademus faciem arcus. quia ſi ſocij paſſionum ſumus, ſimul, & reſurrectionis erimus Et eſt ſenſus. *Dediſti metuentibus te ſignificationem* ideſt, vexillum crucis ad imitandum, vt per hoc *fugiant a facie arcus*, ideſt, euadunt æternum iudicium.

962 *Vt liberentur dilecti tui, ſaluum me fac dextera tua, & exaudi me.*

POſtquam pſalmiſta narrauit aduerſitates immiſſas, hic cõſequenter narrat proſperitates promiſſas. Et diuiditur in tres partes. Quia ponitur primo electorum conſolatio. Secundo diuinæ virtutis recognitio, ibi. *Quis deducet*. Tertio reproborum finalis damnatio: ibi. *In Deo faciemus*. Prima pars diuiditur in quinque: Quia ponitur primo Eccleſiæ generalis deprecatio. Secundò gentium ad fidem conuerſio: ibi. *Deus locutus*. Tertio gentium conuerſarum applicatio: ibi. *Meus eſt*. Quartò tribulationum conſolatio, ibi. *Iuda rex meus*. Quinto Euangelij Chriſti per orbem prædicatio, ibi. *In Idumaam*. Quantum ad primum ſciendũ quod aduerſa a Deo nobis immiſſa, non oẽs corrigunt, immo aliquos magis indurant, vnde aliquibus fiunt ad correctionem, aliquibus autem ad damnationis initium. Vnde Gregorio. d. Solus quippe præſens aduerſitas a ſupplicio liberat, quos immutat. Nã quos præſentia mala non corrigunt ad ſequẽtia ſupplicia perducunt. Si aũt nequaquã præſens pena quoſdam ab æterno ſupplicio defenderet. Paulus non dixiſſet. Cnm inducamur, a dño corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur. Sæpe ergo mens iuſti, vt magis ſecura ſit, altius trepidat, & cum flagellis cingitur, ſuperni iudicij in certitudine turbatur. Pauet ne initium ſequentis damnationis ſit omne, quod patitur, &c. Ad propoſitum ergo Pſalmiſta in perſona Eccleſiæ, vel cuiuſlibet iuſti, hic Deo ſupplicat, vt flagella, quæ hic patimur, ad ſalutem nobis proueniant, non ad damnationem, d. *Vt liberentur dilecti tui*. Quaſi dicat Vt per flagella, & aduerſitates vitæ præſentis, dilecti tui liberentur ab æternis. Rogo vt ſim de illorum numero. Ideo ſubdit. *Saluum me fac dextera tua*, i. filio tuo, qui patris dextera nuncupatur. *Et exaudi me*, i. exaudies me. Quia ſm qđ dicit glo. Iuſtus ſalutem petens æternã, ſemper exauditur a Deo: de terrenis autem non ſemper exauditur ad votum, ſed vtilitatem. Quod autem Chriſtus per dexteram ſignificetur, vide ſupra verſi ſeptingenteſimodecimotertio. Et ſic Pſalmiſta dicendo, *Saluum me fac dextera tua*. Chriſti incarnationem pro ſalute electorum petebat.

Deus locutus eſt in ſancto ſuo, lætabor, & partibor Sychimam, & conualem tabernaculorum metibor. 963

OStenditur hic per Chriſtum, gentiũ conuerſio. Vbi nota, ꝙ per ly ſanctum, abſolute intelligitur Chriſtus per eminentiam, qui omnes alios ſanctificat. Sic enim Mariæ dixit angelus. Quod enim naſceıur ex te ſanctum uocabitur filius Dei. Et Leuitico vigeſimo primo. Ego ſanctus ſum, qui ſanctifico vos. In iſto ergo ſancto locutus eſt Deus quia in ipſo, & per ipſum nobis ſalutem dare promiſit, propter quod Angelus ait. Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum, &c.

[Margin notes: A, B, C, D; Aduerſitas. ; Grego. 9. mo. c. 33; 1. Co. 11; 24. q. 4. dixit dominus.; Luc. 1.; Luc. 1.]

Digitized by Google

Et quia quod Deus promittit, & loqui- E
tur certum eſt eſſe futurum, idcirco de
tali promiſſione certificatus pſalmiſta di
cit. *Lætabor*, i. faciam, quod mihi ad læti-
tiam cedat. Et ſunt verba Eccleſiæ dicē-
tis. *Lætabor*. Etſi, quæras, quid ages, & in
quo lætaberis? Reſpondet, q̃ in conuer-
ſione gentium ad fidem, quam prædican
do virtute Chriſti perficiam. Et hoc eſt,
quod ſubdit. *Et partibor Sychimam, & conuallem tabernaculorum metibor*. Vbi
notandum, q̃ hic per Sychimam intelli-
gitur populus gentilis, & idololatra. Ra-
tio eſt, quia ſecundum hiſtoriam Sychi- F
ma eſt locus, in quo Iacob rediens à La-
bam, fecit tabernacula propter oues, & ar
menta, quæ ſecum habebat. Vbi etiam
Rachel abſcōdit idola, quæ habebat de
Syria. Et erat locus ille in partibus Sy-
riæ, vbi gentiles habitabant, ut habetur
Geneſ. 31. Et ideo quia locus ille erat gē
tilium, & quia idola ibi abſconſa fuerant,
per Sychimā intelligit gētes idololatras.
d. *Et partibor Sychimam*, i. gentilem popu
lum diuidam, quia non omnes conuerſi
ſunt ad fidem, ſed aliqui ſic, & quidā nō,
& ſic fuerunt diuiſi. Iſta eſt illa diuiſio, q̃ G
Mat. 10 Chriſtus venit facere. d Matth. 10. Non
enim ueni pacem mittere in terram, ſed
gladium. Veni enim ſeparare hominem
aduerſus patrem ſuum, & filium aduer-
ſus matrem, &c. Vel aliter Sychima inter
pretatur humerus, quo. ſ. portantur one-
ra. Eccleſia autem onera partitur, & diui
dit, quia aliquos peccata grauant, alij au
tem per Eccleſiam conuerſi bene Chri-
ſti iugum ferunt. Et ſecundùm hoc per
Sychimam accipiuntur generaliter one-
ra bona, & mala, ideſt, Chriſti, & diaboli.
Vel aliter ut per Sychimam intelligan- H
tur ſolum boni humeri; ideſt, onus Chri-
ſti, quod pro uiribus Eccleſia diſtribuit
ſingulis, ſecundum quod diuerſos gra-
dus ipſa Eccleſia continet. Vnde aliud eſt
onus prædicantium, aliud actiuorum,
aliud contemplatiuorum, aliud uirginū,
aliud continentium, aliud coniugatorū,
&cæt. quia licet diuiſiones gratiarum
ſint, idem autem eſt Dominus. Sequitur.
Et conuallem tabernaculorum metibor:
1. Co. 12 Vbi nota, quod Iacob in eodem loco ſci-
licet in Sychima fecit tabernacula, in qui
bus ſuas oues collocauit, & armenta. Qui
autem dicuntur oues Iacob, niſi Iudæi
ab ipſo Iacob geniti? Et ideo per conual
lem tabernaculorum intelligit Iudæos,
quos etiam diuiſit, quia aliquos ad fidē
conuertit, & aliquos in infidelitate reli-
quit. Eſt ergo ſenſus. *Et conuallem tabernaculorum metibor*, ideſt, de Iudæis non
paucos habebo.

Meus eſt Galaad: & meus eſt Manaſſes: & Ephraim fortitudo capitis mei. 964

HIc ponitur conuerſorum applica-
tio. Vbi notandū, quòd Deus ſuos
fideles ad fidem cōuerſos, ad diuerſa ap-
plicat officia. Quoniam ex illis aliquos
ſuæ fidei efficit teſtes, aliquos confeſſo-
res, quoſdam verò prædicatores. Quæ Galaad.
omnia in iſto verſiculo notantur. Pri- Martyres.
mò ergo aliquos efficit fidei teſtes, &
iſti ſunt martyres, qui ſanguine proprio
veritatem fidei atteſtantur, de quibus di
cit Apoſtolus. Sancti ludibria, & uer-
bera experti ſunt, &c. Lapidati ſunt, ſecti
ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt Et Hebr. 11
hi omnes teſtimonio fidei probati inuē-
ti ſunt. Et iſtos ſignificat, dicens. *Meus eſt Galaad*. Nam ut habetur Geneſ. 31.
Galaad eſt mons, ubi Labam cōprehen-
dit Iacob fugientem. Vbi poſt rixas, &
iurgia pacificati fuerunt, & fœdus amici-
tiæ inſimul inierunt. Collectiſque la-
pidibus, fecerunt cumulum, & come-
derunt ſuper illum, quem vocauit La-
bam cumulus teſtis. Et Iacob aceruus
teſtimonij. Dixitque Labam. Cumu-
lus iſte teſtis erit inter me, & te, &cæt.
Et ſic Galaad idem eſt, quod aceruus te-
ſtimonij. Et ſic per Galaad intelligun-
tur martyres, in quibus eſt aceruus te-
ſtimonij, dum inter omnia opprobria
Chriſtiani nominis Chriſtum conſtan-
ter confitentur. Eſt ergo ſenſus. *Meus eſt Galaad*, ideſt, meus eſt aceruus teſti-
monij, ideſt, mei ſunt martyres veri, quia
illos conuerſos fidei efficio teſtes. Se- Manaſſes.
cundò ex conuerſis aliquos efficit con- Confeſſores.
feſſores, qui ſcilicet, obliti idolorum
cultum, Chriſtum verum Deum con-
fitentur. Et hos notat. d. *Meus eſt Manaſſes*. Manaſſes enim fuit primogenitus
Ioſeph,

Ioſeph, qui hoc nomine ipſum vocauit, dicens Obliuiſci me fecit Deus laborum meorum,& domus patris mei. Ideo Manaſſes interpretatur oblitus, per quem conformes ſignificantur, qui prioris confuſionis, ideſt, cultus idolorum obliti Chriſti fidem honorificè confitentur, & ſine confuſione dicentes cum Apoſtolo.
Rom. 1. Non enim erubeſco Euangelium. Tertiò
Ephra. ex conuerſis, aliquos efficit prædicato-
Prædicatores. res,& doctores, qui lumen fidei ſpargentes per orbem de fide, & credendis cæte-
Matt. 5. ros illuminant,& ſic per illos fideles multiplicantur, & creſcunt, quibus dicebat Chriſtus. Vos eſtis lux mundi. Et iſtos per Ephraim notat d. *Meus eſt Ephraim fortitudo capitis mei*. Nam Ephraim fuit alter filius Ioſeph quem ſic vocauit, dicens. Creſcere me fecit Deus. Vnde Ephraim interpretatur creſcés, ſiue augmentum. Et ſic ſignificat prædicatores, per quos augmentantur,& creſcunt fideles, qui quanto amplius multiplicanī,& creſcunt, tanto Chriſti fides amplius fortificatur. Ideo ipſi prædicatores dicuntur fortitudo capitis eccleſiæ, ideſt, Chriſti,
Michea 3. & fidei ipſius. Sic enim in perſona cuiuslibet prædicatoris dicitur. Repletus ſum fortitudine ſpiritus domini.

965 *Iuda rex meus, Moab olla ſpei meæ.*

23. q. nõ fruſtra. Proſpera Aduerſa HIc ponitur tribulationum conſolatio. Vbi notãdum, quòd iuſti in præſenti vita plus aduerſis conſolantur, quam proſperis. Et plus timent proſpe-
Grego. 5. mor. c. 1 ra quam aduerſa. Vt oſtendit Gregorius dicens. Quia inter diuina iudicia graui
Nota bene totũ. incertitudinis ſuæ caligine humana mẽs prẽmitur, ideo viri ſancti cũ ſibi ſuppetere proſpera huius mundi conſpiciunt, pauida ſuſpitione turbantur. Timent enim, ne hic fructus laborum ſuorũ percipiant, timent, ne quod diuina iuſtitia, latens in eis vulnus aſpiciat, & exterioribus eos muneribus cumulãs, ab intimis repellat. Cum verò taciti cogitant, quod nec bona agant niſi vt ſoli Deo placeant, nec in ipſa affluentia ſe proſperitatis exaltant, minus quidem de proſperis occulta contra ſe iudicia metuunt. Sed tamen eadem proſpera, quia ſe ab intima intentione

A præpediunt, ægre ferunt,& præſentis vitæ blandimenta moleſtè tolerant, quia per hæc ſe vtcunque tardari in interno deſiderio non ignorant. Plus enim in hoc mundo honor, quam deſpectio occupat, & magis proſperitas ſublimitatis, quam neceſſitas aduerſitatis grauat. Per hanc namque nonnunquam cum homo exterius premitur, ad concupiſcenda, quæ interius ſunt liberior relaxatur. Per illam verò animus, dum multis parere cogitur, a deſiderij ſui curſu retinetur, vnde fit, vt ſancti viri magis in hoc mundo
B proſpera quam aduerſa formident. Sciũt namque quia mens, quæ de blanda occupatione premitur aliquando libens ad exteriora deriuatur. Sciunt quia ſæpe ſic hanc clandeſtina cogitatio decipit, vt quomodo permutetur ignoret. Penſant autem, quæ ſint æterna bona, quæ cupiunt, & cognoſcunt quam nihil ſit omne, quod blande temporaliter arridet. Cunctaque huius mundi proſpera, mens eorum eo ægrè tolerat, quo ſupernæ fœlicitatis eſt amore ſauciata, tantoque magis in præſentis dulcedinis aſpernatione
C erigitur, quanto hanc conſpicit, quia furtiuè ſibi internæ gloriæ deſpectu blanditur, hæc ille. Ex quibus apparet, quòd iuſti magis aduerſitatibus conſolantur, quam proſperis. Et hoc eſt, quod hic notat Pſal. dicens. *Iuda rex meus*,&c. Vbi notandum, quòd hic per Iudam Chriſtus intelligitur, qui de Iuda originem duxit, vt patet Matth. 1. Moab verò quidam populus eſt, qui deſcendit a Moab, quem genuit maior filia Loth, abutens patre ebrio, per quem intelligitur omnis abutens lege. Sicut enim filia male abutens
D patre genuit Moabitas, ſic qui male vtitur lege, generat opera mala, ſicut qui bene, bona. A male autem vtentibus lege Dei, ſcilicet, a malis hominibus oritur olla, ideſt, tribulatio eccleſię, quę per ollam ſignificatur. Hęc eſt olla feruens ab aquilone, ideſt, a diabolo, de qua Hierem. 1. Ollam ſuccẽſam ego video, & facies eius a facie aquilonis. Vnde ab aquilone pandetur omne malum, ideſt, a diabolo. Ab illo ergo aquilone olla tribulationum ebullit in Eccleſia. Sed Chriſto rege, duce, hæc olla tribulationum ardens, fit iu-

Olla ſignificat tribulationem.

ſtis ſpes gloriæ futuræ, quia tribulatio patientiam operatur, patientia verò probationem, probatio autem ſpem. Roman. quinto. Quia per ſpem charitas diffunditur in cordibus, quæ ardorem tribulationis ſuperat. Eſt ergo ſenſus verſiculi iſte. *Iuda rex meus*, ideſt, Chriſtus, quo me regente olla Moab, ideſt, tribulatio a malis bonis illata eſt ſpei malæ, ideſt, tribulatio me plenius ſperare facit bona æterna, & non deficere. Et per hoc vult oſtendere, quòd aduerſitas, & tribulatio iuſtis eſt cauſa conſolationis. ſecundæ Corinthiorum 1. Benedictus Deus, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra.

965 *In Idumaam extendam calciamentum meum, mihi alienigenæ ſubditi ſunt.*

HIc oſtenditur euangelij Chriſti per orbem prædicatio. Vbi notandum, quod per calciamentum in ſcriptura, multa intelliguntur. *Calciamentum Incarnatio.* Primo per calciamentum ſignificatur Chriſti incarnatio. Sic enim dicebat Ioannes Baptiſta, de Chriſto. *Ioan. 1.* Poſt me venit, qui ante me factus eſt, cuius non ſum dignus corrigiam calciamenti ſoluere. Vbi aduertendum, quòd per calciamentum. quod fit de pellibus mortuorum animalium, figuratur noſtra natura mortalis, quam Chriſtus aſſumpſit, cuius calciamenti corrigia fuit ipſa inexplicabilis vnio naturæ humanæ ad verbum, diſſoluere vero corrigiam eſt ipſam vnionem clarè manifeſtare. Sed quia hæc vnio talis eſt, ac tanta, quòd nullus mortalium eam plenè explicare poteſt: ideo hoc Ioannes de ſe fatetur, dicens, cuius non ſum dignus, &c. ideſt, non ſufficio explicare vnionem naturæ humanæ ad verbum, per quam Deus factus eſt homo, & homo Deus. Et iſtum intellectum habet Gregor. in homil. dicens. *Gregor.* Quis enim neſciat, quia calciamenta de mortuis animalibus fiunt? Incarnatus ergo dominus quaſi calciatus apparuit, qui in diuinitate ſua morticina noſtræ corruptionis aſſumpſit. Corrigia ergo calciamenti eſt ligatura myſterij. Ioannes ergo ſoluere corrigiam calciamenti eius non valet, quia incarnationis myſterium,

E nec ipſe inueſtigare ſufficit. Ac ſi patenter dicat. Quid mirum, ſi ille mihi prælatus eſt, quem poſt me natum quidem cõſidero, ſed natiuitatis eius myſterium non comprehendo? Secundo per calciamentum intelligitur deſponſatio eccleſiæ facta per Chriſtum. *Deſponſatio eccleſiæ.* Vbi aduertendũ, quòd in lege erat præceptum, q; quando aliquis moriebatur ſine liberis, frater defuncti vxorem relictam debebat ducere, *Deu. 25.* vt ex ea ſuſcitaret ſemen fratri ſuo. Si autem nollet eam in vxorem ducere: tunc alius propinquior defuncti eam ducere

F volẽs debebat illum primum diſcalciare publicè in porta ciuitatis, in ſignũ illius conceſſionis, & in opprobrium diſcalciati, qui nolebat eam ducere, & poſtea domus eius vocabatur domus diſcalciati. Et ſic ille, qui non erat dignus alium diſcalciare, eo ipſo non erat dignus vxorem ſibi debitam, in vxorem ſumere. Ad propoſitum vxor Chriſto debita erat ſancta mater eccleſia, quam in fide ſuæ paſſionis ſibi deſponſaturus erat. Oſeæ ſecundo. Deſponſabo te mihi in fide. Mortuo ergo Moyſe ſponſo ſynagogę, ipſa debe-

G batur Chriſto, vt ex ea filios ſpirituales generaret. Cum ergo nullus mortalium eſſet dignus Chriſtum diſcalciare, ſequitur, quòd nullus alius a Chriſto dignus erat eccleſiam in ſponſam ducere. Et iſtã expoſitionem ponit etiam Gregor. in homil. prædicta verba Ioannis exponẽs. dicit. Mos apud veteres fuit, vt, ſi quis eam, quę ſibi competeret, vxorem accipere nollet, illi ei calciamenta ſolueret, qui ad hanc ſponſus iure propinquitatis veniret. Rectè ergo Ioannes ſe indignum ad ſoluendam corrigiam calciamẽti eius

H iudicat. Ac ſi apertè dicat. Ego redemptoris veſtigia denudare non valeo, & ideo ſponſi nomen immeritus mihi non vſurpo. Vel per calciamenta, quæ de pellibus mortuorum animalium fiunt, poteſt intelligi mors, & paſſio Chriſti. De iſtis ergo calciamentis, ſcilicet de myſterio incarnationis deſponſationis eccleſię, & Chriſti paſſionis hic loquitur Pſalmi. d. *In Idumaam extendam calciamentum meum*, i. prædicabo incarnationem Chriſti, eccleſiæ deſponſationem, & Chriſti paſſionem, ſcilicet, in omni terra, quod ſigni-

ſignificat Idumæa. Nam Idumæa interpretatur terrena. Et ſic eſt ſenſus. *In Idumæam extendam*, &c. i. vſq; ad terminos terræ, quod fuit adimpletum tempore

Pſal.18 Apoſtolorum. De quibus dicitur. In omnem terram exiuit ſonus eorũ, &c. Quis autem fuerit fructus huius extẽſionis, ſiue prædicationis, oſtendit ſubdens. *Mihi alienigenæ ſubditi ſunt*, quia. ſ. gẽtes, quæ alienæ erant à Deo per idololatriam, per talem prædicationem Chriſti fidem receperunt, & iugo fidei ſe ſubmiſerunt.

1.Pet.2. Et hoc eſt quod dicitur Oſeæ 1. Vocabo non plebem meam, plebem meam. Vnde & gentibus dicitur. Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti.

967 *Quis deducet me in ciuitatem munitam, quis deducet me vſque in Idumaam.*

Angelus homo beatus. Numer°

HIc ponitur diuinæ virtutis recognitio. Vbi notandum, quod eccleſia militans integraliter ad cœleſtẽ tranſire non poteſt, donec numerus electorum fuerit completus, quo completo, ſtatim terminabitur mundus. Qui electorum numerus eſt iuxta numerũ angelorum, non quidem qui ceciderunt, ſed illorum, qui permanſerunt, ut ſcilicet tot ſint beati homines, quot angeli, & econtrario. Vnde ait Mag. lib. 2. diſt. 9. Non enim iuxta numerum eorum angelorum, qui ceciderunt, ſed qui permanſerunt homines ad beatitudinem admittuntur.

Gregor. Vnde Greg ait. Superna illa ciuitas ex angelis & hominibus conſtat, ad quam credimus tot homines aſcendere, quot illic contigit angelos remanſiſſe. Sicut ſcriptum eſt. Statuit terminos

Deut.32 populorũ iuxta numerum angelorũ Dei. Ad propoſitum ergo Pſal. hoc præuidẽs quærit, quis eccleſiam debet deducere & dilatare per orbem, vt compleatur electorũ numerus, & per conſequens quis ipſam deducet ad ciuitatem cœleſtem. Nam per ciuitatem munitam, intelligit cœleſtem Hieruſalem, quæ omni bono fulcitur: ſed per Idumæam terrenos, & gentiles conuertendos ad fidem. Primo ergo de hoc format quæſtionem. Secun-

A do ponit ſolutionem, ibi. *Nonne*. Quærit ergo primo. *Quis deducet me in ciuitatẽ*. .i. in cœleſtem Hieruſalẽ? Et quia oportet ꝙ primo de gentibus numerus compleatur, ſubdit. *Quis deducet me vſque in Idumaam*, id eſt, vſq; ad gentes terrenas, vel ad terminos terræ in quibus Chriſti fides ſuſcipiatur? Et conſequenter reſpõdet, dicens.

Nonne tu, Deus, qui repuliſti nos, & non egredieris, Deus, in virtutibus noſtris? 968

Egreditur Deus cõtra hoſtes.

B QVia enim duæ negationes faciunt vnam affirmationem, quia negatio præcedens negat quidquid ſequitur. Ideo nonne eſt affirmatio, ut ſit ſenſus. Quis deducet me, &c. certe tu, Deus, qui repuliſti nos, & tribulari ſinis, nos deduces ad prædicta. Sed qualiter deduces nos, ſubdit. *Et non egredieris in uirtutibus noſtris*. Vbi notandum, ꝙ aliter Deus deducit eccleſiam ſuam, & aliter deduxit ſynagogã. Quia ſynagogam cõtra hoſtes deduxit, aperte pugnando contra hoſtes, ſicut apertè pugnauit contra Pharaonẽ,

C ipſum cũ exercitu ſuo ſubmergendo, cõtra Hierico muros ad uocem Iudæorum diſſipando, contra ciuitatẽ Hai, ſolem immobiliter per vnam diem ſtare faciẽdo, Et hæc Dei pugna erat exterior, & cunctis apparẽs. Non ſic autem deducit eccleſiam exterius uiſibiliter pugnando, ſed intus mentes martyrum, & fidelium contra dæmones fortificando. Et ideo nõ egreditur extra in virtutibus noſtris, vel exercitibus viſibiliter pugnando, ſed intus manet in corde. Et hoc eſt, quod dicit. Tu, Deus, deduces nos. ſic tamen ꝙ

D non egredieris in uirtutibus noſtris. Et hæc eſt intentio gloſſæ dicentis. *Et non egredieris in uirtutibus noſtris*, id eſt, non contra hoſtes apparebis, vt olim feciſti patribus, quia non oſtendes potentiam tuam qualem feciſti in Moyſen, in Ieſu Naue, in Dauid, quibus gentes violenter ceſſerunt, & magna ſtrage facta, terram promiſſam obtinuerunt, ſed pro nobis intus operaberis, ut gẽtes non coactæ, ſed ſponte cedant idolis, fide ſuſcepta. Et ſic melius deduces eccleſiam, quam feceris ſynagogam.

Da

Digitized by Google

969 *Da nobis auxilium de tribulatione, quia* E *uana ſalus hominis.*

HIc vt ſic fiat orat pſal.ſ. vt ex tribulatione præſenti eccleſia fortificetur, ut prædictũ eſt verſi.865.q.d. Non eſt, curandum, ſi tu, Deus, non egredieris in uirtutibus noſtris, ſ. exterius ſaluando corpus, dummodo interius iuues, quia per tribulationes nobis ſubuenis, unde putaris deſerere, q. d Non curo de ſalute exterioris hominis, quia illa eſt vana, ſed de ſalute interiori, quia illa eſt ſolida. Et hoc eſt, quod. d. *Quia uana ſalus hominis, ſcilicet exterioris.*

970 *In Deo faciemus uirtutem, & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos.*

11. q. 1. ad menſam—.

Nihil dicitur peccatum.

PONitur hic reproborum finalis dãnatio. Vbi notandum, quod in ſcriptura ſacra per nihil intelligitur peccatum, quod nulla eſt entitas, quia omnis entitas per uerbum eſt facta, peccatum autẽ non eſt factum per uerbum, & ſic nihil pro peccato accipitur. Ioan. 1. Omnia ꝑ ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil. Quod exponens Auguſt. ſuper Ioan. dicit. Sine ipſo factum eſt nihil, ideſt, peccatum, quod non per uerbum factum eſt peccatum enim nihil eſt, & nihil fiunt homines cum peccant, quia peccatum à uero eſſe ſeparat homines & ad malum trahit, & ſic ad non eſſe deducit. Qui enim à ſummi boni participatione recedunt qđ ſolum uerè ac propriè eſt, meritò non eſſe dicuntur, Si ergo propter peccatum quis nihil dicitur eſſe, quia non habet uerũ eſſe. Sequitur, quòd quãtò quis pluribus, & grauioribus peccatis conſtringitur, tantò proprius dicitur eſſe nihil, cuiuſmodi eſt diabolus. Vnde diabolum poſt hanc uitã ſub nihilo reperiũt auari. Iob 27. Diues, cum dormierit, aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet. Et ad iſtum nihilum tribulantes eccleſiam Deus deducet, ipſos cum diabolo damnãdo æternaliter. Eſt ergo ſenſus, ut iuſti à malis afflicti. d. *In Deo*, ſcilicet ſperantes. *faciemus uirtutem*, ideſt opera virtuoſa, & ipſe ad nihilum, ideſt, ad diabolum *deducet tribulantes nos*, quia cum diabolo illos damnabit æternaliter.

Auguſt.

Nihil dicitur diabolus.

EXaudi, Deus, deprecationem meam, intende orationi meæ. 971

HVIVS titulus pſalmi eſt. *In finem hymnus pſal. Dauid.* Vbi notandum, quòd iſte pſal. habet eandem hiſtoriam pro fundamento, quam habet, & pſalm. 4. Vnde patet iſte titulus ex expoſitione tituli pſalm. quarti, niſi ꝙ ibi ponitur cã-
F ticum, & non hymnus. Hic autem ponitur hymnus, & non canticum. Secundũ ergo, ꝙ ſecundum grammaticos, hymnus hymni maſculini generis, eſt laus Dei cũ cantu, uel cantus cõtinens laudes Dei Si ergo ſit laus, & non ſit laus Dei, vel ſi ſit laus Dei, & non cantetur, proprie non dicitur hymnus. Si autem ſit laus Dei, & cantetur, proprie dicitur hymnus. Laus vero lamenti vel funeris cantata, non dicitur hymnus, ſed canticum terrenũ, vel carmen lamenti. Hodie tamen magis ſtrictè capitur hymnus, ſ. pro laude Dei me-
G tricè ſcripta, cantata, vel dicta. Et ſic in horis canonicis dicimus hymnos. Et horum hymnorum, qui in horis dicuntur quatuor fuerunt principales autores. ſ. Gregorius, Prudentius, Ambroſius, & Sedulius. Sed poſtea quidã nomine Hylarius videns iſtos multos compoſuiſſe hymnos, illos omnes in unũ collegit libellũ, & per horas certas dicendos ordinauit. Vnde & multotiens ab illo Hylario ẽt hymni facti dicuntur, quia ab ipſo collecti fuerũt. Ex pręmiſſis uero apparet titulis ſenſus, qui eſt iſte. Pſalmus iſte dirigẽs
H nos in finẽ. i. in Chriſtum, eſt hymnus, i. laus Dei cũ cantu exhibita, Dauid, ideſt, ipſi Chriſto. De materia vero iſtius Pſal. notandum, ꝙ Dauid fecit iſtũ Pſal. poſtquã euaſit manus Saulis, ipſum in modũ coronę cingẽtis, ut habetur 1. Reg. 23. Propter quod Dauid inde aſcendens, habitauit in locis tutiſſimis Engaddi, qui erant in confinibus regni Saulis. Vt habetur 1. Reg. 24. Vt ſi Saul ipſum perſequeretur, cito poſſet exire de regno, & poteſtate eius, propter quod & finaliter ſe tranſtulit ad terram Philiſtinorũ. Vt ha-

Hymnus Pſal. 4.

betur 1. Reg. 27. Et pro hac ẽt liberatio- A
ne fecit pſal. 4. Sed ſciendum, ꝙ licet pſ.
4. & iſte ſint facti de eadem materia, tñ
ſic differunt, quia ille pſal. 4. proprie fuit
factus pro gratiarum actione liberatio-
nis de manu Saulis, ipſum in modum co
ronæ cingentis. Immediate .n. poſt receſ-
Pſal. 4. ſum Saulis fecit illum pſal. 4. Iſtum vero
pſal. 60. fecit Dauid poſtea quando iam
elongatus erat in finibus regni Saulis.
Quibus viſis, accedo ad expoſitionem li-
teralem pſal. Diuiditur ergo pſal iſte in
tres partes. Quia Dauid primo beneficia
ſibi exhibita recolit. Secundò alia ſibi B
præſtanda prophericè prædicit. ibi *Inha
bitabo*. Tertiò pro vtriſque gratias agit,
ibi. *Sic pſalmum dicam*. Dic vt Nico. de
Ly. Quantum verò ad ſenſum propheti
cum, ſciendum, ꝙ iſte pſal. eſt vox eccle-
ſiæ laborantis in hoc ſæculo, quæ a fini-
bus terræ clamat ad Deum. Quæ etſi la
borat inter impedimenta ſæculi Deum
tñ laudare non deſinit. Vnde totus iſte
pſal. intentionem mouet ad laudem Dei
Quantum ergo ad iſtum intellectum pſ.
Iſte diuiditur in tres partes. Quia poni-
tur primò eccleſiæ afflictæ deprecatio. C
Secundo deprecationis exauditio, ibi.
Quoniam tu Deus. Tertiò exauditionis gratia
rum actio ibi. *Sic pſalmum dicam*. Prima
pars diuiditur in tres. Quia ponitur pri
mo eccleſię deprecãtis humilitas. Secũdo
illatæ anxietatis vtilitas, ibi. *A finibus ter
ra*. Tertio ſupernæ defenſioris ſecuritas
ibi. *Deduxiſti me*. Quantum ergo ad pri-
mum, eccleſia fidelium videns ſe vbique
in præſſuris multis poſitam, humiliter
Deum exorando inuocat. d. *Exaudi, Deus
Oratio. deprecationem meam*. Vbi notandum, ꝙ
Deprecatio. vt dictum fuit ſuperius verſ. 62. Depre D
catio differt ab oratione, quia depreca-
tio eſt aſſidua precatio, quæ non ſolum
Deo ſed etiam hominibus exhiberi po-
teſt, ſicut & homines precari poſſumus,
ſed oratio eſt poſtulatio cum ſpe, & ideo
ſicut ſolum in Deum ſperare poſſumus,
ſic ſolum Deum debemus orare. Et ſic
deprecatio fit tam Deo quam homini-
bus: oratio vero ſoli Deo debetur. Vel
aliter vt ait glo pſalm 6. Deprecatio eſt
pro malis, tam temporalibus quam ſpi-
ritualibus remouẽdis, ſed oratio pro bo-

A nis conferendis. Et ſic quando petimus
peccata nobis dimitti deprecamur, quan
do vero poſtulamus gratiam, vel auxiliũ
nobis conferri, Deum oramus. Ad propo
ſitum ergo videns eccleſia, ꝙ multa hic
paritur mala, quia vndiq; impugnatur a
Diabolo, quæ ſine Dei gratia ſuperare
non põt, duo petit a Deo. ſ. amotionem
malorum, & collationem adiutricis gra-
tiæ Et quantum ad primum deprecatur.
d. *Exaudi. Deus, deprecationem meam*.
Quantum vero ad ſcḋm Deum orat. d. *In-
tende orationi meæ*. Notandum, ꝙ inten-
B dere habet duo ſignificata. Et ſic inten-
dit Deus orationem noſtram dupliciter.
Vide ſupra verſ. 876.

*A finibus terræ ad te clamaui, dum anxia- 972
retur cor meum, in petra exaltaſti me.*

OStenditur hic illatæ anxietatis uti
litas. Vbi notandum, quòd per- Aduerſitas.
mittit Deus ſuos electos tentationibus
diaboli, & mundi aduerſitatibus affligi, Iuſtus.
non ad ipſorum cõſumptionem, ſed ma- Peccator
gis ad ipſorum vtilitatem. Vt puta,
C quia nemo poteſt coronari, niſi vicerit,
nemo poteſt vincere niſi certauerit, ne-
mo autem certare poteſt, niſi inimicum
habuerit, ergo de primo ad ultimum, ne-
mo coronari poteſt, niſi tentatus, & an-
xiatus fuerit. Et ſic quanto plura ad-
uerſa patitur eccleſia, illa ſuperando ma-
iora præmia meretur. Vnde Gregorius Greg. 10
ait. Peccatoris lumen in die, eſt obſcu- mo. c. 21
ritas in veſpere. quia in præſenti vita fœ
licitate attollitur ſed aduerſitatis tene-
bris in fine deuoratur. Iuſto autem me-
ridianus fulgor ad veſperum ſurgit, quia
D quanto ſibi claritas maneat, cum iam oc-
cumbere cœperit, agnoſcit. Hic namque
ſcriptum eſt. Timenti Deum benè erit
in extremis. Hinc per pſalm dicitur. Pſ. 126.
Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce
hæreditas domini, quia in huius quoq;
vitæ certamine poſitus, cum conſumptũ
ſe putauerit, vt Lucifer orietur, quia fo-
ris cadens intus innouatur. Et quo ma-
gis exterius aduerſa tolerat, eo verius
virtutum lumine interius coruſcat Pau- 2. Cor 4
lo atteſtante, qui ait. Sed licet is, qui
foris eſt, noſter homo corrumpatur, ta-

Digitized by Google

men is,qui intus eſt,renouatur de die in diem. Id .n. quod in præſenti eſt leue,& momentaneum tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis &c.Ex quibus patet quare Deus electos ſuos ſiue eccleſiam ſuam affligit,& tentari permittit.Et hæc a finibus terræ. Eccleſia nãq; incœpit in Hieruſalem,vbi Chriſtus prædicauit, ſacramenta inſtituit, paſſus fuit, aſcendit, & ſpiritum ſanctum viſibiliter miſit. *A finibus ergo terræ*,i.circunquaq; per orbem terrarum paſſa eſt eccleſia,& continue in ſuis patitur membris. Vnde anoia ad dñm clamans,orat,d. *A finibus terræ ad te clamaui, dum anxiaretur cor*

Petra Christus *Mat.16.* *1.Co.10* *meum*.Et ꝙ non fruſtra clamauerit: oſtẽdit ſubdens:*In petra exaltaſti me*. Quid .n.nomine petræ niſi Chriſtus intelligit? qui de ſe ipſo ait.Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam . Et Apoſtolus: Petra aũt erat Chriſtus.Eſt ergo ſenſus. *In petra exaltaſti me*,i.in Chriſto,& per Chriſtum omnium aduerſitatum,& tentationum victoriam mihi dediſti,quia ad vtilitatẽ mihi ceſſerunt,non ad nocumentum, quia etſi cor meum in illis anxiaẽ, non tñ vincitur. Et nota,ꝙ Chriſtus dr̃

Mat.16 petra,in qua exaltãtur iuſti,quia in Chriſto fundatur eccleſia.Super hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Per Chriſtũ nobis fluit ſalutis gratia:Numeri.20.Loquimini ad petram, & ipſa nobis dabit aquas. In ipſo conſeruatur fidelis conſcientia,Prou.30.Collocat in petra cubile ſuum.Cantic.2. Veni, columba mea, in foraminibus petræ. Per ipſum corrigitur ſenſualis concupiſcentia, pſal.136. Beatus, qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram,gl.i. paruas concupiſcentias carnales,antequam robur accipiant, ad Chriſtum petram allidendo occidit.

973 *Deduxiſti me,quia factus es ſpes mea, turris fortitudinis a facie inimici.*

2.q.7.te ſtes.

Spes nra Christus HIc ponitur ſupernæ protectionis ſecuritas,vbi notandum,ꝙ Chriſtus dicitur ſpes noſtra factus, non quidem eſſentialiter, cum ſpes ſit quædam animæ virtus,ſed cauſatiuè, quia ab ipſo ſpes nobis datur,ſic etiam dicitur pa-

E tientia noſtra,perſeuerantia noſtra, quiã .ſ.ab illo habemus iſtarum virtutũ exempla,vel dr̃ ſpes noſtra,quia eſt obiectum ſpei noſtræ,vt ſit ſenſus,vt eccleſia Chriſto dicat, *Deduxiſti me*,per te viam ad te veritatem,& vitam Et hoc *quia factus es ſpes mea*,qui.ſ.ſperantes exaltas. Aliter .n.non eſſes nobis dux, niſi ſpes eſſes nobis factus.Sed in hoc factus es ſpes nobis quia ſperamus, ꝙ non perdet pater,pp quos filium tradidit. Et aduerte, quod ſm̃ grammaticos differentia eſt inter abducere,& producere.& deducere. Qm̃ *Deducere exempla virtutum.*

F abducitur in honeſtum, producitur ad ſtudium,deducitur ad honorem. Et ſic illos Deus deducit,quos virtutum exemplis ad honorem trahit regni cęleſtis.Et ſic nota,ꝙ Deus eccl'am ſuã deduxit,deducit,& deducet.Deduxit in præteritũ exemplis antiquorum patrum,velut ſtellis fulgẽtibus,noctem præſentis vitæ per luſtrando.Vt oſtendit Greg.1. mo.c.10. d. Deduxit nos Deus per noctem vitæ præſentis, dum noſtræ noctis tenebras ſanctorum exemplis quaſi ſtellarum radijs perluſtrauit, vnde ad oſtendendum

G innocentiam, venit Abel:ad docendam actionis munditiam,venit Enoch:ad inſinuandam lõganimitatem operis, & ſpei, venit Noe :ad manifeſtandam obedientiam,venit Abraham :ad demonſtrãdam cõiugalis vitæ caſtimoniam, venit Iſaac: ad inſinuandam laboris tolerantiam, venit Iacob: ad reprendendam pro malo bonæ retributionis,gratiã, venit Ioſeph: ad oſtendendam manſuetudinem , venit Moyſes:ad informandam contra aduerſa

H fiduciã venit Ioſue, ad oſtendendam inter flagella patientiã, venit Iob. Ecce q̃ ful gẽtes ſtellas in cęlo cernimus, vt inoffenſo pede operis deducti, iter noſtræ noctis ambulemus. Et ideo dicitur Deduxiſti ſicut oues populum tuum. Secundo nos deducit in præſenti, nos ſua gratia ab inſidijs diaboli protegendo. Et hoc eſt quod ſubdit. *Deduxiſti me, quia factus es ſpes mea.* Sequitur. *Turris fortitudinis a facie inimici*. Eſt enim nobis Deus turris fortitudinis a facie diaboli, dum Chriſtus ſuos defendit contra omnia ſcandala inimici rugientis, quia etſi te tentat,cogita quoniam, & Chri- *Pſal.76.*

ſtus

ſtus prius eſt tentatus, ſi te aduerſis percutit, & Chriſtus prius percuſſus fuit, ſi te infamat, & Chriſtus prius fuit infamatus: ſi bona tua rapit, & Chriſtus ſuis veſtibus fuit ſpoliatus, etiam ſi vſq; ad mortẽ perſequeris, & Chriſtus fuit crucifixus, & ſimilia, quæ quis mente cogitando velut in quadam fortiſſima turre poſitus, inimici inſidias liber euadit, quia ſuis exemplis tunc te Chriſtus regit. Pſal. 79. Qui regis Iſrael intende, qui deducis velut ouem Ioſeph. Tertiò nos deducet in futurum, dum ad gloriam ſuos electos aſſumet. Pſal. 142. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Et ſic Chriſtus eſt illa fortiſſima turris noſtræ defenſionis, de qua Prouerb. 18. Turris fortiſſima nomen domini, ad ipſam currit iuſtus, & ſaluabitur.

974 *Quoniam tu, Deus, exaudiſti orationem meam, dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum.*

Hic ponitur orationis exauditio. Et aduertendum, quòd hic dicit orationem eſſe exauditam, & non dicit deprecationem, cum tamen in principio Pſ. orauerit, & etiam fuerit deprecatus. Quod ideo dicit, quia cum deprecatio ſit pro malis amouendis: Deus autem a ſuis electis non omnia mala remouet in vitæ præſentis, quinimo illa multoties infert ad virtutum cuſtodiam, vel augmentum meritorum. Hinc eſt, quòd iuſtorũ deprecatio, non ſemper exauditur ad votum, licet ad vtilitatem. Oratio autẽ pro bonis cõferendis ſemper exauditur, quia omnia, quæ Deus ſuis electis infert, vel permittit inferri, ad hoc tendunt, vt illis æternam conferat vitam. Et ideo dicit orationem ſuam exauditam, ſed non deprecationem. Diuiditur autem iſta pars in tres, quia oſtẽdit primo, ꝙ iuſtis datur patris hæreditas. Secundò oſtenditur hæreditatis dignitas, ibi. *Deus ſuper.* Tertiò hæreditatis oſtenditur æternitas, ibi. *Permanet in æternum.* Quantum ad primum ſciendum, quòd hæreditas eſt multiplex, ſcilicet hæreditas abominabilis, & pernicioſa, hæreditas mutabilis, & flutuoſa, hæreditas vtilis, & gratioſa, hæreditas

Hæreditas.

A deſiderabilis, & glorioſa. Primò eſt hæreditas abominabilis, &c. ſcilicet hæreditas malorum, qui ſupplicium hæreditabunt æternum. Vnde de impio dicitur. Deuorabit eum ignis, qui non ſuccenditur, & affligetur. Sequitur. Hæc eſt pars hominis impij a Deo, & hæreditas a domino verborum eius. Quæ exponens Gregorius. ait. Iniquus ſi in hac vita poſitus bene agere voluiſſet, apud Deum hæreditatem regni cœleſtis haberet. Sed quia prauis ſubdi deſiderijs elegit, hæreditatẽ ſuã a Domino in tormentis inuenit, quia

Iob. 20.

Greg. 15 mo. c. 16

B eiuſdem domini participare gratiam non quæſiuit Bene autem dicitur, hæreditas verborum eius a domino. Qui enim pro magnis malis in ſupplicium mergitur, fortaſſe credebatur, quòd pro illis, quæ male dixerat, minime iudicaretur, ſed cum diſtricta omnipotentis Dei iuſtitia ſupplicium a reprobis ꝓ peruerſis actibus exigit, eis etiam mala vſque ad verborum retributionem reddit, vt qui de magnis malis debitores ſunt, ſupplicijs traditi, etiam nouiſſimum quadrantem ſoluant. Nam quos magna premunt, etiam mala

Eccl. 6.

C minima pariter in gehenna affligunt, &c. Hæc autem malorum hæreditas eſt deteſtabilis, quia contumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator eſt horribilis. Eccleſiaſtico decimo. Cum morietur homo, ſcilicet peccator, hereditabit beſtias, ſerpentes, & vermes. Et eſt odibilis: quia Iob capitulo vigeſimo dicitur. Deuorabit eum ignis, & hec eſt hereditas impij a dño. Secundò eſt hæreditas mutabilis, ſcilicet, temporalium rerũ, & hec datur bonis, & malis. Et ideo ſatis eſt paruipendenda. Et hec hereditas ſepe obtinetur

D per violentiam, quia vt plurimum quidã aliorum temporalia rapiunt violenter. Iob. 27. Hec eſt hereditas violentorum: quam ab omnipotente poſſidebunt. Sepe obtinetur per malitiam. Prouerb. 20. hæreditas, ad quam feſtinatur in principio, in nouiſſimis benedictione carebit. Quod ideo dicitur, quia de male acquiſitis non gaudebit tertius hæres. Et hæc hæreditas quanto maior eſt, tanto ſibi maiores acquirit inimicos, patet, quia quanto quis plura bona ſuo reliquit hæredi, tanto hæres magis optat illius mortem.

Vnde

Digitized by Google

Seneca 1 epiſt. ad Lucilliũ. 6.

Vnde Seneca dicit. Quanta dementia eſt hæredis ſui res procurare, vt hæredem ex amico faciat inimicum hereditas magna? Hinc eſt, quòd plus triſtantur de morte domini ſerui, quam filij hæredes, vt idem dicit in libro declamationum, declamatione tertia. Vnde & idem Seneca in libro de Prouerb. dicit, quòd male agit ſecum, qui medicum facit hæredem quia ſcilicet ipſum de amico facit inimicum. Et ideo de iſta hæreditate dicitur. Hæreditas mea facta eſt mihi quaſi leo in ſilua.

Hier. 12 *Virtus.*

Tertiò eſt hæreditas utilis, & gratioſa, ſ. ſcientiæ, & virtutum. De qua Eccleſ. 37. Sapiẽs in populo hæreditabit honorem. Et benè dicit, hæreditabit, quia nihil in præſenti vita ſecurius poſſideri poteſt, quam ipſæ virtutes quæ per violentiam auferri non poſſunt. Vnde Boetius. Quid ò mortales extra petitis? intra uos poſitam fœlicitatem habetis. Oſtendam tibi cardinem fœlicitatis. Eſtne aliquid tibi teipſo precioſius? nihil inquies. Ergo ſi tui compos fueris, teipſum poſſidebis, quem nunquam amittere velis, nec fortuna poſſit auferre. Modo homo eſt ſui compos per virtutes. Qua propter vt narrat Seneca de tranquilitate animi ante finem, naufragio, inquit Zeno, cum audiret omnia ſua ſubmerſa, dixit. Hoc iubet me philoſophari. Et Polycrates dicit, illũ reſpondiſſe petenti, cum omnia perdidiſſet ex vaſtatione inimicorum, & totum incẽdio fuiſſet conſumptum, ſic Nihil perdidi, omnia mea mecũ ſunt. Ex quibus plane patet, ꝙ virtutes, quæ in nobis ſunt, violenter auferri non poſſunt, & ideo ipſorum hæreditas eſt vtilis, & gratioſa. Eſa. 54. Hæc eſt hæreditas ſeruorũ Dei, iuſtitia eorum. Quartò eſt hæreditas deſiderabilis, & glorioſa. ſ. hæreditas gloriæ quæ verè delectabilis eſt, quia poſſidetur cum fiducia, ad Heb. 9. Repromiſſionem accipiant, qui uocati ſunt æternæ hæreditatis, ꝙ autem eſt æternum, cum fiducia poſſidetur, poſſidetur cum bonorum abundantia, Leuitico 20. Poſſidete terrã, quam dabo uobis in hæreditatem, manentem lacte, & melle. Poſſidetur cum lætitia. ad Eph. 1. Sciatis, quæ ſunt diuitiæ hæreditatis eius in ſanctis. Et hæc eſt illa hæreditas gloriæ, quam Deus ſuis

Boet. lib. 2. de conſolatione

E conferet electis poſt hanc vitam, Pſ. 126. Cum dederit dilectis ſuis ſomnum, ecce hæreditas domini, &c. & de iſta nunc loquitur Pſalmiſta dicens. *Quoniam tu, Deus meus, exaudiſti orationem meam, dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum.* Et aduerte, quòd dicit *dediſti*, in præteritum, ponens præteritum pro futuro pro nimia certitudine. Et eſt ſenſus. *Dediſti* ne dicam dabis adeò. n. certus ſum, quaſi eſſet iam. Vel dediſti in ſpe. Ex eo enim quod dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri, dedit nobis poteſtatem hæredi-

F tatis ſuæ. Et hoc eſt quod dicit Apoſtolus, Rom. 8. Sumus filij Dei. Si autẽ filij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti. Sed ibi quæſtionẽ mouet glo. dicens, quòd cum hæres quis ſolum dicatur, cum iam hæreditas morte deceſſoris teneatur, nec alio modo poſſit intelligi hæreditas firma, ſecũdum leges humanas, quõ ergo nos hæredes Dei poſſumus dici, cum ipſe Deus non moriatur? Reſpondet, nos hæredes Dei dicimur, etſi non Deus decedat, quia hæreditatem æternam nos filij ſperamus, *Quæſtio.*

G quam in futuro poſſidebimus: non per patris mortem, qui mori non poteſt, quia ipſe eſt hæreditas noſtra. Vel poteſt dici, quod decedet ſecundum modum cognitionis, quo cognoſcitur a nobis. Nunc enim ex parte cognoſcimus, & per ſpeculum videmus, decedet ergo, vt tunc non videatur per ſpeculum in ænigmate ſicut nunc, ſed facie ad faciem. Poteſt etiam dici, quòd Chriſtus, qui eſt Deus, mortuus eſt in cuius morte teſtamentum hæreditatis noſtræ fuit confirmatum. Et hoc eſt quod de Chriſto dicitur, ꝙ noui teſtamẽ- *Hebr. 9.*

H ti mediator eſt, vt, morte intercedente, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis.

Dies ſuper dies Regis adijcies, annos eius vſque in diem generationis, & generationis. 977

Oſtenditur hic eiuſdem hæreditatis dignitas, quia ſcilicet filij eandem hæreditatem habebunt cum patre, & milites cum Rege, ac ſerui cum domino, quia ſcilicet erimus hæredes quidem

Digitized by Google

dem Dei:cohæredes autem Chriſti, Dñ itaque dicit, quę ſit hæreditas regis, ſ. Chriſti, ſignificat etiam quæ ſit militis, q.d. *Dediſti nobis hæreditatem.* ſed quam? *Hæreditas Dei.* quam. ſ. habet Chriſtus rex. Et ipſe quã hæreditatem habet? habet. ſ. æternam, quia. ſ. tu adijcies dies Regis ſuper dies, ideſt, dies æternos ſuper temporales. Per hoc enim ſignificat æternitatẽ Chriſti, qui eſt Rex noſter, Chriſto itaque Regi, dedit pater dies ſine fine, ſuper iſtos dies quibus in preſenti regnat eccleſia, vt nõ ſolum in iſtis diebus regnet Chriſtus in eccleſia, ſed etiam cum illo ſancti regnent in æternum. Et hoc alijs verbis exprimit, dicens. *Annos eius vſque in diem generationis, & generationes.* q. d. Hi dies, *Dies æternus.* & hi anni vſque in diem generationis huius præſentis, & generationis futuræ, ſ. ſunt vnus dies, qui vnus dies continet, & tranſcendit ſæcula præſentis, & futuræ *Pſal. 83.* generationis. Et hic dies eſt æternitas. De quo die dicitur. Melior eſt dies vna in atrijs tuis ſuper millia.

976 *Permanet in æternum in conſpectu Dei, miſericordiam, & veritatem eius quis requiret?*

HIc declarat huius hæreditatis æternitas, dicens, ꝙ illa hæreditas. *Permanet in æternum.* Vbi notandũ, ꝙ de eſſentia formalis beatitudinis ſunt tria, ſ. clara viſio, vera fruitio, & firma ſiue ęterna tentio, ut notaui ſupra ver. 491. Quomodo enim eſſet quis verè beatus, ſi de æternitate ſuæ beatitudinis certus non eſſet? ſemper. n. timet cadere, & cum timor talis ſit pœna, beatus in pœna ſemp ſtaret, quod implicat contradictionẽ. Et de iſta æternitate certificantur, videndo diuinã eſſentiam in qua relucet. Et hoc eſt, quod ſubdit. *In conſpectu Dei.* q. d. Illa hæreditas permanet in ęternũ, & de hoc ſunt certi, quia ſunt in conſpectu Dei. Et quia illa hæreditas oĩbus abundat, ideo *Miſericordia. Veritas.* ſubdit. *Miſericordiam, & veritatem eius quis requiret?* q. d. Nullus. In æterna. n. hæreditate nulla poteſt eſſe miſeria, ergo ibi non eſt opus miſericordiæ, quia ibi nullus erit miſer. Ibi omnes clare uidebũt Deum, qui eſt ipſa veritas per eſſentiam, ergo ibi nullus poteſt errare. Veritas autem cum requiratur, vbi non cognoſcitur, & ibi omnes cognoſcent clarè veritatẽ, ſequitur ꝙ ibi nullus veritatem requirit, quia nemo requirit, ꝙ habet, & ſcit ſe illud habere. Exponitur ergo iſta iſta pars negatiuè, ſ. in patria miſericordiã, & veritatẽ eius quis requiret? q. d. null⁹, q͂a ibi nulla miſeria, ibi oĩs veritas.

Sic Pſalmum dicam nomini tuo in ſæculum ſæculi, vt reddam vota mea de die in diem. 977 *12. q. 1. ſimus.*

HIc eſt vltima pars, vbi ponitur gratiarum actio. Vbi notandum, quòd beati continue cum ſpiritibus angelicis in diuinis laudibus immorantur, in Deũ referentes omnia ſua bona opera, & ex hoc ipſum laudantes. Vnde de ciuitate ſuperna dicitur Eſai. 51. Gaudium, & lętitia inuenietur in ea, gratiarum actio, & vox laudis. Et hoc eſt, quod hic dicit pſalmiſta in perſona cuiuslibet beati. *Sic*, Scilicet in hæreditate æterna poſitus, *Pſalmum dicam nomini tu*[illegible]. Pſalmus enim vt frequenter dictum [illegible] ſignificat bonam operationem. Et ſic pſalmum dicere domino, eſt omnem bonam operationem Deo attribuere & non ſibi. Sic pſalmum Deo dicebat Iacobus *Iacob. 1.* Apoſtolus. Oẽ datũ optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, &cæt. *In ſæculum ſæculi*, ideſt, in perpetuum. Vide ſupra verſiculo nonageſimoquinto. Sequitur. *Vt reddam vota mea de die in diem.* Vbi notandum eſt, quòd voluntas noſtra quandiu carni manet in præſenti alligata totaliter in Deũ ferri non poteſt, quia pondere carnis grauatur. Vnde præceptum dilectionis Dei, quo eſt diligendus toto corde, &c. in præſenti ad plenum perfici non poteſt, perficietur autem in futuro, vbi anima à pondere carnis libera erit. vt dicit beatus Auguſt. in libro de perfectione iuſtitiæ. Et ſic in præſenti vota noſtra, ideſt, actus voluntatis noſtræ plenè Deo reddere non valeamus, ſed in patria ipſos actus plenè in Deum referemus, ipſum amando toto corde, &c. Et hoc eſt, quod ait.

Vt reddam vo'a mea, i. actus voluntatis E
meæ totaliter tibi. Et hoc *de die in diem*,
ideſt, abſolutus a die uitæ præſentis, ac
deductus in diem fœlicitatis æternæ. De
quo pſal. 83. Melior eſt dies vna in atrijs
tuis ſuper millia. Et hic notat gloſſ. quòd
in figuram huius laudis diuinæ, quæ erit
poſt hanc vitam poſt omnia in eccleſiaſti
cis officijs dicitur. Benedicamus domi-
no: quia de omnibus bonis, quæ in præ-
ſentis facimus, Deum perenniter in futu
ro laudabimus. A pueris autem dicitur:
quia tunc angelicæ puritatis conſortes
erimus. Nullus enim in regnum cœlo- F
rum intrabit, niſi paruulus.

PSAL. LXI.

978 *NOnne Deo ſubiecta erit anima mea?*
13.q.8. *ab ipſo enim ſalutare meum.*
vltimo.

HVIus titulus pſalmi eſt.
In finem pro Idithum Pſ.
Dauid. Vbi pro lite-
rali intelligentia notan-
dum, quòd Dauid conſti G
tuit multos cantores ad
canendum Deo laudes in tabernaculo
ante arcam fœderis. Quibus tres præ-
poſitos inſtituit, qui oībus alijs cantori-
bus præeſſent, ſic quòd quilibet illorum
trium certam partem cantorum ſub ſe
habebant. Et laudes domini per vices
decantabant, ſicut modo hebdomadarij
per vices ſuas officium faciũt in choro.
Et iſti tres præpoſiti fuerunt, Aſpha, He
man, & Idithum. Vide ſupra verſiculo
trecẽteſimotrigeſimoſeptimo. Et ſic Idi-
thum eſt nomen proprium. Et ſic ſen H
ſus literalis tituli eſt, quòd iſte pſalmus
dirigens nos in finem, fuit factus à Da-
uid decantandus à Leuitis, qui erant ſub
Idithum. De materia autem pſalm.
quòd Dauid fecit iſtum pſalmum, quan-
do perſecutus à Saul fugerat in terram
Moab, ſed admonitus à Gad propheta,
fuit reuerſus in terram Iuda, ut habetur
primo Regum uigeſimoſecundo. De
quo etiam reditu fecit pſalmum deci-
mum, ſed illum fecit redeundo de terra
Moab ad terram Iuda. Iſtum autem
fecit poſtquam per aliquod tempus in
terra Iuda remanſerat. Et quia in Iu-
dæa ſub diuina cõfidentia manebat, ideo
iſtum pſalmum à diuina confidentia, in
qua ſubiectus manebat, incœpit dicens:
Nonne Deo ſubiecta erit anima mea, &c.
Sic ergo literaliter pſalmus iſte diuidi-
tur in duas partes. Quia primo ponitur
ipſius Dauid in Deo confidentia. Secun-
dò aduerſariorum eius exprimitur mali-
tia, ibi. *Quouſque irruitis*, &c. Dicit Nic.
de Ly. Quantum ad ſenſum propheticũ
notandum, ꝙ ex titulo declaratur mate-
ria pſalm. cum dicitur. *In finem Pſalmi* *Idithū.*
Dauid pro Idithum. Idithum enim nomẽ
proprium fuit cuiuſdam cantoris. Et ſe-
cundum Catholicon Idithum interpre-
tatur trãſiliens eos, uel ſaliens, quia quoſ
dam humo inhærentes, & ea, q̃ ſunt in
humo cogitantes, & in rebus tranſitorijs
ſpem ponentes, tranſiliuit iſte Idithum,
qui uocatur trãſiliens, & dicitur in fine.
De tali ergo tranſiliente agit Pſalm. iſte
qui à terrenis ad cœleſtia mente tranſire
docet. Mouens pigros illuc ſequi, & lau-
dans locum quo tranſiliendo peruenit.
G Oſtendit enim, ꝙ trãſiliens iſta terrena,
Deo ſubditus eſſe debet, Eſt ergo ſenſus
tituli iſte pſalm. iſte factus à Dauid, eſt
pro Idithum, ideſt, agit de trãſiliente de
mundo in finem, ideſt in Chriſtũ Vnde
tota intentio pſalmiſtæ eſt, ut ſpretis ter
renis, amemus æterna. Quantum ergo
ad iſtũ intellectũ pſalmus iſte diuiditur
in tres partes. Quia tranſiliens talis quili
bet tria debet facere, ſ. primo pro funda
mento habere humilitatẽ. Secundò, Dei
debet cognoſcere pietatẽ, ibi. *Quia ipſe*
Deus meus. Tertiò ſpernere debet mundi
H uanitatẽ, ibi. *Verumtamen uani*. Prima in
duas, quia primo ponit ſuam humilitatẽ
Secundò Iudæorum iniquitatem, ibi.
Quouſque. Prima in duas, quia primo
ponit ſuam humilitatem. Secundo hu-
militatis cauſam, & rationem, ibi. *Nam*
& ipſe. Quantum ad primum ſciendum,
quòd in iſto pſalmo loquitur eccleſia in
perſona cuiuslibet iuſti, uel ſuorum mẽ *Subijci*
brorum. Et quia fundamentum cuiuſ- *Deo.*
libet uirtutis, & iuſtitiæ eſt humilitas,
ideo ab humilitate incipit, dicens. *Non-*
ne Deo ſubiecta erit anima mea? Nam ut
dicit

Greg. lib. 23. mor. cap. 13. dicit Gregorius. Humilitas eſt omnium virtutum mater, & magiſtra. Deo autem quilibet homo rectè ſubijci debet, & hoc multiplici ratione. Qũ ad hoc nos inducit Primo diſpoſitio generalis circa vniuerſum, in quo videmus inferiora ſubijci ſuperioribus, quia quanto aliqua ſunt puriora, & digniora, tanto in mundo sũt ſuperiora, vt patet de igne, qui eſt ſupra aerem, aer ſupra aquam, aqua ſupra terram. Et ideo quia terra indignior eſt omnibus elementis, cæteris omnibus ſubijcitur. Cum Deus dignior ſit omnibus, omnia Deo ſubijci debent. Et hanc ratio B nem notabat apoſtolus dicens. (Rom. 13) Omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Quid autem hic dr̃ anima, niſi ipſe homo, quem vocat animam, vt oſtendat ꝙ non ſolum corpore Deo quis debet ſubijci, ſed principalius anima, & voluntate. Secundo ad hoc nos inducit obligatio naturalis hominis ad Deum. Natura liter. n. qui ſibi inferioribus vult præeſſe & dominari, & ipſe ſuis ſuperioribus ſubijci, & obedire debet. Qua. n. fronte quis ſuperior ab inferioribus obedientiam exiget, ſi ipſe ſuo ſuperiori ſubeſſe contemnit? C Cum ergo homo ſuis inferioribus velit præeſſe, vt puta iumẽtis, auibus & cunctis animantibus terrę, dignum eſt vt ſe ſubijciat ſuo ſuperiori. (Pſal. 38) Vnde homini dicitur. Subditus eſto domino, & ora eum, q. d. Si Deo non te per humilitatem ſubijcis, nec alia tibi erunt ſubiecta. In cuius ſignum ante peccatum, animalia venenoſa homini nocere non potuiſſent, neq; aliqua alia creatura, ſed omnia inferiora ditioni hominis ſubiecta fuiſſent, ſimiliter & caro non repugnaſſet animæ, ſed ſtatim vt homo per ſu- D perbiam diuinis mandatis ſubijci noluit omnia homini repugnare cœperunt, & caro ſpiritui. Idcirco nobis conſulitur Eccleſ. 51. Collum veſtrum ſubijcite iugo eius. Tertio retributio ſalutaris, quia ſubiectos exaltat in cęleſtibus. Vnde & ille Antiochus recognoſcens flagellatus (2. Mac. 9) a Deo, ꝙ Deus ſubiectos exaltat, & flagellat rebelles, ait. Iuſtum eſt hominem ſubditum eſſe Deo, &c. Quæ omnia conſiderans pſalmiſta dicit. Nonne, id eſt, imo ſubiecta erit Deo anima mea. Et ſub

A dit motiuũ *Ab ipſo enim ſalutare meum*, .ſ. ab ipſo Deo patre procedit filius, qui eſt auctor ſalutis meæ. Et per hoc vult oſtendere, ꝙ quicunq; voluntariè ſubijciatur Deo, ab hoſtibus manet ſecurus. Propter, ꝙ hic ait Auguſt. Nonne Deo ſubiecta erit anima mea: quaſi quilibet tranſiliens iuſtus hoc dicat hoſtibus ſuis ſpiritualibus vel corporalibus, &c.

Nam, & ipſe Deus meus, & ſalutaris meus, ſuſceptor meus, non mouebor amplius. 979

B

HIc ſuæ humilitatis oſtendit cauſam. Vbi ſciendum, ꝙ iſta pronomina, meus, tuus, & ſimilia, notant quandam relationem habentis ad habitum, vel habiti ad habentem. (Meus. Relatio.) Vnde quandoq; notant maioritatem, & excellentiam ſubiecti ſupra prædicatum vt, cum dicitur, Dominus meus, quandoq; econtrario, vt cum dicitur, ſeruus meus. Et hæc differentiã denotatur in ſubiecto importante excellentiam, & perfectionem, vt Dominus meus, pater meus, magiſter meus, vel in ſubiecto importante aliqualiter minoritatem, & defectũ, vt ſeruus meus, filius meus. Vnde talis relatio dicitur indifferens, videlicet ratione ſubiecti importantis maioritatem aliquam, vel minoritatem ſecundũ noſtrum modum intelligendi, vt puta dicendo alicui. Ego ſum veſter, vel vos eſtis meus, talis relatio eſt indifferens, quia poteſt eſſe ſenſus. Ego ſum veſter, ſ. Dominus, vel ſeruus, vel vos eſtis meus, ſ. Dominus; vel ſeruus. Sed quando ponitur ſubiectum importans excellẽtiam facit relationem excellẽtiæ, vt Dominus meus, vel Deus meus, (Deus.) econtrario relatione importante ſubiectionem. Cum ergo hoc nomen Deus ſit nomen ſummæ excellentiæ, quãdocunq; ſibi additur meus, vel tuus, denotat relationem ſuperioris ad inferiorem, uel genitoris ad genitum, & huiuſmodi. Deus enim nomen eſt ſummæ excellentiæ. Quoniam ſecundum grammaticos, Deus dicitur a Deos, quia in Græco ſignificat metum, eo quod Deus ſit timor omnibus colẽtibus

cum. Vel dr Deus,a do,das,quia omnia ab ipſo dantur bona. Vel dr Deus a diligo,gis. quia omnia, quæ ſunt, diligit, & nihil odit eorum,quæ fecit. Et cum omnes iſtæ deriuationes ſint excellentiæ,ſequitur,cum dicitur,*Deus meus*, ꝙ ibi notatur excellentiora & dominium Dei,ſupra rem,cuius eſt Deus. Ad propoſitum ergo pſalmiſta volens oſtendere ſe Deo ſubiectũ,& cauſam ſubiectionis,d. *Nam & ipſe Deus meus*,ſ.cui merito ſubijci debet anima mea,quamuis.n. Deus ſit omnium Deus & dominus,quantum eſt ex parte ſui, non tñ quantum eſt ex parte F ſubditorum: quia non omnes voluntariè ei ſubijci volunt, nec eum ſuum Deum recognoſcere. Sed fidelis quiſquis propriè dicere põt Deus meus, qui ipſum pro Deo recognoſcit,& dño. Et nota,ꝙ hic Deus accipi poteſt eſſentialiter, & perſonaliter. Si accipiatur perſonaliter, tunc refertur ad id,quod ſtatim dictum eſt,in primo verſiculo. *Ab ipſo.n.ſalutare meum*,ſ.filius,qui eſt auctor ſalutis meę, quod.ſ ſalutare eſt Deus meus. Per hoc oſtendens, ꝙ filius non ſit minor patre,

Salutare quia Deus vnus eſt cum patre. Et ipſe G filius *eſt ſalutaris meus*,i.redemptor meus per incarnationem. Vnde qualiter ſit ſalutaris meus oſtendit,dicens,quia ſuſceptor meus, quia .ſ. me,i. humanitatem meam ſuſcepit ad vnionem hypoſtaticã. Et quia illa ſuſceptio hominis eſt inſeparabilis,quia quod ſemel filius aſſumpſit, nunquam dimiſit,ideo ſubdit. *Et non mouebor amplius*,ſ. homo aſſumptus ſemel, amplius a verbo non ſeparabitur. Si autem accipiatur hic Deus eſſentialiter, tunc eſt ſenſus. *Nam,& ipſe Deus meus*, quia licet ſit omnium Deus per poten- H tiam,meus aũt eſt per gratiam. *Et ſalutaris meus*,ſ.in quo eſt finis meus,& ſaluatio mea,quia beatitudo noſtra erit in viſione, & fruitione diuinæ eſſentiæ & nõ alicuius perſonæ præcisè. *Et ſuſceptor meus*. quia .ſ. Deus vel diuina eſſentia mea ſuſcipiet ad gloriam in qua beatificabor. Quod cum factus fuerit. *Non mouebor amplius*,quia.ſ.ad beatitudinem aſſumptus a Deo,amplius cadere non poterο,quia.ſ.quilibet beatus eſt certus de æternitatæ ſuæ beatitudinis.

E *Quouſque irruitis in hominem,interficitis vniuerſi vos tanquam parieti inclinato,& macoria depulſa?* 981

H Ic conſequenter oſtendit Iudæorum, & aliorum reproborum iniquitatem. Vbi notandum,ꝙ vniuerſalis eccleſia aſſimilať vni homini qui habet vnum caput,& membra diſtincta. Caput aũt eccleſiæ eſt Chriſtus,quia ipſe eſt caput ſuper oẽm eccleſiam Ephe.1. Cæteri aũt fideles ſunt huius hoĩs membra,ut puta,actiui dñr manus, prædicatores pedes, & huiuſmodi. Hunc aũt hominem ſemper mali ſunt perſecuti,quia reprobi ſemper perſecuti ſunt bonos volẽtes eccleſiam bonorum diſſipare. Sed hoc fruſtra fecerunt, quia licet quandoq; poteſtatem habuerunt ſupra hominem exteriorem, nunquam tñ hominem interiorem diſſipare potuerunt,imò quãto maior erat perſecutio exterioris hoĩs,tanto amplius roborabatur interior homo. Vnde iſtos reprobos reprehẽdens pſalmiſta d.*quouſque irruitis in hominem*.Per hoc .n.quod d. *quouſque*, notat continuationem perſecutionis,quia a ſanguine Abel iuſti incæperunt irruere in hunc hominẽ Et non ſolum in membra, ſicut in perſecutione prophetarum, & ſanctorum patrũ,ſed ẽt in ipſum caput, quod eſt Chriſtus. Irruerunt.n.in Chriſtum volentes per eius mortem eius nomen, & fidem perdere,putabant .n. ipſum Chriſtum a Deo deiectum, & Dei auxilio deſtitutũ. Vnde de ipſo dicunt. Si filius Dei eſt,liberet eum nunc,ſi vult. Et hoc eſt,quod d.*Irruitis in hominem*.ſ.eccleſiã,vel Chriſtum.*Tanquam parieti inclinato,& maceria depulſa* q.d.Putatis, ꝙ ſine defenſore ſit, & facile ruat vt inclinatus paries, qui ẽt nõ impulſus caderet. Et quaſi materia, quæ eſt conſtructio ſaxorum ſine ligamine cementi, vt ſit circa hortos, & vineas, quæ faciliter diſſoluitur. Sed quid mali ex hac perſecutione Chriſti, & eccleſiæ conſequuntur? Certè nihil proficiunt, quia ex hoc eccleſia roboratur, & ipſi ſe ipſos occidunt æternaliter Vnde de illis dicit. *Interficitis vniuerſi vos*, ſcilicet, metipſos interficitis, non Eccleſiam neq; caput Eccleſiæ Chriſtũ,

Homo. Perſecutio.

Mat. 27

quia vt ſcribitur Sapientiæ 11. Homo per malitiam occidit animam ſuam.

981 *Veruntamen pretium meum cogitauerunt repellere, cucurri in ſiti, ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant.*

Nulli. q. 1.

Pretium Chriſtus

OStenditur hic malorum iniquitas & malitia, quia tota perſecutio cõtra Chriſtum, & Eccleſiam ad hoc intendebat, vt Chriſti fides, & nomen tollerētur, ne ipſum tollerent homines. Et hoc notans dicit. *Veruntamen pretium meum cogitauerunt repellere.* Hic enim loquitur B Eccleſia. Quod eſt enim pretium Eccleſiæ, niſi Chriſtus, quo Eccleſia de captiuitate diaboli redempta fuit? 1. Corint 6. Empti enim eſtis pretio magno, glorificate, &c glo. Pretio magno, id eſt, ſanguine Ieſu Chriſti. Hoc ergo pretium ne redimeretur Eccleſia, cogitauerunt mali repellere, id eſt, perdere, & diſſipare eius fidem, & nomen per mortem, ſed eius morte pretium noſtrum non fuit perditum, ſed pro noſtra redemptione erogatum. Tamen non obſtante Iudæorum cogitatione peruerſa, Chriſtus cha C ritatem ad eos habens, ipſorum ſalutem deſiderabat. Quod notans ſubdit. *Cucurri in ſiti*. Quid enim ſitis ſignificat, niſi deſiderium? Vide verſiculum 689. Vnde & Chriſtus pendens in cruce deſiderio humanæ ſalutis ait, Sitio. Et ſic conformiter ſitim pro bono deſiderio accipit pſal. dicens. Sitiuit anima mea ad Deum. *Ioan. 19* Sic & nunc deſiderium ſalutis Iudæorũ innuens Chriſtus ait. *Cucurri in ſiti*, ſcilicet ſalutis eorum. Sed illi tanquam ingrati, & infideles, *ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant*. Vbi notandum, ꝙ D mos eſt peruerſorum, primo laudare illos, quos perdere volunt. Vt oſtendit Greg. dicens. Iniqui enim ne praui uideantur, loquuntur aliquando bona de iuſtis, quæ eſſe iam cognita, & alijs nouerunt, ſed hæc ipſa protinus ad cumulum reatus protrahunt. Et credendum ſibi in contrarijs, ex eo quòd proſpera loquuntur oſtendunt. Tantoque mala quaſi verius infamant, quanto bona quaſi deuote laudant Ad vſum ergo intorquent criminis voces fauoris, dum iuſtorum vitam

Laudare Adulatio.

Greg. 5. mor. ca. 13.

A inde poſt grauius vulnerant. Vnde hanc ante ſpecietenus laudabant. Conſimiliter, & Iudæi, ut facilius Chriſtũ perdere poſſent, ipſum qñq; uerbis laudabant, ut qñ dixerunt. Mag. ſcimus. quia uerax es, &c. Et hoc tangens pſalmiſta in perſona Chriſti, de ipſis dicit, quod *ore ſuo benedicebant, et corde ſuo maledicebãt*. Sic. nõ. conformiter de ipſis Chriſtus dixit. Populus hic, labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me. Et ex omnibus prædictis concludendo repetit primum verſum ſuæ humilitatis oſtenſiuum, dicens.

Mat. 22

Mat. 15

Veruntamen Deo ſubiecta eſto anima mea, quoniam ab ipſo patientia mea. 982

7. q. 1. ſciendũ.

HAec enim repetitio menti noſtræ robur infigit, quaſi dicat, Quicquid illi faciant, Deo ſubiecta eſto anima mea, quia ſcilicet, patiẽtiam in aduerſis ſeruabo, quam non ſibi, ſed Deo attribuit, d. *Ab ipſo enim patientia mea.*

Quia ipſe Deus meus, & ſaluator meus, adiutor meus, non emigrabo. 983

COnſequenter hic oſtenditur, quòd quilibet tranſiliens mundum, & ſiue iuſtus, debet cognoſcere Dei bonitatẽ. Bonitas aũt Dei maxime in tribus apparet, ſm ꝙ pars iſta diuiditur. Nã Deus ſuos in ſe ſperantes fortificat, ne cadant à uirtutibus. Secundò glorificat, ut ſcandãt in cęleſtibus, ibi, *In Deo ſalutare*. Tertiò iuſtificat, ne uiuãt in criminibus, ibi. *Sperate in eo*. Quantum ad primum, ſciẽdũ, quod quãdiu ſumus in præſenti uita, impugnamur undique ut à virtutibus cadamus in peccatum, ſed Deus ſuos adiuuat, ne cadant, pro nobis pugnando contra hoſtes. Si enim gallina pullos ſuos contra miluum protegit, & defendit, quomodo credendũ eſt quòd ipſe Deus filios ſuos ſine adiutorio relinquat pugnantes contra diabolum? certe minime. In cuius figuram legimus 2. Paralip. 26. quòd Ozias pugnabat contra Philiſtijm, & adiuuit eum Deus contra Philiſtijm, & contra Arabes, & contra Amonitas. Vbi notandum, quod contra tres hoſtes ſpiritualiter gerimus bellũ, quos ſine Dei adiutorio ſuperare non poſſumus, figuratos per Philiſtæos, Arabes, & Amoni-

Adiutor Deus.

Pralian tes contra diabolum.

Hoſtis triplex, diabolus, caro, et mũdus.

E Amonitas,ſ. diabolum, carnem,& mun-
dum. Philiſtæi enim, qui interpretantur
cadentes, vel ruina populi,ſignificant dæ
mones,qui de cœlo ceciderunt Eſa. 14.
Quō cecidiſti, &c. Arabes vero , qui in-
terpretātur campeſtres, vel deſerta,ſigni
ficant mundum , qui ad modum deſerti
ſe habet de iure,quia ab oībus eſt deſerē
dus . Vnde de qualibet anima iuſta dicit.
Cant. 3. Quæ eſt iſta quæ aſcendit per deſertum,
&c. Sed Amonitæ,qui interpretantur cō
primentes , ſignificant carnem, quæ nos
vndiq; comprimit: quia caro ſemper con
F cupiſcit aduerſus ſpiritum.Ozias autem,
Galat. 3 qui interpretatur videns Deum, ſignifi-
cat quamlibet deuotam animam,quæ in
triplici pugna prædicta oculos mentis ad
Deum habet erectos . Dominus ergo
Oziam,ideſt, quamlibet deuotam perſo
nam adiuuat contra Philiſtæum,dum ad-
uerſarium noſtrum diabolum nobis ſub-
ijcit.Pſ. Deus adiutor noſtrū in æternū.
Contra Arabes , dum ſuo adiutorio nos
mundum ſpernere facit , & mundi deri-
ſiones vel opprobria non timere.Pſal 70.
tāquam prodigium factus ſum multis,&
G tu adiutor,& fortis.Contra Amonitas,dū
ſuo adiutorio nos carnē facit ſuperare,&
nos in carne exiſtētes,ad inſtar Angelorū
ꝑter carnem facit viuere,ne per carnem
cadamus Et iſtud adiutorium per Ange
los nobis adminiſtrat,vt quilibet ſic adiu
tus , dicat illud Dan 10. Ecce Michael
vnus de principibus primis, venit in ad-
iutorium meū,& nemo eſt adiutor meus
in omnibus his niſi Michael : Quis enim
tales , tantoſque hoſtes ſine Dei adiuto-
rio vincere poſſet?certè nullus. Vnde ta-
les conſiderans hoſtes , Deo dicebat ille
H miles probus Iudas Machabæus Quomo
do poterimus reſiſtere ante faciem illo-
rum,niſi tu adiuues nos ? Et nota,quòd
quandoq; ad tempus electos ſuos Deus
ſine adiutorio prædicto deſerit, ſed ad ip
ſorum humilitatem,vt inde in humilita-
te magis fundentur,ſed eos finaliter adiu
uat, ne ſcilicet finaliter virtutibus cadāt.
Quod bene conſiderans pſalmiſta, dicit.
Pſalm. 118.Non me derelinquas vſque-
quaque . Quod exponens Vlricus, dicit.
Ac ſi diceret. Scio quòd derelinquere ſo
les vtiliter ſanctos tuos , ab eis quando-

E que tuum ſubtrahendo adiutorium , vt
eos probes,aliter enim ab aduerſario ten
tari non poſſent . Et ideo non rogo , ne
vnquam me derelinquas,quia non expe-
dit mihi , velut meam infirmitatem ſen-
tiens dicam,bonum mihi,quòd humilia-
ſti me,velut exercitium habeam prælia-
di . Sed magis peto,ne me vſquequaque
deſeras,ideſt, vſque ad nimietatem. Nul
la enim virtus humana, ſi diutius tuo de
ſeratur adiutorio in tentatione ſua con-
ſtantia poterit perdurare. Vnde oportet
vt tu , qui humanarum virium es con-
F ſcius, ſis, & luctaminum moderator . Et
hoc eſt,quod alibi pſalmiſta petit,dicens.
Adiutor meus eſto , ne derelinquas me, *Pſal. 26.*
neq; deſpicias me, Deus ſalutaris meus.
Ex quibus omnibus patet , quod Deus
ſuo adiutorio animam fortificat ne per
peccata cadat a virtutibus . Et hoc eſt
quod recognoſcens hic pſalmiſta , dicit.
Quia ipſe Deus meus eſt ſaluator meus,& non emigrabo, ſcilicet a virtutibus non ca
dam, finaliter . Nam migrare, idem eſt,
quod tranſire , & componitur cum e , &
fit emigro, gras, ideſt , valde tranſire, q
G fit, quando homo de ſtatu gratiæ tranſit
ad ſtatum culpæ.

In Deo ſalutare meum , & gloria mea , Deus auxilij mei,et ſpes mea in Deo eſt. 984

OStendit hic , quòd bonitas diuina
ſuos glorificat . Vbi ſciendum , *Gloria aduerſis acquiritur.*
quod præſens vita eſt via , non termi-
nus. Ideo hic non debet poni gloria no-
ſtra , ſed ſolum in vita futura , vbi iuſtis
erit requies ſine labore, vita ſine morte,
gaudium ſine mœrore . Ad quam quiſq;
H fœlicior perueniet , quanto hic grauiora
fuerit paſſus pro Deo. Vnde Grego. ait. *Greg. 10 mo. c. 22*
Tanto namque ſpes in Deum ſolidior
ſurgit, quanto pro illo quiſque grauiora
pertulerit , quia nequaquam retributio-
nis gaudium de æternitate colligitur ,
quod non hic prius pia tribulatione ſe-
minatur. Hinc enim per pſalmiſtam dici *Pſ. 125.*
tur. Euntes ibant,& flebant,mittentes ſe
mina ſua, venientes autem venient cum
exultatione portantes manipulos ſuos.
Hinc Paulus ait . Si commorimur , & *2. Thi. 2*
conuiuemus, ſi ſuſtinemus, & conregna-
bimus,

Digitized by Google

Actuum. 14. bimus. Hinc diſcipulos admonet, dicens. Per multas tribulationes oportet nos introire in regnũ Dei. Hinc ſanctorũ gloriã *Apoc. 7.* Ioanni indicans angelus ait. Hi ſunt, qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & candidas eas fecerunt in ſanguine agni. Quia ergo nunc per tribulationem ſeritur, ut poſt gloriæ fructus metatur, tanto maior fiducia mentẽ roborat quanto fortior hanc pro ueritate afflictio calcat. Ex quibus patet, quod in Deo, non in mundo, in futuro, non in præſenti gloriam ſperare debemus. Et hoc eſt, quod hic ait pſalmiſta. *In Deo ſalutare meum, & gloria mea*, q. d. Non in mundo non in præſenti, ſed in futuro, quia tunc ſaluus, & glorioſus ero in Deo. Sed hoc non meritis meis, ſed Dei adiutorio. Vnde ſubdit, *Deus auxilij mei*, ſ. in præſenti certamine. Quod ideo dicit. Ne quid boni ſibi reputet homo, ſed totum diuinę gratię attribuat. *Et ſpes mea in Deo eſt*, ſ. donec perueniam ad perfectum, ſ. ad illam gloriam, vbi iuſti fulgebunt, ſicut ſol in regno patris eorum.

958 *Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda veſtra: quia Deus adiutor noſter in æternum.*

Effundit cor. Oſtendit hic, quod diuina bonitas ſuos iuſtificat. Vbi notãdum, quod ſine ſpe veniæ nullus iuſtificari poteſt. Vnde talis ſpes contritioni, & confeſſioni præponitur. Vnde & hic pſalmiſta ſpem præponit pœnitentiæ, dicens. *Sperate in eo omnis congregatio populi*. Et ſtatim pœnitentiam ſubdens dicit. *Effundite coram illo corda veſtra*. vbi gloſſ. *Effundite coram illo corda veſtra*, ſcilicet prauas cogitationes cordis veſtri emittite, ſperando ueniam, confitendo peccata, plorando ruinam. Per lachrymas enim cor effunditur. *Effundite ergo*. Nolite intus retinere virus peccati. Hæc effuſio ſignificatur in tunſione pectoris. Dum enim pœnitens extrinſecus pectus tundit, quantum peccati conſcientia animũ mundat, intimatur, unde Eccleſ. vigeſimoſecundo. Pungens oculum deducit lachrymas, & qui pungit cor, profert ſenſum; In hac vero tunſione pectoris ſo-

A nus eſt, quo figuratur ſonus, & clamor confeſſionis peccatorum &c. Et notandũ, ꝙ merito ſpes veniæ primitus eſt habenda iuſtificari volenti, quia cum debite peccati uenia ſperatur à Deo, peccatum remittitur, & ſub protectione Dei ponitur peccator. Vnde ait dominus. Quoniã in me ſperauit, & ego liberabo eum, protegam eum, &c. Non. n. eſt aliquid faciens peccatũ irremiſſibile, niſi deſperatio veniæ. Vnde Iudam proditorem non tam ſcelus, quod commiſit, damnauit, quantũ veniæ deſperatio. Quoniam vt ait Augu- *Spes veniæ.* *Pſal. 90.* *Aug. in li. de utilitate Pœnitentiæ.*

B ſti. De uenia nemo deſperet, quoniam Iudam proditorem, non tam ſcelus, quod commiſit, quam deſperatio veniæ interire fecit. Ab hac n. ſpe nihil mentem noſtram auellere debet. Non quidem magnitudo criminũ. Vnde Ambroſius. Nemo diffidat, nemo peccatorum ueterum conſcientia ductus, præmia ſuperna deſperet nouit dominus mutare ſententiã, ſi tu noueris emendare delictum. Non diuturnitas culpæ. Vnde Iſidorus lib. 2. de ſummo bono. Nullus debet deſperare veniam, etiamſi in fine uitæ ſuæ conuertatur, vnumquemque enim Deus de

C ſuo fine, non de uita ſua iudicat præterita. Sed aduerte, ꝙ hæc ſpes veniæ temperata debet eſſe cum timore diuinæ iuſtitiæ, ne ſub ſpe veniæ aliquis peccatum aliquod committat, quia ipſe Deus non ſolũ miſericors eſt, ſed et iuſtus. Et hoc eſt, quod docet Greg. d. Nemo ſit, qui dicat quia pius eſt, Deus, ideo uenialiter pecco. Et nemo ſit, qui, cũ peccauerit, dicat, q̃a iuſtus eſt Deus, ideo de peccati uenia deſpero. Relaxat .n. Deus facinus, qđ defletur. Sed perpetrare quiſque timeat, quod an digne deflere poſſit, ignorat. Ante culpã ergo iuſtitiam metuat, poſt culpã de pietate Dei pſumat. Neq; ita iuſtitiã timeat, vt nulla ſpei conſolatione cõualeſcat. Neq; ità confidat de miſericordia, vt adhibere vulnerib. ſuis digna pœnitẽtiæ negligat medicamina. Sed quẽ præſumit ſibi pię parcere ſẽper cogitet, & diſtricte iudicare. Sub pietate quippe eius ſpes peccatoris gaudeat, ſed ſub diſtrictione illius pœnitentis correctio cõtremiſcat. Et ſubdit ad propoſitũ. Spes ergo præſumptionis noſtræ habeat mor- *Iuſtitiæ timor.* *Greg. 33 mor. ca. 15.*

D

ſum timoris, vt ad corrigenda peccata, & iuſtitia iudicantis terreat, quem ad ſpem veniæ, gratia parcentis inuitat. Hinc. n. per quendam ſapientem dr̃. Miſerationes dñi multæ, peccatorum meorum nõ memorabitur. Vnde protinus ſubdit, d. Miſericordia. n. & ira ab illo cito proxi-

Eccleſ.5 mant. Ad hoc quippe in ſcriptura ſacra virorum talium, ſ. Dauid, & Petri peccata recitãtur, vt cautela minorum ſit ruina maiorum. Ad hoc vero, & vtrorumq; illic pœnitentia inſinuatur, ut ſpes pereuntium ſit reparatio perditorum. De ſuo ergo ſtatu Dauid cadente, nemo ſuperbiat. De lapſu ſuo Dauid reſurgente, nemo deſperet. Ecce quam mirabiliter ſcriptura ſacra eodem verbo ſuperbos premit, quo humiles leuat. Vnam namque rem geſtam retulit, & diuerſo modo ſuperbos quidem ad humilitatis formidinem, humiles vero ad ſpei fiduciam reuocauit. O ineffabile noui generis medicamentum, quod vno eodemque ordine poſitum premendo tumentia exiccat, & ſubleuando arentia infundit. De magno rum nos lapſu terruit, ſed de temperamẽto roborauit. Sic quippe ſemper nos diuinæ diſpenſationis miſericordia, & ſuperbientes reprimit, & ne ad deſperationem corruamus, ſpe fulcit. Hæc Gregor. Sic ergo hanc ſpem veniæ ſemper cum timore iuſtitiæ nos docet habere pſal. dicens. *Sperate in eo*, &c. Sequitur. *Effundite coram illo corda veſtra*. i. per pœnitentiam timendo iuſtitiam.

986 *Veruntamen vani filij hominum, mendaces filij hominum in ſtateris, vt decipiant, ipſi de vanitate in idipſum.*

12.q.1. omnis ætas,

Eſt hæc tertia pars in qua oſtendit, quòd debemus ſpernere mundi vanitatem. Circa quod tria facit. Quia primo mundanorum deſcribit vanitatem, Secundo electorum informat bonitatem, ibi. *Nolite*. Tertiò circa omnes di-

Vanitas. uinam concludit æquitatem, ibi. *Semel*. Quantum ad primum ſciendum, quòd cum homo dicatur propriè ſolum ille, qui viuit ſecundum rationem, vt patet ſupra verſiculo 589. quod aliqui dicuntur filij hominum, ſed non homines, illi ſ. qui de bonis parentibus ſunt geniti,

E ſed ipſi non vt homines, ſed vt beſtiæ ſine ratione viuunt, ut patet verſ. 31. Et de talibus hic loquitur, d. *Veruntamen vani filij hominum*. Sed quamuis omnis homo ſit vanitas, aliter tñ vani ſunt mali, aliter boni. Mali. n. ſunt uani, quia mũdanis, quæ omnia ſunt uana, ſunt dediti, ſed boni dñr vani, quia deſiderant eſſe cum Chriſto, & ſic eis vana videntur, & per conſequens vita præſens eſt ipſis vana. Et quantum ad hoc nota quod triplex eſt vanitas. Vide ſupra verſic. 639. Quæ conſiderans pſalmiſta, ait. *Veruntamen*

F *men vani filij hominum*. Et quod de vanitate peccatorum ſit quod per filios hominum intelligat malos, & peccatores, ſubdit. *Filij hominum mendaces in ſtateris*. Et nota ꝙ ſtatera eſt triplex, in qua filij hominum ſunt mendaces, ſ. ſtatera noſtræ redemptionis, ſtatera mercatorum, & venditionis, & ſtatera loquelæ vel exterioris oſtenſionis. Prima ſtatera dr̃. Chriſtus, eo quod ipſe ponderat omnia noſtra merita, & demerita, merita cum præmijs, demerita cum pœnis, & ſupplicijs. Et iſtam ſtateram Iob deſiderabat,

G dicens. Iob ſexto. Vtinam appenderentur peccata mea quibus iram merui, in ſtatera. Quod exponens Grego. dicit. Quis alius nomine ſtateræ, niſi Dei, & hominum mediator intelligitur? Qui ad ponderandum vitæ noſtræ meritum venit ac ſecum miſericordiam, & iuſtitiam ſimul detulit. Sed miſericordiæ lance præponderans, culpas noſtras pendendo leuigauit. In manu enim patris quaſi ſtatera miri libraminis factus, hinc in ſe calamitatem noſtram, & illic peccata ſuſpendit. Sed grauis ponderis ca-

H lamitatem moriendo inotuit, & apud miſericordia leue eſſe peccatum relaxando monſtrauit &c. De hoc etiam vide Greg. In hac autẽ ſtatera ſumus mendaces, quãdo ſpe vana credimus ipſum per miſericordiam non punire peccata, & ſic peccata ultra debitum leuia facimus. & eius miſericordiam grauem, uel quando credimus ipſum per iuſtitiam peccata non dimittere, & ſic peccata per deſperationem ultra debitum grauamus, & miſericordiam facimus leuem, more Cain dicentis. Maior eſt iniqui- Geneſ.4

Greg. li. 7. mor. cap.1.

Greg. li 21. mor. cap.6.

tas

tas mea,&c. Non conſiderant tales mendaces,quod in ſola poteſtate ſtateræ diuinæ iuſtitię eſt peccata remittere,vel damnare,iuxta illud Sap.11 Quaſi momentũ ſtateræ, ſic ante te eſt omnis orbis terrarum. Secundò eſt ſtatera mercatorum, per quam intelligitur æqualitas mercationis,ſ.emptionis, & venditionis. Et de hac dicitur Leuit. 19. Nolite facere iniquum aliquid in iudicio, in regula,in põdere,& mẽſura,ſtatera iuſta, & ęqua ſint pondera. Et hoc dicitur contra omnes mercatorum falſitates, quia ſtateram iuſtam non facit, qui malum vendit pro bono,paruum pro magno, qui vnum pondus tenet pro emendo,aliud pro vendendo,ſimiliter de menſuris.Contra quos dicitur.

Prou.11 Statera doloſa abominatio eſt apud dominum, & pondus æquum voluntas eius. Sic ergo illi mercatores mendaces dicuntur in ſtateris,qui mendacia,vel falſitates in ſuis mercationibus exercent,& tales Deo ſunt abominabiles, de quibus dicitur.

Prou.20 Abominatio eſt apud dominum pondus,& pondus,ſtatera doloſa non eſt bona.

Statera malorũ. Tertiò eſt ſtatera loquelæ,vel exterioris apparentiæ. Ad hoc enim inuenta fuit ſtatera, ne deceptio fieret in emptionibus,& venditionibus.Et ſic ſtateram iuſtam habet, qui nullum verbis vel ſignis decipit.

Eccl.28. Et de hac ſtatera verborũ,& operum dicitur. Verbis tuis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos. In iſta ſtatera ſunt mendaces adulatores,qui vnũ corde dicunt,& aliud ore,quia nõ eſt ęqua lanx inter cor,& os. Conſimiliter hypocritæ, qui vnum exterius oſtendunt, & aliud ſunt interius.Vnde gl.hic ait.Hic de hypocritis agit, qui aliud ſunt,aliud videri volunt.d.Filij hominũ ſunt mendaces, quia falſo examine fallunt intuẽtes, quia iuſti videri volũt,cum ſint fallaces. Et hoc eſt quod ſubdit.*Mendaces* dico *In ſtateris*,i. in libra iuſtitię, per quod facilius decipiant.Et hoc eſt,ꝙ ſubditur.*Vt decipiant ipſi de vanitate in idipſum*, i.per hoc ipſum, ꝙ boni eſſe credunť,cũ tñ non ſint boni.

Amos 8. Vñ tales dicũt. Supponamus ſtateras doloſas,vt poſſideamus in argẽto egenos,& pauperes. Quod ideo dicit. Quia quicquid faciunt hypocritæ,ad hunc finẽ dirigunt,vt aliorum bona poſſideant.

Nolite ſperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiſcere, diuitiæ, ſi affluant, nolite cor apponere. 987

HIc conſequenter informat electorum bonitatem. Vbi notãdum,ꝙ hic pſalmiſta vult abducere electos ab amore temporalium rerum, quę maximè conſiſtunt in tribus, ſ. in aſtutijs, & malitijs.Et contra hoc dicit. *Nolite ſperare in iniquitate.* In potentia,& rapinis,& contra hos,dicit.*Rapinas nolite concupiſcere.* In temporalibus diuitijs,& contra hoc dicit.*Diuitiæ ſi affluant*,&c.

Aſtutia. Sapiẽtia mundi. Primò namque aliqui confidunt in ſuis malitijs, & aſtutijs.Sic confidebant illi malitioſi antiqui iudices, qui ſua aſtutia crediderunt ſeipſos iuſtificare,& Suſannam ad mortẽ ducere, ipſi tamen in ſua aſtutia fuerunt deprehenſi,& Suſannam liberata. Daniel 13.In tali enim aſtutia non eſt confidendum, quia illam Deus faciliter comprehendit, & confundit confidentes in ipſa, propter quod dicitur Iob.5 quod cõprehendit ſapientes in aſtutia eorum, & conſilia prauorum diſſipat.Quod multis exẽplis declarans Greg.dicit. *Greg. 6. mo.c.11* Sępe enim nõnulli humana ſapientia inflati, &c. Vide verſiculum 940. Et adde ad illud quod ibidẽ ponit alia exempla.ſ.de Saule,& de Iona,quę ibi conſequenter ponit Grego. dicens. Sic Saul dum Dauid ſubiectum quotidiano virtutum ſucceſſu creſcere concupiſceret, ſuam ei in coniugio filiam ſpopondit, atque in eius dotem centum dari ab eo Philiſtinorum præputia petit, ut cum prouocatus miles, &c. vide ibi.

Iudæi. Chriſtus Aliud exemplum ponit ibidem cap. 13. de aſtutia Iudæorum contra Chriſtum, quæ ipſis nihil profuit, ſed in ipſa cõprehenſi fuerunt,dicens. Cum ad redemptoris miracula credentium turba conflueret,cum ſacerdotes inuidiæ facibus accẽſi mundum poſt eum ire proclamarent, dicentes. Videtis, quia nihil proficimus. *Ioan.12* Ecce mundus totus poſt eum abijt, vt ab illo vim tantæ occurſionis abſcinderent, finire eius potentiã per mortẽ opinati ſunt,dicẽtes. *Ioan.11* Expedit vt vnus homo moriatur,& non tota gens pereat.Sed cõprehenſi fuerunt in aſtutia ſua, quia totum oppoſitum euenit illis, quod intẽ-

debant. Vnde ſubdit, perſecutores ergo peregerunt hoc, quod pernitioſe moliti ſunt. Intulerunt mortem, vt ab eo abſcinderent fidelium deuotionem, ſed inde fides creuit, vnde hanc ſe extinguere

Concupiſcentia diuitiarũ. inſideliũ crudelitas credidit, &c. Ex quibus apparet, quod non eſt ſperandum in iniquitatè, quia vt dicitur prouer. 5. Iniquitates ſuæ cupiunt impium, &c. Secundò aliqui confidunt in potentijs mundi, & rapinis. Et contra hos dicit. *Rapinas nolite concupiſcere.* ideſt aliena violenter vel aſtute rapere. Sic enim præcipit Exo. 20. Non concupiſces domum proximi tui, non bouem, non aſinum, nec omnia, quæ illius ſunt. Cuius ratio pōt eſſe, quia talis concupiſcentia quanto maior eſt, tanto pauperiorem facit hominem, quia quanto plura concupiſcit, tanto ſibi deficiunt plura, & quanto plura ſibi deficiunt, tanto pauperior eſt. Qui autem nihil concupiſcit, ei nihil deficit, & per conſequens

Paupertas. ditior eſt. Vnde & Valerius Maximus li. 4 c 4 ait. Omnia nimirum habet, qui nihil concupiſcit. Eo quidem certius quo cuncta poſſidet, quia dominium rerum collabi ſolet, bonæ mentis vſurpatio nullum triſtioris fortunæ recipit incurſum. Ita quorſum attinet, aut diuitias in perſona fœlicitatis parte aut paupertatem in vltimo miſeriatum ſtatu ponere, cum & illorum frons hilaris multis intus amaritudinibus ſit referta, & huius horridior aſpectus, ſolidius, & certis bonis abũdet? Iſtam autem concupiſcentiam auaritiæ

Act. 20. benè nouit Paulus abijcere, vt virtutib. ditaretur dicens. Argentum, & aurũ aut nullius veſtẽ cõcupiui, ſicut ipſi ſcitis: qũ ad ea, quæ mihi opus erant, & ijs, qui mecum ſunt, miniſtrauerunt manus iſtæ. Cõſimiliter ergo ne aliena concupiſcamus, dicit pſalmiſta. *Rapinas nolite concupiſcere:*

Diuitiæ. Tertiò aliqui cõfidunt in diuitijs iam habitis. Et hos corrigit, dicens. *Diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.* vbi gloſſ Hoc diuitibus dr̃. Ille ergo, qui non habet, nõ ambiat, ille qui habet, non ſuperbiat. Et notandum, quia nõ dicit. Nolite habere, ſed *nolite cor apponere.* Non n. damnat diuitias vnde mercamur cœlum ſed cor appoſitum, quod ſ. non expendit, ſed recondit, more diuitis illius, dicentis. Aia mea,

E habes multa bona repoſita in annos plurimos, &c. Quibus conſideratis, ait Apoſtolus. Diuitibus huius ſæculi præcipe, non ſublime ſapere, neque ſperare in incerto diuitiarum, &c. *Luc. 12. 2. Ti. 6.*

Semel locutus eſt Deus, duo hæc audiui: quia poteſtas Dei eſt. & tibi, domine, miſericordia, quia tu reddes vnicuique iuxta opera ſua. 988

De pœn. d. 1. omnis qui nõdiligit. *Loqui Dei.*

Hic oſtendit circa omnes diuinam æquitatem. Vbi notandum, quòd diuina locutio aliqñ dicitur ad intra, &

F ſic ſolum ſemel loquitur Deus, quia ſuũ loqui ſiue dicere, eſt verbum æternum generare. Vnde Pſ. 2. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, &c. Aliquando aũt dicitur ad extra, & ſic multoties, multipliciterq; loquitur Deus, ad Heb 1. Multifariè, multiſq; modis olim Deus loquẽs patribus, &c. Hic ergo agit de locutione ad intra, dicens. *Semel locutus eſt Deus.* vnde gl. ſemel locutus eſt Deus, quia vnum verbum genuit, per quod omnia facta ſunt, & in quo oĩa ſimul diſpoſita ſunt. Et de iſto loqui dicitur Iob. 33. Semel lo- *Iob. 33.*

G quitur Deus, & idipſum ſermo non repetit. Quod exponens Greg. d. Semel loquitur Deus, quia pater vnigenitum conſubſtãtialem ſibi filium genuit. Loqui n. Dei, eſt filium genuiſſe Semel autem loqui eſt verbum aliud præter vnigenitum non habere, &c. Hinc aũt verbo Dei duo maximè appropriãtur ſicut vero iudici, ſ. iuſtitia, qua peccata impunita non relinquit, & miſericordia, qua præmia iuſtis largitur, quod pp de ipſo verbo Dei filio dicit Apoſtolus. Factus eſt nobis iuſtitia, & ſanctificatio. Iſta. n. ſunt illa duo princi- *Greg. 13 mo. c. 19* *Miſericordia.* *Iuſtitia.* *1. Cor. 1.*

H palia, quæ ad verum iudicem ſpectant. Vnde gl. ait. Apud ſe ſemel loquit̃ Deus, quia vnum verbum genuit, per quod oĩa facta ſunt, & in quo omnia ſimul diſpoſita ſunt. Inter quæ omnia hæc duo, quæ hic opus eſt, dici audiuit, cum multa alia audiuit, quæ hic memorari non eſt opus. Illa duo ſunt poteſtas, ideſt, iuſtitia, & miſericordia, de quibus omnes ſcripturæ ſunt, propter quæ duo lex, & prophetæ ſunt, propter quæ duo ipſe Chriſtus miſſus eſt, & Apoſtoli. Poteſtas ergo timeatur, mia ametur, nec pro miſericor-

dia

Digitized by Google

dia poteſtas contemnatur, nec pro iuſti-
tia, uel poteſtate de miſericordia deſpe-
retur. Dicit ergo Pſalmiſta de uerbo in-
carnato. *Duo hæc audiui*, ſ. de uerbo incar
nato, quod poteſtas Dei eſt, ſ. quod ipſũ
verbum eſt poteſtas Dei. ſ. iuſtitia Dei,
iuxta illud Pſal. 71 Deus iudicium tuum
regi da, & iuſtitiam tuam filio regis. Et
conſequenter ſe uertit ad ipſum uerbũ,
dicens. *Et tibi, domine, miſericordia*, ſ. eſt
appropriata, qua iuſtos habes præmiare,
Matt. 9. & pœnitentibus peccata dimittere. Vn-
de ipſe ad literam de ſe dicebat. Euntes
diſcite, quid eſt miſericordiam uolo, &
non ſacrificium. Non. n. veni vocare iu-
ſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Sic
ergo per iuſtitiam, & miſericordiam uer
bũ Dei malos punit, & præmiat bonos.
Et hoc eſt, quod ſubditur. *Quia tu reddes*
Prou. 24 *vnicuique iuxta opera ſua*. Et hoc eſt, qđ
de ipſo dicitur. Qui inſpector eſt cordis,
ipſe intelligit, & ſeruatorem animæ tuæ
nihil fallit, reddetque homini iuxta ope-
Scriptura ſacra. ra ſua. Vel aliter, iſte textus intelligi po-
teſt, ut per Dei locutionem intelligamus
ſacram ſcripturam. Quæ dicta duo, ſ. iuſti
tiam, & miſericordiam Dei nobis præ cæ
teris omnibus manifeſtat, per quam etiã
ad omnes quæſtiones generaliter reſpon
Greg. 23 mor. ca. 18. det, licet non per ſe ſingulatim cuilibet.
Quod oſtendit Greg. ſuper illo uerbo
Iob 33. Iob 33 Nõ ad omnia uerba reſpondet ti
bi. Semel loquitur Deus, & id ipſum ſe-
cundo non repetit dicens. Ac ſi diceret.
Deus ſingulorũ cordibus priuatis uocib.
non reſpondet, ſed tale eloquium con-
ſtruit, per quod cunctorũ quæſtionibus
ſatisfacit. In ſcripturæ. n. ſacræ eloquio
cauſas noſtras ſinguli ſi requirimus, non
inuenimus. Nec opus eſt, ut in eo quod
ſpecialiter quiſque tolerat, reſponderi ſi
bi diuina voce quærat. Ibi. n. nobis omni
bus in eo quod ſpecialiter patimur, vni-
uerſaliter reſpondetur. Ibi. n uita præ-
cedentiũ fit forma ſequentium. Vt enim
unum ex pluribus proferamus, ecce dum
paſſione aliqua, uel moleſtia carnis affici
mur, ſcire fortaſſe occultas cauſas paſſio-
nis eiuſdem uel moleſtiæ optamus, qua-
tenus in eo qđ patimur, ex ipſa rerum
ſcientia conſolemur. Sed quia de ſpeciali
bus tentationibus noſtris nequaquã no-
A bis ſingulis ſpecialiter reſpondetur, ad
ſcripturam ſacram recurrimus. Ibi. ſ. in-
uenimus, quod Paulus carnis infirmitate
tentatus audiuit. Sufficit tibi gratia mea, *1. Co. 12*
nã virtus in infirmitate perficitur. Quod
idcirco illi in infirmitate propria dictum
eſt, ne ſigillatim nobis omnibus dicere-
tur. In ſcriptura. n ſacra uoce Dei afflicto
Paulo audiuimus, ne cum fortaſſe affligi
mur, ſinguli audire illa priuata cõſolatio
ne quæreremus. Non ergo dominus ad
omnia verba nobis reſpõdet, quia ſemel
loquitur Deus, & id ipſum ſecundo non
B repetit, i. in ijs, quæ per ſcripturam ſa-
cram ad patres noſtros protulit, nos eru-
dire curauit. &c. Et quia ſacra ſcriptura
maximè uerſatur circa iuſtitiam, & miſe-
ricordiam Dei, idcirco ſubit, *Deo hæc au-
diui*, &c. ut expoſitum eſt ſupra.

PSAL. LXII.

D*Eus, Deus meus, ad te de luce vigilo.* 989

C IStius Pſalmi titulus
eſt. *Pſalmus Dauid, cum
eſſet in deſerto Idumææ:*
Ad cuius notitiã ſciẽdũ,
ꝙ iſtum Pſalmum fecit
Dauid quãdo fugiens à
perſecutione Saulis abſcondit ſe in deſer
to Idumææ. Vt n. habetur 1. Reg. 22. Da
uid fugiens perſecutionem Saulis, uenit
ad regem Moab, qui erat gentilis. Et ne
haberet occaſionem idololatrandi, ue-
nit ad eum Gad propheta miſſus à do-
mino, dicens. Noli manere in præſi-
D dio, ſed uade in terram Iuda. Et tunc
uenit Dauid in ſaltum, ſiue deſertum
Aret. Non enim audebat manere in ci-
uitatibus propter perſecutionem Saulis.
Vnde tunc maximè indigebat diuinis cõ
ſolationibus. Tunc quia erat infra re-
gnum Saulis ſui perſecutoris. Tum quia
erat in locis ſterilibus omnibus bonis,
& deſertis. Et quia ad mandatum Dei
reuerſus fuerat intra regnum Saulis per-
ſecutores, decens erat, ut ipſum Deus
conſolaretur. Vnde tunc pro conſola-
tione diuina habenda fecit iſtum Pſalm.

Ex quibus apparet ſenſus tituli, & materia Pſal. Sed hic vnum cadit dubium de eo quod dicit titulus, cum eſſet in deſerto Idumææ, quia in tota illa perſecutione non legitur, ꝙ Dauid aliquando fuerit in Idumæa, nec quod fuerit extra regnum, niſi quando fugit in principio ad regem Moab, & vltimo in terram Philiſtinorum. Ideo in traslatione Hieron. habetur in titulo, *cum eſſet in deſerto Iudææ*. Et ſic etiam habetur in libris Hebraicis. Vñ dicitur, ꝙ Idumæa in titulo non accipitur propriè, ſed ſm interpretationem. Quoniam Idumæa interpretatur rubra. Et illud deſertum Iudææ ad quod tunc fugit Dauid, terram rubram habebat. Vt ſit ſenſus. *Pſalmus Dauid cum eſſet in deſerto Idumææ*, ſ. terræ rubræ. Iſte ergo Pſ. quo ad ſenſum litteralem diuiditur in tres partes, quia Dauid in tali anxietate poſitus primò ſuum Deo explicat deſiderium. Secundò perſecutorum prophetizat interitum, ibi *Ipſi vero*. Tertiò gratiarũ Deo reddit debitum, ibi. *Rex vero*, &c. vt Nic. de Ly. Quantum vero ad ſenſum propheticum, quo ad titulum notãdum, quod in iſto titulo Dauid ſignificat ipſum Chriſtum, quo ad corpus, ſ. Eccleſiam fidelium, ſed per deſertũ Idumææ ſignificatur præſens mundus, vel prauorum congregatio. Idumæa namque terrena interpretatur, & ſic ſignificat homines prauos, qui totam mentem habẽt in terrenis deſerti huius mundi, propter quod, & ipſi terreni appellantur, cum denominatio a principaliori parte rei ſit facienda. Et ſic eſt ſenſus tituli talis. *Pſal. Dauid*, ideſt, iſte Pſal. attribuitur Dauid, ideſt, Eccleſiæ ſanctæ, vel congregationi bonorum, quæ hic loquitur. Et eſt iſte Pſal. de ijs, quæ Eccleſia ſuſtinet, vel ſuſtinuit, *dum eſt vel eſſet in deſerto Idumea*. i. in deſerto huius ſæculi, vel inter malos poſita. Intentio autem Pſ. eſt nos monere, vt boni in medio malorum poſiti ſuã bonitatem conſeruent, quia eis malorum ſocietas non eſt ad conſumptionem, ſed ad probationem, & ad meritorum augmentum. Magis. n. eſt meritorium inter malos virtutem ſeruare, q̃ inter bonos, quia magis laborioſum, cæteris paribus. Iſte ergo Pſ. diuidit in tres partes. Quia

E oſtendit primò, quod bonorum vota in Deum diriguntur. Secundo quod malorum vitia a Deo puniuntur, ibi. *Ipſi vero*. Tertiò quod bonorum opera a Deo præmiantur, ibi. *Rex vero*. Prima pars diuiditur in tres, quia oſtendit primo, quòd iuſtorum diligentia in cœlis conuerſatur. Secũdo quod iuſtorũ deſideria ad Deũ erigantur, ibi. *Sitiuit*. Tertio quod iuſtorum patientia in aduerſis roboratur, ibi. *In terra deſerta*. Quantum ad primum ſciendum, quod homo ex duabus naturis contrarijs componitur, ſ. ex corpore, &

F anima. Vnde fit, quòd quando anima dormit, corpus vigilat, & econtrariò, ꝙ quando anima vigilat, dormit corpus, vt ait Gregorius. Vnde anima vigilat ad Deũ, quando verè eſt memor Dei, tunc autem dormit ad Deum, quando obliuiſcitur. Dei. Similiter anima tũc dormit ad mundum, quando mundi obliuiſcitur, tunc vigilat ad mundum, quando ipſum mundum diligit. Et notandum, quòd tempus vigiliæ eſt tempus laboris, ſed dormitionis eſt tempus quietis. Cum ergo ad dormitionem ſequatur vigilia, & ad vigiliam

Vigilare Dormire. *Greg. 18 mo. c. 10* *Aliter habetur in originali Gregorij.*

G dormitio, conſequens eſt, vt qui hic bene vigilauerit, quòd in futuro dormiendo quieſcet, & qui dormierit, in futuro laborabit in pœnis. Ergo hic mente eſt vigilandum, vt in futuro quieſcamus. Notandum ergo, ꝙ ad vigilandum mente ad Deum, multa nos inducere debent, ſ. Hoſtilitas crudelis inuaſionis. Vtilitas fidelis adminiſtrationis debilitas terreſtris habitationis. Primum patet. Exiſtentes. n. in bello mortali dormitioni vacare non poſſunt, nos autem bello mortali, & cõtinuo cum hoſte crudeli pugnamus, de quo pri

H ma Pet. 5. Sobrij eſtote, & vigilate in orationibus, quia aduerſarius veſter, &c. Dicunt naturales, quòd grues inter ſe vigilias diuidunt, & illa, quæ vigilare debet, in pedibus lapidem tenet, vt ſi illa dormiret, lapis cadens, ſe, & alias excitaret. Si ergo auis inſenſata ſibi prouidet contra noctis pericula, multo fortius nos rationales cautelam contra ſomnum quærere debemus, Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem. Et prima Petri, c. 5. Sobrij eſtote, & vigilate in orationibus, qa aduerſarius veſter diabolus, &c.

Grues. *Mat. 26*

Et

Et benè præmittit ſobrietatem ad vigi- A
Ebrietas liam. Nam ebrietatem neceſſariò ſequitur ſomnus. Eſt.n. de aduerſario noſtro, ſicut de quodam duce Carthaginenſi refert Tullius lib. 6. c. 5. ꝙ dux Romanus habuit bellum contra Aphricanos, quia Carthaginenſes rebellauerunt. Fuerunt aũt illi de Aphrica auidi ad bibendum vinum, quod audiens dux, contra illos talem accepit cautelam. Accepit.n. multa dolia vini, & cum vino miſcuit vinũ mandragoræ, quæ mirabiliter prouocat ſomnum, vt docet Ariſt. 1. de ſomno, & vigil. *Philoſo.*
Facit.n. dormire homines ita profunde, B ꝙ fiunt quaſi inſenſibiles. Et ideo ſolet dari hominibus, qui pp aliquam infirmitatem ſunt ſecandi, vt poſſint ſecari ſine dolore. Dolia ergo vini ſic infecta dimiſit in tentorijs ſuis, & fugit, ad cautelam relinquens tentoria. Aphricani ergo gaudentes, tentoria inuadunt, & inuenientes victualia comederunt, & biberunt de vino infecto, & ſtatim opilati sũt ſummo, ita ut ſe nullatenus iuuare poſſent. Quod dux explorãs de nocte, ſuper eos irruit, & ſicut uoluit omnes trucidauit.
Moraliter conſimili cautela utitur diabo C lus contra homines. Vinum, quod lætificat, ſignificat laſciuiam, quam diabolus ſic immiſcet ſucco mandragoræ, i. delectationi luxuriæ, ꝙ omnes ex ea bibentes ſunt quaſi inſenſibiles. Mandragora .n. eſt herba habens maſculum, & fœminam, & omnia lineamenta humani corporis impreſſa, ad generationem confert & libidiné. Vnde Geneſ. 30. dixit Rachel Liæ de Iacob uiro ſuo. Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filij tui. Et ideo meritò uoluptaté ſignificat carnis.
Quia ergo uita humana his duob. dele- D ctatur tentata per diabolum, ideo multi ſic dormiunt in peccatis, quòd ad correctionem prædicatoris quaſi inſenſibiles exiſtunt. Vt de quolibet eorum dicat illud Prouerbiorum 23. Vulnerauerunt me, & non dolui, traxerunt me, & non ſenſi, quando uigilabo, & rurſus vina reperiam Nos ergo nõ ſic, fratres, ſed in
2.Cor.6. omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros in vigilijs multis, in caſtitate, &c.
Secundum patet. Debemus enim eſſe ſicut ſerui de nocte vigilantes, expectãtes aduentum domini ſui de nuptijs redeuntis. Nuptiæ ſunt in cœlo ineffabilis gaudij de uiſione naturæ diuinæ, & humanæ. De iſtis nuptijs uenturus eſt Chriſtus finaliter omnes iudicare. Propter qđ *Mat.24* dicitur. Vigilate, quia neſcitis quando dominus uenturus ſit. Et Lucæ 12. Sint lũbi ueſtri præcincti, &c. Et nos ſimiles hominibus. &c. & ſequitur: Beati ſunt ſerui illi, quos dominus inuenerit vigilantes. In cuius ſignum dominus inueniẽs Apoſtolos dormientes, increpauit Petrum dicens. Simon, non potuiſti vna hora vigilare mecum? Tertium patet. Qui enim ia- *Mat.26* ceret in domo ruinoſa, ex omni parte debili, & cùm hoc ſciret, ꝙ aliquis inimicus eius foderet muros ad opprimendũ eũ: nòn daret ſe ſomno, ſi prudens eſſet, ſed ſollicitus uigilaret. Domus animæ eſt corpus luteum. Iob 4. habitãt domos luteas terrenum habentes fundamentũ. Foſſor autem eſt mors, quæ nititur ſodere domum noſtram, id eſt corpus, vt furetur animam, & ducat ad pœnã. Ideo dicitur. Si ſciret pater familias, qua hora fur ueni- *Mat.24* ret, vigilaret vtique Sed timendum eſt, *Pater.* ne ſit de nobis ſicut de pueris nouiter na- *Philoſo.* tis. Dicit Ariſtoteles 1. de ſomno, & vigil. ꝙ pueri quando nati ſunt nouiter, *Puer.* ſemper tenent oculos clauſos, & dormiũt propter conſuetudinem dormiendi in matrice. Sic multi peccato diu oppreſſi negligentes, diu vigilare non poſſunt. Et illi debent cauere de tribus malis paſſionibus, quæ cõmuniter in ſomno accidunt, ſ. epilepſia, ephialtes, & lethargia. Epilepſia eſt quædam paſſio cerebri fa- *Epilepſia* ciens hominẽ cadere ex inopinato. Ephi- *Ephialtes.* altes eſt paſſio in ſomno faciens homini apparere, ꝙ aliquis eũ ſuffocet, uel opprimat. Lethargia eſt infirmitas hominem *Lethargia.* compellens dormire, & dormiẽdo mori. Moraliter iſtæ tres paſſiones tria genera lia mala ſignificant, quibus totus mundus ſ. inuoluitur mundus, ſ. ſuperbi, & ambitioſi, qui ad altum gradum aſcendere volunt. Vbi epilepſiæ caſus abundat. Vnde Claudianus, Iniqui tolluntur in altum, ut caſu grauiore ruant. Luxurioſi patiuntur ephialtem, quibus concupiſcentia carnis dominatur, & opprimit eos, ne ſufgere poſſint. Auari ſunt quaſi lethargiti,

gicij ideſt, obliuioſi; qui quanto plura a Deo recipiunt, tanto magis obliuiſcuntur tam ſui, quàm Dei. Vnde in iſto verſiculo dicit gloſſa. Ad Deum verè vigilat, qui Dei memor eſt, ad Deum autem dormit, qui Deum obliuiſcitur. Ad propoſitum ergo ſancta eccleſia ac etiam quilibet bonus iſtis rationib. attentis ad Deũ vigilare cordialiter ſtudet, d. *Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo.* Vbi per lucem accipe gratiam, qua cor ad Deum dirigitur. Si autem quæras, quid hic ſpiritualiter eſt vigilare: Audi Greg. homil. d. Ille verè vigilat, qui ad aſpectum veri luminis oculos cordis tenet apertos. Ille vigilat, qui ſeruat operãdo quod credit. Ille vigilat, qui a ſe torporis, & negligentiæ tenebras expellit.

Vigilare *Gregor.*

990 *Sitiuit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea?*

23. q. 4. *qui peccat.*

HIc oſtendit quomodo iuſtorum deſideria diriguntur ad Deũ. Vbi notandum, quòd per ſitim ſignificatur deſiderium tam bonum, quàm malum: vt dictum eſt ſupra verſicu. 680. Hic autem ſolum ſignificat bonum deſideriũ, vt ſit ſenſus. *Anima mea ſitit*, ideſt, deſiderat te, Deus. Hoc etiam facit caro, immo pluribus ex cauſis, quia hic plures defectus patitur caro, quam anima iuſti. Propter quod dicit. *Quàm multipliciter tibi caro mea.* Caro enim hic aduerſis quatitur, & non anima. Caro reſurrectionem expectat, & non anima, quamuis enim anima cum carne hic ſit cõiuncta, caro eſt moritura, non anima, quia caro mortalis, ſed anima eſt immortalis. Et nota, quòd eſt quoddam deſiderium rationale, & hoc eſt animæ. Et quoddam naturale, & hoc eſt carnis. Sed hic cadit dubium. Cum anima multo nobilior ſit carne, quia illa immortalis, & iſta mortalis: Quare Deus tam nobilem creaturam, ut eſt anima, voluit vnire cũ carne tam ignobili, & mortali? Ad hoc dico, quòd triplici ratione, ſcilicet, Primò, ut promiſſa doceret præmia. Secundò, vt commiſſa puniret vitia. Tertiò, vt perfecta augeret merita. Primum patet, quia hæc vnio carnis ad animam, mẽtem eleuat ad cognoſcendum, & ſperandum

Deſideriũ ſitis. *Caro.* *Anima.* *Quæſtio*

E qualiter anima noſtra ſic Deo beatificè vniri poterit, vt ab ipſo nullo modo poſſit velle ſeparari. Quia ſi anima tam infimæ rei. ſ. carni, ſic vnitur, vt ipſam ſibi vni tam nullo modo poſſit odire, nec ab ipſa velle poſſit ſeparari, quanto magis per amorem ipſi Deo vniri poterit beatificè, vt ipſum toto corde diligat, nec ab ipſo aliquo modo patiatur ſeparari? Et hanc rationẽ tangit Apoſtolus ad Epheſ. 5. d. Nemo unquam carnem ſuam odio habuit. Et ſubdit ad propoſitum. Sacramentum hoc magnum eſt. Et iſtam rationem in forma ponit Magiſt lib. 2. d. 1. d.

F Ideo carni voluit Deus vnire animam, vt in hac humana conditione oſtenderet nouum exemplum beatæ unionis, quæ eſt inter Deum, & ſpiritum creatum. Putaret. n. creatura ſe non poſſe vniri creatori ſuo tanta propinquitate, ut eum tota mente diligeret, & cognoſceret, niſi videret animam, quæ eſt creaturarum excellentiſſima, tam infimę creaturę (vt eſt caro, quæ de terra eſt) tanta dilectione vniri, vt non valeat arctari ad hoc, vt velit eam relinquere, pro exemplo ergo fu-

G turæ ſocietatis inter Deum, & ſpiritum creatum perficiendæ in glorificatione Deus animam carni & terrenis manſionib. copulauit. Secundum patet, qm̃ anima multas tribulationes, & pœnas patitur in carne, ex quib. quandoq; pęna ſoluitur peccato debita, quas pęnas ſine carne pati non poſſet, ſicut eſt pęna famis, ſitis, caloris, frigoris, & huiuſmodi. Vt oſtẽdit Magiſter lib. 3. d. 15. Certum eſt autem, ꝙ per tales pęnas Deo ſatisfacit, qa

H dum caro mortificatur, ſpiritus viuificatur. Sic. n. Chriſtus nos obtulit mortificatos quidem carne, viuificatos aũt ſpiritu. Tertium patet, quia talia opera carnis afflictiua quæ anima ſine carne facere non poſſet, deuotè facta ſunt meritoria. Propter quod dicit Apoſtolus. Viuere in carne, mihi eſt fructus. *Petri 3.* *Philip. 1*

In terra deſerta, inuia, & inaquoſa ſic in ſancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam. 991

HIc oſtendit quomodo iuſtorum patientiã in aduerſis roboratur. Et duo facit. Quia oſtẽdit primò iuſtorum ex ad-

ex aduerſis profeſſionem. Secundò, ponit inter bonos, & malos diſtinctionem, ibi. *Si memor fui tui*. Prima in quatuor. Quia oſtẽdit quòd iuſti ex aduerſis quatuor perfectiones acquirunt, quia ex aduerſis primò intellectus noſter illuminatur. Secundò, homo interior gratificatur, ibi. *Quoniam melior eſt*. Tertiò, mens ad Deum eleuatur, ibi *Sic benedicam*. Quartò, anima verius fortificatur ibi. *Sicut adipe*. Quantum ad primum oſtendit primò conditiones huius ſæculi, ſiue congregationis malorũ, dicens, quòd eſt terra deſerta, inuia & inaquoſa. Præſens.n.mundus dicitur terra deſerta, quia in ipſo nullus ſanctorum habitat, etſi corpore nõ tñ mente, dicente Apoſtolo. Noſtra conuer-
Philip.3 ſatio in cœlis eſt. Dicitur etiam inuia, quia præſens mundus ipſum diligentes, vel eius ſequentes veſtigia ad terminum fœlicitatis intentum non ducit, ſed magis ad oppoſitum damnationis. Dicitur enim inaquoſa, quia caret aqua gratiæ, & ipſum ſequentes nullatenus ſatiat. Eſt ergo præſens ſæculũ terra deſerta, a qua veniens, ventus.ſ. tentationis, concutit quatuor angulos domus, ſ. noſtræ mentis, qui ſunt quatuor virtutes cardinales, & ipſam diſſipat. Iob. 1. In iſta ergo terra deſerta habitant iuſti, etſi corpore, non mẽte. Et quamuis iſta terra ſit deſerta, tñ in ipſa habitationem habent, quia Deus habitat in ipſis, quamuis ſit inuia; ibi tñ viam inueniunt, ſ. Chriſtum, qui eſt via, veritas, & vita, quamuis ſit inaquoſa, ibi tamen inueniunt fontem aquæ viuæ ſalientis in vitã æternam. Et ideo per ſanctum deſiderium coram Deo mẽte perſiſtunt. Et hoc eſt, quod quilibet iuſtus dicit. *In terra deſerta, inuia, & inaquoſa ſic in ſancto deſiderio apparui tibi*. Et ad quid in ſancto deſiderio apparet hic iuſtus co-
Videre Dei. ram Deo? non quidẽ, vt videatur a Deo, quia oĩa nuda, & aperta ſunt oculis eius, ſed magis, vt ipſe videat Deum. Et hoc eſt qđ dicit. *Vt viderem virtutem tuam, & gloriam tuam*. Per virtutem, & gloriã Dei intellige Chriſtum. Et vide contextũ verborũ. *Apparui tibi vt viderem*, &c. Quid eſt enim apparere alicui niſi videri ab illo? Eſt ergo ſenſus. *Apparui tibi vt viderem*, &c. ideſt vidiſti me, vt viderẽ te,

A Nemo enim videt Deum, niſi prius appareat Deo, ideſt videatur a Deo. Sicut enim ſol ſua luce nos reſpiciens nos illuminat, vt videamus, ita & Deus, dum nos reſpicit, facit nos ſuam gloriam, & virtutem videre. Ergo vt hic ait gl. Nos in ſancto deſiderio appareamus Deo, ideſt, nos videat Deus, vt ipſe appareat nobis, ideſt videatur a nobis. Et hic notãdum, quòd modum, quo Deo apparere debemus, nobis oſtenditur Exo. 34. vbi dicitur. Tribus vicibus anni apparebit omnis maſculus in conſpectu omnipotentis Dei. Vbi
B notãdum, ꝙ quamuis, ſm Philoſophum Philoſo.
quarto phyſicorum, non habeamus de tempore niſi nunc, tamen ſm Grammaticos tres ſunt temporis partes, ſ. præteritum, præſens, & futurum. Et ſic per tria tempora anni in conſpectu domini in terra deſerta huius mundi apparere debemus. Primò, per tempus præteritum, ſ. recogitãdo omnes annos noſtros in amaritudine animæ noſtræ ipſi Deo. Et hoc de ipſis agendo pœnitentiam. Secundò, per præſens, dum tempus habemus, operemur bonum, ad omnes iuxta dictum
C Apoſtoli de ipſo præſenti tempore di- 2.Cor.6.
cens. Ecce, nunc tempus acceptabile. In omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros, &c. Tertiò, per tempus futurum, & hoc per firmum propoſitum perſeuerandi in bono dicentes illud Iob. 27. Donec deficiam, non recedã ab innocentia mea, iuſtificationem meam, quam cœpi tenere, non deſeram. In iſtis ergo tribus temporibus anni omne maſculum corã Deo apparere debet, ideſt, omnis homo perfectus, quod ſi fecerit, & Deus, ei apparebit, vt ſicut ipſe videtur a Deo, ita ipſe
D videat Deum. Et tunc Deo dicere poterit: *In ſancto*: ideſt, deſiderio *apparui tibi*, ſcilicet *vt viderem virtutem tuam*, &c.

Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper vitas, labia mea laudabunt te. 992

De pœn. d.1. quia diutius.

CONſequenter hic oſtendit, quòd per aduerſa homo Deo gratificatur. Vbi notandum, quòd ſicut proſpera hominẽ per ſuperbiam eleuant, ſic & aduerſa mentes humiliant, & ex conſequenti gratas faciunt Deo. Vnde Greg. dixit. Aduerſitas. Grego 6. mo. c. 18

Digitized by Google

Duobus modis omnipotens Deus vulne- E
rat, quos reducere ad ſalutem curat. Ali
quando.n.carnem percutit,& mentis du
Vulneratio. ritiam ſuo pauore tabefacit. Vulnerando
ergo ad ſalutem reuocat, cum electos af-
fligit exterius, vt interius viuant. Vnde p
Moyſem loquitur, d. Ego occidam,& ego
viuere faciam, percutiam,& ego ſanabo.
Occidere Occidit.n. vt viuificet, percutit, vt ſanet.
Aliquando autem, etſi flagella exterius
ceſſare videantur, intus vulnera infligit
quia mentis noſtræ duritiam ſuo deſide-
rio percutit, ſed percutiendo ſanat, quia
terroris ſui iaculo transfixos, ad ſenſum F
nos retitudinis reuocat,&c. Ex quo appa
ret, ꝙ magnam miſericordiam Deus no-
bis exhibet, cum nos, vt ſanet percutit p
aduerſa. Talis autem miſericordia nobis
melior eſt quã vita corporalis, quia per
illam vitam, ſpiritualem habemus, qua
Deo gratificamur, quæ melior eſt omni
vita corporali. Et hoc eſt quod hic ait Pſ.
*Quoniam melior eſt miſericordia tua ſuper
vitas.* Vnde hic ait gl. *Melior eſt miſericor
dia tua,* ſ. qua per flagella me corripiens
das vitam gratiæ. *Super vitas,* ſ. humanas,
quæ etſi longæ, & proſperæ ſint, non tñ G
peruenire poſſunt ad longitudinem, &
proſperitatem vitæ ſpiritualis. Et nota, ꝙ
dicit vitas in plurali, quia vitæ tempora-
lis multiplex eſt differentia, quia. ſ. eſt vi
ta militis, vita artificis, vita agricolæ,&c.
q.d. Melior eſt vita gratiæ, quam per ad-
uerſa das correctis, ꝙ quælibet munda-
lis vita, quam eligunt peruerſi. Sed quia
magnum beneficium requirit gratiarum
actionem, ideo per aduerſa accepta vita
gratiæ, ad gratiarum actionem ſurgẽs di-
cit: *Labia mea laudabunt te,* ſ. grãs agẽdo.

993 *Sic benedicam te in vita mea, et in nomine
tuo leuabo manus meas.*

Hic oſtendit quomodo per aduerſa
mens ad Deum eleuatur. Vbi no-
tandum, quòd in ſcriptura per manus ſi-
gnificatur operatio, quia illis operamur
vnde Iob. 13. Animam meam porto in
Opus. manibus meis. Quod ideo dicit, quod ſm
opera anima iudicatur. Et ideo quando
opera ſunt bona, & tendunt ad Deum,
tunc manus eleuantur, quando autẽ ſunt
mala,& iuſtitia declinant, tunc deprimũ-
tur. Cum ergo bonitas operum, vel mali
tia ab interiori anima procedat: ſequitur,
quòd per bona opera anima eleuatur in
Deum, ſicut per mala anima ad infernũ
declinat. Et hoc eſt, quod hic ait Pſal. *Sic
benedicam te in vita mea.* Vnde quid ſit
Deum benedicere ſubdit. *In nomine tuo
leuabo manus meas.* q.d. Tunc te benedi- *Leuare manus.*
cam, quando leuabo ad Deum manus. i.
quãdo bona operabor, qm̃ melius Deus
benedicetur operib. bonis quam verbis.
Vnde hic ait Mag in glo. *Sic benedicam te
in vita mea,* &c. ideſt miſericordiæ tuæ
attribuam vitam meam, in qua te laudo
bona faciendo. Vnde ſubdit. *Et in nomine
tuo leuabo manus meas.* ideſt, ad honorem
tuum, non pro laude hominum opera bo
na perficiam. Vt Chriſtus leuauit manus
ſuas in cruce pro nobis, vt manus noſtræ
tam corporis quam bonæ operationis
extendantur ad Deum. In nomine Dei
nempe manus leuat, qui bonis operibus
inſiſtẽdo tenſis manibus in figura crucis
Deum orat. Vnde Apoſto. ait. Leuantes *1. Thi. 2*
manus puras in oratione ſine ira,& diſce *Exod. 17*
ptatione. In cuius rei figura præceſſit, qđ
Moyſes in Exodo feciſſe legitur. Qui, dũ
in orõne manus ad Deũ leuabat, populus
Dei vincebat Amalech, dũ verò manus
deponebat, ſuperbatur Iſrael. Quia, dum
aliquis bona operatur pro cœleſtibus,
vincit Amalech, i. dæmonum turbam ſan
guinem nr̃æ perditionis ſitientem. Dum
autem deponit manus. i. dum pro terre-
nis operatur, vincitur ab Amalech. Mora
liter autem notandum, ꝙ multa multipli
citer leuare debemus. ſ. oculos, animam,
vocem,& manus. Oculos autẽ leuare de- *Leuare oculos.*
H bemus ad tria, ſ. ad illud, quod intra nos,
ad id, quod eſt extra nos, & ad illud, qđ
eſt ſupra nos. Primò ergo oculos leue-
mus ad illud, quod eſt intra nos. ſ. ad pec
cati deformitatem purgandam, vt veloci-
ter ſurgamus, ſicut qui cecidit in luto,
videns vbi ſit, velociter ſurgit. Hiere. 3.
Leua in directum oculos tuos, & vide,
vbi nũc proſtrata ſis. Secũdò, ad illud qđ
eſt extra nos. ſ. ad tẽporis breuitatem, vt
bonum inſtanter faciamus, ſicut operarius
leuat oculos ſuos ad ſolem, vt videat
ſi tp̃s ſufficiat ad opus ſuum perficiẽdum
Ioan. 4.

Ioan.4. Leuate oculos veſtros, & videte A
regiones, qm̃ iam albæ ſunt ad meſſem,
& qui metit, mercedem accipit, & congregat
fructum in uitam æternam. Tertiò, ad illud quod eſt ſupra nos. ſ. ad Dei,
& ſanctorum ſocietatem, vt eos humiliter exoremus, ſicut pauper leuat oculos
ad diuitē, vt ei diues ſubueniat, Pſ. 120.
Leuaui oculos meos in montes, unde veniet auxiliū mihi. Sed prohdolendum, ꝙ
de multis hodie dr̃ illud Pſal. 16. Statuerunt declinare oculos ſuos in terram. Se

Leuare animam

cūdò, debemus animam leuare ad Deū.
Et hoc pp triplex bonū quod inde prouenit. B
Primò, pp notitiam veritatis, quā
præſtat. Sicut uiator leuat oculos ſuos
ad indigenam, vt eum dirigat, ſic debet
homo animam ſuam leuare ad Deum, vt
eum dirigat ad viam æternam. Pſal. 142.
Notam fac mihi viam, in qua ambulem,
quia ad te leuaui animam meam. Secundò, pp lætitiam deuotionis, quam condonat,
Pſal. Lætifica animam ſerui tui, qm̃
ad te, dñe, animam meam leuaui. Tertiò
pp fugam confuſionis, quam declinat. Si
cut auis leuat ſe a terra, ne capiatur, ſic
homo animam leuare debet ad Deū de C
terra, ne a peccato capiatur, Pſal. 24. Ad
te, dñe, leuaui aiām meam, Deus meus,

Greg. 16 mo. c. 10

in te confido, &c. De iſta autem leuatione animæ ad Deum, ait Greg. Ad Deum
faciem vel animā leuare, eſt cor ad ſublimia inueſtiganda attollere. Nam ſicut
per corporis faciem homini, ita per interiorem imaginem Deo noti iam, atque
conſpicabiles ſumus. Cùm verò reatu
culpę deprimimur, ad Deum leuare cor
dis noſtri faciem veremur. Dum verò D
nulla bonorum operum confidentia fulcitur, intueri ſumma mēs trepidat, quia
ipſa ſe conſcientia accuſat. Cum verò
iam pęnitentiæ lamentis culpa diluitur:
& ſic perpetrata planguntur, vt plangenda minimè perpetrentur, magna menti
fiducia naſcetur, & ad inſpicienda ſupernæ retributionis gaudia cordis noſtri fa

Leuare vocem.

cies leuatur, &cæt. Tertiò, principaliter
debemus leuare uocem, & hoc ad tria.
Primò, ad confitendum peccatum, ſicut
homo leuat veſtem, ut oſtendat vulnus
medico. In cuius figura legitur de Agar,
ꝙ recedens, Agar iuit in deſertum vbi
nō erat aqua, & ſitiuit puer eius, Geneſ.
21. Leuauit vocē ſuam, & fleuit, & exaudiuit dñs vocem eius, &c. Secundò, ad
quærendum remedium, ſicut pauper leuat uocem ad quærendum panem, ſic debet
homo pro remedio peccatorum. Exēplum habetur de decem Leproſis. Luc.
17. Leuauerunt vocem, dicentes: Ieſus
præceptor, miſerere noſtri: ſequitur, Ite,
oſtēdite vos ſacerdotibus, & dum irent
mundati ſunt. Tertiò, ad laudandū Deū,
Eſa 52. Vox ſpeculatorum tuorum leuauerunt uocem, ſimul laudabunt Pſal. 92.
Eleuauerunt flumina, dñe, eleuauerunt
vocem, &c. Quartò, principaliter debemus leuare manus, & hoc ad tria. Primò

Leuare manus.

ad impugnandum malum, ſicut pugnator leuat manum cum gladio ad impugnandum
aduerſarium. Et hoc fit per
opera miſericordiæ. Pſalm. *In nomine tuo
leuabo manus meas*. Huius figura habet
Ioſue. 8. Leua clypeum, qui in manu tua
eſt, contra vrbem Hai, quoniam tibi tradidi
eam. Et de hoc poteſt exponi illud
Exod. 17. Cumque leuaret manus Moyſes,
vincebat Iſrael, ſi autem paululum
remiſiſſet, vincebat Amalech. Secundò,
ad operandum bonum, ſicut operator
leuat manus ad laborandum. Et hoc fit
per opera obedientiæ, Pſal. 118. Leuaui
manus meas ad mandata tua, &cæt.
Tertiò ad orandum Deum, ſicut pauper
in preſſura leuat manus ad diuitem, ut
aliquid recipiat. Et hoc fit per cordis deuotionem.
Thren. 3. Eleuemus corda noſtra
cum manibus ad Deum in cœlo. Pſ.
140. Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum
in conſpectu tuo, eleuatio manuum
mearum ſacrificium, &c. Vnde & Apoſtolus ait. 2. Ti. 2.
Volo viros orare in omni loco, leuantes manus puras coram Deo.
Prædictis ergo modis Pſalm. hic nos docet manus leuare d. *Et in nomine tuo leuabo manus meas.*

Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea, & labijs exultationis laudabit os meum. 994

Hic oſtendit quomodo mēs per aduerſa fortificatur. Aduerſitates
enim iuſtorum in eis perpetuā ſecuritatem concedunt, vt deducit Gregor.
lib

lib. 10. mor. capit 16. Et hoc hic notat
Pſal. dicens. *Sicut adipe, & pinguedine*, &c.
Vbi notandum, q adeps eſt in inteſtinis,
Adeps. pinguedo verò in carne. Et ſic per adipẽ
intellige ſapientiam, quæ ſtat in abſcondito, ſ. in anima, quia hæc eſt pinguedo
animæ, ſine qua anima macreſcit; & ita
ex illis eſt, ut in bonis operibus cito deficiat. Per pinguedinem verò intelligitur
fortitudo ſpiritus. Et ſic ſecundum glo.
eſt ſenſus: *Anima, repleatur adipe, & pinguedine*, id eſt, ſcientia; & fortitudine ſpiritus. Quo facto, *Laudabit te os meum labijs exultationis*, id eſt, ex pura conſcientia, cuius comes exultatio. Vel aliter. Vbi notandum, q triplex eſt adeps, uel pinguedo
Adeps. moraliter quo debet repleri qui dignè
Deum laudare cupit. Adeps. n. in ſcriptura ſignificat tria, ſ. Aeternorum deſiderium. ſanctitatis, & munditiæ. Altaris ſacrificium vnitatis, & concordiæ. Deuotorum adiutorium charitatis, & amicitiæ.
Primum patet. Sicut enim naturaliter adeps, uel pinguedo ſemper quærit ſupremam partẽ rei, & ſuperficiẽ, quia ſupernatat alijs liquoribus, ſic & deſideriũ cœleſtiũ ſuperna petit, ima deſerẽs, quia ſolũ in cœleſtibus conuerſatur, & domino conſecratur. Vnde de tali adipe dici-
Leuit. 3. tur. Omnis adeps domini erit iure perpetuo, quia. ſ. omne deſiderium in ipſum debet terminari. Vnde de iſto adipe lo-
Greg. 8. mor. ca. 11. quitur Greg. ſuper illo Iob. Cutis mea aruit. d. In ſanctę eccleſię corpore ij, qui exterioribus curis inſeruiunt, cõgruè cu-
Iob 7. tis uocantur. Quæ nimirũ cutis areſcendo contrahitur, quia mentes carnaliũ dũ præſentia diligunt, & quaſi iuxta poſita concupiſcunt; ad futura extendi per longanimitatẽ nolũt. Qui dum internæ ſpei pinguedinẽ negligunt, attrahuntur, & areſcunt. Hanc autem areſactionẽ Pſalm. formidauerat, cùm ſanctitatem mentis intuens dicebat. *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea*. Adeps quippe pinguedinis animam replet, cùm hanc contra præſentium deſideriorum eſcam ſupernæ ſpei infuſio refouet. Cutis ergo areſcens contrahitur, cùm cor rebus exterioribus deditum in auctoris ſui amorem non tenditur, ſed in ſemetipſo (vt ita dixerim) rugoſa cogitatione plica-

E tur. Hic ergo eſt adeps illorum, qui non quæ ſunt ſuper terram, ſapiunt, ſed quæ ſurſum ſunt, quærunt, de quo Leuitic. 3. offerent domino adipem, qui operit uitalia. Hic enim adeps operit vitalia, quia vitam ſpiritualem conſeruat. Et nota qđ ſecundũ Ariſtot. Animalia, quæ abundãt *Philoſ. 4 de animalibus.*
in pinguedine, parum habent de ſanguine, & econtrario. Idẽ ibidẽ dicit, q adeps magis creſcit in hyeme quam in æſtate. Sic moraliter eſt de adipe cœleſtis deſiderij. Quid enim per ſanguinem in ſcriptura, niſi peccatũ intelligitur? iuxta il-
F lud Pſalm: Libera me de ſãguinibus, &c.
Sic ergo ſit miſticè, q quanto quis abundat *Pſal. 50*
adipe, minus habet de ſanguine, quia quanto quis ſupernis per deſiderium eſt intentus, tanto minus peccatis implicatur, & econtrario. Similiter ſicut adeps magis creſcit in hyeme quàm in ſtate, ſic & adeps ſpiritualis deſiderij. Quid. n. per æſtatem niſi proſperitas? quid per hyemem frigidum niſi aduerſitas deſignatur? quia tempore aduerſitatis mens noſtra magis eleuatur ad Deum quàm tempore proſperitatis, dicente Pſalm.
G Cùm occideret eos, quærebant eum. Et *Pſal. 7.*
Oſeæ 6. In tribulatione ſua mane conſurgent ad me. Sed quia qñq; cœleſtia deſiderant, ſed ſtatim habita opportunitate, reuertuntur ad mundum. Ideò contra tales dicitur, Offerent domino adipem, &
caudã totam. Per caudam enim, quę eſt *Leuit. 3.*
finis animalis, accipe virtutem perſeuerãtiæ uſque in finem. Secundũ patet. Quo-
niam in hoc ſacramento totalis gratiæ *Euchariſtia.*
pinguedo continetur, qua plenè nos refi-
cit Deus. Pſ. 80. Cibauit eos ex adipe fru- *Pſal. 80.*
menti, &c. Quid enim frumenti nomine *Ioan. 12*
H niſi Chriſti corpus intelligitur? Vnde de ſeipſo ait: Niſi granum frumenti cadens in terra, &c. ſi autem mortuum fuerit multum afferet fructum, ſcilicet, fructũ noſtræ redemptionis. Iſtud frumentum habet corticem, & adipem, vt cortex ſit ipſa humanitas, adeps verò ſit intus latens diuinitas, quia in hoc ſacramento ſatiamur, quia in ipſo noſtra finalis beatitudo conſiſtit. Vnde prædicta uerba Pſalm. exponens glo. dicit. Cibauit eos ex adipe frumenti, id eſt, ſacramento corporis Chriſti. Vnde & Pſalm. 147. Qui

poſuit

Digitized by Google

poſuit fines tuos pacem,ex adipe frumẽ ti ſatiat te. Quod ideò dicit, quia ſicut adeps frumenti eſt vnitiuus,quia ex multis granis vnus panis conficitur, ſic iſtud ſacramentum eſt vnitiuum, quia omnes digne ſumentes vnit, & pacificat, dũ eos vnum corpus facit in Chriſto. Vnde de adipe ſacramentalis corporis, & ſanguinis Chriſti ipſe ſuis pollicetur electis d. Comedetis adipem in ſaturitatem,& bibetis ſanguinem in ebrietatem de victima,quam ego immolo vobis.Quid.n.eſt victima a Chriſto nobis immolata, niſi corpus ſuũ, & ſanguis, quæ in cruce pro nobis obtulit patri? Ex qua comedimus adipem in ſaturitate, dum corpus Chriſti dignè ſumendo eius gratijs replemur Et ſanguinem in ebrietate bibimus: dũ per Chriſti ſanguinem ſumptũ eius replemur amore.Vnde Mag.in glo.pſal.14 Ex adipe frumenti ſatiat te,i. pane, qui de cœlo deſcendit, qui adeps frumenti dr̃,quia carne clauſus in mundo ſola fide cognitus eſt interius. Tertium, patet: Adeps.n.realiter defendit vitalia interiora,& ipſa operit:ſic & virtus charitatis,& amicitiæ proximum operiẽdo cuſtodit. Vnde Leuit.3.dr̃. Offerent domino adipẽ,qui intrinſecus operit vitalia,& quicquid pinguedinis eſt intrinſecus Vitalia .n. interiores uirtutes dñr, quas operit charitas,& cuſtodit.quam Deo debemus offerre.quia omnis actus veræ charitatis terminatur ad Deum. Adeps ergo charitatis operit vitalia, quando quis vitam proximi charitate defendit,nutrit,& ꝓtegit. Dicit Magiſter de proprietatibus rerum lib.7.quòd ſi adeps vel pinguedo in corpore hominis diſſoluatur: ſtatim deficit calor naturalis, & mors ſubitanea ſequitur. Quid enim eſt calor naturalis,niſi ipſa uita gratiæ, in qua cõſiſtit noſtrũ viuere ſpirituale, ſicut & vita corporalis in naturali calore? Si ergo adeps interius coagulatus diſſoluatur, i. vnio charitatis ad proximum diſrumpatur ſtatim ceſſat calor ſpiritualis, in quo vita gratiæ conſiſtit, & ſic ſubitò ſequitur mors animæ. Iſtum ergo adipem charitatis cõſeruare debemus,ſ. corde,& opere.In cuius figuram dicitur Leuit.7. Tenebit in manibus adipẽ hoſtiæ, & pectuſculum. Per manus opera intellige:ſed per pectuſculum, in quo latet cor,ipſam intentionem. Debemus ergo adipẽ charitatis tenere in manibus, i. charitatem per opera proximis oſtendere,debemus & pectuſculum tenere in manibus,ut .ſ. operibus exterioribus copuletur charitas interior: vt .ſ. ſolum propter Deum exteriora opera fiant, & non propter aliquod temporale, vel carnis delectationem, vt .ſ. adeps charitatis ſeparatus ſit a carne, ideſt, ab omni carnis voluptate vel affectione, ſicut de Nathan propheta dicitur. Surrexit Nathan propheta quaſi adeps ſeparatus a carne. Qui ergo prædictum triplicem adipem habuerit, dignè Deum poterit laudare. Et hoc innuens pſal.d. *Sicut adipe, & pinguedine repleatur anima mea.*& tunc.ſ. *labijs exultationis laudabit os meum.*

[Margin notes: Ezec.39 — A — B — Eccl.47]

Si memor fui tui ſuper ſtratum meum, in matutinis meditabor in te:quia fuiſti adiutor meus.

[Margin: 999 7.q.1.de nupt.]

HIc oſtendit differentiam inter bonos & malos, quia boni laudant Deum, & ipſius ſunt memores in proſperitate, & aduerſitate:mali autem nõ, quia ipſi proſperis eleuantur, ſed franguntur aduerſis.Primò ergo oſtendit cõditionem bonorum in proſperitate. Secundò,in aduerſitate,ibi. *Et in velamento.* Quantum ad primũ ſciendum,ꝙ per ſtratum, ſiue lectum, qui eſt locus quietis, ſignificatur ſtatus proſperitatis, in quo ſine turbatione homo quieſcit. Et ſic ille memor eſt Dei ſuper ſtratũ ſuũ, qui in ſtatu proſperitatis poſitus virtutẽ ſeruat humilitatis,& bona opera ſibi ſternit,in quib.requieſcere poſſit Vñ Gregorius ait. Per ſtratũ repauſatio in bonis operib.deſignatur. Vnde in Apoſtolorũ actib. Petrus Apoſtolus d. Aenea, ſanet te dñs Ieſus Chriſtus,ſurge & ſterne tibi Quid eſt dicere ſurge: niſi mala quæ feciſti,derelinque? Et quid eſt dictũ,ſterne tibi,niſi talia bona,in quibus quieſcere poſſis,operare? vt & deſerat ſurgendo quæ fecit,& inueniat ſternendo, qđ non fecit. Quod vtrunq; propheta breuiter comprehendit,dicens. Declina a malo, & fac bonum. Declinare a malo quippe

[Margin notes: C — Stratu. — D — Greg.23 mo.c.23 — Act.9. — Pſal.36]

pe eſt ab eo,in quo iacuit ſurgere, bonā verò facere, & mercedis opera in quib. requieſcere debeat operari. Qui.n.declinat a malo,ſed adhuc bona non facit,ſurrexit quidem ab eo,quo iacuit,ſed vbi requieſcere debeat, nondum ſtrauit, &c. Sic autem memor Dei continuè meditatur quomodo ipſi Deo ſeruire poſſit. Et hoc eſt,quod ſubdit. *In matutinis meditabor in te*, ideſt continuè die,ac nocte nam matutinum eſt finis noctis, & principium diei,& ſic vtrumque comprehendit. Et ne opera bona,& talis meditatio videatᷓ ſibi attribuere,ſed totū ipſi Deo, Ideo ſubdit. *Quia fuiſti adiutor meus*.

996 *Et in velamento alarum tuarum exultabo, adhæſit anima mea poſt te,me ſuſcepit dextera tua.*

11. q. 3. ad menſā

HIc oſtendit ſtatum bonorum in aduerſitate,quia.ſ.tunc maximè Deo adhærent per patientiam. Vbi notandū, quod Alæ Dei, quibus nos protegit, & *Alæ.* velat,ſunt duæ,ſ. miſericordia, & charitas. Vnde dicit gl. pſal. 16. Iſtis.n.velatus aduerſis frangi non pōt. Nam per alam miſericordiæ facit cum tentatione prouentum, quia non patitur nos tentari ſupra id,quod poſſumus, ſed per alam charitatis aduerſa immittendo,nos magis ad ſuum amorem trahit. Quod notans ſub- *Adhærere.* dit. *Adhæſit anima mea poſt te*.ſ. charitate. Vbi notādum, quod illi rei cor noſtrū adhæret, quam diligit, cum ergo Deum toto corde debeamus diligere, ſequitur quod toto corde ei debeamus adhęrere. Adhæremus autem Deo charitate, eius præcepta obſeruando. Propter quod dici- *Ioſue 22* tur. Diligatis dominum Deum veſtrum, vt ambuletis in omnib. vijs eius, & ob- *Vnū cū Deo.* ſeruetis omnia mandata eius, adhæreatiſque illi in omni corde ueſtro. Et attēde, quòd iſta adhæſio eſt tantæ vtilitatis,quòd ſic adhærentes vnit Deo, quòd illos deificat,dicente apoſtolo. 1. Cor. 6. Qui adhæret Deo, vnus ſpiritus eſt cum eo. Quod tamē dictum ſanè oportet intelligi, vt ibidem oſtendit Magiſter in glo.d. Qui adhæret Deo,ſ. eius voluntatem ſemper faciens, non vna caro eſt cū Deo, ſed vnus ſpiritus cum ſpiritu Dei: Cum ergo vnus eſt ſpiritus non ſubſtā-

E tiæ identitate, ſed participatione diuinæ beatitudinis. Diuerſæ.n ſunt ſubſtantiæ ſpiritus hominis,& ſpiritus Dei. Sed qa noſter ſpiritus adhærendo Deo, accedit ad participationem veritatis diuinæ, & beatitudinis illius. Vnus eſt ergo ſpiritus hominis, qui adhæret Deo cum ſpiritu Dei,cùm ei ſic adhæret,vt particeps eius beatitudinis plenè fit. cùm ſ. ſatiabitur eius deſiderium in ipſa trinitate adhærens Deo,cuius eſt imago. Non ergo ſpiritus hominis adhærens Deo eſt,ita vnū vel vnus cum ſpiritu Dei, ſicut filius cū

F patre eſt vnum,vel vnus Deus.Sic.n.dicimus de patre,& filio, ꝙ vnū ſunt, quia vnius ſubſtantiæ duo ſunt. Diligenter ergo aduerte, ꝙ quando de rebus duabus, vel pluribus vnum eſt,vel vna eſt, & additur quid vnū vel quid vna de ijs, quæ diuerſæ ſunt,& de ijs,quæ ſunt eiuſdem ſubſtantiæ,dici poteſt. Diuerſæ.n. ſunt ſubſtantiæ ſpiritus hominis, & ſpiritus Dei,& tñ dr̄,qui adhæret Deo,vnus ſpiritus eſt cum eo. Vbi autem dr̄ de duobus, vel pluribus vnū, nec additur quid vnum,talia diuerſa non intelliguntur, ſed

G vnius ſubſtantiæ, ſicut dictum eſt: Qui *1.Cor.3.* plantat,& qui rigat, vnum ſunt, & item. *Ioan.10.* Ego,& pater vnum ſumus. Si ergo de ijs, quæ diuerſæ ſunt ſubſtantiæ,ꝙ ſint vnus ſpiritus, rectè dicitur, quātò magis,quæ vnius ſunt ſubſtantiæ,rectè dicūtur vnus Deus eſſe. Hæc Magiſter. Ex prædictis ergo patet, ꝙ aduerſitas facit adhærere Deo. Item,ꝙ adhæſio Dei facit nos aſſumi ad vnitatem Dei modo prædicto. Et ideo cōcludit Pſal.d. *Adhæſit anima mea*

H *poſt te*.& quid ad hoc ſequitur. *Me ſuſcepit dextera tua*.ſ. ad talem vnitatem.

Ipſi verò in vanum quæſierunt animam 997 *meam, introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladij, partes vulpium erunt.*

HAec eſt ſecunda pars principalis, in qua oſtenditur,quòd malorum vitia a Deo puniuntur. Vbi notandum, *Nocere* quòd mali nocere cupientes bonis, ip- *mali bo* ſis non nocent, ſed ſibiipſis, peccantes *nis non* enim contra bonos bonis proficiunt, ſed *poſſunt.* ſibiipſis damnationem acquirunt. Decius enim perſequendo Laurentium, ſibi-

ſibijpſi nocuit, ſed Laurentio non modicum profuit, & ſic alij tyranni, quærentes ſanctos funditus perimere, non ſanctis, ſed ſibijpſis nocuerunt, & ſic eorum perſecutio erat vana, quantum ad perſequentes, quia finem intentũ habere non poterant. Vnde Greg. 20. mor. c. 22. dicit, Omnipotens Deus electorum ſuorum aduerſarios temporaliter permittit excreſcere, vt per malorum ſæuitiam purgetur vita bonorum. Nunquam. n. dominus aduerſus bonos eos ſæuire permitteret, niſi etiam quantum prodeſſent, videret. Nã dum iniuſti ſæuiunt, iuſti purgãtur, & vtilitati innocentium militat vita prauorum, dum hanc, & premendo humiliat, & humiliando ſemper ad melius format. Vnde rectè per Salomonem dicitur: Qui ſtultus eſt, ſeruiet ſapienti. Et tñ ſæpè conſpicimus ſapientes ſubeſſe, ſtultos verò arcem dominij tenere. Sapiẽtes ſeruiliter obſequi, ſtultos tyrannidis elatione dominari. Quomodo ergo diffinitione diuinæ ſapientiæ, ſtultus ſapienti ſeruit, dum plerumq; hunc iure temporalis dominij comprimit? Sed ſciendum eſt, ꝙ dum contra ſapientis vitam, ſtultus præminẽs terrorem poteſtatis exercet, dum hunc laboribus fatigat, contumelijs lacerat, profectò hunc ab omni vitiorum rubigine vrendo purgat. Stultus ergo ſapienti etiam dominando ſeruit, quem ad meliorem ſtatũ premendo prouehit, &c. Quia ergo mali perſequendo bonos, intentum contra bonos nõ acquirunt, ideò in vanum animam bonorum quærũt. Vnde hic dicit Pſalm. de malis. *Ipſi vero in vanum quæſierunt animam meam.* q. d. In carnem poteſtatem habent, non in animam. Sed qualis eos pœna ſequatur, ſubdit dicens. *Introibunt in inferiora terræ.* Vbi tres prauorum numerat pœnas. Prima eſt, quia in infernum demergentur, quam notat dicens: *Introibunt in inferiora terræ*, ideſt, in infernum, qui eſt in inferioribus terræ ſituatus, vt dictum fuit ſupra in verſi. 108. ibi. Conuertantur in infernum, &c. Secunda eſt, quia a Chriſto iuſtè iudicabuntur, *quia tradentur in manus gladij*. Quid autem hic eſt gladius, niſi iuſta Chriſti ſententia, quæ in iudicio malos occidet, & quo ad corpus, &

Prou. 11

Pœna malorũ.

A quo ad animam? De quo gladio dicitur Apoc. 1. ꝙ ex ore eius exibat gladius ex vtraque parte acutus. Tertia eſt, quia a dæmonibus cruciabuntur, quia *partes vulpium erunt*. Quid. n. per vulpes fraudulentas intelligitur, niſi ipſi dæmones deceptores, & fraudulenti? De quibus ait Chriſtus illi auaro. Vulpes foueas habẽt, & volucres cœli nidos; ideſt, ſecundum glo. vulpes, ideſt dæmones doloſi, volucres cœli, ideſt, dæmones ſuperbi in corde tuo habent habitaculum, ſed nõ filius hominis. Vnde nõ ſolum dæmones ratio- B ne doloſitatis vulpes dicuntur, ſed etiam homines doloſi. Vnde & Chriſtus Herodem appellauit vulpem. Dicite illi vulpi, &c. Vbi glo. Vulpis. n. eſt animal plenum fraudibus, in fouea propter inſidias latẽs, odore fœtens, nunquam rectis itineribus incedens. Quæ oĩa dæmonibus competunt, & hominibus prauis. Eſt ergo ſenſus. *Partes vulpium erunt*. in partes hæreditatis dæmonum erunt, ſicut Deus eſt pars hæreditatis iuſtorum, Pſal. 15. Dominus pars hæreditatis meæ, &c.

Vulpis,

Matt. 8.

C *Rex verò lætabitur in Deo, laudabuntur omnes, qui iurant in eo, quia obſtructum eſt os loquentium iniqua.* 998

HIc conſequenter oſtenditur quomodo bonorum opera a Deo prę miantur. Vbi nota, ꝙ quilibet iuſtus regis nomine intelligitur: Cum. n. rex dicatur a rego, regis, ſicut ſcriptor a ſcribo, & doctor a doceo. Ideo ſicut ſcriptor dicitũ qui bene ſcribit, & doctor qui bene docet, ſic & rex dicitur quilibet, q ſeipſum bene regit. Cum ergo ſolum iuſti ſeipſos D benè regant, carnem ſubdentes ſpiritui, & ſpiritum Deo, ſequitur, ꝙ ipſi dignè reges vocantur. Et econtra, illi, qui ſe non benè regunt, vt ſunt praui, iniuſtè reges nuncupantur, quacunque temporali fulgeant dignitate. Vñ Iſido. lib. 3. de ſummo bono, d. Reges a rectè agendo dicti ſunt. Ideoq; rectè faciendo nomen regis retinent, peccãdo aũt perdunt Vñ Prou. 20. Rex qui ſedet in ſolio ſuo, ſ. mentis, diſſipat oẽ malũ. Certum eſt aũt, ꝙ iuſti totã ſuã gloriã in Deo ponunt, & lætitiã non in rebus creatis, Pſal. 31. Lætamini

Rex quilibet iuſtus.

in domino, & exultate, iuſti. Et hoc eſt, quod hic de iuſtis ſub regis nomine d. Pſ. *Rex verò lætabitur in Deo.* Vnde & Pſ. 20. ait Dñe, in virtute tua lætabitur rex. De lætitia aũt iuſtorum uide ſupra uerſic. 479. Subditur. *Laudabũtur omnes qui iurant in eo.* Vbi ẽm gl. Ille iurat in Deo, qui obſequium, & uota Deo promittit, & obſeruat: Et tales laudabuntur, ſ. ab

Os peccatorum.

ipſo Deo in iudicio qñ eis dicet. Venite benedicti patris mei, &c. Mali aũt tunc à nullo laudabuntur. Non quidem à Deo, nec à iuſtis: quia mala laudare nõ norũt, neq; à malis, & adulatoribus, ut in uita præſenti. Quia in iudicio *obſtructum eſt*, i. obſtruetur *os loquentiũ iniqua*. Iniqua enim loquitur omnis, qui alterius mala

Obſtruo.

cõmendat. Secundũ.n. Grãmaticos obſtruo cõponitur ex ob, & ſtruo, ſtruis, & eſt obſtruere idem q̃ claudere, oppilare, vel vndiq; obturare. Obſtructum ergo tunc oſtendit os malorũ, quia ibi nõ erit tẽpus excuſandi mala, vel laudandi, quia

1. Reg. 2

omnibus erũt manifeſta. Et hoc eſt, quod de malis dr̃, impij in tenebris conticeſcẽt.

Greg 16 mor. ca. 16.

Quod exponens Greg ait. Nunc.n. malus bonis derogat, & recta, quæ agere negligit, hæc in alijs obtrectãdo lacerare non ceſſat: Sed tunc iniquitas os ſuum contrahit, cùm iuſtis quanta ſuppetat gloria retributionis, agnoſcit. Tunc.n. ei loqui contra bonos non uacat, quia malorum ſuorum digna retributione linguam tormenta ligant. Vnde benè, Anna prophetizante, dicitur. Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit, & impij in tenebris conticeſcent. Quod nunc confirmans Pſal. ait *Obſtructum eſt os loquentium iniqua*, præſens ponens pro futuro.

PSAL. LXIII.

999 **E***xaudi, Deus, orationem meam cùm deprecor, à timore inimici eripe animam meam.*

PSALMVS iſte hunc habet titulũ. *In finem pſalmus Dauid* Patet ex prædictis multotiens expoſitio. De materia uero Pſ. quo ad literã dicunt doctores Hebræorum, maxime Ra. Sal.

E quod Dauid hunc pſalmũ facit de ipſo Daniele propheta, qui de ſemine Dauid deſcendit. Vnde Ezechiæ regi dixit Eſa. 4. Reg. 20. De filijs tuis, qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis. Et hoc impletum fuit in Daniele, & ſocijs eius ut habet Dan. 1. Dauid ergo ſpiritu prophetico prævidens, quod Daniel de ſuo ſemine naſciturus, p inuidiam malignantium fuerat in lacum leonum proijciendus, & inde miraculosè liberãdus, hunc pſalmum in perſona Danielis cõ-

F poſuit. Et ẽm iſtum ſenſum literalẽ pſal. iſte diuiditur in tres partes. Quia primò diuinum beneficium recolitur. Secundò, malignantium iniquitas deſcribitur, ibi. *Quia exacuerunt.* Tertiò, utilitas conſiderantium concluditur, ibi. *Cõturbati ſunt*, &c. vt Nic. de Ly. Quantum verò ad ſenſum propheticum, notandum, quod iſte pſalmus agit de Chriſti paſſione, & reſurrectione. Vnde in iſto pſalmo Chriſtus loquitur, ſed qñq; vt caput, quandoque ut corpus, quod eſt eccleſia. Sicut enim Chriſtus caput eccleſiæ in ſua paſſione

G orauit, ſic & eccleſia in ſuis paſſionibus Deum debet orare. Eſt ergo ſenſus tituli. *In finem pſalmus Dauid*, i. iſte pſalmus dirigens nos in finem, ideſt, in Chriſtum, qui eſt omnium fidelium finis, attribuitur ipſi Dauid, id eſt, Chriſto, quia in iſto pſal. Chriſtus loquitur, ut dictum eſt. Intentio pſalmiſtæ eſt, fideles monere, ne in paſſionibus turbentur, ſed tunc maximè in Deum ſperent, & per orationẽ ad ipſum deuotè recurrant. Sub iſto ergo intellectu tractando pſalmũ, pſalmus iſte diuiditur in tres partes. Quia ponit

H primò paſſionis Chriſti acerbitas. Secũdò, Chriſti in paſſione ſtabilitas, ibi. *Accedet homo.* Tertiò, paſſionis Chriſti vtilitas, ibi. *Cõturbati ſunt omnes.* Prima in tres, quia ponitur tempore Chriſti paſſionis primò Chriſti deprecatio. Secũdò deprecationis exauditio, ibi. *Protexiſti.* Tertiò, Iudæorũ malignatio, ibi. *Quia exacuerunt.* Quantũ ad primum notandum, q̃ quamuis timoris multæ ſint ſpecies, vt dictum fuit uerſi. 261. Quantum tamen ad præſens reſtat ſciendum, q̃ timor eſt duplex, ſ. corporalis, & ſpiritualis.

Digitized by Google

Timor corporalis. Nota totum ad non timendum ſubire mortẽ corporalem pro dño cum ſe caſus obtulerit

tualis. Corporalis, q̃uo pęna timetur corporis, vt timere infirmitates, verbera, vel mortem. Spiritualis aũt, quo ſpiritualis inimicus timetur, ne ſuis tentationibus vel pęnis immiſſis ad caſum trahat. Et. q̃uis primus timor ſit quaſi naturales, nũquam tñ tantus eſſe debet, vt ſuperet rationem, vt. ſ. pro aliqua pęna vitanda aliquod fiat in honeſtum, quinimmo ante omnis pœna corporalis eligi debet, vt deducit Chryſ. ſuper illo verbo Matth. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus &c. d. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, qm̃ corpus, etſi ab impijs occiſum non fuerit propter dominum, a ſeipſo poſt modicum morietur propter naturam. Ergo occiſi ſm̃ corpus ab impijs nihil perditis, niſi mortis dilationem, vt corpus, q́ poſt modicum fuerat moriturum, ante modicum moriatur. Magis autem nec ipſam mortis dilationem. Si. n. uerum eſt, q́ nec folium quidem cadet de arbore ſine Dei præcepto, quia numerati ſunt dies qui ad vitam nobis ſunt dati, credere debemus, q́ nec morimur ante diem nec tranſire poſſumus diem. Nunc aũt ponamus, q́ ante diem morimur pp. Deũ. Si ergo & gratis poſt modicum morituri ſumus, nulla Dei cauſa propoſita, quare non ante modicum in cauſa Dei cũ gloria morimur, vt fiat voluntariũ, quod futurum eſt neceſſariũ vt offeramus pro munere, q́ redditur pro debito. Ideo nolite timere eos, qui occidunt corpus. ſubſtantia enim hominis non eſt corpus, ſed anima. Hanc. n. ſolam ad imaginem ſuam Deus fecit, & hanc diligit. propter hanc fecit, & mundum, & hanc zelat, & perſequitur inimicus, & propter hanc ipſe Dei filius venit in mundum. Corpus autem veſtimentũ eſt animæ. Sicut ergo veſtimentum ſuper hominem poſitum, ſi quis furibũdus ſcindat, dolorem quidem iniuriæ ſentit homo, damnum autem non patitur in natura. Sic corpus ſuper animam poſitum ſi occidatur ab impijs, anima quidẽ occiſionis illius ſentit dolorem, damnum aũt ſuæ naturæ non patitur. Aut q́ ſentio verius, non ſolum ad veſtimentum animæ caro creata eſt, ſed magis ad tentationem eius, quaſi domeſtica, & natu-

A ralis inimica copulata, vt, dum expugnatur a carne, nec vincitur, coronet a Deo. Si ergo caro animæ inimica tentatio eſt, quis ſapiens non intelligit, quia occiſio corporis optanda eſt magis quam timenda. Ideo. n. tibi corruptibilis naturã creata eſt, ideo deponẽdi corpus tempus eſt numeratum, vt, dum homo moritur, quotidie corpori illi non parcas; ſed conuenientiæ periruræ cõpares tibi vitã manſurã. Ecce ſi mutuo acceperimus, vt puta equum, aut bouem, nõne aſſidue opus tuũ operaris in eum? Dicis. n. apud te, ho-

B die, aut cras tollendus eſt a me, quia nõ eſt meus. Et in corpore corruptibili natus quare ad vtilitatẽ animæ tuæ nõ uteris temporali corpore tuo? ſciens, q́ poſt modicum tollendum eſt a te, quia nõ eſt tuum. Quæ eſt illa inſipientia noſtra, odire, quod noſtrum eſt, & amare, quod noſtrum non eſt? ſtudere, quód ſaluare non poſſumus, & negligere, qđ in æternũ habituri ſumus, hęc ille. Ex quib. paret, q́ mortẽ corporis nullus timere dẽt, ut pro ipſa uitãda aliquid agat inhoneſtum. Sic ergo Chriſtus hic orãs: *A ti-*

C *more inimici eripe aĩam meam* non petit ne moriaẽ, ſed ut eos non timeat qui tantũ corpus occidere poſſunt, ſed magis illũ timeat, qui corpus, & aĩam perdere põt. Et hoc modo a timore inimici eripitur, ẽt dum occidiẽ, quia homines non timet, ſed nec morti cedit, vt hic dicit gl. Et attende, q́ nõ tã pro ſe hic orat Chriſtus, quàm ẽt pro ſuis, ſ. ne martyres illos timeant, qui ſolum corpus occidere poſſunt, vnde hic ait Aug. *Exaudi, Deus,* &c. *a timore,* &c. *eripe animam meam.* Sęuierunt inimici in martyres. Quid ergo

D orabat iſta vox corporis Chriſti? Hoc orabat, vt eruerent ab inimicis, & vt nõ eos occidere poſſent inimici. Ergo exauditi non ſunt, quia occiſi ſunt. Nunquid deſeruit Deus cõtritos corde ſeruos ſuos, & ſperantes in ſe deſpexit? Abſit. Quis. n. inuocauit Dominũ, & derelictus eſt? Quis ſperauit in eum, & ab eo deſertus eſt? Exaudiebantur ergo, & occidebantur, & tamen ab inimicis eruebantur. Alij enim timentes conſentiebant, & viuebant, & tamen ab inimicis abſorbebantur. Occiſi itaque eruebantur, viuen-

tes autem mori timentes abſorbebãtur. Vnde eſt illa vox gratulationis, forſitan viuos abſorbuiſſent nos. Multi abſorpti ſunt uiui, abſorpti ſunt multi mortui. Qui enim putauerũt inanem eſſe fidem Chriſtianã, mortui abſorpti ſunt. Qui aũt ſcientes, ueritatem eſſe prædicationem euangelij, Chriſtũm eſſe filium Dei dicẽtes, & hoc credentes, & hoc intus tenentes, uicti tamen doloribus ceſſerunt, & idolis ſacrificauerunt. Illi viui abſorpti ſunt. Illi abſorpti, quia mortui. Illi autẽ, quia abſorpti mortui. Quid ergo orabat hæc uox martyrum dicentiũ. *A timore inimici eripe animam meam.* Non ut me non occidant inimici, ſed ne anima mea

Mat. 10. conſentiat inimicis. Hoc ergo orat Chriſtus in ſuis impleri quod iubet in euangelio dicens: Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam aũt non poſſunt occidere, ſed eum timete, qui animam, & corpus pôt perdere in gehennam. Oretur ergo, ut præſtet quod iubet. *A timore inimici erue me, Deus*, & ſub de timori tuo, id eſt, non timeam eum, qui corpus occidit, timeam aũt te, qui habes poteſtatem, & corpus, & animam occidere in gehennam ignis. Non enim à timore tuo nolo eſſe alienus, ſed a timore inimici liber, ſub timore verò ſeruus domini.

1000 *Protexiſti me à conuentu malignantium, à multitudine operantium iniquitatem.*

HIc ponitur deprecationis exauditio. Vbi notandum, quòd tego, tegis, habet duo ſignificata, ſecundum quę & humanitas Chriſti protegebat diuinitatem, & diuinitas humanitatem, uide ſupra verſic. 438. Protexit ergo diuinitas humanitatem Chriſti, quia ipſam defendit, ne malignantes Iudæi ipſam, ut conabantur, ſuperare poſſent, quia etſi corpus in manibus ipſorum eſt traditum, animam autem in aliquo lædere non potuerunt, ſicut diabolo de Iob

Iob 1. dominus dixit. Ecce caro eius in manu tua eſt, ueruntamen animam eius ſerua. Et de hoc uide ſupra uerſiculo 396. Orate etiam hic Chriſtus pro corpore ſuo. & ſanctis martyribus. Vnde uirtute

Martry. eius orationis ſancti martyres ſic à Deo

E fuerunt protecti, ut fortiores eſſent, patiendo quàm inimici ſequiendo. Vnde hic ait gloſ. hoc quod hic dicitur, *Protexiſti*, in capite factum cernimus. Quod & mẽbra experiuntur. Hoc.n. exemplo reliqui firmantur. Vnde Aug. in ſermone. *Protexiſti me à conuentu malignantium*, &c. Iam ipſum Chriſtũ protectum intueamur, multi enim martyres talia paſſi sũt, ſed nihil ſic relucet, ſicut in Chriſto, qui eſt martyrũ caput. Verſus iſte ſic eſt intelligendus, vt, dum Propheta agnoſcit ſe hactenus à Deo protectum eſſe tacitè

F intelligatur precari, ut in poſterum ab eodem protegatur. Inſuper collige ex hoc verſiculo, quod ſolum in Deo uera lætitia habetur: quia ſolus Deus nos ab omni tribulatione liberare poteſt. Non quidem plenè liberat in præſenti, ſed in futuro. Ideo accipitur hic præteritum pro futuro, ratione certitudinis propheticæ. In præſenti .n. uita tribulationes patimur, ut purgati in futuro conſolationem Dei inueniamus. Propter quod dicitur Iob 5. In ſex tribulationibus liberabit te, & in ſeptima non tanget te malum. Quod expo

G nens Gregorius ait. Quid enim ſenario numero, quem ſeptimus ſequitur, niſi præſentis vitæ operatio, diſcurſuſque ſignificatur? Sexto quippe die omnia perficiens hominem condidit, & ſeptimo die Deus requieuit. Perfectis ergo omnibus requies ſequitur. Quia poſt bona uitæ præſentis opera, retributio æternæ quietis inuenitur. In ſex itaque tribulationibus Dominus nos liberat, ne in ſeptima nos malum tangat, quia per paternæ pietatis eruditionem, præſentis uitæ labore nos atterit. Sed in aduentu iudicis à uer

H bere abſcondit, ut tantò tunc ad ſalutem certiores exhibeat, quantò nunc flagella durius ſecant.

Quia exacuerunt vt gladium linguas ſuas, intenderunt arcum rem amaram, vt ſagittent in occultis immaculatum. 1001 6.q.1.ex merito.

HIc ponitur Iudæorum cõtra Chriſtum iniquitas, & malignatio. Et diuiditur in quatuor partes. Quia ponitur primò Iudæorũ uenenata locutio, Lingua Iudæorũ.

Secundò,

Secundò, ipſorum oſtinata præſumptio, ibi. *Subitò ſagittabunt*. Tertiò, ipſorum meditata deceptio, ibi: *Narrauerunt*. Quartò, ipſorum fruſtrata intentio, ibi. *Scrutati ſunt*. Quantum ad primum notandum, q multotiens nomine cauſæ ſignificatur effectus, ſic nomine voluntatis ſignificatur actus, voluntate elicitus. Sic & in propoſito nomine linguæ ſignificantur verba per linguam formata. Dicat ergo de Iudæis Chriſtus. *Quia exacuerunt vt gladium linguas ſuas*, id eſt, verba, ſ. apertè clamando mortem Chriſti, dicẽtes. Tolle, tolle, crucifige eum. Et potes notare quod Iudæi acuerunt linguas ſuas contra Chriſtum multipliciter, ſ. ante paſſionem. Primò, ipſum blaſphemando. Io. 8. Dæmonium habes. Secundò, ipſum increpãdo. Matth. 11. Ecce vorator, & potator vini, & publicanorum amicus. Tertiò, ipſum tentando. Matth. 22. Si licet cenſum dare Cæſari. Quartò, adulando. Matt. 22. Magiſter, ſcimus quia verax es, &c. In paſſione etiam multipliciter acuerunt linguas ſuas, ſ. ipſum accuſando. Luc. 23. Hunc inuenimus ſubuertentem gentem noſtram, ipſum condemnando. Matth. 26. Qui omnes clamauerũt. Reus eſt mortis. Ipſum crucifixerunt deridendo. Matth. 27. Vah, qui deſtruis templum Dei, &c. Vnde hic ait Aug. *Exacuerunt vt gladium linguas ſuas*. In alio Pſal dicit. Filij hominum, dentes eorum arma, & ſagittæ, & linguæ eorum gladius acutus. Ita & hic qui exacuerunt, &c. Non dicãt ergo Iudæi, non occidimus Chriſtũ, quia propterea eum dederunt Pilato iudici, vt quaſi a morte eius viderentur immunes Nam cum dixiſſet eis Pilatus. Accipite eum vos, & ſm legem veſtram iudicate eum. Reſponderunt. Nobis non licet interficere quemquam. Iniquitatem facinoris ſui in iudicem refundere volentes. Sed nunquid Deum iudicem fallebant? Pilatus autem in eo quod fecit, aliquantulum particeps fuit, ſed in comparatione illorum multò ipſe innocentior. Inſtitit enim quantum potuit, ut ipſum ex ipſorum manibus liberaret. Nam propterea flagellatum ipſum perduxit ad eos. Non perſequendo dñm flagellauit, ſed ipſorum furori ſatisfacere volens, vt

Auguſt. Pſal. 50.

A vel ſic iam miteſcerẽt, & deſinerent velle eum occidere, quem flagellatum viderent. At vbi perſeuerauerunt cum ipſe Pilatus lauiſſet manus, fecit tamen, quod voluerunt, vel inuitus. Nunquid ergo innocentes fuerunt, qui ipſum coegerũt, vt faceret? Nullo modo. Ille dixit in eum ſententiam, & iuſſit eum crucifigi, & ideo ipſe quaſi eum occidit. Sed vos eum corde, & voce occidiſtis, ò Iudæi. Acuiſtis. n. linguas veſtras, & eum percuſſiſtis, quando clamaſtis. Crucifige, crucifige. Crucifixit ergo Chriſtum Pilatus: crucifixerunt B & Iudæi. Ex quo vnum ſoluitur dubium. Nam Mar. 15. dicitur, q hora tertia crucifixerunt eum. Ioa. autem dicit, quod erat hora quaſi ſexta. Vnde iſta concordans Aug. in ſermone dicit. Ait. n vnus euangeliſta dominum crucifixũ eſſe hora ſexta, alius autem hora tertia. Iam quidem incipiente ſexta hora Pilatus ſedit pro tribunali. Et re vera quando dominus leuatus eſt in lignum, hora erat ſexta. Sed alius euangeliſta Iudæorum intuens animum, qui volebant immunes a morte domini videri clamantes crucifige, oſtendit C eos eſſe reos, dicens dominum hora tertia fuiſſe crucifixum. Ergo verius illi tũc occiderunt, quando ſic impiè clamauerunt. Apparitores autem poteſtatis hora ſexta crucifixerunt. Iudæi hora tertia clamauerunt, quod illi manibus hora ſexta, hoc iſti lingua hora fecerunt, quando, ſ. *Exacuerunt vt gladium linguas ſuas*. Sic ergo magis rei iſti fuerunt, qui clamando ſæuiebant, quam illi, qui obtemperando adminiſtrabãt. Sequitur. *Intenderunt arcum, rem amaram*, &c. Arcus enim occultè ferit, ſed gladius apertè. Lingua vt gla D dio feriebant, cũ apertè clamabant. Crucifige. Sed arcu qñ doloſè eius mortem tractabant, qñ inſidias parauerunt, vt pote, quod per diſcipulum traderetur, quod eſt res amara, vt conuiua ſit proditor, vt. ſ. ipſi omnia facientes nihil feciſſe viderentur. Vnde Auguſt. hic, *Intenderunt arcum, rem amaram*. Arcũ dicit inſidias, qui enim ſagittam mittit fallit vt feriat, prius autem ſagitta percutit, quam ad illum venire præuideatur, quem latẽt inſidiæ cordis humani. Sed nunquid dominum noſtrum Ieſum Chriſtum late-

Crucifi. ſo.

Mar. 15 Ioan. 10

Arcus Iudæorũ

bant, qui opus nõ habebat vt quiſquam ei teſtimonium perhiberet de homine? Qui dixit. *Intenderunt arcum*, hoc eſt, in abſconditis quaſi fallentes inſidijs. Noſtis enim quibus dolis egerunt, quemadmodum Iudam pecunia corruperunt, vt Ieſum traderet illis? Quomodo falſos teſtes procurauerunt, quibus inſidijs, & dolis egerunt, vt ſagittent in occultis immaculatum. O cor durum volens occidere hominem qui mortuos ſuſcitabat.

1002 *Subito ſagittabunt eum: & non timebunt: firmauerunt ſibi ſermonem nequam.*

Hic oſtenditur Iudæorum obſtinata præſumptio. Vbi ſciendum, quòd ſignum obſtinatæ præſumptionis maximum, eſt potentiorem non timere, contra ſtimulũ velle calcitrare, mortuos ſuſcitantẽ velle interficere, in deliberatione mala ſcienter velle perdurare. Sic & Iudæi faciebant contra Chriſtum, quia ſermonem, ideſt, deliberationem, quam de eius morte fecerunt, nullis Chriſti miraculis viſis depoſuerũt, ſed in ipſa permanſerunt obſtinati, & non timuerunt contra Deum extendere manum. Et hoc eſt, quod de Iudæis Pſalm. hic prædicit. *Subito ſagittabunt eum*, ſ. Chriſtũ. *Subito*. ait gl. ideſt, inſidioſè, quaſi non præuiſi, & non præmeditati, quaſi neſcientem, vnde Aug. hic. *Firmauerunt ſibi ſermonem nequam*, ideſt, obſtinati obfirmauerunt ſermonem de Chriſti morte, quem conceperant, quia poſt tanta Chriſti facta miracula non ſunt moti, ſed perſtiterunt in conſilio maligno. Traditus eſt ille iudici, trepidat iudex, & non trepidant, qui tradiderunt iudici, contremiſcit poteſtas, & non contremiſcit immanitas, ideſt, immunita humilitas, vult ille lauare manus, & illi linguas ſuas inquinãt. Sed quare? quia *Firmauerunt ſibi ſermonem malignum*: Multa aũt egit Pilatus vt refrænarentur: ſed *Firmauerunt ſibi ſermonem nequam*, dicentes. Crucifige, crucifige. Repetitio affirmatio eſt maligni ſermonis. Vide quomodo acrius firmauerunt ſibi ſermonem malignum. Pilatus dixit. Regem veſtrum crucifigam? Illi antem dixerunt: Non habemus regem niſi Cæſarem. Of-

Obſtinatio Iudæorum contra Chriſtum.

Luc. 23.

E ferebat illis regem filium Dei Illi ad hominem recurrebant, quaſi digni qui illũ haberent, & iſtum non haberent. Adhuc audi quomodo firmauerunt ſibi ſermonẽ malignum Non inuenio aliquid in homine iſto (ait iudex) quo dignus ſit morte. Et illi qui firmauerunt ſibi ſermonem malignum, reſpõdent. Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Firmauerunt ergo ſibi ſermonem malignum, non domino, quoniam dicũt: Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros. Quod ergo firmauerunt ſibi ipſius firmauerunt non do-
F mino, ſicut alibi ſcriptum eſt. Foderunt ante faciem meam foueam, & ipſi inciderunt in eam, Deum mors non occidit, ſed ipſe mortem. Illos autem iniquitas occidit, quia noluerunt occidere iniquitatem. Prorſus, fratres, nobis certamen incumbit, aut occidere iniquitatem, aut occidi ab iniquitate. Noli autem quærere occidere iniquitatem, tanquã aliquid extra te, ſed ad teipſum reſpice, & vide quod tecum pugnet in te, caue quoque, ne expugnet te, Iniquitas enim tua niſi interfecta fuerit a te, quia eſt ex te, aduer-
G ſus te rebellat. Ex quadam quidem parte tu hæres Deo, & ex quadam delectaris in ſæculo. Illud quo delectaris in ſæculo pugnat aduerſus mentem tuam, quæ hæret Deo. Ergo hæreat mens tua Deo, vt cohæreat, non deficiat, dum contra ſe dimicat, quia magnum adiutorium hẽt. Subijciet quod in ſe ſibi rebellat, ſi in pugnando perſeuerer. Eſt peccatum in corpore tuo, ſed non regnet. Nõ ergo (inquit Paulus Apoſtolus) regnet peccatum in corpore noſtro mortali, ad obediendum deſiderijs eius. Si non obedieris, etſi eſt
H quod ſuadet quod delectat ad malum, ſi non obtemperabis factis, non regnabit, & ita fiet poſtea, vt non ſit, quod erat. Sed quã? Certè cum abſorpta fuerit mors in victoriam, cum corruptibile induerit incorruptionẽ, vbi nõ erit quod tibi repugnet niſi Deus. Vide ergo Iudæorum obſtinationem contra Chriſtum. Inuidebant domino, quia delectabat eos principatus mundi. Viderant enim ab eo ſibi auferri principatum, & ex delectatione ſua, rebellauerunt contra dominum, quia ſi ſibijpſis rebellaſſent, ideſt, aduerſus de-

Rom. 6.

lecta-

lectationem ſuam malam, inuidentiam ſuam uincerent, nec uinceretur ab ea, ut eſſet illis dominus ſaluator, qui uenerat vt ſaluatur. Nunc aũt fauerunt febri, & repugnauerunt medico. Et quicquid ſuggerebat febris, faciebant, quicquid verò econtra iubebat medicus, negligebant. Ergo illi magis occiſi ſunt, non dominus. Nam in domino mors occiſa eſt. In illis iniquitas vixit. Et uiuent in ſe iniquitate. illi occiſi ſunt.

1003 *Narrauerunt, vt abſconderent laqueos: dixerunt quis videbit eos?*

POnitur hic Iudęorum præmeditata, & conſulta deceptio. Iudęi.n. pluries fuerunt cõgregati, conſulendo qũo Ieſũ dolo tenerent, & occiderent. Et hoc eſt, quod pręuidens pſ. dicit, *Narrauerunt vt abſconderent laqueos*, ſ. ipſi Chriſto, i. cõſilium fecerunt prius apud ſe qũo ipſum occiderent. Ioa. 11. Collegerunt pontifices, & phariſæi conſiliũ, & dicebãt. Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit, &c. & ibi deliberatũ fuit, ut occideretur. Poſtea ut ipſi à morte eius immunes viderẽtur, abſconderunt ei laqueos mortis, C ſ. tractantes cum diſcipulo, ut ipſe traderet eum, iudexque ipſum interficeret. Et ſic abſconderunt laqueos ei mortis, quaſi dicat. Si diſcipulus tradit, & Romani crucifigunt, quid ad nos? q. d. Parabimus Chriſto laqueos mortis. *Et quis videbit eos?* quia ipſe non perpendet, nec aliquis nobis eius mortem imputabit. Vnde Auguſtinus in ſermone. *Narrauerunt vt abſconderent muſcipulas, & dixerunt quis videbit eas?* Latere putabant eum, quem occidebãt hominem, latere Deum ecce putat homo. Nunquid erat D Chriſtus ſicut cæteri homines, neſciens quid de illo cogitaretur? Nũquid Deus neſcit? O cor humanum, quare dixiſti tibi, quis videt me, cùm ille videat, qui fecit te? Dixerunt, quis uidebit nos. videbat Deus, uidebat, & Chriſtus, quia Chriſtus eſt Deus. Et nota quòd multos laqueos parauerunt Iudæi Chriſto, vt ipſum morti traderent. De quibus vide ſupra uerſic. quadringenteſimoquadrageſimo, & uerſic. quingenteſimouigeſimonono. De laqueis ergo paratis di- A xerunt. *Quis videbit eos*, ideſt, quis poterit ab illis cauere?

1004 *Scrutati ſunt iniquitates, defecerunt ſcrutantes ſcrutinio.* 1. q. 4. Nullus.

HIc oſtẽditur ipſorum fruſtrata intẽtio: fruſtra.n. illud dicitur fieri, qđ caret fine intento. Finis autem perſecutionis Iudæorum, erat Chriſti nomen, & fidem per mortẽ ipſius extinguere, ſic tñ quod ab ipſius morte reputarentur immunes. Sed certè totum oppoſitum euenit. quia & propter Chriſti nomen eius B fides eſt per totum orbem diffuſa, & eius nomen ſublimatum, ut docet Apoſtolus ad Philip. 2. Sic igitur cõſilia ipſorum, & doloſitates defecerunt. Et hoc eſt, quod hic dicit. *Scrutati ſunt*, &c. *defecerunt ſcrutantes*, &c. Vnde glo. *Scrutati ſunt iniquitates*, ſ. qũo iuſtum per falſos teſtes accuſarent, qũo eum perderent, ne mundus abiret poſt eum, & ſuper hoc acerba, & occulta conſilia. Dicebant enim, per diſcipulum tradatur, à iudice occidatur, & ita nihil ad nos. Sed defecerunt in ſcrutinio ſuo, ſ. in prauo conſilio, quia quantò C occultiùs cogitabant, tantò plus defecerunt à ueritate, & æquitate, & in tenebras mergũtur, quia enim illi Deum non videbant, ideò putabant ſe non uideri à Deo. Vnde & Auguſt. *Scrutati ſunt iniquitates, defecerũt ſcrutantes ſcrutationes*, ideſt, acerba, & acuta conſilia, ſ. non tradatur per diſcipulum, non ocidatur à nobis, ſed à iudice. Totum nos faciamus, & nihil facere uideamur. Sed ubi eſt clamor linguæ? Crucifige, crucifige. Si cœci eſtis, ut ſurdi ſcitis. Simulata innocentia non eſt innocentia. Simulata æqui- D tas non eſt æquitas, ſed duplex iniquitas, quia iniquitas eſt ſimulatio. Ibi ergo illi defecerunt ſcrutantes ſcrutationes. Quantò enim acutiùs ſibi excogitare uidebantur, tantò magis deficiebant, quia à lumine veritatis, & æquitatis in profunda malignorum conſiliorũ demergebantur. Habet enim iuſtitia quandam lucem ſuam, qua perfundit, & illuſtrat animam inhærentem ſibi. Anima autem auertens ſe à luce iuſtitiæ, quàtò magis quærit quid inueniat cõtra iuſtitiam, tantò plus à luce repellitur.

Conſilia Iudæorũ defecerunt contra Chriſtum.

Luc. 23.

Meritò

Meritò ergo, & ipſi perſcrutantes quid contra iuſtitiam molirentur, à iuſtitia recedentes, tantò plus deficiebant perſcrutantes perſcrutationes. O quam magnũ
Mat.27 eſt conſilium innocentiæ. Nã Pilatus lauat manus, dicens. Innocens ego ſum à ſanguine iuſti hujus. Nos quidem digna factis recipimus, hic aũt nihil mali geſſit.
Luc.23. Miles crucifixo clamat, dicens. Verè hic
Luc.23. homo iuſtus erat, Iudas proditor pœni-
Mat.27 tet, dicens. Peccaui tradens ſanguinem iuſtum. Quibus conſideratis de ipſis Iu-
Pſal.72. dæis dicitur. Subito defecerunt, & perierunt propter iniquitatem ſuam.

1005 *Accedet homo ad cor altum, & exaltabitur Deus.*

HIc ponitur Chriſti ſtabilitas. Et duo facit, quia primò ponit Chriſti in paſſione fortitudo. Secundo eius in reſurrectione altitudo, ibi. *Sagitta paruulorum.* Quantum ad primum ſciendum, quòd ſicut cor paruum dicitur habere,
Cor altũ qui omnia pericula timet, propter quod omittit illa, quę facere debet, ſic per oppoſitum cor altum, & magnum habere dicitur, qui pro iuſtitia ſaluanda mortem corporis conſtanter aggreditur. Quod & Chriſtus in ſua paſſioue fecit, qui patri obediẽs factus, mortem crucis intrepidus eſt pro nobis aggreſſus. Altum ergo cor habuit, dum ad omnia mala, quæ de ipſo cogitabant, patienda conſtanter ſe obtulit. Et hoc eſt quod de Chriſto homine
Homo Chriſtus paſſus. hic dicit. *Accedet ad cor altum:* per quod nobis exemplum patiendi reliquit. Vnde Auguſtin. in ſermone. *Accedet homo ad cor altum,* homo, ideſt, Chriſtus, quia homo erat propter homines factus, & in homine latens Deus, ut neſcientibus, exẽplum fortitudinis daret, ipſe ſciens omnia ſuſtinebat. *Accedet ergo homo ad cor, & exaltabitur Deus.* Illi dixerunt. Quis nos uidebit? & defecerunt ſcrutantes cõſilia mala. Acceſſit homo ad ipſa conſilia, ideſt, ad tolerandam mortem, quam con ſuluerant. Paſſus eſt Deus homo teneri. Non enim teneretur, crucifigeretur, aut moreretur, niſi eſſet homo. Acceſſit ergo homo ad omnes illas paſſiones, quæ in illo nihil ualerent, niſi eſſet homo. Si

E uero ille homo non eſſet, nõ liberaretur homo, acceſſit ergo homo Chriſtus ad cor altum, obijciens ſe aſpectibus humanis hominem, ſeruans intus Deum, ideſt, acceſſit in forma ſerui, qua minor eſt patre. Acceſſit ergo, & occiditur homo, & exaltatur Deus, quod.n. occiſus eſt, ex infirmitate humana fuit, quod vero reſurrexit, & aſcendit, ex poteſtate diuina. Vel aliter. Quilibet homo cor ſuum in altum uolens eleuare ad cõſiderandum alta, ſ. ſacramentum redemptionis noſtrę factę per Chriſti mortem, ſtatim eleuatur ad
F Dei amorẽ, & ſic Deus exaltatur in corde ipſius, & magnificatur. Et iſta uidetur intentio magiſtri in gloſſ. dicentis: *Accedet homo ad cor altum,* ideſt, ad altum cordis intellectum, ut qui res diuinas cõſiderat. *Accedit ergo ad cor altũ,* qui charitatem Dei erga nos conſiderat qui proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Et tunc exaltabitur Deus, ſ. in corde ipſius. Deus enim non in ſe, ſed in corde hominis grandeſcit. Qualiter aũt Deus exaltari uel magnificari poteſt: Vide ſupra uer. 69. &
G ver. 503. Magnificate dominum mecum, *Pſal.33.*
& exaltemus nomen eius in idipſum.

Sagitta paruulorum facta ſunt plagæ eorum, & infirmatæ ſunt contra eos linguæ eorum. 1006

POnitur Chriſti in reſurrectione ſublimatio, quia, tunc per ſuos prædicatores, primo per totam Iudæam, deinde per totum orbem fuit exaltatus. Vbi ſciendum, quòd ſagittarum nomine præ *Sagitta.*
dicatorum uerba ſignantur, quæ à par- *Prædicatio:*
H uulis, ideſt, humilibus emiſſa audiẽtium corda transfigunt. Vnde iſtum textum ad propoſitum exponit Gregor. dicens. Quid enim per ſagittas, niſi uerba prædi *Greg.34*
cationum accipimus? quæ ſi ex uoce be- *mor.c.5.*
ne uiuentium diffunduntur, audientium corda transfigunt. His ſagittis eccleſia percuſſa fuerat; quæ dicebat, charitate *Cãtic.1.*
vulnerata ergo ſum. De his ſagittis pſal. *Pſal.63.*
voce dicitur. *Sagitta paruulorum factæ ſunt plagæ eorum:* quia ſcilicet, uerba humilium apoſtolorum penetrauerunt animos ſuperborũ. De his ſagittis venienti

pro-

propugnatori dr̄. Sagittæ tuæ potētis acu
Pſal. 44 tæ, populi ſub te cadent in corda, inimi-
corum regis. Vir itaq; ſagittarius eſt, qui
per ſanctæ intentiones arcū audientium
cordibus verba rectæ exhortationis infi-
git. Ad propoſitum ergo. *Sagitta paruulo
rum*, i. verba, & prædicationis apoſtolorū
facta ſunt plaga eorum, ſ. Iudæorum. His
etenim ſagittis aliqui Iudæorum vulne-
rabātur ad mortem, aliqui ad vitam. Ad
vitam vulnerati fuerunt, qñ prædicante
Petro baptizati ſunt circa tria millia.
Act. 2. Vulnerati fuerunt ad mortē prin-
cipes ſacerdotum, & magiſtratus, dolen-
tes q apoſtoli annunciarent in Ieſum re
ſurrectionem ex mortuis, & iniecerunt
Act. 4. in eos manus, &c. Quæ omnia pręuidens
pſal. de apoſtolis ait. *Sagitta paruulorum
facta ſunt plaga eorum*. Et conſequenter
conuertens ſermonem ad principes ſa-
cerdotum, & magiſtratus d. *Et infirmata
ſunt contra eos lingua eorū*, quia. ſ. princi-
pes ſacerdotum magiſtratus, qui in Chri
ſti paſſione linguas magniloquas contra
Chriſtum habebant conſtanter accuſan-
tes eum, voce alta clamantes. Tolle, tol-
le, crucifige eum. Audita, & diuulgata
Luc. 23. Chriſti reſurrectione amplius non aude
bant loqui. Etſi loquebantur, in menda-
cijs ſtatim deprehendebantur, & ad eo-
rum verecundiam reuertebantur. Vnde
hic ait gl. *Infirmata ſunt contra eos lingua
eorum*, vt puta quibus dixerunt cuſtodi-
bus ſepulchri Dicite, quia vobis dormiē
tibus, venerunt diſcipuli eius, & furati
ſunt eum. *Infirmata ſunt contra eos lin-
gua eorum*, ad ipſorum, ſ. verecundiam. Si
.n. dormiebant, quomodo videre potue-
runt? Si vero nihil viderunt, quomodo te
ſtes fuerunt? Contra ſe ergo mentiendo
loquuti fuerunt. Sic .n. de ipſis prædixe-
rat pſal. 11. Diſperdet dominus labia do
loſa, & linguam magniloquam.

1007 *Conturbati ſunt omnes, qui videbant eos,
& timuit omnis homo.*

PОnitur hic paſſionis Chriſti vtilitas,
quæ eſt ſ. peccatorū conuerſio, Apo
Conturbatio pœnitentia. ſtolorum prædicatio, ibi. *Et annunciaue-
runt*. Deuotorum exultatio, ibi. *Lætabi-
tur*. Quantum ad primum notandum, q
per conturbationem in ſcriptura ſigni-
ficatur pœnitentia, eo q quilibet pęni-
tens conturbatur, & dolet interius de cō
miſſis peccatis. Vnde hanc conturbatio-
nē pœnitentiæ imprecatur peccatoribus
pſ. 82. d. Erubeſcant, & conturbentur in
ſæculum ſæculi, confundātur, & pereant.
Vt ſit ſenſus ſm gl. Peccatores erubeſcāt
& conturbentur, ſ. de peccatis in præſen-
ti per pęnitentiam, confundantur, & pe-
reant, ſ. in quantum mali ſunt, vt boni
fiant. Vnde & cuilibet pœnitenti dr̄. Fili Ezech. 12.
hominis, panem tuum in conturbatione
comede, & aquam tuam cum mœrore
bibe. De iſta ergo conturbatione pœni-
tentiæ. d. *Conturbati ſunt omnes, qui vide
bant eos*, ſ. paruulos apoſtolos prædicātes
quia diſplicuit illis, quæ in Chriſtum fe-
cerunt, omnes dico conturbati ſunt, i. pę
nituerunt qui, ſ. ſalutis ſuæ quærebant
conſilium. Et hoc eſt, quod dr̄ Act. 12 q
prædicante Petro Chriſti reſurrectionē
Iudæi his auditis, compuncti ſunt corde,
& dixerūt ad apoſtolos. Quid faciemus,
viri fratres? Petrus verò ait ad illos Pœ-
nitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſ-
que in nomine Ieſu Chriſti, &c. *Contur-
bati ergo ſunt omnes qui videbant eos*, ſcili
cet apoſtolos prædicantes, quia ſagittis
ſuis corda aliorum penetrabant. Sic. n.
prædictum fuerat pſal. 143. Emitte ſagit
tas tuas, & conturbabis eos. Et quia ad
veram pœnitentiam ſequitur timor Dei
ideò ſubditur. *Et timuit omnis homo*, ſ.
Deum. Et dicit omnis homo, id eſt, omnis
vtens ratione, qui ergo non timuit, non
fuit homo.

Et annunciauerunt opera Dei, & facta 1008
eius intellexerunt.

PОnitur hic apoſtolorum prædica- *Petrus*
tio. Quamuis. n. ante Chriſti mor- *prius ti-*
tem apoſtoli tantum timerent mundum *midus for*
vt Chriſti nomen prædicare non aude- *tis fuit*
rent, ſicut paruit de Petro, qui ad vocem *effectus.*
ancillæ Chriſtū negauit, tamen ipſi poſt
Chriſti reſurrectionem, accepto Spiritu
ſancto, omni hominum timore poſtpoſi-
to, conſtanter nomen Chriſti prædica-
uerunt. Vnde quando principes ſacerdo-
tum præceperunt apoſtolis, ne amplius
loquerentur, neque docerent in nomi-
ne Ieſu, vt habetur Act 4. Petrus cōſtan-
ter

ter reſpondit. Si iuſtum eſt in conſpectu Dei, vos potius audire quàm Deum, vosipſi iudicate. Non .n. non poſſumus quæ vidimus, & audiuimus non loqui, & ſic a timore, quo prius terrebãtur, eruti, iam Greg.17 mo.c.16 liberè annunciauerunt opera Dei. Quod oſtendit Greg.d. Scimus.n.q; apoſtolorũ primus, ſ. Petrus, ante acceptam ſpiritusſancti gratiam, quoties dum mori timuit vitam negauit. Qui non pœnis, non afflictionibus, non terribili poteſtate cuiuſquam, ſed vnius mancipij ſola interrogatione fuit proſtratus. Et quidem vile mancipium, quia ancilla inquirente eſt F proſtratus. Ecce quàm uilis perſona ad tentandum eſt requiſita, vt apertè monſtraretur quanta eum timoris infirmitas poſſideret, qui non ante uocem oſtiariæ ancillæ ſubſiſteret, ſed iam hic paulò ante timidus, qualis poſt aduentum Spiritusſancti exuterit, videamus. Certè Luca atteſtante, didicimus contra ſacerdotes, ac principes quanta dñm auctoritate prædicauit. Nam cum facto miraculo, quæſtio fuiſſet exorta, & ſacerdotũ principes ſeniores ac ſcribæ in apoſtolorum G perſecutionem concurrerent, eos in medio ſtatuentes, in qua virtute fecerit miraculum percunctari curauerunt. Quibus Petrus Spiritusſancto repletus, dixit. Act.4. Principes populi, & ſeniores, ſi nos hodie iudicamur in beneficio hominis infirmi, in quo iſte ſaluus factus eſt. Notum ſit vobis omnib. quia in nomine Ieſu Chriſti Nazareni, quem uos crucifixiſtis, quẽ Deus ſuſcitauit a mortuis, in hoc iſte aſtat coram vobis ſanus. Cumque erga hæc perſequentium furor excreſceret, eoſq; ſacerdotes, ac principes Chriſtum H prædicare prohiberent, contra iram principum quanta auctoritate Petrus extiterit indicatur, cum illic protinus ſubditur Petrus, & apoſtoli dixerunt. Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Sed cũ auctoritate prædicantiũ reſiſtentium præcepta non premerent, ad flagella peruenitur. Nam ſubditur: Principes ſacerdotũ apoſtolis cæſis denunciauerũt, ne loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſerunt eos. Sed quia virtutem apoſtolorum premere nec flagella potuerunt, patenter oſtenditur, cum ſubditur: Et

E illi quidem ibant gaudentes a conſpectu concilij, qñ digni habiti ſunt pro nomine Ieſu cõtumeliam pati. Mox & poſt flagellorum gaudia, quid agerent indicatur. Omnia autem die in templo, & circa domos non ceſſabant docentes, & euãgelizantes dñm Ieſum Chriſtum. Ecce illi, qui paulo ante timidi iam linguis loquuntur, coruſcant miraculis, infidelitatẽ ſacerdotum, ac principum libera voce increpant, ad prædicandum Ieſum, exemplum auctoritatis cæteris præſtant, quià libera voce *Annunciauerunt*, i. prædicauerunt opera Dei, i. incarnationem, paſſionem, reſurrectionem, & aſcẽſionem. Sed quid ex eorum prædicatione ſecutum ſit ſubditur. *Et facta eius intellexerunt*, ſ. auditores, i. conuerſi prædicationem apoſtolorum intellexerunt eſſe opera diuina non humana, ſ. Cur Chriſtus fuerit paſſus, cur non deſcendit de cruce, quia. ſ. pro noſtra redemptione oportebat ipſum pati, & tertia die reſurgere, quæ ante non intelligebant.

Lætabitur iuſtus in domino. & ſperabit in 1009
eo. & laudabuntur omnes recti corde.

HIc oſtenditur ex Chriſti paſſione deuotorum exultatio. Vbi nota quod per Chriſti paſſionem liberati ſumus a ſeruitute diaboli, ab infectione peccati, & a pœnis inferni, ut oſtendit Magiſter, libro tertio, diſtinctione decimanona. Quæ quidem paſſio quantum ad ſufficientiam, ſe extendit ad omnes immo ad infinitos mundos, ſi eſſent ratione, ſuppoſiti, quod erat Deus. Sed quoad efficaciam, ſolum ad iuſtos. Et ſic paſſio Chriſti, ſicut iuſtis eſt cauſa ſalutis, & per conſequens lætitiæ, ſic iniuſtis eſt occaſio maioris damnationis, & miſeriæ, quia tanti beneficij ſunt ingrati. Ideo non de peccatoribus, ſed de iuſtis hic dicit pſal. *Lætabitur iuſtus in domino*. Sicilicet redemptus per Chriſti paſſionem. *Et ſperabit in eo*, ſcilicet per ipſum præmium æternum habere. *Et ſic laudabuntur omnes recti corde*, ſcilicet in iudicio, quando demerita malorum prænunciabuntur, & bonorum præconia. Vel iſta iuſtorum lætitia procedit non a

Chriſti

Chriſti paſſione, ſed a Chriſti reſurrectione. Contrarij enim effectus a contrarijs cauſis procedunt. Cum ergo mors Chriſti, & reſurrectio oppoſito modo ſe habuerint, quia mors Chriſti ipſum vita corporali priuauit, reſurrectio autem illam ſibi reſtituit, ſequitur, quòd ſicut mors iuſtis induxit triſtitiam, ſic & reſurrectio lætitiam. Propter quod dicitur Pſal. 31. Lætamini in domino, & exultate iuſti, & gloriamini omnes recti corde. Qualiter autem iuſti lætentur in domino, vide ſupra verſ 479.

PSAL. LXIV.

1010 T*E decet hymnus Deus in Sion, & tibi reddetur votum in Hieruſalem.* *De conſe di. 1. Hi duo.*

HIc Pſal. hunc habet titulum. *In finem Pſalmus Dauid canticum Hieremiæ, Aggæi, & Ezechieli de verbo peregrinationis vel de populo tranſmigrationis cũ inciperent proficiſci.* Ad huius euidentiam ſciendum, quod iſte Pſalmus ad literam agit de captiuitate populi Iſrael qui per ſeptuaginta annos in Babylonia fuerunt captiui ſub Nabuchodonoſor rege, & de reditu ab ipſa captiuitate in Hieruſalem. Et quia illã captiuitatem maxime prophetizauerunt Hieremias, Aggæus, & Ezechiel, & eius reditum ideo vocatur canticum illorum prophetarum. Nam vt legitur. 4. Reg. 24. Nabuchodonoſor rex Babyloniç filios Iſrael captiuauit, eoſque euerſa Hieruſalem, in Babyloniam tranſtulit. In qua captiuitate ſeptuaginta annis ſunt detenti. Cuius captiuitatis cauſa ad literam fuit verbum quod factum fuit in aula regis Nabuchodonoſor. Vbi cum diceretur omnes gentes debere ei ſubijci, dictum eſt quòd Iudæi eſſent rebelles & ideo eos captiuauit. Hanc autem captiuitatem Hieremias futuram prædixit, præſentem vidit, & præteritam in Threnis deplorauit, & prophetizauit etiam Hieremias poſt ſeptuaginta annos rediturum populum in Hieruſalem. Inter captiuos autem erãt aliqui prophetæ,

A ſcilicet, Aggæus, & Ezechiel, qui etiam prædixerunt, & intellexerunt liberationem a dicta captiuitate, completis ſeptuaginta annis ſub Cyro rege Perſarum. Ex quibus patet tituli ſenſus literalis, quia, ſ. quando populus incœpit proficiſci de prædicta captiuitate, ex magna lætitia, canticum iſtud factum a Dauid, decantabant Deo dicentes. *Te decet*, &c. Quibus viſis venio ad diuiſionem Pſal. literalem, qui diuiditur in duas partes. Quia agitur primo de reditu dictæ captiuitatis. Secundo de proſperitate habita poſt reditum, ibi. *Viſitaſti terram*, &c. Dic vt Nycolaus de Lyra. Quantum verò ad ſenſum propheticum ſciendum, quòd tota intentio Pſalmiſtæ in iſto Pſalmo eſt cõſolari nos in hoc exilio, ne quis deſperet, quia nos certificat de liberatione exilij, & peruentione ad patriam cœleſtem, & de proſperitate habenda poſt exilium. Quantum ergo ad iſtum ſenſum iſte ſenſus diuiditur in tres partes. Quia primo affirmat exilij terminationem. Secundò poſt exilium oſtendit futuram conſolationem, ibi. *Beatus quem elegiſti.* Tertiò C ſurgit ad gratiarum actionem, ibi. *Exaudi nos Deus.* Prima pars diuiditur in tres, quia primò prædicit præſentis exilij liberationẽ. Secundo pro hac deuotam facit orationẽ, ibi. *Exaudi.* Tertiò huius exilij cauſam dicit priorum parentum præuaricationem, ibi. *Verba iniquorum.* Quantum ad primum ſciendum, quòd quandiu ſumus in præſenti ſæculo, ſumus in quodam exilio, & peregrinamur a Domino, dicente Apoſtolo, quandiu ſumus in hoc corpore, peregrinamur a domino. Quod ideo dicit, quia quamuis Deus ſit D vbique, & in eo ſint omnia, dicimur tamen peregrinari ab eo, quia etſi vbique Deus eſt, non tamen a nobis hic videtur ſicut in cœlis videbitur, peregrinamur ergo non fide ſed ſpe, vnde ibidem ſubdit Apoſtolus. Per fidem enim ambulamus, idest, ad Deum tendimus, non per ſpeciem, idest, non per præſentiã. Qui enim peregrinatur, & per fidem ambulat, nondum eſt in patria ſua, ſed iam eſt in via. Qui autem non credit, nec eſt in patria neque in via. Iſta autem peregrinatio terminabantur, quando depoſito mortali corpo-

Peregrinatio. 2. Cor. 5.

B

corpore, in patria clarè videbimus Deũ, *1.Co.13* & laudabimus ipſum perfectè. Quia videmus nunc per ſpeculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem,&c.Hanc ergo exilij liberationem,& ad patriam peruentionem, firma ſpe nobis oſtendit Pſal *Hymnus* miſta.d.*Te decet hymnus Deus in Sion*.Vbi nota,ꝙ hymnus dicitur laus Dei cũ exultatione de æternis habita Et quia ſic ſancti in patria Deum laudant, ideo tunc Deo perfectè hymnum decantabant, ſ. quando ipſum Deum facialiter ſpeculabuntur. Et ideo determinans locum in quo hymnus iſte a beatis cantabitur dicit. *In Sion*:quod ſpeculum interpretatur. *Et tibi reddetur votum in Hieruſalem*. Primum enim votum quod Deo facimus in baptiſmo eſt renunciare diabolo & peccatis, & Deo adhærere, & eius mandatis, quandiu autem ſumus in præſenti vita, hoc votũ plenè obſeruare non poſſumus, carne trahente deorſum:ſed in patria plenè ſoluemus. Et hoc eſt quod dicit. *Tibi reddetur votum in Hieruſalem*,ſ. in cœleſti patria,quia Hierusalem viſio pacis interpretatur. *Quæſtio.* Sed hic occurrit dubium, ſ. vtrum ſit magis meritorium illa uota in baptiſmo facere, & obſeruare, quam illa *Votum.* obſeruare ſine voto, vt puta quis recipit baptiſmum, & nullum votum Deo facit, alius recipit,& vouet, &c. & vterque ille æqualiter viuit,& vnus omnia facit, & obſeruat, quæ alius. Quæritur modo,quis iſtorum magis meretur. Et ſic quæri poteſt generaliter de omni bono,vtrum ſit magis meritorium illud cum voto facere, an ſine voto. Et videtur,quòd magis ſit meritorium facere ſine voto, quia actus liberè elicitus eſt magis meritorius, quã ex neceſſitate,ſed actus factus ex voto fit ex neceſſitate, quia votum neceſſitatem imponit: actus autem ſine voto fit ex libertate:ergo. Et iſtam rationem videba- *2.Cor.9.* tur Apoſtolus dicere.Faciat vnuſquiſque prout deſtinauit in corde ſuo, non ex triſtitia aut ex neceſſitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Ad hoc etiam vi- *Proſper.* detur Proſper in ſecundo de vita contemplatiua dicens.Sic abſtinere vel ieiunare debemus, vt non nos neceſſitati ieiunandi ſubdamus, ne iam non deuoti, ſed inuiti rem volũtariam faciamus. Mo-

E do ille qui vouet aliquid ſe facturum, ſubdit ſe neceſſitati illud faciendi: ergo. Ad oppoſitum videtur, quia ſcriptura conſulit vota facere,conſiliũ autem ſemper eſt de meliori. vnde Pſal. Vouete, & *Pſal.75* reddite,&c. vbi gl. vouete voluntati conſulit.Et cõfirmatur,quia qui facit aliquid ſine voto, vnum tantum conſilium implet,ſ.de faciendo. Qui autem facit cum voto, implet duo conſilia,ſ. de faciendo bono,& de voto adimplendo.Reſpondeo quòd maioris meriti eſt aliquid facere ex voto, quam ſine voto, cæteris paribus.

F Hoc autem ſanctus doctor probat triplici ratione ſecunda ſecundæ.q.88. Primò *2.2.q.88.* ſic, actus virtutis quanto a nobiliori virtute eſt imperatus tanto eſt magis meritorius, ſed actus virtutis factus ex voto eſt huiuſmodi: ergo: maior patet, quia actus nobilioris virtutis eſt melior eo, quia imperatur a ſuperiori virtute,vt puta actus fidei,& ſpei, imperatus a charitate melior eſt,quam non imperatus, ſimiliter de actu ieiunij vel caſtitatis,quia vltra actum virtuoſum, ibi eſt obedientia ſuperiori virtuti. Sed patet minor,quo-

G niam vouere eſt actus latriæ quæ eſt nobilior virtus inter omnes virtutes morales,quia eſt cultus Deo debitus. Et ideo actus aliarum virtutum moralium, puta ieiunare,qui eſt actus abſtinentiæ, continere,qui eſt actus caſtitatis, ſunt meliores, & magis meritorij ſi fiant ex voto, quia ſic iam pertinent ad diuinum cultum,quaſi quædam Dei ſacrificia. Vnde Aug.dicit in li.de virginitate Quia neq; *Auguſt.* ipſa virginitas eſt,ſed quia Deo dedicata eſt honoratur,quam vouet,& ſeruat continentiam pietatis. Secundò ſic:ille,qui

H vouet,& facit,plus ſe Deo ſubijcit,quam ille, qui facit ſine voto, patet, quia Deo ſe ſubijcit, non ſolum quantum ad actũ, ſed etiam quantum ad poteſtatem, quia de cætero oppoſitum facere non poteſt. Sicut Anſelmus ponit exemplum in li- *Anſel.* bro de ſimilibus, quòd plus donaret alicui qui donaret arborem cum fructibus, quam qui donaret ſolum fructus, proprietate arboris ſibi retenta. Tertiò, quia per votum voluntas immobiliter *Philoſ.* firmatur in bonum. Facere autem aliquid ex voluntate firmata in bono, pertinet

tinet

tinet ad perfectionẽ uirtutis, ut vult philoſophus ſecundo Ethicorum, & ſic eſt maioris meriti. Sicut patet per oppoſitũ facere aliquod malum ex uoluntate obſtinata in malo, eſt maioris demeriti. Ad argumentum ad oppoſitum dicendũ, ꝙ neceſſitas eſt duplex, ſ. immutabilitatis, & coactionis. Secũda bene tollit meritũ, & de illa argumentum procedit, ſed neceſſitas immutabilitatis quæ ſtat cum libertate complacentiæ meritum non tollit, ſed auget, & talis eſt in uoto. Verbi gratia Chriſtus neceſſitate immutabilitatis agebat actus meritorios, & uirtuoſos, quia oppoſitos facere non poterat, quia nec peccare. Nunquid ergo actus eius non erant uirtuoſi, & meritorij? Similiter de Apoſtolis, qui fuerunt in gratia confirmati in aduentu ſpiritusſancti, tamen meritorie operabantur magis quã ante confirmationem. Similiter loquendo etiam moraliter actus bonus quanto ex maiori habitu uirtutis procedit, fit magis immobiliter, & tamen moraliter
Philoſ. eſt maioris bonitatis, ut deducit philoſophus ſecundo Ethicorum.

1011 *Exaudi orationem meam, ad te omnis caro veniat.*

Hic pro exilij terminatione ſuam ponit orationem. Hic.n. orat ut omnis homo de exilio præſentis uitæ ducatur ad patriã, quod nomine carnis totus homo intelligitur, ut aperte totũ intelligatur, ſ. corpus ſimul, & anima. Nec incongrue. Quoniã ſm grammaticos (vt alias dixi,) caro in ſingulari numero proprie ſtat pro carne humana In plurali autem numero ſtat pro carnibus aliorum animalium. Vnde verſificator ait. Carnes carnifices, &c. Non autẽ dicitur proprie caro niſi dum uiuit. Caro autem humana non uiuit, nec dicitur caro humana, niſi à forma humana, ſicut nihil dicitur album, niſi per formam albedinis. Cum ergo ſola anima rationalis ſit forma ſubſtantialis hominis ſecundum philoſophus, & theologos, ſequitur quod proprie non dicitur caro, niſi informata ſit anima rationali, & ſic ſignificat totum hominem. Cum ergo orat hic Pſalm.

Caro ſignificat totum hominẽ.

A ꝙ omnis caro ad Deũ perueniat, quid aliud petit niſi ꝙ omnis homo de hoc exilio perueniat ad patriam? Item notandum ꝙ hic hoc ſignum vniuerſale, *omnis* ſtat pro generibus ſingulorum, non pro ſingulis generum. Vnde hic ait gloſſ. *Omnis caro ad te veniet*, i. omnis homo, ideſt ex omni genere hominis, ſ. pauperes & diuites, uiri, & mulieres, docti & indocti, pueri & ſenes. Sic enim accipitur omnis caro pro omni genere hominum. Geneſ. 6. Omnis caro corruperat uiam ſuam ſuper terram, & ſtatim ſubditur poſt Finis vniuerſæ carnis venit coram me. Certum enim eſt, quòd ibi caro accipitur pro toto homine, & ſignum vniuerſale pro generibus ſingulorum non pro ſingulis generum: quia Noe non corruperat uiam ſuam ſuper terram, nec filij ſui, nec finis illorum venerat coram domino, cum ſaluati fuerint à diluuio.

Omnis.

Verba iniquorum prævaluerunt ſuper nos, & impietatibus noſtris tu propiciaberis. 1012

C Oſtendit præſentis exilij cauſam fuiſſe primorum parentum præuaricationem. Vbi aduertendum, ꝙ omniũ iniquorum caput eſt diabolus, & omnes peccatores, & iniqui membra ſunt diaboli. Iniquus ergo à principio fuit diabolus, fuerunt, & primi parentes. Quorũ uerba præualuerũt ſuper nos, quia ipſorũ occaſione totũ genus humanum in huius exilij peregrinatione eſt miſſum. Quorum uerborũ principium fuit diabolus dicẽs. Quare præcepit uobis Deus? &c. Nequaquam moriemini. Verba primorum parentum, quia dum requiſiti de peccato peccatũ ſuum confiteri deberent, ipſum excuſando in Deum retorſerunt Adam dicẽte, Mulier, quam dediſti mihi ſociã, dedit mihi, & comedi. Verba mulieris dicentis, Serpens decepit me, &cæt. Propter iſtorum iniquorum uerba in exiliũ huius mundi miſſum eſt genus humanum, vnde ait. *Verba iniquorum præualuerunt ſuper nos*, gloſſ. i. verba diaboli, & primitiuorum parẽtum, *præualuerunt ſuper nos*, ideſt, proiecerunt nos in hoc exilium: quia, ſcilicet fuerunt occaſio

Verba iniquorũ

Gen. 3.

Peccatũ

exilij

Mors. exilij noſtri, quia niſi verba, & peccata ini E
Gloria. quorum fuiſſent, homo ſine huius uitæ
Greg. 4. exilio ad requiem tranſiſſet. Vt oſtendit
mor. ca. Gregor. d. Ad hoc in paradiſo homo poſi
30. tus fuerat, ut, ſi ſe ad conditoris ſui obedientiam uinculis charitatis aſtringeret, ad cœleſtem angelorum patriam quoque ſine morte carnis tranſiret. Sic namque immortalis eſt conditus, ut tamen, ſi peccaret, etiam mori poſſet. Et ſic mortalis eſt conditus, ut ſi non peccaret etiam non mori poſſet, atq; ex merito liberi arbitrij beatitudinem illius regionis attingeret, in qua uel peccare, uel mori nō poſ F
ſet &c. Sic igitur *verba iniquorum*, ſ. dæmonis tentãtis, mulieris ſuadẽtis, & uiri conſentientis *praualuerunt ſuper nos*. Sic enim quilibet illorum (vt dicitur Pſalm. 15.) præualuit in uanitate ſua. Sed ab iſto exilio per uerbum incarnatum liberamur, & ducimur ad patriam, & hoc eſt quòd ſubditur. *Et impietatibus noſtris tu propitiaberis*. Vbi nota quòd ſecundum Grammaticos propitius dicitur à prope,
Propitiater. quòd benignus, miſericors, mitis, placatus Et hinc dicitur propitior propitiaris idem quòd fieri vel eſſe propitiũ, & pla- G
catum, quia cum peccatis noſtris Deus longè fiat à nobis non loco, ſed ſimilitudine, cum peccata nobis placatus dimittit, tunc nobis propitiatur, id eſt, prope nos efficitur, & nos prope eum ſimilitudine, quia ei magis ſimiles efficimur. Propitiatur ergo Deus impietatibus noſtris, quãdo ignoſcit, & dat ueniam, quod maxime fecit Chriſtus quando pro peccatis noſtris ſe hoſtiam obtulit patri in ara crucis. Propter quod dicitur. Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud pa-
1. Ioã. 2. trem Ieſum Chriſtum, & ipſe eſt propi- H
tiatio pro peccatis noſtris.

1013 *Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti habi-*
11. q. 3. *tabit in atrijs tuis.*
ad menſam.

HIc oſtenditur quanta poſt exilium hoc erit conſolatio. Et duo facit. Quia oſtendit quòd in patria erit beatorum ſtabilis permanentia. Secundò quod ibi erit omnium bonorum uniuerſalis abundantia, ibi. *Replebimur*. Quantum ad primum notandum quòd Deus multipliciter nos elegit, ſcilicet, æternaliter

E prædeſtinando, temporaliter uocando, æternaliter glorificando. Primò elegit *Elegit*
æternaliter prædeſtinando. Ad Epheſ. 1. *nos Deus*
Elegit nos ante mundi conſtitutionem, *multipliciter.*
vt eſſemus ſancti, & immaculati. Vbi nota quod differentia eſt inter effectum præ- *Prædeſtinatio.*
deſtinationis vel electionis æternæ, & prædeſtinationis, nam effectus prædeſtinationis eſt ipſa gloria, & hunc præcedũt merita. Sed ipſa prædeſtinatio eſt ipſa æterna electio quam nulla merita noſtra præcedunt. Vnde ad gloſ. Eph. 1. Ne quis putet animas cũ Deo fuiſſe æternas, &
F tunc aliquid meruiſſe iuxta errorem illorum qui dicunt ante hæc viſibilia fuiſſe animas ſanctas, & ideo tunc fuiſſe electas. Ideo Apoſtolus apertè oſtendit hoc eſſe falſum dicens. Elegit nos ante mũdi *Epheſ. 1*
conſtitutionem. Quomodo aũt eligeret eos qui nondum erant, niſi prędeſtinando? Elegit ergo prędeſtinans nos. Et ſicut non elegit nos eo quod tunc ſancti eſſemus, ita nec ideo tunc elegit, quia ſancti futuri eramus, ſed potius elegit nos ad hoc, vt eſſemus ſancti, & immaculati. Sic ergo electis eius eſt cauſa ſanctitatis futuræ,
G & non ſanctitas futura eſt cauſa electionis æternæ. Secundò elegit nos temporaliter uocando. Et ſic quoq; elegit, & uocat præſcitos. Sic enim elegit Iudam, quãdo ipſum ad Apoſtolatum vocauit. Ioan: 6. Nonne ego vos duodecim elegi, & unus ex uobis diabolus eſt? Et ſi dicas. Quomodo elegit Iudam, quem præſciebat damnandum? Reſpondet Aug. ſup. Ioan. Ele- *Auguſt.*
ctus eſt iſte Iudas, de quo nolente, & neſciente magnũ aliquod bonum fieret, Sicut. n. iniqui malè vtũtur bonis operibus Dei, ſic ecõtra Deus benè utitur malis
H operibus hominũ Quid Iuda peius? ſed malo eius benè vſus eſt dominus, quia ab ipſo ſe tradi pertulit, ut nos redimeret. Tertiò nos eligit æternaliter glorificando, & ad gloriam aſſumendo. Sic enim dicitur Matth. 13 Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ, &c. ſequitur. Elegerunt bonos in vaſa ſua, malos autem foras miſerunt. Vbi Gregor. in Homil. Nunc *Gregor.*
enim eccleſia bonos maloſque communiter continet, ſed in fine boni piſces in vaſis eligantur, mali autem foras proijciuntur: quia electus quiſque in taber-

nala

Digitized by Google

ſæcula æterna recipitur,& ad exteriores tenebras reprobi pertrahuntur. Vnde de quolibet tali nunc dr. *Beatus quem elegiſti, & aſſumpſiſti*.gl. Beatus quem elegiſti per gratiam a maſſa perditorum, & aſſumpſiſti tecum ad gloriam Angelorũ. Et nota, q antequam Deus ſic eligat hominem,& aſſumat ad beatorum gloriam multipliciter ipſum probat. Quia probat ipſum ſicut clericum ante promotionem, ſicut nouitium ante profeſſionem, ſicut baccalariũ ante inceptionem, ſicut denarium ante oblationem. Primò eligẽdus ad vitam, probatur ſicut clericus,&c. Clericus.n.antequam ordinetur, probatur & examinatur. Et quanto ad altiorẽ gradum eſt recipiendus,tãto eſt ſtrictius examinandus. Illi autem quos Deus eligit, promouendi ſunt ad ordines Angelorum, quia erunt beati in cœlo ſicut Angeli Dei. Magnus aũt fauor fieret clerico,ſi præmoneretur de qua materia deberet examinari. Iſte autem fauor nobis ſit, quoniam nobis prædicitur de quibus debemus examinari pro ordinibus in generali iudicio fiendis,quando iuxta opera noſtra ad ordines Angelorũ promouebimur, quia,ſ. examinabitur de communibus,non de difficilibus,quia,ſ. de operibus pietatis, vt patet Matth. 5. Et qui in his ſufficientes reperti fuerint, cum Angelis erunt ordinati, qui autem inſufficientes,repudiati,quia ibunt in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam. Et iſto modo, quia Dauid in operibus miſericordiæ fuit repertus ſufficiens,ideo a Deo fuit electus Pſal. 77. Elegit Dauid ſeruum ſuum. Secundum patet. Examinatur n.nouitius ante profeſſionem. Vnde ſecundum iura,tempus nouitiatus dr tẽpus probationis. In quo tempore licet gerat habitum profeſſorũ tamen ipſum libere dimittere poteſt ante profeſſionem. Moraliter habitus,& ornatus animæ eſt gratia, uita præſens eſt tempus nouitiatus,& probationis. Licet igitur habeamus habitum profeſſorum,i. beatorum, qui eſt gratia conſummata, non tamen ſumus profeſſi, ſed habitum gratiæ prohibere poſſumus ad libitum, quem ſi proijciamus, non profeſſamur cum beatis, ſi autem perſeuerãter per

Probat Deus ſuos.

Matt.12

A totum tempus probationis, ſ. vitæ præſentis tenemus nos eligit Deus ad profeſſionem beatorum. Sic .n. dr Numeri 16. Sanctos applicabit ſibi,& quos elegerit appropinquabunt ei. Et nota q nouitij antequam ad profeſſionem eligantur, communiter de quinque interrogantur, quæ Chriſtus in ſuis nouitijs requirit vt profeſſentur. Primò requiritur an ſint ſeruilis conditionis. Iſtud requirit Chriſtus, ſcilicet an homo ſit mundanis ſeruitijs dedicatus,vel pro delicijs, vel diuitijs, vel honoribus mundo implicatis. B Quod ſi ſit, non admittitur, quia, nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Narratur de quodam Philoſopho, qui alijs coram principe aſſurgentibus, & ipſum honorantibus,ipſe principi aſſurgere noluit. Et dum cauſa quæreretur, ipſe reſpondit. Quia ipſe eſt ſeruus ſerui mei:quare ergo ei aſſurgerem? Et cauſam aſſignat dicens,quia mundus mihi ſeruit, & ipſe ſeruit mundo. Iſte non fuit ſeruilis conditionis,ſed valde nobilis. Secundò quæritur a nouitio, an ſit alterius profeſſionis. Sic moraliter ille qui eſt radicatus in aliqua mala conſuetudine, C viuens in peccatis,eſt: quaſi alterius profeſſionis, & talis ſibi caueat, quia licet a Chriſto poſſit ad profeſſionem eligi, tamen cum magna difficultate ex parte ipſius. Tertiò requiritur an ſit coniugatus, ideſt, an ſit carnis operibus dedicatus, quia ſi ſit cum perfecta volũtate ad profeſſionem non poteſt venire, Lucæ decimoquarto. Vxorem duxi, & ideò non poſſum venire. Quartò quæritur, an ſit debitis obligatus. Homo enim obligatur ad computum, & ad reſtitu- D tionem,ſi fuerit vſurarius,& ſic ditatus. Sic eſt qui per falſum teſtimonium pauperem,vel alium ſpoliauit, qui per falſas apparentias,vel hypocriſim aliorum bona acquirunt, & tales a Chriſto non admittuntur, Pſalmo centeſimouigeſimo quarto. Declinantes autem in obligationem adducet dominus cum operantibus iniquitatem. Quintò requiritur an habeat occultam infirmitatem: hoc eſt,ſi habeat peccatum occultum de quo non ſit confeſſus, quod infirmitas occulta dicitur. Et tales ad profeſſionem

Seruire.

Matt.6.

Nota de quodam Philoſo.

Chriſtus non admittit. Sic ergo ad omnia prædicta benè reſpōdere pôt, a Deo eligitur ad profeſſionem, ſin aūt repudiatur, Ecclef. 45. Elegit .n. ex omni carne. Tertiū principale patet. Quilibet.n. electus a Deo, ſicut baccalarius ante inceptionem, tribus modis examinatur, ſ. legendo, reſpondendo, & opponendo. Ita nos debemus legere volumen conſcientiæ noſtræ Stolidus.n. clericus reputatur qui neſcit legere ſcripturam ſuam, vel opus ſuum cognoſcere. Ita qui neſcit cōfiteri, vel in propria conſcientia legere Gal. 6. Opus aūt ſuum vnuſquiſq; probet, & ſic in ſemetipſo. Secūdo habemus opponere, & hoc per iuſtam correctionē proximorum. Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, vade & corripe, &c. Et Sap. 1. Probata autem virtus corripit inſipiētes. Tertiò debemus reſpondere per gratia-
1. *Thes.* 5 rum actionem. In omnibus gratias agere. Et qui iſta bene perfecerit, dignus erit gradu magiſtrali. Exemplo Tobiæ, qui hæc omnia in ſe compleuit integraliter, peccata confitendo, vxorem corripiendo,
Tob. 12. Deo pro flagello gratias agendo. Vnde & dictum fuit, quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit ut tentatio probaret te. Vt cuilibet tali dicat dominus. Elegi te in camino
Eſa. 48. paupertatis. Quartò principaliter eligendus a domino examinatur, ſicut denarius ante oblationem. Qui.n. mutuauit alteri denarium, in ſolutione conſiderat quantitatem, pondus, & imaginem, quia ſi in aliquo iſtorum deficiat, non eſt legalis moneta, nec recipiēda. Moraliter quātitas eſt æquitas, pondus eſt charitas, imago eſt ueritas. Aequitas ad proximum, charitas ad Deum, veritas ad ſeipſum. Vnuſquiſque autem accepit a Deo denarium mutuò, ideſt, animam rationalem habentem imaginem regis. Et in die mortis eſt tempus ſolutionis, quia tunc oportet imaginem reddere, & Deo offerre. Matt. 22. Oſtendite mihi numiſma cenſus huius denarij, i. animæ. Et niſi habeat, tria prædicta, ſ. quantitatem, pondus, & imaginem reprobatur. Hiere. 6. Argentum reprobum vocate eos, quia dn̄s proiecit eos. Si verò illa tria habuerit, dicet Chriſtus illud Geneſ. 43. Pecuniam quam dediſtis mihi, probatam

E ego habeo. Et de noſtro denario verificabitur illud Pſal. 11. Argentum igne examinatum, &c. examinatum igne charitatis, probatum, purgatum ſeptuplum, ſ. a ſeptem peccatis mortalibus. Et ſic quilibet talis electus erit a Chriſto, eſt patris vnicus, electus Pſal. 17. Cum electo electus eris. Et nota quod tales electos Deus transfert, ſ. de rebellione ad reconciliationem. De diſſolutione ad religionem. De peregrinatione ad quietationem. Primum patet. Quoniam exiſtentes in ſtatu peccati, & iniuſtitiæ ori- *Electus a Deo. Transferre.*
F ginalis, vel actualis ad ſtatum gratiæ, vel pęnitentiæ trāsfert ſicut miſericors rex profugos, & exules reuocat gratioſè, & ad pacis reconciliationem admittit. De iſto exilio reducti fuerunt Petrus. Paulus, & alij plures ad Coloſſen. 1. Eripuit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit nos in regnum dilectionis filij ſui. Ipſe cuilibet pœnitenti, dicet. Elegi te, & non abieci te. Secundum patet. Sicut *Eſa.* 41. enim hortulanus plantas delicati fructus, quando eſt prope viam, & in loco cōmuni, vbi modo a beſtijs læditur, mo
G do a tranſeuntibus excutitur, ita quod vix producit fructum ad maturitatem, quin lædatur, vel in germine quādo germinat, vel in flore quando floret, vel in fructu quando matureſcit, propter quod talem plantam, vel transfert in viridarium, vel in hortum benè concluſum, vbi fructificet ſine impedimento, & fructus eius ad vſum domini ſui conſeruetur. Ita moraliter Chriſtus aliquando videt perſonam aptam ad fructificādum
H in eccleſia, quando ergo eſt in mundo, qui eſt in via communi omnium tranſeuntium, & profert germen, & flores, ſcilicet, ſanctum propoſitum, quia bona multa proponit facere, ſed ſtatim læditur a beſtijs, ideſt, a beſtialibus hominibus datis voluptatibus huius vitæ, vel ex- *Pſal.* 79. cutitur manibus, ſcilicet, aliorum exemplis, & ab eis agitatur, & ſic læditur fructus eius ex malorum conſortio, talem transfert in hortum religionis, de quo Cant. 5. Veni in hortum meum, &c. Et in iſto horto eſt myrrha pœnitentiæ, aromata ſanctæ doctrinæ. Et de hac tranſlatione dicitur, Vineam de Aegipto tranſtuliſti,

ſtuliſti,&c. id eſt, de tenebris peccatorum. A Tertium patet. Rex enim habens hominem qui benè in aliquo officio fideliter ſecum laborauit, promouet eum ad aliquem certum ſtatum pro labore ſuo, & ſic de labore tranſit ad requiem. Figuratur 2 Reg. 19. ubi dicitur Berzellai, Veni mecum, ut requieſcas ſecurus in Hieruſalem. Berzellai interpretatur tribulatio noſtra, & ſignificat ſanctos, qui mala huius mũdi fortiter portauerũt. Iſtos Chriſtus, quia in hac vita ſecum fortiter laborauerunt, transfert æternaliter in requiẽ regni cœleſtis. Eccleſ. 44. Enoch placuit B Deo, translatus eſt in paradiſum. Eccleſ. 54. Elegit eum ex omni carne. Quibus omnibus conſideratis, benè de quolibet ſic electo ait Pſalm. *Beatus quem elegiſti, et aſſumpſiſti, quia habitabit in atrijs tuis,* ſcilicet amplius non mouendus.

1014 *24. quæſ. 1. alius.*

Bonum multiplex.

Replebimur in bonis domus tua, ſanctum eſt templum tuũ, mirabile in æquitate.

HIc oſtenditur, quod in patria erit omnium bonorũ vniuerſalis abundantia. Vbi nota, quòd bona, quibus beati replentur in patria, excedunt cætera bona, quod patet, ſi cõſideres, quod quædam in præſenti vita ſunt bona poſſeſſionis temporalis. Operationis moralis, Gratiæ ſalutaris. Quæ tamen omnia, à bonis patriæ exceduntur. Primò conſidera bona poſſeſſionis temporalis. Et iſta ſunt valdè mutabilia, quia modo accedũt, modo recedunt. Vnde à ſapientibus uocantur inter bona, bona minima: licet hodie multis credantur bona maxima. Quod patet ſi conſideres. Primò, quòd iſta ſunt variabilia. Quanti enim magni, & potentes de magnis bonis temporalibus ad magna infortunia deuenerunt? Sicut apparet in illo diuite, de quo Lucæ 12. Anima mea, habes multa bona, &c. Et uide mutationem, quia eadem nocte ſublatus eſt de medio. Secundò ſunt inſatiabilia. Vnde dicit Philoſophus primo Politic. quòd concupiſcentia pecuniæ eſt infinita. Vnde Eccleſia. 4. Eſt unus, & ſecundum non habet, non filium, nõ fratrem, & tamen laborare non ceſſat, nec ſatiantur oculi eius diuitijs, nec recogitat, dices. Cui laboro, & fraudo animam meam bonis. Tertio ſunt ad aliud ordinabilia. Vnde Philoſophus dicit. Sunt autem diuitiæ alterius gratia, ſcilicet, vt ſubueniatur proximo. Propter quod Zachæus dicebat Dimidium bonorum meorum do pauperibus. Quibus conſideratis, iſta bona temporalia minima bona debent uocari, quamuis hodie maxima reputentur, quia circa illa hodie errore decipimur. Docet enim experientia, quòd quando viſus aliquam rem videt per medium diuerſum, puta denſum, uel diaphanum, malè iudicat de re uiſa, ſicut patet de medio diuerſo, de baculo, cuius pars eſt in aqua, alia uerò pars extra aquam. Cuius ſ. vnam partem videt oculus per medium aeris, & aliam per medium aquæ, tunc enim oculus iudicat illum baculum eſſe curuum, cum tamen ſit rectus. Sic res uiſa per medium denſum apparet maior quam ſit, & quàm appareat in medio rariori. Sicut patet de denario ſub aqua, & de ſtellis, quæ ſunt corpora maxima, quæ tamen viſæ per medium ſubtile aeris, paruæ apparent. Quod non ſolũ C eſt propter maximam diſtantiam, immo etiam propter media ſubtilia, per quæ videntur, ſicut eſt ſphæra aeris, & ſphæra ignis. Sic moraliter iſta bona temporalia, ut ſunt diuitiæ, delectationes corporis, &c. quæ ſunt in rebus groſſiorib. quàm ſit oculus mentis, ſ. intellectus, qui eſt purus, & immaterialis, ut dicitur tertio de anima. Ideo talia uidentur groſſiora, & maiora, quàm realiter ſint. Bona uerò gratiæ cùm ſpiritualia ſint, & delectationes eorum ſint ſpirituales, à Deo, qui eſt ſummè ſpiritualis, nobis immiſſæ: videntur minora quàm ſint, propter quod ſignanter dicitur. Qui peruerſi cordis D eſt, non inuenit bonum. Item in iſtis bonis decipiuntur homines mundani credentes delectationes carnis, & uoluptates eſſe bona principalia. Contra quos Sen. arguit dupliciter, primò ſic, aut illa bona non ſunt, quæ vocantur, aut homo felicior eſt Deo, quoniam, quæ parata ſunt nobis, non habet Deus in uſum, nec libido apud ipſum eſt, nec epulatio, nec opes, nec quodcunque ex his: ſed impoſſibile eſt bona Deo deeſſe. Igitur

Bonũ tẽporale.

Nota totũ de bono tẽporali, in quo erãt valde homines.

Eccle. 4.

Philoſ. 1 Ethico.

Luc. 19.

Viſus.

Philoſ. 3 de Anima.

Seneca epiſt. 3.

Aaa 2 iſta,

iſta, quæ vocantur bona, non ſunt vera bona,ſed falſa. Secundò arguit ſic. Iſta temporalia bona ſunt corruptibilia,ergo in eis non eſt ſumma fœlicitas. Et conclu dit quòd omnis fœlicitas ſit perfecta,dū. conſummatur virtutib. Vnde dicit. Proprium bonū hominis perfecta ratio eſt, cætera enim cum animalibus communia ſunt,quia fortis eſt leo, formoſus pauo, velox equus. Ratio autem hominis eſt, quia vnumquodque eſt bonum cum eius ratio bona eſt. Et hoc eſt,quod dicitur Micheæ 5. Indicabo tibi, ò homo, quid ſit bonū,& quid Deus tuus quærat à te?vtique facere indiciū,& iuſtitiam,& ſollicitè ambulare cum Deo tuo. *Bonū morale.* Secundò dicitur eſſe bonum operationis moralis, quod,ſ. conſiſtit in virtutib. moralib. & earum operationibus. Et iſto bono multi etiam infideles ſuo modo boni dicuntur,dum moraliter viuunt ſecundum iuſtitiam,aliena non rapientes, caſtè uiuē tes,ſobriè,& ſic de alijs uirtutibus moralibus. Quoniam per has morales uirtutes homo redditur bonus,& eius opus bonū: ut dicitur ſecundo Ethicorum. Et iſtud bonum apud Philoſophos dicitur bonū honeſtum,dicitur etiam bonum intrinſecum, quia à nullo poteſt violēter auferri. *Valerius.* Vnde narrat Valerius lib. 7. cap. 2. q; Bias,cum patriā eius inuaſiſſent hoſtes, & capta ciuitate, permiſiſſent omnes incolumes,cum illis bonis, quæ aſportare poterant,fugere. Alijs ergo precioſarum rerum pondere onuſtis fugientibus,& ipſe Bias de ſuis bonis nihil aſportaret, & ſuper hoc interrogatus, ipſe Bias reſpondit. Ego bona mea mecum porto. Illa.n. pectore geſtabat non humeris, nec oculis exterioribus viſenda, ſed examinanda animo. Quæ domicilio mentis incluſa, nec mortalium, nec Deorum manibus labefieri queunt. Et ut manentibus præſto ſunt, ita fugientes non deſerunt. Et quamuis iſta de ſe ſint bona, non tamen habent ſufficientiam, quia ad finem, principalem hominis, qui eſt beatitudo, non ſufficiunt, ut de talibus moraliter bonis, (vt fuerunt Philoſophi, tamen infideles) dicatur illud Iob vigeſimoprimo. Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad infernum deſcen-

E dunt,tertio eſt bonum gratiæ ſalutaris. *Bonum gratiæ.* Et iſtud differt à bono morali. Quia licet bonum morale ſit gratis datum a Deo, non tamen de ſe ſine forma charitatis facit Deo gratum, ut oſtendit Mag. lib. 2. diſt 24. Et iſtud eſt bonum meritorium vitæ æternæ, de quo dr. Rom. 8 Omnia cooperantur in bonum ijs, qui ſecundū propoſitū vocati ſunt ſancti. Quod ideo dicit, quia qui bonum charitatis habet, vbique rationem meriti inuenit, quia omnia talia cooperantur in bonum, ſiue bona,ſiue mala,ſiue mors,vel uita, ſiue F proſpera,uel aduerſa, quod oſtenditur tam de bonis,quàm de malis. *Mala bonis proficiunt.* De bonis, quoniam bona ſunt duplicia,ſcilicet, quę facimus, & quæ recepimus. Bona quæ facimus, bonis vertuntur, in bonum, dum in his ſolum ſalutem animæ,proximorum ædificationem, & Dei laudem quærunt. Similiter bona,quæ recipiunt boni,illis vertuntur in bonum, dum illa cum gratiarum actione,ut Dei beneficia recipiunt. Similiter & mala, quæ fecerunt, dum illorum conſideratione, ad pœnitentiæ lamenta conſurgunt. Et in G his humilitatis cauſam, & cautellam futurorum recipiunt. Similiter & mala, quæ patiuntur, dum in illis armantur patientia,quinimò,ut dicit. Vlricus ſuper illo Pſalmi decimiſeptimi. Diligam te,domine, fortitudo mea, Per bonum gratiæ omnis fortitudo mihi contraria ſuccumbit, antiqui draconis malitia nocere cupiens, mihi proficit. Sæuire poterit mundus, ſed hoc erit mihi ſeruire. Vrere poterit, tundere, diſſecare, ſed hoc erit mihi fabricare coronas. Vltimò corpus occidere pote- H rit, ſed hoc erit mihi,rupto carcere, ad libertatem gloriæ conuolare. Sed iſtud bonum adhuc mentem non ſatiat, quia eſt uia, non terminus, exilium, non patria, etiam quia ante finem deficere poteſt. Sed bonum gloriæ omnia prædicta ſuperat bona, *Bonum gloriæ.* quia primum eſt deceptorium, ſcilicet, bonum temporale, & in gloria eſt perfecta cognitio, & ſapientia, quia ibi clarè videtur Deus,& in ipſo omnia. Ioan. decimoſeptimo. Hæc eſt uita æterna, &cæt. Secundum, ſcilicet, bonum morale eſt inſuf-

Digitized by Google

inſufficiens, quia non ſatiat, & in gloria eſt mens perfectè ſatiata, Pſal. 16. Satiabor, cum apparuerit gloria tua. Tertium ſcilicet bonum gratiæ eſt dubium, quia deficere poteſt ante finem, ſed bonum gloriæ nõ poteſt deficere Vnde Aug. dicit. Ibi erit Deus omnia bona, quę ab hominibus deſiderari poſſunt, ſcilicet uita, ſalus, virtus, copia, gloria, honor, pax: & vnum bonum omnia continens bona.

Aug. 22. de ciuitate Dei.

Cuius bonorum firmitatẽ notabat Apoſtolus, dicens. Bonum facientes non deficiamus, tẽpore enim ſuo metemus non deficientes. Iſta ergo ſunt bona gloriæ, quibus Deus ſuos replet electos. De quibus nunc in perſona omnium electorum ait Pſalmiſta. *Replebimur in bonis domus tua.* Notandum tamen, quòd non omnes æqualiter illa bona participabũt, ſed differenter ſecundum differentiam meritorum, quia Ioã. 14 In domo patris mei manſiones multæ ſunt. Et hoc notãs ſubdit. *Sanctum eſt templum tuũ mirabile in æquitate.* Quid enim proprius dicitur templũ Dei, quàm ipſe Chriſtus, in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter? Ad iuſtitiã enim diſtributiuã pertinet, ſecundum differentiam meritorum conferre, & pręmia. Eſt ergo templum Dei, ideſt, Chriſtus, ſanctum, & mirabile in æquitate: quia ſecundum quod dictat æquitas, tribuit præmia iuſtis, propter quod Pſalm. 95 de ipſo dicitur. Iudicabit orbem terræ in æquitate.

Gala. 6.

Coloſ. 2.

1015 *Exaudi nos, Deus, ſalutaris noſter, ſpes omnium finium terra, & in mari longè.*

HIc Pſalmiſta conſurgit ad gratiarum actionem, & ad laudem diuinam. Et diuiditur in tres partes. Quia oſtendit primo diuinæ bonitatis immenſitatem. Secundò Chriſti incarnationis humilitatem, ibi. *Viſitaſti.* Tertiò ſacramenti Euchariſtiæ vtilitatem, ibi. *Flumen Dei.* Quantum ad primum, quòd oſtendens diuinam poteſtatem, ipſam oſtendit in tribus, ſcilicet, in bonorum conſolatione, in prædicatorum illuſtratione, ibi. *Praparans*, in mundanorum conturbatione, ibi. *Turbabuntur.* Quantum ad primum notãdum, quòd hic per terram intelliguntur peccatores, ſed per mare pœnitentes. Primum oſtẽdit Greg. dicens. Quid per terram niſi peccator homo intelligitur? Primò quippè peccanti homini dictum eſt, Terra es, & in terram ibis. Sed per mare intelligitur pœnitentium ſtatus, patet, quoniam mare ab amaritudine dicitur: quia. ſ. aquas amaras habet, & ſalſas. Similiter & pęnitentia dicitur mare, ideſt, amara, quia aquas amaras lachrymarum, & contritionis emittit, dum per ipſam homo ſeipſum punit. quia ſenſualitati ualdè exiſtit amarũ Vnde de pœnitentia ſub nomine maris dicitur illud Ioſue decimoſecundo, quòd eſt mare deſerti, quòd eſt mare ſalſiſſimum. Dicitur enim pęnitentia mare deſerti, quia per ipſam homo deſerit mundum, quinimò etiam & corpus proprium, dũ ipſum flagellis ſubijcit. Dicitur etiam & mare ſalſiſſimum propter amaritudinem pęnitentiæ, quam continet. Ideo cuilibet verò pœnitenti dicitur. In mari via tua, &c. Volens ergo oſtendere Pſalmiſta, quòd Dei poteſtas eſt refugium peccatorum, ipſos vocando ad pœnitentiam, refugiũ pœnitentium, ipſis plenam conferendo veniam, ait. *Exaudi nos Deus ſalutaris noſter*, ideſt, exaudies. *Spes omnium finiũ terra*, ideſt, omnium peccatorum. *Et ſpes in mari longe*, ideſt, omnium pœnitẽtiũ, qui per humilitatẽ à te ſe remotos reputant. Si autem moraliter de mari pœnitentiæ vis loqui. Nota quòd pœnitentia propriè ſignificatur per mare æneum, quod Salomon fecit, ut habetur 3. Regum 7. Fecit Salomon mare æneum decem cubitos habens in latitudine, &c. Vide in prædicationibus meis quadrageſimalibus.

Mare pęnitẽtia

Greg 2. mor. ca. 30.

Pſal. 76.

1016 *Praparans montes in uirtute tua, accinctus potentia, qui conturbas profundum maris, ſonum fluctuum eius.*

De pœ. d. 1. circa finem

OStendit hic Dei poteſtatem in prædicatorum illuſtratione. Vbi nota, quòd ſcriptura per montes ſignificat fidei prædicatores, vt oſtendit Greg. ſuper illo verbo Iob. 9. Qui tranſtulit montes, &c. dicens. In ſcriptura ſacra montium nomine pręd icantiũ altitudo

Montes ſunt pradicatores.

Greg. 9. mor. c. 2.

Pſal.71. deſignatur. De quibus per Pſalmiſtã dr. Suſcipiant montes pacem populo, &c. Electi quippe prædicatores æternæ patriæ, non immeritò montes vocant. quia per vitæ ſuæ celſitudinem ima terrarum deſerunt. & cœlo propinqui ſunt, &c. Iſtos ergo montes præparauit Deus, qñ per Spiritum ſanctum ipſos perluſtrauit vt puta qñ Apoſtolos omnium linguarũ genera docuit. Et hoc fuit apertum ſignũ diuinæ poteſtatis, vt. ſ. homines illiterati, & ſimplices a Spiritu ſancto inſpirati, ſua prædicatione totum conuerterent mundum, & miracula aliàs inaudita facerent. Quod notans Pſal. dicit hic. *Preparans montes*, i. diſponens ſanctos prædicatores ad totum mundum docendum. Et hoc *in virtute tua*, quia magna Dei virtute fuit factum, vt piſcatores ſubito efficerentur doctores. Et homines deſpecti ſubito miraculis poteſtate inaudita fulgerent. Et quia hoc fecit homo Chriſtus, non quidem virtute humanitatis, ſed diuinitatis, cui erat unitus. Ideo ſubdit. *Accinctus potẽtia*, i. ſ. m gl. diuinitate, quia humanitas uerbi maieſtate præcincta eſt: vt, ꝙ homo ex ſe nõ habuit, daret deitas. Quid aũt per iſtos montes ſic præparatos, vel prædicatores fecerit. Audi quod ſequitur. *Qui conturbas profundum maris, & ſonum fluctuum eius.* H. c. n. per mare accipitur peccator, & maximè ſuperbus, quia ſuperbia omnium peccatorum eſt caput. Nam mare inter alias conditiones eſt tumidum. Intumeſcit. n. ad modum montium, & in altum eleuatur, ꝑꝑ quod dr Pſal. 92. Mirabiles elationes maris. Et verè mirabiles, quia quãdoque ita baſſum eſt, quòd vix videtur, & ſubito in altum eleuatur. Et ſic ſignificat ſuperbiam, quæ multis de re vili, & baſſa cor hominis in altum eleuat, vt puta quandoque per diuitias, quandoque per pulchritudinem, quandoque ex aliquo bono per hypocriſim facto. Quæ tamen omnia deberent hominem magis baſſum tenere, ſi conſideret ſe per iſta Deo fore magis obligatum, quia cum augentur dona, rationes creſcunt donorum. Tantò ergo humilior quiſque debet eſſe ex ratione, &c. Veruntamen ſuperbia hoc non cogitans, ad modum

Mare ſuperbia.

maris, de baſſo, i. vnde ſe baſſum deberet reputare, in altum erigit cor hominis. Et ſic benè de ſuperbo põt dici. Mirabiles elationes maris. quia ſ. m quod ait. Hier. in epiſtolis. Quid tam magnum, & mirabile videri põt; quam ſuperbum aduerſus eius voluntatem vincere, a quo ipſum vincero accepit. illius præcepta deſpicere qui ideo ſolũ aliquid præcepit. vt cauſam habeat remunerandi. Sic igitur per mare ſuperbi ſignificantur, quos tñ Deus per ſuos prædicatores conturbauit, qñ per prædicatores mundi ſuperbos ad pœ-

F nitentiæ conturbationẽ perduxit. Et hoc eſt, quod hic Pſal Deo dicit. *Qui conturbas profundum maris*, i. ſ. m glo. ſuperbos ad pœnitentiam ducis, vt. ſ. ex profundo cordis pœniteant. *Et ſonum fluctuũ eius*: quia ſuperbi ad pœnitentiam conuerſi contradictiones contra Chriſti fidem ſonantes, & perſecutiones omiſerunt Chriſto ſeruientes, vt puta rabies imperatorum, & aliorum tyrannorum aliàs contra eccleſiam ſæuiens ac mirabiliter ſonans, modo defecit, quia conturbata eſt virtute pœnitentiæ. Sic. n. hoc præui-

G dens Pſalm. 88. ait. Motum autem fluctuum eius tu mitigas.

Hierony.

Fluctus ſuperbia.

Turbabuntur gentes, & timebunt, qui habitant terminos, a ſignis tuis, exitus matutini, & veſpere delectabis. 1017 15. q. 3. ira.

HIc conſequenter oſtenditur Chriſti poteſtate mundi conturbatio. Vbi nota, quòd ad prædicationem Apoſtolorum gentiles primo turbati fuerũt, vt puta: quia videbant Deos ſuos, & ipſorum cultum ad nihilum deuenire, cũ

H Apoſtolos dijs ſuis præualere viderent. Et inde turbabantur. Sic turbatus fuit Nero ad Petri prædicationem. Aegeas ad Andreæ prædicationem, & ſic de alijs. Et hoc eſt, quòd ait. *Turbabuntur gentes.* Sed tamen poſtea ipſorum viſis miraculis, multi per orbem timuerunt Chriſti nomen, & conuerſi ſunt. Et hoc eſt, quod ait. *Timebunt qui habitant terminos*, ſcilicet, terræ a *ſignis tuis*. Iam enim viſis Chriſti miraculis, Chriſtiani vbique Deum timent a *ſignis tuis*, ideſt, a miraculis, quæ per Apoſtolos ſunt facta.

Sed

Timor. Sed aduerte, quòd differentia eſt inter timorem mundi, & timorem Dei, quoniam timorem mundi ſequitur triſtitia, ſed timorem Dei ſequitur gaudium, & exultatio, vnde Eccleſ. 1. Timor domini delectabit cor, quia qui timet Deũ, gaudet in proſperis per gratiarum actionẽ, gaudet in aduerſis per virtutem patientiæ. Et hoc notans Pſalmiſta dicit. *Exitus* *Proſperitas Aduerſitas.* *matutini, & veſpere delectabis*. Vbi nota ſecundum glo. quòd per mane proſperitas, quia lætum eſt mane poſt triſtitiam noctis. Per veſperæ autẽ intelligitur aduerſitas. In his. n. duobus tentatur homo .ſ. proſperis, vt eleuetur, aduerſis vt cadat. Sed in his duobus dat Deus ſuis exitum, ideſt modum euadendi, ne peccent. Quia ſi adſunt proſpera, inde non capiuntur, qui pro diuitijs Deum habent. Si adſunt aduerſa, inde non terrentur, pro quibus paſſus eſt Chriſtus. Eſt ergo ſenſus. *Exitus matutini, & veſpera delectabis*, ideſt, ex aduentu proſperitatis, & aduerſitatis *delectabis*, ideſt, tuos in hac vita delectabiles facies. V*el exitus matutini, &* *Exitus.* *veſpera delectabis*, i. facies tuis delectabile exire a proſperis, & ab aduerſis. Si. n. non delectet hominem exitus proſperitatis, inde non laborat exire, ſed capitur lucris, cui non placet promiſſio Chriſti. Et terretur aduerſis, quem nõ delectat ille, qui pro eo voluit pati, vt de aduerſis exitum faceret nobis. Sicut. n. dominus nos inducit in proſperis, & aduerſis, ſic inde nos cuſtodiendo educit Pſal. 102. Dñs cuſtodiat introitum tuum, & exitũ tuum.

1018 *Viſitaſti terram, & inebriaſti eam, multiplicaſti locupletare eam.*

1. q. 1. ex Catholica.

HIc conſequenter oſtendit Chriſti incarnationis humilitatem. Supra enim Pſalmiſta prædixit exilij huius mũdi terminationem, & bonorum conſolationem, nunc oſtendit, quæ fuit horum cauſa ſcilicet, Chriſti incarnatio, dicens. *Viſitaſti terram*, &c. Vbi nota, quòd per terram noſtra humanitas deſignatur, quę quamuis ex corpore de terra creato, & anima ſpirituali conſtet, tamen quia pars terrena experimentaliter magis cognoſcitur quam anima, ideo quandoque per A terram ipſa humanitas, ideſt, totus homo ex anima, & corpore compoſitus deſignatur. De iſta ergo terra humanitatis noſtræ, nunc dicit Pſal. *Viſitaſti terram*, &c. *Viſitatio* Viſitauit ergo dominus terram, quando *Incarnatio.* noſtram humanitatem perſonæ verbi copulauit hypoſtaticè. Sic enim Dei viſitationem pro incarnatione accipit Zacha. dicens Benedictus dominus Deus Iſrael, quia viſitauit, & fecit redemptionẽ, &c. Quod exponens Beda ſuper Lucam ait. *Luc. 1.* Viſitauit dominus plebem ſuam, quaſi longa infirmitate tabeſcentem, & quaſi B venditam ſub peccato, quando verbum caro factum habitauit in nobis. Quid ergo eſt. *Viſitaſti terram*, niſi viſitaſti humanitatem noſtram? quia tu fieri homo dignatus es. Et quid habuerit terra noſtra ex illa viſitatione ſequitur. *Et inebriaſti eam*. Quod ideo dicit, quia per talem viſitationem, noſtra humanitas in Chriſto omni gratia fuit repleta, quia tantam ei Deus gratiæ plenitudinẽ dedit, quod maiorem ei conferre non potuit, vt dicit Magiſter lib. 3. d. 13. Vnde ſequitur. *Multiplicaſti locupletare eam*, quia non ſolum C humanitatem Chriſti repleuit omnibus bonis, ſed etiam omnes ſuos fideles in ipſo diuites fecit, in omnibus virtutibus, & ſpiritualibus bonis 1. Cor. 1. In omnibus diuites facti eſtis in illo, in omni verbo, & in omni ſcientia, ita vt nihil vobis deſit in vlla gratia.

Flumen Dei repletum eſt aquis, paraſti cibum illorum, quoniam ita eſt præparatio eius. 1019

D HIc conſequenter oſtendit ſacramẽti Euchariſtiæ vtilitatẽ, per quod .ſ. nos locupletes fecit, quia p ipſum ſumma Dei nobis gratia datur. Circa autem iſtud ſacramentum ſic procedit. Quoniã oſtendit, quòd per iſtud ſacramentum, primo eccleſia plenè ſaturatur. Secundò, eccleſia per ipſum ſanctificatur, ibi. *Benedices*. Tertiò eccleſia per ipſum fundatur, ibi. *Pingueſcent*. Quartò quod per ipſum eccleſia iocundatur, ibi. *Induti ſunt*. Quantum ad primum oſtendit primo, quod eccleſia ipſo ſaturatur, quo ad cibum. Secũdò quo ad potum, ibi. *Riuos eius*. Quantũ

ad primum ſciendum, quòd quamuis ſacramentũ Euchariſtiæ ſit vnicum, tamen nobis ſub duplici ſpecie miniſtratur, ſcilicet, panis, & vini, cibi, & potus. Et rationem oſtendit Magiſter dicens. Sed quare ſub duplici ſpecie ſumitur, cum ſub altera totus ſit Chriſtus? Reſpondet. Vt oſtenderetur Chriſtum totam naturam humanam aſſumpſiſſe, vt totam redimeret, panis enim ad carnem refertur, vinum ad animam, quia vinum operatur ſanguinem, in quo ſedes animæ a phyſicis eſſe dicitur. Ideo ergo ſub duabus ſpeciebus celebratur, vt animæ, & carnis ſuſceptio in Chriſto, & vtriuſque liberatio in nobis ſignificetur. Sic ergo Pſalmiſta hic agit de ſacramento primo, vt miniſtratur ſub ſpecie panis, & cibi, dicens. *Flumen Dei repletum eſt aquis, paraſti cibum illorum*. Quid enim hic fluminis nomine, niſi decurſus vitæ præſentis intelligitur? Vnde Gregor. ait. Quid fluminis nomine, niſi humanæ vitæ decurſus deſignatur, qui velut a fontis ſui origine naſcendo ſurgit, ſed quaſi ad ima defluens pertranſit? Per aquam verò intellige ſpiritusſancti gratiam. Vnde idem Gregor. dicit. Aquæ nomine ſpiritusſancti gratia deſignatur, ſicut veritatis voce in Euãgelio dicitur. Qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de vẽtre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem dicebat de ſpiritusſancto, &c. Quid eſt dicere. *Flumen Dei repletum eſt aquis*, niſi vita fidelium, vel ipſa Eccleſia plena eſt gratia, & ſpiritusſancti donis? Et cauſam ſubdit. *Quia paraſti cibum illorum*, ideſt, quia dediſti ſacramentum corporis tui in cibum illorum. Quod quidem ſacramentum, vel cibus omni dono, & gratia repletur, propter quod Euchariſtia dicitur, ideſt, bona gratia, quia in illo non ſolum ſumitur, augmentum gratiæ, ſed etiam ille ſumitur, qui eſt fons, & origo cunctarum gratiarum. Et hoc ſacramentum non datur nobis meritis noſtris, ſed ſolum ex Dei mera gratia, & liberalitate. Ideo ſubdit. *Quoniam ita eſt præparatio eius*. Vbi gloſ. Iſtum cibum paraſti, vt illis des per tuam miſericordiam, non quia ipſi hoc meruerint.

Euchariſtia. — *Mag. li. 4. d. 11.* — *Flumen vita præſentis.* — *Aqua gratia.* — *Greg. 11 mor. c. 6.* — *Ioan. 6.* — *Greg. 33 mor. c. 7.*

E *Riuos eius inebria, multiplica genimina eius, in ſtillicidijs eius lætabitur germinans.* 1020

HIc agit de ſacramento, vt datur ſub ſpecie potus. Vt enim ſtatim dictum eſt. Flumen dicitur eccleſia. Qui ſunt ergo riui iſtius fluminis, niſi ipſi fideles, qui ſacramentum iſtud bibendo inebriantur? Sic enim dicitur Pſalm. 22. Calix meus inebrians, quam præclarus eſt. Iſta enim ſanguinis potatio hominem inebriat. Quod ideo ſic dicitur ſimilitudinariè, quia ſicut mens ebrij abſorbetur a vino, ſic mens deuota abſorbetur a gratia, in potatione Chriſti ſanguinis data. Vnde Pſal. 35. inebriabuntur ab vbertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Sed aduerte differentiam inter iſtam ebrietatem gratiæ, & vini corporalis, quia ebrietas corporalis obſcurat intellectum, hæc autem magis illuminat. Quod benè notat, Pſalmiſta, dicens. Calix tuus inebrians quam præclarus eſt, i. multum clarus. Vnde Ambr. & habetur de conſ. d. 2. in calice. Quotieſcunque calicem domini bibis, remiſſionem peccatorum accipis, & inebriaris, non carne, ſed ſpiritu. Vnde Apoſtolus ait Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria, ſed implemini ſpiritusſancto. Quid eſt ergo dicere. *Riuos eius inebria*, niſi fideles tuos per ſacramentum ſanguinis tui gratia implebis. Vnde gl. *Riuos eius inebria*, i. Apoſtolos, & alios, qui de calice ſanguinis tui biberint gratia inebriando, vt ſibi, & alijs ſufficiant. Vnde ſubditur. *Multiplica genimina eius*. Secundum Grammaticos hoc genimen, inis, idem eſt, quod generatio, vel germen productum. Et dr̃ a gigno, nis. Genimina ergo eccleſiæ ſunt ſucceſſores per Apoſtolos, & alios primitiuos patres generatos. Eſt ergo ſenſus. *Multiplica genimina eius*, i. virtute huius ſacramenti dabis imitatores prouectos a riuis generatos, quaſi ex credentibus alij credant. Subditur. *In ſtillicidijs eius lætabitur germinans*. Vbi nota, ꝙ ſtilla, i. gutta componitur cum cado. is. & fit hoc ſtillicidiũ. dij, & ſunt ſtillicidia guttæ aquæ ſucceſſiue cadentes. Germinans ergo eccleſia, ſcilicet, noua, & rudis, quæ incipit a

ſtilli-

F, G, H (section letters in margin)

Calix. Sanguis. Chriſti. Ebrietas — *Pſal. 22.* — *Genimina.* — *Stillicidium.*

ſtillicidijs, ideſt, a guttis doctrinæ, & ſacræ ſcripturæ lætabitur, quod ideo dicit, quia inde proficiunt rudes, & parui, quã do minora miſteria ſcripturarum eis ſtillantur, quia necdum maiora capere poſſunt. Sic enim dicebat Apoſtolus paruulis, & rudibus, quaſi paruulis in Chriſto (*1. Cor. 3.*) lac vobis potum dedi non eſcam, quia nondum poteratis, & cæt. propter quod dicitur Iob. 29 Super illos ſtillabat eloquium meum.

1021 *Benedices corona anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur vbertate.*

B

HIc oſtendit quomodo eccleſia ſanctificatur. Vbi notandum, quod annus benignitatis dicitur totum tempus gratiæ, ſ. ab aduentu Chriſti vſque ad finem ſæculi, quia & ipſa incarnatio Chriſti Benignitas dicitur Pſalm. 84. Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Corona ergo anni benignitatis dicitur tota eccleſia fideliũ; quæ dicitur corona, quia coronam victoriæ præſtat vincenti diabolum, carnem, & mundum. Eſt ergo ſenſus. *Benedices corona anni benignitatis tuæ*, ideſt benedices multitudini fidelium acquiſitæ anno benignitatis tuæ, ideſt, ab aduentu Chriſti, vſque ad finem ſæculi. *Benedices*, ideſt, bona dabis, ſcilicet gratiam, quia fideles noui teſtamenti per ſumptionem huius ſacramenti gratia ſanctificantur. Et hoc eſt, quod ſubditur. *Et campi tui replebuntur vbertate*, ideſt, iuſti replebuntur vbertate prolis gennæ, & meritorum. Dicat ergo. *Benedices corona anni benignitatis tuæ* ideſt, anno benignitatis tuæ, ſcilicet iuſtis in anno gratiæ acquiſitæ, dabit coronam benedictionis. Vbi nota, quod dominus annum benignitatis, ſcilicet iuſtis multipliciter coronat, ſcilicet. Coronat æternaliter eligendo. Coronat pœnaliter redimendo. Coronat ſtabiliter diſpenſando. Coronat ipſos in carne præſeruando. Coronat in mente perluſtrando. Coronat in pœnis roborando. Primò coronat Deus iuſtos ipſos æternaliter eligendo. Quæ enim maior benignitas poteſt cogitari, quam hominem, nullo præcedente merito, ad ſummum bo-

Coronat Deus iuſtos multipliciter

A num participandum eligere? Et de hac corona cuilibet iuſto dicitur. Eris corona gloriæ in manu domini. In manu dicit Dei, quia ſolius Dei eſt bonitas, vt nullis præcedentibus meritis quis ad talem coronam ſit electus. Secundum patet. Nam corona quæ nobis a Deo erat parata exigentibus noſtris peccatis perdita, nullis noſtris operibus poterat recuperari. Quod deplorat Hieremias, dicens. Cecidit corona capitis noſtris, væ nobis quia peccauimus. Ideo venit Chriſtus, vt ſua morte hanc coronam nobis repa-

Eſa. 62.

Thren. 5

B raret, dum pro nobis ſpineam ipſe ſuſcepit coronam. Ioan. 19. Exiuit Ieſus portans ſpineam coronam. O Chriſti corona totis affectibus amplexanda quia noſtra corona perdita recuperatur. Vnde ad hanc meditandam nos ſcriptura prouocat. d. Ingredimini videte regem Salomonem in diademate, quo coronauit eum mater ſua, Salomõ rex pacificus eſt Chriſtus, mater verò dicitur ſynagoga, ex qua ſecundum carnem proceſſit. Tertiũ patet. Quoniam ſuos dominus coronat dum in tentationibus, & aduerſis fortifi-

Cant. 3.

C cat. Nam vt ait Hiero. in ſerm. In ſtadio ſumus, continuè pugnamus, aduerſarijs totus mundus eſt plenus, nos autem debiles ſumus, nec ſine victoria coronari debemus, quoniam vt ait apoſtolus. Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit. Eſt autem legitimè certare hoſtibus non cedere, ſed de ipſis reportare victoriam. Ideo dicitur Apoc 3. Tene quod habes, ſ. ſtabiliter pugnando, ne alius accipiat coronam tuam. Oportet ergo, vt noſtro inuicto principi fideliter ſemper adhæreamus qui nos ſeruabit inuictos. Vnde ad

Hierony.

2. Thi. 2

D hoc quemlibet noſtrum prouocat Apocalip. 2 Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Quartum patet. Quia iuſtos præſeruat, ne a carnis libidine ſuperentur. Et iſta corona maximè debetur virginibus, quæ dicitur aurea. Aurum n. propter ſuã puritaté, & incorruptionem carnis ſignificat integritaté. Et de hac corona dicitur. Corona aurea ſuper caput eius. Quintũ patet Dum iuſtis dat ſcripturarum ſapientiam, & cognitionem. Et iſta corona maximè debetur doctoribus quæ dicitur ſtellata.

Ecleſ.

Stella

Stella enim propter ſuam, charitatem ſignificat ſcripturarum ſapientiam, etiam quia ſicut ſtella eſt deuiantium directiua, ſic ſcriptura ſacra errantium illuſtratiua. Apoc. 12. Et in capite eius corona ſtellarũ duodecim, quia .ſ. ſcriptura maximè circa duodecim articulos fidei verſatur. Sextum patet. Quoniam ſuos roborat Deus in tormentis, ne deficiant. Et iſta corona maximè competit martyrib. qui pro Chriſto fortiter certauerunt
Pſal. 20. quæ corona dicitur lapidea. Nam lapis propter ſuam duritiam ſignificat in aduerſis patientiæ firmitatem. Et de iſta corona dr̃. Poſuiſti domine ſup caput eius coronã de lapide precioſo. Et hanc coronã dare martyrib. venit Chriſtus. Eſa. 61. Spiritus domini ſuper me ad annunciandũ manſuetis miſit me ut conſolarer omnes lugentes, vt darem eis coronã pro cinere, &c. lugentes dicuntur ſancti martyres, qui in aduerſis tribulationib. fuerunt, hos conſolari venit Chriſtus dum eis ut gloriæ coronã promittit. Quæ corona pro cinere datur, quia .ſ. corpora ſanctorum martyrum fuerunt occiſa cõbuſta,
1. Petr. 5 & vſque ad cinerem redacta pro Chriſti fide ſeruanda. Vnde talibus dr̃ Precipietis immarceſſibilem gloriæ coronã. Omnibus ergo prædictis modis coronæ iuſtorũ Deus benedicit. Vnde nunc dicitur. *Benedices corona anni benignitatis tuæ.*

1022 *Pingueſcent ſpecioſa deſerti, & exultatione colles accingentur.*

1. 2. q. 1. exemplũ — Hic oſtenditur quomodo eccleſia Chriſti fęcundatur, cum ſ. continue noua proles generatur in ea, vbi notandum, quod per deſertum ipſa gentilitas intelligitur, quando ante Chriſti aduentum infidelis exiſtens per Chriſtum incarnatum ad eccleſiæ fidem fuit deducta Vnde Gregor. dicit. In gentilitate in qua Patriarcha non fuit, Propheta non fuit, ad intelligendum Deum, qua ratione vteretur penè homo non fuit, ſolitudo dicitur vel deſertũ, de qua per Eſa. dicitur. Delectabitur deſerta, & inuia, & exultabit ſolitudo, & florebit, quaſi lilium. Et rurſum de eccleſia dicitur. Ponam deſertum eius quaſi delicias, & ſolitudinem eius quaſi hortum domini. In

Deſertũ ſignificat gentes. *Greg. 30 mor. ca. 30* *Eſa. 51.*

E hac ergo ſolitudine Chriſtus domũ accepit, quia incarnatus dñs pro hominibus, derelicta à Deo gẽtilitatis corda poſſedit, &c. Et hoc hic notans pſ. dicit. *Pingueſcent ſpecioſa deſerti*, i. corda gentilium, q̃ prius erant deſerta, per aduentum Chriſti recipientur ad fidem, & ſic pingueſcẽt per gratiam, & fiẽt ſpecioſa. Et iſtum ſenſum hic ponit gloſ. d. *Pingueſcent ſpecioſa deſerti*, i. gentilitatis deſertũ. Deſertum namq; ſunt omnes gentes quib. nullus Propheta miſſus eſt. Hę autẽ gentes pinguedinẽ receperunt quando apoſtoli ad
F eas venerũt, per quos doctæ factæ ſunt, & ſpecioſę, vbi ergo prophetę non ſonuerunt, ibi acceptus eſt prophetarum dominus. Sequitur. *Et exaltatione colles accingentur*. Vbi nota q̃ hic per colles ſignificã tur alti non quidem ſpiritu ſuperbię, ſed meritis, & uirtute humilitatis, quia humiles à Deo exaltantur, ſicut & ſuperbi deprimuntur. Iob. 5. Ponit humiles in ſublime. Et iſtum ſenſum hic habet gl. dicens. *Exultatione colles accingentur*, colles, i. illi quos Deus per humilitatem erigit,
G quia ſcilicet Deus exaltat humiles, quia tales in eccleſia *accingentur*, ideſt, cõfortabuntur ad prædicandum alijs. Et hoc exaltatione, quia alios ſuo exemplo inducendo ad Chriſti fidem exaltabunt, ſicut de apoſtolis Act. 5. dicitur; Ibant Apoſtoli gaudẽtes à cõſpectu cõcilij, &c.

Colles ſignificant humiles.

Induti ſunt arietes ouium, & ualles abundabunt frumento, clamabunt, etenim hymnum dicent. 1023

Oſtendit hic, quomodo eccleſia per Chriſtum iocũdatur, ubi nota qđ eccleſia Chriſti duas partes habet: quia
H aliqui ſunt in ſtatu prælationis, & alij in ſtatu ſubiectionis. Prælati enim qui ſubditos habent ducere, & dirigere, per arietem ſignificantur, ut oſtendit Greg. dicens. Scriptum eſt. Tria ſunt quæ bene gradiũtur, ſ. leo fortiſſimus beſtiarũ, qui ad nullius pauebit occurſum gallus ſuccinctus lumbos, & aries nec eſt rex, qui reſiſtat ei. Ipſe quippe hoc loco leonis nomine ponitur, ſcilicet, Chriſtus de quo ſcriptum eſt, uicit leo de tribu Iuda. Qui fortiſſimus beſtiarum dicitur, quia in illo hoc quod infirmum eſt Dei fortius

Aries ſignificat prælatos. *Greg. 30 mor. c. 5.* *Leo Chriſtus.* *Apoc. 5.*

fortius eſt hominibus qui ad nullius pa-
uet occurſũ dicit.n. Venit princeps mũ
di huius, & in me non habet quicquam,
gallus ſuccinctus lũbos ſunt prædicato-
res ſancti, q inter huius noctis tenebras
verũ mane nunciant, qui ſuccincti lũbos
ſunt, qui a membris ſuis luxuriæ fluxũ
reſtringũt. Aries, nec eſt rex qui reſiſtat
Pſal.82. ei. Quem aliũ hoc loco arietem accipi-
mus, niſi primũ intra eccleſiã ordinem
ſacerdotum de quib. ſcriptum eſt Affer-
te dño filios arietum qui per exempla
ſua gradientem populũ quaſi ſubſequen
tẽ ouium gregem trahunt. Quibus ſpiri B
tualiter recteq; viuentib. nullus rex ſuffi
cit omnino reſiſtere, quia nullus intẽtio
nem eorum valet impedire. Sciunt.n. ad
eum, quem deſiderant, & anxiè currere,
& moriẽdo peruenire. Ex quib. apparet,
ꝙ arietum nomine prælati, & principes
ſignificantur. Per valles aũt, quæ ſtant in
baſſo, ſignificatur ſtatus ſubditorum. De
iſtis ergo duob. ſtatib. eccleſiæ, ſ. ſuperio
rum, & ſubditorum, d. *Induti ſunt arietes
ouiũ*, i. prælati, & duces, ouiũ. *Induti ſunt
exultatione*. quia. ſ. gaudent de fructibus
ſuis. *Et valles*, i. humiles populi, & ſubdi- C
ti, *abundabunt frumento*, i. fruge boni ope
ris, quia multũ fructum afferent. Et ſic tã
arietes quã valles clamabunt. Deo gra-
tias agendo. Vnde ſequitur. *Etenim hy-
mnum dicent*. Deũ laudando. Et attende
quod ſm magiſt. in gl. Iſte pſal. dr in exe
quijs mortuorum, quia hic pſalmus agit
de reditu Babyloniæ huius mundi ad pa
triã cœleſtẽ, ad q̃ ſancti in obitu de carne
educti ad patriã feliciter migrãt, ſimplã
ſtolã ſtatim recipiẽte, donec i reſurrectio
ne ſtola geminæ beatitudinis glorificent

PSAL. LXV.

1024 *IVbilate Deo omnis terra, Pſalmum di-
cite nomini eius, & date gloriam laudi
eius.*

PSALMVS iſte hunc habet titu-
lum. *In finem canticum Pſalmi, & reſurrectionis*. Vbi notã
dum, quod iſte pſal. eſt factus
ad gratias agendum Deo pro liberatio-
ne populi Iudaici de captiuitate, & ſerui
tute Aegyptiaca, pro qua liberatione et

A multi alij pſ. facti fuerunt. Vbi notandũ *Mors.*
quod vita hominis naturaliter in liberta- *Vita.*
te conſiſtit, quoniã anima quæ eſt ſubſtã *Reſurre-*
tialis forma hominis naturaliter eſt libe *ctio.*
ra, & ſic totus homo per animã uiuens
liber & dominus actuum ſuorũ naturali-
ter debet eſſe. Sic ergo vita noſtra in li
bertate conſiſtit. Vnde Eccle. 15. dicitur
Deus ab initio conſtituit hominẽ, & reli *Captiui-*
quit illum in manu conſilij ſui, adiecit *tas.*
mandata, & præcepta ſua, appoſuit tibi
aquam, & ignem, ad qđ nolueris, porrige
manum tuã, ante hominẽ uita, & mors
bonum, & malũ. Sequitur ergo quod ſi
vita noſtra in libertate conſiſtit, quod
tollens libertatẽ, tollit vitam libertatis, &
ſic mortem inducit. Cum ergo ſeruitus
libertatem tollat, mortem inducit. Cum
ergo populus Hebræorum in Aegypto
ſeruitute premeretur, mortuus diceba-
tur. Sicut ergo iſto modo ſeruitus mortẽ
inducit, ſic & liberatio à ſeruitute homi-
nem reſuſcitat & per conſequens libera-
tio filiorum Iſrael de ſeruitute Aegypti,
iſto modo reſurrectio ipſorũ debet appel
lari. Ex prædictis apparet ſenſus literalis
tituli. *In finem canticum Pſal.* i. iſte Pſalm.
vel canticũ dirigens nos in finẽ, eſt gra-
tiarum actio reſurrectionis, idest pro li-
beratione populi Iſrael, à ſeruitutẽ Ae-
gyptiorum quæ mors quædam moralis
dicebatur. Ex iſto titulo apparet mate-
ria pſalmi, ſed auctor non apparet. Vnde
iſte pſal. dicitur ignotus, quo ad auctorẽ,
quia neſcitur quis iſtum fecerit pſalmũ.
Procedam ergo primò ſecundum ſenſũ
hiſtoricum, deinde iuxta ſenſum prophe
ticum. Quantum ad ſenſum literalem, &
hiſtoricum, tota ſententia eſt omnes in-
D ducere ad Dei laudem propter liberatio
nem Hebræorum de Aegypto. Secundũ
hoc pſalmiſta duo facit. Quia primò in-
ducit omnes ad Dei laudationem Secun
do ad hoc multiplicem inducit rationẽ,
ibi. *Venite, & videte*, & c. vt Nic. de Lyra.
Quantum uero ad ſenſum propheticũ
pro expoſitione tituli notandum, quod
in antiqua lege Iudæi ſperabant pro ſua
iuſtitia ſolum in bonis tẽporalibus præ-
miari. Nam regnum cœlorum primum
in nouo teſtamento promiſſum fuit. Spe
rabant etiam reſurrectionem futuram.

Sed

Sed poſt reſurrectionem eadem temporalia bona ſperabant habere, quæ modo ante mortem habentur Quod manifeſtè patet ex hoc, quod quæſtioni Saducæorum, qui reſurrectionem negabant, de muliere, q̃ ſucceſſiue habuit ſeptẽ viros, cuius illorũ in reſurrectione erit vxor, ipſi Iudæi neſciebant reſpondere (vt habetur Mat. 22.) credentes quod connubia fierent poſt reſurrectionem, ſicut fiunt ante mortem. Vnde Chriſtus ait, Erratis, neſcientes ſcripturas, neq; virtutem Dei. In reſurrectione neq; nubent, neq; nubentur, ſed erunt, ſicut angeli Dei in cęlo. Contra ergo illum errorem Iudęorum agit iſte pſal. oſtẽdens, ꝙ poſt reſurrectionem boni habebunt ſpiritualia bona non carnalia. Vt ſicut Chriſtus caput totus ſpiritualis reſurrexit, ita & nos ſpirituales reſurgemus. Eſt ergo ſenſus tituli talis. Canticum iſtud dirigens nos in finem, i. in Chriſtum, vel in conſummationem futuræ beatitudinis, eſt reſurrectionis, quia hic eſt exultatio de reſurrectione capitis quæ pręceſſit, & corporis quę futura eſt. Et eſt canticum pſalmi, quia pro reſurrectione futura monet benè operari. Vnde tota intentio pſalmi, eſt mouere nos ad iubilum proſperę reſurrectioni futuræ. Et ad iſtum intellectũ Pſ. iſte diuidit in quatuor partes. Quia primo de Chriſti reſurrectione nos docet habere lætitiã. Secundò pro noſtra reſurrectione nos docet habere iuſtitiã: ibi. *Venite, & videte.* Tertiò ex hoc ĩ tribulatione nos docet habere patientiã. ibi, *Benedicite.* Quartò ſuo exemplo nos in Deo docet habere patientiam, ibi. *Venite, & audite.* Prima pars diuiditur in tres. Oſtẽditur primo pro Chriſti reſurrectione debita Deo gloria. Secũdò in Chriſti reſurrectione Iudæorũ oſtenditur fallacia, ibi *Dicite Deo*. Tertiò per Chriſti reſurrectionẽ gentilium deponit ſuperbia, ibi. *Omnis terra.* Quantũ ad primũ notandũ,

Feſta Chriſti quatuor

ꝙ quatuor feſta de Chriſto celebramus in quibus angeli apparuerunt in ſignum lætitiæ, & exultationis mundo date, ſ. feſtum incarnationis, natiuitatis, reſurrectionis, & aſcenſionis. In feſto annunciationis, & reſurrectionis apparuerunt angeli ſolum mulieribus. In feſto verò na-

E tiuitatis, & aſcenſionis, ſoli viris, vt puta in feſto natiuitatis paſtoribus, etiã in aſcenſione Apoſtoli. In feſto verò incarnationis, apparuit angelus Mariæ ſoli annuncians illam, ſed in feſto reſurrectionis apparuit mulieribus pluribus, ut patet Mat. vlt. Cum igitur ſexus fœmineus ſit infirmior virili, conſequens eſt quod maioris gratiæ eſt angelos mulieres conſolari, quàm viros, & per conſequens maioris eſt lætitiæ. Et ſic maioris lætitiæ debet eſſe mundo Chriſti incarnatio, & reſurrectio, quam natiuitas, & aſcenſio. In

F incarnatione aũt ſolum vni mulieri apparuit angelus, ſ. Mariæ, In reſurrectione aũt pluribus, & per conſequens quãtum ad hoc maioris lætitiæ mundo fuit Chriſti reſurrectio quã eius incarnatio, quia quamuis in incarnatione maior mundo fuerit facta gratia, tamen in reſurrectione gratia mundo facta magis per effectũ fuit declarata. Ex quibus omnibus ſequitur, quod feſtum Chriſti reſurrectionis cum ſit cauſa efficiens noſtrę reſurrectionis inter omnia alia Chriſti feſta eſt maioris gaudij, & exultationis, in cuius argu

G mentum eccleſia in feſto reſurrectionis continuè cantat. Hęc dies quàm fecit dominus, exultemus, & lætemur in ea. Quę omnia conſiderans hinc pſ. in Chriſti reſurrectione exultemus, & Deo iubilemus, hic ait, *Iubilate Deo omnis terra*, &c. Et in iſto verſiculo nos hortatur ad tria, ſcilicet ad mentis iubilationem dicens, *Iubilate Deo omnis terra.* Ad bonam operationem dicens, *Pſalmum dicite nomini eius*, & ad gratiarum actionem d. *Date gloriam laudi eius.* Quãtum ad primum *Reſurrectio Chriſti*

H ait. *Iubilate Deo omnis terra.* quaſi dicat. Non ſolum Iudæa, ſed omnis terra pro feſto reſurrectionis Deo debet iubilare, quia Chriſti reſurrectio eſt cauſa reſurrectionis noſtræ, non ſolum Iudæorum quinimmo, & totius orbis Quale autem gaudium ſit iubilatio, vide ſuperius verſiculo 766. Secundò ex hoc nos excitat ad bonam operationem, dicens. *Pſalmum dicite nomine eius.* Pſal. enim dicere, idem eſt, quod pſalterium tangere. Pſalteriũ autem, quod erat inſtrumentum decem chordarum, quod manũ pulſabatur, ſignificat operibus decem Dei præcepta

ad

adimplere. Et de hoc vide ſuperius verſicu. 771. Tertio ex hoc nos excitat ad gratiarum actionem, d. *Date gloriam laudi eius*. Quia ſi Chriſti reſurrectio cauſa eſt noſtræ reſurrectionis, in qua beatificabimur in corpore, & anima, hæc a Deo debes recognoſcere, & non aſcribere meritis tuis. Et hoc eſt, quod hic dicit glo.
Pſal. 28 *Date gloriam laudi eius*. Nō veſtram, ſed Dei quæratis gloriam, non induſtriæ veſtræ aſcribatis, vt Iudæi faciunt, qui meritis ſuis dant iuſtitiã, & gentibus inuidēt gratiam, ſic enim dicitur Pſa. 28. Afferte domino gloriam, & honorem, afferte domino gloriam nomini eius.

1025 *Dicite Deo, quam terribilia ſunt opera tua domine, in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui.*

Reſurrectio Chriſti. *Iudæorũ mendacium.*

OStenditur hic Iudæorum falſitas de Chriſti reſurrectione. Vbi aduertendum, quod pſalmiſta volens oſtendere falſitatem Iudæorum circa Chriſti reſurrectionem, per modum cuiuſdam ſimilitudinis ipſos hic aſſimilat Aegyptijs, quia ſicut Deus fecit mirabilia in Aegypto, & terrenda quando inde filios Iſrael cum magna poteſtate eduxit, vt patet in multis plagis quib. percuſſit Aegyptum, & tamen ipſi Aegyptij multoties promiſerũt filios Iſrael dimittere exire, & ſtatim poſtea reuocantes promiſſionē Deo mentiebantur. Sic & Iudæi viderũt mirabilia Chriſti, ſ. quia homo factus eſt, quod cum ipſis ſanctè conuerſatus eſt, quòd multa, & terribilia ſigna oſtendit in paſſione, quod glorioſe reſurrexit, & tamen ipſi obſtinati in multitudine tantæ virtutis Deo ſunt mentiti, quia ad negandam Chriſti reſurrectionem mendacia multa, & falſa compoſuerunt, quoniam, vt habetur Matthæi 28. Chriſto reſuſcitato, quidam de cuſtodibus ſepulchri venerunt in ciuitatem, & nunciauerunt principibus ſacerdotum omnia, quæ facta fuerãt, ſcilicet qualiter angelus apparuerat mulieribus, Chriſtum reſurrexiſſe annunciauerat, & ſepulchrum apertum, & vacuum viderant, & cætera. Tunc ipſi ſacerdotum principes iſtis terribilibus auditis ſtatim ad mendacia, & falſitates confugerunt, Vnde congregati cum ſenioribus, conſilio accepto pecuniam copioſam dederunt militibus dicentes. Dicite quia diſcipuli eius nocte venerunt, & furati ſunt eum, vobis dormientibus. Sed quod iſti expreſsè fuerint mentiti oſtendit Chryſoſtomus in homilia dicēs. Qualiter autem furati fuiſſent corpus Chriſti diſcipuli, homines pauperes, & idiotæ, & neque apparere audentes? Si enim Chriſtum adhuc viuum videntes fugerunt, qualiter mortuo eo, non timuiſſent tot militum multitudinem? Nunquid hoſtium ſepulchri poterant euertere, lapis enim imminebat magnus multis indigēs manibus. Nunquid etiam non erat ſignũ ſuper impoſitum? Propter quid autem non furati ſunt prima nocte, quando nullus ſepulchro affuit? Sabbato enim petierunt a Pilato cuſtodiam. Quid autem ſibi volunt hæc ſudaria, quæ Petrus vidit iacentia? Si enim vellent furari non eſſent nudum corpus furati non ſolum ne iniuriarentur, ſed etiam ne in exuendo tardarent, & traderent militibus ſe detinendi facultatem, maximè quia mirrha erat corpori, & veſtimentis affixa, ita glutinosè, vt non eſſet facile à corpore euellere veſtimenta, quare non per ſuaſibilia ſunt ſed mendacia, quæ de furto dicta ſunt. Vnde per quæ reſurrectionem obumbrare conantur, per ea ipſum faciunt clarere. Dicentes enim, ꝙ diſcipuli furati ſunt, confitentur corpus non eſſe in ſepulchro. Furtum autem oſtendit eſſe mendax, cuſtodia militum, & diſcipulorum pauor. Ex quibus apparet, qualiter tempore reſurrectionis Chriſti inimici eius mentiti ſunt ei. Sed illa mendacia magis oſtenderunt Chriſti poteſtatem. Vnde gloſſ. ſolent mentiri inimici cuiuſquam, vt potentiam eius minuant, Chriſto autem contrarium accidit, quia minus appareret potentia Chriſti, ſi ei inimici mentiti non fuiſſent, potentia enim Chriſti ſecundum hominem maximè in reſurrectione apparuit, vnde Pſ. iſte intitulatur. Ad commendationem ergo huius potentiæ valuit mendatium Iudæorum quo ad crucem eum perduxerunt, vt ſic reſurgeret, valuit, & mendacium falſorum teſtiũ ad ſoluendum templum, quibus creditum

Exod. 8. & 9. — *Chryſo. ſuper. Matth.* — *Sigillum*

Digitized by Google

ditum eſt,& damnatus eſt,Chriſtus, ſed reſurrexit. Acceſſerunt etiam mendacio cuſtodes ſepulchri,qui & probati ſunt falſi. Auctus eſt numerus mendacium, vt augeretur merces credentium. Mentiti ſunt ergo mendaces,& contra mendaces Chriſtus verax apparuit,& terribilia ſuę potentiæ ſuis oſtendit, vt ſibi dicat eccleſia. *Quã terribilia ſunt opera tua domine*, ſ. de ſepulchro reſurgendo ſed *in multitudine virtutis tuæ*, ſ. ad ipſam virtutem declarandam *mentientur tibi inimici tui*. Sic enim dicitur Pſal 80. Inimici domini mentiti ſunt ei, & erit tempus eorum,ſ. punitionis,in ſæcula.

1026 *Omnis terra adoret te,& pſallat tibi, Pſalmum dicat nomini tuo.*

Terra ſignificat gentiles. HIc oſtenditur,quòd per Chriſti reſurrectionem gentilium deponitur ſuperbia. Quia poſt Chriſti reſurrectionem ad prædicationem Apoſtolorũ per totum orbem gentiles relictis idolis,ad fidem Chriſti ſunt conuerſi. Quod prævidens Pſalmiſta, dicit, *omnis terra adoret*,i.adorabit te Deus, &c. Et hic ly, *omnis*, ſignum vniuerſale accipitur pro generibus ſingulorum,non pro ſingulis generum. Nomine verò terræ ipſa gentilitas intelligitur, quam Iudæis Chriſtus relictis ad fidem conuertit,vt deducit Grego.ſuper illo verbo Iob.1. Tonſo capite, corruens in terram adorauit,dicẽs.Quid enim per deciſos capillos niſi ſacramentorum ſubtilitas deſignat? Vnde ad Ezechielem prophetam dicitur.Tu,fili hominis ſume tibi gladium acutum radentem pilos, aſſumes eum, & duces per caput tuum,& barbam. Vt ſ.facto prophetæ iudicium redemptoris exprimatur, qui in carne apparẽs caput raſit, quia à Iudaico ſacerdotio præceptorum ſuorum ſacramenta abſtulit,barbam raſit, quia regnũ Iſraeliticum deſerens, decorem virtutis illius amputauit. Quid vero per terram, niſi homo peccator exprimitur? Primo quippe peccãti homini dictum eſt.Terra es,& in terram ibis. Terræ ergo nomine peccatrix gentilitas deſignatur.Mediator ergo noſter quaſi detonſo capite in terrã corruit,quia Iudæam deſerens ad notitiã gentilium venit. Quod hic notat Pſal.d.

Grego.2. mo.c.29

Ezec. 5.

Capilli ſignificãt ſacramẽta.

Gen.3.

E *Omnis terra adoret te, Deus, &c.* Et quod tria prædicit, gentiles facturos, ſ. primo Chriſti fidem recepturos, dicens. *Omnis terra adoret te Deus*.Secũdo Chriſti pręcepta perfecturos, dicens. *Pſallat tibi*. Tertio alios Chriſti fidem docturos: ibi. *Pſalmum dicat nomini tuo*. Quæ omnia hic notans glo. dicit. Te cuius potentiæ metiti ſunt Iudæi adorat omnis terra, ſ. gentilitas fide loco Iudæorum ſubſtituta:quoad primũ *Pſallat tibi* opere *Pſalmum dicat nomini tuo*, ſ. alios informando.Sic enim dicitur Pſal. 71. Adorabunt

F eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei.

Venite, & videte opera Dei, terribilis in conſilijs ſuper filios hominum. 1027

COnſequenter hic Pſalmiſta nos docet habere iuſtitiam pro noſtra reſurrectione, & ſpiritualis iuſtificatione. Vocat enim hic gentiles ad iuſtitiam fidei,& hoc triplici ratione. Primò ratione diuinæ ſapientiæ. Secundò ratione diuinæ miſericordiæ,ibi. *Qui conuertit*. Tertio ratione diuinæ potentiæ,ibi. *Qui do-*

G *minatur*. Quantum ad primum ſciendũ, quòd talis ac tanta eſt diuina ſapientia, quod omnia malorum conſilia ſub vnico conſilio diſſipat, & illa ad ſuum propoſitum reducit, vt patet ſupra verſic. 490. Sic & Iudæorum contra ſe facta conſilia ad ſuum propoſitum contra ipſos Deus reduxit ſua ſapientia. Quid enim ſuis conſilijs intendebãt niſi per Chriſti mortem ſuam fidem delere,& inde eſt aucta, vt deducit Greg.dicens. Cum ad redemptoris noſtri miracula credentium turba confluerET, cum ſacerdotes populi inui-

H diæ facibus accenſi, mundum poſt eum ire proclamarent,dicentes.Ecce mundus totus poſt eum abijt, vt ab illo vim tantæ occurſionis abſcinderent, finire eius potentiam morte conati ſunt, dicentes. Expedit, vt vnus homo moriatur, & non tota gens pereat. Sed redemptoris mors ad coniunctionem ſui corporis ideſt, eccleſiæ valuit,non ad ſeparationem. Perſecutores ergo peregerunt hoc, quod pernitioſe moliti ſunt. Intulerunt mortem, ut ab eo abſcinderent fidelium deuotionem, ſed inde fides creuit, vnde hanc

Conſilia iudæorũ contra Chriſtũ diſſipata

Greg. 6. mo.c.13

Ioan.11

Ioan.12

Digitized by Google

hane ſe extinguere infidelium crudelitas
credidit. Cumque ſe æſtimant perſequẽ
do abſcindere, hoc nimirum compulſi
ſunt neſciendo dilatare, &c. Ex quib. ap-
patet Dei ſapientia, quia ſuo cõſilio pra-
Nota. uorum conſilia ad ſuum propoſitum cõ-
tra prauos retorquet. Et iſta ſunt opera
Dei terribilia, quæ Deus operatus eſt,
prauis Iudæorum conſilijs, gentes ad fi-
dem uocando. Ad quæ conſideranda om
nes gentes nunc Pſal. inuitat dicens. *Veni
te, & uidete opera domini, terribilis in cõ-
ſilijs ſuper filios hominum*, ſ. ſuper Iudęos,
qui ex hominibus vtentibus ratione ge-
niti erant, licet ipſi non uiderent ſecun-
dum rationem, unde iſtum intellectum
aſſignat Auguſtinus in glo. dicens. O vos
gentes venite, & uidete opera Dei, quib.
expulſis Iudæis, ad uos dirigitur fides. Et
quæ ſint illa opera, oſtendit dicens. *Vide
te*, ſ. opera, in quibus eſt terribilis in con-
ſilijs habitis *ſuper filios hominum*, ideſt,
ſuper Iudæos, quia. ſ. filij hominum, ha-
buerunt conſilia perdendi eum, ille autẽ
habuit conſilium excæcandi ſuperbos, &
uos ex hoc gentes illuminandi. Per hoc
docentur gentes timorem domini ſem-
per habere pſ. 33 Venite, filij audite me,
timorem domini docebo vos.

1028 *Qui conuertit mare in aridam in flumine
pertranſibunt pede, ibi lætabimur in ip-
ſo.*

De conſ. d. 2. re ne ra.

HIc conſequenter adducit gentiles
ad fidem ex Dei miſericordia, qui
eis miſericorditer præparauit ſacramen-
Mare pœnitentia. ta, quibus poſſunt ſaluari. Vbi notãdum
quòd hic per opera Dei, qui educens fi-
lios Iſrael de Aegypto mare conuertit
in aridam, Exo. 14. vt ſecutum acceſſum
haberent ad terram promiſſionis, vult
intelligere ſacramentum pœnitentiæ,
quo de Aegypto liberati ad terram pro
miſſionis æternę deducimur. Nota ergo,
quòd ſacramentum pęnitentiæ rectè ma
ris appellatur nomine. Quoniam mare
ab amaritudine dicitur, quia aquas ſal-
ſas, & amaras habet. Similiter & pœnitẽ-
tia dicitur mare, quia aquas lachrryma-
rum amaras, & contritionis emittit, dum
per ipſum homo amaricatus ex pecca-

A tis, ſeipſum punit, quod ualdè amarum
ſenſualitati uidetur ut merito pœniten-
tia dicatur illud mare, de quo Ioſue 12.
Mare deſerti, quod eſt mare ſalſiſſimũ.
Dicitur enim pœnitentia mare deſerti,
quia per illam homo deſerit mundum,
quinimo etiam & corpus proprium. dum
ipſum flagellis atterit. Dicitur etiã mare
ſalſiſſimum propter amaritudinem pœ-
næ, quam continet, ut merito pœnitentia
ſit figurata per illud mare æneũ, quod
Salomon ante introitum templi poſuit,
de quo 3. Reg 7. Vbi dr̃, ꝙ Salomon fe- Mare æneum.
B cit mare æneũ habens decem cubitos in
latitudine, & quinque in altitudine, tres
digitos in ſpiſſitudine, ꝙ erat inferius
ſtrictũ, & latum ſuperius ad modum cali
cis, & duodecim boues ænei illud ſubſti-
nebant, quod erat figuræ ſphæricæ, &
iſtud mare poſuit ante templũ à latere
dextro, in quo ſacerdotes lauabant ma
nus ſuas, & pedes, quando templum in-
trabant. Rectè iſtud mare ſignificat ſacra
mentũ pœnitentiæ, & eius conditiones, ſi
aſpicias ipſius maris formam, & materiã.
Primò illud mare erat æneum. Aes. n. in-
C ter omnia metalla, eſt maximè ſonorum.
Ex quo ſignificatur, ꝙ pœnitentia vltra
amaritudinẽ de peccato habitã intrinſe-
cus, exterius debet eſſe ſonora per uoca
lẽ confeſſionẽ, quia Prou. 28. Qui abſcõ- Nota bene totum de pęnitẽtia, neceſſario faciẽda, ẽt per exteriorẽ uocalẽ confeſſionem
dit ſcelera ſua, non dirigetur, qui autem
confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſeri-
cordiã cõſequetur. Si aũt vis videre, de
quib. pœnitentiã agere debes, attende
iſtius maris formã. Habebat enim decem
cubitos in latitudine, ad denotandũ, ꝙ
pœnitens debet conſiderare decẽ præce
pta, & qualiter illa tranſgreſſus eſt, & de
D illis confiteri, & cõtritionẽ habere. Apoc.
2 Habebitis tribulationẽ decem diebus,
ideſt propter decem præcepta tranſgreſ-
ſa. Itẽ habebat quinque cubitos in altitu
dine, ad denotandũ, ꝙ pœnitere debes
de quinque ſenſibus corporalibus non
benè cuſtoditis, & per illos Deo ſatisfa-
cere. Item habebat tres digitos in ſpiſſi-
tudine, ad denotandum, quòd tribus mo
dis debes pœnitere, ſcilicet, corde per cõ
tritionem, ore per confeſſionem, opere
per ſatisfactionem. Item iſtud mare duo
decim boues ſuſtentabant, ad denotan-
dum,

dum, ꝙ verus pœnitens debet eſſe perfe E
ctus in fide, quæ per duodecim articulos diſtinguitur. Illos.n. articulos debet ſupponere veriſſimos, & ipſos non velle diſcutere per naturales rationes, ſicut ædificium domus fundamenta ſupponit. Item iſtud mare erat figuræ ſphæricæ, quæ angulis caret, ad denotandum, ꝙ pœnitentia debet fieri ſimul de omnibus peccatis, & non habere angulos, in quib. ſordes reſeruantur. Vnde ſicut figura ſphærica nullum habet angulum, in quo aliquid poſſit abſcondi, ſic vera pœnitentia omnia in clarum per confeſſionem F
prodere debet. Iſtud mare erat latum ſuperius, & ſtrictum inferius, quia verus pœnitens totum cor ſuum debet habere apertum & latum ſuperius erga Deũ, ſtrictum autem, & clauſum interius erga mundum, vt, ſ. per ſuam pœnitentiam ſoli Deo placere velit, non mundo. Ecce ergo quam propriè per mare fabricatũ a Salomone ſacramentum pœnitentiæ deſignatur. Sicut ergo ſacerdotes templũ intrare volentes, prius in iſto mari lauabantur, ſic quilibet templum gloriæ volens intrare, prius per ſacramentum pœ- G
nitentiæ purgari debet. Matth. 3. Pœnitentiam agite, appropinquabit .n. regnũ cœlorum. Ad propoſitum ergo Deus mare conuertit in aridam, quando per ſacramentum pœnitentiæ hominem deducit ad aridam, ſcilicet, terram viuentium. Quod ideo dicit, vt omnes gentes per ſacramentum pœnitentiæ deducat ad fidem Eccleſiæ Pſal 21. Conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terrę *In flumine pertranſibunt pede*. Hoc ad literam fuit, quando ſiccauit Dominus aquas fluminis Iordanis, & populus om H
nis pede ſicco tranſiuit, Ioſue 3. Fit autem ſpiritualiter, quando credentes in Chriſtum, & verè pœnitentes mundum contemnendo, faciliter tranſeunt ad patriam. Quid enim per fluuium niſi vita præſens deſignatur, quæ continuè in quodam fluxu conſiſtit? quem tranſeunt pede, qui ſolum habentes alimenta, & quibus tegantur, ſunt contenti, non quærentes gaudium in mundo, ſed ſolum in vero Deo. Ideo ſubdunt. *Ibi lætabimur in ipſo*, i. dũ pede tranſibimus mũdi flumen, nõ in ipſo mundo lætabimur, ſed in Chriſto, ſ. Deo, qui conuertit mare in aridam, quia in ipſo lætari debemus, non in mundo Pſalm. 31. Lætamini in domino, & exultate iuſti.

Qui dominatur in virtute ſua in æternum, oculi eius ſuper gentes reſpiciunt, qui exaſperant, non exaltentur in ſemetipſis. 1029

HIc conſequenter inducit gentes ad fidem ex conſideratione diuinæ potentiæ. Tanta enim eſt diuina potentia, quòd non ſolum ſubijcit corpora, ſed, & corda interius immutat ad libitum, illos interius, quos vult docet, & illuminat, & conuertit ad bonum, quod nulla creata potentia facere poteſt, quæ ſolum ad corpora, non ſe extendit ad corda. Vnde Gregorius ait. Voce ſua Deus foris per apoſtolos inſonat, ſed corda audientium per ſemetipſum interius illuſtrat, Paulo atteſtante, qui ait. Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit. Neque qui plantat eſt aliquid, nec qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Et Chryſoſtomus ſuper Matthæum capitulo vigeſimotertio ſuper illo verbo, Nolite uocari Rabbi. Vnus eſt enim magiſter veſter, &cæt. dicit, quaſi dicat. Nolite vocari Rabbi, ne, quod Deo debetur, vobis præſumatis. Nolite & alios vocare Rabbi, ne dominium, & honorem hominibus deferatis. Vnus eſt enim magiſter omnium, qui omnes homines docet interius. Si enim hominem homo erudiret, omnes homines naturaliter diſcerent, qui haberent doctores. Nunc autem, quia non homo docet, ſed Deus, multi quidẽ docentur, ſed pauci diſcunt Homo enim docendo, non præſtat intellectum homini, ſed a Deo præſtitum per admonitionem exercet. Ex quibus patet, quòd poteſtas Dei in hoc ſuperat hominis poteſtatem, quòd Deus quando vult, intellectum, & voluntatem hominis immutat, quod homo facere non poteſt. Habet ergo Deus poteſtatem cõuertendi gentes, habet & voluntatẽ, ergo, & ſic faciet. Et hoc eſt, quod hic dicit

Greg. 27 mo. c. 17

1. Cor. 3.

Chryſo. Deus ſolus mentem immutat, nõ homo

Heſter 13.

Pſal. primo quo ad poteſtatem, dicens. *Qui dominatur in virtute ſua in æternum.* q.d. dominium Dei eſt æternum: ergo infinitum. Et ſic quicquid vult per ipſum fieri, ipſe facere põt. Vnde Deo dr̃. Non eſt qui tuę poſſit reſiſtere volũtati. Quo verò ad voluntatem ſubdit. *Oculi eius ſuper gentes reſpiciunt.* Quid.n. eſt reſpicere Dei, niſi velle nobis miſereri? Vide ſupra verſi. 863. Oculi ergo domini ſuper gentes reſpiciunt, quia eis miſereri, & ad fidem decreuit conuertere. Iſtum reſpectum diuinæ miſericordiæ poſtulabat Pſ 85. d. Reſpice in me & miſerere mei. Ex quibus patet, ꝙ de ſe vel genere ſuo vel viribus ſuis nullus præſumere debet ſed ſolum de Dei miſericordia, pp̃ quod ſubdit, *Qui exaſperant non exaltentur in ſemetipſis.* Et hoc dicit contra Iudæos, qui ſuis peccatis exaſperabant dñm, & ad iram prouocabant. Ipſi ergo *non exaltentur in ſemetipſis*, i. non in genere ſuo, non in carnalibus obſeruantijs, &c. Non in lege ſibi data, quia hæc non habuerũt ſuis meritis, ſed mera gratia Dei. Si ergo ex his volunt exaltari, in domino glorientur, non in ſemetipſis. Exaltatur .n. in ſemetipſo, qui bona ſibi a Deo collata ſibiipſi tribuit, non Deo.

1030 *Benedicite gentes Deum noſtrum, & auditam facite vocem laudis eius.*

Aduerſitas, pœnitentia.

HIc cõſequenter Pſalmiſta ſuo exẽplo nos docet in aduerſitatibus habere patientiam. Et quantum ad hoc duo facit. Quia primò oſtendit quòd in aduerſis Deum debemus laudare. Secũdò quòd in aduerſis nos ipſos Deo debemus immolare, ibi. *Introibo in domum tuam.* Prima in duas: quia primò ex aduerſis oſtendit debitam Deo laudem. Secundo ad hoc multiplicem aſſignat rationem, ibi. *Qui poſuit.* Quantum ad primum notandum, quòd gentes non ducuntur ad fidem niſi per aſperitatem pœnitentiæ, & contritionis, quæ ſenſualitati non modicum aduerſantur, in tantum, ꝙ multi conuerti differunt, vt aſperitatem euadant pœnitentiæ. Cũ enim plus diligatur voluptas propria, quam temporalis cenſus pecuniæ, & dilectio pecuniæ, ne ipſa deſeratur, multos a

A conuerſione ad fidem retrahat, vt patet de Iudæis, ergo multo fortius multi retrahuntur, ne voluptates ſuas perdant, quas fides Chriſti non admittit. Tales ergo hortatur Pſal. vt pœnitentiæ aſperitatem non timeant, dicens eis. *Benedicite gentes Deum noſtrum*, q.d. In amaritudine pœnitentiæ non debetis murmurare ſed Deum benedicere qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumen ſuum. Similiter hoc dr̃ cuilibet peccatori, qui per pœnitentiam de peccato conuertitur ad Chriſtum. Dicat ergo talibus. *Be-*

B *nedicite gentes Deum noſtrum*, q.d. Benedicite Deum corde. Pſal. 102 Benedic, anima mea, domino, & omnia interiora mea nomen ſanctum eius. Benedicite opere, eius præcepta obſeruando, Pſ. 102 Benedicite domino omnes virtutes eius, miniſtri eius, qui facitis volũtatem eius. Benedicite voce. Tob. 4. Omni tempore benedic Deũ, & pete ab eo, vt vias tuas dirigat. Et non ſufficit Deum benedicere, niſi etiam ad hoc idem inducamus proximos. Ideo ſubditur, *Auditam facite vocem laudis eius*, i. ẽm glo. alijs palam

C facite, vt qui diligit Deum, diligat, & proximum, ei annunciando quod vtile eſt. Et hinc eſt, quod clerici Deum benedicũt alta voce in eccleſijs, vt proximis laudem Dei notam faciant. Propter qđ dicitur Pſal. 133. Ecce nunc benedicite dominum omnes ſerui domini. Qui ſtatis in domo domini, &c.

Qui poſuiſti animam meam ad vitam, & non dedit in commotionem pedes meos. 1031

Aduerſa iuſtificãt

HIc aſſignat multiplicem rationem

D laudandi Deum in aduerſis. Primò quia aduerſa hominem viuificant, in principio. Secundò hominem purificant, ibi. *Quoniam probaſti.* Tertiò hominem humiliant ſibi. *Induxiſti nos.* Quartò hominem refrigerant, ibi. *Tranſiuimus.* Primò ergo aduerſa hominem viuificant. Vita.n. interioris hominis eſt ipſa gratia qua viuit anima, quæ per aduerſa acquiritur, & conſeruat. Sic enim Paulus ad vitam gratiæ vocãdus, primò proſtratus fuit, & excæcatus, ſic & Petrus prius lachrymis reſperſus, ſic & latro prius

Grego.3. ſuſpenſus in patibulo,& ſic de alijs. Vn- *mo.c.11* de Greg d. ꝙ aduerſitatibus inexpers nũquam fuit aliquis iuſtus. Cuius ratio eſt. Quia aduerſa magis conſeruant animam in ſtatu gratiæ, quam proſpera: pp quod in canone dr̃, ꝙ aduerſitas bonorum nõ eſt argumentum reprobationis ipſorum, ſed magis virtutis. 7.q 1. aduerſitas. De hoc vide verſi. 19. Et hoc innuit Pſal. dicens, *Qui poſuit*. ſ. per aduerſa, *animam meam ad vitam*, vt. ſ. ſibi non mihi vitã. Sed quia talis vita gratiæ ſine perſeuerantia finaliter non proficit, quæ a ſolo

F *Cõmotio.* Deo habetur: ideo ſubdit. *Et non dedit in commotionem pedes meos*. Commouere enim aliquid, eſt illud a loco, vel à ſtatu ſuo totaliter remouere. Sic. n. cõmouetur peccator, quando de ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ reducitur. Sic enim dicitur Pſal. 59. Commouiſti terram, & conturbaſti eã, &c. Quod ideo ſic dicit, quia conuerſio peccatoris licet non ſit ſine libero arbitrio, principalius tamen eſt à Deo. Hieremi. trigeſimoprimo. Conuerte me, domine, & conuertar, quia tu es dominus Deus meus. Conſimiliter commouetur iuſtus, quando de ſtatu gratiæ

G ruit in peccatum, quod facere dicitur Deus permiſſiuè. Sed electos ſuos finaliter ſic commoueri non permittit, quia ipſos inhabitat. Pſalm 45. Deus in medio eius non commouebitur, adiuuabit eam Deus, ſcilicet, ne commoueatur. Et hoc notans Pſal. in perſona omnium electorum quibus dat Deus finalem perſeuerantiam, dicit. *Et non dedit in commotionem pedes meos*. Per pedes accipe vires interiores, quibus interior homo portatur.

1032 *Quoniam probaſti nos, Deus, igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentum.*

Aduerſitas purgat vitia HIc adducit ſecundam rationem, ſcilicet, quia aduerſitas hominem purificat. Nam vt ait Greg. ſuper illo ver- *Greg. 16 mo. c. 16* bo Iob. 23. Probauit me quaſi aurum quod per ignem tranſit. Aurum quippe in fornace per ignem tranſiens, ad naturæ ſuæ claritatem proficit dum ſordes amittit. Quaſi ergo aurum, quod per ignem tranſit, animæ iuſtorum proban-

E tur, quibus per exuſtiones tribulationis, & ſubtrahuntur vitia, & merita augentur. Et hoc eſt, quod dr̃ Pſal. 16 Probaſti cor meum, &c. Igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas. Vbi notandum. Nam vt ait Vincẽtius lib. 8. ſpeculi naturalis. Aurum in ignem ponitur *Aurum igni.* pp tria, ſ. ad purgandum, ad fabricãdum, & ad examinandum. Sic & electos ſuos in ignem aduerſitatis Deus ponit. De quibus dr̃ Sap. 3. Tanquam aurum in fornace probauit electos dominus, &c. Primò ut purgentur. Vbi ſciendum, ꝙ, vt

F dicit Plinius libro trigeſimotertio. Aurũ *Plinius lib. 33.* cum plumbo coquitur; ſic & electi purgandi per ignem tribulationis, & aduerſitatis. Nam plumbum grauitatem ſignificat peccatorum, quod admixtum confert purgationem, quia ſi ille qui eſt in aduerſitate poſitus, conſideret quã grauia ſint peccata pro quibus patitur, omnia tolerabit patienter. Conſtat enim grauitatem peccati maiorem eſſe grauitate pœnæ. Qui igitur voluit, & ſciuit ferre grauitatem peccati, multò fortius *Martia.* poteſt grauitatem ferre pœnæ; propter

G quod dicit Martialis. Qui ſua metitur põdus ferre poteſt, ſcilicet aduerſitatis. Patientia autem ad purgationem multum valet. Vnde Numeri 31. Quod poteſt tranſire per flammas, igne purgabitur. Secundò aurum, vel argentum in ignem mittitur, vt fabricetur. Eſt autem Deus pater faber, qui fabricatus eſt au- *Pſal. 73.* roram, & ſolem. Vnde de filio dicitur Marc 6. Nonne hic eſt filius fabri? Vterque autem iſtorum aſſiduè fabricatur in auro iſto, ſcilicet, in nobis. Ioan. 5. Pater meus vſque modo operatur, & ego ope-

H ror. Et hoc ad fabricandum, vt formam habeat conuenientem varijs virtutibus ornatam. Et ideo aurum illud ſemper eſt in igne tribulationis, vel prope. Eccleſ. 38. Vapor ignis vrit carnes. Et ideo ſi quis nunquam ad iſtum ignem applicatur, ſignum eſt reprobationis. Et quanto amplius applicatur, ſignum maius eſt electionis. Ab aduerſis ergo remoti, aurum reprobum eſſe dicuntur, Hierem. 6. Aurum reprobum vocant eos. Vnde Am- *Ambroſ.* broſius ſuper Beati immaculati. d. Fortaſſe cũ perſecutionẽ non patimur, tam-

quam

quam condemnati habemur. Nam cum A diffinita ſit ſententia; quòd omnes, qui piè volunt uiuere in Chriſto, perſecutionem patiuntur: videtur, quòd is, qui perſecutionem non patitur, abdicatus eſt eo, quòd non ſit piæ intentionis in Chriſto. Vnde ſolū electi dicere poterunt illud, quod hic ſequitur. Trāſiuimus per ignē, & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium. Tertiò aurum in ignem mittitur ad examinandum, & probādum. Conſtat enim, quòd ignis in ſua ſphæra eſt quaſi mediū inter corpora cœleſtia, & inferiora, & licet vtriſque coniungatur, tamen ipſum B cœlum ab ipſo non alteratur, quoniam eſt corpus impaſſibile. Corpora autem inferiora cum ſint paſſibilia, omnia ab ipſo alterantur Et ideo ſignis aliquod corpus alteret, & ad corruptionem diſponat, aperta probatio eſt, quòd illud non eſt de natura corporum cœleſtium, propter quod & ſtellæ, quæ uidentur per aerem diſcurrere, non ſunt ſtellæ cœleſtes, ſed quidam vapores terreſtres, qui ab igne inflammantur, & conſumuntur. Sic eſt de aduerſitate, & tribulatione, quæ quamuis cōtingat tam bonis, quàm ma- C lis: tamen per ipſam mali alterātur, & ad corruptionem diſponuntur, quia uel cōtra Deum murmurant, uel ſua mala non corrigunt. Ecōtrario autē eſt de bonis. Et ideo mali quamuis luceāt ad tempus coram hominibus; non ſunt tamen cœleſtes, ſed terreſtres. Boni autem, ut apertè probatur, ſunt cœleſtes. Vnde Auguſt. dicit, quòd ſicut ſub uno igne aurum rutilat, palea fumat, &c. Ita una, eademq; vis irruens, bonos probat, & purificat, malos autē obſcurat, & damnat: vnde in aduerſitate mali blaſphemant Deum, & dete- D ſtantur: boni autem ipſam laudant. Et ſic non intereſt, qualia aduerſa quis patiatur: ſed qualis quiſque patiatur. Hæc Auguſt. Huius figura habetur Dan. 3. de igne fornacis Chaldæorum, qui malos combuſſit, ſed bonis occaſionem tribuit Deum benedicendi. Et hæc omnia conſiderans hic Pſal. dicit: *Probaſti nos, Deus, igne nos examinaſti*, &c. quaſi dicat ſecundum glo. Ignem aduerſitatis nobis applicando non in cinerem vertiſti nos, ſed peccatorum ſordes abſtuliſti.

Augu. 1. de ciuit. Dei.

Induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro, impoſuiſti homines ſuper capita noſtra.

1032 *De pœ. d. 2. opponitur.*

OStendit hic tertiò, quòd aduerſitas nos humiliat. Sic enim Apoſtolo Paulo ad cuſtodiā humilitatis datus eſt aduerſans ſtimulus carnis. Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, &c. Vbi glo. Cætera vitia tantum in malè factis valent, ſuperbia verò ſola in rectè factis cauenda eſt. Cum. n. quiſq̄ benè profecerit, ſuperbia tentatur, ut perdat totū profectum. Non itaque mirum ſi contra capitale uitiū Apoſtolus appoſitū ſibi dicit mordax epithema, quo tumor curaret. Quō ſecurus agnus egredietur, ubi aries ſic periclitari metuit, &c. Et Gregor. d. Superna diſpenſatione nobiſcum agitur, cū fatigamur aduerſis, quia cum proficimus, infirmitatis noſtræ obliuiſcimur. Ideo aduerſis tāgimur, ut cū profectò noſtro quid de diuino munere, & quid de proprijs viribus ſimus, agnoſcamus Quæ aduerſitas profectò nos ad plenum raperet, niſi diſpenſatio ſuperna ſeruaret. Sed pulſat, nec frangit, impellit, nec mouet, cōtrahit, nec deijcit, ut de noſtra infirmitate ſentiamus eſſe, q. quatimur, & de diuino munere eſſe, q. ſtamus. Et quia ſæpe animo alicuius boni ſibi conſcia, cum uirtutes ſuas ſibi ad memoriā reuocat, quodā delectatione paſcitur, & quaſi gratulatione propriæ plenitudinis impinguatur. Et ideo qui nos alicuius eſſe momenti bona noſtra penſando credidimus, pulſati paulò amplius nos perituros formidamus. Tunc omne bonorū noſtrorū gaudiū vertitur in pauorē pœnarum. Tunc iniquos nos eſſe deprehēdimus, qui paulò ante ſanctos nos eſſe credebamus. Tabeſcit mens. ſtupeſcunt oculi, omne, qd̄ prius proſperū arridebat, euaneſcit, &c. Sic igitur conſimiliter nunc Pſalmiſta aduerſa nobis à Deo immiſſa ad humilitatē oſtendit, d. *Induxiſti nos in laqueum*, .ſ. quō ad aduerſitates captiuitatū. Non quidem ut moreremur, ſed ut inde liberati miſericordiā tuā experiremur, *Poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro*, quō ad aduerſita-

Aduerſa humiliāt 2. Co. 12

Aduerſitas multū proficit.

Greg. 23 mor. ca. 24.

uerſitates flagellorum, quæ in dorſo noſtro ponuntur, vt male per ſuperbiã erecti, per humilitatem curuemur. Sic Romanis mulieribus ordinauit beatus Gregorius, vt caput inclinatum portarent ad terram; & magnatum ſcuti variè ornatum lapidibus precioſis portarét in dorſo, vt iu ponderibus ſemper curuatæ, cernerent terram. *Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra*, ſ. quò ad aduerſitates perſecutionum, & occiſionum, & duræ ſeruitutis, multotiens enim patimur ſuperiores tyrannos, quos nouimus eſſe peiores. Quæ omnia aduerſitatis genera ad humiliandum noſtram præſumptionem Deus immittit. Et hoc eſt quòd dicitur Prouer. 12. Mœror in cordè viri humiliauit eum, & Pſal. 43. Humiliaſti nos in loco afflictionis. Et de hac materia vide ibi ſupra verſic. 727.

1033 *Tranſiuimus per ignem, & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium.*

Refrigerium.

PONitur hic quarta ratio, ſcilicet, quia aduerſitates refrigerium præſtant. Vbi nota, ꝙ refrigerium idem eſt quòd requies, & conſolatio. Nam ſm Grammaticos, frigero, ras, idem eſt quòd recreare, quietare, & componitur cum re, & dicitur refrigero, ras, idem quòd releuare, conſolari. Et inde refrigerium idem, quòd releuatio, quies & cõſolatio. Volens ergo Pſal. oſtendere, quòd aduerſa nos ad quietem, & conſolationem ducunt æternam, dicit. *Tranſiuimus per ignem, & aquam, & eduxiſti nos in refrigerium*. Vbi nota, ꝙ hic per ignem ſignificatur aduerſitas; ſed per aquam proſperitas, ſm gl. quia ignis vrit, & pœnã infert, & ſic ſignificat aduerſitatem. Sic enim ſtatim dictum eſt verſ. 1031. Igne me examinaſti. Sed per aquam, quæ mollis eſt, & dulcis, ſignificatur proſperitas, quia aqua naturaliter habet corrumpere res exiſtentes in ipſa, ſic & proſperitas homines corrumpit, & ad peccatum perducit. In cuius figuram, vt dr̃ Exod. 7. Aqua, i. proſperitas, verſa eſt in ſaguine, & piſces, qui erant in aqua, mortui ſunt. Eſt ergo ſenſus. *Tranſiuimus per ignem, & aquam.* Per aduerſa in illis habendo patiẽtiam. *Per aquam*, ideſt, per proſpera in illis ha-

Ignis. Aqua.

E bendo humilitatem. *Et eduxiſti nos in refrigerium* ideſt, illis ſpe nos ducis ad refrigerium ſalutis æternæ. Et hoc eſt, quod dicitur Sapien. 4. Iuſtus ſi morte præoccupatus fuerit in refrigerio erit.

Introibo in domum tuam in holocauſtis: reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea. 1034

17. q. 1. ſunt quadam.

HIc conſequẽter Pſalmiſta docet, ꝙ in aduerſis nos ipſos Deo liberè debemus offerre, & immolare. Sic enim F conſuluit Apoſtolos. Roman. 12. dicens. Obſecro vos per miſericordiam Dei, vt exhibeatis corpora veſtra hoſtiam viuã, ſanctam, Deo placentem, &c. Ad hoc autem, quòd hæc hoſtia ſit ſancta, Deo tripliciter debet offerri, quæ tria hic docet Pſalmiſta. Primò vt offeratur cum ſancta operatione, in principio. Secundo cum plena contritione, ibi. *Et locutum*: Tertiò cum deuota intentione, ibi: *Holocauſta*. Quantum ad primum ſciendum, quòd holocauſtum differebat in antiqua lege a ſacrificio. Quoniam illa oblatio diceba- G tur ſacrificium, cuius pars incendebatur ad Dei honorem, & alia pars pro victu ſacerdotum relinquebatur. Sed holocauſtũ erat illa oblatio, quæ tota ad Dei honorem incendebatur, vnde; & holocauſtum dicitur ab holon, quod eſt totum, & cauſtos, quod eſt incendium: quaſi totum incendium. Vult ergo Pſalm. quòd nos totos Deo offeramus, non partem Deo, & partem mundo: quia nemo poteſt duobus dominis ſeruire. Et ideo in perſona omnium bonorum dicit. *Introibo in domum tuam in holocauſtis.* Per bona enim H opera, quæ hic facimus, nos totaliter Deo dedicantes, habemus ſpem introeundi in domum Dei, ſcilicet gloriæ. Idcirco dicit. *Introibo in domum tuam*, ſcilicet, cœleſtis gloriæ, & hoc *in holocauſtis*, ſcilicet bonorum operum, prius in præſenti exhibitis. Et tunc, ſcilicet, cum introiero. *Reddam tibi vota mea*, ſcilicet, vota laudum, quæ hic continuè promittimus, reddam tibi cum angelis. Quæ quidem vota *diſtinxerunt labia mea*. Vbi nota, ꝙ illa vota diſtinguit, qui diſcretè vouet, qui autem indiſcretè vouet, vota non diſtin-

Oblatio noſtra Deo.

diſtinguit, quia diſcretionis eſt diſcernere, diſtinguit aũt uota laudũ Dei, qui cor de dicit ſe nihil eſſe, & Deũ omnia, qui dicit ſe Deo egere, non illum ſe. Qualiter in præſenti nos offeramus Deo debitẽ, oſtendit Pe. Ra. dicens. Ait Apoſtolus. Obſecro uos, &c. uide ſupra verſic. 411.

Rom. 11

1035 *Et locutum eſt os meum in tribulatione mea.*

HIc oſtendit, quòd nos Deo debemus offerre cum plena contritione. Quæ enim oblatio magis Deo placet, quàm ſacrificium ſpiritus contribulati, cordis contriti, & humiliati? Certè nulla. In oblatione autem veræ contritionis quilibet Deo uouet deteſtationẽ peccatorum commiſſorum, & propoſitũ abſtinendi deinceps, hæc autem uota, quãdiu ſumus in præſenti uita plenè ſeruari non poſſunt propter corpus corruptibile, quod aggrauat animã, & ipſam continuè trahit deorſum. Sed in patria plenè ſeruabũtur, ubi nulla exiſtet rebellio carnis ad ſpiritũ, nec ſpiritus ad Deũ. Et ideo de iſtis uotis nunc loquitur Pſal. dicens, ꝙ tunc illa plenè Deo reddet, dicens. *Reddam tibi uota mea quæ diſtinxerunt labia mea*, ut prædictum eſt. Et nunc ſubdit, *Et locutum eſt os meũ in tribulatione mea*, i. etiam illa uota reddam tibi, quæ *locutum eſt os meum*. ſ. cordis *in tribulatione*, ſ. ueræ contritionis.

1036 *Holocauſta medullata offeram tibi cum incenſo arietum, offeram tibi boues cum hircis.*

COnſequenter hic oſtẽdit, quòd nos Deo offerre debemus cum deuota oratione. Vbi ſciendum, quòd per medullam, qua oſſa repleta conſeruantur, ſignificatur charitas, quæ omnem uirtutem hominis confirmat. Vnde de quolibet bono dicitur Iob. 21. Medullis oſſa illius irrigantur. Per incenſum uerò, ipſa oratio deuota intelligitur Pſalm. 140. Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo. Per arictes uerò, qui ſunt duces gregum primitiui patres eccleſiæ ſignificantur, ſcilicet, Apoſtoli primi fundatores eccleſiæ, qui nos per Euangelium Deo genuerunt. De quibus dictum eſt ſupra uerſi. 411. Afferte domino filios arietum. Per boues verò, qui in agro domini operantur, intellige doctores, & ſanctos prædicatores, quibus neceſſaria ſunt miniſtranda. Deuterno. 25. Nõ alligabis os bouis triturãtis in area fruges tuas. Per hircos verò intellige peccatores, qui peccata ſua fletibus delent, qui fuerunt peccatores, ſed plorando deſinũt peccatores uocari, quia peccator per pœnitentiam nomẽ perdit peccatoris. 32. q. 1. qđ autem tibi. Oſtendens ergo pſal. qualis erit in patria oblatio noſtra, dicat. *Holocauſta medullata offeram tibi*, id eſt, meipſum cum medulla charitatis, & intimi amoris. Intus enim mihi charitas eſt, non in ſuperficie, ſicut illis, qui hominibus placent. Et hoc offeram tibi. *Cum incenſo arietum*, i. cũ oratione Apoſtolorum, qui ſunt duces gregis, quia Deo placet, ꝙ doctrina ipſorum ſit. Item. *Offeram tibi boues cum hircis*, ſ. doctores, qui in area domini operantur, *Cum hircis* i. cum peccatoribus, qui peccata pœnitentia delent & ſic non remanent peccatores, ſed per pœnitentiam ſanati offerũtur. Vel aliter, ut iſta ſint uerba generalis eccleſiæ, in quibus oſtendit quos gradus, & ſtatus hominum offert Deo ad gloriam percipiendam. d. *Holocauſta medullata offeram tibi*. Iſta ſunt S. martyres, qui quanto amplius perſecutio graſſabatur exterius, tanto ipſi interius magis charitate impinguabuntur, & ſe totaliter in holocauſtum Deo offerebant. *Cum incenſo*. Iſti ſunt ſancti confeſſores, & uirgines, qui Deo reddũt ſuauitatem odoris famæ, & ſancti nominis. *Arietũ*. Iſti ſunt Apoſtoli & primi fundatores, ut ſtatim fuit dictũ. *Boues*. Iſti ſunt ſancti doctores. *Hirci* ſunt pœnitentes, ut ſupra expoſitum eſt.

Medulla

Incẽſum

Aries.

Hircus

Venite, & audite, & narrabo omnes qui timetis Dominum, quanta fecit animæ meæ. 1037

HIc Pſalmiſta ſuo exemplo nos docet in Deo habere confidentiam. Vnde ad hoc alios inducere intendens, quatuor facit. Primo alios inducendo Deo

excitat, in principio. Secundò ſe à Deo exauditum indicat, ibi. *Ad ipſum.* Tertiò quid impediat orationem explicat, ibi. *Si iniquitatem.* Quartò oſtendit quid orationem exaudiri faciat, ibi. *Benedictus dominus.* Quantum ad primum ſciendum quòd Pſalmiſta ſuo exemplo cæteros inuitat ad ſperandum in Deũ: quia in ſe ſperantes non derelinquit, dicens. *Venite & audite*, &c. Vnde ſecundum gloſſ. hic deuotos monet, ut exemplo ſuæ liberationis amplius confidant in domino, benedicentes dominum de exauditione, q. d. Ita ego facio, & ò uos gentes, uenite omnes, fide, & audite me, & *narrabo*, uos dico qui timetis Deum. Si enim Deum nõ timueris, non audies: quia timor Dei aperit aures. *Narrabo quanta fecit anima mea*, q d. Si uultis eadẽ faciet veſtræ. Et quæ ſint illa quæ ſibi fecit, ſtatim poſtea narrat, dicẽs. *Ad ipſum ore meo clamaui*, &c. Sicut ergo in principio matutini cantor inuitando alios ad laudem Dei ſemper incipit inuitatorium, dicẽs. Venite. Sic & nunc facit Pſal. dicens. *Venite, & audite*, &c. Sed nota ꝙ diuerſi cantores diuerſimodè alios inuitando diuerſa inuitatoria cantant. Quoniam cantant Voluptuoſi vnum venite, quod eſt uoluptatis, & luxuriæ. Malitioſi vnum venite, quod eſt iniquitatis, & malitiæ. Ambitioſi vnũ uenite, quod eſt ambitionis, & ſuperbiæ. Religioſi vnum venite, quod eſt ſanctitatis, & reuerẽtię. Quantum ad primũ inuitatorium quod voluptuoſi cantant ponitur Sapien. 2. vbi in perſona voluptuoſorum dicitur. Venite fruamur bonis, quæ ſunt, & vtamur creatura, non prætereat nos flos iuuentutis noſtræ, &c. nullum pratum ſit, quod nõ pertranſeat luxuria noſtra, &c. Vbi notandum ꝙ quando aliquis eccleſiam intrat ad audiendum matutinas alicuius ſancti, ſtatim audiendo inuitatorium poteſt cognoſcere in quanta reuerẽtia habetur ſanctus ille, de quo dicuntur matutinæ. Quoniam in ferialibus diebus cantatur ſolus ab uno. In feſtiuis autẽ à duobus. Et quãdo feſtum eſt maius cantatur à quatuor. Inter nos autem in uita præſenti multi dij coluntur, ut puta aliqui colunt mundum, alij carnem, alij dæmonem, &c. Videamus

Venite multiplex.

E ergo quis plures in ſuo chorò habeant cantores ad cantandum uenite. Et inueniemus quòd Deus verus habet pauciores, & omnes alij dij habent plures. Si loquamur de mũdo: nam ſenes, & iuuenes, uiri & mulieres inuitantur ad colendum mundum. Iſte ut fiat mercator, ille artifex, ille doctor, & ſic de alijs, qui omnes vna uoce dicunt: uenite fruamur bonis quæ ſunt, &c. Et ſicut illi qui ſunt magis uani, à cantatoribus magis excitantur ad cantandum: ita homines familiariter cõuerſantes cum ſęcularibus, & carnalibus,

F nullo modo poſſunt euadere, quin eis in minoribus conformentur. Vnde Iſidorus de ſummo bono dicit. Neceſſe eſt ut quis inter vanitates ſæculi poſitus à malis maneat implicatus, nec diu poteſt eſſe ſecurus, qui periculo ſtat proximus. Et certè pauci ſunt hodie, qui homines inuitent ad mundi contemptum, ad propria relinquẽdum: ad pœnitentiam de peccatis agendũ, immo tantus eſt ſtrepitus cantorũ inuitantiũ ad mundi uoluptates, ꝙ ſi qui dicunt inuitatorium Chriſti, uix poſſunt audiri. Secundum inuitatorium,

G quod cantant malitioſi ponitur Hieremiæ 18. vbi dicitur. Venite cogitemus contra Hieremiam cogitationes, non.n. peribit lex à ſacerdote, nec conſilium à ſapiente, neque ſermo à propheta. Et nota quõ homines malitioſi ponunt pro parte ſua ſacerdotes ſapientes, & prophetas. Moraliter ſacerdotes ſunt magni prę lati: ſapientes ſunt iuſtitiarij, prophetæ ſunt religioſi. Et nunquam uidebitis in replublica aliquam magnã malitiam factam, niſi ab iſtis uel ab aliquo iſtorum procedat, unde illi tres perfectè cantant

H inuitatorium malitioſorum, & conſpirationes ſciunt facere cõtra bonos dicẽtes illud Hieremię decimooctauo. Venite percutiamus eum lingua, & non attendamus ad uniuerſos ſermones eius. Percutere hominem lingua eſt, ei præcludere uiam reſpondendi, uel conſpirare, vel falſe teſtificari. Et nota quòd iſti malitioſi habent triplex inuitatorium ſibi proprium, quo ſe ad malum adiuuant. Primò recolligunt, ſe ad conſpirandum ſubtiliter, dicentes. Venite & cogitemus contra iuſtum cogitationes.

Venite maiorẽ;

Hie. 18.

Secundò

Digitized by Google

Secundò congregant ſe ad accuſandum ciuiliter,ſ.ſub iuris colore,dicentes. Venite percutiamus eum lingua: ecce accuſatio. Tertiò ad occidendum crudeliter,dicentes.Venite,occidamus eum,& habebimus hæreditatem eius, & hæc eſt vltima concluſio intenta. *Mat. 21 Venite ſuperborum.* Tertium inuitatorium quod cantant ſuperbi, ponitur Gen. 11. vbi in ipſorum perſona dicitur. Venite ædificemus nobis turrim, cuius cacumen pertingat ad cœlum, & celebremus nomen noſtrum. Et nota,quòd omnes ambitioſi exponunt ſe magnis laboribus pro honoribus conſequẽdis: vnde iſti ad ædificandum turrem talem ſe exponunt, & tantam vexationem ſubſtinent, quòd curij papæ,regum,epiſcoporũ, & huiuſmodi ſe mãcipant:dant munera, adulantur, mentiuntur, nequiter humiliant ſe quibuſcunque. *Innocen.* Vnde dicit Innocentius de vilitate conditionis humanæ. Ambitioſus ſemper eſt pauidus, ne dicat quod diſpliceat, humilitatem ſimulat:honeſtatem mentitur:affabilitatem exhibet,benignitatem oſtendit,amicos honorat vniuerſis ſe inclinat, frequentat curias, omnibus aſſurgit,amplectitur,applaudit,adulatur. Et ideo de talibus ambitioſis, qui caſtra regum ſequuntur dicit quidam. Sunt, nec dicuntur miſeri,qui caſtra ſequũtur. Quartum inuitatorium,quod cantant boni Chriſtiani,& religioſi ponitur Pſ. 94. *Venite bonorum.* Venite exultemus domino, &c. Et iſtud cantatur hodie valdè ferialiter quinimò tantus ſtrepitus fit in choro mundi,quòd iſtud inuitatorium non auditur in choro Chriſti. Sed dolendum eſt qualiter iſti cantores expediunt ſe, vt dicitur Matth. 22.vbi habetur de rege,qui fecit nuptias filio ſuo,& miſit ſeruos ſuos vocare inuitatos,dicens. Venite ad nuptias. Quod cum factum eſſet, inuitati neglexerunt: vnde vnus iuit in villam ſuam,alius ad negociationem ſuam, &c. Illi ergo qui nunc ſunt inuitati ad Chriſti bona hora, vt parent ſe per confeſſionem: ſi neglexerint, & mundi negotijs ſe implicuerint, in die iuditij non recipientur:ſed illis dicetur. Ite in ignem æternum. Venite ergo,& adoremus,& procedamus ante dominum,vt nobis tunc dicat. Venite benedicti patris mei,&c.

A *Ad ipſum ore meo clamaui, & exultaui ſub lingua mea.* 1038

HIc a Deo ſe exauditum indicat. Superius enim dixerat ſe narraturũ quanta Deus fecerat animæ ſuæ. Et dicere incipit, dicens. *Ad ipſum ore meo clamaui.* Vbi notandum,quod clamor orationis deuotæ a Deo eſt principaliter,qa Deus ſua gratia præuenit clamorem noſtræ orationis, inſpirando voluntatem orandi, & ſic antequam clamemus nos exaudit. *Clamor orationis* Et hoc notabat Pſal. 16.dicens. Ego clamaui B quoniam exaudiſti me Deus. Sic ad propoſitum Pſal.hic dicit a Deo hoc ſibi eſſe factum, quod ipſe orando clamaret ad Deum, q.d.ſecundum gloſſ. Hoc animæ meæ fecit Deus, vt clamatem ad ipſum, cum gentes ad idola ſurda, & muta clament. Et aliud etiam fecit mihi,ſ. quòd *Exultaui ſub lingua mea.* Sub lingua enim eſſe dicitur cor, quia antequam verbum ad linguam procedat: manet in corde, & ex corde procedit ad linguã. *Exultatio cordis* Dicit ergo. *Et exultaui ſub lingua mea.* q.d. Hoc etiã fecit mihi,q illud quod ore loquor,ſ.orã C do,clamando, ipſum laudando prius intus habeo in corde. Duo ergo dicit ſibi feciſſe Deum,ſ.q clamaui,q exultaui. Et eſt ſenſus. *Clamaui*.i. ipſum publicè prædicaui. *Et exultaui ſub lingua mea*,i.in ſecreto ipſum confeſſus ſum cordis mei: quia quod in ore hoc in corde habeo. In his.n.duob.perfectio Chriſtiani conſiſtit.

Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo: non exaudiet dominus. 1039

De conſ. d. 1. quoniam.

D OStendit hic quid orationem impediat,ſcilicet ipſa cordis malitia,& iniquitas. Qundo enim oratio a corde procedit immundo, a Deo exaudiri non meretur. Eſa. 1. Cum multiplicaueritis orationes veſtras,non exaudiam vos, manus enim veſtrę plenæ ſunt ſanguine. *Grego. 10 mo. c. 17* Quod declarans Grego. ſuper illo verbo Iob. 11. Tunc leuare poteris faciem tuam ad Deum ſine macula dicens. *Facies mentis.* Interna facies hominis mens eſt:in qua nimirum cognoſcimur ab auctore noſtro, vt ab ipſo diligamur. Quam ſcilicet faciem leuare eſt ad Deum per ſtudium oratio-

Digitized by Google

Oratio munda det eſſe. orationis animum attollere. Sed eleua- E
tam faciem macula inquinat, ſi intenden-
tem mentem reatus ſui conſcientia accu
ſat, quia a ſpei fiducia protinus frangitur,
ſi intenta precibus culpæ memoria mor-
detur, diffidit namque accipere ſe poſſe,
q; appetit, quæ profectò reminiſcitur nol
le ſe adhuc facere, quod diuinitus audi-
1. Ioa. 3. uit Hinc per Ioannem dicitur. Si cor no-
ſtrum non reprehenderit nos, fiduciam
habemus apud Deum, q; quicquid petie
rimus ab eo accipiemus. Hinc Salomon
ait. Qui auertit faciem ſuam, ne audiat
Prou. 28 legem, oratio eius erit execrabilis. Cor F
quippe noſtrum in petitione nos repre-
hendit, cum reſiſtere ſe præceptis eius,
quem poſtulat meminit. Et oratio fit
execrabilis, cum a cēſura auertitur legis:
quia dignum profectò eſt, vt ab eius be
neficijs ſit quiſque extraneus, cuius nimi
rum iuſſionibus non vult eſſe ſubiectus.
Vt ergo ad orationem ſine macula facies
leuetur, ante orationis tempora ſemper
debet ſollicitè conſpici quicquid poteſt
in oratione reprobari. Conſimilem ſen-
tentiam nunc ponit Pſal. dicens. *Iniquita
tem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiat do* G
minus. Non enim hæc dicit iuſtus ſecun-
dum gl. quòd iniquitas ei non ſuggera-
tur, ſed non amatur. Et eſt, *ſi iniquitatem
aſpexi in corde meo,* ideſt, ſi dilexi iniqui-
tatem in corde meo. Multi enim apud ſe
amant, quod in alijs damnant.

1040 *Propterea exaudiuit Deus, & attendit voci deprecationis meæ.*

PEr locum enim a contrarijs ſi iniqui
tas eſt cauſa, quare oratio non exau
ditur, conſequens eſt, quòd puritas cor-
dis orationem faciat exaudiri. Et hoc eſt, H
quòd dicit. *Propterea exaudiuit Deus,* &c.
ſiquia iniquitatem in corde non dilexi.

1041 *Benedictus Deus, qui nō amouit orationem meam, & miſericordiam ſuam a me.*

De pœn. d. 1. ſerpens.

HIc oſtendit quid orationem facit
exaudiri, ſcilicet, perſeuerantia.
Non enim proficit benè incipere, niſi
adſit perſeuerare. Deus autem ſicut ho-
mini inſpirat principium orationis, ſic &
dat perſeuerantiam orandi. Et hoc eſt
quod dicit. *Benedictus Deus, qui non amo-
uit orationem ſuam a me,* q.d. ſed perſe-
ueranter me fecit orare, vt, ſcilicet, in ora
tione non tepeſcam, ſed orem perſeuerā-
ter. Et quia donum perſeuerantiæ in bo-
no eſt ex magna Dei miſericordia, ideo
ſubdit. *Et miſericordiam ſuam a me,* q.d.
Ideo oraui perſeueranter, quia miſericor
diam ſuam mihi perſeuerantem dedit.
Vel aliter, quia perſeueranter oraui, ideo
miſericordiam eius impetraui. Perſeue-
rantia enim orationis facit impetrare,
quod homo poſtulat, vt apparet in para-
bola quam Chriſtus poſuit Luc. 11. de
Quis veſtrum habebit amicum, &c. Se-
quitur. Ille ſi perſeuerauerit pulſans: dico
vobis, ſurget, & dabit, illi quotquot habe-
bit neceſſarios. De bono autem perſeue-
rantiæ, vide ſuperius verſ. 844.

PSAL. LXVI.

DEus miſereatur noſtri, & benedicat 1042
nobis: illuminet vultum ſuum ſuper
nos, & miſereatur noſtri.

De pœn. d. 1. ſerpens.

ISTE Pſal. talem habet titulum. *In finem in hymnis Pſal. cantici Dauid.* Iſte Pſal. hiſtoriam pro fundamento non habet, ſed eſt quædam oratio, qua Dei poſtulantur beneficia, & de receptis gratiarum actio. Vnde dicunt aliqui, q; iſte Pſal. eſt quædam gratiarum actio pro fertilitate cuiuſdam anni. Iudæi.n. recollectis fructibus conueniebant in Hieruſalē in mēſe Septembri, qui menſis erat quaſi feſtum turbarum totus feſtiuus. Quoniam in illo menſe erat feſtum expiationis, & feſtum tabernaculorum, & feſtum cœtus, ſeu collectæ, vt habetur Leuit. 23. Et quando annus fuerat fertilior ſolito, tunc fiebant illa feſta ſolenniora, & pro gratiarum actione aliquod certum canticum decantabant domino. Dicitur ergo, quòd Dauid iſtum Pſal. fecit pro gratiarum actione, quando annus eſſet fertilior ſolito. Et ſic ſecundum ſenſum literalem. Iſte Pſal. diuiditur in duas partes.

Digitized by Google

tes. Quia primò Dauid huius fertilitatis ponit implorationem. Secundò pro fertilitate habita ponit gratiarum actionem, ibi, *Confiteantur*, &c. Dicas, ut Nic. de Ly. Quantum uerò ad intellectũ propheticum, notandum ꝙ iſte Pſalm. miſericordiam, & benedictionem petit, qua genus humanum redimatur, ſ. filij incarnationem, per quam omnes gentes erant benedicendæ, ſicut promiſerat Deus Abrahæ Geneſ 12. dicens. In te benedicentur uniuerſæ cognationes terræ. Eſt ergo ſenſus tituli talis. Pſ. iſte dirigens nos in finẽ, ſ. in Chriſtum eſt *cantici*, quia hic eſt exultatio de Chriſti incarnatione, Et eſt *in hymnis*, id eſt, in laudibus Chriſto exhibendis. Quantum ergo ad iſtum intellectũ, pſal. iſte diuiditur in partes tres. Quia primò petit gratiã, ut uideat Chriſti incarnationem. Secundò ex hoc gentes uocat ad gratiarũ actionem, ibi. *Confiteantur*. Tertiò oſtendit ex Maria Chriſto factam generationem: ibi. *Confiteantur*. Prima in duas, quia primò petit lumẽ gratiæ, quo eius intellectus, perluſtretur. Secundò petit gratiã, qua Chriſtus incarnatus ab eo cognoſcatur: ibi, *Vt cognoſcamus*. Quantũ ad primũ notandum, quod miſericordia in Deo non ponit paſſionem ſicut in nobis, ſed ſolũ notat uoluntatem ſubleuandi miſerias noſtras, (ſuper uerſ. 55.) quod facit, ſuam benedictionẽ nobis conferendo. Et ſic tunc nobis miſeretur quando nobis benedicit, i. bona tribuit. Dicit ergo. *Deus miſereatur noſtri*, ſ. bona nobis dando, ideo ſubdit. *Et benedicat nobis*. Aduertendum ergo, quòd inter omnia fidei myſteria incarnationis diuinæ myſterium eſt profundioris intelligentiæ, ut puta intelligere, quo modo Dei uerbum aſſumpſit naturam humanam, & non perſonam, quo modo perſona diuina aſſumpſit naturã noſtram, & non natura diuina naturam noſtram, & huiuſmodi. Et ideo ad iſtam intelligendam, requiritur quod intellectus noſter à Deo lumine fidei perluſtretur. Pſalm. ergo hic de ipſa incarnatione agens, primò petit à Deo illuminari, per ipſius Dei benedictionem. Nam Dei benedictio ſumme intellectum eleuat ad cognitionem diuinitatis. In cuius

Incarnatio.

Benedictio Dei.

A figuram Iacob habita Dei benedictione, ſtatim cognouit Deum ſibi præſentem, quem ante ignorabat. Geneſ. 28 Dixit dominus ad Iacob. In te benedicentur omnes tribus terræ. ſequitur. Cumque euigilaſſet Iacob ait. Verè dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. Sic etiã poſt angelus dixit ad Iacob, Dimitte me, at ille. Non dimittam te, niſi benedixeris mihi, & benedixit eum in eodem loco. Statim poſt benedictionem illuminatus Iacob dixit. Vidi dominum facie ad faciẽ.

B Vt ergo intellectus illuminetur ad cognoſcendum incarnationis myſterium, Pſalm. benedictionẽ Dei poſtulat dicens. *Deus miſereatur noſtri, & benedicat nobis: illuminet vultum ſuum ſuper nos*, id eſt, benedicendo illuminabit Item notandum. quod aliter benedicit creator creaturæ, aliter econtrario. Nam creator benedicit creaturæ. ipſam multiplicando numero, &, merito. Creatura autem benedicit creatori, ipſum corde uoce, & opere laudando, & omne bonum quod habet ipſi aſcribendo. Item notandum, quod aliqua eſt Dei benedictio, quæ cõmunis eſt bonis,

C & malis, ut benedictio temporalium rerum, in diuitijs, filijs, &c. Et iſta eſt benedictio ſiniſtræ, quæ indifferenter bonis datur, & malis. Si enim ſolũ bonis daret Deus bona ſęculi, putaret malus pp hoc Deum eſſe colendum, quod ſi ſolis malis daret, timeret infirmus ad Deum conuerti, ne iſta ſibi deeſſent. Sicut multi Iudęi ad fidem timent conuerti, ne ſua temporalia perdant. Dat ergo iſta Deus bonis, vt conſoletur intrantes, dat malis, ut diſcant boni quærere alia, non communia malis. Tollit ea à bonis, ut probent ſe

D fortes. Tollit ea à malis, ut infirmus non timeat perdere quæ perdit malus, cui nihil remanet intus, hic verò ſi perſiſtat, habet intus quo conſoletur. Ecce cur iſta dantur uel tolluntur bonis, & malis. Alia autem eſt benedictio ſolis bonis competens, quia ſcilicet, anima per Dei gratiam illuminatur. Et iſtam petit Pſalm. dicens, *Benedicat nobis, illuminet vultum ſuum ſuper nos*, id eſt, oſtendat Deus pater filium ſuum nobis, ſcilicet, claritatem filij ſui, qui eſt vultus patris, quia per ipſum cognoſcitur pater.

Vt

1043 *Vt cognoſcamus in terra viam tuam:in omnibus gentibus ſalutare tuum.*

HIc petit in ſingulari gratiam, vt ab eo Chriſtus cognoſcatur. Vbi ſciendum, quod quamuis æterna Dei ſapientia ſit incommutabilis, quia Deus eſt, ipſa tamen ratione humanitatis aſſumptæ mutabilis fuit, & ad nos venit quando noſtram humanitatem accepit. Et ſic via Dei ad nos fuit eius incarnatio. Quod oſtendit Greg. ſuper illo verbo Iob. 28. Deus intelligit viam eius, & ipſe nouit locum illius, dicens. Hæc coæterna Dei ſapientia aliter habet viam, & aliter habet locum. Locum verò ſi quis intelligat non localem, nam teneri corporaliter, vel localiter non poteſt Deus. Sed (ſicut dictum eſt) locus intelligitur non localis. Locus ſapientiæ pater eſt, locus patris ſapiētia eſt, ſicut ipſa ſapientia dicit. Ego in patre, & pater in me eſt. Aliter ergo hæc ſapientia habet viam, aliter locum. Viam habet per humanitatis tranſitum, locum vero per ſtatum diuinitatis. Inde enim non tranſit, vnde coæterna, eſt. Sed inde tranſit, vnde propter nos appatuit temporalis. Sic namque in euangelio ſcriptū eſt, quia egrediens dominus a Hierico tranſibat. Duo autem cœci ſedētes ſecus viam clamauerunt, dicentes. Domine, miſerere nobis, fili Dauid. Ad quorum vocem (ſicut illic ſcriptum eſt) ſtetit Ieſus, & lumen reddidit. Quid eſt autem tranſeundo audire, ſtando lumen reddere, niſi quod per humanitatem ſuam nobis miſertus eſt qui per diuinitatis ſuę potentiā a nobis mētis noſtræ tenebras excluſit, quia enim propter nos natus, & paſſus eſt, quia reſurrexit, aſcendit in cœlos, quaſi tranſijt Ieſus, quia nimirum hæc actio eſt temporalis. Sed ſtans nos tetigit, & illuminauit, quia non ſicut illa diſpenſatio verbi temporalis, ita verbi æternitas tranſit, quæ in ſe manens innouat omnia. Stare enim Dei eſt incommutabili cogitatione, mutabilia cuncta diſponere. Qui ergo voces petentium tranſiens audiuit ſtans lumen reddidit, quia etſi propter nos temporalia pertulit, inde tamen nobis lucem tribuit, vnde habere mutabilitatis tranſitum neſcit, quia ergo quando per car-

Via Chriſti eſt incarnatio

Greg 19. mor. c. 2.

Ioan. 41

E nem appareret, hominibus incertū fuit, recte dicitur. Deus nouit viam eius, ac ſi aperte diceretur. Humanæ cogitationi occulta ſunt, quando per carnem ſapientia ad homines veniat, &c. Ex quibus apparet, quod per viam intelligitur incarnatio Chriſti. Et ſic petere cognoſcere viā Dei, nihil aliud eſt quam petere videre Chriſti incarnationem. Salutare autem Dei nihil eſt aliud, quā ipſe Chriſtus incarnatus, quid a ſaluandum mundum a patre eſt miſſus. De quo ait Simeon Lucæ. 2. Quia viderunt oculi mei ſalutare

Salutare dicitur Chriſtus

F tuum, quod paraſti ante faciem omnium populorum. De iſto ſalutari vide ſuperius verſ. 105. 146. 272. 662. Sic ergo poſtulare vt ſalutare Dei in omnibus gentibus cognoſcatur, nihil aliud eſt niſi poſtulare, vt Chriſtus incatnatus ad omnes gētes per fidem deſcendat, accipiendo ly omnes pro generibus ſingulorum, non pro ſingulis geuerum.

Confiteantur populi Deus, confiteantur tibi populi omnes. 1044

G HIc conſequenter gentes vocat ad gratiarum actionē ex Chriſti incarnatione. Et primò inducit ad gratiarum actionem. Secundo ad mentis exultationem, ibi. *Lætentur.* Quantum ad primum notandum, quod in ſcriptura ſacra, confeſſio multoties accipitur pro gratiarum actione de receptis beneficijs. Sic enim dicitur Pſal. 110. Confitebor tibi domine in toto corde meo, in conſilio iuſtorum, &c. Sic enim alicui confiteri, eſt illū laudare, magnificare, & de acceptis beneficijs grās agere, & de tali cōfeſſione plena

Confeſſio

H eſt ſcriptura: oſtendens, qđ non ſolum homines, ſed etiam inanimata ſuo modo debent Deo confiteri. Pſal. 144. Confiteantur tibi omnia opera tua. Vbi gloſſ. Omne enim quod eſt, confitetur domino, vel per ſe, vel per rationales creaturas, ſicut ea quæ non habent ſenſum laudandi quæ tamen nobis ſunt materia laudis, quia dum inquiris inuenis magnam vim in eis quæ eſt ab ipſo Deo. Veruntamen homo maximè ſic Deo tenetur confiteri, quia mirabilio a circa ipſum Deus operatur. Et inter homines magis boni,

Laudare debemus Deum.

hi,& ſpirituales. Vnde ſuper illo verbo pſalm.Confitebuntur cœli mirabilia tua dñe ait gl.Cœli.i. cœleſtes homines laudabunt te,non merita ſua, ſed mirabilia
Pſal,88 tua.ſ.quod nos redimis,quod nos iuſtificas per incarnatum verbum tuum,& miſericordiam tuam.In omni.n.miſericordia perditorum, in omni iuſtificatione impiorum,quid confitemur,quid laudamus, niſi mirabilia Dei? Laudas quia morti ſurrexerunt, plus confitere & lauda, quia per Chriſtum incarnatum redẽpti ſunt perditi. Vide.n.hominem heri voragine ebrietatis abſorptum, hodie ſobrietate ornatum, heri cœno luxuriæ fœdum,hodie caſtum,heri blaſphematorẽ Dei,hodie Deum laudantem,heri idolorum cultorem, hodie Deum colentem. Hæc.n. ſunt mirabilia,quæ cœli,i. cœleſtes homines confiteantur à Deo iuſtificati. Cum ergo hæc omnia mirabilia in gentibus per Chriſti incarnationem peruenerit, merito omnes gentes ad Deo confitendum & ipſum laudandum prouocat hic pſal.d. *Confiteantur tibi populi Deus*,&c. vt merito omnis populus terræ dicat illud pſalm. Confitebor domino nimis in ore meo, in medio multorum laudabo eum.

1045 *Lætentur, & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.*

HIc omnes inducit ex Chriſti incarnatione:ad mentis exultationem, Vbi nota,quod lætitia differt ab exultatione,quia lætitia proprie eſt intus; ſed exultatio extra,vide ſupra verſiculo 92. Hic enim loquitur de gentibus ad Chriſti fidem conuerſis qui Chriſtum confitentur. Et cauſam exultationis oſtendit dicens:quia ipſe Chriſtus incarnatus eſt iudex iuſtus & verus Magiſter. Iudex iuſtus, quia iudicat populos in æquitate. Aequum enim & iuſtum eſt, vt dominus fideli ſeruitori ſuo præmia red-
Iudicare dat. Cum ergo Chriſtus ſit iuſtus, ſuis fidelibus qui ipſum confitentur præmia dabit, quod erit inæſtimabilis cauſa lætitiæ. Et contra malis dabit ſupplicia, quod erit cauſa ipſorum triſtitiæ, *Læten-*

A *tur ergo & exultent gentes*,ſ. ad Chriſti fidem vocatæ.Et per oppoſitum populi,ſ. Iudæi,qui ſoli populus Dei dicebantur, contriſtentur,quia fidem perdiderunt,& per conſequens ſm æquitatem iudicabũtur. Hanc ergo differentiam inter gentes conuerſas & populos Iudæorum peruerſos ponens d. *Qm̃ iudicas populos in æquitate*, ideſt,Iudæos in iuſtitia,licet.n. in damnatione Iudæorum ſit Dei miſe- Dirigere
ricordia cum iuſtitia,tamen ibi principalius relucet iuſtitia, ſicut econtra in præmiatione beatorum principalius relucet
B miſericordia & cõſequenter iuſtitia.Vnde de gentibus conuerſis d. *Et gentes in terra dirigis*, ideſt ad terram viuentium per tuam miſericordiam perducis. Et nota ꝙ dirigere componitur ex rego,regis & di, & dicit dirigo, quod idem eſt ꝙ in directum regere. Illos ergo dirigit Deus quos ad æternam patriam regendo perducit.Suos ergo in terram dirigit, quia in præſenti vita vt ad patriam tendamus regit. Quod pſal. 5 poſtulat d.Dirige in conſpectu tuo viam meam.

C *Confiteantur tibi populi Deus: confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum ſuum.* 1046

OStẽdit hic ex Virgine Maria Chriſti generationem. Vbi aduertendum quod hic nomine terræ beata Ma- Terra dicitur beata
ria intelligitur, quæ tunc fructum ſuum Maria.
dedit,quando Ieſum benedictum fructũ ſui ventris peperit mundo, de qua terra dicitur pſalm. 84. Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum. Nec immerito Virgo Maria ter-
D ra vocatur, ſi conſideres ſecundum antiquos imaginem terræ. Nam vt dicit Magiſter de proprietatibus rerum lib. 14.c. 4. Antiqui gentiles conſiderando fœcunditatem terræ, ipſam pro Deo adorantes, ei talem fecerunt imaginem. Erat enim quædam magna imago fœminæ, quæ mater alma nuncupabatur, habens coronam in capite ſupra currum poſita, cui leones ſubijciebantur in vna manu portabat clauem, & in alia cymbalũ, cuius aurigæ vibrabant gladios, quos geſtabant, & galli matronam, in curru ſeden-

ſedentem ſubſequi fingebantur. Quam imaginem ad terrã idem ſic applicat ibidem dicens, ꝙ terra mater fuit dicta, eo ꝙ plura pariat, & omnibus mortalib. generet cibum. Dr̃ et̃ & mater alma, eo ꝙ alat elementa. Eſt.n. nutrix elementorũ, vt dicit Iſidorus. *Iſidorũ.* Coronam geſtat in capite, quia tantis ciuitatibus, & caſtris inſignitur. In curru rotato vehitur, & ſedet quia cum omnia elementa moueantur, ipſa ſola immobilis manet, ſ. ſcd̃m ſe totã. Leones ei ſubijciuntur, quia nullum eſt genus ita ferox, quin per mortem terræ ſubijciatur. Clauem geſtat in manu, quia in hieme clauditur, & in æſtate fructus producendo aperitur. Cymbalum portat in manu, quo ferramentorum ſtrepitus in colendis agris ſignificatur. Eius aurigæ gladios vibrant, quia pro defendenda terra, vel acquirenda ſæpe bella geruntur. Galli eam ſequuntur, quia omnes aues eius indigent nutrimento. Hæc omnia magiſter. Iſta tamen terræ imago aliter ad glorioſam Virginem applicatur faciliter. Nam ipſa velut fertilis terra mater dicitur, quia non ſolum naturalis Mater Dei, & hominis, ſed omnis gratiæ, & virtutis, quia Maria mater gratiæ, & mater miſericordiæ. Eccl. 24. Ego mater pulchræ dilectionis, agnitionis, & ſanctæ ſpei, in me omnis gratia, &c. Hæc coronam geſtat in capite, quia eius mens omni uirtute fuit decorata. Apoc. 12. Mulier amicta ſole, ſequitur, & in capite eius corona ſtellarum duodecim. *Corona Mariæ,* In iſtis duodecim ſtellis coronæ glorioſæ Virginis, quædam duodecim eximia arbitror commendari. Quorum quatuor prima corpori, quatuor animæ, & quatuor vtrique communia. Si quidem quo ad corpus hæc mulier intacta concepit, illæſa peperit, incontaminata lactauit, & mortis ſoluto debito, ſine dolore ſurrexit. Quantum vero ad animam totidem ſtellis coronatur, quæ ſunt, fidei magnitudo, uerborumq; quæ dicebantur, conſeruatio, ex paſſione filij gladij doloris tranſuerberatio, & compaſſio miſerorum, & interceſſio. Quantum uero ad totum coniunctũ .ſ. ex anima, & corpore totidem ſtellis fuit coronata ſ. quia in utero matris fuit ſanctificatione præuenta, ab Angelo fuit

E ſalutata, in omni ſcientia, & uirtute fuit decorata, quod in anima, & corpore ſuper choros omnium Angelorum eſt exaltata. Vnde de beata Virgine prædictis cõſideratis, dicitur Sapien. 4. quod in perpetuum coronata triumphat. Aliter illas duodecim ſtellas, quibus beata Virgo coronatur poſſumus, aſſignare. Quia eius mens duodecim virtutibus fuit ornata, quæ in quatuor virtutibus cardinalibus continentur. ſ. prudentia, fortitudo, temperantia, & iuſtitia, quarum quælibet tres ſub ſe cõtinet virtutes, primò nam-

F que prudentia continet memoriam, quo ad præterita, intellectum quoad præſentia, prouidentiam, quantum ad futura. Secundò temperantia tres uirtutes continet, ſ. abſtinentiam reſpectu gulæ, continentiam reſpectu luxuriæ, & modeſtiam reſpectu loquelæ. Tertiò fortitudo tres uirtutes continet. ſ. magnanimitatem aggreſſu arduorum, & æquanimitatem in toleratione aduerſorum, & longanimitatem in expectatione præmiorum. Quartò iuſtitia tres alias continet virtutes, ſ. reuerentiam reſpectu ſuperiorum, beni-

G uolentiam reſpectu parium proximorũ, & clementiam reſpectu inferiorum. Et quia uirtutes figurantur per ſtellas, ut oſtendit Greg. ſequitur, ꝙ dicta quatuor habens virtutes, duodecim ſtellis coronatur, &c. Vide in littera C. vbi corona. *Grego. in præfat. 1. lib. mo. c. 10. & li. 4. c. 36.* Conſequenter imago terræ ſuper currũ erat poſita, quia beata Maria ad ethereũ thalamum aſſumpta iuxta filium eſt collocata. Huic leones ſubijciuntur, quia omnes dæmones eius ſubduntur impe-

H rio. In manu geſtat clauem, quia paradiſi porta per Euam cunctis clauſa eſt, ſed per Mariam patefacta. In alia manu portat cymbalum, quo omnes ad Dei excitat laudes. Aurigæ eius vibrabãt gladios quia eius deuoti, exemplo illius proprium macerant corpus in ſe omnia occidentes vitia. Galli ipſam ſequuntur, quia prædicatores per gallos figurat ipſam ſequuntur, ſemper in prædicationibus eius inuocationem præmittentes. Quibus omnibus conſideratis, beatam Virginem ſub nomine terræ notabat. Eſaias propheta, dicens. Rorate, cœli, deſuper, Sequitur, Aperiatur terra, & germinet *Eſa. 45*

Digitized by Google

minet ſaluatorem. Quod & factum eſſe A nunc oſtendit Pſalm. d. *Terra dedit fructum ſuum*. Vbi glo. Ideſt, Maria genuit Chriſtum.

1047 *Benedicat nos Deus, Deus noſter, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ.*

Trinitas Perſonarum, & vnitas eſſentiæ. Hic oſtendit qualis ſit fructus iſte, quem terra Virginis Mariæ dedit. Vnde ſi quæratur, iſte fructus qui eſt? Reſpondet, quòd eſt Deus, Deus noſter, ad quem ſpectat nos benedicere, oſtendens, quòd eſt vna in trinitate perſona. B Vbi notandum, quòd quamuis Deus pater ſit noſter Deus, q[uia] noſter dominus, ſic filius, ſic ſpiritusſanctus, tamen alia ratione Deus filius dicitur noſter, quam pater, vel ſpiritusſanctus, quia hic per carnis aſſumptionem caro, & frater noſter eſt, quod de patre, & ſpiritusſancto dici non poteſt. In iſto ergo verſiculo tertio Deum ponit, ad exprimendum tres in diuinitate perſonas, vt ly Deus primo loco referatur ad patrem. d. *Benedicat nos Deus*, ſcilicet, pater. Secundo loco referatur ad filium, qui eſt ſecunda in diuinitate perſona: vnde ipſum filium A exprimens. d. *Deus noſter*, ſcilicet frater per humanitatem aſſumptam. Tertio vero loco referatur ad tertiam perſonam ſcilicet, ad ſpiritum ſanctum. Et ſicut notat perſonarum trinitatem, ſic & eſſentiæ vnitatem, verbum ſingulare ponendo ſcilicet. *Benedicat*, & pronomen ſingulare, dicens. *Et metuant eum*. Sic enim *Mag. li: 1.diſt.3.* iſtum verſum exponit magiſter lib.1.d.3. dicens. Ille maximus prophetarum Dauid diſtinctionem perſonarum, & vnitatem eſſentiæ oſtendit dicens. *Benedicat nos Deus, Deus noſter*, &c. Trina enim confeſſio Dei trinitatem indicat perſonarũ, B vnitatem verò exprimit eſſentiæ, cum ſingulariter ſubiungit eum. Item notandum, quod ſecundum magiſtrum in glo. Iſte Pſal. ſemper in matutinalibus laudibus adiungitur illi Pſalm. qui tertio loco cantatur. Ratio, quia in hoc Pſalm. benedictio trinitatis imploratur, cuius vna, eademque ſine diuerſitate eſt eſſentia. In Pſalmo illo tertio ſcilicet, Deus, Deus meus, ad te de luce vigilo, ſitis, atque ariditas vitæ præſentis exprimitur. *Pſal.62.* In iſto verò dominicæ benedictionis pluuia ad ſitim reficiendam poſtulatur, ideoq; iſti duo Pſalmi coniunctim cantantur.

Primi Tomi Finis.

Digitized by Google

REGISTRVM.

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb.

Omnes ſunt Quaterniones.

VENETIIS, MDCII.

Apud Marcum Antonium Zalterium.

Digitized by Google

ADDITIONES
NOVITER DESVMPTAE
ex Commentarijs manuſcriptis.

R. P. MICHAELIS DE AYGVANIS BONONIENSIS
Ordinis Carmelitarum, Sacræ Theologiæ Magiſtri,
& Doctoris Pariſienſis:

Ad Tomum Primum.

Verſ. 4. pſal. 1.

Et folium eius non defluet, & omnia quæcun- que faciet ſemper proſperabuntur. A

Proſperitas triplex ſ. temporalis.

ATTENDE, quod triplex eſt proſperitas. Prima eſt mundanorum, atq; peccatorũ, qui in temporalib. bonis abundãt, quæ eſt eis occaſio culpę. Prouer. proſperitas ſtultorũ perdet eos. & Hier. 12. quaſi via impiorum proſperatur: Vnde & proſperitas mundi ſignũ eſt mortis æternæ illis quibus conceditur, vt oſtendit Grego. 6. Moral. c. 8. d. Nouimus bona terrena iuſtis ſubtrahi quandoque, quæ largo munere tribuuntur iniuſtis, quia & deſperatis ęgris medici quęquid poſſunt dari pꝺcipiunt, & ęgris quos ad ſalutẽ poſſe reduci prę uident, quæ appetunt, dari contra dicunt. Secunda eſt proſperitas bonorũ Viatorum, quæ differt a prima, quia proſperitati malorum dominatur eis, proſperitas vero bonorum ſubijcitur eis, vt oſtendit Greg. 9. Moral. ca. 3. ſuper illud Iob. 8. Lucerna, quæ eſt ſuper eum extinguetur, d. Vt enim de vſu multorum loquar, lucernæ dum eſt in teſta eſt, lumen vero in teſta eſt gaudium in carne. Lucerna ergo quæ ſuper impium eſt, extinguetur, quia cum malorum ſuorum retributio impium ſequitur, in eius mente gaudium carnale diſſipatur. bene autẽ de hac lucerna non dr̃, quæ apud eum eſt, ſed quæ ſuper eum eſt, quia iniquorum mentem terrena gaudia poſſident, ſicque eam in voluptatibus abſorbent, vt ſuper ipſam ſint, iuſti autem cum proſperitatẽ etiam vitę pręſentis habent, eam ſub ſemetipſis premere nouerunt, vt quod apud ſe in bonis hilareſcunt, grauitatis conſilio tranſeant, & virtutum regimine excedat. Lucerna ergo impij, quæ ſuper eum eſt ex- B tinguetur, quia citius proſperitatis eius gaudium deficit, quod eum totum in hac vita poſſidet, & qui nunc male ſe in voluptatibus dilatat, eum poſt in ſupplicijs pœna coanguſtat. De iſta ergo proſperitate bonorum, cui boni dominantur, cuilibet illorum dr̃ pſ. 44. Specie tua & pulchritudine tua intẽde, pſpere, pcede, & regna. Tertia eſt proſperitas beatorum, quæ eſt imperturbabilis. de qua dicitur Hiere. 46. proſperabuntur, & non erit qui exterreat. & iſta proſperitas etiam tempore differt a proſperitate malorum, quia mali proſperitatem ſuam hñt in die præ-

Proſperitas bonorum viatorum.

Proſperitas beatorũ imperturbabilis.

ſentis vitæ,boni aũt in veſpere ſuæ mortis. quod oſtendit Greg.10. mor.cap.10. ſuper illo verbo Iob c.11. quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad veſperam: peccatoris proſperitas, ſiue lumen in die eſt,obſcuritas aũt aduerſitatis in veſpere,quia in vitę,præſentis proſperitate attollitur,ſed aduerſitatis tenebris in fine deuoratur. Iuſto autem meridianus fulgor ad veſperum conſurgit, quia q̃ta ſibi claritas maneat,cum iam ocumbere cœperit agnoſcit ; hinc namque ſcriptũ eſt,timenti Deum bene erit in extremis. Et per pſal.dicitur,cum dederit dilectis ſuis ſomnum,ecce hæreditas domini,q.a in.huius quoque vitæ ad huc certamine poſitus,cum ſe conſumptum putauerit, vt lucifer orietur,quia foras cadẽs,intus renouatur,& quo magis exterius aduerſa tolerat,eo verius virtutum lumine interius coruſcat.Paulo atteſtante,qui ait, ſed licet is qui foris eſt noſter homo corrumpatur,tamen is qui intus eſt renouatur de die in diem.Id enim quod in præſente eſt momentaneum & leue tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis,& iſta eſt proſperitas fęlicitatis æternæ, quam ſuis meritis Chriſtus nobis acquiſiuit de quo nunc ait pſ. *Et omnia quaecunque faciet proſperabuntur.*

Ver. 5. pſal. 2. *Non ſic impij non ſic, ſed tanquam puluis, quem proiicit uentus a facie terra.*

NOtandum autem quod peccatores & impij,pulueri merito comparãtur,ſimiliter & aliquando humiles & iuſti,de peccatoribus enim hic dicitur *non ſic impii non ſic,ſed tanquam puluis*. de iuſtis autem patet,quia ille iuſtus Abraam dicebat Deo Gen.18. loquar ad dominũ meum cum ſim puluis & cinis. Et tamen malos proijcit ventus tentationis a facie terræ, qui tamen bonos proijcere nõ poteſt,cuius ratio eſt,quia iuſti per caritatem vertuntur in puluerem humilitatis, mali autem per cupiditatem,in puluerẽ uanitatis, vnde & mali ſemper alta petunt,iuſti uero ima,& humilia quęrunt. Secundum.n.philoſoph.3. meteor. Origo vẽtorum eſt ſuperius,& paulatim de-

Peccator & iuſtus puluis dicitur.

Origo vẽtorum.

E ſcendit inferius,& hoc duplici experimẽto patet. Primo,quia citius videntur nubes, quæ ſunt ſuperius a vento moueri & agitari,quam ventus ſit inferius in terra ad illam partem, ad quam nubes mouentur. Secundo,quia in locis altiorib. fortior eſt impulſus ventorum, conſtat aũt ꝙ vnaquæq; res eſt fortior cũ eſt ſuo principio propinquior,& quia ventus ſuperius oritur, ideo multis in locis,quæ ſunt baſſa,non flat ſimiliter ventus,vt in ſuperioribus. Vnde philoſ.in lib. de Problematibus quærit, Quare in Aegypto verſus Mare quantum eſt iter unius diei & noctis,non flat ventus auſtralis,qui tamen in aliis locis Aegypti eſt ualde fortis

F & vehemens. Et rñdet ꝙ rõ eſt,quia illa pars Aegypti verſus mare eſt inferior, baſſa,& concaua, vnde ad illam non cadit ventus,ſed tranſit ſupra illam, alias vero partes Aegypti tangit & percutit, quia ſunt altiores. Sic & in propoſito dico,ꝙ mali licet ſ͠m veritatem non ſint niſi puluis & cinis,tñ ſ͠m ſuam extimationem ſunt nubes,ideo ſupra nubes ſe extollunt iuxta illud pſal.ſuperbia eorum, qui te oderunt,aſcẽdit ſemper. Sic enim diabolus impiorum dominus, & caput

G dicit Iſa.14. Aſcendam ſuper altitudinẽ nubium.Cũ igitur ventus tentationis in ſuperiorib. originem habeat, quia Eccl. 10. dr̃,initium omnis peccati ſuperbia, conſtat ꝙ ſuperbia in cœlo,& in paradiſo,quæ ſunt loca altiſſima,habuit ortũ. Ergo quia mali in rei ueritate sũt puluis & quia per ſuperbiam ſemper appetunt alta,oportet,ꝙ uento tentationis magis impellantur, & diſpergãtur & hoc eſt ꝙ ſapiens miratur Eccl.15.d.quid ſuperbis

H terra & cinis? Viri aũt iuſti nituntur ſemper per humilitatẽ ſtare deorſum,iõ uentus ille ambitionis eos diſpergere, uel a ſtabilitate uirtutis proijcere nõ ualet,vn ipſi obſeruãt conſiliũ ſapientis.Eccl.5.dicentis,non tenent illos in oẽm uentum.

In qua Aegypti parte nõ flat Auſter.

Dirumpamus uincula eorum & proiiciamus a nobis iugum ipſorum. Ver.10 pſal.2.

NOtandum eſt hic, quod multiplicia ſunt uincula,quibus homines vinculantur.Scilicet uinculũ pœnæ temporalis,

Vincula multiplicia.

Vinculũ pœnæ tẽporalis. poralis, infamiæ perſonalis, culpę criminalis. Primo eſt vinculum pœnæ tẽporalis, quo in præſenti uita ſancti ligantur. Hebr.11. Inſuper vincula & carceres, iſtis vinculis fuit ligatus beatus Petrus Act. 12. In ipſa nocte erat Petrus dormiẽs inter duos milites vinctus catenis duabus. Sed dominus q̃ ſuos fideles deſerere neſcit, iſta vincula Petri dirupit. Gene. 49. diſſoluta ſunt uincula brachiorũ & manuũ eius ꝑ manus potẽti. Iacob 1. Chriſti, qui Angelum miſit, & ipſum a prædictis vinculis abſolnit. Et ecce Angelus Domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo carceris &c. & ceciderunt Catenæ de manibus eius, vnde & de hoc Deo gratias agens dicit pſal *Dirupiſti vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiã laudis.* Iſtis uinculis omnes iuſti in hoc mortali corpore ligantur, ut oſtendit Greg. 4. libr. Moral. c. 26. dicens. Iuſtos enim quãuis nullũ deſideriorũ carnaliũ vinculũ poſſidet, diris tñ uinculis eos in hac uita poſitos ſuę moleſtia corruptionis ligat ſcriptum quippe eſt, corpus q̃ corrumpitur aggrauat animã. Eo itaq; ipſo quo mortalis corruptionis põdere grauantur, & aſtricti moleſtia, uincti ſunt, an nõ duræ moleſtiæ uinculo grauantur, quorũ nimirum mens ſine labore, in ignorantia ſoluitur, & nõ niſi cũ cum ſtudio laboris eruditur, coacta erigit, labẽs iacet, ab infirmis vix leuat, & tñ leuata, protinus labitur ſemetipſam laborioſe vincẽdo, ſuperna conſpicit, ſed reuerberata lumen quod ſe irradiauerat, refugit. An non duro moleſtiæ vinculo ligantur, quos cum aſcenſus ſpiritus ad ſinum pacis internę pleno deſiderio pertrahat, feruente certamine caro perturbat, electi igitur & ſi valenter omnia ſuperant, cum ſecuritatem pacis internæ deſiderant, grauis tamen moleſtia illis eſt adhuc habere qđ vincãt, quibus exceptis ea etiam uincula ſuſtinent, quæ grauis exterius neceſſitas aſtringit. Eſurire quippe, ſitire, laſſeſcere, vincula corruptionis ſunt, quæ ſcilicet ſolui nequeunt niſi cũ in illa immortalis gloria ꝑmutatur. Secundo ſunt uincula infamiæ perſonalis. *Vincula infamiæ perſonalis.* Infamia enim ſic uinculat hominem ut in publicum exire non audeat. Et de hoc vinculo dicitur Iob. 3. Peto domine vt de uinculo improperii huius abſoluas me. Tertio eſt uinculum culpæ criminalis. *Vinculũ culpæ criminalis.* Secũdo Paralip. c. 36. Incuruatus ſum multo vinculo ferri. Per vinculum enim ferreũ ſignificatur peccatũ quod ſuum auctorẽ aſtringit & ligat prou. 5. Iniquitates ſuæ capiunt impium & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur. Vnde de vinculo peccati ait. Greg. 30. Moral. c. 19. Aſperũ quidem iugum, & durum uinculum eſt ſubeſſe tẽporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle ſtare cum non ſtantibus, appetere quidẽ tranſeuntia, ſed cũ tranſeũtib. nolle trãſire. Sed uincula iſta q; ſoluit, Soluunt uero vincula unuſcuiuſque dũ diuino adiutorio interna deſideriorum carnalium retinacula dirũpuntur. Cum enim pia intentio ad cõuerſionem uocat, ſi adhuc intentionem, carnis infirmitas reuocat, quibuſdam uinculis aĩa ligata præpeditur, multos quippe ſæpe videmus viã ſanctę conuerſationis appetere, ſed ne hãc aſſequi valeant, modo irruẽtes caſus, modo futura aduerſa formidare, qui in certa mala dum incaute ꝓſpiciunt, in peccatorum ſuorum uinculis incaute retinentur. Sed iſta uincula Dominus ſoluit, quãdo ab electi vniuſcuiuſque aĩo infimarum cogitationum nodos erumpit, & propitius diſſipat omne quod electã mentẽ ligabat. Iſta ſunt illa vincula peccatorum quæ mẽtem incuruatam tenent, ne ſurſum ſe ad cœleſtia erigere poſſit, figurata in illa muliere incuruata, quã Dominus abſoluit de qua. Luc. 13. dicitur quod mulier erat incuruata, nec ſurſum poterat reſpicere, quam Dominus ſanauit dicens, hanc filiam Abrahæ, quam alligauit Sathanas ecce 18. annis nonne oportuit ſolui a vinculo iſto. Iſta ſunt uincula dirumpenda, de quibus pſalm. dirumpamus vincula ne, ſcilicet ipſis ligemur, & ne illis obediamus.

Ver. 11 Pſal. 2.

Qui habitat in cælis irridebit eos, & Dominus ſubſannabit eos.

Habitat in nobis Deus multipliciter. HIc notandum eſt, quod eſt quædam Dei habitatio, qua verbum Caro factum habitat in nobis, & multis ratio-

nibus voluerit in nobis habitare. Vt cũs E
ad laudem ſui nominis animaret et tãtũ be
neficiũ impendendo pſal. 21: Tu autẽ in
ſancto habitas laus Iſrael, id eſt nominis
Chriſti ut dictũ eſt. Vt electos ſuos in bo
no confirmaret cũ eis perſonaliter con-
uerſando. Eccl. 24. In Iacob inhabita &
in Iſrael hæreditate, & in electis meis
mitte radices. Vt luctũ primæ prauita-
tionis terminaret, nobis conferendo
gloriam Apocal. 21. Ecce tabernaculum
Dei cum hominibus, & habitabit cũ eis
&c. Et abſterget Deus omnem lachrimã
&c. Hæc habitatio a nobis eſt multum F
meditanda, quoniam per ipſam illumi-
nati ſumus ſpiritualiter Iſa. 9. Populus
gentiũ q habitabat in tenebris &c. Lux
orta eſt eis. Sed proh dolor, quia ipſum
de cordibus ſuis expellunt multi, ne ha
bitet in illis. Vbi notandum ꝙ tria ſunt
quæ hominem de habitatione ſuæ do-
mus expellunt, quæ conformiter Domi
num de habitatione noſtræ mentis ex-
pellunt. Nam ut ait Aug. ſuper illud pſal
mi, iniquitatem meditatus eſt in corde
ſuo tria ſunt quæ non ſinunt hominem
in domo ſua habitare. ſ. fumus, ſtillici- G
diũ, & mala uxor. Sic & ſpiritualiter hęc
tria Deũ de corde noſtro expellũt, nam
fumus, qui ſemper aſcẽdit ſignificat ſup
biam, ſuperbia eorum qui te oderũt, a-
ſcendit ſemper, ſicut ẽt fumus oculos læ
dit, ſic etiam ſuperbia. 1. Theſſ. 6. Sup bus
nihil ſciẽs, & ſicut fumus cito euaneſcit
ſic & ſuperbia. pſ. vidi impium ſup exal-
tatum & eleuatum, trãſiui & ecce non e-
rat Eccleſ. 10. Perdidit Deus memoriam
ſuperborum: vnde Greg. 17 Moral. dicit
carnalis gloria dum nitet cadit, dumq;
apud ſe extollitur repẽtino interitu ter H
minatur, ſicut n. dum aura flat, ſtipula
in altum eleuetur, ſed caſu cõcito ad i-
ma reuertitur, ſic ad nubila fumus attol
litur, ſed repente tumeſcẽdo in nihilum
diſſipatur. Ideo dicitur Iſa. c. 9. cõmoue-
bitur ſupbia fumi, ſtillicidia uero ſunt
carnis uoluptates & laſciuiæ. Prouer. 5.
Fauus diſtillans labia meretricis, nouiſ-
ſima autẽ illius amara ſicut abſynthiũ.
Vxor uero mala & litigioſa cupiditatis
auaritia, que ſocietatem detrahit. Chry
ſoſt. ſuper illa uerba Mathæ. 21. Malos

Caro Chriſti habitatio Dei.

Tria hominẽ de domo ſua expellũt.

Spiritualiter hæc tria Deũ de corde noſtro expellunt.

E male pdet, dicit. Vnde putas lites in Ec
cleſia, inimicitias, altercationes niſi pro
pter auaritiam, propter ſuperbiam, &
propter uanos honores, tolle hęc, & in
ter chriſtianos nulla diſſidia erunt vnde
& Prou. 15. dicitur, conturbat domũ ſuã
qui ſequitur auaritiam. Chriſtus autem
in domo turbata non habitat, quia pro
uer. 21. Melius eſt habitare in domo de-
ſerta, quam cum muliere rixoſa.

Cauſa diſſenſionis in eccleſia.

Tunc loquetur ad eos in ira ſua, & in furo re ſuo conturbabit eos. Ver. 12. pſal. 2.

F OBſeruandum ꝙ qñ aliquid Deo at
tribuitur, ꝙ in nobis ſignificat a-
liquando perfectionẽ, aliquando imper
fectionem, illud Deo attribui debet, ſo-
lum quantum ad illud ꝙ ſignificat per-
fectionem, ut puta, zelus ſignificat duo,
ſcilicet cruciatũ alii zelantis ex cuſtodia
caſtitatis vxoris, primũ eſt imperfectio-
nis. ſcdm autẽ perfectionis, & zelus Deo
attribuitur non ratione primi, ſed ratio-
ne ſcdi, ſimiliter & miſericordia duo ſi-
gnificat ſcilicet triſtitiam cordis de alie
G na miſeria, & ſubleuationem miſeriæ a-
lienæ, rõne primi non cõuenit Deo, ſed
rõne ſecundi, conſimiliter, & ira duo ſi-
gnificat, ſcilicet animi cõmotionem &
delinquentis punitionẽ rõne primi Deo
non conuenit ſed ſolum ratione ſecundi
Aug. autem hunc uerſum exponẽs dicit.
Tunc loquetur ad eos in ira ſua &c. Irã aũt
& furorem Dei non perturbationẽ men
tis poteſt intelligi, ſed uim, qua iuſtiſ-
ſime uindicat ſubiectam ſibi uniuerſam
creaturam. Pręcipue namque cauẽdum
eſt quod in Salomone ſcriptum eſt ſcili
H cet. Tu autem domine Deus uirtutum
cum tranquillitate iudicas & cum ma-
gna reuerentia diſponis nos. Ita autẽ in
nobis dicitur motus, q fit in anima, quę
legem Dei nouit, cum eandem legem vi
det a peccatore pręteriri. Item notan-
dum, quod aliter dicitur Deus iratus, &
aliter furibundus, nã iratus dicitur, quã
do punit, ut emendet, quia iraſcitur con
tra nos Deus, ut nos conuertat, non ut
perdat, vt dicitur de pæn. diſtinc. prima
ſed econtrario, & hoc eſt quod dicitur
Deo Deut, cum iratus fueris miſericor-
diæ

Verba ꝙ notant ꝑfectionẽ & imperfectionẽ. Deo conueniunt ratione ſecunda tantum.

Deus aliter dicitur iratus, aliter furibundus.

A diæ recordaberis. furit aũt ait Deus quando punit ut damnet, & ſic ira Dei eſt in præſenti. ſed furor erit in die iudicij, vñ Iob 35. dr̃, nunc enim non infert furorẽ ſuũ, neque vlciſcit̃ ſcelus ualde, & ſic Deus illi loquitur in ira, quos punit, ut cõuertat, illos vero in furore ſuo conturbat, quos damnat, & hunc ſenſum ſic ponit gloſſa. d. *Tunc loquetur ad eos in ira ſua*, i. in cõdemnatione pœnæ, & in furore ſuo turbabit eos corpore & anima in furore ſuo. i. in æterna pœna. Sic ergo aliquibus de ſuis perſecutoribus locutus eſt in ira ſua, quia aliquos conuertit ad fidem, & B aliquos in furore ſuo conturbauit, quia aliquos impœnitentes æternaliter dãnauit. Vel iſte Pſal. poteſt intelligi de punitione Iudæorũ in uindictã Chriſti mortis facta per Romanos Principes, ſcilicet. Titũ & Veſpaſianum, quæ magnæ iræ & furoris indiciũ fuit, in qua aliquis Iudæorum ad fidẽ Chriſti cõuerſi fuerunt, alii aũt obſtinati manẽtes, dãnati fuerũt. Et nota prima cõturbatio gratiæ, qua. ſ. qs conturbatur de peccato per pœnitentiã. Abacuc. 3. Audiui. & conturbatus eſt venter meus à voce tua contremuerũt labia mea, & Pſalm. commouiſti terram & conturbaſti eam. ſana contritiones eius quia commota eſt. Secunda eſt cõturbatio culpę, qua quis inuide turbatur, ſicut Herodes de Chriſti natiuitate, Matthæ. 2. Audiens autem Herodes Rex turbatus eſt 3. Eſt conturbatio æternæ pœnæ, qua quis damnatur æternaliter, ut hic dicitur, in furore ſuo turbabit eos.

Conturbatur triplex.

Ver. 13. pſal. 2. ***Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo, ſuper Siõ montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius.***

Rex quõ differt a tyranno.

VBi aduertendum quod verus rex differt a tyranno in duobus, quia duo ad verum regem ſpectant, quæ tyrannus non habet. Vnum eſt ex parte plebis, aliud eſt ex parte Regis. Primum ex parte plebis ſpectãs ad regem eſt ſubditorum liber conſenſus, ut ſcilicet uoluntarie ſubiiciantur, & non coacte. dicit. n. Philoſophus 5. Polit. quod Rex eſt Principatus uoluntarius, ſi autem p fraudem aliquis alteri principatur uel p violentiam, huiuſmodi non rex, ſed tyrannus dicitur. Cũ ergo mali, Chriſto nolint ſubiici, nõ eorũ rex proprie dr̃ Chriſtus ſed ſolũ fideliũ, qui ipſi volũt ſubiici. Secundũ quod requiritur ex parte regis eſt paternus affectus in ſubditos, vnde Philoſ. dicit 1. polit. ꝙ pater principatur filijs principatu regali, & ꝙ Rex debet eſſe quaſi pater ſubditorum. Ad propoſitũ ergo Chriſtus eſt Rex a Deo Patre *conſtitutus ſuper montem ſanctum Syon*. i. ſuper Eccleſiam quæ per illum montem ſignificatur. Vnde hic ait Augu. *Ego autem con-* B *ſtitutus ſum Rex ab eo* Ex perſona domini noſtri Ieſu Chriſti iſta ſunt manifeſta. Syon. n ſpeculatio interpretatur per qđ nihil magis quã Eccleſiam debemus accipere. vbi quotidie ſpeculatio erigit̃ ſpeculãdæ claritatis Dei, ſicut Apoſtolus ait Nos autem reuelata facie gloriam domini ſpeculantes. Ergo iſte ſenſus eſt, ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Eccleſiam ſanctam eius, quam Montem appellat propter eminentiam, & firmitatem. Prædicans præceptum eius. Hoc enim ideo dicit, quia publicatio Regni C Chriſti incepit in monte Syon. In quo quia ibi erat templum. Chriſtus multotiens prædicauit, ut Euangeliſtæ oſtendunt, & ibi miracula multa fecit, ex quibus, aliquibus incepit regnum Chriſti ignoteſcere, & poſtea poſt Chriſti paſſionẽ & reſurrectionem atque Aſcenſionẽ, in eodem Monte, Spiritusſanctus ſigno viſibili, Apoſtolis fuit datus, quo accepto, per ipſos Apoſtolos regnum Chriſti per totum orbem fuit diuulgatum, ut habe- D tur pſal. 16. In omnem terram exiuit ſonus eorum, & ſic regnum incepit dilatari in Monte Syon. Vel aliter certum eſt quod Chriſtus quæ docebat, opere faciebat, Actor. 1 Cœpit Ieſus facere, poſtea docere. Dicens ergo quod in Monte Syon prędicauit præceptum eius conſequens eſt quod ibi operibus fecit præceptum Dei. Quod autem eſt pręceptum Dei niſi pręceptum caritatis, in quo omnia alia pręcepta radicãtur. Hoc autem præceptum impleuit in Monte Syon, in quo cœnans cum diſcipulis Euchariſtiæ ſacramentum inſtituit, & poſt cœnam inde ad locum ubi a Iudæis capi debe-

Chriſtus rex fidelium non autẽ infidelium.

Regni Chriſti publicatio incepit in mõte Syon.

ret

ret, ligari & ad mortē duci, uolūtarie aduertet ꝙ fuit perfectiſſimum opus caritatis, & ꝑ huius præcepti impletionem meruit ad dignitatē regiam exaltari. Dicat ergo Chriſtus prędicās pręceptū domini id eſt opere perficiens pręceptū caritatis, dū animam dedi pro ouibus meis, *ego conſtitutus ſum rex a patre ſuper Montem Syon eius id eſt ſuper Eccleſia.*

Ver. 14. Pſal. 2. *Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genui te.*

Loquitur Deus uel dicit multipliciter.

NOtandum quod dominus, ſ. Deus Pater dicit vel loquitur multipliciter, quandoque ad Deum, quandoque ad Angelos, quandoque ad Dæmones, quandoque ad homines. Primo loquitur Deus ad Deum, ſ. ad filiū & hoc ipſum generando. Secundo ad Angelos, & hoc ipſis occulta reuelādo, tertio ad Dęmones ipſos occulte increpando. Quarto ad homines, ſcilicet ſanctos ipſos in ſpe cōfirmando, de primo Pſal. *Dominus dixit ad me filius meus es tu ego hodie genui te.* Qđ oſtendit Greg. 23 Moral. c. 13. Super illo verbo Iob. 33. Semel loquitur Deus, & idipſum ſecundo non repetit, dicens, Pater vnigenitum conſubſtantialē ſibi, genuit, loqui enim Dei eſt verbū genuiſſe, ſemel aūt loqui eſt verbum aliud præter vnigenitum non habere, vnde & apte ſubditur, & id ipſum ſecūdo non repetit quia uidelicet hoc ipſum verbum. i. filiū non niſi unigenitum genuit. Quod autē non ait locutus eſt Deus, ſed loquitur, non uidelicet tempus prætéritū ſed nec futurum ponēs, liquet omnib. quia Deo tempus nec præteritum nec futurum cōgruit, tantum in eo quodlibet tēpus ponitur libere, quanto nullum vere, nec enim quodlibet dici poterat libere, ſi ſaltem vnum proprie diceretur, licet nāq; Pater ſine tempore verbum genuit. Et quis digne queat fari illam ineffabilem natiuitatem, qđ de æterno natus eſt coæternus, qđ exiſtens ante ſæcula genuit ęqualem. Quod gignente natus non eſt poſterior? Quæ uidelicet nos mirari poſſumus, ſed intueri minime valemus. Ex quibus apparet quod Deum dicere, eſt Deum verbum generare. Quod licet nō

Dicere vel loqui Dei eſt filium generare.

E poſſit euidenter oſtendi, pōt tamen aliqualiter perſuaderi. Ad qđ intelligendū tria ſunt videnda. Primū qualiter uerbū in nobis inueniatur. Scdm, qualiter uerbum in Deo ponatur. Tertium, qualiter proprietas filiationis in Dei uerbo reperiatur. Quantum ad primum ſciendū ꝙ vox noſtra proprie non dicitur, uerbum ſed ſolum eſt proprij verbi ſignificatiua. Et ideo ſicut proprie illud dicitur ſanitas, quod per urinam ſignificatur, ita ꝓprie illud dicitur uerbum in nobis, qđ per uocem ſignificatur. Hoc autē eſt inte-

Verbum quō generatur in nobis.

F rior mētis conceptus ſecundum ꝙ dicitur primo Periher. qđ voces ſunt earum quę ſunt in anima paſſionum notę. Ideo cōceptus interior, uel cognitio, etiam antequam per uocem ſignificetur, ſeu denuncietur, proprie dicitur verbum. Et hoc eſt quod ait beatus Aug. 15. de Trinitate. Verbum (inquit) ꝙ in corde dicimus, nullius linguę eſt, ſed ia id opus eſt in eorum, quibus loquimur proferre notitiam aliquod ſignum, quo exprimatur Proinde verbum quod foris ſonat ſignū eſt verbi, quod intus latet, cui magis cō-

G petit verbi rationem, nam ꝙ profertur carnis ore vox verbi eſt verbumque & ipſum dicitur propter id a quo, ut foris appareat, ſumptum eſt. Quiſque ergo pōt intelligere verbū in nobis, antequam ſonet exterius, pōt videre aliquando illius verbi ſimilitudinē de quo dictum eſt, in principio erat verbū. Aduertēdum autē ꝙ in nobis eſt duplex conceptus, vnus. ſ. interior informis & imperfectus, alius formatus & perfectus, cuius ratio eſt, quia cognitio noſtra procedit de imperfecto ad perfectum, unde de re habemus, pri-

Duplex cōceptus in nobis.

H mo cōceptum confuſum, vt habetur primo Phyſicorum, & talis conceptus confuſus non dicitur proprie verbum, ſed cogitatio, procedendo autem peruenimus ad habendum rei perfectum conceptum & determinatum, qui uocatur proprie verbum. Quātum ad ſecundum uideamur qualiter verbum ponatur ī Deo Vbi notandum quod Deus eſt natura intellectualis, vt ab omnibus conceditur. Et ideo in ipſo ponitur uerbum, non tamen ad ſimilitudinem verbi large dicti, quod eſt ipſa vox ſignificatiua, vel conceptus

ceptus

ceptus imperfectus, ſed ponitur verbum in quantum importat conceptũ rei perfectũ: quia Deus ſeipſum vnico actu intelligendi perfectiſſimo, & etiam omnia alia perfectiſſimè concipit. Sed tamen magna eſt differentia inter verbum noſtrum pfectum & diuinum, qa verbum noſtrum in mẽte noſtra multiplicaf, qa quot cõceptus habemus, & tot verba, ſed in Deo verbũ ſuum idẽ eſt ꝙ ſua ſubſtantia, etiã quia verbũ diuinũ eſt ſemp in actu permanens & æternũ. Quantum verò ad tertium, ſ. qualiter proprietas perfectionis cõpetat verbo diuino, eſt ſciẽdũ ꝙ de ratione filiationis ppriè dictę eſt. Primo, ꝙ ibi ſit proceſſus viuẽtis à viuente. Secundũ, ꝙ ibi ſit ratio ſimilitudinis. Tertium, ꝙ ibi ſit vnitas naturę ſpecifica. Iſta tria patent p experiẽtiam. Primum, namque oportet, ꝙ ibi ſit pceſſus viuentis à viuente, qm̃ in reb. inanimatis licet ſit proceſſus unius ad alterum vel ab altero, ut fructus pcedit ab arbore, arbor à terra, nõ tamẽ ibi eſt ratio filiationis, vnde nec fructus dr̃ filius arboris, etiã ſi procederet à uiuẽte non diceref eius filius, qa licet ſputum, ſudor, & alia inanimata a nobis viuentibus pcedant, non tamen rationẽ filiationis habẽt, ſimiliter ſi procederet viuũ à non viuo, vt vermis à terra. Requirit ergo in filiatione ꝙ tam procedens quã illud à quo procedit, utrunque habeat rationem vitæ. Secundò ibi requiritur ratio ſimilitudinis, quia licet viuũ procedat à viuo, ſi tamen inter illa non ſit ſimilitudo, ibi non dicitur eſſe filiatio, quamuis enim pulices qui viuunt, ab homine procedant viuo, non tamen dicuntur filij hominis, quia carent ratione ſimilitudinis ſpecificæ. Eſt etiam aduertendum ꝙ non eſt de intrinſeca ratione filiationis, ꝙ natura ſpecifica in patre & filio numerò diſtinguatur, ſed hoc in creaturis cõtingit ex imperfectione naturę creatæ, quę propter ſuam limitationem & terminationẽ in pluribus ſuppoſitis nequit eſſe vna numero. Natura autẽ diuina qa perfectiſſima eſt & illimitata, patitur naturę vnitatẽ numeralem in pluribus ſuppoſitis realiter diſtinctis ſ. Patris & filij, & ſpiritus ſancti. Ex quibus apparet ꝙ verbum diuinum propriè ulius Patris dicitur, qa ibi eſt proceſſus viuentis à viuente, & etiam ibi eſt ratio ſimilitudinis ſpecificę, quia uterq; Deus, & identitas naturæ non ſolũ ſpecifica, ſed etiam numeralis. ſicut igitur noſtrum dicere mẽtis noſtræ itrinſecum producit uerbũ, ſic & Dei dicere intrinſecum, eſt ſuum uerbũ unicum producere, ꝙ quidem uerbum, filius Dei pprie dicitur, ſic ergo Deus loquitur uel dicit ad Deũ. ſ. Pater ad filium, ipſum generando propter ꝙ filius explicando ſuã generationẽ ęternã nunc dicit, dominus dixit ad me filius meus es tu. i. Deus Pater genuit me filium ſuũ æternaliter, Pſal. In ſplendoribus ſanctorũ ante luciferum genui te. Secũdo & principaliter Deus loquitur ad Angelos, & hoc ipſis occulta reuelando, unde Gen. 11. Vidẽs Deus ſuperbiã populi ædificantis turrim Angelis dixit, uenite, & confundamus ibi linguã eorum &c. hoc. n. loqui Dei ad angelos fuit occulta quæ Deus uolebant facere ipſis manifeſta. Vide Greg. 2. Moral. c. 4. Tertio principaliter loquitur Deus ad ſanctos ipſos in ſpe cõfirmando, unde & cum ſanctorum aĩæ loquantur ad Deum dicente Apocal. uſquequo ſanctus & uerus nõ uindicas ſanguinẽ de ijs qui ſunt in terra? ſtatim loquens eis reſpondit Deus, ut requieſcerent ad huc tẽpus modicum donec compleatur numerus conſeruorũ, & fratrum ſuorum, unde reſponſio qua Deus loquitur ad ſanctorũ animas, eſt ipſas in ſpe futuræ reſurrectionis confortare, & eorum mentibus libenter expectãdi moras infundere, uide Greg. 2. Moral. c. 5. Quarto principaliter loquitur Deus ad dæmones & eos iuſtè increpando. Iſto modo locutus fuit Deus ad Diabolum Iob 1. dicens unde uenis? hoc. n. fuit ipſum Diabolum iuſtè increpare Greg. 2. Moral. c. 5. Ex prædictis ergo apparet, qualiter Deus multipliciter loquitur, & dicit, quia quandoque extrinſece, ſ. quando ad creaturam, & tunc dicere Dei competit omnibus perſonis diuinis ſimul, quãdoque uero loquitur intrinſece, & tunc loqui uel dicere Dei eſt filium ſuum æternaliter generare, &

fic

Margin notes:

Differentia inter verbum noſtrum & verbũ Dei.

Verbum Dei dicitur propriè filius.

Loquit̃ Deus ad angelos et qualiter.

Ad ſanctos.

Ad aĩas

Ad dæmon.

Margin section letters: A, B, C, D

ſic tantum Patri competit, vnde de Patre nunc ait filius: *Dominus dixit ad me filius meus es tu.*

Ver. 15. Pſal. 2.

Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terra.

Petere tria debemus. Abſolutionẽ à peccatis.

NOtãdum autem ꝙ exemplo Chriſti, qui Patrem orando pro nobis poſtulauit, ſic & nos poſtulare debemus pro nobis, & maximè tria. Scilicet abſolutionẽ à peccatis. Tob. 3. Peto domine, vt de vinculo improperij huius abſoluas me. peccata.n. ſunt vincula ſpiritualia, quibus ligatur aīa peccatrix, ſicut homo habens pedes ligatos non poteſt currere in via pedum, ita aīa ligata vinculis peccatorũ nõ poteſt currere in uia morum Prou. 5. Iniquitates ſuæ capiunt impiũ, & funibus peccatorum ſuorũ conſtringitur. Sed attende ꝙ multi petunt, vt à peccatis ſoluantur, qui tamẽ abſolui nolunt, ut multi petunt, ut Dei voluntatẽ faciant, qui tñ diuitias dimittere nolũt aut carnis uoluptates, imò in illis perdurare cupiunt, & cõtra tales, qui poſtulãt quæ inuenire nollent, dicit Seneca epiſtol. 95. q̃ incipit Petis à me, noli rogare ꝙ impetrare nolueris, interdũ enim obnixe petimus id quod recuſaremus ſi quis offerret: hoc ſiue leuitas ſit, ſiue inutilitas, punienda eſt promerendi facilitate, multa uolumus uideri velle, ſed nolumus. & tales ſi obtineãt, ꝙ habere nolũt ſibi ipſis imputare debent, & dat exemplum ſicut ille qui cruciatur ab uxore quãdiu deſiderauerat, & à diuitijs quas cũ labore requiſierat, & ab honoribus, quos appetierat. Non ſic ergo nos, ſed primò deſideramus peccatorũ abſolutionẽ, & conſequenter illam poſtulemus: vnde & illa ſancta mulier ſic orare & poſtulare conſulit dicens Iudith 8. indulgẽtiam ipſius fuſis lachrimis poſtulemus, & humiliemus illi animas noſtras. Secũdo poſtulare debemus directionem in meritis, vt ſcilicet nos Deus in uia meritorum dirigat, & quia ſola gratia Dei eſt nos dirigens in meritis, illam ſolum poſtulare debemus Act. 25. rogabant eũ poſtulantes gratiam, & quia multotiens

Directionem in meritis.

vnde credimus mereri, Deum offendimus, ut ait Greg. 5 mor. c. 5. Ideo ſolum in genere, Dei gratiam poſtulare debemus, quando ſ. Dei uoluntatẽ circa rem particularẽ ignoramus, Tertio debemus poſtulare adeptionem in p̃mijs. Pſal. vnã petij a dño hãc req̃rã, vt inhabitẽ in domo domini, &c. Iſta una, q̃ poſtulat pſal. non eſt præſens vita, quæ vna eſſe non poteſt, tot curis & anxietatibus plena, ſed iſta vna eſt uita beata, unica in dño Ieſu Chriſto cõſtituta, hæc eſt uita æterna, ut cognoſcant te verum Deũ &c. Ioan. 17. vnde pſ. 115. Intret poſtulatio

Adeptionem in præmijs.

F mea in cõſpectu tuo, ſm eloquiũ tuum eripe me, ſcilicet de præſenti miſeria.

Ver. 18. Pſal. 2.

Seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.

MVltiplex eſt timor, eſt enim timor mundanus, timor ſeruilis, timor initialis, & timor filialis. Timor mundanus eſt q̃do, quis timens pati pericula carnis, uel bona perdere mũdi, ne hoc eueniat, peccat, & iſte timor ſemper eſt malus, quẽ Chriſtus ꝓhibet Mat. 10. nolite timere eos, qui occidunt corpus &c.

Mũdanus.

G Timor ſeruilis eſt, cum pp timorem gehẽnæ abſtinet quis à peccato, quo timore præſentiã iudicis, & pœnam timet, & timore agit rem bonã qd facit non amore ſummi boni, ſed timore patiendi pœnã, q̃ formidat. iſte autem timor ſi nõ ſit amore iuſtitiæ coniunctus & ſeparetur ab ipſo, ſemper peccatũ eſt, vt oſtendit Gregor. 7. Moral. cap. 23. dicens, tunc ſolum Deo vera obſequia reddimus, cum eũ propter amoris fiduciam non timemus, cũ nos ad bona opera affectus, nõ metus

Seruilis.

H dirigit, cum malum noſtræ menti non placet, etiam ſi liceret, nam qui à ꝑuerſitatis opere ex timore reſtringitur, peruerſa libenter agere, ſi liceret, nequaquã ergo veraciter rectus eſt, qui adhuc à prauitatis deſiderio liber non eſt, quia vera obſequia Deo non reddimus, ſi ex timore mandatis illius, & non potius ex amore ſeruimus. Timor autem initialis eſt, quando incipit quod durum erat amari, & ſic incipit excludi timor ſeruilis, vt patet, quando quis incipit diuinã

Initialis

offen-

offenſam timere, ſed non adhuc perfectè quia non tātum timet diuinā offenſam, quantum pœnam ſoam dat æternam, & ſic peccato non caret. Timor autē caſtus ſiue filialis eſt, quo timemus ne ſponſus tardet, ne diſcedat ne ipſum offendamus ne ipſo careamus, & ſi conſequenter pœnam timemus, principalius tamē diuinā timemus offenſam, & iſte eſt ille timor q. peccatum ignorat, de quo Eccl. i. Timor domini expellit peccatum, & in iſto timore domino ſeruire nobis præcipit pſal. d. ſeruite domino in timore.

Filialis.

Ver. 20. Pſal. 2. *Cum exarſerit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo.*

NOtandum, quod multiplex eſt breuitas. Primo, Breuitas temporalis diſcurrētiæ, nam tempus nulla firmitate ſubſtētatur, ideo Apoſt. 1. Cor. 7. hoc itaque dico fratres tempus. n. breue eſt. & pſalm. quoniam mille anni ante oculos tuos tanquam dies heſterna, quæ præterijt. de hac breuitate loquitur Greg. li. 7. Moral. c. 12. quia enim tempus &c. & lib. 13. ca. 8. omne quod tranſit &c. & Seneca epiſtola 108. quæ incipit, id de quo &c. Secundo eſt breuitas humanalis exiſtentiæ, quantumcunque enim viuat homo, eius tamen uita breuis eſt, breues dies hominis Iob 13. quam vitæ breuitatem iuſti ſemper conſiderant, Greg. lib. 8 Moral. c. 12. ſuper illo verbo Iob dies mei cōſumpti ſunt &c. & 23. lib. c. 10. Tertio, eſt breuitas criminalis petulātiæ, quāuis enim omne peccatum in ſe ſit magnum, & graue, quia diuinitatis offenſiuum, tamen comparatiuè vnum dicitur graue, & aliud paruum, ſiue breue, & iſto modo cōparatiuè loquendo peccatum uiri dicitur breue reſpectu peccati mulieris, quod tamen uidetur ſatis mirabile, cum ignorātia & fragilitas peccatum alleuient, quæ in mulieribus magis abundant. Ad hoc ergo declarandum primo notandum eſt, quod quanto quis peccat ex malitia, & a propoſito, tanto cęteris paribus peccatū eius grauius eſt, minus autem ducitur ratione ad peccatum mulier quam vir, quāuis vir magis clarens ratione, quando vult

Multiplex eſt breuitas

Mulier magis peccat quam vir.

A peccare format ſibi rationes, quare ſic debeat facere, mulier autem, ut in pluribus non ratione, ſed malitia peccat, quod clarius patet in peccato carnis & irę, ad quæ ducit vir ratione caloris naturalis, quo abundat magis quam mulier, mulier autem cum ſit frigidiſſimæ naturæ, ſola malitia ducitur ad hæc peccata, & ideo cæteris paribus breuior eſt ira uiri, propter quod de ira dicitur Eccl. 25. c. non eſt ira ſuper iram mulieris. Secundo, probatur, quia ſicut perſeuerantia in bono auget meritum, ſic & inconſtantia demeritum, B magis autem incōſtans eſt mulier in bono propoſito quam uir, ideo hac ratione eius peccatum aggrauatur. vnde Gloſſa extra de uerborum ſignificatione, foras, dicit, quid leuius fumo? flamen, quid flamine? Ventus. Quid uento? mulier, quid muliere? nihil. vnde de hac inconſtantia mulieris Eccl. 36. Omne maſculum excipit mulier. Tertio ratione originis breuius eſt peccatum uiri, peccato mulieris, quia huius peccatum cauſa fuit peccati viri: A muliere enim initium peccati Eccl. c. 36. & per illā omnes morimur. Quar C to, quia ibi accipitur mulier non pro ſexu, ſed pro fragilitate, & indiſcretione, ſicut cum dicitur Eccl. 42. Melior eſt iniquitas uiri quā mulier benefaciēs. Quia uir, i. diſcretus, & ſi quandoque peccat, poſt peccatum tamen ad uirtutē fortior ſurgit. Et hanc rationem ponit Greg. li. 11. Moral. c. 19. d. In ſacroeloquio &c. uſque infirmorum occaſio peccati. Et ſic iſto modo breuis culpa uiri, præciditur medicamento diſcretionis. Eccl. 10. Breuem languorem præcidit medicus, i. Vir D prudens & diſcretus. Aliæ ſunt breuitates, de quibus alias dicetur inferius.

Multi dicunt animæ meæ, non eſt ſalus ipſi in Deo eius. Ver. 22. pſal. 3.

HIc moraliter notandum, quod cuilibet iuſto eſt in Deo ſalus contra multos defectus, quos patimur propter peccatum primi parentis, ſalus redemptionis fructuoſæ contra defectum culpę, ſalus eruditionis luminoſæ contra defectum ignorantię, ſalus conſolationis gratioſæ contra defectum anguſtiæ, ſa-

Salus in Chriſto multiplex.

bis tranquillitatis pacifice contra dele-
ſtum diſcordiæ, ſalus diſcretionis & ſa-
pientiæ contra defectum ſtultitiæ, ſalus
fœlicitatis & gloriæ contra defectum mi-
Redemptionis. ſeriæ. Primum ergo in Chriſto nobis eſt
ſalus redemptionis fructuoſæ contra de
fectum culpæ, de qua ſalute dicit Abac.
3. Egreſſus es in ſalutem populi tui, in ſa
lutẽ cum Chriſto ſuo. In hac enim ſalu-
te noſtrę redemptionis, & liberationis a
peccato, Deus dicit egreſſus cũ Chriſto,
quia eſt qui nos redemit uerus Deus, &
homo fuit, cuius rõnem oſtẽdit Anſel. 1.
Cur Deus homo, d. quia redemptio ſiue
ſalus hominis nõ debuit per ſolum Deũ
fieri, quia Deus debitor non erat, & ideo
precium non debebat ſoluere nec potuit
fieri per ſolum hominem, quia hoc non
poterat homo &c. & ideo neceſſe fuerat
per noſtram ſalutẽ operatus Deus & ho-
mo eſſet, Deus qui poſſet, homo qui de-
beret. Vnde Chriſtus Deus & homo figu
ratus eſt per Ioſeph, qui ſaluator inter-
Eruditionis. pretatur, qui ſuis fratribus, ideſt ſuis fi-
delibus dixit Gene. 48. Pro ſalute ueſtra
miſit me Dominus ante vos. Secundo in
Deo nobis eſt ſalus eruditionis, q a tene-
bris ignorãtiæ expulſis lege euãgelica ſa
lutem veræ cognitionis nobis dedit, figu
ratus per Tobiã, qui ibat per omnes qui
erãt in captiuitate, ſ. in tenebris ignorã
tiæ cõſtituti, & ſalutis monita dabat illis
vt dicitur Tob. 1. ca. Vnde de Chriſto ait
Aug. in lib. de vera reli. p tota uita Chri
ſti in terris Dei & hominis, quam. ſ. geſ-
ſit in terra, diſciplina morũ fuit. Omnia
enim temporalia Chriſtus contempſit,
quæ contemnenda docuit, & omnia ma-
la portauit quæ ſuſtinenda prædicauit,
Propter quod dicit prouer. 2. Dominus
dat ſapientiã & ex ore eius ſciẽtiã, & cu
Conſolationis. ſtodiet rectorum ſalutem. Tertio in Deo
eſt nobis ſalus conſolationis &c. dicente
pſal. 36. Salus autem iuſtorum a domino
& protector eorum eſt in tempore tribu
lationis. Vnde & qualiter ſalutem cõſo-
lationis tribulatio nobis conferat oſten
dit Hieron. in quadã epiſtola. d. Si pau-
pertatem times, te Chriſtus cõſolatur,
q pauperes, prędicat beatos, ſi fameſcis,
ipſe te conſolatur, cuĩ poſt ieiuniũ in de
ſerto Angeli miniſtrabant, ſi ſitis, ipſe te

E conſolatur, qui in cruce ſitiens felle, &
aceto fuit potatus, ſi blaſphemaris iniu
ſte, ipſe te conſolatur, qui præuaricator
legis, & dæmoniacus appellabatur, ſi tui
bonis expoliaris, ipſe ſuo te conſolatur
exẽplo, qui a militib. expoliatus nudus
pendebat in cruce &c. Vt ſic iſtis in tuis
tribulationibus conſideratis ſibi dicere
poſſis illud pſ. 29. conuertiſti planctum
meum in gaudium, mihi conſcidiſti ſac-
cum meum, & circumdediſti me lętitia.
Et hanc ſalutem petebant a Chriſto pro
pheta Iſa. c. 33. Domine miſerere noſtri,
F te. n. expectauimus, eſto brachium no-
ſtrum in mane, & ſalus noſtra in tẽpore
tribulationis. Quarto, in Chriſto nobis *Trãquillitatis.*
eſt ſalus tranquillitatis contra defectum
malitiæ ſiue diſcordiæ. Vnde animæ no-
ſtræ loquitur Chriſtus Iſa. cap. 66 Iuxta
eſt ſalus mea ut veniat, & iuſtitia vt reue
uetur. Vnde & ſolus Deus hanc ſalutem
iuſtitiæ conferre poteſt. Quod notans
Greg. 17. moral. c. 8. d. lumen quippe Dei
gratia præueniẽs eſt quæ ſi in noſtro cor
de nequaquam gratuite ſurgeret, pfecto
noſtra mens in peccatorum ſuorum te-
G nebris obſcurata maneret. Omnis nãq;
uir iuſtus Dei illuſtratione iuſtus eſt. Vn
de de hac ſalute animæ iuſtificatæ dicit
Chriſtus Luc. 19. Hodie huic domui ſa-
lus a Deo facta eſt. Quinto in Deo ſiue *Diſcretionis.*
in Chriſto nobis eſt ſalus diſcretionis &
ſapientię contra defectum ſtultitiæ. Vn-
de de hac ſalute ſibi dicere debemus il-
lud Gen. 47. Salus noſtra in manu tua eſt
quia ſolum habemus a ſe ut diſcrete ſa-
pienterque uiuamus, nam qui indiget ſa
pientia, poſtulet a Deo, qui dat omnibus
affluenter, & non improperat. Sexto. In *Fœlicitatis.*
H Deo ſiue in Chriſto nobis eſt ſalus fœlici
tatis & gloriæ contra defectum miſeriæ.
Nullus enim ſalutem gloriæ niſi a ſolo
Deo poteſt habere, unde pſal. 3. Domini
eſt ſalus & ſuper populũ tuũ benedictio
tua. Et Iſaiæ capit. quadrageſimoſexto,
ait Dominus, Dabo in Syon ſalutem, &
in Hieruſalem gloriam meam. Non igi-
tur de aliquo iuſto, ſed ſolum de homi-
ne malo uere poteſt dici, Non eſt ſalus ip
ſi in Deo eius, &c.

Ver.23. Pſal.3. *Tu autem Domine ſuſceptor meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.*

Suſcepit verbũ in Chriſto multa.

NOta ꝙ Chriſtus vere dicit verbo, *Tu autem domine ſuſceptor meus es.* Suſcepit.n.verbũ in Chriſto tria, ſ.noſtrã humanitatẽ in incarnatione: noſtrã pœnalitatem in peregrinatione, noſtrã mortalitatẽ in paſſione. Primum ſuſcepit noſtram humanitatẽ, vnde de iſta ſuſceptione Deo regratiatur genus humanum dicens illud Pſal.75. Tenuiſti manũ dexterã meã, & in voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me. Vere.n.in gloria homo aſſumptus fuit à Verbo diuino, quia in primo inſtanti illius ſuſceptionis ille homo vere fuit beatus. Quæ noſtræ humanitatis ſic facta fuit, non ꝙ diuina natura noſtrã ſuſcepit perſonã, quia tunc omnes diuinæ ꝑſonæ eſſent homo, cum communis ſit illis diuina natura, nec ꝙ perſona diuina humanam ſuſceperit perſonã, quia tunc in eodẽ ſuppoſito eſſent duæ perſonę, ꝙ implicat contradictionẽ. Sed diuina perſona.ſ.verbi naturam aſſumpſit humanã.ſ.corpus & aĩa humana abſque humana perſona, q̃a anima humana & corpus ſolum ſunt perſona humana, quando ſimul coniuncta ſunt nullo alio ſuppoſito ſubſtentificata, quando aũt iſta ſuſcepit inſimul coniuncta non erant, ſed in tertio fuerunt vnita, & ſuſtentificata.ſ.in verbo diuino. Si aũt quæras quare verbum ſic noſtrã naturam ſuſcepit, ad hoc dico, ꝙ ideo, vt noſtrũ corpus in ipſo beatificaretur, vt verbũ Dei per ipſũ adimpleretur, vt noſtra mens per ipſum humiliaretur. Primò, vt noſtrum corpus beatificaretur, ſiue in ipſo (oculus namque corporalis in ipſam diuinitatẽ reſpicere nõ poterat, vt.ſ.ipſam nudã videre poſſent, cum ſit pure ſpiritualis) ſed ſine uiſione diuinitatis ꝙ nõ poteſt beatificari, quapropter ad beatificationem corporis noſtri requirebat, vt corpus ſic vniretur deitati, ꝙ realiter Deus eſſet ꝙ ab oculo corporali videri poſſent, q̃d tunc factũ eſt, quando Verbũ Dei ſuſcepit hominẽ. Vñ ſicut anima modo exiſtens in patria deitatẽ clare uidens eſt beata, ſic & corpus ſuis oculis videns Chriſti humanitatẽ ſic verbo vnitã, eſt beatũ, & hoc tangit Greg. lib. 19 Moral. c.21. dicens, Creator, qui in deitate ſua videri non poterat, aſſumpſit à nobis, vnde à nobis videri poſſet, & hoc eſt quod Chriſtus ait Ioan.17. Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verũ Deũ, & hoc quantũ ad animã, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum & hoc quantum ad corpus, & hoc quærebat genus humanum, Verbo dicens illud pſal.118. Suſcipe me ſecundum eloquium tuum, & viuam.ſ.vita glo-

Suſcepit verbum humanitatem ꝓpter multa.

B riæ. Secũdum, Vt verbũ per ipſum adimpleretur, tanta.n.Verbi Dei promiſſionis ſtabilitas eſt, ꝙ in nullo poteſt caſſari, dicẽtes Chriſto Luc.21 cœlũ & terra tranſibunt, verba aũt mea non tranſibunt. Deus autẽ hanc ſuſceptionẽ nobis permiſerat Iſai.42. dicens, Ecce ſeruus meus ſuſcipiam eum., & electus meus cõplacuit ſibi in illo aĩa mea. Vñ hãc ſuſceptionem exigebat genus humanũ poſtulando ipſam adimpleri pſalm.118. dicẽs Deo. Suſcipe me ſeruũ tuum in bonum &c. Tertio ut mens noſtra in ipſo humi-

C liaretur. In hoc.n. quòd Dei filius tantũ humiliari dignatus eſt ſuo exemplo nos ad humilitatem trahit. Vñ Greg. 34. moral. c.21. ait. Ad hoc, n. vnigenitus Dei filius non ſolum viſibilis, ſed etiam deſpectus apparuit, ad hoc contumelias, ludibria, & irriſionem, probra, & paſſionum tormenta tolerauit, vt ſuperbum nõ eſſe hominem doceret humilis Deus. Quanta eſt igitur humilitatis virtus, pp̄ quam ſolam veraciter edocendam is qui ſine æſtimatione magnus eſt, vſque ad paſſionem factus eſt paruus, &c. Quia igitur

D Deus ſolum ab humilibus exaltatur, & quia per iſtam ſuſceptionẽ humiliamur, ideo hoc conſiderans Pſal. dicebat pſal. 29. Exaltabo te domine quoniã ſuſcepiſti me. De alijs mẽbris nihil ad præſens, ſed de ſecundo pſal.41. & de tertio pſal. 45. dicetur.

Ver.24. Pſal.3. *Voce mea ad dominũ clamaui, & exaudiuit me de monte ſancto ſuo.*

Vtrum oratio Chriſti ſemper ſue-

SEd hic vnum inſurgit dubium, verũ ſcilicet, ſi omnis Chriſti oratio fuit exaudita a Deo & videtur quòd nõ. Primo,

Vt exau dita. mo, quoniam Chriſtus orauit pro ſuis Apoſtolis in nocte ſuæ paſſionis, vt ſeruarentur à malo. Ioan. 17. Et tamē multis malis poſtea implicati fuerunt nō ſolum pœnæ, q a expulſi, flagellati, & demū occiſi fuerunt, ſed etiā malo culpæ, qm Apoſtolorū primus Petrus poſt Chriſti

Argumēta. orationem ipſum negauit, omnes fidem ſibi promiſſam fregerunt & ipſo relicto omnes fugerunt. Et confirmat q a Chriſtus eadem nocte orauit patrem, vt Petri fides non deficeret Luc 21. Ego rogaui pro te Pe re ut fides tua non deficiat & tamen certū eſt, ꝙ ipſe Petrus in fide Chriſti eadē nocte cæteris omnibus turpius defecit. Item Chriſtus rogauit patrē ut cal x ſuæ paſſionis tranſiret ab eo ne ipſum biberet, quē tamen bibit. Item nō omnis iuſtorum oratio exauditur, ergo nec omnis Chriſti oratio, patet cōſequētia, quia omnis oratio iuſtorū eſt Chriſti oratio q a ipſi vnū ſunt cū Chriſto, patet antecedēs de Paulo viro iuſto, qui ter dominū rogauit ut ab eo diſcederet ſtimulus carnis, qđ tamen impetrare non potuit, vt habetur 2 Corint. 12. Ad oppoſitū eſt ꝙ ipſe Chriſtus dixit patri Ioan. 12. Pater ego ſciebā qm ſem-

Reſponſio. per me audis, eſt etiā textus iſte Chri dicentis. *Voce mea ad Dominū clamaui*, &c. Reſpondeo & dico ꝙ exaudire aliquando accipitur ſtricte, nam ſic exaudire cōponitur exaudire & præpoſitione ex, ꝙ eſt extra. Et ſic exaudire idem eſt qđ extra audire. Et ſecundū iſtum modum illa oratio exauditur, quando id qđ orando petitur, extra in effectum ponitur. Et ſecundum iſtum loquendi modum non omnis Chriſti oratio fuit exaudita quādo orabat, quia non ſemper quod petebat, tunc in effectum extra ponebatur, vt puta quando orabat pro Apoſtolis, vt a malo ſeruarentur, certum eſt, quòd pro tunc hoc in effectum extra poſitum non fuit, quia tunc etiam, & poſt multis malis implicati fuerunt, & pœnæ & culpæ. Quandoque uero exaudire accipitur magis large, uidelicet pro valde & complacenter audire, & ſic ille alium exaudit, quando illud quod petit, habetur gratum & adimpletur, & licet nō eo tempore quo orat, tamen pro tempore quo ille petit, vel orat. Et iſto modo dico, ꝙ omnis Chriſti oratio fuit exaudita quia oculi Chriſti aīæ erant omnia nuda & aperta, & ſic ſciebat omnia Deo placita. Cum ergo nunquam uoluntas ſua diſcordaret à uoluntate Dei patris, nunquā petebat niſi placita ipſi Deo, & pro illo tēpore adimpleri, quo ſibi erāt

Reſpōſio ad argumēta. placita. Nunc ad argumenta in oppoſitū facta, ad primum dr, quòd Chriſtus orauit pro Apoſtolis, orauit quippe ut ſeruarentur a malo culpæ & ſic exauditus fuit, ſ. tempore quo intendebat, nempe

F poſt miſſionem ſpiritus ſancti, quia tūc fuerunt in gratia confirmati. Ad 2m de fide Petri dicitur, quòd aliud eſt orare Petro ne deficeret i fide, aliud ne deficeret Petri fides, quæ quidem eſt fides Eccleſiæ, q ua licet ad tempus Petrus defecit, ipſa tamen fides nunquā defecit, nec deficit, nec deficiet. Et pro iſta orauit Chriſtus exauditus etiam fuit. Ad tertium de calice paſſionis Chriſti reſpondetur ꝙ Chriſtus impetrauit ꝙ poſtulauit, Ad cuius euidentiā ſciendū eſt, ꝙ iſte paſſus a doctoribus multipliciter ex-

E ponitur. Primo nāque dr quòd in Chriſto erat duplex uoluntas & affectus, ſ. carnalis ſenſualitatis, & rationalis uolūtatis. Prima mortem fugiebat ſicut cæteri hominū ſed ſecunda mortē deſiderabat. Et qu a oīs oratio debite regulata magis procedit ab affectu regulato a ratione, ideo Chriſti oratio fuit exaudita. Vñ uoluntatem & affectionē ſenſualitatis pronuncians ait Pater tranſeat a me calix iſte. &c. Sed effectionē rationis ſtatim oſtendens ꝗ præeligebat dixit. Veruntamen nō ſicut ego uolo, ſed ſi-

D cut &c. per hoc inſtruens nos, vt quantū poſſumus, ſine peccato mortem fugiamus, ſi autem non poſſumus, humiliter voluntatem noſtram diuinæ, ſubijciamus, vt dicit Leo Papa in ſer. de paſſione ſecundo, ſic exponitur tranſeat a me calix iſte, id eſt a meis Iudæis tranſeat peccatum illatæ paſſionis, vt ſcilicet in eis non remaneat finaliter, ſed per pœnitentiam finaliter deleatur. Tertio, modo ſic exponitur tranſeat a me calix, &c. non quidem vt non ueniat omnino, ſed ut diu non duret, ex quibus omnibus

nibus patet Chriſtũ in illo exauditũ fuiſſe. Ad quartũ de oratione iuſtorum dicitur, quod cum iuſtorum oratio ſit iuſta, exauditur a Deo vel dando quod petitur vel melius, quam petatur, vt in Paulo, q obtinuit gratię confirmationem quę melior fuit, quam ablatio ſtimulis carnis, ꝓ petebat ſibi auferri.

Ver. 26. Pſal. 3. ***Non timebo millia populi circundantis me, exurge domine ſaluum me fac, Deus meus.***

DVbitatur quomodo Deus dicatur exurgere, cum nunquam dormiat Pſal. 120. ecce non dormitabit, neq; dormiet, qui cuſtodit Iſrael. Ad hoc reſpondet Glo. quod mos eſt ſcripturę illa Deo attribuere, quę ipſe facit in nobis, ſicut dicitur, Deum aliquid nouiter cognoſcere quando aliquid nos cognoſcere facit, ut eſt illud Gen. 22. nunc cognoui quod timeo Dominum, ideſt alios cognoſcere feci. Sic in ꝓpoſito Deo attribuimus exurgere, *Exurge Domine* ideſt fac me exurgere a mortuis, quod magis appaiet cum ſubdit *ſaluum me fac, Deus meus*. Vel magis moraliter per hoc *Exurge Domine* ꝓpheta oſtendit ſe deſideraſſe diem iudicii in quo Deus oſtendet miſericordiam ſuã ſaluando electos, & iuſtitiam ſuam damnando reprobos. Ad cuius euidentiam ſciendum, quod quando quis iacet quaſi totus occultatur, quãdo vero ſedet occultatur ſecũdũ inferiorem partem, & apparet ſecundum partem ſuperiorem, qui uero ſurgit, vel ſtat, apparet ſecũdum vtramque partem. In Deo autem attendimus quaſi duas partes, ſcilicet iuſtitiam, & miſericordiam; quarum miſericordia eſt pars ſuperior, quia miſerationes eius ſuper omnia opera eius pſ. In tantum ꝙ a iuſtitia licet appellare ad miſericordiã tanquam ad ſuperiorem. Iac. 3. miſericordia ſuperexaltat iudicium. Deus autem nunquam legitur iacens, quia nullus eſt qui non ſentiat eius miſericordiam, uel iuſtitiam, nec etiam aliquod eſt tempus, quod non ſit tempus miſericordiæ, uel iuſtitiæ. Quando ergo Deus oſtendit nobis partem ſuam ſuperiorem, ſcilicet miſericordiam, & occultat inferiorem, ſcilicet iuſtitiam, tunc dicitur ſedere quando vero oſtẽdit vtranque, tunc dicitur ſtare & exurgere, quãdo autem diſſimulat punire, tunc oſtendit miſericordiam ſuam, & non iuſtitiam & ideo dicitur ſedere qđ pertinet ad præſentem ſtatum, ſed in finali iudicio oſtendet partem inferiorem, & ſuperiorem, ſcilicet ſaluando electos, & reprobos damnando oſtendẽs in illis miſericordiam ſuam, & iſtis iuſtitiã, & ideo tunc exurget. Et quia Dauid optabat tũc ſaluari & in ſe oſtendi eius miſericordiã ideo ſic dicit. *Exurge &c ſaluum me fac* ideſt beatifica me.

Ver. 28. Pſal. 3. ***Domini eſt ſalus, & ſuper populum ſuum benedictio tua.***

Multiplex populus. MVltiplex populus reperitur in ſacra ſcriptura ſcilicet deuotorum qui merentur ſpiritualiter. Populus defunctorum qui purgatur temporaliter, populus beatorum qui lætatur æternaliter. Populus damnatorum qui punitur ęternaliter, Et populus impiorũ, qui turpat criminaliter, Populus dęmoniorum, quo tẽtamur hoſtiliter. Primus eſt popul⁹ deuotorum & iſti proprie populum faciũt mali n. ꝓprie populũ nõ faciunt ut ait Aug. de ciu. 19. c. 21 ſecundum ſententiam Scipionis, & Clceronis populus ſic definitur. Populus eſt cœtus multitudinis iuris conſenſu, & utilitatis communione ſociatus. *Populus qd.* Ex quo patet, quod ubi non eſt iuſtitia, ibi populus eſſe non poteſt, qđ ſic ibidẽ deducit Aug. Nam iuris conſenſus ſiue iuſtitia geri non poteſt, ubi uero iuſtitia non eſt, ibi ius eſſe non poteſt, qđ enim iure fit, profecto iuſte fit, quod autem fit iniuſte, nec iure fieri poteſt. nõ enim iura ſunt dicenda, uel putanda iniqua hominum ſtatuta. Quocirca ubi uera iuſtitia non eſt iuris conſenſu ſociatus cœtus hominum eſſe non poteſt, & ideo nec populus iuxta prædictorum ſententiam. Et quibus ſequitur qđ peccatores, & mali proprie nõ faciunt populũ, quia iuſtitia cum ſcelerato homine conſortiũ habere non poteſt. Vt Auguſt. ſupra probat, & infra in principio ca. 24. Quapropter uera iuſtitia &c. idem concludit. Et

de

de iſto populo bonorum Deo dicit Gen. 41. ad tui oris imperium omnis populus obediet. Et Deu. c. 7. Populus ſanctus es Domino tuo q elegit te &c. Secundus populus defunctorũ de quo dicitur Exod. 15 dux fuiſti in miſericordia tua populo, quem redemiſti. In purgatorio enim nõ ſunt niſi qui a Deo redempti ſunt, & q Deo obedientes fuerunt Exod. 22. Fecit populus ꝙ iuſſerat Deus. Tertius eſt populus beatorũ de quo Eccleſ. 24. Et radicaui in populo honorificato, & in partes Dei mei hæredit. illius. Quartus eſt populus impiorũ, qui Dei beneficio non attendens malum pro bono retribuit Deu. 32 ſiccine reddis dño popule ſtulte & inſipiens, nonne ipſe eſt pater tuus. Et Exod. 32. Cerno quod populus iſte duræ ceruicis ſit. Quintus eſt populus dãnatorũ, qui in tenebris infernalibus manet diſperſus. Exod. 5. diſperſus eſt populus p totam terram Aegypti. Aegyptus namque tenebra, & confuſio interpretatur. Sextus eſt populus dæmoniorũ qui ſemper meditatur uanitates & peccata qbus nos inuoluere poſſit. Pſa. 2. Populi locuti ſunt inania.

Ver. 30. pſal. 4. *Miſerere mei Deus, & exaudi orationem meam.*

HIc aduerte ꝙ Pſalmiſta malos intẽdens corrigere duo petit a Deo, q̃ cuilibet correctori ſunt neceſſaria. Primum eſt amotio mali, qm̃ vitioſus alium debite corrigere non põt. Secundum eſt celatio boni, ut ſcilicet habeat debitam intentionem in corrigendo, ut correctio fiat ex caritate. De primo igitur dicit. Miſerere mei, miſericordia enim directe alterius miſerias reſpicit, & ad illas repellendas conatur, miſericordia enim miſerũ corde alterius miſeria facit, nihil autẽ facit hominẽ proprie miſerum, niſi peccatum. Vnde Seneca Epiſtola 71. Quæ incipit poſt longum, ait nemo niſi uitio ſuo miſer eſt. Vnde Prouer. 14. Miſeros facit peccatum populos. Si ergo miſericordia principaliter reſpicit amotionem miſeriæ, & miſeria proprie eſt ex peccato quid eſt orando dicere. Miſerere mei, niſi amoue a me peccatum, quod me miſerum facit. Vnde pſalm. 50. Secundum multitudinem miſerationẽ tuarum dele iniquitatem meam. Deinde petit collationem boni dicens. *Et exaudi orationem meam.* Nam vt ait gloſ. ſuper pſ. 7. In hoc differunt oratio, & deprecatio, quia deprecatio proprie eſt pro malis remouendis, ſed oratio eſt pro bonis acquirẽdis. Dicens ergo Miſerere mei, petit malum amoueri, & dicens. *Et exaudi orationem meam*, petit bona ſibi concedi. Hic autẽ notandũ ꝙ ſi uolumus Deum nobis miſereri, & nos miſereri oportet proximis noſtris Matth. 5. Beati miſericordes, qm̃ ipſe miſericordiã cõſequẽtur, iudicium enim ſine miſericordia fiet illi, qui non facit miſericordiam. Miſeratio autẽ conſiſtit in quatuor. In deteſtatione peccatorum ut pereãt. In cautela futurorum ne fiant. In reuelatione proximorum ne egeant. In reformatione indoctorum, ut ſciãt, de primo Mich. 6. Indicabo tibi homo quid ſit bonũ, & quid Deus requirat a te facere iudiciũ, & diligere miſericordiam, facere enim iudicium ſpectat ad diſcuſſionem conſcientię, ſed facere miſericordiam eſt liberare animam a miſeriis culpæ Et ambulare ſolicite cũ Deo tuo, & hoc ſpectat ad cautelam per circunſpectionem uitæ, vnde Deut. 4. Cuſtodite animas ueſtras ſolicite. Debet enim homo cuſtodire aĩam ſuam ſolicite a ſuperiori, ne p relationem euaneſcat, ab inferiori ne uoluptate ſordeſcat, ab interiori, ne per negligentiam torpeſcat, ab exteriori ne immoderatis cupiditatibus inſordeſcat. Secũdo conſiſtit in cautela futurorum. Eccl. 36. Miſerere noſtri Deus omniũ, & reſpice nos, & oſtẽde nobis lucem miſerationum tuarum. Tria enim petit cõtraria his quæ facit peccatum. Reddit .n. hominem miſerum, & quãtum ad hoc dicit, miſereri noſtri. Apocal. 3. Tu dicis quia diues ſum, & nullius egeo, & neſcis quia miſer es, & miſerabilis. Secundo peccatum facit hominem uilem, & abiectum, contra quod petit reſpice nos, per gratiam, ſcilicet, acceptantem, quæ facit hominem Deo carum cõferendo illi ſpiritus libertatem, & remouendo peccati ſeruitutem Rom. 8. Non enim accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore

Miſeratio ĩ quatuor conſiſtit.

A quatuor dẽt homo animam ſuã cuſtodire.

Peccatũ tria mala facit.

more &c. Tertium peccatum reddit hominem obſcurum & cæcũ. & contra hoc perit, redde nobis lucem miſerationum tuarum, non. n. rectè ambulat homo cum ſibi ipſi relinquitur. Ier. 10. ſcio domine ꝙ non eſt in poteſtate hominis ut dirigat greſſus ſuos ꝙ ideo dicit quia homo in poteſtate relictus, ambulat vias elationum montuoſas voluptate lubricas, errore tortuoſas, ſolicitudine ſpinoſas, odio & duritia cordis petroſas. Tertio principaliter conſiſtit miſeratio in releuatione miſeriæ proximorum, ne egeſtate deficiant. Eccl. 18. miſeratio hominis circa proximum ſuum, miſeratio autem dñi ſuper omnem carnem. Miſeratio. n. hominis dr̃ eſſe circa proximũ propter tria, ſ. propter æternum ſupplicium uitandum Tob. eleemoſina ab omni peccato & morte liberat, & non patietur miſericordia ire in tenebras. Secundo propter futurorum præmium, vt acquiratur Tob. 4. Quomodo poteris, eſto miſericors, theſaurizas enim tibi bonum præmium in tempore moris. Tertio propter caritatẽ vt mentium concordia conſeruetur, primæ Io. 3. Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrem ſuum neceſſe habere, & clauſerit uiſcera ſua ab eo, quomodo caritas Dei manet in eo? In fidelibus autem Chriſti debet eſſe vnitas mentis, Act. 4. multitudinis autem credentium erat cor vnum, & anima vna in domino. hanc autem vnitatem cordium ſequi debet diſtributio rei, primæ. Cor. 8. Veſtra abundantia inopiam illorum ſuppleat. Quarto miſeratio principaliter conſiſtit in eruditione indoctorum Eccl. 16. Qui miſericordiam habet docet, & erudit quaſi paſtor gregem ſuum & ſequitur, ardorem refrigerabit ros, & verbum melius quam datum. Tria dicit quantum ad tres hominum ſtatus, ſ. incipientes, & reſpectu illorum debet eſſe eruditio quaſi extra ruditatem poſitio, ſecundo proficientes, & quantum ad illos dicit, docet, tertio. Perfectos, & quantum ad illos dicit, ſicut paſtor gregem ſuum, grex enim regitur voluntate paſtoris, ſic & religioſus qui eſt in ſtatu perfectionis debet duci voluntate prælati. Ex his omnibus apparet, qualiter ſ. alijs

Miſeratio hoĩs circa proximum propter tria.

A debet miſereri, qui dominum ſibi miſericordem cupit habere.

Quoniam tu domine ſingulariter in ſpe conſtituiſti me. Ver. 38. pſal. 4.

HIc oſtendit pſal. pacem ſpiritualem mentis a Deo ſibi datam, & hoc pp virtutem ſpei, qua ſuſtinẽtur omnia aduerſa, ut ad præmium promiſſum perueniaſ, q. d. ideo in pace in idipſum dormiam &c. Quoniam tu domine ſpem mihi dediſti. Vnde Aug. hic ait. Hic non dicit qm̃ tu domine ſingulariter in ſpe conſtitues me. *Sed conſtituiſti.* In quo ergo iã iſta ſpes eſt, erit profecto, & ꝙ ſperatur, & bene ait. *Singulariter, i. in una ſpe,* qua ſingulariter vnum ſolum verum bonum ſperatur, & non multiplicitas ſæculi. Vel dicit *Singulariter* contra hoc ꝙ illi multiplicati ſunt a fructu frumenti, vini, & olei. Perit enim hæc multiplicitas, & ſingularitas tunc in ſanctis, de quibus dicitur, Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna in Deum. Secreti. n. ab omnibus rebus naſcentibus, & morientibus, amatores æternitatis, & vnitatis uni ſoli Deo hærent, unde ſcriptum eſt Luc. 11. Porro vnum eſt neceſſarium, Aduertendum eſt, vt ait Mag. lib. 3. di. 26. Quod ſpes eſt virtus, qua ſpiritualia, & æterna bona ſperantur. Eſt enim ſpes certa expectatio futuræ beatitudinis proueniens ex Dei gratia, & meritis præcedentibus, ſine meritis enim aliquid ſperare, non ſpes, ſed præſumptio eſt. Et nota differentiam, quam inter fidem, & ſpem ibidem ponit Mag. dicens, quod fides eſt præteritarum rerum, præſentium, & futurarum credimus enim mortem Chriſti, quę iam præterijt, credimus ſeſſionem Chriſti ad dexteram Patris quæ nunc eſt, & credimus Chriſtum uenturum ad iudicium, quod futurum eſt. Spes autem non eſt niſi rerum futurarum, & ad eum pertinentium, qui earum ſpem gerere perhibetur. Nota tamen, quod ſpem accipiendo magis large etiam multa temporalia ſperantur a iuſtis. Primo ſperant ut adiuuētur. 2. Cor. primo, Deus qui nos de tantis periculis eruit in quo ſperamus. ſ. quod adhuc adiuuabit nos eruendo. Secundo ſpe-

Vnũ ſolum quarendum eſt non multa.

Differentia inter fidem & ſpem.

ſperant timentes, vt conſolentur. Ier.17. Ne ſis tu mihi formidini ſpes mea in die afflictionis. Tertio ſperant infirmi in medico, vt curentur. pſ. ſperans in Deo non infirmabor. Quarto ſperant feſſi in plio in Duce, vt releuentur ad uictoriam Eſa. 4. Qui ſperant in domino, mutabunt fortitudinem, aſſument pennas, vt aquilę volabunt, & non deficient. Quinto ſperant peccantes in Dei miſericordia, vt reuocentur. Pſ.31. Sperantes in domino miſericordia circundabit. Sex. Sperant pœnitentes, vt confortentur. pſal. Sperauit cor meum in domino, & adiutus ſum. Septimo ſperant proficientes, ut animentur. Eccl.2. Scitote quoniam nullus ſperauit in domino, & confuſus eſt. Octauo ſperant pœnitentes, ut glorificentur. Prou. Qui ſperat in domino glorificabitur. Et pro iſtis omnibus uir iuſtus Deo dicere poteſt, ideo iſta ſpero, quoniam tu domine ſingulariter in ſpe conſtit. me. Sic ergo patet, qui ſperant in domino, & quæ ſperanda ſunt, quia non terrena, & temporalia, ſed cœleſtia, & æterna.

Ver.41. pſal.5. *Quoniam ad te orabo domine, mane exaudies uocem meam.* G

HAnc autem fidelitatem in ſua oratione Eccleſia oſtendit d. *Quoniam ad te orabo domine.* Quaſi dicat, orabo nō ad dęmones, nō ad ſortilegos, ſed ſolum ad te verum Deum orabo non ad alium. Sed quia vera fides ſine ſpe eſſe non pōt, ideo fideliter orans ſemper ſpem impetrationis poſtulat, debet habere ꝙ oſtendens pſ. ſtatim poſt oſtenſam fidelitatem, ſpem impetrationis ſe habere oſtēdit, d. *Mane exaudies uocem meam.* Mane enim, quod eſt principium diei, ſignificat exauditionis accelerationem. Eſt ergo ſenſus mane, i. cito exaudies vocem meam. Vel aliter, quāuis enim Deus ab æterno exaudierit omnem orationem, cuius votum ponit in tempore, tamen homo peccatis inuolutus orans non intelligit ſe exauditum eſſe, niſi quando tenebris peccatorū expulſis, in luce gratiæ manet. Vnde hic per mane intelligitur ſtatus gratiæ, ſicut per noctem ſtatus culpę. Eſt ergo ſenſus mane *exaudies uocem meam* .i. quāuis ab H

Homo uō niſi ſtatu gratia cognoſcit ſe exauditū eſſe.

æterno exaudieris orationem fiendam a me in tempore, tamen orationem meam exauditam ſolum cognoſcam mane. i. dū ero in lumine gratiæ. Et iſtum intellectū hic habet Aug. d. *Quoniam ad te orabo domine,* &c. Quaſi dicat, peracta erroris mei nocte, & diſcedentibus tenebris, quas mihi peccatis feci, *Exaudies uocem meam,* i. mane intelligam eſſe exauditam, ſicut eſt illud, *Tentat uos Deus noſter, ut ſciat ſi diligatis eum,* i. vt uos per illum ſciatis, & vobis ipſis manifeſtetur, quantum in eius amore proficiatis. Sic eſt hic. *Quoniā ad te orabo domine mane exaudies uoce meā.* i. F quod ante exaudiſti, quod tamen non cognoſcebam, dum ero in mane gratiæ facies me cognoſcere a te. ſ. me exauditum eſſe. Et quamuis non ſemper cito exaudiantur orantes iuxta primam expoſitionem allatam, hoc Deus propter duo differre vř, primo vt ex dilatione impetrandi, deſiderium creſcat orātis. Aug. de verbis domini. Quæ deſiderata, dulcius obtinentur, cito autem data, vileſcunt. Seruat tibi Deus, ꝙ non vult tibi cito dare, vt tu diſcas magna magis deſiderare. Vide Greg. lib. 26. moral. c. 13. Secundo differt nos exaudire, ut. ſ. nos a peccatis magis retrahat. Vnde gl. ſuper pſ.6. ait non crudelitates, dilatio exauditionis eſt orationis, ſed ideo differt, ut ſuadeat animę, in qua mala ſe præcipitauerat cauere, ut ex difficultate ſanationis peccatis magis caueat ſibi, quod enim facile ſanatur, nō multum cauetur. Exemplum patet de illis, qui portant Tyriacam ad uendendū, qui habent ſerpentem in pixide quem quia certi ſunt de remedio, prouocāt ad ſe mordendum, non expectantes donec ſerpens motu proprio ipſos mordeat, qa de eius morſu non timent. Sic multi quibus videtur, ꝙ Deus ſtatim dimittat peccata, ipſa non horrent. Habent enim ſerpentem in ſinu ſuo, i. ſenſualitatem, quæ ſerpenti comparatur, nec expectant ſæpe tentari, ſed quaſi ſerpentem compellunt præuenientes tentationem propter præſumptionē celeris remedij, propter quod dicitur facilitas veniæ, incentiuum tribuit delinquendi.

Oratione exaudire differt Deus propter duo.

Et

Ver.52. Pſal.5. *Et gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum quoniam tu benedices iuſto.*

N Otandum quòd multa ſunt genera hominum, qui male gloriãtur Nam aliqui gloriãtur in potentia corporali, In ſcientia ſeculari, in abundantia temporali, in fama populari. Et tamen hæc omnia ſupereminẽter in Deo reperiuntur. De primo dicitur Iudith 1 de Arphaſat Rege Medorum, qui gloriabatur, quaſi potens in potentia exercitus ſui. Vbi aduerte ꝙ duo ſunt, quæ reddunt hominem potentem, & glorioſum. Primum eſt potentia innata, ſecundum eſt multitudo ſubiecta, primum notatur cum dicitur quaſi potens, ſecundum cum dicitur in potentia exercitus ſui. Vnde de Holoferne dicitur Iudith 11. Tu ſolus potens es in omni Regno Nabuchodonoſor, & diſciplina tua omnibus Prouincijs prædicatur. Duo.n. faciunt hominem militarem potentem, ſcilicet fortitudo corporalis, & induſtria naturalis. In quibus tamen non eſt gloriandum, quia fuerunt per mulierem eneruata in Holoferne, patet de fortitudine, quoniam ipſum occidit, patet etiã de induſtria, qa ipſa eũ uerbis ſapiẽtib. circumuenit. Propter ꝙ dicitur de gloria ri peccatori. 1.Mac.2. A uerbis uiri peccatoris ne timueris, quia gloria eius ſtercus, & uermis eſt. Nihil.n. eſt vilius ſtercore, & nihil mollius verme. Bonus ergo virorum peccatorũ ſubuertit gloriam, q̃do ipſam in infirmitatem conuertit, Vnde dicitur Hierem.9 Non glorietur potens in potentia ſua. Aliqui gloriant in ſcientia ſeculari: ſunt namque plerique qui gloriantur, quando proximum ſupplantant & decipiunt, quæ non eſt ſapiẽtia deſurſum deſcẽdens, ſed terrena, animalis, & diabolica: terrena quantũ ad cupidos, animalis quantum ad voluptuoſos, & diabolica quantum ad doloſos. In iſta ſapientia non eſt gloriandum, quia Deo contrariatur, qui potentior, & ſapientior eſt iſtis ſapientibus. De iſtis pſ. quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? Aliqui gloriantur in abundantia temporali. Pſal.48. In multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur. Ille

Glorian tur mali in multis.

Duo ſũt, quæ faciunt hominẽ potentem.

Et duo hominẽ militarẽ potẽtem.

A enim qui gloriatur in abundantia temporalis ſimilis eſt ſomnianti, q ſomniat ſe diuitem eſſe, & expergefactus ſe pauperem reperit. Sic & diuites huius mundi, modo ſomniãt ſe diuites, ſed euigilabunt in iudicio, & ſe pauperes inuenient. Iſa.29. ſomniat eſuriens, & comedit, cũ animus fuerit expergefactus, vacua eſt anima eius. Alij gloriantur in fama populari. 2.Cor.5. Damus nobis occaſionem gloriandi ꝓ nobis &c Apoſtolus.n. in illis gloriabatur, de quorũ fide, & profectu lætabatur, nam gloria Prælatorum
B eſt profectus ſubditorũ. 2.Theſ.2. Quæ eſt.n. noſtra ſpes aut gaudiũ aut corona gloriæ, nonne uos per Dñm noſtrum Ieſum Chriſtum? Et ꝓp hoc dicit: Damus uobis occaſionem gloriandi pro nobis, & ſequitur, vt habeatis ad eos, qui in facie gloriantur, & non in corde, id eſt, contra eos qui gloriantur in facie exterioris ſimulationis. Sed contra iſtos qui in fama gloriantur Apoſtolus gloriabatur in conſcientia interiori, dicens primo Theſ.2. Non quærimus ab hominibus gloriã, quia 2.Cor.10. Gloria noſtra hæc
C eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ.

Quoniã non eſt in morte, qui memor ſit tui, in inferno autẽ quis confitebitur tibi? Ver.58. Pſal.6.

A Duertendum quòd de duplici morte iſte textus intelligitur, ſcilicet de morte corporali, qua anima ſeparatur à corpore, & de morte ſpirituali, qua anima per peccatũ ſeparatur à Deo. Si de prima morte ſit ſermo, ſenſus eſt, *Non eſt in morte*, i. poſt mortem *qui memor ſit tui.* Fructuoſe, & loquitur de dã-
D natis, de quibus dicitur Sap.5. Videntes (ſcilicet gloriam beatorum per reuelationem) turbabuntur timore horribili, &c. Quæ confeſſio certum eſt, quod nihil eis proficit ad ueniam. Sicut & illa diuitis Epulonis in inferno. Si autem de morte peccati intelligitur, eſt ſenſus, *Quoniam non eſt in morte* &c. id eſt, cum quis in morte peccati perſeuerat, memoria Dei uel peccati confeſſio ſibi inutilis efficitur ad uitam, quem ſenſum ponit hic Auguſtinus. Sed circa iſtũ textum cadit dubitatio de illis, qui confitentur

Pœnitentia vel cõfeſſio

Eee tantum

tantum in morte, & pœnitet eos ſolú in extremis uitæ, an talium confeſſio, & pęnitẽtia proficiat eis: & ratio dubij eſt, q̃a talis pęnitentia in extremis facta non vr̃ voluntaria, ſed magis coacta, & facta timore pœnæ, non amore iuſtitiæ: nullum aũt bonũ coactæ, & timore pęnæ factum proficit ad ſalutẽ, vt apparet ꝑ Auguſtinũ, quem allegat Mag. li. 4. d. 20. dicentẽ: Age pœnitentiã dum ſanus es, ſi ſic feciſti, ſecurus es, quia eo tẽpore pœnituit te, quo peccare potuiſti: ſi autem vis agere pœnitentiã, q̃n amplius peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa. **F** Ad hoc aũt eſt determinatiora, ꝙ talis pœnitentia facta in extremis etiã timore pœnæ, ſed ſecundariè, primo aũt amore iuſtitiæ valeat ad ſalutem, & eſt Magiſt. lib. 4. diſt. 20. dicentis, ſciendũ eſt, ꝙ tempus pœnitentiæ eſt vſque ad extremũ vitæ, & ſubdit in fine. 2. cap. Pœnitentia enim ſi in extremo vitæ hiatu ex puro corde uenerit, ſanat, & liberat, multũ. n. fuit ſera latronis in cruce pendentis pœnitentia, quia in articulo mortis, ſed nõ fuit ſera indulgentia. Ad auctoritatẽ Auguſt. dicitur, ꝙ intelligitur dictum eius, **G** vt in pluribus, quia habens liberum arbitrium poteſt uſque ad ultimum uitæ peccare, uel peccata dimittere ſaltem actu interiori, licet non exteriori quandoque, & ſic peccata magis dimittunt hominem, quam dimittantur ab illo, & ſic non apparet exterius quòd ſit vera, & voluntaria pœnitẽtia, quamuis interius poſſit eſſe vera, & voluntaria.

Ver. 68. Pſal. 7.

Perſequatur inimicus animam meam & comprehendat, & cõculcet in terra vitã meã, et gloriã meã in puluerẽ deducat. **H**

ALiter autẽ magis myſticè iſte textus exponitur de perſecutione diaboli, qua homines perſequitur, vt ipſos cadere faciat per peccatum. Et ad iſtum intellectum iſtum uerſum hic exponit Aug. dicens, *Perſequatur inimicus*, dicens inimicus in numero ſingulari, illũ magis manifeſtat, quem ſuperius appellauit Leonem, ideſt diabolum, ipſe enim animam perſequitur, & ſi deceperit, cõprehendit, homines enim vſq; ad inter- **E** fectionem corporis ſæuire poſſunt, animam uero poſt illam corporis mortem, in poteſtate habere non poſſunt. Diabolus autem quas animas perſecutus comprehenderit, poſſidebit. *Et conculcet in terra uitam meam.* ideſt, conculcandò terram, faciat animam cibum ſuum, non enim tantum leo, ſed & ſerpens appellatus eſt, cui dictum eſt *terram comedes*. Et peccatori dictum eſt, terra es in terram ibis. *Et gloriam meam in puluerem deducat.* Hic eſt ille Puluis, quem proijcit vẽtus à facie terræ. ſ. ſuperborum, vana, & inepta iactantia, inflata, & non ſolida, tanquam vento elatus pulueris globus.

Gloria uana cauenda.

Rectè ergo hic ponit gloriam, quã non vult in puluerem deducit, vult illam ſolidam habere intra conſcientiam, vbi coram Deo nulla iactantia eſt. Qui gloriatur (inquit Apoſtolus) in Domino glorietur. Iſta ſoliditas in puluerem deducitur ſi per ſuperbiam, quæ cõtemnẽs ſecretum cõſcientiæ, vbi ſolus Deus hominẽ probat, velit apud hoĩes gloriari: Vñ alibi ſcriptum eſt, Deus diſſipabit oſſa eorum qui hoĩbus placet. Qui aũt expertus eſt uitiorũ ſuperandorum gradus, intelligit hoc uitium inanis gloriæ, vel ſolum, uel maxime cauendũ perfectis, quo: n. uitio primo lapſa eſt aĩa, hoc ultimũ uincit. Hic autẽ ſuper eo ꝙ dr̃, *gloriam meam in puluerem deducit*. Eſt notandũ, ꝙ peccatorum gloria realiter in puluerẽ ideſt, ad nihilum deducitur, nec mirum q̃m ſicut ſumma uirtus, & Deo placens eſt poſt peccatũ, de peccato dolere, & contriſtari, ſic ſumma iniquitas eſt poſt peccatũ commiſſum de peccato gloriari, gaudere, & lætari, ſicut faciunt ſuperbi, & vani, de quibus dr̃ Pro. 2. Lætantur cũ male fecerint, & exaltãt in rebus peſſimis. Quos Pſal. reprehendit. Pſal. 51. Quid gloriaris in malitia, qui potens es iniquitate? Quod ideo dicit, quoniam ſunt multi, qui non ſolũ delectantur, & gloriantur, dum male faciunt, ſed etiam tranſacto peccato, & ipſius delectatione, dum recordantur de commiſſo peccato, in tali recordatione delectantur, atque gloriantur. Tales. n. in mẽte ſua fabricant ſibi quoddam Idolum præteritorum malorum, ad cuius

Gloria peccatorũ peſſima.

recor-

recordationem delectantur, de qbus conqueritur Dominus. Iſa. 2. Populus meus mutauit gloriã ſuam in Idolum, non conſiderantes, quod talis gloria ad ignominiam ęternę damnationis tẽdit. Oſeæ 4. Gloriam eorum in ignominiam cõmutabo. Sed forte dices, ĩ quo quis magis peccat, an delectatione peccati, dum illud actualiter committit, vel in delectatione recordationis vel in gloriatione recordationis peccati iam præteriti. Reſpondeo quod cæteris paribus talis magis peccat in recordatione cum delectatione mali commiſſi, quam in actuali delectatione, dum illud committit. Quod probo primo, quia quantæ bonitatis eſt dolor, & contritio de commiſſo peccato tantę malitiæ eſt delectatio vel gloriatio de commiſſo præterito peccato cæteris paribus q̃d patet, quia iſta duo dolus & delectatio circa idem peccatum, contrariantur directe in bonitate, & malitia, ſed dolor de commiſſo peccato eſt tantæ bonitatis quod eius bonitas ſuperat malitiã peccati commiſſi, quia ipſum delet & tollit, ergo conſimiliter delectatio de peccato cõmiſſo erit tãtæ malitiæ, ꝙ malitiã peccati commiſſi ſuperabit. Præterea cũ peccatum ſit ſolum in uoluntate, quia ſola uoluntate peccatur ſecũdum Magiſt. lib. 2. diſt. 25. illud peccatum erit grauius, quo voluntas magis deformaſ, ſed magis deformatur in delectatione commiſſi peccati, quã in commiſſione eiuſdem, ꝙ patet, quia eandẽ deformitatem in cõmiſſione peccati prædicti habitã, habet poſtea in delectatione recordationis ipſius quod patet, quia nũc illud peccatum ſe commiſiſſe vult, & acceptat, & ultra hoc habet nouã deformitatem, factus nouæ de peccato præterito lætando, ergo nũc magis peccat, q̃ ante primum peccatum cõmittẽdo peccauerat. Hæc ergo eſt peccatorum gloriæ, quæ in puluerem, i. nihilũ cito deducitur, quia peccatores & ipſorũ gloriatio ſunt tanquã puluis, quem proiicit uentus a facie terræ pſal. 1.

Ver. 92. pſal. 9. *Letabor & exultabo in te pſallam nomini tuo altiſſime.*

Multiplex iuſtorum lætitia.

HIc eſt notandum quod multiplex eſt lętitia iuſtorum, ſcilicet lętitia ex puritate animorum, lætitia, ex proſperitas proximorum, lætitia ex euaſione periculorum, lętitia ex aſſecutione præmiorum. De prima Iſa. 45. Exultauit lætabũda, & laudãs, gloria libani data eſt ei. Recte enim anima iuſti lætabũda & gaudẽs exultari dicitur, cui gloria Libani, ideſt, conſcientiæ candor donatur a Deo. Libanus enim candidatio interpretatur, quoniam talis anima eſt effecta aptum receptaculum illius, qui eſt candor lucis ęternæ, & ſpeculum ſine macula. propter q̃d Eccleſ. 9 dicitur. Omni tempore veſtimẽta tua ſint candida, vbi per veſtimenta candida ſignificantur animæ opera munda, quæ omni tempore ſeruari debent, & iubentur munda. Si enim quis maculam veſtis mundare ſatagit quanto magis maculam corporis? quanto plus maculam animæ, quia anima plus eſt quã corpus? Secundo lætitia ſanctorum conſurgit ex proſperitate proximorum Cant. 3 Egredimini filiæ Syon, & uidere regem Salomonem in diademate, quo coronauit eũ mater ſua in die deſpõſationis ſuæ. & in die lætitiæ cordis illius. Vocat enim ſpiritus ſanctus filias Sion, ut videant proſperitatem regis ſui, non ut inuideãt, ſed vt gaudeant, & lætentur. Sicut enim per confeſſionem debemus flere cum flentibus, ſic per caritatem gaudere cũ gaudẽtibus, cuius oppoſitum faciunt inuidi, q de malo proximi lætantur, ſed de bono dolẽt, contra quos dicitur Prou. 17. Qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus. Tertio eſt iuſtorũ lætitia de euaſione periculorũ Iſ. 55 lętabitur deſerta in uia, & exaltabit ſolitudo & florebũt quaſi filium. Anima enim peccatrix uocatur deſerta propter meritorum carentiam, inuia propter deuia uitiorum, ſed dicitur ſolitudo, quia q̃diu in tali ſtatu eſt, ſibi non proficiunt ſuffragia meritorum electorum. Sed iſta deſerta & inuia tunc lætatur, quando a patre omnium, a quo procedit omne datum optimum, & omne donum perfectum, quoniam ad meritũ dum confertur, & a deuio uitiorum uocatur. Tunc autem ſolitudo exultare dicitur, quando animę peccatrici, quę primo non habebat propria merita, aliena ſuffragantur. Quarto eſt lætitia iuſto-

rum ex aſſecutione præmiorum, pſal. 15. B Adimplebis me lætitia cũ vultu tuo. Eo viſione enim vultus Dei anima ſancta repletur lætitia, quia ibi plene ſatiaẽ pſal. 16. Satiabor cũ apparuerit gloria tua. Tãta eſt enim gloria Dei, quod excedit omnem auiditatem mentis humanæ. Iſa. 51. lætitia ſempiterna erit ſuper capita eorum, ideſt, excedens mentem eorum.

Ver. 97. pſal 9. *Periit memoria eorum cum ſonitu*, *Dominus in æternum permanet.*

VEl vt per hoc intelligatur, quod magnus ſtrepitus & ſonus fit ĩ homine, quando de vitiis ad uirtutes, de infidelitate tranſit ad fidẽ. Vnde & aliq textus habẽt, *Periit memoria eorum cum ſtrepitu*. Et ſic iſtum paſſum exponit Aug. ſic dicens, *Periit memoria eorum cum ſtrepitu*. ſcilicet impiorum, ſed cũ ſtrepitu, qa ſtrepitus dictus eſt vel cũ impietas euertitur, non enim trãſit impius ad ſummã pacem vbi ſummũ ſilẽtium eſt, niſi prius magno ſtrepitu cum uitiis ſuis belligerauerit, ſed cum ſtrepitu dictum eſt, ut pereat memoria impiorum etiam ipſo ſtrepitu pereũte, in quo tumultuatur impie G tas, dominus autem in æternum permanet. Vel põt intelligi de malorũ memoria, qui hic honorantur & prædicantur, ſed obſt nati permanentes finaliter ipſorũ memoria & reuerentia peribit, & hoc cum ſtrepitu, ſicut euenire conſueuit plãctus vel ſonus, cum res proſperæ aduerſo fine terminantur, cum ſcilicet magni & potentes domini deprimuntur. Et nota quod impiorum memoria perit, & ipſi cum illa propter multa peccata, pereunt enim pro uento ſuperbiæ, ſicut fumus quando eleuatur, abſumitur vẽto. H Sic enim periit lucifer, unde Sapient. 4. dicitur di umpet illos in fletus ſine uoce. ſequitur. & memoria eorum peribit, pſal. Deiecisti eos dũ eleuareatur. Et alibi quaſi admiratiue de ſuperbis dicitur quomodo facti ſunt in deſolationem, ideſt, qui tanti erant, & reſpondet, ſubito defecerunt, pereunt propter iniquitatem ſuam. Secundo pereunt veneno inuidiæ, ſicut ueneno potatus perit. Sic periit Cain inuidia. Vnde Iob 4. Recordare obſcreto te, quis unquam innocẽs periit, aut recti quando deleri ſunt, potius uidi eos qui operantur iniquitatẽ & ſeminant dolores flante Deo periiſſe. Tertio pereũt errore auaritiæ, ſicut perit aſinus nimio onere pſſus pſal. 48. inſipiens ſimul & ſtultus peribũt, & relinquẽt alienis diuitias ſuas, ſicut vrſus vel capra qñ fixe reſpiciũt peluim æneam ignitam uiſum perdit. Eccl. 34. de ijs qui ſectantur aurum multum dicitur. Et oĩs impudẽs peribit in illo. Et de talibus ẽt dr̃ Eccle. 5. Pereunt in afflictione peſſima. Quarto pereunt phreneſi iracundiæ, quia per F iracũdiam ſeparatur homo a Deo, & ab hominibus, ſicut perit membrum quando ſeparatur a corpore. Iud. 5. Sic pereãt omnes inimici tui Domine. Iracundia enim uiri ipſum facit Deo inimicũ, pſal. 9. Increpaſti gẽtes, & periit iniquus: Sic enim p iracũdiam periit Dathan & Abiron. Num. 17. Quinto pereunt famę accidię ſicut lethargicus quãdo nõ excitatur, tũc enim dormit homo, qñ nil boni operatur, ſicut perit ignis qñ ligna non ſibi miniſtrãtur. Ideo pſal. 2 Seruite Dño in timore, nequando iraſcatur dominus, & G pereatis de via ueſtra. Sexto pereunt aqs luxurio, ſicut hõ perit ſubmerſus in aqua Thr. 3. Inundauerunt aquę ſuper caput meũ, & dixi perij. Et huius periculi occaſio ſæpius eſt ſpecies creaturæ Eccl. 9. Propter ſpeciem mulieris multi perierunt. Septimo pereunt exceſſu gulę, ſicut hydopricus perit propter exceſſum potũs. Eccl. 37. Propter crapulam multi perierunt. Et Ioel 1. expergiſcimini ebrij & flecte & ululate omnes qui bibitis uinũ in dulcedine, quia petibit ab ore veſtro.

Pereunt vitia cũ ſtrepitu.

Perit quis propter multa peccata.

H *Exultabo in ſalutari tuo infixa ſunt gentes in interitu, quem fecerunt.* Ver. 105 pſal. 9.

HIc autem omnia conſiderans, & præuidens pſal. de ijs gratia agẽs Deo dicit, *Exultabo in ſalutari tuo*, quæ ſunt uerba Eccleſiæ quæ in perſona ſuorum Martyrum dicit. Vnde hic ait Aug. *Exultabo in ſalutari tuo*, &c. nunc eccleſia, quæ hic affligitur, quę nunc circunferente errore gentilium atteritur dicit *Exultabo in ſalutari tuo*. i. cum beatitudi-

nem

nem obtinebo a ſalutari tuo, quod eſt dominus Ieſus Chriſtus, Virtus, & ſapientia, exultabo etiam quia infixæ ſunt gentes, i. incluſæ in interitum & in mortem, quam aliis parauerunt, quin imo in peiorem. Aduerte ergo quemadmodum ſeruetur pœna peccatori de operibus ſuis, & quemadmodum qui uoluerunt perſeq eccleſiam, in eam captionem ſunt infixi, quam aliis inferre putabant. Vel aliter ubi ſciendum φ interitus dr mors, & per interitum aliqn intelligitur diabolus, aliquando vero peccatum, quod ad mortē æternam ducit. Infigitur ergo in interitu qui eccleſiā perſequitur, quia in manib. diaboli traditur, & per peccatum ad æternam ducitur mortem, ſic. n. diabolus peccatorem blanditiis decipit, ut ad interitum ducat, vt oſtendit Greg. 14. Moral. ca. 15. Super illo verbo Iob 18. calcet ſuper eum quaſi rex interitus d. Hic nomine interitus ipſe hoſtis humani generis qui interitum intulit deſignatur, de quo ad Ioannem dicitur, & nomen illi mors. Iſte ergo interitus in die exitus, quaſi rex ſuper impiū calcat, quia quem prius blandis perſuaſionibus decepit, ad æternum uiolentis nexibus ſupplicium recepit, tantoq; eum durius premit, quāto eum in prauis actibus aſtringit, qui hic quoque dum mentem reprobæ poſſidet calcat, quia quotiens eam delectationibus premit, quaſi toties ſuper eam pedes ſuæ tyrannicæ dominationis ponit, ſi autem interius nomine peccatum debeat intelligi, ex quo cōtingit reprobos ad interitum trahi, talis nimirum interitus quaſi Rex calcat mentem cum eam non reſiſtētem poſſidet, non enim poteſt in hac uita homini poſito, tentatio deeſſe peccati, ſed aliud eſt peccato tentanti reſiſtere, aliud dominanti ſeruire. Iniquus autem quiſque quia reſiſtere peccati perſuaſionibus neſcit, ſubiugari eius dominationi non pertimeſcit, & rectè de eo dicitur, calcat quaſi Rex ſuper eum interitus &c. De iſto ergo interitu, quo mali capiuntur, ait pſal. infixæ ſunt gentes in interitu, quem fecerunt. Qualiter autem mali capiātur per interitum, quem aliis parant, declarat per ſequentem uerbum dicens.

Interitus dicitur diabolus & peccatum.

A *Dum ſuperbit impius, incenditur pauper, comprehenduntur in conſiliis, quibus cogitant.* Ver. 23 Pſal. 9.

NOtandum φ cōſilium ſuperborum & peccatorum multiplex in ſcriptura reperitur, ſ. conſilium infidelitatis, φ eſt proditorum, crudelitatis, φ eſt tyrannorum. temeritatis, quod eſt ſuperborum. Voracitatis quod eſt guloſorum, falſitatis, φ eſt hypocritarum, impietatis, φ eſt Idolatrarum. De primo infidelitatis, tale fuit conſilium Achitophel, qui
B conſuluit in mortem domini ſui Dauid 2. Reg. 17. Sed eius cōſilium fuit infatuatum, & eum comprehendit, quia uidens φ conſilium Chuſi, ſuo prælectū fuit, ſeipſum ſuſpendit. Tales conſiliarii proditores contra dnm ſuum Chriſtum fuerunt Iudæi, ut habetur Io. 11. colligerūt Pontifices, & Phariſæi conſilium aduerſum Chriſtum ut eum morti traderent, tamen iſtud conſilium comprehēdit eos, quia mors Chriſti fuit eorum diſſipatio & nota q̃ Iudæi, contra tria, quæ in homine magis refulgent, contra Chriſtum
C fuerunt conſiliati. ſ. contra Chriſti ſapiētiam, ut eum uerbis caperent, cōtra Chriſti potentiam, ut eum morti traderent, contra Chriſti elemētiam, ut eum dæmoni aſcriberent de 1. Matth. 22. Abeuntes Phariſæi conſilium inierunt ut caperent Ieſum in ſermone de ſecundo Matth. 26. Concilium fecerunt ut Ieſum dolo tenerent, & occiderent, de tertio quoniam ut eius miracula diffamarent conſulebant, ut dicitur Luc. 7. Phariſæi autem & le-
D gis periti conſilium Dei ſpreuerunt &c. Vnde ideo de Iudæis ad literam conqueritur Chriſtus Hieremię vndecimo, cogitauerunt ſuper me conſilia dicentes mittamus lignum in panem eius, & erādamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius. Secundo eſt principaliter conſilium tyrannorum crudelitatis de quibus dicitur pſ. 83. Super populum tuum malignauerunt, conſiliū cogitauerunt aduerſus ſanctos tuos. Tale erit antichriſti conſilium, & ſatellitum eius, de quibus ait Greg. 23. Moral. cap. 16. Super illo uerbo Iob. Oculi eius ut palpebræ diluculi, per oculos quippe

Gentiliū peccatū multiplex.

qui

Digitized by Google

qui inhęrentes capiti utilitati uiſionis ſibi ſeruiunt, non immerito conſiliarii Chriſti inſinuantur, qui dum per uerſis machinationibus quę qualiter agenda ſunt, prouident malignis eius operariis, quaſi oſtenſumiter pedibus prębent, eorū aliuin conſilium diſſipat Deus pſ.32. Dominus diſſipat conſilia gentium reprobat autē cogitationes populorū. Tertio eſt conſiliū ſuperborū, qui ſcilicet ſuis cōſiliis attentant mala facere, quę tamen perficere non poſſunt, de quibus pſal.20. Cogitauerunt conſilia, quę non potuerūt ſtabilire. Quarto eſt conſilium guloſorū, tale fuit conſilium Adę, qui relicto cōſilio Dei, & inhęrens conſilio proprio, ad ligni vetiti eſum ſe conuertit Eccl. 15. Ab initio Deus fecit hominē, & reliquit eū in manu conſilij ſui. Quinto eſt conſiliū hypocritarū, iſti ſunt falſarii, qui unū prętendūt, & aliud intēdunt, de quibus Prouerb.12. Cōſilia impiorū fraudulēta. Sexto eſt conſiliū idolatrarum, tale fuit conſiliū Ocozię regis, quod petebat ad idolis. 4.Reg.1. Miſit nuncios dicēs eis, ite & conſulite Beelzebub Deum Acaron. iſtud eſt conſiliū impiorū ab omnibus fugiēdum, pſ.1. Beatus vir qui non abijt in conſilio impiorum. Impius.n. dr̄ omnis idololatra, ſicut pietas dicit cultus Dei, vt oſtendit Bernard. ſuper eadem verba pſalm.1. dicens. Habent infelices huius mundi amatores ſuum ſeorſum a iuſtis conſilium, quo ſquāmę ſquāmis coniunguntur, & non eſt ſpiraculum in eis, &c.

Ver.119 pſal.4. *Cuius maledictiones os plenum eſt, & amaritudine, & dolo ſub lingua eius labor, & dolor.*

VEl aliter, vbi ſciēdum, qđ eos & lingua data ſunt homini, ut quod interius concipit, exterius promere poſſit & ſic perſimile, illud manet in ore, & ſub lingua, quod quis facere cogitat interius, ſed exterius quod ducere non poteſt, ſeu perducere ad effectum, ſic erit de Antichriſto, qui per artes magicas cogitabit cęlum obtinere, quod tamen effectu carebit, & hanc intentionem habet hic Auginus. vnde ait. Cuius maledictione os plenum eſt, magnum maledi-
E ctum eſt tam nefandis artibus cęlum appetere, & ad cupiendam ęternam ſedem talia comparate, ſed hac maledictione os eius plenum eſt, quia non habebit effectum iſta cupiditas, ſed infra os eius tantum valebit ad eum perdendum, qa hęc ſibi auſus eſt polliceri cū amaritudine, & dolori. ira & inſidiis, quibus in ſuā partem conuerſurus eſt multitudinem. *Sub lingua eius labor & dolor.* Nihil eſt laborioſius iniquitate, & impietate, quem laborē ſequitur dolor, quia non ſolū ſine fructu, ſed ēt ad perniciem, & omnia iſta ſunt ſub lingua eius, quoniam tacite iſta cogitaturus eſt, hominibus autē locuturus ut bonus, & iuſtus, & Dei filius
F videatur. Notandum ꝙ iuſti alio labore laborant, quam Antichriſtus, ſub cuius lingua eſt labor & dolor. Quoniam ipſi habent laborem dolētium ad deletionē peccatorum, vt dicitur, laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectū meum pſal.6. Non eſt mirum ſi in gemitu ſuo laborant qui uias peccatorū ſuorum luctuoſas, & difficiles conſiderant, & tāto in eis maiorem gemitus materiā reperiunt, quanto ibi maior materia diuinę offenſionis reperitur propter quod
G dixit pſal. Cor meū conturbatū eſt in me &c. Secundo. Eſt labor ſtudentium ad inquiſitionē occultorum. Eccle.6. In opere eius exiguū laborabis, & cito edes de generationibus eius. Hoc dicit Sapientia, ſed quomodo dicit, ꝙ exiguus eſt labor ſtudendi cum experti ſapientię ſciāt ꝙ ſtudere eſt magni laboris. Vnde Prou.2. dicitur. Si inuocaueris ſapientiā, & inclinaueris cor tuum prudentię, ſi quęſieris
H eam quaſi pecuniam, & quaſi theſauros effodies illam, tunc intelliges. In quibus verbis nota quod ad inquiſitionē Sapiētię quatuor requiruntur. Primum eſt aſſiduitas orationis, quod notatur ibi ſi inuocaueris ſapiētiam.i. in te & ad te per frequentem orationem. Secundū eſt ariditas eruditionis, quod notatur ibi, & ſi inclinaueris cor tuum prudentię. Tertium eſt ſedulitas inueſtigationis, quod notatur ibi, ſi quęſieris eum quaſi pecuniam. Quartū. Eſt profunditas perſcrutationis, quod notatur & ibi & quaſi theſauros effoderis illam. Hęc autem omnia

Iuſtorū labor multiplex.

Quatuor requirūtur ad inquiſitionem ſapientia.

A nia multum ſunt laborioſa, quomodo ergo dicit, ꝙ in opere eius exiguum laborabis? Reſpondetur quod quamuis labor ſtudii ſit magnus in ſe, tamen eſt exiguus reſpectu fructus, & vtilitatis a ſapientia percipiendæ. Tertio eſt labor patiẽtium per tolerãtiam aduerſorum, de quo Apocal. 2. Scio opera tua, & laborem tuum, & patientiam tuam. Deus nihil ignorat; tamen laborem noſtrum, & patientiam dr̃ ſcire, quia, ſ. ipſum approbat. Quarto eſt labor meditantium per contemplationem æternorum; de quo Iſa. 53. dicitur, Pro eo ꝙ videbit & ſaturabitur &c.

B

Ver. 122 pſal 9.

Inſidiatur ut rapiat pauperem, rapere pauperem dum attrahit eum.

VEl aliter ſecundum gloſſam dici poteſt e conuerſo, ut prius de uiolentia, poſtea de dolo agat hoc mõ; *Inſidiatur ut rapiat pauperem.* Item inſidiatur rapere pauperem dolo, dum blãdiciis attrahit eum ad ſe, quod tamen eſt rapere. In hoc. n. notatur ꝙ grande erit peccatũ antichriſti. Si enim rapina rerum temporalium eſt grande peccatum, quanto magis rapina ſanctarum animarũ? Ad quod notandum dicit Alber. 22. de animalibus quod lupus intrans ouile non eſt contentus vnam ouem ſtrangulare, quamuis ad comedendum ſibi ea ſufficeret, ſed omnes ſi poteſt ſtrangulat. Sic raptores & auari, quamuis quod ab uno rapiunt, ſufficeret eis, non tamen contemnantur, niſi rapiant bona multorum. Ezech. 22. Principes tui quaſi lupi in medio eius rapientes prædam. Tamen uidetur quod ſint lupis peiores, quaſi ſicut dicit philoſoph. libro 6. de animalibus. Lupus ſaturaſ multoties una comeſtione, & ideo cum multum comederit, manet duobus & tribus diebus ſine cibo, iſti uero nunquam ſatiãtur; & ideo quanto magis rapiunt, tanto ad rapiendum fiunt auidiores, quib. competit illud Abac. 1. Velociores lupis ueſpertinis, hoc autem procedit a natura multum corrupta. Quod enim homo rapiat, uel deuoret hominem, eſt contra hominis naturam, quoniam homo naturaliter eſt animal manſuetum & ciuile, unde hoc uidetur magis factum contra na-

Rapina eſt grãde peccatũ.

C

Lupis aſſimilantur auari.

D

turam quam mors. Dicit Tullius li. 3. de offic. Sicut detrahere aliquid alteri in homine, & hominis incõmodo augere ſuũ commodum, eſt magis contra naturam quam mors. Sicut enim unumquodque corporis membrum ſi hunc haberet ſenſum, ut poſſet putare ſe ualere, ſi proximi membri ualetudinem detraxiſſet, & interire totum corpus neceſſe eſſet, ſic vnuſquiſq; noſtrum, ſi ad ſe rapiat cõmoda aliorum, communitas & ſocietas hominum neceſſe eſt euerti. Hæc ille: Vnde Prou. i. Rapinę impiorum detrahent eis.

Tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor.

Ver. 128 pſal. 9.

ADuerte quod iuſti duplicem perſecutionis tribulationem patiũtur. ſ. interiorem & exteriorem, & illa perſecutio ſeu tribulatio nimia uocatur reſpectu iſtius, & in his omnibus nos adiuuat dominus, unde gloſſa. Adiuuat nos Deus uincere tribulationes & non ſolum in aliis, ideſt illas quæ ſunt exterius, ſed etiã illas quæ ſunt nimis, ſ. quę ſunt in conſcientia. Tribulationes enim quæ ſunt intus a nobis, nimis ſunt; nulla eſt enim maior tribulatio quam peccatorum conſcientia, ſed in his adiuuat nos Deus, quia peccata dimittit. Et hæ tribulationes inuenerunt nos, non nos illas, ut per nos pœniteremus, ſed ipſæ tribulationes inuenerunt nos aliis monentib. nos pœnitere. Aliquando ergo inuenit tribulationem peccator quando, ſ. ſine monitione alterius conſiderat ſua peccata, & ſic pœnitet dicens tribulationem & dolorẽ inueni. Aliquando uero tribulatio inuenit hominem, quando, ſ. alterius perſuaſione pœnitet, & ſua peccata cognoſcit. Siue ergo per tribulationes intelligantur peccata, ſiue pœnæ peccatorum, ipſe Deus adiutor eſt in tribulationibus, quia & peccata remittit, & mitigat pœnas, propter quod dicitur pſal. 36. Adiuuabit eos Dominus, & liberabit eos, & eruet eos a peccatoribus, & ſaluabit eos quia ſperauerunt in eo. Et ideo quia per ſeptem peccata principalia tribulationes & aduerſitates nos premunt, quia cuilibet peccato ſua correſpondet tribulatio,

Tribulationẽ patitur iuſtus duplicem.

Tribulatio quandoque inuenit nos & nos quandoque illã.

Septem vicibus oramus in die, & quare.

bulatio, quia aliunde turbatur ſuper- B
bus, aliunde auatus, & ſic de alijs, ideo
ſeptem uicibus in die, id eſt ſeptem ho-
ris canonicis adiutorium Dei poſtula-
mus dicentes illud Pſal. 69. Deus in ad-
iutorium meum intende, Domine ad
adiuuandum me feſtina. Vel hoc dici-
tur. ſeptem uicibus propter diuerſas tri
bulationes, quas per ſeptem ætates præ
ſentis uitæ paſimur, Propter quod ibi-
dem ait gloſſa, Quia ſemper adiutorio
Dei egemus in hoc ſæculo propter tri-
bulationes uarias, ideo adiuuari peti
mus dicentes Deus in adiutoriũ meũ in E
tende, & quia dum Dei erga nos tardat
miſericordia, contra nos tribulationum
creſcunt tormenta, ideo inſtanter dici-
mus, Domine ad adiuuandum me feſti-
na. Et nota, quòd hæc oratio, ſcilicet,
Deus in adiutorium meum intende, in
principio omnium horarum dicitur, quia
cum orare debemus, maxime diabolus
nos tunc tentat, ideo in principio hora-
rum omnium contra illius inſultus Dei
poſtulamus adiutorium dicentes, Deus
in adiutoriũ meum intende. Quis n. nos
pauperes viribus, nos orphanos, & pupil G
los, qui patrẽ noſtrum peccando amiſi-
mus, adiuuare poteſt niſi Dominus? Et
ideo nunc ſibi dicitur. Tibi derelictus eſt
pauper, orphano tu eris adiutor. &c.

Horis Canonicis quare præmittitur Deus in adiutoriũ meũ.

Ver. 132 pſal. 9. *Iudicare pupillo, & humili, ut non apponat ultra magnificare ſe homo ſuper terram.*

Homo dicitur multipliciter.

ACcipitur homo in ſcriptura multi-
pliciter, quandoq; enim ſignificat
bonos ſecundum rationem viuentes:
quandoque vero ſignificat malos ſenſua
litatem, vt iumenta ſectantes, ſicut ait H
Apoſtolus. Cum ſit inter vos zelus & cõ-
tentio, nonne carnales eſtis? Hoc idẽ alle
gat Greg. mor. 24. cap. 5. d. Sãcta ſcriptu-
ra aliquando homines dicere ſolet huma
na ſapientes, ſicut Apoſtolus ait. Cum
enim ſit inter uos zelus &c. nonnunquã
homines dicit eos, quos a beſtijs ratione
diſtinguit, i. illos, quos non ſubijci paſ-
ſionum motibus oſtendit, quib. per pro-
phetã dicitur, vos aũt greges mei homi-
nes eſtis. Quia illos nimirum Deus pa-
ſcit, quos voluptas carnis iumentorum
more non aſpicit: At contra hi, qui carna
li affectioni ſuccumbant, non iã homi-
nes, ſed iumenta nominant, ſicut de ali-
quibus in peccato ſuo morientibus per
prophetam dicitur. Computruerunt iu-
menta in ſtercore ſuo. Iumenta quippe in
ſtercore cõputreſcere eſt carnales homi-
nes in fœtore luxuriæ uitã finire. de qui-
bus per prophetam dicitur: carnes aſino
rum carnes eorum, & fluxus equorũ flu
xus eorum. Vnde & per Dauid dicitur.
Homo cũ in honore eſſet, &c. Sicut ergo
merito uocantur homines, qui iuſtitiæ
rõne ſuffulti ſunt: & ſic illi homines irra
tionabilia animalia vocantur, qui carna
libus delectationibus deſeruiunt. Hæc
Greg. Ex quibus patet, ꝙ homo non ſo-
lum dicitur ille, qui ratione utitur, ſed
ẽt ille ꝙ beſtialiter viuit. Sic igitur ad
propoſitum hic accipitur homo pro pec
catore, quandoq; pro maximo peccato-
re. ſ. Antichriſto de quo fuit dictũ ſupe-
rius: conſtitue domine legiſlatorem ſu-
per eos ut ſciant gẽtes, quoniam homi-
nes ſunt: ubi exprimebatur eius exalta-
tio, ſed nunc exprimitur eius condemna
tio, cum dicitur, ut non apponat ultra
magnificare ſe homo ſuper terram.

Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominum ut uideat, ſi eſt intelligens, aut requirens Deum. Ver. 158 pſal. 13.

Vidit Deꝰ multos ad multa.

NOtandum ꝙ quamuis nihil ſit oc-
cultum Deo, aliquos tamen ſpe-
cialiter uidere dicitur Deus, quando. ſ.
Deus videt conuerſos à ſceleribus ad
condonandum, Secundo uidet conſper-
ſos ex mœroribus, ad conſolandum. Ter
tio peruerſos in criminibus ad condem-
nandum. Et quarto perfectos in uirtuti
bus ad remunerandum. Primo ergo vi-
det conuerſos a ſceleribus ad condonan
dum: ſicut enim pius, & dulcis Domi-
nus uidet oculo miſericordiæ ſeruum
poſt offenſam reuertentem, ſe culpabi-
lem cognoſcẽtem, veniam poſtulantem,
ſic etiam Deus uidet peccatorẽ de pec-
cato ad ipſum redeuntem. Iona. Tertio
vidit Deus opera eorum quia conuerſi
ſunt de uia ipſorum mala, & miſertus
eſt ſuper malitia, quam locutus eſt, ut

faceret

faceret & non fecit. Nota hiſtoriam, & uidebis ipſorum perfectam pœnitentiã, & conuerſionem acceleratam, & generalem in verbo, in modo, in facto, in veſte, & in cibo, abſque præcepto, ſine præcedente ſigno, & prædicante eis homine ignoto. Sed hodie quot ſigna, quot documenta præcedunt, & tamen pœnitere, & conuerti recuſamus? Fuit & generalis pœnitentia, quia magni, & parui nobiles, & ignobiles, quia omnes ieiunauerunt, ſacris ſe induerunt, in cinere ſederunt, & ideo Deus ipſos oculo miſericordiæ vidit Huius figura habetur de Filio prodigo Luc. 15. Secundo videt Deus diſperſos ad conſolandum, amicus.n. amicum deſſolatum videt, vt conſoletur, ſic & Deus, & hoc poſtulabat propheta Dan. 9. Dicens Deus meus inclina aurem tuam, & audi, aperi oculos tuos, & vide tribulationẽ meam, quaſi dicat, miſericordia tua omnes deſolatos oculo pietatis videt, vt conſoletur, & patuit in Ezechia rege, cui dicitur Iſa. 38. Vidi lachrimas tuas, & ibidem patet, quomodo miſericorditer fuit ipſum conſolatus corporaliter ſanãdo, ad templum ipſum reducendo, de inimicis victoriam ſibi dando, vitam ipſius prolungando, filium ei dãdo. Sic vidit Viduam deſolatam filium eius ſuſcitando Luc. 6. Et ſic de multis aliis. Tertiò videt peruerſos in ſceleribus ſicut Iudex iuſtus videns latronem, ut ipſum ſuſpendat, ſic.n. Deus uidet peruerſos, ut ipſos puniat Deut. 32. Vidit dominus & ad iracundiã concitatus eſt. Et attende quod maxime tria genera peccatorum Deus videt ut puniat, ſ. luxurioſos, ſuperſtitioſos, & ſuperbos, ſeu præſuntuoſos. De primis Gene. 18. Deſcendam & uidebo, utrum clamorem opere compleuerint, qui igne, & ſulphure puniti ſunt. De ſecundis qui diuinam prouidentiam negant. Et propterea lætantur homines ad omnia peccata. pſal. 93. Non uidebit dominus, nec intelliget Deus Iacob. Quorum falſam opinionem ſtatim redarguit dicens. Intelligite inſipientes in populo, & ſtulti aliquando ſapite, qui plantauit aurem &c. De tertiis altã de ſe præſumentibus dicitur illud Matt. vigeſimo ſecũdo. Intrauit aũt rex, ut uideret diſcũbentes &c. Sequi

Tria genera peccatorũ maxime Deus uidet, ut puniat.

A tur ligatis manibus, & pedibus, &c. Quarto videt pfectos in uirtutibus ad pmiandum, qui, ſcilicet faciunt iuſtũ, & iuſte, ſcilicet qui dirigunt opera ſua bona ad finem rectum Matth. 5. Attendite ne iuſtitiam veſtrã faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis &c. Sed a Patre cæleſti, qui uidet in abſcondito & reddet tibi. Ex iſtis omnibus modis Dominus de cælo proſpexit, ut uideat conuerſos, conſperſos, peruerſos, & perfectos.

B *Quoniam Dominus in generatione iuſta eſt conſilium inopis confudiſtis, quoniam Dominus ſpes eius eſt.* Ver. 165 pſal. 13.

VBi nota quod Chriſti conſilium inter cætera multas habet cõditiones. Nam hoc conſilium ſapientia gubernatur, potentia roboratur, gratia multa fæcundatur, ab hominibus occultatur, a ſtultis irritatur, & a iuſtis imitatur. Primo Chriſti conſilium ſapientia gubernatur, imo ipſe æternæ ſapiẽtiæ aſſociatur Prou. 8. Ego ſapientia habito cũ cõſilio, & de Deo dicitur Iob 12. Apud ipſum C eſt ſapientia, & fortitudo, ipſe habet cõſilium & intelligentiam, unde ſuſius expoſitionem per Gregoriũ libr. 11. Moral. c. 4. Habet autẽ Dei conſiliũ, & intelligentiam &c. Secundo potentia roboratur. ſ. ſic quod in nullo poteſt permutari, vel caſſari Tob. 3. Nõ eſt in hominis poteſtate conſilium tuũ domine. Vnde conſiliũ Dei cũ fortitudine aſſociatur. Iſa. 11. Requieſcet ſuper eum ſpiritus conſilii, & fortitudinis. Tertio gratia multa fæcundatur, conſilii enim Dei non præceptũ uocat opus ſupererogationis, q eſt amplioris meriti, quam ſit nuda præceptorum obſeruatio ſicut uirginitatis obſeruatio opus eſt nõ præcepti, ſed cõſilii, & ideo maioris meriti propter q dicit Apoſtolus 1. Cor. 7. De uirginibus autem pceptum Domini non habeo, cõſilium autem &c. Et qđ ſit amplioris meriti oſtendit dicens, Benefecit qui iungit matrimonio Virginem ſuam, & qui non iungit, melius facit, beatior autem erit ſi ſic permanſerit ſecundum conſilium meum, quarto ab hominibus occultatur, quis enim cognoſcere poteſt æternum

Conſiliũ Dei habet multas cõditiones.

D

num Dei conſilium? Sap. 9. Quis enim cognoſcere poteſt &c. Et Iob. 15. Nunquid conſilium Dei audiſti, & inferior te erit eius ſapientia. Quod exponit Greg. lib. 12. Moral. c. 11. d. Ac ſi verbis apertioribus dicat, tu de æterno loqueris, penſa, quia temporalis es, qui de eius ſapientia diſputas, penſa quia eius conſilium ignoras. Quinto a ſtultis quantum, ſ. in eis eſt irritatur & deſpicitur. pſal. 106. Exacerbauerunt eloquium Dei, & conſilium altiſſimi irritauerunt. Sic & de Iudæis, qui murmurauerunt contra Deum in deſerto quærentes cibaria. Dicitur pſal. 105. Obliti ſunt operum Dei, & non ſuſtinuerunt conſilium eius. Vbi glo. dicit. Non ſuſtinuerunt conſilium eius. i. nō patienter expectauerūt donec Deus eis victualia daret, quod differebatur cōſilio eius: Deus. n. erat illis victualia daturus, ſed illi nimia feſtinatione anticipauerūt, ſub diffidentia petentes, non expectantes cōſilium eius, diſtulit. n. Deus dare, vt probaret eos, propter quod de ipſis Deus cōqueretur. Prou. 21. Dicens, deſpexiſtis cōſilium meum: ego quoque in interitu veſtro ridebo. Sic & Chriſto præſente iſtorum ſucceſſores eius conſilium ſpreuerunt, de quibus dicitur nunc, Conſilium inopis confudiſtis. Sexto a iuſtis imitatur. Vnde iuſti diuinum conſilium auide preſtolantur, de quibus dicitur Iſ. 5. Aperiet, & veniat conſilium ſancti Iſrael, & ſciemus illud. propter quod & Paulus illud auide prædicabat d. Act. 2. Non enim ſubterfugi quominus annunciarem vobis conſilium Dei.

Ver. 170 pſal. 14. *Nec fecit proximo ſuo malum, & opprobrium non accepit aduerſus proximos ſuos.*

CIrca iſtam triplicem veritatem moraliter eſt notandum, ſ. q veritas eſt triplex. Veritas vitæ Tob. 1. Viam veritatis non deſeruit. Secunda eſt veritas Doctrinę Exod. 29. Pones in rationali doctrinam, & veritatem. Tertio eſt ueritas iuſtitiæ Exod. 18. Prouide de omni plebe viros timentes Deum, in quibus ſit veritas. Et hæc triplex veritas hodie defeciſſe videtur. Primo. n. veritas vitæ, quaſi in

E omnibus defeciſſe videtur Iſa. 49. Facta eſt veritas in obliuionē, & Mac. 7. Perijt ſanctus de terra, & non eſt veritas in hominibus. Secūdo veritas doctrinę deficit in diſcipulis, & doctorib. unde 2. Thim. 4 Prædictū eſt q modo implētū eſt. Erit. n. tēps cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt: &c. Et ad fabulas conuertentur, ſic modo in doctoribus defeciſſe vr̄ quamuis. n. multi multa ſciant, tñ non faciūt, quę facienda ſciunt, & ſic in eis non eſt vera adæquatio rei ad intellectum, quæ dicitur veritas. Tertio veritas iuſtitiæ deficit in iudicibus atq; rectoribus. Vnde 1. Ma

F ch. 7. Non eſt in eis veritas, & iudicium. Et Iſai. 59. Iuſtitia longe ſtetit, quia corruit veritas in plateis. Sic igitur hodie ſingulę veritates defeciſſe videntur. Cum igitur veritas ſit lumē intellectus, arguere poſſumus, q finis diei, i. huius mundi iam inſtat, ſic. n. arguit Chryſoſto. ſuper Matth. vnde inquit putas q candor iuſtitiæ iam de mundo receſſit, & ſol gratiarum radios in ſe colligens reuocauit, & totam terram nigredo iniquitatis, quaſi

G nox fuſca cooperuit, niſi ideo quia, & ipſa hora duodecima, i. vltima finietur? Vbique tenebras vides, & dubitas diem tranſiſſe? prius. n. in vallib. ſit obſcuritas die ad occaſum declinante. Cum igitur montes vides obſcurari, quis dubitat qđ nox eſt? Sic primum in laicis Chriſtianis incipit præualere obſcuritas peccatorum, nunc autem vides q ſacerdotes poſiti in ſummo gradu, & vertice ſummæ dignitatis, qui montes, & colles dicunt, ipſos apprehendit iniquitas tenebroſa, qūo ergo dubitatur q finis eſt mundi? Hæc ille.

H Hanc autem omnem veritatem deficere pręuidebat in mundo Dauid, quando dicebat pſalm. 11. Saluum me fac domine, quoniam defecit ſanctus, quoniam diminutæ ſunt veritates a filijs hominum.

Qui facit hæc non commouebitur in æternum. Ver. 173 pſal. 14.

HAec eſt ultima pars in qua concludi finalem bonorum fruitionem, quaſi dicat qui ſeruat illa, quæ dicta ſūt perueniet ad maiora bona, in quibus eſt inconcuſſa ſtabilitas. Et videtur mihi q

ſicut

ſicut in nouo teſtamento Chriſtus fecit ſermonẽ in montẽ in quo omnia docuit quæ ad informandam uitam bonorum ſpectant, ſic & in antiquo teſtamento Dauid fecit iſtum pſalmum, in quo omnis moralis uita concluditur, quia autem de quolibet obſeruante præmiſſa dicit. *Qui fecit hæc non commouebitur in æternũ.* Ideo notandũ ꝙ in ſcriptura commotio eſt multiplex. ſ. Reprobationis malignorum, reproborum punitiua. Afflictionis tormentorum perditorum redemptiua, conuerſionis peccatorum, uitiorũ purgatiua. Eruditionis ſubditorum, credendorum oſtenſiua. Admirationis deuotorũ, diuinorũ laudatiua. Primo eſt cõmotio reprobationis malignorum &c. Commouere. n aliquid eſt illud a loco ſuo totaliter remouere, ſic enim Deus malignos, & reprobos Iudæos commouit, quando propter ipſorum peccatum a proprio expolit ſolio, ut de hoc intelligatur illud Iob. 9. Commouit terram de loco ſuo, & columnæ eius concutientur. Per terram Iudæos intellige, qui ſolum in terrenis ſperabãt. per columnas autem intellige ipſorũ paſtores, & doctores, qui propter uitia ſua a propria patria expulſi, & cõmoti fuerunt, & ad hũc intellectũ exponit Greg. prædictum textum lib. 9. mor. capit. 2. dicens, de loco quippe ſuo terra commota eſt, cũ Plebs Iſraelitica, de Iudeæ finibus eſt euulſa, quę nimirum gentibus ſubdidit colla, quia ſubdi, ſuo auctori recuſauit quæ, ſ. Terra colũnas habuit, quia in ſacerdotes, & principes, legis doctores, & Phariſeos eius pertinax ſtructura ſurrexit. In ipſis namque ædificium tenuit, & trãquillitatis ſuæ in tempore ſacrificiorum carnalium, quaſi ſup impotente fabricæ onera portauit. Sed trãſlatis mõtibus columnæ cõcuſſæ ſunt quia ſeductis a Iudæa Apoſtolis, nec ipſi in illa uiuere permiſſi ſunt, qui ab illa uitæ portatores expulerunt, dignũ quippe erat ut terrenam potentiam ſubiecti perderẽt, &c. Sed iſta terra. ſ. populus Iudæorũ de loco ſuo fit commota, & expulſa, ac per orbem diſperſa, in fine ſæculi eſt a Domino ſananda, quia tunc commouebitur per pœnitentiam, & hoc eſt ꝙ dicitur pſal. 59. Commouiſti terram,

Commotio multiplex.

Iudæi cõmoti fuerunt a ꝓpria Patria.

A & conturbaſti eã, ſana contritiones eius, quia commota eſt. ſ. per pœnitentiam. Conſimiliter commouetur Deus contra peccatores, quando ipſos puniẽdo ſe it, unde Reprob. s de Deo dicit Iob. 13. Statimque ut ſe amouerit, turbabit nos, & terror eius irruet ſuper nos. Iſta commotio diuinæ perturbationis, ſeu cõmotionis, timenda eſt, & cõſideranda antequã feriat. Sed reprobi ſolum illam timent, quando feriuntur, ut oſtendit Greg. lib. 11. Moral. c. 13. exponens ſupradicta uerba Iob, iuſti autẽ viri Deum metuunt antequam eius ira commoueatur, & ne cõ

Quomodo commouetur Deus & qualiter

B motũ ſentiãt tranquillum ipſum timent At contra peruerſi tunc iam ferire pertimeſcunt, cum iam a Deo commoto feriũtur, eoſque tunc terror cõmotionis eius a ſomno ſui corporis excitat, cum iudicta perturbat, &c Vnde per Prophetam dicitur, ſola vexatio intellectum dabit auditui. Cum enim de preceptis Dei cõtemptis verberari cęperint per uindictã tunc intelligent, ꝙ audierunt, unde pſal. ait, cum occideret eos quærebant eũ, beneitaque dicitur ſtatim vt ſe commoue

C rit turbabit nos, quia reprobis cordibus nõ timor requiem. ſed pęna parit timorem. Sic Grego. iſta igitur cõmotione boni non cõmouentur, quia Deũ ante commotionem timent, ſed mali cõmouentur quia nõ timent niſi cõmotum. Vnde tam de bonis, quam de malis dicitur pſal. 45. De bonis quidẽ, Deus in medio eius nõ commouebitur. De malis autem ſubditur conturbatæ ſunt gentes, & inclinata ſunt regna, dedit uocem ſuam & commo

D ta eſt terra. Ad intellectum autem prædictorum ſcilicet qualiter Deus in medio bonorum non fuit commotus, ſed malis fuit perturbatio, & commotio terræ. Nota hiſtoriam de rebellione Chore infra Pſ. 45. in uerſic. prædictorum. Bonis autem talis commotio non accidit, ſed quibus dicitur Pſalm. 92. Etenim firmabit orbem terrę, qui non commouebitur, & Pſalm. 23. Qui confidunt in domino ſicut Mons Syon non commouebitur in æternum. Et hoc eſt, quod hic ait pſalm. de iſta commotione, Qui facit hęc non commouebitur in æternum. De aliis autem membris dicetur

Fff 2 infra

in fra.ſ.de ſecundo.Pſal.15.de ter.Pſ.17. E
de alijs autem tribus Pſal.111.

Ver.170 pſal. 5. *Benedicam Dominum, qui tribuit mihi intellectum, inſuper & uſque ad noctem increpuerunt me renes mei.*

Notitia duplex ſ. intellectualis, & experimentalis.

NOtandum, q duplex rei notitia reperitur una quæ habetur ꝑ intellectum, alia quæ habetur per experientiam. Illa autem quæ habetur per intellectus ſpeculationem & ſtudium, incipit ab uniuerſalioribus & tēdit deorſum ad minus uniuerſalia, vt habetur 1.Phyſicorū. Illa aūt q̄ habetur per experientiā incipit econuerſo a particularibus & tendit ad vniuerſalia, vt habetur 1.Metaphyſi. ſicut experior, q iſtud graue tēdit deorſum, & illud. & illud, & ſic de ſingulis, & hinc faciā regulā generalem. ſ. qđ omne graue tendit deorſum, & ad iſtum intellectū loquitur Philoſophus 1.Poſter. dicēs, qđ cognitio intellectiua fit ex præexiſtenti ſenſitiua, quia omne quod eſt in intellectu prius fuit in ſenſu. Modo ad F propoſitū. Anima Chriſti a principio ſui eſſe habuit cognitionem intellectiuā omnium rerum, quia ſciuit omnia, nā Chriſtus fuit uerus Deus, & uerus hō, nullus autē hominum ſcit quæ ignorat anima eius, ut dicit Magiſt.lib.3. ſent. d.13. cū ergo Chriſtus homo Deus, ſciret oīa, ſequitur, anima eius omnia ſciebat, & hoc per intellectum, nō aūt experientiæ notitia, ſed in iſta notitia proficit, ut puta: A principio ſciebat, quid eſſet fames, quid ſitis, quid itinerare quid pati, ſed horum non habuit, experientiā a principio, ſed per proceſſum temporis expertus eſt, qd eſt fames, ſitis &c. quia in ſuis ſenſibus realiter iſta fuit paſſus, & expertus ſucceſſiue & ad iſtum ſenſum loquitur Apoſtolus Hebræ.5. dicens, q cum eſſet filius Dei didicit ex his quæ paſſus eſt, obediētia. De iſta ergo duplici notitia. ſ. intellectuali, & experimentali hic Chriſtus gratias agens patri dicit, & primo de intellectuali, *benedicam dominū, qui tribuit mihi intellectum*. i. notitiam intellectualem omnium rerum. De experimentali autem ſubdit, *Inſuper & uſq; ad noctem increpuerunt me renes mei.* Vbi alia litera

Notitia experimentali Chriſtus proficiebat.

G

H

habet erudierunt me & ſic increpare hic ſtat pro erudire, nox autē ſtat pro morte, quia ſicut dies terminatur ad noctē, ſic & uita præſens ſuo deceſſu terminatur ad mortē. Eſt ergo ſenſus renes mei, ideſt, caro mea continue erudiuit me uſque ad mortem, ideſt, continue erudiebat uſque ad mortem a carne. i. experientiam accipiebat a carne. i. de paſſionibus carnes, quas ante non fueram expertus. Ex quibus apparet q increpatio, quandoque eſt utilis, quia dat experimentalē notitiam rei. Ideo notandū qđ peccatores increpantur tripliciter primo per admonitionem caritatiuā pſal. corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me. Secundo, per aduerſitatis & tribulationum immiſſionem Iob 33. increpat per dolorem in lectulo, & oſſa illius putreſcere facit. Et iſti duo modi increpādi ex amore procedūt, & correctionē intendunt, & ideo patienter ſunt tolerādi Iob 5. Increpationem domini ne reprobes. Tertio, mali increpantur per diuinæ ſententiæ prolationem, de qua Matthæ. 25. eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. Et conſequenter diſcedite &c. & de iſta increpatione dicit pſal.9. increpaſti gentes, & periit impius. Iſta increpatio procedit ex ira, & ideo tam dura erit, ut tolerari nō poſſit. Io.6. durus eſt hic ſermo & quis eſt, quæ uiolenter emittit ſonus ſicut tonitruū, & ſicut incudis ſonus, quotiēs malleus percutit durum ferrum. Sic in propoſito, nam uox prædictæ ſententię violēter emittit ſonos ſuos quaſi violenter proferendo ſententiam damnationis, quia niſi cum quadam diſplicentia & cordis triſtitia Deus homines damnat quos creauit, ut beatificaret.

Prouidebam Dominum in conſpectu meo ſemper, quoniam a dextris eſt mihi ne cōmouear. Propter hoc lætatum eſt cor meū & exultauit lingua mea, inſuper & caro mea requieſcet in ſpe. Ver.181. pſal.15.

NVnc ſequitur ſecūdum membrum ſuperius omiſſum, quod erat commotio tormentorum, perditorū redemptiua, iſta eſt commotio, qua noſtra peccata

cata procuratione dæmonis Deũ commouerunt ad filium incarnandum, & vt nos perditos redimeret, ad Chriſtũ pro nobis tormenta & mortem tolerandũ. Iſta commotio figuratur in commotione, qua diabolus Deũ commouit ad Iob innocentem flagellandum, de qua dixit Deus ad diabolum Iob 2. Tu autẽ commouiſti me aduerſus eũ, vt affligerem eũ fruſtra Commouit ergo diabolus Deum vt filium pro nobis morti traderet, q̃do primum hominẽ tentando traxit ad culpam. Qui filius ideo dr̃ fruſtra afflictus, quia ſine proprio peccato afflictus. Quæ omnia deduxit Greg. lib 2. Moral. c. 9. a verbo, ſic Iob redẽptoris noſtri &c. vſq; maculã terſit. vide locum. Et tamen quãuis pater ſic aduerſus filium commotus fuerit, tamẽ filius poteſtate diuinæ dexteræ munitus, commotus a voluntate paterna non fuit, ipſo hæc dicente. *Quoniam à dextris eſt mihi dominus ne commouear*. Et nota ꝙ iſta commotio paſſionis Chriſti nobis multum vtilis fuit. Primo q̃ eſt cã cõmotionis ad gratificationẽ, qm̃ ante illam eramus Deo inimici, ſed per illã igne ſuę caritatis ſumus gratificati, in cuius figurã dicitur 3. Reg. 19. Ecce ſpiritus grãdis, & fortis, ſubuertens mõtes, & nõ in ſpiritu Dominus, & poſt commotionẽ ignis, per ſpiritũ grãdem, & fortem accipe ſuperbũ hominis ſtatũ ante commotionem Chriſti paſſionis, per ignem aũt poſt cõmotionem, accipe caritatẽ Dei poſt eius paſſionẽ diffuſam in cordibus noſtris, ſecundo eſt cauſa noſtræ reformationis, ante. n. iſtam cõmotionem ſacra ſcriptura carnaliter intelligebatur, & ad litteram, ſed poſt ipſe nobis apperuit ſenſum, ut intelligeremus ſcripturas ut dicitur Luc. 20. In huius figuram dr̃ Ezech. 3. Aſſumpſit me ſpiritus, & audiui uocem commotionis magnæ, benedicta gloria dñi de loco ſuo aſſumpſit me ſpiritus, cũ verbũ patris per incarnationẽ ſuſcepit hominẽ. Sed auditur uox magnæ commotionis dum ipſe patitur pro nobis in cruce, ad quã paſſionem ſequitur luminoſa informatio ut, ſ. clarè dicamus benedicta gloria domini. Tertio eſt cauſa noſtrę reſurrectionis, ad ipſius enim potẽtiã ſequitur noſtra reſurrectio, in cuius figuram dicitur Ezech 37. Ecce commotio, & acceſſerunt oſſa ad oſſa vnumquodque ad iuncturam ſuam. Vide ibi quia ſatis clare loquitur ad propoſitum.

Paſſionis Chriſti Iob figura fuit.

Cõmotionis paſſionis Chriſti utilitas multiplex.

Propter hoc dilatatum eſt cor meum. Ver. 18 Pſ. 15.

Cor frigidũ facit peccatum.

A D videndum cordis dilatationem notandum eſt hic qđ ſicut omniã frigida conſtringunt ſic per oppoſitum oĩa calida habent ampliare, & dilatare. Cor aũt peccatoris frigidum, & congelatum manet ex malitia peccati, pp qđ dr̃ Eccl. 41. Super imbrẽ expaueſcit cor, &c. Sicut ſolẽ effundet ſuper terram, frigidus ventus, aquilo flauit & gelauit eriſtallus. Vbi aduerte ꝙ frigiditas cordis hic tribus comparatur, ſ. imbri, ſoli, & uento aquilonari, quia cor frigidum, ſ. ꝙ caritate Dei non caleſcit vt imber terram, ſic animã euaneſcere facit, & ut ſol terrã ſterilem, & aquilonaris ventus cõſtringit, & congelat, ne verbis Dei, aditũ pręſtet. Vnde & corda prauorũ niui, & grandini, frigidis, cõparantur, ut oſtẽdit Greg. 29. Moral. c. 13 ſuper illud Iob 38. Nunquid ingreſſus es theſauros niuis, dicens, quid aliud in Niue, niſi frigida, & dura intelligẽda ſunt corda prauorum, ſicut enim feruore caritas, ſic ſolet in ſacro eloquio frigore malitia deſignari: vnde ſcriptum eſt, ſicut frigidam facit aquam ſuam, ſic frigidam facit animam malitia ſua. in frigore ergo niuis, & duritiæ grandinis, quid aptius accipi poteſt, niſi frigida corda prauorum, quę & tempore frigeſcunt, & per duritiam malitiæ percutiũtur. Iſta autem cordis frigiditas igne diuini amoris inflãmata dilatatur, & ardeſcit, ut merito talis illud dicere poſſit Pſal. 38. Cõcaluit cor meum intra me, et in meditatione mea exardeſcet ignis. Quid enim tantum cor noſtrum calefaciendo poteſt dilatare, vt ignis diuini amoris? qui omnem congelationem & obſtinationẽ in corde per peccatum conceptum expellit, & ad bona peragenda dilatat, & inflãmat, ut oſtẽdit idem Greg. 18. moral. c. 15. ſuper illud Iob 28. Lapis ſolutus calore in æs vertitur, dicens, tunc lapis calore ſoluitur, cum cor durum ac igne diuini amoris

Caritas cor dilatat.

ris priuatum, frigidum eodem igne diuini amoris tangitur, & in feruore ſpiritus liquatur, ut ad ſequentem uitam, deſideriorum æſtu ardeat, quam prius audiens inſenſibilis manebat. Ex quo ardore & emollitur cor ad amorem, & roboratur ad actionem, ut ſicut prius fuerat in amore ſæculi, ita poſtmodum ſe fortem oſtendat in amorem Dei, & quod ante audire renuerat, iam ardens, & credere, & prædicare incipiat. Lapis ergo calore ſolutus in æs uertitur, quia cor frigidum ſuperni amoris igne liquefactum, ad ueram beatitudinem cõmutatũ, ut cor peccatoris, quod prius frigidum, & inſenſibile fuerat, poſtmodũ dilatatũ, & cõmotum fiat. Ex quib. apparet, ꝙ diuini amoris caritas, & in tribulatione, cor hẽt dilatare. Quod ſi ſic eſt, ſequitur, ꝙ cor Chriſti in tribulatione ſuæ paſſionis maxime fuit dilatatum, quia amore Dei ſuper omnes erat inflãmatum, cui ſpiritus non eſt datus ad menſurã, Ioan. 1. Dicat ergo Chriſtus tempore ſuæ paſſionis, *Propter hoc dilatatum eſt cor meũ.* Sic & Apoſtoli eius ſequentes exemplũ, ibant gaudentes a conſpectu concilij, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.

Ver. 203 Pſal. 17. *Protector meus, & cornu ſalutis meæ, & ſuſceptor meus.*

Cornu multiplex. NOtandum eſt ꝙ in ſacra ſcriptura cornu multa ſignificat. Eſt enim cornu dignitatis triumphalis Chriſti exaltati principis: vtilitatis ſpiritualis Chriſti conſecrati corporis. Iniquitatis criminalis praui maculati peccatoris: Sanctitatis uirtualis iuſti uirtuoſi hominis. Veritatis ſalutaris ſcripti inſpirati dogmatis: Aduerſitatis tẽporalis pęnæ afflictiui vulneris. De primò cornu tm̃ hic dicetur. Eſt ergo cornu triũphalis dignitatis Chriſti: regnũ. n. eius, & poteſtas in ſcriptura ſignificatur ꝑ cornu, de quo dr̃ 2. Reg. 22. Scutũ meũ, & cornu ſalutis meæ, & eleuator meus. Vnde Chryſoſtomus ſuper illud Luc. 1. Erexit cornu ſalutis &c. dicit cornu aũt nominat poteſtatẽ, & gloriã, & famam Chriſti, metaphorice, ab alijs animalibus id accipiens qui-

E bus loco munitionis, & gloriæ cornua dedit, iuxta illud Pſ. 3. *Cornu eius exaltabit in gloria.* Chriſtus ergo eſt ille Agnus occiſus in cruce, qui ſeptẽ cornua hẽt in gloria de quo Apoc. 5. dr̃ uidi Agnũ ſtantẽ tanq̃ occiſum habentẽ cornua ſeptẽ. Hęc. n. ſeptem cornua ſunt ſeptem dotes gloriæ. ſ. tres animæ, & quatuor corporis. Prima tria cornua aïæ ſunt eius dotes. ſ. clara uiſio quo ad intellectum, caritatis unio, quo ad voluntatẽ, & ſecura tentio, quo ad memoriã, quatuor aũt cornua, & dotes corporis ſunt. Impaſſi-

F bilitas, agilitas, claritas, ſubtilitas. Iſtud aũt cornu poteſtatis & gloriæ Chriſti, erectum eſt in domo Dauid, de qua Chriſtus originẽ duxit. Vnde ait Origenes de ſemine Dauid ſm carnẽ natus eſt Chriſtus: ideo dicit, Erexit nobis cornu ſalutis in domo Dauid, ſicut alibi dictũ eſt. *Vinea facta eſt in cornu*, i. in Chriſto Ieſu. Et ĩ iſto cornu glorię, & poteſtatis Chriſti nõ ſolum ipſe ſuperabit ſuos hoſtes, ſed etiam ſuos exaltabit electos, Pſalm. 148. Exaltabit cornu populi ſui. ſ. in futuro, in præſenti autem hoc cornu nos

G exaltat, & defendit diabolum ſuperando Eccl. 48. Dedit in dextera eius tollere hominem fortem in bello. ſ. diabolũ & exaltare cornu gentis ſuæ. Vnde de cornu regni, & gloria Chriſti dicitur ad literam 1. Reg. 2. Dabit imperium regi ſuo, & ſublimabit cornu Chriſti ſui. Iſto ergo cornu Deus Chriſtum adiuuat, propter quod, & nunc patri dicit. *Protector meus, & cornu ſalutis meæ.*

Laudans inuocabo Dominum, & ab inimicis meis ſaluus ero. Ver. 20. Pſal. 17.

H

NOtandum ꝙ ad laudandum Dominum multa nos inducunt. Laus enim ſecundum Philoſophum. 1. Rethorice eſt ſermo elucidans magnitudinem virtutis: Deus autem in Chriſto maximam uirtutem oſtendit in quo præcipuè duas elucidauit uirtutes. ſ. Virtutẽ caritatis, & dilectionis: quia maiorem caritatem nemo habet quam vt animã ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Et in hoc laudandus eſt Deus qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnib. *Laudandus eſt Deus a nobis propter multa.*

tradidit

tradidit illum,ac etiã ipſe Chriſtus , qui
venit ſaluare,quod perierat , & dare ani-
mam ſuam in redemptionem pro mul-
tis.Matth.c.20. Sicut.n. dicit philoſo.pri
mo Rethoricę ſæpe ponitur in laudẽ ho
minis,ſi quis paruipendens, quod eſt ſi-
bi pretioſum, agat id quod eſt pulchrũ .
Sicut Achilles laudatur quia adiuit Ar-
gos,ſciẽs , quod propter ea oportebat ip
ſum mori , cum poſſet uiuere , hinc au-
tem talis mors pulchra erat.Sic in propo
ſito Deus pater pro nobis filium tradi-
dit,& ipſe Chriſtus animam, ideſt uitam
ſuam dedit quæ pretioſa erat, & eam par
uipendens, & eligens mortem, cum poſ
ſet euidere. Ierem.12.Dedi dilectam ani
mam meam in manibus inimicorũ meo-
rum,igitur ex hoc laudate dominum om
nes gentes , laudate eum omnes populi
pſal.116. Secundo oſtendit Deus in Chri
ſto magnitudinem ſuæ potentiæ,& forti
tudinis.Nam ſicut dicit philoſop.3. Ethi
corum,Dicetur utique fortis,qui contra
bonam mortem eſt impauidus , puta in
bello morti hoſtibus ſe obiiciens . ſic fe-
cit Chriſtus Matth.26. Triſtis eſt anima
mea uſque ad mortem , & per cõſequens
fuit impauidus ad mortem illã, in cuius
ſignum obuiam inimicis proceſſit,dicẽs
quem quæritis? ego ſum. Sed nulli du-
bium , quin mors illa bona fuerit etiam
teſte Caypha Ioãnis vndecimo. Expedit
ut vnus homo moriatur pro populo , &
non tota gens pereat:dicit enim philoſo
phus in lib.œconomicorum,ſi contigerit
mori cum inimicis.ſ. Reipublicæ huius
mors maxime honoratur, cum igitur ta
lis fuerit mors Chriſti,conſequens eſt ut
a nobis laudetur,& honoretur,pſal.150.
Laudate eum in firmamento uirtutis e-
ius,laudate eum in virtutibus eius.Cum
igitur Chriſtus homo oẽs iſtas uirtutes
habuerit a Patre ideo Patri gratias agẽs
dicit, *Laudans inuocabo Dominum*. Vbi di
cit gloſſ.poſt omnia beneficia Chriſtus
non elatus iactat ſe,ſed omnia Deo attri
buit dicens laudans inuocabo Dominũ,
& ideo ab inimicis meis ſaluus ero . Nã
qui aliter agit,ſibi derelictus perit, etſi
uiciſſe uideatur.

A *Et intonuit Dominus de cælo,& altiſſimus* Ver.14
dedit uocem ſuam, & grando , & carbo- Pſal.17.
nes ignis.

NOtandum q per grandinem ſignifi
catur pœna malis debita , ſed per
carbones ignis,bonorũ pręmium , ratio
quare grãdo ſignificat pœnam &c.eſt q a
vt docet experientia grando cadẽs in ter
ram non ſolũ deſtruit fructus terrę quos
reperit,ſed etiam deſtruit & impedit ter
ræ fertilitatem,ita ẽt vt in ſequenti anno
non ſit ut prius fructifera,& ea, quę grã
B do percutit,inutilia reddit. Intantum q
neque iumenta libenter illa ſumunt in
cibum,quod tamen non facit pluuia ma
gna & groſſa,& horum ratio eſt, quia fri
gus multum eſt in grandine , frigus autẽ
eo qualitas mortificatiua , & hæc uirtus
manet in aqua grandinis etiam liquefa-
ctę,vnde de aqua grandinis liquefacta,
humefacit terram,& ſua frigiditate im-
pedit fertilitatẽ eius,& infuſa fructibus
extinguit in eis calorẽ naturalẽ,ſiue cali
dũ,quo digerere debuerat frigidũ natu-
rale in fructibus,& ſic fructus crudus, &
C indigeſtus remanens generat iumentis
nauſeam,& abominationem. Sed pluuia
quantumcunque ſit magna , & groſſa,cũ
tamẽ ſit calida,totũ oppoſitũ facit,quan
do,ſcilicet,ſola venit,ſic q grãdo eã non
ſequitur. Eſt enim pluuia bonę digeſtio
nis cum vapore aereo ſubtile, & terreſtri
& habet in ſe multum uaporis,ex quo fit
& ideo optime terrã infundit , & ſi lędit
aliquos fructus terrę,hoc non facit ratio
ne ſuę qualitatis,ſed vi percuſſionis . Et
D ratione iſtorum per grãdinem pęna, vel
ſtatus damnatorum intelligitur, quoniã
illa pęna fructus,quos reperit, deſtruit,
quia & ſi aliqua bona egerũt, illa morti
ficata nõ preficiunt illis, & facit terram
iſtorum ſterilem, quia ad bonũ amplius
ſurgere non poſſunt,quod bene figuratũ
fuit pſal.77.vbi dicitur & occidit in grã
dine vineas eorum &c. Carbones autem
ignis ſunt pręmia bonorum , quia boni
in Patria accenſi amore Dei, totaliter fe
runtur in ipſum per intellectum & uolũ
tatem,in quibus maxime noſtra forma-
lis beatitudo conſiſtit.

Ver.17 psal.17. *Ab increpatione tua domine, ab inſpiratione ſpiritus ira tua.*

NOta ꝙ hic duo dicit, ſ. ꝙ peccatores ad dominum ſunt conuerſi, ſ. per increpationem & per inſpirationem, & ꝙ exterior increpatio non valet ſine interiori inſpiratione, quod patet ex multis primo, quia non cohibet voluntatem peccandi, ſicut enim in animali exceſſus caloris naturalis indiget ſrigore temperante, ad quod non ſufficit frigiditas aeris circundantis, niſi intus per inſpirationem ingrediatur ad cor, & ſi huius attractio impediatur, animal ſuffocatur. Sic & inordinata uoluntas ſeu libido peccandi per increpationem non corrigitur, niſi interior inſpiratio ipſam penetret interius, & a malo retrahat. Et ideo niſi anima hanc inſpirationem ad ſe trahat, in breui perit. Dicit enim philoſ. in lib. de animal. ꝙ in gutture eſt duplex via, vna qua tranſit cibus ad ſtomachum, & alia qua ingreditur ſpiritus ad cor, & attractio ſecundæ viæ multo precioſior eſt: quia ſi arctetur ſtatim animal ſuffocatur. Ita ſpiritualiter in nobis eſt vna uia qua verbum Dei quaſi cibus animæ intra mẽtem percipimus, & alia qua inſpirationẽ ſpiritus ſancti percipimus, & iſta magis eſt neceſſaria, quia ſicut dicitur Iob 32. Inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam. Vnde Aug. 15. de ciuit. Dei c. 6. dicit quod ſpiritus ſanctus operatur intrinſecus, vt aliquid valeat medicina, quæ adhibetur extrinſecus, alioquin etiam ſi Deus ſic alloquitur homines nec interiori gratia mentem tangit; nihil proficit homini omnis prædicatio veritatis. Sic ille. Quemadmodum igitur fatuus eſſet ille, & ſeipſum occideret, qui inſpirationem & attractionem aeris diutius impediret, ſic & qui inſpirationi diuinæ obicem ponit: ideo cum quis ſe inflammatum ſentit, ſtatim os ſuũ aperire dẽt in oratione, & inſpirationẽ ſpiritus attrahere, pſ 18. Os meum aperui, attraxi ſpiritum. Secundo hoc idẽ patet, quia exterior increpatio ſine interiori inſpiratione uirtutẽ bene operandi non tribuit. Sicut.n. ois operatio vitalis ſiue animalis exercetur mediante corpore eo quod dicitur ſpiritus, cuius principiũ eſt in corde ſm Auic. 1. cano. & ſicut idem dicit 3. can. Subſtantia propter quam cor creatum eſt, eſt ſpiritus effuſus calidus caliditate innata, & non nociua corpori, & accidit quoniam ex malitia complexionis cordis, qñ eſt calida ut in morte, & reſoluatur, & conuertatur in fumum, vt ipſe dicit. Sic in propoſito omnis actio ſãcta, & meritoria, mediãte ſancti ſpiritus gratia procedit, ad quam recipiendam fuit cor humanum creatum, eſt aũt calidum caliditate conuenienti naturæ, & non nociua, quia amoris cæleſtis facit incendiũ. F Si vero cor noſtrum fuerit male complexionatum, quia nimis excedens in calore proprio id eſt in amore ſui inordinato ſicut patet in illis qui voluntatem ſuam diuinæ voluntati præponunt, oportet ꝙ ipſa inſpiratio minuatur, & paulatim totaliter euaneſcat, igitur, & quod etiam vitalis operatio tollatur.

Increpatio exterior non proficit ſine interiori inſpiratione.

Via in gutture duplex.

Cum ſancto ſanctus eris & cum uiro innocente innocens eris. ver. 26 Pſal. 17.

G DIcit Iſydorus. 12. Ethymol. ꝙ natura fœminarum talis eſt, vt quales in concipiendo perſpexerint, talem ſobolẽ procreant, & ideo prohibetur mulierib. prægnantibus ne turpes animalium vultus, vt ſimiarum intueantur, ne ſimiles fœtus pariant. Vnde & columbarum dilectores ponunt colũbas depictas pulcherrimas in locis, in quibus columbæ habitant, ut earum intuitu generent ſimiles. Sic & anima noſtra apta nata eſt talẽ fœtum. i. opera producere, quales ſunt illi in quibus conuerſantur, & qualia ſunt H opera eorum, quos ex ſocietate & cõſuetudine intuetur: Et ideo conuerſando cum bonis & ipſorum bona opera atque exempla intuendo, boni nos quoque aliquatenus efficimur, & opera bona producimus, ſicut & conuerſando cum malis, mali quoquomodo efficimur. Ideo docet Seneca epiſtola 104. quod ille qui vult animi ſui vitia curare, debet abijcere omnes cogitationes prauas ex animo ſuo, & omnem eradicare nequitiam. Qui enim ſuis vitijs condelectatur, amplius efficiẽ vitioſus. & deinde ſubd. t ad propoſitum ſimili-

Conuerſatio bonorũ aut malorũ nos afficitur.

ſimilitudinem hanc. Sicut cõtingit homini habenti ſocios prauos, & ſodales: ppquod & dicit. Te igitur eméda, onera detrahe, eméda deſideria intra modum, ſaltem cõtinue omnem ex aĩo erade nequitiam: & ſequitur: hærebit tibi auaritia, quamdiu auaro ſordidoque cõiungeris: hærebit tibi tumor elatioq; animi, quãdiu ſuperbo conuerſaueris &c. Vide eam epiſtolam. Vnde etiam Eccl. 23. cum viro religioſo tracta de honeſtate. Et nota ꝙ ſecundum Auicen. 1. Can. Inter ægritudines diſtinguendum eſt, quia quædã ſunt propriæ; quædam ſunt ſocietatem habẽtes: nã vnus morbus alteri morbo in ægritudine quandoque aſſociatur, & vnum membrum alteri: nam oẽ membrum qđ alteri aſſociatur propriè, cum vnum eorum alterum vicinum debite fuerit, ſocij ſui recipit ſuperfluitates. Sic cõformiter eſt quantum ad ęgritudines ſpirituales. Nam quædam ſunt nobis propriæ. ſ. ex mala diſpoſitione nobis intrinſeca originem ducentes: quædam verò inſunt nobis per aſſociationem alterius ab extrinſeco: ſæpe. n. contingit nobis, ꝙ propter debilitatem noſtrã, quam habemus ad reſiſtendum malo recipimus ſuperfluitates, ideſt vitia ſociorum iuxta illud 1. Cor. 15. Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Et nota quòd facilius inficimur ex ſocietate malorũ, quam corrigamur ex ſocietate bonorum: & plus nocet ſocietas vnius mali, quam proſit bonorum multorum conſociatio. Dicit philoſophus in libro de Problematibus Ab ęgritudinibus quibuſdam ægrotant approximantes, à ſanitate autem nullus ex hoc quòd ſano appropinquat curatur. Sic & in propoſito. ideo dicitur Prou. cap. 2. Erue te a via mala, & ab homine, qui peruerſa loquitur.

Ver. 231 Pſal. 17. *Quoniam quis Deus præter Dominum? aut quis Deus præter Deum noſtrum?*

NOtandum quòd hoc verbum, vere nõ poſſunt dicere peccatores quia verum Deum non colunt. Nam quilibet pro Deo illud colit, quod plus amat: & ſic guloſus ventrem habet pro Deo: auarus diuitias: Luxurioſus carnis volupta-

A tes. Vnde ait de guloſis Apoſtolus Philip. 3. Quorum Deus venter eſt. Et 1. Roman. Seruierunt potius creaturę quam creatori. Vnde peccatores dicentes ſe verum Deũ colere, ſunt ſuo ſenſu decepti: & ratio eſt, quoniam ſicut probat geometria, ſphęra non poteſt tangere planum, nec è cõuerſo, niſi in puncto: & quia punctus nõ eſt ſphęra, nec pars eius ſequitur ꝙ non põt tangere ſphęram, nec partem eius, quãuis aliquid eius contingat. Sed concauum põt tangere ſphęram, vel in toto, vel in parte, & ratio huius eſt quia B tangens & tactum de quanto ſe contingunt adinuicem figurata ſunt: planũ autem & ſphęricum non ſunt adinuicẽ configurata &c. Sic & in propoſito. Nã Deus veluti ſphęra eſt propter plenitudinem ſuæ perfectionis. Vnde fertur dix. ſſe Empedocles philoſophus: ꝙ Deus eſt ſphęra infinita: cor vero humanum vel mens humana eſt quaſi vas vacuum naturaliter: ſicut patet ex eius capacitate, quia figura talis, ſicut patet per demonſtrationẽ geometricam capacior eſt omnium figurarum, ſic & mens noſtra, quę ſecundum C Aug. eo imago eſt Dei, quia eius capax eſſe poteſt. Patet etiam hoc ex figuratione cordis, quod ad imitationem & ſimilitudinem ſphęrę, & vaſis vacui figura ũ eſſe cernitur. Et ideo in tali corde recipitur id quod retinet ſecundum figuram naturalem. Et ideo ſphęra eſt quę Deus eſt, recipi & contingi poteſt a corde noſtro immediate & ſecundum ſe totum, vel magnam ſui partem tanquam a vaſe ſibi configurato. Vnde de tali corde dicitur Eccl. 50. Quaſi vas auri ſolidum ornatum omni lapide precioſo. Verũ iſtud D vas in aliquibus igne cõcupiſcentię prauę ſic liquefactum eſt, vt amiſſa, figura cõcaua & naturali redigatur in planum nullius magni contentiuum: & ideo non contingit ſphęram iſtam quę Deus eſſe dicitur, immediatæ nec in ſe tota, nec in aliqua ſui parte, ſed tantum in puncto, quod eſt aliquid eius ſphęræ. Eſt autem punctus iſte aliquid bonum creatum. Vnde Aug. dicit lib. de cognitione verę vitę: Deus eſt inuiſibilis, & eſt totam vitam, totam ſapientiam, totam ęternitatem, ſimul & ęqualiter poſſidens, &

Peccator Deũ verũ nõ colit nec habet.

Deus ſphæra aſſimilatur: anima vaſi vacuo.

omnem creaturam iſtam ad inſtar pũcti
in ſe continens. Hunc igitur punctũ ſo-
lum contingunt mali, & tñ nullus partẽ
Dei, Iob 21. gaudiũ hypocritæ ad inſtar
puncti: non igitur verum Deũ colunt, &
ideo eis poſſunt omnes gentes ideſt om-
nes dæmones inſultare dicendo illud pſ.
113. Vbi eſt Deus eorum? Et benè gloriã
tur illud dicere Deut. 32. non.n. eſt Deus
noſter, vt dij eorũ: ſed Deus noſter in cę-
lo omnia quæcunque voluit fecit.

Ver. 135 Pſal. 17. *Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ: & dextera tua ſuſcepit me.*

Dextera Chriſti multa ſignificat.

DVbitandum. Cum filius Dei ſit dex-
tera Dei, quomodo de ipſo dicitur
Marc. c. vlt. & dominus quidẽ Chriſtus
aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet ad dex-
teram Dei? nunquid ſedet ad dexteram
ſiti ipſius? Ad cuius euidentiam ſciendũ,
ꝙ dextera vt applicatur filio Dei; multa
ſignificat quæ ſibi conueniũt per dexte-
rã .n. primo ſignificatur diuinitatis ho-
nor & reuerẽtia, & ſic dicitur pſ. 62. Dex
tera tua ſuſcepit me, quæ ſunt verba ho-
minis Chriſti quia eius humanitas, ad
honorem diuinitatis fuit aſſumpta. Se-
cundo fęlicitatis valor & excellentia.
Pſa. 15. Delectationes in dextera tua vſ-
que in finẽ. Tertio auctoritatis poteſtas
iudiciaria pſa. dextera tua inueniet om-
nes qui te oderunt, illos, ſ. iudicando. Ad
vidẽdum ergo quomodo Chriſtus ſedet
ad dexteram patris: ſciendum ꝙ Chri-
ſtus cõſideratur tripliciter: Vel vt Deus,
vel vt Homo; vel vt Deus homo; ſi ergo
accipiatur dextera primo mõ, ſic Chri-
ſtus ſedet ad dexteram Patris, tanquam
Deus, quia. ſ. ſic eſt cum Patre vnius ſub-
ſtãtiæ, & per conſequens vnius honoris,
& reuerentię cum illo, quod oſtẽdit Apo
ſtolus Heb. 1. Qui cum ſit ſplendor glo-
riæ, & figura ſubſtantię eius portans om
nia verbo virtutis ſuæ purgationem pec
catorum faciens ſedet ad dexteram ma-
ieſtatis in excelſis. Si autem accipiatur
dextera ſecundo modo, ſic Chriſtus ſe-
det ad dexteram patris vt homo, quia
ſibi inquantum homo potior, & maior
beatitudo, quam alicui alteri eſt com-
municato, & ideo Apoſtolus probans il-

Chriſtus ſedet ad dexterã Patris multipliciter.

E lum maiorẽ beatitudinẽ habere, quã ali
quis Angelorũ dicit ſupra. Ad quẽ autẽ
Angelorum dixit aliqñ ſede à dextris
meis &c. Supple ſicut redempto homini?
Vbi gloſa ſede a dextris meis. i. in potio
ribus bonis meis. Si aũt accipiatur dex-
tera tertio modo, ſic ſedet Chriſtus ad
dexteram Patris in quantũ Deus homo,
quia homini aſſumpto iudiciariã pote-
ſtatem contulit Pater quoslibet iudican
di, ſecundum illud Io. 6. Pater omne iudi
cium dedit filio. Et apoſtolus ad Epheſ.
1. dicens, Pater conſtituit eum ad dexterã
ſuam in excelſis ſiue in cœleſtibus ſupra
F omnem poteſtatẽ, & principatum, & om
nia ſubiecit ſub pedibus eius. Et ex præ-
dictis apparet qualiter Chriſtus dicitur
dextera, & qualiter ſedet à dextris Dei.

Et præcinxiſti me virtute ad bellum. ver. 240 Pſal. 17.

Bellũ vitiorũ contra nos.

VBi ſciẽdum, quòd peccata, & vitia
continuum contra nos agitãt bel
lum, dum vnum peccatũ ad aliud trahit,
dum robur animæ euacuant, & vitã ſpi-
ritus occidunt: vnde & vaſa iniquitatis
G bellancia dicuntur Gen. 49. In conſilium
eorum non intret anima mea, quia in fu
rore occiderunt virũ, & in voluntate ſua
ſuffoderunt murum. Ipſa .n. vitia virum
occidunt, quia vires eneruant aĩæ; murũ
ſuffodiunt, dum gratiam aĩæ murum &
cuſtodiã tollunt. Et ideo contra vitia ſic
cõtra nos bellãtia aſſumere debemus Ar
ma bellica more illius ſtrenui bellatoris
Iudæ Machab. de quo, 1. Machab. 3. dr̃, ꝙ
ſuccinxit ſe arma bellica in prælijs, &
protexit caſtra gladio ſuo. Vnde notãdũ
ꝙ per Iudã Machabæum rectè figuratur
H quilibet fidelis varijs bellis vitiorũ pulſa
tus, qm̃ vt apparet ex diſcurſu librorum
Machabęorũ, Iudas inter cætera habuit
ſeptem bella famoſiora, per quæ figurã-
tur aperte ſeptẽ bella vitiorum: Primum
fuit bellum peccati turbationis & iracũ
diæ: ſm̃ liuoris: & inuidiæ: tertium cupi-
ditatis, & auaritiæ: quartum, corpoſita-
tis, & acidię: quintum, voluptatis, & lu-
xuriæ: ſextum, guloſitatis: ſeptimũ, ambi
tionis, & ſuperbiæ. Cõſimiliter & omnia
iſta vitiorum bella ſpiritualiter nos im-
pugnant. Primum .n. bellum, quod ha-
buit

Bella ſeptem vitiorum.

buit Iudas, fuit contra Apollonium ducē Samariæ, de quo 1. Machab. 3. dicitur. Congregauit Apollonius gentes ad bellandum cōtra Iſrael, & cognouit Iudas, & exiuit obuiā illi, & occidit illū, & gladiū Apollonii abſtulit Iudas, & erat pugnans in eo cūctis diebus. Per hoc enim bellū iracundiæ ſignificatur, Apollonius enim interpretatur miraculū ſiue admirabilis, & quæ res eſt magis admirabilis quam iracūdia, per quā iracundus mirāda, & moſtruoſa dicit, & facit, quæ hominem manente forma corporis exterius, intus in crudelem beſtiam mutat. Huius Apollonij gladius eſt iracundi hominis lingua mordax & acuta pſal. 63. Lingua eorū gladius acutus. Sed iſte proprio gladio occiditur, quia propria lingua condemnatur Matthæ. 10. Ex uerbis tuis iuſtificaberis & ex uerbis tuis condemnaberis, hoc gladio bellum iracundię ſuperat, qui patienter ſuſtinet uerba iracundi Prouer. 17. Melior eſt uir patiens uiro forti. Et de tali dicitur illud 3. Reg. 2. Effudit ſanguinem belli in pace, & poſuit cruorem belli in balteo ſuo. Secundum bellū eſt liuoris, & inuidię figuratū per ſecundum bellum quod geſſit Iudas, ſcilicet, contra Seron, de quo 1. Mach. 4. dicitur, qđ ait Seron faciam mihi nomen, & glorificabor in Regno & debellabo Iudam. Et tamen ſequitur contritus eſt Seron, & exercitus eius in conſpectu Iudę. Seron. n. interpretatur cantans triſtitiā, & ſignificat inuidum, qđ ſicut de alieno bono triſtatur, ſic de eorū miſeria lætatur, & cātat. Interpretatur inſuper Serō Carbo murmurantiū, qđ competit etiā detractoribus. & tales bellatores inuidi, & detractores, bellāt proditorie, quia nō in facie communiter, ſed poſt, & a tergo bella mouent, de quibus dicitur 1. Paralip. 19. Intellexit Ioab bellum ex aduerſo & poſt tergū contra ſe fieri, tertiū eſt bellū acidiæ quod eſt figuratum per tertiū bellum Iudæ, de quo. 1. Machab. 3. dixit Iudas, Melius eſt nobis mori in bello, quā uidere mala gentis noſtræ, & ſeqtur c. 4. Quēmodo fugatus eſt Gorgias, & ſignificat bellum acidiæ, quoniā Gorgias interpretatur diuidens luctam, uel præciſio luctantium, & ſignificat ocioſos, q

A in præſenti quietē quærentes, a lucta & bello ſpiritu ali ſe uertūt ſcientes, q diabolus illos bellādo pulſare negligit, quo quieto poſſider iure. Tales enim quāuis bellando diabolo poſſint contradicere, tñ uiſo belli labore ſtatim ad aduerſarium ſe ſubiciendo conuertunt. De quibus dicitur pſal. 77. Filii Ephren intendentes arcum conuerſi ſunt in die belli. Quartū autē bellum eſt luxuriæ, q ſimiliter figuratū eſt per quartum bellum Iudæ contra Lyſiam, de quo 1. Machab. Cōgregauit Lyſias exercitum, ut debellaret
B eos, & ſequitur, qđ in bello a Iuda fuit ſuperatus, Lyſias enim generans uel generatus interpretatur, & ſignificat peccatū Luxuriæ, qđ circa generatiuam partē verſatur, & tales decipiuntur, quia huius belli mala non aduertunt, de quibus Sapient. 14. dicitur quod in magno uiuentes inſciētiæ belle, tot & tam magna mala pacem appellant, & quod de bello luxuriæ intelligat ſubditur, neque uitam neq; nuptias mundas cuſtodiunt. Quintum bellum eſt guloſitatis, quod figuratū eſt per quintū bellum Iudæ contra fi-
C lios Eſau, de quo 1. Machab. 5. dicitur. Et debellabat Iudas filios Eſau in Idumea. Eſau. n. qui pro edulio lentis primogenita ſua vendidit bellum gulæ ſignificat, & quia peccatum gulę communiter hominē ad inopiā ducit, ideo de tali bellatore dicit Eccl. 26. Vir bellator deficiēs per inopiā. Sextū eſt bellum Auaritię figuratum per ſextū bellū Iudæ, qđ habuit cōtra Timothæū de quo 1. Machab. 5. dici-
D tur, & uidit Iudas quod incæpit bellū, & clamor belli aſcendebat ad cælum, & cognouerunt caſtra Timothæi, qđ Machabæus eſſet & fugerunt a facie eius. Timotheus qui benefaciens ſiue beneficus interpretatur, ſignificat auaros per contrarium, ſicut Ioan. 5. Piſcina dicitur a piſcibus, cum tamen piſcibus careret, ſic etiā auarus dicitur quā doque beneficus, cum tamen nulli bonum faciat, qui in aliorum rapere facultates potius ſtudet, contra quos dicebat Iudas 1. Machab. 4. Non concupiſcatis ſpolia, quia bellum cōtra nos eſt. Septimum bellum eſt Superbiæ, quod figuratum eſt per ſeptimum bellum Iudæ, quod habuit contra Nichanorem,

noremi, de quo 1. Mach. 7. Conuerterunt bellum, & contrita ſunt caſtra Nichanoris, & cecidit ipſe primus in bello. Nichanor. n. qui interpretatur ſtans lucerna, ſuperbos ſignificat, qui ſupra cæteros ſtare volunt, & apparere lucentes: vnde de bello ſuperborum poteſt dici illud 1. Machab. 14. ꝙ induebant ſe gloria & ſtolis belli. Ecce ergo quot bella vitiorum nos infeſtãt, ſed omnia hæc adiutorio Dei ſuperamus pſ. 45. Auferens bella vſq; ad fines terræ. qđ hic clare notatur a pſ. dicẽte. Et præcinxiſti me virtute ad bellum.

Ver. 241 pſal. 17. *Et inimicos meos dediſti mihi dorſum: & odientes me diſperdidiſti.*

VEl aliter hoc etiam poteſt intelligi de illis qui primo Chriſtum perſequebantur, ſed prædicationibus & miraculis ſuperati, & cõuerſi Chriſtum ſequebãtur: qui dorſum alicuius reſpicit, ſequitur ipſum, Et iſtum intellectum hic habet Auguſtinus, dicẽs. *Et inimicos meos dediſti mihi dorſum*, i. inimicos meos cõuertiſti, & dorſum eos mihi eſſe feciſti. i. vt ſequerẽtur me. De obſtinatis aũt ſubditur. *Et odientes me diſperdidiſti*. ideſt, illos autem qui obſtinati in odium Chriſti perdurauerunt, diſperdidiſti. Hic aũt notandum ꝙ Chriſtus perfecte de ſuis hoſtibus triumphauit, quod oſtendit dicẽs, *Et inimicos meos dediſti mihi dorſum*. Fuit enim conſuetudo Romanorum vt victores hoſtium ad vrbem reuertentes, ſi erat victoria multum excellens, in curru veherentur, & poſt ipſorum currum ſequebatur magna multitudo captiuorum: & talis honor exhibitus victori vocabatur triumphus. Et ſicut dicit Valer. lib. 2. Lege Romanorum cautũ eſt, ne cui honor iſte concederetur, niſi quinq; millia hoſtium una die occidiſſet. Et ideo addenotandum quòd Chriſtus perfecte vicit iudæos, & omnes ſuos hoſtes dicit patri. *Et inimicos meos dediſti mihi dorſum*: qđ quidem ad gloriam Aſcenſionis maxime referri poteſt. Tunc enim Chriſtus, poſt habitam uictoriam eſt reuerſus ad vrbem, ideſt, in cœlum in curru ſuæ humanitatis glorificatæ Gen. 46. Iuncto Ioſeph curru aſcendit obuiam patri, & iſtũ

Triumphus à Romanis quibus dabatur.

E currũ multi ſequebãtur captiui, quos ipſe bellando ceperat pſa. 66. Aſcendiſti in altum, cepiſti captiuitatem &c. Sic & nos ſi perfecte vincamus hoſtes noſtros ponemur in curru, quia corpori noſtro perfecte dominabimur. Currus iſte iungitur, qñ corpus prius incineratũ ſuſcitabitur: & tunc aſcendemus obuiam patri, quia. 1. Theſſ. 4 rapiemur in nubibus obuiam Chriſto in aera. Habebimus aũt poſt nos quaſi captiuos & ligatos omnes, qui nos hic tribulant, quia ligatis manibus & pedibus mittentur in tenebras exteriores: F nam illæ tenebræ a tergo noſtro erunt, & non in facie pſ. 20. Pones eos vt clibanũ ignis. Ecce qualiter Deus inimicos noſtros dabit nobis dorſum & oẽs odiẽtes nos, i. Cp̃m, vltimate odiẽdo diſpdet, &c.

In omnem terram exiuit ſonus eorum: & in fines orbis terræ verba eorum. ver. 255 pſal. 18.

FAma prædicationis Apoſtolorũ exiuit in omnem terram. Ad huius autẽ pſalmi declarationẽ dicit Lyranus, ꝙ ẽt viuente B. Petro Apoſtolo, fides Chri- G ſti prædicata eſt vſque in Franciam quæ eſt in vltimo climate verſus occidentẽ, vnde & Scenonis fundata fuit eccleſia in nomine beati Petri cum adhuc viueret, & ipſo viuente fuit conſecrata. Cum igitur Apoſtoli alijq; diſcipuli, exierint de Hieruſalem ad publicandum euangeliũ per orbem, vt eis impoſuerat Chriſtus Act. 1. dicens, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in omni Iudæa & Samaria, & vſque ad vltimum terræ. Hieruſalẽ autem ſita eſt in medio climate mũdi; ideo conſequens eſt, ꝙ ſicut euangelium publica- H tũ fuit viuente Petro Apoſtolo vſque ad vltimum clima verſus occidentem, quòd conſimiliter prędicatũ fuerit verſus alias partes mundi. Non eſt autem credibile ꝙ fides Chriſti in tam paruo tẽpore per totum orbem fuerit prædicata per apoſtolos virtute diuina, ſi conſideres exempla naturalia abſque miraculo uiſa. Fertur enim quòd ſunt quædam columbæ, quæ nunciorum vice litteras domeſticorum ſuorum ſub alis portantes, quæ modico tempore multa terrarum ſpacia tranſeunt, quæ maxime ſunt neceſ-

Fides p̃dicata fuit in Francia Petro viuente, & eccleſia illius nomine fundata & conſecrata.

Colũba & hirundines ut nũcij trãſportãt.

ſariæ

ſariæ quando per terras hoſtiles alij nūcij tranſire non audent, ut dicit Plin. lib. 11. dicit.n. in opoſitione Mutinenſi Decium Brutum epiſtolas ligatas pedibus columbarum in caſtra conſulum tranſiſſe: Conſimiliter narrat eodē libro de hirundinibus. conſimili propoſitio fuit de Spiritu ſancto & Apoſtolis, quibus alligabit Spiritus ſanctus litteras, quia eos impleuit notitia ſcripturarū, vt ſic mira celeritate per terras hoſtiū verbum Dei, & uoluntatē ipſius in modico tēpore in finibus & vſq; ad inſulas inſinuarent: quod Iſa. c. 60. admirans ait, qui ſunt iſti qui ut nubes uolāt, & quaſi columbæ, &c. Et hoc eſt quod de ipſis hic dicitur, ꝙ in paruo tempore. *In omnem terram exiuit ſonus eorum.*

Ver. 266 Pſal. 18. *Et erūt, ut cōplaceāt eloquia oris mei. & meditatio cordis mei in cōſpectu tuo sēper,*

VVlt pſal. dicere ſi mundaueris me à delicto maximo. i. a peccato ſuperbiæ, tunc non curabo, ut placeāt hoībus eloquia mea i. orationes meæ, ſed ſolum tibi, qa intentio mea erit nō placere hominibus, ſed ſolum in conſpectu tuo. Vnde hic Aug. dicēt. *Et erunt, ut complaceant,* &c. Quaſi dicat, ſi me nō mundaueris ab hoc magno delicto, eloquia mea in cōſpectu hoīum placebunt, non in conſpectu tui: ſuperbia. n. omnis in cōſpectu hoīum vult placere, humilis aūt in occulto, vbi Deus videt vult placere, vt & placuerit hoībus, de bono opere illis gratuletur, quibus placet bonum opus, non tibi cui ſufficere debet, quia fecit bonum opus. Sed boni ſolum in conſpectu Dei placere deſiderant dicentes, gloria noſtra hæc eſt teſtimonium conſcientiæ noſtræ. Ad cuius declarationem notandū, ꝙ homo in peccato exiſtens nō poteſt orādo emittere eloquia, q̄ placeant Deo, nec rationabilia, ſed ſolū vocem beſtialē emittet, q̄ Deo nō placet, ideo oratio, ut placeat, munditiā debet habere. Vt. n. narrat Seneca lib. 5. De clementia homo quidam Tyrannus tantæ crudelitatis fuit, ut incluſos Tauris Aeneis hoīes, ignib. ſubiectis urgebat, vt mugitus ederent, ſed verba formare non poſſent. Vbi tangit Seneca crudelitatē cuiuſdam Tyranni, ſ. Pha-

Peccator orādo uocem humanam non hēt sed beſt.

E laris, qui ſecundū Oroſium homines torſit hoc genere tormentorum: quia ponebat eos in fornace habente figuram Tauri, vt ſic propter concauitatem æris & eius figuram, vox hominis incluſi potius videretur mugitus Tauri quam Vox hominis, quod ideo faciebat ne vox querulóſa torti hominis, ipſum ad miſericordiam prouocaret, ſic & Diabolus, qui dicitur homo Matth. 13. Inimicus homo hoc fecit, ſed eſt crudelis, & peſſimus Tyrannus: quia ſemper circuit querens, quem deuoret. Illos quibus
F per peccatum dominatur, ſic includit, vt voces humanas ad miſericordiam inclinantes, proferre non poſſint, Caro enim noſtra variis concupiſcentiis incenſa, eſt quaſi fornax ſuppoſitis ignibus inflammata, in qua includuntur peccatores, qui non cogitant niſi quę carnis ſunt. & ideo tales orando nō poſſunt formare niſi voces beſtiales non humanas, quibus Deum ad compaſſionem inclinent. Ierem. 50. Effuſi eſtis ſuper herbā ſicut vituli, & mugiſtis, vt Tauri. Tales ergo ſuis uocibus, & orationibus Deum
G ad miſericordiam non prouocant, quibus dominus dicit Iſa 1. cum multiplicaueritis orationes ueſtras non exaudiam uos, & hoc notans pſalm. dicit ꝙ ſi ero mundatus a delicto maximo *Tunc erunt ut complaceant eloquia mea,* &c. Notandum autem quòd diuinus cōſpectus accipitur dupliciter. ſ. quandoque pro Dei cognitione, & ſic omnia tam bona quam mala, virtutes, & vitia in conſpectu Dei conſiſtunt. Pſal. 118. omnes viæ meę in conſpectu tuo. Quod oſtendit gloſſa ſuper illò verbo ad Hębr. 4. om-
H nia nuda & aperta ſunt oculis eius, dicens conſpectu Dei nulla creatura inuiſibilis eſt, ſed omnia, ſcilicet cęleſtia, terreſtia, & infernalia, nuda ſunt, & aperta, ideſt, diſcooperta, reuelata, & manifeſta, quia ex omni parte, plane viſa, & cognita oculis eiūs, ideſt, conſpectui filij Dei, ad quem nobis eſt ſermo, ideſt, cui oportet nos reddere rationem de omnibus operibus, intentionibus, & cogitationibus noſtris. Secundo accipitur Dei conſpectus pro cognitione approbationis, & iſto modo ſolum bona, quę approbat,

Diuinus cōſpectus ſecundus accipitur .ſ. pro notitia, & pro approbatione.

bat in conſpectu eius eſſe dicuntur,& ſic illa oratio in conſpectu Dei dicitur eſſe, q ab immaculato corde procedit ſic.n.de oratione iuſtorū dicitur pſal.139.dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo,& iſto modo hic accepit pſal.Dei cōſpectum cū dicit. Et meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper.

Ver.177 pſal.19. *Domine.ſaluum fac regem, & exaudi nos in die,qua inuocauerimus te.*

Chriſtus Rex noſter in uero rege quæ requirantur.

NOtandum qđ.Chriſtus dicitur rex propter duo,quæ in uero rege requirūtur ut a Tyranno diſtinguatur,Requiritur enim ex parte plebis,ut habeat liberum cōſenſum,ut.ſ.illa uolūtarie ſubiiciatur,quoniam ut dicit Philoſophus 5.Polit.Regnum eſt principatus uoluntarius, ſi autem per fraudem principatur aliquis vel per uiolentiam,hic Tyrānus eſſe dicitur non rex, & ex hoc uide differentiam inter regnū Chriſti & Diaboli,& regē Chriſtum & regem Diabolū quia Chriſtus regnat ſolum in uolentibus & amātibus eius principatum,vnde Apoſtolus de Deum diligentibus ait.Iuſtis non eſt lex poſita.i.tanquam inuitis impoſita,ſed uolūtariis liberaliter data, quo ſuauiter impoſita.Vnde & pulchre, dicit,tollite iugum meum ſuper uos, ac ſi diceret non impono inuitis,ſed uos tollite ſi vultis,alioquin non requiem,ſed laborem inuenietis, & Chryſoſto.ſuper Matth.Hom.9.Iuſtum regnum eſt, quando & Rex vult habere homines ſub ſe, & homines cupiunt eſſe ſub eo.Quando autem Rex per uiolentiam homines ſub ſe eſſe cogit,illud quātum ad veritatem non eſt regnum, & ideo quamuis Deus homines ſub ſua poteſtate habeat, tamen ſolum uolentes recipit, ne ſit Tyrannus ſed Rex. Diabolus autem proprie Tyrannus eſt,qui & nolentes compellit uoluntatem ſuam facere. Ideo de Chriſto Rege dicitur pſal.95. Dominus regnauit exultet terra. Secundum quod requiritur ad verum Regem eſt ex parte ipſius.ſ.paternus affectus,dicit enim Philoſophus 1.Polit.quod pater principatur filiis Principatu regali, & quod Rex debet eſſe quaſi Pater ſubditorum, ſicut

E Homerus vocauit Iouem Patrē hominū volens innuere eius beneuolentiā ad homines,& Seneca libro 1. de clemētia ait. Hoc qđ parenti & Principi faciendū eſt, quem appellamus Patrem Patriæ Cætera enim nomina honori data ſunt.Sic & Chriſtus erga homines paternum oſtendit affectum dicens, Pater noſter qui es in cælis &c.Adueniat regnum tuum.Patet igitur ꝙ Chriſtus eſt uerus Rex ,ꝓut Rex diſtinguitur a Tyranno,& ideo ſibi debemus amorem & timorem.Dicit Ambroſius in Exameron.qđ Apes habēt re-

F gē,quem ſumma cuſtodia defendunt ,& pro ſuo Rege perire pulchrum putāt,& nos igitur multo magis ſi mori oporteat pro rege noſtro,id pulchrū reputare debemus,quia de ipſo dicitur Ierem.10.Ipſe eſt dominus dominātium, & Rex ſempiternus.Notandū ꝙ regnū Chriſti incepit in Mōte Sion.Vide pſ. 2.& ibi ꝙ multiplex eſt Rex,& in ſe multa dēt habere.

Quoniam tribulatio proxima eſt, & non eſt qui adiuuet. Ver.301 pſal 21.

G EX ſupradictis elici poteſt, quod ſi Chriſtus pro nobis tantam tribulationem ſuſtinuit, ut etiam mortem Crucis ſubiret. Nos peccatores ad omnē tribulationē ꝓ peccatis noſtris ſuſtinēdam debemus eſſe parati,maxime,q a tribulatio nō ſolū patientes purificat,ſed multo fortius ignē diuini amoris in nobis accēdit,quia mala,quæ nos hoc premunt,ad Deum noſtre compellunt.Eſt enim imaginandū de Diabolo ſicut de uno fabro ſecundū illud Eſa.54.ego creaui fabrum cuius folles ſunt diuites impii & perſecu-

Diabolus eſt ſicut faber.

H tores,carbones ſunt perſecutiones,& tribulationes,pſ. Cadant ſuper eos carbones in miſeriis nō ſubſiſtent.Pauper vero eſt ſicut metallū purgandum & probandum.Sicut igitur faber mediantibus follibus accendit carbones, qui metallū ignitū,ſic diabolus mediātibus diuitibus inflammat & excitat pſecutiones contra pauperes,ex qbus ſequitur eorū in amorem Dei incenſio & inflammatio, & ſicut folles implentur ſpiritu quando ſurſum eleuātur.& quando deprimūtur,flatum incendentem emittunt,ſic impii ſuperbia

bia implentur quando eriguntur, & quã do ipſorum voluntati reſiſtitur, ſtatim perſecutiones mouent. Et ſciendum, ꝙ ignis accenditur dupliciter. Vno modo per flatum. Vñ Philoſophus libro de Problematibus dicit ignẽ ventus reſuſcitat, & auentatus ignis ex modico multus fit, ſic ſuperbi ignem accẽdunt, nã ipſi ſpiritu ſuperbiæ inflati ſunt, & flatũ magnũ faciunt, quia ſicut dr. Prouer. 11. Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & contumelia, & ex hoc ſuſcitatur ignis perſecutionis, & ex cõſequenti diuinæ dilectionis. 2. Machab. 9. ſuper hæc autẽ ſuperbia repletus ignem ſpirãs aío in Iudæos &c. Alio modo accenditur ignis per motum, nam motus calefacit: ſuperborũ autẽ eſt inquietare, & mouere volentes viuere pacificè. Vñ 2. Machab. 12. Non ſinebant eos in ſilẽtio agere, & quiete, & ideo ſuo motu, & inquietatione alios incẽdunt, & ſimiliter quare incẽduntur pauperes? ꝑ duo. ſ. quia ſunt ſiccio res quam diuites, nam diuites abundant duplici humore ſcilicet, iniquitatis, de quo pſal. torrentes mei conturbauerunt me, & affluentiæ temporalis, Naum 3. eius diuitiæ in Mare, & ideo ſi diuites deberẽt clarè ardere, oporteret primò, ut vterque humor deflueret virtute ignis perſecutionis, ſicut videmus in lignis viridib. igni applicatis quæ poſtmodum flameſcunt. Sed pauper cum ſit continuè in caſu illo de quo Iſa 41. egeni & pauperes quærunt aquas, & non ſunt, lingua ipſorum ſiti aruit. Item quia pauper eſt inde tenerior etiam cauſa eſt propter multum laborem & cõuictum tenuem, quæ duo ſolent attenuare Eccl. 31. laborauit pauper in diminutione victus &c. diuites autem ſunt groſſiores 2. Paralip. 10. minimus digitus meus, eſt groſſior dorſo patris mei. Non eſt igitur mirum ſi pauperes faciliter accenduntur ad flammam diuini amoris, Gen. 35. creſcere me fecit Deus in terra paupertatis meæ.

Ignis accenditur dupliciter. ſ. ꝑ flatum, & per motum.

Ver 305 Pſal. 21

Factum eſt cor meum tanquam cera liqueſcens in medio uentris mei.

Cera ſignificat glorioſã Virginẽ Mariã.

NOtandũ, quòd certa ſignificat glorioſam Virginem multiplici ratione. Primò, quia cera eſt aptiſſimum fo-

A mentum luminis, ſic & beata Virgo Maria, quę propter excellentiam ſuæ lucis uocata eſt Maria, ideſt ſtella Maris. Bernar. ſuper Miſſus. Ipſa eſt nobis illa ſtella cuius radius illuminat orbem, cuius ſplendor fulget in ſupernis, & inferos penetrat, terras illuſtrans & calefaciens mentes magis quam corpora, fouet uirtutum exemplis, & in huius ſignum, lux fidei in ipſa ſola remanſit tẽpore Chriſti mortis. Secundo, quia cera eſt domus mellis, ſic & beata Virgo Chriſti, qui dicit Eccleſ. 24. ſpiritus meus ſuper mel dulcis. nam domus pudici

B pectoris, templum repente fit Dei. Sicut enim Apis ſecũdum Philoſophum 8 de animalibus de floribus cerã colligit, vt cella futuro melli præparetur, ſic ſpiritus ſanctus hãc Virginẽ de Patriarchis Regibus, & Prophetis ꝓpagari voluit, vt filio Dei incarnãdo, tanquã melli ſuauiſſimo domus fieret. Vñ Ber. vbi ſupra. Neque. n. niſi in deuotiſſimo atque hilariſſimo corde, tanto ſe capere poterat dulcedinis & hilaritatis affluẽtia. tertio qa cera eſt apta claudendis litteris, atque

C ſcribendis, Vñ Iſydorus 6. Ethymol. Ceræ litterarũ ſunt materia paruulorum, nutrices ipſæ dant ingeniũ pueris primordia ſenſibus, ſic & beata Virgo que cõſeruabat oĩa verba, quæ de filio ſuo erant ſcripta cõferens in corde ſuo imò ꝙ magis erat mirabile, qñ verbum Dei clauſit corporaliter in vterõ ſuo. Vñ idẽ ubi ſupra loquẽs in perſona huius uirginis dicit, ne fiat mihi verbũ ſcriptum & mutũ, ſed incarnatum & viuum, ideſt nõ

D mutis figuris in pellibus mortuis exaratum, ſed in forma humana meis caſtis viſceribus impreſſum, & hoc nõ mortui calami impreſſione ſed ſpiritus ſancti opere, hæc ille. Hæc aũt Cera liquefacta eſt duplici igne. ſ. dilectionis, quo ſuper cæteros fuit magis dilatata. Vñ Ber. ſuper Cant. Hom. 29. Eſt ſagitta electa amor Chriſti, quæ Mariæ animam non ſolum confixit, ſed & pertranſijt, ut nullam in pectore virginali particulam amore uacuam relinqueret, ſed toto corde, tota anima, tota diligeret mente, & eſſet gratia plena. Item liquefacta fuit igne tribulationis & paſſionis, quo filius ſuus, crema-

Maria duplici igne liquefacta fuit ut cera.

cremarus eſt in ara crucis, vbi eam lique
fecit reſolutam in lamentis non imber
ſpiritusſancti, ſed ignis Iudaicus. Vnde
Origenes ſup illud Luc. 2. Et tuã ipſius
animam pertranſibit gladius dicit B. Virgo
Maria, & ſi Chriſtum, utpotè Dei filium
ſponte propria mori, mortéq; ipſum nõ
dubitaret eſſe deuictu rũ, ex ſua tñ carne
propagatũ, non ſine doloris affectu po-
tuit videre crucifigi, & Anſelmus in ora-
tione, ſermonẽ patris ad filiũ dirigẽs ait.
ego ſtuor delitijs, tu laniaris clauis: ego
pomi dulcedinẽ, tu fellis, guſtus amaritu
dinem, mihi ridens applaudit Eua, tibi
plorans compatitur Maria, & ideo ip-
ſa dicit Cant. 5. Anima mea liquefacta
eſt ut dilectus locutus eſt ſcilicet cum
in cruce alium filium ſibi deſignaret di
cens, Mulier ecce filius tuus. Ad propo-
ſitum ergo, Chriſtus propter immenſũ
amorem ipſius ad matrem, ipſam cor
ſuum appellans dicit. *factum eſt cor meũ*,
ideſt mater mea *tanquam cera liqueſcens*
& hoc *in medio ventris mei*s. ſ. eccleſiæ.

Ve. 333 *Et ut inhabitem in domo domini, in longi-*
Pſal. 22 *tudine dierum.*

Domus gloriæ nihil habet immundum.

DE domo autem gloriæ notandum
ꝙ in ipſa eſt perfecta ſanctitas at-
que munditia propter quod dicit pſ. 93.
Domum tuam domine decet ſanctitu-
do &c. & Apocal. 21. non intrabit in il-
lam aliquod coinquinatum faciens abo
minationem. Narrat. n. Solinus ꝙ Ro-
mę erat domus Hercules ſacra, in qua
cum Hercules ſacrificaret Deo ſuo, ro-
gauit ꝙ neque Muſcæ neque Canes ibi
ingredi unquã poſſent, quod & factum
eſt multo minus in domo cœleſtis glo-
rię quæ ſola verè ſancta eſt, neque Mu-
ſcę, i. homines mundiales, qui importu-
ne mundi huius ſolicitudini ſe ingerũt.
Hęc Muſca eſt in extremo fluminis Ae-
gypti vt dicitur Iſa. 7. Corrupta eſt ter-
ra ab huiuſmodi Muſcis, tales autẽ do-
mum gloriæ non intrabant, quia dici-
tur Exod. 8. orabo dominum, & recedet
muſca. Canes vero ſunt homines carna
les. de quibus Eſa. 56. Canes impuden-
tiſſimi neſcientes ſaturitatem, iſti etiã
prædictam domum non intrabunt, quia
non eſt bonum ſumere panem filiorũ,
E & mittere canibus, Matth. 16. Et Apoc.
21. foris Canes pſal. 93. Beati qui habi-
tant in domo tua domine. de hac autẽ
domo gloriæ notandũ, ꝙ ſm diuerſitatẽ
meritorum, ipſa habet diuerſitatem pre
miorum Ioan. 19. In domo patris mei
manſiones multæ ſunt, ꝙ dicit propter
multiplicitatẽ gaudiorũ in ipſa exiſten-
tium Hæc. n. domus eſt mundiſſima pro
pter fęcunditatẽ ſanctitatis pſal. 92. do-
mum tuã domine decet ſanctitudo, &c.
Vnde nullus niſi ſanctus ibidem habita-
re poteſt. Vñ Augſt. ſuper Beati imacula
F ti, ſcio quid vis, quia beatitudinem, ſi er
go uis eſſe beatus, eſto immaculatus, Pul
cherrima pp formoſitatẽ venuſtatis pſ.
28. domine dilexiſti decorẽ domus tuę
&c. hoc ideo qa ibi nihil deordinatũ e-
rit, ut ait Magiſter lib. 4. diſt. 49. Ille ſo
lus beatus eſt, qui habet quicquid vult,
& nihil mali vult, deordinatio aũt quod-
dam malũ importat. Delectabiliſſima p
pter iocunditatẽ ſuauitatis Eccl. 50. In
magna domo auditus eſt ſonus ſuauitate
plenus, hoc ideo, quia, ut ait Aug. 3. de
ſummo bono in illa domo glorię non eſt
G mors, nõ luctus, non laſſitudo, non infir
mitas, non fames: non ſitis, non ęſtus, nõ
tormentũ, non indigentia, non triſtitia,
ſed ibi ſemper ſumma iocunditas & lę
titia. Firmiſſima propter ſecuritatem
ęternitatis Ioan 8. Filius manet in do
mo in ęternum, ſecutus autem nõ, quę-
libet. n. beatus certus eſt de ęternitate
illius habitationis, ob hoc enim dicitur
ꝙ paulus in raptu non fuit beatus quia
de æternitate illius Viſionis non fuit ſe
curus. Latiſſima propter immenſitatem
capacitatis Baruc. 3. O Iſrael quam
H magna eſt domus domini, & ingens lo-
cus poſſeſſionis illius, immenſus, & non
habet finem vnde numeroſitate Ciuiũ
non anguſtatur. Abũdantiſſima propter
copiam ſacietatis pſalmus inebriabun
tur ab vbertate domus tuę, & torrente
uoluptat. tuę potab is eos, quia ut ait
Aug. 2. de Ciu. Dei In illa domo beata
quiquid amabitur aderit, nec deſidera
bitur quod non aderit, omne quod ibi
erit bonum erit, & quod omnino bea
tiſſimum eſt, ita ſemper fore, certũ erit.
Incomprehenſibiliſſima propter ſubli-
mitatem

Domus gloriæ multas habet cõditiones

mitatem maieſtatis vnde philoſophorũ ingenia in ipſius conſideratione ſunt ſuperata, vt oſtendit Aug. in lib. de orando Deum dicens. Hæc fortaſſe iam quæ res quid ſit ipſa beata vita &c. Delectabiliſſima ꝑꝑ fęlicitatem ſacietatis pſ. 83. elegi abiectus eſſe in domo Dei magis quã habitare in tabernaculis peccatorũ, quia melior eſt dies vna &c. & ideo oĩbus prędictis conſideratis ait Hierem. ꝙ nullum tempus longum, nullus labor durus videri debet, quo ęterna fęlicitas acquiritur. Nec mirũ. Qm̃ hæc domus eſt ſicura confugientibus, pſal. 30. eſto mihi in Deum protectorem; & in domum refugij, ut ſaluum me facias. eſt precioſa contemplantibus pſal. 21. lętatus ſum in his quę dicta ſunt mihi in domum domini ibimus. eſt fructuoſa deguſtantibus pſal. 63. replebimur in bonis domus tuæ, & ibidẽ inebriabũtur ab vbertate domus tuę.

ver. 342 pſal. 23. *Attollite portas principes veſtras, & eleuamini porta aeternales, & introibit rex gloriæ.*

NOtandum ꝙ quamuis iſte pſal. de malis Principibus loquatur puta de dæmonibus qui portas mortis, portas Inferni iubentur tollere, quæ non præualebunt aduerſus eccleſiam, & exire à cordibus hominum, quæ inuaſerũt. & ſimiliter de prĩcipibus malis puta infidelibus hæreticis Tyrannis, quibus dr̃ *attollite portas veſtras*, i. vitia veſtra à uobis remouete, quibus Diabolus ad aĩas intrat. *Et eleuamini porta aeternales*, i. Virtutes, & tunc reiectis peccatis, & exaltatis virtutib. Rex Chriſtus ingreditur ad corda veſtra poſſidenda, tñ vt mali principes boni fieri poſſint notãdum eſt. Qđ quilibet bonus princeps multas bonas conditiones debet habere, ſ. prudentiam clariorem, iuſtitiam rectiorem, potentiam firmiorem, ſanctimoniam meliorem. Miſericordiam dulciorem. Primum patet quia ſecũdum Philoſophum 3. Polit. Prudentia eſt propria virtus, principis, quod ponit Boetius 1. de Conſolat. allegans Platonem dicentem, bonas fore Res publicas, ſi principes eius ſtudio ſapientiæ intenderent, quod faciebant an-

Boni prĩcipis conditiones.

A tiquorum nobiles viri, vt patet de Iulio Cęſare, & Carolo Magno, qui ſtudio ſapientiæ de nocte vacabant, & de die intẽdebant Reipub. gubernationi, vt in prologo Hiſtoriæ tripar. narratur de Theodoſio Imperatore, & Policratus lib. 4. dicit ꝙ Romani Imperatores dũ Reſpub. viguit non meminit extitiſſe illiteratos &c. & Sap. 6. dicitur diligite ſapientiam, vt in perpetuum regnetis, quia vt dicitur Eccl. 7. Sapientia confortat ſapientem ſuper decem principes ciuitatis. Secũdum patet, quia vt dicit Philoſophus 4. Polit.

B qui vult principari ſecũdum principales principatus, debet habere amorem ad cõſimilem Politiam. Vide Senecam lib. 1. de clementia. vbi dicit inexpugnabile munimen principibus; amor ciuium, & Suetonius lib. de 12. Cæſaribus dicit, ꝙ Iulius Cęſar amorem militum ſuorũ promeruit, quia illis cõdeſcendebat, non. n. milites pro conditione, ſed blandiore nomine cõmilitones appellabat, miroque modo, eos diligebat. & Val. lib. 1. c. 5. de Alexandro magno dicit, ꝙ cum vidiſſet quendam militem ſenem frigore confe-

C ctũ, ſurrexit de ſolio ſuo, ꝓpinquo igni, & illum ibidẽ propriis manibus poſuit. Tertiũ patet, quoniam 3. Ethic. dr̃ ꝙ itur ad iudicẽ; ſicut ad iuſtum, quia princeps eſt cuſtos iuſti, & 6. Pol. dicitur ꝙ princeps debet eſſe ius in iuramentis. i. iurare debet princeps ꝙ non iniuſtè aget in populum, quia vt dicit Aug. 4. de Ciuit. cap. 4. Remota iuſtitia, quid ſunt regna, niſi quædam latrocinia? Vnde antiqui principes etiam contra ſeipſos & proprios filios illam obſeruabant uide Val. libro 6. de Carundio qui ſeipſum ferro,

D quo erat accinctus, ſeipſum occidit, quia ignorans legem latam quòd nullus ferro accinctus conſilium intraret ſub pœna capitis, intrauerat rure veniens conſilium ferro accinctus. & ibidem narrat de Zebente, qui ſibi oculum vnum & filio vnum erui fecit, ne ambobus adulter filius priuaretur propter commiſſũ adulterium. Vide Aug. de Ciu. lib. 1. c. 18. & Val. 1. de Tarquinio ſuperbo. Suetonius de Traiano. Aug. vbi ſupra de Torquato. & Policrat. 7. cap. 11. Quartum patet quia 3. Polit. dicitur quòd principan-

E ti neceſſe eſt habere potentiam, qua cuſtodiat leges. vnde Seneca libro de clementia primo dicit ꝙ princeps hæc tria ſequi debet aut ut eum quem punit, emendet, aut pęna eius cęteros meliores reddat, aut ſublatis malis, cæteri ſecuriores viuant, & non ſolum potentiā ex multitudine armatorū ſicut Dionyſius Tyrannus habebat, cui Plato dicebat credo ꝙ multis nocuiſti, quia à tot armatis facis te cuſtodire, ſed etiam ipſe debet eſſe audax ſicut de Iulio Cæſare dicit Suetonius vbi ſupra, ꝙ nunquam dixit militibus ſuis Ite, ſed venite. Vide Aug. 5. de ciu. c. 25. de Conſtantino magno Imperatore. F Quintū patet, quia ut habetur 3. & 5. Polit. Meliores debent ſemper ad principandum eligi unde 5. Ethic. dr̃ ꝙ non eſt Rex qui per ſe non eſt ſufficiens, & in oībus ſuper excellens. Et Euſtratius 1. Ethic. dicit, ſi in ciuitatibus, vel in gentibus poteſtatem habentes, non eſſent ſ̃m paſſionem viuentes, ſed amādo laborem laborioſè viuentes, & ſecundum ſeruitutem: non vtique ſordidioribus ſubditorum ad ſeipſos ingreſſum concederent, ſed abiicerent, & tunc malū non augmentaretur, G ſed minueretur, ſed qui in poteſtate ſunt conſtituti, & hi ſordidi ſunt, & in paſſionibus voluptatum viuentes vt Sardanapalo ſimile ſibiipſis familiares faciant, & malitiam creſcere faciunt, & certè viuere vitioſe magis vincit principes quā impetus hoſtium, ſicut Val. de multis prob. lib. 9. c. 1. & Egiſipus narrat lib. 1. ꝙ Herodes concionans coram Octauiano Auguſto, qui vicerat Antonium, & occiderat, quia ille Antonius amore Cleopatrę Reginę Aegypti ſororē Octauiani repudiauerat, ſic dicebat. Ille Antonius H victus eſt uirtutibus tuis, plus uictus eſt morib. ſuis, malis ſ. vicit eū Cleopatra uſor, uicit eū Aegyptius amor, uicit eū Canopea .i. Aegyptiaca luxuries, victus eſt, quia maluit cum Cleopatra uinci, quā ſine ea uiuere. Sextum patet. Vnde Albertus ſuper 1. Ethic. dicit, quòd qui debet fęliciter regere ciuitatē, nulla uirtute tantum indiget ſicut liberalitate & magnificentia, quę ſecundum ueritatem pertinet ad Clementiam, & Seneca lib. 1. de Clementia dicit ꝙ nullum

E magis quam principem clementia decet, & Ouidius lib 1. de ponto Regia crede mihi res eſt, ſuccurrere lapſis. Vn̄ clemētia Titi, dicit Egeſipus ꝙ cum audiſſet in obſidione Ieruſalē ꝙ mulier comediſſet filium ex fame, fleuit dicens, ꝙ ſi Iudæi clementes ſibim... fuiſſent, inuenissent ēt clementem. & Val. lib. 1. de Clementia Pōpei narrat ꝙ eum uidiſſet regem Armenię, qui magna bella contra Romanos nouerat ueniā deprecantem, ſupplicem iacere, paſſus non eſt, ſed diadema eius capiti imponi iuſſit, & benigne verbis recreatum, F cunctiſque rebus reparatis, in priſtinum gradum fortunæ ipſum reſtituit ęque pulchrum iudicans, & uincere, & facere reges, quia ſicut dicit Policratus lib 4. ſicut Citharedus facit conſonantiam, non ruptis cordis, ſed tentis proportionaliter uel remiſſis, ſic oportet Principem moderari nunc rigore iuſtitiæ, nunc fauore clementię, & unanimes facere ſubiectos.

Si conſiſtant aduerſum me caſtra non timebit cor meum. Ver. 383 pſal. 26.

G NOtandum autē hic myſticè, ꝙ multiplex eſt caſtrum quod cōſiſtit aduerſum nos quod timere nō debemus ſi ſumus gracia ſuſſulti. ſ. Caſtrū humanitatis deprauatum quod eſt corpus uiatorum. Caſtrū iniquitatis ſceleratę quod eſt dux ſuperborum, & caſtrum voluntatis non firmatę quod eſt cor ſingulorum. *Multiplex Caſtrū aduerſum nos.* In 1. Caſtro corporis Deus animam humanam poſuit ut ipſum cuſtodiat, ne rebellet rationi, cui tn̄ ſemper repugnat, *Caſtrū corporis.* caro concupiſcit aduerſus ſpiritū de hoc caſtro Matth. 21. Ite in caſtellum quod cō H tra uos eſt, ut, ſ. ipſius corporis diligentem cuſtodiam habeamus ut oſtendit Ber. ſuper illud Luc. 10. Intrauit Chriſtus in quoddam caſtellum dicens eſt uulgare prouerbium &c. Secundum Caſtrum eſt iniquit. diaboli qui contra nos exiſtit ut nos ſuperet, quod ſi expugnare uolumus, neceſſe eſt ut noſtra caſtra iuxta lapidem Chriſtum ponamus. *Caſtrū diabolus.* Cuius figuram habemus 1. Reg. 4. egreſſus eſt Iſrael obuiam Philiſtijm & Caſtrametatus eſt iuxta lapidem adiutorii.

Phili-

Philiſtiim enim quod cadentes interpre tãtur, dæmones ſignificãt qui de cælo ceciderunt, contra ergo caſtra ipſorum & nos caſtra ponamus iuxta lapidem adiutorii, ideſt iuxta Chriſtum qui nõ ſolum caſtris noſtris contra diaboli munimẽta adinuicẽ tribuit, ſed et nos adiuuat, & defendit. Tertium Caſtrũ eſt cordis noſtri in quo omnia noſtra ſeruare debemus. in his caſtris ueniens Deus per gratiam dæmonibus terrorem immittit. In cuius figurã dicitur 1. Reg. 4. quod enim archa Dei ueniſſet in caſtra Iſrael timuerunt Philiſtiim dicentes uenit Deus in Caſtra nec mirũ quia enim Deus Caſtrũ cordis noſtri ingreditur ex omni parte illud renouans contra dæmones fortificat ut oſtendit Ber. ubi ſupra Huius caſtri cibus ad ſuſtẽtandum ſunt fructus ſpiritus. Itẽ facere uoluntatẽ patris, item uerbũ Dei quo paſcũtur omnes ſancti tam Angeli quam homines. Munimenta uero ad protegendum eſt murus conſcientiæ, & ante murale patientiæ, & arma ad reſiſtendũ hoſtibus ſunt lorica fidei, ſcutũ, iuſtitiæ, & galea ſalutis & gladius ſpiritus quod eſt verbum Dei.

ver. 407 psal. 27. ***Dominus adiutor meus, & protector meus, & in ipſo ſperauit cor meum, & adiutus ſum.***

Tria requiruntur, ad impetrãdũ adiutorium Dei.

NOtandum qđ ad impetrandũ, Dei adiutoriũ tria requirũtur, quæ in præmiſſis verbis notantur. Quoniã talis debet habere plenam Dei confidentiam, Ideo *ſperate in eo*, firmam caritatis amicitiam, ideo, *omnis congregatio populi*, veram contritionis pęnitẽtiã. Ideo effundite corã illo corda, quibus habitis, talis habebit adiutorii diuini ſtabile aſſiſtentiam. Ideo ſequitur *Deus adiutor noſter in æternum*, primo requiritur plena Dei cõfidentia vt tota ſpes noſtra ponatur in Deo. Ideo præmittitur ſperate in eo, & non in creatura, quia in creatura ſpẽ ponere eſt deſperare de Deo, & aduerte qđ ſicut vera ſpes eſt cauſa adiutorii diuini, ſic & econuerſo, adiutoriũ Dei eſt cauſa ſpei, cũ. n. ſpes nõ ſit ſine gratia & meritis, quomodo poſſumus in ipſum ſperare, niſi

Adiutoriũ Dei eſt cauſa noſtra ſpei.

A nos ipſe adiuuet qui nihil boni ſine eius adiutorio poſſumus habere; ideo dicitur pſal. 17. Deus meus, adiutor meus & ſperabo in eum, hic. n. adiutoriũ præmittit ante ſpem, ex hoc oſtendẽs quod ex adiutorio Dei oritur ſpes eius in nobis, ſed in verbis prioribus ſpem pręmittit adiutorio quaſi ſpes ſit adiutorii cauſa dicẽs *ſperate in eo*, & ſequitur *Deus adiutor noſter*. Eſt ergo notandũ quod ſicut, gratia eſt cauſa meritorũ noſtrorum, & ſic omnia merita noſtra pcedit, ſic & merita noſtra ſunt cauſa augmẽtationis & pfectio- B nis gratiæ, quia ut dicit Magiſter libr. 2. diſt. 26. Ipſa gratia per bona opera meretur augeri ut aucta mereatur perfici. Sic & in propoſito, adiutorium Dei præcedit in nobis uirtutem ſpei, quia ſine ipſo ſperare debite non poſſumus, ſed conſequenter ipſa ſpes per adiutorium Dei jam habita, eſt cauſa perfectionis, & augmẽtationis præhabiti adiutorii, q a quãto quis perfectius ſperat in Deo, tãto amplius adiuuatur ab eo, & ſic concordantur auctoritates prædictorum. Secũdo requiritur ſumma caritatis concordia ad ha- C bendũ Dei adiutoriũ quia illos Deus maxime adiuuat, qui in caritate, & dilectione manant concordes, & hoc notat dicẽs *omnis congregatio populi*, quaſi dicat, ſi fitis per caritatem uniti, ſic ſperare poteritis, ut eſt ſperandũ. Vnde per auaritiã ſeparatus a Chriſti caritate, nec in Deo debite ſperare poteſt, nec adiutoriũ Dei meretur habere unde de tali dicitur pſa. 51. Ecce homo qui non poſuit Deum adiutorem ſuum, & ratio ſubditur, ſed ſpe- D rauit in multitudiue diuitiarum ſuarum & præualuit in uanitate ſua, quod ideo dicit ſecundum glo: ibidem, quia nihil uanius eo, qui putat plus ualere minimum, quã dominum. Tertio requiritur, vera cordis pęnitentia, ideo dicit *effundite coram illo corda veſtra*, quid enim eſt cor effundere, niſi pænitendo, cor per lachrimas exterius ſpargere vnde gloſa ibi dẽuit, *effundite coram illo corda veſtra*. i. prauas cogitationes veſtras, peccata confitendo, ſperando bona, precando ueniam, plorando ruinam. Per lachrimas enim cor effunditur, effundite ergo nolite intus retinere uirus peccati effun-

dite & non peribit quod effunditis quia E
ex hoc, *Deus eſt adiutor noſter in æternũ*
quid ergo timeris inter malos. Et vere
nihil habet timere qui prædictis modis
adiutoriũ Dei habere meretur, quoniã
ut dicitur pſal.90. Qui habitat in adiu-
rio altiſſimi, in protectione Dei cæli cõ-
morabitur, protectus aũt a Deo cęli, qđ
formidare debet, propter quod cuilibet
tali dicitur Iſaiæ.41. ne timeas quoniam
ego adiuui, te, noli timere, quia ego
auxiliator tui ſum & huius exemplum
hic nobis dat Chriſtus oſtendẽs ꝙ Deus
adiutor eius fuit propter ſpẽ in Deo ha-
bitam dicens, *Deus adiutor meus, in ipſo* F
ſperauit cor meum, & adiutus ſum.

Ver.46 *Viriliter agite, & confortetur cor ueſtrum,*
pſal.30. *omnes qui ſperatis in domino,*

AVguſtinus exponẽs hunc locum ait,
Viriliter agite, i. nolite laſſas ma-
nus in tribulatione dimittere non nu-
tent genua ueſtra, *Viriliter agite & confor
t etur cor ueſtrum*, ad percipienda & tole-
randa omnia mala huius ſæculi. Sed qui
ſint quibus hoc dicit propheta. ſ. *Virili-* G
ter agite, & confortetur, &c. nunq̃ ijs qui
diligunt mũdũ: non, ſed quibus dicit, oẽs
qui ſperatis in dño. Attende aũt qđ uir
quandoq; dicitur a uirtute & fortitudi-
ne quandoque a ſexu, ut aũt dicitur a uir
tute, tunc ab ipſo dicitur uiriliter aduer
bium, ideſt virtuoſe & conſtanter. *Virili
ter* igitur *agite*, ideſt uirtuoſe & conſtan
ter, quia, ſcilicet corde noſtro in omnib.
actionibus noſtris cuſtodiam uirilem, &
conſtantem non muliebrem, & inconſtã-
tem ut oſtendit Greg. libr. 1. moral. c. 25. H
dicens, viriliter agere neſciunt niſi illi, q
virili cuſtodia munire mentem nouerũt
vnde recte inopinata morte Isboſeth ex
tinctus dicitur, quia ſacra ſcriptura non
in domo hoſtiarum ſed hoſtiariã habuiſ
ſe teſtatur dicens, uenientes autem filii
Remmon berechite, richa & banaam in
greſſi ſunt domum Isboſeth feruente die
qui dormiebat ſuper ſtratum ſuum meri
die. Ingreſſi ſunt autem domũ, & hoſtia-
ria domus purgãs triticum obdormiuit
aſſumentes itaque ſpicas tritici latenter,
ingreſſi ſunt, & percuſſerunt eum in in-
guine. Hoſtiaria enim triticum purgat
cum mentis cuſtodia diſcernendo, uirtu-
tes a uitiis ſeparat, quod ſi obdormierit,
in mortẽ domini ſui inſidiatores admit-
tet, quia dum diſcretionis ſollicitudo,
ceſſauit, ad interficiendã animam, mali-
gnis ſpiritibus iter pandit. Qui ingreſſi
ſpicas tollunt, quia mox bonarum cogi-
tationũ germen auferũt, atq; in inguine
feriunt, quia uirtutem cordis delectatio
ne carnis occidunt. In inguine quippe fe
rire eſt vitã mentis carnis delectatione ꝑ
forare. Nequaquã autem Isboſeth iſte,
hac morte ſuccũberet, niſi ad mentis adi-
tum muliebrẽ cuſtodiam deputaſſet, for
tis nãque viriliſque ſenſus præponi cor-
dis foribus debet, ꝙ nec intelligẽtię ſom
nus opprimat, nec ignorantia error fal-
lat, vnde & bene Isboſeth appellatus eſt
qui cuſtode fęmina, hoſtiũ gladijs nuda-
tur, Isboſeth quippe vir confuſionis di-
citur, vir autem confuſionis eſt, qui uirili
ter mentis cuſtodia munitus non eſt, qui
dum virtutes agere ſe extimat ſub inſtan
tia uitia neſcientem necant, tota itaque
virtute viriliter muniendus eſt aditus
mentis, ne quando eam inſidiantes ho-
ſtes penetrent foramine neglectæ cogita
tionis. Hinc Salomon ait, omni cuſtodia
ſerua cor tuum, quando ex ipſo uita tuã
procedit.

Fallax equus ad ſalutem, in abundantia au Ver.16
tem uirtutis ſuæ non ſaluabitur. pſal.32.

IStum textum exponunt aliqui de ho-
mine iuſto qui per iuſtitiam, & uirtu
tem ſuam nullo modo ſaluari poteſt, ſed
ſolum Dei gratia. Vbi notandum quod
per ęquum ſignificatur homo, cum er-
go ſolum ille ſit homo] qui utitur ratio-
ne & ſecundum ipſam uiuit, ſequitur qđ *Aequ⁹ ſi*
per ęquum, ſignificatur homo iuſtus, *gnificat*
quod autem per ęquum ſignificetur ho- *hominem*
mo, patet triplici ratione, ſcilicet ratio-
ne ſui nominis ſingularis, ſuæ cognatio-
nis naturalis, ſuæ cõditionis corporalis.
Primum patet quoniam in ſacra ſcriptu
ra æquus, æqua, æquum, idem eſt, quod
iuſtum. Leuit. 24. æquum iudicium, ideſt
iuſtum ſit inter nos, ſi ergo æquus idem
eſt ꝙ iuſtus, & nullo modo dici poſſet in

ſtus

ſtus niſi à iuſtitia ſibi formaliter inhærente; ſicut nec albus niſi ab albedine, ſequitur ꝙ cum in iuſtitia quæ eſt virtus moralis,& præclariſſima.5.Ethicor. ſolum inſit bonum, ꝙ ſolus homo dẽt iuſtus nuncupari, & per conſequens ſolus homo dici dẽt iuſtus, Eccl.31. æqua uita hominibus. Secundum patet, nõ ſicut homo naturaliter cognationẽ ſuam, à qua traxit originem, quo ad actum propagationis veneratur, vt cum ipſa coitũ naturaliter abhorreat, vnde & de iure naturali nullus cum ſtipite a quo trahit originẽ, coire põt licitè, quia nec matrimonium contrahere quãtumcumque ſit ab eo in gradu remoto, in tantũ ꝙ ẽt ſi Adã adhuc viueret, nulla mulier cum ipſo cõtrahere poſſet, nec aliquis vir cum Eua, quia ipſi cæterorũ omniũ ſtipites fuerũt, & cæteri oẽs ab illis deſcenderunt, ſic & quaſi conſimili modo equus animal, inter omnia animalia bruta, in hoc imitatur hominem, vt nec filia equi cũ patre, nec filius equæ cum matre coitum ſuſtineat, ut dicit Magiſter de propriet. rerũ li. 18. Vnde narrat Ariſtot. libr. de animal. c. 18. ꝙ quidam Rex Septentrionis habuit equam pulcherrimam, quæ peperit ei equum pulcherrimũ, ex quib. duobus Rex voluit habere prolem, & omnibus modis quib. poterat inducebat equũ, ut coiret cum matre operiendo faciem vtriuſq;, ꝙ cum factum fuiſſet, & diſcooperirentur eorum facies, ſtatim ſicut equus nouit matrem, abhorrens ꝙ fecerat, præ dolore ab alto ſe proijciẽs, ſe interfecit. Merito ergo ratione huius ſimilitudinis per equum homo ſignificatur. Tertium patet qm̃ equus inter cætera animalia, corpus ſuum ſic hẽt diſpoſitũ ꝙ mediantibus quatuor tibijs corpus à terra multũ tenet eleuatum in hoc figurans hominẽ qui ſeipſum per quatuor virtutes velut quatuor tibijs à terra.i. à terrenis debet eleuari,& ſic oẽs homines Iuſti,& æqui, ſunt illi equi de quibus dicitur Ezech.i. ꝙ per quatuor partes.i. ꝑ quatuor uirtutes, euntes ibant. Sic ergo per equum ſignificatur homo iuſtus, de quo iſtũ verſum exponunt dicentes *fallax equus ad ſalutem*, ꝙ homo quantũcunque iuſtus mentitur, ſi ex iuſtitia ſua, ſibimet promittat uitam æternã, quæ opinio eſt moralis Auguſt. aũt magis literaliter dicit. *fallax equus ad ſalutem*, non.n. putare dẽt dictum *fallax equus*, &c. quaſi mendax ſit iuſtus ad ſalutem, ꝙ velut iuſtus ad ſalutẽ mentiatur, nõ enim ſcriptũ eſt hic, vt falſum pro æquitate dicat, vel ut ly equus pro æquo homine vel iuſto ſumatur, ſed equus animal quatrupes, quid eſt ergo *fallax equus ad ſalutem*? Ideſt mentitur equus q̃do promittit tibi ſalutẽ, ſed nunquid equus alicui loquit, ut promittat ſalutem? ſed cũ tu uides equum bene formatum, & ueloci curſu prædotatũ, iſta omnia quaſi promittũt tibi de illo ſalutem, ſed fallunt ſi Deus non tuetur te, quoniam, *fallax equus ad ſalutem*. Vel per equum accipe altũ ſtatum proſperitatis, qui mentitur homini promittens ſalutem, ut ipſum ab altiori ſtatu, grauius cadere faciat, vnde ibidem Auguſt. ait, *fallax equus* &c. vel equum accipe etiam figuratè quamlibet amplitudinem huius ſęculi, quemlibet honorem, in quem ſuperbius incedis cum altius ingredieris, & eo te non modo celſiorẽ, ſed etiam tutiorem, falſo putas, quomodo.n. te decipias neſcis, tanto eliſum grauius, quanto ſublimius ferebaris &c.

Adam ſi viueret nõ poſſet cum aliqua muliere contrahere.

Equus ſignificat proſperitatẽ mũdi quæ fallax eſt.

Vidi impium ſuperexaltatum, & eleuatũ ſicut cedros Libani. Ve.602 Pſal.36

NOtandum ꝙ hic cedrus ratione ſuæ altitudinis ſignificat multa.ſ. Ambitionem, & ſuperbiam, ſpeculationem & ſciẽtiam, ſanctitatem & iuſtitiã. Primũ patet, cedrus enim maxime quę in libano naſcit, arbores cæteras quaſi deſpiciens, ſua proceritate ſe in altum erigit, quod proprium eſt ſuperborum, qui ſemper uoluntate multum volãtes, cæteros mente deſpiciunt, quos tamen Deus finaliter ſua poteſtate contringit & damnat, de quibus dicitur pſ.28. vox domini confrig. cedros, & confriget dominus cedros libani, quod uel ideo dicit quia vox prędicationis dñi, ſuperbos & altos humiliauit gentiles, ſubdẽdo eos ueritati fidei, & conſimiliter in fine humiliabit ſuperbos Iudęos, ipſos

Cedrus multa ſignificat.

ad

Superbiã ad fidem cõuertendo. Bene.n.per cedrũ ſignificatur ſuperbia nõ ſolũ quia eſt arbor altiſſima, ſed ẽt niſi ſucciſa, eſt inutilis quia in ſua radice manẽs inutiles fructꝰ facit, ſed ſucciſa, ualet ad ædificia. Sic & ſuperbia quæ radix eſt peccati in ſua radice manens, inutiles fructus parit, ſed ſucciſa valet ad ædificandũ tẽplum domino, vnde de ſuperbis expreſſe loquitur hic pſal. *Vidi impium ſuperexaltatum & & eleuatum*, &c. Secundũ patet, ſ. de cedro ſcientiæ doctrinalis ſicut.n. cedrus ſua altitudine arbores cæteras operit, ſic & doctores catholici altitudine ſuæ ſciẽ- F tiæ operiunt oĩa arbuſta legis antiquæ, & de illa cedro in vinea eccleſiæ erecta dicitur pſal. 79. plantaſti radices eius, & impleui terrã ſequitur operuit Montes vmbra eius, ſ. quoad umbrã legis antiquæ, & arbuſta eius cedros Dei. Vbi gloſſa. Vmbra vineæ eccleſiæ quæ modo impleuit terrã operuit Montes. ſ. antiquos prophetas, quia locuti ſunt in figuris, vmbræ enim eius eſt circũciſio, ſabbatiſmus &c. huiuſmodi quæ prophetæ locuti ſunt dicentes, obſerua ſabbathum, circuncide infantẽ offer ſacrificium arietis, vitu- G li &c. ideo tunc operuit mõtes vmbra eius, ſed poſt vmbrã uenit veritas, quia nunc arbuſta eius operiunt cedros Dei, quia eorum ſacramenta & veritates oſtẽſæ, operiũt cedros Dei, ideſt catholicos doctores. Iſta namque eccleſia creſcendo operuit omnes prophetas figuris, nunc autẽ ueritatis exhibitione operuit cedros Dei, ideſt ſanctos doctores. Ideo aũt dixit cedros Dei, quia aliæ ſunt cedri euertẽdę, ideſt ſuperbi qui ſunt cedri ſæculi ſed non Dei, ſicut ſunt ſancti docto- H res. Tertium patet, ſ. de cedro ſanctitatis & iuſtitiæ. Iuſtis.n. præcipuè duabus comparantur arboribus, ſcilicet palmæ propter radicis aſperitatem & fructus longanimitatem, & cedro, propter altitudinem uitæ, & uirtutum immarceſſibilitatem, Sic & iuſtum hic aſperat labor, quem in ſupernis pulchritudo immortalitatis coronabit, & tunc iſta cedrus erit imputribilis ſtola immortalitatis canditatus. Iſtis ergo arboribus comparãtur Iuſti, quia hæ arbores non areſcunt in æſtate, ut fœnum cui impius E comparatur, quia cito areſcit, hæc gloſſa. Sancti ergo & iuſti, qui eccleſiam ſuſtinent poſſunt dici eſſe columnæ cedrinę, quę ſuſtentabant domum Salomonis, i. Chriſti de quibus dicitur 3. Reg. 7. & lignis cedrinis ueſtiuit totam camerã. Per columnas cedrinas Prælatorum ſanctitatem, ſed per tabulata cedrina ſubditorum ſanctitatem intelige.

Et tranſiui, & ecce non erat, & quæſiui eum, & non eſt inuentus locus eius. Ver. 603 Pſal. 36.

Vide Auguſtinum ſuper illum locũ F item aliter intelligitur ꝙ impius non eſt, quia à vero eſſe Dei per peccatum ſeparatur, unde nec gloria eius aliquid eſſe reputatur. Vide Greg. 17. moral. c. 4. ſuper illo verbo Iob. 24. eleuati ſunt ad modicum, & non ſubſiſtent. Iniquorum gloria enim plerunque in annorum multitudine tenditur &c. Idem etiam Greg. 15 mor. c. 20. dicit, viator dicitur qui preſentem uitam viã ſibi eſſe, & non patriam attendit &c.

G *Iuſti autem diſperibunt, ſimul reliquia impiorum interibunt.* Ver. 605 Pſal. 36.

Hoc non ſolum intelligitur de bonis temporalibus, ſed etiã de operibus bonis ex genere quæ fecerũt, quę omnia in morte ipſorum pereunt. De bonis temporalibus hoc oſtendit Greg. 9. ponens illud Iob. c. 27. diues cum dormierit &c. lib. 18. moral. c. 9. dicens diues cum dormierit &c. huic ſecundus pſal. concordat dicens dormierunt ſomnum ſuũ, & nihil inuenerunt omnes uiri diuitiarũ in manibus ſuis, ut enim H in ſua manu diuites poſt mortem ſuam quicquid inueniant eis ante mortẽ dicitur diuitias ſuas in quibus manibus ponant, facite uobis amicos de mammona iniquitatis &c. diues cũ dormierit nihil ſecum affert. Res ſuas cum moritur ſecum tolleret, ſi ad petentis uocem cum uiueret, ſibi tuliſſet, nam terrena omnia quę ſeruando amittimus, largiendo ſeruamus, patrimonium noſtrum retentum perditur, manet erogatum, diu enim cum rebus noſtris durare non poſſumus, quia aut nos illa moriendo

Bona impiorum. omnia poſt mortẽ ipſorũ pereunt.

riendo

riendo deſerimus, aut illæ quaſi nos viuentes deſerunt pereundo. agendum ergo nobis eſt, vt res abſolute perituras ipſas erogando, in non pereuntem tranſire faciamus mercedē. De bonis aūt operibus de genere factis per ipſos patet ꝙ pereunt q̄a poſt mortem ipſis nō proſunt.

Ver.617 pſal.37. *Domine ante te, omne deſiderium meum, & gemitus meus à te non eſt abſconditus.*

Deſiderantur multa propter quæ debemus deſiderare Deū.

NOta quòd multa ſolent ab homine deſiderari propter quæ Deus a nobis eſt deſiderandus. Deſideratur enim primo Artifex ſubtilis ad operandum, ut ſcilicet bonum opus habeatur. Sed quis melior Deo, qui dat omne bonum? Iſa.26. Domine nomen tuum, & memoriale tuum in deſiderio animæ. Eccle.42. O quam deſiderabilia ſunt opera Dñi omnia naturaliter deſiderāt, & tendunt ad ſuum principiū. Ideo anima in Deū per deſiderium tendere debet. Prou.13. Deſiderium compleatur &c. 2. legatus fidelis ad viſitandum, & docendum, ſicut deuius ducem deſiderat, ſed quid plus quam locus paradiſi deſideratur, quem locum docuit Chriſtus in ſua legatione? Ideo dicitur Aggæi 2. veniet deſideratus cunctis gentibus. Tertio adiutor fortis ad bellandum, ſicut captiuus deſiderat liberari a carcere corporali, quanto plus ab æterno, quod fecit Chriſtus in Paſſione. Iſa.26. anima mea deſiderabit te in nocte. Pſalm.9. Deſiderium pauperum exaudiuit Dominus. 4. Medicus generalis ad ſanandum, ut Ieſus medicum propter vulnus corporale, quanto plus propter ſpirituale, quod ſanat Deus in iuſtificatione pſal.41. Quemadmodum deſiderat ceruus ad fontes aquarum. Quinto diues liberalis ad ditandum, ſicut pauper deſiderat ſufficientiā temporalium, quanto plus illam æternorum, quam dat Deus in glorificatione Cant.2. Sub illius quem deſiderauerā ſedi, Prou.3. deſiderium ſuum iuſtis dabitur. Quibus omnibus conſideratis ſolum ad Dominum hic pœnitens ponit deſiderium ſuum dicens, *Domine ante te omne deſiderium meum.*

A *Amici mei, & proximi mei aduerſum me appropinquauerunt, & ſteterunt.* Ver.619 Pſal.37

Proximus alterius dicitur ꝗs multiplic.

VEl aliter dicamus Iudęos realiter amicos Chriſti fuiſſe non quidē ex parte ipſorū ſed ex parte ipſius Chriſti. Etenim ſi mali inimicātur bonis, boni tū illos quęrunt amicos. Notandum etiam ꝙ aliquis dicitur proximus alterius multipliciter qualiter Chriſtus erat proximus Iudęorum. Primo naturę conditione Leuit.19. Secundum 70. interpretes diliges dominum Deum tuum, & proximum B tuum ſicut teipſum. Noſtra tranſlatio habet, diliges amicum tuum. hoc mō Chriſtus erat proximus Iudęorum quia homo vt illi. Secundo beneficiorū exhibitione Luc.10. Quis horum trium tibi videtur fuiſſe proximus, reſpondit, qui fecit miſericordiam in illum. Sic erat proximus Chriſtus. Vnde act.10. de Chriſto dicitur, qui pertranſiuit benefac. & ſanando omnes oppreſſos a Diabolo: & de Iudæis dicitur reſpectu Chriſti Pſ.27. qui loquſitur pacem cum proximo ſuo mala autem in cordibus eorum. 3. con- C ſanguinitate, & ſic Iudæi erant proximi Chriſti, quia ex ipſis ſecundum carnem fuit natus, quos proximos ſuos ipſe hic appellat hoc modo, *Amici mei, & proximi mei*, &c.

Et factus ſum ſicut homo non audiens. Ver.623 Pſal.37.

ISte verſus ſecundum Auguſtinum intelligitur ſicut & pręcedens de Chriſto capitur: ſed cum dicit *Factus ſum*, &c. *nō habens in ore ſuo redargutiones*, non ſic D intelligendus eſt, quaſi Chriſtus in ore ſuo non haberet redargutiones, quibus Iudęos redargueret, cum conſtet ipſum illos de multis redarguiſſe. Sed expectabat, ut complerentur illa omnia, & implerentur omnes prophetię de illo de quo dictum erat, ſicut ouis coram tondente ſe non aperuit os ſuum. Vnde etiā notandum eſt, ꝙ inter alias conditiones, quas redarguens habere debet, maxime debet habere diſcretionem, ut, ſcilicet illos arguat quibus credit proficere, & non illos, quibus credit nocere, ut puta ſi ex redargutione credat illos fieri deteriores. Et hoc bene notabat Salomon Prou.

Arguere debemus ſolum illos, quibus ſperamus proficere.

Ver. 717 Pſal. 43. *In Deo laudabimur tota die, & in nomine tuo confitebimur in ſæculum.*

A

Dies accipitur. VEl aliter, vbi nota q̃ dies accipitur dupliciter, ſcilicet pro die naturali, & pro die artificiali. Dies naturalis continet 24. horas, ſcilicet ſpacium totum temporis quo ſol accedit ab oriente quoad vſque ad illud reuertatur, & ſic continet dies, diem & noctem. Dies autem artificialis eſt ſolum ſpaciũ, quo ſol illuminat hemiſphærium noſtrum, & ſic dies & nox diſtinguuntur, non autem primo modo. Dies ergo naturalis continet noctem & diem, per noctem autem intelliguntur aduerſitates, ſed per diem proſperitates. Quid ergo vult dicere, *In domino laudabimur tota die*, niſi in nocte laudabimus Deum, & in die, hoc eſt in aduerſis & in proſperis?

B

Ver 732 Pſal. 43. *Quare faciem tuam auertis, obliuiſceris inopia noſtra, & tribulationis noſtra?*

Cognoſci à Die, & cognoſcere Deum quid ſit. RIcardus ſuper illo verbo, Populus quem non cognoui, ſeruiuit mihi &c. Pſal. 17. ait. Non eſt magnæ admirationis ſi populus à Deo cognitus ſeruiat illi: cum vero incognitus illi ſeruiat, & in auditu auris obediat illi, magnæ laudis eſt aſcribendum. Quidam. n. ſunt qui à Deo cognoſcuntur, & Deum cognoſcunt, cognoſcere enim Dei hominem eſt ipſum facere fœlicem? cognoſcere hominis Deum eſt de percepta fœlicitate Deo gratias agere, & tales ſunt Angeli & beati. Quidam autem ſunt qui nec cognoſcuntur a Deo, nec ipſi Deum cognoſcunt, ſicut pauperes neceſſarij, quos nec rerum temporalium copia ditat, nec beatificat ſeruitu; diuina. Quidam autem a Deo cognoſcũtur, ſed Deum ipſi non cognoſcunt, ſicut sũt huius ſæculi diuites, qui acceptis à Deo opibus affluunt, ſed carnalibus deſiderijs oppreſſi nunquam ad cœleſtia deſideria cor attollũt nec ſuſpendunt. Quidam vero Deum cognoſcunt, ſed nõ cognoſcunt à Deo ſicut pauperes uoluntarij quos nec tribulatio, nec anguſtia, nec aliqua alia pericula poſſunt ſeparare à caritate Chriſti, in quorum perſona dicitur in pſal. Deus Deus meus quare dereliquiſti me? Nunquid incogniti videntur à Deo qui orant vt reſpiciantur? Veruntamen licet habeatur quaſi incogniti, licet uideantur quaſi à Deo derelicti, ipſi tamen Deum ipſum bene cognoſcunt qua propter ex perſona cognoſcentium ſtatim ſubinfertur, Deus meus clamabo per diem &c. & de his ipſis ait uox diuina. Populus quem nõ cognoui ſeruiuit mihi, &c. ac ſi aperte angelis ſuis dicat. Quid mirum ſi uos mihi ſeruiris, quos fœlices facio, quando illi mihi ſeruiunt, quos in paupertate tamquam mihi incogniti eſſe videantur, relinquo? Et quid etiam mirum ſi uos mihi obeditis, qui faciem meam uidetis, cum et illi me audiant, qui me nõ uidẽt? Ad propoſitum ergo quia Deus populum ſuum tempore Antiochi expoſuerat perſecutionibus, ideo illos dicebatur non cognoſcere, & non reſpicere, ab eis faciem auertere, & conſequẽter dicebatur de ipſis non recordari. Clamabat ergo populus Iudæorum, clamabãt Sancti Martyres occiſi, & ille afflictus ſub Anthioco. Quare faciem tuã auertis, cupiẽtes ſuis certaminis fidem.

C

Ver. 753 pſal. 44. *Memores erũt nominis tui domine in omni generatione, & generationem.*

Generatio dupliciter accipitur. APoſtoli prædicauerunt nomẽ Chriſti non ſolũ in uno tempore & in vna generatione, ſed in omni generatione, & generationẽ. Quod poteſt 2. intelligi, primo modo quoad ſucceſſionẽ generationis, ſicut filius eſt generatio patris prima, filius filij eſt generatio ſecunda. Filius illius eſt generatio tertia, & ſic cõtinue procedendo. Et ſic notatur hic continuatio prædicationis nominis Chriſti vſque ad finẽ mundi. Alio modo accipitur generatio, non pro tali generatione, ſeu ſucceſſione, ſed pro una narratione, vel pro vna gente, ſicut dicimus, q̃ latini faciunt unã generationem, Græci aliã Sic. n. Iudęi dicebantur una generatio pſal. 23. Hæc eſt generatio quęrentium Dominum. Et ſic hic notatur nominis Chriſti prędicatio per omnes mũdi nationes, ſiue generationes, cum dicitur *Memores erunt nominis tui in omni generatione*, &c. Vnde nullam generationem excludit.

D

excludit, in qua nomen Chriſti non fuerit prædicatum, dicens *In omni generatione & generationem*, vt ly *in omni*, bis intelligatur, ſic bis hic ponitur generatio. Vt ſit ſenſus primo. *In omni generatione*, ſcilicet quoad ſucceſſionem generationum, Secũdo *& in omni generatione*, quoad vniuerſalitatem omnium gentium, & generationum. Notãdum aũt ꝙ nomen Chriſti merito in omni generatione fuit prædicatum. Primo quia eſt nomen ſummæ maieſtatis, ideo colendũ, & venerandum fideliter. Phil. 2. Dedit illi nomẽ quod eſt ſuper omne nomen, vt in noĩe Ieſu omne genu flectatur &c. Ideo cuilibet noſtrũ dicitur Exod. 19. Non aſſumes nomẽ Dei tui in vanum. Scdo quia eſt nomen ſummæ dignitatis, ideo eſt laudandum celebriter Pſ. 82. Nomen tibi Deus tu ſolus altiſsimus ſuper omnem terrã. Pſ. 8. Dñe Deus noſter, quam admirabile eſt nomẽ tuum in vniuerſa terra. Ideo vt dicitur Paral. 29. Laudamus nomen Dñi in æternum. Et Pſal. 112. Laudate pueri nomen Dñi. Tertio quia eſt nomen ſummæ poteſtatis, & ideo ad ipſum confugiendũ eſt fideliter, ſeu fiducialiter. Prou. 28. Turris fortiſsima nomẽ domini, ad ipſam currit iuſtus, & ſaluabitur. Vnde poteſtatem ſui nominis oſtendens Chriſtus Matth. vlt. Dixit in nomine meo, dæmonia eijciẽt &c. Quarto quia eſt nomen ſummæ pietatis, & bonitatis, & ideo inuocandum eſt cordialiter. Luc. 1. Vocabis nomẽ eius Chriſtum. Ipſe .n. ſaluum faciet populũ ſuum à peccatis eorũ. Iſtud ergo nomen Chriſti inuocemus dicentes illud Ierem. 14. Tu in nobis es Domine, & nomen ſanctum tuum inuocatum eſt ſuper nos, ne derelinquas nos &c. Quid ergo mirũ ſi eccleſiæ filii huius nominis ſunt memores?

ver. 765 Pſal. 45. *Dominus virtutum nobiſcum ſuſceptor, noſter Deus Iacob.*

Mortem Chriſtus ſuſcepit ob multa.

SVſceptor noſter eſt Chriſtus, quia noſtra ſuſcepit. ſ. pęnalitatem, humanitatem mortem: ſed de morte tantum hic agam: quam Chriſtus propter multa ſuſcepit: vt diabolus ab ipſo iuſtitia vinceretur: vt peccator quilibet Deo reconciliaretur, vt homo frigidus ad Dei amo-

E rem accenderetur. Primum patet quoniam Chriſtus humanum genus de manu dæmonis uolens eripere, ipſum Diabolũ non poteſtate, ſed iuſtitia voluit ſuperare, ꝙ & fecit indebitam mortem tolerando, vt oſtendit Magiſter lib. 3. d. 20. d. Qđ morte Chriſti iuſtitia ſuperatus eſt diabolus, & non potentia. Et qũo id factum ſit, vt potero, explicabo. Quadam .n. iuſtitia Dei in poteſtate diaboli traditum eſt corpus humanũ peccato primi parentis in omnes originaliter trãſeunte & illius delicto obligante. Vnde & omnes homines ab origine ſunt ſub principe diabolo

Morte Chriſti ſupatus eſt diabolus, & nõ potentia

F dicẽte Apoſtolo eramus .n. filij iræ, natura, ſcilicet vt eſt deprauata peccato, nõ vt eſt recta creata ab initio, & ſubdit. Et tandem hominem, quem commiſsio peccatorum diabolo ſubdidit, remiſſio peccatorum per ſanguinem Chriſti data a diabolo eruit vt iuſtitia diabolus vinceretur, & non potentia, ſed iuſtitia ipſum ſuperauit, quia nihil in eo morte dignũ inueniens, occidit eum, propter quod iuſtum eſt, vt debitores, quos iuſte tenebat, libere dimittantur in eum credentes, quem ſine vllo debito occidit. Et ſic

G non poteſtate, ſed iuſtitia ipſum ſuperauit. Factus eſt igitur Chriſtus ſuſceptor noſtræ mortis, vt diabolus iuſtitia vinceretur: Vnde quilibet noſtrum ſic in iuſtitia à diabolo liberatus dicere poteſt illud Pſal. 3. Reſurrexi, ſcilicet à peccato, quia dominus ſuſcepit me. Secundum patet quoniam per Chriſti mortem Deo patri ſumus reconciliati, propter quod dicit Magiſter lib. 3. d. 19. Quod Chriſtus ſuſcepit illam, ſcilicet mortem, & paſſionem, per quæ Deo Trinitati ſumus recon

H ciliati. Vnde & Apoſtolus ait, reconciliati ſumus Deo per mortem filii eius. Et talis ſuſceptio mortis cauſa fuit noſtræ ſalutis, ſic noſtrum quilibet dicat Chriſto illud Pſal. 88. Pater meus es tu Deus meus, & ſuſceptor ſalutis meæ. Tertium patet quia nihil tantum accendit hominem ad ipſius Dei amorem, quam mortis eius recordatio. Vnde Mag. libro 3. diſtinct. 19. dicit, apparet commendabilis, & eximia Dei caritas erga Nos, in eo ꝙ filius ſuus pro nobis peccatoribus tradidit in mortem. Exhibita autem erga

nos

noſtantę dilectionis arra, & nos moue- A
mur, accendimurq; ad diligendũ Deũ, q
pro nobis tantum fecit. Et ſic Dei filius
animas noſtras cum morte ſuſcepit ad
Dei amorem, fructus iuſti ligũ vitę, & q
ſuſcipit animas ſapiẽs. Ex quib. omnib.
clare patet ꝙ de Chriſto Dei filio merito
ps. dicit *Dominus Virt. Nobis ſuſceptor* &c.
Itẽ notãdũ ꝙ Dominus nobiſcũ eſt mul
tipliciter. i. per potentię pręſidium quo
defenſamur, Num. 14. Dominus eſt nobiſ
cum, nolite timere. Per gratiæ beneficiũ
quo ab ipſo acceptamur, ut hic *Dominus*
uirtutum. Per naturę conſortium, quo cũ
ipſo conuerſamur Matth. 1. vocabitur no
men eius Emanuel, qđ interpretatur no
biſcum Deus, quare &c.

Nobiſcũ eſt Deus multipliciter.

Ver. 819 pſal. 49. *Quoniam mea ſunt omnes feræ ſiluarum, iu menta in montibus, & boues.*

Fera, beſtia iumentum quid eſt.

ET notandum ꝙ differentia eſt inter
feras, & beſtias, quoniam fera dici-
tur a fero, fers, & dicitur fera omnis be
ſtia, q a toto corpore ferat, vt quaſi natu-
rali vtat libertate, & deſiderio ſuo, & vo-
luntate feratur, proprie ferę dicuntur, et
ſi non ſæuiant. Beſtię vero a vaſtãdo ſunt
dictæ, quæ morſu, vnguibus vel cornibus
ſęuiant, & ſic iſto modo patet, qđ omnis
beſtia eſt fera, ſed non omnis fera eſt be
ſtia. Vel fera dicitur a ferus, feri, eſt autẽ
ferus idem qđ crudelis, durus, uel aſper,
vnde pſalm. 79. Singularis ferus depaſtus
eſt eã, & iſto modo fera idem eſt qđ be-
ſtia crudelis. Iumentum autem dicitur a
iuuo, iuuas, unde iumentum, quaſi iuua-
mentum, & ſic iumenta dicuntur illa ani
malia, quæ ſuo labore nos iuuant, ut arã
do, portãdo, & huiuſmodi, & ſic boues in
ter iumenta ponuntur, quæ tamẽ omnia
ſunt Dei, qui omnia illa creauit, propte-
rea dicit Pſal. *Quoniam mea ſunt omnes fe ra ſiluarum.*

ver. 866 pſal. 52. *Deum nõ inuocauerunt, illic trepidauerunt timore, ubi non fuit timor.*

HIc redditur ratio talis punitionis.
Vbi notandum quod tempore Anti
chriſti, multi timore pœnarum, quas da
bit ſibi contradicentibus fidẽ Chriſti ne-
gabunt, & ipſum Antichriſtum verũ Meſ A
ſiam in lege promiſſum confitebũtur, q
plus timebunt pænã corporalem ad mo
dicum duraturam, quam Dei offenſam,
& perpetuam pęnam, cum tamẽ certum
ſit ꝙ primus timor nullus debet eſſe re-
ſpectu futuri, & hoc eſt quod de talibus
dicit, quod *Deum non inuocauerunt*. Hic
accipit, præteritum pro futuro, i. non in
uocabunt, ideo ipſum negabunt, & cau-
ſam ſubdit, *Quia illic trepidauerunt*, i. deſt
trepidabunt timore. ſ. pænæ corporalis.
vbi non fuit, i. non debuit eſſe timor. Sic.
B n. dicebat Chriſtus pænas corporis nõ eſ
ſe timendas, ſed nec mortem Matth. 10.
Nolite timere eos, qui occidunt corpus.
Vel iſtũ verſum expone de omnibus ma-
lis, q Deũ non propter ipſum Deũ, ſed p
pter temporalia colunt, quod talis non
inuocat Deum, ſed temporalia. Nã vt di
cit hic Aug. Deus gratis vult coli, gratis
vult diligi. Non propterea illũ amare,
quia dat aliquid præter ſe, ſed quia dat
ſe. Qui ergo inuocat Deũ, vt diues fiat,
Deum non inuocat, hoc. n. inuocat quod
vult ad ſe veniſſe. Quid eſt. n. inuocare, ni
C ſi uocare ad te, nã cum dicis. Deus da mi
hi diuitias, non uis ut ipſe Deus veniat
ad te, ſed uis vt ipſæ diuitiæ veniãt ad te.
Quod vis, ut ad te ueniat, hoc inuocas,
ſi autem Deum inuocares, ipſe ad te ue-
niret, ipſe eſſet diuitiæ tuæ. Nunc autẽ
vis habere archam plenam, & inanem cõ
ſcientiam, Deus non implet domum, ſed
pectus, Quid tibi proſunt exteriores di-
uitiæ ſi te interior premit egeſtas, ergo il
li qui propter ſæcularia commoda, qui
D propter terrena bona, propter præſentẽ
fælicitatem, & uitam, inuocãt Deum,
Deum non inuocant, propterea de illis
ſequitur *Illic trepidauerunt timore, ubi nõ
fuit timor*. Non quidem timor eſt, ſi quis
perdat diuitias terrenas, nõ eſt ibi timor
& ibi timetur, ſi quis autem perdat ve-
ra bona, & ſapientiam, ibi verus timor
eſt, & ibi non timetur, commodatur ali-
cui pecunia, non vult reddere, videat, qđ
timeat amittere, & quod nolit habere, in
dubium veniunt pecuniæ, & fides, quæ
precioſior eſt. Vbi grauius damnum ti-
mendum eſt. Tu autem ut aurum teneas,
fidem perdis, grauiori damno percute-

Orando, ſolũ Deũ petere debemus non temporalia.

Timor nõ eſt perdere temporalia, ſed ſpiritualia.

riſ,& tu de lucro lætatus es. Ibi ergo habuiſti timore *ubi non erat timor*. Tu reddere pecuniam timuiſti & fidē perdere nō timuiſti, Martyres non aliena ſolum ſed etiā ſua contempſerunt, ne perderent fidē, perdiderunt etiam animam ſuam, & uitā æternā inuenerunt. Ipſi ergo timuerunt, vbi timendū eſt. Illi uero qui dixerunt Christum nō eſſe Deum, timuerunt vbi timor non erat, o ſtultitia times perdere terram, perdidiſti cælum.

ver. 873 pſal. 53. *Auerte mala inimicis meis, & in ueritate tua diſperde illos.*

Temporalia bona dicuntur mala qa ſunt malorum occaſiones.

VEl aliter ut iſta non ſit pro inimicis oratio, ſed magis malorum ipſorum prædictio. Vbi notandum qđ iſta temporalia bona, quibus in præſenti florent mali, quia multorum malorū & peccatorū ſunt occaſiones, ideo ratione huius licet in ſe ſint bona, tamen ipſis malis, mala dicuntur, ſicut per oppoſitum aduerſitates, & pœnæ iuſtorum quia illis ſunt occaſiones multorum malorū, ideo ipſi, non mala, ſed bona dicuntur. Vnde de diuitiis, q̄ ſint mala diuitibus dicitur Eccl. 5. Diuitiæ conſeruatę in malū domini ſui pereunt. Iſta ergo tēporalia, quæ mala dicuntur malis, non durant, ſed pereunt, quia aut nos moriendo perdimus illa, uel illa nos dimittendo, recedūt a nobis. Et hoc eſt quod intendit pſal. d. Deo *Auerte mala inimicis meis*. i. bona temporalia, in quibus florent, & in quibus lætantur. *Auerte*, i. auertes ab illis. *Et in ueritate tua diſperde illos*, i. in iuſtitia tua finaliter illos damnando diſperdes. Et iſtū ſenſum Auguſt. ſic approbare uidetur, *Et in ueritate tua diſperde illos*. Nota qđ multiplex eſt diſperdere quoniam reperitur diſperſio liberalitatis, & clemētiæ pſalm. 3. Diſperſit, dedit pauperibus &c. captiuitatis & miſeriæ Iere. 19. Diſperdam eos in gentes, quas non cognouerunt. Rapacitatis & malitiæ Ierem 24. Væ paſtoribus qui lacerant, & diſpergunt gregem meum. Damnationis æternæ pſalm. 77. In malitia eorum diſperdet eos, diſperdet illos Dominus Deus noſter. Et iſto modo ſecundum Aug. hic accipitur, cum dicitur, *Et in ueritate tua diſperde illos*, &c.

Multiplex diſperſio.

Voluntarie ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine quoniam bonum eſt. ver. 874 Pſal. 53

NOtandum q̄ merito nomini domini eſt confitendum, quia bonū eſt, ſi conſideres quoniam nomen domini valet ad multa bona, ad deiectionem. ſ. peccatorum, ad eruditionem indoctorū, ad ſaluationem electorum, ad contēplationem æternorum. Primum patet Mar. vlt. in nomine meo dæmonia eijcient. Quod & factum eſt literaliter & quotidie fit ſpiritualiter, quando. ſ. per baptiſmū in nomine domini datū peccata lauantur non ſolū originalia, ſed etiam actualia ſuperaddita. Et de iſto nomine dicitur Math. 1. Vocabitur nomen eius Christus, ipſe. n. ſaluum faciet populum ſuum a peccatis eorum. Secundum patet Apoc. 19. Vocabitur nomen eius uerbum Dei. Verbū. n. docemur. ſed præcipue illo uerbo, de quo Ioan. 1. Quod eſt lux vera, quę illuminat omnem hominem, & pſ. 117. Benedictus qui venit in nomine domini, Deus dominus, & illuxit nobis. Plus. n. inſtruit verbum interius, quam exterius. & qui inſtruitur verbo exteriori ſciat ſe doctum verbo interiori. Tertio patet Act. 4. Nec enim eſt aliud nomen ſub cælo datū hominibus in quo oporteat nos ſaluos fieri. In iſto. n. nomine ſaluantur corporaliter Act. 3. In nomine dñi Ieſu Chriſti ſurge, & ambula. Saluantur etiam æternaliter Ioel 2. Quicunque inuocauerit nomen domini, ſaluus erit. Quartum patet Apocal. 2. Vincenti dabo calculum candidum, & in calculo nomen meum ſcriptū quod nemo ſcit, niſi qui accipit. In calculo. n. candido ſignificatur præmiū, & æternæ veritatis contēplatio, quæ ideo calculus dicitur propter ſoliditatē æternitatis, calculus. n. eſt lapillus ſolidus, ſed candidus dicitur propter claritatem veritatis.

Nomen domini vales ad multa bona.

Quoniam nequitia in habitaculis eorum, in medio eorum. ver. 892 pſal. 54.

QVid proprie ſit, nequitia, notādum eſt quod hoc verbum. ſ. quero, quis, quitum. i. poſſum, potes, componitur cum non, & dicitur, nequeo, nequis, idem quod non poſſe, & a nequeo deri-

deriuatur nequam, omnis generis, & in
declinabile, & dicit in nequã, quia plu
ra mala facere vult, quã poſſit, quia om
nia mala quæ deſiderat, nequit opere
cõplere. Vel dicitur nequã, quia nequit
ſe abſtinere a malo, & ſic nequã dicitur
luxurioſus, & incontinẽs, qui ab actib.
venereis ſe nequit abſtinere, & inde ne-
quitia nequitię, eſt ipſa luxuria, vel ma
litia uoluntatis, maxime ſic inſerta uo-
luntati ꝙ ab illa propter conſuetudinẽ
uoluntas ſe nequit abſtinere. Nequitiæ
ergo ſunt in habitaculis malorũ, idest
in peregrinati huius uitæ, quia a malis
saltem voluptatibus ſe nequeunt abſtine
re, & attẽde ꝙ nequitia, quia nequit ex
plere malum quod intendit ſemper an-
xiã pœnam ſecum gerit. Quod oſtendẽs
Greg. 12. mor. c. 15. ait, ſcrip; ũ eſt, ſ. Sap.
17. Cum. n. timida ſit nequitia, dat teſti
monium cõdemnationis, quia cum illi
cita iniquus perpetrat, pauet quod fa-
cit & apertus teſtis damnationis eſt ip-
ſe timor iniquitatis, quia & timetur ꝙ
agitur, & tamen malum non uincitur.
In omne quod iniquus agit, tribulatio
ne, & anguſtia vallatur, q̃a cor eius an-
xietate, tribulatione, uel ſuſpitione cõ
funditur. Alius enim appetit occulte a-
liena diripere, & hic laborat in cogita-
tionib. ne deprehendi valeat. Alius feli
cta ueritate mentiri deliberat, ut audiẽ
tium animũ fallat, ſed quãtus labor eſt
ſollicite cuſtodire ne ipſa fallacia depre
hẽdi queat, ponit qppe ante oculos, qđ
ſibi a veritatẽ ſciẽtibus rñderi poſſit, &
cũ magno cogitatu pertractat quomo-
do per argumẽta falſitatis documẽta ve
ritatis exſuperet hinc inde ſe circũtegit
& cõtra hoc vbi deprehẽdi potuerit ve-
ritati ſimilẽ reſponſionẽ quærit. Qui ſi
voluiſſet verũ dicere, vtique ſine labore
potuiſſet, plana quippe eſt ueritatis via
& graue eſt iter mẽdacii vnde per ꝓphe
tã dr. Docuerũt linguã ſuã loqui mẽda
cium, & ut inique agerent laborauerũt.

ver. 900 psal. 53. *Tu vero, Deus deduces eos in puteum inte-ritus.*

Puteus multiplex.

NOta ꝙ in ſcriptura reperitur pu-
teus multiplex tam bonus quam
malus. Puteus autem bonus eſt triplex

A ſcilicet puteus ſalutaris gratiæ, cant. 4.
Fons hortorũ, puteus aquarũ viuẽtium
quæ fluunt impetu de libano. Doctrina
lis Sapientiæ. Prouer. 5. Bibe aquã de ci
ſterna tua, & fluẽta putei tui. Et de iſto
puteo ſapiẽtiæ profundo dicitur Ioan.
4. Puteus altus eſt. Aeternalis glorię. Ge
ne. 15. Appellauit puteum illũ uidẽtis,
quia in gloria eſt clara uiſio deitatis. Si
militer malus puteus eſt triplex. ſ. Pu-
teus carnalis cõcupiſcentiæ pſal. 67. Ne
que urgeat ſuper me puteus os ſuũ. Tẽ
poralis auaritiæ 2. Mach. 7. ignẽ de alta
ri abſcondere fit in ualle ubi erat puteus
B altus & ſiccus. Gehenalis miſerię vt hic
Tu vero Deus deduces eorũ puteũ interitus.

ver. 913 psal. 55. *In me ſunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi.*

Deo qđ uouendũ

VNde hic ait Augu. *In me ſunt Deus
uota tua.* Quid uoueas Deo, quid
Deo reddas. An forte animalia illa quæ
offerebãtur aliquando ad aram? Nihil
tale offeras. In te eſt qđ uoueas, & red-
das Deo. De cordis arca laudis incẽſum
O de cellario bonæ cõſcientiæ profer Deo
ſacrificia, quicquid profers accẽde cari
tate, in te ſint uota, quæ reddãt laudes
Deo. Cuius laudis. Ama Deum, & vota
Deo ſoluiſti, & nihil timebis præter ip-
ſum, ſit ipſe tibi Deus, quinimo ſit ipſe
Deus tuus. Tuus enim eſt Deus cũ ab ip
ſo alienus non es, omniũ quippe Deus
eſt, ſed eorũ proprie, qui illũ diligunt,
qui eum timẽt, qui eum poſſident, qui
ipſum colũt, nõ alia ab ipſo amari vult,
Deus, gratis, propter ſe amari vult, nõ
propter alia. Nõ eſt caſtum cor ſi Deum
ad mercedem colit Quid ergo, de amo
D re Dei de cultu Dei mercedem non ha-
bebimus. Habebimus plane, ſed ipſum
Deũ, quẽ amamus, ipſe merces erit, q̃a
videbimus eum ſicuti eſt. Noli extra ab
eo aliquid q̃rere, ipſe ſibi ſufficit. Quan
tũcunque ſis auarus ſufficit tibi Deus:
eſt enim auaritia totã terram poſſidere
adde & cęlum. Quale ſit cor caſtum in
iſtis coniugiis temporalibus cogitare
poteſtis, non diligit uxorem ſuam, qui
eam propter dotẽ diligit, non maritũ
caſte diligit, quæ eum propterea dili-
git, quia aliquando donaui, & diues ma
ritus

ritus & pauper maritus ſactus eſt: q̃ mul ti mariti pſcripti a caſtis vxoribus amplius dilecti ſunt, pbata ſunt multa caſta coniugia calamitate maritorum, ne aliud amare q̃ maritũ viderentur, non ſolũ deſeruierũt, ſed amplius obſecutæ ſunt. Sic ergo maritus carnalis gratis diligitur, ſi caſte diligitur: & vxor carnalis gratis diligitur, ſi caſte diligitur: Deus quõ diligendus eſt verus aĩæ maritus ad prolẽ ſempiternę vitę fæcũdãs, & ſteriles nõ eſſe pmittẽs. Ipſum ergo ſic Deum diligamus, vt aliud præter ipſum nõ diligatur ut ſibi oĩa uota reddamus, ſi nihil pter Deũ ipſum diligamus.

Ver.927 Pſal.56. *Exaltare ſuper omnes cælos Deus, & ſuper omnem terram gloriam tuam.*

ISte verſiculus paulo ante formaliter poſitus eſt ſuperius ſed ſentẽtialiter in hoc ab illo differre videt̃ q̃a ibi ſupra Chriſtus exp̃ſſit ſuã aſcenſionẽ ad cælos hic aũt ſurgit ex oĩb. pmiſſis ad gratiarũ actionẽ. Et ad iſtũ quidẽ intellectũ exponit hũc verſum hic Aug. d. *Exaltare ſup oẽs cælos* &c. Gloria dño noſtro Ieſu Chriſto, q̃a miſericordia ſua nec deſeruit nos facere beatos p gratiã ſuã nec fraudauit nos ueritate; q̃a hic ueritas carne opta venit ad nos & ſanauit per carnẽ ſuã oculum interiorẽ cordis noſtri, ut eũ ipſũ poſtea facie ad faciem videre ſicuti eſt poſſimus. Agẽtes ergo hilariter dño gratias dicamus cum ipſo, *Exultare ſuper cælos Deus, & ſuper omnem terram gloria tua.*

Ver.937 Pſal.57. *Et dicet homo. ſi utique eſt fructus iuſto, utique eſt Deus iudicans eos in terra.*

IAm attẽde q̃ nõ ſolũ in futura uita eſt iuſtis fructus, & malis pęna, ſed ẽt in hac præſenti uita, q̃a hic in ſæculo quis peccatum eſt ipſis malis pęna, atq; ſupplicium, at iuſtorũ pęna eſt eis ipſis fructus, eſt eis ipſis gaudiũ, id q̃d hic videt̃ deducere Augu. d. *Et dicet homo ſi utique eſt fructus* &c. Ecce antequã veniat q̃ promittitur, antequã veniat quod uideatur vita æterna antequã impii mittantur in ignẽ ęternũ hic in præſenti uita fructus eſt iuſto, quis aũt fructus. Spe gaudeamus in tribulatione patientes, quis fructus iuſto, gloriamur in tribulationibus ſcientes, quia

E tribulatio patientiam operatur, &c. vſq; in cordibus noſtris. Gaudet ebrioſus, & non gaudet iuſtus, In caritate eſt fructus iuſto, miſer ille ẽt cũ ſe inebriat gaudet, beatus aũt eſt iuſtus cũ ſitit, cũ eſurit, illũ aũt ingurgitat uinolentia, iſtũ aũt ſpes ſatiat. Videat ergo iuſtus illius pœnã, videat gaudiũ ſuũ, & ſecũ cogitet Deum q̃ tale gaudiũ modo dedit de fide, de ſpe, de caritate, de veritate ſcripturarum ſuarũ, & ex hoc ipſo cogitet; quale gaudium parat nobis in finem, ſi in uia paſcit iuſtos, quos poſtremo in patria ſaginabit.

F *Eripe me de operantibus iniquitatem, & de uiris ſanguinum ſalua me.* ver.939 Pſal.58.

QVod autem Iudæi fuerint viri ſanguinum, ac ẽt conſequenter gentiles eccleſiam perſequenter oſtendit hic Aug. d. *Eripe me de operantibus iniquitatem*, &c. Erant quidem Iudæi viri ſanguinum, qui iuſtũ occiderunt, in quo ſ. nullã culpam inuenerunt, erant illi uiri ſanguinũ, qui cum uellet alienigena lotis manibus dimittere Chriſtũ clamauerũt, crucifige, crucifige. Erãt viri ſanguinum G quibus iã eum obiiceretur crimẽ ſanguinis Chriſti reſponderunt propinãtes poſteris ſuis, ſanguis eius ſuper nos, & ſup filios noſtros. Sed nec in eius corpus inſurgere ceſſauerũt uiri ſanguinũ. Nã poſt reſurrectionẽ Chriſti & aſcenſionem perſecutionẽ paſſa eſt Eccleſia, & illa primo quidem quæ efflorũit de gente Iudęorũ, de qua & Apoſtoli fuerũt. Ibi primo Stephanus lapidatus eſt, & quod uocabatur accepit; Stephanus. n. corona dicitur ex græco, humiliter lapidatus eſt, ſed ſubli miter coronatus. Deinde in gentibus in- H ſurrexerunt regna gẽtium contra Eccleſiã, antequã impleretur in eis, quod de eis prędictum fuerat. Et adorabunt eum omnes reges terræ, & infremuit impetus gentis illius aduerſus teſtes Chriſti, Effuſus. n. eſt magnus & multus Martyrum ſanguis, quo quidem effuſo, tãquam ſeminata ſeges, ager eccleſiæ fertilis pullulauit, & totum mundum occupauit. Ab iſtis ergo viris ſanguinum eripitur Chriſtus nõ ſolum caput, ſed etiam corpus, & eis qui fuerunt, & eis qui ſunt, & qui futuri ſunt, profuit oratio Chriſti. Et no-

A ta ꝙ ſanguis quamuis careat plurali nu
mero ſecundum grammaticos, tamen
ipſo numero utitur ſcriptura plurali, vt
patet pſalm.50.Libera me de ſanguini
bus &c.& pſal.54. Viri ſanguinũ &c. &
hic ſimiliter. *Et de uiris ſanguinum ſalua*
me. Item ſanguinis Chriſti à cuius effu-
ſione principalius Iudæi ſunt dicti uiri
Sanguinis Chriſti utilitas multiplex. ſanguinũ multiplex fuit vtilitas.Q̃m fę-
cundat lignũ aridum,q̃n arbor eſt de no
uo areſacta , optimum eſt circa radices
eius ſanguinem humanũ ponere.Narrat
Hermes triſmegiſtus, ꝙ roſariũ planta
B tum in terra cũ calido ſanguine huma-
no ; omni tempore anni producit roſas .
Sic moraliter homo eſt quaſi arbor. Mat
th.8.Video hoĩes quaſi arbores. Areſcit
aũt per conſuetudinẽ peccãdi: Ioel 1.li-
gna agri aruerunt &c. Vt igitur iſta ar-
bor iterũ uireſcat circa radices ſanguis
calidus Chr̃i debet apponi per deuotam
meditationẽ, q̃m talis meditatio ſangui
nis Chr̃i accendit amorẽ qui eſt calor na
turalis in homine , & ad calorem huius
ſanguinis ſequitur fructus boni operis.
q̃m amor Dei nunq̃ eſt ocioſus:operaẽ.n.
C magna ſi eſt amor.Greg.in hom.ẽm pa-
tet, quia ſanat omnes infirmitates tuas.
Pſal.102. Vñ legitur de Cõſtantino Im-
peratore ꝙ ex conſilio medicorũ balnea
tus eſt in ſanguine calido puerorũ & ſa-
natus eſt à lepra.Eſt.n.quędã infirmitas,
quã ſuſtinent pueri periculoſã, niſi adhi-
beatur remedium, ꝙ tale eſt, oportet.n.
ꝙ puer vngatur ſanguine viri , qui prius
illã infirmitatẽ habuerit . Sic moraliter,
Infirmitas autẽ corporis eſt morbus, pe
riculoſus, & mirabilis,quia continue ſe
D cundum ꝙ dicit Seneca , Morimur . Ab
iſta infirmitate curari nõ poſſumus, nec
effici immortales , niſi ſanguine illius ,
qui ſponte ſanguinem ſuum fudit pro
nobis, ut in ipſo lauaremur. Apoc.1.La
uit nos à peccatis noſtris in ſanguine
ſuo. Tertium patet, dicitur.n.ꝙ antiqui
uolentes conſtruere fortia ædificia, ce-
mentũ vngebant ſanguine.Vnde de quo
dam Rege Britaniæ legitur in hiſtorijs
Britonum , quod cum forte caſtrum vel
let ædificare, quicquid cementarij una
die operabantur,terra alia die abſorbe-
bat,conſuluerunt igitur Magi Regis, ut

A quereretur iuuenis,qui patrẽ terrenum
nõ haberet, cuius lapides, ac cementum
ſanguine aſperſum firmiũ fundamentũ fe
cerũt. Moraliter ante Chriſti paſſionem
ſic erat in mundo, quicquid patres boni
operabantur in mundo in die, totum in
morte obſorbebaẽ,nec ſtare potuit ędifi
ciũ ſpirituale,donec ſanguine Chriſti,q
patrem in terra non habuit,lapides.ſ.bo
na opera aſpergerentur & ſolidarentur.
Vnde ad Epheſ.2. Nunc aũt in Chriſto
Ieſu , uos , qui aliquando fuiſtis longe ,
prope facti eſtis in ſanguine Chriſti. Ver.954 Pſal.58.

B *Ipſi diſpergentur ad manducandum: ſi vero non fuerint ſaturati, murmurabunt.*

VEl aliter,illi comedunt eloquia ſa
cræ ſcripturę, qui illa deſiderãtes
maſticant ſenſu , & maſticando intelli-
gunt mente . Iudæus ergo nunc habens
legis litteram, ipſam legẽ nõ manducat, *Qui mãducãt eloquia Dei*
quia ipſa non intelligit,Gẽtilis verò po
pulus ad fidẽ conuerſus,habens legis lit
teram ã Iudęis,illam mãducat,quia illã
intelligit. Sed Iudęi in fine conuerſi, fa-
mẽ verborum Dei patientur,qa deſidera
C bunt eloquia ſcripturę ad verũ intellectũ
ſibijpſis incorporare. Et ad hoc facit qđ
ait Greg.mor.lib.6.c.2.ſuper illo uerbo
Iob 5.Cuius meſſor famelicus comedet,
d.Huius ſtulti.ſ.populi iudaici meſſis fue
rat ſeges ſacri eloquij , quędam namq;
ſpicarũ grana ſunt uerba Prophetarum,
quę ſtultus habuit, & nõ comedit. qa Iu
daicus populus,legẽ quidẽ verbotenus te
nuit,ſed per fatuitatis faſtidiũ,ab eius in
tellectu ieiunauit,huius vero ſtulti fame
D licus meſſem comedit, quia nimirũ gen-
tilis populus verba legis intelligendo
edit , atque plebs iudaica ſine intellectu
laborauit . Nos famelicos fidei Domi-
nus pręuidit , cum per Euangeliũ dixit,
Beati qui eſuriũt,& ſitiunt iuſticiã,quo-
niam ipſi ſaturabuntur.Sic ad propoſitũ
Iudęi , qui modo habent verba legis , &
Prophetarum , illa non comedunt , quia
illa intelligere nolunt,ſed in fine cũ ma-
gno deſiderio diſpergentur vbiq; ad mã
ducandum .ſ. vt habeant doctorem , qui
illis verum intellectum legis oſtendat :
quòd ſi non inuenient , murmurabunt ,
non quidem alicui detrahendo,ſed ſeip-
ſos

ſos increpando de priori tempore perdito in quo doctores habuiſſent, ſi legem intelligere voluiſſent.

Ver.982 pſal.61. *Veruntamen Deo ſubiecta eſto anima mea, quoniam ab ipſo patientia mea.*

Patiētia vtilitates. Prima. Hic notat, quoniam patientia multipliciter eſt vtilis. Quoniam eſt pœnarum & triſtitiæ leuamentum. Narrat Valer. lib.6. Exemplum de Theodoro Cirēnęo, quem cum Lyſimachus Rex iuſſiſſet crucifigi, reſpōdit, Terribile hoc ſit purpuratis, mea quidem nihil intereſt, humi ne, aut in ſublimi putreſcā. Et lib.4. narrat de Pompeio, qui cū fuiſſet ſuſpectus, quod conſilium Senatorū proderet videretur, ipſe digitum cremādum præbuit, & tandiu patienter ſuſtinuit, ꝙ omnes mirarentur eius patientiam. Eſt verborum iniuriæ detrimentum. Policratus ponit exēplum de Nugis curialium,
Secunda. de Alexandro Magno, cui cum Antigonus diceret eum non debere regnare ratione ætatis, & voluptatis, ipſe patienter ſuſtinuit. Etiam ibidem narrat de Iulio Cęſare, qui cuidam improperanti de matre ſua finxit ſe nō audire. Et Seneca li.3. de Ira ponit exemplum de Antigono Rege, qui cum eſſet poſt parietem & audiret homines de ſe male loquentes, dixit, tacete ne vos audiat Rex. Et Policratus vbi ſupra narrat de Ariſtippo Philoſopho, qui cum quidam ſibi malediceret, reſpōdit, ſicut tu es dominus linguę tuę, ſic & ego ſum dominus aurium mearū. Ita fecit Dauid de Semei ſibi maledicente.
Tertia. Eſt fortunæ aduerſæ ſolatiū. Vñ Val. in c. de Fortuna multa exempla ponit, vt de Catone, cui cum annūciatum fuiſſet, quod depoſitus eſſet a Senatu, ita patienter ſuſtinuit, ꝙ incepit legere librum cōtra fortunam. Item exemplum de Tobia,

E qui excęcatus dixit ꝙ Deus hoc permiſit, vt poſteris daretur exēplum patientię eius. Eſt conſtantiæ fulcimentū. Val. li.4. *Quarta.* ponit exēplum de Zenone, qui cum per Tyrannū, qui dominabatur in ciuitate, eſſet poſitus in Eculeo, nec ſupplex vox, nec miſerabilis eiulatus auditus eſt ab eo, ſed fortis exhortatio, quæ totius vrbis animū, fortunamq; mutauit. In tantū.n. perſuaſit vt Tyrannus qui eum tor-
F quebat, lapidibus obrueret. Et Sen lib.3. de Ira narrat de Socrate, qui dū iret per villā, a quodā colapho eſt percuſſus, qui nihil amplius reſpondiſſe fertur, niſi qđ moleſtum eſſet, quod neſcirent hoīes qñ cum caliga, vel ſine caliga ire deberent.
Eſt amicitiæ concordiæ nutrimentum. *Quinta.* Sen. lib. de Prouidentia commendat paupertatem in Fabritio, exilio in Vitellio, tormenta in Regulo, Venenum in Socrate, mortē in Catone. Itē exēplum habes de Matre, & ſeptē filiis Machabæis 2. Ma *Sexta.*
G ch.6. Eſt gratię miſericordiæ condimentum, vt patet in Iacob, qui pro amore Rachel 14. annis laborē patienter ſuſtinuit. Eſt gloriæ, & lætitiæ cōplementū. Patien *Septima* tia n. eſt multū meritoria: acquirit.n. gratiā corā Deo, & hominibus, & ideo ſancti viri patienter ſuſtinuerunt quicquid accidit eis in mundo iſto, Iac.1. oē gaudiū fratres exiſtimate cū intentiones varias, &c. ſuper quo d.gl. Ne indignemini fratres, ſi mali in mundo florent, & vos patimini, quia non eſt chriſtianæ dignitatis in tpalibus exaltari, ſed potius depri-
H mi: Mali nihil habēt in cęlo, vos nihil in mundo, ſed illius boni, ad quod tēditis, quicquid in via contingit, gaudere debētis, pp ꝙ Iac.2. Si benefacientes patiēter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deū. Exēpla patientiæ habemus in Martyribus, q tot, & tantā patienter ſuſtinuerunt, vt ad gloriam poſſent peruenire cœlorum.

Additionum primi Tomi Finis.

Digitized by Google

Google

1- 6-2